CONFESSIONIS CATHOLICÆ

LIBRI II. Pars secunda.

ARTICULUS VI.

DE CLERICIS.

CAPUT I.

DE VOCATIONE MINIstrorum Ecclesiæ.

THESIS, Electio & vocatio Ministrorum jure divino ad universam spectat Ecclesiam, nec potest legitimè fieri sine populi consensu & suffragio.

Ἔκθεσις 1. Non referimus vocationem Ministrorum *ad Regalia Magistratus politici*, potestati ejus politicæ insolidum eam vendicantes.

2. Nec *promiscuæ multitudini*, excluso Ministerio & Magistratu, eam vendicamus.

3. Sed *ad Deum* jus summum & ἀνυπεύθυνον vocandi Ministros non solùm in immediata, sed etiam in mediata vocatione pertinere dicimus; *ad Ecclesiam* verò jus delegatum idoneos verbi Ministros constituendi referimus.

4. Cùm in Ecclesia sint tres distincti Status sive ordines; Ecclesiasticus, politicus & œconomicus; sive *Presbyterium, Magistratus & populus*, ex quibus omnibus, velut ex membris, Ecclesia consistit, ideò nullus Status ab hoc opere est simpliciter excludendus, sed singulis suæ partes, suaque officia in mediata vocatione Ministrorum sunt relinquenda.

5. Eo tamen modo vocatio Ministrorum à tota Ecclesia & omnibus tribus Statibus peragenda, ut servetur debitus ordo & vitetur confusio, 1. Cor. 14. v. 33.

6. Hic ordo rectissimè observatur, si negotium electionis & vocationis Ministrorum à certis & præcipuis Ecclesiæ membris, nomine & consensu totius Ecclesiæ, tractetur.

7. *Presbyterio* competit examen, ordinatio & inauguratio; *Magistratui Christiano* nominatio, præsentatio, confirmatio; *populo* consensus, suffragium, approbatio, vel etiam pro ratione circumstantiarum, postulatio.

Antithesis. Concilium Tridentinum de Sacram. Ordinis cap. 4. *Docet sacrosancta Synodus, in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum & ceterorum ordinum nec populi, nec cuivis secularis potestatis & Magistratus consensum sive vocationem, sive authoritatem ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio.*

Bellarminus lib. de Clericis cap. 2.

§. ulti-

§. ultimo. *Doctores Catholici summâ consensione docent, jus Episcopos ordinandi ac vocandi ad plebem nullo modo pertinere posse, jus autem eligendi fuisse aliquando & aliquo modo penes populum, sed Pontificum concessione vel conniventiâ, non lege divinâ.*

lib. ejusd. cap. 7. propos. 5. *Jus eligendi Ecclesiæ Pastores & Ministros non convenit populo jure divino, sed si quid aliquando populus hac in re potuit, id totum habuit ex conniventia vel concessione Pontificum.*

Cornelius à Lapide in cap. 1. Rom. super verba κλητὸς ἀπόστολος. *Ordinare sacra & sacros præsules non est Magistratus, nec vocare Laicorum.*

Nostram sententiam probamus

1. Ex *Scripturis & rationibus ex ea deductis.*

2. Ex *praxi Apostolica.*

3. Ex *praxi Ecclesiæ primitivæ.*

Ad primam classem pertinent hæc fundamenta.

1. *Ex traditione clavium.* Cuicunq; claves regni cœlorum ab ipso Christo sunt traditæ, penes eum est jus vocandi Ministros Ecclesiæ; quia *per claves* intelligitur potestas Ecclesiastica, cujus pars est jus vocandi & constituendi Ecclesiæ Ministros. Atqui toti Ecclesiæ traditæ sunt à Christo claves regni cœlorum, Matt. 16. v. 19. unde Ecclesia dicitur *Christi uxor* Psal. 45. v. 10. *Sponsa* Joh. 3. v. 29. *materfamilias* Psal. 68. v. 13. ac Matth. 18. v. 18. Ecclesiæ tribuitur potestas excommunicandi præfractos peccatores. Ergò penes Ecclesiam est jus vocandi Ministros Ecclesiæ.

2. *Ex probatione Doctorum.* Cujus est discernere Doctores à seductoribus, probare sanam doctrinam, vocem Christi ἀλλοτρίων à Pseudopastorū voce distinguere, alienum non sequi, sed ab eo fugere, anathematizare eos, qui aliud Evangelium prædicant, præter id, quod ab Apostolis prædicatum est; ejus est, suo modo atq; ordine vocare Ministros Ecclesiæ. Si enim auditores debent *cavere à Pseudoprophetis*, utiq; etiam debito ordine & modo cavere debent, ne Ecclesiastico Ministerio præficiantur falsi Doctores, ac modis omnibus in id incumbere, ut veri ac pii Doctores ad hoc officium vocentur. Sed ovibus Christi sive auditoribus ex divini præcepti prora omnia incumbunt, Matth. 7. v. 15. Joh. 5. v. 39. cap. 10. v. 27. Gal. 1. v. 9. 1. Thess. 5. v. 19. 20. 21. 1. Joh. 4. v. 1. 2. Johan. v. 10. 11. Ergò nec posterius illis denegandum.

3. *Ex appellatione Ministrorum.* Cujus ministri sunt & dicuntur Pastores, illi quoq; competit jus & potestas vocandi Pastores. Sed sunt & dicuntur *Ministri Ecclesiæ* 1. Cor. 3. v. 21. 22. 2. Cor. 1. v. 24. 1. Petri 5. v. 2. 3. Ergò Ecclesiæ competit jus & potestas vocandi Pastores.

4. *Ex utilitate auditorum.* Quod omnes tangit, omnium consensu & suffragiis peragi debet. Sed Ministros idoneos & orthodoxos constitui, tangit omnes Ecclesiæ ordines. Ergò etiam omnium cōsensu & suffragiis id peragi debet. Eò respicit Apostolus, quando requirit, ut Episcopus eligendus *habeat bonum testimonium ab extraneis* 1. Tim. 3. v. 7. Si ab extraneis debet habere bonum testimonium, quantò magis ab Ecclesia, cui præficiendus est.

Ad secundam argumentorū classem pertinet *praxis Apostolica*, quæ tale suppeditat fundamentum. Quam vocandi Mini-

Ministros rationem observârunt Apostoli, ea meritò adhuc in Ecclesia observatur. Sed Apostoli eo modo vocârunt Ministros, ut accederet etiam Ecclesiæ consensus. Actor.1.v.23. cap.6.v.3.5. & 6. cap.14.v.23. cap.15.v.22. 1. Corinth.16.v.3. 2. Cor.8.v.19. 1.Timoth.3.v.7. cap.4.v.14. cap.5.v.22.

Tertiam classem argumentorum exhibet *praxis Ecclesiæ primitivæ*, quam demonstrant *Conciliorum decreta, patrum dicta & probata legitimæ vocationis exempla.* Quæ omnia sunt exposita tom. 6. Loc. tract. de Ministerio §.94. & seqq.

Nostræ sententiæ suffragatur

1. Canon Apostolicus XXXVI. *Episcopus non debet ordinationes facere in civitatibus & villis, quæ illi nullo jure sunt subjectæ, præter eorum conscientiam, qui civitates & villas detinent.* (Pontificii pleriq; Canones Apostolorum habent pro genuinis, ut ostendimus lib.1.part.2. cap.6. Bellarminus passim ad illos provocat lib.4 de Eccles. cap.8. lib.de Clericis cap.1. lib.1. de Missa cap.16. & 19. lib. de Matrim. cap.26. lib.2.de bon.operib.in part.c.14. Ergò autoritatem hujus Canonis non poterunt repudiare.)

2. Pontificum quorundam Epistolæ & Statuta. Leo I. Epist.95. *Qui præfuturus est omnibus, eligatur ab omnibus.*

Hadrianus Papa in Epist. ad Carolum Magnum. *Plebs & Clerus Ecclesiæ illius simul consistens elegerunt sibi Episcopum.*

Et postea. *Qualis à Clero & plebe, cunctoq; populo electus Canonicè fuerit, si nihil sit quod sacro obsistat ordini, solitâ traditione ordinamus.*

Leo IV. Papa in Synodo Romana, seculo nono instituta, *de Episcopis tam à populo, quàm à Clericis eligendis* statuit. Vide Luitprandum Diaconum in vitis Pontificum.

Nicolaus I. Papa, *Sancimus*, inquit, *ut Episcopos per Æmiliam non consecres, nisi post electionem Ducis, Cleri & populi per Epistolam Apostolicæ Sedis Præsulis acceperis consecrandi licentiam.* Vide Guilhelmum Bibliothecarium Lateranensem in Appendice ad Damasum in vita hujus Nicolai.

Hadrianus III. Papa determinavit, *electionem pertinere simul ad Spirituales & Laicos.* Vide Platinam in ipsius vita.

Idem statuit Paschalis II. Papa, teste Aventino lib.6. Annal.

Idem statuit Papa Calixtus, de quo legatur Crantzius.

Eugenius III. mandavit, *ut in electione & translatione alicujus Episcopi ex una Diœcesi in aliam necessariò requiratur electio & consensus simul Cleri & plebis.* Vide ejus Bullam in Historia Ottonis Frisingensis lib. 2. de gestis Friderici cap. 8.

3. Quædam Conciliorum decreta, Pontificum Romanorum rescripta & Patrum dicta in Jus Canonicum relata.

c. In nomine dist. 23. ex Nicolao Papa. *Decernimus atque statuimus, ut, obeunte hujus Romanæ Universalis Ecclesiæ Pontifice, inprimis Cardinales Episcopi diligentissimè simul de electione tractantes, mox Christi Clericos Cardinales adhibeant, sicq; reliquus Clerus & populus ad consensum novæ electionis accedat, nimirùm præcaventes, ne venalitatis morbus aliquâ occasione subrepat. Et ideò religiosissimi viri præduces sint in promovenda Pontificis electione, reliqui*

autem sequaces. Certus verò atque legitimus hic electionis ordo perpenditur, si perspectis diversorum Patrum regulis sive gestis, etiam illa B. Leonis prædecessoris nostri sententia recolatur. Nulla, inquit, ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sint electi, nec à plebibus expetiti, nec à Comprovincialibus Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati.

c. Nullus dist. 24. ex Concil. Carthagin. III. *Nullus ordinetur Clericus, nisi probatus fuerit vel Episcoporum examine, vel populi testimonio.*

c. Quando dist. ead. ex Concilio Nannetensi. *Ante ordinationem Episcopus debet eligere à latere suo Sacerdotes & alios prudentes viros, gnaros divinæ legis, exercitatos in Ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum ubi educati sunt, diligenter investigent &c. aliàs autem, sine Clericorum videlicet Concilio & populi testimonio, nullum Episcopus ordinare præsumat.*

c. Episcopus dist. ead. ex Concilio Carthaginensi IV. *Episcopus sine civium assensu & testimonio non ordinet Clericos.* (In edit. Gregoriana sic habetur: *Episcopus sine Concilio Clericorum suorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & testimonium quærat.*)

c. Nulla ratio dist. 62. ex Leone Papa. *Nulla ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à Provincialibus Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati.*

c. Quia dist. 63. ex Gregorio Episcopo Romano, lib. 4. Epist. 15. ad Johannem Episcopum primæ Justinianæ Illyricæ. *Quia suscepta fratrum atque Coepiscoporum relatio ad locum vos Sacerdotii totius Concilii unito consensu & Serenissimi Principis voluntate declarat accersiri, gratias Salvatori nostro magnâ cum exultatione retulimus &c. nos quoque in persona fraternitatis tuæ per omnia consentimus.*

c. Quantò dist. ead. ex Gregorio lib. 2. Epist. 30. ad Johannem SubDiaconum. *Quia multi illic* (Genuæ) *Mediolanensium coacti barbaricâ feritate consistunt, eorum te voluntates oportet convocatis eis in commune perscrutari. Et si nulla eos diversitas ab electionis unitate disterminat, siquidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntatem atque consensum perdurare cognoscis, tunc eum à propriis Episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ autoritatis assensu &c. facias consecrari.*

c. Plebs Dioterensis dist. ead. ex Papa Gelasio ad Philippum & Geruntinum Episcopos. *Plebs Dioterensis datâ nobis petitione deflevit, diu se sine Rectoris proprii gubernatione dispergi, ac sicut asseritur, is, qui jam à vobis probatus dicitur, à paucis & tenuibus putatur electus, cùm ad vos pertineat universos assiduâ admonitione compellere, ut omnes in unum, quem dignum Sacerdotio viderint, & sine aliqua reprehensione consentiant. Et ideò, fratres carissimi, diversos ex omnibus sepè dicti loci parochiis Presbyteros, Diaconos & universam turbam vos oportet sepiùs convocare, quatenùs non prout cuilibet libuerit, sed concordantibus animis talem, vobis admonentibus, sibi quærant solâ divinitatis attentione personam, quam nulla contrarietas à constitutis possit revocare rescriptis.*

c. Nosse dist. ead. ex Stephano Papa ad Romanum Archiepiscopum Ravennatensem. *Nosse tuam fraternitatem volumus, ad nostras aures fore perventum. Imo-*

[illegible] Episcopum ab hac luce migrâsse, in cujus successoris electione populi divisionem provenisse audivimus. Quod, quia sæpè contingere solet, (quærentibus singulis quæ sua sunt, nõ quæ Christi Jesu) non adeò miramur. Veruntamen in hoc tuam plurimùm oportet adhiberi sollicitudinem, ut convocato Clero & populo talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obvient Canones. Sacerdotum quippe est electio & fidelis populi consensus adhibendus est, quia docendus est populus, non sequendus.

c. Episcopos dist. ead. ex Nicolao Papa ad Johannem Ravennatensem Archiepiscopũ. *Episcopos per Æmiliam non consecres nisi post electionem Cleri & populi.*

c. Literas dist. ead. ex Pelagio Papa ad Julianum Episcopũ Grumentinum. *Literas caritatis tuæ suscepimus, quib. significas Latinum Diaconum tuum ad Episcopatum Ecclesiæ Marcellianensis à Clero & omnibus, qui illic conveniunt, postulari. Sed nunc & hoc dicimus, ut si eũ omnes eligant & vis eum concedere, gratum nobis esse cognosce.*

c. Reatina dist. ead. ex Leone IV. ad Lotharium & Ludovicum Augustos. *Reatina Ecclesia, quæ per tot temporum spatia pastoralibus curis destituta consistit, dignum est, ut brachio amplitudinis vestræ sublevetur, ac gubernationis regimine protegatur. Unde salutationis alloquio præmisso vestram mansuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili Diacono eandem* Ecclesiam *ad regendum concedere dignemini, ut, vestrâ licentiâ acceptâ, ibidem eum, Deo adjuvante, consecrare valeamus Episcopum. Sin autem in prædicta Ecclesia nolueritis ut præficiatur Episcopus, Tusculanam Ecclesiam, quæ viduata existit, illi vestra Serenitas dignetur concedere &c.*

c. Lectis dist. ead. ex Stephano Papa ad Guidonem Comitem. *Lectis Sagacitatis vestræ apicibus, qui defuncto Ecclesiæ Reatinæ Antistite Clerum & plebem ejusdem Ecclesiæ elegisse sibi futurum Antistitem, nobisq; consecrandum vestro studio directum esse, ne ipsa Ecclesia diu sine proprio constet Pastore, ferebantur, nos de obitu prioris dolentes nunc ipsum electum unanimitate & Canonicâ ipsius Ecclesiæ electione, ut mandâstis, tam citissimè ordinare omisimus, quod Imperialem nobis, ut mos est, absolutionis minimè detulit Epistolam. Pro qua scilicet re ambiguum est nobis, ideò voluntati vestræ in hoc parêre distulimus, ne Augustalis animus durissimè hoc quocunque modo perciperet. Sed scientes, Ecclesiam Dei sine proprio diu Pastore non debere consistere, gloriæ vestræ mandamus, quoniam aliter nos agere non debuimus, ut vestrâ solertiâ, Imperiali, ut prisca consuetudo dictat, perceptâ licentiâ, & nobis, quemadmodum vos scire credimus, Imperatoriâ directâ Epistolâ, tunc voluntati vestræ de hoc parebimus, eundemq; electum, Domino adjuvante, consecrabimus.*

c. Metropolitano dist. ead. ex Leone Papa ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum. *Metropolitano defuncto, cum in locum ejus alius fuerit surrogandus, Provinciales Episcopi ad civitatem metropolin convenire debent, ut omnium Clericorum atque civium voluntate discussâ ex Presbyteris ejusdem Ecclesiæ vel Diaconis optimus ordinetur.*

ç. Hadrianus dist. ead. ex Historia Ecclesiastica. *Hadrianus* Papa *cum universa Synodo Romana tradidit Carolo Imperatori jus & potestatem eligendi Pontificem & ordinandi Apostolicam Sedem &c. Insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas Provincias*

vincias ab eo investituram accipere definivit, & ut nisi à Rege laudetur & investiatur, Episcopus à nemine consecretur, & quicunque contra hoc decretum ageret; anathematis vinculo eum innodavit, & nisi resipisceret, bona ejus publicari precepit.

(Rubrica hujus Canonis est. *Imperator jus habet eligendi Pontificem.* Inde de hoc Adriano scribit Sigebertus in Chronic. Anno Domini 773. p. 56. quòd *Carolo Magno Pontificem eligendi & Apostolicam Sedem ordinandi jus ac potestatem concesserit*, id est, recognoverit, hoc esse jus Principis, & suo loco improbaverit ac rejecerit, quicquid alii contrà moliantur. Baronius tom. 9. Ann. 774. n. 13. & tom. 10. Ann. 964. num. 5. Canonem hunc repudiat & Sigebertum mendacii accusat. Sed ab hoc crimine eum absolvunt Walthramus Episcopus Numburgensis in lib. de investitura Episcoporum; Nicolaus Vignerius Barrensis in Burgundiorum Chronico Ann. 772. Theodoricus de Niem, qui tempore Johannis XXIII. invenit Florentiæ in quodam antiquissimo libro de investit. Principum ea omnia, quæ habentur in c. In Synodo dist. 63. quod capitulum repetit ea, quæ in c. Adrianus dicuntur. Item Martinus Polonus in Chronico, Johannes Semeca in glossa dist. 63. Leopoldus de Babenburg in lib. de zelo veterum Princip. Germ. cap. 8. &c.)

Illud jus Leo VIII. Pontifex Imperatori Ottoni confirmavit, ut patet ex c. In Synodo dist. ead. qui sic habet: *In Synodo congregata Romæ in Ecclesia sancti Salvatoris. Ad exemplum B. Hadriani Apostolicæ Sedis Antistitis, qui Domino Carolo victoriosissimo Regi Francorum & Longobardorum Patriciatus dignitatem, ac ordinationem Apostolicæ Sedis & investituram Episcoporum concessit, ego quoque Leo Episcopus servus servorum Dei cum toto Clero ac Romano populo constituimus, & confirmamus, & corroboramus, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus atque largimur Domino Ottoni primo Regi Teutonicorum, ejusq; successoribus hujus regni Italiæ in perpetuum facultatem eligendi successorem atque summæ Sedis Apostolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiscopos & Episcopos, ut ipsi ab eo investituram accipiant & consecrationem unde debent, exceptis his, quos Imperator Pontificibus & Archiepiscopis concessit, & ut nemo deinceps cujuscunque dignitatis vel religiositatis eligendi, vel Patricium, vel Pontificem summæ Sedis Apostolicæ, aut quemcunque Episcopum ordinandi habeat facultatem absque consensu ipsius Imperatoris &c. Quòd si à Clero & populo quis eligatur Episcopus, nisi à supradicto Rege laudetur & investiatur, non consecretur. Si quis contra hanc regulam & Apostolicam auctoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi subjacere decernimus, & nisi resipuerit, irrevocabili exilio puniri, vel ultimis suppliciis affici.*

(Otto ipse in Diplomate suo apud Baronium tom. 10. Ann. 962. num. 8. requirit, *ut omnis Clerus & universa populi Romani nobilitas &c. Sacramento se obliget, quatenus futura Pontificum electio Canonicè fiat, & ut ille, qui &c. eligitur, nemine consentiente consecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præsentia nostrorum Missorum vel filii nostri, seu universæ generalitatis faciat promissionem &c. qualem Dominus & venerandus spiritualis*

lis

lis pater noster Leo sponte fecisse dignoscitur.)

c. Cùm longè dist. ead. ex Concilio Toletano XII. *Cùm longè latèq; diffuso tractu terrarum commeantium impeditur celeritas nunciorum, quò aut non queat Regis auribus decedentis Præsulis transitus innotescì, aut de successore morientis Episcopi libera Principis electio præstolari, nascitur sæpè & nostro ordini de relatione talium difficultas & regiæ potestati, dum consultum nostrum pro subrogandis Pontificibus sustinet numerosa necessitas. Unde placuit omnibus Pontificibus Hispaniæ atque Galliciæ, ut salvo privilegio uniuscujusq; Provinciæ licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoscunque Regalis potestas elegerit & jam dicti Toletani Episcopi judicium dignos esse probaverit, in quibuslibet Provinciis & in præcedentium Sedibus præficere Præsules & decedentibus Episcopis eligere successores.*

c. Cleri dist. ead. ex Cælestino Papa ad Episcopos Galliæ. *Cleri, plebis & ordinis consensus & desiderium requiratur.*

c. Vota dist. ead. ex Leone I. ad Episcopos Viennensis Provinciæ. *Vota civium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum in ordinationibus Sacerdotum expectantur.*

Et infra. *Per pacem & quietem Sacerdotes, qui præfuturi sunt, postulentur, teneatur subscriptio Clericorum, honoratorum testimonium, ordinis consensus & plebis.*

Addit ibidem Gratianus: *Principibus verò atq; Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum atque aliorum Episcoporum referendas usus & constitutio tradidit pro schismaticorum atque hæreticorum dissensionibus, quibus nonnunquam Ecclesia Dei periclitabatur &c.* Repræsentabatur igitur electio Pontificum Catholicorum Principibus, *ut eorum autoritate roboratâ, nullus hæreticorum vel schismaticorum auderet contraire, & ut ipsi Principes tanquam devotissimi filii in eum consentirent, quem sibi in patrem eligi viderent, ut ei in omnibus suffragatores existerent.*

c. Quia sancta dist. ead. ex Stephano Papa. *Quia sancta Romana Ecclesia, cui autore Deo præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit consecratio, nec Canonico ritu & consuetudine ab Imperatore directi intersunt nuncii, qui scandala fieri vetent, volumus, ut cùm instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis & universo Clero eligatur præsente Senatu & populo, qui ordinandus est, & sic ab omnibus electus præsentibus Legatis Imperialibus consecretur &c.*

c. Sacrorum dist. ead. recitatur Constitutio Caroli Magni & Ludovici Pii Impp: *Sacrorum Canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberiùs potiretur honore, assensum ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & populi secundum statuta Canonum de propria Diœcesi &c. eligantur.*

c. Si fortè dist. ead. ex Leone ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum. *Si fortè, quod nec reprehensibile, nec irreligiosum judicamus, vota eligentium in duas se diviserint partes, Metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus & studiis juvatur & meritis, tantùm ut nullus invitis & non petentibus ordinetur, ne civitas Episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.*

c. De persona dist. 65. ex eodem. *De persona consecrandi Episcopi & de Cleri plebisq; consensu Metropolitanus Episcopus ad fraterni-*

fraternitatem tuam referat, quodq́; in Provincia bene placuit, scire te faciat &c.

c. Si fortè dist. ead. ex Concilio Sardicensi. *Si fortè in Provincia contigerit, unum tantùm remanere Episcopum, superstes Episcopus convocet Episcopos vicinæ Provinciæ, & cum eis ordinet comprovinciales sibi Episcopos. Quod si facere neglexerit, populi conveniant Episcopos Provinciæ vicinæ & illi priùs commoneant Episcopum, qui in eadem Provincia commoratur, & ostendant, quòd populi petant sibi Episcopum Rectorem & doceant justum esse, ut veniat ipse & cum eis ordinet Episcopum.*

c. Reliqui dist. 67. ex Anacleto ad Episcopos Italiæ. *Sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita ut cives & alii Sacerdotes assensum præbeant. Similiter & Diaconi ordinentur. Cæterorum autem graduum distributioni veracium testimonium, cum Episcopi scil. approbatione, sufficere potest.*

c. Licet caus. 8. q. 1. ex Origene. *Licet Dominus de constituendo Principe præcepisset & Dominus elegisset, tamen convocatur etiam Synagoga. Requiritur enim in ordinando Sacerdote & præsentia populi, ut sciant omnes & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium & hoc attestante populo,* (in edit. Gregoriana vitiosè legitur, *astante populo*) *ne qua postmodùm retractio cuiquã, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem, quod & Apostolus præcepit in ordinatione Sacerdotis, dicens: Oportet autem illum & testimonium habere benũ ab his, qui foris sunt.*

c. Sic vive caus. 16. q. 1. ex Hieronymo ad Rusticum Monachum. *Quòd si populus vel Episcopus te in Clerum elegerit, age ea, quæ Clerici sunt.*

(Ex hisce Conciliorum decretis, & Pontificum Romanorum rescriptis, in ipsum Jus Canonicum relatis, satis perspicuè apparet, ad vocationem Ministrorum Ecclesiæ requisita olim fuisse, ac requiri etiam debere *populi votum, suffragium, testimonium, approbationem, voluntatem & consensum*, quin etiam *postulationem, petitionem & electionem* pro ratione circumstantiarum ipsi quandoque fuisse datam, Magistratui itidem *electionem, concessionem, arbitrium, confirmationem & investituram.* Adduntur etiam gravissimæ rationes, ne plebs invitum Episcopum contemnat, neve dissensiones in Ecclesia excitentur. Item, populus est pars Ecclesiæ, quæ de qualitatibus eligendorum, eorumque vita & moribus testimonium dare potest.)

Ad hosce Canones in Decreto Gratiani dist. 63. citatos adhuc Anno 1059. in Concilio Lateranensi Nicolaus Pontifex II. provocat, sanciens c. In nomine dist. 23. ut in *Romani quoque Pontificis electione præter Cardinales etiam reliquus Clerus & populus ad consensum novæ electionis accedat. Et si pura & gratuita electio in urbe Roma fieri non possit, Cardinales Episcopi cum religiosis Clericis, Catholicisq́; Laicis, licèt paucis, potestatis jus obtineant eligendi Pontificem, ubi congruere viderint.*

Nec negare poterunt Pontificii, Jus eligendi Romanum Pontificem & ordinandi Apostolicam Sedem in Romana Synodo à Papa & 154. Episcopis, Carolo Magno & ejus successoribus confirmatum esse. Neque hoc solum, sed ut Archiepiscopi quoque & Episcopi per singulas Provincias ante consecrationem investituram ab ipso & ejus successoribus

cessoribus acciperent. Historia Lombardica cap. 176.

Quod itidem sancitur in Gratiani Decreto c. Hadrianus & instauratur à Leone Pont. VIII. pro Imperatore Othone ibid. cap. seq. in Synodo, ubi notari potest Bellarmini inconstantia, concedentis lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29. ad 6. lib. de Clericis cap. 9. §. Quartus modus, lib. 1. de translat. Imper. cap. 13. §. Multa sunt, *hos Canones, ut revera sunt, esse Hadriani & Leonis*, sed in Recognit. libr. de translat. Imperii idipsum *negantis*, cùm se aliter expedire non possit, quem tamen vel illud satis refellit, quòd Pius V. & Gregorius XIII. Pontiff. in suis Indicibus Expurgatoriis nihil secùs meminerint, adeoque post examen diligens Canones hos ratihabuerint. Confer D. Arnisæum de translat. Imperii cap. 7. num. 19.

4. Quòd agnoscunt, claves toti Ecclesiæ esse traditas. (Cui enim claves regni cœlorum à Christo traditæ sunt, penes eum est jus vocandi Ministros Ecclesiæ, ut superiùs ostendimus.)

c. Quodcunque caus. 24. q. 1. ex Augustino. *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlo. Si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit Ecclesia &c. Si autem in Ecclesia fit, Petrus, quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit.*

Johannes Ferus in cap. 16. Matth. *Ecclesia habet claves, ut Domina ac Sponsa; Petrus, non ut Dominus, sed ut minister.*

Ann. 612. editum est scriptum anonymum, cujus autor fuit Pontificius, sub hoc titulo. *Varia tam Facultatis Theologicæ & Curiæ Parisiensis, quàm aliorum Theologorum & Jurisconsultorum opuscula.* In eo sub titulo de Ecclesiastic. & politic. potest. n. 1. sic habetur. *Vulgare atque indubitatæ fidei axioma est, Deum & Naturam priùs atque immediatiùs ad totum suppositum, quàm ad aliquam partem suppositi, quamvis nobilissimam, intendere, eamq́ ob causam facultatem videndi, exempli gratiâ, toti datam esse homini, ut per oculum tanquam per organum & ministrum hominis exerceretur. Nam oculus per & propter hominem existit. Hoc infallibili Schola Parisiensis munita firmamento congruenter ad mentem omnium antiquorum Ecclesiæ Doctorum perpetuò constanterq́ docuit, Christum fundando Ecclesiam priùs, immediatiùs atque essentialiùs claves sive jurisdictionem toti contulisse Ecclesiæ, ut per unum ministerialiter exercerentur, quandoquidem tota jurisdictio Ecclesiastica primariò, propriè & essentialiter Ecclesiæ competit, Romano autem Pontifici atq́ aliis Episcopis instrumentaliter, ministerialiter, & quoad executionem tantùm, sicut facultas videndi oculo.*

5. Quòd agnoscunt, à vocatione Ministrorum Magistratum Christianum, & populum olim non fuisse exclusos, (quæ consuetudo cùm congruat Apostolicæ Ecclesiæ praxi, meritò pro regula habetur.)

In Statutis Ecclesiasticis Caroli Magni ab Ansegiso Abbate circa Ann. 827. collectis lib. 1. Imp. sic loquitur. *Sacrorum Canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberiùs potiretur honore, assensum ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scil. Episcopi per electionem Clericorum & populi &c. eligantur.*

cap. 84. Rhegino ad Annum octingentesimum sexagesimum nonum Wilibertum à plebe electum, à Luitperto Moguntiæ

guntiæ Archiepiscopo ordinatum fuisse in Coloniensem Archiepiscopum testatur.

Sigebertus Gemblacensis Monachus in Chronic. circa Ann. 1111 scripto. *Mense Junio Anno 1084. Cometa apparuit radios dirigens Austriam versus, multis conjicientibus hoc signo portendi futuram Regis expeditionem versus Italiam. Igitur Henricus V. Rex Romam vadit propter sedandam discordiam, quæ erat inter regnum & Sacerdotium, quæ cepta à Papa Gregorio septimo, qui & Hildebrandus nominatus est, & exagitata à successoribus ejus Victore & Urbano & præ omnibus à Paschale II. magno scandalo erat toti mundo. Rex autem nolens uti autoritate & consuetudine & authoralibus privilegiis Imperatorum, qui à Carolo Magno, qui post de Regibus Francorum imperavit Romanis, jamq; per trecentos & eò ampliùs annos imperaverant sub 63. Apostolicis, dabat licitè Episcopatus & Abbatias per annulum & per virgam. Contra hanc majorum autoritatem censebant Papæ Synodi judicio, non posse nec debere dari per virgam, vel per annulum Episcopatum, aut aliquam Ecclesiasticam jurisdictionem à Laicali manu. Et quicunque ita Episcopatum aut aliam Ecclesiastici juris investiturã accipiebant, excommunicabantur. Propter hanc præcipuè causam Rex Romam tendebat, & si qui Longobardorum quoquo modo ei resistere volebant, potenter eos proterebat. In reconciliatione autem, quæ facta est inter Imperatorem & Papam (nam ipsum Papam cum Episcopis & Cardinalibus ceperat) die Paschæ Henrico in Imperatorem jam coronato, post lectum Evangelium tradidit ei Papa ante altare Apostolorum Petri & Pauli in oculis omnium Principum privilegium de investitura Episcopatuum vel Abbatiarum tam per annulum, quàm per virgam, scilicet ut regni ejus Episcopis vel Abbatibus liberè præter violentiam & Simoniam electis investituram virgæ & annuli conferat, post investitionem verò Canonicè consecrationem accipiat ab Episcopo, ad quẽ pertinuerit &c. Facti autem postea pœnitens Papa Paschalis II eo prætextu, quòd necessitate coactus promisisset, rescidit id factum in Rom. Synodo & tandem suis fulminibus effecit, ut Henricus desertus ab omnibus jus illud vel invitus suis successoribus resignare fuerit coactus.*

Anno 1497. Romæ Pontificalis agenda typis excusa est, in qua Episcopus in ordinatione Episcopi populum hisce jubetur verbis alloqui. *Quomodo, dilectissimi fratres, Rectori navis & navigio deferendis eadẽ est vel securitatis ratio, vel timoris: ita communis eorum debet esse sententia, quorum causa communis existit: nec frustrà à Patribus reminiscimur institutum; ut de electione eorum, qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur & populus, quia de actu & conversatione præsentandi, quod nonnunquam ignoratur à pluribus, scitur à paucis. Et necesse est, ut faciliùs quis obœdientiam exhibeat ordinato, cui assensum præbuit ordinando. Fratrum nostrorum & Presbyterorũ N. conversatio, quantum mihi videtur probata & Deo placita est, & digna, ut arbitror, Ecclesiastici honoris augmento, ne unum fortassè vel paucos aut decipiat assensio, aut fallat affectio, sententia expetenda est multorum. Itaq; quid de eorum moribus aut actibus noveritis, quid de meritis consentiatis, Deo teste consulimus. Debet hanc fidem caritas vestra habere, quam secundùm præceptum Evangelii & Deo exhibere debetis & proximo, ut his testimonium Sacerdotii magis pro meritis, quàm affectione aliquâ tribuatis &c.*

Platina in vita Gregorii I. *Gregorius patriã*

triâ Romanus, patre Gordiano, viro Senatorio, uno omnium consensu invitus etiã Pontifex creatur. Is autẽ, cùm Principis consensus requireretur, nuncios cum literis miserat, qui Mauricium (Imperat.) obsecrarent, ne pateretur, electionem Cleri & populi Romani eã in re valere. Intercepta sunt literæ à Præfecto urbis ac discerptæ, scriptæq; aliæ, quibus rogabatur, ut quem populus ac Clerus in Pontificem legisset, eundem Imperator & confirmaret.

Petrus Ferrariensis JCtus in forma libelli, quo agitur ex substitut. in verbo ex suo corpore. *Scire debes tu ignare, quòd Imperium aliquando habuit utrumque gladium, temporalem scil. & spiritualem, adeò, quòd tunc Imperatores conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per universum orbem. Et ampliùs eligebant Papam, ut habetur in c. Hadrianus dist. 63. cum ca. seq. & notatur per Innocentium in ca. 2. Extra de majorit. & obed.*

Aventinus in Annal. Bojor. *Adfuêre Romæ centum quinquaginta tres Episcopi, quos Hadrianus Pontifex Romanus convocaverat. Patrum consultum perpetuum, quod in libris Pontificalibus refertur, factum est, inq; verba Caroli juratum. Nullum posthac fore neque Romanum, neque aliorum templorum Antistitem, nisi quem Carolus successoresq; ejus sciverint & jusserint. Refragantes hujusmodi Patrum decreto diris devoti sunt, & nisi resipuerint adjecta proscriptio. Defuncto igitur Præsule quopiam, Sacerdotes lituum cum annulo ad aulam mittebant, cui ea Princeps solenni ritu tradebat, is ejusdem fani Rector designatus erat. Ita observatum esse sine controversia ad Henrici quarti imperium legimus. Clarissimi quiq; ac amplissimi viri advenæ etiam ultrò aulam frequentabant, spe dignitatis augendæ & adipiscendi Sacerdotii illecti, absque stipendio in omnibus Principi dicto audientes erant, quemadmodum nostro ævo Romæ fieri solet. Sub Henrico quarto & Gregorio septimo cum maximo Reip. Christianæ detrimento de hoc aucupio armis, non citra sanguinem, decertari cœptum. Imperatores veterem morem à tot sanctissimis Pontificibus traditum comprobatumq; mordicus retinere; maximi Pontifices jam pares opibus Cæsareis in se trahere conabantur, nec ampliùs ferre parem, nedum superiorem, ditati ab Imperatoribus nostris & ad id fastigii perducti, poterant.*

Walramus Episcopus Naumburgensis in lib. de investitura Episcoporum ex Historiis prolixè probat, quòd *Episcopi Hispaniæ, Scotiæ, Angliæ, Hungariæ &c. ex antiqua institutione per Reges introierint, ac quòd inthronisationes seu investituræ Episcoporum jure pertineant ad Reges & Principes, sub quorum dominio Episcopatus sunt.*

Chronicon Lubecense Hermanni Bonni. *Fridericus Imp. Duci Henrico Leoni indulsit atque permisit, ut Collegiorum Aldenburgi, Raschenburgi, ac Megaloburgi veluti Superintendens esset, horumq; Collegiorum Episcopi omnes per ipsum constituerentur, ac se Dominum horum beneficiorum ac munerum agnoscerent. Ex quo facilè apparet, prophanos Principes illo tempore Episcopos constituisse, imperâsse, ac regalium nomine juramentum ab eis exegisse, accepisseq;.*

Carolus Sigonius lib. 4. de regno Italiæ. *Itaq; universo Procerum consentiente Conventu (qui Episcopis 154. Abbatibusq; plurimis constabat) decretum, ut Carolus per singulas Provincias Archiepiscopos & Episcopos institueret, ita ut nisi ab eo laudarentur & instituerentur, à nemine sacrarentur,*

& ut Pontificem eligeret, Sedemq; Apostolicam ordinaret. (Hæc congruunt c. Hadrianus & c. In Synodo dist. 63.)

Jacobus Pamelius in annot. ad Epist. 68. Cypriani num. 16. docet, *non solùm in Africa, sed in Galliis etiam, Hispania, Romæ & ubique consuetudinem illam receptam fuisse, ut in Ministrorum electione suum haberet populus suffragium.* Verba sic habent: *Non negamus veterem electionis Episcoporum ritum, quo plebe præsente, imò & suffragiis plebis eligi solent. Nam in Africa illum observatum constat ex electione Eradii successoris Augustini, de quo extat Epistola ejus 110. In Græcia ætate Chrysostomi ex libro 3. de Sacerdotio. In Hispaniis ex hoc Cypriani loco & Isidoro lib. de officiis. In Galliis ex Epistola Cælestini 2. Papæ, Romæ ex iis, quæ supra diximus Epistola ad Antonianum. Et perdurâsse eam consuetudinem ad Gregorium I. usque, ex ejus Epistolis, imò & ad tempora usque Caroli Magni & Ludovici Pii Imperatorum, ex 1. libro Capitulorum eorundem satis constat.*

Didacus Covarruvias tom. 1. variar. resolut. pag. 2. in relectione c. Malæ fidei possess. ext. de Jure patronatus, asserit, *Reges Hispaniarum jam inde à Concilio Toletano XII. celebrato Ann. 658.* (in quo decretum, ut Rex ad Episcopalem dignitatem promovendos eligeret, quos Toletanus Antistes præviâ morum examinatione instituerer) *absque ulla controversia jus & quasi possessionem habere nominandi & eligendi Episcopos, adeò ut nisi à Rege nominatus, nemo possit his dignitatibus insigniri.*

Addit ibidem Covarruvias notabilem rationem, quòd *scilicet maximè Regis intersit, nosse ac deligere, qui Ecclesias intra suam Provinciam sint administraturi.*

Idem confirmat Bartholomæus Cassanæus in Catalog. gloriæ mundi part. 5. consid. 24. num. 294.

Baronius Ann. 528. num. 12. concedit, quòd *seculo sexto decreverint Imperatores, quid facto opus esset circa electionem Episcopi.*

Ann. 813. n. 21. 22. memorat, quòd *tempore Caroli Magni, adhuc nono seculo, Imperatorum consensu Episcopi fuerint electi.*

Ann. 1122. v. 7. refert, quòd Callistus 2. Papa Imperatori Henrico IV. Jus aliquod circa electionem Episcoporum de novo cesserit. Verba concessionis sic habent: *Ego Callistus servus servorum Dei dilecto filio suo Henrico Dei gratiâ Romanorum Imperatori Augusto concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici regni, quæ ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri absque Simonia & aliqua violentia, ut, si qua inter partes discordia emerserit, Metropolitani & Provincialium consilio vel judicio saniori parti assensum & auxilium præbeas.*

Claudius Espensæus in 1. ad Timoth. lib. 3. Digress. cap. 21. fol. 257. *Successorum substitutio severè admodùm vetita vel multis certè limitibus est circumscripta, populi nimirùm, Cleri & Coëpiscoporum, ut qui successorem etiam ab Antecessore non nominatum deligere sufficissent.*

ibid. fol. 258. *Agellius Sisinnium Presbyterum eruditum & facundum sibi subrogavit. Id plebi reprehendenti & Marcianum potiùs hominem religiosum subrogandum fuisse ratæ gratificaturus, hunc quoque, priore posthabito, Episcopum ordinavit.*

Ibid. fol. 259. *Petrus Princeps Apostolus adju-*

adjutores quidem Linum & Cletum sibi ascivit, successorem autem Clementem instituit, non dubium, quia quo Judam Matthiæ modo & ordine subrogavit, quoque Diaconos in mensarum opus & ministerium induxit Actor.1. & 6.

Jacobus Schopperus Presbyter Coloniensis, postquam dixerat, *formam legitimæ ad Ministerium electionis describi in electione Matthiæ*, subjungit Conc. 2. in Epist. festi D. Matthiæ pag. 360. *Ita & hodiè meritò debebant eligi Episcopi & Sacerdotes concionatorii. Primò, vacante loco, conveniendum esset Magistratui, Sacerdotibus & populo, ac consultandum, cuinam potissimùm Ecclesiastica functio committi apertiùs posset &c.*

Conc. 3. p. 362. *Olim Ecclesiæ Ministri electi sunt communibus Ecclesiæ suffragiis, atq; ita hodiè quoque meritò eligi debebant.*

Conc. 5. p. 364. *Hic postularet jam & locus & oportunitas, ut ostenderemus inde,* (ex Matthiæ exemplo) *quonam pacto & hodiè, imò semper, eligendi essent Ecclesiæ Ministri, præsertim Episcopi & Pastores. Verùm, quia frustraneus omninò (propter multos irreptos hujus ævi abusus) labor noster futurus esset, supersedebimus eo in præsentia.*

Bailius Jesuita in Catech. controv. tract. 2. q. 4. adducit & approbat dictum Cypriani in Epist. 52. ad Antonianum de Cornelio Papa. *Factus est antea Cornelius Episcopus de Dei & Christi ejus judicio, de Clericorum penè omnium testimonio, de plebis, quæ tum adfuit, suffragio & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum Collegio &c.*

Quinimò ipsos Pontifices Romanos Imperatores Christiani autoritate suâ olim confirmârunt, vel infirmârunt.

Ex c. Hadrianus dist. 63. constat, *jus eligendi Pontificem Imperatori in perpetuum fuisse confirmatum ab Hadriano I.* circa Annum 774. uti, etiam à Leone III. circa Annum 796. c. In Synodo dist. ead.

Inde etiam molestè tulerunt Imperatoris Legati, quòd ipsis insalutatis Hadrianus II. circa Annum 870. fuerit electus c. Cùm Hadrianus dist. ead. *Cùm Hadrianus secundus ad Rom. Pontificatum ab Ecclesia Dei genitricis Dominæ nostræ, quæ dicitur ad præsepe, traheretur ad Lateranense Patriarchium, certatim à Clero & Proceribus & plebe deportatus est: Quod audientes missi Ludovici Imperatoris molestè tulerunt, indignati scilicet, quòd, dum præsentes essent, non fuerunt invitati, nec optatæ à se futuri Præsulis electioni interesse meruerunt. Qui acceptâ ratione, quòd non causâ contemtus Augusti, sed futuri temporis prospectu omissum hoc fuerit, (ne videlicet Legatos Principum in electione Romanorum Præsulum expectandi mos per hujusmodi fomitem inolesceret) omnem indignationem medullitùs sedaverunt, & ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt.*

Platina in Pelagio secundo. *Nihil à Clero in eligendo Pontifice actum erat, nisi ejus electionem Imperator approbâsset.*

Idem in Severino. *Ab Isaacio totius Italiæ Exarcho in Pontificatu confirmatur. Vana tunc enim habebatur Cleri ac populi electio, nisi id Imperatores aut eorum Exarchi confirmâssent.*

Idem in Benedicto secundo observat, hunc confirmandi morem postea sublatum fuisse ab Imperatore. *Ad hunc,* inquit, *Constantinus Imperator hominis sanctitate permotus, sanctionem misit, ut deinceps, quem Clerus, populus, exercitusq; Ro-*

manus in Pontificem delegisset, eundem statim verum Christi Vicarium esse omnes crederent, nullâ aut Constantinopolitani Principis, aut Italiæ Exarchi expectatâ autoritate, ut anteà fieri consueverat.

Urspergensis Ann. 827. *Gregorius, Presbyter tituli S. Marci, Papa centesimus primus electus est. Sed antè non est ordinatus, quàm Imperatoris Legatus Romam veniens, electionem populi, qualis esset, examinavit.*

Sabellicus Enneadis 8. lib. 5. *Miserat Gregorium Pelagius Byzantium, ut se apud Principem purgaret, ne sibi noxæ daretur, quòd sine illius assensu passus esset, se Pontificem renunciari. Enimverò irrita erat tunc Pontificis declaratio, nisi eam Imperator suo probâsset assensu.*

Blondus Decadis 2. lib. 2. *Stephanus quartus Romam ab Imperatore reversus, brevi obiit, eiq; successit Paschalis primus, qui, quòd à Clero, populoq; Romano absque Imperatoris autoritate, præter observatam diu antè consuetudinem, electus esset, ad illum scribens suam innocentiam à Cleri populiq; violentia purgavit.*

Krantzius Metropoleos lib. 2. cap. 29. *Neque mireris, Lector, ab Imperatore constitutum Episcopum. Ferebant hoc illa tempora, quando etiam summorum Pontificũ constituendorum, destituendorumq; habebant arbitrium, quod temporum necessitas ferebat.*

Onuphrius de creat. Pontif. & Cardinal. in vita Agath. I. *Pontificês Romani diu Imperatores Constantinopolitanos pacificè tulerunt, etiamsi absq; eorum confirmatione & nisi solutâ priùs pro confirmatione pecuniâ Pontifices ordinari non poterant. Tandem* (inquit) *Agatho I. Papa Anno Domini Io c LXXIX. hoc privilegium ab Imperatore obtinuit, ut hac pessimâ consuetudine sublatâ Pontifex electus non sine Imperatoris assensu consecraretur, quem ille gratis dare teneretur.*

Baronius Ann. 419. n. 8. memorat, quòd *olim Clerus Romanus, populo petente, Senatu consentiente, Romanum Pontificem elegerit.*

Ann. 590. docet, *in electione Pontificis nihil licuisse Clero sine consensu Magistratus,* & Ann. 686. n. 3. *sine consensu Exarchorum,*

Ann. 885. n. 2. fatetur, *electioni Pontificis Senatum Romanum interfuisse.*

6. Concordata Galliæ.

Anno 1517. inter Leonem X. & Franciscum I. Galliæ Regem *Concordata*, ut vocant, instituta sunt, quæ integra recensuit & notis illustravit Petrus Rebuffus. In illis omne jus eligendi aut postulandi Prælatos Canonicis in tota Gallia ademtum est, ita ut *nominatio personæ idoneæ* intra sex menses à tempore vocationis Romano Pontifici ad providendum facienda nunc soli Regi absolutè competat. *Rex Franciæ* (inquit Leo) *pro tempore existens, unum gravem Magistrum intra sex menses à die vocationis Ecclesiarum earundem computandos nobis & Successoribus nostris Romanis Pontificibus nominare possit &c.* Vide Concordata illa in tit. de Regia ad Prælaturas nominatione facienda & ibi Rebuffum.

Franciscus Duarenus lib. 5. de sacris Eccles. Ministris cap. 11. *Concordata illa* nomine Leoninæ Constitutionis allegat & addit, *Leonem obtinuisse, ut Decretum illud Regiâ autoritate subnixum supremum Parlamentum Parisiense reciperet.*

Sola Italia electionem suorum Episcoporum Papæ concedit, nec ea quidem tota; sed nec Veneti, nec Germani

mani, nec Hispani, nec Galli, nec Poloni, nec Hungari. Videatur Covarruvias tom. 1. variar. resolut. part. 2. in relect. cap. Malæ fidei ext. de jure patron.

7. Quædam hypotheses ab Adversariis concessæ.

1. Bellarminus lib. 4. de Ecclesia capite 8. §. Respondet Brentius &c. fatetur, *electionem Episcopi variè variis temporibus fuisse celebratam & aliquando populum simul cum Clero Episcopum elegisse.*

lib. de Clericis cap. 7. resp. ad 5. argumentum fatetur, *ex concessione Apostolorum fuisse olim populo attributum, ut eligerent Stephanum & reliquos Diaconos.*

Resp. ad 8. argumentum fatetur, *jamtum tempore Niceni Concilii cœpisse consuetudinem, ut populus electioni admisceretur.*

Resp. ad 9. argumentum sic scribit: *Non negamus, quin populus aliquando Episcopos elegerit, sicut nunc in plerisque locis per Pontificis autoritatem Episcopi à Regibus eliguntur.*

§. Tandem &c. fatetur, *obtinuisse in primitiva Ecclesia consuetudinem, ut etiam jus suffragii sibi populus usurparet.*

lib. ejusdem cap. 9. §. Tertius modus &c. inter *quinque modos*, quibus olim eligi consueverunt Episcopi, numerat secundo loco eum, *ut Episcopum eligerent Episcopi omnes ejusdem Provinciæ, vel major eorum pars, postulato tamen testimonio & consensu Cleri & populi ejus loci, cui Episcopus dabatur &c.* tertio loco modum recenset eum, quòd *elegerit Clerus & populus civitatis, quem modum usitatum fuisse* dicit *tempore Chrysostomi, Ambrosii, Augustini, Leonis, Gregorii &c.* & quarto loco recenset eum, quod *Imperatores & Reges vel soli, vel cum Clero & populo Episcopum elegerint*; & addit, *Justinianum Seniorem post recuperatam Italiam noluisse quenquam creari Pontificem Romanum sine sua approbatione, idq; servatum esse usque ad Constantinum quartum, qui juri suorum prædecessorum* (observa vocem juris) *in hac parte cesserit.*

(Ex illis omnibus sic colligimus. Quicunque modus eligendi Ecclesiæ Ministros conformis est exemplo Ecclesiæ Apostolicæ & primitivæ, ille est omnium optimus & meritò ab hodierna Ecclesia observatur. At modus eligendi Ecclesiæ Ministros iste, quo populus simul cum Clero Episcopum eligit, est conformis Ecclesiæ Apostolicæ & primitivæ. Ergò. Cumprimis verò urgemus, quod Bellarminus scribit, *Constantinum IV. juri suorum prædecessorum in creatione Pontificis Romani cessisse*, ex quo colligimus hoc modo. Quicunque juri suorum prædecessorum in aliqua re cedit, illius prędecessores jus aliquod in ea re obtinuerunt. Atqui Constantinus quartus in creatione Pontificis, quòd ea sine approbatione Imperatoris non debeat esse rata, juri suorum prædecessorum cessit. Ergò prædecessores Constantini jus aliquod in creatione Pontificis obtinuerunt & per conseq. non ex nuda consuetudine, conniventia & concessione, sed ex jure descendit, quòd Pontifices Romani sine approbatione Imperatorum creari non potuerint.)

Idem Bellarm. tr. de officio Principis Christiani l. 1. p. 68. docet, Reges & Principes

cipes in Scripturis vocari *Pastores. Princeps*, inquit, *non solùm caput in corpore, sed etiam quasi Pastor inter oves, sic enim loquitur Deus in Psal. 77. Elegit David servum suum & sustulit de gregibus ovium, pascere Jacob servum suum & Israël hereditatem suam, & pavit eos in innocentia cordis sui. Ubi Dominus dicit, se exercuisse Davidem in arte pastoritia ovium irrationalium, & deinde eum transtulisse ad officium pascendi populos ratione preditos. Nec solùm Davidem Regem Hebraeorum, sed, quod magis mirandum est, Cyrum ipsum Regem Persarũ apud Esaiam vocat Pastorem suum. Dico Cyro, Pastor meus es. Denique, ut alia pretermittam, apud Ezechielem conqueritur Deus de Pastoribus Israël, id est, de Regibus, qui, cùm essent ipsi deterrimi, populum ad exitium perduxerunt, & tandem subjicit. Et suscitabo super eos, oves scil. gregis mei, Pastorem unum, servum meum David, ipse pascet eos & ipse erit in Pastorem.*

(Atqui si Principes sunt Pastores, utique etiam de salutaribus pascuis populo sibi commisso debent prospicere.)

2. Salmeron tract. 41. in Comment. Actor. 14. pag. 270. *Graca vox* χειροτονήσαντες *invenitur hoc loco tantùm & 2. Corinth. 8. ubi verbum* χειροτονηθεὶς *legitur in fonte Graeco, hoc est, per majorem partem suffragiorum electus. Quemadmodum igitur Apostoli Diaconorum septem electionem & nominationem fidelibus obtulerunt, quos ipsi orationibus & impositione manuum ad Diaconatum promoverunt, ita hic Paulus & Barnabas dederunt credentibus facultatem, ut nominarent ac eligerent in sua quaque civitate Episcopum, quem ipsi postea orationibus & jejuniis & manuum impositione consecrabant.* (Si ad διακονίαν in collectis ad fratres egenos perferendis occupatam χειροτονία & suffragium Ecclesiæ fuit adhibitum, multò magis ad διακονίαν in ministerio verbi & publico docendi munere occupatam χειροτονία & suffragium Ecclesiæ adhiberi debet.)

3. Pazmannus lib. 3. Hodegi in cap. de vocatione Lutheri concedit, *Regibus quibusdam permissum esse ab Ecclesia, ne Pastor ab Ecclesiasticis personis ordinatus officio suo interea fungi possit, donec ipse quoque Rex ordinationi illi consenserit.* (At hoc ipsum, Papisticum vocandi morem, quo jus illud solis Episcopis tribuitur, in solidum evertit.)

Ibid. probat, *vocationem Ministrorum Ecclesia cum Magistratus & populi consensu fieri debere, ac in Nicena Synodo decretum esse* scribit, *ut in loca defunctorum succedant, modò digni appareant & populus eligat.*

4. Utimur etiam contra Pontificios hoc argumento, ex propria ipsorum hypothesi petito. Bellarminus lib. de Clericis cap. 7. §. Tertiò &c. ex comparatione auditorum cum ovibus colligit, *ad ipsos non pertinere vocationem Pastorum. Jure divino scripto*, inquit, *Episcopi sunt Pastores populi; populi sunt oves Johan. ult. Actor. 20. 1. Petr. 5. Ratio autem naturalis apertissimè docet, ovibus non convenire, ut pascant & regant, sed regantur atque pascantur: At eligere Pastores, ad gubernationem & regimen pertinere, certissimum est: non igitur convenit populo, Pastores eligere.* At longè firmiùs ex alia comparatione contrarium colligere possumus hoc modo. Episcopus in Jure Canonico dicitur Ecclesiæ suæ Sponsus.

Pontifex Romanus totius Ecclesiæ Catho-

Catholicæ Sponsus appellatur. c. Ubi periculum de Electione in 6. c. Quoniam de Immunit. ibidem, quod approbat etiam Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 31. nomine XIII. Ex eo sic colligimus. Non solùm ll. humanæ, sed etiam divinæ electionem Sponsi tribuunt Sponsæ, ac prohibent, ne alicui invitæ Sponsus assignetur.

Bellarminus lib. de Matrim. cap. 18. §. Sed ut hujus &c. *Ad matrimonii Sacramentum nihil aliud requiritur essentialiter, nisi consensus signo expressus inter legitimas personas.*

cap. 19. §. Tertiò patet &c. *Illorum necessariò consensus requiritur, qui matrimonii formam pronunciant. At formam pronunciant ipsi, qui contrahunt: ipsorum igitur consensus necessariò requiritur. Deinde, conjugium est summus amicitiæ gradus secundùm Philosophum, repugnat igitur Naturæ conjugii, ut contrahatur inter invitos.*

cap. eod. §. Prima &c. format ejusmodi propositionem. *Solo consensu parentum matrimonium inter filios celebrari non potest*, (sed requiritur consensus contrahentium) quam probat, tum exemplo Scripturæ divinæ; *Nam in Genesi cap. 24. cùm pater & frater Rebeccæ de matrimonio ejus cum Procuratore Abrahæ, qui eam in uxorem filio Abrahæ petebat, tractâssent, dixerunt. Vocemus puellam & inquiramus ejus voluntatem:* tum ex Jure Canonico c. Sufficiat 27. q. 2. c. Ubi non est caus. 30. q. 2. c. Tuas dudum de Sponsa duorum & c. Unico de despons. impub. in 6. Cùm ergò *Episcopus sit Ecclesiæ suæ Sponsus* juxta jus Canonicum & Canonistas, utique etiam in Ecclesia idem observari debet, ne scil. illi invitæ obtrudatur Episcopus, sed ut expressus ejus consensus accedat, aliàs absq; Sponsæ, id est, Ecclesiæ consensu matrimonium spirituale inter Sponsum, id est, Episcopum & Sponsam, id est, Ecclesiam contrahetur.

5. Thomas Passius Canonicus Valentinus in Concilio Tridentino asseruit, *ex sacrorum Canonum lectione manifestè constare in Episcoporum electione & Presbyterorum ac Diaconorum deputatione summos & infimos è populo fuisse præsentes & suffragium tulisse, aut saltem præbuisse assensum, hoc tamen de Papæ concessione tacita vel expressa. Idq; tum fuisse concessum, quia populus & primores pietati addicti, rerum spiritualium studio atq; amore detinebantur, adeoq; hoc ipso plus obsequii & reverentiæ præstabant Clero, promtioresq; ad ipsum oblationibus & donationibus cumulandum reddebantur: At postquam devotio refrixit, seculares Ecclesiæ inhiare & omni ope niti, ut ii in sacris Ordinibus constituantur, qui ipsorum voluntati morem gerere velint. Itaque meritò ademtum ipsis privilegium, quo fruebantur, & ipsos ab ordinationibus & electionibus prorsus exclusos.* Petrus Suavis lib. 7. Hist. Conc. Trident. p. 690. (Agnoscit ergò Passius in primitiva Ecclesia populum jus suffragii in Episcoporum electione habuisse, idque progressu temporis esse mutatum. Quòd autem ex *Papæ duntaxat concessione* illud habuerit, illud gratis dicitur.)

Idem Passius dixit, *corrigendum esse Pontificale, expungendosq; eos locos, qui ejusce rei mentionem faciant, quibus non obliteratis hæretici semper in rem suam abusuri sunt, ut probent, necessarium esse populi interventum. Atque uno è multis citato in Pres-*

byterorum ordinatione Episcopus Ordinator ait. Non frustrà à Patribus institutum, ut de electione eorum, qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur & populus, quia necesse est, ut faciliùs quis ei obœdientiam exhibeat ordinato, cui assensum præbuerit ordinando. Idem Petrus Suavis lib.7.Hist.Concil.Trid.p.690.

6. Ne ipsum quidem Tridentinum Concilium ademit Laicis coëlectionem suorum Episcoporum, sed tantùm negavit sess. 23. cap.4. Can.7. *Ordines Episcopis vel Presbyteris collatos sine populi vel potestatis secularis consensu aut vocatione esse irritus*, quod suo modo concedi potest, cùm aliud sit *Ordo* (seu habilitatio ad docendum & administranda Sacramenta, sine delegatione ad certam Ecclesiam) quem Laici non conferunt; aliud verò *curatum officium* seu designatio loci, in quo Ordo hîc & nunc exercendus, qui sine Laicorum ejus loci coëlectione ab Episcopis nequaquam debet aut potest assignari. Ordinem verò sine curato officio Episcopis & ab Episcopis in Papatu conferri, in propatulo est.

Argumentum Pontificiorum. Bellarminus lib. de Clericis cap.7. *ex missione Christi* Johan.20.v.21. deducit *electionem Ministrorum sine populi suffragio.*

Resp. Idem Bellarminus de hoc eodem dicto sic scribit lib. 3. de pœnit. cap. 18. §.3. *Verba illa, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, non ita accipienda, quasi eodem modo debuerint Apostoli omnia facere, quo à Christo ipso fiebant, alioqui enim Actor. 2. Apostoli non debuissent baptizare in remissionem peccatorum, quia Christus sine Baptismo peccata remisit Magdalenæ & Paralytico; nec debuissent Actor. 8. per impositionem manuum Spiritum sanctum dare, quia Christus non manus imponendo, sed insufflando Spiritum sanctum dedit Johan. 20. Igitur misit Christus Apostolos, sicut ipse missus fuerat à Patre, quia potestatem eis dedit ligandi & solvendi, ut ipse à Patre acceperat, quæ est Chrysostomi expositio, sed tamen accepit ipse Filius & proinde talem ac tantam, ut posset etiam sine Sacramentis justificare: dedit autem eam Apostolis, ut ministris ac servis, ac per hoc longè minorem, & Sacramentis aliisq; mediis à se institutis alligatam. Misit etiam Christus Apostolos, ut ipse à Patre missus fuerat, videlicet ad reconciliandos homines Deo, ad Evangelium prædicandum, ad Ecclesiam propagandam, quæ est expositio Cyrilli. Denique misit Christus Apostolos, ut ipse à Patre missus fuerat, quia misit eos, non ad delitias, sed ad crucem, licèt vehementer eos amaret: quemadmodum ipse à Patre infinito amore diligebatur, & tamen ad passionem & mortem, non ad mundi gaudia mittebatur, quæ est explicatio Gregorii Homil. 26. in Evang.*

(Ut ergò Bellarminus ipse monet, comparatio inter missionem Christi & Apostolorum non est extendenda ultra illud tertium, in quo instituitur, aliàs possem evincere, Episcopos non esse mittendos à Papa, cùm Christus non sit à Papa, sed immediatè à Patre cœlesti missus.)

CAPUT

CAPUT II.

DE SEPTEM ORDINIBUS *Clericorum*.

THESIS. Septem Ordines Clericorum Scripturæ sacræ & primitivæ Ecclesiæ sunt ignoti.

Ἔκθεσις I. Non negamus, inter Ecclesiæ Ministros, æquè in Novo ac in Veteri Testamento, esse certos *gradus*. In Veteri Testamento erat *summus Sacerdos*, erant *Sacerdotes inferiores*, erant *Levitæ* illorum ministeriis deputati, Numeri 3.v.1. In Novo Testamento Christus *Ecclesiæ dedit alios quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores*, Ephes.4.v.11. *Episcoporum & Diaconorum* fit distincta mentio 1.Tim.3.v.2. & 8. Tit.1.v.7.

2. Diversitas illa graduum dependet quidem *à jure divino*, tum *ratione generis*, quatenus necessarium est ad εὐταξίαν & tranquillitatem in Ecclesia esse aliquos distinctos gradus; tum *ratione donorum*, quatenus Deus ipsâ donorum varietate & diversitate declarat, velle se, ut distincti inter Ministros gradus constituantur; tum *ratione quorundã graduum in specie*, quatenus Prophetarum & Apostolorum munus à reliquis gradibus ipsemet distinxit, iisque prætulit, interim tamen absolutè & generaliter de omnibus Ecclesiastici Ministerii gradibus dici nequit, quòd eorum institutio & distinctio ab institutione divina dependeant, siquidem gradus illi non sunt certo numero vel à Deo præscripti, vel ab Apostolis usurpati, sed Ecclesiæ libertas est relicta, pro ratione circumstantiarum, temporis scil. & amplitudinis, in quovis cœtu plures vel pauciores gradus inter Ministros instituendi.

Antithesis. Bellarminus lib. de Clericis cap.11. §. Sequitur. *Catholici passim asserunt septenarium numerum Ordinum*.

Et postea §.Porrò. *Propriè illi dicuntur Ordines, qui certo ritu sacro & solenni conferuntur ab Episcopo, & ad certũ ministerium sacrificio divino exhibendum referuntur. Quâ ratione septem duntaxat Ordines numerantur, videl. Sacerdos, Diaconus, Sub-Diaconus, Acolutus, Lector, Exorcista, Ostiarius*.

Hosce Ordines dividunt *in Majores & Minores*. Minores dicunt esse quatuor, *Ostiaratum, Lectoratum, Exorcistatum & Acolutatũ*. Majores tres, *Sub-Diaconatum, Diaconatum & Presbyteratum*. Sacerdotum sive Presbyterorum Ordinem eo modo subdividunt, ut quosdam statuant *majores*, dictos *Episcopos*, quosdam verò *minores* sive *simplices Sacerdotes*. Ordo Episcoporum vicissim dividitur *in Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos & Episcopos*. Quibus omnibus præsidet *Romanus Pontifex*, cujus Electores & perpetui Consiliarii sunt *Cardinales*. Confer Catechismum Romanum cap. de sacris Ordinibus.

De officiis singulorum istorum Ordinum Bellarmin. d.l.cap.13. §.2. & seqq. ex Lombardo lib.4 sent.dist.24 sic disserit. *Ostiariorum officium est, aperire & claudere fores Ecclesiæ & curam templi habere, unde in ordinatione Episcopus porrigit illis claves, dicens: Accipe potestatem aperiendi Ecclesiam & sacrariũ, & claudendi insidelibus. Lectorum officium est, legere ex pulpito in Ecclesia, quicquid legendũ ex utroq; Testamento. In illorum ordinatione Episcopus porrigit*

librum, quem vocant Lectionarium, dicens: Accipe potestatem & esto verbi Dei relator. Exorcistarum officium est exorcismos Ecclesiæ legere super energumenos & eo modo præparare illos, ut sacrificii divini participes fiant. In illorum ordinatione Episcopus tradit eis librum Exorcismorum, dicens: Accipe & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manus super energumenos sive baptizatos, sive Catechumenos. Acoluthorum officium est, cum cereo accenso sequi Diaconum ad locum Evangelii, & urceolos atque ampullas ad sacrificium præparare ac Sub-Diacono porrigere, Item præparare luminaria. In illorum ordinatione Episcopus illis porrigit candelabrum cum cereo & urceolis, dicens: Accipe ceroferarium cum cereo, & scias, te ad accendendum luminaria mancipatum in nomine Domini. Et accipe urceolum ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistia & Sanguinis Christi Sacramentum. Sub-Diaconorum officium est, ministrare Diacono in sacrificio. In illorum ordinatione Episcopus tradit eis callicem vacuum cum patina, Item librum Epistolarum, dicens: Accipe librum Epistolarum & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei tam pro vivis, quàm pro defunctis. Diaconorum officium est Sacerdoti sacrificanti assistere ac ministrare, & populo Eucharistiam distribuere, tempore sacrificii Evangelium legere, baptizare, prædicare, reconciliare publicos pœnitentes, Eucharistiam deferre ac præbere Laicis, ac breviter omnia facere, quæ Episcopi & Presbyteri faciunt, exceptâ consecratione corporis Domini & ordinatione Clericorum & aliis officiis, quæ requirunt potestatem ordinis. In illorum ordinatione Episcopus tradens eis librum Evangeliorum, dicit: Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quàm pro defunctis. Item, Accipe Spiritum sanctum ad resistendum Diabolo & tentationibus ejus. Presbyterorum est, consecrare corpus & sanguinem Christi, offerre sacrificium pro vivis & mortuis, orationes dicere & dona Dei benedicere. In illorum ordinatione Episcopus reflectit stolam ab humero sinistro in dextrum in modum crucis, dicens: Accipe jugum Domini, jugum enim ejus suave & onus ejus leve. Deinde dat vestem Sacerdotalem & consecrat manus, dicens: Consecrare & sanctificare digneris Domine manus istas per istam unctionem & nostram benedictionem. Postea porrigit calicem cum vino & aqua & patinam cum hostia superimposita, dicens: Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasq; celebrandi. Deniq; imponit ambas manus super caput cujuslibet ordinandi ad Sacerdotium, dicens: Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta erunt.

Compendium Theologicæ veritatis lib.6. cap.36. ex Lombardo lib.4. sent. dist.24. statuit, *Christum suo exemplo omnium illorum ordinum officia in semetipso exhibuisse*, ex quo colligit Fabius Incarnatus in Scrutin. Sacerdot. part.1. tract.2. cap. de Ordine p.111. *ad institutionem ipsius Christi originem septem ordinum revocandam esse. Ostiariorum* (inquit) *officium Dominus in sua persona suscepit, quando flagello de funiculis facto vendentes & ementes ejecit de templo. Ipse enim Ostiarium significans dicit: Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur. Ostiarius ergò institutus est, quando Christus dixit: Attollite portas Principes vestras & elevamini portæ æternales, & quando ementes ac vendentes ejecit è templo.*

Lecto-

Lectorum officium implevit Christus, cùm in medio Seniorum librum Esaiæ aperiens, distinctè ad intelligendum legit. Spiritus Domini super me. Institutus ergò est Ordo Lectoratus, quando Christus librum Prophetæ aperuit & completâ lectione ministro dedit. Exorcistarum officio usus est Dominus, quando salivâ suâ tetigit aures & linguam surdi & muti, dicens: Ephata, quod est adaperire. Hoc etiam officio usus est Christus, cùm Dæmoniacos multos sanavit. Institutus ergò est Exorcistatus, quando Christus tetigit aures muti & surdi, & quando de Maria Magdalena septem Dæmonia ejecit. Acoluthorum officium Dominus se habere testatur, dicens: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Institutus ergò est Acoluthatus, quando Christus dixit: Ego sum lux mundi. Sub-Diaconorũ officio Christus usus est, & ordinem eorum instituit, quando linteo se præcinxit & mittens aquam in pelvim, pedes discipulorum lavit & linteo tersit. Diaconorum officio Christus usus est & ordinem eorum instituit, quando post cœnam Sacramentum carnis & sanguinis discipulis dispensavit, & quando Apostolos dormientes ad orationem excitavit, dicens: Vigilate & orate. Presbyterorum officio Christus usus est & ordinem eorum instituit, cùm seipsum in ara crucis obtulit idem Sacerdos & hostia, & quando post cœnam panem & vinum in corpus & sanguinem suum convertit.

In hac Ordinum enumeratione desideramus

1. Quòd *ad numerum septenarium* illos præcisè restringunt, cùm tamen Ecclesiastici scriptores modò plures, modò pauciores numerent ordines.

2. Quòd originem eorum ad institutionem Christi referunt, cùm tamen ex Evangelistarum & Apostolorum scriptis illud probare nequeant.

3. Quòd quævis in Ecclesia ministeria in peculiares Ordines transformant. Fores enim claudere ac aperire, cereos accendere ac circumferre, vasa sacra custodire, mundare, ad usus divinos præparare, mensam Domini vestire, Pastori ad ministrandum astare, aquam ad Baptismum, panem & vinum ad Eucharistiæ administrationem afferre &c. non constituunt peculiares & distinctos Ordines Ecclesiasticos, sed sunt ministeria eo modo comparata, ut ab uno eodemque homine facilè præstari possint.

4. Quòd perpetuam illorum Ordinum in Ecclesia necessitatem urgent, cùm tamen ex libero Ecclesiæ instituto pro ratione circumstantiarum quandoque pluribus, quandoque paucioribus ministeria, quæ Ordinibus illis hodiè distinctè assignantur, conjunctim fuerint olim demandata.

5. Quòd titulos sine re usurpant. *Exorcistæ* enim ordinantur, qui dono expellendi Dæmonas non sunt instructi. *Lectores & Cantores* dicuntur, qui in Ecclesia non legunt. *Sacerdotes & Episcopi* dicuntur, qui à docendi ac prædicandi munere, quod inter Ecclesiastica ministeria primarium est, toto vitæ tempore abstinent.

6. Quòd nomen & dignitatem Sacramenti Ordinibus illis tribuunt, cùm requisita Sacramenti propria in illis monstrare nequeant.

7. Quòd præcipuum ac principale Sacerdotum munus, ad quod reliquorum ordinum officia respectum habeant,

beant, statuunt, *offerre sacrificium Missaticum pro vivis ac mortuis*, cùm tamen Christus in N. Testamento Ecclesiæ Ministros non constituerit Missifices, sed Evangelii præcones & *mysteriorum divinorum dispensatores* 1. Cor. 4. v. 1.

Nostræ sententiæ suffragatur

1. Quòd agnoscunt, septenarium Ordinum numerum Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ fuisse ignotum.

Anacletus Epist. 3. tom. 1. Concil. fol. 104. *Ampliùs quàm isti duo Ordines* (Episcop. & Presbyt.) *Sacerdotum, nec à Deo nobis collati sunt, nec Apostoli docuerunt.*

Johannes III. Pontifex Romanus in Epistola ad Galliæ & Germaniæ Episcopos (tom. 2. Concil.) *Hi duo tantùm Ordines, nempe Episcopi & Presbyteri, in Scriptura leguntur, nec ampliùs ad Pastorale officium aliquod patet ostium, per quod Pastor intret &c. Cùm etiam egregius Prædicator dicat, Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est: prædicta duo fundamenta* (Presbyterii & Episcopatus) *in Ecclesia tantummodò posita inveniantur, quicquid ampliùs in his positum invenitur, stare nullatenùs poterit &c.*

c. Nullus dist. 60. ex Urbano Papa. *Nullus in Episcopum eligatur, nisi in sacris Ordinibus religiosè vivens fuerit inventus. Sacros autem Ordines dicimus Diaconatum & Presbyteratum, hos siquidem solos* (nota exclusivam) *primitiva legitur habuisse Ecclesia.*

(Idem repetitur cap. A multis 9. lib. 1. Decretalium tit. 14. de ætate & qualitate &c. *Urbanus Papa dixit. Sacros Ordines Diaconatum dicimus & Presbyteratum, hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse.*)

Gratianus in Proœm. dist. 21. *Majorum & minorum Sacerdotum discretio in Novo Testamento ab ipso Christo sumsit exordium, qui duodecim Apostolos, tanquam majores Sacerdotes, & septuaginta duos discipulos, quasi minores Sacerdotes, instituit. Petrum verò quasi in summum Sacerdotem elegit, dum ei præ omnibus & pro omnibus claves regni cœlorum præbuit &c. Hanc eandem formam Apostoli secuti in singulis civitatibus Episcopos & Presbyteros ordinaverunt, Levitas autem ab Apostolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit B. Stephanus. Sub-Diaconos & Acolythos præcedente tempore Ecclesia sibi constituit.* (Ergò eorum Ordo non trahit originem ab Apostolis.)

Lombardus 4. sentent. dist. 24. lit. I. *Cùm omnes illi Ordines spirituales sint & sacri, excellenter tamen Canones duos tantùm sacros Ordines appellari censent, Diaconatus scilicet & Presbyteratus, quia hos solos primitiva Ecclesia legitur habuisse, & de his solis præceptum Apostoli habemus. Apostoli enim in singulis civitatibus Presbyteros & Episcopos habuerunt. Levitas etiam ab Apostolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit B. Stephanus; Sub-Diaconos verò & Acolutos procedente tempore Ecclesia sibi constituit.*

Gajus Pontifex Romanus circa Annum Christi 284. constituit, *ut omnes Ordines in Ecclesia sic ascenderent. Si quis Episcopus fieri meretur, primò fiat Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus; deinde Sub-Diaconus, Diaconus, Presbyter, & exinde Episcopus ordinetur.* tom. 1. Concil. Venet. pag. 431. Martinus Polonus in Chronic. pag. 181. (Ergò ex institutione Pontif. Rom. Ordinum distinctio descendit.)

Bartholomæus Caranza in Summa Conciliorum fol. 15. *Quæ in summa tractat Anacletus in tertia Epistola, sunt ista. Primùm à DOMINO constitutos esse hos duos Ordines Episcoporum & Sacerdotum. Et ampliùs, quàm isti duo nec nobis à Deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt, ex quo colligitur, Ordines aut gradus notos in Ecclesia non à Domino ordinatos, nec Apostolis.*

fol. 31. asserit, *Cajum Papam constituisse, ut omnes Ordines in Ecclesia sic ascenderent. Si quis Episcopus fieri meretur, primò fiat Ostiarius, Lector, Exorcista &c. exinde tandem Episcopus.*

Georgius Cassander in Consultat. artic. 14. *Constat, sacros Ordines propriè dici Diaconatum & Presbyteratum, ut quos solos primitivam Ecclesiam in usu habuisse legatur, id quod testatur Urbanus Papa & annotavit Chrysostomus & Ambrosius in Epistolam Pauli ad Timotheum priorem.*

Ibid. *Ad minores Ordines quod attinet, qui olim quinque se ordine consequentes memorare consueverunt, hi sanè præsente tempestate, neglectâ omni disciplinâ & politiâ Ecclesiastica prorsus confusi sunt & eorum officia propemodum cessârunt.*

Stapletonus in Promtuario Catholico pag. 199. fatetur, *Paulum 1. Corinth. 12. v. 28. & Ephes. 4 v. 11. hierarchiam Ecclesiasticam descripsisse.* (At ibi non enumerantur septem isti Ordines.)

Baronius Ann. 44. num. 77. fatetur, *in novi instrumenti divinis Scripturis non nisi de Episcopis, Presbyteris ac Diaconis ab Apostolis ordinatis mentionem haberi.*

Bellarminus lib. de Clericis cap. 12. §. 3. non audet institutionem & originem illorum Ordinum ad Christum & Apostolos revocare, sed *ex Clemente & Ignatio* probat, *originem illorum Ordinum rem longè antiquiorem esse, quàm Calvinus existimet.*

(Atqui Ignatii Epistolis multa peregrina sunt admixta, ac libri Constitutionum Clementis sunt suppositititii, ut ostendimus superiùs lib. 1. part. 2. cap. 7. & 13.)

Becanus in Dispnt. de vocat. Ministrorum thes. 34. fatetur, *trium duntaxat Ordinum, Episcoporum scil. Presbyterorum & Diaconorum apertam in scriptis Apostolicis fieri mentionem.*

2. Quòd agnoscunt, ex Judaismi & gentilismi imitatione Ordines illos in Ecclesiam Christianam introductos esse.

Gratianus in Procem. dist. 21. *Ministri sacrorum Canorum & Decretorum Pontificum sunt summi Pontifices & infra Præsules ac reliqui Sacerdotes, quorum institutio in Veteri Testamento est inchoata & in Novo plenius consummata. Summi enim Pontifices & minores Sacerdotes à Deo sunt instituti per Mosen, qui ex præcepto Domini Aaron in summum Pontificem, filios verò ejus unxit in minores Sacerdotes. Postea verò David, cùm ministeria domus Domini ampliaret, Janitores & Cantores instituit. Porrò Salomon quendam modum exorcizandi invenit, quo Dæmones adjurati ex obsessis corporibus pellebantur. Huic officio mancipati Exorcistæ vocati sunt &c. Hæc omnia in Novo Testamento Ecclesia imitata habet janitores suos, quos Ostiarios appellamus. Pro Cantoribus Lectores & simul Cantores instituit. Exorcistas autem nomine antiquo & officio permanente recepit. Pro filiis verò Aaron omnes infra summum Pontificem*

Sacerdo-

Sacerdotium administrantes sunt consecrati. Inter eos quædam discretio servata est, ut alii appellentur simpliciter Sacerdotes, alii Archipresbyteri, alii Chorepiscopi, alii Episcopi, alii Archiepiscopi seu Metropolitæ, alii Primates, alii Patriarchæ, alii summi Pontifices. Harum discretio à gentilibus maximè introducta est, qui suos Flamines, alios simpliciter Flamines, alios Archi-Flamines, alios Proto-Flamines appellabant.

c. Urbes dist. 80. ex Lucio Papa. *Urbes & loca, quibus Primates præsidere debent, non à modernis, sed etiam multis ante adventum Christi sunt statutæ temporibus, quarum Primates etiam gentiles pro majoribus etiam negotiis appellabant. In ipsis verò urbibus post Christi adventum Apostoli & successores eorum Patriarchas vel Primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia & cæ. referenda.*

c. In illis dist. ead. ex Clemente Papa ad Jacobum Apostolum. *In illis civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum atque primi legis Doctores erant, Episcoporum primates poni vel Patriarchas B. Petrus præcepit, qui reliquorum Episcoporum causas & majora, quoties necesse forent, negotia in fide agitarent. In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archi-Flamines, quos tamen minores tenebant, quàm memoratos Primates Archiepiscopos institui, præcepit.*

c. Provinciæ dist. 99. ex Anacleto Papa ad Episcopos Italiæ. *Provinciæ multo ante Christi adventum tempore divisæ sunt maximâ ex parte & postea ab Apostolis & B. Clemente prædecessore nostro ipsa divisio est renovata. Et in capite Provinciarum (ubi dudum primates legis seculi erant ac prima judiciaria potestas ad quos, qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris vel Regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus vel injustitiis suis, ipsosq; appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat, ipsis quoq; in civitatibus vel locis nostros Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenent, licèt diversa sint nomina, leges divinæ & Ecclesiasticæ poni & esse jusserunt, ad quos Episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosq; appellarent, & ipsi Primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquæ verò Metropolitanæ civitates, quæ minores judices habebant, (licèt majores Comitibus essent) haberent Metropolitanos suos, qui prædictis justè obœdirent Primatibus, sicut & in legibus seculi olim ordinatum erat, qui non Primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archi-Episcoporum nomine fruerentur.*

Lombardus lib. 4. sent. dist. 24. lit. C. *Ostiarii iidem & janitores sunt, qui in V. T. electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus.*

lit. D. *Ordo Lectorum formam & initium à Prophetis accepisse videtur, quibus dicitur. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.*

lit. E. *Exorcistarum ordo à Salomone videtur descendisse, qui quendam modum exorcizandi invenit, quo Dæmones adjurati ex obsessis corporibus expellebantur.*

lit. F. *Hujus* (Aculothorum) *officii formam illi gerebant in V. Testamento, qui lucernas candelabri componebant & accendebant igne cœlesti ad illuminandas tenebras Aquilonares.*

lit. G. *Sub-Diaconi apud Hebræos Nathinæi vocabantur, hoc est, in humilitate Domino servientes.*

lit.

lit. H. *Diaconorum Ordo in Novo Testamento à tribu Levi nomen accepit, dicuntur enim & Levitæ.*

Et postea. *Quod huic ordini à Mose statutum est, hoc etiam in N. Testamento repræsentatur, cùm Diacono super levum humerum stola ponitur & casula in diebus jejunii complicatur.*

lit. I. *Ordo Presbyterorum à filiis Aaron sumsit exordium. Summos enim Pontifices & minores Sacerdotes instituit Deus per Mosen, qui ex præcepto Dei Aaron in summum Pontificem, filios verò ejus unxit in minores Sacerdotes.*

Johannes Beleth in explicatione divinorum officiorum cap. 13. asserit, *Personarum Ecclesiasticarum à veteri consuetudine tam Ethnicorum, quàm Judæorum ad præsentis Ecclesiæ cultum factam esse translationem, cùm secundùm ordinem, tùm secundùm dignitatem.*

Polydorus Virgil. lib. 4. de rer. Invent. cap. 7. pag. 327. *Romani Pontifices, Hebræorum secuti institutum, primi omnium sacris quibusdam initiare cœperunt Ostiarios sive Janitores, Lectores, Exorcisatores, Acolythos, Sub-Diaconos, Diaconos, hoc est, Levitas, quo numero septem ipsi Apostoli delegerant Presbyteros & Episcopos, quò sic per gradus ad Sacerdotium unusquisque promoveretur.*

Idem lib. ejusd. cap. 12. *Jam inde ab initio, cùm ubique ferè gentium Flamines Sacerdotes præessent & illis alii, qui Archi-Flamines, id est, primarii Sacerdotes nuncupati sunt, ad quos sacrorum omnium ratio referebatur, placuit, autore Apostolo Petro, sicut D. Clemens in suæ Christianæ religionis Compendiario libello perhibet, ut similiter in singulis gentium, quæ religionem inposterum complecterentur, urbibus in locum Flaminum Episcopi substituerentur, & in qualibet Provincia Archi-Flaminis vice unus Archiepiscopus constitueretur, cui reliqui illius religionis Episcopi subessent, id quod nos in Historia nostra Anglica ostendimus, in Britannia, quæ nunc Anglia est, auctore Divo Gregorio, esse factum. Innocentius quoque, ut in decretis Canonicis est, hinc nostrorum Sacerdotum & Episcoporum differentiam introductam affirmat.*

Durandus lib. 2. Rational. cap. 1. §. 1. & seq. *Christianorum personæ Ecclesiasticæ de aliis duabus sectis sumtæ sunt, Hebræâ scil. & gentili. In ritu templorum erant apud gentiles Archi-Flamines, Proto-Flamines & Sacerdotes.*

§. 21. 22. *Omnes infra summum Pontificem Sacerdotium administrantes consecrati sunt: inter quos quædam discretio est exorta, ut alii appellentur simpliciter Sacerdotes, alii Archipresbyteri, alii Episcopi, alii Archiepiscopi seu Metropolitani, alii Primates, alii Patriarchæ, alii summi Pontifices, ut præmissum est. Quæ discretio maximè à gentilibus introducta est, qui suos Flamines, alios simpliciter Flamines, alios Archi-Flamines, alios Proto-Flamines, id est, Primates appellabant.*

Idem lib. ejusd. cap. 2. §. 2. cap. 6. §. 4. cap. 7. §. 1. cap. 8. §. 1. cap. 9. §. 12. docet, *Ordinem Ostiariorum, Lectorum, Acoluthorum, Exorcistarum, Diaconorum, Sub-Diaconorum & Sacerdotum ex Levitico Sacerdotio esse deductum.*

Stapletonus Relect. Controv. 2. q. 3. artic. 3. pag. 201. primùm quidem negat, *quòd jurisdictio Episcoporum & Archi-Episcoporum ad imitationem Ethnicorum fuerit divisa: Dico,* inquit, *non ex imitatione Gen-*

D tilitia

tilitia factos esse Episcopos & Archiepiscopos, sed loca tantùm Episcoporum & Archiepiscoporum fuisse designata. Jurisdictio enim major vel minor loco accommodanda est, mox tamen ex hypothesi eam defendit. *Etiamsi,* inquit, *ad imitationem Gentilium gradus isti fuissent distincti, peccatum propterea non fuisset. Non enim Ecclesia hac in parte Gentiles imitatur, sed potiùs præposteram Gentilium imitationem corrigit, & ad debitum cultum reducit. Divinæ enim religioni conservandæ & propagandæ ista graduum distinctio subservit, quam Diabolus (ut multa alia) ad impiæ superstitionis usum convertit, divinos affectans honores.*

Bellarminus lib. de Clericis cap. 14. §. Quòd autem jurisdictio &c. *Episcopi id sunt in Ecclesia, quod erant Pontifices in T. V. id Presbyteri apud nos, quod illic minores Sacerdotes, ut etiam id Diaconi nostri, quod illorum Levitæ, ut docent Damasus in Epist. 3. de Chorepiscopis, Hieronymus in Epistola ad Evagrium 85. Leo Epistolâ ad Episcopos Germaniæ & Galliæ 88. Concilium Hispalense II. Can. 7. & alii permulti gravissimi autores. Et sanè nulla ratio permittit, ut distinctior fuerit Hierarchia in T. V. quàm in N. cùm illud umbræ, istud imagini comparetur ab Apostolo ad Hebr. 10.*

3. Quòd agnoscunt, Patres modò plures, modò pauciores Ordines quàm septem numerare.

Bellarminus lib. de Clericis cap. 11. §. Communiter &c. *Communiter dicuntur Ordines illi omnes, qui quomodocunque dedicantur divinis obsequiis, etiamsi non referantur ad sacrificium, & hoc modo etiam Monachi, Virgines & viduæ Deo sacratæ, nec non laborantes in sepeliendis defunctis, Ordines aliquando dicuntur à Patribus, nam de Ordinatione Monachi scribit Dionysius cap. 6. Eccles. Hierarch. De Ordine verò laborantium in sepeliendis mortuis Epiphanius in Compendiaria doctrina, habebatur enim actio quædam religiosa sepultura mortuorum. De Ordine verò Diaconissarum Virginum aut viduarum, quæ serviebant Ecclesiæ in Instructione mulierũ, quæ baptizandæ erant, idem Epiphanius ibidem.*

cap. eodem §. Ad locum &c. scribit, *Clementem nusquam voluisse omnes Ordines numerare, sed datâ occasione modò unum, modò alium Ordinem nominâsse, eundem autem Clementem plures Ordines agnovisse, perspicuum esse ex Can. 15. ubi dicit, Si quis Presbyter aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum &c.* (Atqui non sufficit demonstrare, quòd Clemens plures agnoverit, sed demonstrandum erat, quòd septem Ordines agnoverit, non plures nec pauciores.)

cap. eod. §. Ad testimonium &c. *Ambrosius in Comm. cap. 4. ad Ephes. solùm quinque Ordinum mentionem fecit, quia volebat de Ordinibus explicare verba illa Pauli, Alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores & Doctores; & quia Paulus solùm quinque nomina posuit, idcircò conatus est etiam ipse quinq; Ordines numerare. Itaq; per Apostolos intellexit Episcopos; per Prophetas, Presbyteros; per Evangelistas, Diaconos; per Pastores, Lectores; per Doctores, vel, ut ipse legit, Magistros, Exorcistas.* (Atqui demonstrandum erat, Ambrosium reliquorum duorum Ordinum alibi mentionem facere, ut numero septenario sua constet integritas.)

4. Quòd ipsimet de Ordinibus illis suis non consentiunt.

Primò, dissentiunt de numero Ordinũ.

Fabius

Fabius Incarnatus in Scrutinio Sacerdotali part. 1. tract. 2. cap. de Sacramento Ordinis. *Secundùm Magistrum 4. sent. dist. 24. sunt septem Ordines, scilicet Ostiaratus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolutatus, Sub-Diaconatus, Diaconatus & Presbyteratus. Et dicuntur septem propter septiformem gratiam Spiritus sancti. Canonistæ tamen tenent, quòd sint novem secundùm novem Hierarchias, scilicet prima tonsura & Ordo Episcopalis. c. Cùm contingat de ætat. & qualit. ordinand. & in cap. 1. de Ordin. ab Episc. qui renunc. Secundùm Thomam in 4. sent. dist. 24. Si propriè accipiamus Ordines, in quantum sunt Sacramenta, sunt septem, quatuor scil. minores & tres sacri. Si verò largo modo sumamus, addetur minoribus prima tonsura sive Psalmistatus, ut quidam dicunt, sacris verò addetur Episcopatus. c. Cleros dist. 21. c. Psalmista dist. 23. Tamen communior opinio est, quòd prima tonsura & Episcopatus non sint Ordines, quia corona seu tonsura est quoddam signum distinctivum Ministrorum Ecclesiæ à plebe communi. Item, dignitas Episcopalis non est Ordo, ut tenetur communiter à Doctoribus, super quo notandum, quòd secundùm Thomam duplex dicitur Ordo. Uno modo secundùm quod est officium respectu ad corpus Christi verum, scil. ad consecrationem hostiæ, & illo modo Episcopatus non est Ordo, quia Episcopus non habet potestatẽ superiorem Sacerdote, quantum ad consecrationem corporis Christi. Alio modo dicitur secundùm quod est officium respectu quarundam actionum sacrarum, super quas habet disponere præ cæteris Sacerdotibus, & sic dicitur impropriè Ordo ratione jurisdictionis, sed tamen non est Sacramentum, sed quoddam Sacramentale.*

Martinus Navarrus in Manuali capite 22. num. 28. docet, *Canonistas constituere novem Ordines.*

Illis *decimum* addit Titelmannus de Sacram. lib. 1. cap. 3. *Ordinem Cantorum.*

Alii octo tantùm agnoscunt propriè dictos, quatuor nempe minores, *Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum & Acolythorum*; & tres majores, *Sub-Diaconorum, Diaconorum & Presbyterorum*, quibus addunt *octavum, Episcoporum.*

Alii ab his dissident, negantes *Episcoporum Ordinem alium esse à Sacerdotio.* Josephus Angles in 4. sent.

(Bellarminus lib. de Clericis cap. 11. hasce Canonistarum & Scholasticorum dissensiones sic conciliat, *quòd Canonistæ considerent Ordines, ut Hierarchiam constituunt, quo modo Episcopus à Presbytero & Cantor à Lectore discernatur, ac proinde novem Ordines constituantur; Scholastici verò eosdẽ considerent, ut se habent ad sacrificium, quo modo nec Episcopus à Presbytero, nec Cantor à Lectore distinguatur, ac proinde septem duntaxat Ordines constituantur.* At Bellarminus hac ratione sibi ipsi contradicit. Si enim Ordines inferiores nõ sunt Hierarchiæ, ut in illo ipso capite §. Ad locum &c. Bellarminus asserit, quomodo dici potest, quòd Canonistæ in numero Ordinum novenario considerent eos, ut Hierarchiam constituunt? Exponat etiam nobis modum, quo se habeat ad Sacrificium Ostiarius, Lector & Exorcista. Num quia Ostiarius fores aperit, ut Sacrificulus intrare & Missam celebrare possit? & quia Lector hoc officium eidem præstat, ut tempore sacrificii à canendo & legendo sileat? & Exorcista, ut energumenos ante Missæ celebrationem ex templo ejiciat?

Exponat denique causam, quare ex respectu ad sacrificium septem Ordines numerandi sint? Cùm enim distincta sint Ordinum singulorum officia, utiq; etiam sine ullo ad sacrificium respectu ratione distinctorum officiorum enumerandi erunt, ac proinde, cùm officium Episcopi ab officio Presbyteri sit distinctum, stabit thesis Canonistarum, quòd dignitas Episcopalis sit Ordo à Presbyteratu distinctus.)

Secundò, dissentiunt de autore distinctionis Clericorum in septem Ordines.

Platina in vita Caji autorem hujus distinctionis facit Cajum, qui sedit Ann. 284. *Cajus*, inquit, *Ordines in Ecclesia distinxit, quibus tanquam gradibus quibusdam ad Episcopatum ascenderetur. Hi erant Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Sub-Diaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus.*

Eodem ferè modo Polydorus Virgilius lib. 4. de rer. invent. cap. 7. *Romani Pontifices primi omnium sacris quibusdam initiare cœperunt Ostiarios sive Janitores, Lectores, Exorcisatores, Acolutos, Sub-Diaconos, Diaconos, hoc est, Levitas, quo numero septem ipsi Apostoli delegerant Presbyteros & Episcopos, quò sic per gradus ad Sacerdotium unusquisq; promoveretur. Quos quidem Ordines Cajus Romanus Pontifex, qui ex Diocletiani Imperatoris genere ortus erat, primus distinxit, quibus tanquam quibusdam gradibus ad Episcopatum ascenderetur. Non nemo id Pontifici Iginio, qui diu ante Cajum sedit, assignat, cum quo me consentire minùs pœnitet: nam sic fieri potuit, ut quod Iginius inchoaverat, Cajus ritè perfecerit.*

Quamvis idem lib. 5. cap. 4. pag. 397. *Sylvester primus gradus in Ordinibus Sacerdotalibus constituit*: & Platina idem efferat de Domino Papa in illius vita: *Cæterum diversis Ordinibus distinxit.* Sedit autem ille circa Annum 676.

Tertiò, dissentiunt in quæstione, an omnes hi septem Ordines sint Sacramenta, ut in artic. de Sacramento Ordinis videbimus.

Caput III.

De Episcoporum et Presbyterorum discrimine.

THESIS. Episcopi quoad potestatem jurisdictionis Presbyteris jure divino non sunt superiores.

Ἔκθεσις 1. Non tollimus Ordinem inter Ministros Ecclesiæ, sed libenter concedimus, *quoad potestatem Ordinis* esse discrimen inter Episcopos ac Presbyteros, & respectu illius Episcopos esse Presbyteris superiores.

2. Sed *quoad potestatem jurisdictionis jure divino* quandam inter Episcopos & Presbyteros inæqualitatem minimè agnoscimus.

3. Non est quæstio, an Episcopi Presbyteris *de facto*, ut loquuntur, sint superiores, sed *de jure*; nec quæstio est *de jure humano & positivo*, sed *de jure divino*. Negamus, Episcopos supra Presbyteros jure divino præeminentiam habere.

4. Alia quæstio est, an εὐταξίας & alendæ concordiæ causâ inter Episcopos & Presbyteros sit aliquis Ordo introducendus, quod concedimus; alia verò quæstio est, an Episcopi jure divino majorem habeant potestatem, quàm Presbyteri, quod negamus.

5. Non negamus, inæqualitatem inter Episcopos & Presbyteros ante aliquos

quot secula in Ecclesiam introductam esse. Hieronymus, cùm docet, *eam inæqualitatem invaluisse apud Alexandrinos temporibus Heracle & Dionysii*, disertè docet, antiquissimam esse. Nam ii vixerunt circa Annum centesimum quadragesimum & quod excurrit, & tamen sic designatur Ecclesia, quæ omnium postrema eam innovationem admiserit, quam propterea conjicere licet factam aut nondum elapso, aut vix elapso primo seculo. Utut verò antiqua sit illa inæqualitas, tamen non descendit *ex jure divino*, sed ex *Ecclesiastica consuetudine*.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 4. *Sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc Hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosq́ Presbyteris superiores esse.*

Can. 7. *Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, anathema sit.*

Alphonsus de Castro lib. 1. advers. hæreses cap. 11. *Lutherani eò, quòd ad Episcopatus dignitatem pervenire non poterant, ne in aliquo Episcopis minores esse viderentur, Episcopos curârunt reliquis omnibus Sacerdotibus pares efficere.*

Franciscus Turrianus lib. 2. Defens. advers. Sadeëlem p. 194. *Paulus ad Timotheum scribens, adversus Episcopum, inquit, accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Constat autem necesse esse, ut judex major sit iis, quos judicat. Si verbum Dei est, quod hîc scribit Paulus, igitur verbum Dei negat, qui Episcopum & Presbyterum pares facit.*

Bellarminus lib. de Clericis cap. 14. §. Nos igitur &c. demonstrare nititur. Primò, *jure divino majorem esse Episcopum Presbytero, quod attinet ad Ordinis potestatem.* Secundò, *majorem esse etiam quantum ad jurisdictionem.* Tertiò, *Episcopos in veteri Ecclesia non fuisse in cœtu Presbyterorum quasi Consules in Senatu, sed quasi Reges ac Principes in cœtu Consiliariorum.*

cap. eod. §. At Ecclesia &c. *Ecclesia Catholica docet, jure divino Episcopatum Presbyterio majorem esse, tum Ordinis potestate, tum etiam jurisdictione.*

Nostram sententiam probamus,

1. Act. 20. v. 17. Paulus Apostolus vocat ad se *Presbyteros* Ecclesiæ Ephesinæ, eos scil. *qui in sermone ac doctrina laborabant*, ut colligitur ex v. 28. & 30. Jam verò illi ipsi Presbyteri vocantur *Episcopi* v. 28. Ergò in Ecclesia Apostolica iidem fuêre Presbyteri & Episcopi.

2. Paulus in ἐπιγραφῇ Epistolæ ad Philippenses *Episcoporum & Diaconorum* appellationibus omnes Ecclesiæ illius Ministros complectitur, Philipp. 1. v. 1. Atqui, si Episcopi à Presbyteris fuissent distincti, Apostolus eos haudquaquam præteriisset, sed ἐπιγραφὴν hoc modo formâsset, cum Episcopo, Presbyteris & Diaconis.

3. Ex iisdem locis Act. 20. v. 28. Phil. 1. v. 1. colligitur, plures tunc temporis *in una civitate* fuisse Episcopos. Jam verò de Episcopis, prout hodiè definiuntur, illud verum esse nequit, cùm in una civitate unus duntaxat sit & esse debeat Episcopus.

4. Paulus Ordines Ecclesiasticos ex professo recensens 2. Corinth. 12. v. 28. Ephes. 4. v. 11. distinctam Episcoporum non facit mentionem, sed ipsorum no-

men & officium *Pastorum ac Doctorum* nomine exprimit. Ergò Episcoporum officium & Ordo tunc temporis à Presbyterorum officio & Ordine non fuêre distincta.

5. Paulus 1. Timoth. 3. v. 1. vocabulo ἐπισκοπῆς officium docendi in Ecclesia, ac proinde etiam *Presbyterorum* officium in genere complectitur, v. 2. subjungit virtutes *in Episcopo*, hoc est, quovis Ecclesiæ Pastore sive Doctore requisitas. v. 8. *Diaconos Episcopis* adjungit. At si Episcopi tunc temporis à Presbyteris fuêre distincti, cur peculiarem & distinctam Presbyterorum non facit mentionem? Si Episcopi tunc fuêre distincti à Presbyteris, consequens fuerit, in solis Episcopis & Diaconis requiri, ut sint *unius uxoris mariti, sobrii, prudentes &c.* non autem in Presbyteris.

6. Ex 1. Timoth. 4. v. 14. colligitur, in ordinatione Ministrorum *Presbyteros* etiam *manus imposuisse*, ac proinde ab ordinandi potestate eos non fuisse jure quodam divino simpliciter exclusos. Atqui superiorem illam jurisdictionis potestatem jure divino Episcopis competentem Pontificii in eo vel maximè ponunt, quòd Episcopus possit ordinare Ministros, Presbyteri verò minimè.

7. Ex Tit. 1. v. 5. manifestum est, eosdem dici & fuisse *Episcopos*, qui dicebantur & erant *Presbyteri*, aliàs nulla in textu Apostolico foret connexio, quam tamen particula αἰτιολογικὴ γὰρ disertè exponit. Quæ enim hæc foret συνάφεια? Illi constituendi sunt *Presbyteri, qui sunt sine crimine unius uxoris viri &c.* quia *Episcopum*, cujus officium, potestas & jurisdictio differt à Presbytero, oportet esse *sine crimine unius uxoris virum?*

8. Petrus omnium consensu fuit Episcopus. At is sese vocat *Presbyterum* 1. Petri 5. vers. 1. ac Presbyteros vocat *Episcopos* vers. 2.

9. Johannes etiam Epist. 2. v. 1. & 3. v. 1. vocat se *Presbyterum*, idem tamen fuit Episcopus. Ergò iidem tunc fuêre Episcopi, qui & Presbyteri.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. Quidam Canones Juris Pontificii.

c. Cleros dist. 21. ex Isidoro lib. 7. Etymol. cap. 12. *Presbyter Græcè, Latinè Senior interpretatur, non modò pro ætate vel decrepitâ senectute, sed etiam propter honorem & dignitatem, quam acceperunt, Presbyteri nominantur, unde & apud veteres iidem Episcopi & Presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis est, & non ætatis.*

c. Nullus dist. 60. (ex Urbano Papa) *Sacros Ordines dicimus Diaconatum & Presbyteratum. Hos siquidem solos primitiva legitur habuisse Ecclesia*, quæ verba repetuntur c. A multis 9. Extra de ætat. & qual. & Ord. præfic.

(Utique ergò Episcopatus sub Presbyteratu continetur.)

c. Quoniam dist. 69. ex VII. Synodo. *Lectores manus impositione licentia est unicuique Abbati in proprio monasterio sollummodò faciendi, si duntaxat Abbati manus impositio facta noscatur ab Episcopo secundùm morem præficiendorum Abbatum, dum constet illum esse Presbyterum.*

(Ergò facultas ordinandi Presbyteris permittitur.)

c. Legimus dist. 93. (ex Hieronymo ad Evagrium Epist. 85.) *Apostolus perspicuè docet, eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos*

scopos &c. Quæris autoritatem? Audi testimonium. Paulus & Timotheus servi Christi Jesu omnibus Sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconis. Vis & aliud exemplum? In Actibus Apostolorum ad unius Ecclesiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur: Attendite vobis & cuncto gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, ut regeretis Ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo. Ac ne quis contentiose in una Ecclesia plures Episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium, in quo manifestissimè comprobatur, eundem esse Episcopum ac Presbyterum. Propter hoc reliqui te in Creta, ut quæ deërant, corrigeres, & constitueres Presbyteros per civitates, sicut & ego mandavi. Si quis est sine crimine, unius uxoris vir, filios habeat fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem. Et ad Timotheum. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per Prophetiam per impositionem manuum Presbyterii. Sed & Petrus in prima Epistola. Presbyteros, inquit, in vobis precor compresbyter & testis passionum Christi & futuræ gloriæ, quæ revelanda est, particeps, regite gregem Christi & inspicite non ex necessitate, sed voluntariè juxta Deum. Quod quidem Græcè significantiùs dicitur, Ἐπισκοποῦντες, id est, Superintendentes, unde & nomen Episcopi tractum est. Parva tibi videntur tantorum virorum testimonia. Clangat tuba Evangelica, filius tonitrui, quem Jesus plurimùm amavit, qui de pectore Salvatoris doctrinarum flueni a potavit. Presbyter electæ Dominæ & filiis ejus, quos ego in veritate diligo. Quòd autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedium factum est; ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Evangelista usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos Presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum Episcopum nominabant, quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de se, quem industrium noverint & Archi-Diaconum vocent. Quid enim facit exceptâ Ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat? &c.

Et postea. *Presbyter & Episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen. Unde & ad Titum & ad Timotheum de Ordinatione Episcopi & Diaconi dicitur, de Presbyteris omninò reticetur, quia in Episcopo & Presbyter continetur.*

c. Olim dist. 95. (ex Hieronymo in cap. 1. Epist. ad Titum.) *Olim idem erat Presbyter, qui & Episcopus. Et antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam verò unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret & schismatum semina tollerentur.*

Et paulò pòst. *Sicut ergò Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos, ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quàm dispensationis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores & in commune debere Ecclesiam regere.*

c. Ecce dist. ead. (ex Hieronymo ad Rusticum Narbonensem Episcopum.) *Ipsi*

Ipsi Presbyteri, ut legimus, Episcopi nuncupantur, secundùm quod scriptum est ad Episcopum. Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterii. Et alibi ad majores natu (Presbyteros.) *Qui vos posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

Hûc referri potest, quod habetur in Instit. Juris Canon. lib. 1. tit. 21. de Sacerdotibus, §. Presbyterum. *Presbyterum & Episcopum sunt, qui eundem olim extitisse affirment, & aliud ætatis, aliud dignitatis fuisse nomen. Sed cùm multi in singulis Ecclesiis Presbyteri constituti essent in remedium schismatis, factum esse, ut per illos unus eligeretur, qui cæteris esset præponendus: electum autem Episcopi retinuisse nomen, eligentes Presbyterorum.*

2. Sholastici.

Lombardus lib. 4. sent. dist. 24. lit. I. *Apud veteres iidem Episcopi & Presbyteri fuerunt, quia illud est nomen dignitatis, non ætatis.*

Et postea. *Cùm omnes Ordines spirituales sint & sacri, excellenter tamen Canones duos tantùm sacros Ordines appellare censent, Diaconatus scilicet & Presbyteratus, quia hos solos primitiva Ecclesia legitur habuisse, & de his solis Apostoli præceptum habemus. Apostoli enim in singulis civitatibus Episcopos & Presbyteros ordinaverunt.* (Ergò Episcopatus sub Presbyteratu continetur.)

3. Glossæ Bibliorum publicè in Romana Ecclesia receptæ.

Glossa ordin. in cap. 20. Actor. super verba. *Posuit Episcopos. Dictum est suprà, Presbyteros Ephesi Miletum vocatos, quos nunc Episcopos, id est, Superinspectores vocat. Non enim una civitas plures inspectores habuit, sed eosdem Presbyteros nomine Episcoporum significat.*

Ibid. ex Hieronymo. *Sicut Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos: ita Episcopi noverint, se magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores & in commune debere Ecclesiam regere.*

Ead. Gloss. ordin. in cap. 1. Tit. *Hic apertè ostendit, Presbyterorum nomine Episcopos suprà fuisse designatos.*

Glossa interlin. in cap. 1. Tit. *Ut constituas per civitates Presbyteros, id est, Episcopos.*

3. Cardinales Romanæ Ecclesiæ.

Hugo Cardinalis in cap. 1. Epist. ad Titum docet, *eosdem olim fuisse Presbyteros & Episcopos.*

Cardinalis Arelatensis, referente Ænea Sylvio lib. 1. de gest. Concil. Basil. idem docuit.

Nicolaus Cusanus Cardinalis lib. 2. de Concord. Cathol. cap. 13. *Quòd Diœceses sunt distinctæ & unus Episcopus super Presbyteros, est de jure positivo.*

ibid. *Non potestate, sed executione potestatis distingui Presbyteros ab Episcopis, idq́; solo Ecclesiastico jure.*

Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus in cap. 1. Epist. ad Tit. itidem ostendit, *eosdem olim fuisse Presbyteros & Episcopos.*

4. Alii scriptores Pontificii, tum antè, tum post Lutherum.

Lyranus in cap. 3. prioris ad Timotheum. *Dicunt alii, quòd per Episcopatum intelligit Sacerdotium, quod est etiam officium intendendi saluti populi sibi commissi, quòd immediatè post agit de statu Diaconi,*

ut

ut patet in litera, & non est verisimile, quod scribendo de Statu Episcopi statim transiret ad Statum Diaconi, Sacerdotio praetermisso.

Idem in cap. 1. Epist. ad Tit. *Sciendum, quòd Apostolus sub nomine Presbyterorum intelligit etiam Episcopos, & è converso sub nomine Episcoporum intelligit Presbyteros, sicut dictum fuit plenius suprà 1. Tim. 3.*

Marsilius Patavinus in Defensore pacis part. 2. cap. 15. *Debet vos non latere, quòd haec nomina Presbyter & Episcopus in primitiva Ecclesia fuerunt synonyma, quamvis à diversis proprietatibus eidem imposita fuerint. Nam Presbyter ab aetate nomen impositum est quasi Senior, Episcopus verò à dignitate seu cura super alios, quasi Superintendens. Unde Hieronym. in Epistola quadam ad Evandrium Presbyterum, quae intitulari solet, qualiter Presbyter & Episcopus differant, inquit sic: Presbyter & Episcopus aliud aetatis, aliud dignitatis est nomen. Unde ad Titum & ad Timotheum de Ordinatione Episcopi & Diaconi dicitur, de Presbyteris omninò reticetur, quia in Episcopo Presbyter continetur. Hoc etiam manifestè apparet per Apostolum ad Philippenses primò, cùm dixit: Omnibus Sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconibus. Ecce, quòd Sacerdotes non aliter nominavit, quàm Episcopos. Certum enim est, quòd Episcopi plures in unica civitate non aliter erant, nisi quia plures Sacerdotes. Idem rursum palàm per eundem ad Titum primò, cùm dixit: Hujus rei gratiâ reliqui te Cretae, ut ea, quae desunt, corrigas & constituas per civitates Presbyteros, sicut ego disposui tibi. Si quis est sine crimine. Et immediatè subjungens constituendorum Presbyterorum qualitatem ait. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem. Ecce, quòd constituendum Presbyterum non nisi Episcopum vocavit. Idem Actuum 20. loquens ad unius Ecclesiae Sacerdotes, Ephesi videlicet, inquit. Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Ecce, quòd in Ecclesia unius municipii, videlicet Ephesi, plures allocutus est Apostolus tanquam Episcopos, quod non fuit nisi propter Sacerdotum pluralitatem, qui omnes Episcopi dicebantur, propter hoc, quòd Superintendentes esse debebant populo, quamvis hoc nomen in posteriori Ecclesia sibi solùm retinuerit, qui primus Sacerdotum ejusdem civitatis aut loci per reliquos Sacerdotes & populum instituebatur. Vocabat autem Apostolus eos magis Episcopos, quàm Presbyteros, ut ad eorum memorias reduceret curam & solicitudinem, quam habere debent reliquorum fidelium. Seipsum Presbyterum vocabat, non Episcopum, propter humilitatem, ut apparet ex praeinducta serie primae ad Timotheum quarto, cùm dixit: Noli negligere gratiam &c. Sic etiam Petrus atque Johannes se vocârunt Seniores, id est, Presbyteros, quoniam nomen hoc ab aetatê impositum fuit. Unde primae Petri quinto. Seniores ergò, qui in vobis sunt, obsecro Consenior & testis Christi passionum. Et 2. Johannis primò. Senior electae Dominae & natis ejus. Et rursum ejusdem 3. primò. Senior Cajo carissimo. Verùm ubi communis litera Canonis habet Senior aut Consenior, B. Hieronymus in Epistola praedicta ubique habet Presbyter aut Compresbyter, quoniam his nominibus tanquam Synonymis utebantur Apostoli. Post haec autem Apostolorum tempora numero Sacerdotum notabiliter aucto, ad scandalum & schisma evitandum elegerunt Sacerdotes unum ex ipsis, qui alios dirigeret & ordinaret, quantū ad Ecclesiasticum*

officium & servitium exercendum & oblata distribuendum, ac reliqua disponendum convenientiori modo, ne istud quolibet pro quolibet faciente iconomia & servitium templorum turbaretur, propter affectionum diversitates. Hic siquidem electus ad alios Sacerdotes regulandos ex posteriorum consuetudine retinuit sibi soli nomen Episcopi quasi Superintendentis, eò quòd non solùm fideli populo Superintendens erat, propter quod omnes Sacerdotes in Ecclesia primitiva dicebantur Episcopi, verùm etiam, quia superintendebat reliquis Com-Presbyteris suis, propter quod talis Antiochiæ sibi soli nomen Episcopi retinuit, cæteris sibi postmodùm simplex nomen retinentibus Sacerdotis. Verùm jam dicta electio seu institutio per hominem sic electo, nihil amplioris meriti essentialis seu Sacerdotalis autoritatis, aut priùs dictæ potestatis tribuit, sed solùm ordinationis iconomicæ in domo Dei seu templo potestatem quandam alios Sacerdotes, Diaconos & Officiales reliquos ordinandi & regulandi &c. Sic quoque Diaconi ex ipsis Archi-Diaconum eligunt, cui meritum essentiale seu sacrum Ordinem Diaconatus ampliorem talis electio minimè tribuit, sed solùm qualem quandam, ut diximus, humanam potestatem ordinandi seu regulandi Diaconos reliquos.

Et postea. *Fuit autem hæc apertè sententia B. Hieronymi Epistola supradicta, in qua postquam ex multis Apostolorum prædictorum autoritatibus demonstraverat, eundem esse penitùs in essentiali dignitate à Christo data Presbyterum & Episcopum in Ecclesia primitiva, seu Apostolorum tempore, reddens causam dictorum, inquit. Quòd autem unus electus est, qui cæteris preponeretur, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Evangelista usque ad Hereidam & Dionysium Episcopos Presbyteri semper unum de se electum in excelsiori gradu collocatum Episcopum nominabant, quomodo si exercitus Imperatorem faciat, id est, Præceptorem seu Capitaneum secundùm modernum usum, non quidem secundùm quod Imperator modum Monarchæ dicit usu moderno, aut eligant Diaconi de se, quem industrium noverint & Archi-Diaconum vocent, quid enim facit exceptâ ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faceret? quantum sc. ad actus essentialis autoritatis. Non enim intellexit ibi Hieronymus per ordinationem potestatem conferendi seu collationem sacrorum Ordinum, quoniam præter hanc multa faciunt & faciebant etiam suis temporibus Episcopi, quæ non faciunt Sacerdotes, quanquam ad omnia Sacramenta conferenda divinâ potestate sic possit Sacerdos quilibet, sicut Episcopus, sed intellexit ibi per Ordinationem potestatem iconomicam, de qua diximus priùs, ab homine vel hominibus sibi datam immediatè, quod etiam confirmo ratione cum ejusdem Hieronymi autoritate. Ratione quidem, quoniam jam multi fuerunt electi Episcopi à tota plebe, sicut B. Clemens, B. Gregorius, B. Nicolaus, & reliqui multi Sanctorum, quibus constat per plebem, aut etiam sibi Com-Presbyteros majorem sacrum Ordinem non fuisse collatum, aut intrinsecum characterem aliquem, sed solam potestatem ordinandi Ecclesiæ ritum atque personas regulandi, quantum ad exercitium divini cultus in templo seu domo Dei, propter quod etiam tales electi ad alios Sacerdotes dirigendum in templo & populum instruendum in his, quæ sunt fidei, vocati Episcopi ab antiquis legumlato-*

gumbatoribus, ut à Justiniano & Romano populo, tunc vocabantur iconomi reverendi, quorum etiam supremus vocatus est iconomus reverendissimus ab eisdem. Et ideò secundùm veritatem & intentionem Hieronymi non aliud est Episcopus, quàm Archi-Presbyter. Quòd autem non altera sit essentialis dignitas Episcopi, quàm Sacerdotis, neque invicem Episcoporum seu Sacerdotum amplior, expressit etiam Hieronymus Epistolà prædictâ, cùm dixit &c. Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugobii, sive Constantinopolis, sive Regii, sive Alexandriæ, sive Rachanis, ejusdem sunt meriti, ejusdem sunt Sacerdotii &c.

Johannes Parisiensis Dominicanus Doctor Sorbonicus in libr. de potestate Papæ à Sorbona approbata cap. 3. statuit, *Presbyteros non esse inferiores Pontificibus, quod ad essentialem Ministerii dignitatem attinet. Quantùm*, inquit, *ad dignitatem essentialem, quæ est potestas hierarchizandi populum, Presbyteri sunt æquales Episcopis, imò & ipsis Pontificibus.*

Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 8. art. 2. pag. 893. *Marsilius Patavinus dicebat, nec Presbyterum ab Episcopo, nec Episcopum à Presbytero differre. Bernhardus Lutzemburg. Richardus Armachanus cap. 5. in 11 librum de qq. Armeniorum docere conatur, in primitiva Ecclesia inter Episcopos & simplices Sacerdotes nullam fuisse distinctionem.*

Johannes Antonius Delphinus lib. 2. de Eccles. docet, *ex Hieronymi sententia initio nascentis Ecclesiæ omnes Presbyteros fuisse Episcopos &c. deinde autem ad schismata evitanda cœpisse aliquos solùm Presbyteros ordinari Episcopos, & hoc modo ex Ecclesiæ consuetudine factum esse, ut Episcopi majores Presbyteris essent.*

(Addit quidem Delphinus, *omnes Presbyteros olim fuisse Episcopos, non quòd idem sit Episcopatus & Presbyteratus, sed quòd utraque dignitas omnibus Sacerdotibus daretur.* Sed hoc refellit Bellarminus lib. de Clericis cap. 15. *Hieronymus*, inquit, *tueri conatur Presbyterorum dignitatem, qualis erat suo tempore adversus insolentiam Diaconorum, ut patet ex Epistola ad Evagrium. Inde autem demonstrare nititur, dignitatem Presbyterorum esse maximam, quòd eadem sit cum Episcopali. Nihil autem ad hoc probandum afferret, si solùm doceret, primos Presbyteros ideò fuisse Episcopis pares, quòd haberent etiam Episcopalem potestatem, nec essent simplices Presbyteri.*)

Erasmus in annot. 1. Timoth. 4. pag. 472. *Antiquitus inter Episcopum & Presbyterum nihil intererat, sed propter schismata à multis delectus est Episcopus, & quotquot Presbyteri, totidem erant Episcopi.*

Idem in annotat. 1. Petri 5. pag. 533. *Presbyteros vocat Episcopos, nondum enim increverat turba Sacerdotum, sed quot erant Presbyteri, totidem erant Episcopi.*

Georgius Cassander in Consultat. artic. 14. *An Episcopatus inter Ordines Ecclesiasticos ponendus sit, inter Theologos & Canonistas non convenit, convenit autem inter omnes, in Apostolorum ætate inter Episcopos & Presbyteros nullum discrimen fuisse, sed postmodùm schismatis evitandi causâ Episcopum Presbyteris fuisse præpositum, cui χειροτονία, hoc est, ordinandi potestas concessa est, sine qua Ordinandi distinctione pax, vel politica, vel Ecclesiastica retineri vix possit.*

Stapletonus in Promt. Cathol. Dom. Pass. p. 121. fatetur, *Paulum Ordinationem accepisse à Presbyterio, non seorsim ab Episcopo*, Act. 13. v. 2. (Ergò etiam Presbyteri ordinare possunt.)

5. Suffragatur & hoc sententiæ nostræ, quòd Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ consensum nobis largiuntur.

Alphonsus de Castro lib. 6. advers. hæreses, tit. Episcopus, fatetur, *Hieronymum in ea fuisse opinione, ut crederet, Episcopum & Presbyterum ejusdem esse Ordinis & autoritatis*.

Ibidem citat dictum Bedæ. *Primis Ecclesiæ temporibus, ut Apostolica Scriptura testatur, utrique Presbyteri, utriq; vocabantur Episcopi; quorum unum scientiæ autoritatem, alterum industriam curæ Pastoralis significat*.

Michaël Medina lib. 1. de sacrorum hominum origine & continentia cap. 5. (teste ipsomet Bellarmino lib. de Clericis cap. 15. § Michaël Medina &c.) affirmat, *Hieronymum in hac quæstione idem omninò cum Aërianis sensisse, neque solum Hieronymum in ea sententia fuisse, sed etiam Ambrosium, Augustinum, Sedulium, Primasium, Chrysostomum, Theodoretum, Oecumenium & Theophylactum*. Verba Medinæ sic habent: *Atque ita senserunt isti viri alioqui sanctissimi & sacrarum Scripturarum consultissimi, quorum tamen sententiam prius in Aërio, deinde in Waldensibus, postremò in Wiclefo damnavit Ecclesia*.

Et postea. *Ergò in Hieronymo & Græcis illis Patribus olim propter eorum honorem & reverentiam hæc sententia aut dissimulabatur, aut tolerabatur in illis: contrà in hæreticis, quòd in aliis quoque multis ab Ecclesia declinarent, tanquam hæretica semper est damnata*. (Quamvis verò Bellarminus d. l. hanc Medinæ sententiam appellet *valdè inconsideratam*, & subjungat. *Quâ fronte sanctos Patres adversus hæreticos afferemus, si eam sententiam ab Ecclesia damnatam dixerimus, quam omnes ferè Patres tam Græci, quàm Latini docuerunt*: illius tamen, licèt inimici, judicium pluris facimus, quàm hujus Sophisticationem, præsertim cùm non solus Medina, sed & alii idem statuant. Sic ergò Medina horum antiquissimorum & celebratissimorum Patrum suffragium nobis largitur.)

Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 324. *Hieronymi sententiam de paritate Episcopi & Presbyteri ab Augustino inter damnatos Aërii errores numeratam esse*, dicit.

(Quanquam verò hoc falsum sit, cùm inter Aërii dogmata, non hæreses, Augustinus numeret, prout legerat in Epiphanio hæres. 75. & in Anacephal. nec quicquid de hæreticis refertur, id hæresis sit; Hieronymi tamen illam sententiam fuisse, quod Sixtus Senensis nobis dat, acceptamus. Aërius erat totus Arianus, in quo nullum ei fuit cum Hieronymo commercium. Pari ratione Bellarminus lib. de Clericis cap. 15. ad 6. dicit, *quosdam Hieronymi sententiam piè interpretari fuisse conatos*, sed ipse *Thomæ Aquinatis & Johannis Antonii Delphini* interpretationes refutat.

Jam antè quoque Thomas Waldensis Hieronymi sententiam pervertere conatus erat, verùm Sixtus Senensis loco proximè citato inquit. *Quia dicta Hieronymi palàm arguunt, eum Sacerdotes Episcopis facere pares, idcircò Alphonsus Castrensis libro adversus hæreses sexto non veretur fateri, Hieronymum hac in parte errâsse*.

Addu-

Adducit ibid. Senensis *Ambrosii, Chrysostomi, Sedulii, Anshelmi* in hanc rem testimonia, *Episcopis Presbyteros exequantia*, saltem quòd Chrysostomus Homil. 11. in cap. 3. prioris ad Timoth. *ordinandi potestate Episcopum facit superiorem*, idq; *non de jure divino*, ut fingit Bellarminus lib. de Clericis cap. 15. resp. 1. ad instant. Medinæ, cùm nullum juris divini in illo testimonio conspiciatur vestigium, sed *usus, consuetudinis, temporis, sequentis* vocabula ubique usurpantur.)

Idem Bellarmin. lib. 1. de Rom. Pont. cap. 8. §. antepenultimo. *Videtur Hieronymus in ea fuisse sententia, ut existimaret, Episcopos, si de jurisdictione agatur, esse quidem Presbyteris majores, sed jure Ecclesiastico, non divino.* (Quam sententiam satis audacter pronunciat *esse falsam.*)

Idem libr. de Clericis cap. 15. §. Deinde quantum &c. sic scribit. *S. Hieronymus, etsi jure divino non agnoscere videtur discrimen inter jurisdictionem Episcopi & Presbyteri, tamen agnoscit hoc ipsum discrimen tanquam legitimè, imò & necessariò ad schismata vitanda ab Apostolis introductum, vult enim in ipsis Ecclesiæ primordiis, cùm adhuc viverent Apostoli, in toto orbe ab ipsis Apostolis Ecclesias tunc regentib. jurisdictionem Ecclesiasticam ad Episcopos esse d latam.*

(Sufficit nobis, quòd concedit Bellarminus, Hieronymum non agnoscere, jure divino esse discrimen inter jurisdictionem Episcopi & Presbyteri. Constitutio illa, quâ Presbyteris Episcopi præficiuntur, si vel maximè ab ipsis Apostolis originem duceret, esset duntaxat pars [illegible] Ecclesiasticæ, nequaquam verò collatio potestatis jure divino majoris.)

De hoc Hieronymo Ludovicus Vives in præfat. librorum Augustini de Civ. Dei hoc fert elogium, quòd *ut Græci & Hebræi sermonis peritiâ, ita & cognitione sacrarum Scripturarum omnes nostræ religionis Scriptores longè antecellat.*

Idem Bellarminus lib. & cap. iisdem §. Denique &c. sic scribit. *Anshelmus & Sedulius in Comm. cap. 1. Epist. ad Tit. ad verbum Hieronymi sententiam retulerunt.*

(Quòd si ergò Hieronymi suffragium nobis largitur, Anshelmi & Sedulii consensum nobis denegare nequit.)

6. Quòd etiam quorundam Romano-Catholicorum suffragium nobis largiuntur.

Claudius Espensæus lib. 1. Digress. in 1. Timoth. cap. 1. fatetur, *Canonistas in c. Legimus dist. 93. & alios ex Pontificiis nobiscum statuere, Presbyteros jure divino Episcopis esse pares.*

Benedictus Justinianus Disp. 1. cap. 7. de Apostolatu fol. 30. *Libenter hunc errorem,* (quòd nihil intersit inter Episcopum & Presbyterum) *posteriores hæretici sunt amplexi, nec puduit nonnullos Catholicos, hujus impietatis suspicione viros etiam sanctissimos infamare.* (In margine citatur Michaël Medina lib. 10. de sacror. hominum contin. cap. 5.) *Quin etiam ausi sunt aliqui affirmare* (Armacanus lib. 11. quæstion. Armen. cap. 5.) *ex Scripturis nullum posse deprehendi discrimen inter Episcopos & simplices Sacerdotes, atque idcircò alii* (Anton. de Rosellis lib. de Mon.) *colligunt, præcepto solummodò Ecclesiastico distingui.*

7. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, Alphons. Salmero Disp. 8. in

1. Petr.5.tom.16.p.98. *Docet Hieronymus in Epistola ad Evagrium & ex cap.20. Actor. ostenditur, Paulum Apostolum eos, quos antè vocaverat ad se majores natu, hoc est, Presbyteros, mox appellare Episcopos, cùm ait. Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Et quem Paulus in Epistola ad Timotheum vocat Episcopum 1.Tim 3. in illa ad Titum cap.1. vocat Presbyterum, & paulò pòst eodem loco vocat Episcopum, quem dixerat Presbyterum.*

Bellarminus lib.4. de Eccles. cap.8. §. Quantum &c. *Mirum non est 1.Tim.4. Episcoporum cœtum vocari Presbyterium, nomen enim Presbyteri commune olim erat Presbyteris & Episcopis, ut patet ex Epistola Irenei ad Victorem, quæ est apud Eusebium, ubi Irenaus vocat Presbyteros Romanos Pontifices, Victorem, Anicetum, Pium, Telesphorum & Xystum.*

lib. de Clericis cap.15. §. Facilior. *Chrysostomus & multi alii docent, Apostolorum tempore nomina illa, Episcopus & Presbyter, communia fuisse omnibus Sacerdotibus, tam majoribus, quos nunc Episcopos dicimus, quàm minoribus, quos Presbyteros appellamus, licèt res ipsæ & potestates distinctæ essent.*

lib.de Sacram.Ordin.cap.6.§.3. *Paulus 1.Tim.3. Phil.1.Tit.1. quando conjungit Diaconos cum Episcopis, intelligit nomine Presbyterorum etiam Episcopos, ut Chrysostomus in Comment. docet.*

Leonhard. Lessius Cons.9.rat.2. *Presbyterium 1.Tim.4.v.14.* interpretatur *cœtum Episcoporum.*

Stapletonus Relect. Controv.2.q.3. art.3. p.193. *Episcopus, Presbyter & Doctor promiscuè in Scriptura dicuntur.*

(At si nomen Presbyteri commune olim fuit Presbyteris & Episcopis, utiq; etiam iidem fuêre Episcopi & Presbyteri. Nam Synonyma Grammatica habent quidem diversa nomina, sed easdem res denotant. Proinde additio illa Bellarminiana, quòd res & potestates distinctæ fuerint, non congruit præcedentibus. Si enim distinctæ fuissent jurisdictionis potestates inter Episcopos & Presbyteros, & quidem jure divino, utiq; ipsa etiam nomina fuissent distincta: & vicissim, quia nomina fuêre communia, ideò etiam officia fuêre comunia. Sic Synodus & Concilium, Janitor & Ostiarius sunt comunia nomina. Ergò etiam rerum communionem secum important. Rectè ergò Azorius part.2. lib.3. Instit. moral. cap. 16. *Apostolorum temporibus passim Presbyteri, qui in civitatibus constituebantur, simul etiam erant Episcopi.*)

Secundò. Bellarminus lib. de Clericis cap.14. §. Quod ad primum &c. demonstraturus, *jure divino majorem esse Episcopum Presbytero, quod attinet ad Ordinis potestatem*, non affert, nec afferre potest jus divinum, sed tantùm Ecclesiæ consuetudinem, *quòd solus Episcopus ordinare possit Presbyteros, & eo modo Patres Ecclesiæ generare.* At hòc descendit ex constitutione Ecclesiastica, non ex institutione juris divini.

Tertiò. Pontificii Presbyteris tribuunt potestatem conficiendi, ut loquuntur, corpus Domini.

Concludimus ergò hoc modo. *Potestas ordinandi*, præcisè sumta, minor est, quàm *potestas consecrandi corpus & sanguinem Christi*, quippe quâ nulla major aut excel-

excellentior homini conferri potest. Ergò absurdum est. Presbytero dare *majus*, facultatem scilicet administrandi Sacramenta, & tamen longè *viliora*, ordinandi, tonsurandi, basilicas dedicandi, chrisma conficiendi &c. officia eidem denegare.

Quartò. Baronius tom. 10. Annal. Ann. 861. num. 44. ex Photio Constantinopolitano memorat, *morem olim fuisse, ut Diaconi immediatè in Episcopos, omisso Ordine Presbyterali, consecrarentur.* (Nimirùm, quia judicabant, Episcopum & Presbyterum contineri sub uno gradu & in essentialibus Officiis penitùs esse æqualem.)

Quintò. Jesuita Laymannus Theol. moralis lib. 5. pag. 316. cum Durando, Paludano & Vasquetz *Episcopatum* non numerat *ut Ordinem distinctum à Presbyteratu*, quippe quem intrinsecè includit, ideoque unum perfectum cum eo Ordinem efficit.

Sextò. Baronius Ann. 58. n. 11. sic disserit. *Cùm, quod ad Sacerdotium spectat, par esset Apostolorum, eorundemq; Episcoporum ac Presbyterorum ordinatio, pariterq; iidem cum illis in Concilio considerent: cumq; communicatio nominum inter eos videretur esse communis, dum Episcopi Presbyteri, atque hi Episcopi dicerentur, factum est, (quod ait Hieronymus) ut eo perseverante Ordine, ante oborta schismata, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernarentur. Postea verò illud evenisse subdit, consuetudine potiùs, quàm dispositione Dominicâ, in administrandis rebus Ecclesiasticis Presbyteros fuisse subjectos Episcopis, quibus solis cessisset illarum cura præcipua, nec Presbyteri ampliùs ad communem consessum, in quo de his, quæ ad gubernationem Ecclesiæ pertinerent, ageretur, essent admissi, sed illi soli, qui ex Collegio Presbyterorum in Episcopos essent assumti: sicq; factum est, ut qui in nonnullis æquales Episcopis viderentur, postea illis in omnibus subjecti essent.* (Ergò non ex jure divino, sed consuetudine Ecclesiastica superioritas Episcoporum descendit.)

8. Dissensiones Adversariorum veritati oppositæ ferunt suffragium.

Primò. Alphonsus de Castro lib. 6. advers. hæreses, verbo Episcopus. *Sunt aliqui sentientes, Episcopatum differre à Sacerdotio, quemadmodum Sacerdotium à Diaconatu, ita videlicet, ut alius character imprimatur in Episcopi Ordinatione ab illo, qui impressus fuerat, cùm fuit ordinatus Sacerdos. Alii rursum docent, nec alium imprimi characterem, nec alium esse Ordinem Episcopi & Sacerdotis, sed dicunt, esse ejusdem Ordinis diversos gradus, ita ut intra eundem Ordinem duo sint gradus, unus altero ex sua primæva institutione superior &c. Hanc rem aliis discutiendam relinquo.*

Et postea. *Ostendamus, Episcopos solos esse Apostolorum successores, Sacerdotes verò & reliquos Clericos esse successores discipulorum. Addidi de reliquis Clericis, quia video aliquos putantes, solos Sacerdotes subrogatos esse in locum Discipulorum, quod non ita se habere, convincitur ex eo, quòd Philippus Diaconus è numero Discipulorum fuit, & Stephanus & alii Diaconi. Omissis igitur his recentioribus, quibus non tanta fides debetur, primus omnium testimonium pro nobis dicat Beda &c.*

Secundò. In Concilio Tridentino clausula illa, *quòd de jure divino* Episcopi Presbyteris sint superiores, non

fuit

fuit adjecta, sed in genere dictum sess. 23. cap. 4. Can. 7. *Episcopos Presbyteris superiores esse.*

Thomas Wilsonus de gubernat. Eccles. cap. 12. & 16. tribuit quidem *Episcopis superioritatem* præ reliquis Presbyteris, sed *de jure divino eam descendere* neutiquam asserit.

Hodierni verò Scriptores Pontificii summis viribus propugnant *de jure divino illam superioritatem descendere.*

Argum. Advers. 1. *Solus Episcopus potest ordinare & eo modo generare Patres Ecclesiæ, Presbyteri autem ordinare non possunt, sed solùm baptizare, & eo modo Ecclesiæ filios generare, quod probatur ex quibusdam Patribus.* Bellarminus lib. de Clericis cap. 14.

Resp. Idem Bellarminus in cap. seq. 5. §. Deinde quantum &c. sic scribit: *Etsi Hieronymus non videtur agnoscere, jure divino esse discrimen inter jurisdictionem Episcopi & Presbyteri, agnoscit tamen hoc ipsum discrimen ab Apostolis introductum &c.* (At si Hieronymus agnoscere potuit, ab Apostolis discrimen Episcoporum & Presbyterorum profectum esse, ut tamen non agnosceret à jure divino illud esse, utiq; inter hæc duo non est necessaria connexio, *esse ab Apostolis introductum & esse ex jure divino*, ac proinde ex Ecclesiæ consuetudine longè minùs Dominica institutio ac jus divinum probari potest.)

Argum. 2. *In Vet. Testamento erat unus summus Sacerdos & qui ei succedebant. Erant præterea minores Sacerdotes, omnes videlicet filii Aaronis, & qui ab illis descendebant, ac denique erant Levitæ cæteri, qui à Levi originem ducebant, sed non per Aaronem. At Episcopi idem sunt in Ecclesia, quod erant Pontifices in V. Testamento; id Presbyteri apud nos, quod illic minores Sacerdotes, ut etiam id Diaconi nostri, quod illorum Levitæ.* Alphonsus de Castro d. l. Bellarminus d. l.

Resp. 1. Bellarminus in cap. sequente 15. §. Deinde quantum &c. fatetur, *Hieronymum statuere, quòd Episcopi non sint Presbyteris jure divino superiores.* Atqui idem Hieronymus allatâ comparatione utitur. Ergò ex illa comparatione inferri nequit, Episcopos esse Presbyteris jure divino superiores, (nimirùm quia Hierarchiæ Ecclesiasticæ gradus in V. Testamento divinam habent institutionem, sed N. Testamenti Hierarchia Ecclesiastica ab Ecclesiæ consuetudine originem trahit.)

2. Idem Bellarminus lib. 4. de Rom. Pont. cap. 3. §. Quartò probatur &c. & alibi passim soli Romano Pontifici tribuit supremam illam jurisdictionem, quæ in V. Testamento fuit penes summum Sacerdotem, eandemque probat ex prærogativis Pontificum in V. Testamento, lib. 2. de Rom. Pont. cap. 12. §. Sextò; lib. ejusd. cap. 29. resp. ad 4. arg. lib. 4. de Rom. Pont. cap. 16. §. 2.

(Quomodo igitur h. l. asserere potest, *omnes Episcopos succedere summo Sacerdoti V. Testamenti?* Si constare sibi vellet, asserendum ipsi foret, solum Roman. Pontificem succedere V. Testam. Pontifici; Episcopos autem ac Presbyteros succedere minoribus Sacerdotibus; Diaconos Levitis.)

Argum. 3. *Patres docent, Episcopos succedere Apostolis, Presbyteros autem septuaginta discipulis. Sed Apostolos jure divino majores*

majorem fuisse Septuaginta discipulis colligitur, cum ex distincta & diversa institutione, tum ex Matthia in Apostolatum electione. Bellarminus d[illegible]

Resp. 1. Marsilius Patavinus in Defensore pacis part. 2. cap. 28. *Dicendum, quòd juxta sententiam Apostoli, & ea, quæ de Sanctis inducta sunt cap. 15. hujus, convenientius figuratur per* 72. (discipulos) *Diaconorum Ordo, quàm Sacerdotum. Vel potest dici convenienter, quòd nō propter hoc sequitur, Episcoporū Ordinem essentialē dignitatē ampliorem habere Presbytero. Unde illa missio, quâ Christus eos misit in mundum, significat electionem sive institutionem humanam, quâ unus eorum ceteris præferetur in Ecclesiastica iconomia. Non enim contulit eis Christus, cùm dixit, Euntes ergò, docete omnes gentes, dignitatem essentialem, sed prius tradiderat. Et esto, quòd simili tempore utramque tradidisset, dico, quòd illa missio non addidit intrinsecam perfectionem, quam prius non habuisset, cùm Sacerdotium per Spiritum sanctum receperunt. Fuit autem de Apostolis super reliquos futuros Sacerdotes facta per Christum hæc institutio secundaria, quoniam nulla tunc erat multitudo fidelium, per quam posset hujusmodi electio celebrari. Nec si fuisset, adhuc æquè convenienter fieri potuisset per aliquam multitudinem; sicut per Christum, unde Apostoli etiam post Christi passionem & resurrectionem ad electionem in dividendis Provinciis se reduxerunt, Gal. 2. Et ideo esto, quòd figura fuisset, qualem dixit Beda de Statu Sacerdotii, dico, quòd intrinsecam dignitatem sive perfectionem, aut characterem à Deo immediatè non habet ampliorem Episcopus, quàm Sacerdos.*

2. Claudius Espensæus Comment. in 1. Tim. 1. ab init. *Sic differt Apostolus ab Episcopo, quòd ille immediatè à Christo vocatur, certò habet Spiritum sanctum, ubique & omnibus Ecclesiis docet, juxta illud Pauli &c. Hic, scilicet Episcopus, per homines vocatur, certo loco præest, Spiritū sanctū non continuè, nec necessariò habet, dictatam ab Apostolis doctrinam accipere debet, non etiam novum doctrinæ genus invehere; quo etiam modo in populo Israël Prophetæ Sacerdotibus antecellebant.*

(Nimirùm successerunt quidem in vicem Apostolorum Episcopi, sed non in id, quod formaliter Apostolos faciebat, Galat. 1. v. 1. 2. Cor. 12. v. 11. 12. verùm in id, quod cum Presbyteris cōmune habebant, adeoque de jure divino nihil quicquam Presbyteris superiores sunt.)

3. Bellarminus lib. de Cleric. cap. 15. resp. ad 11. object. sic scribit: *Episcopi & Presbyteri variis modis à Patribus comparantur. Aliquando dicunt, Episcopum tenere locum Dei, Presbyteros locum Christi, Diaconum locum Apostolorum. Clemens lib. 2. Constit. cap. 30. & Ignatius in Epist. ad Trallianos. Aliquando Episcopo dant locum Christi, Presbyteris locum Apostolorum, Diaconis locum 70. discipulorum. Ita Clemens loco citato & Ignatius ad Smyrnenses. Aliquando Episcopo dant locum Apostolorum, Presbyteris locum 70. discipulorum &c.*

(Quomodo igitur *omnes Patres constanter docent, Episcopos succedere Apostolis, Presbyteros 70. discipulis?* quomodo ex arbitraria & incerta comparatione deduci potest, *jure divino Episcopos esse Presbyteris superiores?* ex Scripturis illud jus demonstrandum foret.)

Quinimò Bellarminus ipse aliam instituit comparationem lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 25. §. Dicuntur. *Sicut Christo in*

terris vivente primi sub Christo erant Apostoli duodecim, inde 72. discipuli; ita nunc primi sub Rom. Pontifice sunt Episcopi, post eos Presbyteri, inde Diaconi.

4. Idem Bellarminus lib. de Clericis cap. 14. §. Secundò probatur &c. inter eos, qui statuunt, Episcopos succedere Apostolis, Presbyteros LXX. Discipulis, refert *Hieronymum in Epistola ad Marcellam.* Atqui, fatente eodem Bellarmino, *Hieronymus statuit, Episcopos non esse jure divino Presbyteris superiores.* Ergò ex ista comparatione non potest illud evidenter probari.

Argum. 4. *Matth. 24. v. 45. inquit Christus. Quis putas, fidelis & prudens est servus, quem constituit Dominus super familiam suam? Hæc verba Hilarius & cæteri Patres in hunc locum de Episcopis dicta esse volunt, ex quo intelligimus, ipso Domino instituente, Episcoporum propriam esse curam & gubernationem Ecclesiæ.* Bellarm. d. l.

Resp. Barradius tom. 3. Comment. in Concord. Evang. lib. 10. cap. 10. per hunc servum in genere significari statuit omnes Ecclesiæ Doctores. *Significat,* inquit, *servus Pastores Ecclesiæ ac Doctores, qui Christianis conservis suis divini verbi præbent alimoniam hoc sensu. Quisnam est fidelis servus & Pastor, qui Domini sui oves fideliter pascit & prudenter, quiq́ famulis Domini prælatus divini verbi alimentum illis vigilanter præstat? Beatus ille servus, beatus Pastor & Doctor, quem cùm Dominus venerit, invenerit sic facientem, hoc est, divini verbi cibum fideliter, prudenter ac vigilanter ministrantem, nam magno illum præmio afficiet.*

Eadem est aliorum Interpretum Pontificiorum sententia.

Tirinus in h. l. *Hæc addit Christus maximè propter Apostolos, aliosq́ Superiores in Ecclesia vel in Republ. inquit S. Hilarius. Et in genere vult omnes admonitos, etiam qui ante illum diem è vivis excedent.*

Argum. 5. *1. Tim. 5. v. 19. Apostolus ita scribit. Adversus Presbyterum noli accusationem accipere, nisi sub duobus aut tribus testibus, ubi videmus, Episcopum Apostolorum tempore judicem Presbyterorum, ac proinde verum Principem & superiorem fuisse.* Bellarminus d. l.

Resp. 1. Marsilius Patavinus d. l. *Dico, quòd secundam institutionem non essentialem acceperat ab Apostolo super Presbyteros alios in illa Provincia, cujus siquidem Apostoli voluntas & institutio electioni equivalebat propter defectum & insufficientiam sive ruditatem multitudinis fidelium.*

2. Ex *usu Ecclesiæ* ab ipsis etiam Apostolis introducto nondum inferri potest, *jure divino* quoad potestatem jurisdictionis Episcopos Presbyteris esse majores, ut ex ipso Bellarmino ostendimus superiùs.

CAPUT IV.

DE CONJUGIO MINIstrorum Ecclesiæ.

THESIS I. Cœlibatus non est jure divino sacris Ordinibus annexus, ut in illis constituti non possint matrimonium contrahere.

Ἔκθεσις 1. Nequaquam dicimus, omnes, qui in Ministerio constituti sunt vel constitui expetunt, *uxoratos esse debere*, sed illis, qui peculiari continentiæ dono instructi sunt, extra conjugium vivere facilè concedimus.

2. Sed hoc volumus, quòd Ministris Eccle-

Ecclesiæ conjugio non sit interdicendum.

3. Neque hîc distinguimus, an ante Ordinationem, an verò post Ordinationem uxores ducere velint, sed utrumq; ipsis licitum esse dicimus.

4. Concedimus decorum, fortassis etiam utile Ecclesiæ fore, si officia Ecclesiastica cœlibibus castis committantur, sed propterea conjugatos ab iis excludendos esse negamus.

Antithesis. Concil. Trident. sess. 8. Can. 9. *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos vel regulares castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege Ecclesiasticâ vel voto, & oppositum nil aliud esse, quàm damnare matrimonium, posseq; omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt, se castitatis (etsi eam voverint) habere donum, anathema sit, cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus tentari.*

Claudius Espensæus lib. 1. de Continent. cap. 12. fol. 696. *exempla Sacerdotum ob conjugium combustorum* recenset.

Bellarminus lib. de Clericis cap. 20. §. Contra hos &c. *Votum continentiæ annexum est Ordinibus sacris, ita ut nec ducere uxores, nec uxoribus antea ductis uti liceat post Ordinationem, positivo quidem jure, sed antiquissimo & æquissimo, quod nullo modo expediat, ut hoc tempore relaxetur.*

lib. 1. de Sacrament. cap. 5. §. Sed debuit &c. *Sacerdotum conjugium est illegitimum & solo nomine conjugium, re autem ipsâ sacrilega impudicitia.*

Anglo-Remenses in 1. Corinth. 7. sect. 8. *Conjugium Ministrorum est pessimum genus incontinentiæ & fornicationis.*

Quinimò docent, Sacerdotem graviùs peccare uxorem ducendo, quàm scortando. Costerus (secutus Albertum Pighium Cardinalē) in Enchirid. cap. de cœlibatu Sacerdotum prop. 9. *Sacerdos, si fornicetur, aut domi concubinam foveat, tametsi gravi sacrilegio se obstringat, graviùs tamen peccat, si matrimonium contrahat.*

Jacobus Gretserus in Hist. Ordinis Jesuitici p. 115. *Has & alias ob causas verissimè scripsit Costerus noster, Sacerdotem, si fornicetur, aut domi Concubinam foveat, tametsi gravi sacrilegio se obstringat, graviùs tamen peccare, si matrimonium contrahat. Quia etiamsi Sacerdos nuptias celebret: nuptiæ tamen nullæ sunt, neque uxor illa legitima sit uxor, sed scortum manet, cùm Sacerdos ad matrimonium contractum sit inhabilis.*

Nostram sententiam probamus,

1. Maritus *unius uxoris* in Episcopum eligi potest, ac virtutes, quas Apostolus in Episcopo requirit, etiam in illo locum habere possunt, qui est unius uxoris maritus, 1. Timoth. 3. v. 2. Tit. 1. vers. 6. Ergò conjugium non ita pugnat cum Ministerio Ecclesiastico, ut in una eademque persona conjungi nequeant. Nullus, qui peccatum per se committit, est ἀνέγκλητος, inculpatus. At omnis, qui est unius uxoris vir, est ἀνέγκλητος. Ergò nullus, qui est unius uxoris vir, peccatum committit, scilicet eo ipso, quòd est unius uxoris maritus. Et hoc non modo verum est in quovis alio, verùm etiam in Episcopo ex Apostoli testimonio. Nullus enim Episcopus peccans est inculpatus,

culpari quippe meretur eo ipso, quòd peccat. At verò omnis Episcopus, qui est unius uxoris maritus, est inculpatus ex eo, quòd est unius uxoris maritus. Ergò nullus Episcopus, qui est unius uxoris maritus, eo ipso, quòd est unius uxoris maritus, peccat, ac proinde *Episcopum unius uxoris maritum esse* non est peccatum.

2. Conjugium *in omnibus est honorabile*, Hebr.13.v.4. Ergò non est certo hominum generi ad id idoneo, idemq; legitimè expetenti prohibitum. Torus conjugalis coram Deo est *immaculatus*. Ergò Sacerdotes non possunt nec debent ab eo tanquam immundo prohiberi.

3. Paulo Apostolo licitum fuit *sororem mulierem circumducere*, id est, matrimonium contrahere, 1. Cor.9.v.5. Ergò conjugium Ministris Ecclesiæ non est lege quadam interdictum.

4. Conjugium Deus omni hominum generi reliquit liberum, 1.Cor.7.v.25.28. & 36. ac prohibitio matrimonii vocatur *doctrina Dæmoniorum*, 1.Tim.4.vers.3. Ergò conjugium non est Ecclesiæ Ministris prohibendum.

5. Jus divinum & naturale non potest tolli lege humanâ. Conjugium est *de jure divino*, Gen.1.v.28. ac *de jure Naturæ*, ut patet ex appetitu propagationis omnibus insito. Ergò.

6. Qui non sunt continentiæ dono prædìti, illis præcepit Apostolus, ut conjugium ineant, 1.Cor.7.v.2.& 9. Jam verò multi ex Ordine Sacerdotum non sunt prædìti dono continentiæ. Ergò.

7. Continentiæ donum est singulare & non omnibus commune, Matth. 19. v.11. 1.Cor.7.v.7. Ergò non potest nec debet indifferenter omnibus Clericis cœlibatus imponi.

8. Coactus Clericorum cœlibatus parit prodigiosas libidines, mundum concubinis & Ecclesiam scandalis replet.

9. In quocunque statu vixerunt ac Deo placuerunt Patriarchæ, Prophetæ & Sacerdotes V. Testamenti, ille nihil derogat sanctitati Ministerii Ecclesiastici. In Statu conjugali vixerunt ac Deo placuerunt Patriarchæ, Prophetæ ac Sacerdotes Vet. Testamenti, quia Adam, Seth, Enos, Enoch, qui cum Deo ambulavit, Noah vir justus & perfectus, Sem, Abraham pater credentium, Isaac, Jacob, Joseph, Aaron & cuncti Sacerdotes V. Testamenti, multi etiam ex Prophetis, Moses, Samuel, Ezechiel &c. in conjugio vixerunt. Ergò.

10. Christus in N. Testamento Statum conjugalem suâ præsentiâ & munere amplissimo, adeoque primo suo miraculo honoravit, Joh.2.v.1. Ergò nemo sub specie majoris sanctitatis ab eo arcendus.

11. Lex cœlibatus Sacerdotalis à gentilium superstitione originem traxit, & ex Ethnicismo in Ecclesiam introducta est.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. Quidam Canones Apostolorum. (Eos enim plerique Pontificii pro genuinis habent, ut ostendimus superiùs lib.1.part.2.cap.6. Ergò eorum autoritatem subterfugere nequeunt.)

Canon 6. (al.5.) Apostolorum à Clemente Episcopo Romano editus sic habet: *Episcopus aut Presbyter uxorem propriam*

priam nequaquā religionis obtentu abjiciat; si verò rejecerit, excommunicetur, sed si perseveraverit, dejiciatur.

(Ad hunc Canonem Zonaras sic annotat: *Meminit Canon hic Apostolicus, etiam Episcoporum habentium uxores, quia tunc etiam Episcopis non prohibebatur legitima cum uxoribus copula. Nam Synodus in Trullo, quæ sexta dicitur, hoc prohibuit duodecimo Canone.* Et paulò antè. *Loquitur de iis Canon, qui sunt in sacris. Si prætextu pietatis, qui in sacris est, uxorem suam dimittat, separetur à communione, videlicet, donec in animum inducat eam resumere; quòd si perseveraverit non resumere, etiam excommunicator. Videtur enim id pertinere ad calumniam conjugii, quasi impuritatem coitus induceret.* Eodem modo Balsamo; *Ante sextam Synodum, quæ fuit in Trullo Palatii, licebat Episcopis habere uxores, etiam post dignitatem Episcopalem, quemadmodum & qui post matrimonium ordinantur Sacerdotes & Diaconi.* Apud Matthæum Monachum tom. 1. Juris Græco-Romani lib. 8. in responsis matrimonialibus c. de Clericis uxores suas prætextu religionis ejicientibus, hic Canon Apostolicus recitatur & additur. [Greek text, partly illegible] *Quippe matrimonium criminari videtur, quasi coitus legitimus quædā sit impuritas.*)

Canon 40. Apostolorum *Episcopis de privatis suis rebus per Testamentum disponendi* potestatem facit, *propterea quòd aliquando evenit, ut uxorem habeant aut filios, aut propinquos aut servos.*

Hùc pertinet illud ejusdem Clementis, quem Petri discipulum & in Sede Romana successorem esse volunt.

lib. 2. Constitution. Apostolic. cap. 2. *Talem oportet esse Episcopum, qui sit unius uxoris vir, quæ quidem semel nupserit &c. Sic enim probetur, cùm Ordinationem capiens in Episcopatus loco collocatur, si uxorem honestam habeat vel habuerit,* (γυν. ἢ ἐσχηκώς) *si filios religiosè educatos & in disciplina Domini institutos produxerit.*

lib. 6. Constit. cap. 17. *Episcopum & Presbyterum ac Diaconum dicimus unius uxoris debere constitui, sive vivant eorum uxores, sive decesserint.*

Ibid. *Si ante nuptias ad Clerum venerunt, concedimus eis, ut uxores ducere possint, siquidem hoc expetent, ne si peccaverint, pœnâ afficiantur.*

2. Quidam Canones Juris Pontificii.

c. Lege Imperatorum dist. 10. ex Nicolao Papa. *Beatus Gregorius scribens ad Theoctistam Patritiam inter cætera, Si, inquit, religionis causâ conjugia debere dissolvi dicantur, sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit, lex tamen divina prohibuit.* (Ergò Clerici obtentu religionis non separentur à conjugibus.)

c. His igitur dist. 23. ex Isidoro. *Clerici castimoniam inviolati corporis perpetuò conservare studeant, aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur.*

c. Deinde dist. 26. Innocentius Papa in Epistola ad Ruffum Eusebium, cæterosque Macedoniæ Episcopos primùm citat verba Pauli, qui dicit: *Unius uxoris virum oportere fieri Sacerdotem.* Deinde subjicit hæc verba. *Uxorem ducere, crimen est, an non est crimen? Si crimen est, ergò (præfatâ veniâ dixerim) erit autor in culpa, qui ut crimina committerentur, in Paradiso præcepit, cùm ipse eos benedixit. Si verò non est crimen, (quis quod Deus instituit, nefas sit crimen appellare), & Salomon addidit.*

Etenim à Deo preparatur viro uxor) quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod autore Deo legitur consummatum?

c. Qui sine dist. ead. ex Ambrosio. *Qui sine crimine est unius uxoris vir, tenetur ad legem Sacerdotii suscipiendi.*

c. Quidam dist. 27. ex Augustino. *Quidam nubentes post votum, asserunt adulteros esse. Ego autem dico, quòd graviter peccant, qui tales dividunt.*

(Ergò etiam post votum, in susceptione Ordinis emissum, contractum matrimonium est ratum.)

c. Priusquam dist. 28. ex Gregorio. *Priusquam ad nos Scriptura vestra discurrisset, Johannem Diaconum, qui ab altera parte electus est, parvulam habere filiam quorundam relatione cognovimus. Unde, si rationem voluissent attendere, nec illi eum eligere, nec ipse debuerat consentire. Nam quâ præsumtione audet ad Episcopatum accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam filiâ teste convincitur non habere?*

(Ergò in Diaconatu uxores habuerunt & liberos genuerunt. *Parvitas filiæ,* inquit Glossa, *fuit argumentum, quòd non diu fuerit continens.*)

c. Diaconi dist. ead. ex Synodo Ancyrana. *Diaconi quicunque, cùm ordinantur, si in ipsa Ordinatione protestati sunt, ἱμαρτύρησαν dicentes, velle se habere uxores, nec posse se continere, hi, si postea ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea quòd his Episcopus licentiam dederit. Quicunque sanè tacuerunt & susceperunt manus impositionem professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à Ministerio cessare debebunt.* Recitat hunc Canonem 10. Conc. Ancyrani Binius tom. 1. Concil. fol. 228.

(Ergò protestatio jus conjugii integrum Clericis servavit, ac licebat eo tempore post susceptam Ordinationem uxorem ducere, nisi quis recepisset, se mansurum cœlibem, quæ obligatio *ex voto,* non *ex lege Ecclesiastica* oriebatur, uti nobiscum ex hoc Canone concludit Vasquez in 3. Thom. Disput. 249. cap. 2. num. 9.)

c. De Syracusanæ dist. ead. ex Pelagio Papa. *De Syracusanæ urbis Antistite optaveramus in ipso initio gloriæ vestræ desideriis obœdire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre Sacerdotii coëgisset, ob hoc, quòd vel personæ qualitas &c. vel superstes uxor aut filii, per quos Ecclesiastica solet periclitari substantia, nostros animos diutiùs ab ejus Ordinatione suspenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinet, integro penè anno distulimus, opinantes, quòd in melius Syracusanorum provenire posset electio. Sed quia in voluntatis suæ proposito irrevocabiliter perstiterunt & nullus est alius in eadem repertus Ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spaciis, ne paulò ampliùs insanirent &c. inter hujusmodi ambiguitates illud consultiùs judicavimus faciendum, ut congruâ providentiâ causam, propter quã principalis constitutio habentem filios & uxorem ad Episcopatus Ordinem promoveri prohibet, salvâ dispotione consilii muniremus. Quâ de re summo studio ab eodem Syracusanæ urbis Episcopo, priusquam à nobis contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset, præsentis temporis habitâ rerum descriptione substantiam, & nihil unquam per se aut per filios & uxorem, sive quamlibet propinquam aut domesticam vel extraneam fortè personam de rebus usurparet Ecclesiæ*

clesiæ & universa sui Episcopatus quæsita tempore Ecclesiæ suæ dominio sociaret, nihil ultra id, quod scriptum est, filiis suis vel hæredibus relicturus.

(In hoc Canone notandum, 1. Quòd lex cœlibatus Sacerdotalis non ex jure divino vel Apostolicâ constitutione, sed ex Principali constitutione originem ducat. 2. Quòd ejus causa præcipua sit ea, ne Ecclesiæ periclitetur substantia. 3. Quòd contra hanc constitutionem habens uxorem & liberos in Episcopum ordinatus fuerit. 4. Quòd non fuerit ab eo requisitum, ut ab usu conjugii inposterùm penitùs abstineret.)

c. Si quis docuerit dist. ead. citatur Canon Apostolicus VI. *Si quis docuerit, Sacerdotem sub obtentu religionis propriam uxorem contemnere, anathema sit.*

c. Si quis discernit dist. eadem ex Concilio Gangrensi. *Si quis discernit Presbyterum conjugatum tanquam occasione nuptiarum, quòd offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideò se abstinet, anathema sit.*

(Alphonsus de Castro lib. 13. advers. hæres. verbo Sacerdotium hæresi 4. postquam citâsset hunc Canonem, subjungit. *Ex hoc decreto apertissimè constat, non esse lege divinâ necessarium cœlibatum ad sacrorum Ordinum susceptionem. Constat etiam ex eodem Concilii Gangrensis Canone, quòd licuerit Presbytero conjugato λειτουργεῖν, cùm tamen præcipua causa indicti cœlibatus sit, quòd sacra tractari, nisi à puris, non oporteat.* Bellarminus excipit, *intelligi eum, qui habuit uxorem.* Sed in Græco est γεγαμηκότος, quod significat eum, qui uxorem habet, 1. Cor. 7. v. 10. Balsamon ad hunc Canonem sic annotat. ὁ παρὼν κανὼν ἀναθηματίζει τοὺς μὴ ἀδιαφόρως μεταλαμβάνοντας ἀπὸ ἱερέων ἐχόντων γυναῖκας. *Præsens Canon eos anathematizat, qui non indistinctè communicant sacris Sacerdotum, qui habent uxores.* Andradius lib. 10. Orthodox. Explic. *Concilium Gangrense contra Eustachium, qui nuptias damnabat, coactum, anathemate eos percellit, qui Presbyterorum uxores habentium oblationes detrectâssent.*)

c. Ante triennium dist. 31. ex Gregorio. *Ante triennium omnium Ecclesiarum Sub-Diaconi Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Ecclesiæ suis uxoribus nullatenus miscerentur, quod mihi durum atque incompetens videtur: ut qui usum continentiæ non invenit, neque castitatem promisit, compellatur à sua uxore separari, ac per hoc, quod absit, in deterius cadat.* (Videmus ergò omnes Siciliæ Sub-Diaconos habuisse uxores, videmus earum usum fuisse interdictum durè & incompetenter.)

c. Omninò dist. eadem ex Leone IX. contra Epistolam Nicetæ. *Omninò confitemur, non licére Episcopo, Presbytero, Diacono, Sub-Diacono propriam uxorem causâ religionis abjicere à cura sua, scilicet ut ei victum & vestitum largiatur, non ut cum illa ex more carnaliter jaceat. Sic & sanctos Apostolos legimus egisse, B. Paulo Apostolo dicente. Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut frater Domini & Cephas? Vide insipiens, quia non dixit, nunquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi, sed circumducendi, scilicet ut de mercede prædicationis sustentaretur ab eis, nec tamen foret deinceps inter eos carnale conjugium.*

(In hoc Canone notandù, quòd locus Apostolicus 1. Cor. 9. accipitur de conjugibus

gibus Petri & Pauli, cujus contrarium statuunt recentiores Pontificii. Quia ergò Paulus expressè dicit, *se habere potestatem circumducendi conjugem*, Ergò cœlibatus non est necessario quodam vinculo Ministerio Ecclesiastico conjunctus. An Apostoli ab usu conjugali abstinuerint, in medio relinquimus, ac si vel maximè illud concedatur, tamen ex peculiari illo conjugalis continentiæ in Apostolis exemplo tam non posset generalis regula inferri, quòd omnibus Ecclesiæ Ministris à conjugii usu penitùs abstinendum sit, quàm ex Mariæ & Josephi exemplo.)

c. Nicena dist. ead. ex Historia Tripartita lib. 2. cap. 14. *Nicena Synodus corrigere volens hominum vitam in Ecclesiis commorantium, posuit leges, quas Canones vocamus, in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Sub-Diaconi cum conjugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius Confessor, contradixit, honorabiles confessus nuptias & castitatem esse dicens cum propria conjuge concubitum, suasitq́ Concilio, ne talem poneret legem, gravem esse asserens causam, quæ in ipsis aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius (licèt nuptiarum esset inexpertus) exposuit, Synodusq́ laudavit sententiam ejus, & nihil hac ex parte sancivit, sed hoc in uniuscujusq́ voluntate, non in necessitate dimisit.*

(Opponendus est hic Canon Bellarmino, qui d. l. Historiam de Paphnutio elevare conatur, 1. Quia *autores antiquiores, qui de Concilio Niceno scripserunt, hujus Historiæ non meminerunt. 2. Epiphanius & Hieronymus de Ecclesia Græca testantur contrarium. 3. Socrates & Sozomenus non fuêre Catholici. 4 & aliàs multa mentiuntur.* Sed has rationes refellit Vasquez tom. 4. parte 3. Disp. 267. c. 4. & Historiam de Paphnutio defendit. Negari certè nequit, Historiæ hujus mentionem fieri non solùm apud Socratem lib. 1. Hist. Eccles. cap. 12. edit. Græc. Sozomenum lib. 1. Hist. cap. 22. Gelasium Cyzicenum lib. 2. Actorum Concil. Niceni cap. 33. Nicephorum lib. 8. cap. 19. sed etiam apud Antoninum part. 1. Hist. cap. 3. Descripsit eandem Petrus Crabbe tom. 1. Concil. in Actis Concil. Niceni, ac veritatem ejus admittunt Medina, Espensæus, Cromerus, Vasquez, d. l. Ad argumentum de mendaciis Socratis respondet Medina. *Si qui semel aut iterùm in Historia mentitur, semper est mentiri credendus, universa sive prophana, sive Ecclesiastica jam periit Historia. Quotus enim quisque autor mendacia non scribit? Aut nunquam mentiti sunt Herodotus, Thucydides, Pausanias, Dionysius, Livius, Salustius, Josephus. Suetonius, Eusebius, Theodoretus, Evagrius & reliqui, quibus tamen vel in prophana, vel in Judaica, vel in Ecclesiastica Historia fides adhibetur? Ergò nunquam illis, quoniam à multis in gravissimis quoq́ rebus mendacii arguuntur, fidem præstemus.*

Ad argumentum, quòd *Socrates fuerit Novatianus*, respondet Espensæus. *Quasi verò non simul esse potuerint & viri non boni & Historici non mali.* Respondet Vasques, *Licèt Novatianus fuerit, non perinde sequitur, hac in re mentitum fuisse, quum error Novatianorum de alia omninò diversa re fuerit.*

Ad argumentum Possevini & Pisani, quòd

quòd *Paphnutius fuerit Meletianus*, respondet Baronius Ann. 25. *geminum fuisse iisdem temporibus Meletium, unum, qui Synodo Nicenæ interfuit, strenuum Arianorum oppugnatorem, alterum, cujus meminit Epiphanius hæresi 68. eumq́; vocat anachoretam, cùm illum Sozomenus lib. 1. cap. 10. Episcopis annumeret.* Vasquez respondet: *Meletium & qui ipsum sequebantur, nihil contra fidem Catholicam docuisse.* (Adde, quòd non tam Paphnutii, quàm Concilii, sententiam Paphnutii approbantis, autoritate nitamur.) Neve Socratis & Sozomeni fidem Jesuitæ ampliùs elevent, notandum, quòd Gelasius Cyzic. in Actis Niceni Concilii non ita pridem Parisiis editis cap. 3. p. 170. de Concilio Niceno scribat, *quòd de hac quæstione tacuerit & eorum reliquerit arbitrio, qui velint ex mutuo consensu à propriis conjugibus abstinere, nec, ut quidam Episcopi urgebant, novam hac de re legem ferre voluerit.* Ibid. *Surgens in medio Episcoporum conventu divinus Paphnutius, magnâ voce dixit. Nolite gravare jugum Ecclesiasticorum. Nam honorabiles, inquit, sunt nuptiæ apud omnes, & thorus immaculatus. Nolite lædere Ecclesiam* τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκριβείας, *nimio severi juris excessu. Non enim omnes, ait, ferre posse, vitæ illud institutum, quod omnibus affectibus vacat. Nemo, ut opinor, in castitate servabitur, si mariti singuli suis privantur uxoribus. Virorum cum suis uxoribus consuetudinem ego præclaram continentiam esse dico.*)

c. Quoniam dist. ead. ex Synodo sexta Occumenica. *Quoniam in Romani Ordine Canonis cognovimus traditum, eos, qui ordinati sunt Diaconi vel Presbyteri, confiteri, quòd non suis jam copulentur uxoribus, antiquum sequentes Canonem Apostolicæ diligentiæ & constitutiones sacrorum virorum, legales nuptias amodò valere volumus, nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem tempore oportuno. Quicunq; ergò diligens inventus fuerit in Sub-Diaconali Ordinatione, aut Diaconali, aut Sacerdotali, hi nullo modo prohibeantur ad talem ascendere gradum pro uxoris suæ cohabitatione, nec etiam tempore Ordinationis suæ profiteri castitatem cogantur, quòd abstinere debeant à legalis uxoris familiaritate. Item, oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis Sanctorum continentes esse in omnibus, ut à Deo possint consequi, quæ suppliciter postulant. Si quis igitur præsumserit, contra Apostolicos Canones, aliquos Presbyterorum & Diaconorum privare à contactu & à communione legalis uxoris suæ deponatur. Similiter & Presbyter aut Diaconus, qui religionis causâ uxorem suum expellit, excommunicetur; si verò in hoc permanserit, deponatur.*

(Observa 1. antiquari Romanæ Ecclesiæ Canonem. 2. confirmari conjugia ante Ordinationem contracta. 3. hanc validitatem designari peculiariter quoad thorum. 4. prohiberi ne exigatur in ordinando votum continentiæ. 5. Hanc Synodum sextam confirmari à Papa Hadriano c. Sextâ dist. 16. Michaël Medina lib. 2. de continent. cap. 24. *Enimverò Adrianus Pontifex eis temporibus proximus non veretur eos, Patres Tullenses, & allegare & vocare.*)

c. Aliter dist. ead. ex Stephano Papa. *Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi atque Sub-Diaconi*

Diaconi matrimonio copulantur, istius autem Ecclesiæ vel Occidentalium nullus Sacerdotum à Sub-Diacono usque ad Episcopum licentiam habet conjugium sortiendi.

(Ergò lex cœlibatus non ex divino jure, sed ex traditione Ecclesiastica originem trahit, ac traditio illa aliter se habet in Orientali, aliter verò in Occidentali Ecclesia. Glossator dicit, *matrimonio copulari, esse idem, quod matrimonio uti.* Et sanè ita videtur postulare consuetudo Græcorum, sed quid in altero membro intelligetur per τὸ *conjugium sortiri?* Inde ibid. addit. *Multi ex hac litera dixerunt, quòd Orientales possint contrahere in Ordinibus sacris.*)

c. Placuit dist. 32. ex Concilio Carthaginensi V. Can. 3. *Placuit, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Sub-Diaconos secundùm priora constituta etiam abstinere ab uxoribus; quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio: cæteros verò Clericos ad hoc non cogi, sed secundùm uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere.*

(Hic Canon tom. 1. Conciliorum sic habet. *Præterea, cùm de quorundam Clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur, placuit, Episcopos & Presbyteros, & Diaconos, secundùm propria statuta etiam ab uxoribus continere, quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio.* Pro *secundùm propria statuta* est in Græco κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, *in propriis terminis,* quod Gratianus mutavit *in priora statuta.* Rectiùs Balsamon interpretatur, *omni tempore vicis suæ,* quando tractant sacra. *Canon,* inquit, *septuagesimus* (legendum vigesimus octavus) *præsentis Synodi convincit, Latinos malè de hac re sentire. Dixit enim: Placuit, ut Presbyteri & Diaconi & Episcopi propriis terminis etiam à suis uxoribus abstineant, ut ex hoc ostendatur, & Presbyteros, & Diaconos, & Episcopos cum mulieribus vixisse, nec prohibuit eis Synodus cum ipsis consuetudinem, nisi in propriis terminis, id est, in præstitutis uniuscujusque vicis diebus.* Consentit Zonaras. *Hæc Synodus legitimum conjugium interdixit Presbyteris & Diaconis, contradicens iis, qui permittunt consecratis jam contracta matrimonia. Sed dici potest, hæc non dicere simpliciter, sed tempore officii, reliquique sacri Ministerii hos velle abstinere suis conjugibus, quod sanctum à D. Paulo prius generaliter definitum.* Ante Balsamonem & Zonaram Concilium Trullense Can. 13. Canonem illum Carthaginensem sic exponit. *Scimus, eos, qui Carthaginem convenerunt, curam gerentes* σεμνότητος *honestatis Ministrorum dixisse, HypoDiaconis sacra mysteria contrectantibus, Diaconis & Presbyteris,* κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους *in propriis terminis etiam uxoribus abstinendum esse, gnaris, cuique rei suum tempus esse, maximeque jejunio & orationi. Oportet enim eos, qui altari assident, quo tempore sacra aggrediuntur, continentes esse in omnibus.*)

c. Legant dist. 37. ex Hieronymo. *Legant Episcopi atque Presbyteri, qui filios suos secularibus literis erudiunt, & faciunt illos Comœdias legere, & Mimorum turpia scripta cantare de Ecclesiasticis forsan sumtibus eruditos &c. Heli Sacerdos ipse sanctus fuit, sed quia filios suos non erudivit in omni disciplina & correctione, supinus cecidit & mortuus est.*

(Ergò Presbyteri olim habuerunt liberos.)

c. Osius dist. 56. ex Damaso Papa. *Osius Papa fuit filius Stephani SubDiaconi.*

Boni-

Bonifacius Papa fuit filius Jucundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma. Silverius Papa filius Silverii Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Jucundi Presbyteri. Felix etiam tertius natione Romanus ex Patre Felice Presbytero fuit. Item Gelasius natione Afer ex Patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex Patre Gordiano Presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apostolicæ Sedi præfuerunt.

(Quamvis verò hic Canon inter paleas numeretur, tamen Platina in vitis Pontificum idem testatur. *Johannes undecimus*, inquit, *patriâ Romanus, patre Sergio Pontifice. Johannes decimus sextus patriâ Romanus, patre Leone Presbytero. Hadrianus secundus patriâ Romanus, patre Valaro Episcopo. Deusdedit patriâ Romanus patre Stephano Sub-Diacono. Johannes decimus quartus Narniensis Episcopus patriâ Romanus, patre Johanne Episcopo.* Liberatus Breviarii capite 22. *Romana civitas Sylverium Sub-Diaconum Hormisdæ quondam Papæ filium elegit ordinandum.*)

c. Apostolica dist. eadem ex Alexandro II. Pontifice. *Apostolicâ autoritate præcipimus vobis, ut si eum, qui ab Ecclesia electus est, altero digniorem esse, Canonicamq; ejus electionem probaveritis, fulti nostrâ autoritate consecretis. Nam pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, si cæteræ virtutes in eum conveniant, non rejicimus, sed suffragantibus meritis connivendo eum recipimus.*

c. Cenomanensem dist. eadem ex Urbano II. Papa. *Cenomanensem electum, pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, si cæteræ virtutes in eum conveniunt, non rejicimus, sed suffragantibus meritis patienter suscipimus, non tamen, ut hoc pro regula inposterùm assumatur, sed ad tempus Ecclesiæ periculo consulitur.*

(At liberi illi Presbyterorum non fuêre ex scortatione, sed ex legitimo Conjugio suscepti. Ergò Presbyteris non fuit simpliciter prohibitum matrimonium. Excipiunt, *hos Canones de matrimonio ante Ordinem susceptum contracto esse accipiendos.* Sed contrarium potest colligi ex c. Quidam nubentes, dist. 27. c. Diaconi, c. de Syracusanæ dist. 28. c. Omninò dist. 31.)

c. Volumus dist. 81. prohibetur Sacerdotibus, *ne cum mulieribus conversentur, exceptâ matre, sorore vel uxore, quæ castè regenda est,* (quod verbum *castè* Glossator ibi sic exponit: *Concubitus enim cum propria uxore castitas esse dicitur.*)

c. Episcopus caus. 12. quæst. 1. ex Concilio Antiocheno. Si Episcopus convertat res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum conscientia Diaconorumque, pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per hujusmodi personas occultè res lædantur Ecclesiæ, Synodo Provinciæ pœnas ille persolvat.

c. Sint manifestæ caus. & quæst. iisd. ex Canonibus Apostolorum. *Sint manifestæ res propriæ Episcopi, si tamen habet propriæ & manifestæ Dominicæ, ut potestatem habeat de propriis moriens Episcopus, sicut voluerit*

& quibus voluerit derelinquere &c. Forsassis enim aut uxorem habet, aut filios, aut cognatos, aut servos.

c. Placuit caus. 33. q. 2. ex Concilio Toletano. *Placuit, ut si quorumcunque Clericorum uxores peccaverint, ne fortè potestatem peccandi plus habeant, accipiant mariti earum hanc potestatem præter necem custodiendi ac ligandi in domo sua, ad jejunia salutaria, non mortifera eas cogentes, ita ut invicem sibi Clerici pauperes auxilium ferant, si servitia fortè non habeant. Cum uxoribus autem ipsis, quæ peccaverint, non cibum sumant, nisi fortè ad timorem Dei actâ pœnitentiâ revertantur.* (Ergò Episcopi tunc habuerunt uxores.)

c. Cùm olim in Decretalibus Gregorii lib. 3. tit. 3. de Clericis conjugatis. *Cùm olim ad nostrã audientiam pervenisset, quòd Canonici Anglorienses Cantorem Tricaricensem sibi elegerant in Pastorem &c. licèt tibi de forma electionis Canonicæ ac idoneitate personæ in aliis constitisset, movet te tamen, quòd cùm pater ejus Græcus fuerit & juxta ritum Græcorum uxorem duxerit, in minoribus Ordinibus constitutus, Cantorem ipsum ex uxore legitima in Sacerdotio suscepisset. Nos igitur attendentes, quòd Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit, quoniam Orientales in minoribus Ordinibus contrahunt & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto, mandamus, quatenus nisi pro eo, quòd inter Latinos Græci hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet, si aliud Canonicum non obsistat, ad confirmationem & consecrationem ejusdem sine dubitatione procedas.*

3. Gratianus & Glossator Juris Canonici.

Gratianus ad c. De Syracusanæ dist. 28. *Ecce, hac autoritate electus in Episcopatum non prohibetur habere uxorem & liberos. Eligi autem ad Episcopatum non debet, nisi aut Sacerdos, aut Diaconus, Sub-Diaconus verò non nisi necessitate cogente. Sive ergò Presbyter, sive Diaconus, sive Sub-Diaconus fuerit, apparet, quòd in præfatis Ordinibus constituti licitè matrimonio uti possunt. Quia ergò autoritate Gregorii, qui relictam Diaconi marito tradidit, puniendus est. Item in Neo-Cæsariensis Concilio Presbyter ducens uxorem, non Diaconus, jubetur deponi; Item in Ancyrana Synodo Diaconi, qui in Ordinatione sua dicunt, se velle habere uxores, si postea venerint ad nuptias, non prohibentur à Ministerio, patet, quòd nec Diaconi, nec Sub-Diaconi sint prohibendi à conjugio. Sed quod de electione objicitur, verum quidem est in Episcopatum non eligendum, nisi in sacris Ordinibus constitutum, sed ipsum uxorem habere & filios, non repugnat præmissis autoritatibus de continentia Clericorum. In Laicali enim habitu vel in minoribus constitutus potuit habere uxorem & filios; & si postea ex consensu uxoris continentiam professus Sub-Diaconatum, vel Diaconatum, vel Presbyterii gradum adeptus fuerat, attamen uxori & filiis ipsum necessaria subministrare oportebat. Illud autem Gregorii duobus modis solvitur, vel quia Ecclesia illa, cui Diaconus ille ministraverat, nondum continentiæ votum susceperat in Diaconis & reliquis Ministris, vel quia, sicut de electo in Episcopum antea scriptum est, ante Sub-Diaconatum memoratus Diaconus eam in uxorem duxerat. Illud autem Neo-Cæsariensis & Ancyranæ Synodi vel ex tempore, vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia Ministrorum altaris. Ex loco, quia utraque Syno-*

Synodus Orientalis est, & Orientalis Ecclesia non suscipit generale votum castitatis, hoc tamen diligenti observatione custodit, ut post adeptum Sacerdotium, defunctâ priore uxore, cum qua Sacerdos factus fuerat, si alteram duxerit, deponatur.

(Ex eo manifestum est, legem Sacerdotalis cœlibatus nec ex jure divino, nec ex præcepto Apostolico, sed à libera Ecclesiæ consuetudine descendere.)

Idem in principio dist.30. *Illud autem, quod in Canone Apostolorum & in Gangrensi Concilio & in sexta Synodo legitur, ex causa consideratur & ex tempore. Causa fuit heresis Manichaeorum, qui conjugium detestabantur &c. in prim. dist.31. Tempus quoque, quia nondum erat institutum, ut Sacerdotes continentiam servarent.*

(Auctores editionis Gregorianæ hæc verba Gratiani restringunt ad *solos Sub-Diaconos.* Sed Gratianus loquitur generaliter *de quibusvis Sacerdotibus*, sicut etiam dist.28. in genere *de Ministris altaris* dixerat, quòd eorum continentia tempore NeoCæsariensis & Ancyranæ Synodi nondum fuerit introducta.)

Idem ad c. Quoniam dist. ead. *Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim Ecclesia, cui sexta Synodus vivendi regulam prescripsit, votum castitatis in Ministris altaris non suscepit.*

Idem ad c. Cenomanensem dist.56. *Cùm ex Sacerdotibus nati in summos Pontifices legantur esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis conjugiis nati, que Sacerdotibus ante prohibitionem ubique licita erant, & in Orientali Ecclesia usque hodiè eis licére probantur.* (*Ante prohibitionem*, inquit. Ergò non semper prohibitio fuit. *Ubique licita erant*, inquit. Ergò non solùm in Orientali, sed etiam in Occidentali Ecclesia.) Ad hæc verba Gratiani autores editionis Gregorianæ sic annotant: *Hîc ostendit apertè Gratianus, se in ea fuisse opinione, aliquando in Latina Ecclesia Presbyteris etiam licuisse uti conjugio, quod in Ecclesia Grecorum & olim & nunc permissum est.*

Idem ad c.Sors caus.26.q.2. *Antequam Evangelium claresceret, multa permittebantur, que tempore perfectioris disciplinæ penitùs sunt eliminata. Copula namque Sacerdotalis vel consanguineorum nec legali, nec Evangelicâ vel Apostolicâ autoritate prohibetur, Ecclesiasticâ tamen lege penitùs interdicitur.*

Idem ad c.Cùm igitur caus.35.q.1. *Sicut Apostolus quedam consulendo addidit, que Evangelicis preceptis non inveniebantur definita, nec tamen ideò tanquam temeraria vel superflua ab aliis Apostolis sunt repudiata, sic & Ecclesia post Apostolica instituta quedam consilia perfectionis addidit, utpotè de continentia Ministrorum &c. nullatenùs respuenda est, sed diligenti veneratione suscipienda.*

Glossa ad c. De Syracusanæ dist.28. *Non repellitur quis* (quò minùs in Episcopatum eligatur) *propter uxorem vel filios, cùm hoc permittat Apostolus. Et est arg. ad hoc 12. q.2. Episcopus, qui filios, & Extra de testam.c.1. dum tamen longa continentia precesserit.*

Ibid. *Concludit Gratianus ex supradictis ab illo c. assumi usque huc, quòd sive sit Sub-Diaconus, sive Diaconus, sive Presbyter, licitè potest uti matrimonio contracto.*

Eadem Glossa in c. Ante triennium, dist.31. *Olim promovebantur Sub-Diaconi non promissâ continentiâ, & licitè utebantur uxoribus & beneficiis.*

Eadem Glossa in c. Presbyterorum dist. 56. ad verb. Presbyterorum. *De legitimis filiis non est dubium, quin licitè promoveantur, sed illegitimi non.*

Eadem Glossa c. Cùm in præterito dist. 84. *Dicunt, quòd ista capitula facta fuerunt ante tempus Gregorii, qui introduxit continentiam Ministris dist. 31. ante triennium, id est, Sub-Diaconibus. Presbyteris verò & Diaconibus Siricius introduxit. Imò dicunt, quòd olim Sacerdotes poterant contrahere ante Siricium, unde & Moses contraxit.*

Ibid. ad verb. Antiquitas. *A tempore Siricii vocat antiquitatem 82. dist. plurimos.*

4. Canonistæ.

Panormitanus Abbas, cujus magna fuit in Concilio Basileensi autoritas, in c. Licèt de Elect. fatetur, *ex Scripturis probari non posse, quòd cœlibatus Sacerdotibus sit necessarius.*

Ibid. *Si clarè constat de matrimonio Papæ* (ante susceptum Papatum inito) *tunc aut uxor inducetur ad continentiam, aut, si noluerit, reddat debitum, & nihilominùs stet in Papatu; quia non repugnat substantia Papatus seu Clericatus. Nam & Petrus habebat uxorem, cùm promoveretur in Papam; continentia autem processit ex constitutione Ecclesiæ. Unde videmus, quòd Presbyteri Græci sine peccato contrahunt matrimonium.*

Idem in c. Cùm olim de Cleric. conjugat. *Nunquid hodiè ab Ecclesia possit statui, ut Clericus matrimonium contrahat, quæritur? Credo, quòd sic (inquit) & hoc indubitatum est apud me, respectu eorum, qui non sunt obligati ex voto, vel tacito, vel expresso, & probo hoc ratione. Continentia enim non est in Clericis secularibus de substantia Ordinis, sicut dixit Innocentius, nec est de jure divino, quia aliàs Græci peccarent, nec excusaret eos consuetudo, quia illa non valet contra legem divinam. Et non solùm credo potestatem inesse Ecclesiæ hoc condendi, sed credo pro bono ac salute animarum, quòd esset salubre statutum, ut volentes continere & magis mereri relinquerentur voluntati eorum; non valentes autem continere, possent contrahere, quia, experientiâ docente, contrarius prorsus effectus sequitur ex illa lege continentiæ, cùm hodiè non vivant spiritualiter, nec sint mundi, sed maculentur illicito coitu cum eorum gravissimo peccato, ubi cum propria uxore esset castitas &c. unde deberet Ecclesia facere, sicut bonus Medicus, ut si medicina experientiâ docente potiùs officit, quàm prosit, eam tollat.*

De hoc Abbate Panormitano hæc recitat Sanctesius lib. 1. cap. 3. *Plus jam audet, quòd scilicet posset vel Papa, vel Concilium statuto permittere Clericis, matrimonio ante sacros Ordines uti, ut Græcis: idque se indubitanter putare, respectu posteriorum, qui nondum sunt effecti Clerici, & sic nec ad continentiam obligati. Quinimò salubre reputat consilium, si nolentes ex toto continere facultatem, quæ toleretur in Græcis, haberent: experientiâ docente, plus mali, quàm boni ex ea lege resultavisse. Sic enim præ carnis rebellione continere non valentes, non se immiscerent tam gravibus peccatis, ubi cum sua cuique uxore rem habere peccatum non esset. Faceret igitur Ecclesia boni Medici instar, medicinam, quæ obsit magis, quàm prosit, tollentis, cùm lex laqueum magis tollere debeat, quàm injicere. Et hæc super ordinandis in futurum. At verò majus dubium in jam ordinatis. Veritas tamen ei videtur,* quòd

quòd possit Papa cum eis dispensare, cùm id Clericorum votum sit de jure positivo.

Præpositus in c. Rursus, Qui Clerici vel voventes &c. apertè fatetur, *Cœlibatum in sacro Ordine non esse voti, nec taciti, nec expressi, nec ex jure divino, sed tantum ex confirmatione Ecclesiæ, ideoq; etiam ab Ecclesia permutari posse.*

Stephanus Aufrerius in tit. de Presbyteris conjugatis. *Tempore primitivæ Ecclesiæ licebat Presbyteris & sic constitutis uxorem ducere, c. Quoniam & c. Aliter dist. 31. dummodò die celebrationis abstinerent à conjugibus, postea in Occidentali Ecclesia venit prohibitio, ut constituti in sacris Ordinibus deberent abstinere. c. Aliter dist. ead. Concludit itaque, quòd præceptum illud det materiam illaqueandi plures animas propter fragilitatem nostram, ideò credit, quòd sicut Ecclesia induxit hoc præceptum continentiæ, quòd quoque revocabit.*

Franciscus Zabarel. in c. Rursus. Qui Clerici vel voventes etc. dicit, *præceptum de cœlibatu materiam plures animas illaqueandi & ideò Ecclesiam, sicut induxit votum continentiæ, sic etiam vicissim revocare posse.*

5. Pontifices Romani, (quos vel primo loco adducere oportuerat, ad illorum enim judicium omnia tandem in Ecclesia Romana revocantur.)

Clemens Romanus Episcopus lib. 2. Constit. Apostolicarum cap. 2. & lib. 6. Constit. cap. 17. (Verba adducta sunt superiùs membro 1.)

Idem Clemens apud Eusebium lib. 3. Histor. cap. 30. *Anne & Apostolos improbabunt? Petrus enim ac Philippus & uxores habuerunt & filias etiam nuptum dederunt &c. Ajunt, B. Petrum, cùm vidisset uxorem suam duci ad passionem, gavisum esse electionis gratiâ ac regressionis ad propriam domum, & exclamâsse ad eam, cùm duceretur, ac proprio nomine compellantem dixisse. O conjux memento Domini.*

Gregorius Magnus ad Theoctistam Patritiam & ex eo Nicolaus Papa c. Lege Imperatorum dist. 10.

Innocentius c. Deinde dist. 26.

Pelagius c. De Syracusanæ dist. 28.

Leo IX. c. Omninò dist. 31.

Stephanus c. Aliter dist. ead.

Damasus c. Osius dist. 56.

Alexander II. c. Apostolica dist. ead.

Urbanus II. c. Cenomanensem dist. eadem.

Gregorius in Decretalibus lib. 3. tit. 3. de Clericis conjugatis. (Verba istorum Canonum adducta sunt superiùs membro 2.)

Ex Innocentii primi Epist. 22. apparet, adeò non fuisse primam uxorem Clericis prohibitam, *ut ne secunda quidem officeret, in Macedonia saltem.* Nam hunc morem necesse habuit Innocentius corrigere. (Macedoniæ videtur & *Mauritania* consensisse, quantum conjicere est ex Leonis primi Epist. 85.)

Idem Leo I. Epist. 87. *Is Episcopus ordinetur, quem unius uxoris virum esse constiterit.*

Et postea. *Ut virginem uxorem accipiat & alterius thorum nesciat conjugis, quæ futura est uxor Pontificis.*

Gregorius Magnus lib. 1. Epist. 42. *Sub-Diaconis permittit, ut liberè utantur suis uxoribus, quas ante Ordinationem duxerant.*

Gregorius III. qui Anno Christi 729. vel ut alii volunt, 731. ad Paparum

evectus

evectus est, Sacerdotibus in Bavaria conjugium permisit, quia in Epistola ad Sacerdotes Bavariæ inter cætera sic scribit. *Nemo scorta aut concubinam alat, quisq; aut castè vivat, aut uxorem ducat, quam deserere fas non esto.* Aventinus lib. 3. Annalium pag. 214.

De Ænea Sylvio (postea in Pontificatum evecto & *Pio II.* nominato) referunt Platina in vit. Pontif. p. 295. & Sabellicus lib. 6. Ennead. 10. pag. 502. quòd in crebris sermonibus usurpârit hocce dictum, *Sacerdotibus magnâ ratione ademtum esse conjugium, sed majori restituendum.* Eandem quoque sententiam protulit in lib. 2. de Concilio. *Fortassis*, inquit, *non esset pejus, Sacerdotes quamplures uxorari, quia multi salvarentur in Sacerdotio conjugato, qui in sterili Presbyteratu damnantur.*

Idem, referente Cassandro, scribit. *Fuerunt ex nostris Pontificibus aliqui in matrimonio.*

(Johannes Hoffmeisterus contra Aug. Confess. artic. de Conjugio Sacerdotum huic Æneæ Sylvii dicto assensum suum commodavit. *Rectè haud dubiè*, inquit, *Pium Papam dixisse credimus, fuisse causas, cur adimeretur Sacerdotibus conjugium, sed multò majores esse causas, cur reddi debeat.*)

De Paulo II. memorat Stanislaus Orichonius Ruthenus in libro de lege cœlibatus, & ex eo Balæus, *quòd cùm quædam poëmata Romæ in se ac filiam scripta legisset, illachrymatus sit, & ob acerbitatem legis cœlibatus cum amicis expostulaverit, quòd is, qui non solùm Ecclesiæ, verùm etiam continentiæ antistes esse deberet, filiam in ore atque oculis civitatis cum summo probro versari videret, quæ etsi erat eximiâ pulchritudine, scortatione tamen ab se ortam dolebat existimari, cùm legem Dei sciret esse, quâ huic in matrimonio nasci licebat, nisi eidem cœlibatus obstitisset. Itaque consilium ipsum cepisse de restituendo Sacerdotum matrimonio ferunt, quod ille tamen morte præventus exequi non potuit.*

Lisleus Caroli IX. Galliarum Regis Legatus ad Papam Pium IV. tempore Concilii Tridentini literis ad Regem datis 6. Novembr. Ann. 1569. *Agere*, inquit, *cæpi cum Papa, præcipuè super articulo de communione sub utraque specie, quod illi, meo judicio, non fuit ingratum; dixit autem mihi, semper existimâsse, hunc articulum, itemq; conjugium Sacerdotum esse juris positivi & posse mutationem admittere, eamq; ob causam in novissimo conclavi suspectum se fuisse tanquam Lutheranum.*

Ad decreta Pontificum non immeritò etiam hoc refertur, quòd in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. Can. 14. tale factum decretum. *Qui secundùm regionis suæ morem non abdicârunt copulam conjugalem, illi, si in fornicationes lapsi fuerint, graviùs puniantur, cùm legitimo matrimonio uti possint.* (Ex quo intelligitur, adhuc circa Annum 1200. in quibusdam regionibus copulam conjugalem Sacerdotibus usitatam fuisse.)

6. Cardinales & Episcopi.

Reginhardus & alii Longobardorum Episcopi circa Annum 774. contra Adriani Pontificis decretum *permiserunt Sacerdotibus & Monachis, ut uxores ducerent*, ut patet ex Epistola Adriani ad Carolum.

Huldericus Episcopus Augustanus (vir doctus, genere nobilis, pietatis zelo, & ut scribunt, etiã miraculis celebris) circa

circa Annum 861. Nicolao I. Pontifici Romano Cœlibatum Sacerdotum introducere satagenti restitit, sic ad eum scribens. *Nicolao Domino & Patri pervigili S. Romanæ Ecclesiæ Provisori Huldericus Augustensis, solo nomine Episcopus, amorem ut filius, timorem ut servus.*

Cùm tua, ô Pater & Domine, decreta super Clericorum continentiam nuper mihi transmissa à discretione invenirem aliena, timor quidem turbavit me cum tristitia. Timor quidem propter hoc, quod dicitur, Pastoris sententiam sive justam, sive injustam timendam esse. Timebam enim infirmis Scripturæ auditoribus, qui vel justæ vix obœdiunt sententiæ, ut injustam conculcantes liberè, onerosâ, imò importabili Pastoris prævaricatione præcepto se obligarent. Tristitia verò vel compassio, dum dubitabam, quâ ratione membra cavere possint, capite suo tam gravi morbo laborante. Quid enim gravius, quid totius Ecclesiæ compassione dignius, quàm te summæ Sedis Pontificem, ad quem totius Ecclesiæ spectat examen, à sancta discretione vel minimùm exorbitare? Non parùm quippe ab hoc deviâsti, dum Clericos, quos ob continentiam conjugii monere debebas, ad hanc imperiosâ quadam violentiâ cogi volebas. Nunquid enim meritò communi omnium sapientum judicio hæc est violentia, cùm contra Evangelicam institutionem ac sancti Spiritus dictationem ad privata aliquis decreta cogitur exequenda? Cùm ergò plurima Veteris ac Novi Testamenti suppetant exempla, sanctam, ut nosti, discretionem docentia, tuæ rogo ne grave sit paternitati, vel pauca ex pluribus huic paginæ interseri. Dominus quidem in veteri lege Sacerdoti conjugium constituit, quod illi postmodùm interdixisse non legitur. Sed in Evangelio loquitur, Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum, sed non omnes hoc verbum capiunt. Qui potest capere, capiat. Quapropter Apostolus ait, de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Quod etiam juxta prædictum Domini, non omnes hoc consilium capere posse consideras, sed multos ejusdem Consilii assentatores hominibus non Deo pro falsa specie continentiæ placere volentes, graviora vides committere, Patrum scil. uxores subagitare, masculorum ac pecudum amplexus non abhorrere, ne morbi hujus aspersione ad usque pestilentiam convalescente, nimiùm Status labefactetur Ecclesiæ totius, propter fornicationem, dixit, unusquisque suam uxorem habeat. Quod specialiter ad Laicos pertinere, iidem mentiuntur hypocritæ, qui licèt in quovis sanctissimo Ordine constituti, alienis reverâ uxoribus non dubitant abuti. Et quod flendo cernimus omnes, in supradictis sæviunt sceleribus. Hi nimirùm Scripturam non rectè intellexerunt, cujus mammillam, quia duriùs pressêre, sanguinem pro lacte biberunt. Nam illud Apostolicum, unusquisque suam habeat uxorem, nullum excipit verè, nisi Professorem continentiæ, vel eum, qui de continuanda in Domino virginitate præfixit. Quod nihilominùs tuam, Pater venerande, condecet strenuitatem, ut omnem, qui tibi manu vel ore votum faciens continentiæ, postea voluerit apostatare, ut ad votum exequendum ex debito constringas, aut ab omni Ordine Canonicâ autoritate deponas, & hoc ut viriliter implere sufficias, me omnesq; mei Ordinis viros adjutores habebis non pigros. Verùm ut hujus voti nescios omninò scias non esse cogendos, audi Apostolum dicentem ad Timotheum. Oportet, inquam, Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum. Quam ne

quis sententiam ad solam Ecclesiam verteret, subjunxit. Qui autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Similiter, inquit, Diaconi sint unius uxoris viri, qui filiis suis benè præsint & suis domibus. Hanc autem uxorem à Sacerdote benedicendam esse, sancti Sylvestri Papæ decretis scio te sufficienter docuisse. His & hujusmodi Sanctis Scripturæ sententiis Regulæ Clericorum scriptor non immeritò concordans ait. Clericus sit pudicus, aut certè unius matrimonii vinculo fœderatus. Ex quibus omnibus veraciter colligitur, quòd Episcopus & Diaconus reprehensibiles notantur, si in mulieribus multis dividuntur. Si verò unam sub obtentu religionis abjiciunt, utrumque scil. Episcopum & Diaconum sine gradnum differentia hic Canonica damnat sententia. Episcopus aut Presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abjiciat, si verò rejecerit, excommunicetur, & si perseveraverit, dejiciatur. Sanctus quoque Augustinus sanctæ discretionis non inscius, Nullum, inquit, tam grave facinus est, quin admittendum sit, ut devitetur pejus. Legimus præterea in secundo Tripartitæ Historiæ libro, quòd cùm Synodus Nicena hæc eadem vellet sancire decreta, ut videlicet Episcopi, Presbyteri, Diaconi post consecrationem à propriis uxoribus vel omninò abstinerent, vel gradum deponerent, surgens in media Paphnutius ex illis Martyribus, quos Maximus Imperator oculis eorum dextris evulsis & sinistris suris incisis damnavit, contradixit, honorabiles confessus nuptias ac castitatem esse dicens connubium cum propria uxore, persuasitq; Concilio, ne talem poneret legem, gravem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licèt nuptiarum expers, exposuit, Synodusq; ejus sententiam laudavit, & nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessitate dimisit. Sunt verò aliqui, qui sanctum Gregorium suæ sectæ sumunt adjutorium, quorum quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo. Ignorant enim, quòd periculosum hujus hæresis decretum à S. Gregorio factum condigno pœnitentiæ fructu postmodùm ab eo sit purgatum. Quippe cùm die quadam in vivarium suum propter pisces misisset, & allata inde aliquot centena (plus quàm sex millia habet ἀρχεῖον, sed videtur error esse in numero) infantum submersorum capita fuissent, intimâ mox ductus pœnitentiâ ingemuit, & factum â se de abstinentia violentum decretum tantæ cædis causam confessus, condigno illud, ut dixi, pœnitentiæ fructu purgavit, suoq; decreto prorsus damnato Apostolicum illud laudavit consilium. Melius est nubere, quàm uri, addens ex sua parte, Melius est nubere, quàm mortis occasionem præbere, quem forsitan rei eventum, si illi mecum legissent, non tam temerè, credo, judicarent, Dominicum saltem timentes præceptum, Nolite judicare & non judicabimini, Inde Paulus dicit, Tu quis es, qui judicas alienum servum? suo Domino stat aut cadit. Stabit autem, potens est enim Dominus statuere illum. Cesset ergò Sanctitas tua cogere, quod tantùm deberet admonere, ne privato, quod absit, præcepto tam Veteri, quàm Novo contrarius inveniaris Testamento. Nam, ut ait sanctus Augustinus ad Donatum, solùm est, quod in tua justitia pertimescimus, ne non pro lenitatis Christianæ consideratione, sed pro immanitate facinorum censeas coërcendum, quod te per ipsum CHRISTUM ne facias, obsecramus. Sic enim peccata compe-

compescenda sunt, ut supersint, quos peccâsse pœniteat. Illud & Augustini volumus te recordari, quod ait: Nihil fiat nocendi cupiditate, omnia consulendi caritate; & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Idem de eodem. In timore CHRISTI, *in nomine* CHRISTI *exhortor, quicunque non habetis temporalia, habere non cupiatis; quicunque habetis, in eis non præsumatis. Dico autem non, si ista habetis, damnamini, sed si in istis præsumatis, damnamini, si propter talia magni vobis videamini, si generis humani conditionem communem propter excellentem unitatem obliviscamini. Quòd nimirum poculum discretionis ex illo fonte Apostolicæ hauseritis prædicationis: Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem: alligatus es uxori, noli quærere solutionem, ubi & subditur. Qui habent uxores, tanquam non habentes, & qui utuntur mundo, tanquam non utantur. Item dicit de vidua, cui vult, nubat, tantùm in Domino. Nubere autem in Domino est, nihil in contrahendo connubio, quod Dominus prohibeat, attentare. Jeremias quoque ait: Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Quod Hieronymus exponens, Potest, inquit, & hoc illis Virginibus convenire, quæ jactant pudicitiam suam impudenti vultu, præferunt castitatem, cùm aliud habeat conscientia, & nesciunt illam Apostoli definitionem de virgine, ut sit sancta corpore & Spiritu. Quid prodest corporis pudicitia, animo constuprato, si cæteras virtutes, quas Propheticus sermo describit, non habuerit? quas quidem, quia te aliquatenus habere videmus, & quia discretionem, licèt in hac re neglectam, in aliis tamen vitæ constitutionibus eam honestè conservatam non ignoramus, hujus intentionis pravitatem citò correcturum non desperamus. Et ideò non quantâ possumus gravitate istam, licèt gravissimam, negligentiam corripimus & judicamus. Quanquam enim secundùm vocabula, quæ usus obtinuit, sit Episcopus Presbytero major, tamen Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet non est refugienda vel dedignanda correptio, præsertim cùm is, qui corripitur, & contra veritatem & pro hominibus niti invenitur. Neque enim, ut ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes, quamvis Catholicorum & laudatorum virorum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, ut non liceat salvâ honorificentiâ, quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si fortè invenerimus, quòd aliter senserint, quàm veritas habeat divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Quid autem magis contrarium veritati potest inveniri, quàm hoc, cùm ipsa veritas de continentia loquens, non unius hominis, sed omnium planè, excepto numerò Professorum continentiæ, dicat, Qui potest capere, capiat. Quòd isti, unde nescitur, instigati dicant. Qui non potest capere, feriatur anathemate? Quid verò per homines fieri potest stolidiùs? Quid divinæ maledictioni obligatiùs, quàm cùm aliqui, vel Episcopi videlicet, vel Archi-Diaconi, ita præcipites sint in libidinem, ut neque adulteria, neque incestus, neque masculorum (proh dolor!) turpissimos amplexus sciant abhorrere, quòd casta Clericorum conjugia sibi dicant fœtere & ab eis non veræ justitiæ compassione Clericos, ut conservos, moneant continere, sed ut servos jubeant ac cogant abstinere?*

Ad cujus imperii, ne dicam consilii, tam fatuam, tam turpem addunt suggestionem, ut dicant. Honestius est pluribus occultè implicari, quàm apertè in hominum vultu & conscientia cum una ligari. Quod profectò non dicerent, si ex illo & in illo essent, qui dicit: Væ vobis Pharisæis, qui omnia facitis propter homines. Et per Psalmistam. Quia hominibus placent, confusi sunt, quoniam Dominus sprevit eos. Hi sunt homines, qui priùs deberent nobis persuadere, ut in conspectu ejus, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, quàm in conspectu hominum mundi esse. Licèt ergò merito suæ pravitatis nullius consilium mereantur pietatis, nos tamen memores humanitatis divinæ, eis consilium autoritatis nunquam à pietate vacantis per viscera ministramus caritatis. Dicimus nempe, ejice primùm hypocrita trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut ejicias festucam de oculo fratris tui. Illud quoque rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice. Qui sine peccato est vestrùm, primus in eam lapidem mittat, quasi diceret. Si lex jubet, si Moses jubet, jubeo & ego, sed competentes legis Ministros exigo. Attenditis, quid auditis: attendite quæso & quid estis: quid, si teipsum, ut ait Scriptura, perspexeris, nulli unquam detraxeris. Significatùm est nobis etiam de quibusdam eorum, qui tantâ apud se intumescant eldtione, ut gregem Domini, pro quo boni Pastores animas non dubitant ministrare, isti verberibus absque ratione præsumant laniare, quorum sententiam S. Gregorius deplorans ait. Quid fiet de ovibus, quando Pastores lupi fiunt? Sed quis vincitur, nisi qui sævit? Qui verò persecutorem judicabit, nisi qui dorsum suum ad flagella patienter ministravit? Operæ precium est autem, ut audiatur, quo fructu tantum Ecclesia DEI scandalum, tantum Clerus despectum, & ab ipsis Episcopis, & ab eorum infidelibus patiatur. Nec enim [illegible] infideles dicere dubitaverim, de quibus Apostolus Paulus dicit ad Timotheum. Quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes Spiritibus erroris & doctrinis Dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere. Hic est autem, si diligenter inspiciatur, totius errorum manipulus zizaniæ, totius Conventus insaniæ, ut dum Clerici licitæ unius mulieris consortia Pharisaico devicti, quod absit, furore, relinquere coguntur, fornicatores & adulteri & aliarum pravitatum turpissimi Ministri cum ipsis efficiantur. Qui hanc in Ecclesia Dei hæresin, sicut cæci Duces cæcorum machinantur, ut videlicet illud impleatur, quod Psaltes eis, utpote eorum præscius erroris, taliter imprecatur. Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Quia ergò nemo, qui te, ô Apostolice, novit, ignorat, quòd si tu per tui Decreti sententiam tantam futuram esse pestilentiam solidæ discretionis claritate perspexisses, nunquam quorumlibet tam pravis suggestionibus consensisses; debitæ tibi subjectionis fidelitate consulimus, ut vel nunc ad tanti scandali ab Ecclesia Dei propulsionem evigiles, &, quâ nosti, discretionis disciplinâ, Pharisaicam ab ovili Dei extirpes doctrinam, ne scilicet unica Domini Sunamitis adulterinis diutiùs usa maritis, gentem sanctam, regale Sacerdotium per irrecuperabile à suo Sponso, Christo videlicet, avellat divortium, dum nemo sine castimonia non tantùm in virginali flore, sed etiam in conjugali habita conjunctione, visurus sit Dominum nostrū, qui cum Deo Patre & Spiritu S. vivit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Exat

Extat hæc Epistola in Orthodoxographis Patrum p.481.

(Excipit Bellarminus lib. de Clericis cap. 22. *Epistolam illam videri confictam, cùm Udalricus creatus sit Episcopus Anno 924. ut Hermannus Contractus & Abbas Urspergensis docent, vel Anno 903. ut in Chronico Augustanæ Ecclesiæ scriptum, Nicolaus autem Papa I. obierit Anno 867. ut Onuphrius annotavit. Ergò Episcopus Udalricus non potuit scribere ad Papam Nicolaum primum. Nec possunt duo statui Udalrici Episcopi Augustani, cùm hujus assertionis nullum in Historiis extet vestigium. Falsum etiam est, quod autor illius Epistolæ asserit, Gregorium ademisse Sacerdotibus uxores, magis falsum, quòd decretum hujusmodi resciderit, falsissimum, quòd in piscina Gregorii sex millia capita infantum sint inventa, cùm in operibus Gregorii & aliorum Historiis nulla fiat istius rei mentio.*

Resp. 1. Epistola illa Udalrici ante mota hac de re certamina publici juris facta est ex Bibliotheca Hollandiæ.

2. Hedio part. 3 lib. 8. Histor. Ecclesi. cap. 12. & ipse Æneas Sylvius, postea Pontifex Pius II. in sua Germania pag. 1053. ejus mentionem faciunt. Verba Æneæ Sylvii sic habent: *Transivimus per Kemptam, Memmingam & Augustam, ubi S. Ulricus, qui Papam propter concubinas Sacerdotum reprehenderat, residebat, qui vixerat circa Annum Domini 900.* Confer ejusdem Æneæ Sylvii Apolog. ad Mayerum.

3. Idem Hedio d. l. duos Udalricos in Catalogo Episcoporum Augustanorum ponit, & Compilatio Chronologica Ann. 978. expressè testatur, *quòd duo fuerint Udalrici, ejusdem nominis & paris sanctitatis Episcopi Augustani*, fieri igitur potest, ut de Episcopo Udalrico, Ann. 924. creato, Hermannus Contractus & Abbas Urspergensis loquantur, salvâ hujus Epistolæ veritate.

4. Vixisse temporibus Nicolai Papæ quendam Udalricum Augustanum Episcopum, constat ex Jacobo de Voragine in Historia Lombardica cap. 202. *Udalricus*, inquit, *ex nobili Alemannorum genere ortus* (in præfat. Orthodox. dicitur, quòd fuerit *Comes Dillingensis*) *in Monasterio S. Galli enutritur, ubi dum habitum vellet accipere, ab inclusa prohibetur dicente sibi, quòd futurus esset Episcopus in Augusta.* Item. *Post multa miracula Anno Domini 900. ætatis suæ 83. Ordinationis 50. migravit ad Dominum.* Quare cùm Udalricus iste Anno 850. jam tum fuerit Episcopus, Nicolai Pontificis tum creationem, tum supremum diem videre potuit, ac porrò 33. Annis superstes fuit.

5. Onuphrius itidem in Fastis Pontific. Anno 858. immediatè sub Nicolai Pontificatu Udalrici Augustani Episcopi mentionem facit.

6. Nec potest falsitatis argui assertio, *quòd Gregorius Sacerdotibus conjuges ademerit*, nisi Bellarminus seipsum falsitatis arguere velit, superiùs enim cap. 19. inter Pontifices, qui Sacerdotum conjugia prohibuerunt, numerat Gregorium lib. 1. Epist. 42. & lib. 3. Epist. 34. idem statuentem. Nec decretum illud Gregorii ad solam Siciliam pertinuit, sed peculiariter ad Siculos directum fuit, quia ibi minùs observabatur, interim Romæ & alibi non fuisse legem cœlibatus Sacerdotibus impositam, ex eo minimè colligi potest.

7. Bertholdus Constantiensis Presbyter, qui vixit circa Annum 1100. in Appendice Hermanni Contracti de Synodo Romana sub Gregorio VII. Pontifice, habitâ Anno Christi 1070. sic scribit: *In hac Synodo Papa Presbyteros deinceps in fornicationem lapsos absque spe recuperationis deposuit. Et scriptum, quod dicitur S. Udalrici, ad Papam Nicolaum de nuptiis Presbyterorum & capitulum Paphnutii de eadem re, imò omnia, sacris Canonibus adversa, damnavit.* Consequens igitur foret, jamtum Bertholdi ætate, qui sub Henrico quarto Gregorii contemporaneo floruit, Epistolam illam fuisse confictam. Ivellus Sarisbur. Episcopus tom. 2. oper. contra Hardingum pag. 172. de hac Udalrici Epistola sic scribit: *Ego tamen eandem Epistolam in membrana perscriptam vidi, vetere Scripturâ, luculentâ fide, nomen Volusiani Carthaginiensis præferentem.*

8. Ne videatur incredibile, in uno Gregorii vivario aliquot centena infantum crania inventa esse, notandum; quòd Patrum nostrorum memoriâ simile quid acciderit, quando *in Comitatu Mansfeldensi in oppido* Gerbstädt *in piscina prope Monasterium inventa fuêre trecentorum submersorum infantum crania.* Lutherus in Comment. cap. 4. Genes. pag. 54. cùm hujus Epistolæ Udalricianæ mentionem fecisset, subjungit: *Simile exemplum nostrâ ætate accidit. Cùm Moniales in Austria vico Closter Neumburg propter turpem vitam cogerentur mutare locum, & Monasterium Franciscanis habitandum concessum esset, atque illi pro sua commoditate ædificia quædam mutarent, inventæ sunt in fundamentis novis duodecim ollæ, quarum singulæ cadaver infantis habebant. Hujusmodi infinita aliàs passim acciderunt. Romæ quoque propter copiam puerorum expositorum erecta sunt Monasteria, quorum Pontifex Pater dicitur, & antecedunt eum proximi in processionibus publicis. Taceo infinita alia, quæ animus dicere reformidat.* Confer Hospinian. lib. 3. de Origine & progressu festorum Christianorum.)

Johannes Aventinus lib. 5. Annal. Bojor. p. 569. de Gregorio VII. qui sedit circa Ann. 1073. quiq; conjugio Sacerdotibus interdixit, inter cætera sic scribit: *Hugo, Flamen Romanus, cum literis in Germaniam mittitur. Is, ubi eò venit, voluntate Cæsaris & Sigefridi Moguntini Pontificis in Vangionum urbe Quinquagenalibus Concilium cogit. Interfuêre omnes Episcopi Galliæ, Germaniæ, præter Saxonas. Lectæ sunt frequenti Senatu Epistolæ Flaminum primorum populi Romani: in quibus Hildebrandum ambitus & perjurii accersunt, eundem pleraque avarè, superbè facere conqueruntur, hocq; rejecto, alium Pastorem postulant. Fit Patrum consultū hujusmodi. Hildebrandus, qui se Gregorium nuncupat, primus sine consensu nostro adversus Imperatoris Romani rerum Domini à Deo constituti voluntatem, contra morem majorum, contra leges, contra auspicia, Pontificatum maximum, quem pridem ambivit & judicio convictus perpetuò abjuravit, invasit. Monachus desertor est, novis dogmatibus sacrosanctam Philosophiam adulterat, divinas literas falsò interpretando suæ causæ servire cogit, concordiam Collegii scindit, sacra profana, divina humana commiscet & utrumque juxtà polluit. Diabolis, hoc est, acerbissimorum hostium spurcissimis criminationibus, iniquorum maledictis au-*

rem

rem accommodat & credit. Testis, judex, accusator, inimicus idem est. Maritos ab uxoribus separat; scorta pudicis conjugibus, stupra, incestus, adulteria casto præfert connubio, populares adversus Sacerdotes, vulgum adversus Episcopos concitat &c. Hasce ob causas sanctissimus Imperator, Pontifices, Senatus, populusq; Christianus illum Hildebrandum abdicandum, sibi eundem non placere, neq; oves lupo committendas censent. Huicq; decreto non solùm Germaniæ, Galliæq;, sed Italiæ quoq; Episcopi, conventu Ticini acto, subscripsêre, jurarúntq;, se nunquam Pontificem Maximum isthoc nomine recepturos.

Theodorus Balsamon Patriarcha & Archiepiscopus Antiochenus, (qui floruit circa Annum 1185.) in Canon. Apostol. V. *Ante sextam Synodum, quæ fuit in Trullo, licebat Episcopis habere uxores, etiam post Episcopalem dignitatem, quemadmodum qui post matrimonium ordinantur Sacerdotes.*

Idem ad Can. 48. Trullensem. *Sancti quidem Apostoli in quinto Canone definientes; Episcopus, Presbyter vel Diaconus suam uxorem ne ejiciat, pietatis prætextu, concesserunt Episcopis post Ordinationem habere proprias uxores. Præsentis autem Synodi sancti Patres in duodecimo quidem Canone definierunt, quæcunque illic definita sunt. Nunc autem jubet eum, qui electus est Episcopus, ab ea, quam habet, uxore communi consensu separari.*

Durandus Episcopus Mimatensis, Autor Speculi Juris, vulgò Speculator dictus, in libro de modo celebrandi Concilii, (quem circa Annum 1300. jussu Clementis V. Viennæ Concilium habituri conscripsit) part. 2. tit. 46. *Videtur utile, ut in Concilio matrimonium Sacerdotibus concedatur, cùm planè frustrà & incassum hactenus sint ad castitatem coacti, cumq; Græci Sacerdotes jus matrimonii habeant, idq; etiam Apostolorum tempore in usu fuerit.*

Æneas Sylvius (postea Pius secundus, qui sedit circa Ann. 1458.) lib. 2. de Concil. Basil. refert, quòd cùm in Concilio Basileensi deliberaretur de eligendo Amadæo Sabaudiæ Duce in Pontificem Romanum, & obstare illi videretur, *quòd uxorem habuisset*, quidam Patrum in hæc verba proruperit: *Id autem, quod de uxore dicitur, nihili pendo, cùm non solùm, qui uxorem habuit, sed uxorem adhuc habens, queat assumi. Cur enim disputant Doctores, an uxoratus electus in Papam uxori solvere debitum teneatur, nisi quoniam etiam conjugatus recipi possit, fueruntq; ut scitis, etiam in matrimonio Pontifices? Nec Petrus Apostolorum Princeps uxore caruit. Quid ista modo objicimus? fortassè non est pejus Sacerdotes quamplures uxorari, quoniam multi salvarentur in Sacerdotio conjugato, qui in sterili Presbyteratu damnantur.*

Antoninus Archiepiscopus Florentinus in Summa part. 3. tit. 1. cap. 21. *Episcopatus ex Natura sua non habet opponi ad matrimonium.*

Nicolaus Cusanus Cardinalis Epist. 2. ad Bohem. de commun. sub una specie. *Consequenter in N. Testamento visum est, post aliquot tempora* (ergò non statim ab Apostolorum temporibus, sed post aliquot demum secula) *irrationale fore, quòd in sacris Ordinibus existentes contraherent, quod si facerent, separandos esse, qui tamen antè tanquam conjuncti à Deo separari non potuissent.*

Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus tomo 1. opusc. tractat. 27. *Licitè*

in Ecclesia Orientali matrimonium contrahere.

Ibid. *Nec ratione, nec autoritate probatur, quòd absolutè loquendo Sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potiùs ratio ad oppositum ducit, quoniam nec Ordo, in quantum Ordo; nec Ordo sacer, in quantum sacer, est impeditivus matrimonii.*

Et postea concludit, *Sacerdotium non dirimere contractum matrimonii, sive ante, sive post, seclusis omnibus legibus Ecclesiasticis, stando tantùm in his, quæ à Christo & Apostolis habemus.* (At his nos unicè innitimur, nec illis sapientiores esse cupimus. Adducit ex Cajetano Gregorius de Valent. tom. 4. Disp. 9. q. 5. puncto 5.)

Ambrosius Catharinus contra errores Cajetani errore 103. inter Cajetani errores etiam hunc recenset. *Papa potest dispensare cum Sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, ut uxorem ducat nullâ existente causâ publicæ utilitatis.*

Claudius Espensæus lib. 1. de continent. cap. 13. *Romanos Pontifices, Siricium inprimis & Innocentium, quibus cum Jovinianum exector.*

Et postea. *Proinde non intelligo, idq; dictum summâ cum reverentiâ, ut cætera, volo, quo sensu conjugii, præsertim ante Ordines sacros contracti, usum Cleri sui sanctimoniâ indignum & carnis esse immunditiem, in qua Deo placeri non possit, vocare non dubitârint. Nam Paulina, quæ allegant, vel immundis nihil esse mundum, vel, qui in carne sunt, Deo placere non possunt, non minùs ad Laicos, quàm ad Clericos pertinent, & prior locus se de infidelibus explicat, & posterior contra connubium alibi honorabile & impollutum vocatum facere non potest.*

Andreas Dudithius QuinquEcclesiensis Episcopus excusationem ad Maximilianum II. Imper. edidit, in qua rationes affert, *cur Episcopatu & aliis honoribus abdicatis uxorem duxerit.* Huic Apologiæ adjunxit libellum, in quo demonstrat, *matrimonium omni hominum Ordini, sine exceptione, divinâ lege permissum esse.* Inter alia sic loquitur pag. 54. *Jure Naturæ in humana vita matrimonium receptum, cùm autem jure Naturæ communiter omnes homines uti possint, quid est, cur ejus usura certo hominum generi interdicatur?* Postea addit. *Neque tamen ii sumus, qui necessariò omnibus utendum hoc jure naturali censeamus, sed qui contendamus, neminem ab eo arcendum. Est enim Naturæ jus duplex. Unum, quo utendum sit omnibus, alterum, à quo nemo prohibendus, cujus generis est matrimonium.*

Sub finem addit. *Nullo unquam tempore in vita tranquilliorem & pacatiorem animum habui, postquam ex illo impuri cœlibatus cœno Dei beneficio emergere me sensi, abjectis impiis illis cogitationibus purgatâ jam conscientiâ meâ, magnâ lætitiâ efferor, quòd translatum me video in sanctorum hominum numerum ex infelicium cœtu, qui libidinibus & vitæ sordibus contaminati in summa impietate consenescunt, quorum animos cùm perpetuò voluptates & impuræ cogitationes nunc in hanc, nunc in illam partem quasi fluctus quidam impellant, eò tandem deferuntur, ut malint aliorum uxoribus insidiari, virgines, viduas, omnis generis mulieres, ne quid deteriùs dicam, ad stuprum solicitare, scorta alere, eaq; frequenter novis succedentibus permutare, quàm suam uxorē, ut Paulus præcipit, ad vitandam fornicationem habere.*

7. Scholastici.

Multi ex Scholasticis statuunt, *necessitatem*

sitatem cœlibatus sacris Ordinibus annexi non esse ex jure divino, sed tantùm humano. Lombardus lib. 4. sent. dist. 34. & 37. Thomas 2.2. q.88.art.11. Durandus lib 4. sentent. dist. 37. q.1. (quod ex parte nostræ sententiæ suffragatur. Si enim cœlibatus non est jure divino sacris Ordinibus annexus, utique non potest esse *heresis* & quidem *antiqua*, quod tamen asserit Bellarminus lib. de notis Ecclesiæ cap.9. ubi dicit, *esse Vigilantii heresin, Sacerdotes posse esse maritatos, cùm contrarium non extet in Scripturis.*)

Thomas in Summa, quæ incipit, Commiserationes cap. 165. *Si Acolythus in secreta confessione ad discretum Sacerdotem veniat & se nullo modo posse continere dicat, non multùm peccat Sacerdos dando ei consilium, ut cum aliqua occultè matrimonium contrahat & occultè Episcopi sui oculos fallat. Si verò postea sacros Ordines à Prelatis cogatur accedere, credimus, minus esse periculum uxore uti, quàm cum alia fornicari, si ex toto noluerit continere.*

Johannes Scotus 4. sent. dist. 36. q.1. *Si votum continentiæ est annexum Ordini sacro solùm ex precepto Ecclesiæ, sequitur, quòd non simpliciter illegitimat ad contrahendum.*

Wendelinus Stambachius Supplemento Bielis q.2.dist.24. *A voto continentiæ, quod faciunt ordinandi, possunt, accedente dispensatione Papali, liberari. Imò sicut Ecclesia statuit, quòd sic fieri debeat, ita posset ipsum tollere & retractare.*

(Ergò cœlibatus non est jure divino sacris Ordinibus annexus.)

8. Imperatores, Reges, Principes, ac eorum Legati.

Rodericus Toletanus memorat, *Vitissam Regem Hispaniæ circa Annum 707. Sacerdotibus permisisse matrimonium, rejectis Constitutionibus Pontificiis.*

Constitutio Caroli Magni *de Sacerdotibus, qui plures uxores habuerint, Sacerdotio privandis, eò quòd sint deteriores cæteris Christianis,* extat lib.7. Capitulor. cap.93. pag.1062. (Ex plurium verò uxorum prohibitione rectè arguitur, ipsos unam jure habuisse.)

lib. ejusd. cap.384. *Clerici castimoniam inviolati corporis perpetuò conservare studeant, aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur.*

Sub tempus Concilii Basileensis Anno circiter 1430. quosdam reformationis articulos Imperator Sigismundus instituit, (qui postea Argentinæ excusi sunt Anno 1520.) in quibus inter cætera etiam hoc habetur. *Plus mali, quàm boni ex Calixti decreto in Ecclesia secutum est. Melius & animæ tutius est, ut juxta ritum Ecclesiæ Orientalis Clericis licentia concedatur honesta matrimonia contrahendi.*

Ferdinandus I. Imperator, Henricus II. & Carolus IX. Galliarum Reges in Concilio Tridentino per suos Legatos strenuè laborârunt, *ut matrimonii ineundi libertatem Sacerdotibus impetrarent.*

Alberti Ducis Bavariæ Legatus in eod. Concilio liberè pronunciavit, *requiri, ut more primitivæ Ecclesiæ docti mariti & ad docendum instructi admittantur ad sacros Ordines, præsertim verò ad prædicandum & amplificandum populo verbum Dei. Legis enim divinæ cùm non sit, ut oporteat hominem Sacerdotem esse cœlibem, siquidem constet veterum monumentis atque Historiis, maritos sacris Ordinibus initiatos esse & non modò ad Sacerdotii dignitatem, sed etiam*

ad sublimitatem Episcopi pervenire. Videatur liber nominum Patrum Concil. Tridentini & Orationũ à Legatis habitarũ.

Finito Concilio Tridentino Imperator *Ferdinandus* ad Pontificem dedit literas, in quibus inter alia sic scripsit: *Ad conservandas reliquias religionis in Imperio & extirpandas hæreses magnum momentum allaturum, si concedatur, ut ii Sacerdotes, qui, quòd uxores duxissent, segreges facti sunt, reconciliari possint, uxoribus retentis: utq; inposterum in tanta Sacerdotum cœlibum penuria admittantur ad Sacerdotium conjugati probatæ vitæ & existimationis. Id se tum suo, tum Ducis Bavariæ generi sui nomine petere, persuasum rem dignam pietate ipsius & sibi gratissimam facturum.*

Dux Bavariæ ejusdem argumenti literas ad Pontificem exaravit, in quibus rogabat sanctitatem ejus, *ut saltem ad aliquod tempus per eam liceat Sacerdotes conjugatos, retentis suis uxoribus, Ecclesiæ reconciliari, etiam eos, qui mariti sunt, ad sacra ministranda ordinari.*

Hisce literis adjunctum erat Commentariolum quoddam, sive memorialis libellus à Theologis Catholicæ religionis in Germania conscriptus hisce ferè verbis: *Negari non posse, sacram utriusque Testamenti Scripturam uxores Sacerdotibus permittere. Nam Apostolos (paucis fortè exceptis) uxoratos fuisse; nec reperiri, quòd Christus post eorum vocationem mandârit, ut se ab uxoribus separarent. In Ecclesia primitiva tam Orientali, quàm Occidentali matrimonia Sacerdotum fuisse libera & licita usque ad Papam Calixtum, nec jura civilia Clericorum conjugia improbare. Id quidem nemini dubium, Cœlibatum in Clero meliorem esse, magisq; optabilem: sed propter Naturæ fragilitatem & servandæ continentiæ difficultatem paucos reperiri, qui stimulos carnis non sentiant. Hinc esse, quod Eusebius narrat de Dionysio Corinthio, eum admonuisse Quintum Pinytum Episcopum, ut infirmitatis multorum rationem haberet, nec onus cœlibatus tanquam necessarium fratrib. imponeret. Et Paphnutium in Concilio Niceno dicentem, castitatem esse cum propria uxore concubitum, persuasisse Concilio, ne talem de cœlibatu legem sciscerel. Et sextam Synodum Constantinopolitanam non prohibuisse uxorum consortium, nisi quo tempore offerendum ipsis erat sacrificium. Quòd si Ecclesia unquam causa fuit permittendi Clericis conjugium, hoc seculo esse. Ex quinquaginta Sacerdotibus vix unum reperiri, qui nõ sit scortator notorius. Neq; Sacerdotes tantùm matrimonium expetere, sed etiam seculares, ne illam vitæ turpitudinem in Clericis videant, imò ob hanc causam Ecclesiarum Patronos beneficia sua non nisi conjugatis conferre. Magnam esse inopiam Ministrorum ob solum matrimonium vetitum. Ecclesiam aliàs hanc ipsam ob causam severitatem Canonum relaxâsse; Pontificem confirmâsse in Episcopum Cæsaraugustanum quendam uxorem & liberos habentem, & bigamum promovisse ad Diaconatum, & propter Episcopi defectum Sacramentum etiam Confirmationis Presbyteris simplicibus commisisse. Quare multis Catholicis & ante hæc tempora visum esse, & adhuc meliùs videri, cum lege de continentia dispensare, matrimonio in libertate relicto, quàm eâ retentâ fenestrã immundissimo cœlibatui aperire. Præsertim cùm teneat Cardinalis Panormitanus, cœlibatum non esse de substantia Ordinis, neq; de jure divino: imò pro bono & salute animarum fore, matrimoniũ concedere: nec deesse eam in rem exempla*

veteris

veteris Ecclesiæ in Concilio Ancyrano & Adami, Eupsychiiq; Cæsariensis Presbyterorum, Satis liquere, Papam, quoad Sacerdotales Seculares dispensare posse: quod nonnulli etiam extendunt ad Regulares. Videri perquam absurdum, non admittere Cleros uxoratos & tolerare fornicarios: utrosq; verò amovere, esse Ministris velle carere. Quòd si omninò voto castitatis astringendi sunt, non alios, quàm provectæ ætatis Ordini sacro adscribendos. Nec esse justam causam cœlibatus mordicus retinendi conservationem bonorum Ecclesiasticorum, cùm haud æquum sit, conservandis bonis temporalibus tantam animarum jacturam facere, præterquam quòd eorum indemnitati aliâ ratione provideri queat. Hæc, si fierent, haud dubiè brevi explosum iri ex Ecclesia concubinatum, & sublatum illud scandalum, quod hactenus multos offendit. Petrus Suavis lib. 8. Concil. Trident. pag. 961.

Maximilianus II. Imp. in Rescripto de conjugio Sacerdotum ad Pium IV. Pontif. inter cætera sic loquitur: *Licèt planè persuasum habeamus, Sanct. V. post reditum Nuncii sui Reverendi Episcopi Vintimelliensis absq; ulteriore dilatione, eum, quem optamus, finem imposituram esse negotio Presbyterorum conjugatorum responsionis eâ in re pro præsentis temporis statu ineundæ, de quo jamdudum cum Sanctitate vestra Serenissimus & Potentissimus quondam Princeps Dominus Ferdinandus Electus Rom. Imper. præclarissimæ memoriæ Dominus ac genitor noster observandissimus tractare cœpit & nos quoq; post obitum Majestatis suæ accuratè egimus: quia tamen res ejus est momenti, ut omnem moram excludat propter multas & gravissimas causas, quas Sanctitas Vestra jam anteà sæpiùs intellexit, & nunc rursus tam à præfato Episcopo Vintimelliensi, cum quo satis copiosè hac de re locuti sumus, quàm Oratore nostro Magnifico, fideli & dilecto Prospero. Comite ab Archo, intelligere poterit, non dubitavimus, Sanctitatem Vestram de ejuscemodi negotio per præsentes literas nostras, atque etiam per jam dictum Oratorem nostrum denuò officiosè interpellare. Itaque Sanctitatem Vestram summo studio rogamus, ut hujusmodi filialem interpellationem ac petitionem nostram (de conjugio Sacerdotibus concedendo) ex integerrimo animo ac propensissimo ad promovendam Ecclesiæ Catholicæ unitatem & quietem studio ac zelo profectam, non modo in meliorem partem accipiat, verùm etiam absque ulteriore cunctatione paternè atque benevolè admittat &c.*

(Integra Epistola extat apud Melchiorem Goldastum tom. 2. Constit. Imperial. pag. 380. qui ibidem subjicit, *quasdam Cæsareæ Majestatis Considerationes super matrimonio Sacerdotum Patribus Concilii Tridentini transmissas*, quarum summam recensuit Petrus Suavis loco priùs citato. Subjicit autem Goldastus iisdem. *Has Considerationes neque caput, neque pedes habentes ita reperi, quas à Maximiliano Cæsare ad Pontificem missas esse autor est Thuanus*, lib. 36. *In Andr. Duditii Episcopi Quinqueccclesiensis opusculis notavi easdem ipsissimis verbis ab Alberto Bavariæ Duce ad Cardinalem quendam missas fuisse, per manus porrò cæteris Cardinalibus communicandas.* Ergò Considerationes illæ ex Petro Suavis recensitæ probatæ fuerunt tum à *Ferdinando primo* & *Maximiliano secundo* Imperatoribus, tum ab Alberto Bavariæ Duce.)

Inter postulata quinque, quæ Legatus Regis Poloniæ sui Regis, Regnique

nomine Paulo IV. exhibuit Ann. 1556. tertium fuit *de Sacerdotum conjugio*. Petrus Suavis lib. 5. Hist. Concil. Trident. pag. 466.

9. Historici, qui introductionem legis de cœlibatu Sacerdotum descripserunt, ac Poëtæ.

Circa Annum 950. quidam in Anglia *Sacerdotum connubia* strenuè propugnârunt, quibus Dunstanus Episcopus, opitulante Odgaro Principe, sese opposuit, referente Polydoro Virgilio lib. 6. Hist. Anglicæ.

Anno millesimo quinquagesimo nonô etiam *Mediolani* in media Italia nondum cœlibatus obtinuerat, ac Petrum Damianum necesse fuit eò proficisci Nicolai II. Pontificis nomine, cujus Legationis Historiam ab ipso Baronius descripsit tom. 11. *Erat*, inquit, *inter Clerum & populum propter duas hereses, Simonitarum videlicet & Nicolaitarum satis turbulenta seditio. Nicolaitæ autem dicuntur Clerici, qui contra castitatis Ecclesiasticæ regulam fœminis admiscentur, qui planè tunc fornicatores fiunt, cùm fœdi commercii copulas ineunt: tunc Nicolaitæ jure vocantur, cùm hanc letiferam pestem velut ex autoritate defendunt. Vitium quippe in heresin vertitur, cùm perversi dogmatis assertione firmatur. Perfecit igitur, ut ejus urbis Archiepiscopus sponderet non iri ampliùs toleratum Presbyteros conjugatos. Verba sponsionis hæc erant. Nicolaitarum quoque heresin nihilominùs condemnamus, & non modò Presbyteros, sed & Diaconos & Sub-Diaconos ab uxorum vel concubinarum fœdo consortio nostris studiis, in quantum possibilitas nobis fuerit, arcendos esse promittimus. Exegit etiam à Clericis jusjurandum. Anathematizo generaliter omnes hereses, extollentes se adversus sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, specialiter verò Simoniacam.*

Et postea. *Deinde Nicolaitarum æquè abominabilem heresin, quæ impudenter latrat, sacri altaris Ministros debere vel posse licenter uti conjugibus, quomodo & Laicos. Unde, quia his diebus hæ duæ hereses, scilicet Simoniacorum & Nicolaitarum graviùs Ecclesiam Dei vexant & impugnant: Simoniacos omnes & Nicolaitas cum dogmatum autoribus Sectatoribusq; suis æterno anathemate dignos esse pronuncio.*

Anno septuagesimo tertio supra millesimum Gregorius septimus eandem, quam ita vocabat, *heresin Nicolaitarum*, id est, Sacerdotum conjugia magno impetu impugnabat, sed *Sacerdotes magnô animo resistebant*.

Mutius lib. 15. Hist. *Sacerdotes omnes uno consensu respondebant, se sua omnia subjicere judicio Ecclesiæ, nec ab ea unquam dissensuros, modò non apertè contra Domini institutionem faciat. Conjugium, cui essent divinâ constitutione fideq; data obstricti deserere aut abjurare non posse; nec minùs post fidem datam Sacerdotio, se ministerio altaris abdicare posse. Et multa pro conjugio adversus coactum cœlibatum adducebant, & quò quisq; vir melior aut Sacerdos sanctior, hoc pluribus vehementiùs repugnabat.*

Lambertus Schaffnaburgensis in Chronic. Ann. 1074. pag. 201. edit. Francofurt. Ann. 1566. refert, *cùm Gregorius VII. Hildebrandus priùs dictus, legem promulgaret, ut Presbyteri uxores suas legitimas, quas habebant, aut dimitterent, aut Sacerdotio se abdicarent, quòd adversus hoc decretum protinùs vehementer infremuerit tota factio Clericorum, hominem planè hereticum*

& ve-

& vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, quo ait, non omnes capiunt verbum hoc, & Apostoli, qui se non continet, nubat, meliùs est enim nubere, quàm uri, violentâ exactione homines vivere cogeret ritu Angelorum, & dum consuetum Naturæ cursum negaret, fornicationi & immunditiæ frena laxaret, quòd si pergeret sententiam confirmare, malle se Sacerdotium, quàm conjugium deserere, & tamen visurum eum, cui homines sorderent, unde gubernandis per Ecclesiam Dei plebibus Angelos comparaturus esset. (Quæ verba Lamberti Schaffneburgensis sinè ulla variatione repetit Nauclerus tom.2.generat.36.fol.160.)

Cumq; Præsul Moguntinus in Synodo Moguntina postulatum Romani Pontificis de deserendo vel conjugio, vel Sacerdotio repeteret, Sacerdotes unanimi voce ex verbo Dei protulerunt illustria dicta confirmantia Sacerdotum conjugia, deinde exempla Ecclesiæ Christi, tertiò, rationes plurimas & consuetudinem veterem ac diuturnam.

Cùm Anno sequente 1075. alia Synodus Moguntiæ cogeretur, in qua denuò Præsul Pontifici Romano morem gerens conjugio Sacerdotibus interdicere vellet, Clerici manibus totiusq; corporis commotione adeò in eum debacchati sunt, ut ægrè Synodo excederet vivus.

(Hujus rei etiam mentio fit in Augustana Confessione in artic. abusuum in cap. de Conjugio Sacerdotum. *In Germania* (inquiunt Confessores) *primùm ante annos quadringentos Sacerdotes vi coacti sunt ad* Cœlibatum, *qui quidem adeò adversati sunt, ut Archiepiscopus Moguntinus publicaturus edictum Romani Pontificis de ea repenè ab iratis Sacerdotibus per tumultum oppressus sit.*

Cumq; in Comitiis Augustæ coram universis Imperii Ordinibus Cæsari legeretur ista Protestantium Confessio, & ad hunc textum deveniretur, Ferdinandus Romanorum Rex interrogavit Archiepiscopum Moguntinum, *de facti illius veritate*, respondit ille: *Ita, verum est.*

Sigebertus Gemblacensis, cùm in Historia Anni 1074. interdicti, quo Gregorius septimus Sacerdotibus matrimonium prohibuit, meminisset, subjicit. *Uxoratos Sacerdotes à divino officio removit & Laicis Missam eorum audire interdixit, novo exemplo, &, ut multis visum est, inconsiderato præjudicio contra sanctorum Patrum sententiam*, ibidemque *multa incommoda* recenset ex illo decreto orta. *Continentiam*, inquit, *paucis tenentibus aliquibus, eam modò causâ quæstus ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiam perjurio ac multipliciori adulterio cumulantibus, ad hoc hac oportunitate Laicis insurgentibus contra sacros Ordines, & se ab omni Ecclesiastica subjectione eximentibus, Laici sacra mysteria temerant & de his disputant, infantes baptizant, & ut in uno cætera perpendas, Laici corpus Domini Presbyteris conjugatis consecratum sæpè pedibus conculcaverunt & sanguinem Domini voluntariè effuderunt.* Ex Sigeberto eadem descripsit Vincentius lib.26.cap.45.

Johannes Aventinus lib.5. Annal. Bojorum pag.346. in Historia Gregorii Hildebrandi dicti, Ann.1080. sic scribit: *Sacerdotes illo tempore uxores publicè sicut cæteri Christiani habebant, filios procreabant, sicut in instrumentis donationum, quæ illi templis, Mystis, Monachis fecère, ubi hæ nominatim cum conjugib. testes citantur & honesto vocabulo* Presbyterissæ *vocantur, invenio.*

Ibid. postquam recitâsset edicta Gregorii VII. contra conjugium Sacerdotum, subjungit. *Gravissima itaque Seditio* (ex interdicto Sacerdotum conjugio) *gregem Christi perculit, nec unquam talis lues populum Christi afflixit. Mystæ adversus Pontifices, populus adversus Sacerdotes, prophani adversus initiatores sævire, omnia divina & humana permisceri cœperunt. Viri, mulierculæ, ut quisque maximè avarus, ambitiosus, aut invidus erat, bella, lites, odia amabat: levi admodùm suspiciunculâ excitatâ, Sacerdoti suo resistendi, bona templi diripiendi ansam præripiebant, populares, Sacerdotulos, qui uxores habebant, floccifaciebant, religionem polluebant, sacra temerabant, lustricâ aquâ passim expiabantur, decimas igni concremabant, sacrosanctam hostiam (horresco referens) à mystis, qui conjuges habebant, consecratam in lutum abjiciebant, pedibusq; conculcabant. Tales enim non esse Sacerdotes, neq; sacrificare Hildebrandus docebat. Hincq;, occasione abreptâ, multi falsi Prophetæ nebulas offundunt, fabulis, miraculis, quæ exempla vocantur, à veritate plebem Christi avertunt, sacras literas interpretando suo negotio servire cogunt. Porrò paucissimis Veneri bellum indicentibus, quibusdam castitatis jactantiam quæstus ergò simulantibus, maxima pars sub honesto castimoniæ nomine stupra, incestus, adulteria, passim & impunè committunt.*

pag. 349. anathematis, quo Gregorium VII. interdicti hujus autorem Germaniæ & Galliarum Episcopi percusserunt, causas recitans, inter cætera eos sic scripsisse memorat. *Novis dogmatibus sacrosanctam Philosophiam* (Theologiam) *adulterat, divinas literas falsò interpretando suæ causæ servire cogit, concordiam Collegii scindit, sacra prophana, divina humana commiscet, utrumque juxtà polluit. Diabolis, hoc est, acerbissimorum hostium spurcissimis criminationibus, iniquorum maledictis aurem commodat, & credit. Testis, judex, accusator, inimicus idem est. Maritos ab uxoribus separat, scorta pudicis conjugibus, stupra, incestus, adulteria casto præfert connubio, populares adversus Sacerdotes, vulgum adversus Episcopos concitat.*

pag. 355. de eodem Gregorio. *Sacerdotibus quoque connubiis interdicit, vetat populum sacrificiis eorum interesse, aut illos pro Sacerdotibus ducere. Gratissima hæc fuerunt scortatoribus, quibus pro una uxore sexcentas mulierculas inire licet. Sed isthæc omnia plerisque Episcopis, aliis eruditis, simplicibus, apertis atque bonis, præter conjuratos, qui suæ causæ serviebant, Pontificis novum dogma, pestiferæ hæresis, quæ unquam conturbâsset regnum* (Christianum) *visa est. Quamobrem Italiæ, Germaniæ, Galliæ Pontifices, quinquagenalibus Moguntiaci septimo Calendas Julii apud Brixinam Bojariæ (ut ait Otto Fruxinensis Episcopus) urbem conveniunt, Hildebrandum contra pietatem Christianam verbis factis facere, agere decernunt, eundem ambitus, hæreseos, impietatis, sacrilegii condemnant, hujuscemodiq; decretum tum factum est &c.*

Lites nutrit, inter conjuges divortia facit. Suavis homo Sacerdotes, qui uxores habebant legitimas, sacrificos esse pernegat, interim tamen scortatores, adulteros, incestuosos aris admovet. Quicquid usquam pacis Christianæ fuit, labefactavit. Nos ergò, autore DEO Optimo Maximo, eundem Pontificem Maximum amovendum decernimus.

Huldericus Mutius lib. 15. Historiæ Germa-

Germanicæ de zelo, quem Germani & Galli tunc temporis exercebant, sic scribit: *Sacerdotes non uxoratos observabant, deprehensos scortatione sententiis ex Biblis & Pontificum constitutionibus confutabant & accusabant palàm coram populo. Conferre jubebant scortatorem, meretricis Satanæq́ membrum, & maritum castè viventem, & liberos juxta institutionem Dei educantem. Breviter, erat magna illo tempore in Ecclesia Occidentali turbatio. Cœlo miscebatur terra. Atque hæc discordia fecit, ut multi Orientali Ecclesiæ accesserint.*

Nauclerus tomo 2. memorat, cùm Gregorius septimus cœlibatum obtrudere conaretur Sacerdotibus Germaniæ, *quòd Constantiensis Episcopus se opposuerit;* Hirsfeldense Chronicon annotat, *quòd Clerus Germanus infremuerit, clamitans, Hildebrandum hominem planè hæreticum & vesani dogmatis esse, qui oblitus sermonis Domini, violentâ actione homines vivere cogeret ritu Angelorum, & dum consuetum cursum negaret, fornicationi & immunditiæ frena laxaret.*

In Concilio Wormaciensi circa Annum 1076. & Brixino circa Annum 1080. *Episcopi Germaniæ, Italiæ & Galliæ Hildebrandum solio dejiciendum decreverunt,* inter alias hac causâ allatâ, *quòd Sacerdotes legitimè conjugatos Sacrificos negârit, scortatores autem & adulteros aris admoverit.*

Balæus & Polydorus Virgilius testantur, *conjugia Sacerdotum in Britannia usque ad Annum 1100. retenta fuisse.*

Circa Annum enim 975. in Synodo Wintoniensi *Sacerdotes Anglicani ex verbo Dei & exemplis primitivæ Ecclesiæ demonstrârunt, licitum esse Sacerdotibus conjugium.*

Henricus Huntington lib. 5. & Rogerus Cestrensis lib. 7. referunt, quòd Anno 1102. *Anshelmus Cantuariensis Episcopus sub Paschali secundo Concilium Londini celebraverit, in quo prohibuerit uxores Sacerdotibus, antea illic non prohibitas. Id verò,* inquiunt, *quibusdam mundissimum visum est, quibusdam periculosum, ne dum munditias majores appeterent, in immunditias horribiles ad Christiani nominis summum dedecus inciderent &c.*

Sequenti Anno rumores & querimoniæ ad Anshelmi aures pervenerunt, quòd *ex damnato Sacerdotum conjugio scelus horrendum, nempe Sodomiticum passim per Angliam regnaret,* quod convocatâ aliâ Synodo pœnis, sed justo levioribus subjecit.

Ivellus Sarisbur. Episcopus tomo 2. Operum f. 396. adducit locum ex Anshelmi Dialogo. Inquisit. prima, inter Præceptorem & discipulum, qui sic habet: *Desideramus certificari tuâ solutione super vulgari in toto orbe quæstione, quæ ab omnibus penê quotidiè ventilatur & adhuc his indiscussa celatur, An liceat Presbyteris post acceptum Ordinem uxores ducere.* Ex quo colligit, Anshelmi ætate, quæ mille admodùm annos à Christo erat, de hac re quæsitum, nec etiam tum fuisse judicatum. Hardingus quidem negat, *extare ejusmodi Dialogum Anshelmi,* sed Ivellus ipsi respondet. *Ut tu Dialogum illum nunquam videris, ego vidi tamen, & si quis tuorum sit, qui, ut melius animo suo satisfaciat, videre expectat, eum ego voti compotem reddere possum. Multi libri ab Anshelmo scripti nondum unquam*

sub

sub prælum venerunt. Abbas Trithemius de script. Eccles. post longum librorum illius catalogum, ad extremum, Alia plura, inquit, scripsisse dicitur, quæ ad meam notitiam non venerunt &c.

De Celso Armachano Archiepiscopo & totius Hyberniæ Primate circa Annum 1220. refert Balæus, *quòd more in Hybernia recepto in ipso Archiepiscopatu uxorem & liberos habuerit.*

Ann. 1128. cùm in Synodo Londinensi Johannes Cremensis Cardin. Legatus Pontificius, indignis verbis in Sacerdotes uxoratos fuisset invectus, opposuerunt Sacerdotes, *verbum Dei, Ecclesiæ veteris observationem, nec non conscientiæ rationem.* Sed paulò pòst Sacerdotes eum cum scorto deprehensum palàm traduxerunt.

Circa Annum 1129. in Concilio Londinensi Henricus Angliæ Rex *permisit Sacerdotibus conjuges suas retinere, frustrà contradicentibus Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus in Concilio congregatis, qui potiùs fornicationes, quàm conjugalem cohabitationem tolerabant.* Matthæus Parisiensis lib. 3. Chronicorum.

Georgius Princeps Anhaldinus ex Chronicis Bohemorum, qui circa Annum 930. Christiani facti fuerant, hæc verba transscribit: *Anno Domini 1196. Petrus Cardinalis in Bohemiam veniens, dum Scholasticos voluit ordinare, à Sacerdotibus & Prælatis propè occisus fuit, ideò quòd Sacerdotes jubebat uxores à se dimittere.*

Circa Annum 1200. in Dania quidam persuadere voluerunt populo, *ut Sacerdotibus conjugia decerneret,* referente Saxone Grammatico lib. 15. Daniæ.

Balæus 4. Cent. cap. 1. ex Saxone Grammatico annotat, quòd seculo decimo tertio *Rex Daniæ Pontificales decimas execratus Sacerdotibus conjugia decreverit, & illorum sacra sibi, exploso Pontificis ministerio, sufficere prædicârit.*

Vincentius lib. 13. cap. 25. *Phileas de civitate Thmui, nobili genere & non parvis opibus, suscepto Episcopatu* (in Ægypto,) *uxorem habuit & liberos.*

In Papam Calixtum Sacerdotibus conjugio interdicentem circa Annum 1120. hi conscripti sunt rythmi:

O bone Calixte mundus totus perodit te,
Quondam Presbyteri poterant uxoribus uti,
Hoc destruxisti, postquam tu Papa fuisti.
Ergò tuum meritò nomen habent odio.

Item: *Prisciani regula penitus cassatur,*
Sacerdos per hic & hæc olim declinabatur,
Sed per hic solummodò nunc articulatur,
Cùm per nostrum Præsulem Hæc amoveatur.

Zacharias habuit prolem & uxorem,
Per virum, quem genuit, adeptus honorem,
Baptizavit etiam nostrum Salvatorem,
Pereat, qui tenet novum hunc errorem.

Paulus ad cœlos rapitur superiores,
Ubi multas didicit res secretiores,
Ad nos tandem rediens, instruensq; mores,
Suas (inquit) *habeant quilibet uxores.*

Propter hæc & alia dogmata Doctorum
Reor esse meliùs & magis decorum,
Quisq; suam habeat & non proximorum,
Ne incurrat odium vel iram eorum &c.

Gebolibum, vel Gerbilionem, *Bonifacius in Germaniam veniens, reperit Episcopum Moguntinum in conjugio viventem, Geraldi itidem Episcopi Moguntini filium,* teste

teste Aventino lib. 3. Annal. Bojorum pag. 171.

Paschasium Curiæ Rhetorum Episcopum circa Annum 760. Caspar Hedio lib. 8. Histor. Eccles. scribit, *habuisse legitimam uxorem, cujus adeò ipsum non puduerit, ut voluerit nomen ipsius in principio quorundam diplomatum addi & exprimi, & quidem honesto titulo, quòd esset antistita seu Episcopa Curiensis.*

De *Canonicis Augustanis* Caspar Bruschius refert, *quòd ducentis post Nicolaum primum Pont. annis usq; ad Gregorium VII. in conjugio vixerint.*

De *Monachis Cœnobii Fuldensis* memorat idem Bruschius lib. 2. de Monast. Germ. quòd *sub Abbate Hadamario matrimonia contraxerint.*

De Ottone Episcopo Constantiensi memorat Udalricus Mutius lib. 15. Hist. Germ. quòd *infensos habuerit Scortatores, patrocinatus autem fuerit conjugio Sacerdotum.*

Antoninus part. 2. Hist. cap. 3. ad Historiam Paphnutii in Concilio Niceno legi continentiæ resistentis sic annotat: *Occidentales, si contraxissent, ante susceptionem Ordinis sacri, non poterant uti tali matrimonio: & hoc à tempore Innocentii & Siricii, qui continentiam, quantum ad hoc indixerunt Diaconibus. Antea poterant Occidentales, sicut & Orientales, uti jam contracto ante Ordinationem in sacris.*

Polydorus Virgilius lib. 5. de rer. inventorib. cap 4. postquam ex Epistolis Pauli & Patrum dictis conjugium Sacerdotum probásset, tandem subjicit: *Hunc Apostolicum contrahendi matrimonii ritum diu servatū constat, at postea res astricta est &c. Occidentalibus paulatim est conjugium abrogatum. Siricius enim primus* (nota) *Sacerdotibus & Diaconis, ut ait Gratianus dist. 82. conjugio interdixit, qui circiter Annum salutis humanæ 387. sedere cæpit.*

Ibid. *Ita aliis denique super aliis promulgatis legibus non ante Pontificatum Gregorii VII. qui Anno salutis 1074. est Pontifex creatus, conjugium adimi Occidentalibus Sacerdotibus potuit, quod verissimum esse testatur Leo IX. qui paulò ante istum Gregorium Sedem tenuit Apostolicam.*

lib. ejusd. cap. 5. *Illud dixerim, tantùm abfuisse, ut ista coacta castitas illam conjugalem vicerit, ut etiam nullius delicti crimen majus Ordini dedecus, plus mali religioni, plus doloris omnibus bonis impresserit, attulerit, quàm Sacerdotum libidinis labes, proinde forsan tam ex Reipubl. Christiana, quàm ex Ordinis usu esset, ut tandem aliquando jus publici matrimonii Sacerdotibus restitueretur, quòd illi sine infamia sanctè potiùs colerent, quàm se spurcissimè ejusmodi Naturæ vitio turpificarent.*

Idem lib. 6. Historiæ Anglicæ. *Osualdus Floriacensis Monachus creatur Vigorniensis Episcopus, ac deinde Eboracensis Archiepiscopus, cui in Vigornensem Episcopum Dunstanus successit. Tantum Princeps tribuit istorum Præsulum doctrinæ ac vitæ sanctitati, quam illi præ se ferebant, quemadmodum Monachi tale quid interdum miro artificio facere sciunt, ut partim eorum rogatu adductus, partim commotus, quòd Principes Sacerdotes adhuc suas retinerent uxores, contrà atque Patres paulò antè decrevissent, bene multis fatigaverit precibus Johannem decimum tertium Romanum Pontificem, quo bonis de causis, quas Monachi ex usu suo investigarant, vellet concedere, ut ipsis liceret Apostolicâ autoritate*

ejicere ex Vintoniensi & Vigorniensi Collegio Presbyteros, quos seculares vocant Canonicos, atque in eorum locum suos inducere Monachos, quod & impetravit.

(Hic Johannes XIII. Pontificatum iniit Anno 965. Ergò illo adhuc tempore Principes Sacerdotes in Anglia suas retinebant uxores.)

Johannes Baptista Mantuanus lib. 2. Fastorum de Hilario Pictaviensi sic canit:

Integritas vitæ, legum prudentia, cultus
Cœlituum, tutela inopum, diadema, pedumq;
Pictaviense tibi; dum nil mortalia curas,
Dum vivis tibi sorte tuâ contentus, ab omni
Ambitione procul, populo applaudente tulerunt.
Non nocuit tibi progenies, non obstitit uxor
Legitimo conjuncta toro. Non horruit illa
Tempestate Deus thalamos, cunabula, tædas &c.
Propterea leges, quæ sunt connubia contra,
Esse malas quidam perhibent. Prudentia Patrum
Non satis advertit, dicunt, quid ferre recuset,
Quid valeat Natura pati. Cervicibus ajunt
Hoc insuave jugum nostris imponere Christus
Noluit, istud onus, quod adhuc quamplurima monstra
Fecit, ab audaci dicunt pietate repertum.
Tutius esse volunt, quà lex divina sinebat
Ipse viâ, veterumq; sequi vestigia Patrum
Quorum vita fuit melior cum conjuge, quàm nunc
Nostra sit exclusis thalamis & conjugis usu.

(Idem de Hilario testatur Fortunatus in ejus vita.)

Idem Baptista Mantuanus de Gregorio Nazianzeno:

Præsule Patre satus, nam tunc id jura sinebant
Pastorale pedum gessit post funera patris.

In præfatione præfixa operibus Gregorii Nysseni editionis Parisiensis hæc habentur: *Ipse Gregorius libro, quem de Virginitate scriptum reliquit, videtur apertius innuere se conjugem non cœlibem fuisse.* (Confer ipsum Gregorium Nyssenum lib. de Virginit. cap. 3. cui tale præfixum argumentum. *Commemoratio difficultatum ac molestiarum, quæ à nuptiis existunt, quâ in re demonstratur idem is, qui Orationem hanc conscripsit, cœlebs non fuisse.* & Nicephorum lib. 11. cap. 19.)

Rolwinckius in Fasciculo temporum ad annum Christi quadringentesimum nonagesimum quartum. *Gerhardus primus Episcopus Laudunensis vir sanctus habuit primò uxorem, quam dimittens & iteratò admittens genuit ex ea virum sanctum Latronem, qui ei in Episcopatu successit.*

Idem ad Annum quadringentesimum sexagesimum quartum. *Germana Dativa Leontia filia sancti Germani Episcopi.*

In Polonia regno Sacerdotes usque ad annum

Christi 1219. uxorem habuisse ex Annalibus, in quibus Archiepiscoporum & Episcoporum Polonorum vitæ descripta sunt, demonstrari posse asserit Andreas Dudithius Imperatoris Maximiliani II. in Poloniam Legatus in demonstr. pro conjug. Clericorum p. 60.

Marcus Antonius de Dominis Archiepiscopus Spalatinus lib. 2. de Rep. Eccles. cap. 10. n. 73. observavit ex Novella 3. Leonis, *quòd tempore Leonis VI. Imperatoris circa annum Christi CM. Sacerdotes biennio post assumtum Sacerdotium uxores ducere consueverint, quam consuetudinem Leo ibi immutat.*

Sed nec *in Occidentali Ecclesia* statutum hoc, quod humanum est, adeoque ab acceptatione vim acquirit, universaliter fuit acceptatum, verùm semper ab aliquibus Episcopis *verbo & facto* ei fuit contradictum, ut Claudius Espensæus lib. 1. de contin. cap. 12. & Marcus Antonius de Dominis d. l. n. 42. demonstrant.

Restitit ei circa Ann. Christi 480. *Salvianus Presbyter Massiliensis* Episcoporum sui temporis Magister apud Espensæum ex Gennadio, Joviano Pontano & Trithemio; restiterunt *Angli* circa ann. 900. apud Polyd. Virg. lib. 6. Hist. Angl. restiterunt *Dani & Gothi* apud Sax. Gramm. lib. 15. restiterunt à tempore Gregorii VII. subsequentibus seculis *Germani omnes*, apud Espensæum d. l.

Caspar Bruschius in Chronic. *Altmannus patriâ Saxo, aut ferè Westphalus, extra honestum conjugium illegitimè natus (ut pervetus Chronicon habet) constitutus Episcopus Pataviensis Anno 1065. in luxuriantem Clerum gravis & acerrimus erat animadversor, quem ideircò universaliter reformare & in meliorem (ut sibi videbatur) statum redigere volebat. Cumq; tanto labori oneriq; imparem se esse videret, Romam scribit, consilium Pontificis Gregorii septimi expetit. Is rescribens fulmina sua in conjugatum Clerum sine discrimine omnem conjecit, Altmanno plenariam potestatem confert ejiciendi ex Ecclesiis Sacerdotes uxoratos omnes & substituendi cœlibes. Hac autoritate fultus Altmannus Clerum omnem suum convocat, literas Pontificias in ipso Pataviensis Ecclesiæ gremio publicè prælegi jubet, & mandato simul Pontificio & consilio suo proposito, viros consecratos ab uxorum consuetudine abstinere præcipit, Clerus Altmanno antea infensus & nunc hujus etiam novæ rei indignitate magis motus, audacter respondet, nec posse, nec velle etiam se conjugale hoc vitæ genus divinitùs non permissum solummodò, sed insuper etiam mandatum commutare, hanc se vitæ rationem sacris literis congruam, ab antiquis Patribus, quasi per manus accepisse & eandem à nullo Episcopo hactenus oppugnatam, aut prohibitam esse, in hac divina ordinatione natos se, in eadem etiam permansuros esse, quoad viverent. Altmannus propositionem suam intelligens parùm fuisse gratam, nec se satis tutum esse in hac rerum perturbatione, primo furori aliquantum cedendum esse ratus concionem dimisit. Paulò pòst ipsâ nimirùm sancti Stephani die in festo solenni ministeriales suos accersiverat, & invitârat omnes, aliosq; vicinos viros nobiles plurimos, quibus conjugii Sacerdotalis prohibitio, ut res nova, non ingrata aut injucunda erat, non videntibus excæcatis ac insulsissimis hominibus, quantum mali aut turbarum ex ea re enasci aut exoriri aliquando posset.*

Horum præsentiâ fretus & præsidiis stipatus Altmannus (habito priùs solenni sacro) iterùm in concionem venit, ascendit suggestum & ibi velut in theatro magnâ voce Pontificium diploma totum fulminibus plenum secundariò recitat, gravissimâ simul interminatione Canonicis ac Presbyteris omnibus juxta Canonum decreta ac instituta simpliciter omne conjugium prohibens, & de facto excommunicans omnes, qui huic ordinationi vel medium ostenderent digitum, vel opponere se conarentur. Ibi universus Clerus majore furore succensus tanto tumultu in Altmannum consurgit, ut nisi ministerialium suorum & eorum Procerum (quorum autoritatem & præsidia profore sibi dudum existimarat) ope & auxilio defensus mox fugam quoque è templo arripuisset, vitâ comite è S. Stephano non fuisset abire permissus. Postquam autem in tutum locum se recepisset, ne nunc quidem quiescens, sed officiosus ac diligens Pontificii decreti executor esse volens, (securus Dei mandatorum, aut illius etiam veteris dicti, non facienda mala, ut proveniant bona) quod universaliter hactenus facere & exequi non potuerat, moderatiori jam consilio particulariter aggreditur, proscribit nunc hunc, nunc illum, donec paulatim & per gradus universum uxoratum Clerum tota urbe ejiceret, assumtis in eorundem locum aliis, qui cœlibem vitam, etsi eandem impurissimam, ore magis, quàm corde, verbisq; prolixius, quàm facto, hypocrisi tantùm quâdam profiterentur. Clerus è Patavia expulsus, ad Imperatorem Henricum IV. opem ejus implorans confugit, cùm jam tum etiam cum Pontificibus acerrimum erat certamen de Pontificum electione, ac de Episcopatuum collatione & investitura, quam Cæsar ex antiquo more ad se pertinere, Pontifices verò nusquam non novitati studentes & Imperatorum potentiam, autoritatemq; carpere non erubescentes sibi deberi affirmabant. Imperator conjugium Sacerdotum ut ordinationem à sacris Scripturis non alienam approbans, hypocritico cœlibatui anteferens, exulantem Clerum Pataviensem defendendum suscipit, ac Ecclesiasticis muneribus præficit, contumaces sacrificulos ejicit, Altmannum verò Pontificiam autoritatem nusquam non allegantem ac mordicus defensantem proscribit. Fecerat idem in aliis etiam Episcopatibus, ubi simili Tyrannide conjugium Sacerdotibus ereptum ac prohibitum fuerat, unde Romanus Pontifex Gregorius VII. antea Hildebrandus dictus, iterùm in Henricum Imperatorem exarsit, quem Romam citatum denuò, quòd non illicò compareret, non solùm excommunicavit, sed Episcopis insuper Germaniæ suas partes adversus Cæsarem foventibus alterius Regis eligendi negotium dedit &c.

In vetustissimis Ecclesiæ metropolitanæ Curiensis monumentis de Episcopi ejus loci uxore legimus, quæ in quarundam literarum fronte hoc titulo indicatur. *Ego N. Antistita & Episcopa Curiensis &c.* Ita etiam de Severo Archi-Episcopo Ravennate memoriæ proditum est, *quòd is ordinaverit & Testamento piè caverit, se, uxorem suam atque filiam uno in sepulchro tumulari.* Wolfius tom. I. Lect. memorab. Ann. 1398. p. 724.

Hieronymus Gebwilerus Pontificius superioris seculi scriptor annotavit, *tempore Henricorum circa Annum Domini 1080. in Gallis & Germania circa 24. Episcopatus fuisse, in quorum Diœcesi à superioribus Ordinibus ad infimum Clericum usque fuerint conjugati.*

Ad hocce Historicorum suffragium referri

referri potest, quòd Pontificii Scriptores de origine introductæ in Ecclesiam legis cœlibatus Sacerdotalis non consentiunt.

Polydorus Virgilius lib. 5. de Rer. inventoribus cap.4. pag.400. originem refert *ad Concilium Nicenum*, ibidemque inter cætera sic scribit: *Hunc Apostolicum matrimonii contrahendi ritum servatum constat. At postea res adstricta est, eâ quidem ratione, ut Sacerdotibus & Diaconis liceret virginem habere uxorem, quæ si prior Naturæ concessisset, nequaquam fas esset viro alteram ducere.*

pag.401. *Siricius primus Sacerdotibus & Diaconis, ut ait Gratianus dist. 82. conjugio interdicit, qui circiter Annum salutis humanæ 387. sedere cœpit. Pelagius secundus deinde statuit, ut Subdiaconi, vel uxores à sese separarent, vel illis contenti Sacerdotiorum possessione cederent: & cùm neutrum admisissent, jussit, ut omninò uxores, exemplo post homines natos importunissimo, ab se ablegarent.* (Sed legem cœlibatus Sacerdotalis à Concilio Niceno introductam esse negatur c. Nicena dist.31.)

Alii originem hujus legis referunt *ad Concilium Neocæsariense & Ancyranum*, c. De Syracusanæ dist.28. Baronius Ann. 314. n. 88.91. Caranza in Summ. Concil. pag.34. & pag. 40.

Quidam *ad Eliberinum & Arelatense*. Baron. Ann.58. n.26. Ann.305. n. 49. aut *Romanum*, Baronius Ann. 324. num. 129. Ann.325. n.150.151. Tannerus in Dioptra lib.2. cap.19. p.466. (Sic ergò non inveniunt, ubi pedem figant.)

10. Theologi & Jurisconsulti.

Nicetas Pictoratus Græcus Monachus Constantinopolitanus circa Annum 1053. scripsit *defensionem pro nuptiis Sacerdotum*, referente Sigeberto Gemblacensi in Chronico. *Quis est ille*, inquit, *qui tradidit prohibere & abscindere nuptias Sacerdotum? quis ex Doctoribus Ecclesiæ hanc vobis tradidit pravitatem?*

Wilhelmus Whyte, aliàs Albus, ex Cantia, Presbyter eruditus circa Annum 1400. docuit, *Cœlibatum* (*Sacerdotum coactum*) *esse merum Diaboli inventum, Antichristi captivitatem & à libertate Christiana defectionem ad Sodomismum.*

Circa idem tempus floruit Johannes Antonius primùm Præpositus S. Ambrosii, Episcopus Alexandrinus & auditor causarum sacri Palatii, demùm etiam Cardinalis. Is de Sacerdotum conjugio tit. *Qui Clerici vel voventes matrimonia contrahere possunt*, sic scribit: *Tempore primitivæ Ecclesiæ licebat Presbyteris & sic constitutis in sacris, uxorem habere, dummodò die celebrationis abstinerent à conjugibus: postea in Occidentali Ecclesia venit prohibitio, ut constituti in sacris deberent continere.* Postea subjungit, *quòd hoc preceptum det materiam illaqueandi plures animas*, & ideò credit, *quòd sicut Ecclesia induxit hoc præceptum continentiæ, quod quandoque revocabit: & erit conveniens dicto Apostoli revocatio, qui dixit. De virginibus preceptum non habeo, consilium autem do &c.*

Fridericus de Lanciron Sigismundi Imperatoris Consiliarius in libro de reformatione Ordinis Ecclesiastici & Politici, quem jussu Imper. circa Annum 1434. edidit. *Episcopi per nefas compilant pecunias, & Diaconos cum suis concubinis ferunt iniquissimos ab anathemate suo raro absolutos, ita ut metuendum sit & Sa-*

cerdotes & subditos iram Dei graviter incursuros & simul infernum petituros atque occupaturos. Ut autem istiusmodi caveatur, satius est vivere more Orientalium & Hispanorum, ubi Sacerdotes habent uxores. Cœlibatum enim non præcepit Christus Sacerdotibus. Illorum enim, qui Calixti mandatum custodiebant, certum est mihi, plures magis peccâsse cœlibes vivendo, quàm boni quid egisse. Hujus mali remedium est, quò securior nostrarum sit tranquillitas animarum, cuiq; Sacerdoti dare conjugem virginem. Melius committere peccata quotidiana, quàm mortalia, si tamen conjugatos adeò peccare credendum sit. Verùm, si quisquam Dei gratiâ præstare mallet continentiam, & integrâ puritate gauderet, non foret cogendus ille.

Jodocus Clichtovæus lib. de continent. Sacerdot. cap. 4. *Hoc decretum* (cœlibatus Sacerdotalis) *à Siricio Papa primùm editum fuit, nec ab Orientali Ecclesia unquam receptum.*

Erasmus in Annot. ad cap. 19. Matth. *Scortari licet, uxorem ducere non licet. Si profitentur concubinam, sunt Catholici Sacerdotes; sin uxorem dici malint, in ignem conjiciuntur.*

In Annotat. 1. Cor. 7. p. 321. *Ætate Pauli cùm inter innumeros Ethnicos perpauci essent Christiani, fortaßè commodiùs erat abstinere à matrimonio, nunc mutatis reb. haud scio, an magis expediat sanctum connubium & immaculatum thorum sanctè pureq; colere etiam Sacerdotes, si qui non continent, quando horum tam ingens ubique copia.*

In Annot. Philipp. 4. pag. 439. statuit, *Paulum Apostolum habuisse conjugem.* Sic enim ad verba σύζυγε γνήσιε annotat, *Quidam hoc referunt ad uxorem Pauli. Nam Græca possunt & fœminino genere accipi. Sunt autem magni autores apud Græcos, qui putant, Paulum habuisse uxorem & consentaneum est, mulieres commendari mulieribus. Porrò, quòd ait γνήσιε, pulcrè quadrat in eam, quæ & ipsa Christum unà complecteretur &c.* tum multa in hanc sententiam profert ex Clemente, Ignatio, Chrysostomo &c.

In Annot. 1. Timoth. 3. pag. 469. *Si quis perpendat horum temporum statum, quotam portionem hominum Monachorum greges occupent, quotam Sacerdotum & Canonicorum Collegia, deinde perpendat, quàm pauci è tanto numero verè servent vitæ castimoniam, in qua libidinum genera quàm innumeri devergant, quanto cum probro complures palàm incesti sint & impudici fortaßis judicabit magis expedire, ut iis, qui prorsus non continent, jus fiat publici matrimonii, quod absque malâ famâ purè sanctèq; colant potiùs, quàm infeliciter ac turpiter libidinentur, sed etiam atque etiam vereor, ne census Ecclesiastici castrent hodie Clericos veriùs, quàm pietas, dum metuimus, ne quod tenemus, intercipiatur, aut certè nihil accedat.*

Idem in Declamat. de laudibus matrimonii *utile esse* statuit, *si Sacerdotibus jus matrimonii concedatur.*

Idem in Apolog. contra Parif. testatur, *se vidisse Venetiis apud Græcos Sacerdotem post susceptum Ordinem uxorem ducere.*

Latomus in scripto contra Bucerum statuit, *expedire hoc tempore magis Ecclesiæ, postquam ita refrixit prisca religio, ut à veterum pietate ac disciplina prorsus recessisse videatur, si conjugium iis, qui continere non possunt, autoritate publicâ permittatur, quam impurus cœlibatus exigatur*

tur, juxta illud Pauli, propter stupra vitanda habeat, quisque uxorem suam. (referente Johanne Rivio in Orat. de abusib. Ecclesiasticis ad Urbanum.)

Wilhelmus Lindanus in Panopl. *Certè & hodie licet castos atque vitæ integræ maritos ad Sacerdotium assumere, quod meo quidem judicio rectius sanctiusq; fortè fuerit per aliquot Germaniarum Provincias, quàm impurissimos aliquot præficere, aut etiam diutiùs tolerare nebulones apostatas & sacrilegos Pastores, quod factum ab aureo illo Paphnutii responso minimè foret alienum, neque à vero remedio fortè abhorriturum videri posset.*

Georgius Wicelius in Compend. de semitis antiquis. *Nec hoc omne punctum de Clerogamia largiremur libro* (August. Confess.) *nisi ferè idem traderet Ecclesia. Dicitur autem Ecclesia tradere, quod vetustissimi vel scripserunt, vel fecerunt Ecclesiæ Patres, Doctores, ac viri in sancto fidei Christianæ negotio illustrissimi. Nisi, inquam, conjugium Presbyterii divinitùs concederetur in Ecclesia, nec reclamarent Scriptura sanctæ, nec veteris Ecclesiæ indubitata praxis, nec publica honestas. Et horrendum auditu est, quòd Apostolus Paulus Dæmoniacum seu Diabolicum esse scribit, si quis doceat adversus conjugium. Longè magis Dæmoniacum sit oportet, propter conjugium in Christianos sævitiam exercere & innocentes interficere. Liber rectè asserit, cùm ait. Constitutionem istam humanam, quâ prohibetur conjugium Presbyteris ac distrahitur contractum, pugnare cum jure naturali, cum jure divino, cum Evangelio, cum veterum Synodorum Constitutionibus, cum exemplis veteris Ecclesiæ, imò cum exemplis etiam Romanæ Ecclesiæ, quæ erat circa 500. annos. Quæ exempla Spiritu parùm sancto Hiltebrandus notabiliter actus ex Ecclesia Romana sustulit. Verùm capita quædam tantùm attingemus de Clerogamia, cùm possemus verbosissimè hanc tractare materiam, de qua tamen extant libri mei tres ἀναπόδεικτοι hactenus, quibus nostrâ quidem sententiâ nemo cordatus obsistere ad minimum vel cupiat, tantùm abest, ut qui valeat.*

1. Scriptum est, Sacerdos virginem ducat uxorem. Quæ vetus lex moralis est, habens adhuc vigorem; non Ceremonialis, hoc est, abrogata.

2. Novo Testamento illucescente per Johannem Baptistam, erat hujus pater Zacharias Sacerdos Domini, habens Elisabetham uxorem.

3. Recenset Paulus Apostolus in regula, quam ad Timotheum præscripsit Presbyteris Novi Testamenti, ut sint unius uxoris viri.

4. Eandem regulam ingeminat ad Titum.

5. Ipsos Apostolos uxores habuisse proprias, D. Ignatius & Clemens Apostolicus idoneus testis est.

(Wicelio nondum fuit notum Baronii commentum Ann. Christi LVII. pag. 518. *Epistolæ Ignatii nomen Pauli à posterioribus Clericis Græcis clam insertum esse, cùm in exemplaribus Vaticanis, Sfortianis & aliis antiquioribus nomen Pauli non reperiatur.*)

6. In primitiva Christi Ecclesia tam Orientis, quàm Occidentis duravit Clerogamia improhibita.

7. Et perduravit improhibita, quia Apostolica, usq; ad tempus prohibitionis primariæ per Siricium & Calixtum II. factæ. Post

secunda-

secundariæ prohibitiones secutæ sunt per Concilium Carthaginense, per Gregorium & Innocentium, maximè per sanctissimum Hiltebrandum. Sed hanc prohibitionem, quia neque Apostolica, neque Universalis extitit, Oriens non recepit. Decreta verò Canonica, quæ conjugio favent, illud tantùm postulant, ut uxor virgo ducatur ante Ordinationem Sacerdotalem.

8. Panormitanus scribit. Matrimonium de jure divino non impedit susceptionem sacrorum Ordinum. Idem Panormitanus Jurisperitus ait. Lex cœlibatus non est de necessitate salutis. Et continentia in Clericis salutaribus non est de Substantia Ordinis, nec de jure divino &c. adeoq; contendit, ut sit liberum, quia contrarius effectus cœlibatum sequitur, id est, Das Verbot ist vbel gerathen.

Rursus idem. Etiam post votum solenne posse contrahere &c. Equidem vix unquam alium uno quasi habitu plures Canonistas citâsse audivi, quàm Hieronymũ Mosserum D. consentientes omnes in libertate conjugii Sacerdotalis concedenda, idq; in Commentariolo suo de Clerogamia. Hunc virum ego Canonistarum facilè principem dixero.

9. Canon Apostolicus habet. Ne Episcopus aut Presbyter religionis obtentu uxores suas à cura sua expellant. Idem ferè Concilium Gangrense, cujus verba sunt c. 4. Quicunque discernit à Presbytero conjugato, quod non oporteat, eo ministrante, de oblatione percipere, anathema sit.

10. Canon & Concilium Anchiritanum sic concludit. Si Diaconi in ipsa Ordinatione protestati fuerint, se uxores habere velle, nec posse continere, hi, si postea venissent ad nuptias sive matrimonium, in Ministerio manebunt.

11. Uxores Presbyteros suas post acceptos Ordines servâsse, testis est Historia Tripartita lib. 9. cap. 38.

12. Notissimum est de Paphnutiô Confessore Christi consulente Clerogamiæ apud Eusebium & in Decretis.

13. Dionysius Corinthiorum Episcopus admonuit Pinytum Synepiscopum, ne onus cœlibatus tanquam necessarium fratribus imponeret, sed infirmitatis multorum rationem potiùs haberet. Vide Eusebium.

14. Pius secundus Pontifex Romanus, dictus antè Æneas Sylvius, dixit, fuisse causas graves, cur Presbyteris ademtum esset conjugium, sed existere graviores, cur redderetur.

15. Fatetur Petrus à Soto in Apologia adversus Ducem Wirtebergensem. Matrimonium, inquiens, quantum est ex jure divino, omnibus ex æquo Laicis & Clericis liberum esse; usum verò ejusdem non ex jure divino, sed ex consuetudine & consensu Ecclesiæ Romanæ Clericis interdictum esse. Hæc ille. Ergò vicimus, quid enim est interdictum esse, nisi prohibitum esse, ut prodatur voce suâ sorex, 1. Timoth. 4. Pergit Sotus. Quare non sit mirum, si vel alicubi, vel aliquando, aut usurpatum aut permissum fuerit, certè concedens ille Magister noster, Ecclesiam Romanam posse in futurum hanc constitutionem humanam videlicet cœlibatus aut mutare, aut parùm laxare.

Fatetur item Martinus Peresius Episcopus, conjugium Præsulari ac Sacerdotali muneri minimè repugnare. Atque hoc postea exemplis Apostolorum & Apostolicorum disertè probat. Præterea idem Martinus Peresius sic de incontinentibus loquitur. Si sine delectu aliquo admitti debent

debent hujusmodi homines ad Sacerdotium, necessarium mihi videtur, ut lex ista cœlibatus pro hujusmodi hominibus (incontinentibus) in futurum relaxaretur, ut evitarentur tot scandala & peccata, & ne blasphemetur sancti Sacerdotis nomen. Item. Et Augustini tempore fuisse Sacerdotes uxoratos in Aphrica; cui Peresius subdit, aut rarissimos, aut non multos.

Summa. Deprehenditur hic & ubique, conjugium Clericale primis Ecclesiæ temporibus passim extitisse quidem, sed per Papas & sua Concilia postea abrogatum fuisse, & legem cœlibatus promulgatam ob dignitatem Clericalem.

Verùm Soto & Peresio adjunctum damus Thomam Aquinatem suum. Is in Summa, quæ incipit, Commiserationes Domini cap. 165. Posthec dicendum, inquit. Si Acolythus in secreta confessione ad discretum Sacerdotem veniat & se nullo modo continere posse dicat, non multùm peccat Sacerdos, dando ei consilium, ut cum aliqua occultè matrimonium contrahat & occultè sui Episcopi oculos fallat. Minus credimus peccatum esse, beneficium cum occulto conjugio retinere, quàm fornicariam contra divinam prohibitionem habere. Si verò postea ad sacros Ordines à suis Prelatis cogatur accedere, credimus, minus peccatum esse uxore uti, quàm cum alia fornicari, si ex toto noluerit continere.

16. Nicephorus affirmat, etiam Synesium Episcopum factum protestatum esse, se uxorem, quam sibi Deus & ipsa leges, ipsaq; sacra Theophili manus dederat, prorsus non deserturum, neque cum illa veluti mœchum clandestinam consuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimum esse. Videntur idem Nicephorus de Clerogamia veraciter attestans lib. 12. cap. 34.

17. Isidorus lib. Officiorum de Clericis dicit, Castimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conservare studeant Clerici, aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur. Hæc Isidorus. Vociferantur quidam ex Misogamis, nusquam reperiri Sacerdotes post Ordinem contraxisse matrimonium. Legant ergò isti Socratem lib. 5. cap. 22.

18. In Rubrica, inquit, se credere, quòd Ecclesia tale preceptum (cœlibatus) sit aliquando revocatura, juxta illud Apostoli: De virginibus preceptum non habeo.

19. Cypriani dictum vulgatissimum est de puellis votariis, Satius esse, ut nubant, quàm in ignem deliciis suis cadant &c. cui consonat Basilius Magnus. De virginitate ejusmodi exponit D. Ambrosius Episcopus, dicens: Ubi necessitas imponitur castitati, ibi libidini autoritas datur. Itaque nec casta est, quæ metu cogitur. Hæc Ambrosius.

20. Numerantur plus 20. exempla Presbyterorum olim maritorum, & legitur in c. Volumus dist. 81. Sacerdotibus prohiberi, ne cum mulieribus conversentur, exceptâ matre, sorore vel uxore, quæ castè, ait, regenda est, quod verbum castè glossator ibi sic exponit, Concubitus enim cum propria uxore castitas esse dicitur.

21. Extat super Clerogamia Epistola D. Ulrici, sive alterius cujusdam viri, Deum timentis, unde apparet, Presbyteros in Germania uxoratos fuisse. Id quod novimus (vel extra hanc Epistolam) verissimum esse ex tot Historiis etiam in Gallia, Anglia &c.

22. Constat de conventu citatorum conjugatorum reclamantium Episcopo Moguntino

guntino ante 500. annos, quando per tyrannidem miseri Sacrifices adacti sunt contra fas jusq; ad cœlibatum, aut potiùs concubinatum, DEO scilicet placentem super vitulum novellum cornua producentem & ungulas. Videatur Historia Lamberti Hirsfeldensis.

23. Accedunt leges civiles & novissima authenticorum jura, ubi inter alia legitur, Clericos non alios ordinandos, nisi castè viventes, aut uxorem legitimam ac ipsam unam ac primam habentes.

24. Speculator in tractatibus de modo congregandi Concilii pensandum putat, an non expediret ac provideri posset, quòd in Ecclesia Occidentali, quantum ad votum continentiæ attinet, servaretur consuetudo Orientalis, cùm temporibus Apostolorum eadem servaretur.

25. Objicitur de bonis Ecclesiarum dissipandis, quasi non major cura requiratur circa animas servandas. Et eò cæcitatis rapiuntur Romulidæ quidam, ut censeant votarios minùs peccare fornicando, quàm nubendo. Hinc est, quòd graviùs plectuntur mariti, quàm concubinarii. Vides ludibrium merum factum esse legem divinam & huic longè præferri constitutionem humanam.

26. Objicitur Babylonismus futurus, si omnes Sacerdotes maritescant. Respondemus, quis cogit omnes contrahere, aut quis cogit unum etiam contrahere? Quo impulsore contrahat matrimonium chori pondus, ut quidam loquuntur? in quorum grege tamen nonnulli extra reprehensionis notam conversantur. Quid illis cum hac libertate? nisi velint opulentiores de sua substantia ac bonis honestè quæsitis in posterum victitare, nec Ecclesiam gravare, quæ Ministros suos alit, operarios videlicet mercede suâ dignos. Alii, si mavelint, suo proventu contenti vivant & gastrimargiæ non semper studeant; si tamen per potestatem sublimiorem posthac licebit regulares foro magis, quàm choro adhærere. De utilibus Ecclesiæ Presbyteris & veris ovium Dominicarum Pastoribus loquimur, quos irreprehensibiles vivere præcipit Christus Dominus & postulat Ecclesia. Peresius & multi opinantur, si pauci essent boni Presbyteri magis quàm multi maliq;, fore rem in optimo statu. Atqui horum paucitas temporibus Apostolicis non effecit, quo minùs sanctus Paulus Clerogamiam sanciret in Ecclesia CHRISTI, ut excluderet impudicitiam vel à paucis talibus.

Dicimus licére, non oportere, sed concubinatu prohibito coget res ipsa vel ad honestum conjugium, vel ad sanctum cœlibatum. Quod inter hæc duo incidit, vetitum est, nempe scortationis scelus, aut adulterii, aut cynadiæ, pæderastiæ, quorum scelerum est repleta terra. Et talibus debetur duplex honor, debetur census, debetur immunitas ac libertas. Tales digni sunt, qui soli administrent Ecclesiæ Sacramenta, quibus honorandis aperiantur hominum prætereuntium capita. Horum os manusq; rebus sordidissimis apta atque assueta admoventur tremendis mysteriis, & adeò, ut sempiterna salus populi, qui dicitur Catholicus, sola pendeat ab impurissimis ac fœdissimis scortatoribus. Hi conficiunt Sacramenta, hi solvendi ligandique potestatem habent, hi soli psallunt DEO, quem adversarium habent & inimicum. Horum dignitas venerabilis scilicet tanti fit, ut in horum Ordinem certatim irruant adolescentes.

scentes, otio, censu ac honore pellecti tantùm, cùm metu DEI & formidine gehennæ procul hinc fugere conveniat, propter eandem turpitudinem vitæ, in quam prudentes incidunt, præ quorum jactata dignitate casti Presbyteri propter honestum conjugium sordent, à Thysiasterio, à Baptisterio, à cathedris, à pulpitis arcentur, à sacris muneribus, muniisq; repelluntur omnibus, indigni habiti, qui intucantur lucem, cùm illi coram DEO & Ecclesia sint sacris mysteriis tractandis magis idonei propter conscientiam bonam, fiduciamque erga DEUM, rectamq; & honestam conversationem.

O Præsides, quæ est ista, precor, tam crassa ac illaudata supinitas, quæ est ista tam perversa perversitas ac cœcitas cœcitatum, tantam ubique fœditatem in Clero quotidie sacrificante patienter ferre posse, contemto CHRISTO & oppressâ conscientiâ, & ne semel quidem ad reformationem ac correctionem totius status animum adjicere! Videat Dominus & requirat, Amen.

Cæterùm his subjungere visum est quasdam considerationes, quas paucis antè annis apud semet eructavit Orthodoxus quidam tempore Caroli V. Imperatoris super Clerogamia.

Nemo nescit, meliùs esse, si Ecclesia habeat Presbyteros agamos, hoc est, absque connubio. Verùm contrà in confesso est melius, si Ecclesia habeat Presbyteros castè uxorios, quàm turpiter concubinarios. Manifestissimum equidem est, cubile immaculatum Cleri nullâ, vel Veteris, vel Novi Testamenti Scripturâ vetitum esse. E contrà verò reperias, istthuc in utroque Testamento concessum esse. Quòd si quis hic neget, Vetus ad nos eâ in causa pertinere, negari certè non poterit, Epistolas Pauli ad Christianos scriptas esse. Est item irrefutabile, Clerogamiam seu immaculatum Cleri cubile in Constitutionibus Ecclesiasticis juris positivi esse, ita ut Ecclesiæ, si tale communis utilitas suaserit, concedere liceat, quod concessit ipse Dominus Ecclesiæ ad regulam duntaxat Apostolicam à Paulo præscriptam. Nam hic ego irreligiosos istos ac temerarios nuptiatores quosdam de schismate, quive tàm divinam, quàm humanam legem suâ libidine quâdam transcendunt, accusandos magis, quàm excusandos esse arbitror.

Mores veteris Ecclesiæ laudo, qui, si iidem essent hodie in Clero, quis censeret, opus esse remedio? Quid prohibiturus erat Siricius, Innocentius, Calixtus & Hiltebrandus, si hanc hoc tempore Ecclesiæ faciem aspexissent? Quòd si quis ad exempla provocet, longè cognitissimum est, Historias Ecclesiasticas exemplis ejusmodi refertas esse. Sed ante Ordinem inquis? Rectissimè. Probaturus igitur eras causam Clerogamiæ, si quis hodie quoque ante Ordinem honestè ductâ virgine recipiatur in Ordinem? Scripturam Apostolicam, jus positivum, exempla Ecclesiastica & honestatem ipsam publicam, quisq; ingenuè confitetur, is huic considerationi non reclamabit unquam. Nisi fortè primis temporibus fuerit licitum, quod nostris illicitum judicari debeat, quando videlicet Cleri nefanda turpitudo eò crevit, ut sacra etiam ipsa deturpet, adq; abominationem adducat extremam.

Verùm, ut fulcra illa hujus negotii transeamus, ratio omninò habenda est tempestatis hujus periculosissimæ. Quâ de causa

L 2 Carolus

Carolus quintus Imperator Romanus neque impiè, neque imprudenter indulsit eum articulum interim, dum Concilium erit, idq; pacis ergò in gratiam reducendorum schismaticorum. Cui indulto Romanorum Pontifex meritò suffragaretur, si illi cordi maximè esset Germaniæ perturbatæ tranquillatio, siq; prius haberet necessitatem, quàm severitatem in consilium adhibere. Necessitatem allego, quæ propè nulli legi est obnoxia, humanam intelligi volui. Et lex prohibitionis humana planè est, si non inhumana. Factiosi vix reduci poterunt per indulgentiam isthuc, quid usuveniret hoc per Pontificem ablato? Quis sanctorum redibit ad Ecclesiam cum tanta conscientiæ famæq; suæ læsione? imò tanto cum periculo castimoniæ? nisi fortè tolerari semper debeat ab uxoribus ad meretrices discessio.

Non defuturi erant Ecclesiæ plurimi Pastores, non minus pietate, quàm eruditione præstantes, si ageretur cum illis mitiùs hac quidem parte. Ubi, quæso, erunt Pastores idonei tot curandis populis, si ob totum rem neque impiam, neque inhonestam depellas præsentes, qui tamen ex orthodoxis sunt? Aliam certè causam multi non obtendunt, quàm hanc causam, videlicet se redire posse, nisi ita sæviretur in conjunctionem legitimam, nisiq; ipsis per eam disjunctionem aperiretur janua ad scortationes promiscuas. Neque enim aberit, quin alienas mulierculas sint recepturi, maximè ad usum domesticum, qui abjicere conjuges coacti sunt.

Pars Lutheri usque adeò firma est adhuc, ut ab illis metus Ecclesiasticis ingens immineat. Et Principes, qui etiam Cæsareani videri volunt, in eâ factione pertinaciter obdurant. Illi certè longiùs resilient ab hoc religionis proposito, si Catholici usque adeò nihil de consuetudine sua non bona remittant, habebuntq; refragandi causam, quandoquidem quod Cæsar relaxat, Papæ legatio restringit.

Poculum benedictionis concessit quidem Pontifex sua in Bulla, sed plebs non dignabitur accipere Sacramenta Dominica de manu Presbyteri, qui conjugem concubinâ mutavit. Ais, hoc quoque esse vetitum. Respondeo, vetitum quidem, sed tamen semper toleratum, adeoq; censu & honore (præ altero) passim adauctum.

Cæterùm Misogami Philogamis perpetuò solent in aures ingerere Scripturæ loca de carne crucifigenda atque mortificanda, quasi post disciplinam Ecclesiæ jampridem collapsam, & in ipsa iniquitatis abundantia (de qua Dominus in Evangelio) ea ratione Naturâ succulenta juvenum Sacerdotum corpora exiccari queant in totum, inq; Angelismum quendam transformari. Est mundo notissima Theologorum talium crucifixio atque mortificatio. Sunt in confesso horum jejunationes, aquæ potiones, humidormitiones, genii defraudationes, totiusq; vitæ incommoditates, quo medicamine scilicet efficitur, ut suis in corporibus stigmata portent, non qualia Paulus, Lucas, Chrysostomus & Franciscus, sed qualia dicere nolo. Profectò brevibus Gyaris dignum facinus, ac nescio quantâ cruce, aliis onus importabile imponere, quod tute ne digito quidem minimo contrectes. Præstaret, Eunuchos quosdam tales Terentianos non tam mentâ, quàm linguâ castrari.

Legitur de Ratholdo Præsule Argentinensi, qui matricidam ad pœnitentiam publicam adigens ex mandato Pontificio

primùm

primùm prohibuit ab ingressu templi, unius anni spatio: attamen foris orare licuit. Deinde anno revoluto licuit quidem ingredi, sed non nisi inter Catechumenos consistere, nec de Eucharistia participare. Præterea totis septem annis oportuit pœnitentem illum neque carnem edere, neque vinum bibere, imò verò jejunare per tres hebdomadum dies ad vesperam usque. Ibi additur, à propria tamen uxore non separetur, ne in fornicationem corruat, & hanc pœnitentiam mitigandam esse, si bene agere cœperit. Hæc ex Historiis intelligis prudens Lector, quantam semper rationem infirmitatis humanæ veteres nostri habuerint in eo etiam homine, qui tot ignominiarum, afflictionum ac incommodorum veluti flagris cædebatur, ut putare possis, illi nec libuisse unquam conjugem tangere.

Quid igitur credas honoratis, saginatis, lascivis, luxui deditis Clericis, qui totum vitæ suæ tempus deterunt in otio, quod D. Bernhardus appellat Diaboli cervical? Verùm istiusmodi aliis amplificanda tempestiviùs reliquero. Reliquum ergò fuerit, ut his ac hujusmodi aliis penitissimè consideratis prohibitionis rigor piè leniatur, & liceat ἀνυπόπτως uti Sacramento matrimonii eos, qui circa præterq; hoc passionibus (quas Apostolus ita vocat) perpetuis & iisdem criminaliter peccaminosis torrentur, eo etiam tempore, quo vel student literis, vel operantur sacris. Poterat ergò quamprimùm obtineri à Romanorum Pontifice, ut horum temporum necessitate considerata super isto articulo dispenset, usque ad futurum Concilium, alioquin omnis opera frustrà consumitur in revocandis schismaticis, quorum pars maxima in Concilio quidem sese subjiciet. Tam altè radices egit factiosum dogma in Germanorum animis.

Equidem confitemur, continentiam in Clero veram maximum esse ornamentum Ecclesiæ, præterea confitemur, Occidentem hujus continentiæ Clericalis exempla olim habuisse, tùm plurima, tùm insignia. Sed quia status modernus, ut appellant, veteri omninò non respondet & tempora distinguere jubemur, mutari dura constitutio voti posset, ita ut in casu necessitatis saltem quoquo modo conjugatis, doctrinâ vitaq; honestate insuper commendatis ad sacros Ordines aditus pateat, quandoquidem hæc ipsa constitutio juris positivi est. Per hanc sanè dispensationem benè prospiceretur populis Christianis tàm exemplo, quàm doctrina, & tolleretur omnis ista querela de turpitudine publici concubinatus, omnisq; generis impuritatis. Eâ in re nihil observiretur Sectis, sed Ecclesiæ, præterquam quòd infinita præcaverentur scandala, quorum nullus erit ubique finis, quamdiu laqueo vocationis hujus infelix Clerus contra conscientiam, non contra voluntatem tantùm suam ligabitur.

Georgius Cassander in Consult. de August. Confessione artic. 23. pag. 986. Operum. *Non levibus de causis olim adducti fuerunt Proceres Ecclesiastici, ut ad præcipua Ecclesiæ ministeria, hoc est, verbi & Sacramentorum non nisi castos & cœlibes admitterent, quarum prima fuit, ut Ministri Ecclesiæ castè pudiceq; in Ecclesia serviant, ut sancta sanctè contrectent atque dispensent; altera, ut avaritiæ causa præcideretur, quam rei familiaris procuratio & liberorum cura adferre solet. Tertia, ut à cura rei familiaris liberi expeditiùs & attentiùs res divinas administrent &c.*

Contrà tamen fatendum est, graviter à posteris esse peccatum, qui hanc utilem pro tempore Constitutionem multis in laqueum verterunt, dum juvenes nondum sibi cognitos & exploratos, temerè ad Ministerium Ecclesiasticum admiserunt, & cùm illi castitatis onus sibi impar esse sentirent, illi potiùs impuros quosvis concubitus dissimulârunt & quodammodò probârunt, quàm ut permittendo Constitutionis illius humanæ gratiam illis facerent, qui eam sine offensione divinæ legis observare non poterant. Adde etiam, quòd ætas adhuc rerum imperita, sed temporum & conditionum vitæ mutatio hanc observationem penè impossibilem fecerit. Quare nimis rigidâ & intempestivâ hujus constitutionis exactione gravissima & abominanda in Ecclesia scandala extitisse videmus. Nam caussæ illæ, quibus Majores ad constitutionem hanc faciendam inductas esse diximus, non solùm hodie cessârunt, sed etiam in contrarium sunt conversæ. Nam primùm videmus, hoc decreto usque adeò castitatem & continentiam in Clero non confirmari, ut per illud ad omne libidinis & flagitii genus fenestra aperta esse videatur. Item, usque adeò non refrenatam in Clero avaritiam, ut etiam frena magis laxata esse videantur, tùm res in plerisque Sacerdotibus ita comparatæ sunt, ut conjugum piarum consortio non modò ad functiones Ecclesiasticas obeundas non impediantur, sed etiam ad earum procurationem adjuventur ab eis, quemadmodum de patre suo Gregorio & matre Nomia Gregorius Nazianzenus testatur. Sunt & contrà plerique cœlibes, qui usque adeò cœlibatu suo ad ea, quæ DEI sunt, expeditiùs curanda non incitentur, sed etiam contrà curis hujus seculi supra reliquos homines immergantur & obruantur. Ad ea igitur incommoda & scandala evitanda & tollenda optimum quidem & præstantissimum remedium esset, si prisca Cleri disciplina, quæ, quo tempore hæc Constitutio primùm inducta est, obtinebat, restituatur, hoc est, ut nemo in Sacerdotem ordinetur, qui nisi à pueritia in Ecclesia institutus & Cleri numero adscriptus per gradus Ministeriorum ætatem ad minimùm 30. annorum attigisset, ac totum illud tempus castè continenterque traduxisset, aut si maritum aliquem in Sacerdotem coöptari contigisset, is eâ esset ætate atque morum gravitate, ut mutuo uxoris consensu ab ejus commercio abstinere posset, deinde, ut in Sacerdotio constitutus ab omni prorsus cohabitatione & familiaritate mulierum abstineret, sine quibus conditionibus impossibilem esse castitatis observationem judicabant. Notum enim est illud Bernhardi: Cum fœmina habitare & fœminam non tangere, majus esse, quàm mortuos suscitare. Sed verè dictum est à Gersone, in primo rigore Ecclesiasticæ disciplinæ multa severo rigore statuta sunt, quæ modò defluentibus in pejora moribus non modò inutilem, sed impossibilem haberent executionem. Quòd si itaque de hac disciplina restituenda desperetur, præsertim in Pastoribus Ecclesiarum, quos in media hominum turba vivere, & ut nunc se res habet, rem quoque familiarem curare necesse est, restat primùm, ut inposterùm ordinandis hoc statutum relaxetur & more veteris Ecclesiæ & hus usque Orientalium Ecclesiarum honesti quoque mariti ad Ecclesiæ Ministerium admittantur & extra tempus Ministerii familiaritate quoque suarum conjugum uti permittantur, juxta Canonem

nonem sextæ Synodi generalis (Trullanæ Can. 13.) *quo decernitur, nullo modo legitimas Diaconorum & Presbyterorum nuptias esse dissolvendas, nec ante Ordinationem ad profitendam castitatem esse compellendos. Sunt igitur hujus Constitutionis relaxandæ graves causæ. Primùm, quòd ea manifestè multorum malorum & incommodorum, præsertim, qui vagam & effrenem libidinem sequuntur, occasionem præbeat. Malorum enim non propriæ modò causæ, sed occasiones quoque nonnunquam tollendæ sunt, quâ ratione Paulus conjuges non diu à mutuo congressu separare voluit, ne à Satana tententur, & juniores viduas nubere præcepit, & liberis dare operam, ne criminandi occasionem adversario præbeant. Prudenter itaque observavit & monuit Panormitanus, Experientiâ docente contrarium prorsus effectum secutum ex lege illa continentiæ, cùm hodiè non vivant spiritualiter, nec sint mundi, sed maculentur illicito coitu, cum illorum gravissimo peccato, ubi cum propria uxore esset castitas. Unde debere Ecclesiam facere, sicut bonus Medicus, ut, si medicina, experientiâ docente, magis obsit, quàm prosit, eam tollat. Altera ratio sumitur ex temporum commutatione. Nam quo tempore hæc Sacerdotum continentia indicebatur, longè alia ratio erat disciplinæ Cleri, ut jam exposuimus. Tertiam causam & quidem præcipuam affert præsens Ecclesiæ Status & idoneorum Ministrorum inopia. Plerique enim homines docti & pii ad continentiæ observationem astringere se nolunt, cùm & infirmitatis suæ rationem habeant & exemplis turpitudinum & scelerum, quæ prætextu cœlibatus passim in oculos & aures incurrunt, moveantur; quo fit, ut paucissimi adolescentes bonâ indole præditi ad Theologiæ studium se adjungant, aut à piis parentibus ad hoc studium applicentur, sed iferè tantùm, qui opima beneficia, vitæ luxum & splendorem, ac carnis licentiam & vagam effrenemque libidinem animo præsumunt, præter nonnullos, qui imprudenter & nondum sibi satis noti in laqueum inducuntur. Sed de maritis ad Ecclesiæ Ministerium eligendis non tantopere quidem reluctantur, cùm ea res exemplum habeat priscæ Ecclesiæ, & ab Orientalibus omnibus Ecclesiis huc usque servetur. Gravior autem quæstio de iis, qui post Sacerdotium uxores duxerunt, an eis in Ministerio permanendi & uxoris oportuno tempore familiaritate utendi facultas permitti possit, quæ res omni prorsus exemplo vetustatis careat. Sed hæc ratio non satis concludit. Non est factum, ergò fieri non licuit. Cogunt enim novas aliquando invenire medicinas novorum experimenta morborum. Sunt autem causæ non leves, cur hodie iis quoque, qui jam ordinati, non libidine, sed conscientiâ ducti uxores duxerunt & Ecclesiis utiles esse possunt, gratia hujus legis fieri debeat, & inposterùm quoque, si magna Ecclesiæ utilitas invitet, aliquibus idem concedi posset.*

Primùm, quòd conjugium inire post Ordinationem nullo divino jure, solo Ecclesiæ Statuta prohibeatur, & in veteris Canonibus tale conjugium non dirimitur, sed leviore censurâ punitur. Nam in Concilio Neocæsariensi cap. 1. Sacerdos uxorem ducens deponitur ab Ordine, id est, ut exponit Glossa, ab officio & non beneficio, ubi & illud additur, magis puniri Sacerdotem, qui fornicatur, quàm qui publicè contrahit. Idem statuitur Can. 6. Concilii generalis. In Constitutionibus

tionibus verò Leonis irrita fit constitutio, quæ Diaconos & Sacerdotes post Ordinationem contrahentes à Clericali habitu ad prophanam vitam redigi vult, statuit verò, ut ab eo tantùm Ordine, quem ante nuptias tenuerunt, recedant, nec habitu Cleri, nec legitimo Ecclesiæ Ministerio priventur. Cùm igitur hæc matrimonii contractio post Ordinationem solo statuto prohibeatur & exempla prisca extent, quæ testentur, hujusmodi Statuta non tam anxiè observata fuisse, quin ob Ecclesiæ *necessitatem aliquando relaxata fuerint, quis non concedat, in extrema hac Ecclesiæ necessitate hoc idem hodie fieri posse? Exempla nón observatorum Ecclesiæ statutorum etiam apud veteres hujusmodi sunt. Nam primùm Epiphanius ait, in quibusdam locis suâ ætate Presbyteros & Diaconos liberos gignere, quamvis id fiat contra Ecclesiasticos Canones, idq; fieri propter inopiam Ministrorum.*

Item, jamdudum Ecclesia cohabitationem Sacerdotum cum fœminis tolerat, quod haud secus atque ipsum conjugium Ecclesiæ statutis prohibetur, quin non solùm contra Ecclesiæ statuta, sed etiam contra Statuta Apostolica in Ecclesia aliquando aliquid exigente id insigni utilitate admissum legimus, ut neophytos ordinatos, quod constat de Fabiano, Cypriano, Nicolao, Nectario, Ambrosio, Severo, Tarasio. Item, Tertullianus testatur, apud Psychicos, *quo nomine Catholicos appellat, etiam digamos adversus præceptum Apostoli* Ecclesiis *præsidere. Nil igitur absurdi fiet, si in tanta* Ecclesiæ *necessitate hujus Ecclesiastici Statuti, etiamsi Apostolicum esset, moderatio & relaxatio fiat &c.*

Et postea. *Cur autem etiam in Ordinatis conjugium hodie admitti possit, hæc ratio est, quòd ex hujusmodi conjugio, non modò nulla offensio populi, sed magna etiam utilitas sit expectanda. Nam eò res jam rediit, ut vix centesimum invenias, qui ab omni commercio fœminarum abstineat, populus verò ita affectus est, ut Sacerdotis fornicatoris seu concubinarii ministerium vel prorsus condemnet, vel leviùs æstimet, maritum verò Sacerdotem æquiùs ferat, ut cùm populo quoque jam notum sit, honorabile esse in omnibus conjugium, adulteros autem & fornicatores à DEO judicandos. Accedit & hoc, quòd nisi hujusmodi conjugium toleretur, vix idonei Ecclesiæ Ministri inposterùm quoque inveniri poterunt. Quare si unquam tempus fuit, antèque alicujus consuetudinis immutandæ, certè hæc tempora hujus quamvis prisci moris immutationem aliquam efflagitare videntur, cùm optimi quique & religiosissimi Sacerdotes infirmitatem suam agnoscentes & perpetuæ scortationis fœditatem exhorrescentes, si publicè non audent, certè privatim conjugium ineunt, & populus hodie, ut diximus, eo animo comparatus est, ut maritum, quàm scortatorem Sacerdotem faciliùs patiatur. Cùm igitur hoc tempore eò necessitatis res propemodùm redacta sit, ut aut conjugatus, aut concubinarius Sacerdos sit admittendus, quis non videt, etiamsi quid in hoc conjugio sit incommodi, minoris mali ratione potius esse eligendum? Nam quòd Ambrosii, Basilii & multorum Antistitum exempla adferuntur, qui ope divinâ adjuti extra conjugium feliciter Ecclesias administrarunt, hi certè non modò à conjugio, sed ab omni mulierum congressu sibi temperârunt, quod si hodie quoque ab Episcopis &* Presbyteris *observetur, nemo hujusmodi cœlibatum in quæstionem*

stionem vocet, quin potiùs summis laudibus evehat. Quare omninò consultum videtur, ut qui hujusmodi castum cœlibatum ultrò præstant, laudentur & honorentur, qui autem hunc summum castitatis gradum conscendere nequeunt, in secundo & proximo gradu casti conjugii consistere permittantur, neque enim hoc eò pertinet, ut heroicus ille ad summum castitatis gradum contendendi conatus & impetus retardetur, sed ut humilium & infirmorum imbecillitati consulatur.

Alphonsus Virvesius Philipp. 19. de cœlib. Sacerd. suadet, *ut quivis Sacerdos, si omnibus, quæ Christiana prudentia fert, seriò ac fidei ardore tentatis viderit, se non posse continere, summi Pontificis indulgentiâ saluti suæ per matrimonium prospiciat.*

Johan. Hoffmeisterus (quem Sixtus Senensis lib. 4. Biblioth. hoc tit. *Ordinis Augustiniani bene meritum Provincialem* vocat) in judicio de hoc Aug Conf. articulo in Harmon. Fabric. f. 377. sic scribit: *Multa hîc congerunt Adversarii, quæ verissima esse non imus inficiás. Quid igitur pronunciemus? Articulus hic, sicut & proximus, de quo jam disputavimus, ad jus positivum pertinet, id quod neminem negare putamus. Expectanda itaque & in hoc negotio fuerat sententia Ecclesiæ. Rectè haud dubiè Pium Papam dixisse credimus, fuisse causas, cur adimeretur Sacerdotibus conjugium, sed multò majores esse causas, cur reddi debeat. Hæc igitur Pontificis sententia ponderanda est.*

Jodocus Clichtovæus lib. de Contin. cap. 6. & Claudius Espensæus lib. de Continent. cap. 9. f. 690. fatentur, *nullam extare legem, quæ Ordinatos prohibeat à matrimonio contrahendo ante Papam Siricium circa Ann. Christi 400. ac si quæ Sanctorum autoritates sonent, quòd temporibus Apostolicis continentia à Sacerdotibus observata sit, loqui de continentiâ ultrò, & ex pio custodientium affectu servatâ & non lege in omnes tunc latâ, qualis eo tempore nulla fuerit,* quod ipsum concedit etiam Georgius Cassander in Consult. art. 23.

(Posthæc tempora interdictum fuisse Presbyteris ordinatis, ne uxores ducerent, idque à Romanis Episcopis, & postea etiam à Græcis, non negamus, sed quòd *Ecclesiæ Universalis* aut *Oecumenici Concilii* statuto Sacerdotibus prohibitum fuerit, ne post Ordinationem uxores ducerent, id verò negamus.)

Claudius Espensæus lib. de Contin. cap. 11. pag. 116. 117. *Quid stolidius vel legi divinæ obligatius, quàm si Episcopi vel Archi-Diaconi sic in libidinem præcipites, ut nec adulteria, nec incestus, nec turpes marium amplexus horreant, casta Clericorum conjugia sibi fœtere, nec veræ justitiæ compassione eos ut conservos continere rogent, aut moneant, sed ut servos cogant & jubeant? addentes huic imperio, non consilio, suggestionem adhuc turpiorem, magisq; fatuam, honestius pluribus occultè implicari, quàm apertè in hominum vultu & conscientiâ cum una ligari &c. Hic est autem totius eorum vesaniæ manipulus & insaniæ conventus, ut Clerici licita unius mulieris consortia relinquere coacti fornicatores, adulteri & turpes aliarum pravitatum ministri cum eis efficiantur.*

lib. ejusd. cap. 9. *Sed cùm diversi de hoc* (de usu conjugii ante Ordinationem contracti) *diversa scripserint, & Ministrorum tam diu in utraq; Ecclesia meritorum ab uxoribus propriis ante sacram Ordinationem ductis, abstinentiam ab Apostolis indi-*

ctam, Græcorum quidam, ut Epiphanius sentire videatur: alii, ut Socrates, è contrario liberam relictam; major est quovis scriptore Græco vel Latino Gangrensis particularis quidem, sed antiquitate reverenda, vel Nicænæ, vel Sextæ, utriusque Oecumenicæ Synodi autoritas. Quarum media Ministris antea conjugatis, conjugii usum non abstulit; prima postremaque etiam confirmavit. Romana denique Ecclesia, licèt diversum morem secuta, suum tamen Græcis non tantùm permisit, sed etiam legitimum esse toties declaravit: nihil utique tale commissuri tot tantiq; Patres, si continentiam Sacerdotalem Apostolici esse credidissent, ut exempli, ita & mandati: Epiphanio certè adeoq; superioribus Conciliis, nedum Patribus anterior Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, contra quosdam tunc impiè verbis licèt speciosis continentes, ducit inter cætera argumentum ab Apostolico conjugio, & contra Adversariorum exceptionem, quâ Ministros, statim atque creati forent, continere excipiebant, addit. Jam verò unius quoq; uxoris virum utiq; (Paulus) admittit, seu sit Presbyter, seu Diaconus, seu Laicus, utens matrimonio circa reprehensionem, utens etiamnum, inquit, nedum qui usus sit.

Andreas Fricius lib. 4. de Republ. emend. cap. 20. *matrimonii contrahendi libertatem Sacerdotibus restituendam* omnibus modis suadet. *Atque id*, inquit, *multò honestius atque Ecclesiis salubrius fuerit, quàm scortationes Presbyterorum ferre, doceréq; Sacerdotem mitius peccare fornicando aut adulterando, quàm matrimonium contrahendo.*

lib. 2. de Eccles. f. 546. *De matrimonio Presbyterorum, quod ego scripsi, idem ante me scripserunt Papæ, Cardinales, Episcopi, Abbates, Monachi, Theologi, Jurisperiti, quorum verba citavimus, nec scio, quis à nobis discrepet præter Piggianos & quosdam similes.*

Idem in Apolog. *Innocentii quarti, Johannis Antonii Cardinalis, Abbatis Panormitani, Alfonsi Virvesii, Thomæ Aquinatis, Baptistæ Mantuani, Salviani Episcopi Massiliensis ac Polydori Virgilii* verba formalia recenset, quibus *liberam ducendarum conjugum potestatem Sacerdotibus concedendam* judicárunt.

Franciscus Duarenus de sacr. Eccles. Minist. p. 171. fatetur, *veterem Ecclesiam & antiquos Canones non summovisse conjugatos à Sacerdotio*. Item, *legem novam de cœlibatu Sacerdotum videri* [illegible] *nec receptam ab Orientali Ecclesia fuisse.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 9. q. 5. puncto 5. §. 2. *Ex Catholicis Scriptoribus quidam putant, legem de cœlibatu à Siricio primùm fuisse sancitam, qui sedit circa Annum 390. neque illam vel antè, vel etiam post Siricium fuisse in Græca Ecclesia receptam. Ita nominatim asseruit Clitovæus de continent. cap. 4.*

Martinus Peresius de Traditionibus part. 3. *Multis piis viris & doctis visum est, attentâ hominum fragilitate & dissolutione multorum Ecclesiasticorum hoc tempore, in quo maximè languet Ecclesiastica disciplina, sacram cœlibatus legem debere relaxari, ut evitarentur multa scandala & fornicationes, quæ quotidie videmus in Ecclesia accidere, putantes hæc aliter evitari non posse, nisi adhibito*

adhibito concupiscentiæ remedio, scilicet matrimonio.

Johannes Gillotius in vita Hilarii Pictaviensis Episcopi non ausus est negare, ipsum fuisse conjugatum. *Uxoratum*, inquit, *fuisse Hilarium & unius filiæ patrem, non imus inficias.*

Et postea. *Quòd si ita sit, ab hoc quidem munere non alienum tunc putabatur: imò sæpius eligebantur in Episcopatum conjugati, quàm virgines, quia isti non tam idonei curæ Pastorali, quàm illi judicarentur, ut scribit Hieronymus libro primo adversus Jovinianum.*

(Johannes Jacobus Grynæus in vita Hilarii. *Extat adhuc Pictavii Gallorum cella, quam vocant Hilarii &c. Est præterea in urbe ea magnificentissimè extructum templum ad D. Hilarium &c. Nec defuerunt quidam ex D. Hilarii Collegio Sodales sive Canonici, quos vocant, qui dicerent, licére ipsis honorabile conjugium contrahere, ex instituto Hilarii, qui legem de cœlibatu suis minimè scripsisset; ut mihi narravit vir Clarissimus Casparus Hervagius Juris U. Doct. consultissimus & amicus meus singularis.*)

Vasquez part. 3. Disput. 267. cap. 3. 4. & 5. probat, *nullos Sacerdotes teneri jure divino, ut ab usu conjugii ante Ordines contracti abstineant, nec Græcos ad id teneri jure positivo: & Patres Concilii Gangrensis, quod paulò post Concilium Nicenum celebratum fuit, existimâsse licitum esse uti conjugio contracto ante Ordines. Refutatq́ Turrianum conantem eludere Canonem illius Concilii & Pontificum etiam autoritate idem evincit.*

(Quamvis autem distinguat inter *matrimonium ante Ordines contractum & pòst contrahendum*; illudque secundum *non existimet esse licitum*, saltem jure positivo: notandum tamen, quæcunque afferunt ex Scripturis argumenta pro lege cœlibatus Ecclesiasticorum, si sint alicujus momenti, æquè pugnare contra Sacerdotes conjugatos ante Ordines, ac contra eos, qui postea contrahunt, quia præsertim agitur de usu matrimonii, quem, cùm Vasquez agnoscat liberum fuisse relictum conjugatis Sacerdotibus à Concilio Niceno, satis refellit alios Pontificios, qui volunt omnibus fuisse necessitatem impositam abstinendi ab uxoribus suis, cùm admitterentur ad sacros Ordines.)

Ibidem etiam ostendit Vasquez, *Canonem tertium Concilii Niceni*, quem Pontificii passim urgent, *non agere de uxoribus*. Verba ejus hæc sunt: *Vetuit omninò magna Synodus, ne liceat Episcopo, nec Presbytero, nec Diacono &c. συνείσακτον γυναῖκα ἔχειν, subintroductam habere mulierem, nisi sanè aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantùm personas, quæ omnem suspicionem effugiunt; quæ nullatenùs uxorum prohibitionem attingunt, hæ enim sunt domesticæ & familiares. Patres tantùm vetant, ne extraneæ & quæ suspicione non carent, introducantur.*

II. Suffragatur & hoc nostræ sententiæ, quòd agnoscere coguntur, coactionem Sacerdotum ad cœlibatum fructus afferre pessimos.

Præterquam enim, quòd dignissimos

quosque ab Ecclesiastico officio deterret, bipatentes fores nefariis libidinibus aperit.

De priore incommodo conquerentem modò audivimus Georgium Cassandrum.

Cui querelæ addendum illud Erasmi in vita Thomæ Mori, ubi sic scribit: *Thomas Morus ad pietatem totum animum appulit, vigiliis, jejuniis, precationibus Sacerdotium meditans. Neq; quidquam obstabat, quò minus sese huic vitæ generi addiceret, nisi quòd uxoris desiderium non posset excutere; maluit itaq; esse maritus castus, quàm Sacerdos impurus.*

De posteriore incommodo plurimæ ubivis occurrunt querelæ.

c. Quidam dist. 81. *Quidam Clerici legitimum non habentes conjugium extranearum mulierum vel ancillarum suarum, quæ interdicta sunt, consortia appetunt.*

Glossa in c. Lator. caus. 2. q. 7. *Fornicatio simplex* (in Sacerdote) *non est digna depositione*; cujus rei causam affert alia Glossa his verbis, *quia pauci sine illo vitio inveniuntur*. Glos. in c. Maximian. dist. 81.

Sigebertus Gemblacensis in Chronico (circa Annum 1111 scripto) *Gregorius Papa celebratâ Synodo Simoniacos anathematizavit, uxoratos Sacerdotes à divino officio removit, & Laicis Missam eorum audire interdixit &c. Porrò continentiam paucis tenentibus aliquibus eam modò causam quæstus ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiã perjurio aut multipliciori adulterio cumulantibus, ad hoc hac opportunitate Laicis insurgentibus contra sacros Ordines & se ab omni Ecclesiastica subjectione excutientibus, Laici sacra mysteria temerant, & de his disputant, infantes baptizant, sordido humore aurium pro oleo sacro & chrismate utentes in extremo vitæ viaticum Dominicum & usitatum Ecclesiæ obsequium sepulturæ à Presbyteris conjugatis accipere parvipendunt, decimas Presbyteris deputatas igni cremant, & ut in uno cætera perpendas, Laici corpus Domini à Presbyteris conjugatis consecratum, sæpè pedibus conculcaverunt & sanguinem Domini voluntariè effuderunt & multa alia contra jus & fas in Ecclesia gesta sunt, & hac occasione multi Pseudo magistri exurgentes in Ecclesia prophanis novitatibus plebem ab Ecclesiastica disciplina avertunt.*

Alanus Chartierus Caroli VII. Francorum Regis Secretarius in Opere, cui titulum fecit Aulicus (circa Ann. 1450.) *Fuit olim factum novum Statutum in Ecclesia Latina, quod discidit Ordinem sancti matrimonii à dignitate Sacerdotali, sub prætextu puritatis & castitatis sine sordicie; nunc viget statutum ad Concubinatum contrariũ, & ipsos Clericos attraxit ad exercitia mundana, atque ea flagitia, quæ carni adlubescunt &c. Atque hoc primum Statutum segregavit olim Ecclesiam Græcam à Latina, & inde enormis avaritia Sacerdotum fecit, ut discederent populi Bohemiæ ab Ecclesia Romana. Quid dico Bohemiæ? imò verò penè totius orbis Christiani. Nam homines Ecclesiastici suâ culpâ ita profanârunt, & se & Ordinẽ suum, quòd jam planè & à magnis & à parvis in toto mundo habeantur despicatui, suntq; corda omnium abalienata ab obedientia Ecclesiæ per pravitatem Ministrorum ipsius. Quia, ut jam dictum est, illi ipsi Ministri dereliquerunt conjugium, cæterùm hujus loco assumsere sibi illegitimas, vagas ac dissolutas libidines. Nolo longiùs extendere hunc sermonem, quia tantum hæ valent Constitutiones, quantum inde percipi-*

tur.

tur voluptatis. Quid autem Constitutio, ne Sacerdotes sint uxorati, affert aliud, quàm subvertere & evitare legitimam generationem, ut ea convertatur in adulterium, & honesta cohabitatio cum una duntaxat sponsa abeat in multiplicationem effrenis libidinis? Si diceremus hîc totum id, quod in animo est, amplè diceremus, quòd pinguedo bonorum temporalium permixta cum dolore invidiæ & calor ambitionis atque libidinis jam facerent suum apparatum, ut conjiciant flammam in Ecclesiam. Sed hoc argumentum nimis est gravis ac profundæ investigationis & diffinitio ambigua satis hoc comprobat.

Alvarus Pelagius in lib. de planctu Ecclesiæ artic. 27. (circa Annum 1350.) *Sacerdotes sæpè cum Parochianis mulieribus, quas ad Confessionem admittunt, scelestissimè fornicantur, in quo casu statuit Ecclesia Romana pœnitentiam aliquot annorum. Nimis incontinenter vivunt Presbyteri, & utinam nunquam continentiam promisissent maximè Hispani, in quibus provinciis in paulò majori numero sunt filii Laicorum, quàm Clericorum! Et quid sceleratius est, quàm quòd per plurimos annos de latere concubinæ quâlibet die surgunt, vel non præmissâ Confessione; vel hypocritali cum proposito redeundi, & procedunt ad altare ad terrificam hostiam consecrandam, panem pollutum, quantum in eis est, Domino cordibus & labiis scelestis offerentes?*

Item, *quòd immiscent se spectaculis & pompis mulierum & conviviis publicis, & vitæ inhonestæ &c. sunt vagi oculis, effrenes linguâ, petulantiâ & gestu fluido laborantes, inverecundi sunt & obscœni, virgines & viduas, aliasq; mulierculas frequentantes.*

Thomas Netter Waldensis in Fasciculo Zizaniorum (circa Annum 1382.) *Magnates quidam dicebant, quòd lex continentiæ adjuncta Sacerdotio in totam Ecclesiam Sodomiam induxit. Delicata cibaria* (inquiunt) *virorum Ecclesiasticorum quærunt naturalem purgationem vel pejorem. Votum continentiæ Moniales cogit ad horribilia peccata, ut sunt interfectiones abortivorum, destructio Naturæ per medicinas, innuæ libidines & alia non dicenda.*

Idem repetitur in libro Parlamento Londinensi Anno 1395. oblato.

In libro, cui titulus de *vita & honestate Clericorum*, circa Annum 1460. scripto & postea Basileæ Anno 1555. cum aliis quibusdam edito. *Sed heu, nunc sunt tot & tanti fornicatores, Sacerdotes concubinarii, quòd pauci sint Domini aut Prælati, qui tales evitant in divinis, imò publicè permittunt tales sedere cum suis concubinis & filiis & filiabus. Unde Prælati se cum eis damnant, si eos compescere possunt & nolunt, vel pecuniam ob hoc ab eis suscipiunt, & qui etiam tales scienter permittunt pro se celebrare vel cogunt, vel conducunt eos, ut promoveantur.*

In libro, cui titulus de Miseria Curatorum, impresso Augustæ per Anton. Sorg Ann. 1489. *Quisquis curam Pastoralem portat, novem Diabolos sine intermissione se lacerare sciat. Primus est ipse Collator. Secundus, custos Ecclesiæ. Tertius est coqua, tua Domina; per quam habes tot tentationes, quot in capite geris capillos. Audi, quis fortior, sanctior, sapientior Samsone, Davide, Salomone? Si fortitudo, sanctitas & sapientia Samsonem, Davidem & Salomonem à concubitu mulieris præservare non potuit, quis Curatores ab eodem veneno*

neno liberabit? O quàm rarum est, si Curator uxorem non habens, sed semper urens, se non coinquinat? Ab hoc tempore, quo Clericos ab uxoribus Sanctitas Apostolica sequestravit, nullus unquam, quamvis sanctus & continens, sine suspicione fuit. Quapropter cum fiducia loquor, nisi Ecclesia inantea uxores habere toleret, cum scortis omnes ad unum domesticam curam portare oportebit. O quantum dedecus! Inde populus incidet damnationis periculum, unde deberet sumere bene vivendi exemplum, dum unusquisque Sacerdotum in sua legitima contentus erat. Nunc verò Sacerdos, quia propriam non habet, fœminis indifferenter utitur. De illis verò, quod malum est, provolat: de istis, quomodo luxuriant, etiam puer canit &c.

Johannes Aventinus lib. 5. Annal. cùm decretum Hildebrandi de removendis ab officio Sacerdotibus uxoratis adduxisset, subjungit. *Porrò paucissimis Veneri bellum indicentibus, quibusdam castitatem jactantiæ, quæstus ergò simulantibus maxima pars sub honesto castimoniæ nomine stupra, incestus, adulteria passim & impunè committunt &c. Et tu vigilantissime Gregori, quidnam faceres, si te fortuna ad nostra tempora servâsset, & nunc demùm natus esses, quando amare, potare, stupra, incestus committere, vim puellis inferre, virgines vitiare, alienas permolere uxores, adeò, ut cauda salax sacrificulorum in proverbium vel vulgò protritum abierit, munus Sacerdotale censetur.*

Autor libelli, cujus titulus Opus Tripartitum, (Concilio Lateranensi conjuncti) lib. 3. cap. 7. *Tanta immunditia luxuriæ notoria est in multis partibus mundi, non solùm in Clericis, sed etiam in Sacerdotibus, imò, quod horribile est audire, in Prælatis majoribus.*

Robertus Holcot in librum Sapient. lect. 18. *Sacerdotes hodierni sunt Dæmones incubi per luxuriam, & Sacerdotes Priapi vel Beelphegor & Angeli abyssi.*

Polydorus Virgilius in Histor. Angl. *Anno Domini 1125. Johannes Cremensis tituli S. Chrysogoni Cardinalis Presbyter ab Honorio II. Papa missus fuit in Angliam à latere legatus. Hic in Synodo Westmonasteriensi eodem anno damnavit in Clero non solùm conjugia, sed & omnem fœminarum usum. Quòd cùm gravissimè Sacerdotes tangeret, & jam antè odorati fuissent, Cardinalem illum esse fœdissimum scortatorem, ita cœperunt eum observare, ut nocte insequenti cū meretrice famosa in lecto concumbentem ruptis clausuris invenerint. Quo ille probro affectus Romam confusus rediit & Sacerdotes ad suas mulieres.*

Idem Polydorus Virgilius lib. 5. de rer. invent. cap. 4. *Illud dixerim, tantum abfuisse, ut ista coacta castitas illam conjugalem vicerit, ut etiam nullius delicti crimen majus Ordini dedecus, plus mali religioni, plus doloris omnibus bonis impresserit, inusserit, attulerit, quàm Sacerdotum libidinis labes.*

Autor oneris Ecclesiæ cap. 21. §. 6. *In Alemannia me hercle pauci sunt Curati* (Sacerdotes,) *qui non fœtore concubinatus marcescunt.*

In eod. cap. *Ecclesiæ provisores in carne vitam meretricalem habent.*

cap. 23. *Sacerdotes frequenter fornicationibus coinquinantur: maximè Curati sordescunt in concubinatu adeò manifesto, quòd nullâ tergiversatione celari possit.*

Georgius Wicelius in Compend. de

de semit. antiquis. *Deme abjurationem legitimi connubii, quæ causa fuit inenarrandæ turpitudinis, & abusus plures, & opiniones Scholasticorum quorundam de cœlibatu annexo Ordini, de charactere ficto, atq; similibus aliis, non inveniet vir pius, quod in hoc venerabili Ordine ita authorato, & per Ecclesiam utramque ita roborato, bono jure culpet.*

Ibid. *Dicimus, licere non oportere (esse conjugatum.) Sed concubinatu prohibito coget res ipsa vel ad honestum matrimonium, vel ad sanctum cœlibatum. Quod inter hæc duo incidit, vetitum est, nempe scortationis scelus, aut adulterii, aut cynædiæ, pæderastiæ, quorum scelerum est repleta terra. Et talibus debetur duplex honor, debetur census, debetur immunitas ac libertas. Tales digni sunt, qui soli administrent Ecclesiæ Sacramenta, quibus honorandis aperiantur hominū prætereuntium capita. Horum os manusq; rebus sordidissimis aptæ atque assuetæ admoventur tremendis mysteriis, & adeò, ut sempiterna salus populi, qui dicitur Catholicus, sola pendeat ab impurissimis ac fœdissimis scortatoribus. Hi conficiunt Sacramenta, hi solvendi ligandiq; potestatem habent, hi soli psallunt Deo, quem adversarium habent & inimicum.*

Idem in cap. Abusus negligentiæ &c. *Non minor est Christiani nominis ignominia, nec crimen minus, quod exemplo Heliogabali ac instinctu Diaboli, Episcopi & Magistratus tolerant, imò ædificant ac protegunt spurcissimos fornices fœdissimæ Veneri consecratarum muliercularum &c. Verum ejusdem est impietatis concubinatus Sacerdotum & lupanar publicum, nec est utrobiq; dissimilis religio, nisi quòd hæc apparet venerabilior, altera sordidior. Hunc statum reperit cœlibatus, illum discursum invenit otium, neutrum thorus immaculatus. At jam pudere nos cœpit hujus politismi, & destrui cœperunt Heliogabalica multis in locis. Ephoros nondum pudet Cleropornia, nec forsan aliud perinde decet Collegia hieratica. Ponat Augusta Majestas super cor suum, ut utramque impunitatem, hoc est, ut quod malum est, de populo Christiano auferat, magnum mentis opus, quod prædicabit posteritas, quæ laus Homero judicatur non ultima.*

Henricus VIII. Angliæ Rex Cucullige-rorum cœnobia & Sacrificorum Collegia per venerabiles legum Doctores Thomam Leum, Ricardum Laytonum, Thomam Bedillum Archi-Diaconum Cornubiensem, Thomam Barthelotum Notarium publicum & alios visitari in suo regno curavit, ante extremam eorum dissolutionem, quæ fiebat Anno à Christi nativitate 1538. in quibus tanto numero reperti sunt scortatores, cinædi, ganeones, pedicones, puerarii, pæderastæ, Sodomitæ, Ganymedes, votarii tamen ac cœlibes omnes, ut in unoquoque eorum crediderís novam adesse Gomorrham. Liber eorum vocatur Breviarium compertorum in Monasteriis, Conventibus, Collegiis ex Regestis Anglicis circa Ann 1538. in quo inter alia recensetur. Quòd in Monasterio Bellensi, quod alio nomine Batel vocatur, Licestriensis Diœcesis, hi fuerint Sodomitæ in ipsa visitatione reperti, Johannes Abbas, Sicardus Salchust, Thomas Cuthbert, Guilhelmus Marche, Johannes Hattinge, Gregorius Champion, Clemens Westfelde, Johannes Gosse, Thomas Crambroke, Thomas Basyll, Johannes Hamfelde, Johannes Hietom, Clemens Grigge, Ricardus Tovye, & Johannes Austyn. Incontinentes, Thomas Lyver cum una maritata, & alia

& alia soluta, Thomas Crambroke cum eisdem ac pluribus.

In Ecclesia Christi Cantuariæ inter Monachos etiam Benedictinos hi quoq; reperiebantur Sodomitæ. Ricardus Godmersham, Guilhelmus Lichefelde, Christopherus Lamys, Johannes Goldwyston, Nicolaus Clement, Guilhelmus Canuston, Johannes Ambrose, Thomas Farlegli & Thomas Morton, Incontinentes Christopherus Lamys prædictus cum tribus conjugatis & Nicolaus Clement cum una soluta.

In Monasterio S. Augustini Anglorum Apostoli ejusdem urbis & Ordinis incontinentes isti inveniebantur. Johannes Abbas cum unâ tantùm, Johannes Langdon cum duabus, Johannes Langert cum unâ, Ricardus Compton cum unâ, Guiliehnus Reynesforth cum unâ, Guilhelmus Godmedston cum duabus, David Frankes cum una, Robertus Saltwode cum una, Laurentius Goldston cum unâ, Guilhelmus Mylton cum una, Johannes Schrewesbery cum una & Thomas Bathan Sodomita.

In Bathoniensi Monasterio inter alios plures Ricardus Lyncombe septem meretrices habebat, quatuor solutas & tres conjugatas, eratq; Sodomita, Guilhelmus Beuushon undecim scorta quoque habebat præter Sodomismi varium genus.

In Monkenfarlegensi Cœnobio Sarisburiensis Diœcesis Ludovicus Prior novem habuit meretrices & Conventus adhuc plures.

Ricardus Prior de Mayden Bradley quinque meretrices & sex spurios habuit.

Guilhelmus Abbas Bristollensis quatuor meretrices habuit, tres solutas & unam conjugatam. Thomas Abbas Abindonensis præter sororem naturalem, ex qua duas procreavit soboles, tres alias meretrices habuit, & hic pater multorum Sodomitarum fuit.

In Cœnobio de Schulbrede Licestriensis Diœcesis Georgius Walden Prior septem meretrices habuit, Johannes Standney septem, Nicolaus Duke quinque, Henricus Selwode duos, præter reliquos & reliquas. Johannes Blanke Prior de Permondsey viginti meretrices habuit.

Ut ad Sacrificulorum Collegia veniamus, in Castro Windesora Henricus Uvoduuarde Succentor plures meretrices habuit, Nicocolaus Vuhyden quatuor, Georgius Uuhitethorne quinque, Nicolaus Spoke quinque, Robertus Huue quinque, Simon Todde unam, Nicolaus Walker duas, Guilhelmus Wase unam, Robertus Dawyson sex, Petrus Bough multas & alii aliàs.

In Ecclesia cathedrali Licestria Johannes Champion Prebendarius de Waltam duas meretrices habuit, Guilhelmus Grosse maritatam unam, Thomas Parcker duas solutas, Ricardus Buffelde solutam unam, de qua suscitavit sobolem; Bartholomæus Cokisley solutam unam, Robertus Hunt plures, Thomas Gosse duas conjugatas, Johannes Hylle tredecim meretrices, Robertus More plures, Rogerus Bacham plures, Johannes Bedfelde plures & alii alias, inter quos etiam prædict. Rogerus Barham & Johannes Champion reperti sunt Sodomitæ.

Barlette olim in Galliis Prædicator in Sermon. fol. 262. col. 2. *O quot luxuriæ! ô quot Sodomiæ! ô quot fornicationes! Clamant latrinæ, latibula, ubi sunt pueri suffocati. Utinam haberemus aures apertas & audiremus voces puerorum in latrinis suffocatorum & in fluminibus! Ad omnes Diabolos talis modus faciendi. Taceo de adulteriis, stupris & incestibus peccatis etiam contra*

tra

tra Naturam. O Naturæ destructores, ô bestiis deteriores!

Anshelmus Archiepiscopus Cantuariensis primus ferè, cum id frustrà aliquoties tentatum fuisset à Britwaldo, Odone, Dunstano, conjugiis interdixit Anglorum Sacerdotibus, quod ait Henricus Huntingd. *quibusdam mundissimum visum, quibusdam periculosissimum, ne dum munditias viribus majores appeterent, in immunditias horribiles ad Christiani nominis summum dedecus inciderent.* Horum præsagium proximus statim annus confirmavit, qui nova decreta Anshelmo expressit *ad compescendas Sodomiticas libidines*, quæ in locum legitimi conjugii successerant, ut refert Balæus Cent. 3. qui idem Cent. 8. & 9. *multa monstra libidinum ab Henrico VIII. in perfossis Monasteriis inventa & detecta enarrat.*

Barbatia in c. At si Clerici de judic. refert, *quòd rustici quidam experientiâ ducti nolebant Parochum admittere, nisi concubinam haberet, quòd à cœlibe timerent uxoribus suis. Nullum enim unquam Clericum de frigiditate conquerentem se audivisse* narrat Johannes Andreæ ad Speculatorem tit. de Sponsal. §. 1.

Cùm quædam Concilia, referente Aventino Clericis concessissent *matrum & sororum cohabitationes*, ut de quibus nulla esse posset suspicio, postea compertum fuit, *cœlibatum Sacerdotum tam castum esse, ut nec matres, nec sorores inire dubitaverint*, ut testatur Speculator in tit. de Test. §. Proponitur.

De multitudine concubinarum testantur Nevizanus lib. 1. Sylv. nupt. n. 128. Joh. Faber Instit. de jure person. §. penult. inquiens. *Si verum est, quòd filii Episcoporum usque ad Sub-Diaconum sunt servi Ecclesiæ, Deus bone, quot essent hodie servi?*

Hieronymus Cardanus in lib. de Dæmonibus. *Franciscus Mirandula se agnovisse scribit, Sacerdotem Benedictum Bernam, ætatis annorum septuaginta quinque, qui annis plus quàm quadraginta cum Dæmone familiari sub forma fœminæ associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeò, ut astantes, qui nihil videbant, eum pro fatuo haberent. Vocavit autem illam Hermelinam, quasi mulier esset. Alium quoque Pinnetum, ait, nomine novi, qui ad octoginta & ampliùs annos pervenerat cum Dæmone alio, qui muliebri formâ videbatur, vocabatq́ eam Florinæ nomine, plus quadraginta annis Venereas voluptates exercuisse.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 23. *Videmus hoc decreto* (de cœlibatu Sacerdotali) *usque adeò castitatem & continentiam in Clero non confirmari, ut per illud ad omne libidinis & flagitii genus fenestra aperta esse videatur.*

Et postea. *Eò res jam rediit, ut vix centesimum invenias, qui ab omni commercio fœminarum abstineat, populus verò ita affectus est, ut Sacerdotis fornicatoris seu concubinarii ministerium, vel prorsus condemnet, vel leviùs æstimet, maritum verò Sacerdotem æquiùs ferat.*

Legatus Alberti Ducis Bavariæ in Concil. Tridentino publicè dixit, quòd *Sacerdotes plerique omnes Concubinarii sint*, quòd *Clerus propter nimis liberam atque notoriam libidinem infamis nunc sit.* Verba sic habent: *Clerus noster gulæ, libidinibusq́ indulget, ac quasi velint in contemtum Dei hominumq́ omni genere vitiorum se coopertum potiùs palàm agnosci, quàm minimâ aliquâ in re emendatum animadverti,*

verti, ut cætera Cleri vitia, quæ cum populo habet communia, taceantur, at certè libido illa nimis libera atque notoria, propter quam is nunc potissimùm infamis habetur, à plebe irritatoq; populo alienissima esse judicatur.

Et postea. *In proxima Visitatione per Bavariam facta tàm frequens Concubinatus repertus fuit, ut vix inter centum tres vel quatuor inventi sint, qui aut manifesti concubinarii non fuerint, aut clandestinè matrimonia non contraxerint, aut uxores palàm non duxerint.* (Extat hæc Oratio inter opuscula Andreæ Dudithii.)

Petrus Suavis lib. 6. Histor. Concil. Trident. pag. 616. *Augustinus Paumgartner Ducis Bojariæ Orator in sua ad Patres Concilii habitâ Oratione inter cætera retulit, hæresibus recipiendis occasionem dedisse impuram Cleri vitam & immania flagitia, quibus commemorandis supersedendum censeat, ne castis auribus pariat offensionem &c. Clerum propter libidinē ubiq; esse infamem, Magistratum politicum nullum tolerare civem Concubinarium, Concubinatum verò in Clero adeò esse frequentem, ut in centum Sacerdotibus vix tres quatuorve reperiantur, quos ea labes non attigerit, aut qui non clam aut palam matrimonium contraxerint. Inde fieri, ut in Germania Catholici castum matrimonium cœlibatui contaminato anteferant &c.*

Alphonsus Virvesius Episcopus Canariensis virulentiæ dictorum in Philippum Melanchthonem & universos Protestantes plurimùm quidem in suis, ita dictis Philippicis, indulget, interim cùm ad ea, quæ Augustana Confessio artic. 1. abusuum *de Sacerdotum vagis libidinibus* objicit, devenisset, ingenuè scribit Philipp. 19. *Hæc & alia id genus multa, utinam non tam verè, quàm petulanter objicerentur ab Adversariis!* (In Harm. Fabr. fol. 382.)

Baronius Ann. 1049. num. 10. memorat, *Petrum Damiani ad Pontificem Leonem IX. scripsisse librum, quem Gomorrheum inscripserit, eoq; quadripartita vitia carnis, quibus obrueretur Ecclesia, ut decuit, quàm potuit, honestè insinuaris.*

num. 11. subjicit literas Leonis ad Damianum, in quibus inter cætera sic loquitur: *Clerici, de quorum vita spurcissima flebiliter pariterq; rationabiliter tua prudentia disputavit, verè & omninò verè ad funiculum hereditatis ejus non pertinent.*

num. 15. de hoc libro addit. *Etsi visus sit Gomorrheus ille à Leone laudari, tamen quòd absque verborum obscœnitate obscœnitates illæ tantæ pertractari haud adeò potuerint, quin legentium aures castas offenderent, ut reverâ offendunt, Alexander Papa secundus callidâ arte illum ab eo surripuit, suoq; inclusit scrinio.*

(Ex eo facilè colligi potest, quantæ obscœnitates in Clero invaluerint, cùm absque obscœnitate illæ legi non potuerint.)

Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 8. artic. 6. pag. 954. adducit & approbat dictum Petri Ravennatis in sermone, quem habuit in Synodo Caminensi. *Videmus in plurimis Clericis, quòd teneant ita publicè concubinas sicut uxores, & publicè nutriunt filios &c. O quot miseri Clerici in Italia, in Francia, in Hispania & cæteris regionibus velociùs sagittâ currunt ad Tartareas oras propter incontinentiam &c. Gratias ingentes ago Deo meo, quia non permisit me Clericalem vitam ducere &c.*

Maluē

Malui potiùs in matrimonio vivere cum paucis reditibus, quàm amplissimos beneficiorum reditus possidere & incontinenter vivere.

12. Suffragantur etiam nostræ sententententiæ quædam hypotheses Adversariorum.

Primò agnoscunt, appetitum generandi per Naturam esse omnibus hominibus insitum, adeoq; *conjugium esse juris naturalis.* (Ex quo sponte sequitur, Sacerdotes per Constitutiones humanas non esse à conjugio arcendos.)

Pererius lib. 8. de Commun. rer. naturalium princip. cap. 16. pag. 480. *Appetitus generandi, qui cuilibet homini est naturaliter insitus & penitùs infixus, acerrimus & incitatissimus est, quiq; post labefactatam primi hominis scelere integritatem Naturæ multò vehementior & effrenatior existit.*

Gregor. de Valent. tom. 4. Operum Theol. in Thom. p. 2236. negat, *consensum parentum in nuptiis filiorum esse de necessitate, propterea, quia pertineat ad facultatem generandi naturalem, quæ solius filii sit, non patris, eaq; propter filiū posse sine consensu Patris validè de ea disponere* asserit, id, quod probat ex Thoma 2. 2. q. 104. art. 5. & tandem addit, *quòd pater non possit filium privare vitâ aut prohibere, quò minùs utatur aliquâ facultate naturali, ut, exempli gratiâ, ne unquam rideat aut comedat.*

(Si parens non potest nec debet impedire, quò minùs filius utatur facultate generandi, utpotè naturali, adeoq; à matrimonio abstineat, etiam Pontifex non poterit prohibere, quò minùs Clerici utantur facultate generandi, utpotè naturali, & conjugium contrahant.

Secundò, agnoscere coguntur, *Prophetas in Veteri & Apostolos in Novo Testamento* habuisse uxores.

(Cùm ergò illi nihilominùs Deo placuerint, & officio Ecclesiastico laudabiliter functi fuerint, utiq; conjugium non debet prohiberi Sacerdotibus.)

Index Expurgator. Hispan. pag. 169. & Index Exgurgat. Belgic. pag. 27. *Prophetas omnes uxores habuisse, ex Indice Chrysostomi deleatur.*

(Sed cur ex Indice expungunt, cùm textus extet disertus apud Chrysostomum Homil. 56. in Matth. *Prophetæ omnes & domos & uxores habebant, sicut Esaias & Ezechiël & eximius ille Moses, & nihil hinc virtuti eorum fuit impedimento?*)

Ambrosius Catharinus in Comment. Phil 4. v. 2. scribit, *in Brigittæ Revelationibus haberi, Paulum fuisse conjugatum,* (quo nomine Catharinum perstringit Tirinus Jesuita in Comm. 1. Cor. 9. v. 5.)

Bellarminus lib. de Clericis cap. 20. §. Ad locum. *Clemens Alexandrinus locum Apostolicum 1. Cor. 9. Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut cæteri Apostoli & fratres Domini & Cephas, exposuit de uxoribus Apostolorum.*

§. prox. præced. *Non est omninò certum, qui ex Apostolis uxorē habuerint, & qui non habuerint &c. Ignatius in Epistola ad Philadelphienses dicit, Petrum & Paulum & reliquos Apostolos fuisse conjugatos, excepto Johanne &c. Clemens quoque Alexandrinus lib. 3. Stromat aliquos Apostolorum & nominatim Paulum uxorem habuisse asserit.*

(Baronii figmentum, quòd *Epistolæ Ignatii nomen Pauli à posterioribus Græcis Clericis clam insertum sit,* Bellarmino non fuit probatum.)

Tertiò, statuunt unanimi ferè suffragio, *Conjugium esse Sacramentum.*

(Jam verò, qui ad Sacramentum aliquod recipiendum idoneus est, atq; id suscipere desiderat, non debet ab eo arceri. Ergò nec Sacerdotes à matrimonio sunt arcendi. Item. Sacramenta sibi invicem non repugnant. Matrimonium & Ordo ex hypothesi Pontificiorum sunt Sacramenta. Ergò sibi invicem non repugnant, sed in uno eodemque subjecto convenire possunt. In omni Sacramento propriè dicto confertur gratia, quia *Sacramenta instituta sunt ad sanctificandum*, inquit Bellarminus libro 1. de Sacram. in gen. cap. 9. §. Præterea, cur ergò gratiâ hujus Sacramenti Sacerdotes privant?)

Quartò, Bellarminus lib. de Clericis cap. 21. §. Adde etiam &c. sic scribit: *Melius est, carere perfectione virginitatis, quàm incidere in flagitia fornicationum.*

(Ergò illis, qui continentiæ dono præditi non sunt, sed periculo fornicationis propter ustiones obnoxii, non est imponenda lex de virginitate, sed permittendum conjugium. Jam verò multi ex Sacerdotibus continentiæ dono non sunt præditi, ut testatur experientia.)

Quintò, agnoscunt, legem cœlibatus Sacerdotum à gentilibus originem trahere: (meritò igitur abrogari debet.)

Siricius Epist. 4. in Prohibitione conjugii provocat ad gentilium consuetudinem. *Tollatur*, inquit, *hoc opprobrium, quod potest etiam jure gentilitas accusare.*

Alexander ab Alexandr. lib. 4. Genial. dier. cap. 17. *de Sacerdotibus Cybeles* literis prodidit, *quòd terra Samia testâ castrare se fuerint soliti.*

Sextò, Bellarminus de Clericis cap. 18. §. Probatur primò &c. sic scribit: *Si licuit jure divino Sacerdotibus habere uxores, quas ante Ordinationem duxerant, & eis uti more maritorum, cur, quæso, non licuisset etiam post Ordinationem ducere?*

(Jam verò ex Historia veteris Ecclesiæ & ex ipsomet quorundam Adversariorum suffragio probari potest, prius olim fuisse licitum. Alphonsus de Castro lib. 13. advers. hæreses, verbo Sacerdotium, hæres. 4. *In primitiva Ecclesia, qui uxorem duxerat, promovebatur ad Sacerdotium.* Ergò & posterius illicitum non erit. Bellarminus ipse lib. de Clericis cap. 19. §. Epiphanius &c. adducit verba Epiphanii hæresi 59. quæ est Catharorum. *At dices mihi, quibusdam in locis adhuc liberos gignere Presbyteros & Diaconos & Hypo-Diaconos. At hoc non est juxta Canonem*, scilicet Ecclesiasticum, ut patet ex præcedentibus, *sed juxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit.*)

Quid quod idem Bellarminus lib. ejusd. de Clericis cap. 21. resp. ad 5. Canonem Aliter dist. 31. sic scribit: *Hoc ipsum, videlicet quòd Sacerdotes post Ordinationem suam matrimonio ante Ordinationem contracto utuntur, etsi Romana Ecclesia non probat & abusum esse judicat, tamen permittit Græcis: & si errorem alium non haberent, facilè pax componeretur.*

(At si Ecclesia Romana hoc permittit, quomodo Siricius illos vocat *præceptores vitiorum & laxare frena luxuriæ*, qui Sacerdotibus usum conjugii concedunt? Item, si Ecclesia Romana hoc permittit Græcis, cur non solùm non permit-

permittit, sed etiam prohibet Latinis & in eis damnat? Si in Græcis est tantùm abusus, cur in Latinis censetur facinus remotione ab officio, imò morte dignum? Item, si Romana Ecclesia judicat legitimum post Ordinationem uxoribus uti, quod Espensæus lib. 1. de Contin. cap. 12. fatetur, cur non legitimum judicat, post Ordinationem uxorem ducere? quantum enim differunt, *uxore ante Ordinationem ductâ uti*, & *uxorem post Ordinationem ducere?*)

Septimò, idem Bellarminus lib. de Monachis cap. 38. §. Dices rursum &c. scribit, *Conjugium per se & ex Natura rei non repugnat Ordini sacro, sed ex solo decreto Ecclesiæ.*

(Ergò non peccant contra legem aliquam divinam, qui conjugium contrahunt in Ordine sacro constituti.)

Octavò, Gregorius de Valentia lib. 1. de Cœlibatu cap. 2. ex Concilii Ancyrani Can. 10. ostendit, *licuisse aliquando Diaconis ex dispensatione matrimonium contrahere post Ordinationem.*

(Hinc rectè infertur, quòd etiam post Ordinationem liberos genuerint, nam *connubia sunt propter filios*, inquit Augustinus quæst. Vet. & N. Testam. quæst. 49.)

Idem Gregorius de Valentia d. l. refert, *Gregorium Pontif. Sub-Diaconis Siciliæ concessisse uti uxorib. ante Ordinationem ductis*, quod recenset Bellarminus lib. de Cleric. cap. 18. §. Non esse.

(Si ergò licuit Sacerdotibus habere uxores, quas ante Ordinationem duxerant, & eis uti more maritorum, cur, quæso, non liceat etiam post Ordinationem uxores ducere, ut modò audivimus concludentem Bellarminum lib. de Clericis eod. cap. 18?)

Nonò, Canones veterem rigorem interdum posterioribus temporibus propter imbecillitatem hominum laxandum esse dicunt. (Ex quo principio August. Confessio art. 5. de conjug. Sacerd. deducit, rigorem legis de cœlibatu Sacerdotum esse relaxandum.)

c. Fraternitatis dist. 34. ex Pelagio Papa. *Quamvis multa sint, quæ in hujusmodi casibus observari Canonicæ jubeat sublimitatis autoritas: tamen, quia defectus nostrorum temporum, quibus non solùm merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur in omnibus manere censuram, & ætas istius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dignoscitur, ut ad Diaconatum possit provehi, temporum, ut dictum est, condescendentes defectui concessisse nos noveris.*

Appendix c. Requiritis caus. 1. quæst. 7. *Nisi rigor disciplinæ quandoque relaxetur ex dispensatione misericordiæ. Multorum enim crimina sunt damnabilia, quæ tamen Ecclesia tolerat pro tempore, pro persona, intuitu pietatis, vel necessitatis, sive utilitatis & pro eventu rei.*

c. Presbyter dist. 82. ex Concilio Gangrensi. *Presbyter, si fornicationem fecerit, quanquam secundùm Canones Apostolorum debeat deponi, tamen juxta autoritatem B. Sylvestri, si in vitio non perduraverit, si sua sponte confessus adjecit, ut resurgat, decem annis pœniteat &c.* in quem locum Glossator sic commentatur: *Dicunt hodie pro fornicatione neminem deponendum, nisi in ea perduret, & ideò, quia hodie fragiliora sunt corpora nostra, quàm erant.*

Idem Glossator in c. Qui admisit,

caus.15.quæst.6. *Minùs punitur aliquis propter fornicationem, quàm propter aliud crimen, quia pauci sine illo crimine inveniuntur.*

(At si in relaxanda fornicationis pœna tam liberales sunt, cur ad legem cœlibatus relaxandam tam sunt difficiles ac morosi? Fornicatio prohibetur *lege divinâ*, conjugium Sacerdotum duntaxat *humanâ*. Rigidiores ergò sunt in legibus humanis, quàm divinis.)

Decimò. Contarenus lib.4. de Sacrament. de Sub-Diaconis sic disserit: *Huic* (Ordini) *priscis temporibus non erat annexum votum continentiæ. Visum posterioribus fuit, cùm tangat vasa sacra Sub-Diaconus, pertinere etiam ad hunc Ordinem munditiam castitatis.*

(Hodiè verò Sub-Diaconis, utpotè in majoribus Ordinibus constitutis, matrimonio communiter interdicitur.)

Undecimò, Polydorus Virgilius lib.5. de rer. inventoribus cap.4. *Moses omnibus æquè conjugium concessit, ipsis etiam Sacerdotibus, ne naturali mulierum conjunctione privati, ad minùs licita temerè prolaberentur.*

(Atqui eadem causa locum habet in Sacerdotibus Novi Testamenti. Ergò propter eandem etiam Novi Testamenti Sacerdotibus conjugium concedendum.)

Duodecimò. Bellarminus lib. de Clericis cap.18. §. Non esse autem &c. scribit, *Romanam Ecclesiam Græcis permisisse Sacerdotibus usum uxorum, quas ante Ordinationem duxerant & Gregorium Magnum idem Sub-Diaconis concessisse.*

(Quicquid sit de conficta illa permissione Romanæ Ecclesiæ, Græca Ecclesia ab Apostolorum temporibus in hunc usque diem Sacerdotibus usum conjugii permittit, ut agnoscit Glossa in c. Cenomanensem dist.56. Gratianus ad c. Sors 26. quæst. 2. Espensæus de Contin. lib.1. cap.9. fol.690. oper. Ergò Romana Ecclesia idem Ecclesiis Germanorum permittere debet.)

Decimò tertiò. In vetustiori Ecclesia *contrahentes etiam post solenne votum non privati fuerunt Clericali habitu, sed ab officio ad tempus suspensi, nonnunquam etiam semoti retentis uxoribus.* Leo Imper. Constit 2. & 79. Canon Apostol. 25. Concil. Rom. sub Sylvestro cap.19. Vasquez in 3. Thom. Dispnt. 249. cap. 4. num. 34. Claudius Espensæus de Continent. lib. 1. cap.10.

(At hodiernis moribus & temporibus ejusmodi conjugia dissolvuntur.)

Decimò quartò. Andreas Fabricius in Judicio de 23. artic. August. Confess. ab initio in Harm. p.360. negat, *in dubium vocari, an liceat maritos & difficultatibus matrimonii implicatos ad Sacerdotium assumere.*

Cassander in Consult. artic. 23. fol. 988. oper. scribit, *de hoc neminem reluctari, cùm ea res exemplum habeat priscæ Ecclesiæ & ab Orientalibus omnibus Ecclesiis hùc usque servetur.*

(Atqui, si licet uxoratos ad officia Ecclesiastica provehere, utique conjugium non pugnat cum officiis Ecclesiasticis. Nec potest dari ratio, cur uxoratis ad officia Ecclesiastica pateat aditus, & constitutis in officiis Ecclesiasticis non pateat aditus ad conjugium?)

Decimò quintò. Vasquez in 3. Thom. Disput.

Disput. 249. cap. 4. num. 34. *conjugia post Ordinationem contracta, nec legis, nec voti Naturâ censet fieri posse irrita, quia matrimonii valor de jure divino, istorum autem obligatio solùm de jure humano tenet.*

(Errant igitur Pontificii, quando matrimonia post Ordinationem contracta vi legis Ecclesiasticæ censent esse irrita.)

3. Possumus etiam Bellarminum ex ipso Bellarmino oppugnare. Quæcunque enim argumenta profert lib. 5. de Rom. Pont. cap. 9. quibus probat, *non repugnare, Pontificem esse simul Principem spiritualem & temporalem alicujus provinciæ*, ea omnia pro Sacerdotum conjugio urgeri possunt.

Primò, producit exempla *Melchisedeci, Noahi, Abrahami, Isaaci, Jacobi, Mosis, Heli & Maccabæorum*, *qui fuerunt simul Principes & summi Pontifices.* At illi ipsi, atque adeò omnes summi Pontifices Vet. Testamenti DEO simul ministrârunt, & liberos ex conjugio susceperunt, id quod longè certius, quàm quod Bellarminus de illis asserit, cùm Noë, Abraham, Isaac, Jacob non rexerint, nisi amplas familias.

Secundò, affert quatuor rationes, quas totidem verbis contra Bellarminum retorquere possumus.

Prima ratio. Sacerdotium & conjugium non sunt contraria, sed utrumque bonum, utrúmque à Deo, utrumque laudabile & unum alteri servit. Ergò non pugnant inter se, sed simul in eodem possunt esse subjecto.

Secunda. Magis diversa sunt pax & bellum, quàm conjugium & Sacerdotium. At unus & idem Rex præest Senatui & exercitui, togatis & armatis. Ergò multò magis unus poterit simul esse maritus & Sacerdos, præesse simul domui & Ecclesiæ.

Tertia. Potest Pontifex universam Ecclesiam regere & longè latéque patentes regiones politico imperio premere & Christianis Principibus leges dare. Ergò multò faciliùs poterit Sacerdos parvam Ecclesiæ manum pascere & simul familiæ suæ præesse.

Quarta. Qui duxerunt uxores ex Episcopis, pii ac boni; & quæ nupserunt iis uxores, piæ fuerunt, ut de Patriarchis, Prophetis & Apostolis nihil dicatur. Ergò licitum est, quod illi fecerunt.

Denique, nisi facultas ducendi uxores reddatur Sacerdotibus, nullus erit finis scortationum, adulteriorum & libidinum, quibus referendis nec Dantes, nec Bocatius, nec Petrarcha sufficiet.

Notandum & illud, quòd idem Bellarminus lib. de Clericis cap. 19. §. Contra hos errores &c. sic scribat: *Probandum nobis est, votum continentiæ annexum esse Ordinibus sacris, ita ut nec ducere uxores, nec uxoribus antea ductis uti liceat post Ordinationem, positivo quidem jure, sed antiquissimo & æquissimo, & quod nullo modo expediat, ut hoc tempore relaxetur.*

(Non negat legem cœlibatus relaxari posse, sed negat *expedire, ut relaxetur.* Nec in universum negat expedire, ut relaxetur, sed tantùm *hoc tempore.* Ergò cœlibatus non est jure divino sacris Ordinibus annexus, quod tamen multi Pontificii asserunt, sed posset Pontifex legem

legem hanc relaxare. Quod autem expediat, ut relaxetur, patet ex illis, quæ dicta sunt membro 11. præcedente.)

4. Sed & dissensiones Pontificiorum nostram ex parte confirmant sententiam.

Primò, *cœlibatum jure divino mandatum & sacris Ordinibus annexum esse* docent Johannes Major in 4. sent. dist. 24. quæst. 2. in princ. ubi scribit, *majorem partem Theologorum Parisiensium in hanc sententiam inclinare*, Clichtovæus lib. de Continent. Sacerd. cap. 4.

Franciscus Turrianus lib. de Synodis. *Cùm tamen eadem sit lex continentiæ omnibus sacri Ordinis hominibus à Deo sancita.*

Et postea. *Est enim hæc divina & Apostolica traditio, non quidem ἄγραφος, ut plerique falsò putant, quanquam ne sic quidem minoris esset autoritatis, sed quò certior clariorq; res esset, ἔγγραφος scripta, sc. in Evangelio & Epistolis Pauli.* Idem repetit lib. 2. de dogm. charact.

Hûc referri potest, quòd Michaël Medina lib. 1. de Contin. cap. 47. suscipit probandum, *Evangelico Sacerdotio ex Natura ipsa Sacerdotii repugnare conjugium.* Distinguit tamen *contrarietatem*, aliam *formalem*, quæ fit ab ipsis rerum formis & essentiis, ut albi & nigri, frigoris & caloris, sicci & humidi: aliam *virtualem*, quæ à pugnantibus mutuò dissidentibusq; effectis, quomodo duæ formæ essentiales in eodem loco & subjecto repugnare dicuntur. Ipse autem disputat cap. 49. *repugnantiam conjugii & Sacerdotii non esse quidem formalem*; interim tamen addit cap. 50. *esse virtualem. Quòd si*, inquit, *matrimonium & Ordo sacer formali repugnantiâ, quæ ab essentiis desumitur, secum mutuò non pugnant, restat, ut virtuali, quæ ab effectuum contrarietate descendit, judicentur contraria, quoniam scilicet Ordinis sacri functionibus cum matrimonii & nuptiarum usu nullo pacto conveniat.*

Item Medina lib. 2. de Contin. cap. 7. *Ego, ut conjugia ante sacros Ordines assumta, eorumq; usum jure divino cum iisdem sacris Ordinibus pugnare non crediderim: ita conjugiorum post Sacerdotium, Diaconatum, Sub-Diaconatum contractorum usum divinæ prorsus existimo Institutioni contrarium.*

Alfonsus Virvesius contra Confess. August. artic. de Conjugio Sacerdotum. *Conjugium res est inferior Sacerdotio, ita ut à toto genere, quod ajunt, Conjugium Ordo profanus, Sacerdotium verò sacer habeatur. Ab Ordine ergò imo atque profano licet ascendere ad sacrum & sublimem, quis verò non videat, è converso haud æquè decentem esse regressum?*

Sed & Costerus in Enchirid. ad object. 11. *Matrimonium non est divino jure prohibitum Sacerdotibus. Ergò sine vitio licebit eis uxores ducere*; respondet, *negandum esse hujus argumenti antecedens.*

Contrarium docent plurimi ex Scholasticis & recentioribus Pontificiis, videlicet *non ex jure divino, sed ex solo Ecclesiæ decreto votum continentiæ sacris Ordinibus annexum esse.* Ita docent,

Lombardus lib. 4. sent. dist. 34. & 37.

Thomas 2. 2. quæst. 88. artic. 11. *Usus conjugalis interdicitur Sacerdotibus tantùm jure humano.*

Durandus lib. 4. sent. dist. 37. q. 1.

Cajetanus Cardinalis in Opuscul. tom. 1.

tom.1.tract.27. *Nullâ ratione probari potest, Ordinem solutis omnibus, legibus & stando tantùm his, quæ à Christo & Apostolis habemus, esse impeditivum matrimonii.*

Ibid. *Quòd Sacerdotium impedit matrimonium contrahendum, intelligendum est de congruo, quoniam nec ratione, nec autoritate probatur, quòd, absolutè loquendo, Sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quoniam nec Ordo, in quantum Ordo; nec Ordo, in quantum sacer, est impeditivus matrimonii.*

Dominicus Sotus lib.7. de just. & jure q.6. art.2. ut & q.5. art.3.

Albertus Piggius controv. 5.

Petrus à Soto in Confutat. Wirteb. Confess. & in Instit. Sacerd. lect.5. de matrimon.

Georgius Cassander in Consult. artic.23. p.989. *Nec audiendus est novus quidam in Italia dogmatistes* (in margine notatur Franciscus Turrianus sive Torrensis) *qui unus, contra omnium veterum & recentiorum Ecclesiasticorum Scriptorum sententiam, Cœlibatum Ordini sacro* ἰσιωδῶς, *hoc est, substantialiter, & lege divinâ adjunctum esse contendit, nec esse in potestate Pontificis, nec Ecclesiæ, ut conjugii usum Sacerdotibus permittant, non magis quàm furandi aut latrocinandi, atq; eo modo universam Ecclesiam, tàm Orientalem quàm Occidentalem, violati juris divini accusat; illam, quòd conjugium in Sacerdotibus hactenus observarit; hanc, quòd eam rectè facere judicarit.*

Claudius Espensæus libr.1. de continent. Sacerdot. cap.3.

Johannes Caspar Rulandus in locis tit. 16.

Alphonsus à Castro lib.13. advers. hæreses, verbo Sacerdotium hæresi 4. *Non ideò inussimus Lutherũ & ejus sequaces hæreseos notâ, quòd nos credamus, ex divina institutione esse necessarium cœlibatum ad sacrorum Ordinum susceptionem, quoniam in primordiis Ecclesiæ conjugatos legimus fuisse Sacerdotes. Nam conjugium non obest ex institutione divina Sacerdotio.*

Bellarminus lib. de Clericis cap. 18. *Non jure divino, sed humano duntaxat, prohibitum est conjugium Sacerdotibus, & proinde in hoc dispensari potest. Primò, non est de jure divino, ut conjugati, si ordinentur, ab uxoribus suis abstineant. Igitur neq; est de jure divino, ut Sacerdotes non ducant uxores. Nam matrimonium non pugnat cùm Ordinibus ratione essentiæ suæ, sed ratione officii seu exercitii conjugalis &c. Non esse autem jure divino prohibitum, ne Sacerdotes utantur uxoribus, quas duxerant ante ordinem &c. probatur apertissimè ex eo, quòd Ecclesia Romana multis jam seculis permisit Græcis Sacerdotibus usum uxorum, quas ante ordinationem duxerant, ut patet ex c. Cum olim de Clericis conjugatis. Secundò probatur, quia in tota Scriptura nullum tale extat præceptum. Nam in Testamento veteri Sacerdotibus licitum erat uxores ducere, in novo autem nihil hac de re Dominus locutus est. Tertiò probatur ex Concilio Ancyrano cap.10. ubi dicitur, posse Diaconos cum licentia Episcopi uxores ducere, etiam post susceptum Diaconatum. Ergò non est de jure divino, nec enim Episcopi in jure divino dispensant. Estq; hoc Concilium antiquissimum & confirmatum à Leone Papa dist. 20. can. de libellis. Accedat postremò, quòd Concilia & Patres in sequenti capite producendi passim testantur, hanc legem esse Ecclesiasticam, quod etiam legimus in Concil. Trident. sess.24. can.9.*

Similia occurrunt lib. de Sacram. matrim. cap. 21.

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 9. q. 5. punct. 5. §. Sed his argumentis, lib. de Cœlib. cap. 2.

Costerus in Enchirid. cap. 15.

Quidam mediam q. viam ingressi certis utuntur distinctionibus, vel certè ἐπαμφοτερίζουσι.

Almain 4. sent. dist. 37. *Quantum ad Diaconatum & Subdiaconatum, est solùm ex statuto Ecclesiæ; quia aliquando in talibus ordinibus contrahebant: & illi ordines non erant sacri: illi sacri vocabantur, quibus annexa erat castitas. Sed de Presbyteratu, utrum dirimat contractum & contrahendū ex solo statuto Ecclesiæ vel Christi; dicit Doctor, quòd secundū non videtur probabile. Ratio, in primitiva Ecclesia Sacerdotes erant uxorati, & hoc verum est: sed uxorati erant, antequam ordinarentur; & licuit uxorato ordinari & suscipere sacros ordines: sed utrū aliquando licuerit Presbytero contrahere, est difficultas. Et videtur, quod non, imò apud Græcos, in quibus Sacerdotes sunt uxorati, & quod plus est, mortuo sacerdote, uxor non potest ampliùs cū secundo contrahere. Ideò non est undiquaq; certum, an sit ex statuto Ecclesiæ vel Christi, quòd Sacerdos non possit contrahere. Multi Doctores tenent, quod est ex statuto Christi. Sanctus Thomas & Doctor in materia de voto dicunt, quod est solùm ex Statuto Ecclesiæ. Et videtur multum probabile, quòd est solùm ex Statuto Ecclesiæ, quòd Presbyter in sacris non potest contrahere.*

Secundò, Bellarminus lib. de Clericis cap. 18. & 19. statuit, *Cœlibatum jure quidem humano, sed tamen Apostolico sacris Ordinibus annexum esse.*

Gregorius de Valentia lib. de Cœlib. cap. 3. *Lege planè Apostolicâ hoc esse factum.*

Contrarium probatur ex Gratiano c. Sors caus. 26. q. 2. *Copula Sacerdotalis nec legali, nec Evangelicâ, nec Apostolicâ autoritate prohibetur,*

c. Cùm igitur caus. 35. q. 1. *Ecclesia post Apostolica instituta quædam consilia perfectionis addidit, utpote de continentia Ministrorum.*

Cusanus Cardinalis Epistol. 2. *Consequenter in Nov. Testam. visum est post aliquot tempora irrationale fore, quod in sacris Ordinibus existentes contraherent.*

Cajetanus Cardinalis tom. 1. opuscul. tract. 27. *Diu licuit in Ecclesia Orientali contrahere post ordinationem.*

Alphonsus à Castro lib. 13. adversus hæreses, verbo Sacerdotium hæresi 4. *In primitiva Ecclesia observatum est, ut qui uxorem duxerat, promoveretur ad Sacerdotium, non tamen requirebatur ab eo, qui promovendus erat, ut priùs uxorem duxisset.*

Et postea: *Hæc consuetudo, juxta quam matrimonio alligatus promovebatur ad Sacerdotium, invaluit usque ad tempora Concilii Niceni, in quo, ut fertur, generali decreto statutum est, ne aliquis uxorem habens consecretur Sacerdos. Quod statutum, cùm ab aliquibus minimè, ut decebat, observaretur, Siricius Papa, qui parùm post prædictum Concilium Nicenum Ecclesiæ Universali præfuit, de hac re illos acerbissimè reprehendit. Decretum Concilii Niceni cùm non inveniatur, ideò hic non est insertum. Multa enim illius Concilii decreta, teste Isidoro,*

dono, per incuriam aut fortè Arianorum malitiam deperdita sunt.

Claudius Espensæus in Comment. Tit. 1. *Multis annorum Centuriis post Apostolos Ecclesia primitiva defectu cœlibum Sacerdotes habuit maritos.*

Franciscus Costerus in Enchirid. tractat. de Cœlib. *Antiquissimis Ecclesiæ temporibus viventibus adhuc Apostolis & post Apostolos aliquot adhuc annos admissi adhuc ad sacros Ordines fuerunt viri conjugati, non quidem promiscuè, sed electi, qui unicam tantùm duxissent uxorem, eamq; virginem.*

Quinimò contrarium probari potest ex ipso Bellarmino. Is namque in cap. 21. resp. ad ult. ad c. Cùm igitur caus. 35. q. 1. respondet, *sensum ejus esse eum, quòd Ecclesia imposuerit Clericis continentiam præcepto servandam, quæ aliàs qui solùm erat consilium perfectionis.* Quærimus ex Bellarmino, quid per *Ecclesiam* h. l. intelligat? Certè *Apostolos* intelligere nequit, quia Gratianus disertè dicit, *Ecclesiam post Apostolica instituta quædam consilia perfectionis addidisse.* Fateri igitur cogitur, Apostolorum tempore cœlibatū fuisse in libertate adhuc positū, sed à sequētis temporis Ecclesiâ præcepto Clericis fuisse impositum.

Tertiò, Melch. Canus lib. 3. Loc. Theol. cap. 96. scribit, *Professionem Monasticam, cœlibatum Sacerdotalem ex traditione habemus.*

Contrà verò Bellarminus lib. de Clericis cap. 19. multa adducit *Scripturæ dicta*, ex quibus probare conatur, Sacerdotes oportere esse cœlibes.

Quartò, de Jodoc. Clichtoveo sic scribit Bellarm. lib. de Clericis c. 18. §. 2. *Clichtovæus lib. de cōtinentia Sacerdotū, duo dicit, quæ nescio, an inter se benè cohæreant. Unum est, de jure divino esse, ut qui est sacris Ordinibus initiatus, non possit uxorem ducere, neq; in hoc ullam dispensationem cadere posse. Alterum est, eos, qui uxores duxerunt, non posse sacris Ordinibus initiari, nisi deinceps continere velint, esse præceptum Ecclesiæ, & à Siricio Papa primùm editum, neq; unquam ab Ecclesia Orientali receptum fuisse. Itaq; licuisse in tota Ecclesia Sacerdotibus uti uxoribus, quas ante ordinationem duxerant, usque ad tempora Siricii; in Ecclesia autem Orientali & nunc licere & semper licuisse.*

Quintò, idem Bellarminus lib. de Clericis cap. 19. §. Ex hac &c sic scribit: *Errant Clichtovæus & alii, qui putant, legem continentiæ impositam Clericis primùm à Siricio. Nam Clemens, Origenes, Eusebius, Epiphanius & aliqua Concilia citata antiquiora sunt Siricio.*

At Clichtoveo consentit Glossa Juris Canonici c. Cùm in præterito dist. 84. in verbo, Antiquitas. *A tempore Siricii vocat antiquitatem.*

Sextò, Bened. Justinianus Disp. 3. de Paulo Apost. cap. 3. f. 56. sic disserit: *De Pauli continentia non modò non hæreticis cum Catholicis, sed nec inter ipsos quidem Catholicos convenit. Etenim Clemens Alexandr. lib. 3. Strom. paulò ante medium asserit, fuisse connubio astrictum, & eum secuti sunt Eusebius lib. 3. Histor. cap. 24. aliàs 30. Nicephorus lib. 2. cap. 44. Hist. & recentiores quidam* (Cajetanus & Catharinus in cap. 4. Epist. Philip) *qui falsò affirmant, id in sancta Brigitta Revelationibus haberi, cùm potius ex illis contrarium deprehendatur.*

Septimò. Costerus quando disputat *Sacerdotem graviùs peccare, si uxorem ducat, quàm si scortetur, causam arcessit à voto* in Enchirid. cap. 15. prop. 9. Bellarm. etiam dispu-

disputat lib. de Clericis cap. 18. *Votum optimâ ratione esse ordinibus sacris annexum.*

Contrà verò Scholastici disputant, Almainus lib. 4. sent. dist. 37. *Ponitur opinio, quæ semper mihi visa est probabilior, quòd Presbyter non possit contrahere, hoc non est, quia vovet solenniter: quia si vovet, hoc est interpretativè solùm: sed hoc ideò est, quia Ecclesia illegitimat.*

Petrus Aquilanus ibid. *Dico ergò, quòd non est propter votum continentiæ annexum Ordini sacro, sed est ex hoc, quia Ecclesia facit talem personam simpliciter illegitimam ad matrimonium contrahendum.*

Petrus de Palude ibid. *Non ratione voti annexi, sed statuti Ecclesiæ.*

Octavò, quidam putant, legem cœlibatus esse prorsus indispensabilem.

Michaël Medina lib. 5. cap. 97. quosdam indicat, qui existimarint, *Ecclesiasticam potestatem hac in parte nihil quicquam posse.*

Quidam verò distinguunt *inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam.*

Andradius lib. 10. Orthodox. Explic. *Satis puto ex veteribus Conciliis constare, non eundem fuisse Orientis & Occidentis morem. Nam cùm nulla extet à primis illis Universalibus Synodis eâ de re lex lata, divinoq; præcepto Sacerdotibus uxorum usus non sit prohibitus, licuit sanè provincialibus Synodis varias ac diversas leges condere, ex quibus regionum mores atq; instituta luculentissimè aucupari licebit. Quæ si evolvas, perspicuum sanè fiet, Ecclesiæ Occidentali familiarem atq; sacrosanctum fuisse Sacerdotum Diaconorumq; cœlibatum, Ecclesiam verò Orientalem suis Sacerdotibus uxorum usum permisisse.*

Quidam concedunt, Pontificem in casibus particularibus posse dispensare.

Alphonsus Virvesius Philip. 19. *Quem legitimus scrupulus angit & excruciat, si omnibus, quæ prudentia fert, seriò ac fidei ardore tentatis, viderit se non posse continere, confidenter ego illi auderem consulere, ut non propriâ autoritate, quæ potiùs esset temeritas, sed summi Pontificis indulgentiâ saluti suæ per matrimonium prospiceret.*

Martinus Peresius de tradit. part. 3. *Videor mihi, si quæstio sit de præsentibus Sacerdotibus, qui jam cœlibatus votum emiserunt, non universaliter legem cœlibatus posse relaxari. Nam multi sunt inter eos, qui maturâ deliberatione voto se adstrinxerunt, & nonnulli, qui nō magnâ cū difficultate votum possunt adimplere: & qui hodiè fragilis est, crastinâ die per Dei gratiam fortis redditur & ad implendum promissum potens. Et esto, quòd sine difficultate non possit, quid tum? &c. Quòd si non adverterunt nec maturâ deliberatione se astrinxerunt, videat Romanus Pontifex, qui circa hæc solet dispensare, quid agendum sit de particularibus. Cæterùm legem manere oportet intactam, pro iis qui jam cœlibatui se adstrinxerunt.*

Quidam legem ipsam cœlibatus à Pontifice posse tolli judicarunt, quinimò utile esse eandem abrogari.

Sic Æneas Sylvius, postea Papa Pius II. lib. 2. Comment. de gestis Concilii Basileensis. *Fortassè non esset pejus, Sacerdotes quamplures uxorari, quoniam multi salvarentur in Sacerdotio conjugato, qui sterili in Presbyteratu damnantur.*

Et apud Platinam. *Sacerdotibus magnâ ra-*

ratione sublatas nuptias, majori restituendas videri.

Plura hujus generis adduximus superiùs.

Nonò, in Concilio Tridentino de matrimonio Clericorum variârunt Patrum sententiæ. *Una pars dicebat, utcunq; inter Ecclesiam Orientalem & Occidentalem non conveniret, quòd hæc ad Sacerdotium & sacros Ordines non nisi cœlibes admitteret, illa etiam conjugatos; nullam tamē unquam Ecclesiam concessisse, ut Sacerdotes uxores ducerent; atq; hoc per traditionem Apostolicam, non ratione voti, aut ullâ constitutione Ecclesiasticâ obtinuisse. Atq; adeo pro hæreticis omninò cōdemnandos eos omnes, qui dicerent, licere Sacerdotibus conjugia inire, sine ulla restrictione ad Occidentales & absq; mentione aut voti aut legis Ecclesiasticæ. Et hi non concedebant, posse ob quamcunq; causam dispensari cum Sacerdotibus de matrimonio.*

Altera pars asserebat, duobus hominum generibus matrimonio interdictum & duas diversas ob causas. Secularibus Clericis propter ordinem sacrum, legemq; Ecclesiasticam; Regularibus propter votum solenne. Prohibitionem matrimonii ob constitutionem Ecclesiæ à Pontifice Romano auferri posse, & tametsi ea fixa maneat, Pontificem dispensare de ea posse. Citabant exempla eorum, quibuscum dispensatum fuerat, & usum antiquitatis, ut si Sacerdos uxorem duxisset, non dirimeretur matrimonium, sed ille à Ministerio tantùm removeretur, quod usq; ad tempus Innocentii II. constanter observatum. Is enim primus omnium Pontificum constituit, ut id matrimonium pro nullo haberetur &c. Petrus Suavis Lib. 7. Hist. Concil. Trid. p. 792.

Exceptiones Adversariorum. 1. Quando conjugium Sacerdotum probamus ex verbis Apostoli 1. Tim. 3. v. 2. *Oportet Episcopum unius uxoris esse maritum*, excipiunt primò, *sensum esse, quòd Episcopus debeat esse unius Ecclesiæ Pastor.*

Sed 1. Salmeron in Comment. illius loci docet, *hanc explicationem non esse solidam nec ad mentem Apostoli: Solent*, inquit, *detorquere disputantes contra eos, qui plures Ecclesias cathedrales, aut plura beneficia curam animarum habentia ambiunt. Verùm hoc minimè solidum est, & verbis Apostoli minùs congruit: hoc enim mysticum est & bonum sensum habet: sed non est ad mentem Apostoli.*

2. Benedictus Justinianus ibid. *Aliena prorsus censeri debet eorum interpretatio, quam meritò Hieronymus & Theophylactus confutant.*

(Verba Hieronymi in Epist. ad Oceanum sic habent: *Quidam coactè interpretantur uxores pro Ecclesiis, viros pro Episcopis debere accipi. Et hoc in Nicena quoq; Synodo à Patribus esse decretum, ne de alia ad aliam Ecclesiam Episcopus transferatur.* Theophylacti verba in Comment. h. l. hæc sunt: *Pleriq; etiam, inconsideratiùs tamen, affirmant, de Ecclesia hæc dixisse Apostolum, tanquam enixè prohibeat, ab Ecclesia esse ad Ecclesiam transeundum, quod adulterium esse dictitavit.*)

Secundò excipiunt, *unius uxoris virum intelligi, qui unam uxorem habuerit, non habeat*, cujus expositionis autorem laudant Hieronymum lib. 1. adv. Jovinian. Tirinus Jes. in h. l. Atqui agnoscunt ipsimet Pontificii Interpretes, ea quæ de mulieribus v. 11. subjungit Apostolus, de *uxoribus Episcoporum & Diaconorum* esse accipienda.

 2. Ca-

1. Cajetanus in h. l. *Mulieres, pro uxores, procul dubio Episcoporum & Diaconorum.*

2. Guillaudus ibid. *Sermonis tenor declarat, Paulum loqui de uxoribus Episcoporum & Diaconorum. Siquidem Paulus hìc non instituit universum populum, sed Episcopum cum sua familia & clientela, quam vult totam esse illibatam.*

3. Emanuel Sa ibid. *uxores, scil. Episcoporum & Diaconorum.*

4. Salmero ibid. *Præstantior videtur interpretatio D. Thomæ, & Petri Lombardi & Glossæ interlinearis, qui hæc de uxoribus Episcoporum & Diaconorum accipiunt.*

5. Benedictus Justinianus ibid. *Eorum mihi sententia ad mentem Pauli pronior videtur, qui de Episcoporum & Diaconorum uxoribus explicant: nec enim dubito, ut Græci Codices apertè docent, mulieres quarto casu dixisse Paulum, quasi pendeat à superiori participio, habentes.*

6. Franciscus Turrianus in annot. in 2. cap. 1. Constit. Clementis. *Idem requirit ab eorum uxoribus. De uxoribus enim eorum loquitur Paulus, cùm ibidem, postquam dixit de Sacerdotibus & Diaconis, subjungit, mulieres similiter pudicas, sobrias, ut ex hoc loco Apostolicæ doctrinæ tanquam interprete intelligi potest.*

7. Cornelius à Lapide in h. l. *Optimè Thomas, Lombardus, Hesselius & alii accipiunt de uxoribus Diaconorum, quas post ordinationem retinebant Diaconi æquè, ut Episcopi, sed earum usu abstinebant, unde pro mulieres Græcè est γυναῖκας, quod tàm uxores, ut vertit Vatablus & Erasmus, quàm mulieres significat.*

8. Estius in h. l. *Probabilius est, ut de uxoribus Episcoporum & Diaconorum hæc pars accipiatur. Cùm enim eos uxoratos admittat, putavit etiam de uxoribus præcipiendum, quales esse debeant, quemadmodum & de filiis præcepit. Nam sicut arcendus est ab Episcopatu, qui propter filios malè audit: ita & qui propter uxorem, si vel impudica sit, vel obtrectatrix, vel vinosa, vel non probæ fidei. Sic exponunt post glossam interlin. Petrus Lombardus, Aquinas, Cajetanus, aliiq; neoterici.*

(Ergò τὸ εἶναι δεῖ καινοῦ ex præcedentibus repetendum, ut sit sensus: *Oportet Episcopum esse unius uxoris maritum.* Quid enim possunt nocere, quæ olim fuère, non autem amplius sunt uxores? quis legitimam dicat exceptionem adversus eligendum in Episcopum, fuisse olim illi uxorem fidei haud satis probæ? Inde Leo Epist. 95. fuisse aut esse conjungit. *Dicente Apostolo,* inquit, *ut inter alias electionis regulas is Episcopus ordinetur, quem unius uxoris virum fuisse aut esse constiterit, tam sacra semper habita est ista præceptio, ut etiam de muliere Sacerdotis eligendi eadem intelligatur servanda conditio.* Et c. Postremo dist. 26. citatur dictum Ambrosii: *Qui sine crimine unius uxoris est vir, tenetur ad legem Sacerdotii suscipiendi.* Non intelligi eum, qui unam tantùm uxorem *habuerit*, sed qui unam tantum *habeat*, patet tum ex voce, quæ in præsenti effertur δεῖ εἶναι, εἴ τις ἐστὶ; tùm ex re, 1. quia habuisse plures uxores successivè non facit ἐπίληπτον & ἔγκλητον nisi Montanismus valeat. 2. vir non dicitur habere uxorem, quæ est mortua Rom. 7. v. 2. & 3. Johan. 4. v. 17. & 18. 3. Etiam graviora crimina, si quis ob ea doleat & se emendet, hominem à Sacerdotio non arcent. Sic c.

Fra-

Fraternitatis tuæ dist.34. *permittitur Diaconus fieri, qui post mortem uxoris de ancilla habuerit filios.* Cornel. à Lapide in 1.Tim.3. testatur, *etiam scortatores & adulteros, si se emendent, non repelli à Sacerdotio.* Quis verò non statuat, multò tolerabiliores esse *digamos*, h. e. qui successivè duas habuerunt uxores, qui rectius dicuntur deuterogami, scortatoribus & adulteris!)

Tertiò excipiunt, *intelligendos esse eos, qui à suis abstinebant uxoribus.*

Resp. 1. Salmero *tantum probabile hoc esse* fatetur, cùm non possit evidenti aliquo argumento probari. *Credibile tamen est*, inquit, *& valde probabile, eos, qui è conjugio promovebantur ad Sacerdotium, nullam prorsus cum uxoribus commixtionem habuisse.* Claud. Espens. lib.1. de continent. cap. 8. *Unde indubia istæc certitudo, quod Apostoli conjuges à toro rejecerint.*

(At quâ ratione hoc fit credibile, cùm nec Christus nec Apostoli tale quid instituerint, inde etiam quidam concedunt, *temporibus Apostolorum licitum fuisse Sacerdotibus matrimonium, postea verò lege Ecclesiasticâ ipsis prohibitum*, ut superius vidimus, id quod nostræ sententiæ confirmandæ sufficit.)

2. Hac ratione Apostoli suis mandatis directè contrarium fecissent, 1. Cor. 7. v. 5. *Ne fraudate alter alterum, nisi si quid ex consensu ad tempus.*

Quartò excipiunt, *in prima illa Ecclesia infantia Apostolos coactos fuisse, ut in Episcopos vel Sacerdotes viros quosdam uxoratos prudentes & sapientes eligerent, quod hominum virginum ad Ecclesiæ gubernationem aptorum numerus non sufficeret.* Bailius in Catech. controv. tract. 2. q. 24.

Resp. 1. Fingitur hoc absq; fundamento. Christus paucos extra conjugium viventes ad Apostolatũ elegit, neq; tamen ad id cogi potuit. Cùm n. omnium hominum corda in manu sua haberet, facilè, si voluisset, duodecim cœlibum animos, ut sese sequerentur, permovisset. Potius igitur hac electione Tyrannidem prævisam prævenire voluit, simulq; ostendere, non minus sacrorum munerum capaces esse conjugatos, quam cœlibes.

2. Relinquitur interim, quòd Apostoli ad Episcopatum homines in conjugio versantes admiserint, ac proinde per Canones Apostolicos conjugium & Episcopatum in uno subjecto posse consistere.

Quintò excipiunt, *ab Apostolo non prohiberi polygamiã, qualis apud Judæos vigebat, quia plures simul uxores ducendi consuetudo tum non amplius locum habuerit, sed publicis Imperii legib. jamtum fuerit prohibita.*

Resp. 1. Quæ hæc consequentia. Polygamia simultanea fuit legibus Imperatoriis prohibita. Ergò ab Apostolo non fuit prohibita? Ebrietas, adulterium, homicidium &c. itidem legibus civilib. prohibita, & tamẽ eadẽ Apostolos prohibet.

2. Scalig. in notis ad N.T. *Judæi eo tempore, ut ex Josepho discimus, aut plures uxores ducebant, aut uni cõcubinas super inducebãt, ut hodie Judæi sub Turcico Imperio viventes. Paganos v. concubinas superinduxisse, si coner probare, abutar otio meo. Eas etiam postquam Christo nomẽ dederant, nõ dimittebant, adeò ut vetustissimi Canones Græci à Tilio editi nõ admittant Christianismum hominem ad Diaconatum, qui concubinam domi aleret. Paulus ergò rejicit hominem à munere Ecclesiastico, qui duas uxores haberet, ut Judæi neophyti, aut qui uxorem & concubinam, ex paganismo Christum profitentes.*

3. Bel-

3. Bellarminus ipse fatetur de Cleric. cap. 23. §. Altera ratio &c. ut & Cornelius à Lapide in 1. Tim. 3. *leges istas civiles, quas allegare potuit, esse Apostolicis temporibus posteriores*, & res ipsa demonstrat esse latas à Juliano Apostata l. 1. ff. de his qui notantur infamiâ. Ann. Christi 363. Diocletiano & Maximiano l. Neminem C. de incest. nupt. Anno circiter 300. Valeriano & Gallieno l. Eum qui Ad leg. Juliam de Adult. Ann. Christi 260.

4. Baronius Ann. 58. concedit, *polygamiam adhuc tempore Christi apud Judaeos usitatam fuisse*.

5. Si verum est, quod Bellarminus dicit lib. 2. de Concil. cap. 8. ad 4. *In Concilio NeoCaesariensi vetitos esse Presbyteros, ne secundarum nuptiarum conviviis interessent, quando quis duas simul uxores duxisset, atq; hoc à Glossa in c. De his qui 31. q. 1. rectè animadversum esse*, utique seculo post Christum natum quarto etiam inter Christianos quosdam polygamos fuisse apparet, id quod Espensaeus Comment. in 1. Tim. 3. fol. 46. fatetur.

Excipiunt sextò, *locum hunc Apostolicum esse parallelum alteri 1. Timoth. 5. v. 9. ubi unius mariti uxor non possit intelligi, quae duos simul maritos habuerit, cùm hoc nunquam fuerit licitum, sed quae totâ vitâ unius tantùm mariti conjux fuerit*. Tirinus in h. l.

Resp. 1. nulla est consequentia. Non fuit unquam licitum, ut foemina duorum simul maritorum esset conjux. Ergò non fuit factum, nec ab Apostolo prohiberi necessarium.

2. Foeminas pluribus maritis mistas tanquam consuetudinem Romanae gentis insectantur. Seneca de benef. cap. 16. Coelius apud Ciceron. lib. 8. Epist. famil. 7. Juvenalis lib. 2. Satyrâ 6.

Excipiunt septimò, *solum Theodoretum sic interpretari, quòd Episcopus non debeat duas κατὰ ταυτὸ habere uxores*. Bellarm. de Clericis cap. 23.

Resp. Imò verò etiam Chrysostomus, etiam Theophylactus ex sua mente sic interpretantur. Claudius Espensaeus in 1. Tim. 3. fol. 46. *Ne putes, commentum hoc Graecanicum esse, sic quoq; disserit Hieronymus, sed juxta vulgi, quòd ait, proverbium malo nodo malum quaerens cuneum. Ex Judaeis*, inquit, *in Epist. ad Oceanum, erat Apostolus. Prima Christi Ecclesia de Israël reliquiis congregabatur. Sciebat lege concessum, & exemplo Patriarcharum ac Mosis familiare populo, in multis uxoribus liberos spargere, cujus etiam licentia Sacerdotibus patebat arbitrium. Praecepit ergò, ne eandem licentiam sibi Ecclesiae vindicent Sacerdotes, ne bina pariter & trina sortiantur conjugia, & ut singulas uno tempore uxores habeant*. Idem Espensaeus, *Postea insectatur suum quendam complicem, hominem valde literatum, quòd senserit, toleratam esse in Christianis Laicis ab Apostolo polygamiam simultaneam, tantùm id, quod in aliis ferebat Apostolus, Sacerdotibus interdixisse &c.* postea addit. *Ultimam hanc expositionem probare videtur, quisquis Hieronymi nomine de septem gradib. Ecclesiae scripsit. Observat*, inquiens, *omnia Episcopus, si unius mulieris vir est, id est, suâ tantùm carne contentus, alieni corporis illecebras non requirat*. Ubi notandum, Bellarmin. de Script. Eccles. Epistolam hanc sub Hieronymi nomine *de septem gradibus Ecclesiae* scriptam non rejicere, quin & Gregorium de Valentia eam pro *communione sub una specie* citare lib.

lib. de legitimo usu Eucharist. cap. 8. fol. 495.

Exceptio 2. Quando ex 1. Tim. 4. v. 2. urgemus, *prohibitionẽ matrimonii esse doctrinam Dæmoniorum*, primò excipit Bellarminus de Clericis cap. 20. *Ecclesiam non simpliciter prohibere Clericis matrimonium, sed sub conditione, si velint esse Sacerdotes.* Verùm Vasquez tom. 4. in p. 3. Disp. 249. c. 6. agnoscit, hanc responsionem esse insufficientem. *Cùm hanc*, inquit, *conditionem postulare sit deinde prohibere ordinato id, quod ei antea liberum erat, non videtur omninò hoc modo argumento satisfieri.* Certè ipsi Canones disertè vocant *prohibitionem & interdictum.* c. Cenomanensem dist. 56. *Coniugia Sacerdotibus ante prohibitionem ubiq; licita erant.* c. Sors non est caus. 26. q. 2. *Copula Sacerdotalis vel consanguineorum nec legali nec Evangelicâ vel Apostolicâ autoritate prohibetur, Ecclesiasticâ tamen lege penitùs interdicitur.* Hardingus in Confutatione Apolog. Anglicanæ cap. 8. *Legat, qui volet, Epistolam Siricii ad Himerium, Epistolam Innocentii secundam ad Victricium, tertiam ad Exuperium; & cùm satis hos locos expenderit; Papas hos sanctos eadem ratione ministris Ecclesiæ matrimonii usum interdixisse intelliget, quâ Mosaicæ legis Sacerdotibus, cùm redirent vices operandi sacris, intra sua cujusquam limina pedem inferre vetitum erat.*

Secundò excipiunt, *notari eos, qui coniugium absolutè damnant ac primis Ecclesiæ temporibus vixerunt, Saturninum, Marcionistas, Encratitas, Manichæos &c. qui nuptias tanquam à Dæmone inventas damnaverunt.* Tirinus Jes. in h. l.

Resp. 1. Lyranus disertè addit, *Apostolum loqui potißimè de iis, qui circa tempora Antichristi falsis doctrinis seducent.*

2. Justinianus in paraphr. *Denunciat fore, ut in sequentibus ac penè postremis temporibus veniant &c.*

3. Bellarminus fatetur, *per verba, in novißimis temporibus, significari totam ultimam ætatem à Christo usque ad judicium.*

(Quotquot ergò prohibent matrimonium, quocunque demum tempore vivant, ab Apostolo perstringuntur.)

Tertiò; *Apostolum loqui de absoluta & simplici prohibitione conjugii absq; ulla exceptione in omne tempus & in omne genus personarum.*

Resp. Pontificii concedunt, his verbis etiam perstringi *Manichæos, Encratitas &c.* At hi *in auditoribus suis* conjugium tolerabant, *in electis* tantum prohibebant.

(Adde quòd Apostolus conjungat *prohibitionem ciborum & conjugii.* Quis verò unquam fuit inventus hæreticus, qui omnes cibos in omne tempus omnibus Christianis prohibuerit?)

Exceptio 3. Quando urgemus locum Apostolicum 1. Cor. 9. v. 5. *An non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi &c.* excipiunt Bellarmin. d. l. Salmero, Justinianus, Tirinus Jesuitæ in 1. Cor. 9. *Apostolum non loqui de uxoribus, sed de piis fœminis, quæ sequebantur Apostolos & eis ministrabant.* Verum c. Omninò dist. 31. ex Leone IX. Pont. Rom. dictum illud accipit *de uxoribus Apostolorum.* Idem statuunt Laurentius Valla & Vatablus.

Confer Append. hujus articuli memb. 3. §. 6.

Exceptio 4. Quando urgemus locum Apostolicum 1. Cor. 7. v. 2. *Propter fornicationem habeat unusquisq; uxorem suam*, & ex eo demonstramus, *Sacerdotes propter periculum fornicationis non esse à conjugio arcendos*, 1. excipiunt Bellarm. de Cleric. cap. 21. Salmeron in Comm. Alphonsus de Castro adv. hæreses de Sacerdotio hæresi 4. Staplet. in Antid. illius loci, Jac. Tirinus Jes. in Comm. 1. Cor. 7. *Apostolum loqui de conjugatis, qui cum in paganismo uxores duxissent post conversionem ad fidem dubitabant, an uxoribus uti deberent.*

Contrarium statuit Thomas in Comment. illius loci, ubi super verba, *propter fornicationem habeat unusquisq; uxorem suam*, sic annotat. *Apostolus primò instruit eos, qui non sunt matrimonio juncti, utrum sc. debeant matrimonium contrahere. Circa hoc duo manifestat. Primum quid est per se bonum, deinde quid sit necessarium. Primum ostendit in illis verbis. Bonum est mulierem non tangere; alterum in sequentibus, propter fornicationem &c. Considerandum est, quòd in detestatione fornicationis, contra quã Apostolus scripserat, quidam non habentes zelum secundum scientiam in tantum procedebant, quòd etiam matrimoniũ condemnabant, quia hoc Corinthiis fidelibus durum videbatur, super hoc ad Apostolum scripserunt. Apostolus respondet. De quib. autem scripsistis mihi &c. Respondeo, primò quãtum ad matrimonium, Bonum est mulierem non tangere, sed quia ad hoc bonum non sunt omnes homines idonei, Matth. 19. Non omnes capiunt verbũ hoc, docet secundò quod est necessarium. Unusquisq; propter fornicationem habeat uxorem suam. Deinde v. 33. His a. qui in matrimonio juncti sunt &c. Supra posuit Apostolus documenta de contractu matrimonii, his autem verbis v. 33. instituit eos, qui matrimonium cõtraxerunt.* Lyranus in h. l. *Apostolus instruit his verbis Corinthios de matrimonio contrahendo*, (id quod manifestissimum ex v. 9. *Si se non continent*, ἐγκρατεύονται. Præterea si idem sit *uxorem habeat*, & *uxore utatur*, quare addit, *uxori vir debitam benevolentiam reddat?*) Eodem ferè modo textum exponit Bened. Arias Montanus, quando ad v. 2. sic annot. *Bonum & optandum est cumprimis fœminam non tangere, sed si tangenda est mulier, à scortatione omninò abstinendum, sed conjugia ineunda legitima eaq; summâ fide, puritate ac simplicitate sunt colenda.*

2. Hosius, Clingius, Daventria, Bunderius &c. excipiunt, *Apostoli verba intelligenda de illis, qui non sunt vinculis votorum ligati.*

Resp. multi ex ipsis Pontificiis agnoscunt, *Sacerdotio non esse contrarium conjugium si demas votum*, ut ostendimus in præcedentibus. Sejungant ergò ipsi, neq; cogant vovere eum, qui noluerit. Sed hoc ab illis vix expectandum, qui non solùm voto ligatis matrimonio interdicunt, sed etiam vovere cogunt eos, qui sacris Ordinibus initiari cupiunt. (Apostoli consilium talem habet rationem additam, quę est generalis, & ipsos quoq; Sacerdotes complectitur. *Propter fornicationem habeat unusquisq; uxorem suam.* Si se non continent, matrimonium contrahant. Melius est matrimonium contrahere, quam uri.)

Exceptio 5. Quando urgemus locum Apostolicum Hebr. 13. v. 4. *Honorabile connubium in omnibus &c.* atque ex eo concludimus, *neminem in Ecclesia ab eo arcendum esse*, excipiunt, *Apostolum non indicando, sed imperando hæc dixisse.* Turrianus

rianus lib. 5. de Epist. Pontif. cap. 19. *Honorabile*, inquit, *connubium scil. sit, & thorus immaculatus, hoc est; præcipio, ut unusquisq; suum matrimonium honoret, & nullus cubile uxoris suæ violet commiscendo corpus suum cum aliena.* Ita quoque Emanuel Sa in h. l. Vasquez & alii.

Resp. 1. Salmeron. Disput. 23. in Epist. ad Hebr. alternativè loquitur: *Vel exhortatur, ut pudicè, &, quâ decet, honestate conjuges matrimonium colant, aut ne indignis lasciviis profanent: aut matrimonium extollit tanquam scortationis remedium. Et certè DEUS matrimonium benedixit, ac inter duos sanxit, ut vitandos esse promiscuos concubitus doceret. Et vult esse honorabile, ne quis dicat malum suapte Natura & damnabile, ut Manichæi.*

2. Cornelius à Lapide quamvis præferat expositionem, quæ subintelligit verbum *sit*, eam tamen, quæ subintelligit verbum *est*, non repudiat. *Catholici*, inquit, *dupliciter hunc locum explicant. Primò assertivè, ut intelligatur verbum est &c.*

3. Estius in h. l. etsi repudiet hanc expositionem, tamen fateri cogitur, *nonnullos ex orthodoxis eam amplecti, ac plerosq; Interpretes verbum est in sua translatione exprimere*, Erasmum scilic. Hentenium & alios.

4. Cajetanus monet, *in textu Græco non legi, fornicatores enim & adulteros judicabit*, sed, *fornicatores autem & adulteros judicabit Deus.* Estius monet, *non solùm in Græco, sed etiam in Syriaco sic legi.*

(At hæc lectio ferre non potest imperandi modum, ut cuivis textum rectè expendenti liquet.)

Exceptio 6. Quando urgemus, *coactionem ad cœlibatum occasionem imò causam efficacem dare nefariis libidinibus*, excipit Bellarmin. lib. de Cleric. cap. 21. resp. ad 5. arg. *non tot concubinarios & impuros esse inter Ecclesiasticos, quot hæretici dicunt.* Sed repetantur publicæ querelæ paulò ante membro 11. adductæ & manifestum erit, quid de hac exceptione sit statuendum.

Exceptio 7. Quando urgemus *exemplum Apostolorum*, quòd teste Ignatio Epist. ad Philadelph. Clemente Alexand. lib. 3. Stromat. Basilio de abdic. seculi &c. *multi ex illis fuerint conjugati*, excipiunt, *Apostolos omnia reliquisse & in omnibus uxores.*

Resp. 1. demus ex hypothesi, *Apostolos omnia reliquisse & in omnibus uxores*, nondum tamen evictum, quòd ex imperio Christi aut ex necessitate ministerii omnia reliquerint. Apostoli etiam possessionem bonorum reliquerunt, nec ipsi tamen Pontificii inde concludunt, vel concludere possunt, *necessariò renunciasse bonis temporalibus.* Episcopis enim libertatem relinquunt temporalia possidendi.

2. Confirmant suam exceptionem ex dicto Christi Matth. 19. v. 29. *Quisquis dimiserit uxorem &c.*

Sed resp. ex Maldonato in illum locum. *Non vult Christus matrimonium dissolvi, sed vult se uxori præferri, & si uxor virum impediat, quò minus Christum sequatur, uxorem relinqui.*

(Si ex omnium derelictione inferri posset etiam uxorum desertio, Apostolos nec vestes, nec quidquam necessariorum sibi reliquum fecisse concludi posset.)

Argum. Adversar. 1. Leo Papa serm. 8. de jejun. ex verbis Christi Luc. 21. v. 34. *Videte ne corda vestra graventur curis hujus vitæ &c.* colligit, *Ecclesiæ ministros debere à conjugio abstinere*, Mich. Medina, Clichtovæus & alii, qui statuunt, cœlibatum jure divino sacris Ordinibus esse annexum.

Resp. 1. ex Bellarmino lib. de Clericis cap. 18. *Proferunt quidam* (ex Catholicis) *dictum illud Christi, quod ad Sacerdotes præcipuè spectare testatur Leo serm. 8. de jejunio decimi mensis. Sed in hoc apertè falluntur, qui hoc argumentum adducunt. Nam Leo in isto loco ad omnes fideles Christi præceptum pertinere dicit, sed ad nos præcipuè, quibus dies Domini jam est vicinior. Deinde, cùm Paulus 1. Tim. 3. jubet Episcopum eligi, qui domui suæ benè præsit, & filios habeat subditos in omni castitate, nec tamen contraria Christo doceat, certè non jubet Christus ulli, ne habeat curam uxoris & liberorum, sed ne gravetur nimiâ solicitudine.*

2. Ex Gregorio de Valentia lib. de Cœlibatu cap. 2. p. 858. *Christus illis verbis non prohibet omnes curas, sed nimias curas & solicitudines, quæ avocant & avertunt à necessaria cura salutis spiritualis, & probatur, quia omnibus fidelibus sanctum hoc esse voluit. Et 1. Tim. 5. v. 8. Episcopis imponitur moderata cura rerum secularium. Domui suæ prospicientes.*

3. Didacus Stella in Comment. h. l. dictum Christi ad omnes Christianos applicat. *Cave ergò tu,* inquit, *qui homo rationalis & Christianus es, ne tali vitio deditus, usum rationis, per quam à brutis distingueris, amittas, & legem Dei transgrediens prævaricator sis divini præcepti.*

4. Cornelius Jansenius cap. 124. Concord. Evang. eodem modo ad omnes applicat. *Postquam Dominus, quæ de adventu suo cognoscere conveniebat, prædixisset, commode etiam jam subjungit, quomodo ad illum adventum propter ejus incertitudinem nos parare & gerere debeamus. Quæcunq; enim hic dicuntur Apostolis dicta, in ipsis etiam nobis dicta sunt: unde postea dicit Dominus. Quod autem vobis dico, omnibus dico.*

5. Christus non dixit: Cavete omninò à curis hujus mundi, sed, *Cavete ne corda vestra graventur curis hujus mundi.* Cornel. Jansenius d. l. *Adjecit Dominus & curis hujus vitæ, non quidem omnem vitæ hujus curam prohibens, sed ne sinamus illis cor nostrum gravari, quod fit, cum sunt immodicæ, cumq; nimio studio temporalibus rebus parandis quis est deditus, cùm hæc obiter & perfunctoriè curanda essent & inprimis quærendum regnum Dei.* Dionysius Carthusianus in h. l. *Videte quoq; ne corda vestra graventur curis hujus vitæ, hoc est, solicitudinibus circa carnalia & terrena, pro quorum adeptione & conservatione non est immoderata & anxia solicitudo habenda, quæ est diffidentiæ filia, sed in Deo tanquam in piissimo ac providissimo piè sperandum est.*

(Ergò non potest ex hoc loco inferri Sacerdotibus conjugio interdictum esse.)

Argum. 2. Proferunt quidam (ex Romano-Catholicis) ex Deut. 33. v. 9. *benedictionem Mosis,* in qua dicitur *Levitis*, id est, ut ipsi exponunt, *Sacerdotibus Christianis. Qui dixerunt patri suo & matri, nescio vos & filios ignoraverunt.*

Resp. 1. Bellarminus d. l. *Istud divinum vaticinium, non præceptum esse. Sive enim lege divinâ, sive humanâ fiat, ut Sacerdotes*

tes uxoribus careant, impletur vaticinium Mosis.

(Hæc responsio rectè opponitur illis, qui statuunt, *Cœlibatum jure divino esse sacris Ordinibus annexum.* Sed quia nihilominus lege humanâ conjugium Sacerdotibus prohiberi posse præsupponit, addenda est alia.)

2. Glossa Ordinar. ad locum illum sic annotat. *Debemus & temporaliter his, cum quibus viciniùs conjungimur, plus prodesse. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed si cursum mentis præpedit ignorare, ut affectus mentis viscera repleat, sed à spirituali proposito non avertat.*

3. Lyranus ibid. *Hoc non solùm intelligitur de Mose, sed etiam de aliis filiis Levi, qui ad præceptum Mosis interfecerunt propinquos suos propter culpam ex adoratione vituli,* Exod. 32.

4. Eandem expositionem sequitur Cornelius à Lapide in eund. locum. *Levitæ,* inquit, *in punitione idololatrarum puta adorantium vitulum aureum,* Exod. 32. v. 28. *non sunt miserti amicorum & cognatorum ac fratrum & filiorum suorum, sed occiderunt eos æquè ac alios, perinde ac si eos non novissent, imò non vidissent vel aspexissent, ut habent Hebræa.*

5. Jacobus Bonfrerius ad h. l. sic annotat. *Nota, alludi hic ad Historiam illam & Levitarum facinus, quod refertur* Exodi 32. *ubi Moses zelo & indignatione æstuans ob adoratum à populo vitulum aureum, volensq; illustre punitionis exemplum statuere, dixit, si quis est Domini, jungatur mihi, cui mox dicuntur adhæsisse omnes filii Levi, quibus Moses imperavit, ut omnia castra à porta ad portum percurrerent, omnesq; obvios trucidarent, nullis, ne amicis quidem, fratribus aut filiis parcendo: quod cùm perfecissent, dixit Moses, eos manus consecrasse Deo, illosq; hoc facinore promeritos fuisse benedictionem, hoc est, ut ipsis sacrorum cura & ministerium demandaretur. Ait igitur hic Moses, Aaronem hunc ac Levitas ceteros dixisse, hoc est, ad eum modum se gessisse, ac si dicerent patri & matri suæ, nescio vos: similiter & fratribus ac filiis, propterea quod promiscuè ac nullo delectu parentes, filios, fratres occiderint.* Eodem modò explicat Leonhardus Marius in Comm. illius loci.

(Nihil ergò *de Cœlibatu* multò minus *de lege Cœlibatus* in hoc loco continetur, aliàs sequeretur, etiam V. Testam. Sacerdotes à conjugio abstinere debuisse, cùm *de Levitis* propriè & *in sensu literali* hìc agatur; sequeretur insuper, Sacerdotes non solùm filios, sed etiam patrem & matrem, Itemque fratres debere nescire, imò eosdem occidere.)

Arg. 3. *Paulus in Epist. ad Tit. cap. 1. v. 8. inquit: Oportet Episcopū esse sobriū, continentem. Ubi pro eo, quod in Latina versione habetur sobrium in Græco est σώφρονα, quod significat castum. Quia verò castitas etiam conjugatis communis est, ideò Apostolus addit etiam continentem, videlicet ab uxoris amplexibus.* Bellarminus libr. de Clericis cap. 19.

Resp. 1. Fatetur Bellarminus d. l. σώφρονα esse ambiguum & posse significare *sobrium, prudentem, castum;* fatetur & hoc, *in vulgata versione illud σώφρονα reddi per sobrium.* (Ergò si vulgatam versionem sequi velimus, nervus Bellarminiani argumenti est incisus, concludit enim per ἐγκρατῆ virginalem castitatem esse intelligendam, propterea quod per σωφροσύνη castitas intelligatur.) Jam verò non licet

Bellarmino vel ulli Pontificio à vulgata versione quovis prætextu discedere propter anathema Concilii Tridentini sess. 4.

2. Erasmus in annotat. monet per σώφρονα *intelligi sobrium & sanæ mentis, qui nullis sit temulentus cupiditatibus.* (Ergò non restringitur ad solam castitatem.) Idem fatentur Salmero & Justinianus in h. l. Verba Salmeronis sic habent: *Græca vox habet* σώφρονα, *unde* σωφροσύνη, *apud Aristotelem in Ethicis temperantia est, una ex quatuor virtutibus primariis moderans omnes inordinatos & inhonestos appetitus facultatis concupiscentis, id est, cibi, potus & Veneris & modum illis præfigens.* Justiniani hæc sunt: *Aristoteles temperantiam* σωφροσύνην *appellat, quasi mentis prudentiam & sanitatem servet, ut ibidem asserit Aristoteles, secutus Socratis sententiam apud Platonem: quanquam eâ voce existimat Augustinus etiam fortitudinem & modestiam significari, ut ea virtus omnes contumaces repugnantesq; rationi cupiditates coërceat atq; cohibeat, quæ plurimum prudentiæ obsunt.*

(Aristoteles lib. 2. Nicomach. cap. 7. σωφροσύνην dicit esse περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας συμμετρικὰς μετριότητα.)

3. Claudius Espensæus in Comment. ad cap. 1. Tit. fol. 485. oper. de objéctione ex hoc loco Apostolico petitâ sic judicat: *Hinc quidam recentiores Clericalis continentiæ jus divinum urgent, sed ut videre est, præter mentem veterum hujus loci Interpretum, Græcorum & Latinorum.*

4. Benedictus Justinianus & Estius ἐγκρατῆ *de continentia affectuum interpretantur.*

5. Fatetur Bellarminus *castitatem etiam conjugatis communem esse*, 1. Tim. 2. v. 15. ergò etiam ἐγκράτεια ipsis communis est, quia castitas absque ἐγκρατείᾳ non potest locum habere. Sir. 26. v. 20. Gal. 5. v. 23. 2. Petr. 1. v. 6.

(Aristoteles 2. Nicomach. cap. 4. idem statuit subjectum τοῦ ἐγκρατοῦς καὶ τοῦ σώφρονος. εἰς ταυτὸν, inquit, τὸν ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον τίθεμεν καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα. *Ad idem ponimus intemperantem, dissolutumq;, & abstinentem, continentemq;.* Et post. οἱ δ᾽ εἰσὶ μὲν περὶ ταῦτα, ἀλλ᾽ οὐχ ὡσαύτως εἰσίν, *circa eadem sunt, sed non eodem modo*, nimirum περὶ ταῖς ἡδοναῖς, quas expressit initio capitis. Id sic declarat 2. magnorum Ethicorum cap. 6. ἔστι δὲ σώφρων ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίας φαύλας, τόν τε λόγον ὀρθὸν τὸν περὶ ταῦτα. ὁ δὲ ἐγκρατὴς ὁ ἐπιθυμίας ἔχων φαύλας, τὸν δὲ λόγον τὸν περὶ ταῦτα ὀρθόν. *Temperans, qui neq; affectus pravos habet, & habet rationem rectam circa eadem: continens habet quidem affectus pravos, sed circa eadem rationem rectam.* Sic ergò Philosopho ἐγκρατὴς est, qui concupiscentias malas cohibet, at uti conjuge legitimâ non pertinet ad concupiscentias malas. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromat. cap. 5. Τὶ δὲ, οὐχὶ καὶ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι εὐχαρίστως τῆς κτίσεως μετελάμβανον; οἱ δὲ καὶ ἐπαιδοποιήσαντο γήμαντες ἐγκρατῶς. *Quid verò? non etiam justi veteres creaturam cum gratiarum actione percipiebant. Aliqui autem etiam liberos susceperunt, cùm continenter versati essent in matrimonio.* Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 7. *Discite etiam, qui ad Baptismi gratiam tenditis, velut quidam fidei candidati, continentiæ disciplinam sobriam. Nulli licet scire mulierem præter uxorem.)*

Hûc referri potest, quòd Jacobus Tirinus

rinus Jesuita in Comm. Gal. 5. v. 23. scribit, ἐγκράτεια *continentia, juxta Aristotelem, complexio est virtutum, quâ quis vitiorum illecebras & tentationes cohibet ac refrenat.* (Atqui hæc definitio ἐγκρατείας etiam piis conjugibus competit.)

6. Si Apostolus inter requisita Episcopi poneret cœlibatum, utique cœlibatus jure divino esset sacris Ordinibus annexus, tùm quia quæ Apostoli ex mandato Dei præceperunt, ea etiam sunt juris divini Matth. 28. v. 20. Rom. 15. v. 18. 2. Corinth. 5. v. 20. tùm quia reliqua, quæ in Episcopo h. l. requiri docet Apostolus, jure divino in eo requiruntur. Jam verò negat Bellarminus cap. præced. *cœlibatum jure divino esse sacris Ordinibus annexum.*

7. Si Bellarminus obvertere velit, *nihil aliud ex eo colligi, quàm quòd jure Apostolico (non autem divino) cœlibatus sit sacris Ordinibus annexus*, opponimus illi capitula quædam Juris Canonici, quæ contrarium testantur. c. Sors caus. 26. q. 2. *Copula Sacerdotalis nec legali nec Evangelicâ, vel Apostolicâ autoritate* (nota) *prohibetur, Ecclesiasticâ tamen lege penitùs interdicitur.* c. Cùm igitur caus. 35. q. 1. *Ecclesia post Apostolica instituta quædam consilia perfectionis addidit, utpote de continentia ministrorum.* c. Cenomanensem dist. 56. *Legitima conjugia Sacerdotibus ante prohibitionem ubique licita erant.*

8. Quinimò paulò ante membro ultimo, dissensione secundâ ex ipso Bellarmino ostendimus, quòd concedere cogatur, *tempore Apostolorum cœlibatum fuisse in libertate adhuc positum, sed à sequentis temporis Ecclesia demum per præceptum Clericis fuisse impositum*, quomodo igitur ex verbis Apostoli necessitatem cœlibatus Sacerdotalis evincere poterit?

9. Bellarminus in cap. prox. præced. probaturus, *cœlibatum non esse jure divino sacris Ordinibus annexum*, sic progreditur: *Paulus 1. Tim. 3. jubet eligi Episcopum, qui domui suæ benè præsit, & filios habet subditos in omni castitate. Jam verò Apostolus non præcipit contraria Christo. Ergò Christus nemini, proinde etiã nec Episcopis præcipit, ut nullam planè uxoris & liberorum curam habeant.* Eodem modo nos concludere possumus contra Bellarminum. *Paulus jubet Episcopum eligi, qui domui suæ benè præsit, & filios habeat subditos in omni castitate.* Jam verò Apostolus non præcipit cõtraria sibi ipsi. Ergò non præcipit Episcopis, ut nullam uxoris & liberorum curã habeant, & per cõsequens, quãdo jubet Episcopũ debere esse ἐγκρατῆ, nõ requirit ab ipso cœlibatũ.

Argum. 4. 2. *Tim. 2. v. 4. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Hic Apostolus Episcopo præcipit, ut strenuè militet Deo; deinde dicit, non posse eum Deo militare, si se implicaverit negotiis secularibus, qualia certè esse nuptias nemo negare potest.* Bellarm. d. l. Torrensis &c.

Resp. 1. Bellarmin. lib. 5. de R. P. cap. ult. §. Quintò objicitur &c. sic scribit: *ut benè monuit Chrysostomus, dicuntur hæc à Paulo, tàm Episcopo, quàm aliis hominibus, omnes n. Laici etiam Reges milites Christi esse debent.* Idem statuunt Cornelius & Estius in h. l. (Quòd si ergò hæc verba cõjugii prohibitionẽ cõtinerent, omnib. Christianis cõjugio interdictũ foret. Vide a. disputatoris hujus vertiginẽ. Ut jure cõjugii Episcopos spoliet sensũ hujus Scripturæ *ad solos Episcopos* restringit. Sed cũ eandẽ Scripturã Protestantes Pont. Episc. objiciũt,

quos

quos in judiciis politicis & negotiis secularibus totos demersos vident, responsum ejusmodi à Bellarmino accipiunt. *Dicuntur hæc à Paulo tàm Episcopo quàm aliis hominibus.*)

2. Idem Bellarminus ibidem addit, per πραγματείαις τοῦ βίου, *nihil aliud intelligi quàm curam victus & proinde negotiationes & mercimonia.*

(At conjugium non est ex ordine sollicitudinum victus, nec cogitur Sacerdos propter familiam negotiari, contentus stipendio, ut Johannes militibus præcipit Luc.3. v.14. quod benevolentia auditorum eò liberaliùs suppeditabit, quò minus curis domesticis vacare potest.)

3. Idem Bellarminus ibid. sic scribit: *Notandum est, non haberi in Græco, nec in omnibus Codicibus Latinis illud Deo, sed generaliter* οὐδεὶς στρατευόμενος, *nemo militans.*

(Loquitur ergò Apostolus de milite propriè dicto, non de Clerico spirituali milite, quod agnoscit etiam Estius in Comment. illius loci.)

4. Idem Bellarminus lib.5. de Romano Pont. cap.9. & 10. disputat, *non repugnare Pontificem simul esse Principem spiritualem & temporalem jurisdictionem habere.*

(Atqui temporalis jurisdictio est negotium magis seculare quam conjugium, quod Pontificii statuunt esse *sanctum Sacramentum*. Et quid est omninò secularium negotiorum, à quo abstineant Episcopi? an non illi in aulis Regum perpetui? an non judicia exercent? an non integras provincias regunt? imò an non bella quandoq; gerunt?)

5. Idem Bellarminus lib. de Sacram. matrim. cap. 2. & 32. conjugii essentiam collocat *in ratione Sacramenti*, & propterea judici Laico ejus cognitionem subtrahit, *quia sit res spiritualis. Ipsos etiam actus conjugales* seu commixtionem corporum *ad magnum mysterium & significationem unionis Christi & Ecclesiæ*, refert Innocentius III. in c. Debitum de Bigamis.

(Quomodo igitur conjugium erit *res secularis*, à qua Episcopus penitus arcendus?)

6. Cornelius à Lapide in Comment. h. l. sic scribit: *Apostolus non loquitur hîc omnibus Christianis & secularibus, hi enim necessariò & ex officio debent tractare negotia secularia, sed Timotheo Episcopo, & consequenter omnibus Episcopis eorumq; asseclis, puta Pastoribus, Sacerdotibus, Clericis. Hi enim toti sacrificiis & orationibus templiq; ministeriis ac verbo DEI insistere debent, ideoq; abstinere à negotiis secularibus. Ita Chrysostomus, Ambrosius & alii. Horum typus fuerunt Levitæ V. Testam. qui in divisione terræ sanctæ, nullam ejus partem æquè, ut aliæ tribus acceperant, ne terrenis & secularibus negotiis implicarentur, sed ut toti vacare possent Deo & templo.*

(Jam verò Levitis non fuit interdictum conjugio. Ergò conjugium non pertinet ad illa terrena & secularia negotia, quæ Clericis prohibentur.)

7. Benedictus Justinianus ad h. l. sic annotat. *Ambrosius secularia negotia intelligit ea, quæ avaritiæ serviunt.* Salmero in h. l. *Videtur notare Apostolus quosdam sui seculi Episcopos & Doctores, qui suis commodis serviebant & secularibus negotiis hujus mundi per superbiam vel avaritiam vel carnem se im-*

implicabant, & occupationibus sui muneris non vacabant.

(Ergò immoderata duntaxat secularium negotiorum cura Episcopo interdicitur.)

8. Quinimò Justinianus d.l. Episcopis curam aliquam seculárium negotiorum vendicat. *Abutuntur*, inquit, *Pauli testimonio plerią; hoc nostro seculo, & adversus Ecclesiasticos vociferantur, quod illos videant forensibus negotiis & concertationibus distentos, & augendæ rei familiari plus æquo fortaßè deditos: qui si omnem rerum humanarum curam & solicitudinem Clericis adimant, iniquè planè faciunt: sin autem nimiam curam & solicitudinem, quâ cætera Ecclesiastica munera obruantur modestè reprehendant, non sunt aspernandi.*

(Ergò etiam simplex & absoluta conjugii prohibitio non posset ex hoc loco probari, si vel maximè inter negotia secularia referendum esse concederetur.)

9. Georgius Drascovitius Episcopus Quinqueeclesiensis, Imperatoris Ferdinandi ad Concilium Tridentinum Legatus, cùm in Concilio Tridentino Johannes Baptista Bernhardis Episcopus Adjacensis, ex hoc loco evincere conaretur, *Episcopos à secularium munerum administratione abstinere debere*, respondit: *errare toto cœlo, qui credat præceptum D. Pauli Ecclesiasticos tantum respicere, & non omnes Christi fideles, qui Christo nomen dederunt. Divum enim Paulum ita argumentari, sicut qui militiam exercet mundanam, non est addictus iis artibus, quibus vita sustinetur, quia pugnant cum militis officio: ita qui militant Christo, hoc est, Christianos omnes abstinere debere ab iis exercitiis, quæ cum Christiana professione pugnant, nimirum solis peccatis, illud verò quod absą; peccato fieri potest, cuią; esse licitum.* Petrus Suavis libr. 6. Histor. Concil. Trident. pag. 572.

10. Thomas Aquinas, Erasmus, Espensæus & Justinianus in Comment. h. l. agnoscunt, vi verbi ἐμπλέκεσθαι *prohiberi duntaxat solicitam in secularia negotia immersionem.* Potest autem conjugium absque ejusmodi implicatione in negotia secularia consistere, si scil. juxta ejusdem Apostoli monitum 1. Corinth. 7. v. 29. *ii, qui habent uxores, sint tanquam non habentes.*

11. Accommodando hoc requisitum ad Papistas ipsos, ingenuè fatetur Claudius Espensæus Digress. 2. in cap. 1. ad Tit. sub finem, *juxta hoc postulatum nullos habiturum Galliam Episcopos vel Presbyteros, cùm secularibus negotiis toti sint immersi.*

Argum. 5. *Apostolus 1. Corinth. 7. v. 5. jubet conjugatos vacare ex consensu ad tempus ab opere nuptiarum, ut orationi insistere possint. Ergò præcipit Episcopis, ut perpetuò à nuptiarum opere vacent, cùm quotidie orationi insistere debeant.* Bellarm. d.l.

Resp. 1. Claudius Espensæus ad hoc & reliqua dicta omnia, quæ ex Scripturis adducuntur, respondet lib. 1. de continent. cap. 13. *Dicta ista omnia in summo rigore sumta nihil amplius quàm decentiam Virginitatis in Sacerdotibus, nullo modo autem positam iis legem approbare, quanquam pro modestia sua addat, se illa tentare solùm velle, non impellere.*

2. Ad argumentum ex h. l. Apostolico in specie deductum sic respondet f. 687. oper. *Multa viro sancto* (Hieronymo) *in*

favorem virginitatis exciderunt coacta & violenta, quale est illud ad Eustochium argumentum ab eo positum, quod non uno modo solvi posset. Cùm sine intermissione orare jubeamur, & qui conjugii debitum solvit, orare non possit, orare desinimus, ut conjugio serviamus &c.

3. Alexander Carerius Scriptor Pontificius libr. 3. de sponf. & matrim. cap. 3. f. 142. *Non eâ ratione, quia semper orandum est, ut putat Hieronymus contra Jovinianum lib. 1. cap. 19. sacris Ordinibus continentiæ votum annexum est, siquidem habitu, non actu semper orandum est, quod conjugati quoque efficere valent.*

4. Pontificii unanimi ferè consensu statuunt, *conjugium esse Sacramentum & rem sacram:* (quomodo ergò precibus & rei sacræ erit contrarium?)

5. Concedunt Pontificii, ab actu conjugali ad conjugium non valere consequentiam. Bellarminus de Cleric. cap. 18. §. Probatur. *Rationes, quas Clichtoveus pro se adducit, omnes sumuntur à puritate munerum Sacerdotalium, cui certè non repugnat uxorem ducere, vel duxisse, sed ei cohabitare.*

(Jam verò Apostolus in citato dicto *de actu conjugali*, non *de ipso conjugio* disputat. Neque enim propter preces & jejunia dissolvit conjugium, sed actum tantùm ad tempus differt, quo exacto iterum eos convenire jubet. Hoc ergò tantùm sequitur, Sacerdotes ab usu sive actu conjugii ad tempus abstinere debere, non autem ab ipso conjugio.)

6. Lorinus in 1. Petr. 3. v. 8. *Sermo videtur esse* (1. Cor. 7. v. 3.) *de publicis jejuniis & orationibus, & quando ingruit gravior communis calamitas aut necessitas.* Estius in Comm. illius loci, *Paulus ibi non loquitur de quacunque oratione, sed de oratione ad quam fideles publicè conveniebant, velut Dominicis ac solennibus diebus. Nam id erat orationi vacare. Non enim dicit Apostolus, ut oretis, sed ut vacetis orationi, ut observat & urget Theophylactus.* (Hoc præceptum vel consilium Apostoli implere possunt etiam illi, qui in conjugio vivunt, sive sint Sacerdotes, sive auditores.)

7. Falsum est, quod Bellarminus asserit, *Apostolum jubere, ut conjugati ab usu conjugii ex consensu abstineant.* Neq; enim Apostolus *jubet*, sed tantùm *permittit*. Bened. Justinianus in paraphrasi. *Nisi fortè communi consensu ad aliquod certum tempus ab usu conjugii abstinendum censeatis, dum jejunio ac precibus vacetis.* Et in explanatione. *Non putat esse tutum sæpiùs aut diutiùs ab usu conjugii abstinere, quocirca id moderatè permittendum ratus, addit, nisi fortè ex consensu.*

(Non potest igitur ex hoc loco Apostolico præceptum cœlibatus deduci, sed duntaxat permissio & consilium.)

8. Salmero in h. l. *Non videtur esse sermo de privatis jejuniis & precibus quotidianis: sed de publicis & solenniter susceptis: ut cùm ingruit aliqua calamitas, ex qua apparet judicium iræ DEI adversus nos, vel quando aliquid agendum, quod magni sit momenti.*

(Ergò usus conjugii non opponitur precibus ordinariis in quotidiano pietatis exercitio, sed extraordinariis & solennibus, quæ nec Laicis nec Clericis sunt perpetuæ.)

9. Posset quis eodē modo argutari. *Laici debent interdum jejunare. Ergò Presbyteri semper debent jejunare.* Inter *aliquando* &

& *semper* nulla dari potest proportio. Quamvis ergò verisimile sit, plus exigi à Presbytero quam Laico, videlicet ut sæpiùs vacet jejunio & orationi, tamen importunum est ab intervallis Laici perpetuitatem imponere Presbytero.

Argum. 6. Matth. 19. v. 29. *Qui reliquerit domum vel fratres &c. aut uxorem, centuplum accipiet.* Luc. 14. v. 26. *Si quis venit ad me, & non oderit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest esse meus discipulus.* Ex his locis Lorichius cœlibatum Sacerdotum probat.

Resp. 1. Cornelius Jansenius in cap. 100. Harmon. in cap. 19. Matth. sic commentatur. *Occurrit hic quæstio, quomodo inter ea, quæ rectè propter Christum relinquuntur, etiam uxor numeretur, cùm non liceat homini uxorem dimittere propter desiderium perfectioris vitæ, de quali dimissione tamen Petrus dixit, Ecce nos reliquimus omnia? Dicendum est, quòd quamvis Petrus locutus fuerit de dimissione omnium propter desiderium perfectioris vitæ, Dominus tamen suam doctrinam extendit non tantùm ad eos, qui ad instar Apostolorum sua vel suos relinquunt propter perfectionem assequendam, sed etiam ad eos, qui relinquunt propter vitam spiritualem conservandam & gratiam Christi, quam conservare non possent, nisi suorum derelictione. Nam dupliciter contingit hominem relinquere sua vel suos. Aut propter melioris vitæ frugem & perfectionis desiderium, & sic non licet dimittere uxorem nisi consentientem, imò nec parentes aut filios, si nostrâ indigent curâ. Aut propter ipsam vitam spiritualem conservandam, hoc est, ut à gratia Christi habita non excidamus, & sic quemadmodum domus & agri sunt relinquendi, dum persecutor fidei ea eripit, & parentes & filii sunt relinquendi, dum impedimentum præbent fidei & vitæ Christianæ, ita & uxor. Quemadmodum n. dixit Dominus, Qui perdiderit animã suam propter me, inveniet eam, non hoc dixit, ut nosipsos interimamus, sed ut ipsi etiam animæ nostræ fidem, quæ in illum est, & amorem præponamus: ita & nunc dicens. Qui reliquerit uxorem, non hoc dixit, ut nuptias penitùs dividat, sed ut ipsi quoq; conjugi præponamus & ipsum & Evangelium & regnum Dei.* Eodem modo exponunt Cajetanus, Salmero, Barradius, Franciscus Lucas & alii.

(Ergò loquitur Christus *de casu necessitatis in persecutione*, quando propter confessionem Evangelii uxor relinquenda.)

2. Barradius tom. 3. Concord. Evang. lib. 3. cap. 17. de loco Luc. 14. *Quæstio exoritur, quonam modo habendi sint odio parentes, uxor, filii, cognati, siquidem lege divinâ eos diligere jubemur? Respondetur, verba Domini esse hyperbolica. Neque enim vult parentes & cognatos ex animo prosequendos esse odio, sed si fidei nostræ vel Deo debitæ obœdientiæ obsistant, non audiendos.* Eodem modo etiam reliqui Interpretes exponũnt.

(Ergò Christus non loquitur de *odio positivo*, sed de *posthabitione* parentum, uxoris & cognatorum, si pietati & obœdientię Deo debitæ obsistant. Quod pręceptum cùm sit generale, tam non potest ex eo cœlibat⁹ Sacerdotũ probari, quàm Christianis omnib. conjugiũ prohiberi.)

Argum. 7. *In V. T. continentia ab uxoribus inprimis requisita fuit ab iis, qui Deo propinquaturi, vel rem sacram tractaturi erant. Exod. 12. præcipitur, ut comesturi Agnum*

paschalem renes suos accingerent. Exod. 19. cùm Deus legẽ promulgaturus esset, jubebantur per triduum ab uxoribus abstinere. Ex. 28. præcipit Deus, ut Aaron & filii ejus, cùm ingrederentur tabernaculum, fœminalib. lineis à renibus usq; ad femora tecti essent. 1. Reg. 21. noluit Abimelech Sacerdos dare Davidi panes propositionis comedendos, nisi priùs intellexisset, eum ab uxore aliquandiu continuisse. Ex 1. Paral. 24. & Luc. 1. colligitur, Sacerdotes V. Testam. per vices suas ministrare solitos & toto eo tempore, quo ministrabant in tabernaculo, à domo & uxore abfuisse. Hæc veteres ad cœlibatum Clericorum accommodant. Bellarm. d. l.

Resp. 1. Thomas p. 1. q. 1. art. 10. dicit: *Solus sensus literalis est argumentativus.* Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. §. Sed quanquam. *Convenit inter nos & adversarios ex solo sensu literali peti debere argumenta efficacia.*

(Jam verò omnia illa, quæ in hoc argumento proferuntur, sunt allegorica.)

2. Bellarminus lib. de Clericis cap. 18. negat, *cœlibatum jure divino sacris Ordinibus annexum esse.*

(At si quid efficerent hæc argumenta, obtinerent, jure divino Sacerdotibus matrimonium esse prohibitum.)

3. Bellarminus ibidem disputat, *ab actu conjugali ad conjugium non valere consequentiam.*

(Ergò etiam à remotione actus conjugalis & quidem temporariâ non valet consequentia ad prohibitionem conjugii perpetuam. Jam verò omnia illa exempla agunt de abstinentia ab actu conjugali ad tempus.)

4. Bellarminus de Cleric. cap. 19. rectè statuit, *castitatem esse piis conjugibus tum virginibus communem.*

(Jam verò allegoriæ adductæ nihil aliud probant, quàm *Sacerdotes debere esse castos ac carnis concupiscentias mortificare.* Galat. 5. v. 24. quod etiam in conjugio fieri potest & debet.)

5. Quod in specie attinet *cincturam renum* à comedentibus agnum paschalem requisitam Exod. 12. ejus causam Moses ipse exprimit, quòd *debebant comedere festinantes, tanquam parati ad exitum.* Lyranus in cap. 12. Exod. *Ista tria, quæ hîc exprimuntur, designant, quòd debebant esse parati ad exeundum de Ægypto.* Pererius Disp. 7. in cap. 12. Exodi: *Totus iste habitus & paratus corporalis Hebræorum in edendo agno paschali, significabat eos ad iter festinanter faciendum promtissimos esse debere. Accingere renes est hominis parati ad iter properè expediteq; perficiendum, nam laxæ ac defluentes vestes festinationem itineris faciendi præpediunt.* Hoc confirmat ex 2. Reg. 4. Jerem. 1. 1. Reg. 18. 2. Reg. 9. Cornelius à Lapide ibid. *Omnia hæc, renes vestros accingetis, calceamenta habebitis in pedibus, & tenentes baculos in manibus festinationem indicant, suntq; viatorum ad iter longum & laboriosum accinctorum.* Postea subjicit allegoriam. *Symbolicè Philo. Qui tendunt,* inquit, *ad culmen virtutum, sint accincti lumbis, id est, expediti ad Deo ministrandum & in virtutum exercitio laborandum &c. Tropologicè S. Gregorius homil. 22. in Evang. Qui vult Phase Christianum comedere, accingat renes, hoc est, voluptates edomet, carnem à luxuria restringat &c.*

(Atqui voluptates edomare, carnem à luxuria restringere, expeditum esse ad Deo ministrandum omnibus verè piis, non

non autem solis Clericis incumbit, sicut etiam ad manducationem agni Paschalis omnes Israëlitæ admittebantur. Inde etiam Nodinus ad omnes *Eucharistiam*, quæ in locum agni Paschalis successit, sumentes allegoriam applicat. *Qui Sacramentum*, inquit, *sumere vult, renes accingat, id est, luxuriam domet & concupiscentiam refrenet, exigit enim hoc Sacramentum, ut mundi simus corpore & anima.*)

6. Causam, propter quam Deus præceperit, ut Aaron & filii ejus, cùm ingrederentur tabernaculum, *fœminalibus lineis à renibus usq; ad fœmora tecti essent*, Exod. 28. Deus ipse in lege expressit, *ut operiant*, inquit, *carnem turpitudinis suæ.* Lyranus in h. l. *Quia aliter modò indebito accederent & irreverenter.* Cornelius à Lapide in h. l. *Causam affert Hieronymus, scil. reverentiam & decentiam Sacerdotalem, ne si Sacerdotem labi in labore mactandi & offerendi victimas contigisset, passâ tunicâ lineâ, nuditas ejus videretur. Simili de causa jussit Deus, ne Sacerdos per gradus ad altare descenderet, Exod. 20. v. 26.* Subjicit quidem Bedæ allegoriam de *Sacerdotum castitate.* Sed cum illa castitate minimè pugnat conjugium, aliàs etiam V. T. Sacerdotes oportuisset esse cœlibes.)

7. Si *ex vicibus Sacerdotalibus* in V. Testam. cœlibatus Sacerdotum N. Testam. probari posset, consequens foret, Sacerdotes N. Test. non solùm ab uxoribus, sed etiam à domibus perpetuò debere abstinere. Fatetur enim Salmero in cap. 1. Luc. quòd *in hebdomada ministerii nō solùm ab uxorum complexu, verùm etiam ab ipso domorum suarum abstinuerint ingressu.* Quid quod ante distributas illas ἐφημερίας annis ferè quingentis ministraverant Levitici Sacerdotes sine secubatione, quodque summi Sacerdotis nulla fuerit ἐφημερία.

Argum. 8. *Conjugium vehementer impedit munia Ecclesiastica. Ergò æquum fuit, ut Sacerdotibus conjugia prohiberentur.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Baptista Mantuanus lib. 1. Fastor. de Hilario Pictaviensi Episcopo sic canit:

Non nocuit tibi progenies, non obstitit uxor
Legitimo conjuncta thoro.

2. Georgius Cassander in consult. art. 23. pag. 987. sic disserit: *Res in plerisq; Sacerdotibus ita comparata sunt, ut conjugum piarum consortio non modò ad functiones Ecclesiasticas non impediantur, sed etiam ad earum procurationem adjuventur ab eis, quemadmodum de patre suo Gregorio & matre sua Nomia Gregorius Nazianzenus testatur. Sunt & contrà cœlibes, qui usq; adeò cœlibatu suo ad ea, quæ Dei sunt, expeditiùs curanda non incitentur, sed etiam contrà curis hujus seculi supra reliquos homines immergantur & obruantur.*

3. Bellarminus lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 9. & 10. disputat, *quòd regimen Politicum non sit impedimento Ecclesiasticæ vocationi, sed quod unus idemq; possit simul esse Ecclesiasticus & Politicus Princeps.*

(Si gubernatio totius civitatis imò regionis potest conjungi Ecclesiasticæ functioni, multò magis unius familiæ cura.)

4. Bellarminus h. l. argumentum istud suum sic concludit: *Propter honorem Sacerdotii necessariam esse continentiam.*

(At si propter honorem Sacerdotii ne-

necessaria est continentia, hoc est, cœlibatus. Item si conjugium per se, omninò ac semper impediret munia Ecclesiastica, utiq; *iure divino* non solùm in Nov. sed etiam in V. Testam. cœlibatus esset sacris Ordinibus annexus.) Posterius Bellarminus non concedit. Ergò nec prius asserere poterit.

5. Pontificii statuunt, *Conjugium esse Sacramentum.* (At num Sacramentum aliquod officiis Ecclesiasticis potest esse impedimento?)

6. Si *amor uxoris & liberorum non potest cum cura Pastorali consistere*, ut hoc loco Bellarminus asserit, utique etiam à Pastorali officio arcendus foret is, qui liberos habet ex demortua conjuge susceptos. Atqui talem ad officium Episcopi admissum olim fuisse nō potest negatum ire Bellarminus, cùm locum Apostolicum 1. Tim. 3. v. 2. *Oportet Episcopum unius uxoris esse maritum*, ipsemet exponat de uxoribus, quas ante ordinationem Episcopi & Diaconi accipiunt, lib. de Clericis cap. 20. resp. ad 2. arg. Ergò prius asserere non debet.

Argum. 9. 1. Tim. 3. v. 4. *de Episcopo dicit Apostolus, quòd oporteat esse domui suæ benè præpositum, habentem filios subditos cum omni castitate. Hæc castitas*, inquit Hieronym. Torrensis, *non ad filios tantùm, ut aliis fortaßè videri poßit, pertinet, ut sc. quamdiu in potestate patris sunt, continentes sint & dicantur: sed ad ipsos etiam Episcopos & Presbyteros, ita ut illa omnis castitas, quam Apostolus dicit, horum quoq; continentiam à suis uxoribus significet.*

Resp. 1. προσδιορισμένον *cum omni castitate* ipsimet Pontificii Interpretes referunt ad filios Episcoporum, id quod postulat series textus. Thomas in h. l. *Inter alia, quæ requiruntur in filiis Episcoporum, quos habuerunt, antequam essent Episcopi, requiritur, quòd sint casti, ideò subditur, cum castitate.* Bened. Justinianus in h. l. *Liberosq; contineat in officio, adeò ut subsint, quibus debent, educatoribus & pædagogis: omnem deniq; virtutem, morumq; honestatem complectantur.*

2. Concedimus, Episcopos ipsos debere esse σεμνοὺς, ut est in Græco. Atqui hæc σεμνότης etiam in conjugatis locum habere potest. Gagnæus in h. l. σεμνότητος, *quod Græcis significat castitatem, sanctimoniam, severitatem & gravitatem, morumq; honestatem ac verecundiam, qualis esse in virginibus ac juvenibus benè institutis solet.* (in v. 11. conjuges Diaconorum jubet esse σεμναὶ, ergò σεμνότης in conjugatis locum habere potest.)

Argum. 10. Concilii Niceni canon 3. sic habet: *Interdixit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omninò, qui in Clero est, licere* συνείσακτον *subintroductam habere mulierem: nisi fortè aut matrem aut sororem aut amitam, vel eas tantùm personas, quæ suspiciones effugiunt.* Ex eo Bellarminus sic colligit: *Nulla uxoris fit mentio, quæ tamen primo loco poni debebat, si cum ea habitare liceret. Item, cur prohibetur Clericis cohabitatio mulierum, si uxorati esse possunt? nonne uxores ancillas habere possunt in eadem domo?*

Resp. 1. Patres Niceni ex Paphnutio audiverunt, σωφροσύνην εἶναι τῆς νομίμης γυναικὸς συνελθεῖν, ac ejus sententiam secuti non improbârunt usum legitimæ conjugis, quomodo ergò cohabitationem interdixissent?

2. Bal-

2. Balsamon in Epist. Basilii ad Gregorium sic annotavit: *Eas autem introductitias appellavit tertius dicta Synodi canon, qua introducuntur in ædes sacratorum hominum, qui uxores non duxerunt & cum eis cohabitant.*

(Illæ ergò per συνεισάκτους intelliguntur, quæ in Concilio Vestmonasteriensi vocantur *Focariæ*, non autem uxores legitimæ.)

3. Inde Possevinus hunc Canonem urgere noluit. *Neq; verò*, inquit, *litem fecero meam, utrum mulieres, quæ in Canone Niceno συνείσακτοι, à vetere Interprete subintroductæ, ab aliis extraneæ dicuntur, ut & Ancyrana Synodus vocat, sive has, sive alias συνεχομένας, pro Sacerdotum uxoribus accipiendæ sint, nec ne?*

4. Disertè dicunt Niceni: *Nulli omninò, qui in Clero est, licere subintroductam mulierem habere.* Inde sic colligimus: Nulla legitima uxor interdicitur omnibus omninò Clericorum gradibus. Sed συνείσακτος interdicitur omnibus omninò Ordinibus. Ergò συνείσακτος non est legitima uxor. Major est manifesta, quia, ipsis etiam Pontificiis fatentibus, *uxor legitima prohibetur duntaxat Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Hypodiaconis, minoribus autem permittitur Ordinibus.*

(Justinianus Novella 123. Τοῖς δὲ Πρεσβυτέροις, καὶ Διακόνοις, καὶ ὑποδιακόνοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν κλήρῳ τεταγμένοις μὴ ἔχουσι γαμετὰς κατὰ τοὺς θείους κανόνας ἀπαγορεύομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν τα[illegible]γίαν κανόνων δύναμιν γυναῖκα τινα ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπεισάκτον ἔχειν. *Presbyteris, Diaconis & SubDiaconis, omnibusq; aliis in Clericatus Ordine constitutis, non habentibus uxores, juxta divinos Canones prohibemus & nos, vigore sanctorum Canonum, habere quamcunque mulierem domi introductitiam.*)

Thesis 2. Non sunt excludendi à Ministerio, qui defunctâ priore conjuge nuptias iterant.

Ἔκθεσις & ἀντίθεσις. Pontificii locum Apostolicum 1. Timoth. 3. v. 2. *Oportet Episcopum esse unius uxoris maritum*, sic accipiunt, quòd *excludantur à Ministerio illi, qui, priore conjuge demortuâ, nuptias iterarunt*, quos vocant *digamos*. Sed notandum, quòd verè ac propriè is demum sit *digamus*, qui κατὰ ταυτὸν *simul ac semel* duas habet uxores, qualem digamiam hoc loco Apostolus improbat. Qui verò successivè duas habet uxores, hoc est, qui demortuâ uxore priore aliam ducit, non est propriè *digamus*.

1. cùm nuptiæ iteratæ nuspiam in Novo Testamento prohibitæ legantur.

2. cùm aliud sit δευτερογαμεῖν, aliud διγαμεῖν.

3. cùm is, qui secundam uxorem ducit, non possit maritus uxoris demortuæ dici, quippe à cujus lege per mortem est solutus 1. Cor. 7. v. 39.

4. cùm vera & propriè dicta digamia conjugio sit opposita. At digamia successiva non est conjugio opposita, cùm definitio conjugii illi competat. Pontificii contrà statuunt, *duas esse digamiæ species.* Prima, *quando quis simul habet duas uxores.* Secundò, *quando quis successivè duas uxores ducit, &, priore conjuge demortuâ, nuptias iterat.* Illam *omnibus Christianis* statuūt prohibitam, hanc specialiter *Clericis* interdictam existimant, ita ut prohibitum sit, sacris Ordinibus ini-

initiare eos, qui quovis modo bigami fuerunt.

Benedictus Justinianus in Comment. 1. Timoth. 3. scribit: *Secundas nuptias tùm dignitati, tùm sanctitati Sacerdotii repugnare, eo quod parùm pudici animi sit judicium.*

Renatus Benedictus in Panoplia ad locum Apostolicum 1. Timoth. 3. scribit: *Tantùm abest, quòd Apostolus praecipiat omnes Ecclesiasticos habere uxores, ut etiam doceat, non esse admittendum aliquem ad Ecclesiasticum ministerium, qui plures habuerit uxores.*

Bellarminus lib. de Clericis cap. 23. §. Tertia. *Catholica Ecclesia semper verba illa B. Pauli, Oportet Episcopum esse unius uxoris maritum, ita intelligenda esse docuit, ut prohibitum sit sacris Ordinibus initiare eos, qui quovis modo bigami fuerunt.*

Quinimò eousque progreditur, ut cap. 24. statuat, *bigamiam illam successivam magis prohiberi in deligendo Episcopo quàm concubinatum & adulteria.*

Cumprimis verò contra Ministrorum Ecclesiae δευτερογαμίας graviter detonat Thomas Hardingus in Confut. Apolog. Anglicanae partis 2. cap. 8. sic scribens: *Videmus impuram sanctorum Evangelicorum nostrorum διγαμίαν cùm à Chrysostomo, tùm à Paulo condemnatam, quorum multi Sacerdotes, &, ut ipsi ajunt, Episcopi cùm sint, aut saltem sacram illam sedem occupare audeant, pristinis mortuis uxoribus, ut castitati consulant, novis scortis animos oblectant. Honestiore eas nomine appellarem si peccatum eo facto effugere me posse putarem. Nam quaecunque sit illa foemina, quae tam execrabili conjugii copulâ sese alliget, quo tandem modo, vel proba esse videbitur, vel ullam animae salutis curam aut rationem habere. De mulierculis autem imperitis & misellis nebulonum istorum, vel molestissimâ assiduitate victis, vel astutiâ deceptis, eas, ut non tolerandas, ita miserandas censeo.*

Caeterùm confictam illam *bigamiam successivam* iterum *in tres species* subdividunt. Sic enim disserit Bellarminus loco proximè citato in resp. ad 7. object. *Tres sunt species bigamiae, ut Interpretes Juris Canonici docent in tit. de Bigamis. Prima est digamia vera & propria, quae ex duobus veris matrimoniis oritur. Contingit autem tribus modis. Primò ex parte viri tantùm, cùm vir habuit duas veras uxores. Secundò ex parte uxoris tantùm, cùm uxor habuit duos maritos. Tertiò ex parte utriusque, cùm viduus viduam ducit. Secunda est digamia interpretativa, hoc est, quae verè ex Natura rei non est digamia, sed juris interpretatione habetur ac reputatur digamia. Contingit autem haec digamia, quotiescunque aliquis ducit secundam uxorem aut uxor secundum virum de facto non de jure, sive primum conjugium de jure, sive de facto tantùm fuerit. Tertia species est digamia metaphorica, quae consurgit ex duplici conjugio, quorum alterum non verum, sed metaphoricum fuerit. Sic enim Concilium Ancyranum can. 19. inter digamos haberi jubet eos, qui post votum continentiae ad matrimonium transierunt, siquidem votum continentiae genus est matrimonii animae cum Deo licet metaphoricum.* Ad successivam & interpretativam illam digamiam referunt etiam illud, *quando quis ducit fornicariam vel alio modo corruptam.* Omnes has digamiae

mis species in Episcopo eligendo prohibitas esse statuunt. Nos *veram*, hoc est, simultaneam *digamiam* omnibus Christianis; *fictam*, hoc est, successivam digamiam nulli Christiano, proinde etiam nec Ministris Ecclesiæ prohibitam esse dicimus.

Nostram sententiam probamus.

1. Iteratæ nuptiæ post obitum conjugis aut sunt *per se piæ* & legitimæ, aut *per se turpes* & inhonestæ. Si prius, perperam prohibentur Ecclesiæ Ministris. Si posterius, nulli Christianorum concedendæ. Jam verò nuptiæ post obitum prioris cōjugis *in Domino* iteratę sunt per se pię & legitimæ Rom. 7. v. 23. 1. Cor. 7. v. 39. 1. Tim. 5. v. 14.

2. Idem Apostolus & *ἀγάμοις* & viduis in genere præscribit, si *se non continent*, matrimonium ipsis ineundum esse, cùm *melius sit nubere quàm uri*. Jam verò eadem repetendi matrimonii causa in personis Ecclesiasticis quandoque locum habet. Ergò matrimonii repetitione non est illis interdicendum. Quibuscunque periculum scortationis imminet, illis permittendum est conjugii remedium. At viduis Clericis periculum scortationis imminet. Ergò illis permittendum conjugii remedium. Utraque præmissarum colligi potest ex 1. Cor. 7. v. 9.

3. Apostolus jubet eligere Episcopum eum, qui sit *sine crimine* 1. Tim. 3. v. 2. Tit. 1. v. 6. Jam verò iteratæ nuptiæ non sunt crimen aliquod, sed digamia vera sive simultanea est ejusmodi crimen. Ergò non illas, sed hanc ab Episcopo eligendo Apostolus excludit.

4. Si Episcopus deberet esse monogamus, aut ratio hujus rei esset *moralis*, videl. ob majorem continentiam, vel certè *spiritualis* sive mystica, videl. ob significationem conjugii unius Christi cum una Ecclesia. At neutrum dici potest. Nam si ratio esset moralis, multò magis requireretur in Episcopo, ne esset adulter aut concubinarius, quàm ne esset digamus, & tamen videmus, adulteros & concubinarios non repelli à Sacerdotio, digamos autem repelli. Si verò ratio sit mystica, multa sequentur absurda. Nam primò cæteræ dotes Episcoporum, quæ à Paulo enumerantur, omnes sunt morales, ut sobrietas, hospitalitas &c. Secundò, si ideò Episcopus debet esse monogamus, quia ejus conjugium significat matrimonium Christi cum Ecclesia, igitur etiam Laici debebant esse monogami, quia eorum quoq; conjugium significat Christi cōjugium. Tertiò, si est illa ratio, igitur Episcopus debebit ducere virginem, & eam semper virginem conservare, ita enim Christus fecit. Quartò, debebit Episcopus priorem uxorem repudiare & posteriori adhærere. Christus enim Synagogâ repudiatâ adhæsit Ecclesiæ. Quintò, debebit idem Episcopus necessariò uxorē ducere, eaq; ne ad punctum quidem temporis carere, Christus n. Ecclesiâ Sponsâ suâ nunquam caret.

5. Eadem est sententia verborum Apostolicorum, *Episcopus sit unius uxoris maritus* 1. Tim. 3. v. 2. quæ est dicti 1. Cor. 7. v. 2. *Unusquisq; habeat uxorem & unaquæq; habeat maritum suum.* At in dicto illo Apostolico 1. Cor. 7. v. 2. non prohibentur nuptiæ iteratæ, sed adulteria & digamia simultanea. Ergò etiam in verbis 1. Tim. 3. v. 2. non prohibentur nuptiæ iteratæ, sed adulteria & digamia simultanea. Chrysost.

ſoſtom.homil.10.in 1.Tim.3. *Non hoc veluti ſanciens dicit, q. non liceat abſq; uxore Epiſcopum fieri, ſed ejus rei modum conſtituens. Judæis quippe licitum erat, etiam ſecundo matrimonio jungi; & duas itidem habere ſimul uxores.* Confer Theodoretū in eund. loc. Qui unam habet uxorem, is eſt unius viri uxor. At qui ſecundam duxit uxorem, is unam habet uxorem. Nam manifeſtum eſt, quòd duas uxores non habeat, quam enim habuit uxorem, eam jam non habet, quemadmodum fœmina illa Samaritana Joh. 4. v. 17. quæ quinque viros habuerat, rectè dicebat, *ſe virum non habere*. E. qui ſecundam duxit uxorem, *eſt unius uxoris maritus*, & per conſeq. ſi cætera adſint, Epiſcopus eligi poteſt.

6. Paulus 1. Cor. 7. v. 8. ſeipſum inter viduos ponit, interim tamen 1. Cor. 9. v. 5. aſſerit, *ſe poteſtatem habere circumducendi uxorem, ſicut Cephas & reliqui Apoſtoli*. Ergò nequaquam judicavit, Epiſcopo prohibitas eſſe iteratas nuptias. Antecedens probatur ex Ignatio Epiſt. ad Philadelph. & Clemente lib. 3. Stromat.

7. Potuiſſet Apoſtolus apertè dicere, Epiſcopum debere eſſe monogamum, ſi per verba *unius uxoris virum* monogamiam deſignare voluiſſet. Cùm verò non dixerit, Epiſcopum debere eſſe monogamum, ſed *unius uxoris virum*, cogere voluit lectores, ut intelligerent ea verba non de *ſingularitate nuptiarum*, quod ſonat nomen monogamiæ, ſed *de ſingularitate mulieris*, quod ſignificat illud *unius uxoris viri*, accipienda eſſe. Non igitur interdicit Epiſcopo Apoſtolus ſecundis nuptiis, ſed aliarum mulierum commercio præter legitimæ uxoris cōſortium.

8. Deuterogamiæ in Sacerdoti[illegible] rum. prohibitio ex gentilium ſuperſtitione originem trahit.

Noſtræ ſententiæ ſuffragatur.

1. Quòd agnoſcunt, non eſſe prohibitum Chriſtianis, iterare nuptias poſt prioris conjugis obitum.

(Atqui ſi iteratæ nuptię ſunt per ſe pię & legitimæ, nec jure divino nec Apoſtolico Eccleſiæ miniſtris ſunt prohibitæ, nec lege aliquâ Eccleſiaſticâ illis prohiberi debent.)

c. Aperiant cauſ. 31. q. 1. ex Hieronymo: *Non damno digamos, imo nec trigamos, &, ſi dici poteſt, octogamos. Ego nunc voce proclamo liberâ, nō damnari in Eccleſia digamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto & ſexto & ultra, quomodo & ſecundo marito rectè nubere.*

c. Deus cauſ. & quæſt. iiſd. ex Auguſtino: *Deus maſculum & fœminam propagandi generis causâ nuptiali caſtitate conjunxit & ſecundas nuptias, quæ in utroque Teſtamento permittuntur, licitas eſſe monſtravit.*

c. Quòd ſi cauſ. & quæſt. iiſd. ex eodem: *Quòd ſi dormierit vir ejus. Non dicit primus, vel ſecundus, vel quartus. Nec nobis definiendum eſt, quod non definit Apoſtolus, unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam inferre numeroſitatis. Dominus autem ſeptemviram non damnavit, nec dicit, in reſurrectione non poſſe eſſe, ſed tantùm neq; nubent, neq; nubentur, unde nec contra humanæ verecundiæ ſenſum audeo dicere, ut quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur univiræ, hoc & omni viduæ. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit.*

2. Quædam hypotheſes Adverſario-

Pri-

Primò, Glossa in c. Lector dist. 34. ad verbum Fiat &c. sic annotat. *Innocentius dicit, quòd non liceat dispensare cum bigamo, ut extr. de Bigamis. Lucius tamen dispensavit cum Panormitano Archiepiscopo, qui fuit bigamus.*

(Atqui si Papa potest dispensare cum bigamo, ergo bigamia successiva non pugnat cum Ministerio Ecclesiastico.)

Secundò, de prima hujus constitutionis, (quòd digami ab Ecclesiasticis officiis prohibendi) in Ecclesia origine invicem non consentiunt.

Quidam, *Tertullianum* illius aliquam mentionem fecisse, dicunt. Baron. An. 58. num. 28.

Alii referunt *ad Concilium Nicenum* Ann. 325. celebratum. Baronius Ann. 325. n. 158.

Polydorus Vergilius lib. 4. de rer. invent. cap. 6. p. 334. *Sicirium* illius autorem facit circa Annum 385. quod verisimile facit decretum istius Siricii c. Quicunq; dist. 77.

Tertiò, agnoscunt, prohibitionem digamiæ illius interpretativæ (quâ Sacerdotes prohibentur esse viduarum mariti, ac defunctâ priore uxore aliam ducere) descendere *ex lege Levitica*, Lev. 21. v. 13. 14.

(Ea verò cùm in N.T. sit abrogata, fatente ipsomet Pontifice in Jure Canonico c. Gloria 71. caus. 12. q. 2. c. Sextam 29. de consecr. dist. 3. ideò ipsa quoq; prohibitio meritò judicatur cessare.)

Gregor. de Valent. lib. 8. Analys. cap. 3. pag. 92. *Cùm Innocentius I.* (constituit) *qui viduas acceperunt uxores, Sacerdotes fieri non debere, praeceptum vocat divinâ lege Mosaicâ subnixum, minimè ille quidem vult, legem Mosaicam nunc etiam vim obligandi habere, sed significat legem Ecclesiasticam, quae bigamis Sacerdotio interdicit, exemplum & q. fundamentum in illa lege antiqua habere.*

Baronius Anno 58. num. 28. *Cùm prohiberet lex divina, Sacerdotes denuò nubere, vetaretq; summum Pontificem ducere in uxorem viduam, vel ab aliis repudiatam, vel meretricem, sed tantummodò virginem permitteret, instituturus Apostolus in Ecclesia Sacerdotes, cùm constaret eâ ratione, quam diximus non facilè reperiri virgines Christianos, aetate ad Sacerdotii munus suscipiendum idoneos ex viduis eos assumi debere praecepit, qui unius tantùm fuissent uxoris viri. Nec passus est, eos, qui assumendi essent in Ecclesiam Sacerdotes, esse bigamos, cùm sciret, in legali Sacerdotio fuisse monogamos.*

Polyd. Vergilius lib. 4. de rer. invent. cap. 8. pag. 334. *Digamus ne ad officium Sacerdotis admitteretur, Siricius decrevit. Id ex Mosis legibus esse dixerim, qui ut mancos procul à Sacerdotio esse voluit, sic eâ ratione jussisse videtur, ut Pontifex virginem tantùm duceret uxorem, quò ab eo digamiam excluderet.*

Quartò agnoscunt, *apud haereticos* bigamos fuisse ab Officiis Ecclesiasticis exclusos (ac proinde ab hæreticis hanc prohibitionem bigamiæ successivæ descendere.)

Baronius Anno 58. num. 30. allegans Canonem Niceni Concilii prohibentem bigamos ab Ecclesiæ ministerio ad Arianorum consuetudinem provocat, sic scribens; *At licet exciderit, sicut & alii nonnulli, Canon ille Niceni*

Concilii, quidni tamen id in Ecclesia Catholica servandum esse Patres statuissent, quandoquidem & Ariani idipsum praestarent, ut nullo pacto bigamum quempiam ordinarent? quod satis apertè Epiphanius demonstrat, dum agens adversus Ebionaeos de Josepho Comite narrat, quod cùm Ariani eum rapere vellent, ut ordinarent, se bigamum esse testatus, imminens periculum evitavit.

(*Novatiani* digamos & qui ad secundas nuptias transiissent, non recipiebant, Nicephor. lib. 12. cap. 34. sed à sacris mysteriis arcebant. Theodoret. lib. de fab. haeret. de Nov.)

Quintò agnoscunt, prohibitionem deuterogamiae in Sacerdotibus *ex gentilismo* originem trahere:

Polydorus Virgilius lib. 4. de rer. invent. cap. 8. p. 335. ex Diodoro differens de digamorum rejectione à Sacerdotio, ut ejus notaret originem, sic scribit: *Digamia jam inde ab initio apud priscos quoque impedimento esse consuevit Sacerdotium petere volentibus, quod testatur Servius enarrans illud 4. Aeneid.*

Huic uni forsan potui succumbere culpae.

Ubi ait, culpae, propter antiquum ritum, quo repellebantur à Sacerdotio bis nuptae.

Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 12. *Dialem conjuge defunctâ Flaminio abire oportebat, quia sine conjuge esse aut iterum conjugio copulari non decebat, namq; bis nupti Sacerdotio pelluntur: quod ab Aegyptiis aequè servatum est, ut semel tantùm Sacerdoti nubere fas sit, cùm reliqui pro voluntate & facultatibus plures capiant.*

Baronius Anno Christi 44. num. 88. inter ea, quibus Ecclesiae Romanae cum Ethnicismo convenit, etiam digamorum prohibitione à Sacerdotio numerat. *Bigamiam*, inquit, *in Sacerdotio pudicitiae fuisse vetitam, autor est Livius.*

Idem Anno Christi 58. num. 29. *Et quidni*, inquit, *haec praestaret Ecclesia* CHRISTI, *cùm & gentiles in falsa religione penè eadem consueverint observare? de quibus* Hieronymus: *Flamen, inquit, unius uxoris ad Sacerdotium admittitur; Flaminica quoq; unius mariti uxor eligitur, ad tauri Aegyptii sacra semel maritus assumitur. Haec ipsa eademq; prorsus Tertullianus ante ipsum.*

Bellarminus libr. de Clericis cap. 24. §. 2. *Etiam apud gentiles Pontifices non poterant esse bigami, teste Tertulliano lib. 1. ad uxorem & Servio in lib. 4. Aeneidos, ubi dicit, antiquum fuisse apud Ethnicos ritum, quo repellebantur à Sacerdotio bis nuptae.*

Sextò, idem Bellarminus lib. de matrimonio cap. 9. §. Sed haec &c. sic disserit: *Fuit quidem antiquus error Montani, Tertulliani & Novatianorum secundas nuptias esse illicitas. Catholici verò & verbo, & facto docent, secundas nuptias, imò etiam tertias & quartas & alias deinceps esse licitas & vera matrimonia, atque adeò Sacramenta, quod manifestè colligitur ex Apostolo Rom. 6. 1. Corinth. 7. 1. Tim. 5.*

Ex eo sic inferimus. Iteratae nuptiae post prioris conjugis obitum, aut sunt per se piae & legitimae, aut per se turpes & illicitae. Si prius, perperam prohibentur Ecclesiae Ministris. Si posterius, nulli Christianorum erunt concedendae. Constat verò ex Scripturis, & concedunt Pontificii, nuptias post obitum prioris conjugis in Domino iteratas esse per se

piae

pias & legitimas. Ergò perperam prohibentur Ecclesiæ Ministris.)

Septimò, idem lib.& cap. iisd. in resp. ad 6.object.sic disserit: *Fortaßè eo tempore propter hominum paucitatem dispensabant Apostoli cum illis, qui ante Baptismum uxorem unam vel plures habuerant, modò non habuißent plures post Baptismum.*

(At si Apostoli cum illis, qui plures uxores successivè habuerunt, dispensarunt, utique iteratę nuptiæ non pugnant per se cum Ministerio.)

Argum. Advers. 1. *Apostolus 1.Tim.3.v.2. requirit, ut Episcopus sit unius uxoris maritus. Ergò prohibetur Episcopo bigamia succeßiva.* Bellarm. de Cleric. cap.23.

Resp. 1. ex ipso Bellarmino de Cleric. cap.23.§.penult. *Theodoretus per unius uxoris virum intelligit eum, qui duas aut plures simul uxores non habet, ita enim exponit in Comment. 1. Timoth. 3.* libr. ejusd. cap.20. resp. ad 2. argum. Bellarmin. sic disserit: *Non solùm Chrysostomus & alii Patres in h. l. docent, Paulum non tulisse legem, ut Episcopi habeant uxores, sed solùm, ut non habeant vel habuerint plures quàm unam, sed etiam Martinus Lutherus in propositionibus de digamia contendit, ista verba, unius uxoris virum, accipienda esse negativè, non positivè, ita ut non teneatur Episcopus habere unam, sed teneatur, non habere plures fœminas unà cum uxore.*

(Stante hac expositione dictum Apostolicum nostrę non adversatur sententiæ.)

2. Lib. eodem cap.24. resp. ad 5. object. concedit Bellarminus, *monogamum usitatè accipi pro eo, qui habet unam uxorem, sive ea prima fuerit, sive secunda,* ex quo sequi asserit, *ut idem omninò sit monogamus, quod unius uxoris vir.*

(Atqui si idem omninò est monogamus, quod *unius uxoris vir,* & vicissim, *monogamus est, qui habet unam uxorem, sive ea prima sit, sive secunda,* utique non poterit ex verbis Apostoli, *Episcopum oportet esse unius uxoris virum,* probari, *quòd Episcopus, priore uxore defunctâ, non poßit iterare nuptias,* siquidem est & manet unius uxoris vir, si simul & eodem tempore unam habeat uxorem, sive ea prima sit, sive secunda.)

3. Regerunt quidem, *Paulum eo sensu requirere, ut Episcopus sit unius uxoris maritus, quo viduam eligendam unius mariti uxorem fuisse requirit 1. Timoth 5. v.9. At improbabile est, ipsum viduæ, quæ eodem tempore plures maritos habuerit, electionem prohibere voluisse, cùm id nunquam in usu fuerit: proinde nec hic eum ab Episcopatu excludere voluisse, qui unà plures uxores simul habuerit, sed qui succeßivè plures habuerit.*

Resp. Fieri omninò potuit inter Judæos & gentes, quorum quotidie magnus numerus ad Christianismum convertebatur, ut una uxor eodem tempore plures maritos habuerit. Nam uxor extra adulterii causam repudiata, vivo marito nubere poterat alteri, & ab hoc secundo repudiata, tertio, utroque adhuc vivente, sicque plures haberet maritos. Id inter Judæos erat usitatum, ut constat. Inter gentiles nihil erat usitatius. Juvenalis lib. 2. Satyr.6. earum meminit, quæ octo maritos per quinque autumnos faciebant.

Sic, inquit, fient octo mariti,
Quinque per autumnos

Cœlius in Epist. Ciceronis lib. 8. Epist. famil.

mil. Epist. 7. ait: *Soror Triarii divortium sine causa, quo die vir è provincia venerat, fecit: nuptura est decimo Bruto.* Seneca lib. de benef. cap. 16. in hanc consuetudinem invehitur. *Nunquid*, inquit, *jam ullo repudio erubescit, postquam illustres quadam ac nobiles fœminæ non Consulum numero, sed maritorum, annos suos computant & exeunt matrimonii causâ, nubunt repudii.* Tertullianus in Apol. cap. 6. dicebat: *At nunc in fœminis repudium jam & votum est, quasi fructus matrimonii.*

(Si mulier repudiata vel repudians cum alio, ut fieri solebat, matrimonium contrahebat, ex jure, primi uxor erat: ex facto verò & civiliter, secundi; sicque una uxor duos, tres, aut quatuor viros maritos habere poterat.)

Argum. 2. *Nuptiæ secundæ sunt signum incontinentiæ, unde in Concilio NeoCæsariensi can. 7. probibentur Sacerdotes interesse nuptiis bigamorum.* Bellarminus d. lib. cap. 24. §. 2.

Resp. 1. ex ipso Bellarmino lib. 2. de Concil. cap. 8. resp. ad 4. *Concilium NeoCæsariense loquitur de eo, qui duas simul uxores habet, ut rectè exponit Glossa c. De his, qui frequenter caus. 31. q. 1.*

2. Etsi monogamia perfectior sit continentia, non tamen propterea sequitur, deuterogamiam esse Presbyterio indignam. Nam *ejus, qui perpetuum coluit cœlibatum*, id est, virginis, ne Pontificii quidem negant, *perfectiorem esse continentiam, quàm monogami*; & tamen monogamum non arcent à sacris Ordinibus. Falsum ergò est, si perfectior sit continentia monogami, quàm deuterogami, propterea deuterogamum non esse admittendum ad Ordines sacros.

3. Balsamo ad Canonem NeoCæsariensem, sic annotat. *Laicus, qui digamus est effectus, non finitur, nisi anno præterito esse divinorum Sacramentorum particeps. Dicit ergò Canon, quòd, quoniam hæc pœna à Sacerdote digamo indicitur, non debet cum eo in nuptiis convivium inire.*

(De illis digamis loquitur Concilium, quibus pœna imposita. At pœna nulla nisi peccati. Ergò de illa digamia loquitur, quæ est peccatum. At successiva digamia non est peccatum. Ergò Concilium non loquitur de digamia successiva.)

Argum. 3. *Clericos ideo oportet à secundis nuptiis esse liberos, ut possint hortari ad continentiam.* Bellarm. d. l. cap. 24. §. Respondeo rationem, &c.

Resp. 1. ex eâdem argumenti forma posset inferri, *Clericos debere esse conjugatos.* Clerici debent conjuges hortari ad amorem uxorum. Ergò ipsos etiam uxoratos esse oportet.

2. Posset eâdem argumenti formâ inferri, *Clericos debere Magistratui civili subjici.* Clerici debent hortari populos, ut subjiciantur Magistratui civili. Ergò etiam ipsos oportet esse Magistratui civili subjectos. Consequentias has Pontificii non admittunt. Ergò nec priore uti debent.

Argum. 4. *Clericorum conjugium debet significare unius Christi cum una Ecclesia conjunctionem, quæ perfectio significationis non requiritur in Laicorum conjugio.* Bellarmin. d. l. cap. 24. §. Altera causa & §. Ad secundum.

Resp. 1. Bellarmin. ibid. mox subjungit. §. Ad tertium. *In solo spirituali conjugio Christi cum Ecclesia virginitatem & fœcundita-*

dicatem conjuncta inveniri, nec posse simul utrumq; in conjugio humano repræsentari, excepto solo Josephi & Mariæ conjugio.

(Quorsum igitur in conjugio Clericorum talis significatio & repræsentatio requiritur, qualis in nullo conjugio humano locum habet?)

2. Ibid. §. Ad quintum, etiam hoc addit: *Non requiritur, ut Episcopus semper ac necessariò uxorem habeat, sed cùm Christus & virgo & maritus sit, si Episcopus uxorē nō habeat, repræsentabit Christū virginem; si uxorem habeat, Christi conjugium significabit.*

(Atqui ex concessione Bellarmini *monogamus est, qui unam habet uxorem, sive ea prima sit, sive secunda.* Ergò spirituale & mysticum Christi conjugium significari etiam potest per iteratas Episcopi nuptias. Præterea, si Episcopus necessariò debet repræsentare aut Christum virginem, aut spirituale Christi cum Ecclesia conjugium, cōsequens fuerit, Episcopum viduū debere ad secunda vota transire, ut per conjugium suū repræsentet Christi conjugium, cùm Christum virginem non ampliùs repræsentare possit.)

3. Quàm ineptū est, quòd Clericorum conjugium volunt perfectè significare spirituale Christi conjugium, & tamen nolunt ullum esse Clericorū cōjugium? Alibi vocant Clericorum conjugia *sacrilegia, & quibusvis scortationibus peiora*, hîc verò illis Christi conjugium perfectè significari volunt.

4. Si digamia successiva obstat, quò minùs per conjugiū digami significetur, Christū esse unū unius Ecclesiæ Sponsū, cōsequēs fuerit, successionē Pontificū in V.T. obstitisse, quò minus unus V.T. Pontifex unū N.T. Pontificem Christū significaret. Sed hoc consequens Pontificii non admittunt. Ergò.

Argum. 5. *Ecclesia ubiq; & semper hoc observavit, ut bigamos excluderet ab ordinatione.* Bellarm. d. l. cap. 23. §. Ultimò.

Resp. 1. *Ecclesiam* nominant, sed Ecclesiæ nomine *Pontificem* intelligunt. Thomas de Aquino disputans de quæstione, *An pius, doctus & idoneus, sed bigamus & quidem non propriè sed Canonicè, hoc est, per fictionem juris unicâ viduâ olim ductâ, in Sacerdotem aut Episcopum electus promoveri possit*, postquam super 4. sent. dist. 27. q. 3. art. 1. pro affirmativa validis rationibus dictisq; Scripturæ disseruerat, tandem contrarium concludit, hac solâ ratione, *quòd Papa in Decretalibus contrarium dixerit ac præceperit*, cujus Decreti aliquas rationes assignat, sed futiles, à Canonistis assignatas.

2. Bellarminus d. l. §. Tertia ratio &c. docet, verba Tertulliani lib. de monog. cap. 12. quòd *apud Catholicos quidam ex digamia præsederint*, sic accipienda esse, quòd *vel ex dispensatione illud sit factum, vel de iis, qui alteram uxorem habuerunt ante Baptismum, vel vitio & abusu id factum esse.*

(Sed quicquid sit, manet interim illud, nec *ubiq;* nec *semper* in Catholica Ecclesia id fuisse observatū, ut deuterogami à Ministerio excluderentur. *Quòd enim illi, qui duas uxores habuerunt sive ante Baptismum sive post Baptismum, digami censendi sint*, dicit, *esse sententiam ab universa Ecclesia tandem receptam.* Verba sic habent cap. 24. §. Ad Hieronym. *Controversia fuit inter veteres Patres, an, qui unā uxorem habuit ante Baptismum, eaq; mortuâ alteram duxit post Baptismū, bigamus censendus esset, nec-*

necne? Nam Hieronymus in Epistola ad Oceanum contendit, ejusmodi hominem non esse bigamum, cui sententia multùm favet Canon 17. Apostolorum &c. Contrà verò Ambrosius, Innocentius & Augustinus contendebant, omninò habendum digamum, qui duas uxores habuit, sive ante Baptismum, sive post Baptismum &c. Atque haec sententia tandem praevaluit & ab universa Ecclesia recepta est.

3. Idem Bellarminus cap. 24. §. Contrà, concedit, *propter hominum paucitatem fortaßè dispensaße Apostolos cum illis, qui ante Baptismum uxorem unam vel plures habuerant, modò non habuissent plures post Baptismum.*

(Cùm verò tales juxta ipsius Bellarmini hypothesin fuerint *digami*, consequens est, non fuisse perpetuam Ecclesiæ consuetudinem, digamos successivos, hoc est, deuterogamos arcere ab ordinatione.)

Caput V.

De Exemtione Clericorum.

THesis. Personæ Ecclesiasticæ à potestate civilis Magistratus non sunt absolutè & simpliciter exemtæ, sed certo modo eidem subjectæ.

Ἔκθεσις. Libertas sive immunitas Clericorum spectatur, vel *in personis*, vel *in bonis eorum*. Personarum immunitas consideratur *respectu negotiorum sive causarum*, quæ sunt vel *Ecclesiastica*, vel *Politica*. Illæ sunt, quæ ad conscientiam pertinent, & non nisi ex verbo Dei legitimè definiri possunt. Suntque ejusmodi, controversiæ de fide & de disciplina Ecclesiæ. Hæ verò, quæ ad res civiles & œconomicas pertinent, & ex legibus Magistratus Politici in judicio civili decidi possunt & solent. Bonorum Clericalium immunitas consideratur, *vel in tributis*, quę solvuntur ex agris, prędiis, aliisve possessionibus, immobilibus ac mobilibus, *vel in vectigalibus*, quæ penduntur pro mercibus exportandis & importandis, sive *ordinariè*, quę jussu legem semper numerari solent; sive *extraordinariè*, quæ tantùm ad præsentem aliquam necessitatem exiguntur & postea desinunt. Hisce præsuppositis sic progredimur.

1. Non quæritur hoc loco *de officio Ecclesiastico*, quod consistit in prædicatione verbi, administratione Sacramentorum, conservatione disciplinæ Ecclesiasticæ &c. an illius ratione personæ Ecclesiasticæ Magistratui in actibus spiritualibus ad Ecclesiasticam potestatem internam pertinentibus sint subjecti, ita ut Magistratus possit illis præscribere aliam docendi, errores & peccata arguendi, Sacramenta administrandi formam, quàm quæ in verbo divinitùs ipsis est præscripta, quòd nemo nostrum asserit.

2. Ministri Ecclesiæ *ratione suarum personarum* Magistratui civili sunt subjectæ ac propter illud obœdientiæ vinculum incurrunt pœnas in legibus definitas, si easdem transgrediantur.

3. Distinguendum tamen inter *delicta Clericorum*. Etenim si *in suo officio* delinquant, tùm cognitio & pœna illius delicti, utpote Ecclesiastici, non pertinet ad solum Magistratum Christianum, sed ad totam Ecclesiam, vel ad illos, qui publico Ecclesiæ nomine hoc officio funguntur, ad

ad Senatum scilic. Ecclesiasticum. Sed si committant delicta *civilem societatem* turbantia, eaq; vel *capitalia* vel *non capitalia*, tùm cognitio & poena illius delicti pertinet ad Magistratum civilem.

4. Distinguendum etiam inter Magistratum civilem *summum & inferiores*. Non enim sequitur, Clerici in temporalibus subjecti sunt Magistratui, ergò cuivis etiam inferiori Magistratui sunt subjecti, ita ut Consul oppidanus, ac Prætor paganus potestatē habeat Ecclesiæ Ministrum in jus vocandi, vel etiam in vincula conjiciendi. In Ecclesiis reformatis quamvis per Pacificationem Passaviensem jurisdictio Episcopalis in Principes Evangelicos sit translata, tamen rectè & competenter illi faciunt, quòd non immediatè nec per Consiliarios Politici regiminis eandem exercent, sed præfecerunt Pastoribus Superintendentes & instituerunt Consistoria Ecclesiastica, in quibus & Ecclesiasticæ & Politicæ personæ præsident, quibus in Clericos certâ determinatione, ordine ac modo jurisdictio est attributa.

5. Distinguendum inter *actiones personales & reales*, posteriorum ratione idem cum reliquis civibus forum obtinent, non autem ratione priorum.

6. Distinguendum inter *onera personalia & realia*. Personalia Ministris Ecclesiæ non sunt imponenda, ne officii administrationi & otio ad ejus administrationem necessario quidquam decedat.

7. Onera realia quod attinet, distinguendum inter *bona*, quæ Ecclesiastici possident. Vel enim sunt *sacra & Ecclesiæ consecrata*, vel non sunt sacra, sed ab ipsis per *emtiones, hereditates, jura connubiorum aliáve media acquisita*. De his posterioribus si sunt tributaria, Magistratui solvendum, quod debetur. Quòd si verò Ecclesiæ Ministri non possideant bona aliqua propria, sed tantùm ex bonis sacris sive Ecclesiasticis vivant, ad tributa solvenda cogi nequeunt.

8. Circa bona sacra & Ecclesiastica distinguendum inter ea, quæ à Magistratu vel subditis ab omni vectigalium & tributorum onere priùs soluta atque libera Ecclesiæ sunt consecrata & inter ea, quę non sunt libera, sed pensiones annuas Magistratui semper hactenus solverunt. Priora meritò utuntur hac libertate, nec imponuntur illis onera tributorum. Posteriora per ipsam consecrationem non fiunt à tributis libera, nisi accedat Magistratus consensus.

9. In ipsis etiam Ecclesiasticis bonis planè liberis distinguendum inter tributa *ordinaria & extraordinaria*. Ab ordinariis quidem tributis illa bona sunt libera, interim si Ecclesię ac Reipubl. salus extraordinariæ contributionis necessitatem requirat, si captivi redimendi, si hosti potentissimo pro religione ac libertate conservanda tributum persolvendum, tunc ex illis etiam bonis tributum exigi potest, nimirum si Ecclesiastici non ea tantùm obtineāt, quæ ad necessitatem & ordinis dignitatem faciunt, sed etiam ea, quæ ad abundantiam. Non tamen debet esse ficta, sed vera necessitas, Reipubl. salutem concernens.

10. Distinguendum inter *immunitatem* & exemtionem Clericorum *generalem, totalem & indeterminatam*, quæ sit *juris divini*, qualem tàm *personarum* quàm *rerum* ratione Pontificii Clericis tribuunt; & inter

inter *immunitatem* & exemtionem Clericorum *specialem*, *partialem & limitatam*, quæ est *juris humani*, ex piorum Principum beneficio ac privilegio in Ordinem Ecclesiasticum descendens, quâ certis quibusdam in casibus respectu personarum vel rerum à publicis oneribus ac subditorum officiis eximuntur. Priorem tantùm, non autem posteriorem impugnamus.

Antithesis. c. Nullus caus. 11. q. 1. *Nullus Episcopus neq; pro civili, neq; pro criminali causa apud quemvis judicem sive civilem, sive militarem producatur vel exhibeatur. Magistratus enim, qui hoc jubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur.*

Bonifacius VIII. in c. Quanquam de Censibus & ibi Doctores. *Jure divino & humano Clerici & eorum bona libera sunt à seculari potestate.*

Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 9. *Cùm à jure tàm divino quàm humano potestas nulla Laicis in Ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus omnes & singulas constitutiones &c.*

Concilium Tridentinū sess. 25. cap. 20. *Ecclesia & personarum Ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione & sanctionib. Canonicis est instituta.* Inde statuunt, *Clericos in rebellione contra Principes seculares non posse committere crimen læsæ majestatis.*

Emanuel à Saa in Aphorismis Confessorum, in voce Clericus, edit. Antuerp. Ann. 1599. *Rebellio Clerici in Regem non est crimen læsæ majestatis, quòd Regi non sit subditus.* Quam esse *communem opinionem* testantur Card. Alex. in c. Inprimis. §. de person. col. 5. vers. Non obest opin. 2. qu. 3. Gomez. in §. rursus num. 24. Instit. de actionibus.

De hac Clericorum exemtione latè & ex professo disputat Soarius in Defens. fid. Cathol. advers. Anglic. Sect. errores lib. 4. toto, in quo statuit, *Clericos omni jure, divino & humano, à potestate Principum secularium esse exemtos, non solùm in spiritualibus & Ecclesiasticis causis* cap. 2. *sed etiam in rebus & causis temporalibus* cap. 3. *Summum Pontificem omni jure divino & humano ab omni jurisdictione secularium Principum esse exemtum* cap. 4. *adeò, ut non possit se judicio humano submittere* cap. 7. *Clericos omnes sub Pontifice existentes à jurisdictione temporalium Principum jure divino esse exemtos* cap. 8. *in causis civilibus* cap. 14. *in causis criminalibus* cap. 15. *privilegium illud fori includere exemtionem à legibus civilibus* cap. 16. *à tributis & oneribus* cap. 17. *tàm personalibus* cap. 22. *quàm realibus* cap. 25.

Bellarminus libr. de Clericis cap. 28. *Ex Catholicis nonnulli censent, jure divino liberos esse Clericos & eorum bona à potestate Principum secularium. Ita docet Glossa & nonnulli ex Canonistis in c. Si Imperator dist. 96. & in c. Quanquam de Censibus in 6. & ex Theologis Johan. Driedonius lib. 1. de libert. Christian. cap. 9.* Suam verò sententiam includit quinque Propositionibus

1. *In causis Ecclesiasticis liberi sunt Clerici jure divino à potestate Principum secularium.*

2. *Non sunt exemti Clerici ab obligatione legum civilium, quæ non repugnant sacris Canonibus vel officio Clericali.*

3. *Non possunt Clerici à judice seculari judicari, etiamsi leges civiles non servent.*

4. *Bona Clericorum tàm Ecclesiastica quàm secularia libera sunt, ac meritò*

esse

esse debent à tributis Principum secularium.

5. Exceptio Clericorum in rebus Politicis, tùm quoad personas, tùm quoad bona, introducta est jure humano pariter & divino.

In eodem cap. §. Respondeo. *Respectu Clericorum Principes non sunt superiores potestates.*

Becanus in resp. ad aphoris. Calvin. p. 74. *Exemtio Clericorum non solùm jure Canonico & Civili, sed communi consensu Principum, Regum, Imperatorum ac totius orbis Christiani stabilita & confirmata est.*

pag. 75. *Sunt autem tribus modis exemti Clerici à potestate Principum secularium: 1. quoad personas suas, quia si delinquant contra leges civiles aut Ecclesiasticas, non possunt puniri à Magistratu civili, sed tantùm ab Ecclesiastico. 2. quoad bona temporalia, sive Ecclesiastica, sive hereditaria, quia illa libera sunt à tributis & oneribus civilibus. 3. quoad causas seu controversias tàm civiles, quàm Ecclesiasticas, quia illæ non trahuntur ad tribunal seculare. Hæc triplex exemptio partim divini, partim humani juris est.*

Idem part. 2. ~~Theol. Schol~~ast. tract. 3. cap. 6. q. 11. pag. 329. *Clerici non sunt subjecti Principibus secularibus, cùm ab eis puniri non possint, ergò id, quod legibus Principum secularium præcipitur, non tenentur præstare ratione obœdientiæ & subjectionis, sed ut toti Reipubl. sint conformes.*

Et postea: *Etiamsi Clerici teneantur servare leges civiles, non tamen incurrunt pœnas legibus illis statutas, nec possunt puniri à Magistratu seculari, etiamsi leges non observent, quia Clerici sunt exemti à jurisdictione seculari.*

Nostram sententiam probamus.

1. à generali obœdientiæ mandato. Ubicunque homines jubentur Magistratui obœdire, ibi in genere omnes absque ulla limitatione vel determinatione ad obœdientiam præstandam astringuntur, Matth. 22. v. 21. Marc. 12. v. 13. Christus ad Pharisæos, qui ad Clerum pertinebant, dicit: *Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris.* Rom. 13. v. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita.* Tit. 3. v. 1. *Admone illos, Principibus & potestatibus subditos esse, & dicto obœdire.* 1. Petr. 2. v. 13. *Subjecti estote omni humanæ creaturæ, sive Regi tanquam præcellenti, sive præfectis ab eo missis, quia sic est Dei voluntas.*

2. à Sacerdotum in V. Testam. exemplo. Sacerdotes V. Testam. fuerunt potestati Magistratus Politici subjecti, ut constat exemplo illorum Regum ac Ducum, qui in Sacerdotes exercuerunt Politicam jurisdictionem. *Moses* præficitur Aaroni *in Deum.* Ex. 4. v. 15. & in peccatum prolapsum eundem corrigit. Ex. 32. v. 21. *Levitæ* nō solùm Aaroni, sed etiam *Mosi*, qui erat Princeps civilis totius populi, fuerunt subjecti. *David* ex Regali unctione Sacerdotibus & Prophetis præfuit in causis seculi. *Salomon* propter crimen læsæ majestatis Abiatharem Pontificem non tantùm Sacerdotio exuit, sed & morte mulctavit, quamvis gratiam ipsi fecerit propter merita, quibus parentem sibi devincierat. 1. Reg. 2. v. 26. *Levitæ* juxta mandatum Regis Ezechiæ instituunt reformationem. 2. Paral. 29. v. 15. Confer 1. Paral. 23. v. 27. 2. Paral. 17. v. 8. cap. 24. v. 6. cap. 29. v. 30. cap. 34. &c.

3. à Christi in N. Test. exemplo. Christus tùm in *personalibus*, tùm in *realibus* obœdien-

dientiam præstitit civili Magistratui. Prius probatur ex Joh.19. v.11. ubi ad Pilatum dicit: *Non haberes potestatem super me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Posterius probatur ex Matth.17. v.27. ubi pro se & Petro censum solvit, ne scandalum præberet.

4. *à Pauli Apostoli facto.* Is Act.25.v.10.à Synedrio Hierosolymitano appellat ad Cæsarem. *Ad tribunal,* inquit, *Cæsaris sto, ubi me oportet judicari.* A quô & coram quo se oportere judicari asserit, illum agnoscit judicem competentem ac legitimum. Item, Ad cujus tribunal appellat, ejus potestati sese subjicit.

5. *ex variis rationibus*, quarum prima petitur *ex Clericorum conditione ac statu.* Clerici sunt cives & partes Reipubl. in qua vivunt. Ergò subjecti esse debent civili Magistratui. Quicunque enim sunt cives ac partes Reipubl. illi, nisi sint cum imperio, subjecti esse debent civili Magistratui.

Secunda, *ab incommodo.* Plenaria ac totalis illa exemtio Clericorum, non solùm Reipubl. est noxia, quia Clerici unius duntaxat Pontificis imperium agnoscentes facilè contra Magistratum insurgerent, sed etiam justitiæ minùs conformis ac animum peccandi Clericis addit.

Tertia, *à caritatis præscripto.* Lex caritatis non patitur, ut cùm Clerici agros, fundos & bona plurima possideant, tributis & oneribus contra Magistratus voluntatem sese subtrahant & universam molem tributorum propter salutem Reipubl. Magistratui persolvendorum in alios cives rejiciant, hac enim ratione *aliis* omnibus *est angustia, ipsis vero solis relaxatio*, 2.Cor.8.v.13.

Quarta, *ex immunitatis illius variatione.* Lex divina est immutabilis apud eos cumprimis, qui rectè eam intelligunt. Sed immunitas Ecclesiastica tàm rerum quàm bonorum, postquam Clericis fuit concessa, tot ac tam varias diversis temporibus subiit mutationes, ut nec ipsi Canonistæ de ea certas regulas possint tradere. Ergò non descendit à jure divino.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. Quotquot agnoscunt, *Pontifici Romano non competere summum dominium temporale in Imperatores, Reges & Principes, nec convenire Ecclesiasticis personis jurisdictionem Politicam*, quorum testimonia adduximus superiùs art. 3. de Pont.Rom. cap.8.

(Si enim Pontifici non competit summum dominium in temporalibus, ergò non potuit Clericos è potestate secularis Magistratus eximere. Si personis Ecclesiasticis non competit temporalis jurisdictio, ergò non possunt in causis civilibus Clericorum esse judices.)

2. Imperatores, Reges & Principes.

Imperatores Clericos Politicis legibus subjecerunt, ut constat ex Codice, ex Authenticis Justiniani & ex Capitularibus Constitutionibus Caroli.

Archiepiscopos, Episcopos, Clericos & Monachos in Imperio Romano degentes fuisse Imperio Romano subjectos, constat ex t.t.C.de Episc. & Clericis.

l. Decernimus 26. C. de Episc. & Cleric. *Decernimus, ut posthac neq; Monachi, neq;*

neq; quicunq; alii cujuscunq; status atq; fortunæ in ædes publicas, vel in quæcunq; loca populi voluptatibus fabricata venerabilem crucem & sanctorum Martyrum reliquias illicitè inferre conentur &c. ideò patientiam & modestiam suam, quam leges Naturæ & publica disciplina & ipsorum Monachorum nomen exposcit, studiosè unusquisq; tàm Monachus quàm cujuslibet alterius professionis retineat & perpetuò observare procuret.

l. Cùm Clericis 25. C. eod. *Marcianus statuit, ut in causa criminali Clericus coram Præside conveniatur: Cùm Clericis*, inquit, *in judicium vocatis pateat Episcopalis audientia, volentibus tamen actoribus (non aliter) si actor disceptationem sanctißimi Archiepiscopi noluerit experiri eminentißimæ tuæ Sedis examen, contra Catholicos sub viro reverendißimo Archiepiscopo hujus urbis Clericos constitutos, vel contra reverendißimum Oeconomum tàm de suis, quàm de Ecclesiasticis negotiis sibimet noverit expetendum, qui in nullo alio foro, vel apud quenquam alterum judicem eosdem Clericos litibus irretire & civilibus vel criminalibus negotiis tentet innectere.*

(Licuit igitur actori apud Præsidem Clericos postulare & hos judicio Præsidis sese sistere & illius judicio ac sententiâ stare debuisse oportuit.)

l. Omnes 10. C. de legib. & constitut. Principum. *Omnes secundùm leges vivant, etiamsi ad divinam domum pertineant.*

Justinianus Novell. 42. cap. 1. §. 2. *Universum Patriarchalem, Pontificalem ac Monachicum cœtum suæ politiæ esse*, dicit.

Novella 123. cap. 8. *Sed neq; pro qualibet pecuniaria causa, vel criminali Episcopum ad judicem civilem aut militarem invitum producere aut exhibere citra Imperialem jußionem permittimus.*

(Hæc verba posteriora *citra Imperialem jußionem*, Item verbum *invitus*, quia supremam potestatem Imperatori reservant, Gratianus omisit c. Nullus 11. q. 1.)

Huc referri debent l. Addictos 6. l. Si quis ex consensu 7. & t. t. Cod. de Episc. audient. Novell. 3. in princ. Novell. 6. c. 8. & in epil. Nov. 9. Nov. 86. c. 1. Nov. 133. in princ. & c. 6. prooem. edict. Justiniani ad Archiepiscopos & Patriarchas scriptorum, ex quibus constat, Justinianum, licet Episcopis *audientiam* concesserit, tamen *cognitionem & appellationem supremam* sibi reservasse.

Imperator Valentinianus in Epist. ad Episcop. Asiæ, quam refert Theodoretus lib. 4. Histor. Eccles. cap. 7. scribit: *Probos Episcopos non solùm Dei, sed etiam Regum legibus obtemperare.*

Carolus Galliæ Rex, Caroli Magni ex Ludovico filio nepos, in Epistola ad Adrianum Pontificem Romanum, quæ extat in Catalogo testium veritatis fol. 942. inter cætera sic loquitur: *Reges Francorum ex Regio genere nati non Episcoporum Vice Domini hactenus sumus computati. Et ut Leo ac Romana Synodus scripsit, Reges & Imperatores, quos terris divina potentia præcepit præesse, jus distinguendorum negotiorum Episcopis sanctis juxta Divalia constituta permiserunt, non autem Episcoporum villici extiterunt. Et sanctus Augustinus dicit: Per jura Regum poßidentur possessiones, non autem per Episcopale imperium villici fiunt actoresq; Episcoporum. Et Dominus: Quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo reddi præcipit, qui etiam censum Regi reddidit. Et Apostolus voluit serviri Regibus, voluit hono-*

rari & non conculcari Reges. Regem, inquit, honorificate. Et iterum, Omnis, inquiens, anima potestatibus sublimiorib. subdita sit. Reddite ergò omnibus debita. Et paulò superiùs. Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Et si revolveritis regesta decessorũ ac prædecessorum vestrorum, talia mandata, sicut habentur in literis ex nomine vestro nobis directis per Actardum Episcopum, decessores nostros à decessoribus vestris accepisse nullatenus invenietis. Unde pauca de pluribus vobis scribere necessarium duximus. Sanctus Gregorius merito vitæ & sapientiæ doctrinâ Apostolicæ Sedis Pontifex, & toti orbi colendus ac imitandus Francorum Regibus Theoderico & Theoberto prædecessoribus nostris de præjudicio cujusdam Episcopi non ita, ut vos nobis scripsistis pro eo, qui pro meritis suis legaliter ac regulariter justè depositus est, scripsit hoc modo: Frater & Coepiscopus noster Ursicinus Taurinæ civitatis Antistes in parochiis suis, quæ intra regni vestri sunt terminos constitutæ, grave omninò dicitur præjudicium sustinere, adeò ut contra Ecclesiasticam observantiam, contraq; Sacerdotalem gravitatem, & contra sacrorum Canonum definita, nullo ejus exigente crimine, alter illic nunc meruerit ordinari. Et quia parum visum est, si in licitis non jungerentur illicita, etiam res Ecclesiæ suæ, ut fertur, ablatæ sunt. Quòd si ita se veritas habet, quoniam nimis intolerabile est, ut virtute opprimeretur, cui culpa non nocuit, præmisso paternæ salutationis alloquio petimus, ut, quod excellentia vestra amore Ecclesiasticæ reverentiæ & æquitatis contemplatione sponte potest impendere, nostra studeat benigniùs intercessioni cõcedere, & justitiam illi, sicut de æquitatis ejus bono confidimus, faciat in omnibus custodiri atq; patefactâ veritate, quod illicitè actum est, corrigi. Pro utilitate ergò animæ vestræ hæc apud vos nostra exhortatio locum inveniat &c. Sed & ad Romanum Exarchum minoris dignitatis, quàm simus Dei gratiâ Regiæ potestatis de quodam Episcopo scripsit hoc modo: Pervenit ad nos, Blandum Ortonensis civitatis Episcopum longo jam tempore in civitate Ravennati à vestra excellentia retineri, & fit, ut & Ecclesia sine rectore, & populus q. sine pastore grex sit, & ibidem infantes pro peccatis absq; Baptismate moriantur. Et rursus. Quia non credimus, quod eum excellentia vestra, nisi ex aliqua probabilis excessus causâ tenuerit, oportet, ut habitâ Synodo palàm fiat, si quod in eum crimen intenditur, & si talis in eo culpa reperitur, quæ ad usq; degradationem Sacerdotii deducatur, aliam ordinationem necesse est inquiramus, ne Ecclesia Dei in his, sine quibus eam Christiana non patitur esse religio, inculta ac destituta maneat. Sin autem excellẽtia vestra aliter se habere, quàm de eo, quod dicitur esse, perspexerit, eum ad Ecclesiam suam reverti concedat, ut officium suum in commissis sibi animabus administret. Quibus mandatis B. Gregorii prædecessoris vestri de his, qui necdum judicio Synodali legaliter ac regulariter pro criminibus suis fuêre depositi, collatis cum scriptis ex nomine vestro nobis directis ex eo, qui legaliter ac regulariter pro suis excessibus judicio Synodali habetur depositus, ut eum nostrâ fretum potentiâ Romam mittamus; quæ potiùs sequenda sint, judicate. Nos autem autoritatem vestram judicaturam potiùs credimus, ut ea sequamur, quæ decessores & prædecessores vestri secundùm Scripturarum tramitẽ prædicationemq; majorum rescripserunt, quàm illa, quæ scriptor sæpedictæ Epistolæ ex nomine vestro nobis directa confinxit.

Con-

Confer Baronium tom. 10. Ann. 891. num. 93. & 94.

Cùm Bonifacius VIII. in Galliam sibi jus quæreret, Philippus Pulcher Conventu indicto Parisiis Episcopos interrogavit, *à quo suarum Ecclesiarum prædia ac proventus accepissent?* quibus respondentibus, *Regio jure se isthæc tenere & tueri*, subjecit Rex: *Ergò Bonifacius injuriâ vos & omne Francorum regnum sibi subjicere laborat.*

In Gravaminibus Germanicæ Nationis Anno 1523. in Comitiis Norinbergensibus ab omnibus tàm Papisticis quàm Lutheranis Imperii Principibus, Adriani Pontificis Legato exhibitis, inter cætera & hæc continentur: *Quicunque Ecclesiasticos recipit Ordines majores seu minores, per hoc omnium pœnarum Magistratuum secularium, utcunque magna pepetret maleficia, immunis esse contendit. Neq; hoc ita ordinati temerè præsumunt, quòd ab Ecclesiasticis summæ conditionibus Statibus in peccandi licentia hac manu teneantur. Sæpenumero enim compertum est, quòd cùm ita consecratis præsertim Sacerdotibus per jura Canonica legitimæ uxores sint interdictæ, dehinc pudicitiam matronarum, virginum, Laicorum scil. uxorum, filiarum, sororumq; attentant ac noctu interdiuq; solicitant. Uxores ac filias maritis patribusq; detinent & remorantur, minantes interim gladio, aquâ, ignivé ulturos repetitas uxores. Mirum, quid latrociniis, homicidiis, innocentum delatione, igni, rapinâ, furto, falsa cudendo numismata, ac mille scelerum formis interim contra divina humanaq; jura omnia, non sine magno etiam aliorum offendiculo, liberrimè ac impunè quotidie committant. Et ut in peccatis maleficiisq; perpetrandis magis adhuc foveantur, præter omnem æquitatem aliquatenus interdictum est Archiepiscopis & Episcopis, ne malefactores hos publicè criminali judicio reos agere possint, nisi priùs degradatos, id quod tantis sumtibus tantâq; pompâ celebrari oportet, ut propterea perquam rarissimè uncti illi malefactores meritâ plectantur pœnâ &c. Quapropter necessitas, æquitasq; ipsa sibi postulant, ut Ecclesiasticarum personarum prædicta præsumta privilegia abrogentur, aboleantur, è medioq; tollantur, ac illarum gratia finaliter sanciatur, caveatur ac statuatur, quòd ordinati in majoribus vel minoribus constituti unà cum personis Laicis æqua habeant jura, æquos judices, paresq; pœnas, ita quòd Ecclesiastici ultra Laicos in paribus delictis nullam prætendere possint prærogativam, immunitatemvé, sed ut quisque delinquentium Ecclesiasticorum, sub quo deliquit judice, ob commissum suum maleficium secundùm delicti qualitatem ac mensuram non secus atque alii malefactores pœnâ à jure communi Imperii imposita delicto commensurataq; plecti, puniri & affici possit atque debeat. Id quod verè Ecclesiasticis, hoc est, probis & eruditis viris dubio procul impendiò magis arridebit, tantùm abest, ut per hoc lædi jus eorum putent. Hac re namq; fiet, ut titulo tantùm Ecclesiastici, alioquin improbi nebulones, ad obœdientiam majorib. debitam, & ad benè honesteq; vivendum compellantur. Adhæc seditiones simultatesq; inter eos atq; Laicos præcaveantur & evitentur. Denique & hoc ipso Laici ad observandum colendumq; integræ vitæ Ecclesiasticos eò magis invitabuntur, permovebunturq;.*

3. Quidam Episcopi Romani.

Leo Primus,

Gre-

Gregorius Magnus,

Leo IV. Imperatoribus sese subjecerunt, eisque obœdientiam se debere agnoverunt, ut ostendimus superiùs artic.3. de Pont.cap.8. memb.1.

4. Bernhardus, qui in mediis Papatus tenebris vixit.

Epist.42. *Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita. Si omnis, & vestra. Qui vos excepit ab universitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Nolite illorum acquiescere consiliis, qui cùm sint Christiani, Christi tamen vel sequi facta, vel obsequi dicta opprobrio ducunt.*

Et paulò pòst: *Christus aliter jussit & gessit. Reddite, ait, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Quod hîc ore locutus est, mox opere implere curavit. Conditor Cæsaris non cunctatus est Cæsari censum reddere. Exemplum enim dedit vobis* (Clericis, quia scribit ad Archiepiscop. Senon.) *ut & vos ita faciatis.*

Epist. 170. *Etiamsi totus terrarum orbis adversus me conjuraret, ut aliquid molirer adversus Regiam majestatem, ego tamen Deum timerem & ordinatum ab ipso Regem offendere timerè non auderem. Nec enim ignoro, ubi legerim. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

5. Quædam capitula juris Canonici, Gratianus & Glossator.

Imperatores olim habuisse potestatem coërcendi Pontifices & Clericos ex jure Canonico, probat Jacobus Britanniæ Rex in Præfat. Monitor. ad Reges Christianos.

c. Si tributum caus. 11. quæst. 1. ex Ambrosio: *Si tributum petit Imperator, non ei negamus. Agri Ecclesiæ solvant tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vendicandorum. Tollat eos, si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego.*

c. Magnum quidem caus. & quæst. iisd. ex eodem: *Magnum quidem est & speciale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subjecti, ne quis constitutionem terreni Regis putet esse solvendam. Si enim censum Filius Dei solvit, quis tu tantus es, qui putas non esse solvendum?*

Hisce subjicit Gratianus: *Item Apostolus: Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Item Petrus Apostolus generaliter omnibus fidelibus scribit: Estote subditi dominis vestris, sive Regi q. præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

c. Te quidem caus. & quæst. iisdem ex Epistola Clementis ad Jacobum fratrem Domini, ubi Petrus in ordinatione ad Clementem dixisse memoratur: *Summo studio te niti oportet, ut omnes vitæ hujus occupationes abjicias.*

c. Sicut caus. & quæst. iisd. ex eadem: *Impietatis crimen tibi est, ô Clemens, neglectis verbi Dei studiis solicitudines seculares suscipere.*

Subjicit Gratianus: *Ex his omnibus datur intelligi, quòd in civili causa Clericus ante civilem judicem conveniendus est. Sicut enim Ecclesiasticarum legum Ecclesiasticus judex est administrator, ita & civilium non nisi civilis debet esse executor.*

Idem Gratianus c. Item cùm Balaam caus. 2. q. 7. *Duæ sunt personæ, quibus mundus iste regitur, Regalis videlicet & Sacerdotalis. Sicut Reges præsunt in causis seculi, ita Sacerdotes in causis Dei. Regum est corporalem irrogare pœnam, Sacerdotum spiritualem inferre*

inferre vindictam. David ergò etsi ex regali unctione Sacerdotib. & Prophetis praeerat in causis seculi, tamen suberat in causis Dei.

Idem Gratianus in Append c. Si in morte caus. 23. q. 8. *Notandum est, quosdam Episcopos Leviticâ tantùm portione esse contentos, qui sicut in Dei sorte tantùm numerantur, sic ipsum Deum solummodò in hereditatem accipiunt, dicentes: Dominus pars hereditatis meae: His nihil est commune cum Principibus seculi, quia temporalia penitùs abjiciunt, ne eorum occasione legibus Impp. obnoxii teneantur &c. Porrò alii sunt, qui non contenti decimis & primitiis praedia, villas & castella & civitates possident, ex quibus Caesari debent tributa, nisi Imperiali benignitate immunitatem ab hujusmodi promeruerint, quibus à Domino dicitur: Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari, & quae sunt Dei, Deo; quibus idem Apostolus: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.*

Glossa in c. Principes caus. 23. q. 5. ad verba, *Principes seculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptae culmina tenent &c. Laici* (Principes) *habent juridictionem multipliciter intra Ecclesiam. Quandoq; in personis ipsis dum sunt incorrigibiles (ut 32. dist. eos qui.) Item quandoq; propter ambitionem alicujus (ut dist. 79. si qui pecunia.) Item cùm fidem volunt subvertere (ut dist. 8. quo jure & dist. 17. Nec licuit.) Item cùm falsarius est Clericus (ut Extra. de crim. fals. ad fals.) Item cùm & schisma faciunt Clerici, & cùm contemnunt excommunicationem (ut 1. c. q. de liguribus.) Item & ubicunque Ecclesiastica potestas deficit, ut hic. Item & cùm tributum petunt ab Ecclesia (ut 1. c. q. 8. convenio.)*

Glossa in margine ad c. 2. Extra de majoritate & obœdient. *Quaeritur, quis exemit Clericum de jurisdictione Imperatoris? Dicit Laurentius, quòd Papa de consensu Principis.*

6. Praxis superiorum temporum.

Constantius in exilium misit Liberium Episcopum Romanum.

Justinianus Sylverium; Otto I. Johannem XII. deposuit, & in ejus locum Leonem VIII. substituit.

Henricus III. deposuit Gregorium VI. & Clementem II. ordinari jussit.

Inde Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29. scribit: *Ab Ottone I. satis constat bono zelo, sed non secundùm scientiam depositum esse Johannem XII. Fuit enim Johannes iste omnium Pontificum ferè deterrimus, atq; ideò non mirum, si pius Imperator, qualis fuit Otto I. sed minùs peritus rerum Ecclesiasticarum judicaverit, eum potuisse deponi, praesertim cùm multi Doctores idem senserint.*

(Agnoscit ergò Bellarminus, Imperatores id fecisse consentientibus atque approbantibus praecipuis illorum temporum Doctoribus.)

Ex Binii tomo 1. Concil. constat,

1. Episcopos Archimandritas novendecim Imperatori supplicasse, *ut per eum fides eorum firmaretur, professosq; esse, sese divinissimi Imperatoris in Concilio constituendo intentionem sequi.* pag. 91.

2. *Episcopos Europae sacras ejus literas relegisse, quibus praecepit.* pag. 152.

3. *Secundae Stiriae Episcopos in eo, quod dignatus erat piis ejus syllabis indicare illis &c. sine dilatione ejus sanctioni obœdivisse.* pag. 157.

4. *Mesopotamiae alios septem ejus consilio obœdientes sententiam suam declarasse.* pag. 158.

5. *Nec minus sese obœdientes præstitisse duodecim Phœniciæ Episcopos, quia cor Regis, sic enim ajebant, in manu Dei, & cor Dei in manu Regis.* pag. 159.

6. *Isauriæ provinciæ alios sedecim in iis, quæ Imperator illis præcepit, legibusq; , quas pro rebus divinis Sacerdotibus imposuit, se subjectos agnovisse, nutuiq; illius inservisse.* pag. 160.

7. *Episcopos Antiochiæ, Pisidiæ, Seleuciæ, Pandespoleos, Adrianopoleos, Metropoleos, Theodosiopoleos, Philomeli, Sozopoleos, Malinopoleos, Limenopoleos, sanctioni ejus zelo divino completæ, & subjectis per disciplinam, quæ ad salutem pertinent providenti, paruisse.* pag. 161.

8. *Epiphanium Pergensem unà cum aliis tredecim reverendis Episcopis Pamphiliæ, prout divinis syllabis ejus pietas præcepit, quid sentirent de Timotheo Episcopo, cujus causa omnis de judicio & probatione Imperatoris & sanctorum Patrum integritate penderet, obtemperasse.* pag. 164.

9. *Provinciæ Lyciæ Episcopos viginti in Marena Metropoli congregatos, quibus Imperator, ut ajunt, per syllabas sacras clamare visus est, sicut Moses, Qui est Domini, veniat ad me, precatos esse, ut nulli alii subjiciantur, utq; iis inimicos Ecclesiæ nullo modo sineret, tanquam coram eo prostratos supplicasse.* pag. 165.

10. *Hellespontiæ regionis octodecim simul congregatos jussionibus ejus velociter paruisse.* ibid.

11. *Quinq; Episcopos Armeniæ secundæ agnoscentes Deum præbuisse illi super omnes homines sine prohibitione potestatem, seq; , qui pro abjectione sua nihil in terris sunt, in ejus receptos curas, jussos esse sententiam suam illi significare.* [pa]g. 169.

12. *Alios jubenti & præcipienti obœdientes fuisse.* pag. 170.

Hæc exempla adducit, & Bellarmino opponit Thomas Mortonus in Dissertatione contra tractatum Bellarmini de officio Principis cap. 6. sect 37. pag. 293.

Apud eund. Biniū tom. 1. Concil. p. 518. *Cyrillus Alexandrinus Theodosium, tanquam supremum humanæ gloriæ culmen & longè maximo discrimine cæteris omnibus antecellens agnoscit, in quo divinæ celsitudinis symbolum omni terreno fastigio sublimius extat, cujusq; majestatis nutibus nemo non ad justam vivendi rationem provocetur.*

Apud eundem pag. 756. *Ephesini Concilii Episcopi ducenti Theodosium literis pluribus obnixè rogant. Supplicamus, inquiunt, oramus, & ante majestatis vestræ vestigia provolvimur.*

Et postea: *Per piissimos Episcopos Legatos nostros porrectis manibus pietatis vestræ genua complectimur, enixè precantes &c.*

Cives Veneti in Parænesi ad Baronium, remittunt eum ad tom. 7. Annal. Ann. 556. num. 6. ubi Pelagii Epistola ad Narsetem citatur, in qua Rom. Pontifex inter cætera sic loquitur: *Date operam, ut talia (qualia fecerant Episcopi quidam schismatici) fieri ultra non liceat, sed etiam, quod vobis facilimum esse non dubito, hi, qui talia præsumserunt, ad piissimum Principem sub digna custodia dirigantur. Recolere enim debet Celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit in tempore illo, quo Istriam & Venetias Tyranno Totila possidente Francis etiam cuncta vastantibus non ante tamen Mediolanensem Episcopum fieri permisistis, nisi ad clementissi-*

tißimum Principem exinde retulissetis, & quid fieri debuisset, ejus iterum scriptis recognovissetis, & inter ubiq; ferventes hostes Ravennam tamen & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, providentiæ culminis vestri deducti sint. De Liguribus atq; Veneticis & Istriis Episcopis quid dicam? quos idonea est excellentia vestra ratione & potestate reprimere, & dimittis eos in contemtum Apostolicarum Sedium de sua rusticitate gloriari?

Idem Baronius Anno 940. num. 2. ex Osberto in vita Dunstani cap. 13. & 14. *Quamprimum Edmundus Angliæ Rex regni fastigium est consecutus, Archiepiscopū Dunstanum ad se accersi jubet, ejus prudentiæ atq; fidei gubernacula demandans. Dunstanus Regi quasi præcellenti secundum Apostoli præceptum obœdiendum esse perpendens, Regem adiit, & salvâ in omnibus reverentiâ ordinis sui ejus imperio se subjecit.*

Johannes Aventinus libr. 5. Annal. *Sanctißimi Patres, quemadmodum CHRISTUS Dominus & Deus noster, Comites & Legati ejus fecerunt, & alios docuerunt, Cæsares in terris à DEO secundos, ante omnes mortales primos à supremo Numine datos, divinitus constitutos, ab immortali DEO electos & (ut illi vocant) coronatos venerabantur, dominosq; suos vocare solebant. Eisdem tributum, censum, non denegabant, pro eorum salute quotidie comprecabantur. Imperata detrectantes tanquam cœlesti provinciæ resistentes videri contra Christianam pietatem fecisse decernebant. Grande nomen esse Imperatoris, à Deoq; tradi prædicabant. Reipubl. turbellis, nedum armis, ut milites CHRISTI, se non immiscebant, paupertate & modestiâ cum cæteris Christianis decertabant, quò quiq; submißius se gereret, hoc majorem esse sentiebat. Ensem ancipitem, gladium duplicem Christianæ civitati datum asservandum, vivificandumq;, non occidendum esse putabant, eundemq; spiritualem appellabant, qui est sermo DEI, vita & lux hominum, & mortuos ad vitam revocat, ex hominibus Deos, ex mortalibus æternos facit, tantùm abfuit, ut illi vel Regum quempiam, vel impium, vel Arrianum, regno pellere, eidem sacrificiis interdicere, populū Sacramento solvere tentarent, atq; regna evertere, sanguine humano se polluere, pro Principatu cum Christianis decertare, sibi permitterent. Principes vicißim hos, sicut parentes animorum communes, amabant. Gregorius VII. qui & Hildebrandus, fretus armis Nordomannorum, qui tùm per Apuliam, Calabriam, Campaniam, quas vi occuparant, debacchabantur, confisus etiam opibus Machtyldæ mulieris præpotentis & discordiâ Germanorum primus* (nota) *contra morem majorum, contemtâ Imperatoriæ autoritate, Pontificatum maximum occuparit. Utramq; personam sibi impositam esse à Christo, se quodcunq;, ut liberet, ligare, solvere posse, jactitare, utramq; personam agitare, Occidentem asserere, omnem potestatem in se transferre, neminem parem, nedum superiorem ferre, justa aliorum diminuere, cæteris ius atque honorem præripere, cuncta in se transferre, Cæsares, Reges aug[...]t precariò regnantes, floccifacere &c.*

Antonius Arnoldus in Orat. contra Jesuitas apud Franciscum Junium sub finem operum p. 1550. refert, *Archiepiscopos & Episcopos in regno Galliæ iuramentum fidelitatis Regi præstare.*

7. Scholastici & recẽtiores Theologi. Palatius lib. 4. sent. dist. 25. Disp. 3.

Salonius 2.2.q.67. artic. 1. controv. 1. & Bannez ibid.

Albertus Piggius lib. 5. Eccles. Hierarch. 7.

Cornelius Jansenius cap. 69. Harmon.

Henricus Henriquez lib. 7. de Indulg. cap. 24. docent, *nullam adduci posse legem divinam, quæ Clericos è civili potestate exemtos esse firmiter probet.*

Petrus de Cugneriis impugnavit Ecclesiasticam immunitatem circa Annum Christi 1329. ut constat ex Petro Bertrando in libro adversus eum scripto.

Marsilius de Padua & Johannes de Janduno circa Annum 1350. eò abierunt, ut statuerent, *ipsum etiam Christum non fuisse liberum à tributis solvendis, & quod fecit Matth. 17. cùm tributum solvit, id fecisse non voluntate sed necessitate, referente Johanne de Turrecremata lib. 4. Summæ de Eccles. part. 2. cap. 37.* ubi addit, *sententiam Paduani à Johanne XXII. ut hæreticam fuisse damnatam.*

(Fatemur tamen, illos nimium declinasse ad alterum extremum, si vera sunt, quæ Turrecremata de illis memorat.)

Richardus Archiepiscopus Cantuariensis in Epist. Petri Blesensis Epist. 75. ad Rich[illegible]m Vinctoniensem, Gaufridum El[illegible]sem & Johannem Norwicensem Episcopos de omnimoda illa Clericorum, etiam in criminalibus, exemtione, sic scribit: *Clerici vel Episcopi occisores Romam mittuntur, euntesq; in deliciis cum plenitudine Apostolicæ gratiæ & majore delinquendi audaciâ revertuntur. Talium vindictam excessuum Dominus Rex (Angliæ) sibi vendicat, sed nos eam damnabiliter nobis reservamus, atq; ob liberam præsentis immunitatis materiam in fauces nostras Laicorum gladios provocamus. Ignominiosum est, quòd pro capra vel ovicula gravior, pro Sacerdote occiso pœna remissior irrogatur. Sed his & durioribus digni sumus, qui jurisdictionem alienam & nobis omninò indebitam ambitione temerariâ usurpamus. Nam in corpore Decretorum & in Epistola ad Romanos hæc verba legisse meminimus, Sunt quædam enormia flagitia, quæ potiùs per mundi judices, quàm per Rectores & judices Ecclesiasticos vindicantur, sicut est, cùm quis interfecit Pontificem, Apostolicum Presbyterum sive Diaconum, hujus criminis reos Reges & Principes mundi damnant. Omnis equidem justitia ideò exercetur, ut debitâ quiete gaudeant innocentes & malignantium temeritas refrænetur, veruntamen in hac jurisdictione maledicta, quam ambitiosè & superbè præsumimus, Deum offendimus & Dominum Regem, viamq; Clericis malignandi tutissimam aperimus.*

Tandem sic concludit: *Reddentes igitur Deo, quæ sunt Dei, Cæsari, quæ sunt Cæsaris, juxta petitionem Domini Regis & tantorum vindictam excessuum relinquamus.*

Nicolaus Kuss Sacerdos Rostochiensis (circa Annum 1511.) in lib. cui titulus de triplici funiculo, docet, *spirituales debere dare censum & subesse Magistratibus.*

Erasmus in cap. 17. Matth. *Videtur Hieronymus hoc loco id arrogantiæ tribuere, quòd Ecclesiastici gravantur tributum pendere Principibus, cùm hodie summa pietas habeatur, pro immunitate Clericorum modis omnibus digladiari.*

(Hunc

(Hunc locum Erasmi adducit & inter erronea recenset Jodoc. Coccius tom.2. Thesauri lib.8.art.8.)

Claudius Espensæus lib.2.Digression. in 1. Timoth. pag.275. *Gregorius Pontifex, cui nomen erat Hildebrandus, exemplo suo novo regnum & Sacerdotium scindens primus Sacerdotalem lancem contra Imperii diadema elevans se suoq́ exemplo alios contra Principes excommunicatos gladio accinxit, belloq́ q. hereditario insurrexit, ut juxta Prophetam Mich.2. dentibus mordentes pacem prædicarent. Utinam Petrum in feriendo imitati, Petrum in recondendo gladio imitarentur!*

Ibid. *Apostolus docet, credentes omnes mundi potestatibus debere esse subjectos. Sed turbulenti quidam motâ inter regnum & Sacerdotium controversiâ mirum est, quot quantasq́ turbas dederint! Tot ante hanc Camarinam annorum Centuriis Chrysostomus nihil tale unquam futurum suspicans ex Apostolo, omnis anima potestatibus sublimioribus subjecta sit; Omnis, inquit, sive Apostolus, sive Propheta, sive Evangelista, sive Episcopus, subjectus sit. Sequuntur Chrysostomum Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus & Græci omnes. Idem Gregorius Magnus ingenuè agnoscebat. Nam Epist.42.inquit, Imperatoribus concessum esse Sacerdotibus dominari. Et Bernhardus ad Archiepisc. Senonens. idem colligit. Si omnis anima, inquit, tum & vestra. Quis vos excepit ab universitate? Si quis tentat excipere, tentat decipere.*

Idem in Comment. Epist. ad Tit. cap.3. Digress.10. exemtionem Clericorum tribuit *fastuosis ac seditiosis Spiritibus, qui dominationes contemnunt.*

Medina in c. de restit. quæst. 15. tale format argumentum: *Lex Evangelica, Baptismus & Ordo Clericorum non liberant jure divino à debitis antea contractis, ut à debito servitutis, à debito pecuniario, à debito conjugali. Ergò nec à debito subjectionis & obœdientia civilis. Jam verò Clerici ante Clericatum subjecti erant potestati & jurisdictioni Principum secularium. Ergò non sunt liberi jure divino ab eadem potestate post Clericatum.*

Ibid. *Non repugnat rationi, ut homines addicti obsequio DEI & spiritualibus functionibus, subsint in rebus temporalibus ac civilibus Magistratui seculari. Nam sicut Princeps secularis, ut Christianus & in rebus spiritualibus, est ovis & filius Sacerdotum: ita è contrario Sacerdotes, ut cives & in rebus temporalibus dici possunt oves & q. filii Principum secularium.*

Item. *Quia unum est tantùm corpus Ecclesia, continens Clericos & Laicos, & Ecclesiæ caput est Summus Pontifex, ideò subsunt omnes eidem summo Pontifici, tùm Clerici, tùm Laici. Igitur eodem modo, quoniam una est civitas, continens Laicos & Clericos, & civitatis caput est Princeps secularis, ideò subjecti esse debent omnes tàm Laici, quàm Clerici in iis, qui pertinent ad bonum regimen civitatis.*

Rogerius Widrigtonus in Apolog. pro jure Princip. contra Bellarmin. *veritati magis consonum esse*, dicit, *Clericos jure divino non esse à potestate seculari exemtos.*

Leonhardus Lessius de justit. & jure lib.2. cap.33. dub.4. *Neque ex sacris literis, neq́ ex traditione, neq́ ex naturali ratione, neq́ ex Patrum testimonio talis exemtio probari potest.*

Nodinus in cap.4. Exodi f.214. *Christiani*

ni omnes in civilibus subjiciuntur potestatibus secularibus etiam Clerici omnis conditionis; ubi hoc ex Patribus & ipsorum Pontificum Decretis & ex Historia Ecclesiastica probat.

8. Jurisconsulti & Historici.

Ferrariensis in forma libr.8. Confess. gloss. 7. verbo plenam & omnimodam num.3.ex Innocentio scribit: *Naturaliter & à principio mundi omnes Clericos fuisse sub jurisdictione & potestate Imperatorum, dulcedine autem & benignitate Imperatorum dimissos sub potestatem Papæ, quod beneficium ii, ut ingrati, malè agnoscant.*

Idem in form.lib. quo agitur ex substit. gloss. 9. num. 4. & seqq. optat *Imperatorem, qui Clericis jurisdictionem concessam adimat, & dicant omnes: Fiat pax in virtute tua & abundantia in turribus tuis.*

Similia occurrunt in form. resp. rei convent. gloss.7.n.13.& seqq.

Anno 1287. in Curia Parisiensi judicatum est per arestam contra Petrum Archiepiscopum Rhemorum, *Sacerdotes ac cæteros sacri Ordinis homines, in negotiis suis temporariis non esse liberos à tributis ac collationibus Principibus solvendis.* Jacobus Mejer in Chronic. Flandr.

Gregorius Haymburgensis (circa Annum 1434.) in Confutatione Primatus Papæ inter cętera sic disserit: *Christus non solùm verbo, sed etiam exemplo seculari potestati sese subjectum exhibuit, per illud innuens, cunctos fideles, tàm Clerum, quàm Laicos, subesse debere realiter & personaliter judicio coactivo Principum hujus seculi. Dixit enim Matth.22. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Gloss. interlin. id est, pecuniam & tributum. Super quo Chrysostomus. Tu, inquit, cùm audieris, Redde quæ sunt Cæsaris &c. scito dictum in omnibus, quæ pietati concordant. Et B. Ambrosius in Epist. contra Valentinianum, quæ intitulatur, ad plebem. Solve, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Tributum Cæsaris est, non negetur. Et rursus, Matth. 17. Christus jussit solvi didrachma, pro se & pro Petro. Super quo Origenes; Filius, inquit, Dei, qui nullum opus fecit servile, q. habens formam servi, quam propter hominem suscepit, tributum dedit. Unde patet, si Christus suos Vicarios & Petri Successores, qui se præferunt cunctis mortalibus, voluisset habere exemtos, pro se & Petro didrachma non solvisset &c. Consequens est videre, quid in hac materia Christus commiserit suis Apostolis. Puto nihil aliud, nisi quod verbo & exemplo docuerit. Ait enim Apostolus ad Tit. 3. Admone illos, quibus prædicas, subditos esse potestatibus & Principibus, non dicit, Episcopis. Ubi B. Ambrosius, Admone: quasi diceret, Etsi habes tu imperium spirituale de spiritualibus, tamen admone, illos subditos esse Regibus & Principibus, quia Christiana religio neminem privat suo jure.*

Et postea: *Apostolus ad Rom. 13. hac habet, quibus nihil in hac materia manifestius. Omnis anima* (hoc est, homo) *potestatibus sublimioribus subdita sit &c. Ecce Apostolus neminem excipit, neque Petrum, neque suos Successores. Petrus hoc idem sensit in 2.cap. primæ Canonicæ: Subditi estote omni humanæ creaturæ.*

Quibus omnibus comparatis, & adjunctis Patrum expositionibus, clarissimè patet, quid Christus tradiderit Apostolis potestatis, & quid Apostoli suis Successoribus. Certè nihil aliud in Scripturis sacris reperiri clarè poterit,

tit, nisi quòd sint subjecti Regibus & Principibus, non quòd dominentur.

Johannes Barclaius hoc argumentum contra Bellarminum ex professo tractavit in lib. de potestate Papæ. In eo cap. 34. urget hoc argumentum. *Lex divina neminem privat suo jure & dominio. Privaret autem, si per eam jus temporale, quod Principes, antequam fierent Christiani, in Clericos habebant, invitis auferretur.*

Idem sub titulo Vindiciarum Apologiam contra Bellarmini refutationem in publicum edidit. Utrumq; scriptum habetur volum. 2. Monarch. S. R. Imperii Melch. Goldasti Haiminsfeldii.

Johan. Major Scotus in Histor. Scotorum lib. 3. cap. 15. *De jure divino est, ut Clericus sit à Laico judicandus.*

Confer artic. 3. de Pontif. Rom. cap. 8. ubi plura hujus generis testimonia ex Theologis & Jurisconsultis adduximus.

9. Quædam hypotheses Adversariorum, præsertim Bellarmini.

Primò Bellarminus lib. de Clericis cap. 28. prop. 2. concedit, *Clericos non esse exemtos ab obligatione legum civilium.*

(Jam verò potestas νομοθετική est pars civilis potestatis & jurisdictionis Magistratui concessæ. Ergò etiam Clerici non sunt exemti à potestate civilis Magistratus. Cui enim Magistratus potest leges præscribere, ille etiam Magistratui eo respectu est subjectus.)

Secundò, idem Bellarminus libro, capite & propositione iisdem. §. Probatur &c. sic scribit: *Clerici, præterquam quòd Clerici sunt, sunt etiam cives & partes Reipubl. Politicæ. Igitur, ut tales, vivere debent legibus civilibus. Non sunt autem aliæ, ut nunc ponimus, nisi quæ à Politico Magistratu sunt latæ, igitur illas Clerici servare debent, alioqui magna perturbatio & confusio in Republ. oriretur, si Clerici non servarent civiles leges in commerciis civilibus & humanis.*

(Si Clerici sunt cives & partes quædam Reipublicæ Politicæ, utique etiam oportet eos obœdire Magistratui civili, quia *non decet, ut membra à capite discrepent ac contraria gerant*, ait Victor c. Celebritatem de consecrat. dist. 3. *ac turpis omnis pars toti suo non congruens.* c. Quæ contra dist. 8. *Omne membrum debet esse subjectum suo capiti*, ait ipse Bellarminus lib. de Monachis cap. 19. §. Ultimò. Clerici sunt membra Reipubl. Ergò etiam subjecti esse debent capiti Reipublicæ, civili sc. Magistratui.)

Tertiò, idem Bellarminus libro & cap. iisdem propos. 5. §. His igitur &c. *Constat id nunc esse in Ecclesia Clericos, quod erant Levitæ in V. Test.*

(Jam verò Levitæ ac Sacerdotes V. Testam. fuerunt potestati Magistratus secularis subjecti, ut manifestum est exemplis illorum Regum ac Ducum, qui in Sacerdotes jurisdictionem Politicam exercuerunt, unde Bellarminus ipse lib. de Clericis cap. 30. §. Sed ad hæc &c. concedit, *Levitas in Vet. Testam. Mosi fuisse subjectos.* Ergò etiam Nov. Testam. Sacerdotes Magistratui subjecti esse debent.

Quartò, idem lib. eodem cap. 30. §. 2. *Constat non solùm ex Codice & Authenticis, sed multò magis ex Nomocanone Photii, non paucas leges Justiniani de rebus planè Ecclesiasticis & spiritualibus disponere.*

(Ergò

(Ergò Imperatores Christiani non fuêre à caussis Ecclesiasticis planè exclusi, nec ab illis excludi debent.)

Quintò, lib. & cap. iisd. §. Ad alteram &c. scribit: *Cœtum Clericorum & cœtum Laicorum materialiter unam civitatem facere, quia unam urbem inhabitant, & sub ejusdem Principis protectione vivunt.*

(Ergò etiam debitam obœdientiam illi Principi præstent, quia protectionis beneficium aliquam omninò subjectionem requirit. *Absurdum est, si Clerici in favorabilibus pro membris Reipublic. se venditare velint, in iis autem, quæ ad conservandam Rempubl. contribui debent, extraneorum locum subire velint*, inquit Sebast. Medic. tract. de legibus & statutis part. 4. q. 6. n. 5.)

Sextò, idem Bellarminus lib. & cap. iisd. §. Quartò objiciunt: *Non contradicimus Chrysostomo in cap. 13. Rom. sic commentanti: Hæc dicuntur non tantùm Laicis, sed etiam Clericis & Monachis, & ipsis etiam Apostolis & Evangelistis. Quamvis enim judicem proprium Clericorum & Monachorum solum Pontificem esse dicamus, tamen fatemur, Reges non solùm Laicorum, sed etiam Clericorum & Monachorum Reges esse &c. quibus debetur ab omnibus honor &c. debetur etiam obœdientia, cùm eorum leges non sunt contrariæ sacris Canonibus.*

(Atqui si obtinere debet Chrysostomi sententia, si Reges etiam Clericorum Reges sunt, si Regibus etiam à Clericis debetur obœdientia, utique Clerici non sunt à potestate Magistratus civilis exemti.)

Septimò, idem lib. contra Barclaium cap. 35. ad autoritatem Caroli V. qui teste Surio in Comment. Ann. 1542. Hermannum Coloniensem Archiepiscopum ad tribunal suum evocaverat, respondet: *distinguendum esse Principatum ab Archiepiscopatu, ac Hermannum à Cæsare in jus vocatum, quatenus erat Princeps Imperii, mansisse autem sub jurisdictione Papæ, quatenus erat Archiepiscopus.*

(At si propter diversos respectus una atque eadem persona ad diversa pertinet fora, & omnis Principatus Imperii subjacet legibus ac jurisdictioni Imperii. Ergò ex eadem caussa, quòd seculare ac terrenum Principatum Clerici obtinent, ejus ratione seculari ac terreno imperio sunt & manent subjecti.)

Octavò, idem lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 28. §. Adde &c. concedit, *Gregorium Imperatorem agnoscere & vocare suum Dominum.* Item, *tempore Gregorii Imperatorem dominium temporale in urbem Romam obtinuisse.*

(Ergò melioribus Ecclesiæ temporibus dominium temporale fuit penes Imperatorem & Magistratum Politicum.)

Nono, fatentur, *Sacerdotes V. T. fuisse Regibus & Magistratui Politico subjectos*, ut ostendimus superiùs art. 3. cap. 8.

(Ergò agnoscunt, etiam N. Testam. Sacerdotes Magistratui Politico debere esse subjectos.)

10. Suffragatur & hoc nostræ sententiæ, quòd insignium JCtorum Pontificiorum suffragium nobis largiuntur.

Bellarminus lib. de Clericis cap. 30. §. 1. sic disserit: *Didacus Covarruvias in lib. Practicarum quæst. cap. 31. & Johannes Medina in C. de Restitut. q. 15. qui liberiùs aliis autoribus*

[illegible] locuti sunt, objiciunt primò nullam extare legem divinam, quâ Clerici eximantur à juridictione Principum secularium.

§. Secundò &c. *Secundò objiciunt leges multas Justiniani ex Codice & Authenticis, ex quibus cognosci potest, olim Clericos Imperatoris juridictioni fuisse subjectos.*

§. Tertiò &c. *Tertiò objiciunt exemplum Apostoli Pauli, qui cùm esset Præsul Ecclesiasticus, non timuit appellare Cæsarem, atque ab eo judicari se debere liberè confiteri, Act. 25.*

§. Quartò &c. *Quartò objiciunt testimonia sanctorum Apostolorum Petri & Pauli. Scribit enim B. Petrus in Epist. 1. cap. 2. Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum &c. & B. Paulus in Epist. Rom. cap. 13. Omnis, inquit, anima potestatib. sublimiorib. subdita sit, in quem locum scribit S. Johannes Chrysostomus, hæc dici non tantùm Laicis, sed etiam Clericis & Monachis, & ipsis etiam Apostolis & Evangelistis.*

§. Præter hæc &c. *Medina ait, in lege Naturæ primogenitos omnes fuisse Sacerdotes, nec tamen exemtos à majorum suorum potestate. Jam in lege scripta Levitas, quibus nunc succedunt Clerici, non solùm Aaroni Pontifici subjectos fuisse, sed etiam Mosi, qui Princeps erat civilis totius populi Judæorum. In lege quoque Evangelica CHRISTUM ipsum, qui caput erat omnium Sacerdotum, Pilato subjectum fuisse, juxta illud: Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper, Johan. 18. Denique ita ratiocinatur Medina. Lex Evangelica, Baptismus, Ordo Clericalis non liberant à jure divino, à debitis antea contractis, ut à debito servitutis, à debito pecuniario, à debito conjugali. Ergò nec à debito subjectionis & obedientiæ civilis; sed Clerici ante Clericatum subjecti erant potestati & juridictioni Principum & Magistratuum secularium, non igitur liberi sunt jure divino ab eadem potestate & juridictione post Clericatum.*

§. Ultima &c. *Ultima objectio Medinæ illa est, quòd non repugnet rationi, ut homines addicti obsequio Dei & spiritualibus functionibus subsint in rebus temporalibus & civilibus Regi vel Magistratui seculari, ex quo sequitur, ut si exemti sint, id factum sit concessione Principum, non jure divino &c. Nam sicut Princeps secularis, ut Christianus & in rebus spiritualibus, est ovis & filius Sacerdotum: ita è contrario Sacerdotes, ut cives & in rebus temporalibus videntur posse dici oves & q. filii Principum secularium. Item, quia una est tantùm Ecclesia, continens Clericos & Laicos, & Ecclesiæ caput est Summus Pontifex, ideò subsunt omnes eidem Summo Pontifici tùm Clerici, tùm Laici: igitur eodem modo, quoniam una est civitas continens Laicos & Clericos, & civitatis caput est Princeps secularis, ideò subjecti debent esse tàm Clerici quàm Laici Principi seculari in iis, quæ pertinent ad bonum regimen civitatis.*

(Hisce Covarruviæ & Medinæ argumentis Bellarminus respondere conatur, sed quid præstiterit, alibi fuit excussum, hoc loco sufficit, quòd Covarruviæ & Medinæ suffragium nobis largiri cogatur.)

11. Suffragantur etiam nostræ sententiæ dissensiones Pontificiorum.

Franciscus de Victoria lib. de potest. Eccles. relect. 1. q. ult.

Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 25. q. 2. artic. 1.

Johannes Medina in Codic. de restit. q. 15. &

Didacus Covarruvias Hispanus in lib. practic. quæstion. cap. 31. & lib. 1. variarum resolutionum cap. 17. num. 2. statuunt, *Clericos in Ecclesiasticis quidem & spiritualibus jure divino esse à potestate seculari liberos; in aliis verò non nisi jure humano*, (referente ipsomet Bellarmino lib. de Cleric. cap. 28. & cap. 30. ubi prædictos autores *præ reliquis liberiùs locutos esse* asserit.)

Illis ex Theologis addendi ii, quos superiùs adduximus; ex Jurisconsultis Molinæus in addit. ad Consilia Alexandr. lib. 1. Alciatus in c. Cùm non ab homine de judic. &c.

At hæc quorundam Pontificiorum opinio diversa est ab opinione illorum, qui statuunt, *exemtionem illam esse juris divini*, inde ipsimet Pontificii divortia sententiarum in Romana Ecclesia de hac quæstione occurrere agnoscunt.

Bellarminus lib. de Clericis cap. 28. tres producit sententias. Primam dicit *esse hæreticorum, qui contendunt, omnes Clericos jure subjectos esse debere potestati seculari, tùm in solvendis tributis, tùm in judiciis & causis tàm Ecclesiasticis quàm Politicis.* Secundam tribuit *quibusdam Catholicis, qui censent, jure divino liberos esse Clericos & eorum bona à potestate Principum secularium.* (Illam tribuit Glossæ, quibusdam ex Canonistis & ex Theologis Johanni Driedonio.) Tertiam, *quæ est quasi intermedia*, dicit esse *aliorum Catholicorum, qui existimant, liberos esse Clericos partim jure divino, partim jure humano, hoc est, in causis Ecclesiasticis & spiritualibus jure divino, in aliis verò jure humano.* Illam tribuit Francisco Victoriæ, Dominico à Soto, Johanni Medinæ, & ex Canonistis Didaco Covarruviæ.

(Quod ad primam attinet sententiam, quam nobis tribuit, patere potest ex ὑπόθεσι nostræ sententiæ superiùs tradita, nos nequaquam absolutam Clericorum subjectionem in causis tàm Ecclesiasticis quàm Politicis statuere, sed certis uti distinctionibus.)

Soarius in Defens. fid. Cathol. advers. Anglic. Sect. errores lib. 4. cap 8. in princ. expressè dicit: *In hoc puncto sunt duæ opiniones contrariæ, & valde communes. Prima absolutè negat, hanc immunitatem esse de jure divino, quam tenent multi Doctores Catholici &c.*

(Salmeron hanc contrarietatem sic conciliat, quòd *qui affirmant, hanc exemtionem esse juris divini & humani, per jus divinum intelligant Canonicum; per jus humanum, civile.* Sed hanc conciliationem Bellarminus & Soarius ex professo refellunt.)

Sed & de primo hujus exemtionis *autore* non consentiunt.

Bellarminus lib. de Clericis cap. 28. §. Tertiò. *Cajum Papam* nominat, qui sedit Ann. 284. *Marcellinum* circa Annum 300. & *Gregorium* I. circa Annum 600. hisce anteriores non invenit.

Baronius particularia quædam privilegia *ab Imperatoribus*, *Honorio* Ann. 402. num. 15. *Theodosio* Ann. 431. num. 3. *Marciano* Ann. 454. num. 13. Clericorum Ordini concessa producit, quæ testantur, *Clericos tunc temporis jurisdictioni Magistratus Politici adhuc fuisse subjectos*: & tamen

cii-

circumferuntur Decreta Pontificum, quibus Clerici exemti jactantur, utpote *Anteri*, qui sedit Ann. 238. c. Facta caus. 9. q. 3. & *Symmachi* circa Annum 500. c. aliorum hominum caus. & quæst. iisdem.

Quicquid sit de exemtionis hujus origine, certum tamen est, *tempore Gregorii Magni hanc exemtionem nondum fuisse plenè obtentam*. Baron. Ann. 593. num. 14. Bellarmin. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 28. §. Adde.

Exceptiones Pontificiorum ad nostra argumenta.

1. Exceptio. Quando ab exemplis Regum V. T. Davidis, Salomonis & aliorum argumentamur, excipiunt, *factum Salomonis narrari, non probari*. Bellarmin. contra Barclaium cap. 15. Eandem exceptionem opponunt exemplis Imperatorum Christianorum, qui Pontifices Romanos deposuerunt: *Hæc quidem facta sunt ab Imperatoribus, sed quo jure, ipsi viderint*, scribit Bellarminus lib. 2. de Roman. Pont. cap. 29. resp. ad 4. Atqui eandem exceptionem opponere possumus omnibus exemplis, quæ Bellarmiuus lib. de Clericis cap. 28. pro stabilienda Clericorum exemtione adducit.

2. Exceptio. Quando urgemus exemplum Christi didrachmum pro se & Petro solventis Matth. 17. excipiunt, *locum illum non esse intelligendum de tributo, quod Cæsari solvebatur, sed de tributo, quod imposuerat Deus filiis Israël in usum templi*. Baronius tom. 1. Annalium Ann. 33. num. 31. Bellarminus lib. de Clericis cap. 28. §. Objicit.

Atqui 1. sententiam illam refellit Jansenius in cap. 69. Harmon. pag. 521. *Patet*, inquit, *didrachma hæc non exigi secundum legem Exod. 30. sed secundùm præceptum Romanorum, quibus Judæi jam erant facti tributarii. Quærit enim Dominus, à quibus Reges terræ acciperent tributum vel censum, quo manifestè significatur, didrachma hæc exacta fuisse pro tributo & censu Romanis debito. Nam & Matthæus utitur dictione Romanâ* κῆνσον, *hoc est, censu &c.*

2. Idem cum Jansenio statuit Barradius lib. 10. Harmon. cap. 32 pag. 717. *Non recipitur Hilarii sententia. Etenim hoc tributum, quod à Christo petebatur, non Deo, sed Romanorum Imperatori vel Herodi solvebatur, ut ex illis verbis Christi colligitur: Simon, Reges terræ à quibus accipiunt tributum?*

Et postea: *Probabilius puto, tributum illud non à Sacerdotibus in templi sumtus, sed à Publicanis in impensas Imperatoris Tiberii vel tetrarchæ Herodis fuisse exactum.*

Paulò antè solvit argumentum Bellarmini: *Numisma tributi, Imperatorib. dari soliti, fuit denarius, non didrachmum Matth. 22. Ergò hoc loco non potest intelligi tale tributum.* Respondet Barradius, *denarium numisma census appellari, quòd pars esset tributi, duo enim denarii solvebantur. Vel dici potest tributum à Romanis indictum fuisse denarium, numisma census ob id dictum; tributum verò Herodis, qui civitati Capernaum imperabat, fuisse didrachmum.*

3. Salmeron tom. 6. tract. 37. p. 238. idem statuit, & præter argumenta jam allata etiam hæc urget: *Si in usus tabernaculi colligeretur hoc didrachmum, non in Capernaum, sed in templo Hierosolymitano acciperetur, nec pro duobus Christo & Petro, sed pro omnibus & singulis Apostolis, qui excederent annum vigesimum &c.*

3. Exceptio. Quando urgemus locum Apostolicum, *Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita*, Rom. 13. v. 1. excipit Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29. arg. 3. *Apostolum non restringere sermonem suum ad potestatem secularem, sed de omni potestate loqui, tam spirituali, quam seculari, ita ut ex hac sententia deduci nequeat, Papam subditum esse Regi aut Regem Papæ.*

Resp. 1. Pererius & Toletus in h. l. sic scribunt: *Augustinus, Chrysostomus & omnes ferè veteres intellexerunt, Paulum hic loqui de potestate tantùm seculari*, (quod ipse contextus disputationis & verborum Apostoli series per se indicat.)

2. Salmeron in h. l. sic commentatur: *Patres veteres, & præsertim Augustinus Epist. 54. ad Macedonium & Chrysostomus præsenti loco, hunc locum de potestate seculari tantùm interpretantur, quod & ipse contextus subindicat, cùm ait, non sine causa gladium portat.*

3. Nec Patres solùm, sed etiam Scholastici & recentiores Scriptores ita exponunt.

Lombardus in h. l. *Omnis ergo anima subdita sit, ut etiam voluntate serviat homo potestatibus secularibus, bonis vel malis, scilicet Regibus, Principibus, Tribunis, Centurionibus & aliis hujusmodi.*

Et statim: *Sit ergò omnis anima subjecta potestatibus sublimioribus, id est, in hoc, quod sublimes sunt, id est, in mundanis.*

Quam expositionem confirmant omnes, qui causam reddunt, quare Paulus in hunc sermonem devenerit, nempe, quod non deessent, qui ægrè ferrent, Christianos subjici Magistratibus.

Thomas in h. l. *Considerandum est, quod quidam fideles in primitiva Ecclesia dicebant, terrenis potestatibus se subjici non debere, propter libertatem, quam consecuti erant à Christo.*

Et postea: *Et hoc est, quod hic Apostolus dicit, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*

Salmeron in h. l. putat sugillari hæresin Gaulonitarum, negantium *censum & obœdientiam deberi Cæsari, profanisvè ullis Principibus propter libertatem legis à DEO susceptæ, cui soli se subjectos asserebant.*

Idem notat, *multum negotium habuisse olim Apostolos, ut persuaderent plebi, ut se sub Magistratus & Principis imperio continerent, cùm ob alias causas, tùm quia Judæi imitarentur Judam Galilæum & Theudam, homines seditiosos.*

4. Quinimò Paulum hic tantùm agere de potestate Politica, ac proinde etiam Ecclesiasticas personas Magistratui Politico esse subjectas, ostendit Primò, *Disputationis occasio.* Pererius in Comment. Rom. 13. Disp. 1. eam his verbis explicat, *fuisse nonnullos primis illis Ecclesiæ Catholicæ temporibus, qui falsò arbitrantes & docentes exemtos esse homines Christianos secularibus & civilibus legibus, & liberos ab obœdientia & subjectione Magistratuum & Principum secularium, quod Dominus dixisset Johan. 8. Si Filius nos liberavit, verè liberi estis, & rursus de tributis loquens, ait Matth. 17. Filii sunt liberi, hanc paucorum hominum falsam sententiam & doctrinam Christianorum universam gentè reddidisse Ethnicis*

omni-

omnibus invisam & exosam & maledictis atque conviciis obnoxiam: quin etiam Chrysostomo autore sparsum rumore percrebuisse, Apostolos ipsos & Prædicatores Evangelii esse novatores, atque ad evertendas ll. civiles omnia dicere & facere. Ut itaque hoc scandalum auferrent, tùm in concionibus, tùm in Epistolis suis valdè laborabant in docendo & persuadendo, homines Christianos, propter fidem & religionem à Christo susceptam, non esse immunes ac liberos à præstando obedientiam & tributa Regibus & Principibus. (Jam verò Ethnici æquè in Ecclesiasticos atque in Laicos Christianos autoritatem sibi jure vendicabant. Apostoli igitur argumentum utrumque ordinem necessitate subjectionis pariter devincit.)

Secundò, *Propositio. Non est potestas nisi à Deo.* Hanc propositionem Cajetanus in Comm. sic explicat: *Licèt sententia hæc solitaria vera sit universalissimé accepta, ad propositum tamen Pauli non est, nisi arctata ad potestatem, de qua est sermo, hoc est ad præcellentiam, nempe Principum secularium.* (Idem probat occasio disputationis.)

Tertiò, *Conclusio.* De ea Salmeron in Rom. 13. §. Ad hunc locum &c. *Ad hunc Pauli locum*, inquit, *& Expositorum sensum prædictū dicendum est, quòd potestas Ethnici Principatus nondum Ecclesiæ incorporata subditos habet omnes, quia ad eam Rempubl. cui præsident, tanquam membra pertinent, sive Ethnici, sive Christiani, sive Clerici, sive Episcopi, sive Apostoli: & hoc ex jure Naturæ, ut modò Turcarum Principes supra Christianos & Principes, qui suo loco resident.*

Ibid. *Omnis anima &c. Id est, ac si diceret sanctus Paulus. Non turbentur Principes, Reges aut Imperatores, neque sæviant in Christiani nominis Professores, quia nihil innovavit præceptor meus Christus, quo lædat eorum potestatem, cœlestia prædicans, terrena contemnens, nec eripit mortalia, qui regna dat cœlestia.*

5. Ac ne quid veritati confirmandæ desit, age Bellarminum opponamus Bellarmino lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29. argum. 3. scribit: *Apostolum non restringere sermonem ad potestatem secularem, sed de omni potestate loqui tàm spirituali, quàm seculari, ita ut ex hac sententia deduci nequeat, Papam subditum esse Regi, aut Regem Papæ.*

Contrà verò in tract. de officio Princ. Christiani pag. 36. scribit: *Bernhardus Epistol. 183. sic loquitur ad Imp. Conradum. Legi, (inquit) omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: quam tamen sententiam cupio vos & omnibus modis moneo custodire in exhibenda reverentia summa & Apostolicæ Sedi & B. Petri Vicario, sicut ipsa vobis vultis ab universo servari Imperio.*

(Propositio Apostoli aut *generaliter* accipienda de quavis potestate sublimiori, aut *specialiter* de potestate seculari. Si *generaliter*, & tamen Regem Papæ subjectum esse non probat, tum falsum est, doceri in ea eminentiam potestatis Pontificiæ super potestatem Regiam. Si *specialiter*, tùm Papa subjicitur Imperatori, quia verba sunt diserta, *Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subjecta.*)

6. Regerit idem Bellarmin. contra Barclai. cap. 3. *generalem doctrinam initio positam applicari postea civili Magistratui, ideoque esse sententias quasdam generales, quasdam particulares.*

Resp. imò verò quæ ponuntur post prima verba non continent applicationem generis ad speciem, sed causæ expositionem.

Thomas in h. l. *Primò ponit documentum, secundò rationem assignat, ibi Non enim est potestas. Et postea. Cùm dicit, Qui autem resistunt, ostendit hujusmodi subjectionem non solùm esse honestam, sed etiam necessariam. Et primò proponit, quod intendit, secundò probat propositum, ibi. Nam Princeps. Rursus. Dicit ergò, dictum est, quòd, qui resistunt potestati, sibi damnationem acquirunt. Nam Principes, qui hic dicuntur potestates, non sunt timori.*

Cajetanus in h. l. ad verba: *Nam Principes. Occurrit tacitæ objectioni. Quâ ratione tu dicis, Anima potestatibus præcellentibus subjiciatur, ingerendo nobis timorem secularium potestatum, cùm lex Evangelica sit lex amoris & Christianis solus Deus timendus sit? Huic, inquam, objectioni obviat Paulus dicendo in substantia, quòd Principes seculares non sunt ad timorem bonis, sed malis, ac per hoc non sunt timendi veris Christianis.*

4 Exceptio. Quando urgemus exemplum Pauli ad Cæsarem provocantis, atque eo ipso illum superiorem agnoscentis Act. 25. v. 10. excipit Bellarminus lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29. resp. ad 2. *Discrimen esse inter Principes Christianos & Ethnicos. Nam quo tempore Principes erant Ethnici, non erat Pontifex illorum judex, sed è contrario illis subjectus erat in civilibus omnibus causis, non minùs, quàm cæteri homines. Meritò itaque Paulus Cæsarem appellavit, eumq; judicem agnovit. At cùm Principes Christiani facti sunt, continuò se, tanquam oves & membra, capiti subjecerunt Præsidi Hierarchiæ Ecclesiasticæ.*

Resp. ex ipso Bellarmino, qui ibidem subjungit: *Lex Christiana neminem privat suo jure.*

(Ergò etiam Imperator & Principes per suam ad fidem Christi conversionem nullam jurisdictionis aut potestatis suæ partem amiserunt. Vidit hoc Bellarminus, ideò lib. contra Barclaium de potestate Papæ cap. 34. addit limitationem: *Lex Christiana neminem privat suo jure ac dominio, nisi quis suâ culpâ privari mereatur.* At quam culpam committunt Principes, quando relicto Ethnicismo ad Christianismum convertuntur?)

Argumenta Bellarmini, quibus lib. de Cleric. cap. 28. propos. 5. suam probat sententiam.

Arg. 1. *Josephus exemit Sacerdotes Ægyptiorum Gen. 47. & Artaxerxes exemit Sacerdotes Israëliticos, 1. Esdr. 7. Jam verò non decet Ecclesiam Dei minùs liberam esse tempore Principum Christianorum, quàm fuit tempore Pharaonis.*

Resp. 1. ex ipso Bellarmino de Cleric. cap. 7. ad argument. 7. *Exempla Scripturarum non faciunt rem esse de jure divino, sed præcepta Dei sunt, quæ hoc faciunt.*

2. Sed & quando nos urgemus exempla Regum ac Ducum Vet. Testam. quibus Levitæ ac Sacerdotes fuêre subjecti, respondet Bellarminus lib. contra Barclaium cap. 15. *factum Salomonis narrari, non probari.*

3. Quando urgemus exempla Christianorum Imperatorum, qui Pontifices Romanos deposuerunt, respondet Bellarminus lib. 2. de Romano Pontif. capite 29. ad 4. *Hæc quidem facta sunt*

ab

ab Imperatoribus, sed quo jure, ipsi viderint.

(Præsupponit ergò, ab exemplis non probari posse jus divinum, nisi præstò sit divinum mandatum.)

Argum. 2. *Numer. 3. Deus aliquoties repetit, Levitas propriè suos esse ac in eodem loco dono dari jubet omnes Levitas Aaroni & filiis ejus, hoc est, summo Sacerdoti & Successoribus ejus. Voluit ergò eos soli Pontifici subjectos ac per hoc à jurisdictione Principum secularium eos liberavit. Constat autem id nunc in Ecclesia esse Clericos, quod in V. T. erant Levitæ.*

Resp. 1. ex Bellarmino lib. de Clericis cap. 6. §. 3. *Differentiam esse novi ac veteris Testamenti. In V. Testam. Sacerdotes carnali successione propagabantur, in novo autem spirituali electione assumuntur. Illi uxores & liberos habebant, nostri autem cœlibes esse debent.*

(Si est differentia inter Sacerdotes V. & N. Testam. utique non potest ab illorum statu ad horum qualitates argumentum duci.)

2. Bellarminus lib. de Clericis cap. 30. §. Sed ad hæc &c. concedit, *Levitas in V. T. fuisse subjectos Mosi.*

(Atqui Moses in populo Israëlitico functus fuit officio Regis Deut. 33 v. 5. Ergò etiam Clerici in N. T. subjecti sint Magistratui Politico.)

3. Senatus Venetus in Apolog. conqueritur, *Clericos Papales tertiam ferè partem bonorum temporalium ad se pertraxisse.*

(At Levitæ in Vet. Testam. nec agros, nec fundos possidebant, sed ex oblationibus filiorum Israël sese sustentabant, ideò à tributis & oneribus meritò fuerunt liberi. Hic ergò dispar ratio.)

4. Si à Levitis Vet. Testam. ad Sacerdotes Nov. Testam. argumentari licet, poterimus contra Bellarminum sic concludere: *Sacerdotibus Vet. Testamenti licuit in conjugio vivere. Ergò idem licet ministris Ecclesiæ in Nov. Testamento.*

(Sed hanc consequentiam Bellarminus non admittet.)

Argum. 3. *Matth. 17. dicit* CHRISTUS: *Liberi sunt filii. Certum autem est, Clericos omnes propriè ad familiam Christi, qui est Filius Regis Regum, pertinere.*

Resp. 1. Si ex hoc loco pro exemtione Clericorum duci potest argumentum, tunc Clerici *jure divino* erunt exemti. At hoc consequens negant plerique Scholastici, ut videre est apud Lessium de justitia & jure lib. 2. cap. 33. dub. 4. ubi etiam ipse huic Scholasticorum sententiæ suffragatur.

2. Bellarminus lib. de Clericis capite 28. proposit. 4. scribit: *Hilarii expositionem verißimam sibi videri, quòd agatur hoc loco de tributo in usum templi Israëlitis imposito.*

(At si hanc expositionem amplectamur, argumentum erit à quæstione alienum.)

3. Idem Bellarminus d. l. sic disserit: CHRISTUM *propterea non fuisse ullius tributi debitorem, quia erat Filius Dei, cujus ministri sunt omnes Reges & Principes terræ, neque debent ministri Regis à filio Regis tributum petere. Præterea tributa solvuntur Regibus ratione hujus vitæ*

cur-

corporalis timoribus & periculis obnoxiis. At Christus non solùm secundùm animam, sed etiam secundùm corpus liber erat, nec redemtionem, sed solam resurrectionem corporis expectabat, neque periculis aut injuriis obnoxius erat, neque ullius Regis defensione indigebat.

(At harum rationum nulla in Clericis locum habet, ut res ipsa manifestum facit, unde etiam Bellarminus lib. de Clericis cap. 3. §. Ad primum &c. scribit: *Christum Matth. 17. de seipso tantùm loqui.* Quòd si Bellarminus propterea Clericos à subjectione erga Magistratum Politicum eximere velit, quòd *sint filii Regis & pertineant ad familiam* CHRISTI, omnes omninò pii exemti erunt, quia omnes sunt filii Regis & ad Christi familiam pertinent.)

4. Jansenius in cap. 69. Harmon. pag. 522. & Salmeron tom. 6. tractat. 37. pag. 240. sic scribunt: *CHRISTUS de se loquitur in numero plurali. Quod ergò de pluribus dicit, illud tantùm locum habet in CHRISTO, habiturum etiam in pluribus, si plures essent filii naturales.* Concludunt igitur, CHRISTUM, quando dicit, *filios supremi Regis liberos esse, loqui de filiis naturalibus,* & addunt evidentem rationem: *Si Christus loquitur de his, qui quovis modo sunt filii Dei, omnes homines asseruisset liberos, cùm omnes aliquo modo, saltem ratione creationis, sint filii Dei.*

5. Jacobus Tirinius Jesuita ad h. l. sic annotat. *Filii Regum cum suâ familia liberi sunt à tributo pendendo, quantò magis ego, qui Regis Regum naturalis sum filius, cum mea familia, meisq́ Apostolis immunis ero ab omni tributo? Ita S. Augustinus libr. 1. qq. Evang. cap. 23. Non tamen hinc sequitur, ut volunt nonnulli Canonistæ, Clericos omnes, eò, quòd sint adoptivi filii* DEI, *jure divino liberos esse ab omni tributo. Nam pari jure omnes, etiam justi, imò omnes Christiani, exempti essent, ut volunt Anabaptistæ, quod repugnat Apostolo Rom. 13. v. 7. Et illa adoptio est hereditatis & ordinis cœlestis, non terreni. Rectè tamen & apposité ad hoc* CHRISTI *dictum, Principes seculares exemerunt Ecclesiasticos à tributis, eò quòd peculiariter sint quasi de familia Christi, ut vult Hieronymus & Theologi passim.*

(Acceptamus, quod dat Tirinus, CHRISTUM de se loqui, ac Canonistas minùs rectè ex hoc loco inferre, quòd Clerici jure divino sint ab omni tributo liberi. Exemtionem Clericorum à Principibus secularibus factam quatenus approbemus, ex [illegible] superiùs tradita cognosci potest.)

Argum. 4. *Potestas Ecclesiastica eo modo ad secularem se habet, quo se habet in homine Spiritus ad carnem. Spiritus autem ita se habet ad carnem, ut, quamvis non impediat ejus actiones, cùm benè se habent, eam tamen regat & moderetur, & aliquando cohibeat, aliquando excitet, prout ad finem suum expedire judicat. Contrà verò caro nullum habet imperium in Spiritum, neque eum ulla in re dirigere, vel judicare, vel coërcere potest. Sic ergò potestas Ecclesiastica, quæ spiritualis est, ac per hoc naturaliter seculari superior, secularem potestatem, cùm opus est, dirigere, judicare & coërcere potest, ipsam verò à seculari dirigi, vel judicari, vel coërceri, nullâ ratione permittitur,* lib. de Clericis cap. 29. §. Alterum.

Resp. 1.

Resp. 1. ex Epistola Nicolai I. Pont. c. Cùm ad verum, dist. 69. [*Christus actibus propriis & dignitatibus distinctis offici*. *utriusque potestatis discrevit propria.*

(Ergò civilis potestas non pendet in solidum & essentialiter ab Ecclesiastica.)

2. Ex Bellarmino lib. 2. de Concil. cap. 19. ad arg. 2. §. Respondeo aliud &c. *Aliud est judicium de corpore Ecclesiæ, quàm de corporibus naturalibus.*

(Ergò à corpore naturali ad mysticum non valet consequentia.)

3. Ex eodem Bellarmino lib. 5. de Pontif. cap. 6. §. Ita prorsus & §. Ad hæc. *Sublatâ Ecclesiasticâ potestate politica adhuc manet, & inveniuntur hæ potestates quandoque separatæ, ut tempore Apostolorum.*

(Ergò non est talis subordinatio inter potestatem Ecclesiasticam & politicam, qualis inter Spiritum & corpus, quia corpus sine Spiritu se movere nequit, at potestas politica sine Ecclesiastica munia sua obire potest.)

Argum. 5. *Clerici ad obsequium solius Dei sunt consecrati. Jam verò lumen rationis ostendit, in ea, quæ sunt Deo consecrata, nullum jus habere posse seculi Principes.*

Resp. 1. Thomas lect. 1. in cap. 13. Rom. *Dum corruptibilem carnem gerimus, oportet nos dominis carnalibus subjacere.*

(Clerici *ratione officii* sunt Deo consecrati, interim *ratione personæ* manent partes Reipubl. & possident bona terrena, quo respectu terrenis Principibus subjecti manent.)

2. Bellarminus de Clericis cap. 28. §. Posterior &c. sic disserit: *Tributa solvuntur Regibus ratione vitæ hujus corporalis, timoribus & periculis obnoxiæ, ut docet Thomas 2. 2. q. 104. art. 6. ad 1. & ideò justi etiam homines, licèt secundùm animam liberi sint à servitute peccati, tamen ratione corporis, cujus redemtionem adhuc expectant Rom. 8. subjecti sunt tributis & potestati civili.*

(Quod Bellarminus *de justis hominibus* Deo consecratis *in genere* pronunciat, idem *de Clericis in specie* dici potest. Fruuntur & ipsi vitâ hac corporali, fruuntur protectione & aliis beneficiis Magistratus. Ergò à subjectione & tributis jure divino non sunt liberi.)

Argum. 6. *Sacerdotes vocantur Patres & Pastores. At Natura docet, ut filii parentibus obœdiant, & eâdem Naturâ duce oves à Pastoribus reguntur & gubernantur.* Bellarminus lib. de Cleric. cap. 29. §. Tertiò.

Resp. 1. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 28. §. 3. agnoscit, quòd *Gregorius Episcopus Romanus sese servum Imperatoris dixerit, & mandata ejus acceperit.*

(Jam verò Natura docet, ut servi obœdiant Dominis.)

2. Idem Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. cap. 15. §. Deinde &c. adducit locum Esai. 44. *Qui dico Cyro, Pastor meus es tu*, & addit, *quo loco amplissimum regnum Cyro prædicitur.* §. seq. adducit dictum Homeri lib. 2. Iliados, ubi *Regem Agamemnonem frequenter vocat* ποιμένα λαῶν id est, *Pastorem populorum.* ibid. ex Matth. 2. & Mich. 5. probat, quòd ποιμαίνειν *pascere sit regere & dominari.*

(Ergò etiam Reges & Magistratus politici sunt Pastores.)

3. lib. de Laicis cap. 3. §. 1. sic scribit: *Principes vocantur Dii, quia locum Dei tenent.*

(At qui Dei locum tenent in Republ. Christiana, illis etiam omnes Reipubl.

Christianæ cives obœdientiam præstare tenentur.)

CAPUT VI.

DE OFFICIO CLERICORUM.

THESIS I. Episcopi debent ipsimet docere populum fidei suæ commissum, non conductitiis Presbyteris ac Vicariis uti.

Ἔκθεσις. Non est quæstio, an quis senio vel ægritudine diuturnâ impeditus possit *Substitutum* in docendi munere petere, sed an eligendi sint ad Ministerium, qui non sunt instructi donis docendi? Item, an æquum sit, Episcopos neglecto docendi munere politica negotia tractare?

Antithesis. Praxis in Papatu ostendit, Episcopos & Prælatos politicis negotiis occupatos à docendi munere abstinere. Cùm Wilhelmus ab Honstein in Episcopum Argentinensem eligeretur, Keisersbergius pro Concione dixit: *In centum annis, neque visum neque auditum est, quòd aliquis Episcoporum spiritualia exercuerit. Non animas, sed bursas visitaverunt, & hoc quidem omni anno.*

Concilium Tridentinum, postquam definivisset, *omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates & omnes alios Ecclesiarum Prælatos teneri per seipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Evangelium,* subjungit. *Si verò contigerit, Episcopos & alios Prælatos legitimo detineri impedimento, juxta formam generalis Concilii, viros idoneos assumere teneantur ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exequendum.*

(Sub hoc legitimo impedimento administrationem regiminis politici & curam secularium negotiorum complectuntur, quam in aliorum humeros rejicere & proprium Episcopi munus curare æquius erat.)

Duarenus lib. 1. de sacris Eccles. Minist. cap. 4. *Plerique Episcopi nostro tempore à religione & sacris, quàm quivis satrapa & Principes prophani, longè alieniores, nec eis aliud cura est, quàm ut ditionem & possessiones suas quo jure, quâve injuriâ tueantur & augeant.*

Bellarminus lib. 1. de Pont. Rom. cap. 15. §. ultimo. *Tametsi plerique Pontifices non concionantur, tamen alios multos actus Pastorales exercent, dum ligant, solvunt, dispensant, controversias judicant, Episcopos creant, & quod per se concionando non faciunt, per alios faciunt.*

lib. 3. de Pont. Rom. cap. 24. §. Adde. *Pontifices non tenentur per se concionari & Sacramenta ministrare, si justa aliqua de causa impediantur, sed satis est, si curent per alios ista omnia præstari.*

Ex hoc Episcopalis officii neglectu sequitur raritas concionum in Papatu. In quibusdam locis, præsertim in Italia, non nisi tempore Quadragesimali conciones habentur.

Didacus Stella in cap. 14. Luc. fol. 131. testatur, *sacram concionem non paucis in locis semel tantùm in anno ad populum haberi.*

Alphonsus de Castro lib. 1. adversus hæres. fol. 60. conqueritur, *rusticis Hispaniæ multis in locis verbum Dei non prædicari.*

Nostram sententiam probamus,

1. *Ab expressis mandatis Apostolis* & eorum in Ministerio successoribus *datis*, Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15.

2. *Ex appellationibus & encomiis* à Spiritu

ritu sancto ipsis attributis. Vocantur enim διδάσκαλοι, *Doctores*, 1. Corint. 12. v. 28. Ephes. 4. v. 11. *Pastores*, Esa. 63. v. 11. Eph. 4. v. 11. *Angeli Domini*, Malach. 2. v. 7. Apocal. 1. v. 20. *Legati Dei*, 2. Corinth. 5. v. 20. ἐργάται, *Operarii*, Matth. 9. v. 38. 2. Tim. 2. v. 15. quæ appellationes omnes ipsos monent, ut pascant & doceant, Actor. 20. v. 28. *ac in verbo laborent*, 1. Tim. 5. v. 18.

3. *Ex regula Apostolica*, quæ requirit, ut Episcopi sint διδακτικοὶ 1. Timoth. 3. v. 2. Tit. 1. v. 9.

4. *Ex fine instituti Ministerii*. Eo enim cumprimis fine Ministerium Deus instituit & adhuc conservat, ut verbum prædicetur, ac per prædicationem verbi Ecclesia ex genere humano colligatur, Ephes. 4. v. 11.

5. *A distinctione Ministerii Ecclesiastici & regiminis politici*. Ministrorum est, *gladio Spiritus*, verbo scilicet DEI, uti, Ephes. 6. v. 17. 2. Cor. 10. v. 4. Gladius corporalis Magistratui politico est traditus, Rom. 13. v. 4.

6. *A praxi Christi, Apostolorum & Episcoporũ* in primitiva Ecclesia, qui non affectarunt, nec administrarunt regimẽ aliquod politicũ, sed in prædicatione verbi occupati fuere, Matt. 4. v. 17. Act. 6. v. 2.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. Quidam Canones Juris Pontificii.

c. Audire dist. 25. ex Clementis Epist. *Audire Episcopum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei.*

c. Qui Ecclesiasticis dist. 36. (ex Epistola 1. Sozimi.) *Sacrarum literarum oportet Episcopum habere peritiam, unde in Vet. Testamento inter cætera ornamenta Pontifex Rationale ferebat in pectore, in quo scribebatur manifestatio & veritas, quia in pectore Pontificis manifesta debet esse cognitio veritatis, hinc etiam vectes, quibus arca portabatur, jugiter annulis erant inserti, ut cùm arca esset portanda, nulla esset vel fieret mora de intromittendis vectibus, quia prædicatores, per quos Ecclesia circumfertur, sacris literis semper debent insistere, ne tunc quærant discere, cùm ex officio alios debent docere.*

c. Si quis dist. ead. (ex Hieronymo, vel potiùs Origene Homil. 6. in cap. 8. Levit.) *Si quis vult Pontifex esse non tam vocabulo, quàm merito, imitetur Mosen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de iis? quòd non discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergò Moses indesinenter in tabernaculo Domini. Quid autem ei opus erat? ut aut Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, ut aut à Deo discat legendo Scripturas divinas, & sæpiùs meditando; aut populum doceat, sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde vel humano sensu, sed quæ Spiritus sanctus docet.*

c. Ignorantia dist. 38. (ex Concilio Toletano quarto cap. 24.) *Ignorantia, mater cunctorum errorum, maximè Sacerdotibus Dei evitanda est, qui docendi officium in populo Dei susceperunt. Sacerdotes legere sanctas admonentur Scripturas, Paulo Apostolo dicente ad Timotheum, Attende lectioni, & exhortationi & doctrinæ, & semper permane in his. Sciant ergò Sacerdotes sanctas Scripturas & Canones, & omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, atq; ædificent cunctos tàm fidei scientiâ, quàm operũ disciplinâ.*

(Idem dictum citat & approbat Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 6. artic. 30. pag. 756.)

c. Omnes dist. ead. (ex septima Synodo.)

nodo.) *Definimus, omnem, qui ad Episcopatus provehendus est gradum, modis omnibus Psalterium nosse, ut ex hoc etiam omnis Clerus, qui sub eo fuerit, ita moneatur & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à Metropolitano, si in promtu habeat legem scrutabiliter & non transitoriè tam sacros Canones & sanctum Evangelium, quàm divini Apostoli librum & omnem divinam Scripturam, atque secundùm mandata Dei conversari & docere populum sibi commissum. Substantia enim summi Sacerdotii nostri sunt eloquia divinitùs tradita, id est, vera divinarum Scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius. Quod si quis disceptaverit, & ita libenter facere & docere minimè spoponderit, nullatenùs consecretur. Ait enim Propheticè Deus. Tu scientiam repulisti & ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.*

c. Sit Rector dist 43. (ex Gregorio part. 2. Pastor. cap. 4. ac lib. 1. Epist. 24.) *Paulus ait ad Titum, ut potens sis in doctrina sana exhortari, & eos, qui contradicunt, redarguere. Hinc per Malachiam dicitur. Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est. Hinc per Esaiam Dominus monet, dicens: Clama, ne cesses &c. Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit, ut ante adventum judicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet declamando gradiatur. Sacerdos ergò, si prædicationis est nescius, quam tibi clamoris vocem daturus est præco mutus? Hinc est enim, quòd in Actibus Apostolorum legitur. Super Pastores primos in linguarum specie Spiritus sanctus insedit, quia nimirùm quos repleverit, de se protinùs loquentes facit. Hinc Mosi præcipitur in Exodo, ut tabernaculum Sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur, ut videlicet prædicationis voces habeat, ne superni inspectoris judicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est, ut audiantur sonitus, quando ingreditur & egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur, quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sono incedit.*

c. Ephesiis dist. eadem (ex Gregorio lib. 1. Epist. 33.) *Ephesiis Paulus dicit. Mundæ sunt manus meæ à sanguine omnium vestrûm. Non enim subterfugi, quò minùs annunciarem omne consilium Dei vobis. Mundus ergò à sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium annunciare noluisset, quia cùm increpare delinquentes noluerit, eos procul dubio tacendo Pastor occidit.*

c. Dispensatio dist. ead. (ex Nicolao primo Pont. ad Michaëlem Imper.) *Dispensatio est nobis cœlestis seminis injuncta. Væ, si non sparserimus, væ, si tacuerimus, quod cùm electionis vas formidet & clamet, quantò magis cuilibet exiguo metuendum est? Proinde, sicut non leve discrimen incumbit Pontificibus siluisse, quod congruit, ita his, quod absit, non mediocre periculum est, qui cùm debeant parére, despiciunt.*

Gratianus in Procem. dist. 86. *Doctorem Episcopum oportet esse, ne inferiorum culpæ in eum refundantur, qui docendi officium accepit, quod exequi nescit vel negligit.*

Idem in Appendice c. Quando dist. ead. *In doctrina sacræ Scripturæ autoritatem debent Episcopi præferre, non secularium literarum peritiam ostentare.*

c. Episcopus dist. 88. (ex Concilio Carthaginensi.) *Episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni & orationi*

& ver-

& verbi Dei prædicationi tantummodò vaces.

c. Diaconi dist. 93. *Diaconi, qui quasi oculi videntur esse Episcopi, custodiant Episcopum prædicantem.*

c. Sicut vir caus. 7. q. 1. (ex Euarist. 1. Epist. 2.) *Episcopum oportet oportunè & importunè, atque sine intermissione Ecclesiam docere, eamq́ prudenter regere & amare, ut à vitiis se abstineat, & salutem consequi possit æternam; & illa cum tanta reverentia ejus doctrinam suscipere debet, eumq́ amare & diligere, ut Legatum Dei & præconem veritatis.*

c. Præcipimus caus. 21. q. 2. (ex Innocentio II.) *Præcipimus, ne conductitiis Presbyteris Ecclesia committatur, sed unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.*

2. Quidam Pontifices Romani & verbis & factis.

In Epistola Clementis Petrus (quem volunt primum Pontificem fuisse) ad eum dixisse fertur. *Tu ad hoc solùm vacato, ut oportunè & sine intermissione doceas verbum Dei, per quod salutem consequi possint.*

Marcus Papa ad Athanasium & alios Episcopos in Ægypto. (in operibus Athan.) *Væ erit nobis, qui hujus ministerii onus susceptum habemus, si veritatem Salvatoris nostri Jesu Christi, quem Apostoli prædicaverunt, prædicare neglexerimus.*

Et postea. *Quid in ipsius Christi dicturi sumus examine, si sermonum ejus veritatem confundimur prædicare? Quid erit de nobis, cùm de omissis animabus & de officio suscepto rationem justus judex Christus Deus districtam egerit?*

Damasus Papa Epist. 4. *Illi Episcopi, qui talia sibi præsumunt, videntur mihi similes esse meretricibus, quæ statim, ut pariunt, infantes suos aliis nutricibus tradunt educandos, ut suam citiùs libidinē explere valeant: sic & isti infantes suos, id est, populos sibi commissos aliis educandos tradunt, ut ipsi suas libidines expleant, id est, ut pro libitu suo secularibus curis inhient, & quod cuique visum fuerit, liberiùs agant.*

Gregorius Episcopus Rom. in 1. Regum 1. *Hæc ministerii Pastoralis sunt, ut doctrinâ veritatis instituat, bonis moribus exornet, piâ semper custodiâ* (super) *fideles vigilet, à malo eos declinare faciat.*

Idem in Cantic. Canticor. *In sancta Ecclesia Prædicatores boni Scripturam divinam in corde & ore portant, quam fidelibus quasi tectum expandentes prædicant, ut dum Ecclesia prædicatione cœlesti instruitur, munimen accipiat, quo ab imbribus tentationum protegatur.*

Homil. 22. in Ezechiel. *Qui Sacerdotes sunt, qui templum Dei custodiunt, nisi hi, qui orando, prædicando, spiritualibus actibus vigilando, sanctam Ecclesiam à malignorum Spirituum immissionibus, à pravorum suasionibus, ab hæreticorum erroribus defendunt?*

(Quod autem Gregorius verbis docuit, illud ipsum opere implevit, nec prædicandi officium Apostolicæ Sedis culmine indignum censuit. Quinimò ab hoc officio cessantes redarguit, sic enim conqueritur)

Homil. 17. in Evang. *Ad exteriora negotia delapsi sumus, & aliud ex honore suscipimus, atq́ aliud ex officio actionis exhibemus. Ministerium prædicationis relinquimus, & ad pœnā nostrā, ut video, Episcopi vocamur, qui honoris nomen, non virtutis tenemus.*

Dicta Sozimi in c. Qui Ecclesiasticis dist. 36.

Gregorii in c. Sit Rector dist. 43. & c. Ephesiis dist. ead.

Nicolai I. in c. Dispensatio dist. ead.

Evaristi in c. Sicut vir caus. 7. q. 1. & Innocentii II. in c. Præcipimus caus. 21. q. 2. jam antè sunt adducta.

Præclarè omninò Symmachus Papa in Synodo Romana VI. facto silentio, inter cætera dixit: *Væ erit nobis, qui hujus Ministerii onus susceptum habemus, si veritatem Salvatoris nostri Jesu Christi, quam Apostoli prædicaverunt, prædicare neglexerimus. Væ erit nobis, si silentio veritatem oppresserimus, qui erogare nummulariis jubemur, id est, Christianos populos docere. Quid in ipsius Christi futuro dicturi sumus examine, si sermonum ejus veritatem confundimur prædicare? Quid erit de nobis, cùm de commissis nobis animabus & de officio suscepto rationem justus judex Christus Deus noster districtam exegerit? ideò nos oportet nociva semper resecare, &, auxiliante Domino, profutura erigere. Unde objurgando, hortando, suadendo, blandiendo, consulendo prodesse quibus possumus, festinemus. Lingua nostra bonis fomentum sit, pravis aculeus, timidos retundat, iratos mitiget, pigros excuat, desides hortando succendat, refugientibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos consoletur, ut, quia Doctores dicimur, viam salutis gradientibus ostendamus.*

Claudius Espensæus in 1. Tim. lib. 2. Digress. cap. 2. *Leo I. Papa, Gregorius Magnus, Innocentius secundus & alii sanctissimi Antistites officium docendi ac prædicandi sibi proprium atque necessarium judicârunt. Leo sanè adeò hujus se servitutis debitorem agnovit, ut sibi liberum negaret tacere, aut fidelibus populis sermonis officium subtrahere.*

3. Concilia.

Petrus Crespetius in Summa fidei Cathol. & discipl. Ecclesiast. verbo Prædicatio tit. *Prædicatio diebus festivis Episcopis atque cæteris injungitur*; Conciliorum Canones, rescripta Pontificum & dicta Patrum plurima in hanc rem adducit. Inter alia hæc habet. Concilium Constantinopolitanum III. generale 6. Can. 19. *Oportet*, ait, *eos, qui præsunt Ecclesiis, in omnibus quidem diebus, sed præcipuè Dominicis, omnem Clerum & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia ex divina Scriptura colligentes intelligentias & judicia veritatis &c.*

Concilium Valentinum Galliæ III. Can. 22. prohibet, *ne stipendia Ecclesiastica dentur his, qui prædicationi, ut debent, non insistunt.*

Nicolaus I. Epistola ad Michaëlem Imperat. *Episcopis dispensatio cœlestis seminis injuncta est, væ si non sparserint, væ si tacuerint, sicut vas electionis formidat & clamat.*

Synodus Arelatensis sub Carolo Magno. *De Baptismo & mysterio sanctæ fidei unusquisque Archiepiscopus suos Suffraganeos diligenter, studioseq; admoneat, quatenùs per studium sacræ lectionis imbuti, & de mysterio sanctæ fidei & de Sacramento Baptismatis unusquisque illorum in propria Parochia perfectè studioseq; Presbyteros & universum populum docere & instruere non negligat, quia ignorantia mater cunctorum est errorum.*

4. Imperatores & Status Imperii.

1. Addictos C. de Episc. audient. Arcadius & Honorius Impp. sic loquuntur;

tur: *Ad Episcoporum culpam redundabit, si quid fortè in ea parte religionis, in qua ipsi populos Christianæ religionis doctrinæ insinuatione moderantur, ex iis, quæ fieri hac elge prohibuimus, à Monachis perpetratum esse cognoverint, nec vindicaverint.*

Wolffgangus Aytinger Clericus Augustanus & Sebastianus Brant in Additionibus ad Revelationes Methodii Ann. 1498. editis. *Voluit pius ac justissimus Imperator Sigismundus in Concilio Basiliensi, ut Ecclesia mandaret per sanctos Canones, ut omnes & singuli Episcopi & Pastores Ecclesiarum personaliter circa suas Ecclesias residerent, ut haberent respectum ad gregem sibi commissum, imitantes doctrinam Christi Evangelicam, & qui etiam informarent populum ejus commissum in vita & bona doctrina. Quare Apostolus 1. Tim. 3. Episcopum vocat Doctorem. Etsi Episcopi nostri non prædicarent & docerent populum Christianum, velut ipsi fecerunt in primitiva Ecclesia, saltem quòd suos veros proprios Pastores Ecclesiarum Parochialium ad personales residentias compellerent &c.*

In Gravaminibus Germanicæ nationis Ann. 1523. in Comitiis Norinbergensibus Legato Adriani Pontificis oblatis Ordines Imperii tàm Lutherani, quàm Papistici sic loquuntur Gravam. 21. *Verùm graviùs inde oritur Germanis onus, quòd cùm beneficia hæc & Parochiales Ecclesias ipsi propriâ personâ neque possidere, neque gubernare possunt, quod tamen Pastoris officium inprimis sibi postularet, nimirùm ut subditis Parochialibus & integritate ac innocentiâ morum egregium de se præberent exemplum, ut oves suas, tanquam oves Christi, doctrinâ solidâ, sincerâ, ac ex puris Evangelii fontibus haustâ, quantum ad salutem animarum ovium pertineret, ipsimet Pastores pascerent, eorum neutrum per Pastores illos subdititios curatur &c.*

5. Bernhardus lib. 1. de consid. ad Eugenium. *Pastorem te populo huic certè aut nega, aut exhibe. Non negabis, ne cujus sedem tenes, te neges heredem. Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris. Absque his tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum. Si amas me, pasce oves meas. In his successisti non Petro, sed Constantino. Consulo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito. Ad ea te potius incito, quorum te scio debitorem. Etsi purpuratus, etsi deauratus incedens, non est tamen, quòd horreas operam, curamve Pastoralem. Pastoralis heres, non est, quòd erubescas Evangelium. Quanquam si volens evangelizes, inter Apostolos quidem etiam gloria est tibi. Evangelizare pascere est. Fac opus Evangelistæ & Pastoris opus implevisti. Dracones, inquis, me mones pascere & scorpiones, non oves. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos, sed verbo, non ferro.*

6. Thomas de Aquino in 1. Tim. 3. *Proprium est Pastoris officium docere.*

Idem part. 1. 2. quæst. 102. artic. 3. *per illud, quòd pectusculum & armus dexter ex hostiis pacificis debebatur Sacerdoti, significatum fuisse* asserit, *necessariam esse Ministris sapientiam ad docendum & fortitudinem ad ferendos auditorum defectus.*

7. Episcopi, Theologi & alii scriptores recentiores.

Ago-

Agobardus Lugdunensis Episcopus circa Annum 833. (cujus opera Lutetiæ Parisiorum Ann. 605. operâ & studio Papirii Massoni JCti edita sunt) p. 207. sic scribit: *Quicunq; prædicationis officium & locum regiminis suscepit & negligit, quærens cônsolationem in divitiis, in ornamentis metallicis, in venationibus, aucupiis & piscationibus, &, quod pejus est, in comessationib. & ebrietatibus & sonis Musicis, iste talis non est adjutor Dei, sed est destructor operis Dei, ac per hoc adjutor Antichristi. Et licet in oculis humanis Sacerdos esse videatur, in oculis tamen Dei non est, quia veniente Domino ad judicium dividetur, & pars ejus cum infidelibus ponetur.*

Helmoldus Presbyter in Chronic. Sclavorum memorat, quòd tempore Ludovici I. Imper. *Archiepiscopus Hamburgensis Unni omnes Insulas Danorum penetraverit Evangelizans verbum Dei.*

(Ergò tum temporis Episcopi nondum judicabant personâ suâ indignum docendi munus.)

Johannes Sarisburiensis Episcopus Carnotensis in nug. Curial. *Alii quidem sine Evangelio de Evangelio vivunt, & bene si vivunt tantùm, ut non etiam luxurientur. Hos vix mercenarios dixerim, qui non laborant, ut manducent, sed sine labore non manducare, quod necessitatis est, sed otiari & luxuriari desiderant.*

Ibid. *Si quis, Apostolus inquit, Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, sed nescio, quo pacto res in contrarium versa est, ut cùm omnes ferè desiderent Episcopari, cùm, quod appetunt, adepti fuerint, otio marcent, aut, quod turpius est, in vanitatis operibus occupentur.*

Rupertus Lincolniensis Episcopus inter cætera sic loquitur. *Cùm principale opus Christi, propter quod ipse venit in mundum, sit animarum vivificatio; & Satanæ opus proprium & maximè ab eo inventum, utpotè homicidæ ab initio, sit animarum occisio & mortificatio, ipsi Pastores personam Jesu Christi induti verbum Dei non annunciantes, etsi non superadderent malitias alias, sunt Antichristi & Satanas transfiguratus in Angelum lucis, fures & latrones, mactatores ovium & perditores, facientes domum orationis speluncam latronum.*

Petrus Cantor Parisiensis in libro, cui titulum fecit, Verbum abbreviatum, vehementer accusat Sacerdotes, quòd *verbi Dei prædicationem omiserint, ac canes muti facti sint.*

Nicolaus Lyranus in cap. 13. Matth. *Omnis Scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamilias &c. quia sicut paterfamilias habet pascere filios pane corporali, sic iste parvulos fideles pane spirituali. Ex quo patet, quòd Episcopi, qui successores sunt Apostolorum, debent habere notitiam utriusque Testamenti, in cujus signum portant mitram in capite cum duplici cornu.*

Nicolaus Orem in concione coram Papa & Cardinalibus habitâ Ann. 1364. *Sunt aliqui, qui nec labiis Deum honorant, qui non solùm non faciunt bona, sed nec dicunt, nec prædicant, canes muti non valentes latrare, canes impudicissimi, nescientes saturitatem. Ipsi Pastores ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam suam declinaverunt &c.*

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 20. §. 1. *Quilibet Episcopus debet habere sententiam Novi & Veteris Testamenti, ac juris communis, cùm sit cognitor animarum ac judex Clericorum. Non enim decet Episcopos indigere*

digere doctrinâ, qui aliorum debent esse Doctores.

§.2. *In Episcopis exquisita doctrina requiritur, ut docendo & predicando aliis praeesse ac prodesse possint. Heus! quis Episcoporum hodie predicat, aut de animabus sibi commissis curat?*

Albertus Crantzius lib.2. Metropol. cap.27. *Nostra feliciora videntur tempora, (comparata priscis temporibus, cùm non vocabantur ad Presulatum, nisi religione & sanctimoniâ prastantes, ut non modò praeesse, sed etiam prodesse possent,) ubi Pontifices Evangelizandi ministerium relegârunt in Sacerdotes. Ipsi Superintendentes (sic enim sonat Episcopi nomen) meliora sibi desumunt in decimis, primitiis & oblationibus, equis, armaturis, evectionibus magnificis intenti, curam gregis abjecerunt. Sed hæc in aurem legenda, ne offendantur Magnates, & dicamur os in cœlum ponere, dum, quæ supra nos sunt, carpere contendimus.*

Alphonsus de Castro lib. 1. adversus hæres. cap.7. *Patres voco Episcopos, Pontifices ac alios quoscunque Presules & Magistros aut Doctores, qui nos fidem edocentes spiritualiter generant. Ad istos Patres spectat docere plebem, è quibus aliqui, nempe Presules, ex officio id facere tenentur, alii à caritate, ut id faciant, impelluntur, velut reliqui Doctores ac Magistri.*

lib. ejusd. cap.13. *Quòd populus careat predicatione verbi Dei, culpa est Prelatorum, ad quos ex officio spectat docere populum. His enim dicitur. Predicate Evangelium omni creatura, his precipitur, ut oves verbo doctrina pascant. Petro siquidem dictum est, Pasce oves meas. Et idem Petrus omnibus Prelatis ait. Pascite, qui in vobis est, gregem. Quis autem verior anima pastus, quàm verbum Dei, quod animam non solùm nutrit, verùm etiam impinguat? Et ideò non sine causa Jeremias plorat, dicens: Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. Ad Prelatos etiam spectat illuminare populum, qui in tenebris ignorantia jacet. Quod autem aliud lumen ab eis adhiberi potest, nisi predicatio verbi Dei? Lucerna, inquit Psaltes, pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Et iterùm. Declaratio sermonum tuorum illuminat & intellectum dat parvulis. Si ergò ab aliquo lumen, quo dirigitur, subtrahas, nonne in tenebris ambulans offendit sepissimè? Non ergò mirum, si subtractâ verbi Dei predicatione à populo, populus erret.*

Sebastianus Canonicus Erphordiensis Theologiæ Doctor & Concionator summmi templi dixit, *habere Canonicos, qui pro ipsis orent & canant, horas & Missas frequentent, modò etiam habeant, qui pro ipsis in infernum precipitentur.*

(Idem de Episcopis per Vicarios docendi officium administrantibus dici potest, unde quidam dixisse memoratur. *Qui per alium munere predicandi sibi commisso defungitur, habebit salutem vicariam, sed pœnam personariam; ibit ille in gehennam per se, in Paradisum per alium.*)

Johannes Fischerus Episcopus Roffensis contra Lutherum art.32. *Fuerunt ante hæc tempora sanctissimi Patres, qui singulis Dominicis ad populum homilias declamitârunt, extant enim ad hunc diem eorum conciones. Quòd si in recentioribus culpa fuerit &c. non ea culmini Apostolico meretur imputari, sed iis, qui negligunt munus hoc obire, tàm sibi, quàm suis apprimè frugiferum.*

Concilium Tridentinum sess.5. cap.2.

 & sess.

& sess.24. Reformat. Decret. statuit, *prædicationem esse præcipuum munus Episcoporum.*

(Ergò non patiantur ab hac præcipua muneris sui parte se impediri. Addit quidem Concilium, *Episcopos docendi munere fungi debere*; *nisi legitimè impediantur*. Sed si praxin respiciamus, deprehendemus Pontificem & Episcopos levissimis ac turpissimis de causis ab hoc docendi munere se impediri fuisse passos, videlicet vel *per ignaviam*, ut Benedictus IX. qui fuit *homo ignavus & nullius precii*, ut est apud Onuphrium in ipsius vita; vel *per venationem & aucupia*, ut Leo decimus apud Massonium in ipsius vita; vel *per pompas & spectacula*, ut Paulus II. *qui ob apparatum spectari se voluit à peregrinis, & ad exemplum veterum Romanorum ludos magnificentissimos instituit*, ut est apud Platinam in ipsius vita; vel *per columnarum, obeliscorum & statuarum erectionem*, ut Paulus Quintus apud Bzov. de Pont. cap.40. vel *per artes Magicas*, ut Sylvester Secundus apud Platinam in ipsius vita; vel *per immensas exactiones*, ut Gregorius Nonus apud Matthæum Parisiensem pag. 350. vel *per bella*, ut Bonifacius VIII. & Julius II. apud Platinam, Massonium &c. vel *per cædes*, ut Alexander VI. apud Massonium; vel *per adulteria*, ut Benedictus VIII. apud Onuphrium &c.)

Erasmus in Annotat 1. Timoth.3. *Episcopus appositus sit ad docendum. Id enim sensit Paulus, atque id est præcipuum Episcopi munus. Cæterùm docere populum, hortari, consolari, monere, redarguere, proxima, maximeq; splendida est Episcoporum functio, quam nunc multi libenter cedunt aliis, quamlibet sordidis; ubi receptum est, ut Episcopi ditionem prophanam gerant, saltem deberent in præcipuis festis concionantes ad populum ornare munus Evangelicæ prædicationis.*

Idem in Epistol. Apologetica de interdicto usu carnium ad Episcopum Basileensem. *Magnam admirationem conciliat sibi pectus divinis literis refertum, lingua non minùs sancta, quàm diserta, depromens ex opulento penuario vetera & nova. His rebus potissimùm & paratur & defenditur Episcoporum autoritas, multoq; rectius ac tutius, quàm his verbis: Ordinamus, decernimus, statuimus, præcipimus, volumus ac mandamus.*

Catechismus Tridentinus de Bapt. *Quibus* (Episcopis & Sacerdotibus) *datum est, ut jure suo, non extraordinariâ aliquâ potestate hoc munus exerceant, quamvis Episcopi, ne graviorem illam docendi populi curam deserere cogerentur, Baptismi Ministerium Sacerdotibus relinquere soliti sint.*

(Quasi verò hodiè diligentiores & frequentiores sint Episcopi in docendo, quàm baptizando?)

Claudius Espensæus in 2. Tim: lib.2. Digress.c.2. *Leo I. liberum sibi esse negavit tacere, aut fidelibus populis sermonis officium subtrahere. Absq; tintinnabulis, inquit Gregorius, nec Sancta ingredi Pontifici licebat, nec Antistitis nomen possidere. Audiatur, ait Dominus Mosi, sonitus, quando ingreditur & sonitu prædicationis incedat. Gregorius primus, Innocentius secundus & tales alii Romæ Episcopi iidem & Ecclesiastæ fuerunt.*

Ibid. *Apostolus vult Episcopum esse* διδακτικὸν, *de quo loco Chrysostomus & Oecumenius, Hoc, inquiunt, adjecit Apostolus, quod est Episcopo proprium, aptum esse ad docendū.*

Et

Et Hieronymus: Si quis, inquit, plebem sibi subjectam non instruit, nec Apostolus, nec Propheta, nec Episcopus, nec Pastor est appellandus. Canon Apostolicus 58. Episcopus non docens, deponatur. Has claves docendi & Sacramenta administrandi omnes Sacerdotes in B. Petro accepisse magnâ libertate docet Ambrosius. Origenes: Si quis vult esse Pontifex, non tam vocabulo, quàm merito, non discedens de tabernaculo Domini, id est, meditandis Scripturis populum doceat.

Ibid. *Cavendum est, ne illud impleatur, Parvuli petierunt panem & non erant, qui frangerent iis, Jerem. 4. Quotusquisq; Prælatorum majorum minorumvè, populum suum docere videtur? An illi ipsi Decreti hujus* (in Concilio Tridentino) *autores unquam docuerunt, quorum exemplo alii ad munera sua facienda excitarentur? Certè ex nostratibus Episcopis, qui Tridenti & Bononiæ pars aliquota fuerant, ubi prædicandi munus Prælatis tanquam præcipuum officium impositum est,* (sess. 24. cap. 4.) *nemo per se, quod quidem audiverim, docet. Ludimusne in re seria? an potiùs hac decretorum specie reformationem poscentibus illudimus? Novi ex istis, qui ad istam docendi servitutem, generosi scilicet, se teneri præfractè negant. Res nobis est cum iis, quib. nulli magis Concilia, Patres, Ecclesiam clamitant, & tamen functionem suam maximè sibi propriam & necessariam doctrinam abjiciunt. Hos possim quæstionibus tanquam tormentis vexare. Sed obtundis, inquiunt, tametsi intelligimus. Neq; obtinebis, ut Episcopi, quos Theologastris & fraterculis libenter cõcessimus, cathedras rursus conscendamus, vicariâ diligentiâ contenti erimus &c.* (ad quod ibidem respondet.)

Adducit inter cætera dictum Hilarii: *Ecclesiæ Episcopus officii necessitate hoc prædicationis ministerium debeo,* ut & Ambrosii: *Effugere non possimus docendi officium, quod nobis imposuit Sacerdotii necessitudo.*

Tandem concludit. *Tunc, in primitiva scil. Ecclesia, adeò portenti instar habitum fuisset, si quis pro Episcopo sese habuisset, qui non etiam reipsâ verum & proprium hoc Episcopi munus exhibuisset, quod hodie plusquã monstri loco haberetur, si quis exhiberet.*

Idem in 1. Tim. lib. 1. Digress. cap. 9. *Episcopi non minùs hodie, quàm antea prædicare tenentur, quibus non minùs nunc, quàm tunc in consecratione prædicandi officium imponitur.*

Chronicon Lubecense Hermanni Bonni. *Anno 1100. Collegium Aldenburgi extructum est atque fundatum, & Episcopi ipsi concionandi munere tunc fungentes Vandalos ad Christianismum perduxerunt.*

Johannes Ferus in cap. 16. Matthæi. *Olim portenti instar habitum fuit, si pro Episcopo haberetur, qui non etiam reipsâ verum & proprium Episcopi munus exhibuisset, quod hodie plusquam monstri loco habeatur, si quis exhibeat.*

Salmeron Disput. 13. in 1. Tim. 4. *Mitra quæ capiti Episcopi supponitur geminata, duorum Testamentorum scientiam, quã tradere debet, denotat.*

Bellarminus lib. 2. de gemitu columbæ cap. 2. pag. 194. & seqq. prolixè probat, *Episcoporum officium esse prædicare, ac verbum DEI docere*, partim ex verbis CHRISTI, Johan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; partim ex exemplo Apostolorum, qui proprium suum munus declaraverunt, cùm dixerunt, Act. 6. *Nos orationi & ministerio verbi instantes erimus*; partim ex testimonio Gre-

gorii lib.2. Epist. 39. scribentis, *Episcopi est, de prædicationis ministerio semper cogitare*; partim ex exemplo veterum Episcoporum, *Cypriani, Athanasii, Basilii, Nazianzeni, Chrysostomi, Ambrosii, Cyrilli, Augustini, Maximi, Leonis, Gregorii*; partim ex Concilio Tridentino, quod sess.5. & 24. disertis verbis dicit, *prædicationis munus præcipuum esse inter Episcopalia munera*.

ibid. pag.197. Episcopos conquerentes introducit. *Non dedimus operam sacris literis, sed juris prudentiæ, neque in prædicatione versati sumus*.

tom. 7. in Admonit. ad Episc. Theanens. nepotem suum requirit, ut Episcopi per se prædicent. Verba sic habent pag.10. *Pastor nec nomen Pastoris meretur, si non personaliter intendat gregi suo &c. Neque enim quilibet ovium Dominus, sed ille tantùm, qui pascit oves suas, vocatur Pastor, juxta verbum Domini ad Petrum, Pasce oves meas*.

ibid. pag.11. *Tenetur Episcopus ad curam animarum, mediantibus his actibus personalibus, scilicet doctrinâ, ministratione Sacramentorum, visitatione &c. Episcopo dicitur, Vade, prædica populo Dei. Et in Ordinatione non dicitur, Mitte ad prædicandum*.

ibid. pag.22. *Imò Concilii Tridentini verba sunt sess.24. Quia prædicatio est præcipuum munus Episcopi, statuit & decrevit S. Synodus, omnes Episcopos & Prælatos Ecclesiæ teneri per seipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum: quia & dixit Dominus Petro, Pasce oves meas, non dixit, Cura, ut alii pascant*.

(Hæc omnia Bellarminus, quibus dum Patruus nepotem monet, Patrem suum, videlicet Papam, non leviter perstringit, cui in fervore disputationis ejusmodi patrocinium præstat lib.3. de Rom. Pont. cap.24. §. Adde. *Non tenentur Pontifices per se concionari & sacra administrare, satis est, si curent per alios ista præstari*. ac lib.1. de Pont. Rom. cap.15. §. Deinde. *Quod concionando non faciunt per se, faciunt per alios*.)

Baronius tom. 3. Annalium Anno Christi 325. num.198. *Alexander Episcopus Alexandrinus, cùm fidei regulam Nicææ traditam sartam tectam & in omnibus cuperet custoditam, præcavens in futurum, illud in ea Ecclesia statuit esse servandum, ne scil. ibi, quantumlibet amplissimâ civitate, populum fidelem alius quispiam, licèt Presbyter, sed ipse tantùm doceret Episcopus, de quo quidem instituto sic tradit* Sozomenus lib.7. c.19. *Apud Alexandrinos verò solus civitatis Episcopus docet: ajunt tamen, hanc consuetudinem non priùs inolevisse, quàm ex quo Arius Presbyter de doctrina disserens insolitam introduceret*.

Ludovicus Granatensis tom.2. Oper. fol.1412. col. 2. taxat hunc morem, *quòd Prælati aliis docendi munus committunt*.

Maldonatus Summ. q. 10. artic. 3. 5. 6. *Notârunt Hieronymus in cap. 4. Ephes. & Augustinus Epist. 57. Propterea Paulum non distinxisse Pastores & Doctores, quia omnis Pastor debet docere, & nomen Pastoris significat actionem personalem, sicut nomen Medici. Itaque, sicut nemo potest per alium curare, ita nemo potest suas oves per alium pascere. Nec quicquam valet responsio communis: Satis esse per Vicarium laborare, quia secundùm eandem regulam satis esset manducare per Vicarium, quia scriptum est: Qui non laborat, non manducet. De divino jure*

multa

multa sunt testimonia in sacris literis, ut: Excubate in custodia tabernaculi. Nemo autem potest excubare, nisi præsens. Christus etiam describit nobis Pastorem notis suis inter alias, ut oves suas cognoscat, & illæ audiant vocem illius. At nec ille eas cognoscere, nisi præsens, nec illæ, nisi præsentem, audire possunt.

Johannes Goropius Becanus tom. 2. Oper. *Petaso Mercurii ipsis imposito Cardinales & Episcopi monentur, ut aliis hominibus omnibus sese præstent Mercurios, nec petaso dignos esse, nisi reverâ Mercurii dotes in omni vita præ se ferant. Quid verò facit Mercurius? Interpres est divinæ voluntatis, & eorum, quæ Jupiter imperat, celerrimus & fidissimus nuncius. Videte ergò Episcopi, videte Cardinales, ut semper & ubique sitis Mercurii, hoc est, & opere & verbo fidi Interpretes divinæ voluntatis.*

Idem Goropius *Sacerdotes canes nominari dicit ab Esaia, quia Deus eos accuset, quòd non solùm non doceant & latrent contra ignorantes, sed ne ipsi quidem videant & sciant veritatem. Tum etiam tantùm abesse, ut gregem pascentem contra lupos custodiant, ut ipsimet perpetuò prædis inhient avaritiâ nunquam satiandâ. Non habere itaque eos, quæ in bono cane laudanda sunt, sed ea, quæ in hoc animali vituperanda sunt, voracitatem scilicet & impudentiam & pro vigilia altum soporem.* (Wolff. præfat. tom. 1. Lect. memorab.)

Michaël Ghislerius in Cant. Cantic. cap. 3. v. 8. Expos. 2. *Prælati, cumprimis ii, qui lectulum Salomonis, Ecclesiam Romanã, ambiunt Pontifices sancti, gladiis verbi Dei armati sint, operæ precium est, ut doceant sanam doctrinam, idcircò congruentissimè dicuntur omnes tenentes gladios, additur ve, & ad bella doctissimi; quia haud satis est, verbi Dei cognitione armatum esse Prælatum, eodemq́ Dei verbo & gladio uti, sed & expertem eundem oportet esse in bellis, ut efficaciter illo uti queat.*

Idem in Cantic. 4. v. 1. exposit. 1. *Prælati, qui colli munus in Ecclesia exercent, ad hoc inprimis in altum à Domino provecti sunt, ut per ipsos prædicationis opus exhiberet fidelium plebi, quam insuper eâdem prædicatione postmodùm enutrirent.*

Renatus Benedictus Andegavus Theologus Parisiensis edidit Ann. 1565. *Stromata in universum Organum Biblicum, seu Panopliam adversus omnes nunc vigentes hæreses,* quod opus Lutetiæ, Venetiis & Coloniæ fuit editum. Dedicavit librum Cardinalibus Carolo Borbonio & Carolo Lotharingio, quos dum alloquitur, hæc interserit. *Parochos, Episcopos, Archiepiscopos, Metropolitanos, Patriarchas, ipsum B. Petri Successorem, vulgò Papam honoris causâ nominatum, rogatos humilimè velim, ut diligentiùs, quàm adhuc cum summo Christianæ rei detrimento fecerunt, in hoc, ad quod vocati sunt, si omnia interturbata & confusa citò videre & damnari perpetuò nolunt, incumbant. Quid enim, quæso, cogitant infelicissimi mercenarii & fures, qui nullo præstando Ecclesiæ Christi officio tot beneficiorum per miserrimam Sacerdotiorum polygamiam proventus corradunt, deglubunt & luxuriosè absumunt, degluttiunt vel avarè recondunt?*

Rursus. *Nec profectò satis aut utile esse puto per emendicatos Prædicatores, tacentibus semper & mutis Pastoribus, verbum Dei prædicari. An non enim pluris fieret sermo divinus, si ab Episcopo gravitate, autoritate & facultatib. prædito annunciaretur, quàm cùm per timidum aliquem Fratrem Mendicantem*

cantem prece, & precio sæpiùs, emendicatum aut quemvis alium exiguum Concionatorculum proponitur?

Cornelius à Lapide in cap. 2. Malach. super verba. *Labia Sacerdotis custodient scientiam. Sacerdotis est cognoscere legem, eamq́; alios docere, juxta illud Ecclesiastici de Aarone cap. 45 v. 11. Et dedit illi in præceptis suis potestatem docere Jacob testimonia, id est, leges tuas, hæ enim sunt testimonia voluntatis divinæ, quid scilicet à nobis fieri vel non fieri velit Deus, & in lege sua lucem dare Israël. Sic S. Paulus ad Titum 1. ab eo exigit, ut sit potens exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere, ait S. Hieronymus. Quocirca S. Ambrosius lib. 3. de fide cap. 7. Biblia, quæ continent legem Dei, vocat librum Sacerdotalem, quasi Sacerdotibus proprium, & ab ipsis assiduè legendum &c. Chrysostomus Homil. de eo, qui incidit in latrones. Meminerit, ait, Sacerdos, se speculatorem esse cunctorum, ut ovibus pascuas salubres tribuat, agnis puri fontis undas exhibeat, exterminet ab ovibus lupos, ab agnis nocivas bestias excludat, vulneratos curet, errantes revocet, ignaros instruat, erigat lapsos, generaliter omnes, specialiter singulos doceat, sua vita universos provocet exemplo.*

Adamus Conzen in caput 1. Epist. ad Roman. q. 3. scribit, *functionis Apostolicæ partem primariam maximeq́; necessariam esse prædicationem.*

(Quòd si ergò Pontifex vult esse Petri Apostoli successor, agnoscat, functionis suæ partem primariam maximeq́; necessariam esse prædicationem.)

8. Sed & hòc nostræ suffragatur sententiæ, quòd agnoscunt scientiam Scripturarum in Episcopo requiri.

(Ea enim non requiritur alio fine, quàm ut Episcopus ad subeundum docendi munus sit instructus.)

c. Qui Episcopus dist. 23. *Qui Episcopus ordinandus est, antea examinetur &c. si docibilis &c. si literatus, si in lege Domini instructus, si in Scripturarum sensibus cautus vel acutus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus &c.*

c. Si in Laicis dist. 38. ex Leone. *Si in Laicis videtur intolerabilis inscitia, quantò magis in his, qui præsunt, nec excusatione est digna, nec veniâ.*

c. Cùm ex injuncto 12. lib. 5. Decret. tit. 7. de hæreticis. *Scientia est valdè necessaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum Propheticum, Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore ejus.*

Toletus in Instruct. Sacerdot. lib. 1. cap. ult. §. Episcopus. *Episcopus est, cui dictum est 1. Petri 1. Parati reddere rationem omni poscenti, de ea, quæ vobis est, fide. Unde perfectam utriusque Testamenti debet habere cognitionem, & perfectam mysteriorum fidei intelligentiam, ut sciat etiam aliis veritatem fidei exponere & aliorum contra veritatem fallacias expellere, hæresesq́; expugnare. Verè enim Doctor in Ecclesiæ cathedra sedens, cui ex officio sacras exponere populo Scripturas competit.*

Thesis II. Episcopi non debent bella gerere.

Ἱκθεσις 1. Non est quæstio, an personæ Ecclesiasticæ Concionatoris castrensis officio fungi possint.

2. Neque quæstio est, an de justitia belli consilium dare possint.

3. Sed, an ipsimet vel ut Duces, vel ut milites bellis præesse, vel interesse debeant.

Anti-

Antithesis. Praxis in Papatu testatur, Episcopos, quandoque etiam summos Pontifices bella gessisse.

Hostiensis Canonista, cùm multis probâsset, *Episcopis non competere, ut bellum gerant*, tandem addit. *Dicant leges, statuant Canones, clament homines quantum volunt, tamen nostri Clerici volunt esse militares. Et sanè usque à temporibus Adriani Papæ, qui Carolum Magnum vocavit in Italiam, Episcopi & Cardinales nunquam ab armis destiterunt.*

Marcellus Palingenius de Pontificibus Romanis sic canit:

Pontifices nunc bella juvant, sunt cætera nugæ.

Julius II. Pont. Rom. tot bella gessit, *ut intra septennium ducenties millia hominum in illis fuerint interemta.* Causæ recusati Concil. Trident. p. 227.

Idem, cùm aliquando exercitum adversus hostem educeret, eundemq; in ponte Tiberino præcederet, claves in Tiberim projecit, additis hisce verbis:

Cùm Petri nihil efficiant ad prælia claves,
Auxilio Pauli forsitan ensis erit.

Arnold. Ferron. in Annal. Gall.

Inde Ulricus Huttenus tale in Julium II. Epigramma scripsit:

Ille sui longo Successor in ordine Petri
More novo tantas res agit & studio.
Nam, neque pro populis orat, paciq; relictus,
Quod faceret Petrus, sacra fidemq; docet.
Verùm bella movet, gerit arma & sanguine gaudet,
Nimirùm Paulum prætulit ille Petro.
Paulus habet gladium, sed non ferit; occidit ille,
At malus hic multis intulit exitium.
Dira venenato soboles latro prodite partu,
Hac Christum, hac sequeris conditione Petrum?

Hodie baculus Aaronis & gladius Nimrodi unâ manu regitur, & unâ parte Clerici, alterâ parte belli Duces salutari cupiunt, altero pugno Codicem, altero ensem gestant, Bernhard. Zieritz. de Princ. inter ipsos dignit. prærogat.

Nostram sententiam probamus:

1. *Ex Christo & Apostolorum interdicto,* Matth. 26. v. 52. 2. Cor. 10. v. 4. 1. Tim. 3. v. 3. 2. Tim. 2. v. 3. & 4.

2. *Ex Christi & Apostolorum exemplo.* Illi enim corporalibus armis adversus hostes suos nunquam leguntur usi, Johan. 18. v. 36.

3. *A Ministrorum Ecclesiæ officio,* quod est verbum prædicare, Sacramenta administrare, pro populo orare, disciplinam Ecclesiasticam tueri &c. qui hasce muneris sui partes diligenter obeunt, illis ad pugnandum nihil quicquam temporis erit relictum.

4. *Ex infelici bellorum Episcopalium exitu.* Inde Lutherus in libr. de bello contra Turcam tomo 2. Witeberg. fol. 525. tom. 4. Jenens. fol. 534. scribit: Wenn Käyser Carls Panier oder eines Fürsten zu Felde ist / da lauff ein jeglicher frisch und frölich unter sein Panier / da er unter geschworen ist. Ist aber ein Bischoffs / Cardinals oder Pabsts Panier da / so lauffe davon / und sprich: Ich kenne des Müntze nicht / wenn es ein Betbuch were / oder die H. Schrifft in der Kirchen geprediget / wolte ich auch zulauffen.

Nostræ sententiæ suffragantur.

1. Canon 28. Apostolicus (quem Pontificii

tificii habent pro legitimo) *Episcopum aut Presbyterum percutientem fideles delinquentes aut infideles iniquè agentes dejici ab officio præcipimus.*

2. Pontifices Romani & Jus Canonicum.

c. Si quis dist. 37. ex Hieronymo. *Si quis vult Pontifex esse non tam vocabulo, quàm merito, imitetur Moysen, imitetur & Aaronem. Quid enim dicitur de eis? quòd non discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergò Moses indesinenter in tabernaculo Domini &c. Est & aliud opus, quod fecit Moses; ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat, & donec orat, vincit populus. Si relaxaverit & dimiserit manus, populus ejus vincitur & fugatur. Oret ergò Sacerdos Ecclesiæ indesinenter, ut vincat populus, qui sub ipso est, hostes invisibiles Amalecitas, qui sunt Dæmones impugnantes eos, qui volunt piè vivere in Christo.*

c. Clericum dist. 50. ex Nicolao Papa. *Cùm discreti sint milites seculi à militibus Ecclesiæ, non convenit militibus Ecclesiæ militare seculo, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire.*

c. Non licet dist. 86. ex Concilio Agathensi. *Non licet Episcopo manibus suis aliquem cædere, hoc enim alienum debet esse à Sacerdote.*

c. Nimiùm caus. 23. q. 8. Johannes Papa Angelbergæ Imperatrici excusans, Johannem Episcopum removeri de militia, dicit: *Nimiùm certè veretur & jure formidat contra professionem sui Ordinis secularem militiam exercere, terram defendere, de præliis tractare, de armis terrenæ potestatis est.*

c. Cùm à Judæis caus. & quæst. iisd. ex Innocentio Papa. *Cùm à Judæis Dominus caperetur, & Petrus cujusdam inobedientis aurem abscinderet, ferire prohibuit, & forma omnium Sacerdotum (quorũ prior erat) etiam pro seipso capi arma carnalia prohibuit.*

c. Non pila caus. & quæst. iisd. ex Ambrosio. *Non pila quærunt ferrea, non arma Christi milites. Coactus repugnare non novi, sed dolor, fletus, orationes, lachrymæ fuerunt mihi arma adversus milites. Talia enim sunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere, fugere autem & relinquere Ecclesiam non soleo. Servus Christi non custodiâ temporali, sed Domini providentiâ perire consuevit.*

c. Quicunq; Clericus caus. & quæst. iisd. ex Concilio Triburiensi. *Quicunq; Clericus aut in bello, aut in rixa, aut in gentilium ludis mortuus fuerit, neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur, sed in manus incidat judicis, sepulturâ tamen non privetur.*

c. Clerici caus. & quæst. iisd. ex Concilio Toletano. *Clerici, qui in quacunque factione arma volentes sumserint, reperti, amisso Ordinis sui gradu in Monasterio perenniter tradantur.*

c. Quicunq; ex Clero caus. & quæst. iisd. ex Concilio Meldensi. *Quicunque ex Clero videntur esse, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant, quod si contemserint, tanquam sacrorum Canonum contemtores & Ecclesiasticæ autoritatis prophanatores proprii gradus amissione mulctentur, quia non possunt simul Deo & seculo militare.*

c. Reprehensibile caus. & quæst. iisd. ex Nicolao Papa ad Carolum Imperat. *Reprehensibile valdè constat esse, quod subintulisti*

audisti dicendo, majorem partem omnium Episcoporum die noctuq; cum omnibus aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, & ob id Episcopi impediantur venire, cùm militum Christi sit Christo servire, milites verò seculi serviant seculo, secundùm quod scriptum est: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Quòd si seculi milites militiæ student, quid ad Episcopos & milites Christi, nisi ut vacent orationibus?

c. Si in morte cauf. & quæst. iisd. ex Gregorio Papa. *Si in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Ducem haberet. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido:*

c. Convenior cauf. & quæst. iisd. ex Ambrosio. *Coactus repugnare non novi; dolere potero, flere potero, gemere potero. Adversus arma, milites, Gothos quoque lachrimæ meæ mea arma sunt. Talia enim sunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere.*

c. Clerici ext. de vit. & honest. Cleric. *Clerici arma portantes & usurarii excommunicentur.*

c. In audientia ext. de sentent. excommunic. *In audientia nostra talis fuit ex parte tua proposita consultatio: Utrum Clerici, qui arma militaria (relicto habitu Clericali) gestare nullatenùs erubescunt, si eis fuerit injuria corporalis illata, vel se à captione redemerint, illâ Clericorum debeant immunitate gaudere, quâ pro temeraria manuum injectione, facta in Clericum, excommunicatus quis ipso jure notatur. Ad hæc tibi breviter respondemus, quòd cùm frustra Ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex secularium Principum huic responso satis efficax adferat argumentum, quâ manifestè cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriarum agere, si in veste meretricali fuerit deprehensa, hujusmodi Clerici, si à Prælatis suis tertiò commoniti militaria noluerint arma deponere, de privilegio Clericorum subsidium aliquod habere non debent.*

Zacharias Papa ad Episcopos Gallicanos venationibus deditos, & in militiam proficisci solitos, sic scribit: *Sacerdoti, qui Pastor est, arma non ferre, nedum quenquam bello occidere licet.*

Gratianus in procemio cauf. 23. q. 8. *De Episcopis verò vel quibuslibet Clericis, quòd nec suâ autoritate, nec autoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facilè probatur. Cùm enim Petrus, qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, ut Magistrum à Judæorum injuria defensaret, audivit. Converte gladium tuum in vaginam. Omnis enim, qui gladiũ acceperit, gladio peribit, ac si apertè ei diceretur, hactenùs tibi tuisq; prædecessoribus inimicos Dei gladio corporali licuit persequi, deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id est, tibi hactenùs concessum, in vaginam converte, & tamen spiritualem gladium, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel autoritatem ejus, qui legitimâ potestate utitur, qui, ut ait Apostolus, non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima subdita esse debet, Omnis, inquam, qui præter autoritatem hujusmodi gladium acceperit, gladio peribit. Item Ambrosius: Arma Episcopi lachrymæ sunt & orationes. Item illud Apostoli: Non vosmetipsos defendentes carissimi, quamvis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen Prælatis dictum intelligitur.*

3. Concilia & Episcopi.

Synodus & Ecclesia Leodiensis (cujus scriptum extat in 2. tom. Concil. pag. 108. ad Paschalem II. Papam circa Ann. Dom. 1100.) *Quis Pontificum*, inquit, *Romanorum suis decretis unquam authorizavit, ut debeat Pontifex gladio belli in peccantes uti?*

Et iterum *Cur pro malis Regibus orari debere Apostolus dicit? Scilicet, ut tranquillam vitam agamus. Esset Apostolicum, imitari Apostolum; esset Propheticum, imitari Prophetam. Sed peccatis nostris merentibus Apostolicus, qui etiam jam orare deberet pro quovis peccatore, ut tranquillam & quietam vitam agamus, agit bellando, ne tranquillam & quietam vitam agamus.*

Bonifacii Germanorum Apostoli extat tale decretum, quod nomine Pontificis Zachariæ; cujus Legatum in Germania egit, in quadam Synodo proposuit. *Servis Dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & hostem pergere omninò prohibemus, nisi illis tantummodò, qui propter divinum ministerium, ad Missarum scilicet solennia implenda & Sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi sunt, id est, ut unum, vel duos Episcopos cum Capellanis Presbyteris Princeps secum habeat, & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare & indicare pœnitentiam possit.*

Crespetius in Summa fidei Cathol. & Discipl. Eccles. in verbo Arma. *Concilium Francum celebratum sub Carolomanno Principe, præsidente Legato Sedis Apostolicæ, Bonifacio, Moguntinensi Archiepiscopo. Servis Dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere omninò prohibemus, nisi illis tantummodò, qui propter divinum ministerium, Missarum scil. solennia adimplenda & Sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi sunt, i. e. ut unum vel duos Episcopos cum Capellanis suis Princeps secum habeat. Idem antè statuerat scribens ad eundem Bonifacium Zacharias I. Epist. 8. & 9. Idem & Carolus Magnus in Constitutionibus suis. Idem omninò & Concilium Metense cap. 3. sub Arnulpho, & Concilium Biterrense Canone 14. Idem quoque Concilium Moguntinense I. sub Carolo Magno Can. 17. ubi arma non Clericis, sed tantùm Laicis licitè conceduntur. Et ampliùs iterùm easdem confirmat Constitutiones Concilium Meldense cap. 37. Quicunque (ait) ex Clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu prebeant. Quod si contemserint, tanquam sacrorum Canonum contemtores & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprii gradus amissione mulctentur, quia non possunt simul Deo & seculo militare. Hæc iterùm renovat Concilium Moguntinense IV. cap. 74. Nec quisquam tot decreta impunè æstimet prævaricari.*

4. Bernhardus Epist. 221. *Pugnabimus pro matre* (Ecclesia) *armis, quibus licet, non scutis & gladiis, sed precibus, fletibusq; ad Deum.*

5. Scholastici.

Thomas 2. 2. quæst. 40. artic. 2. *duas* affert *rationes*, *propter quas non conveniat Clericis arma tractare, primò, quia exercitia bellica repugnant illis officiis, quibus Episcopi & Clerici deputantur, multùm enim impediunt à contemplatione divinorum & laude Dei & oratione pro populo. Deinde Clerici ordinantur ad ministerium altaris, in quo*

repræsentatur passio Christi, ideò non convenit eis occidere, sed magis paratos esse ad sanguinem fundendum.

Biel 4. sent. dist. 15. q. 4. *Sacerdotes propriâ manu arripere arma non debent.*

Petrus de Aliaco Card. Camerac. in lib. de reform. Eccl. *Tollatur monstrosus ille abusus, quo quidam Prælatorum, armis spiritualibus depositis, arma corporalia assumunt, in campis pugnantes, sicut Principes seculares, & sæpè cum oppressione pauperum & crudeli effusione sanguinis, cùm David ab ædificatione templi, quia vir sanguinum erat, fuerit prohibitus.*

6. Dynastæ politici.

Ansegisus Abbas in Opere *decreta Caroli Magni & ejus filii* complectente, memorat, *quòd Carolus de voluntate ac consensu totius sui regni statuerit, ne Sacerdotibus in bellum pugnandi causâ ire liceret, sed tantùm docendi & procurandæ religionis gratiâ.*

Carolomannus Francorum Dux Anno Christi 702. edictum edidit, in quo inter alia sic statuit: *Nemo sacris initiatus, divinoq́ ministerio mancipatus, arma omninò ferat, aut in bellum, aut in hostem pergat. Unus aut ad summum duo Episcopi delecti suffragio cum suis Sacerdotibus Principem comitentur ad bella sacrificandi, comprecandiq́ causâ.* Aventin lib. 2. Annal.

Richardus Angliæ Rex, cùm Philippum Beloyacensem Episcopum, qui contra exercitum ejus militem duxerat, acie captum detineret, eumque tanquam filium suum Pontifex dimitti juberet, Romam misit arma, quæ Episcopus in acie gestârat, addens hæc verba: *Vide, Beatissime Pater, num hæc sit tunica filii tui?* unde Papa erubuit, ut gratuitam ejus liberationem non postularet ulteriùs. Helinsh. in Chronic. Rich. 1.

Matthæus Paris in Chronic. Ann. 1196. paulò pleniùs hanc Historiam recenset. *Cùm Johannes*, inquit, *Regis Angliæ frater cum Marchadeo Principe agrum Beluacensem infestaret, Philippus urbis hujus Episcopus plus armis, quàm divinis intentus studiis, armatâ cohorte stipatus, intrepidè prædatoribus occurrit. Sed cæso milite capitur, & Anglorum Regi traditus, carceri mancipatur. Sæpiùs enim cum suis damna eidem Regi intulerat. Mox Canonici Beluacenses ad Rom. Pontificem sui Præsulis calamitatem deferunt. Is datis ad Regem literis, ut benignè suos fratres & filios tractaret, hortatur. Rex confestim Præsulis arma & loricas per eundem tabellarium ad Papam deferri curavit, ut cognosceret, num filiorum Pontificis essent tunicæ, nec ne? At Papa subridens respondit: Verè nec fratris, nec filii tunicæ sunt, sed potiùs filiorum Martis: Præsulemq́ cum suis militibus Angli Regis reliquit arbitrio.*

Albertus Rex Polonorum, cùm Creslaus Curo Zuanzius Episcopus Uladislaviensis multa apud eũ differeret *de revocanda expeditione in Turcam*, reprehendit ipsum, *jubens Episcopum suarum partium meminisse, quæ in sacris faciendis consistant, non in gerendo bello.* Cromerus lib. 21. Hist. Polon.

7. Varii Scriptores Ecclesiastici & politici.

Petrus Damianus in Epist. ad Firm. Episc. circa Ann. 1070. *Nunquid hoc legitur vel egisse, vel literis doc isse Gregorius, qui tot rapinas ac violentias a Longobardorum feritate est perpessus? num Ambrosius bellum Arianis, se suamq́ Ecclesiam crudeliter infe-*

stantibus intulit? Nunquid in arma Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum?

Hildegardis circa Ann. 1180. vaticinium edidit, in quo inter cætera Laicos de Clericis conquerentes introducit his verbis: *Nolumus illorum diutiùs imperio parere, quòd agrorum pratorumq; multitudine stabilitum, promontoriis ac cæteris mundanis operibus, quæ seculari nostræ potestati divinitus alioqui cesserunt, fulcitum est. Nunquid rasum hoc genus hominum cum suis stolis & casulis equitum multitudine ac insigniorum nos superare deceret? Anne simul hominem equitis ac Sacerdotis munus obire convenit? quin auferamus illis, quæ non justis rationibus, sed per summum nefas & injuriam possident.*

Nicolaus de Bibrach (qui floruit Erphordiæ circa Annum 1290.) de Episcopis sui temporis inter cætera sic canit, Christum alloquens:

Missam non cantat, Castrensia mœnia plantat,
Militis arma geris, quæ sunt sua, non tua quærit:
Armiger in castris non curat, quid sit in astris.

Marsilius Paravinus in Defens. pacis circa Annum 1324. *Clericos, præsertim Sacerdotes aut Episcopos, arma sumere, vel per se sumi jubere, grande nefas & quasi monstrum civile fuisset visum priscis temporibus. Unde Ambrosius. Dolere potero, flere potero, adversus arma, milites, Gothos quoque lachryma mea arma mea sunt: talia enim munimenta sunt Sacerdotis, aliter nec debeo, nec possum resistere.*

Scriptor quidam anonymus in Comment. super Apocal. Ann. 1390. concinnato & à B. Luthero Anno 1528. edito pag. 13. *Cruciatam Papæ à summo Pontifice indictam contra Clementem Anti-Papam & ab aliis Episcopis executam damnat fides Catholica, cùm tam sit horrendum, Sacerdotes vacare hominum occisioni, quàm quòd milites terreni usurpent dispensare Domini mensæ Sacramenta.*

Similia passim in illo scripto occurrunt.

Dionysius Carthusianus (qui floruit circa Annum 1471.) de vita Canonicorum artic. 5. *Ministris Ecclesiæ, Clericis seu Canonicis convenit, atque injungitur divino cultui insudare, orationi, contemplationi ac laudibus Creatoris vacare, & Omnipotentem tàm sibi ipsis, quàm proximis, quorum sustentantur stipendiis, exhibere propitium & placatum. Cùm ergò ab actibus istis maximè impediant exercitia bellica, in quibus est inquietudo & solicitudo cordis præcipua, hinc bellare interdicitur iis, sic & negotiatio. Hinc quoque non debent arma portare, ne occasionem aut incitamentum habeant præliandi, & ne ostendant se ad pugnam paratos, & ne alios scandalizent.*

Johannes Baptista Mantuanus lib. 1. Sylvar.

Roma, quid insanis toties, quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Quò vesana ruis? studioq; armaris inani,
Jam senio lassas debilitante manus?

Et paulò pòst:

Sic furis, ut spumis ex ore cadentibus atrox
Fulmineus quoties dente minatur aper.
Sic fremis, ut frendens, cùm ferrea vincula mandit,
Cerberus, & Stygias murmure turbat aquas.

Ta

Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes & paris omne nefas.
Fas & jura negas, homines & Numina fallis,
Nec Jovis imperium, nec Phlegetonta times.

Tilemannus Spangenbergius, Johannis Spangenbergii Theologi pater, qui circiter Annum 1499. diem clausit extremum; aliquando in præsentia quorundam Canonicorum dixit: *Spirituales & Ecclesiæ Ministri docere populum quidem deberent, sed inverso ordine bella gerunt, & ad arma adhortantur,* (erat enim quædam tunc inter Duces Brunsvicenses & Episcopum Hildesheimensem discordia) *id quod aliis prohibere eos deceret, facere ipsi non erubescunt. Ubi animas curare deberent, non animas tantùm, sed & corpora trucidant.* Sie sollen seyn Seelsorger / so sind sie Leib- und Seelwürger.

Johannes Aventinus lib. 3 Annal. *Quo pacto victoriam sperare ausis eo bello, quo Sacerdos simul & manus cruore ac cæde polluit, & sacrosanctam hostiam impuris manibus, sceleratiore mente contrectat?*

Erasmus in cap. 3. Luc. pag. 127. *Nunc belligerantur Episcopi, nec aliud ferè quàm belligerantur. Ambrosius libro de viduis palàm declarat, quibus armis velit esse instructos Sacerdotes & purè Christianos. Arma, inquit, Ecclesiæ fides est, arma Ecclesiæ oratio est, quæ adversarium vincit. Atque inibi, Ecclesia autem non armis secularibus vincit adversarias potestates, sed armis spiritualibus, quæ sunt fortia Deo.*

Idem ad quæstionem Hedibiæ primam ab Hieronymo solutam tomo 4. pag. 70. sic annotat: *Longè alium triumphum Christianorum facit, quàm nunc vulgo quærunt. Vidimus enim triumphos aliquot Julii Secundi, multùm ab hac forma discrepantes, ac significat, Apostolicos viros sanguine vincere oportere, nô armis, & Christianam religionem optimè defendi sanguine.*

Johannes Ferus in cap. 19. Johan. pag. 469. *Quos justiùs milites illi, qui Christum crucifigunt, & tamen vestimenta ejus pro viribus sibi usurpare student, designant, quàm impios illos Pontifices, qui veriùs milites, quàm Pontifices sunt? Nam, omissis sacris libris scrutandis, interpretandis, exponendis, omissis orationibus & operibus pietatis, omissâ deniq; animarum curâ, nihil aliud agunt, quàm quòd pro tuenda opulentia & superfluentissimâ rerum possessione belligerantur, fundunt sanguinem, omniaq; cædibus & bellis miscent. Tunc verò Ecclesias & beneficia, quæ verbi prædicatoribus debentur, inter se partiuntur, ut jam non unicuique pars una, sed duo, tria, decem &c. beneficia contingant &c.*

Guilielmus Neubrigensis lib. 5. rerum Anglic. cap. 22. memorat, *quia reditus amplissimi Episcopis & Canonicis deputati, inde factum, ut multi Clericorum luxu & lasciviâ diffluerent, libentiùs præliantes, quàm prædicantes,* quos lib. 2. cap. 16 *paleas sacri Ordinis* nominat.

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 20. §. 5. *Quidam Episcopi promtiùs indicunt bellum, quàm mansuetum flagellum, qui ad pacem firmiter tenendam mutuum inter se consilium & auxilium impendere, & discordantes ad concordiam inducere tenentur. Imò etiam bella inter seculares Principes exorta omni conatu sedare debent. Sed ipsi Episcopi potiùs procurant bella suscitare, vel inquantum præ timore licet, per se gerere, quàm bono zelo interripere. Novi Episcopos duos, quorum alter*

adhuc in humanis est, qui velut Duces & Capitanei exercitus cappis, rochetis, librisq́; postergatis, gladium super brachium suum & arma sumserunt, metati sunt castra, in campis digladiati usque ad hostium pugnã. Quos pro debito officio potissimum orare decuerat, ut populus Christianus à sanguinis effusione, ab hostibusq́; malignis liberaretur &c. Quæ belligerandi opera ipsis Episcopis cedunt in damnationem ac in Ecclesiarum, Christianorumq́; scandalum & perniciem.

Idem cap. 40. §. 6. *Brigitta forsitan in Spiritu prævidit horrendas in Christianum sanguinem cædes; quib. tempore nuper transacto crudelis Pastor Julius II. occasionem præstitit, & suam curam Pastoralem in factiones fixit. At quis satis dimetiri potest, quanta sanguinis innocentis effusio & perditionis labes processerit ex ejusdem Julii, pluriumq́; aliorum Pontificum factionibus?*

Guicciardinus Historicus Italus lib. 9. Histor. *Omnes mirabantur, nemo erat, qui non vehementer improbaret, summum Pontificem* (Julium II.) *Christi in terris vices gerentem, senem atque ægrotum, in delitiis voluptatibusq́; nutritum; ipsummet in bello à seipso contra Christianos excitato, atque adeò in ipsis castris ad obscuri oppidi obsidionem stare; ubi, velut copiarum Imperator laboribus, periculisq́; aditis, nihil præter ornatum, nomenq́; Pontificis retineret.*

Idem de eodem Julio Secundo. *Magnâ laude dignus, si secularis princeps talia ausus esset, aut quam bello in rebus temporalibus conabatur, Ecclesiam in spiritualibus pacis artibus exaltare maluisset; desideratus tamen* (post mortem) *ab iis, qui, veris rerum nominibus amissis, confusaq́; illarum distinctione, Pontifices in eo plus laudandos judicant, quòd armis & sanguine Christiano Sedis Apostolicæ dominatum extendunt, quàm si bonis vitæ exemplis corruptorum morum correctioni incumbentes, saluti animarum prospicerent, quarum causâ à Christo Domino se Vicarios in terra constitutos gloriantur.*

Claudius Espensæus in 1. Timoth. Digress. lib. 2. cap. 6. pag. 273. *Tales quidem fuerunt in utroque Dei populo Sacerdotum inermium & pacificorum erga seculi Dominos fideles & infideles, mites & barbaros victoriæ non minus gloriosæ, quàm incruentæ; quibus non contenta posteritas veteris gentilis ritu togas in saga mutavit, postquam ei lex semel necessitas Clero ad prælia non tantùm animum, sed & manum etiam exercuit; factum est, ut cùm tempore omnia deterente eundem ludum exercerent, simul atque receptum est, ut profanas cum sacris ministeriis ditiones & tenerent & gererent: nec tantùm contra barbaros & incredulos, sed ejusdem quoque nunc sanguinis, nunc patriæ aut certè fidei Principes, Domini nostri Dei pacis quidam minus pacifici Vicarii bella indicerent & gererent, exemplo, inquit,* (Gregorium VII. innuens) *scandalis infinitis gravido & nullâ Scripturarum aut Canonum autoritate probato.*

Budæus in lib. 5. de asse. *An ejus temporis in mentem non venit, cùm D. Petrus, Paulusq́; & eorum sequaces Ecclesiæ architecti non armorum splendentium fiduciâ infesti ad prælia grassabantur, sed innocentiâ freti, cætera inermes, ad castra Christi tuenda in tumultu flagrantissimæ caritatis classico ciebatur?* Videantur sequentia &c.

Petrus Gregorius Tholosanus lib. 11 de Republ. capite 1. num. 14. *Inprimis injustum haberetur, si Clerici, quibus militia secularis interdicta est, militare*

tare cogantur, & ita à cultu divino abstrahantur.

8. Infelix bellorum Episcopalium exitus.

(Cùm enim Bellarminus lib.4.de Ecclesia cap.18. *felicitatem temporalem* statuat *veræ Ecclesiæ notam*, utique etiam infelicem exitum bellorum Episcopalium cogetur agnoscere pro nota, quòd bella ejusmodi sint illicita.)

Anno 772. Episcopus Moguntinus XV.Gerholdus nomine,in gratiam Regum Galliæ Pipini & Carolomanni propriâ sponte contra Saxones, Thuringiam armatâ manu occupantes,cum copiis suis profectus est, immemor officii sui & ovilis sibi commissi, sed dignam inde tulit pœnam.Nam in prelio à quodam ex Proceribus Saxonicis miserè ense perfossus est.Hinc versus loco Epitaphii:

Ense Geroldus obit Presul, qui dimicat ense,
Perplacet ergò chorum,non adiisse forum.
Bischoff Gerhold focht mit dem Schwert/
Durchs Schwert kam er auch ab der Erd/
Drumb jhm viel nützer gwesen wer/
Er wer gen Chor gangn/ denn ins Heer.
(Bruschius de Episc.Mogunt.)

Jacobus Majer in Chron. Flandriæ. *Si sapuissent Ungari, Anno 1444. Legatum Eugenii Pontificis ad gladium Spiritus remisissent, quod est verbum Dei. Raro res bellica cedit feliciter, cùm se illis intermiscent Episcopi, qui non jubentur bellum gerere, sed prædicare verbum Dei. Interfectus enim & ille Julianus Legatus, justo Dei judicio, pœnas luisse videtur.*

De eadem pugna sic scribit Philippus Lonicerus in Histor.Turcic. *Certatum est in pugna Varnensi totos dies noctesq; tres diu fortunâ ancipite, sed tanto animorum ardore utrinque,tantoq; impetu,ut cæsorum sanguine campi stagnârint. Victoria tandem ad Christianos inclinare visa est ob primos Turcarum ordines disturbatos atque in fugam dilapsos, confusèq; palantes & Imperatorem ipsum trepidantem ac desperabundo similem. Tunc Antistites,quos in templis ac Scholis, quàm in acie conspici satius fuerat ac decentius, ex statione sua hostem fugientem inconsultò persecuti, aditu ad nudatos ordines patefacto, victoriam & vitam Regis, totiusq; exercitus ac regni Pannonici, imò Europæ salutem hostibus prodiderunt.*

Johannes de Columna in Mari Historiarum. *Leonis Pontificis exercitus dispensante Domino in conspectu suo cæsus est. Non enim fuit sui officii, ut armatâ manu personaliter ad bellum procederet, cùm primo Pastori Petro dictum sit, Mitte gladium tuum in vaginam tuam.*

Antoninus tit.16.part.2.cap.4.§.3. *Ab Henrico Imperatore Leo hujus nominis IX. postulavit, ut Normanni, qui tunc magnam partem Apuliæ occupatam tenebant, nec in aliquo Romanæ Ecclesiæ respondebant, depellerentur de Sedibus suis. Cui annuens Imperator misit exercitus suos Romam ad Papam, qui cum eis personaliter procedens contra Normannos bello conflixit, sed victus est exercitus iste, & Papa captus.*

tit.16. part. 2. cap.1. & 19. de eodem Leone. *Hoc non sui erat officii, ut armatâ manu personaliter ad bellum procederet,cùm primo Pastori Petro dictum fuerit: Mitte gladium tuum in vaginam, ideoq; dispensante Domino exercitus ejus in conspectu suo cæsus est.*

Idem. *Lucius II.Pont.Rom. Celestino Secundo*

cundo suffectus Romanorum novum Magistratum, quem sub Innocentio instituerat, demoliri & extirpare conatus est. Nam, cùm Innocentius Consulum electionem ferre nullo modo vellet, elegerunt Romani prisco more Patricium nomine Jordanem. Is regalia urbis cùm intra muros, tum extra poposcit, aitq; illud jus nomine officii sui ad se pertinere, quod Pontifex (abrogatis Patriciis) per Carolum Magnum occupaverat, juberq; ut Pontifex juxta exemplum Pontificum majorum suorum primitiis, decimis & oblationibus viveret. Lucius exagitatus in hunc modum à Romanis supplex per Legatos Conradum in Italiam vocat; Conradus autem impeditus venire non poterat. Lucius aliâ viâ rem aggrediendum ratus expectat, donec semel in Capitolio unà essent congregati Senatores omnes cum Patricio, ut consultarent de rebus suis. Tunc, collecto milite, Pontifex Capitolium invadit, ut Senatum illum vel perderet omninò, vel si minùs, expelleret tamen. Fama per urbem volat de Pontificis conamine. Concurrunt cives ad arma, fit pugna atrox. Lucius militiæ immixtus ad Capitolium lapidibus ita est confusus, ut brevi post istos ictus morte sit consumtus.

Archiepiscopus Eboracensis totum exercitum perdidit, quem ex Monachis, Sacerdotibus & rusticis contra Scotos educebat. Aventin. in exhort. de bello contra Turcam suscip.

De Philippo Belovacensium Episcopo dictum fuit superiùs membr. 6.

Julius II. Pontifex Rom. cùm contra fidem Imperatori Maximiliano coram Ordinibus Imperii Augustæ sanctissimè datam, percusso cum Venetis fœdere, exercitum suum adversus Cæsarem educeret, urbe egressus Petri clavem in Tiberim projecit, dicens: *Quia clavis sancti Petri non ampliùs valet, valeat gladius sancti Pauli.* Sed hanc Pontificis perfidiam Deus non dimisit impunitam. Cùm enim Rex Gallorum Ludovicus Cæsari ex formula fœderis opem ferens Pontificem Venetorum præsidio elatum, omnesque pacis conditiones respuentem persequeretur, prælio ipso die Paschatis prope Ravennam commisso tantâ eum clade affecit, ut pacem, quam antea recusaverat, ultrò expeteret, experireturq;, Pontifici non gladio corporali, sed spirituali pugnandum esse. Urspergensis Paralipom. Schardius de perfidia Pontificum &c. Inde in Julium hi versus scripti:

Ille sui longo Successor in ordine Petri
More novo tantas res agit & studio.
Nam neque pro populis orat, paciq; relictus,
Quod faceret Petrus, sacra fidemq; docet.
Veriùs bella movet, gerit arma & sanguine gaudet,
Nimirùm Paulum prætulit ille Petro.
Paulus habet gladium, sed non ferit: occidit ille,
At malus hic multis intulit exitium.
Dira venenato soboles, latro, prodite partu,
Hac Christum, hac sequeris conditione Petrum?

In eundem Pontificem etiam ejusmodi Epigramma scriptum:

Dum contra Gallos bellum Papa Julius esset
Gesturus, sicut fama vetusta docet.
Ingentes Martis turmas contraxit, & urbem
Egressus, sævas edidit ore minas;
Iratusq; sacras claves in flumina jecit
Tybridis, hic urbi pons ubi jungit aquas.
Inde manu strictum vaginâ diripit ensem,
Exclamansq; truci talia voce refert.

His

Hic gladius Pauli nos nunc defendet ab hoste,
Quandoquidem clavis nil juvat ista Petri.

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 20. §. 5. *Quando Josephus & Azarias Sacerdotes pro acquirenda propria gloria irent pugnare adversus gentes, quibus obviam veniebat Gergias in pugnam, ipsi fugati sunt, siquidem in illa die ceciderunt Sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prelium, ut in Maccabæo habetur. Atqui multitoties is, qui dicit, Pax vobis, non columba, sed corvus reputatur, præsertim illi, qui principatu seculari judicium sanguinis, quod regalia nuncupant, obtinere prætendunt, & Principes seculares se esse gaudent, hi frequenter labem irregularitatis incurrunt nescii.*

Appendix Hujus Articuli,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ERRONEAS ATQVE ABSURDAS ADVERSARIORUM COMPLECTENS.

I. *Querelæ.*

1. Hardingus in Confut. Apol. Anglic. part. 5. cap. 3. *per calumniam Pontificiis tribui* conqueritur, *quòd concubinæ pro precio, à Presbyteris soluto Episcopis, haberi possint. Quòd concubinas,* inquit, *mercede à nobis Sacerdotibus nostris locari ais, falsum est & insigne convitium.*

Resp. 1. Nicolaus de Clemangis (qui claruit Anno 1417. temporibus Sigismundi & Concilii Constantiensis) de corrupto Ecclesiæ statu c. 15. sic scribit: *Jam illud obsecro, quale est, quòd plerisque in Diœcesibus Rectores Parochiarum ex certo & conducto cum suis Prælatis precio passim & publicè concubinas tenent?*

cap. 20. *Quid enim de Capellanis & Canonicis longum me trahere sermonem necesse est? cùm uno verbo dicere liceat, similes Episcoporum pro suo modo Canonicos esse.*

Et pòst; *Adhuc autem ebrios, incontinentissimos, utpote, qui passim & inverecundè prolem ex meretrice susceptam & scorta vice conjugum domi teneant.* (Edita sunt ejus opera Lugduni Batavorum 613.) cum quo congruit illud Hermanni Ried, qui fuit Clemangi paulò posterior, in lib. de vita & honestate Clericorum. *Quot publicos videmus fornicarios! imò, quod pejus est, tales & hujusmodi sic vivere permittuntur publicè ab eorum Prælatis, solùm quòd omni anno porrigant certam quotam pecuniarum Officialib. eorum. Quid fœdius posset audiri, taceo nunc videri? Neque hoc celari potest, cùm publicum sit & omnibus constet.*

2. Proceres Germaniæ in gravaminibus disertè idem testantur, quæ gravamina Legato Pontificio Anno 1523. in Comitiis Norinbergensibus sunt exhibita. In illis enim inter cætera conqueruntur, *quòd Episcopi & eorum Officiales non solùm passi sint, Sacerdotes habere concubinas numerato precio, sed quoque coëgerint illos, qui castè absque concubinis vivere desiderarent, idem precium Episcopo solvere,*

ut ita liberum ipsis fuerit, aut castè vivere, aut concubinas alere.

3. Sleidanus lib. 4. Histor. testatur, *Campegium Cardinalem ad Legatos Argentinensis dixisse, scire se, Episcoporum hunc esse morem, ut, acceptâ pecuniâ, scortationem suis permittant.*

4. Claudius Espensæus Episcopus in Commentar. Tit. 1. Digress. 2. fol. 479. *Turpissimum est, quòd Officiales permittunt, Clericos cum concubinis, meretricibus & pellicibus cohabitare, liberos procreare sinunt, accepto ab iis, atq; adeò alicubi à continentibus, certo quotannis censu. Nam habeant, ajunt, si velint.*

Idem lib. 2. de continentia cap. 7. in princ. *Permittuntur alicubi sub annua censu Clerici atque Laici cum suis concubinis cohabitare; quod utinam & falsò & immeritò extaret inter Gravamina Germaniæ §. 75. & 91. adeoq; etiam continentes (si credere dignum est) ad omnem censum persolvendum coguntur, quo soluto eis liceat vel continentibus, vel incontinentibus esse. O rem execrandam!* cum quo congruit illud Erasmi in cap. 19. Matth. *Scortari licet, uxorem ducere non licet. Si profitentur* (Sacerdotes) *concubinam, sunt Catholici Sacerdotes; si uxorem, in ignem conjiciuntur.*

5. Cornelius Agrippa lib. de vanit. scient. cap. 64. *Sic ego illos aliquando supputantes audivi. Habet ille duo beneficia & tres meretrices, solvat, & censum à Sacerdotibus pro concubinatu quotannis extorquent, ut apud plebem ipsam in proverbium abierit illa eorum concubinaria exactio sive lenocinium, cùm dicunt, habet aut non habet, aureum solvat, & habeat, si velit.*

6. Henricus Cuyckius Ruremundensis Episcopus Epist. 3. parænet. p. 83. *Ecclesiasticos Præsules illud non parùm movere debet, quòd ex hoc tam salutaris & necessariæ disciplinæ (quâ concubinatus prohibetur) neglectu ipsi quoque apud Concubinarios & alios in eam trahantur suspicionem, tanquam si vel nullum, vel levissimum hoc reputent peccatum, cui nullam adhibent curationem.*

In ead. Epist. graviter perstringit illos Pontificios, quibus persuasum, *melius esse, sordidos & concubinarios in Ecclesiis tolerari Pastores, quàm ut nulli sint.*

7. Schultingus de discipl. Ecclesiast. p. 239. probat *ex Concilio Basilecnsi, quòd publici concubinarii inter Clericos fuerint.*

8. Johannes Ivellus Episcopus Sarisbur: tom. 2. Antapolog. contra Hardingum. *Ita in Glossa vestra scribunt. Videtur, quòd crimen meretricii Ecclesia sub dissimulatione transire debeat. Nam & Mareschallus Papæ de facto tributum exigit à meretricibus. Quòd Cornelium Agrippam primum convitii istius autorem extitisse ais, falsum est. Siquidem vestra ipsorum Glossa, jam proximè ad testimonium dicendum à me citata, idipsum affirmat, à Johanne Andrea* (Glossatore) *acceptum, Canonistâ insigni, qui ante annos ducentos, paulò minùs quàm Agrippa natus est, floruit.* (mortuus Ann. 1348.) *Deinde apud Nicolaum de Clemangis, qui, imperante Sigismundo, vixit, in libro, quem de corrupto Ecclesiæ statu inscripsit, unum privatim caput est, cui argumentum, De exactionibus pro concubinis tolerandis.*

2. Conqueruntur, *per calumniam sibi tribui, quòd Ecclesiastica officia committant indignis & indoctis.*

Resp. 1. Nicolaus de Orem in Orat. coram Urbano V. & Cardinalibus habita Anno 1364. *Non adhibentur viri idonei*

nis Sacerdotiis, præsertim locupletioribus, sed quos plerunque vel favor, vel familia, vel natales commendant, delicati, lepidi & comtis capillis nitidi; ludis, amoribus, palæstris, orbibus saltatoriis assueti, nec rarò qui manicati & talearibus amicti sicas vibrare & sclopetis fulminare; interdum etiam qui galeati, cataphractiq; turmas equitum ducere, in aciem irruere, & manum cum hoste conserere didicerunt.

2. Autor Oneris Ecclesiæ cap.21.§.3. sic scribit: *Modernis temporibus pauci* (Sacerdotes) *Canonicè & absq; ambitione eliguntur, quin plures Prælati, aliiq; beneficiati per Reges & Principes illegitimè constituuntur, imò vel ambitiosè Simoniaceq; intruduntur & per Pontifices confirmantur contra privilegia Ecclesiarum & Concordata Germanica, contraq; omnem justitiam. Porrò, Pontifices suos cocos, tributarios, stipendiarios, & stabularios frequenter animarum curæ ac dignitatibus præficiunt.*

cap.23. §. 2. *Principes tùm Ecclesiastici, tùm seculares frequenter suscipiunt, & ad beneficia sui juris patronatus præsentare solent suos vel amicorum suorum necessarios, & eos, qui nihil Sacerdotio dignum, sed animas ad venandum crudeles & ad convivandum cupidos habent. Rursus beneficia Ecclesiastica non sincerâ electione, sed muneribus, precibus, favoribus ac personarum acceptionibus frequenter conferuntur &c. Episcopi quoque non considerant habilitatem promovendorum, sed ipsi amore temporalium, vel negligentiâ spiritualium tales indignos beneficiatos admittunt, absque omni delectu & debitâ examinatione instituunt, in magnam indignationem omnipotentis Dei, cui districtam ob hoc reddent rationem, quoniam contra Canonum dispositionem hujusmodi indignos, ignarosq; promovent: qui magis rustica ministeria, mercantias, piscationes, aliave servilia opera & secularia negotia, quàm Ecclesiastica officia, exercere callent.*

3. Apud Nicolaum de Clemangis lib. de corrupt. Eccles. statu, prolixa extat querela, *quòd beneficia indignis committantur.* cap.16. scribit: *Ex illo fonte profluit illa copiosa vilium atq; indignissimorum Presbyterorum multitudo. Ut enim ex suis Ordinibus majora lucra percipiant, omnes, quotquot advenerint, nullo aut parvo admodùm discrimine ad eos, quos petierint, titulos admittunt, nisi fortè, si qui adeò egestate premuntur, ut solvendo non sint, nulla de vita anteacta percunctatio est, nulla de eorum moribus quæstio.*

4. In Gravaminibus Germanicæ nationis dicunt Proceres artic. 7. *Ecclesiarum regimina minùs dignis committuntur, qui ad mulos magis, quàm ad homines pascendos & regendos essent idonei.*

5. Cardinales delecti ad reformationem Ecclesiæ in Consilio suo ad Paulũ III. *Primus abusus in hac parte est Ordinatio Clericorum, ac præsertim Presbyterorum, in qua nulla adhibetur cura, nulla diligentia, quòd passim quicunq; sunt imperitissimi, sunt vilissimo genere nati, sunt malis morib. ornati, sunt adolescentes, admittantur ad Ordines sacros, & maximè ad Presbyteratũ. Alius abusus maximi ponderis est in collatione beneficiorũ Ecclesiasticorũ, maximè Curatorum & præ omnib. Episcopatuũ, in quibus usus invaluit, ut provideatur personis, quib. conferuntur beneficia, non autem gregi Christi & Ecclesiæ.*

6. Pontificale Romanũ Venetiis Anno 1572. impressum pag. 3. ab Ordinandis mediocrem eruditionem requirit. *Literatura* (inquit) *in Sub-Diaconatu*

& Diaconatu mediocris sufficit, ut saltem sciat benè & expeditè legere, & competenter cantare, det operam Grammaticalibus. In Sacerdote autem promovendo sufficiens literatura requiritur. Sciat Grammaticam, præsertim si sit secularis, quia illis cura animarum committi solet, quæ sine literis exerceri non potest.

7. Gregorius de Valentia in Anal. de Ecclesf. pag. 22. conqueritur, *quòd haud rarò Pontificii Ordines suos iis conferant, qui nec eruditionis, nec pietatis insignibus ornati, sed homines ventri plerunque & mundo dediti.*

8. Legati Sedis Apostolicæ ad Patres Tridentinos conquesti sunt, *indignis Sacerdotia conferri, & illis, qui nihil à Laicis, præterquam in vestis genere, ac ne in hoc quidem differunt.*

9. Censf. Colon. Dial. 9. pag. 304. *Adolescentes, quibus non suppetit comparandorum librorum facultas, à paucissimis juvantur, etiamsi ingenio polleant, & Ecclesiam aliquando ab exitialibus hæresibus vindicare possint. Pauperum aut exigua, aut nulla cura est. Si qua præbenda per mortem alicujus vacaverit, ea statim ad nobilium filios, qui subindè vel ad venandas feras, vel ad ferenda arma, quàm ad literas sunt aptiores, transfertur.*

II. *Calumnia.*

1. Bellarminus lib. de Clericis cap. 14. §. 1. *Fuit antiqua hæresis Aërii, teste Epiphanio hæres. 75. & Augustino de hæres. cap. 53. nihil interesse inter Episcopum & Presbyterum, quam hæresin nostris temporibus sequuntur Lutherani.*

Resp. 1. Bellarminus lib. ejusd. cap. 11. in princ. sic scribit: *Chemnicius docet, tres tantùm esse veros Ordines; Episcoporum, quos ipsi Pastores libentiùs vocant; Presbyterorum, quos Seniores vel Doctores, vel Ministros verbi appellant; & Diaconorum.*

(Atqui, si Episcoporum Ordinem à Presbyteris distinguimus, utique inter Episcopum & Presbyterum aliquid interesse dicimus. Augustinus d. l. sic scribit: *Dicebat Aërius, Presbyterum ab Episcopo nullâ differentiâ debere discerni.* Audis, quòd nullam planè differentiam concesserit. Nos, etsi differentiam *potestatis ex jure divino* non agnoscimus, non tamen omnem differentiam negamus, sed eam, quæ *ordinis gratiâ* humanitùs est instituta, admittimus.)

2. Gregorius de Valentia tom. 4. Disput. 9. q. 1. punct. 2. sic scribit: *Omnes Protestantes admittunt tres saltem Ministrorum gradus, nempe Episcoporum, quos vocant Superintendentes, ut habeant curam Ecclesiasticæ disciplinæ; Presbyterorum, quos vocant Ministros verbi & Sacramentorum; ac Diaconorum, qui Superintendentibus & Pastoribus navent operam in administratione Sacramentorum & officiis aliis.*

(Ergò non tollimus omne discrimen inter Episcopos & Presbyteros.)

3. Michaël Medina lib. 1. de sacrorum homin. orig. & continent. cap. 5. scribit, *non solùm Hieronymum, sed etiam Ambrosium, Augustinum, Sedulium, Primasium, Chrysostomum, Theodoretum, Oecumenium & Theophylactum hac in parte idem cum Aërianis sensisse.*

(Ergò hoc nomine hæreseos non fuit damnatus Aërius, sed quia *totus fuit Arianus*, ut Epiphanius d. l. de eo scribit.)

2. Alphonsus de Castro adversus hæres. de Sacerdotio hæresi 4. *Ex verbis Apostoli 1. Tim. 3. Episcopum oportet esse unius uxoris*

uxoris maritum, *colligunt Lutherani, non solùm licitum, sed & necessarium esse, ut Episcopus & Sacerdos unam habeat uxorem.* Posteà addit: *Paulus in illis verbis non exigit matrimonium in eo, qui ad Episcopatum assumendus est.*

Bellarminus lib. 4. de not. Eccles. capite 9. *Vigilantius docuit, Ecclesiasticos debere esse uxoratos. Idem docent nunc Sectarii Lutherani.*

Bailius Jesuita in Catech. controvers. tract. 2. q. 24. *Adversarii nostri ex Tit. 1. & 1. Tim. 3. inferunt, unum ex necessariis Episcopi requisitis esse, habere uxorem. Respondeo, non esse conditionem in Episcopo aut Sacerdote necessariam, aliàs nec S. Paulus, nec S. Johannes Evangelista Episcopi vel Sacerdotes fuissent, cùm cœlibes fuerint.*

Resp. 1. Bellarminus ipse lib. de Clericis cap. 19. inter Vigilantii hæresin & nostram sententiam distinguit. *Duo*, inquit, *refutandi sunt errores. Unus Græcorum, alter Lutheranorum. Prior est, oportere Clericos, antequam sacros Ordines suscipiant, uxores ducere, quem errorem constat expressè Vigilantium docuisse. Posterior error longè gravior est, non solùm licere ante Ordinationem, sed etiam post Ordinationem uxorem ducere, quod docuit Wiclefus, quem secuti sunt Lutherani.*

(Si Vigilantius docuit, *oportere Clericos uxores ducere*, quomodo illius error tribui potest Lutheranis, docentibus, licere Clericis uxores ducere, cùm aliud sit *conjugii libertas*, aliud *necessitas?*)

2. Costerus in Enchir. cap. 15. *Ex Hieronymo constat, Vigilantium hæreticum docuisse, non esse Diaconos ab Episcopis ordinandos, nisi priùs uxores duxissent.*

Sed de Protestantibus sic scribit Gregorius de Valentia lib. de Cœlibatu controvers. 4. Disput. 9. q. 5. punct. 5. *Volunt Protestantes, liberum esse uxores ducere, nec quenquam lege continendi astrictum esse debere.*

Idem tom. 4. Disp. 9. q. 5. punct. 5. sect. 3. Protestantium doctrinam describit sub his verbis, *matrimonium omnibus debere esse liberum, ac proinde Sacerdotibus; illisque licere matrimonium inire.*

(Quantum ergò discrimen est inter conjugii *necessitatem* & conjugii *libertatem*, tantum quoque discrimen est inter Vigilantii & nostram doctrinam.)

3. Inter hæresin Vigilantii & Papistarum mediam tenemus viam. Vigilantius urgebat *necessitatem conjugii* in Sacerdotibus, non admittendo ad Ordinationem, nisi uxoratos; Pontificii urgent *necessitatem cœlibatus* in Sacerdotibus, non admittendo ad Ordinationem, nisi cœlibes, & perpetuo cœlibatui solenni voto se adstringentes. Nos cum Apostolo cœlibatus & conjugii libertatem propugnamus, cùm *unusquisque proprium donum habeat ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic*, 1. Cor. 7. v. 7. Veritatis autem hoc proprium, quòd inter duos errores contrarios mediam teneat viam.

Maldonatus in cap. 27. Matth. v. 38. *Sic plerunque accidere videmus, quemadmodum Tertullianus ait, ut inter duos contrarios hæreticos Ecclesia crucifigatur. Docebant Ebionitæ, Christum solum fuisse Deum, hominis verò solam speciem habuisse.* (Hic videtur aliquid omissum, videlicet, Docebant Ebionitæ, Christum solum fuisse hominem; Manichæi, Christum solum fuisse Deum, hominis verò solam spem habuisse,

buisse, nam Ebionitæ negârunt Christi divinitatem) *Ecclesia in medio est, & utrumq; conjungit, Christum & verum Deum & verum hominem esse docens. Docebant Sabelliani, Patrem, Filium & Spiritum S. non unam solùm Naturam, sed unam etiam esse personam; docebant Ariani, Patrem, Filium, Spiritum sanctum, non tres tantùm personas, sed tres etiam esse Naturas; in medio Ecclesia est, unam Naturam, tres personas esse docens. Docebant Nestoriani, in Christo non duas tantùm Naturas, sed personas etiam esse duas; docebant Eutychiani, & unam esse personam & Naturam unam, in medio Ecclesia est, quæ unam personam, duas Naturas esse docet.*

(Subjungimus. Vigilantius docebat, Sacerdotes debere esse uxoratos; Pontificii docent, debere esse cœlibes. Ecclesia in medio est, quæ statuit, Ministris Ecclesiæ conjugium debere esse liberum.)

3. Stapletonus in Relect. princip. fidei doctrinal. controv. 1. de Ecclesia q. 5. art. 2. secutus Cochlæi fidem refert, *Carolstadium primum ex Sacerdotibus post reformationem à Luthero inchoatam duxisse uxorem, & quidem Anno 1525.* Cochlæus addit, *Lutheranos pro illo conjugio novam confinxisse Missam, quam & in lucem edere non fuerunt veriti, cujus Collecta fuerit istbac: Deus, qui B. Andream Carolstadium eâ gratiâ donare dignatus es, ut primus, nullâ habitâ Papistici juris ratione, uxorem ausus fuerit ducere, da, quæsumus, ut omnes Sacerdotes, receptâ sanâ mente, ejus vestigia sequentes, ejectis Concubinis aut eisdem ductis ad legitimum consortium thori convertantur &c.* Addit, Sequentia Missæ sic habuisse: *Deus in virtute tua Andreas Carolstadius gaudet & lætatur thalamo copulatus.* Ac tandem ex infelici Carolstadii successu colligit, *Sacerdotum conjugia divinitùs improbari.* Similia occurrunt apud Jodocum Coccium tom. 2. Thesauri lib. 8. art. 6. pag. 937. Petrum Cottonum Jesuitam, Regis Galliæ Confessionarium lib. 3. Institut. cap. 17. p. 515.

(Atqui non Carolstadius, sed Bartholomæus Bernhardi, Præpositus Kembergensis, vir pius & eruditus, primus ex Sacerdotibus uxorem duxit, ac facti sui rationem in scripto Apologetico reddidit, quod extat tom. 2. Oper. Lat. Jen. ac citatur à Nevizano in Sylva nuptiali impressa Venetiis Anno 70. f. 81. cujus Bernhardi familia in illo oppido & ampla & felix evasit.)

4. Bellarminus lib. de Clericis capite 28. *sententiam Marsilii Paduani* cum nostra conjungit, & in unam classem cum ea refert, cùm tamen nostra confessio ab illius opinione toto cœlo distet.

De hoc enim Marsilio scribit Johannes de Turrecremata lib. 4. Summæ de Eccles. part. 2. cap. 37. ipsum statuisse, *Christum non fuisse liberum à tributis solvendis; & quod fecit Matth. 17. cùm tributum solveret, id non fecisse voluntate, sed necessitate.*

(Id verò nemo nostrûm unquam statuit. Facilè autem apparet, quo consilio nostram sententiam Bellarminus cum hac Paduani opinione conjungat, quia statim subjicit, *Paduani sententiam à Johanne XXII. ut hæreticam fuisse damnatam.*)

5. Nostros *Ecclesiæ Ministros* negant esse

esse veros Pastores, cùm non sint ordinati ab Episcopo.

Resp. 1. Ostendimus superiùs cap. 3. ex ipsorum Pontificiorum scriptorum suffragio, *Episcopos jure divino non esse Presbyteris superiores.*

2. Alphonsus de Castro lib. 6. advers. hæres. & Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. pag. 547. agnoscunt, *Episcopum ratione quidem jurisdictionis majorem esse Presbyteris, Ordinis tamen Sacramento hos ab illo nihil differre.*

(Poterunt ergò etiam Presbyteri ordinare, cùm & olim, *absente Episcopo, Presbyter ejus vicem præstare potuerit.* Ambros. in cap. 4. Ephes. August. in libr. qq. ex utroq; Testam. q. 101.)

3. Jus Canonicum concedit, *ut in casu necessitatis paganus baptizet* c. 23. de consecr. dist. 4. *ut in casu necessitatis confiteatur quis Laico & ab eo absolvatur* c. 39. caus. 1. q. 1. & cap. 8. lib. 1. Decretal. tit. 36. Glossa, Necessaria. *Si qui Clerici à Pseudo-Episcopis ordinati, illorum Ordinatio habetur rata* cap. 40. caus. 1. q. 1. Glossa, Si qui.

(Si igitur in tot casibus Laici possunt subire Clericorum vices, & à Pseudo-Episcopis ordinati tolerantur, cur etiam Lutheranorum Ordinatio non sit rata & toleranda, qui coacti sævitiâ Episcoporum Canonicam politiam dissolverunt, ut loquitur Apologia August. Confessionis?)

4. Ipsimet Episcopi in Papatu rarò ordinant, sed *Suffraganeis* suis illud committunt, qui nullam potestatem Episcopalem habent, sed ad summum sunt Presbyteri.

5. Stapletonus in Promtuar. Cathol. Domin. passionis §. 5. pag. 121. agnoscit, *Paulum & Barnabam à nullo Episcoporum, sed à Presbyterio Antiocheno esse ordinatos, cùm segregarentur à Spiritu sancto.* Act. 13. *Paulus,* inquit, *etsi de cœlo à Christo vocatus, &, ut ipsemet scribit, neque ab homine, neque per hominem, sed per Christum: tamen, ne seipsum videretur glorificare, ab Ecclesia Ordinationem accepit per impositionem manuum Presbyterii.*

6. Franciscus de Victoria relect. 1. de potest. Eccles. sect. 3. quæst. 2. *Ordinis potestas non solùm intelligitur potestas consecrandi Eucharistiam, sed etiam disponendi & idoneos reddendi homines ad Eucharistiam, imò omnia gerendi, quæ aliquo modo ordinantur ad Eucharistiam, ut est consecrandi Presbyteros & alios Ordines conferendi.*

(At hæc *potestas Ordinis* etiam est in Presbyteris. Tolet. in Instruct. Sacerdot. lib. 1. cap. 3. *Potestas Ordinis est in omni Sacerdote, nec ab eo auferri potest.* Ergò etiam Presbyter potest Ordines conferre.)

7. Si nostri Ecclesiæ Ministri non sunt *veri Pastores,* cur non *rebaptizant* ab eis baptizatos, cur non denuò *conjugibus benedicunt,* quos illi copulárunt, cur uxores eorum vocant *concubinas?*

8. Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap. 10. resp. ad 1. ex Driedone docet, *externum Baptismum non esse simpliciter necessarium, ut quis sit membrum Ecclesiæ,* ac proinde eum, qui non est baptizatus, quandoque per aliam, quàm Baptismi portam ingredi in Ecclesiam.

(At num impositio manuum magis necessaria ad Presbyterium, quàm Baptismus ad Christianismum?)

9. Idem lib. & cap. iisdem, §. Ad secundum.

cundum. *Ad hoc, ut Episcopi locum Christi teneant, & ut non possint nos decipere in iis, quæ necessaria sunt ad salutem, non requiritur nec fides, nec character ordinis, nec legitima electio, sed solùm, ut habeantur pro talibus ab* Ecclesia. *Cùm enim sint Episcopi propter Ecclesiam non contrà, Deus assistit illis, qui pro talibus habentur, ne errent in Ecclesia docenda. Itaque sunt illi veri Episcopi & Pastores, non absolutè, sed quoad illa tria, quæ diximus.*

(Atqui electio complectitur & includit Ordinationem. Si electio non requiritur absolutè. Ergò nec Ordinatio.)

10. Filucius Jesuita de casibus conscientiæ part.1.tract.9.cap.5. statuit, *Presbyterum posse Sacramentum Confirmationis & Ordines majores conferre, Papa jubente.*

Si, Papâ jubente, possunt Presbyteri Sacramentum Ordinationis conferre, cur non etiam in casu necessitatis, etiamsi non accedat Papæ mandatum.)

11. Ibidem docet, *communem esse Pontificiorum sententiam, quòd Episcopus consecratus, etiamsi sit Simoniacus, hæreticus, excommunicatus &c. possit ordinare.*

(At quis talis Episcopi Ordinationem præferre velit ei, quæ fit à legitimo Ecclesiæ Ministro, publico totius Ecclesiæ nomine? Res eò redit, Lutherus & ipsius successores ad eandem successionem provocare possunt, ad quam provocant in Papatu Episcopi. Diversitas doctrinæ non tollit *personalem successionem*, ut ostendit exemplum *Pharisæorum & Scribarum*, qui dicuntur *sedere in cathedra Mosis*, Matth.23. v.2. cùm tamen non docerent eadem cum Mose. Confer D. Hutterum in Locis pag. 540. D. Meisner. in Depulsf. Excub. Papist. pag.217. D. Grauerum in Prophet. Micheam pag.38.39.)

6. Nostros Ecclesiæ Ministros negant esse *veros Episcopos, cùm sint ordinati ab hæreticis.*

Resp. 1. c. Sicut semel dist.68. ex Gregorio lib.2. Epist. 32. ad Johannem Episcopum Ravennatensem. *Quòd dicitis, ut, qui ordinatus est, iterùm ordinetur, valdè ridiculum est. Absit autem à fraternitate vestra sic sapere. Sicut enim baptizatus semel, iterùm baptizari non debet, ita, qui consecratus est semel, in eodem iterùm Ordine non debet consecrari.*

(Si Ordinatio non debet repeti, ergò Ordinatus ab hæretico non debet iterù ordinari, sicut baptizatus ab hæretico non debet iterùm baptizari.)

2. c. Sacramenta caus.1. q.1. ex Augustino. *Sacramenta, quæ non mutâstis, sicut habetis, approbantur à nobis, ne forte cùm vestram pravitatem corrigere volumus, illis mysteriis, quæ in vestra pravitate depravata non sunt, sacrilegam faciamus injuriam. Neq; Saul depravaverat unctionem, quam acceperat, cui unctioni David pius sæpiùs exhibuit tantum honorem.*

c. Sicut ficti caus. & quæst. iisd. ex eod. *Sicut ficti veraciter non fictè recipiunt, nec eorum Baptisma reprobatur: sic & illa, quæ schismatici & hæretici non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera Ecclesia, dum ad nos veniunt, non emendamus, sed potiùs approbamus.*

(Jam verò Ordo ex hypothesi Pontificiorum est Sacramentum.)

3. c. Si quis caus. & quæst. iisd. ex Leone. *Si quis hæreticæ communionis contagione se maculaverit, hoc in magno beneficio habeat, si, ademtâ sibi omni spe promotionis, in*

quæ invenitur, Ordine permaneat. Subjicit Gratianus. *Ecce, si Clericus vel Ordinatione, vel quolibet Sacramento hæreticis communicat, cessans à promotione vix in suo Ordine perseverat.*

(Similia occurrunt apud Augustinum lib. 2. contr. Epist. Parmen. cap. 13. *Si quando,* inquit, *ex ipsa parte venientes etiam Præpositi pro bono pacis correcto schismatis errore suscepti sunt, etsi visum est, opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi, sed sicut Baptismus in eis, ita Ordinatio mansit integra &c.*)

4. Azorius lib. 8. Institut. cap. 19. *In Episcopo hæretico manet potestas conferendi Ordines, quia facit nomine, institutione & autoritate Christi, ideoq; ab hæreticis Episcopis ordinati & ad Ecclesiam redeuntes, non iterùm ordinantur.*

5. Laymannus Jesuita lib. 5. Theol. moralis p. 329. asserit, *hæreticum, nominatim excommunicatum, imò & degradatum, validè Ordines conferre posse.* & hanc assertionem probat testimoniis *Thomæ, Bonaventuræ, Scoti, Durandi & Paludani.*

7. Nostros Episcopos negant *esse veros Episcopos, cùm non sint ordinati à tribus Episcopis.*

Resp. 1. Petrus de Palude lib. de potest. Apostol. sic scribit: *In Ecclesia unus Episcopus sufficit ad alium consecrandum; nec est, nisi propter solennitatem ab Ecclesia inventum, ut tres concurrant.*

2. Johan. Major in 4. sent. dist. 24. q. 3. *Quis ordinavit Petrum? Non dabunt tres Ordinatores. Dico ego, esse constitutionem humanam, quòd Episcopus ordinetur à tribus. Paulus enim non quæsivit duos pro Ordinatione Titi & Timothei.*

8. Accusant nos, quòd *extraordinariam vocationem ad reformandas Ecclesiæ corruptelas Luthero tribuamus.*

Resp. vel accipitur hæc phrasis *de immediata vocatione*, quâ Prophetæ & Apostoli ϑεόϑεν sunt vocati; vel extraordinarium hîc significat aliquid *peculiare, eximium & reliquis Ministris mediatè vocatis non commune donum*, sed vocationem mediatam concomitans in certo individuo. Priori modo in Luthero nihil fuit extraordinarium, quia vocatio ejus ratione essentiæ est mediata. Hujus autem mediatæ vocationis dona & effecta quædam fuerunt *communia* cum aliis Ecclesiæ Ministris, quædam verò *singularia*, atq; ità extraordinaria, utpotè donum singulare interpretandi Scripturas, doctrinam à corruptelis Pontificiis repurgandi, translatio Bibliorum accuratissima, revelatio Antichristi, heroicus ac intrepidus animus contra minas totius ferè mundi veritatem asserendi, cui etiam eventus felix, id est, reformatio Ecclesiæ in multis locis per Dei gratiam respondit. Confer Dn. D. Henr. Höpfnerum in Saxon. Evang. p. 142. & Locum de Minist. Eccles. §. 118. & seqq.

9. Salmero Disput. 10. in 1. Corinth. super verba cap. 7. *Propter fornicationes suam quisque uxorem habeat*, sic scribit: *Addunt præterea illi nebulones* (Lutherani,) *hîc præcipere Apostolum, ut unusquisque uxorem suam habeat, & unaquæque suum virum. Ecce, ajunt, nullus excipitur.*

Atqui 1. injuriam nobis fieri sonorâ voce testamur. Exceptos esse ab hac regula Apostolica eos, qui peculiari continentiæ dono sunt instructi, nemo no-

strûm negat. Hoc verò dicimus, regulam illam Apostolicam etiam complecti *Sacerdotes*, qui continere nequeunt.

2. Vidit hoc Johannes Arboreus, qui lib. 5. Theosophiæ cap. 7. argumentum nostrum ex loco Apostolico 1. Corint. 7. v. 9. petitum sic informat: *Dicit Paulus, qui se non continet, nubat: melius est enim nubere, quàm uri. Ergò si Sacerdos non possit continere, non peccat ducendo uxorem.*

3. Salmeron ipse rectiùs mentem nostram exprimit, ibidem de nobis sic scribens: *Ex quo loco inferunt, etiam Monachos & Clericos in sacris constitutos, & altaris ministerio addictos & Sanctimoniales, quæ se per vota castitati addixerunt, hanc facultatem habere matrimonii contrahendi, quia ubi viget ratio legis & finis legislatoris, ipsa quoque legis vigere debet dispositio: Si quis enim continere se non valeat, inquiunt, cur illis hæc facultas denegabitur?*

(Ergò de illis tantùm loquimur, qui se continere non possunt, qui uruntur, qui præsentissimo fornicationis periculo sunt expositi.)

10. Bellarminus inter mendacia refert, quòd in *articulo 23. Confess. August. dicitur, in Germania ante annos quadringentos primùm esse legem cœlibatus impositam Clericis.* Postquam enim libro de Clericis cap. 19. *pro lege Cœlibatus Sacerdotalis* aliquot Concilia, interque ea quædam in Germania habita, videl. *Aquisgranense* Can. 6. *Wormaciense* Can. 9. *Moguntinum* c. 10. citâsset, subjungit statim, *Ex his apparet, mendacium esse apertissimum, quòd Philippus dicit in ipsa Confessione Augustana artic. 23. cui tot Principes subscripserunt, in Germania ante annos 600. primùm esse legem Cœlibatus impositam Clericis. Nam Concilia citata sunt in Germania ante annos 700. celebrata, aut etiam ampliùs.*

Resp. 1. Verba Confessionis formalia sic habent: *In Germania primùm ante annos quadringentos Sacerdotes vi coacti sunt ad cœlibatum.* Respexit ergò Philippus *non legem latam*, quam sciebat altiùs repetendam *à Siricio*, sed *secundùm eam legem uxores ablatas*, eâ vi, eaque Tyrannide, quâ Gregorium Septimum usum fuisse supra ex Sigeberto Gemblacensi, Lamberto Schafnebur-gensi & Johanne Aventino retulimus, à cujus Gregorii temporibus ad scriptam Confessionem nondũ anni quingenti numerantur.

2. Confessio non dicit, quod Bellarminus eam dicere fingit, *à Gregorio Septimo primas leges in Germania de Cœlibatu Sacerdotum latas esse, aut ante annos quadringentos sive jam quingentos annos primùm interdixisse Sacerdotibus Germanis conjugio sanctiones Pontificias.* Neque enim loquitur Confessio de lege in Germania vel lata, vel rogata, sed observata & in effectum perducta, quando Germaniæ Sacerdotes, qui antea libertatem suam à DEO & Apostolis & Conciliis vetustioribus & Orthodoxa antiquitate concessam strenuè defenderant, vi & iniquitate Pontificum coacti sunt iniquis illis sanctionibus parere. Verba Confessionis sic habent: *Constat, in Ecclesia veteri Sacerdotes fuisse maritos, & in Germania primùm ante annos quadringentos Sacerdotes vi coacti sunt ad Cœlibatum, quem quidem adeò aversati sunt, ut Archiepiscopus Moguntinus publicaturus edictum Romani*

mini Pontificis, eâ de repenè ab iratis Sacerdotibus per tumultum oppressus sit. Et res gesta est tam inciviliter, ut non solùm inposterùm conjugia prohiberentur, sed etiam præsentia contra omnia jura divina & humana, contra ipsos etiam Canones factos non solùm à Pontificibus, sed à laudatissimis Synodis, distraherentur. Verba Germanicæ Confess. adhuc clariora sunt: **Es sind auch in Deutschland erst vor vierhundert Jahren die Priester zum Gelübde der Keuschheit vom Ehestand mit Gewalt abgedrungen.** De facto ergo Confessores loquuntur, ac dicunt, fuisse olim conjugatos usque ab hinc annos quadringentos, tum primùm vi depulsos Sacerdotes Germanos à conjugio & nolentes coactos ad Cœlibatum, quibus scilicet antea nunquam imponi & obtrudi potuerit jugum illud, quicquid etiam Pontifex Romanus sæpiùs vel in Synodo, vel extra Synodum tentaverit, quod verissimum esse testantur Historici superiùs citati.

3. Nimirùm Gregorius Septimus sive Hildebrandus, licèt cœlum terræ miscere, & ipsum Acheronta commovere conaretur, non tamen potuit vel frangere, vel flectere animos Germanorum Sacerdotum, ut paterentur sibi eripi conjugii libertatem. Successor ipsius Urbanus animositati eorum retundendæ itidem impar fuit, nec potuit in universum Germanis Sacerdotibus conjugia eripere, licet & ipse circa Annum 1092. Sacerdotum conjugia damnaret, ac vestigia Hildebrandi strenuè legeret. Tandem Henricus V. Imp. Paschalis furiis in patrem instigatus in prohibitionem conjugii Sacerdotalis Papis assensit, (quid enim illis non concederet, quibus nec parricidium negaverat?) & in Comitiis Northusianis politico etiam decreto sub titulo *heresis Nicolaitarum* legitima Sacerdotum conjugia damnavit.

4. Concilia illa, quæ Bellarminus adducit, ostendunt quidem, etiam ante undecimum seculum Pontifices Romanos aliquoties tentâsse Germanis persuadere cœlibatus Sacerdotalis jugum, & persuasisse etiam nonnullis Conciliis, quorum tamen decreta, utpote illegitima, divinis Scripturis & vetustioribus Conciliis contraria abrogata statim fuère ipso usu & moribus Sacerdotum & concessione Episcoporum Germanorum, qui ante tempora Hildebrandina quenquam ob conjugium Sacerdotio removisse nō leguntur. Quòd autem observata fuerint ante undecimi seculi finem decreta ista in Germania, id Concilia illa nec affirmant, nec affirmare possunt.

5. Canones allegatos istorum Conciliorum suspectos facit *Epistola Udalrici Episcopi Augustani* superiùs adducta, qui nono vixit seculo, eo ipso sc. quo omnia illa, quæ adducuntur, habita sunt Concilia, quem ignorâsse, quæ suo seculo in Germania gesta sint, quæ recepta in nobilissimis Germaniæ Conciliis, quæ in Ecclesiis Germanis credita, nemini facilè fit verisimile. Ipsum quoque Aquisgranense Concilium eodem seculo habitum conjugia Sacerdotibus concedit, Can. 9. *Quòd verò unius virginalis matrimonii sint, qui eliguntur in Ordinem Pontificatus & in veteri lege mandatum est, & pleniùs scribit Apostolus, dicens,*

unius uxoris virum. Sacerdotem quærit Ecclesia, aut de monogamia ordinatum (monogamum sive in monogamia ordinatum, sicut cùm additur) *aut de virginitate sanctum* (id est, in virginitate sanctum) & Can. 100. *Castimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conservare studeant, aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur.* tom. 3. Concil. p. 333. edit. Colon.

6. Ergò Canon nonus Concilii Wormaciensis (*Placuit, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Sub-Diaconi abstineant se à conjugibus & non generent filios. Quòd si hoc decretum violaverint, honore Clericatus pellantur*) si ex Historia & moribus ejus seculi res æstimanda, explicari debet non simpliciter de omnibus Clericis, sed restrictè de iis, *qui cùm ordinarentur, voto cœlibatus sese obstrinxerunt.* Habitum fuit illud Concilium Ann. 868. Scripserat autem Ulricus ex praxi Germaniæ, paucis ante illud Concilium annis, *pellendos esse ab honore Clericatus, qui post promissum voto cœlibatum matrimoniis fuerant conjuncti,* cùm tamen cæteris, qui cœlibatum non voverant, nollet eripi libertatem conjugii. Nec mirum videri debet in Canone hoc Wormaciensi quædam à Romanorum dogmatum amatoribus expuncta, cùm Canon 10. Moguntini Concilii, sub Carolo Magno habiti, citetur his verbis: *Castimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conservare studeant,* cùm tamen addendum sit & additum olim fuerit, *aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur,* ut à nostris observatum (unde etiam Bellarmin. hunc Canonem Moguntinum non adducit.) Legitur enim ille Canon cum hoc additamento apud Isidorum lib. 2. de offic. cap. 2. citatur cum eodem additamento à Carolo Magno in Capit. lib. 3. c. 348. nec non à Gratiano c. His igitur dist. 23. ab ipso deniq; Surio producitur cũ isto additamento in Concil. Aquisgranensi Can. 100. Quid quod ipse Surius testatur, *in Canonibus Wormaciensibus discrepare exemplaria impressa à MStis.* De Canonibus *Concilii Moguntini* sub Arnolpho habiti & *Concilii Aquisgranensis* alibi agitur. Breviter, *Moguntinum Concilium,* Niceni Concilii vestigiis insistens, extranearum duntaxat συνεισάκτων fœminarum consortio Clericis interdicit, non legitimis conjugibus; *Aquisgranense* Sub-Diaconis abstinentiam ab uxoribus indicit, non in perpetuum, sed *ad tempus,* ne circa ea tempora, cùm interdiu ministeria in altari obituri sunt, rei uxoriæ dent operam. Confer Dn. Kleinium p.m. in Orat. Jubil. criminationibus Bellarm. opposita.

11. Idem Bellarminus mendaciis annumerat, quòd in Apolog. Augustanæ Confessionis dicitur, legem de Cœlibatu Clericorum in nullo Concilio reperiri. Postquam enim d. l. de Clericis cap. 19. §. Probatur secundò &c. *aliquot Concilia* pro stabilienda cœlibatus Sacerdotalis lege adduxerat, subjungit, §. Ex his &c. *Mendacium est, quòd in Apologia* (Philippus) *dicit, legem de cœlibatu Clericorum in nullo Concilio reperiri, sed à solo Romano Pontifice contra Synodorum sententiam inductam esse.*

Resp. Verba Apologiæ sic habent: *Dissentit lex Pontificia à Canonibus Conciliorum. Nam veteres Canones non prohibent conjugium, nec contracta conjugia dissolvunt, etsi hos, qui in Ministerio contraxerunt, removent*

movent ab administratione. Sed novi Canones, qui non sunt in Synodis constituti, sed privato consilio Pontificum facti, & prohibent matrimonia contrahere & contracta dissolvunt. Hæc Apologia verissimè. Quamvis enim in quibusdam Conciliis, non tantùm particularibus, sed etiam generalibus, nonnihil sancitum fuerit de cœlibatu, & quidē, ut ne contraheretur post Ordinationem, nullus tamen antiquus Canon proferri potest, quòd matrimonium etiam post Ordinationem contractum, sit rescindendum, quod Gregorius VII. primùm facere fuit ausus.

12. Andreas Fabricius Leodius in Harm. Confess. Aug. de abusu 7. negat in eo rectè constitui discrimen potestatis politicæ & Ecclesiasticæ, quòd illa circa res æternas & spirituales occupetur, hæc circa corporales & temporales. *Fatemur quidem*, inquit, *per Ministerium verbi & Sacramentorum divina isthæc munera, quamdiu peregrinamur à Domino, inchoata haberi posse, sed tamen æterna non esse dicenda, nisi ad eam felicitatem deventum fuerit, in qua amitti non possunt.*

Resp. Christus *vitam æternam* omni credenti adscribit Joh. 3. v. 16. & 36. cap. 5. v. 24. &c. uti etiam Johan. 1. Epist. 5. v. 11. nec tamen ad securitatem carnalem isthac promissione abutendum. Quamvis enim credentes in hac vita habeant *vitam æternam, æternam beatitudinē, æternas promissiones, æternum Evangelium, æternum Spiritum S. cum æterno Patre & Filio*, non tamen habent *immutabiliter*, ut à fide deficere & à fide deficientes æterna ista bona amittere non possint, quem Anabaptisticum & Calvinianum errorem rejicit Aug. Conf. art. 12. unde in hac militante Ecclesia ipsis quotidiè contra carnis, mundi & Satanæ tentationes atque illecebras pugnandum.

13. Idem Fabricius ibidem nobis tribuit, quòd *ad pueros & mulierculas jus Sacerdotii transferamus, adeoq; potestatem Ecclesiasticam cum civili confundamus.*

Resp. calumniam hanc refellit non solùm publica Ecclesiarum nostrarum doctrina, sed etiam praxis manifesta.

14. Accusant nos, *quòd jus vocandi Ecclesiæ Ministros soli Magistratui tribuamus.* Hagerus in Collat. Aug. Conf. & Conc. Trid. art. 14. ubi *praxin in Ecclesiis nostris hanc esse* dicit, *ut Magistratus secularis Ministrum constituat.* Sed hanc calumniam publica Ecclesiarum nostrarum Confessio & quotidiana praxis manifestè refellunt. Ex articulis Schmalcaldicis in Formul. Concord. p. 353. manifestum, *toti Ecclesiæ & Statibus omnibus, tam Ecclesiasticis, quàm politicis vocationē Ministrorum adscriptam & vindicatam esse*, cui Episcopalis *impositio manuum*, seu Ordinatio ad hoc officium accedat, sine qua Ordinatione nulli publicè docere, aut Sacramenta administrare licitum.

15. *Nomen Superintendentis in nostris Ecclesiis usitatum cavillantur esse novum.* Harding. in Confut. Apol. Angl. part. 6. cap. 3.

Resp. 1. In Jure Canonico nomē Græcum *Episcopi* per Latinum *Superintendentis* exponitur. c. Cleros dist. 21. *Episcopatus vocabulum inde ductum, quòd ille, qui efficitur Episcopus, superintendat, scil. curam gerens subditorum.* c. Qui Episcopatū caus. 8. q. 1. ex Augustino lib. 19. de Civit. Dei cap. 19. Ἐπισκοπεῖν *Græcum est, atq; inde ductum vocabulum, quòd ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, superintendit.* Ergo Episco-

pos, si velimus, Latinè Superintendentes possumus dicere; ubi Glossa monet, *idem apud Anshelmum legi*. (puta in cap. 1. Phil.)

Eadem Glossa in c. Fratrem dist. 86. monet, *eum vacuum Episcopi nomen tenere, qui Superintendens non est*.

(Huc referri potest, quòd Episcopus Ambrosio lib. 1. de dignit. Sacerdotali c. 6. *Superinspector*; Hieronymo Epist. 85. *Superintendens* dicitur; quodq; Bernhardus lib. 2. de consid. ad Eugenium ipsum sic alloquitur: *Blanditur cathedra? Specula est, indeq; Superintendis, sonante tibi Episcopi nomine non dominium, sed officium.*)

2. Thom. 2. 2. q. 184. art. 6. Episcopi dicuntur ex eo, quòd superintendunt.

3. Expositio Romani Ordinis apud Cassandrum in Liturgicis cap. 27. fol. 60. *Tunc, quando Episcopi juxta interpretationem nominis sui superintendebant populo Dei, non despecta est mensa Domini.*

4. Claudio Espensæo Comment. in 1. Tim. 3. f. 38. 39. Guilielmo Estio Comment. Hebr. 12. v. 15. & Johanni Lorino in Act. 20. v. 17. *vocabula Episcopi & Superintendentis sunt synonyma.*

16. Daventria in Harm. Fabricii ad artic. de conjugio Sacerdotum, & Bellarm. lib. de Clericis cap. 19. calumniantur, *doceri à nobis homines, ut secundùm Naturam vivant*, propterea quòd *Clericis conjugium esse licitum doceamus.*

Resp. 1. Distinguendum inter *Naturam puram à Deo creatam & per peccatum corruptam.* Quando conjugium Clericis permissum esse docemus, juxta Naturã à Deo institutam omnibus hominibus licére vivere docemus, cùm nec divina, nec humana lex quempiam ab hac licentia exceperit.

2. Nec tamen docemus, ut *homines juxta Naturam vivant*, hoc est, non tanquam necessarium hoc ab omnibus requirimus, nec ad conjugium quenquam cogimus; sed laudamus eos, qui continentiæ dono instructi ob relationem in finem supernaturalem etiam à licitis naturalibus, ac proinde etiam à conjugio abstinent.

17. Guilielm. Bailius in Catech. Controv. tr. 1. q. 1. cum *Acephalis hæreticis* nos conjungit, propterea quòd *superiores nullos dicamus agnoscendos, quales sint Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi & Episcopi, de quibus Euthymius in Panoplia.*

Resp. 1. Acephali fuerunt *Eutychiani*, h. e. unam tantùm in Christo agnoverunt Naturam, à qua hæresi sumus alienissimi.

2. Sanderus lib. 7. de visibili Eccles. Monarch. docet, *Acephalos non ita appellatos, quòd certo autore suæ Sectæ carerent, cùm autor Sectæ eorum fuerit Severus Episcopus Antiochenus, sed sic dicti sunt*, ait *Nicephorus lib. 18. Eccles. Histor. cap. 45. quòd sub Episcopis non fuerint, proinde Episcopis & Sacerdotibus apud eos defunctis neque Baptismus juxta solennem & receptum Ecclesiæ morem apud eos administratus, neque oblatio aut res divina facta, Ministeriumve Ecclesiasticum, sicuti moris est, celebratum est.* Si hæc Nicephori ratio vera, manifestum est, nobis injuriam fieri, cùm non careamus Ordine Ecclesiastico, nec destituamur veris Episcopis, vel publicâ verbi divini prædicatione & Sacramentorum administratione.

3. Baronius ann. 535. num. 74. aliam rationem affert, *quia multa capita habuerunt, & in varias sectas divisi sunt.* At nos tuemur

tueantur fidei unitatem Propheticis & Apostolicis scriptis conformem.

4. Quomodo potest Acephalis Cardinalium rejectio adscribi, cùm eorum in Ecclesia Græca, in qua vixerunt Acephali, ne nomen quidem auditũ fuerit?

5. Nec tale quid apud Euthymium in Panoplia occurrit.

18. Idem Bailius tract. 2. q. 21. de nobis sic scribit: *Adversarii nostri nullam inter Clerum & populum distinctionem admittunt, dicentes, quòd omnes Christiani à S. Petro in 1. Epist. cap. 2. generatio electa, Sacerdotium Regium, gens sancta, populusq́; acquisitionis vocentur, adeoq́; quòd omnes æqualiter sint Sacerdotes & Clerus.*

Thomas Hardingus in Confutat. Apolog. Anglicanæ part. 2. cap. 5. *Si non omnes promiscuè tàm viros, quàm fœminas ad Sacerdotium admittitis, cur non Sodales aliquot vestros, qui docere id publicè prædicârunt, ad palinodiam cogitis? cur novorum Evangelistarum libros, qui ita scripserunt, comprobatis?*

Resp. Confessio Augustana & praxis Ecclesiarum nostrarum testantur contrarium.

Bellarminus lib. de Clericis cap. 7. fatetur, *Lutheranos minimè negare, quod ad rem attinet, ministerium verbi & Sacramentorum non ex æquo ad omnes pertinere, & habere ipsos quoque suos quosdam Ministros & Pastores.*

lib. ejusd. cap. 11. scribit: *Calvinum & Chemnicium docere, tres tantùm esse veros Ordines in distinctione Clericorum sive Ministrorum Ecclesiæ.*

Plura hac de re afferemus, quando paulò pòst Lutherum à calumniis vindicabimus.

19. Idem tract. ejusd. q. 23. *Reformati nostri inter se nullam Ecclesiasticam superioritatem agnoscunt, sed omnes ut galli gallinacei in sterquilinio & mures in stramine contra omnem Monarchicum Ordinem æquales habentur.*

Resp. Sententiam nostram satis perspicuè declaravimus superiùs cap. 2. & 3. in initio.

II. In specie Lutherum accusant,

1. *Quòd potestatem docendi fecerit omnibus Christianis communem*, tom. 2. Lat. in lib. de Instit. Ministerii, in lib. de captiv. Babylon. in lib. de Missa privata.

Alphonsus à Castro lib. 13. adv. hæreses, verbo Sacerdotium. *Unus ex perniciosis & execrandis erroribus Lutheri est, quò docet, omnes Christianos esse Sacerdotes & omnes Christianos habere æqualem potestatem, nullâ status aut sexus discretione factâ.*

Resp. 1. Non loquitur de publico Ministerio, sed de generali N. Testamenti Sacerdotio omnibus Christianis communi. Sic enim seipsum satis perspicuè explicat tom. 2. Jen. Lat. fol. 553. in lib. de Instit. Minist. ad Pragens. *Hæc communio juris*, inquit, *cogit, ut unus aut quotquot placuerint communitati, eligantur vel acceptentur, qui vice & nomine omnium, qui idem juris habent, exequantur officia ista publicè, ne turpis sit confusio in populo Dei & Babylon quædam fiat in Ecclesia, sed omnia secundùm ordinem fiant, ut Apostolus docuit. Aliud enim est jus publicè exequi, aliud jure in necessitate uti. Publicè exequi non licet, nisi consensu universitatis seu Ecclesiæ; in necessitate utatur, quicunque voluerit.*

Ibidem fol. 550. disputat contra Pontificio-

tificiorum hypothesin *de Sacerdotio per rasuram, uncturam atque indelebilem characterem, quasi illius vi precisè conferatur homini potestas consecrandi.*

Contrà verò docet, *respiciendum esse ad verbi Ministerium;* & instantiæ loco Pontificiis opponit, *quòd etiam Baptismum & verbum vitæ mulier ministret, quæ tamen nec rasa, nec uncta sit.*

In Postill. Domin. Pasch. prox. Joh. 20. *Omnes docendi & Sacramenta administrandi potestatem habemus, sed nemo sibi hoc temerè, ut exerceat, assumere debet, nisi qui ab Ecclesia ad hoc destinatus fuerit.*

Similia occurrunt in Comm. Psal. 82. tom. 5. Jen. Germ. f. 157. ac in Comment. 1. Petr. Epist. tom. 2. Jen. Germ. f. 338. a. &c.

2. Hanc fuisse Lutheri mentem agnoscit ipsemet Alphonsus de Castro d. l. *Etsi,* inquit, *Lutherus omnes Christianos dicat esse Sacerdotes, docet tamen nemini licère illâ potestate uti, nisi per consensum communitatis, quia, ut ille ait, quod est omnium communiter, nullus singulariter potest usurpare, nisi vocetur. Potestas ergò hæc juxta Lutheri sententiam primò ad communitatē ipsam derivata fuit, deinde ab ipsa communitate in eum, qui Sacerdotio fungeretur.*

3. In libro de Missa privata tomo 6. Jenens. Germ. fol. 99. (quem locum Adversarii itidem nobis opponunt) Lutherus loquitur *de persona in Ecclesiastico officio constituta, quòd ab ejus, quicunque tandem sit, dignitate vel indignitate & omninò qualitate non pendeat Sacramentum.*

4. Ne quidem in casu necessitatis *Eucharistiam administrandi* potestatem Laico concedit. In Colloq. mensal. de Sacram. altar. pag. 163. ad quæstionem, **Ob ein Haußvater im fall der Noth möge seinem Haußgesinde des HErrn Nachtmal reichen?** respondet, **Mit nichten nicht etc.**

5. Lutherus nihil aliud docere voluit, quàm quod etiam apud Hieronymum extat adversus Lucifer. tom. 2. p. 135. *Quivis Laicus, cùm baptizatur, Sacerdotium accipit Laici, id est, Baptismum, scriptum enim est, Reges nos & Sacerdotes Deo Patri suo fecit.*

6. Nec desunt Doctores Pontificii, (apud Navarrum Vol. 3. tom. 1. de Cons. conc. 4. num. 4. pag. 103.) *qui infanti unius diei, modò sit baptizatus, characterē cujuslibet Ordinis sacri inprimi tenent. Hoc docuit Guil. de monte Lauduno, communiter receptus ibi à Cardinali & aliis, & à Bonifacio. Et Thomas part. 3. quæst. 63. artic. 16. ad 1. Per omnia Sacramenta, inquit, fit homo particeps Sacerdotii Christi, utpotè participans aliquem effectum ejus.* Hæc Navarrus.

2. Nicolaus Serarius, Thomas Henrici & alii accusant Lutherum, *quòd Doctoralem dignitatem tanquam novam vocationis speciem excogitaverit.*

Resp. Non provocat ad Doctoratum, *tanquam ad novam vocationem,* sed *tanquā ad solennem & publicam præcedentis vocationis confirmationem,* tom. 1. Jenens. fol. 54. & 339. tom. 4. Lat. in Epist. ad Galat. fol. 8. tom. 5. fol. 157. Confer tractat. de Ministerio Eccles. in Locis §. 138.

3. Etiam hoc nomine Lutherum perstringunt, quòd docuerit, *etiam fœminas ad Ministerium Ecclesiasticum eligi debere.*

Alphonsus de Castro lib. 10. adversus hæreses, verbo, Mulier. *Est quedam hæresis, asserens, Mulieres justè posse ad Sacerdotium*

cerdotium promoveri. Hujus hæreſeos autores ſunt Pepuziani &c. Hunc errorem ante mille & trecentos annos ſepultum Lutherus ſuſcitare conatus eſt &c.

Reſp. 1. de electione aut vocatione mulierum ad Miniſterium nihil habet Lutherus, ſed *præſtare tantùm* dicit, *ut in defectu virorum etiam fœminæ doceant verbum Dei, quàm ut illud prorſus taceatur.* Vide tom. 2. Jenenſ. Germ. fol. 14. b. & 316. a. quo pacto etiamnum privata juventutis informatio in pietate, conſolatio ægrotorum, correptio delinquentium mulieribus permittitur.

2. *Mulieres in Eccleſia tacere* ex Apoſtolo aliquoties Lutherus jubet. Vide lib. de abuſ. Miſſ. & Comment. in poſter. Petri.

3. Emanuel Sa in Aphor. Confeſſion. in verbo, Fœmina, docet, *poſſe fœminam publicè prædicare ex licentia Papæ,* n. 1.

(Si ex licentia Papæ poteſt fœmina docere, utique etiam in caſu neceſſitatis, tempore obſidionis, peſtis &c.)

4. Coſmas Magalianus Jeſuita in Præfatione Operis Hierarchici ſive Commentar. in Epiſtol. ad Timotheum & Titum ſect. 8. ſcribit, *propterea Paulum tanto ſtudio de inſtructione ſacrorum Miniſtrorum & Hierarchica diſciplina in his Epiſtolis egiſſe, quia prævidit, fore hæreticos, ut Lutherum & Illyricum, qui dicerent, ſacram Miniſtrorum Eccleſiæ Ordinationem ad profanos Principes & Laicos pertinere Magiſtratus.*

Reſp. 1. Nemo noſtrûm docet, *Ordinationem* pertinere ad Principes profanos & Laicos Magiſtratus, ſed ad perſonas Eccleſiaſticas eam unicè pertinere dicimus.

2. *Vocationem* tribuimus Chriſtiano Magiſtratui, ſed non ſoli, verùm etiam reliquis Eccleſiæ Statibus, ſive Ordinibus, videlicet Miniſterio Eccleſiaſtico & populo Chriſtiano, cujus ſententiæ noſtræ ἔκθεσιν & confirmationem ſuperiùs cap. 1. propoſuimus.

III. *Opiniones abſurdæ, falſæ & erroneæ.*

1. Bellarminus lib. de Clericis cap. 1. §. Eodem modo. *Habemus verbum Dei, in quo Epiſcopi & Presbyteri, cæteriq́ Ordines Eccleſiaſtici Clerici nominantur.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Diſput. 9. quæſt. 5. punct. 2. col. 2099. *Vocabulum Clericorum Miniſtris Eccleſiaſticis rectè tributum eſſe, nos probamus ex ipſa Scriptura.* Adducunt locum Propheticum Jerem. 12. verſ. 13. *Cleri eorum non proderunt eis.*

Reſp. 1. Vox κλῆρος tredecies in Novo Teſtamento occurrit, ſed nuſpiam in eo, quem Adverſarii volunt, ſenſu uſurpatur.

2. Eraſmus in annot. 1. Petr. 5. pag. 533. *Cleros vocat Apoſtolus non Diaconos aut Presbyteros, ſed gregem, qui cuique ſorte contigit gubernandus.* (Quam interpretationem probat ex v. 2. ubi Clerus vocatur ποίμνιον τοῦ Θεοῦ.)

3. In loco Prophetico verba Hebræa נֶחְלוּ לֹא יוֹעִלוּ Arias Montanus ſic reddidit: *Ægrotaverunt & nihil profecerunt.* Vatablus: *Hereditatem acceperunt & non proderit eis.* Hebræa propriè ſic habent: *Poſſederunt, nec utilitatem acceperunt.* Nulla ergò hîc fit mentio Clericorum.

(Interim, ſi quis *Cleri & Clerici* ſignificationem inde derivare velit, *quòd Paſtores ab initio ſorte electi, & quaſi à populo ſeparati fuerint,* ac ita Clerici Laicis opponan-

ponantur, non multùm de verbis, in re consentientes, litigabimus. Sic Apostoli de Juda dicebant, *quòd acceperat τὸν κλῆρον, sortem*, i.e. partem *Ministerii hujus*.

c. Clericos dist. 21. ex Augustino. *Cleros & Clericos hinc appellatos credimus, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum.)*

2. Stapletonus in Promt. Catholic. Domin 7. post Trinit. loco 1. *Oves & simplicem populum fugere jubet Christus Pseudo-Prophetas, non inquirere.*

Et rursum: *Quid sit Pastoris officium, non oves ipsæ & vulgus fidelium, sed alii Pastores & tota Pastorum communitas, vel maxime caput Pastorum Christi in his terris Vicarius judicare & cognoscere debent.*

Idem de princip. fid. dogmat. Controv. 4. lib. 8. cap. 9. *Non quomodo probet, sed quid dicat Ecclesia, advertendum nobis est.*

ibid. cap. 5. *Ordinarius Ecclesiæ Pastor audiendus est, non judicandus.*

Bellarm. lib. de Cleric. cap. 28. §. Tertiò. *Absurdum est, ut ovis quocunque modo Pastorem suum judicare præsumat.*

lib. 4. de Pont. Rom. cap. 3. §. 3. *Non est ovium judicare, an Pastor erret, nec ne?*

c. Oves 9. caus. 6. q. 1. *Oves Pastorem suum non reprehendant, plebs Episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat, quia non est discipulus super Magistrum, nec servus supra Dominum: Episcopi autem à Deo sunt judicandi, qui eos sibi oculos elegit.*

Atqui hæ assertiones pugnant 1. cum præceptis Christi & Apostolorum Matthæi 7. v. 15. Johan. 5. v. 39. cap. 10. v. 27. Roman. 16. v. 17. Galat. 1. v. 9. 1. Thessal. 5. v. 19. 20. & 21. 1. Johan. 4. v. 1. 2. Johan. vers. 10. & 11. &c.

2. Cum aliis Juris Pontificii Canonibus. c. Si Papa dist. 40. *Si Papa suæ & fraternæ salutis negligens deprehendetur, inutilis & remissus in operibus suis &c. innumerabiles populos catervatim secum ducit primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus, hujus culpas isthic redarguere præsumat mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus à nemine est judicandus, nisi deprehendatur à fide devius.*

(Ergò à contrario sensu tunc judicari potest.)

c. Oves, quæ &c. caus. 2. q. 7. *Oves, quæ Pastori suo commissæ sunt, eum nec reprehendere, nisi à recta fide exorbitaverit, debent, nec ullatenùs accusare possunt.*

(Ergò à contrario sensu, si à fide recta exorbitaverit, possunt eum reprehendere.)

3. Cum confessione Bellarmini lib. de Clericis cap. 7. *Populus debet discernere verum Prophetam à falso.*

(Ergò etiam de Propheta debet judicare.)

Itemque Melchioris Cani, qui lib. 12. Locorum Theolog. c. 4. § Quæ sunt &c. sic disserit: *Indoctorum est ista consuetudo, eaq́ Saracenorum, Paganorum, hæreticorum, ut cœca & temeraria Sectæ suæ dogmata sine judicio amplectantur, & quæ disquisitione egent maximè, hæc sine ulla disquisitione recipiant. Non erudiuntur isti, crede mihi, sed astringuntur; nec viâ & ratione docentur, sed quasi veneficiis & incantationibus in insaniam agitantur.*

3. Idem Bellarminus lib. de Clericis cap. 7. *Populus debet quidem discernere verum Prophetam à falso, sed non aliâ regulâ,*

quàm

quàm diligenter attendendo, an is, qui prædicat, dicat contraria illis, quæ dicebantur à prædecessoribus, vel iis, quæ dicuntur ab aliis ordinariis Pastoribus, præsertim ab Apostolica Sede & Ecclesia principali.

(Atqui hæc regula est irregularis & fallax. Si enim discipuli Christi de ipsius doctrina juxta hanc regulam judicâssent, hæreseos eam condemnâssent, quia prædecessores ejus proximi contraria docuerant. Beroënses Act. 17. v. 11. non juxta hanc Bellarmini regulam, sed juxta *Scripturæ Canonem* de doctrina Apostolorum judicant.)

4. Idem Bellarminus d. l. *Cùm Pastor ordinarius & aliquis alius, qui prædicat non vocatus, contraria docent, debet omninò populus Pastorem suum potiùs sequi, quàm illum alterum, qui non est Pastor, etiamsi fortè contingeret, ut Pastor erraret.*

(Hoc verò nihil aliud est, quàm jubere, ut oves etiam ad noxia pascua ducentem sequantur Pastorem, ut Christiani tenebras præferant luci, errores veritati, humanas constitutiones divinæ autoritati.)

5. Papa Calixtus tom. 1. Concil. Epist. 2. per *uxorem* in 1. Timoth. 3. v. 2. intelligit *Ecclesiam, ut prohibitum intelligatur, ne Episcopus plures, quàm unam regat Ecclesias.*

(Atqui Apostolus notanter loquitur de tali *uxore*, ex qua *liberos* susceperit Episcopus, quos ipsos quales esse oporteat, ibidem addit, unde Salmeron in Commentar. illius loci sic scribit: *Solent quidam hunc locum iis objicere, qui plures cathedrales Ecclesias habent, aut qui plura beneficia curam animarum habentia ambiunt. Hoc quidem mysticum est, & bonum sensum habet, sed minimè solidum, nec ad mentem Apostoli.* Confer dicta superiùs artic. prox. cap. 4. thesi 1. Except. Adversar. 1.)

6. Bellarminus lib. de Clericis cap. 20. statuit, *Apostolum 1. Corinth. 9. v. 5. non loqui de uxoribus, sed de piis fœminis, quæ sequebantur Apostolos, & eis ministrabant.*

Idem statuunt Salmero, Bened. Justinianus, Terinus Jesuita &c.

(Absurda est hæc interpretatio, quia parùm honorificum fuisset Apostolis conjugatis, ac ministerio eorum aliquid labis aspersisset, si proprias uxores deseruissent & fœminas alias tanquam discipulas secum circumduxissent, inde non solùm Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, Tertullianus in Exhortat. ad castitatem cap. 8. sed etiam Leo Nonus contra Epistolam Nicetæ c. Omninò dist. 31. de uxoribus Apostolorum hunc locum rectiùs accipit, & Andreas Dudithius QuinquEcclesiensis Episcopus in Demonstrat. pro conjugio Clericorum pag. 56. multis idipsum demonstrat. *Quid aliud,* inquit, *per sororem mulierem intelligi potest? an alia quævis fœmina? cur ergò addidit vocem mulierem? Nugatio enim esset & ad excludendum virum satis erat sororem nominâsse. Græcus contextus habet* ἀδελφὴν γυναῖκα. *Primum illud idem valere satis apparet, quàm si dixisset* πιστὴν *id est, fidelem seu Christianam. Ita enim fratres & sorores Apostoli & tota illa antiquitas vocare solebat eos, qui eundem DEUM Patrem colerent, inq; ejus Filium JESUM CHRISTUM crederent, quare novum videri non debet, neque inusitatum, quòd uxorem sororis quoque vocabulo cohonestârit.*

stârit. Jam illud alterum omninò uxorem significare certum est, γυνὴ enim eam vim habet, ut & mulierem simpliciter, & uxorem plerunque denotet, quod ne apud Latinos quidem autores infrequens est, ut mulieris nomine uxor significetur &c. Supra cap. 7. cùm de uxoribus Apostolus loquitur non alio, quàm hoc quoque loco, nimirùm γυναικὸς vocabulo utitur, & 1. Timoth. 3. Episcopum vult esse μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, & proximè superiore capite, cùm inquit: Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit, ἡ δὲ γυνὴ, inquit. Eam autem mulierem quis neget Adami uxorem fuisse? Ita ad Tit. 1. cùm Presbyteros ordinari præcepit, si quis sine crimine est, unius uxoris vir, inquit, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ. Interpres eo loco, ut supra quoque 1. Corinth. 7. & alibi acutiùs vidit, nam quemadmodum & hic facto opus fuerat, ibi γυναικὸς uxoris vertit. Adde, quòd nisi illæ uxores fuissent, suspicio oriri potuit, scorta ab Apostolis circumduci, quod summo studio illos cavisse verisimile est, ne per ipsorum latus Evangelii, quod docebant, autoritas conviciis & criminationibus vulneraretur. Decebat autem Apostolorum domum & familiam atque universam societatem non crimine solùm, verùm etiam omni criminis suspicione vacare &c. Ad significandum sexum suffecisset solum verbum ἀδελφὴν, ut omittitur γυναικὸς verbum passim, veluti 1. Timoth. 5. v. 2. Tit. 2. v. 3. Philem. v. 1. Roman. 16. v. 15. Deinde piarum mulierum ministeria & honestam conversationem neque aversatus, neque aspernatus est Paulus, qui & in Lydiæ domum divertit, & sibi ministrari passus est, Actor. 16. v. 14. Confer Rom. 16. v. 1. 2. 3. 6. 12. 13. 15. Act. 18. v. 2. & 18. 1. Corinth. 16. v. 19. 2. Timoth. 4. v. 19. Urgemus insuper verbum περιάγειν, quod significat autoritatem ejus, qui circumducit in eum vel eam, qui, vel quæ circumducitur. Urgemus etiam circumstantias textus. Nam his mulieribus, quæ sumtum Apostolis faciebant, Ecclesiæ sublevabantur, ergò illarum circumductio non gravâsset Ecclesias. Præterea Apostolus de potestate sibi ac Barnabæ mulierem secum circumducendi concessa loquitur. At si Adversariorum interpretatio locum haberet, non tam de Apostolorum, quàm de mulierum eos spontè sequentium potestate agendum fuisset.)

7. Bellarminus de Clericis cap. 20. resp. ad 2. arg. *Quotquot Episcopi sanctissimi hactenùs fuerunt, omnes continentes fuerunt.*

(Atqui 1. hac ratione vel negandum foret, Patriarchas, Prophetas & Apostolos fuisse Episcopos, vel eos in conjugio vixisse. Utrumque Scripturis adversatur. 2. Quidam ex ipsis Pontificiis agnoscunt, *in primitiva Ecclesia Episcopos quosdam fuisse conjugatos*, ut superiùs ostendimus.)

8. Idem Bellarminus d. l. resp. ad 4. arg. *Apostoli, qui uxores habuerunt, postquam vocati à Christo fuerunt, officio conjugali renunciârunt, ut satis colligitur ex Matt. 19. Ecce nos reliquimus omnia, statim enim Dominus, quid sit relinquere omnia, adjicit: Omnis, qui reliquerit Patrem, aut matrem, aut uxorem.*

(Contrà Jansenius in Conc. Evang. c. 100. *Quamvis Petrus locutus fuerit de dimissione omnium propter desiderium perfectioris vitæ, Dominus tamen suam doctrinam extendit non tantùm ad eos, qui instar Apostolorum sua vel suos relinquunt propter perfectionem assequendam, sed etiam ad eos,* qui

qui relinquunt propter conservandam vitam spiritualem & gratiam Christi, quam conservare non possent, nisi suorum derelictione &c. Quemadmodum enim dixit Dominus, qui perdiderit animam suam, inveniet eam, non hoc dixit, ut nos ipsos interimamus, sed ut ipsi etiam animæ nostræ fidem, quæ in illum est, & amorem præponamus: ita & nunc dicens, qui reliquerit uxorem, non hoc dixit, ut nuptias penitùs dividat, sed ut ipsi quoq; conjugi præponamus & ipsum & Evangelium & regnum Dei. Confer ea, quæ dicta superiùs cap.4. th.1. in except. Advers.)

9. Siricius Pontifex Epist.4. & Innocentius Pontifex Epist.3. ideò se à conjugio Sacerdotes arcere dicunt, ut munditiæ & pudicitiæ puritate securi possint orare, baptizare & sacrificium offerre. Si enim (inquiunt) contaminatus quis est carnali concupiscentiâ (h.e. conjugali cõsortio) quo pudore, quâ mente sacrificare audebit? quâ conscientiâ, quo merito exaudiri se credit? cùm scriptum sit, omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum. Accommodant etiam ad conjugium Sacerdotum dictum Apostolicum. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt, atq; illos, qui conjugia Sacerdotum defendunt, vocant libidinum sectatores, vitiorumq; præceptores, tom.1. Concil. f.422. c. Decernimus dist. 28. c. Impudicitia. c. Tenere dist.31. c. Proposuisti dist. 82.

(Bellarm. de matrim. cap.5. Siricium & Innocentium hoc modo defendit, quòd non de conjugio in genere, sed de conjugio Sacerdotum in specie loquantur. Sed manifestum est, quòd conjugium Sacerdotum prohibendum esse probent hisce argumentis, quia Sacerdotes debent esse sancti & mundi; quia, qui in carne sunt, Deo placere non possunt &c Hoc subterfugium Bellarmini refellit Vasquez tract. de matrim. Disp.2. cap.8. Aliam ibidem exceptionem affert Vasquez, quòd non tam perfectè possint Deo placere, qui conjugio utuntur, ut ad Sacerdotalia munera apti sint. Sed nec hoc congruit verbis Apostoli. Loquitur enim de illis, qui secundùm carnem vivunt, & planè non possunt Deo placere.)

10. Monachi Burdegalenses in abjurat. art.53. redeuntibus ad Ecclesiam Romanam hanc præscribunt Confessionem. Specialiter abhorreo commentitium matrimonium Presbyterorum, qui unà sibi tribuunt nomen Ministrorum divini Evangelii, & unà serviunt mundo per mulierem.

(Volunt igitur, Ministros uxoratos non posse servire Deo, cùm duobus Dominis tantopere contrariis nemo servire possit. Quia verò idem matrimonium in conjugatis Presbyteris & aliis Christianis, sequetur etiam reliquos conjuges per mulierem servire mundo.) Huic Monachorum Burdegalensium assertioni affine est illud Copi Dial.1. pag.159. Græcos solos in hac impudicitiæ Schola, (in asserendo Sacerdotum conjugio) Magistros sequuntur.

11. Campegius, Piggius, Eccius, Hosius & alii pronunciant, graviùs peccare Sacerdotem, si uxorem ducat, quàm si scortetur, vel domui concubinam alat. Cujus pronunciati aliquot rationes proferunt. Verba Hosii sic habent Confessionis cap.56. Reprehenditur à Philippo Pighius, qui non verè magis, quàm piè scriptum reliquit, minus peccare Sacerdotem, qui ex infirmitate carnis in fornicationem sit prolapsus, quàm qui nuptias contraxit. Turpis illi vi-

detur hæc oratio: contrà Catholicis honestissima.

(At Pighius non solùm infirmum, sed etiam socordem describit, sic enim loquitur)

Controv. 15. *Sed esto, non faciunt obligati voto omnes, quod possunt & debent, ut habeant continentiæ gratiam, & proinde non solùm tentantur, sed etiam uruntur eorum plerique. Quid igitur? An nubere his minus malum erit? His, inquam, an saltem minus malum, minusq́; damnabile erit nubere, quàm uri? Tu vide, quis pejor servus est? an qui gravatus servitio & fortassis negligentiùs aut incautiùs agens cadit sub onere? an qui jugum in totum projicit? Quis pejor discipulus? an qui ex præscripto edíscit, non quidem universum, quòd fortè potuisset, nisi crapulæ & somno indulsisset securiùs, tamen partem: an qui scholam prorsus deserit?*

Hisce longè audacior Costerus, qui in Enchirid. cap. de Cœlibatu Sacerdotum prop. 9. hæc habet: *Sacerdos, si fornicetur, aut domi concubinam alat, tametsi gravi sacrilegio se obstringat, graviùs tamen peccat, si contrahat matrimonium.* Quod ipsum quibusdam ratiunculis evincere laborat. *Vide*, inquit, *gravitatem delicti commissi. Sacerdotes, si uxorem ducant; Primò, voto solenni castitatis injuriam faciunt. Secundò, Ecclesiam graviùs vulnerant, cum qua tanquam Sponsi copulati sunt. Tertiò, inverecundiùs scortantur cum ea, quam pro sua haberi volunt. Quartò, obstinatâ præfractâq́; voluntate in peccato perseverant. Quintò, hæresi vitiatum intellectum habent, quòd arbitrentur esse nuptias, quæ non sunt nuptiæ, sed pejora omnibus adulteriis sacrilegia.*

Andreas Fricius in Epistola nuncupatoria præfixa lib. 2. de Eccles. memorat, *quosdam scripsisse, minùs peccare Presbyterum, qui cum centum diversis personis scortarentur, quàm qui cum una quapiam contrahat.*

Campegius Cardinalis idemq́; Pontificis à latere Legatus, referente Schleidano, lib. 4. Commentar. dixit: *Quòd Sacerdotes fiant mariti, multò esse gravius peccatum, quàm si plurimas domi meretrices alant.*

Bavaricus articulus quinquagesimus nonus apud Bullingerum in Institutione sic habet: *An non Sacerdos, qui uxorem nomine & opinione contra votum susceptum sibi conjungit, graviter peccet? & an non tale matrimonium sit geminata scortatio & incestus, & juxta leges gladio puniendum sit?*

Matthias Aquensis adversus præcipuos Buceri errores. *Ego quidem mihi videor videre, quòd ille, qui post hujusmodi continentiæ votum Domino Deo factum adducit & devovet potestatem corporis sui cuivis mulieri, inæqualiter magis contemnat omnipotentem Deum, atque per deliberato animo factam obligationem in hujuscemodi perfidia perseverandi, magis quoque offendat, quàm ille, qui post æquale votum humanâ fragilitate deviaret cum centum diversis personis, ita tamen, quòd cum nulla illarum se vellet devovere juxta formam contractus matrimonialis conjugii.*

Cornelius à Lapide in 1. Corinth. 7. eandem vocem repetit. *Voto castitatis constrictis eamq́; professis æquè ut maritis satius est uri & fornicari, quàm secundò nubere. Nuptiæ enim hæ permanens sacrilegium sunt vel adulterium, quod pejus est fornicatione vel sacrilegio transeunte.*

Armandus Jesuita in Epistola 1. ad Cha-

Chamierum pag. 33. scribit: *verba illa Piggii, Hosii, Eccii, Costeri &c. (quòd Sacerdos ducens uxorem graviùs peccet, quàm si scortetur, vel domi concubinam alat) doctrinæ Christi, Apostolorum, omnibus Conciliis & Patribus maximè consentanea esse.*

Hûc referri potest, quòd Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 8. art. 6. pag. 937. inter errores numerat, quod Petrus Bursius (referente Petro Blesensi) circa annum 1150. docuit, *Sacerdotes & Monachos debere potiùs uxores ducere, quàm scortari.*

(Contrà. Glossa in c. Presbyter dist. 28. *Magis punitur Sacerdos, qui fornicatur, quàm qui legitimè contrahit, & hoc ideò, quia facit contra sacrum Ordinem & etiam contra legem, & ideò minus peccat ducendo uxorem, quia credit, hoc sibi licere.* Fatentur plerique ex Adversariis, *cœlibatum Sacerdotum esse tantùm juris humani,* prohibitionem scortationis esse juris divini. Quòd si ergò graviùs peccare docent Sacerdotes matrimonium contrahentes, quàm scortantes, jus humanum divino manifestè præfertur.)

12. Bellarminus lib. de Clericis c. 19. *Conjugium Sacerdotum non est conjugium, sed sacrilegium.*

(Nec tamen jure divino Sacerdotes ad Cœlibatum astringuntur.)

13. Idem in lib. de Clericis cap. 24. sic scribit: *Prohiberi quidem in Episcopo concubinatum & adulteria, sed tamen magis prohiberi bigamiam, quàm ista, in deligendo Episcopo.*

Ibid. *Etiamsi longè turpior sit concubinatus, quàm digamia, tamen digamia ex Natura sua est signum incontinentiæ magis diuturnæ, firmiusq́ adhærentis.*

(Cùm secundæ nuptiæ suâ Naturâ sint eædem, sive Clerici, sive Laici eas contrahant, consequens fuerit, secundas nuptias continere suspicionem incontinentiæ magis diuturnæ firmiusq; inhærentis, quàm concubinatum, à quibuscunq; tandem contrahantur, ex quo promtè inferri posset, honestati ac bonis moribus easdem repugnare.)

14. Mensio Popius Curothalassius lib. 5. Cyclopædion refert, *dixisse quendam Monachum, majus esse peccatum, si Sacerdos ducat uxorem, quàm si cum brutis animantibus libidinem exerceat.*

15. Bellarminus lib. 1. de Conciliis cap. 15. scribit, *quòd Episcopus sit solummodò Pastor suæ Diœceseos, & quòd inferiores Ministri aut Doctores non sint propriè Pastores.*

(Contrarium patet ex 1. Pet. 5. v. 2. *Presbyteros, qui in vobis sunt, obsecro &c. Pascite gregem, qui in vobis est.*)

16. Idem lib. 1. de Pont. Rom. cap. 9. resp. ad 4. *Gubernatio Ecclesiæ facilior est, quàm gubernatio Reipublicæ.*

(Contrarium colligi potest ex 2. Corinth. 2. v. 15. *Ad hæc quis idoneus?* cap. 11. v. 28. *instantia mea quotidiana solicitudo omnium Ecclesiarum.*)

17. Anglo-Remenses in annot. Act. 13. statuunt, *quòd Paulus fuerit consecratus, ordinatus & emissus per homines.*

(Contrarium ipse testatur Galat. 1. v. 1. *Paulus Apostolus non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Jesum Christum & Deum Patrem &c.*)

18. Ribera in Comm. Hebr. 7. n. 2. *Solus Christus perfectus Sacerdos. Pontifices autem Romani, qui succedunt, non aliud Sacerdotium habent, aut aliud sacrificium offerunt.*

(Contrà Bellarminus lib. 1. de Missa

cap. 25.

cap.25. §. Quod autem. *Nullus Catholicus affirmat, Sacerdotes, qui sunt in Ecclesia, Christo succedere.)*

19. Simeon Dunelmensis lib.2. Chronic. *Anno Domini 1099. Urbanus Papa in Concilio Romæ hanc sententiam protulit contra Principes illos, qui Prælatorum investituras darent. Nimis execrabile videtur, ut manus, quæ Deum cuncta creantem suo signaculo creent, in hanc ignominiam detrudantur, ut ancillæ fiant earum manuum, quæ die ac nocte obscœnis contractibus inquinantur.*

20. Quidam Clerici Papales se vocant *Canonicos seculares & irregulares*, appositum in opposito proferentes. *Canonicum irregularem* vocant, qui non ampliùs vivit sub regulis Ecclesiasticis, neque ministeria exercet Ecclesiastica, Presbyterialia, Diaconalia, Sub-Diaconalia, sed solâ sessione in choro, dum divina officia peraguntur, contentus est, & ornamenti potiùs externi, quàm officii gratiâ Ecclesiam frequentat ad distributiones lucrandas quotidianas, cæterùm à vita Clericali & Canonica alienissimus. Ita enim eum describit Marcus Antonius de Dominis lib.2. de Republ. Eccl. c.9. Sed talem Canonicum secularem ac irregularem Albertus Cranzius vocat *monstrum sine exemplo, regularem sine regula, Canonicum sine Canone.*

Georgius Cassander in Consult. artic.25. *Manent adhuc vestigia communis & Canonicæ vitæ, sed in ædificiis ac nominibus tantùm. Alii absurdo & monstroso nomine dicuntur Canonici seculares, hoc est, regulares irregulares.*

Azorius lib. 10. Instit. moral. cap.11. *Distributiones quotidianæ seu fructus dantur Canonicis, ratione cantus in choro, non ratione solius præsentiæ.*

21. c. Qui semel dist. 50. ex Martino Papa. *Qui semel post suam Ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci.*

Contrà c. Quia aliquanti dist. 82. ex Papa Siricio. *Quia aliquanti, de quibus loquimur, ignorantiâ se lapsos esse deflent, his hac conditione misericordiam dicimus non denegandam, ut sine ullo honoris augmento in hoc, quo dejecti sunt, quamdiu vixerint, officio perseverent, si tamen posthac continentes se studuerint exhibere.*

c. Presbyter dist. eadem ex Concilio Hibernensi. *Presbyter, si fornicationem fecerit, quanquam secundùm Canones Apostolorum debeat deponi, tamen juxta autoritatem B. Papæ Sylvestri, si in vitio non perduraverit, sed suâ sponte confessus adjecit, ut resurgat, decem annis pœniteat &c. Expleto septimo anni circulo, si sui confratres, apud quos pœnituit, ejus condignam pœnitentiam collaudaverint, Episcopus in pristinum honorem juxta Papæ Calixti autoritatem eum revocare poterit.*

22. c. Presbyter dist.82. *Presbyter, si fornicationem fecerit, quanquam secundùm Canones Apostolorum debeat deponi, tamen juxta autoritatem B. Sylvestri, si in vitio non perduraverit, si suâ sponte confessus adjecit, ut resurgat, decem annis in hunc modum pœniteat &c.* ubi Glossa sic annotat: *Dicunt hodiè pro fornicatione neminem deponendum, nisi in ea perduret.*

Glossa in c. Maximianus dist. 81. *Communiter dicitur, quòd pro simplici fornicatione quis deponi non debet, quandoquidem pauci sine illo vitio inveniuntur.*

Eadem

Eadem Glossa in c. Nullus dist. 32. *Hic Canon* (quòd Missa Presbyteri concubinam habentis non sit audienda) *quandoque fuit lata sententia, sed hodiè non est, ideò licèt notoria sit fornicatio, tamen non est propter eam abstinendum ab officiis Presbyterorum.*

23. Canonistæ statuunt, *adhuc in Novo Testamento decimas jure divino personis Ecclesiasticis deberi.*

c. Non est in potestate, & c. Prohibemus lib. 3. Decretal. tit. 30. de Decimis. c. Parochianos ibid. *Cùm decimæ non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.*

Contrà 1. Non omnes Canonistis assurgunt in hac quæstione.

Alphonsus de Castro lib. 5. adversus hæres. verbo, Decimæ. *Etsi ab omnibus receptum sit, aliquid debere Sacerdotibus offerri, & hoc non solùm jure divino, verùm etiam lege Naturæ, tamen utrum id, quod debetur, sit juxta veram decimæ taxationem computandum, de hoc est controversia inter Doctores, Canonistis dicentibus, etiam illam Decimæ taxationem esse jure divino adhuc Sacerdotibus debitam: Theologis verò dicentibus, talem Decimæ taxationem fuisse veteris legis Ceremoniam, atque ideò fuisse per mortem Christi abrogatam. Quapropter dicunt, aliquid deberi Sacerdotibus de jure divino & naturali, quòd autem tale quid sit sumendum juxta veræ Decimæ taxationem, illud dicunt esse nunc in lege Evangelica ex solo jure humano.*

2. Tempore Tertulliani ignota erat hæc Constitutio de Decimis, quia Ecclesiæ Ministri uniuscujusque arbitrio relinquebant, quid & quantum vellet offerre, *ne redemtia precio religio videretur*, ut loquitur Tertullianus apud Baron Ann. 57. n. 77.

3. *Ab Ethnicis* jus Decimatum in Ecclesiam Romanam profluxisse testatur Baronius Ann. 57. n. 74. *Quod ad decimas pertinet, etsi jure divino in lege veteri primitùs imperatæ noscuntur: tamen, sicut ante legem scriptam eas Abraham de pugna quinque Regum victor persolvit magno Sacerdoti Melchisedech: ita etiam & gentiles quidam religionis impulsu, sæpè in bello de manubiis vovisse Decimas & reddidisse, Scriptorum veterum monumenta testantur. Id à Posthumio factum, absente belli Latini victoriâ, nec non ab aliis Romanorum Ducibus Romanarum rerum Historici tradiderunt. Habes & de Decimis illud apud Plautum. Ut Decimas Herculi solveret &c.* Postquam multa in hanc sententiam ex scriptoribus Ethnicis adduxisset, concludit. *At verò non immorabor diutiùs in singulis exemplis recensendis. Constat quidem apud omnes ferè gentes, velut quodam Naturæ jussu exigente, Decimas Numini devotas ac redditas.*

Idem Anno 44. n. 88. *Offerre & vovere Decimas apud gentiles etiam, sicut Judæos, observatum invenies apud Dionysium.*

4. Idem Baronius Ann. 57. n. 75 *ex Judaismo* Decimarum necessitatem deducit. *In necessarium*, inquit, *usum Levitarum Decimæ offerebantur in templo, secundùm illud Numerorum. Nihil aliud possidebunt, Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi. Quæ sunt igitur ad necessarium usum Sacerdotum, jus Naturæ inprimis præstanda monet, lex Dei præcipit, ac Christus denique jubet esse servanda &c.*

n. 76. *Si igitur talia tantaq; antiquæ legis*

Sacerdotio debebantur, quantò majora essent tribuenda Christianæ legis Sacerdotio; quod antonomasticè Regale appellatum, tantò est illo excellentius atque sublimius, quantò umbrâ veritas, & typo opus magnificentissimè absolutum.

Bellarminus lib. de Clericis cap. 25. §. Quòd autem &c. debitum Decimarum itidem ex ll. Ceremonialib. V. T. deducit. *Quòd*, inquit, *de jure divino sit, probatur ex utroq; Testamento, & primum ex Levit. ultimo, Num. 18. Malach. 3. & alibi. Deus jussit Decimas Levitis dari &c.*

§. Altero modo &c. *Cùm sacri Canones dicunt, jure divino deberi Decimas, intelligi possunt, ut sit sensus: Deum imposuisse Decimas Christianis non verbo, sed exemplo. Nam dum eas Judæis imposuit, simul ostendit, quid etiam Christianos facere par esset, quomodo quidam Patres dicunt, quadragesimam indictam esse à Domino, quia nimirùm exemplo nos docuit jejunare quadragesimam.*

(Ibidem tamen Bellarminus addit, *Licèt præcepta Levitica non obligent Christianos, ut judicialia erant, obligant tamen quatenus moralia, idest, quòd pars aliqua fructuum sit Sacerdotibus danda*; quam distinctionem libenter concedimus, sed ea repugnat Decimarum necessitati in V. Testamentó præscriptæ.)

Polydorus Vergilius lib. 6. de Rerum Invent. cap. 4. pag. 549. *Moses, imò Deus ipse, cujus jussu ille cuncta gesserat, autor fuit, ut primitiæ & Decimæ Levitis ac Sacerdotibus offerrentur. Hanc legem, utpote Apostolicâ & Evangelicâ autoritate corroboratam, Origenes super Numeros servari etiam secundùm literam, sicut & alia nonnulla, necessarium probat.*

24. Pontificii à Sacerdotio communiter arcent omnes eos, qui *secundo matrimonio* juncti fuerunt, etsi post uxorum obitum *cælibes* vivant, non autem arcent eos, qui concubinas habuerunt. Hujus Decreti occasione Glossa Juris Canonici in cap. Quia circa, ext. de Bigamis, hoc protulit. *Nota, quòd plures habens concubinas irregularitatē non incurrit. Nota mirabile, quòd cum eo, qui peccat, dispensatur,* (nempe cum scortatore;) *cum illo autem, qui non peccat,* (id est, cum bigamo successivo) *non dispensatur. Nota mirabile, quòd plus juris hîc habet luxuria, quàm castitas.*

Clericus uxoratus deponitur, c. Erubescent 11. dist. 32.

Fornicarius aut concubinarius non item, c. Hi, qui altario 52. c. Presbyteros dist. 50.

Gregorius de Valentia lib. 5. de Idololatr. cap. 10. §. Docuit Tatianus &c. negare non potest, *hoc doceri in Ecclesia Romana*, neque abnuit, *docuisse Tatianos, non minùs Deo displicere conjugium, quàm scortationem*, tantùm sic conatur hoc excusare, *non spectari eâ in re conjugium, sed sacrilegium, quod scortatione sit gravius.*

(Atqui fictum illud sacrilegium ex eo ducit originem, quòd conjugium sanctitati Clericali nocumentum afferre judicatur.)

25. Baronius ad Annum 57. num. 31. probare conatur, *longè præstare Christi Sacerdotes Regibus atque Principibus*: ac præeminentiâ in Ecclesia minimè contentus, docet, *non solum Sacerdotem, sed minimum quoque Diaconum in mensa non tantùm Domini, verùm etiam communi Imperatoribus ac Regibus præferendum esse*, allegans ex Severi vita Martini c. 23 quòd *Martino à Maximo Imperatore mensâ exce-*

pro in medio ferè convivio, ut moris est, pateram Regi minister obtulit: ille sancto admodum Episcopo potius dari jubet, expectans atque ambiens, ut ab illius dextra poculum sumeret. Sed Martinus, ut bibit, pateram suo Presbytero tradidit, nullum scil. existimans digniorem, qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos, qui à Rege erant proximi, Presbytero prætulisset. Quod etiam, (inquit Baronius) *si Diaconum absque Presbytero habuisset, fecisset.*

26. Petrus Ravennas ext. de immunitate Ecclesiarum. *Quamvis tactus & oscula sint præludia incontinentiæ in Laicis, secus tamen est in Clericis, nam Clericus præsumitur ista facere pro caritate & bono zelo.*

Glossa in c. Absit caus. 11. q. 3. *Si ergò Clericus amplectitur mulierem, interpretabitur, quòd causâ benedicendi eam hoc faciat,* ubi in margine annotatur. *Clericus amplectens mulierem præsumitur bene agere.*

27. Bailius in Catech. controv. tract. 2. q. 25. *Exorcistarum Ordinem* probat ex eo, quòd *ut veteres Judæi certas ad Diabolos ex hominum corporibus ejiciendos formulas habuerunt, & eo munere fungentes Exorcistæ appellabantur, ut liquet Act. 19. ita etiam Deus Apostolis & Discipulis Energumenos ab immundis Spiritibus liberandi potestatem dederit, Matthæi ac Lucæ cap. 10.*

Resp. 1. Judæorum Exorcismi inveteratæ erant superstitiones & imposturæ damnabiles, prorsusq; Diabolicam Magiam spirabant; tantum abest, ut divinitùs fuerint institutæ, eorumq; formulæ à Deo in lege præscriptæ.

Joseph. lib. 8. Antiquit. cap. 2. *Vidi,* inquit, *ex popularibus meis quendam Eleazarum in præsentia Vespasiani &c. multos arreptitios curantem. Modus verò curationis erat hic. Admoto naribus Dæmoniaci annulo, sub cujus sigillo inclusa erat radicis species à Salomone indicata, ad cujus olfactum per nasum extrahebatur Dæmonium.* Tales Exorcistæ erant Scevæ filii, quorum Lucas meminit Actor. 19. Nimirùm meri præstigiatores, turpe lucrum sectantes, suisq; Exorcismis negotiantes.

Justinus Martyr in Dial. advers. Tryphon. pag. 243. edit. Commelin. Tryphoni Judæo objiciebat, *quòd Judæorum Exorcistæ arte quâdam, veluti gentes, in adjurationibus uterentur, & thymiamata ac vincula adhiberent.*

2. Potestas liberandi Energumenos Apostolis data fuit *donũ speciale & extraordinarium,* quo non probatur, Christũ instituisse peculiarem Exorcistarum Ordinem, qui in Ecclesia debeat esse perpetuus, aut præscripsisse certas Exorcismorum formulas.

3. In primitiva Ecclesia Apostolicæ vicina non tantùm Presbyteri, sed etiam Laici quandoq; hoc dono erant prædi-ti, eoque secundùm Spiritus S. instinctum utebantur. Tertullianus lib. de corona militis cap. 11. testatur, *suo tempore quosdam Christianos milites Diabolos per Exorcismos fugandi dono præditos fuisse.*

lib. de Idololatr. cap. 6. *Quo ore Christianus thurarius, si per templa transibit, fumantes aras despuet & exsufflabit, quibus ipse prospexit? Quâ constantiâ exorcisabit alumnos suos, quibus domum suam cellariam præstat? &c. Si excluserit Dæmonium, non sibi placeat de fide, non enim inimicum exclusit.) Facilè debuit de eo impetrare, quem quotidie pascit,* (scil. suis suffitibus. Loquitur enim de illis, qui suffitum idolis sacrificandum vendebant.)

 4. Thua-

4. Thuanus lib. 133. prolixè commemorat, *Monachos Capucinos & alios in Martha Brosseria Salmurii, Andegavi, Aurelia & tandem Parisiis exorcismis suis liberanda frustrà desudâsse.*

Inter alia remedia huic miseræ applicata Clerus Aurelianensis suffitum quendam ex libro Hieronymi Mengi, *Flagellum Dæmonum* dicto, adhibebat, qui sic habebat: *Recipe*, inquiunt, *Galbani, Sulphuris, Asæ fœtidæ, Aristolochiæ, Hypericonis, Rutæ, scrup. iij. Et omnia simul conjurata ac benedicta sequenti benedictione, projice in ignem, & vexatum, velit, nolit, diu fac super ignem suffumigari.* Huic addunt benedictionem horribilem contra Spiritus malignos. In hoc Flagello Dæmonum (qui liber cum aliis extat in Malleo maleficarum) *aqua, terra, aër, ignis, omniaque ex quatuor Elementis mixta, ipse infernus* peculiares suas conjurationes habent; *varia olea* Dæmoniacis bibenda præscribuntur, *juscula quoque & potiones* conjuratione suâ ac magnâ Hebræorũ, Græcorumque vocabulorum congerie signatæ. Habetur ibidem descriptio *certarum chartarum peculiaribus characteribus* propriâ benedictione benedictis signatarum &c.

Ann. 1608. Coloniæ, sumtibus Lazari Zetzneri, editus est liber Exorcismorum, cujus titulus sic habet: *Thesaurus Exorcismorum & conjurationum terribilium cum practica probatissimorum autorum.* Cui verò persuadebunt ejusmodi Exorcismorum formulas à Christo vel Apostolis fuisse institutas, vel usurpatas?

(Concludimus igitur verbis Origenis tract. 35. in Matth. *Quæret aliquis, si convenit vel Dæmones adjurare? Et, qui respicit ad multos, qui talia facere ausi sunt, dicet non sine ratione fieri hoc. Qui autem aspicit Jesum imperantem Dæmonibus, sed etiam potestatem dantem Discipulis super omnia Dæmonia, & ut infirmitates sanarent, dicet, quoniam non est secundùm potestatem datam à Salvatore adjurare Dæmonia. Judaicum est enim.*)

28. Idem Bailius d. l. q. 26. *Ab initio Ecclesiæ Sacerdotes & Monachi coronati & tonsi fuerunt &c. Quidam dicunt, quòd Sacerdotes figuram sphericam in capite gerant, in perfectionis ac regni spiritualis signum, gens sancta, Sacerdotium sanctum. Quicquid sit, mos tondendi Ecclesiasticos ab ipso ortu Ecclesiæ ex traditione Apostolica profectus est, ut doctus Baronius 1. Annal. tomo n. 122. & seqq. annotat, de anno Servatoris 58. agens, ubi eum multorum veterum testimonio comprobat.*

Resp. 1. Absurdum est dicere, *Monachos ab initio Ecclesiæ fuisse rasos,* cùm ab initio Ecclesiæ non extiterint Monachi.

2. Provocat Bailius ad Isidorum, qui lib. 2. de Officiis hanc consuetudinem à Paulo deducat, *qui, ad Judæos Nazaræos alliciendos, capillos suos templo dedicabat, eosq́; igne holocaustorum pacificorum comburi curabat* Act. 21. Sed Bellarm. lib. de Monachis cap. 40. hanc rationem sibi minimè probari dicit, siquidem *Nazaræi tùm solùm tondebantur, quando desinebant esse Nazaræi, insigneq́; eorum erat longa cæsaries.*

(Si hoc argumentum valeret. Paulus Nazaræus capillos sibi comburendos radi fecit. Ergò etiã Sacerdotes & Monachi coronandi & radendi, eâdem ratione Sacerdotes & Monachi circumcidi possent. Paulus enim Timotheum circumcidit.)

3. Omnibus Christianis competit, quòd

quòd sit *gens sancta, Sacerdotiũ sanctũ &c.* quodq́; *passionem Christi perpetuò in mente circumferre debeant.* Sequeretur ergò omnes esse radendos.

4. Bailius ex Epist.147. Augustini adducit. *quòd olim in honoris signum, quando aliquid à Sacerdote petebatur, per coronam suam adjurabatur.* Sed Lorinus in cap.18. Actor.v.18. postquam multis de hac obsecrationis formula disseruisset, tandem concludit. *Cùm solis Episcopis, qui Sacerdotum nomine aliquando intelliguntur, videatur tribui dicta coronæ nomenclatura, fortaßè per coronam intelligitur augustus ille capitis amictus, quem dicunt mitram, proprius Episcoporum.*

5. Bellarminus lib. de Monachis cap. 40. fateri cogitur, *inter veteres Sacerdotes & Monachos non fuisse rasos, ut hodiè fieri solet,* allegans ad eam rem Optatum Milevitanum lib.2. contra Parmen. *Docete, ubi vobis mandatum sit radere capita Sacerdotibus, cùm è contrario tot sint exempla proposita, fieri non debere.* Huic, ut & Hieronymi dictis idem innuentibus nihil quod respondeat habet, *quàm ejusmodi Ceremonias pro temporum & locorum diversitate variari posse.*

(Cur igitur eas nobis tanquam necessarias obtrudunt?)

6. Rasura Sacerdotum ab Ethnicis potiùs originem duxit.

Polyd. Virgil. lib.4. de rer. invent. cap. 8. p.333. *Herodotus in Euterpe & Plinius scribunt, Sacerdotes Ægyptios consuevisse derasis capitibus mœrere & in luctu esse ex morte Apis, qui in Ægypto Numinis vice colebatur, ac demùm totum corpus eradere, ut ne quid eis inter Deorum cultum aut pediculi, aliarumve sordium crearetur. Meminit & Apulejus libro asini sui aurei 2. de hujusmodi Sacerdotibus derasis. Hinc igitur opinor fluxit ritus Nazareorum, & ab iis nostrorum Sacerdotum, qui jubentur caput radere & comam nutrire prohibentur.*

Cælius Rhodiginus lib.18. cap.35. *Macas memoriæ proditum est, summa capitis curiosiùs deradere, relictis in meditullio capillis, quos succrescentes circumtondent eâdem curâ. Possent videri Sacerdotes nostri ritum inde mutuati, nisi quòd capitis corona ex Romanæ Ecclesiæ institutione regnum præfert, quod in Christo expectatur.*

Baronius Anno 58. n.127. negat quidem, *Christianos morem illum desumsisse ab Ethnicis,* convictus tamen vi veritatis *argumenta ab Ethnicis petito,* ibidem & n. 128. coronam Clericalem defendit.

7. Eadem rasura *à Nazareis Judæorum* originem trahit.

Baronius Anno 58. n.122. *Quòd Nazaræi, qui cæteris sanctiores haberentur, religionis ergò in templo capita radenda offerrent, Apostolicâ traditione in Ecclesiam derivatum traditur, ut qui à communi hominum vita recedentes, exquisitius vivendi genus affectarentur, ac per omnia sese divino cultui manciparent, deberent eorum capita radi. Id Isidorus his verbis testatur. Tonsura Ecclesiasticæ usus à Nazaræis, ni fallor, exortus est, qui priùs crine servato, denuò post vitæ magnam continentiam, devotione completâ, caput radebant & capillos in ignem sacrificii ponere jubebantur, scilicet, ut perfectionem devotionis suæ Domino consecrarent. Hujus ergò exempli usus ab Apostolis introductus est, ut, qui divinis cultibus mancipati, Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est, sancti Dei crine præciso innoventur.*

Polyd. Virgil. lib.4. de Rerum Invent.

 cap.8.

cap. 8. pag. 332. *Ego dixerim, à Nazaræis, quorum Secta apud Judæos celebris erat, initium hujus rei ortum, quod illi priùs servato pilo, denuò post magnam vitæ continentiam caput abraderent, capillosq; in ignem sacrificii injicerent, ut eo modo suæ pietatis perfectionem Domino consecrarent &c.*

Similia occurrunt apud Durandum lib. 2. Rational. cap. 1. §. 31.

8. Objectioni, à Sacerdotibus Judaicis, quos radere nō licebat, petitæ, idem Bellarmin. d. l. respondet: *Solùm propter viciniam idololatrarum prohibebātur Sacerdotes Judæorum radi, quæ fortaßè causa erat, cur Optati, Hieronymi & Ambrosii tempore Christiani Sacerdotes non raderentur, sed tonderentur &c.* At hæc responsio evertit Baronii sententiam traductionem rituum gentilium in Christianismum commendantis. *Multa quidem*, inquit tomo 1. Ann. 58. sect. 77. *ex superstitione gentilitia in Christianam religionem laudabiliter esse translata, pluribus exemplis superiùs, Patrumq; autoritate sunt demonstrata.*

Item. *Quid unquam mirum, si inolitas apud gentes consuetudines, à quibus eos, quamvis Christiani effecti essent, penitùs posse divelli impossibile videretur, easdem in veri Dei cultum transferri, sanctissimi Episcopi concesserunt?* Sacerdotes Idolorum apud Babylonios caput ac barbam rasam habebant, Baruch. 6. v. 20. Illud juxta Baronii regulam novorum Christianorum usui applicari conveniebat, per Bellarmini Canonem non licebat. Sed quamobrem non æquè ac *baculi, annuli, mitræ* usus, qui, ut inquit Baronius tom. 1. Ann. 44. n. 48. communis fuit Christianis Episcopis & Orientalib. aliquibus Sacerdotibus, quorū meminit Philostratus?

29. Quidam Pontificii secuti fidem Abdiæ Babylonii, statuunt, *Christum ideò ad nuptias venisse Joh. 2. v. 2. ut Johannem desponsatum, licèt virginem, abduceret.* Sed Salmero tom. 6. tract. 6. hoc commentum refellit. *Neque dicendum*, inquit, *quòd* (nuptias) *quas præsentiâ suâ honoravit, eas suasu destruxerit.*

30. In Papatu usitatum, *titulares Episcopos* creare. *Si quid hac de re dubitas*, (inquit Ivellus ad Hardingum tom. 2. Oper. pag. 544.) *facilè quærendo invenias, Augustinum de Roma quendam in Concilio Basileensi Archiepiscopi Nazarethi in Judæa nomen tulisse, qui tamen Nazarethum nunquam oculis usurpaverat: Petro item Paludensi Franciscano Regulari non ita pridem impositum nomen esse Patriarchæ Hierosolymitani, at is nunquam Hierosolymā viderat.*

Ceremonial. lib. 1. sect. 3. *Consueverunt antiqui ponere Patriarchas quatuor Ecclesiarum principalium inter Episcopos Cardinales mixtim. Nostro tempore ponuntur immediatè post Cardinales, sunt enim quodammodò titulares.*

Hunc morem creandi titulares Episcopos meritò repudiat & irridet Claudius Espensæus in argum. Epist. ad Tit. *Maximis*, inquit, *in rebus ab usu, in seriis lusu, ac etiam risu nullo præesse dicuntur Provinciæ quidam, quæ vel nulla prorsus extat, vel geri certè, obtinerîq; omninò nequeat.*

31. Veros & legitimos Ministros errare non posse Pontificii docent.

Sic enim Smiglecius in Disp. de Vocat. Ministr. p. 3. *Quorsum enim tot clamores excitantur de Missa, de utraq; specie, de Imaginibus, de Sanctorum invocatione, de Purgatorio & aliis fidei nostræ articulis? Statuatur semel, an qui hæc docent, sint veri Christiani*

stiani & Ecclesiæ Ministri, nec ne? & simul statuetur, doctrinam eorum esse veram vel falsam Veri enim Ecclesiæ Ministri falsam doctrinam docere non possunt.

(At contrarium testatur non solùm *Scriptura*, sed ipsa etiã *experientia*. Quid enim an nullus unquàm in Papatu Episcopus in hæresin lapsus? an omnes in Ordinatione accipiunt prærogativam Apostolicam, privilegium nõ errandi?)

32. Usitatissimum est in Papatu, Ecclesiæ Doctores appellare *Ecclesiarum Rectores & gubernatores.* Atqui Ministrorum Ecclesiæ est fugere Principatum & ministrare. Quòd quidam dicuntur προηγεῖς, *ad sacra* refertur, non *ad populum.* Gubernat enim sacra, non gubernat populum, & illa gubernat, si est verus προεστὼς secundùm verbi divini præscriptum, ut scil. sit minister populi, est προεστὼς, non ἀρχίλαος. *Omnia vestra sunt,* inquit Apostolus 1. Cor.3.v.22. *sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas.* v.23. *Vos autem Christi. Non dominamur fidei vestræ,* inquit 2. Corinth.1.v.24. Presbyteris Petrus præscribit, μὴ κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, 1. Epist. 5. vers. 3.

33. In Jure Canonico definitur certus annorum vitæ numerus in iis, qui ad Ministerium ordinandi.

c. Si quis dist. 78. ex Bonifacio Papa. *Si quis triginta ætatis suæ annos non impleverit, nullo modo Presbyter ordinetur, etiamsi valdè dignus sit.*

c. Nemo dist. ead. *Nemo Presbyter consecretur, qui minor triginta annis sit: nemo Diaconus fiat, qui minor viginti quinque annis sit: nemo Lectoribus annumeretur, qui minor octodecim annis fuerit.*

c. Presbyter dist. ead. *Presbyter ante 30. annorum ætatem non ordinetur, quamvis sit probabilis vitæ, sed observet usque ad præfinitum tempus. Dominus enim noster Jesus Christus trigesimo anno baptizatus est & tunc prædicavit.* Confer c. Cùm in cunctis ext. de electione & electi potestate.

(Atqui de ætate eligendorum ad Ministerium, non potest generalis quædam regula tradi, nec annorum numerus præcisè definiri, cùm statutum de anno 30. priùs expectando, antequam sacris Ministeriis quis adhibeatur, Numer.4.v.3. sit *Leviticum,* ideoq; ratione speciei in Novo Testamento nos nequaquam obliget; cùm Christus & Johannes Baptista exemplo suo Luc.3.v.23. noluerint certam regulam præscribere, & certum annorum numerum in eligendis ad Ministerium præscribere; cùm Apostolus in forma, juxta quam eligendi sunt Episcopi & Diaconi 1. Timoth.3. Tit.1. nullam certæ ætatis mentionem faciat?)

ARTI.

ARTICULUS VII.

DE MONACHIS.

CAPUT I.

DE ORIGINE MONASTICES.

THESIS. Monastice, qualis in Papatu viget, est inventum humanum, non institutum divinum.

Ἔκθεσις I. Non est quæstio de statu vitæ Monasticæ, qualis fuit *in tertio & quarto* post Christum natum *seculo*, sed de *statu hodierno*, qualis est sub Papatu. Non improbamus absolutè & simpliciter institutum priscorum illorum Monachorum, Pauli Thebæi, Antonii, Hilarionis &c. qui vel peculiaris ad hoc vitæ genus vocationis conscientiâ, vel grassantium persecutionum metu, vel rerum divinarum in secessu comodiùs meditandarum studio è turba ac tumultu sese abduxerunt, & vel in asceteriis, vel in eremo sese præparârunt ad ministeria Ecclesiæ præstanda. Secessus enim iste finem habuit culturam studiorum: cultura verò respexit opus sacrum in Ecclesia Dei obeundum pro demenso donationis Christi. Quòd si quidam ex illis veteribus in solitudine perpetuò hæserunt, soli contemplationi dediti, & noluerunt asscisci in numerum Ministrorum Ecclesiæ, cùm tamen ad Ministerium essent idonei & ad illud vocarentur, plus zeli quàm scientiæ habuerunt. Qui ad Ecclesiæ munia se prorsus ineptos senserunt, ac in isto vitæ instituto sine superstitionis, aut vanæ & impiæ persuasionis crimine permanserunt, itidem à nobis minimè damnantur. Neq; tamen Monachatus tum temporis tam corruptus fuit, quàm posterioribus seculis, & hoc ipso tempore sub Papatu.

2. Neque quæstio est, an Monasteria, si sint Collegia libera & scholæ pietatis, honestatis ac disciplinarum Ecclesiæ necessariarũ & utilium, sint conservanda, sed an Monastice, qualis hodie in Papatu viget, nitatur divinâ institutione, ac sit approbanda?

Antithesis. Petrus à S. Audomaro circa Ann. 1582. edidit librum sub titulo, *Illustrationes Religionis Monasticæ;* in quo inter alia scribit, *leges seu Constitutiones Monachorum divinas potiùs, quàm humanas esse dicendas.*

Cardinalis Hosius in Confessione Petricoviensi de Ceremoniis pag. 289. *Apostolos Monachorum Ordinem instituisse* asserit.

Copus Angl. Dial. 2. pag. 194. *Christus Dux & signifer vitæ Monasticæ.*

Ibid. pag. 284. *Elias & Elizæus Duces instituti Benedictini.*

Bellarminus lib. de Monachis cap. 5. §. Nos ergò. *Dicimus, primam vitam religiosam adeò esse antiquam, ut quædam ejus adumbratio fuerit in lege Naturæ ante diluvium; major quædam expressio in lege Mosis; perfectio autem tempore Apostolorum.*

Nostram sententiam probamus:

1. Nec Christus, nec Apostoli Monasticum vitæ genus instituisse leguntur.

Mentio

Mentio fit in scriptis Apostolicis Pastorum, Doctorum, & aliorum, Spiritus S. donis ornatorum, Statuum atque Ordinum, sed de Monachis altum silentium.

2. In primitiva Ecclesia omnes fuerunt aut *Doctores*, aut *auditores*, Galat. 6. v. 6. Hebr. 13. v. 7. At Monachi nec docent, nec audiunt, sed peculiarem cœtum constituunt.

3. Apostolus prohibet quenquam otiosè vivere. 2. Thess. 3. v. 10. *Si quis non vult operari, nec manducet*; prohibet etiam, ne quis *deserat congregationem* Hebr. 10. v. 25. Contra utrumq; præceptum pugnat hodiernus Monastices status.

4. Monachi ab Augustino se vocant *Augustinianos*; à Benedicto *Benedictinos*; à Francisco *Franciscanos &c.* Hoc non solùm pugnat cum loco Apostolico 1. Corinth. 1. v. 12. Sed etiam ostendit Monasticum vitæ genus non habere institutionem Christi vel Apostolorum.

5. Patres testantur, Paulum Thebæum & Antonium primos fuisse Monachorum Patres. Hieronymus in vita Pauli. Ruffinus lib. 1. Hist. Eccles. cap. 8. Sozomenus lib. 1. Hist. Eccl. cap. 13. Cassianus Collat. 18. cap. 5.

Nostræ sententiæ suffragatur:

1. Quòd quidam agnoscunt, Ordines Monachorum temporibus Christi & Apostolorum fuisse ignotos.

c. Ad mensam 24. caus. 11. quæst. 3. (ex Chrysostomo Homil. 25. in cap. 11. ad Hebræos) *Neque vestigium tunc Monachi erat*, (cùm Paulus scriberet: *Si quis, qui frater nominatur*) *sed omnia ad seculares loquebatur tunc Paulus*.

Anshelmus Cantuariensis dicit, *unam solam veram religionem esse sub uno supremo Abbate Christo, reliquas religiones esse factitias*.

Thomas 2. 2. q. 187. art. 3. *Fratres Apostolus 1. Thessal. 4. vocat omnes Christianos, nondum enim erant tunc temporis religiones institutæ*.

Idem quodlib. 7. artic. 17. ad 4. fatetur, *temporibus Apostolorum non fuisse aliquos Religiosos determinatos*.

Ek de Repkaw Glossator juris Saxonici (circa Annum 1150.) lib. 2. artic. 24. Fürwar / wiewol wuste das GOtt / daß er nicht sprach in der Schöpffung der Frawen Evæ / Es ist nicht gut / daß kein Münch noch Nonne sey / sondern er saget / Es ist nicht gut / daß der Mann allein sey etc.

Otto Frisingensis lib. 4. cap. 5. *Monachatum in Ecclesia cæpisse Anno 260.* asserit, *ac Paulum Thebæum Decii persecutionem fugientem, ac in deserto latitare cupientem necessitatem vertisse in voluntatem*.

Petrus Cantor Parisiensis in libro circa Ann. 1190. scripto, cui titulum fecit, *Verbum abbreviatum*, cap. 69. affirmat, *Monasticam vitam esse erectam ex fœnoribus & usuris avarorum, ex mendaciis deceptionum & deceptionibus mendaciorum Prædicatorum mercenariorum*.

Wilhelmus de S. amore Magister Parisiensis & Canonicus Belovacensis circa Ann. 1250. scripsit librum, *Invectivum in Ordines tam Fratrum Prædicatorũ, quàm Minorum*, conatus ostendere per Scripturas, *Ecclesiam tales Ordines non debuisse admittere*.

Vincentius in Speculo Historiali lib. 17. cap. 54. *Hujus vitæ autor Paulus, illustrator Antonius fuit*.

Anshelmus Havelbergensis Episc. ante 400. annos sic scripsit: *Quare tot ne-*

vitates in Ecclesia Dei sunt? quare tot Ordines in ea sunt? quis memorare queat tot Ordines Clericorum? quis non miretur tot genera Monachorum? quis deniq; non scandalisset, & inter tot diversas religionum discrepantium formas tædioso non afficiatur scandalo? imò quis non contemnat Christianam religionem tot varietatibus subjectam? tot adinventionibus immutatam? tot novis legibus & consuetudinibus agitatam? tot regulis ac moribus Monachorum fermè annuatim fluctuantem?

Historia Lombardica in Legenda Pauli Eremitæ testatur, *Paulum illum primum fuisse Eremitam, à quo Monachatus originem duxerit.* Vixit autem iste Paulus circa Annum Christi 257.

Mendicantes Monachi circa Annum 1370. magna habuerunt certamina cum Reichardo Archiepiscopo Armachensi Primate Hyberniæ, qui, editis plurimis scriptis, Monachos Mendicantes acriter oppugnavit, affirmans, *eos non à Deo, sed à Diabolo originem habere, excitatosq; esse.* Catal. test. verit. pag. 919.

Johannes Trevisa Cornubiensis Sacerdos circa Annum 1397. scripsit: *Legimus, Christum Apostolos & Presbyteros instituisse, at Monachos aut Medicantes fratres fecisse nunquam invenimus.* Balæus Cent. 7. cap. 18.

In Concilio Basileensi cùm Julianus Pontificis Legatus affirmaret, *se præter quatuor illos articulos, in quibus à Romana Ecclesia Bohemi dissentirent, etiam alia de illis accepisse, quòd nimirum religiones Mendicantium inventum Diabolicum esse prædicarent,* ibi tum assurgens Procopius ductor exercitus Thaboritarum, *neque hoc falsum est,* inquit. *Nam, si nec Moses, nec ante eum Patriarchæ, neque post eum Prophetæ, neque in nova lege Christus, neque Apostoli instituêre Mendicantes, quis non intelligit, Diaboli tenebrarumq; opus esse?* Quæ Procopii vox ingenti auditorum cachinno excepta fuit. Respondit autem illi Cardinalis S. Angeli, *non solùm his credendum, quæ sint in Novi aut Veteris Testamenti libris comprehensa, sed Ecclesiæ etiam institutiones de Novo Testamento censendas esse, & quicquid statuerit aut approbârit, non minus indubitatæ fidei esse oportere, quàm alia, quæ in N. Testamenti libris sint scripta.* Urspergens. Paralipom. Mutius lib. 27. fol. 317.

Cardinalis Arelatensis, ut refert Æneas Sylvius, de gestis Concil. Basil. dixit: *Ordines Monachorum non esse à Christo institutos.*

De hoc Ænea Sylvio, postea Pontifice Pio Secundo, refert Platina in ejus vita, non procul à fine, quòd inter cæteras sententias, quibus proverbialiter utebatur, etiam hanc reliquerit, *omnem sectam humanâ firmatam autoritate ratione carere.*

Idem de Orig. Bohem. cap. 35. *rectè Waldenses docuisse* testatur, *Mendicantium religionem malorum Dæmonum esse inventionem.* Quod confirmat etiam Balæus Cent. 3. cap. 17. in Appendice.

Jacobus Wimpffelingus Presbyter Ecclesiæ Spirensis circa Annum Christi 1490. publico scripto negavit, *Augustinum vel Monachum fuisse, vel Fratrem Mendicantem. Scribitur quidem à Posidonio in ipsius vita* cap. 5. *Monasterium ingressus, non tamen novam aliquam condidit regulam, quam hodiè Augustiniani prætendunt, sed cum servis Dei vivere cæpit secundùm*

eundem modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam.

Johannes Baptista Mantuanus in vita Blasii:

Tum plerique Patres sancti cùm tale viderent
Excidium, fugere urbes & more ferarum
Per deserta vagi cacis latuere cavernis.
Ista ego crediderim per noxia tempora Paulum
Niligenam Sole ardentem, qui primus eremum
Incoluit, liquisse urbes, patriosq́ penates,
Et didicisse togas sertis componere palmis.

Autor Oneris Ecclesiæ cap. 22. in Procem. *Etsi omnes quondam Christiani propter humilitatis subitionem & Christianæ religionis observantiam vocabantur religiosi &c. illi tamen hodiè, qui approbatas religiones professi sunt, specialiter ac propriè religiosi censentur, & ad regulariter vivendum astricti sunt. Equidem post primariam Ecclesiæ institutionem ordinatus est status religiosorum, præsertim mendicantium, ad sublevamen Curatorum, qui circa temporalium administrationem & secularium occupationem impediti in actibus spiritualibus auxilio indigent religiosorum. Qui ad inducendum vitæ contemplativæ perfectionem & ad observandum in specie primævum Dei institutum, quo omnia sunt communia, inceperunt in Statu Ecclesiæ quarto. Mendicantes verò, qui quasi perfectiores, nec in specie, nec in communi propria possident, inceperunt in initio Status Sexti, ad sustentandum scil. Ecclesiam, quæ in Statu quinto ruinam minabatur.*

§. 1. Etsi in Clero primitivæ Ecclesiæ non fuerint religiones institutæ, tamen postquam in Ecclesia succrevit superbia, avaritia, luxuria, quæ acriter offendunt Deum, contra eadem crimina pro remedio utendum fuit obœdientiâ, paupertate & continentiâ.

Polydorus Vergilius lib. 7. de Rerum Invent. cap. 1. ab initio scribit: *Monachorum novum ac varium ritum eo tempore, cùm à majoribus degeneratum, ab eorum disciplina & vitæ sanctimonia longè discessum esset, à Romanis Pontificibus & ubique gentium Antistibus institutum esse, ut Sacerdotalis Ordinis sic labentis gradum revocarent.*

Ibidem. *Alii Antonio, alii cuidam Paulo Thebæo initium hujus rei assignant. Sed Antonio hujus rei initium jure optimo referri debet, qui etsi non ante omnes primus fuit, primus tamen Monachorum dogma instituit.*

(Mortuus est autem Antonius Anno Christi 361. Ergò primis tribus seculis ignota fuit vita Monastica in Ecclesia.)

lib. ejusd. cap. 2. scribit: *Benedictum Nursinum Italum in fine quarti seculi primùm in Italia Monachos in unum Cœnobium contraxisse, & vitam tribus munitam votis exemplo Basilii (primi ejus in Oriente autoris) instituisse.*

(Natus est autem Benedictus Anno Christi 522.)

Albert. Crantzius Canon. Hamburg. in Hist. *Quando erit finis multiplicandarum religionum in uno magno Ecclesiæ Monasterio sub Abbate Christo! Si enim regulam per Evangelia digestam strenuè observaremus, nihil esset opus illis repertitiis & novis religionibus. Sed sistendus est stylus, quia, si exaudierint, multi consurgent in prælium paratiores contendere, quàm animum ad observantiam legis divinæ intendere.*

Erasmus in præfat. milit. Christ. p. 31. *Cur sic arctamus Christi professionem, quam ille latissimè voluit patere? Si magnificis vocabulis commovemur, quaso te quid aliud est civitas, quàm magnum Monasterium? Monachi Abbati suo parent aut Præpositis, cives Episcopo suo ac Pastoribus suis obsequuntur, quos ipse Christus præfecit, non hominum autoritas. Illi vivunt in otio & aliena liberalitate saginantur, in commune possidentes, quod citra sudorem illis obvenit, (nihil enim interim dicam de vitiosis.) Isti, quòd suâ pepererunt industriâ, pro suis quisque facultatibus impertiunt egentibus. Jam verò, quod ad castitatis votum attinet, non ausim explicare, quantulum intersit inter cælibatum & castum matrimonium. Postremò non admodùm desiderabimus in eo tria illa vota ab hominibus inventa, qui primum illud unicum votum, quod in Baptismo non homini, sed Christo nuncupavimus, sincerè puriterq́ servaverint.*

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 56. de Religione. *Omnes illæ Religionum leges nullo alio fundamento incumbunt, quàm suorum instituentium placitis, nec aliam insuper certitudinis regulam habent, nisi ipsam credulitatem.*

Idem cap. 62. *Sunt adhuc in Ecclesia diversarum sectarũ populi, Monachi & Fratres Anachoretæ, quibus vetus lex omninò caruit. Caruit etiam Ecclesia eo tempore, quo fuit optima, nec tot Ceremoniarum ritibus implicita.*

Johannes à Daventria in Harm. Confess. August. pag. 510. fatetur, *non constare, an tempore Augustini Monasticum votum præstiterint, nec ne?*

Salmeron tom. 13. Disput. 8. in Epist. Pauli, *virginitatem & vita Monastica rationem non nisi ex traditione pendere* asserit.

Melchior Canus lib. 3. Locor. Theol. cap. 96. *Professionem Monasticam ex traditione habemus.*

Bellarminus lib. de Monachis cap. 5. §. Nunc quod &c. *Vita Eremitica ab Antonio introducta est. Antonius verè Princeps Eremitarum fuit, quippe, qui nec ab alio didicit & ipse docuit omnes.*

§. Veniamus &c. *Athanasius docet, ante Antonium non fuisse Eremitas. Floruit autem Antonius initio quarti seculi.*

lib. & cap. iisdem §. Denique &c. adducit verba Hieronymi ad Eustochium de servanda virginitate. *Hujus vitæ autor Paulus, illustrator Antonius.* Quod additur, *Principem ejus fuisse Johannem Baptistam*, illud faciliùs dicitur, quàm probatur, quia inter varios Religiosorum Ordines nullus datur, cui cibus nullus, præter locustas & mel sylvestre; vestitus nullus, nisi de pilis Camelorum.

Benedictus Pererius Disput. 31. in cap. 14. Johan. pag. 414. *professionem vitæ Monasticæ* refert inter ea, *quæ Apostoli extra Scripturas Ecclesiæ tradiderunt, & de quibus in sacris literis nihil est expressè traditum.*

Laymannus Jesuita in proœm. Justæ Defens. in Synopsi errorum, calumniarum &c. tit. 7. n. 7. *Stetit Ecclesia Christi in Occidente ampliùs 300. annis, priusquam in ea visus sit Monachus.*

2. Quòd Pontifices religiones illas confirmârunt, vel etiam reprobârunt, ac novas institui prohibuerunt.

(Si à Christo & Apostolis instituti essent Monachorum Ordines, nec

opus

opus habuissent Pontificis confirmatione, nec debuisset ille Ordines aliquos reprobare, nec novos prohibere. Neque enim Ordinem Episcoporum, vel Presbyterorum, vel Diaconorum nullus Episcopus Romanus legitur approbâsse, nec potest aliquis eorum aliquem tollere.)

In Concilio Lateranensi sub Innocentio III. celebrato Anno 1216. tale factum est decretum Can. 13. (quod citatur in Jure Canonico c. Ne nimia ext. de religiosis domibus ex Concilio generali.) *Ne nimia religiosorum diversitas gravem in Ecclesia Dei offensionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat, sed quicunque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis assumat.*

(At post illud decretum multi novi Ordines, & inter hos etiam Jesuiticus est introductus.)

Anno Domini 1244. *die Lunæ ante festum omnium Sanctorum venerunt ad Synodum Episcopi Roffensis quidam nova religionis speciem præ se ferentes, fratres scilicet dicti Cruciferi, dicti sic, quia cruces in baculis efferebant. Requirebant autem habitationem à potentibus, ostendentes inauditum sibi à Domino Papa privilegium concessum, videlicet, quòd nulli licuit Ordinem eorum reprehendere, vel ipsos exprobrare, vel ipsis imperare. Concessa etiam fuit ipsis potestas in tales sententiam excommunicationis inferre, admirantibus, imò obstupentibus viris sapientibus & discretis, super tot novis Ordinibus quotidiè sine fine orientibus & emergentibus, quod spreta Beatissimi Benedicti pleni Spiritu omnium Sanctorum & magnifici Augustini disciplina contra Statutum Concilii sub gloriosæ memoriæ Domino Papa Innocentio III. celebrati, viri literati ad inauditos ac noviter inventos Ordines subitò convolarent. In quo Concilio post Ordines Prædicatorum & Minorum initiatos & autorisatos irrefragabiliter sancitum & statutum fuit, assensum fratribus Cardinalib. cum tota sacri Concilii Universitate præbentibus, ne extunc ampliùs novi Ordines adinvenirentur, vel adinventi admitterentur, ne scilicet autentici ac jam recepti Ordines vilescerent spreti & similiter damnificati.*

Gregorius Decimus in Concilio Lugdunensi celebrato Ann. 1274. aliquot Monachorum Ordines sustulit. Verba Decreti sic habent: *Religionum diversitatem nimiam, ne confusionem induceret, generale Concilium consultâ prohibitione vetavit. Sed quia non solùm importuna petentium inhiatio illarum postmodùm multiplicationem extorsit, verùm etiam aliquorum præsumtuosa temeritas diversorum Ordinum, præcipuè mendicantium, quorum nondum approbationis meruêre principium, effrenatam quasi multitudinem adinvenit, repetitâ constitutione districtiùs inhibentes, ne aliquis de cætero novum Ordinem aut religionem adinveniat, vel habitum novæ religionis assumat, cunctas affatim religiones & Ordines Mendicantes, post dictum Concilium adinventos, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subjicimus, & quatenùs processerant, revocamus.*

(Extat hoc Decretum in sexto Decretalium, titulo de Religiosis domibus. Concilium, ad quod Gregorius provocat, Lateranense fuit sub Innocentio III. cujus Canonem 13. modò adduximus.)

Meminit hujus Canonis etiam Johannes XXII. in Extravag. Sancta Romana, de Religiosis domibus. *Sacris Canonibus est interdictum, ne aliquis novum Ordinem aut Religionem inveniat, vel habitum novæ Religionis assumat; sed quicunque ad Religionem venire voluerit, ingrediatur unam de Religionibus approbatis.*

Clemens V. *Templariorum* Ordinem abrogavit, teste Gaguino.

Pius V. *Humiliatorum* Ordinem reprobavit.

In Consilio Delectorum Cardinalium de emendanda Ecclesia, jussu Pauli III. conscripto Ann. 1538. *Conventuales Ordines abolendos esse putamus omnes, non tamen, ut alicui fiat injuria, sed prohibendo, ne novos possint admittere.*

3. Quòd agnoscunt, Monachorum institutum à Gentilibus acceptum esse.

Durandus lib. 2. Rational. cap. 1. §. 1. *Christianorum personæ tam seculares, quàm Ecclesiasticæ de aliis duabus Sectis sumtæ sunt, Hebræâ videlicet & gentili.*

§. 5. Apud gentiles erant quoque virorum & mulierum religiosi conventus.

Polydorus Vergilius lib. 7. de Rerum Invent. cap. 6. pag. 594. *Cornelius Tacitus Sodales Sacerdotes Romulum initâ cum Tatito Societate fecisse scribit, unde Titii Sodales. Et Tranquillus Sodales Augustales vocat; sicut apud Julium Capitolinum Antonianos Sodales legimus. Augustinus ait Sodales quasi edales, quòd simul essent. Plinius item scribit: Romulum instituisse Arvalium Collegium, seq; duodecimum appellari voluisse fratrem, ut alibi est demonstratum. Durâsse autem istiusmodi Sodalitates, testatur vetustum marmor apud Tybur, in quo inscriptum est Sodales Hadrianales. Hinc igitur non dubitanter dixerim, nostros Pontifices, qui semper studuêre, Romanos inprimis ab hujusmodi vanis Judiciis ac Sodalitatibus, ad pudicum ritum, certamq; vivendi formulam trahere, sanctiore instituto induxisse homines ad hasce Societates coëundas, quæ hodiè ubiq; gentium frequentes vigent optimis vitæ ac Religionis institutis.*

Idem lib. 4. de Rer. Invent. cap. 13. pag. 363. *Hinc perspicuè intelligitur, Apostolos primùm ac deinde nostros Pontifices exemplo Vestalium Virginum induxisse fœminarum religionem in Ecclesiam Dei, ut uterque sexus Domino in castitate serviret.*

(Quod de Apostolis dicit, illos introduxisse Statum Monasticum, id falsum esse constat ex præcedentibus.)

Bebelius de Sacerd. Rom. pag. 180. *Virgines Vestales fuerunt Sacerdotes Vestæ, quales hodiè Moniales sunt.*

4. Quòd agnoscunt, *ab Essenis* (Judæorum Sectariis) hoc vitæ institutum promanâsse.

Polydorus Vergilius lib. 7. de Rerum Invent. cap. 1. pag. 560. *Ego, quando in re ambigua liberum est unicuique conjectare, crediderim, institutum Monasticæ vitæ ab Essæis sive Essenis, ita appellat Plinius, quorum Secta apud Judæos admodùm celebris habita est, ad posteros manâsse, quoniam illi ferè per omnia eam ducebant vitã, quam inter nos Monachi ex præscripto legis agere solent. Et ut legentibus id perspicuè pateat, non otiosum erit, hîc Philonis verba subjicere, quæ Eusebius lib. 8. Evang. præpar. repetit, ita scribens: Palæstinam maxima gens Judæorum habitat, inter quos, qui dicuntur Essæi, comperiuntur plures numero, quàm quatuor millia. Essæi dicti quasi sancti Græcè, quoniam Dei cultores præcipuè sunt, non animalia*

malia sacrificantes, sed mentes suas virtute munitas offerendas Deo putantes &c. Confer Baronium Anno 64. num. 5. ubi ex Solino Essenorum vitam & mores describit.

Prateolus in Elencho hæres. lib. 5. hæresi 15. *Esseni sunt, qui Monachorum vitam exercent, escas delitiosas non sumentes, nec studium in vestimentis gerentes, nec possidentes aliquid: lectioni autem & bonis operibus insistentes, in locis separatis habitant.*

5. Quòd *ab hæreticis* Monachos quædam mutuatos agnoscunt.

Baronius Ann. 361. n. 55. *Eustathium quendam* sive Eutactum hæreticum sic describit: *Vituperabat ipse palliatus birro utentes, hortabaturq́ idem Eutactus fœminas sub continentiæ prætextu mutare habitum, induereq́ virilem vestem, capillos amputare, atque relinquere viros suos, nec non filios religionis obtentu, parentibusq́ similiter ingratos esse, nec rependere illis vicem, præferendum his omnibus dicens divinũ cultum.*

n. 53. ex Epiphanio de Eutacti Sodalibus hæc recenset: *Decipiunt simpliciores homines, habitu solitariè degentium renunciationem quandam jactantes.*

Anno 260. n. 70. de Apostolicis refert, quòd *se vocaverint Apotacticos à renunciatione, eò quòd bonorum possessionibus renunciârint.*

Jacobus Hackh Jesuita contra Tossanum quæst. 2. cap. 41. pag. 584. Die Messalianer haben fürgeben/ daß es keinem Münche gezimen welle mit Handarbeit umbzugehen.

Idem confirmat Baronius Ann. 444. n. 10. mentionem faciens *Epistolæ Cyrilli scriptæ adversus Anthropomorphitas & Messalianos, qui nequaquam manibus laborandum esse* dicebant, *sed semper orandum.* (Hanc ignaviam Monachi nostri suam fecerunt.)

6. Suffragatur & hoc nostræ sententiæ, quòd non consentiant, quo tempore cœperit Monachatus in Ecclesia.

1. Quidam censent, cœpisse *statim post tempora Apostolorum,* Beierl. concion. select. 37. pag. 698.

2. Alii fundationem tribuunt *Pio I.* qui sedit circa Annum 740. Polydorus Vergil. lib. 4. de Rerum Invent. cap. 13. pag. 361.

3. Quidam *Basilio,* qui vixit Ann. 383. inventum adscribunt. Polydor. Vergil. lib. 7. cap. 2 pag. 565.

4. Quidam *Antonium* circa Annum 360. primum Monachatus autorem faciunt. Baron. Ann. 328. num. 5. & seqq. Bellarm. lib. 2. de Monach. cap. 5. §. Nunc quod attinet &c.

5. Nonnulli putant, *Benedictum Nursinum* fundâsse Monasticam vitam in Occidente, *Basilium* in Oriente circa Annum 216. & 380. Polyd. Vergil. lib. 7. cap. 2. pag. 565.

6. Baronius *Romæ* prima Monasteria Anno 328. condita memorat Ann. 328. n. 21. quorum fundatorem laudat *Athanasium.* Idem Ann. 340. n. 7.

Argum. Adversar. 1. *Enos Patriarcha Genes. 4. instituit peculiarem cultum & perfectionem supra religionem vulgi.* Bellarminus lib. 1. de Monach. cap. 5. quod probat ex verbis: *Tunc cœptum est invocari nomen Domini.*

Resp. 1. Azorius lib. 11. Instit. Moral. cap. 23. fol. 986. negat, hoc esse solidum fundamentum. *Quidam Catholicorum,* inquit, *censent, religiosæ vitæ formulam in*

Enos adumbratam fuisse &c. quamvis mihi simplicior ejus loci (cœptum est invocari nomen Domini) sensus esse videatur. Cùm cæteri homines à vero Dei cultu defecissent per majores accepto, hic primus adhibito studio & diligentiâ avitam pietatem revocavit.

2. Cajetanus in cap. 4. Genes. putat, *Enos primum fuisse, qui sub nomine tetragrammato Jehovah Deum adoraverit*, teste Pererio in Genes. f. 350.

3. Cornelius à Lapide d. l. sic exponit. *Enos autor fuit, ut passim homines ritè Deum colerent, unde Hebræa habent, Tunc cœptum est, scilicet publicè & per cœtus, autore Enos, invocari nomen Domini. Tempore ergò Enos videntur cœtus hominum institui, & in Ecclesia congregari cœpisse ad publicas preces, ad publicas conciones & catecheses, ad publicum Dei cultum per sacrificia, aliosq́ ritus & Ceremonias.*

4. Eodem modo, videlicet de Enosi *Ministerio Ecclesiastico*, non de *Statu religioso* exponit Pererius in d. l. ac rectè monet, pro הוא, *iste*, in Hebræo legi אז *Tunc. Pro illo pronomine iste* (inquit) *quod habet tam Græca, quàm Latina translatio, denotans personam Enos, quasi primus ipse fuerit, qui cœperit invocare nomen Dei tam Hebraicè, quàm Chaldaicè est adverbium temporis, significans, tempore illius Enos cœptum esse invocare nomen Dei.*

5. Jacobus Tirinus Jesuita ad h. l. sic commentatur : *Enos cœpit invocare nomen Domini, scilicet publicè, per cœtus & Ecclesias. Cùm enim crescente numero hominum, cresceret etiam oblivio & contemtus Dei, videtur Enos, autore & monitore Adamo, publicos piorum conventus cogere cœpisse, partim ad augendam, stabiliendam & propagandam religionem, partim ad preces & conciones publicas, & cultum Dei per sacrificia, aliosq́ ritus & Ceremonias inducendum.*

(Fallitur ergò Bellarminus, quando ex h. l. colligit, *Enos instituisse peculiarem aliquem cultum & sublimiorem, quàm esset religio vulgi.*)

Argum. 2. Num. 6. v. 3. habemus *vota Nazaræorum, qui seipsos Domino consecrârunt.* Bellarmin. d. l.

Resp. 1. Pontificii statuunt tria essentialia Monasticæ religionis vota, *obœdientiam, paupertatem & continentiam.* Atqui nullum ex his votis in Nazaræis invenitur; non *continentiæ*, quia in conjugio vixerunt & liberos genuerunt; non *paupertatis*, quia possessiones habuerunt; non *obœdientiæ*, quia nec Abbati, nec Priori paruerunt.

2. Pontificii Monachos distinguunt in *Eremitas* & *Cœnobitas*. Atqui Nazaræi nec Eremitæ, nec Cœnobitæ fuerunt, sed vixerunt apud se, & domi suæ in medio populi.

Argum. 3. Jerem. 35. v. 2. *Rechabitæ Monachorum figuram gesserunt, quos cùm pater sive avus vetuisset domos ædificare, agros serere, vineas plantare, vinum bibere, vitamq́ jussisse durissimam quasi extra mundum agere, omnia diligentissimè observârunt.* Bellarmin. d. l.

Resp. De his Rechabitis dicetur inferiùs cap. 4. thesi 3.

Arg. 4. *Monasticæ originem accepit ab Elia & Johanne Baptista.* Bellarm. d. l.

Resp. in genere 1. Polydorus Vergil. lib. 7. de Rerum Invent. cap. 1. sic scribit : *Quidam altiùs repetentes, Eliam & Johannem Baptistam ejus rei autores faciunt. Sed ut is plusquam Propheta, ita ille plusquam Mona-*

Monachum censeri debet. Antonio hujus rei initium iure optimo acceptum referri debet.

2. Azorius lib. 11. Instit. cap. 23. fol. 987. ostendit, argumentum ab Elia & Johanne Baptista acceptum non esse satis firmum. Nos, inquit, *contra eos nunc non conamur ostendere, religiosæ vitæ formam omni ex parte perfectam, qualis nunc est, in Elia, Elisæo, Johanne Baptista ac primis Apostolorum discipulis præcessisse, sed tantùm magnâ ex parte fuisse adumbratam.*

3. Idem fatetur Bellarminus lib. de Monachis cap. 5. videl. *adumbratam tantùm in illis fuisse Monasticen.*

(At nuda adumbratio nihil probat.)

In specie de Johanne Baptista notandum,

1. Baronius Ann. 31. num. 11. ex verbis Christi Luc. 7. v. 33. evincere conatur, *Johannem nec panem unquam edisse nec vinum bibisse.* Sed ex Matth. 11. v. 8. colligitur, per modum *hyperboles* hæc esse dicta, ut hac phrasi eximia Johannis abstinentia exprimatur.

Lyranus in cap. 11. Matth. *Venit Johannes nec edens, nec bibens, id est, in abstinentia maxima vivens. Ille enim, qui parum comedit, dicitur non comedere, secundùm communem modum loquendi; sicut, qui malè videt, dicitur non videns.*

Dionysius Carthusianus in cap. 7. Luc. *Hoc loco per panem & vinum consueta ac delicata hominum fercula, poculaq; significantur.*

Toletus ibid. *Cibis ac potibus communibus se abstinens.*

Tirinus in cap. 3. Matth. *Adeò alienus erat locustarum cibus à lautioribus, imò & pauperibus Judæorum mensis, ut Johannes absque cibo visitare diceretur, Matth. 11. v. 18.*

2. Inter varios Religiosorum Ordines nullus datur, cui cibus nullus præter *locustas & mel sylvestre*; vestitus nullus, nisi *de pilis camelorum.* Ergò Johannem non possunt statuere Monasticæ vitæ autorem.

3. Maldonatus in cap. 3. Matth. disputat: *Johannem Baptistam ideò vestitu singulari & monstroso usum, ac in deserto prorsus solitario habitasse, quia de ipso scriptum sit: Vox clamantis in deserto, quia legem in deserto olim promulgatam in deserto mori oportuerit, quia Messiam videri oportuerit.*

(At hæ causæ sunt Johanni propriæ & peculiares. Ergò Monachi ex κακοζηλίᾳ ejus imitantur exemplum.)

Argum. 5. *Christus Matth. 16. v. 24. invitat Religiosos ad crucis vexillum. Si quis vult, inquit, post me venire, abneget seipsum, tollat crucem suam & sequatur me.* Bailius Jesuita Catech. controv. tract. 2. q. 23.

Resp. 1. Glossa ordinaria ad locum illum sic annotat: *Postquam mysterium suæ passionis & resurrectionis ostendit, hortatur omnes ad imitandum passionis exemplum.*

(Ergò non agit de solis Religiosis, sed de omnibus Christianis. Antequam Christus hæc verba apud Marcum pronunciavit, *turbam cum Apostolis ad se vocavit,* ut ea ad omnes pertinere ostenderet, iisq; enunciatis rationem hujus præcepti necessitatem inferentem subjunxit, dicens: *Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.*)

2. Didacus Stella in cap. 9. Luc. v. 23.

hanc regulam *omnibus statibus ac conditionibus* applicans, reprehendit *conjugatas, quæ omittentes curam domus suæ & obsequium, quod viris suis debent & obedientiam, quæ crux earum est, hanc crucem prætermittunt, & suscipiunt Monialium crucem, & induunt vestes inclusarum, Ecclesias & sacella visitant, stationes percurrunt; quibus omnibus maritorum sævitiam & feritatem in se convertunt & inflammant, unde rixæ & discordiæ ingentes oriuntur.*

3. Jacobus Tirinus in h. l. Matth. 16. v. 24. sic commentatur: *Si quis vult post me venire, id est, me imitari, meus discipulus, meus sectator fieri & civis regni cælorum; liberum id cuiq; sed salvari volenti necessarium, sive princeps sit, sive plebejus; doctus, idiota; vir, fœmina; senex, juvenis; oportet, abneget seipsum, non amet, non diligat seipsum.*

(Ergò Christi præceptum est generale, omnibus salvandis datum.)

Argum. 6. Act. 4. v 32. *Primi Christiani vitam cœnobiticam instituerunt, ubi omnia essent communia, ex quo religiones cœpisse quidam veterum testantur.* Bellarminus d l. §. Sexto probatur. Bailius in Catech. tract. 2. q. 23.

Resp. 1. Pontificii à Monachis requirunt *continentiam virginalem.* Atqui inter illos, qui bona sua in commune contulerunt, erant etiam conjuges.

2. Pontificii à Monachis requirunt *obœdientiam Abbati præstandam.* At primi illi Christiani nullos habuerunt Abbates vel Archimandritas, sed Apostolos tantùm sibi præpositos, in quorum locum Ministri Ecclesiæ successerunt.

3. Pontificii non permittunt Monachis *familias singulorum privatas*; at primis illis Christianis propriæ & privatæ familiæ fuerunt.

4. Pontificii à Monachis requirunt *votum* peculiare & perpetuum. At primi illi Christiani votum tale nullum habuerunt.

5. Pontificii Monachos suos distinguunt *in varios Ordines.* At primi illi Christiani non fuêre in Ordines distincti, sed fuit omnium vita eadem.

6. *Communio illa bonorũ* inter Christianos Hierosolymitanos non proficiscebatur *ex professionis necessitate, sed ex voluntatis caritate,* Act. 5. v. 4. licebat enim illis & sua retinere & Christianis esse. At Monachis non licet bona privata cum statu Monastico retinere. Cajetanus in Comment. ad cap. 5. Act. *Hinc clarè apparet, quòd non voti necessitate Christiani omnes omnia tunc habebant communia, sed liberâ perfectione caritatis. Expressè siquidem duo dicuntur Ananiæ, quæ non fuissent vera, si Christiani omnes voto obligati fuissent ad communitatem rerum. Primùm enim dicitur. Ager manens tibi manebat, hoc est, antequam venderetur, tuus erat. Deinde, etiam postquam venditus est, in tua erat potestate illius precium. Constat siquidem, quod neutrum horum fuisset verum, si obligatus fuisset voto.*

(Augustinus, ad quem provocant, lib. 17. de Civ. Dei cap. 4. utitur nomine *voti* in significatione laxiori, ut exemplum Apostolorum ad verba Hannæ 1. Sam. 2. v. 8. *dans votum voventi*, quæ tamen nec in textu Hebreo, nec in Latina versione habentur, accommodare possit. Eadem responsione-

sponsione utitur Bellarminus ipse ad locum Augustini in Ps. 75. sibi objectum, lib. de Monachis cap. 16. Secunda objectio &c. Accipit, inquit, Augustinus eo loco nomen voti largè & communi modo, ut non solùm comprehendat vota propriè dicta, sed etiam quamlibet aliam promissionem. Nec ullum in Historia Actorum Apostolicorum occurrit voti vestigium.)

CAPUT II.

DE MONASTICES statu.

THESIS. Monachatus non est status perfectionis.

Scholion. 1. Si Monasteria sint *libera Collegia & Scholæ pietatis, honestatis ac disciplinarum Ecclesiæ necessariarum & utilium*, quibus instituantur adolescentes, quorum operâ Ecclesia in obeundis sacris ministeriis uti queat, omninò conservanda sunt.

2. Addimus etiam, probatæ vitæ homines senio confectos atq; inprimis de Ecclesia benè meritos & emeritos, masculos & fœminas, item alios, qui *corpore & spiritu casti* in illis vivere & utiliter manibus vel mente ibi operari constituerunt, in iis alendos esse.

3. Sed qualis hodie est professio Monachorum, quâ obligant se sive adolescentes sive virgines *ad perpetuam castitatem, perpetuam paupertatem & obedientiam ad certam regulam, sub opinione cultus & meriti remissionis peccatorum & justitiæ coram Deo, imò cum persuasione esse hunc statum perfectionis, in quo viventes tàm perfecti sint, ut sibi & aliis gratiam Dei, remissionem peccatorum & vitam æternam mereri possint*: illam non tantùm divinâ institutione destitui, sed etiam impiam esse dicimus. In articulis Schmalcaldicis hęc extant art. 3. part. 1. *Collegia Canonicorum & Cœnobia olim optimâ intentione majorum fundata ad educandos viros doctos & castas ac modestas fœminas, debebant rursum converti in talem usum, ut Pastores, Concionatores & alii Ecclesiarum Ministri haberi possent, item alii idonei ad Politicam administrationem, sive ad Rempubl. in civitatib. & regionibus ac piè educatæ virgines ad œconomiam & liberorum educationem. Hunc usum si non retineãt, consultũ est, ut vasta deserantur, aut diruantur potiùs, quàm ut idololatricis cultibus & figmentis hominum propagata præferantur Christianæ vitæ & à Deo mandatis officiis & vocationibus. Hæc enim omnia pugnant cum primo principali articulo de redemtione facta per Christum Jesum. Quid quòd sicut alia hominum somnia non sunt præcepta, non necessaria, non utilia, sed periculosa, & causam præbent vano labori, molestiis periculosis & cultui infrugifero, quem Prophetæ appellant Aven, hoc est, dolorem & laborem.*

Antithesis. Thomas 2. 2. q. 184. aliquot articulis confirmare nititur, *quòd Religiosi sint in statu perfectionis.*

Antoninus part. 3. tit. 16. cap. 10. §. 1. & seqq. *In vita religiosa est triplex bonum. Utilitatis, secundùm illud, Ecce quàm bonum; jucunditatis, Et quàm jucundum; honestatis, habitare fratres in unum. It. Homo in religione vivit puriùs, cadit rariùs, surgit velociùs, incedit cautiùs, quiescit securiùs, irroratur frequẽtiùs, purgatur citiùs, moritur cõfidentiùs, remuneratur copiosiùs. Vivit puriùs, propter paupertatẽ, quia religiosus nihil habet ut propriũ in particulari, etsi in communi. Cadit rariùs; quia in religione evitãtur vitiosæ occasiones, conversationes & assuefactiones. Surgit*

velociùs, quia tria faciunt ad resurgendum, lectio frequens, exhortatio fervens, exemplatio urgens. Incedit cautiùs, quia religio est sapientiæ schola, quæ sapientia per tria acquiri potest, à Deo per devotam orationem, à proximo per mutuam instructionem, à seipso per multam experimentationem. Quiescit securiùs, quia religiosus non molestatur à tribus periculis, regimine status secularis, amore parentali, occupatione mundiali. Irroratur frequentiùs, id est, rore cœlestis gratiæ. Tria enim sunt, quibus tota vita insistit præcipuè, unde irroratur frequentiùs spirituali consolatione; humilitas in intellectu, puritas in affectu, veritas in effectu. Purgatur citiùs per tres modos, per exercitia spiritualia, corporalia & temporalia. Moritur confidentiùs. Tria enim sunt, quæ inducunt religioso confidentiam magnam in morte, bonorum multiplicitas, malorum paucitas, impedimentorum raritas. Remuneratur copiosiùs, quia opus religiosi cæteris paribus est perfectius triplici ratione, donationis, multiplicationis & confirmationis.

Bernhardinus in Rosario serm. 27. p. 2. *Religiosus in qualibet minima operatione suâ etiam dormiendo, comedendo & quiescendo magis meretur, quàm secularis & in maximis bonis operibus, etiamsi totum mundum pro amore Dei pauperibus erogaret.*

Albericus à Rosate in verbo Eremita. *Solitudo competit jam perfectis, qui aliorum regimine non indigent, unde perfectio Monastica colligitur.*

Johannes à Daventria in Harmonia Andreæ Fabricii astruit, *Monachos rectè dici esse in statu perfectionis, ipsumq; Monachatum, qui illa omnia* (ab ipso recensita,) *quæ ad perfectionem faciunt, & multò plura complectitur, non abs re statum perfectionis appellari.*

Cochlæus, *quia ejusmodi professio* (Monastices) *est sanctissimum quoddam sacrificium, quo homo se totum offert Deo, meritò dici statum perfectionis* asseverat.

Bellarminus lib. de Monachis cap. 2. §. 1. *Religio status est hominum ad perfectionem Christianam per paupertatis, continentiæ & obedientiæ vota tendentium.*

Idem in Præfat. lib. de Monachis. *In cucullis Monachorum medullam veræ religionis & sanctæ vitæ quærendam esse.*

Ozorius tom. 4. concion. de Sanctis in conc. habita in obitu Patris Ignatii pag. 166. loquens de Jesuitica Societate vocat eam *institutum virorum planè perfectorum, qui solam Christi gloriam quærunt.*

Balthasar Hagerus Jesuita in Coll. Aug. Conf. & Conc. Trid. art. 16. §. 4. *Deserendam esse Politiam, si perfectionem Evangelicam sectari voluerimus.*

Lorinus in Psal. 147. pag. 934. *Nos, qui ad sanctius vocati vitæ institutum sumus, possumus & debemus, sed eâ, quâ par est, gravi animi modestiâ agnoscere dignitatem & privilegium nostrum, quòd non simus sicut cæteri hominum, quodq; non fecerit Deus taliter omni nationi.*

Nostram sententiam probamus.

1. *Perfectio absoluta* in hac vita non datur; *perfectio limitata & comparata summa*, consistit in fide & caritate, Col. 3. v. 14. quæ omnibus verè piis est communis. Lutherus in lib. de vot. Monast. *Perfectio Christiana est esse animosâ fide contemtorem mortis, vitæ, gloriæ & totius mundi, & fervente caritate omnium servum.*

2. Omnes verè pii ad statum perfectio-

ctionis tendere debent. Matth. 5. v. 47. *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est.* 1. Cor. 12. v. 31. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.* Ephes. 4. v. 13. *donec crescamus in virum perfectum.* Coloss. 1. v. 28. *Corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.* Si vel maximè concedatur, *objectum Monachatus adæquatum esse divinas laudes, studium pietatis tùm in se tùm in aliis promovendæ,* (quanquam Monastica in idea tantùm talis sit, non ut existit hodie in suis subjectis) tamen hoc objectum non potest dici statui Monastico ita proprium, ut non competat etiam reliquis Statibus, sed ea tantùm hic intercedit diversitatis ratio, quòd Monastice dicitur circa hoc objectum versari *immediatè & semper*, reliqui status, qui Christiani sunt, iidem *immediatè & semper*, quàmvis diversi status sint, *mediantibus aliis actionibus*, quæ quidem omnes in hoc objectum feruntur, sed fines tamen propiores habent, uti administrationem justitiæ distributivæ seu commutativæ, seu vindicativæ, educationem liberorum &c.

3. Christus & Apostoli perfectæ vitæ statum & exemplum omnibus exhibuerunt. Matth. 11. v. 28. *Discite ex me.* 1. Cor. 11. v. 1. *Imitatores mei estote, sicut ego Christi.* Sed nec Christus nec Apostoli in claustra se abdiderunt, vel votis obstrinxerunt, vel autores vitæ Monasticæ fuerunt.

4. *Perfecti* vocantur, qui non fuêre Monachi. Gen. 6. v. 9. cap. 17. v. 1. Philip. 3. v. 15. Coloss. 2. v. 10. Hebr. 5. v. 13. 2. Timoth. 3. v. ult.

5. Si ex regulis Monachorum perfectio haberi posset, lex Dei, doctrina Christi, Prophetarum & Apostolorum non esset perfecta.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, Monachatum non esse statum perfectionis.

Gregorius Magnus homil. 9. in Ezech. *Sæpè enim dum de vita proximorum querimur, mutare locum conamur, secretum vitæ remotioris eligere, videlicet ignorantes, quia si desit Spiritus, non adjuvat locus. Loth in Sodomis sanctus extitit, in monte peccavit. Quòd autem loca mentem nō muniant, etiam humani generis primus testatur parens, quia in Paradiso cecidit. Nam si locus salvare potuisset, Satan de cœlo non caderet.*

c. Non loca dist. 40. ex eodem Gregorio: *Non loca vel ordines creatori nostro nos proximos faciunt, sed nos aut merita bona el conjungunt, aut mala disjungunt.*

c. Multi dist. ead. ex Chrysostomo: *Non locus sanctificat hominem, sed homo locum sanctificat.*

c. Illud autem dist. ead. ex Ambrosio: *Illud autem animadverte, quòd extra Paradisum vir factus est, intra Paradisum mulier, ut advertas, quòd non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisq; gratiam comparat sibi; deniq; extra Paradisum, hoc est in inferiori loco vir factus melior invenitur, & illa, quæ in meliori loco, hoc est, in Paradiso facta est, inferior invenitur.*

c. Quælibet dist. ead. ex Gregorio: *Quælibet occulta loca sine gratia animam salvare non possunt, quod aliquando in ipsis quoq; conspicimus erratis electorum. Nam Loth in ipsa perversa civitate fuit justus, in monte peccavit &c. Quid Paradiso jucundius? quid cœlo securius? & tamen*

homo ex Paradiso, & Angelus de cælo peccando cecidit.

Bernhardus ad Guilhelm. Abbat. *Regnum Dei intra vos est, hoc est, non exteriùs in vestimentis aut alimentis corporis, sed in virtutibus interioris hominis, unde Apostolus, Regnum Dei non est esca & potus, sed Justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.*

(Si loca non sanctificant hominem, Ergò nec Monasteria, nec status Monasticus ac proinde Monasticè non est status perfectionis.)

Thomas 2. 2. q. 186. art. 5. fatetur, *perfectionem religionis maximè consistere in imitatione Christi*, quod probat ex Matth. 19. *Si vis perfectus esse, sequere me.*

(At Monachi non semper imitantur Christum in vita & moribus; in quo verò eum imitantur, illud commune habent cum omnibus verè piis.)

Idem negat, *perfectionem consistere in mendicitate, vigiliis & consiliorum observatione*, cùm Paulus dicat Col. 3. v. 14. *caritatem esse vinculum perfectionis*, ac 1. Tim. 1. v. 5. *finem præcepti* statuat *esse caritatem. Secundùm caritatem* (inquit 2. 2. q. 184. artic. 1.) *simpliciter attenditur perfectio Christianæ vitæ.*

(At caritas non semper major in Monachis, quàm in aliis.)

Allegat etiam ex Collationibus Patrum dictum Mosis Abbatis, *Jejunia, vigiliæ, non sunt perfectio, sed perfectionis instrumenta, quia in ipsis non consistit disciplinæ illius finis, sed per illa pervenitur ad finem.*

Petrus Cluniacensis Abbas lib. 6. Epistol. 17. *Sicut Pharisæi jactabant se coram hominibus de justitia sua, ita nonnulli Monachorum arbitrantes in religioso habitu & non potiùs in humilitate & caritate esse perfectionem justitiæ, & æternam salutem, justificant seipsos coram hominibus.*

Johannes Gerson in Proposit. adversus conclus. Matthæi Grab part. 1. *Religio Christiana non requirit ad perfectionem sui observationem tàm in præceptis, quàm in consiliis, ut superaddatur alia religio, quales dicuntur observationes institutæ per sanctos Basilium & Augustinum, & quales vocat Anselmus religiones factitias.*

Et posteà: *Religio Christiana est propriè vera & ἀναμφιλόγως dicenda religio, quam Christus observavit perfectissimo & summo modo.*

Ibid. propos. 3. *Religio Christiana potest absq; voto obligante ad consilia perfectè, imò perfectissimè observari. Patet de Christo, qui non legitur vovisse consilia, qui fuit tamen suæ legis perfectissimus observator &c. Patet insuper de Apostolis & discipulis & Christianis in primitiva Ecclesia, quorum multi erant uxorati, multi possessiones habuerunt.*

Ibid. *Constat, quòd Apostoli & eorum discipuli non erant de religionibus Basilii & Augustini, quæ nondum fuerant institutæ, vel per Ecclesiam approbatæ, nec talibus regulis subdebantur. Religiones hujusmodi factitiæ satis impropriè & abusivè & forsan arroganter dictæ sunt status perfectionis.*

(Hanc Gersonis conclusionem *tredecim Doctores* probasse dicuntur.)

Idem de imitat. Christi & contemtu vanitat. mundi libr. 1. cap. 17. *Habitus & tonsura modicùm conferunt, sed mutatio mo-*

morum & integra mortificatio paßionum verum faciunt religiosum.

(Quidam tamen hos libros *Kempiso* tribuunt.)

Nicolaus de Clemangis lib. de corrupt. Eccles. statu cap. 22. pag. 20. *Venio nunc ad Mendicantes, qui ex professione arctißimæ paupertatis veros se Christi discipulos, verosq; imitatores esse jactant atq; gloriantur; quippe qui considerantes, ut ipsi aiunt, illud Evangelicum, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & sequere me, & item illud: Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ poßidet, non potest esse meus discipulus, omnium possessionum suarū rerumq; temporalium spretâ sarcinâ onereq; gravißimo, qui eruditi præterea in divinis literis, quibus penè soli hodiè insudant, pabulum verbi Dei, quo populi reficiuntur, assiduâ prædicatione ministrant &c. Sed libet ab eis quærere, si hunc gradum summæ perfectionis, Christoq; propinquißimum attigerunt, quid est, quòd suis eam verbis ita magnificant? quòd insolenter adeò inde se jactant? quòd universis propterea vanâ gloriatione scripserunt, imò quòd alios omnes sui status comparatione ab omni perfectione evacuant? Decebat enim, ut alieno ore & non proprio suo illa ætherea & Angelica in terris perfectio laudaretur, si modò solidam laudem, non vanam, suspectam, odiosam cupiebant. Nonne hæc est perfectorum vera justitia, ut nunquam arbitrentur se perfectos? imò verò, quò justiores fuerint, eò magis in humilitate de se sentientes longè se à justitia abesse existiment. Nam dum de eo, quod habere se præsumunt, inaniter super se efferuntur, & id ipsum, quod habebant (si quid tamen virtutis habebant) evanescit.*

Johannes Taulerus conc. 74. fol. 184. Der Orden macht euch nicht selig noch heilig. Mein Kappen/noch mein Platen/noch mein Kloster/noch meine heilige Gesellschafft/das alles machet mich noch nicht heilig/es muß ein heilig/ledig/vnbesessen Grund seyn/ sol ich heilig werden/daß ich viel spreche Herr/Herr/viel bete/viel lese/viel schöne Wort mache/viel verstehe/gut scheine/Nein/nein/es gehet nicht also zu/es gehört anders darzu. Betreugestu dich/der Schade sey dein vnnd nicht mein/mit ewren Weltlichen Hertzen vnd Gemüete/vnnd ewrer Eitelkeit in geistlichem Schein.

Idem in præcedent. conc. 59. fol. 148. Der Beruff zu dem Reich Gottes (in Klöstern) ist viel höher als der gemeine Ruff zu den Geboten/c. Nun ist diese weise sehr verkehret in dem meisten Theil/daß die da geistlich scheinen/haben weltliche Hertzen. Wisset/ daß mancher Mensch mitten in der Welt ist vnd hat der Mann Weib vnd Kind/vnd die Fraw Mann vnd Kind/vnd sitzet etlicher Mensch vnd machet seine Schuch/vnnd ist seine Meinung zu Gott sich vnd seine Kinder zuernehren/vnd etliche arme Menschen aus einem Dorff gehen misten/ vnd ihr Brodt mit grosser Arbeit gewinnend/vnd denen mag also geschehen/daß sie hundertmal baß gefahren/ so sie folgen einfältiglich ihrem Ruffe/

denn die geistlichen Menschen / die auff ihren Ruff nicht acht hand / die steend in der Furcht Gottes in Demutigkeit vnd in Armut/vnd volgen jhrem Ruff einfältiglichen.

(Hûc pertinet, quod Apologia Augustan. Confess. cap. de votis Monast. ex Vitis Patrum part. 2. §. CXXI. adducit hanc Historiam, quod *Antonio* (quem magnum vocarunt, de quo dubitari nequit, si unquam alium, ipsum perfectè regulas Monasticas servasse) *sedenti & de perfectione sua glorianti vox facta sit. Antoni nondum pervenisti ad mensuram coriarii, qui est in Alexandria. Quem cùm Antonius de perfectione ejus rogasset, respondet ille. Nescio me aliquando aliquid boni perpetrasse, unde ex cubili mane consurgens, antequam in opere meo resideam, dico; quod omnis civitas à minori usq; ad majorem ingrediuntur regnum Dei propter justitias suas. Ego autem solus propter peccata mea pœnam heredito sempiternam, quod verbum, antequam quiescam serò, ex cordis mei recenseo veritate. Quod audiens B. Antonius, respondit: In veritate, fili, bonus aurifex sedens in domo tua cum requie regnum Dei adeptus es. Ego autem velut sine discretione omne tempus meum in solitudine conversatus, necdum verbi tui assumsi mensuram.*

Ibid. in vita Paphnutii fol. 10. *Paphnutius Monachus, cùm ex Deo rogasset, quis virtute similis esset ei, responsum accepit: esse Symphoniacum in proximo vico fidibus victum quærentem, qui antea latro fuerit.*

Similia de Monacho Pachomio & aliis ibid. recensentur.

Autor oneris Ecclesiæ cap. 13. §. 10. *Deus gratiose condescendit humanæ fragilitati, ut etiam qui volunt in seculo vivere, possint in statu salutis esse, ducendo uxorem, gaudendo, emendo, hoc mundo utendo, sed sint quasi uxorem non habentes, non gaudentes, non possidentes bona propria, sed tanquam aliena à Deo accommodata, quibus frui debent juxta Dei beneplacitum. Profectò, quod clementissimus Deus ab homine exigit, facillimum est, nihil enim est agilius fide & dulcius amore, quem omnipotẽs à nobis exquirit, ut Deum scilicet & proximum diligamus, proprium nostri amorem posthabendo ac malas affectiones in nobis occidendo.*

Cajetanus Cardinalis in cap. 6. Marci v. 8 scribit: *Ab universa doctrina Evangelica discrepat, mandare de cibo, potu, vestibus, barba, capillis & hujusmodi rebus.* Cajetanum propterea acerrimis verbis insectatus est Ambrosius Compsæ Episcopus, tanquam *docentem falsa & hæreticorum dogmatibus consentanea*, teste Sixto Senensi lib. 6. annot. 28.

Idem Gajetanus in cap. 19. Matth. *Attende prudens Lector, quòd nullum votum à JESU præscribitur volenti vita perfectionem assequi, quia non in vinculis votorum, sed in operibus consistit perfectionis assecutio.*

Polydorus Vergilius lib. 8. de rer. invent. cap. 1. *Quotidie à novis hominibus novæ introducuntur religiones inter se, tàm vestitu, quàm ratione vitæ minimè convenientes, perinde q. vitia animi, cujus ductu ad bona seu mala nos applicemus, necesse est, tantummodò extrinsecus per ejusmodi studium possint penitùs evelli.*

cap. 3. de Carthusianis loquens, adjungit: *Mulieribus ad eorum etiam templa aditus interdictus, ne aliquid videant, per quod*

ad

ad libidinem rapiantur. Bella sanè provisio, si affectiones animi possint claustris compesci & sacro solitudine & otio domari, id quod Hieronymus valdè laborando (ut ipse testatur) efficere vix potuit.

Erasmus in Præfat. Enchirid. de milit. Christiano: *In affectibus est Christi perfectio, non in vitæ genere; in animis est, non in palliis & cibis.*

Idem in annot. Matth. 24. pag. 75. *Audimus Monachos passim clamantes: Ecce hic est Christus, nec hos tamen inter se consentire. Observantes dicunt, apud Coletas & Conventuales non est Christus, sed hic est. Rursus Benedictini clamant: Hic est Christus, non apud Mendicantes. Tot undiq; voces perstrepunt clamantium, Hic est Christus. Sed quid ait ipse Christus? Nolite credere, nusquam non est Christus, ubi sunt affectus Christo digni. Vult ille communis esse omnium, qui Sol est mundi, non dignatur circumscribi loco, non includi titulis humanis aut cultu Ceremoniisve.*

In annot. 1. Cor. 3. pag. 310. *Si D. Paulus ita stomachatur adversus Corinthios, quòd ab iis mutuarentur cognomina, à quibus Baptismum acceperant, & Christi mysteriis primum initiati erant, quid diceret de nostræ tempestatis factionibus, quâ mille cognomentis, mille cultibus, Ceremoniis, regulis inter sese dissident, qui vocantur Religiosi, quibus ex rebus quantum concordiæ Christianæ nascatur inter hos, non licet commemorare.*

Georgius Cassander in consult. art. 25. de Monachatu pag. 1007. *In hoc vitæ genere, si rectè ex mente institutorum observetur, nil est, quod vel iniquissimus huic Monasticæ vitæ reprehendat, sed potiùs, quod miretur, & laudet, tantummodò removenda est falsa opinio & præpostera fiducia, ne in his operibus fiducia collocetur, quæ in solo Christi merito collocanda est, quam falsam opinionem & præposteram fiduciam ab omni externorum operum & Ceremoniarum observatione abesse oportet. Quid autem, quòd eruditiores & saniores Monachi de hisce Monasticis exercitiis idipsum sentiant & publicis scriptis profiteantur? Ita enim quidam Concionator celebris Franciscani instituti* (Conradus Clingius in Locis Comm. cap. 118.) *hac nostrâ ætate scriptum reliquit.* Hoc, inquit, *cavendum est, ne ponatur justitia, id est, salus in hujusmodi observationibus, id est, ne quis putet, se promereri justitiam & remissionem peccatorum & gratiam hujusmodi servandis ritibus, nam justificationem & gratiam impetrare fit per fidē in Christum. Igitur Monachus, servatâ suâ regulâ, si sentiat se propterea justitiam coram Deo consequi, is errat juxta illud Christi Matth. 15. Frustrà me colunt mandatis hominum. Sic sentiendum est de omnibus Traditionibus, Ceremoniis & institutis Ecclesiæ. Igitur sola sinistra intentio hìc deponenda est, non Traditio, neq; Ordo, neq; Ceremonia.* (In margine notatur. Vide Lutherum in Postill. Epist. de Circumcisione.)

Idem alio loco. *Vita,* inquit, *Monastica non quærit aliam justitiam, quæ salvet, præter unicam Christi justitiam, qui sanguine suo nos lavit & justos ac filios regni fecit. Igitur illa justitia carnis est sub justitia fidei seu Christi & infinitum distant. Non enim illi, sed priori Christi justitiæ tribuimus justificationem & salutem &c.*

Johannes Ferus in cap. 12. Johan. v. 7. *Nemo in homine, in sanctitate status, vel officii, vel habitus confidat. Si Judam Apostolatus sanctum non fecit, nec te sanctum faciet sta-*

 tus,

tus, vestis aut officium sanctum: imò nisi sanctitatem habueris & à Deo quæsieris, fieri potest, ut ex officio magis impius evadas.

2. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, Bellarminus lib. de Monachis cap. 2. §. Tertius gradus, sic disserit: *Status Episcoporum est status perfectionis adeptæ. Status Religiosorum & Monachorum est status perfectionis acquirendæ. Hi non tenentur esse perfecti, sed tantùm aspirare ad perfectionem. Versantur enim in exercitatione virtutis & remotione impedimentorum. At Episcopi deberent esse perfecti, id est, ad eum gradum caritatis pervenisse, ad quem Religiosi per sua vota & exercitia tendunt.* Sequitur hac in parte Thomam, qui 2. 2. q. 184. art. 4. itidem statuit, *Episcopos esse in statu perfectionis.*

(Si status Episcoporum est status perfectionis adeptæ; Ergò perfectio non consistit in paupertate & obœdientia Monastica, quia Episcopi beneficiis amplissimis fruuntur, & regulam obœdientiæ aliis præscribunt. *Instrumenta aptissima atq; utilissima ad perfectionem acquirendam sunt paupertas, continentia & obœdientia, quippe per quas virtutes omnia impedimenta divini amoris removentur*, scribit Bellarminus d. l. §. Nota tertiò. At Episcopi non vovent paupertatem, nec obœdientiam, teste eodem lib. de Cleric. cap. 38. §. Secunda ratio &c. quomodo ergò sunt in statu perfectionis acquisitione. Vicissim, si status Episcoporum est status *perfectionis acquisitæ*, status Religiosorum tantùm *perfectionis acquirendæ*, unde est, quòd pii veteres inviti Episcopatum susceperunt? Bellarm. d. l. cap. 6. §. Secundò. *Chrysostomus & Basilius vehementer fugerunt Episcopatum, ut perpetuò in Monasterio viveret. Hieronymus invitus creatus est Presbyter, & Monachus tantùm esse decreverat. Gregorius mirabiliter deplorat statum suum, quòd, cùm elegisset perpetuò in Monasterio vivere, tamen compulsus fuit Pontificatum suscipere.* At quomodo hæc concilianda? Monachus juxta illorum hypotheses potest præstare opera supererogationis & meretur gloriæ cœlestis ampliorem gradum quàm Episcopus, & tamen statum inferiorem perfectionis in hac vita obtinet?)

Secundò, idem Bellarm. d. l. §. 2. scribit, *veram perfectionem in caritate consistere.*

(At caritas non est Monachorum propria, sed omnibus verè piis communis. Quòd si ergò perfectio in caritate consistit, utique omnibus verè piis communis est.)

Tertiò, Augustana Conf. in vernacula editione, quę prototypon est, art. 16. dicit, *se damnare eos, qui docent, Christianam perfectionem hanc esse, domum, possessiones, uxorem, liberos, corporaliter deserere, seq; dictis rebus* (nempe Magistratu, judicandi officiis, dictaturâ pœnarum capitalium, justâ belligeratione, emtione, venditione, proprietariâ possessione, matrimonio &c.) *eximere, cùm tamen vera perfectio Christiana consistat in vero timore Dei, vera in Deum fide &c.*

Imperator, Principes & Theologi Romano Catholici hunc articulum in Confut. omninò comprobarunt, *ut conformem non juri solùm civili, sed & Canonico, Evangelio, sacræ Scripturæ, atq; adeò toti fidei analogiæ*, neque quicquam exceperunt pro Monachici status, præ Politico præstantia.

(Illos

(Illos ergò consentientes habemus in eo, quòd status Monachicus nequaquam jure divinæ institutionis Politico præferendus sit, ac proinde non erit peculiaris status perfectionis.)

Quartò, Gradus illi dilectionis divinæ hominibus in hac vita possibiles, v. g. *tantùm diligere Deum, quantùm potest creatura mortalis, quæ à se removit omnia amoris divini impedimenta, & totam se Dei obsequio consecravit*: vel *ita diligere, ut nihil æquè aut magis, quàm Deum diligamus*, ex quib. Pontificii illum quidem *Episcopis* tanquam jam actu obtentum, *Monachis* verò non tanquam jam acquisitum, sed acquirendum tribuunt, (Thomas 2.2. q.185. art.1. Hieronymus Platus lib.7. de relig cap.38. Bellarminus lib. de Monachis cap.2. Tannerus tom.3. Theol. Schol. Disp.6. q.3. dub. 1. n. 24.) non Monachis solùm, sed omnibus omninò hominibus in quovis statu, quovis tempore præcepti sunt lege illâ regiâ, ut vocat Apostolus, Deut. 6. v. 5. Neque hi solùm gradus in hac mortalitate possibiles, ut Pontificii interpretantur, sed illa dilectionis intentio præcipitur, quam ex conditione primæ nostræ creationis in Adamo habuimus.

(Ex eo sic inferimus. Quod ab omnibus omninò hominibus requiritur, illud non potest dici solis Monachis in statu perfectionis acquirendæ constitutis præceptum. At omnes dilectionis divinæ gradus ab omnibus omninò hominibus requiruntur. Ergò.)

Si excipiant, *non esse quæstionem, quid Deus ab omnibus requirat, sed quid quilibet præstare possit, iam verò solis Monachis suppetere media illius perfectionis.*

Resp. ut omnib. datum est Evangelicæ perfectionis *præceptum*, ita quoq; omnib. Christianis in quocunq; vitæ genere viventibus suppetere perfectionis *media*, quod confirmant definitiones perfectionis à Jesuitis & Pontificiis traditæ.

Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 6. q.3. dub.1. n.9. & seqq. ex Thoma 2.2. q.184. art. 2. *Perfectionem Evangelicam potissimùm & formaliter in caritate ponit, principaliter eâ, quâ Deus diligitur, secundariò eâ, quâ proximus.*

(Atqui media Deum & proximum diligendi Christianis in quovis vitæ statu suppetunt.)

Greg. de Valentia lib. de div. grat. part. 4. cap. 1. sub fin. *summum Christianæ perfectionis gradum in eo* ponit, *ut vitentur peccata mortalia; venialia vitari non posse nec perfectioni obesse.*

Idem repetit lib. de statu & voto relig. cap.3. resp.2. ubi exponens sensum præcepti illius Regii, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde &c.* id, *quod facimus*, inquit, *cùm vitamus omnia peccata mortalia.*

(Atqui media vitandi peccata mortalia divinâ gratiâ suppetunt Christianis in quovis vitæ statu.)

In specie de statu Ecclesiastico constat Pontificios statuere, quòd *Monachi sint in statu perfectionis acquirendæ*, *Episcopi in statu perfectionis acquisitæ*. Proinde Status Ecclesiasticus duplici nomine vitâ contemplativâ præstantior: tùm quia contemplationi actionẽ conjungit, tùm quia vita activa per se præstantior est contemplativâ & majorẽ etiam fructum tàm in agente, quàm in aliis producit, unde Granatensis conc. 2. in festo Matth. *Monachos contemplativos inter infima Ecclesiæ membra numerandos censet.*

In statu Politico, conjugali & quovis alio præsupponimus requiri de jure divino, ut intentione *non implicitâ & indirectâ, sed explicitâ & directâ* in Dei amorem & gloriam feratur 1. Corinth. 10. v. 31. Coloss. 3. v. 17. Item oportere omnium præceptorum executionem fieri *cum intentione Deum & proximum diligendi*, Rom. 13. v. 9. Galat. 5. v. 14. At talis dilectio in quovis vitæ statu locum habet. Quod de facto hoc non semper habet locum, id non status imperfectione, sed abutentium vitio fit. Quales igitur jure divino hi status sunt, non minus perfectam Dei dilectionem includunt quàm Monasticus, ac vi suæ institutionis non minùs ad perfectionem ducunt, quàm regulæ Monachorum.

Confer Dn. D. Hülsemann. in Disp. 13. contra Hagerum.

Quintò, fatentur, *perfectionem ipsam esse etiam in aliis, qui vota Monastica non ediderunt, nec sectantur; neq; matrimonium, Rempublicam &c. obesse habitui, sed actui caritatis.* (Thom. 2. 2. q. 184. art. 3. Bellarminus in judicio de Form. Concord. p. 306.) etsi tales secundùm ipsorum opinionem *non sint in statu perfectionis.*

Bellarminus de Monach. cap. 2. sub fin. *Fieri potest, ut aliquis sit perfectus, & tamen non sit in statu perfectionis, quemadmodum è contrario non rarò accidit, ut multi tàm Episcopi quàm Religiosi sint in statu perfectionis & non sint perfecti.*

Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disp. 6. q. 3. dub. 1. num. 19. ex Thoma 2. 2. q. 184. art. 4. *Sic in statu perfectionis propriè dicitur aliquis esse, non ex hoc, quòd habet actum dilectionis perfectæ, sed ex hoc, quòd obligat se perpetuò cum aliqua solennitate ad ea, quæ sunt perfectionis.*

Sextò fatentur, exercitia illa Monastica, v. g. *severiorem corporis habitum, jejunia, vigilias, flagellationes* non facere per se ad perfectionem.

Tannerus d. l. ex Thoma 2. 2. q. 188. artic. 6. ad 3. scribit: *Non esse potiorem religionem ex hoc, quòd habet arctiores observantias, seu quòd durior & asperior sit, sed cæteris paribus ex hoc, quòd ex majori discretione sunt ejus observantiæ ordinatæ ad finem religionis.*

Et post Cajetani adjectum suffragium dub. 2. n. 36. *Adde*, inquit, *ipsa etiam efficaciora castitatis tuendæ media esse, tùm assiduam studiorum tractationem juxta illud Eccles. 12. v. 12. Frequens meditatio carnis afflictio est: tùm frequentem ac pium Sacramentorum usum, præcipuè SS. Eucharistiæ &c.*

Et paulò pòst num. 38. *Ergò etiam religio non tantò est perfectior, quantò majorem habet paupertatem, sed quantò ejus paupertas est magis proportionata fini, nempe perfectioni caritatis:* Ex quo procul dubio factum, ut Lojola in Epist. ad socios de obœd. virtute §. 3. inter Regulas Societatis etiam hanc esse voluerit: *Ab aliis Religiosis Ordinibus faciliùs patiamur nos superari jejuniis, vigiliis, & cæterâ victus cultusq; asperitate &c. Verâ ac perfectâ obœdientiâ, abdicatione voluntatis atq; judicii maximè velim, fratres carissimi, esse conspicuos, quicunq; in hac Societate DEO Dominô nostro deserviunt &c.*

(Sic ergò inter nos & Monachos non controvertitur, *An vota ipsorum propiùs ducant ad perfectionem, quàm quævis alia pietatis officia in quovis vitæ genere*; quod ipsi

ipsi non audent asserere, sed *an non ista vota propiùs adducant ad illum statum perfectionis, quem ipsi Ceremoniis voventium commenti*, qui status cùm non sit ipsa perfectio, sed irrevocabilis obligatio ad sectandam perfectionem, non poterit ex eo inferri ad perfectionem ipsam vota Monastica plus conducere, quàm quævis alia à DEO instituta pietatis exercitia, qualia sunt, regere subditos, liberos in timore Domini educare, vivere ex manuali opificio &c.)

Septimò, Salmeron in Epist. Pauli tom.13. Disp.9. pag.36. scribit: *Majoribus periculis animæ obnoxios esse Laicos, quàm Monachos; secularem vitam similem esse mari, in quo Laici magnâ tempestate navigant, religiosi contrà in portum recepti tranquillè vivunt.*

(Laici ergò erunt in statu perfectiori, cùm major virtus sit, quæ circa magis ardua versatur.)

3. Suffragatur & hoc nostræ sententiæ, quòd agnoscere coguntur, Monachatum hodiernum plurimùm defecisse ab institutis veterum.

(Quomodo ergò Monachatus hodiernus pro statû perfectionis venditari potest?)

Ostendit hoc mutua collatio Monachorum & Monasteriorum hodiernorum cum veteribus.

Primò, veterum Monasteria erant *extra urbes* in locis solitariis & incultis.

(Antonius apud Sozomenum libr.1. cap.11. dicebat, *ita eremum Monachis, ut piscibus aquas convenire.*)

c. Juxta caus. 16. q.1. ex Alexandro I. *Juxta Chalcedonensis tenorem optimi Concilii Monachis (quamvis religiosis) ad normam S. Benedicti intra claustrum morari præcipimus, vicos, castella, civitates peragrare prohibemus.*

c. Si cupis caus. & quæst iisd. ex Hieronymo: *Si cupis esse, quod diceris, Monachus, id est, solus, quid facis in urbibus, quæ utiq; non sunt solorum habitacula, sed multorum?*

c. Placuit caus. & quæst. iisd. ex Eugenio Papa: *Placuit communi nostro Concilio, ut nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat. Neq; pœnitentiam dare, neq; filium de Baptismo accipere, neq; baptizare, neq; infirmum visitare, neq; mortuum sepelire, neq; ad Ecclesiam secularem transire, neq; aliis qualibuscunq; negotiis sese implicare. Sit claustro suo contentus, quia sicut piscis sine aqua caret vita, ita sine Monasterio Monachus. Sedeat itaq; solitarius & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit. Agnoscat nomen suum. Μόνος enim Græcè, Latinè est unus. ἄχος Græcè, Latinè est tristitia & dolor sive mentis ægritudo, unde dicitur Monachus, id est, unus tristis. Sedeat ergò tristis & officio suo vacet.*

Erasmus in notis ad verba Hieronymi in Epist. ad Rusticum. (*Quid desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate censemur?*). sic annot. *Hinc Monachi vocabulum, quasi dicas unum aut singularem.*

Sylvester Prierias in verbo Religio 7. *Dico, quòd Monachus Græcè, Latinè singularis, id est, separatus à conversatione secularium.*

Idem dicit, *Monachum à solitudine nomen accipere.*

Bellarminus de Monach. cap. 6. *Olim*

tàm Eremitæ, quàm Cœnobitæ ferè omnes extra urbes procul à reliquis hominibus habitabant.

(At hodierni Monachi non solùm in urbibus, sed etiam in Principum aulis frequentes conspiciuntur.)

Nicolaus Gallus Narbonensis Carmelita Magister generalis (circa Annum 1160.) sub titulo Igneę sagittæ, vehementem & aculeatum librum scripsit, in quo deformatum sui Ordinis statum piis lachrymis deplorat, inter cætera scribens cap. 5. *Dicite, quæ & qualis est ista religio nova in civitatibus adinventa? per plateas de mane usq; ad vesperam discurrentes à pædagogo compulsi vestro, qui rugiendo circuit, quærens, quem devoret, & sic in vobis prophetia, In circuitu impii ambulant, ad vestræ confusionis cumulum veraciter est impleta. Est enim causa discursuum vestrorum præcipua, ut visitetis non pupillos, sed puellas; non viduas in tribulatione consistentes, sed fatuas juvenculas, Beghinas, Moniales ac Dominas, ubi Alter in alterius jactantes lumina vultus, verba, quæ bonos mores corrumpunt, alternatim emittitis cordiū allectiva &c. Non est hæc religio munda & immaculata apud Deum, in qua oportet quemlibet immaculatum ab hoc seculo utiq; custodiri. Heu me fratres carissimi, dum luto seculi estis involuti, cur vos creditis minimè maculari?*

Polydorus Vergilius in Histor. Anglica. *Dum Monachi divinis duntaxat rebus vacantes hominum cœtum fugiebant ac solitudines, unde sibi nomen vendicant, quærebant, tùm profectò Monasticæ vitæ institutum ritè servabant. Contrà ubi omissâ solitudine celebritatem colere, ubi divitias recipere libuit, incredibile dictu est, quantum à majoribus suis degeneraverint.*

Erasmus in Method. Theol. p. 1, 9. *Ipsi mundi visceribus immixti Monachos se vocant & regium luxum affectantes mendicitatem prætexunt.*

pag. 189. *Non aliter sunt extra mundum, quàm renes extra corpus animantis.*

Secundò, veteres Monachi labores manuum suarum manducabant (testibus Hieronymo Epist. 4. ad Rusticum & in vita Hilarionis, Augustino lib. de oper. Monach. cap. 23. Sozomeno libr. 3. cap. 14. Socrate lib. 4. cap. 28. Isidoro Pelusiota lib. 1. Epist. 49. In Historia Tripartita libr. 8. cap. 1. celebratur apophtegma Apollonii, quòd *Monachus, qui non manibus aliquid operetur & laboret, sit similis latroni & prædoni.* Ibid. de Serapione Abbate in Monasterio quodam Ægypti commemoratur, quòd *decem millibus Monachorum præfectus singulis operi devotis diebus eos operari catervatim curabat, eosdemq; ex mercede operarum suarum pascebat, quodq; supererat ex mercedibus, supererat autem frugalissimis viris multò maxima pars, innumerabilibus egenis in eleemosynas erogabat.*)

c. De præsentium dist. 16. q. 1. ex Pelagio Papa, *Illic* (apud Monachos) *quies, oratio, labor manuum.*

c. Nunquam de consecrat. dist. 5. ex Hieronymo ad Rusticum: *Facito aliquid operis, ut semper te Diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli, habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus metere debebant carnalia, cur tu in usus tuos cessura non præparas? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus, sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur,*

in

in quibus cùm olerum jactata fuerint semina vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ &c. Ægyptiorum Monasteria hunc morem tenent, ut nullum absq; opere & labore suscipiant, non tàm propter victus necessitatem, quàm propter animæ salutem.

Galfridus Britannus & Cardinalis, qui scripsit circa Annum Christi 1150. novem libros Britannicæ Historiæ, lib. 8. cap. 4. inter cætera hæc refert: Cùm Augustinus, Gregorii Magni Pontificis Romani Legatus, in Britanniam veniret, *erat in civitate Bangor quædam nobilißima Ecclesia, in qua tantus fertur fuisse numerus Monachorum, ut cùm in septem portiones esset cum præpositis sibi Prioribus Monasterium divisum, nulla horum portio minùs, quàm trecentos Monachos haberet, qui omnes labore manuum suarum vivebant.*

Alphonsus de Castro libr. 9. advers. hæreses, verbo Labor hæresi 1. *Omnes sancti viri, qui modum aliquem vivendi in Monasterio instituerunt, Monachis suis præceperunt, ut manibus laborantes otium animæ inimicum vitarent. Nam de Monachis Ægyptiis loquens B. Hieronymus in Epistola ad Rusticum Monachum, ita ait: Ægyptiorum Monasteria hunc habent morem, ut nullum absq; labore & opere suscipiant, non tàm propter victus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne vagetur perniciosis cogitationibus & instar fornicantis Hierusalem omni transeunti divaricet pedes suos. Hæc Hieronymus. Hoc ipsum B. Basilius docet Monachos, qui in regula Monachorum cap. 67. inducit Monachos talem proponentes illi quæstionem, sic dicens: Si ergò neq; solicitudinem habere oportet de necessariis usibus ad vitam & aliud præceptum est Domini, dicentis: Operamini non cibum, qui perit, nonne superfluum est manibus operari? cui quæstioni respondens Basilius, ait: Ipse Dominus in Evangelio præceptum suum explicavit &c. Cùm ergò hæc ita nobis, vel in Evangelio Dominus, vel Apostolus tradat, manifestum est quidem, quòd pro nobis ipsis quidem soliciti esse non debemus, neq; laborare, propter mandatum autem Domini & propter necessitatem proximorum soliciti esse debemus & operari attentiùs, & maximè, quia Dominus in seipsum recipit ea, quæ in servos ejus fecerimus, & regnum cœlorum pro huiusmodi premittit obsequiis. Hucusq; Basilius &c. B. Benedictus in regula sua ait: Otiositas inimica est animæ, & ideò certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum &c. A pascha usq; ad Calendas Octobris mane exeuntes à prima usq; ad horam penè quartam laborent, quod necessarium fuerit, ab hora autem quarta usq; ad horam sextam q. lectioni vacent. Et aliquibus interiectis subdit. Si autem necesitas loci aut paupertas exegerit, ut ad fruges legendas per se occupentur, non contristentur, quia tunc verè hi Monachi sunt, si labore manuum suarum vivant, sicut & Patres nostri & Apostoli &c. S. Franciscus in Testamento suo dicit: Et ego manibus meis laboravi, & volo laborare, & omnes alii fratres firmiter volo, quòd laborent de laboritio, quod pertinet ad honestatem. Et qui nesciunt, addiscant, non propter cupiditatem lucri, sed propter bonum exemplum & ad repellendam otiositatem.*

Bellarm. lib. 2. de Monach. cap. 42. §. Ad argumentum tertium &c. fatetur, *antiquos Monachos partim propter necesitatem, partim ob fugiendam desidiam poscente id regulâ Ordinis* (nota, poscente id regulâ Ordinis) *manibus laborasse.*

Tan-

Tannerus part. 2. Anat. August. Confess. Demonstr. 8. §. 26. 28. *Monachorum veterum instituta* ex Augustino sic describit: *Nemo quicquam possidet proprium, nemo cuiquam onerosus est. Operantur manibus ea, quibus & corpus pasci possit, & à Deo mens impediri non possit. Opus autem simul tradunt eis, quos Decanos vocant &c.*

Item: *Sanè quicquid necessario victui redundat, non redundat plurimum ex operibus manuum & epularum restrictione, tantâ curâ egentibus distribuitur &c.*

(At hodierni Monachi otiosi vivunt & ex pauperum sudoribus delicatè pascuntur, id quod jam olim cordatiores in illis reprehenderunt.)

Desiderius Longobardus tempore Alexandri IV. circa Annum 1256. damnavit Statum eorum, *qui relictis omnibus sponte suâ paupertatem professi sunt, & mendicitate suâ aliis oneri esse voluerunt*, & docuit in libro ea de re edito, *debere eos de manuum suarum labore vivere.*

Durandus Mimatensis Episcopus de modo celebrandi Concil. general. part. 2. tit. 53. (circa Annum 1300.) ostendit, *Monachos cogendos esse ad laborem manuum, dicitq; in Ægypto eum morem fuisse, ut nullum planè Monachum reciperent, qui aliquam artem non nosset, aut alioqui manibus laborare nollet.*

Circa Annum 1460. excusus est liber, sub titulo, Defensorium Ecclesiæ, seu Speculi Hierarchiæ Ecclesiasticæ fasciculus, suppresso autoris nomine. In eo multis tùm sacrarum literarum tùm Patrum testimoniis confirmatur, *pauperibus Monachis omninò laborandum esse, ut de opere manuum suarum vivant.* Citat inter alia Francisci regulam cap. 5. qui affirmat, eam *esse sanctissimam paupertatem, si suis manibus Monachi operentur ac inde vivant.* Item veterum Ægyptiorum Patrum sententiam, qui soliti sunt dicere, *Monachum operantem ab uno Dæmone vexari, otiosum ab innumeris.*

Polydorus Vergilius lib. 8. de rerum invent. cap. 3. *Haud scio, quâ ratione isti Monachi debeant in mendicando semper hærere, quando satis constat, Christum non mendicasse & Apostolos non expectasse ab aliis victum otiosos, scribente Apostolo ad Corinthios & laboramus operantes propriis manibus, ac primos Monachos in Ægypto, teste Chrysostomo, exercuisse se manibus laborando. Item Divus Franciscus, cujus Secta longè frequentissima est, voluit, suos Monachos victum quærere manuum laboribus, ac non priùs ad mendicandum aggredi, quàm laboris precium esset negatum. Igitur hinc videre licet, omnes æquè debere Apostoli institutum sequi.*

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. de mendicis: *Jam verò hæc validæ mendicitatis lues non inter prophanos modò & extremæ fecis vilissimos nebulones hospitatur, sed etiam in religionem, in Monachorum & Sacerdotum usq; ordinem conscendit. Hinc illæ Fratrum, Monachorum, cæterorumq; quæstuariorum sectæ natæ sunt &c. è quorum numero sunt, qui indulgentias & dispensationes pollicentes eleëmosynarum prætextu venantur divitias, atq; provincias peragrantes ab incautis rusticis ac credulis mulierculis superstitiosè attonitis ovem, agnum, hædum, vitulum, porcum, pernas, vinum, oleum, butyrum, triticum, legumina, lac, caseos, ova, gallinas, lanam, linum, etiam pecuniam corradentes, universam regionem deprædantur, ac onusti opimis spoliis domum redeunt, ubi à suis magno omnium applausu excipiun-*

cipiuntur, collaudanturq́; quòd simplici plebi, piisq́; mulierculis tam religiosè imposuerunt, putantq́; per hujusmodi mendicitatis artes, insignesq́; fraudum versutias sese Deo atq́; sanctis sanctissima offerre sacrificia, quoties ad istum modum onusti prædâ, magno populi dispendio ac Reipubl. detrimento sui famulitii satellites saginent otiosos, ipsa misericordiæ opera, quorum prætextu tanta donaria illis conferuntur, penitùs postbabentes, negligentes & contemnentes &c. Scripserunt contra istos quondam Episcopus Richardus Armachanus, & Malleolus Præpositus Tigurinus & Johannes Episcopus Carnotensis & pleriq́; alii commeminerunt, quorum scripta tolerabiliora forent, si non adeò religiosam hanc mendicitatem, sed illius abusum duntaxat damnassent.

Ludovicus Vives in lib. 7. Augustini de Civit. Dei cap. 26. *Quòd si nunc videret Augustinus ditissima & amplissima Sodalitia ab iis poscere stipem, quibus deceret potiùs sua impertiri, quibus redundant & affluunt? cùm interea qui dedit, arrodat siccum & cibarium panem, oleribus mensam instruens, & fictilibus vasis aqua duntaxat plenis, liberis circumseptus, pro quibus noctes & dies sollicitus operi intentus agit, qui accepit, opulens mendicus candido & siligineo pane, perdicibus capisq́; generoso vino ac leni se obruat.*

Claudius Espenſæus Episc. in Comm. 1. Tim. Digress. lib. 3. cap. 12. *Nec scio, quâ ratione isti Monachi, qui vulgò Mendicantes vocantur, qui solum precarium quæstū faciunt, unde sese sustinent, debeant semper in mendicando hærere, quando satis constat, Apostolos non otiosos expectasse ab aliis victum. Monachi in Ægypto, teste Chrysostomo, exercuerunt se manibus operando.*

(Ex quo facile judicari potest, quid statuendum de eo, quòd Bellarminus lib. de Monachis cap. 42. evincere conatur, Monachos non teneri ad laborem manuum. *Non magis*, inquit, *tenentur manibus operari, quàm seculares.*

(At si priscos Monachos imitari velint, necesse est, ut manibus operentur.)

Tertiò, Monasteria olim fuêre *Scholæ pietatis, seminaria Ecclesiæ, officinæ literarum* (teste Basilio in ascetieis cap. 15. Chrysostomo lib. 3. adv. vituper. vitæ Monasticæ, Hieron. in Epist. ad Rusticum, Ambrosio serm. 89. Ruffino lib. 2. cap. 9. Posidonio in vita Augustini & ipsâ illorum temporum Historiâ. Nullæ enim tunc temporis erant Academiæ, sed omnis literas docendi discendiq́ue labor in Monachorum claustra transferebatur, ut ostendit Henricus Petreius in tract. de Monast. fol. 17.)

c. De præsentium cauſ. 16. quæst. 1. ex Epistola Pelagii Papæ ad Antoninam Patritiam & Deciam. *Faciat Deus, ut tales sint hi, qui vel à nobis in isto habitu nutriuntur, vel in Monasteriis crescunt, ut provectâ ætate & vitâ probatâ non ad litigiorum officia, sed ad Sacerdotium valeant promoveri.*

c. Monachos cauſ. & quæst. iisd. ex Siricio: *Monachos quoq́;, quos morum gravitas & vita ac fidei institutio sancta commendat, Clericorum officiis aggregari & optamus & volumus.*

c. Sic vive cauſ. & quæst. iisdem ex Hieronymo: *Sic vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis. Multo tempore disce, quæ postmodùm doceas, & inter bonos semper sectare meliores. Quòd si populus vel Episcopus*

te in Clerum elegerit, age ea, quæ Clerici sunt.

A Zonara tom. 3. & Paulo Diacono lib. 23. rer. Roman. *Plato præceptor Monasterii Saccidionis* appellatur.

Apud Wesselum Goswinus sic scribit: *Erat eâ tempestate Adwert in Frisia non tàm Monasterium, quàm Academia. Horum mihi testes essent, si superesset, Rudolphus Agricola, Wesselus Groningensis, Guilielmus Fridericus Pastor, Johannes Ostendorpius, Rodolphus Langius, Paulus Pelantinus, Alexander Hegius, Johannes Canter, Lambertus Frylingus, Onno ab Ewsuma Eques auratus, Arnoldus Hildesimensis & alii, qui totas hebdomadas, ne dicam menses, in Adwert diversari soliti sunt, ut vel audirent vel discerent, unde doctiores & meliores quotidie efficerentur.*

Trithemius in Chronic. Hirsaug. *His temporibus* (nimirum circa Annum 840.) *& diu pòst, erat hæc consuetudo Monachorum Benedictinorum celeberrima, ut Scholæ in singulis penè cœnobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed Monachi moribus & eruditione præficiebantur ornatißimi, qui non solùm in divinis Scripturis docti essent, verùm etiam in Mathematica, Astronomia, Arithmetica, Geometria, Musica, Rhetorica, Poësi & cæteris omnibus secularis literaturæ scientiis erudıtißimi haberentur. Ex his multi non solùm in Romana lingua docti erant, sed etiam in Hebraica, Græca & Arabica peritißimi, quod ex eorum opusculis facilè dignoscitur, quanquam vitio scriptorum, qui à primæva institutione præceptorum paulatim degenerare cœperunt, pauca exemplaria nostris temporibus emendata reperiantur. Quoties autem idoneum ad hanc subeundam provinciam in suo Cœnobio Monachorum Abbas minimè haberet, de aliquo alio Monasterio petere aptum, non erat verecundum. Maximum enim dedecus judicabant, dociles animos Monachorum negligere, quos ut moribus & literis benè instituere possent, nullis parcebant impensis. Sic namq; doctißimus ille Monachus Gemblacensis Sigebertus multo tempore in Cœnobio S. Vincentii Metensi Monachorum præceptor, quanquam de alio Monasterio, fuit. Ita Strabus Monachus Fuldensis in Hirsfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulensi, Albinus Monachus Anglicus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atq; alii complures in aliis Monasteriis docendi ad tempus tenuerunt officium.*

Idem de Dithmaro Abbate VI. Monasterii Hirsaugiensis sic scribit: *Magna multitudo Monachorum sub ejus regimine in hoc Monasterio claruit; quorum aliqui sanctitate vitæ valde insignes fuerunt, plures autem propter scientiam & doctrinam Scripturarum celeberrimi nominis habiti sunt. De diversis quoque Benedictinorum Ordinis per Germaniam Monasteriis Monachi ad scientiam Scripturarum hauriendam Hirsaugiam mittebantur, quia talis consuetudo eo tempore in Ordine nostro servabatur, ut Monachi pro pleniore eruditione consequenda, si qui viderentur idonei, ad diversa Monasteria instruendi mitterentur. In omnibus enim nostri Ordinis Cœnobiis in Germania & Gallia maximè, Monachorum Scholastici ex Monachis habebantur, qui juniores quosq; & ingeniis præstantes in primitivis literarum scientiis erudirent, & postea, qui habiles inventi fuissent, ad altiora transmitterent. In famosioribus autem Cœnobiis, quibus & abundantia rerum temporalium erat copiosior & Monachorum numerus major, constituebantur ad officiũ docendi alios Monachi omnium do-*

doctissimi, & non solùm in divinis, sed etiam in sæcularibus literis eruditi, ad quos mittebantur Monachi altioribus disciplinis instituendi. Quicunque verò inter eos majoris eruditionis famam in Ordine acquisiverat, etiam plures ad se missos discipulos ad erudiendum Monachos habebat. Inter Monasteria autem hunc ordinem studiorum habentia hoc tempore præcipua fuerunt, Monasterium Fuldense, Hirsfeldense Mediolanense, Rhemense, Stabulense, S. Galli Hirsaugiense, S. Dionysii Parisiense, Altisiodorense, Weissenburgense, Augiense, Prumiense, S. Maximi Trevirense, Turonense; in quibus erant Monachi & multi & valde Studiosi, è quorum Collegio in singulis Cœnobiis unus cæteris in scientia Scripturarum excellentior Scholasticus ponebatur. Abbates autem, qui Monachos habere cupiebant in omni scientia eruditos, ad diversa Monasteria ex suis quosdam mittebant instituendos. Utinam tale studium hodie in nostris haberetur Monasteriis! quàm multa bona fierent & infinita mala prohiberentur! sed non omnibus inest amor scientiæ Scripturarum, propterea noster Ordo sacratissimus quasi sine honore jacet sepultus.

Idem Trithemius lib. 1. cap. 6. de viris illustr. memorat, *in Cœnobiis Benedictinis alios juniorum fratrum in Grammatica, alios in Orthographia, in Rhetorica nonnullos vel Dialectica, & quosdam in Musica, Arithmetica & arte Computistica, alios in Philosophia fuisse institutos, & postea ad Scripturarum communicationem deductos.*

In Chronico Lubecensi Hermanni Bonni. *Anno 1100. Collegium Aldenburgi extructum est atque fundatum, & Episcopi ipsi concionandi munere tunc fungentes, Vandalos ad Christianismum perduxerunt. Ne autem in eam rem deinceps alii quoque deessent, sed ut populus doceretur, optimus Princeps Gottschalcus nonnulla Monasteria atque Collegia extruxit, fundavitque ad profectum & utilitatem universæ ditionis & ad Christiani nominis inter Vandalos propagationem.* Ex quo facilè conjicere quis potest, quâ opinione primùm ducti boni Principes & in quem finem Collegia & campestria Monasteria ædificanda curaverint, nimirum quò idonei homines ad literas & ad sacra studia colenda pararentur, informarenturque, qui, ubi opus esset, & ipsi postea populo in ministerio verbi præesse possent, quemadmodum & Historia de Corveiâ Monasterio in Westphalia sito perhibent, inde quosdam ad Rugienses translatos pro abolenda idololatria ac informando Christianismo per prædicationem Evangelii, quod factum est hoc tempore Friderici II. Cæsaris.

De Sturmio, primo Fuldensi Abbate, Bruschius refert, *quòd videns Germaniam à literis & pietate alienam, variisque & bellis & seditionibus turbatam, indolem verò Germanorum præclaram, si quem nacta esset Magistrum ejus ducendæ, formandæque callidum, Scholas aliquot morum & pietatis constituere meditatus sit, ac primò Hersfeldense Cœnobium inchoarit, mox Fuldense condiderit, in quo 400. habuerit disciplinarum & professionum monumentis occupatos.* Et addit, *Carolum M. volentem & literis & pietati consultum, ne tot & tanta ingenia non alerentur, plurima huic Cœnobio contulisse.*

Idem de Henrico Rodolpho à Weze Abbate Waldsassensi refert, *quòd memor primæ Monasteriorum omnium originis colligendæ Scholæ in usum totius circumjacentis provinciæ inprimis fuerit studiosus.*

Henricus Mutius in Chron. fol. 160. de

Conrado, Friderici Barbarossæ fratre, sic refert: *Collegium Sacerdotum in Newenburg, juxta Heidelbergam, mutavit in Monasterium Monialium, & annuos reditus auxit. In oppido enim voluit doceri & institui pueros, aliaq; habebat virorum Monasteria, in quibus instituebantur pueri ingenui. Hoc autem voluit esse Scholam puellarum ingenuarum, ubi in pudicitia ad timorem Domini & sanctam maritorum post nuptias obedientiam puellæ instituebantur.*

Idem de *Carolo Magno. Non alio proposito Carolus Magnus tot fundavit Monasteria, nisi ut juventus benè in illis instituta utilis esset exemplo & doctrinâ hominibus.*

Johannes Aventinus lib. 3 Annal. Bojor. testis est, *in Monasterio Heimerani Saltzburgi Monachos literas & bonas artes interpretatos esse.*

Balæus Cent. 14. cap. 26. testatur, quòd *Maidulphus Scotus Philosophus Malmesburiense Cœnobiũ An. Christi 685. condiderit, inq; eo scholam tàm Græcæ quàm Latinæ linguæ aperuerit & artes prælegerit.*

Ivo in Constantino testis est, *in Monasterio à Papa Stephano II. Romæ intra Modiceum ædificari cœpto & à se absoluto Paulum I. Græcos collocasse, & locum ipsum ad sanctos Martyres in Schola Græcorum nominari præcepisse.*

Paulus Langius in Chron. Citicens. pag. 763 *Floruit illâ ætate sapientia in Cœnobiis studium. Proinde Reges & Principes, cæteriq; Nobiles ad discendum Dei timorem cum literis liberos suos Monachis intra claustra tradiderunt instituendos. Quorum plerique manentes sub regula disciplinæ magisterio creverunt in viros sanctissimos.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 25. pag. 1007. (al. p. 287.) *Cœtus Monachorum initio ex illiteratis tantùm ferè constabat, mox cùm & literatis hominibus hoc genus vitæ allubesceret, cœperunt in Monasteriis studia, non solùm rerum divinarum, sed etiam liberalium artium exerceri, sic ut ibi adolescentes in liberalibus artibus & potissimùm pietatis studiis imbuerentur, ac tandem ex iis Ecclesiæ Ministri & Pastores assumerentur. Ita de Gelasio II. legimus in lib. Pontifical. eum in Monasterio Caßinensi institutum fuisse, viris ad omnia peritißimis, quorum in eo Monasterio non parva copia inerat, ad liberales artes addiscendum adjunctum. Et Severus in vita Martini testatur, ex ejus Monasterio Episcopos & Sacerdotes ascitos fuisse, & Pelagius Pontifex optat, ut qui in Monasteriis nutriuntur, tales sint, ut provectâ ætate & vitâ probatâ ad Sacerdotium valeant promoveri.*

Georgius Wicelius in Compend. de semit. antiq. *Sic visita, sic superintende Præsul, ut impetres à Monachis, quæ tàm illis profutura videbuntur, quàm toti Ecclesiæ, quæ solet sæpenumero è Monasteriis mutuùm accipere Doctores Evangelii & olim inde accepit perdoctos Episcopos, qui de cathedris ipsi suis prædicarunt verbum Dei vivi, cui cedit humanum verbum, humanum votum, omneq; istud institutum.*

Claudius Espensæus in Comm. 1. Tim. Digress. lib. 3. cap. 12. *Erant olim Cœnobia Collegia & ἀσκητήρια, hoc est, exercitationes, in quibus orationi lectio, lectioni succedebat oratio, ut est apud Hieronymum, ac proinde Episcoporum seminaria.*

Harmonia Augustan. Confess. Fabricii pag. 508. *Monasteria fuisse olim Scholas literarum non negatur; nec tamen ignoratur,*

ea fuisse primum Scholas virtutum & disciplinæ, quibus literæ postmodum accesserint.

Maldonatus in Comment. Matth. 3. v. 3. *Oportebat Johannem, antequam ad populum docendum accederet, ut ipse sese in solitudine, velut in Monasterio, doceret. Notum enim est illud apud Augustinum proverbium: Qui non est bonus Monachus, non erit bonus Clericus.*

Johannes Mariana Jesuita in lib. de morbis Societatis cap. 6. *Benedictinorum Monasteria Scholas publicas fuisse ex Trithemii Chronicis constat.*

(At hodierni Monachi psallendi officio occupantur, ad Ministeria rarò aspirant, literas plerunque nesciunt.)

Statuto Bonifacii VIII. (qui sedit Anno 1294. Monachi jubentur *à sectanda scientia artium & studiis abstinere, nisi peculiari indultu ipsis permittatur.* Sext. lib. 3. Decretal. tit. 24. Ne Clerici cap. 2. Ut periculosa, *A Physica & legum studio* prohibuit eos Alexander III. qui vixit Anno 1160. libr. 3. Decretal. tit. 50. Ne Clerici &c. cap. 3. Non magnopere. *A Musica artificiali* Johannes XXII. circa Annum 1361 Extravag. comm. lib. 3. tit. 1. de vita & honest. Clericor. cap. 1. Docta &c.

Claudius Espensæus d. l. *Vindicavimus Monachismum veterem ab imperitiæ nota, quem utinam potius sequatur recentior! Vix nunc centesimum quodque Cœnobium literatorum invenies, hodierno tempore malunt hæc eversa penitus, quàm ad originem reversa.*

Ibid. *Duo olim Monachismum gloriosum reddiderunt, vitæ meritum & eruditio Scripturarum. Verùm [illegible] Monachi*

-uni

imperitiorem proverbialiter dixit, utinam hoc in loco vanus & mentitus!

Ibid. circa finem capitis: *Hos enim, qui ventri obœdientes sunt, animalium loco numeremus an hominum? imò quosdam ne animalium quidem, sed mortuorum. Vivit enim, qui se utitur & multis usui est, qui verò latitant & torpent, sic in cellula sunt, quomodo in conditivo. Otium enim sine literis mors est & vivi hominis sepultura.*

Quartò, veterum Monasteria erant *Collegia libera* absque vinculis votorum, (ut constat ex Athanasio Epist. ad Dracontium sub fin. Chrysostomo contra vituper. vitæ Monast. lib. 3. Augustino de morib. Ecclesiæ Catholicæ cap. 33. Sozomeno lib. 3. Hist. Eccles. cap. 16. Spontè in Monasteria venerunt & propriò arbitrio ex illis recesserunt.)

Polydorus Vergilius lib. 7. de rer. inventorib. cap. 1. *Tempore Hilarionis & Basilii nullo adhuc certo vivendi ritu Monachi utebantur, sed id temporis vitæ genus simplex ac liberum erat, & istis Ceremoniis minimè obstrictum, quas hodiè Monachi observant &c. nullum votorum vinculum, integrum unicuique foret manere, aut proficisci, quò terrarum vellet, vel si quem hujusmodi instituti sui pœnituisset, etiam potestas esset ad pristinam redeundi vitam, non absque tamen inconstantiæ nota. Quòd si deinceps per novas hominum leges inviolatum permanere licuisset, longè sanctissimos omni tempore Monachos habuissemus.*

Bruschius refert de nobilissimo Monasterio Ordinis Benedictini, quod vocatur Reichenaw, circa An. 724. *quod plurimis Principũ, Comitũ & Nobiliũ liberis ibi bene institutis liberũ fuerit inde egredi & vel uxores ducere [illegible] Principũ vel militiam sequi.*

Idem memorat circa Annum Domini 950. *plures Monachos Cœnobii Fuldensis sub Abbate Hadamaro matrimonia iniisse.*

Balæus 2. Cent. 12. tradit, *circa seculum decimum adhuc in Germania fuisse Cœnobia Monialium* Nobilium, *unde exire & honestè nubere potuerint, exceptâ Abbatissâ.*

Idem scribit, *Monachos & Canonicos Huldrici Augustensis potuisse uxores ducere usq; ad* Hildebrandi *tempora*, (qui circa Annum 1070. vixit.)

Erasmus in vita Hieronymi: *Hieronymus, ut se totum sacris literis & studiis dedicaret, de secessu cogitavit. Pensitatis igitur omnibus ac circumspectis, Monachi placuit institutum, quod, ne quis erret, id temporis longè diversum erat ab hoc, quod hodie videmus Ceremoniis obstrictum, imò quibus maximè libertas erat cordi, hi Monachi professionem suscipiebant. Primùm enim res manebat integra, manebat commigrandi, remigrandiq;, quò vellet, potestas, manebat dulcissimum ac liberrimum otium ad studium, ad jejunia, psalmos, vigilias aut suapte sponte incitabantur aut exemplis invitabantur, non cogebantur hominum constitutiunculis. Vestitus erat simplex, nec is tamen præscriptus, sed suo cuiq; arbitrio sumtus, non qui prodigiosâ novitate faceret insignem & digito notandum, sed qui simplicitatem Christianam præ se ferret. Votorum nulla vincula. Denique si quem fortè instituti sui pœnitentia cœpisset, tota demum pœna erat inconstantiæ nota. Cujus rei si quis fidem requirat, legat* Hilarionis *vitam, legat institutionem Monachi ad Rusticum, & item ad Paulinum, legat in Epistola, cujus initium, Audi filia, descriptum triplex apud Ægyptios Monachorum genus. Quin inter alia præstabat & hæc commoda illud vitæ genus. Hujus prætextu honestius licebat ab affinium & cognatorum vinculis temet excutere, gravi nimirum onere ei, cui nihil dulcius otio studiorum, à publicis functionibus, à muniis & officiis Imperialis aulæ prorsus habebantur excusati. Postremò minùs patebant Episcoporum quorundam jamtum insolescentium Tyrannidi. Jam hic titulus nec à functione Clericatus quicquam remorabatur & ex nullo ordine sæpiùs deligebantur Episcopi. Nec aliud erat quicquam tunc Monachi professio, quàm priscæ liberæq; ac purè Christianæ vitæ meditatio. Hæc obiter admonenda duxi, ne qui mos est plerisq;, Hieronymum sui instituti faciant authorem ii, ad quos ille nihil attinet.* (Inde Polydorus Vergilius lib. 7. de rer. invent. cap. 3. dicit, *multos esse, qui Hieronymi titulum sibi vendicent, qui tamen longè ab ejus vita absint.*)

Idem Erasmus in Antidot. Epist. Hieronym. ad Rusticum sic scribit hac ipsa de re: *Ad Rusticum*, inquit, *sicut etiam in iis Epistolis, quas ad Heliodorum suum scripsit D. Hieronymus, nihil eorum præcipit, quæ his temporibus à Monachis exiguntur, permittit enim possessionem rei familiaris, permittit vitam agere cum matre, cum sorore, deniq; cum quibuslibet viris aut mulieribus, modò fugiat suspectam ac periculosam consuetudinem. Hortatur, non exigit, ut si malit peregrè vivere in contubernio multorum, Patris alicujus arbitrio vivat potiùs quàm solus suo. De Monasterio certo, de figura, aut colore, aut materia vestis, nulla usquam mentio. Tantùm ejusmodi vestitum vult esse, ut nec sordibus hypocrisin, nec nitore fastum præ se ferat. De tribus votis illis, quæ vocant solennia, ne verbum quidem ullum. Laudat in Rustico eloquentiæ studium, quodq; literarum gratiâ procul fe-*

mo-

motâs adierit regiones. Meminisse autem debemus, id quod palam liquet ex hujus scriptis, ætate Hieronymi nondum fuisse hoc Monachorum genus, cujusmodi nostrâ tempestate videmus, quos omnes utinam tam pios haberet mundus, quàm habet multos; & ita sanctimoniâ cæteris antecellentes, ut ornatu differunt. Nam illis temporibus Monachi nihil aliud erant, quàm vitâ severiori mundi contemptum profitentes, nihilominus Episcopo suo parebant, sicut cæteri. Porrò Monachis olim non fuisse interdictam rerum suarum possessionem, vel Augustinus testis est in lib. de hæresibus ad Quod vult Deum, cujus hæc sunt verba: Apostolici, qui se isto nomine arrogantissimè vocaverunt, eò quòd in suam communionem non reciperent utentes conjugibus & res proprias possidentes, quales habet Catholica Ecclesia & Monachos & Clericos plurimos. Item in regula suorum Clericorum prohibet, ne sit notabilis illorum habitus, nec vestibus affectent placere, sed moribus, hoc est, si meliores velint videri cæteris, non id agant novo colore aut formâ vestis, sed probitate vitæ. Non igitur mirum, si nihil de his meminerit Hieronymus, quæ nondum erant instituta.

Idem Erasmus in Epist. lib. 22. Augustinus dicit, nusquam rectiùs vivi, quàm in Monasteriis, nusquam periculosiùs errari, & tamen loquitur de his, qui nullis astricti votis, duntaxat perpetuis, simul vivebant. Quid nunc diceret, si videret multa Monasteria, quæ nihil differunt à publicis lupanaribus?

Inde Alphonsus de Castro lib. 14. advers. hæres. verbo, Votum, sic scribit: Erasmus Roterodamus pertinacissimè negat in plerisque suis operibus, præsertim in vita Hieronymi, quam idem scripsit, tempore Hieronymi Monachos se voto astrinxisse. Sed & Posidonius in vita Augustini cap. 5. nullam votorum facit mentionem, tantum Augustinum suum Monasterium instituisse scribit secundùm regulam Apostolorum & constituisse, ut omnia essent communia & distribueretur unicuique, prout cuique opus erat.

Johannes à Daventria in Harm. Fabricii, non satis constare, ait, an tunc, tempore Augustini, voverint, nec ne?

(At hodierni Monachi votorum laqueos nectunt, conjugium abjurant & huic vitæ generi perpetuò sese mancipant.)

c. à nobis X. de Apostatis & reiterantibus Baptisma, ex Honorio III. ad Archiepisc. Turonens. A nobis expetiit tua fraternitas edoceri, quid de apostatis sit agendum, cùm in custodia detinentur, qui minis vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut abjectum habitum reassumant. Ad quod tibi breviter respondemus, quòd tales, si volueris, poteris sub gravi custodia carcerare, ita quòd solummodo vita sibi misera reservetur, donec à suæ præsumtionis nequitia resipiscant.

Franciscus à Romano Pontifice obtinuit, ne cuiquam Monasteria sui Ordinis ingredienti inde exire liceret. Lib. Conformit. Franc.

Inde Erasmus in vita Hieronymi: Dolendum esse dicit, huc denique collapsam Christianorum pietatem, ut virginum integritas ferreis claustris & repagulis murorum sit extorquenda, cùm ea demum accepta sit religio Christo, non quæ vi extundatur, sed quæ ultrò à volentibus offeratur.

Quintò, veteres ad hoc vitæ genus persecutionibus impellebantur. (Sozomenus lib. 1. Histor. Eccles. cap. 13. Memorant alii

alii, persecutionum procellas, quibus religio Christiana variis jactabatur temporibus, homines ad hoc vitæ genus suscipiendum impulisse. Testantur idipsum Hieronymus in vita Pauli, Cassiodorus in Tripart. lib. 1. cap. 11. Nicephorus lib. 8. Histor. Eccles. cap. 39.)

Otto Frisingensis lib. 4. Histor. cap. 5. dicit, *Paulum Thebæum Decii persecutionem fugientem ac in desertis latitare cupientem, necessitatem vertisse in voluntatem.*

Johannes Baptista Mantuanus in vita Blasii lib. 1.

Tum pleriq; Patres sancti, cùm tale viderent
Excidium, fugêre urbes & more ferarum,
Per deserta vagi cæcis latuêre cavernis.
Ista ego crediderim per noxia tempora Paulum
Niligenam Sole ardentem qui primus eremum
Incoluit, liquisse urbes, patriosq; penates.

Baronius Anno 253. num. 108. agnoscit, *Ordini Eremitico occasionem dedisse crebras persecutiones, ubi magna extitit multitudo eorum, qui in solitudine & montibus vagi, errantesq; fame, siti, frigore, morbis, latronibus, bestiis fuerunt extincti.*

(At hodierni Monachi statum perfectionis ex hoc vitæ genere fabricant.)

Sextò, olim prohibitum fuit, ne filii parentes senio, vel morbo confectos prætextu ingressus in Monasterium desererent.

c. Si qui dist. 30. ex Concil. Gangrensi: *Si qui filii parentes maximè fideles deseruerint, occasione Dei cultus hoc justum esse judicantes, & non potiùs debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis venerentur, quod fideles sunt, anathema sint.*

(At hodiè liberi etiam invitis parentibus ad Monasteria vocantur, ut ostendunt exempla ab Hasenmüllero in Historia Ordinis Jesuit. cap. 5. annotata.)

Septimò, primi Monachi pauperibus bona sua distribuebant, neq; quidquam ex illis Monasteriis inferebant. (Hieronymus in Epist. ad Heliodorum Monachum. *Non licet tibi quidquam habere de rebus tuis.* Cassianus lib. 4. de institut. Monach. cap. 4. *Ne usibus quidem Cœnobii profuturas suscipere ab eo pecunias acquiescunt.*)

(At hodiè non facilè recipiuntur, nisi secum aliquid Monasterio inferant.)

Octavò, antiqui Monachi erant Laici, à prædicandi & docendi officio remoti, (Hieronymus in Epist. ad Ripar. & Desiderium: *Monachus non docentis, sed plangentis habet officium.* Idem ad Heliodor. Epist. 1. *Alia est causa Monachi, alia Clerici, Clerici oves pascunt, ego pascor.* Epist. 76. ad Aurelium. *Ex his, qui in Monasterio permanent, non nisi probatiores atq; meliores in Clerum assumere solemus.* Ibid. *Aliquando etiam bonus Monachus, vix bonum Clericum facit.* In Concilio Chalcedonensi can. 4. decretum, *ne Monachi Ecclesiasticum officium attingerent.*)

Leo I. Epist. 61. ad Theod. statuit, *ut præter Domini Sacerdotes nullus auderet prædicare, sive Monachus ille esset, sive Laicus.*

Gre-

Gregorius lib. 4. Epist. 1. *Nemo potest Ecclesiasticis officiis deservire, & in Monastica regula ordinatè persistere.*

c. Placuit caus. 16. q. 1. ex Synodo Nicena. *Monachum per omnia singulariter agere oportet, quamobrem firmiter & indissolubiliter omnes præcipimus, ut aliquis Monachus pœnitentiam nemini tribuat, nisi sibi invicem, ut justum est.*

c. Nemo potest caus. & quæst. iisdem citatur dictum Gregorii modò adductum.

c. Monachus caus. & quæst. iisdem citatur dictum Hieronymi ad Riparium.

c. Alia caus. & quæst. iisd. citatur dictum ejusdem ad Heliodorum, ubi Glossa annotat. *Ego pascor Sacramentis ipsorum.*

c. De Monachis caus. & quæst. iisdem Gratianus sic concludit: *Si ergò sicut Innocentius definivit, Monachis à suo proposito discedere non licet, & sicut Gregorius testatur, in Monastica regula devotè persistere & Ecclesiasticis obsequiis simul deservire non possunt, patet quòd paraecianis Ecclesiis Monachi præfici non possint.*

c. Placuit caus. & quæst. iisd. ex Eugenio Papa: *Nullus Monachorum debet pœnitentiam dare vel baptizare, vel infirmum visitare, vel mortuum sepelire, vel ad Ecclesiam secularem transire.*

c. Interdicimus caus. & quæst. iisd. ex Calixto Papa: *Interdicimus Abbatibus & Monachis publicas pœnitentias dare, infirmos visitare & unctiones facere & Missas publicas cantare.*

Laymannus Jesuita in Justa Defens. refut. cap. 4. p. 203. multis probat: *Monachorum officium non esse publicè docere.* Inter alia hæc adducit: *In V. Synodo Constantinop. statutum & refertur in c. Hoc nequaquam 45. caus. 7. q. 1. Monachorum vita subjectionis habet verbum & disciplinatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios. S. Hieronym. de instit. Monachi ad Paulinum c. 13. Si cupis esse, quod diceris Monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quæ utiq; non sunt solorum habitacula, sed multorum? Et ad Ripariū Presbyterum adversus Vigilantium. Monachus non docentis, sed plangentis habet officium &c. S. quoq; Bernhardus serm. 64. in Cant. Scimus Monachi officium esse, non docere, sed lugere. Et mox. Certum est, quod publicè prædicare, nec Monacho, nec Novitio expedit, nec non misso licet. Et S. Gregorius l. ad Johannem Ravennat. Episcopum. Nemo potest & Ecclesiasticis obsequiis deservire, & in Monastica regula ordinatè persistere &c.*

(At hodierni Monachi prædicant, Sacramenta administrant, pœnitentias imponunt &c.)

Nonò, antiqui Monachi à rerum secularium tractatione abstinebant, ideò enim seculo huic renunciaverant, *ut liberiùs Deo servire possent.* (Hieronym. Epist. ad Rustic. Synod. Moguntina can. 12.)

(At hodierni Monachi secularia negotia tractant, consiliis Principum intersunt, quandoq; etiam præsunt, quod jam olim in illis reprehensum.)

Bernhardus homil. super Missus est. *Qui antea in oppido suo, vel vico vix cogniti fuerunt, modò circumeuntes provincias, Curias frequentantes, Regum notitias & Principum familiaritates assecuti sunt.*

Hugo lib. 2. de claustr. anim. cap. 16. *Quintus abusus est Monachus Curialis. Qui enim secularium hominum consortium diligunt,*

gunt, qui se consiliis Principum libenter ingerunt, qui secretorũ conscii sunt & internũcii, Curiales possunt vocari, ordo autem Curiæ & ordo claustri diversus est valde.

Matthæus Paris in Hist. Anglic. in Henrico III. *Facti sunt eo tempore Prædicatores & Minores Regum consiliarii & nuncii speciales, ut sicut quondam mollibus induti in domibus Regum erant, ita tunc qui vilibus vestiebantur, in domibus, cameris & palatiis essent Principum.*

Decimò, olim prohibitum erat vesti Monasticæ spiritualem aliquam efficaciam tribuere.

c. Si quis virorum dist. 30. ex Concilio Gangrensi. *Si quis virorum putaverit sancto proposito, id est, continentiæ convenire, ut pallio utatur, tanquam ex eo justitiam habiturus & reprehendat vel judicet alios, qui cum reverentia birris utuntur vel aliâ veste communi, quæ in usu est, anathema esto.*

Erasmus in vita Hieronymi dicit: *Vestitum hominum, qui illius tempore austeriùs vivebant, simplicem fuisse, neq; tamen præscriptum, sed suo cuiq; arbitrio sumtum.*

(Hieronym. ipse de custod. virg. Eustochio scribens, dicebat: *Vestis nec sit munda, nec sordida, & nullâ diversitate notabilis, ne ad te obviam prætereuntium turba subsistat & digito monstreris.*

Et postea: *Sunt, quæ ciliciis vestiuntur & cucullis fabrefactis, ut ad insaniam redeant, imitantur noctuas & bubones: sed ne tantùm videar disputare de fœminis, viros quoq; fuge, quos videris catenatos, quibus fœminei contra Apostolum crines; hircorum barba, nigrum pallium, & nudi patientiâ frigoris pedes. Hæc omnia argumenta sunt Diaboli.*

Augustinus in Regula Monachorum: *Ne sit notabilis habitus vester.*)

At hodie in Investitura Monachatus dicunt: *Benedicat Dominus huic vesti, ut sit firma armatura contra impetus Satanæ & ut tegere possit peccata tua coram facie Dei.*

Inde Albertus Carporum Princeps, Christophorus Longolius, Baldus JCtus, & alii *in cuculla Monastica* sepeliri voluerunt.

Johannes Rivius lib. 1. de superstit. *Quid commentum illud de veste Franciscana? quâ in veste qui mortuus, vel elatus fuisset, nihil in eum Dæmoni esse juris? quia Franciscani merita sua operaq; bona, quæ toto fiunt Ordine, unà cum veste communicassent. Hinc majorum liberalitas erga Monachos; hinc Legata Cœnobiorum.*

Panormitanus super 3. Decretal. de sepulturis: *Qui post mortem induuntur certo habitu, utilitatem habent quoad devotionem.*

Tres Pontifices in Regula S. Francisci *de Monachorum habitu* interpretanda anxiè laborarunt, nec tamen controversiam ita deciderunt, quin *colorum & materiarum varietas* remanserit. Papa Nicolaus III. Sexti Decretalium lib. 5. tit. 11. c. 3. Exiit, & Clemens V. Clementin. lib. 5. tit. 11. c. 1. Exivi de Paradiso &c. Constitutiones hac de re fecerunt, non tamen fratrum dissidium cessavit, ut Johannes XXII. amplam Extravagantem edere necesse habuerit, in Extravag. Johannis XXII. tit. 14. c. 1. Quorundam &c. quæ sic habet: *Nec ob hoc* (nempe declarationes Nicolai & Clementis Prædecessorum nostrorum) *in quibusdam Fratribus antedicti Ordinis volenti-*

lentibus plus sapere, quàm oportet sapere, novarum adinventiones ambiguitatum cessavere plurimæ: vel non omninò non vetustarum explicatio quæstionum tàm videlicet super longitudine & latitudine, quàm grossitie & subtilitate, forma & figura vestimentorum ipsorum: quinimò adeò hujusmodi quæstiones & adinventiones propriâ excrevêre licentiâ, ut ex eisdem Fratribus aliqui habitus propterea curtos, strictos, insuetos & squalidos novitate plenos ac dissidii non ignaros &c. assumerent.

(Si Monachi ejusdem Ordinis de habitu inter se litigant, quid de diversorum Ordinum sibi invicem adversantium dissidiis cogitandum erit?)

Undecimò, olim Monachi non habebant certam vivendi regulam præter Evangeliorum Codicem.

(Antonius enim discipulis petentibus *regulam piæ & religiosæ vitæ* præscribi, *novum Testamentum* obtulit. Nec ulla proferri potest antiquior Monasticę professionis regula quàm Basilii, quæ tamen non videtur esse ipsius, cùm character dictionis non conveniat, nec Nazianzenus, qui Basilii scripta diligenter recenset, ejus meminerit.)

At hodierni Monachi *certam & præscriptam ab eo, quem Ordinis sui autorem habent*, sectantur *regulam.*

Duodecimò, olim Moniales *ante quadragesimum ætatis annum* Monachalis professionis velum assumere non poterant.

c. Sanctimoniales caus. 20. quæst. 1. ex Concilio Carthaginensi III. *Sanctimoniales ante quadragesimum annum non velentur.*

(At hodiè juvenculas ad emittendum Cœlibatus votum admittunt, imò illiciunt.)

Decimò tertiò, olim prohibitum erat, ne prætextu religionis coma amputaretur.

c. Quæcunque dist. 30. ex Concilio Gangrensi: *Quæcunque mulier religioni judicans convenire comam sibi amputaverit, quam DEUS ad velamen ejus & ad memoriam subjectionis illi dedit, tanquam resolvens jus subjectionis, anathema sit.*

(At hodiè contrarium obtinet.)

Suffragatur etiam illud nostræ sententiæ.

4. Quòd multorum publicæ querelæ testentur, statum Monasticum à prima origine plurimùm degenerasse, ac multis modis corruptum esse, (quomodo igitur status Monasticus hodiernus pro *statu perfectionis* haberi poterit?)

Secreto quidam Monachus in D. Augustini Cœnobio apud Cantuarienses tam aculeatum & vehemens carmen contra Monachorum sui temporis, hoc est, circa Annum 960. *avaritiam, luxuriam incredibilem & nefandas libidines* edidit, ut stigmata vulnerum majora nulla vel aspides & serpentes, quantumvis sibilantes, reliquissent.

Ivo Carnotensis in Epist. ad Gualter. Episcopum Meld. (circa Annum 1060.) *Tàm ex verbis Turonensium Monachorum, quàm ex literis Dominæ Adelheidis venerabilis Comitissæ audivi, turpissimam famam de Monasterio sanctæ Faræ, quòd jam non locus Monialium, sed prostibulum dicendum est mulierum Dæmonialium, corpora*

sua ad turpes usus omni generi hominum prostituentium.

Lambertus Schaffnaburgensis in Chronic. (circa Ann. 1078.) *Posterâ die cùm ad eligendum Fuldensem Abbatem Rex cum Principibus assedisset, grandis erat inter Abbates & Monachos, qui ex diversis locis frequentes confluxerant, concertatio. Tanquam solenniter indicto agone singuli pro virili portione currentes alius aureos montes, alius ingentia beneficia ex agro Fuldensi, alius solito impensiora in Rempubl. servitia promittebant. Nec prorsus in promittendo modum aut modestiam ullam servabant. Et ô mores, ô tempora! ô abominationem desolationis stantem in loco, ubi non debet, & mammonam nostris temporibus publicè sedentem in templo Dei & extollentem se supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur! Abbates & Monachi ita ambitionis Spiritu præcipites rapiebantur, ut eos à cupiditate sua non pudor nominis Christiani, non habitus arctioris propositi, non ipsum deniq; deterreret recens exemplum Babebergensis Episcopi, quem pridie viderant non aliam ob causam & Episcopatu privatum & communione, quàm quòd ad sacrum ordinem illicitâ largitione aditum sibi affectasset.*

Honorius Augustodunensis in Dial. de prædest. & lib. arbitr. (circa Ann. 1120.) *Contemplare Monachorum conciliabula & videbis in eis bestiæ tabernaculum. Per fictam professionem Deum irridentes iram ejus provocant, normam regularem vitâ & moribus calcant, per habitum seculum fallunt, multos deceptos decepti ipsi decipiunt, secularibus negotiis impliciti sunt, in servitio Dei desides existunt, plerique illarum gulæ & illecebris dediti sunt, quidam in immunditiæ sorde computrescunt &c. Aspice habitacula Monialium, & in illis cernes bestiæ præparatum thalamum, hæ à tenera ætate impudicitiam discunt; complices sibi plurimas ad cumulum suæ damnationis asciscunt, vel se operiri festinant, quò magis frena luxuriæ laxare queant, omnibus fornicariis pejùs prosternuntur, & ut insatiabilis charybdis nunquam stercore immunditiæ replentur. Hæ animas juvenum illaqueant & gaudent, si plures illaqueãt, & hæc vult palmam victoriæ, quæ aliis prævalet in scelere.*

Bernhardus in Apolog. ad Guiliel-mum Abbat. (circa Ann. 1140.) *Miror, unde inter Monachos tanta intemperantia in comessationibus & potationibus, in vestimentis & lectisterniis, & equitaturis & construendis ædificiis inolescere potuit! quatenus ubi hæc studiosiùs, voluptuosiùs atque effusiùs fiunt, ibi ordo melius teneri dicatur, ibi major putetur religio. Ecce enim parcitas putatur avaritia; sobrietas, austeritas creditur; silentium tristitia reputatur. E contra remissio discretio dicitur; effusio, liberalitas; loquacitas, affabilitas; cachinnatio, jucunditas; mollities vestimentorum & equorum fastus, honestas; lectorum superfluus cultus, munditia. Cumq; hæc alterutrum impendimus, caritas appellatur.*

Ibid. *O quantum distamus ab his, qui in Antonii diebus extitêre, Monachis! Nobis convenientibus nihil de Scripturis, nihil de salute animarum agitur, sed nugæ & risus & verba proferuntur in ventum. Inter prandendum quantùm fauces dapibus, tantùm aures pascuntur rumoribus, quibus totus intentus modum nescias in edendo. Interim autem fercula ferculis apponuntur & pro solis carnibus, à quibus abstinetur, grandia piscium corpora duplicantur. Cumque prioribus fueris satiatus, si secundos attigeris,*

tis, videberis tibi necdum gustasse pisces. Tantâ quippe accuratione & arte coquorum cuncta apparantur; quatenus quatuor aut quinque ferculis devoratis prima non impediant novissima, nec satietas impediat appetitum. Palatum quippe, dum novellis seducitur condimentis, ad succos extraneos velut adhuc jejunum avidè renovatur. Venter quidem, dum nescit, oneratur, sed varietas tollit fastidium. Quia enim puras, ut Natura paravit, fastidimus epulas, dum aliæ aliis multifarie permiscentur & spretis naturalibus, quos Deus indidit rebus, quibusdam adulterinis gula provocatur saporibus; transitur nimirum meta necessitatis, sed necdum delectatio superatur. Quis enim dicere sufficit, quot modis (ut cætera taceam) sola ova versentur & vexentur? quanto studio evertantur, subvertantur, liquentur, durentur, diminuantur, & nunc quidem frixa, nunc assa, nunc farta, nunc mixtim, nunc sigillatim apponantur? Ut quid autem hæc omnia, nisi ut soli fastidio consulatur? Ipsa deinde qualitas rerum talis deforis apparere curatur, ut non minùs aspectus, quàm gustus delectetur, & cùm jam stomachus crebris ructibus repletum se indicet, necdum tamen curiositas satiatur. Sed dum oculi coloribus, palatum saporibus illiciuntur, infelix stomachus, cui nec colores lucent, nec quem sapores demulcent, dum omnia suscipere cogitur, oppressus magis obruitur, quàm reficitur. Jam verò de aquæ potu quid dicam, quantò ne ullo quidem pacto vinum aquatum admittitur? Videas uno in prandio ter vel quater semiplenum calicem reportari, quatenus diversis vinis magis odoratis, quàm potatis, nec tàm haustis quàm attactis sagaci probatione & celeri cognitione unum tandem è pluribus, quod fortius sit, eligatur. Quale est autem illud, quod nonnulla Monasteria ex more observare dicuntur, in magnis videlicet festis vina delibuta melle, pigmentorum respersa pulveribus in Conventu bibere? Nunquid & hoc fieri dicemus propter infirmitatem stomachi? Ego verò ad nihil illud valere video, nisi ut vel ampliùs bibatur vel delectabiliùs &c.

Ibid. Mentiar, si non vidi Abbatem sexaginta equos & ampliùs in suo ducere comitatu. Dicas, si videas eos transeuntes, non Patres esse Monasteriorum, sed Dominos castellorum; non rectores animarum, sed Principes Provinciarum &c.

Fridericus Imperator (circa Ann. 1152) dicere fuit solitus:

Vise Monasterium, si vis cognoscere luxum.

Ecbertus Abbas Benedictinus S. Florini Diœcesis Trevirensis (circa Annum 1160.) in Epistola ad Coloniensem Episcopum: *Vidi claustra virginum, quorum alia rectiùs viscarium, id est, aucupium Satanæ appellaverim, & ecce ignis alienus cuncta vastaverat, lilia castitatis aruerant & deplorandus universo orbi animarum interitus ubique apparuit. Circumspexi & sustinui, qui simul mecum contristaretur super omnibus malis his, & vix unum dè mille reperi, qui dignus haberetur inscriptione Thau. Utinam DEUS Phineam nobis suscitet, qui enormitates & contaminationes tabernaculorum Domini districti judicii pugione confodiat!*

Gualo Britannus Aulæ Regiæ Oxonii alumnus, Mathematices Professor publicus, à Johanne Sarisburiensi in Polycratico copiosè laudatus (qui floruit Anno 1170.) in Monasticæ professionis sacrilegos scripsit Invectivas, in

quibus eorum *petulantias, pompas, philargyrias & imposturas* reprehendit. Balæus Cent.3. cap.15.

Petrus Blesensis in Epist. ad Officialem cujusdam Episcopi (circa Ann.1180.) *Munera Romæ omnia pervertunt & omnia Monachis licere permittunt, imò omnes carnis illecebras, quas annuâ rediment pensione. Cantantur eorum turpitudines in tentoriis Geth & in compitis Ascalonis. Sic factus est Princeps Sodomorum discipulis post eum in cathedra pestilentiæ sedentibus.*

Hildegardis in Prophetia (circa Annum 1180.) Spiritu prophetico mores Mendicantium Monachorum his depingit verbis: *In diebus illis exurget gens insensata, pomposa, cupida, perfida & dolosa, quæ peccata populi comedet, Ordinem quorundam timentium devotariorum sub simulata Mendicantium specie tenentes, seq; cæteris fictâ devotione, inflatâ scientiâ ac prætensâ sanctitate præferentes, sine rubore ac DEI timore ambulantes, multa nova mala adinvenientes, fortes & validi. Sapientibus & fidelibus CHRISTI ordo iste maledicetur. A laboribus cessabunt & otio vacabunt, assumentes potiùs ordinem adulantium, quàm mendicantium. Studebunt insuper omnes nimiùm, qualiter Doctoribus veritatis perversè resistant, & eosdem cum potentibus interficiant, & potentes seducant & decipiant propter necessitatem vitæ & delectationem mundi. Diabolus namq; in eis quatuor vitia radicabit, videlicet adulationem, invidiam, hypocrisin & detractionem.*

Et paulò pòst: *Tollent res furtivas & malè acquisitas, & dicent, date nobis & nos orabimus pro vobis, sic ut aliorum vitia curiosiùs tegant, & suorum penitùs obliviscantur, Heu etiam tollent res miseras à raptoribus, prædonibus, spoliatoribus, furibus, latronib. sacrilegis, usurariis, fœneratoribus, adulteris, hæreticis, schismaticis, Apostatis.* Vocat etiam eos *malarum Sectarum inventores, conspiratores, seditiosos, mundi raptores, seductores fœminarum, seminatores discordiarum, subversores veritatis, patres hæreticæ pravitatis & pseudo Apostolos.*

Gualterus Mapes, Henrici II. Anglorum Regis Clericus (circa Ann.1197.) de Monachis sic cecinit:

Est nullum Monacho majus Demonium,
Nihil avarius, nil magis varium,
Cui si quid datur, est possessor omnium,
Si quidquam petitur, nil habet proprium.
Si prandet, competit, ut loqui nesciat,
Ne lingua dentium opus impediat,
Si bibit, expedit, ut sedens hauriat.
Ne pes sub pondere ventris deficiat.
Die devotiùs adorat dolia,
Nocte cum bipede laborat bestia,
Tali discrimine, tali molestiâ,
Meretur vir Dei regna cœlestia.

Petrus Cluniacensis Abbas libro 2. Epist. 2. ad Petrum Lugdunensem Archiepiscopum pag. 716. (circa Annum 1200, al. 1180.) sic scribit: *Hoc planè ferè de universis provinciæ tibi à DEO commissæ Monachis ac Monasteriis loquor, qui se dicunt Monachos esse & non sunt, sed sunt Synagoga Satanæ. Quid enim illi sibi de Monacho præter nomen & habitum vendicant?*

cant? Ubi enim in eis vel est, vel apparet, Monachi humilitas? ubi charitas? ubi illa, qua beatos facit, paupertas? Dicunt hujusmodi homines se Monachos, hoc est, singulares & unicos in mundo esse, cùm turbis & tumultibus hominum corde & opere misceantur.

Idem libro 6. Epist. 17. *Nostri Cluniacensis Ordinis Monachi progressu temporis strictum suum vivendi genus prorsus abjecerunt. Fratres spreto DEO, abjecto pudore, totum, ut dicitur, annum nullâ præter sextam, exceptâ feriâ, in absumendis carnibus continuant: nec hoc saltem occultè, sed palàm & publicè facientes peccatum suum juxta Prophetam q. Sodoma prædicant. Discurrunt de locis ad loca, & ut milvii aut vultures, ubi vel fumum coquinarum viderint vel nidorem assæ vel ustæ carnis naribus hauserint, celeriter advolant &c. Faba, caseus, ova, ipsi etiam pisces jam in nauseam versi sunt. Solæ ollæ Ægyptiorum placent. Assus aut elixus porcus, juvenca pinguis, cirogrillus & lepus, anser ex anserum grege electus, gallina & prorsus omne quadrupes, aut volatile domesticum sanctorum Monachorum mensas operiunt. Sed viluerunt jam & ista. Assiduitas multa fastidium ingessit. Ad regales & peregrinas delitias transitus factus est. Satur Monachus jam non non nisi capreâ, cervo, apro vel urso agresti vesci potest. Lustranda sunt nemora, venatoribus opus est, aucupum arte fasiani, perdices, turtures capiendi sunt, ne servus Dei fame pereat.*

Inveniuntur in Bibliothecis quidam rythmi titulo Planetus Bernhardi Westerodi, circa Annum Christi 1230. scripti, in quibus *Monachos* dicit, *mundo ipso mundaniores & vanitate ipsâ vaniores esse; non pietatis, sed opum & delitiarum gratiâ Monasteria intrare.*

Urspergensis (Conradus de Lichtenaw) in Chronico (circa Annum 1240.) de gestis circa tempora Philippi Imperatoris: *Qui in monte fortitudinis posuerunt, utpote claustrales & vitas quascunq; religiosas agere se fictè demonstrantes alienati sunt à vulva sanctæ matris Ecclesiæ, quâ concepti sanctum Baptismũ perceperunt. Erraverunt ab utero, quo monitis salutaribus calefieri debuerunt, & nutriri; & nunc tantùm locuti sunt falsa.*

Autor Opusculi Tripartiti, quod secundo tomo Conciliorum annexum est in Concilio Lateranensi sub Innocentio IV. celebrato circa Annum 1243. dicebat: *Totus ferè mundus obloquitur & scandalizatur, de tanta multitudine religiosorum pauperum, qui introierunt in mundum, qui jam non religiosi, sed trutannii vocantur, quod cedit in maximam vilipensionem religionis sacræ.*

Wilhelmus de S. Amore, Magister Parisiensis & Canonicus Belovacensis (circa Annum 1250.) oppugnavit omnes *Monachos*, præsertim verò *Mendicantes* acerrimè, tùm statum eorum penitùs damnans, tùm accusans eos, quòd *perturbent Ecclesias, dum invitis ordinariis Pastoribus concionentur & audiant confessiones & simpliciter Pastoris officio fungantur.* Probavit signis 39. *Mendicantes esse pseudo Apostolos.* Apertè docuit, *statum Mendicantium Monachorum esse reprobum, nec posse aliquem in eo salvari.*

Circa Annum 1255. Mendicantes habuerunt certamen cum *Academia*

Pari-

Parisiensi, quæ contra illos scriptum edidit hoc titulo: *De periculis Ecclesiæ, quæ ei gravissima à Monachis imminent*, in quo illos ea Schola penitùs damnat, & probat *esse Pseudoprophetas in vestimentis ovium venientes*.

Sub Gregorio X. (circa Annum 1271.) floruit Nicolaus Gallus in Occitania natus Carmelitarum VII. Prior generalis; autor libri cujus titulus *Ignea sagitta*, in quo Monachorum suæ ætatis, Mendicantium præsertim, mores describit, quòd *licet ab ortu recentes in eam depravationem venerant, ut in suis Conventibus studiorum, exercitiorumvé Christianorum nulla jam mentio fieret, voluptati & turpitudini incumberetur. Hos dum ab eremis in urbes transeunt, ita degenerasse, ut præsentes & futuros seducant &c.*

Arnoldus de villa nova in Colloq. cum Friderico Rege Siciliæ (circa Annum 1280.) Fridericum Regem sic loquentem introducit: *Regulares in tantum alienati sunt à via Dei, quòd in comparatione ipsorum justificantur non solùm Clerici seculares, sed etiam Laici. Tanta enim est eorum malitia, tamq; notoria, quòd jam nullus hominum status potest eos tolerare, imò nos timemus, quòd unâ die populus insurget contra eos. Quia cùm per habitum asperitatis & abjectionis prætendant exteriùs humiliter mansuetudinem pœnitentium, temporalium contemtum & plenitudinem earum virtutum, quæ perfectis viris conveniunt: tamen experimur, quod in eis utplurimùm non est species, neq; decor alicujus virtutis Evangelicæ. Quia pro humilitate ubiq; ascendit eorum superbia, ut sunt præsumtuosi, irreverentes & importunè sese ingerentes, etiam ad secreta nostra. Et nō possumus aliquod consilium facere, vel aliquam legationem ordinare, quin ipsi se immisceant & ingeniosè procurent, & sine fronte alicujus erubescentiæ commissiones legationum & negotiorum secularium. Pro mansuetudine furor est illis, secundùm similitudinem serpentis, & viperinis motibus* (morsibus) *insaniunt, si reprehendantur, vel denegetur eis petitum. Pro actibus pœnitentiæ vacant splendidissimis epulis, pro contemtu temporalium ambiunt & ardentissimè quærunt laudes populi, honores seculi, prælationes Ecclesiarum, tàm in alienis Collegiis, quàm in propriis, occupationes negotiorum secularium, pecuniarum extorsiones absq; ullo Spiritu pietatis. Nam experti sumus, quòd aliquando prætextu Eleëmosynæ expetebant condemnationes delinquentium factas in nostra Curia, quas, & legata, vel quæcunq; assignata eis titulo pietatis, obstinatiùs per autoritatē Curiæ secularis obtinere satagūt, quàm Clerici Seculares aut Laici. In depositis sunt infideles, in accommodatis ingrati, in promissis fallaces, in persuasionibus dolosi & fraudulenti, in narrationibus studiosè mendaces. Et quantò præsidentium sunt majores inter eos, tantò subtiliores sunt fabricatores mendacii, tàm in mutuam detractionem ipsorum adinvicem, quàm aliorum. Et experimur, quòd odium conceptum adversus aliquem immobiliter fixum tenent & ut Dæmones acuunt, & interdum, ut scorpiones. In sermonibus Ecclesiasticis experimur quotidiè, quòd sunt pestilentes; quia in toto sermone ipsorum, utplurimùm non faciunt nisi vel adulari aut detrahere, vel diffamare, aut philosophari, ita quòd turbati & infecti recedimus à sermone &c. Videmus, quòd Prælatis ordinariis Ecclesiæ, ut sunt Episcopi & Archiepiscopi, nec sunt reverentes, nec obœdientes, prout convenit viris per-*

perfecta sanctitatis & Evangelicis: imò, quod deterius est, videtur nobis, quòd pro nihilo habeant Ecclesiam Romanam, quia nulli appellationi ad eam factæ deferunt, imò etiam proprios Collegas appellantes ad eam in favore Evangelii extinguunt & occidunt crudeliùs omni ferâ. Unde cùm nullo timore Dei compescantur vel refrenentur, apertè nobis insinuant, quòd id, quod de Deo docet Evangelium, habeant pro nihilo; immunditia verò carnis adeò manifesta est, quòd publicè dicitur, quæ sit concubina singulorum Præsidum, & quantam infectionem seminent & relinquant ubiq; in domibus, quas frequentant, manifestum est.

Et postea: *Rursum dicebatur, quòd eorum apostasia perrumpat in tam libidinosam vesaniam, quòd in aliquibus provinciis multi ex eis dogmatizabant Spiritum libertatis utrimque sexus, & eorum lectores alicubi asserebant, quòd in virili commercio carnis nunquam peccatum committebatur &c.*

Sub Nicolao IV. Pontifice (circa Annum 1288.) renovata fuit in Gallia contra Mendicantes Cleri querimonia, astipulante *Parisiensi Academiâ*, Sorbonaque ipsâ, quæ ut Godefredus de Fontibus refert in Quotlibet per Ambianensem Episcopum conclusit: *Tres esse veritatis species, verum vitæ, doctrinæ, ac justitiæ*, ostenditque per multas autoritates Theologiæ, Canonum & Legum & evidentibus factis, *Fratres Mendicantes non habere veritatem vitæ, quia de hypocrisi ipsâ arguuntur manifestè: nec veritatem doctrinæ, quia corde fel gererent, & ore dulcia prædicarent: nec veritatem justitiæ, quia aliorum sibi officia usurparent.*

De Benedicto Pontifice Rom. refert Autor Appendicis ad Martini Poloni Historiam additæ, quòd *Anno 1333. fecerit multas reformationes circa statum Monachorum nigrorum.* Et addit, *Huic Benedicto maximè insitum cordi fuit, Clericos & Religiosorum Ordinum professores & statum reformare, & uti dicatur veriùs, infirmare. Paucos enim vel nullos bonos credebat & omnes à via mandatorum Domini & consiliorum semita declinasse dicebat.*

Alvarus Pelagius (circa Annum 1360.) libro 2. de planctu Ecclesiæ artic. 23. *Habent* (Monachi) *suas regulares observantias, quas carnalibus suis operibus calcant, militantes magis carni quàm Christo.*

Lib. ejusd. art. 24. *Monachos*, dicit, *ut plurimùm esse conspiratores, otiosos, gloriosos, avaros, luxuriosos, invidos. Hodie*, inquit, *remoti sunt Monachi à vita Apostolorum. Plangat eos Ecclesia, & dicat: Ubi sunt mei antiqui Monachi, qui post Apostolos Ecclesiam fundaverunt, & vitam sanctam primitivæ Ecclesiæ retinuerunt, qui circumibant in melotis & pellibus caprinis, in solitudinibus errantes, in speluncis & cavernis terræ, quibus dignus non erat mundus? Mortui deberent esse mundo, hodie vivunt in mundo & mortui sunt DEO, quia in deliciis vivunt.*

Ibid. inter vulgaria Monachorum scelera hæc ponit, quòd *incautam familiaritatem habeant cum mulieribus, quas sibi commatres faciunt, quodq; incautè cum Monialibus conversentur.*

Idem lib. ejusd. art. 28. *Contra sanctam castitatem, quam Domino promiserunt, sic offendunt continuè etiam publicè per ea nefandissima, quæ in occultis perpetrant, quod*

nec chartæ reciperent, nec posset calamus exarare.

Dixerat paulò antè. *Non sunt in exemplum bonum Laicis, sicut deberent, imò potiùs in contrarium, quòd communiter pejores sunt Clerici, quàm Laici.*

Johannes Wiclephus Anglus, (qui floruit circa Annum 1360.) in lib. de hypocrisi sic scribit: *Tanta erat hac ætate morum corruptio & peccandi licentia, ut Sacerdotes ac Monachi præter violatas virorum conjuges & Moniales, virgines quasdam, concubitum eis denegantes, occiderent.*

Item: *Fœminis persuadebant eorum plures, multò levius esse peccatum cum illis coire, quàm cum Laicis, præter eorum Sodomiam, quæ omnem mensuram excessit; interim sese jactitantes, eas se absolvere posse & pro earum peccatis responsuros esse semper, in maximis sceleribus eas nutriebant. Spoliatis etiam heredibus veris suos nothos & spurios mirum in modum ditabant. Mulierum complexiones & secreta ex libris disquirebant, docentes, cum illis concumbere in absentiis maritorum, maximè esse contra varias ægritudines salubre.*

Item: *Mendicantium Ordinum Fratres exauditis confessionibus, dum viri nobiles essent in bellis occupati, negotiatores in negotiis, mercatores in mercibus ac rustici in agris, illorum uxoribus abutebantur, neq; à Juvenibus in Cœnobiis abstinebant. Sub cappis, cucullis & vestibus suis juvenculas traducebant, aliquando etiam capitibus earum rasis &c. Prælati eorum nonnas & viduas occupabant; carnem sic omnes voti obliti nutriebant in desideriis.*

Brigitta in Revelat. (circa Ann. 1380.) Fratres istos *gentem pomposam, vanam, superbam* vocavit, & *eos totos ex hypocrisi conflatos fore* prædixit.

Lib. 4. cap. 33. *Nunc abusionem continet nimis gravem in eo, quòd porta indifferenter Clericis & Laicis, quibus placet, sororibus introitum dare, etiam in ipsis noctib. sunt apertæ. Et ideò talia loca similiora sunt lupanaribus, quàm sanctis claustris.*

Ibid. paulò antè. *Abbates frequentiùs in castellis suis & ubicunq; ipsis placet, intra urbem & extra commorantur. Ideò dolorosum est nunc visitare Monasteria. Paucißimi enim nunc Monachi in Choro videntur horarum tempore & aliquoties nulli. Ubi etiam parum legitur, & quandoq; nihil cantatur, de quorum mala fama boni molestantur, & mali de eorum mala conversatione graviter pejorantur &c. Multa etiam habitacula Monachorum sunt in urbe, & quilibet habet domum per se, quorum alia amicis advenientibus proprios filios amplexantur cum gaudio dicentes: Ecce filius meus.*

(Autor Oneris Ecclesiæ cap. 22. ex eadem citat ejusmodi dictum: *De Monachorum infamia boni molestantur, mali pejorantur, ex eorum mala conversatione: regulæ eorum mutatæ sunt in detestabiles abusiones.*)

Catharina Senensis (circa Annum 1380.) referente eodem autore d. l. *Religiosi collocati sunt in religione velut Angeli, sed quamplurimi sunt Dæmonibus deteriores.*

Eadem Catharina Senensis Monachis sui temporis ejusmodi elogium tribuit: *In modernis Religiosis sui amore affectis, sub ovina cuculla lupum agentibus, Dei charitas friget.*

Petrus de Pateshul Augustinianus in scripto quodam Anno 1390. edito, dicit: *Mona-*

Monachos sui Ordinis esse spurios, reprobos, cauteriatos, errones, fabulatores, garrulos, inutiles consiliarios, malignos discursores, Sodomæ cives, optimi Testamenti contemtores, præsentium & futurorum seductores.

Volquinus Abbas (qui floruit circa initium seculi decimi quarti) in homilia super Evangelium de zizan. (edita Basileæ Ann. 1555.) *Quid est res monstrosa? Monstrum est unum corpus, plurima capita; vel unum caput, plurima corpora habens. Siquidem Monachus es, id est, unius custos, ab unitate censeris, id est, ab unius custodia, ab una lege, ab una professione, tanquam unum corpus benè ordinatum sub uno capite. Sed alia est facies negotiantis in foro, alia declamantis in palatio &c. alia degentis in palatio, alia conversantis in Monasterio. Ecce quatuor facies istæ non Elephantorum, sed Draconum. Quid igitur? Monachus es & causidicus, negociator & Curialis? Ergò unum corpus quatuor facies habens, monstrum te monstras.*

Et postea: *Habent Monasteria monstrum suum Monachum negotiatorem. O verè ridendum & deforme monstrum Monachum negotiatorem? Quæ enim communicatio religioni & negotiationi! Quæ convenientia claustro & foro? Etymologia hujus nominis claustrum hodie mutata est. Olim sanè claustrum dicebatur à claudendo, hodie potiùs à claudicando dicitur. Dudum quippe à claudendo propriè dicebatur, quoniam viri claustrales non solùm corpore, sed & corde intus manentes omnes sensus suos ab appetitu seculari & omni concupiscentia temporali strenuè clauserunt, hodie verò rectiùs à claudicando dicuntur, quoniam viri claustrales rebus temporalibus inhiant & sit quasi in utramque partem claudicant, dum servire* DEO *volunt & Mammonæ, religioni & ambitioni, polo simul & foro.*

Johannes Petrus Ferrariensis JCtus in forma libelli, in qua agitur ex substitut. §. Sub corpore, (circa Annum 1400.) *Imperatores statuunt, quòd bona ingredientium Monasteria applicentur ipsis Monasteriis, propter quod privilegium multiplicata & fundata sunt Monasteria olim infinita per universum orbem causâ devotionis, licet hodiè causâ rapinæ & avaritiæ in tantùm, quòd destruxerunt hodiè mundum & annihilaverunt statum Imperii & omnium Laicorum. Possunt ergò dici meritò talia loca, facta vel fienda, retia contexta ad capienda Laicorum bona. Surgat ergò bonus Imperator, & dicant omnes. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.*

Matthæus Paris in Histor. Anglica in Henrico III. pag. 396. (circa Annum 1400. scripta) de Gallis memorat, quòd *Prædicatores & Minores girovagos & hypocritas Cistercienses habendi cupidißimos & avarißimos, nigros Monachos gulosos & superciliosos esse* dixerint.

Petrus de Aliaco Cardinalis Cameracensis in Tractat. de reformatione Ecclesiæ fol. 15. Concilio Constantiensi oblato (circa Annum 1415.) *Videtur,* inquit, *quòd tanta religiosorum numerositas & varietas non expediat, quæ inducit ad varietatem morum & ad contrarietatem & repugnantiam observationum & sæpe ad singularitatem & superbiam & ad vanam extollentiam unius super alium. Et maximè videtur necessarium, quòd diminuerentur Or-*

dines Mendicantium, quia tot sunt & in numero Conventuum & in numero suppositorum, quòd eorum status est onerosus hominibus, damnosus leprosariis & hospitalibus ac aliis verè pauperibus & miserabilibus indigentib. quibus competit jus & verus titulus mendicandi, ipsis quoq; curatis Parochialibus, & si bene consideretur, etiam præjudiciabilis omnibus Ecclesiæ statibus & specialiter hujusmodi religiosis intolerabilis & eorum religiosæ professioni contrarium, & maximè in multiplicatione Magistrorum bullatorum & sæpe indignorum, ipsis religionib. onerosorum. Item providendum esset de correctione Quæstuariorum Prædicantium sive Religiosorum, sive secularium, qui suis mendaciis & immunditiis maculant Ecclesiam, & eam irridendam reddunt, & officium prædicationis maximè honorãdum jam contemtibile efficiunt. Unde prædicatio, quæ propter sui reveuentiam ad Prælatos pertinet, non esset tot & talibus vilib. Quæstuariis & Mendicantib. permittenda. Item cùm in Chalcedonensi Concilio statutum sit, ut habetur. 16. q. 1. c. Qui veri, quòd Monachi tantummodò intenti sint jejuniis & orationibus, in locis, ubi renunciaverunt seculo, remanentes, nec Ecclesiasticis, nec secularibus negotiis propria Monasteria deserendo insistant, providendum esset, ne ipsi etiam occasione studii claustra relinquerent, vel saltem moderãdum, quòd solùm ratione studii Theologiæ, cùm nimis multi seculares hodie studeant in litium facultate, ipsa quoque Theologia in statu secularium paucos habeat sectatores propter abusum Romanæ Curiæ, quæ Theologos contemsit, nec non in omni Ecclesiastico gradu lucrativarum scientiarum studia præposuit, cùm tamen primitivi Theologi Ecclesiam ædificaverint, quam aliqui blaterones destruxerunt, & nunc eam ad extremam ruinam deducere videntur, adeò ut tam horrendum quorundam proverbium sit, ad hunc statum venisse Ecclesiam, ut non sit digna regi nisi per reprobos.

Ibid. Item circa claustra Monialium, quæ jam proh dolor ultrà quàm dicere audeam, dehonestata sunt, esset correctio adhibenda. Et inter alias provisiones videretur expediens, quòd nulla religio mulierum sustineretur, nisi haberent tales reditus, unde possent sustentari sufficienter in suis domibus reclusæ sine mendicitate & discursu. Et quòd de earum Ecclesiis sive quorumcunque religiosorum Monasteriis, vel prioritatibus seu domibus, vel specialiter in moribus discretis, vel in rebus temporaliter desolatis fieret applicatio ad alia claustra, in quibus religio servaretur, ut per talem religiosarum domorum unionem superflua numerositas religionum restringeretur, ut residua paucitas bonorum & devotorum commodiùs sustentaretur.

Ibid. Diligenti reformatione opus esse dicit, propterea quòd Religiosi & Monachi plus sint Officiales fisci, quàm Christi.

D. Henricus Tobenius Friderici Archiepiscopi Magdæburgensis Consiliarius ac Legatus in Concilio Basileensi, in Alphabetaria sua sylva conquestus est, quàm periculosæ sint abusiones in Monasteriis etiam Monachorum, quos tam callidè deceperit Satan, ut suis propriis traditionibus & adinventionibus prævaricentur Dei mandata, quodq; moderni Clerici plus contemnant quàm honorent Deum.

Æneas Sylvius, postea Pius II. Pont. Rom. de Monachis sic canit:

Non audet Stygius Pluto tentare, quod audet
Effrenis Monachus, plenaque fraudis anus.

Hos

Hoc solùm Monachus nimirum Dæmone distat,
Quod quicquid vafer hic suggerit, ille facit.
At si juncta dolis anus adjuvet & colat astu,
Audebunt Erebi depopulare domum.

Crusius part. 3. lib. 4. f. 209.

Nicolaus de Clemangis in libr. de corrupto Ecclesiæ statu (circa annum 1416) cap. 21. p. 19. *De Monachis & Monasteriis latè patet ad loquendum materia, nisi jam me dudum taderet in tot, tantarumque abominationum enumeratione demorari. Ne tamen sicca, ut ajunt, pede intacti abeant, paululum aliquid dicere necesse est. Quid autem commendabile de ipsis dicere possumus, qui quantò magis inter cæteros Ecclesiæ filios ex votis suæ religionis perfecti esse debebant, tantò magis abstracti à cura secularium, quibus abrenunciaverunt, in sola cœlestium contemplatione suspensi, & quantò magis continentes, magis obedientes, minùs vagabundi & à claustrorum septis rariùs egredientes in publicum, tantò ab his omnibus rebus licet eos videre magis alienos, magis videlicet tenaces, magis avaros magis seculari rei (versis retrorsum animis) immixtos, magis insuper lubricos, indisciplinatos, dissolutos, inquietos, magis per loca publica & inhonesta, si modo frena laxentur, discursantes, ita ut nisi illis æquè & odiosum sit, quemadmodum cella & claustrum, lectio & oratio, regulæ & religio. Quocirca Monachi quidem sunt exteriori habitu & vitâ, sed operibus, sed internæ conscientiæ spurcitiâ, à perfectione, quam habitus ille demonstrat, longissimè disjuncti. Fallit autem illos nimium sua opinio. Nam quantò suâ professione rejectâ terrenis magis acquirendis inhiant, tantò pauciora habent, tamesque dotes & reditus ipsorum magis semper in nihilum fluunt &c.*

Et postea. *Quamdiu sobriè, justè, castè, innocenter vivendo secundùm regulæ suæ instituta regnum cœlorum & non hæc temporalia quærere studuerunt, tamdiu eis omnia illa satis superque fuerunt adjecta &c. Ubi verò à vita innocentiâ & à quærendo regno DEI per nefaria opera destiterunt, rectè ab eis illa abducta sunt, quæ veris justitiæ cultoribus, regnique quæsitoribus fuerant promissa.*

Cap. 22. pag. 20. *Videtur hæc parabola* CHRISTI (de Pharisæo & Publicano) *contra hos quæstuarios verbi DEI adulatores* (Monachos Mendicantes) *congruentissimè inducta, quia sicut Synagoga suos Pharisæos habuit, adversus quos in Evangelio acerrimè* CHRISTUS *semper invehit: ita nimirum hi novi & subintroducti Apostoli Ecclesiæ Pharisæi censendi sunt, quibus omnia à* CHRISTO *de Pharisæis dicta & fortè alia plurima, nescio an deteriora, conveniunt, de quorum sacrilega impietate, quia non multa breviandi studium dicere concedit, paucas* CHRISTI *saltem sententias, per quas ab eorum insidiosa versutia nos cavere admonet, audiamus. Ait itaque de eis Salvator ipsorum fontem patefaciens nequitiæ. Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Et rursum. Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Annon lupi rapaces sunt, velamina ovium gestantes, qui omnia quæ hujus mundi sunt, verbo suo se deseruisse asseverant, facto autem ipso temporalia incredibili ardore concupiscentiæ, insidiis, fraudibus, atque mendaciis undique exquirunt? An non lupi rapaces sunt*

sunt ovicularum vellere amicti, qui vitæ austeritatem, castitatem, humilitatem, sanctam simplicitatem exteriori specie simulant, intus verò exquisitißimis delitiis & variarum copiâ voluptatum ultra omnem mundanorum luxuriam exuperant? An non lupi rapaces sunt sub ovili imagine latitantes, qui more Sacerdotum Belis in suis penetralibus oblata devorant, mero se ac lautis epulis cum non suis uxoribus, dicet sæpè cum suis parvulis avidè sitientes, cunctaq; libidinibus, quarum torrentur ardore, polluentes? An non lupi rapaces sunt, foris ovem mentientes, qui ea, quæ facienda sunt, dicunt & non faciunt, & cùm aliis prædicaverint, suâ ipsâ prædicatione reprobi efficiuntur? An non lupi rapaces sunt, ovium similitudinem falsò prætendentes, qui cùm Angeli lucis primò aspectu appareant, non Satanæ tamen, ut Pauli verba sunt, non CHRISTO *Domino, sed suo ventri serviunt & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium? Sed audi adhuc, quid de illis ad propositum Salvator dicat: Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis, quod deforis est, calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapinâ & immunditiâ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitiâ! Quid de eis verius dici potest, quid aptius, quid lucidius, quàm quòd cœlesti ore dictum audis? Sed & Paulus gentium doctor prænoscens in Spiritu talium circa extrema tempora subversorum ingressum & Ecclesiam per eos multa tandem vulnera sensuram ad* Timotheum *suum scribens, illos summo studio declinandos hortatur. Nam postquam dixerat. Hoc autem scito, quòd in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi; & multa, quæ his addit, ab his seductorib. non abhorrentia; tandem, quod eis est proprium, subtexuit. Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes & hos devita. Ex his enim sunt, qui penetrant domos & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. Rursus quoque idem Apostolus ad eundem suum discipulum loquens; Spiritus, inquit, manifestè dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes Spiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam; quæ, nemo ambigere debet de his novis Pharisæis esse scripta. Multa quoq; alia de istorum Pseudoprophetarum aperta iniquitate, quâ domum* Dei *perfodiunt & polluunt, sacra in pluribus locis Scriptura commemorat, quæ satis eorum perfidiam, quantum ad nostram pertinet brevitatem, detegere videtur, de qua, si cui libeat noscere,* Cyrillum *videat, & illic mira de illis inveniet, ad fidelium instructionem longè antè, quàm orirentur,* Spiritu *sancto revelante prædicta, quanquam nec aliquot alii Scriptores etiam defuerunt, qui de his subdolis illusoribus multa valdè utilia & præclara post eorum introitum ad Ecclesiæ præmunitionem & præmonitionem prodiderunt.*

Idem cap. 23. pag. 22. *Restant nunc solæ Moniales, ut nostram narrationem, quemadmodum polliciti sumus, à summo capite usque ad extrema vestigia, nullo prætermisso gradu, deducamus. De his autem plura dicere, (etsi plura, quæ dici possent, suppetebant) vere-*

verecundia prohibet, ne non de cœtu Virginum DEO dicatarum, sed magis de lupanaribus, de dolis & procacia meretricum, de stupris & incestuosis operibus pudendum sermonem prolixè trahamus. Nam quid obsecro aliud sunt hoc tempore puellarum Monasteria, nisi quædam non dico DEI sanctuaria, sed Veneris execranda prostibula, sed lasoivorum & impudicorum juvenum ad libidines explendas receptacula, ut idem hodie sit puellam velare, quod est publicè ad scortandum exponere?

Theodoricus à Niem Episcopus Verdensis lib.6.cap.36.(circa Annum 1418.) ex Gregorio XII. scribit: ita Monasteria per Germaniam à recto tramite discessisse, ut omnis inde timor Dei abscesserit, & libido, & corruptio carnis, aliaq; multa mala, excessus & vitia, quæ pudor est effari, per singula succreverint.

Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis (circa Annum 1420.) in tractatu, cujus titulus: Declaratio defectuum Eccles. Claustra Monialium sunt prostibula meretricum.

Idem p.2.serm.in Conc.Rem. Utinam nulla sint Monasteria mulierum, quæ facta sunt prostibula meretricum! & prohibeat adhuc deteriora Deus.

Vincentius Ferrarius de Valentia Ordinis Prædicatorum in Opusculo de fine mundi (circa Annum 1455.) Istæ duæ regulæ (Dominici & Francisci) quantum ad observantiam modò deficiunt & jam sunt plures quàm quinquaginta anni, quòd in istis regulis Fratres non tenent viam, nec formam, id est, Vota & Ceremonias, imò ipsi sunt pejores, quàm cæteri Christiani, in superbia, luxuria, avaritia, gula, invidia, ira, acedia & Simonia, ita quòd ipsi sunt exemplar totius malæ vitæ & facti sunt via perditionis, qui debebant esse via reparationis hominum mundanorum. Unde statua, id est, Ecclesia descendit de ære ad tibias ferreas.

Antoninus Episcopus Florentinus (circa Annum 1459.) tit.15. part.2. cap.23. §.1. Sed omnes religiones supradictæ ita hodie relaxatæ sunt & tepefactæ, ut aptè dici possit illud Hieronymi: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Et, quod ait Bernhardus contra Cluniacenses Monachos: Tanta intemperantia in cibis, in potationibus, in vestimentis, in lectisterniis, in equitaturis & construendis ædificiis inter Monachos inolescere potuit? &c. Quis in principio, cum Ordo cœpit Monasticus, ad tantum gradum credidisset Monachorum inertiam devenire? O quantum distamus ab his, qui diebus Antonii extiterunt, Monachis? siquidem illi, cùm se per tempus invicem ex caritate revisèrent, tantâ ab invicem aviditate panem animarum percipiebant, ut corporis cibum penitùs obliti diem plerumq; totum jejunis ventribus, non mentibus transigerent. Et hic erat rectus Ordo, quantum digniori parti priùs serviebatur. Hæc summa discretio, cùm amplius sumebat is, qui major erat. Nobis autem convenientibus in unum, jam non est Dominicam Cœnam manducare, nihil de Scripturis agitur, nihil de salute animarum, sed nugæ & risus & verba proferuntur in ventum &c. Sic Macarius vixit? sic Antonius docuit? sic Basilius instituit? sic Patres in Ægypto conversati sunt? sic sancti Oddo, Majolus, Odilo, Hugo (quos sui Ordinis Principes & Præceptores habere, gloriantur Cluniacenses) aut tenuerunt, aut teneri censuerunt?

Idem

Idem part. 3. Histor. tit. 23 cap. 4 §. 13. pag. 198. *Cùm semel Benoniam veniens (Dominicus) invenisset cellulas fratrum aliquantulum in ædificio sublevatas plus quam priùs erant, vocavit Procuratorem & cum lachrymis dixit: Quàm citò vultis palatia erigere? non decet pauperes religiosos eleemosynis viventes sumtuosa ædificia habere. Quid diceret pater sanctus, si nunc attenderet ad Ecclesiam & domos & cellas fratrum amplitudine, testudinatas, in cœlum elevatas, in sculpturis & picturis curiosissimè ornatas, in pavimentis aureis & purpureis copiosas super cathedrales Ecclesias, in vestibus Fratrum, in lectis eorum pompas Dominorum extantes, nec ab esu carnium abstinentes, cùm sani & robusti, nec jejunia non solùm ordinis, sed nec Ecclesiæ servantes, non solùm in communi, sed in singulari possessiones & reditus habentes, non ex dispensatione, sed dissipatione Prælatorum, non studiis vacantes, sed visitationibus & frequentationibus Monasteriorum.*

Nicolaus Cusanus Cardinalis (circa Ann. 1464.) Excitation. lib. 7. *Vix fallacia eorum, qui sub habitu CHRISTI apparent, potest sciri, ob suam varietatem. Nam alius quidem sub hac veste, alius sub capitio, alius sub hoc religionis signo, alius sub alio, CHRISTO se militare asserit, licet penè omnes, non quæ CHRISTI, sed quæ sua sunt, quærunt, omnes enim student avaritiæ, à maximo usque ad minimum.*

Johannes Antonius Campanus Episcopus Aretinus lib. 4. Epist. 12. (circa Annum 1476.) *Quisquis Monachus, idem & Diabolus est. Omnia tentat, ubique pungit, ubique insidiatur, denique meiere ubi nequit, ibi cacat. Et cùm malus esse desinit, fit pessimus. Monacho contaminatius nihil est. Pro veste picem induit, non cucullum. Illinit sese, implicat, conglutinat, insectatur, nec unquam abit, nisi cum litura.*

Hermannus Rhied de Reen (circa Annum 1480.) in Tractat. de vita & honest. Clericorum cap. 8. de diversitate religionum & religiosorum institutis sic scribit: *Teterrimum chaos ortum est in Ecclesia hodierna per nostros Pharisæos, inter quos non modica est diversitas in fide & aliis jam dictis. Sed unus nititur melior esse alio, sanctior, approbatior. Minores Fratres se sanctitate præferunt & justitiâ; Prædicatores scientiâ & doctrinâ; Augustinenses, Carmelitæ, Antonitæ, Benedictinenses, Bernharditæ & omnes alii sibi mutuò contrariantur, obloquuntur, & sæpiùs alii alios persequuntur, in quibus fera animarum diversitas, non vera unitas invenitur.*

Rodericus Zamorensis Pauli. 2. Pont. familiaris Castri S. Angeli Castellanus & Referendarius in Speculo vitæ lib. 2. cap. 29. (circa Annum 1480.) sic scribit: *Circa prædicta tamen, quæ de sanctitate vitæ solitariæ dicta sunt, dicam quod animum pulsat. Alia est enim ratio illius antiqui temporis, alia moderni. Si enim viros solitarios consideramus, illos videlicet, qui in primitiva Ecclesia floruerunt, verissimum puto, illos fuisse perfectioris & sanctioris vitæ cæteris socialem vitam agentibus. Eo enim tempore non arctabantur fideles tot Canonum, decretorum præceptis, censuris aut pœnis. Nec erant tunc, ut ita dixerim, tot laquei legum seu constitutionum, excommunicationum sive censurarum, à quibus vix fideles etiam diligentissimi & timorati respirare & præcavere possunt, non tot jejunia indicta, non vigiliæ, non silentia, non diurna pariter & nocturna divina officia dietim ex præcepto dicenda, non denique tot festa colenda,*

colenda, non tam crebra confessio & corporis Christi communicatio, non tot obedientiarum præstationes, sicut modò fideles arctantur, aut potius involvuntur, ita ut rectè de Prælatis Ecclesiæ dici possit illud Christi, qui alligant onera importabilia &c. Cùm igitur ea omnia non solùm facere, sed & scire difficile sit & ferè impossibile, non solùm anachoretis & in eremo vitam agentibus, qui hominum cõversationes fugiunt, & omnium rerum necessariarum penuriam habent, sed etiam his, qui urbes incolunt; ideò putamus, sine offensione veritatis probabiliter dici posse, modernis temporibus vitam eremiticam non posse reperiri illius perfectionis & sanctimoniæ, sicut priscis illis temporibus, quinimò periculosam admodum fore & difficulter cuncta Ecclesiæ statuta observare posse.

Platina lib. 2. de vero bono (circa Ann. 1481.) *Cernere licet ætate nostrâ multitudinem prope infinitam eorum, qui Christi paupertatem & vitam imitaturos se voto & Sacramento polliciti sunt. Ex his certè paucos invenias veræ paupertatis amatores; & si diligenter eorum manus observaveris, profectò videbis eos sub hoc paupertatis nomine magnas sibi quotidiè parare divitias. Crebrò adeunt morientium hereditates, fundos, villas, jumenta ad augendas opes magnis preciis emunt & conducunt. In petendo effusi, in erogando v. parcissimi sunt. Quòd si beneficium aliquod paulò opulentius vacaverit, quantâ ambitione & cupiditate petant, tum ipse, qui nosti avaræ Babylonis consuetudinem, non ignoras, quiá hujus, qui rerum potitur, rapacitatem & habendi sitim etiam in quavis re minima quotidie vides.*

Joh. Trithemius Abbas Spanheymensis scripsit librúm de lugubri statu & ruina Ordinis Monastici (circa Ann. 1495.) In eo inter cętera sic loquitur: *O Abbates, Abbates, qui omnium malorum in Cœnobiis vestris occasio, qui vanitatib. dediti Monachos delinquentes non statim corripitis, quàm duram damnationis sententiam accipietis! Vobis, credite mihi, vobis imputabitur Monachorum vestrorum damnatio, qui rectores eorum positi mores instituere neglexistis. Væ vobis, melius esset, si Abbates nunquam fuissetis. Vos avaritiæ & libidini vacantes opus Domini negligitis, curã animarum despicitis, de observantiæ semita nihil cogitatis. Qui vitia Monachorũ debetis corrigere, vitia cõmittitis & ne arguantur vestra, dissimulatis aliena &c.*

Et postea: *Pudet me dicere, quid facere Abbates multi non vereantur, qui voluptatibus carnis non tàm submersi, quàm furiosi nihil honestatis Monasticæ custodiunt, nihil turpitudinis mundanæ obmittunt, omnia sibi licere existimant, qui non quid deceat, sed quid libeat, explorant. Ecce ille Monasticam abhorrens quietem vagis discursibus in mundo quærit solatium, iste decreti regularis impatiens pomposus procedit in publicum; alter disciplinam honestatis vituperans, totâ die levibus personis conviva ebriosus assidet; hic mansuetudinem sanctorum contemnens se litigantium causis immiscet; ad tabulam ludens alius residet; alius ad tympanum stolidus saltat. Quid non Abbates præsumant ambitiosi? quid voluptatis transeunt intentatum? Cœnanti famulorum curvantur genua, transeunti Ecclesiarum sternuntur tapetia, progredientẽ in publicum servorum ingens sequitur copia. Invenies (non mentior) Abbatem inter eos etiam, qui reformationis nomine gloriantur, cujus tanta sit ambitio, ut Episcopo non velit dici inferior, qui ad mensam cum tanto apparatu residet, ut cuilibet Principi copia vasorum, cibi, po-*

potuvé varietas ac ministrantium multitudo poßit sufficere. Denique si praecedenti per civitatem te huic dederis obviam, tantâ famulorum multitudine vallatum cernes, ut non Abbatem, sed Archiepiscopum transire putares.

Idem: *Ordinis nostri sacratißimi Patris Benedicti observantia Anno 1265. in omnibus penè Monasteriis Germanicae nationis usque adeò defecerat, ut pristinae institutionis vestigium nullum in moribus cernerentur. Omnia corrupta erant, omnia collapsa. Monachi simul cum Abbatibus in praecipitium vitiorum corruerant. Nemo hanc Ordinis nostri deformationem curabat, nemo condoluisse visus est, non Rex, non Papa, non Principes, non deniq; Praesul ullus de Monachorum deformatione quippiam cogitavit. Tam enim publicae fuerunt transgreßiones Monachorum, ut licitae putarentur.*

Idem: *Abbates nihil minùs quàm regulam curant, nihil studiosiùs sectantur, quàm libidinem, avaritiam, voluptatem, superbiam & mundi vanitatem &c. In Coenobiis quid aliud quàm quaedam scaturigo omnium vitiorum conspicitur, nulla obœdientia, nulla paupertas, nulla castitas; homines corrupti, Monachi perversi, doli artifices, fraudis autores, iniquitatis ministri, sceleris amici.*

Johannes Jovianus Pontanus de bello Neapol. (circa Annum 1490.) *Valentiae in Hispania citeriore aedes quaedam sacrae Vestaliumq; Monasteria ita quidem patent amatoribus, ut instar lupanariorum sint.*

Idem: *Quod quidem execrationis genus maximè Sacerdotes attingit, quae Deo virginitatem cùm voverint, pollutis tamen votis rituq; Sacerdotali perjuranter atq; incestè contaminatae gravidae factae, ne scelus pateat, execrabiliori conantur scelere idipsum prohibere ac corrigere, dum aut meditaminibus adhibitis abortionem procurant, aut partum statim exanimant, terraeq; aut cloacis clàm infodiunt.*

Johannes Picus Mirandulanus (circa Annum 1500.) in Orat. ad Leonem X. *Virginibus dicata septa in plerisq; urbibus in meretricios fornices & obscœna latibula fuisse conversa* testatur.

Wernerus Rolwinck in Fasciculo temporum in Historia Anni 1464. (circa Annum 1500.) sic scribit: *Reformatio magna plurimorum Monasteriorum fit in diversis mundi partibus. Et nota, quòd hujusmodi reformationes factae sunt, sed penè nulla remansit, quin solito more per successum temporis ad pristinum relaberetur languorem.*

Volcuinus (vel ut alii, Volquinus, qui circa initium seculi decimi quinti floruit) in homilia super Evangel. de interseminata zizania sic scribit: *Quid est res monstrosa? Monstrum est unum corpus, plurima capita; vel unum caput, plurima corpora habens. Siquidem Monachus es, id est, unius custos, ab unitate conseris, id est, ab unius custodiâ, ab unâ lege, ab unâ professione, tanquam unum corpus benè ordinatum, sub uno capite. Sed alia est facies negotiantis in foro, alia declamantis in palatio, alia degentis in palatio, alia conversantis in Monasterio. Ecce quatuor facies istae, non Elephantorum, sed Draconum. Quid igitur? Monachus es & causidicus, negociator & Curialis? Ergò unum corpus quatuor facies habens, monstrum te monstras.*

Et paulò pòst: *O verè ridendum & deforme*

forme monstrum, Monachum negotiatorem! Olim claustrum dicebatur à claudendo, hodie potiùs à claudicando dicitur. Claustrales enim in utramque partem claudicant, dum servire DEO volunt & Mammonæ, religioni & ambitioni, polo simul & foro.

Johannes Baptista Mantuanus lib. 3. calamit. (circa Ann. 1500.)

Hi quoque qui nomen de relligione superbum
Usurpant, quanquam sanctis à Patribus ortos
Se jactent, ovium molli sub vellere fraudes
Mente Lycaonias servant, & crimine sordent,
Quod speciem virtutis habens scelus omne colorat.

Laurentius Agricola Monachos hoc insectatur carmine:

Qui velit immundum in mundo cognoscere mundum,
Exploret rasos, Vestales atque cucullos.
Bis tres immensis abigunt clamoribus horas,
Quod superest, ventri, temporis omne datur.
Si quæras, quid agant? stertunt, potantq;, cacantq;,
Ventris in his munus vertitur omne tribus.

Anno 1505. edita est Venetiis Antimimorica contra Johannem Perinum, Doctorem Parisiensem Franciscanum, à Reverendo S. Theologiæ Doctore clarissimo M. Petro de Cruce Hispano Portugallico pag. 31. scribente: *Ad regulæ enim Francisci observantiam strictissimam requiritur ardens focus Spiritus sancti, ex quo proveniret decem præceptorum Decalogi observantia, septem capitalium peccatorum cum suis ramis declinatio, quatuordecim operum misericordiæ adimpletio, quinque sensuum exteriorum refrenatio, & quinque interiorum in bonis applicatio, appetitus sensitivi rebellionis sedatio, atq; rationi obœditio, trium votorum regulæ mentalis, cum exhibitione operis, non verbalis observantia, &c. Sed observantiæ eorum signa efficacia non sunt tunica vilis, chorda grossa, zoculi sive soleæ pedum &c. verùm ardens Dei & proximi caritas, quæ non quærit, quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, cujusmodi sunt, non detrahere de Prælatis Ordinis & suis Fratribus, nec eos in desperationem mittere, de suis locis expellendo, locaq; illa subintrando. Contraria verò si in vobis experientiâ cognoscuntur, minimè in charitate Dei esse censebimini: & per consequens non de stricta observantia, & sic non distincti ab aliis per verum nomen observantiæ, nec per mortuos suscitare, nec cæcos illuminare, febresq; curare &c. Sed tantùm per apparentem justitiam & hominem exteriorem honestum, quod etiam malis convenire potest, quod quantò sit deterius Publicanis, patet Hieronymi sententiâ, cùm dicit, simulata sanctitas duplex est iniquitas.*

pag. 35. *Patres vestri à vera obœdientia Prælatorum Ordinis discesserunt.*

pag. 39. *In Insulis da Madera sub Rege Portugalliæ nostris diebus XIII. de vestra Secta, peccato superstitionis graviter peccaverunt, quando caput XII. illorum finxit, se Christum & post suam mortem resuscitandum.*

Jacobus Wimphelingus (circa Annum 1500.) *Credibile est, multos Comites olim*

filios suos tradidisse in Monasterium vel statum Ecclesiasticum, ne paterna hereditatis coheredes essent, & filii reliqui seculares exaltarentur, & familiæ propagarentur, (qui finis plurimùm differt à primævo vitæ Monasticæ instituto.) *Quòd si genitores Deo Universali provisori confisi essent & filios suos frugaliter vivere instituissent, hodie forsan ipsorum progenies subsisterent, nec essent prorsus extinctæ.*

Idem: *Hermannus in Chronico, quod Flores temporum inscribitur, de Cœnobio Eresthheim sic scribit: Proh dolor tanta moderno tempore in eodem cœnobio facta est mutatio non dextræ Excelsi, sed potiùs finistræ Diaboli maledicti, in tantùm quòd potiùs possit dici prostibulum lasciviæ carnalis quàm Monasterium continentiæ regularis. Hæc Hermannus. Quid si hodiè superstes esset? De similibus forsan locis pro fœmineo sexu destinatis, in quibus choreæ, stupra, adulteria (sacris etiam noctibus) in multorum scandalum atq; ruinam exerceri, adulteros sibiq; junctos feudis Ecclesiasticis & secularibus pro Venere præmiari, publica vox & fama est, procul dubio flebiliùs lamentaretur.*

Idem: *Falluntur nostræ ætatis militares & Ordinis equestris viri, existimantes Cœnobia esse filiorum suorum Xenodochia, tanquam sui majores sibi illa fundarint &c. Taceo de Collegiis pro fœmineo sexu (quem Gregorius devotum appellat) institutis. Utinam sexus ille* DEO *dicatus, qui de* CHRISTI *patrimonio delicatè pascitur, seipsum non aliquando de stupro & adulterio, prolisq; partu suspectum redderet atque infamem! Utinam non herbis, non quarundam incisione venarum, non luridis potionibus, non lotionibus pedum exquisitis vel abortum procuraret, vel fœtum præfocaret!*

Giraldus Cambrensis in Specul. lib. 2. cap. 3. refert, *Monachos Vintonienses graviter fuisse conquestos, quòd ex tredecim ferculis, quæ singulis prandiis & cœnis apponebantur, tria illis demta essent*; & addit, *Monachos vix sedecim ferculis fuisse contentos.*

Petrus Berthorius libr. 29. moralit. cap. 1. *Christus ab illis, qui sunt in terra Israël, id est, religione, per diversa vitia prosequitur* (persecutionem patitur) *& fugatur; & tamen ab illis, qui sunt in Ægypto, id est, mundo per devotionem colitur.*

Marcellus Palingenius in Leone libro 10. Zodiaci:

Sed tua præcipuè non intret limina quisquam
Frater vel Monachus, vel quavis lege Sacerdos.
Hos fuge, pestis enim nulla his immanior. Hi sunt
Fex hominum, fons stultitiæ, sentina malorum,
Agnorum sub pelle lupi, mercede colentes
Non pietate Deum falsâ sub imagine recti.
Decipiunt stolidos ac religionis in umbra
Mille actus vetitos & mille piacula condunt.
Raptores, mœchi ac puerorum corruptores
Luxuriæ atq; gulæ famuli. Cœlestia vendunt,
Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
Ut vulgus fallant, optataq; præmia carpant &c.

Hos impostores igitur vulpesq́ dolosas
Pelle procul, quantumq́ licet, tua janua vitet.

Idem lib. 9. Zodiaci:

Proh pudor! hos tolerare potest Ecclesia porcos,
Duntaxat ventri, Veneri, somnoq́ vacantes.

Ibid.

Mystæ, vafriq́ cuculli,
Quos castos decet esse, palam cum pellicibus vel
Furtim cum pueris, matronis, virginibusq́
Nocte dieq́ cubant.

Onus Ecclesiæ cap. 13. §. 6. *Quos omnes* (Monachos hypocritas) *Apostolus futuros esse præscivit, scribens: Spiritus autem manifeste dicit, quòd in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes Spiritibus erroris & doctrinis Dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium & habentium cauteriatam, id est, adustam & corruptam conscientiam. Illos etiam Christus increpat, dum ait: Irritum fecistis mandatum* DEI *propter traditionem vestram. Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Esaias, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me, sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Omnis autem plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.*

§. 7. Quartus status est designatus in Ecclesia Thiatyræ, & per mulierem Jezabel, quæ est hypocrisis, ac etiam per equum pallidum propter congregationem hypocritarum, qui ob vanam gloriam in Ecclesia abundant, se in jejuniis & afflictionibus exercent, ut macilenti pallescant, sanctiq́ coram hominibus videantur, ideò mercedem suam perceperunt.

cap. 22. §. 2. *Tales olim fuerunt religiosi, in quibus spirabat dulcedo Spiritus sancti divinìq́ amoris; qui quidem amoris calor hodie extinctus est, & faces jacent dispersæ, ex se non calorem, nec splendorem, sed fumum cupiditatis & impuritatis dantes, ut hodie religionis navicula defectu religiosorum in procellis periculosè fluctuet &c.*

§. 3. In modernis Religiosis sui amore affectis sub ovina cuculla lupum agentibus Dei caritas friget. Plerìq́ enim fractis jejuniis & omissis orationibus neglectisq́, omissis votis, Monasteria sua deserunt & mundanis negotiis se involvunt contra ordinationem regulæ, contra dispositionem juris scripti, & contra præcepta sacrorum Conciliorum &c. De perversis Religiosis in Brigitta dicitur. Qui sunt in Monasteriis, vadunt in mundum pro superbia & cupiditate, habentes propriam voluntatem, facientes corporis sui delectamenta. Et infra. Est religiosus habitu & professione Monachus, sed moribus Apostata, dignitate Sacerdos, sed servus peccati, peregrinus famâ, sed intentione girovagus; Hierosolymitanus opinione; sed magis Babylonicus. Et infra. Monachi rarò Monasticam ducunt vitam, de quorum infamia boni molestantur, mali pejorantur, ex eorum mala conversatione. Regulæ eorum mutatæ sunt in detestabiles abusiones & minime tenentur, plus gaudent de proprietate execrabili, quàm de sancta paupertate. In summa, quantò magis Monachi, pro suo voto, præ aliis à vitiis alieni esse debent, tantò plus versis retrorsum eorum animis vitiosi existunt; mundano tumultu occupati, incon-

continentes, dissoluti, inquieti, per loca suspecta discurrentes, ubiq; evagantes, ut nil ipsis aequè odiosum sit, quemadmodum cella & claustrum, regula & religio.

§. 4. Multi falsi Religiosi utriusq; sexus fornicantur à Deo suo, accumulant temporalia, beneficia etiam curata sibiipsis incorporando. Inde elati, pomposi, Simoniaci, rarò Canonicè sibi eligunt Prælatos.

§. 5. Mendicantes his temporibus circa professiones suas multùm deficiunt. Nempe quemadmodum olim Synagoga, tanquam religiosos eximios, habuit Pharisaeos, adversus quos Christus in Evangelio sæpius & acriter invehit: ita nimirum hodie Ecclesia censetur habere Fratres Mendicantes, quibus fermè omnia à Christo de Pharisæis dicta conveniunt, potissimè sequentia. Attendite & cavete à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Et rursum. Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Mendicantes quidam vellere ovicularum amicti, ceu lupi, fraudes, insidias ac rapinas sub hypocrisi committunt, vitæ austeritatem & humilem simplicitatem simulant specie exteriori, intus verò exquisitis delitiis exuberant, ventri serviunt, suavibus verbis dulcia dona ex hominibus sugunt, peculiare commodum frequenter quærentes, ut de eis illud verificetur Salvatoris eloquium. Væ vobis Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis est, intus autem pleni estis rapinâ & immunditiâ. Item similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitiâ. Sic & vos quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & impietate. Unde Ubertinus existimat, corruptionem eorundem Ordinum Mendicantium spectare ad ultima feculenta sexti status, quando Spiritus J. C. penitùs illudetur & despicietur. Idem quoq; ait, quòd illi Mendicantes perversi designantur per locustas de puteo abyssi exeuntes, quia ipsi sunt scurriles, leves, volatiles, carnales, rodentes sacras literas virides, paganicæ Philosophiæ sequaces, q. equi currentes, sic illi in vanam disputationem. Vincentius de Fratribus Mendicantibus inquit, quòd nec viam, nec vota, nec Ceremonias observant. Imò pejores quàm cæteri sunt Christiani, malum exemplum præbentes & contra suam regulam nimiùm exorbitantes. Ecce Religiosi, qui olim in observantia regulari erant via salvationis, nunc sunt via perditionis.

§. 6. Proinde Altissimus apud Catharinam Senensem inquit: Religiosi collocati sunt in religione velut Angeli, sed quàmplurimi sunt Dæmonibus deteriores. Electi sunt ad annunciandum verbum Dei in doctrina pariter & vita. Ipsi autem conciones suas potiùs ad auditorum ostentationem, quàm ad Dei laudem vel proximi salutem cum facundia mundana componere student. In pluribus deniq; iniquis modò deprehenduntur excessibus ibidem enumeratis, ubi sequitur. Religiosi facti sunt arma Diaboli, corrumpentes religionem intus in se & Fratribus ac extra circa seculares, propria possidere nituntur, aliaq; plura inconvenientia committunt ibi expressa, & præsenti tempore obv antia religionibus &c.

§. 12. De moribus Monialium perversis non audeo, imò pudeo, quæ suspicor, dicere, ne meis verbis quempiam virginum Deo dicatarum cœtum reddam suspectum, attamen pro completione hujus capituli, istum quoq; gradum paucis attingere conor. Sunt namq; nonnulla Monialium Monasteria, è quibus professas juxta regulæ tenorem nunquam exire vel quen-

quenquam introire decet, adeò propatula, ut ipsa loca Veneris prostibulo sint similiora, quàm Dei sacrario: hinc procacitas, stuprum, incestus mulierum sacratarum, hinc quoque verenda scandala & offendicula oriuntur quàmplurima, quæ singula jam recensere nolo.

Gravamina nationis Germanicæ Anno 1523. in Comitiis Norinb. Legato Pontificis oblata grav. 8. *Nec minùs & in hoc à Religiosis gravantur prophani, maximè pauperes, quibus res est angusta domi, nempe quòd mendicitas Ordinum Mendicantium nihil in rure neq; in urbe sinit non peragratum, dum à terminis, quos pervagantur, Terminarii dicuntur, quas quidem pervagationes contra Ordinis eorum statuta, neq; etiam ad necessitatem, per avaritiam insatiabilem adinvenerunt. Ita enim fit, ut cùm in oppidulo aliquando non admodùm celebri, sed exiguo duo, tria, aut eò amplius illorum sint conventicula, in quæ omne, quicquid eleëmosynæ undiq; disquiri potest, confertur, dum tamen interim morbo aut senio confecti vel incolæ, qui per ætatem ex laboribus & sudoribus suis unà cum uxore & liberis honestè vixerant, egeant, ac fame & inediâ perire necesse habeant.*

Polydorus Vergilius in Histor. Anglica. *Atq; ita per idem tempus Monachi in alia alibi Sacerdotum Collegia venerunt, ac deinde velut jure suo ubiq; gentium opes immodicas sibi comparare cœperunt, quod posteris damno fuit. Dum enim Monachi divinis duntaxat rebus vacantes hominum cœtum fugiebant, ac solitudines, unde sibi nomen vendicant, quærebant, tum profectò Monasticæ vitæ institutum ritè servabant: contrà ubi omissâ solitudine celebritatem colere, ubi divitias recipere libuit, incredibile dictu est, quantum à majoribus suis degeneraverint, quippe quos etiam invitos humanarum simul rerum curam suscipere oportuit, quæ bonam hominis partem semper occupat.*

Idem lib. 6. de rer. invent. *Monachi & Sacerdotes hoc tempore à majorum viis aberrantes, velut jure suo, immodicas opes comparare, malis artibus honores ambire & Tyrannidem exercere cœperunt.*

Lib. 7. de rer. invent. cap. 7. memorat, quomodo à *Syria Deæ Sacerdotibus* (Ethnicis) *usq; ad nos hujusce fraudis labes pervaserit, dum nũc vigeat omnis generis fraudulentorum hominum secta,* (intelligit autem Monachos Mendicantes) *qui simul industria, simul laboris fugientes, quò plus sanctitatis præ se ferant, eò intrinsecus dissolutiores sint, ipsosq; Deæ Sacerdotes gnaviter æmulentur, quippe qui per insidiosam pietatem tanquam Divorum omnium ministratores dolis apprimè instructi, hic pro templi ædificatione, alter pro vestimentis coëmendis, alius pro alendis pauperibus, alius pro redemtione captivorum, nonnulli pro educandis expositítiis, circumeuntes castella, pagos, villas à credulo rustico blandulè poscat & cupidissimè accipiant ovem, lanam, agnum, hædum; ab illo gallinam & ova; ab alio porcellum vel pernas; ab alio caseum & linum; ab alio superstitiosè attonito tritici sextarium aut cadum vini vel olei lecythum. Ad hæc aut Sanctorum reliquias, vel Apostolicas tabellas, seu quorundam Antistitum chirographa vetustate assiduoq; usu partim obliterata è pixide depromunt, illaq; magnâ cum veneratione offerentibus osculanda porrigunt, promittentes pro datis munusculis vitam cunctis cœlestem &c.*

Et postea: *Ubi domum perveniunt, à suis magno plausu accipiuntur, perinde ut si terra mariq; fortiter superatis periculis spolia am-*

ampla atq; bono modo reportarent. Ac veteratores isti ex omni hominum colluvie congregati per hunc modum totum Christianorum orbem tam impunè quam impudenter populantur, inter quos sunt Antoniani ante pectus T literam pictam habentes, qui D. Antonii nomine suo tempore porcos recipiunt, qui vicatim ipsi D. Antonio nutriuntur, quod id animal cum benè multis aliis in ejus tutela sit. Atq; ita Dii nostri per hominum fraudes etiam nunc edunt, bibunt, amiciuntur. Sed arte & industriâ insigniores sunt illi, quos Itali Ceretanos à Cæreto Umbriæ oppido appellant, qui huic tam maleficæ rei studio duntaxat addicti pro honesta arte habent summâ cum protervitate mendicare.

(Clemens VI. Papa istum Antonii porcum inposterum nutrire prohibuit, Bzovius Anno 1351. n. 16.)

Idem Polydorus lib. 7. de invent. rer. cap. 5. *Quàm conducibile esset, hasce hominum feces tanquam membra Christianæ Reipubl. agnata conterere, abscindere, cremare, ne suis sordibus cultus divini nitorem & moribus diutiùs conspurcarent!*

Joh. Gailerus Keisersbergius Concionator Argentinensis, qui circa Ann. 1511. claruit, mirum in modum Monachis infensus erat, & qui inter eos nigræ camisiæ Ordinem assumserant, appellare solebat *Diabolos*; qui verò album induerant cucullum, hos *Diaboli matrem esse* dicebat, & qui medii tandem coloris erant & cinericiâ togâ incedebant, istos *progeniem illorum superiorum ac sobolem esse* asserebat, hoc ipso unumquemque monens, ne filios suos huic vitæ mancipet. Sic enim loquitur in Concione diei S. Annæ Dominic. VII. post Pentecost. *Si videris hujusmodi Monachum, memento, ut signo sanctæ crucis te signes; & si niger quidem fuerit, ipsissimus est Diabolus; sin albus, mater ejus est; si griseus, de utroque participat.*

Et post pauca: *Clancularios & occultè se insinuantes Monachos fuge, & procul arce. Nam loculos tuos excutere vel vitium uxori tuæ inferre cogitant, alioqui ne aspectu quidem suo te dignantur.*

Item: *Si ædes tuas mundas habere volueris, à Monachis, Sacrificulis & columbis tibi caveas.*

In concionibus solitus fuit hanc quæstionem proponere: *Qui sunt illi homines, qui incedunt rasi, sicut moriones; tectâ facie, sicut infames; & fune cincti, sicut fures?* & postea sibiipsi respondere: *Sunt Monachi Franciscani.*

Paulus Langius Monachus in Chronico Citicensi circa Annum 1520. *Non etenim tunc Ordines tot in Ecclesia Claustralium erant, sed duo tantùm Canonicorum, videlicet sancti Augustini & nostri divi Benedicti in Ecclesia Christi radiabant. Necdum Carthusiensium, non Cistercienseium, non Præmonstratensium, non Johannitarum, multò minùs Ordines Mendicantium, qui novissimi emersêre, (quos Ordo noster septingentis à suo exordio antecessit annis) qui quidē ab initio per annos trecentos veniâ Domini magnum protulerunt & adhuc proferunt fructum. Attamen illorum ob nimiam multitudinem & præcipuè quorundam assiduam in gentes commixtionem, remissam & voluptuariam conversationem, Monachi vocabulum non in parvum devenit contemtum, per circumforaneos inquam (ut quidam ait) quos Ordo noster habet & rotundos, qui religionis sub specie aucupantur victū sine labore & sudore, paupertatem rerumq; contemtum,*

aliis

aliis prædicantes, qui est eis quæstus uberrimus & lautißimus victus: & quia Apostolicum contra dogma plus quàm expedit, negotiis se implicant secularibus, exiit dicterium de girovagis ejusmodi actibus moribusq; eorundem satis consonum: Quidquid agit mundus, Monachus vult esse secundus. Ita dispergentur lapides sanctuarii in capite omnium platearum.

Et postea: *In mundo hæc & similia patimur à seculi nostra tempestate hominibus, quoniam à sanctorum deviamus Patrum semitis, à primo fervore tepescimus, nec conversatione sanctâ, rigidâ vel vitâ, aut certè salutari populum DEI ædificantes doctrinâ, ad umorem nostrum deducimus. Obscuratum est, inquit Propheta, aurum, mutatus est color optimus. Et ideò non mirum, si nunc è Monasteriis, ut olim, non eliguntur Episcopi, quia illis prisci (ut dictum est) probatißimis & sanctißimis Monachis nec conversatione, nec doctrinâ pares sumus.*

Johannes Aventinus in Annal. *Sacratæ fœminæ excusso pudicitiæ jugo castitati bellum indixêre. Nisi me pietas Christiana cohiberet, flagitiosiores prostibulis dicerem, licet in uno modestiam servant, quod cum virgines non sunt, appellari erubescunt & Dominas se vocant.*

Idem: *Ut quisq; maximè à cæteris victu, vestitu, moribus, institutis, religione, cantu, preculis discrepârit, ita maximè religiosus putatur. Sunt qui carnem fugitant, pisces optimos, vina nobilißima, Testamenta aliena & faciunt & intercipiunt. Funibus alii cinguntur, is cœruleus, hic ater, ille candidus est, pars discolores sunt, videas quosdam intus laneos, foris lineos esse. Alius est Francisci, alius Augustini, alius Dominici, alius Carmeli, quasi verò (Divi Pauli utor sententiâ) isti, non CHRISTUS pro nobis mortem obiisset! Illi omnes scelera comedunt, crimina bibunt mortalium, virtutes & benefacta venditant sua, hamatasq; preculas, viscataq; murmura cauponantur; tumultum carminum (ut est apud Prophetam) & precularum murmura nundinantur. Neq; per hosce vel manibus licet esse pacatis, pro quorum cadaveribus contendunt & quotidie in publicis concionibus cum Sacerdotibus popularibus convitiis rixantur; nullum terminum aviditati suæ ponunt, nec unquam aut mendicando, aut accipiendo satiantur, vel stipem è flamma, ut ajunt, petunt: invicem in templo Dei æde sacra mordent sese, invicem caseariosq; se scortatoresq; nuncupant.*

Udalricus ab Hutten Eques in libro ad Carolum Imperatorem circa Annum 1521. *De iis verò, qui Fratres vocantur, quid statuemus? Quid enim aliud quàm quod ego censeo, abolendum omne Monachorum genus? Quod ignorari non debet, si fiat, quàm sit utile, quamque fructuosum Reipubl. Christianæ futurum. Primùm enim coactis tot sectis, tot conciliatis invicem diversitatibus, ablatâ vivendi dißimilitudine, intestina simultas cessabit, pravæ æmulationis causa non erit, neq; invidiæ materia suppetet. Omnes in Christo unum erimus. Stabit publica concordia, ac inter nos omnes conjungemur, ut exteriùs differamus ab aliis &c. Deinde quod optandum inprimis est, tot hypocritæ desinent simplici plebi fucum facere, pauperum sudorem ac sanguinem emendicare, omnes exhaurire, se implere, sub falsa religionis specie fraudare & decipere. An non vides, quot magni nebulones, quot callidi veteratores sub Monachali cucullo magna nonnunquam flagitia patrant? & quòd multi nunc insidiosi accipitres co-*

lumbinam simplicitatem simulant? multi rapaces lupi agninam præferunt innocentiam? quorum tamen si qui meliores sunt, sua quædam & nova superstitiosè sequuntur, impiè ab iis, quæ Christus instituit, prævaricantur.

Erasmus in Præfat. Enchir. mil. Christ. pag. 31. *Olim prima Monasticæ vitæ origo secessus erat ab idololatrarum sævitia, mox hos sequentium Monachorum instituta nihil aliud erant, quàm revocamenta ad Christum. Principum aulæ titulo magis quàm vitâ quondam erant Christianæ. Episcopos mox ambitionis & avaritiæ morbus corripuit. Vulgus item à primitiva illa caritate refrixit. Hinc secessum captavit Benedictus & post hunc Bernhardus, deinde alii atq; alii. Conspiratum est à paucis nō in aliud quàm in purum & simplicem Christianismum. Deinde temporis progressu paulatim cum opibus accreverunt Ceremoniæ, refrixit germana pietas ac simplicitas. Et cùm videamus passim Monasteria ad mores plusquam profanos degenerasse, tamen novis constitutionibus oneratur mundus, quasi non & ei paulò pòst eòdem sint prolapsuri! Olim, ut dixi, secessus erat vita Monachorum; nunc ii vocantur Monachi, qui toti in meditullio negotiorum mundanorum versantur, planè Tyrannidem quandam in rebus humanis exercentes; & tamen ii ob cultum, ob titulum, nescio quem, tantum sibi arrogant sanctimoniæ, ut cæteros præ se non habeant pro Christianis.*

Idem de rat. veræ Theol. *Quidam ex eorum Ordinibus, qui ipsis mundi visceribus immixti, Monachos se vocant, Regum luxum, fastum & Tyrannidem affectantes, mendicitatem prætexunt.*

Idem in resp. de Cœlibat. *Cœlibes ubiq; terrarum multi sunt, pudicè viventium immane quanta paucitas!*

In Epist. lib. 12. *Mundus oneratus est constitutionibus humanis, oneratus est opinionibus & dogmatibus Scholasticis, Tyrannide Fratrum Mendicantium, qui cùm sint satellites Sedis Romanæ, tamen eò potentiæ ac multitudinis evadunt, ut ipsi Rom. Pontif. atq; ipsis adeò Regibus sint formidabiles. His, cùm pro ipsis facit, Pontifex plus quàm Deus est; in his, quæ faciunt adversus eorum commodum, non plus valet quam somnium. Non damno omnes, sed plurimi sunt hujus generis, qui ob quæstum ac Tyrannidem datâ operâ illaqueant conscientias hominum, ac perfrictâ fronte jam cœperant omisso Christo nihil prædicare nisi sua nova & subinde impudentiora dogmata.*

Lib. 22. pag. 856. *Monachis, quis nescit, deberi plurimum honoris? Sed da verè Monachos, non deerit honos. Verùm ubi sunt isti, aut quid habent præter vestem & rasuram? obsecro te vir pietatis amator, ambula per tuæ regionis Monasteria, & vide, quantulum illic inventurus sis veræ Christianæq; pietatis, quantulum sacræ eruditionis, quantulum vigoris spiritualis? Apud nos verò Tyrannidem etiam mirificam obtinent. Perspiciunt, quas ob causas (ut etiam Pontifex & omnia membra) sint invisi, nec tamen ea corrigunt, sed improbitate, violentiâ & conspiratione contendunt vincere. Nec quicquam illos pudet inscitiæ, vanitatis, calumniæ, malitiæ &c. Augustinus dicit, nusquam rectiùs vivi, quā in Monasteriis, nusquam periculosiùs errari; & tamen loquitur de his, qui nullis astricti votis, duntaxat perpetuis, simul vivebant. Quid nunc diceret, si videret multa Monasteria, quæ nihil differant à publicis lupanaribus? quid de*

Monachorum multis Collegiis, in quibus nil minùs reperias, quàm castitatem? Et in his, qui commendantur observantiæ nomine, Deum immortalem, quàm rari sunt, in quibus animadvertas sinceritatem Christiani pectoris? Et tamen ædificamus nova quotidie Monasteria.

Idem in Chiliadib. fol.540. *Sunt, atque utinam non tam paßim obvii sint, quos si quis è barbæ sylva, pallore, cucullo, inflexis cervicibus, angulo, supercilio, vultuq; truculentia velit æstimare, Serapiones ac Paulos esse dicat: sin explices, meros invenies balatrones, heluones, planos, ganeones, imò prædones ac Tyrannos, sed aliâ viâ & haud scio an hoc pestilentiore, quò tectiore.*

Cardinalis Theatinus, postea Papa Paulus IV. & alii in Consilio de emendanda Republ. Paulo III. dato, quod extat Concilior. tom. 3. p. 819. *Alius abusus corrigendus est in Ordinibus Religiosorum, quòd adeò multi deformati sunt, ut magno sint scandalo secularibus, exemploq; plurimùm noceant. Conventuales Ordines abolendos esse putamus omnes, non tamen ut alicui fiat injuria, sed prohibendo, ne novos poßint admittere. Sic enim sine ullius injuria citò delerentur & boni religiosi eis substitui possent. Nunc verò putamus, optimum fore, si omnes pueri, qui non sunt profeßi, ab eorum Monasteriis repellerentur.*

Et postea: *Abusus alius turbat Christianum populum in Monialibus, quæ sunt sub cura Fratrum Conventualium, ubi in plerisq; Monasteriis fiunt publica sacrilegia cum maximo omnium scandalo. Auferat ergò Sanctitas vestra omnem eam curam à Conventualibus, eamq; det aut Ordinariis, aut aliis, prout melius videbitur.*

Ibid. *Alius abusus est in Quæstuariis sancti Spiritus, sancti Antonii, aliisq; hujus generis, qui decipiunt rusticos & simplices, eosq; innumeris superstitionibus implicant. Tollendos hos Quæstuarios censemus.*

Georgius Buchananus ad Antonium pag. 49.

Dixeris Antoni porcos pavisse subulcus
Vivus adhuc, Monachos lumine cassus alis.
Par stupor ingenii est, ventrisq; abdomen utrisq;
Sorde pari gaudent, ingluvieq; pari.
Nec minùs hoc mutum pecus est, brutumq; suillo,
Nec minùs insipidum, nec minùs illepidum.
Cætera conveniunt, sed non levis error in uno est,
Debuit & Monachis glans cibus esse tuis.

Jodocus Clichtovæus Carnotensis Canonicus Neoportuensis in sermone habito in Capitulo generali Ordinis Cluniacensis: *Ubi quæso nunc stupra, adulteria & fornicationes vehementiùs grassantur, quàm inter deformatos Monachos, qui patrimonium pauperum sanguine Jesu Christi comparatum in crapulam, ludos inconcessos, otium & nefandam libidinem gulâ & otio enutritam profundunt, dißipant, distrahunt!*

Cornelius Agrippa de vanit. scient. in cap. de vit. Monast. *Sunt adhuc in Ecclesia diversarum Sectarum Monachi & Fratres & Anachoretæ, quibus vetus lex omninò caruit &c. Ex hoc mari exiliunt tot insolentißima mendicabula, tot cucul-*

lata monstra, quorum vanitates & errores, si mihi forent calamo explicandi, eos non caperent omnes pelles Madian.

Stephanus Doletus Gallus de Monachis sic canit:

Cucullatorum habet
Grex id subinde in ore, se esse mortuum
Mundo: tamen edit eximiè pecus, bibit,
Non pessimè, stertit sepultum crapulâ,
Operam Veneri dat & voluptatum assecla
Est omnium. Idne est mortuum esse mundo? Aliter
Interpretare. Mortui sunt hercule
Mundo cucullati, quod iners terræ sint onus
Ad rem utiles nullam, nisi ad scelus & vitium.

Ludovicus Vives in annot. ad lib. 7. de Civ. Dei cap. 26. *Quid si nunc viderent Augustinus & Cicero ditissima & amplissima Sodalitia ab illis poscere stipem, quibus deceret potiùs sua impartiri, quibus redundant & affluunt? cùm interea qui dedit, arrodat siccum & cibarium panem, oleribus mensam instruens & fictilibus vasis aqua duntaxat plenis, liberis circumseptus, pro quibus noctes & dies solicitus operi intentus agit: qui accepit, opulentus mendicus candido & siligineo pane, perdicibus capisq; generoso vino ac leni se obruat.*

Georgius Cassander in Consult. art. 25. p. 1008. *Quàm longè Monachatus hodiè à prima sua origine degeneraverit & quantis abusibus contaminatus, & deformatus sit, satis per se est manifestum. Nam paulatim religio vera & solida in superstitionem & inanem speciem religionis conversa est, & accrescentibus opibus decrevit pietas, & in ejus locum larvæ Ceremoniarum successerunt, in quibus vera pietatis operibus penè neglectis, summa totius religionis constituta est, quarum Ceremoniarum inanis observatio usque adeò veram apud plerosq; Monachos religionem imminuit & obscuravit, ut nusquam ferè licentior & profanior vita, quàm in nonnullis Monasteriis reperiatur, ita ut mirum non sit, si (cujusmodi nunc ferè est Monastica vita) multorum odio & reprehensioni exponatur. Non dubito tamen, in illis ipsis cœtibus nonnullos esse pios viros, qui & hanc Monasticæ vitæ deformationem deplorant, & quantum in ipsis est, hoc genus vitæ ad suam originem revocare contendunt. Restat igitur hoc tantùm, ut abusus, qui in res omnes præclaras, ita hoc salubre institutum Monasticum invaserunt, Episcoporum & Principum curâ, quàm optimâ ratione fieri poterit, pro conditione horum temporum corrigantur.*

Et paulò antè: *Si Monachatus in ea forma perstitisset, quæ describitur ab Athanasio & Patribus, nunquam tam graves reprehensiones incurrisset.*

Georgius Wicelius in Compend. de semit. antiquis: *Nec ego nunc de nimia Monasteriorum multitudine sentio, (quando Monasticen defendo) quâ videlicet degravari civitates compertum est & obrui, nec horum hominum dominatu non premi, ut nihil durius addam de horum hypocrisi ac doctrinis hominum suo instituto inservientibus, quorum autoritate veram pietatem labefactarunt, maximè recentem Theologiam, quam dicunt Scholasticam, (si tamen sanctum Theologiæ vocabulum hæc meretur) in Ecclesiam introducentes & hanc omnibus ingenii viribus provehentes &c.*

Et postea: *Itaq; æquum judico, ut quæ Mona-*

Monasteria supersunt & tolerantur, eò adigantur, ut posthac desertâ barbarie suâ & abnegatâ mataeologiâ ac gastrologiâ totæ antiquæ Theologiæ (quæ sola hoc nomine semper digna est) sese totos addicant, dedantque, & concionentur ad populum, morem Ecclesiasticum sequantur, non Monasticum, ut progressu temporis dedoceant superstitiones, quas in animas gentium inseverunt tanto studio, ac si verbum Dei esset, cùm sit verbum nescio cujus, vix etiam hominis. Qualia initiò fuerint Monasteria, nos non fugit: hodierna dissimilitudo tanta est, ut ægrè possis cognoscere affinitatis etiam vestigium. Basilius Magnus apud Græcos Princeps extitit Monastices, & habebat instituti laudatores eximios, Chrysostomum, Nyssenum, nec hos solos. Talis erat Benedictus apud Latinos, autor piæ sodalitatis; approbator Gregorius & ante utrumque quantis studiis patrocinatus est rei Monasticæ Hieronymus ipse, Augustinus & Ambrosius? Quorum omnium sententias de isto vitæ genere, ut vituperare nolim, ita judicarim non temerè contemnenda, quæ viri illi, qui sanctimoniam cum eruditione insigni copularant, usque adeò commendarunt orbi Christiano. At ubi est Monastice his seculis, quæ conferri queat cum Basiliana & Benedictina? de re loquor, non de umbra. Deum immortalem quanta diversitas eluceret, vel Tiresiæ aut Hipsiæ cæcis, si antithesin visum sit ejus rei facere! tàm quod ad vitam, quàm quod ad doctrinam attinet. Doctrina sana erat & Apostolicæ similis, vita CHRISTI Evangelio digna. Hodiè scatent pleraque impurissimæ doctrinæ sententiâ, vita doctrinâ etiam ipsâ impurior. Nihil videas Monasticum præter rasuram atque vestem distinctam, quæ materia est tanti odii, quo istud hominum genus prosequitur omnis populus, uterque sexus usque ad pueros ipsos &c.

Ibid. *Profectò si modò vera fateamur, plurimi nobiles suam carnem & sanguinem ad hunc statum, vel blanditiis induxerunt, vel austeris interminationibus compulerunt, alendi ventris gratiâ, utque eo pacto elocarentur absque multis impendiis & ipsi hac curâ levarentur, in alios liberos futuri profusiores. Et decantatum vulgò est, desperatio Monachum, Monachamque facit. At quæ desperatio, nisi quotidiani victus? ut diffidentiæ cujusdam sit facere aut fieri Monachum & Monacham.*

Et postea: *Multa Nonnarum claustra, quid obsecro aliud sunt, quàm pornoboscia specialia? Et huc commeant sui Ordinis & regulæ Patres & Fratres. Et ea tamen nefaria atque conscelerata multa tolerant Præsules, hujus sanctimoniæ non nescii, si non comparticipes, ludentes nimirum ludum Udonis Saxonici. Exempla haud obscura sunt* καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησίαις*, ut præstaret, aliquot harum salaciores inde eximi, veterum more, & conjugio copulari, ad ærumnas vitæ humanæ perferendas, quàm delitiis claustralibus, ut intereant, sinere. Quis est tàm vecors, ut credat, per hanc Monasticen iram flagellantis* DEI *posse placari & non exulcerari magis? Nullum igitur consilium tempestivius dari à quoquam potest, nisi ut inspectione severâ corrigantur Monasteria, & si quæ deprehendantur prorsus incorrigibilia, sensim extinguantur potiùs, quam hominum turpe otium frustra sustentetur tot censibus, proventibus & pinguibus locupletum eleëmosynis, quemadmodum seculis superioribus usu venit, præsertim puellarum, quarum patrocinium ex Epistola ad Timoth. non facilè possis petere, nisi velis*

sexagenarias, spontaneas pudicas, Deum timentes deligere.

Johannes Hoffmeisterus in Harmonia Augustanæ Confession. pag. 529. ingenuè fatetur, *Monachos merces suas plus satis laudasse, multos incautos in nassam illexisse, superstitionibus & hypocrisi operam dedisse, à prima ipsorum institutione plurimùm declinasse, votum paupertatis, castitatis, obœdientiæ vix nominetenus retinuisse.*

Claudius Espensæus Digress. in 1. Tim. lib. 3. cap. 12. de Monachis dicit, quòd *vitam degant, qualis non hominum, sed animalium, imò ne animalium quidem, sed mortuorum æstimanda est.*

Becelinus scriptor Pontificius, referente ex eo Johanne Rivio lib. de abusibus Ecclesiast. p. 133. *Magna pars Monachorum Ceremoniis nititur plus quàm observatione præceptorum Dei, & has aliis magno venditant, promittentes, quæ non habent ipsi. Reputentur cuculli salvandis animabus venditi. Reputetur Epicureismus Monasteriorum principalium, in quibus multò promtiùs Volupiæ ac Libentinæ Deabus, quàm Christo Deo serviatur.*

Jacobus Mejer in Chronico Flandriæ: *Rosala uxor Principis multa bona assignavit Cœnobio Blandinensi pro salute animæ filiæ suæ. Quòd si non filiæ profuit, certè tamen in salutem ventribus Monachorum cessit.*

Jacobus Schopperus in Chorographia de Campegio Cardinali refert, quòd in Comitiis Augustanis Anno 1530. dixerit: *Ominabar ego, & sæpius cogitavi, ... n immensam Monachorum multitudi... tandem magnum Ecclesiæ malum datu...*

(Idem de Campegio memorat Cœlestinus tom. 3. Histor. Augustan. Confess. p. 37.)

Martinus Peresius de Traditionibus part. 3. pag. 244. *Monachi jejunare se putant, quando cibos in tanta quantitate sumunt, ut vel Miloni olim pro tribus diebus possint sufficere.*

Lorichius Instit. Cathol. pag. 111. *Olim Monachi vanam gloriam vitarunt, hodie gloriam hujus seculi imprimis aucupantur. Olim Monachus habens obulum, obulo indignus reputabatur, olim Monasteria erant ab æstibus hujus mundi refugia; qui hodie vanitatem mundi fugere conantur, inq; Monasteria confugiunt, ex imbre in flumina sese dediderunt. Bona siquidem pars Monachorum hodie magis bestias, quàm beatos sectatur, magis ferè aqualiculorum, quàm animarum suarum satagunt. Nemo hodie magis avaritiæ, ambitioni, pigritiei, luxui & cæteris vitiis deditus est, atq; Monachorum vulgus. Nullum spectaculum invenias, in quo non Monachos spectatores videre liceat, nihil in foro & litigiis frequentius est Monachis. Nullus secularium Ordo negotiis secularibus magis studet, quàm Monachorum vulgus, adeò Anachoritæ hodie in ardeliones & circumforaneos negotiatores abiére omnes.*

Johannes Hoffmeisterus in Lucam p. 844. *Negare non possumus, in illarum* (Abbatiarum) *multis plures Mercurio & Pluto sacrificasse, quàm* CHRISTO *Servatori nostro. Meritas ergò dederunt pœnas.*

Melchior Canus lib. 5. Locor. Theol. cap. 5. circa fin. *Tam multæ sunt religiones in hoc seculo à Pontificibus confirmatæ, ut qui eas omnes tenere voluerit tanquam Ecclesiæ*

vel

vel necessarias vel utiles, hic imprudentiæ, ne dicam stultitiæ, jure optimo summis rationibus arguatur.

(At si Monastice esset status perfectionis, de multitudine religionum nemo jure posset vel deberet conqueri.)

De *hypocrisi Monachorum* conqueruntur Cajetanus in summa verbo Clericorum peccata, Hieronymus Oleaster in cap. 29. Esai. v. 13. Bellarminus lib. de gemitu columbæ p. 220.

Jesuitæ in Placida Disceptatione pag. 7. *De Ordinibus, hoc est, de Monasteriorum incolis, eorumq; vitiis nimium alii scripserunt: plena sunt archiva: pleni Visitationum commentarii. In Monasteriis multitudo fuit malorum, raritas bonorum. Pharisæi domum orationis verterunt in speluncam latronum.*

pag. 11. *In Monasterio vetus regula laudatur, novis moribus vivitur, pronæ in casum animæ pendent. Sunt ibi ulcera, vulnera, putredines.*

pag. 13. *Sunt Fratres & Prælati, qui pœnitentiâ deleverunt talia peccata, quæ Societas Jesu missione vel ejectione puniret. Vidi Visitationes Monasteriorum facilè centenorum. Sunt acta in fideli custodia.*

pag. 14. *Ordines antiqui disciplinam laxarunt, nec in illis primus Spiritus & integra Regulæ observantia viget: & hæc est ratio, cur pauci in illos Ordines adscribi cupiant.*

pag. 16. *Quis hodiè in Germania servat Regulam S. Benedicti?*

pag. 22. *Fundatum est Monasterium S. Benedicti. Multa in illo Regulæ jam non servantur. Ordines aliqui antiqui ista non servant. Non modò igitur possunt ad recuperanda Monasteria non admitti, sed nisi se reformari patiantur, possunt etiam à suis, quæ possident, expelli.*

pag. 25. *Omnium testimonio constat, disciplinam in Monasteriis multùm adeò elanguisse, ut non modò pigri ventres, sed etiam animi perniciosi attulerint damna. Loquuntur Episcopi & Visitatores, neque persuaderi potest hominibus cuncta subtili curiositate rimantibus, esse omnibus Monasteriis eam disciplinam, ut non etiam gravia tolerentur peccata.*

(Similia occurrunt pag. 16. 17. 18. 22. 38. &c. quæ an dolor de intercepta spe Monasteriorum suæ Societati assignandorum, an veritas eis extorserit, ipsi viderint.)

Argum. Advers. 1. Oseæ 2. v. 14. *Ducam eum in solitudinem & loquar ad cor ejus.*

Resp. 1. Ribadeneira lib. 1. de tribul. cap. 8. *Solitudo ista tribulatio est, quia quicunq; affluunt voluptatibus & prosperitate, ac multitudine amicorum, familiarium & consanguineorum gaudent, ii facilimè deseruntur, quando fortuna mutata fuerit, verùm in hac solitudine Deus ad cor nobis loquitur.*

2. Secessus in solitudinem alius *perpetuus*, alius *temporarius*. Granatensis de vita Christi pag. 481. *Salvator noster admirabili suâ providentiâ ita secessit ad orandum, ut non deposuerit interim curam suorum, sed surgens post orationem visitat discipulos, excitat eos & ad similem orationem invitat, fungens simul munere tàm activæ quàm contemplativæ vitæ. Benè monet Gregorius. Ita debemus vacare orationi, ne obliviscamur proximi; atque ita debemus proximo inservire, ne omittamus studium orationis.*

Ar-

Argum. 2. *Per tria vota Monastica, paupertatis, continentiæ & obœdientiæ removentur omnia impedimenta divini amoris, concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, ac superbia vitæ*, 1. Joh. 2. v. 16. Bellarm. de Monach. cap. 2. §. Nota tertiò.

Resp. Guilielmus Estius in Comment. 1. Johan. 2. pag. 855. fatetur, *adversus tres illas concupiscentiæ species*, à Bellarmino recensitas, *tria remedia à Christo Domino omnibus fidelibus esse proposita, jejunium, eleemosynam & orationem Matth. 6. & apud Paulum sobrietatem, justitiam & pietatem*, Tit. 2.

(Chrysostomus homil. de lapsu primi hominis, cùm introduxisset Christum his tribus concupiscentiæ speciebus à Satana in deserto tentatum Matth. 4. opponit *concupiscentiæ carnis*, jejunium; *concupiscentiæ oculorum*, contemtum mundi; *superbia vitæ*, confidentiam in Deum. Atqui si hæc remedia omnibus communia, non erunt solis Monachis propria, ac proinde Monastice non erit status perfectionis.)

Caput III.

DE CONSILIIS EVANgelicis.

Thesis. Nec Christus nec Apostoli præscripserunt in Evangelio nova consilia perfectionis.

Ἔκθεσις. 1. Si consilia definirent *opera indifferentia*, quæ pro ratione circumstantiarum bona vel mala, ac permitterent ea cujusque arbitrio, non negaremus dari quædam consilia.

2. Si doctrina de externis exercitiis hoc modo traderetur, quòd per se non sint cultus vel merita, multò minùs supra præcepta, seu perfectio quædam, sed pro diversitate donorũ suscipiantur, ut liberiùs & expeditiùs iis, quę ad verã pietatem pertinent, vacari possit, utcunque tolerari posset. Sed Pontificii intra terminos illos non consistunt, sed pugnant pro perfectione & superogatione meritorum in talibus operibus. Statuunt, illos, qui observant consilia Evangelica, plura acquirere merita, quàm quæ sibi ipsis sint necessaria, ideò aliis ad peccatorum remissionem & vitæ æternæ meritum ea applicari posse. Vide Doct. Chemnic. part. 2. Locor. de discrim. præcept. & consil. cap. 1. p. 280.

3. Per *consilium* Apostolus 1. Cor. 7. v. 25. non intelligit tale consilium perfectionis, quod sit supra Dei præcepta, & cujus observatione superogationis opus præstetur, ac meritum quoddam aliis erogandum colligatur, sed in casu dubio quid sequendum & eligendum sit, præscribit. In Greco enim habetur vox γνώμη quæ *sententiam* propriè significat.

4. *Absolutam perfectionem* nulli hominum in hac vita obtingere, statuimus, sed tantùm in futura, in qua Deus futurus est omnia in omnibus 1. Cor. 15. v. 28. In hac vita posse aliis alios esse perfectiores vel potiùs & magis propriè plus minúsve imperfectos, ratione scilicet fidei & diversorum profectuum in amore Dei & proximi, quibus duobus capitibus continetur, quicquid perfectionis alicui tribui potest, concedimus.

Antithesis. Thomas 2. 2. q. 108. artic. 4. *Præceptum importat necessitatem, consilium optionem. Præcepta novæ legis dantur de his, quæ sunt necessaria ad consequendum finem æternæ beatitudinis; consilia sunt de illis, per quæ*

quæ melius & expeditiùs homo finem consequi potest. Homo constitutus est inter bona spiritualia & res hujus mundi. Præcepti est, ne in rebus hujus mundi ultimum finem constituat; consilii est, ut totaliter ea bona abdicet. Bona autem hujus mundi, quæ pertinent ad usum vitæ humanæ, consistunt in tribus, scil. in divitiis exteriorum bonorum, in delitiis carnis, in honoribus. Divitiæ abdicantur per paupertatem, delitiæ carnis per castitatem, superbia vitæ per obædientiæ servitutem.

Bellarminus lib. de Monachis cap. 7. §. 2. *Consilium est opus bonum à Christo nobis non imperatum, sed demonstratum; non mandatum, sed commendatum. Differt à præcepto ex parte materiæ, ex parte subjecti, ex parte formæ & ex parte finis. Ex parte materiæ, quia materia præcepti est facilior, consilii difficilior; materia præcepti bona est, consilii melior & perfectior. Ex parte subjecti, quod præceptum commune sit omnium, consilium non item. Ex parte formæ, quòd præceptum vi suâ obliget, consilium in arbitrio hominis sit positum. Ex parte finis, quòd præceptum observatum habet premium, non observatum habet pœnam; consilium autem si non servetur, nullam habet pœnam, & si servetur, majus habet præmium.* (Eadem repetit Hieronymus Platus lib. 2. de bono status religiosi cap. 10.)

Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 8. §. Ultimò, disputat, *multa esse consilia Evangelica, sed præcipuè tria, continentiam, obædientiam & paupertatem.*

Salmeron tom. 7. in cap. 10. Lucæ p. 97. *Opera quædam necessaria sunt ad salutem, quædam verò consilii & perfectionis sunt, ad quæ præstanda nemo obligatur. Erogat ergò, qui sibi credita talenta distribuit; supererogat, qui amplius, quam accepit, impendit, qui præceptis Christi adjungit Ecclesiæ mandata, & illa pro tempore & loco & personarum ratione constituit, quomodo melius serventur divina & Evangelica decreta, præscriptis à Domino adjungit consilia &c.*

Nostram sententiam probamus.

1. Ἀναπόδεικτικῶς ex eo, quòd opinio de consiliis, prout à Pontificiis explicatur, sit multis modis erronea.

1. Præsupponit, in observatione legis justitiam coram Deo & meritum vitæ æternæ quærendum, contra dictum Gal. 2. v. 21.

2. Legi divinæ non solùm satisfieri posse, sed etiam plura, præstantiora ac sublimiora opera à nobis præstari posse, quàm quæ in lege requiruntur, contra dicta Deuteronom. 6. v. 5. Matth. 22. v. 33.

3. Posse in hac vita ad plenam perfectionem aspirari, contra dictum Phil. 3. v. 12.

4. Perfectionem potiùs quærendam esse in traditionibus hominum, quàm in præceptis Dei, contra dictum Matth. 15. v. 9.

5. Posse hominem plura acquirere merita, quàm sibi ad salutem necessaria sunt, & illa quæ supersunt, aliis erogari & applicari posse contra dictum Psal. 32. v. 6.

6. Opera non præcepta esse præstantiora, quàm quę in lege requiruntur, contra dictum Psal. 19. v. 8.

7. Illa, quæ de fugienda privata vindicta, de dilectione inimicorum, de cavendis temerariis judiciis &c. in concione Christi montana Matth. 5. 6. & 7. traduntur, liberè observari vel violari posse, contra dictum Matth. 5. v. 19.

8. Posse nos ipsos non solùm pro nostris, sed etiam pro aliorum peccatis satisfacere, contra dictum 1. Joh. 1. v. 7.

2. Κατασκευαστικῶς sic progredimur.

1. Deus jubet se diligi *ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus*. Ergò nihil superest non debitum quod erogetur.

2. In operibus bonis semper aliquid deest. Ergò nunquam perfectè implemus legem, multò minùs opera supererogationis præstamus.

3. Christus Luc. 17. v. 10. omnem supererogationis opinionem excludit. *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.*

4. Obligati sumus per præceptum ad summum caritatis gradum Joh. 13. v. 34. cap. 15. v. 13. 1. Joh. 3. v. 16. Ergò nullus remanet locus consiliis & operibus supererogationis.

5. Jubet Deus nihil addi præceptis Deut. 4. 2. Ergò consilia non debent addi.

6. Ita sumus Deo obligati, ut non possimus unquā facere, quantum debemus, cùm omnia nostra, utpote ab ipso nobis data, sint ei debita. Ergò nunquam supererogamus, ἀπαιτεῖται, ὅπερ ποιοῦμεν, ὀφειλὴ ποιοῦντι πληρῶσαι inquit Chrysostomus homil. 7. in Epist. ad Roman.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, legem Dei in hujus vitæ infirmitate non posse à nobis perfectè impleri. (Si enim præcepta non possumus perfectè implere, quantò minùs per consiliorum observationem poterimus aliquid supererogare.) Dicta illa adducentur inferiùs in art. de Justificatione cap. 7. th. 5.

2. Quòd agnoscunt, bonis operibus renatorum aliquam imperfectionem & immunditiem adhærere. (Si enim bona opera juxta præscriptum legis facta, non sunt perfecta & pura, utique non poterimus per consiliorum observationem aliquid supererogare.) Dicta illa adducentur in eodem art. de Justificatione cap. 8. thesi 7.

3. Quòd agnoscunt, nos non tantum nos posse Deo reddere, quantum debemus. (Ergò non possumus aliquid indebiti operis supererogare.)

Bernhardus serm. de verb. Origen. *Etsi proximo fortè videtur quis reddere plusquàm debet, Deo tamen nunquam totum reddit, quòd debet.*

Idem serm. de tripl. custod. col. 356. *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Sed hoc, inquies, propter humilitatem monuit esse dicendum. Planè propter humilitatem, sed nunquid contra veritatem?*

Idem in tract. de pass. Dom. cap. 30. col. 1635. *Quid poteris largitori tuo dignè rependere? Dedit te tibi, quando te creavit, ut esses; reddidit te tibi, cùm recreavit, ut benè esses. Dedit in viaticum tibi, ne deficias in via, corpus & sanguinem suum, se verū Deum & hominem verum. Et tu, quid rependes? si pro eo, quòd dedit te tibi, quādo te creavit, vicem nequis rependere, quid deniq; pro eo rependes, quòd se tibi dedit? Certè si te millies posses rependere, quid esses tu in comparatione Dei? repende tamen quantum potes, repende te totum illi, qui se totum tibi & dedit & reddidit.*

4. Quòd Thomas, Anshelmus & Gerson inusitata doctrina illorum temporum de consiliis quædam mitigarunt.

Thomas ex Collationibus Patrum citat

citat dictum: *Jejunia, vigiliæ, paupertas &c. non sunt perfectio, sed perfectionis instrumenta, quia in ipsis non consistit disciplinæ illius finis, sed per illa pervenitur ad finem.*

Idem 2.2.q.184.art.3. docet, *perfectionem principaliter & essentialiter consistere in præceptis, & in caritate; secundario autem & dispositivè tantùm in consiliis.*

Anshelmus dicit, *unam solam esse veram religionē sub uno supremo Abbate Christo, reliquas religiones*, vocat, *factitias utpote ab hominibus institutas, ut remotis impedimentis veræ religioni vacari possit.*

Gerson agnoscit, *falsum esse, quòd præcepta legis ordinata sint ad virtutes sub certa mensura & gradu; & quod supra est, sub consilio esse.* Statuit autem *consilia versari circa res, quæ sunt instrumenta promoventia, disponentia & manuducentia, ut breviùs & faciliùs acquiratur perfectio.*

5. Quòd agnoscunt, quædam esse præcepta, quæ pro consiliis venditantur.

Nicolaus VI. lib.5. Decretal. tit. 12. cap. 3. fatetur, quòd *Franciscus in sua regula quædam consilia Evangelii sub verbo exhortationis, quædam sub prohibitione & verbo præcepti proposuerit.*

Thomas de Aquino 1.2.q.108. art. 4. *Consilium esse*, dicit, *quod Christus de diligendis inimicis loquitur, si ipsum actum diligendi intelligamus.* (At hoc reverâ est præceptum.)

Alvarus Pelagius de planctu Eccles. lib. 2. art. 88. *patientiā & humilitatem* inter consilia Evangelica numerat. (Atqui ea continentur sub præceptis.)

Henricus de Heuta (al. Henricus de Jota, qui floruit circa Annum 1371. ac â Gersone maximoperè laudatur) Viennæ publicè docuit, *ea quæ pro consiliis Evangelicis venditantur, esse præcepta.*

Edita sunt à D. Luthero quædam commentaria in Apocalypsin (circa Annum 1390. scripta, ut ex cap. 13. & principio 20. cap. apparet) quæ ex Livonicis & Polonicis finibus sibi missa testatur. Illorum autor inter errores Papæ & Prælatorū etiam hunc recenset, quòd *ex mandatis Dei consilia faciant.*

Argum. Advers. 1. Præcipuum pro stabiliendis cōsiliis Evangelicis fundamentum Scholastici olim petierunt *ex concione Christi* Matth. 5. *ubi perfectiora opera à Christo præscribi videntur, quàm quæ à Mose in lege fuêre requisita.*

Alphonsus de Castro lib. 3. advers. hæreses verbo Bellum, hæresi 1. *Illa Salvatoris sententia, Ne resistite malo, non pertinet ad præceptorum numerum, sed est inter consilia connumeranda. Quòd autem ita sit, ex immediatè sequentibus facilè censeri potest, quoniam quæ immediatè sequuntur, nullo modo ad præceptorum numerum spectare videntur, sed ad consilia, ut sunt illa. Ei, qui vult secum in judicio cōtendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei pallium &c. Et quicunq; angariaverit te mille passus, vade cum illo & alia duo. Quæ duo nullus nisi mentis inops contendet esse præcepta, sed solùm consilia viris perfectis data.*

Jacobus Tirinus Jesuit. in Comment. Matth. 5. v. 39. *Privatis personis suadet, non tamen imperat Christus & etiam Paulus, ut quando caritas proximi, conversio infidelium, Dei gloria vel prudentia id exiget, v. g. tempore publicæ persecutionis, qualis erat penè continua in primitiva Ecclesia, non propellamus violentè illatam injuriam, sed potiùs repetitam patienter feramus,*

quàm maleficiis certemus, aut de vindicta cogitemus.

Sed totum hoc argumentum prolixè refellit Bellarm. lib. 4. de Justif. cap. 3. docens, *Christum eo in loco non tradere nova consilia perfectionis, sed corruptelas Pharisaicas, quibus legem depravabant, removere & veram legis sententiam explicare. Depravabant*, inquit, §. Quod attinet &c. *Scribæ & Pharisæi præcepta gravissima de homicidio & adulterio, docentes in ejusmodi præceptis actū externum solùm esse prohibitum, non autem internum, nisi signis exteriorib. proderetur, in quo errore fuit Josephus lib. 12. antiquit. cap. 13. & David Kimbi in comm. Psalm. 66. v. 17. Adversus ejusmodi corruptelas declarat Dominus, legem, non occides, non solùm manum, sed etiam linguam & animum cohibere; & legem, non mœchaberis, extendi usq; ad concupiscentiam in mente conceptam. Pharisæi repudiabant legem de repudio, quod enim ob infirmitatem eorū hominum lex impunitum dimiserat, ipsi ut rem absolutè justam proponebant. Dominus autem docuit, non licere uxorem dimittere, nisi causâ fornicationis, & legem de libello repudii penitus abrogavit. Pharisæi docebant, non esse peierandum, tamen frequentare juramenta, etiam levi de causa, nullum peccatum esse ducebant. Contra Dominus jubet, non esse jurandum omnino, scilicet nisi subsit jurandi necessitas. Corrumpebant Pharisæi legem illam talionis, oculum pro oculo, dentem pro dente. Nam cùm non animadverterent, eam legem constitutam fuisse ad justitiam conservandam, non ad appetitū vindictæ saturandum, docebant licitum esse vindictam appetere. Dominus igitur monet, non esse appetendam vindictam, nec malum pro malo reddendum, sed potiùs paratum esse debere hominem probum, si opus sit, percutienti maxillam unam, præbere etiam alteram. Deniq; pervertebant Pharisæi primarium dilectionis præceptum. Quoniam enim lex jusserat, ut hostes suos occiderent, non odii causâ, sed Zelo justitiæ, quâ justa bella etiam interdum à piis Regib. indicuntur, illi generale præceptum tradebant, diligendos esse amicos; odio habendos inimicos. Dominus ergo gravissimè admonet, diligendos esse inimicos, benefaciendum his, qui nos oderunt, orandum pro persequentibus & calumniantibus.* lib. ejusd. cap. 4. §. penultimo. *Quæ videntur in Evangelio esse gravissima de dilectione inimicorum & de concupiscentia cohibenda, inveniuntur in lege vetere.* §. Ultimò. *Itaque non ait Dominus: Nisi abundaverit justitia vestra, plus quam legis & Prophetarū, sed plus quam Scribarū & Pharisæorū, ut videl. significaret, se nō tàm addere velle ad onera præceptorum legis, quàm tollere de medio corruptelas Scribarum & Pharisæorum.* Hæc omnia Bellarminus rectissimè.

Idem agnoscunt Gloss. Ordinar. in cap. 5. Matth. Salmeron in Comment. & Emanuel à Saa in notis ad illum locum.

Argum. 2. Bellarminus lib. de Monachis c. 9. & seqq. alia producit dicta pro stabiliendis consiliis Evangelicis, quorū primum est Esa. 56. v. 4. *Non dicat Eunuchus, ego lignū aridum &c.* Idem urget Alphonsus de Castro lib. 3. advers. hæreses verbo Beatitudo hæresi 7. Tirinus Jes. in h. l.

Resp. 1. Pontificii statuunt, *consilia illa perfectionis in N. demum T. à Christo & Apostolis esse promulgata.* At dictum Propheticum agit de Eunuchis V. Test.

2. Gloss. Ordin. & Lyranus agnoscunt, *dictum illud accipi posse de Eunuchis, qui tales sunt, vel ex utero matris nati, vel ab hominib.*

facti,

facti, (quod Bellarm. frustra negat) quamvis addant, *ad illos, qui seipsos castraverunt propter regnū cœlorum, ex parte referri posse*, (quod sano sensu non negamus.) Lyrani verba hæc sunt: *Eunuchus, id est, impotens ad generandum.* Et postea: *Veritas asseritur, videl. quòd Eunuchus & gentilis veniens ad fidem, tantum bonum consequetur gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro, cæteris tamen paribus, quantum recipiet Judæus natione & dotatus multâ prole.* Ibid. *Iste error primus procedit ex defectu generis & prolis. Quia defectus prolis in lege erat vituperabilis, aliqui simplices prole carentes, quamvis essent de populo Israël, æstimabant se deficere à præmio justorum, eò quòd non multiplicaverant populum.*

3. Sainctius in Comm. illius loci sic scribit: *In Eunucho nō solùm spado, sed etiam gentilis populus intelligitur, qui sterilis fuit bonorum operum, quæ fœtus quidam sunt & soboles animi benè constituti. Neque magis fœcundus fuit ad utilem fœtum & vitalem prolem, quàm aridus ramus ad fundendos fructus. Eâdem metaphorâ usus est Propheta cap. 54. ubi gentilitas sterilis dicitur. Lætare sterilis, quæ non paris. Est autem allusum ad præceptum, quod legitur Deut. 23. ubi neque alienigenæ, neq; Eunuchi intrare permittuntur in Ecclesiam. Quæ lex, ut apparet, non solùm Judæis, sed etiam gentib. videtur esse non ignota. Quare non solùm Deus hîc cum gentibus loquitur, sed cum illis etiam, qui cùm nati essent parentibus Judæis, propter naturalem illam deformitatem arcebantur à templo. Ac si dicat Deus, neminem quantumcunq; lege repulsum antiquâ à templi sive ingressu sive ministeriis, excludendum esse in Ecclesia nova, quam novis legibus & consiliis in novissimo seculo constituet Deus.*

4. Subjungit quidem Sanctius, *allegoricè hæc à plerisq; Patribus accommodari ad illos Eunuchos, qui se castraverunt propter regnum cœlorum.* Sed Bellarmin. lib. 3. de V. Dei cap. 3. docet, *Ex solo sensu literali firma & efficacia peti argumenta.*

5. Foreirus & Montanus agnoscunt, *consolationem h. l. proponi Eunuchis ad prolem generandam inutilibus, qui indigni judicabantur, ut templo servirent ac eo numero habebantur, quo mortui, aut qui nunquam lucem aspexissent. Quare arcebantur ab omni publico ministerio tàm sacro quàm profano, neque referebantur in censum, aut familias, quia inepti judicabantur Israëlitico generi propagando.*

6. Cornel. à Lapide in Comm. itidem agnoscit, *Prophetam ad literam loqui de Eunuchis naturalibus & castratis.*

7. Wicelius in Demog. Expl. Epistol. Domin. Innoc. Infant. p. 58. Es lest sich der Abt Theon genant/ in seinen Collationibus, so im Buch Cassiani stehen/ öffentlich hören/ daß die Eunuchi oder die Verschnittene / davon Esaias am 56. cap. redet/ die heiligen Eheleute des alten Testaments seyn/ welche Gottes Gebot gehalten/ zu grossen Namen kommen sind. Wicelio suffragatur Oleaster *de sterilibus* locum Esaiæ interpretatus.

Argum. 3. Sap. 3. v. 13. *Felix sterilis & incoinquinata &c.*

Resp. 1. ostendimus superiùs lib. 2 art. 1. cap. 1. th. 6. quosdam ex ipsis Pontificiis librum Sapientiæ pro *Apocrypho* habere.

2. *Consilia perfectionis* in N. demum T. promulgata creduntur. Ergò non debent probari ex dictis, quæ etiam V. T. statui conveniunt. Jac. Tirinus in Comm. h. l. scribit, *laudes & consilium cœlibatus etiam in*

V.T. nota fuisse. Sed reliqui Pontificii unanimi consensu statuunt consilium cœlibatus primum in N. Test. à Christo fuisse promulgatum.

3. Lyranus in h.l. sic annotat. *Felix sterilis, quia licet sit in matrimonio, non tamen habet filias in ejus ignominiam cedentes. Et incoinquinata, quia si esset sterilis & adultera, non esset felix, sed misera. Habebit fructum à Deo pro sua continentia conjugali meliùs, quam si sibi essent filii. Et spado, h.e. impotens generare, qui tamen est sancta vitæ, ideò subditur. Qui non operatus est, quantum ad peccatum operis; nec cogitavit adversus Deum, quantum ad peccatum cordis, dabitur enim illi fidei donum, hoc est, donum gloriæ, quod datur pro fide formatâ caritate.*

4. Glossa Ordin. in h. l. *Felix est sterilis & incoinquinata, i.e. casta & cõtinens anima, quæ scil. nec hæresi, nec idololatriâ polluitur. Habebit fructum æternæ beatitudinis.*

Arg. 4. Matth. 13. v. 8. *Regnum cœlorum cõparatur terræ bonæ, cujus pars una reddebat fructum centesimum, alia sexagesimum, alia tricesimũ, quod quidam Patres applicant ad conjugium, viduitatem & virginitatem.*

Resp. 1. Bellarm. lib. 3. de V.D. cap. 3. rectè scribit, *Ex solo sensu literali duci firmum argumentum.* Jam v. Maldonatus in cap. 13. Matth. literaliter explicat *de fructibus Evangelii spiritualibus, qui aliàs in Scripturis exponuntur.*

2. Gregorius (Pont. Rom.) hom. 17. in Ezech. *Fructus terræ bonæ triginta affert, cùm mens perfectionẽ fidei, quæ est in Trinitate concepit; sexaginta affert, cùm bonæ vitæ opera perfectè protulerit; centũ v. affert, cùm ad æternæ vitæ contemplationem profecerit.*

3. Jansenius in cap. 51. Conc. Evang. agnoscit, Patres in hac expositione non convenire. *Hieronymus* (inquit) *centuplum fructum virginib. sexagecuplum viduis, trigecuplum conjugatis tribuit; Augustinus v. centesimũ Martyribus, sexagesimum virginibus, trigesimũ cõjugatis aptat. Theophylactus centesimũ tribuit Anachoretis, sexagesimum cœnobitis, trigesimum conjugatis & Laicis.* Jac. Tirinus in Comm. Luc. 8. v. 5. *Per eos, qui proferunt fructum trigesimum, sexagesimum, centesimum, secundùm Theophylactum & Euthymium intelliguntur incipientes, proficientes & perfecti; secundùm Hieronym. & Athanasium conjugati, vidui, virgines; secundùm Cyprianum & Augustinum conjuges, virgines Martyres.* (Potuissent addere alias aliorũ veterũ expositiones allegoricas. Autor Operis imperf. hom. 31. in Matth. *Qui abstinent se à divitiis malis & secundùm vires suas faciunt bona, est fructus eorum trigesimus. Si omnia sua contemnant, & accedant ad serviendum Deo, habent sexagesimum: Si a. & infirmitas corporis eis contigerit, & fideliter sustinuerint, habent centesimum. Nam & Job, inquit, ante tentationem trigesimum habuit in facultatibus suis justè vivendo: post damna substantiæ & filiorum sexagesimum: post plagam a. corporis centesimum fecit. Theophylactus in cap. 13. Matth. Alius centum, fortè is, qui perfectè renunciavit possessionibus & summum in vita Monastica gradum obtinet. Alius sexaginta, fortè qui Monachus in commune vivit, sed & practicus. Alius triginta, qui honestum matrimonium elegit. Anshelmus ibid. Tres Ordines Ecclesiæ hic designantur, scil. conjugati & continentes in activa vita & contemplativa. Debet autem esse principalis divisio justi, alii contemplativi, alii activi. Activi verò subdividuntur, alii conjugati, alii continentes. Tricenarius & sexagenarius fructus activis datur, centenarius verò contempla-*

plativa: quorum omnium rationes in sequentibus exponere nititur. Augustinus ipse dubius est lib. de virginit. cap. 44. sic differens: *Quicquid significet fœcunditatis illa diversitas, viderint qui hæc melius, quam nos intelligunt: sive virginalis vita in centeno fructu sit, in sexageno vidualis, in triceno autem conjugalis: sive centena fertilitas Martyrio potius imputetur, sexagena continentiæ & tricena connubio: sive virginitas accedente Martyrio centenũ fructum impleat, sola v. in sexageno sit, conjugati a. tricenum ferentes ad sexagenum perveniant, si Martyres fuerint: sive, quod probabilius mihi videtur, intelligendum est plura esse, quàm ut in tres differentias distribui possint.*)

4. Maldonat. in Comm. h. l. agnoscit, *Christo tantum propositum fuisse, ut doceret, omne semen, quod in bonam terram cadit, adeò multiplicari, ut quod minimum ferret fructum, trigesimum ferret, quantum non nisi optima & bene culta terra ferre solet; quod maximum, centesimum; quod mediocrem, sexagesimum.* (Simplicissimam hanc parabolici hujus sermonis expositionẽ amplectitur etiam Euthymius. *Per centuplum*, inquit, *significat perfectam virtutis fructificationem: per sexagecuplum, mediam; & per trigecuplum, minorem.*

5. Jansenius ibid. addit: *Apud Lucam nulla graduum fit mentio, sed cùm in parabola centeni fructus fecerit mentionem, hîc tantum dicit, & fructum afferunt in patientia.*

6. Franciscus Lucas Brugensis in h. l. sic annotat: *Sunt hic numeri certi pro incertis, quibus significatur, non æquali omnes mensura fructum ferre, sed in triplici esse differentia, quartum istud fructuosorum auditorum genus, ut sterilium auditorum triplex modò fuit varietas. Alios enim eorum copiosissimum ex audito verbo fructum ferre, veluti si spica centum grana ferat ex uno; alios copiosum sanè, ut si sexaginta ex uno; alios mediocrem, ut si triginta. Hi sunt tres gradus profectus spiritualis, hi sunt tres ordines hominum DEO dignè ambulantium, ut Paulus loquitur 1. Thess. 2. v. 12. veluti si dicas, incipientium, proficientium, perfectorum, vel potius bonorum, meliorum & optimorum.*

7. Ludovicus de Ponte lib. 2. in Cant. Cantic. exhortat. 2. col. 291. *Quidam ferunt fructum trigesimum, alii sexagesimum, alii centesimum in diversis statibus & gradibus virtutis ac perfectionis mirè fulgentem.*

(In virtutis ergò gradibus diversitas quærenda, non in statibus.)

Argum. 5. Matth. 19. v. 12. *Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat.*

Resp. 1. Lucas Brugensis in Comment. h. l. agnoscit, *Paulum 1. Cor. 7. hæc verba Domini explicare, quando dicit: Qui sine uxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.* Item, *ut sine impedimento Deo adhæreatis*, v. 32. 34. 35. (Ergò finis spontanei cœlibatus in personis idoneis continentiæ dono præditis describitur, videlicet ut sine impedimento Deo servire & regnum ejus propagare possint.) Et addit Brugensis: *In hoc consistit ratio & vis perfectionis hujus virtutis. Nec enim per se Deo placet, quòd quis sibi neget naturalem nuptiarum usum, nisi referatur ad Dei cultum & regnũ cœlorũ.* (Cœlibatus ergò per se consideratus, si non referatur ad hunc finẽ non est meritum, vel regni cœlorum vel ampliorum in cœlo præmiorum.)

2. Præterea, *Consilium* à Pontificiis sic definitur, quòd *habeat peculiarem aureo-*

lam

tam in regno cœlorum, ac præmium aliquod accidentale essentiali beatitudine omnibus communi majus. Jam verô Christus hic simpliciter dicit: *Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum.* Nomine autem regni cœlorum intelligi beatitudinem omnibus electis communem, patet ex Matth. 5. v. 3. 10. & cap. 8. v. 11. &c.

3. Jac. Tirinus in Comm. *Hæc castratio fit vel voto vel saltem firmo proposito, quo quis impotentiam saltem moralem sibi indicit ad actum Venereum.* (Ergò ex hac castratione nõ statim potest inferri votum, sed fieri illa potest per firmũ propositũ.)

Argum. 6. Matth. 19. v. 21. *Vende quæ habes & da pauperibus & sequere me, & habebis thesaurum in cœlo.*

Resp. 1. Wilhelmus de S. Amore, Magister Parisiensis & Canonicus Belovacensis, circa Ann. 1250. docuit, *mandatam ibi esse paupertatem habitualem, non actualem,* id est, flagitare Christum à nobis, non ut jam omnia abjiciamus, quæ habemus, sed ut cùm confessio nominis divini & gloria Christi postulaverit, tum propter eum omnia deserere parati simus, sicut & cùm odium patris, matris & propriæ animæ in Sectatoribus suis Christus requirit, non jubet simpliciter, ut non honorent patrem, multò minùs, ut eum odio habeant, sed ut re ita postulante omnia propter Christum negligere parati sint. Bellarminus de Monach. cap. 9. §. Quarta expositio. *Guilielmus de S. Amore dixit, verba ista Domini debere intelligi secundùm præparationem animi & verum præceptum continere, sicut illa, Matth. 5. Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei & alteram, quod præceptum est, sed intelligitur in animi præparatione.*

2. Thomas 2. 2. q. 189. art. 1. ex Hieronymo: *Mentitur adolescens, si enim hoc, quod positum est in mandatis, Diliges proximum tuum sicut teipsum, opere complesset, quomodo postea audiens, vade, vende, quæ habes, tristis recessit?* (Christus ergò non præscribit ipsi consilium perfectionis, cujus impletione aliquid supra obœdientiam in lege mandatam erogare possit, sed speciali hoc mandato, ut propter Deum facultates suas relinquat, pauperibus eas eroget & Apostolorum exempla secutus in scholam Christi se conferat, ipsum convincere cogitat, quòd falsò perfectam legis impletionem sibi arroget.)

3. Joh. Ferus in h. l. *Sicut Medicus, si primam medicinam frustrà se adhibuisse perspexerit, fortiorem apponit: sic Christus hic facit. Ægrotabat adolescens, & quidẽ periculosè, adhibuerat Christus medicinã ei morbo congruentem, præceptorum sc. memoriam, quæ facilè præsumtionem tollere possunt, sed frustra in hoc juvene adhibita sunt, nunc igitur adhibet efficaciorem, qui convictus etsi non verbis, tamen opere declaravit, se necdum præcepta implesse.* (Ergò scopus Christi est convincere juvenem, quod præcepta non servaverit, sed de eorum observatione falsò gloriatus fuerit.)

4. Bellarm. lib. de Monach. cap. 7. §. 2. *consilium perfectionis* sic describit, quòd *sit opus bonum à Christo non imperatum, sed demonstratũ; non mandatum, sed cõmendatum.* Item, *quòd sit in hominis arbitrio positum, nõ autem vi suâ obliget.* (Ergò juvenis hic non peccasset cõsiliũ illud perfectionis posthabendo. At gravissimè peccavit verbis Christi nõ obtẽperando, ut colligitur ex eo, quòd Christus post illius discessũ dixit: *Quàm difficulter intrabit dives in regnũ cœlo-*

cœlorum! non dixit, aureolam non obtinebit, majorem gloriam non consequetur. Ergò non fuit hoc *consilium*, sed *præceptum*, videlicet *speciale*. Idipsum ex verbis præcedentibus manifestum: *Unum tibi deest*, inquit Christus. At quod deest, ex præcepto implendum est.)

5. Idem Bellarminus in λύσει hujus argumenti §. Sextum argumentum, dicit, *per sequelam Christi in hoc dicto accipiendam esse imitationem Christi*.

(At illa non est consilii, sed præcepti, ac omnibus verè piis necessaria, 1. Cor. 11. v. 1. Eph. 5. v. 1. 1. Petr. 2. v. 21.)

6. Idem Bellarm. ibidem fatetur, *agi hîc de obœdientia, quæ necessariò debetur Deo*.

(Cur ergò inter perfectionis consilia, quæ in hominis arbitrio posita sunt, eam refert? Regerit quidem, *deduci ex hoc loco consilium religiosæ obœdientiæ, cùm sit alia sequela Christi omnibus Christianis communis, alia, quæ solis illis consulitur, qui volunt esse perfecti*. Sed hac ratione petit principium, de eo enim quæritur, an præter generalem illam sequelam detur *specialis* in consiliis Evangelicis posita?)

7. Pontificii *venditionem omnium* dicunt esse adminiculum perfectionis. Sed Christus illam præcipit ei, qui se credebat omnia mandata observâsse, ex quo constat, non præcipi ut gradum ad perfectionem, sed ut ipsum perfectionis culmen.

8. Pontificii consilium sic describunt, quòd *ei promittatur majus præmium in cœlo*. At Christus hîc non promittit juveni majus præmium, sed simpliciter dicit, *& habebis thesaurum in cœlo*, quâ phrasi spes vitæ æternæ omnibus fidelibus proponitur, Matth. 6. v. 20.

9. Bellarminus de Monach. cap. 2. §. ult. Gregorius de Valentia de Statu & votis Religios. cap. 2. §. Neq; obstat &c. Tannerus tom. 3. Theol. Schol. Disput. 6. q. 3. dub. 1. n. 20. *votum* constituunt *essentialem perfectionis partem*, cujus etiam respectu dicatur status perfectionis. Atqui in hoc dicto Christi nulla fit mentio *voti*.

10. *Venditio omnium* eorumque inter pauperes distributio nulli hominum generi minùs, quàm Monachis competit. Quis enim Monachorum vendit sua & dat pauperibus? nunquid partem hereditatis Monasterio addicere jam antè fundos & agros habenti significat *omnia vendere & inter pauperes distribuere*? Quis renunciat proprietariæ possessioni, quam Rom. Pontifices tot bullis Monachis confirmârunt? c. Exivi in Clementin. de Verb. signif. Eodem tit. tot. in Extravag. Joh. 22. inprimis cap. 3. & 5.

11. Maldonatus in Comm. Matth. 19. v. 20. fatetur, *Hilarium, Autorem imperfecti operis, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Bedam & nonnullos Græcos existimare, hunc adolescentem, cùm dixit, se omnia mandata à juventute servâsse, fuisse mentitum*.

(Utique ergò Christus non ostendit ei novum perfectionis consilium, sed speciali hoc mandato de falsitate gloriationis ipsum convincere voluit.)

12. Barradius, Stapletonus & Estius in h. l. itidem agnoscunt, *juvenem hunc fuisse avarum & pecuniarum atrociter cupidum*, ut eum vocat Chrysostomus, *ac proinde falsò gloriatum fuisse, quòd mandata Dei omnia servaverit à juventute sua*. Quin & Estius in faciem contradicit

Jesuitæ Contzen asserenti, *valdictionem opum non fuisse juveni ad salutem necessariam.* Contrà Estius ait in cap. 19. Matth. *fuisse ideò (quia juvenis cor apponebat) absolutè ei ad salutem necessariam. Proinde verbis illis, unum tibi deest, significari deessentiam ad salutē, non ad perfectionem.* Barradius verò, æquè ac Maldonatus Hieronymi, Augustini, Basilii, Ambrosii, Clementis Alexandrini, Origenis, Chrysostomi & Theophyl. sententiam refellit.

13. Urget Bellarminus, *Marc. 10. dici, quòd Dominus intuitus hunc juvenem, dilexerit eum, credibile igitur esse, eum vera dixisse, non autem mentitum, quia Dominus non diligit mendaces.*

Resp. Stapletonus in Antidotis Evangelicis ad caput Matth. 19. sic annotat: *Quòd verè, sicut dixit, mandata servaverat, ex eo probabile fit,* (nota probabile fit) *quòd Christus, his auditis, intuens eum, dilexit eum: neq; enim dilexisset mentientem, vel ex arrogantia aliter præsumentem, quàm dar erat. Magis tamen adhuc probabile est, quòd verè mandata non servaverat, quia morbo avaritia adhuc laborabat, sicuti subsequens ejus tristitia, audito Christi responso, manifestum facit, unde Augustinus Epist. 89. hunc locum tractans, ait, Puto, quòd arrogantius quàm veriùs se servâsse responderit: & D. Basilius eum planè avaritiæ morbo insigniter laborâsse censet. Christus nihilominus intuens in eum, dilexit eum tanquam adhuc proficiendi avidum, & majoris perfectionis cupidum, nec planè mentitum, quia sic servaverat, sicut vulgus Judæorum servanda putaverat, nemini quidem nocendo, non tamen proximis liberaliter serviendo, aut amorem divitiarum deponendo.*

14. Regerit Bellarminus. *Si esset præceptum, ergò caritatis. At non caritatis, quia caritas non requirit, ut demus omnia nostris proximis, & nobis nihil servemus.*

Resp. fuit præceptum *obedientiæ, &* quidem *speciale*, quo Christus manifestum facere voluit, falsam esse hujus juvenis gloriationem. An non ipsi Jesuitæ noviriis suis specialia quædam præcepta proponunt, *quæ in virtute sanctæ obedientiæ,* ut loquuntur, implere debeant? Opus ipsum præceptum fuit opus caritatis, quia Christum ut verum Deum super omnia diligere, requirit, ut præceptis ejus nos obedientes præbeamus.

Arg. 7. 1. *Cor. 7. Bonum est homini, mulierem non tangere: Bonum est homini sic esse: Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem &c.*

Resp. 1. Thomas in h. l. sic commentatur: *Apostolus primò instruit eos, qui non sunt matrimonio juncti, utrum scil. debeant matrimonium contrahere. Circa hoc duo manifestat, primum quid est per se bonum, deinde quid sit necessarium. Primum ostendit in illis verbis: Bonum est mulierem non tangere; alterum in sequentibus, propter fornicationem autem habeat unusquisq; uxorē suam. Considerandum est, quòd in detestatione fornicationis, contra quam Apostolus scripserat, quidam non habentes zelum secundùm scientiam in tantùm procedebant, quòd etiā matrimonium condemnabant, quia hoc Corinthiis fidelibus durum videbatur, super hoc ad Apostolū scripserunt. Apostolus respondet. De quibus autem scripsistis mihi &c. Respondeo primò quantum ad matrimonium, Bonum est mulierem non tangere, sed quia ad hoc bonum non sunt omnes idonei Matth. 19. Non omnes capiunt verbum hoc, docet secundò, quid est necessarium. Unusquisq; propter fornicationem habeat uxorē suam. Deinde v. 25.*

His

His autem, qui matrimonio uncti sunt. Suprà posuit Apostolus documenta de contractu matrimonii, his verbis. antè instituit eos qui matrimonium contraxerunt, tum quantum ad eos, qui sunt unius cultus v. 24. tum etiam ad eos, qui sunt in dispari cultu v. 12.

(Ergò Apostolus non præscribit consilium aliquod perfectionis, per cujus impletionem homo plus præstet, quàm in lege mandatum, sed pro conditione & diversitate personarum, ac pro ratione temporum dicit, se dare consilium, ut quisq; eligat, quod juxta mensuram doni à Deo sibi collati ad cursum pietatis & conscientiæ tranquillitatem utile esse viderit.)

2. Cajetanus in h. l. *Ecce consilium, seu ut Græcus textus sonat, sententia, bonum esse servare virginitatem propter præsentem necessitatem vitandam, multæ enim sunt præsentis vitæ necessitates consequentes conjugium, ad quas evitandas bonum est servare virginitatem. Tribulationem tamen carnis (pro carne) habebunt hujusmodi, h. e. tribulationes, quas parit carnale connubium, habebunt conjuges. Sunt autem manifestè incommoda multa, quæ nascuntur in hujusmodi carnali commercio, uti in muliere dolores partus, in viro autem cura multa.* (Ergò consilium Apostolicum respicit commoditates hujus vitæ, quib. præstat cœlibatus conjugio.)

3. Erasmus ad h. l. sic annotat p. 320. *Apostolus non dicit simpliciter, bonum sic manere ut ego sum, sed bonum est ob urgentem necessitatem. Proinde, non quòd pro tempore, proq; re præsenti bonum est, id protinus simpliciter bonum est. Ætate Pauli, cùm inter innumeros Ethnicos perpauci essent Christiani, fortaßè commodius erat abstinere à matrimonio, nunc mutatis rebus haud scio, an magis expediat sanctum conjugium & immaculatum thorum sanctè pureq; colere, etiam Sacerdotes, si qui non continent, quando horum tam ingens ubique numerus est.*

Et postea. *Unusquisq; suam uxorem habeat* ἐχέτω, *quod verbum apud Græcos planè imperativi est modi, verùm non est, quòd id nos commoveat, nec est cur interpretetur habeat, habere liceat, cùm id dicatur iis, qui se non possunt à consuetudine mulierum cohibere, non omnibus. Atq; his sanè, qui sibi permissuri essent scortationem aut fœdius aliquod libidinis genus, imperat, ut potiùs ducant uxorem.*

pag. 323. *Ambrosius per præsentem necessitatem intelligit præsentem illorum temporum statum. Oportet enim hujusmodi consilia pro temporum ratione moderari.*

(Ergò Apostolus non simpliciter cœlibatum præfert conjugio tanquam consilium perfectionis, sed respectu status illorum temporum.)

4. Pro ratione diversarum *personarum & circumstantiarum* Apostolus ibidem quibusdam non cœlibatum, sed conjugium consulit. At Pontificii nunquam concedent, *matrimonium esse consilium Evangelicum.* Si velint urgere vocem γνώμη in v. 25. opponimus, eandem usurpari de Eleëmosynis Hierosolymam mittendis 2. Corinth. 8. v. 10. At Eleëmosynarum necessariarum erogationem Pontificii non referunt inter *consilia perfectionis.* Consilium Evangelicum apud Pontificios tandē desinit in *votum.* Sed de voto continentiæ nihil apud Paulū. Consilio Evangelico ex hypothesi Pontificiorum promittitur majus præmiū in cœlo. Sed tale præmium τῶν ἀγάμων Paulus ibi non promittit.

Argum. 8. *Paulus 1. Cor. 9. ostendit, se plus fecisse, quàm præceptum sibi erat, & propterea singularem gloriam apud Deum meruisse, cùm maluerit gratis Evangelium prædicare, & sic facere opus supererogationis, quàm ex Evangelio vivere.*

Resp. 1. Pontificii statuunt, tria esse præcipua perfectionis consilia, *paupertatem, obœdientiam & cœlibatum.*

(At de nullo horum in dicto Apostolico agitur.)

2. Glossa Ordin. ad h. l. sic annotat: *Ne quod offendiculū demus Evangelio Christi. Quia si acciperet Apostolus, Pseudo-Apostoli jam liberè acciperent, & sic in prædicatione durarent & ita impedimentum fieret Evangelio.*

3. Lyranus ibid. *Forsan & hi* (Pseudo-Apostoli) *avari erant, vel se licentiam peccandi emisse* (Corinthii) *putarent, vel libertatem arguendi Apostolus imminueret.*

Ibid. *Ut non abutar potestate aperiendo viam falsis Apostolis & præcludendo viam Corinthiis, si sumtus acciperem, quia tunc Apostoli falsi audaciùs sumtus acciperent, & frequentiùs prædicarent immiscendo veris falsa, quod est abuti prædicatione Evangelicâ.*

(Ergò Apostolus potestate accipiendi stipendium ab auditoribus uti noluit, non ut *opus aliquod supererogationis* faceret, quo coram Deo gloriari & singulare aliquod præmium in vita æterna promereri posset, sed ne quod offendiculum daret profectui Evangelii, & ut Pseudo-Apostolorum gloriationem excluderet.)

4. De hoc Apostoli facto sic judicat Thomas in Comm. *Hoc autem faciebat secundùm glossam, ne Evangelium putaretur venale. Et hoc, ut non abutar potestate mea, id est, mihi commissâ in Evangelio prædicando, quod esset, si acciperem indistinctè: quia perderem autoritatem liberè arguendi.*

Cajetanus ibid. *Non significatur, quod accipere sumtus esset abuti potestate evangelizantis, (cùm Dominus non ordinaverit abusum aliquem) sed significatur excellens cautela abstinentiæ se totaliter ab hujusmodi potestatis usu, ne fortè utendo incideret in aliquem abusum propter aliquam circumstantiam extrinsecam.*

5. Eodem modo recentiores Jesuitæ. Salmero in h. l. *Unde subdit, ut non abutar potestate meâ in Evangelio. Fuisset enim illud abuti potestate, si sumtus exegisset & in ea re suam Evangelio autoritatem ademisset.*

Benedictus Justinianus in Paraphrasi. *Nempe ita, ut Evangelicæ prædicationis munere defungar, ut nullo sumtu stet iis, qui mihi aures dederint, & ipse interea Evangelici Ministri autoritate & potestate abuti nullo modo videar.*

Idem in Commentario. *Quocirca rectè dixit, ut non abutar potestate mea in Evangelio. Quis autem dicat, nullâ eum necessitate præcepti compulsum hunc potestatis abusum vitâsse?*

(Quamvis igitur Paulus illud, quod hac in re fecit, non teneretur facere *ex præcepto communi*, quo obligātur omnes, qui Evangelium prædicant, tamen tenebatur illud facere *ex peculiari vocatione*, id est, ex circumstantiis locorum & temporum, tenebatur enim non solùm evangelizare, sed etiam omnia profectus sperandi obstacula amoliri, ac nihil eorum prætermittere, quæ Evangelii profectum poterant promovere. Inde expresse dicit Apostolus, *se abusurum facultate suâ*, si ratione circumstantiarum habitâ

habitâ noluisset ab illo jure recedere, quo de Evangelio licebat vivere. Diserte etiam dicit: *Non usi sumus jure isto, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio.)*

6. Regerit Bellarminus, *metuisse Apostolum, ne avariores quidam alere nollent Concionatores, & sic ab Evangelio retardarentur. Hunc metum potuisse esse communem cæteris Apostolis, qui tamen sumtus à populo caperent. Itaque peccatum non fuisse sumtus accipere, etiamsi sequeretur aliqua retardatio Evangelii, quandoquidem hæc nasceretur non à culpa Apostolorum, sed auditorum.*

Resp. ex Justiniano in h. l. *Sponte suâ Paulus juri Apostolico cessit, nullâ necessitate præcepti compulsus, ut Evangelicæ doctrinæ cursus ne leviter quidem retardaretur, quòd proculdubio facturi erant cæteri Apostoli, si apud eas nationes, quas erudiendas susceperant, id metuendum fuisset.*

(Ergò non est verisimile, reliquos Apostolos cum retardatione Evangelii sumtus ab auditoribus accepisse. Nec Paulus exemplo reliquorum Apostolorum adducto probare voluit, quid sibi agendum fuerit *positis circumstantiis*, sed quid licuerit *posito tantùm generali præcepto.)*

Argum. 9. *Apoc. 14. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt & sequuntur Agnum, quócunque ierit.*

Resp. 1. Glossa Ordinaria in h. l. ex Augustino sic annotat: *Virgines hoc loco non solùm corpore castos intelligamus, sed maximè omnem Ecclesiam, quæ fidem puram tenet, sicut dicit Apostolus: Desponsavi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo, id est, nullâ adulterinâ hæreticorum commixtione pollutam, nec in malè blandis & mortiferis hujus mundi voluptatibus usque ad exitum vitæ suæ colligatam.*

2. Wicelius in Demogoriis fol. 57. in explic. Epist. die Innoc. infantum, fatetur, *hunc locum agere de virginitate non corporis, sed mentis.* Und ob die Lehrer / Hieronymus, Ambros. und Augustinus &c. diesen Ort allein auff die leibliche Jungfrawschafft deuten wollen / so hetten sie sich hiermit aus dem Himmelreich geschlossen / weil jhrer keiner eine Jungfraw gewesen ist. Der geistliche Vater Tuitiensis arbeitet sich hart an diesem Ort der Offenbarung / aber dahin führet er seine Rede / daß diß von der eusserlichen Jungfrawschafft nicht allein zuverstehen sey / deutet es aber auff die geistliche Jungfrawschafft.

3. Bellarminus per calumniam Pontificiis tribui conqueritur, quòd *conjugium vocent pollutionem*, sic enim scribit lib. de Monachis cap. 6. *Calvinus dicit, nos pollutionem vocare conjugium, quod Deus instituit. Mendacium est, nos enim, quod Deus instituit, vocamus Sacramentum & magnum Sacramentum cum Paulo, non pollutionem.*

(Atqui, si per *virgines* hoc loco intelliguntur cœlibes, sequitur, omnes illos, qui in conjugio vivunt, *esse cum mulieribus inquinatos.* Ita enim postulat lex oppositionis. Argumentum hoc ex ipsis visceribus textus petitum permovit Autorem Commentariorum in Apocalypsin, qui sub Ambrosii nomine leguntur, ut negaret, hunc locum de solis cœlibibus accipi posse. *Ista*, inquit, *centum quadraginta quatuor millia electos, qui in cœlesti gloria cum Domino lætantur, significant.* Et postea. *Hic magna obscuritas est;*

dicit quippe centum quadraginta quatuor millia non fuisse coinquinatos cum mulieribus, virginesq; esse, & ideò Canticum novum cantare, quod nemo potest discere, nisi illi soli. Scimus autem, quosdam ex Apostolis atq; Martyribus uxores habuisse. Nunquid ii, qui virginitatem corporis servare studuerunt, laudes Deo decantant, & isti in laudibus Dei muti existunt? maximè, cùm sciamus, ex utroque sexu parvi meriti homines virginitatem corporis usque ad mortem servâsse, sicut sunt infantes & pueri, quos ætas virginitatem amittere non permittit. Videmus etiam quosdam aliquibus peccatis obnoxios virginitatem corporis usque ad mortem servâsse, quos credimus per ignem purgatorium esse purgandos, ut in justorum numero quandoque adscribi mereantur. Nunquid istos tales Apostolis & Martyribus, quos uxores habuisse Scriptura non tacet, præferre audebimus, ut illud Canticum suavissimum Deo offerant, à quo Petrus, ejusq; similes alieni existant? Postea. *Si superficiem lectionis diligenter attendimus, inveniemus non de solis virginibus, sed de omnibus sanctis animabus hæc dicta esse.)*

4. In Ecclesia Romana legitur hæc pericope *in festo Innocentium puerorum ab Herode interfectorum*, cùm illi, qui Agnum sequuntur, *primitiæ Dei & Agni* dicantur.

5. Blasius de Viegas, ut & Tirinus in Commentar. h. l. ex professo refellunt Hieronymum, qui lib. 1. advers. Jovin. existimat, *hæc centum quadraginta quatuor millia virginum esse illa eadem, quorum facta est mentio cap. 7. Apocal. ubi dictum est, convertendos fore ex Judæis centum quadraginta quatuor millia signatorum, adeoq; hæc centum quadraginta quatuor millia virginum ex solis Judæis colligenda esse.*

(At quo jure hanc Hieronymi expositionem repudiant, eodem & quidem longè majori jure repudiare possumus eam, quâ ad corporalem virginitatem cum contumelia conjugii locus hic refertur.)

6. Jacobus Schopperus Presbyter Coloniensis concion. 1. in Epist. festi Innocentum pag. 185. *In Ecclesia verè credentium invisibili supra editum montem Sion stat Agnus ille Dei, qui mundi tollit peccata, nempe Jesus Christus, ipsius unicum caput. In hac omnes credentes verè nomen habent Agni & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis, h. e. ore suo palàm confitentur, Jesum esse Servatorem, & corde credunt, ipsum resuscitatũ esse à Patre & resurrexisse à mortuis &c. In hac qui sunt credentes, non sunt coinquinati cum mulieribus, sed sunt virgines, sequentes Agnum quocunque ierit &c. h. e. veri credentes non serviunt carnalib. concupiscentiis, non addicunt se mundanis voluptatibus &c.*

conc. 2. pag. 187. *Quarta nota verorum Christianorum est, non esse coinquinatum cum mulieribus, esse virginem. Sed quid hinc intelligendum venit? aliud nihil, quàm in nullas hæreses Jesum solventes labi, in hujus confessione constanter & progredi & perdurare usq; ad finem. Quicunq; igitur professioni Christianæ satisfacere volet, cogitet, se desponsum esse Christo, studeat huic virginem exhibere castam, maneat in confessione & humanitatis & divinitatis ejus.*

conc. 3. pag. 189. *Est hæc generalis descriptio totius cœtus verè credentium, seu totius spiritualis Ecclesiæ, vel omnium verè sanctorum, aut omnium gnesiorum & vivorum Christi membrorum &c. Hi cum mulieribus*

bus non sunt coinquinati, sed virgines sunt, h. e. non sequuntur carnis desideria & opera, sed summâ curâ ab his abstinent.

conc. 4. pag. 191. Ratio, quâ moti Patres praesenti festo (Innocentum) lectionem hanc (ex Apoc. 14.) accommodârunt, ea esse videtur, quòd in ipsa mentio fiat numerosae multitudinis Sanctorum stantium juxta Agnum & habentium nomen ejus & Patris scriptum in frontibus suis, & quòd hi à nonnullis Innocentes illi fuisse putentur, cùm praeterea additum sit, eos non fuisse coinquinatos cum mulieribus, sed emtos è terra & factos primitias Deo & ipsi Agno. Quanquam verò opinio ejusmodi non prorsus inepta est, fuerunt enim utique innocentes immaculati & primitiae Deo, tamen angustior & uberior est Scriptura sacra & Apocalypsis praecipuè, quàm ut ad quosdam solùm referatur ac referri debeat. Quare persuasum habebitis, lectionem hodiernam generalē esse, & de omnibus in universum electis intelligendam &c. hi non sunt coinquinati cum mulieribus, i. e. sectantur castimoniam.

conc. 6. p. 196. Non sunt cum mulieribus coinquinati, h. e. non indulgent peccatis & concupiscentiis carnalibus, sed carnem & vitia hujus crucifigunt.

Argum. 10. Denique, consilia quaedam novae perfectionis à Christo in Evangelio esse data quidam probare cupiunt ex verbis Christi Johan. 13. v. 34. Mandatum novum do vobis, ut diligatis vos invicem, sicut dilexi vos.

Resp. 1. ex Maldonato in h. l. Duobus modis hoc accipi potest. Alteros ut hoc mandatum cum eodem aut simili dilectionis mandato, quod antea erat, conferatur; altero, ut non cum illo, sed cum caeteris mandatis comparetur, quae discipulis Christus multa tradiderit. Si cum simili dilectionis mandato, quod antè erat, confertur, novum dicitur, non quòd novum sit, neque quòd novo proponatur modo, sed quòd cum illud saepè discipulis commendâsset, iterùm commendet: quemadmodum si novum esset; quemadmodum si nunquam audivissent. Itaque novitas non tam ad mandatum ipsum, quàm ad studium, quo illud Christus commendat, & quo Discipuli excipere debeant, referenda est. Sic ergò dictum est, mandatum novum do vobis, quemadmodum vulgò diceremus, mandatum de novo do vobis, ut diligatis invicem, & fac unam novam confessionem aut communionem, id est, quemadmodum si antea nunquam confessus esses, si nunquā antea Eucharistiam accepisses. Si verò ad caetera mandata, quae Discipulis Christus tradiderat, conferatur, novum Hebreâ phrasi dicitur, non quia novum, sed quia praestantissimum. Solent enim Judaei, quod in quoq; genere praestantissimum est, novum appellare &c. Itaque verus sensus est. Multa, dum vobiscum versatus sum, mandata, multa documenta dedi, dabo nunc unū, quod est instar omnium, ut diligatis invicem, aut quod magis videtur consilio Christi convenire, novum mandatum vocat, i. e. Discipulorum suorum proprium, cùm caetera cum omnibus communicâsset, sicut v. 35. declarat, in hoc cognoscent omnes, quia Discipuli mei estis, si dilectionem habueritis invicem.

2. Ex Cornel. Jansenio c. 133. Harmon. Praeceptum dilectionis dicitur novum, quod cùm jam moribus hominum esset antiquatum, & Judaei illud nimis imperfectè intelligerent, Christus novus Magister illud renovavit, inculcavit & absolvit, non tantùm docendo, sed etiam ipso opere perfectissimè adimplendo & suis per communicationē sui Spiritus donando, ut & illud ipsi praestare perfectè valeant.

Et rursum, quia pro variis legis Mosaicæ præscriptis & Constitutionibus, quæ hoc mandato antiquantur, unicè ac singulariter hoc mandatum Christus exigit.

3. Ex Peresio Disput. 42. in cap. 13. Johan. *Praeceptum dilectionis non est novum simpliciter & omninò, quia fuerat etiam in lege veteri & ab initio mundi. Novum autem erat, quia renovatum à Christo fuerat, novo modo declaratum, novoq́; & admirabili exemplo suo confirmatum.*

4. Ex Barradio tom. 4. Concord. Evang. lib. 3. cap. 20. *Appellatur mandatum novum, quia hactenus Christus illud non tradiderat Apostolis, hoc sensu, Mandatum nunc do vobis, quod ad hoc usque tempus nondum dedi, sed in hunc extremum discessum reservavi. Nunc primò hoc mandatum vobis trado, ideoq́; novum appello.*

5. Tirinus Jesuita in h. l. in persona Christi sic loquitur: *Voco hoc mandatum novum, quia novo modo per me expositum & practicatum. Ita S. Chrysostomus & Augustinus.*

6. Joh. Stephanus Menochius Jes. ad h. l. sic annotat: *Præceptum dilectionis novum appellatur, quia licèt secundùm substantiam vetus sit, tamen est novum secundùm modum, quo nunc traditur discipulis, quibus dicitur: Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Ego autem amavi vos nullis meritis vestris praecedentibus, imò cùm inimici essetis. Amavi vos, non meam utilitatem, sed vestram salutem quærens. Amavi usque ad sanguinis effusionem. Amavi ita, ut nihil tam abjectum ac laboriosum esset, quòd subire recusaverim vestrâ causâ. Hoc ergò & vos debetis præstare fratribus vestris.*

(Hoc omnibus fidelibus præceptum, non autem quibusdam tantùm consilii loco propositum.)

Arg. II. Ex *consiliis perfectionis* oriuntur opera *supererogationis*, pro quibus stabiliendis afferunt locum Luc. 10. v. 35. *Quodcunque supererogaveris, omne reddam tibi.*

Resp. 1. Ipsimet Pontificii, præsertim Maldonatus, passim docent, *in parabolis non esse singula verba scrupulosè urgenda, sed scopum principalem respiciendum.*

2. Toletus in Comm. verba illa sic exponit: *Si majores expensas feceris ultra hos denarios, & de tuis aliquid insumseris &c.*

(Ergò verbum illud apud Lucam significat, ultra id, quod accepimus, de nostro aliquid impendere. Si applicetur hoc homini erga Deum, opus supererogationis erit expensa ab homine facta pro Deo supra id, quod à Deo accepit. Unde sequetur, cùm Paulus quærit 1. Cor. 4. v. 7. *Quid habes, quòd non acceperis?* respondere posse hominem, *habeo opera mea supererogationis ad honorem Dei facta ex propriis meis bonis supra id, quod ab illo accepi*, quod vehementer absurdum.)

3. Estius in Annot. aureis ad h. l. disertè fatetur, *in hoc loco non fundari opera supererogationis.*

CAPUT IV.

DE VOTIS MONASTICIS.

THESIS Generalis. Vota Monastica, quæ hodiè in Papatu vigent, non sunt approbanda.

Ἔκθεσις 1. Non est quæstio de Statu Veteris Testamenti, in quo *vota*, juxta regulam verbi divini facta, fuerunt pars cultus divini.

2. Neque quæstio est, an vota in N. T.

certâ

certâ ratione & certis conditionibus facta admitti possint. Distinguendum enim inter *vota Ceremonialia & moralia*. *Ceremonialia* ad Vetus Testamentum unicè pertinent, eaq; cum Sacerdotio Levitico in N. Testamento defecerunt. *Moralia* præstantur de iis, quæ etiam sine voto juxta Decalogi præscriptum Deo debentur, qualia sunt *vota fidei, invocationis, dilectionis, obedientiæ*, ad quæ homines ideò sese voto obligabant, ut inconstantia humanæ voluntatis hoc veluti vinculo arctiùs constringeretur.

3. Neque quæstio est *de votis, quæ in Baptismo ab omnibus fidelibus Deo fiunt*, de quibus Glossa in Psal. 75. super illud, *Vovete & reddite*, sic loquitur: *Omnes in Baptismo vovemus abrenunciare Diabolo & pompis ejus & fidem servare.*

4. Neq; quæstio est, an vota omnia sint *simpliciter improbanda*. Concedimus enim, vota etiam inter Christianos in N. Testamento locum habere, ac minimè improbanda esse, modò *verbo Dei sint congrua, spiritualia & ab omni superstitione ac sinistro usu aliena.*

5. Sed unicè quæstio est *de votis Monasticis*, prout hodiè in Papatu vigent, per quæ Monachi ac Moniales *paupertatem, obedientiam & continentiam* Deo vovent.

Antithesis. Bellarminus lib. de Monachis cap. 15. §. 1. & 3. *Dissentimus ab Adversariis in eo, quòd docent, vota Monachorum impia, irrita & omninò solvenda esse, propterea quòd fiant cum opinione cultus & tamen de iis rebus sint, quas Deus nusquam præcepit.*

Nostram sententiam probamus:

1. Nullum in Scripturis mandatum habetur de triplici illo votorum Monasticorum genere. De Christo dictum, *Hunc audite* Matth. 17. v. 5. & ipse de se testatur, quòd sit *lux mundi*, quam qui *sequatur, non ambulet in tenebris* Joh. 8. v. 12. ac quòd sit *via* Joh. 14. v. 6. De Apostolis dicitur, quòd *omne consilium Dei auditoribus suis annunciaverint* Act. 20. v. 27. At de votis Monasticis nihil quicquam vel Christus, vel Apostoli præceperunt.

2. Nullum in Scripturis extat exemplum, quòd aliquis piorum hæc tria voverit.

3. Vota illa Monastica non solùm sunt ἄγραφα, sed etiam ἀντίγραφα, & quidem multis modis. Nam primò, obsequium & cultum piorum oportet esse *spontaneum* ac *voluntarium* Psal. 54. v. 8. Psal. 110. v. 3. 2. Cor. 9. v. 7. Sed Monachi & Moniales quandoque à parentibus ad vovendum coguntur, & post voti emissionem dolent utplurimùm, quòd se laqueis illis induerint. Secundò, Apostolus in rebus mediis & indifferenibus noluit alicui *laqueum injicere* 1. Corint. 7. v. 35. ac *libertatem piorum captivare* v. 23. Gal. 5. v. 1. Sed votarii sibiipsis laqueos injiciunt. Tertiò, Apostoli docent, legem divinam esse perfectam sanctæ vitæ regulam. Sed votarii in regula sui Ordinis majorem statuunt perfectionem. Quartò, votorum Monasticorum falsæ sunt hypotheses, scil. *Evangelium proponere nova consilia, legem à renatis perfectè impleri posse, dari opera quædam supererogationis, Sanctos non solùm sibi, sed etiam aliis præmia mereri posse, virginitatem esse donum omnibus commune, modò petant & annitantur, esse quædam peccata suâ Naturâ venialia, pro peccatis nos posse Deo satisfacere,*

facere, paupertatem sine necessitate susceptam esse cultum Deo gratum &c. Quintò, Apostolus *mysteriorum cognitionem, ac ipsum Martyrium absq; caritate nihil prodesse* asserit 1. Cor 13. v. 2. & 3. Sed Monachi contra caritatem peccant, quando aliis in vita communi donis suis non serviunt, ac aliorū bonis otiosè fruuntur. Sextò, Vota Monastica adversantur fidei, tum quia non fiunt ex fide, utpotè destituta verbo; tum quia Monachi perpetuò dubitant, an hæc ipsorum opera Deo placeant; tum quia eâ opinione vovent, ut pro peccatis suis per hæc opera satisfaciant, ac sibi & aliis regnum cœlorum mereantur. Denique, ut vota sint legitima, requiritur, ut 1. ratione voventis fiant à persona libera, quæ sui sit juris & mentis, atq; plenarii usus rationis compos. 2. Ratione formæ fiant liberè, spontè & consultò. 3. Ratione objecti fiant Deo. 4. Ratione finis fiant in Dei honorem & proximi commodum, non secundùm humanæ imaginationis, zelive non secundùm scientiam, dictamen, sed secundùm præscriptum verbi divini. At vota Monastica omnium causarum respectu à tramite verbi divini aberrant. *Respectu causæ efficientis*, quia vota Monastica sæpè ab illis præstantur, qui & ratione ætatis sui omninò nondum sunt compotes; & ratione subjectionis sub patria potestate adhuc constituti, contra mandatum divinum Num. 30. v. 6. Item, præstantur ab illis, qui se non satis explorârunt, aut per ætatem judiciique imbecillitatem explorare possunt. *Ratione materiæ*, quia vovent ea, quæ servare non possunt, ut perpetuam continentiam, cujus dono utplurimùm sunt destituti; vel quæ manifestè sunt impia & verbo Dei contraria, qualia sunt multa, quæ cæcam obœdientiam sequuntur, ut homicidia magnatum, proditiones regnorum &c. Filii jubentur ingredi Monasteria contra parentum voluntatem, nec ad colloquium illos admittere permittuntur. *Ratione formæ*, quia persuasione perfectionis imbecillioris ætatis & sexus homines votorum Monasticorum vinculis constringuntur & temeraria etiam vota strictissimè reddenda urgentur. *Ratione objecti*, vota Monastica non soli Deo, sed Mariæ & Sanctis fiunt. *Ratione causæ finalis*, quia per vota illa pro peccatis satisfacere & vitam æternam mereri cupiunt.

4. In specie de tribus illis votis Monasticis agendo;

1. *Votum paupertatis* Monasticum est *ridiculum*. Quis enim non rideat paupertatem nullius rei indigam? At talis est Monachorum paupertas, imò non paupertas, sed sub fucato abrenunciationis facultatum nomine possessio copiosissimarum divitiarum, quibus sine cura & labore pauperculis istis ad satietatem & voluptatem uti frui licitum.

2. *Votum continentiæ* est *temerarium*. Continentia enim virginalis non est arbitraria & in cujusvis potestate posita, sed donum Dei singulare, quod, Christo ipsomet teste, *non omnes capiunt*. Donatam igitur esse priùs oportet, quàm voto promissam Continentiam, nec post votum demùm præposterè expectandam. Habeas necesse est, unde præstes, quod promittis, aut promittendo nimis es temerarius, votumq; facis, experientiâ

pœnitentiâ teste, tot stupris, concubinatibus, infanticidiis & Sodomiticis pollutionibus turpissimè contaminatum.

3. *Votum obœdientiæ est stolidum.* Obœdientia enim illa, quam Monachus suo Abbati promittit in omnibus, ludicris etiam & nihili rebus præstandis, cœcum ei vovet obsequium, de quo nec divinum mandatum, nec promissum, nec exemplum in Scripturis extat. *Cœcam* autem hujusmodi *obœdientiam* vovere, quæ nullam obtemperandi recognoscit rationem, præter solam imperantis voluntatem, est alienæ libidini sese mancipare & libertatem divinitùs concessam sponte abjicere, quo servitii voto nihil potest esse stolidius, nihil homine Christiano indignius, *qui caro precio redemtus non debet fieri hominum servus* 1. Cor. 7. v. 23.

4. *Frustraneum* insuper est *votum Monasticum*, quia ἐθελοθρησκείαι ab hominibus inventæ animo Deum colendi voventur, de quibus ipse jamdudum suam per Esaiam & Christũ protulit sententiam. Es. 29. v. 13. Matth. 15. v. 9. *Frustra me colunt docentes mandata hominum.* Nunquã Deo placuit, quod ipse nunquam requisivit.

5. Deniq;, votum Monasticum etiam est *blasphemum & impium*, cùm à voventibus statuatur pro peccatis *satisfactoriũ*, gratiæ & vitæ æternæ *meritorium*, imò *alterum Baptismum*, id quod in Christi satisfactionem & meritum est injurium & blasphemum. Votum Monasticum liberos ab obœdientia & ope parentibus debita absolvit, quod *impium*. Votũ Monasticum homines extra vocationis suæ terminos à labore rapit ad otia, officia caritatis mutua tollit, & in honor ... mos Ordines Magistratus & matrimonii divinitùs institutos multis modis est injurium.

Nostræ sententiæ suffragantur:

1. Querelæ de corrupto Monastîces hodiernæ statu, quas longo ordine recensuimus superiùs cap. 2. memb. 3.

2. Qui vota illa Monastica non admodùm probant.

Johannes Gochius Presbyter Mechliniensis (qui floruit seculo decimo quinto) vota, *tanquam ad pietatem inutilia & cum libertate Christiana pugnantia*, prorsùs damnavit.

Erasmus in Enchir. milit. Christ. p. 31. *Non admodùm desiderabimus tria illa vota ab hominibus reperta, in iis, qui primum illud & unicum votum, quod in Baptismo non homini, sed Christo nuncupavimus, sincerè puriterq́ servaverint.*

Philippus Theophrastus Paracelsus Romano-Catholicus fuit, interim de votis sic scripsit: *Quicunque vota faciunt, fundamenta ponunt Antichristo. Oportet enim Antichristum initium sortiri à votis.*

Georgius Wicelius in Compend. de semitis antiquis. *Vota objiciuntur, quibus quid vanius esse possit, siquidem juris divini ea neque sunt, neque à quoquam servantur? Vovent, non ut ea servent, sed ut per hunc prætextum Monasterium ingressi sine labore ac solicitudine vivant, & vivant in otio ac securitate, & saginentur utplurimùm ad stuprum usque.*

Lorich. Instit. Cathol. p. 104. *Nostratium vota Simoniaca, sacrilega, superstitiosa, hypocritica, coacta, violenta, non satis matura & deliberata, probare qui ausit, eum pietatis Catholicæ hostem & Antichristi præcursorem esse liberè profiteor.*

3. Qui agnoscunt, vota illa Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ fuisse ignota.

Polydorus Vergilius lib. 7. de Rerum Invent. cap. 2. dicit, *Basilium primum introduxisse vota Monastica.*

(Atqui in regula illa, quæ *Basilii* nomine circumfertur, nulla votorum fit mentio; nec in regula *Tabennesiotarum*, quam *Paulo Thebæo & Antonio Angelus præscripsisse* dicitur, apud Sozom. lib. 3. Histor. cap. 14. Niceph. lib. 9. Hist. cap. 14. quicquam de votis extat. Ac si vel maximè Basilii ætate mos vovendi Monasticen cœpisset, tamen relinqueretur, Ecclesiæ Apostolorum temporibus vicinæ vota illa Monastica fuisse ignota.)

Erasmus in vita Hieronymi. *Votorum tunc nulla vincula.*

In Epistol. l. 22. *Augustinus loquitur de his, qui nullis astricti votis, duntaxat perpetuis, simul vivebant.*

Johannes à Daventria in Harm. August. Confess. fol. 510. scribit, *non constare, an tempore Augustini Monasticum votum præstiterint, qui Monasteria ingressi fuerunt.*

4. Qui agnoscunt, fiduciam gratiæ divinæ & remissionis peccatorum non esse in vota illa Monastica collocandam, (quod tamen Monachi hodierni faciunt.)

Georgius Cassander in Consult. artic. 25. *In hoc vitæ genere, si rectè ex mente institutorum observetur, nihil est, quod vel iniquissimus huic Monasticæ vitæ reprehendit, sed potiùs, quod miretur & laudet, tantummodò removenda est falsa opinio & præpostera fiducia, ne in his operibus fiducia collocetur, quæ in solo Christi merito collocanda est, quam falsam opinionem & præposteram fiduciam ab omni externorum operum & Ceremoniarū observatione abesse oportet. Quid autem, quod eruditiores & saniores Monachi de hisce Monasticis exercitiis idipsum sentiant, & publicis scriptis profiteantur? Ita enim quidam Concionator celebris Franciscani instituti* (in margine notatur Conradus Clingius in loc. comm. cap. 118.) *hac nostrâ ætate scriptum reliquit. Hoc, inquit, cavendum est, ne ponatur justitia, id est, salus in hujusmodi observationibus, i. e. ne quis putet, se promereri justitiam & remissionem peccatorum & gratiam hujusmodi servandis. Nam justificationem & gratiam impetrare fit per fidem in Christum. Igitur Monachus servatâ suâ regulâ, si sentiat, se propterea justitiam veram Deo consequi, is errat, juxta illud Christi Matth. 15. Frustra me colunt mandatis hominum. Sic sentiendum est de omnibus traditionibus, Ceremoniis & institutis Ecclesiæ. Igitur sola sinistra intentio hic deponenda est, non traditio, neque Ordo, neque Ceremonia. Idem alio loco. Vita, inquit, Monastica non quærit aliam justitiam, quæ salvet, præter unicam Christi justitiam, qui sanguine suo nos lavit, ac justos & filios regni fecit. Igitur illa justitia carnis est sub justitia fidei seu Christi, & infinitum distant. Non enim illi, sed priori justitiæ Christi tribuimus justificationem & salutem; ad retentionem justificationis valet ista justitia &c.* (Confer dicta superiùs c. 2. memb. 1.)

5. Comprobant etiam nostram sententiam quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, Thomas 2. 2. quæst. 88. artic. 8. sic scribit: *Nullus potest per promissionem se firmiter obligare ad id, quod est in potestate alterius, sed solùm ad id, quod est in sua potestate.*

(Atqui

(Atqui præterquam quod paulò pòst thesi 4. ostendemus, non esse in potestate cujusvis, ut castè extra matrimonium vivat, urgemus etiam illud, quòd liberi sint in potestate parentum, subditi in potestate Magistratus; ac partem nostri parentes, partem amici & cognati, partem Respublica & Magistratus sibi vendicent, absque illorum igitur consensu votum Monasticum, per quod Monachi ac Moniales à potestate parentum & Magistratus eximuntur, præstari nequit. Inde procul dubio Carolus Magnus, referente Ansegiso Abbate, in Decretis Caroli & filii ejus statuit, *quòd nemo debeat profiteri Monachatum, nisi petitâ à Rege veniâ.*)

Secundò, Thomas ibidem art. 10. sic scribit: *Minus est, votum commutare, quàm dispensare. Utrumque tamen in Ecclesiæ potestate consistit.*

(At si votum Monasticum esset cultus Dei & ex lege divina introductum, tum non liceret Pontifici in eo dispensare. Neque enim licet cuiquam homini vel legem Dei abrogare, vel cultum à Deo institutum mutare.)

Tertiò, idem Thomas 2. 2. q. 88. artic. 10. *Potest*, inquit, *contingere, quòd in aliquo casu votum sit vel simpliciter malum, vel inutile, vel majoris boni impeditivum. Et ideò necesse est, quòd determinetur in tali casu, votum non esse servandum.*

(Atqui in illis, qui continere non possunt, votum cœlibatus est inutile, imò majoris boni impeditivum. Ergò.)

6. Denique pugnant hæc invicem, quòd Adversarii *paupertatem* spontaneam & *virginitatem* referunt inter *consilia Evangelica*, & tamen votis ad ea sese obstringunt. Si enim consilia sunt, ac proinde liberè eligi vel posthaberi possunt, non debebant se votis ad ea obstringere.

(Neque est, quòd regerant *ea, quæ prius fuere libertatis, per emissionem votorum fieri necessitatis.* Illud enim ipsum in quæstione est, an rectè faciant, quòd ad res suâ Naturâ liberas votis se obstringant, quâ de re Lutherus in lib. de votis Monasticis sic scribit: *Est libertas Christiana seu Evangelica, libertas conscientiæ, quâ solvitur conscientia ab operibus, non ut nulla fiant, sed ut in nulla confidat. Contra hanc libertatem Evangelicam nulli licet aliquid docere vel vovere, est enim ea libertas divini juris, quam Deus sanxit, quam nec revocabit, nec adversus eam quicquam acceptare potest, neque homini licet eam violare ullo vel minimo statuto. Est autem libertas illa non solùm illa in Spiritu & conscientia regnans, quâ nullis operibus aut accusamur aut defendimur, sed etiam ea, quâ sublata sunt universa hominum mandata, & quicquid in externis Ceremoniis servari potest, ut sunt omnes cibi, omnes vestes, omnes personæ, omnes gestus, omnia loca, omnia vasa, omnes dies, ut ea liceat observare, non observare, quamdiu, ubi, quomodo, quando, quoties placuerit, aut res obtulerit. At vovendi institutum merè humanum est. Libera sunt divinitus, quæ tu necessaria facis humanitùs. Et putas, Deum plus acceptare quòd tu erras, quàm quod ipse ordinavit? Ipse non potest ferre, ut fiat peccatum in usu vestium, cibi, potus, dierum, quia noluit ibi peccari posse, & tamen tu ibi peccatum asseris fieri. Ita noluit cœlibatum necessarium fieri, sed sanxit liberum esse, & noluit peccatum fieri, si quis nupserit, quando voluerit, & tu perpetuum facis voto*

tuo ac necessarium sub lege. Non minùs certè peccatum est, violare libertatem divinitùs statutam, quàm in quodvis aliud Dei praeceptum peccare, nec tibi licet eam libertatem auferre, nec licet peccatum statuere, ubi Deus peccatum esse noluit.)

Thesis specialis I. Votum paupertatis Monasticum, prout hodiè in Papatu viget, non est approbandum.

ἐνϑέσις 1. Non est quæstio *de paupertate Spiritus* ac proposito in casu necessitatis propter Christum omnia deserendi, quod ab omnib. Christianis requiritur.

2. Neq; quæstio est de desertione facultatum *tempore persecutionis*.

3. Sed est quæstio *de Monastica paupertate*, quâ sine necessitate facultates deseruntur opinione singularis cultus ac meriti.

4. *Voluntaria paupertas* vel sic dicitur, ut ipsam indigentiam sibi ipse quis imponat, vel ut aliunde impositam alacri animo toleret. Illam repudiamus, hanc commendamus.

Antithesis. Alphonsus de Castro lib. 10. adv. hæreses, verbo Mendicitas. *Concilium Viennense, quod celebratum est sub Clemente V. decernit modum vivendi Fratrum Minorum per mendicitatem, non solùm esse licitum, verùm etiam meritorium.*

Bellarminus lib. de Monachis cap. 20. §. 2. *Paupertas voluntaria rectè suscipitur, ac Deo vovetur.*

Maldonatus in cap. 5. Matth. *Hic est primus Evangelicæ perfectionis gradus vendere omnia & dare pauperibus.*

Cæterùm paupertatem aliam dicunt esse *proprietatis*, aliam *communitatis*. *Proprietatis* paupertas ea est, quæ quemque privat rerum dominio. *Communitatis* verò, quæ non singulos tantùm, sed etiam omnes, adeò ut non tantùm nihil habeant suum Monachi, sed ne eorum quidem Ordo. Inde distinguunt paupertatem *in altam, altiorem, altissimam*, his enim nominibus distinguuntur in Extravagante Johannis XXII. quæ incipit. Quia quorundam. *Altam paupertatem* esse dicunt, *habere pauca propria propter Deum; altiorem, quæ nulla habet propria, tamen habet in communi; altissimam, quæ nihil habeat in hoc mundo, nec in proprio, nec in communi.* Hinc Monachorum alii ita professi sunt paupertatem, *ut in communi* tamen liceat esse divitibus. Tales sunt *Benedictini, Cluniacenses, Cistercienses, Carthusiani &c.* Alii non tantùm *in communi* divites esse possunt, sed etiam *peculii proprii* nonnihil habere, eorum scil. quæ pertinent ad victum cultumq; corporis, ut *Carmelitæ & Augustiniani.* Deniq; & in proprio & in communi nihil esse suum maluerunt, ne ea quidem vestimenta, quibus carnem tegunt, cujusmodi *Franciscani* fuerunt omnes suis initiis, non omnes tamen hodiè, sed *Minimi, Capucini, Recollecti &c.*

Nostram sententiam probamus:

1. Christus nuspiam docuit, paupertatem esse vovendam, nec suo illam commendavit exemplo, *loculos enim habuit*, & in illis pecuniam ad res emendas necessariam. Joh. 12. v. 6. cap. 13. v. 29.

2. Nec Apostoli eam vel docuerunt, vel exemplo commendârunt. Sed cùm in Scholam Christi sese conferrent & pro ratione vocationis bona sua relinquerent, eorum tamen dominium retinuerunt. Matth. 9. v. 10. cap. 17. v. 27. Johan. 19. v. 27. cap. 21. v. 3.

3. Abra-

3. Abrahamo *patri omnium fidelium* dicitur Genes. 17. v. 1. *Esto perfectus*, nec tamen facultates suas deseruit.

4. Apostolus Corinthios ad liberalitatem exhortans non suadet, ut omnia sua vendant & pauperibus donent, sed ut dent *ex æqualitate, non ut aliis sit relaxatio, ipsis verò afflictio*, 2. Cor. 8. v. 13.

5. Qui vovent paupertatem, sibiipsis auferunt proximo egenti benefaciendi facultatem Eph. 4. v. 28. cùm tamen *beatius sit dare, quàm accipere*, Act. 20. v. 35. ac Christus inde suos protestatur se discreturum ab alienis, Matth. 25. v. 35.

6. Divitiæ ex benedictione Dei descendunt ac sunt adjumenta virtutum, si rectè collocentur. Ergò non sunt temerè & sine necessitate abjiciendæ. *Si affluunt divitiæ, nolite cor apponere*, inquit Psaltes Ps. 62. v. 11. non dicit, abjicite eas.

7. Mendicitas, si honestis & legitimis mediis fieri potest, potiùs fugienda, quàm eligenda. Deut. 15. v. 4. Psal. 37. v. 25. Psal. 109. v. 10. Prov. 30. v. 8. ubi Rex sapiens deprecatur paupertatem, addito argumento gravissimo à periculis, quibus illa est obnoxia, quisquis ergò seipsum sponte paupertati objicit, manifesto animæ periculo seipsum exponit ac Deum tentat. Inde etiam *labor manuum*, tanquam mendicitatis ἀντίφαρμακον commendatur Genes. 3. v. 19. Ps. 128. v. 2. Ephes. 4. v. 28. 1. Thessal. 4. v. 11. 2. Thessal. 3. v. 10.

8. Qui paupertatem Monasticam vovent, aut sunt *divites*, aut *pauperes*. Si divites, tum bona sua non dant pauperibus, sed potiùs mercantur sibi suis divitiis perpetuam alimentationem, ut de rebus ad vitam sustentandam necessariis non ampliùs cogantur esse soliciti. Si verò pauperes sunt, magis adhuc Deo & hominibus illudunt, quia loco paupertatis sortiuntur necessaria, quandoque etiam superflua. Hieronymus ad Nepotian. *Nonnulli sunt ditiores Monachi, quàm fuerant seculares & Clerici, qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace Diabolo non habuerant, ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit antè mendicos.*

9. Paulus testatur, se & *abundare & penuriam pati posse* Phil. 3. v. 12. Ergò perfectionem non collocavit in paupertate.

Nostræ sententiæ suffragatur:

1. Quòd Monachos Mendicantes plurimi jam olim insectati sunt, ut ostendimus superius cap. 2. membro 2. §. 2. ac membro 3.

Wilhelmus de S. Amore Magister Parisiensis circa Ann. 1250. publico scripto hypocriticam Monachorum paupertatem reprehendit, ac docuit, *Evangelium nec præcipere, nec consulere, ut sine vocatione & necessitate facultates, quæ Dei benedictione obtigerunt, abjiciantur.*

Johannes XXII. Pont. Rom. qui sedit circa Annum 1322. contra Monachos Mendicantes asseruit hosce articulos, *quòd Christus nunquam præceperit vel consuluerit Christianis, ut sua bona desererent; sed ut non essent sollicìti de suis rebus, aut amarent eas: jussisse affectu deserere rem familiarem & non facto ipso*, (extra casum necessitatis & confessionis:) *quòd cum perfectione Christiana non pugnet possessio bonorum stabilium aut mobilium: quòd Apostoli nunquam voverint votum paupertatis, seu deserendi sua &c.*

Desiderius Longobardus circa Annum

num 1280. sententiam Wilhelmi ab Alexandro IV. Pont. damnatam ex Scriptura defendit.

De utroque sic scribit Alphonsus de Castro lib. 12. advers. hæreses, verbo Paupertas, hæresi 3. *Desiderius Longobardus tempore Alexandri Papæ hujus nominis IV. docuit, non esse licitum omnia pro Christo relinquere, nisi talem religionem intret, quæ possessiones habeat, vel nisi talis sit, qui de labore manuum suarum vivere possit. Eodem tempore fuit alius Guilielmus de S. Amore, qui tractatum quendam scripsit contra Monachos Mendicantes, præsertim contra Minores & Prædicatores, in quo libro hoc persuadere conatus est, paupertatem videlicet habitualem esse licitam, non autem actualem, hoc est, licitam esse animi promtitudinem ad relinquendum omnia pro Christo, cùm necessitas urgeret: hac tamen necessitate seclusâ illicitam esse dicit paupertatem, per quam aliquis renunciat omnibus, quæ possidet, ut liberiùs Deo servire liceat. Et licèt diversa sint istorum duorum verba inter eos, tamen de eadem re convenit, quoniam ambo damnant paupertatem, secundùm quam aliquis omnia pro Christo relinquit.*

Waldenses (aliàs Pauperes de Lugduno) à cive quodã Lugdunensi Waldo sic cognominati, circa Ann. 1320. reprehenderunt *simulatam Monachorum paupertatem*, & quia facultates eorum partim inter pauperes dispersæ, partim à persecutoribus direptæ dixerunt, *se verè esse pauperes juxta doctrinã Evangelicam.*

Richardus Radulphi Armachanensis in Hybernia Primas & Archiepiscopus, Juris & Theologiæ peritissimus, Cancellarius Oxoniensis, advers. Mendicantium religionem circa Ann. 1357. librum edidit, & Innocentio VI. Pontifici Romano dedicavit, in quo testimoniis sacræ Scripturæ confirmat, *religionem mendicantem propter Christum susceptam veluti culturam falsorum Deorum adversam esse pietati & veritati Christianæ; Christum ejusq; comites non solùm non mendicâsse stipem ostiatim, victumq; mendicando quæsivisse, sed prohibuisse etiam, nec cuiquam Christianorum licère suâ sponte profiteri mendicitatem. Esse etiam mendicitatem non tantùm contra jus divinum, sed etiam contra jus Naturæ & contra jus positivum.* Addidit, *turpe esse, Christianis hominibus sponte suâ mendicare, cùm Dominus id vetet Deuter. 15. his verbis: Omninò mendicus & indigens non erit inter vos.* Wiclefus in Trialogo. Waldenus in Fasciculo Zizaniorum Wiclefi.

Richardus Killingtonus Anglus ex Oxoniensium Theologorum numero Doctor & Londini ad D. Pauli Decanus, circa idem tempus *contra Fraterculorum mendicitatem* Richardi Armachani partes fuit tutatus. Balæus Centur. 4. cap. 96.

Gerhardus Ridder circa Ann. 1360. scripsit librum quendam sub titulo *Lachryma Ecclesiæ*. In eo disputat acriter contra Mendicantes Monachos. Dicit, *eorum vitæ genus non esse perfectionem Christianam, quia sit contra charitatem, ex alieno, cùm laborare possis, vivere*; dicit, *eos esse hypocritas, libidinosos, aliisq; multis sceleribus contaminatos.*

Bartholomæus Florarius circa Ann. 1420. corruptos Cleri mores perstringens & ad Fratres Mendicantes tandem conversus, sic loquitur: *Mendicitas spontanea ab Apostolo prohibetur, à Salomone*

monte abhorretur, ab Augustino & aliis expoſitoribus reprobatur. Unde odium eorum effectivè occurrit certè non modicum, ut habet Nicolaus Briganus.

Extat liber ſeculo decimo quinto, ut apparet, ſcriptus ſub titulo, *Defenſorium Eccleſiæ, ſeu, Speculi Hierarchiæ Eccleſiaſticæ faſciculus.* Ejus autor diſputat, *mendicitatem nullo modo eſſe opus perfectionis, imò nec pium quidem, ſed ſacris & prophanis legibus prohibitum. Quare pauperibus Monachis omninò laborandum eſſe, ut de opere manuum ſuarum vivant.* Prolixe id, multisq́; teſtimoniis tum ſacrarum literarum, tum Patrum cõfirmat. Citat ipſius Franciſci regulam cap. 5. qui affirmat, *eam eſſe ſanctiſſimam paupertatem, ſi ſuis manibus Monachi operentur, atque inde vivant.* Citat Petrum reprehendentem matrem Clementis, quòd mendicabat. Item Antonium Eremitam damnantem mendicitatem. Item veterum Ægyptiorum Patrum ſententiam, qui dicere ſunt ſoliti, *Monachum operantem ab uno Dæmone vexari, otioſum ab innumeris.*

Antoninus, qui vitam uſque ad Annum 1459. produxit, Summæ Theolog. part. 4. tit. 12. cap. 4. ſecutus Magiſtrum aliquem doctiſſimum Ordinis Prædicatorum, rectè diſtinguit *inter paupertatem affectus,* per quam paratos eſſe oportet propter Chriſtum relinquere, quæcunque poſſidemus, ſi unà cum Chriſto retineri nequeant, *& aliam affectus exterioris facientem ad perfectionem non eſſentialiter,* quandoquidem, ait, *perfectior ille eſt ſimpliciter, qui habet majorem caritatem, non qui habet majorem paupertatem, ſed ſolum inſtrumentaliter,* quatenus removet, quæ caritatem impediunt vel minuunt.

Philippus Norrys, natione Hybernus, officio ſacrificus, Dublinenſis Eccleſiæ Decanus, circa Annum 1449. taxabat *procaces atque impudentes arrogantias,* quas in Mendicantium Monachorum ſectis ſub magno religionis obtentu videbat, unde in quotidiana lectura & è ſuggeſtu pro concionibus per apertas Bibliorum Scripturas nominabat eos *Antichriſtos, lupos, latrones, proditores, vulpes, fures, porcos vorantes, canes inſatiabiles, hypocritas, hæreticos, Mahumeti diſcipulos, nebulones peſſimos, atque ipſo Satana pejores.* Addidit ex prædeceſſore Richardo Armachano, *damnabile fore Chriſtianis & divino Dei præcepto tanquam è diametro repugnans, cùm fortes ſint, ac præ corporis debilitate non indigeant mendicare.*

(Inde Bellarminus lib. de Monachis cap. 45. §. 1. agnoſcit, voto paupertatis Monaſticæ multos jam olim contradixiſſe. *Oppugnârunt,* inquit, *acerrimè Ordines Mendicantium. Primò, Guilielmus de S. Amore apud Antoninum p. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. Summ. Theolog. Secundò, Deſiderius Longobardus, apud B. Thomam in opuſc. 19. Tertiò, Gyraldus de Abbatis villa apud Bonavent. initio Apologiæ pauperum. Quartò, Johannes Wiclef apud Waldenſem lib. 4. art. 2. doctrinalis fidei. Quintò, Richardus Epiſcopus Armacanus ſerm. 4.*)

Johannes Aventinus lib. 4. Annal. de Mendicantibus ſic ſcribit: *Circumeunt domos more canicularum. Ut vulgò dici ſolet, mendicans religio, juxta vulgò protritum dictum: Sacrificulus cum fano, ara cum æditio cuncta venalia ſunt. Ceu verò à ſummo rerum Imperatore lege atque perpetuo edicto non ſancitum ſit, Non ſit mendicus, non ſit meretrix in Iſraël. Aut Paulus fulmen elo-*

quentia Christianæ non intonet. Beatius est dare, quàm accipere. Et si cœlitum quispiam aliter docuerit, execratus esto.

2. Quòd agnoscunt, Monachos paupertatem professos omnibus abundare, ac proinde Deo & hominibus illudere.

Alvarus Pelagius, qui pro expropriatione Minorum (Franciscanorum) contra reliquos Monachos in communi bona possidentes, lib. 2. de planctu Ecclesiæ ab articulo 55. usque ad 68. prolixè disputavit, inter cætera sic disserit: *Non possunt*, inquit artic. 61. *hodie dicere Prælati Ecclesiarum & Monasteriorum bona habentium in communi, Aurum & argentum non est nobis.*

Idem artic. 63. probat hoc modo: *1. Quicquid convenit aliquibus in communi, convenit eis simpliciter. Et ideò, si aliqui sunt non pauperes in communi, sunt non-pauperes simpliciter. 2. Paupertas secundùm omnes consistit in aliqua abdicatione rerum. Ille autem, qui dimittit res temporales in proprio & retinet in communi, non abdicat ipsas res, sed tantùm modum aliquem habendi eas, cùm easdem alio modo possideat. 3. Idem non potest esse dives simpliciter & pauper simpliciter. Sed dives in communi est dives simpliciter, cùm sit simpliciter habens, quia communitas de tali ratione non diminuit, ut patet in politicis communitatibus.*

Erasmus in Methodo Theol. pag. 139. *Ipsis mundi visceribus immixti Monachos se vocant, & regium luxum affectantes mendicitatem prætexunt.*

Ludovicus Vives in lib. 7. August. de Civit. Dei cap. 26. *Quid si nunc videret Augustinus ditissima & amplissima Sodalitia ab iis poscere stipem, quibus deceret potiùs sua impertiri, quibus redundant & affluunt, cùm interea, qui dedit, arrodat siccum & cibarium panem, oleribus mensam instruens, & fictilibus vasis aquæ duntaxat plenis, liberis circumseptus, pro quibus noctes & dies sollicitus operi intentus agit; qui actopie, opulens mendicus candido & siligineo pane, perdicibus, capisq́;, generoso vino ac leni se obruat.*

(Confer adducta superiùs c. 2. membro 3. ex Bernhardo & aliis de luxu Monachorum.)

3. Quòd agnoscunt, Mendicantes Reipublicæ, ac cumprimis veris pauperibus esse onerosos.

Johannes Gerson in lib. de reformatione Ecclesiæ scribit, *Ordinem Mendicantium esse onerosum hominibus, damnosum leprosariis & hospitalibus & aliis verè pauperibus.*

Gravamina nationis Germanicæ in Comitiis Norinberg. Ann. 1523. Legato Pontificis oblata grav. 7. *Est & aliud Indulgentiis vendendis addictum hominum genus, quos Stationarios vulgò vocant. Hi rusticorum plerunque abutuntur simplicitate, dum omnes vicos, villas, pagos, angiportus, omniaq́; peragrant castella & oppidula, prædicantes Sancti cujuspiam, Valentini puta, Huperti, Cornelii, Anastasii, sive sanctimoniam, ac quantum ad rem familiarem addat, si quotannis hunc vel illum munusculo aliquo, quod eis, Stationariis scilicet, in commodum cedat, demulceas. Inscribentesq́; dehinc simplices sub Sancti alicujus numen ac tutelam, promittentesq́;, ut hoc aut altero morborum genere vacuus sit, qui eis annuum censum penderit. Quæ omnia in hoc excogitata sunt, ut simplices illi ad vivum usque exugantur. Nam primùm hoc negotium à sancto Antonio*

nio deptum; in innumera morborum genera dehinc assuevit diduci, ita ut vix supersit morbus nunc aliquis, cui Stationarii non & peculiarem Sanctum, tanquam taberna vel negotiationi, præposuerint. Processitq́ eò usq; ejus mali serpigo, ut pauperum ac simplicium illorum Quæstuarii ac Stationarii Prædicatores sanguinem vorent & medullam, dumq́ illi unà cum liberis suis necessariis spoliantur, in delitiis & luxu plusquam Sibaritico degunt Stationarii.

- grav. 8. *Nec minùs & in hoc à religiosis gravantur prophani, maximè pauperes, quibus res est angusta domi, nempe, quòd mendicitas Ordinum Mendicantium nihil in-rure, neque in urbe finis non peragratum, dum à terminis, quos pervagantur, Terminarii dicuntur. Quas quidem pervagationes contra Ordinis eorum Statuta,neq; etiam ad necessitatem, per avaritiam insatiabilem adinvenerunt. Ita enim fit, ut cùm in oppidulo aliquando non admodùm celebri, sed perexiguo, duæ tria, aut eò ampliùs illorum sint conventicula, in quæ omne, quicquid eleemosynæ undique disquiri potest, confertur, dum tamen interim morbo aut senio confecti cives vel incolæ, qui per ætatem ex laboribus & sudoribus suis unà cum uxoribus & liberis honestè vixerant, egeant ac fame & inedia perire necesse habeant.*

4. Quòd agnoscunt, perfectionem non consistere in Monastica illa paupertate.

Thomas 2.2.q.184.art.7. *Abrenunciatio propriarum facultatum dupliciter consideratur. Uno modo, ut est in actu. Sic in ea non consistit essentialiter perfectio. & nihil prohibet, statum perfectionis esse sine abrenunciatione propriorum. Alio modo secundùm præparationem animi, ut nimirùm homo sit paratus, si opus fuerit, omnia dimittere vel distribuere; & hoc pertinet directè ad perfectionem, ut ex Augustino patet.*

(At hanc posteriorem perfectionem omnibus omninò Christianis & necessariam & communem esse dicimus.)

Jacobus Schopperus Presbyter Coloniensis conc.3. in Epist. festi Convers. Pauli pag. 279. *Tunc relinquere omnia debemus, quando nos à Christo avocare volunt, aut quando salutis nostræ cursum impediunt. Alioqui minimè relinquendi sunt parentes, conjuges, liberi, cognati, affines; minimè quoque rejiciendæ sunt opes aut possessiones.* Hoc colligit ex verbis Domini Matthæi 10. *Qui amaverit patrem aut matrem supra me, non est me dignus; &, qui amaverit filium aut filiam supra me, non est me dignus &c.*

Ibid. conc.4. pag. 281. *Non simpliciter jubet Dominus, ut abjiciamus nostra, sed vult, ne animum iis addicamus aut fidamus, tum etiam, ut si gloria ipsius postulet, libenter ea præ se & ipsius verbo deseramus. Non autem satis est, sic possessionibus solis renunciare, sed requiritur etiam, ut renunciemus parentibus, cognatis, amicis, imò & nobismetipsis, omnibus nostris affectibus, vitiis, concupiscentiis, & quicquid cursum nostrum remorari ullo modo queat. Summa, ut animos habeamus ab omnibus creaturis prorsus abdicatos & in uno omnium creatore requiescentes.*

5. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, Bellarminus lib. de Laicis cap.16.§.Secunda causa &c. disputat, *tribulationem & persecutionem non expetendam, sed tolerandam esse, unde jubeamur orare: Ne nos inducas in tentationem.*

(At paupertas extrema non in infimo tribulationis & tentationis gradu

ponitur, Prov. 30. v. 8. Ergò non est expetenda, sed toleranda.)

Secundò, Maldonatus in cap. 6. Matthæi v. 33. sic scribit: *Non videtur dicendum fuisse, Quærite primùm regnum Dei, sed tantùm, quærite regnum Dei. Non enim significat, illa secundo loco quærenda, cùm paulò antè omninò quæri prohibuerit. Scio, quosdam aliter respondere. Ego autem ita respondeo, Christum non omninò vetuisse cætera quærere, sed ita quærere, ut eorum solicitudo à regno Dei quærendo nos avertat, ita quærere, ut illis servire videamur. Non enim possumus duobus Dominis servire. Quærere autem secundo loco, id est, propter regnum Dei non vetuit, sed docuit. Nam in oratione Dominica, postquàm præcepit dicere, Adveniat regnum tuum, præcepit etiam, ut diceremus, Panem nostrum quotidianũ da nobis hodiè.*

(Si Christus præcepit necessaria quærere, utique præcepit ea non temerè & sine necessitate abjicere.)

Tertiò, Titelmannus in cap. 7. Ecclesiastis, super verba, *Bona est sapientia cum hereditate &c* sic commentatur: *Notandum quantum ad principium hujus sententiæ, ubi dicitur: Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus Solem, posse illud dupliciter accipi. Primò, ut significetur, Sapientia cum divitiis utilior esse, magisq; prodesse videntibus Solem, id est, hominibus super terram viventibus, quàm sola sapientia. Alter autem sensus hic est. Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest hominibus, quàm solæ divitiæ sine sapientia. Qui sensus, licèt non ita primâ facie sese offerat, magis tamen videtur esse conveniens sententiæ & veritate certior.*

(Quamvis Titelmannus posteriorem expositionem præferat, priorem tamen non repudiat, quæ est Hieronymi, ac literæ magis congruit.)

Lorinus ibid. *Simplicior sensus est, præstare sapientem simul esse, divitemq;, quàm duntaxat sapientem, hic enim potest quidem docere, quod bonum est, ait Hieronymus, sed interdum non potest præstare, quod petitur. Sic exponit Albinus quoque & alii, vel certè comparatio est habentis cum divitiis sapientiam cum illo, qui solas habeat divitias, ut Titelmanno placet, quem citat cum laude, sequiturq; Bellarminus.*

(Lorinus ergò priorem expositionem, quæ est Hieronymi, dicit simpliciorem. Adde, quòd eadem congruat vulgatæ versioni, quæ in Concilio Tridentino pronunciata est authentica.)

Hieronymum sequitur Lyranus ibid. *Utilior est sapientia cum divitiis, quàm sine divitiis. Hoc est intelligendum cæteris paribus, sapiens enim habens pecunias, potest ex eis exercere opera pietatis & liberalitatis, quod ita non posset carens divitiis.*

Dionysius Carthusianus ibid. *Utilior est sapientia cum divitiis, quàm sine eis. Nam bonum creatum additum bono creato efficit ipsum majus.*

(Ex illis sic colligimus: Nulla arbitraria, quæ impediunt majus bonum, sunt vovenda. Sed paupertas est res arbitraria, quæ impedit majus bonum. Ergò non est vovenda. Minor patet, quia opponitur humanæ vitæ conditioni meliori.)

Argum. Advers. 1. *Christus dicit Matthæi 5. Beati pauperes Spiritu, quoniam illorum est regnum cœlorum.*

Resp. 1. Leo Episcopus Rom. in serm. de eo, quod scriptum est, videns turbas. *Cùm dicit pauperes Spiritu, ostendit eis regnum*

gnum cœlorum, quos humilitas commendat animorum magis, quàm indigentia facultatium.

Et postea. *Omni generi atque ordini hominum datur in hac virtute consortium, quia possunt esse proposito pares & impares censu: nec interest, quantum sint in facultate terrena dissimiles, qui in spiritualibus bonis inveniuntur æquales. Beata igitur illa paupertas, quæ rerum temporalium amore non capitur, nec mundi operibus augeri expetit, sed cœlestibus bonis ditescere concupiscit.*

(Ergò Christus non loquitur de *paupertate corporali*, sed *de paupertate Spiritus*, hoc est, de paupere & humili Spiritu. Pauperibus illis, de quibus Christus loquitur, apud Lucam opponuntur ejusmodi *divites*, quibus Christus *væ* denunciat. Atqui divitibus propriè sic dictis Christus non imprecatur illud væ, aliàs nemini Christiano liceret esse diviti.)

2. Jansenius in cap. 38. Concord. *triplices pauperes Spiritu* denotari statuit. *Primò quidem, qui propter Christum omnia sua reliquerunt, quales erant Apostoli, & de his præcipuè Dominum locutum esse* asserit. *Secundò, qui incidentem paupertatem propter Deum patienti animo suscipiunt, divitiis eam præferentes spe regni cœlorum. Tertiò, qui parato sunt animo abjiciendi facultates, ubi pietatis ratio exigeret.*

(At Monastica paupertas ad nullum horum pauperum genus referri potest. Referunt quidem eam ad primum genus, sed Apostoli habuerunt speciale mandatum omnia propter Christum & prædicationem Evangelii deserendi, quo Monachi destituuntur.)

3. Maldonatus in h. l. sic commentatur: *Pauperes Spiritu major pars autorum humiles interpretatur, Hilarius Can. 4. Chrysostomus Homil. in Matth. 15. Autor imperfecti operis Homil. 9. Ambrosius lib. 5. in Lucam, Augustinus lib. 1. de serm. Dom. in monte, Gregorius Nyssenus lib. de beatitud. Epiphanius hæresi 66. Leo in Homil. de omnibus Sanctis, Gregorius lib. 36. in Jobum cap. 20. Itaque quamvis facultatibus divites, modò humiles sint, pauperes Spiritu vocari putant.*

Barradius tom. 2. Conc. Evang lib. 7. cap. 1. p. 406. addit *Hieronymum* in h. l. *Theodoretum* in cap. 12. Rom. *Theophylactum* & *Euthymium* ibid.

(At si hæc expositio majorem Patrum partem habet autorem, meritò ea acceptatur, cùm Pontificii ipsimet doceant, *majorem Patrum partem in expositione Scripturæ sequendam.* Præterea, si omnes illi Patres, quos Maldonatus recenset, per *pauperes Spiritu* intelligunt humiles, quâ veritatis specie Bellarminus Ambrosium, Nyssenum, Leonem, pro sua expositione adducit?)

4. Erasmus in illum locum sic commentatur: *Video Theologorum vulgus id interpretari de tenuitate facultatum, cùm potius referendum sit ad animi celsitudinem ac ferocitatem, siquidem Græci μέγα πνεῖν dicunt, elato esse animo ac præferoci, cujusmodi ferè sunt Principes, aut qui regnum ambiunt. Atque hic fermè malorum omnium fons. Ad hunc sensum facit & id, quod annectitur. Quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Porrò pauperes Spiritu dixit, quòd divitum familiaris sit ferocitas. Certè D. Augustinus palàm in hanc sententiam interpretatur Commentariorum, quos in hunc Domini sermonem edidit libro 1. ac rursum enarrans Psal. 73. Neque dissentit Hieronymus,*

mus, ita scribens: Adjunxit Spiritu, ut humilitatem intelligeres, non penuriam. Itidem interpretatur & Chrysostomus Homil. in Matth. 15.

5. Johannes Ferus in h. l. *Non simpliciter dicit Christus, Beati pauperes. Sunt enim quos fortunæ adversitas, imò ipsa necessitas pauperes facit. Non de iis loquitur, quia paupertas Evangelica non in rebus externis, sed in affectu est. Sunt alii, qui divitiis voluntariè abrenunciant, nec tamen hoc sufficit ad hanc beatitudinem consequendum, alioqui & Socrates, aliiq; Philosophi beati essent. Non magnum est sua relinquere, sed laboriosum est seipsum relinquere, unde dicit: Pauperes Spiritu. Qui autem sint pauperes Spiritu, agnosces ex his, qui corpore pauperes sunt. Pauperes corpore sunt, qui non habent, quod ad vitæ necessitatem pertinet, nec quicquam in quod possent confidere, sciunt alienam beneficentiam sibi necessariam, agnoscunt se mendicos, humiliant se coram iis, qui sublevare possent eorum inopiam. Eodem modo pauper Spiritu est, qui miseriam suam agnoscit & peccata, videt se Dei judicio obnoxium & ob id timet. Deinde videt, nihil esse in seipso, nec in aliqua creatura, quo per se liberari possit à judicio Dei, proinde nec in se, nec in quacunque creatura sperat, verùm ad omnis boni fontem currit, à solo Deo pendet, hunc invocat, huic detegit miseriam suam, qui dives est in omnes, qui invocant illum. In Summa, paupertas illa profundissima est humilitas &c. vel ut David ait, Spiritus concussus, contritus, humiliatus, abjectus, nihil sibi tribuens, sed omnia in Deum referens, cujus omnia sunt &c.*

(Ab hac spirituali paupertate longè absunt Monachi, fiduciam collocantes in temeraria facultatum desertione, quòd ea sit satisfactio pro peccatis & meritum vitæ æternæ.)

6. Toletus in cap. 6. Luc. *Pauperes Spiritu sunt, qui affectum non habent in his terrenis divitiis & in honoribus positum, nihilq; eorum desiderant, Dei voluntatem quærunt, ac eam præponunt omnibus, ipsamq; sequuntur, quæ paupertas in divitiis esse potest.*

7. Per *divites* pauperibus oppositos non intelligunt simpliciter eos, qui divitiis abundant, sed qui divitiis congerendis inhiant. Ergò etiam pauperes intelliguntur non simpliciter, qui actu tales, sed qui affectu tales. Dionys. Carthus. in cap. 6. Luc. *Loquitur de divitibus suas divitias immoderatè amantibus, eisq; abutentibus, qui eis delicatè se nutriunt, & consolationes habent carnales, ideò spiritualem consolationem gustare indigni sunt.*

Cajetanus ibid. *Divitibus, hoc est, affectis ad divitias, qui serviunt divitiis.*

Didacus Stella ibid. *Primum væ facit contra cupiditatem divitum, quod opponitur paupertati & virtuti temperantiæ.*

Toletus ibid. *Divitibus, id est, qui divitiis congerendis inhiatis, in eoq; studio præcipuè vestrum affectum collocatis.*

8. Alphonsus de Castro lib. 12. advers. hæreses, verbo Paupertas, hæresi 2. postquam Guilielmum quendam Antuerpiensem hæreseos reum egisset, propterea quòd docuerit, *omnia peccata consumi solâ paupertate,* subjungit: *Et certè, si de paupertate Spiritus loqueretur, non moveremus arma contra ea, quoniam hæc paupertas Spiritus, quæ est omnium rerum terrenarum contemtus, cùm habeat secum tanquam illi annexam caritatem, non patitur peccatum mortale secum, quemadmodum*

nec

nec caritas. Ideò Christus ait: Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, Matth. 5.

9. Estius in annot. aureis ad h. l. sic commentatur: *Quidam pauperes Spiritu solos eos interpretantur, qui propositum paupertatis voto firmaverunt, sed non rectè. Virtutes enim eas hîc Christus commendat, quas ab omnibus exigit Christianis, ut sunt, esse mitem, pacificum, mundum corde &c. Deinde nec Abraham, nec David, nec B. Maria, nec Christus ipse fuissent hoc modo pauperes Spiritu, quia paupertatem hanc non noverunt.*

(Argumenta isthæc Estii probant, posse esse aliquem pauperem Spiritu, etiamsi non voveat paupertatem, quod nobis sufficit.)

Argum. 2. Matth. 10. v. 9. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris.* v. 10. *Non peram in via, neque calceamenta, neque virgam, dignus enim est operarius cibo suo. Hic Monasticam paupertatem commendari existimant* Alphonsus de Castro, Roffensis, Clichtovæus &c.

Resp. 1. Ipsimet fatentur, hoc loco proponi *præceptum. Ecce pecuniam interdictam!* inquit Alphonsus.

(Ergò non agitur de voto quodam Monastico, quod arbitrarium.)

2. Salmero tom. 4. tract. 14. p. 2. *Non solùm his verbis instituit præconem Evangelicum per diversa loca ratione Evangelii peregrinantem, sed etiam in civitate manentem.*

(Ergò præceptum hoc datur Evangelii præconibus, quibus etiam divitias Pontificii permittunt, non Monachis, quorum munus ordinarium hodiè non est prædicatio.)

3. Didacus Stella in cap. 9. Lucæ sic commentatur: *In eo, quòd dicit, Neq; duas tunicas habeatis, superfluitatem prohibet, non necessarium vestimentum. Nam Christus duplicem habuit vestem, quia præter tunicam inconsutilem, super quam missa est sors, habuit alia vestimenta, quæ fuerunt divisa. Sic Divus Hieronymus ad Hedibiam ait, quod quicquid corpori nostro sufficere potest & humanæ succurrere imbecillitati, hoc unica appellanda est tunica, & quicquid in præsentibus alimentis est necessarium, hoc unius diei victus appellatur. Ita necessarium juxta imbecillitatem uniuscujusq; vocatur unum, superfluum verò duplex.*

(Ergò Christus non agit de renunciatione dominii, nec prohibet absolutè tunicam, sed duplicem, nec prohibet absolutè habere aurum, sed in zonis, proinde non prohibet necessaria in viam secum assumere, sed tantùm superflua.)

4. Johannes de Turrecremata in qq. Evang. feria 2. in ramis Palmarum q. 2. *Non prohibuit portare aurum & argentum, sive loculos, nisi quando misit ad Judæos; quando autem ad alios misit, & quando jam exosi fuerunt hominibus, dedit autoritatem portandi loculos.*

In cap. 10. Matth. *Christus secundùm congruentiam loci ac temporis convenientia dedit præcepta. In Legatione igitur Apostolorum, quæ facta est ante passionem, præcepit, ne quid tollerent in via.*

Johannes Arboreus lib. 1. Theosophiæ cap. 31. *Alia fuerant prohibita Apostolis uno tempore, quæ postea eis licuerunt, nec illa prohibitio erat absoluta & sempiterna, sed temporanea ad aliquod certum tempus astricta.*

(Ergò

(Ergò præceptum hoc fuit *speciale*, ac itineri illi, quod tunc ex speciali mandato ad Judæos suscipiebatur, peculiare, quod ipsum etiam patet ex eo, quòd Christus ipse *habuerit loculos*, Joh.12. v.6. cap.13.v.29. quodq; in posteriori missione ad gentes Christus permiserit Apostolis habere & *crumenam & peram*, Lucæ 22.v.36.)

5. Inde Franciscus Lucas in cap.10. Matth. sic scribit: *Ad hanc profectionem præcisè voluit Apostolos suos accingi Christus absque omni pecunia, viatico & sarcinis: id quod docemur ex verbis ejus in ultima Cœna, ubi de præterita missione loquens ait: Quando misi vos sine sacculo & pera, & calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? Quod autem non præcisè & juxta literam hoc semper præcepit Apostolis suis, præter hoc, quod eadem illa secundùm Lucam verba non obscurè indicant, manifestum ex eo est, quòd neque Apostoli hoc semper observârunt, qui & loculos habuerunt & mulieres & sorores, à quibus alerentur, ac curarentur, circumduxerunt. Relata igitur hæc de impedimentis præcepta ad perpetuum Apostolorum officium, ut referenda etiam sunt, intelligenda sunt vetare studiosam de his rebus necessariis prospectionem, quâ vel impediri possit Evangelii prædicatio, vel minui Ministerii Evangelici autoritas, vel non tale exemplum contemtionis rerum terrenarum præberi, quale præberi congruum est à præconibus regni cœlorum. Atque hoc est, quod veteres Patres volunt, quando hæc tanquam perpetua præcepta interpretantur. Nam & huc respicit Christus, Apostolos suos hac vice omninò nudos de industria abs se emittens, ut non modò nullis impedimentis retardentur, quos vult totos vacantes delegatæ functioni intra paucos dies Judæam lustrare, & statim ad se reverti: sed etiam quadam divinæ providentiæ, curam gerentis fidelium verbi præconum, quasi degustatione, ad futuram illam in universum orbem terrarum legationem præparentur.*

(Hoc modo expositum illud præceptum ad omnes Evangelii præcones pertinet, non ad solos Monachos.)

6. Jacobus Tirinus Jesuita in cap.10. Matth.v.10. *Hæc ad literam hac solâ vice suis præcepit Christus, ut patet ex Luc.22.v.35. Misi vos sine sacculo & pera & calceamentis. Pro aliis vicibus tantùm prohibet id, quod per hæc significabatur, puta curam minùs necessariam corporis, maximè quæ offendiculo aliis esset, vel ipsis impedimento. Patet, quia neque Christus, neque Apostoli aliàs hæc ad literam observârunt, cùm constet & loculos habuisse & mulieres sorores, à quibus necessaria curarentur, circumduxisse, Luc.8.v.3. Johan.13.v.29. 1.Thess.2.v.9. 2.Tim.4.v.13. 1.Corinth.9.v.5.*

(Aut ergò in sensu literali hæc ad Monachos accommodantur, aut in sensu morali. Non in priore, quia ne quidem Christus, nec Apostoli in sensu literali hæc observârunt. Ergò in posteriore, atqui in hoc sensu morali ad omnes verè pios pertinent.)

Argum. 3. *Matth.19. dicit Christus ad divitem. Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes &c.*

Resp. De hoc dicto egimus superiùs cap.3. arg.6.

Argum. 4. *Christus non habuit, ubi caput reclinaret, Matth.8.v.20. & vixit ex eleemosynis, Luc.8.v.2. mulieres enim quædam ei ministrârunt de facultatibus suis, & in ipsum quadrat illud Psalmi 40.v.18. Ego autem mendicus sum & pauper, & Ps.109.v.15. quia persecu-*

persecutus est hominem inopem & mendicum. Hoc exemplum Christi pro stabilienda Monastica paupertate urgent Clichtovæus, Roffensis, Bunderius &c.

Resp. 1. Johannes Gerson in propos. 3. advers. conclusion. Matth. Grabon. *Christus non legitur vovisse consilia, qui tamen fuit legis suæ perfectissimus observator.*

(Ergò ex Christi exemplo votum paupertatis probari nequit.)

2. Johannes XXII. (aliis XXIII.) in Extravag. Johann. XXII. de verbor. signif. Quia quorundam &c. definit, *Christum neque expropriationem omnis juris in cujuscunque rei proprietate & in ejus usu in se servâsse, nec eam imposuisse Apostolis, neque sub voto ab ipsis fuisse receptam.* Eorum autem doctrinam, qui contrarium asserunt, pronunciat *esse pestiferam, erroneam & damnatam.*

Platina in vita Johannis XXIII. *Johannes vigesimus tertius edictum habuit, quo affirmabat, eos hæreticos esse pertinaces, qui affirmabant, Christum nihil habuisse, quod sanè non multùm cum Scriptura convenit, quæ in multis ac diversis locis testatur, Christum & Discipulos nihil proprii habuisse. Edictum enim Christi erat: Qui non vendiderit omnia &c. Johannes multos de Ordine Minorum damnatos exurebat, quòd illam Christi religiosam paupertatem imitari voluerint.*

Bellarminus lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 14. §. Tricesimus quintus &c. *Nicolaus definivit, Christum docuisse meritoriam paupertatem, abjecto omni dominio tam in communi, quàm in particulari, in rerum omnium abdicatione consistere. Papa Johannes XXII. hanc sententiam apertè hæreticam esse judicabat. Johannes de Turrecremata hos duos in omnibus reconciliare nititur; sed nisi profectò vehementer fallor, in omnibus conciliari nequeunt.*

3. Discipulus de Tempore serm. 23. pag. 127. *Christus non mendicavit tempore prædicationis suæ, quod probatur ex eo, quòd nunquam legitur mendicâsse, & valet consequentia, quia in sacra Scriptura tenet locus ab autoritate negativè.*

4. Alphonsus de Castro lib. 10. adv. hæreses, verbo Mendicitas. *Quamvis de ipso Christo non sic legatur aut credatur, quòd ipse aliquando mendicaverit, quia mulieres aliquæ probæ, quæ illius doctrinam audiebant & suscipiebant, illi de facultatibus suis citra illius mendicitatem ministrabant, non tamen inde sequitur, mendicitatem non esse licitam ad vitæ sustentationem.*

(Sufficit, quòd fateatur, Christum non mendicâsse. Ad vitæ sustentationem licitam esse mendicitatem ei, qui alia non habet vitæ sustentandæ adminicula, nemo nostrûm negat.)

5. Cajetanus in Matth. cap. 5. negat, *Christum aliquando mendicâsse*, quem ideò acriter incessit Ambrosius Compsæ Episcopus, teste Sixto Senensi lib. 6. annot. 18. ubi Senensis dicit, *hunc errorem olim in Guilielmo de S. Amore voce Ecclesiæ damnatum esse.*

6. Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 29. *Erat error Vadiani, qui docuit, Ecclesiasticos non posse possidere ullas divitias, quia talis fuit vita Christi.*

(Si exemplo Christi probari nequit, *Ecclesiasticos debere esse pauperes*, utique etiam ex eodem exemplo Christi probari nequit, Monachos debere esse pauperes.)

7. Benedictus Justinianus Disput. 1. de Apostolatu cap. 5. fol. 14. *De ratione pau-*

pertatis Christi non modò Theologi digladiantur, (in margine citat Thomam, Bonaventuram, Turrecrematam, Sotum, Bellarminum lib. 4. de Summ. Pont. cap. 14.) *sed & ipsi etiam Romani Pontifices non satis inter se convenire nonnullis visi sunt.*

Ibid. fol. 15. *Utrum ea fuerit Christi & Apostolorum paupertas, ut aliquando stipem mendicârit, inter Theologos disseritur, aliis affirmantibus, aliis negantibus.*

Argum. 5. Luc. 14. v. 33. *Qui non renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest esse meus Discipulus.* Hunc locum pro *Monastica paupertate* urgent Hieronymus Platus de bono status religiosi lib. 2. cap. 20. Bailius in Catech. Controv. tract. 2. q. 23. Sonnius in Decal. tract. 12. &c.

Resp. 1. Dionysius Carthusianus in h. l. sic commentatur: *Qui non renunciaverit omnibus, id est, qui cautè non habuerit se, abjiciendo cupiditatum & carnalitatum affectus & cætera, quæ profectum virtutum impediunt.*

2. Gorranus ibid. *Differt secundum Glossam renunciare omnibus & relinquere omnia, quia renunciare omnib. convenit eis, qui licitè mundanis utuntur: relinquere verò omnia perfectorum est.*

3. Emanuel Sa ibid. *Renunciat, scilicet relinquens saltem affectu.* Et in Scholiis: *Paucorum est, relinquere omnia, id est, curas mundi postponere: cunctorum autem fidelium renunciare omnibus, id est, sic tenere quæ mundi sunt, ut tamen non teneatur in mundo.*

(Hanc expositionem confirmat ratio manifesta, quia aliàs soli Monachi essent Christi Discipuli.)

4. Bellarminus lib. 3. de bonis operibus in particulari cap. 11. respondens iis, qui ex hoc loco evincere cupiunt, *Christianis divitias non esse licitas. Præceptum hoc Dominicum in præparatione animi servandum est semper: re autem ipsâ, cùm articulus necessitatis advenerit, ut aut Christo, aut operibus renunciandum sit. Sic enim,* inquit, *docent Augustinus in Epistola quinta ad Marcellinum, & Beda in hunc locum, & colligitur hæc explicatio ex eodem loco Evangelii, ubi Dominus dicit: Qui non odit patrem & matrem & filios & uxorem. Et tamen constat parentes & filios & conjuges nec aversandos, nec deserendos esse, nisi quandò causa fidei & honoris Dei tale aliquid postulat.*

5. Severinus Binius annot. 1. in Epistolam Urbani Decretalem tom. 1. Concil. *Quod, inquit, Christus Lucæ decimo quarto, non posse esse Discipulum suum, nisi qui renunciaverit omnibus, quæ possidet, ita intelligendum, sicut id, quod sequitur. Si quis venit ad me, & non odit patrem &c. Si rerum possessio animum à Dei cultu avocet, mala est, eoq; casu planè deserenda: si verò ministris alimenta præbendo eundem Dei cultum promoveat, utilissimè sanè Ecclesia temporalium bonorum dominium ac possessionem sibi retinet ac usurpat.*

6. Alphonsus de Castro lib. 12. advers. hæreses, verbo Paupertas. *Christus illis verbis solum prohibuit affectum rerum temporalium, non autem proprietatem. Ille enim visus est Christus omnibus renunciâsse, qui quamvis divitias habeat, paratus est omnes perdere, antequam Deum propter illas offendat. Et si quis contenderit, illa verba esse intelligenda de renunciatione quantum ad opus & non de renunciatione in affectu, dicat tunc, quo pacto intelligendum erit illud, quod apud eundem Lucam habetur. Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes,*

aut

aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multa plura in hoc tempore. Ecce qualiter præcipit relinquere domum, quoniam eodem modo jubet illam relinqui, quo modo jubet relinqui parentes & fratres & uxores & filios. At hæc omnia non ita vult à nobis relinqui, ut illis careamus, sed ne in illis cor nostrum taliter figamus, quòd illarum rerum amor nos ab amore Dei separet. Nam, qui parentes habet, non potest illos relinquere sic, ut illis careat, nisi parentes moriantur, quoniam quocunque se vertat, dum vivunt, parentes erunt illius. Parentes autem interficere est impium. Non ergò sic præcipitur parentes relinquere, ut parentes sui esse desinant, & per consequens, nec sic etiam præcipitur domum aut aliam possessionem relinquere, ut sua esse desinat, sed sic præcipitur, ut similia relinquat, ne videlicet illarum rerum affectus nos quoquo pacto ad Dei amorem aut omninò frigidos, aut tepidos efficiat. Sic ergò eas possidere oportet, ut fiat juxta Prophetæ consilium, dicentis: Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.

7. Glossa Ordinaria in illum locum inter renunciare & relinquere distinguens, ait: *Renunciare convenit omnibus, qui ita licitè utuntur omnibus mundanis, quæ possident, ut tamen mente tendant ad cætera.*

Thesis specialis II. Votum obœdientiæ Monasticum, prout hodiè in Papatu viget, non est approbandum.

Εξήγησις. Non est quæstio *de obœdientia Episcopis & Præpositis* ab auditoribus; *Magistratui* à subditis ac civibus; *parentibus ac præceptoribus* à filiis & discipulis debita ac in quarto præcepto mandata, sed de *obœdientia Monastica*, ad quam Abbatibus, Archimandritis & Superioribus præstandam, velut ad consilium perfectionis voto sese obstringunt.

Docendi ergò causâ distingui potest inter *obœdientiam absolutam, illimitatam, indefinitam* ex parte una; & *obœdientiam limitatam ac definitam* ex parte altera.

Illa, quæ nullis legibus aut conditionibus coërcetur, sed solius præcipientis arbitrium sequitur, soli divinæ autoritati competit. Quæ verò creaturæ debetur obœdientia, ea est restricta, limitata ac definita.

Antithesis. Bellarminus lib. de Monachis cap. 21. *Obœdientia religiosa rectè Deo vovetur.*

Cæterùm *obœdientiam illam religiosam* volunt debere esse ita comparatam, ut in Superioris autoritate unicè acquiescat, ejusque voluntatem ἀνεξετάστως καὶ ἀδιακρίτως exequendam sibi proponat, quam proinde Jesuitæ vocant *cæcam* apud Maffæum in vita Ignatii lib. 3. cap. 7. & Ribadeneiram lib. 5. capite 4. quia *scilicet oculos novitii ac discipuli claudat, ut non magis in eo, quod præcipitur, disquirat, quàm cæcus in itinere per quod ducitur.* Sic enim eam Ignatius apud Ribadeneiram declarat. *Quemadmodum in hominum vita duæ sunt hominibus propositæ ad beatitudinem viæ, altera pervulgata & communis, quæ divinis præceptis servandis continetur: altera illorum tantùm, qui Christi consilia toto pectore complectuntur, quæ vita Religiosorum est: sic in ipsa Religione duo sunt obœdientiæ genera, quorum alterum imperfectum est, alterum perfectum & omnibus absolutum numeris: in quo vis obœdientiæ elucet, hominisq; religiosi virtus maximè apparet. Imperfecta obœdientia malè oculata est, perfecta*

 sapien-

sapienter cæca. Illa judicium suum de imperatis rebus sibi servat; hæc judicium proprium non habet. Illa in alteram partem propendet; hæc in neutram potiùs movetur. Illa mandatis paret, judicio repugnante, hæc judicium judicio, voluntatem Superiorum suorum subjicit voluntati.

Et postea. Hæc obœdientia rectissima est & omnibus expleta numeris, maximeq; excellens, quâ velut captivamus intellectum in obsequium obœdientiæ & id rectum credimus, quodcunque sit à Superioribus nostris præscriptum, neque rationes præscripti exquirimus, aut sequimur; sed obœdientiam avidè arripimus, nullâ aliâ de causa, nisi quia obœdientia est.

Et iterum. Ita me instituam, quasi corpus mortuum; quod neque voluntatem, neque sensum habet; secundò, non aliter quàm parvulam quandam statuam, quam quoquoversum velis, haud repugnantem vertas: tertiò, talem me fingam atque præstabo, qualis baculus in manu senis est, ut me ad arbitrium suum utatur, ibiq; ponat, ubi eum adjuvare maximè possim. Sic ego paratus ad omnia sim, ad quæ mea me religio uti velit, nihilq; recusem, quod sit imperatum. Declarat etiam rem exemplo. Si summus Pontifex imperaret, ut ostio Tyberino scapham vel navigium quodcunque primum invenisset, clavo, malo, velis, cæterisq; armamentis spoliatum conscenderet, & ita absque ullo commeatu, mare trajiceret, se id non solùm æquo, sed etiam libenti animo facturum. Cùm autem quidam summus vir hunc illius animum admirans Ignatio diceret, quæ istæc esset prudentia? respondit Ignatius, Prudentia, Domine, non tam est parentis, quàm imperantis. Atque hanc appellant perfectam sui abrenunciationem, per quam ei, cujus sunt obœdiendi partes, nullas esse volunt judicandi. Apud Nicolaum Godignum lib. 2. rerum Abissinarum cap. 4. Johannes Nonius Baretus cogitabat, alteri voluntatem suam regendam committere, & ab ejus nutu ita pendere totus, ut ne minima quidem in re sui esset juris. Confer ea, quæ dicentur in Appendice hujus articuli part. 3. num. 21.

Nostram sententiam probamus:

1. Christus nuspiam obœdientiam erga regulam *Francisci, Dominici, Bernhardi* aut alterius cujusdam vitæ Monasticæ autoris præcepit vel consuluit.

2. Apostoli mandato Christi obsecuti docuerunt homines *servare ea, quæ Christus præcepit*, Matth. 28. v. 20. In eorum numero non sunt regulæ Monasticæ.

3. Obœdientia illa, ad quam Monachi voto se obstringunt, pugnat cum libertate Christiana, ac proinde etiam cum dictis Apostolicis, 1. Corint. 7. v. 23. Gal. 5. v. 1.

4. Obœdientia in verbo Dei præscripta, sive sit *legalis*, sive *Evangelica*, non est *consilii*, sed *præcepti*, Luc. 10. v. 16. Hebr. 13. v. 17. Si obœdientia Monastica non est præcepti, Status Monasticus non habebit autorem Christum.

5. Rom. 14. v. 5. *Unusquisq; in animo suo plenè certus esto*, id est, quicquid in rebus illis adiaphoris & arbitrariis agamus, non debet fieri repugnante conscientiâ. Atqui ex cœca illa obœdientia Monastica aliquid facit, non potest esse in animo suo certus, cùm nullæ partes *judicandi*, sed tantùm *parendi* ipsi sint relictæ.

6. Apostolus præcipit 1. Thess. 5. v. 21. ut

ut pii *omnia probent, & quod bonum est, teneant*. Cum illa δουλεία pugnat cœca & ἀλόγιστος obœdientia, quæ nullas judicandi partes homini relinquit.

7. Obœdientia illa quandoque versatur *in rebus ludicris, ineptis, præposteris*, quandoque etiam *impiis*.

Apud Cassianum de Instit. renunc. libro 4. cap. 24. Johannes Abbas laudibus effertur, *quòd lignum excisum in terram defixum quotidiè bis, jubente seniore, rigaret, & quòd ampullam olei, quo in eremo rectè carere non poterat, projiceret per fenestrã*, ibid. c. 25.

Et quòd saxum maximum movere jussus illud sudans aggressus esset, non reputans illud, moveri non posse à pluribus hominibus simul, ibid. cap. 27.

Celebratur etiam apud eundem Cassianum lib. 4. c. 27. Abbatis Mutii obœdientia, *qui parvulum filium in profluentem projicere non recusavit ex præcepto seniorum*. Illius item, *qui jussu Abbatis in clibanum ardentem insiliit*.

Refero huc insignem locum B. Lutheri tom. 6. Jenens. fol. 28. fac. b. Der (Münche) Gehorsam was ist es anders/ denn eine rechte Heucheley vnd Lügen? denn sie geloben nicht mehr/ weder einer Person/ als Abt vnd Prior/ gehorsam zu seyn/ dazu nicht weiter denn jhre Regel jnne helt/ ausser jhrer Regel geloben sie nichts/ vnd sind auch jhrem eignen Abt vnd Prior nichts mehr schuldig. Mit solchem falschen erlogenen Gehorsam ziehen sie sich aus dem gemeinen Christlichen Gehorsam/ davon S. Petrus 1. Epist. 4. lehret. Ihr Jungen seyd den Eltesten vnterthan/ alle sambt seyd vntereinander vnterthan. Aber die Münche haben sich außgedrehet/ Erstlich/ aus dem Gehorsam der Eltern/ Darnach der weltlichen Obrigkeit/ Item/ aus dem Gehorsam gegen den vnschlachtigen Herrn/ vnd aus dem Dienst vnd Gehorsam/ so ein Nachbar dem andern/ den Krancken/ Armen/ Witwen/ Wäysen/ verlassenen Nechsten schuldig ist. Kommen hernach mit einem Stücklein eines vnnötigen Gehorsams gegen seinem Prior/ vnd wollen damit höher denn Gottes Gebot eine Vollkommenheit beweisen/ vnd andern jhren vbrigen Gehorsam mittheilen vnd verkäuffen. Confer tom. 4. Witeberg. fol. 456. fac. a. tom. 2. Jenens. fol. 38. tom. 5. Jen. fol. 374.

Nostræ sententiæ suffragantur,

1. Qui agnoscunt, Monasticen esse inventum humanum, non institutum divinum, quorum dicta superius in capite 1. sunt adducta.

2. Qui vota Monastica non admodùm probant, quorum dicta citata sunt in hoc ipso capite thesi 1. membr. 2.

3. In specie huc pertinent quædam hypotheses Adversariorum.

1. Erasmus in Enchirid. milit. Christ. p. 31. sic scribit: *Monachi ob cultum, ob titulum nescio quem, tantum arrogant sanctimoniæ sibi, ut cæteros præ se non habeant pro Christianis. Cur sic arctamus Christi professionem, quam ille latissimè voluit patere? Si magnificis vocabulis commovemur, quæso te, quid aliud est civitas, quàm magnum Monasterium? Monachi Abbati suo parent aut Præpositis; cives Episcopo aut Pastoribus suis obsequuntur, quos ipse Christus præfecit, non hominum autoritas.*

(Ergò obœdientia auditorum erga Pastores, utpote divinitus mandata, longè præstantior est, quàm obœdientia Monachorum erga Abbates humanitùs instituta.)

2. Alphonsus à Castro lib. 1. adv. hæres. cap. 7. *Paulus quidem jussit captivare intellectum nostrum, sed in obsequium Christi, non autem in obsequium hominum.*

(Congruit hoc cum dicto Apostolico 1. Cor. 7. v. 23. *Precio empti estis, ne igitur estote servi hominum.*)

3. Benedictus Justinianus de quæstione, An Apostoli voto obœdientiæ sese obstrinxerint, sic disserit Disput. 1. cap. 4. de Apostolatu fol. 16. *Ego malim ingenuè fateri, nullo me idoneo vel argumento, vel testimonio ex Evangelio petito Apostolorum obœdientiam confirmare posse, quàm pravis ac perversis interpretationibus perquirendis otio atque diligentiâ & ingenio abuti.*

Argum. Adversar. 1. Jerem. 35. v. 18. *Laudantur & remunerantur à Deo filii Jonadab, qui ut obœdirent patri suo, non bibebant vinum, non serebant agros, non habebant domos, sed habitabant perpetuò in tentoriis. Ergò hæc obœdientia filiorum Jonadab fuit Deo grata. Omne autem, quod Deo gratum, voveri etiam potest.* Bellarmin.

Resp. 1. Fatetur ipse Bellarminus, quæstionem hîc esse de obœdientia non quavis, sed *Religiosa*, id est, Monastica, quam Monachi præstant Abbatibus.

(Atqui obœdientia filiorum Jonadab non fuit Religiosa sive Monastica, sed filialis, fundamentum habens in quarto præcepto.)

2. Religiosa Monachorum obœdientia juxta hypothesin Bellarmini semper conjuncta est cum *voto continentiæ perpetuæ* & *paupertatis voluntariæ.*

Pighius controv. 14. *Tres præcipuè partes complectitur professio Monastica, continentiam perpetuam, paupertatem voluntariam & obœdientiam, quæ Seniori exhibeatur secundùm regulam propter Deum.* Inde etiam Bellarminus tria illa vota vocat *substantialia.*

(Atqui obœdientia illa filiorum Jonadab non fuit conjuncta cum continentia perpetua & paupertate voluntaria. Ergò non fuit Religiosa sive Monastica.)

3. Christophorus à Castro in h. l. Jeremiæ n. 8. sic commentatur: *Firmum fuit hoc argumentum ab exemplo Rechabitarum ductum adversus eos, qui legem Domini non observabant: quantò firmius & efficacius erit adversus non observantes legem Evangelicam.*

(Ergò exemplum Rechabitarum non est propositum solis Monachis; sed omnibus N. T. Christianis ad observandam legem Evangelicam obligatis.)

4. Pontificii Monachos suos distinguunt in *Eremitas* & *Cœnobitas.* Atqui Rechabitæ illi nec Eremitæ, nec Cœnobitæ fuerunt. Non illud, quia non dicuntur habitâsse in eremo. Non hoc, quia familias habuerunt ac genus suum propagârunt.

5. Pontificii Monachis suis concedunt, ut domos ædificent, agros serant, vineas plantent, vinum bibant. Sed ab his omnibus Rechabitæ abstinuerunt, & in hac ipsa abstinentia Monachorum figuram gessisse dicuntur.

Argum. 2. Matth. 16. v. 24. *Qui vult venire post me, abneget seipsum. Hæc abnegatio sui est obœdientia Monastica,* Bellarminus d. l.

Resp. 1. Cornelius Jansenius ad h. l. sic annotat: *Quasi dicat* (Christus.) *Multi sunt, qui pedibus me magis sequuntur, quàm imitatione. Et alii aliâ de causâ me sequuntur.*

quuntur. Sed quisquis volet esse verus sectator meus, huic necesse est, ante omnia abneget seipsum. Dicit in genere: Si quis, hoc est, quisquis vult: ut intelligamus, ad omnes istud pertinere, nec quenquam nisi hac ratione posse esse illius sectatorem.

Franciscus Lucas Brugensis in h. l. *Si quis, quisquis sit Princeps, sit plebejus, sit senex, sit juvenis, sit vir, sit fœmina: vult post me venire, me sequi, non pedibus, sed imitatione, discipulus verusq; sectator meus esse & fieri civis regni cœlorum, quod à me prædicatur & promittitur.*

Didacus Stella in cap. 9. Lucæ. *Optimè, postquam locutus est Dominus de sua passione, agit de sequela ejus & negatione sui ipsius & crucis labore uniuscujusq; nostrûm, ut doceat atque insinuet, quod non sufficit, eum fuisse mortuum pro nobis, & quod sanguinem suum effuderit, sed quod etiam opus est, nos eum sequi, illum imitantes & nos ipsos abnegantes, frenantes & cohibentes appetitum sensitivum, & tollentes crucem pœnitentiæ & laborum. Ne vanè & insanè aliquis existimaret, solam Christi passionem sufficere & mortem ipsius ad nos salvandos absque eo, quod nos nihil faceremus. Optimè quidem Christus mundi Salvator, cùm suæ passionis mentionem fecit, & ejus, quod pro nobis præstitit, statim agit de eo, quod nos præstare debemus, si volumus frui fructu & meritis suæ passionis sanctissimæ.*

(Similia occurrunt apud Thomam & Gorranum in hunc locum. Ergò Christus agit de omnibus verè piis, & ab illis omnibus abnegationem sui non tanquam rem consilii, sed tanquam rem præcepti requirit.)

2. Seipsum abnegare non est cœcam obœdientiam vovere, sed longè aliud.

Thomas in h. l. *Gregorius in Homiliis: Quòd nisi quis à semetipso deficiat ad eum qui super ipsum est, non appropinquat.*

Et postea. *Aliud sumus per peccatum lapsi, aliud per Naturam conditi. Tunc ergo nosmetipsos relinquimus & abnegamus, cum vitamus, quod per vetustatem fuimus & ad hoc nitimur, ad quod per novitatem vocamur. Gregorius super Ezechielem. Semetipsum etiam abnegat, quicunque mutatur ad meliora, & incipit esse, quod non erat, & desinit esse, quod erat.*

Gorranus in h. l. *Abneget seipsum, id est, proprium sensum, propriam voluntatem.*

Dionysius Carthusianus in h. l. *Abneget semetipsum, id est, propriam voluntatem relinquat, Deo obœdiat, concupiscentias vincat, hoc est secundùm Apostolum deponere veterem hominem cum actibus suis, & induere novum, qui secundùm Deum creatus est in sanctitate & justitia.*

Didacus Stella in cap. 9. Luc. *Qui Christum sequi debet, necesse est, ut Christum diligat, & quòd eum propter seipsum diligat, seipsum abnegans: nam aliter non Christum, sed bona ipsius sequitur. Abneget itaque semetipsum. Non tantùm sua, aut suos, sed semetipsum, hoc est, propriam arbitrii sui voluntatem.*

Et postea. *Quapropter rectè seipsum abnegâsse dicitur, quicunq; arbitrii sui libertatem sibi adimit, statuens deinceps nihil pro sua voluntate velle gerere, sed in omnibus dicere cum Christo: Non mea voluntas, sed tua fiat, sicut in cœlo & in terra. In cœlo enim non fit nisi Dei voluntas. In omnibus voluntatem Dei observa: non verò tuam propriam sensualem & appetitivam. Et hoc est seipsum abnegare. Da Deo voluntatem tuam. Hoc est, quam Deo reddere debes abnegando teipsum.*

Com-

Cornelius Jansenius in h.l. *Est autem abnegare seipsum valedicere propriis affectibus & desideriis, ac apud se statuere, nolle deinceps illa sequi, quæ amor proprius suggerit: sed ea, quæ divinæ sunt voluntatis, qualiacunque sint illa & quantacunque sint, carni & nostræ humanæ voluntati inimica. Quæ sanè abnegatio res est carni difficilima. Caro enim desiderat hujus mundi honores & voluptates, longam & ab omni incommodo liberam vitam in hoc mundo. Hæc ergò abnegatio exigit, ut ne in his humanis desideriis carni acquiescere statuamus. Rursum amor sui ipsius, etiam in bonis, quæ quis facit, operibus, se frequenter magis spectat ac suum bonum quærit potiùs, quàm ut Dei voluntatem adimpleat. Et abnegatio sui ipsius requirit, ut in omnibus Deum potiùs, quàm nos spectemus, nec tam quid nobis bonum, quàm quid illi gratum sit, consideremus.*

Franciscus Lucas Brugensis in h.l. *Semetipsum autem quando abnegare jubetur Discipulus Christi, non id, quod est ex creatione, intelligitur abnegare, sed id, quod est aut esse potest suâ voluntate. Nam quia voluntas inter facultates animæ humanæ principatum gerit, totumq́ adeò hominem gubernat aut regit, idcircò abnegare seipsum sive animam suam dicitur, qui abnegat voluntatem suam. Suam autem non quamcunque jubetur abnegare, nec enim hominem agat, qui voluntate non utatur: sed ita suam, ita propriam, ut non consonet voluntati Dei; proprium omne velle, quod à Dei lege aut certè voluntate discrepet.*

Jacobus Tirinus Jesuita in Comm. h.l. *Abneget seipsum, id est, habeat se quasi qui (stulto mundi judicio) omninò non norit, id est, non amet, non diligat semetipsum: vel, ut habet Lucas cap. 14. v. 26. Qui oderit animam suam, id est, judicium, voluntatemq́ suam propriam, quæ & quatenùs non consonant voluntati divinæ.*

(Ergò seipsum abnegare est voluntatem suam divinæ subjicere, quod ab omnibus omninò verè piis requiritur.)

Argum. 3. Luc. 10. v. 16. *Qui vos audit, me audit.* Hebr. 13. v. 17. *Obœdite Præpositis vestris. Ergò bonum est ac Deo gratum, ut Monachi Præposito suo obœdiant.*

Resp. 1. Utrobiq; agitur de obœdientia, quæ debetur legitimis Pastoribus ab omnibus fidelibus, testibus ipsismet Pontificiis Interpretibus.

(Atqui hæc obœdientia non est *consilii*, ut Monastica, sed *præcepti.*)

2. Benedictus Justinianus in cap. 13. Hebr. *Videtur Apostolus universim accipere pro Magistratu, Duce, Rectore populi. Et more suo multa dicit de Magistratus ac Ducis necessitate.*

(Atqui obœdientia Pastoribus Ecclesiæ & Magistratui præstanda non est cœca obœdientia, qualis Monastica, sed certis limitibus restricta.)

Thesis specialis III. Votum cœlibatus Monasticum, prout hodiè in Papatu viget, non est approbandum.

Ἐκθεσις 1. Non est quæstio, an *cœlibatus purus & castus* in personis ad eum idoneis approbandus sit, quod libenter concedimus.

2. Neque quæstio est, an quis *firmo animi proposito* cœlibatum eligere possit, quod itidem concedimus.

3. Sed quæstio est de *voto solenni cœlibatus*, prout in Papatu hodiè viget.

4. Neque quæstio est, an quis continentiam promittere possit Ecclesiæ tanquam πάρεργον accedens ad aliud, quod viduas

viduas in ordinem Diaconissarum electas fecisse, quidam Interpretes statuunt 1. Timoth.5.v.11. Sed, an quis continentiam promittere debeat quasi αὐτὸ τοῦργον ipsissimum per se objectum promissi. Prius faciebant istæ viduæ, nam ob ministerium Ecclesiæ præstandum promittebant viduitatem: posterius faciunt Monachi, quia dicunt, Monachismum in hoc voto consistere.

5. Dicimus, neminem sub juramento & execratione debere castitatem vovere *absolutè*. Quod enim absolutè nō est in alicujus potestate, nō potest absolutè vovere, etiam supposito divino auxilio, quia nullam habet absolutam promissionem, quòd Deus bonum naturale & temporale, quale est continentia, ipsi velit dare, etiamsi vovens intendat in relatione *ad bonum spirituale* eo uti, quia ad hoc aliis mediis æquè facilè potest provenire.

Antithesis. Bellarminus lib. de Monachis cap.22.§.1. *Votum continentiæ Scripturæ testimoniis, Conciliorum & totius Ecclesiæ consensu, Pontificum & Imperatorum decretis ac legibus, Patrum Græcorum & Latinorum traditione, ac naturali etiam ratione confirmari potest.*

lib. ejusd. cap.31.§. ultimo. *Continentia absolutè peti potest & infallibiliter conceditur, si non sit aliunde defectus in oratione.*

lib. ejusd. cap.32. §. Sed quid &c. *Etiamsi non posset aliter morbus curari, quàm voti violatione, melior est virtus continentiæ, quàm prolixitas vitæ corporalis.*

lib. de matrimon. cap.21. *Votum continentiæ est licitum, sanctum & Deo gratissimum.*

Costerus in Enchiridio cap. 19. propos.7. *Nemini prorsus homini, qui castitatem suam Deo offerre deliberat, impossibile est castam vitam servare, nedum Sacerdotibus & Clericis, qui per sacros ordines ad continentiam obligantur.*

Nostram sententiam probamus ex eo, quòd votùm cœlibatus sit 1. ἄγραφον 2. ἀντίγραφον.

Esse ἄγραφον demonstramus ex eo, quòd 1. nullum *mandatum*, 2. nullum probatum *exemplum*, 3. nullum *promissum* de voto cœlibatus ex Scripturis afferri potest, quomodo igitur erit *ex fide*, quæ verbum Dei unicè respicit? In Vet. Testamento expresso Dei verbo traditum ac declaratum erat, quidnam voveri sibi Deus vellet, Lev.7. & 27. Num. 6. 15. & 30. sed nullus ex Veteri Testamento produci potest locus, in quo Deus expresso verbo testatus fuerit, sibi placere votum perpetui cœlibatus. In Novo Testamento de cœlibatu dicit Apostolus 1.Cor.7.v.25. *Consilium do, tanquam misericordiam consecutus à Domino.* v. 37. *Qui statuit firmus in corde suo, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo, se servare virginem suam, benè facit*, sed nulli vel præcipit, vel consulit, ut virginitatem voveat. Christus Matth.19.v.12. finit Eunuchos esse, *qui se castrant propter regnum cælorum*, sed non præcipit, ut sint; permittit, absq; conjugio manere eum, qui potest, sed addit, *non omnes hoc verbum capere*, ideoque nemini hîc imponit necessitatem. Paulus commendat virginitatis tranquillitatem, dicit, *bonum esse virginibus & viduis, si sic permanserint, propter præsentem necessitatem*, non reticet conjuges *in carne afflictionem habituros*,

sed addit, *ex dono Dei* contingere, ut quis simul & cœlebs & castus esse possit.

2. Ἀπρακτον insuper esse dicimus votum cœlibatus, prout hodie in Papatu viget, 1. *Ratione causæ efficientis*. 2. Ratione *materiæ*. 3. Ratione *formæ*. 4. Ratione *finis*. 5. Ratione *objecti*. 6. Ratione *adjuncti*. 7. Ratione *effectus*.

1. Ad *causæ efficientis* vitium referimus sequentia capita.

1. Quòd vota cœlibatus suscipiunt, vel etiam exigunt à personis in ætate adhuc immatura constitutis, ac proinde judicii maturitate destitutis, quâ de re in thesi proximè sequente dicetur.

2. Quòd suscipiant vota cœlibatus à liberis sub potestate parentum adhuc constitutis, quâ de re itidem agetur inferiùs thesi 5.

3. Quòd votum solemne perpetuæ continentiæ suscipiant à conjugatis, ac matrimonialis congressus abjurationem ab illis exigant, quâ de re itidem agetur inferiùs in thesi 6.

4. Quòd vota solennia perpetuæ continentiæ suscipiant à personis desponsatis, ac matrimonium etiam ratū, non tamen consummatum, propter ingressum in religionem dissolvant, quâ de re itidem agetur inferiùs in thesi 7.

5. Quòd verborum lenociniis ac blanditiis incautos, ac rerum imperitos inescent, ut judicio nondum maturo, ac viribus nondum satis exploratis cœlibatum voveant, atque hac ratione tædio vitæ & querelis perpetuis semetipsos exponant.

6. Quòd votum continentię recipiant ab iis, qui parentum autoritate & imperio in Monasteria detruduntur, etiamsi ipsi ab hoc vitæ genere abhorreant. Utrumque demonstrabitur in Appendice membro 1. §. 2. & 4.

7. Quòd votum perpetuæ continentiæ exigunt indistinctè ab illis, qui in majoribus Ordinibus constituti, de quibus tamen nondum constat, an dono continentiæ sint instructi, imò experientia clamat, plerosq; eorum dono illo destitutos esse, quâ de re egimus in articulo præced. de Clericis cap. 4.

8. Quòd votum continentiæ suscipiant atq; exigant ab illis, qui in otio, omnium rerum abundantia ac saturitate panis vivunt, quales esse Monachos & Moniales testatur experientia.

2. *Ratione materiæ* Papale cœlibatus votum est ἀπρακτον, quia in personis continentiæ dono non instructis est ex numero ἀδυνάτων.

Quòd enim donū continentiæ extra conjugium castè vivendi non sit ita commune, ut quicunq; cœlibatum elegerit, modò velit ac petat, possit illud habere, sed sit donum speciale, probatur

1. Ex dicto Christi Matth. 19. v. 11. *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. Qui potest capere, capiat*. Ubi Christus *affirmativè* & *negativè* suam de dono continentiæ exponit sententiam. Negativè dicit, *non omnes capiunt verbum hoc*. Affirmativè postea subjicit, quinam sint ejus capaces, illi sc. *quibus datum est*. Nec dicit: Qui vult capere, capiat, sed, *qui potest capere, capiat*, nimirùm, quia non est datum omnibus. (Metaphora in verbo χωρεῖν ducta est à loco, qui arctior, quàm ut omnia capiat. Mar. 2. v. 2. Joh. 21. v. ult.)

2. Ex Paulo 1. Cor. 7. ibi enim v. 1. Apostolus dicit, *Bonum quidem esse homini, mulierem*

lierem non tangere, sed mox subjicit v.2. *propter fornicationem unusquisque habeat uxorem suam & uxor virum suum.* Ostendit igitur, non omnibus esse bonum à conjugio abstinere, sed quibusdam necessarium esse conjugii remedium ad vitandā fornicationem, illis sc. qui dono continentiæ destituti sunt. v.2. de conjugibus dicit: *Nolite fraudare vos invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi & jejunio, & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.* Sicut Apostolus conjugibus consulit, ut conjugali consuetudine utantur, ne tentet eos Satanas διὰ τὴν ἀκρασίαν: ita quoque propter eandem causam illis, qui in cœlibatu vivunt, cōsulendum, ut conjugium ineant, videl. ne tentet eos Satanas propter incontinentiam. At si donum continentiæ ita commune esset, ut omnibus, qui illud petunt atq; expetunt, daretur, non opus fuisset hoc consilio Apostolico. v.7. inquit Apostolus: *Volo omnes esse, sicut ego sum,* sed immediatè subjicit, *Veruntamen unusquisque ἴδιον χάρισμα habet ex Deo, alius sic, alius verò sic.* Optare quidē se ostendit, ut omnes in cœlibatu curent, quæ sunt Domini, & indivulsè Domino adhæreant, sed quò minùs indistinctè quibusvis hoc consilium præscribat, ex eo prohiberi, quòd donū hoc castè in cœlibatu vivendi non sit comune, sed ἴδιον. v.8. *Non nuptis ac viduis bonum esse* dicit, *si sic permaneat,* sed statim addit v.9. *Quòd si non continent se, nubant, melius est enim nubere, quàm uri.* Ergò inter virgines ac viduas sunt, quæ si vel maximè velint ac nitantur, tamen non continent, i.e. non sunt instructæ dono continentiæ, ac illis non præscribit Apostolus, ut petant sibi donum illud dari, atq; interim illas ustiones & flammas interiores tolerent, sed ut nubant. v.17. generalem addit regulam. *Unicuique sicut divisit Deus, unumquemq; sicut vocavit Deus, ita ambulet.* Ergò quidam vocantur ad cœlibatū, quibus sc. donum continentiæ Deus dedit quidam ad conjugiū, sc. qui uruntur & fornicationis periculum sibi im̄inere sentiunt. Quilibet ergò suum donū ac suā vocationem exploret. v.25. *De virginibus preceptū non habeo, consilium autem do.* v.35. *hoc dico ad utilitatem vestrā, non ut laqueum vobis injiciam.* v.36. *quod vult, faciat, nō peccat, nubat.* At huic moderationi Apostolicæ minùs convenit laqueis votorū ad cœlibatū illos constringere, de quibus certum non est, an peculiari illo continentiæ dono sint instructi. v.37. ostendit, posse incidere tēpus & casum ejusmodi, ut parens non ampliùs habeat liberam voluntatis potestatem de filia elocanda vel non elocanda, sed quandoq; oportere sic fieri, ut scil. matrimonio jungatur διὰ τὸ ἀσχημονεῖν.

3. Ex dicto 1.Tim.5.v.9. ibi enim disertè annotat Apostolus, experientiam sui temporis refutâsse persuasionem illam, quòd donum continentiæ extra conjugium ab omnibus peti & impetrari possit, unde junioribus viduis præscribit conjugium. *Volo,* inquit, *juniores viduas nubere.* At si continentiæ donum esset ita commune, ut à quibusvis illud petentibus ac desiderantibus obtineri posset, Apostolus junioribus viduis à Satana propter incontinentiam tentatis non conjugium, sed preces, jejunia & alia pietatis exercitia præscripsisset.

3. *Ratione formæ* Papale cœlibatus votum est ἀνέγκλητον, quia pugnat cum libertate Christiana. D. Apostolus negat, *se preceptum Domini de virginibus* dono continentiæ instructis *habere* 1. Cor. 7. v. 25. neque cuiquam vult *laqueum injicere* v. 35. Sed vota Papalia verè sunt laquei conscientiarum, quia penitùs auferunt potestatem ineundi matrimonii, cùm tamen Deus ipse per Apostolum noluerit cuiquã hîc injicere aliquam necessitatem. Paulus dicit, *si se non continent, nubant*. Sed votarii in Papatu jurant, etiamsi sentiant, se non posse continere, tamen in perpetuum nolle matrimonium contrahere. Paulus dicit, *melius est nubere, quàm uri*. Sed votarii contrà asserunt, etiamsi postea ustiones sentiam, tamen melius mihi erit propter votum à nuptiis abstinere. Paulus dicit, *si virgo nupserit, non peccat*. Sed votarii illi dicunt, imò gravissimi peccati loco mihi inposterùm reputabitur, si nuptias contraham, quia solenniter & cum obligatione ad æternam damnationem conjugium abjuro.

4. *Ratione finis* votum Papale cœlibatus est ἀνέγκλητον, quia in eligendo hoc vitæ genere non respiciunt fines à Christo & Paulo assignatos, Matth. 19. vers. 12. 1. Cor. 7. v. 32. & 34. sed, *ut pro suis & aliorum peccatis hac ratione satisfaciant, ac vitam æternam sibi & aliis promereantur*, ut in Appendice membro 2. §. 3. demonstrabitur. Sed hoc fine & hac intentione cœlibatum vovere est gloriam Christo & sanctissimo ipsius merito unicè debitam blaspheme sibi ipsi arrogare.

5. *Ratione objecti* votum cœlibatus est ἀνέγκλητον, dum non solùm Deo, sed etiam *Sanctis* eum voveri posse disputant; quâ de re inferiùs in artic. de beatitudine Sanctorum agetur.

6. *Ratione adjuncti* hoc improbamus in voto cœlibatus Papali, quòd votarios suos collocant in eum vitæ statum, in quo est iners otium, abundantia, saturitas panis, ex quibus radicibus qui fructus oriri soleant, in proparulo est, Ezech. 16. v. 49.

7. *Ratione effecti* vitiosum est illud votum, quia per illud absolutam à matrimonio abstinendi necessitatem introduci statuunt, ita, ut quicunque etiam casus inciderit, sive ustionis malum, sive fornicationis periculum votarios illos premat, tamen ad conjugii remedium aspirare inposterùm nullá ratione possint, ex quo porrò sequitur, quòd pollutiones & scortationes in votariis illis leviora peccata esse pronunciant, quàm si conjugium contrahere velint, quod incestum ac sacrilegium quovis adulterio gravius in talibus personis esse asserunt.

Confer D. Lutherum tomo 8. Jenens. fol. 382.

Nostræ huic sententiæ suffragatur:

1. Quòd quidam agnoscunt, continentiæ virginalis donum non esse omnibus commune, sed illis, quibus peculiariter à Deo datum, proprium.

Gregorius part. 3. Curæ Pastoralis cap. 30. *Veritas de hac integritate dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit summum esse, quo denegavit omnium*.

in cap. proximè præcedente scribit, *cœlibes esse à Pastoribus admonendos, ut si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, conjugii portum petant*.

cla-

c. Integritas cauſ. 32. q. 2. ex Ambroſio. *Integritas corporis expetenda à vobis eſt, quam ego pro conſilio ſuadeo, non pro imperio præcipio. Sola eſt enim virginitas, quæ ſuaderi poteſt, imperari non poteſt, res magis voti, quàm præcepti.*

Bernhardus in ſerm. de converſ. ad Cleric. cap. 29. col. 427. *Utinam, qui continere non valent, perfectionem temerariè profiteri, ac cœlibatui nomina dare vereantur! Sumtuoſa ſiquidem turris eſt & verbum grande, quod non omnes capere poſſunt. Eſſet autem ſine dubio melius nubere, quàm uri, & ſalvari in humili gradu fidelis populi, quàm in Cleri ſublimitate & deteriùs vivere & diſtrictiùs judicari. Multi enim, non quidem omnes, ſed tamen multi (certum eſt, nec latere poſſunt præ multitudine, nec præ impudentia quærunt) multi utiq; libertatem in occaſionem carnis dediſſe videntur, abſtinentes remedio nuptiali & in omne deinceps flagitium effluentes.*

Thomas de Aquino in 1. Cor. 7. *Apoſtolus reſpondet primò quantum ad matrimonium, Bonum eſt mulierem non tangere, ſed quia ad hoc bonum non ſunt omnes homines idonei Matth. 19. Non omnes capiunt verbum hoc, docet ſecundò, quod eſt neceſſarium. Unusquisq; propter fornicationem habeat uxorem ſuam.*

Lombardus 2. ſent. diſt. 20. *Infirmitas prona ad ruinã turpitudinis excipitur honeſtate nuptiali, & quod ſanis eſt officium, ægrotis eſt remedium.*

Idem in 1. Cor. 7. ſuper verba: *Velim omnes homines eſſe, ut ipſe ſum, ſed unusquisque proprium donũ habet ex Deo &c. Quemadmodum ad benevolum & ſolicitum Magiſtrum pertinet, omnes tales, ſi fieri poſſet, volebat eſſe ſicut ſeipſum.*

Lyranus in annot. ad 1. Cor. 7. *Apoſtolus inſtituit his verbis Corinthios de matrimonio contrahendo. Aliqui zelum habentes, ſed non ſecundum ſcientiam, in deteſtationem fornicationis etiam matrimonium contemnebant, & aliqui faciebant hoc ex hypocriſi, ut magis eis tanquam ſanctioribus crederetur, hoc autem videbatur durum Corinthiis fidelibus, ideò ſuper hoc ſcripſerunt Apoſtolo, ad quod hîc reſpondens oſtendit primò, quid ſit perfectionis, ſecundò, quid ſit neceſſitatis. Bonum eſt homini, hoc eſt, perfectum, mulierem non tangere, ſed ſimpliciter continere. Licèt autem majoris perfectionis ſit, concupiſcentiam ſuperare totaliter per continentiam, tamen hæc perfectio non poteſt in omnib. eſſe, ſed in paucioribus propter pronitatem ad ſequendum concupiſcentiam, unde dicit Salvator: Non omnes capiunt verbum hoc.*

Ibid. ſuper verba: *Velim omnes homines eſſe &c. Aſſignat rationem, quare de matrimonio conceſſo dixit, ſecundùm indulgentiam: quia ſcilicet quilibet non eſt tantæ virtutis, quòd poſſit continere.*

Et pòſt. *Quòd ſi ſe non continent, id eſt, ſi donum continendi non acceperint à Deo.*

Æneas Sylvius, poſtea Pius II. Pontif. teſte Cælio Secundo, *Collegia quædam Brigittinarum & Claranarum Monialium* diſſolvit, jubens eas exire, *ne ampliùs urerentur, neve ſub religioſo habitu meretricem celarent.*

(Judicavit igitur, continentiæ donum non poſſe ab omnibus per preces & conatus impetrari.)

Cajetanus in 1. Cor. 7. ſuper verba: *Velim omnes homines &c. Quamvis ego vellem omnes homines eſſe inconjugatos, tamen ſcio, non eſſe commune tantum donum omni-*

bus: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic: alius autem sic, puta unus habet donum castitatis conjugalis, alius castitatis virgineæ, alius castitatis vidualis.

Salmeron in Comm. 1. Cor. 7. super verba: *Velim omnes homines esse, ut ipse sum, sed unusquisq; proprium donum habet ex Deo &c. Vellet igitur Apostolus omnes cœlibes esse, si fieri posset, sed quia non poterant ob hominum vitium & defectum, conjugium suadet.*

Cornelius Jansenius in cap. 19. Matth. super verba: *Qui potest capere, capiat. Cum dicitur, qui potest capere, capiat, non de absoluta potentia est sermo, sed ea, quam propinquam dicere solemus, quâ scil. ea dicimur posse, ad quæ perficienda adsunt necessariæ vires; qualem potentiam ad continendum se jam habere is confidere potest, qui se sic sentit affectum, ut speret, se à divino Spiritu ad eam commoveri. Huic consulitur, ut quia potest capere, capiat. Qui autem non sic se affectum sentit, huic, quia necdum capere potest, non consulitur, ut se ad capiendum ingerat.*

(Ergò non est omnibus datum continere. Neque omnes possunt illud precibus obtinere & conservare, qui optant, sed, qui sentiunt, se divinitùs ad cœlibatum vocari.)

Bened. Justinianus in 1. Cor. 7. verba Apostoli. *Bonum est homini mulierem non tangere &c.* sic ... *Sic primùm censeo, commodum sanè ac perhonorificum fore,* (nota fore, non esse,) *si quis eâ sit animi constantiâ, corporis integritate,* (nota hypothesin) *ut omni prorsus abjectâ conjugis consuetudine, castimoniam sibi perpetuò, ac virginitatem uxore consentiente, colendam duceat: ut vel hinc appareat, eos mortalium felicissimos esse censendos, qui à nuptiis & venereis voluptatibus penitùs abstinent. Verùm, ut humanæ imbecillitatis vestriq; periculi conscius, ne quis impuro scelere contaminetur, autor sum vobis, ut suam quisq; uxorem, & proprium queq; fœmina virum ad honestum conjugii usum sanctè retineat, & opportuno tempore adhibeat.*

(Atqui, si abstinentia à re uxoria esset in cujusq; eam exoptantis arbitrio posita, non opus fuisset Apostolum in suo consilio humanæ imbecillitatis rationem habere, sed simpliciter ad consilium illud perfectionis homines hortaretur.)

Alphonsus Virvesius Philipp. 19. in Harm. Fabric. suadet, *ut Monachi implendis votis suis impares ea rescindi curent*, & saluti suæ per matrimonium consulant. *Quem*, inquit, *legitimus scrupulus angit & excruciat, si omnibus, quæ prudentia fert, seriò ac fidei ardore tentatis, viderit, se non posse continere, confidenter ego illi auderem consulere, ut non propriâ autoritate, quæ potiùs temeritas esset, sed summi Pontificis indulgentiâ, saluti suæ per matrimonium prospiceret.*

2. Quòd de coacti ac votivi cœlibatus nefariis fructibus conqueruntur.

(Illi enim nefarii fructus evidenter testantur, continentiæ virginalis donum non esse omnibus commune, qui ad illud voto se obstringunt.)

Querelas illas recensuimus superiùs in art. 6. de Clericis cap. 4. membro 11. & in hoc ipso articulo 7. de Monachis capite 2. membr. 3.

3. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò,

Primò, in Jure Canonico statuitur, quòd ad ea, quæ non sunt in nostra potestate, nemo debeat seipsum astringere, ac si vel maximè astringat, tamen esse votum stolidum, Deo minimè gratum, nec obligatorium.

c. Si publicis caus.22.q.4. ex Concilio Toletano. *Tolerabilius est stultæ promissionis vota rejicere, quàm per inutilium promissorum custodiam exhorrendam criminum implere mensuram.*

c. In malis caus.& quæst.iisd.ex Isidoro. *Quod incautè vovisti, ne facias.*

c. Si aliquid caus.& quæst.iisd. ex Beda. *Si aliquid fortè incautiùs nos jurare contigerit, quod observatum in pejorem vergat exitum, liberè illud salubri consilio mutandum noverimus.*

c. Unusquisq; caus. & quæst. iisd. ex Ambrosio. *Non semper promissa solvenda sunt omnia, ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam.*

c. Diffinitio caus. & quæst. iisd. ex Concilio Elibertino. *Diffinitio incauta laudabiliter solvenda est, nec est prævaricatio, sed temeritatis emendatio.*

(Jam verò votum continentiæ virginalis non est in omnium potestate, ut Christi & Apostoli dicta Matth.19.1.Corinth.7. atq; ipsa experientia testantur.)

Secundò, Bellarmin.lib.de Monachis cap.31.§.Illud autem &c.concedit, *non omnes habere potentiam proximã continendi.*

(Ergò etiam non debent ad eam voto obstringi. Addit quidem, *remotam potentiam omnes habere, ut possint precibus hoc donum impetrare*, sed distinguendum est inter dona omnibus fidelibus *communia* & certis personis *propria.*)

Tertiò, idem Bellarminus d.l.c.34. resp.ad 19.scribit. *Donum continentiæ, quo fit, ut reipsâ aliquis contineat, non datur, nisi iis, quibus Deus dandum judicaverit.* (Ergò non debet nec potest quis ad virginalem continentiam voto se obstringere, cùm certus esse nequeat, an & quamdiu hoc donum Deus ipsi velit dare?)

Quartò. Nevizanus in Sylva nuptiali lib.1.n.112. sic scribit: *Isti Magistri novitiorum, qui sunt tam seduli ad instigandum adolescentes, imò pueros, ut Frater Thomas Illyricus de potestate Papæ charta 162. intrare religionem, provideant, quale scandalum eveniat religioni & Reipublicæ ob tales apostatas. Non enim afferunt honorem Spiritui sancto, qui, ubi voluerit, spirat, & non egebit horum instigatorum auxilio, nec tot suasionibus.*

(Atqui, si donum continentiæ virginalis omnibus, qui illud petunt & expetunt, daretur, non esset prohibendum, adolescentes instigare ad vovendum cœlibatum.)

Quintò, Salmeron in 2. Cor. 7. super verba: *Capite nos.Capere hoc loco non significat intelligere, sed capacem esse, in quo sensu accepit Dominus Matth.19. Qui potest capere, capiat.*

Maldonatus in Matth. 19. v. 11. *Quod Christus dicit: Non omnes capiunt verbum hoc, ità ferè omnes exponunt, tanquam si sensus esset, non omnes, quod dicitis, præstare possunt, id est, uxore carere, quia non omnes castitatis donum habent, sed quibus datum est, quemadmodum D. Paulus 2. Cor.6. v.13. jubet dilatari Corinthios, ut majorum Dei donorum capaces sint. Itaque non capere hoc loco significat non esse capacem tantæ virtutis, ut sine uxore vivere quis possit. Hunc sensum Origenes tract. 7. in Matth.*

Grego-

Gregorius Nazianzenus Orat. in hæc verba, & Ambrosius in exhortatione ad virgines secuti sunt.

(Subjungit quidem Maldonatus, *Quantum ad me, interpretationem hanc ut sequar, adduci non possum.* Interim nobis sufficit, quòd fateatur, *ita ferè omnes veteres hunc locum exponere*, quorum interpretationem communem rectiùs sequimur, utpotè textui conformem, quàm Jesuitæ singularitatem.)

Eodem modo etiam exponit Jansenius in Comment. ad illum locum. *Verbum*, inquit, *capere non accipitur pro intelligere, sicut nec postea, cùm dicitur: Qui potest capere, capiat.*

Ibid. *Verbum χωρεῖν significat capere, quemadmodum vas in se aliquid capere dicitur.*

Barradius ibid. *Significat capere instar loci vel vasis.*

(Stante hac expositione, à qua, utpotè communi, temerè discedendum non est, inevitabiliter sequitur, donum continentiæ virginalis non esse omnibus, qui illud expetunt, commune, sed certis personis proprium. Probè hoc videt Maldonatus, ideò expositionem illam deserit, & capere exponit pro *intelligere*, ut sit sensus, *non omnes intelligunt, quantum bonum sit cœlibatus.* At præterquam, quòd Ethnicorum libri encomiis cœlibatus pleni sunt, Apostoli, cum quibus Christus ibi loquitur, expresſè significant, sibi magis placere cœlibatum. Dicunt enim v.10. *Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit nubere.* Quibus Christus ita respondet, ut neget, *verbi illius omnes esse capaces.*)

Sextò, Pererius lib. 8. Physic. cap. 16. pag. 491. sic disserit: *Appetitus generandi cuilibet homini naturaliter insitus & penitùs infixus acerrimus & incitatissimus est, isque post labefactatam primi hominis scelere integritatem Naturæ nostræ, multò etiam vehementior & effrenatior existit.*

(Ergò donum continentiæ est donum supernaturale, ab appetitu generandi omnibus per Naturam insito certas personas extraordinariè liberans, non autem omnibus, qui illud petunt & expetunt, commune.)

Septimò, Caspar Sanctius in cap. 56. Esai. num. 9. sic commentatur: *Admirabantur olim gentes, cùm viderent, tam castè atque alacriter abstinere Christianos non solùm ab impuro, damnatoque concubitu, sed etiam à conjugali atque legitimo, quod esse supra Naturæ modum dicebat Augustinus, nondum expertus, quid fortitudinis haberet à Domini præsidio imbecilla caro & ad libidinem prona.*

(Ergò donum continentiæ est supra Naturæ modum ac vires, proinde peculiare & extraordinarium.)

Octavò, Gelasius in Epist. ad Episc. Lucan. *Nos talibus nullum laqueum debemus injicere, sed solùm adhortationes præmii sempiterni, pœnasque proponere divini judicii.*

(At nullus laqueus fortior est, quàm votum continentæ, quo conjugium penitùs abjuratur. Bellarminus quidem lib. de Monachis cap. 23. excipit, *Gelasium loqui de iis, quæ non voverunt, reliquas enim, quæ jam vøverunt, non posse sine peccato nubere.* At Gelasius disertè loquitur de iis, *quæ Deo promissam pudicitiam custodire tenebantur.*)

Nonò, Bellarminus lib. de Monachis cap. 30. §. 2. concedit, *ab Apostolo 1. Cor. 7.*

ad

ad nuptias vocari eos, qui incontinenter vivunt, ita ut flagitiis sese polluant.

(At si ad nuptias ab Apostolo vocantur, qui in libidinem consentiunt, quiq; calore ita labefactantur, ut flagitia committant, certè multi ex Monachis & Monialibus ad conjugium erunt admittendi. Quotus enim quisq; Monachorum est, ac quotaquæq; Monialium votivarum, quibus ardor libidinis non ita dominatur, ut quandoque in actum externum consentiant & corpus suum polluant? Addit quidem Bellarminus, *hoc ipsum sive consilium, sive permissionem, sive remedium non dari ab Apostolo his, qui voverunt continentiam, sed solùm hominibus solutis & liberis.* Sed de eo ipso quæritur, an sit voluntati divinæ conforme, quosdam sibi hunc voti laqueum injicere, per quem remedio ustionum divinitùs instituto sese privent?)

Decimò, idem Bellarminus d.l. cap. 29.§.10. scribit, *laqueum appellari ab Apostolo 1. Cor. 7. v. 35. necessitatem, quæ detinet invitum, non autem quamlibet necessitatem. Proinde vota esse laqueos illis, qui temerè voverunt, vel, qui coacti sunt ab aliis vovere, cùm ipsi nihil tale cuperent.*

(At si per votum cœlibatus laqueus illis injicitur, qui temerè vovent, vel, qui coacti ab aliis vovent, negari non potest, multis modis contra hanc prohibitionem Apostolicam in Papatu peccari, ut constat ex illis, quæ pro confirmatione nostræ sententiæ superiùs sunt allata.)

Undecimò, Alphonsus de Castro lib. 6. adversus hæreses, verbo Eunuchus, sic disserit: *Novi ego hominem, à quo membrum virile ob urgentem infirmitatem fuerat abscissum, qui tamen, ut ipse postea fatebatur, vehementem carnis pruritum patiebatur & sæpè dolebat, se non posse exequi, quod caro concupiscebat. Quid ergò illi proderat castratum fuisse? Certè parùm proderat animæ suæ saluti, cùm libidinis ardor carnem ureret & prava voluntas intra secreta animæ adhuc latitaret.*

(Atqui plurimi eorum, qui votum cœlibatus fecerunt, vehementem carnis pruritum patiuntur, & sæpè dolent, se non posse exequi, quod caro concupiscit. Quid ergò illis prodest, votum cœlibatus emisisse? Certè parùm prodest animæ eorum saluti, cùm libidinis ardor carnem urat, & prava voluntas intra secreta animæ adhuc latitet.)

Duodecimò. Quidam Pontificii, de quibus Malderus Antuerp. Episc. Comment. de Instit. & Relig. tract. 10. dub. 2. cap. 5. disputant, *non licére homini sese voto astringere ad omne omninò præceptum implendum & peccatum vitandum.* Rationem reddunt, *quia hoc est quodammodo impossibile, non solùm intelligentes id de venialibus, quæ vocant, peccatis, sed etiam negant consultum esse, ut quis voveat, se nunquam peccaturum mortaliter, imò simpliciter id esse dissuadendum, quia difficile admodùm est observatu.*

(Interim tamen docent Pontificii, hominem posse legem implere & necessarium statuunt à peccato mortali abstinere. Cur ergò hîc non usurpant illud, quod perpetuò in quæstione de cœlibatus ipsis in ore. *Petenti dabitur?* cur non hac fiducia vovent ea, quæ sunt præcepti? An, qui vovet, se in perpetuo cœlibatu victurum, non vovet se perpetuò à libidinis peccato abstenturum?

Ergò etiam à mortali peccato, quod tamen vovere consultum esse negant. Objicienti, *Davidem jurâsse, se observaturum judicia justitiæ Dei*, respondent, *ejusmodi juramenta & vota non esse imitanda*. Rationem afferunt ex Ambrosio. *Noli usurpare exemplum Sacramenti, qui implendi Sacramenti non habes potestatem.* Cur ergò de sua potestate in rebus difficilibus & non necessariis magis præsumunt, ad quæ non tenentur, quàm in iis, ad quæ tenentur. Cur non confugiunt ad illud, *Petite & dabitur vobis?*)

Decimò tertiò, Bellarminus lib. de Monachis cap. 32. §. Ex quo &c. sic scribit: *Vota non possunt præscribere contra legem divinam.* Jam verò lex divina ac voluntas Dei hæc est, ut qui non sunt continentiæ dono instructi, matrimonium contrahant, 1. Cor. 7. v. 9.

Decimò quartò, idem Bellarm. lib. de Clericis cap. 21. §. Adde etiam &c. sic scribit: *Melius est, carere perfectione virginitatis, quàm incidere in flagitia scortationum.* Ergò illis, qui continentiæ dono præditi non sunt, sed periculo fornicationis propter ustiones sunt obnoxii, non est imponendum perpetui cœlibatus jugum, sed conjugium concedendum. Jam verò multi ex Monachis dono continentiæ præditi non sunt, ut testatur experientia. *Non admittimus*, inquit Bellarminus lib. & cap. iisd. resp. ad 5. argum. *tot esse concubinarios & impuros inter Ecclesiasticos, quot hæretici dicunt, qui omnes alios ex se metientes, nullos putant esse castos. Certè plurimi sunt, qui quotidiè celebrant, & de quibus nulla mala suspicio auditur.* Non negat, inter Ecclesiasticos (ac Monachos) esse quosdam Concubinarios & impuros; nec asserit, omnes esse castos, sed negat tot esse concubinarios & impuros, quot hæretici dicunt, & asserit, plurimos esse, de quibus nulla mala suspicio auditur. lib. de Matrimonio cap. 17. resp. ad 2. object. scribit: *Sæpè accidit, ut vir, qui uxorem ob adulterium dimisit, sit etiam ipse adulter, si non opere, tamen voluntate. Coram Deo autem & in rei veritate, Qui aspicit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo, Matth. 5.* Atqui si adulterium voluntate æstimandum, pauci inter Monachos erunt casti.

Exceptiones Adversariorum.

Ad argumentum nostrum ex Apostolo petitum, *quòd melius sit nubere, quàm uri* 1. Cor. 7. v. 9. excipiunt, *Paulum tentatum fuisse stimulis carnis, nec tamen uxorem duxisse*, 2. Corinth. 12. v. 7. Bellarmin. d. l. Estius, Tirinus, Cornelius à Lapide in 1. Cor. 7.

Resp. 1. Benedictus Justinianus in Comm. 1. Cor. 7. *Irenæum, Gregorium, Hieronymum cum Theophylacto, Chrysostomo, Augustino, Gregorio Nazianzeno, Ambrosio, Primasio; quin & Hieronymum cum Hieronymo in expositione hujus loci committit, eosq́, qui Paulum de stimulis libidinum loqui putant, reprehendit, quòd temerè locuti sint, idq́ parùm cordatè scripserint, quod vix ulli docto Theologo probare possent.*

2. Sequitur hac in parte Erasmum, qui in annotat. ad h. l. sic disserit p. 389. *Nonnulli stimulum hunc interpretantur motus & affectus libidinis, quod demiror ulli docto Theologo placere. Divus Hieronymus in Commentariis, quos edidit in Epistolam ad Galatas, refert, quosdam sensisse, stimulum hunc fuisse corporis adversam valetudinem,*

nem, quòd Paulus crebrò capitis dolore solitus sit afflictari. Thomas Aquinas, haud scio quem secutus, ait, eum iliaco morbo fuisse obnoxium. At mihi vero proximum videtur, quod ait Ambrosius, insectationem malorum hominum, quae illi negotium facessebat assiduè, vocari stimulum.

3. Cajetanus Cardinalis in Comm. h. l. ex verbis sequentibus, *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis*, infert, *eruditum lectorem perpendere posse, quòd sudes data Pauli carni, Angelus Satan, sub hoc genere contineatur. Nisi enim sub infirmitatis genere contineretur, non attulisset Deus pro ratione, nam potentia mea in infirmitate perficitur.*

4. Salmero Disput. 13. in 2. Corinth. quamvis primo loco adducat expositionem *de motu carnis ad libidinem & Venerea urgentem*, tamen alias etiam aliorum expositiones subjungit, utpotè, quòd Hieronymus in cap. 4. Galat. Augustinus in Psal. 120. Chrysostomus Homil. 6. de laudibus Pauli, & Thomas lect. 3. tom. 16. accipiant hunc σκόλοπα *de corporis morbo*. Adducit etiam locum Nicetae in Gregorii Nazianzeni Orat. 30. *Renum infirmitatem Apostolus significat, atque articulorum debilitatem sive podagram. Sic enim locum illum Pauli de corporis infirmitate & non de fomitis concupiscentia veteres quidam intellexerunt.* Postea addit: *B. Vincentius insignis familiae Dominicanae suo tempore Praedicator, arbitratus est, fuisse dolorem stomachi.*

(Ergò expositio de motibus carnis ad libidinem non gaudet unanimi Patrum consensu.)

Quinimò ipse Salmero, postquam adduxisset locum ex Chrysostomo in 5. Homil. ex 10. à Cardinali Sirleto editis, *quòd colaphizatio sit humiliatio, quae fit ab inimicis, vel per carceres, vel per abductionem ad supplicium, vel per judicium, vel per famem, vel per quamcunque aliam rem*, subjicit: *Praestare hic sensus caeteris videtur, quia Apostolus usus est voce illâ σκόλοπος, quomodo LXX. Interpp. Num. 23. &c.*

5. Estius in Comm. itidem fatetur, *Patres quosdã de corporis morbo hunc locum accipere, ac Fabrum & Erasmum interpretationem de incentivo libidinis longissimè rejicere.*

Argum. Adversariorum 1. *Jephtha filiam suam perpetuae virginitati devovit*, Jud. 11. v. 39.

Resp. 1. Pontificii votum coelibatus referunt *ad consilia Evangelica* à Christo in Novo demùm Testamento praescripta, quomodo igitur ex V. Testamento illud probari poterit?

Jacobus Tirinus Jesuita in Comm. Exo. 15. *Miriam sororem Mosis non mansisse virginem Bonfrerius demonstrat ex eo, quòd illo tempore virginitatis studium & rarum esset & laudi non daretur.* Confer Casaubon. ad Apparatum Ann. Exerc. 1. c. 22. & seqq.

2. Thomas 2. 2. quaest. 88. artic. 2. de Jephtha sic scribit: *In vovendo fuit stultus, quia discretionem non habuit, & in reddendo impius.*

(Ergò exemplum ipsius non est ad imitationem proponendum.)

3. Bellarminus lib. de Matrim. cap. 17. resp. ad 14. object. disertè scribit, *perpetuum coelibatum non fuisse in veteri lege usitatum.* (Unde etiam in propria hujus doctrinae sede nullum ex V. T. pro voto coelibatus producit testimonium.)

4. Torniellus in Annalib. ann. mundi 2849. num.3. *Cùm Jephte reverenti de prælio occurrisset ante omnes unigenita filia sua, ingemuit, recolens votum quod voverat; nihilominus indulto deprecanti duorum mensium spacio postea eandem Domino immolavit.*

(Si Jephtah filiam immolavit, utique perpetuæ virginitati eam non consecravit.)

5. Nicolaus Serarius in Judic. cap. 11. quæst. 16. nubem testium ex Patribus & Rabbinis adducit, qui contendunt, *Jephte filiam esse mactatam*; cui sententiæ etiam ipse assurgit.

6. Jacobus Tirinus Jesuita in Comment. Judic. 11. *Non possum comprobare sententiam quorundam Rabinorum & nostri seculi hæreticorum, quos secutus est Lyranus & Mariana, qui dicunt, non occisam, sed metaphoricè immolatam fuisse,* (Jephte filiam) *id est, virginitatem toto vitæ tempore ad instar Nazareæ servare jussam. Timent enim, inquit Genebrardus, illi Rabini, ne si realem hîc mactationem admittant, typum dent Christianis Filii Dei à Patre cœlesti in monte Calvariæ sacrificati, qualis olim ejusdem typus erat Isaac in monte Moria ab Abrahamo immolandus, si neci subtractus non fuisset &c. Et hæc de reali filiæ immolatione est sententia veterum Judæorum, Chaldæi paraphrastæ, Josephi lib. 5. ant. cap. 9. Tertulliani lib. 3. contra Marcion. Ambrosii lib. 3. de Virgin. Augustini q. 49. in Judic. Hieronymi in cap. 7. Jerem. Nazianzeni Orat. 20. Epiphanii hæres. 55. Chrysostomi Homil. de Jephtha, Theodoreti q. 19. Severi Sulpicii lib. 1. Isidori cap. 7. Procopii in h. l. S. Thomæ 2. 2. q. 84. art. 2. Cajetani ibid. & ferè omnium Christianorum.*

Argum. 2. Maccab. 3. v. 19. *mentio fit reclusarum Virginum in templo*; ex quo Baronius in Apparatu probat *votum B. Mariæ virginis, ejusq; in templo educationem*, cap. 11. v. 56.

Resp. 1. *Libros Maccabæorum* esse Apocryphos fatentur quidam ex ipsis Pontificiis.

2. Nulla ibi fit mentio templi, sed tantùm dicuntur *reclusæ*.

3. Nec dicuntur reclusæ ob votum aliquod virginitatis, sed ratione pudicitiæ virginalis.

Thomas in illum locum. *Conclusæ erant, aliàs scilicet, quia tunc virgines arctius custodiebantur.*

Lyranus ibid. *Id est, domibus parentum non exibant ratione verecundiæ & pudicitiæ virginalis.*

4. Bellarminus lib. de matrimon. cap. 17. resp. ad 14. object. docet, *perpetuum cœlibatum non fuisse in veteri lege usitatum.*

5. Glossa Ordin. in illum locum sic commentatur: *Virgines, quæ conclusæ erant, de domibus parentum non exibant ratione verecundiæ & pudicitiæ virginalis, tamen in illa turbatione præter morem solitum exibant.*

6. Tirinus Jesuita in Comm. 2. Maccab. 3. sic scribit: *Virgines hæ aliàs conclusæ erant, & domi parentum latere solebant, ut Gorionides & Lyranus exponunt: vel certè, quæ intra templi claustra concludebantur, ut alibi dixi Exodi 38. v. 8.* ibi verò sic commentatur: *Erant devotæ mulieres divini cultus studiosiores, quæ certatim ac turmatim, ferè ad modum cohortium militarium, ex singulis tribubus per vices ad tabernaculum confluere quotidiè solebant, partim orandi & jejunia celebrandi, aliaq; pia opera*

exer-

exercendi causâ, partim legis audiendæ & exequendæ gratiâ: vel etiam, ut manuali operâ nendo, texendo, acu pingendo, lavando, verrendo juvarent opifices & ministros tabernaculi &c. (Ergò non fuerunt perpetuo cœlibatus voto obstrictæ.)

Argum. 3. *Razias multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Judaismo, corpusq; & animam tradere contentus fuit pro perseverantiâ*, 2. Maccab. 14. v. 38. Lyranus in Comment.

Resp. 1. Ostendimus superiùs lib. 2. artic. 1. cap. 1. thes. 8. quosdam ex ipsis Pontificiis *libros Maccabæorum* habere pro Apocryphis.

2. Repetimus & illud, quòd votum cœlibatus pertineat ad *consilia Evangelica in Novo demum Testamento promulgata*, ex hypothesi Adversariorum.

3. Ostendimus itidem superiùs lib. 2. art. 1. cap. 2. thesi 5. quosdam ex ipsis Pontificiis agnoscere, quòd vulgata Latina versio non sit authentica.

(Jam verò in textu Græco istius loci non fit mentio voti cœlibatus, sed ἀμιξία, per quam separatio à gentilibus ac sinceritatis propositum in religione Israëlitica persistendi intelligitur, proinde Razias ex constantia in religione Judaica cum vitæ periculo conjuncta, non autem ex voto cœlibatus honorificum illud nomen sortitus dicitur.)

4. Inde Jacobus Titinus Jesuita ad locum illum sic commentatur: *Perpetuo continentiæ propositum tenuit in Judaismo, id est, in vera Dei religione constanter sese continuit purum integrumq; ab omnibus gentilium impuritatibus.*

Argum. 4. Matth. 19. *Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum. Si loqueretur Dominus de his, qui sine ullo voto cœlibes essent, non vocaret eos Eunuchos, nec diceret, qui se castraverunt, sed, qui se quotidie castrant.* Bellarm. de Monach. cap. 25.

Resp. De hoc dicto egimus superiùs in hoc ipso articulo cap. 3. arg. 5. hîc addimus illud:

1. Christus hoc ipso loco docet, donum continentiæ extra conjugium non esse ita comparatum, ut, quisquis cœlibatum elegerit ac voverit, modò velit & petat, possit illud habere, sed quòd sit *donum speciale*. Cùm enim Apostoli dicerent: *Si negotium hominis cum uxore ita comparatum est*, videlicet, ut vinculum matrimonii, exceptâ unicâ adulterii causâ, sit penitùs indissolubile, *non expedit nubere*, disertè Christus respondet, *non omnes hoc verbum capere, sed quibus datum est.* Ex eo nascitur tale argumentum: Eunuchismus, de quo loquitur Christus, non est omnium. Verba enim sunt diserta: *Non omnes capiunt verbum hoc.* Atqui Eunuchismus Pontificiorum votivus est omnium. *Quicunque enim conantur, tam castè vivere possunt, quàm si essent Eunuchi*, ex sententia Maldonati in h. l. Ergò Christus non loquitur de Eunuchismo votivo.

2. Ipsimet Pontificii Interpretes agnoscunt, cap. 7. prioris ad Corinth. expositionem horum verborum Christi contineri. In eo verò illud ἐυνουχισμοῦ ἑκουσίου sic exponitur v. 37. *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis & hoc judicavit in corde suo.* (Ergò de firmo cœlibatus proposito, non autem de voto cœlibatus propriè ac specialiter sic dicto Christus loquitur.)

3. Lyranus in cap. 16. Lucæ monet, *quòd similitudines non semper currant quatuor pedibus; imò si tenerent in omnibus, non jam essent similitudines, sed identitas.*

(Hi, qui ad commodiorem regni cœlestis propagationem ex dono & vocatione Dei à conjugio abstinent, *non quoad facultatem aut potestatem*, sed *quoad actum & exercitium* Eunuchi dicuntur, propterea quòd se Eunuchorum instar gerentes, à conjugio & cubili sponte suâ & liberè, non autem necessitate & coactione quâdam abstinent, ex quo non potest colligi aliquod votum.)

4. 1. Cor. 7. v. 35. Apostolus prohibet, ne quis vel sibiipsi, vel aliis in cœlibatu eligendo laqueum imponat.

(Jam verò Bellarminus lib. de Monachis cap. 29. §. 10. agnoscit, *laqueum appellari ab Apostolo necessitatem, quæ detinet invitum, ac vota esse laqueos illis, qui temerè voverunt, vel, qui coacti sunt ab aliis vovere, cùm ipsi nihil tale cuperent.* Atqui plurimi omninò in Papatu sunt, qui temerè, viribus suis nondum satis exploratis, ab aliis vel persuasi, vel coacti cœlibatū vovent, unde inviti postmodū hac necessitate abstinendi à matrimonio detinentur, & sic votum ipsis fit laqueus.)

5. Idem Bellarminus lib. de Matrim. cap. 17. resp. ad 14. agnoscit, *cœlibatum perpetuum non fuisse in veteri lege usitatum.*

(Atqui, si *per Eunuchos, qui se castraverunt propter regnum cœlorum*, intelligendi essent cœlibes votarii, consequens fuerit, multos, antequam Christus personis ad cœlibatū idoneis liberum eum reliquisset, vovisse castitatē. Talia verò cœlibum votariorum exempla nec in V. T. nec in Historia Evangelica occurrunt.)

6. Sequeretur ex hac expositione, multos Martyres & sanctas Virgines, imò ipsos Apostolos, qui sine cœlibatus voto extra conjugium manserunt, non contineri in numero eorum, *qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum.* Qui vovent cœlibatum, seipsos castrant, sed non vice versâ, omnes, qui seipsos castrant, vovent virginitatem, possunt enim sine voto seipsos castrare. Proinde necesse non est, Christum loqui *de votiva continentiâ.*

7. Sequeretur & hoc, omnes illos, qui cœlibatus votum emiserunt, *seipsos castrâsse propter regnum cœlorum.* Sed Erasmus in annot. 1. Tim. 3. pag. 469. conqueritur & experientia luculentè testatur, *census Ecclesiasticos hodiè multos Clericos & Monachos veriùs castrare, quàm pietatem.*

Argum. 5. *Beata Virgo emisit votum continentiæ, quia ab Angelo audiens, se concepturam ac parituram, respondet: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Luc. 1. v. 35. Bellarminus de Monachis cap. 22. Canisius in Mariali & omnes passim.

Resp. 1. Bellarminus lib. de Matrim. cap. 17. resp. ad 14. oject. docet, *perpetuum cœlibatum non fuisse usitatum in lege veteri.*

(Jam verò, cùm hæc verba Maria proferret, durabat adhuc status legis veteris. Ecquis igitur sibi persuaderi patietur, B. Mariam sine certo ac expresso Dei verbo, sine mandato, sine promisso, sine exemplo, propriâ & privatâ intentione tale votum fecisse.)

Quinimò ἀτεκνία in Vet. Testamento judicabatur probrosa. Thomas part. 3. q. 28. art. 4. *Tempore legis oportebat generationi*

tioni insistere tam mulieres, quàm viros, quia secundùm carnis originem cultus Dei propagabatur, antequam ex illo populo Christus nasceretur.

Baronius in Apparatu n. 47. *Vigebat tunc & apud Judæos consuetudo, cùm filiæ ipsorum adultæ essent, eas nuptui tradere: vertebaturq; ignominiæ, si quis aliter faceret, & postquam adulta esset, expectaret, ut esset superadulta.*

(Ecquis ergò credat, parentes Mariæ non optâsse sobolem ex hac filia, & quidem, ut nonnulli tradunt, unigenita? absque verò parentum consensu votum virginitatis se non posse emittere, Mariæ probè constabat ex Num. 30.)

2. Si Maria votum cœlibatus emisit, ac nihilominùs *Josepho desponsata*, atque ab eo in domum ducta fuit, consequens fuerit, virginibus votariis itidem licitum esse, maritis se despondere ac ab illis in domum duci. Consequens Pontificii non admittunt. Ergò.

3. c. Genuit caus. 27. q. 2. ex Hieronymo. *Josephus penè licentiâ maritali futuræ uxoris omnia noverat.*

c. Inventa caus. & quæst. iisd. ex Origene. *Joseph, licèt eam non contingeret, futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat.*

c. Cùm initiatur caus. & quæst. iisd. ex Ambrosio. *Cùm initiatur conjugium, conjugii nomen asciscitur, non cùm puellæ viri admixtione cognoscitur.*

c. Qui desponsatâ caus. & quæst. iisd. ex Gregorio. *Divinæ legis mos est, Sponsas appellare conjuges, unde in Evangelio dicitur: Accipe Mariam conjugem tuam.*

(Ex eo sic concludimus. Quæ se patitur alteri despondéri, ut fiat ejus uxor, ea non emisit votum virginitatis, aliàs γάμον ἄγαμον contrahendo, Deo & hominibus illudere videri posset. Sed Maria passa fuit se Josepho despondéri. Ergò: Votum faciendum earum rerum, quæ sunt in nostra potestate, consentientibus ipsis Pontificiis. At qui matrimonium contrahit, *non habet in potestate suum corpus*, 1. Cor. 7. v. 4. Ergò votum virginitatis irritum reddit, qui vel quæ matrimonium contrahit.)

4. c. Priusquam caus. 27. q. 2. ex Chrysostomo. *Non dixit, priusquam in Sponsi domum adduceretur, sed, priusquam convenirent. Hunc enim morem servabat antiquitas, ut Sponsæ in Sponsorum domibus habitarent. Ut autem generi Loth apud socerum leguntur habitare cum Sponsis nondum sibi copulatis lege conjugii, sic & Maria habitabat cum Sponso.*

(Quòd si ergò Maria jam antè fuit in domo Josephi, cùm inveniretur gravida à Spiritu sancto, consequens est, quòd voce συνελθεῖν Matth. 1. v. 18. non significetur deductio in domum, sed conjugalis congressus, quem adhuc sperabat Josephus, cùm Maria ex Spiritu sancto in utero habens inveniretur, ac per consequens, cùm ad Angelum jam antè dixisset, *virum non cognosco*. Atque in hac significatione usus conjugalis verbum συνελθεῖν usurpatur 1. Cor. 7. v. 5. Quòd si Josephus consummationem conjugii adhuc speravit, cùm Maria jamdum esset desponsata, ac jamdum esset gravida, ut colligitur ex verbis Evangelistæ Matth. 1. v. 18. falsum est, quod dicit Thomas part. 3. q. 28. art. 4. *Josepho conscio & consentiente, imò simul vovente, Mariam votum perpetuæ virginitatis emisisse.*)

Quini-

Quinimò Suarez tom. 2. in part. 3. Thom. q.29. ſ.1. pag. 74. ſcribit, *etiam Mariam in radice & in cauſa habuiſſe hunc conſenſum* (in conſuetudinem conjugalem) *conſentiendo in matrimonium, quod de ſe ad talem copulam ordinatur, & ita videtur loqui Cajetanus & Auguſtinus.*

(Convenit hoc cum Hiſtoria Evangelica, quæ teſtatur, *Mariam Joſepho fuiſſe deſponſatam, ut ſuo tempore convenirent* Matth.1.v.18. id eſt, conjugali conſuetudine fruerentur, quod futurum etiam omninò fuerat, niſi interventu nuncii Angelici & decreto ſummi illius incarnationis myſterii impeditum & prohibitum id fuiſſet. At talis conſenſus in matrimonium & conſuetudinem conjugalem directè pugnat cum voto cœlibatus.)

5. Bellarminus h.l. §. Addo tamen &c. ſtatuit, *Mariam habuiſſe explicitam voluntatem ſemper continendi, in qua voluntate propriè virginitas conſiſtit.*

(At ſi Maria ante deſponſationem ſemper continendi explicitam voluntatem habuit, quo fine Joſepho ſeſe deſponderi paſſa fuit? abſurdum eſt, *Sponſam* facere eam, quæ *conjux* eſſe nequit. Ergò, quia ſe deſponderi paſſa fuit, *explicitam voluntatem ſemper continendi* non habuit. Certè virginibus illis, quæ cœlibatum perpetuum voverunt, ex Pontificiorum hypotheſi *etiam velle nubere damnabile eſt*, ut probare cupiunt ex dicto Apoſtolico 1.Tim.5. v. 11. *Nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*)

6. Opinio de voto virginitatis à Maria emiſſo originem ducit *ex Protevangelio Jacobi.* At Gelaſius in c. Sancta Roman. diſt.15. ſub titulo libri de nativitate Salvatoris & de S. Maria & de obſtetrice Salvatoris *inter Apocrypha* illud protevangelium rejicit. Ac Baronius in Apparat. Annal. num. 38. teſtimonia ex illo *Pſeudevangelio Jacobi* adducta repudiat.

7. Lombardus 4. ſent. diſt. 38. §. 2. ex Auguſtino oſtendit, *votum hoc ante deſponſationem corde tantùm & non ore à Maria factum fuiſſe.* Verba ſic habent: *Sanè credi poteſt, non ſolùm Mariam, ſed etiam Joſeph apud ſe diſpoſuiſſe, virginitatem ſervare velle, niſi Deus aliter juberet, eosq; ſic conſenſiſſe in conjugalem ſocietatem, ut uterq; de altero, revelante Spiritu ſancto, intelligeret, quòd virginitatem ſervare vellet, niſi Deus aliter inſpiraret: ſed illam voluntatem verbis non expreſſerant, poſtea verò expreſſerunt & in virginitate permanſerunt.* In quem locum Durandus ſic commentatur: *Uno modo dicendum, quòd ante matrimonium B. Virgo habuit propoſitum ſervandi virginitatem, ſed non vovit, ſed ſubjecit ſe divinæ diſpoſitioni de contrahendo matrimonio, habens quidem virginitatem in propoſito tanquam ſibi acceptiſſimam, non tamen ſimpliciter, ſed ſub conditione honeſtiſſima, ſcil. niſi Deus aliter ordinaret: & ſic non fecit contra votum, cùm votum non emiſiſſet, quod emiſit poſt contractum matrimonii, certificata, quòd Joſeph ſimili propoſito volebat permanere.* Idem habetur in c. Beata Maria cauſ.27. q. 2. ex Auguſtino; qui Canon paulò pòſt adducetur. Jam verò Pontificii docent, *ad ſolenne votum continentiæ non ſufficere intentionẽ cordis, ſed etiã requiri profeſſionem oris. Ad votum ſolenne* (inquiunt Canoniſtæ & Scholaſtici) *requiritur voluntatis intentio, rationis deliberatio, cordis promiſſio, oris expreſſio, promiſ-*

ſionis

sionis testificatio seu confirmatio Deo facta interposità obtestatione nominis divini & additâ sive explicitè, sive implicitè execratione, si non servetur. Ergò Maria non emisit solenne votum continentiæ. Inde Johannes de Turrecremata in c. Beata Maria caus. 27. q. 2. sic commentatur: *Votum B. Mariæ Virginis non fuit solenne, sed simplex in corde expressum; nec absolutum, sed sub conditione.*

8. Ne ipsi quidem Pontificii in opinione de voto Mariæ consentiunt. Quidam enim *ante*, quidam *post desponsationem* illud emissum esse statuunt, quâ de re sic differit Bellarminus d. l. *Quamvis Thomas non admittat votum absolutum virginitatis in B. Virgine ante desponsationem, Scotus tamen admittit 4. sent. dist. 30. q. 2. & ante Scotum Albertus M. in libro de laudibus Virginis, & ante Albertum S. Patres docent, B. virginem vovisse ante desponsationem.*

(Verba Thomæ, ad quæ Bellarminus digitum intendit, sic habent part. 3. quæst. 28. artic. 4. *Quia tempore legis oportebat generationi insistere tam mulieres, quàm viros &c. mater Dei non creditur, antequam desponsaretur Josepho, absolutè virginitatem vovisse, sed licèt eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam divino commisit arbitrio: postmodùm verò accepto Sponso, secundùm quod mores illius temporis exigebant, simul cum eo votum virginitatis emisit.*)

In Jure Canonico c. Beata Maria caus. 27. q. 2. ex Augustino dicitur, *quòd post natum filium demùm votum illud emiserit. B. Maria proposuit, se servaturam votum virginitatis in corde, sed ipsum votum virginitatis non expressit ore, subjecit se divinæ dispositioni, dum proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter illi revelaret. Committens igitur virginitatem suam divinæ dispositioni, consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed divinæ inspirationi in utroque obœdiendo, postea verò, cùm filium genuit, quod corde conceperat, simul cum viro labiis expressit, & uterque in virginitate permansit.*

Glossa Ordinaria in cap. 1. Luc. *Secundùm quod dicunt Doctores Catholici, B. Virgo, antequā desponsaretur Josepho, habuit observantiam castitatis virginalis in desiderio, non tamen sic vovit expressè, sed cùm postea, Deo ordinante, esset ei desponsata, quia erat in simili proposito, simul emiserunt votum.*

Atqui Alphonsus de Castro lib. 10. adversus hæreses, titulo Virgo Maria, sic differit: *Dicitur in Matthæo, quòd antequam convenirent,* (Josephus & Maria) *inventa est in utero habens, quia etsi postquam inventa est, nunquam convenerint, tamen fortè Joseph voluisset coire cum ea, nisi priùs ab Angelo fuisset admonitus de admirabili Virginis impregnatione.*

(Hæc voluntas non congruit cum voto virginitatis simul cum Maria emisso.)

9. Bellarminus d. l. peculiarem quandam revelationem divinam ponit, *quâ edocta fuerit B. Virgo, Josephum nunquam debitum conjugale expetiturum.*

(Ergò, si vel maximè Maria votum virginitatis emisisset, illud tribuendum esset peculiari divinæ *revelationi & inspirationi*, non autem exemplum imitationis propositum omnibus illis, qui volunt continere, cùm tamen sentiant, se dono illo peculiari destitui.)

Quò etiam pertinet illud, quod idem

Bellarminus lib. de Clericis cap. 24. §. Ad tertium &c. sic scribit: *Christi Sponsa Ecclesia duo privilegia habet. Nam & virgo est & simul fœcundissima est, & quotidiè filios parit per lavacrum regenerationis. Duo autem illa privilegia simul nullum conjugium humanum repræsentare potest, illo excepto, quod fuit inter B. Virginem & S. Josephum*. Ergò, si vel maximè concederetur, B. Mariam emisisse votum continentiæ, tamen foret hoc singulare & extraordinarium exemplum, aliis ad imitationem minimè propositum. Ut enim conjugium ejus virginale cum Josepho fuit singulare & extraordinarium: ita quoque votum ejus singulare & extraordinarium fuisset.

10. *Atqui*, inquiunt, *Maria Angelo conceptionem nuncianti, respondet, virum non cognosco. Significat ergò, impedimentum se habere, quò minùs filium concipere & parere posset. Non potest autem esse aliud, quàm votum virginitatis jam emissum. Nisi enim tale impedimentum significaretur, potuisset statim ab Angelo responderi, etsi nunc non cognoscis, tamen paulò pòst cognosces.*

Resp. Imò verò ejusmodi responsum fuisset absurdum, tum quia nunciabatur *conceptio miraculosa* à viri consortio prorsus aliena; cujus contrarium Angelus respondisset, si dixisset, *paulò pòst cognosces & sic paries*: tum quia nunciabatur *conceptio* non aliquando futura; ut cùm Zachariæ nunciabatur Johannis conceptio, sed *jamdum præsens*, ut patet tum ex ipsis verbis Angeli ex cap. 7. Esaiæ v. 14. desumtis, *Ecce Virgo pregnans pariet filium*, tum ex communi Theologorum sententia, quòd eo ipso momento Maria conceperit, quo verbis Angeli fidem habuit. Christophorus à Castro in Histor. Virginis cap. 5. *Confestim, ô stupendum miraculum! Dei Patris adfuit omnipotentia & Spiritus sancti efficax operatio supervenit.*

11. Ex eo, *quòd in verbis Mariæ, Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco? non significatur actus præsens*, non potest statim inferri, *significari impedimentum, videlicet, votum nunquam cognoscendi virum*: Datur enim tertium, videlicet, B. Virginem, postquam ex verbis Angeli clarissimis intellexerat, se futuram Messiæ matrem, quem noverat ex Prophetia Esaiæ nasciturum ex virgine, quæsivisse ex Angelo *modum rei*, hoc est, quâ ratione in se futurum esset, quod non esset futurum operâ viri.

Salmero in h. l. *Alio modo fortaßè non minùs probabili dici posset, Mariam virginem sacrarum literarum benè peritam & scientem intellexisse, matrem Messiæ futuram virginem, ac propterea quæsivisse ab Angelo modum, quo, salvâ Virginitate, mater fieri posset.*

(Est hæc sententia Ambrosii in cap. 1. Luc. Theophylacti, Titi Bostrensis & Zachariæ Chrysopolitani ibid. Ac probè notandum, Bellarminum ipsum hanc expositionem amplecti in Recognitione libr. de Monachis §. At inquies &c. *B. Maria*, inquit, *non timuit suæ virginitati, sed cupivit discere modum, quo futurum erat, ut Virgo pareret, ac si dicere voluisset, quoniam virum non cognosco, sine dubio non pariam filium naturali ordine & modo; sed si paritura sum, certè virgo paritura sum, quomodo autem res tam nova & insolita fiet? Atque hæc videtur esse sententia Ambrosii, qui dicit, Beatam Mariam*

riam credidisse, se virginem parituram, sed interrogâsse de modo, quo id futurum esset. Et quadrat huic expositioni responsio Angeli dicentis, Spiritus sanctus superveniet in te, id est, virgo paries, quia Spiritus sancti, non viri alicujus operâ paries. At hanc si sequamur sententiam, in fumum abit Pontificium argumentum, quod pro astruendo B. Virginis voto ex verbis ejus deducunt. Si enim B. Maria ex verbis Angeli intellexit, se parituram virginem, cùm virum non cognosceret, ac tantùm voluit discere modum, quo futurum sit, ut virgo pareret, utique non respicit his verbis ad votum aliquod virginitatis.)

Argument. 6. *Actor. 21. v. 9. de Philippo Evangelista commemoratur, quòd fuerint ipsi quatuor filiæ virgines. Illas non ad tempus aliquod virgines credere debemus, sed perpetuò & ex electione, refert enim id Lucas tanquam aliquod magnum, quòd videlicet uni homini essent quatuor filiæ virgines. At quid magni est habere quatuor filias virgines, quæ, ubi maturæ fuerint, nupturæ sint?* Bellarminus de Monachis cap. 10.

Resp. 1. Bellarminus eo modo citat Scripturam, quo eadem allegatur Matth. 4. v. 6. Addit Lucas, quòd Philippo fuerint *quatuor filiæ virgines prophetantes*, id est, Prophetiæ dono instructæ. Ergò non hoc tanquam singulare commemorat, quòd virgines fuerint, sed quòd fuerint virgines *prophetantes*.

Glossa Interlin. h. l. *Virgines prophetantes juxta illud Joël. 2. Prophetabunt filii & filiæ vestræ.*

Jacobus Tirinus Jesuita ad h. l. *Prophetantes, id est, divinas laudes celebrantes. Sed alii Prophetides propriè dictas vocant, virginitatis enim præmium est sapientia & Prophetia.*

(Eusebius lib. 3. Hist. Eccles. cap. 30. *duas harum nuptui datas* scribit, cap. 31. addit, *duas in virginitate consenuisse.* Ergò verba Lucæ non possunt accipi de voto virginitatis.)

2. Pontificii ipsimet distinguunt inter *propositum virginitatis* & *solenne ejusdem votum.* Ergò ex proposito virginitatis non potest solenne ejusdem votum inferri.

3. Salmeron in Comment. h. l. tom. 12. pag. 341. Eusebium taxat, *quòd Philippum Apostolum cum Philippo Diacono confundat*; (& tamen Bellarminus ex Eusebio patrocinium suæ sententiæ quærere conatur.)

Argum. 7. 1. *Cor. 7. v. 37. Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo servare virginem suam, benè facit. Ergò Apostolus probat cœlibatus votum.*

Resp. 1. Repetimus illud, quod ex ipsorum Pontificiorum concessione aliud sit *propositum virginitatis*, aliud verò *solenne ejusdem votum. Propositum continentiæ sæpè licet sine ulla culpa mutare,* inquit Bellarminus lib. de Monach. cap. 24. §. 2. sed votum est absolutum & omnem ineundi matrimonii potestatem excludit. Jam verò Apostolus tantùm de proposito virginitatis loquitur.

Glossa Interlin. *In corde suo, hoc est, in proposito.*

Jacob. Tirinus in h. l. *Qui firmum ac stabile habet animi propositum, nec obloquiis aliorum dimovetur à sua sententia.*

2. Apostolus non loquitur de virgine ipsa, sed de parente virginis. Jam verò, etiam ex hypothesi Pontificiorum, *parentes non possunt votum emittere pro filiis vel filiabus suis*, sed requiritur ad votum liber consensus voventis. Bellarminus lib. de Monachis cap. 29. *Vota sunt laquei illis, qui coacti sunt ab aliis vovere, cùm ipsi nihil tale cuperent.*

Argum. 8. *1. Tim. 5. v. 11. Adolescentiores viduas devita, cùm enim luxuriatæ fuerint contra Christum, nubere volunt. v. 12. habentes damnationem, quia primam fidem fecerunt irritam. His per primam fidem nihil aliud intelligi potest, quàm votum continentiæ.* Bellarm. lib. de Monachis cap. 24.

Resp. 1. Pontificii votum definiunt, *quòd sit solennis promissio propositi supererogantis, seu de bono meliori, quod sit magis meritorium.*

(Jam verò viduis illis tribui nequit, quòd viduitatem elegerint sub opinione cujusdam operis supererogationis ac boni magis meritorii, alebantur enim Ecclesiæ facultatibus 1. Timoth. 5. v. 16. quas alii piorum *labores manuum suarum manducantes* conferebant Eph. 4. v. 28. At *beatius est dare, quàm accipere* Act. 20. v. 35.)

2. Bellarminus ibidem, §. Sed quocunque &c. *per fidem primam* intelligit *fidem voti, cui respondeat, tanquam secunda, fides matrimonii ineundi.*

(At præterquam, quòd assertio de fide voti est mera petitio principii, cùm in scriptis Apostolicis nullum voti inveniatur vestigium, notandum insuper illud, quòd viduæ illæ jam antè marito demortuo fidem matrimonialem dederint, ideò, si de fide voti Apostolus loqueretur, eam potiùs appellâsset *fidem secundã*, & fidem novi matrimonii *fidem tertiam*. Ergò per primam fidem non intelligit *votum cœlibatus*, sed fidem Christianismi in Baptismo Deo datam, quam præcedere votum, seu fidem voti, negari nullâ veritatis specie potest. Nimirùm non potest fides ulla dici prima, nisi quam secuta fuerit alia. Fidem autem continentiæ alia nulla ponitur secuta, sed hæc manifestè secuta est fidem Christianam. Si velint dicere, appellari πρώτην πίστιν ἀνθομολογουμένως, respondemus, hoc non potuisse fieri de ea promissione, quæ nunquam inveniatur fides appellata. Bellarminus ipse fatetur, fidem nusquam significare votum. *Etsi*, inquit, *fides nusquam significet votum, tamen multis locis significat promissionem.* §. Sed hæc &c.)

3. Repetimus denuò, quòd ipsimet Pontificii inter *simplex propositum* & promissum *continentiæ* ac *solenne ejusdem votum* distinguant.

(Concedimus, viduas illas in Collegium Ecclesiasticum receptas habuisse propositum, quin & *promissionem expressam vel tacitam* in viduitate permanendi, ac ministerio suo pauperibus, ægrotis, exulibus &c. diligenter inserviendi, sed ex eo inferri nequit, eas voto solenni, cum abjuratione conjugii in perpetuum, sub conditione æternæ damnationis sese astrinxisse.)

4. Jacobus Tirinus Jesuita ad hunc locum sic annotat: *Votum hoc initio Ecclesiæ non dirimebat matrimonium, sed hoc posterioribus demùm seculis paulatim inductum ab Ecclesia, ac tandem sub Innocentio Secundo circa Annum Domini 1139. in Concilio*

cilio Lateranensi pro tota Ecclesia, tanquam impedimentum dirimens, decretum ac sancitum est.

(Ergò tale votum, quale hodiè in Papatu viget, non traditur in textu Apostolico.)

Argument. 9. quo probare cupiunt, *omnes posse à Deo continentiæ donum impetrare, si velint & annitantur. Etsi*, inquiunt, *particularis promissio desit, sufficere tamen promissionem generalem, Luc.11.v.9. Petite & accipietis. Johan.14.v.13. Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Alioquin enim, si requireretur particularis promissio, nec fides, nec spes, nec dilectio, nec continentia conjugalis, nec alia virtus peti posset, nusquam enim extant promissiones horum donorum in particulari.* Bellarminus de Monach. cap.31.

Resp. 1. Maldonatus in cap.7. Matth. sic annotat: *Major quæstio est, quomodo sententia vera sit, cùm experientia quotidiana doceat, multa nos, quæ petimus, non accipere. Docuimus suprà, affirmantes promissiones nunquam esse simpliciter & sine exceptione intelligendas, ad eam regulā hic locus explicandus est.* (Docuerat autē ad capitis 6.v.12.) *Ut semel dicam, hoc inter negantes & affirmantes promissiones aut conditiones differt, quòd negantes absolutè & sine alia superaddita conditione: affirmantes nunquam absolutè, sed cum exceptione, nisi quid aliud impediat, intelliguntur.*

(Ergò promissiones donorum, quæ non sunt absolutè ad salutem necessaria, inter quæ etiam est donum continentiæ virginalis, cum conditione sunt intelligendæ. Nimirùm distinguendum inter dona Dei necessaria & ἀδιάφορα. Illa sunt, quorum privatio opponitur gratiæ in Christo directè; hæc verò, quæ etsi sint effecta gratiæ, tamen in neutram oppositionis partem officiunt gratiæ. Prioris generis sunt fides, spes, caritas, patientia, humilitas &c. posterioris generis, Prophetiæ, linguæ, miracula &c. Donum continentiæ virginalis pertinet ad posteriorem classem, ideò non omnes precibus suis illud impetrare possunt.)

2. Cornelius Jansenius in cap. 43. Concord. Evang. itidem generalem promissionem limitat. *Generalis illa sententia, Omnis, qui petit, accipit, sic primùm est accipienda, omnis, qui petit rectè & rectè, vel, qui petit, quæ oportet & quomodo oportet. Præter hæc verò in orante requiritur, ut non sit in eo legitimum impedimentum, quo se indignum faciat exauditione apud Deum.*

(Atqui manifesta est Dei voluntas, *non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est.*)

Thesis specialis quarta. Votum continentiæ in junioribus non est probandum.

Ἔκθεσις. Non est quæstio de proposito continentiæ, sed de solenni ejusdem voto.

Antithesis. Pontificii juris Interpretes in masculis Annum 14. in fœmellis Annum 12. ad præstandum continentiæ votum sufficere censent, c. ad nostram ext. de regularibus: c. Significatum, c. Cùm virum tit. eod. c. Puella caus. 20. quæst 2. Concilium Trullanum Can. 40. & Concilium Triburiense Can. 24. permittunt professionem etiam ante annum duodecimum.

Concilium Tridentinum sessione 25.

Can. 15. statuit, *professionem non debere fieri ante annum decimum sextum.*

Bellarminus de Monachis cap. 35. §. 3. & 7. duas de ætate voventium format propositiones. Prior hæc est, *quòd ad vota suscipienda continentiæ, obœdientiæ & paupertatis requiratur quidem ea ætas, in qua sit usus liberi arbitrii, sed ubi is adfuerit, in quacunque ætate licet talia vota nuncupare.* Posterior sic habet, *quòd ad professionem publicam expetenda sit ea ætas, quam leges Ecclesiæ præscribunt, quæ pro temporum & locorum diversitate extiterint variæ.*

Toletus lib. 1. Instruct. Sacerd. cap. 55. *Si ad annum discretionis, nimirùm septennium, puer suscepit ordines, & tunc erat voti capax, nec contradixit voto continentiæ, Ordo tenet.*

Nostram sententiam probamus:

1. *Ex dicto Apostolico* 1. Timoth. 5. v. 9. *Vidua eligatur non minor sexaginta annis.* v. 11. *Adolescentiores autem viduas rejice.* v. 14. *Volo juniores viduas nubere, ne occasionem calumniandi dent adversario.* Apostolus exemplo viduarum juniorum, quæ in Collegium Ecclesiasticum receptæ à fide Christiana deficiebant, ut absque exprobratione Judæis vel gentilibus maritis nubere possent, permotus, ætatem 60. annorum definit, quam attingere vidua debuit, antequam in illud Collegium viduarum reciperetur propter periculum scilicet lapsus, cui juniores sunt subjectæ, quas proinde ad conjugium ablegandas esse censet. Eadem verò est ratio virginum juniorum hac in parte, quæ viduarum. Annus ergò decimus quartus vel eo adhuc minor, non est legitimum ætatis tempus, quo *votum solenne cœlibatus* exigi vel suscipi possit, tunc enim nondum constare potest, an adsit continentiæ donum, sed expectari debet annus professionis, quem ipsa Scriptura determinat.

2. *Ex gravissimo periculo*, cui juniores, cœlibatum cum abjuratione conjugii voventes, se exponunt. Non tantùm exemplum istarum viduarum, de quibus 1. Timoth. 5. v. 11. agitur, sed etiam quotidiana experientia clamat, quosdam in primo quidem juvenilis ætatis flore cœlibatus amore & admiratione ita duci, ut deliberato etiam proposito eum suscipere non dubitent, qui tamen postea incontinentiâ ita tentantur, ac ustionum flammis ita æstuant, ut nullo conatu, nullâ luctâ, nec remediis aliis eas extinguere possint. Ergò gravissimo periculo se exponunt, qui in juvenili & immatura ætate adhuc constituti ita se cœlibatui devovent, ut æternæ damnationis reos se constituant, si quocunque etiam casu incidente conjugium postea contrahant.

3. *A consequente absurdo.* Si licet votum continentiæ nuncupare in quacunque ætate, modò adsit usus liberi arbitrii, consequens fuerit, etiam impuberes posse continentiam vovere. At consequens est absurdum, cùm juxta communem Doctorum sententiam *impuberes in judicio jurare non possint.* Ergò multò minùs Deo continentiam vovere possunt.

4. Apostolus 1. Corinth. 7. v. 35. cœlibatum nemini vult debere fieri *laqueum.* At si juniores viribus nondum satis exploratis cœlibatum voveant, verè ipsis fit laqueus.

Nostræ

Nostræ sententiæ suffragatur:

1. Quòd quidam Pontifices & Concilia à Pontificibus approbata negant, in quacunque ætate licere votum continentiæ suscipere, in qua sit usus liberi arbitrii, sed certos annos definiunt.

Concilium Romanum sub Sylvestro Can. 10. prohibet *velari Sanctimoniales ante annum 72.* (ubi annis ab Apostolo definitis 12. adduntur.) Additur etiam Constitutionis ratio, *quia post eam ætatem nullum est periculum, ne earum pudicitia violetur.*

Marcellus Papa, circa Annum Christi 304. statuit, *ut Monachi ante professionem annis quindecim probentur.* Compend. Concil. fol. 37.

Leo I. *consecrationi Monialium constituit annum 40.* (quod facit etiam Concilium Cæsaraugustanum cap. ult.)

c. Sanctimoniales caus. 20. quæst. 1. ex Concilio Carthaginensi III. *Sanctimoniales ante annum quadragesimum non velentur.*

(Concilium Agathense Can. 13. *Sanctimoniales, quantumlibet vita earum & mores probati sint, ante annum ætatis suæ quadragesimum non velentur.*)

Leo I. constituit *annum ætatis 25.* (quod facit etiam Concilium Africanum quartum c. Placuit caus. & quæst. iisd. *Placuit, ut ante 25. annos nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur.*)

Decretum illud Leonis citatur c. Virgines caus. & quæst. iisdem. *Virgines non velentur ante 25. annos, nisi forte necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis,* (quasi verò per veli impositionem periclitanti pudicitiæ subveniri possit, cujus contrarium testa[illegible] exempla.)

Gelasius I in Epist. ad Episcop. Lucan. cap. 14. & 15. itidem decrevit, *ne ante annum ætatis 25. virginibus sacrum velamen imponeretur, nisi languore correptis, viduis autem velamen imponi vetuit, ne laqueus eis injiceretur.*

Gregorius lib. 1. Epist. 48. *ante annum 18. vetat fieri votum.*

(Cum quo consentit c. De his, dist. 2. ex Concilio Toletano; & c. Quia caus. 20. quæst. 1. *Etiam pueros in iisdem Monasteriis ante annorum 18. tempora suscipi prohibemus.*)

lib. 3. Epist. 11. vetat, *Sanctimonialem velari ante annum 60.* (quod Gregorii dictum citatur c. Juvenculas, caus. & quæst. iisdem. *Juvenculas fieri Abbatissas vehementissimè prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam virginem, cujus vita atque mores hoc exegerint, velari permittat.* Rubrica illius Canonis sic habet: *Ante sexagesimum ætatis suæ annum virgines non consecrentur.*)

2. Quòd quidam vota juniorum improbant.

Ansegisus Abbas in Opere Decreta Caroli Magni & ejus filii complectente, (circa Annum 880.) docet, *quòd pueri ac puellæ non debeant ante maturam ætatem intrudi in Monasteria;* maturam autem ætatem facit annorum 25.

Durandus (circa Annum 1300.) parte 2. de modo celebrandi Concilii tit. 13. dicit, *utile videri constitui, ut nec juvenes, nec virgines ante annum 25. consecrentur.*

Johannes Ferus in cap. 19. Matth. pag. 96. *Nemo cogi debet ad virginitatem. Non*

enim

enim omnes capiunt verbum hoc, ut videas, quàm non cautè ac circumspectè agant, qui filios, etiamnum infantes, Monasteriis includunt, aut filios vixdum natos ad Ecclesiastica provehunt beneficia, cùm nesciant, quales futuri sint, imò ne Deum quidem orant, ut detur eis Spiritus continentiæ. Ex quo quanta mala oriantur, quis non videat? sicq́ plerunque parentes & se & filios perdunt propter temporalia.

Georgius Cassander in Consult. artic.23. *Fatendum est, graviter à posteris esse peccatum, qui hanc utilem pro tempore constitutionem cœlibatus multis in laqueum verterunt, dum juvenes nondum sibi cognitos & exploratos temerè ad Ecclesiasticum Ministerium admiserunt, & cùm illi castitatis onus sibi impar esse sentirent, impuros potiùs concubitus dissimulârunt.*

(Eadem est ratio professionis Monasticæ à juvenibus nondum sibi cognitis & exploratis factæ.)

3. Quædam hypotheses Adversariorum nostræ suffragantur sententiæ.

Primò, Leo Episcopus Romanus Epist.95. sic scribit: *Puellæ, quæ non coactæ parentum imperio, sed spontaneo judicio virginitatis propositum atque habitum susceperint, si postea nubant, prævaricantur.*

(Ergò à contrario sensu, si parentum imperio coactæ professæ sunt, nubendo non prævaricantur. Ratio est, quia defuit plenarius consensus. Atqui eadem est ratio istarum virginum, quæ ætate adhuc immaturâ blanditiis aliorum illectæ cœlibatum vovent, nondum sibi satis cognitæ & exploratæ.)

Secundò, Præpositus (Canonista) in c. cùm haberet, de eo, qui duxit in matrimonium, quam cognoverat per adulterium, scribit, *non esse de facili inducendam pœnitentiam perpetuæ continentiæ, nisi ei, qui jam transierit dies suos, in quem non facilè cadat præsumtio fornicationis.*

(Eadem est ratio eorum, qui vovent cœlibatum. Ergò nec illi ad hoc votum admittendi, antequam transierint dies suos.)

Tertiò, juxta Decreta Pontificum *liberi sunt à nexu voti, qui infra annum probationis, quem ipsi constituerunt, cœlibatum voverunt.*

(Ergò multò magis liberi erunt à nexu voti, qui infra annum 60. ab Apostolo præscriptum 1. Tim.5.v.9. votum temerè emiserunt.)

Quartò, Bellarminus lib. de Monachis cap.34. §. Nolebat &c. concedit, *viduas infra annum 60. constitutas excludi ab Apostolo à numero earum, quas Ecclesia alebat, quia turpius erat, aliquam earum viduarum, quæ ab Episcopo alebantur & regebantur, labi quàm aliam, ideò eas valdè probatas esse volebat, & quibus nullum periculum incontinentiæ timeretur.*

(Si turpius erat labi aliquam viduarum, quæ ab Ecclesia alebantur, turpe etiam erat labi aliquam, quæ viduitatem erat professa. Quòd si ergò juniores arceantur à Collegio illarum viduarum propter periculum lapsus, utique propter eandem causam à voto continentiæ erunt arcendæ, periculum enim lapsus utrobique idem. Præterea, si ex constitutione Apostoli juniores viduæ ac virgines arcendæ à Collegio earum fœminarum, quæ Ecclesiæ sumtibus aluntur & ab Episcopo reguntur, nullæ 60. annis inferiores in Monasterium recipiendæ, nec solen-

solenne continentiæ votum ab illis suscipiendum, quia omnes Moniales ab Ecclesia aluntur & ab Episcopo reguntur.

Quintò, Bellarminus magnis viribus ex loco illo Apostolico 1. Tim. 5. v. 9. *votum continentiæ* astruere laborat lib. de Monachis cap. 24.

(At, si dispar est ratio inter illas viduas Ecclesiæ sumtibus sustentatas, & inter Moniales votivas, subruitur penitùs fundamentum argumenti, quod ex loco illo Apostolico Bellarminus nectit.)

Sextò, idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 35. §. At, inquit &c. sic scribit: *Verbis illis, Volo juniores viduas nubere, opponendum esse illud 1. Cor. 7. Volo omnes esse, sicut meipsum, id est, continentes. Cùm enim istæ voluntates contrariæ sint, oportet dicere, neutrum afferre præceptum, & absolutè quidem Apostolum cupivisse, ut omnes continerent, tamen, quia nonnullæ bonum propositum deseruerant, cœpisse optare, ut juniores, quæ non viderentur perseveraturæ, potiùs nuberent, quàm voverent.*

(Si Apostolus ideò cœpit optare, ut juniores viduæ, quæ non viderentur perseveraturæ, potiùs nuberent, quàm voverent, quia nonnullæ bonum propositum deseruerant, utique judicavit, junioribus viduis non esse votum cœlibatus imponendum, vel ab aliis suscipiendum, sed conjugii libertatem relinquendam.)

Septimò, *Impuberes non possunt jurare in judicio, nec possunt seipsos ex contractu obligare, nec possunt facere actum aliquem ultimæ voluntatis,* juxta communem Doctorum sententiam. Ergò nec per votum cœlibatus se huic vitæ generi mancipare possunt.

Arg. Bellarm. 1. *Thren. 3. Bonum est homini, si portaverit jugum ab adolescentia.*

Resp. 1. Bellarminus ipse lib. de Matrim. cap. 17. resp. ad 14. scribit, *perpetuum cœlibatum non fuisse in veteri lege usitatum.* (Quomodo ergò pro voto juniorum ex V. T. testimonium adducere potest?)

2. Christophorus à Castro lib. 5. Comment. in Jerem. p. 458. sic commentatur: *Ad consolationem eorum, qui in tribulationibus despondent animum, hæc dicit: Oportet enim subjici sub potenti manu Dei, ut eripiat nos in tempore tribulationis, non illi resistere.*

Et postea. *Chaldæus paraphrastes, Hugo, Dionysius & Isidorus intelligunt jugum legis ac mandatorum; Ruperto & Lyræ videtur congruentiùs significari tolerantiam rerum adversarum Dei decreto & voluntate venientium.*

(At cœlibatus Monasticus non est præcepti, sed consilii, nec pertinet ad tribulationes divinitùs immissas, sed spontè susceptas.)

3. Cornelius à Lapide in illum locum. *Jugum scil. legis & mandatorum divinorum, unde Chaldæus vertit, Bonum est viro, si docuerit animam suam, ut portet jugum præceptorum Domini à juventute sua &c. Aptiùs & germaniùs, jugum scil. adversitatum, quas Deus nobis imponit. Utilissimum enim est, si ab adolescentia sua cum Jeremia quis assueverit adversitati, humiliationi, jugo disciplinæ & correptionis Domini &c. Tertiò, alii Beth pro Caph accipiunt, & pro in adolescentia vertunt instar adolescentiæ, sicut adolescentes, q. d. Bonũ est ferre jugum Domini instar adolescentum & juvenum vegetorum & animosorum,*

rum, qui solent esse laborum & malorum patientissimi. Verùm secundus sensus est genuinus. (Atqui ex genuino illo sensu votum cœlibatus non poterit deduci.)

4. Jacobus Tirinus Jesuita ad illum locum sic annotat: *Bonum est viro, cùm jugum adversitatum & afflictionum à Deo immissarum sic patienter portaverit ab adolescentia sua, hoc enim domatur fervor ætatis illius, arcentur illecebra peccatorum, roboratur animus & innumeris premiis occasiones subministrantur.*

Argum. 2. *Christus Matth. 19. dicit: Sinite parvulos ad me venire &c.*

Resp. 1. Bellarminus lib. de Baptismo cap. 8. probat ex hoc dicto, *infantes per Baptismum Christo offerendos esse*, ac refellit exceptionem Anabaptistarum, *quòd Evangelia loquantur non de infantibus, sed de pueris, qui jam habent usum rationis. Lucas*, inquit, *habet βρέφη, quod significat infantes, & ibidem addit, eos portatos fuisse, non suis pedibus venisse.*

Idem statuit Franciscus Lucas Brugensis, qui ad h. l. sic annotat: *Puellos, qui per ætatem nondum ipsi poterant sive pedibus, sive affectibus venire, ad se venire reputat, quando à parentibus aut amicis fide duce ipsi offeruntur.*

(At, si hæc Bellarmini argumentatio ac responsio est solida, non potest hunc locum applicare ad eos, qui rationis ac liberi arbitrii usum habentes vovent continentiam.)

2. Idem Bellarminus lib. de Monachis cap. 14. §. Potest &c. statuit, *votum ex libera voluntate proficisci debere.*

(At pueri nondum possunt liberá voluntate vovere.)

3. Desumsit hoc Bellarminus ex Thoma 2. 2. q. 88. art. 1. *Votum est conceptio boni propositi cum animi deliberatione firmata.*

(Atqui parvuli firmatam illam animi deliberationem nondum possunt habere.)

4. Dictum Christi *generale* est & omnes omninò Christianorum liberos complectitur, quòd offerri & afferri ipsi debeant per preces, per Baptismum, per informationem & disciplinam. Sed ne ipsi quidem Pontificii volunt de dono continentiæ generale aliquod præceptum extare.)

Thesis specialis quinta. Non licet filiis, invitis parentibus, religionem, ut vocant, sive vitam Monasticam vovere.

Antithesis. c. Si in qualibet 1. caus. 20. quæst. 2. *Parentibus sanè filios suos religioni tradere non ampliùs, quàm usque ad quartum decimum eorum ætatis annum licentia poterit esse: postea verò, an cum voluntate parentum, an si suæ devotionis sit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum.*

Inde Pontificii perpetuò in ore & calamo habent illud Hieronymi in Epist. ad Heliodorum. *Licèt parvulus ex collo pendeat nepos, licèt sparso crine & scissis vestibus ubera, quib. te nutrierat, mater ostendat, licèt in limine pater jaceat, percalcato perge patre, siccisq; oculis ad vexillum crucis evola, solum pietatis genus est, hac in re esse crudelem.*

Stapletonus in Promtuario Morali Domin. 1. post Epiphan. p. 154. §. 5. *Puer Jesus volens aliquid extra ordinem facere, & singulare Deo obsequium præstare supra communem & vulgarem pietatem, volens Patris sui cœlestis imperio parêre & aliquod divinitatis suæ specimen dare, insciis parentibus*

hoc facit, disertè docens, in iis, quæ singulariter ad divinum obsequium spectant, parentum consensum neque obsecrandum, neque expectandum esse; nullam denique carnalium parentum aut amicorum in eo negotio curam aut rationem habendam, etiamsi tales alioqui sint, quos nihil sancto proposito obfuturos constet.

Postea subjicit pag. 155. *Hujus heroicæ pietatis tot ferè exempla sunt, quot boni Sacerdotes & Monachi carnales & mundanos parentes habuerunt.*

Bellarminus lib. de Monachis cap. 36. §. 2. *Licet filiis, invitis parentibus, ad religionem transire, duabus servatis conditionibus. Una est, ut ad annos pubertatis pervenerint, porrò, pubertas in viris est anno 14. in fœminis anno 12. Altera conditio, ut parentes non sint in tali necessitate constituti, ut sine filiorum auxilio vivere non possint.*

Johannes Gastius in Memorabilibus. *Mentiar, nisi Cardinalis Sedunensis in convivio multis audientibus nominatim commemoravit vicum, personas, & Monasterium, in quo vivum adolescentem defoderant Dominicani, quòd pater eques filium eò pertractum minis reposceret.*

Hasenmüllerus in Hist. Jesuit. cap. 7. exempla commemorat eorum, qui, *invitis parentibus*, Monasterium ingressi sunt.

Nostram sententiam probamus:

1. *Ex præcepto divino* de *honorandis parentibus*, Ex. 20. v. 12. Ephes. 6. v. 1. At, qui contra voluntatem parentum cœlibatui ac vitæ Monasticæ sese devovent, non honorant parentes, nec debitam obœdientiam illis præstant.

2. *Ex speciali lege* de voto filiæ, Num. 30. v. 4. Cui competit votum filiæ infringere, absque ejus consensu & voluntate filia non potest cœlibatum vovere. At patri juxta illam legem jure patriæ potestatis competit votum filiæ infringere. Ergò.

3. *Ex regula Apostolica*, 1. Tim. 5. v. 4. *Mutuam vicem reddere parentibus est bonum & acceptum coram Deo.* At qui Monasticam obœdientiam vovent absque consensu, imò contra voluntatem parentum, illi ἀντιπελάργησιν & λόγον τῆς θρεπτηρίας susq; deq; habent. Neque enim vel consilio, vel re ipsos adjuvant, in morbis curam eorum non gerunt, mœrentes non consolantur, adeoque pro educationis beneficio nullam ipsis gratiam rependunt.

4. *Ex præscripto Apostoli*, 1. Cor. 7. v. 37. ubi patri tribuitur *consilium* & deliberatio de servanda filiæ virginitate. At si liberi, invitis parentibus, cœlibatum vovere possent, nulla ampliùs relicta foret hac de re parentibus deliberatio.

5. *Ex paritatis ratione.* Liberi in potestate patria constituti non possunt, invitis parentibus, matrimonium contrahere, ut in articulo de matrimonio demõstratur. Ergò nec possunt perpetuo cœlibatui iisdem insciis & invitis se astringere. Ratio connexionis est, quia Apostolus potestatem elocandi vel non elocandi filiam parentibus tribuit. *Filiusfamilias sine patris autoritate nec Reipublicæ quicquam potest polliceri*, l. Si quis ff. de pollicit. Ergò nec potest se & sua sine voluntate patris Monasterio tradere. *Filiifamilias ex mutuo absq; parentum consensu non tenentur*, l. Filiusfamilias C. de fidejussoribus & ibi Dd. Ergò nec ex voto.

Confer B. Lutherum tom. 4. Witeberg. fol. 456. fac. a. tom. 2. Jen. fol. 38. tomo 5. Jenensi fol. 374. & 375.

Nostræ sententiæ suffragatur:

1. c. Si qui dist. 30. ex Concilio Gangrensi. *Si qui filii parentes maximè fideles deseruerint, occasione Dei cultus hoc justum esse judicantes, & non potiùs debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis venerentur, quòd fideles sunt, anathema sit.*

(Bellarminus regerit, *hoc statui contra eos, qui parentes deserunt, nec eorum curam gerunt, etiamsi maximè indigeant.* At quotusquisque indigentiæ paternæ in vovendo rationem habet? Opposita est Synodus Gangrensis Eustathio, qui Monasticæ professionis prætextu liberos à parentum complexu & cura illis impendenda abstrahebat. Idem adhuc hodiè faciunt votorum contra parentum consensum emissorum patroni.)

2. Durandus Episcopus Mimatensis de modo celebrandi Concilii part. 3. tit. 16. docet *prohibendum, ne quisquam invitis parentibus ad Monasteria convolet, quod & in Gangrensi Concilio statutum esse* affirmat.

3. Quædam hypotheses ab Adversariis concessæ.

Primò, Ansegisus in Decretis Caroli Magni & filii ejus memorat, Carolum statuisse, *quòd nemo debeat profiteri Monachatum, nisi petitâ à Rege veniâ.*

(Ergò multò magis requiritur, ut nemo liberorum Monachatum profiteatur, nisi petitâ à parentibus veniâ, quia parentes majorem potestatem habent in liberos, quàm Magistratus in subditos.)

Secundò, Thomas 2. 2. quæst. 88. artic. 8. *Non potest* (inquit) *quispiam alteri subjectus se per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri subjicitur, sine sui superioris consensu.*

(At filiifamilias parentibus sunt subjecti. Ergò absque illorum consensu non possunt se per votum obligare.)

Tertiò, multi ex Pontificiis agnoscunt, *liberos non posse nec debere matrimonium contrahere invitis parentibus,* ut in articulo de matrimonio cap. 3. demonstrabitur.

(Ergò etiam agnoscant, liberos non posse vovere Monasticen invitis parentibus. Ratio est, quia Apostolus potestatem elocandi ac non elocandi filiam parentibus tribuit 1. Cor. 7. v. 38.)

Quartò, Pontificii statuunt, *uxorem non posse vovere perpetuam continentiam sine consensu viri.* Bellarm. lib. de Monachis cap. 37. §. Secundò probatur &c.

(Ergò etiam agnoscant, liberos non posse statui Monastico se mancipare sine consensu parentum. Ratio est, quia ut maritus in uxorem habet *jus maritale,* sic parentes in liberos habent *jus potestatis patriæ.*)

Quintò, Pontificii concedunt, *servum non posse ingredi religionem sine consensu Domini.* Bellarminus de Monachis cap. 36. resp. ad 2. argum.

(Ergò etiam agnoscant, liberos non posse religionem ingredi absq; consensu parentum. Excipit quidem Bellarminus, *rationem esse disparem, cùm uxor non habeat potestatem sui corporis, sed vir,* 1. Corinth. 7. v. 2. *ac servus non habeat personæ suæ potestatem; filii autem, quoad personam suam, sint liberi post annos pubertatis.* Sed in

quæstio-

quæstione de consensu parentum in nuptiis filiorum contrarium demonstratur.)

Sextò, Catechismus Tridentinus in explicatione quarti præcepti sic loquitur: *Parentes honoramus, cùm nostras rationes ad eorum arbitrium voluntatemq́ conferimus, consilia eorum non modò exquirimus, verùm etiam sequimur.*

(At, qui absque parentum consensu vovent, non exquirunt, nec sequuntur consilia parentum. Ergò nec honorant parentes, & per consequens peccant contra quartum præceptum.)

Septimò, Granatensis de Commun. part.4. cap.9. hæc habet: *Sic devotioni vacandum est, ut quæ sunt officii, non negligas, ut, qui filios habet, educet eos, eisq́ prospiciat, nec omnia in templis extruendis consumat. Hoc voluntatis est, illud necessitatis; hoc consilii, illud præcepti. Hoc est fundamentum vitæ, ne opera justitiæ propter ea, quæ sunt gratiæ, omittamus. Sic Scriptura, melior est obœdientia, quàm victima. Illud officium vocat, ad quod obligati sumus, hoc victimam, quicquid ex devotione & voluntate proficiscitur. Sed homines plerunque in contrariam sententiam præcipites sunt, ut, quæ ipsi excogitârunt, quæq́ proprio animi motu assumunt, magis curent, quàm quæ illis sunt imposita.*

(Idem obverti potest liberis contra parentum consensum Monasterium ingredientibus, videl. quòd sic vacent devotioni, ut quæ sunt officii, negligant.)

Octavò, *votum cœlibatus & status Monasticus*, fatentibus Pontificiis, *est res consilii, non præcepti; obœdientia erga parentes est res præcepti, non consilii.*

(Ergò, quòd Christus Pharisæis propter traditiones humanitùs excogitatas præceptum de honorandis parentibus irritum facientibus obvertit Matth. 15. v.3. Marc.7.v.9. idem etiam Pontificiis ob vitæ Monasticæ regulas & cœlibatus votum præceptum de parentibus honorandis posthabendum esse docentibus jure meritoq́; obverti potest.)

Nonò, Bellarminus cap.36. §. Probatur, d.l. fatetur, *Scripturas disertè hoc non docere, quòd possint filii invitis parentibus religionem ingredi.*

(Ergò hoc non potest fieri, nisi trepidante ac titubante conscientiâ. Addit quidem, esse hoc Scripturis valdè conforme, sed dicta, quæ affert, sunt à proposita quæstione prorsus aliena, ac pleraq́; eorum petita sunt ex V. Test. in quo vota Monastica nondum habuisse locum, ipsimet Pontificii fatentur.)

Decimò, idem Bellarminus lib. & cap. iisd. §.3.& §. Theophylactus &c. fatetur, *parentibus obœdiendum esse in omnibus, quæ non impediunt pietatem.*

(At non impeditur pietas, si vel maximè quis non profiteatur Monasticen invitis parentibus, quia, ut rectè monet Erasmus in præfat. milit. Christ. p.22. *In affectibus est Christianismi perfectio, non in vitæ genere; in animis est, non palliis, non cibis.*)

Undecimò, idem Bellarminus d.l. concedit, *Basilium illos filios, qui ob minorem ætatem adhuc subsunt in omnibus patriæ potestati, ad Monasticem admitti nolle.*

(At Pontificii juxta Decretum Concilii Tridentini sess.25. Can.15. hodiè votum recipiunt anno ætatis decimo sexto, in quo filii adhuc subsunt patriæ potestati. *Minores* dicuntur à Juris-

risconsultis, qui annum decimum quintum non excedunt.)

Thesis specialis sexta. Votum perpetuæ continentiæ in conjugatis probari nequit.

Ἔκθεσις 1. Distinguendum est inter *continentiam ad tempus* & *votum perpetuæ continéntiæ*. Concedimus, posse conjuges ad tempus ex mutuo consensu abstinere, sed negamus ipsis suadendum, vel consulendum, vel præcipiendum, ut votum perpetuæ continentiæ temerè emittant.

2. Distinguendum est inter *perpetuam continentiam* & *votum solenne perpetuæ continentiæ*.

Ac 3. inter *exemplum* quoddam *speciale* expresso Dei verbo approbatum, & *regulam generalem*. Concedimus, exemplum perpetuæ continentiæ proponi in B. Maria & Josepho, quibus Deus donū continentiæ ex speciali gratia dedit in ipso conjugali vinculo, sed negamus certo aliquo voto eos se obstrinxisse, vel regulam aliquam generalem ad imitationem in hoc exemplo cæteris conjugibus proponi.

Antithesis. Pontificii concedunt quidem, *uxorem sine consensu viri non posse vovere perpetuam continentiam*; & vice versâ: *virum sine consensu uxoris itidem non posse tale votum emittere, cùm neuter habeat corporis sui potestatem*, 1. Cor. 7. v. 5. interim tamen acriter contendunt, *conjuges ex mutuo consensu id facere posse*.

Bellarminus lib. de Monachis cap. 37. §. 2. *Impudentissimus error est, quòd non liceat conjugatis ex consensu mutuo suscipere vota perpetuæ continentiæ.*

lib. de Matrimonio cap. 14. §. 3. & 4. *Sententia Theologorum* (Scholasticorum) *& totius Ecclesiæ* (Pontificum Romanorum, ut ultima docet analysis) *est, posse matrimonium consummatum inter fideles solvi, quoad thorum & cohabitationem, ex consensu propter majorem atq; altiorem statum acquirendum, ut si uterq; conjugum continentiam perpetuam voveat & ad religionem transeat.*

Cornelius à Lapide in Comm. 1. Corinth. 7. v. 6. *Si cesset causa, scilicet periculum incontinentiæ, uti cessat in iis, qui eam generosè frenant & domant, permittit Apostolus, ut conjuges se semper contineant.*

Ibidem adducit continentiæ illius *tredecim exempla*, ac inter ea ultimo loco duorum conjugum Arvernensium, de quibus narrat Gregorius Turonensis lib. de gloria Confess. cap. 32. *quòd cùm uxor obiisset, maritus elevatis in cœlum manibus dixerit. Gratias tibi rerum omnium artifex ago, quòd sicut mihi eam commendare dignatus es, ita tibi reddo ab omni voluptatis conjugio impollutam. At illa subridens ait: Sile, sile vir Dei, quia non est necesse prodere nostrum secretum. Paulò pòst mortuus est maritus, alioq; loco sepultus. Et ecce manè facto, inventa sunt pariter esse sepulchra, quæ usque hodiè sic perdurant; idcircò nunc incolæ duos amantes vocitant & summo venerantur honore.* Addit deinde Cornelius: *Hodiè quoq; exempla non desunt.*

Nostram sententiam probamus:

1. Ex verbis *Apostoli*, 1. Cor. 7. v. 5. *Nolite fraudare vos invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio & orationi, & iterùm revertemini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestrā.* Sicut non permittit Apostolus conjugibus, *ut se invicem defraudent*, hoc est, corporis

poris

ports potestatem sibi invicem subtrahant & à congressu matrimoniali abstineant, nisi *ex mutuo consensu*, ita quoque non concedit illud fieri, *nisi ad tempus*. Idipsum probat ratio ab Apostolo addita, *ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram*. Ergò, qui conjuges propter votum continentiæ in perpetuum separant, contra præceptum Apostoli debito conjugali eos fraudant & Satanæ tentationibus eosdem exponunt.

2. *Ex indissolubili conjugii vinculo*, Matt. 19. v. 6. 1. Cor. 7. v. 10. Sicut impium est suam carnem dividere, ita & conjuges divellere. At per votum continentiæ perpetuæ separantur conjuges & solvitur quodammodo ipsum matrimonii vinculum. Maritus & uxor ex institutione conjugii sunt *una caro*, Gen. 2. v. 24. Matthæi 19. v. 5. Ephes. 5. v. 31. At quomodo manent una caro, si voto solenni alter vel uterque se obstringit, quòd velint à se invicem in Monasteria diversa discedere, ab usu conjugii penitùs per omnem vitam abstinere, officia ex lege conjugii debita sibi invicem non ampliùs præstare?

3. *Ex consequente periculo*. Quamvis conjuges sibi persuadeant, in præsenti tempore continentiæ dono se probè instructos esse, tamen non possunt esse certi, quòd perpetuò per omnem vitam ab ustionibus futuri sint liberi. Nequaquam ergò debent Deum tentare, discedendo à remedio contra ustiones divinitùs sibi dato ac conjugii, ad quod à Deo vocati sunt, usum solenniter abjurando, aliàs gravissimis & periculosissimis Diaboli tentationibus temerè se exponunt. 1. Corinth. 7. v. 17. *Unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet*. v. 27. *Alligatus es uxori, noli quærere solutionem*.

Nostræ sententiæ suffragatur:

1. Quòd quidam agnoscunt, donum continentiæ non esse in potestate eorum omnium, qui illud petunt atque expetunt.

(Ex eo enim rectè inferri potest, quòd conjuges non debeant voto perpetuæ continentiæ se obstringere, cùm non possint esse certi, an donum illud divinitùs ipsis per omnem vitam sit obventurum?)

Dicta illa enumerata sunt superiùs thesi 4.

2. Quòd quidam non obscurè votum perpetuæ continentiæ in conjugatis improbant.

Didacus Stella in cap. 9. Luc. *Dominus Luc. 9. sic præcipit: Tolle crucem tuam. At multæ conjugatæ omittentes curam domus suæ, obsequium, quod viris suis debent, quæ est cura ipsorum, abjiciunt & suscipiunt Monialium crucem.*

3. Quòd concedunt, votum continentiæ non posse tollere vinculum conjugii, sed tantùm cohabitationem *quoad thorum conjugalem* excludere.

(Jam verò Jus Canonicum conjugibus continentiam professis interdicit, *ne vel vir uxorem, vel uxor virum repetat*, c. Veniens, c. Constitutus, & c. Dudum de convers. conjug. At hoc ipsum est separare conjuges non solùm *quoad thorum*, sed etiam *quoad vinculum*. Quomodo enim non tolleretur vinculum conjugale in illis, qui animo nunquam revertendi invicem [illegible]? quomodo non separant conjuges

ges, qui eos post emissum continentiæ votum ad conjugalem εὐνὴν reverti prohibent & revertentes puniunt? Inde quidam non verentur dicere, *conjugium per votum continentiæ dissolvi*, ut Angelus in Authent. de Episc. & Cleric. §. Si verò. Baldus post glossam in Authentic. Sed hodiè C. de adulteriis. Ac Lombardus 4. sentent. dist. 31. §. 2. scribit; *Corporaliter possunt separari conjuges causâ fornicationis, vel ex communi consensu causâ religionis.*)

4. Quòd Pontificii concedunt, [illegible] *in textu Apostolico 1. Cor. 7. v. 5. nisi ex mutuo consensu esse limitationem generalem, quæ adhuc hodiè habeat locum.*

(Ex eo enim sic colligimus: Sicut non permittit Apostolus conjugibus, ut corporis potestatem sibi subtrahant & à congressu matrimoniali abstineant, *nisi ex mutuo consensu*, ita quoque non permittit illud fieri, *nisi ad tempus*. Quòd si ergò prior limitatio adhuc hodiè locum habet, ut Pontificii concedunt, utique etiam posterior, & per consequens votum perpetuæ continentiæ in conjugibus Apostolo non probatur.)

5. Quòd Bellarminus lib. de Monachis cap. 38. §. 3. & seqq. probare nititur, *matrimonium ratum etiam quoad vinculum solvi per religionis professionem.*

(Jam verò matrimonium *ratum* non differt *à consummato, essentiali* aliquâ differentiâ, cùm copula carnalis ad usum, non ad οὐσίαν matrimonii pertineat. Ergò etiam matrimonium consummatum *quoad vinculum* solvitur per religionis professionem. Sed hoc consequens absurdum esse statuunt ipsimet Pontificii. Proinde etiam antecedens, ex quo illud sequitur, asserere non debent. Bellarminus hac difficultate pressus, non potuit aliter elabi, quàm per petitionem principii. *Quòd* (inquit §. Dices &c.) *Deus dirimat matrimonia rata, & non dirimat etiam consummata per vocationem ad religionem, scimus ex Ecclesiæ declaratione.*)

6. Quòd dictum Apostolicum 1. Corinth. 7. v. 2. accipiunt de personis maritatis.

Salmeron in 1. Cor. 7. super verba, *propter fornicationem habeat unusquisque uxorem suam: Agitur de viris & fœminis, quæ jam matrimonio conjunctæ erant, tantùm præcipitur, ut propter fornicationis periculum vitandum unusquisque vir uxore suâ utatur, & unaquæque uxor viro suo. Habere enim in Scripturis significat re habitâ benè uti, ut omni habenti dabitur.*

Bellarminus lib. de Clericis cap. 21. §. Argumentum secundum. *Apostolus in hoc loco 1. Cor. 7. v. 2. loquitur de conjugatis, qui cùm in paganismo uxores duxissent, post conversionem ad fidem dubitabant, an uxoribus uti deberent.*

(Falsa quidem est hæc hypothesis, ut suo loco ostenditur, Apostolus enim loquitur *de non conjugatis*, ut v. 1. & tota series contextus ostendit, interim eam contra Pontificios urgere possumus hoc modo. Verbum ἐχέτω non est permittentis, sed *præcipientis*, ut patet ex v. 9. 11. 12. 13. 18. 20. 24. Ergò, si periculum fornicationis conjugib. imminet, præceptum eis est, ut remedio divinitùs instituto utantur; sicut ἀγάμοις præceptum est, ut, si non possunt continere, matrimonium ineant.)

7. Alphonsus de Castro lib. 2. advers. hære-

hæreſes verbo Adam err. 3. contra Armenos demonſtraturus, *Adamum & Evam, ſi permanſiſſent in juſtitia, nihilominùs per copulam conjugalem humanam ſpeciem propagaturos*, inter cætera etiam utitur hoc argumento. *Adam ante lapſum de ſe & aliis conjugibus dixit: Relinquet homo patrem & matrem ſuam & adhærebit uxori ſuæ & erunt duo in carne una. At* (inquit) *nuſquam vir & uxor ſiunt una caro, niſi per coitum, per quem fit ſeminum mixtio ad unum hominis corpus generandum.* Poſtea probat, *verba illa ad omnes conjuges referenda, cùm Chriſtus ex illis Phariſæos temeraria divortia concedentes refellat, cumq́ Adam nec patrem, nec matrem in terris habuerit.* Probat & hoc, *Adam & Evam ante copulam non fuiſſe unam carnem. Nam*, inquit, *formatâ ex ejus latere Evâ ſtatim in hæc verba prorupit Adam, propter hoc relinquet homo &c. & erunt duo in carne una Non dixit, ſunt duo in carne una, ſed erunt duo in carne una. Quòd ſi nullâ aliâ re eſſet opus, ut una caro efficerentur, dicturus erat. Et ſunt duo in carne una. Cùm ergò dixit, erunt duo in carne una, ſignificavit, aliquam aliam rem eſſe neceſſariam, nempe coitum, ut caro una dicantur vir & uxor, etiam poſt primam conjunctionem animorum verbis expreſſam, per quam ſolam conjuges ſiunt.*

(Ex hac hypotheſi ſic concludimus. Conjuges ex divina inſtitutione *ſunt una caro*, id eſt, interprete Alphonſo, *per copulam conjugalem ſibi invicem conjuncti.* Atqui votum continentiæ perpetuæ in conjugibus tollit conjugalem illam copulam & perpetuum impedimentum ei injicit. Ergò votum continentiæ perpetuæ in conjugibus cum divina inſtitutione pugnat, niſi ſcilicet peculiari aliquâ vocatione divinâ conjuges ad perpetuam continentiam vocentur.)

Argum. Bellarm. *Multis Sanctorum exemplis votum perpetuæ continentiæ in conjugibus confirmari poteſt.*

Reſp. 1. Ad exempla illa reſpondemus iiſdem verbis, quibus Bellarminus de Monachis cap. 38. §. 7. reſpondet ad exempla illorum conjugum, qui *citra alterius conſenſum* continentiam voverunt. *Facta illa Sanctorum eſſe admiranda, non imitanda. Credendum enim eſſe, peculiari Spiritus ſancti admonitu id factum eſſe præter communem ordinem & regulam.*

2. De conjugio Joſephi & Mariæ Bellarminus ſic ſcribit lib. de Clericis cap. 24. §. Ad tertium. *Chriſti Sponſa Eccleſia duo privilegia habet; nam & virgo eſt, & ſimul fœcundiſſima mater. Duo autem iſta privilegia ſimul nullum conjugium humanum repræſentare poteſt, excepto illo, quod fuit inter B. Virginem & S. Joſephum.* Ergò exemplum hoc eſt planè ſingulare.

3. Caſſianus, ex quo quædam iſtorum exemplorum ſunt deſumta, poſtquam collat. 14. cap. 7. narrâſſet, *Laicum quendam parentum vi & imperio compulſum uxorem duxiſſe & eam ut ſororem habuiſſe*, ſubjungit, *multa rectè ab aliis geſta, magnam aliis imitantibus attuliſſe perniciem.*

Theſis ſpecialis ſeptima. Per vota ſolenn a non ſolvitur matrimonium ratum.

Ἔκθεσις 1. Diſtinguunt Pontificii inter *votum ſimplex & ſolenne.* Simplex votum appellant *promiſſionem cœlibatus perpetui factam Deo privatim liberâ voluntate*

excellentioris alicujus boni gratiâ. Solenne votum appellant *promissionem castitatis factam in conspectu Ecclesiæ, cui se vovens post magnam deliberationem & diuturnam probationem sponte subjicit, ut ipsi Deo, & hoc ipso statum vitæ mutat, ascendens ab imperfecto ad perfectum.* Votum simplex statuunt, *impedire matrimonium contrahendum, sed non dissolvere matrimonium post votum contractum.* Votum solenne judicant *non tantùm impedire matrimonium contrahendum, sed etiam dissolvere matrimonium post ipsum votum celebratum.* Quòd votum simplex non dirimat matrimonium post votum contractum, libenter acceptamus; quòd idem votum non impediat matrimonium contrahendum, in articulo de conjugio ostendemus.

2. Distinguunt etiam inter *matrimonium ratum & consummatum*; ac inter solutionem matrimonii *quoad thorum & quoad vinculum.* Per votum solenne matrimonium ratum solvi statuunt *quoad vinculum*; sed matrimonium consummatum per idem votum non quoad vinculum, sed *quoad thorum duntaxat* solvi statuunt. Quòd votum solenne non solvat *matrimonium consummatum quoad vinculum*, concedimus, sed quòd votum solenne solvat *matrimonium ratum quoad vinculum; matrimonium consummatum quoad thorum*, illud utrumque negamus. Posterius in thesi præcedente ostendimus, prius in hac thesi demonstrandum restat.

3. Neque hic distinguimus inter votum *precedens vel subsequens matrimonium*, sed generaliter dicimus, votum sive *simplex* sit, sive *solenne*, non dirimere matrimonium; sive matrimonium illud sit *ratum tantùm*, sive *simul ratum & confirmatum*; sive votum *præcedat matrimonium*, sive *illud sequatur.*

Antithesis. Bellarminus lib. de Monachis cap. 34. resp. ad 19. *Convenit inter Theologos, matrimonium post votum solenne contractum esse nullum.*

lib. ejusdem cap. 38. *Matrimonium ratum solvitur per Monasticam professionem, non autem matrimonium consummatum. Id habemus c. Ex publico & c. Ex parte tua, & c. Verum de convers. conjug. & caus. 27. quæst. 2. Cap. Desponsatam, aliisque multis Canonibus ibidem, quibus accessit definitio Concilii Tridentini sess. 24. Can. 6. ubi dicitur: Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum per solennem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema esto.*

Idem lib. de Matrimonio cap. 21. propos. 3. *Votum solenne dirimit matrimonium post votum celebratum.*

Toletus lib. 4. Instruct. Sacerd. capite 16. *Vovens continentiam & postea uxorem ducens, quamvis mortaliter peccet, non tenetur eam servare.*

Nostram sententiam probamus:

1. Scriptura nuspiam dicit, per votum cœlibatus solenne dissolvi matrimonium ratum.

2. CHRISTUS expresse definit Matth. 19. vers. 6. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Jam verò conjugium eorum, qui, postquam votum continentiæ emiserunt, dono illo se destitutos animadvertentes, remedium conjugii divinitùs illis, qui uruntur, propositum arripuerunt & juxta leges matrimoniales fidem conjuga-

lem

lem sibi invicem dederunt, est divina conjunctio. Ergò non debet nec potest humanâ autoritate separari.

Obligatio, quæ oritur ex voto continentiæ solenni, non est *juris divini, sed humani.* Probatur ex eo, quia *Romani Episcopi commutant & rescindunt ejusmodi vota*, ut suo loco multis exemplis demonstrabimus, articulo decimo nono, capite 4. thesi primâ. *In jure autem divino Episcopi non dispensant*, scribit Bellarminus lib. de Clericis capite 18. §. ultimò. Quòd si ergò obligatio, quæ oritur ex voto ejusmodi, non est juris divini, sed humani, utique potiori obligationi, quæ ex jure divino pariter & naturali oritur, quale est matrimonium, non potest obesse. Sed & si vel maximè detur, obligationem ex voto continentiæ tenere *de jure divino*, nondum tamen sequitur, quòd matrimonia post votum contracta sint nulla. Ratio est, quòd, etsi utraque obligatio teneret vi juris divini, obligatio tamen matrimonialis fortior est, quia pro objecto habet rem naturali & divinâ lege sancitam, qualis Monachatus non est. Neque hîc spectatur, quæ obligatio *tempore prior*, sed quæ *Naturâ validior* sit. Producant Adversarii tam efficax edictum de obligatione voti Monastici, quale hoc est de fide matrimonii. Matthæi 19. vers. 6. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

3. Paulus hanc Christi decisionem repetit 1. Corinth. 7. v. 10. *Iis, qui matrimonio conjuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus. Uxor à viro non discedat, & vir uxorem non dimittat.* Ergò, qui post votum continentiæ nuptias celebrârunt, non debent à se invicem discedere.

4. Donum continentiæ est speciale, de quo nullum extat mandatum, quòd voveri debeat; nulla promissio, quòd omnes illud desiderantes & expetentes precibus à DEO illud impetrare possint, quin potiùs illis, qui continere nequeunt & ustiones sentiunt, conjugii remedium divinitùs est præscriptum. Ergò votum continentiæ nec est impedimentum prohibens matrimonium contrahendum, nec dirimens contractum.

5. *Qui dimiserit uxorem, facit eam mœchari,* Matth. 5. v. 32. Viri post matrimonium ratum ingredientes religionem, dimittunt uxores; & vice versâ, uxores dimittunt viros. Ergò fornicationis periculo se exponunt.

Nostræ sententiæ suffragantur:

1. Quidam Canones Juris Pontificii conjugia post votum contracta dissolvi prohibentes.

c. Quidam dist. 27. ex Augustino. *Quidam nubentes post votum asserunt adulteros esse. Ego autem dico vobis, quòd graviter peccant, qui tales dividunt.*

c. Sunt, qui, caus. 27. quæst. 2 ex Gregorio. *Sunt, qui dicunt, religionis gratiâ conjugia debere dissolvi. Verùm sciendum est, si hoc lex humana concessit, lex tamen divina prohibuit. Per se enim veritas dicit: Quos DEUS conjunxit, homo non separet, qui etiam ait: Non licet dimittere uxorem, exceptâ causâ fornicationis, quis ergò hujus latori legis contradicat?*

c. Nuptiarum caus. ead. quæst. 1. ex Augustino. *Qui dicunt, talium (qui conti-*

nentiam voverunt) nuptias non esse nuptias, sed potiùs adulteria, non mihi videntur satis acutè ac diligenter considerare quid dicant. Fallit quippe eos similitudo veritatis. Quia enim Christi conjugium dicuntur eligere, quæ Christianâ sanctitate nubunt, hinc argumentantur quidam dicentes: Si, viro suo vivo quæ alteri nubit, adultera est, sicut Dominus ipse in Evangelio definivit, vivit autem Christus, cui mors ultrà non dominatur, quæ ergò conjugium ejus elegit, si homini nubat, adultera est. Qui hoc dicunt, acutè moventur quidem, sed parùm attendunt, hanc argumentationem quanta rerum sequatur absurditas! Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro, ex ejus consensu continentiam fœmina Christo voveat, jam secundùm istorum rationem nulla hoc facere debebat, ne ipse Christus, quod sentire nefas est, adulterium faciat, cui vivente viro nubit. Deinde, cùm primæ nuptiæ melioris meriti, quàm secundæ, absit, ut sanctarum viduarum sit iste sensus, ut Christus eis videatur quasi secundus maritus, ipsum enim habebant etiam antea, quando viris suis fideliter subditæ serviebant, non carnaliter, sed spiritualiter virum, cui Ecclesia ipsa, cujus membra sunt, conjunx est, quæ fidei, spei & caritatis integritate non solùm in virginibus sacris, sed etiam in conjugatis fidelibus & viduis tota virgo est &c. Fit autem per hanc minùs consideratam opinionem, quâ putant lapsarum à sancto proposito fœminarum, si nupserint, non esse conjugia, non parvum malum, ut à maritis separentur uxores, quasi adulteræ sint, non uxores, & cùm volunt illas separatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cùm suis uxoribus vivis alteras ducunt. Quapropter non possum quidem dicere, à proposito meliori lapsas, si nupserint, fœminas adulteria esse, non conjugia, sed planè non dubitaverim dicere lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vovetur Deo, adulteriis esse pejores.

Hùc referri potest illud Gratiani post c. Diaconus dist. 27. *Si Diaconus à Ministerio cessare voluerit, contracto matrimonio licitè potest uti. Nam etsi in Ordinatione sua castitatis votum obtulerit, tamen tanta est vis in Sacramento conjugii, quòd nec ex violatione voti potest dissolvi ipsum conjugium.*

2. Quidam recentiores Pontificii itidem statuentes, connubia post votum contracta non debere solvi.

Polydorus Vergilius lib. 7. de Invent. cap. 2. *Divus Augustinus Basilio æqualis permultis rationibus probavit, connubia post votum contracta non debere dirimi, ut in Decreto 27. q. 1. c. Nuptiarum extat.*

Claudius Espensæus lib. 1. de continent. cap. 10. & lib. 6. de continent. cap. 4. *conjuges post matrimonium contractum separandos esse* negat *invitâ alterutrâ parte*, unde Bellarminus d. l. cap. 38. §. 1. scribit, *Claudium Espensæum in eandem propendere sententiam, quam Chemnitius & Centuriatores tuentur.*

Confer Erasmum in 1. Corinth. 7. ubi, fatente Bellarmino, d. l. docet, *quòd matrimonium sive sit ratum & consummatum, sive sit ratum tantùm, non possit solvi per Monasticam professionem.*

3. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, *Matrimonium consummatum non solvitur quoad vinculum per ingressum in religionem*, ut docent Pontificii. Jam verò matrimonium *ratum* coram Deo æquè firmum & indissolubile est, quàm con-

consummatum, quia copula carnalis non pertinet ad essentialem matrimonii, sed duntaxat ad ejus usum, unde in Jure Canonico approbatur regula juris civilis, quòd *consensus faciat nuptias, non concubitus*, c. Sufficit caus.27. quæst. 2. c. Ubi non est caus.30. quæst.2. c. Tuas dudum ext. de Sponsa duorum. Ergò matrimonium ratum non solvitur per ingressum in religionem.

Secundò, Matrimonium *post votum simplex* contractum non redditur irritum, ut docent Pontificii.

Lombard.4.sent.dist.38.lit.A. *matrimonium post votum simplex contractum ideò non dirimi* asserit, *quia simplex votum probari non potest, cùm occultè factum sit.*

Ergò nec matrimonium *post votum solenne* contractum debet reddi irritum. Ratio consequentiæ est, quia votum solenne à simplici non distinguitur *essentialiter*, sed tantùm *accidentaliter*; nec *coram Deo*, sed tantùm *coram Ecclesia*.

c.Unic. de voto & voti redemt.in 6. Pontifex sic loquitur: *Voti solennitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa, matrimonii verò vinculum ab ipso Ecclesiæ capite, rerum omnium conditore, ipsum in Paradiso & in statu innocentiæ instituente, unionem & indissolubilitatem accepit.*

c.Rursus in Decretal.Gregorii lib.4. tit.6. *Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt, ex Celestino III. Pontif. Simplex votum apud Deum non minùs obligat, quàm solenne.*

Johannes Scotus in 4. sent. dist 38. quæst.1. *Alia ratio est, quòd vovens solenniter mittit in possessionem illum, cui vovetur solenniter: vovens autem privatè, non; sed quasi promittit. Sed hæc ratio valet minùs, quàm secunda, quia omnia, quæ intrinseca sunt voto, ut votum respicit actum voluntatis, per quem obligat se vovendo & transfert dominium suum in alterum, omnia, inquam, ista sunt æqualia hinc inde. Igitur non magis datio hîc, quàm ibi; nec promissio ibi, quàm hîc.*

Cajetanus Cardinalis in Thomam 2.2.q.88.art.7. *Ejusdem speciei est transgressio voti solennis & simplicis: & differunt solùm secundùm grave & minùs grave.*

(Ergò, si votum simplex non dissolvit matrimonium ratum, utique etiam solenne illud dissolvere minimè debet.)

Tertiò, Bellarminus lib. de Matrim. cap.5. resp. ad 6. argum. sic scribit: *De copula conjugali sunt duæ opiniones Catholicorum. Quidam enim docent, copulam illam neque Sacramentum, neque partem Sacramenti esse, sed actum solùm sive officium matrimonii, proinde quid accidentarium esse respectu matrimonii. Alii volunt, copulam conjugalem esse partem quandam Sacramenti, non quidem essentialem, sed integralem, & ideò ante copulam appellari ratum, sed non consummatum. Omnes tamen in eo conveniunt, quòd copula non sit pars essentialis, & propterea Sacramentum matrimonii totum ac plenũ, quantum ad partes essentiales inveniatur in cõtractu per verba de præsenti.*

(At si omnes in eo conveniunt, quòd copula non sit pars essentialis matrimonii, utique coram Deo eadem erit ratio matrimonii rati & consummati. Jam verò matrimonium consummatum non solvitur quoad vinculum per ingressum in religionem. Ergò nec matrimonium ratum solvitur per ingressum in religionem.)

4. Quòd Bellarminus de Monachis cap. 38. fatetur, *pro nostra sententia præsto esse gravissima argumenta. Nam Matth. 19. & 1. Corinth. 7. matrimonium insolubile esse pronunciatur. Quòd autem hoc de rato dicatur, patet primò, quia matrimonium ratum non differt à consummato ullâ essentiali differentiâ. Copula enim carnalis actus quidam est conjugii, non essentia conjugii. Secundò, matrimonium ratum est verum Sacramentum, significans Christi & Ecclesiæ unionem inseparabilem. Ergò est indissolubile. Tertiò, per matrimonium ratum dat vir uxori potestatem corporis sui. Ergò non potest invitâ uxore continentiam Deo vovere.*

(Ad hæc argumenta firmissima & Solis radiis scripta non potest Bellarminus aliter respondere, quàm *quòd ex Ecclesiæ declaratione sciamus, Deum dirimere rata & non consummata per vocationem ad religionem.* At hæc responsio continet manifestam *principii petitionem.* De eo enim quæritur, an Romana Ecclesia rectè ita pronunciet? Quid quòd Bellarminus in cursu disputationis §. ultimo fatetur, *hoc fundamentum Nicolai Pontificis non esse solidum, quòd Deus solvat matrimonium, cùm aliquem vocat ad religionem.*)

5. Suffragatur nobis & vim veritatis ostendit etiam illud, quòd Bellarminus lib. de Monachis cap. 38. §. Probatur, demonstraturus, *matrimonium consummatum non solvi per Monasticam professionem*, afferat dicta Scripturæ, *Quod Deus conjunxit, homo non separet. Iis, qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxor à viro non discedat. Qui dimiserit uxorem, facit eam mœchari &c.* Sed cùm contra nos probare deberet, *matrimonium ratum solvi per Monasticam professionem*, ne unicum quidem Scripturæ locum adducat, sed duntaxat testimonia *Ecclesiæ*, id est, Romanorum Pontificum & Concilii Tridentini.

(Illa verò non possunt firmum & immotum fidei fundamentum præbere, vel conscientiam Christiani tranquillam reddere.)

Bellarminus lib. de Matrimonio cap. 21. §. Sed hoc &c. addit *particulam dubitandi, fortaßè ex Apostolica traditione hoc descendere, quòd votum solenne sit impedimentum dirimens matrimonium contractum.* (Sed illud *fortaßè*, non sufficit ad conscientiam tranquillandam & divinam conjugum conjunctionem dissolvendam.)

6. Croquetius Catechesi 125. agnoscit infirmitatem eorum, quæ ex veteribus in hanc sententiam à Pontificiis afferuntur. *Adferuntur*, inquit, *quædam probationes, quibus tamen adversus hæreticos non videretur multum inesse præsidii, si Ecclesiæ sententia nobis deesset, nam præter sententias Pontificum vix quicquam est in antiquitate.*

Adducunt quædam exempla ex Simeone Metaphraste, Alexii scilicet, Euphrasiæ, Cæciliæ &c. in quibus etiam illud, *in nuptiis Canæ Galilææ Johannem Evangelistam fuisse Sponsum & per Christum à nuptiis revocatum.* Sed hoc non tantùm refutat Croquetius, sed etiam Baronius ann. 31. & 30. *Sunt hæc omnia*, inquit, *commentitia, ac nuper excogitata, cùm penes antiquos Patres nulla prorsus mentio de his habeatur.*

7. Vasquez in 3. Thom. Disput. 249. cap. 4. num. 31. ad 38. refutat omnia argumenta, quæ Paludanus, Prierias & alii *pro irritando ob votum matrimonio ex Jure divino & Conciliorum statutis producere* solent, dicens: *Ex his Canonibus id probari non posse.* Ipse verò ex Conciliis *Romano* sub Sylvestro, *NeoCæsariensi, Aurelianensi, Toletano* & Canone Apost. 25. probat, *Matrimonia post votum contracta à veteribus non fuisse habita pro irritis, quia sic contrahentibus sola suspensionis aut depositionis pœna dicta sit, non separationis, quæ dicenda fuisset, si tale matrimonium per se nullum foret. Et sic docuisse Scotum, Cajetanum & omnem Scholam JCtorum* fatetur Bellarminus, eandemque sententiam vocat *probabilem,* quam totis viribus tuentur Espensæus lib. 5. de contin. cap. 5. & 6. Marcus Antonius de Dominis lib. 2. de Repub. cap. 11. num. 8. & seqq. & plures alii apud Azorium tomo 2. Instit. lib. 12. cap. 6. q. 3. sent. 3. Tannerum tom. 4. in Thom. Disp. 8 quæst. 4. dub. 3. n. 34. & tom. 3 Disp. 5. q. 4. dub. 4.

8. Dissensiones Pontificiorum ostendunt, quantum fidei ipsis hîc tribuendum.

Bellarminus lib. de Monachis cap. 34. *Utrum post solenne votum nullum sit matrimonium jure divino & jure naturali, an solum jure Ecclesiastico, quæstio est. Nam Albertus, Thomas, Bonaventura, Richardus, Durandus in 4. sent. dist. 38. & Dominicus à Soto lib. 7. de Justit. & jure quæst 2. artic 5. volunt, jure divino ac naturali matrimonium nullum esse, si post votum solenne contrahatur. At Scotus & Paludanus in 4. dist. 38. & Cajetanus in 2. 2. quæst. 88. artic. 7. & omnis Schola Jureconsultorum (Canonistarum) ut refert Panormitanus in c. Rursus, Qui Clerici vel voventes &c. asserunt, solo jure Ecclesiastico matrimonium irritum esse, quod post votum solenne contrahitur. Utraque sententia propabilis est, nec est nostræ considerationis hoc in loco quæstionem illam definire.*

Idem lib. de Matrimonio cap. 21. propos. 3. *Multi, iiq; gravissimi Theologi, Thomas, Bonaventura, Albertus, Richardus, Durandus, Dominicus à Soto & alii contendunt, votum solenne jure divino ac naturali dirimere matrimonium. Quorum hæc est potissima ratio, quia votum solenne non est simplex promissio Deo facta, ut est votum, quod dicitur simplex, sed est traditio de præsenti sui ipsius in perpetuum Christi obsequium, & ea traditio à Christo per Ministros suos accepta ac probata est. Quare differt votum solenne à simplici, ut conjugium de præsenti contractum, à sponsalibus de futuro. Sed jure divino ac naturali nemo potest alteri dare, quod suum non est, & si dederit, irrita est donatio. Igitur jure naturali & divino irritum est conjugium post votum solenne. Et quidem, si ex Scripturis, aut evidenti aliquâ ratione demonstrari posset, votum solenne differre à simplici, quòd in illo sit donatio de præsenti, in isto verò promissio tantùm de futuro, non oporteret aliam rationem quærere. Tamen, quia principium illud multi negant, ut Scotus, Paludanus, Cajetanus & omnes Juris Canonici Interpp. & contrà potiùs existimant, solo Ecclesiæ decreto factum esse, ut votum solenne dirimat matrimonium, ideò probandum superest, Ecclesiam potuisse hoc impedimentum matrimonii constituere.*

(Circa hanc dissensionem notandum, 1. Quòd non sit de quæstione parvi momenti, sed de re longè maxima.

Id enim quæritur, an *Deus ipse* in verbo matrimonia post votum solenne contracta judicet irrita, an verò tantùm *Ecclesiæ*, hoc est, ut ultima analysis docet, Pontificis Romani decreto talia matrimonia sint irrita? Si prius, nullo Ecclesiæ decreto matrimoniorum illorum firmitas stabiliri potest. c. Sunt quidam caus. 25. q. 1. *Si Pontifex id, quod docuerunt Prophetæ & Apostoli, destruere, quod absit, niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur.* Atqui demonstrabitur inferiùs in articulo de matrimonio cap. 4. thesi 1. per Papalem dispensationem Monachorum & Monialium matrimonia sæpè fuisse confirmata. Item, matrimonia illa semper & perpetuò in Ecclesia judicari debuissent irrita, quia jus divinum ac naturale est perpetuum & immutabile. Cur ergò Bellarminus lib. de Monachis cap. 34. ad Augustini & Hieronymi dicta respondet, *Decretum Ecclesiasticum, quo inhabiles fiunt ad matrimonium, qui votum habent solenne, ad eorum notitiam non pervenisse?* Si posterius, in arbitrio Ecclesiæ, id est, Pontificis relictum erit, talia matrimonia facere rata.

2. Cùm ergò tanti momenti ac ponderis sit hæc quæstio, debuisset Bellarminus disertè & expresè alterutri parte se conjungere, quod tamen neutiquam facit, sed ἐπαμφοτερίζων utramque quæstionis partem statuit esse probabilem. Et quamvis in loco posteriùs citato in posteriorem sententiam magis inclinare videatur, tamen mentem suam planè & perspicuè non exponit.

3. In Jure Canonico habetur expressa decisio Pontificis, quam Bellarminus non debuisset prætermittere, multò minùs in dubio hanc quæstionem relinquere. Sic enim scribit Bonifacius VIII. ad Bitecensem Episcopum c. Uunic. de vot. & voti redemt. in 6. *Nos attendentes, quòd voti solennitas ex sola Ecclesiæ constitutione est inventa, matrimonii verò vinculum ab ipso Ecclesiæ capite, rerum omnium conditore, ipsum in Paradiso & in statu innocentiæ instituente, unionem & indissolubilitatem accepit, præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad pòst contractum matrimonium dirimendum, quod solennizatum fuit per susceptionem sacri Ordinis, aut per confessionem expressam vel tacitam factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. Reliqua verò vota, etsi quandoque impediant matrimonium contrahendum, & quantò manifestiùs sunt emissa, tantò propter plurium scandalum & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur, non tamen rescindere possent matrimonia pòst contracta.* At si ex sola Ecclesiæ constitutione matrimonii solennitas est inventa, utique etiam ex solo Ecclesiæ decreto dependet, quòd votum solenne continentiæ matrimonium post illud contractum irritũ reddat, quod non faciat votum simplex.

4. Distinctio illa, quòd votum simplex sit *promissio tantùm de futuro*, votum solenne, *donatio de præsente*, caret omni fundamento Scripturæ. Quando enim promissio perpetuæ continentiæ liberâ voluntate fit Deo, excellentioris boni gratiâ, quam promissionem vocant *votum simplex*, tum non tantùm est promissio *de futuro*, sed etiam donatio *de præsente*, quia talis persona ex hypothesi Pontificio-

tificiorum tradit se in Sponsam Christo & spirituale matrimonium cum eo contrahit. Quamvis ergò non accedant solennitates ab Ecclesia inventæ, ipsi tamẽ substantiæ voti nihil decedit, sed per illud efficax obligatio inducitur, cùm solennitates sint duntaxat externum aliquod accidens, substantiam rei non mutantes nec variantes. Vidit hoc Bellarminus, ideò hypotheticè loquitur. *Si ex Scripturis aut evidenti aliquâ ratione demonstrari posset, votum solenne differre à simplici, quòd in illo sit donatio de præsenti, in isto verò promissio tantùm de futuro, non oportet aliam rationem quærere.* Atqui Bellarminus postea quærit aliam rationem, videl. *Ecclesiæ decretum.* Ergò agnoscit distinctionem illam nec ex Scripturis, nec evidenti aliquâ ratione demonstrari posse.)

9. Sed & hoc nobis suffragatur, quòd veteris Ecclesiæ suffragium nobis largiuntur.

Maldonatus in Summa q. 12. artic. 5. *Quicquid senserint multi antiqui autores, an sit verum matrimonium contractum ab iis, qui votum solenne castitatis fecerunt, tamen nunc certum est; matrimonium illud non esse verum.*

(*Nunc*, inquit, *certum est*, videl. propter decretum Pontificis, etiamsi antiqui autores aliter senserint.)

Bellarminus lib. de Monachis cap. 34. ad dictum Augustini in ipsum Jus Canonicum relatum, c. Quidam dist. 27. *quòd graviter peccent, qui nubentes post votum dirimunt*, non potuit aliter respondere, quàm *quòd notitia juris illius Ecclesiastici ad Augustinum non pervenerit.*

(Utinam verò notitia illius Juris Ecclesiastici nunquam ad Ecclesiam pervenisset, cùm Juri divino & naturali adversetur!)

10. Deniq; in artic. de Matrimonio cap. 4. thes. 1. ex ipsorum Pontificiorum hypothesibus demonstrabimus, *votum solenne non impedire matrimonium contrahendum.* (Ergò multò minùs dirimet contractum. Quod enim non est *impedimentum matrimonii contrahendi*, illud multò minus potest esse *impedimentum dissolvens jam contractum*, ut constat.)

APPENDIX HUJUS ARTICULI,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ABSURDAS ET ERRONEAS ADVERSARIORUM COMPLECTENS.

I. QVERELÆ.

1. Conqueruntur, falsò sibi tribui, quòd statuant, *vitam Monasticam mereri justificationem & remissionem peccatorum, æquiparari Baptismo, & applicatam aliis eos salvare.* Schopp. in Apol. p. 31.

Resp. sequetur memb. 2. de calum. §. 2.

2. Conqueruntur, falsò sibi tribui, quod Confessio Augustana dicit, *Puellas & adolescentes, priusquam judicari possunt, persuaderi ad vovendum, & interdum cogi, cùm in Concilio Tridentino statuatur, professionem non debere fieri ante annum 16.*

Resp. 1. Azorius tom. 1. Instit. moral.

lib. 11. cap. 16. q. 9. scribit: *Impuberes simplex religionis votum tantùm facere posse, & ante Concilium Tridentinum jure antiquo post 14. annum expletum juvenes religiosorum instituta potuisse solenni voto profiteri, posteà verò 16. annum completum ab eodem Concilio requisitum ad professionem emittendam.*

2. Lutherus tom. 2. Jen. Germ. f. 358. recenset Historiam de virgine Florentina ab Oberweimar, quæ *undecimo ætatis suæ anno* in Monasterium fuerit intrusa, sed cùm anno 14. experiretur imbecillitatem virium suarum & dimissionem ab Abbatissa peteret, carceri detenta & duriter tractata fuit, ex quo tandem eam Deus mirabiliter liberavit.

3. Lorichius Instit. Cath. p. 79. b. *Filios & filias in Monasterium detrudi invitos ob divitias vel augendas, vel conservandas* testatur.

4. D. Balduinus in Anti-Pazmanno p. 519. sic scribit: *Ipse vidi ante annos ferè viginti duos Ingolstadii puellam ad Monasterium deductam vix 12. annorum, quæ multis cum lachrymis querebatur, matrem in agone à Jesuitis persuasam, ut filiolam istam, licèt invitam, Monasticæ manciparet, Jesuitis interim bona filiolæ hereditaria ad se rapientibus, idq; tutor puellæ, qui tum aderat in diversorio, etiam fatebatur.*

3. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui in Corpore Doctrinæ Philippi, quòd *perfectionem collocent in deserendis officiis civilibus.*

Resp. 1. Ex dicto Christi, *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia,* conantur probare, *perfectionem consistere in desertione facultatum & sic etiam civilium officiorum.*

2. Antoninus part. 4. tit. 12. cap. 3. artic. 1. Dicit &c. *discipulatum Christi propriè & strictè intellectum, prout importat statum perfectionis & observantiam consiliorum requirere* scribit, *ut Discipuli Christi omnibus renuncient affectu & effectu, ut nihil habeant proprium in particulari.*

3. Bellarminus lib. de Monachis capite 7. Monasticen *consilium perfectionis* nominat *à Christo non imperatum, sed demonstratum; non mandatum, sed commendatum.*

4. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui, *quòd verborum lenociniis ac blanditiis incautos ac rerum imperitos inescent, ut judicio nondum maturo ac viribus nondum satis exploratis cœlibatum voveant.*

Resp. Nevizanus in Sylv. nup. lib. 11. num. 112. sic scribit: *Isti Magistri novitiorum, qui sunt tam seduli ad instigandum adolescentes, imò pueros, ut Frater Thomas Illyricus de potest. Papæ chart. 162. intrare religionem, prævideant, quale scandalum eveniat religioni & Reipublicæ ob tales apostatas. Non enim afferunt honorem Spiritui sancto, qui, ubi voluerit, spirat, & non egebit horum instigatorum auxilio, nec tot suasionibus.* Confer Historiam Jesuiticam Eliæ Hasenmülleri.

II. CALUMNIÆ, 1. in genere.

1. Bellarminus lib. de Monachis capite 6. mendaciis nostrorum accenset, *quòd Monasteria olim fuerint Scholæ sacrarum literarum & aliarum disciplinarum. Falsum est,* inquit, *quod Confessio dicit artic. 4. abusuum, quòd olim Monasteria fuerant Scholæ literarum & aliarum disciplinarum, quæ sunt utiles Ecclesiæ & sumebantur inde Pastores & Episcopi. Nam Basilius in Constitutionibus Monasticis, Cassianus de institutis Cœnobiorum, Hieronymus in*

Epistola ad Rusticum & in alia ad Paulinum de institutione Monachi, Augustinus lib. 1. de moribus Eccles. cap. 31. aliiq; veteres, dum describunt instituta Monasteriorum, meminerunt orationis, jejuniorum, Psalmodiæ, continentiæ, obœdientiæ, paupertatis, de Scholis literarum & Dialectica, aliarumq; disciplinarum ne verbum quidem.

(Contrarium non solùm ex *Patribus*, sed etiam ex *ipsis Pontificiis Scriptoribus* ostendimus superius cap. 2. memb. 2. § 3. Augustini, Hieronymi, Basilii &c. tempore Monasteria fuisse officinas *pietatis, precum & bonarum literarum*, in quibus, rejectâ seculi curâ, doctrinæ, inprimis sacræ, vacabant, divinæ Scripturæ voluminibus operam dantes, & cùm sufficienter instructi essent divinâ dispensatione ad imbuendos populos fuisse vocatos, colligitur ex Ruffino lib. 2. Hist. Eccl. cap. 9. Ex aliis etiam Monasteriis probatiores & magis idonei ad officia Ecclesiastica promoti sunt, quorum aliquos recenset Athanasius in Epist. ad Dracont. ut Agathonem, Aristonem, Ammonium, Serapionem &c. Sozomenus lib. 6. Hist. Eccl. cap. 4. 31. 33. & 34. nominat Lazarum quendam, Leonem Cappadociæ Monachum, Prapidium, Vitum, Eulogium, qui omnes ex Monasteriis prodierunt, tanquam ex Scholis, ad Ecclesiastica munera vocati. Augustinus ipse Epist. 81. ad Monachos Capraria hortatur Monachos ad Ecclesiastica munia suscipienda. *Si quam operam*, inquit, *vestram mater Ecclesia desideraverit, nec elatione avidâ suscipiatis, nec blandiendi desidiâ respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo, nec vestrum otium necessitatibus Ecclesiæ præponatis.*

Posidonius in vita Augustini. *Innotescente & clarescente Ecclesiæ Catholicæ prædicationis veritate, sanctorumq; servorum Dei proposito continentiâ & paupertate profunda ex Monasterio, quod per illum venerabilem virum & esse & crescere cœperat, magno desiderio poscere atq; accipere Episcopos & Clericos pax Ecclesiæ atque unitas & cœpit primò & postea consecuta est.*

Bruschius in lib. de Monast. Germ. de Johanne Wenckio Abbate Heilbronnensi scribens, *Sciebat vir optimus*, inquit, *Monasteria non otiosis ventribus, sed literarum, sed pietatis, sed honestæ vitæ studiosis initio condita ac tantâ Principum liberalitate erecta & donata esse.*)

2. Bellarminus ibidem mendacium vocat, quòd *Catholici* (Romanenses) *dicantur asserere, vota Monastica æquiparari, imò præferri Baptismo, mereri justificationem & peccatorum remissionem, & applicatam aliis eos salvare.*

Resp. 1. Thomas 2. 2. quæst. 89. sic scribit: *Legitur in vitis Patrum, quòd eandem gratiam consequantur religionem intrantes, quam consequuntur baptizati.*

Item. *Religiosus tantum facit donum Dei in sua professione, quòd consequitur indulgentiam plenariam omnium suorum peccatorum à pœna & à culpa.*

Bonaventura in 4. Dieta cap. 21. *Obœdientia* (Monastica) *est Schola Salvatoris & nobile genus Martyrii, palma triumphalis & Schola Paradisi.*

Item. *Est avis ad cœlum transiens, clavis cœlum aperiens, avis ad cœlum ascendens.*

2. Cùm Papa Gelasius velum virginibus non nisi in Epiphania, in Sabbato Paschæ, in festis Apostolorum im-

ponendum statuat, *nisi forsan, sicut de Baptismo dictum est, gravi languore correptis, ne sine hoc munere de hoc seculo exeant,* quis dubitet, Papam illam veli impositionem ipsi Baptismo æquare, & de eo ita loqui, ac si virgo absque eo jacturam salutis patiatur. Cumque professio Monastices à Pontificiis communi suffragio statuatur *perfectionis status,* quis dubitet, quin ei plus tribuant, quàm Baptismo?

3. De regula Franciscanorum scribitur lib. 1. Conformit. tract. 9. f. 106. *Regula ipsa Fratrum Minorum eam servantes ad gaudia ducit æterna.*

Et postea. *Cum præfata hac sanæ regulæ Minorum serventur & habeantur alia multa, meritò servantibus datur vita æterna.*

Et iterùm. *In hujus signum Prælatus recipiens ad professionem voto emisso de observatione dicit profitenti: Et ego, si hæc observaveris, promitto tibi vitam æternam.*

lib. eod. Conformit. fol. 101. regula Francisci vocatur *liber vitæ, spes salutis, medulla Evangelii, clavis Paradisi, status perfectionis, pactum æterni fœderis.*

4. In investitura Monachatus dicunt: *Benedicat Dominus huic vesti, ut sit firma armatura contra impetus Satanæ, & ut tegere possit peccata tua coram facie Dei.*

5. In forma absolutionis Monasticæ dicitur confitenti: *Rigor religionis, meritum Ordinis, cedat tibi in remissionem peccatorum.*

6. Johannes à Daventria in Harmon. Augustanæ Confessionis fol. 514. defendit, *vitam Monasticam mereri remissionem peccatorum & justificationem & amplius etiam; & hoc dogma Evangelicæ doctrinæ nihil adversari, imò sacris literis undiquaque consonum esse. Si hæc,* inquit, *docuerunt Monachi, vota paria esse Baptismo, te hoc vitæ genere mereri remissionem peccatorum & justificationem coram DEO, imò non tantùm mereri justitiam coram Deo, sed amplius etiam, certè nihil falsi docuerunt.*

7. Refutatores Augustanæ Confessionis in ipsis Comitiis Augustanis in articulo 6. abusuum, *sacris literis expressum* scribunt, *Monasticam vitam debitâ obedientiâ custoditam mereri vitam æternam.*

Item. *Monastici contendunt propius secundum Evangelium vivere, ut mereantur vitam æternam.*

8. Petrus à Soto contra Confess. Wirtenberg. cap. de votis Monasticis. *Virginitatem & cœlibatum esse satisfactionem peccatorum maximam & meritum vitæ æternæ* scribit, quod congruit cum assertione Thomæ opusc. 18. cap. 11. *per istiusmodi votum hominem perfectè Deo satisfacere, imò satisfactionem transcendere.*

9. Georgius Wicelius in Compendio de femitis antiquis. *Paucissimos reperias, qui non ob hoc monachizent, videlicet, ut per hujus status divinitatem consequantur remissionem peccatorum suorum, ut inde velint justificari, ac pro justis & sanctis videri, quive salutem omnem in hoc vitæ genere collocent, & se pro perfectis ducant & cæteris hominibus meliores; & persuadeant sibi, vota sua paria esse votis Baptismi, & opera supererogationis istius allegoricæ sese in Cœnobiis facere, & his adeò abundare, ut aliis communicare possint, (quod non fecerunt prudentes Virgines apud Matthæum, quarum hæc vox est, ne non sufficiat nobis & vobis) nec ullibi religiosiores*

res Christianos, præterquam in Monasteriis vivere, & nisi essent Monasteria, orbem jampridem periisse, ibi enim iratum Numen per merita sua placari. Qui ejusmodi fecerunt, forsan ante hæc tempora in Europa exstiterunt, jam non ita desipiunt, nimirùm oculatiores redditi, ut penè vereantur, ne licentiæ suæ causâ è Monasteriis profligentur &c.

10. Johannes de Promyard in sua gemma in cap. Religio cert. 7. num. 17. *Paupertas cum continentia religiosam personam justificant coram Deo.*

Ibidem. *In Baptismo omnes Deo obligamur, in religione meliores iterùm Deo obligantur non tantùm Baptismo & generalibus præceptis, sed tribus aliis circulis, obedientiâ, continentiâ & paupertate.*

11. Bernhardinus in Rosario parte 2. serm. 27. pag. 220. *Religiosus, quando recordatur se fecisse professionem, & de hoc est contentus, & de novo eam faceret, si non fecisset, qualibet vice consequitur indulgentiam plenariam omnium peccatorum.*

Et paulò antè. *Dico secundùm sententiam D. Thomæ, quòd Religiosus tantum facit donum Deo in sua professione, quòd consequitur indulgentiam plenariam omnium suorum peccatorum à pœna & à culpa. Ideò in vitis S. Patrum dicitur, quòd professio religionis habet vim Baptismi.*

Idem. *Eadem gratia descendit super eum, qui habitum religionis assumit, & super eum, qui baptizatur.*

12. Albertus Piggius controv. 14. de votis Monasticis. *Monastice assumitur à profitentibus, quia creditur valere ad satisfaciendum pro peccatis, utque per eam impetremus divinam gratiam & misericordiam.*

13. Antoninus p. 3. tit. 16. cap. 3. §. 3. ex Thoma. *Rationabiliter dici potest, quòd per ingressum religionis consequitur quis remissionem omnium peccatorum, sicut per assumtionem crucis. Si enim aliquibus eleëmosynis factis homo potest statim satisfacere de peccatis suis, secundùm illud Dan. 4. Peccata tua eleëmosynis redime, multò magis in satisfactione pro peccatis suis sufficit, quòd aliquis totaliter se divinis obsequiis mancipet per religionis ingressum, quod excedit omne genus satisfactionis.*

Ibid. *In vitis Patrum legitur, quòd eandem gratiam consequantur religionem intrantes, quam baptizati.*

Et in fine cap. *Ad hoc etiam facit, quod dicitur in Authenticis, de Monachis scilicet, quòd Monachatus omnem maculam abstergit.*

14. Hieronymus Platus lib. 1. de bono status religiosi pag. 91. *Esse primum religionis fructum plenam atque integram remissionem ac condonationem omnium omninò criminum & peccatorum, quæ in seculari vita quocunque modo commissa.*

15. Bellarminus ipse d. l. statim subjungit, *opera religionis, id est, Monastica, esse meritoria vitæ æternæ, Religiosos posse alios participes facere suorum bonorum operum: Sicut in Baptismo remittuntur perfectè omnia peccata quoad culpam & pœnam: ita in professione religionis remitti omnem pœnam temporalem, pro qua alioqui esset satisfaciendum; B. Antonium in visione audivisse sanctos Angelos dicentes, omnia peccata sibi remissa fuisse, quando Monasticam vitam suscepit.*

Ex Thoma addit, *rectè credi, per Monasticam professionem satisfieri pro omnibus*

peccatis, & esse hanc professionem alterum Baptisma.

(Quomodo igitur mendaciter hæc dogmata Pontificiis tribuerentur?)

16. Idem Bellarminus d.l. ex Bernhardo scribit, *laborem Monasticum esse genus Martyrii.*

(Jam verò *merita Martyrum communicari possunt pœnitentibus*, docente Bellarmino, lib. 1. de Indulg. cap. 3. Ergò etiam labores Monastici aliis poterunt communicari. Martyrium ex ipsorum hypothesi est genus Baptismi. Ergò etiam professio Monastices est genus Baptismi.)

17. Ludovicus de Ponte lib. 7. in Cantic. Canticorum cap. 4. v. 2. Exhort. 5. §. 1. tom 2. pag. 168. *Sed aptius nunc lavacrum vocabimus ipsam professionem Monasticam & trium votorum emissionem, quæ quasi secundus Baptismus à Patribus nominatur, dum etiam omnem culpam & pœnam contritis remittit, & munditiam ac quasi innocentiam Baptismalem restituit.*

18. Denique non dicit August. Conf. *scripsisse Monachos, quòd vita Monastica alios, quibus fuerit applicata, salvaverit. Sic enim loquitur: Imò affinxerunt absurdiora. Dixerunt, se aliis mutuari sua opera. Et Apolog. Vendunt merita & applicant pro aliis hoc prætextu, quòd observent præcepta & consilia, quare reipsâ sentiunt sibi superesse merita.* At hoc nec Bellarminus negaverit in ipsa accusatione sic scribens: *Dicimus, posse Religiosos facere alios homines participes suorum bonorum operum.*

19. Inde B. Lutherus tom 6. Jen. oper. Germ. fol. 22. sic disserit: Hie werden sie vielleicht schreyen vnd nein darzu sagen/ daß sie nicht haben der Möncherey Werck dem Leiden vnd Blut Christi vergleichet. Aber ich wil sie es redlich mit jhren eignen Worten vnd Wercken vberzeugen/ vnd sol mir nicht feilen/ vnd nicht allein das/ sondern ich wil beweisen/ daß sie die Möncherey höher/ denn Christus Leiden vnd Blut gehalten haben/ vnd damit den lieben Christum gantz vnd gar vertilget vnd begraben. Solches thue ich kürtzlich also: Wer die Möncherey der H. Tauffe Christi vergleichet/ der vergleichet sie gewißlich dem Leiden vnd Blut Christi. Ist das nicht wahr? denn wer in Christo getauffet wird/ der wird durch sein Leiden vnd Blut getaufft. Oder/ daß ichs deutlicher sage/ Durch die Tauffe wird er in dem Blut Christi gebadet vnd gereiniget von den Sünden etc. Daß aber die Mönche die Tauffe Christi jhrer Möncherey vergleichet haben/ das können sie nicht leugnen/ denn sie habens durch vnd durch in aller Welt so gelehret vnd gebrauchet/ vnd mir ward auch also Glück gewünschet/ da ich die Profession gethan hatte/ vom Prior/ Convent vnd Beichtvater/ daß ich nu were als ein vnschuldig Kind/ das jetzt rein aus der Tauffe käme.

Et postea fol. 23. fac. b. Hie hilfft kein leugnen/ denn jhre Bücher sind verhanden/ die solches lehren. So leben wir auch noch/ die wir es erfahren haben vnd wissen. Vnd wer hette jmmermehr wollen ein Mönch werden/ wo sie solche süsse prächtige Verheissungen vnd Tauffe nicht hetten fürgewand vnd damit die Leute an sich gelocket? Ist doch alle jhre Lehre gewesen/ daß alle andere Leyenstände weltlich vnd fährlich heissen müsten/ vnd allein jhre Möncherey geistlich/ so gar/ daß auch weltliche Priester (die doch geistlich heissen solten) jhren Stand verliessen/ vnd in die Möncherey lieffen/ dazu auch die Mönche selbst aus einem Orden

Orden in den andern/ der noch heiliger seyn solte/ lauffen.

3. Idem Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 9. artic. antepenult. Protestantibus *hæresin Lampetianorum* seu Lamperianorum tribuit, propterea quòd doceant, *vota esse libera.*

Resp. Hoc verò Lampetianos non docuisse, sed proprium illorum hac in parte errorem fuisse, omnia vota in totum ac simpliciter negare & damnare, constat ex Alphonso de Castro lib. 14. adversus hæreses Tit. Vota. *Lampetiani* (inquit) *vota omnia oppugnabant, dicentes, illa Christianis non prodesse, quia videntur Christianis necessitatem quandam & coactionem inferre.* Sed de Protestantibus testatur ipse Bellarminus lib. de Monachis cap. 15. quòd *concedant, vota de rebus quibusdam fieri posse, si ad bonos fines fiant.*

4. Accusant nos, *quòd, vota in Novo Testamento simpliciter prohibita esse, statuamus.*

Zacharias Boverius Demonstrationum tomo 2. Symbolo 1. capite 4. *Lutherus, Calvinus ac eorum sectatores eadem impietate votum, quod inter potissimos ac internos religionis actus collocari solet, resecant.*

Et postea. *Hominem nullo apud Deum voto astringi posse oblatrant.*

Resp. Bellarminus lib. de Monachis capite 15. sic scribit: *Lutherus de votis docet, vota ad colendum Deum non posse fieri, nisi de rebus preceptis, proinde unum esse commune votum fidelium promissionem illam, quam facimus in Baptismo. Secundum, vota de rebus à DEO non preceptis posse fieri, si non ad colendum Deum aut satisfaciendum pro peccatis, sed ad negotia hujus vitæ expeditiùs peragenda, aut ad alios bonos fines fiant. Nec dissimilia* (inquit Bellarminus) *docent Confessio Augustana articulo vigesimo septimo, & Confessio Wirtenbergensis cap. de votis Monasticis.*

(De votis igitur sic docemus: Si quis ea, quæ ex mandato legis divinæ debentur, interpositâ peculiari obligatione cum obtestatione nominis divini DEO promittat, non peccat, nec quicquam DEO adversum suscipit, modò non fiat opinione satisfactionis pro peccatis ac meriti vitæ æternæ, nec eâ persuasione, quasi sit præstantior DEI cultus, si fiat ex voto, quàm si ex obœdientia propter mandatum DEI fiat, sed eo tantùm fine atque intentione, ut inconstantia humanæ voluntatis arctiùs constringatur. Talis promissio atque obligatio fit ab omnibus Christianis in Baptismo. Præter hoc generale votum, si quis Christianus ad peccata cautiùs vitanda, ad veterem hominem arctiùs constringendum, ad vocationis officia diligentiùs expedienda, adeoque ad gloriam DEI & hominum salutem eò meliùs promovendam ex Spiritu discretionis votum aliquod speciale suscipiat, non peccaverit, modò id fiat absque superstitione & absque opinione necessitatis, cultus, meriti, satisfactionis &c. modò etiam id, quod vovet, non pugnet cum voluntate in verbo revelata, nec excedat vires divinitùs concessas, nec oppositum sit Christianæ libertati,

Galat. 5.

Galat.5.v.1. Colos.2.v.20. nec cum scandalo infirmorum sit conjunctum, deniq; modò talia vota temerè cum nominis divini abusu non multiplicentur.)

5. Guilielmus Bailius in Catech.Controv. q.1. *hæresin Circumcellionum* nobis tribuit, *propterea, quòd religiosis liberum permittamus uxores ducere.*

Resp.1. Circumcellionum hæresin sic describit Augustinus lib. de hæresibus cap. 69. *Circumcelliones genus hominum agreste & famosissimæ audaciæ, non solum in alios immania facinora perpetrando, sed nec sibi insana feritate parcendo. Nam per mortes varias, maximè præcipitiorum, aquarum & ignium seipsos necare consueverunt, & istum furorem alios, quos potuerint, utriusq; sexus seducere, aliquando ut occidantur ab aliis, mortem, nisi fecerint, comminantes.*

(Non ergò matrimonium, sed mortem violentam suadebant illis, qui aures eis præbebant.)

2. Illis, qui dono continentiæ destituti votum perpetui cœlibatus temerè emiserunt, Apostolus ipse matrimonii libertatem permittit, *quando meliùs esse nubere, quàm uri* asserit, 1.Cor.7.v.9.

6. Idem d.l. conjungit nos propter Monasticen repudiatam *cum Lucio Episcopo Ariano, qui bestiarum proprium esse dicebat in desertis locis vivere & eremos erigere.*

Resp.1. Nullus adducitur autor, qui de Lucio hoc asserat.

2. Constat, Lucium illum Episcopum Arianum fuisse *immanem Ecclesiæ persecutorem,* qui post Tyrannides & lanienas fidelium in urbe perpetratas, cùm alia non ampliùs inveniret furoris sui objecta, instar famelici lupi deserta pervagatus fuit, ut ibi reliquias eorum, qui rectè de Christo sentiebant, aboleret, non quidem, quia deserta incolebant, sed quia ejus perfidiæ subscribere renuebant.

Ruffinus lib.2.Hist.Eccles.cap.3.& 4. *Inde post fugas civium & exilia, post cædes & tormenta, flammasq;, quibus innumeros confecerat, ad Monasteria furoris sui arma convertit, vastat eremum & bella quiescentibus indicit.*

Eandem crudelitatem in extirpandis Waldensium reliquiis imitati sunt Pontificii, ut constat ex Jacobo Augusto Thuano & aliis.

3. Vixit Lucius circa annum Christi 372. quo tempore coacti potiùs, quàm volentes in eremum secedebant Orthodoxi, quibus cum bestiis ad tempus securior fuit habitatio, quàm cum hominibus Arianismi œstro percitis. Tempore eo vitam Eremitarum necessitas inchoavit, quam assuetudine postea electio confirmavit.

4. Si qui tunc vitæ Eremiticæ se addicebant, longè dissimiles erant iis, qui nomen hoc tempore usurpant, & rem non habent.

7. Odiosissimè exagitant, quòd Monasteria complura fuerint eversa.

Resp. 1. Nequaquam probamus tumultuosam & temerariam Monasteriorum eversionem, ut constare potest ex iis, quæ superiùs cap.1. in *calce* sunt dicta. In articulis Schmalcald. art.3. partic. 2. nostri suam his verbis exponunt sententiam. *Collegia Canonicorum & Cœnobia olim optimâ intentione majorum fundata, ad educandos viros doctos & castas ac modestas fœminas, debebant rursum converti in*

in talem usum, ut Pastores, Concionatores & alii Ecclesiarum Ministri haberi possent, Item alii idonei ad Politicam administrationem, sive ad Rempubl. in civitatibus & regionibus, ac piè educatæ virgines ad Oeconomiam & liberorum educationem. Hunc usum si non retineant, consultum est, ut vasta deserantur aut diruantur potius, quàm ut idololatricis cultibus & figmentis hominum propagata præferantur Christianæ vitæ & à Deo mandatis officiis & vocationibus.

(Ergò non absolutè & simpliciter eorum eversio approbatur.)

2. Delecti Cardinales in Consilio Paulo III. dato tom.3. Concil.p.822. *Alius abusus corrigendus est in Ordinibus Religiosorum, quòd adeò multi deformati sunt, ut magno sint scandalo secularibus, exemploq; plurimùm noceant. Conventuales Ordines abolendos esse putamus omnes.* In tractatu, qui inscribitur, Opus Tripartitum, Lateranensi Concilio annexo, libr. 3. cap.3. tom.2. Concil. pag. 1000. sic habetur: *Totus ferè mundus obloquitur & scandalizatur de tanta multitudine Religiosorum Pauperum, qui introierunt in mundum.*

3. Ivellus in Defens. Apolog. Anglic. tom.2. pag.392. Thomæ Hardingo Pontificio idem objicienti sic respondet: *Qui nostrâ memoriâ Monasteria in Anglia primi everterint, duo erant, qui in amicitia vestra summum obtinebant locum, Wolsæus Cardinalis & Fischerus Roffensis Episcopus, quorum neutri deerat ad factum summus autor, siquidem auspiciis Papæ gesta ab utroq; res est.* Et postea: *Patres vestri carißimi & Catholici Wolsæus ac Polus Cardinales, Fischerus Episcopus, aliiq; Monasteria partim oppresserunt ipsi, partim de opprimendis assenserunt.*

8. Maldonatus in cap. 19. Matth. v.11. sic scribit: *Apud Calvinistas & Lutheranos non solùm non omnes, sed nemo prorsus habet donum continentiæ; certè non apparet. Hactenus enim Lutheranam & Calvinistam perpetuam servasse virginitatem monstrum inauditum est.*

Resp. Exempla contrarium testantur.

2. in specie.

1. Bellarminus lib. de Monach. cap.6. taxat Lutherum, quòd in lib. de Votis Monast. asserat, *Ecclesiam primitivam & N.T. in totum ignorasse cujusvis rei vovendæ usum.*

Resp. Comprobat hoc res ipsa, cùm nullus in N. T. legatur votum solenne emisisse. De Mariæ exemplo, ex quo Bellarminus contrarium evincere conatur, suo loco fuit actum.

2. Idem Bellarminus d.l. inter *mendacia Melanchthonis* recenset, *quòd tempore Augustini Monasteria fuerint libera Collegia, non astricta ullis votis.* Nam in capitis initio præfatur, *se relaturum breviter quædam manifesta mendacia, vel absurdißimas sententias trium præcipuorum hujus temporis hæresiarcharum Lutheri, Melanchthonis, Calvini, quas in disputationibus suis protulerint contra Monasticen, quandoquidem horum mendaciorum refutatio plus valeat ad nos confundendos, quàm multa subtilißima argumenta.* Ad hanc classem refert assertionem Augustanæ Confessionis, quòd *Monasteria, Augustini tempore, fuerint libera Collegia. Contrà,* inquit Bellarminus, *Augustinus in Psal. 75. ait: Nemo positus in Monasterio Frater dicat, recedo. Neq; enim soli, qui sunt in Monasterio, perventuri sunt ad regnum cœlorum, & illi, qui ibi non sunt, ad*

Deum non pertinent. Respondetur ei. Sed illi non voverunt, tu verò vovisti. Et in Psal. 99. de Apostatis ait: Dum non perseveraverit implere, quod vovit, desertor fit tam sancti propositi & reus voti non redditi.

Resp. 1. Monasteria olim fuisse Collegia libera, non astricta ullis votis, ostendimus superiùs capite 2. membro 2. §. 4.

2. Augustinus in loco allegato longè alia vota Monachis tribuit, quàm quæ adimit iis Augustana Confessio, ut proinde hîc nulla sit dissensio. Augustinus loquitur *de communi voto Monachorum omnium*, quo se Deo & Ecclesiæ vovent, spondentes, se in Monasteriis & asceteriis, id est, Collegiis suis daturos operam, ut ad sacri ministerii partes obeundas idonei reddantur, nec ab eo instituto se unquam esse discessuros. Confessio autem nostra *de particularibus illis votis* loquitur, quæ hoc tempore à Monachis exiguntur, & præsertim *de voto perpetui cœlibatus*, quem tamen utplurimum, sed sine obligatione necessitatis, observatum fuisse à Monachis commoditate vitæ cœlibis adductis, non negamus. Votum illud, de quo Augustinus agit, non adimit Monachis Augustana Confessio. Hæc autem vota, quæ Augustan. Confess. Monachis adimit, tempore Augustini nondum fuêre usitata.

3. Opiniones absurdæ & erroneæ.

1. Boulducus ex Henocho *Monachum* facit, imò *Archimandritam*. Bellarminus etiam lib. de Monachis cap. 5. *exemplo Enochi* probare cupit, *quandam adumbrationem vitæ Monasticæ in lege Naturæ ante diluvium præcessisse.*

2. Idem Bellarminus d. l. sic scribit: *Habemus in V. Test. Heliam, Heliseum ac filios Prophetarum sine uxoribus in hoc mundo vixisse.*

(Sed textus disertè affirmat, quòd *filii Prophetarum* fuerint maritati 2. Reg. 4. v. 1. quod ipsum etiam *de Henocho* constat Gen. 5. v. 21.)

3. Antoninus duos Monachorum Ordi[illegible]s, *Franciscanum scil. ac Dominicanum*, probat ex Zachar. 11. v. 7. ubi sic legitur: *Assumsi mihi duas virgas, unam vocavi decus; & is est Ordo Seraphicus Franciscanorum; alteram funiculum, qui est Ordo Dominicanorum.*

4. Bellarminus de Monach. cap. 19. negat, *promissionem Deo in Baptismo factam esse votum.*

Atqui 1. convenit huic promissioni definitio voti, quam tradit Lombardus lib. 4. sent. dist. 38. §. 1. *Votum est testificatio quædam promissionis spontaneæ, quæ Deo & de his, quæ Dei sunt, propriè fieri debet.*

2. Bernhardus de modò benè vivendi serm. 62. *Communia vota sunt ea, quæ in Baptismo promisimus, scil. ut non peccaremus, & ut Diabolo & operibus ejus abrenunciaremus.*

3. Glossa interlinearis in Psal. 75. *Vovete & reddite &c. quodlibet opus bonum vovendum* esse dicit.)

(Jam verò in Baptismo cum Jacobo Patriarcha Genes. 28. v. 20. promittimus Dominum futurum nobis in Deum.)

4. Lombardus d. l. §. 2. sic distinguit: *Sciendum est, quòd votorum aliud est commune, aliud singulare. Commune, ut illud, quod in Baptismo omnes faciunt, cùm spondent renunciare Diabolo & pompis ejus. Singulare, ut cùm aliquis sponte promittit servare virginitatem.*

5. Tho-

5. Thomas 2. 2. q.88. art. 2. *Sub voto baptizatorum cadit abrenunciare pompis Diaboli & fidem Christi servare, quia voluntariè fit, licet sit de necessitate salutis.*

6. Sylvester Prierias in verb. *Votum,* dicit, *esse votum quoddam commune, quod est de necessitate ad salutem, ut in Baptismo. Esse enim circumstantiam aggravantem, quia in eodem genere peccati plus peccat fidelis quam infidelis.* Idem statuunt Alphonsus de Castro lib.1. de leg. pœnal. cap.10. Dominicus à Soto lib.7. de Just. & Jure q.1. art.3. Viguerius Inst. cap.5. §.5. v.14.

7. Clingius lib.3. Locorum cap. 39. *In Baptismate, quanquam voveatur castitas, paupertas & obœdientia, idq; in pluribus locis doceat Scriptura, quatenus omnes homines illa servare tenentur, hoc tamen fit quodam generali modo.*

(1. Petr. 3. v. 21. Baptismus vocatur ἐπερώτημα τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως, quod includit promissionem Deo factam.)

8. Bellarmimus ipse d.l. statuit, *votum de re præcepta cum intentione se obligandi, etiamsi res illa præcepta non esset, fieri posse.*

(Cur ergò negat, votum in Baptismo fieri posse? Becanus de vot. q.4. §.7. *Certum est, laudabiliter aliquid posse voveri Deo, ad quod præcepto naturali & positivo obstringimur, & per tale votum induci novum vinculum. Nam sicut creditor potest pluribus titulis idem exigere à debitore: ita debitor potest pluribus titulis se ad idem obstringere.* Interim tamen addimus, *nomen voti,* quando tribuitur promissioni in Baptismo factæ, accipi in significatione laxiore.)

5. Bellarminus de Monachis cap.30. §. Quintò idem. *Apostolus tentabatur magnis & diuturnis stimulis carnis & tamen uxorem non ducebat. Ergò tentari non est uri.*

Resp. 1. Erasmus in annot. illius loci non injuriâ miratur, *ineptam illam expositionem, quâ per πυροῦσθαι intelliguntur motus libidinis, ulli Theologo placere.*

(Si enim tales ustiones Apostolus sensisset, secutus consilium, quod aliis præscripsit, uxorem duxisset.)

2. Bellarminus ipse non multum tribuit huic expositioni. Statim enim addit: *Quia hic locus non omninò convincit, cùm variis modis exponatur à Patribus, sunt alia duo magis perspicua.*

Confer dicta superiùs art. proximè præced. cap.4. thesi 4.

6. Idem lib. de Monachis cap. 16. disputat, *omne quod fit ex voto, etiamsi alioqui non sit præceptum à Deo, tamen esse verè & propriè cultum Dei.*

Resp. Generalem illam assertionem etiam ipsi Canonistæ & Scholastici improbant, qui vota *stolida & impossibilia* rejiciunt. Ac si omne, q fit ex voto, etiamsi non sit præceptum, est verè & propriè cultus Dei, ergò verbum Dei nō ampliùs erit norma ac regula cultus divini, sed propria ac privata cujusque intentio.

7. Gretserus in Virgidem p. 156. *Sanguis Christi expiavit & abluit peccata nostra, at non sine instrumentorum interventu, in quibus & professionis religiosæ externa indicia, cilicium, vestitus Monasticus, tonsura &c.*

(Refert Gretserus cucullum Monasticum & tonsuram inter causas ablutionis peccatorum organicas, cùm tota Scriptura testetur, ex parte nostra nullum aliud esse organon ληπτικὸν beneficiorum Christi, quàm fidem.)

8. Azorius tom.1. Inst. lib.11. cap.16. q.5. improbat quidē illa vota, *ut superstitiosa,*

si muliercula voveret de non edendo in Sabbato ob honorem Deiparæ, vel si quis voveret de non edendis capitibus animalium ob cultum & honorem Johannis Baptistæ, vel de non edendis carnibus igni assis ob venerationem S.Laurentii; interim tamen approbat illa vota, *si fœmina voveret se in die Sabbati ab omni opere servili cessaturam ob Deiparæ cultum; aut si votum faceret de non edendis carnibus ob cultum S. Johannis aut Laurentii.*

(Atqui æquè superstitiosa ac stolida sunt hæc vota, ut priora; partim, quia *opera servilia in Sabbato* requirere posset casus necessitatis, quem votum nullum impedire potest; partim, quia ob nullius Sancti cultum aliquid vovendum, cùm ipse cultus Sanctorum religiosus sit illicitus.)

9. Jodocus Lorichius in Thesaur. Theol.nov.Vocab.Votum; *Etsi vota facta implere sit juris divini: tamen eveniente aliquo impedimento ad implendū votum, Papa declarat votum tunc non obligare, ideoq; non tollit jus divinum, sed explicat.*

(Atqui nulli homini licet dispensare contra jus divinum, & ubi Deus explicationem non addit, pro nostro arbitrio non sunt explicanda Dei præcepta. Nullum enim impedimentum esse potest, quod obsequium nostrum divinis mandatis debitum vel tollere vel suspendere possit.)

10. Bonifacius I. Papa circa Annum Christi 720. permisit etiam *Monialibus concionari. Tecla* quoque ad fluvium Mogum Kittingi & *Lieba* in Bischoffsheim concionatæ sunt, autore Hedione lib. 6. cap. 21. quin eò usque progressa fuit audacia, ut quædam *Abbatissæ* etiam manus imponere, ordinare Sacerdotes & velare virgines præsumerent, referente Hospiniano de orig. Monach.cap.28.fol.151.

At hoc pugnat cum regula Apostolica 1.Cor.14.v.34. 1.Tim.2. v.12. ideò Carolus Magnus in suis Constitutionibus Episcopos graviter monet, ne hoc fieri permittant.

Alphonsus de Castro lib.2. adv. hæreses verbo Absolutio hæres. 2. *Si Lutherus adhuc contendat, verba illa, quæ solis suis discipulis Christus dixit, ad omnes Christianos esse referenda &c. oporteret concedere, mulieres posse prædicare, quia Apostolis dicitur: Ite, prædicate Evangelium omni creaturæ. Et tamen Paulus dicit, se non permittere mulierem prædicare.*

11. Praxis testatur, in Papatu quotannis institui *novos Monachorum Ordines.* Quinimò Bellarminus disputat lib. de Monachis cap. 3. *Necessarium esse, ut semper novi Ordines exoriantur, cùm omnis Ordo initio ferveat & multos homines ad pietatem excitet, paulatim autem postea fervorem illum remittat, Deus subinde novos Ordines excitando, quasi perpetuo fervore in Ecclesia sua, nunc per hos, nunc per illos conservat.*

At pugnat hoc cum jure Canonico. c. Ne nimia 9. in Decretalib. Gregorii lib.3.tit.36.de religiosis domibus. Verba capituli sic habent: *Ne nimia religionis diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat, sed quicunq; ad religionem converti voluerit, unam de approbatis adsumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam & institutionem accipiat de approbatis.*

c.San-

c. Sancta Romana unic. Extravagant. comm. tit. 7. de relig. domib. *Sacris Canonibus est constitutum, ne aliquis novum Ordinem aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis assumat, sed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis.*

12. Praxis testatur, *Monachos urbes & pagos, imò omnes mundi angulos perreptare.*

Pugnat hoc cum jure Canonico. c. Si cupis caus. 16. q. 1. *Si cupis esse, quod diceris, Monachus, hoc est, solus, quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?*

c. Juxta caus. & quæst. iisd. *Juxta Chalcedonensis tenorem optimi Concilii Monachis (quamvis religiosis) ad normam S. Benedicti intra claustrum morari præcipimus, vicos, castella, civitates peragrare prohibemus & à populorum prædicatione omninò cessare censuimus, nisi fortè quis de sua animæ salute solicitus, ut eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit.*

13. Bellarminus lib. 2. de Monachis cap. 14. §. Quod ad primum. *Apud Græcos non est idem nomen pro voto & oratione, tamen sunt duo affinia nomina. Nam* εὐχὴ *significat votum,* προσευχὴ *orationem.*

(Atqui εὐχὴ etiam usurpatur de oratione Jac. 5. v. 15. εὐχὴ τῆς πίστεως, ac εὔχομαι pro *oratione* Act. 26. v. 29. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ. Bellarminus d. l. rectè monet, *votum Hebræis dici* נֶדֶר *orationem* תְּפִלָּה. Jam verò Septuaginta Interpretes utrumque eodem nomine εὐχῆς reddiderunt. Prius quidem Gen. 28. v. 20. Psal. 22. v. 26. Nah. 1. v. 15. Posterius Job. 16. v. 17. Prov. 15. v. 8. Quod ergò Gregorius Nyssenus homil. 2. in Orat. Dom. dicit, εὐχὴν *esse promissionem alicujus rei, quæ pietatis nomine dedicetur & sacris destinetur:* προσευχὴν *autem petitionem bonorum, quæ Deo cum supplicatione offertur;* non est accipiendum in sensu opposito, nec de differentia perpetua, sed ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Græci distinguunt inter εὐχαὶ ἁπλῶς & ἐμπορικαί, quas Persius emaces vocat, Sat. 2. *quòd per vota Diis quasi precium exauditionis rependatur.* Casaub. ad illum Persii locum. Usus hujus observationis, quòd εὐχὴ *non semper usurpetur pro voto,* occurrit in loco Eusebii lib. 13. præparat. Evangel. cap. 7. ex quo Jesuitæ probare contendunt, *jam olim vota Sanctis nuncupare moris fuisse.* Verba Eusebii hæc sunt: ὅθεν καὶ ἐπὶ τὰς θήκας αὐτῶν ἔθος ἡμῖν παριέναι καὶ τὰς εὐχὰς παρὰ ταύταις ποιεῖσθαι. Atqui Eusebio de votis, quæ Sanctis fiunt, nihil in mentem venit, sed *ad Sanctorum monumenta preces recitari solitas fuisse* memorat.)

14. Thomas Quodlib. 3. art. 16. positâ quæstione, *Utrum Religiosus, si videat patrem esse in necessitate, etiam absque Prælati sui licentia possit claustrum exire, ad subveniendum patri?* paulò pòst concludit: *Postquam aliquis est jam in Religione professus, est mortuus mundo. Unde per spiritualem mortem deobligatur à cura impendenda parentibus, sicut etiam deobligaretur per mortem corporalem: & ideò non peccat, nec contra præceptum Dei agit, si in claustro remaneat sub præcepto Prælati sui parentum ministratione prætermissâ.*

Confer Historiam Jesuitarum ab Hasenmüllero scriptam, in qua doctrinæ hujus Thomisticæ exempla adducuntur.

(Illis [illegible] directè adversatur præceptum *de honorandis parentibus* divinitùs promulgatũ, quod propter *humanas*

traditiones illi faciunt irritum Matth. 15. v. 6. Marc. 7. v. 13.)

15. Alphonsus à Castro lib. 1. advers. hæreses cap. 9. *Non possum non stomachari in eos* (Monachos) *qui, ut suum institutum laudent, non verentur coram populo jactare & dicere, eum, qui semel habitum illius Ordinis susceperit, non posse in fide errare aut deficere. Nonne hoc aperta est blasphemia, cùm per hoc magis tribuere videatur habitui, quo induitur, quàm fidei aut gratiæ Dei? Estne fortè potentior pannus ille quàm gratia Dei aut fides? absit tanta dementia. At nec fides, nec gratia in Baptismo suscepta sic hominem servat, quin in hæresin labi possit. Quî fit ergò, ut habitus servet? Quod si hoc ad professionem quis referre velit, & non ad habitum, ut professio, quam de illo instituto emisit, hanc vim habere dicatur, quis non videt in Baptismo omnes profiteri Christianismum? nec tamen illa, quam tunc emisimus, professio immunes nos ab hæresi reddit. Nec tamen ullus erit adeò impudens, ut neget, illustriorem multò esse atq; efficaciorem professionem illam, quàm quævis alia postmodum facta. Abeant ergò & illas nenias Poëtis cantandas relinquant, & populo meliora prædicent. Deum testor, non mentior, nam me præsente quidam in concione publica ad populum prædicans in die, quo agitur solennitas sancti, qui Ordinem instituerat, dixit, fraternitatem suam ac societatem laudibus extollere volens, eum, qui habitum illius Ordinis semel induerit, non posse esse hæreticum. Et ab aliis pluribus accepi, se eadem verba audivisse ab hominibus ejusdem Ordinis, cùm de eadem re sermo populo fieret. Ego quidem cùm audirem, abominatus sum hominis audaciam atq; impudentiam, execratus autem Prælati patientiam, qui illa audiens tolerasset, minimeq; punisset. Ob quam causam suspicio mihi non parva orta est, ut crederem, ex ejus mente verba prolata.*

Nihilo tamen minùs post Alphonsum de Castro Henricus Sedulius lib. 2. Apolog. cap. 9. pag. 110. sic scripsit: *Omnes salvantur, qui moriuntur in Ordine & sub Regula Francisci. Hinc quidam Frater ductus ad infernum nullum Fratrem nostri Ordinis ibi invenit.*

16. Johannes Viguerius Granatensis, Dominicanus in Institut. Theolog. pag. 381. *Holocaustum erat sacrificium, quod offerebatur Deo, specialiter ad reverentiam majestatis ipsius & ad amorem bonitatis ejus & totum comburebatur. Ideò dicitur holocaustum q. totum haustum & incensum. Et significabat sacrificiū Christi, qui totū se obtulit Deo Patri pro nobis. Huic sacrificio [illegible]cedit in nova lege professio religionis approbatæ, quæ potest dici holocaustum, quia totus homo offert seipsum Deo nihil sibi reservans.*

17. Inter alia argumenta, quibus *sanctitatem Ecclesiæ Romanæ* confirmare & ad consortium Ecclesiæ Papalis hominis pellicere satagunt, non postremum est illud, quod de *Monachorum suorum sanctitate* gloriantur.

Resp. 1. Septemcastrensis de moribus & religione Turcarum cap. 14. tom. 3. Histor. Sarac. *de religiosis Turcarum* testatur, quòd *in maximis hyemis frigorib. nudato toto corpore incedant, solùm cooperientes virilia, similiter in calorib. æstatis; quòd probationes suæ patientiæ ostendant in variis stigmatibus combustionum & cicatricibus incisionum corporum suorum; quòd cibos vel paucos vel nullos sumant; quòd in crastinum nihil retineant; quòd perpetuum silentium teneant & hominum conversationem fugiant.*

(Illi

(Illi ergò Monachorum Pontificiorum sanctitatem vel adæquant, vel etiam superant.)

2. Vera sanctitas æstimanda non ex ἐθελοθρησκείας, sed ex conformitate cum lege Dei.

18. Concilium Trident. sess. 24. can. 6. decernit, *matrimonium ratum, non consummatum, per solennem religionis professionem alterius conjugium dirimi & contrarium sentientes anathemate ferit.* Bellarmin. lib. 2. de Monachis cap. 38. addit, *alterum conjugem repugnantem posse cogi, ut faciat, quod tenetur facere, h. e. ut liberam dimittat partem, quæ solenniter vovit.* At hoc affine est Priscillianistarũ erroribus, qui referente Augustino de hæres. cap. 70. *conjuges, quibus hoc malum poterant persuadere, disjungebant, & viros à nolentibus fœminis, & fœminas à nolentibus viris.*

19. Bruno instituti Carthusiani primus autor, ideò animum applicuit ad istud Monachismi genus, quia existimavit, *nullam esse spem salutis iis, qui urbes incolerent, in populi frequentia. Profectò*, inquiebat, *non est locus salutis, nisi mundum relinquamus. Si in viridi hoc factum est, quid fiet in arido?* apud Hospinianum de orig. Monach. lib. 5. cap. 7.

(At hac ratione Monastice professio omnibus salvandis foret necessaria.)

20. Monachi ex Ordine Minorum, *Recollecti & Capucini nudis pedibus ambulantes singulare aliquod meritum in eo quærunt.*

(At hoc conforme hæreticis, quos *Nudipedales* vocat Augustinus de hæres. cap. 68. qui *nudis pedibus semper ambulabant*, malè intelligentes quædam Scripturæ dicta, in quibus *de solvendis calceamentis* agitur. Ad illos meritò accommodari posset illud Hieronymi tom. 1. ad Eustoch. de custod. virgin. *Viros fuge, quos videris catenatos, quibus fœminei contra Apostolum crines, hircorum barba, nigrum pallium, & nudi patientiâ frigoris pedes.*

20. Henricus Sedulius Antuerpiensis Franciscanus Apol. pro Francisc. Alcor. pag. 244. *Ungues Francisci tentationes propellunt; sputo puellam illuminavit; loturâ pedum & manuum animalia morti proxima vivificavit.*

(Superstitiosa hæc sunt & fide minimè digna.)

21. Ignatius Loyola in Epist. de virtute obœd. quæ extat in fine regularum Societatis: *Obœdientia*, inquit sect. 9. *comprehendit non solùm executionem, ut imperata quis faciat; & voluntatem, ut libenter faciat, sed etiam judicium, ut quæcunque superior mandat ac sentit, eadem inferiori & recta & vera esse videantur, quatenus, ut dixi, vi suâ potest voluntas intelligentiam flectere.*

Et postea sect. 12. *Perit exequendi studium & celeritas, cùm ambigitur, expediat-ne facere, quod jubemur? Perit celebris illa obœdientiæ cæca simplicitas, cùm apud nos in quæstionem vocamus, rectène præcipiatur an secus, atque etiam fortassè damnamus Superiorem, quòd ea mandat, quæ nobis non ita jucunda sunt; perit humilitas, quoniam etsi ex altera parte parémus, ex altera tamen nosmetipsos superiori præferimus; perit in rebus arduis fortitudo; perit denique, ut summatim complectar, virtutis hujus omnis vis & dignitas, succedunt enim in eorum locum dolor, molestia, tarditas, lassitudo, obmurmurationes, excusationes, aliaq; vitia*

vitia non sanè levia, quibus obœdientiæ precium ac meritum prorsus extinguitur.

Ibid. sect. 18. *Postrema subjiciendi judicii ratio est, cùm facilior, tutiórq; , tum etiam apud sanctos Patres in more posita, ut statuatis vobiscum ipsi, quicquid superior præcipit, ipsius Dei præceptum esse & voluntatem: atq; ut ad credenda, quæ Catholica fides proponit, toto animo, assensúq; vestro statim incumbitis: sic ad ea facienda, quæcunq; superior dixerit, cæco quodam impetu voluntatis parendi cupidæ sine ulla prorsus disquisitione feramini. Sic egisse credendus est Abraham, filium Isaac immolare jussus.*

(Immanis hæc est κακοζηλία, quæ nulli probari debet.)

22. Bellarmin. lib. de Monach. cap. 34. *Etiam post votum simplex aliquo modo majus malum est nubere, quàm fornicari, quia qui ita nubit, reddit se inhabilem ad votum servandum, non qui fornicatur.*

(At quomodo, qui post votum fornicatur ad votum perpetuæ continentiæ violatum servandum habilis erit? Contrà dicebat Epiphanius hæresi 61. *Melius est lapsum à cursu palàm sibi sumere uxorem secundùm legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, velut qui mala operatus est, velut lapsum & fractum & obligatione opus habentem, & non quotidiè occultè jaculis sauciari ab improbitate, quæ ipsi à Diabolo infertur. Sic novit Ecclesia prædicare.*)

23. Monachi *Religiosorum* nomen sibi solis arrogant. Contrà fatentur Scholastici *usu Ecclesiæ Christianis omnibus Deum colentibus hoc nomen competere.* Altensteig in Lexico in V. Religiosus ex Biele. Gregor. de Valentia lib. de statu & votis Religiosorum cap. cap. 1.

24. c. Monachum 3. caus. 20. q. 1. *Monachum aut paterna devotio, aut propria professio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum tenebit. Proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum & omnes ad seculum interdicimus egressus.* c. Quicunque 4. caus. & quæst. iisd. *Quicunq; à parentibus propriis in Monasterio fuerit delegatus, noverit se ibi perpetuò permansurum.* c. Quem progenitores 6. caus. & quæst. iisd. *Quem progenitores ad Monasterium tradiderunt, & in Ecclesia cœpit canere & legere, nec uxorem ducere, nec Monasterium deserere poterit.* At in Concilio Toletano II. Ann. 531. hoc fuit reprobatum & taliter à parentibus oblato, ubi ad annos discretionis pervenerit, libera electio concessa, permanendi in Monasterio, vel ab eo discedendi. c. De iis 5. dist. 28. ex Concilio Toletano, quod decretum confirmavit Cœlestinus III. circa Ann. 1190. c. Cùm simus 14. lib. 3. Decretal. tit. 31. *Si dictus puer (qui à patre in Monasterium erat adductus) ad annos discretionis pervenerit & habitum retinere noluerit Monachalem, si ad hoc induci nequiverit, non est ullatenus compellendus, quia tunc liberum sibi erit, eum dimittere &c.*

Confer Baronium Anno 531. num. 12.

ARTICULUS VIII.

DE LAICIS.

CAPUT I.

DE OFFICIO MAGISTRAtus in negotio religionis.

THESIS. Magistratus Christianus ac pius non potest, nec debet à cura sacrorum, & judicio de controversiis religionis excludi.

Ἔκθεσις. 1. Non cupimus introductam Καισαροπαπίαν, nec omnem omninò potestatem Ecclesiasticam Magistratui vendicamus, vel ad eorum Regalia referendam esse statuimus, ut Ecclesiastici Ministerii potestate ac dignitate oppressis omnia ad nutum & voluntatem suam conformare possit, sed certos cōstituendos esse limites asserimus, ne Ecclesiastici ac Politici ordinis munia confundantur, sed utrique debitæ partes relinquantur.

2. Magistratus non debet sibi potestatem quandam αὐτοκρατορικὴν in Ecclesia arrogare, nec ea, quæ sunt Ministerii propria sibi vendicare. Athanasius in Epist. ad solitariam vitam agentes f. 650. allegat Epistolam Hosii, in qua hæc extant: *Ne te, Imperator, misceas Ecclesiasticis, neq; nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs ea à nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit, & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ: ita & tu cave, ne, quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ Dei, Deo. Neq; ergò fas est nobis in terris imperium tenere, neq; tu thymiamatum & sacrorum Imperator habes potestatem.* Et postea f. 654. inquit Athanasius ipse: *Si istud est judicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? sin contrà ista minis Cæsaris conflantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis, quando judicium Ecclesiæ autoritatem suam ab Imperatore accepit?*

3. Quousque verò Magistratus potestas in Ecclesiasticis se extendat, latè expositum fuit in tractat. de Magistratu §. 180. & seqq. Quando judicium de religione Magistratui Politico, ut omnibus aliis Christianis asseritur, *privatum* illud intelligitur, & quidem *non absolutum*, sed secundùm normam Scripturæ *limitatum*. Sanè debet Magistratus de controversiis fidei judicare, interim non suo nitatur arbitrio, sed in consilium adhibeat Ministerium Ecclesiasticum, convocet Concilia, in illis viros pios & eruditos de controversis fidei articulis differentes audiat, veritatem ex Scripturis monstratam amplectatur ac propaget, pertinaciter errantes coërceat &c. Ita quoque debet Magistratus pios & idoneos Ecclesiæ Ministros constituere, interim non debet judicium Ecclesiastici Ministerii de personis eligendis prætermittere, nec invitæ Ecclesiæ Ministros obtrudere.

Antithesis. Pontificii à cura sacrorum & religionis Magistratum penitùs excludunt, vel si dicis causâ admittunt, executorem eorum, quæ à Clero statuta sunt, duntaxat faciunt.

c. Decernimus tit. 1. Decretal. de Judiciis cap. 2. *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant.*

c. Satis evidenter dist. 96. *Illicitum est, eum, qui non sit de ordine sanctißimorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus.*

c. Si Imperator dist. ead. *Ad Sacerdotes Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad seculi potestates, quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subjectas.*

c. Non placuit caus. 16. q. 7. *Non placuit Laicum statuendi in Ecclesia* (præter Papam Romanum) *habere aliquam potestatem, cui obsequendi manet neceßitas, non autoritas imperandi.*

Cùm Carolus V. Imp. de dissidiis religionis solicitus Colloquia & Conventus institueret, Concilium promitteret ac pacem Ecclesiæ reddere laboraret, graviter hoc nomine à Paulo III. Pont. R. fuit reprehensus, ac institutũ ipsius comparatum *facto Usæ arcæ ruinam minanti manum admoventis, seditioni Core, Dathan & Abiran adversus Mosen & Aaronem, temeritati Usiæ incensum in altari adolentis.* Videatur integra Epistola Pontificis Anno 44. die 24. Aug. ad Imperatorem hoc nomine scripta apud Wolffium tom. 2. Lect. memorab. p. 539.

Censura Coloniensis art. 12. *Illud est certum, alienum esse à Principe Rempubl. administrante definire dubia circa fidem, sed hoc relegandum ad solos Sacerdotes; deinde hoc tantùm esse officium Magistratus, quoad religionis negotium, ut in eos, quos Pontifices pœnâ percellendos putant, animadvertat, imò etiamsi Magistratus animadvertat, quosdam errores & abusus in rebus Ecclesiasticis irrepsisse, non tamen licet illi reformationem instituere, sed Sacerdotes benignè admoneantur; quod si admonitionibus nihil proficitur, summus est aliquis in Ecclesia Præsul, ei deferendum est id negotii.*

Petrus à Soto in assert. Cathol. *Si Princeps conatur definire dubia de religione, tum meritò audit: Vade post me Satan, scandalum mihi es.*

Bellarminus lib. de Laicis cap. 17. *Brentius, Philippus & alii nimis multùm tribuunt Magistratibus, quia Reges esse volunt non solùm custodes & defensores religionis, sed etiã judices & Magistros. Dicunt enim ad eos, ut ad præcipua Ecclesiæ membra, pertinere, judicare controversias fidei, præsidere Conciliis generalibus, constituere Ministros & Pastores.* Ipse contrà statuit, *ad Magistratum pertinere non judicium de religione, sed duntaxat religionis defensionem. Tenentur,* inquit cap. 18. §. 3. *Christiani Principes, non permittere suis subditis libertatem credendi, sed dare operam, ut ea fides servetur, quam Episcopi Catholici & præcipuè summus Pontifex docet esse tenendam.*

(Sic ergò Bellarminus ex Magistratu facit mancipium Episcoporum & Romani Pontificis, adimit enim ipsi judicium de doctrina Episcoporum & Pontificis, ac requirit, ut ea, quæ Pontifex statuit, absque omni discussione & judicio recipiat, quâ ratione ex Pontifice facit *Angelum* vel Apostolum ab omni erroris periculo immunẽ; ex Christiano Magistratu facit *oves brutas*, quæ absque judicio se-

sequuntur Pastores, etiam ad noxia & venenata pascua ducentes.)

Idem Bellarmin. lib. 1. de Rom. Pont. cap. 7. *Ad Principes seculares Ecclesiæ cura & regimen non pertinet.*

Stapletonus in Relect. Controv. 2. q. 5. art. 1. pag. 253. *Princeps Laicus non potest judicare de fide aut ferre leges de externo cultu, de disciplina, de Politia & regiminis forma.*

Baronius, Principes, qui res Ecclesiasticas attingunt, ubique maledictis incessit, ausus etiam Reges veteres Francorum eam ob causam comparare *latronib. in sylvis*, Anno Domini 855. Principum fideles Consiliarios, qui jura suorum Regum adversus Curiam Romanam defendunt, locis innumeris teterrimæ damnat *hæreseos*, neq; aliud occurrit frequentius in posterioribus tomis, quàm *hæreseos Politicorum* dirissima detestatio.

Nostram sententiam (quòd Magistratus Christianus ac pius non debeat ab omni religionis & sacrorum cura excludi) probamus.

1. *ex mandatis divinis*. Magistratui divinitùs commissa est custodia legis divinæ, ad quam pertinet non solùm *posterior Decalogi tabula* de officiis proximo præstandis, verùm etiā *prior* de cultu divino, ejusque publico exercitio, Deut. 17. v. 18. Jos. 1. v. 7. 2. Reg. 11. v. 12. 2. Paral. 23. v. 11. Ergò etiam religionis & cura sacrorum ad ipsum spectat. Huic præcepto de custodia legis divinæ conjungenda sunt reliqua ejusdem generis præcepta Psal. 2. v. 10. 11. & 12. Psal. 24. v. 7. Esai. 26. v. 2. 1. Tim. 2. v. 1. & 2.

2. *ex divinis prædictionibus & promissionibus* Psal. 22. v. 30. Psal. 47. v. 10. Psal. 68. v. 23. Psal. 72. v. 10. Esai. 49. v. 23. cap. 60. v. 10. & 16.

3. *ex appellationibus & encomiis* Magistratui attributis. Vocantur *Elohim Dii* Exod. 21. v. 6. Ps. 82. v. 2. Ergò ut *Dei Vicarios* se gerant & gloriam Dei promoveant, diligentem religionis & Ecclesiæ curam agendo. Dicuntur *Pastores* Es. 44. v. 28. Jerem. 49. v. 19. Ergò curent, ut subditi ad pascua salutaris ac salutiferæ doctrinæ deducantur. Vocantur *Patres* 1. Sam. 12. v. 15. Ergò de subditorū in vera religione institutione sint soliciti. Si n. ad officium Christianorū parentū pertinet cura religionis in familia & domo sua instituenda, utique etiam ad Magistratum, qui est *Pater Patriæ*, pertinet, in regno suo religionem promovere. Vocantur *scuta terræ* Psal. 47. v. 10. ergò pertinet ad eorum officium, Ecclesiæ defensionem suscipere, & à persecutorum violentia eandem sua autoritate ac potestate tueri.

4. *ex probatis Regum ac Magistratuum exemplis*, videl. *Mosis* Exod. 20. Lev. 8. & 10. Num. 3. Deut. 33. v. 5. *Josephi* Ps. 105. v. 21. *Josua* in ipsius libro cap. 5. 8. 24. &c. *Saulis* 1. Sam. 28 v. 9. *Davidis* 2. Sam. 6. v. 12. cap. 8. v. 11. 1. Paral. 13. v. 2. cap. 16. v. 4. cap. 22. v. 2. cap. 23. v. 4. *Salomonis* 1. Reg. 2. v. 27. cap. 6. v. 1. cap. 8. &c. 1. Paralip. 6. *Asæ* Regis Juda 1. Reg. 15. v. 12. (2. Paral. 14. v. 3.) 1. Reg. 15. v. 15. (2. Paral. 14. v. 4.) 1. Paral. 15. v. 8. *Josaphati* 2. Paralip. 17. v. 6. & 7. cap. 19. v. 4. & 8. *Joas* 2. Reg. 12. v. 4. 2. Paralip. 24. v. 4. *Ezechiæ* 2. Reg. 18. v. 4. 2. Paralip. 29. v. 3. 5. 10. & 25. cap. 30. cap. 31. *Josiæ* 2. Reg. 23. 2. Paralip. 34. & 35. *Nabuchodonosoris* Dan. 3. v. 96 quibus in N. Testam. annumerandi *Constantinus Magnus*, *Theodosius*, & alii.

5. *ex rationibus*. Quibus commendata est Reipubl. salus, illis etiam commendata intelliguntur ea, absq; quibus Resp. salva consistere nequit. Sed Magistratui commendata est Reipubl. salus. Ergò etiam ea, absque quibus Respubl. salva consistere nequit. Inter ea verò eminet religionis & sacrorum cura, cùm religio sit *societatis humanæ fundamentum, Magistratus propugnaculum, legum & honestæ disciplinæ vinculum*. Præterea, cui cura & tutela Reipubl. est commissa, is avertere debet ea, quæ Rempublicam possunt ac solent evertere. At Magistratui cura & tutela Reipublicæ est commissa. Ergò avertere debet ea, quæ Rempublicam solent evertere, inter quæ cùm falsa religio & cultus idololatricus locum facilè principem obtineant, ideò de eorum abolitione Magistratum pium ac Christianum maximè oportet esse solicitum. Ulteriùs; Maximum Reipubl. momentum ac fulcrum consistit in honestis legibus. Atqui religio est bonarum legum fons & origo. Ergò si Magistratus salvam velit esse Rempublicam, de religione ipsum oportet esse solicitum. Denique qui Magistratui religionis curam incumbere negant, pessimè Ecclesiæ saluti consulunt. Quid enim? si Pastor degeneret in lupum, an Christianus Magistratus non habebit potestatem eum coërcendi? si Episcopi fiant in officio negligentes, nec præsint Ecclesiæ juxta præscriptum verbi, num Magistratus non habebit potestatem eos corrigendi? hac ratione periclitabitur Ecclesiæ salus.

Quòd Magistratui *judicium de religione* non sit omninò denegandum, probamus hac ratione. 1. Quod omnibus Ecclesiæ membris, non solùm relictum est liberum, sed etiam mandatum, ab eo Magistratus non est excludendus, quia Magistratus est præcipuum Ecclesiæ membrum & caput Reipubl. in qua est Ecclesia. Atqui judicium de religione & fidei articulis *omnibus Ecclesiæ membris* non solùm relictum est liberum, sed etiam est mandatum, Matth. 7. v. 15. 1. Cor. 10. v. 15. cap. 11. v. 13. 1. Thess. 5. v. 21. 1. Joh. 4. v. 1. cui congruit exemplum Beroënsium Act. 17. v. 11.

2. Deut. 17. v. 18. *Rex in volumine legis omnibus vitæ suæ diebus legere* jubetur, *ut discat timere Dominum*. Atqui finis hujus lectionis est, ut veritatem doctrinæ cœlestis cognoscat, & contrarios errores fugiat.

3. In eodem capite v. 12. *Synedrio Sacerdotum* adjungitur *judex Politicus*, eidemque unà cum Sacerdotibus judicium & definitiva sententia committitur.

4. Christiano Magistratui reddenda erit aliquando ratio non solùm de se, sed etiam de subditis fidei suæ commissis, ipsi igitur curæ esse debet, ut vera religio apud subditos floreat ac propagetur. At veritatem religionis non potest cognoscere, & inter verum ac falsos cultus discernere, nisi ex Scripturis.

5. Quemlibet in negotio religionis oportet esse certum ac πληροφορηθέντα. At πληροφορία illa non potest niti aliorum effatis, sed cuilibet incumbit, ut ipse ex verbo Dei de controversiis cognoscat ac judicet.

Nostræ sententiæ suffragantur.

1. Pontifices Romani & Jus Canonicum

eum à Pontificibus confirmatum.

Leo Epist. 7. laudat Imperatorem, *quòd non solùm Regiam, sed etiam Sacerdotalem animam ostenderet, quia nimirum præter Imperiales curas piissimam curam religionis haberet.*

Epist. 9. quæ est ad Theodosium Augustum. *Pro integritate fidei Catholicæ Christianissimum Principem convenit esse solicitum.*

Idem Epist. 12. *Quantum rebus humanis consulere providentia divina dignetur, solicitudo clementiæ vestræ Spiritu Dei incitata demonstrat, quæ in Catholica Ecclesia nihil impacatum, nihil vult esse diversum, quoniam fides, quæ non nisi una est, in nullo potest esse sui dissimilis.*

(Hoc ipsum Cyprianus Epist. 61. quæ est ad Stephanum Romanum, dicebat ad *Episcopos pertinere.*)

Idem Epist. 75. quæ est ad Leonem Augustum. *Debes Imperator incunctanter advertere, regiam potestatem tibi non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam.*

Gregorius Epist. 62. ad Mauritium. *Ad hoc potestas Dominorum meorum pietati cælitus data est super omnes homines, ut, quæ bona appetunt, adjuventur, ut cælorum via largiùs pateat, ut terrestre regnum cælesti regno famuletur.*

Bonifacius I. Papa ab Honorio Aug. petit, *ut in urbe Roma nunquam quis per ambitum ordinetur*, rationemque subdit, *quia Imperator, Deo favente, in humanis rebus divinæ cultor religionis præsideat*, subindeq; precatur, *ut is in perpetuum statui Universalis Ecclesiæ consulat.* Epist. 1. apud Binium tom. 1. Concil. pag. 613.

Hormisda I. Papa Epist. 5. Anastasio Imper. gratulatur, *quòd curam principalis acuminis non tantùm in administranda Reipubl. exerceret officio, sed melioribus eam nobilitaret institutis per curam redintegrandæ unitatis.* Hortatur etiam eundem ad curam religionis suscipiendam. *Assume*, inquit, *fidei curam, & sicut alter Ezechias exurge. Ille simulachra contrivit, tu dura infidelium corda confringe. Ille memoriam serpentis anei sustulit, tu virus præsentis effunde;* (Acatii hæretici superbiam compesce) apud Binium p. 318.

Hormisda Papa in Epist. ad Epiph. Constant. tom. 2. Conc. *Hinc superna misericordiæ documentum perdocetur, quando mundani Principes causas fidei cum Reipubl. ordinatione conjungunt, & Ecclesiarum Præsules, quod ad dispensationem sui pertinet officii, memores exequuntur.*

Plura hujus generis ex Pontificibus, Conciliis & Patribus adducit Antonius de Treio Episcopus Carthagin. in Legatione ad Paulum V. pag. 61. & seqq.

c. Imperatores dist. 9. ex Augustino: *A temporibus Prophetarum omnes Reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt, quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur; & qui prohibuerunt & everterunt, super aliorum merita laudantur.* Et Rex *Nabuchodonosor, cùm servus esset idolorum, constituit sacrilegam legem, ut simulachrum adoraretur; sed ejus impiæ constitutioni, qui obædire noluerunt, piè fideliterq; fecerunt. Idem tamen Rex divino correctus miraculo piam & laudabilem pro veritate constituit legem, ut quicunq; diceret blasphemiam in Deum Sidrach, Misach & Abednego, cum domo sua penitus interiret.*

c. Ubinam dist. 96. ex Nicolao I. Papa ad Michaelem Imp. *Ubinam legisti, Imperatores*

ratores, Antecessores vestros, Synodalib. Conventibus interfuisse, nisi forte in quibusdam, ubi de fide tractatum, quæ Universalis est, quæ omnium communis; quæ non solùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos & omnes omninò pertinet Christianos.

c. Boni dist. eadem ex Marcello Papa: *Boni Principis est ac religiosi, Ecclesias contritas atque confissas restaurare, novasq; ædificare, & Sacerdotes honorare ac tueri.*

c. Si Ecclesia caus. 23. q. 4. *Quomodo Reges Domino serviunt in timore, nisi ea, quæ contra jussa Domini fiunt, religiosâ severitate prohibendo atq; plectendo? Aliter enim servit, quia homo est; aliter, quia etiam Rex est. Quia homo est, ei servit vivendo fideliter. Quia verò etiam Rex est, servit, leges justa præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore sanciendo.*

c. Principes caus. 23. q. 5. ex Isidoro: *Principes seculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterum intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalent Sacerdotes efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc impleat per disciplinæ terrorem. Sæpè per regnum terrenum cæleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam agunt, rigore Principum conterantur, ipsamq; disciplinam, quam utilitas Ecclesiæ exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas Principalis imponat, & ut venerationem mereatur; virtutem potestatis impertiatur. Cognoscant Principes seculi, se Deo reddituros esse rationem propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes sive solvatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit.*

c. Administratores caus. & quæst. iisd. ex Johanne VIII. Papa: *Administratores secularium dignitatum ad Ecclesiarum tuitionem constituti esse debent.*

(Illa defensio veræ Ecclesiæ præsupponit cognitionem veræ doctrinæ & veræ Ecclesiæ, ne falsos cultus & falsam Ecclesiam defendant ac propagent.)

2. Imperatores, Reges ac Principes.

Constantinus Magnus, referente Eusebio lib. 4. de vita Constant. cap. 24. ad Episcopos dixit: *Ego Episcopus extra Ecclesiam, vos intra Ecclesiam à Deo constituti.*

Laicis Principibus hodie omnis Ecclesiasticæ, etiam in Ecclesiæ commodum cedentis, legis potestas ademta est, juxta c. Benè quidem dist. 96. c. Laicis. c. Non placuit. c. Si quis Principum. c. Per Laicos caus. 16. q. 7. & c. Sed diversum olim obtinuisse ostendunt *leges Imperatoriæ de rebus Ecclesiæ* Nov. 7. Nov. 46. Nov. 55. Nov. 67. n. 120.

De privilegiis locorum sacrorum tot. tit. C. de sacros. Eccles. & tot. tit. de his, qui ad Eccles. &c.

De personarum Ecclesiasticarum officio, creatione, immunitate, numero tot. tit. C. de Episc. & Cleric. cum tit. seq. Nov. 3. Nov. 16. Nov. 123.

De Ceremoniis tot. tit. ne sacr. Bapt. iteretur, tot. tit. de stat. & imag. tot. t. C. nem. lic. sign. Salv. Nov. 58. & seqq.

De diebus festis l. ult. C. de feriis.

De fide Catholica tot. tit. C. de summ. Trinit.

De hæreticis tot.tit. C.de hæret.& Manich.t.t.C.de Apost.t.t.C.de Jud.& seqq. Nov.146.

De regulis Ecclesiasticis Nov.131.c.1. & seqq.

De matrimoniis t. t.Ø.de sponſ.t.t. C.de Nupt. Nov.12.

Theodosius & Valentin. Impp. in l.3. princ.C.de summ.Trinit.definiunt, *decere Impp. ut subditos de religione commonefaciant & instruant.*

Marcianus l. 4. C. eod. dicit, quod *Sacerdotes Chalcedone congregati per sua præcepta statuerint de fide Christiana.*

Hæ leges obligant in conscientia & sunt certo modo spirituales.

Bellarmin. lib. de Laicis cap.11.initio: *Lex civilis non minus obligat in conscientia, quàm lex divina, etsi minus firma sit hæc, quàm illa.*

Ib. §. Respondeo licet. *Licet lex Politica dicatur tēporalis rationis objecti, quia versatur circa tēporalia & externa, tamen in se est res spiritualis.* (E. multò magis illa est spiritualis, quæ objecti loco habet aliquid Ecclesiasticum & spirituale.)

Baronius tom.7.Anno 538.num.34. adducit sententiam Justiniani Imp.in Oratione ad Mennam: *Semper studio fuit, atq; etiam nunc est, rectam & irreprehensibilem Christianorum fidem statumq; sanctissimæ Dei Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ perturbationum expertem usquequaq; custodiri. Hæc nobis prima & antiquissima cura est, per quam & nobis in præsenti seculo Imperium à DEO traditum esse & conservari credimus & Reipubl. nostræ inimicos subdi &c.*

Idem Justinianus l. 6. princ. C. eod. *studens imitari Christi Salvatoris nostri συγκατάβασιν festinat, errantes etiam docere, quæ sit Christianorum fides, & id agit, ut hæreticorum vaniloquia & mendacia dissipet & omnibus insinuet, quid sentiat sancta DEI Catholica Ecclesia, & ut arguat insaniam eorum, qui cum hæreticis sentiunt.*

Idem Nov.3.in fin. *Non minor nobis cura est horum, quæ sanctissimis Ecclesiis prosunt, quàm ipsius animæ.*

Inde Glossa decreti dist.84.dicit, quod *amplius 800.à nativitate Christi annis Imperatores leges de rebus Ecclesiasticis tulerint, quodq; eis Ecclesia obædiverit.*

Theodosius & Valentinianus Impp. in Nov. 3. de Judæis, Samaritanis, hæreticis & paganis in princ. ita loquuntur: *Inter cæteras solicitudines, quas amor publicus pervigili cogitatione nobis indixit, præcipuam Imperatoriæ Majestatis curam esse perspicimus, veræ religionis indaginem, cujus si cultum tenere potuerimus, iter prosperitatis humanis aperiemus inceptis.*

Iidem Impp. in proœm.l.3. C.de summ. Trinit. & fide Cathol. *Decere arbitramur nostrum Imperium subditos nostros de religione commonefacere. Ita enim & pleniorem acquiri Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi benignitatem possibile esse existimamus, si quando & nos pro viribus ipsi placere studuerimus, & nostros subditos ad eam rem instituerimus.*

Leonis Imperatoris homilias edidit non ita pridem Gretserus, *eò pluris æstimandas* (inquit) *quò pauciora in hoc genere monumenta ab Imperatoribus profecta extant.*

Hispanorū Historiæ Regem commemorāt Reccaredum Wisigothū, qui misera-

ſeratione divinâ factus orthodoxus de Ariano veram fidem in regno ſuo circa Annum Chriſti 589. curavit recipiendam. Ipſe igitur *Synodum cogere, ipſe intereſſe, ipſe tridui jejunium Epiſcopis indicere, ipſe confeſſionem ſcribere & firmandam Synodo exhibere.*

Hunc Reccaredum Gregorius I. collaudat, quòd *per ejus excellentiam cuncta Gothorum gens ab errore Arianæ hæreſis in fidei rectæ ſoliditatem tranſlata ſit.*

Anno 813. tempore Caroli Magni & Leonis III. habita fuit Synodus Cabilonenſis in Gallia, cujus Canones ab Epiſcopis & Abbatibus Imperatori Carolo ad correctionem vel confirmationem oblati fuerunt. Sic enim habet Concilii illius præfatio: *Auxiliante Domino noſtro Jeſu Chriſto, & imperante Sereniſſimo atq; inclyto Auguſto Carolo, convenimus Epiſcopi & Abbates totius Galliæ Lugdunenſis in urbem Cabilonenſem, & de quibusdam rebus, in quibus nobis emendatio neceſſaria videbatur, quædam capitula, quæ ſubter inſerta ſunt, eidem Domino Imperatori præſentanda & ad ejus ſacratiſſimum judicium referenda adnotavimus, quatenus ejus prudenti examine ea, quæ rationabiliter decrevimus, confirmentur, ſicubi minùs egimus, illius ſapientiâ ſuppleatur.*

Neque verò hoc ab officio ſuo alienum Carolus Magnus judicavit, quia jam antè Anno 789. ejusmodi edictum publicè promulgaverat:

Regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto in perpetuum, ego Carolus gratiâ Dei, ejusq; miſericordiâ donante, Rex & rector regni Francorum & devotus Eccleſiæ defenſor, humilisq; adjutor, omnibus Eccleſiaſticæ pietatis Ordinibus ſeu ſecularis potentiæ dignitatibus in Chriſto Domino Deo æterno perpetuæ pacis & beatitudinis ſalutem. Conſiderans pacifico mentis intuitu unà cum Sacerdotibus & Conſiliariis noſtris, abundantem in nos noſtrumq; populum Chriſti Regis clementiam, & quàm neceſſarium eſt, non ſolùm toto corde & ore ejus pietati agere gratias inceſſanter, ſed etiam continuâ bonorum operum exercitatione ejus inſiſtere laudibus, quatenus qui regno noſtro tantos contulit honores, ſuâ protectione nos noſtrumq; regnum in æternum conſervare dignetur. Quapropter placuit nobis veſtram rogare ſolertiam, ô Paſtores Eccleſiarum Chriſti, & ductores gregis ejus & clariſſima mundi luminaria, ut vigili curâ & ſedulâ admonitione populum Dei per paſcua vitæ æternæ ducere ſtudeatis & errantes oves bonorum exemplorum ſeu adhortationum humeris intra Eccleſiaſticæ firmitatis muros reportare ſatagatis, ne lupus inſidians aliquem Canonicas ſanctiones tranſgredientem, vel paternas traditiones Univerſalium Conciliorum excedentem, quod abſit, inveniens devoret. Ideò magno devotionis ſtudio admonendi & adhortandi ſunt, imò compellendi, ut firmâ fide & rationabili perſeverantiâ inter paternas ſanctiones ſe contineant. In quo opere & ſtudio ſciat certiſſimè Sanctitas veſtra noſtram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & noſtros ad vos direximus miſſos, qui ex noſtri nominis autoritate unà vobiscum corrigerent, quæ corrigenda eſſent. Sed & aliqua capitula ex Canonicis inſtitutionibus, quæ magis neceſſaria videbantur, ſubjunximus, ne aliquis quæſo hujus pietatis admonitionem eſſe præſumtionem judicet, quâ nos errata corrigere, ſuperflua abſcindere, ſecta coarctare ſtudeamus, ſed magis benevolo caritatis animo ſuſcipiat. Nam legimus in Regum libris, quomodo ſanctus

cut Josias regnum sibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei studuit revocare, non ut me ejus sanctitati æquiparabilem faciam, sed quòd nobis sunt quæque sanctorum semper exempla sequenda & quoscunque poterimus, ad studium bonæ vitæ in laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi congregare necesse est. Quapropter, ut prædiximus, aliqua capitula notare jussimus, ut simul hæc eadem vos admonere studeatis, & quæcunque vobis alia necessaria esse sciatis; nec aliquid quod vestræ sanctitati & populo Dei utile videatur, omisisse, ut pio studio admoneatis, quatenus & vestra solertia, & subjectorum obœdientia æterna felicitate ab omnipotente Deo remuneretur.

Et paulò pòst inter regulas etiam hæc recensetur, *ut fides Catholica ab omnibus Episcopis & Presbyteris legatur diligenter & omni populo prædicetur, quia hoc primum præceptum est DEI omnipotentis in lege &c.*

Tandem decretum sic concluditur: *Sed & vestrûm videre est, dilectissimi & venerabiles Pastores & Rectores Ecclesiarum Dei, ut Presbyteros mittatis per parochias vestras ad regendum & ad prædicandum per Ecclesias vestras populum Deo servientem, ut rectè & honestè prædicent, & non sinatis nova vel non Canonica aliquos ex suo sensu & non secundùm Scripturas sacras fingere & prædicare populo, sed & vosmetipsi utilia, honesta, & recta, & quæ ad vitam ducant æternam, prædicate, aliosque instruite, ut hæc eadem prædicent. Primò omnium prædicandum est omnibus generaliter, ut credant, Patrem, Filium & Spiritum sanctum unum esse Deum omnipotentem, æternum, invisibilemque, qui creavit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Et unam esse Deitatem, majestatem & substantiam in tribus personis Patris & Filii & Spiritus sancti. Item prædicandum est, quomodo Dei Filius incarnatus sit de Spiritu sancto ex Maria semper virgine pro salute & reparatione generis humani passus, sepultus, & tertiâ die resurrexerit & ascenderit in cœlos, & quomodo iterum venturus sit in majestate divina judicare omnes homines secundùm merita propria, & quomodo impii propter scelera sua cum Diabolo in ignem æternum mittentur, & justi cum Christo & sanctis Angelis suis in vitam æternam. Item diligenter prædicandum est, resurrectionem mortuorum esse, ut sciant & credant, in iisdem corporibus præmia meritorum accepturos. Item cum omni diligentia cunctis prædicandum est, pro quibus criminibus deputentur cum Diabolo in æternum supplicium. Legimus enim Apostolo dicente: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositas, iræ, rixæ, dissensiones, hæreses, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quòd qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Ideò hæc eadem, quæ magnus prædicator Ecclesiæ Dei singillatim nominavit, cum omni studio prohibete, intelligentes quàm sit terribile illud, quod dixit: Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Sed omni instātiâ admonete eos de dilectione Dei & proximi, fide & spe in Deo, de humilitate & patientia, de charitate & continentia, de benignitate & misericordia, de eleẽmosynis & confessione peccatorum suorum, & ut debitoribus suis secundùm Orationem Dominicam sua debita dimittant, scientes certissimè, quòd qui talia agunt, regnum Dei possidebunt. Et hoc ideò diligentius injungimus cari-*

tati vestræ, quia scimus temporibus novissimis pseudodoctores esse venturos, sicut ipse Dominus in Evangelio prædixit, & Apostolus Paulus ad Timotheum testatur. Ideò, dilectissimi, toto corde præparemus nos in scientia veritatis, ut possimus contradicentibus veritati resistere, & divinâ donante gratiâ verbum Dei crescat, currat & multiplicetur in profectum sanctæ Dei Ecclesiæ, & salutem animarum nostrarum, & laudem & gloriam nominis Dei nostri Jesu Christi. Pax prædicantibus, gratia obœdientibus, gloria Domino Deo nostro Jesu Christo, Amen. Anno Dominicæ incarnationis 789. indictione 12. Anno 21. regni nostri, actum est hujus legationis edictum Aquis in palatio publico. Data est hæc charta die decima Calend. Aprilis. Melchior Goldast. tom. 1. Constit. Imperial. pag. 6.

Ansegisus Abbas Lobiensis, postea Senonensis Archiepiscopus, circa Annum Christi 827. Statuta Ecclesiastica Caroli Magni & Ludovici Pii peculiari libro complexus est, inter quæ hæc numerantur, quòd *in templis tantùm Canonici libri, hoc est, sacræ literæ legi debeant.* lib. 1. cap. 19. quòd *reditus Ecclesiastici inter pauperes & Sacerdotes dividi debeant.* lib. 1. cap. 8. *ne Clerici præsumant à quoquam accipere ejusmodi donationem, quæ in magnum damnum liberorum aut aliorum heredum cadere possit.* lib. 1. cap. 83. *Episcopi sive per se sive per Vicarios pabulum verbi divini sedulò populo annuncient, & ipsi Clerum sibi commissum in sobrietate & castitate nutriant, superstitiones, quas quibusdam in locis in exequiis mortuorum nonnulli faciunt, eradicent.* lib. 1. cap. 103. *ut Laici ad minimum ter in anno communicent.* libr. 2. cap. 38. quòd *Sacerdotes non debeant ordinari, nisi priùs rectè examinati fuerint, quòd excommunicatio temerè & sine gravi causa fieri non debeat, quòd omnis Simoniacus ingressus sit cavendus, quòd Episcopi secundùm Canones à populo & Clero suo sine ullo respectu personarum, habitâ tantùm meriti vitæ & doni sapientiæ ratione eligi debeant, ut exemplo & doctrinâ populum instruere possint, quòd nemo debeat profiteri Monachatum, nisi petitâ à Rege veniâ; quòd pueri ac puellæ non debeant ante maturam ætatem intrudi in Monasteria, vocat autem maturam ætatem annorum viginti quinque, quòd Sacerdotes paterno affectu plebem & auditores regere debeant. Ad cantum & Psalmodiam ac Liturgiam Romanam Monachos solùm obligavit, alios Sacerdotes minimè; quæ festa in Ecclesia celebrari debeant, præscripsit, luxum sacrificorum & omnem eorum licentiam vehementer coërcuit. Præcepit, ut Monachi & Sacerdotes literis sedulò operam darent, emendatè & rectè scriberent, in omnibus contuberniis Monachorum & Episcoporum ædibus pueros docerent. Opes Ecclesiasticas in templis locupletioribus in tres divisit partes, duas egenis, tertiam Sacerdotibus attribuit. In ædibus augustioribus donaria æquâ lance inter egenos & Sacerdotes bipartitum est.*

In Præfatione primi libri istorum Statutorum ab Ansegiso collectorum Carolus Magnus sic loquitur: *Ne aliquis, quæso, hujus pietatis admonitionem esse præsumptuosam putet vel judicet, quâ nos errata corrigere, superflua abscindere, recta coarctare studeamus, sed magis benevolo caritatis animo suscipiat. Nam legimus in Regulorum libris, quomodo sanctus Josias regnum sibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei studuit revoca-*

vocare. Non ut me ejus sanctitati aequiparabilem faciam, sed quòd nobis sint ubique Sanctorum semper exempla exequenda & quoscunque poterimus ad studium bonae vitae in laudem & gloriam Domini nostri J. C. congregare necesse est.

Adgarum Angliae Regem, qui circa Annum Christi 959. habenas regni suscepit, celebrant Historiae Anglicanae, non solùm, *ut Principem pium*, sed etiam *de conservanda pietate solicitum.* Hic Rex in Oratione quadam ad Ecclesiarum & Monasteriorum Patres haec verba inter caetera habuit: *Sed & meae solicitudinis est, Ecclesiarum Ministris, gregibus Monachorum, choris Virginum & necessaria procurare & quieti eorum consulere, de quorum omnium moribus spectat ad nos examen,* ut refert Albertus Riewalensis in Epistola ad Illustrem Normannorum Ducem, postmodum Regem; & Guilielmus Richanger in Chronico.

(Jesuita Personius magnâ temeritate pronomen *nos* mutavit in *vos*, sed omnes antiquae membranae habent nos, ut Robertum Cottonem sibi ostendisse, refert Isaacus Casaubonus in Praefation. ad Annal. Baronii.)

Extat etiam Synodus Provincialis, Regis ejusdem jussu coacta, quam Dunstanus Episcopus describens Adgarum in Proœmio dilaudat, *ut Regali officio eâ in re functum, velut Pastorem Pastorum.*

Elector Trevirensis in electione Caroli V. Anno 1519. dixit: *Statum Reipub. desiderare talem Imperatorem, qui praeter alia constituat & emendet Ecclesiae statum, quod & Moguntinus Elector admonuit.*

Carolus V. in Comitiis Augustae Ann. 1548. celebratis, exhibuit Statibus Ecclesiasticis *Formulam Reformationis* 22. capitibus constantem, quae etiam ab iisdem probata & recepta est. Extat illa apud Melch. Goldastum tom. 2. Constit. Imperial. p. 326.

Ann. 1555. die Augusti 14. *Ferdinandus Romanorum Rex Catechismum evulgavit, mandato suo à Theologis quibusdam piis doctisque concinnatam, ac simul Magistratibus edixit, ut paterentur Ludimagistros publicè aut privatim alium aliquem auditoribus suis praelegere, quòd, ab eo genere librorum corruptâ juventute, religio maximum iis regionibus acceperit detrimentum. At Romae ea res haud pronis auribus accepta, ut Princeps secularis librorum componendorum aut autoritate suâ muniendorum in re religionis & in eo praesertim genere potestatem sibi sumat, neque aut Pontificis approbationem requirat, aut Episcoporum ejus provinciae nomine emittat, id verò piaculo affine putabatur, quasi secularis id cognitionis esset, quam populus religionem tenere, quamque aversari debeat.* Petrus Suavis libro 5. Historiae Concil. Trident pag. 452.

De eodem Ferdinando Imperatore sic memorant Pontificii Scriptores in Praefat. operum Georgii Cassandri edit. Colon. Ann. 1577. *Quantâ pietate Ferdinandus Imp. praestiterit, omnes ejus actiones ostendunt. Semper enim eum in id toto pectore, tùm publicè per Comitia & Conventus, tùm privatim per suos incubuisse cõstat, ut latiùs cotidie serpentes religionis controversiae, quoad liceiit extinguerentur. Quamobrẽ cùm videret, eas Concilio Trid. in Germania, quam pro summi Magistrat⁹ munere regebat, nõ potuisse sopiri,*

quod absentes haud facile parere decretis eorum soleant, quos adversari sibi putent, experiri constituit, num doctorum & prudentium hominum consiliis, eorumq; scriptis, num aliquibus mutuis Colloquiis utilis aliqua earum componendarum ratio possit inveniri. Si hoc brevi consequi non daretur, hactenus saltem studium hac in re suum utile futurum arbitratus est, quo per utramq; Pannoniam & Boemiam, cæterasq; suas Provincias hereditarias de controversis illis articulis doctrinæ formula promulgaretur atq; reciperetur. Qualem autem ejus Christianæ fidei methodum confici vellet, ipse Epistolâ, quæ subjicitur, præscripsit, per eam Protestantibus concedens, quantum salvâ Catholicæ religionis autoritate necessariò permittendum publicæ tranquillitatis in Republ. tuendæ causâ, visum est, causas gravioris ab Ecclesia defectionis sic ipse tolleret. Itaq; tantopere expetendam totius Ecclesiæ pacem, si reliqui Principes simile quippiam in suis ditionibus instituerent, procurari posse demonstraret.

Ferrerius, Regis Galliæ Orator, in Concilio Tridentino Orationem habuit, in qua inter cætera dixit: *Reges Christianos* (Galliæ Reges) *ad exemplum Constantini, Justiniani, & aliorum Imperatorum multas leges Ecclesiasticas condidisse, quæ non solùm Pontificibus non displicuerint, sed & ab ipsis etiam harum aliquot suis decretis insertæ sint, digniq; sanctorum nomine judicati Carolus Magnus & Ludovicus IX. præcipui earum autores. Episcopos Ecclesiam Gallicanam iis legibus administrasse, non solùm post tempora Pragmaticæ, aut Concordati, verùm quadringentis & ampliùs annis ante librum Decretalium. Atque has leges à posterioribus Regibus vindicatas & restitutas, postquam successu temporum iis derogatum fuisset, Decretalibus in earum locum substitutis. Regem jam administrationis compotem factum, eas leges in observationem revocaturum & unà libertatem Ecclesiæ Gallicanæ.* Petrus Suavis lib. 8. Histor. Concil. Trid. p. 898.

Idem Ferrerius in Apologia hujus suæ Orationis scripsit: *Se quidem dixisse, Carolum Magnum & Ludovicum IX. leges Ecclesiasticas sanxisse, quibus Gallia administrabatur, non autem Regi animum nunc esse, novas condendi. Quòd si etiam ita locutus esset, eum sermonem esse consentaneum sacris literis, legibus Romanorum civilibus, eiq; quod scriptum est ab autoribus Ecclesiasticis Græcis & Latinis ante librum Decretorum.* Petr. Suavis p. 903.

3. Scriptores Ecclesiastici & Politici.

Angelomus Monachus Laxoviensis in Cant. Cantic. ad Lotharium Imperatorem cap. I. edit. Colon. Ann. 1535. pag. 50. hortatur Lotharium ad diligentem Scripturæ lectionem, *ut sanctam Ecclesiam non tantùm armorum suffragio in procinctu bellorum constitutus, sed etiam contra malignos Spiritus ancilibus Evangeliorum munitus, gladiis divinarum Scripturarum accinctus, spiculis sententiarum armatus defendere possit.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 16. pag. 958. *Restat quæstio de officio & potestate civilis Magistratus in rebus Ecclesiasticis, in qua utrinq; modus exceditur, à iis partum, aliis nimium potestati civili tribuentibus, cùm alii ab omni procuratione rerum Ecclesiasticarum Principes & Magistratus removeant, alii totam Ecclesiasticam administrationem Principum & Magistratus civilis potestati subjiciant. Illud autem in hac quæstione*

stione extra controversiam esse debet, non minorem esse nec inferiorem potestatem Imperatoris & Regum seu Principum Christianorum in Republ. Christiana, quàm olim priscorum Regum in Republ. Israëlitica, quorum quod munus in divina lege conservanda & cultu divino promovendo fuerit, satis ex divinis literis est manifestum. Nam ipsis Deuteronomii lectio ipsâ lege divinâ commendatur, non modò, ut eo lecto ipsi vitam suam privatim rectè pieq; instituant, sed ut leges divinas sanctas & inviolatas conservent, id certè piorum Regum, qui in divinis literis commendantur, exempla apertè declarant, qui compertâ ex divina lege voluntate Domini Sacerdotibus & Levitis mandarunt, ut Dei cultum in templis ad præscriptum divinæ legis instaurarent, & ab omnibus sordib. emundarent, ordinem Sacerdotum & Levitarum confusum & dissipatum composuerunt, officium quemq; suum exequi jusserunt. Sacerdotes, Levitas & Principes per universum regnum suum miserunt, qui allato secum libro legis populum ex ejus præscripto instituerent, quorum piorum Regum præclara instituta pii Reges Christiani sedulò imitati sunt, ut Constantinus, Theodosius, Justinianus, Carolus &c. quorum diligentia & vigilantia in constituendis rebus Ecclesiæ, tùm in Historiis Ecclesiasticis, tùm in saluberrimis legibus, quas de rebus Ecclesiasticis tulerunt, satis apparet. Itaq; eorum Imperatorum & Principum officium jam olim habitum est, turbatis Ecclesiæ rebus Concilia Antistitum Ecclesiæ & doctorum in divinis literis virorum convocare, quæ ad constituendam Ecclesiæ pacem pertinent, diligenter inquirere, officii sui Ecclesiasticos quoq; viros in tollendis falsis cultibus & sincera doctrina propaganda commonefacere, atq; ad id perficiendum operam quoque suam adjungere, Ecclesiæ disciplinam legibus communire, transgressores divinarum & Ecclesiasticarum traditionum & turbatores Ecclesiæ pacis coërcere. De hoc Principum officio & Historia Ecclesiastica & Ecclesiasticorum Scriptorum libri pleni sunt. Augustinus de correct. Donatist. Cùm nondum Reges Domino servirent, temporibus Apostolorum, & non utiq; tunc potuerunt impietatis legibus prohiberi. Postea verò cœpit impleri, quod scriptum est: Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei. Quis mente sobrius Regibus dicat? Nolite curare in regno vestro, à quo tueatur vel oppugnetur Ecclesia Dei vestri. Leo Papa ad Leonem Augustum: Debes incunctanter animadvertere, Regiam potestatem tibi non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam; & Justinianus in Novell. Constit. 124. Si leges, inquit, civiles, quarum potestatem fidei nostræ Deus pro sua erga homines amore concredidit, firmas ac stabiles conservari ad subditorum securitatem studemus, quantò plus studii debemus circa sacrarum regularum & divinarum legum observationem reponere, quæ salute animarum nostrarum definitæ & constitutæ sunt. Gregorius I. Reccaredum Regem Gothorum collaudat, quòd per ejus excellentiam cuncta Gothorum gens ab errore Arianæ hæresis in fidei rectæ soliditatem translata sit: Et Isidorus, Cognoscant Principes seculi &c. (Verba citata sunt superiùs ex c. Principes caus. 23. q. 5.)

Georgius Wicelius in Compend. de semit. antiquis non longè à princip. Alibi diximus de Regibus ex professo Christo deditis, quantum illi olim Ecclesiam juverint, nisi quis forsan ignoret Constantinum utrumque, Theodosium, Valentinum, Arcadium, Marcianum, Carolum Pipini filium, aliosq;

qui vere flagranti amore Dei supremi Regis Regum coronam sceptrumq́ suum religioni Christianæ posthabuerunt, non minùs de domo Dei soliciti, quàm multi Principes Sacerdotum.

Et postea: *Monarchas adhortor in Domino, ut ipsi causam veteris Ecclesiæ defendendam suscipiant adversus bestias, ventresq́ pigros, qui Deo non placent & cunctis hominibus adversantur.*

Petrus Gregorius Tholosanus lib. 8. de Republic. cap. 2. pag. 528. *Reges ipsos,* scribit, *Pastores esse non tantùm corporum subditorum, sed etiam per consequentiam animarum, prò quarum salute non minùs, quam pro corporum incolumitate laborare debeant & auxilium Ecclesiæ contra hæreticos & contemtores præbere.*

Antonius de Treio Regis Hisp. Legatus in Orat. 2. ad Pontificem Paulum V. referente Waddingo in Hist. illius Legationis pag. 82. *Quantum Dominus Ecclesiæ suæ, ut de Theodosio Aug. Leo advertit, in fide hujus Principis præpararit, his etiam literis, quas ad Tuam Beat. misit, evidenter ostenditur, ut illi non solùm regium, sed etiam Sacerdotalem animum inesse tibi gaudendum sit, siquidem præter regias & publicas curas piissimam solicitudinem Christianæ religionis habet, ne scilicet in populo Dei aut schismata, aut hæreses, aut ulla scandala convalescant.* Vide ibidem plura in hanc sententiam.

4. Quædam hypothesis Pontificiorum.

Bellarminus lib. de Laicis cap. 18. disputat, *ad Magistratum pertinere defensionem religionis.*

(At cui custodia & defensio religionis est commissa, ad illum quoque spectat religionis & sacrorum cura, nisi velimus ipsum facere mancipium alienæ libidinis. Si Magistratus à judicio de controversiis religionis penitùs excluditur, facilè contingere potest, ut falsitatem pro veritate defendat.)

5. Quòd quidam agnoscunt, convocationem Conciliorum pertinere ad Magistratum. (Illa enim convocatio Conciliorum est pars illius potestatis, quam Magistratui in Ecclesiasticis tribuimus.) Dicta ejusmodi allata sunt in art. 4. de Conciliis cap. 1.

6. Quòd quidam agnoscunt, Magistratum Christianum non posse nec debere à vocatione Ministrorum Ecclesiæ excludi. (Nam illud jus vocandi Ministros Ecclesiæ est pars potestatis, quam Magistratui in Ecclesiasticis tribuimus.) Dicta ejusmodi allata sunt in articulo 6. de Clericis cap. 1.

7. Quòd fatentur, Christianis non solùm permissum, sed etiam mandatum esse, ut ex Scriptura sacra de doctrina Pastorum judicent. (Quòd si enim singulis Christianis hoc permissum & mandatum, utiq; Magistratui hoc non potest nec debet denegari.)

c. Nolite caus. 11. q. 3. *Sicut Sacerdos debitor est, ut veritatem, quam audivit à Deo, liberè prædicet, sic Laicus debitor est, ut veritatem, quam audivit à Sacerdotibus, probatam quidem in Scripturis* (nota) *defendat fiducialiter.*

Thomas Aquinas in Comm. 1. Cor. 10. super verba: *Vos judicate, quod loquor. Apostolus, quod dicturus erat, supponit eorum judicio.*

Idem in 1. Thess. 5. super verba: *Omnia probate. Primùm monet, ut spirituales suos*

Pasto-

Pastores colant & eorum ordinationibus pareant, sed subjungit, ut omnia examinent, & ad extremum addit, Adjuro vos, ut hæc Epistola legatur omnibus sanctis fratribus.

Cajetanus in cap. 17. Act. *Susceperunt verba Apostoli hæsitando, an verum esset, sed promtos se exhibuerant examinando, an conforme esset Scripturis, & post examen crediderunt.*

Benedictus Arias Montanus in eund. loc. *Libenter examinabant doctrinam Apostolorum & animo veri cognoscendi cupido conferebant, ut probarent, utrum Apostolica dicta cum Scripturis convenirent, & postquam omnia explorassent, sequitur in textu, crediderunt.*

Johannes Ferus in eund. locum super verba, *Scrutantes &c. Non oscitantem, sed diligentem requirit lectorem, hinc Psalmographus, Beati scrutantes testimonia ejus. Et Sapiens. Si effoderis velut propter argentum. Scrutatio duplex; Curiosa, quando vel inutilia, vel incomprehensibilia scrutantur; & alia necessaria, de qua hoc loco. Scrutantur enim Christum, nec temere credunt, sed omnia probantes. Nos juxta Apostoli dictum debemus omnia probare, sed quod bonum est retinere.*

Claudius Espensæus in Comment. ad Tit. ad finem tract. de lectione librorum suspectorum: *Trapezitis comparati sunt Scripturarum studiosi, scientes, quod bonum est, retinere; à malo abstinere. Et sic suadet Hieronymus. Estote probati nummularii. Si quis nummus sit adulterinus & figuram Cæsaris non habeat, nec signatus sit monetâ publicâ, reprobetur.*

Didacus Stella in cap. 12. Luc. *Super cathedram Mosis sedent & c. id est, quatenus docent, quæ Moses in cathedra docuit, audiendi sunt, alioqui cavete.* Plura hujus generis adduximus superiùs articulo 1. capite 2. thesi 7. membro 5.

Argum. Advers. 1. *Principes & Magistratus seculares vendicantes sibi cognitionem de religionis doctrina sunt similes Usiæ, qui adolendo thymiama iram Domini contra se succendit & leprâ percussus est* 2. Reg. 15. v. 5.

Resp. ex Cassandro in Consult. art. 16. pag. 959. *Usiæ exemplum huic Principum officio nihil detrahit. Neque enim id agitur, ut Principes ipsi & Magistratus propria Sacerdotum officia, quæ sunt prædicandi, Sacramenta administrandi, invadant, sed ut eos in officio suo contineant, & ad illud exequendum non solùm autores illis, sed & auxiliatores sint.*

(Distinguendum igitur inter temerariam alienæ vocationis usurpationem & legitimam partium officii sibi demandati administrationem.)

2. *Principes collocantur in ovium numero.*

Resp. ex Cassandro d. l. *Nihil ad rem pertinet, quòd in ovium numerum Principes quoq; collocentur, qui se totos Pastorum curæ committere debeant. Nam in divinis literis Reges non oves modò, sed nutritii etiam Ecclesiæ appellantur, qui ut ipsi nec oves pascere, nec de pabulo de se judicare debent, tamen ovibus de idoneis Pastoribus prospicere, & ut illis idoneum pabulum suppetat, providere tenentur.*

Cap.

CAPUT II.

DE ABOLITIONE LIBRORUM *hæreticorum.*

THESIS. Libri hæreticorum non sunt simpliciter abolendi ac prohibendi.

Ἔκθεσις. 1. Quidam libri hæretici sunt, Primò, *Magici.* Secundò, *famosi.* Tertiò, *notoriè blasphemi.* Quartò, *variis erroribus conspersi.* Magici libri sunt comburendi Act. 19. v. 19. Famosi prohibendi; Imperatorum Constitutiones in eorum autores capitali supplicio animadvertunt l. unic. C. de libr. famos. Ordin. Imper. Caroli V. c. 110. Notoriè blasphemi itidem abolendi. Lectio librorum variis erroribus conspersorum non est cuivis, inprimis illis, qui veræ fidei fundamenta nondum sufficienter cognoverunt, concedenda, sed propterea non sunt simpliciter abolendi, verùm eruditis eorum lectio committenda.

2. Quidam sic progrediuntur. Libri hæreticorum dicuntur *vel omnes sine discrimine*, quicunque ab ipsis scripti sunt, sive de religione, sive de aliis, ut Grammatici, Poëtici, Logici, Historici, aut alterius generis; vel *certi*, in quibus hæresin sparserunt.

3. Hæresis alia *directè* pugnat cum fundamento, alia per *indirectum*; Item hæresis alia conjuncta *cum blasphemia*, alia verò minùs.

4. Interdictum aliud *simplex & absolutum*, pertinens ad omnes subditos, omniaque tempora & loca; aliud *limitatum & conditionatum*, concernens certas personas, nempe rudes & imperitos. Item *certa tempora*, in quibus sine offendiculo aut periculo contrarium fieri non possit; Denique loca *publica aut privata.*

5. Modus prohibitionis fit, vel *verbo & mandato*, vel *facto sive combustione.* Prohibitio, quæ fit interdicto apud rudiores, jure fit de libris hæresi quadam, præsertim contra fundamentum fidei infectis, apud doctiores non item, nisi in causa scandali; quæ verò fit combustione, si per vim eripiat peritis libros, eorumque expendendorum & judicandorum facultatem, approbari non potest.

6. Aliud est *libros hæreticos* esse abolendos & igni concremandos; aliud *libros hæreticorum* esse abolendos & igni concremandos, neque enim omnes hæreticorum libri sunt hæretici.

7. Diligenti inspectione & inquisitione opus est, ut sciatur, qui libri sint hæretici, cùm facilimus hac in re sit erroris lapsus. Notabile occurrit exemplum apud Sleidanum lib. 7. Comment. pag. 179. §. Dum hoc agitur. *Cùm Protestantes Germaniæ Ordines Legatos in Italiam ad Cæsarem Carolum V. mitterent, Protestationis suæ contra Decretum Spirense insinuandæ gratiâ, dabat Landgravius Michaëli Cadeno libellum eleganter adornatum, qui doctrinæ Christianæ summam paucis complectebatur, ut Cæsari daret. Is per occasionem, cùm ad sacrum iret Cæsar, porrigit Cæsari, Cæsar vicißim Episcopo cuidam Hispano, ut quid esset rei, cognosceret, hic fortè in illum locum incidit, ubi Christus monet Apostolos, ne principatum affectent, hoc enim ipsorum non esse profeßionis & gentium Reges usurpare sibi talem potestatem. Sed ille cùm obiter legisset, percontanti Cæsari sic referebat,* quasi

quasi Magistratui Christiano jus gladii tolleret libellus & gentibus duntaxat alienis à religione Christiana permitteret. Ex hujus igitur Episcopi judicio libellus iste flammis absumendus fuisset. Sed quid futurum esset ipsi Nov. Testam. Codici, si idem ille Episcopus in locum illum, ubi idipsum docetur, incidisset? an non & ille Episcopi sententiâ flammis adjudicandus fuisset?

Antithesis. Bellarminus lib. de Laicis cap. 20. *Libri Patrum etiamsi hæreses mixtas habeant, tamen permittuntur ab Ecclesia Romana, quia prosunt propter antiquitatem. Protestantium autem libri licet bona multa mixta habeant, tamen penitus sunt abolendi ac prohibendi, quia veritas non est legenda in libris hæreticorum, nam Laicis, ut ibi est, nocet, non prodest.*

(At num magis nocebit veritas in recentioribus, quàm falsitas in antiquis?)

Ibid. §. Postmodum. *Concilium Tridentinum Indicem librorum hæreticorum fieri jussit, ut omnes scirent, qui libri cavendi & exurendi essent.*

Compos. Pacis cap. II. q. 83. n. 143. *Mirum est, tales Lutheri libros in urbibus Imperialibus aliisq; passim S. Rom. Imperii Provinciis, typis publicis excudi, publicè proponi ac venundari, multorum manibus & oculis evolvi, cum Sedis Apostolicæ, nostræ Catholicæ fidei, sacri item Imperii & Germanicæ nationis dedecore.*

De scripto Principum & Statuum Imperii publico, quod exponit causas recusati Concilii Tridentini Dillingenses in eodem libro sic judicant: *Tales libros plenos mendaciis, calumniis, ac convitiis adversus Sedem Apostolicam, Cardinales & Catholicos universos in Rom. Imperio non esse tolerandos, sed Imperatoriâ autoritate proscribendos, indubitatè asserimus.*

Nostram sententiam probamus,

1. *ex mandatis Apostolicis.* 1. Thessal. 5. v. 20. *Omnia probate.* 1. Johan. 4. v. 1. *Probate Spiritus.*

2. *ex lectionis illius commodis.* In hæreticorum libris talia traduntur, ex quibus ipsæ hæreses refelluntur. Utile etiam est propter Historicam relationem scire, quid quovis seculo actum.

3. *ex comparatis.* Quis Patrum fuit ab omnibus erroribus communis? In libris Ethnicorum & Judæorum continentur multa à fide Christiana aliena, nec tamen eos abolemus.

Nostræ sententiæ suffragantur quædam hypotheses Adversariorum.

1. Thomas 4. sentent. dist. 13. *Ecclesia utitur hæreticis ad probationem doctrinæ suæ.*

(Ergò libri eorum non sunt simpliciter abolendi.)

Bellarminus lib. de Laicis cap. 20. §. 24. adducit locum aliquem ex Socrate lib. 6. Hist. Eccles. cap. 15. Theophilus Alexandrinus cùm argueretur, quod Origenem legeret, respondit, se legere eum, ut quod bonum est, excerperet, & quod malum est, respueret. *Si quid reperio in illis bonum,* inquit, *illud decerpo; sin spinosum quidquam, hoc, utpote aculeis pungens, missum facio.* (Atqui Origenem inter hæreticos Bellarmin. numerat, ut suo loco demonstratum.)

2. Sixtus Senensis lib. 6. Bibl. sanctæ annot. 266. p. 543. *Nec à Romanis Pontificibus nec ab ulla unquam Synode fuit omninò prorsusq; prohibitum, ne hæreticorum scripta legerentur, sed ne sine majorum concessione*

legerentur, maximè verò ab ineruditis, qui facilè eorum lectione falli possent; & ab eruditis etiam, quos nulla hujusmodi lectionis urgeret necessitas. Nam & Carthaginensis quarta Synodus can. 17. concedit Episcopis eruditione & fide conspicuis lectionem hæreticorum voluminum, quò faciliùs possint illorum insidias cognoscere & validiùs confutare.

Bellarminus lib. de Laic. cap. 20. §. Ultimo. *Semper concessum fuit & modò etiam conceditur Episcopis & aliis multis lectio librorum hæreticorum.*

(Si libri hæreticorum à quibusdam sunt legendi, ergò non simpliciter abolendi.)

3. Concedunt, gentilium libros posse legi in Ecclesia.

Alphonsus de Castro libr. 1. advers. hæreses cap. 12. *Gentilium libri non omninò deserantur, quoniam in multis nos docere possunt, quorum cognitio est admodùm necessaria ad sacrorum librorum intelligentiam. Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. 40. de omnium Philosophorum doctrina sic ait: Sicut enim Ægyptii non solùm idola habebant & onera gravia, quæ populus Israël detestaretur & fugeret, sed etiam vasa & ornamenta de auro & argento, & vestem, quæ ille populus exiens de Ægypto sibi potiùs tanquam ad usum meliorem clanculò vendicavit, non autoritate propriâ, sed præcepto DEI, ipsis Ægyptiis nescienter commodantibus ea, quibus non benè utebantur: sic doctrinæ omnes gentilium non solùm simulata & superstitiosa figmenta, gravesq; sarcinas supervacanei laboris habent, quæ unusquisque nostrûm duce CHRISTO de societate gentilium exiens debet abominari atque devitare, sed etiam liberales disciplinas usui veritatis aptiores, & quædam morum præcepta utilissima continent, deq; ipso uno DEO colendo nonnulla vera inveniuntur apud eos, quod eorum tanquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam q. metallis divinæ providentiæ, quæ ubiq; infusa est, eruerunt, & quo perversè atq; injuriosè ad obsequia Dæmonum abutuntur, cùm ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis auferre Christianus ad usum justum prædicandi Evangelii. Vestem quoq; illorum, id est, hominum quidem instituta, sed tamen accommodata humanæ societati, quâ in hac vita carere non possumus, accipere atq; habere licebit in usum convertenda Christianum. Hæc usque Augustinus. Possunt etiam prodesse illorum doctrina ad ipsos gentiles expugnandos, ut cùm adversus eos pugnamus, suo ipsorum gladio eos jugulemus, ut David occidisse Goliath, sacra testatur Historia. His namq; armis Justinus Martyr adversus gentes pugnat in Apologetico, quem de eadem re fecit. Ideo Damascenus lib. 4. de Fide Orthodoxa cap. 18. ait: Si autem ab his, qui foris sunt, decerpere quippiam utile valuerimus, non aspernabile est. Efficiamur probati trapezitæ, legitimum & purum aurum acervantes, adulteratum autem refutantes. Sumamus sermones optimos, Deos autem ridiculos & fabulas alienas canibus projiciamus. Nam plurimùm ex ipsis cõtra seipsos fortitudinem habere valebimus. Hæc Damascenus.*

Duarenus lib. 4. de sacris Eccl. ministr. cap. 2. *De libris Ethnicorum* (à Sacerdote legendis) *pulchrè loquitur Beda, cujus verba hîc subjicimus. Turbat acumen legentium & deficere cogit, qui eos à legendis secularibus libris omnibus modis existimat prohibendos,*

dos in quibus si qua inventa sunt utilia, quasi sua sumere licet, alioqui Moses & Daniel sapientiâ & literis Ægyptiorumq; Chaldæorumq; non paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delitias horrebant. Nec etiam ipse Magister gentium aliquot versus Poëtarum suis vel Scripturis vel dictis indidisset c. Turbat. 37. distinct.

Gretzerus lib. 1. de jure & more prohibendi libros noxios cap. 5. *Gentilium libros ideò tolerari*, dicit, *quia non est periculum, ne quis jam lectione librorum gentilium in errores eorundem incurrat, nimis namq; manifesti sunt, ut hac tanta luce nemini imponere queant.*

Eandem rationem tradit Bellarm. lib. de Laicis cap. 20. §. 19. quia *libri gentilium non nocent, cùm sint errores mortui, nulli enim nunc sunt, qui non rideant dogmata gentilium; nec unquam audimus Christianos depravatos libris gentilium deficere ad gentilismum.*

(At si libri gentilium non sunt simpliciter prohibendi. Ergò nec hæreticorum libri, cùm illi longius à veritate cœlesti discedant, quàm hi.

Confirmatur hoc argumentum ex illis, quæ habet Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trident. p. 551. *Circa annum 400. Concilium Carthaginense interdixit Episcopis gentilium librorum lectione, hæreticorum libros legendi potestate factâ, quod Decretum extat inter Canones à Gratiano consarcinatos &c. Hæreticorum libri, qui doctrinam complectebantur damnatam, à Conciliis sæpè ab ipsis Imperatoribus civilis disciplinæ causâ legi vetabantur. Ad hunc modum Constantinus libros Arii; Arcadius Eunomiorum & Manichæorum; Theodosius Nestorii; Marcianus Eutychianorum & in Hispania Ricaredus Rex Arianorum scripta prohibuit. Conciliis atq; Episcopis visum satis ostendere, quorum librorum damnabilis aut apocrypha esset doctrina, quod factum à Gelasio anno 494. neq; ulterius pergere, sed cujusq; conscientiæ liberum relinquere, libros eos vitare, an boni cujusquam causâ legere velit. Post annum verò 800. Romani Pontifices multis partibus civilis regiminis sibi arrogatis & librorum lectionem prohibuerunt, & libros flammis mandari imperarunt, quorum autores ipsi damnaverant, ad hoc tamē usq; seculum nō nisi paucissimi reperiuntur libri in eū modum prohibiti. Universalis certè prohibitio sub pœna excommunicationis, nullâ aliâ sententiâ præcedente, ne quis libros legeret hæreticam doctrinam continentes aut hæreseos suspectos, nondum inoleverat. Martinus V. Papa diplomate suo omnes hæreticorum Sectas Wiclefistas & Hussitas inprimis, sacrorum communione interdixit, sed de iis nullam facit mentionem, qui libros eorum evolvebant, licet multorum manibus vererentur. At Leo X. Luthero damnato libros simul ejus omnes sub pœna excommunicationis legi vetuit. Et secuti eum Pontifices hæreticis omnibus diplomate eo damnatis atq; excommunicatis, quod vocant in Cœna, eodem diris devovent etiam illos, qui in libris eorum versantur.*

Ratio diversitatis, quam Bellarminus & Gretzerus inter libros gentilium & hæreticorum adducunt, ratione hujus quæstionis nulla est, quia libri gentilium non solùm manifestos errores cōtinent, sed etiam quædam impura, bonis moribus noxia. Jam verò Gretzerus lib. 1. cap. 26. §. Quæ lex &c. ipsemet docet, *libros impuros rectè aboleri.* Præterea non omninò nullum seductionis periculum ex lectione librorum gentilium metuendum

esse, docet exemplum Origenis, quem *illustre Alexandrinæ Ecclesiæ lumen* Lindanus vocat lib. 3. Panopl. cap. 24. De eo enim scribit Bellarmin. lib. de Script. Eccles. n. 226. quòd *deceptus Platonis Philosophiâ*, quam utique ex lectione librorum ejus hauserat, *in multos errores inciderit*; ac Gretzerus ipse lib. 1. cap. 30. de eo memorat, quòd *non paucos errores ex Ethnicorum scriptis hauserit*. Quod verò addit, *id non lectionis, sed hominis lectione & magnitudine ingenii sui abutentis vitium fuisse*, illud æquè de lectione librorum hæreticorum dici potest.

Hûc referri potest, quòd etiam Thalmudicos Judæorum libros tolerant, imò per typographiam promovent, ut ostendunt libri Rabinorum & Thalmudici Venetiis excusi. (De illis enim fatetur ipsemet Gretzerus lib. 1. de jure & more prohib. libr. noxios cap. 16. in principio, quòd *nō solùm contumelias & blasphemias in Christum multas & execrabiles, verùm etiam sanctiones & præcepta plurima contra ipsam, quam Judæi profitentur, legem Mosis, & contra omne jus gentium atq; omnia Naturæ decreta contineant.*)

In Indice librorum damnatę lectionis hæc à Pio IV. sancita leguntur: *Thalmud Hebræorum ejusq; Glossæ, Annotationes, Interpretationes & Expositiones omnes, si tamen prodierint sine nomine Thalmud, & sint injuriis & calumniis in Christianam religionem, tolerabuntur.*

Joh. Reuchlinus in libro, qui Speculum oculare vocatur, totis viribus evincere conatur, *libros Thalmudicos Judæorum non esse abolendos & exurendos allatis plurimis argumentis.*

Pet. Galatinus lib. 1. de arc. Cath. verit. cap. 16. defensionem Thalmudicorum voluminum suscepit, affirmavitq;: *Thalmudica opera in Latinum verti debere & publicè in Scholis Christianorum explicari.*

(Hæc omnia ipse Gretzerus adducit & addit lib. 2. cap. 12. *Hoc Galatini opus jussu Leonis X. Cardinalium & Maximiliani Imperatoris conscriptum est, & quidem consilio defendendi sententiam Reuchlini, adeoq; liber ille à Leone X. est admissus & approbatus, vetitusq; damnari.*)

Excipit quidem Bellarm. lib. de Laicis cap. 20. §. 20. *Libros Judæorum esse melioris conditionis quàm hæreticorum, cùm illi sint aperti hostes Christianorum, nec fallant sub nomine Christiano, ut hæretici faciunt, itaq; etiam simplicißimi norint discernere dogmata Judæorum à Christianis dogmatibus, discernere autem hæreses non poßint nisi homines valdè docti.* Sed interim manet illud, libros Judæorum etsi non æquali gradu, itidem tamen esse *malos & noxios*; Libri autem mali & noxii juxta Gretzeri hypothesin sunt prohibendi.

4. Suffragatur & hoc nostræ sententiæ, quòd hæreticorum nomine Pontificii appellant omnes, qui doctrinæ Romanæ Ecclesiæ quoquo modo contradicunt.

(Sic ergò prohibitione librorum hæreticorum id agunt, ne errores ipsorum cum veritate cœlesti pugnantes à Christianis agnoscantur & caveantur, qui finis prohibitionis pugnat cum δοκιμασίᾳ doctrinarum omnibus Christianis licita, imò mandata.)

Gerardus Busdragus Episcopus Argolicensis in Epistola ad Cardinalem quendam Anno 1558. scripta, postquam *effusionem sanguinis Lutherani sibi minimè* pro-

probari ostendisset, subjungit: *Ab hac crudelitate & laniena frustraneâ abstinẽdum esse planè censeo. Sed tutior esset via, ut Lutheranorum libri omnes comburerentur, quia in eo tota res sita est, ne Catholici sentiant & intelligant, quæ sit eorum doctrina, nam quamprimùm eam percipiunt, assentiuntur.*

5. Francisc. Cheregatus Legatus Pontificius in Comit. Noriberg. Anno 1523. in Replicatione Statibus Imperii data. *Quoad impressores & venditores seu alios divulgatores Lutheranorum librorum & aliorum, qui sectam suam sustinent ac fovent, replicatur; quòd nullo pacto placet data responsio, quòd curabunt Illustrissimæ dominationes vestræ providere, quantum possibile erit, ne tales libri imprimantur vel vendantur &c. Sed dico, in hoc, prout in aliis totaliter debere exequi Sedis Apostolicæ & Imperialis Celsitudinis sententiam, id est, quòd libri impressi & imprimendi comburantur, imprimẽtes verò & vendentes seu aliàs invulgantes dictos libros juxta easdem sententiàs puniantur. Et in hoc maximè peto debere adverti. Nam in hoc stat tota vis, pro ista perniciosa secta opprimenda, ne tales libri ampliùs inveniantur. Nam ex illorum lectione omnia hæc mala profecta sunt.*

(Ex quo apparet, ne ipsos quidem Status Pontificios in abolitionem librorum Lutheranorum simpliciter consensisse.)

6. Becanus tractat. 1. tom. poster. part. 2. Theolog. Scholast. fol. 231. & lib. 5. Manual. cap. 12. f. 461. *Hæreticorum errores aliunde quàm ex eorum libris integrè ac certò cognosci non possunt.*

(Ergò libri illorum non sunt simpliciter abolendi & concremandi.)

7. Cumprimis verò totam hanc controversiam diligenter exposuit Johannes Huss. Nam in parte 1. oper. illius f. 102. extat ejusdem Tractatus de libris hæreticorum legendis, in quo inter alia sic loquitur: *Libri hæreticorum sunt legendi, non comburendi, dum in ipsis veritas continetur. Probatur autoritatibus sanctorum, Augustini, Hieronymi, Ambrosii, Bedæ, Theodori, Liberati, Cyrilli, Gelasii Papæ, Canonibus & ratione. Augustinus contra Petilianum, ponitur 1. quæst. 1. Dominus declaravit, dicit &c. Si Apostolus nescio cujus alienigenæ testimonium (Cretenses mala bestiæ) quia verum comperit, etiam ipse attestatus est, cur nos apud quemcunque invenerimus, quod Christi est & verum est, (etiamsi ille apud quem invenitur, perversus & fallax est) non discernimus propter vitium, quod homo habet veritatem, quam non suam, sed Christi habet? Hæc Augustinus. Idem de unico Baptismo, ponitur de consecr. dist. 4. Si non sanctificatur, dicit: Multi quippe irruunt in preces, non solùm ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hæreticis compositas, & per ignorantiæ simplicitatem non eas valentes discernere, utuntur eis, arbitrantes, quòd bonæ sint, nec tamen in eis, quod perversum est, evacuat, quæ recta sunt, sed ab eis potius evacuatur. Hæc Augustinus, ubi dicit Glossa, quòd utilia non vitiantur per inutilia.*

Idem in libro de Baptismo, ponitur 1. q. 1. in fine & cap. Dominus declaravit. Nam & ipsi gentiles, si quid divinum & rectum in doctrinis suis habere potuerunt, non improbaverunt nostri sancti, quamvis illi per suas superstitiones & idololatriam & superbiam, cæterosque perditos mores detestandi essent, & nisi corrigerentur, divino judicio puniendi. Ubi glossa dicit: Propter personæ detestationem non reprobari dicta illius.

Idem in libro contra Manichæos ponitur dist. 37. Si quid veri de Deo Sibylla vel Orpheus, aliive gentium vates aut Philosophi prædixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem retinendam, non tamen ad istorum autoritatem complectendam, in quibus, ut ait Beda in libro Regum, si qua inventa sunt utilia, quasi sua sumere licet, alioqui Moses & Daniel sapientiâ & literis Ægyptiorum, Chaldæorumq; non paterentur erudiri, quorũ tamen superstitiones & delitias horrebant, nec etiam ipse Magister gentium aliquot versus Poëtarum suis Scripturis indidisset.

Hinc Ambros. ait super Lucam, ponitur dist. 37. Legimus aliqua, ne negligamus; legimus, ne ignoremus; legimus, non ut teneamus, sed ut repudiemus. Similiter Hieronymus super Epistolam ad Titum, prout hæc omnia leguntur & notantur 37. dist per totum.

Augustin. in lib. de vera religione &c. Utamur etiam hæreticis, nõ ut eorum approbemus errores, sed ut Catholicam disciplinam adversus eorum insidias asserentes vigilantiores & cautiores simus. Hæc Augustinus.

Hieronym. in Epist. ad Pammach. & Oceanum. Nec bonis adversariorum, si honestum quid habuerint, detrahendum est, nec amicorum laudanda sunt vitia & unumquodq; non personarum, sed rerum pondere judicandum est. Infra. Quod autem opponunt, congregasse libros Origenis super cunctos homines; Utinam omnium Tractatorum haberem volumina, ut tarditatem ingenii eruditionis diligentiâ compensarem! Congregavi libros ejus fateor, & ideo errores non sequor. Et infra. Apostolus præcipit, Omnia legentes, quæ bona sunt retinentes. Lactantius in libris suis & maximè in Epistolis suis ad Demetrianum, Spiritus sancti omninò negat substantiam & errore Judaico dicit eum ad Patrem referri vel ad Filium & ad sanctificationem utriusq; personæ sub ejus nomine demonstrari. Quis mihi interdicere potest, ne legam Institutionum ejus libros, quibus contra gentes scripsit fortißimè, quia superior sententia detestanda est? Hæc Hieronymus.

Idem ad Paulum in Epistola, Cur non scripsit in Danielem, dicit: Illud dignationem tuam monere volo, ne me putes in modum rustici blateronis cuncta Origenis reprobare, quæ scripsit, quod in me criminentur, sed tantùm prava dogmata repudiare. Scio enim æquali maledicto & eos subjacere, qui bona mala judicant, qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum. Aut quæ tanta pertinacia sit, alicujus laudare doctrinam, ut sequar blasphemiam!

Idem in Epist. ad Tranquilinum. Origenem sic legendum arbitror, ut bona eligamus, vitemusq; contraria, juxta Apostolum dicentem: Omnia probate, quæ bona sunt tenete. Item. Qui nimiùm ducuntur in ejus amorem vel odium, mihi videntur illi maledicto Prophetico subjacere. Væ illis, qui dicunt bonum malum, & malum bonum &c.

Sancti, Theodorus, Liberatus & Cyrillus in quatuor Conciliis generalibus. Niceno, Constantinopolitano, Ephesino & Chalcedonensi, quæ sanctus Gregorius sicut quatuor sancti Evangelii libros dicit dist. 15. venerari. Dicunt præfati sancti, Theodorus, Liberatus & Cyrillus. Oportet enim culpantibus nos illa dicere, quia non omnia, quæcunq; dicunt hæretici, fugere & refutare decet. Multa enim confitentur, sicut & nos confitemur, velut Ariani, quando dicunt, Patrem, quia creator est omnium & Dominus, nunquid propter hoc fugere consequens est hujusmodi confeßiones? Sic in Nestorio, licet duas Naturas, diversitatem

tem signans carnis & Verbi, altera enim Verbi Natura, altera carnis est, sed tamen nequaquam unitatem confitetur nobiscum. Nos autem unientes hæc, unum Christum, unum Filium, eundem Deum confitemur. Et infra dicit B. Theodorus: Respice itaq; quomodo Sabellius fugiens Arium Judæus est factus, quomodo autem Arius fugiens Sabellium paganus effectus est. Ille siquidem uniprincipium, hic multiprincipium allegavit. Est autem media & verè regalis via, & ab hoc & ab illo abstinere. Ait enim: Non declinabis ad dextram neq; ad sinistram, viâ regali perge. Regalis autem via est, ut non Sabellii continuatio vel etiam confusio suscipiatur, neq; Arii divisio, sed credantur tres quidem subsistentiæ sive personæ, non autem una Trinitatis subsistentia secundum Sabellium & una substantia seu Natura confiteatur & non tres Naturæ secundum Arium. Hæc S. Theodorus.

Gelasius Papa in de vinculo anathematis sic loquitur: Quid enim quia in libris sanctis, quos utiq; veneramur & sequimur, quoniam quorundam illic & prophanitates efferuntur & scelera gesta narrantur, ideo nobis pariter aut veneranda sint aut sequenda, quia in illis sanctis libris & venerabilibus continentur? Sanctus Petrus primus Apostolorum sic æstimans N. Test. gratiam prædicandam, ut à legis veteris non recederet instituris, quædam per simulationem legitur inter Judæos gentilesq; egisse. Nunquid ideo aut illa ejus sequenda sunt, quæ meritò & Co Apostolus ejus facta redarguit & postea consequenter ipse vitavit, pariterq; assumenda sunt cum his, quæ, utpote primus Apostolus, salubria prædicavit? Nunquidnam aut ejus recta doctrina cum his, quæ humanitùs accesserant, repudianda est? aut adhuc illa imbecillis justitia cum perfecta ejus suscipienda est doctrina? Nunquidnam ideo veritas refutanda est libri, ubi pravitas inserta refutatur? aut ideo pravi libri suscipiendi sunt eorum, quia veritas, quæ illic inserta est, non negatur? Ait Apostolus: Omnia probate, quæ bona sunt, tenete. Scimus, Apostolum etiam de paganorum libris aliquid posuisse, nunquid ideò etiam cuncta recipienda sunt, quæ cum illis sunt prolata. Ipse Apostolus ait, multos prædicatores aliter atq; aliter Christum prædicare, ubi tamen licet quecunque modo Christus prædicatur, oportet admitti, tamen non ideo illum morem, quo non rectè prædicatum est, admonet imitari. Malos operarios ipse conqueritur, quorum alia refutanda, alia docet esse sectanda. Hæc & hujusmodi exempla nos docent, & testimonia divina confirmant, non omnia pessimè à quocunque dicta vel ubicunque scripta indifferenter accipere, sed retentis bonis, quæ noceant, refutare. Hæc Papa Gelasius, ubi supra.

Gelasius Papa in can. dist. 15. Sancta Romana, commendans Ruffinum de ipsius scriptis sic loquitur: Sed quoniam Beatissimus Hieronymus eum in aliquibus de libertate arbitrii notavit, illa sentimus, quæ Beatum prædictum Hieronymum sentire cognoscimus, & non solùm hæc dicimus de Ruffino, sed etiam de universis, quos idem vir sanctus zelo Dei & fidei religione reprehendit. Origenis opuscula, quæ vir Beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Hæc Gelasius Papa.

Ad prædicta servit illa juris regula. Utile per inutile non vitiatur, super quo Johannes Andreæ in Novella, & Dynus & consequenter alii Legistæ & Canonistæ dicunt. Quandocunq; neutrum est alterius causa, & separari potest, tunc non vitiatur utile per inutile. Ubi Joh. Andreas ibidem ponit secundùm jura, probando, quòd utile non vitiatur

per

per inutile. Cùm ergo nulla falsitas sit per se causa veritatis, sicut nec è contra, & sit ab ipsa separata, sequitur, quòd nulla veritas potest vitiari per falsitatem quomodolibet refutanda. Item Hostiensis & post eum Johan. Andreas extra de hæreticis cap. Fraternitatis, dicit: Quamvis scripta hæreticorum autorizabilia non sint, si quid tamen boni reperiatur in eis, potest induci & allegari, non tanquam autoritas, sed tanquam ratio naturalis. Imò necessaria est notitia legis abrogatæ dist. 8. Moses. Item Innocentius III. argumentatur ex lege Theodosiana abrogata, ut Extra de judiciis, parag. non igitur. Item ibidem Innocentius, Hostiensis & post eos Joh. Andr. dicunt: Licet dicta cujusquam ratione personæ, nisi aliàs falsa probentur, redargui non possunt de falso. Item, Fridericus Imperator fuit in Concilio Lugdunensi per Innocentium Quartum condemnatus, ut in cap. ad Apostolica, de sentent. & re judicata lib. 6. & tamen ipsius leges, quas pro honore sanctæ Dei Ecclesiæ & hæreticorum exterminatione, quatenus statutis Canonicis non obsistunt, per Bonifacium VIII. approbatæ & acceptæ per Ecclesiam, ut in cap. Ut inquisitionis de hæreticis lib. 6.

Item 32. dist. S. Cyprianus & cum eo 80. Episcopi, ex eo, quòd Baptisma hæreticorum lavacrum Diaboli appellat, per S. Stephanum, Cornelium, Leonem & per Augustinum in libro de Baptismate redarguitur & reprobatur, & tamen in libris suis tenetur & acceptatur. Ergo à simili, si quis aliquid erronei posuit, & alia multa vera & sancta scripsit, debet in illis pro utilitate legentium acceptari. Item dist. 37. cap. 1. Carthaginense Concilium dicit: Episcopus gentilium libros non legat, hæreticorum autem legat pro necessitate aut tempore, & quare? Certè ut errores eorum legendo detestetur, & utilia, quæ in eis invenerit, ad usum sacræ prædicationis devotus convertat.

Item. Si hæreticorum Baptisma benè ipsum suscipienti non obest, quod dat Spiritus S. per hæreticum, ergò nec veritas suscepta ab hæretico obest fideli Christiano, cùm omnis veritas sit à Deo, dicente B. Ambrosio super Lucam. Veritas, à quocunque dicatur, semper à Spiritu sancto est.

Item. Libri hæreticorum valent ad excitandum spirituales, ut verum aperiant; ad pungendum carnales, ut verum quærant, ut dicit Augustinus in de vera religione & ad evitandum & repudiandum errorem, quem ponunt. Quomodo enim sancti Augustinus, Hieronymus & sancti cæteri, imò & Synodi scivissent impugnare, cōvincere & condemnare hæreses, nisi eas priùs in scriptis hæreticorum legissent & legi Dei fore contrarias cognovissent. Nam opposita juxta se posita magis elucescunt. Et iterum. Per oppositum cognoscitur omne bonum, igitur libri hæreticorum à fidelibus sunt legendi.

Item. Multos antiquos Canones receptos à primitiva Ecclesia practisatos longo tempore, similiter Decretales Epistolas cum multis Conciliis per nova jura & Concilia, puta generale Lateranense, Lugdunense ac Viennense Ecclesia correxit, expressè revocavit & cassavit, & habet pro infertis, ut patet in titulis, de Electione & de rebus Ecclesiæ non alienandis, de immunitate Ecclesiarum, de sepulturis, cum consimilibus & præsertim 63. dist. per totum, & tamen illi Canones revocati & cassati, Decretales abrogatæ & Concilia cassata leguntur, exponuntur & docentur per Dd. & non delentur, nec comburuntur. Igitur à pari, libri quorumcunque hominum multas veritates & utiles Ecclesiæ continentes, quamvis in ipsis

ipsis aliqua contineatur falsitas vel haresis, possunt legi licitè & haberi. Sic n. naturales Philosophi & prasertim Aristoteles, qui creatorem mundi in libro de cælo & mundo reprobat, & Averrois ejus Commentator, qui negat Trinitatem in divinis, allegantur in veritatibus & tenentur, & ipsorum libri in Universitatibus Studiorum generalium leguntur, exponuntur & terentur. Item, liber Sententiarum Magistri Petri in multis reprobatur, & tamen non comburitur, sed pra omnibus aliis libris in generalibus Studiis practizatur. Item, Lex vetus, quoad Ceremonialia per novam legem Christi est sepulta, ut dicit Augustinus, ut si quis teneret circumcisionē more Judaeorum, foret hareticus, & tamen ista lex, quoad ista Ceremonialia, non est comburenda. Hæc omnia Johannes Hussus.

8. Gretserus lib. 1. de jure & more prohibendi libros noxios cap. 21. & 22. vocat *scelus inauditum, scelus pessimum, facinus rogo dignum, audaciam impudentissimam, facinus inexpiabile, flammis expiandum, temeritatem plusquam Diabolicam, sacrilegium &c.* quòd Lutherus Bullam Pontificis & Decretales Papales Witebergæ combussit.

(*Quod quisq; juris in alium statuit, illud etiam in se admittat necesse est.* Ergò si facinus impium, quòd Lutherus Bullam Pontificis & Decretales Papales combussit, multò magis impium facinus censendū, quòd Pontificii Biblia à Protestantibus versa aut edita flammis absumunt; & tamen hoc facinus Gretserus commendat in Præf. d. lib. sic scribens: §. Idem. *Qui Biblia Zuingliana & Lutherana flammis tradit, is non magis aliquo crimine se obstringit, quàm Ephesii, qui libros curiosarum artium Vulcano corrigendos & excudēdos, vel potiùs exscudendos tradiderunt.*)

9. Azorius tom. 1. Moral. lib. 8. cap. 16. §. De Tertulliano &c. testatur, *tunc temporis* (quo vixit Hieronymus) *nondum fuisse receptum, ut Catholici à legendis hareticorum libris in universum arcerentur.*

(Idipsum confirmari potest ex Hieronymo, qui Epist. 65. ad Pammachium & Oceanum scribit, *se semper dogmatibus Origenis contradicere, venenata esse illius dogmata, aliena à Scripturis sanctis, vim Scripturis facientia, se nunquam Origenis haresin defendisse, vel pravum ejus dogma laudasse;* interim tamen Epist. 76. ad Tranquilinum de ejus scriptis sic judicat: *Ego Origenem propter eruditionem sic interdum legendum arbitror, quo modo Tertullianum, Novatum, Arnobium, Apollinarem, & nonnullos Ecclesiasticos Scriptores, Gracos pariter & Latinos, ut bona eorum eligamus, vitemusq; contraria, juxta Apostolum dicentem, Omnia probate, quod bonum est, tenete.* Et postea. *Nec propter doctrinam ejus prava suscipienda sunt dogmata, nec propter dogmatum pravitatem, si quos Commentarios in Scripturas sanctas utiles edidit, penitùs respuendi sunt &c.*)

10. Suffragantur etiam nostræ sententiæ dissensiones Pontificiorum.

1. Libros gentilium quidam Pontificii tolerandos & legendos, non autem flammis absumendos censent, ut vidimus superiùs membro 3.

Contrà in c. Episcopus dist. 37. *Episcopus gentilium libros non legat, hareticorum autem perlegat pro necessitate & tempore.*

Gretzerus lib. 1. de jure & more prohibendi libros noxios cap. 5. §. Canone &c. adducit Canonem ex Gratiano dist. eād. *Legimus de B. Hieronymo, quòd, cùm libros legeret Ciceronis, ab Angelo fuerit correptus,*

(correctus,) *eò quòd vir Christianus paganorum commentis intenderet.* Additur in illo Canone. *Hinc etiam filius ille prodigus reprehenditur, qui de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum implere cupiebat. Hinc etiam Origenes ciniphes & ranas, quib. Ægyptii sunt percussi, vanam Dialecticorum garrulitatem & Sophistica argumenta intelligit.*

Idem Gretzerus d.l. §. At quot &c. ex Johanne Diacono lib.3. de vita S.Gregorii cap.33. & Ivone memorat, *Gregorium Magnum omnes omninò Pontifices à lectione librorum gentilium inhibuisse.*

2. Libros Thalmudicos posse, imò etiam debere tolerari & legi, statuunt quidam Pontificii, imò & Pontifices, ut vidimus superiùs membro 3.

Contra verò quidam Pontifices illos flammis adjudicârunt.

Sixtus Senens. lib.2. Biblioth. in lit. T. *Cùm libri Thalmudici contineant non solùm blasphemias multas & execrabiles adversus Christum Deum nostrũ, verùm etiam sanctiones & præcepta plurima contra ipsam, quam profitentur, Mosis legem, & contra omne jus gentium, atq; omnem* Naturæ *legẽ, quam ipsi, utpote homines, servare tenentur, visum est summis Pontificibus, ut tam nefariæ doctrinæ lectio atq; usus omnibus Judæis, qui sub ditione Christianorum vivunt, interdiceretur, & omnes libri Thalmudici toto Christianorũ orbe ignibus traderentur, quod etiam sæpè factum esse, nonnulli fide digni scriptores testantur, inter quos Bernhardus Lutzenburgius in Catalogo hæreticorum lib.2. refert, Gregoriũ Pontificem ejus nominis nonum, Anno Domini 1230. omnia Thalmudica volumina flammis adjudicâsse, atq; itidẽ iterùm fecisse Innocentium Papam ejus nominis quartum, Anno salutis nostræ 1243. Rursus cùm eadem volumina à Judæis instaurata fuissent, & auxilio artis impressoriæ in infinitum penè numerum propagata, Julius Papa tertius, novo edicto promulgato, inquiri jussit, & Anno 1553. cùm festa tabernaculorũ à Judæis Septembri mense celebrarentur, per omnes Italiæ urbes exuri. Paulus Papa IV. unà cum Sacros. Rom. Inquisitionis Senatu Ann. 1559. rursum idem fieri jussit, & Thalmudicos libros inter scripta ab Ecclesia Catholica damnata connumerari voluit.*

Clemens VIII. An. 1582. itidem Thalmud simpliciter vetuit, expressè statuens, *ut hujusmodi impii Thalmudici Cabalistici, aliiq; nefarii Hebræorum libri omninò damnati & prohibiti maneant & censeantur.*

Argum. Advers. *Imperator* l. Damnato c. de hæreticis & l. Quicunque eod. *mandat comburi libros hæreticorum.*

Resp. Hussus d.l. *Leges illæ contrariantur sacris Canonib. & Sanctorum dictis & scriptis rationabilibus, ideò in hac parte non sunt recipiendæ, cùm dicat Imperator, quòd sacræ leges non dedignantur sacros Canones imitari, ut in Authent. Ut Clerici apud Episcopos proprios conveniantur, §. Si verò, col.6. & de Monachis in fine col.1. Et ponuntur hæc verba Extra l. de judiciis in cap. Clerici, & de secundis nuptiis cap. ultimo. Nam sacri Canones non tantùm in Ecclesiasticis, sed etiam in civilibus sunt recipiendi, cùm alibi dicat Imperator, quòd per omnia velit sequi sacras regulas, & sacræ regulæ pro legib. valere debent, & quicquid constituit Catholica & Apostolica Ecclesia, in Authentica. Quomodo oporteat Episcopos & cæteros Clericos ad ordines perduci, paragr.1. collat.1. Unde legibus Imperatorum non in omnibus Ecclesiasticis controversiis utendum est, præsertim cùm inveniantur Evange-*

angelicæ ac Canonicæ sanctioni obviare. Nec Imperiali judicio possunt Ecclesiastica jura dissolvi, prout hæc notantur & leguntur dist. 10. cap. Lege Imperatorum. Et extra de Constitutionib. in cap. Ecclesia S. Mariæ cum suis Concordantiis. Et conclusivè, ubicunq; vertitur periculum animæ, vel tractantur legibus contrariis, per Canones derogatur, ut patet 96. dist. Duo sunt, & cap. Si Imperator cum suis Concordantiis. Item potest responderi ad leges prædictas Imperatoris. Sicut ad detestationem Baptismi hæreticorum per Cyprianum S. Martyrem habitam, videl. quòd Imperator ex nimis magnâ detestatione hæreticorum admixta ignorantia, præcepit libros ipsorum comburere, qui tamen valerent in veritatibus ad servandum & in falsitatibus ad evitandum. Quomodo enim sancti, Augustinus, Hieronymus & alii, imò etiam Synodi scivissent & scirent impugnare, discutiendo convincere & condemnare hæreses, nisi eas cognoscerent, sacræ Scripturæ fore contrarias? Opposita enim juxta se posita magis elucescunt, cùm contrariorum eadem sit disciplina. Et de S. Cypriano Magister sententiarum lib. 4. dist. 6. dicit, quòd B. Augustinus dicit, ipsum Cyprianum ex ignorantia dixisse de Baptismo hæreticorum, quòd esset lavacrum Diaboli. Nam dicit, Martyrem gloriosum Cyprianum, qui apud hæreticos vel schismaticos datum Baptismum nolebat cognoscere, dum eos nimis detestaretur, tanta ejus merita usque ad triumphum Martyrii secuta sunt, ut à caritatis, quâ excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur. Nec nos, qui Baptismi veritatem & hæreticorum iniquitatem cognoscimus, ideò Cypriano meliores sumus, sicut nec Petro, quia judaizare gentes non cognovimus (cogimus.)

Appendix Hujus Articuli,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ABSURDAS ET ERRONEAS ADVERSARIORUM COMPLECTENS.

I. Conqueruntur Adversarii.

1. *Per injuriam & calumniam sibi tribui contemtum Magistratus politici.*

Resp. 1. In Concilio Romano act. 2. cap. 16. cautum est, *ne quis Clericus, Diaconus aut Presbyter propter causam suam quamlibet intret in Curiam, quoniam omnis curia à cruore dicitur & immolatio simulachrorum est.* Et additur. *Si quis Clericorum in Curiam introiret, anathema suscipiet, nunquam rediens ad matrem Ecclesiam.* Bartholomæus Caranza in Summ. Concil. pag. 53.

2. Johannes à Daventria in Harmon. Augustanæ Confession. fol. 515. *Monastica publicis mundi officiis præfertur, & in Monachatu puro perfectio major est, quàm in Magistratu etiam purissimo.*

3. Quòd de officio Magistratus sub Papatu à magnis etiam viris interdum dubitatum sit, vel unicum illud exemplum docet, quòd Fridericus Sapiens Elector Saxoniæ, lecto Lutheri libro de Magistratu politico, præ lætitia exultans, levatis ad cœlum manibus DEO gratias egisse legitur,

tur, *quod ex sacris literis jam demum cognitum atque exploratum teneret, se in ejusmodi ordine constitutum esse, qui Deum autorem habeat, & in quo bonâ conscientiâ versari, Deoq; placere poßit.* Extat illud scriptum tom. 2. oper. Germ.

4. Pontifici Romano tribuunt *supremam in Imperatorem, Reges ac Principes potestatem, & quidem talem, quâ ex solio ipsos dejicere poßit, si placitis ejus obsequi nolint.*

Fridericus II. Imperator dixit: *Reverà felicitas Imperialis Papali semper impugnatur invidiâ.*

5. Episcopos & omnes Clericos potestati Magistratus politici eximunt, unde Jesuitæ ne illis quidem Principibus *juramentum fidelitatis* præstare volunt, in quorum ditione vivunt, eorumve defensione fruuntur.

6. Docent, *Magistratum esse ejusmodi statum, in quo quis difficulter salvari queat,* ideò persuadent Principibus, ut relicto officio suo, ad quod divinitùs vocati sunt, Monasterium religionis causâ ingrediantur.

7. Ecclesiasticæ personæ, Sacerdotes, Monachi, Moniales in Papatu sibi solis nomen *Spiritualium,* der Geistlichen/ arrogant, reliquos verò Christianos omnes ac ipsos etiam Magistratus nominant *mundanos,* die Weltlichen/ cùm tamen omnes illi, qui Spiritu Dei aguntur, sint spirituales, si & rem ipsam & phrasin Scripturæ spectare velimus, Rom. 8. v. 14. 1. Cor. 2. v. 15. Gal. 6. v. 1.

8. Magistratum à cura religionis & judicio de controversiis fidei penitùs rejiciunt.

9. In judiciis Canones Pontificios præferunt Imperatoriis legibus, supplicia in Clericos facinorosos ob capitalia supplicia ac delicta civilia exerceri posse negant.

10. Legatur Cardinalis Baronii Dissertatio, quâ ipsum Carolum V. cum filio & nepote, duobus Philippis, Hispaniarum Regibus, Pontificię Sedis propugnatoribus acerrimis, ob, nescio, quæ Siciliæ jura præter Pontificis placitum usurpata, non secus ac *viles quosdam orbis terrarum prædones & Ecclesiæ perduelles & perduellibus deteriores* contumeliosè tractat. Conferatur judicium Cardinalis Ascanii Columnæ de eadem Baroniana Disputatione, & Philippi III. Hispaniarum Regis Edictum contra tractatum Cardinalis Baronii de Monarchia Siciliæ.

Cumprimis verò Pontifices Romani multis & variis modis Imperatorum & Imperii Rom. majestatem imminuunt.

1. Postulant ab Imperatoribus juramentum fidelitatis. Nam Clemens V. Imperatori Henrico IV. vehementer exprobrat, quòd non agnoscat juramentum fidelitatis à se præstitum. Sic enim ille Clement. lib. 2. tit. 9. de jurejurando c. unico Romani &c. *Cùm ipsi Reges ejusdemq; Ecclesiæ* (Romanæ) *specialißimi filii sibi juramento fidelitatis & aliàs multipliciter essent astricti, ipsius Ecclesiæ debeant esse promtißimi defensores; dictis autem literis in notitiam dicti Henrici ad Imperiū jam promoti sic deductis, idem Henricus ab iisdem Cardinalibus requisitus, ut super contentis in illis suum propositum responderet, q molestè tulisset, quòd de juramento fidelitatis hujusmodi per eum præstito in dictis literis mentio haberetur, non familiariter, nec secretè, ut tractandæ pacis qualitas exigebat, sed multis tabellionibus accersitis*

cerfitis & requisitis ab eo, quòd de responsionibus suis conficerent instrumenta publica, inter cætera publicè (præsente multitudine hominum copiosâ) respondit, se non fore cuiquā ad juramentum fidelitatis adstrictū, & quòd nunquam fecerit juramentum, propter quod foret ad juramentum fidelitatis alicui obligatus, & quòd ipse nesciebat, quòd antecessores sui Romani Imperatores unquā juramentum hujusmodi præstitissent, simulans se immemorem juramentorem, quæ nobis ante coronationem suam præstiterat, & post coronationem etiam innovarat &c. Extat etiam formula juramenti ab Ottone I. Imperatore Pontifici præstiti c. Tibi Domino dist.63. *Tibi Domino Johanni Papæ, ego Rex Otto promittere & jurare facio per Patrem & Filium & per Spiritum S. & per lignum hoc vivificæ crucis & per has reliquias Sanctorū, quòd si, permittente Deo, Romam venero, sanctam Rom. Ecclesiam & te Rectorem ipsius exaltabo secundùm posse meum: & nunquam vitam, aut membra & ipsum honorē, quem habes, meâ voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut meâ exhortatione perdes; & in Romana urbe nullum placitum aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te aut ad Romanos pertinent sine tuo consilio: & quicquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem pervenerit, tibi reddam: & cuicunq; regnum Italicum commisero, jurare faciam illum, ut adjutor tui sit, ad defendendā terram sancti Petri secundùm suum posse. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evāgelia.*

2. Prohibent praxin Juris Cæsarei, mandantes Episcopis & secularibus Judicibus, *ut in controversiis civilibus non secundùm leges Cæsareas, sed secundùm Decretorium Papalium statuta procedatur.*

Gregorius IX.3.Decretal.tit.26.de Testamentis, cap. Filius noster &c. *Et quidē leges seculi hoc habēt, ut heres ad solvendum cogatur, si autor ejus rem legaverit alienam. Sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valdè mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, quia aliena restituere debuisti &c.*

Alexander III. d.l.cap. Relatū est &c. ad Judices Vercellenses scribit: *Mandamus, quatenùs cum aliqua causa talis ad vestrū fuerit examen deducta, eam nō secundùm leges, sed secundū Decretorū statuta tractetis.*

3. Papa Honorius III. per totū regnum Galliæ studiū juris civilis prohibuit. Sic enim præcepit lib.5. Decret.tit.33. de privil.& excess.cap. Super specula &c. *Firmiter interdicimus & districtius inhibemus, ne Parisiis, vel civitatibus, seu locis aliis vicinis quisquam docere vel audire jus civile præsumat. Et qui contrà fecerit, non solùm à causarum patrociniis interim excludatur, verùm etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur.*

4. Pontifices se atq; Clericos universos subducunt potestati Cæsareæ, ut constat ex dictis superiùs art.6.cap.5.

5. Papa postulat ὑπεροχὴν supra Imperatores & Reges, tanquā se inferiores.

Innocent.III.lib.1.Decret.tit.33.de major.& obœd.cap. Solitæ (quod in ἐπιχεφῆ dicitur multùm allegabile.) *Nosse debueras, quòd fecit Deus duo magna luminaria in firmamento cœli, luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti, utrumq; magnum, sed alterū majus. Ad firmamentum igitur cœli, h.e. Universalis Ecclesiæ fecit Deus duo magna luminaria, i.e. duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis autoritas & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest*

 die-

diebus, i.e. spiritualibus, major est: quæ verò carnalibus, minor; ut quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur. Hæc autem, si prudenter attenderet Imperatoria Celsitudo, non faceret aut permitteret, Constantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem & honorabile Ecclesiæ membrum, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere, cùm alii Reges & Principes Archiepiscopis & Episcopis suis (sicut debent) reverenter assurgant, & eis juxta se venerabilem sedem assignent.

Gelasius Papa c. Duo sunt, dist. 96. *Honor & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si Regem fulgori compares, & Principem diademati, longè erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cùm videas, Regum colla & Principum submitti genibus Sacerdotum & osculatâ eorum dextrâ &c.*

6. Papa irrita pronunciat Imperatoris decreta. Clemens V. lib. 2. Clement. tit. 11. de sent. & re judic. c. Pastoralis &c. *Nos tam ex Superioritate, quam ad Imperiū non est dubium nos habere, quàm ex potestate, in qua (vacante Imperio) Imperatori succedimus, & nihilominùs ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex Regum & Dominus dominantium nobis licèt immeritis in persona B. Petri concessit, sententias & processus omnes prædictos (Imperatoris) & quicquid ex eis secutum est, vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus, fuisse & esse omninò irritos & inanes, nullumq; debere aut debuisse sortiri effectum seu nocumentum, vel notam afferre cuiquam, vel quomodolibet attulisse, ipsosq; nihilominùs, quatenùs processerunt de facto, & quicquid ex eis secutum est, vel ob eos, vel inposterum sequi posset, in irritum revocamus.*

7. Papa Imperatores deponit & subditos à juramento fidelitatis absolvit. c. Ad Apostolicæ, lib. 2. Decretal. in Sexto tit. 14. de sent. & re judic. *Nos super præmissis & quamplurimis aliis ejus* (Friderici II.) *nefandis excessibus, cum fratribus nostris & sancto Concilio deliberatione præhabitâ diligenti (cùm Jesu Christi vices, licèt immeriti, teneamus in terris, nobisq; in B. Petri persona sit dictum: Quodcunq; ligaveris super terram, ligatum erit in cœlis) memoratum Principē, qui se Imperio & Regnis, communiq; honore & dignitate reddidit tam indignum, quiq; propter suos iniquitates adeò, ne regnet vel imperet, est abjectus, suis ligatum peccatis & abjectum, omniq; honore & dignitate privatum à Domino ostendimus, denunciamus & nihilominùs sententiando privamus, omnes, qui ei juramento fidelitatis tenentur adstricti, à juramento hujusmodi perpetuò absolventes autoritate Apostolicâ firmiter inhibendo, ne quisquam de cætero sibi tanquam Imperatori vel Regi pareat & intendat: decernēdo quoslibet, qui ei deinceps velut Imperatori vel Regi consilium vel auxilium præstiterint seu favorem, ipso facto excommunicationis sententiæ subiacere &c.*

8. Papa Imperatores servilibus destinat officiis, ut ostendimus superiùs in Appendice art. 3. c. 1. n. 3. Confer. Dn. D. Hunnium in Innoc. Lutheran. §. 608. & seqq. ubi singula membra adducit & confirmat. Jure igitur ac meritò scribit Lutherus tom. 2. in resp. ad Ambros. Catharin. f. 150. *Jam vehementer piget, pudetq;, imò miseret me, quoties cogito, quot & quanta ludibria sibi ab Imperatorib. Principibus, universaq; natione Germaniæ Papa sibi fecerit. Deus bone! quantâ libidine & fiduciâ in eis lusit? non secus eos ducens ac tractans, quàm irrationabilia*

tionabilia bruta,quibus tantùm ad cædes,dolos,rapinas, & quicquid Satan suggerere potuit, Papisticarum artium abuteretur. S. Petrus Papatum graphicè depinxit 2.Epist.2.dominationes spernunt. Tantùm abest,ut dominationem agnoscat Papa, ut summos Principes ægrè ad oscula pedum admittat: dein Monachum & Sacrificulum stipite rudiorem & lenone sceleratiorem super universos mundi Proceres elevet, propter characterem illum indelebilem. Ita coguntur dominationes contemtæ honorare idola, à quibus honorari debuerant; Ignavißimum hoc animalium genus vix porcis alendis idoneum.

2. Martinus Becanus contra Christianum Batavum negat, *Romano-Catholicos docere, & in tribus Conciliis* (Lateranensi sub Julio II. & Leone X.celebrato,Constantiensi & Tridentino) *decretum esse, hæreticis non esse fidem servandam.*

Resp. egimus hac de re lib.1.part.2.capite 18.sect.1. thesi 3.

II. Calumniæ. I. In genere.

1. Salmero tom.6. tract.23. in cap. 8. Matth. inter cæteras notas, ex quibus, nostram fidem non esse veram, evincere conatur, etiam hanc tertio loco recenset, *quòd obœdientiam Principibus secularibus & Imperatoribus derogemus.*

Resp. 1. Bellarminus in Oratione Satyrica tom.4. præfixa nos accusat, *quòd personas, fidem & religionem inauditâ adulatione Principibus subjiciamus.*

(Quâ igitur veritatis specie Salmero nos accusat, quòd debitam obœdientiam illis derogemus?)

2. Quam reverentiam & obœdientiam Papa cum suis Clericis Imperatori, Regibus & Principibus exhibeat, res ipsa loquitur, & quædam ejus rei testimonia adducta sunt in præcedentibus.

3. *Ann.1531. Protestantes mense Februario ad Reges & Principes dedêre literas, in quibus conqueruntur, se variis Adversariorum calumniis prægravari. Inter eas maximè capitalem esse, quòd Magistratus damnent ac legum dignitatem enervent, quod à veritate longißimè abesse ipsorum doctrina evincat, quæ,ut in Augustanis Comitiis testatum fecerint, Magistratibus honorem deferat & dignitatem legum tueatur magis, quàm superiori ætate sit factum, quæ Magistratus informet, suam conditionem ac vitæ genus esse Deo pergratum, & populum moneat, Magistratui honorem & obsequium deberi propter Dei ipsius mandatum, qui contemtum potestatis ordinariæ à se instituta impunem non dimittat.* Petrus Suavis lib.1. Histor. Concil.Trident.p.66.

4. Quando Magistratus contra Dei verbum quidquam præcipit, sequimur regulam Apostolicam Act.5. v.29. *Oportet Deo magis obœdire, quàm hominibus;* & Christi Matth.22.v.21.*Date Cæsari,quæ sunt Cæsaris; & Dei, quæ sunt Deo;* in reliquis, quæ non pugnant cum Dei verbo, licèt dura sint, quæ imperantur, obœdientiam tamen præstandam esse dicimus. Rom.13. v.1. & seqq. Confer Lutherum in scripto Wider den Meuchler zu Dreßden/ tomo 1. Jen.Germ.p.303.

2. Valerian.Magnus in Judicio de Acatholicorum credendi regula p.55. scribit, Spiritũ privatũ docuisse Lutheranos rebellionem. *Præsumta,* inquit, *per totã Germaniam Spiritus S. unctio docuit, neutiquam parendum Ferdinando II. Rom.Imperatori, cui meritò redditur suspectus ille Spiritus, adeò ut emigrare cogatur cum suis unctis.*

Resp.1.

Resp. 1. Confundit Monachus Lutheranos cum *Anabaptistis*. Confessio Augustana ab intentato hoc crimine nos purgat.

2. Valeriano est rebellare, si quis dogmata Papalia à Magistratu per vim obtrusa nolit recipere.

II. In specie.

1. Bellarm. lib. de Laicis cap. 2. scribit: *Anabaptistas erroris de civili Magistratu occasionem sumsisse ex verbis Lutheri in lib. de captivit. Babylon. c. de Baptismo.*

D. Laurentius Förerus im Vberschlag contra Pupillam Saxon. cap. 2. p. 66. Lutther hat geschrieben / vnter den Christen sol vnd kan keine Obrigkeit seyn / sondern ein jeglicher ist zugleich dem andern vnterthan. Item. Was kan da für Obrigkeit seyn / da sie alle gleich sind / vnd einerley Recht / Macht / Gut vnd Ehre haben? Item. Da einer begehret des andern Oberster zu seyn / da seyn nicht rechte Christen / weil es die Art vnd Natur nicht leidet / Obersten haben / da kein Oberster seyn wil vnd kan.

Thomas Hardingus in Confut. Apol. Angl. part. 3. c. 4. producit locum ex Luthero. *Inter Christianos nullus neque potest, neque debet esse Magistratus &c.*

Resp. 1. Si Bellarminus per *occasionem* hoc intelligit, quòd Anabaptistæ ex verbis Lutheri minùs rectè intellectis & in peregrinum sensum detortis hæreseos suæ ἀφορμὴν desumserint, non Lutherum, sed Anabaptistas accusat, eâ enim ratione etiam ipsa Scriptura occasionem erroris hæreticis suppeditare potest. Sin obliquè Lutherum pungit, quòd per doctrinam *de libertate Christiana* efficacem erroris causam ipsis dederit, insigni eum afficit injuriâ, cui calumniæ opponimus judicium *Friderici Sapientis Saxoniæ Electoris*, de quo paulò antè fuit dictum.

2. Quinimò Bellarmino opponimus ipsummet Bellarminum lib. 3. de Laicis cap. 2. circa finem sic scribentem: *Potestatem politicam apud nos esse illicitam, est opinio Anabaptistarum, quam non solùm Catholici omnes execrantur, sed & Lutherus in Saxonica Visitatione, Philippus Melanchthon & Calvinus acerrimè oppugnant.*

3. Quo sensu Paulus dicit, *in Christo non esse servum, nec liberum*, Galat. 3. v. 28. Col. 3. v. 11. eodem Lutherus asserit, inter *Christianos* nullum esse Magistratum.

2. Lutherum accusant, quòd bellum contra Turcas geri improbaverit.

Alphonsus de Castro lib. 3. adv. hæres. verbo Bellum, hæresi 2. *Lutherus dicit, non licere Christianis bellare in Turcas, quoniam est repugnare voluntati Dei visitanti & corrigenti iniquitates nostras per illos. Itaq; Lutherus non ab omni bello arcet Christianos, sed à bello in Turcas gerendo, quâ in re videtur mihi durior hæc sententia, quàm Manichæorum. Si enim Christiano licet adversus Christianum pugnare, quî fit, ut adversus Turcam non liceat ?*

Et postea. *Quid ergò contra tot testimonia verborum & exemplorum Lutherus præsumit docere, non licere Christianis bellum Turcis inferre ? Certè ut conjicere valeo ex ejus vita & operibus mundo notis, hac sententiâ se inimicum esse Christi, & Diaboli ministrum declaravit, quoniam hæc docens visus est, velle nomen Christianum funditùs delere, quoniam nisi Christiani Turcis huc usque restitissent, jam actum esset de re Christiana.*

Bellarminus dicti libri cap. 16. itidem Luthero tribuit, *quòd inter alia paradoxa etiam hoc protulerit, non licere Christianis*

contra

contra Turcas bellum gerere, in art. 34. in Bulla Leonis damnato.

Cornelius à Lapide in Canonibus Comm. in Prophetas majores præmissis can. 36. *Lutherus docuit, Turcæ non esse resistendum, eò quòd Dei voluntate ad nos veniat, ad nos castigandum, sicut, inquit, virgæ patris filius resistere non debet, quâ in re turpiter errat.*

Laurentius Förerus d. l. Lutherus schreibet tom. 1. Epistolar. zu Jena gedruckt Anno 1556. am 126. Blat / Er könne aus der Schrifft nicht defendiren vnd gutheissen / daß man wider den Türcken Krieg führe / wenn es schon geschehe *studio veræ pietatis.* Idem habet Pazmannus lib. 8. Hodeg. &c.

Resp. 1. Bellarminus d. l. sic scribit: *Lutherus non negat, bellum contra Turcas esse licitum, quia putet in genere, omne bellum esse illicitum,* (sed *præposterum* contra Turcas belligerandi *modum* improbat.)

2. Lutherus in libr. de Visitat. Saxonic. disertis verbis scribit: *Clamant aliqui Prædicatores temerariè, non resistendum esse Turcæ. Hic sermo seditiosus est, qui neque ferri, neque permitti debet; tenemur igitur potestates resistere Turcis, qui non solùm cupiunt Provincias devastare, uxores ac liberos violare & interficere, verùm etiam jura Provinciæ, cultum Dei, omnemq; ordinationem bonam abrogare ac tollere, idcircò debent Principes ob id præcipuè belligerare.* Hæc Bellarminus ipse citat ex Luthero.

3. Lutherus mentem suam satis perspicuè exposuit. Tom. 4. Jen. Germ. fol. 472. peculiari sermone *de bello Turcico* prolixè egit, de quo ad Wenceslaum Linkum scribit. *Ego edo sermonem bellicum exhortandi contra Turcas exercitus gratiâ.* (Ubi tantùm abest, ut bellum Turcicum improbet, ut potiùs Christianos milites ad pugnam contra hunc communem hostem multis argumentis hortetur.)

4. Sed & libellum peculiarem *de bello Turcico* scripsit tom. 4. Jen. Germ. fol. 431. in quo argumentum hoc, *an & quomodo contra Turcas præliandum sit?* accuratè tractat, in cujus libelli initio respondet illis, qui ex sua assertione contra Bullam Leonis ipsum bellum Turcicum simpliciter improbâsse calumniabantur. Summa responsionis hæc est: Se improbare primò, *quòd bellum gererent Principes ex instinctu Papæ subsidia quærentes ex Missis sine vera pœnitentia. Secundò, quòd ipse Pontifex & Episcopi interesse volebant bello, qui si Christum imitari & veri Episcopi officium facere vellent, non armis, sed precibus pugnare deberent. Tertiò, quòd Pontifices non seriò de bello agebant, sed hoc utebantur colore, quoties Germaniam vellent pecuniâ exhaurire.* Nimirum Christiani in Papatu voluerunt ex hoc fundamento bellum contra Turcas gerere, *quòd sit infidelis, qui non habeat veram religionem, ac ducat vitam bestialem.* Hoc fundamentum belligerandi contra Turcas Lutherus ostendit *esse ruinosum.* In Papatu enim itidem dominari idololatriam & falsas doctrinas, illas priùs abrogandas esse, antequam contra Turcam bellum geratur, Christianos etiam in vita esse multis modis reprehensibiles, proinde emendatione opus esse, antequam bello contra Turcas se accingant. Confer assert. artic. damnat. tom. 1. Jen. Germ. fol. 429. tom. 7. Witeberg. fol. 131. ubi inter cætera sic scribit: Nun habe ich diesen Artickel nicht also gesetzet / daß wider den Türcken

nicht zu streiten sey / wie der heilige Ketzermacher der Pabst mir alhier aufflleget / sondern wir solten zuvor vns bessern / vnd einen gnädigen GOtt machen/nicht einhin plumpen / auffs Pabsts Ablas verlassen/ wie er bißher die Christen verführet hat / vnd noch verführet. Denn was vnter einem vngnädigen Gott streiten sey / auch wider die verdienten Feinde / weisen vns wol die Historien des alten Testaments/sonderlich Jos. 7. vnd Judic. 18 vnd vielmehr etc.

5. Pontificii potiùs bellum contra Turcam gerere dissuadent & contra nos, quos hæreticos vocant, Magnates instigant. Sic enim scribit Antonius Possevinus de Nue scriptis pag. 275. *Quòd autem ad conterendos Turcas Reges non conveniunt, peccatis nostris adscribendum reor &c. Huc accedit, quòd hæretici ita Christianismum perturbant, ut solicitos nos magis esse oporteat de religione Catholica adversus eos tuenda, quàm de infidelibus profligandis.*

6. Pontificiis etiam meritò objicimus, quòd quidam Canones juris Pontificii bellum *simpliciter* improbare videantur, & verbo Dei & aliis Canonibus hac in re adversantes, ut in membro tertio videbimus.

7. Quo modo ergò Erasmus excusat Cyprianum, qui lib. 2. Epist. 2. bella simpliciter improbare videtur, eo modo etiam Lutherus excusari potest. Sic autem Erasmus Cyprianum excusat. *Videtur nullum facere discrimen inter homicidium & bellum, nisi quòd hîc publicè occidantur plures; verùm hoc intelligendum de bello injusto, cujusmodi sunt pleraq;, & haud scio, an omnia, ut nunc quidem geruntur.* Confer Sleidan. lib. 14. Commentariorum Ann. 1542.

8. Lutherum non solùm dissuasisse bellum contra Turcas, sed etiam cum Turca conspiràsse, probant ex eo, quòd in Colloquiis mensalibus refertur, Luthero aliquando nunciatum, der Türckische Käyser sol zu einem Gesandten mit Namen Schmaltz/Bürgern zu Hagenaw / gesagt haben / Er wolte/ daß Luther noch jünger were / denn er solte einen gnädigen Herrn an jhm wissen. Sed malitiosè omittunt, quòd ibidem additur, Lutherum subjecisse, Behüte mich Gott für diesem gnädigen Herrn.

9. Objiciunt etiam illud, Lutherum verbis disertis fassum, er habe längst wol gewust / er müsse auch noch Türckisch werden. Christliche Luther/ pag. 8.

Resp. Verba Lutheri hæc sunt in Tractatu, Ob Kriegsleute auch in einem seeligen Stande seyn können/ tom. 6. Witeb. fol. 622. tom. 3. Jen. fol. 330. Die wil ichs lassen bleiben / denn ich auch vom Türckischen Krieg wolte etwas gesagt haben/ weil er vns so nahe kommen war/ vnd mir etliche meine Wort fürwerffen/ daß ich wider die Türcken zu kriegen hette widerrathen/ denn ich längst wol gewust habe / ich müste noch Türckisch werden / vnd mich nichts hilfft/ daß ich so deutlich davon geschrieben habe.

(Non ergò loquitur ex sua sententia, sed μιμητικῶς exprimit, cujus rei ab adversariis falsò accusetur.)

3. Petrus Cutsemius in Saxon. Catholica p. 16. scribit, *ex reformatione Lutheri secuta esse, Nobilium, Rusticorum, Principum & subditorum dissidia, bella, odia, insidias, inimicitias, suspiciones &c.*

Bellarmin. in Apol. cap. 13. §. Sed hi &c. pag. 167. *Nam quis Lutheri temporibus autor fuit tot millibus rusticorum, ut adversus*

Prin-

Principes arma sumerent? nonne Ministri reformatæ vel deformatæ potiùs religionis?

Cornelius à Lapide in Comm. 1. Pet. 2. v. 13. *Lutherus suâ rebellione & hæresi per suos discipulos centum millia rusticorum armavit contra Principes, bellumq́; rusticanum excitavit, quod tantas Germaniæ clades edidit.*

Georgius Schererus in Triumpho veritatis edit. Ingolstad. Ann. 88. pag. 44. & seqq. ac Thomas Hardingus in Confutatione Apolog. Anglic. part. 3. cap. 4. idem Luthero objiciunt.

Resp. Lutherus seditionem illam rusticorum Ann. 1525. cæptam gravissimè improbavit. Nam ante publicationem *postulatorum duodecim* à rusticis divulgatorum scriptum edidit, quo subditos *à seditione ad obœdientiam* revocavit. Lutherus tom. 3. Jen. Germ. fol. 108. Sleidan. lib. 5. Comm. p. 124. Titulus scripti est, Ermahnung zum Friede auff die 12. Artickel der Bawerschafft in Schwaben. Vide loc. de Eccles. 219. Post edita verò à rusticis postulata idem Lutherus ad illos rusticorum articulos sine mora respondit, tomo 3. Jen. fol. 113. & seqq. Sleidan. lib. 5. & hortatus est amanter, *ut ab armis recederent.* Paulò pôst aliud scriptum emisit, cujus summa est, *ipsos Principes Catholicos & præsertim Ecclesiasticos esse causam hujus seditionis, quia Evangelii sinceram doctrinam impedituri subditos oneribus intolerabilibus premant*, eosque Principes ad pœnitentiam hortatur. Sleidan. lib. 5. pag. 134. Postea in lucem emisit Epistolam *ad Principes & rusticos simul*, & utrosque hortatus est ad controversiam placidè dirimendam. Sleidan. lib. 5. pag. 137. Denique alio evulgato scripto instigavit Magistratus, *ut velut ad commune incendium restinguendum accurrerent*, tomo 3. Jen. Germ. fol. 122. 123. wider die räuberische vnd mörderische Bawren. Sleidan. pag. 130. Cumque illum libellum multi, ut nimis acrem, reprehenderent, Lutherus se defendit tom. 3. Jenens. German. fol. 141. ubi nullis exhibendam esse docuit misericordiam, nisi iis, qui admoniti deditionem fecerint.

Bellarminus lib. de Laicis cap. 2. *Potestatem politicam esse apud Christianos illicitam, est opinio Anabaptistarum, quam non solùm Catholici omnes execrantur, sed etiam Lutherus in Visitatione Saxonica & Philippus Melanchthon acerrimè oppugnant.*

(Ergò Lutherus non favit seditiosis Anabaptistarum cohortibus, sed Bellarminus per calumniam hoc Luthero contra conscientiam tribuit.)

Confer D. Osiandrum im Bericht vom Fasnacht Triumph Tubingæ edito pag. 26.

4. Jodocus Coccius tomo 1. Thesauri lib. 7. artic. 1. pag. 781. Luthero tribuit, *quòd Magistratui obœdientiam denegandam esse docuerit, propterea quòd in lib. de seculari potestate scribat: Inter Christianos nulla potest esse superioritas. Princeps est caro ferina in cœlo, id est, rara avis. Sunt enim Principes apparitores, lictores & carnifices Dei.*

Resp. Lutherus pluribus quàm centum locis inculcat, *Magistratui obœdientiam præstandam esse, nisi aliquid contra DEUM præcipiat.* Quando *inter Christianos superioritatem esse* negat, loqui-

loquitur de Christianis, quà talibus ac de regno Christi spirituali, in quo ratione spiritualium & cœlestium bonorum omnes coram Deo sunt æquales.

Quàm reverenter Lutherus de Magistratu politico senserit, patet ex tom. 6. Jen. pag. 8. Wolan/wenn ein Danck umb die verfluchte schändliche Welt zuverdienen were / und ich sonst nichts gutes gelehret und gethan hette / denn daß ich das weltliche Regiment und Obrigkeit so erleuchtet und gezieret habe/so solten sie doch des einigen Stücks halben mir dancken und gönstig seyn / weil sie allesampt / auch meine ärgste Feinde wol wissen / daß solcher Verstand von weltlicher Obrigkeit unter dem Pabsthumb nicht allein unter der Banck gelegen/sondern auch noch unter allen stinckenden lausichten Pfaffen und München und Betlersüssen sich hat müssen drücken und treten lassen.

Idem tom. 2. Jenens. Germ. fol. 347. in Comment. 1. Petr. 2. GOtt hat die Obrigkeit umb der Ungläubigen willen verordnet / daß auch die Christenleut die Gewalt des Schwerts führen mögen / und schuldig sind / daß sie dem Nechsten damit dienen und die Bösen zwingen / auff daß die Frommen mit frieden für jhnen bleiben kunten. Vide ibi plura.

5. Alphonsus de Castro lib. 8. adversus hæreses, verbo Injuria. *Lutheri sententia est, non licere Christianis petere coram judice injuriæ reparationem.* Atqui contrarium vel centies in Lutheri scriptis occurrit, in locis scilicet omnibus, in quibus Magistratus officium confirmat. Quòd si enim non liceret coram judice injuriæ reparationem petere, utique etiam non liceret Magistratus auxilium implorare. Hoc autem intendit, quòd non sit privatæ vindictæ cupiditati locus dandus, nec reparatio injuriæ ex animo vindictæ cupido quærenda.

6. Bartholomæus Sunderus in causis, cur ad Rom. Eccles. se contulerit motiv. ultim. f. 66. scribit, *Lutherum docuisse*, die weltlichen Potentaten haben sich umbs Geistliche nicht zu bekümmern/ ex quo colligit, *Concilii indictionem juxta Lutheri sententiam non competere Rom. Imperatori.*

Resp. Contrarium docet Lutherus in lib. de Conciliis & Ecclesia tom. 7. Jen. Germ. fol. 224. Hoc verò est, quod urget, *Magistratum in causa fidei non debere conscientiis dominari, nec subditos ad religionem cogere.*

7. Lutherum etiam hoc nomine gravissimè taxant, quòd *Georgium Saxoniæ Ducem durissimè tractaverit, nec Carolo Imperatori pepercerit.* Gretserus in Honorario ad D. Polyc. Liserum misso. Ungersdörffius in Gratulatione &c.

Resp. 1. Dux Georgius erat *Ecclesiæ persecutor*, quem propterea duriùs Lutherus tractavit, ut animum ipsius frangeret.

2. Nulla comparatio inter *Lutheri dicta & Paparum quorundam facta.* Gregorius VII. Imperatorem Henricum IV. *in asperrima hyeme cum uxore & filio parvulo in laceris vestibus, pedibus nudis extra portas jejunum à mane usque ad vesperam, veniam petentem triduum integrum in suspenso reliquit.* Nauclerus gener. 36. Ursperg. Platina.

3. Baronius commemorat gravissima & acerbissima dicteria ex veteris Ecclesiæ Doctoribus, quibus Imperatores Ethnicos vel Arianos suère prosecuti, qui.

quæ tamen tanquam laudabilia, utpote ex amore & zelo religionis profecta allegat. In Maximinum Imperatorem Eusebius. *Ex sceleſtißimi Maximini Imperatoris mandato uno die undequadraginta Martyres capitis pœnâ mulctantur.*

Baronius ad ann. 309. n. 21. *Magnentium Athanasius nefandum, perditumq; Diabolum, incantatorem perfidum, perjurum atq; monstrum appellavit.*

Baron. ann. 350. n. 5. *In Constantinum Athanasius scribit. Quid hic, quod Antichristi est, omisit? aut quid ille, ubi venerit, plus committere poterit? aut quomodo ille in adventu suo non reperit sibi expeditam viam ad dolos ab isto præparatam?*

Baron. ann. 355. n. 12. Et mox n. 14. *Gravia sunt illa & plusquam gravia, sed tamen istiusmodi, quæ congruunt in eum, qui Antichristi imaginem induerit?* ubi Baronius in margine annotat. *Constantius Antichristi speciem gerit.* Item, *typus Antichristi. Idem Athanasius. Quis, cùm ista fiant, & cùm impietas impudentiam sibi vendicet, ausit jam inde Constantium hominem Christianum appellare, ac non potiùs Antichristi imaginem esse? Quid enim ex notis Antichristi huic deest, aut quid est, cur non omnibus modis Constantius Antichristus & vicißim Antichristus Constantius habeatur? Nonne in magna Ecclesia in Cæsareo victimas contra Christum & blasphemias veluti ex præcepto ejus Ariani & Ethnici fecêre? nonne visio Danielis istiusmodi notis Antichristum significat? nimirum quòd bellum gesturus cum sancto sit, & quòd invalesceret contra eos &c.*

Baron. ad Ann. 356. n. 54. ubi in margine annotat. *Justa in Constantium invectiva. Hilarius in eundem his agit verbis. At nunc fructus operum tuorum; lupe rapax, audi. Postquam omnia contulisti arma adversus fidem Occidentis & exercitus tuos convertisti in oves Christi, refugere nihil sub Nerone licuit.*

Baron. Ann. 355. n. 21. *Idem hæc in ipsum dirigit. Quicquid apud te præter fidem unam est, perfidia, non fides est. Occidentalibus mentiebaris. O tu sceleste, quod ludibrium de Ecclesia facis?*

Baron. Ann. 357. n. 81. cujus approbatio in margine additur. *Hilarii invectiva in inconstantiam Constantii Imperatoris.* Item. *Redarguit levitatem Constantii. Episcopus quidam, Lucifer nomine, multa in eundem acerba dixit,* quæ extant apud Baronium ann. 356. n. 70. in quibus etiam hæc leguntur. *Meliùs est in omnia æva Deum habere amatorem, quàm tecum Judas Scharioth Judæorum imitatore puniri. Indignè fers Arii vermis. Si tandem oculos serpentis morsibus confossos cordis tui aperias, stolidißime Imperator. Recordare Constanti de scelerum tuorum memoria recenti &c.* Baronius hîc addit. *Luciferi in Imperatorem dicendi libertas.* Item. *Justa invectiva Luciferi in Constantium.* Invectivas Maris Episcopi, Christianorum Antiochenorum, Gregorii Nazianzeni & Hieronymi *in Julianum* recenset & approbat Baronius ann 362. n. 39. 83. 84. 295. ann. 363. n. 77. & 68. In *Eudoxiam Imperatricem* invectivam Chrysostomi recitat ann. 404. n. 6. In *Justinianum Imperatorem* & *Theodoram Imperatricem,* Itemq; *Bellisarium, illiusq; conjugem* invectivas Procopii & Evagrii refert ann. 565. n. 8. In *Constantinum Copronymū* Theophanis & aliorum ann. 767. n. 26. ann. 741. n. 2. ann. 766. n. 8. ann. 767. n. 11. In *Leonem Isaurum* ejusdem Theophanis invectivam recenset ann. 732. num. 2. Ad has in-

vectivas & dicteria acerbissima si comparentur ea, quæ Lutherus duriùs contra quosdam Magistratus veræ religionis persecutores protulit, manifestè apparebit, priora illa hisce posterioribus esse duriora.

4. Baronius ipse quosdam Impp. acerbissimis prosequitur dicteriis, quæ tamen, quia ex amore & zelo religionis in eos projiciuntur, non esse injuriosa æstimantur.

In Justinianum Ann. 551. n. 2. *Justinianus Imp. publicè appendi jussit edictum, quod nec rogante per suos Vigilio revocare voluit, imò & præter minas vim quoque adhibuit, suis mandans satellitibus, nimium oblitus sui, furore percitus, mente dimotus, correptus maligno Spiritu, agitatus à Satana, ut in ipsum Vigilium Apostolicæ Sedis Episcopum manus injiciant.*

In Mauritium Ann. 595. n. 25. *Vidisti Lector, quantâ petulantiâ literis insultaverit Mauritius Imp. in S. Gregorium! sed dedit postea pœnam temeritatis satis amplâ & confertâ mensurâ, cæteris factus exemplum &c.*

In Heraclium Imperatorem Ann. 635. n. 1. *Factus ipse Catholicæ desertor Ecclesiæ & transfuga adversus Catholicos pro hæreticis bella parans ac renovans, Dei in se suosq; iram convertit, fuitq; à Deo infelix penitùs destitutus, cum hæreticis ipse miser inhæsit, dumq; oppugnaturus pietatem paravit ille Concilia malignantium, Deus in Rom. Imperium barbaros, Arabes ac Saracenos excitavit, quibus & favit quantumlibet impiis, in delendis sæpissimè ejusdem Imperatoris Heraclii exercitibus, cùm tamen nec tot cladibus singulis annis exagitatus è letali somno excitatus, evigilans ipse resipuerit.*

Ann. 638. n. 10. *Vidisti Græcorum odium in Rom. Ecclesiam & Heraclii Imperatoris hæretici in eam animum infensum & avarum, ut non erubuerit Rom. Imperator Christianus ex sacrilegio Magistratuum captare lucrum, factus ipse particeps sacræ prædæ, qui adversus ejusmodi expilatores grassatoresq; insurgere debuerat ultor. Nunquã hactenus adversus Rom. Ecclesiam sub Christianis Principibus quid ejusmodi præsumtũ fuisse legitur.*

Ann. 639. n. 1. *Heraclius Imperator semel Deo adversus, animo induratus & (quod de Achab dicit divina Scriptura) venundatus, ut faceret malum, tandem promulgavit edictum ad suam stabiliendam hæresin.*

In Justinianum juniorem Ann. 692. n. 52. *Dum perditionem parat Ecclesiæ Imp. proditionem à suis ipse perpessus est.*

Ann. 693. n. 8. *Hæc impia & alia in Rom. Ecclesiæ Pontificem ausus infelix Augustus haud levi supplicio luit, sed Imperii jacturâ atque narium obtruncatione persolvit.*

In Constantinum Copronymum An. 741. n. 4. *Heu quale monstrum in suum damnum peperit Oriens!* Ann. 757. n. 4. *Impius Constantinus, perfidus homo.* n. 5. *Orientalis Ecclesia laboravit vexata Tyrannide scelerati Copronymi.* Ann. 761. n. 15. *Impius Imperator.* n. 16. *doctus à maligno Spiritu.* Ann. 771. n. 3. *Si quis ex sectis, quibus communicavit, ejus nomina addiscere velit, ex iis, quæ superiùs dicta sunt, Judæum ipsum jure vocabit; Nestorianum & Manichæum, præter nomina Iconomachi, Copronymi & Caballini, quorum primum ex secta, secundum ex stercore, quo infans conspersit sacrosanctum lavacrum, tertium mutuatus è stercore caballorum, quo tale monstrum ipsi etiam Naturæ adversum dicitur delectatum.*

In Henricum III. Ann. 1072. n. 6. *Cùm de perpetratis sceleribus reprehensores haberet Roma-*

Romanos Pontifices &c. Factus est infami studio Abbatiarum atque Episcopatuum pessimus nundinator. Ann. 1106. n. 24. *Imperator omnium nequissimus.*

In Fridericum An. 1160. n. 35. *Omniũ malorum autor, superbissimus Imperator.* Ann. 1167. n. 15. *nec ab insania desistit novus Pharao.*

In Theodoram Imperatricem An. 536. n. 41. *Unde malorum omnium in mundum fluxit origo, ex eodem fonte Diabolus modò tot damna in Ecclesiã derivavit, eosdemq; aliquãdo obstructos reserans æquæductus per malam fœminam, utpote qui sciret, potentiore nullo uti posse ad Ecclesiam demoliendã ariete, adhibens ad hoc ipsum impiam sæpè dictã Theodoram Augustam Severi discipulam, cujus arte, fraude, doloq; fœmineo ingenio comparatis omnes leges in hæreticos latæ pressæ faucibus strangulantur, ut sileant, cùm & loquaces hæreses reviviscunt, atque hæretici majore audaciâ, spretâ etiam Imperatoriâ Majestate clamantes insurgunt.*

In Regem Theodosium Ann. 526. n. 25. *Vidisti, quinam autor fuerit redigendi sub servitutẽ Rom. Ecclesiam, ut electioni vel nominationi Romani Pontificis immiscerent se Reges, non nisi sævus, barbarus, dirus Tyrannus & impius Arianus, quem Deus absq; dilatione, dissimulationeve, quà frequentius uti solet cum peccatoribus, repentinâ immissâ cœlitùs vindictâ prostravit, & post acceleratum dirum exitium ad inferos perpetuò relegavit. Talem qui æmulantur Principem, expectent pari cum eo sententiâ judicari.*

In Witizam Hispaniarum Regem An. 701. n. 11. & 12. prolixè invehitur, nominans illum *hostem justitiæ, servum peccati, omnibus scatentẽ vitiis, maximè verò vitiis, qui ut ex Luca Tundensi refert, probrosius & flagitiosius multa nefanda & horribilia flagitia per Hispaniam seminaverit.* Collegit hæc ex Baronio Dn. D. Hunnius in Innocentia Lutheranorum cap. 10. p. 366.

5. Ecquid verò videtur de illa comparatione, quâ Pontificii quidã Scriptores Reges & Principes canibus atq; asinis conferunt? Becanus in Controv. Anglic. p. 146. edit. recogn. *Per canes intelliguntur Reges & Imperatores. Igitur hi canes, quamdiu fidi & excitati sunt, Pastori* (Pontifici Rom.) *ad manum esse debent, at si languidi & otiosi, à Pastore submovendi & ab officio repellendi.*

Caspar Schoppius in Eccles. sacro cap. postr. Pontifices *agasonibus*, Reges verò *asinis* comparat, *qui cum tintinnabulis cæteros antecedunt.*

6. Lutherus rationẽ suæ severitatis in scriptis cõtra Magnates exponit in duabus Epistolis, unâ ad Nicol. Sturmium, alterâ ad amicum quendam tom. 2. Jen. Germ. fol. 120. 142. pertractato themate. *Qui facit officium, non dicit convicium.*

7. Sleidanus itidem causas comĩemorat, quare Lutherus severiùs & contra Henricũ Regem Angliæ & in Ducem Saxoniæ Georgiũ & Henricũ Brunsvicensem scripserit, nempe, *quia ille lenibus Lutheri literis, ita ex Christierni Daniæ Regis monitu molliter scriptis, cõpellatus inconstantiam in dogmatib. & levitatem Luthero objecit; iste veritatẽ oppugnare non destitit, licèt purgaret se Lutherus, quòd nihil malevolentiâ, sed omnia solo veritatis studio scripsisset; hic deniq; invectivarũ initiũ fecit, ideoq; eũ, ut responderet Lutherus, ad defensionẽ veritatis & suæ existimationis tuitionem pertinere duxit.* Sleidan. lib. 6. Comm. p. 134. lib. 12. p. 315. lib. 13. p. 347. Edit. Francof.

8. Cùm Erasmus Regi Danorum Christierno

ſtierno diceret, *medicinâ quidem opus fuiſſe Eccleſiæ nimiùm collapſis moribus, ſed pharmacum parùm dextrè adhibitum morbi vim exacerbâſſe, potiùs quàm expuliſſe*, reſpondit Rex. *Lenibus pharmacis nihil agi, ſed illud eſſe remediorum efficacium, ut primùm corpus omne concutiatur & poſtea ſanitas ſuccedat*; cui ſapientiſſimo judicio nequicquam derogare poteſt Eraſmus lib. 14. Epiſt. Ann. 1521. ſcribens, *quaſi pientiſſimus Rex hæc ludens protulerit*.

8. Lorinus & Cornelius à Lapide in Comm. 2. Petr. 2. v. 10. tribuunt Luthero *contemtum Magiſtratus*, propterea quòd dixerit, *rara avis prudens Princeps, adhuc multò rarior Princeps probus; quòd Turcam decies prudentiorem & probiorem Principibus noſtris eſſe dixerit, quòd Reges appellaverit capitis ſui lendes*.

Reſp. Aliud eſt vitia Magiſtratuum taxare, aliud ipſum officium Magiſtratus & Ordinem à Deo inſtitutum improbare.

III. Opiniones abſurdæ & erroneæ.

1. c. Niſi bella cauſ. 23. q. 1. ex Gregorio. *Niſi bella iſta carnalia figuram bellorum ſpiritualium gererent, nunquam, ut opinor, Judaicarum Hiſtoriarum libri diſcipulis Chriſti, qui venit pacem docere, legendi in Eccleſiis fuiſſent ab Apoſtolis traditi. Quò enim eis bellorum proficeret iſta deſcriptio, quibus dicitur à Jeſu. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, & quibus per Apoſtolum jubetur & dicitur, Non vindicantes voſmetipſos, ſed magis injuriam accipite, & magis fraudem patimini! unde denique ſciens Apoſtolus nulla jam nobis ultra bella eſſe carnaliter peragenda, ſed animæ certamina contra ſpirituales adverſarios deſudanda, velut Magiſter militiæ præceptum dat militibus Chriſti dicens, Induite vos armaturam Dei &c.*

Item c. Contrarium diſt. 5. de pœnit. ex Leone Papa. *Non eſt liber à laqueis Diaboli, qui ſe mundanæ militiæ voluerit implicare.*

Cornel. Agrippa in lib. de vanit. ſcient. de ſcientia artis militaris diſſerens, poſteaquam illam multis injuriis laceſſivit hæc ſubjungit. *Atque nihilominùs laudavit eam divinus Plato, ipſeq; Auguſtinus & Bernhardus Catholici in Eccleſia Doctores hanc alicubi probaverunt, & Pontificia decreta illam non improbant, licèt Chriſtus & Apoſtoli longè aliter ſentiant. Tandem vel repugnante Chriſto, non infimum in Eccleſia gradum obtinuit.*

Contrà in cauſ. 23. q. 1. & 2. multi habentur Canones, qui militiā approbant.

2. Henricus Blyſſemius in tract. de Eccleſ. p. 37. *De religionis & fidei controverſiis ac negotiis cognoſcere, judicare, ac diſcernere non ad ſeculares Dominos vel Laicos homines, ſed ad Epiſcopos & Eccleſiaſticos Prælatos ſpectat, ac homines Laici vel ſeculares non propriis, ſed alienis Epiſcoporum ac Prælatorum ſuorum oculis videre debent.* Quam eſſe *communem Romano-Catholicorum doctrinam* agnoſcit Conr. Vetterus in Poſt-Colloq. Ratisbon. p. 87.

Bellarm. lib. 3. de V. D. cap. 9. §. ult. *Cùm res fidei definire ſit actus ſpiritualis, certè non ad Principem temporalem, ſed ad ſpiritualem & Eccleſiaſticum pertinet.*

Matthias Meierhoferus in Speculo Prædicantium pag. 381. ſic diſſerit: *Manet igitur firmum fixum, quòd non quilibet ad legendas Scripturas ſit aſtrictus. At, inquit Prædicans, Magiſtratum politicum ideò non oportet legere Scripturas, ut pro ſe & ſuis ſubditis rationem reddere poſſit. Reſpondeo* (inquit,)

(inquit,) *Quando Magistratus politicus Scripturas legit, idem accidit illi, quod Eunucho Æthiopico, ut eas non intelligat, ideoq; Magistratus politicus rationem fidei suæ ex Scripturis reddere nequit. Quòd si vel maximè non legat Scripturas, interim tamen observet ea, quæ sancta Catholica Ecclesia credere præcipit, tum potest dicere. Hoc docet Ecclesia Catholica, quæ est fundamentum & columna veritatis, quæ magistra mihi divinitùs constituta. Vera igitur esse oportet, quæ credenda præcipit. Hæc ratio fidei satis est sufficiens.*

(Contrà, mandatum Christi de scrutandis Scripturis Joh.5.v.39. est generale ad omnes, ac proinde etiam ad Magistratum pertinens.)

3. Toletus lib.5.Instruct.Sacerdot.cap. 56. *Cùm in judicio probatur aliquis esse nocens, quem judex in privata sua persona innocentem esse novit, quamvis sint in hac quæstione variæ opiniones, tamen communior & verior est, quòd judex licitè possit damnare innocentem.*

Maldonatus in Summa q.7. art.3. *Non peccat judex, si aliquem damnat secundùm legem, licèt ipse sciat, eum esse innocentem.*

(Contrà. *Qui justificat impium, & qui condemnat justum, uterque est Domino abominatio.* Proverb.17.v.15.)

4. Leonh. Lessius Jesuit. lib.2. de justit. & jure cap.9.dubit.14. *Valde probabile est, ob salutem Reipubl. posse me mihi præscindere nares, aures, & labia, sicut fecit Zopyrus.*

Contrà. Nemo est Dominus suorum membrorum, sed quilibet tantùm custos ac rector sui corporis. Salus autem Reipubl. aliis mediis conservari potest.

5. Idem d.l. dubit.8. *Etiam Clericis & Monachis hoc concessum, sicut & Laicis,* (nimirum defensio sui) *idq; contra Superiores, ut Monacho contra Abbatem, filio contra parentem, servo contra Dominum, vasallo contra Principem, & in quocunque officio quis sit occupatus.*

(Atqui 1. filio contra parentem hoc non est facilè concedendum. Etsi enim parens Tyrannicè invadens filium, officium patris non facit, nondum tamen pater esse desinit, quia vinculum illud naturale inter patrem & filium nullo casu rumpitur, ideò filius semper honorare debet parentem, etiam duriorem & planè Tyrannicum, qui honor non consistit tantùm in verbo, sed etiam *in patientia,* Sirac.3.v.9. Durissima ergò quævis nequidem morte exceptâ perferre potiùs debet filius, quàm mortem inferre ei, à quo naturaliter vitam suam habet, unde David manus in socerum suum Saulem inferre noluit, 1.Sam.24.& 26. 2. Defensio etiam contra Principem non semper locum habet. Cùm enim certum sit, ex interitu ejus magnum secuturum esse Reip. damnum, seditionem, bellum civile, aut simile quid, præstat etiam mortem injustam pati, quàm defensione sui tot turbis occasionem præbere. Ideò Apostolus *Magistratui resisti,* prohibet Rom. 13.v.2. D.Balduinus de Casib.consc.lib.4. cap.1. cas.14.

6. Cajetanus in 2.2. quæst. 95. artic.8. ad 3. & qui eum sequuntur, statuunt, *licêre occidere eum, qui falsis testibus fictisq; criminationibus coram judice vitæ meæ insidias struit, quia parùm referat, sive quis suo vel alieno gladio aliquem invadat. Calumniator autem ille invadit innocentem gladio judicis.*

At hæc sententia non caret periculo. Quia hominis animus Naturâ pronus est ad suspiciones de calumniis, quæ tamen sæpè nullæ sunt, & accusationem illam vel legitimâ defensione, vel testimonio opposito, vel aliis modis effugere potes. Si verò non nisi morte accusatoris te à calumnia liberum fore putares, multis cædibus daretur occasio, quæ licet in foro hujus seculi non puniuntur, in foro tamen conscientiæ semper manet scrupulus, an legitima fuerit defensio, cùm calumniatori aliâ viâ occurrere potuisses. Satius ergò & hîc est, injuriam pati, quàm alteri inferre. D. Balduin. d. l.

7. Pontificii *montem pietatis* vocant cumulatum æris acervum, qui sublevandis per mutuum pauperum miseriis destinatur, eâ tamen lege, ut mutuarius quisque exiguam pecuniam in singulos menses conferat, non quidem, ut ajunt, *ratione mutui, sed velut stipendium ministrorum, qui ad servanda excutiendaq; pignora, habendasq; rationes dati & accepti deputantur.* Ita enim describit Sotus lib. 6. de justit. & jure quæst. 1. artic. 6. Inventum ejus referunt ad Pium II. & approbatur Bullâ Leonis X. in Concilio Lateranensi. Huic monti certas constituunt regulas, inter quas secunda est, *ut mutuarius (licet pauper) det monti idonea pignora, quæ transacto tempore statuto ad solutionem mutui statim vendantur, si mutuarius non solvat, ut ex precio pignoris solvatur monti pecunia debita & reliquum Domino pignoris restituatur.* Azorius part. 3. Instit. moral. lib. 5. cap. 8.

Atqui Scriptura circa pignorum acceptionem duo requirit 1. Ne terminum solutionis mutuario nimis angustum statuamus, Exod. 22. v. 25. Sir. 29. v. 11. 2. Ne proximi pignus ad nos rapiamus, præsertim si sint pignora pauperum, ut vestes & utensilia domestica, quibus ne uno quidem die carere possunt, aut instrumenta artium suarum, quibus pro se & suis victum quærunt, aut etiam reditus annui, aut quod loco salarii datur, unde ipsi cum suis vivunt. Talia ne quidem oppignorare licet, nedum ut ea, dum solutio statuto tempore non sequitur, pauperibus eripi fas sit. Exodi 22. vers. 26. 27. Ezech. 18. v. 7. Contractum ergò illum, quo pignora post statutum tempus & deficiente solutione veniunt in possessionem mutuantis, habere debemus pro usurario & illicito. D. Balduinus lib. 4. de Casib. conscient. cap. 3. cas. 5.

Inter Opuscula Cajetani Cardinalis unum habemus tom. 2. tract. 6. de monte pietatis cap. 9. in quo asserit, *esse multiplicem usuram & injustitiam in capitulis montis pietatis.*

Dominicus à Soto de justit. & jure quæst. 1. artic. 6. *Arbitror,* inquit, *ejusmodi rationem montis neutiquam ab usuræ sordibus elui posse.*

8. *Lupanaria* in civitatibus populosioribus, etiam Romæ in ipso Pontificis conspectu, tolerantur, ac Pontifex *annuum censum* à meretricibus exigit.

Contrà 1. Scortatio & adulteria pugnant contra legem Dei. Ergò non sine impietate tolerantur.

2. Deus expressâ lege censum ejusmodi prohibuit, Deuter. 23. v. 18. ad quem locum Jac. Tirinus Jesuita sic annotat: *Non erit meretrix, nec scortator, puta publici, seu autoritate publicâ constituti, aut permissi, quæstus gratiâ corpora sua vulgantes.*

3. Ju-

3. Justinianus Imperator meretrices vult prorsus *eliminatas è civitatibus*. In Authent. tit. de honoribus.

4. Per lupanaria libido incenditur, multique ad hoc peccatum alliciuntur. Ambrosius in Psal. 119. citans verba Proverb. 6. v. 27. *Quis potest fovere carbones in sinu suo, ut non ardeat?* subjungit. *Quis existimet meretrices foveri posse in civitate, ut juvenes non scortentur?*

Tertullianus lupanaria coram Deo dicit *esse execrabilia*.

Augustinus vocat *latibula fœditatis & turpia loca*. lib. 14. de Civ. Dei cap. 18. & lib. 18. cap. 21. Confer Appendicem articuli de Matrimonio membr. 1.

9. Alexander IV. Pont. Rom. ejusmodi decretum edidit lib. 5. Decretalium cap. 2. tit. 2. in Sexto. *Inhibemus quoque, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publicè vel privatim de fide Catholica disputare. Qui verò contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Becanus part. 2. Theol. Scholast. tom. poster. tractat. 1. cap. 15. q. 7. fol. 230. & lib. 5. Manualis cap. 11. confirmare nititur hoc decretum ex eo, *quòd Laici plerunque sint indocti, ac proinde præsumantur minùs idonei ad disputationem de fidei dogmatibus.* Addit etiam, *probabilius esse, ad decreti hujus observationem etiã doctos Laicos astringi.* Sed pugnat hæc doctrina 1. cũ mandatis divinis Matth. 7. v. 15. Johan. 5. v. 9. &c. 2. cum experientia, quæ testatur, quosdam ex Laicis fidei suæ rationem posse reddere. 3. cum exemplis. 4. cum praxi etiam in Papatu recepta. Subjungit enim Becanus ex Gregor. de Valent. *in Germania & aliis regionibus, in quibus Catholici & hæretici conjunctim vivunt, hoc decretum Papale per contrariam consuetudinẽ esse abrogatum.* Mirum verò, publicum & Universale decretum Põtificis per contrariam consuetudinem posse abrogari? Adde, quòd ratio decreti, quam Becanus affert, sit generalis, ac in Germania æquè valeat ac in aliis locis.

10. Costerus Enchir. f. 32. *Veteres Patres omnes communi consensu disputationem cum proprii nominis hæretico dissuadent.*

Becanus prælud. 1. Manual. n. 6. *Pertinaces hæretici non facilè admittendi ad disputationem de fide & religione.*

Atqui 1. Christus cũ Saducæis disputationem instituit Matt. 22. Stephanus cũ Libertinis, Cyrenis &c. Act. 6. v. 9. 2 Apostolus tradit hanc regulam, quòd Episcopus debeat hæreticos ἐλέγχειν 2. Tim. 2, 24. Tit. 1. v. 9. 3. In Concil. Niceno orthodoxi cum Arianis disputationes instituerunt. Sozom. lib. 1. Hist. Eccl. cap. 18. Athanasius cum Ario disputationem habuit. Ruffin. lib. 1. cap. 5. 4. Per hujusmodi disputationes hæreticorum opinio penitus exploratur, errores eorũ in lucẽ producuntur, efficaciùs convincuntur, infirmi in fide confirmantur, seducti in viã reducuntur.

11. Pontificii *Laicos*, quos ita vocant, à judicio de religionis controversiis prorsus excludunt, eosq; *Prælatis suis* simpliciter, absq; exploratione credere jubent. Staplet. lib. 1. princ. doctr. c. 5. *Expendendũ, nõ quid, sed à quo dicatur.* Card. Hosius lib. de comun. sub utraq; specie. *Sufficit, si quis dicat, sic à Pastore meo didici, eos, qui sunt mei loci & ordinis, non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas manet.* Cornelius Mussus Episc. Bitontinus in Epist. Rom. p. 606. edit. Venetæ. *Si dubium tibi sit, dicatne secundùm Deum vel non, ne sis solicitus, Prælato crede, illius culpa erit, si peccabis.*

Resp. Turrianus Jesuita in Epist. præfixa lib. Gregorii de Valent. contra Ubiquet. *Athanasius*, inquit, *scribens ad Eustathium contra eos, qui jubent credere, quæ ipsi dicunt, & non perspicere, deceat, an non deceat, istorum hæresin ait cunctos errores renovare, & cunctas superare, & supra universas ortum malorum prodidisse. Jubent*, inquit, *ipsi accipere simpliciter, quæ dicuntur, ut nemo exquirat, quid in eis decens aut indecens sit: & fidem vocat hæc hæresis assensionem perniciosam, non consideratam nec excussam in iis, quæ consistere non possunt, nec probari. Credam nullâ ratione? Non expendam quid utile, vel decens, vel Deo amicum, vel Naturæ conveniens, vel cum veritate concordans?*

(Ergò hæc hæresis Pontificiorum idem docentium est omnium perniciosissima. Confer dicta superiùs in Appendice lib. 1. Conf. general.)

12. Pontificii plerique, præsertim Jesuitæ, docent, *Magistratum secularem non esse immediatè à Deo institutum, sed ab hominibus, quos Natura docuit, oportere, ut in communitate sint superiores & inferiores, imperantes & obedientes &c.* Sanderus lib. 5. de Clave David cap. 1. Bellarmin. in Resp. ad Apolog. Reg. Angliæ. lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 7. §. Præterea. lib. de Laicis cap. 6. Suarez lib. 3. Defens. fid. Cathol. cap. 2. & seqq. Tannerus tom. 2. Theol. Schol. Disp. 5. q. 5. dub. 1. Mariana de Rege lib. 1. cap. 1. *hoc*, dicunt, *esse omnium Theologorum axioma, esse hanc antiquam, receptã, veram ac necessariam sententiam*. Suarez d. l. cap. 2. n. 2. & 10. Tannerus d. l. n. 3. & 43. Contra verò Victoria Relect. de potest. civili n. 8. contrarium dicit *esse Theologorum omnium doctrinæ consonum*, quæ assertio conformis Scripturæ dictis Prover. 8. v. 15. 16. Daniel. 2. v. 37. cap. 5. v. 18. 28. 37. 44. Sap. 6. v. 4. 5. cap. 10. v. 4. cap. 17. v. 14. Rom. 13. v. 1. & seqq. Concilium Parisiense (circa Ann. Christi 560.) lib. 2. cap. 5. *Nemo Regum à progenitoribus regnum sibi administrari, sed à Deo veraciter atq; humiliter credere debet dari, qui dicit: Meum est consilium &c. per me Reges regnant.* Bellarmin. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 17. ex voce *Vicarii* probare conatur, *potestatem Papalem non ab hominibus, sed à Christo ipso esse acceptam.* Atqui etiam Magistratus dicuntur ὑπηρέται *vicarii regni Dei* Sap. 6. v. 5. imò *Dii & filii excelsi*, Psal. 82. v. 6. Exod. 22. v. 8. Ergò etiam potestas Magistratus politici non ab hominibus, sed à Christo ipso est accepta.

(Distinguere debebant inter potestatem, quæ concessa est Principibus à Deo sine medio; & modos eam potestatem acquirendi, qui sunt humani. Matthiæ Apostoli vocatio procul dubio immediatè erat à Deo, sors tamen interveniebat, perinde ut in electione Saulis.)

13. Gregorius de Valent. tom. 3. Disp. 5. q. 21. punct. 2. pag. 1554. Azorius tom. 1. Moral. lib. 5. cap. 17. asserunt, *usuram non esse prorsus illicitam.* Contra verò Alfonsus de Castro lib. adv. hæreses tit. Usura, hoc numerat inter hæreses. *Guido Carmelita*, inquit, *in sua summa de hæresibus dicit, Græcos sentire, non esse peccatum, dare aliquid ad usuram. Et certè miror, quòd homines in sacris literis versati, & qui illis aliquam fidem præbent, in tam apertam hæresin lapsi sint, contra quam tot, tamq; manifesta sint sacræ Scripturæ testimonia.*

14. Stanislaus Orichovius in Chimæra fol. 97. *Tantum Sacerdos præstat Regi, quantùm homo præstat bestiæ. Quantùm Deus præstat*

præstat Sacerdoti, tantùm Sacerdos præstat Regi. Qui Regem anteponit Sacerdoti, anteponit creatorem creaturæ.

(At hæ comparationes in sanctam Dei ordinationem, videl. in Magistratum politicum sunt injuriæ. Confer Ivellum tom.2.oper. p.315.)

15. Gregorius VII. lib. 8. Epist. 21. ad Herimetensem Episcopum Metensem tom.3. Concil. parte alterâ fol. 1262. sic scribit: *Quis nesciat, Reges & Duces ab iis habuisse principium, qui Deum ignorantes, superbiâ, rapinis, perfidiâ, homicidiis, postremò universis penè sceleribus, mundi Principe, Diabolo, videlicet, agitante, super pares scil. homines dominari, cæcâ cupiditate & intolerabili præsumtione affectaverunt?*

(Hæc in sanctissimam Dei ordinationem sunt injuria.)

16. In quæstione, an pertinacia omninò requiratur ad hæresin, adversis sententiis Pontificii invicem pugnant. Melchior Canus lib.12. Locorum cap.7. *Sunt autores nobiles, qui existiment, omnem propositionem hæresin esse, quæ fidei veritati repugnet, quamvis ab ignorante sine ulla pertinacia defendatur. Primò. Si enim propositio falsa est, à quocunque dicatur, semper erit falsa. Ergò, si est propositio hæretica, à quocunque illa asseratur, semper erit hæretica. Secundò, Veritas Catholica non pendet ab asserente, ut veritas Catholica sit. Jam sive Judæus, sive Paganus, sive Christianus, Deum esse unum & trinunum affirmet, illa certè assertio Catholica est. Ergò neque contraria falsitas ex eo, à quo asseritur, sibi aut nomen, aut rationem vindicat, sed absolutè & per se est hæretica, quoniam absolutè & per se cum Catholica veritate pugnat. Tertiò. Theologi rogati, an propositio aliqua hæretica sit, an non, simpliciter respondent, aut esse, aut non esse, nullâ ejus, qui asseruit, habitâ ratione. Nova autem res esset, & inaudita, si Theologi propositiones eas, quarum nota quæruntur, designare nollent, nisi illis antè asserentium ingenium, conditio, doctrina & culpa innotescerent. Atque hinc colligunt,* inquit, *omnem propositionem, quæ modò est hæretica, semper hæreticam fuisse, nec Ecclesiam definitione suâ eam hæreticam facere, sed id, quod reipsâ erat, ignoratum tamen & occultum declarare. Hanc sententiam tenuit Occam & Cardinalis Turrecremata & Adrianus & Alphonsus Castro Zamorensis.*

Contrà verò Toletus Cardinalis in Instruct. Sacerd. lib. 4. cap. 3. §. In summa &c. statuit, *pertinaciam ita necessariam esse in hæresi, ut quamvis quis teneat contra ipsos articulos, aut contra Scripturã, si ignorabat esse contra Ecclesiam vel Scripturam, non sit hæreticus.*

Azorius etiam tom.1. lib 8. moral. cap. 9. duo ad hæresin requiri dicit, *errorem contra fidem & pertinaciam.*

ARTICULUS IX.

DE PURGATORIO.

THESIS. Purgatorium dari non est fidei articulus.

Ἔκθεσις 1. Status quæstionis hic est. Num animæ piorum post suum è corporibus discessum ob adhærentes peccati sordes & debitum luendæ pœnæ priùs flammis cujusdam ignis in loco subterraneo, inferno proximo, expurgandæ sint, antequam in regnum cœlorum assumantur?

2. Et an *dogma* hoc sit *fidei* articulus omnibus Christianis scitu ac creditu ad salutem necessarius? Pontificii utrumque affirmant, nos utrumque negamus.

3. Purgatorii nomine Pontificii intelligunt tum *purgationis medium*, videlicet ignem illum, quo animas piorum à corporibus separatas ustulari arbitrantur; tum *locum purgationis*, quem inferno vicinum ac contiguum statuunt. Nos utrumque negamus.

Antithesis. Concil. Tridentin. in Decreto de Purgatorio primâ die sessionis nonæ & ultimæ sub Pio IV. Pontif. die 3. Decembr. Ann. 1563. publicato. *Cùm Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex sacris literis & antiquâ Patrum traditione in sacris Conciliis, & novissimè in hac œcumenica Synodo docuerit, purgatorium esse, animasq; ibi detentas fidelium suffragiis, potissimùm verò acceptabili altaris sacrificio juvari; præcipit Synodus Episcopis, ut sanam de purgatorio doctrinam à sanctis Patribus & sacris Conciliis traditam à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant &c.*

Idem Concil. sess. 6. Can. 30. *Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exolvendæ, vel in hoc seculo, vel in futuro in purgatorio, antequam ad regnum cœlorum aditus patere possit, anathema sit.*

Canisius in opere Catechetico loc. de pœnit. Sacram. q. 9. pag. 304. *Adversus Aërianos Ecclesia, fida Scripturæ Interpres, usque docuit, ignem esse quendam purgatorium seu emendatorium, ut Augustinus appellat, eoq; pœnas peccatorum, quas hîc pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in Christo fidelibus luendas & expiandas esse.*

Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 1. §. 3. *Purgatorium est locus quidam, in quo, tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac vita non fuerunt plenè purgatæ, ut nimirùm sic in cœlum ingredi valeant, quò nihil intrabit coinquinatum.*

lib. ejusdem cap. 15. *Qui tale purgatorium negat, in gehenna sempiterno incendio cruciandus erit.*

Bartholomæus Fumus in Aurea armilla pag. 692. *Purgatorium negare est mortale peccatum, quia contra divinam justitiam, erroneum & à fide alienum est.*

Dionysius Carthusianus de quatuor novissimis artic. 53. *Pœnam purgatorii tantam esse* dicit, *ut mallet viventium quilibet,*

bet; si pœnas expurgatorias per experientiam nosceret, omnibus pœnis, quæ habentur in mundo, sine remedio cruciari usque ad finem mundi, quas omnes homines ab Adam usque in præsens sigillatim perpeßi sunt, quàm uno die in inferno aut purgatorio affligi maiori pœnâ, quæ ibi habetur.

Nostram sententiam probamus.

I. Purgatorium destituitur Scripturæ suffragio. Ergò non est articulus fidei.

II. Purgatorium insuper pugnat cum Scriptura, videlicet

1. Cum illis Scripturæ dictis, quæ omnes omninò homines in duas duntaxat distinguunt classes, *credentes* scilicet & *incredulos, bonos & malos, oves & hœdos.* Matthæi 7. verſ. 13. 14. 17. 18. 24. & 26. cap. 8. verſ. 11. & 12. cap. 13 verſ. 24. 25. 38. & 48. cap. 25. verſ. 32. 33. 34. 41. & 46. Marci 16. verſ. 16. Luc. 16. verſ. 8. 22. 25. Johan. 3. verſ. 6. 18. 20. 21. 36. cap. 5. verſ. 29. cap. 15. verſ. 2. Actor. 26. verſ. 18. Roman. 2. verſ. 6. 7. & 8. cap. 6. verſ. 20. & 22. cap. 8. verſ. 5. & 13. Galat. 6. verſ. 8. Purgatorium enim nititur hac hypothesi, *quòd tria dentur hominum genera, perfectè scilicet boni, perfectè mali, & intermedii, utriusque, optimis scilicet ac peßimis, interjecti.* Illis *cœlum beatorum,* istis *infernum damnatorum,* hisce *purgatorium post mortem* esse præparatum.

2. Cum illis dictis, quæ docent, solum hujus vitæ tempus esse tempus laborandi, currendi, certandi, hoc est, resipiscendi, credendi, piè operandi, & per consequens gratiam DEI, peccatorum remissionem, pœnarum relaxationem & vitam æternam assequendi: post mortem verò nullum ampliùs superesse tempus resipiscendi, credendi & benè operandi, hoc est, cœlestia illa beneficia acquirendi. Eccleſ. 9. verſ. 4. 5. & 10. cap. 11. verſ. 3. cap. 12. verſ. 5. Matthæi 25. verſ. 10. Johan. 9. verſ. 4. 1. Corinth. 7. verſ. 29. cap. 9. verſ. 24. Epheſ. 5. verſ. 16. Galat. 6. verſ. 8. & 10. 2. Timoth. 4. verſ. 7. Hebr. 12. verſ. 1. Apocalypſ. 2. verſ. 5. Si enim in hac duntaxat vita datur tempus resipiscendi, benè operandi, ac ἱκανῶς peccatorum remissionem & pœnarum condonationem impetrandi, frustrà in purgatorio culpæ venialis expiatio, & pœnæ pro peccato mortali debitæ, inque temporalem mutatæ, persolutio & relaxatio speratur.

3. Cum illis dictis, quæ de purgatione peccatorum loquuntur. Scriptura duplicis purgationis mentionem facit, una est *purgatio externa & Levitica,* facta ad emundationem carnis; altera verò *interna & spiritualis,* facta ad emundationem cordis. Illa tribuitur Ceremoniis Leviticis, Levit. 12. verſ. 8. cap. 13. verſ. 6. cap. 14. verſ. 9. hæc verò tribuitur Christo, ut *causæ efficienti* Esai. 43. verſ. 25. Johan. 13. verſ. 8. Hebr. 1. verſ. 3. sanguini Christi, *ut causæ meritoriæ* Hebr. 9. verſ. 13. & 14. 1. Johan. 1. verſ. 7. Apocalypſ. 1. verſ. 6. cap. 7. verſ. 14. verbo Evangelii & Sacramento Baptismi, *ut causæ instrumentali ex parte Dei* Malach. 3. verſ. 3. Johan. 15. verſ. 3. Epheſ. 5. verſ. 26. Tit. 3. verſ. 5. ac fidei salvificæ, *ut causæ instrumentali ex parte nostri* Actor. 15. verſ. 9. 1. Corinth. 6. verſ. 11. Utraque purgatio tantùm in hac vita locum habet,

habet, tertiæ alicujus purgationis post hanc vitam expectandæ nulla uspiam in tota Scriptura fit mentio.

4. Cum illis Scripturæ dictis, in quibus præcepta, promissa & exempla εὐθυμίας proponuntur, quæ non tantùm nullam futuri cujusdam cruciatus ac tormenti formidinem piis in Christum credentibus incutiunt, sed etiam spei, fiduciæ & exultationis materiam ipsorum animis ingerunt. Job.19.v.25. Psal.30.v.6. Psal.27.v.13. Psal.116.v.7. & 9. Luc.2.v.29. Actor.7.v.59. 2.Cor.5.v.1.2.&8. Philipp.1.v.23. 1.Thessal.4.v.13. 2.Tim.1.v.12.cap.4.v.6.7.& 8.1.Petr.4.v.19. Apoc.2.v.10. Quòd si enim piis verè in Christum credentibus post mortem metuendæ essent purgatorii flammæ, ab inferni igne solâ duratione differentes, non possent ad lætam εὐθυμίαν divinitùs animari, nec possent in pace, quiete, fiduciâ ac desiderio cœlestis beatitudinis discedere. Consequens hoc repugnat præceptis, promissis & exemplis εὐθυμίας in Scriptura propositis, ubi cumprimis evidens est exemplum conversi latronis, cui Christus Luc.23.v.43. ejusmodi dat promissionem. *Hodie mecum eris in Paradiso.*

5. Cum illis Scripturæ dictis, quæ testantur, omnes verè in Christum credentes statim à morte felices ac beatos esse, ac animas ipsorum quamprimùm corporis nexu solvuntur, è vestigio & immediatè in ipso solutionis momento sine ulla intercapedine aut intervallo in Paradisum transferri, ut testantur exempla *Henochi*, Genes.5.v.24. Sirac.44.v.16. cap.49.vers.16.Hebr.11.v.5. *Eliæ* 2.Regum 2.v.11. *Lazari* Lucæ 16.vers.22.& 25. *Stephani* Actor.7.v.59. *& omnium piorum* Sap.3.v.1.&3. cap.4 v.1. Eccles.12.vers.7. Esai.57.v.2. Johan.3.v.18.&36. cap.5.v.24. cap.12.v.26. cap.17.vers.24. 2.Corinth.5.v.1.&8. Philipp.1.v.23. Hebr.4.v.3. Apocal.7.v.14.15.16. cap.14.v.13. Hæc ἀδιάστατος καὶ ἀνεμπόδιστος animarum in cœlum translatio purgatorii somnio directè adversatur.

6. Cum illis Scripturæ dictis, quæ duo duntaxat ψυχοδοχεῖα sive animarum post mortem receptacula enumerant, tertium verò locum intermedium prorsus ignorant 1.Samuel.25.v.29. Matth.3.v.12. cap.7.v.13. cap.8.v.11. cap.25.v.46. Marc.16.vers.16. Luc.16.vers.22. Johan.3.vers.36.

7. Cum illis Scripturæ dictis, quæ peccatorum remissionem, gratiam Dei & salutem consequendam ad hanc vitam eo modo restringunt, ut ministerio verbi & Sacramentorum, Itemque potestate clavis solventis, intercedente fide cujusque propriâ in his terris beneficia illa obtinenda esse asserant, post mortem verò nullum tempus ea consequendi superesse innuant, Psalm.39.vers.14. Psalm.95.vers.8. Matth.9.v.6. cap.16 vers.19.cap.18.vers.18. 2.Corinth.6.vers.2. Quòd si enim in hac duntaxat vita peccatorum remissio & salus per fidem ministerio verbi & Sacramentorum accensam obtinetur vel amittitur, frustra quædam pro peccatis satisfactio in purgatorio statuitur. Hûc referri possunt dicta, quæ testantur, ea, quæ in hac vita egimus bona, in judicium adduci, non autem quæ vel ipsi in purgatorio sumus passi, vel alii pro nobis satisfactionis loco fece-

fecerunt Matth.25.v.35. 1.Cor.3.v.8. 2.Corinth.5.v.10. Gal.6.v.5.& 7. Apocal.14.v.13. Item, quæ pœnas temporales non nisi hujus vitæ termino circumscribunt, & quæ post mortem irrogantur, æternas fore docent 2.Corinth. 4. v.18. Apoc.10. v.7. &c.

8. cum illis dictis, quæ negant, suffragiis vivorum mortuos post hanc vitam juvari posse Psal.49.v.8.9.& 10. Eccles.9. v.4. Matth.5.v.26. cap.25.v.8. & 9. Marc.3. v.31. Quòd si enim mortui non possunt juvari suffragiis vivorum, frustra animabus in Purgatorio sudantibus spes veniæ & salutis à vivorum meritis expectandæ proponitur.

9. cum illis dictis, quæ conditionem degentium in inferno, cujus sinus aliquis est Purgatorium describunt, Psal.6.v.6. Ps.49.v.15. Eccles.9.v.11. Luc.16. v.26.

III. Purgatorium pugnat *cum fidei analogia*; quia labefactat

1. *articulum de Dei misericordia*, quæ in Scripturis nobis sic describitur, quòd sit sincera, seria & perfecta, ita ut per ac propter eam verè pœnitentibus remittatur non solùm *culpa*, sed etiam *pœna*. Matth. 18. v. 27. Quòd si enim Deus ex gratuita misericordia propter perfectam Christi satisfactionem peccatorum debita verè pœnitentibus & in Christum credentibus plenè ac perfectè remittit, utique nec satisfactionem ab illis exigit, nec pœnam quandam ipsis infligit.

2. *articulum de Dei justitia*, quæ non permittit, ut remissâ culpâ adhuc irrogetur pœna. Jam verò credentibus in Christum culpa perfectè remittitur. Ergò nihil pœnæ ipsis persolvendum restat. Item, si animæ in Purgatorii pœnis tolerandis divinæ justitiæ satisfacere possunt, quidni damnati in igne infernali per multas annorum myriadas excarnificati tandem poterunt divinæ justitiæ satisfacere & ex inferno liberari.

3. *articulum de Christi merito*, Christus sanctissimâ & perfectissimâ suâ obœdientiâ ac passione acerbissimâ, non tantùm pro *originali*, sed etiam pro *actualibus peccatis* nostris plenissimè satisfecit ac pœnas peccatorum nostrorum in se recipiendo, pro pœnis temporalibus & æternis propter peccata nobis debitis plenissimam satisfactionem Deo præstitit Esai.53.v.4.5.6. Johan.1.v.29. Gal.3.v.15. 1.Pet.2.v.24. &c. Pro quo igitur in Purgatorio nobis satisfaciendum? cur animæ piorum verâ fide Christi satisfactionem amplectentium in Purgatorium ablegantur? cur satisfactio exigitur pro eo, quod Christus jam antè persolvit?

4. *articulum de Evangelio*. Propria enim Evangelii doctrina est, offerre credentibus peccatorum gratuitam condonationem, non autem pœnæ æternæ in temporariam commutationem. At si Evangelium nostram satisfactionem vel satispassionem exigeret ac commutationem tantùm, non autem translationem pœnæ factam esse doceret, non ampliùs foret annunciatio gratiæ & misericordiæ, sed potiùs pœnæ in hac vita vel in Purgatorio sustinendæ.

5. *articulum de salutari fructu pœnitentiæ*. Fructus veræ ac salutaris pœnitentiæ est peccatorum remissio Psal. 32. v.5. Jerem.36.v.3. Sapient.12. v. 19. Marc 1.v.4.

Hhh Luc.

Luc.24.v.47. Act.3.v.19. cap.5.v.31. Atqui ubi peccatorum remissio, ibi non amplius est necessaria pro peccatorum pœnis satisfactio, vel in hac vita, vel in Purgatorio præstanda.

6. *articulum de peccatorum remissione.* Deus per Filium suum reconciliatus in justificatione eo modo peccata credentib. in eum remittit, ut eorum *non recordetur amplius* Psal.25.v.7. Jerem.31.v.31. Ezechiel.18.v.22. *ut projiciat ea post tergum* Esai.38.v.17. *demergat in profundum maris* Mich.7.v.19. *deleat instar nubis* Esai.44.v.22. *non imputet*, sed *tegat* Psal.32.v.1. *ut tàm longè ea removeat, quàm longè distat Oriens ab Occidente* Psal.103.v.12. At si Deus post remissionem peccata adhuc punit, utique eadem imputat; si pœnas pro illis adhuc exigit, utique ad calculos revocat; si vindicat, eorum recordatur; si examinat, post tergum non projecit; si ad judicium vocat, tecta non habet &c. Item, Deus condonat peccata ex mera gratia, inde peccatorum *remissio*, non persolutio appellatur. Atqui hæc gratuita peccatorum remissio cum satisfactione propria, vel in hac vita, vel in Purgatorio præstanda nunquam conciliari poterit. Quod enim per propria merita & proprias satisfactiones obtinetur, illud non potest dici gratis dari & vice versâ.

7. *articulum de justificationis fructu & hominum justificatorum statu.* Fructus justificationis est *pax* conscientiæ Rom.5.v.1. & 2. *nihil damnationis est in iis, qui sunt in Christo* Rom.8.v.1. sed illi *spe salvi facti sunt*, v.24. *nec quisquam est, qui eos accuset vel condemnet*, v.33. & 34. cùm certi sint de gratia & favore Dei v.38. ac *vitam æternam habeant* Johan.3.v.36. quâ *spe etiam gaudent* Rom.12.v.12. *cum fiducia ad thronum gratiæ accedant* Hebr.4.v.16. *& Deo sine timore serviunt* Luc.1.v.74. unde in pace beatam ex hac vita ἀνάλυσιν & emigrationem ad Dominum expectant Luc.2.v.29. 2.Cor.5.v.8. At si fide justificati, nondum tamen plenè purgati, scirent, descendendum sibi esse in Purgatorium quendam ignem, cujus flammæ solâ duratione ab infernalibus distant, inque eo per multas annorum decadas desudandum esse, quomodo in conscientia pacem haberent? quomodo nihil damnationis sibi metuendum esse statuerent? quomodo sine timore Deo servirent?

8. *articulum de extremo judicio.* In extremo judicio nullus ablegabitur in ignem Purgatorium, sed pii evehentur in cœlum, impii detrudentur in infernum. Ergò nec hoc tempore est aliquis Purgatorius ignis, quia causæ justificationis & salutis, Dei scil. misericordia, Christi meritum, verbum Evangelii & vera in Christum fides sunt ejusdem & æqualis virtutis tàm ante judicium, quàm in ipso judicio; ac si justitiæ divinæ non repugnat, eos, quos dies novissimus vivos deprehendet, sine Purgatorii ignis interventu in Paradisum transferri, utique etiam eidem non adversabitur, eos, qui ante judicium in Domino moriuntur, à Purgatorii flammis immunes ac liberos in cœlum emigrare.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quod quidam agnoscunt, Purgatorium non gaudere Scripturæ suffragio. (Jam verò nullum dogma potest vel debet pro fidei articulo haberi, nisi

ex

ex Scripturis possit probari, ut ex quorundam Pontificiorum confessione superiùs lib.1.part.1.cap.1.ostendimus.)

Sanè Rayhingius adhuc Pontificius in Enchir. Cathol. contra D. Hôe p. 970. negat, *posse proferri aliquem ex Scriptoribus Pontificiis, qui confessus fuerit, Purgatorium destitui Scripturæ suffragio.*

Synodus Tridentina sess. 25. dicit: *Ecclesiam ex sacris literis docere, quòd sit Purgatorium.* Sed præstò sunt confessiones aliquot Scriptorum Pontificiorum.

Johan. Fischerus Episcopus Roffensis contra Lutherum art. 18. *Tametsi ex Scripturis non possit probari Purgatorium, veritas ejus nihilominus cunctis Christianis est credenda.* (Ne quis excipiat, hæc *hypotheticè* tantùm dici, *vides cùm sequatur; igitur, quantum conveniat, ut hujus veritatis credendæ ratio, probatioq; non desit in Scripturis;* notandum, quòd.)

Idem art. 37. scribat; *Quanquam fortassis unam aliquam Scripturam, quæ protervientem adigat, ut volit nolit confiteatur Purgatorium, in promtu non sit adducere, potest esse nihilominus illic aliqua, tametsi diligentissimos inquisitores hactenus illa latuerit.* Inde etiam

Idem d. art. 18. sic disserit: *Contemplantes igitur, aliquandiu Purgatorium incognitum fuisse, deinde quibusdam pedetentim, partim ex revelationibus, partim ex Scripturis creditum fuisse, atq; ita tandem generatim ejus fidē ab orthodoxa Ecclesia fuisse receptissimā, facilimè rationē aliquarum Indulgentiarum intelligimus.* (Atqui dogma aliquandiu in Ecclesia incognitum, & serò ab Ecclesia universa receptum, nō potest esse dogma in Scripturis revelatum, vel ad fidem Catholicam pertinere, vel fundamentalem fidei articulum constituere. Idem tamen Fischerus sibi cōtradicens art. 37. col. 718. scribit: *Non est credibile, Purgatoriū nō posse ex Scriptura sacra probari, cùm sit ea res Christianis omnibus usq; adeò scitu necessaria.*

Petrus à Soto in assertione Catholica fol. 83. *Non est, cur mirari debeamus,* (quòd nec Prophetica nec Apostolica scripta aliquid certi & perspicui de Purgatorio tradiderint,) *cùm certum sit, multa sine Scripturis esse tradita.* fol. 85. *Nec eorum, qui hoc* (Purgatorium) *negant, argumenta efficacia sunt, sumta ex eo maximè, quòd in Scriptura nihil perspicuè de eo traditur, cùm jam constet, multa non scripta fuisse eorum, quæ credenda sunt, sed Ecclesiastica autoritas satis est.*

Idem in Instructione Sacerdotum lect. 1. de Purgat. præfatur, *minùs apertas, minùs efficaces esse & minùs probare autoritates Scripturæ, quæ à Doctoribus afferuntur, illis itaq; non esse utendum ad probandum Purgatorium.*

Ludovicus Nogarola in libello de Apostolicis institut. tradit. 32. & Martinus Peresius libr. de tradition. fol. 159. agnoscunt, *orationem pro defunctis non esse ex Scriptura, sed ex traditione.* (Jam verò in oratione pro defunctis primum ac præcipuum fundamentum Purgatorii quæritur, ut patet ex Becano libr. 1. Manual. cap. 8.)

Tannerus in Compend. relatione Colloquii Ratisbon. part. 2. cap. 6. p. 37. *Fateantur ipsi quæso, si lubet, multa fide infallibili & divinâ credenda esse, quæ in Scriptura sola non contineantur, nec ex ea sola evidenter deducantur, & tunc nihil cum illis magnopere contendemus. Fateantur, inquam, Purgatorium &c.*

Hûc referri potest, primò, quod Suarez tom. 4. in p. 3. Disp. 45. sect. 1. agnoscit, *infirma esse, quæ pro astruendo Purgatorio ex Scripturis afferuntur.*

(Atqui pro fundamentalibus fidei articulis astruendis non infirma, sed firma & evidentia ex Scripturis afferri debent argumenta.)

Secundò, quòd Perionius in Topic. Theolog. *unicum duntaxat locum 2. Maccab. 12. pro Purgatorio stabiliendo extare,* asserit, *qui apertè doceat, preces & sacrificia prodesse defunctis.* Item, quòd Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 3. §. Ad septimum &c. concedit, *omnia V. Test. loca, excepto unico 2. Maccab. 12. solùm probabiliter suadere, quòd sit ejusmodi Purgatorium.* Schoppius Bellarmini hyperaspistes in Apologetic. c. 55. fol. 77. sic scribit: *Notandum, Bellarminum multa Scripturarum loca adduxisse, ideò quod quidam* (noto quidam tantùm) *ex sanctis Patribus ea de Purgatorio interpretati fuerunt, tametsi non nesciret, aliter etiam ea accipi posse & solere.*

(Atqui ostendimus superiùs lib. 2. art. 1. cap. 1. sect. 2. thesi 8. quosdam ex ipsis Pontificiis agnoscere, *librum secundum Maccabæorum non esse in Canone.*)

Tertiò, quòd Petrus à Soto in assert. Cathol. fol. 84. scribit: *Illis Scripturæ dictis* (quæ pro Purgatorio afferuntur) *fatemur, non apertè Purgatorium probari, sed quod ex certa fidei regula credimus, id autoritatibus illis advertimus indicari.*

(Atqui fundamentales fidei articuli non tantùm in Scripturis indicantur, sed apertè proponuntur.)

Quartò, quòd idem Petrus à Soto d. l. fol. 83. scribit: *Quare non citatis locum, ubi contrarium docetur* (videlicet non esse Purgatorium) *sed tantùm negativè argumentamini, quia nec Christus, nec Paulus dixit?*

Clingius lib. 4. Loc. Theolog. cap. 50. p. 456. *Nusquam legitur in Scripturis. Injusta & insalubris cogitatio est orare pro defunctis. Ostendant hoc clarè scriptum adversarii. Ergò sanctum & salubre est Deum pro defunctis orare.*

Idem ibid. *Scriptura Catholicè intellecta virtualiter probat Purgatorium, etsi hoc apertè non exprimit.*

Jesuitæ in Colloquio Durlacensi Ann. 615. habendo, à nostris postularunt, ut αὐτολεξεὶ ac in terminis terminantibus *ostenderent, Purgatorium non esse.*

(In dogmaticis non tantùm affirmativè, *Hoc scriptum est, ergò credendum est;* sed etiam negativè, *Hoc non est scriptum, ergò non est credendum,* argumentari possumus, ut suo loco fuit demonstratum. Ergò non opus est, ut negativa nostra, quòd non sit Purgatorium, in specie & κατὰ ῥητὸν ex Scripturis probetur, sed sufficit generalis illa negatio, quòd nullum Scripturæ dictum pro astruendo Purgatorio proferri possit.)

Quintò, quòd Conradus Klingius lib. 4. Locor. Comm. cap. 50. p. 456. scribit: *Scriptura Catholicè* (juxta mentem Romani Pontificis) *intellecta virtualiter probat Purgatorium, etsi hoc apertè non exprimat.*

(Observa tria 1. quòd Scriptura apertè non probet Purgatorium. 2. sed tantùm virtualiter. 3. & quidem tum demùm, si Catholicè intelligitur, hoc est, *juxta mentem Ecclesiæ Catholicæ in Tridentino Concilio declaratam,* ut exponit Bel-

larminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 1. ac ultima analysis docet, *juxta mentem Romani Pontificis intellecta*.

Sextò, quòd Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 52. p. 314. Purgatorium appellat *rem, quæ liquidiùs ex Patrum testimoniis, quàm ex Scripturarum sententiis, etsi certis, non tamen omnibus adeò manifestis, queat definiri*.

(Atqui articulos fidei ex claris & perspicuis Scripturæ dictis liquidissimè oporteat demonstrari.)

Septimò, quòd Jesuita Cottonius ex ipso Cacodæmone sciscitari non dubitarit, *ecquo totius N. Test. loco Purgatorium commodissimè fulciri ac statuminari possit?* referente Jacobo Augusto Thuano Histor. lib. 132. ad Annum 1604. Daniele Tileno part. 2. Disputat. 65. §. 34. & Andrea Riveto in refutat. Catechism. controv. Jesuitæ Bailii tract. 2. q. 43. quam inscribit Catholicum orthodoxum.

(Atqui si claris ac perspicuis Scripturæ dictis Purgatorium probari posset, haudquaquam opus foret talia ex Cacodæmone quærere.)

Octavò, quòd Franciscus Sonnius Demonstrat. tract. 4. cap. 3. interroganti discipulo, *an loci ex Matth. 5. Luc. 12. 1. Cor. 3.* (qui solent in disertissimis numerari) *reverâ demonstrent esse locum & ignem, quibus probet & puniat Deus animas justorum post hanc vitam*, respondet: *per se quidem non demonstrant: non enim loquuntur claro sermone de statu animarum post hanc vitam, & aliam apud nonnullos Patres recipiunt interpretationem*.

Nonò, quòd *nomen Purgatorii* in sensu Pontificio acceptum in Scripturis inveniri non posse fatentur.

Bellarminus Disputationem de Purgatorio exorsurus lib. 1. de Purg. cap. 1. §. 1. sic scribit: *Tria in Scripturis inveniuntur, quibus tribuitur purgatio peccatorum & purgatoria dici possunt. Primò, Christus ipse, de quo dicitur Hebr. 1. purgationem peccatorum faciens Joban. 1. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Secundò, tribulationes hujus vitæ, de quibus Malach. 3. Ipse sedebit q. ignis conflans & q. herba fullonum, & purgabit filios Levi. Joban. 15. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem, qui fert fructũ, purgabit, ut fructum plus afferat. Vocatur tertiò Purgatorium locus quidam, in quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ*.

(Sed pro hac tertia Purgatorii significatione asserenda nullum affert Scripturæ testimonium, neque afferre etiam potuit, quia Scriptura nullam purgationis peccatorum post hanc vitam expectandæ mentionem facit. Quamvis verò quędam in Scripturis extent *secundùm rem*, licet *secundùm literam & vocem* in eis non habeantur, ac proinde à prætermissione nominis ad negationem rei non liceat absolutè & simpliciter concludere, tamen cùm *& nomen & res ipsa* Purgatorii Pontificii à Scripturis exulet, ut ex confessione quorundam Pontificiorum ostendimus, ideò meritò hanc nominis prætermissionem contra ipsos urgemus.)

Denique, quòd dicta Scripturæ, quæ à quibusdam Pontificiis pro stabiliendo Purgatorio afferuntur, ab aliis Pontificiis longè aliter applicantur, ut inferiùs apparebit.

2. Quòd quidam agnoscunt, Purgatorium destitui Ecclesiæ primitivæ ac

Græcæ Orientalis Ecclesiæ suffragio. (Atqui nullum est fidei dogma, pro quo stabiliendo non possint adduci quædam manifesta Ecclesiæ primitivæ testimonia, cùm ex utraque parte & nostra & Pontificiorum concedatur, in primitiva Ecclesia traducem veritatis ab Apostolis propagatæ fuisse adhuc conservatum. Græcæ Ecclesiæ consensum ideò producimus, tùm quia Græci nobiscum docent, nec in Scripturis nec in primitivæ Ecclesiæ Doctoribus Purgatorium inveniri, tùm quia ex eo manifestum est, Purgatorium non esse dogma à tota Ecclesia Christiana hodierna receptum, tùm quia ex eo colligi potest, Purgatorium olim non fuisse pro fidei articulo habitum. Adrianus I. Pontif. Rom. cum Græcis, qui Purgatorium non crediderunt, communionem habuit, & ad Synodum Nicenam II. Legatos misit, & in Decreto de colendis imaginibus cum ipsis consensit. At communionem illis haud dubiam denegasset, si Purgatorii dogma à Græcis non receptum pro fidei articulo habuisset.)

Nili Archiepiscopi Thessalonicensis liber contra Purgatorium ex ipsa Pontificia Bibliotheca prodiit. In eo ostendit Nilus, *ignem hunc temporalem à V. Concilio condemnatum fuisse; quemadmodum adhuc hodie Ecclesia Græca, Rußica, Abyßinæ & Armeniæ Purgatorium rejiciunt.* Idem Nilus docet, *nullum Græcorum Patrum id credidisse.* Et revera *in Concilio VIII. Ferrariæ ac Florentiæ habito* Græcis nulli ex suis Doctoribus pro hoc igne objiciebantur. Postea demum aliqua veterum Græcorum testimonia, partim recenter excogitata, partim malè accepta, partim malè intellecta produxerunt. Sic Nilus objectioni ex Theodoreto petitæ Græcorũ nomine his verbis Latinis respondet lib. 1. de Purgat. *Quæ dicitis B. Theodoretum sensisse, virum sapientem, & divinum & magnum eloquentiæ laudem consecutum, si quidem etiam apud nos ita se habere deprehenderentur, haberent utiq; aliquam rationem, & nonnullâ fortaßis defensione egerent. Nunc verò cùm in multis illis, quæ apud nos extant scriptis, nihil tale unquam dixisse comperiatur, ne verbo, quidem ad illa opus esse censemus.*

Thomas in Opusculo contra errores Græcorum hoc nomine Græcos perstringit, *quòd non credant Purgatorium.*

De Irenæo Lugdunensi Episcopo (qui Græcè scripsit) Erasmus judicat, *eum ita loqui, ut qui nullum Purgatorium sciverit,* (quod deleri jussum in Indice Expurgat. Belgico p. 172.)

Joh. Fischerus Episc. Roffensis in confut. Lutheri art. 18. p. 496. *Multa sunt, de quib. in primitiva Ecclesia nulla quæstio facta fuerat, quæ tamen posteriorum diligentiâ subortis disputationib. jam evaserunt perspicua. Nemo jam dubitat orthodoxus, an Purgatorium sit, de quo tamen apud priscos illos nulla vel quàm rarißima fiebat mentio. Sed & Græcis in hunc usq; diem non est creditum, Purgatorium esse. Legat, qui velit, Græcorum veterum Commentarios, & nullum, quantum opinor, aut quàm rarißimum de Purgatorio sermonem inveniet. Sed neq; Latini simul omnes, at sensim, hujus rei veritatem conceperunt &c. Neq; tam necessaria fuit primitivæ Ecclesiæ Purgatorii fides, atq; nunc est, ex qua pendet omnis Indulgentiarum existimatio. His enim, si nullum fuerit Purgatorium, nihil indigebimus.*

pag.

pag. 497. *Contemplantes igitur aliquandiu Purgatorium incognitum fuisse, deinde quibusdam pedetentim, partim ex revelationibus, partim ex Scripturis fuisse creditum, atq; ita tandem generatim ejus fidem ab orthodoxa Ecclesia fuisse receptissimam, facilimè rationem aliquam Indulgentiarum colligimus. Cùm itaq; Purgatorium tam serò cognitum ac receptum Ecclesiæ fuerit universæ, quis jam de Indulgentiis mirari potest, quod in principio nascentis Ecclesiæ nullus fuerat earum usus?*

Ibid. dicit, *non absq; maxima Spiritus sancti dispensatione factum esse, quòd post tot annorum curricula Purgatorii fides ab orthodoxis generatim sit recepta.*

(Sanè idem Roffensis postea artic. 37. col. 725. verba illa, quòd *Græcis ad hunc usque diem non sit creditum, Purgatorium esse*, de *vulgo Græcorum* intelligi vult, *non de Patribus Ecclesiæ Græcanicæ, quos putat favisse Purgatorio.* Sed quis credat, aliam fidem fuisse Patrum vel Doctorum, aliam vulgi vel auditorum? Accedit, quòd idem Roffensis ipsos etiam Patres Græcos quoad doctrinam de Purgatorio errasse, nimirum illud non recipiendo, expresse scribit libro 1. de unica Magdalena col. 1409. *Græcos*, inquit, *nihilominus in cunctis, quæ rectè dixerint, libenter amplectimur & veneramur, tùm ob eorum antiquitatem & vicinitatem ad Apostolorum tempora; tùm ob eximiam eruditionem & eloquentiam singularem; tùm etiam ob linguæ necessitatem, ob quam in pluribus ad eos recurrere necesse est, verùm ita, ut liberum fuerit ab eis dissentire, ubi ipsi ab Ecclesiæ communi sententia dissenserint. Neque enim cuiquam ambiguum esse potest, eos aberrasse, cùm in aliis multis, tùm de Purgatoriis ignibus, de pane fermentato & de Spiritus sancti processione, quos errores constat à Latinis autoribus fuisse deprehensos, partim suâ diligentiâ, partim sacri Spiritus illustratione.*)

Polydorus Vergilius lib. 8. de rerum invent. cap. 1. adducit verba hujus Fischeri Roffensis Episcopi: *Quamdiu nulla fuerat de Purgatorio cura, nemo quæsivit indulgentias, nam ex illo pendet omnis Indulgentiarum existimatio. Si tollas Purgatorium, quorsum Indulgentiis opus erit? Cœperunt igitur Indulgentiæ, postquam ad Purgatorii cruciatus aliquandiu trepidatum est.*)

Alphonsus à Castro lib. 12. adversus hæreses tit. Purgatorium f. 258. *Unus ex notissimis errorib. Græcorum & Armenorum est, quo docent, nullum esse Purgatorium locum, quo animæ ab hac luce migrantes purgentur à sordibus, quas in corpore contraxerant, antequam in æterna tabernacula recipi mereantur.*

fol. 319. *Dicit Lutherus, nihil prodesse defunctis orationes, sacrificia, eleëmosynas, quæ à vivis pro illis fiunt. Nec tamen hujus erroris primus autor est Lutherus, quoniam ante eum fuêre Waldenses & Albigenses, qui hunc tutati sunt errorem. Et ante istos eundem errorem docuerunt Græci & Armeni, qui, ut alias diximus, negarunt omninò Purgatorium, quapropter juxta eorum sententiam oporteret orationes pro defunctis esse inutiles.*

Idem lib. 8. in tit. de Indulgentiis. *Usq; in hodiernum diem Purgatorium non est à Græcis creditum.*

(Non distinguit Alph. à Castro inter *Græcos veteres & recentiores*, ut faciunt Salmeron in 1. Cor. 15. Disp. 25. & Staplet. part.

part.2.promt.Cathol. pag. 284. sed in genere eum tribuit Græcis, noverat enim à Roffensi etiam *veteribus Græcis* eum fuisse attributum, quinimò contextus ostendit, Alphonsum loqui de Græcis veteribus, sic enim habent verba: *Multa sunt posterioribus nota, quæ vetusti illi Scriptores, prorsus ignoraverunt. Nam de transubstantiatione panis in corpus Christi rara est in antiquis Scriptoribus mentio, de processione Spiritus sancti à Filio multò rarior, de Purgatorio ferè nulla potissimùm apud Græcos Scriptores, quâ de causâ usq; in hodiernum diem Purgatorium non est à Græcis creditum.)*

Armilla aurea in voce Purgatorium pag. 692. tradit, *negare Purgatorium esse errorem Græcorum.*

Prateolus cap. 7. Elenchi p. 283. scribit: *Græci docent, nullum esse Purgatorium locum, in quo animæ ab hac luce migrantes purgentur à sordibus, quas in corpore contraxerant, antequam in æterna tabernacula recipi mereantur.*

Et paulò pòst: *Cumq; tollant Purgatorium, dicunt, etiam nihil prodesse defunctis orationes, sacrificia, eleêmosynas & hujusmodi pia opera, quæ à vivis pro illis fiunt.*

Synodus Græcorum & Apologia de Purgatorio Concilio Basileênsi exhibita. *Ignem,* ait Synodus, *Purgatorium esse pœnamq; per ignem temporalem finem habituram, à Doctoribus nostris prorsus nihil accepimus, neq; Ecclesiam Orientalem (sicut & aliàs dictum est) ita sentire compertum habemus.*

In tota Apologia respondent Græci ad loca ex *Maccabæis, Evangelio Matthæi, Basilio Magno, Epiphanio, Johanne Damasceno, Dionysio, Gregorio Nysseno; ex Augustino, Ambrosio, Gregorio Magno & aliis Latinis* de Purgatorio allegata & contra ex verbo Dei & Ecclesiæ Græcæ Doctoribus copiosè & firmiter probant, *nullum planè Purgatorium ignem post hanc vitam esse posse.*

(Edita est hæc Apologia cum tractatu Nili de Primatu Papæ.)

Sixtus Senensis lib. 6. Bibliothec. annot. 259. p. 538. *Marcus Ephesi Episcopus, in Apologia, quam pro Græcis Purgatorium rejicientibus in Concilio Basileæ obtulit examinans verba Chrysostomi homil. 9. in 1. Cor. salvus erit, quasi per ignem, asseverat, nihil unquam aut verbis expressisse aut cogitasse de Purgatorio.*

Sigismundus ab Herberstein in lib. de rebus Moscoviticis: *Purgatorium Græci & Rutheni negant, sed dicunt, unumquemq; secundùm opera sua post mortem locum designatum habere, ubi diem judicii extremi expectaret, pios quidem cum Angelis placidis in lucidis & amœnissimis Ælisii viridiferis campis recumbere; impiis autem in obscuris, cæcis, nigrisq; ac caligine obductis voraginibus cum Angelis terribilibus destinatum esse mansionem ad expectandam judicii diem, unde illæ animæ, quæ in locis amœnissimis & splendidis cum Angelis placidis benignisq; collocatæ sunt, gratiam Dei sibi affuturam cognoscunt, assidueq; judicium extremum fieri petunt. Aliæ contra condemnationem sibi imminere, in caliginosis voraginibus sitæ pœnas terribiles præsagiunt, idq; eò maximè allegant, quòd animæ post mortem in cœlum statim non ascendant, nec in infernum. Quibus enim illud verbum à Christo in novissimo die diceretur: Venite benedicti Patris mei, possidete regnum cœlorum &c. cùm jam omnes antea*

antea in cœlo sint; & contra, Ite maledicti in ignem æternum, cùm jam olim in inferno condemnati fuerint?

Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 7. art. 5. pag. 846. *Græci ac Moscovitæ etsi funebre sacrum pro defunctis faciunt: tamen Purgatorium negant. Guido & cæteri, qui de Græcorum ac Ruthenorum erroribus scribunt.*

Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 1. non invenit antiquius Concilium, quod Purgatorii meminerit, quàm *tertium Carthaginense* celebratum Anno 397. *Bracarense* I. celebratum Anno 563. *Cabilonense* Anno 662. habitum: nullum enim ex Patribus *in primis tribus seculis* producit. In seculo *quarto & quinto* putat se quædam invenisse in *Athanasio, Nazianzeno* & aliis nonnullis, quæ non Purgatorium asserant, sed quæ ostendant aliqua vestigia *precum* (quæ tamen potius sunt vota & desideria mentis erga rem præteritam aut præsentem, non futuram, quam preces unicè respiciunt) pro *mortuis*, unde postmodùm se Purgatorium per consequentiam probaturum sperat.

Idem Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap. 2. §. 6. sic scribit: *Idem* (videlicet, quòd negaverint Purgatorium) *tribuitur Armenis & Græcis à Guidone Carmelita in Summa de hæreticis. Et quanquam Græci in Concilio Ferrariensi sess. 1. affirmabant, se non negare Purgatorium, sed ignem tantùm, & existimare, Purgatorium esse locum tenebricosum, & laborum plenum, tamen credibile est, Græcos de hac hæresi saltem suspectos fuisse. Nam B. Thomas in opusculo contra Græcos refellit etiam hunc errorem, & probat, Purgatorium esse, & in Concilio Florentino sess. ultimâ damnatus est idem error, cùm tamen in eo Concilio solùm damnati sint errores Græcorum, aut certè de quibus Græci suspecti erant.*

Lib. ejusdem cap. 15. §. Ad secundùm &c. *Quod de Græcis jactatur, quòd Purgatorium negent de particularibus hominibus intelligendum est.*

3. Quòd agnoscunt, Purgatorio in Ecclesia à multis fuisse omni tempore contradictum (quorum sententiam veritati magis conformem esse ex illis, quæ pro nostra sententia superiùs sunt adducta, perspicuum est. Nec obstat, quòd Romana Ecclesia pro hæreticis illos damnavit, hoc enim *facti* est, non *juris*.)

Alphonsus de Castro lib. 12. adv. hæreses verbo Purgatorium hæresi 1. *Unus ex notissimis erroribus Græcorum & Armenorum est, quo docent, nullum esse purgatorium locum, in quo animæ ab hac luce migrantes purgentur à sordibus, quas in corpore contraxerant, antequam in æterna tabernacula recipi mereantur. Græcos & Armenos imitati hac in parte sunt Waldenses &c.*

Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap. 2. §. 2. & seqq. *Disertè Purgatorium negaverunt Waldenses, ut Guido Carmelita in Summa de hæreticis & B. Antoninus part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 2. Summæ Theologiæ referunt. Idem docuerunt Apostolici apud Bernhardum serm. 66. in Cantic. Et fortè Waldenses proles sunt Apostolicorum, nam in erroribus, qui eis tribuuntur, conveniunt & tempore sunt vicini. Nam Waldensium secta exorta est circa annum Domini 1160. juxta Trithemii Chronicum vel 1170. juxta Guidonem in sua Summa cap. 1. & Raynerium, qui floruit ante annos 300. cujus testimonium vide in fine libri Claudii Cussordii contra Waldenses.*

Apostolici autem sunt paulò antiquiores. Nam exorti sunt tempore B. Bernhardi, qui obiit Anno 1153. Vocari autem voluisse Apostolicos etiam ipsos Waldenses, quòd Apostolorum paupertatem sectarentur, manifestum est ex Historia ipsorum apud Æmilium lib. 6. de gestis Francorum & Abbatem Urspergensem in Chronico Anni 1212. Idem cum Waldensibus docuerunt eodem tempore Henricus & Petrus Bruis, contra quos scribit B. Bernhardus Epist. 240. & Petrus Cluniacensis in Epist. ad omnes Episcopos. Idem postea docuerunt Albigenses, qui tamen non solùm purgatorium, sed etiam infernum tollebant, teste B. Antonino 4. part. tit. 11. cap. 7. §. 5. Idem tribuit Wiclefistis & Hußitis Bernhardus Lutzenbergensis in præfatione libri sui de purgatorio, sed fortaßè falsò, cùm nihil tale eis tribuat Concilium Constantiense, nec Thomas Waldensis. Æneas autem Sylvius, qui inter errores Hußitarum hunc etiam numerat libro de origine Boëmorum cap. 35. videtur confundere Hußitas cum Waldensibus. Idem tribuitur Armenis & Græcis à Guidone Carmelita in Summa de hæreticis.

4. Quòd fatentur, purgatorium esse dogma Ethnicum, Judaicum & Turcicum.

(Bellarminus quidem ex eo ipso probat purgatorium, *quòd nitatur communi opinione omnium gentium*, lib. 1. de Purgat. cap. 11. §. Tertia ratio &c. Sed communis illa opinio excœcatorum Judæorum, blasphemorum Mahumetanorum & idololatricorum gentilium est potiùs argumentum erroris, quàm falsitatis. Nam *lumen Naturæ* extra & præter verbum novos fidei articulos excogitans corrigendum est *ex lumine gratiæ*, quod in verbo revelato nobis proponitur.)

Primò, quòd sit dogma Ethnicum, agnoscunt.

Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 11. §. Tertia ratio, sic scribens: *Purgatorium confitentur gentiles tam Philosophi, quàm Poëtæ, ut patet ex Platone, Cicerone, Virgilio & Claudiano.*

(Versus Virgilii lib. 6. Æneidos sic habent:

Ergò exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt, aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.)

Ingolstadienses Jesuitæ in Disput. de Purgat. dicunt, *extare purgatorium apud Homerum, Virgilium & Aristotelem.*

Salmero tom. 14. Disp. 25. pag. 226. addit *Senecam & Plinium.*

Augustini assertionem lib. 21. de Civit. Dei cap. 13. (*quòd Platonici nullam post hanc vitam agnoverint pœnam, nisi purgatorium*) Bellarminus lib. 1. de Purg. cap. 2. §. Quanquam &c. eo modo corrigit, ut statuat, *Platonem non minùs, quàm Romanam Ecclesiam tria hominum genera, qui post mortem ad judicium evocantur, statuisse. Unum eorū, qui piè justeq; vixerunt, quos statim ad Insulas beatorum transmitti* asserit. *Alterum eorum, qui peccata curabilia perpetrârunt, quos ad tempus pœnis exerceri* inquit, *donec scelus eluatur. Tertium eorum, qui peccata incurabilia commiserunt, quos in tartarum in æternum puniendos dejici* dicit, *quorum supplicia ipsis quidem nihil prosint, sed aliis tamen prosint ad exemplum.*

Xaiverius lib. 4. Epist. Indic. 1. *Bonzii (qui sunt Sacerdotes Ethnici apud Indos) dicunt, eos, qui fortè ad inferos relegati sunt, è me-*

è mediis flammis vindicaturos, præsertim verò, si Bonzii deprecatores accesserint.

Petrus Thyreus Append. 2. ad lib. de Spirit. apparit. cap. 5. Beierlinck select. concion. 28. pag. 524. itidem *ex Ethnicorum Consensu* probant purgatorium, utentes hoc argumento: *In quibus omnes gentes consentiunt, à naturali lumine illa proficisci necesse est. Neque enim potest esse aliud principium, quod omnes omninò instituat, nisi lumen & ratio naturalis, quæ in omnib. est. Jam verò omnes gentes atque populi in assertione purgatorii consentiunt, etiam illæ, quæ divinitùs institutæ non sunt &c.* Ergò. Verba Beierlincks sic habent: *De gentilibus certè constat, agnovisse eos olim præmia & supplicia post mortem non modò, sed & opitulationem & subsidia. Hinc illa Poëtarum commenta de Lethæo flumine, quo purgari animas existimabant, & non aliâ de causa prope delubra olim tumulatos constat, quòd orationum & sacrificiorum, quæ in illis offerebantur, participes se fore sperarent. Imò, Herodoto teste, domesticos parietes velut cœmiteria faciebant, defunctos circa illos tumulantes, ne unquam memoria illorum intercideret. Ideò etiam Lycurgus, magnus ille legislator, voluit mortuos cum ramis olivarum tumulari, ut doceret, erga eosdem exhibendam esse misericordiam, cujus oliva erat Symbolum. Homerus Ulyssem, Ovidius Orpheum, alii alios ab inferis rediisse comminiscuntur. Plato in Phædone atq; Gorgia tria hominum genera evocari ad judicium sentit. Unum eorum, qui justè & piè vixerunt, quos dicit transmitti ad Insulas beatorum. Alterum eorum, qui peccata curabilia perpetrârunt, & hos asserit exerceri pœnis, donec eluerint scelus. Tertium illorum, qui peccata commiserunt incurabilia, eosq; in tartarum semper puniendos dejici. Quorum quidem supplicia, quamvis illis nihil proficiant, aliis tamen prosunt ad exemplum. Consentit Virgilius lib. 6. Æneid. qui postquam scripsisset, in hac vita non omne malum expiari & necesse penitùs esse. Multa diù concreta malis inolescere miris; subjicit,*

Ergò exercentur pœnis, veterumq; malorũ
Supplicia expendunt.

Ludovicus de la Cerda in 6. Æneid. p. 676. a. pag. 684. b. pag. 695. a. *doctrinam Platonis & gentilium de purgatorio ac locis animarum* Pontificiæ conformem agnoscit.

Confer Natalem Comitem lib. 3. Mytholog. cap. 9. pag. 274. cap. 20. p. 286.

Atque ut eò magis de conformitate doctrinæ Pontificiæ atque Ethnicæ constare possit, confer *pratum illud florentissimum, lucidissimum, odoratum, amœnum, in quo degunt animæ visioni divinæ nondum idoneæ*, quod describit Bellarminus lib. 2. de Purgator. cap. 7. cum descriptione *camporum Elysiorum* apud Virgilium lib. 6. Æneid.

Devenêre locos lætos & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesq; beatas.
Largior hîc campos æther & lumine vestit
Purpureo, Solemq; suum sua sidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palestris &c.

Quomodo *anniversaria* sacra pro defunctis, Item *septendialia* in Romana Ecclesia recepta ex gentilium ritibus originem traxerint, latè exponit Polydorus Vergilius lib. 6. de Rerum invent. cap. 9. & 10.

Secundò, quòd sit dogma Judaicum, agnoscit

Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap. 11.

Purgatorium confitentur Hebræi, ut patet ex 2. Maccab. 12. Nam saltem fides adhibenda est ei libro, quæ adhibetur Livio. Præterea Josephus filius Gorionis in lib. de bell. Judaic. cap. 19. indicat, Judæos consuevisse orare pro mortuis, non tamen pro illis, qui se interimunt.

Bailius Jes. in Catech. controv. tract. 2. q. 44. Purgatorium confirmat ex Judaicis Scriptoribus. *Judæi,* inquit, *librum habent in suis Synagogis nomine Mazor à D. Genebrardo p. m. & Paulo Fagio in Latinam linguam translato, ubi modus pro mortuis officiandi, ejusq; sepeliendi clarè describitur. Inter alias ceremonias etiam hac utuntur Apostrophe. O Patres seculi Hebrone dormientes aperite portas horti Edenis. O Angeli loci hujus custodes aperite ipsi quoq; ostium. Tu quoq; Domine exaudi preces nostras, & fac misericordiam animæ huic mundum hunc relinquenti, ut ad quietis suæ locum abeat.*

(Prudentiores hac in parte fuêre Inquisitores Hispani, qui ex tomo 4. Bibliothecæ Patrum jusserunt expungi librum, cui titulus est, *Extremum lugentium officium,* ex libro precationum Hebraicarum, qui inscribitur Mahzor sanctæ Synagogæ Romanæ. Videatur Index Expurgatorius Cardinalis Quirogæ in Expurg. Biblioth. Patrum fol. 19.

Hebræi in libro Rosch Haschana cap. 1. tradunt, *illos, qui nec perfecti boni, nec extremè impii sunt, in inferno expiare residuas sordes post mortem per duodecim menses, posse liberari, postea eos etiam juvari precibus, quæ recitantur singulis Sabbatis & huic rei destinata est certa quædam orationis formula, in libro Thepilloth quam Kadisch appellant, eamq; quilibet filius, non autem filia, quotidie pro defunctis parentibus per undecim menses à morte recitare tenetur.*

Tertiò, quòd sit dogma Turcicum, agnoscit

Bellarminus d. l. sic scribens: *Mahumetani Purgatorium in Alcorano disertè confitentur.*

Salmeron tom. 14. p. 225. *Purgatorium etiam impurus Mahomet testatur.*

Belonius lib. 3. Observat. cap. 30. *Mahumetani defunctorum corpora catervatim adeunt certis quibusdam diebus, ac pro ipsorum salute orant.*

5. Quòd agnoscunt, Christum pro culpa & pœna satisfecisse.

(Quòd si enim Christus plenissimè pro omnibus peccatis nostris tam *venialibus,* quàm *mortalibus;* ac pro omnibus peccatorum nostrorum *pœnis* tam *temporalibus,* quàm *æternis* satisfecit, utique nihil restat, pro quo nobis adhuc vel in hac vita, vel in purgatorio satisfaciendum sit.)

c. Filius Dei dist. 4. de consecrat. ex Augustino. *Filius Dei carnem peccati suscepit, & pœnam sine culpa, ut in carne peccati & culpa solveretur & pœna.*

Thomas p. 3. q. 49. art. 3. ad quæstionem, *an per passionem Christi liberati simus à pœna peccati,* affirmatè respondet, atque addit, *liberationem factam esse dupliciter. 1. Directè, in quantùm passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccatis humani generis, exhibitâ autem satisfactione tolli reatum pœnæ. 2. Indirectè, in quantum passio Christi est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ.*

Bellarminus lib. 1. de Indulgent. cap. 4. resp. ad 6. object. *Quidam Lovanienses tenuerunt*

nuerunt, solius Christi satisfactionibus remissam pœnam temporalem.

lib. 2. de Indulgent. cap. 10. §. Ac primùm &c. *Christus satisfecit Deo Patri plenissimè pro reatu culpæ & pœnæ temporalis & æternæ omnium peccatorum.* (Pro quo igitur nobis satisfaciendum erit?) Plura hac de re dicemus art. 16. cap. 5. th. 2.

6. Quòd agnoscunt, piis in hac vita perfectè remitti peccata.

(Plenaria peccati remissio & *culpæ* & *pœnæ* remissionem complectitur. Quòd si ergò in hac vita peccatum perfectè remittitur, utiq; nihil pœnarum in purgatorio adhuc persolvendum piis restat.)

c. Impudicas caus. 27. quæst. 1. ex Concilio Triburiensi pœnitentia vocatur *purificatorius ignis pœnitudinis, quo peccata decoquuntur.*

(Nimirùm hoc est verum purgatorium, quo virtute sanguinis Christi per fidem peccata in hac vita purgantur, ne eorum pœnæ in futura vita nos maneant.)

Lombardus lib. 3. sentent. dist. 19. lit. A. *Si rectè fidei intuitu in illum respicimus, qui pro nobis pependit in ligno, à vinculis Diaboli solvimur, hoc est, à peccatis, & ita à Diabolo liberamur, ut nec post hanc vitam in nobis inveniat, quod puniat. Morte quippe suâ uno verissimo sacrificio quicquid culparum erat, unde nos Diabolus ad luenda supplicia detinebat, Christus extinxit.*

Thomas part. 1. 2. q. 87. art. 7. *Omnis pœna, quæ merè & propriè est pœna, est propter aliquam culpam.*

Idem part. 3. quæst. 86. artic. 3. ex Augustino. *Deus omnia peccata remittit simul & perfectè.*

Benedictus Pererius in Genesin cap. 9. num. 163. pag. 542. *Si pœna propriè sumatur, necessariò respondet peccato, nec sine eo potest esse, siquidem per pœnam compensatur ac reficitur æqualitas justitiæ per peccatum violata.*

Bellarminus lib. 1. de pœnitent. cap. 7. §. Adhæc &c. *Culpa est causa pœnæ, cùm ex culpa nascatur obligatio ad pœnam.*

lib. de Laicis cap. 11. §. Sextò probatur &c. *Culpa & pœna relativa sunt; & B. Augustinus dicit lib. 1. Retract. cap. 9. Omnis pœna, si justa est, pœna peccati est.*

(Ubi ergò plenaria & perfecta remissio culpæ locum habet, ibi omnis pœna propriè dicta est sublata; quinimò culpæ remissio nihil aliud est, quàm pœnæ relaxatio & condonatio. Sed quid opus est, per consequentias ex hypothesibus adversariorum deductas hoc confirmatum dare, cùm ipsimet hoc fateantur?)

Toletus Cardin. lib. 6. Inst. cap. 22. pag. 526. *Peccatum non integrè remittitur, nisi cùm & pœna aufertur.*

Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap. 4. §. 4. *Perfecta peccati remissio complectitur remissionem culpæ & pœnæ.*

lib. 5. de amiss. gratiæ & statu peccati cap. 20. §. 6. *Tunc peccatum perfectè remissum censetur, cùm non solùm culpa, sed etiam omnis pœna fuerit remissa.*

(Aut ergò perfecta peccati in hac vita remissio, aut purgatorium post hanc vitam erit negandum. Utraque simul stare non possunt.)

Schoppius in Apologet. cap. 57. f. 82 *in regeneratione propter Christi sanguinem omnem culpam & pœnam etiam temporalem remitti* asserit.

(Ergò omnes regenerati, quà tales, ab omni pœna etiam temporali sunt immunes, & per conseq. non veniunt in purgatorium.)

Hùc referri etiam potest, quòd peccatorum remissionem definiunt per totalem eorum deletionem & extinctionem.

(At si peccata in remissione penitùs delentur & extinguuntur, utique nihil pœnæ propriè sic dictæ pro illis persolvendum restat.)

Bellarminus lib.1. de Baptismo cap.13. §. Quartum caput &c. *Scriptura comparat mundationem justificationis rebus verè & propriè mundis. Psal.50. Lavabis me & super nivem dealbabor. Esai.1. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, sicut nix dealbabuntur. At certè cùm radius Solaris dissolvit nebulas calore suo, ita eas evanescere facit, ut nihil remaneat tenebrarum, sed cœlum verè serenum appareat.*

Idem lib.2. de Justificat. cap.2. §. Quòd si &c. *Homo per justitiam sibi à Sole justitiæ donatam atque infusam desinit esse injustus, delente videlicet lumine gratiæ tenebras peccatorum, & incipit esse iustus, succedente nimirùm tenebris peccatorum ipsâ justitiæ luce.*

lib. ejusd. cap.13. §.3. *Remissio peccati est ipsius iniquitatis & maculæ in animo residentis per infusionem gratiæ & justitiæ, mundatio.*

(Quòd si ergò in piis Deo in hac vita reconciliatis & justificatis peccatum penitùs deletur, quid in illis remanet adhuc in purgatorio mundandum, abluendum, expurgandum? Sic igitur concludimus: Qui in purgatorium à Pontificiis ablegantur, aut sunt Deo reconciliati & justificati, aut non sunt Deo reconciliati & justificati. Posterius dici nequit, quia qui Deo reconciliati non sunt, non moriuntur in statu gratiæ, sed in infernum præcipitantur. Si prius, nihil in illis expurgandum restat, cùm per infusam gratiæ lucem omnes peccatorum tenebræ penitùs sint discussæ ac fugatæ.)

7. Quòd agnoscunt, homines non posse pro peccatis suis satisfacere.

(Ergò nec pro pœnis peccatorum satisfacere possunt, quia ut remissio peccati est relaxatio pœnæ, ita satisfactio pro pœna peccati est satisfactio pro ipso peccato. Negatâ autem satisfactione propriâ pro peccatis & peccatorum pœnis tolli purgatorium, agnoscit ipse Bellarminus sic scribens lib.1. de Purgator. cap.2. *Fundamentum omnium Lutheranorum est, quia tollunt satisfactionem &c. Isto enim fundamento posito, necessariò sequitur, nullum esse purgatorium.*)

Bernhardus serm.38. in Cant. *Peccata tua maxima sunt & nimiùm multa. Nequaquam pro tot ac tantis, nec si te excories, sufficis satisfacere.*

Idem in tract. de pass. Domini cap.30. col.1635. *Quid poteris largitori tuo dignè rependere? Dedit te tibi, quando te creavit, ut esses; reddidit te tibi, cùm recreavit, ut bene esses; dedit in viaticum tibi, ne deficias in via, corpus & sanguinem suum, se verum Deum & hominem verum. Et tu quid rependes, si pro eo, quod dedit te tibi, quando creavit te, vicem nequis rependere, quid denique pro eo rependes, quòd se tibi dedit? Certè si te millies posses rependere, quid esses tu in comparatione Dei?*

Plura hujus generis adducentur in articulo de pœnitentia.

8. Quòd

8. Quòd agnoscunt, animas piorum pòst mortem rectà in cœlum ferri.

(Ex quo sponte sequitur, eos non detrudi priùs in purgatorium.)

Clemens Romanus lib. 8. Constitut. Apostolic. cap. 47. in orat. ad Deum loquens de piorum animabus à corpore separatis. *Omnium animæ apud te vivunt, & justorum Spiritus in manu tua sunt, quos non attinget tormentum. Omnes enim sanctificati sub manu tua sunt.*

Anastasius ejus nominis primus, Episcopus Romanus Epist. 2. *Indecens est de illis tædio afflictionis addici, quos credendum est ad veram moriendo vitam pervenire.*

Johannes IX. aliàs IIX. dictus tom. 3. Conciliorum part. 2. fol. 963. Epistol. 144. ad quosdam Episcopos sic scribit: *Quia fraternitas vestra modestâ interrogatione sciscitans quæsivit, utrum hi, qui pro defensione sanctæ Dei Ecclesiæ & pro statu Christianæ religionis ac Reipubl. in be[illegible]r ceciderunt, aut de reliquo pro ea re c[illegible]sunt, indulgentiam possint consequi delictorum, audenter Christi Dei nostri pietate respondemus, quoniam illi, qui cum pietate Catholicæ religionis in bello cadunt, requies eos æternæ vitæ suscipiet contra paganos atque infideles dimicantes, eò quòd Dominus per Prophetam dignatus est dicere. Peccator quâcunque horâ conversus fuerit, omnium iniquitatum illius non recordabor ampliùs, & venerabilis ille latro in una confessionis voce de cruce meruit Paradisum.*

Nota 1. Indulgentiam esse remissionem peccatorum, & obtineri à Deo ex opere operantis sine ulla ullius thesauri applicatione. 2. Requiem vitæ æternæ statim à morte suscipere piè defunctos. 3. Deum illâ ipsâ conversionis horâ oblivisci peccatorum. Ergò non datur Purgatorium, in quo delictorum memoria viget, donec extremus quadrans sit persolutus.)

Innocentius IV. in Decretalib. Gregorii lib. 3. tit. 42. cap. 4. Metensi Episcopo de Judæo in mortis articulo ad Christum converso scribit: *Si talis continuò decessisset ad patriam* (nempe antequam baptizari ab aliquo legitimè potuisset) *protinùs evolâsset propter Sacramenti fidem, etsi non propter fidei Sacramentum.*

Thomas in 2. Corinth. 5. *Pro certo habemus, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis, id est, corpus dissolvatur, id est, corrumpatur per mortem, habemus statim non in spe, sed in re meliorem domum seu ædificationem, domum non factam, id est, gloriam cœlestem.*

Peltanus de Purgat. cap. 11. pag. 380. dictum Apostoli 2. Cor. 5. v. 1. *Si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvitur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis*, exponit *de continua & immediata occupatione cœli post mortem, si non vulgares justi, sed perfecti justi intelligantur.*

(At si illi vi præsentis dicti continuò post mortem ingrediuntur cœlum, cur non idem de aliis quoque justis erit dicendum, cùm omnes ratione justitiæ inhærentis imperfectè, ratione justitiæ Christi per fidem imputatæ sint perfectè justi?)

Benedictus Justinianus in Comment. Philipp. 1. scribit, *quòd non verè pro lucro sit habenda mors, nisi statim justorum animi, omniq; prorsus labe peccati expiati ad immortalem DEI conspectum evehantur.*

Bellar-

Bellarminus lib. 1. de Beatitud. Sanct. c. 3. resp. 6. cùm allegâsset dictum Apostoli, *Cupio dissolvi & esse cum Christo*, subjicit. *At si animæ servantur in aliquo loco extra cœlum, frustra hoc desiderabat Paulus, Christus enim in cœlis est.*

Förnerus im außgezogenen Goliaths-Schwert artic. 12. cap. 6. pag. 614. **Wir Catholische bekennen eben das / daß alle / die *in fide formata*, in wahrem lieb: vnd werckreichen Glauben abdrucken / das ewige Leben alsbald nach jhrem Todt haben.**

(Jam verò omnes verè credentes ac pii *fide formatâ*, hoc est, vivâ & per caritatem efficaci præditi sunt. Ergò nulli verè credentes & pii veniunt in purgatorium.)

9. Quòd agnoscunt, duo tantùm dari animarum post hanc vitam receptacula.

(Ergò non datur tertius locus, videl. purgatorium.)

Gregorius Homil. Domin. XXI. post Pentecost. *Quousque namque hîc vivimus, necesse est, ut vitam præsentis seculi permixti pergamus, tunc autem discernimus, cùm pervenimus. Boni enim soli nusquam sunt, nisi in cœlo, & mali soli nusquam sunt, nisi in inferno. Hæc autem vita, quæ inter cœlum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita utrarumque partium cives communiter recipit, quos tamen S. Ecclesia & nunc indiscretè suscipit, & postmodùm in egressione discernit.*

Rabanus Archiepiscopus Moguntinus in Epistola ad Hadubrandum. *Nusquam omnes boni* (defuncti,) *nisi in cœlo: nusquam omnes mali, nisi in inferno.*

Bernhardus in sentent. moralibus cap. 9. *Tria sunt loca, Cœlum, terra, infernus, & habent singuli habitatores suos; cœlum solos bonos, terra mixtos, infernus solos malos.*

Hûc pertinet, quòd omnes Pontificii communi suffragio docent, *in extremo judicio purgatorium habiturum finem, ac duo tantùm fore receptacula æterna, videlicet cœlum & infernum.*

(Quòd si enim post extremum judicium nullus erit purgatorius ignis, utique etiam ante illud non erit. Ratio connexionis potest dari duplex. Prior *à justitia Dei*, quæ non permittit, ut multa hominum millia paulò ante novissimum diem defunctorum citissimè ex purgatorio dimittantur, ac multa millia hominum, quos dies novissimus deprehendet vivos, in purgatorium non demittantur, cùm iisdem peccatis fuerint po[illegible] quibus illi, qui ex hypothesi P[illegible]ncia per centum ac plures annos in purgatorio desudârunt. Posterior *ex vi & efficacia meriti Christi.* Si enim Christi meritum in piis paulò ante novissimum diem defunctis, vel etiam à die novissimo deprehensis adhuc vivis tantæ est efficaciæ, ut vi illius meriti vel non descendant in purgatorium, vel citissimè ex eo liberentur, utique eandem vim obtinebit in illis, qui diù ante novissimum diem in vera fide CHRISTI meritum amplectente moriuntur, cùm unius ejusdemque perpetuò sit efficaciæ, Actor. 4. vers. 12. capite 10. vers. 43. cap. 13. vers. 38. cap. 15. vers. 11. Hebr. 13. v. 8. Apo. 13. v. 8.)

Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap. 12. resp. ad 5. *In extremo judicio, de quo agitur Matth. 25.*

Matth. 25. rectè duo tantùm fiunt ordines, quia tunc purgatorium finem accipiet, ac deinceps duo tantùm loca remanebunt, Paradisus & Gehenna.

10. Quòd agnoscunt, conversum latronem absque purgatorii interventu statim in Paradisum fuisse translatum.

(Certè si quis alius purgatione aliquâ post mortem ante Paradisi ingressum indigeret, hic latro vel maximè eâ indigere videbatur, nullius enim boni operis, nedum plenariæ satisfactionis pro peccatis à se præstitæ sibi conscius erat. Atqui Christus non ablegavit eum in purgatorium, ut per illud sordes peccati priùs expurgarentur, sed rectà in Paradisum ipsum introduxit. Nec ullæ hîc intervenerunt *vigiliæ*, nullæ *Missæ*, nulla *septendialia, trigesimalia, anniversaria*, sed fides gratuitæ Christi promissioni adhærens in Paradisum cœlestem ipsum transtulit.)

Clemens Romanus lib. 5. Constitut. cap. 16. *Christus concessâ illi rerum præteritarum oblivione in Paradisum eum introduxit ad fruendum mysticorum bonorum suavitate.*

Joh. Gerson Cancell. Parisiens. in festo Paschat. tom. 4. f. 36. lit. G. *Verisimiliter nondum compleverat pœnitentiam pro omnibus peccatis suis,* (nota) *qui fuit illa propriâ horâ beatificatus, & vidit Deum à facie ad faciem, sicut Sancti in Paradiso.*

Petrus Michaël in Catech. Colon. Ann. 89. impresso pag. 180. format quæstionem. *Num animæ piorum à corporibus separatæ statim cœlestium illorum bonorum participes reddantur, num verò diem extremum priùs expectare cogantur?* Respondet autem hoc modo: *Beatitudinis statim à morte participes redduntur, ut colligitur ex latronis conversi exemplo, cui Christus illo ipso statim die Paradisum promittit.*

Suarez in Thomam p. 3. tom. 2. q. 46. art. 11. *Augustinus hunc sanctum latronem Martyrem facit, tantumq́ apud Deum valuit, inquit Cyprianus, quòd confessus est Dominum crucifixum, quantum si fuisset pro Christo crucifixus.*

(Jam verò *docet Catholica Ecclesia Martyres absque ullo per ignem transitu ad æternam vitam pervenire,* ut scribit Salmeron in Comment. 1. Cor. 3. Disp. 6. §. 3.)

Barradius tom. 4. Concord. Evang. lib. 7. cap. 15. p. 354. *Remunerat Dominus latronis confessionem, Paradisum pollicetur, & eâdem, quâ pollicetur, die donat. Non in multos, ait, annos aut menses, aut dies differam premium confessionis hujus. Hodie, hac ipsâ die Paradisum tibi donabo. Hodie mecum eris in Paradiso, qui mecum es in cruce; socius crucis socius eris Paradisi.*

Förnerus im außgezogenem Goliaths-Schwert artic. 11. cap. 10. p. 619. Etliche/so vollkommen im Leben ihre Schuldenzettel abgezahlt vnd sich des Fegfewers wenigst nicht zu besorgen/ scheiden mit vollkomner Buß von hinnen/vnd kommen alsbald/wie dem Schecher begegnet/ ohne fernern Auffschub zu Christo/ welcher durch ein so fürtrefflich Bekäntnis Christi des HERRN/ wie auch wegen erlittener Quaal vnd Pein vollkömlich gebüsset vnd den heiligen Märtirern fast ähnlich abgedrücket / Darumb von GOtt wirdig geachtet worden/ Christi des gecreutzigten Sohns Gottes holdseelige liebliche Stimme am Holtze des Creutzes anzuhören/ *Hodie mecum eris in Paradiso.*

Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 12. resp. ad 6. concedit, *latronem non venisse*

in purgatorium, respondet enim, *mortem illam durissimam patientissimo animo toleratam, & confessionem tam admirandam eo tempore, quo Christũ Apostoli ipsi negabant, potuisse justè in plenã satisfactionẽ reputari.* Item, *privilegia paucorum non facere legem.*

Præterea, quibus argumentis Bellarminus lib. 1. de Beatit. Sanctor. cap. 3. circa 4. testimonium refellit expositionem eorum, qui dicunt, *latroni promissum fuisse Paradisum, sed dandum post resurrectionem, dixisse autem Christum, hodie mecum eris in Paradiso, propter rei futuræ certitudinem, quomodo Prophetæ sæpè exprimunt res futuras per tempus præsens, aut præteritum*, iisdem etiam refellere possumus expositionem eorum, qui putant, *animam latronis priùs deductam in purgatorium*, postea demum emigrâsse in cœlum. *Non oportet* (inquit) *recurrere ad figuras & relinquere propriam verborum significationem, nisi quando alioqui absurditas aliqua sequeretur; tum etiam, quia ista non sunt verba Prophetica, ut oportuerit ea velari obscuritate, sed continent simplicẽ promissionem, & proinde simpliciter intelligenda sunt.*

Becanus in Append. Disp. de Purgat. Calvin. p. 109. verborum Christi, *Hodie mecum eris in Paradiso*, hanc affert paraphrasin. *Non differam istud beneficiũ, quod à me petis, in futurum tempus, sed jam tibi omnia peccata condono & promitto, quòd hoc ipso die futurus sis mecũ in statu beatitudinis.*

II. Quòd agnoscunt, in hac duntaxat vita locum esse pœnitentiæ, post hanc vitam nec satisfactioni, nec redemtioni locum dari.

(Ergò etiam non datur purgatorium, in quo pro *peccatis venialibus & pœnis temporalibus* satisfaciendum.)

Siricius Episcopus Romanus purgatorium seu purificatorium ignem posuit in contritione cordis & pœnitentia, quæ in hac vita jussu Ecclesiæ fiat. tom. 1. Concil. fol. 530. Epist. 1. scribit ad Himerium Tarraconensem. *Si apostatæ resipiscentes fortè aliquando fuerint ad lamenta conversi, his, quamdiu vivunt, agenda pœnitentia est, & in ultimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda.*

ibid. *Impudicas Monachas detestabilesq́; personas à Monasteriorũ cœtu, Ecclesiarumq́; Conventib. eliminandas esse mandamus, quatenùs retrusæ in suis ergastulis tantum facinus continuâ lamentatione deflentes purificatorio possint pœnitudinis igne decoquere, ut eis vel ad mortem saltem solius misericordiæ intuitu per communionis gratiam possit indulgentia subvenire.*

Leo I. Epist. 91. tom. 1. Concil. f. 993. *Si quis eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocunq́; interceptus obstaculo à munere Indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquã ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humanâ cõditione finierit, quòd manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit. Nec necesse est, nos eorum, qui sic obierint, merita actusq́; discutere, cùm Dominus Deus noster, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ justitiæ reservaverit; ita potestatẽ suam timeri volens, ut hic terror omnibus prosit, & quòd quibusdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. multùm enim utile ac necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur.*

(Negat Leo cassum munere Indulgentiæ præsentis post temporalem vitam aliam consequi posse.)

Grego-

Gregorius lib. 8. moralium c. 8. *Dum tempus vitæ præsentis abscinditur, ad operationẽ promerendæ veniæ ulteriùs non reditur.*

ibid. *Exutam carne animam nequaquam jam visus hominis, id est, misericordia Redemtoris aspicit, quia post mortem non liberat, quem ante mortem gratia ad veniam non reformat.*

ibid. *Quem nequaquam modò misericordia eripit, sola post præsens seculũ justitia addicit.*

Bernardus serm. ad Cler. cap. 5. *Post mortem pœnitentia agi non poterit. Sanè ubi nulla fuerit actio, nec satisfactio quidem ulla poterit inveniri*

c. Quibus peccata caus. 13. q. 2. *Quibus peccata dimissa non sunt, à sacris locis post mortem adjuvari non possunt.*

c. In præsenti caus. & quæst. iisd. ex Hieron. *In præsenti seculo scimus sive orationibus, sive consiliis invicem posse nos coadjuvari. Cùm autem ante tribunal Christi venerimus, non Job, non Daniel, nec Noë rogare posse pro quoquam, sed unumquemque onus suum portare.*

(Glossa quidem dicit, *hoc esse accipiendum de impœnitentibus*, sicut etiam in rubrica capituli dicitur, *post mortem orationes viventium mortuis damnatis non prosunt*. Sed locus Gal. 6. v. 5. quem Hieronymus tractat, non loquitur de solis damnatis, sed de omnibus hominibus, ut totus contextus docet.)

Glossa Ordin. in 1. Joh. 5. *Peccatum, quod in hac vita non corrigitur, frustrà post mortem ejus venia postulatur.*

Discipulus de temp. serm. 103. meminit cujusdam filii, qui mortui parentis promissis noluit satisfacere. *Cùm enim Sacrificuli parentem in agone mortis constitutum blandimentis & promissionibus liberandi è purgatorio, eò usque adegissent, ut multa post mortẽ Monachis & Sacrificulis erogãda præcepisset, eoq; mortuo Monachi promissa urgerent, filius respondit, ex inferno nullæ deprecationes, nulla etiã opera vel merita damnatũ hominẽ liberare possunt. Qui verò in cœlis vitam beatam degit, is nullis porrò precibus vel meritis indiget. Cùm ergò preces vestræ patri meo defuncto nihil commodare possint, nihil etiam de bonis meis elargiar.*

Alfonsus de Castro lib. 3. adv. hæres. verbo Baptismus, hæres. 3. *Post mortẽ non est tempus nec benè, nec malè operandi. Vita hæc nobis à Deo cõceditur, in qua laboremus, quâ finitâ juxta id, quod quisq; in vita gesserit, præmiabitur. Sic n. Sapiens ait: Ad quamcunq; partẽ lignum ceciderit, sive ad Austrũ, sive ad Aquilonem, ibi manebit. Ligni nomine hominẽ designavit, qui tunc cadit, cùm moritur. Cadit a. ad Austrum, qui ventus est calidus & humidus, cùm homo in gratia decedit. Illo n. vento flante, aqua, per quam gratia designatur, descendit. Rursum ille ad Aquilonem cadere dicitur, qui in peccato moritur, quod per Aquilonẽ meritò præfiguratur, quoniam ventus ille frigidus est & pluvias dissipat. Et idem expressiùs iterùm ait: Viventes n. sciunt, se esse morituros: mortui verò nihil noverunt ampliùs, nec habent ultrà mercedẽ, quia oblivioni tradita est memoria eorũ; amor quoq; & odium & invidia simul perierunt, nec habent partẽ in hoc seculo & in opere, quod sub Sole geritur. Si ergò non habent ultrà mercedem, nec partem in opere, quod sub Sole geritur, qualiter mortuo poterit prodesse Baptismus, qui confertur vivo in demortui locum submisso?* (Idem de suffragiis vivorũ pro defunctis in purgatorio dici potest.)

12. Quòd agnoscunt, qualis unusquisque in morte corporali à Christo

inventitur, talem quoque ab eodem judicatum iri.

(Ergò à quibus peccatis non est liberatus ac mundatus in morte, ea secum afferet ad judicium, & per consequens non datur purgatorium, in quo eadem abluantur.)

Gregorius lib. 4. Dial. cap. 39. *In Evangelio dicit Dominus, Ambulate, dum lucem habetis. Per Prophetam quoque ait, tempore accepto exaudivi te, in die salutis adjuvi te. Quod Paulus Apostolus exponens dicit, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Salomon quoque ait. Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos, quò tu properas. David quoque ait, quoniam in seculum misericordia ejus. Ex quibus nimirum sententiis constat, quia qualis hinc quisque egreditur, talis in judicio præsentatur.*

lib. 8. moralium cap. 8. *Cùm humani casus tempore sive sanctus, sive malignus Spiritus egredientem animam claustris carnis acceperit, in æternum secum sine ulla permutatione retinebit, ut nec exaltata ad supplicium proruat, nec mersa æternis suppliciis ultra ad remedium ereptionis ascendat.*

Idem Homil. Dominic. II. post Pentecost. Luc. 16. *Nec injusti ergò ad beatorum sortem transeunt,* (post mortem) *quia damnatione perpetuâ constringuntur, nec justi ad reprobos transire possunt, quia electi jam per justitiam judicis eis nullo modo ex aliqua compassione miserentur.*

Thomas in Comment. 1. Tim. 6. lect. 2. *Qualis invenieris in illa* (hora mortis,) *talis invenieris tunc* (in die judicii Universalis.)

Bellarminus de quatuor novissimis Conc. 1. de morte, §. Ut igitur &c. scribit, *hominem moribundum pro comperto habere, post duas horas vel in æternis gaudiis, vel in æternis suppliciis se futurum.* (Hac ipsa assertione purgatorii supplicia & universa pro mortuis suffragia tolluntur.) Addit quidem ibidem, *illos, qui in purgatorio degunt, inter beatos ac felices numerari.* Sed quis inter beatos ac felices adeoq; in gaudiis æternis degentes numeret illos, qui atrocissimis suppliciis, solà duratione ab inferni suppliciis distantibus, in purgatorio torquentur?

Bellarm. lib. 2. de purgat. cap. 17. §. 1. Pœnas purgatorii dicit esse *atrocissimas & cum illis nullas hujus vitæ pœnas esse comparandas.*

Gregorius de Valent. tom. 4. Disput. 11. q. 1. punct. 3. §. Quarta &c. dicit, *eas esse ita graves & acerbas, ut longè superent omnes pœnas, quæ tolerari possent in hac vita.*

Ibid. §. Puniuntur &c. *Animas in purgatorio puniri per illum ignem ad eum modum, quo animæ damnatorum cruciantur ab igne in inferno.*

13. Quòd statuunt, per Indulgentias Papales obtingere homini plenariam relaxationem à pœnis peccatorum, pro quibus vel in hac vita, vel in purgatorio erat satisfaciendum.

(Atqui si per Indulgentias liberantur homines ab omni reatu pœnæ coram Deo, cur post acceptas & magno ære redemtas Indulgentias adhuc in purgatorium relegantur?)

In Antidotario animæ dicuntur à Johanne XXII. Pontif. Rom. concessa *decem millia dierum Indulgentiæ, orationem, Salva sancta facies nostri Redemtoris &c. devotè coram Veronicæ linteo recitantibus.*

In

In Horis B. Mariæ Virginis ad usum Sarisbur. paulò minùs quàm *annorum undecies mille millium indulgentia pro recitatione certarum precularum offertur.*

Bellarmin. lib. 1. de Indulgent. cap. 7. propos. 4. *Indulgentiæ liberant homines à reatu pœnæ, non solùm coram Ecclesia, sed etiam coram Deo.*

Et postea. *Et populi, qui suscipiunt Indulgentias, & Pontifices, qui eas tribuunt, ejus sententiæ se esse testantur, ut Indulgentiæ potissimùm prosint ad pœnam purgatorii expiandam.*

Ibid. *Per injunctas pœnitentias satisfit Deo, ac per hoc Indulgentiæ, quæ ab ejusmodi pœnitentiis absolvunt, expiant pœnæ temporalis reatum, etiam coram Deo.*

14. Quòd statuunt, Papæ jurisdictionem esse illimitatam & extendere se in purgatorium, ita ut animabus in purgatorio æstuantibus Indulgentias per modum absolutionis communicare possit.

(Quòd si enim Pontifex talem absolutam ac liberam potestatem habet animas è purgatorio liberandi, profectò admodùm durum, avarum ac Tyrannicum esse oportet sanctissimum illum Patrem, quòd miseras animas ex flagrante illo purgatorii igne, qui solâ duratione ab infernali distare dicitur, non statim liberat, sed propter pecunias sibi in Jubilæo numerandas in eo torqueri & ustulari finit.)

Godscalcus Holem Domin. II. post Pascha serm. 2.

Bonaventura lib. 4. sentent. dist. 20. q. 5. talem *illimitatam jurisdictionem* in purgatorium se extendentem, qualem jam descripsimus, Pontifici tribuunt, unde etiam Theodoricus Morung Canonicus Herbipolensis, Bambergensis & Eychstetensis Ann. 1489. *pro hæretico declaratus est*, quòd hoc concedere noluerit. Vide Appendic. Fasciculi temporum à Johanne Pistorio editam Francofurt. Ann. 1584.

Angelus de Clavisio in Summa. *Animæ existentes in purgatorio sunt de jurisdictione Papæ, & Papa, si vellet, posset totum purgatorium evacuare.*

Francisc. Middens. in Elucidat. Cathol. verit. *Pontifex omnes è purgatorio liberare posset.*

Idipsum etiam quosdam ex Jesuitis statuere, apparet ex Disputatione Anno 1600. de Indulgentiis Ingolstad. habita, quam Petrus Stevartius in Censura vocat *elegantem, doctam & orthodoxæ veritati consentaneam*, in cujus thesi 52. sic disseritur. *Etsi probabilis est sententia, restrictam esse Episcoporum potestatem, ad concedendas defunctis Indulgentias, æquè tamen probabilis, si non probabilior est eorum, qui id negant. Credibile enim est, Pontificem summâ suâ potestate utentem, tot tantasque Indulgentias largiri defunctis posse, ut evacuato purgatorio omnes animæ ad cœlum subvolent.*

Idem statuit Michael Medina Disp. 7. cap. 34. & Disput. 8. caq. 41. de Indulgentiis.

15. Quòd statuunt, in purgatorio non esse ampliùs merito locum.

(Ergò nec *satisfactioni* in purgatorio locus erit, cùm eadem sint requisita *meriti ac satisfactionis*, & omnis satisfactio sit meritoria.)

Alphonsus de Castro lib. 12. adv. hæreses, verbo Purgatorium hæresi 2. *Hujus hæresis autor est Lutherus, docens animas* in

in purgatorio adhuc mereri aut demereri. Hanc Lutheri insanam hæresin apertissimè damnat Sapiens, qui in Ecclesiaste cap. 6. sic ait: Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas. Non enim dicit illa apud inferos absolutè non esse, quoniam sancti Patres tunc temporis apud inferos erant, in quibus tamen erat ratio & sapientia: sed ideò dicit, hæc apud inferos non esse, quia per illa jam juvari non possunt, ut mereri valeant.

Idem probat ex aliis Scripturæ dictis. Eccl. 11. *Si ceciderit lignum ad Austrum aut Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Joh. 9. *Venit nox, quando nemo potest operari.* Gal. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* 2. Cor. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum.*

Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 2. *Animæ in purgatorio non possunt mereri.* Id quod multis Scripturæ dictis ibidem probat, & inter cætera urget locum Eccles. 9. *Quodcunq; potest agere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quò tu properas. Non possumus,* inquit, *dicere, in alia vita nihil agi, aut sciri, cùm Luc. 16. de epulone legamus, eum & vidisse Lazarum in sinu Abrahæ; & primùm per se, deinde pro fratribus opem Abrahæ imploravisse, quare loquitur Salomon de opere meritorio, ut exponit Hieronymus.*

(Excipit quidem Bellarminus ad argumentum nostrum (In purgatorio non est locus merito. Ergò nec satisfactioni) lib. 1. de Purgat. c. 14. resp. ad 5. *quid plura requirantur ad meritũ, quàm ad satisfactionem, videl. libertas & status viæ.* Sed respondemus, omne opus *satisfactorium* esse etiam opus *meritorium*, ut constat ex obœdientia Christi, quæ non solùm est satisfactoria, sed etiam meritoria. Quocunq; enim opere Deo verè satisfit, eodem etiam meritum aliquod, videl. liberatio à malo & donatio boni acquiritur. Unde Concil. Trid. sess. 6. Can. 32. hæc duo conjungit, *quòd renatorum operibus nihil desit, quò minùs legi divinæ plenè satisfecisse & vitam æternam verè promeruisse censeantur.* Diversitas loci non mutat ipsum boni operis effectum. Si opera & passiones hujus vitæ sunt non solùm satisfactoriæ, sed etiam meritoriæ, utique etiã passiones in purgatorio tales erunt. Et vicissim, si passiones in purgatorio nõ sunt meritoriæ, ergò nec satisfactoriæ.)

16. Quòd concedunt, animas in purgatorio non posse peccare, proinde nec pœnitentiam agere. Bellar. lib. 1. de Purgator. c. 14. & lib. 2. de Purg. c. 2. in epigr. (Ergò nec remissio culpæ venialis, nec satisfactio pro pœna locum habere possunt post hanc vitam.

Prius probamus hoc modo: Ejus est à culpa resurgere, cujus est in culpam incidere. Sed post hanc vitam non possunt animæ committere peccata venialia. Ergò &c. Præterea peccata omnia remittuntur per pœnitentiam. Sed post hanc vitam non datur locus pœnitentiæ. Ergò nec remissioni. Deniq; in hac vita sicut potest homo justus ex hypothesi Pontificiorum *mereri gratiæ augmentum*, ita etiam *remissionem venialium offensarum.* At post hanc vitam nullũ datur meritum. Ergò nec remissio venialium offensarũ.

Posterius probamus hoc modo: Pœna est

est propter culpam. E. remotâ culpâ removetur pœna & per conseq. satisfactio pro pœna post remissionẽ culpæ in hac vita non potest habere locum in purgatorio. Scholastici variè respondent.

Bellarminus, repudiatis aliorum sententiis, amplectitur opinionem Thomæ lib. 4. sent. dist. 21. q. 1. art. 2. *quòd dimittantur in purgatorio culpæ veniales per actũ dilectionis & patientiæ*. Excipit igitur, *axioma illud, quòd ejus sit à culpa resurgere, cujus est in culpã incidere, habere duntaxat locum in peccatis mortalibus, posse enim animam in purgatorio liberari à veniali, quia habet media convenientia, i. e. actũ dilectionis peccato contrarium; quòd post hanc vitã non detur locus pœnitentiæ, id accipiendum esse tantùm de peccatis mortalibus; animas purgatorii non esse omninò in via, nec omninò in termino, & ideò posse aliquid facere, quod pertineat ad peccati venialis remissionem; pœnam pendere à culpa in fieri, non in esse*. Sed hæc omnia meras petitiones principii continent. Quòd si n. peccatum mortale & veniale communi genere Logico participant, utiq; utrumq; est verè & propriè dictum peccatum, ac proinde si in purgatorio non potest obtingere remissio peccati *mortalis*, ergò nec *venialis*; ac si in purgatorio nõ datur locus pœnitentiæ, ergò nec ullius peccati sive mortalis, sive venialis remissio ibi contingit, cùm absq; pœnitentia remissio peccati speranda non sit. Quòd Bellarmin. regerit, *acceptationem pœnæ à Deo inflictæ esse virtualem quandam pœnitentiam & peccati remissoriam, cùm procedat ex caritate*, id sine ullo Scripturæ suffragio asseritur, ac proinde eâdem facilitate rejicitur, quã asseritur. Eodem loco habenda illa axiomata *quòd animæ purgatorii nec sint omninò in via, nec in termino*, quasi verò inter viam & terminum sit aliquid intermedium; & *quòd pœna pendeat à culpa in fieri, non in esse*; quasi verò non sit perpetua relatio inter culpam & pœnam, ut culpæ reatu abolito pœna propriè dicta meritò etiam abolita censeatur.)

17. Quòd purgatorii dogma laboret perpetuis contradictionibus. (Illæ enim contradictiones magnum falsitatis argumentum exhibent, cùm verum vero semper consonet, falsum verò & cum veritate & secum ipso pugnet.)

Dissentiunt enim Pontificii & contradictoria proferunt.

1. In nomine purgatorii.

Purgatorium in lingua Germanica communiter vocant das Fegfewer / ac communis est opinio, *instrumentũ illud, quo animæ post hanc vitam à sordib. peccati expurgantur, esse ignẽ & quidẽ Elementarẽ.*

At si res ita habet, cur Johan. Fischerus Episc. Roffensis & alii pro stabiliendo purgatorio adducunt locum Ps. 66. v. 11. *Transivimus per aquam & ignem?*

Cur Peltanus de Purg. c. 7. p. 317. ad purgatorium applicat locum Jobi 24. v. 19. *A nimio calore transeunt ad aquas nivium?* (quẽ Paludanus lib. 4 sent. dist. 21. tantùm de pœnis damnatorũ agere agnoscit.)

Cur Gregorius lib. 4. Dialogor. c. 40. & 55. refert, *animam Paschasii & cujusdam alterius in balneis quibusdam purgatas?*

Eccur approbat revelationẽ descriptã à Beda lib. 5. Hist. c. 13. *Devenimus ad vallem multæ latitudinis ac profunditatis, infinitæ a. longitudinis, quæ ad levã nobis sita, unũ latus flammis ferventib. nimiũ terribile, alterũ furenti grãdine ac frigore nimium omnia perflante*

flante atque verrente non minùs intolerabile præferebat. Utrumque autem erat animabus hominum plenum, quæ vicissim hinc inde videbantur quasi tempestatis impetu jactari.

Confer Bellarm. lib. 2. de gemitu columbæ cap. 9. ubi hanc Historiam non dubitat esse verissimam, cùm sit consentanea Scripturæ dicenti Job. 24. v. 19. *Ad nimium calorem transeunt ab aquis nivium.*

Ibid. Bellarminus aliam refert visionem de quadam Christina, *quæ post mortem ab Angelis in Paradisum delata, & à Deo optione acceptâ æternum apud eum manendi, aut in terras redeundi, ut gravissimas pœnas perferret pro liberandis animabus purgatorii, elegit conditionem patiendi eâ lege, ut multis meritis aucta rediret ad Deum. Illa verò postea ingrediebatur in ardentes clibanos, cruciabatur, horrendos edebat clamores, & tandem egrediebatur illæsa. Sub aquis Mosæ hyberno tempore, cùm rigerent omnia gelu, sex & amplius diebus perdurabat, imò sub ipsa rota molatrinæ, ubi horrendum in modum circumacta membris omnibus manebat incolumis.* His ita recitatis exclamat Bellarminus. *Ecce habemus testes fideles marem & fœminam, qui viderunt purgatorii acerbissima supplicia, ut planè inexcusabiles sint, qui ista non crederent!*

Cur Petrus Damianus in Epistola de miraculis sui temporis describit visionem *de purgatione animæ S. Severini in quodam flumine?*

Cur Bonaventura lib. 4. sent. dist. 20. disputat, *non solum ignem, sed etiam aquam, imò umbram esse in purgatorio, & eâ quasdam animas purgari?*

Cur in aurea Legenda memoratur, *Theobaldum Episcopum animam in frusto quodam glaciei ante pedes jacentis cruciatam animadvertisse, & eam se alloquentem audivisse?*

Cur ibidem in vita Conradi & Udalrici memoratur, *alios in avibus, quæ in aquarum vortice crebrò immergebantur, animas duas conclusas esse intellexisse & eas Missis liberâsse?*

Cur in Speculo exemplorum dist. 3. exemplo 3. refertur, *Presbyterum quendam vidisse in ecstasi animam quandam pauperculam in stillicidio domus novem annos ventis, pluviis & algoribus vexatam?*

Cur Dionysius Carthusianus in Dial. de judic. anim. post hanc vitam art. 24. ex visionibus Tundali militis & Monachi Anglicani credidit in purgatorio infinitas tormentotum species? *Hi,* inquit, *ad ignem torrebantur, hi in sartagine frigebantur, hos ignei ungues usque ad ossa & solutionem compagum radendo sulcabant, alios balnea confecta ex pice & sulphure, ære & plumbo resolutis, calore cum fœtore excoquebant horrendo, alios vermes monstrosi cum dentibus venenosis rodebant. Item, post hæc venimus in alium tormentorum locum, videlicet ad tenebrosissimam ac profundissimam vallem, in qua erat teterrimus fluvius nebulam ineffabilis fœtoris exhalans, rogus quoque usque ad cœlum succensus. Tanta etiam immanitas frigoris, sævientibus procellis nivis & grandinis, ut putarem, me nihil pœnalius illo conspexisse algore. Tanta fuit ibi multitudo animarum, ut solent alvearia apum multitudine abundare: animabus illis fuit hoc generale supplicium, quòd nunc in amnem fœtidum, nunc inde erumpentes ignibus immergebantur.*

2. In *probandi principio,* ex quo purgatorii dogma stabiliendum, & quidem multis modis.

Primò

Primò, quidam agnoſcunt, purgatorium non poſſe ex Scriptura probari, vel certè non extare de eo evidentia, expreſſa & perſpicua in Scripturis teſtimonia, quorum verba adduximus ſuperiùs membro 1.

Sed reliqui Scriptores Pontificii magno conatu varia Scripturæ teſtimonia conquirunt, ac Synodus Tridentina ſeſſ. 25. *Eccleſiam ſacris literis edoctam purgatorium ſtatuere* aſſerit.

Viguerius in Inſt. cap. 16. §. 4. v. 28. *Purgatorium eſſe, firmiter credendum eſt, nam hoc ſacræ literæ pluribus locis manifeſtant.*

Peltanus cap. 6. de purgatorio p. 239. *Purgatorium non eſt novum & vanum Monachorum commentum, ut novis illis Magiſtris, vaniſq; Sectarum Ducibus vaniſſimè nugari libet, ſed veriſſimum & indubitatiſſimum ſacratiſſimæ fidei noſtræ decretum; non ex Univerſalis Eccleſiæ definitione ſolenniq; ac conſtanti ejuſdem profeſſione, nec non unanimi ſanctorum Patrum doctrina ſolùm manifeſtum, ſed in ipſa quoque divina ac Canonica Scriptura non uno in loco expreſſè traditum. Aſſerimus, hoc fidei dogma non quovis modo in ſacris literis traditum extare, ſed expreſſè. Siquidem non omnia, quæ in Eccleſia Dei creduntur, prædicantur, eâdem luce & evidentiâ in Scripturis traduntur, vel explicantur: ſed alia majori, alia minori.*

p. 241. dicit, *hoc dogma in iis traditum eſſe clarè & evidenter.*

Martinus Eiſengrein in der dritten Leichpredigt fol. 38. b. Wenn ich dir das Fegefewer nicht beweis aus heiliger Schrifft/ ſo will ich verlohren haben.

Secundò, quidam fatentur, *unicum duntaxat locum*, nempe 2. Macc. 12. in V. Teſt. *extare, qui apertè doceat purgatorium*, quorum dicta itidem ſuperiùs membro primo §. 2. adduximus.

Alii contrà, non unum duntaxat, ſed *multa illuſtria teſtimonia V. T. pro purgatorio ſtabiliendo adduci poſſe*, aſſerunt.

Fevardentius in ſua Theomachia ex ſingulis libris Biblicis purgatorium demonſtrare conatus eſt.

Tertiò, quidam pro aſtruendo purgatorio pauca tantùm, quidam verò multa Scripturarum teſtimonia proferunt.

Sylveſter Delaval Capucinus juſtarum magnitudinum Eccleſiæ Romanæ lib 4. cap. 13. gloriatur, *ſe quadraginta locos Scripturæ enumerare poſſe, quà claros, quà obſcuros, idq; abſq; ulla hyperbole & Deo teſte, quanquam ex tanto numero ſex tantùm in medium proferat.*

Lancellottus in hæretico Quare pag. 400. non niſi *tria teſtimonia* allegat, videl. 2. Maccab. 12. Matth. 12. 1. Cor. 3.

Peltanus cap. 6. de purgatorio p. 281. *tria tantùm* pro illuſtribus & evidentibus teſtimoniis habet, videl. Matth. 12. 1. Cor. 3. Phil. 2.

Becanus lib. 1. Manualis cap. 8. p. 147. *quatuor loca* adducit, videl. Matth. 12. Lucæ 23. 1. Cor. 3. & 1. Cor. 15.

(Id verò ideò ab ipſis factum videtur, quia reliqua Scripturæ teſtimonia, quæ ab aliis magno numero allegantur, pro inefficacibus ad probandum habuerunt.)

Gregorius de Valent. in lib. de purgat. itidem *quatuor duntaxat teſtimonia* Scripturæ pro aſtruendo purgatorio adducit, videl. 2. Macc. 12. 1. Cor. 3. Matthæi 12. & 1. Joh. 5.

Quartò, quidam fatentur, primitivæ

Ecclesiæ Doctoribus ignotum fuisse purgatorium, quorum dicta citavimus superiùs membro 2.

Sed plerique Scriptores Pontificii ex omnibus ferè Patribus Græcis & Latinis per singula secula pro astruendo purgatorio testimonia anxiè conquirunt.

Bellarminus lib. 1. de purgatorio capiti 10. talem proposuit ἐπιχειρήν. *Asseritur purgatorium testimoniis Patrum Græcorum & Latinorum.* Ubi ex Græcis Patribus producit *Clementem, Dionysium, Athanasium, Basilium, Nazianzenum, Ephremum, Cyrillũ, Eusebium, Epiphanium, Chrysostomum, Theodoretum, Theophylactum, & Damascenum*; ex Latinis *Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, Paulinum Nolanum, Augustinum, Gregorium, Isidorum & Bernhardum.*

Wilhelmus Lindanus lib 4. panopl. cap. 53. p. 314. *Veteres Patres concorditer uno ore statuunt purgatorium.*

Clingius lib. 4. Locor. Comm. cap. 59. pag. 453. *Sunt præterea hujus opinionis, quòd sit purgatorium, vetustissimi Doctores, tum Græci, tum Latini, scil. Origenes, Chrysostomus, Dionysius, Hieronymus, Gregorius, Augustinus & Ambrosius.*

Quintò, quidam agnoscunt, purgatorium destitui veterum *Patrum Græcorum* suffragio, quorum dicta itidem adduximus superiùs membro 2.

Alii verò ad illorum etiam consensum provocant.

Salmeron Disp. 25. in 1. Cor. 15. *omnes veteres Græcos Patres & agnovisse purgatorium, & scriptis suis luculentissimè prodidisse* asserit.

Peltanus cap. 9. de purgatorio p. 334. *Græcos, Græcisq; cognatos plurimos* allegat; *Dionysium Areopagitam, Abdiam Babylonium, Origenem, Athanasium, Eusebium Alexandrinum, Basilium, Chrysostomum, Damascenum, Theophylactum, Epiphanium, Eusebium Emissenum, Gregorium Nyssenum, Ephrem, Cyrillum Hierosolymitanum, Theodoretum Cyri Episcopum, Germanum Episcopum Constantinopolitanum; Leontium Episcopum Neapoleos & Nicolaum Cabasilam.* Addit insuper causam, *cur ampliori numero Patres Græcos produxerit*, nempè, *quò impudentem quorundam Sectariorum vanitatem patefaceret. Nam cùm tot sint*, inquit pag. 341. *qui purgatorium prædicent, mentiri tamen audent, universam Græciam, omnesq; ejusdem Scriptores, solo Chrysostomo excepto, purgatorium ignorare.*

Bellarminus lib. de purgatorio cap. 15. *Dicam, Ecclesiam Græcam nunquam dubitâsse de purgatorio, ut apparet ex Patribus citatis. Nam quòd Petrus Martyr dicit, in eo Concilio* (Florentino) *Patres diù restitisse, mendacium est, siquidem in prima sessione* & *rursum in ultima affirmant, se perpetuò purgatorium credidisse & orationem pro defunctis, sed solùm ambigere de qualitate pœnæ, an sit videlicet ignis, an aliquid aliud. Quod ergò de Græcis jactatur, quòd purgatorium negent, de particularibus hominibus intelligendum est.*

Quidam mediam viam eligunt, & Græcos cum Latinis in doctrina de purgatorio partim consentire, partim non consentire asserunt.

Maldonatus tom. 2. Disputat. de Sacramentis pag. 143. *Græci, ut colligitur ex Concilio Florentino in proœmio, nunquam omninò*

omnino negârunt purgatorium, sed tantùm dissentiebant à Latinis tribus de rebus. Prima, quòd purgatorium non existimarent esse ignem. Secunda, quòd non putarent, locum esse distinctum ab eo, in quo sunt damnati. Tertia, quòd existimarent, purgatorium futurum esse post resurrectionem, ut animæ simul cum corporibus purgarentur.

Jodocus Ravenstein in Apolog. cap. 20. fol. 368. *Audi publicam Græcanicarum Ecclesiarum de purgatorio in Concilio Florentino ab Episcopis Græcis factam professionem. Ipsi, inquiunt, purgatorium non ignem, sed obscurum quendam locum ac laborum plenum esse censemus, in quo quidem existentes animæ lumine divino priventur, donec adjuvante Ecclesiâ expientur ac liberentur. Sic ergò sentimus de purgatorio. Annon hîc ingenuè & disertè profitentur Græci, post hanc vitam esse quasdam purgatorias pœnas, ac proinde purgatorium quendam locum, in quo pœnæ illæ luantur & exolvantur? quas pœnas & quem locum Catholici appellatione purgatorii intelligunt. Verùm an hæ purgatoriæ pœnæ per ignem verum materialem inferantur, an per alium modum spiritualem DEO cognitum, id Græci negant, se certum habere.*

Gretserus in Disputat. de anim. recept. thes. 19. *Purgatorium duplices habet hostes hoc tempore, hæreticos & Græcos, quiq; Græcis addicti. Hæretici penitùs id inficiantur. Idem ex Græcis nonnulli faciunt, ut apparet ex Gennadio. Alii ex illis agnoscunt quidem expurgationem aliquam post mortem, si quis non omnis maculæ purus hinc decedat, sed non igne, nec per ignem. Nos, inquiunt Græci in Concilio Florentino, purgatorium non ignem, sed obscurum quendam locum ac laborum plenum esse censemus, in quo quidem existentes animæ lumine divino priventur, donec, coadjuvante Ecclesiâ, expientur ac liberentur. Idem ferè habetur in Apologia Latinis à Græcorum conventu oblata.*

(Cùm ergò ipsimet Pontificii de Græcorum sententia tam dissimiliter loquantur, quomodo possunt eos pro testibus consentientibus allegare? Quomodo etiam Græci cum Latinis in dogmate de purgatorio consentiunt, cùm omissis aliis dissensionibus Græci statuant, purgatorium futurum *post resurrectionem*, ut animæ simul cum corporibus puniantur; Pontificii verò non nisi animarum *ante resurrectionem* purgationem credant, & post factam resurrectionem ignem purgatorium extinctum iri statuant?)

Sextò, quidam purgatorium probant ex dicto Zachariæ 9. *Eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Salmeron Disput. 26. in 1. Cor. 15.

Bellarminus lib. 1. de purgatorio capite 3. loc. 9.

Alii verò illud probant ex Psal. 66. *Transivimus per aquam & ignem &c* quia & ipse Bellarminus d. l. hoc dictum producit loc. 5.

(At hæc dicta non possunt simul ad purgatorium applicari. Si enim in purgatorio non est aqua, quomodo de animabus in purgatorio dici potest, quòd *per aquam & ignem* transeant?

Septimò, quæ Scripturæ dicta à quibusdam Pontificiis ad purgatorii ignem succendendum & alendum adhibentur,

bentur, ea ab aliis de purgatorio agere negantur, ut ex sequentibus manifestum fiet.

Locum Apostolicum 1. Cor. 3. in quo præcipuum purgatorii fundamentum statuunt, Martinus Eisengrein conc. 4. funebri f. 57. habet *pro maximè claro & perspicuo*, sed Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 5. dicit, *eum esse unum ex difficilioribus totius Scripturæ locis*.

Quinimò unus idemque scriptor unum eundemque Scripturæ locum pro purgatorio asserendo alicubi adducit, quod tamen alibi ex eo probari posse negat.

Bellarminus lib. 1. de purgatorio c. 14. *ex loco Hebr. 10. insigne argumentum pro purgatorio haberi* asserit.

Sed idem Bellarminus lib. 1. de Verbo Dei cap. 17. resp. ad 5. argum. statuit, *Apostolum loqui non de quocunque peccato, sed de eo, qui peccat in Spiritum sanctum, id est, qui voluntariè oppugnat cognitam & exploratam veritatem:*

(Quæ hypothesis *insigne illud argumentum*, quod pro purgatorio ex hoc loco peti posse Bellarminus vigilans somniavit, penitùs evertit. Nam peccantibus in Spiritum sanctum nulla in purgatorio medicina expectanda.)

Sic Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 3. de loco Zach. 9. scribit. *Etsi hunc locum passim pro liberatione Patrum ex limbo adducunt, tamen meliùs convenit liberationi animarum ex purgatorio*, quam expositionem duobus probat argumentis.

Sed idem Bellarminus lib. 4 de Christo cap. 11. *limbum* ex hoc dicto Prophetico fulcire conatur, cùm tamen *limbus ac purgatoriū* sint distincti sinus inferni.

Octavò, quando ex Patribus purgatorium confirmare cupiunt, talia producunt dicta, quæ desumta sunt ex illis Patribus & illis Patrum libris, quos alibi ipsimet repudiant, ut constare potest ex illis, quæ dicta sunt, lib. 1. part. 2. cap. 13.

3. In assignanda præparati purgatorii *causâ*.

Quidam statuunt, purgatorium esse præparatum propter peccata venialia, ut ab illis animæ abluantur & purgentur.

Alii verò hoc ipsum negant. Alexander Alensis negat, *ullum peccatum veniale quoad offensam in purgatorio remitti*, ut patet ex Vasquez tom. 4. in 3. p. q. 87. art. 1. dub. 2. *cùm omnia peccata venialia animæ in fine vitæ remittantur, si sit in Dei gratia.*

Maldonatus hanc dissensionem non negat. Sic enim scribit tom. 2. Disputat. de Sacrament. p. 174. *Non credo verum esse, quod dicunt aliqui, purgatorium esse factum à Deo propter peccata venialia. Nam cùm Theologi doceant, quolibet bono affectu & qualibet affectione caritatis remitti peccatum veniale, quid opus fuisset ad remittenda peccata venialia facere purgatorium?*

4. In doctrina *de receptione purgatorii* in Ecclesiam.

Johannes Fischerus art. 18. contra Lutherum col. 496. statuit, *articulum de purgatorio in N. T. serò cognitum & receptum fuisse ab Ecclesia.*

Verba ejus adducta sunt superiùs membro 2.

Sed hanc sententiam alii ex professo refellunt.

Maldonatus tom. 2. Disputat. de Sacram. p. 195. *Videntur mihi esse reprehendendi, qui dicunt, Indulgentias natas esse atque*

atque crevisse cum opinione de purgatorio. Nam purgatorium semper creditum est, etiam inter Judæos. Indulgentiæ verò apud illos non fuerunt, nisi impropriè.

p. 144. *Ecclesia Catholica de purgatorio nunquam dubitavit.*

Rutlandus in Loc. Comm. tit. 12. pag. 301. *Liquet, etiam ante Maccabæorum tempora fidem purgatorii fuisse receptam.*

p. 314. *Ecclesia Catholica semper credidit purgatorium à temporibus Apostolorum.*

p. 351. *Ex quibus colligitur, & purgatorium ab Ecclesia semper creditum fuisse, & à temporibus Apostolorum semper in ea pro defunctis orationes fusas & sacrificia oblata esse.*

Possevinus in Refutat. resp. Chytræi p. 288. *In universa Dei Ecclesia hoc de purgatorio dogma semper fuit certissimum.*

Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 15. *Non invenimus initium hujus dogmatis, sed omnes veteres Græci & Latini ab ipso tempore Apostolorum constanter docuerunt, purgatorium esse.*

Fevardentius lib. 11. Theomachiæ cap. 3. n. 6. *Purgatorii doctrina non est indifferens, sed in Scripturis expressa, ac ideo semper ad doctrinam Christianæ fidei pertinuit.*

5. In *objecto*, sive personis in purgatorium relegandis.

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 1. scribit. *Multi Patres, Origenes, Ambrosius, Hilarius, Hieronymus, Rupertus, statuunt, purgari debere post hanc vitam tam bonos, quàm malos, uno Christo excepto: adeò ut ipsa quoque Maria per ignem illum purgatorium transeat.* Hanc sententiam acceptam ut sonat, Bellarminus dicit *continere errorem*, sic tamen Patres, uno Origene excepto, excusat, *quòd Hilarius & Hieronymus loquantur de igne divini judicii; Lactantius, Ambrosius & Rupertus per ignem intelligant verũ ignem purgatorii, per quem tamen dicant sanctos sine ulla læsione transire, ita ut transeant per purgatorium materialiter non formaliter*, cui sententiæ conformem esse dicit visionem B. Fursæi, quam describit Beda lib. 3. Histor. cap. 19. *Ille enim vidit in via ad cœlum maximos ignes, per quos necessariò transeundum erat, sed vidit simul eos, qui nihil haberent combustibile, hoc est, nullum culpæ aut pœnæ reatum, illæsos transire, alios verò magis minusve exuri, prout plus minusve materiæ combustibilis afferebant.* In epicrisi de hac sententia ferenda Bellarminus totus dubius est, neque enim audet eam *pro vera asserere*, nec tamen ut *errorem improbare*.

Franciscus Middensis in Elucid. Verit. Cathol. in annot. disertis verbis eam confirmat. *Claret*, inquit, *quòd omnes post hujus seculi vitam transire habeant per illum ignem.* Addit tamen, *quòd bonis non fiat ex hac re aliqua injuria, cùm absque læsione per illum transeant & sine retardatione mercedem accipiant.*

Maldonatus tom. 2. Disput. de Sacramentis p. 159. *Respondeo, non debere mirum videri, si quis dicat, etiam bonos probandos esse purgatorio, ita ut D. Paulus semper accipiat ignem pro igne purgatorii, quo probantur boni & mali. Certè omnes antiqui autores ita senserunt.*

p. 147. *Omnium antiquorum opinio fuit, tam bonos, quàm malos transire per purgatorium.*

(Et sanè, si Pontificii per *ignem* in loco Apostolico 1. Cor. 3. v. 13. intelligere velint ignem purgatorium, statuere cogentur,

gentur, tam eos, qui super fundamentum ædificârunt *aurum, argentum & lapides preciosos*; quàm eos, qui *fœnum & stipulas* superædificârunt, hoc est, tam bonos, quàm malos in illum ignem descendere.)

Plerique tamen contrà statuunt, *tantùm eos venire in purgatorium, qui cum macula peccatorum venialium & debito pœnarum temporalium decedunt*. Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 2. Schoppius Comment. de Indulgentiis cap. 45. fol. 34.

Hûc referri potest, quòd Rayhingius in Manuali p. 566. statuit, *ignem in die judicii Christum judicem antecessurum fore purgatorium ignem*.

Sed præterquam, quod Psalm. 96. v. 3. ignis ille dicitur *devoraturus inimicos*, refellit hanc expositionem Suarez Disp. 45. sect. 1. num. 24. *Recolere necesse est*, inquit, *duplicem ignem futurum in ultimo & Universali judicio, unum post peractum judicium ad mundum innovandum, qui propriè dicitur ignis conflagrationis, & de hoc non potest hic locus Pauli 1. Corinth. 3. intelligi, quia ille nec declarabit, nec purgabit opera justorum, jam enim erunt declarata, & digna merces, vel pœna eis erit retributa; alium ante judicium, qui judicem præcedet, & de hoc potest apparentiùs hic locus intelligi, quoad aliqua verba, illa præcipuè, dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur. Sed tamen sequentia non possunt aptari, quia juxta veriorem sententiam hic etiam ignis supponet factam resurrectionem hominum, & consequenter supponet omnes justos jam plenè purgatos, unde nullo modo per illum salvabuntur, nec illorum operâ igne illo comburentur. Imò licet daremus, ignem illum futurum ante resurrectionem, ideoq; posse illud munus exercere circa aliquos justos, quos tunc viventes in carne mortali & nondum plenè purgatos reperiet, nihilominus non poterit hoc munus exercere circa omnes justos, qui fœnum & stipulam superædificârunt, cùm tamen Paulus universè loquatur.*

6. In quæstione de *ministro* seu tortore ac carnifice purgatorii.

Archangelus Rubeus in opere Sacramentorum dist. 21. *Pœnam purgatorii animabus infligi, potest intelligi tripliciter: vel ministerio bonorum Angelorum, & sic negatur: nam non decet bonos Angelos, qui in vita auxilio fuerunt animabus, ut liberarentur ab hujusmodi pœnis, in purgatorio postea eas infligere, & animas torquere: vel ministerio malorum Angelorum, & sic pariter negatur, nam non decet eum, qui de aliquo justè triumphavit, postea puniri per ipsum. Sed animæ, quæ sunt in purgatorio, justitiæ adhærendo, malos Angelos vicerunt: ergò non est conveniens, quòd postea puniantur ministerio eorum. Vel denique solâ justitiâ divinâ ignem purgatorium sicut instrumentum applicante ad punitionem earum, & sic conceditur. Nam cùm animæ in purgatorio puniantur & non puniantur ministerio Angelorum, nec Dæmonum, consequitur, ut solâ justitiâ divinâ applicante ignem, ipsæ verè puniantur.*

(Mirum acumen, Angelos bonos non decere illam punitionem & tamen Deum non dedecere! Et ut magis mireris, Angelos bonos non decet illam punitionem, quia piis in hac vita fuêre auxilio. Num ergò Deum decet illa punitio, quia piis in hac vita non fuit auxilio?)

Sal-

Salmero tom. 14. pag. 232. *Non desunt quidam ex nostris, qui asserunt, Dæmones assistere his, qui purgantur, partim ut pœnis illorum satientur, partim quia ipsis impellentibus quædam peccata admiserunt, à quibus ibi expiantur, & ideò ut victores illis insultant. Quam tamen sententiam alii forsan melioribus rationibus respuunt, ut minùs probabilem.*

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 13. §. 1. *An in ipso purgatorio animæ torqueantur à Dæmonibus, res est omninò incerta. Nam quòd nō torqueantur à Dæmonibus, nec ab Angelis, sed à solo igne, docent Scholastici, ut Thomas lib. 4. sent. dist. 20 art. 5. & rationem reddunt, quia omnes animæ purgatorii in ultimo conflictu Diabolum superârunt, ideò non decet divinam justitiam, ut sinat eas ab hoste devicto vexari. Deinde hîc in terris etiam perfectos viros Dæmones vexant, quia sperant, se posse eos ad peccatum pertrahere; at animas purgatorii sciunt in gratia confirmatas non posse cadere, & vexationem illis necessariò profuturam ad celeriorem purgationem; non igitur credibile est, Dæmonum operâ animas illas cruciari. Ex altera parte, quòd à Dæmonibus torqueantur animæ purgatorii, docent multæ revelationes, ut illa B. Fursei apud Bedam lib. 3. Histor. cap. 19. & apud Dionysium Carthusianum lib. de quatuor novissimis, & lib 1. vitæ Bernhardi cap 10. Thomas Morus contra Lutherum scribens in eandem inclinat sententiam, quòd scilicet Dæmones puniant animas in purgatorio. Maneat igitur & hoc,* inquit Bellarminus, *inter secreta, quæ suo tempore nobis aperientur.*

Quatuor autem in universum opiniones de hac quæstione apud Pontificios inveniuntur.

Quidam ex relatione Diaboli putant, *animas sui duntaxat exilii vi, & ignis vehementiâ affligi.* Specul. Exempl. dist. 4. exemplo 44. & dist. 6. exemplo 89.

Quidam *ignem flatu omnipotentis excitari & accendi* statuunt. Ita sentit Legenda aurea Hist. 158.

Bonaventura lib. 4. sent. dist. 40. §. 29. *animas ab Angelo bono in purgatorium duci ac educi* asserit.

Alii ex revelationibus probare conantur, *animas purgatorii à Dæmonibus torqueri.* Et sanè, si purgatorium est *sinus quidam inferni,* si locum Matth. 5. v. 25. *ne judex tradat te ministro* ad purgatorium accommodare velimus, si Diabolum *divinæ justitiæ executorem* agnoscimus, eccur torquendi partes alteri quàm Diabolo assignare velimus? Hoc ipsum tamen, videlicet quòd *animæ purgatorii torqueantur à Dæmonibus* à quibusdam negatur, videlicet à Viguerio in Institut. cap. 16. §. 4. pag. 506. Maldonato tomo 2. Disput. de Sacramentis pag. 171. Lorichio in voce Purgatorium num. 9. Vischero lib. 7. Syst. Theol. cap. 2.

7. In quæstione de animab. *tempore descensus Christi ad inferos* in purgatorio æstuantibus.

Quidam statuunt, *quòd per Christi descensum nihil penitùs ablatum aut imminutum fuerit pœnæ illis animabus, sed quòd Christus inde solùm quasdam extraxerit, eas scilicet, quæ alioqui secundùm legem communem extrahebantur, quia omnem prorsus pœnam, ad quam divinâ sententiâ destinatæ fuerint, exolverint.* Thomas part. 3. quæst. 52. art. 8. in 3. dist. 22. quæst. 2. art. 2.

art.2.q.4. Durand.dist. ead.q.4. Richardus art.3. q 2. Abulensis in parad. 5. cap. 118. &c.

Alii contrà statuunt, *descendente ad purgatorium Christo ereptas esse aut omnes, aut quamplurimas animas, quæ illo carcere præpediebantur, reliquis verò longè mitigatas & imminutas fuisse pœnas.* Bonavent. 3. sentent.dist.22. Biel q.un.art.2.dub.3. Marsilius q.13.art.2.dub.3. Alphonsus Mendoza in Controv. Theol.q.6.Schol p.485.

Bellarminus dubius est. Sic enim scribit lib.4. de Christi cap 16.dub.4. §. De animabus &c. *De animabus purgatorii majus dubium est (quàm de animabus infantium, qui discesserunt cum peccato originali, an in descensu Christi ad inferos sint liberatæ.) Nam colligi videtur ex illo Eccles.24. Illuminabo omnes sperantes in Domino, beatificas tunc fuisse omnes pias animas. Præterea Augustinus Epist.99. ad Evod. & lib.12. de Genes.cap.33. apertè dicit, à Christo aliquos solutos doloribus inferni, & explicat, se non loqui de animabus sanctis, quæ erant in sinu Abrahæ, nec de animabus impiis, quas absurdissimum existimabat fuisse Christo ad inferos descendente conversas, igitur restat, ut loquatur de animabus, quæ adhuc luebant purgatorias pœnas. Item Gregorius lib.13. moralium cap.20. dicit, omnes electos liberatas. At B. Thomas q 52. art.8. docet, animas purgatorii non esse liberatas simpliciter ex descensu Christi ad inferos; nec enim Christus aliquid contulit ulli, nisi quod meruerat passione suâ, passio autem Christi non habet effectum temporalem, sed æternum. Semper enim est æquè efficax. Non ergò tunc liberâsset Christus, nisi illos, qui habuerunt talem dispositionem, qualem habent, qui nunc liberantur. Addit tamen B. Thomas, duobus modis potuisse tunc accidere, ut aliqui liberarentur. Primò, si expleverant tempus purgationis suæ. Secundò, si ex devotione peculiari ad Christi passionem id meruerant in hac vita, ut tunc liberarentur, cùm Christus in eum locum descenderet. Et hoc modo debet exponi S. Augustinus, qui dicit, eos liberatos, quos noverat Dominus liberandos. Ad locum Ecclesiastici & Gregorii posset dici, Christum liberâsse omnes electos, cùm descendit ad inferos, sed non simul. Nam quosdam statim liberavit, alios postea, finitâ nimirùm purgatione, sed tamen omnibus id præstitit, ut non manerēt in limbo expectantes beatitudinem. Quanquam non esset error, si quis diceret, multos alios, aut etiam omnes tunc liberatos ex purgatorio ex gratia speciali, quia Dominus non est alligatus Sacramentis aut meritis nostris.*

8. In quæstione *de medio purgationis.*

Primò, medium purgationis communiter dicunt esse *ignem*, unde Germanicè vocant, **das Fegfewer.**

Thomas Morus contra Lutherum scribens acriter contendit, *in purgatorio non esse aquam*, idque probare contendit ex Zach.9. *Eduxisti vinctos de lacu, in quo non est aqua.*

Sed quidam etiam aliis modis ac mediis purgationem fieri & factam esse asserunt, ut ostendimus superiùs contrad.1. de nomine purgatorii.

In Concilio Florentino Græci contenderunt, *non esse ignem in purgatorio.*

Paludanus 4. sent. dist. 21. *Tertia conclusio est quoad instrumentum, quo purgantur, qui secundùm legem communem est ignis & idem ille ignis specie, qui torquet damnatos &c. Utrum autem præter pœnam ignis ibi patiantur aliam, sicut damnati, de quibus dicitur*

dicitur in Job. Transibunt ab aquis nivium ad calorem nimium, incertum est. Similiter dicitur in Psalmo. Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Ubi autem purgatur in hoc mundo lege speciali, non semper igne, sed vel glacie, vel aliter, quomodo DEO placet, purgitur, sed omnis pœna eorum ignis vocatur, quòd est afflictiva & cum hoc purgativa.

Martinus Eisengrein non tantùm *æstus*, sed etiam *frigoris* mentionem facit concion. funebr. 2. f. 37. Mercke / daß ein Ort verhanden sey / in welchem die Seelen der jenigen / so wol in der Liebe / aber mit täglichen Sünden beladen / oder sonst in unvollkommener Bus aus dieser Welt verscheiden / mit unaußsprechlicher Marter / mit Fewer / Hitze und Kälte / mit Schwebel und Pech / mit grawsamer gewaltiger Pein gestrafft und gefeget werden / so lang und viel / bis der göttlichen Gerechtigkeit gnung geschicht / und sie von allen jhren Sünden gereiniget unverhindert eingehen mögen in das Reich der Himmel.

Peltanus dubius est cap. 6. de purgat. pag. 239. sic scribens: *Purgatorii appellatione censemus illud unum & solum, in quo & per quod Deus Optimus Maximus animas quasdam, justas quidem illas, Christiq́ gratiâ perfusas, nondum tamen omninò puras post hanc vitam expiat, cœlestiq́ regno capessendo idoneas reddit, sive id ignis sit, ut communiter creditur, sive aqua, sive aliud quodcunque Elementum, aut ex Elementis concretum, de hoc enim nullam hic quæstionem habere volumus.*

Bellarminus itidem cespitat libr. 2. cap. 6. *Certum est*, inquit, *in purgatorio, sicut etiam in inferno, esse pœnam ignis, sive iste ignis accipiatur propriè, sive metaphoricè.* ... *sunt.*

III. *Theologi ferè omnes docent, eodem loco esse & eodem igne torqueri damnatos & animas purgatorii.*

Secundò, *de qualitate ignis purgatorii* dissentiunt.

Albertus 4. sent. dist. 20. *Ego dico, quòd non arbitrer quenquam scire, qualis sit ignis ille, nisi cui Deus revelaverit.*

Antoninus part. 4. tit. 14. cap. 10. §. 4. *ignem purgatorii eundem esse* dicit *cum infernali ac gehennali*, unde ad purgatorium accommodat dictum Christi Matthæi 10. *Timete eum, qui animam & corpus potest perdere in gehenna.*

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 10. *Certum est, in purgatorio, sicut etiam in inferno, esse pœnam ignis, sive iste ignis accipiatur propriè, sive metaphoricè; & sive significet pœnam sensus sive damni, ut quidam volunt.*

lib. ejusd. cap. 11. *Communis sententia Theologorum est, verum & proprium esse ignem & ejusdem speciei cum nostro Elementari, quæ sententia non est quidem de fide, tamen est probabilissima.*

Contrà verò Benedictus Justinianus in Comm. 1. Cor. 3. *Mihi persuadeo, nullo modo eos audiendos esse, qui adeò putant certâ fide credendum esse, ignem illum* (purgatorii) *fore corporeum, ut eum, qui secus sentiat, impietatis ac perfidiæ reum esse non dubitant.* (Utique ergò quidam Pontificiorum sic statuunt.) *Nam sacræ literæ ignem quidem nominant, sed eâdem ratione addunt etiam vermem, quem cùm metaphoricè explicent, cur non eâdem ratione liceat ignem illum interpretari? cùm non rarò eædem sacræ literæ, Augustino explanatore, ignem pro vexatione, molestiâ & cruciatu usurpent.*

Rayhingius in Manual. Cathol. cont. D. Hoë p. 961. *non esse articulum fidei, quòd in purgatorio sit verus ignis, sed tantùm sententiam probabilem.*

Pazmannus in Hodeg. itidem nihil certi ponit, sed vel *de reali igne*, vel de alio *quodam tormento* accipiendum putat.

Tertiò, ex hypothesi illa, quòd ignis purgatorii sit ejusdem speciei cum nostro Elementari, oritur magna difficultas, quomodo *ignis corporeus Elementaris* urat *animas incorporeas?*

Bellarminus d. l. cap. 12. respondet, *non posse in hac vita sciri, quomodo ignis corporeus agat in animam incorpoream? Sed licèt non sciamus, quomodo id fiat, posse tamen fieri, ut constat ex quodam simili. Videmus autem animam incorpoream uniri corpori humano, & ei vitam dare & cum illo simul gaudere & pati, cùm tamen modus hujus unionis sit planè ineffabilis. Quis capiat, quomodo Spiritus sit forma corporis, cùm inter corpus & Spiritum nulla sit proportio? Sicut ergò potuit uniri Spiritus carni, ut illi vitam communicaret, ita potest uniri Spiritus igni, ut ab illo pœnam trahat, licèt modus utriusque sit planè incognitus.*

(At dispar est ratio inter animam ἐνσώματον corpori unitam & ἀσώματον extra corpus separatim subsistentem. Anima ἐνσώματος ignis corporei flammis afficitur non *immediatè*, sed *mediatè*, ratione corporis, cui arctissimè est unita; sed animam ἀσώματον corporeo quodam igne immediatè torqueri posse, nondum est demonstratum. Ecquis enim non rideat illud, quod in Speculo Exemplorum dist. 3. exempl. 3. commemoratur, *Presbyterum quendam vidisse animas verubus affixas ad ignem fuisse assatas & tortores adipem distillantem iterum eas refudisse?*)

9. In quæstione *de statu animarum* in purgatorio.

Primò, quidam statuunt, animas in purgatorio adhuc posse mereri.

Thomas 4. sent. dist. 21. quæst. 1. art. 3. ad 4. disputat, *post hanc vitam non posse reperiri meritum respectu præmii essentialis, sed tantùm respectu accidentalis.*

Idem confirmant quidam tali argumento. *Animæ in purgatorio habent omnia necessaria ad meritum. Nam habent gratiam, fidem, spem, caritatem & liberum arbitrium saltem quoad exercitium, cur igitur non merentur?*

Deinde, *beati mereri possunt, ut patet de Christo, qui semper fuit beatus, & tamen merebatur. Ergò multò magis animæ purgatorii mereri poterunt.*

Antisiodorensis in Summa lib. 4. refert quorundam sententiam, quòd statuerint, *animas in purgatorio posse mereri vel demereri.*

Sed contrarium statuit Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 2. videlicet, *in purgatorio non ampliùs locum esse meritis.* De Thoma respondet, *quòd sententiam suam mutaverit.*

Secundò, quidam statuunt, animas in purgatorio non orare pro nobis.

Thomas 2. 2. q. 83. art. 11. ad 3. *Quomodo autem orarent pro nobis animæ destitutæ speculo illo, in quo nostras intuentur miserias, quomodo orarent pro nobis destitutæ beatificâ Dei visione?*

Sed Nicolaus de Orbellis in 4. sent. dist. 45. quæst. 4. Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 15. §. Quod autem &c. Osorius tom. 3. concion. pag. 721. affirmant.

Non

Non est, inquit Bellarminus d. l. *incredibile, etiam animas purgatorii pro nobis orare & impetrare, quandoquidem animæ Paschasii & Severini miracula operabantur, etiamsi degerent in purgatorio, ut patet ex Gregorio lib. 4. Dialog. cap. 40.* Probat etiam idipsum ex eo, quòd dives in inferno orabat *pro fratribus suis*, Luc. 16.

(Sed qualis intercessio, talis etiam probatio. Dives ille pro fratribus intercedens nihil impetrat. Metuendum igitur, ne & animæ in purgatorio pro nobis orantes frustrà intercedant, unde Bellarm. ipse huic intercessioni parum tribuens subjungit, §. Præterea &c.)

Quanquam hæc vera sint, tamen superfluum videtur ab eis ordinariè petere, ut pro nobis orent, quia non possunt ordinariè cognoscere, quid agamus in particulari, sed solùm in genere sciunt, nos in multis periculis versari, sicut nos in genere scimus, eas valdè torqueri. Nam nec rebus nostris intersunt, nec in Deo orationes nostras vident, nec est verisimile, eis revelari ordinariè quid agamus vel petamus.

(Sed huic discursui Bellarmini contradicit Legenda aurea Hist. 158. ubi traditur, *animam animæ nunciare & revelare, quæ in mundo aguntur, & quæ pro singulis vota fiunt.*

In Specul. exempl. dist. 3. exempl. 123. *Anima cujusdam in purgatorio subsultabat subitò, & cùm ab animabus vicinis interrogaretur, quamobrem id faceret, respondit, illâ ipsâ horâ sibi natum posthumum, qui in prima sua Missa ipsum ex purgatorio esset liberaturus.*

Quinimò Emanuel à Saa in aphorismis p. 302. expressè asserit, *posse orari animas, quæ sunt in purgatorio.*)

Alphonsus Mendoza in Controv. Theol. q. 6. Scholast. p. 485. de hac quæstione sic disserit: *Alterum, quod in quæstionem nonnulli vertunt, est, Animæne purgatorii, quæ nostris juvantur suffragiis, rependunt vicem nobis, orando ac impetrando à Deo nobis gratiam. Nolo in hac parte judicium meum interponere, quod feci in præcedenti. Producam pro utraque parte Doctores secum pugnantes, cui libuerit, eorum litem componat, aut ad quos voluerit, transeat. Richardus in 4. dist. 45. art. 7. q. 3. ad 3. Gabriel. super Canon. lect. 56. circa finem. Johan. de Medina Cod. de pœnitentia, Tractatu de oratione, in quæstione speciali, & quidam alii affirmantem partem defendunt. In adversum militant S. Thomas in 4. dist. 15. q. 4. art 5. q. 2. & in 2. 2. q. 83. art. 4. ad 3. & art. 9. ad 2. & artic. 11. ad 3. & Alexander Alensis 4. p. q. 92. membr. 1 art. 3. Abulensis super Mattheum tom. 3. q. 93. & super cap. 6. q. 87. Antoninus 4. p. tit. 5. cap. 8. §. 2. Sylvester, verbo Oratio §. 3. Navarrus super c. Quando &c. Quocirca Victoria Relectione de Magia num. 17. sentit, non esse adeò constantem & religiosam consuetudinem quorundam hominum & præsertim fœminarum, quæ in suis casib. ac miseriis implorant animarum purgatorii opem atq; favorem. Meam ego sententiam nunc suspendens id solùm dixero, sanctum ac utile esse, invocare & implorare opem illarum animarum. Nam sive quamdiu sunt in purgatorio, orare pro nobis valeant aut non valeant, certè cùm inde exeant, unde exituras certum est; & ad regnum perveniant, in quod perventuræ sunt; non est dubium, quòd tunc preces fundant & orent Deum pro iis, qui seipsos eis commendaverunt, & eas suffragiis ac precibus juverant.*

Tertiò, quidam negant, animas in

purgatorio esse de salute sua certas, quidam verò illud affirmant.

Salmero tomo 14. p. 231. *Quidam Catholici sentiunt, aliquos defunctos salutis ignoratione puniri, & illo vehementissimo dolore, qui inde exsurgit, affligi.*

Bellarminus lib. 2. de purgatorio capite 4. *Quidam Catholici docent, animas purgatorii non esse certas de salute. Existimant enim, inter purgatorii pœnas esse unam maximam, incertitudinem salutis. Ita videtur sentire Dionysius Carthusianus ob quasdam visiones, quas ipse refert lib. de quatuor noviss. art. 47. Idem docet Michaël Baij lib. 2. de merit. cap. 8. Idem videtur deduci ex sententia Gersonis lect. 1. de vit. spirit. & Johannis Roffensis cont. art. 32. Lutheri. At communis Theologorum sententia est, omnes animas, quæ in purgatorio sunt, habere certitudinem suæ salutis. Ita enim definivit Leo X. in Bulla sua contra Lutherum art. 28.*

Alphonsus de Castro lib. 12. adv. hæreses verbo Purgatorium, hæresi 3. inter *hereses* recenset illam opinionem, quæ negat, *animas in purgatorio esse de salute securas.*

Illam tamen certitudinem Bellarminus dicit esse *mediam inter eam, quæ est beatorum in vita æterna, & piorum in hac vita,* quam vocant *conjecturalem.*

(Verùm enimverò, si animæ in purgatorio sunt certæ de sua salute, cur Ecclesia Romana pro eis hac precationis formâ orat. *Libera, Domine, animas omniũ fidelium defunctorum de pœnis inferni & de profundo lacu: libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum? Absurdum esse videtur,* scribit Michaël Bayus d. l. *apud justum judicem pro eo pœnam deprecari, quæ scitur illi justo Dei judicio non posse irrogari.* Bellarminus anxiè quærit varias responsiones, sed nec lectori, nec sibi ipsi satisfacit. Præterea, *pœna purgatorii solâ duratione differunt à pœnis damnatorum in inferno* ex hypothesi Pontificiorum. *Atqui pœna damnatorum essentialiter includit desperationem salutis,* docente Bellarmino lib. 4. de Christo cap. 8. quomodo igitur animæ in purgatorio possunt esse certę de salute?)

10. In quæstione *de loco purgatorii.*

Primò, Thomas 4. sent. dist. 21. *De loco purgatorii non invenitur aliquid determinatum in Scripturis, nec ad hoc possunt rationes efficaces induci.*

Raynerius in Pantheol. tom. 2. p. 572. *De loco purgatorii ubi sit, non invenitur aliquid expressè determinatum in Scriptura.*

Maldonatus tom. 2. Disp. de Sacram. pag. 171. *Ubi sit purgatorium, Ecclesia nihil definivit, quia ex sacris literis nihil certi colligitur.*

Pelranus de purgat. cap. 6. *Etsi ostendi possit, communem purgatorii locum subterraneum, tartareisq́; ergastulis finitimum esse, hoc tamen non est de fide.*

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 6. *De eo* (loco purgatorii) *Ecclesia nihil definivit. Sunt autem multæ opiniones.*

Prima, quorundam, qui putant, animas ibi purgari, ubi peccaverunt, h. e. variis in locis. Et quidem, quòd variis in locis animæ purgentur, satis probabiliter colligitur ex Gregorio lib. 4. Dialog. cap. 40. & 55. qui refert, animam Paschasii, & cujusdam alterius in balneis fuisse purgatas; nec non ex Epistola Petri Damiani de miraculis sui temporis, ubi describit visionem de purgatione animæ S. Severini in quodam flumine. At quòd omnes ibi puniantur, ubi peccaverunt, non est probabile.

babile. Nam contingit aliquem in multis locis peccâsse, nec est verisimile, in omnibus illis purgandum.

Secunda opinio, loca animarum non esse corporalia. Ita Augustinus lib. 12. de Genesi ad lit. cap. 33. sed retractavit lib. 2. retract. cap. 24.

Tertia, temporalia animarum esse hunc mundum, in quo animæ manent in corpore tanquam in carcere. Illam refert & refellit Irenæus in fine lib. 5.

Quarta, infernum & purgatorium animæ nihil aliud esse, quàm conscientiam accusantem & punientem peccata. Ita Philo & Origenes.

Quinta est, infernum & proinde purgatorium, sunt enim loca vicina, fore in valle Josaphat. Ita refert Chrysostomus, sensisse veteres aliquos, Homil. de premiis beatorum tomo 5. Similem sententiam refert Gregorius lib. 4. Dial. cap. 42.

Sexta, infernum esse statum animæ extra corpus. Ita refert Theophyl. in c. 16. Luc.

Septima est, locum damnatum animarum non esse terram, sed aërem istum caliginosum, ubi Dæmones versantur. Ita Gregorius Nyssenus in lib. de anim. & resurr. ac Chrysostomus Homil. de præm. beat. & Autor imperf. operis in Matth. Homil. 53. cui sententiæ favet Historia S. Fursæi apud Bedam lib. 3. Hist. Angl. cap. 19. illo enim defuncto, cum ab Angelis in cœlum deduceretur, ostensi sunt maximi ignes super aërem, qui servabantur, ut Angelus dicebat, ad mundi conflagrationem, & interim examinabantur ibi opera hominum.

Octava, est communis Scholasticorum, purgatorium esse intra terræ viscera inferno ipsi vicinum.

In Legendis & Speculis exemplorum memoratur, quòd animæ aliquæ purgatæ fuerint in vepres, aliæ in montes, aliæ in convalles, aliæ in puteos, aliæ sub umbras arborum, aliæ in aërem, aliæ sub stillicidia, aliæ in glaciem, aliæ in flumina, aliæ in antrum Patritii.

Rationem diversæ illius circumgyrationis exponit Bonaventura lib. 4. sent. dist. 4. §. 34. Diversis diversa loca fuisse concessa, vel propter earum celeriorem liberationem, ut aliis possint suam indigentiam revelare, sicut docet exemplum de Paschasio; vel propter nostram instructionem, ut aliquando recogitemus, magnam post hanc vitam pœnam infligi peccatoribus; vel propter cujusdam sancti impetrationem, sicut legimus, quòd Patritius impetravit cuidam, quòd puniretur in quodam loco in terra.

Albertus 4. sent. dist. 20. sic distinguit, quòd purgatorii locus alius est ex ordine divinæ justitiæ, determinantis receptaculum animæ puniendæ, alius verò ex dispensatione.

Paludanus lib. 4. dist. 21. Secunda conclusio est de purgatorio quoad locum, qui est duplex: unus secundùm specialem dispositionem, & hic non est determinatus: sed vel ubi peccaverunt, vel alibi ubi apparent in assumtis corporibus, secundùm quod expedit vel vivis ad ædificationem, vel ipsis mortuis ad suffragiorum petitionem. Alius locus est secundùm legem communem: & iste creditur esse in inferno circa centrum terræ, superior tamen inferno damnatorum.

Majolus in dieb. canicul. Colloq. 2. p. 61. Thomas cum Bonaventura dicit, quòd particularia purgatorii loca in superficie terræ specialiter Deus ordinavit.

Martinus Becanus de purgat. Calvin. cap. 5. p. 52. inter ea, quæ de purgatorio apud

Catholicos certa sunt, etiam hoc numerat, *quòd sit in loco subterraneo.*

Alberti sententiam sequitur Fevardentius lib. 11. Theomach. Calvin. cap. 9. pag. 17. ubi itidem *geminum* statuit *purgatorii locum*, unum vocat *ordinarium*, qui sit *subterraneus inferno proximus*; alterum *extraordinarium*, qui sit *varius, in igne, in aëre, in aquis, in terra, in balneis, in glacie, in umbris arborum, prout supremo judici Deo placuerit.*

Idem statuit Viguerius in Institut. Theol. cap. 16. §. 4. v. 32.

Rutlandus in Loc. Commun. tit. 12. pag. 335.

Peltanus cap. 4. de purgatorio p. 222.

Vischerus lib. 7. System. Theol. cap. 3. fol. 417.

Gretserus in Disput. de anim. recept. thes. 47. & seqq.

Secundò, *de situ generalis & ordinarii purgatorii* non omni ex parte inter omnes convenit, quâ de re sic scribit Chemnitius part. 3. Exam. Concil. Trident. pag. 77. *Quidam locum illum purgatorii volunt esse super infernum secundum altitudinem. Quidam apud infernum secundùm longitudinem. Alii circa infernum juxta circulum, sicut quando pomum scinditur, domunculæ seminum in circulo distinctæ apparent, hac enim similitudine utuntur. Ingolstadienses infernum, purgatorium, circulum infantum non baptizatorum & limbum Patrum ita distinguunt, ut ignis tartareus infernè in terra meditullio exæstuans torqueat damnatos, deinde supernè expandans in secundo circulo purget fideles; postea forsan fumus ejus in tertio circulo infestet infantes; postremò ejus calore & forsan luce limbus Patrum in quarto circulo calefiat & illustretur, sicut fit in vaporariis.*

Peltanus de purgatorio cap. 3. p. 203. edit. Colon. Anno 1576. *Quia Scriptura de harum stationum situ, earundemq́ inter se ordine nihil certi pronunciant, & quia rursum Ecclesia & Concilia altum hîc silent, & quia tandem Sanctorum dicta &c. non unam interpretationem recipiunt, fit, ut recentiores Scriptores diversa hac de re statuant ac scribant. Quidã enim quatuor hæc loca supra se invicem collocant, alii juxta se invicem. Nonnulli puerorum limbũ & Abrahæ sinum ad latera: infernum autem & purgatorium in uno communi terræ hiatu ponunt, ita tamen, ut infimam illius partem & quasi sentinam occupent Dæmones cum cæteris damnatis. Superiorem verò ubi plus lucis & minus ardoris est, fideles à peccatorum reliquiis, quibus obstricti tenentur, nondum satis repurgati. Alii tandem pro numero classium & ordinum constituunt quatuor specus subterraneas, quasi quatuor excentricos orbes, non solùm intercapedine, sed loci quoq; qualitate & capacitate inter se distinctas.*

Tertiò disputant, an præter *cœlum & purgatorium* sit aliquis alius locus post hanc vitam pro animabus justis.

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 7. dicit, *hîc subesse difficultatem satis magnam, quia ex una parte omnes Theologi docent, non esse alia receptacula præter quatuor enumerata, quæ sunt limbus Patrum, limbus infantium, purgatorium & infernus. Et Concilium Florentinum sess. ultim. definit, animas, quæ nihil purgandum habent, mox in cœlum recipi. Ex altera parte narrat Beda lib. 5. Histor. cap. 13. visionem valdè probabilem, cui ipse fidem adhibere non dubitavit, in qua ostensum fuit cuidam anima, quæ ad*

corpus

corpus post mortem redierit, præter infernum, purgatorium & regnum cœlorum quoddam quasi pratum florentissimum, lucidissimum, odoratum, amœnum, in quo degebant animæ, quæ nihil patiebantur, sed tamen ibi manebant, quia nondum idoneæ erant divinæ visioni beatificæ, cui revelationi multas alias conformes adducit Dionysius Carthusianus in Dialogo judic. particul. art. 31. & Ludovicus Blosius in Monili Spirit. cap. 13. Videtur mihi dicendum, (subjungit Bellarminus) non esse improbabile, talem aliquem locum reperiri, ceterum ejusmodi locum ad purgatorium pertinere. Etsi enim ibi nulla sit pœna sensus, tamen est pœna damni. Pœna autem non convenit, nisi animæ, quæ nondum plenè est purgata. Itaque erit locus ille mitissimum purgatorium, & quasi carcer quidam Senatorius ac honorarius.

De eodem loco disserit Lorichius in voce Purgatorium. num. 10.

(Atqui, si omnis locus post hanc vitam, in quo est pœna damni, pertinet ad purgatorium, etiam *limbus Patrum* & *limbus infantum* ad purgatorium pertinebunt, sicque duo tantùm receptacula remanebunt, *infernus & purgatorium.*)

11. In quæstione *de tempore purgatorii*, Primò, Salmero tom. 14. Disp. 25. pag. 220. refert, quosdam asserere, *quòd ante Christi mortem quidem fuerit purgatorium, quia nondum fuerat consummata iniquitas, nec finem acceperat peccatum, verùm post Christi mortem sublatum esse de medio.* Quibus opponit locum 1. Cor. 3. & *Ecclesiæ confessionem.*

Secundò, Dominicus à Soto lib. 4. sent. dist. 19. q. 3. art. 2. disputat, *tempus purgationis non durare ultra decem annos.* Rationem addit hanc, *quia si hic integrum aliquibus pœnis brevi tempore liberari possumus ab omni pœna, quare non multò citius in purgatorio, cùm illæ pœnæ sint pœnæ in infinitum graviores & intensiores istis? Præterea hîc sunt prolixæ pœnæ, quia non possunt esse multùm intensæ, nam subjectum destruerent. At post hanc vitam possunt esse intensissimæ, quia subjectum est incorruptibile. Ergò credibile est, Deum illas animas ad gloriam anhelantes brevissimo tempore per intensissimas pœnas purgare.*

Sed Discipulus de tempore serm. 156. tempus pœnarũ purgatorii multò longius esse affirmat. *Quæritur* (inquit) *quamdiu quis in purgatorio puniendus sit secundùm justitiam Dei pro solutione unius pœnæ peccati mortalis? Respondetur satis probabiliter, quòd quis tot annis deberet puniri pro satisfactione unius peccati mortalis, quot sunt dies in septem annis. Et ratio est, quia in præsenti secundùm veram justitiam debet septennis pœnitentia injungi pro uno peccato mortali. Unde dicitur in Decret. 22. quæst. 2. Hoc sanctum. Pœnitentia peccati mortalis sunt septem anni. Sed in purgatorio datur tibi annus pro die una, quia Dominus dicit per Prophetam illis, qui hîc tempore gratiæ & misericordiæ pœnitent, ut habetur Ezech. 4. v. 6. Diem pro anno dedi tibi. Diem scil. in præsenti tempore gratiæ & misericordiæ pro anno, scil. in futuro, ubi erit tempus justitiæ. Similiter potest probari hoc in filiis Israël, qui per 40. annos fuerunt in deserto propter peccata sua retardati, antequam intraverunt terram promissionis, qui si non peccâssent, in 40. diebus intrâssent, & sic pro qualibet die datus est eis annus. Ex dictis patet, quòd aliquæ animæ per longum tempus puniendæ graviter in purgatorio. Nam in uno anno sunt*

sunt 365. dies, in septem annis sunt 2555. dies. Modò per tot annos secundùm meram justitiam deberet quis ardere in purgatorio pro uno peccato mortali. Hoc non attendunt luxuriosi, qui pro uno actu tot annis puniendi sunt.

Raynerius in Pantheologia tom. 2. p. 579. *Illa pœna, de qua homo se posset expedire in spacio unius diei, durabit in purgatorio per spacium unius anni, unde Ezech. 4. v. 6. Fili hominis diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.*

Maldonatus tom. 2. Disp. de Sacram. p. 174. *Qui dicunt, unicuique peccato mortali in purgatorio respondere pœnam septem annorum, magis vulgariter loquuntur, quàm Theologicè, ducti populari opinione eorum, qui putant, etiam in hac vita, in veteri Ecclesia pro unoquoque peccato mortali datam fuisse pœnitentiam septem annorum, quod suprà refutavimus in quæstion. de pœnitentia publicis. Imò verò non videtur esse verosimile, pœnas tam graves, quàm D. Augustinus dicit, esse valdè diuturnas. Itaque libenter assentior iis, qui putant, neminem in purgatorio esse fortasse decem annos. Nam si pœnam temporalem, in quam pœna æterna commutatur, tam levibus & brevibus pœnitentiis in vita persolvimus, quis credat, esse tam longas illas acerbissimas purgatorii pœnas?*

Alii rem in medio relinquunt ac nihil definiunt.

Bellarminus postquam lib. 2. de purgat. cap. 9. Dominici à Soto opinionem repudiasset, eidemque opposuisset visiones Sanctorum, quæ testantur, *quasdam animas usque ad diem judicii in purgatorio mansuras;*

Item, *Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, quæ anniversaria sacra celebrat pro defunctis, etiamsi constet, eos centum vel ducentos annos esse mortuos,* tandem concludit, *rem esse incertissimam, nec nisi temerè definiri posse.*

(At hac ratione omnes illæ Indulgentiariæ annorum & dierum computationes erunt ludus & jocus, imò dolus turpissimus.)

Becanus tom. 2. opusc. 10. cap. 5. pag. scribit, *aliquos in purgatorio manere tantùm paucis horis, alios certis diebus, nonnullos aliquot annis.*

Antoninus part. 4. tit. 14. cap. 10. §. 6. *Unicuique tempus purgationis ad illud, in quo peccavit, dimensum est.*

Tertiò, communiter statuunt, purgatorium in extremo judicio finem suum habiturum; Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 12. resp. ad 5. Maldonatus tomo 2. Disput. de Sacram. p. 169. Stapletonus part. 2. Promt. Cathol. pag. 377. Schoppius in Apologia cap. 58. f. 82. Lorichius in voce Purgatorium n. 8. Balduinus Junius in Manuali Theologico lib. 21. cap. 1. dogm. 14.

Sed veteres, quorum autoritatem in hac controversia Pontificii nobis opponunt (Origenes, Ambrosius, Lactantius &c.) *ultra finem seculi* extendũt quorundam purgationem. Nec potest dari evidens ratio, cur in fine seculi purgatorium sit extinguendum, cùm tamen multi paulò ante novissimũ diem mortui reatu peccatorum venialium & debito pœnarum temporalium pro peccatis suis persolvendarum adhuc teneantur obstricti.

Sed & Pontifices Romani *in multa annorum millia*, & sic ultra finem seculi Indulgentias suas protendunt.

12. De

ria. De gravitate pœnarum in purgatorio [illegible].

Primò communiter asserunt, pœnas purgatorii esse majores pœnis hujus vitæ, Bucanus lib. 2. Institut. cap. 8. qui concludit [illegible] Bonaventura lib. 4. Theomachiæ Calvinisticæ cap. 2. [illegible] Riguerius in Instit. Theol. cap. 16. §. 4. [illegible] Costerus in Enchiridio cap. [illegible] Rutardus in Loc. Comm. tit. 12. p. 336.

Idem Antoninus part. 4. tit. 14. cap. 10. §. 4. refert aliquem ægrotum elegisse suum morbum pœnæ purgatorii, ut mox morbum istum sibi levem [illegible] reperiisse.

Discipulus de temp. serm. 160. dicit. *Si cui brevissimus dies in purgatorio transigendus esset, mallet [illegible] annos in acutissimis spinis [illegible] nihil quam [illegible] panem [illegible] nihil quam fel [illegible] mixtum potare, lapidemq; pro pulvinari habere.*

Dubitant tamen nonnulli Scriptores, quomodo pœnæ purgatorii majores sint hujus vitæ pœnis.

Thomas 4. sent. dist. 21. q. 1. art. 1. docet, *pœnam damni in purgatorio esse maximam pœnarum, [illegible] quæ in purgatorio, [illegible] quæ in hac vita reperiri possunt. Et minimam pœnam vel scintillam purgatorii esse majorem maxima pœna hujus vitæ.*

Idem statuunt Sebastianus Vischerus in Syste. Theol. lib. [illegible] Balduinus Junius in Manuali Theologico lib. 3. cap. 2. dogm. 3. Archangelus Rubeus in Opere Sacramentorum dist. 21. Gregorius de Valentia lib. de purgat. &c. Theodorus Petreius de purgat. cap. 12. ubi contrariæ sententiæ argumenta refellit.

Sed Bonaventura in 4. sent. dist. 20. art. 1. q. 2. statuit, *pœnam damni purgatorii non esse majorem omni pœna sive purgatorii, sive hujus vitæ; ac purgatorii pœnas esse majores pœnis hujus vitæ solum in hoc sensu, quia maxima pœna purgatorii est major maxima pœna hujus vitæ, licet aliqua pœna purgatorii reperiatur minor aliqua pœna hujus vitæ.*

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 14. magis probat sententiam Bonaventuræ, quàm Thomæ. Idem placet Stapletono part. 2. Promt. Cathol. p. 286. Lorichio in voce Purgatorium, num. 9.

Secundò, Bellarminus d. l. scribit, *de eo adhuc superesse quæstionem, an pœnæ purgatorii semper crucient æquè graviter ab initio usque ad finem purgationis, an verò paulatim minuantur, donec finem accipiant, incertum probabilius esse, quòd pœnæ paulatim remittantur.* Illud tamen non nisi ex revelatione quadam facta Malachiæ probat.

Tertiò, Bellarminus lib. 2. de purgatorio cap. 10. de pœna purgatorii dicit, *esse quædam certa & quædam dubia. 1. Certum esse, pœnam purgatorii non esse desperationem & tormentum gehennæ. 2. Certum esse, quòd in purgatorio detur pœna damni, quatenus [illegible] divinæ visionis.*

Sed idem Bellarminus lib. 4. de pœnitent. c. Quod si probatum &c. sic differit. *Tria complectitur pœna gehennæ, pœnam damni, pœnam sensus, & utriusq; pœnæ æternitatem, quorum primum respondet aversioni à Deo; secundum, conversioni inordinatæ ad creaturas; tertium, inimicitiæ cum sempiterno & infinito Rege. Ex his autem tribus malis, quæ sunt in gehenna, à primo & tertio liberantur continuò qui ad amicitiam Dei & ejus gratiam redeunt: solum*

autem (nota exclusivam) *remanet malum illud secundum debitum, videlicet pœna sensus ad tempus luenda.*

13. De *apparitione animarum* in purgatorio existentium.

Primò, quidam negant, *ullas animas defunctorum apparere viventibus*, & asserunt, *apparitiones illas esse Dæmonum, fingentium, se esse animas de purgatorio exeuntes & suffragia postulantes*, ut referunt Becanus lib. 1. Manual. cap. 8. quæst. 2. conclus. 4. & Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 8.

Alii verò *apparitiones animarum* acriter propugnant, ut Peltanus cap. 4. de purgatorio pag. 226.

Secundò, quidam ex sectatoribus Thomæ generatim docent, *animas à corporibus separatas non habere vim movendi se localiter, ac proinde vel ab Angelo, si bonæ sunt; vel à Dæmonibus, si malæ sunt, ad diversa loca deportari.*

Alii verò tradunt, *animam rationalem extra corpus posse se movere localiter, licèt in corpore non possit*. Becanus lib. 1. Manual. cap. 8. q. 2. pag. 153. Peltanus cap. 2. de purgat. p. 196.

Tertiò, in utramque partem disputant de hac quæstione. *Num anima separata à corpore possit naturali suâ virtute res corporeas movere, januas aperire, commovere scamna, excitare strepitum, turbare dormientes?*

Negativam tenet Thomas part. 1. quæst. 110. artic. 3. ad 3. & quæst. 117. artic. 4. quâ negativâ *suspectas reddi omnes apparitiones & terrores, qui putantur ab animabus fieri*, ait Becanus lib. 1. Manual. cap. 8. quæst. 2. §. 18.

Affirmativa placet plerisque aliis Pontificiis, quâ tamen *infirmum reddi argumentum, quo plerique putant, se efficaciter probâsse, Angelos in rerum Natura existere*, scribit iterùm Becanus d. l. qui propterea rem in dubio relinquit, & tandem ita concludit §. 7. *Eligat lector, quam velit, partem.*

14. De *liberatione animarum* ex purgatorio.

Primò, *animas sanctorum defunctorum cum Christo regnantes orare pro animabus in purgatorio laborantibus, ut eò citiùs ex eo liberentur*, negat Dominicus à Soto lib. 4. sent. dist. 45. quæst. 3. artic. 2.

Contrarium statuunt Bellarminus lib. 2. de purgatorio cap. 15. Viguerius in Institut. Theolog. cap. 16. §. 4. v. 33. pag. 507.

Secundò, *ex purgatorio animas liberari posse, ex inferno non posse*, communis ferè omnium est sententia.

Sed in Missæ sacrificio pro defunctis hoc modo orant: *Domine libera animas fidelium defunctorum de pœnis inferni & de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum.*

(In quibus verbis dextrè explicandis plurimùm laborant Bellarminus & Salmero, nec tamen sibiipsis satisfaciunt.)

Damascenus in orat. pro mortuis dicit, *orationibus Teclæ liberatam de inferno animam cujusdam Falconillæ fœminæ paganæ, & orationibus Gregorii Papæ animam Trajani Imperatoris*, quam Historiam defendit Andradius Payva, ut & Salmero tom. 14. Disp. 27. pag. 236.

Bellar-

Bellarminus lib. 2. de purgatorio capite 8. dubius est. *Si hoc* (Damasceni) *Historia defendi debeatur, oportet dicere, Trajanum non fuisse absolutè damnatum ad inferos, sed solùm punitum in inferno secundùm præsentia ejus demerita & suspensam sententiam propter prævisas Gregorii preces, & præterea non immediatè ex inferno in cœlum transiisse, sed priùs corpori unitum & tunc baptizatum & pœnitentiam in hac vita egisse. Ista enim, inquit, est communis solutio Thomæ, Durandi, Richardi & aliorum 4. sent. dist. 45.*

Sed quia hoc statuere perquam durum, ideò Bellarminus tandem propendet in Cani & aliorum sententiam, quæ hanc Historiam rejicit ut confictam, quâ ratione apertis tibiis contradicit Andradio, Alphonso Salmeroni, Ciaconio & aliis Pontificiis.

Tertiò, inter remedia, quibus animæ in purgatorio æstuantes juventur, referunt *Indulgentias Pontificis*. Sed quomodo illæ animabus defunctorum applicentur, de eo non conveniunt.

Quidam existimant, *Papæ jurisdictionem extendere se in purgatorium, ita ut animabus in purgatorio per modum absolutionis eas communicare possit*. Illorum dicta citata sunt superiùs membro 14.

Quidam verò statuunt, *jurisdictionem Papæ non extendere se in purgatorium*, ideoque *Indulgentias defunctis concedi non per modum absolutionis, sed per modum suffragii*. Bellarminus lib. 1. de Indulgent. cap. 14. & lib. 2. de purgatorio cap. 16. Förnerus de Jubilæo pag. 207.

Ex illo porrò sequitur, quòd quidam statuunt, *Papam, si vellet, posse totum purgatorium evacuare*. (dicta citata sunt superiùs membro 14.)

Sed Antoninus part. 8. tit. 22. cap. 5. §. 6. dubius est. *Dubitandum est*, inquit, *si Papa Romanus omnes animas ex purgatorio liberare, & ad salutem æternam promovere velit, num istam misericordiæ munificentiam Deus suo esset approbaturus judicio ac calculo?*

Quartò, si quæratur, ubi modus ille *suffragii*, per quem Indulgentiæ Papales defunctis prosunt, sit fundatus? quidam recurrunt *ad Scripturas malè detortas*, quidam *ad Patres*, quidam ad *Romanæ Ecclesiæ autoritatem*.

Quintò, dissentiunt etiam *de suffragiis particularibus*.

Cajetanus tom. 1. Opusculor. tract. 16. quæst. 5. docet, *omnes quidem animas juvari posse, & juvari etiam communibus suffragiis. At particularibus, quæ pro illis fiunt, non juvari nisi illas, quæ particulariter meruerunt, ut sibi talia prodessent*. Dicit autem, *eas peculiariter mereri, quæ hisce in terris habuerunt specialem devotionem ad claves Ecclesiæ, & soliciti fuerunt pro animabus aliorum.*

Sed Præpositivus Presbyter Leodiensis in Compend. Theolog. & alii, quos citat Thomas in 4. sent. dist. 45. quæst. 2. artic. 4. dicunt, *suffragia, quæ fiunt pro uno, non ei solùm prodesse, verùm etiam omnibus aliis, nec minus omnibus aliis, quàm illi, sicut lucerna accensa pro Domino æqualiter illuminat servos, qui in eo loco sunt; & sicut lectio pro uno prodest omnibus cum illo existentibus, quia vox una omnibus communicatur.*

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 18. [illegible] *sententiam* [illegible] dicit *esse in medio*: quòd *nimirum suffragia particularia omni & soli illi prosint in ratione satisfactionis, pro quo fiunt*. Probationis loco addit, quòd *applicatio ejusmodi bonorum pendeat ex intentione applicantis, ac proinde non debere comparari ista suffragia lumini lucernæ, sed potius pecuniæ, quæ ab uno pro altero solvitur*.

Sextò, discrepant invicem, *an suffragia præstita ab iis, qui sunt in peccato mortali, prosint defunctis?* Quidam affirmantem, quidam negantem amplectuntur sententiam.

Septimò, communiter negant, *pœnitentiam locum habere post hanc vitam*.

Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 1. §. Ad quartum. *Post hanc vitam non est pœnitentia, saltem fructuosa*.

Gregorius de Valent. de purgat. cap. 1. pag. 272. *Illud peculiariter Kemnitii mendacium observandum est, quod inter cætera, quæ ad statum hujus quæstionis pertinere dicit, ponit etiam, utrum in altera vita post mortem sit locus reconciliationis cum Deo, quādo eam aliquis in hac vita non obtinuit? quod ita iste dicit, quasi sententia Catholicorum sit, posse etiam animas in purgatorio reconciliari cum Deo per gratiam, licèt ex hac vita absque ejusmodi reconciliatione decesserint. Quod nunquam ulli Catholici somniârunt*.

Sed Conradus Clingius lib. 4. Locor. Comm. cap. 49. pag. 453. ex hac ipsa hypothesi purgatorium probare conatur. *Si post hanc vitam*, inquit, *nulla pœnitentia esset, nullaq; remissio peccatorum, haberemus de salute penè desperare, cùm quotidie graviter peccemus & commensuratam pœ*[illegible]

[illegible]

Ibidem scribit, [illegible] *non esse pœnitentiam de mortalibus*, [illegible]

[illegible]

[illegible] cap. 11. de purgat. pag. 88. docet, [illegible]

[illegible] quàm quòd animæ in purgatorio [illegible] de illis peccatis, de quibus in hoc seculo non egerunt pœnitentiam.

Exceptiones Adversariorum.

Illustris locus contra purgatorium extat Apoc. 14. v. 13. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur amodo, profectò, dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis*.

Contra eum excipiunt tripliciter. 1. *Non significari à morte uniuscujusque, sed ab extremo judicio*. Bellarm. lib. 1. de purgat. cap. 8. Costerus in Enchirid. cap. [illegible]

Resp. 1. Ex Ribera lib. [illegible] *verba ordinat, ut Spiritus eos, qui nunc* [illegible] *& turbabunt*, [illegible] *sunt*,

suum, quia Davidem [illegible] ab illo igitur significat à tempore mortis, quae exponunt Augustinus, Haymo, Beda ex Psal. 126. Cùm dederit dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini.

Potuisset addere non solùm Andream Caesariensem, & Ambrosium, sed etiam Richardum de S. Victore, qui sic exponit: *à modo, id est, ab ipsa morte.*)

2. Ex Blasio Viega in h.l. *Sanctus David [illegible] Psal. 4. In pace in idipsum dormiam & requiescam. Et Symeon Luc. 2. Nunc dimittis servum tuum in pace. De Lazaro quoque [illegible] Amicus noster Lazarus dormit. Et de B. Stephano [illegible] obdormivit in Domino. Ergo [illegible] à tempore mortis ut communis docet expositio.*

3. Ex [illegible] cap. [illegible] de purgat. pag. 393. Graecum certum sic interpretantur: *Beati nunc vel hoc tempore, quo videlicet Christus mortuus est & resurrexit, qui in Domino moriuntur. Sanè dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis.*

4. Ex Gregorio de Valentia, locum illum de Ecclesia triumphante ante resurrectionem exponente lib. de purgat. cap. 8 p. 285. *Voluit Dominus illis verbis significare, hoc ipso tempore, quo Ecclesia nunc in terris militat, habere etiam in regno coelesti suum locum Ecclesiam aliquam triumphantem, ubi beati requiescunt, neque expectari ipsum tempus extremi judicii & resurrectionis corporum, ut piorum animae recipiantur in beatitudinem.*

5. Bellarminus ipse explicationi suae non multùm confidit, addit enim. *Itaque si id minus alicui probetur, respondere possumus cum Richardo de S. Victore & Haymone &c.*

6. Jacobus Tirinus Jesuita ad illum locum: *A modo, id est, ex nunc, jam, non expectando diem extremi judicii, vel generalis resurrectionis.*

Exceptio 2. *Loqui S. Johannem de viris perfectis, ac praesertim de sanctis Martyribus, eos enim in illo loco consolari voluit, qui simpliciter moriuntur in Domino, neque aliquid purgandum secum ferunt, nam qui discedunt cum peccatis venialibus, non simpliciter moriuntur in Domino.*

Resp. 1. Ex Viega in h.l. §. 2. n. 1. *Quidam recentiores in Commentariis hujus loci existimant hic sermonem esse de Martyribus, & idem esse in Domino & propter Dominum mori. Verùm verior videtur communis sententia, quae hunc locum non ad Martyres tantùm refert, sed ad Sanctos universos. Eam enim tradunt Beda, Andreas Caesariensis, Primasius, Pannonius, Joachimus Abbas, Ansbertus, Haymo & Richardus de S. Victore. Sic etiam eam intellexit Bernhardus Epist. 98. Non putemus, inquit, solos Martyres esse dilectos, cùm recolamus dictum. Beati in Domino morientes, non solum pro Domino Martyres, sed in Domino Confessores beati.*

2. Ex Ribera in h.l. *Idem est esse in Domino, quod vivâ fide in Christo manere, Johan 15. Ita etiam in Domino moriuntur, qui cùm moriuntur, viva Christi membra sunt. Est enim hic sensus ad id, quod Apostolus agit aptissimus, quoniam priorem illum* (de Martyribus) *complectitur & ad omnes pertinet, qui sine Martyrio in summa sanctitate moriebantur.*

4. Lorinus in cap. 7. Act. super verba. *Obdormivit in Domino. In Domino mori intelligi possit de omnibus justis.*

Et postea. *Haec expositio retinenda est, quam Ecclesia agnoscit, proponens in Officio defunctorum illa verba de omnibus justis, cui*

expositioni noster Vega favet, & ex utroque Testamento collegit noster Sa, (uterque Jesuita) *ex quibus intelligi potest, quòd mori in Domino vel in Christo, significet, esse vel contineri intra ejus corpus ut viva membra Christi. Et hic sensus congruit proposito Johannis, quia etsi multi Martyres sunt tempore Antichristi, alii tamen pauci sine Martyrio morituri, quibus tamen omnibus convenit, requiescere à laboribus.*

4. Falsum est, Richardum de S. Victore & Haymonem de solis perfectis vel Martyribus hunc locum exponere. Ille sic habet, *id est, in confessionem Domini.* Hic disertè. *Hæc vox tam ad ipsum Johannem pertinet, quàm ad omnes fideles, qui remunerationem sempiternam expectant.*

Et postea. *Quod superiùs dicit, Beati, qui in Domino moriuntur, omnibus electis congruit.*

5. Jacobus Tirinus ad h. l. *Qui in Domino, id est, in fide, caritate, gratia, amicitia Dei, atque ita quasi filii in sinu patris moriuntur, non solo Martyrio, ut vult S. Ambrosius, Ansbertus, Haymo & Alcasar, sed etiam quocunque alio mortis genere, ut Beda, Primasius, Richardus & alii exponunt.*

Exceptio 3. *Sensum esse, ut requiescant à laboribus hujus vitæ.* Remenses in h. l.

Requies est dulcissima, carere verme conscientiæ, tales sunt, qui sunt in purgatorio. Salmero in 1. Cor. 15. Disp. 26.

Requiescunt à laboribus suis, nempe quos in hac vita exantlârunt, mortificando proprias passiones, observando divina præcepta & persecutiones tolerando. Tirinus in h. l.

Resp. Communis est Pontificiorum hypothesis, *ignem purgatorii solâ duratione ab infernali igne differre.*

(Quomodo igitur beatitudo & requies à laboribus sudantibus in purgatorio tribui poterit?)

Ribera in h. l. *Beatum esse, est perfectam beatitudinem percipere.*

Viega in h. l. *Apostolus Hebr. 4. gloriam cœlestem Sabbatismum appellat, quia est ingressus in requiem Domini, de quo David Psal. 14. Quis requiescit in tabernaculo tuo sancto? & Psal. 114. Convertere anima mea in requiem tuam.*

(Ergò requies illa cœlestem beatitudinem includit. Si tantùm de laboribus hujus vitæ sermo esset, mortui in Domino à laboribus ad labores, non à laboribus ad requiem transirent.)

2. Contra purgatorium urgemus etiam locum Eccles. 9. v. 6. *Mortui non habent ultra mercedem, nec partem in hoc seculo in opere, quod sub Sole geritur;* & ex eo probamus, *mortuos non posse juvari vivorum suffragiis.*

Excipit Bellarminus lib. 2. de purgatorio cap. 15. *sermonem esse de bonis hujus vitæ, quòd mortui non sciant, quid agatur de rebus, quas hîc reliquerunt.*

Resp. Latina versio, quæ per Concil. Trident. Pontificiis est authentica, notanter dicit, *quòd non habeant partem in hoc seculo in opere, quod sub Sole geritur.* Ergò non est communicatio operum & suffragiorum inter viventes & defunctos.

3. Contra purgatorium urgemus etiam hoc argumentum. *Si animæ in purgatorio æstuantes per temporarii cujusdam ignis pœnam divinæ justitiæ pro peccatis satisfacere possunt, utique justitiæ divinæ congruit, ut animæ damnatorum, quæ in inferno torquentur, per pœnas diuturniores & graviores divinæ justitiæ satisfaciant, & ex inferno*

ferno tandem liberentur. Consequens Scripturis est adversum. Ergò & *antecedens.*

Excipiunt Pontificii, *esse rationem disparem. Constitutos enim in inferno esse extra statum gratiæ, constitutos in purgatorio esse in statu gratiæ, illos igitur satisfacere non posse, hos verò posse.*

Resp. Bellarminus & alii Pontificii ex Matth. 5. & Luc. 12. docent, *ab animabus in purgatorio sudantibus tam severè ac rigidè integri ac universi debiti persolutionē exigi, ut non pateat illis ex purgatorii carcere exitus, nisi ultimum quadrantem persolverint.* At ubi tam rigidè ac severè integri debiti solutio exigitur, ibi nō dominatur *indulgens gratia*, sed *puniens justitia.*

4. Contra argumentum ex promissione Christi converso latroni facta Lucæ 23. v. 43. petitum,

Quidam excipiunt, *verba sic distinguenda esse; Amen dico tibi hodie, mecum eris in Paradiso.*

Atqui 1. pugnat hoc contra omnium Græcorum, Latinorumq; exemplarium distinctionem.

2. Maldonatus in Matth. 27. v. 44. hanc responsionē habet *pro insipida ac enervi.*

3. Bellar. lib. 1. de beat. sanct. c. 3. eam irridet. *Hæc expositio*, inquit, *est prorsus ridicula. Quorsum enim Dominus diceret, Amen dico tibi hodie? Nonne videbat latro Dominum loqui illâ die? Præterea quis non videt, per illud adverbium, hodie, responderi ad illud adverbium, Quando? Vera ergò expositio est Theophylacti, Ambrosii, Bedæ, & aliorum, qui per Paradisum intelligunt regnum cœlorum.* Confer dicta superiùs membro 10.

Argum. Advers. I. ex V. Testamento.

1. Genes. 3. v. ult. *Deus collocavit ante Paradisum Cherubim & flammeum gladium atq; versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ. Per illum præfiguratum est purgatorium.* Pererius lib. 6. in Genes. §. 202. Gregor. de Valent. tom. 1. in Thom. Disput. 6. punct. 1. col. 1528. Panigarolla lect. 12. Vigor. serm. 2. de purgatorio. Fevardentius in Theomach. &c.

Resp. 1. Glossa ordinaria in h. l. sic commentatur: *Flammeus gladius sunt tribulationes & dolores & labores hujus vitæ, quibus nos exercemur, vel sententia justa damnationis, quæ homini est data.*

2. Hugo de S. Victore in h. l. *Gladius flammeus pœnæ temporales, quæ versatiles sunt, quoniam tempora volubilia sunt.*

Et postea. *Flammeus gladius tribulationes & labores & dolores hujus vitæ, quibus nos exercemur. Vel sententia justa damnationis, quæ homini data est, quâ ita damnatus est, ut Christi passione redimi possit.*

(Allegoria de igne purgatorio non convenit textui, siquidem flammeus ille gladius erat positus ad custodiendam viam ligni vitæ, sive ut Dionysius Carthusianus loquitur, *ad hoc, ut iter ad Paradisum faceret omni homini inaccessibile.* Inde in Historia Scholastica dicitur, *ministerio Angelorum positum fuisse ignem, qui intercluderet Paradisi ingressum.* At purgatorium fingitur constitutū, ut præparet homines ad ingressum cœlestis gloriæ.)

3. Augustinus Steuchus in cap. 3. Genes. fol. 88. *Describitur gladius absolutus, quòd videl. tum esset nitidus, rutilans, scintillans; tum anceps. Quibus potius ab ipsa Theologia, quam à nobis declaratis patet figmenta esse, meraq; animi arbitria: gladium esse vel zonam torridam; vel ignem aliquem materialem.*

4. Dionys. Carthus. in h. l. *Et collocavit*

Deus

Deus ante Paradisum Cherubim & flammeum gladium, i. e. Ecclesiam suam munivit Angelorum custodia ac plenitudine sapientiæ salutaris, rigore quoque justitiæ, ad custodiendam viam ligni vitæ, id est, ingressum & aditum ad ecclesiasticam unitatem & Christi communionem, ad quas iniqui redire non valent, nisi per pœnitentiam veram.

(Quòd si ergò allegoria placet, cur non has potius, quàm illam de igne purgatorio amplectuntur?)

5. Cornelius à Lapide in h. l. citatis variis expositionibus, inter quas & ea est, quæ textum Mosaicum *de igne undiq; Paradisum ambiente* accipit, subjungit: *Dico, hæc omnia propriè, ut sonant, accipienda esse, quòd Angeli ex ordine Cherubim positi sint ante Paradisum, ut ejus aditu prohiberent tùm Adam & homines, tum etiam Dæmones &c. Videntur hi Cherubim fuisse humanâ formâ induti, nam habent & vibrant flammeum gladium, & in omnes partes versatilem, ut eo feriant eos, qui Paradisum ingredi volent.*

6. Jacobus Tirinus ad h. l. sic annotat: *Flammeo gladio, id est, tam splendente & acuto, ut vibratus flammas & fulmina vomere videatur: & versatili, hoc est, aptè facillimè verti in omnem partem, utpotè ancipite. Sed hæc de gladio non materiali, sed metaphorico accipienda sunt, nempe de potentia & viribus Angelicis.*

7. Si urgere velint, *Ambrosium & Rupertum per hunc flammeum gladium intelligere ignem purgatorii.*

Resp. ex Thoma & aliis lib. 2. artic. 1. cap. 3. thes. 4. citatis, *Theologiam Symbolicam non esse argumentativam.*

Urgemus & illud, quòd Cornelius à Lapide d. l. subjungit. *Ambrosius, Origenes, Lactantius, Basilius [illegible] loco per [illegible] positum esse ignem, quem omnes etiam S. Petri & Pauli post mortem transire debuerunt, ut ... examinentur, & si impuri reperiantur, ut per eum purgentur.*

(At huic igni non convenit descriptio purgatorii Papistici.)

Argum. 2. Genes. 15. v. 17. *Cùm ergo sol occubuisset, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas. Per clibanum fumantem, ignemque transeuntem præfiguratum est purgatorium.* Fevardentius lib. [illegible] Theomachiæ cap. [illegible]

Resp. 1. Glossa Ordin. in cap. 15. Genes. *Non nunc primò ignis visus est, cùm fœdus inter Deum & Abraham pangeretur: Lex quoque per Mosen interveniente igne promulgata est. Cùm enim lex in medio ignis lata proponat piis præmia, transgressoribus statuat pœnas, meritò accessit ignis, ut portenderet impiis conflagrationem, piis illuminationem præberet.*

(Atqui nec illuminatio piorum, nec conflagratio impiorum ad ignem purgatorium referri potest.)

2. Pererius in allegorica hujus loci explicatione nullam purgatorii facit mentionem. *Significabat,* inquit is in cap. 15. Genes. Disp. 5. n. 67. *clibanus fumans durissimam servitutem Hebræorum in Ægypto. Solet enim [illegible] caminus ferreum. Significabat item [illegible] laborem eorum in coquendis lateribus [illegible]. & 51. Lampas transiens [illegible] repræsentabat [illegible] cum Abrahamo [illegible] & firmantium pacta. Vel significabat [illegible]*

Dei

Dei [illegible] ferentis opem & liberationem assilit.

2. Cornelius à Lapide in h.l. *Allegoricè hæc facula transiens significabat gloriam Dei fidei & gratiæ à Judæis transituram ad gentes. Ita Rupertus. Anagogicè hæc facula significat diem judicii & ignem conflagrationis mundi, qui dirimet electos & reprobos. Ita Augustinus lib.16. Civ. cap.24.*

Argum. 3. Genes.24.v.63. *Isaac egressus in agrum, ut oraret. Ergò pro salute matris ex purgatorio liberandæ oravit.* Fevardentius lib.11. Theomach.cap.10.n.18.

Resp. 1. Cajetanus statuit, *Isaacum ad confabulandum cum operariis processisse.*

2. Pagninus vocem שוח ex Rabbi David explicat per *deambulare.*

3. Pererius fusissimè hunc locum enarrans, nullam facit *purgatorii* mentionem. *Prima,* inquit, *sententia hæc est. Isaac egressus est in agrum animi gratiâ ad loquendum, sive confabulandum: hanc fert translatio Aquilæ & Symmachi. Secunda, ad loquendum cum agricolis & operariis suis de operibus rusticis & agrestibus, hæc est Cajetani. Tertia, ad exercendum se aliquo corporalis exercitii genere vel deambulando, vel currendo, vel saltando, vel jactu ponderum. Hanc memorat & improbat S. Augustinus. Quarta, ad orandum Deum. Sic paraphrasis Chaldaica & S. Hieronymus. Quinta, ad abalienandum se vel à curis domesticis, vel per contemplationem à sensibus. Hanc innuit Ambrosius. Sexta, ad meditandas res naturales, præsertim verò motus & virtutes siderum, ut putant Hebræi, quos Lyranus & Tostatus sequitur. Septima, ad studiosè & delectabiliter cogitandum & meditandum, ut placet S. Augustino. Octava, ad loquendum submissâ voce, secumq; sermocinandum, ut aliquid meditabundi ac mirabundi solent. Sic Vatablus. Nona, ad res admodùm graves & serias cum animo suo reputandas ac pervolutandas, ut eas postea condignè eloqui & agere posset. Sic Hamerus. Posset his addi decima quorundam Interpretum, ad commemorandum, quæ eo die deliberaverat, dixerat, audiverat, egerat.*

4. Franciscus Georgius sect.3. Problem.169. *Cur Isaac suscepturus uxorem suam Rebeccam oravit? Nonne id fieri debuit in negotio tam arduo, quàm est indissolubile vinculum matrimonii? Primò enim orandum est, ut occurrat illa, quam Deus è cœlo tradidit: Secundò, ut vir & uxor in illa æterna cohabitatione pacificè vivant. Tertiò, ut filii generentur grati Deo, in ædificationem familiæ & in parentum consolationem. An orando disposuit se Isaac, ut susciperet gratiam Spiritus sancti, quam videbat fulgere in Rebecca?*

5. Jacobus Tirinus ad illum locum. *Chaldæus ad orandum; Græcus, ad se exercendum, scil. spirituali exercitio orationis, agendo & colloquendo cum Deo de rebus tum naturalibus & terrenis, tum supernaturalibus, cœlestibus & divinis. Ita S. Ambrosius, Augustinus, Hebræi, Lyranus & Tostatus.*

Argum. 4. Genes.47.v.29. & cap.50. v.25. *Patriarchæ desiderabant sepeliri in terra promissionis, ut essent participes precum & sacrificiorum, quæ ibi offerebantur.* Bellarminus lib.1. de purgat.cap.3. Peltanus de purgator. cap.8.p.315.

Resp. 1. Patriarchæ ex hypothesi Pontificiorum non devenerunt *in purgatorium,* sed in *limbum.*

2. Petrus Comestor Autor Historicæ Ecclesiasticæ in Genes. 47. *Curæ fuit Sanctis sepeliri in terra, quâ sciebant*

bant Christum resurrecturum, ut cum eo resurgerent.

3. Lyranus in cap. 47. Genes. sic commentatur: *Non solùm propter illos* (Abrahamum & Isaacum) *desiderabat Jacob ibi sepeliri, sed principaliter propter redemptionem generis humani ibi fiendam per Christum, quia in illa terra natus est & conversatus, mortuus & sepultus, & ibidem resurrexit, & inde ad cœlum ascendit, de quibus Jacob habuit fidem & notitiam aliquam, & forsan videbat in Spiritu, quòd cum Christo resurgente resurgerent multi sancti jam defuncti Matth. 27. & sperabat cum eo resurgere.* Idem repetit in cap. 50. Genes.

4. Pererius in cap. 47. Genes. n. 21. & in cap. 50. Genes. n. 180. varias causas hujus desiderii Patriarchalis recenset, *suffragiorum autem pro defunctis* ex purgatorio liberandis hoc loco non meminit. Verba sic habent: *Principiò cupiebant illi corpora sua esse in ea terra, quam posteros suos sciebant possessuros, & longissimo tempore habitaturos, in qua sola omnium terrarum orbis verus Deus, quem ipsi coluerant, publicâ & sincerâ religione coleretur. Deinde, ut eorum sepulchra omnibus posteris essent fidei & pietatis, quam ipsi erga Deum habuerant & professi fuerant, clarissima monumenta, & ad easdem virtutes majorum suorum amplectendas & profitendas acerrima incitamenta. Ad hæc, ut essent divinarum promissionum, quas Deus ipsis & posteritati eorum dederat, testimonia: aspicientes enim horum Patriarcharum sepulchra in terra Canaan, quã possidebant, Judæi liquidò cernebant, quàm abundè & cumulatè promissa Dei Patriarchis data de possessione terræ Canaan tradenda eorum posteris in ipsis essent completa. Nec illud non flagrantissimam ejus rei cupiditatem in animis eorum excitabat, quòd Prophetico Spiritu divinitùs impleti noverant, in ea terra Messiam nasciturum. Accedebat & ille stimulus (si verum est, quod refert Tostatus) illos celebres Patriarchas non latuisse, resurgente Christo Domino post triduum suæ mortis ad vitam immortalem, unà quoque multos de sanctis viris inibi sepultis cum eo resurrecturos, de quo numero se futuros esse sperabant. Quid plura? ad hanc terram Deus Abraham avocaverat, posthabito natali solo, omniq́ cognatione suâ derelictâ: hanc terram ex omnibus mundi partibus delegerat, quam daret possidendam populo suo, quem ut filium primogenitum diligebat, hanc deniq́ postea magnis sæpè laudibus commendaverat.* In cap. 47. ex Oleastro aliam recenset causam. *Placet mihi,* inquit, *quod super hoc loco adnotavit Oleaster, quod propriis ejus verbis hîc ponam. Dulcis est,* inquit, *adeò patriæ amor, ut non solùm vivi eam desideremus, verùm etiam mortui non nisi in ea quodammodò requiescere nos putemus. Quòd si altiùs rem hanc cogitatione repetas, hinc cognosces, quanti sit solatii, animam esse in justorum & beatorum societate, cùm eis mortuis secundùm corpus sociari tantopere ab iis viris desideretur.*

5. Tirinus Jesuita ad Genes. 47. v. 30. sic annotat. *Petes, Quare adeò horrebant Patriarchæ sepeliri in Ægypto? Respondet Rupertus, ut filiorum suorum animos ab Ægypti delitiis & vitiis alienos redderent, certamq́ ipsis postliminio in Chanaan itidem reditus spem facerent. Secundò, ut in terra sancta tot aliis sanctorum corporibus jungerentur, & maximè Christo in Chanaan nascituro & morituro, cum quo se quoque resurrecturos fortè prævidebant aut sperabant. Tertiò, ut posteri parentum suorum ossa, sanctaq́*

ctasq; exuvias apud se, & quasi in sinu suo haberent, tanquam perpetua monumenta & stimulos virtutum parentum. Ita S. Augustinus, Tostatus & alii. (De participatione sacrificiorum verbum nullum.)

Argum. 5. 1.Sam. 2. v.6. *Dominus deducit ad inferos & reducit. De inferno autem damnatorum non datur reductio. Ergò intelligitur purgatorium.* Rutlandus in Locis Comm. tit.12. p.300. Peltanus cap.7. de purgat. p.309.

Resp. 1. Gloss. ord. in h.l. accipit *de redemtione ex inferno per Christum nobis parta, & per fidem applicata. Deducit ad inferos Judaeos obstinatos, dimittendo eos deduci; & reducit gentiles, ab Idololatria, per quam digni erant inferni poenâ, revocando.*

2. Lyranus in Comment. accipit de liberatione ex morbis lethalibus. *In Hebreo habetur* (inquit) *ad fossam, id est, sepulchrum; & reducit, quia aliquando contingit, quòd aliqui, de quorum sepultura jam tractatur, ad vitam reservantur, sicut de Ezechia habetur.*

3. Cajetanus in Comment. de liberatione ex carcere accipit. *Ex eo,* inquit, *quòd in Hebraeo verbo praeteriti temporis dicit, & fecit ascendere, cogor nomine foveae nec infernum, nec sepulchrum, sed carcerem intelligere. A principio namque mundi usq; ad tempus Hannae nullus ascenderat ex inferno, nullus surrexerat à mortuis, sed multos liberos & innocentes fecerat Deus descendere in carcerem, & vinctos multos fecerat inde ascendere.*

4. Gregorius lib. 2. expos. in 1. Regum exponit *de liberatione ex terroribus inferni in hac vita,* quae expositio est textui & aliis Scripturae locis maximè conformis. *Ut mortificet* (inquit) *Deus, ducit ad inferos; & ut vivificet, reducit ab inferis. Omnipotenti etenim Deo ad inferos ducere, est peccatorum corda aeternorum cruciatuum consideratione terrere; & quoq; ab inferis reducere, est territas poenitentium atque commissa lugentium mentes spe vitae indeficientis attollere.*

5. Huic expositioni conforme est, quod Sanctius in h. l. statuit, per infernum hîc denotari non locum infernalem, sed *statum miserum & abjectum.*

6. Hugo Cardin. in h.l. *Sensus est, Dominus deducit Pheninnam ad inferos, id est, ad summam afflictionem; & reducit ab inferis Annam dans liberos. Quod autem nomine inferni intelligatur gravis afflictio, habemus* Ecclesiastici *ultimo.*

7. Bulengerus contra Plessaeum lib. 3. de Euch. c. 6. hunc locum accenset iis, quos negat *satis firmos esse ad probãdũ purgatorium.* Bellarm. eum prorsus omisit.

8. Dionysius Carthusianus in h. l. *Reducit mortuos suscitando, vel eos, qui lethaliter infirmantur, curando. Tales enim erant quasi in via ad inferos.*

9. Emanuel Sa in h.l. *Ad inferos, id est, sepulchrum. Repetitio praecedentium.*

10. Jacobus Tirinus in h. l. *Inferi vel propriè sumuntur; vel pro extrema miseria & calamitate, quae morti vel inferis opinione vulgi comparari solet.*

Argum. 6. 1.Sam. 25. v. 29. *Anima Davidis ligata in fasciculo viventium, i.e. purgatorio.* Fevardent. lib. 11. Theom. cap. 13. n. 6.

Resp. 1. Galatinus lib. 6. de arcan. Cath. verit. cap. 9. Pagninus in voce צרר non de *purgatorio,* sed *de limbo* exponunt.

2. Lyra in h.l. sic commentatur. *Anima tua à Deo protegetur contra omnes insidias malorũ. Dicunt hîc aliqui, quòd loquatur me-*

 tapho-

taphoricè, quoniam sicut ramusculi alibi transplantandi vel inserendi in fasciculo ligantur &c. sic justi in præsenti vita conservantur in humore gratiæ, ut transplantentur in terra viventium per adeptionem gloriæ.

3. Sanctius ad h.l. *Custodiri in fasciculo viventium nihil aliud significat, quàm inter viventes numerari & à morte eximi, quæ hominem à viventium fasciculo dissolvit. Sensus ergò est, quòd Deus Davidem ab omni vi atque hostili machinatione præstiturus sit incolumem.* Eodem modo explicat Tirin.

Argum. 7. 1.Sam.31. v.ult. *incolæ Gabes, Gilead & David cum suis planxerunt & jejunaverunt septem diebus super Saul & super Jonathan & super populum Dei, quòd corruissent gladio.* Confer 2.Samuel.1.v.18. 1.Paral.10.v.12. *Ergò simul obsecrârunt Deum pro animabus eorum ex purgatorio liberandis.* Bellarm.lib.1.de purgat.cap.3.Costerus in Enchirid.cap.16.Propos.7.Viguerius in Instit.cap.16.§.4. v.28. Sanctius in Comment.illius loci.

Resp.1. Ex Bellarmino lib.2. de purgat.cap.6.resp. ad 3. *Cùm inter filios Saulis esset etiam Jonathan justus, non erant descensuri ad eundem locum Saul & Jonathan.*

(At si hoc jejunium ad animas eorum juvandas susceptum fuisset, utique in uno eodemque loco & statu, videlicet *in purgatorio* ipsos constitutos fuisse oportuisset.)

2. Idem Bellarminus lib. 4. de Christo cap.11. §.1. *animam Jacobi Patriarchæ in limbum, non in purgatorium* collocat, de quo Genes.50.v.3. & 10. dicitur, *quòd filii ejus & Ægyptii septem diebus ipsum planxerint & septuaginta diebus defleverint.*

(At si ex jejunio septem dierum à civibus Gileaditicis post mortem Saulis ac Jonathanis suscepto colligi posset, animas eorum in purgatorium descendisse, utique ex planctu totidem dierum & fletu 70. dierum post Jacobi mortem à filiis Israël & Ægyptiis suscepto colligi posset, ipsius animam in purgatorium fuisse delatam.)

3. Hugo Cardinalis in h.l. super verba, *jejunaverunt septem diebus. Ecclesiastici 22. Luctus mortui septem dies, fatui autem & impii omnes dies vitæ illorum.*

4. Peltanus cap.8. de purgat.pag.329. scribit, *non esse orandum pro iis, qui scientes volentesq; mortem sibi consciverint.*

(Talis verò fuit Saul, de quo Scriptura dicit, *quòd mortuus fuerit in peccatis suis* 1.Paral.11.v.13. adeoque in infernum detrusus fuerit Joh.8.v.25. Ergò David non oravit pro ipso, nec Gileaditæ pro ejus liberatione ex purgatorio jejunârunt.)

5. Lyranus in Comm. dicit, *Gileaditas jejunâsse in signum tristitiæ pro morte Saul & filiorum ejus.*

6. Tostatus in h.l. quæst.19. sic commentatur: *Fecerunt hoc viri Jabes ad impendendum honorem & compassionem funeri Saulis, & hoc specialiùs egerunt, quàm omnes Israëlitæ, primò, quia exposuerunt se morti, eundo in urbem Bethsam pro cadaveribus horum. Secundò, quia afflixerunt se diebus septem jejunio propter mortem Saulis, hoc autem fuit in signum gratitudinis. Nam Saul liberaverat viros Jabes à morte, quando Naas Rex Ammon oppugnabat eos, petieruntq; ab illo inducias septem dierum, ut si non esset, qui liberaret eos in diebus illis, traderent se Regi Ammon ad hoc, quòd erueret oculos eorum dextros, Saul autem ante finem horum dierum triumphavit magnificè de Ammo-*

Ammonitis, & liberavit viros Jabes, ideò in memoriam illorum septem dierum jejunaverunt septem diebus pro Saule & filiis ejus.

7. Emanuel Sa in h.l. *Jejunaverunt, scil. in signum mœstitiæ.*

Argum. 8. Psal. 6. v. 1. Psal. 38. v. 1. orat David. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Per furorem, quæ brevis est animæ passio, pœna purgatorii; & per iram, quæ diu insidet, inferorum tormenta designantur.* Bellarmin. lib. 1. de purgat. cap. 3. Schoppius in Comment. de Indulgent. cap. 45. fol. 34. Fevardent. lib. 11. Theomach. cap. 16. n. 1.

Resp. 1. Non consentiunt in applicatione hujus dicti ad purgatorium. Fevardentius *furorem* exponit de purgatorio; *iram* de inferno. Sed Bellarminus & Schoppius contrà, *furorem* de inferno & *iram* de purgatorio interpretantur.

2. Lyranus, Cajetanus, Eugubinus, Folengius, Genebrardus & Jansenius in Psal. 6. *iram ac furorem* pro verbis unam eandemque rem significantibus accipiunt, sensu eo, *quòd David precetur, ne Dominus ipsum puniat secundùm rigorem justitiæ, sed magis secundùm dulcorem suæ misericordiæ.*

Arias Montanus in elucid. hujus Psalmi Antuerp. 1569. excusa. *Græcis una est res, quam duobus etiam vocabulis Græcanicus Codex exprimit.*

Lombardus in Psal. 6. *Accipitur hîc ira & furor pro eodem, id est, pro judicii die, quo malis videbitur Deus irasci.*

Lorinus ibid. *Quòd Græci etiam & Latini non pauci, non tantùm Augustinus, rem eandem diversis exponi dicunt verbis, mihi magis placet.*

Bellarminus ibid. *Porrò, ira & furor pro eodem hoc loco accipiuntur, sicut etiam argui & corripi, est enim, ut aliàs annotavimus, familiare Prophetis idipsum bis repetere explicandi vel inculcandi gratiâ.*

Idem in Psal. 38. *Vide, quæ diximus ad initium Psalmi sexti, ubi ostendimus, nihil interesse hoc loco inter furorem & iram: & inter arguere & corripere.* (Stante hac hypothesi, non potest purgatorium ex h. l. probari.)

3. Repugnat etiam hæc explicatio hypothesibus Papistarum. Psaltes enim æquè deprecatur *furorem ac iram.* Per furorem igitur non possunt intelligi pœnæ purgatorii, quippe quas ex hypothesi Pontificiorum Deus non potest condonare salvâ suâ justitiâ.

4. Gregorius Magnus in Psal. 6. *Hîc me potiùs argue, dum tempus est misericordiæ, corripe: dum dies salutis est, exerce. Quisquis in hac vita flagellis atteritur, in mansuetudine corripitur, quia correptionibus emendatur. In illo autem tremendo examine iniquus omnis in furore arguitur, quia pœnam interminabilem venia nulla comitatur.*

Ibid. *Sicut major est furor, quàm ira, ita arguere majus est, quàm corripere.*

(Quomodo igitur per furorem purgatorii; per iram inferni pœnæ intelligi poterunt?)

5. Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 13. resp. ad 8. *Post hanc vitam non erit locus, ubi flagitiosi convertantur & mores suos corrigant.*

(Ergò post hanc vitam non ampliùs locum habebit castigatio illa paterna ad correctionem & emendationem, de qua Psaltes loquitur.)

6. Idem Bellarminus lib.1.de purgat. cap.3.dicit, *hæc verba variè exponi posse*.

(Ergò ad fulciendum purgatorium parùm roboris habebunt, quia dogmata fidei ex claris & perspicuis Scripturæ dictis probari oportet.)

Argum. 9. Psal.39.v.12. *Si reprehensionibus pro iniquitate castigas quempiam, liquescere facies, ut tineam, desiderium ejus. Hoc fit in purgatorio.*

Resp. 1. Nec Lyranus, nec Cajetanus, nec Eugubinus, nec Folengius, nec Genebrardus, nec Jansenius, nec Bellarminus, nec Tirinus in Comment. h.l. ullam purgatorii mentionem faciunt, sed de *castigatione in hac vita* locum exponunt.

2. Origenes solus ex veteribus ad purgatorium hunc locum accommodat, sed ostendimus lib.1.part.2.cap.13. Pontificios Origenis autoritatem repudiare.

3. Origenis purgatorium *bonos & malos*, adeoque omnes homines suscipit, quod Bellarminus lib.2.de purgat. cap.1. numerat inter *errores*.

Argum. 10. Psal.49.v.16. *Deus redimet animam de manu inferi.* Fevardent. lib. 11. Theom.cap.16.n.3. Eisengrein in der dritten Leichpredigt/fol.39.

Resp. 1. Pagninus in voce שאול *de manu inferni, aut potiùs sepulchri, quia scil. non consumetur consumto corpore, sed jungetur superioribus.*

2. Bellarminus in Comm. h.l. *Videtur hoc loco predicere redemtionem, quæ est in Christo Jesu, & descensum ejusdem Christi ad inferos: tunc enim persoluto precio sanguinis redemit de manu inferi animas justorum, cùm descendens ad inferos accepit eas & ad se assumsit. Sic veteres Patres, Basilius, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus & Euthymius.*

3. Aignanus in h.l. *Significatur etiam inferni nomine locus inferior, ad quem ante Christum omnes quantumcunq; justi descendebant, licèt diversimodè: de quo inferno sanctos Patres redemit, cùm illos secum extraxit, ibidem dimittendo reprobos.*

4. Franciscus de Puteo in Catena. *De manu inferi, id est, de potestate Diaboli, qui ante adventum Christi animas detinebat, vel secundùm Cassiodorũ, sive hoc Dominus Christus de se dicat, sive à parte membrorum suorum, ut assolet, loquatur; commodum est. Ipse enim descendens nedum animam suam ab inferno liberavit, sed simul & illorum, qui adventum ejus constanti animo crediderunt.*

(Hi omnes locum Davidicum exponunt de *limbo Patrum*. Atqui limbus Patrum est à purgatorio distinctus.)

5. Dionysius Carthus. in h.l. *Veruntamen redimet Deus animam meam de manu inferi, id est, de causa ac merito cadendi in pœnas inferni, id est, de peccato mortali & de servitute Diaboli, cùm acceperit me, id est, cùm gratiosè & misericorditer egerit mecum vitia ignoscendo & gratiam infundendo. Vel redimet de manu inferi, id est, de omni potestate Diaboli ac pœnis inferni, cùm acceperit me ad immortalitatem ac impassibilem statum, videl. in die judicii.*

6. Cornel. Jansenius in h.l. *Cùm Deus me aut quemcunq; virtuti studentem ex hoc mundo susceperit, animam meam de potestate inferni liberabit, nec sinet ab inferno rapi ac detineri cruciandam æternis cruciatibus.*

7. Lorinus in h.l. *Deus cùm ex hoc mundo me evocaverit, non sinet animam meam in damnatorum descendere locum, sed in beatorum domicilium deducet &c.*

Ar-

Argum. 11. Psal. 66. v. 12. *Transivimus per aquam & ignem, & eduxisti nos in refrigerium. Ergò datur purgatorium.* Fischerus Roffensis Episcopus art. 37. contra Lutherum. Bellarminus lib. 1. de purgat. capite 2. Lorichius in voce Purgatorium, n. 3. Vigor. in probatione Purgatorii n. 2.

Resp. 1. Glossa ordinar. accipit de Martyriis Confessornm.

Lyranus in Comm. hunc loc. accommodat *ad servitutẽ Ægyptiacam Israelitarũ.*

Cajetanus & Genebrardus *ad tribulationes, quas tum in Ægypto, tum in deserto ante ingressum in terram Canaan populus Israeliticus sustinuit.*

Blasius de Viega in cap. 10. Apoc. pag. 418. approbat expositionem Bernhardi. *Transivit per ignem & aquam, quẽ non tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt.*

Ribera in Comm. Zach. 13. n. 17. Genebrardus in h. l. Emanuel Sa in h. l. Hector Pintus in Comm. Es. 43. Cornel. Jansen. in h. l. sequuntur simplicissimam & textui accommodatissimam interpretationẽ, quâ per *ignem & aquam* metaphoricâ loquendi consuetudine *omnis generis adversitates* intelliguntur, quib. David & omnes pii in hac vita fuêre subjecti.

Aignanus in h. l. *Hîc per ignem significatur adversitas, sed per aquam prosperitas secundùm Glossam.*

2. Estius in Com̃. 1. Cor. 3. agnoscit, *ex hoc loco minùs commodè probari purgatoriũ.*

3. Bellarminus sequitur Origenem & Ambrosium, qui *ad ignem purgatorium* hunc locum accommodant.

(At quâ fronte illorum autoritatem nobis in hac quæstione opponit, quorum sententiam, quòd sc. *omnes tam boni, quàm mali post hanc vitam igne illo purgari debeant,* inter *errores* recenset lib. 2. de purgat. cap. 1.?)

Quinimò idem Bellarmin. in Comm. Ps. 66. exponit *de variis calamitatibus hujus vitæ. Per ignem intelliguntur atrocia supplicia, flagella, vulnera, cædes, combustio; per aquam supplicia lenta, sed diuturna, ut exilia, carceres, nuditas, fames.*

4. Johannes Fischerus Episc. Roffensis hunc locũ deserit sic scribens art. 37. *Quòd alii sic nugantur,* (purgatorium scil. ex hoc loco eliciendo) *ego non probo.*

Et postea addit. *Hunc locum in persona omnium sanctorum intelligi posse.*

5. Bellarminus concedit, *locum hunc posse habere varios sensus.*

(At dogma fidei controversum non potest certò probari per dictum varii & consequenter incerti sensus.)

6. Si in purgatorio est *aqua & ignis* juxta hujus loci hypothesin, quomodo dictum Propheticum *de lacu, in quo non est aqua,* ad purgatorium accommodari poterit?

Arg. 12. Psal. 86. v. 13. *Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum.* v. 14. *Quia misericordia tua magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiore.*

Fevardentius in Theomach. hunc locum accommodat ad purgatorium, quod vocari putat *infernum inferiorem vel ratione limbi patrum, vel respectu istius terrarum orbis.*

Resp. 1. Dionysius Carthus. in h. l. *ad limbum* applicat. *Ex inferno inferiori, id est, ex limbo inferni infra terram existente. Ex hoc inferno eruit Deus animam Christi tertiâ die.* Dionysium sequitur Tirinus.

2. Lorinus in h. l. sic commentatur:

Augu-

Augustinus hoc loco explanat solum infernum inferiorem de loco damnatorum, vel illo, in quem Christus descendit, qui erat limbus justorum, non autem de purgatorio, quod eidem autori, atque Cassiodoro & Brunoni Carthusiano Fevardentius tribuit, qui nihil aliud, quàm Augustinus docent. Nec ullum legi, qui probet hoc testimonio purgatorium.

(Sic ergò Lorinus Fevardentium sublestæ accusat fidei.)

3. Bellarminus in h.l. *Hoc est beneficium, pro quo gratias agit: quia videl. ex magna misericordia sua Deus, non ex meritis ipsius hominis supplicantis, eruerit animam ejus de inferno inferiore, id est, justificaverit eum à peccatis, ob quæ ad infernum inferiorem descensurus erat, nisi per gratiam liberaretur. Et verè jam magna misericordia Dei est ea, quâ nos ex injustis justos facit, quàm magna est pœna gehennæ perpetuæ, à qua liberamur, & quàm magna est felicitas sempiterna, ad quam jus accipimus & aditum apertum habemus.*

Idem Bellarminus lib. 4. de amiss. grat. & statu peccati cap. 16. resp. ad 3. testim. *Remissa sunt Mariæ peccata, non in quæ inciderat, sed in quæ incidisset, nisi gratiâ Dei per Christi merita præventa fuisset. Neque est hic modus loquendi à Scripturis divinis, vel ab Augustini disputationibus alienus. Certè in Psal. 85. dicit Propheta, Eruisti animam meam de inferno inferiori &c. Nec tamen in infernum inferiorem Propheta ceciderat, sed quia periculum erat, ne id fieret & gratiâ Dei periculum illud evaserat, ideò gratias agit, ac dicit. Eruisti.*

4. Emanuel Sa in h. l. *Ex inferno inferiore. Quasi dicat, de morte æterna.*

5. Lyranus *liberatum Davidem* docet *ab eo inferno, ad quem erat mittendus sive ob peccatum Betsabeæ, sive, quod mavult, ob cædem Sacerdotum Nob, cujus etsi non causa, at saltem occasio erat.*

Argum. 13. Psal. 107. v. 14. *Reduxit eos de tenebris & umbra mortis, hoc est, ex purgatorio.* Eisengrein in der 3. Leichpredigt fol. 40.

Resp. 1. Lyranus interpretatur *de mortis periculo.*

2. Cajetanus in hunc Psalmum *de malis carceris.*

3. Lorinus in h.l. *Eduxit eos de carcere, vinculis, & quæ his connexa sæpiùs est, inopia, penuriaq; victus & aliarum rerum necessariarum. Hæc vita nihil aliud est, nisi ergastulum, carcer, custodia, vinculum, sepulchrum animæ &c.*

Argum. 14. Eccles. 4. v. 14. *De carcere interdum quis egreditur ad regnum, id est, de purgatorio ad cœlum.* Clingius libr. 4. Locor. Comm. cap. 49. p. 452.

Resp. 1. Lyranus in h.l. sic commentatur: *Potestas temporalis aliquando subitò & casu aliter venit ex magna miseria, sicut patet de Joseph, qui eductus de carcere, statim factus fuit Princeps Ægypti & secundus à Rege.*

2. Dionysius Carthusianus *Josephi exemplo* hunc locum illustrat, *purgatorium* in eo non quærit.

3. Pineda in Comm. h.l. eandem expositionem amplectitur.

4. Qui allegorias sectantur, referunt *ad Christum ex carcere sepulchri ad regnum Patris exaltatum.* Hugo Cardin. in h.l.

Argum. 15. Esai. 4. v. 3. *Abluet Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem lavabit in Spiritu judicii & Spiritu ardoris. Per filias Sion intelliguntur animæ; per sordes & sanguinem peccata, peccatisq; debita*

debitæ pœnæ, à quibus lavantur animæ in purgatorio. Bellarminus lib.1. de purgat. cap.3. Alphonsus de Castro lib. 12. adv. hæres. in voce Purgatorium, pag. 249. Fevardentius, Thyræus, Costerus, Vigor, Peltanus & alii.

Resp. 1. Glossa ordinar. *In Spiritu judicii, scil. tribulationis & passionis, quibus purgantur electi, unde vasa figuli probat fornax. Unde Johannes. Ego vos baptizo in aqua: ipse in Spiritu sancto & igne. Spiritu ardoris, qui datur in Baptismo, ubi discretio: ex tunc enim apparet, quibus pœna sit predestinata, quibus corona.*

2. Glossa Interlin. *Laverit, per pœnitentiam, unde Lavamini, mundi estote: in Spiritu judicii, leviora: & Spiritu ardoris, graviora. Ardoris, ferventis caritatis, quâ sanguinem fudit.*

3. Hugo Cardinal. *exponit de Spiritu S.*

4. Lyranus in Comment. sic exponit: *Abluet sordem filiarum Sion, id est, Ecclesiam Spiritu judicii, quia Christus per viam justitiæ pro nobis satisfecit, & Spiritu ardoris, quia hoc ex maxima caritate fecit.*

5. Bellarminus fatetur, *Patres in expositione hujus loci variare, Augustinum ad purgatorium eum applicare.*

(Atqui Augustinus non ad purgatorium, sed ad ignẽ extremi judicii hunc locum applicat. Jam verò purgatorium ex hypothesi Pontificiorum in die judicii extinguetur.)

6. Propheta non loquitur de peccatis *venialibus*, sed *mortalibus*, quæ *sanguinum* nomine juxta usitatam Scripturæ phrasin denotat.

(Jam verò ex hypothesi Pontificiorum *venialia tantùm, non autem mortalia peccata in purgatorio abluuntur.*)

7. Cornelius à Lapide in h. l. genuinum sensum dicit hunc esse. *Spiritus sanctus est Spiritus judicii, quia facit primò, ut nostra videamus, judicemus & damnemus peccata. Secundò, quia judicat, id est, discernit fidelem ab infideli, pium ab impio. Tertiò, quia mentem illuminat per fidem, tribuens remissionem peccatorum, faciensq́ ut pia, sancta, cœlestia judicemus, id est, æstimemus, discernamus & amplectamur præ vanis, fœdis & terrestribus opibus & voluptatibus. Idem dicitur Spiritus ardoris, vel ut Vatablus vertit, incendii, id est, caritatis tum divinæ, tum nostræ, nobisq́ infusæ, quâ nos ipse accendit, carnisq́ vitia & carcinomata adurit, unde de hoc Spiritu ait Johannes Baptista. Qui post me venit, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.*

8. Ribera in Comment. Malach. 3. p. 797. eandem expositionem amplectitur. *Christus* (inquit) *igni Spiritus sui calefaciet animas suorum & expurgabit, ut ignis metalla. De hoc dictum est Esai. 4. Si abluerit Dominus sordes &c.*

9. Sanchez & Sanctius accipiunt *de captivitate Babylonica Israëlitarum.*

10. Suarez tom. 4. Disp. 45. sect. 5. scribit, *sensum Prophetæ literalem alium esse,* (quàm de purgatorio) *& se hunc locum omittere.* Eadem est sententia Estii in Comment. 1. Cor. 3.

11. Franc. Toletus in cap. 3. Luc. *Hoc utrumque Baptisma* (Christi scil. *in Spiritu sancto & igne,* de quo Baptista loquebatur) *prædixit Esaias cap. quarto. Si abluerit, inquit, Dominus sordem filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem laverit de medio ejus in Spiritu judicii & Spiritu ardoris. Lavat Dominus sordes filiarum Sion Baptismo in Spiritu sancto: sordes etiam sunt peccata*

Ppp *pœni-*

pœnitentium, quæ sunt ut sordes, quæ non sunt multùm affixæ corpori: Sanguinem verò, id est, peccatores inhærere volentes peccatis, quæ sunt ut sanguis, habens colorem quasi inseparabilem purgat & lavat de medio Hierusalem Spiritu judicii separando de medio justorum, & Spiritu ardoris seu combustionis, mittendo in caminum ignis æterni.

(Atqui neuter Baptismus ad purgatorium pertinet.)

12. Emanuel Sa in cap. 4. Esai. etsi vidit, atq; adeò admonuit, *transferri hunc locum ab Augustino ad Purgatorium*, tamen longè aliter exposuit. *Sanguinem, id est, homicidia, quæ per reliqua peccata intelliguntur; judicii scil. puniendo, vel in ipsis, vel in Christo, per cujus passionem justificamur, adjunctâ tamen etiam nostrâ cooperatione: ardoris, id est, caritatis & divinæ & nostræ.*

(At purgatorius ignis non habet adjunctam nostram cooperationem, nec est ignis caritatis divinæ vel nostræ.)

13. Jacobus Tirinus in h. l. *Expiatio sordium & scelerum à Judæis accummulatorum fiet in Spiritu judicii & ardoris, id est, per justam & severam punitionem, puta incendium urbis & templi, quo incendio à scoria sua expurgati sunt Judæi.*

Argum. 16. Esai. 9. v. 18. *Succensa est quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit, & succendetur in densitate saltus & involvetur uti fumus. Ergò datur purgatorium.* Bellarminus lib. 1. de Purg. cap. 3. Schoppius in Apologet. cap. 57. f. 81.

Resp. 1. Lyranus in Comment. sic exponit: *Impietas populi provocat iram Dei contra se quasi ignem ardentem, qui consumit vepres, id est, populum omnem.*

2. Hector Pintus in Comm. sic scribit: *Sensus est, impietas hostium Israëlis accensa est, & non populum aliquem pium & Deo devotum, sed vepres & spinas, id est, Israëlitas sceleratos devorabit. Comparat enim Propheta Israëlem vepribus & spinis.*

3. Hugo Cardinalis in h. l. *Impii succendentur igne æterno pro impietate sua. Vepres & Spinam, id est, ipsos duros & asperos peccatores vorabit ignis gehennæ, quos prius voraverat ignis culpæ.*

4. Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 1. §. ultimo. *Purgatorium pro iis tantùm est, qui cum venialibus culpis moriuntur.*

(At talia non sunt ea, quæ ignis iste devorabit. *Succensa est impietas ut vepres & spina*, quibus nominibus venialiter peccantes nunquam nominantur. Unde Cornelius à Lapide & Sanctius agnoscunt, *Prophetam loqui de summa instar ignis grassante impietate, & futura ejus ultione rigorosa.* Eodem modo exponit Tirinus in Comment. *Impietas in toto Israël succensa est, latissimè grassatur, ubique dominatur quasi ignis, qui in sylvam immissus primò devorat veprem & spinam, ignobiles frutices, sed mox ad arbores quoque & nobiliores plantas proserpit.*)

5. Propheta dicit, *succensa est quasi ignis impietas.* (At purgatorius ignis ex hypothesi Bellarmini est verus & corporeus ignis.)

6. Propheta dicit v. 21. *In hoc toto non est aversus furor ejus.* Pontificii verò docent, *per pœnas purgatorii Deo satisfieri, ut furor ejus avertatur.*

Argum. 17. Dan. 7. v. 9. *Fluvius igneus progrediebatur à facie ejus.* Hunc locum *ad purgatorium* applicat Panigarolla lect. 12.

Resp. 1. Lyranus ad h. l. sic annotat: *Hic ponitur adventus Christi ad judicium venientis & regnum Antichristi conterentis.*

Et

Expositea. *Per fluvium igneum denotatur palus infernalis trahens peccatores ad infernum. Egrediebatur à facie ejus, quia tollitur impius, ne videat faciem Dei.*

2. Pererius ibid. *Deinceps in eadem visione ipsi premonstratum est futurum Messiæ regnum, præsertim autem in quo ipse unà cum populo sancto suo, deletis omnibus aliis regnis, post mundi renovationem sempiterno & felicissimo ævo regnaturus est. Sed quia id præibit generale hominum judicium, expressis aliquot maximè notabilibus ejus circumstantiis ejusmodi judicium describitur.*

Et postea. *Quarta circumstantia. Fluvius igneus rapidusq́ egrediebatur à facie ejus. Sic exprimitur sententia illius ultimi & generalis judicii, ipsius judicis ore prolata, & ab omnibus, qui coram aderunt, exaudita & percepta, quæ instar rapidissimi fluminis improbos demerget, absorbebit, & ad tartarum deturbabit, ita ut non possint illi coram judice consistere. Illud autem, rapidus & igneus, indicat sententiam illã judicii, quàm celerrimè & efficacissimè à Dæmonum turba improbis & in tartarum delatis executioni mandandam.*

3. Cornelius à Lapide ad h.l. sic commentatur: *Quasi ex igneo fonte Deo fluvius igneus emanat, qui significat sententiam ejus, utpotè summi judicis efficacissimam & celerrimam, inquit S. Hieronymus. Hic ergò fluvius est gladius anceps, utrinque acutus & scindens, quem de ore Christi judicis procedere vidit Johannes Apocal. 1. v. 16. de quo & Mosi dixit Deus Deuter. 32. v. 41. Si acuero, ut fulgur, gladium meum, & arripuerit judicium manus mea &c. Alii per hunc fluvium igneum accipiunt ignem conflagrationis mundi, de quo Psal. 96. v. 3. &c. Verùm hic judicium non Christi, sed Dei Patris pro Christo contra Antichristum describitur. Prior ergò sensus est genuinus. Symbolicè S. Dionysius de cœlesti Hierarch. cap. ult. has rotas, currus & flumen adaptat Angelis Dei.*

4. Jacobus Tirinus in h.l. *Fluvius igneus rapidusq́ à facie & ore judicis quasi ex igneo fonte egrediens, sententia est, quam pronunciat, instar ignis efficacissima simul & celerrima, inquit S. Hieronymus: quam Apocal. 1. v. 16. gladium vocat ancipitem.*

Argum. 18. Mich. 7. v. 8. *Ne læteris inimica mea super me. Cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniã peccavi ei, donec ipse causam meam judicet, & faciat judicium meum.* Hunc locum *ad purgatorium* accommodat Bellarminus lib. 1. de Purg. cap. 3. Fevardent. lib. 11. Theomachiæ cap. 22. Panigarolla lect. 12. Schoppius in Apologet. cap. 58. Peltanus cap. 7. de Purgat. p. 317. &c.

Resp. 1. Lyranus, Glossa interlinearis & Hugo Cardinalis accipiunt *ut consolationem*, quam pii Israëlitæ in captivitate Babylonica verâ fide amplecti debeant. Lyranus sic annotat: *Ne læteris tu Babylon de captivitate Juda, quia cecidi in manibus tuis: consurgam per Cyrum liberanda: hæc enim non possunt intelligi de captivitate decem tribuum, quæ non rediit. Cùm sedero, id est, postquam fuero in tribulatione captivitatis, Dominus lux mea est, afferens mihi lætitiam. Iram Domini, id est, ab eo inflictam mihi portabo patienter, donec causam contra Babylonem judicet.*

2. Benedictus Arias latè hunc locum explicat, *purgatorii* verò non meminit.

3. Ribera in Comment. h. l. *Loquitur in persona populi Propheta, id est, in persona*

Jerusalem, quæ Babylonem inimicam suam, à qua vastata est, exultare prohibet, eò quòd sit iterùm post captivitatem ædificanda & habitanda. In sensu allegorico applicat ad *Christi ex mortuis resuscitationem.*

4. Schoppius ipse ait in Apologetico fol. 82. *Hic sensus* (de purgatorio) *est allegoricus, ac proinde argumentum non est firmum.*

5. Cornelius à Lapide in h. l. *Sensus est, Ne læteris in mei excidio, ô inimica mea, ô æmula Idumæa. Licèt enim ceciderim, tamen post 70. annos rursus Deus per Cyrum me exiget & restaurabit: tunc consurgam, cùm sedero in tenebris, putà in tenebricoso carcere Babylonio &c.*

6. Jacobus Tirinus ad h. l. *Ne læteris, ô Idumæa, ô æmula, ô inimica jampridē mea, super casu & excidio meo, inquit Jerosolyma. Consurgam enim iterùm, expletis 70. annis, quibus sedebo in tenebris calamitatum & afflictionum. Dominus enim lux mea est, i. e. illuminabit me, restituet me pristinæ lætitiæ, libertati, felicitati & gloriæ.*

Argum. 19. Zach. 9. v. 11. *Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Nomine vinctorum intelliguntur illi, qui erant in purgatorio.* Bellarminus lib. 1. de purgat. cap. 3. Salmero in 1. Cor. 15. Disp. 26. Costerus in Enchir. cap. 16. pag. 492. Schoppius in Comment. de Indulg. cap. 45. fol. 34. Petrus Thyræus in Append. 2. libri de apparit. Spirituum. Bailius Jesuita in Catech. controv. tract. 2. q. 43.

Resp. 1. Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 11. ex hoc loco *limbum Patrum* fulcire conatur. Grodicius conc. 2. in festo paschatos itidem *de limbo* accipit. Idem faciunt Thomas p. 3. q. 52. art. 1. Ribera in cap. 9. Zach. pag. 922. Barradius tom. 3. Conc. Evang. lib. 4. cap. 5. Viguerius in Institut. cap. 16. §. 4. v. 50. Cornelius à Lapide in Comm. Zachar. 9. Jacobus Tirinus ibid.

Becanus in Disput. de Purgat. Calvinist. pag. 25. dubius est, an *ad limbum* Patrum, an *ad purgatorium* referri debeat, tom. 3. opusc. 10. cap. 2. num. 7. pag. 578. sic scribens: *Catholici aut limbum Patrum antiquorum, aut certè nostrum purgatorium intelligi putant.*

(Conveniant ergò priùs, an de *limbo Patrum*, an de *purgatorio* hunc locum intelligere velint, cùm enim sint hæc duo receptacula distincta, ideò non possunt simul de utrisque accipi.)

2. Salmero in 1. Cor. 15. Disp. 26. §. Vocatur. *Per lacum, in quo non est aqua, significatur locus, in quo non est consolatio.*

(At Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 4. §. Tertiò, quia. *Animæ in purgatorio habent admixtam cum summis cruciatibus incredibilem consolationem propter certā spem salutis.* Quemadmodum ergò Bailius & alii, qui negant, hunc locum *de limbo Patrum* agere, pro sua sententia tale formant argumentum. *Zacharias agit de lacu, in quo non est aqua. In limbo est aqua consolationis. Ergò non agit de limbo:* ita contra eos, qui de purgatorio hunc locum accipiunt, eodem argumento uti possumus. *Zacharias agit de lacu, in quo non est aqua. In purgatorio est aqua consolationis. Ergò non agit de purgatorio.*)

3. Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 8. disputat, *animas ex purgatorio ad nos in terris adhuc viventes proficisci posse.*

(Ergò non sunt vinctæ in purgatorio. Jam verò Propheta loquitur *de vinctis.*)

4. Si

4. Si purgatorium est *lacus sine aqua*, cur ad illud applicant dictum Psal. 66. v. 12. *Transivimus per aquam & ignem?*

5. Ribera in Comment. h. l. p. 725. sic scribit: *Pergit Christi potentiam nobis ob oculos ponere. Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Non est, ut jam diximus, omnis carcer lacus, sed subterraneus & obscurus, quò illi conjici solent, qui morte damnantur. Jerem. 38. Hoc ergò ait, tantam esse vim sanguinis Christi & illius beatæ passionis, ut non solùm eos, qui carcere, id est, communibus peccatis tenentur, sed eos etiam, qui sunt in lacu, & in profundum peccatorum venerunt, & desperatæ salutis sunt, possit emittere de lacu & de umbra mortis efferre in lucem filiorum Dei.*

6. Eodem modo Glossa interlin. interpretatur. *Tu verò, ô Christe fili, in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos, hoc est, sanguine passionis tuæ eos, qui tenebantur vincti in carceribus inferni, in quo non est ulla refrigerans misericordia, quam dives quærebat, liberâsti tuâ misericordiâ.*

7. Arias Montanus in cap. 9. Zachar. refert scopum Zachariæ *ad liberationem populi Israëlitici ab omni sua captivitate, inprimis quoque à servitute legis moralis, quam Israëlitarum conditionem cisternam sine aquis vocatam existimat.*

Excipiunt, *fideles non posse dici ex inferno redemptos, cùm in infernum non descenderint.*

Resp. Redimere dicitur etiam is, qui alium à captivitate præservat, ut ex Psalmis Davidicis constat. Bernhardus sermone 22. in Cant. *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne laberetur, sic illum de captivitate eruens, sicut hunc è captivitate defendens. Et hac ratione fuit æquè utrique redemtio, solvens illum & servans istum.* Confer dicta superiùs in resp. ad 12. arg. membr. 3.

Argum. 20. Zachar. 13. v. 8. *Ducam tertiam partem per ignem & uram eos, sicut uritur argentum & probabo eos, sicut probatur aurum. Hoc dictum loquitur de igne, quo purgantur peccatrices animæ, postquam è corporibus excesserint.* Fevardent. lib. 11. Theomachiæ cap. 22. num. 6.

Resp. 1. Glossa interlin. ex Hieronymo sic exponit: *Ne ista tertia pars sit delicata & secura, per ignem tribulationis probatur.*

2. Ribera in cap. 13. Zach. p. 753. hunc profert sensum. *Populum hunc Christianum, quem mihi reliqui, variis tentationibus & à laboribus exercebo & probabo, ut fiat quasi aurum purissimum.*

3. Cornelius à Lapide in Comment. h. l. p. 316. *Ducam tertiam partem per ignem, id est, fideles probabo & purgabo igne persecutionum & tribulationum, ut purificentur instar argenti, perfectiores verò eodem excoquam, ut solidentur, perficiantur, & splendeant instar auri.* Sap. 3. v. 5. Prover. 17. v. 3. Jobi 23. v. 10. Ecclesiast. 2. v. 4. &c.

4. De igne afflictionum etiam accipit Tirinus in Comm.

Argum. 21. Malach. 3. v. 2. *Ipse erit quasi ignis conflans & emundans argentum, & purgabit filios Levi, id est, animas credentium in purgatorio.* Alphonsus de Castro lib. 12. advers. hæreses, verbo Purgatoriũ, hæresi 1. Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap. 3. Viguerius in Institut. cap. 16. §. 4. v. 28. Canisius in opere Catechet. q. 9. de Pœnit. pag. 309. Costerus in Enchirid. cap. 16. pag. 494. &c.

Resp. 1. Lyranus in Comm. sic exponit: *Ipse quasi ignis conflans ad probationem electorum, & purgabit filios Levi, id est, Apostolos, quorum aliqui fuerunt de tribu Levi, & omnes fuerunt novæ legis Episcopi.*

Ibid. *Hic consequenter ponitur effectus utriusque adventus, tamen in quodam generali, & primò primi, secundò secundi, ibi Et accedam. Effectus autem primi fuit vocatio aliquorum ad fidem, quos in primitiva Ecclesia probavit quasi aurum in fornace per tribulationes in Judea, ut patet in Actibus Apostolorum in pluribus locis, & postea per Tyrannos in omnibus partibus orbis.*

2. Hugo Cardinalis in Comm. *Purgabit filios Levi igne passionis, vel Spiritus sancti.*

3. Arias Montanus in Commentar. *Evangelio describendo varia & illustria nomina ex effectu in sacris literis imposita sunt, ex iis unum est ignis, alterum herba fullonum. Utraque autem res Naturâ suâ impuritati adversatur, atque elegantiæ & rerum nitori, puritatiq; conducit.*

4. Ribera in Comment. pag. 797. *Ego Theodoreto assentior, qui de expiatione cordium per Spiritum sanctum datum à Christo Prophetam loqui arbitratur. Christus igitur igne Spiritus sui calefaciet animas suorum, & expurgabit ut ignis metalla, de quo dictum est Matth. 3. Baptizabit in Spiritu & igne. Luc. 12. Ignem veni mittere. Es. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion.*

Eodem modo exponit Tirinus, videlicet *de igne doctrinæ, Sacramentorum, virtutum & gratiarum à Christo submittendarum.* Item, *de igne tribulationis & afflictionis, quo Martyres & electi excoquuntur.*

5. Propheta *non de pœna mortuorum, sed viventium in hoc dicto agit*, fatente Bellarmino.

(At purgatorium *est pœna mortuorum, non viventium*, eod. docente. Ergò hic locus Propheticus nō agit de purgatorio.)

6. Franciscus Toletus in cap. 3. Luc. exponit Prophetę verba de ultimo Christi ad judicium adventu. *Hoc ipsum*, inquit, *fecit Propheta Malachias, qui de ipsomet Johanne prædixit: utrumq; enim adventum conjunxit. Statim, inquit, veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis.* Ecce *venit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem adventus ejus? & quis stabit ad videndum eum! ipse enim quasi ignis conflans & quasi herba fullonum, & sedebit conflans & emundans argentum, & colabit filios Levi. Hæc ille. Posteriora enim verba de posteriori adventu rectè interpretatus est Augustinus libri vicesimi de Civitate Dei capite vicesimo quinto.*

7. Bellarmin. ipse lib. 1. de Purgat. c. 1. §. 1. *Tria in Scripturis inveniuntur, quibus tribuitur purgatio peccatorum. Primò, Christus ipse. Secundò, tribulationes hujus vitæ, de quibus ad literam videtur intelligendus Malachias capite tertio.* Et post recitatū hunc locum subjungit. *Nam ut rectè exponit B. Hieronymus, hîc agitur de tribulatione, quæ præcedet diem judicii ad purganda peccata fidelium.*

8. Dionysius Carthus. in h. l. *Ipse enim quasi ignis conflans, id est, acutè rigoroseq; alloquens, docens & intrepans peccatores, præsertim Sacerdotes, Pharisæos & Scribas, imò & suos præelectos discipulos pro causa & tempore, quorum & vitia quasi ignis absumsit. Et quasi herba fullonum. Nam sicut per herbam hujusmodi fullones mundant, splendidaq; efficiunt*

ficiunt vestes: sic Christus suâ prædicatione, vitâ & gratiâ multorum corda purgavit. Et sedebit conflans, i. e. peccata consumens & audientium corda inflammans, secundùm quod ait in Evangelio. Ignem veni mittere in terram. Et emundans animas discipulorũ suorũ q. argentum, quod igne purgatur. Et purgabit filios Levi, i.e. Sacerdotes & templi ministros, quorũ aliqui, quamvis pauci, ante passionem per Christum correcti fuerunt, quamvis tempore passionis rursum penè omnes seducti fuerint per Principes Sacerdotum, & Scribas ac Pharisæos incredulos: post passionẽ verò multa etiam turba Sacerdotum credidit in eum secundùm Lucam in Actibus. Aliqui quoq; discipulorũ Christi & Apostolorũ ex tribu Levi fuisse leguntur. Et colabit eos q. aurum & quasi argentum: i.e. quemadmodum argentũ & aurũ in fornace à commixtione immundi purgantur: sic Christus per tribulationes diversas & graves suos ab immũditia culpa mundabit.

9. Gerardus Vossius ad sermonem parænеticum Ephremi de secundo Adventu Domini sic annotavit: *Verba sunt Propheta Malachiæ, cap. tertio, quibus extremi judicii dies denunciatur.* Estius hunc locum Propheticum refert inter eos, de quibus in 4. sent. dist. 47. & Comment. in 1. Cor. 3. scribit, *quòd cum Bellarmino, Lensæo, Vico, aliisq; istos ad purgatorium trahentibus non conveniat, nemini mirandum esse, quia nec ipsi inter se per omnia consentiant.*

Arg. 22. Mal. 4. v. 1. *Ecce dies veniet succensa q. caminus, & erunt omnes superbi & omnes sapientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus. Ergò datur purgatoriũ.* Fevard. lib. 11. Theom. c. 23. n. 2.

Resp. 1. Lyranus & Ribera in Comment. p. 802. non de purgatorio, sed *de die postremi judicii* exponunt.

2. Propheta agit de *peccatis mortalibus & gravioribus*, quia meminit superborum & impiorum. At ex hypothesi Pontificiorum tantùm venialia peccata in purgatorio abluuntur.

3. Cornelius à Lapide in h. l. *Dies hic est dies judicii extremi, hujus enim solius præcursor erit Elias. Ita Hieronymus, Cyrillus Theodoretus, Remigius & alii, uno excepto Aria, qui per diem accipit diem, quo Christus & Christianismus orbi illuxit.*

14. Tirinus in h. l. *Succenso igne non tantùm metaphorico iræ & ultionis divinæ, sed etiam physico & propriè dicto, puta igne conflagrationis mundi, qui præibit judicium, & igne infernali, qui instar lictoris assistet judici.* (De igne purgatorii verbum nullum.)

Argum. 23. Tob. 4. v. 18. *Panem tuum & vinum tuum super sepulturam justi constitue. Ergò oblationes vult fieri pro defunctis.* Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 3. Viguerius in Institut. cap. 16. §. 4. v. 28. Costerus in Enchirid. cap. 16. pag. 499. Tirinus in Commentar. h. l. & reliqui ferè omnes.

Resp. 1. Hugo Cardinalis in h. l. sic scribit: *Nota, quòd non præcipit fieri parentalia, quæ prohibita sunt, sed ritum aliquem nobis ignotum innuit, vel fortè ad consolationem parentum post sepulturam jubet fieri convivia, quod est opus misericordiæ.*

2. Tobias dicit, *panes esse fundendos*, ut habet Græcus textus, *super sepulchrum justorum*. At justi sine venialibus peccatis & sine reatu pœnæ temporalis ex hoc seculo discedentes, non veniunt in purgatorium, ac proinde non indigent orationibus vivorum, ex Pontificiorum hypothesi.

3. Bel-

3. Bellarminus de hoc & similibus locis scribit lib.1. de Purgat.cap.3. *quòd probabiliter solùm suadeant purgatorium.*

(Ergò de firma probatione ex hoc loco petenda desperat.)

4. Librum Tobiæ Apocryphum esse, agnoscunt quidam ex ipsis Pontificiis, ut ostendimus lib.2. artic.1. cap.1. sect.2. thes.4.

5. Tirinus in h.l. agnoscit, *consuetudinem apponendi epulas ipsi sepulchro &c. jure merito ab Ambrosio è templis & cœmiteriis sublatam esse, cujus exemplum S. Augustinus & reliqui Prelati secuti jusserunt ejusmodi epulas domi institui & esculenta pauperibus ibidem erogari.* (Ex consuetudine abrogata invalidum ducitur purgatorii fundamentum.)

Argum. 24. Sirac.7.v.37. *Mortuo non prohibeas gratiam, ubi per gratiam intelliguntur preces, jejunia, eleëmosynæ & cætera pietatis exercitia, quæ Deo pro defunctorum animabus nuncupantur.* Canis. in opere Cetech.q.9.de pœnit. pag.308. Costerus in Enchir.cap.16.p.499. Peltanus cap.7. de Purgat.pag.313. Tirinus in illum loc.

Resp.1.Theologi Lovaniens.hunc loc. exponunt *de honore sepulturæ* & lachrymis super defunctum, quando in Concordantiis marginalibus nos remittunt ad locum Rom.12.v.15. ubi Paulus nos vult *flere cum flentibus.*

(Συμπάθειαν ergò Siracides à nobis requirit cum lugentibus adhuc viventibus, non satisfactionem pro iis, qui in purgatorio laborant.)

2. Glossa ordin. in h.l. sic commentatur: *Ad eleëmosynam pertinet sepultura mortuorum, multò magis ergò consolatio vivorum. Unde Paulus docet gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Probatio dilectionis exhibitio est operis.*

3. Librum Siracidis non esse in Canone, agnoscunt quidam ex Pontificiis, ut ostendimus lib.2. art.1. c.1.sect.2. th.7.

Argum. 25. 2.Maccab.12.v.45. *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis orare, ut à peccatis solvantur. Ergò datur purgatorium.* Bellarminus lib.1. de Purgat.cap.4. Canisius in opere Cetechet.pag.303. Perionius libr.2. Topic. Theol.f.138. & omnes reliqui.

Resp.1. Quidam ex ipsis Pontificibus & Pontificiis fatentur, *librum hunc non esse in Canone*, ut ostendimus lib.2.artic.1. cap.1.sect.2. thesi 8.

(Atqui ex libro Apocrypho non potest dogma fidei firmiter probari, si destituatur Canonicæ Scripturæ fundamentis.)

2. Sanctes Pagnignus testatur, *se clausulam illam de sacrificio pro defunctis non reperisse in autographo.*

(Nec extat 1.Maccab.5. ubi eadem habetur narratio, nec in Josepho Gorionide Hebraicè scripto, nec apud Josephum Græcum.)

3. Illi, pro quibus Judas voluit sacrificium offerri, mortui erant *in peccato mortali*, acceperant enim ἱερώματα idolis Jamniensium consecrata. Deut.7.v.25. cap.13.v.17.Jos.7.v.25.cap.22.v.20.2.Maccab.12.v.40.41 & 42. Ergò hoc exemplū non est accommodatum ad stabiliendum purgatorium Pontificium, quia negant *pro iis, qui in peccato mortali decedunt, sacrificium esse offerendum.* Ne ipsi quidem Pontificii sacrificium Missæ pro illis offerrent, quos in flagranti crimine mortuos viderent. Gregorius de

Valent.

Valent. lib. de Purgat. cap. 3. pag. 274. *Velle ita orare pro defunctis, ut in extremo judicio peccata ipsis mortalia remittantur, quibus in vita remissa non fuerunt, atque adeò, ut propter illa tunc non damnentur, minimè est sancta & salubris cogitatio, siquidem perperam id fieret, utpotè contra legem Dei ordinariam.* Excipit quidem Bellarminus, *peccatum illorum mortuorum fuisse veniale.* Atqui peccatum veniale ipse definit, *quod fiat vel subreptione, vel parvitate materiæ,* lib. 1. de amiss. gratiæ cap. 3. Jam verò hîc neque subreptio fuit, nec parvitas materiæ. Ergò nec veniale peccatum.

4. Juxta Bellarmini sententiam Judas existimavit, *interfectos illos cum pietate mortuos ac optimam ipsis gratiam fuisse repositam.*

(At, quibus post mortem optima reposita est gratia, illi non torquentur flammis purgatorii, sed ad cœlestem felicitatem & gloriam perveniunt. Quæ enim hæc foret gratia, quodve præmiũ torqueri in purgatorii flammis eodem igni, quo damnati in inferno cruciantur, à beatifica Dei visione esse remotum & à Dæmonibus horribiliter excarnificari?)

5. Juxta Pontificiorum hypothesin, *illi, qui pro peccato suo temporali pœnâ à Deo afficiuntur, pro eadem culpa non puniuntur post hanc vitam in purgatorio.*

(Jam verò milites illi temporali pœnâ ob peccatum suum à Deo puniti erant v. 42. Ergò non fuit aliâ pœnâ temporali in purgatorio ipsis opus.)

2. Ex Novo Testamento.

Argumentum 1. Matth. 3. vers. 11. *Qui post me venturus est, ipse vos baptizabit Spiritu & igne; ubi per baptizationem in igne significatur ignis purgatorius.* Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 6. Peltanus cap. 6. de Purgat. pag. 293. Schoppius in Comment. de Indulgent. c. 48. f. 36. &c.

Resp. 1. Pontificii statuunt, *etiam tempore Vet. Testamenti esse purgatorium.*

(At si per *Baptismum ignis* hoc loco intelligitur purgatorium, sequetur, ante Christi adventum non fuisse purgatorium.)

2. Pontificii statuunt, *perfectè justos non venire in purgatorium.*

(At si per *Baptismum ignis* hîc intelligitur purgatorium, sequetur, Apostolos præcipuè flammis purgatorii fuisse subjectos, quia illa Baptistæ verba à Christo præcipuè ad Apostolos accommodantur, Act. 1. v. 5.)

3. Pontificii statuunt, *purgatorium esse supplicium, non beneficium; esse pœnam, non promissionem gratiosam.*

(Atqui *Baptismus* ille *ignis* vocatur gratiosa promissio & beneficium Hierosolymis ab Apostolis expectandum, Actor. 1. v. 4.)

4. Thomas part. 3. Summ. q. 66. art. 3. non meminit purgatorii, *sed Spiritus sancti, tribulationis & judicii.*

Alphonsus de Castro hær. 2. de Bapt. tantùm meminit *Spiritus & judicii.*

Archangelus Rubeus in 4. sent. dist. 3. tantùm *tribulationis, judicii & linguarum ignearum.*

5. Dionysius Carthus. in h. l. *Baptizabit igni, id est, baptizando caritatem in vobis accendet.*

Cajetanus in h. l. *Duplex est sensus. Alter significans solenne principium ablutionis totius humani generis celebratum in die Pentecostes, quando advenit Spiritus sanctus in*

specie ignis. Alter significans Baptismum tribulationis.

Erasmus in h.l. *Primùm, ut referatur ad Spiritum sanctum specie linguarum ignearum die Pentecostes missum in discipulos. Dein, ut pertineat ad ignem afflictionum & crucis. Tertiò, per ignem intelligi potest vigor Evangelicæ gratiæ, qui intus datur.*

Joh. Ferus in h.l. *Sensus est. Spiritu vos transformabit, & igni rapies ad cœlestia.*

Sic ergò Cajetanus, Erasmus, Johannes Ferus in Comm. h.l. secuti Lyranum docent, Baptistam loqui *de visibili effusione Spiritus sancti* sub specie linguarum ignearum die Pentecostes futura Actor. 2. v. 3.

(Eò enim verba Baptistæ accommodat Christus ipse Actor. 1. v. 5. & Petrus Actor. 11 v. 16.)

6. Maldonatus in h.l. sic commentatur: *Sunt, qui ignem hoc loco purgatorium interpretentur. Sed dubium non est, quin per ignem Spiritus sanctus significetur. Conjunctio enim ET hîc non est conjunctiva, sed explicativa. Addita autem est explicatio, ut non qualiscunque Spiritus sancti communicatio, sed illa illustrissima, quæ die Pentecostes specie ignis facta est, significetur.*

7. Ribera in cap. 2. Joëlis v. 54. sic scribit: *Hieronymus ad Hedibiam q. 9. ait. Verbum effusionis significat gratiæ largitatem & idipsum sonat, quod Dominus repromisit. Vos autem baptizamini Spiritu sancto. In tantum enim Spiritu sancto baptizati sunt, ut repleretur tota domus, in qua erant sedentes. In quibus hoc meritò adnotabimus, Hieronymum exponere, baptizari Spiritu sancto pro repleri & quasi immergi in Spiritum sanctum. Ex quo intelligimus illud Matth. 3. Ego quidem baptizo vos in aqua, qui autem post me venturus est, fortior me est &c. ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.*

8. Cornelius Jansenius in cap. 13. Concord. Evang. pag. 112. *Per ignem hîc intelligitur ipse Spiritus sanctus, de quo & Salvator. Ignem veni mittere in terram. Ignis enim rectè dicitur propter vim & efficaciam ipsius. Totum namq; hominem immutat, sordes peccatorum exurit, tenebras fugat & ad virtutis opera & promovendum Dei gloriam ardentes prorsus homines reddit & invictos. Dicitur quidem in Scripturis Spiritus sanctus etiam frequenter aqua &c. hoc autem loco potiùs ignis dictus est, tum propter oppositionem ad aquam, in qua erat Johannis Baptismus, & ad significandam Spiritus efficaciam; tum quòd Spiritus, in quo Christus baptizaturus erat, in igne erat appariturus in die Pentecostes.*

9. Lucas Brugensis in cap. 3. Matth. *Et igni. Qui est ignis, seu igni similis, purgans & inflammans. Quasi diceret, Effundet in vos aliunde, sive per se, sive per ea, quæ instituet Sacramenta Spiritum sanctum: cujus non erit otiosa in vobis mansio, verùm adeò efficax, ut instar ignis sordes vestrorum consumat peccatorum, animarum dispellat tenebras, caritate, quâ virtutem, Deiq; gloriam prosequamini, ea accendat, quam afflictionum acerbitas superare nequeat, deniquè totos in se transformet ac sursùm rapiat.*

10. Bellarminus ipse dubius est lib. 1. de Bapt. cap. 3. scribens, *ignem, de quo Johannes loquitur, vel de linguis igneis, vel de igne purgatorii, vel de igne judicii, vel de igne tribulationis intelligi.*

Ibid. *Quod additur de igne Matth. 3. & Luc. 3. non significat ignem aliquem Elementarē, ut stultè putant Jacobitæ, sed ignem aliquem cœlestem & divinum, nam ideò conjungitur*

jungitur cum Spiritu Sancto. (Atqui ignis purgatorii non est cœlestis, nec Spiritus sanctus.)

11. Archangelus Rubeus in opere Sacramentorum dist. 21. de hoc loco Matth. 3. *Baptizabit vos Spiritu sancto & igne* sic scribit: *Postrema expositio est Hieronymi, ut per ignem intelligatur Spiritus sanctus, qui super discipulos in linguis igneis apparuit, Act. 2. quæ literalis & propria illorum verborum existit.*

(Atqui *ex solo sensu literali ducuntur firma argumenta*, docente nos Bellarmino lib. 3. de Verbo Dei cap. 3.)

12. Salmero tom. 4. tract. 6. p. 57. *Quod dicitur, in Spiritu sancto & igni, intellige vel in Spiritu sancto in forma ignis conspecto Actor. 1. &c. vel sanè ignis est tribulatio ipsa, quam minimè valet inferre, nisi qui vires conferre potest ad vincendum &c.*

Et postea. *De Sacramento ergò Baptismatis illud est intelligendum, quod Spiritum sanctum confert, qui ut aqua priùs valet externas immunditias, hoc est, peccata manifesta; deinde ut ignis internas eximit maculas, quatenùs perturbationes animi ad malum solicitantes vel restinguit ac mitigat, vel Spiritui subjicit, pulverem verò peccatorum levium tollit ut aqua, & paleas vanitatis ut ignis comburit, hominemq́ firmat ac roborat. Quâ ratione ignis, quod accipit, non relinquit nisi purum: ideò metalla eum sustinent, maximè aurum, cujus pondus igne non minuitur: in quo apertè Spiritus sancti proprietates repræsentantur atq́ delineantur.*

Et paulò antè. *Ipse vos Spiritu transformabit & igni rapiet ad cœlestia. Spiritus ergò sanctus peccata delet, & ut ignis animas purificat ac perficit. Est autem ille ignis caritatis, quo hominum corda intenduntur, quem Christus venit mittere in terram. Accenditur porrò his tribulationibus & ærumnis, quasi fomentis quibusdam: nam & Spiritus sanctus in specie ignis descendit. Per tribulationes autem baptizatur homo ad perfectionem &c. Est ergò Baptismus ignis, Baptismus Spiritus S. per gratiæ & caritatis infusionẽ. Est & Baptismus ignis per absolutam purgationem, velut per fornacem tentationum, quibus fides nostra redditur auro rutilãtior ipso.*

13. Barradius in Conc. Evang. ad h. l. *Paucis hæc verba sic expono. Opponit Johannes aquæ ignem. Dixerat, Ego baptizo vos in aqua. De Christo autem, Ipse, inquit, baptizabit vos Spiritu sancto & igni: quasi dicat, Ego aquâ frigidâ & nihil efficaciæ ad remittenda peccata habente vos abluo: at Christus Spiritus sancti flammis, ardente aquâ, plurimumq́ efficacitatis habente vos baptizabit. Ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni ejusdem Spiritus, id est, baptizabit vos Spiritu sancto, qui ignis est; vel igne Spiritus sancti, quo animi vestri ab omni vitiorum rubigine ac sorde purgabuntur, lucem recipient novam & ad præclara opera inflammabuntur. Nam in Baptismo Christi Spiritus sanctus semper operatur.*

14. Didacus Stella in cap. 2. Luc. *Cæterùm id, quod ait Johannes, Christum baptizaturum in Spiritu S. & igne, intelligendum est, quòd baptizavit per suos discipulos, nam in Evangelio Johannis scriptum est, quòd Jesus non baptizabat, sed discipuli ejus. Observa autem, quòd Baptismus Christi sit in aqua & Spiritu S. (ut ipse dixit Nicodemo, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu) noluit tamẽ Johannes dicere in Spiritu S. & aqua, sed in Spiritu S. & igne, quia intendebat assignare differentiã sui Baptismi, qui fiebat in aqua, à Baptismate Christi, & excellentiã Baptismi*

Christi: idcirco non nominavit Elementum aquæ, in quo fiebat. Unde ignem non sumit pro igne materiali, sed pro igne intelligit Spiritum sanctum, qui mentem inflammat, sicq́ conjunctio Et tenetur expositivè.

15. Franciscus Toletus in cap. 3. Lucæ. *Quidam recentiores hunc ignem interpretantur tribulationes & afflictiones, eas maximè, quas in Ecclesia primitiva suos fideles pati Christus permisit, quasi eos in igne baptizans.* Postea suam explicans sententiam omnibus expositionibus illam præfert, *quæ diem postremi judicii, atque adeò ignem æternum dicit. Quasi diceret, Christi est baptizare Spiritu sancto, & baptizare etiam igni. Baptizabit Spiritu sancto in hoc seculo eos, qui in ipsum crediderint, quos vitæ anteactæ malè pœnituerit: malos autem & incredulos, qui suis voluerint inhærere vitiis, baptizabit igne gehennæ in altero seculo. Quibus verbis duos Christi adventus & duo ejus officia indicat Johannes. Redemtor enim est & judex; & Redemtoris officium in priori adventu, judicis verò in posteriori exercebit. In illo baptizabit Spiritu sancto venientes ad se, eumq́ recipientes: in posteriori malè operantes æterno puniet igne. Hæc ille in Commentario.* In annotatione autem ait, *hanc expositionem sibi omnium accommodatissimam visam esse tum multitudine gravium Doctorum, qui in ea sunt; tum propter contextum antecedentium verborum & sequentium. Antecedentium quidem, quia Johannes paulò antè hujus ignis meminerat. Arbor, inquit, non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Loquitur enim de præsenti, quasi jamjam veniat is, qui excisurus est & in ignem missurus. Sequentium verò, quia statim dicit, paleas comburet igni inextinguibili. Cum hæc sint conjuncta & consequentia, ad eundem profectò ignem referenda esse videntur, & amphibologia cavenda est in verbis, quantum fieri potest.*

16. Jacobus Tirinus in Comm. h. l. *Baptizabit vos in Spiritu sancto, id est, donis Spiritus sancti, quibus animas interius emundabit à peccatis, & spiritualibus ac cœlestibus gratiis replebit, illis quasi igni vos purificans, illuminans, inflammans & ad cœlestia rapiens. Neque enim hic sermo est de igne materiali &c. sed de igne metaphorico, id est, de gratia, & donis Spiritus sancti, inquit S. Hieronymus, Euthymius & alii Patres.*

(Atqui ignis purgatorii juxta Pontificios est ignis materialis.)

17. Deniq; ante hos omnes Alphonsus de Castro lib. 3. advers. hæres. verbo Baptismus, hæresi 1. *Hæc expositio de Baptismo ignis pro tempore futuro satis apparet, esse litera germana, per id, quod immediatè subjungit. Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Ex quibus verbis apparet, illum locutum fuisse de igne futuri judicii. Lyranus ideò dictum putat in Spiritu sancto & igne, quia in primitiva Ecclesia Spiritus sanctus descendebat in figura ignis. Mihi, ut ingenuè loquar, magis arridet prior expositio.*

Argum. 2. Matth. 5. v. 22. *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio; qui dixerit fratri suo Racha, reus erit Concilio; qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Ergò dantur quædam pœnæ post hanc vitam minores gehennâ ignis & per consequens purgatorium.* Bellarminus lib. 1 de Purgat. cap. 8. Maldonatus tom. 2. Disp. de Sacram. p. 144. Pistorius in Hodeget. cap. 12. p. 547. &c.

Resp. 1.

Respon. Thomas in Catena adducit dictum Augustini contra Faustum. *Penè omnia, quæ monuit vel præcepit Dominus, ubi adjungebat: Ego autem dico vobis, inveniuntur & in illis veteribus libris: sed quòd non intelligebant homicidium, nisi peremptionem corporis humani, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputatum.*

(Atqui homicidium non puniri æternâ morte, absurdum.)

2. Suarez tom. 4. in Thomam Disp. 45. pag 557. scribit, *hunc locum non spectare ad controversiam de purgatorio, cùm valdè probabile sit, omnia illa membra judicii, Concilii, gehennæ, significare æternam damnationem, & pœnam majorem & minorem pro qualitate delictorum.*

3. Barradius tom. 2. Conc. Evang. lib. 7. cap. 17. pag. 449. latè ostendit, *per vocabula judicii, Concilii & gehennæ notari æternam damnationem, simulq; certos damnationis gradus secundùm consuetudinem politiæ Judaicæ. Dominus,* inquit, *idem supplicium, quod in lege homicidæ propositum erat, ei proponit, qui fratri irascitur. Audistis, inquit, quia dictum est antiquis. Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio, id est, afficietur mortis supplicio. Ita enim Exo. 21. præcipitur. Judicium autem pro condemnatione sumitur. Addit. Ego autem dico vobis, omnis, qui irascitur fratri, reus erit judicio h. e. eodem mortis, sed æternæ, supplicio, divinâ damnabitur sententiâ. Ergò de ira mortifera sermo est, qualis ea est, quâ quis ad homicidium tendit, quâ necem, vel grave alicui damnum, vel vindictam cupit inferre.* (Quæ explicatio tollit fundamentum purgatorii, quod in hoc loco quærunt. Sicut per *iram, gestus hostiles & convitia* intelliguntur *peccata verè mortalia*, gradibus tantùm differentia; sic per *judicium, Concilium, gehennam*, intelliguntur *supplicia verè æterna*, gradibus tamen diversa; non autem ullo horum vocabulorum pœna temporalis in purgatorio significatur.)

4. Maldonatus in h. l. sic commentatur: *Per judicium & Concilium gradus pœnæ distinguuntur, non genus. Nam in utroq; capitalem, sed in judicio leviorem, in Concilio graviorem Judices pœnam constituebant, quemadmodum graviores ad Concilium, quàm ad Judicium causæ deferebantur. Sic etiam Christus & eum, qui irascitur, & eum, qui fratrem suum levem, & eum, qui stultum appellat, eâdem inferni pœnâ, non eâdem pœnæ gravitate dignum ducit.*

5. Jacobus Tirinus in h. l. *Hac gradatione & supplicii aggravatione designat Christus gravitatem peccati iræ, quæ in appetitum gravioris vindictæ vel in contumeliosa verba prorumpit, etsi desit actuale homicidium. Utitur autem ad id declarandum metaphorâ, Judæis familiari & notâ, triplicis generis supplicii sontibus apud illos infligi soliti. Nam in ordinario tribunali politico, quod septemviris vel decemviris, subindè & viginti triumviris constabat & mispat, id est, judicium vocabatur, vel dine nephaschoth, id est, judicia animarum; infligebatur homicidis vel mutilatoribus pœna ordinaria, quæ ferè erat talionis, juxta præscriptum legis. At in extraordinario sacro tribunali, quod Sanedrim vocabant, & constabat 72. Judicibus, eratq; supremum, maximumq; Concilium, ut causæ graviores eventilabantur, ita & pœnæ longè acerbiores decernebantur. Sed omnem mensuram pœnarum humanarum excedunt infernalia tormenta. Quæ si subire*

cogatur, qui solis contumeliosis verbis in proximum suum injurius est, quanta supplicia manebunt homicidam, qui ex ira vel odio sanguinem actu profundit? (De purgatorio hic verbum nullum.)

Arg 3. Matth.5.v.25. *Non exibis inde, donec solveris novissimum quadrantem. Per novissimum quadrantem intelliguntur minutissima peccata, pro quibus in purgatorio solvendum, priusquam ex eo quis liberetur.* Bellarm.lib.1.de Purgat.cap.7. Eccius in Enchir.p.217. Coster.in Echir.c.16.Prop. 5.p.494. Salmer.tom.5.tr.37. Tirin.in h.l. & alii complures Scriptores Pontificii.

Resp. 1. Glossa interlin.in h.l. *Et mittaris in carcerem, i.e. in tenebras exteriores. Non exibis inde, donec solvas, i.e. nunquam, sicut ibi, donec ponam inimicos.*

2. Thomas in Catena in Lucam ex Beda. *In carcerem, i.e. infernum, ubi quia semper solvet pœnas patiendo, sed nunquam persolvendo, veniam consequi non poterit, nunquā exinde exibit, sed cum terribilissimo serpente Diabolo perpetuas pœnas luet.*

3. Carthus.in Luc.12. *Donec reddas novissimum quadrantē, i.e. pro minimis culpis debitas tuleris pœnas, quod nunquā implebitur, quia nūquā plenariè illud debitū persolvetur, eò quòd pœna æterna debeatur peccato mortali directè, sed venialib. peccatis non debetur pœna æterna, in quantum sunt venialia, sed ratione adjuncti, i.e. peccati mortalis sibi annexi. Deniq; quod ais, donec, quāvis frequenter accipiatur inclusivè, hic accipitur exclusivè, sicut cùm dicitur, iste non recessit à suo errore, donec obiit. Sic quoque sumitur in Scripturis, cùm dicitur. Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Et, non cognovit eam, scilicet Joseph, Christiferam Virginem, donec peperit.*

4. Idem Carthusianus in cap.5. Matth. art.10. *In carcerem, hoc est, lacum inferni, donec reddas novissimum quadrantem, h.e. pro minima culpa satisfacias, hoc est, nunquam redimeris, quia in inferno nulla est satisfactio.*

5. Lyranus in h.l. *Non exibis, donec &c. id est, nunquam exibis, quia in inferno nunquam est possibilis redditio.*

6. Maldonatus in h.l. *Hic est verus sensus, id enim postulat consequentia sententiæ, ut adversarius appelletur is, qui habet aliquid adversum nos. Adversarius igitur noster ille, quem læsimus, quem raca aut stultum appellavimus, qui actionem apud Deum contra nos habet. Via, hujus vitæ tempus; Judex, Christus, qui dicturus est, Quod uni ex minimis his fecistis, mihi fecistis. Minister, Diabolus, qui in torquendis damnandis Deo ministerium præbet. Carcer, infernus; quadrans, minima culpa. Erat enim quadrans minimus nummus duo continens minuta. Itaque ad ultimum quadrantem solvere, pro summo jure puniri, proverbio dicebatur. Poterit aliquis dubitare, quomodo frater à nobis læsus sit nos judici traditurus, cùm & ipse sit judicandus? Hæc ratio movit Augustinum, quò minùs hanc interpretationem sequeretur. Sed non debuit, meo judicio, movere. Loquitur enim Christus accommodatè ad hominum morem & forensem consuetudinem, ubi qui injuriam accipit, adversarium coram judice sistit: non quòd nos affectus injuriâ frater apud Christum sit accusaturus. Tradet enim nos judici, quia ejus causa tradetur; tradet non ipse, sed pro illo Diabolus, qui etiam condonatam nobis à fratre refricabit injuriam. Quod autem dicit, nos inde non exituros, donec ultimum quadrantem persolvamus, non significat, ut ait Augustinus, exituros*

rros

ros postea, sed nunquam exituros, quia qui in inferno sunt, cùm semper debitas pœnas solvant, quia pro quolibet peccato mortali infinitas pœnas debent, nunquam persolvunt. Et hoc sensu vox hæc donec sumitur Psal. 109. regnabis, donec ponam inimicos. 1. Cor. 15. donec subjiciam omnia. Matth. 1. Non cognovit, donec peperit.

7. Didacus Stella in cap. 12. Luc. p. 99. *Mittet te in carcerem, id est, in infernum. Non exibis inde, donec solveris &c. Non intelligas, quòd aliquando exiet, quia particula donec in sacris literis temporis æternitatem significat. Si dixeris, donec solvat &c. quod postquam solverit, exibit, non errabis. Sed ita quoq; significat nunquam, quia ad finem infiniti nunquam pervenitur, & particula donec in sacris literis æternitatem significat.*

8. Toletus in cap. 12. Lucæ annot. 90. *Docet Christus, reconciliationem esse faciendam, priusquã ad judicis tribunal vocemur, ubi negotium exacto justitiæ rigore agetur, at ante tribunalis tempus magnæ misericordiæ locus est. Item applicatur dictum ei, qui ante tribunal Dei comparebit sine pœnitentia, peccatiq; remissione in hoc seculo facta, mittetur profectò in carcerem inferni, quousque satisfaciat debito, non quòd aliquando satisfaciat, id enim nunquam fiet, nec eripietur in æternum, sed id solùm dicitur, quòd non aliter liberabitur. Et iste sensus est germanus & accommodatus parabolæ.*

Ibid. *Notat Hieronymus particulam donec Matth. 1. v. ult. non significare, B. Virginem postea virum cognovisse, sed id solùm, eam ante partum cognitam non fuisse. Sic in præsenti vox donec accipi potest, non quòd solvat debitum ac postea exeat, sed id solùm, quòd non aliter exibit.*

Et postea. *Conformis est huic locus ille Matt. 18. Ille enim debitor, qui debebat decem millia talenta, nec habebat unde redderet, quia conservi non est misertus, missus dicitur in carcerem, quousq; redderet universum debitum, non significatur hîc, quòd reddiderit & postea sit egressus, nam dictum est, non habuisse unde redderet, sed tantùm significatur, non aliter egressurum.*

9. Cornelius Jansen. in Conc. Evang. cap. 40. p. 180. *Non potest ex hoc loco rectè urgere quis probationem purgatorii. Sicut nec ex parabola, de conservo, qui noluit parvum debitum denariorũ remittere, cùm ipse à Domino suo impetrâsset remissionem decem talentorum, qui etiam reclusus dicitur in carcerem, donec redderet universum debitum.*

Ibid. *Secundùm scopum parabolæ vox donec non significat debitum aliquando persolvendum, & tunc debitorem liberandum, sed locutione parabolæ conveniente significatur, extremum jus requirendum esse &c. ut qui in via cum adversario suo, quem injustè offenderat, in gratiam redire neglexerit, & vult Dei judicium experiri, Deus eum judicabit summo jure, nec unquam debitum solvet. Ergò æternum persolvet supplicium.*

10. Barrad. tom. 2. Conc. Ev. lib. 7. c. 17. p. 451. *Hæc etiam verba ad reconciliationis festinationem & dissolvendas lites pertinent. Adversarius vocatur is hoc loco, qui habet aliquid adversum nos, eò quòd aliquam illi offensionem intulerimus. Græcè dicitur ἀντίδικος, i. e. adversarius, litigator, actor, sive accusator. Læsisti, inquit Dominus, fratrẽ, habet adversus te aliquam querelam, læsus ducit te ad judicem, vel ducere parat. Quamdiu cum eo in via es, quâ ad judicem tendis, citò redi in gratiam, & quod debes, restitue. Nam si hoc non facias, forsan adversarius tradet te judici, judex ministri operâ in carcerem te con-*

consilein. Ex carcere autem non dimitteris, donec, quod adversario debes, solvas ad ultimum usque quadrantem. Hæc incommoda fessime tollit reconciliatio. Satius est in via solvere, antequam ad judicem ducaris, quàm solvere ex carcere. In hanc sententiam rectè exponit Euthymius. Item. *Ipse & Chrysostomus propriè, non parabolicè, interpretantur Judicem, carcerem, adversarium. Non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem, hoc est, ibi solves omnia peccata tua usque ad minimum. Nullum relinquetur impunitum; nec tamen unquam liberaberis.*

(Hi omnes docent, Christum non de purgatorio, sed de inferno loqui, ac liberationem ex carcere penitùs negari.)

11. Cajetanus & Erasmus Chrysostomi interpretationem amplectuntur, *quòd Dominus voluerit terrere diffidentes comminatione humani periculi, ut sic per judicem intelligatur homo, per tortorem itidem homo, per carcerem materialis carcer hujus vitæ, per quadrantem verus nummus aureus.*

12. Eódem abit Johannes Ferus in Commentar. *Multi,* inquit, *multa scripserunt, quis sit adversarius ille, nec tamen quæ scripserunt, satis videntur concordare literæ. Omissis igitur omnibus id vult Christus. In externis rebus nonnunquam satius est, etiam iniquis conditionibus cum adversario componere, quàm lites & contentiones sequi.*

(Stante hac explicatione, purgatorius ignis nullum in hoc loco invenit fomentum.)

13. Pontificii fatentur, *eos, qui non moriuntur in caritate, in infernum, non autem in purgatorium descendere.*

(Jam verò Christus loquitur de illis, qui nec cum Deo per fidem, nec cum fratre in hac vita per caritatem reconciliantur, sed manent ἄσπονδοι & irreconciliabiles usque ad finem vitæ. Ergò loquitur de illis, qui in infernum descendunt.)

14. Rayhingius adhuc Pontificius in Manuali Cathol. pag. 949. fatetur, *aliquo duntaxat modo purgatorium ex hoc loco probari posse.* Et addit. *Dixi, aliquo modo. Neque enim inficias imus, locum hunc à Patribus diversimodè fuisse expositum, ac proinde non omninò certum, infallibile & necessarium argumentum pro purgatorio ex eo desumi posse.*

15. Ibidem Rayhingius *quatuor* tantùm *Patres* adducit, qui hunc locum ad purgatorium retulerint, videlicet *Tertullianum, Cyprianum, Bernhardum, Eusebium Emissenum.*

(At hi quatuor nondum faciunt Universalem Patrum consensum, quem aliàs à nobis requirunt. Adde, quòd Tertullianus lib de anima cap. 35. *per inferos* non intelligat *purgatorium,* sed *infernum,* ut patet ex contextu. Cyprianus Epist. 52. itidem non loquitur *de purgatorio,* sed *de receptione excommunicatorum.* Bernhardus serm. de obitu Humberti non explicat hunc locum Matth. 5. sed loquitur de eo verbis hujus parabolæ. Eusebii Emisseni Homiliæ de Epiphan. sunt adulterinæ.)

16. Bellarminus illis quatuor Patribus addit *Origenem, Ambrosium & Hieronymum.* Sed & hi testes causam ejus parùm juvant. Origenes Homil. 35. in Luc. *etiam Diabolos & damnatos ex inferni carcere aliquando liberandos* statuit.

Ambrosius in cap. 12. Luc. *purgationem illam in fine seculi demùm futuram & ab omnibus sustinendam esse* existimavit.

Hiero-

Hieronymus in cap. 5. Matth. *ex isto carcere non patere exitum*, rectè judicavit.

Inde Suarez tom. 4. in Thom. Disput. 45. §. 1. pag. 557. scribit: *Citantur Ambrosius in cap. 12. Luc. Hieronymus in c. 5. Matth. & Athanasius quæst. 26. cùm tamen ferè nihil aliud dicant, quàm minima etiam peccata puniri à Deo, & neminem inde exire, donec solvat, an verò aliquis solvat post hanc vitam, non declarant.*

Ac Maldonatus in cap. 15. Matth. alios Patres opponit. *Hunc debitorem*, inquit, *nunquam esse liberandum, quia nunquam debitum solvat, docent Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus.*

17. Idem Bellarminus urget scopum parabolæ, *quòd similitudo non sumatur ab homicida aut adultero, aut hujusmodi sceleratis, sed à debitore, qui propter debitum pecuniarium in carcerem conjicitur, donec solverit. Solent autem tales homines ordinariè post aliquod tempus egredi.*

Resp. ex Toleto in Luc. 12. annot. 89. *Docet Christus, reconciliationem esse faciendam, priusquam ad judicis tribunal vocamur, ubi negotium exacto justitiæ rigore agetur. At ante tribunalis tempus magnæ misericordiæ locus est. Si autem expectamus judicii tempus, detrudemur in carcerem damnationis, à quo nemo liberabitur, sed propter impœnitentiam erit ei æternus carcer, æterna damnatio.*

annot. 90. *Huic loco conformis est ille Matth. 18. ubi describitur debitor, qui debebat decem talenta, nec habebat, unde redderet universum debitum. Non significatur hîc, quòd reddiderit, & postea sit egressus, nam dictum est, non habuisse, unde redderet, sed tantùm significatur non aliter, nisi soluto debito egressurum. Ita in præsenti loco dictum est, donec solvas &c. quod quia sine pœnitentia in hac vita ad tribunal Dei comparebit, mittetur profectò in carcerem inferni, quousque satisfaciat debito, non quòd aliquando satisfaciet, id enim nunquam fiet, sed id solùm dicitur, quòd non aliter liberabitur, quod est, non eripietur in æternum.*

18. Quinimò Bellarmino opponimus ipsum Bellarminum lib. 1. de Bon. operibus cap. 6. in expositione Dominicæ orationis sic scribentem: *Peccata dicuntur debita, tum quia omnis, qui peccat, injuriam facit Deo, ac per hoc debitor est satisfactionis: tum quia omnis, qui peccat, legem Dei prævaricatur.*

(Atqui utraque ratio propria est peccatis gravissimis, adeoq; illis, quæ *mortalia* Pontificii solent appellare, imò illis propria est eximio quodam jure, cùm, docente Bellarmino, *peccatum veniale non sit propriè contra legem, sed præter legem.* Quòd si ergò *debiti* nomine omnis generis peccata in Scripturis exprimuntur, utiq; non potest debitor parabolicus opponi aliis peccatoribus.)

19. Autor Oneris Ecclesiæ cap. 30. §. 5. *Adversarius noster est sermo Dei, quem injustè lædimus, ejus violando doctrinas, ideò quasi justam habet causam trahendi nos ad Deum Principem. Vel adversarius est Spiritus, qui adversatur carnalibus concupiscentiis. Cùm itaque in via præsentis vitæ pergimus ad videndum placatam Dei faciem, tunc danda est opera, ut liberemur ab hujusmodi adversario, quod fiet, si carnem Spiritui subjicimus, atq; sermoni divino paremus. Alioquin, si tale adversarium nostrum contemnimus, tunc in examine districti judicii condemnabimur, & Deus justus judex tradet nos exactori, id est, Diabolo, qui executor est di-*

vinæ justitiæ, is pro reatu nostro detrudet nos in gehennam, unde non exibimus, donec pro minimis peccatis puniti fuerimus.

(Ergò non de purgatorio, sed de gehenna hîc agitur.)

20. Stapletonus in Antidoto in Matt. 5. jubet Calvinum advertere, *paucissimos hodie esse, qui hunc locum eo modo exponant,* (ut ad purgatorium applicetur.)

Neq; verò ipse in eo vindicando laborat, ut aliàs solet. Gregorius de Valentia prorsus omisit. (Magno disputationis compendio adversus eos, à quibus vel inprimis urgetur instar solidissimæ demonstrationis.) Idem Stapletonus locum hunc accenset *paulò levioribus, quibus Patres usi sint paulò alienius. Et veteres Patres*, inquit, *hunc locum ad purgatorium accommodâsse, non quòd in eo vel solo, vel potissimùm purgatorium fabricarent aut fundarent, sed quòd ad dogma fidei receptissimum comprobandum hanc Scripturam afferrent, tametsi vel obscurior esset, quàm vel sola certam fidem faceret, vel etiam alium sensum verum habere poterat, sicut multas alias Scripturas in hoc ipso dogmate aliisq; certa fidei dogmatibus Patres adferre solent.*

Argum. 4. Matth. 12. v. 31. *Quicunq; dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Ergò aliqua peccata remittuntur in futuro seculo per orationes & suffragia Ecclesiæ, & per conseq. datur purgatorium.* Bellarm. lib. 1. de Purgat. cap. 4. Barrad. tom. 2. Conc. Evang. lib. 8. cap. 17. pag. 557. Gregor. de Valent. lib. de Purg. cap. 3. p. 278. Maldonatus tom. 2. de Sacramentis pag. 150. Tirinus in h. l. & alii complures.

Resp. 1. Dionys. Carthusianus in h. l. *verba illa, non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro,* exponit ad Marc. 3. v. 29. *non habet remissionem.*

2. Johannes Ferus in h. l. [illegible] *dicendo plus significat. Vult enim, quòd non solum in futuro, sed etiam hîc punietur tale peccatum.* (Sensus ergò est, *Qui peccat in Spiritum sanctum, non remittetur*, id est, citra ullam remissionem punietur tum in hoc, tum in futuro seculo.)

3. Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 13. resp. ad 2. *Nemo Catholicorum docet, culpas lethales remitti in purgatorio.*

lib. 2. de Purgat. cap. 1. §. ultimo. *Purgatorium pro iis tantum est, qui cum venialibus culpis moriuntur, & qui decedunt cum reatu pœnæ culpis jam remissis:*

(Falsum ergò est, quòd hoc loco §. Tertiò &c. scribit, *peccata gravissima, quale est verbum contra Filium hominis dictum, in alio seculo remitti, quia ibi eorum remissio compleatur.*)

4. Idem Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 4. resp. ad 7. fatetur, *ex verbis Christi hoc non sequi secundùm regulas Dialecticorum, quod ex illis probare nititur*, (cum ex negatione juxta regulas Logicas non statim sequatur affirmatio) *sequi autem secundùm regulas prudentiæ*, cum quo congruit illud Maldonati tom. 2. de Sacramentis pag. 151. *Etsi inter Dialecticos, qui omnia revocare volunt ad suas leges, forma argumentationis non sit legitima, tamen inter homines prudentes optima argumentatio est.* Itemq; illud Pekani in lib. de Purgat. *Etsi concedi queat, ejusmodi collectionem non esse absolutè vel ratione formæ necessariam, est tamen necessaria ratione materiæ, vel ex recepto loquendi intelligendiq; munere;* Ac Salmeronis

mediis tom. 8 tract. 16. *Etsi non sit collectio formalis, ratione tamen materiæ & communis phrasis loquendi optimè colligitur.*

(Quasi verò ea, quæ sequuntur ex Dialecticorum regulis, non sequantur ex regulis prudentiæ & vice versâ. Quinimò statuere, quòd aliquid legitimè concludatur, & tamē non congruat regulis Dialecticæ consequentiæ, idem est, ac si quis diceret, se additionem numerorum facere, non quidem ex regulis Arithmeticis, sed Geometricis.)

5. Quando dicimus, *esse in verbis Christi exaggerationem Rhetoricam absolutam negationem includentem*, regerit Maldonatus in h. l. *ineptam esse exaggerationem, ubi alteri parti nihil respondet; ut si in futuro nihil remitteretur, sicut ineptum est dicere, Non ducam uxorem, neque in hoc seculo, neque in futuro, cùm non nisi in hoc seculo uxores ducantur.*

Sed resp. ex ipso Maldonato in Matt. 19. v. 24. super verba, *Facilius est camelum transire per foramen acus, quàm divitem ingredi in regnum cœlorum*, sic commentante: *Hæc oratio hominibus absurda esse videtur, qui non intelligunt, quò absurdior videtur, eò veriorem oportere esse orationem. Ex hoc enim absurdo, facilius esse, camelum animal transire per foramen acus, significare voluit alterum absurdum, Impossibile esse divitem ingredi in regnum cœlorum. Erat autem hæc proverbialis locutio, cùm aliquid significabatur impossibile, dicebatur, Facilius introire camelum per foramen acus. Est autem hyperbole & exaggeratio, qualis in hujusmodi proverbiis esse solet.*

6. Quando verba Christi apud Matthæum, *non remittetur neque in hoc, neque in futuro seculo*, exponimus ex verbis Christi apud Matthæum, *non remittetur in æternum*, regerit Bellarminus d. l. *non debere exponi Matthæum per Marcum, sed potiùs Marcum per Matthæum, cùm constet, Matthæum copiosiùs scripsisse, & Marcum fecisse quasi compendium ex Matthæo.*

Sed resp. Maldonatus in h. l. concedit, *Marcum esse Matthæi interpretem, quod tamen Bellarminus negabat.*

Respond. etiam ex Gregorio de Valentia lib. de indissolub. vinculo matrimon. cap. 4. §. Tertiò. *Marcus hoc in loco, ubi de divortio agitur, tanquam Matthæi interpres est adhibendus.*

(Si ergò Valentiano licuit Matthæum exponere per Marcum, quidni idem nobis liceat, cùm Matthæus loquatur figuratè per Rhetoricam exaggerationem, Marcus verò propriè?)

7. Cornel. Jansenius in Conc. Evang. super h. l. adducit verba Chrysostomi. *Universorum hominum alii hic & in futuro pœnas dabunt, ut Sodomitæ; alii tantùm in hac vita præsente, ut incestuosus Corinthius; alii tantùm in futuro, ut dives epulo; alii nec in futuro, nec in præsente, ut Prophetæ & Apostoli.*

(Quibus verbis Chrysostomus nullam pœnam in futuro agnoscit, nisi damnatorum, id est, æternam.)

8. Provocant ad Augustinum lib. 21. de Civitate Dei cap. 24. purgatorium ex hoc loco deducentem. Sed Ludovicus Vives in Commentar. illius loci testatur, quòd duodecim illi versus, in quibus peccata etiam in futuro seculo remitti dicuntur, in multis antiquis Codd. Brugensibus & Coloniensibus non inveniantur, ac verisimile sit, eos

margini primùm adscriptos, postea in textum irrepsisse. Verba sic habent: *In antiquis libris Brugensi & Coloniensi non leguntur isti decem, aut duodecim, qui sequuntur versus. Sic enim scribitur: Nam pro defunctis quibusdam vel ipsius Ecclesiæ, vel quorundam piorum exauditur oratio: sed pro iis, quorum in Christo generatorum nec usque adeò vita in corpore malè gesta est &c. Reliqua non habentur: ac neque in exemplaribus Friburgi excusis: & tamen stylus non abhorret ab Augustiniano. Forsan aut desunt in aliis Codicibus, aut ex aliquo alio Augustini opere hûc sunt adscripta, ceu scholium primum, deinde contextui orationis admissa.*

9. Pontificiorum hypothesis est, *peccata in purgatorio puniri.* Cum hac hypothesi non congruit probatio ex hoc dicto Christi. Sic enim concludunt: *Remittuntur aliqua peccata in futuro seculo. Ergò est purgatorium.* Atqui remissio peccatorum non est punitio, sed opponitur punitioni, cùm *misericordiam facere & punire iniquitates* sibi invicem opponantur Exo. 20. v. 5. Rectiùs ergò contrario modo posset colligi. *Peccata remittuntur in futuro seculo. Ergò non est purgatorium.* Dicuntur autem peccata remitti in futuro seculo, quia tunc eorum remissio publicè manifestabitur. Sicut *dies judicii* Rom. 8. v. 23. vocatur *dies redemtionis ac adoptionis nostræ*, quia tum plenè redemtio ac adoptio manifestabitur: ita eodem sensu potest dici *dies remissionis peccatorum.* 2. Tim. 1. v. 16. *Præstet Dominus misericordiam Onesiphori familiæ die illo.*

10. Suarez tom. 4. in 3. p. Disput. 45. fatetur, *hoc dictum Christi à Chrysostomo Homil. 24. in Matth. & Græcis Patribus longè aliter, quàm de purgatorio exponi.*

(Jam verò ipsimet Pontificii requirunt unanimem Patrum consensum.)

11. Gregorius de Valentia lib. de Purgator. cap. 3. pag. 279. scribit, *in altera vita non esse locum nisi justitiæ in retribuendo, videlicet pœnam vel præmium pro meritis, aut de meritis hujus vitæ.*

(Jam verò remissio culpæ non est actus *justitiæ distributivæ*, quia per illam nec pœna, nec præmium distribuitur, sed est actus *divinæ misericordiæ* condonantis peccatum. Ergò remissio culpæ in futuro seculo non habet locum, & per conseq. ex verbis Christi probari nequit, *peccata quædam remitti in futuro seculo, quæ in hoc seculo non fuêre remissa.*)

12. Si ex verbis Christi probari posset, quædam peccata remitti in futuro seculo, & per conseq. dari purgatoriũ, sequeretur, in purgatorio gravissima quædam peccata remitti. Ratio connexionis est, quia Christus loquitur de blasphemia in Filium & in Spiritum S. quæ sunt peccata longè gravissima ac mortalia. Consequens Pontificii non concedunt, sed venialia tantùm & leviora peccata in altero seculo remitti docent. Ergò nec antecedens statuere debent.)

13. Alphonsus de Castro lib. 12. adv. hæreses, verbo Peccatum, hæresi 6. *Richardus de S. Victore illa Christi verba dicit esse intelligenda non de remissione culpæ, sed pœnæ. Nam dicit, mitiùs fore agendum cum eo, qui peccaverit in Filium, quàm cum eo, qui peccaverit in Spiritum sanctum, quoniam is, qui peccavit in Filium, habet excusationem, eò quòd egit per ignorantiam, & ita dignus est veniâ, quâ videl. aliquid de pœna peccato debita illi remittatur. Qui autem*

peccatum in Spiritum sanctum, nullam habet excusationem, eò quòd egit ex pura malitia, & ita non est dignus veniâ, quâ videlicet illi remittatur aliquid de pœna peccato debita. Itaq; hanc dicit differentiam esse inter eum, qui peccat in Patrem aut Filium, & eum, qui peccat in Spiritum sanctum, quòd is, qui peccat in Patrem aut Filium, peccat ex infirmitate, aut ex ignorantia, & ideò dignus est, ut aliquid ei remittatur de pœna debita, pœniteat, vel non pœniteat. Is autem, qui peccat in Spiritum sanctum, peccat ex pura malitia, quapropter nihil prorsus remittetur illi de pœna peccato debita, eò quòd nullam habeat excusationem, cùm peccaverit ex pura malitia &c.

Argum. 5. Matth. 12. v. 36. *Dico vobis, de omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, rationem reddent in die judicii. Ergò dantur quædam peccata parva & irremissa, de quibus etiam sancti, qui sæpè otiosa verba loquuntur, rationem reddere tenentur. Hoc autem non fiet in extremo judicio, quia ante illud plenam remissionem sancti consequuntur. Fiet igitur in purgatorio.* Salmero tomo 14. Disput. 26. pag. 228. Bunderius in Compend. tit. 28. art. 11.

Resp. 1. Johannes Ferus, Franciscus Lucas & Maldonatus in h. l. per *diem judicii* intelligunt *Universale judicium* in die novissimo instituendum, in quo impii non tantùm de externis factis, sed etiam de otiosis verbis rationem reddere tenebuntur.

2. Salmero sibi contrarius tomo 8. tract. 16. pag. 127. *Si quæras, quomodo verbi otiosi, id est, ratione carentis, possit reddi ratio, dicendum est, quia de eo homines examinabuntur & ratio exigetur, quam qui reddere non poterit, condemnationem accipiet juxta illud Apostoli. Unusquisque nostrûm pro se rationem reddet Deo.*

3. Barradius tom. 2. Concord. Evang. lib. 8. cap. 17. pag. 558. exponens hæc verba Christi, nullam planè *purgatorii* mentionem facit. Tirinus itidem nihil de purgatorio.

4. Cornelius Jansenius in cap. 49. Conc. Evang. disjunctivè loquitur. *Dicendum vel intelligendum hunc locum de particulari uniuscujusque judicio, quod excipitur in morte, vel si ad novissimum judicii generalis diem istud referatur, intelligendum malos & damnatos puniendos in æternum, etiam pro venialibus peccatis quæ commiserunt.*

5. Emanuel Sa eod. modo. *In die judicii, scil. particularis in morte vel Universalis.*

(Ergò nondum est certum, intelligi judicium particulare in morte, ac proinde ex hoc loco non potest certum argumentum colligi pro astruendo purgatorio.)

Argum. 6. Luc. 12. v. 47. *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.*

v. 48. *Qui autem non cognovit & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Hunc locum pro astruendo purgatorio adducit Franc. Polygranus in assertionibus cap. de suffragiis defunctorum & Purgatorio. *Id*, inquit, *de futuro dici palam est. Modò parùm vapulare referri nequit, nisi ad pœnam temporariam: æterna quippe vapulatio pauca dici non debet.*

Resp. 1. Gorranus in h. l. sic commentatur: *Inter omnes pœnas mitissima omnium pœna est eorum, qui præter originale nullum*

 addi-

addiderunt: major postea eorum, qui ex ignorantia peccaverunt: postea eorum, qui ex infirmitate tamen scienter: postea eorum, qui ex malitia. Ecce quatuor gradus damnatorum.

2. Dionys. Carthusianus in h. l. *Plagis vapulabit paucis, id est, minoribus subjacebit pœnis, nihilominus æternaliter punietur, si in mortali peccato discessit.*

3. Didacus Stella in h. l. *Ait hîc Dominus, quòd ignorans vapulabit plagis paucis, nihilominus perpetuò damnabitur, si in mortali decesserit. Ex his etiam patet, quòd non omnes æquali pœnâ punientur in inferno, sed unusquisque juxta quantitatem demeritorum.*

Argum. 7. Luc. 16. v. 9. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Ergò homines post mortem juvantur precibus sanctorum, & per conseq. datur purgatorium.* Bellarminus lib. 1. de Purg. cap. 8. Lorichius in voce Purgatorium, num. 3. Schoppius in Comment. de Indulgent. cap. 46. fol. 36. &c.

Resp. 1. Didacus Stella in annot. h. l. pag. 162. sic scribit: *Quomodo, inquies, me beatitudinis hospitio accipere possit pauper, qui criminibus, dum vixit, coinquinatus fuit, postea verò moriens in infernũ detrusus est? Respondeo, pauper quidem te non recipiet, sed eleëmosyna ipsa, ut Eccles. 29. Claude eleëmosynam in sinu pauperis, & ipsa orabit te.*

Ibid. *In literæ rigore, si hæc verba (Facite vobis amicos &c.) perpendantur, nihil aliud Christus nobis hîc innuere voluit, nisi ut bona nostra pauperibus impartiamur, ut cùm à vita excesserimus, in æternis habitaculis recipiamur.*

2. Maldonatus in hunc loc. pag. 320. *Penes pauperes non est potestas admittendi nos in cœlum, idcò autem nos dicuntur recipere, quia propter illas factas eleëmosynas recipimur, ut non tam ipsi, quàm opera erga eos nostra sint, quæ nos propriè reciperent.*

Ita quoque Cajetanus. *Ut merita divinæ amicitiæ per eleëmosynas comparata recipiant vos in æterna tabernacula.*

Tirinus eodem modo. *Ut recipiant vos ipsi, quos hîc nutristis pauperes, si nempè priùs ipsi in cœlum abierint, recipiant, inquam, precibus suis & bonorum operum communicatione. Quòd si fortè sint impii pauperes, recipient vos in cœlum tum ii, quorum est recipere, scil. Angeli.*

(Ergò de beatitudine & cœlo, non autem de purgatorio hîc agitur.)

3. Salmero in hunc loc. tom. 7. tract. 29. *Difficilis admodùm & perobscura visa est olim Patribus hæc parabola, ut patet ex veteribus, præsertim ex B. Hieronymo, qui peculiari Epistolâ ad Damasum Papam illam pertractat ac edisserit. Idem etiam visum est quibusdam nostri seculi Scriptoribus, quorum quidam* (Cajetanum intelligit) *ausus est dicere, hujus parabolæ applicationem non solùm difficilem, sed etiam impossibilem esse. Et postea super hæc verba, ut cùm defeceritis &c. Obscura profectò hæc est conclusio, ut possit aptè accommodari parabolæ.*

(Atqui ex locis obscuris & parabolicis non possunt probari fidei dogmata, nisi ex clarioribus Scripturæ locis applicatio & explicatio probetur.)

Multi, qui ex professo hanc parabolam tractârunt & exposuerunt, nullam purgatorii faciunt mentionem. Thomas, Dionysius Carthusianus, Gorranus, Cajetanus, Sa in Lucam, Reyardus

dus Dominic. IX. post Pentecost. Barradius Comm. in Concord. tom. 3. lib. 4. cap. 2. Salmero d.l. &c.

4. Si de purgatorio Christus loqueretur, consequens foret, etiam Apostolos in purgatorium venisse, quia v. 1. ad *quos* hanc parabolam dixisse legitur. At consequens illud Pontificii non concedunt.

5. Bellarminus fatetur, *deficere hîc esse idem quod mori.* Quòd si ergò statim, *quando deficimus*, hoc est, morimur, pauperes, quos eleëmosynis nobis amicos fecimus, *in æterna tabernacula* nos recipiunt, utique non descendimus in purgatorium.

6. Barradius tom. 3. Conc. Evangel. lib. 4. cap. 3. pag. 246. locum hunc non accommodat ad purgatorium, sed sensum sic exprimit: *Dives faciat ex mammona amicos pauperes, justos homines, Angelos, Deum. Omnes hos amicos sibi parare ex mammona potest. Etenim amici sunt divitum eleëmosynas largientium pauperes, qui eorum beneficentiâ fruuntur; justi homines, qui suavissimo exempli odore recreantur; Angeli, qui eleëmosynas Deo offerunt; denique Deus ipse Opt. Maxim. qui misericordiâ in pauperes mirum in modum oblectatur. O amicos omni pecuniarum profusione expetendos! Siquidem cùm deficiunt in morte pecuniæ, quumq; ipsa vita deficit, hi non deficiunt amici. Tunc procedunt obviam, & in æterna tabernacula argento auroq; fulgentia, æternaq; in convivia divites recipiunt misericordes.*

7. Eodem ferè modo Salmero d.l. *Quanquam solius Dei sit distribuere regnum & cœlestes mansiones: tamen & illud distribuere posse dicuntur pauperes, quia cùm potissimùm eleemosynæ propter Christum conferuntur, sive Judæis, sive gentilibus, sive fidelibus, illi dicuntur facere, quod Christus maximè facit.*

Ac Cornelius Jansenius in hunc loc. *Dicuntur illi recepturi suos benefactores, simpliciter quidem, quia propter illos Christus eorum benefactores recepturus est, qui imputat sibi factum, quod illis impenditur.*

Argument. 8. Luc. 16. vers. 23. *Dives epulo videns Abrahamum à longè & Lazarum in sinu ejus, orat, ut Lazarus in auxilium sibi mittatur & linguam refrigeret. Ergò dives fuit in purgatorio.* Jacobus Faber Stapulens. in h.l. Fevardentius lib. 12. Theomachiæ cap. 2. n. 2. & seqq.

Resp. 1. Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 8. sic scribit: *Catholici ferè omnes epulonem in gehenna esse dicunt, proinde Petrus Martyr in vanum pugnat.*

2. Barradius tomo 3. Concord. Evangel. lib. 4. cap. 5. & seqq. *ex statu divitis* in hac vita & post hanc vitam probat, *ipsum fuisse in gehenna.*

3. Si dives fuit in purgatorio, & tamen non impetrat subsidium ab Abrahamo, consequens fuerit, animas in purgatorio æstuantes nullum à sanctis vel viventibus, vel defunctis impetrare subsidium. Consequens Pontificii non admittunt.

4. Abrahamus disertè dicit, *chasma magnum firmatum est inter nos & vos, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare*, v. 26. At juxta hypothesin Pontificiorum ex purgatorio patet transitus in cœlum.

5. Dives epulo petit *guttulam aquæ*, id

id est, consolationis. At juxta hypothesin Pontificiorum animæ in purgatorio habent quandam consolationem, *cùm de salute sint certæ, ac transeant per aquam & ignem.*

6. Tirinus in h. l. addit, *voluisse Christum integra damnati divitis supplicia, quæ post resumtum corpus habiturus erat, ob oculos ponere.*

(At in resumtione corporum sive resurrectione evacuabitur purgatorium.)

Argum. 9. Luc. 23. v. 42. *Domine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Latro non ita dixisset, nisi putâsset, Christum posse ipsi post hanc vitam peccata remittere. Alioqui dixisset, memento mei, antequam moriamur ambo in cruce.* Bellarmin. lib. 1. de Purgat. cap. 8. Becanus lib. 1. Manual. cap. 8. n. 58. Maldonatus tom. 2. de Sacramentis pag. 152. &c.

Resp. Ostendimus superiùs §. 10. multos ex ipsis Pontificiis agnoscere, latronem conversum non descendisse in purgatorium, sed rectâ subvolâsse in cœlum.

1. Barradius tom. 4. Conc. Evang. lib. 7. cap. 15. pag. 353. *Latro*, inquit, *profitetur regnum Christi, hoc est, confitetur, Dominum Messiam esse ad Judæos missum Regem, & in regnum hoc introduci postulat. Denique confitetur animæ immortalitatem, siquidem petit post mortem in regnum Messiæ duci.*

(Si petit post mortem & quidem eo ipso momento, quo Christus venturus erat in regnum suum, in regnum Messiæ duci, nullum utique vel credidit, vel metuit purgatorium.)

2. Jacobus Tirinus ad h. l. sic annotat: *S. Cyprianus & Augustinus latronem hunc vocant Martyrem & Baptismo sanguinis ablutum. Martyrem, inquam, ob liberam Christi confessionem & mortis pro ea (saltem ex preparatione animi) constantem tolerantiam.*

(At Martyrum animæ non veniunt in purgatorium, sed in cœlum.)

3. Latro non levium & venialium, sed gravissimorum ac mortalium peccatorum remissionem à Christo petebat. At in purgatorio ex hypothesi Pontificiorum non *mortalia*, sed *venialia peccata* remittuntur.

Argum. 10. Act. 2. v. 24. *Deus suscitavit Christum solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum à morte. Ergò Christus ex illis inferorum locis, ad quæ descendit, solvit quasdam animas ex doloribus & cruciatibus, in quibus antea detinebantur.* Bellarminus lib. 1. de Purg. cap. 8. Fevardentius lib. 12. Theomach. cap. 8. n. 1. Costerus in Enchirid. cap. 16. p. 493. & alii.

Resp. 1. Benedictus Arias Montanus in Comment. sic exponit: *Solutis doloribus inferni, hoc est, vinculis sepulchri, quibus constringuntur mortui, scil. legibus corruptionis, de quibus scriptum est: Cinis es & in pulverem converteris. Hujus corruptionis legibus caro Christi fuit soluta, utpotè sanctissima & aliena secundùm seipsam ab omni corruptione carnis.*

2. Johannes Ferus in h. l. sic commentatur: *Christus solvit dolores mortis & inferni, sed solis piis. Mortem quidem solvit, ne gustare oporteat &c.*

3. Cajetanus in h. l. *Dolores mortis soluti sunt pœnalitates animæ separatæ. Et dicit pluraliter, doloribus mortis, eò quòd plures pœnalitates sufferebat anima Christi separata à corpore. Ipsum enim esse separatum à corpore*

pore

pore [illegible] quædam est anima, locus quo- [illegible] nonnulla plenitudo erat: & u- [illegible] mortem consecutus fuerat. Quam sententiam repetit in notis in Thomam part.3.q.12.art.4.

4. Lorinus Jesuita in h. l. *Solvit Deus (non enim de Christo, sed de Deo intelligendus locus, ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησε λύσας) dolores inferni, quando suscitavit Christum, qui dolores passus est in passione & morte propter gravitatem lethiferos & [illegible] deducere in infernum.*

5. Andradius lib. 2. Defens. Trident. *Cum de Christi resurrectione disserat, multis atque apertissimis Davidis testimoniis confirmat, ita pro humano genere mortem Christum obiisse, ut morte obrui & delitescere inter mortuos diu non posset. Videtur autem mihi, per dolores inferni sive mortis, mortem doloris atq; miseriarum plenam, Hebræorum dicendi more, significari.*

6. Johannes Hoffmeisterus in h.l. *Qui sunt hi dolores? in Psalmo legimus, Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni venerunt super me. Per dolores mortis & inferni intelliguntur omnium gravissimæ passiones & dolores, quos omnes Christus pro nobis passus est, & à quibus omnibus liberatus est.*

7. Ribera in Comment. Oseæ 13. n.23. pag.173. *In Græco est, solutis doloribus* θανάτου *mortis. Ita legit Chrysostomus. Suscitavit, inquit, illum Deus solvens & irritans dolores mortis, hoc est, quòd per tot dolores mors effecerat, ut scilicet anima separaretur à corpore.*

8. Jacobus Tirinus Jesuita ad h.l. *Solvit Deus hos dolores, hos funes, tam quibus constrictus fuerat in cruce, quàm quibus constringendus videbatur in inferno ad morem aliorum mortis [illegible], discutiens eos ac depellens, & ne constringeretur, [illegible], inquit S. Augustinus Epist.99. & ferè [illegible] ac Theodoretus in Ps.17. Suarez parte 3.q.52. Disp.43. sect.1. & Cornelius à Lapide.*

(Hæc expositio nullum purgatorio suppeditat fomentum.)

9. Si Christus solvit dolores animarum purgatorii, tùm piis non est amplius metuendum purgatorium. Ut enim rectè infero, quia Christus solvit dolores inferni, ideò infernus piis non amplius metuendus: ita quoque de purgatorio idem rectè inferre possumus. At hanc illationem sive hoc consequens Pontificii non concedunt. Ergò nec antecedens statuere debent.

Argum. 11. Rom. 12. v. 13. *Orationi instantes, necessitatibus sanctorum communicantes. Pro voce Græca* χρείαις *legendum est* μνείαις, *ut sit sensus. Communicantes memoriis sanctorum, hoc est preces & eleemosynas Deo offerte pro animabus è purgatorio liberandis.* Salmero tom.14. Disp.25.p.217. Turrianus lib.4. pro Epist. cap.14.

Resp. 1. Vulgata versio in Tridentino Concilio Pontificiis facta est authentica. Ea verò non legit memoriis, sed *necessitatibus.*

2. Dominicus à Soto in h.l. *Lectionem nostram (usibus sanctorum communicantes) ferè Patres in universum sequuntur.*

Benedictus Justinianus in h.l. *Quanquam alteram illam lectionem non penitùs improbo, vulgatam tamen retinendam censeo, cui magis cohæret, quod mox subditur: Hospitalitatem sectantes, Itemque, Benedicite persequentibus vos, & quæ sequuntur.*

Toletus in h.l. *Nostra tamen lectio communis est & legitima.*

3. Benedictus Arias Montanus & Sanctes Pagninus non legunt *μνείαις*, sed *χρείαις*, quo modo etiam Syrus expressit.

4. Glossa interlinearis, Lyranus & Benedictus Justinianus Jesuita exponunt *de sanctis in hac vita constitutis*, quòd ipsis in egestate constitutis ex Christiana caritate subvenire, & hac ratione necessitatibus eorum communicare debeamus. Verba Lyrani sic habent: *Instruit Apostolus de communicatione beneficii, & primò ad simul commorantes dicens*: Necessitatibus sanctorum communicantes; *secundò, ad peregrinos transeuntes*, Hospitalitatem sectantes.

Franciscus Toletus in h. l. eodem ferè modo. *Quia caritas proximum amplectitur, & propter tribulationes ac persecutiones tunc temporis contra Christianos factas, multi eorum subsidio temporali egebant, multis necessitatibus oppressi, idcircò adjungit Paulus, quod beneplacens & perfectum etiam in hac parte est. Sensus igitur est. Dixi vos hoc adverso tempore Domino debere servire, vosque ejus servos profiteri: quòd quia arduum erat, spe, patientiâ, oratione vos communivi: at non vobis solis consulere debetis, sed aliis etiā, qui propter tribulationes & persecutiones necessitatibus & indigentiis corporalibus premuntur. Communicate ergò Christianorum necessitatibus, id est, eas reputate vestras ac communes vobis cum illis: & quomodo vestris subvenitis, subvenite & illis, auxilium opemque impendendo, quo modo poteritis.*

Franc. Lucas Brugensis in h. l. *Utrumque legendi modum* (necessitatibus & memoriis) *ut ædificationi utilem admittit* (Origenes,) *sed hunc, necessitatibus sanctorum communicantes, non obscurè præfert. Usibus, vertit, sanctorum communicantes: deinde adjungit. Memini, in Latinis exemplaribus magis haberi, memoriis sanctorum communicantes. Verùm nos nec consuetudinem damnamus, nec veritati prajudicamus, maximè quum utrumque conveniat ædificationi.*

5. Erasmus ad h. l. sic annotat: *Videtur hoc agere Paulus, ut non solùm præsentes præsentibus impertirent caritate mutuâ, sed absentium quoque memores essent, fortè id, quod Paulus à Petro monitus fuerat in Epistola ad Galatas, ut pauperum memor colligeret donatitiam pecuniam.*

(Ergò, si vel maximè legitur *μνείαις*, nondum tamē accensum erit purgatorium.)

Argum. 12. 1. Cor. 3. v. 14. *Si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Per ignem h. l. intelligitur pœna aliqua purgatoria & temporalis, ad quam post mortem adjudicantur, qui in judicio particulari inveniuntur ædificâsse lignum, fœnum aut stipulam.* Bellarm. lib. 1. de Purgat. cap. 5. Gregor. de Valent. lib. de Purgat. cap. 3. p. 274. & reliqui ferè omnes.

Suarez tom. 4. in p. 3. D. 45. sect. 1. n. 14. vocat *præcipuum & celebrem locum.*

Resp. 1. Bellarminus d. l. fatetur, *hunc locum esse ex difficilioribus*, & adducit dictum Augustini lib. de fid. & operibus cap. 15. ubi vocat *sententiam planè ad intelligendum difficilem.*

Salmero agnoscit, *quòd omnes Patres hunc loc. perplexum & impeditū esse dixerint.* (At loca Scripturæ, ex quibus præcipuè & principaliter fidei articuli probandi sunt, debent esse clari & perspicui.)

2. Idem Bellarmin. lib. 3. de Verb. Dei cap. 3. *ex solo sensu literali firma in fidei articulis argumenta deduci posse* docet. (At locus hic totus est metaphoricus, fatente

Pelrano

Peltanus c.6. de Purg. p.243. *Unum*, inquit, *hic certum est, nempe totum hunc locum, imò verò totum caput, unde locus petitus est, metaphoris abundare*, ac Bened. Justinianus in h.l. scribit, *nemini dubium esse posse, totũ hunc locum esse metaphoricum, sumtamq; metaphoram ab ædificiis &c.*)

3. Pauci ex veteribus hunc loc. exponunt *de purgatorio*; & qui de purgatorio eum exponunt, alibi nostrā expositionē sequuntur, ut Augustin. lib.21. de C.D. c.26. Gregor. lib.4. Dial. cap.39. ubi per diem & ignē intelligunt *diem tribulationis & ignē tentationis*. Verba Gregorii sic habent: *Quamvis hoc* Pauli dictum 1. Cor.3. *de igne tribulationis in hac vita nobis adhibito intelligi poßit, tamē si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat &c.* Chrysostom. & Græci Patres accipiunt *de igne infernali*. (At Pontificii requirunt unanimem Patrum consensum.) Augustinus d.l. inquit. Forsitan verum est. (Ergò non habuit pro fidei articulo.)

4. Thomas, Dionysius Carthus. Lyran. & Cajetanus per architectos in textu Apostolico intelligunt *Ecclesiæ Doctores*, quam expositionem Bellarm. §. Utraque; vocat *bonam & magis literalem, quàm eam, quâ intelligũtur omnes Christiani*. (At si per architectos intelliguntur soli Ecclesiæ Doctores, nō poterit ex hoc loco purgatoriū demonstrari, aliâs sequeretur, solos Ecclesiæ Doctores venire in purgatoriū.)

Idem Bellarm. d.l. §. Sexta sententia, *per stipulas & fœnum* intelligit *doctrinam Prædicatorum curiosam, inutilē, supervacaneam*. (At non omnes Christiani sunt Prædicatores, proinde nec superædificant stipulas, vel doctrinam curiosam. Ergò non omnes per istum ignem stipulas absumentem transeunt, sed soli Prædicatores, & per conseq. ignis ille non est ignis purgatorii, qui ex hypothesi Pontificiorum est omnibus Statibus communis.)

5. De tali igne loquitur Apostolus, per quem omnib. transeundum, ut ostendunt ipsa verba, quia non solùm *stipulas & fœnum*, sed etiam *aurum & gemmas* illo igne probari dicit. Jam verò non omnes in purgatorium descendunt. Bellarminus lib.1. de Purg. cap.5. §. Deniq; &c. *Omnes transire per ignem purgatorii, & salvari per ignem, est apertè falsum*. lib.2. de Purgator. c.1. inter *errores* refert hanc sententiam, *quòd omnes omninò homines tam boni, quàm mali, uno Christo excepto, post hanc vitam purgari debeant*.

2. Bellarm. lib.1 de Purg. cap.5. vocem *ignis* in v.13. primùm exponit *de igne propriè sic dicto, qui in die judicii omnia consumet*; secundò *figuratè de igne severi judicii divini*; postremò in v.15. iterùm *propriè de vero igne purgatorii*.

Turrianus lib.4. pro Epist. Decretalibus contra Magdæb. c.13. exponit *de duplici igne propriè sic dicto*, videl. *de infernali*, per quē judex peccata mortalia in æternum; ac *de igne purgatorii*, per quē venialia peccata temporaliter sit puniturus.

Suarez d.l. Disp.45. sect.1. ubiq; exponit *de igne propriè sic dicto, qui vel in die judicii præcedet judicem, & omnia absumet; vel de purgatorio, post cujusq; hominis mortem illis, qui purgatione indigent, divinitùs parato*.

Benedictus Justinianus non solùm in paraphrasi illud, *Salvus quasi per ignem*, interpretatur. *Ipse tamen igne illo expiatus salutem consequitur, nempe de quo antè dictum, Ignis probabit*, quod interpretatus est, *quale omninò sit, ignis purgatorii* expe-

experimento patescet. Sed etiam in notis quasi incommodam homonymiam sugillavit. *Sunt*, inquit, *qui ignis nomine hoc loco intelligunt divini judicii severitatem.* Et postea. *Verùm hac admissâ sententiâ necesse est fateri, paucissimis verbis Apostolum admodum ambiguè ignis nomen usurpâsse, nam paulò post de igne purgatorio absque dubio loquitur. Itaq; malim accipere de igne purgatorio. Nam quemadmodum de humana docendi ratione metaphoricè loquutus est, comparans eam materiæ, quæ vel resistat igni, vel ab eo comburatur, ita perstans in metaphora de igne purgatorio loquitur, quasi eam materiam exploret, de qua paulò post.*

Cajetanus & Lyranus, itemque Dionysius Carthusianus & Benedictus Arias Montanus in Comm. h. l. per *ignem* nuspiam intelligunt *ignem propriè sic dictum*, sed *figuratum*, videlicet severum & justum judicium divinum, ex quo tamen pœna venialium peccatorum temporalis sequatur. Verba Cajetani sic habent: *Aptè rigorosum Dei examen nominatur ignis metaphoricè, quoniam quemadmodum ignis supremum obtinet in examinando locum: ita judicium divinum cunctas operis conditiones quantumcunque minimas scrutatur, librat ac discutit, & dicendo jus & exequendo.*

In quam sententiam etiam Bellarminus tandem abit, *triplici ratione* hanc interpretationem vocabuli *ignis* confirmans. *Cùm dicit Apostolus*, inquit lib. 1. de Purgat. cap. 5. *uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit, non potest loqui de vero & materiali igne, quia opera non possunt examinari tali igne, sed operarii.*

(At quæ potest esse interpretationis hujus certitudo, cùm in ignis voce explicanda tot modis varient? Præterea, quo sensu accipit Apostolus vocem ignis in v. 13. eodem etiam accipit eam in v. 15. ut ostendit indivulsa connexio. Ergò in v. 15. non loquitur de igne propriè dicto, & per consequens non loquitur de purgatorio, quod continet ignem propriè dictum, juxta Bellarmini hypothesin. Sic igitur concludimus: Qui ignis uniuscujusq; opus probabit, per illum ignē salvi fient Doctores stipulas superædificantes, ut patet ex contextu. At non ignis purgatorii, sed *ignis judicii divini est, qui uniuscujusque opus probabit*, exponente Bellarmino. Ergò non per ignem purgatorium, sed per ignem divini judicii salvi fiunt Doctores stipulas superædificantes.)

7. Ignis, de quo Paulus loquitur, tam bona, quàm mala opera revelat. At ignis purgatorius bona opera non revelat, sed mala duntaxat, à quibus purgantur animæ, ut Salmero in h. l. concedit. Ignis verò extremæ diei utraque revelat. Ergò Paulus non loquitur de igne purgatorii.

(Lutherus tom. 5. Jen. Germ. fol. 166. in Palinodia circa Purgatorium urget hoc argumentum. Quale est illud, quod igne debet probari, *aurum, argentum, lapides pretiosi, lignum, fœnum, stipulæ*, talē etiam oportet esse ignem, quo hæc omnia probari debent. cùm apud Apostolum sit continuata metaphora, sive allegoria. Atqui agnoscunt Pontificii voces *fœni, stipularum, ligni, auri, argenti* metaphoricè sumi. Ergò etiam agnoscant, vocem ignis metaphoricè accipi, ac proinde non posse materialem, corporeum & sensibilem purgatorii ignem hac voce intelligi.)

8. Guilielmus Estius in Comm. h. l. &

in 4.

in 4. sent. dist. 47. quanquam concedat, per consequentiam posse trahi hæc verba ad purgatorium, genuinum tamen sensum esse de igne conflagrationis futuro in die illa Domini magno, cujus interpretationis B. Augustinum, Gregorium, Chrysostomum, Theodoretum, autores laudat.

9. Franciscus Turrianus d. l. sequitur expositionem Chrysostomi Homil. 9. in 1. Corint. Nazianzeni Orat. 39. Athanasii quæst. 131. Anastasii Niceni q. 60. Clementis Alexandrini lib. 5. Stromat. Hieronymi in cap. 1. Jerem. in cap. 1. Nahum, in cap. 1. Zachar. Paulini in Epist. 29. ad Aprum, quòd Apostolus loquatur etiam de illis, qui damnantur, quodq; per stipulas intelligat peccata mortalia. Verba Turriani sic habent: *Aurum, argentum, lapides pretiosos significare hæc varias species virtutum ac bonorum operum, quia nemo dubitat, non opus est per Scripturas probare. Quòd verò lignum, fœnum, stipula, varia malorum genera significant, quæ sunt opera combustibilia, id est, digna gehennâ ignis æterni, ex mediis locis Scripturæ sanctæ licet intelligere: ut Esaias primo de idolorum cultu loquens: Fortitudo, inquit, illorum ut stipula stuppæ: fortitudinem vocat idola, quibus Israëlitæ confidebant, & in quibus spem victoriæ collocabant: illorum itaque idololatriam dicit esse stipulam: significans, arsuros esse igne æterno propter illud peccatum. Sic B. Cyrillus in Commentario Prophetæ hujus interpretatus est: quo in loco ait significare lignum τὸ ἐμπρηστὸν, id est, inflammabile: fœnum verò & stipulam τὸ ἄσβεστον, id est, non posse cohiberi flammam & extingui: quod in Evangelio dicitur ἄσβεστον, id est, inextinguibile. Rursus D. Basilius in Comment. ejusdem Prophetæ in eodem loco stipulam ait significare vitam inflammabilem & incendio dignam. Nemo autem non intelligit, qui talem faciunt vitam, id est, incendio dignam esse peccata mortalia. Hæc ille.*

(At hæc expositio evertit fundamentum purgatorii, quod in hoc loco Apostolico quæritur.)

10. Bellarminus d. l. provocat ad *Origenem, quòd* locum Apostolicum de purgatorio apertissimè exponat. Sed resp. ex Suarez d. l. v. 7. *Animadvertendum est, licet hæc loca Origenis expositionem hanc confirment, non tamen veritatem purgatorii, quia ille omnem ignem futuræ vitæ purgatorium facit.* Provocat ibidem Bellarminus ad *Oecumenium & Theodoretum.* Sed resp. ex Gregorio de Valentia lib. de Purgatorio cap. 3. *Oecumenius & Theodoretus hunc locum exposuerunt de purgante igne conflagrationis divini judicii.*

11. Ipsimet Pontificii in expositione hujus loci sibi non constant, sed variis modis dissentiunt. Per *architectos* Cajetanus & Bellarminus intelligunt solos Doctores & Evangelii Prædicatores. Alii intelligunt *auditores.* Fevardentius lib. 12. Theomach. cap. 4. n. 2. *utrosque.* Per *aurum & argentum* Stapletonus & Estius grein intelligunt *opera bona, per stipulas & fœnum peccata venialia.* Sed Bellarminus & Peltanus *per aurum & argentum* intelligunt *doctrinam utilem & salutarem docentium; per lignum, fœnum & stipulas* doctrinam non quidem *hæreticam, vel malam,* sed tamen *curiosam, inutilem, supervacaneam.* Valentianus & Fevardentius *per aurum & argentum* intelligunt tum *veram doctrinam Pastorum,* tum *virtutes Pastorum & auditorum; per lignum, fœnum & stipulas peccata levia & temporales pœnas judicio*

Dei reservatas. Per diem Bellarminus, Peltanus, Justinianus &c. negant significari *præsentem vitam.* Sed Thomas in Comment. h. l. contrarium habet. *Dies Domini dicitur, quando voluntas Domini completur de hominibus, qui per ejus justitiam præmiabuntur, vel damnabuntur. Unde secundùm triplex Dei judicium triplex potest intelligi dies Domini. Erit enim quoddam judicium generale omnium: & secundùm hoc dies Domini dicitur novißimus dies judicii. Aliud autem est particulare judicium, quod fit de unoquoq; in morte ipsius: & secundùm hoc dies Domini potest intelligi dies mortis. Sic ergò dies Domini declarabit, quia in morte uniuscujusq; ejus merita patent. Tertium autem est judicium in hac vita: in quantum Deus per tribulationes hujus vitæ interdum homines probat. Dies ergò Domini declarabit, quia in tempore tribulationis affectus hominum probatur.* Per *diem Domini* Cajetanus, Fevardentius, Peltanus, Pistorius, Costerus intelligunt *judicium particulare;* Bellarm. *universale & ultimum;* Gregorius de Valent. ac Tirinus *diem mortis & ultimi judicii simul.* Verbum *revelabitur* Bellarminus refert *ad diem.* Valentianus *ad opera.* Per *ignem probantem uniuscujusq; opus* Valentianus intelligit *ignem purgatorii,* per quem non transeunt superædificantes aurum & argentum. Sed Bellarminus hanc expositionẽ refellit, & *ignem universalis judicii* intelligit, per quem omnes transeant, quicquid superædificet. Verbum ζημιωθήσεται. *detrimentum patietur,* Valentianus *de persona operante, non de opere* intelligit. Bellarminus contrà *non de operante, sed de opere ipso* accipit. Verba Apostoli, *uniuscujusq; opus ignis probabit,* de purgatorio exponit Valentianus. Sed Peltanus & Bellarm. statuunt, ea non loqui de purgatorio, sed tantùm ultima verba, *salvus erit quasi per ignem,* eò accommodant. Per particulam *quasi* in verbis Apostoli, *salvus erit quasi per ignem,* similitudinem aliquam notari Bellarminus concedit, sed Valentianus illud negat, & potiùs notari putat per emphasin quandam ipsam rei proprietatem & veritatem.

(Cùm igitur ipsimet Pontificii in expositione hujus loci tot modis invicem dissentiant, non poterunt apodicticum argumentum pro purgatorio astruendo ex illo formare.)

12. Quinimò Bellarminus à seipso in explicatione h. l. dissentit. Nam lib. 1. de amiss. grat. & stat. pecc. cap. 9. scribit, *quòd Apostolus significet per aurum, argentum & lapides preciosos opera perfecta laudabilia, quæ in judicio Dei examinata nihil nisi mercedem promereantur; per lignum verò stipulas & fœnum opera inutilia & reprehensione digna, sed venialia, quæ detrimentum quidem afferant, & purgatione indigeant, non tamen à salute excidere faciant.* Sed lib. 1. de Purgatorio cap. 5. opinionem illam rejicit & aliquot argumentis probat, *per aurum & argentum non opera bona, sed doctrinam utilem & salutarem; per stipulas verò doctrinam curiosam & inutilem denotari.*

13. Meritò igitur Erasmus in annot. h. l. p. 352. censet, hunc locum non esse de purgatorio accipiendum. *Nec admodùm ad rem pertinet* (inquit,) *hùc purgatorii mentionem admiscere. Quandoquidem diem posuit pro perspicua operis inspectione. Nam nocte & quæ bella sunt, displicent, & quæ fœda, placent, diei certiora sunt judicia.*

Dein-

Dei intelligentiam possit pro exacta exploratione. Neque verò sum nescius, locum hunc ab Augustino & veteribus, Thomâ præcipuè, torqueri ad varios sensus, quos omnes excutere non est hujus instituti. Mihi ut simplicissimus maximè placet, si accipiamus de doctrina Apostolorum Paulo succedentium. Ille bonum posuerat fundamentum, videant, inquit, cæteri, quid superstruant. Si digna Christo, durabit opus, etiam in luce conspectum. Sin Judaismum adjunxerint, fallent quidem ad tempus, cæterùm patefiet illorum impostura, simul atque vero judicio perpendi cœperit. Atque hos secutus tantùm operæ luserit, cogeturq́; destructo, quod ædificatum est, aliud superstruere id, quod evenit in Romanis (Corinthiis) *& Galatis, quos Paulus iterùm parturiit Christo. Atque hanc sententiam sequitur D. Ambrosius, ne quis somnium meum esse suspicetur.*

Argum. 13. 1. Corinth. 15. v. 29. *Alioqui quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui omninò non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis? ubi Apostolus loquitur de Baptismo lachrymarum & pœnitentiæ, qui suscipitur orando, jejunando, eleëmosynas faciendo, ut sensus sit: Quid facient, qui orant, jejunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgunt?* Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 6. Stapletonus in Antidot. p. 807. Salmero in hunc loc. Becanus in Manuali lib. 1. cap. 8. pag. 147. Thyræus, Turrianus, Peltanus, Tirinus &c.

Resp. 1. Bellarminus agnoscit, diversimodè hunc locum à veteribus exponi, & adducit *sex* diversas *illius loci explicationes.* Salmero tom. 14. Disputat. 24. in 1. Corinth. *Locus hic sanè perdifficilis quibusdam videtur, & variæ ac diversæ Patrum intelligentiæ satis indicant, non adeò perspicuum esse, ad quem morem & ritum alludat Apostolus, etsi scopus obscurus non sit.* Suarez part. 3. quæst. 56. Disputat. 50. sect. 1. Cornelius à Lapide & Benedictus Justinianus in Comment. 1. Cor. 15. itidem varias ac diversas Patrum expositiones recensent.

(Atqui ex loco obscuro & variis Patrum expositionibus subjecto non potest certum & immotum purgatorii fundamentum peti, cùm ipsimet Pontificii *unanimem Patrum consensum* requirant, cumque Patres illi omnes Baptismum non *metaphoricè*, sed *propriè* sumtum in verbis Apostoli intelligant.)

2. Glossa ordinaria aliquot expositiones affert, *de suffragiis & purgatorio* nihil habet. *Baptizantur*, inquit, *pro mortuis, id est, pro peccatis delendis, vel pro se mortuis faciendis ad similitudinem mortis Christi. Quid facient, cùm non sint vitam habituri? Vel fuerunt quidam imperiti, qui baptizabantur pro his, qui de hac vita sine Baptismo discesserant, putantes illis prodesse, unde ait: Quid facient, id est, quid illis proderit, qui resurrecturi non sunt?*

3. Lyranus in hunc loc. textum dupliciter exponi posse dicit: *Uno modo dicunt aliqui expositores, quòd Baptismus receptus ab aliquo vivente valeret mortuo, & sic faciebant pluries se baptizari, semel pro se, & aliàs pro amicis suis defunctis. Et secundùm hoc dicit Apostolus. Alioquin, id est, si resurrectio non erit, quid facient, qui baptizantur? &c. quasi dicat, nihil proficiet eis. Sed quia non videtur probabile, quòd Apostolus in sua probatione procedat ex aliquo-*

rum errore, quia non esset probatio simpliciter, sed tantum ad illos errantes, ducendo illos ad illud, quod habebant pro inconvenienti, ideò aliter exponitur, quod dicitur hic. Pro mortuis, id est, pro peccatis mortalibus, quæ sunt opera mortua, pro quibus abluendis recipitur Baptismus, qui tamen non proficeret, si non esset resurrectio. Ad hoc enim recipitur, ut à peccatis mundatus sit vitâ beatâ dignus. (De suffragiis & purgatorio nihil addit.)

4. Cajetanus Jentaculo 2. q. 3. de hoc loco sic disserit: *Oportet sensum horum verborum sumere ex facto, ex quo argumentum sumit Apostolus. Nescio autem meliùs hoc factum interpretari, quàm ex doctrina ejusdem Apostoli, qui ad Coloss. 2. & 3. docet, eos, qui baptizantur, baptizari in persona mortuorum, & non solùm mortuorum, sed etiam resurgentium cum Christo &c. Ritus Baptismi habet, ut qui baptizantur, mergantur sub aqua, & per hoc repræsentent duas mortes, scil. propriam mortem moralem & mortem Christi corporalem. Repræsentant enim se mortuos vitæ veteri, sicut Christus mortuus est vitæ hujus mundi. Mersio enim repræsentat sepulturam Christi mortui, ponens hominem, qui baptizatur, sub aqua, sicut corpus Christi positum est sub terra. Repræsentat quoque, hominem illum ita recedere à præterita vita, ut sit illi mortuus & sepultus. Similiter surgendo ex aqua repræsentatur duplex resurrectio, & Christi corporalis & hominis spiritualis, ita quòd ex hoc, quòd homo surgens ex aqua repræsentat Christum à mortuis resurgentem, repræsentat quoque, seipsum resurgere in novam vitam spiritualem, nunc quidem quantùm ad animam secundùm rem; in futurum autem etiam quantùm ad corpus in spe. Hoc est factum, ex quo arguit Apostolus, dicens: Quid faciunt, qui baptizantur pro mortuis, id est, in persona mortuorum, si mortui non resurgunt, ut quid baptizantur pro illis? hoc est, personam illorum agunt, qui sic baptizantur pro mortuis, sicut in repræsentationibus quidam agunt fortes, quidam modestos, quidam mortuos, quidam claudos, quidam cæcos &c. & hi dicuntur operari pro cæcis, pro claudis, qui agunt personas illorum. Ex tali itaq; Baptismi ritu, quo, qui baptizantur, personam mortuorum agunt ad similitudinem Christi mortui, & consequenter personam resurgentium ad similitudinem Christi resurgentis, argumentum sumsisse Apostolum intelligendum est, tum quia secundùm hunc sensum invenitur argumentum efficax; vanum siquidem esset tale factum repræsentativum mortis & resurrectionis, si mortui non resurgunt, tum quia exponitur litera sumendo argumentum à facto juxta verba Apostoli; tum quia servatur proprietas sermonis, & nulla intervenit æquivocatio; tum quia consonat aliis documentis Apostoli; tum quia nihil incerti aut novi in Ecclesia Christi per hanc expositionem ponitur.*

5. Claudius Guillandus locum sic exponit: *Baptizantur pro mortuis Martyres, qui patiuntur & affliguntur pro fide & articulo resurrectionis mortuorum.*

6. Cornelius à Lapide in Commentar. *omnium simplicissimam & planissimam interpretationem* vocat *eam, quam Chrysostomus profert. Ut quid propriè Baptismum suscipiunt omnes fideles pro spe resurrectionis ex mortuis, vel pro statu mortuorum, ut in eo illis post mortem sit benè? Si mortui non resurgunt, utique frustrà hoc faciunt.*

7. Maldonatus in c. 12. Luc. v. 50. confert hunc locum Apostolicum cum verbis

sia Christi. *Baptismo habeo baptizari. Mortem, inquit, & passionem suam Baptismum appellare dubium non est, & omnes Interpp. consitentur. Simile illud est apud Paulum 1. Cor. 15. v. 29. Quid facient, qui baptizantur pro mortuis? id est, qui pro resurrectione mortuorum defendenda moriuntur.* Hanc interpretationem ex professo confirmat in Disput. de Baptismo tom. 1. pag. 75. *Proprius, inquit, sensus videtur esse, ut Baptismus non accipiatur pro Baptismo aquæ, sed pro Baptismo sanguinis, & argumentetur D. Paulus, Frustrà, si non est resurrectio mortuorum, in hac vita subimus pericula. Hoc est enim baptizari, juxta illud, Potestiine baptizari &c. Hunc sensum esse constat, tum ex præcedentibus. Dixerat enim paulò antè. Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus, nimirùm, quia illi, qui non credunt resurrectionem mortuorum, indulgent genio, quantùm possunt: Christiani verò propter fidem resurrectionis obimus multa pericula: tum ex sequentibus, quia statim addidit: Ut quid & nos periclitamur omni horâ? Illa dictio ET sine dubitatione res similes conjungit. Ergò etiam significat, se baptizari pro mortuis, cùm periclitatur. Ergò, quod nunc vocat periclitari, dixerat paulò antè, baptizari pro mortuis, id est, ad defendendam mortuorum resurrectionem.*

8. Benedictus Justinianus, postquam recitâsset nonnullorum sententiam, *quasi Paulus agat de solicitudine illa, quâ animæ piorum suffragiis juvantur*, addit, *Nomen Baptismi valdè impropriè usurpatur, ut fateri omninò necesse sit, hanc explicationem prorsus esse coactam & violentam.* Cùm ad illam interpretationem accedit, quasi Baptismus ibi *de afflictione corporum intelligendus* sit, titubanter admodum eam acceptat. Addit enim, *contra hanc explicationem objici posse, errare eos, qui pro falso atque impio dogmate, quale putârunt esse resurrectionem mortuorum, non pauca patiuntur incommoda.* (Rectè nos hoc objicimus Pontificiis, errare ipsos ex sententia Justiniani hujus, quòd pro falso atque impio dogmate de purgatorio & animabus ex cruciatibus ejus liberandis afflictiones corporis patiuntur.) Mox addit Justinianus. *Non satis idoneè hoc argumento mortuorum resurrectio probatur, possunt enim mortuorum animæ purgatoriis pœnis levari, etiamsi nulla futura sit resurrectio.* Hæc Justinianus, & tamen communem errorem sequens, interpretationem de metaphorico Baptismo retinet.

9. Thomas in h. l. *Ut per hoc, quod dicit, mortuis, intelligantur opera peccati, quæ sunt mortua, quia carent vitâ gratiæ, & ducunt ad mortem. Et secundùm hoc plana est litera. Quid scilicet facient illi, qui baptizantur pro mortuis, id est, pro peccatis abluendis, si non sint vitam gratiæ habituri?* Eandem expositionem amplectitur Contarenus Cardinal.

(Bellarminus & Salmero hanc interpretationem refellunt: nobis sufficit, Thomam hîc non vidisse purgatorium.)

10. Gagneus Doctor Sorbonæ, Prædicator ac Eleëmosynarius Regis in cap. 15. Actor. *Mihi quoque videtur alius esse sensus, ut Baptismus pro afflictione & supplicio sumatur, sicut Christus filiis Zebedæi dicit &c. Hoc modo ergò sensus esset, quid facient, qui baptizantur, hoc est affliguntur pro mortuis, vel pro spe mortuorum, atque ad vitam non interituram resurgendi, vel pro mortuis, id est, pro asserta mortuorum resurrectione,*

pro qua morti se exponere non dubitârunt Martyres.

(Accipit quidem baptizari pro affligi, interim purgatorium non elicit ex hoc loco vel ex hac baptizandi significatione.)

11. Cardinalis Baronius tom. 1. Annal. ann. 57. sect. 165. & 166. hujus loci mentionem faciens, videtur in eorum opinionem inclinare, qui crediderunt, *Apostolum loqui de quibusdam hæreticis, contra quos resurrectionem ex ipsorum Ceremoniis, licèt à se non probatis, defendat, ut Epiphanius, Chrysostomus & Tertullianus.*

Argum. 14. Phil. 2. v. 10. *In nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & inferorum. Per καταχθονίους intelliguntur animæ in purgatorio. Qui enim in gehenna sunt, non flectunt Christo genua.* Roffensis Episcopus art. 17. col. 719. Eccius in Enchir. loc. de Purgat. pag. 219 Canisius in opere Catech. q. 9. de pœnit. pag. 309. Peltanus, Fevardentius, Thyræus, Stotanus & alii.

Resp. 1. Thomas de Aquino lect. 3. in cap. 2. Phil. Per τοὺς καταχθονίους intelligit *Dæmonas. Omnis creatura,* inquit, *rationalis, sive Angeli, sive homines, sive Dæmones, subjicientur Christo.* Ad objectionem, *quòd Dæmones non adorent Christum, nec genua ei flectant,* Thomas ibidem sic respondet: *Duplex est subjectio, una voluntaria, altera involuntaria. Omnes Angeli sancti Christo subjiciuntur, sed voluntariè. Dæmones & damnati non sic, verùm involuntariè.*

2. Lyranus in h. l. *Omne genu flectatur, id est, omnes exhibeant reverentiam, Angeli, homines & Dæmones.* Eodem modo exponunt Haymo, Lombardus in illum locum. Suarez tom. 4. in 3. Disp. 43. & Benedictus Justinianus ac Jacobus Tirinus in cap. 2. Philipp.

3. Bellarminus ipse non multum tribuit huic purgatorii fulcro. *Per illud infernorum,* inquit lib. 1. de Purgat. cap. 4. *non improbabiliter accipiuntur Dæmones.*

4. Idem Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 6. & eum secutus Pazmannus in Hodeg. Peltanus de Purgat. cap. 6. fatentur, *incertum esse, an infernus sit in centro terræ, an verò in eo loco, ubi peccârunt animæ.*

(Quomodo ergò ex vocabulo καταχθονίων purgatorium evidenter probare poterunt?)

5. Schoppius in Apologet. cap. 60. f. 85. scribit, *argumentum hoc esse parùm efficax ad asserendum purgatorium.*

6. Non utuntur sufficiente enumeratione. Constituunt enim etiam *puerorum limbum* infra terram, cujus tamen hîc nullam habent rationem.

Argum. 15. 2. Tim. 1. v. 16. *Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè me refrigeravit. v. 18. Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in die illa.* Ex hoc loco Fevardentius in Theomach. *Purgatorium* colligit. *Tradidit,* inquit, *Paulus hoc loco formam orandi pro salute mortuorum. Onesiphorum enim fuisse defunctum, patet ex eo, quòd Paulus suo nomine salutem dicere jubet Onesiphori domui, hoc est, uxori viduæ ac liberis, nam si non fuisset mortuus, illum fuisset nominatim salutaturus. Precatur insuper non illi soli, sed universæ domui ac familiæ, in qua erant patres, avi, abavi, atavi, mater, avia & alii plures, qui pro certo jamdudum obierant.*

Resp. 1. Benedictus Justinianus in Com-

Comment. statuit, hunc Onesiphorum fuisse post Timotheum Episcopum Ephesinum, utique ergò eum adhuc in vivis esse oportuit. *Hunc*, inquit, *fuisse Ephesinum, ejusq; deinde urbis Episcopum perhibent, quanquam Dorotheus Coroniæ illi Episcopatum adscribit.*

2. Justiniano suffragatur Salmero. *Iste autem*, inquit, *erat Ephesinus, & fuit postea ejusdem civitatis Episcopus, quanquam Dorotheus illum fuisse Episcopum Coroniæ tradat.*

(Atqui tum, cùm hæc scriberet Apostolus, Ecclesiæ Ephesinæ Episcopus erat Timotheus 1. Timoth. 1. v. 3. cap. 3. v. 15. inde Salmero in hunc loc. super verba, *Quanta Ephesi mihi ministravit, tu meliùs nosti*, sic commentatur: *Significat, illum Ecclesiæ Ephesinæ, vel sanctis Ephesinis multa suppeditâsse. Ut tu*, inquit, *qui Episcopus eius civitatis es, meliùs, quàm egò, novisti.* Quomodo ergò potuit Onesiphorus esse mortuus, cùm Paulus hæc scriberet, si post Timotheum fuit Ephesinus Episcopus?)

3. Posset quis ex eodem principio concludere, Paulum orâsse pro animabus defunctorum ex inferno liberandis, quia Onesiphori majores fuerant *Ethnici*. At consequens hoc Pontificii non admittunt.

4. Verba illa, *Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in die illa*, ipsimet Pontificii Interpretes referunt ad diem Universalis judicii, in quo purgatorium ex ipsorum hypothesi penitùs extinguetur. Salmero in hunc loc. *In die illa, scilicet judicii postremi.* Benedictus Justinianus in hunc loc. *Quod addit, in illa die, refertur, ut explicat Chrysostomus, ad diem extremi judicii.* Cajetanus in hunc loc. *Orat pro æterna retributione in die judicii.* Sequuntur hac in parte Thomam in h. l. sic commentantem: *In illa die, in qua scil. Dominus judicabit omnes.*

Argument. 16. 1. Petr. 3. v. 19. *In quo & his, qui in carcere erant, Spiritu veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cùm fabricaretur arca. Hic agit Apostolus de quorundam animabus peccatricibus ab hoc mundo profectis, & in altero seculo detentis carcere & pœnis, quas Christus visit, eis evangelizavit, ipsasq; ex carcere liberavit.* Turrianus lib. 4. pro Epist. Pont. contra Magdæb. cap. 14. pag. 465. Fevardentius lib. 12. Theomachiæ cap. 9. num. 1. & 2. Tirinus in 1. Petr. 3.

Resp. 1. Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 13. Salmero in illum loc. per φυλακὴν intelligunt *limbum Patrum*, non purgatorium.

2. Mendoza in controvers. Theol. quæst. 1. pag. 73. nec limbum, nec purgatorium, sed ipsum *infernum* intelligit, sic scribens: *Non de descensu ad limbum Patrum aut purgatorium loquitur, sed de descensu ad tartara, ubi scilicet detinebantur illi, qui increduli fuerant in diebus Noæ.*

3. Lorinus in hunc loc. sic commentatur: *Improbabile est, illas animas tamdiu* (à temporibus usque Noæ) *in purgatorio fuisse. Est item incertum, an Christus tunc aliquas animas eduxerit de purgatorio.*

4. Salmero in Comment. h. l. cùm dixisset, *quosdam ex Catholicis de purga-*

terii carcere verba Petri interpretari, subjungit. *Sed excluso hoc sensu &c.*

5. Bellarminus d.l. scribit, *hunc locum Petrinum semper obscurißimum fuisse habitum,* ac Salmero ibid. scribit: *Obscuritatem hujus loci significant enarratores ejus tam veteres Patres, quàm recentiores in varias sententias divisi.*

(Atqui ex loco obscurissimo & variis interpretationibus exposito non potest controversum fidei dogma probari.)

6. Benedictus Arias Montanus in h.l. sic annotat: *Quid alii commententur, nostri instituti non est judicare, quid ipsa lectio velit, insinuare satis fuerit. In quo Spiritu, nempe eo Spiritu, qui cum Patre æternus fuit à mundi initio secundùm divinitatem, in quo prædicabat illis, videlicet Noa & iis, qui in arca inclusi ceu in carcere fuerunt, cùm dictum est: Egredere ex arca.*

7. Jacobus Payva Andradius lib. 2. Defens. fidei Trident. *Diligenter animadverti volo à curioso lectore duo: alterum verbum, erant in Græcis Codicibus minimè haberi, sed solùm legi, iis, qui in carcere: participium verò οὖσι, id est, existentibus, quod est subintelligendum, magis ad præsens tempus refertur, quàm ad præteritum imperfectum: οὖσιν, id est, existentibus, qui jam sunt in carcere, non erant tantùm.* Hinc infert, *Christum, qui jamdudum in Spiritu advenerat, prædicâsse Spiritibus illis, qui jam in inferno pœnas suæ incredulitatis meritas luunt, quòd justis Noæ arcam ædificantis admonitionibus credere noluerint.* (Sequitur hac in parte Bedam, qui eandem expositionem amplectitur.)

8. Denique Thomas part. 3. q. 52. art. 2. ad 3. de hoc loco Apostolico sic judicat: *Augustinus melius exponit in Epist. ad Evodium, ut referatur non ad descensum Christi ad inferos, sed ad operationem divinitatis ejus, quam exercuit à principio mundi, ut sit sensus, quòd hi, qui in carne erant conclusi viventes, hoc est, in corpore mortali, (quod est quidam quasi carcer animæ) Spiritu suæ divinitatis veniens prædicavit per internas inspirationes, & etiam exteriores admonitiones, per ora justorum. His, inquam, prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, Noë scil. prædicanti, quando expectabant Dei patientiam, per quam differebatur pœna diluvii, unde subdit, in diebus Noa, cùm fabricaretur arca.*

Argum. 17. Hebr. 10. v. 25. *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis non relinquitur hostia pro peccato. Ex hoc loco,* inquit Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 14. resp. ad 2. *habetur argumentum insigne pro purgatorio. Nam statim additur adversativa particula, sed terribilis expectatio judicii & ignis æmulatio, quæ consumtura est adversarios. Si enim iste ignis significaret solùm ignem gehennæ, sequeretur, omnes, qui peccant post Baptismum, necessariò damnandos, vel certè Paulum ineptè loqui.* Similia de hoc dicto Hebr. 10. occurrunt apud Stapletonum part. 2. Promt. Cathol. pag. 282.

Resp. 1. Ignis purgatorii non *consumit,* sed purgat, ac animæ in purgatorio æstuantes *non expectant terribile judicium,* sed potiùs lætam ex illo igne liberationem, ut nos docent Pontificii. Quâ ergò veritatis specie ad purgatorium hic locus accommodari potest?

2. Bellarminus ipse lib. 1. de Verb. Dei. cap. 17. resp. ad 5. argum. docet, *Apostolum non loqui de quocunque peccatore, sed de eo, qui peccat in Spiritum sanctum, hoc est, qui volun-*

voluntarie oppugnat cognitam & exploratam veritatem.

3. Eadem est sententia Gregorii de Valentia, Vasquez, Riberæ & Jacobi Tirini.

4. Cornelius à Lapide in Comment. Hebr. 6. eam probat triplici argumento. *Primò, quia Apostolus vers. seq. vocat terram maledictam, quæ rore cœlestis gratiæ & fidei receptæ profert tamen spinas apostasiæ, ideoq; reproba est & igni comburenda. Apostatæ enim ferè omnes pœnitentiâ expiari non possunt, sed obdurati & reprobi sunt, ideoq; in gehennam relegantur. Secundò, quia pœnitentia non Baptismum, sed pœnitentiam significat eorum, qui in peccatum prolapsi sunt post illuminationem. Tertiò, quia cap. 10. v. 26. omninò similiter loquitur de his apostatis, quòd eorum apostasia nullo sacrificio pro peccato, nullâ pœnitentiâ expiari possit.*

Idem in cap. 10. Hebr. itidem aliquot argumentis probat, *Apostolum non de quibusvis peccantibus, sed de apostatis à Christo & Ecclesiâ loqui, ac pœnam illam ignis post extremum judicium demùm ipsis irrogandam.*

(Stante hac hypothesi, in fumum abeunt, quæ pro accendendo igne purgatorio ex hoc loco eliciuntur.)

5. Apostolus loquitur de tali igni, *qui devoraturus sit adversarios.* Atqui ignis purgatorii non ipsos peccatores, sed tantùm peccata devorare fingitur.

Argum. 18. 1. Johan. 5. v. 16. *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabit ei vitam peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis. Peccatum ad mortem est peccatum finalis desperationis. Quare cùm non vult D. Johannes, ut pro eo, qui in eo peccato è vita decessit, oretur, certè hoc ipso significat pro iis, qui aliis peccatis admissis ex hac vita discedunt, utiliter & bona cum spe orari posse, ut scil. ab ejusmodi peccatis, si quid illis præterea expiandum in illis superest, penitùs exolvantur, posito quidem, quòd in gratia alioqui decesserint.* Roffensis artic. 37. col. 719. Gregorius de Valent. lib. de Purgator. cap. 3. p. 279. Canisius in opere Catech. q. 9. de pœnit. p. 308. Viguerius cap. 16. Inst. Theol. §. 4. v. 28. &c. Peltanus, Slotanus, Salmero & alii.

Resp. 1. Lyranus in h. l. sic commentatur: *Est peccatum ad mortem, scil. finalis impœnitentia, quâ quis in mortali peccato moritur. Non pro illo dico, ut roget quis, quia non est orandum pro damnatis. Et si, ipso vivente, sciretur, quòd esset de præscitis, similiter non esset pro eo orandum, ut pœnam æternam evaderet, prout dicunt aliqui. Posset tamen orari pro eo, ut minùs peccaret, & per conseq. minùs puniretur in inferno. Sed quia hoc nescitur, quòd quilibet peccator, quamdiu vivit, potest redire ad gratiam, ideò pro omnibus peccatoribus adhuc viventibus est orandum.*

(Ergò Apostolus loquitur de precibus pro viventibus, non pro defunctis effundendis.)

2. Erasmus ad h. l. sic annotat pag. 618: *Locus hic in speciem adimere videtur spem veniæ relapsis in culpam gravem. Neque me clam est, quibus rationibus sese hinc explicent Theologi. Sed mihi videtur & alius exitus aperiri posse. Venialia delicta, sine quibus non vivitur, quotidianâ precatione delentur: Remitte nobis debita nostra, quemadmodum interpretatur & Augustinus. Cæterùm atrocia flagitia non sanantur eodem modo, sed olim ejiciebantur è contubernio Ecclesiæ, tradebantur*

bantur q; Satanæ, nec recipiebantur, nisi jejunio, lachrymis, multisq; remediis duris deletâ culpâ.

(Juxta hanc expositionem nec suffragiis pro defunctis, nec purgatorio robur aliquod ex hoc loco quæri potest.)

3. Cajetanus Jentac. 8. q. 3. agnoscit, *Apostolum loqui de precibus, quæ pro viventibus funduntur, non pro defunctis.*

4. Bartholomæus Petrus in Supplem. Comment. Guilielmi Estii 1. Joh. 5. v. 16. *Per peccatum ad mortem intelligitur quodvis peccatum mortale, cujus non agitur pœnitentia, quamdiu & quatenus tale est. Ita non quodvis mortale intelligitur, nec tamen illud solùm, cui est conjuncta finalis impœnitentia, sed omne illud, cui conjuncta est impœnitentia etiam temporalis, seu in cujus affectu quispiam hæret &c. Peccatum non ad mortem dicitur ab Apostolo, quod est mortale quidem, sed agitur ejus pœnitentia. Non autem prohibet Apostolus hoc loco fideles pro fratribus orare, quos sciant teneri peccato ad mortem, sed ad id non audet hortari quemlibet Christianum, ut scil. pro tali oret impetrandi fiduciâ, de qua locutus est v. 14.*

(Hæc omnia ostendunt, de precibus pro viventib. Apostolo sermonem esse.)

5. Lorinus in h. l. sic commentatur: *Probabile arbitror, sermonem hîc esse tantùm de peccatis vivorum, & non de statu jam mortuorum cum mortali peccato.*

(Atqui hoc non esse probabile, sed certum, constat ex verbis ipsius Johannis. Qui viderit ἁμαρτάνοντα &c.)

6. Jacobus Tirinus in Comment. h. l. *Qui scit, fratrem suum peccare, dummodò peccatum non sit ad mortem, id est, dummodò non inducat certò, certitudine morali, æternam mortem, eò quòd sit quasi insanabile, seu incorrigibile, petat pari fiduciâ spiritualem vitam gratiæ reddi tali fratri, & dabitur ei.*

(Atqui vita gratiæ spiritualis post mortem fratri non redditur. Ergò non loquitur Johannes de precibus pro defunctis.)

Argum. 19. Apoc. 5. v. 3. & 13. mentio fit *creaturarum sub terra, per quas non possunt alii intelligi, quàm qui sunt in purgatorio, quia damnati non dant benedictionem Deo, ac Patres non ampliùs erant in limbo, cùm Johannes hæc scriberet.* Bellarm. lib. 1. de Purgat. cap. 8. Salmero tom. 14. Disp. 25. p. 222. Costerus cap. 16. p. 493. Canisius in opere Catech. q. 9. de Pœnit. p. 309. &c.

Resp. 1. Bellarminus ipse non multùm tribuit huic purgatorii fulcro. Sic enim scribit d. l. *Utuntur nostri hoc loco, sed tamen non videtur multùm urgere.*

2. Ibidem subjungit. *Probabile est, per eos, qui sunt infra terram, Patres, qui erant in limbo, intelligi. Etsi enim, quando Johannes hæc scripsit, Patres exierant è limbo, non tamen exierant eo tempore, de quo loquitur. Loquitur enim de tempore, quod præcessit Christi mortem, ideò enim subjungitur. Vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librũ. Christus enim morte suâ aperuit mysteria libri usque ad illam diem clausa. Similiter quod affertur ex hoc eodem cap. 5. Apoc. ubi dicuntur creaturæ, quæ sunt in cœlo & in terra, & quæ subtus terram dedisse laudem Deo, non convincit. Nam possunt hîc per creaturas intelligi res inanimæ, ut ignis, grando &c. quæ in Psalmo 148. ad Deum laudandum invitantur, præsertim cùm Johannes addat etiam ea, quæ sunt in mari.* (Quam expositionem frustrà insectatur Fevardentius lib. 12. Theoma-

chiæ

chiæ cap.10. n.1. cum conformis sit locis Scripturæ parallelis Exo. 20.v.4. Psal. 19. v.1. &c.)

3. Idem Bellarminus lib.2. de Purgat. cap.6. fatetur, *ab Ecclesia Romana nondum esse definitum, ubi sit purgatorium, an super, vel subtus terram.* ac Maldonatus dicit tomo 2. Disp. de Sacram. p. 171. *de purgatorii loco nihil certi colligi posse ex Scripturis.*

(Quomodo igitur per creaturas *subtus terram* existentes infallibiliter intelligi possunt animæ in purgatorio?)

4. Lyranus in Comm. h.l. per creaturas subtus terram intelligit *Dæmonas. Nemo*, inquit, *poterat aperire in cœlo, quantùm ad Angelos; neq; in terra, quantùm ad homines; neq; subtus terram, quantùm ad Dæmonas, in quibus remanserunt naturalia integra.*

(Fevardentius d.l. hanc expositionem insectatur, sed approbat eam Blasius de Viega in cap.5. Apoc. sect.2. p.238. sic scribens: *Flentem Johannem, quòd nullus neque in terra, neq; in cœlo, neque subtus terram, id est, neq; Angelus, neq; homo, neq; Dæmon, librum illum, quem viderat, posset respicere, nedum aperire, unus è viginti quatuor Senioribus animavit.*

Jacob. Tirinus in Com. agnoscit, *Gregorium & Rupertum per eos, qui sunt subtus terram, intelligere Dæmones ac damnatos*, & addit: *Coguntur enim omnes extortâ confessione, vel saltem concessione, tam Christum, quàm Deum pro Domino suo agnoscere ac revereri.*)

5. Idem Lyran. ibid. *Omnes creaturæ & irrationales & vitâ carentes dicuntur laudare Christũ, in quantũ sunt materia & occasio laudandi ipsum, quia intellectuales creaturæ per eas ascendunt ad cognoscendũ Deũ, & per conseq. ad ipsum laudandũ & glorificandum.*

6. Pererius in cap.5. Apoc. *Dicuntur, Dæmones laudare Deum, non quia id faciant, saltem voluntariè: sed tum, quia agnoscunt, Deum esse dignissimum laudari, & honorari ab omnibus: tum etiam, quia sæpè coguntur Dei laudes coram hominibus confiteri & prædicare.*

7. Per creaturas *subtus terram* Ambrosius & Theodoretus intelligunt *mortuos.* Huic expositioni obvertunt Pontificii, quòd mortui negantur *Deum laudare*. Psal.6.v.6.

Resp. Ipsimet Pontificii Interpretes agnoscunt, non negari absolutè confessionem in inferis, sed tantùm τοῖς ζῶσι. Lorinus in Psal.6. *Non est ex mortuis ullus, qui apud viventes agat memoriam tui, non in inferno, sepulchrove, qui celebrare apud mortales nomen tuum possit.*

Cornelius Jansenius ibid. *Non est inter mortuos quisquam, qui memoriam tui agat apud viventes. Quis existens in inferno aut sepulchro inter mortuos sanctissimum nomen tuum celebrare poterit apud mortales.*

Argum. 20. Apoc.6.v.9. *Sub altari vidit Johannes animas Martyrum, clamantes vindictam contra interfectores suos.*

Resp. 1. Bellarminus lib.2. de Purgat. cap.6. dicit, *Ecclesiam Romanam nondum definivisse, ubi sit purgatorium.* At si hic locus de purgatorio ageret, sciretur purgatorii locus.

2. Idem Bellarminus lib. ejusd. cap.1. §. Hæc sententia &c. negat, *Martyres venire in purgatorium.* At hic locus agit de Martyribus.

3. Pontificii dicunt, *animas in purgatorio torqueri igne, qui solâ duratione ab infernali distat.* At hæ animæ nihil de tormentis conqueruntur.

4. Bla-

4. Blasius de Viega in cap. 6. Apocal. comm. 4. sect. 8. sic disserit: *Bernh. serm. 4. in festo omn. Sanctor. existimavit, hoc altare esse humanitatem Christi, dicitq́ue, animas Martyrum esse modò sub altari, quia solùm vident Christi humanitatem, post diem verò judicii supra altare collocandas, id est, visione beatificâ fruituras, cùm corpora recipient. Sed hac Bernhardi expositione prætermissâ, & aliis nonnullis, arbitramur, per altare hoc intelligenda esse ipsa loca, ubi corpora Martyrum sepulta jacent, eò vel maximè, quòd super Martyrum reliquias altaria extrui consueverunt, sub quibus altaribus animæ Martyrum clamare dicuntur, quia ex iis ipsis locis eorum sanguis clamat ad cœlum.* Postea subjungit ex Gregorio lib. 2. moral. c. 6. *Magnus earum clamor magnum est desiderium tum resurrectionis, tum judicii.* (Nihil hîc de purgatorio audimus.)

5. Jacobus Tirinus ad h. l. sic annotat: *Animæ interfectorum, id est, Martyrum &c. optant & subindè orant Deum, ut finem aliquando faciat tantis fratrum suorum miseriis, Tyrannosq́ue inhibeat, compescat, puniat, & ad tartara cogat. Orant autem subtus altare, quod est in cœlo, id est, ex secreto penetrali cœlesti, puta ex loco felicitatis & gloriæ, seu ex choro Martyribus destinato in cœlo.* (De purgatorio nullum verbum.)

Argum. 21. Apocal. 15. v. 2. *Et vidi tanquam mare vitreum, mixtum igni, & eos, qui vicerunt bestiam & imaginem ejus & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes cytharas Dei, & cantantes canticum Mosis servi Dei & canticum Agni. Mare illud adumbravit Baptismum. Admixtio ignis non tantùm denotat afflictiones temporales, sed ipsum unà ignem purgatorium.* Fevardentius lib. 12. Theomachiæ cap. 10. n. 5. & seqq.

Resp. 1. ex Bellarmino lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *Ex solo sensu literali petuntur firma argumenta.*

2. Glossa interlinearis ad h. l. sic annotat: *Mare vitreum, quia in eo baptizatis datur Spiritus sanctus.* Eodem modo exponit Lyranus ibid.

3. Blasius de Viega in Comm. Apocal. pag. 746. sic scribit: *Cernit in mari Baptismum, in vitro fidem, quæ in Baptismo suscipitur; in igne vel Spiritum sanctum, vel tribulationem accipiendam esse, in quo igne vitrum fidei conficitur & solidatur, atque adeò meritò mare vitreum mistum igne fidem Baptismi persecutionibus probatam adumbrare, supra quod mare victores Antichristi futuri stant, habentes cytharas & cantantes canticum Mosis, quoniam fidem in Baptismo susceptam Antichristi terroribus superatis retinuerunt.*

4. Ribera ad h. l. n. 2. *Mare vitreum vocat multitudinem hominum, qui Antichristum sequentur. Dicitur mare, quia semper fervent & tumescunt variis cupiditatibus, quasi fluctibus quibusdam, qui fluctus in lutum tandem desinunt, id est, in turpissima peccata. Vitreum dicitur, quia quantumvis impii scelera sua contegant, etiam eorum cogitationes Deo manifestissimæ sunt, ac si lucido quodam vitro tantùm tegerentur. Hoc mare mistum igne vidit, quoniam & igne, qui judicem Christum præcedet, flagrabunt & priùs æstu atque igne affligentur. Apoc. 16. Et datum est æstu homines affligere.* (Sive ergò de victoribus Antichristi, sive de asseclis & membris Antichristi locum exponere velint, neutri ex hypothesi Pontificiorum in purgatorium veniunt.)

5. Ja-

1. Jacobus Tirinus ad hunc loc. *Mare vitreum, crystallinum, pellucidum est cœlum empyreum, mistum igne, id est, coruscum splendore divinæ præsentiæ & fervens ardore caritatis Sanctorum.* (In cœlo autem esse purgatorium nemo dixerit.)

3. *Patres* magno numero citant pro astruendo purgatorio *Origenem, Nyssenum, Nazianzenum, Theodoretum, Oecumenium, ex Græcis; Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Eusebium Emissenum, Gregorium, ex Latinis.*

Resp. 1. *Origenis* autoritatem ipsimet passim repudiant. Gretserus lib. 2. de jure & more prohibendi libros noxios cap. 10. *Fuit Origenes olim in veteribus Synodis damnatus, & Gelasius Pontifex Tertullianum & Origenem, etsi Patres valdè antiquos, lege latâ manibus orthodoxorum excussit.* Quinimò in hoc ipso purgationis dogmate erroris ipsum accusant. Bellarm. lib. 2. de Purgat. cap. 1. *Origenes sine ulla excusatione aut commodâ explicatione tenuit purgari debere tam bonos, quàm malos, uno Christo excepto, post hanc vitam.* Confer Sixtum Senensem lib. 5. Bibl. annot. 131.

2. De *Nysseno* Græci in sua Apolog. sic scribunt: *Superest B. Gregorius Nyssenus Ecclesiæ Præsul, qui magis, quàm alii, quæ pro vobis faciunt, dicere videtur. Atqui satius erat illius autoritatem præterire, nullâq; ratione nos cogere, eorum, quæ dixit, defensionem apertè in medium proferre: Dicendum tamen nobis est, salvâ, quoad ejus fieri potest, Patris illius existimatione. Cùm quæstio de pœna æterna nondum agitata discussaq; esset, videtur etiam is ejus fuisse sententiæ, quæ restitutionem peccatorum statuit, & infert supplicii finem: nihil aliud supplicium illud esse statuens, quàm purgationem quandam & fervorem, attractionemq; ad Deum per dolorem & labores, tanquam futurâ tandem perfectâ instauratione omnium, etiam Dæmonũ ipsorum, ut sit, inquit, Deus omnia in omnibus, juxta dictum Apostoli.*

3. De *Theodoreto*, quem citat Thomas in Catena, Græci dictâ Apologiâ sic scribunt: *Quæ dicitis B. Theodoretum dixisse virum & sapientem & divinum & magnum eloquentiæ laudem consecutum, siquidem etiam apud nos ita se habere deprehenduntur, haberent utique aliquam rationem, & nonnullâ fortassis defensione egerent. Nunc verò, cùm in multis illius, quæ apud nos extant, scriptis, nihil tale unquam dixisse comperiatur, ne verbis quidem ad illa opus esse censemus.*

4. *Ambrosium, Hilarium, Hieronymum, Lactantium, Rupertum* Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 1. numerat inter eos, *qui statuerunt, omnes animas ignis divini passuras examen, etsi non omnes cruciatum. Primus,* inquit, *error fuit, purgari debere post hanc vitam tam bonos, quàm malos, uno Christo excepto. Hæc sententia solet tribui Alcuino: sed videtur non esse ejus solùm, sed multorum Patrum.* Postea illorum nomina subjicit. (At si in hoc ipso purgationis dogmate erroris rei peraguntur, quomodo testes veritatis poterunt statui?)

5. Turrianus præfat. Græcâ in Διαταγὰς Clementis locum *Nazianzeni*, quem pro purgatorio ex orat. in sancta lumina Bellarm. adducit, *fraudis Origenisticæ suspectum quibusdam visum fuisse* memorat. Προστίθησι ὁ αὐτὸς Ἀμμώνιος, ὅτι φασί τινες καὶ τὸν λόγον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὰ θεοφάνεια ὑπὸ τῶν αὐτῶν διαφθαρῆναι. *Addit idem Ammonius, quosdam dicere, orationem Gregorii Nazianzeni in* θεοφάνεια *ab iisdem corruptam esse,* & recitat hunc ipsum locum de Ba-

 ptismo

ptismo ignis subjiciens, δοκεῖ γὰρ ἐν τούτῳ κατὰ τὸν Ὠριγένην τελευταῖον βάπτισμα καθαρτήριον ἁμαρτωλῶν τιθέναι τὴν κόλασιν. *Videtur enim juxta Origenem, constituere punitionem esse quoddam postremum Baptisma purgatorium peccatorum.* Adde, quòd Nicetas in orat. Nazianz. in sancta lumina rectè moneat. *Nazianzenum de igne inferni loqui. Quòd si vos non flectimus* (ait Novatianis) *pro vobis, utpote incurabili morbo correptis, lachrymas effundemus. Igni enim sempiterno baptizabimini, qui terrenam & crassam materiam tanquam fœnum comedit, ut Esaia verbis utar, hoc est, crassis & obscœnis voluptatibus servientes exurit, atque homines peccato leves & aridos ita excruciat, ut tamen non absumat.*

(Hanc expositionem probant antecedentia & consequentia apud Nazianzenum. Neque enim in prima persona loquitur, quasi hunc ignem expectet, ut quidam ex Pontificiis hunc locum allegant, sed tertiâ personâ utens, hæreticis Novatianis minatur. Atqui, si Novatianis impœnitentibus purgatorium post hanc vitam promitteret, Origenici erroris accusandus foret. Ipsum verò de impœnitentibus agere, ex his verbis liquet. *Atque hi quidem,* ait, *nostrâ si velint, atque adeò Christi viâ; sin minùs, suâ insistant, in altero ævo igni fortaßè baptizabuntur &c.* Illisne purgatorium promitteret, qui Christi viâ rejectâ suam sequerentur ac in hæresi persisterent?)

Confer dicta superiùs lib. 1. part. 2. cap. 13. n. 4.

6. Ipsimet Pontificii non amplectuntur omnia, quæ Patres de purgatorio tradunt. Alphonsus Mendoza in controv. q. 6. p. 477. adducit quosdam Patres, qui statuerunt, *damnatorum etiam pœnas per suffragia viventium mitigari posse,* quam tamen sententiã ut falsam repudiat p. 481.

Gregorius de Valent. lib. de Purgat. cap. 5. p. 281. *Neq; etiam illud obstat purgatorio, quòd quidam ex Patribus post Origenem arbitrati sunt, saltem fidelium damnatorum pœnas non fore perpetuas. Neq; etiam id, quod aliqui ex Patribus, ut Ambrosius serm. 20. in Psal. 118. & Hieronymus in cap. 46. in Ezech. putâsse videntur, omnes in universum justos, quantumvis aurum tantùm & lapides preciosos super fundamentũ ædificârint, transituros per illum purgatorii ignem. Etenim istiusmodi opiniones omnes per se alioqui falsæ sunt, neq; misceri debent cum quæstione ipsa de purgatorio, sicut fecit fraudulenter Kemnicius. Satis nobis est, quòd ex illis etiam Patribus habemus ipsam verã purgatorii assertionem, nempe futurum, ut illi, qui supra fundamentum ædificaverint lignum, fœnum & stipulas, salvi nõ fiant, nisi per illum ignem. Hoc igitur ab Origene etiam & ab illis aliis Patribus accipimus, non autem illas falsas opiniones abhorrentes à sententia communi Ecclesiæ atque aliorum Patrum.*

(Quòd si ergò Pontificii non existimant, in omnibus se teneri ad assensum præbendum Patrum dictis: utique nec nos ad eorum expositiones atq; opiniones absolutè & simpliciter astringere debent.)

7. Ex illis Patrum scriptis testimonia pro purgatorio sæpiùs afferunt, quæ alii ex ipsis Pontificiis repudiant & supposititia esse agnoscunt. Primum ex Patribus testimonium Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap 10. producit *ex Constitutionibus Clementis.* Sed eas *inter scripta Apocrypha ab omnib. numerari* tradit Baronius tom. 2.

ad annum 102. & fatetur ipse Bellarminus lib. de script. Ecclesiast. p. 59. & lib. 2. de Rom. Pont. cap. 2. Sic idem Bellarminus lib. 1. de Purg. c. 10. Campianus rat. 5. & Anglo-Rhemenses in c. 17. Act. v. 34. adducunt testimonium *Dionysii Areopagitæ* de Hierarch. Eccl. Sed librum hunc non esse genuinum Dionysii illius Areopagitæ, cujus in Actis Apostolicis fit mentio, & cujus nomen præ se fert, fœtum, sed scriptum suppositititium testantur Sixtus Senensis lib. 6. annot. 229. Cajetanus & Erasmus in cap. 17. Act. Sic idem Bellarminus d. l. purgatorium probat ex Homil. 3. de Epiphania *Eusebii Emisseni*. Sed Homilias illas supposititias esse, docent Sixtus Senensis lib 4. Biblioth. tit. Eusebius; ac Baronius ad annum 441. Sic idem Bellarminus purgatorium probat ex libro *Damasceni* de illis, qui in fide migrârunt. Sed hunc librum non esse Damasceni asserit, ac proinde testimonium ex eo adductum rejicit idem Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 8. Plura hujus generis occurrent in iis, quæ lib. 1. part. 2. cap. 13. adduximus.

8. Talia Patrum dicta pro astruendo purgatorio afferunt, quæ de alio igne, quàm purgatorii Pontificii igne agunt. Sic pro purgatorio Bellarm. lib. 1. de Purgat. cap. 10 locū adducit Ambrosii serm. 20. in Ps. 118. Sed Bellarminus ipse de eo sic scribit lib. 2. de Purg. cap. 1. §. Adde. *Ambrosius in Psal. 118. serm. 20. Omnes oportet transire per ignem & flammas, per ignem non intelligit ignem purgatorii, sed ignem divini judicii, quo modo loquitur Apostolus 1. Cor. 3. cùm ait: Uniuscujusq; opus, quale sit, ignis probabit.* Idem Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 10. pro purgatorio adducit locum Ambrosii in Psal. 36. Sed Sixtus Senensis lib. 5. annot. 171. de eo sic scribit: *Ambrosius in Comm. Psal. 36. consentire videtur cum Origene, qui dicit, omnes homines, Christo excepto, probandos esse, & aliquo modo urendos igne conflagrationis divini judicii.* Idem Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 6. adducit Origenem, Hilarium, Basilium, Hieronymum & Lactantium. Sed Sixtus Senensis d. l. de illis sic scribit: *Origenes dixit, omnes homines, excepto Christo, aliquo modo urendos esse igne conflagrationis divini judicii. Et Hilarius unà cum Ambrosio Origenem secutus est. Eodem pertinere videntur, quæ Basilius annotavit &c. Ad eandem opinionem apparet allusisse Hieronymum, & longè ante Hieronymum quoque Lactantius.* De Lactantio idem fatetur Suarez part. 3. Thom. quæst. 59. artic. 6. Disput. 57. sect. 1. §. 3. *Lactantius*, inquit, *loquitur de iis, qui in resurrectione sunt igni tradendi.*

9. Adduximus superiùs confessionem quorundam Pontificiorum, quòd apud Patres antiquissimos, Græcos præsertim, nulla purgatorii mentio fiat.

(Quomodo igitur ad unanimem Patrum consensum provocare possunt?)

10. Interdum adducunt talia Patrum dicta, quæ alii fatentur esse corrupta. Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap. 6. adducit dictum Theodoreti in scholiis 1. Corinth. 3. *Hunc ignem purgatorium credimus.* Sed Sixtus Senensis lib. 6. annot. 258. verba illa *nec in Græcis, nec in Latinis Theodoreti Commentariis extare* asserit. Idem Bellarminus lib. 2. de Purgator. cap. 11. in loco Gregorii agnoscit quoddam mendum Scriptorum. *Gregorius* (inquit) *vocat ignem incorporeum.*

Hoc est mendum Scriptorum, qui incorporeum posuerunt pro corporeo. Sed ei contradicit Pineda in cap. 20. Jobi v. 26. *Sic quidem,* inquit, *docti aliqui sentiunt, ut Cardinalis Bellarminus. Ego verò suspicor, Gregorium dixisse incorporeum, ut ex antecedentibus non obscurè colligitur. Opponit enim ignē illum igni nostro, quem corporeum esse dixerat, non quòd omnis materiæ expertem senserit, sed quòd materiali fomento non indigebat &c.*

11. Plerosque Patrum nullum omninò agnovisse purgatorium, quale Pontificii agnoscunt, probamus hoc modo. Suarez tom. 2. in Thom. p. 3. q. 59. artic. 6. sect. 1. §. Veruntamen &c. sic disserit: *Qui opinantur, animas hominum non judicari in morte, nec præmium, nec pœnam recipere, sed reservari abditis locis usque ad judicium Universale, consequenter dicunt, eas non purgari, donec facta est generalis resurrectio & judicium, ex quo satis consequenter dicere potuerunt, purgandos esse homines igne conflagrationis.* Subsumo. Plerique Patres hoc opinati sunt, ut probavimus lib. 1. part. 2. cap. 13. n. 5. §. 6. ex Sixto Senensi lib. 6. Biblioth. annotat. 345. Stapletono lib. 1. de autorit. Script. cap. 5. §. 2. Vasquez tom. 1. in Thomam Disput. 19. cap. 1. n. 1. Conclusio sponte emergit. Ergò pleriq; Patres statuunt, animas non purgari, donec facta est generalis resurrectio.

12. Pontificii *unanimem Patrum consensum* ad fidei dogmata stabilienda, & infallibilem Scripturæ expositionem requirunt. (Sed non possunt pro purgatorio consentientes Patrum sententiæ & expositiones proferri.)

IV. Rationes.

Primò, *ab orationibus pro defunctis. Si est traditio Apostolica, orandum esse pro defunctis, quis non advertat, continuò inde sequi, animas quorundam post hanc vitam esse in pœnis temporalibus, & per conseq. dari purgatorium? Nam non oratur pro illis, qui sunt in cœlo, nec pro illis, qui sunt in inferno.* Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 9. 10. & 15. Canis. in opere Catech. q. 9. de pœnit. pag. 303. Costerus in Enchir. cap. 16. pag. 497. & alii complures.

Resp. 1. Innocentius III. c. cùm Marthæ, §. ult. ext. de celebrat. Missarum sic loquitur: *Nonnulli antiquiores crediderunt, beatorum gloriam semper usq; ad extremum Dei judicium augeri posse, indeq; colligebant, licére ad Deum preces fundere pro gloria illius sanctorum incremento.*

Alphonsus Mendoza in controvers. Theol. q. 6. p. 480. *Quidam dixerunt, preces viventium prodesse mortuis ad augmentum gloriæ.*

(Ergò ex precibus pro defunctis non statim probatur purgatorium. In Liturgia Chrysostomi etiam oratur pro sanctis defunctis. *Offerimus tibi hunc rationalem cultum pro Patriarchis, Prophetis, Apostolis,* quam *orandi pro Apostolis & Martyribus formam in Ecclesia Rom. meritò per consuetudinem exolevisse,* scribit Mendoza in controv. Theol. q. 6. Schol. p. 492. Epiphanius hæresi 75. testatur, *quòd oraverint pro justis & peccatoribus,* ubi nomine peccatorum intelligit manifestè impios, ut se ipsum declarat. Damascenus in sermone de defunctis probat aliquot exemplis, *etiam pro damnatis rectè orari.* Quòd si Pontificii nolunt obligari his veterum dictis & exemplis, nec nos illis astringere possunt; ac si etiam pro sanctis & manifestè impiis olim orârunt, utiq; ex precibus

cibus

cibus pro defunctis non statim probari potest purgatorium.)

2. Ludovicus Nogarola de Apostol. instit. tradit. 32. *orationes pro defunctis* fatetur, *non tam ex Scriptura esse, quàm ex traditione*, quod confirmari potest ex Caroli Magni lib. 2. de Imag. cap. 31. ubi *orationem pro defunctis* vocat *Ecclesiasticam constitutionem*. Idem dicit. *Secundum Ecclesiasticum usum poscimus veniam nostris.* Quin & ex Epiphanio hæresi 75. contra Ætianos, & qui eo antiquior est, Tertulliano lib. de coron. milit. cap. 4.

(Atqui ostendimus superiùs, lib. 1. parte 1. cap. 1. quosdam ex ipsis Pontificiis agnoscere, quòd articuli fidei *ex Scriptura* probari debeant.)

3. Vincentius in Speculo lib. 25. cap. 89. sic habet: *Presbyter die obitus sui trigesimo apparuit amico suo, preces, jejunia & eleëmosynas vivorum nihil prodesse mortuis, asserens, quòd Dei judicia sint immutabilia.*

(Quòd si preces defunctis nihil prosunt, utique ex illis non potest probari purgatorium.)

4. Agnoscunt ipsimet Pontificii, *plurimis ex veteribus fuisse persuasum, animas detineri in locis quibusdam expectantes diem judicii ultimi, id est, divinam de seipsis sententiam, destitutas adhuc beatificâ visione Dei*, ut ostendimus lib. 1. part. 2. cap. 13. membro 5. §. 6. Hæc etiam fuit ipsis causa orandi pro mortuis, non purgatorium. Nam in purgatorio tormenta sunt præsentia, à quibus postulantur animæ liberari: deinde non expectatur ultimi judicii dies, imò nulla alia sententia, sed duntaxat præstitutum tempus, quo exacto, nullâ novâ interveniente cognitione evolatur in cœlos.

(Atqui sententiam illam veterum Pontificii agnoscunt, esse erroneam. Ecur igitur orationes pro defunctis eidem superstructas nobis objiciunt?)

5. Alphonsus de Castro responsurus ad argumentum, quòd Ecclesia pro defunctis sic oret: *A porta inferi erue Domine animas eorum.* Item. *Domine Jesu, Rex gloriæ, libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni & de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus. At si animæ essent de sua salute securæ, supervacaneum esset, orare pro illis, ut eruantur ab inferis, ad quos etiam, si pro illis Ecclesia non oraret, jam descendere non possunt.* Ad hoc, inquam, argumentum responsurus, inter cætera sic scribit: *Dicimus, non semper dubitari de illis, quæ petuntur, an ita futura sint, ut petuntur. Nam sæpissimè petuntur illa, quæ certò sciuntur eventura, ut petuntur, & hujus rei plurima sunt testimonia. Ecclesiasticus siquidem Deum orans, sic ait: Da mercedem sustinentibus te, ut Prophetæ tui fideles inveniantur. Nullus tamen sanæ mentis dicet, Ecclesiasticum dubitâsse de fidelitate Prophetarum Dei, aut dubitâsse, quòd Deus daturus esset mercedem his, qui sustinent illum, quod tamen ille petiit. Paulus certus erat, se non separandum à caritate Dei, certus etiam erat, coronam justitiæ à justo judice Deo paratam sibi esse, orabat tamen Deum, ut illam assequi mereretur.*

(Ergò quamvis pii veteres certi fuerint, in fide Christi defunctos esse cœlestis gaudii participes factos, orare tamen poterant, ut Deus eos cœlestis gaudii participes faceret.)

6. Georgius Cassander in consultat. cap. de iterat. Missarum pag. 1003. postquam de precibus pro defunctis mentionem

tionem fecisset, subjungit. *Omnibus certè animis hoc perpetuò insitum fuit, ut Spiritus eorum, qui Christi Sacramento initiati in confessione nominis ejus cum aliqua pœnitentiæ significatione ex hac vita excesserunt, Dei clementiæ commendarent, & eis remissionem peccatorum, quietem æternam & consortium electorum precarentur. Et quamvis de statu illo animarum, quibus hæc prodessent, non satis constaret, nec inter omnes conveniret, omnes tamen hoc officium, ut testimonium caritatis erga defunctum, & ut professionem fidei de immortalitate animarum, & futura resurrectione Deo gratum, & Ecclesiæ utile esse judicârunt.* Ibidem adducit & probat verba Urbani Regii in lib. de form. cautê loquendi. *Hæc erat olim & nunc est in Ecclesia memoria defunctorum, quæ evidens testimonium est caritatis & fidei de gloriosa carnis resurrectione, & cùm sit fidei fructus, quæ per caritatem operatur, nemo eum rejiciat, nisi Epicuræus & Sadducæus.*

(Ergò preces piorum veterum pro defunctis non fuerunt *satisfactiones* pro peccatis defunctorum, nec *redemtiones* animarum ex purgatorio, sed publicæ *celebrationes & obsignationes* divinarum promissionum, *consolationes* lugentium, *declarationes* piorum affectuum erga defunctos &c. quo modo Dionysius in Hierarch. Eccles. part. 2. cap. 7. veterum consuetudinem interpretatur, ὁ ἱεράρχης, inquit, πρῶτον εὐχὴν τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαριστήριον ποιεῖται. *Pontifex primùm precem gratiarum actoriam proferebat: deinde* οἱ λειτουργοὶ *ministri promissiones de resurrectione recitabant, & postea ministrorum primus dimittebat Catechumenos sanctosq; defunctos, & nuper mortuum pari laudatione prosequebatur & hortabatur, ut & sibiipsis beatam in Christo consummationem precarentur: Denique* ὁ ἱεράρχης *precem sacratissimam super defuncto peragebat, & post orationem ipse Pontifex eum, qui obdormiverat, salutabat, & qui post illum astabant reliqui omnes, formulis illis usi, Vale & salve: æternùm salve.* Cujus rei etiam luculentum testimonium esse potest illud Augustini lib. 9. Confess. cap. 13. orantis pro matre sua defuncta: *Credo,* inquit, *quòd jam feceris, quæ rogo, sed voluntaria oris mei approba Domine.* Ambrosius in orat. de obitu Valentin. Imperat. pollicetur, se pro Imperatoribus oraturum. *Nulla dies,* inquit, *vos silentio præteribit: nulla nox non donatos aliquâ precum mearum contexione transcurret.* At num Valentinianum purgatorii pœnis obnoxium putabat? minimè verò, dicit enim paulò antè. *Credamus, quia ascendit è deserto, id est, ex hoc arido & inculto loco ad illas florulentas delectationes, ubi cum fratre conjunctus, æterna vita fruitur voluptate.* In orat. de obitu Theodosii inquit: *Manet ergò in lumine Theodosius & sanctorum cœtibus gloriatur.* Nihilo tamen minùs pro iis orat. *Da,* inquit, *requiem perfectam servo tuo Theodosio, requiem illam, quã præparâsti sanctis tuis.* In orat. funebri pro Satyro fratre suo de ipso dicit: *Intravit ergò in regnum cœlorũ, quia credidit Dei verbo.* Item. *De istius beatitudine nequaquam utique dubitare debemus.* Nihilominùs his dictis pro eo orat. *Tibi nunc omnipotens Deus innoxiam commendo animam: tibi hostiam meam offero, cape serenus & propitius fraternum munus &c.*)

7. Salmero tom. 14. Disp. 25. p. 220. §. Secunda &c. sic disserit: *Minùs solida consequentia est. Pro aliquo oratur. Ergò est in*

purga-

purgatorio, quia sæpe precationes fiunt pro eo, qui punitur in gehenna, quandoquidem animarum status & conditio incerta nobis relinquitur.

Idem Disp.26. p.235. *Audivi virum quendam nostri ordinis, atque instituti religione, atque doctrinâ insignem novam quandam rationem excogitasse, quâ hæc* (verba orationis in sacrificio Missæ, *libera animas fidelium de pœnis inferni*) *planè elucidari possent. Docebat enim his verbis, Ecclesiam certam quandam precandi rationem complecti, quâ videl. nihil novi à Deo petamus, sed ea tantùm, quæ jam actu facit Deus, & quæ semper faciet, & quæ aliter efficere non potest, etiamsi maximè velit, tamen ut illud faciat, seriò rogamus &c. Sic oramus in petitione Dominica, sanctificetur nomen tuum, & sit nomen tuum benedictum ex hoc nunc & usq; in seculum, quod tamen nunquam non sanctificatur, & in æternum laudatur &c. Huic similem dicit esse gratulatoriam illam Ecclesiæ precationem, quâ petimus, ut Spiritus defunctorum liberi sint ab ore leonis rugientis, ab absorptione tartari, à præcipitio in obscurum lacum, atque ab horrendo casu in profundum, cùm tamen sciamus, ab illis omnibus eos per Dei gratiam esse liberos.*

(Si preces veterum pro defunctis sunt Eucharisticæ ac gratulatoriæ, quibus piè defunctis de eo, quod jamdum acceperunt, gratulati sunt, utique ex illis purgatorium probari minimè potest.)

8. Stapletonus part.2. Promt. Cathol. pag. 285. hoc habet. *Recentiores isti Græci schismatici hujusmodi locum* (purgatorii) *agnoscere nolunt, pro defunctis tamen fidelibus nihil minùs orant.*

(Ergò preces pro defunctis non statim inferunt purgatorium.)

9. Bellarminus lib. 1. de beat. sanctor. cap.2.§.1. adducit locum Innocentii III. c. Apostolicam ext. de Presbyt. non baptizato, ut probet, *fideles ante diem judicii visione Dei frui.*

(Atqui idem Innocentius pro eodem Presbytero, *quem cœlestis patriæ gaudium adeptum esse* asserit, *preces & oblationes* fieri ibidem jubet. Quòd si ergò Bellarminus Innocentii autoritate stare velit, agnoscere cogitur, ex precibus pro defunctis non posse probari purgatorium.)

10. Idem Bellarminus lib.2. de Purgator. cap.5. §.Verùm istæ &c. Orationem illam, quæ in sacrificio Missæ recitatur, *Domine Jesu Christe, Rex gloriæ, libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni & de profundo lacu &c.* explicat de liberatione à rigore extremi judicii. *Ecclesia,* inquit, *orans, ne in judicio extremo animæ illæ cadant in obscurum, neve absorbeantur à tartaro, non orat pro re, quam accepit, sed quam acceptura est.*

(Atqui eodem modo ad orationes veterum pro defunctis respondere possumus, quòd scilicet beatam corporum resurrectionem & liberationem à rigore extremi judicii, non liberationem ex purgatorio respiciant. In Licurgia enim Basilii & Ambrosii & Canone Missæ rogatur Dominus, *ut velit meminisse fidelium mortuorum in somno pacis dormientium, & ipsis in Christo quiescentibus locum refrigerii, lucis & pacis indulgere.* At si corpora piè defunctorum spectentur, tenebris sunt operta, Psalm.88. v.13. Psalm.143. v.3. itaque ut è terra oblivionis excitarentur, atque ita secundo Christi adventu consummaretur redemtio, & cum adventu illo conjun-

conjuncta venirent *tempora refrigerii in die restitutionis omnium*, Act.3. v.20. solicitè his precibus exoptare voluerunt.)

11. Alphonsus de Castro lib.12.advers. hæres.fol.264.sic disserit: *Sæpißimè petuntur illa, quæ certò sciuntur eventura, ut petuntur: & hujus rei plurima sunt testimonia. Ecclesiasticus siquidem Deum orans, sic ait: Da mercedem sustinentibus te, ut Prophetæ tui fideles inveniantur. Nullus tamen sanæ mentis dicet, Ecclesiasticum dubitâsse de fidelitate Prophetarum Dei, aut dubitâsse, quòd Deus daturus esset mercedem his, qui sustinent illum, quod tamen ille petiit. Paulus certus erat, se non separandum à caritate Dei, certus etiam erat, coronam justitiæ à justo judice paratam sibi esse, orabat tamen Deum, ut illam assequi mereretur. Et si cui prædestinatio sua fuisset nota, orare nihilominùs deberet Deum pro suæ prædestinationis impletione, ut juxta Petri Apostoli sententiam per bona opera certam facerent suam vocationem. Sic etiam Ecclesia, quamvis certò sciat, animas existentes in purgatorio non fore ad inferos damnandas, pro illarum tamen liberatione orare non desinit.* Cum quo congruit illud Bellarmini lib.2. de Purgator.cap.5.§.Duæ igitur &c. *Ecclesia orat pro animabus, quæ in purgatorio degunt, ne damnentur, ad pœnas gehennæ sempiternas, non quidem, quòd certum non sit, eas non damnandas ad eas pœnas, sed quia vult Deus, nos orare etiam pro iis rebus, quas certò accepturi sumus.*

(Pari ratione non frustrà oratur pro resurrectione gloriosa piè mortuorum, licèt credamus & sciamus, illos certò ad vitam resurrecturos, ac proinde ex precibus pro defunctis non statim sequitur purgatorium.)

12. Idem Bellarminus lib.1. de Purgat. cap.9.§.ultimo. *Liturgiam Chrysostomi*, in qua oratur *pro Apostolis & Martyribus*, sic explicat: *Offerri pro sanctis & Martyribus, non ut remittantur eis peccata, sed ut gratiæ agantur, unde nominat sacrificium gratiarum actionis, ac habet pro oblatione non propitiatoria, sed Eucharistica.*

(Eodem modo preces veterum pro defunctis explicare possumus, quòd non fuerint *satisfactoriæ*, vel *propitiatoriæ* pro defunctorum peccatis expiandis, iisdemq; ex purgatorio liberandis, sed Eucharisticæ & gratulatoriæ.)

13. Idem Bellarminus lib.2. de Purgat. cap.18.§.3.testis est, Orationem illam, quæ in antiquis Missalibus in die S.Leonis dicebatur, *Annue, quæso, Domine, ut animæ S. Leonis hæc prosit oblatio*, etiam hodie quamvis paululum immutatam in secreta Oratione in eodem festo à Sacerdote in Rom. Ecclesia dici, & ad argumentum ex ea petitum respondet §.16. *fortaßè peti gloriam corporis, quam habebunt sancti in die resurrectionis.* Stante hac responsione, ex precibus pro defunctis non potest probari purgatorium.

14. Peltanus de Purgat.cap.9. pag.441. adducit orationem Clementis Romani lib.6. Constitut. Apostol. quæ sic habet: *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, non mortuorum, sed vivorum Deus, respice super hunc servum tuum, quem recepisti in alteram vitam, & condona ei, si quid volens vel invitus deliquit, & Angelos placidos constitue ei, & colloca eum in sinum Patriarcharum ac Prophetarum & Apostolorũ, & omnium, qui tibi à seculo placuerunt.*

(Ergò veteres orârunt etiam pro illis, quos in alteram vitam, adeoq; in statum æternæ

æternæ felicitatis & gloriæ jamdum translatos crediderunt.)

15. Denique Pontificii non consentiunt in quæstione de oratione pro mortuis. Plerique enim statuunt, eam ex traditione ἀγράφῳ descendere. Sed Tyskivicius in Theol. Antilogica eam deducere conatur ex Thren. 2. v. 19. *Leva ad eum* (Deum) *manus tuas pro anima parvulorum, qui defecerunt in fame, in capite omnium compitorum.* Sed resp. Jeremiam ibi de vivis agere, non de mortuis. Cornelius à Lapide in h. l. *Leva manus, hoc est, ora &c. pro anima, id est, propter animam, propter vitam, quâ privati sunt parvuli, qui paulatim fame consumti sunt, hoc enim est Hebræum* עַל־נֶפֶשׁ *ut eorum intuitu tui misereſcat. Quare minùs rectè hæc aliqui referunt ad preces pro animabus existentibus in purgatorio, quod hinc probare contendunt, cùm alia clara argumenta suppetant.*

Ratio 2. *à reliquiis peccati originalis. Reliquiæ peccati originalis semper hærent in renatis, quamdiu vivunt,* juxta Protestantium hypothesin. *At in cœlestem Hierosolymam nihil intrabit coinquinatum* Apoc. 21. v. 27. *Ergò animæ à peccati originalis reliquiis in purgatorio expurgandæ.* Becanus tom. 2. opusc. 10. cap. 1. lib. 1. Manual. cap. 8. n. 49. Peltanus de Purg. cap. 10. p. 356. &c.

Resp. 1. *Infantes statim post Baptismum decedentes & Martyres,* ex hypothesi Pontificiorum, non veniunt in purgatorium. At illi non minùs, quàm reliqui homines peccati originalis fomitem ac reliquias adhuc circumgestant.

2. Inde Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 9. §. Alter error &c. sic differit: *Fomes* (peccati) *tollitur quidem in morte, sed non propter fomitem nos purgatorium statuimus, alioqui etiam pueri baptizati morientes deberent purgatorias pœnas pati, cùm Baptismus eis non abstulerit fomitem. At Augustinus lib. 21. de Civ. Dei cap. 16. disertè docet, ejusmodi pueros nullas pati purgatorias pœnas.*

(Si infantes baptizati fomitem habent, & tamen in purgatorium non veniunt. Ergò ex fomite non potest probari purgatorium.)

3. Salmero tract. 14. Disput. 26. pag. 228. disputat, *per infirmitates & dolores mortis, quos quisque fidelis patienter in fide & caritate tolerat, purgari animam à reliquiis peccati.* Cum quo consentit illud Costeri in Enchirid. art. 16. p. 492. *Negandum non est, afflictiones quandoque & dolores tum infirmitatis, tum mortis, vel pœnam omnem tollere, vel saltem imminuere pro peccatorum qualitate & pœnitentiâ morientium.*

(Ergò propter reliquias peccati originalis non est opus introducere purgatorium.)

Ratio 3. *à reliquiis peccatorum venialium. Fieri potest, ut homo cum solis venialibus peccatis ex hac vita decedat, à quibus post hanc vitam ante ingressum in regnum cœlorum purgandus. Ergò datur purgatorium.* Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 11. Becanus lib. 1. Manual. cap. 8. n. 45. Stapleton. part. 2. Promt. Cathol. p. 278. &c.

Resp. 1. Repetimus dictum Salmeronis, *quòd per infirmitates & dolores mortis, quas quisque fidelis patienter in fide & caritate tolerat, anima purgetur à reliquiis peccati.*

(Ergò, ut propter originalis peccati reliquias non opus est introducere purgatorium, ita quoque ex peccatorum actualium reliquiis illud probari nequit. Addit quidem Salmero, *non esse prorsus*

certum, an quisq; fidelis in totum purgetur, ut Lazarus; an ex parte, ut reliqui omnes, qui hinc decedunt, ac verosimilius & probabilius esse, non semper, nec necessariò omnes peccati reliquias in morte exolvi. Sed quilibet videt, ipsum petere principium. Quando enim idipsum probare debet, subjungit, *quoniam si omnia expurgaret mors, frustrà esset purgatorium, frustrà essent orationes & oblationes vivorum pro defunctis &c.* Hûc referri potest, quòd Bellarminus lib.2. de Purgator.cap.9. §.Credibile &c. concedit, *reliquas propensiones ad malum tolli per primum actum contrarium animæ separatæ, quem statim à separatione elicit*; quodque Petrus à Soto in assertione fidei Catholicæ fol.80.statuit, *purgari multos à leviorib. peccatis ipso mortis cruciatu.*)

2. *Martyres*, ex hypothesi Pontificiorum, non veniunt in purgatorium. At fieri potest, ut ipsi quoque cum reliquiis peccatorum venialium moriantur.

3. Pontificii statuunt, *pœnitentiam virtualem sufficere ad remißionem peccatorum venialium.*

Balduinus Junius in Manuali Theologico lib.18.cap.3.dogm.8. *Non tantùm per pœnitentiam explicitam & formalem, sed etiam per virtualem remittuntur peccata. De pœnitentia formali & explicita, etiamsi non omninò perfecta esset contritio, non dubitatur. De pœnitentia virtuali probatur. Nam illam appellamus affectum aliquem hominis in Deum, vel in res divinas talem, ut si peccatum illud veniale in mentem veniret, futurum esset, ut homini displiceret, doleretq; se commisisse. Peccata autem venialia cùm non avertant simpliciter à Deo, tanquam ab ultimo fine, sed solùm sint impedimento, quò minus fervent[illegible] animus feratur in Deum, satis ille bonus motus videtur ad illorum reconciliandam remissionem.*

Emanuel à Sa in Aphorismis pag.330. Harphius lib.2. myst. Theol. cap.2.p.127. *peccatum veniale per solam displicentiam remitti* asserunt.

(Jam verò nullus verè pius & fidelis moritur, qui non habeat virtualem illam pœnitentiam. Ergò nullus verè pius & fidelis propter peccata venialia descendit in purgatorium.)

4. Peltanus de Purgat. cap.6. pag.276. sic differit: *Quidam persuasum habent, aliud nihil esse ab hoc genere peccati* (venialis) *absolvi, quàm pœnam, quæ justè illi debebatur, integrè perpeti. Credunt enim peccatum hoc nullâ prorsus malitiâ aut maculâ animam inficere, sed ad quendam tantùm temporalis pœnæ reatum eandem obstringere. Quòd si ita se res habeat, utique purgatorio nihil erit opus, pro culpa & macula peccatorum venialium eluenda, cùm talis nulla detur.*

pag.277. *Ex hac doctrina sequitur, nullam omninò noxam venialem, ut noxa est, ad purgatorium ignem deportari, siquidem omnis talis in ipso instanti mortis tollitur. Nam ut primùm anima à corpore sejuncta est, statim in seipsam reflexa omnium venialium odium, quæ commiserat, concipit. Cum ejusmodi autem odio vel detestatione gratiâ informatâ peccatum consistere nequit, ne in hac quidem vita, ubi actus sunt remißiores, nedum in alia, ubi post depositam carnis sarcinam multò sunt acriores. Hæc sententia nihil habet incommodi.*

pag. 278. recitat opinionem Thomæ *de peccatorum venialium expiatione*, & addit.

dit. *Hæc sententia cum proximè exposita in plerisque satis convenit. Agnoscit enim perinde ac proxima nullum peccatum, ut culpa est, ad purgatorium deferri, tum noxa hujus abolitionem non solùm cessationem ab opere deposcere, sed aliqualem quoque peccati detestationem: tum hanc venialis peccati relaxationem ex gratia meritisq; præcedentibus provenire. Quare non multùm retulerit, hancne an illam amplectare.*

(At si nullum peccatum veniale ut culpa est, ad purgatorium defertur, utiq; ad venialium peccatorum culpam expiandam nullo opus erit purgatorio.)

5. Inde Maldonatus tomo 2. Disput. de Sacramentis pag. 174. sic scribit: *Non credo, verum esse, quod dicunt aliqui, purgatorium esse factum à Deo propter peccata venialia. Nam cùm Theologi doceant, quolibet bono affectu & qualibet actione caritatis remitti peccatum veniale, quid opus fuisset ad remittenda peccata venialia facere purgatorium?*

Ratio 4. *à debito pœnarum temporalium post culpam mortalem remissam. Cùm reconciliantur Deo peccatores, non dimittitur semper cum peccato tota pœna temporalis, ac potest fieri, & sæpè fit, ut in tota vita aliquis non satisfecerit plenè pro temporali illa pœna. Ergò necessariò statui debet purgatorium.* Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 11. Becanus lib. 1. Manual. cap. 8. n. 32. Gregorius de Valent. cap. 4. de Purgat. p. 279. &c.

Resp. 1. Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 12. resp. ad 6. object. disputat, *mortem latronis conversi durissimam potuisse justè in plenam satisfactionem reputari.*

(Ergò etiam infirmitates & dolores, quos pii in morte sustinent, poterunt in plenam satisfactionem pro pœnis temporalibus reputari.)

2. *Infantes baptizati*, ex hypothesi Pontificiorum, *non veniunt in purgatorium.* Iidem tamen multis calamitatibus post remissam culpam sunt subjecti. Ergò ex illis calamitatibus, quibus fideles adulti post impetratam peccatorum remissionem subjecti sunt, colligi nequit, quòd sint obstricti ad debitum luendæ pœnæ temporalis vel in hac vita, vel in purgatorio.

3. In articulo de pœnitentia ex quorundam Pontificiorum suffragiis ostendemus, *nec pro culpa, nec pro pœna à nobis Deo satisfieri posse.*

(Falsa igitur est hypothesis, quo argumentum hocce nititur.)

Ratio 5. *ex consequente incommodo. Opinio, quæ tollit purgatorium, non solùm falsa est, sed etiam perniciosa, siquidem homines socordes facit in peccatis cavendis & bonis operibus faciendis.* Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 11. &c.

Resp. 1. Per inversionem. Opinio de purgatorio alit potiùs peccandi licentiam, quia tradit ex flammis illis per aliorum suffragia, quæ ditiores facili negotio sibi comparare possunt, liberationem obtingere.

Albertus Magnus de offic. Missæ tractatu 3. cap. 16. *Tot possunt fieri suffragia pro uno aliquo, quod statim in momento liberatur. Et ideò in hoc solo casu melior est conditio divitis, quàm pauperis, quia habet, unde suffragia fiant pro ipso.*

2. Pontificii damnant errorem Novatianorum docentium, *Christianis semel*

 lapsis

lapsis reditum non patere ad gratiam. (Atqui pro stabiliendo isto errore eodem modo quis argumentari posset, quòd opinio, quæ tollat assertionem Novatianorum, homines socordes faciat in peccatis cavendis.)

3. Roffensis art. 18. contra Lutherum scribit, *in primitiva Ecclesia purgatorium non fuisse notum.* Verba sic habent: *Neque tam necessaria fuit sive purgatorii, sive Indulgentiarum fides in primitiva Ecclesia, atque nunc est. Nam tunc usque adeò caritas ardebat, ut paratissimi fuissent singuli pro Christo mortem oppetere. Rara fuerunt crimina, & ea, quæ contigerunt, magnâ fuerant Canonum severitate vindicata.*

(At in primitiva Ecclesia vel maximè viguit pietas.)

4. Doctrina de Purgatorio desiderium moriendi in cordibus piorum extinguit, & vivificam consolationem ipsis adimit. Non diffitetur id omninò Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 15. §. Ad illud ex Paulo &c. sic scribens: *Ad illud ex Paulo 1. Thess. 4. dico, Paulum in eo loco solùm voluisse dicere, non esse mortuos immoderatè deflendos, quomodo Ethnici faciebant. Ad hoc autem propositum non solùm non proderat, sed etiam oberat mentio purgatorii. Dicere enim, animas propinquorum gravissimè torqueri in purgatorio, non est afferre materiam consolationis, sed majoris luctus. Paulus autem consolari volebat eos, ut patet, & ideò meminit resurrectionis & gloriæ, & concludit. Itaque consolamini invicem in verbis istis.*

5. Bellarminus lib. 1. de Indulgentiis cap. 14. §. Quartò requiritur &c. sic disserit: *Cajetanus tract. 16. q. 5. de Indulgentiis, ad hoc, ut Indulgentiæ prosint defunctis, requiri docet, ut defunctus sit non solùm in statu gratia, & in purgatorii locis degat, sed etiam ut, dum viveret, fuerit devotus clavium Ecclesiæ, mortuosq́; suffragiis juvare studuerit, & pro suis peccatis satisfacere non neglexerit &c. Sed hæc Cajetani sententia, ut est utilis & pia, quia excitat viventes ad bona opera, ita videtur minùs vera & ab omnibus passim refellitur.*

(Si sententia quædam utilis & pia, excitans ad bona opera, est minùs vera & ab omnibus passim refellitur, utique ex eo, quòd doctrina de purgatorio homines excitat ad bona opera, non potest inferri, quòd hæc doctrina sit vera.)

6. Doctrina de pœnis inferni æternis maximè reprimit studiū peccandi. Scribanus Instit. politico Christianæ cap. 27. p. 392. *Quem non omninò fatuum non moveat futurorum cogitatio? præmia & pœnæ æternitati commensuranda quid non possunt? Quis prudens, beatâ æternitate propositâ, ob unius prope momenti gaudium è voluptate & vindictâ, æternùm excidere illa volet? quis propositâ felici gaudiorum, dignitatum, voluptatum æternitate & volaticâ humanâ hilaritudine hanc illi præferat? peritura fòrs hodiè, fòrs hac horâ, quis æternis sapiens anteponat? quis rapidissimi temporis celeritatem, quam citissimi pervolamus veriùs, quàm percurrimus, nullo ævo moritura gloriæ, opibus, voluptatibus præponat? aut quis illam deligat, has destituat prudens? Scire à quolibet delicto graviore æternitatem pendere, felicem, infelicem, nullo ævo ponendam, ipsiq́; adeò Deo commensurandam? & scelere se aliquem contaminare, quod beatitate excludat æterna, pœnas adducat æternas, maximè in tam dubia vita & morte, à qua momentum nullum liberum quis credat? & quis cui spondeat horam post scelus alteram? &c.*

Ratio

Ratio 6. ab exemplis eorum, qui in hanc vitam revocati. Salmero tom. 14. Disp. 25. tale nectit argumentum. Constat ex Evangelio & Actis Apostolicis, multos fuisse ad vitam revocatos, ut puellam filiam Archisynagogi, adolescentem filium viduæ & Lazarum à Christo, Dorcada à Petro, Eutychem autem puerum à B. Paulo. Isti autem mortui ab inferno non sunt revocati, quia ab illo loco nullus evadit: nec etiam sunt à beatitudine jam adepta excitati, quia tunc resurrectio non esset beneficium, quod à cœlesti gloria dejiceret. Dicendum ergò est, locum medium Purgatorii fuisse, in quo post mortem ad tempus manserunt, donec redirent ad vivos post resurrectionem. Idem argumentum urget Bailius Jesuita in Catech. controvers. tract. 2. q. 45.

Resp. 1. Lorinus in cap. 20. v. 10. quæstionem, ubi fuerint animæ revocatorum in hanc vitam vocat otiosam. Ergò non tenemur ad eam respondere. Verba Lorini sic habent: Excitat Abulensis curiosam sanè quæstionem de puero, quem suscitavit Elias, & altero, quem Elisæus, unde eorum animæ adductæ seu reductæ fuerint?

2. Peltanus de Purgatorio cap. 10. sic scribit: Non desunt, qui ex ea ipsa mortuorum suscitatione novum huic veritati firmamentum adjungi posse existiment. Verùm hæc argumentatio non est necessaria: siquidem suprà, cùm de animarum receptaculis ageremus ex instituto, ostensum est, ex omnibus & singulis sedibus aliquos remeâsse. Credibile fit tamen, majorem partem ex purgatorio prodiisse, & in hoc sensu argumentum admitti potest.

3. De Dorcade sic scribit Lorinus in Comment. Act. 9. Non dubito, quin opera ipsa plena essent coram Deo suo, quibus illa erat plena, ut non tantùm bona, sed bene quoque fierent, & respanderent personæ & gratia illius.

(Ergò Dorcas illa non descendit in purgatorium, nec ex eo fuit revocata.)

4. Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 8. statuit, ex cœlo & inferno quosdam ad vitam revocatos fuisse. Quòd ex cœlo, inquit, aut inferno damnatorum aliqui revocari possint ad vitam, videretur incredibile, nisi extarent exempla, quæ negari non possunt. Nam Gregorius lib. 1. Dial. cap. 9. scribit, à sancto Fortunato excitatum fuisse Marcellum quendam virum sanctum, qui ab Angelis in optimum locum ductus fuerat. Et capite 12. scribit, à S. Severo excitatum quendam virum pessimum, qui à Dæmonibus in infernum deducebatur. Egesippus scribit lib. 5. cap. 2. B. Petrum excitâsse affinem quendam Cæsaris Ethnicum à morte. Nec dubitari potest, quin Apostoli aliquos Ethnicos excitârint. Maximus serm. 2. de S. Agnete dicit, quòd excitârit filium Præfecti, qui in peccato mortali obierat. Et Evodius lib. 1. de miracul. S. Stephani dicit, parvulum mortuum ante Baptismum ad reliquias S. Stephani excitatum. Hæc omnia Bellarminus, qui postea suam addens ἐπίκρισιν, subjungit: Si aliqui sancti viri redierunt ad corpus, non fuerant beati, sed Deus prævidens eorum excitationem, distulit eorum beatificationem, & interim detinuit eos in optimo aliquo loco. (Atqui optimus ille locus non est purgatorium.) De damnatis similiter dico, eos, qui sunt excitati, cùm mererentur pœnas æternas, non fuisse damnatos, sed suspensam eorum sententiam, & punitos interim secundùm præsentem injustitiam.

5. Blasius Viegas in cap. 11. Apocal. Comm. 5. sect. 5. disputat, opinionem illam,

quæ Paradisum terrestrem jam non existere, sed aquis diluvii obrutam & planè dissipatum periisse, atque adeò Enoch & Eliam in eo non esse statuit, esse probabilem, & divinis literis consentaneam. Locum verò, ubi jam est Enoch, esse amœnissimũ, sed nobis incognitum.

(Quòd si ergò alio responso destituti Lazarum ac Thabitham in amœno illo loco detentos fuisse diceremus, donec in hanc vitam revocarentur, quid possent nobis curiosi isti disputatores opponere?)

APPENDIX HUJUS ARTICULI,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ABSURDAS ET ERRONEAS ADVERSARIORUM COMPLECTENS.

I. Querelæ.

1. Pistorius in Hodeg. cap.12.p.545. *Infernale mendacium esse scribit, si quis ex Platonica Philosophia dicat Ecclesiam purgatorium didicisse.*

Resp. Bellarminus lib. 1. de Purgator. cap.11. inter cętera purgatorii fundamenta recenset *communem opinionem omnium gentium*, ac nominatim meminit *Platonis*. Quinimò, ut Platonem magis suum faciat, Augustinum corrigit lib.21. de Civ. Dei cap.13. scribentem, *Platonicos nullas pœnas, nisi purgatorias, agnoscere post mortem.* Hoc Augustini pronunciatum Bellarmino non probatur, ideoque contendit, *Platonem non minùs, quàm Pontificios tria hominum genera agnovisse, qui ad judicium evocentur post mortem.* Sic enim scribit lib.1. de Purgat.cap.2. *Quanquam in ipsius Platonis operibus aliud legimus. Nam in Phædone & in Gorgia tria facit hominum genera eorum, qui ad judicium evocantur post mortem. Unum eorum, qui piè justeq; vixerunt, & hos statim ad Insulas beatorum transmitti dicit. Alterum eorum, qui peccata curabilia perpetrârunt, & hos asserit ad tempus exerceri pœnis, donec scelus eluatur. Tertium eorum, qui peccata incurabilia commiserunt, & hos dicit in tartarum dejici in æternum puniendos, quorum supplicia ipsis quidem nihil prosint, sed aliis tamen prosint ad exemplum.*

2. Per calumniam sibi tribui conqueruntur, *quòd pecuniæ aucupandæ causâ purgatorium tam acriter propugnent.*

Resp. 1. Johannes Fischerus artic.37. col.725. captationem illam lucri non omninò diffitetur. *Esto*, inquit, *Pontifex ex credito purgatorio lucrum ingens assequatur. At qui pro liberandis animabus bonâ fide contribuunt, tam sibi, quàm animabus illis tantò lucrantur cumulatiùs, quantò spirituales divitiæ transitoriis præponderant magis.*

2. Salmero inter salutares purgatorii fines & effectus numerat *amplificationem cultus Dei ex legatis, quæ pro Ecclesiæ sacellis instituantur.* tom.14. Disp.25.

3. Wolffgangus Eitinger Canonicus Augustanus dixit, *decipi & frustrari primos fundatores, datasq; eleëmosynas, ut pro illis preces fiant, quò ex purgatorio liberentur celeriùs, iniquè devorari, cùm non unquam post acceptam pecuniam promovendæ*

movendæ ipsorum salutis quicquam sit memor, ita ut nisi Dei misericordia interveniat, certè quantum ad preces & intercessiones illorum ipsis in sempiterno exitio sit commorandum.

II. Calumniæ.

1. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 9. §. Aëriani &c. conjungit nos cum hæreticis *Aërianis, propterea quòd negemus, orandum esse pro defunctis.* ac lib. 1. de Purgatorio cap. 2. scribit, *primus omnium, qui aliquid sensit contra purgatorium, videtur fuisse Aërius, qui, teste Epiphanio, hæresi 75. & Augustino, hæresi 53. docuit, non esse pro defunctis orandum. Hinc enim sequitur, aut non egere precibus, aut non posse juvari, quorum utrumque purgatorio repugnat.*

Resp. 1. ex Alphonso de Castro adv. hæres. tit. Cibus, & tit. Nuptiæ ex Philastrio. *Tatianorum hæresi adhæsit Aërius, dicens: Non licère vesci carnibus. Item. Aërius in eo errore fuit, ut neminem ad communionem admitteret, nisi continentes.*

(Ergò ob errores in dogmaticis Aërius hæreseos fuit damnatus, sicut Epiphanius d. l. memorat, Aërium fuisse Arianum in totum.)

2. Nec Theodoretus, nec Historia Ecclesiastica Aërianorum tanquam hæreticorum meminit, etsi ante Socratem, Sozomenum, Evagrium vixerit Aërius, quæ tamen eadem Historia Eccles. *Eustathianos* contemporaneos sæpè commemorat hæreticos. Epiphanius quidem hæresi 75. scribit, *Aërium docuisse, mortuis vivorum preces non prodesse*, sed eam sententiam in Aërio ab Ecclesia antiqua, tanquam hæresin damnatam esse non dicit, eamque non ex ullo Scripturæ loco, quod fieri omninò oportebat, si res eo modo sese haberet, sed tantùm ex traditione à Patribus acceptâ refutat. August. de hæresibus cap. 53. non affirmativè, sed dubitanter asserit, Aërium id docuisse. *Fertur*, inquit, *docuisse.*

3. Jodocus Ravenstein in Confutat. Confess. Antuerp. probare vult, *quòd Purgatorium in Apologia Augustanæ Confessionis approbatum sit*, quo fine adducit cap. 20. fol. 116. hæc verba, & quidem majusculis literis descripta ex articulo de Missa. *Scimus, veteres loqui de oratione pro mortuis, quam non prohibemus. Cùm igitur pro mortuis nihil à Deo ritè postulare possumus, si jam in æterna requie & pace constituti sint, manifestè constat, eos, pro quibus orationes ritè fiunt, adhuc retineri in loco aliquo, donec plenâ peccatorum remissione obtentâ ad quietem æternam admittantur.* Hîc lector aliud cogitare non potest, quàm Apologiæ esse omnia illa verba, cùm ejus nomine à Ravenstejnio citentur, & propterea majusculis literis exprimantur. Sed manifesta fraus est, cùm hæc tantùm sint Apologiæ verba pag. 274. *Scimus, veteres loqui de oratione pro mortuis, quam non prohibimus.* Confer Dn. D. Meisnerum de Purgatorio cap. 9. pag. 865. ubi pleniùs de hac fraude lectorem monet. Cæterùm, quando Apologia dicit, *nos non prohibere orationes pro defunctis*, tum non intelligit oblationem pro defunctis, quâ liberentur ex loco tormentorum, sed stylo veteris Ecclesiæ vota, quibus defunctis optamus requiem, de ipsorum beatitudine bene sperantes, & nos ad similem exitum cohortantes. Origenes

genes lib.3. in Job. *In fide morientium devotè memoriam agimus tam illorum refrigerium gaudentes, quàm etiam nobis piam consummationem in fide postulantes.*

4. Fevardentius lib.11. Theomach. c.6. n.16. *Nulli Protestantes utuntur religiosis Ceremoniis in funere suorum, nec majorem curam impendunt iis, quàm si maleficorum corpora forent, quæ raperentur ad gemonias, vel brutorum cadavera, quæ in sterquilinia & loca congestitia traherentur.* (Manifesta praxis contrarium testatur.)

5. Flavianus Monachus in lib. de Purgatorio cap.24. referente Blesskeno in suo Refrigerio cap.9. fol.71. *Lutherani & Zuingliani suos mortuos, ut asinos aut mortuos equos abjiciunt, eò quòd neque animæ immortalitatem, neq; carnis resurrectionem credant.*

(Contrarium testantur Symbolici Ecclesiarum nostrarum libri.)

6. Peltanus de Purgat. cap.11. pag.379. *Illi ipsi quoque, qui sectis addicti purgatorium negant, non diffitentur, ante Christum passum tria aut quatuor ejusmodi domicilia extitisse, nimirùm infernum, Abrahæ sinum, puerorum limbum & cœlũ empyræum, quamvis istuc ad illud usque tempus omnibus hominibus occlusum fuerit.*

(At duo tantùm animarum receptacula, tum ante, tum post Christi passionem statuimus, cœlum scil. & infernum.)

7. Jodocus Coccius tom.2. Thesauri lib.10. art.5. pag.1094. *Lutherani, quia cuilibet ad solam fidem regnum cœlorum promittunt, negant, fidelibus hoc judicium esse metuendum* Hinc illi *Augustæ Vindelicorum judicii extremi effigiem imprimentes disertis verbis apposuerunt, quemlibet in illa die secundùm fidem remunerandum fore. Lindanus Dial.1. Dubitantii ait, se hujusmodi effigiem in Suevia vidisse.*

Resp. 1. Norma judicii erit Christi verbum Johan.12. v.48. Hebr.4. v.12. quod complectitur legem & Evangelium.

2. Pii non ex lege, sed ex Evangelio judicabuntur, & in judicio absolventur, quin & in possessionem æternæ hereditatis vocabuntur. Impii ex lege judicabuntur, & quia in Christum, qui est legis impletio, non crediderunt, damnabuntur.

3. Opera in judicio producentur, tanquam externa interioris fidei in piis, & interioris incredulitatis in impiis testimonia.

4. Augustinus ante nos docuit in enarr. Psal.100. *formidandum esse malis judicium propter pœnam, amandum bonis propter coronam.*

II. In specie.

1. Bellarminus lib.4. de Verbo Dei. capite 4. & lib.1. de Purgat. cap. 2. Luthero objicit *inconstantiam, quòd primùm purgatorium planè Catholicè admiserit in Disputatione Lipsiensi; deinde admiserit quidem, sed multis admistis erroribus, qui reperiantur inter articulos à Leone damnatos, tandem verò simpliciter sustulerit in lib. de abroganda Missa privata.* Idem objicit Gregorius de Valent. cap.2. de Purgat. p.273.

Resp. 1. Lutherus in præfatione tomi 1. Lat. priora sua scripta non solùm *cum judicio*, sed etiam *cum commiseratione* legenda esse admonet, siquidem erroribus Papisticis tum fuerit altè adhuc immersus. In assert. art.37. dicit, *se credere purgatorium non ut rem certam, sed ut probabilem, sicut credat, Thomam Aquinatem esse sanctum,* quod non credidit fide infallibili

libili

libili & certâ. Tandem in publico scripto Germanico Ann. 1530. edito, purgatorium oppugnavit. tom. 5. Jen. German. fol. 161. (Revocatio errorum non est signum inconstantiæ culpabilis, sed profectus in veritatis agnitione laudabilis, quâ de re sic scribit Lutherus tom. 3. in libro contra Regem Angliæ fol. 521. *Si hoc est sibi non constare in dogmatibus, ut Rex Thomisticus definit, si quis aliter sentiat cognitâ veritate & errore revocato, quàm antea senserat, obsecro, quis vel sapientissimorum, vel sanctissimorum virorum sibi unquam constitit? Damnabimus Epistolas Pauli universas, quòd ille post conversionem penitùs stercora vocat, quæ antea in Judaismo sibi lucra fuerant. Damnemus & Augustinum, qui singulari libro multa retractavit, & longè contraria primus docuit. Quin juxta hujus Regis sapientiam inæstimabilem peccatores desinant pœnitere, & sententiam in melius mutare, ne Rex Angliæ iratus libro edito damnet eos inconstantiæ & dissensionis propriæ.*)

2. Lutherus in enarrat. Evang. die Epiphan. ex Matth. 2. Ann. 21. edita, jamdum de Purgatorio sic scripsit: *Etiamsi non credas purgatorium, haudquaquam ob id es hæreticus, quòd de eo nihil Scriptura testetur, ac multò satiùs est, ut quæ Scriptura non habet, non credas, quàm ut fidem neges iis, quæ Scriptura præscribit. Sanè hic irascatur Pontifex, & Pontificii omnes, qui articulum fidei fecerunt, esse purgatorium, quo certè rationibus suis mirè consuluerunt, at tantò majora damna dederunt animabus, quas magnis turbis in gehennam hoc suo commento abduxerunt, dum de purgatorio persuasas fecerunt operibus suis confidere, ut inde liberarentur.*

(Ergò etiam primis annis Lutherus non habuit purgatorium pro fidei articulo.)

tom. 4. Latin. pag. 368. *Purgatorium à me assertum jactant Papistæ & Antilogistæ. Et adhuc adsero, sed illud, quod in Psalmo frequentatur, ubi Sancti laudant Deum, quod ab inferno inferiori de tenebris & umbra mortis, de manu inferi, de periculis inferni, de finibus & portis mortis liberati sunt &c. Hoc purgatorium non est fictum, sed res ipsa & nimium serium his, qui cum Prophetis & sanctis omnibus in schola Christi discunt hanc duram lectionem. Deducit ad inferos & reducit, mortificat & vivificat.*

3. Wilhelmus Lindanus lib. 4. panopl. cap. 53. p. 313. scribit. *Lutherus purgatorium in mortem usque & credidit & docuit.*

(Contrarium testatur Bellarminus ipse lib. 1. de Purgat. cap. 2.)

4. Gretserus lib. 3. de funere Christiano cap. 7. pag. 179. sic scribit: *Dic Luthere, estne tibi infernus, damnatorum sedes merum somnium & figmentum humanum? Ita profectò sentis, & quidem apertiùs, quàm necesse sit. Quâ de causa? quia Petrus & Paulus clarè affirmant, Dæmones versari in aëre.*

(Sed Gretserus ita profectò calumniatur, & quidem apertiùs, quàm ut negari possit. *Locum inferni in centro terræ præcisè statuendum esse* negavit, non autem infernum ipsum negavit.)

5. Pistorius in Hodeget. cap. 12. p. 497. 536. Luthero tribuit, *quòd neget animæ immortalitatem, quòd statuat, animas in spirituale quoddam sepulchrum recondi, quòd asserat, animas absque omni sensu & intellectu mortuas manere usque ad diem novissimum, quòd nondum sit infernus, nec Diabolus in inferno &c.*

Idem ἔγκλημα *de animæ mortalitate* Luthero intentant Jodocus Coccius tom.2. Thesauri lib.1. art.2. pag.16. & Pazmannus lib 3. Hodegi, idque probare conantur ex assertione art.22. à Leone Pontif. damnati tom. 2. Jen. Lat. fol.307. *Permitto, condat Papa articulos suis fidelibus, quales sunt, essentiam Dei nec generare, nec generari, animam esse formam substantialem corporis humani, animam esse immortalem.*

Resp. 1. Lutherus vel centies in suis scriptis docet & inculcat, *animam esse immortalem.*

2. Gretserus & alii Jesuitæ Luthero tribuunt errorem de ψυχοπαννυχίᾳ. Ergò non negavit animæ immortalitatem. Aliud enim est *dormire*, aliud *non existere.*

3. Quæ in assertione articuli 22. habentur, non eo fine scripsit, ac si articulos illos improbaret, *& in Romano sterquilinio demùm natos* arbitraretur, quam Lutheri mentem fuisse Pazmannus nugatur, sed taxat Lutherus audaciam Pontificis, quòd hos articulos, tanquam à se conditos proponere ausit, ejusdem autoritatis cum illis, quos ibi addit, nimirùm *panem & vinum in Eucharistia transsubstantiari, Papam esse Imperatorem mundi & Regem cœli & Deum terrenum,* & plura hujusmodi portenta in sterquilinio Decretorum, quæ nullum in verbo Dei habent fundamentum, sed Papali autoritate credenda Ecclesiæ proponuntur.

4. Hanc esse Lutheri mentem, manifestè constat ex Germanica eorundem articulorum per Bullam Pontif. damnatorum assertione, cujus verba sic habent tom.7. Witeb. fol.127. Es ist newlich zu Rom fürwar meisterlich beschlossen der H. Artickel / daß die Seele des Menschen unsterblich sey / denn es war vergessen in dem gemeinen Glauben / da wir alle sagen: Ich gläube ein ewiges Leben. Item, es ist auch beschlossen durch Hülffe Aristotelis / daß die Seele sey eine wesentliche Form des Leibes und derselben seiner Artickel vielmehr / die auffs aller ziemlichste wol anstehen den Päbstlichen Kirchen / auff daß sie Menschenträume und Teuffelslehre behalten / dieweil sie Christi Lehre und den Glauben mit Füssen tritt. Ex quibus verbis manifestum, quòd irrideat Romanum Pontificem, qui novos fidei articulos in suis Conciliis promittat, & cùm ad rem ventum, proferat vel eos, qui jam antè in Scripturis & Symbolo Apostolico satis firmati, qualis est *de immortalitate animæ*, quam non ita pridem Concilium Lateranense sub Leone X. definierat, vel eos, qui *ex Scholis Philosophorum* petiti & ad salutis doctrinam nihil quidquam pertinent, qualis est *de essentiali forma corporis*, vel etiam falsos, Antichristianos & impios, quales sunt *de purgatorio, de transsubstantiatione, de sacrificio Missæ, de potestate Papæ, de ciborum delectu &c.*

5. De Johanne Husso sic scribit Fevardentius lib. 12. Theomachiæ cap. 38. num.1. *Ego probabo, illum fidem purgatorii non tantùm tenuisse, verùm & Missas frequenter pro defunctis celebrâsse.*

Contrà Clingius lib. 4. Locorum communium capite 49. pag. 453. refert Hussum inter eos, *qui negârunt Purgatorium & orationes pro defunctis. Sic,* inquit, *Huß in Bohemia dogmatizavit, in favorem Nobilium, quatenus abla-*

ta Ecclesiastica bona licitè servare possent.

6. Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 1. art. 2. p. 16. inter eos, qui negant animæ immortalitatem, refert etiam Brentium, propterea quòd in cap. 20. Lucæ scribat: *Etsi nulla inter nos sit publica professio, quòd anima simul cum corpore intereat, & quòd non sit mortuorum resurrectio: tamen impurissima & vanissima illa vita, quam maxima pars hominum sectatur, perspicuè indicat, quòd non sentiunt, esse vitam post hanc. Nonnullis etiam tales voces tam ebriis inter pocula, quàm sobriis in familiaribus colloquiis excidunt.* Idem repetit lib. 10. artic. 9. pag. 1155. Atqui D. Brentius hos Epicuræos sermones & vitam quorundam Epicuræam gravissimè taxat. Nec in Papatu, credo, desunt ejusmodi Epicuræi, quibus ex ipsis Pontificibus quosdam favisse, alibi demonstratum fuit.

7. Idem tom. 2. lib. 10. art. 7. inter errores numerat, quod Brentius in Lucam scribit. *Cœlum omnia comprehendit, & in hoc cœlo etiam sunt inferi cum Satana & Angelis ejus. Ubi Satan, ibi inferi sunt. Caro Christi est cœlum; inferi Angeli, Dæmones ubique sunt absque locorum spacii.*

Resp. Contra calumnias illas Brentius publico scripto sese purgavit. Quoniam *cœlum Dei* nihil aliud significat, quàm potens imperium vel manifestationem gloriæ & majestatis divinæ, inde Brentius quadruplex cœlum vel regnū Dei constituit. 1. *potentiæ*, quod est universalis mundi gubernatio, per quam Dei potentia manifestatur. 2. *gratiæ*, notans collectionem fidelium in hoc mundo & gubernationem Ecclesiæ militantis, cui speciali suâ gratiâ adest. 3. *gloriæ* significans gloriosam Dei præsentiam apud electos; & 4. *iræ vel justitiæ*, quo nihil aliud intelligit, quàm iratam & vindicatricem ejus præsentiam in inferno apud damnatos Spiritus & homines.

III. Opiniones absurdæ & erroneæ.

1. Bellarminus lib. 1. de Purgatorio cap. 11. *Tertia ratio* (pro purgatorio asserendo) *sumitur à communi opinione omnium gentium. Id enim confitentur Hebræi, Mahumetani, gentiles, iiq; tam Philosophi, quàm Poëtæ.*

(Atqui absurdum est, articulos fidei ex occæcatis Judæis, blasphemis Mahumetanis & idololatricis gentilibus probare. Inde Gretserus in Disputat. de recept. animarum thesi 32. negat hoc argumento Catholicorum quenquam usum. *Quis* (inquit) *fundamentum ipsius assertionis de purgatorio posuit in gentilium & infidelium autoritate? An non Catholici ex Scriptura purgatorium demonstrant, in eaq; totius hujus causæ arcem & præsidium ponunt adjunctis Conciliis & Doctoribus Ecclesiæ nutritiis? Neque argumento deducto ab infidelium sensu alium ob finem utuntur, quàm ut ostendant, adeò purgatorium à ratione non abhorrere, ut ipsi etiam religionis nostræ hostes & osores illud saltem secundùm generalem quandam rationem agnoverint & monumentis suis descripserint.*

Resp. Contrarium patet ex adductis Bellarmini verbis, qui fundamentum aliquod & argumentum pro purgatorio petit *ex communi opinione gentium.*)

2. Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 8. Peltanus cap. 5. de Purgator. pag. 223. tradunt,

dunt, *animas ex omnibus receptaculis, præterquam ex limbo puerorum egredi posse & egressas esse.*

Contrà Maldonatus tom. 2. de Sacramentis pag. 173. *Non arbitror, esse credibile, ex cœlo & ex inferno ullas animas redire, sed ex solo purgatorio, aut ex aliquo alio loco medio, ex quo venisse creduntur & omnes illæ animæ, quæ in Scriptura dicuntur exuscitatæ fuisse.*

3. Lombardus 4. sent. dist. 45. lit. D. *Si tantùm suffragiis consequitur pauper, quantùm dives, quid contulerunt diviti illa specialiter pro eo facta? &c. Potest dici, illa plura subsidia contulisse diviti celeriorem absolutionem, non pleniorem.* Cui conforme est illud Alberti Magni de officio Missæ tract. 3. cap. 16. *Tot possunt fieri suffragia pro uno aliquo, quòd statim in momento liberatur. Et ideò in hoc casu melior est conditio divitis, quàm pauperis, quia habet, unde suffragia fiant pro ipso, unde Proverb. 13. dicitur: Redemtio viri divitiæ ejus.*

4. Raynerius in Pantheologia tom. 1. pag. 175. *Quando quis piè & humiliter ex desiderii adimpletione, non cum præsumtione, nec cum dubitatione petit ab aliquo, ut post ejus mortem sibi appareat, non peccat. Cujus ratio est, quia cùm omnes homines Naturâ scire desiderent, requirere adimpletionem desiderii naturalis, non est peccatum.*

(Hac ratione licéret etiam petere, ut Deus revelet diem & horam judicii, numerum salvandorum &c. Rectiùs nos instruit Apostolus 1. Johan. 5. v. 14. *Quando petimus secundùm voluntatem Dei, audit nos.*)

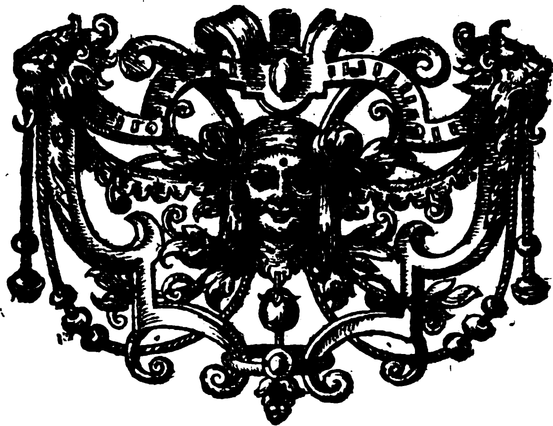
5. Dictum Es. 8. v. 19. *Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro vivis ad mortuos?* Fevardentius lib. 11. Theomach. cap. 18. num. 4. corrumpit, hoc modo legens: *Nunquid populus à Deo suo requiret visionem pro vivis & mortuis?* ut hinc colligat, *preces olim pro vivis & mortuis conceptas esse.*

6. Mos gestandarum *facularum in processionibus exequialibus*, in Papatu receptus, *ab Ethnicis* originem traxit. Polydorus Vergilius lib. 6. de rer. inventoribus cap. 10. pag 523. *Ad honorem Regum & nobilium cum faculis procedebat populus. Virgilius de Pallante. Lucet via longo Ordine flammarum & latè discriminat agros. Unde haud dubiè ortum est, ut apud nos illud idem in cujusvis funere servatur.*

7. Dionysius Carthusianus, eumque secutus Barradius in cap. 12. Johannis statuunt, *Lazarum ex mortuis à Christo suscitatum, de statu animæ post hanc vitam multa hominibus enarrâsse, sicq́, accedente Suadâ flexanimâ, eos ad fidem allexisse.* At hoc commentum ne quidem ad Salmeronis est palatum.

8. *Animam Trajani Imper. Ethnici precibus Gregorii I. ex inferno fuisse liberatam*, asserit Damascenus in sermone de defunctis. Pontificii de hac Historia differentes, mirè invicem variant, ut patet ex illis, quæ occurrunt apud Gregorium de Valentia tom. 4. Disp. 11. q. 1. punct. 2. Bellarminum lib. 2. de Purgat. cap. 8. Salmeronem 1. Cor. 15. Disput. 26. & 27. Azorium tom. 1. Moralium lib. 9. cap. 31. Melchiorem Canum lib. 11. Locor. cap. 2. Dominicum à Soto in 4. sent. dist. 45. n. 2. Alphonsum Ciaconum in Apologia pro hac Historia &c. Alii dicunt, *quòd hujusmodi Historia de Trajano meritò habeatur suspecta, imò planè ficta, quodq́; sermo ille de defunctis non debeat censeri genuinus Damasceni foetus.*

fœtus. Alii dicunt, *sermonem illum esse quidem genuinum Damasceni fœtum, secutum tamen illum esse opinionem, quæ tum vulgo ferebatur.* Alii Historiam recipiunt, sed negant, *Trajanum fuisse ad inferos damnatum,* dicunt enim, *illum certo quodam loco ad tempus detentum, & B. Gregorii precibus ad vitam revocatum & per veram cordis pœnitentiam salutem adeptum.* Alii dicunt, *potuisse singulari quodam privilegio per divinam potentiam fieri, ut Trajanus ex ipso inferno transferretur ad cœlum, si nimirùm ob S. Gregorii preces à Deo prævisas non fuisset destinatus ad infernum in perpetuum, sed solùm ad tempus.* Alii dicunt, *Gregorium peccâsse mortaliter orando pro Trajano, ac Gregorium propter hoc peccatum punitum fuisse perpetuo dolore stomachi & pedum.* Hisce alii respondent, *Gregorium non peccâsse orando, sed meruisse potiùs, quia licèt ordinariè non liceat orare pro damnatis, tamen liceat ex peculiari instinctu divino.*

ARTICULUS X.

DE BEATITUDINE ET CULTU SANCTORUM.

CAPUT I.

DE CANONIZATIONE *Sanctorum.*

Hesis. Canonizatio Sanctorum, quæ autoritate Romani Pontificis peragitur, Scripturæ sacræ conformis non est, proinde etiam approbari minimè potest.

Ἔκθεσις. Libenter concedimus, 1. *memoriam* sanctorum in Ecclesia esse conservandam Hebr. 13. v. 7. 2. De gloriosa ipsorum vita & morte pro re nata in Ecclesia conciones institui posse, Eccl. 44. v. 15. 3. *Historias ipsorum* scriptis mandari posse exemplo Siracidis in fine libri, Lucæ in Actis & Apostolorum in Epistolis. 4. *Fidem, caritatem, patientiam, constantiam & virtutes* sanctorum ad imitationem Ecclesiæ proponi posse, pro cujusque tamen pii statu & vocatione. 5. Sanctos esse *honorandos ac laudandos*, quòd donis Dei feliciter usi fuerint, quòd Deo in generatione sua servierint, quòd talenta sibi concredita in Ecclesiæ usum converterint, Actor. 13. v. 37. Galat. 1. v. 24. 6. In sanctis proponi *exempla virtutum*, ipsosque esse quasi *lucernas quasdam* à Deo accensas, ut aliis præluceant, Philipp. 2. v. 15. 7. Esse *communionem Ecclesiæ militantis & triumphantis.* 8. Veros sanctos & Christi Martyres à Diaboli Martyribus esse distinguendos.

De his omnibus inter nos & Pontificios non est quæstio, sed de canonizatione sanctorum, quâ Pontifex quosdam sanctos publico decreto Ecclesiæ invocandos proponit.

Antithesis. Antoninus parte 5. Summæ tit. 12. cap. 8. *Per canonizationem sancti proponuntur à Papa, ut exemplar fidei & vitæ sanctæ ab omnibus adorandi, & in necessitatibus invocandi.*

Beierlinck concion. select. 49. pag. 879. *Canonizatio sanctorum est publicum Ecclesiæ testimonium de vera sanctitate & gloria alicujus hominis hac vitâ defuncti, cui annectitur judicium, quo eidem decernuntur honores, qui debentur aliis sanctis ejusdem Ordinis, puta Martyribus, Confessoribus &c.*

Bellarminus lib. 1. de beatitud. Sanctor. cap. 7. §. 2. primò explicat, quid sit *sanctorum canonizatio*, quam *nihil aliud esse* dicit, *quàm publicum Ecclesiæ testimonium de vera sanctitate & gloria alicujus hominis jam defuncti, & simul judicium ac sententiam, quâ decernuntur ei honores illi, qui debentur iis, qui cum Deo feliciter regnant.* Secundò, §. 3. enumerat *honores, qui debentur sanctis canonizatis*, quos septenario numero complectitur. Primùm enim, *qui canonizantur, inscribuntur in catalogum sanctorum, hoc est, statuitur*

ac jubetur, ut ab omnibus publicè habeantur ac dicantur sancti. Secundò, *invocantur in publicis Ecclesiæ precibus.* Tertiò, *templa & aræ in eorum memoriam Deo dicantur.* Quartò, *sacrificia tam Eucharistiæ, quàm laudum & precum, quod vulgò Officium sive Horæ Canonicæ nuncupatur, in honorem eorum Deo publicè offeruntur.* Quintò, *dies festi in eorum memoriam celebrantur.* Sextò, *pinguntur eorum imagines addito certo quodam lumine in signum gloriæ, quam habent in cœlo.* Septimò, *eorum reliquiæ preciosis thecis includuntur & publicè honorantur.* (Jesuita Cottonus lib. 1. Instit. Cathol. cap. 26. pag. 140. addit octavum, *quòd peregrini ad eorum memoriam celebrandam itare possint, locum, in quo sepulti sint, invisere, Deo vota ibidē persolvere & alia pietatis officia obire, quæ sanctis in Ecclesia tribuuntur.*) Hisce ita præmissis, tertiò Bellarminus probare conatur, *utile esse sanctos canonizari.*

In cap. 8. quærit, *cujus sit sanctos canonizare?* ubi concludit, *ad summum Pontificem hoc unicè pertinere, cùm ad eum spectet proponere toti Ecclesiæ, quid sit credendum & quid sit agendum in iis, quæ sunt religionis.*

In cap. 9. quærit, *sitne infallibile judicium ejus, qui canonizat sanctos,* ubi probare conatur, *Ecclesiam, id est, Pontificem, ut seipsum in* ἐπιγραφῇ capitis explicat, *non errare in sanctorum canonizatione.*

(Ex illa hypothesi, *quòd Pontifex in canonizatione sanctorū errare non possit,* profluxit etiam illud Joh. Fischeri Episcopi Roffensis contra Lutherum artic. 37. §. Et sicut. *Hæreticus est habendus, qui Thomam Aquinatē sanctū esse pertinaciter negaverit,* nimirùm, quia est à Papa canonizatus.)

In cap. 10. proponit quæstionem, *An liceat sanctos nondum canonizatos colere?* ad quam respondet per distinctionem, *licére privato cultu, non autem publico eos honorare.* Vocat autem publicum cultum, non eum, qui coram aliis exhibetur, sed *qui nomine totius Ecclesiæ, & tanquam ab Ecclesia institutus, exhibetur.*

Nostram sententiam probamus:

Primò, canonizationem sanctorum, qualis modò descripta est, improbandā esse, patet ex eo, 1. Quia talis honor, qualis per canonizationem ipsis defertur, videlicet quòd in publicis Ecclesiæ precib. religiosè invocari, templa & aræ ipsis dedicari, reliquiæ eorum religioso cultu honorari debeant, ipsis minimè competit, ut in seqq. probabitur. 2. Quia de tali canonizatione sanctorum nullum ex Scripturis proferri potest *mandatum,* nullum probatum *exemplum.* 3. Quia talis canonizatio ignota fuit Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ. 4. Quia ejusmodi canonizatio injuria est in reliquos sanctos, cur enim aliqui & non omnes canonizantur? 5. Quia talis canonizatio nititur falsis hypothesibus, videl. *sanctos esse religiosè colendos & invocandos; cultum sanctorum esse utilem ad beneficia eorum impetranda; exempla sanctorum esse generalem normam rectæ vitæ; omnes veteres sine ulla dubitatione sanctos religiosè coluisse & colendos asseruisse; ex miraculis de alicujus sanctitate infallibile judicium fieri posse &c.*

Secundò, canonizationem sanctorum non pertinere ad Romanum Pontificem, probamus ex eo, 1. Quòd Scriptura sacra hoc privilegium nuspiam tribuit Romano Pontifici. 2. Quia soli Christo unico Novi Test. summo Sacerdoti, non autem

Papæ

Papæ Romano, competit sanctorum canonizatio. Christus canonizat veros sanctos *per æternam prædestinationem & in librum vitæ scriptionem* Ephes.1.v.4. Luc.10. v.20. Apocal.17.v.8. *per vocationem ad Ecclesiæ consortium* 1.Cor.1.v.2. 2.Tim.1.v.9. *per meriti sui applicationem, per regenerationem, renovationem, illuminationem, sanctificationem* 1. Cor.6.v.11. Ephes.4. v.24. Tit.3.v.5. *per gloriosam prædicationem in Scriptura*, quæ est verus & unicus Canon sanctitatis ac sanctorum Psal.19.v.5. Gal. 6.v.16. *per glorificationem in cælo* Roman.8. v.30. 3. Quia Pontifex Romanus in hac canonizatione potest errare, cùm non sit καρδιογνώστης, qui veram & internam cordis sanctitatem conspicere, eamque ab externa & hypocriticâ dignoscere possit, 1.Sam.16.v.7. 2.Tim.2.v.21. 4. Quia Pontifices ipsi quandoque non sunt sancti. 5. Quia assertio illa, quòd ad Pontificem pertineat canonizatio sanctorum, nititur falsis hypothesibus, videlicet *ad Pontificem spectare, ut præscribat toti Ecclesiæ, quid sit credendum & agendum in iis, quæ sunt religionis; Pontificis esse, & quidem solius, declarare, qui sint ab universa Ecclesia pro hæreticis habendi; cultum sanctorum ex consuetudine Ecclesiæ introductum vim habere ex approbatione tacita vel expressa Romani Pontificis; judicium Pontificis esse judicium totius Ecclesiæ; Pontificem non posse errare, sed ejus judicium esse infallibile; nullum unquam in canonizatione sanctorum deprehensum fuisse Pontificis errorem.*

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam canonizationem illam sanctorum, præsertim novorum, improbant.

Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis in lib. de reformat. Eccles. Ann. 1415. *prohibendum esse* censet, *ne tot novi sancti canonizentur.*

Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis in tract. de probatione Spirituũ part.1. oper. fol.103. *Claræ memoriæ Magister Henricus de Hassia comprimendam esse tot hominum canonizationem scripsit.*

Georgius Cassander in Consult. art.21. p.971. *Est & hic error haud infrequens, quòd veteribus & compertis sanctis propemodùm neglectis novos & incognitos vulgus hominum ardentiùs & impensiùs colat, de quorum sanctitate obscuriùs constat, & nonnulli per revelationes tantùm innotuerunt.*

Bessarion Cardinalis, cùm videret, quàm temerè & parùm ritè Nicolaus V. Pontif. Romanus Edmundum in Anglia, Vincentium in Hispania & alios canonizaret, dicebat: *Novi hi sancti de veteribus mihi dubium movent.*

2. Quòd quidam agnoscunt, canonizationem illam sanctorum non habere in Scripturis mandatum vel probatum exemplum.

(Ex quo sequitur, eam probari minimè posse, cùm præter & extra verbum non sint instituendi novi cultus in Ecclesia, lib.1.part.1.cap.1.)

Bellarminus lib.1.de beat.sanct. cap.8. in fin. *Respondeo, sanctos veteres cæpisse coli in Ecclesia Universali, non tam lege aliquâ, quàm consuetudine. Sed sicut consuetudines aliæ vim habent legis ex tacito consensu Principis, & sine eo nullam vim habent: ita sancti alicujus cultus ex consuetudine Ecclesiarum generaliter introductus, vim habet ex approbatione tacita vel expressa Romani Pontificis.*

(Jam verò, quòd ex sola consuetudine descen-

descendit; non nititur divino aliquo mandato.)

3. Quòd quidam agnoscunt, canonizationem illam sanctorum ignotam fuisse primitivæ Ecclesiæ Apostolis vicinæ.

(Ergò non potest pro dogmate verè Catholico Ecclesiæ obtrudi.)

Bellarminus d.l.§.Dices. *Primus Pontifex, nî fortè fallor, qui sanctos legitur canonizâsse, videtur fuisse Leo Papa III. teste Ludgero in Epistola de miraculis sancti Suiberti cap.9. in 2. tom. Surii.*

(At hic Leo III. vixit tempore Caroli Magni circa annum Christi 800. Costerus eum ponit Anno 786.)

Jesuita Cotonus lib.1. Instit. Cathol. cap.28. p.143. *Quæ nunc fit multò exactior & accuratior cœlitum canonizatio, initium habuit circa Annum à Christo Domino octingentesimũ, cùm supplicante Carolo Magno, idq; etiam religiosè postulante Hildebaldo Archiepiscopo Coloniensi, Papa Leo III. magnis augustisq; Ceremoniis ad Divorum sanctimoniam aggregavit B. Suibertum Verde primum Episcopum.*

Huc referri potest etiam illud, quòd agnoscunt, canonizationem sanctorum olim non pertinuisse ad solum Roman. Pontificem, (ad quem tamen hodie unicè à Pontificiis refertur, ac proinde etiam hac in parte canonizatio sanctorum, qualis hodie usitata est, primitivæ Ecclesiæ suffragio destituitur.)

Bellarminus lib.1. de Beat. sanct. cap.8. §.1. *Duobus modis potest aliquis canonizari. Uno modo particulariter, ita ut solùm in una provincia aut Diœcesi habeatur sanctus & colatur pro sancto. Alio modo generaliter, ita ut in tota Ecclesia habeatur pro sancto, nec ulli liceat de ejus sanctitate dubitare. Primo modo potuit olim quilibet Episcopus canonizare. Sed quod olim licuit, modò non licet, quia Alexander III. & Innocentius III. videntes abusus, qui oriebantur circa sanctorum cultum, prohibuerunt, ne deinceps aliquis pro sancto coli inciperet sine Romani Pontificis approbatione, ut patet c.1. & 2. de reliquiis & sanctorum veneratione. Secundo modo canonizare ad summum Pontificem unicè pertinet, ut habetur c. Audivimus, & c. Cùm ex eo de reliq. & venerat. sanct. & c. Venerabili de testib. & attestationibus.*

4. Quòd quidam agnoscunt, Canonizationem sanctorum ab Ethnicorum ritibus originem duxisse.

Polydorus Vergilius lib.6. de Rer. invent. cap.8. pag.513. *Ut mortales bene meriti inter Deos referantur, mos adeò est vetus, ut penè nihil sit eo vetustius: quando antiquitas statim ab initio suos Reges ac alios, cùm ob accepta beneficia, tum ob virtutes Deos facere consuevit, prout in primo hujus operis volumine sparsim diximus. Sed ante omnes Romani id multis Ceremoniis factitabant, quod suprà lib. 3. memoravimus. Hujus rei rationem nostri Pontifices secuti non dubitanter videri possunt. Nam quòd Felix & Gregorius annua sacra facienda ad memoriam Martyrum instituerunt, illud planè nihil fuit, nisi eos Martyres decernere esse sanctos & inter Deos referre. Verùm postremò, ut ne unusquisq; arbitratu suo hunc vel illum pro Divo haberet, coleretve, Alexander III. statuit, ut nulli mortalium divinus honor in terris haberetur publicè, nisi illi, qui priùs ex edicto Apostolico in Divorum esset catalogum adscriptus.*

Huc referri potest, quòd de illa canonizatione Pontificii Scriptores iisdem phrasibus cum Ethnicis utuntur.

Qui apud Ethnicos referebantur in Catalogum Deorum, eos dicebant *inter Divos referri*. Baron. Ann. 316. n. 4.

At eodem modo de suorum sanctorum canonizatione Pontificii scriptores loquuntur.

Baronius Anno 142. n. 1. Anno 178. n. 3. *Faustinam*, ait, *inter Divos relatam*.

Anno 337. n. 20. *Constantinum inter Divos relatum*.

Polyd. Vergilius lib. 7. cap. 4. pag. 581. *Dominicum in Divorum Ordinem adscriptum*. Plura exempla videri possunt apud eundem lib. 5. cap. 1. pag. 383. lib. 6. cap. 8. p. 513. 514. Baronium Anno 253. n. 3. in Zuingeri Theatr. pag. 1418. a.

5. Quòd quidam agnoscunt, Pontificem in canonizatione sanctorum errare posse.

(At si judicium Pontificis in canonizatione sanctorum non est infallibile, canonizatio illa meritò improbatur. Melchior Canus lib. 5. Loc. Theol. p. 172. *Si Ecclesia in hoc errat, non erit absurdũ, Divorum cultũ omnem ab Ecclesiâ explodere.*)

Quòd autem Pontifex in canonizatione sanctorum errare possit, probavimus ex ipsis Pontificiorum, Bellarmini cumprimis, hypothesibus lib. 1. part. 2. cap. 2. n. 4. §. 1.

Aventinus lib. 4. Annal. *Referam, quod ego comperi, quod hisce auribus audivi, Ludovicum quartum Monachi & sacratæ Virgines Bojariæ, in quos is beneficus fuit, Deum faciunt, cœlóq; locant: unde eum ad inferos deturbant Romani Flamines, quòd eorum superbiæ obviam ierit.*

6. Quòd agnoscunt, ex miraculis non posse evidens & immotum argumentum sanctitatis sumi.

(At si hoc fundamentum est incertum, incerta quoque erit Papæ canonizatio, *quia sancti non canonizantur ordinariè à Pontifice, nisi claruerint magnis & certis miraculis*, ut scribit Bellarminus lib. 1. de Beat. sanct. cap. 9. §. Tertiò &c.)

Glossa in verbo Miracula c. Audivimus ext. de reliq. & venerat. sanctorum. *Non continuò eum, qui miracula facit, venerari debemus pro sancto, cùm secundum c. Teneamus caus. 1. q. 1. fiant miracula, quandoque etiam per malos.*

Bellarminus lib. 1. de grat. & lib. arbitr. cap. 10. §. Secundò. *Dubitari non potest, quin gratia gratis data à gratia gratum faciente separari possint. Posse enim esse sine caritate donum linguarum, Prophetiam, sapientiam, scientiam & fidem, testatur Apostolus 1. Corinth. 13. Constat autem, caritatem vel ipsam gratiam gratum facientem esse, vel ejus comitem individuum. Adhæc Matth. 7. Dominus ait: multos dicturos in die judicii. Nonne in nomine tuo prophetavimus & virtutes multas fecimus, qui tamen audient, Nescio vos. Et, Discedite à me omnes operarii iniquitatis. Denique & Balaam ariolus multa de Christo verè prophetavit Num. 22. & 23. & Caiphas vir alioqui perditissimus, cùm esset Pontifex illius anni, prophetavit Johan. 11. Negandum tamen non est, utplurimùm* (ergò non semper) *gratias gratis datis cum gratia gratum faciente conjungi.*

Maldonatus in cap. 9. Marci pag. 765. *Potuit is, qui in Christi nomine Dæmonia ejiciebat, neque corpore, neque animo, id est, fide doctrináq; secutus Christum, Dæmones pellere, ut docemur testimonio Christi Matthei 7.*

7. Quòd agnoscunt, quandoque canonizari

nonizatieos, qui reverâ non sunt sancti, ac quem unus Pontificum in Canonem cœlitum recepit, alium inde excludere fuisse conatum.

(Utique ergò judicium Pontificis in canonizatione sanctorum non est infallibile, ac canonizatio illa sanctorum non præbet certum fidei & invocationis fundamentum.)

Exempla adduximus lib. 1. part. 2. cap. 2. n. 4. §. 1.

Thomas Beket Cantuariensis Archiepiscopus (circa finem seculi duodecimi) primus Regi Angliæ Henrico II. juramentum fidelitatis præstiterat, pollicitus, *se pro viribus defensurum ejus vitam, dignitatem, potentiam & totius regni publicam utilitatem.* Verùm postea cœpit de hoc facto pœnitentiam agere, à Papa absolutionem petere, & acerrimè talia juramenta, tanquā impia, prorsus damnare. Quare Rex homini perjuro iratus privavit eum omnibus suis rebus ac in exilium pepulit; ac postquam coram Curia Romana inter Regem & Archiepiscopum diu fuisset litigatum, & Thomas Beketus à Pontifice in integrum restitutus quiescere nondum posset, nec illos, quos priùs, quòd Regi contra se faverant, excommunicaverat, absolvere vellet, jussu Regis interfectus est, sed à Pontifice in numerum Divorum relatus. Memorat autem Cæsarius libro Dialogorum octavo cap. 69. *Quadragesimo octavo post mortem hujus Thomæ Beketj die disputatum esse Parisiis inter Magistros, an damnatus vel salvatus esset: ac Rogerum quendam Normannū dixisse, eum fuisse dignum morte, propterea quòd contumax fuisset erga Regem, Dei ministrum. Verùm alios dixisse, eum merito inter Martyres referri, quia pro Clero mortem obiisset.*

(Balæus multos præclaros viros recenset, qui contra ipsum Beketum scripserint, aut alioqui ejus causam improbaverint, Regemque defenderint, ut *Johannem Oxenforde, Gilbertum Foliot, Johannem Pictaviensem Episcopum & alios;* sed & Petrum *Blesensem ejus arrogantiam improbare solitum fuisse*, testatur.)

Guilielmus Neubrigiensis illorum temporum æqualis lib. 2. cap. 16. de hoc Thoma Beketo sic scribit: *Hanc ejus ferociam* (quâ jussus coram Rege causam dicere, illo ipso die, quo se judicio sistere debebat, jusserat solenniter officium de B. Stephano, scil. *Sederunt Principes, & adversum me loquebantur & iniqui persecuti sunt me* coram se in celebratione sacrificii decantari,) *laudandam nequaquam censuerim.* Et postea. *Zelo justitiæ fervidus erat, utrum autem secundùm scientiam, novit Deus.* Vide integram hujus Beketi Historiam apud Neubrigiensem.

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 98. *Multi, quorum opiniones ut hæreticæ habentur, ipsi tamen censentur in Canone sanctorum.*

Panigarolus lect. 9. part. 2. *De canonisatis nunquā dicimus, hic verè est salvus seu beatus.*

8. Quòd agnoscunt, quandoque canonizari eos, qui nunquam in rerum Natura extiterunt.

(Utique ergò in illorum canonizatione erratum fuit, quia sanctum esse præsupponit esse.)

Georgius Cassander in Consult. artic. 21. pag. 971. *Nonnulli sancti per revelationes tantum innotuerunt, atque adeò de quibusdam, an unquam in rerum Natura fuerint,*

rint, meritò dubitatur, quorum cultum figmenta Historiarum & impostura miraculorum mirificè auxerunt, quæ figmenta etiam compertorum sanctorum Historias conspurcârunt, quos quisque pro suo affectu commentus est.

Bessarion Cardinalis, referente Bodino in Methodo Historica cap. 4. cùm inter divos ineptâ quâdam ἀποθεώσει Romæ quamplurimos referri videret, quorum vitam improbârat, *se valdè dubitare* dixit, *utrum vera essent, quæ ab antiquis essent prodita?*

Confer ea, quæ de *Christophoro, Georgio, Catharina, Anna* & *Margareta* adducta sunt lib. 1. part. 2. cap. 15. n. 3.

9. Quòd quidam agnoscunt, sanctos non esse religiosè invocandos.

(Sanctorum canonizatio hunc sibi propositum habet scopum ac finem, ut sancti in Ecclesia religiosè invocentur. Sublatâ igitur religiosâ sanctorum invocatione, tollitur quoque sanctorum canonizatio.)

Quòd autem quidam ex Pontificiis agnoscant, sanctos non esse religiosè invocandos, in cap. proximè sequente ostendetur.

10. Quòd agnoscere coguntur, Pontifices ipsos quandoq; non esse sanctos.

(Quomodo igitur alios possunt canonizatione suâ in numerum sanctorum infallibiliter referre?)

Bonifacius VIII. Ludovicum Franciæ Regem canonizavit, de quo Pontifice publico dicebatur veriverbio: *Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus fuit ut canis.*

Confer ea, quæ de Pontificũ quorundam impietate dicta lib. 1. p. 2. cap. 2. n. 7.

11. Quòd agnoscere coguntur, consuetudinem Ecclesiæ non esse certum ac firmum argumentum, ut aliquis pro verè sancto habeatur & invocetur.

(Ex quo iterùm sequitur, canonizationem illam esse lubricam & incertam, cùm ex consuetudine Ecclesiæ sanctorum cultus fuerit introductus, quem tanquam finem & scopum canonizatio sibi habet propositum, fatente Bellarmino lib. 1. de Beat. sanctor. cap. 8. sub finem.)

Bellarminus lib. 1. de Beat. sanct. cap. 9. §. ultimo. *Scribit Sulpitius, quòd cùm populus quidam coleret, nescio quem, hominem mortuum pro Martyre, & B. Martino suspecta esset illa religio, quòd nihil certi à majoribus de sancto illo accepisset, tandem oranti Martino apparuit anima ejus, qui colebatur, & confessa est, se animam damnatam esse cujusdam latronis, qui pro suis sceleribus extremi supplicii pœnas dabat. Idem accidit tempore Alexandri III. ut patet ex c. Audivimus, extra de reliq. & venerat. sanct. ubi reprehendit quosdam, qui hominem in ebrietate occisum pro Martyre venerabantur.*

(Excipit quidem Bellarminus, *judicio Ecclesiæ, id est, Pontificis Romani veros sanctos à falsis discerni.* Sed cùm Pontifex aliorum relatione de vita & miraculis alicujus sancti in canonizatione nitatur, arcanos verò cordium recessus introspicere, & de vera sanctitate judicare nequeat, ideò canonizatio ipsius est ac manet incerta. Sic enim scribit ipse Bellarminus lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 12. *In quæstionibus facti, adeoq; in iis, in quibus ab hominum aliorum testificatione Pontifex pendere necesse habet, ipsum errare posse concedimus.*)

Caput

CAPUT II.

DE RELIGIOSA SANCTORUM INVOCATIONE.

THESIS. Sancti non sunt religiosè invocandi.

Εξήγησις. Non est quæstio 1. an *honorandi* sint sancti. Honorandos enim esse concedimus, sed *religiosè invocandos* esse negamus.

Clemens Alexandrinus lib. 7. στρωμ. τίμιον ὥσπερ τὸ ὑπερέχον ἡγεῖται, κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τιμᾶσθαι. *Honorabile existimatur, quicquid est præstantius & pro dignitate honorandum.*

August. Confess. art. 21. *De cultu sanctorum docent* (Ecclesiæ nostræ,) *quòd memoria sanctorum proponi potest, ut imitemur fidem eorum, & bona opera juxta vocationem, ut Cæsar potest imitari exemplum Davidis in bello gerendo ad pellendos Turcas à patria, nam uterque Rex est.* Apologia idipsum latiùs declarat his verbis: *Confeßio nostra probat honores sanctorum. Nam hic triplex honor probandus est. Primus est gratiarum actio. Debemus enim Deo gratias agere, quòd ostenderit exempla misericordiæ, quòd significârit, se velle salvare homines, quòd dederit Doctores aut alia dona Ecclesiæ. Et hæc dona, ut sunt maxima, ita amplificanda sunt & laudandi ipsi sancti, quòd his donis fideliter sint usi, sicut Christus laudat fideles negotiatores. Secundus cultus est confirmatio fidei nostræ, cùm videmus Petro condonari negationem, erigimur & nos, ut magis credamus, quòd verè gratia exuberet supra peccatum. Tertius honos est imitatio primùm fidei, deinde cæterarum virtutum, quas imitari pro sua quisque vocatione debet.*

Chrysostomus tom. 5. in Martyres sermone 1. p. 778. καὶ μάρτυρος μίμησαι μάρτυρος·

Leo serm. 1. de Martyribus pag. 219. *Solennitates Martyrum exhortationes sunt Martyriorum, ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat.*

2. Neque quæstio est, an sancti *in genere* pro nobis *intercedant*, sed an propter generalem illam intercessionem religiosè à nobis invocandi sint.

Apol. Aug. Confess. in cap. de Invocat. sanct. *Largimur, quòd Angeli orent pro nobis &c. De sanctis etiam concedimus, quòd sicut vivi orant pro Ecclesia universa in genere, ita in cœlis orent pro Ecclesia in genere, tametsi testimonium nullum de mortuis orantibus extet in Scripturis, præter illud somnium sumtum ex libro Maccabæorum posteriore. Porrò, ut maximè pro Ecclesia orent sancti, tamen non sequitur, quòd sint invocandi.*

In articulis Schmalcald. part. 3. de Invocat. sanct. pag. 310. *Etsi Angeli in cœlo pro nobis orent &c. & sancti in terris, & fortaßè etiam in cœlis, tamen inde non sequitur, Angelos & sanctos à nobis esse invocandos, adorandos, jejuniis, feriis, Mißis, oblationibus, templorum, altarium, cultuum fundationibus & aliis modis honorandos, ut patronos & intercessores, & unicuique eorum certa auxilia esse tribuenda, ut Papistæ docent & faciunt. Hoc enim idololatricum est, & hic honos soli Deo tribuendus est. Potes quidem, ut Christianus & sanctus, in terris pro me orare, non in una tantùm, sed in omni neceßitate, propterea autem non debeo te adorare, invocare, ferias, jejunia, oblationes, Mißas in tuũ honorem & cultum celebrare, & fidem ac salutem meam tibi mancipare, cùm aliis modis te honorare, diligere & tibi gratias agere in Christo poßim.*

3. Neque hoc in quæstione est, an Angelicam, quam ita vocant, salutationem

recitare liceat? quâ de re Brentius in cap. 1. Luc. sic disserit: *Si absit superstitio & impia opinio, non solùm licebit, verùm etiam valdè utile est, hanc Mariam salutan- di formulam sæpè recensere &c. Quia Angelus ornat Mariam in salutatione sua magnis laudibus, commemoremus salutationem non ad superstitionem, sed ad pietatem. Primum enim, cùm recitamus, Mariam gratiam plenam & benedictam inter mulieres, cogitemus, hæc verba significare, Mariam præ omnibus electam, ut sit mater benedicti seminis Abrahæ, veri Meßiæ, & excitemur ad gratiarum actionem, quòd, quæ Dominus tot retrò seculis de mittendo Meßia in orbem terrarum promisit, ea per Mariam Virginem impleverit. Deinde confirmemus fidem nostram non solùm hoc nomine, quòd ex hac salutatione certificamur, Christum jamdudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum esse, sed etiam hoc nomine, quòd etsi Maria mulier fuerit in hoc seculo contemta & abjecta, elegit tamen Deus ipsam in matrem Christi Filii sui. Cùm igitur sit tanta clementia, quòd respiciat humilia, fiduciam concipiamus, Deum nos etiam in humilitate nostra respecturum & servaturum.*

4. Neque quæstio est *de nuda sanctorum nominatione*, cùm simplex alicujus nominatio non statim sit religiosa ejus invocatio, sed invocare est in auxilium aliquem vocare.

5. Neque quæstio est *de nuda sanctorum prædicatione*, libenter enim concedimus, memoriam sanctorum de Christi Ecclesia bene meritorum reverenter esse conservandam, dona, labores, Martyria &c. sanctorum esse prædicanda, sanctos ipsos laudandos, quòd donis suis fideliter usi fuerint, doctrinam, quam prædicârunt & quidam eorum sanguine suo obsignârunt, esse propagandam, sed ex eo nondum sequitur, sanctos esse religiosè invocandos.

6. Neque quæstio est *de nuda sanctorum compellatione*, quâ sancti moneantur & invitentur, ut pro Ecclesia in terris adhuc militante orent, quo modo à piis in his terris adhuc viventibus, vel coram, vel per literas petimus, ut pro nobis apud Deum intercedant, preces suas nostris conjungant, iisdemque salutem nostram Deo fideliter commendent. Quamvis enim hanc defunctorum sanctorum compellationem non simpliciter probemus, cùm illi non ampliùs ut sancti in terris adhuc viventes rebus nostris intersint, nec de tali defunctorum sanctorum compellatione *præceptum*, vel *promißio*, vel *probatum exemplum* in Scripturis extet, cumque periculum subsit, ne ex tali compellatione absentium ad religiosam eorundem invocationem fiat progressus, tamen ex confessione & praxi Pontificiorum constat, quòd tali sanctorum compellatione non sint contenti, sed religiosè & suppliciter eosdem invocent, cultum adorationis ipsis tribuant, ad eorum non tantùm intercessionem, sed etiam merita, opem & auxilium confugiant, spem & fiduciam cordis in ipsos collocent &c.

7. Neque quæstio est *de reverentia humana ac civili*, quam exhibemus alicui ratione particularis eminentiæ & dominii, quo cultu Principes & Magistratus, parentes & præceptores colimus: neque quæstio est *de cultu Christiano*, quem spiritualibus in Christo fratribus exhibemus, *fraternâ caritate* alii ad alios *aman-*

dos

-dos ac honorandos propensi, Rom. 12. v. 10. *excipientes in Domino cum omni gaudio tales & in honore habentes* Phil. 2. v. 29. quam reverentiam tam *civilem*, quam *Christianam* sanctis nobiscum in hac vita versantibus, Itemq; Angelis nobis apparentibus exhibere debemus, honorem tanquam excellentissimis creaturis ipsis deferentes. Sed tota quæstio est *de cultu religioso*, quem soli Deo deberi dicimus, quia religio nos vero & soli Deo adstringit. Item, *de cultu subjectionis ratione dominii*, quem itidem negamus Angelis deferendum esse, quia Angeli non sunt Domini nostri. Deferimus autem, ac deferendum illis esse dicimus, *honorem moralis reverentiæ*, qui debetur personis excellentibus, ratione virtutis, status vel alterius alicujus dignitatis sine ulla servitute honorantis, vel dominio honorati.

8. Docendi causâ quidam sic progrediuntur. Cultus civilis dupliciter intelligi potest. Vel *formaliter*, vel *causaliter*. Cultus civilis *formaliter* is est, qui in se reverâ civilis est & distinctus, imò separatur à religioso. Cultus civilis *causaliter*, qui quicunque tandem in seipso sit, est tamen à causis merè civilibus. Potest enim cultus civilis *formaliter* esse à causis supernaturalibus. Sic cultus, quem Christiani Regibus exhibent, civilis est *formaliter*, cum tamen Christiani Regibus suis obtemperent, non *tantùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Quando ergò cultum sanctorum dicimus esse *civilem*, intelligimus civilem *formaliter*, ut à cultu religioso eum distinguamus, quamvis non sit civilis *causaliter*, sed ob dignitatem supernaturalem illis exhibeatur.

9. Denique non est quæstio *de cœlesti sanctorum gloriâ & beatitudine*, an sancti piè in Domino defuncti cœlesti beatitudine & gloriâ cum Christo in cœlis perfruantur, quod libenter concedimus, sed de *religiosa invocatione* unicè inter nos & Pontificios quæstio est.

Antithesis. Pontificii docent 1. Sanctos esse *suppliciter invocandos.*

Concil. Trident. sess. 25. p. 290. *Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis & cæteris docendi munus curamq; sustinentibus, ut juxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ usum &c. de sanctorum invocatione fideles diligenter instruant, docentes eos, sanctos unà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atque utile esse, suppliciter eos invocare.*

Vitus Miletus refut. 600. error. ab Heshusio annotat. p. 495. *sanctorum invocationem nihil aliud esse* dicit, quàm *ipsissimam unius & solius Dei invocationem & adorationem.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. sanct. cap. 19. *Sancti sive Angeli, sive homines piè atque utiliter à viventibus invocantur.*

2. Sanctos esse *adorandos*, & quidem *propriè, religiosè & divinè.* Concilium Tridentinum d. l. *impiè sentire*, ait, *illos, qui stultum esse statuunt, sanctis in cœlo regnantibus voce vel mente supplicare.*

(Jam verò mente alicui supplicare est propriè, religiosè & divinè adorare.)

In Psalterio Mariæ illa ipsa adoratio, quâ David Deum omnipotentem coluit, Virgini Deiparæ tribuitur. Lessii dissertatio *de sanctis adorandis* extat lib. 2. de justit. & jure cap. 38. Suarez tom. 2. Comment. in Tom. quæst. 37. Disput. 22. sect. 1. *Adoratio, quæ Virgini debetur, eiq; ab Eccle-*

Ecclesia tribuitur, cultum religiosum continet.

Inde etiam honorem, quem sanctis tribuunt, vocant *divinum & religiosum.* Hieronymus Vida in hymno magnæ Virginis. *Nos quoque divinos, ut cuiq; est copia, honores*
Largimur: tibi centũ aræ, tibi maxima centũ
Thure cadent delubra.
Et D. Laurentii. *Romana propago*
Centũ aras, centũ magnis penetralia templis
Eriget, & tumulo divinum imponet honorẽ.

Maldonatus in cap. 5. Matth. *Impius & imperitus Lutheranorum & Calvinistarum error est, nullum nisi Deo religionis honorem tribuentium.*

3. *Sanctorum meritis* confidunt & propter illa se exaudiendos sperant.

Lombardus 4. sent. dist. 45. lit. G. *Intercedunt ad Deum pro nobis sancti, & merito, dum illorum merita nobis suffragantur; & affectu, dum vota nostra cupiunt impleri, quod tamen non faciunt, nisi in voluntate Dei implenda didicerint. Oramus ergò, ut intercedant pro nobis, id est, ut merita eorum nobis suffragentur.*

Bellarmin. lib. 1. de Beat. sanct. cap. 20. *Sancti ex meritis præcedentibus impetrare possunt, & sibi & aliis id, quod orando petunt.*

4. A sanctis non solùm intercessionem, sed etiam *opem & auxilium* petunt.

Concilium Trident. sess. 25. *Bonum atq; utile est, sanctos suppliciter invocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus Redemtor ac Salvator est, ad illorum orationes, opem auxiliumq; confugere.*

Jodocus Coccius tom. 1. lib. 3. artic. 4. adducit & approbat illud Ludolphi Saxonis Carthusiani ad D. Virginem. *Deprecor bonitatem tuam immensam, ut tu, summum meum solatium, dirigas vitam meam, meq; tuas virtutes & exempla pro posse imitari facias, & gratiam tuam mihi semper adesse concedas.*

5. Sanctos *in particulari* cognoscere statuunt, quæ in terris geruntur.

Jodoc. Cocc. Thesauri tom. 1. lib. 5. art. 8. scribit, *Sanctos in cælo triumphantes & divini Spiritus lumine collustratos nullà locorũ intercapedine impediri, quò minùs absentia agnoscant & nostra vota percipiant.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. sanct. cap. 20. resp. ad arg. 3. *Non est verum, quod assumitur, sanctos ignorare, quid ab illis petamus. Nam etsi dubitatio esse posit, quemadmodum cognoscant absentia, & quæ solo cordis affectu interdum proferuntur, tamen certum est, eos cognoscere.*

Costerus in Enchir. p. 388. *Dubium nullum est, sanctos in cælis cognoscere, quæ in terris gerimus.*

6. Sanctos *in terris* nobis *præsentes* adesse statuunt.

Casparus Franck in scripto, quo exponit causas suæ [illegible] *omnipræsentiam sanctorum* probare conatur ex Apoc. 14. v. 4. *Sequuntur Agnum, quòcunque ierit.*

Georgius Cassander in consult. art. 21. p. 964. *Sancti non sunt à nobis absentes, quia sequuntur Agnum, quòcunque ierit.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. sanct. cap. 20. resp. ad 6. adducit & probat dictum Basilii. *Reverentur Angelorum innumerabilem multitudinem, & cum his Patrum sanctos Spiritus, nullus enim horum est, qui non ubique omnia videat.*

7. Sanctos *tantâ potentiâ* instructos esse statuunt, ut ex omnib. periculis & adversis eripere possint eos, à quib. invocantur.

Bellar-

Bellarminus conc.4. de Beatitud. cœlesti pag.411. *Proinde non modò potentes, sed planè omnipotentes esse illos, quis jure inficiari potest?*

Henricus Sedulius in Apologetico fol.240. *Jure sancti vocantur omnipotentes.*

Costerus in Enchir.pag.359. *Clarè dicit Christus, eandem potestatem accepturos à Deo statim à morte sanctos in cœlo, quam ipse accepit à Patre suo in Psal. 2. promissam.*

Idem in Meditat. in Hymnum, Ave maris stella p.61. *Ut mater Regis nihil non potest in universo Filii regno: ita tu mater Dei omnia potes in cœlo & in terra.*

8. Sanctos statuunt esse *datores beneficiorum corporalium & spiritualium.* Petunt enim ab illis *peccatorum remissionem, reconciliationem cum Deo, gratiæ & donorum per gratiam elargitionem, mentium illuminationem, Scripturæ intelligentiam, defensionem ab inimicis, liberationem à potestate Satanæ, præsentiam & auxilium in hora mortis, salutem & vitam æternam,* ut ex Psalterio Mariæ, Rosariis, Cursibus horariis, Hortulo animæ, Antiphonis, Collectis, Antidotariis, Breviariis &c. evidenter demonstrari potest.

9. Sanctos statuunt esse *præsides ac gubernatores rerum humanarum,* cumprimis Ecclesiæ in terris militantis.

Costerus in Enchir.pag.394. *Constat ex Scripturis, sanctos in cœlo regnantes cum Christo hæc terrena curare & administrare.*

pag.411. *Sanctos ideò in summam dignitatem esse evectos, ut sint curatores hominum, Regum patroni & Principes super omnem terram.*

pag.413. dicit, *sanctis pro diversitate meritorum diversa vel loca commendata, vel dona ad fideliũ Christianorũ auxilium esse data.*

Bellarminus lib.1.de Beat.sanct.cap.18. §.Nos autem &c. *Nos facilè ostendemus & à Spiritibus beatorum hominum regi & gubernari fideles viventes.*

ibid.§.Quartò &c.asserit, *Spiritus beatorum sustentare Ecclesiam, & cum Christo præsidere toti mundo,& Ecclesiam regere & gubernare.*

10. Docent,in sanctos defunctos *spem ac fiduciam cordis collocari debere.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. sanct.cap. 20. resp.ad 2. *Non potest sanctos invocare, ut sanctos & amicos Dei,qui suo modo in eos non credit, hoc est, non credit esse sanctos,nec in eis sperat, ut in patronis, nec eos ut tales diligit.*

Hosius in Confess. fid. cap. 58. fol. 265. *Quid si in illos* (sanctos) *quoque rectè credi docet Paulus? verba sunt illius ad Philemonem: Fidem, quam habes in Domino Jesu & in omnes sanctos.*

Anglo-Remenses in cap.10. Roman. sect.4. *quòd credere debeamus in sanctos, & quòd de iis verum sit, quod Apostolus ait. Quomodo invocare possunt eum, in quem non crediderunt.*

Hieronymus Vida in hymno D. Andreæ. *Illa Deum te post unum veneratur & omnem*
In te spem locat.

Cornelius à Lapide in Comm. Epist. ad Philemon.v.4. *Fidem, quam habemus in Dominum Jesum, eandem habemus etiam in omnes sanctos.*

Nostram sententiam demonstramus hoc Syllogismo.

Quicquid nec *Dei*,nec *Christi*,nec *sanctorum*,nec *ipsius religiosæ invocationis* conditio permittit, illud in Ecclesia approbari minimè debet. Sanctos invocari

nec *Dei*, nec *Christi*, nec *sanctorum*, nec *religiosæ invocationis* conditio permittit. Ergò religiosa sanctorum invocatio approbari minimè debet.

1. Quòd *Dei* conditio non permittat sanctos invocari, probamus hoc modo: Quod uni & soli vero Deo competit, illud sanctis non potest, nec debet deferri Esai. 42. v. 8. cap. 48. v. 11. Cultus religiosæ invocationis uni & soli vero Deo competit Deuter. 6. v. 13. Psal. 50. v. 15. Esai. 55. v 6. Matth. 4. v. 10. Apocal. 14. v. 7. Ergò cultus religiosæ invocationis sanctis non potest, nec debet deferri.

2. Quòd *Christi* conditio non permittat, ut sanctos religiosè invocemus, probamus hoc modo: Omnis vera & Deo grata invocatio in solius Christi, utpote unici Mediatoris & intercessoris nostri nomine fieri debet Johan. 14. v. 13. & 14. cap. 16. v. 23. Invocatio sanctorum non fit in nomine solius Christi. Ergò non est vera & Deo grata invocatio.

3. Quòd ipsorummet sanctorum conditio non permittat, ut ipsos religiosè invocemus, probamus hoc modo: Primò, Ille solus est religiosè invocandus, qui est *omniscius* & καρδιογνώστης Psalm. 38. v. 10. Matth. 6. v. 6. Sancti non sunt omniscii & καρδιογνώσται 1. Regum 8. v. 39. 2. Paralip. 6. v. 30. 2. Regum 2. v. 9. cap. 22. v. 10. Job 14. v. 21. Eccles. 9. v. 5. Esaiæ 63. v. 16. Apocal. 6. v. 12. Ergò non sunt religiosè invocandi. Secundò, Ille solus est religiosè invocandus, qui est *omnipræsens* Deuter. 4. v. 7. Psalm. 91. v. 15. Psal. 145. v. 18. Esai. 55. v. 6. Sancti non sunt omnipræsentes 2. Corinth. 5. v. 1. & 8. &c. Ergò non sunt religiosè invocandi. Tertiò, Ille solus est invocandus, qui est *omnipotens* Exodi 15. v. 2. Psal. 18. v. 2. 4. & 49. Psal. 62. v. 6. 7. & 12. Psal. 115. v. 3. Psal. 146. v. 2. Sancti non sunt omnipotentes Genes. 17. v. 1. cap. 18. v. 14. Psal. 50. v. 15. Psal. 91. v. 14. Proverb. 18. v. 10. Matth. 19. v 26. Roman. 10. v. 12. & 13. Ergò non sunt religiosè invocandi. Quartò, Ille solus est religiosè invocandus, qui est *dator beneficiorum spiritualium* & cœlestium Psal. 121. v. 2. Psal. 146. v. 8. Jacob. 1. v. 5. &c. Sancti non sunt datores beneficiorum spiritualium & cœlestium Genes. 15. v. 1. Psal. 84. v. 12. Psal. 121. v. 2. Jerem. 2. v. 13. Jacob. 1. v. 17. &c. Ergò sancti non sunt religiosè invocandi. Quintò, Ille solus est religiosè invocandus, qui est *præses & gubernator rerum humanarum*, inprimis verò Ecclesiæ in terris adhuc militantis Psal. 55. v. 23. Psal. 57. v. 2. 3. & 4. 1. Petr. 5. v. 7. Sancti non sunt præsides & gubernatores rerum humanarum Jos. 2. v. 11. Psal. 8. v. 1. Psal. 33. v. 13. & 15. Actor. 17. v. 25. &c. 2. Regum 22. v. 10. Eccles. 9. v. 5. Esai. 63. v. 6. Ergò non sunt religiosè invocandi. Sextò, Ille solus est religiosè invocandus, in quem *fiducia & spes cordis* collocanda Matth. 21. v. 22. Marc. 11. v. 24. Roman. 10. v. 14. Jacob. 1. v. 5. Hebr. 11. v. 6. In sanctos non est fiducia & spes cordis collocanda Psalm. 118. v. 8. Psalm. 146 v. 3. Esaiæ 31. v. 1. Jerem. 17. v. 5. Ergò sancti non sunt religiosè invocandi. Septimò, Quem honorem sancti ductum verbi cœlestis secuti nequaquam recipiunt, sed eundem potiùs repudiant, is non est sanctis deferendus. Honorem religiosæ invocationis sancti ductum verbi cœlestis secuti repudiant Actor. 10. v. 25. cap. 14. v. 15. Apocal. 19. v. 9. cap. 22. v. 8. Ergò honor religiosæ invocationis non est sanctis deferendus. Octavò, Quem

Quem honorem *beatis Angelis* deferre non debemus, is etiam sanctis non est tribuendus. Honorem religiosæ invocationis sanctis Angelis deferre non debemus Coloss. 2. v. 18. Apocal. 19. v. 9. cap. 22. v. 8. Ergò honorem religiosæ invocationis etiam sanctis non debemus deferre. Nonò, Nulla creatura est religioso adorationis cultu honoranda, nisi hypostáticè Deo sit unita Rom. 1. v. 25. Galat. 4. v. 8. Sancti sunt creaturæ. Ergò.

4. Quòd veræ & Deo gratæ invocationis conditio non permittat sanctos invocari, probamus hoc modo. Primò, Vera & Deo grata invocatio debet habere mandatum Dei in Scripturis propositum, cùm sit præcipua pars cultus Deo debiti, cujus unica norma ac regula est Dei verbum, cumque invocatio Deo grata debeat proficisci ex fide. Invocatio sanctorum non habet Dei mandatum. Ergò. Secundò, Vera & Deo grata invocatio debet habere promissionem exauditionis in Scripturis expressam, aliàs non potest fieri ex fide. Invocatio sanctorum non habet promissionem exauditionis. Ergò. Tertiò, Vera & Deo grata invocatio debet habere probata piorum exempla 2. Corinth. 4. v. 13. Ephes. 2. v. 18. Invocatio sanctorum destituitur probatis exemplis. Ergò. Quartò, Vera & Deo grata invocatio congruere debet cum forma invocationis in Scriptura sacra, & quidem in Oratione Dominica præscripta Matth. 6. v. 9. Luc. 11. v. 1. & 2. Invocatio sanctorum cum illa forma non congruit Matth. 6. v. 13. Ergò. Quintò, Vera & Deo grata invocatio semper est certa de eo, quem invocat ac invocare etiam debet Marc. 11. v. 23. Johan. 4. v. 22. Jac. 1. v. 6. Sanctorum invocatio non est certa de eo, quem invocat, cùm quidam invocentur, de quibus dubitetur, an sancti fuerint, imò an unquam fuerint. Ergò. Sextò, Vera & Deo grata invocatio caret omni superstitione & Ethnicâ imitatione, cùm per eam Ecclesia Christiana à cœtibus gentilium distinguatur. Invocatio sanctorum non caret superstitione & Ethnicâ imitatione, ut patet ex collatione utriusq; cultus. Ergò. Septimò, Vera & Deo grata invocatio est Ecclesiæ tam V. quàm N. T. communis. Ut enim una fides, unus Dominus, ita quoque una religiosa invocatio Eph. 4. v. 2. Invocatio sanctorum non fuit in V. T. usitáta. Ergò.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam abusus, qui per invocationem sanctorum, in Ecclesiam introducti, reprehenderunt & arguerunt, ac sanctos non esse religiosè invocandos docuerunt.

Carolus Magnus lib. 1. de Imag. cap. 9. (circa Annum 800.) *In eo igitur, quòd Johannes in Apocalypsi ab Angelo cohibetur, ne se adoret, dicente eodem Angelo. Vide, ne feceris, conservus tuus sum; & Pastor Ecclesiæ Petrus blandè Centurionis adorationem vitaverit, dicens: Surge frater, & ego homo sum, sicut & tu; & vas electionis Paulus cum Barnaba Lycaonum adorationem validâ reluctatione spreverit, procul dubio omni creaturæ adoratio, quæ solum Deum decet, qui solus adorandus, solus colendus, impendenda esse vetatur, salvâ tantummodò salutationis gratiâ, per quam humilitas demonstratur.*

lib. 2. cap. 20. *religiosum cultum vocat singularem unius Dei cultum, qui convellatur aliarum rerum cultu religioso.*

lib. ejusd. cap. 25. post adducta exempla *Petri* Cornelium, *Angeli* Johannem, *Pauli & Barnabæ* Lycaones à sui adoratione prohibentium tandem concluditur, *Angeli sive homines minimè adorandi sunt, salvâ adoratione, quæ caritatis & salutationis officio exhibetur.*

Qualis autem cultus debeatur sanctis, docetur lib. 4. cap. 25. *Adoratur Deus, sed non osculatur; venerantur sancti, qui è seculo cum triumphis meritorum migraverunt, sed nec adorari debent cultu divino, nec osculari.*

Synodus Parisiensis, habita sub Ludovico Pio & Lothario Caroli filio & nepote, ut probaret, *Imagines religiosè coli & adorari non debere*, ipsos quoque sanctos mortuos & Angelos vetat adorari, adductis autoritatibus Lactantii de falsa religione lib. 2. *Nihil aliud adoremus, nihil colamus, nisi solius artificis, parentisq́; nostri nomen.* Et ex Fulgentio. *Ipse Deus sibi soli præcipiens tantummodò serviendum, seq́; jubens à fidelibus adorandum prorsus interdixit, ne quis audeat creaturam adorare, creaturæq́; servire.* Et ex Ambrosio. *Ad Deum promerendum, quem nihil utique latet, omnium enim merita novit, suffragatione non est opus, sed mente devotâ.* Postea cap. 6. subjicit Synodus. *Si enim, sicut præmissa sanctorum Patrum documenta declarant, sancti Angeli & sancti viri non sunt colendi, nec adorandi: hoc enim & ipsi refugiunt; sed solâ caritate, non autem servitute* (religiosâ) *honorandi, nec sanctis Martyribus templa sacra & sacrificia, sed soli Deo constituenda, præsertim cùm honorandi sint propter imitationem, non adorandi propter religionem; quâ ratione antiquâ autoritate adoratio, incensum, luminaria & cætera, quæ in Epistola Græcorum adnumerantur, eis exhibenda sunt.* Vide Synodi illius capitula à Melchiore Heimensfeldio Goldasto cum Synodo Francofurtensis libro & aliis Imperialibus Decretis congesta & Anno 608. edita.

Claudius Taurinensis Episcopus in Chron. Saxon. ad Abbatem quendam dixisse memoratur (circa Ann. 815.) *Anili capitulum tuum mordet, quòd vidit protulisses illud Jeremiæ, quo si Dominus affirmat, neque Noæ, neque Danielis, neque Jobi precibus, ut aliter agat, adduci posse, mox ego dixerim, hoc ipso sanctis tuis omnia suffragia, preces, intercessionesq́; derogari.*

De eodem Claudio Taurinensi scribit Coccius tom. 1. Thesauri lib. 5. artic. 6. *quòd invocationem sanctorum impugnârit.*

De Petro Brusio memorat Guido lib. de hæres. quòd circa Annum 1130. *contra sanctorum invocationem disputârit.*

Henricus Tholosanus Monachus circa Annum 1141. *damnavit sanctorum invocationem*, referente Genebrardo, & Coccio d. l.

Henricus de Hassia vel Langenstein (qui circa Annũ 1371. in Gymnasio Viennensi docuit) in lectura super Genesin dicit, *esse timendum errorem & formidandam superstitionem in eo, quod narratur, aliquos sanctos suam memoriam colentibus, aliqua bona aut corporalia, aut etiam spiritualia impetrâsse.* Pro exemplo affert, *quòd sancta Barbara remissionem peccatorum omnium suis cultoribus in extrema eorum horâ impetraverit.*

Johannes Wiclevus cap. 3. Trialogi (circa Annum 1390.) *Multi probabiliter existimant, quod foret expeditius, Christum singulariter*

gulariter inter homines adorare, quia ipse est Mediator & intercessor optimus. Stultus ergo foret, qui alium intercessorem inquireret, Christus est semper vivens apud Patrem ad interpellandum pro nobis & paratissimus illabi in mentem cujuslibet viatoris, qui ipsum dilexerit, unde non oportet ad captandum ejus colloquium sanctos alios mediare, cùm sit benignior & pronior ad juvandum, quàm aliquis eorum.

cap. 30. *Stultitia videtur fontem omninò paratiorem relinquere, & ad rivum turbidum & remotum accedere.*

Joh. Taulerus Ecclesiastes Argentinens. in concione supra, Simile est regnū cœlorū Patrifamilias &c. Ja es sind geistliche Menschen/die ohne Trost nicht wollen seyn/denn ehe sie leuterlich vnd warlich ohne Trost wollen seyn / vnd ledig vnd los funden werden/so nehmen sie ehe für sich himlische Creaturen/als die Heiligen vnd die Engel/ vnd besitzen die in jhnen selber mit einer geistlichen Lust/ vnd setzen die für sie zu einem Trost. Als dieser Heilige ist wirlich vor andern Heiligen/oder der Engel vor andern Engeln / vnd wer jhnen denn diesen Ungelas vmbstösset/daß es nicht sol seyn/so haben sie darinn wenig Friedes/sie haben wol darinnen Vnfriede. Vnd das ist denn zumal vnrecht/vnd ist dir gegē Gott ein gros Hindernis / du soltest ledig stehen aller Creaturen im Himmelreich vnd auff Erdreich/ vnd auff niemand ruwen noch bleiben/denn blos lauter auff Gott allein. Wenn du das thetest/warlich vnd leuterlich/so weren alle Heiligen warlich von dir geehret vnd gewirdiget/denn die lieben Heiligen allezeit gesencket werden einmütiglich in den göttlichen väterlichen Abgrund der heiligen Dreyfaltigkeit.

Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis part. 3. de directione cordis consid. 16. varias superstitiones in cultu sanctorum eo tempore receptas taxat, utpote, *quòd gallus pro pueris, gallina pro puellis S. Christophoro vel Johanni Baptistæ offeratur, quòd ad S. Hubertum pro morsu canis rabidi vota fiant, quòd S. Antonius creditur plus virtutis habere in curando sacrum ignem, quàm alii sancti, quòd in hac Ecclesia dedicata Beatissimæ Virgini ipsius virtus statuatur potentior, quàm in alia ad faciendum miracula & succurrendum invocantibus se, & hoc præsertim ratione talis, vel talis imaginationis suæ, vel ratione solitæ peregrinationis illic continuatæ, & sic de similibus absque numero.*

Nicolaus Kuss Sacerdos Rostochiensis Magister & Baccalaureus formatus Theologiæ circa Annum 1511. scripsit prolixum librum impressum linguâ Saxonicâ, titulo *de triplici funiculo*. Est autem expositio Symboli, Decalogi & orationis Dominicæ. In ea inter cætera disputat, *sanctos non esse religiosè invocandos.*

Johannes Syringus Theologiæ Doctor & Summi templi Magdæburgensis Concionator (qui eodem tempore floruit) invocationem sanctorum improbavit. Er hat pflegen das Volck zu vermahnen/daß sie nicht recht daran thuen/daß sie einen Heiligen hie / den andern dort vor einen Gott anbeten / welche doch ohne den rechten GOtt / Schöpffer alles das/ so im Himmel vnd auff Erden lebet vnd schwebet/ nicht ein Augenblick jhr Leben erhalten können/vnd sollen andern helffen?

Erasmus Roterodamus in Colloquio, quod inscripsit *Naufragium*, introducit quendam interrogantem alterum, *an*

imminente mortis periculo imploraverit alicujus Divi præsidium? respondet ille, *ne id quidem.* Quamobrem autem inquit? *quia spatiosum est cœlum. Si cui Divorum commendavero salutem meam, puta Petro, qui fortassis prius audiat, quod adest ostio, priusquam ille conveniat Deum, priusquam exponat causam, ego jam periero.*

Ibid. in Colloq. *Peregrinatio religionis ergò*, Epistolam nomine B. Virginis ad Glauco Plutum scriptam habet, in qua inter cætera eam sic loquentem introducit. *Quòd Lutherum secutus strenuè suades, supervacaneum esse invocare Divos, à me quidem isto nomine bonam, magnamq; iniisti gratiam scito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab una postulabantur omnia, quasi filius meus semper infans esset, quia talis fingitur, pingiturq; in sinu meo, ut ex nutu matris adhuc pendeat, neque quicquam ausit negare petenti, videlicet metuens, ne si quid neget petenti, ego vicissim mammam ipsi sitienti. Et nonnunquam ea petunt à virgine, quæ verecundus juvenis vix auderet petere à lena, quæq; me pudet literis committere. Interim negotiator lucri causâ navigaturus in Hispaniam committit mihi pudicitiam suæ concubinæ. Et virgo Deo sacra abjecto velo fugam adornans deponit apud me famam integritatis suæ, quam ipsa tendit prostituere. Occlamat mihi impius miles & ad lanienam conductus. Beata Virgo, da prædam opimam. Occlamat aleator. Fave Diva, pars lucri tibi decidetur. Et si parùm faveat alea, me convitiis lacerant, moleq; precantur, quæ non adfuerim sceleri. Occlamat, quæ quæstui turpi semet exponit, Da proventum uberem. Si quid negem, ilicò reclamat. Ergone sis mater misericordiæ? Aliorum vota non tam impia sunt, quàm inepta. Clamat innupta Maria, da mihi formosum & divitem Sponsum. Clamat nupta, da mihi bellos catulos. Clamat gravida, da mihi facilem partum. Clamat anus, da mihi diu vivere sine tussi sitiq;. Clamat senex delirus, da repubescere. Clamat Philosophus, da nodos insolubiles nectere. Clamat Sacerdos, da Sacerdotium opimum. Clamat Episcopus, serva meam Ecclesiam. Clamat nauta, da prosperos cursus. Clamat Præfectus, ostende mihi Filium tuum, antequam moriar. Clamat aulicus, da verè confiteri in mortis articulo. Clamat rusticus, da tempestivam pluviam. Clamat rustica, serva gregem & armentum incolume. Si quid renuo, ilicò sum crudelis. Si relego ad Filium, audio, vult ille, quicquid tu vis. Itane ego sola, & mulier, & virgo, dabo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus, ludentibus aleam, nubentibus, parturientibus, satrapis, Regibus & agricolis? Atqui, quod dixi, minimum est præ his, quæ patior &c.*

Idem ad verba Augustini lib. 1. contra Maximin. Arian. cap. 11. *Si templum alicui sancto Angelo excellentissimo de lignis & lapidibus faceremus, anathematizaremur à veritate Christi & ab Ecclesia Dei &c.* in margine sic annotat: *Hoc nunc fit quibuslibet Divis*, (quibus verbis cultum sanctorum in Papatu receptum, tanquam Augustini doctrinæ contrarium taxat.)

Ludovicus Vives in Comment. lib. 8. de Civit. Dei cap. 27. *Multi Christiani in re bona plerunque peccant, quòd Divos Divasq; non aliter venerantur, quàm Deum. Nec video in multis, quòd sit discrimen inter eorum opinionem de sanctis, & id, quod gentiles putabant de Diis suis. Impia est opinio Vigilantii, qui omni honore Martyres privabat; stulta*

stulta Eunomii, qui ne cogeretur adorare mortuum, templa Martyrum non ingrediebatur. Venerandi sunt Martyres, non adorandi, ut Deus, quemadmodum Hieronymus in Vigilantium disserit.

Georgius Cassander in Consult. artic. 21. p. 963. *Honor sanctorum in eo potissimum consistere videtur, cùm nos adhuc terrenæ conversationis cõtagione polluti, beatissimos illos Spiritus jam ab exilio ad Christi regnum translatos, tanquam digniores conservos & laborum & certaminum, quæ pro Christo susceperunt, amplissima præmia consecutos, omni honore & veneratione prosequimur, eorũ memoriam honorificè celebramus, eorum res præclarè pro Christo ex Dei gratia gestas magnificè prædicamus, quanquã omnis hic honor ad Deum potissimum referatur, de quo honoris genere loquitur Cyrill. lib. 6. contra Julian. Sanctos, inquit, Martyres neque Deos esse dicimus, neq; adorare consuevimus, laudamus eos potiùs summis honoribus, quod pro veritate strenuè certârunt & fidei sinceritatem servârunt. De cultu verò sanctorum, & quid inter sanctorum & Dei cultum intersit, pulchrè disserit Augustinus lib. 22. contra Faustum. Colimus, inquit, Martyres, eo cultu dilectionis, quo & in hac vita coluntur homines sancti Dei, quorum cor ad talem pro Evangelica veritate passionem paratũ esse sentimus, sed tantò illos devotiùs, quantò securiùs post incerta omnia superata, quantò & fidentiore laude prædicamus jam in vita feliciore victores, quàm in ista adhuc usq; peregrinantes, at illo cultu (qui Græcè λατρεία dicitur, Latinè verò uno verbo dici non potest, cùm sit quædã propria divinitati debita servitus,) nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum.*

pag. 966. *Deum oramus eo cultu religionis, quo illum omnis boni fontem & largitorẽ esse profitemur, sanctos verò homines tum hîc peregrinantes, tum unà cum Christo regnantes, oramus eo officio caritatis & honoris, quo eos Deo gratos esse, eorumq; preces apud Deum ad impetrandum pro aliis, quod eorum saluti expediat, efficaces esse cognoscimus, quod discrimen manifestè apparet in publica illa prece, quæ Litania dicitur, in qua prece Deus ut nostri misereatur, sancti verò & beati Spiritus, ut Deum pro nobis orent, interpellantur.*

(Atqui in Papatu hodiè sancti non tantùm ut *intercessores* compellantur modo eo, quo sancti in terris adhuc viventes compellantur, sed ut *largitores* beneficiorum corporalium ac spiritualium religiosè invocantur.)

pag. 970. *Fatendum est, & multos & magnos errores prætextu intercessionis & meriti* (sanctorum) *in vulgi animos & mores invasisse, quibus etiam quorundã doctorum virorum inconsiderata scripta & dicta occasionem & fomentum suppeditârunt, quos inprimis & quidem summâ diligentiâ correctos oportuit, ut ex quibus contrarii er ores totius Ecclesiæ consuetudin m damnantes originem duxerunt, quare nisi emotis causis ea, quæ ex causis efficiuntur, no facilè removentur. Primus itaq; error est, quòd impii homines & in peccatis perseverantes, ac nullam vitæ emendationem meditantes sanctorum intercessioni ac meritis temerè confidunt, nec ipsi pœnitentiâ ducti preces suas ad Deum adjungunt, quem errorem nõ in uno loco Chr sostom. graviter reprehendit &c. Hæc autem alsa & perniciosa opinio, quantum in vulgus nvaluerit, nimis compertũ est, existimârunt n m homines improbi & in sceleribus suis perdurantes, solâ sanctorum, quos sibi patronos dele erunt, & frigidis, ne dicam prophanis, Ceremo iis coluerunt, intercessione & patrocinio veniam*

sibi

sibi & gratiam apud Deum esse paratam, quæ perniciosa opinio, quantùm etiam fieri potuit, commentis miraculorum confirmabatur. Alter error est, quòd homines etiam non mali certos sibi sanctos, tanquam patronos & tutores delegerunt, in eorum meritis atque intercessione plus, quàm in Christi merito fiduciam posuerunt, atque adeò unico illo advocationis Christi officio obscurato sanctos, atque inprimis Virginem Matrem in illius locum substituerunt. Imò non defuerunt viri etiam celebres, (in margine notatur Gabriel Biel in Canon. lect. 8.) *qui assererent, id quod Hestere Assuerus promisit, se petendi dimidium regni daturum, in Maria completum esse, in quam Deus regni sui, quod judicia & misericordia constat, dimidium, hoc est, misericordiam transtulerit, alterâ regni parte sibi retentâ. Hinc illi tituli passim Virgini tributi, Regina cœli, Regina & mater misericordiæ, vita, spes nostra, lux Ecclesiæ, advocata & mediatrix. Quæ etsi commodam interpretationem admittant, ea tamen non semper omnibus præsertim rudibus & imperitis occurrit. Quid, quòd totum Psalterium sublato ubique Domini nomine in Dominæ nomen commutatum legitur? Quin & eò ventum est, ut etiam Christus jam in cœlo regnans matri subjiciatur, quomodo in nonnullis Ecclesiis canitur. Ora matrem & jube Filio. Item. O felix puerpera, Nostra pians scelera, Jure matris Impera Redemtori. Sed his opponi debent, quæ à sanioribus scriptoribus etiam Scholasticis piè traduntur &c. Tertiò, nonnunquam error accidit in meritis sanctorum, quibus nonnulli sanctificandi & redimendi vim tribuere videntur, quod soli Christo Deo & homini proprium est, de cujus plenitudine omnes accepimus, & cujus vibice sanati sumus. Quòd si in veteribus aliquid hujusmodi legatur, id ad exempla & preces referendum est, & ad eam communicationem meritorum, quæ per seipsa non sanctificant, sed sanctificationis beneficium ex unico Christi merito & fide in ipsam impetrant, alioqui religiosissime scripsit Leo Pontifex. Quis est, inquit, qui tradidit seipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo? aut quod unquam sacrificium sacratius fuit, quàm quod verus Pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit? Quamvis enim multorum sanctorum in conspectu Domini mors pretiosa sit, nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi. Acceperunt sancti non dedere coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiæ, non dona justitiæ. Est & hic error haud infrequens, quòd veteribus & compertis sanctis propemodùm neglectis novos & incognitos vulgus hominum ardentiùs & impensiùs colat, de quorum sanctitate obscuriùs constat &c. Huc etiam referri potest, quòd vulgi imperitia divinos honores sanctis attribuit, ut cùm templa, aræ, sacrificia, Sacerdotia, vota, festi dies, non tantùm memoriæ, ut veteres loquebantur, sed honori & cultui sanctorum consecrata putantur, quem errorem Augustinus subindè refellit.*

Idem in libro de officio pii viri. *Non diffiteor, postremis hisce temporibus unà cum ignorantia, avaritia & ambitione superstitiosos quoque nonnullos cultus & ritus in Ecclesiam irrepsisse, ita ut vitium ipsis rebus inhæreat, ipsorumq; observatio fidei integritati officiat.* (Ubi digitum intendit ad superstitiosum cultum sanctorum.)

Georgius Wicelius in Compend. de semitis antiquis. *Cultum sanctorum præter Canonicam Scripturam introduxit in Ecclesiam turpis lucri cupiditas, & ter quaterque maledicta superstitio uno Deo non contenta.*

Idem.

Idem. Rursum inquit Liber (Aug. Conf.) Invocatio est honos, qui tantùm Deo omnipotenti præstandus est, videl. Patri æterno & Filio ejus ac Servatori nostro Jesu Christo & Spiritui sancto, ac proposuit nobis Deus Filium suum Jesum Christum Mediatorem & Pontificem interpellantem pro nobis. Propter hunc solum testatur, preces nostras audiri & accipi, juxta illud: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Item. Unus est Mediator Dei & hominum. Ergò invocantes Deum offerant suas preces per Filium Dei, sicut in fine precum in Ecclesia dici solet, per Jesum Christum &c. Hæc de Invocatione doceri necesse est, sicut aliàs copiosiùs de Invocatione nostri scripserunt. Econtra verò tamanda, & ex Ecclesia prorsus ejicienda est consuetudo invocandi sanctos homines, qui ex hac vita decesserunt, quia hic mos gloriam soli Deo debitam transfert ad homines, tribuit mortuis omnipotentiam, quòd sancti aspiciant hominum corda; tribuit item mortuis officium Mediatoris Christi, & haud dubiè obscurat gloriam Christi. Ideò totum morem invocandi sanctos homines, qui ex hac vita decesserunt, damnamus & fugiendum esse censemus. Sed illud prodest, recitare veras Historias piorum, quia exempla utiliter docent, si rectè proponantur.

Idem. Non commemorabo, quòd ubique cantent (Clerici) ex libris choralibus inemendatis, nec mendis librariorum tantùm vitiatis, sed errore etiam multò scatentibus, præsertim si numerentur Missalia, Breviaria, Antiphonalia, Sequentionalia, Hymnaria & id genus alia de Sanctis per annum, quibus interdum mutatur gloria immortalis Dei in personam mortalis hominis. Unde criminantur Sacrilegi, quasi uno soloq; vivo Deo non contenti nobis ipsis Deos, Deasq; fecerimus, & tales honoremus illis abundi, & horum deosculemur statuas, confugientes in necessitatibus sub tuum præsidium &c. sub tuam protectionem &c. ad te suspiramus, invocantes pro Domino Dominam, juxta Pseudò-Psalterium, injuriâ Virgini matri factâ, quod excogitavit & evulgavit in figura Angeli ipse Diabolus, altùm dormientibus Episcopis & negligentibus Prælatis. De hoc Ecclesiæ carcinomate pestifero aliàs. Neque tamen super Sion tacebitur, donec sordibus ac excrementis delirorum quorundam Monachorum indoctissimorum & stolidissimorum homuncionum tandem expurgetur.

Idem. Quibus autoribus tuebere cantum universum de Virgine matre, deq; Divis per omnem annum? Quid hujusmodi legistis apud veteres cani, atque observari universaliter? Confer purpuram juxta purpuram, & vide, quid prisci in Ecclesia Dei cecinerint, & quid hisce nuperis seculis novelli. Clamabis, dissimilia esse, & quod vetus est, Christum sapere. Eheu degeneravit bonâ ex parte ut cantus, ita ferè omnis λατρεία. Ubi putabas laudari Deum, laudantur homines. Quam fermentatam laudem quis Theologorum asseret? Olim solus Deus invocabatur cantibus, precibus, laudibus; nunc invocatur quidem, at non solus. Additur ei jam socia mater, jam Divorum multitudo, ac si nunc abbreviata esset manus Domini, & inciperet esse alius, quàm erat à principio, forsitan infirmior ad adjuvandum progressu longissimi temporis factus, ut ei coadjutoribus opus sit? Quò magis demiror frigus istud inusitatum semi-Christianorum, in quibus non solùm refrixit dilectio Dei, sed propemodùm extincta est cognitio Dei, aversi videlicet existentes à Christo ad Mariam, atque à Filii cultu degenerantes ad cultum matris, adeò ut putent, summum

esse scelus dicere Orationem Dominicam, nisi statim addant salutationem Angelicam, perinde ac si illa citra hanc non valeat cassam nucem. Ex talium, non ovium, sed hircorum grege prodeunt nobis, qui non dubitant (adeò sunt in reprobum sensum traditi) puritati Ecclesiæ veteris cantionem istam, nauticam magis, quàm Evangelicam: Salve Regina &c. vendicare, & cùm accusare impietatem debeant, excusant, tantisq; ornant laudibus hanc cantiunculam, quantis nemo unquam Christum Opt. Max. evexit; imò ab Erebi faucibus caliginosissimis revocatam superstitionem. Volui compluribus antè annis hoc chori putre vulnus medicari, pro Catholicorum, ut dicitur, honore conservando. Sed quò attentiùs curavi, hoc majorem operam lusi, præsertim, ubi incidissem in libellum Johannis Henlini Dominicastri cujusdam super asmasimum istum. Jesu bone, quo an potest extare usquiam libellus falsior, audacior, furiosior? O tempora, ô credulitatem majorum! Perdat te infelix Henno cum tua ista futilissima, insulsissimâ, alienissimâ expositione. Christus Rex Opt. Maxim. cui gloriam eripis, & alteri tribuis, calcet hunc basiliscum, qui contrivit ipse caput serpentis. Monarcha etiam Ecclesiasticus, ut confido in Domino, ubi aliquando fuerit expergefactus, tale probrum & ejus generis alia Cantica inexcusabilia non solùm abrogabit ac mutescere jubebit, verùm obstupebit etiam ad impietatem speciæ pietatis artificialiter obtectam. Nullum canticum hodie tritius, nec quid celebrius, nec decantatius per templa, per vicos & plateas. Hac melodiâ perceptâ leniuntur superstitiosorum aures, & statim loculos aperit ad Sirenes hasce, cùm vix aliud in toto Sacerdotum choro sit alienius à Scripturis sanctis, & quod cum Evangelio Christi atque doctrina Apostolica perditiùs pugnet. Si foret in terris Chrysostomus, videret atque ipse Epiphanius, stomacharetur in suos Collyridianos, salvo tamen honore matris Domini nostri, quam honoramus honore debito, & adversum honoratores istos contumeliosos jure Ecclesiæ veteris defensitamus. Litania clamat, ora, non adjuva, quod non potest, Filius solus potest. Perbellum verò commentum incacat Henno in sancta Sanctorum. Scriptum est, inquit. Non est bonum, hominem esse solum, faciamus ei adjutorium, id est, non sufficit unus advocatus vel Mediator humano generi in cœlo, cùm tot & periculosas causas habeat coram Deo. Faciamus ei adjutorium, id est, beatam Virginem. Ejusdem ambrosia nectarisq;, Angelum salutâsse Virginem Latinè, id est, Ave, id est, sine va, quòd à multiplici miseria liberemur per Reginam misericordiæ. Quasi Hebræam Hebraicè non salutârit Schalom, more Judæorum omnium, aut non potiùs, quemadmodum Græcè descripsit Lucas χαῖρε. quam salutandi voculam seu vocabulum olim Psittaci quoque calluerunt, inde Salve generaliter dicimus, quod Henno sic interpretatur: Salve à va, ac si vellemus dicere: O Maria, quæ es sine va, salva nos à va. Talem absurditatem, nedum impietatem in Christianam mentem cadere posse, quis credidisset? Nec minùs tamen Marisellani quidam hoc oraculum tanti faciunt, ut ad asylum istuc pœnitentes mittant suos, quoties satisfactionis loco eis injungunt aliquot Pater, aliquot Ave, & aliquot Salve. Nomen Dei, quod Hebræi appellant Schem hamepheras, à nullo unquam Rabino expositum est accuratiùs, quàm hoc Canticum Compostellanum, omni trihagio Dei, omniq; doxologiâ Dei celebratius, augustius, divinius. O quantum cæca nostis habent mortalium pectora!

Pontif-

Potuisset Wicelius etiam hanc absurditatem notare in Salutatione illa Angelica toties à Pontificiis iterata.

Maldonatus in Luc.1.v.29. verba Angeli sic explicat: *Jubet Angelus Mariam gaudere, lætari, non timere, bono animo esse, hoc est enim* שלום *ut ostendat, se bonum, non malum Angelum esse, & non inimicum, sed amicum venire; non triste, sed lætum nuncium afferre. Sic enim Hebræi loqui solent, quoties volunt ab eis, quos salutant, timorem removere*, ut Genes.43.v.23. Judic. 6.v.23. & 18.v.20. At quàm absurdum est, recitantem Rosarium sic compellare B. Virginem. *Pax tibi sit, ne timeto, sis bono animo, affero tibi lætum nuncium; bonus sum Angelus, non inimicus &c.*

Philippus Aureolus Theophrastus Bombast ab Hohenheim dictus Paracelsus fuit Catholicus Romanus, sed tamen *sanctorum invocationem* repudiavit, & causas exposuit libro quinto de origine morborum invisibilium.

Sebastianus Elector Moguntinus Anno 1549. tertiâ à Paschate hebdomadâ Provincialem Synodum habuit, in qua de fidei dogmatibus Decreta 48. & de reformatione 56. edidit. In doctrinæ capitibus a Concilio Tridentino definitis ejus Synodi decretis insistendum putavit: in cæteris receptam Scholasticorum opinionem secutus, à locis inter eos controversis abstinuit &c. In illis observatu dignum caput 45. quo asseritur, *Cœlites esse quidem honorandos, sed civili & dilectionis cultu non secus atque viros sanctos in hac vita suo merito colimus, nisi quòd sanctis beatitudinem adeptis cultum magis religiosum tribuimus, utpote in statu magis tranquillo constitutis.* Petrus Suavis lib.3.Hist.Conc. Trid.p.344.

Andreas Fricius Modrevius lib. 4. de Reipubl. emend. cap.13. *Ista, si accuratius expendas, non abs re mireris, Eccium priùs dixisse, Patres in limbo pro suis orâsse, deinde ex sententia Esaiæ pronunciare, Abrahamum nescivisse nos, Israëlem ignorâsse nos. Quomodo enim pro eo aliquis orat, quem nesciat, quē ignoret? Quæ affert postea* (Eccius) *de propensione populi veteris in idololatriam & de suspicionibus novi, si quid audivissent de Divis precibus vocandis, ut vera sint, tamen non satis explicant quæstionem. Quid enim? si quis non factæ mentionis de invocandis Divis illas præterea afferat causas, quæ vulgò narrantur, ut quòd illi nesciunt nos, ignorant nos, quemadmodum ex Esaia diximus; quòd unus sit Mediator Dei & hominum homo Jesus Christus, qui pro nobis interpellet; quòd idem sit veritas & via, extra quam non sit alia, quâ perveniatur ad Patrem? Hæc an non sunt speciosiora illis, quæ ab Eccio dicuntur? Quòd si verè Eccius dicit, non esse præceptum in sacris literis invocationem sanctorum, nec veteri, nec novo populo, an non inde consequens est, non esse illam ipsam invocationem necessariam, quæ præcepta non sit? Certè, quæ audivit Filius Dei à Patre suo, ea dicit, se omnia annunciâsse nobis. Quæ igitur non annunciavit, ea nec à Patre audivit. Quâ igitur lege imponetur populo Dei necessitas ejus rei, quæ nec à Patre cœlesti audita est, nec ullâ cœlesti policitatione ornata? hæc enim consequentia sunt eorum, quæ sumta sunt ab Eccio, ut illis concessis & hæc concedi necesse sit. Vetant passim divina oracula, nos hæsitare in precibus, eadem requirunt à nobis in iisdem fidei constantiam. At fides est ex verbo Dei. Porrò, verbo Dei jubemur, Deum invocare in Christi nomine, quo intercessore nobis accessus pateat ad Patrem, quo advo-*

cato adire possimus thronum gratiæ. Hæc clara sunt, hæc verbis & exemplis Prophetarum & Apostolorum contestata. De Divis autem aliis quid simile? Quòd Eccius addit, de auxiliis & miraculis sanctorum, non est ejusmodi, ut inde debeat aliquod dogma statui in Ecclesia, in qua, qui loquitur, loqui debet, ut Petrus inquit, eloquia Dei, divina oracula, extra quæ Propheta Deorum ignotorum cultum suadens, etiamsi signa & portenta prædicat, quæ eveniant, jubetur tamen occidi Deuter. 13. Surrecturos autem tales Christus olim prædixit, atque ut ab illis caveremus, admonuit &c. Nota sunt & illa, Satanam solere se transformare in Angelum lucis, & Spiritus probandos esse, num sint ex Deo. Unde verò certius argumentum Spirituum capere possumus, quàm ex eloquiis Dei?

2. Quòd quidam agnoscunt, invocationem sanctorum non esse simpliciter necessariam, nec satis tutam.

Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 2. *publicè docendum* injungit, *bonum atq; utile esse, sanctos invocare;* (nullà necessitatis mentione facta.)

Georgius Dux Saxoniæ, cùm in agone mortis constitutus esset, & Monachi certatim ipsum exhortarentur, alius, *ut Mariam;* alius, *ut Angelos;* alius, *ut diversos sanctos auxiliatores, & inprimis tutelarem suum Divum Jacobum invocaret,* tandem Nobilis quidam Duci huic familiaris accessit, eumque sic compellavit: *Celsitudo vestra in politicis negotiis semper usa fuit hoc proverbio: Rectà sine ambagibus progredi, est in certamine via maximè compendiaria.* Gerade zu macht gute Renner. *Quare igitur in hac via periculosissima & hoc ultimo agone Celsitudo Vestra tam varias ambages sectatur, & non potiùs invocatione suâ rectà per Christum ad Deum ipsum, qui certò juvare & vult & potest, accedit? Atque in hac Filii Dei invocatione Dux Celsissimus etiam viam clausit.* Sareerius & ex eo D. Chemnicius part. 3. Conc. Trid p. 614.

Erasmus Roterodamus lib. 22. Epistol. *Antehac non parùm erat superstitionis in colendis Divis, nunc multùm adjungent, quò longiùs absint à Lutherano dogmate. Atqui modus hîc erat adhibendus, non excessus. Docendus erat populus, Divos venerandos quidem, non adorandos latriâ, quæ dicitur; perfectius esse, tollere sursum animos ad Christum sine imaginibus corporeis, quàm per imagines; perfectius esse à Christo petere, quicquid impetrare volumus; tutius esse, Christum nobis imitandum proponere, quàm quemvis Divorum; Divos religiosissimè coli benefactorum imitatione.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 21. pag. 966. *Apud antiquos discrimen hoc reperias, quòd oratio, quâ Deum invocamus, simpliciter ad salutem est necessaria, sine qua orationes omnes & interpellationes sanctorum inanes sunt, quæ preces, quibus Deum invocamus, apud Deum efficaces esse possunt, etiamsi nulla hujusmodi sanctorum interpellatio accedat.*

Et postea. *Non igitur hæc, quæ de interpellatione sanctorum dicuntur, eò pertinent, ut simpliciter horum interpellatio ad salutem necessaria putetur. (Notum enim est illud Chrysostomi Homil. de profectu Evang. Non opus tibi patronis apud Deum, sed licèt solus sit, patronoq; careas, omninò tamen voti compos eris,) sed ut ne temerè universam Christi Ecclesiam damnemus, quæ hujusmodi interpellationem tam regnantium, quàm peregrinantium sanctorum utilem esse judicavit.*

Idem

Idem Cassander, cùm aliquando in colloquium de invocatione sanctorum cum quibusdam venisset, tandem post multas velitationes respondit, *Ego in precibus meis non soleo sanctos invocare, sed invocationem dirigo ad ipsum Deum, idq; in nomine Christi, hoc enim tutius esse existimo.*

Becelinus, referente Johanne Rivio, de abusibus Eccles. pag. 131. *De Divorum intercessione Ecclesiastici ponant modum dogmati suo, & non faciant articulum Symboli ex pia persuasione.*

Laurentius Arturus in Apol. contra Tossanum cap.3. *Nullâ necessitate compellimur invocare sanctos, orare possumus Christum absque illis.*

Johannes Hoffmeisterus, postquam in Locis Communibus multas sententias veterum de invocatione sanctorum coacervâsset, tandem concludit illâ sententiâ, quæ extat in libris de Visitatione infirmorum, qui tribuuntur Augustino lib.2. cap. 2. *Tutiùs & jucundiùs loquor ad meum Jesum, quàm ad aliquem sanctorum Spirituum Dei. Plus debet mihi Christus, quàm alicui cœlestium Spirituum.*

Salmero Disput.8. in 1.Tim.2. pag.468. scribit, *Christum esse solum Mediatorem, qui per se & semper exauditur; sanctos autem non semper exaudiri.*

(Si Christus semper exauditur, sancti non semper exaudiuntur, tutius est, Christo Mediatore, quàm sanctis Mediatoribus uti.)

Suarez tom.2. Comment. in Thomam Disp.23. quæst.37. sect.3. quærit, *An non major sit fiducia, majorq; Dei gloria, si immediate ad Deum accederemus?* respondet verò, *interdum hoc facere bonum esse ac expediens, tamen quòd aliquando per Virginem Mariam accedamus, esse ei placitum & per se conveniens.*

(Agnoscit igitur, invocationem Mariæ & sanctorum non esse semper, ac proinde etiam non simpliciter necessariam.)

3. Quòd quidam agnoscunt, soli Deo cultum religiosæ invocationis deberi.

(Ex eo enim sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos.)

Carolus Magnus lib.2. de Imaginibus cap.5. dicit ex Ambrosio. *Non adorandum quicquam præter Deum legimus.*

lib.2. cap.25. *Omnium rerum adoratione inhibitâ, salvâ adoratione, quâ nos mutuò salutantes adoramus,* seu ut paulò pòst in eodem cap. loquitur, *salvâ adoratione, quæ caritatis & salutationis officio exhibetur, solius Dei adoratio instituitur.*

Alexander Alensis quæst.92. memb.1. art.4. cùm disputat, *quis sit orandus? Solum Deum simpliciter esse orandum, tanquam à quo finaliter est omne bonum,* definit, *sanctos verò se magis tenere ex parte orantium, quasi coadjuvantes, quàm illius, qui oratur.*

(Citat & approbat hoc dictum Alensis Georgius Cassander in Consult. art. 21. pag. 965.)

Guilielmus Durandus Episcopus Mimatensis lib.4. Ration. div. offic. cap.30. n.2. *Ad latriam pertinent templa & altaria, Sacerdotia, sacrificia, festivitates, Ceremoniæ & hujusmodi, quæ soli Deo sunt exhibenda, juxta illud. Dominum tuum adorabis & illi soli servies, id est, soli Deo servitutem adorationis impendes, non enim sanctis & Angelis ad honorem Dei, sed potiùs Deo ad honorem sanctorum & Angelorum dedicantur templa, & altaria consecrantur, & sacrificia offeruntur; nec ipsis adorationis servitus, sed soli Deo impenditur, ne si secus fiat, non*

[illegible] cultus exhibeatur, sed idololatriæ crimen incurratur, serviendo creaturæ, tanquam creatori.

(Citat & approbat hoc dictum Durandi Georgius Cassander l. d. pag. 972. & addit. *Hæc Rationale divinorum officiorum non prorsus sine ratione loquitur.* Opponit etiam hoc dictum abusui isti, quòd vulgi imperitia in Papatu divinos honores sanctis attribuit.)

Prateolus in Elencho hæretic. agnoscit, *Angelicos propterea hæreticis annumeratos, quòd Angelorum cultui inclinati essent, hoc est, Angelos adorarent.*

Jacobus Faber Stapulensis in præfat. Comment. in quatuor Evangelia. *Utinam credendi forma à primæva illa peteretur Ecclesia, quæ tot Martyres Christo consecravit, quæ nullam regulam præter Evangelium novit, quæ nullum denique scopum præter Christum habuit, & nulli cultum præterquam uni trinoq; Deo impendit. Sanè, si ad hunc morem viveremus, floreret nunc, ut & tunc floruit, æternum Christi Evangelium. Omninò ex Christo pendebant, & nos quoq; omninò ex eodem penderemus. Tota fides eorum, tota fiducia, totus amor ad ipsum colligebatur, & hæc etiam in nobis ad eundem colligerentur.*

Idem in cap. 14. Johan. pag. 218. *Non sancti sunt, qui faciunt vera miracula, sed ipse (Christus) est, qui facit mirabilia magna solus. Non ergò sanctis cultus propter miracula debetur, sed autori miraculorum, qui solus est Deus &c. Quæcunque sancti Spiritu Christi petierunt à Patre in nomine illius, ipse Dominus per eos effecit. Hoc, inquit, faciam, non ut ipsos divinis prosequamur honoribus, etsi sint servi Dei honore digni, sed ut glorificetur Pater in Filio. Etsi enim magnates terreni Regis honorandi sint, citra tamen læsæ majestatis offensam eos regio honore prosequi non possumus, cultus autem est honor Regi æterno debitus.*

Erasmus in annot. Matth. 4. monet, *in his verbis emphaticis & singularibus, Jehovam Dominum tuum adorabis, contineri exclusivam, Solùm.*

Georgius Cassander d. l. pag. 971. *Error est, quod vulgi imperitia divinos honores sanctis attribuit, ut enim templa, aræ, sacrificia, Sacerdotia, vota, festi dies, non tantùm memoriæ, ut veteres loquebantur, sed honori & cultui sanctorum consecrata putantur, quem errorem Augustinus subindè refellit. Nos, inquit lib. 22. de Civit. Dei cap. 10. Martyribus non templa, sicut Diis, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum Spiritus vivunt, fabricamus, nec ibi erigimus altaria, quibus sacrificium Martyribus, sed uni Deo & Martyrum & nostro sacrificium immolamus. Idem alibi lib. 8. cap. ult. Nec tamen iisdem Martyribus templa, Sacerdotia, sacra & sacrificia constituimus, quando non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memorias eorum, tanquam sanctorum hominum Dei.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 15. monet, *in verbis Christi, Dominum Deum tuum adorabis, ipsiq; soli servies, in priore etiam parte subintelligi debere exclusivam Solùm, alioqui tentatori [illegible] seu adorationem deposcenti minùs apertè Christus respondisset.*

Maldonatus in Comm. cap. 4. Matth. v. 10. pag. 91. *Cùm Deus jubet adorare se, sibiq; servire, vetat alios adorare Deos & servire illis. Itaq; idem est, Dominum Deum tuum adorabis & illi servies, ac si dixisset: Dominum Deum tuum solum adorabis, illiq; soli servies.*

Hic

Huc referendum primò, quòd Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 8. §. Denique, *divinitatem Christi* probat ex eo, *quòd Ecclesia in toto terrarum orbe ipsum colat templis, aris, invocationibus, festis diebus.*

(Præsupponere igitur cogitur, religiosæ adorationis cultum nemini, nisi soli Deo competere.)

Secundò, idem lib. 1. de Beat. sanct. capite 17. §. 2. sic concludit: *Non licet à sanctis petere, ut nobis tanquam autores divinorum beneficiorum gratiam vel gloriam concedant, quia Psal. 83. dicitur: Gratiam & gloriam dabit Dominus.*

(Eodem modo concludere possumus. Sanctos non licet religiosè invocare, quia Psal. 50. dicitur: *Invoca me in die tribulationis.*)

Tertiò, idem lib. 1. de Beat. Sanct. cap. 14. §. Ad tertium &c. & alii Pontificii agnoscunt, *sacrificium esse cultum soli Deo debitum.*

(Jam verò invocatio est species sacrificii, videlicet sacrificium internum ac spirituale. Quòd si ergò actus sacrificii corporalis & externi soli Deo debetur, utique etiam actus sacrificii spiritualis & interni.)

Quartò, quidam agnoscunt, *orationem in essentiali sui definitione includere relationem directam ad Deum.*

(Utique ergò soli Deo, non sanctis debetur religiosa invocatio.)

Bernhardus in Cant. serm. 50. *Orantem hominem cum Deo loqui quis dubitet?*

Altensteig in Dictionario, in verbo *Orare. Oratio dupliciter potest accipi. Uno modo, pro desiderio obtinendi aliquid à Deo, quo desiderans ordinetur in ipsum: & sic oratio est quidam ascensus animæ intellectivæ ad Deum. Alio modo, orare idem est, quod prædictum desiderium loquendo Deo proponere, non per modum indicativum, sed supplicativum.*

4. Quòd quidam agnoscunt, solum Christum esse Mediatorem nostrum, in cujus nomine Deum invocare debeamus; sanctos autem non esse Dei & hominum Mediatores.

(Ex quo promtè inferri potest, eos non esse religiosè invocandos, quia quisquis religioso adorationis cultu invocãdus, is aut est Deus tantùm, aut simul Deus & Dei & hominum Mediator. Aliud adorationis objectum nullibi in Scriptura nobis proponitur.)

Clemens Romanus Episcopus lib. 2. Const. Apostol cap. 28. *Non enim ad Deum omnipotentem accedere licet, nisi per Christum.*

Carolus Magnus lib. 4. de Imag. cap. 2. scribit, *Neque mortales homines, neq; æthereas potestates aliter adorare Deum, quàm per Christum Dominum.*

Anshelmus in lib. Medit. *Quem alium dirigam pro me intercessorem tibi, nescio, nisi hunc, qui est pro peccatis nostris propitiatio, qui sedet ad dextram tuam?*

Georgius Wicelius Demagor. fol. 156. super verba: *Ave Maria, gratiâ plena.* Christus ist voll Gnaden für uns alle/ oder uns allen seine Gnade mitzutheilen. Die Heiligen aber sind erfüllet mit Gnaden / ein jeglicher für sich selbst/ also/ daß sie dieselbe keinem andern mittheilen können.

Jacobus Faber Stapulensis in cap. 14. Joh. n. 108. *Omnis fides stulta & inanis est præter eam, quæ Filii Dei est, & qui alterius fide atque fiduciâ incedit, extra viam, veritatem & vitam incedit: & si extra v.... incedit,*

cedit, errat; si extra veritatem, fallitur; si extra vitam, tendit in mortem. Virgo Maria, quæ est beatarum beatissima, est admodùm sancta, omnes Angeli admodùm sancti, & omnes Martyres sub altari Dei exuvias immortalitatis expectantes admodùm sancti: sed neq; singuli, neq; omnes simul via sunt, etsi sunt in termino viæ. Quòd si licéret, eos interroga, an per ipsos eundum sit ad totius sanctitudinis patrem, dicerent profectò: Nos non sumus via, veritas & vita; nos non sumus via, etsi non erravimus; non veritas, etsi non seducti sumus; non vita, etsi vivimus; non per nos incessimus; non ex nobis pependimus; nos non respeximus. Incedite ergò non per nos, sed per viam, quâ incessimus. In Deum credite & in Christum.

Dicta ejusmodi plura adduximus libro 2. art. 2. cap. 4. th. 2.

5. Quòd quidam agnoscunt, sanctos non esse omniscios, nec καρδιογνώστας, nec in particulari scire, quæ in his terris gerantur.

(Ex quo iterùm sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos, cùm preces quandoque cordis gemitibus absolvantur. Eo modo concludit ipse Bellarminus contra invocationem animarum in purgatorio lib. 2. de Purgat. cap. 15. *Quanquam*, inquit, *animæ in purgatorio pro nobis orent, tamen superfluum videtur, ab eis ordinariè petere, ut pro nobis orent, quia non possunt ordinariè cognoscere, quid agamus in particulari, sed solùm in genere sciunt, nos in multis periculis versari.* Aut omnia omniū hominum corda sancti defuncti norunt, aut quorundam tantùm. Si nō omnium, cur omnibus invocandi proponuntur? Et quis nostrûm distinguere poterit, quorum corda ipsis sint nota? quomodo ergò invocatiò sanctorum non erit incerta ac lubrica?

c. Qui divina caus. 13. quæst. 2. in Append. *De mortuis etiam quæritur, utrum sciant ea, quæ hìc à vivis geruntur? Esaias ex persona populi afflicti ait: Abraham pater noster nos nescivit, Augustinus quoque in libro de agenda cura pro mortuis illud idem testatur.*

c. Fatendum est caus. & quæst. iisdem ex Augustino. *Fatendum est, nescire quidem mortuos, quid hìc agatur, dum hîc agitur, postea verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, sed quæ sinuntur etiam isti meminisse, & quæ illos, quibus hæc indicantur, oportet audire. Possunt & ab Angelis, qui rebus, quæ hìc aguntur, præstò sunt, audire aliquid mortui, quod nunc quenquam illorum audire debere judicat, cui cuncta subjecta sunt.*

Hildebertus Turonensis Episcopus circa Annum 1120. defendit sententiam Augustini asserentis, *quòd animæ sanctorum ignorent, quid in hac vita agatur*, atq; inde conclusit, *otiosas esse Litanias, quibus oramus, ut pro nobis orent sancti, cùm nec audiant nos, nec sciant, quid agatur apud nos.*

Scotus lib. 4. sent. dist. 45. q. 4. art. 2. *Non necesse est ex ratione beatitudinis, quòd beatus videat orationes nostras, neq; regulariter, sive universaliter in Verbo, quia non est aliquid, quasi necessaria sequela beatitudinis, neq; quòd revelentur, quia neq; talis revelatio necessariò sequitur beatitudinem, tamen quia congruum est, beatum esse coadjutorem Dei in procurando salutem electi eo modo, quo istud sibi potest competere, & ad istud requiritur, revelari sibi orationes nostras specialiter, ideò probabile est, quòd Deus revelet beatis sibi vel Deo in nomine ejus factas.*

(Agno-

(Agnoscit Scotus, *revelationem precum nostrarum* non necessariò sequi ex ratione beatitudinis, sed tantùm *congruum & probabile esse, quòd preces nostræ ipsis revelentur.* At illa congruentia & probabilitas non potest præbere immotum fiduciæ fulcrum in nostris precibus.)

Thomas p.1. q.89. art.4. *Animæ separatæ cognoscunt aliqua singularia, sed non omnia; per species influentes non cognoscunt, nisi solùm singularia, ad quæ quodammodò determinantur, vel per præcedentem cognitionem, vel per aliquam affectionem, vel per naturalem, vel per divinam ordinationẽ, quâ omne, quod recipitur, in eo recipitur per modum recipientis.*

art.8. *Animæ separatæ secundùm cognitionem naturalem nesciunt, quæ hic in terris aguntur. Animæ mortuorum secundùm ordinationem divinam & secundùm modum essendi segregatæ sunt à conversatione viventium, & conjunctæ conversationi spiritualium substantiarum, ideò quæ apud nos aguntur, ignorant. Hanc rationem assignat Gregorius lib.12. moral. Item Augustinus lib. de cura pro mortuis. Animæ mortuorum rebus viventium non intersunt. Gregorius tamen subdit de animabus sanctis, quia omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum, quia aliquid, quod sit foris, ignorẽt. Augustin. autem dicit expressè, quòd mortui etiam sancti nesciunt, quid agant vivi, ut habetur in Glossa super illud Esai. 64. Abraham nescivit nos, quod confirmat per hoc, quòd à matre sua non visitabatur, nec in tristitiis consolabatur, sicut quando vivebat, & per hoc, quod promisit Josiæ Regi, quòd prius moreretur, ne videret mala superventura. Sed Augustinus hoc dubitando dicit, Gregorius assertivè. Sed, inquit Thomas, quia sanctorum animæ sunt perfectissimè justitiæ divinæ conjunctæ, nec tristantur, nec rebus viventium se ingerunt, nisi secundùm quod justitia divina exigit dispositio.*

Durandus lib.4. sent. dist.49. q.3 asserit, *hoc fieri non posse, ut omnia sancti videant in Deo, quia sententia hæc non est concors Scripturæ sacræ, quæ habetur Matth. 24. ubi dicitur de die judicii. De die autem illa nemo scit, neq; Angeli. Et si Angeli beati nesciunt de die judicii, eâdem ratione multa alia sunt, quæ nesciunt, licèt videant divinam essentiam. Nec concordat dictis sanctorum, qui dicunt, revelationes fieri sanctis Angelis & beatis animabus. Frustrà autem eis fierent revelationes, si omnia scirent.*

Ibid. *Non potest plus beatus videndo divinam essentiam in cognitionem illorum venire, quæ dependent ex libertate arbitrii divini; quàm viator cognoscendo hominem cognoscere ea, quæ dependent ex arbitrio hominis. At homo cognoscendo Naturam alterius hominis quantumcunq; perfectè, ex hoc tamen non cognoscet ea, quæ dependent ex libero arbitrio ejus, sicut habetur 1. Cor. 2. Quis enim scit hominum, quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui in ipso est? Ergò fortiori ratione beatus videns divinam essentiam, non propter hoc scit ea, quæ dependent ex libero arbitrio divino?*

Ibid. ad quæstionem, *utrum sancti cognoscant orationes nostras,* respondet, *videri quòd non, quia sunt perfectiores in caritate, quàm essent, dum viverent. Sed quo quis est perfectior, hoc magis subvenit proximo in necessitatibus. Si igitur sancti cognoscerent defectus nostros, quos in oratione exprimimus, magis subvenirent quàm amici viventes, sed hoc non experimur. Ergò sancti orationes nostras non cognoscunt.*

Cccc Occam

Occam lib.4.sent.q.13. *Creatura non habet in Deo esse relucens, nec repræsentativum in essentia, sicut in speculo, sicut aliqui imaginantur falsò, id quod probat exemplo Angelorum, qui multa ignorant, & nihilominus Deum vident.*

Cajetanus in art.5.q.8.in 2.2.Thom. *Certâ ratione nescimus, an sancti nostra vota cognoscant, quamvis piè hoc credamus.*

Georgius Cassander in Consult.art.21. p.965. *Non est necesse, ut dum hoc modo sancti interpellantur, iis cordium inspectio, quæ soli Deo propria est, attribuatur, cùm sciamus ex divinis literis, etiam Spiritibus in corporibus inclusis hoc divinitùs concessum, ut absentium facta & cogitata cognoscerent, quod de Elisæo & Giezi ejus servo manifestum est.*

(At si sanctis non competit cordium inspectio, utiq; non possunt religiosè invocari, cùm religiosa invocatio gemitibus cordis quandoq; perficiatur. Quòd Prophetæ absentia & futura viderunt, est particulare & extraordinarium, ex quo universalis & ordinaria sanctorum invocatio probari minimè poterit.)

Lorinus in Epist. Petri cap.1. v.12. scribit, *Angelos ignorare nonnulla, quæ discere possint ab Evangelii ministris.*

Bellarm.lib.1. de Christo cap.8.arg.4. *divinitatem Filii* probat *ex sapientia, quia scil. in ipso omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi, ac quia novit omnia.*

lib.ejusd.cap.13.class.6. *divinitatem Spiritus sancti* probat ex eo, *quia prædicit futura, & scrutatur corda, quod solius Dei est.*

(Atqui, si omniscientia & καρδιογνωσία quocunq; modo sanctis tribuatur, omne pondus & momentum argumentis hisce decedit.)

Idem Bellarm. lib. de Beat. sanct. capo 20. ipsemet fluctuat de speciali illo occultorum notitia, quam sanctis tribuit. Dicit enim, *sanctos nosse cogitationes illas cordium, quæ à Deo ipsis manifestantur sive beatificâ visione, sive novâ revelatione.*

(At modum illum notitiæ per novam revelationem paulò prius ipse labefactavit. *Si indigerent, inquit, sancti novâ revelatione, Ecclesia non diceret ita audacter omnibus sanctis, Orate pro nobis, sed peteret aliquando à Deo, ut eis revelaret preces nostras, nec posset tam facilè ratio reddi, cur sancti nunc invocentur; & ante adventum Christi non invocarentur.*)

In eod.cap.resp.ad 3. §.Respondeo &c. sic disserit: *Cùm certum sit ex tot Patrum testimoniis & ex tot miraculis à Deo ostensis eos, qui invocant sanctos, exaudiri, & impetrare quod petunt, certè non frustrà invocantur sancti, etiamsi demus eos non audire, neque cognoscere nostras preces, nam aliquis alius eorum vice fungitur &c.*

(At quis ille alius, num Angeli, num Christus, num Deus? Ubique scopuli.)

Ibid. in resp. ad arg.3. §.Dices, sic scribit: *Sancti possunt ad nos venire, quando volunt, non tamē propterea sciunt omnia nostra.*

Pineda in cap.9. Ecclesiastæ §.378. *Indicat Augustinus in libro de cura pro mortuis, etiam matrem suam jam vitâ feliciori potitam non interesse rebus suis, sed verum esse, quod Psal.26. dicitur: Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, ex quo sic colligit: Si parentes non intersunt, qui sunt alii mortuorum, qui noverunt, quid agamus, quidve patiamur? Utitur præterea illo Esa.64. v.16. Abraham nos nescit, & Israël non cognovit nos. Ex quo sic rursum colligit: Si tanti Patriarchæ, quid erga populum ex his procreatum*

creatum ageretur, ignoraverimus, quomodo mortui vivorum rebus atque actibus cognoscendis adjuvandisq; miscentur? Tandem addit cap. 15. Mortuos audire ab eis, qui hinc moriendo pergunt, non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicari vel ab Angelis, qui rebus, quæ hîc aguntur, præstò sunt.

(Hæc Pineda non solùm recitat, sed etiam in Augustino non oppugnat.)

Hûc referri potest, quòd Pontificii *de modo*, quo sancti preces nostras, atq; ea, quæ in terris geruntur, cognoscunt, diversas fovent opiniones.

Primò enim, quidam dicunt, *sanctos ea cognoscere ex relatione Angelorum, qui nunc ad cœlos ascendunt, nunc inde ad nos descendunt.*

Secundò, alii dicunt, *sanctorum animas, sicut etiam Angelos, mirâ quâdam celeritate Naturæ quodammodò esse ubiq;, & per se audire preces supplicantium.*

Tertiò, alii dicunt, *sanctos videre in Deo omnia à principio suæ beatitudinis, quæ ad ipsos aliquo modo pertinent, & proinde etiam orationes nostras ad se directas.*

Quartò, alii deniq; dicunt, *sanctos non videre in Verbo orationes nostras à principio suæ beatitudinis, sed solùm tunc revelari eis à Deo orationes nostras, quando eas fundimus.*

In applicatione horum modorum invicem non consentiunt. Quidam enim omnes illos modos conjungunt, ut Becanus in Append. Disput. de Purg. p. 88. Costerus in Enchirid. p. 388. &c. quidam unum duntaxat vel duos ex his modis amplectuntur, reliquos verò repudiant, ut Bellarminus d. l.

Quid, quòd modi illi reverâ sibi invicem opponantur. Si enim sancti omnia sciunt *ex beatificâ Dei visione*, utique non est opus *novâ revelatione* & vice versâ.

Item, si sancti *ex Angelorum relatione* ea, quæ in terris geruntur, intelligunt, non erit opus, *à Deo* preces nostras *ipsis revelari*, quando eas fundimus.

Deniq; si sancti *mirâ quâdam celeritate Naturæ* quodammodo sunt ubique, & per se audiunt preces supplicantium; nec *Angelorum relatione*, nec *novâ revelatione* eam ad rem opus erit.

Cæterùm, ut manifestiùs fiat, Pontificios in modis hisce cognitionis sanctis attributis non consentire, singulos ordine perlustrabimus.

Primum cognitionis modum *per relationem Angelorum* Bellarminus ipse repudiat, d. l. sic scribens: *Nec Angeli, nec beatæ animæ, etiamsi præsentes sint, possunt cognoscere naturaliter preces nostras, quando solâ cogitatione oramus.*

Secundum cognitionis modum *per celeritatem Naturæ* itidem Bellarminus repudiat, d. l. sic scribens: *Hæc ratio non est sufficiens; quia ad cognoscendas preces, quæ eodem tempore fiunt, in diversissimis locis, non sufficit celeritas, sed requiritur vera ubiquitas, quam nec Angelorum, nec hominum Spiritibus convenire credimus.*

Præterea, sancti defuncti V. Test. eandem cum Angelis æqualitatem obtinuerunt, & tamen non cognoverunt rerum mundanarum statum in particulari, quia nondum fuêre perfectè beati, sed in limbo adhuc hæserunt. Jam verò *ad perfectam beatitudinem pertinet scire, quæ ad se pertinent, & præcipuè, quæ faciunt ad honorem & gloriam*, ut loquitur Bellarminus.

Tertium cognitionis modum *per speculum divinæ visionis* jamolim labefacta-

vit Occamus lib. 4. sent. q. 13. cujus verba paulò antè sunt citata. Quin & ante Occamum de hoc speculo sic scripsit Thomas parte 1. quæst. 12. artic. 8. *Videns speculum, non est necessarium, quòd omnia in speculo videat, nisi speculum visu comprehendat. Nam ille intellectus potest in causa cognoscere omnes causæ effectus, qui causam totaliter comprehendit.*

Jam verò *nullus intellectus creatus totaliter Deum comprehendit*, ut Thomas ibidem addit.

2 (Ex quo immotè sequitur, sanctos in speculo divinæ visionis non videre omnia in particulari.)

Idem Thomas p. 1. quæst. 13. art. 17. & ex eo Becanus p. 1. Theol. Schol. cap. 9. q. 13. sic scribit: *Beati progressu temporis multa vident, quæ non viderunt à principio beatitudinis.*

(Ergò ex visione Dei beatifica non oritur absoluta omnium cognitio, cui assertioni repugnat hypothesis eorum, qui speculum propugnant. Gregorius lib. 12. moral. cap. 13. *Qui intus omnipotentis Dei claritatem vident; nullo modo credendum, quia foris sit aliquid, quod ignorēt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est, quòd ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?*)

Idem Thomas p. 1. q. 57. art. 5. de Angelis agens dicit, *quòd vident Verbum & res in Verbo, quodq; ea cognoscant mysteria gratiæ non quidem omnia, nec æqualiter omnes, sed secundùm quod Deus voluerit eis revelare, & officiis eorum congruit.*

Josephus Angles in Florib. Theol. in 4. sentent. part 2. q. de beatit. diffic. 4. concl. 3. *Non omnes beati vident in Verbo omnia singularia cunctarum specierum seu formarum. Nam quilibet beatus, sunt comprehendendo Deum, cùm cognosceret & omnes creaturas à Deo producibiles, & ita cognosceret Deum perfectissimè per notitiam infinitæ claritatis, quod implicat contradictionem.*

Bellarmin. ipse d. l. non audet modum cognoscendi per speculum, tanquam prorsus certum & indubitatum defendere, ideò vocat duntaxat *probabilē, & conjungit alium* cognitionis modum *per divinam scil. revelationem.* Disertè insuper addit, *sanctos non omninò omnia videre, sed ea tantùm, quæ ad ipsos aliquo modo pertinent.*

Becanus part. 1. Theol. Scholast. cap. 9. q. 11. de speculo illo sic disserit: *Certum est, beatos divinam essentiam videntes, non videre omnia libera decreta & consilia Dei. q. 15. nam Augustinus docet, tribus modis beatos cognoscere, quæ circa nos fiunt. Primò, ex relatione hominum, qui ex hac vita ad illos veniunt. Secundò, ex relatione Angelorum. Tertiò, ex peculiari Dei revelatione. Hos tres modos tradit Augustinus. Et certè, si putâsset esse alium, nempe videndi creaturas in Deo, tanquam in objecto cognito, non utique dissimulâsset.*

(Ergò tempore Augustini modus ille cognitionis per speculum in Ecclesia adhuc fuit ignotus.)

Quartum cognitionis modum *per novam revelationem* labefactat ipse Bellarminus, quando d. l. tale argumentum format. *Si sancti ad sciendū ea, quæ in terris geruntur, indigent novâ revelatione, cur Ecclesia Romana tam audacter dicit omnibus sanctis: Orate pro nobis, nec petit aliquando, ut Deus illis revelet preces nostras?* Ad hoc argumentum nihil respondet.

Quinimò Gregorius Episcopus Romanus lib. 12. Moralium cap. 13. & lib. 4.

Dialog.

Dialogo p.33. hunc modum cognitionis *per novam revelationem prorsus rejicit, quia* amplectitur sententiam de cognitione *per visionem beatificam, quae huic revelationi adversatur, ut* Bellarminus ipse agnoscit.

Costerus in Enchir. p.385. sic disserit: *Longe aliter viventibus absentia revelantur atque sanctis, qui aeterna gloria fruuntur. Illis enim nota fiunt occulta inspiratione, his autem divinae essentiae contemplatione.*

(Atqui, si sancti ea, quae in terris geruntur, non sciunt nota ratione ea, qua viventibus revelantur absentia, utique etiam non potest comparatio institui inter revelationem factam viventibus & faciendam defunctis. Contrarium statuit Bellarminus d.l. sic scribens: *Si multi sanctorum in his terris donum à Deo habuerunt, quo cognoscerent cogitationes hominum, & facta etiam occultissima, multò magis credendum est, sanctos in caelo hoc dono pollere.*)

Idem Costerus d.l.p.386. revelationem illam etiam *ad Patres in limbo* extendit, sic concludens: *Si Patres in limbo ante Christi adventum nosse poterant, quae fiebant in terra, utique sancti qui nunc astant Deo, ac potiori gloria fruuntur, eadem non ignorabunt. Sed verum prius, quia Abraham in limbo noverat, epulonem recepisse bona in hac vita, Lazarum verò mala, Luc. 16.*

(Contrarium statuit Bellarminus d.l. sic scribens: *Patribus in limbo non fuit ordinariè revelatum, quid hic agebatur, quia non erant perfectè beati &c. Praeterea, quia sancti in limbo non ita gerebant curam rerum nostrarum, nec erant Praepositi Ecclesiae, ut sancti in caelo sunt.*)

Omnia ergò hic sunt dubia & incerta, unde Alphonsus Virvesius Phil. 16. scribit: *Quantum cognitionis rerum, quod apud nos geruntur, accipiant singuli Spiritus, sive Angeli, sive humani, non est nostrum ad amussim pronunciare.*

6. Quòd quidem agnoscunt, sanctos non esse *omnipraesentes.*

(Ex quo iterum sequitur, eos non esse invocandos, quia ad religiosam invocationem omnipraesentia ejus, qui invocatur, requiritur.)

Thomas p.1.q.108.art.8. *Homines sancti etiam post hanc vitam sunt ejusdem Naturae nobiscum, unde secundùm legem communem non intersunt rebus viventium. Ex quadam tamen speciali dispensatione aliquibus sanctis id interdum conceditur, teste Augustino de cura pro mortuis.*

Idem part.1.q.52. art.2. probat, quòd *Angelus non sit ubique, nec omnibus in locis, sed in uno loco tantùm.* (Idem judicium de beatis sanctis.)

Anglo-Rhemenses in Annot. Luc. 16. *Si dives apud Abrahamum tam longè distantem alloquitur & auditur, absurdum non erit, sanctos invocare per spacium caeli & terrae à nobis distinctos.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. Sanctor. capite 20. resp. ad 3. arg. *Ad cognoscendas preces, quae eodem tempore fiunt in diversissimis locis, non sufficit celeritas, sed requiritur vera ubiquitas, quam nec Angelorum, nec hominum Spiritibus convenire credimus.*

Et postea. *Sancti possunt ad nos venire, quando volunt: tamen non propterea assiduè intersunt rebus nostris more humano.*

In resp. ad 6. arg. disputat, *sanctos non esse absentes, quoad exauditionem, licet loco absentes videantur.*

(Atqui, si non sunt praesentes *quoad locum,* utique nec praesentes sunt *quoad exauditionem.*)

Huc pertinet primò, quòd ex omnipræsentia *divinitatem Filii & Spiritus S. probant*; (Utiq; ergò agnoscunt omnipræsentiam esse attributum solius Dei proprium.)

Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 8. §. Alius locus &c. *divinitatem Christi* ex eo probat, quòd Matth. 18. v. 20. promittit: *Ubi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum, ac soli Deo hoc elogium competere asserit, quòd cœlum & terram implere dicitur*, Jerem. 23. v. 24.

lib. ejusd. cap. 17. *divinitatem Spiritus S.* ex eo astruit, quòd *orbem terræ replere* dicitur Sap. 1. v. 7.

(At nisi omnipræsentia esset attributum solius Dei proprium, nulla vis concludendi inesset his argumentis pro asserenda Filii & Spiritus sancti Deitate.)

Secundò, quòd negant, *Christum secundùm humanam Naturam esse omnipræsentem.*

(At si Christus secundùm humanam Naturam ipsi τῷ λόγῳ personaliter unitam & ad dextram Dei collocatam non est omnipræsens, longè minùs sancti ad æternam felicitatem & gloriam evecti erunt omnipræsentes.)

Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 11. 12. & 13. ex professo sub nomine *Ubiquitatis* contra omnipræsentiam Christi hominis disputat.

cap. 11. Omnipræsentiam, quam Christo homini nostræ Ecclesiæ tribuunt, inter cætera oppugnat ex illis Scripturæ dictis, quę testantur, *Deum esse ubiq; ut hoc modo illum discernant ab omnibus creaturis.*

(At si omnipræsentia etiam sanctis competit, non potest communicatio omnipræsentiæ Christo homini facta ex illis Scripturæ dictis impugnari, cùm quilibet quidem humanam Christi Naturam, utpote τῷ λόγῳ personaliter unitam & ad dextram Dei evectam, Deo magis præsentem esse, quàm sanctos.)

Ibid. proponit ejusmodi discursum. *Si humana Christi Natura per accidens ratione unionis cum Deo est ubique, sensus est, quòd reverà quidem sit ubique, tamen hoc habeat non ex Natura sua, sed per gratiam Dei, quæ est accidens respectu ipsius essentiæ humanæ, tunc argumentum Patrum pro Spiritu sancto planè concidit. Nam Ariani dicunt: Spiritum sanctum esse quidem ubique, sed per accidens, & ideò non esse Deum verum, sed creaturam. Cùm ergò Patres rectè probârint ex ubiquitate, Spiritum sanctum esse Deum, manifestè sequitur, soli Deo convenire, verè esse ubique, nec id esse per gratiam communicatum ulli creaturæ.*

(At hoc ipsum longè fortiùs sanctorum omnipræsentiæ obverti potest.)

Tertiò, quòd ipsimet Pontificii nondum inter sese conveniant. Recensent enim varios modos, quibus fiat, ut sancti in cœlis nostrarum precum fiant conscii; Modò ad eorum in terris præsentiam confugiunt, modò Angelorum & animarum ex terris advenientium relationi hoc adscribunt, modò in speculo beatificæ visionis omnia ipsos videre contendunt.

(Atqui, si ex dono beatitudinis & gloriæ sancti in terris ubique præsentes adsunt, nullâ opus erit Angelorum vel animarum relatione, nullâ divinâ revelatione, & vice versâ.)

7. Quòd quidam agnoscunt, sanctos non esse *omnipotentes*, nec *largitores beneficiorum* spiritualium & corporalium.

(Ex quo iterùm sequitur, sanctos non

esse

esse religiosè invocandos, qui enim religiosè invocandus, illum oportet esse omnipotentem.)

Georgius Cassander in Consult. art. 21. pag. 964. *Sanctos Dei non ut largitores bonorum, sed ut deprecatores & impetratores appellamus.*

pag. 965. *Quomodo in eo gloria Dei quicquam detrahitur, cùm ille solus fons & largitor omnis boni agnoscitur, neq; aliud sanctis tribuitur, quàm ut precibus suis ab ipso fonte & largitore omniũ boni ea, quæ nobis ad præsentem vitam utilia & ad futuram salutaria, impetrent?*

Censura Colon. pag. 208. & 229. docet, *illam invocationem, ut bona nobis donentur, ut à malis custodiamur & liberemur, contrà ut gratiam in hac vita & gloriam in futura vita accipiamus, soli Deo deberi.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. Sanct. c. 17. *Non licet à sanctis petere, ut nobis tanquam autores divinorum beneficiorum gloriam vel gratiam, aliaq; ad beatitudinem media concedant.* Probat hoc *1. ex Scriptura, Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Psal. 120. Levavi oculos meos ad montes, unde veniat auxilium mihi, auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. 2. Ex usu Ecclesiæ. Nam in orationibus, quæ leguntur in Missa vel Officio in celebritatibus sanctorum, nihil unquam aliud petimus, quàm ut eorum precibus à Deo nobis beneficia concedantur. 3. Ex ratione. Nam ea, quibus indigemus, superant vires creaturæ, ac proinde etiam sanctorum. Ergò nihil debemus à sanctis petere, nisi ut à Deo impetrent, quæ nobis sint utilia.*

Et postea §. Itaque &c. *Sanctos invocamus ad hoc solum, ut faciant id, quod nos facimus, quia meliùs & efficaciùs ipsi facere possunt, quàm nos, melius ille & nos simul, quàm nos soli.*

Item §. Atque hinc &c. *Nihil à sanctis petere possumus, nisi ut intercedant apud Deum, quò nobis Christi meritum applicetur, & per Christum gratiam & gloriam consequamur.*

Hùc pertinet, quòd Christo secundùm humanam Naturam *omnipotentiam* denegant.

(At si Christo secundùm humanam Naturam τῷ Λόγῳ personaliter unitam & ad dextram Dei erectam non competit omnipotentia, multò minùs sanctis ea competeret, cùm nec personaliter Deo uniti sint, nec ad dextram Dei collocati.)

Bellarminus lib. 3. de Christo cap. 16. resp. ad 3. arg. *Potentia collata Christi humanitati non est absolutè omnipotentia.*

8. Quòd quidam agnoscunt, sanctos non esse *præsides ac gubernatores rerum humanarum*, cumprimis Ecclesiæ in his terris militantis;

(Ex quo denuò sequitur, eos non esse religiosè invocandos.)

Thomas p. 1. q. 108. art. 8. *Homines sancti etiam post hanc vitam sunt ejusdem Naturæ nobiscum, unde secundùm legem communem non administrant humana, sicut Angeli, qui sunt medii inter Deum & nos, nec rebus vivorum intersunt, ex quadam tamen speciali dispensatione aliquibus sanctis id interdum conceditur.*

(Nota 1. ex speciali dispensatione. 2. aliquibus sanctis. 3. interdum id conceditur.)

Alphonsus Virvesius Philipp. 16. p. 338. sub fin. art. de Inv. Sanct. *Jam, quod variis Divis variæ tribuantur procurationes, velut sanctitiones Provinciarum &c. quæ ultimo & maxi-*

[illegible] hujus articuli paragrapho Philippus enumerat, non de sapientium errore, quod nobis approbat, sed de vulgi simplicitate & quorundam verbo Dei obstantium ad quæstum procedunt iniquitate. Quæ omnia, etsi Pontificum & Sacerdotum socordiâ, interdum & collusione hactenùs creverint, nunc Christi Jesu favore primùm, deinde verbi Dei sarculo indies, quæ impia sunt, aut vana succiduntur; quæ verò præter impietatem retineri possunt, aut purgantur, aut excoluntur, aut diriguntur, idq; citra tumultus & schismata, quæ sunt maximè vitãda inter fideles, quamdiu salvâ pietate vitare possumus; quibus vitandis atque sedandis nos utcunque pro nostra virili parte laboramus.

Huc pertinet primò, quòd Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 9. §. Alterum opus &c. *divinitatem Christi* ex eo probat, *quòd omnia conservet & gubernet, juxta dicta: Omnia in ipso constant, & portat omnia verbo virtutis suæ.*

Item quòd lib. ejusd. cap. 13. §. Sextò &c. *divinitatem Spiritus sancti* probat ex eo, *quòd Ecclesiam, quæ est regnum Christi, ut Dominus absolutus, gubernet.*

(At si etiam sanctis competeret præsidere rebus humanis, præesse Ecclesiæ, omnia in terris gubernare, labefactaretur hujus argumenti fundamentum.)

Secundò, quòd Pontificii magno conatu disputant, *Christo secundum humanam Naturam non competere infinitam potentiã & Universale cœli terræq; dominium.*

(At si humanæ Christi Naturæ τῷ Λόγῳ personaliter unitæ, & ad dextram Dei collocatæ, divinum illud dominium non cõpetit, quantò minùs sanctis tribui poterit, *quòd toti mundo præsint & universam Ecclesiã gubernent*, quod est opus infinitæ potentiæ.)

Tertiò, quòd quidam sanctis denegant *omnipræsentiã*, ut paulò antè ostendimus.

(Jam verò gubernare res humanas, cumprimis Ecclesiam, requirit omnipræsentiam.)

Quòd quidam agnoscant, in sanctos non esse *fiduciam cordis* collocandam.

(Ex quo iterùm sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos, quia fiducia est religiosæ invocationis fundamentum, Rom. 10. v. 14.)

Bernhardus serm. 15. in Ps. 91. *Cor Sponsæ non est in vigilibus, sed in Domino fiduciam habens. Minùs vigilanter id observârunt Corinthii, cùm secederent, dicentes: Ego sum Cephæ. Quoniam, inquit, in me speravit, liberabo eum. Non in vigilibus, non in homine, non in Angelo, sed in me, inquit, speravit, liberabo eum, nihil boni, nisi ex me expectans. Custodia non modò ex me, verùm etiam per me fiat, necesse est.*

c. Aliud dist. 4. de consecrat. *Si fuerit justus minister, computo eum cum Paulo, cum Petro, cum istis computo justos ministros. Quia verò justi ministri gloriam suam non quærunt, (ministri enim sunt) pro Ducibus haberi nolunt, spem in se poni exhorrescunt. Ergò computo cum Paulo justum ministrum. Quid enim dicit Paulus? Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit.*

(Ut autem in hac vita ministri spem & fiduciam in se collocari nolunt, ita quoq; sancti in cœlis eodem modo sunt affecti.)

Thomas Aquinas in Johan. 14. *In hoc, quod dicit, & in me credite, contestatur, se verum esse Deum. Nam si homini alicui creaturæ credere liceat, in nullum tamen, nisi in Deum credere debemus.*

Johannes Taulerus in conc. super Evan-

Evangelium, Simile est regnum cœlorum patrifamilias &c. Ja es sind etliche geistliche Menschen / die ohne Trost nicht wollen seyn / denn ehe sie leuterlich vnd warlich ohne Trost wollen seyn / vnd ledig vnd blos funden werden / so nehmen sie ehe für sich himlische Creaturen / als die Heiligen vnd die Engel / vnd besitzen die in jhnen selber mit einer geistlichen Lust / vnd setzen die für sich zu einem Trost / als dieser Heilige ist mir lieb vor andern Heiligen / oder der Engel vor andern Engeln / vnd wer jhnen dann diesen Vngelas vmbstöst / daß es nicht sol seyn / so haben sie darinnen wenig Friedens / sie haben wol darinnen Vnfriede / vnd das ist denn zumal vnrecht / vnd ist dir gegen GOtt ein gros Hindernis. Du soltest ledig stehen aller Creaturen im Himmelreich vnd auff Erden / vnd auff niemand ruhen noch bleiben / dann blos lauter auff GOtt allein. Wenn du das thetest / warlich vnd lauterlich / so weren alle Heiligen warlich vnd vollkommentlich von dir geehret vnd gewirdiget. Denn die lieben Heiligen allzeit gesencket werden einmütiglich in den göttlichen väterlichen Abgrund der heiligen Dreyfaltigkeit.

Georgius Cassander in Consult. art. 21. p. 970. *Primus error est, quòd impii homines & in peccatis perseverantes, ac nullam vitæ emendationem meditantes, sanctorum intercessioni ac meritis temere confidunt, nec ipsi pœnitentiâ ducti preces suas ad Deum adjungunt &c. Hæc autem falsa & perniciosa opinio, quantum in vulgus invaluerit, nimis compertum est, existimârunt enim homines improbi & in sceleribus suis perdurantes, solâ sanctorum (quos sibi patronos delegerunt, & frigidis, ne dicam prophanis, Ceremoniis coluerunt) intercessione & patrocinio veniam sibi & gratiam apud Deum esse paratam, quæ perniciosa opinio, quantum etiam fieri potuit, commentis miraculorum confirmabatur. Alter error est, quòd homines etiam non mali certos sibi sanctos, tanquam patronos & tutores, delegerunt, in eorum meritis atq; intercessione plusquam in Christi merito fiduciam posuerunt, atque adeò unico illo advocationis Christi officio obscurato sanctos, atq; inprimis Virginem matrem in illius locū substituerunt.*

Ingolstadienses in Apol. contra Disputationem D. Herbrandi de Invocatione &c. ad argumentum, *Pontificii invocant sanctos. Ergò in eos credunt*; respondent hoc modo: *esse Sophisticationem à non distributo ad distributum, eò quòd invocatio latiùs pateat, quàm actus credendi in aliquem.*

(Hoc ergò volunt dicere, se quidem sanctos invocare, non tamen in eos credere.)

Laurent. Arturus in Apol. contra Tossanum cap. 4. *Sanctos ut eâ ratione non invocamus, ita quoque in eosdem non credimus.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. Sanctorum cap. 17. §. Atq; hinc. *Nihil à sanctis petere possumus, nisi ut intercedant apud Deum, quò nobis Christi meritum applicetur, & per Christum gratiam & gloriam consequamur.*

(Excluduntur ergò sanctorum merita, & consequenter fiducia in sanctos collocari prohibetur.)

Costerus in Enchirid. p. 407. concedit, *in sanctos non esse credendum ac sperandum*, unde probare conatur, *posse etiam eum invocari, in quem non credimus.* (Contra expressum dictum Apostoli Rom. 10. v. 14.)

Förerus in Manuali Lutheranorum fol. 7. *Falsissimum est, istos Scriptores unquam docuisse, nos credere, aut credere debere in Virginem ac sanctos mortuos.*

Dddd Húc

Hùc pertinet, quòd Bellarminus lib.1. de Christo cap.5.§.1. *divinitatem Christi ex eo probat, quòd in ipsum credamus. Beati,* inquit, *erunt, qui in Meßia confidunt. Ergò Meßias est verus Deus. Nam in Scripturis paßim in solo vero Deo confidendum esse dicitur, ut Jerem. 17. Maledictus, qui confidit in homine. Et infra. Benedictus vir, qui confidit in Domino.*

lib. ejusd. cap.6.§. Quintum testimonium. *Augustinus lib.1. de Trinit. cap.12. ex Johan 14. Creditis in Deum & in me credite, deducit, Christum esse illum verum Deum, quem Judæi colebant. Nam si non est ipse verus Deus, non potest sibi arrogare fidem, quæ soli Deo debetur.*

(Congruit hoc cum aliis veterum dictis. Gregor. Nazianz. orat. 37. οὐ ταυτὸν ἐστι πιστεύειν εἴς τι, καὶ περὶ αὐτοῦ πιστεύειν, τὸ μὲν γὰρ ἐστι θεότητος, τὸ δὲ παντὸς πράγματος. Ruffinus in Symbolum. *Hac præpositionis syllabâ creator à creaturis secernitur, & divina separantur ab humanis. Itaque, ubi de divinitate fides ordinatur, in Deum Patrem dicitur, & in Jesum Christum Filium ejus, & in Spiritum sanctum, in cæteris verò, ubi non de divinitate, sed de creaturis ac mysteriis sermo est, præpositio in non additur.* At huic argumento robur omne denegatur, si in sanctos fiduciam collocari posse statuitur.)

10. Quòd quidam agnoscunt, *Angelos* non esse religiosè invocandos.

(Ex quo iterùm sequitur, sanctos defunctos non esse religiosè invocandos. Eccius in Enchirid. cap.15. *Quæ est ratio de Angelis, eadem est de sanctis, qui in cælis ipsis sunt æquales.*)

Bellarminus lib.1. de Beat. Sanctorum cap.14. §. Secundò dico &c. *Ante Christi adventum Angeli se ab hominibus adorari patiebantur, at postea quam Deus homo factus est, & omnes Angeli hominem in Christo adorare cœperunt, noluerunt ipsi ab hominibus adorari, & præcipuè ab Apostolis, aliisq; summis viris.*

(Si Angeli nolunt adorari. Ergò nec nos illos debemus adorare. Subjungit quidem Bellarminus, *nec tamen sequitur, nos malè facere, si Angelos adoremus. Nam & nos rectè illos adoramus, & ipsi rectè adorari recusant. Itaque Johannes ipse, cùm cap.19. semel audivisset. Vide, ne feceris, tamen cap.22. iterùm voluit eundem Angelum adorare, intelligebat enim, & se rectè facere adorando, & Angelum rectè facere recusando.* Sed quilibet videt, hæc secum invicem pugnare. Si enim Johannes rectè fecit Angelum adorando, minùs rectè fecit Angelus adorationem illam prohibendo. Quorsum namque prohiberetur Johannes à cultu Deo grato & accepto? Nec dicis tantùm causâ, vel ex modestia & reverentiâ erga Christi humanitatem Angelus adorationem sui prohibet, sed maximè seriò & ex subjectione erga Deum, quia addit prohibitionis suæ argumenta. *Vide, ne feceris, conservus tuus sum, Deum adora.* Immotum ergò hoc est argumentum. Si Angeli nolunt adorari, ab eorum adoratione meritò abstinemus. Aut enim hæc ipsorum voluntas, quâ adorationē sui repudiant, divinæ est conformis, aut ab ea discrepans. Posterius dici nequit, Bellarminus enim dicit, *ipsos rectè facere, dum recusant adorari.* Manet ergò prius, ex quo consequens est, divinæ voluntati conformem se præstare eum, qui Angelos nō adorat.)

lib. ejusd. cap.20. resp. ad 3. locum scribit, *Apostolum Coloss.2. damnare hæresin Simonis Magi, qui Platonicos secutus docuit,*

quos

quosdam Angelos adorandos esse quasi minores Deos, qui & mundum fabricârunt, & per Prophetas locuti sunt, nec posse ullum placare summum Deum, qui invisibilis est, nisi per hos Angelos.

(Concedit Bellarminus, *damnari ab Apostolo illam Angelorum venerationem, quæ est Deo propria.* Atqui honor religiosæ invocationis est Deo proprius. Ergò. Concedit etiam Bellarminus, *eos, quos Apostolus ibi damnat, non coluisse Angelos loco Dei summi, sed velut minores quosdam Deos, per quos summus Deus sit placandus.* Atqui idem faciunt Pontificii, quia Angelos & sanctos invocant, ut Mediatores & Intercessores. Ergò ad ipsos quoq; Apostolica præmonitio certâ ratione pertinet. Hæretici illi, contra quos Apostolus ibi agit, non planè repudiaverunt Christū, aliàs non ampliùs fuissent Christiani, sed voluerunt Christo Mediatori alios adjungere Mediatores, sanctos scil. Angelos. Atqui idem faciunt Pontificii. Ergò & hos Apostolus eâdem ratione perstringere meritò censetur.)

Ibid. §. Hieronymus &c. Bellarminus sic disserit: *Concilium Laodicenum Can. 35. non damnat quamlibet venerationem Angelorum, sed eam, quæ Deo propria est.*

(At nec nos damnamus quamlibet venerationem Angelorum, sed eam, quæ Deo unicè debetur. Jam verò religiosa veneratio debetur soli Deo. Ergò.)

Concedit ibid. Bellarminus, *hunc Canonem oppositum esse Simonianis, qui dicebant: Deum apprehendi non posse, sed per Angelos esse placandum.*

(Jam verò Pontificii itidem docent, ad Deum & Christum per Angelos & sanctos, ut Mediatores & intercessores, nobis parandum esse aditum. Ex eadem Synodo Laodicena constat, & repetitur à Theodoreto in Comm. Col. 2. *Simonianos aras & oratoria in honorem Angelorum extruxisse.* At Pontificii itidem in honorem Angelorum & sanctorum aras ac templa extruunt.)

II. Quòd quidam agnoscunt, invocationem sanctorum nullum habere in Scripturis sacris Dei mandatum.

(Ex quo iterùm sequitur, eos non esse adorandos, quia cultus mandato divino destitutus est ἐθελοθρησκεία divinitùs prohibita. Quò pertinent omnia, quæ pro astruenda Scripturæ sacræ in fidei & cultus doctrina perfectione adduximus lib. I. part. I. cap. I.)

Deputati Pontificiorum in Comitiis Augustanis fatebantur, *de invocatione sanctorū nullū in sacris literis extare præceptū.* Chytræus in Hist. Aug. Confess. p. 254.

Concilium Trid. sess. 25. c. 2. pro astruenda sanctorum invocatione non provocat ad Scripturam, sed *ad Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ usum à primævis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorum Patrum consensionem & Conciliorum decreta.*

Eccius in Enchir. cap. 15. sub fin. p. 106. *Explicitè non est præcepta sanctorum invocatio in sacris literis. Non in V. T. ubi populus alioquin propensus erat in idololatriam, & Patres in limbo erant nondum beati. Esai. 64. Abraham nescivit nos, Israël ignoravit nos. Sub Evangelio etiam non fuit præceptum, ne conversi gentiles crederent, se iterùm induci ad cultum terrigenarum, ut pro veteri more sanctos, non ut patronos, sed ut Deos adorâssent, sicut Laoniæ Paulo & Barnabæ sacrificare volebant. Porrò, si Apostoli & Evangelistæ do-*

uissent sanctos venerandos, arrogantiæ fuisset eis datum, ac si post mortem gloriam illam quæsivissent. Noluit ergò Spiritus sanctus expressis Scripturis docere venerationem sanctorum, sed ejusmodi firmatos in fide docuit per miracula & sanctorum auxilia, fusis ad eos precibus, illos esse venerandos.

(Observandum verò, quòd quamvis Eccius addat particulam, *explicitè*, tamen stantibus rationibus ab ipso adductis sequi, quòd nec implicitè sanctorũ invocatio in sacris literis contineatur, unde Andreas Fricius lib. 4. de Republ. emend. cap. 13. de hoc discursu Eccii sic disserit: *Si verè Eccius dicit, non esse præceptam in sacris literis invocationem sanctorum, nec veteri, nec novo populo, an non inde consequens est, non esse illam ipsam invocationem necessariam, quæ præcepta non sit? Certè quæ audivit Filius Dei à Patre suo, ea dicit, se omnia nobis annunciasse. Quæ igitur non annunciavit, ea nec à Patre audivit. Quâ igitur lege imponetur populo Dei necessitas ejus rei, quæ nec à Patre cœlesti audita est, nec à Filio suo annunciata, nec ullâ cœlesti pollicitatione ornata? Hæc enim consequentia sunt eorum, quæ sumta sunt ab Eccio, ut illis concessis, & hæc concedi sit necesse. Vetant passim divina oracula, nos hæsitare in precibus. Eadem requirunt à nobis in iisdem fidei constantiam. At fides est ex verbo Dei. Porrò, verbo Dei jubemur Deum invocare in Christi nomine, quo intercessore nobis accessus pateat ad Patrem, quo advocato adire possimus ad thronum gratiæ. Hæc clara sunt, hæc verbis & exemplis Apostolorum & Prophetarum contestata. De Divis autem aliis quid simile?*)

Censura Coloniens. Dialog. 6. pag. 230. *Quid igitur, Monhemi, D. Hieronymus cũ aliis Doctoribus docet aliud, quàm ea, quæ longâ consuetudine per traditionem (quale est sanctorum invocatio) in Ecclesiis observata sunt, similiter cum iis, quæ scripta sunt, sine tergiversatione amplectenda esse?*

Melchior Canus lib. 3. Locor. Theol. cap. 96. *Auxilium Martyrum esse implorandum, ex traditione habemus.*

Canisius in Catech. fol. 230. *Sanctorum invocationem non constare ex Scripturis*, fatetur.

Georg. Gotthardus Canon. Patav. in Apolog. adv. Heerbr. p. 40. *Hæc etiam veritas* (de invocatione sanctorum) *etsi in sacris literis, ut pleraq; sacra nostra fidei dogmata expressis verbis non contineatur, manifestè tamen inde colligitur.* (Mediante scil. traditione, ut patebit ex his, quæ ex Salmerone adducentur.)

Salmero Disp. 7. in 1. Timoth. 2. tom. 15. pag. 459. *Cùm ante Christi adventum introitus non pateret in cœlum, omnes pii & fideles in limbo detinebantur, nec erant perfecti in sanctitate, nec beati, ideò pauca hujus veritatis invenimus testimonia,* (imò verò nulla, si rationi illi, quòd Patres in limbo fuerint, veritas inest.) *Evangelia quoq; vitam & passionem Christi describunt, ejusq; dicta & gesta. Et quia eo tempore nondum erant beati, nihil de hac re habetur expressum, sicut nec invenitur in Epistolis Pauli, vel Canonicis, vel Catholicis Apostolorum, quæ ob alias speciales materias fuerunt conscriptæ, in reliquis verò mittunt nos ad traditionem, in qua est thesaurus totius doctrinæ N. T. In Apocalypsi verò, ubi erat locus scribendi futuros successus Ecclesiæ per modum Prophetiæ, & præsertim status gloriæ jam inchoatus, expressè habetur.*

Disp. 8. pag. 473. *Ad aliud verò, quòd non in Novo Testam. expressum, dicendum est, quòd abundè id expressum fuit, si non scripto, saltem*

tem traditione viva vocis & cõsuetudine, quæ vim legis habet &c. Et durum esset id Judæis præcipere, & occasio daretur gentibus putandi sibi exhibitos multos Deos pro multitudine Deorum, quos relinquebant, & hoc quantum ad Scripturas. Nam quantum ad verbo & ore traditam doctrinam, non est dubium, quin Ecclesiis Apostoli eam tradiderint.

(Si hæc Salmeronis ratio est vera, nec expressè, nec implicitè; nec in Evangelistis, nec in Epistolis, nec in Apocalypsi sanctorum invocatio continetur.)

Georgius Cassander in Consult. art. 21. pag. 964. *Dicunt* (Protestantes in Apolog. Aug. Confess.) *ab invocatione sanctorum se deterreri, quòd nullum habeat exemplum, nec mandatum in divinis literis &c. Ad quod ita breviter respondendum putamus, ut nullum mandatum, neque exemplum extet, quo id fieri jubeatur: ita nullum interdictum legitur, quo id fieri prohibeatur.*

Johannes Faber in tract. Vom rechten Weg lit. B. ij. fatetur, *esse Patrum traditionem, non Dei Patris in Scripturis institutionem, quòd sanctos invocamus.*

In Comitiis Augustanis, cùm in Colloquio Delectorum Eccius pro confirmatione doctrinæ de invocatione sanctorum dictum Genes. 48. de nepotibus Jacob allegaret. *Invocetur super pueros istos, Ephraim & Manasse, nomen meum,* ac Philippus illud explicaret de adoptione, quâ Jacob pronunciet nepotes suos fore heredes promissę terrę Canaan &c. Brentius interjecit hæc verba, *nullum in tota Scriptura extare testimonium de invocatione sanctorum,* ibi Cochlæus dixit: *in V. T. ideò nondum fuisse in usu invocationem sanctorum, quòd sancti adhuc in limbo Patrum requievissent.* Audiens hoc Johannes Fridericus Electoris Saxoniæ filius, conversus ad Eccium inquit: *En habes solutionem ad dictum ex Genesi à te citatum. Profer plura, tu ais, ille negat.* Ita uterque Eccius & Cochlæus risui fuit expositus.

Suarez in part. 3. Thomæ tom. 2. Disp. 42. sect. 1. dub. 3. concedit, *tempore V. T. non potuisse regulariter preces ad sanctos fundi, & directè, quia cùm non viderent Deum, non poterant orationes hominum supplicantium agnoscere: postulare autem, ut Deus eas manifestaret illis, fuisset petere singulare privilegium, & quasi miraculum præterordinarium.* Ideò, ait, *legi quidem in V. T. quòd Angeli & homines vivi à fidelibus invocati sint,* (ubi verò hoc legitur?) *quòd autem aliquis directè oraverit sanctos defunctos, ut se adjuvarent, vel pro se orarent, nusquam legi.*

Bened. Pererius Disp. 31. in cap. 14. Joh. p. 414. invocationem sanctorum numerat *inter illa dogmata, quæ Apostoli extra Scripturam Ecclesiæ tradiderunt, & de quibus in sacris literis expressè nihil traditum.*

Bellarminus lib. 1. de Beat. Sanct. cap. 8. §. ultimo. *Sancti cœperunt in Ecclesia coli non tam lege aliquâ, quàm consuetudine.*

Petrus Cottonus lib. 1. Instit. Cathol. cap. 16. p. 91. ad argum. *quòd nullum sit in divinis oraculis edictum, quo à beatis cœlitibus opem & præsidium exposcere jubeamur,* respondet hoc modo: *Nullum quidem præceptum Ecclesia voce atq; imperio fuit hactenùs significatum, nisi quatenùs eidem obsecundare omnes debemus & præcipienti parere, quod qui recusant, Ethnicis & publicanis sociantur.*

(Ergò habet invocationem sanctorum pro præcepto Ecclesiæ extra Scripturã.)

Adamus Tannerus in Compend. relat. Colloquii part. 2. cap. 6. pag. 37. *Fateantur, quæso, si lubet, multa fide infallibili & divinâ*

credenda esse, quæ in Scriptura sola non continentur, nec ex ea sola evidenter deducantur, & tum nihil cum illis amplius magnopere contendemus. Fateantur, inquam, invocationem sanctorum &c.

(Scopus Tanneri est, demonstrare traditionum necessitatem. Proinde verba ejus non possunt, nec debent accipi *in sensu diviso*, quòd *tum ex Scriptura, tum ex traditionibus* invocatio sanctorum probari possit, sed accipienda sunt *in sensu conjuncto*, quòd ex Scriptura & traditionibus, non autem ex Scriptura, seclusis traditionibus, eadem probari possit.)

12. Quòd quidam agnoscunt, invocationem sanctorum non fuisse in V.T. vel mandatam, vel usitatam.

(Ex quo iterùm sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos, quia vera & Deo grata invocatio est Ecclesiæ tam Veteris, quàm Novi Testamenti communis. Ut *una* est *Ecclesia, unus Dominus, una fides*, ita quoque *una invocatio* Eph.4.v.2. Atque, ut in V. Test. Deus testatur, *se gloriam suam nolle alteri dare* Esai.42.v.8. ita quoq; in N.T. eodem zelo est affectus.)

Eccius in Enchir.cap.15. *In V. Testamento non fuit præcepta sanctorum invocatio, quia populus Judaicus alioqui erat propensus ad idololatriam, & quia Patres erant in limbo nondum beati.*

Salmero Disp.8. in 1.Tim.2.tom.15.pag. 473. *Dicendum est, ideò non fuisse morem in Veteri Testamento adeundi sanctos intercessores, quia nondum erant beati & glorificati, ut modò sunt &c. Erat etiam periculum idololatriæ.*

Bellarminus lib.1.de Beat. Sanct. cap. 19.§.2. *Ante Christi adventum, sancti, qui moriebantur, non intrabant in cœlum, nec Deum videbant, nec cognoscere poterant ordinariè preces supplicantium, ideò non fuit consuetum in V.Test. ut diceretur; Sancte Abraham, ora pro me, sed solùm orabant homines ejus temporis Deum, & allegabant merita sanctorum, qui jam obierant, ut illis eorum orationes adjuvarentur.*

lib.ejusd.cap.20.§. Atque ex his &c. *Si indigerent sancti novà revelatione, non posset reddi ratio tam facilè, cur sancti nunc invocentur, & ante adventum Christi non invocarentur.*

Suarez in part.3.Thom.q.52.Disput.42. sect.1. p 524. *In V. Testamento, quòd aliquis directè invocaverit sanctos defunctos, ut pro se orarent, nunquam legimus.*

Becanus in Append.Disput.de Purgator.Calvinist.pag.65. *In V.T. nunquam legimus, quòd aliquis viventium directè invocaverit sanctos in limbo existentes, quia ordinariè nihil cognoverunt ex peculiari Dei revelatione.*

Gregor. de Valent. in Apolog. contra Disputationē D. Herbrandi de multipl. Papatus idolomania f.59. concedit, *sanctos defunctos in V.T. non fuisse invocatos, utpotè in limbo adhuc existentes.*

13. Quòd quidam agnoscunt, invocationem sanctorum destitui probatis exemplis.

(Ex quo iterùm sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos, quia ut pii habent *eundem Spiritum fidei* 2. Cor.4.v.13. ita quoq; habent eundem Spiritum precum, quia Spiritus fidei est etiam *Spiritus precum* Zach 12.v.10. unde *in uno Spiritu Deum invocare* dicuntur Eph.2.v.18.

Petermannus Eterlin autor vetustissimi Chronici Helvetici circa Annū 1507. *Inter memorabilia multa alia quadam Scri-*

ptura in Chronicis illis Helvetiorum antiquis habetur manu annotata dicens: Mirum esse, non quemquam beatorum sanctorum per vitam suam invocâsse alium aliquem sanctum, præter unum Deum suum creatorem & Servatorem, & tamen nos ejus vecordiæ & pertinaciæ esse improbos, ut Deum nostrum derelinquentes eos Divos subinde imploremus.

Georgius Cassander in Consult. art. 21. pag. 964. *Ut nullum mandatum neq; exemplum extet, quo id fieri jubeatur (ut sanctos invocemus,) ita nullum interdictum legitur, quo id fieri probibeatur.*

Salmero Disp. 8. in 1. Tim. 2. p. 473. ad argumentum nostrum, *quòd invocatio destituatur probatis exemplis*, excipit, *etiam Abelem non habuisse ullum exemplum sacrificandi agnos & adipes eorum, qui tamen sacrificando fide placuit Deo, ut docet Apostolus.*

(Concedit ergò, invocationem sanctorum destitui probatis exemplis.)

14. Quòd quidam agnoscunt, invocationem sanctorum destitui unanimi primitivæ Ecclesiæ, temporibus Apostolorum vicinæ, suffragio.

(Ex quo iterùm sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos, cùm aliàs Pontificii *ex perpetuo Ecclesiæ consensu* dogmata sua probare annitantur.)

Durandus Meldensis Episcopus (quē Bellarm. lib. de script. Eccles. Anno 1320. vocat *insignem Theologum*) in Ration. div. officior. lib. 4. cap. 38. fatetur, *quòd Ecclesia post tempus B. Sylvestri sanctorum Confessorum memoriam venerari cæperit, atq; hanc rationem esse ait, cur de pleriq; Confessoribus in Canone Missæ non fiat mentio, utpotè, qui ante Sylvestri tempora fuerit compositus. Veneratio autem postea demùm cæperit.* (Vixit autem Sylvester tertio post Christum natum seculo.)

Jacobus Faber Stapulensis præfat. in Evang. *Utinam credendi forma à primitiva peteretur Ecclesia, quæ tot Martyres Christo consecravit; quæ nullum scopum præter Christum habuit, quæ nulli cultum, præterquam uni trinoq; Deo, impendit.*

Eccius in Enchirid. cap. 15. *Non hoc licuit in primordio Ecclesiæ in N. Testamento, ne gentiles recèns conversi se iterùm ad idololatriam induci paterentur.*

Erasmus Roterodamus in Colloq. *Quin & hi, qui sacras literas interpretantur è suggestu, quas nemo sine Spiritus afflatu vel intelligere rectè, vel docere potest utiliter, malunt invocare Virginis matris auxilium, quàm ipsum Christum, aut Christi Spiritum. Et in hæreseos suspicionem vocatur, qui mutire audet adversus hanc consuetudinem, quam vocant, laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum consuetudo, quam obtinuerunt Origenes, Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui Spiritum Christi identidem invocant, Virginis auxilium nusquam implorant.*

Wilhelmus Lindanus in Tabulis analyt. p. 225. in prima acie collocat *Cyprianū*.

(At is tertio post natum Christum seculo vixit, ac Bellarminus eum prætermittit, tacitè agnoscens, in genuinis ejus scriptis nullum invocationis sanctorum extare vestigium.)

Martin. Peresius part. 3. de Traditionib. consid. 7. itidem agnoscit, *ante Cypriani ætatem nullum extare hujus traditionis vestigium: A tempore Cornelii*, dicit, *intercessiones sanctorum scriptis fuisse commendatas, & à tempore Basilii invocationes*; addit etiam causam, *quòd hoc factum sit modestiâ & humilitate Apostolicâ, ne de se magna præsumerent, & quasi Deos facerent, quodq; essent*

[illegible]i intenti prædicationi & divulgationi Evangelii & aliarum rerum, quæ magis ad substantiam salutis attinebant.

Perronius Cardinalis lib. 5. Replique contra Jacobum Angliæ Regem cap. 19. pag. 109. fatetur, *quòd Patres, qui primis trecentis post Christum natum annis vixerunt & scripserunt, tantùm intercessionis, non autem invocationis sanctorum mentionem faciant, nec in scriptis illorum consuetudinem invocandi sanctos inveniri posse.*

Censura Coloniens. p. 209. fatetur *cultum hunc in Ecclesia non esse antiquiorem mille ducentis annis.*

(Agnoscit ergò, tres annorum Centurias à nato Christo effluxisse, antequam cultus sanctorum in Ecclesia innotesceret.)

15. Quòd quidam agnoscunt, invocationem sanctorum ad superstitionem & imitationem gentilium accedere.

(Ex quo iterum sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos, quia vera & Deo grata invocatio debet carere omni superstitione & Ethnicâ imitatione, cùm per invocationem Ecclesia Christiana à cœtibus gentilium distinguatur.)

Superstitiosam esse sanctorum invocationem ex hypothesibus Pontificiis probamus hoc modo:

Thomas 2. 2. q. 92. art. 1. definit superstitionem, *quòd sit vitium religioni contrariũ, non quia plus exhibeat in cultũ divinũ, quàm vera religio, sed quia exhibet cultũ divinum, vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet.*

(Jam verò invocatio sanctorum exhibet cultum divinũ illis, quibus is non debetur, ac Deum colit eo modo, quem ipse non præscripsit. Ergò est superstitiosa.)

Bonaventura lib. 4. sent. dist. 13. in explic. textus, *superstitionem* [illegible] *sit sententia contra fidem rationis adinventionis, quodq; dicatur superstitio quasi superflua institutio.*

(At religiosa sanctorum invocatio non est ex fide, sed humano arbitrio inventa, & superfluè, quia præter verbum, instituta. Utique ergò est superstitio.)

Johan. Gerson Cancell. Paris. part. 4. de direct. cordis consid. 16. *varias superstitiones in cultu sanctorum suo tempore receptas* enumerat ac taxat. (Verba adducta sunt superiùs membro 1.)

Georgius Cassander in Consult. art. 21. inter errores numerat, *quòd nonnulli certos sibi Divos pro patronis eligunt, quòd Virgini matri Filium subjiciant &c.* (Verba eadem adducta sunt superiùs membr. 1.)

Erasmus in Ecclesiaste p. 302. *Mirum, unde mos inoleverit, quo nunc pleriquè perorato exordio salutant Beatißimam Christi matrem, idq; majore religione, quam invocant Christum aut illius Spiritum, appellantes eam omnis gratiæ fontem.*

Georgius Wicelius in Compend. de semit. antiquis. *Recentiores istæ cantiones sileant in Ecclesia, quæ sæpè plus Divis, quàm Deo ipsi tribuunt, aut certè Divos Deo æquiparant, hoc est, creaturam creatori similem faciunt, idololatriæ speciem quandam post se trahentes.*

Polyd. Vergilius lib. 6. de Ret. invent. cap. 13. *Quia Sacerdotes populum non docent, & vulgò ex suo usu facere putantur, idcircò eò insaniæ deventum est, ut hæc pars pietatis parùm differat ab impietate.*

Ludovicus Vives in Comm. lib. 8. August. de Civ. Dei cap. 27. *Multi Christiani in re bona plerunque peccant, quòd Divos Divasq; non aliter venerantur, quàm Deum.*

Bodinus

Bodinus in Meth. Histor. cap. 5. p. 100. *Antonius à plerisq; in Italia & Gallia Narbonensi ardentiore voto, certè majore metu colitur, quàm Deus immortalis.*

(At hæc omnia superstitiosa esse, negari nullâ veritatis specie potest.)

Ad imitationem Ethnicam accedere sanctorum invocationem probamus, tum ex Pontificiorum confessione, tum ex ipsa cultus collatione.

Augustinus lib. 1. contra Maximin. Arian. cap. 11. graviter scribit, esse Ethnicam idololatriam, si Sanctis templa extruantur. *Si templum*, inquit, *alicui sancto Angelo excellentissimo de lignis & lapidibus faceremus, anathematizaremur à veritate Christi & ab Ecclesia Dei, quoniam creaturæ exhiberemus eam servitutem, quæ uni debetur Deo*, (quod Paulus Rom. 1. v. 25. gentilibus tribuit)

Ad hunc Augustini locum Erasmus in margine sic annotat. *Hoc nunc fit quibuslibet Divis.*

Cornel. Agrippa lib. de vanit scient. *Gentilium more Sanctis ipsis officia distribuunt, & hunc cum Neptuno aquarum periculis subvenire, illum cum Jove fulmen incutere, aut cum Vulcano ignem; alium messes curare cum Cerere, alium praeesse vitib. cum Bacho. Et habēt mulierculæ suas Divas, à quib. ceu à Lucina aut Venere petant, & quæ cum Junone iratos placant vel vindicant maritos. Nullum morbi genus est, quod inter Divos non habeat suum Medicum.*

Ludovicus Vives in comm. lib. 8. de Civ. Dei cap. 27. *Non video in multis, quod sit discrimen inter eorum opinionem de sanctis, & id, quod gentiles statuebant de Diis suis.*

Vulgatus est in Papatu versiculus Johannis Baptistæ Mantuani. *Ut Martem Latii, sic nos te Dive Georgi.*

Salmeron in comm. 1. Timoth. 2. disp. 7. p. 464. scribit, *gentiles in eo non peccasse, quòd diversos beneficiorum autores colerent & invocarent, sed quòd honorem non meritum exhibebant illis, qui non erant Dii nec Naturâ nec participatione.*

(Ex parte igitur invocationem sanctorum cum invocatione gentilium cognationem habere agnoscit.)

Baronius Anno 60. n. 16. existimat, *quoties Deus in Prophetis reprehendit gentilem & idololatricum cultum militiæ cœli, notari cultum Ethnicum Angelorum.*

(Ethnici verò colebant Angelos *ut minores Deos seu Divos & Mediatores*, per quos Deus placaretur, quâ de re sic scribit Bellarminus lib. 1. de beatitud. Sanctorum cap. 20. §. Ad tertium locum. *Ad tertium locum, qui est ex Epistola Coloss. dico, ibi Apostolum damnare hæresin Simonis Magi, qui Platonicos secutus docuit, quosdam Angelos adorandos quasi minores Deos, qui & mundum fabricarunt & per Prophetas locuti sunt, nec posse ullum placare summum Deum, qui invisibilis est, nisi per hos Angelos.* Ergo si vel maximè *ratione prioris membri* est discrimen in cultu Angelorum Ethnico & Papali, tamen *ratione membri posterioris* est exacta convenientia.)

Idem Baronius Ann. 44. n. 87. verbis Theodoreti confitetur, *Sanctorum cultum religiosum successisse cultui Divorum apud Ethnicos recepto. Suos*, inquit, *mortuos Dominus noster in templa pro Diis vestris induxit: ac illos quidem cassos gloriâ vanosq; reddidit, suis autem Martyribus honorem illum dedit. Pro Pandiis & Diasiis &*

Dionysiis, hoc est, Jovis, Liberiq; patris solennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliisq; sanctis Martyribus solennitates populari epulo peraguntur. Eâ quippe licentiâ, quâ Deorum delubra in Ecclesias Christianorum sunt laudabiliter commutata, alii quoque ritus gentilium à nobis benedictionibus expiati, divino culti sunt consecrati.

Atque hæc est vera ratio, quòd Ethnici cultum sanctorum in Ecclesia Christiana invalescentem Deorum suorum cultui gemellum intellexerunt, quâ de re Baronius sic disserit anno 389. n. 82. *Illud magnâ consideratione dignum, tanto honore prosequi solitos antiquos Christianos cultum sanctorum Martyrum, ut gentiles existimaverint, eosdem ab illis haberi Deos, cùm tamen relligio Christiana non nisi unum Deum consueverit adorare. Vides, quæ lateant sub stercore gemmæ & quas nobis referent gentilium blasphemiæ veritates!*

Idipsum manifestiùs probat collatio cultus divini, qui sanctis in Papatu exhibetur cum gentilium idololatria.

Primò, *ratione objecti.* Sicut Ethnici viros celebres & benemeritos referebant in numerum Divorum; ita Pontificii per suâ canonizationem referunt defunctos in catalogum Sanctorum ab omnib. invocandorum.

Sicut Ethnici præter unum summum Deum plurimos colebant Mediatores, per quos ad illum sibi parabant accessum: ita Pontificii per Angelos & sanctos defunctos tanquam Mediatores intercessionis ad Deum in precibus sibi accedendum esse statuunt, unde eos, ut Dei amicos & Deo proximos, invocant, ut preces & vota sua ad Deum & Christum per intercessionem deferant.

Sicut Ethnici diversas provincias diversis assignabant patronis à diversis Diastris diversa petebant beneficia, contra diversos morbos diversis supplicabant Diis, diversis vitæ statibus diversos præficiebant optitulatores:

(August. lib. 4. de Civ. Dei cap. 22. *Dicebat* Varro, *ita utilem esse cognitionem Deorum, si sciatur, quam quisq; Deus vim aut potestatem habeat cujusq; rei. Ex ea enim poterimus scire, quem cujusq; rei causâ Deum advocare, atq; invocare debeamus, ne faciamus, ut Mimi solent, & à Libero aquam optemus, à Lymphis vinum)*

Ita Pontificii alios sanctos aliis præficiunt nationibus ac provinciis; alios aliis urbibus; alios aliis templis & sacellis; alios aliis vitæ generibus; alios aliis morbis curandis; alios aliis beneficiis conferendis; alios aliis malis avertendis.

Sicut Ethnici suos Divos Divasque à diversis locis, in quib. colebantur, & à diversis beneficiis, quæ ab ipsis petebant, diversis appellationibus denominabant: ita quoque Pontificiis B. Virgo aliàs est Maria miraculosa, aliàs Maria populi, aliàs Maria Lauretana, aliàs Maria Oetingensis.

Ribera in comm. Oseæ. 2. n. 66. *Baal à locis diversis, ubi templis erectis colebatur, diversa nomina habebat: Sicut apud Christianos (si modò in vanis licet exemplis uti religiosis) Beatissima Virgo nunc Lauretana invocatur, nunc à monteserato; nunc ab amnelupi, aut à RupeGallica cognomen accipit. Ut Beelphegor Num. 25. dicitur, quòd coleretur in monte Phegor, cujus meminit Scriptu-*

Scriptura Num.23. & ab Accaronitis Beelzebub vocabatur 4. Reg.1. à muscis, quæ ad multitudinem Sacrificiorum advolabant.

Secundò *ratione modi*, quem in cultu adhibent.

Ethnici Deastros suos colebant per battologias Matth.6. v.7. & 8 Idem faciunt Pontificii per sua *Rosaria.*

Ethnici Divis suis extruebant altaria & templa, instituebant illis festa, nuncupabant vota, dedicabant imagines, accendebant lampades, præficiebant Flamines, honorabant suffitu & odoramentis. Idem in honorem Sanctorum à Pontificiis fieri, praxis testatur.

Gentiles *tabulas votivas* in templis in honorē Divorum suspendebant. Idem fit in Papatu.

Polydorus Virgilius lib. 5. de rer. Invent. cap.1. pag.384. *Quòd tabellas in templis affigimus, quib. miracula inscripta sunt, ut ea ad posteros testatiora sint, hoc ex Græcis est, apud quos teste Strabone lib. Geogr.8. mos fuit in templo ejus Dei, qui auxiliatus esset, & præsertim Æsculapii, quod Epidauri insigne erat, tabellas appendere, in quib. morbi sanati erant inscripti.*

Fatetur ipse Bellarminus lib.1. de beat. sanct. cap. 20. resp. ad 2. § Quod enim &c. templa Deorū gentilium conversa fuisse in templa Martyrum. *Quòd templa*, inquit, *idolorum olim conversa sint in basilicas Martyrum & aliorum sanctorum, certum est ex Theodoreto lib.8 de Martyrib. Et adhuc Romæ videtur templum omnium Deorum conversum in templum omnium Sanctorum & templum Castoris & Pollucis in templum Cosmæ & Damiani. Et Gregorius lib.2. Dialog cap.8 scribit, à S. Benedicto conversum fuisse fanum Apollinis in oratorium Sancti Martini* (inde progressu temporis factum, ut honores, quos olim gentiles Diis suis detulerunt, etiam Martyrib. & Sanctis in Ecclesia oblati fuerint, quod ut præcaveretur, templa & festa Deorum gentilium non debebant converti in templa & festa Martyrum, sed hic honor soli Deo relinquendus erat, quod agnoscere quodammodo videtur ipse Bellarminus lib. ejusd. cap.12 §. Tertia species &c. sic scribens: *Omnes ferè actus exteriores communes sunt omni adorationi, excepto sacrificio, & quæ ad illud referuntur, templis, altaribus & Sacerdotibus. Voluit enim Deus hunc cultum sacrificii sibi soli exhiberi.*)

16. Quòd quidam agnoscūnt, coli pro sanctis eos, de quibus certū non est, an unquam in rerum Natura extiterint, vel si extiterunt, an verè sancti fuerint, ac Legendas sanctorum esse multis fabulis contaminatas; (ex eo enim iterum sequitur, sanctos non esse religiosè invocandos, quia vera & Deo grata invocatio debet esse certa de eo, quem invocat ac invocare etiam debet Joh. 4. v.22. Jac. 1. v.6. unde *Christum violare* dicitur, qui *sanctum non sanctum, vel non sanctum sanctum esse crediderit*

c. Si quis caus.11. q.3. ex Hieronymo: *Si quis hominem, qui sanctus non est, sanctum esse crediderit, & Dei eum junxerit societati, Christum violat, cujus corporis omnes membra sumus.*)

c. Audivimus X de reliq. & sanctor. venerat. Alexander III. reprehēdit quosdam, qui *hominem in ebrietate occisum pro Martyre venerabantur.*

Henricus de Hassia circa Annū 1371.

Sanctorum Legendas in lecturis super Genesin prolixè insectatur & affirmat, *multa ibi pueriliter & ineptè, multa etiam fabulosè & falsò scripta esse.*

Johannes Franciscus Picus Comes Mirandulanus in Orat. ad Leonem X. in Conc. Lateranensi habita, admonet, *veras Historias ab Apocryphis nugis segregandas esse* (eo ipso innuens, sanctorum Historias esse nugis Apocryphis contaminatas.)

Georgius Cassander in consult. art. 21. p. 971. *Est & error haud infrequens, quòd veterib. & compertis sanctis propemodùm neglectis novos & incognitos vulgus hominum ardentiùs & impensiùs colat, de quorum sanctitate obscurius constat, & nonnulli per revelationes tantùm innotuerunt, atq; adeò de quibusdam, an unquam in rerum Natura fuerint, meritò dubitatur, quorum cultum figmenta Historiarum & imposturæ miraculorum mirificè auxerunt, quæ figmenta etiā compertorum sanctorū Historias conspurcarunt, quos quisq; pro suo affectu cōmentus est.*

Bellarminus lib. 1. de beat. sanct. cap. 7. §. Quintò &c. *Scribit Sulpitius, quod cùm populus quidam coleret nescio quem hominem mortuum pro Martyre & B. Martino suspecta esset illa religio, quòd nihil certi à majoribus de sancto illo accepisset, tandem oranti Martino apparuit anima ejus, qui ibi colebatur, & confessa est, se esse animam damnatam cujusdam latronis, qui pro suis sceleribus extremi supplicii pœnas luerat. Idem accidit tempore Alexandri III. ut patet ex c. Audivimus X. de reliquiis & sanctorum veneratione, ubi reprehendit quosdam, qui hominem in ebrietate occisū pro Martyre venerabātur.*

(Existimat quidem Bellarminus, *huic incommodo & periculo obviam iri posse per canonizationem Pontificis.* Sed ea cùm nitatur aliorum relatione, cùmq; Pontifex non possit arcana cordium introspicere, non potest pro certo & infallibili sanctitatis testimonio haberi.) Inde

Vasquez lib. 1. de adorat. disp. 5. cap. 3. n. 166. sic scribit: *Aliqui Catholici probant, non esse certum secundùm fidem, sanctos, quos colimus, esse colendos, quia non est ex fide, eos esse sanctos.* (Sic ergo sanctos sine fide, imò contra fidem colunt.)

Confer quæ diximus lib. 1. p. 2. cap. 15. & in cap. præced. n. 7. ubi ex ipsorū Pontificiorū confessione ostendimus, quasdam *Sanctorum Historias*, esse fictitias & figmentis hominum contaminatas.)

(At si Apocryphæ & incertæ sunt quorundam, qui pro sanctis habentur & coluntur, Historiæ, utique sanctorum invocatio lubrico & incerto nititur fundamento.

Excipit Bellarminus lib. 1. de sanct. beat. cap. 20. *sanctorum quidem quorundam Historias Apocryphas esse & incertas, non tamen propterea sanctos ipsos nunquam fuisse, cùm plerique Apostoli inter sanctos numerentur, & tamen eorum Historiæ sint incertæ.*

Atqui distinguendum inter aliquas Historiæ partes incertas, & inter Historiam totam atq; integram Apocryphā.)

17. Quòd agnoscunt, invocationem Angelorum (cui gemella est invocatio sanctorū) ab Ethnicis originē duxisse.

c. Quidam a. 39. caus. 24. q. 3. *Angelici vocati, quia Angelos colunt.*

Baronius Anno 60. n. 15. & seq. inquirens *in religionem Angelorum* à Paulo Col. 2. v. 18. reprehensam, dicit, *Judæos quosdam conversos coluisse astra, quæ putabant esse Angelos.*

n.17. ex Theodoreto refert, *exortā hæresin, quæ diceret, Deum universorum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perveniri, & oportere per Angelos divinam sibi benevolentiam conciliare.*

(Quod hæretici illi *de Angelis*, idem Romanæ Ecclesiæ propugnatores asserunt *de sanctis.*)

n.20. dicit: *Theodoretum perstringere hæreticos, qui Angelos colendos esse jactarent.*

Item, *Concilium Laodicenum perstringere hæreticos, qui Angelos colendos esse docerent, quiq; in regione Asiæ oratoria erexissent sancto Michaëli Archangelo.*

Hinc v. petiisse Pontificios cultum religiosum Angelorum, haud obscurè testatur ibidem, quando Theodoretum hæreticos Angelorū cultores perstringentem hisce notat. *Sic ergò errore semel lapsus, in alium graviorem impegit, ut diceret, canonem trigesimum quintum Concilii Laodiceni de his hæreticis esse intelligendū, qui Angelos colendos esse docerent, quiq; in eadem regione Asiæ oratoria erexissent sancto Michaëli Arch Angelo, incautè nimis, quæ à Catholicis essent antiquitus instituta, hæreticis, quorum nulla esset memoria, tribuens.*

n.21. *Cæterum Angelos venerari, non hæreticorū, sed Catholicæ Ecclesiæ mos fuit, quæ præsertim in honorem S. Michaëlis Arch Angeli, quem patronum novit & protectorem, ob insignia ejus ope accepta beneficia, memorias erigere, illumq; precari, sic & cæteros, ut apud Deum intercederent, consuevit.*

18. Quòd in hoc dogmate de invocatione sanctorum sibi invicem variis modis contradicant.

Primò, pro astruendo hoc dogmate multa ex Scripturis sacris afferunt testimonia, ut paulò post apparebit, & tamen quidam fatentur, *invocationem sanctorum nullum habere in Scripturis mandatum*, ut vidimus superiùs membr. 11.

Secundò, pro astruenda sanctorū invocatione afferunt non solùm ex N. sed etiam ex V. T. quædam dicta, ut apparebit ex sequentibus.

Salmeron disp. 7. in 1. Tim. 2. ex verbis Matth. 27. v. 47. *Heliam vocat iste*, colligit, *fuisse tum temporis consuetum afflictis hominibus ad sanctos confugere, ac Judæos hoc dixisse, qui id ex lege noverant & intellexerunt postulasse auxilium ab Helia.*

Quidam tamen fatentur, *invocationē sanctorum non fuisse in V. T. mandatam vel usitatam*, ut vidimus superiùs membro. 12.

Tertiò, in oppido Pertho Scotiæ Frater Spēse affirmavit in sermone suo, *quòd precationes ad Sanctos factæ adeò essent necessariæ, quòd absq; illis nulla esset spes salvationis hominis.* Ex Registro Scotiæ Foxus p. 1267.

Salmeron. tom. 15. p. 466. *Non tantùm concessum est, ut oremus sanctos, sed etiam ad id faciendum nos lege aliquando tenemur. Sacerdotes, qui ad divinum Officium persolvendum arctantur, sæpe sanctos invocare coguntur, Laici v. tenentur assistere officiis Sacerdotum &c. Cogimur dies festos sanctorum cum Ecclesia celebrare. Ergò & sanctos invocare cum Ecclesia eos invocante.*

Johannes à Daventria art. 21. in Aug. Conf. *Nos dicimus, quòd necessariò invocemus sanctos, ut nostras apud Deum necessitates sublevent.*

Sed contrà quidam fatentur, *invocationem sanctorum non esse simpliciter necessariam*, ut vidimus superiùs membro 2.

 Quartò,

Quartò, Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 8. propos. 2. §. Secundò probatur &c. sic scribit. *Bonum est à Deo petere, tum ut sanctos pro nobis orare faciat, tum ut illos pro nobis orantes exaudiat, quæ duo in Missa petuntur.*

Item §. Ad aliam partem &c. *Possumus à Sanctis petere, ut pro nobis orent, & à Deo petere, ut illos ad orandum impellat, & orantes exaudiat.*

(At hac ratione Deus ipse constituitur Mediator inter nos & sanctos, cùm tamen invocatio sanctorum ideò sit excogitata, ut sancti sint Mediatores inter Deum & nos homines. Præterea si possumus orare Deum, ut sanctos ad orandum pro nobis impellat, utique ipsimet ad Deum accessum habemus absque sanctorum Mediatione.)

Quintò, invocatio sanctorum præsupponit, quòd sancti etiam occultos cordis nostri gemitus, quib. preces quandoque peraguntur, cognoscunt. At quâ ratione illos cognoscant, de eo sententiis plurimùm variant, ut vidimus superiùs membro. 5.

Inde Bellarminus lib. 1. de beat. sanct. cap. 20. sic scribit: *Etsi dubitatio esse possit, quemadmodum sancti cognoscant absentia & quæ solo cordis affectu interdum proferuntur, tamen certum est, eos cognoscere.*

Sextò, Bellarminus d. l. resp. ad 3. sic scribit. *Sancti possunt ad nos venire, quando volunt, non tamen sciunt omnia nostra.*

Contrà Gregor. lib. 12. moral. cap. 13. Quòd *intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum, quia foris sit aliquid, quod ignorent.*

Bellarminus ipse hunc modum cognitionis vocat *probabilem.*

Septimò Georg. Cassander in consult. art 21. p. 964. *Sancti non sunt à nobis absentes, quia sequuntur Agnum quocunque ierit.*

Contrà Bellarminus lib. 1. de beat. sanctor. cap. 20. resp. ad 3. *Sancti possunt ad nos venire quando volunt, tamen non propterea assiduè intersunt rebus nostris more humano.*

Octavò, Bellarminus ibidem resp. ad 6. arg. sic scribit: *Sancti non sunt absentes quoad exauditionem, licèt loco absentes videantur.*

(Atqui si sancti sunt præsentes *quoad exauditionem*, utique etiam sunt præsentes *quoad locum*, in quo preces funduntur. Et vice versâ, si non sunt præsentes *quoad locum*, utique etiam non sunt præsentes *quoad exauditionem.*)

Nonò, Bellarminus lib. 1. de beat. sanct. cap. 17. *Non licet à Sanctis petere, ut tanquam autores divinorum beneficiorum gloriam vel gratiam aliaque ad beatitudinem media concedant.*

Alphonsus de castro lib. 13. adv. hæreses, verbo Sancti. *Ecclesia à Spiritu Sancto edocta in Litaniis seu rogationibus, quas celebrat, alio modo orat Deum, & alio modo orat sanctos. Nam Deum orans, sic ait: Pater de cœlis Deus miserere nobis, Fili redemtor mundi Deus, miserere nobis. Cùm autem aliquem sanctorum orat, non dicit illi, miserere nobis, sed ait: Ora pro nobis, Itaque Ecclesia orans à Deo petit misericordiam, à sanctis autem intercessionem.*

Lorichius Inst. Cath. pag. 97. b. *Abusus est locutionis, quod aliqui sanctos vocant auxiliatores.*

Contrà

Contrà Concilium Tridentinum sess. 9. non solùm *ad intercessionem*, sed etiam *ad opem & auxilium sanctorum* confugiendum esse docet.

Decimò, Bellarminus d. l. *Nihil à sanctis petere possumus, nisi ut intercedant apud Deum, quò nobis Christi meritum applicetur, & per Christum gratiam & gloriam consequamur.*

Contrà Lombardus 4. sent. dist. 45. §. 7. *Oramus sanctos, ut eorum merita nobis suffragentur.*

Biel lect. 30. in Can. Miss. *Confugimus ad sanctorum auxilia, ut salvemur eorum meritis & votis.*

Undecimò, quidam *in sanctos credendum esse* concedunt, quorum dicta superiùs in Anthithesi sunt adducta; quidam verò in sanctos credendum esse negant, quorum dicta superiùs membr. 9. sunt adducta.

Duodecimò, Censura Coloniensis f. 228. *Nunquam vel fando auditum, sanctos esse adorandos.*

Contrà in Psalterio Mariæ dicitur Psal. 21. *Adorent te Mariam familiæ gentium.* Psalm. 96. *Adorate eam Cives Curiæ Paradisi.* Lessii dissertatio *de adorandis sanctis* extat lib. 2. de Justitia & Jure cap. 38.

Suarez tom. 2. Comment. in Thom. q. 37. disp. 22. sect. 1. *Adoratio, quæ Virgini debetur, eiq; ab Ecclesia tribuitur, cultum religiosum continet.*

Decimò tertiò, Jesuita quidam Padebornensis, contra quem scripsit Dn. Asselmannus ex Act. 27. v. 23. evincere conatur, *Apostolum serviisse Angelo, eundem juxta Patriarchæ Jacobi exemplum invocando, ut in angustiis auxilio suo ei prestò esset.*

Contrà Bellarm. lib. 1. de invoc. sanct. cap. 12. §. 13. *Scriptores sacri vocem λατρεία nunquam usurpant, nisi pro cultu solius Dei, ut patet ex toto N. T.* Jam verò in Græco hîc est, ᾧ καὶ λατρεύω, inde Joh. Ferus, Hoffmeisterus, Lorinus, Stapletonus non ad *Angelum*, sed *ad Deum* relativum ᾧ referunt)

Decimò quartò, Costerus in Enchirid. cap. 14. sic disserit. *Cùm sancti in cœlis summâ gloriâ à Deo afficiantur, consortes quodammodo divinæ Naturæ 2. Petr. 1. similes Deo, quem clarè vident Apoc. 3. Christi cohæredes, meritò à viventibus omnem honorem accipere merentur & debent, qui alicui creaturæ in hoc mundo sine reprehensione defertur. Proinde quicquid exhibetur Principibus, parentibus, aut quibusvis hominibus, quicquid etiam Angelis, id meritò deferri potest ac debet sanctis cum Christo viventibus.* Atqui reliqui hisce finib. non contenti, cultum religiosum ac divinum Sanctis tribuendum esse, statuunt. Jam verò nulli creaturæ in hoc mundo, nullis Principibus, nullis parentibus, nullis hominibus debetur honor religiosus.

Præterea Bellarminus de beat. sanctorum cap. 12. distinguit *tres excellentias*, ac *cuilibet propriam honorem* assignat. At si Costeri consequentia legitima est, tum relationes tam accuratè à Bellarm. distinctæ confundentur.

Si Bellarmini distinctio manet salva, tū falsum erit, sanctis deberi honorem civilem, ac proinde falsum, deberi Sanctis omnem honorē, qui debetur creaturis in hoc mundo.

Decimò quintò, quando opponimus Pontificiis religiosum Angelorum & sanctorum cultum propugnantibus dictum

ctum Theodoreti in Comm. Coloss. 2. v. 18. diversimodè respondent.

Bellarminus lib. 1. de beatit. Sanctorum cap. 20. dicit, *eos, qui hæc oratoria, quorum Theodoretus meminit, ædificarunt, fuisse hæreticos Simonianos, qui quosdam Angelos quasi minores Deos, & qui mundum fabricassent, adorarent*, conaturque evadere, fingens *ejusmodi oratoria ab hæreticis extructa S. Michaëli dedicata fuisse*, quæ omnia Theodoreti scopi disertè repugnant.

Unde Cardinalis Baronius non potuit hoc Collegæ sui commentum approbare, sed maluit Theodoreto succensere, ipsumque accusare. quòd haud feliciter assecutus sit verborum Pauli sensum, cùm in hujus Epist. Coloss. commentariis dicit, *hæc à Paulo esse scripta, quòd tum grassarentur hæretici, qui Angelos colendos esse, jactarent. Sic ergò errore semel lapsus in graviorem impegit, ut diceret canonem 35. Concilii Laodiceni de his hæreticis esse intelligendum, qui Angelos colendos esse dicerent, quique in eadem regione. Asiæ Oratoria erexissent S. Michaëli Archangelo, incautè nimis, quæ à Catholicis essent antè instituta, hæreticis, quorum nulla esset memoria, tribuens.*

Hæc omnia Baronius tom. 1. ann. 60. n. 20.

Audimus ergò linguas duorum Cardinalium Jesuiticorum contrarias.

Unus ait: *Nulla erat ejusmodi hæreticorum memoria.*

Alter: *Fuerunt tales, nimirum Simon ejusq; discipuli, quorum Irenæus, Tertullianus ac Epiphanius meminerunt.*

Unus inquit: *Catholici instituerunt hæc Oratoria, non hæretici, ut incautè nimis ait Theodoretus.*

Alter: *Ab hæreticis fuerant extructa, vel ut bonos Angelos sacrificiis adorarent, vel ut malos colerent.*

Decimo sextò, Georgius Cassander in hymnum Vigil. Pentecostes, *Rex Sanctorum* &c. dicit, *interpellationes sanctorum sic exponendas esse, ut quando dicitur: Omnes sancti orate pro me, perinde valeat, ac si dicatur: Utinam omnes sancti orent pro me! quàm velim ut omnes sancti orent prò me! atque adeò sit pii cujusdam desiderii redundantia*, ut ipse loquitur.

Sed in hac moderatione reliqui non acquiescunt, verùm invocationem sanctis vendicare laborant.

Unde etiã Index Expurgatorius Hisp. pag. 13. nigrum theta his Cassandri verbis apponit. *Deleatur*, inquit, *admonitio illa, de extenuatione invocationis sanctorum.*

Decimò septimò, Cajetanus in 3. Thomæ q. 25. art. 3. Suarez ibid. tom. 2. disp. 1. sect. 2. Vasquez de adorat. lib. 1. n. 196. Tannerus Theol. Schol. tom. 3. disp. 5. q. 2. dub. 2. num 57. *cultum B. Virginis à virtute religionis procedere* asserunt, imò *ipsam Virginem* ajunt *adorari cum ipso Deo cultu perfectæ latriæ, qui formaliter quidem, & terminativè non tendat in B. Virginem, sed quatenus Virgo est quasi objectum divinæ adorationis, & concipitur, ut eximia quædam imago Dei, vel ut habet peculiarem quendam contactum cum Filio Dei.*

At alii Pontificii simpliciter in eo subsistunt, quòd solus *Deus latriâ, sancti duliâ, Maria hyperduliâ sit colenda.*

Decimò octavò. Quidam Pontificii *invocationem* ab *adoratione* ita distinguunt, ut illam soli creatori, hanc verò Deo & creaturis tribuant, unde pleriq; dicunt, *sanctos non esse invocandos, sed adorandos.*

randos. Hinc Lessius lib.2. de just. & jure cap.38. dub.10. disserit *de sanctis adorandis.*

Quidam contrà *adorationem soli creatori, invocationem verò & creatori & creaturis tribuunt.*

Hinc. Coloniens. in Cens. p.228. *Nunquam vel fando auditum, sanctos esse adorandos.*

Loiolitæ Paderborn. in Coll. inter Catholicum & NeoEvangelicum. *Nostri non docent sanctos esse Deos, vel tanquam Deos esse adorandos. Nam aliud est* anruffen *ut patronum & coadjutorem apud Deum; aliud adorare* anbeten *ut Deum creatorem & Salvatorem.*

Et postea. *Solus Deus adorandus est, Sancti autem sunt invocandi, ut patroni & intercessores apud Deum.*

Quidam statuunt, *non solùm Deum, sed & sanctos esse invocandos & adorandos.*

Hinc Pistorius in hodeg. p. 280. **Es stehet in gantzer heiliger Schrifft nirgend/ daß man GOtt allein anbeten oder anruffen soll.**

Censura Coloniensis p. 229. *duplicem adorationem* statuit, quarum una soli Deo, altera etiam creaturis competat. *Sacra Scriptura* (inquiunt) *geminam adorationem insinuat, nempe eam quæ soli Deo impendenda est, de qua Deut. 6. Psalm. 69. Matth. 4. Joh. 4. & alia, quæ creaturis impertitur, sicut Jacob Esau adorasse dicitur. Gen. 31. & Abigail Davidem 1. Reg. 26.* ad quam posteriorem speciem referunt invocationem sanctorum.

Exceptiones Adversariorum.

1. Ad argumentum nostrum, *Solus Deus religiosè est invocandus. Ergò non sancti;* excipiunt, *distinguendum esse inter* λατρείαν ac δουλείαν; *illam soli Deo competere, hanc verò etiam sanctis tribui.*

Gregorius de Valent. lib. 1. de idolol. cap. 1. vocat nos *simplices Theologos*, quòd *discrimen duliæ, hyperduliæ & latriæ non capiamus, nec admittamus.*

Resp. 1. ex Laurentio Valla & Ludovico Vive in Comm. lib. 10. Aug. de C. D. cap. 1. *quòd hæc vocabula non solùm in profanis Scriptoribus, sed etiam in ipsis Scripturis sacris indifferenter usurpentur.*

Valla, inquit Vives, *docet* λατρείαν *&* δουλείαν *idem esse & utramque significare servitutem, quod ex Suida ostendit, qui & ait,* λατρείαν δουλείαν εἶναι ἐπὶ μισθῷ, *hoc est, servitutem esse mercenariam. Nam apud Xenophontem in Cyri pædia loquitur, Pater,* ἐγὼ μὲν ὦ Κῦρε κἂν τῆς ψυχῆς πριαίμην, ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην, *hoc est, Ego verò Cyre, vel animâ redemerim, ne unquã hæc serviret. Tum uxor,* ἑαυτῆς ψυχῆς ἂν πρίαιτο, ὥστε μὴ δουλεύειν. *Animâ suâ emerit, ne serviat. Quin & in sacris literis* λατρεύειν *de servitute dicitur, ut in Levitico cap. 23. v. 7.* πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. *Omne opus servile non facietis. Et iterum cap. 18. v. 21. de semine tuo non dabis* λατρεύειν ἄρχοντι *servire Principi. Et in Job mendica* λάτρις *dicitur.* (quib. addi potest locus Deut. 28. v. 47. & 48. *Quia non serviisti domino, servies hostibus tuis.*)

2. Ex Bellarmino, qui lib. de beatitud. sanct. cap. 14. §. 6. fatetur, *secundùm usum Prophanorum scriptorum idem esse duliam & latriam: §. 3. duliam non esse plus quàm latriam, cùm secundùm Prophanos autores idem significent.* lib. ejusdem cap. 12. §. 13. fatetur, quòd *Schola Theologorum, hoc est, Scholastici excogitaverint illam distinctionẽ* δουλείας ac λατρείας (Ergò non invenerunt eam in sacris literis.)

3. Ex Martino Peresio de tradit. p. 3. consid. 7. ubi scribit, *non multùm sibi probari nomen duliæ pro cultu sanctorum sumtum, cùm dulia propriè significet servitutem, & nos non simus servi sanctorum; sed conservi.* Verba sic habent. *Quanquam nescio, an propriè dulia hujusmodi officium debuisset appellari, cùm veneratio illa, quæ communiter sanctis debetur, minimè in signum servitutis exhibeatur; omnes enim servi Dei sumus, quanquam meritis & sanctitate multùm dispares, id quod significabat Angelus ille, cui se Johannes Apostolus prostrabat, dicens: Vide ne feceris, conservus tuus ego sum, & fratrum tuorum.*

(Addere potuisset ex Ambrosio lib. 3. de S S. cap. 12. *Qui servit, adorat.*)

4. Ex Georgio Wicelio in Compend. de semit. antiq. *Cultum alium in terris nescimus, præter eum, quem soli Deo debemus, & neque dulias neque hyperdulias Christiani scimus, eo saltem sensu, quo tradiderunt non Ecclesiastici sed Scholastici, qui erant non contenti primâ illâ atque originali, puraque Theologiâ.*

5. Ex Azorio tom. 1. moral. lib. 9. cap. 5. quòd *vocabula illa latria & dulia primâ suâ significatione idem significent.*

(At quæ primâ suâ significatione idem significant, non possunt duas distinctas cultus species facere.)

Ibid. scribit Azorius. *Latriæ nomen apud Græcos latè patet, & significat quemlibet servitutis cultum, quem servus domino suo defert &c. δουλεία quoque à Græcis fusè & latè sumitur, significatque honorem & cultum, quem præstat domino servus.*

6. Latriam Pontificii sic describunt, ut nullus unquam idololatriæ convinci possit.

Gregor. de Valent. lib. 1. de idolol. cap. 1. *eum solum vult esse idololatram, qui creaturam divino cultu sic prosequitur, ut ei, quantum in se est, velit illi opinionem conciliare talem, qualis reverâ in solam Dei majestatem competit.*

(Secundùm hanc definitionem nunquam sciri poterit, an homo sit idololatra, cùm idololatria tantùm in intentione consistat.)

Bellarm. lib. 1. de beat. sanctor. cap. 12. & ex eo Cottonus in Epistola ad Chamierum pag. 108. contendunt, *latriam esse quandam summam voluntatis prostrationem & inclinationem cum apprehensione Dei, ut primi principii & ultimi finis, atque adeò summi boni.*

(Atqui si id tantùm est latria, cùm aliquid pro primo principio & ultimo fine agnoscitur, nullus gentilium fuerit idololatra, nisi in Jovis adoratione: reliquos enim ipso inferiores fatebantur; nec Christus rectè respondisset Satanæ ab eo, ut adoraretur, postulanti, dicendo: *Dominum Deum tuum adorabis, illique soli servies*, quasi Diabolus ab eo cultum latriæ petiisset. Non enim ab eo postulabat, ut ipsum pro primo principio & ultimo fine haberet, sed tantùm ut in terram se prosternendo ipsum adoraret, ipsi omnia mundi regna non tanquam supremus Dominus, sed ut inferior & subalternus promittens; dicit enim Luc. 4. v. 8. *Hæc gloria mihi tradita est &c.*

7. Suarez in Comment. Thom. part. 3. tom. 2. q. 37. disp. 22. art. 4. p. 206. & Tannerus disp. 4. in 2. 2. Thomæ th. 4. p. 676. & th. 42.

& th.42.p.677. Mariæ & sanctis non solùm *dulian*, sed etiam *latriam*, quam vocant, *secundariam* deferunt.

2. Ad argumentum, quòd *solus Christus sit noster Mediator & Intercessor, in cujus nomine Deum religiosè invocare debeamus, sanctis verò non competere hunc honorem Mediatori Christo proprium*, excipiunt, *sanctos non esse immediatos nostros apud Deum intercessores, sed quicquid à Deo nobis impetrant, per Christū impetrare.* Bellarm. d.l.

Resp. 1. demonstrabimus in Appendice, quòd sanctos non solùm invocent, ut *intercessores*, sed etiam ut *auxiliatores & largitores* divinorum beneficiorum.

2. Quòd majorem in sanctorum, quàm in ipsius Christi intercessione fiduciam collocent.

3. Quòd negent, hac orandi formulâ utendum esse, *Christe ora pro nobis.*

4. Quòd sanctos Christo in opere Mediationis adjungant, (utiq; ergò sanctorum invocatio in honorem Christi Mediatoris est injuria.)

3. Ad argumentum nostrum, quòd *invocatio sanctorum deroget gloriæ Dei*, excipiunt, quòd *liceat jurare per creaturas absque ulla gloriæ divinæ diminutione, proinde etiam sanctos invocare licitum esse.*

Resp. 1. Innocentius 3. c. Etsi Christus de jurament. ex Hieronymo censet, *Christum prohibuisse juramentum per creaturas, ne transferretur ad creaturas honorificentia creatoris.*

2. in Jure Canonico caus. 22. q. 1. ex Concilio Carthaginensi IV. adducitur talis canon. *Si quis juraverit per creaturas, acerrimè castigetur, & juxta id, quod Synodus judicavit, pœniteat.*

(Hoc conforme est juri divino Esai. 19. v. 18. cap. 65. v. 16. Jerem. 4. v. 2. cap. 5. v. 7. Sophon. 1. v. 5.)

4. Ad locum Es. 63. v. 16. *Tu enim Pater noster, & Abraham nescivit & Israël ignorat nos*, excipit Salmeron in priorem ad Timoth. disp. 8. *sensum esse, cùm olim Abraham & Israël consvevissent nobis suis precib. opitulari & pro nobis intercedere, nunc videntur esse nostri ipsorum obliti, & nos pro suis non agnoscere.*

Tirinus in Comm. illius loci. *Abraham nescivit nos, hoc est, non curat nos, sed spernit & abjicit nos, offensus est nobis, quia nos te offendimus.*

Resp. 1. ipsimet Pontificii statuunt, *animas Patriarcharum & aliorum sanctorum, utpote in limbo Patrum constitutas, beatificâ Dei visione in V. T. adhuc caruisse*, quomodo igitur specialē eorū, quæ superstites in terris concernunt, notitiam habere, ac pro illis intercedere potuissent?

Principium ergò petit Salmeronis expositio.

2. Lyranus in h. l. sic commentatur. *Abraham nescit nos, quòd ab eo non habemus animam.* (quod desumsit ex Procopio in h. l. *Neque enim Abraham pater est noster, quamvis generationis minister, sed tu, qui de nihilo producens Spirituum omnium pater es, & animarum ad imaginem tuam factarum.*

Cum hac expositione non congruit Salmeronis expositio.)

5. Ad locum Coloss. 2. v. 18. excipiunt Bellarm. lib. 1. de beat. sanct. cap. 20. Costerus in Enchirid. Tirinus in h. l. *Paulū*

damnare hæresin Simonis Magi, qui Platonicos secutus docuit, quosdam Angelos adorandos q. minores Deos, qui & mundũ fabricarunt, & per Prophetas locuti sunt, nec posse ullũ placare summũ Deũ, nisi per hos Angelos.

Resp. 1. falsum est tale quid traditum à Simone Mago, ut docet Baronius tom. 1. ad annum sexagesimum, §. 17. Nec quisquam veterum id ei impingit. Quo factum, ut Baronius verba maluerit de Cerintho interpretari, quem ait *extulisse Angelos supra Christum*. Sed ne hunc quidem dixit quisquam docuisse Angelos adorandos, aut eis sacrificandum.

2. Sive Simon Magus, sive Cerinthus, sive alius quispiam ita docuerit, concedimus, illam hæresin damnari. Sed ex eo inferri nequit, nullam aliam præter Simonis hæresin damnari. Paulus enim in genere Angelorum θρησκείαν damnat. Si quandam Angelorũ θρησκείας commendare vel permittere voluisset, nõ simpliciter eã damnasset.

Theodoretus in h. l. *Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant; dicentes, fuisse legem per eos datam. Mansit autem diu hoc vitium in Phrygia & Pisidia. Quocirca Synodus quoque, quæ convenit Laodiceæ, quæ est Phrygiæ metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos. Et in hodiernum usque diem licet videre apud illos & eorũ finitimos oratoria sancti Michaëlis.*

Inde Baronius negat, Theodoretum feliciter assecutũ Pauli sensum, cùm dixit, *scripsisse adversus quosdã hinc grassantes hæreticos, qui Angelos colendos assererent &c.*

3. Benedictus Justinianus disputat, *Simonianos nullã docuisse Angelorũ θρησκείαν*.

6. Ad locum Apoc. 19. v. 10. excipiunt, *Angelum prohibuisse se adorari ob reverentiam Christi. Nam ante adventum Christi Angelos se adorari permisisse, at postquã Deus homo factus est, hominẽ in Christo adorare cœpisse, neq; voluisse ab hominib. adorari præcipuè Apostolis, aliisq; summis viris.*

At 1. hac ratione evertunt argumentum, quod pro religiosa sanctorum invocatione ducunt ex Angelorum adoratione. ὁ Λόγος n. carnem, quam semel assumsit, nunquã deposuit, nec deponet.

2. Falsum est, Angelos permisisse se adorari ante adventum Christi religiosæ adorationis cultu. Origenes lib. 4. *contra Celsum. Angelos cœlestes nemo eorum, qui serviunt legi Mosaicæ, adorat.*

3. Pontificii non conveniunt in suis exceptionibus. Quidam statuunt, *Johannem nescivisse eum, quem adorare voluit, esse Angelum, ipsiq; cultum latriæ exhibuisse.*

Guil. Bailius in Catech. controv. tract. 2. q. 45. *Ad illud, quòd Angelus adorationem ac honorem sibi à Johanne exhibitum repudiarit, respondet Augustinus lib. 20. contra Faustum cap. 21. quòd Angelus cultum hunc repudiarit, quia erat latria soli Deo debita &c. S. Johannes putabat, Angelum tãtã cum majestate sibi apparentem esse Filium Dei, quia ab initio apparitionis suæ cap. 1. Angelus sic fuerat locutus: Ego sum primus & ultimus. Ego sũ α & ω. Rectè igitur hũc honorẽ repudiabat Angelus &c.* Alii contrà statuunt, *Johannẽ scivisse, quòd fuerit Angelus.*

Lorinus in Comm. Act. 10. v. 25. *Nullo pacto existimo, Johannem ignorasse, Angelũ fuisse, quem hoc ipso nomine etiam exprimit, & Angelo, quamvis Deum repræsentaret, nõ deberi latriam, ne non tàm ad Deum, quàm ad creaturam videatur ejusmodi adoratio referri. Accedit,* inquit, *quòd semel admonitus non iterum id contendisset, nisi ex quadam tantùm urbanitate prohibitum se credidisset.*

Simi-

Similia occurrunt apud Blasium Viegas in cap. 19. & 22. Apocal.

(At verba Angeli pro urbana quadā recusatione accipi nequeunt, sed pro necessaria prohibitione sunt intelligenda, ut ostendit mandatum: *Deum adora*; & verba illa concisa. *Vide ne feceris.*)

4. Bellarminus lib. 1. de beat. sanct. cap. 14. pro astruendo religioso Angelorum cultu ex hoc ipso loco argumentū depromit. *Si Johannes*, inquit, *putavit esse Angelum, & tamen adoravit, cur nos reprehendimur, quod facimus, quod Johannes fecit? Num melius Johanne norunt Calvinistæ, sintne Angeli adorandi?*

Resp. in eo, quod Johannes ob splendorem majestaticum apparentis & magnitudinem revelationum Angelū adorare voluit, humani aliquid patitur, quod corrigit Angelus, gravissimas prohibitionis rationes adducens.

5. Jacobus Tirinus Jes. ad h. l. sic annotat: *Angelus insigni modestiâ & civilitate recusat honorari à Johanne, dicens. Ego cōservus h. e. Ego non sum te superior dignitate. Cur ergò me adores? tu enim, sicut ego, es Propheta, es Apostolus, es Evangelista, es prædicator verbi Dei, es continuus Martyr, assiduos pro Christo labores & dolores sustinens, ideoq; par, imò superior es Angelis, non Naturâ, sed dignitate & merito, erisq; brevi etiā præmio & gloriâ superior in cœlis.*

Resp. Christus docet, beatos fore in cœlis ἰσαγγέλους, non autē Angelis præmio, dignitate, merito & gloriâ superiores. Nec recusasset Angelus cultum adorationis ex modestia & civilitate, si fuisset ipsi conveniens ex debito & veritate.

7. Ad argumentum, quòd *Christus rogatus à discipulis, ut doceret ipsos modum precandi, præscripserit hanc formā, Pater noster, qui es in cœlis* Matth. 6. v. 9. excipiunt, *orationē Dominicā ad solum Patrē referri, & tamen licere invocari Filium & Spiritum S.*

Resp. Maldonatus ad illū locū sic annotat: *Magis probo aliorū sententiā, qui totā hîc Trinitatē Patrem à nobis vocari dicunt.*

(Adde, quòd sit dispar ratio *Filii & Spiritus Sancti* quàm *Sanctorum*, cum Filius & Spiritus S. sint unius cum Patre essentiæ, quod nec de Angelis, nec de sanctis dici potest.)

Argumenta Adversariorum.

1. *Compellamus viventes, eosque adoramus, ut pro nobis orent.* 1. Reg. 18. 2. Reg. 2. *Ergo etiam licet sanctos defunctos, compellare & adorare, ut pro nobis orent.*

Eccius in Enchir. p. 149. hoc argumētum vocat *Achillem Catholicum*.

Bellarm. lib 1. de beat sanct. cap. 19. *Hoc argumētū adversarii nunquā solvere poterūt.*

Resp. 1. ex Joh. Altensteig in Lex. Theol. Schol. p. 23. in voce Adoratio. *Adorare quādoq; accipitur largè pro qualibet veneratione, quâ aliquid veneratur* (veneramur.)

2. Ex Costero in Enchir. cap. 14. p. 347. *Adorationis vox duob. modis accipitur. Uno, ut soli Deo conveniat; altero ut etiā creaturis. Et posteriori quidem modo significat externū aliquē cultū aut venerationē, ut adoratio sit, externū honorē exhibere, caput aperire, genu flectere, in terrā se abjicere, qui honor olim Regib. habebatur, & nunc quoq; parētib. vel præceptorib. offensis filii & discipuli supplices fiunt.* pag. 398. hunc honorem vocat *humanū, venerationē externā à latria distinctā.*

(Hoc posteriore modo sancti in his terris viventes dicuntur in Scripturis adorati. Pontificii verò sanctos defunctos *religioso cultu* invocant.)

3. Magnum ergò inter *compellationem viventium, & religiosam invocationem defunctorum sanctorum* est discrimen. Compellatio viventium non procedit *ex religioso adorationis cultu*, sed *ex fraterno affectu*. Ergò non est religiosa adoratio. Sancti viventes norunt nostras necessitates, sed sancti defuncti in specie eas non norunt. Compellatio viventium in Scripturis habet mandatum & exemplum. Utroque destituitur religiosa sanctorum defunctorum invocatio.

4. Pontificii concedunt, *religiosam sanctorum invocationem non fuisse in V.T. usitatam* (& tamen compellatio viventium in V.T. usitata fuit, ergò ex hac illa non sequitur.)

Argum. 2. *Sancti cum Christo regnantes orant pro nobis. Ergò sunt à nobis invocandi.*

Resp. 1. Bellarminus concedit, sanctos Patriarchas, in limbo adhuc constitutos, pro Ecclesia orasse. Sic enim scribit lib. 2. de purgat. cap. 15. §. Et quanquã. *Tempore V.T. orabant sancti defuncti pro vivis.* lib. 1. de beatit. sanctor. cap. 18. §. 1. *Moses & Samuel jam mortui poterant & solebant orare pro populo Judæorum.* Eos tamen à viventibus invocatos fuisse negat. Sic enim scribit lib. 1. de beat. sanct. cap. 19. §. 2. *Non fuit consuetum in V.T. ut diceretur, Sancte Abraham ora pro me.*

Idem statuit Becanus lib. de Invocat. sanct. p. 41. sic scribens: *Non sequitur, Sancti in limbo orabant pro viventibus in particulari. Ergo viventes poterant eos invocare. quia ad invocationem sanctorum præter cognitionem personæ & particularis ipsius necessitatis requiritur alia quoque cognitio quâ intelligant preces nostras, quas ad ipsos fundimus.*

2. Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 15. §. Quod autem &c. statuit, *animas in purgatorio pro viventibus orare*; & tamen *easdem invocandas esse* negat d. l. §. Præterea &c. *Quanquam*, inquit, *hæc vera sint, tamen superfluum videtur ab eis ordinariè petere, ut pro nobis orent, quia non possunt ordinariè cognoscere, quid agamus in particulari, sed solùm in genere sciunt, nos in multis periculis versari. Nam nec reb. nostris intersunt, nec orationes nostras in Deo vident, nec est verisimile eis revelari ordinariè, quid agamus vel petamus.*

(Ergò ex oratione sanctorum, quam pro nobis fundunt, firmiter probari nequit, religiosæ adorationis cultum ipsis à nobis esse deferendum)

Argum. 3. Gen. 48. v. 16. *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Hîc apertè S. Jacobus Angelum invocavit. Ergò etiam sanctos invocare licet.* Coccius in Thesauro tom. 1. lib. 4. art. 4. Bellarm. lib. 1. de beat. sanct. cap. 19. Rayhing. in Ench. Cathol. p. 487.

Idem est, inquit Lorichius in Fortalitio fidei, *ac si dixisset, Angele Dei, benedic pueris istis.* Marquardus Leo in Catech. p. 166. Bailius Jesuita in Catech. controv. tract. 2. q. 45. &c.

Resp. 1. Pererius in Comm. Gen. 32. fatetur, *complures veterum Patrum in hac & similibus locis per Angelum intellexisse Christum. Theodoretus*, inquit, *id probare conatur, quia Ex. 3. in textu Angelus dicit, se esse*

fessè Deum, tum quia nomen suum declarans dicit, Sum qui sum, quod in solum Deum convenit. Et hujus sententiæ fuerunt Justinus, Tertullianus, Hilarius, Ambrosius, Chrysostomus.

(Potuisset etiam addere Athanasium serm 4. contra Arianos multis id confirmantem. Item Cyrillum libr. 3. Thesauri cap. 1. Procopium in c. 48. Genes. quorum duo priores vocant eos *hæreticos*, qui de *Angelo creato* contendunt hunc locum esse intelligendum.)

Idem fatentur Cornelius à Lapide & Leonh. Marius in h. l. quamvis ipsi pro astruenda Ἀγγελολατρείᾳ contrà sentiant.

2. Ribera in Comm. Hebr. 7. v. 81. sic scribit: *Zach. 1. Angelus clamabat, Domine exercituum misereberis Jerusalem, in quo Angelo Christum significari, docent veteres Patres Hieronymus, Ambrosius, Origenes.*

3. Blasius de Viega in Comm. Apoc. 8. p. 343. *De manu Angeli, hoc est, Christi. Nec rectè quidam è recentiorib. dicunt, Christum nusquam absolutè dici Angelum.*

4. Salmeron disp. 17. in 1. Cor. 10. *Credendum est, fuisse Christum illum Angelum, qui præibat Israelitas & Mosi primò visum, qui Exod. 3. & sæpe Jehova vocatur. Hic quoque Princeps militiæ Josuam alloquens vocatur Jehovah. Dixit postea Jehovah Josuæ.*

(Quòd si in his locis nomine *Angeli* Christum increatum illum Angelum intelligendum esse ex circumstantiis cujusque loci colligunt, agnoscant etiam hoc loco Angeli nomine Christum intelligendum esse, quod patet tum *ex præfixi notificativi adjectione*, tum *ex Angeli hujus descriptione & operis divini attributione*, tum *ex cultus divini exhibitione*, tum *ex aliorum Scripturæ locorum collatione.*)

5. Theologi Lovanienses in editione Bibliorum Latinorum ponunt ad marginem hujus loci. *Vide Concordantiam supra cap. 31. v. 29. cap. 32. v. 2.*

(Jam verò luctator ille erat ipse Dei Filius, ut constat tum *ex nomine*, vocatur enim הָאֵל *Deus ille fortis*, tum *ex opere*, quia Angelus ille revocat Patriarcham ex Mesopotamia in regionem Patrum suorum Gen. 31. v. 13. id quod ipse Jehovah se facturum promittit Gen. 28. v. 15. idem Angelus salutem animæ Jacobo confert, quam ex conspectu creati Angeli Patriarcha obtinere non potuisset Gen. 48. v. 16. tum denique *ex cultu*, quia Jacobus huic Angelo votum facit, Gen. 31. v. 13. ac ab eodem benedictionem sibi obtingere petit.)

6. Tertullianus vel Novatianus de Trinit. cap. 15. & Cyrillus lib. 3. Thes. ab *hæreticis* expositionem illam profectam tradunt, quâ per Angelum in benedictione Jacobi Gen. 48. creatus Angelus intelligitur.

(Ergò Pontificii expositionem illam amplectentes à Patribus secessionem faciunt, & ad hæreticos sese aggregant.)

Argum. 4. Gen. 48. v. 16. *Invocetur super eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham & Isaac. Ergò Jacob invocavit & invocari voluit nomina patrum suorum super nepotes.*

Alphonsus de castro lib. 13. contra hæres. cap. de sanctis. *Observandum, quòd Jacob præcipit invocari super filios Joseph nomina*

mina Patrum jam defunctorum, quoniam etsi mortui sint corpore & mundo, tamen vivunt coram Deo. Hieronymus Oleaster in h. l.

Eccius in Enchirid. cap. de Invoc. sanctor.

Salmeron disp. 7. in 1. Tim. 2.

Bellarminus de Invoc. sanctorum cap. 20. §. Ad primum &c.

Gregor. de Valent. lib. 3. de idololatr. cap. 7. &c.

Bailius in Catech. controvers. tract. 2. q. 48.

Resp. 1. Multi ex ipsis Pontificiis fatentur, *invocationem sanctorum non fuisse usitatam in V. T. cùm Patres adhuc fuerint in limbo à beatifica Dei visione exclusi*, ut ostendimus superiùs membro. 12. Quomodo ergò Jacob. in his verbis religiosum invocationis cultum & sibi & patrib. suis deposcere dici potest?

2. Lyranus in h. l. *Hoc dicitur, quia vocati sunt filii adoptivi Jacob, & facti sunt capita duarum tribuum, sicut alii filii Jacob.* Eodem modo accipit Hugo Cardinalis.

3. Vatablus Prof. Paris. in h. l. dicit. *vitium esse in vulgata versione. Ita namque reddi debuisse. Vocetur in eis nomen meum, hoc est, posthac vocentur filii mei & filii majorum meorum, quæ fuit nota adoptionis, quâ Jacob hosce suos ex Josepho nepotes in filios adoptabat, sicut dicitur vocari nomen mariti super uxorem Es. 4. v. 1. quia uxor à capite, cui subest, nomen mutuatur.*

4. Hanc phraseos istius significationem agnoscunt non solùm Hugo & Lyranus in h. l. sed etiam quidam ex recentiorib. Pontificiis. Antonius Fonseca super annot. Cajet. ad h. l. *Est ea phrasis Hebræis peculiaris, ut dicant, vocari nomen alicujus super aliquem pro vocare aliquem alicujus nomine, ut constat Es. 4. Dan. 9.*

Ribera in Comm. Amos 9. v. 12. n. 41. *Nomen Dei invocatum est super aliquem populum, quando populus Dei nomen habet, hoc est, populus peculium Dei appellatur, ut Esai. 4. virorum nomen & Gen. 48. Invocetur nomen,*

Jesuita Sa in cap. 48. Gen. v. 16. *Invocetur nomen meum &c. q. d. dicantur filii mei, Abraham & Isaac.* Mariana ibid. *Invocetur super eos nomen meum, hoc est, dicantur filii mei, vocentur filii Abrahæ.*

Lorinus in cap. 2. Jacobi v. 7. Christophorus à Castro in Comm. Amos 9. v. 12. eodem modo phrasin illam exponunt.

Hector Pintus in cap. 4. Esai. *In voce invocetur, est Hebraismus, & mos Hebræis loquendi familiaris, ut nomen viri invocetur, quando volūt dicere, fœminæ nomen appellari per nomen viri.* Eodem modo Jacobus Bonfrerius, Leonhardus Marius Cornelius à Lapide in Comment. Gen. 48. hæc ipsa Jacobi verba explicant.

5. Pagninus & Benedictus Arias Montanus hunc locum sic reddiderunt: *Vocetur in eis nomen meum.* Idem Arias in Apparatu in idiotism. ling. Hebr. *Tantùm invocetur nomen tuum super nos Esai. 4. id est, dicamur uxores tuæ.*

6. Estius ad h. l. sic annotat. *Quidam, ut Oleaster, hinc statuunt invocationem sanctorum. Sed non necessum est hûc recurrere.* Et postea. *Quod hîc dicitur. Invocetur nomen meum &c. secundùm phrasin Hebraicam, sensus est, ut Ephraim & Manasses tanquam ex Jacob geniti nomine ejus gaudeant æquè atque alii filii. Ita edictum est Jerem. 14.*

Nomen

Nomen sanctum tuum invocatum est super nos, id est, vocamur populus tuus.

(Potuisset addere Esai.48.v.1. cap.4. v.1. cap.63.v.19. Deuter.28.v.10. Jerem.15. v.16. cap.25.v.29. cap.32.v.24. cap.34.v.15. cap.44.v.9.)

7. Cornelius à Lapide in Prophetas majores Can.30. ex hoc idiotismo Hebræo peculiarem Canonem format.

Argum.5. Exodi 32.v.13. *Recordare Domine Abraham, Isaac & Israël servorum tuorum, ubi allegat Moses in precibus suis merita sanctorum Patriarcharum, ut illis orationem suam juvaret.* Bellarminus lib.1. de Beat. Sanct.cap.19. &c.

Resp. 1. Fatetur ipse Bellarminus d.l. *non posse ex hac orationis formula colligi, quòd pii Veteris Testamenti directè invocaverint sanctos defunctos, ut intercessores & Mediatores apud Deum.*

2. Idem d.l. sic scribit: *Mosen, Jeremiam & alios, cùm orabant Deum, dicere fuisse solitos, Deus, qui facis misericordiam in millibus his, qui diligunt te.*

(Jam verò meritum & misericordia sibi invicem opponuntur, ut agnoscit ipse Bellarminus lib.2. de Pœnit. cap.12. sic scribens: *Meritum ex justitia opponitur gratiæ.* Ergò non potest ex h.l. probari, quòd Moses merita sanctorum allegaverit.)

3. Ex ipsis Patriarcharum & sanctorum V.T. verbis colligitur, quòd Deum fœderis & promissionum, præsertim de Messia, commonere voluerint. Ex.32.v.13. *Recordare Abrahami, Isaaci, Israëlis, quibus jurâsti per te ac promisisti &c.* 2.Reg.8.v.25. *Serva Davidi servo tuo patri meo, id quod eloquutus fueras.* Dan.3.v.12. *Ne amoveas misericordiam tuam à nobis, propterea quòd Abrahamo dilecto à te, & Isaaco servo tuo & Israëli sancto tuo eloquutus es &c.* ad quæ verba Lyranus in Comm. sic annotat: *Et ideò non potest frustrari tua promissio.* Confer Deut.9.v.27. 2. Chron.21.v.7. Esai.37. v.35. rationem verò à merito etiam Abrahami sumtam ipsimet sancti refellunt. Deut.9.v.4. cap.10.v.14. Ezech.16.v.3.& 6. Hos.9.v.10.

4. Marcus Antonius de Dominis lib. 7. de Republ. Eccl.cap.12.n.11. ex 1.Reg.11. v.12.32.34. cap.15.v.4. 2. Reg.8.v.19. cap.19. v.34.c.20.v.6. docet, *Deum non solùm propter fœdus, sed etiam propter favorem, quem David piè vivendo sibi conciliaverat, in pœnis temporalibus pepercisse ejus posteris, sed quòd propter exigentiam & proportionem operum ad præmium ullus unquam sanctorum merita sua Deo obtulerit, aut Deus dictus sit hac respexisse* negamus.

Argum.6. Job.5.v.1. *Voca, si quis est, qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere, ubi nomine sanctorum intelliguntur Angeli, & significatur, tunc fuisse consuetudinem invocandi patrocinium sanctorum Angelorum.* Jodocus Coccius d.l. Alphonsus de Castro lib 13. advers. hæres. verbo Sancti. Jacobus Tirinus in Commentario illius loci. Bellarminus d.l. & alii passim.

Resp. 1. Repetimus denuò, quòd fateantur, *sanctorum invocationem non fuisse usitatam in V.T.* (Quomodo igitur ea ex hoc loco stabiliri potest?)

2. Benedictus Arias Montanus locum sic reddidit: *Ad quem de sanctis respicies vel obtueberis?*

(Ergò קרא hic non significat invocare, sed nominare, recensere. Ac quod vulgata versio habet in imperativo, id

Hebraica veritas effert per *interrogationem.)*

3. Olympiodorus in Catena, quam edidit, Latinamq; fecit Paulus Comitolus Jesuita. *Quid*, inquit, *prater dignitatem loqueris? idq; homo cùm sis, usque eò enim est homo inferior Deo, ut non solùm nec videre illum, nec comprehendere queas, sed etiam ut nec à te millies inclamatus sit responsurus. Quid loquor Deum, quandoquidem nec ejus Angeli nostrum possunt aspectum incurrere?*

(Nimirùm verba illa Eliphazi non sunt affirmativa, quæ ponunt sanctorum invocationem, sed negativa. *Voca, si quis est, qui tibi respondeat*, id est, nullus tibi respondebit, qui sensus causæ Pontificiæ plus obest, quàm prodest.)

4. Bellarminus ipse fatetur, *quòd hac verba non videantur convincere, cùm non sint ipsius scriptoris libri, sed Eliphazi amici Jobi.*

(Jam verò Jobus in cap. seq. 6. v. 25. in Eliphazi verbis quædam reprehendit.)

5. Idem Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 12. dictum Jobi ex Hebræo sic reddit: *Voca nunc, si est respondens tibi, & ad aliquem de sanctis respice.* Debebat vertere. *Voca nunc, num sit respondens tibi, & ad quem de sanctis respicies?* hoc est, ad nullum. Id enim interrogationes important, vel ipso Bellarmino attestante d. l. in resp. ad loc. Mich. 5. *Dico*, inquit, *optimè cohærere sequentia cum præcedentibus*, (scilicet Mich. 5. v. 2.) *si præcedentia legantur cum interrogatione, ut legit Matthæus, qui propterea vertit negativè, nequaquam minima es, quia legerat, parvula es?*

(Eodem modo, scilicet cum interrogatione vim negandi habente, vertit Chaldæus Paraphrastes.)

6. Mercerus & Vatablus Professores Parisienses sic exponunt: *Voca Angelorum aliquem, & eum inclama, an verò eorum vel minimus tibi respondebit, te suo sermone & alloquio dignabitur? nullum sanè reperies. Vides, quantum à Deo distes, cùm ne Angeli quidem Deo longè inferiores te allocuturi sint, si ad eos clames, ob distantiam, quæ est inter te & illos.* Et addit Mercerus. *Quòd quidam nostrorum Thomas Aquinas & Lyranus hunc locum ad sanctorum mortuorum invocationem, quam veteres ne agnoverunt quidem, referunt, quasi hortetur Eliphaz Jobum, ut in hac afflictione sese ad sanctos convertat, ut ei opem ferant, merum delirium est, cùm nemo non videat hîc ironiam esse, & quoquo modo intelligas, eò applicari non posse.*

(Ex subjecta antithesi verus sensus elucescit. Nullus potest nominari sanctus, qui absque graviore aliqua culpa ita fuerit punitus, ut tu jam punitis.)

7. Eccius fatetur in Enchirid. pag. 145. *per sanctos hîc non intelligi Angelos, sed homines.*

(Ergò directè hic non agitur de patrocinio Angelorum, quod tamen vult Bellarminus. Si ad invocationem sanctorum defunctorum directè referre velint, urgemus hypothesin concessam, *quòd in Veteri Testamento illa non fuerit usitata.)*

8. Estius ad hunc locum sic annotat: *Circumspice, an aliquis sanctus & justus ita à Deo flagelletur, sicut tu, & cùm neminem inveneris, intellige ex his plagis, te non esse justum, quod manifestissimum esse dicit ex præcedentibus & consequentibus.*

Argu-

Argument. 7. Job. 33. v. 23. *Si fuerit Angelus loquens pro eo, unus de millibus miserebitur ejus, & dicet, libera eum. Ergò Angelorum invocatio tunc fuit usitata. Si autem Angeli invocari possunt, utique etiam sancti defuncti.* Bellarminus d. l. Tirinus in Comment. illius loci.

Resp. 1. Gregorius Magnus lib. 24. Moralium cap. 2. Glossa ordinaria, Berno Augiensis, qui vixit seculo undecimo, & Hugo Cardinalis in h. l. *de Christo magni consilii Angelo* verba illa intelligunt.

2. Arias Montanus & Pineda notârunt, *in Hebræo non esse, Angelus loquens pro eo,* quasi Angelus pro nobis loqui & orare dicatur, sed עָלָיו *super eum.*

(Non ergò agitur de Angelo pro homine orante, sed de Legato seu Ministro Dei, voluntatem ejus interpretante, ut sit sensus. Si habuerit homo afflictus Prophetam aut Ministrum verbi, divinæ voluntatis Interpretem, seu qui ipsum à peccatis retrahat & in viam reducat, tunc Deum ejus misserturum esse. In Hebræo est מליץ quod non significat *Mediatorem*, sed *Interpretem*: nec dicitur hic Angelus *Interpres apud Deum*, sed apud *ipsum hominem*. Pro, *annunciet hominis æquitatem*, in Hebræo est, ad annunciandam homini rectitudinem suam. Pro, *inveni*, in quo ei propitiet, in Hebræo est, inveni propitiationem.)

3. Hanc expositionem recitat etiam Pineda in Jobum tom. 2. fol. 747. nec improbat, tantùm *nihil cogere*, ait, *quò minùs de Angelorum invocatione accipiatur.*

(At cogit illud, quòd ibi non agatur de Angelorum invocatione.)

4. Si vel maximè Pontificiorum expositionem admitteremus, nihil tamen aliud, quàm intercessio Angelorum ex hoc loco probari posset, generalem verò intercessionem Angelorum ac beatorum in cœlis non negamus.

5. Tirinus talem tradit hujus loci paraphrasin. *Si, dum Deus peccatorem morbo justè punit, inveniatur ex infinitis Angelorum vel piorum hominum myriadibus, vel unus, qui intuitu æquitatis seu bonorum aliquorum operum præteritorum vel præsentium, vel novi emendandæ vitæ propositi, & seriæ pœnitentiæ istius hominis peccatoris loquatur, & intercedat pro eo apud DEUM, continuò miserebitur ejus.*

Postea subjungit, *quem locum nota pro invocatione & intercessione sanctorum.*

(Atqui ex intercessione sanctorum non statim inferri potest religiosa eorum invocatio, ut superiùs ostendimus.)

Argument. 8. Jobi 42. v. 8. *Ite ad servum meum Job. En mandatum invocandi sanctos. Et orabit pro vobis, En exemplum. Et ego suscipiam faciem ejus, ut non imputetur vobis stultitia. En promissio.* Bellarminus lib. 1. de Beatitud. Sanctor. cap. 20.

Resp. 1. Nec Cajetanus, nec Pineda doctissimi commentatores Pontificii hunc locum de invocatione sanctorum intelligunt.

2. Quæstio est *de sanctis defunctis*. Locus adductus agit *de sanctis viventibus.*

(Ostendimus autem paulò antè à compellatione sanctorum viventium non posse procedi ad religiosam defunctorum sanctorum invocationem.)

Argum. 9. Psal.139.v.17. *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Amicos Dei vocat sanctos, qui Deum sincero quodam amore diligunt. Qui ergò à David honorati esse perhibentur, non est dignum, ut à nobis sine ullo honore relinquantur.* Eccius in Enchir. Alphonsus de Castro contra hæreses lib.13.verbo Sancti.

Resp. 1. Non est quæstio, an sancti sint *honorandi*, sed an sint *religiosè invocandi*.

2. Pagninus & Arias Montanus reddiderunt: *Et mihi quàm preciosæ fuerunt cogitationes tuæ!*

(רֵעֶיךָ hoc loco pro מחשבי poni, patet ex toto contextu, ex v.2. ex Commentariis R. AbenEzræ & R.D. Kimchi &c.)

3. Alphonsus ipse nihil aliud ex hoc loco probat, *quàm sanctos esse honorandos*, quod nemo nostrûm negat. *Sanctos*, inquit, *esse honorandos, apertè docet Propheta Regius, dicens: Mihi autē nimis honorati sunt amici tui Deus. Amicos Dei vocat Apostolos & reliquos sanctos, qui Deum sincero quodam amore diligunt. Nam ipsemet Christus promisit illis, ut post hanc transactam vitam in suam reciperet amicitiam, dicens: Jam non dicam vos servos, sed amicos. Qui ergò à David honorati esse perhibentur, non est dignum, ut à nobis sine ullo honore relinquantur.*

(Hæc omnia concedimus. Ergò non feriunt quæstionis scopum.)

4. Jac. Tirinus in h. l. ejusmodi tradit paraphrasin. *Omnia quidem, ô Deus, etiam minima nosti, curas & honoras: sed tamen peculiari adhuc scientiâ, quam approbativam vocant, & singulari amore, curâ & honore prosequeris amicos tuos, nam eorum principatum, i.e. dignitatē, excellentiam, potentiam valdè roborâsti.* (Hæc expositio nihil minùs probat, quàm invocationem sanctorum.)

Argum. 10. Jerem.15.v.1. *Dixit Dominus ad me: Si steterint Moses & Samuel coram me, non est anima ad populum istum. Ergò Moses & Samuel solebant orare pro populo Judæorum.* Bellarminus lib.1.de Beat. Sanctor. Salmero Disput.7.in 1.Tim.2. &c.

Resp. 1. Pontificii statuunt, Mosen & Samuelem, cùm Jeremias hæc proferret, fuisse *in limbo*, destitutos beaticâ Dei visione. Ergò speciali rerum, quæ in terris geruntur, notitiâ fuêre destituti.

2. Ex eo, quòd sancti defuncti *in genere* pro nobis orant, inferri nequit, eos religiosè à nobis invocandos esse, ut ostendimus superiùs arg.2.

3. Nec Mosen, nec Samuelem Israëlitæ in Veteri Testamento invocârunt, fatentibus Pontificiis. Ergò ex hoc dicto sanctorum invocatio probari nequit.

4. Si ex hac conditionali propositione, *Si steterint Moses & Samuel coram facie mea*, inferri potest, Mosen & Samuelem pro populo Judæorum orâsse, ex eadem inferri poterit, Mosen & Samuelem coram Dei facie in cœlis stetisse, ac faciem ejus vidisse. At consequens Pontificii non concedunt. Ergò nec antecedens ponere debent. Nimirùm, ut ex aliis propositionibus conditionalibus, quæ apud eundem Prophetam extant cap. 2. v. 22. cap.13.v.23. cap.22.v.24. cap.33.v.20.25. cap. 51.v.51. non potest absoluta propositio inferri, ita nec ex hac conditionali.

(Concedimus sanè, hypothesin illam fuisse aliquando possibilem & in re positam, interim Pontificiorum opinionem improbamus, quâ hanc intercedendi consuetudinem ad tempus existentiæ in limbo aut cœlo restringunt

gunt cum manifesta principii petitione.)

5. Gregorius lib. 9. Moral. cap. 9. Glossa interlin. & Thomas referunt ad intercessionem Mosis & Samuelis *in hac vita.*

6. Sixtus Senensis lib. 8. Biblioth. in solut. object. in libr. Daniel. pag. 649. de loco Ezechielis cap. 14. v. 14. huic loco Jeremiæ parallelo sic scribit : *Loquitur juxta hypothesin, ut Hieronymus exponit, id est, si tales tantiq; fuerint in hac vita peccatrice, non liberabunt filios aut filias.*

Eodem modo exponit Pererius in Comment. Gen. 6. *Loci Ezechielis*, inquit, *hic est sensus. Usque eò sum Judæis offensus, ut si Noah, cæteroqui vir mihi gratissimus, haberet filium in isto populo, mihiq; supplicaret, non essem eum exauditurus.*

(De viventium igitur precibus, non de mortuorum statu utrobiq; Scriptura loquitur.)

7. Estius in annot. h. l. *Quia constat, hos duos sanctissimos Prophetas id in vita fecisse, ideò scilicet eos peculiariter nominat.*

Christophorus à Castro in h. l. rationem suppositionis itidem *de præterito tempore* interpretatur. *Tam insignes viri*, inquit, *in tali causâ nihil impetrâssent &c.* quâ in parte sequitur Theodoretum, Hieronymum in h. l. Chrysostomum in serm. *Ne desperemus, si in opere tardi sumus.*

Argum. 11. Luc. 1. v. 28. *Ave Maria, gratiâ plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Hac Angelicâ salutatione in Papatu quotidie utuntur loco invocationis.

Resp. Jacobus Schopperus Presbyter Coloniensis conc. 1. in Evang. festi annunc. Mariæ p. 398. sic disserit : *Salutatio Angelica non est invocatio seu oratio, sed encomion Mariæ, atque adeò & verum Evangelium. Ergò non pro invocatione seu oratione usurpari debet, sed pro encomio & Evangelio. Encomium est, quia Maria in ea laudatur, nempe gratiâ plena, à Domino possessa, præ cunctis mulieribus benedicta & felix. Evangelium verò est, quia in ea annunciatur nobis benedictum illud semen mulieris & Abrahæ, quòd nimirùm in illo omnes benedictionem, gratiam & salutem per fidem consecuturi simus &c. Quatenùs salutatio encomium Mariæ est, ad nullum præterquam solam Mariam transferemus, sicq; id fiet, ut primò omnium incarnationis Dominicæ meminerimus, mox autem Virgini congratulemur ob tantam omninò gratiam, optemusq; eam ab omnibus agnosci Messiæ matrem, tandem verò eâ moti & nobis Domini gratiam, præsentiam ac benedictionem precemur. Quatenùs verò Evangelium est salutatio, confirmabimus inde fidem nostram, quòd nimirùm Deus verax sit in promissis, quòd nos suas creaturas non deserat, quòd nostri misereatur, quòd omnes nos cupiat salvos, quòd sic nos diligat, ut Filium suum unigenitum nostras infirmitates & miserias assumere fecerit. Ibi tum erumpemus in laudes, in gratiarum actiones, in precationes. Quovis autem tempore hujusmodi salutatione uti possumus, quemadmodum & precationis Dominicæ, Symboli & Decalogi usus liber est. Verùm ut ordo servetur in omnibus, præsertim & manè & vesperi eâ nobis est utendum. Manè quidem, quòd fructus ille ventris Mariæ Jesus, Sol verus justitiæ ab alto venerit, illuxeritq;. Vesperi autem, quòd idem in ultima mundi ætate & in ipsis tenebris incredulitatis ac ignorantiæ & conceptus & natus sit.* Confer ea, quæ superiùs ex Wicelio adducta.

Argum. 12. Lucæ 16.v.27. *Dives epulo orat pro fratribus suis. Quòd si iste maledictus caritate destitutus, solicitus fuit orare pro vivis, quantò magis sancti ob amorem Dei salutemq; fratrum, quos amant caritate prorsus cœlesti*, quæ sunt verba Ludovici Richeomi de sanctis cap.10. Eodem modo concludit Bellarminus d. l.

Resp. 1. Maldonatus hanc partem disertè refert ad parabolam. *Neque enim cum Abrahamo, neque cum Lazaro locutum fuisse, sed fictum esse in modum parabolæ sermonem.* Verba sic habent: *Quòd autem dives ille cum Abraham locutus fuerit, eumq; rogaverit, ut Lazarum ad se mitteret, qui guttâ aquæ linguam suam refrigeraret, parabola est Historiæ adjuncta, nec enim, qui in inferno sunt, sanctos rogare solent.* Ibidem dicit: *id quod de quinque fratribus dicitur, non Historiam, sed parabolam esse, adeoq; nullam relinqui quæstionem, quomodo hic damnatus viventium coram habuerit, eorumq; salutem procurârit. Non enim quærendum est, inquit, quo animo dives hæc petierit, qui verè non petiit, sed quo animo Christus id eum fecisse finxerit. Id paulò suprà declaravimus, ut auditores doceret, non esse expectandum, ut à mortuis doceamur, cùm Mosen & Prophetas habeamus.*

(Si ergò parabola est, dives epulo verè non oravit pro fratribus, quia parabola fingit gesta, non narrat. Salmero tom. 7. tract.1. *Differt parabola ab Historia, nam est narratio rei gestæ, parabola verò rei fictæ & compositæ.*

2. Ibidem Maldonatus repudiat, quòd Euthymius & Leontius ex traditione Hebræorum divitem illum vocant Nimeusin. *Si tam facilè*, inquit, *conjecturis vellem credere, quàm credere nonnulli solent, Regem potius aliquem, ac fortassis Herodem aut certè Regulum, quales multi tunc erant, fuisse dicerem & ex habitu probarem, quàm quòd Euthymius ex Hebræorum traditionibus, aut potiùs fabulis dicit, fuisse divitem quendam sub id tempus, cui Nimeusi nomen esset. Minuunt fidem opinionis mali autores Hebræi.*

Argum. 13. 2.Petri 1.v.15. *Dabo operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis, id est, Dabo operam, ut post obitum meum vestri sim memor, Deum videl. oraturus pro vobis, ut horum, quæ scribo, memoriam habeatis. In quibus Petri verbis egregiam invocationis sanctorum probationem contineri* statuunt Costerus in Enchir. c.14. Salmero Disp. 21. in 1. Cor.13. Suarez tom.2. in Thom. q.37. Disp. 23. sect.2. Cottonus lib.11. Instit. cap.15. Jodocus Coccius lib.5. Thesaur. art.4. Ludovicus Richeomus de sanctis c. 10. Petrus de Bollo de authentica probatione Christiani sacrificii. Bailius in Catech. controv. tr.2. q.48. Tirinus in Comm. h. l.

Resp. 1. Ex intercessione sanctorum, quam *in genere* pro nobis faciunt, non posse religiosam eorum invocationem probari, ostendimus superiùs.

2. Estius ad h. l. sic annotat p. 784. *Observanda hîc & laudanda solicitudo B. Petri, quâ satagit, ut etiam se mortuo recta doctrina maneat apud fideles & ad posteros transmittatur, quæ eadem & Pauli solicitudo fuit ita scribentis 2. Tim.2. Quæ à me audisti per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere, scilicet nobis demortuis.* Et paulò antè. *Non congruebat, ut diceret Petrus, dabo operam, curabo, σπουδάσω, cùm illud sancti faciant absque cura & solicitudine.*

3. Bel-

3. Bellarminus ipse fatetur lib. 1. de Beat. Sanct. cap. 18. *hoc argumentum non esse evidens, sed tantùm probabile.*

4. Glossa ordin. in h. l. *Dum vivo, dabo operam, ut vos frequenter, scil. quoties instabunt Pseudopropheta & volent vos abstrahere, habeatis hac in memoria post obitum meum.*

5. Thomas Aquinas in h. l. *Quia brevi sum discessurus, dabo operam, nimirùm interim dum vivo, vos commonendo, non solùm semel, sed etiam frequenter, id est, continenter & diligenter habere memoriam horum.*

Lyranus, Hugo Cardinalis, Dionysius Carthusianus in Comm. *Dabo operam, nimirùm interim dum vivo, vos commonendo non solùm semel, sed etiam frequenter habere horum memoriam.*

6. Cajetanus eod. modo. *Dabo operam, id est, ordinabo, dum sum in via, ut hos habeatis post mortem meam libros, qui vobis hac in memoriam revocent, ut horum memoriam habeatis, id est, doctrinam memoratam impleatis.*

7. Emanuel à Saa Jes. in h. l. *Dabo operam, quasi dicat, ut post obitum meum possitis horum frequenter meminisse.*

8. Gagnæus vertit hoc modo: *Dabo operam, ut postquam egressus ex hoc tabernaculo fuero, perpetuam eorum, de quibus vos commonefeci, memoriam teneatis, ut sic τὸ ἔχειν referatur non ad Petrum, sed ad eos, ad quos scribebat.* Eodem modo vertit Erasmus.

9. Benedictus Arias Montanus sic vertit: *Studebo autem & singulatim, habere vos post meum exitum horum memoriam facere.*

(Ex hac versione nihil pro invocatione sanctorũ elici potest. Neq; possumus meliorem ipso Petro interpretem habere, qui in præcedentib. sic loquitur: *Non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis peritos & stabilitos in præsente veritate. Justũ enim duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem.* Ex his quilibet intelligit, Petrum nihil aliud velle, quàm quòd daturus sit operam, eos diligẽter expergefaciendo, quamdiu est in hoc tabernaculo, ne post obitum suũ doctrinæ suę obliviscantur.)

10. Johan. Baptista Folengius in Cõm. h. l. *Curabo, dum vita suppetet, tam crebrò, tamq; tenaciter atq; altè vestra in solo animæ figere, quæ scribo & moneo, quòd post meum ab humanis excessum eorum omnium meminisse, tum inter vos comminisci, conferreq; poteritis, simul ac ore vos, ut soleo, admonere mihi minùs integrum futurum sit.*

11. Lorinus in h. l. *Magis communis expositorum sententia est, significare Petrum, se, quia brevi sibi ex hac vita discedendum sit, curare velle, ut hoc Epistolarum & monitorum in iis tam salutarium relinquat monumentum, ne illis unquam excidat de memoria.*

(Qui ergò hunc loc. exponunt de intercessione post mortẽ, sine causa introducunt enallagen personarũ. Petrus loquitur *de memoria sanctorum fidelium,* ad quos scribit, ipsi verò *de Petri recordatione* hoc exponunt. Cõmittunt etiam *fallaciam compositionis ac divisionis,* dividendo ea, quæ in textu Apostolico sunt conjuncta. Ex verbo enim ἔχειν dependent sequentia, μνήμην ποιεῖσθαι, ac discedunt à scopo Apostolico.)

Arg. 14. Apoc. 4. v. 4. *Gratia vobis & pax ab eo, qui est & qui erat & qui venturus est, & à septẽ Spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt, & à Jesu Christo, qui est testis fidelis &c. ubi Johannes pro fidelibus in Asia petit bonum spirituale, nempe pacem & gratiam,*

tiam non solùm à Deo & Christo, sed etiam ab Angelis. Ergò invocat Angelos & per conseq. licet invocare sanctos. Becanus de Invocat. Sanct. p.88. Cudsemius in desperata Calvini causa p.132. Blas. de Viegas in Comm. h.l. Rayhing. in Enchir. Cathol. pag. 487. Pazmannus lib.13. Hodegi cap. 4. Tirinus in h. l.

Resp. 1. Pontificii hactenùs enumerati nondum consentiunt, quinam *per septem Spiritus* intelligendi sint. Quidam enim ut Becanus, Rayhingius &c. intelligunt *Angelos*, quidam verò, ut Cudsemius, Pazmannus &c. *animas hominum defunctorum.*

Tirinus in h. l. *ArchAngelos vocant Gabriel Vasquez, Serarius & quidam alii: Seraphinos Galatinus Fontana, Salmero, Pererius: primogenitos Angelorum Principes Clemens Alexandrinus.*

2. Thomas longè rectiùs intelligit *de septem donis Spiritus sancti*, quam expositionem probat ex Apoc. 4. v. 5. cap. 5. v. 6.

(Potest etiam probari ex Sap. 7. v. 22. cap. 9. v. 4.

3. Alcasar Jesuita in Comm. h.l. p.183. rectè scribit. *Bona Theologia non fert, ut gratia & pax Evangelica ab Angelis postuletur,* (multò minùs ab animabus sanctorum;) unde ipse *de Spiritu sancto* interpretatur.

(Scriptura enim nunquam præponit Angelos Christo, multò minùs inter Patrem & Filium medios collocat.)

Idem Alcasar secutus Rupertum, per hos septem Spiritus accipit *septem Dei virtutes sive attributa, quib. constat integra divinæ providentiæ perfectio: puta sapientiam, fortitudinem, beneficentiam, justitiam, patientiam, comminationem & severitatem.*

4. Blasius de Viegas in h. l. fatetur, *de Spiritu S. à donis denominato* hunc locum exponi ab Areta, Primasio, Beda, Haymone, Ruperto, Ansberto, Lyrano & Thoma. Alcasar dicit, *hujus expositionis patronos esse Ambrosium, Primasium, Haymonem, Bedam, Ansbertum, Rupertum, Thomam, Idacium Clarum.*

Argum. 15. Apoc. 5. v. 8. *Viginti quatuor Seniores in cœlo coram Dei throno procidentes habent phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum, id est, intercessiones pro infirmorum stabilitate.* Bellarm. lib. 1. de Beat. Sanct. c. 18. Tirin. in h. l.

Resp. 1. Sanctos cum Christo in cœlo triumphantes *in genere* pro Ecclesia orare, ex hoc loco probabiliter colligi potest. Sed ex eo nondum inferri potest, illos specialem omnium rerum notitiam habere, & religiosè à nobis invocandos esse. Ex priore enim non sequi posterius, ostendimus superiùs membr. 2.

2. Lyranus per 24. Seniores *sanctos per universum mundum diffusos* intelligit.

3. Alcasar itidem non de sanctis in cœlo, sed *de viris Apostolicis & Doctoribus in militante Ecclesia* exponit.

4. Eòdem abit Blasius de Viegas in Commentar. h. l. *Ex omnibus,* inquit, *expositionibus illa est germanior, per phialas corda sanctorum intelligere; per aureas, corda caritate fulgentia; per odoramenta, orationes sanctorum, quæ sunt eò ferventiores, quò illi magis laborib. premuntur, & in ignem tribulationis tanquam aromata injiciuntur aut si mavis, quò ipsi magis se per carnis macerationem & afflictionem premunt, per quam ita pravæ animi appetitiones tunduntur, ut in sensum minimum seu tenuissimum pulverem redigantur.*

(Potuis-

(Potuisset hujus expositionis testes adducere Irenæum, Augustinum, Bedam, Primasium &c. Ergò, cùm hic locus non agat *de sanctis* in cœlo triumphantibus, sed *in terra militantibus*, est à quæstione alienus.)

5. Salmero Disput. 7. in 1. Timoth. 2. tom.15. pag. 485. alternativè loquitur. *Vel isti sancti sunt beati, & sic habemus, quòd pro nobis orant, vel sunt viatores, quia sancti jam beati à sanctitate excidere nequeunt, & pro seipsis orare non indigent, & sic beati, id est, seniores eas Deo præsentant.*

Argum. 16. Apocal. 6. v. 9. *Animæ sanctorum sub altari clamant. Vindica sanguinem nostrum. Si animæ sanctorum Martyrum petunt vindictam de interfectoribus suis, ergò multò magis misericordiam petunt pro fratribus suis.* Bellarminus d. loc. Salmero d. l. &c.

Resp. 1. Thomas in cap. 6. Apocal. *Per altare figuratur Christus. Sub hoc altari, scilicet Christo, sunt animæ, non solùm in statu viæ, dum scil. in hisce terris versantur; sed etiam in statu patriæ* (utique in cœlo,) *sicut sub eo, à quo subteguntur, sunt sub umbraculo contra omne malum.*

2. Ribera in Commentar. h. l. sic disserit: *Quæritur, quomodo mortui vindictam petunt de interfectoribus suis, quos vivi ut proximos suos amabant? Absit autem, ut sancti sint in vita feliciori crudeles. Quæstio facilè solvitur, si dicamus, corpora eorum conspersa cruore ultionem de interfectoribus suis petere, quemadmodum Genes. 4. Sanguis Abel dicitur clamare ad Deum contra Cain interfectorem.*

3. Blasius de Viega in hunc loc. *Clamor hic est clamor sanguinis corporum occisorum. Nec te moveat, quòd non corpora, sed animæ dicuntur, quia hoc loco animæ pro hominibus ipsis sumuntur, ut sæpè aliàs.*

Similia occurrunt apud Cornelium à Lapide in h.l.

4. Gregorius lib. 2. Moral. cap. 6. animas illas pro se, non pro aliis clamâsse asserit. *Magnus animarum clamor*, inquit, *magnum est desiderium, tum resurrectionis, tum judicii. Tantò enim quisque minùs clamat, quantò minùs desiderat, & tantò majorem vocem exprimit, quantò se in rei desiderium penitùs fundit.*

5. Eodem etiam modo Bernhardus serm. 3. in festo omnium Sanctorum preces illas constituit in solo desiderio judicii extremi & resurrectionis. *Dicunt*, inquit, *vindica, Domine, sanguinem sanctorum tuorum, qui effusus est: non tanquam vindictæ cupidi, nec de propria ultionis zelo, sed ex desiderio resurrectionis & glorificationis corporum suorum, quam nimirùm usque in diem judicii differendam esse non dubitant.*

(Eodem modo exponunt Haymo & Ambrosius Ansbertus. Ergò pro seipsis orant illæ animæ, & de suis rebus agunt, non dicunt: *Quare non liberas fratres nostros à manibus persecutorum in terra? sed: Quare non vindicas nostrum sanguinem?*)

6. Lyranus sic exponit: *Ille clamor non est aliud, quàm manifestatio nequitiæ Tyrannorum coram Deo meritò puniendæ, & innocentiæ Martyrum præmiandæ, sicut dixit Dominus ipse Cain Genes. 4: Ecce vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra, hoc est, ejus innocentia declarat tuam nequitiam puniendam in mortis ejus vindictam.*

(Ex hac interpretatione non potest specialis intercessio sanctorum deduci.)

In Glossa ordin. Lugdun. Augustinus citatur in eandem sententiam.

7. Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *ex sensibus mysticis in fidei articulis non posse firma argumenta peti*, asserit. (At recitatur ibi mystica visio.)

Argum. 17. Apocal. 8. v. 3. *Angelus stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt ei incensa multa, ut daret orationibus sanctorum: Ergò Angeli preces nostras Deo offerunt, ac proinde etiam religiosè à nobis invocari possunt. Si Angeli, ergò & sancti defuncti.* Alphonsus de Castro d.l. Bellarminus lib. 1. de Beatit. Sanctor. cap. 16. Bailius in Catech. controvers. tract. 2. q. 46. &c. Tirinus in h. l.

Resp. 1. Glossa interlin. Thomas, Hugo Cardinalis, Anshelmus, Dionysius Carthusianus *per Angelum* intelligunt *ipsum Christum*, (quã in parte sequuntur Primasium, Ambrosium, Ansbertum, Haymonem & Rupertum.) Thomæ sive Aquinatis, sive Anglici verba sic habent: *Angelus, scil. Christus, qui dicitur Angelus, quia missus à Patre in mundum ad annunciandum ea, quæ sunt salutis, hominibus.*

Et postea. *Repræsentat orationes justorum Deo Patri. Ipse enim est Mediator noster, per quem habemus accessum ad Patrem, & per quem orationes justorum exaudiuntur.*

2. Blasius de Viegas in cap. 8. Apocal. sect. 3. pag. 343. *De manu Angeli, id est, Christi. Nec rectè quidam è recentioribus dicunt, Christum nunquam Angelum absolutè dici, satis est ex consequentibus, Christum esse, colligere.* Ibidem scribit Viegas. *Reliqui omnes Interpretes, esse Christum Dominum, confitentur, quia nulli alii, quàm Christo accommodari potest, universæ Ecclesiæ incensa, hoc est, orationes in thuribulo aureo tantâ majestatis specie Patri offerre.*

3. Claudius Espensæus in Append. Comment. in Epist. Timoth. tr. de Christo Mediatore cap. 9. statuit, *per Christum & unicum & solum Mediatorem Dei & hominum oblationes & preces nostras esse exaudibiles.*

(Quòd si ergò per solum Christum preces nostras sunt exaudibiles, utique etiam per ipsum solum & unicum Mediatorem eædem Deo offeruntur.)

4. Estius in cap. 2. prioris Epist. Petrinæ v. 5. sic commentatur: *Per Christum offerimus spirituales hostias, in quantum ille, tanquam Mediator & Sacerdos noster eas, velut à nobis susceptas, offert Deo Patri, suâq; intercessione eas cõmendat. Hebr. 13. Per ipsum offeramus hostiam laudis semper Deo. Apoc. 8. Data sunt illi, Angelo, incensa multa, ut daret orationibus sanctorum omnium super altare aureum: Per quem Angelum Christus significatur.*

Et postea. *Offert Christus orationes nostras ac cætera bona opera Deo Patri, quia per suum meritum grata ei facit & accepta.*

Argum. 18. *Sanctorum invocatio nititur visionibus ac revelationibus.*

Resp. Quid de visionibus ac revelationibus judicandum sit, ostendimus ex ipsis Pontificiis lib. 1. part. 2. cap. 16.

Georgius Tyskivicius Jesuit. in Theologia Antilogica Lutheranorum invocationem sanctorum probare satagit ex 2. Maccab. 15. v. 14. sed præterquam, quòd Gregorius Magnus Episcopus Rom. & Pontificii saniores agnoscunt, librum secundum Maccabæorum esse extra Canonem, notandum, quòd Glossa Bibliorum in Ecclesia Rom. recepta hanc visio-

nem

nem ad Christum referat. *Per Hieremiam Prophetam*, inquit, *significatur Dominus noster Jesus Christus, qui Luc.7. dicitur Propheta magnus, & ipse dat Judæ gladium aureum, h.e. Prælato vel Doctori sacram Scripturam, quæ secundum Apostolum Ephes.6. dicitur gladius &c.*

Argum. 19. *Sanctorum invocatio confirmatur miraculis.*

Resp. 1. Quid *de miraculis* judicandum sit, ostendimus lib.2. art. 5. de Ecclesia capite 4. th. 11.

2. Hic repetimus illud Andreæ Fricii lib.4. de Republ. emend. cap.13. *Quod Eccius addit de auxiliis & miraculis sanctorum, non est ejusmodi, ut inde debeat aliquod dogma statui in Ecclesia Dei, in qua qui loquitur, loqui debet, ut Petrus inquit, eloquia Dei, divina oracula, extra quæ Propheta Deorum ignotum cultum suadens, etiamsi signa & portenta prædicat, quæ eveniant, jubetur tamen occidi. Surrecturos autem tales, qui signa & prodigia daturi essent, ut etiam electi, si fieri posset, in errorem inducant, Christus olim prædixit, atq; ut ab illis caveremus, admonuit. Nota sunt & illa, Satanam solere se transformare in Angelum lucis, & Spiritus probandos esse, num ex Deo sint. Unde verò certius argumentum Spirituum capere possumus, quàm ex eloquiis Dei?*

3. Exempla ejusmodi miraculorum quàmplurima proferuntur *ex Gregorio Turonensi*, (illum verò Baronius Ann.109. *nimiæ simplicitatis* arguit,) ex Gregor. Magno, (illum verò Canus lib.11. Locor. c.6. numerat inter eos Scriptores, *qui indulserunt ingeniorum suorum voluptati, imò & vulgo.*)

4. Erasmus in Ecclesiaste pag. 336. *Illud non est recentis exempli, Divos confictis miraculis affectibus imperitæ multitudinis commendare.*

Argum. 20. *Honor matris redundat in Filium, honor sanctorum in Deum.*

Resp. Ex Bonaventura lib.3. sent. dist.3. n.18. *Non sequitur, quòd omnis honor, qui attribuitur Filio, attribuendus sit matri, quia sic non esset, Filium honorare, sed potiùs Filio contumeliam facere, cùm honorem sibi soli debitum quis alii attribueret.*

Idem. *Etiamsi mater sit habenda in reverentia, multò major tamen est habenda ergà Filium, ex quo est illi omnis honor & gloria, qui est omnium Redemtor & Salvator, qui omnibus aperuit januam, & unus pro omnibus mortuus est. Idem cavendū docet, ne dum matris excellentia ampliatur, Filii gloria minuatur, & sic in illo mater provehetur, in quo magis vult Filium extolli & honorari, quàm seipsam, utpote creatorem creatura.*

(*Quamvis* verò, inquit Cassander in Consult. art.21. p.971. *hæc de originali peccato loquantur, à quo solum Christum, non etiam Virginem matrem excipi vult, tamen etiam ad intempestivos illos Virginis honores, quibus non solùm Filio æquatur, sed etiam antefertur, accommodari possunt.*)

Argum. 21. *Sanctorum invocatio confirmari potest testimoniis Patrum.*

Resp. 1. Ostendimus superiùs in confirmatione nostræ sententiæ memb.14. quosdam ex ipsis Pontificiis fateri, *quòd invocatio sanctorū destituatur unanimi primitivæ Ecclesiæ temporib. Apostolorū vicinæ suffragio.*

2. Quædam Patrum testimonia petita sunt ex libris ψευδεπιγράφοις, ut constat ex illis, quæ lib.1. Confes. general. part.2. cap.12. membr.12. sunt allata.

3. Quâ ratione Bellarminus lib. de Imaginib. sanctorum cap.23. §.13. respondet ad

preces Ecclesiæ sibi objectas, in quibus crucem compellant, & ab ea spiritualia beneficia petunt,

(O crux ave spes unica,
Hoc passionis tempore,
Auge piis justitiam,
Reisq; dona veniam &c.),

eâdem ratione ad plurima Patrum dicta, quæ pro stabilienda sanctorum invocatione afferuntur, respondere possumus.

Respondet autem hoc modo: *Vel ibi accipitur crux pro ipso crucifixo, vel illa est prosopopæia Rhetorica. Significamus autem hac prosopopæiâ, nos desiderare fructum crucis, id est, salvari per meritum Christi, qui in cruce passus est.* Pari modo & nos dicimus, quosdam ex veterib. per prosopopæiam Oratoribus usitatam, ac per Apostrophen Rhetoricam sanctos ut præsentes compellare, ex quo tamen inferri nequeat, quòd religiosè, suppliciter ac fiducialiter eos invocârint.

4. Veritatem hujus responsionis in dictis Basilii, Nazianzeni & aliorum quorundam locum habere, agnoscit Bellarminus ipse sic scribens de Beatit. Sanctor. cap. 19. §. 44. *Porrò Brentius cap. 24. Confess. Wirtenberg. omnia conatur eludere per figuram prosopopæiæ. Dicit enim, Patres in Concionibus invocare esse solitos nomina mortuorum, ac si viverent, sicut interdum inter declamandum alloquimur cœlum vel terram, vel homines mortuos, quos tamen certò scimus, non audire. At hoc figmentum inprimis, si ullum haberet locum, solùm haberet in testimoniis Basilii & Nazianzeni, & quorundam aliorum, qui inter concionandum sanctos invocârunt &c.*

(Expendantur ea, quæ occurrunt apud Dionys. in Hierarch. Eccl. cap. 3. Abdiam in vita Andreæ Nazianz. orat. 1. in Julian. Hieronymum in Epitaphio Paulæ &c. & liquidò apparebit, omninò in illis dictis ad prosopopæias & Apostrophas esse confugiendum.)

Hisce in genere de sanctorum invocatione præmissis, specialia fundamenta porrò erunt expendenda.

1. Quòd *sancti sciant in particulari, quæ in terris geruntur*, ac proinde invocari possint, probant ex eo, 1. Quòd *sancti dicuntur ἰσάγγελοι Luc. 20. v. 36. jam verò Angeli sciunt hominis conversionem* Luc. 15. vers. 10. Pazmannus in Hodeg. lib. 13. cap. 3.

Resp. 1. Sancti cœlites non per omnia, sed *secundùm quid* Angelis erunt æquales.

Thomas in cap. 22. Matth. *Erunt similes Angelis, quia immunes erunt à passionibus.*

Item. *Qui habent animum elevatum à passionibus, similes sunt Angelis, passiones autem, quæ magis efficiunt homines bestiales, sunt passiones Venereorum.*

Alfonsus de Castro lib. 3. adv. hæreses, verbo Beatitudo, hæresi 1. *Hæc autoritas, ut ingenuè fatear, solùm æquat homines Angelis in hoc, quòd nullum matrimonii usum habebunt, sicut nec Angeli, non tamen facit pares quantùm ad facialem Dei visionem.*

Franciscus Lucas Brugensis in hunc loc. Matth. 22. v. 20. *Quemadmodum cælestes Angeli vivunt absque nuptiis & omni nuptiarum usu: sic vivent homines justi ex morte redivivi, non ducent uxores viri, neque nubent, aut nuptui dabuntur mulieres, & qui hac in vita matrimonio juncti fuerint, in illa matrimonium non agnoscent, ubi affectus nuptialis appetitusve carnalis copulæ nullus erit, nec ullus matrimonii usus &c.*

Maldonatus in cap. 22. Matth. ad verba, *Erunt Angelis similes. Dominus non comparat.*

parat beatos Angelis omnibus in rebus, sed in ea tantùm, quâ de agebatur, quòd nuptias inituri non essent, ut Hieronymus annotavit, quia nimirùm immotales erunt, ideoq; opus illis non erat nuptiis, quæ non nisi ad propagandum & perpetuandum mortale genus hominum instituta sunt.

Barradius tom. 3. lib. 8. cap. 15. pag. 502. *Erunt similes & æquales Angelis, quod attinet ad nuptias. Quemadmodum inter Angelos non sunt nuptiæ, sic non erunt inter homines isangelos.*

2. *Etiam in Vet. Test. sancti defuncti fuerunt* ἰσάγγελοι. *Et tamen non noverunt in particulari ea, quæ in terris gerebantur,* ut fatentur Pontificii.

3. Præterea dicuntur hæc de sanctis *post resurrectionem.* At Pontificii invocant sanctos etiam *ante resurrectionem.*

2. Eandem rerum terrenarum scientiā in sanctis Nihusius probare conatur exemplo *Eliæ Prophetæ, cujus literæ ad Regem Israëlitarum Joramum missæ* 2. Paral. 21. v. 12. *quas post ascensum Eliæ in cœlum ad eum missas esse* statuit, atq; hoc argumentum *pro nodo Gordio* habet, quem nullus Lutheranorum hactenùs solvere valuerit, de cultu sanct. c. 1. class. 2. arg. 1.

Tirinus *has literas, novennio post Eliæ translationem exacto, ex Paradiso ad Joramum missas* statuit, 2. Paral. 21. v. 10.

Resp. 1. Torniellus in Annalibus Anno mundi 3146. num. 2. sic scribit: *Volens Dominus adhuc graviùs affligere Joramum, ne ullam posset impœnitentiæ suæ prætendere excusationem, palàm præmonuit eum per literas eidem allatas nomine Eliæ Prophetæ, quas oportet vel non ab Elia Propheta Thesbite, qui jam multis annis anteà, videlicet primo anno Joram Regis Israël translatus fuerat, sed ab alio quodam ejusdem nominis Propheta fuisse acceptas, ut sentit Cajetanus super 2. Paralip. 21. vel potiùs, ut arbitror, ab ipso Elia Thesbite, tanquam à magnæ autoritatis viro, de cujus sanctitate & in futuris prænunciandis veritate, nullus remanebat ambigendi locus, ab incognita regione fuisse transmissas, aut ante ejus raptum Elisæo seu alicui alii relictas simul cum mandato, ut postea tali tempore Regi Joramo præsentari omninò deberent.*

(Posteriorem sententiam ex nostris amplectuntur Lutherus tom. 4. Jenens. Latin. in Chronol. pag. 706. Mentzerus in Apolog. primæ Disputat. Anti-Pistor. pag. 272. edit. Marpurg. Anno 602. Balduinus contra Pazmannum lib. 13. cap. 3. ubi collationis gratiâ adducunt, quòd *simili modo legamus vaticinia Esaiæ de futuro regno Cyri* cap. 44. v. 45. *& viri Dei de regno Josiæ* 1. Reg. 13. v. 2.)

2. Sanctius in 4. Reg. cap. 2. n. 25. de tempore, quo hæ literæ scriptæ, dubitanter loquitur. *Licèt,* inquit, *multi de tempore, quo scriptæ sunt hæ atque datæ literæ, dubitârint, tamen non est improbabile, in Paradiso scripsisse literas, easq; Angelorum ministerio ad regias manus esse translatas. Ita putat Malvenda lib. 9. cap. 2. & quidam ex Hebræorum Magistris, ut dicitur apertè in Seder Olam cap. 17. ubi Elias septennio, postquam esset translatus, misisse traditur è cœlo literas ad Joram. Sed de tempore nihil hîc definio, tantùm dico, id mihi videri non improbabile.*

3. De Helia statuit Bellarminus, *ipsum aliquando rediturum in terras ad expugnandum Antichristum* lib. 3. de Rom. Pontif. cap. 6. *ac eum adhuc esse mortalem.*

Ibid. *Ex Scripturis constat, eum vivum, corpore & animâ in cœlum esse subvectum.*

(At quæstio hîc est *de sanctis defunctis*, quorum animæ à corporibus separatæ in cœlo vivunt. Hactenùs ergò argumentum est à quæstione alienum, ac exemplum illius, qui corpore & anima in cœlum sublatus, vivit, ac singulari privilegio gaudet, non potest applicari reliquis defunctis secundùm corpus mortuis.)

4. Adamus Conzenius in qq. Procem. in quatuor Evangel. q.5.§.8. secutus præceptorem suum Nicolaum Serarium capite 8.q.14. Proleg. Bibl. recensens libros sacros amissos, de hac Epistola Eliæ alternativè loquitur: *Decimus octavus*, inquit, *liber amissus est Epistola Eliæ Prophetæ, quam vel ante mortem, ut in Concentu suo Hugo Brigthonus, vel post mortem ad Regem Israëlis misit*, 2. Paral. 21.

(Ergò non præcisè statuit, post mortem esse missam.)

2. Quòd *sancti sint in terris præsentes*, probant ex Apocalyp. 14. v. 4. *Sequuntur Agnum, quòcunque ierit.*

Resp. 1. Pontificii negant Christi hominis sive Agni omnipræsentiam.

(Quomodo igitur ex omnipræsentia Agni sive hominis Christi inferre possunt omnipræsentiam sanctorum?)

2. Pontificii statuunt, Apoc. 14. agi de illis, *qui votum virginitatis fecerunt*, Bellarminus lib. 2. de Monach. cap. 9. Tirinus in Comment. h. l.

(Ergò Virginum duntaxat omnipræsentia & invocatio ex hoc loco probari posset, non autem *in genere* omnium sanctorum defunctorum.)

3. Gregorius Episcopus Romanus hanc sequelam intelligit *de imitatione & communicatione sanctorum cum Christo*, quòd scil. in hac vita præeuntis Agni ductum in fide & moribus sequantur; & eodem cœlestis beatitudinis consortio cum ipso perfruantur.

Tirinus in h. l. *Tanquam individui comites Agni, & ab eo summè instar amicorum, imò instar Sponsarum, dilecti sequuntur eum, quòcunque ierit, nec ab ejus latere unquam divelluntur*, (videl. in Paradiso.)

3. Quòd sancti sint *præsides ac gubernatores rerum humanarum*, cumprimis Ecclesiæ probant.

1. Ex Psal. 45. v. 17. *Constitues eos Principes super omnem terram. Ergò sancti in cœlis cum Christo regnantes, hæc terrena curant & administrant.* Argumentum est Costeri in Enchiridio, & Hieremiæ Drexelii in Trismegisto lib. 2. c. 1. p. 525. operum.

Resp. 1. Lombardus & Aygnanus interpretantur *de Apostolis, quòd principatum super terram, i. e. autoritatem administrandæ Ecclesiæ acceperint, dum essent in terris.*

2. Bellarminus in Psal. 45. eodem modo. *Qui nati sunt tibi filii, id est*, inquit *Apostoli & discipuli Christi, qui tantæ excellentiæ erunt, ut orbi leges dare poßint, ideò constitues eos super omnem terram. Verè enim Apostoli primi Ecclesiæ filii toti orbi terrarum leges dederunt, quod nullus temporalis Monarcha facere potuit.*

3. Lorichius in h. l. *Hinc intelligitur perpetua succeßio Pontificum & Prælatorum legitimè electorum, ordinatorumq; in Ecclesia Dei. Deinde principatum ac regimen Ecclesiæ non pertinere ad Laicum Magistratum.*

4. Eodem modo exponunt Cornelius Jansenius & Tirinus.

(Fuerunt ergò Apostoli, dum viverent, *Principes in Ecclesia*, quam optimo modo administrabant; sunt etiam post mor-

mortem, quia eorum doctrina eâdem autoritate perseverat, & æquè auditur hodiè in Ecclesiæ administratione, *Hoc Petrus dixit, hoc Paulus, hoc Johannes &c.* ac olim. Sed quid hoc ad terrenorum dominatum?)

2. Ex Psal. 149. v. 5. *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis: exultationes Dei in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis judicium conscriptum. Gloria hæc est omnibus sanctis ejus.* Cotonus Jesuita.

Resp. 1. Aygnanus & Bellarminus referunt *ad diem postremi judicii*, & ad id, quòd Christus Apostolis pollicitus est Matth. 19. v. 29. *sessuros scil. eos secum in duodecim sedibus, & judicaturos duodecim tribus Israël.*

2. Cornelius Jansenius in h. l. sic commentatur: *In sensu mystico oportet intelligere gladium Spiritus, quod est verbum Dei, & potentiam resecandi putrida membra à puris: deinde & potestatem judiciariam & vindicativam, quâ in novissimo judicii die cum Christo sancti hunc mundum judicabunt.*

3. Lorinus in Comment. monet, *plerosque Interpretes sequi Augustinum, qui gladios ancipites interpretatur verbum Dei in ore fidelium.*

4. Tirinus ad illum locū sic annotat: *Gladii ancipites in manibus eorum, qui serviant vindictæ de impiis sumendæ, ut fecit Moses, Josue, Judices, David, Josias, Maccabæi &c. Allegoricè jurisdictio Ecclesiæ & potestas puniendi quosvis rebelles; Anagogicè potestas judiciaria Christi & sanctorum in extremo judicio.*

3. Ex Matth. 24. v. 46. *Beatus servus ille, quem, cùm venerit Dominus, invenerit sic facientem.* v. 47. *Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum. Ergò Spiritus beatorum sedent in throno Christi, id est, cum illo præsident toti mundo, & Ecclesiam regunt ac gubernant.* Bellarminus lib. 1. de Beat. Sanctor. cap. 18.

Resp. 1. Bellarminus lib. 3. de Verb. Dei cap. 3. docet, *ex solo sensu literali peti posse firma argumenta.*

(Jam verò proponitur ibi *parabola* metaphoricè explicanda.)

2. Toletus in cap. 12. Luc. p. 798. *His verbis Christus significat excellentiam præmii & beatitudinis, quæ in perfecta Dei visione consistit, ideò dicitur, super omnia bona.*

3. Maldonatus in Matth. 25. v. 31. *Non est in specie, sed in genere accommodandum ad rem significatam. Nec enim sensus est fore, ut in cœlo homines, aut civitatibus, aut ulli omninò officio præficiantur, sed hoc tantùm, fore ut pro suis meritis præmia alii majora accipiant, alii minora, sed ex consuetudine, aut Christus, aut Evangelista non verba, sed sensum Christi exprimens, dixit: Esto super decem civitates, quia de Rege loquebatur, quorum est consuetudo bene meritos viros gubernandis præficere civitatibus, significat præmia majora meritis fore.*

4. Emanuel à Sà in Schol. Matth. 24. *Super omnia bona, hoc est, conregnabit cum Christo, inquit Origenes, cui omnia Pater tradidit.*

5. Barradius lib. 10. Conc. Evang. cap. 12. pag. 642. *Quòd Dominus omnes res suas, omnia bona fidei, prudentiæ & vigilantiæ illius servi dicitur traditurus, eo præmio & dignitate æternum præmium & dignitas ad-*

umbratur, quâ bonus Pastor ac Doctor in gloriâ à Deo donabitur.

6. Cornelius Jansenius in Conc. Evang. cap. 87. pag. 640. *Parabolicè significat Dominus, eos qui hîc præfecti familiæ Christianæ fide optimâ munus suum obeunt, ab ipso, cùm ad judicandum redierit, præficiendos omnibus suis bonis, quod fiet, cùm cœlestium suorum bonorum eos participes faciet.*

(Per bona igitur Domini vitæ æternæ præmia intelliguntur.)

7. Idem judicium est de verbis Luc. 19. v. 17. *Euge serve bone, eris potestatem habens super decem civitates. Item alii v. 19. Eris super quinque civitates.*

Lyranus in cap. 19. Lucæ. *Gaudebis de felicitate omnium, qui per tuam doctrinam, vel exemplum vitæ tuæ conversi sunt ad bonum.*

(Sicut *distributio minarum* μεγαλικῶς accipienda, ita quoque *distributio civitatum.* Theophylactus in h. l. *Significat, multiplicata præmia recipi.*

Tirinus in h. l. *Decem vel quinque urbium gubernatio designat consortium ejusdem cum Christo regni, gloriæ & gaudii, sed majoris, minorisve pro meritis cujusq;.*

4. Ex Apoc. 2. v. 26. *Qui vicerit &c. dabo illi potestatem super gentes: v. 27. & reget eas in virga ferrea. Significatur, quòd Spiritus sanctorum post mortem regant Ecclesiam.* Bellarminus dicto loco. Rayhingius in Manual. Catholico pag. 502. Tirinus in hunc loc. &c.

Resp. 1. Lyranus in Commentario sic explicat: *Dabo illi potestatem super gentes in finali judicio, in quo perfecti judicabunt cum Christo, & sic habent potestatem super gentes judicandos. Et reget illas virgâ ferreâ, inflexibili justitiâ, & tanquam vas figuli confringetur, quod tunc peccatores in infernum detrudentur.*

(Ergò sermo est de potestate, quam accipient electi in die judicii v. 25. & 27.)

2. Alcasar in Apoc. 2. v. 27. not. 7. fatetur, *communem explicationem hujus dicti esse, quòd sanctis in judicio extremo certo modo promittatur, quòd cum Christo gentes, id est, infideles & impios sint judicaturi.* De *qua potestate Christi* dicitur Psal. 2. v. 9. *de sanctorum potestate* Psal. 149. v. 6. Sap. 3. v. 8. Matth. 19. v. 28. 1. Cor. 6. v. 1. & 3. Pro hac expositione Jacobus Tirinus adducit Victorinum, Aretam, Lyranũ, Riberam, Cornel. à Lapide &c.

3. Alcasar ibidem meminit alterius explicationis, eamq; approbat, quâ quidam hoc dictum exponunt *de potestate, quam Christus accepit à Patre* Psalm. 2. v. 9. *eamq; dedit concionatoribus verbi, tanquam suis ministris, quâ convertant gentes, & sub jugum infidelibus propter carnis concupiscentiam grave redigant.*

(Hac ratione dictum hoc non pertinebit ad sanctos cum Christo in cœlo regnantes, sed ad concionatores in terra prædicantes.)

Ibidem dicit: *Evangelica perfectio sub durißimi imperii & virga ferreæ specie adumbratur, quia jubet frenare cupiditates, mortificare carnem jejuniis & ciliciis, pro Christo mori &c.*

4. Huic expositioni confirmandæ inservit, quòd Bellarminus *de virga pastorali h. l. sermonem esse* dicit.

(At sancti defuncti nullam officii pastoralis partem ampliùs administrant, non prædicant verbum, non administrant Sacramenta, non habent curam ægrotorum.)

5. Bla-

5. Blasius de Viegas in Comm. p. 172. prolixè hunc locum explicat, sed potestatis illius, quam Bellarminus defunctis sanctis tribuit, nullam facit mentionem. *Beda*, inquit, *Primasius, Ansbertus & alii dicunt, consequi Ecclesiam istam promissionem per ipsum Christum, cui dictum est Ps. 2. Dabo tibi gentes hereditatem, &c. quæ expositio nobis placet.*

(Potuisset Blasius etiam addere *Haymonem*, qui eodem modo exponit.)

Et postea. *Duo sunt sensus literales hujus loci. Unus ut promittatur Ecclesiæ universæ ea in rebus temporalibus felicitas, quòd gentes multas sibi subjiciat, imperium in subditos securè exerceat, tanquam sit potentia, ut rebelles facilè possit coërcere, hæreticorum impetus comprimere, denique adversariorum vires frangere, nullius deniq; potentiam formidare. Alter, quem etiam plerique asserunt, ut iis, qui vicerint, h. e. Jezabeli, ejusq; sectatoribus, videl. tum pravis hominibus, tum hæreticis sese strenuè & animosè opposuerint, promittatur fore, ut ob eorum probitatem, adversusq; Jezabelem animi magnitudinem in alto dignitatis gradu collocentur, prælatiq; aliorum efficiantur, itaq; ad eum locum evebantur, ex quo alios virgâ ferreâ, h.e. inflexili & æquissimâ regant, legumq; sanctitate devinciant, rebelles autem ac petulantes imperio compescant, & disciplinæ severitate in officio contineant.*

(Neutra expositio probat id, ad quod probandum Bellarminus hunc locum adducit.)

6. Præmium hoc, quod spiritualibus victoribus promittitur, oportet esse *Universale*, quo omnes potiantur, qui ad finem usque perseverant, ut colligitur ex reliquis promissionis membris. *Victori dato edere de arbore vitæ; victor non læditur à morte secunda; victori dabo edere ex manna illo abscondito &c.* At procuratio illa terrenorum non potest esse omnib. sanctis communis, nam eos saltem excipi oportet, qui erunt ad consummationem seculi.

7. Cornelius à Lapide ad h. l. sic annotat: *Richardus, Anshelmus, Thomas de Aquino ex hoc loco colligunt, gubernandi curam non nisi ei, qui vicerit, id est, viro probo, æquo, forti, magnanimo, invicto, qui nullis cedat molestiis, murmurationibus, minis, periculis, committendam esse. Rursum hinc colligunt, quòd qui vincit in seipso vitia, hic facilè eadem vincet & extirpabit in alio, ut si vincas in te superbiam, facilè eandem vinces in alio, quo fit, ut reipsâ tales vincentes sæpè gentes suâ mortificatione & sanctitate convertant ad Christum & sui imitationem.*

(Hæc explicatio non inservit Bellarmini hypothesi.)

5. Ex Apoc. 3. v. 12. *Qui vicerit, faciam eum columnam in templo Dei mei. Ergò sancti defuncti sustentant Ecclesiam.* Bellar. d. l.

Resp. 1. Richardus de S. Victore in cap. 2. Apoc. *Faciam eum columnam in templo Dei mei, id est, efficiam, ut instar columnæ sit in se firmus per fidem, rectus per æquitatem, erectus per intentionem, sublimis per contemplationem, & præterea alios sustentet verbo consolationis, suffragio orationis, exemplo actionis.*

(Hoc pertinet ad sanctos *in terris* adhuc viventes.)

2. Lyranus in h. l. *Faciam illum columnam, h.e. fortem & potentem in fide, non solùm per se, sed & pro aliis confortandis & confirmandis. Secundùm hunc modum Petrus, Johannes & Jacobus columnæ dicuntur* Gal. 2.

Gal.2. In templo Dei mei, id est, in Ecclesia militante, ut patet ex sequentibus. Subjicitur enim, & foràs non egredietur, scil. per apostasian, quod in hac vita fieri potest.

3. Jacobus Tirinus Jesuita ad hunc locum sic annotat: *Faciam illum in templo cœlesti columnam, id est, trophæum victoriæ ex hostibus partæ, ut fuerunt in templo Dei mei terreno Boos & Jachin, de quibus 3. Regum 7. v. 15. & 21. quæ erant trophæa victoriarum Davidis, q. d. Extollam illum supra alios, & victoriis ac trophæis celebrem, gloriosum ac famosum reddam totâ æternitate.* Eodem modo exponit Blasius de Viegas.

4. Alcasar in Comment. h. l. *quindecim autores* allegat, qui sic interpretentur, *quòd Christus Episcopo Philadelphiæ, de quo v. 8. dicit: Habes virtutem modicam &c. & aliis hujus generis, qui in officio docendi modicâ virtute utuntur, promittat, quòd velit ex illis facere firmas columnas in Ecclesia, quæ possint onera officii sui firmiter portare, quo sensu Jacobus Cephas & Johannes videbantur columnæ Gal. 2. v. 9.* Hanc expositionem Alcasar approbat.

6. Petrus de Bollo in authentica probatione sacrificii Christiani argumentum ducit ex Luc. 16. v. 9. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

Item cap. 6. *Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, confertam & coagitatam & superfluentem dabunt in sinu vestro. Quomodo,* inquit, *remetietur gratum munus eleëmosynæ divitis impensæ pauperi, qui statim, eo accepto, moritur, nec pinguioris fortunæ experitur favorem, nisi orationis & precum favore? ubi fœnerabuntur locupletes illos misericordiæ concessæ fructus, præsertim, si Lazari instar pro foribus divitis avari susceptâ eleëmosinâ illicò commoriantur? Creditum illud æs verè solvitur in futura vita, & remetietur merces & gratia illa in cœlis, ubi cœlestes adepti thesauros suis suffragiis & precibus nobis opitulantur, adeò, ut ingenti cum fœnore caduca & terrestria ista beneficia pusilla videbuntur tantæ gratiæ precio.*

Resp. 1. Præsupponit ille Petrus in hoc suo argumento, *perire fructum eleëmosynæ, si non accipiatur ab iis, in quos eleëmosyna est collata.* Sed contrarium docent ipsi Pontificii ex verbis Christi Lucæ 6. v. 35.

Toletus in illum locum. *Benefacite etiam iis, à quibus nulla referenda gratia expectatur.*

Et paulò pòst in annotat. *Diligite inimicos, non ùt vos diligant; sicut, Benefacite hominibus, ac mutuò date, non ut similibus vos beneficiis prosequantur.*

2. Illud, *Dabitur vobis*, Luc. 6. v. 38. non referendum ad eos, qui acceperint, sed ad Deum, qui dare præcepit & obsequentibus huic mandato præmia promisit.

Toletus in h. l. *Promissio fit dantibus. Qui enim misericordes & benefici erga alios sunt propter Deum, his Deus misericordem ac beneficum sese exhibet: sic enim Deus homines diligit, ac mutuò seipsos diligere cupit, ut omnibus, qui aliis ipsius gratiâ beneficia impendunt, ipse rependat, tantaq; promissione ad dandum invicem excitet & alliciat.*

Et paulò pòst ad illud, *Mensuram dabunt. Hæc mensura plena & perfecta est, talem Deus certissimè reddet, nam perfectissimâ mercede cumulabit non judicantes, non condemnantes, dimittentes & dantes.*

4. Quòd in *sanctos spes & & fiducia*

cordis

cordis, collocari possit, probant 1. Ex Johan. 5. v. 44. ubi Judæi dicuntur *in Mose sperâsse.*

Resp. 1. Pontificii docent, sanctos eo tempore, quo Christus hæc protulit, fuisse *in limbo* constitutos, à beatifica Dei visione remotos. Ergò in eos tunc non potuit cordis fiducia collocari.

2. Cajetanus & Toletus in Commentario h. l. per Mosen, statuunt, intelligendam esse *doctrinam Mosaicam,* id est, per Mosen populo Israëlitico promulgatam. *Sperabant ergò Judæi in Mosen,* non quòd in personam Mosis defuncti spem & fiduciam collocarent, sed quòd sperarent, se per ipsius doctrinam salutem consecuturos, si vel maximè non crederent in Jesum Nazarenum, nec eum pro Messia agnoscerent.

3. Maldonatus in hunc loc. sic commentatur: *An hoc reprehendendo dicat, quòd in Mose spem haberent, non abs re potest dubitari. Leontius quidem valdè probabiliter existimat, esse reprehensionem, debuisse enim Mosi quidem credere, sperare autem non in illo, sed in Deo debuisse, contrà verò illi faciebant, Mosi non credebant, & in illo sperabant. Quemadmodum ergò eos antea reprehendens dixit: Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, ita nunc dicit de Mose, in quo vos speratis, ut Euthymius observavit, unde colligitur, Mosen hoc loco Scripturam Mosis appellari, in qua dicuntur spem suam positam habuisse, quia existimabant, se Ceremoniarum & legalium mandatorum observatione vitam æternam consecuturos.*

2. Philem. v. 4. *Gratias ago Deo meo semper, memoriam tui faciens in orationibus meis.* v. 5. *Audiens caritatem tuam & fidem, quam habes in Dominum Jesum & ad omnes sanctos. Ergò etiam in sanctos haberi debet fides.* Bellarminus d. l.

Resp. 1. Benedictus Justinianus Jesuita in hunc locum sic commentatur pag. 595. *Qui hoc loco de cultu & veneratione sanctorum contra hæreticos disserunt, planè ludunt extra chorum. De iis enim sanctis loquitur, quorum viscera, ait, non multò pòst per Philemonem requievisse, intelligens beneficentiam & liberalitatem in fideles, qui propter fidem & Sacramenta non semel à Paulo sancti appellantur.*

2. Dionysius Carthusianus in Commentar. docet, *fidem referendam ad Christum, caritatem ad sanctos.*

Eandem trajectionem, quâ fidei objectum *Christus,* caritatis objectum *sancti* constituendi sunt, in textu agnoscunt Cajetanus, Benedictus Arias Montanus, Jacobus Tirinus & Estius in h. l. (quam probant vis phraseos, scopus Apostolicus, parallelia Ephes. 1. v. 15. Col. 1. v. 4. & suffragia Patrum, Chrysostomi, Theodoreti, Primasii, Sedulii &c.)

3. Israëlitæ dicuntur *credidisse Deo & Mosi* Exodi 19. illud Alfonsus de Castro lib. 2. advers. hæreses, verbo Adam, hæresi 6. ex Hieronymo sic explicat: *Una atque eadem credulitas in Mosen refertur & in Deum, ut populus, qui credebat in Dominum, æquè credidisse dicatur in servum. Hoc autem non solùm in Mose, sed in omnibus sanctis ejus est, ut quicunque credidit Deo, aliter fidem ejus recipere non queat, nisi credat & in sanctos ejus. Non est enim in Deum perfecta dilectio & fides, quæ in ministros ejus odio & infidelitate tenetur. Quod autem dico, tale est. Credit quispiam in conditorem Deum, non potest credere, nisi priùs crediderit de sanctis*

ejus, vera esse, quæ scripta sunt: Adam à Deo plasmatum, Evam ex costa illius & latere fabricatam &c. Hæc & cætera, quæ de sanctis scripta sunt, nisi quis universa crediderit, in Deum sanctorum credere non valebit.

(Hoc sensu libenter admittimus, fidem etiam ad sanctos referri, sed ex eo invocatio sanctorum non potest stabiliri.)

4. Ludovicus Vives ad locum Augustini lib. 18. de Civitate Dei cap. 54. (*Nos, qui sumus, vocamurq́ Christiani, non in Petrum credimus, sed in quem credidit Petrus*) in margine sic annotat: *In Christum, non in Petrum credunt Christiani.* Et in Comment. adducit locum Apostolicum 1. Corinth. 3. v. 5. *Quis est enim Paulus, quis Apollo? ministri, per quos credidistis.*

5. Quòd sancti in specie pro nobis orent, probant

1. Ex Jerem. 15. v. 1. Sed de hoc dicto egimus superiùs.

2. Ex 2. Maccab. cap. ult. Sed librum illum esse *Apocryphum* multi ex ipsis Pontificiis agnoscunt, ut suo loco ostendimus.

3. Ex Luc. 16. v. 27. ubi *dives epulo orat pro fratribus.*

Resp. 1. Hac ratione sequeretur, etiam damnatos in inferno in specie pro cognatis in his terris adhuc viventibus orare, quod Pontificii non concedent.

2. Sequeretur, sanctos pro nobis orantes nihil impetrare, cùm dives epulo quoque nihil impetraverit.

3. Partem illam *parabolæ*, quæ colloquium cum Abrahamo recitat, Historiam esse negant Jansenius Concord. capite 97. Maldonatus in Commentar. h. l. Estius in 4. sent. dist. ult. §. monet, *non solùm in qq. Athanasii q. 21. sed quibusdam etiam Missalibus Papistarum legi hæc Lucæ verba sub titulo Parabolæ.*

(In parabolis verò scopus principalis tantùm respiciendus, ut suo loco monuimus.)

4. Jacobus Tirinus in Comment. h. l. movet objectionem. *Damnati ex summa obstinatione in malo execrantur omne bonum, nec cuiquam bene volunt, quomodo ergò hic dives fratribus consultum optat? respondet autem, non fratribus, nisi per accidens, sed sibi tantùm consultum voluit, nam peccata fratrum, (utpote quibus ipse suo exemplo & consilio, forsan & præcepto causam dederat) sibi imputanda sciebat, & pœnâ illorum pœnam suam augendam, inquit S. Gregorius & Lyranus.*

(Ergò hic dives non tam de fratribus, quàm de se fuit solicitus.)

Vide dicta superiùs.

4. Ex *communione*, quæ est inter *militantem & triumphantem Ecclesiam*, quò accommodant locum Apostolicum Hebr. 12. v. 23. *Accessistis ad Ecclesiam primogenitorum, qui in cœlis conscripti.*

Resp. 1. Ex communione illa probatur tantùm generalis intercessio, aliàs sequeretur, sanctos in his terris viventes pro omnibus fratrum suorum necessitatibus in spem orare.

2. Estius in Comm. refellit eos, qui *per conscriptos in cœlis beatos* intelligi jubent, *quia de beatis mox peculiare membrum in eodem textu sequatur. Et ad Spiritus justorum perfectorum.*

(Scriptura *per conscriptos in cœlis* solet intelligere electos in carne versantes Luc. 10. v. 20. Phil. 3. v. 3. Apoc. 13. v. 8. c. 20. v. 15. cap. 21. v. 27.)

3. Be-

3. Benedictus Justinianus, Estius, Cornelius sic exponunt, *quòd ad beatos in cœlo Spiritus accesserimus per spem, quâ aspiramus ad eandem gloriam.* Rom. 8. v. 24. *accedimus etiam per caritatem, quo illi nos & illos diligant*, sed an caritas illa in hoc tertio consistat, ut in spem pro nobis orant, nec ex hoc, nec ex aliis locis probari potest.

6. Quòd *merita sanctorum defunctorum Deo in precibus fuerint proposita, & propter illa exauditio fuerit petita*, probant.

1. Ex Exod. 32. v. 13. Sed de hoc dicto egimus superiùs.

2. Ex Psal. 132. v. 1. *Memento, Domine, David & mansuetudinis ejus.*

Resp. 1. Pagninus & Benedict. Arias verterunt, & *afflictionis ejus.*

2. Thomas Aquinas & Saa intelligunt *de afflictione sub Saule.*

3. Lorinus ad h. l. annotat, *Agathium Guidacerium in sensu literali hoc exponere de afflictione, quam ex contumeliis Michol uxoris patiebatur, cùm arcam Domini asportaret* 2. Samuel. 6. v. 21. quem sensum Lorinus & Estius in hunc locum verum esse agnoscunt.

3. Ex Psalmi ejusdem v. 10. *Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui.*

Resp. 1. Lorinus testatur, *Augustinum, Prosperum, Cassiodorum, Haymonem, Hugonem, non de meritis Davidis, sed de promissionibus Davidi factis hunc locum accipere.*

2. Toletus & Estius per Davidem intelligunt *Christum*, ob cujus merita Salomonis benedictio petatur, maximè & conservatio Ecclesiæ.

7. Quòd *Angeli sint religiosè adorandi*, (ac proinde etiam sancti, qui sunt ἰσάγγελοι,) probare conantur ex Actor. 27. v. 23. *Astitit mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum*, ᾧ καὶ λατρεύω. Jesuitæ Paderbornienſ. in Colloquio de Invocatione Sanctor. & Purgator. Salmero tract. 57. in Acta. *Docuit Paulus suo exemplo, in periculis invocandos esse Dei sanctos*, quod ex hoc loco Act. 27. colligit.

Resp. 1. Communis est hypothesis Pontificiorum, *λατρείαν tribui soli vero Deo.* Ergò non potest hîc intelligi Angelus creatus, & proinde relativum ᾧ non pertinet ad Angelum, sed ad Deum.

2. Maximilianus Sandæus in Castigat. conscient. cauteriatæ contra Laurentium pag. 182. *Vox latria in Novo Testamento nunquam aliter sumitur, nisi ad significandum cultum Dei proprium.* Desumsit hoc, ut pleraque alia, ex Bellarm. lib. de Beat. Sanct. cap. 12. §. 13. *Scriptores sacri vocem λατρείαν nunquam usurpant, nisi pro cultu solius Dei, ut patet ex N. Test.*

(Atqui, si vox λατρεία nuspiam in Novo Testamento aliter usurpatur, quàm pro cultu solius Dei, utiq; etiam Act. 27. v. 23. ita usurpatur.)

3. Lorinus ad illum locum sic annotat: *Dei, cujus sum ego, ut intelligant gentiles, à quo sit in tempestate auxilium, non à seipsis, non à falsis Diis, quos colerent, sed à vero Dei, qui cùm in gratiam supplicii* (supplicis) *sui cunctos præsenti mortis eriperet periculo, cognoscere possent, se, non ut merentem supplicium Romam duci.*

Et postea. *Cajetanus observat, profiteri Apostolum, se Dei esse secundùm esse, sicut & secundùm operari, cùm addit: Et cui deservio. Alii, cujus sum Apostolus ac minister, & cui servio in Evangelio, sive prædicatione. Et*

cui deservio, λατρεύω cultu etiam religioso ac proprio Dei, cui cultui ex usu Ecclesiæ verbum istud adaptatur.

(Atqui, ad quem refertur ἀναφορικὸς prior, cujus sum, ad illud etiam referendus ἀναφορικὸς posterior, cui servio. ἀναφορικὸς prior, cujus sum, non nisi ad verum Deum pertinet. Ergò etiam posterior.)

4. Guilielmus Estius in annot. aureis ad difficiliora Scripturæ loca in cap. 27. Actor. pag. 1061. *Illud, cujus sum ego & cui deservio, non ad Angelum referendum, sed ad Deum, ut sensus sit. Astitit mihi Angelus Dei, cujus Dei sum ego, videlicet cultor & cui deservio, id est, quem colo. Nam Græcè est λατρεύω.*

5. Congruunt hæc cum Glossa interlin. quæ sic habet, *cujus ego sum, scilicet Apostolus;* &, *cui deservio, scil. in Evangelio;* & cum Lyrano, qui in hunc loc. sic commentatur: *cujus sum ego Apostolus & minister.*

6. Eadem repetit Cornelius à Lapide in Comment. h. l. *Cujus sum ego, minister, cultor & Apostolus. Dicit hoc, ne gentiles, qui erant in navi, suo Deo, aut Diis, hoc oraculum aut miraculum tribuerent. Et cui deservio, λατρεύω, id est, quem latriâ colo.*

Appendix hujus capitis

DE INVOCATIONE SANCTORUM QUERELAS, CALUMNIAS & ASSERTIONES ERRONEAS ADVERSARIORUM COMPLECTENS.

I. *Querela.*

1. Bellarminus in præfat. lib. de Ecclesia triumph. *Lutherum mendacii accusat,* quòd in Postill. ad Evangel. Dominicæ Annunciat. scribat, *Papistas Virginem; Mariam Deum constituere.*

Idem Bellarminus in Apologia ad Regem Angliæ pag. 125. *At prudentes, inquit, & bene instituti Catholici neque Divam, neque Deam vocant, neque ab ea petunt, ut Filio dominetur, neque dicunt, eam ad oscula & complexum Sacerdotum descendere.*

Jodocus Coccius tom. 1. thesauri libro 8. de signis Ecclesiæ art. 12. p. 1126. *Mentitur Lutherus, Papistas Virginem Mariam Deum constituere.*

Mariana in Tricen. Julian. p. 107. *Quantum possum, clarissimâ voce pronuncio, sive Mariam, sive Dianam Deam credas, utrumque nefas, utrumque impium, utrumq; abominandum, utrumque sacrilegum.*

Schreinerus contra D. Keslerum negat, *Mariam à Pontificiis vocari vel haberi Deam.*

Resp. 1. In Psalterio Mariæ, cujus autorem volunt esse *Bonaventuram,* Maria sæpè vocatur *Domina,* & ab ea petuntur, quæ Regius Psaltes à solo vero Deo petiit, ac petenda esse docuit. fol. 8. Psal. 15. *Conserva me Domina, quoniam in te speravi.* fol. 12. Psal. 30. *In te Domina speravi, non confundar in æternum.* fol. 17. Psal. 50. *Miserere mei Domina, quæ mater misericordiæ nun-*

nuncupari, & secundùm viscera misericordiarum tuarum munda me ab iniquitatibus meis. fol.32. Psal. 109. *Dixit Dominus Dominæ meæ, sede à dextris meis.*

(Neque possunt autoritatem Psalterii hujus subterfugere. Confirmatum enim est à *Sixto IV. & Innocentio VIII.* Romanis & Pontificibus, nec uno tantùm in loco, sed in diversis Galliæ, Italiæ & Germaniæ provinciis impressum, *Venetiis, Parisiis, Heidelbergæ, Francofurti & Lipsiæ*, ut & *Tegernseæ in Bavaria* Anno 1572. in forma 16. Anno 1600. *Parisiis* cum approbatione Sorbonistarum est recusum apud Nicolaum de Fosse ad insigne vasis aurei, ac ad normam ipsius publicæ preces conformatæ, necdum ab ullo Pontificum in catalogum prohibitorum librorũ hoc nostro seculo fuit relatum, non ita pridem *Ingolstadiensium* censurâ & commendatione est recusum. Quid quòd *Bonaventura* Psalterii hujus autor à Papa Sixto IV. Anno 1482. est canonizatus?)

2. Antoninus part. 4. Summ.tit.15. capite 44. describit *coronationem Mariæ*, in qua descriptione eam expressè vocat *Deam* ac τετράχορδον *Angelicum eidem ab Angelis decantatum esse* asserit, & addit, *in ipsum Dei thronum erectam esse.*

3. Leo X. ad Recanatenses lib.8. Epistola 17. apud Bembum. *Apportari, quæ celerrimè jubeatis* (illud lignum Lauretam) *ut quæ jam cœpta sunt fieri, non intermittantur, ne tum nos, tam etiam Deam ipsam* (Mariam Lauretanam) *inani lignorum inutilium donatione lusisse videamini.*

4. Ambrosius Catharinus in Concil. Tridentin. sess.2. Mariam vocavit *Dei sociam. Fidelißima*, dicebat, *ejus socia.*

5. Horatius Tursellinus in Epist. dedicat. Hist. Lauret. *Matrem suam præpotens ille Deus divinæ majestatis, potestatisq́ʒ Sociam, quatenùs licuit, ascivit.*

Item. *Huic olim cœlestium mortaliumq́ʒ principatum detulit, ad hujus arbitrium, quoad hominum tutela postulat, terras, mare, cœlum, Naturamq́ʒ totam moderatur, hac annuente, & per hanc divinos thesauros mortalibus & cœlestia dona largitur.*

6. Lipsius in Virgine Aspricolli cap.30.

Magni magna Dei parens,
De qua sacra profantur,
Hanc fore quæ serpentis
Contereret caput improbi,
Fecisti ô Dea. Postremò.
Tunc tibi laudes, Dea, dicet omnis sexus & ætas.

(Quod approbant Archiepiscopus Mechliniensis & Cameracensis Legendarum Lipsii approbatores.)

7. Rubertus Turnerus orat.5.p.64. *Beata Maria assumta est ut Dea.*

8. In doxologiis eam Deo conjungunt, quandoque etiam Christo præponunt. Sic enim Bellarminus, Gregorius de Valentia & alii libros suos finiunt. *Laus Deo & B. Virgini, Item Jesu Christo.*

9. Suarez tom.2. Comm.in Thom.q.37. Disput.22.sect.2. ad B. Virginem applicat dictum Apostolicum Philipp.2. *Quia humiliavit se, propterea exaltavit eam Deus, & dedit ei nomen, quod est supra omne nomen.*

10. Osorius tom.3. conc.2. in festo Josephi pag. 124. *Omnia, quæ Dei sunt, Mariæ sunt, quia mater & Sponsa Dei est.*

tom. ejusdem p.139.404. *Mariam throno Dei majorem esse*, asserit.

tom.ejusd.concion.3.Concept.5. Nunc igitur ad Mariam accommodat dictum

Pro-

Proverb. 8. Dominus possedit me ab initio viarum suarum.

Blasius de Viegas in cap. 12. Apocal. Comment. 2. sect. 4. num. 4. *Ecclesia B. Virgini accommodat locum illum Prov. 8. v. 22. Dominus possedit me initio viarum suarum, ab æterno ordinata sum &c.*

(At ex hoc loco vera Christi Deitas probatur.)

11. Idem Osorius tom. 5. Domin. 5. Epiphan. *Cui B. Mariam comparabimus? non Evæ, non Saræ, nec Rachel, nec Hesteræ, nec Lunæ, nec Soli. Cui igitur? planè Deo omnia bona continenti.*

12. Bellarminus lib. 3. de Cult. Sanctor. cap. 9. §. ult. *Sancti in cœlo degentes, sunt Dii quidam per participationem.*

Costerus in Enchir. pag. 390. dicit, *eos esse divinitate repletos.*

(Si sancti sunt Dii per participationem, quib. competit tantùm δουλεία, multò magis Maria erit *Dea per participationem*, cùm competat illi ὑπερδουλεία.)

13. Statuunt, *eam Christi Filii sui in opere Redemtionis adjutricem*, ut ostendimus superiùs in Appendice articuli de Christo membr. 3.

(At opus redemtionis est merè divinum opus.)

2. Idem Bellarminus ibidem *mendacium* vocat, quòd Lutherus d. l. scribat, *Papistas omnipotentiam in cœlo & terra Mariæ tribuere.*

Resp. 1. In Antidotario animæ Mariam sic compellant: *Scio, quia potes omnia, quæ vis, ipsa misericordia & venia &c. vitam æternam mihi tribuas.*

In Cantico Mosis Exod. 15. ad Mariam accommodato dicunt, *Domina nostra omnipotens.*

2. Blasius de Viega in Commentar. super Apocalypſ. pag. 543. *Maria est per excellentiam Domina & Princeps omnium creaturarum, constituta super omnem creaturam, ut egregiè expendit Arnoldus Carnotensis tract. de laudibus Virgin. & refertur tom. 6. Biblioth. sanct. Patrum. Maria, inquit, linguâ Syriacâ Domina dicitur, Christus Dominus, Maria Domina, licèt ipsa se Christi profiteatur ancillam, hoc servitutis Deus omni regno sublimiùs esse intelligit. Constituta quippe est super omnem creaturam, & quicunque Jesu curvat genu, matri quoque pronus supplicat, & Filii gloriam cum matre non tam communem judico, quàm eandem.*

3. Brigitta (à Bonifacio IX. & Martino V. canonizata) lib. 4. cap. 74. *Maria potest omnia, quæ vult.*

4. Gabriel Baraleta Ordin. Prædicat. Sabbato post Invocavit serm. 18. fol. 42. *Invenisti gratiam apud Deum. Quã gratiam? Dei & hominum: audaciâ cujus dominatur in cœlo, in purgatorio, in mundo, in inferno. Unde Bernhardus, data est tibi omnis potestas in cœlo & in terra, ut omnia, quæcunque volueris, valeas impetrare.*

5. Suarez tom. 2. Commentar. in Thomam Disput. 23. sect. 2. pag. 209. adducit & probat dictum Gregorii Nicomediensis, qui in Oratione sua Virginem Deiparam vocat *omnipotentem*; Et Anshelmi, qui in lib. de laudibus Virginis capite 12. scribit. *Te sic Deus exaltavit, ut omnia secum possibilia esse donaverit.* Item. *Tu velis & nequaquam fieri non poterit*; Ac Petri Damiani serm. 1. de Nativitate Mariæ. *Data est tibi omnis potestas in cœlo & in terra, & nihil tibi impossibile est.*

6. Just.

6. Just. Lipsius de Diva Virgine Hallensi lib. 1. cap. 36. p. 29. *Beata Maria habet parem vim & potestatem cum Deo.*

7. Costerus in meditat. Super Hymnum, *Ave maris stella* p. 61. *Ut mater Regis nihil non potest in universo Filii regno, ita tu mater Dei omnia potes in cœlo & in terra.*

8. Maximilianus de Bouchorne in Epistola dedicat. præfixa Historiæ de Legatione Philippi Hispaniarum Regis ad Pont. Rom. Mariam vocat *cœli terræq; Imperatricem*, ibidemque *Dei & Mariæ majestatem* conjungit.

9. Sanctos statuunt esse *omnipotentes.*

(Ergò multò magis Mariam omnibus sanctis excellentiorem.)

Costerus in Enchir. cap. 22. propos. 4. p. 359. scribit, *sanctis datam autoritatem impios cogendi, cohibendi & puniendi, & pios ex ipsorum manib. eripiendi: propterea quòd sancti statim à morte accepturi sint eandem potestatem, quam Christus accepit à patre suo in Psalm. 2. promissam.*

(At hoc non est finitæ potestatis, sed infinitæ, nec competit creaturæ, sed soli Deo & Christo secundùm humanam Naturam τῷ Λόγῳ personaliter unitam)

10 Jm Zinß- vnd Dinstbüchlein zu Augspurg gedruckt Anno 1627. durch Andream Aperger im 1. Cap. Welcher derohalben diesē hochlöblichem Exempel begehret nachzufolgen/ vnd sich der mächtigsten Himmels Königin für einen Sclaven zu profitiren vnd zudienen/ der muß vor allen dingen die grosse Macht/ Gewalt vnd Glori/ so diese Königin ewig hat vnnd geneust/ betrachten/ deren nicht allein alle Creaturen vnd Geschöpff/ sondern der Schöpffer selbst unterworffen. Es ist vnterworffen die Helle sampt selbiger gantzen Macht; das Fegfewer/ daß sie tröstet die armen Seelen; die Erd vnd alle Königreiche/ die Kirchen/ fur welche sie streitet/ das Meer/ die Lufft/ der Himmel/ die Heiligen/ die Engel/ ja mit einem Wort ꝛc. Der HErr selbst/ daher du nicht eine/ sondern viel tausend Vrsachen hast/ dich ihr auch vor die wenigste Sclavin vnd Leibeigne zu profitiren/ zuverbinden vnd zuvntergeben.

11. Lipomanus in margine libri sui œstro percitus, & vix jam suus exclamat, *Ecce quàm potentissima est sancta Dei genitrix, & quomodo nullus salvus fieri possit nisi per eam!*

12. Denique ne quid impietati desit, Bernhardinus serm. 2. de coronat. Mariæ dicit, *Mariam lege successionis esse mundi Dominam, quia cùm Christus moriens in cruce nullum haberet in terris, qui de jure ei succederet, ei mater ejus secundùm omnia jura successit, ac per hoc principatum omnium acquisivit. Successionem autem hanc nusquam legimus revocatam.* Ibidem dicit, *quòd Christus nunquam testatus sit de Monarchia universi, eò quòd sine matris præjudicio nequaquam poterat fieri. Insuper noverat, quòd potest mater irritare Filii Testamentum, si in sui præjudicium sit confectum. Item potest accusare, ut inofficiosum. Unde concludit, nullam gratiam venire de cœlo ad terram, nisi transeat per manus Mariæ.*

3. Idem Bellarminus ibidem *mendaciis* accenset, quòd Lutherus d. l. scribit. *Papistas plus favoris & gratiæ à Maria expectare, quàm ab ipso Christo.*

Resp. 1. in Psalterio ad Mariam accomodato, (quod Cardinalis Pazmannus lib. 13. hodegi cap. 1. *Bonaventuræ* tribuit, ac publicâ Pontificum autoritate confirmatum aliquoties recusum est) sic orant. Psalm. 71. *Deus judicium tuum da Regi, & misericordiam tuam Reginæ matri.* Psalm. 93. *Deus ultionum Dominus, sed tu mater misericordiæ ad miserandum inflectis eum.*

2. Bartholomæus de Pisis in libro Conformitatum Francisci memorat, *Fratrem Leonem hujusmodi visionem habuisse. Scalas duas à terra ad cœlum usque protensas videbat, alteram rubram, alteram candidam. In rubræ cacumine Christus, in candidæ Maria stabat. Simul ac hoc Franciscus vidit, Fratres suos adhortatus est, ut audacter in rubra scala ad Deũ ascenderent. Hoc cùm conarẽtur, alter hic, alter illic de ea decidit. Ægrè hoc ferebat Franciscus, & Christum interrogabat, quomodo istud fiat? Christus ostendit ei suum latus & manus, quæ ita sanguine fluebant, ac si recenter transfixa essent, inquiens: Hoc mihi Fratres tui fecerunt. Franciscus cùm hoc audiret, Fratrib. suis acclamavit, & ne animum despondèrent, monuit, jussitque ut in altera candida scala ascenderent. Illi hoc facientes continuò à virgine Maria sine omni labore in regnum cœlorum suscepti sunt.*

Idem commemoratur in Mariali part. 9. serm. 2. assimilatione 2. pag. 492.

3. Bernhard. de Busto in Mariali, Alexandro VI. Pont. Rom. dedicato, lib. 1. cap. 2. *Salomon dicit. Turris fortissima nomen Domini, ad ipsam confugiet justus & exaltabitur. Nobis autem dicendum est. Turris fortissima nomen Dominæ, ad ipsam confugiet peccator & salvabitur.* Ibid. *Sæpe, quos justitia Filii damnat, matris misericordia liberat, unde à foro justitiæ Dei ad forum misericordiæ matris appellan*[illegible] *esse docet.*

Anshelmus lib. de excell. Virg. cap. 6. *Velocior nonnunquam est salus memorato nomine Mariæ, quàm invocato nomine Jesu.*

4. Idem Bernhard. de Busto part. 3. Marialis serm. 3. lit. V. p. 161. *Licet ad Mariã appellare, si quis à Dei justitia se gravari sentiat, quod significatum fuit Esth. 5. Imperatrix Esther figuravit Imperatricem cælorum, cum qua Deus regnum suum divisit. Cùm enim Deus habeat justitiam & misericordiam, justitiam sibi in hoc mundo exercendam retinuit, & misericordiam matri concessit.*

In Mariali lib. 2. part. 1. cap. 24. dictum Apostolicum de Christo Rom. 8. refertur ad Mariam virginem. *Si Maria pro nobis, quis contra nos? si ipsa justificat, quis condemnabit?*

5. In Legend. mirac. B. Virginis exempl. 42. sic legitur. *Theophilus quidam Nobilis abjurarat Deum, Baptistam, Christum & Mariam. Cùm facti ipsum pœniteret, veniam à Christo nullam impetrare potuit, quam tamen à Maria facilè impetravit.* Simile exemplum extat in Legend. p. 1. p. 213. *de imagine infantis Christi, qui ad nullam misericordiam flecti poterat, sed cùm B. Virgo ipsum multis precib. obtestaretur, ut peccatoris misereretur, imago Infantis respõdisse fertur, se propter tam serium intercessionem matris peccatori fore propitium.*

Confer Dn. Lælium contra Sartorium p. 215.

6. Magister Joh. Herold. Discipulus de tem-

de tempore dictus in serm. denuò Mogunt. Ann 612. recusis, & Friderico Förnero Hebronensi Episcopo inscriptis. p. 916. *Peccatores fiducialiùs ad matrem misericordiæ confugiunt* (quàm ad Christum) *Siquidem Filius ejus non solùm est misericors, sed etiam justus in omnib. operibus suis.*

Idem serm. 164. fol. 937. refert, *Diabolum de Maria jam olim fuisse conquestum. Illa est, quæ maxima damna nobis infert. Quos enim Filius per justitiam perdit, mater per misericordiam & indulgentiam adducit.*

7. Robertus Holcot in lib. Sapient. lect. 36. *Si quis à Filio, qui ad dextram Patris sedet, terreatur, quia judex est, matrem adeat, quia medicina est & misericors.*

8. Antoninus part. 4. summæ tit. 15. de Maria. *Christus non solùm advocatus est, verùm etiam Judex. Cùm itaque justus ante eum vix sit securus, quomodo peccator ad eum tanquam advocatum accederet? ideò providit nobis Deus de advocata, quæ mitis est & suavis, in qua nihil invenitur asperum.*

9. Gabriel lect. 30. in Canon. *Fidelis planè & præpotens Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, sed divinam in eo verentur homines majestatem. Absorpta videtur in Deitatem humanitas, non quòd sit mutata substantia, sed affectio Deificata. Non sola illi cantatur misericordia, cantatur & judicium, quia etsi ex his, quæ passus est, didicerit compassionem, ut misericors fieret, habet tamen & judiciariam potestatem. Denique Deus noster ignis consumens est, quidni vereatur accedere peccator ad Deum, quemadmodum fluit cera à facie Dei? Opus est ergò Mediatore ad Mediatorem istum, nec alter nobis utilior quàm Maria.*

Idem lect. 80. in Canon. *Confugimus primò ad B. Virginem cœlorum Reginam, cui Rex Regum Pater cœlestis dimidium regni sui dedit: quod significatum est in Esther Regina, quæ cùm ad placandum Regem Assuerum accessisset, dixit ei Rex, etiamsi dimidiam partem regni mei petieris, dabitur tibi. Sic Pater cœlestis, cùm habeat justitiam & misericordiam, tanquam potiora regni sui bona, justitiâ sibi retentâ misericordiam matri Virgini concessit.*

10. Georgius Cassander in consult. art. 21. p. 970. *Error est, quòd homines etiam non mali certos sibi sanctos, tanquam patronos & tutores delegerunt, in eorum meritis atque intercessione plusquàm in Christi merito fiduciam posuerunt, atque adeò unico illo advocationis Christi officio obscurato sanctos, atq; inprimis Virginem Mariam in illius locum substituerunt.* Imò *non defuerunt viri etiam celebres* (in margine notatur Gabriel Biel lect. 80. in canon.) *qui asserent, id, quod Hestere Assuerus promisit, se petenti dimidium regni daturum, in Maria completum esse, in quam Deus regni sui, quod judicio & misericordiâ constat, dimidium, hoc est, misericordiam transtulerit, alterâ regni parte sibi retentâ.*

(Quòd ex Biele etiam repetit Johannes David in Pancarpio Mariano p. 207. edit. Antuerp. Anno 607.)

Postea addit Cassander. *Eandem sententiam ab insigni quodam Theologo publicè aliquando pro Concione Lutetiæ Parisiorum proponi audivi.*

11. Claudius Espensæus in Comm. 2. Tim. 3. *Multi sunt, qui non minùs fidunt ac tribuunt Divis quàm Deo, quia hunc quàm*

illos minùs placabilem putant & exorabilem.

12. Censura Coloniensis p. 208. adducit & approbat dictum Bernhardi serm. de B. Virgine, qui incipit. *Signum magnum. Fidelis planè & potens Mediator Dei & hominum, homo Jesus Christus, sed divinam in eo homines reverentur majestatem, opus ergò est Mediatore ad Mediatorem istum, nec alter nobis utilior quàm Maria.*

13. Vincentius Brunius Jesuita in Meditationib. de præcipuis mysteriis vitæ & passionis Christi part. 1. medit. 1. p. 13. *Si Maria est gratiâ plena & apud Deum est gratiæ inventrix, omnes quotquot inopes & cupidi gratiæ sumus, eam adeamus. Deus enim, ut honoraret matrem, in eam effudit plenitudinem gratiæ, ut nos intelligeremus, si quæ spes, si quid boni, si qua salus in nobis sit, id totum à Maria tanquam Mediatrice redundare.*

14. Johannes Osorius tom. 4. p. 33. *Multa petuntur à Deo, nec obtinentur; & petuntur à Maria, & obtinentur.*

15. Suarez tom. 2. Comment. in Thom. disp. 23. q. 37. sect. 3. *Optima sunt verba illa Germani Constantinopolitani in serm. de Zona Virginis. Quæso ut in adventu Filii tui, cùm assistemus omnes judicandi tu, ut maternam habens fiduciam & maximam potentiam, validâ illâ manu tua ab æterno igne nos eripias.*

(Statuit igitur, Mariam esse Mediatricem apud Christum nobis iratum.)

16 Blasius de Viega in Apocal. p. 543 laudat illud Gersonis, *Deum dedisse dimidium regni sui Mariæ Virgini, potestate Deo remanente, cessisse quodammodo misericordiam Dei matri Sponsæque regnanti. Itaque Virginem divisum habere cum Deo imperium.*

17. Barradius tom. 1. Commentar. in Concord. Evang. lib. 6. cap. 13. p. 302. *In cœlo Astrologi inter leonem & libram Virginis signum interponunt. Nos inter Leonem de tribu Juda, hoc est, Christum in hora mortis judicem & libram illam judicii terribilem, quâ omnes cogitationes nostræ, opera ac verba examinantur, non Virginis signum, sed Virginem judicis matrem multis precib. advocatam interponamus.* Ibid. *Mariam*, dicit, *esse arcam in cœlos translatam, super quam misericordia Dei tanquam propitiatorium sit collocata.*

18. In Thesauro Præconiorum Deiparæ Virg. Parisiis ex Officina Michaelis Fæzandat Ann. 1539. cum privilegio denuò excuso, cap. 52. *Velocior est nonnunquam salus nominato nomine Mariæ, quàm invocato nomine Domini Jesu unici Filii sui.*

4. Idem Bellarminus ibidem *mendacium esse* exclamat, quòd *Philippus in locis communibus scribit, non differre ab Ethnicis moribus invocationem sanctorum & cultum statuarum.* Sed veritatem hujus assertionis comprobavimus superiùs membro. 15.

5. Idem Bellarminus lib. 1. de beatit. sanct. cap. 16. *mendacium* vocat, quòd Philippus in Locis scribit, *Pontificios tribuere sanctis divinitatem,*

Resp. 1. ex Bellarmino lib. 5. de cult. sanctor. cap. 9. §. ult. *Sancti in cœlo degentes sunt Dii quidam per participationem.*

2. Ex Bodino in Methodo Historiæ cap. 5. p. 100. *D. Antoninus à plerisque*

in Italia & Gallia Narbonensi ardentiore voto, certè majore metu colitur, quàm Deus immortalis.

3. Ex Costero in Enchirid. p. 390. *Sancti sunt repleti divinitate.*

4. Bembus in Historia Veneta lib. 4. p. 90. scribit, *S. Franciscum in Deorum numerum receptum.*

5. Sanctos suos appellant *Divos*. Polyd. Virgil. lib. 6. de rer. invent. cap. 8. pag. 513. *Numina*. Zuing. Theatr. 1397. b. dicunt eos *referri inter Divos, quia canonizantur*. Baron. anno 178. n. 3. anno 337. n. 20. Polyd. Vergil. lib. 7. cap. 4. pag. 581.

6. Hieronymus Vida Episcopus Albanus hymno *Divis cœlitib.* post invocatam Virginem & Angelos. *Tum vos cadusi corporis, Cen nos onusti pondere. Quondam mares aut Virgines, Nunc Dii beati cœlites.*

Serarius Jesuita sic loquitur: *Rinaldus antistes beatis additus agminib. Deorum.*

Sannazarius Elegia ad D. Jacobum Picenum. *Pectoribus nostris non leve Numen eris.*

Hymno ad D. Nazarium. *Datur ecce amicum cernere Numen.*

6. Idem Bellarminus ibidem *mendacium* vocat, quòd *Philippus in Locis scribit, Pontificios sanctis tribuere vim cognoscendi mentium cogitationes.*

Respond. ex ipso Bellarmino, qui lib. 1. de beat. sanctor. cap. 20. resp. ad 3. argum. sic scribit: *Non est verum, sanctos ignorare, quid ab illis petamus. Nam etsi dubitatio esse possit, quemadmodum cognoscant absentia, & quæ solo cordis affectu interdum proferuntur, tamen certum est, eos cognoscere.*

8. Idem Bellarminus ibidem *pro mendacio habendum esse* scribit, quòd *Papistæ dicantur rogare Virginem, ut Filium suum jubeat facere quod petimus.*

Copus Dial. 3. p. 340. *Interim à bonis istis viris quæro, cur non nominant illas Ecclesias, quæ Virginem matrem tam impudenter appellant? Cur, inquam, non nominant?*

Hayus Disputationum lib. 2. cap. 6. *impudentissimè hoc nobis imponit. Nullus enim nostrum est, qui hoc carmen unquam cecinit.*

Resp. 1. praxis docet contrarium. Sic enim canût in suis Ecclesiis, ut habetur in Hist. secundùm Chorum Augustens. de commem. Mariæ. *Gaude matrona cælica, Exultando magnifica Deum Salvatorem, Qui te fecit singularem. Tu ancillam Jesu Christi, Te vocare voluisti, sed, ut docet lex divina, Tuipsius es Domina. Nam jus habes & ratio, Matrem præesse Filio. Ergò ora suppliciter: Et præcipe sublimiter, Ut nos in mundi vespera, Ad regna ducat supera.*

2. Inde Georgius Cassander in consolt. art. 21. p. 970. sic scribit. *Quin & eò ventum est, ut Christus jam in cœlo regnans matri subjiciatur, quomodo in nonnullis Ecclesiis canitur. Ora matrem & jube Filio. Item, O felix puerpera, Nostra pians scelera Jure matris impera Redemtori*, extant hæ preces in Missa ad usum Ecclesiæ Tullensis, in prosa; Mariæ præconio.

3. Discip. de temp. in serm. quadrag. & de sanctis p. 263. *Virgo Maria*

potestatem habet super Filium suum J.C. propter materna autoritatis imperium, quod nulla alioqui creatura habuit.

4. Costerus in medit. super Hymnū, Ave maris stella p. 59. *In merita sanguinis Filii sui plus juris habet mater, quia sanguinem dedit, quàm alia quælibet creatura.*

Et postea. *Æquum est, ut materna quoq; apud Filium tua valeat autoritas. Alii verò omnes precantur ut servi; tu, ut mater autoritatem habens exaudiris pro tua reverentia.* p. 67. *Rogamus matrem, ut pro materna sua in Filium autoritate efficiat, ne Filius nostras repudiet preces.*

5. Duræus in lib. adv. Witackerum f. 352. *Ex Ritualib. canitur. Iube Filio felix puerpera Nostra pians scelera Jure matris impera Redemptori.*

6. Bellarminus d.l. statim subjungit. *Si Josue. 10. dicitur, obediente Deo voci hominis, cur non posset aliquo modo dici, Filium Dei obedire matri aliquid petenti?*

7. Pazmannus lib. 13. hodegi illud sic excusat, quòd *efficacia orationis B. Mariæ per hyperbolen nominetur preceptum, sicut adimpletio petitionis nominetur obedientia* Jos. 10. v. 14. &c.

(Excusatio frivola est, ut docet ipsa collatio cùm Jos. 10. verbum Hebræum non *obedientiam, sed exauditionem* significet, interim ex ea colligere possumus, quòd fateri cogatur, hunc hymnum in Papatu decantari, aliàs enim nullâ opus esset excusatione.)

8. In Missali ad usum Ecclesiæ Tullensis sic habetur: *O felix puerpera, Nostra pians scelera, Jure matris impera Redemptori.* In prosa, cujus initium, *Maria præconio*, in officio de B. Maria.

9. Jacobus de Voragine Archiepiscopus Januensis in sermonib. de B. Virgine, (quos *Mariales* vocat, qui Moguntiæ à Rudolpho quodã Cluthio Theologiæ Baccalaureo Ord. Prædic. cum gratia & privilegio S. Cæs. Majest. Ann. 616. editi sunt, quique in dedicatione ad Comitem ab Hohenzollern *argenteæ tubæ* encomio insigniuntur) per singulas Alphabeti literas B. Virginem dilaudat. In sermone, qui est 17. sub litera A. cujus titulus, *Augusta & Imperatrix cœli est Maria, ratione propinquitatis, dignitatis, potestatis & autoritatis*, non solùm utitur similitudine Bielis *de dimidio regni conjugi Estheri ab Ahasvero dato ad paritatem Mariæ cum Deo probandã*, sed etiam ad *superioritatem autoritatis demonstrandam*, quòd sit,

1. *Augusta & Imperatrix cœli, ratione propinquitatis ad Christum* sic probat. *Quia*, inquit, *est mater Imperatoris cœlestis, ideò super ipsum materna autoritatis imperium habet, & potest sibi (ei) tanquam mater filio imperare.*

(Ita quoque Discipulus de tempore serm. 34. de sanctis p. 263. concludit.)

2. Quòd *sit Augusta & Imperatrix cœli ratione dignitatis* probat ex dicto Psal. 45. *Astitit Regina à dextris tuis. Quomodo igitur thronus Bethsabe collocatus est ad dextram Salomonis 3. Reg. 2. ita thronum Mariæ, dicit esse ad dextram Christi, quantum ad locum, quantum ad habitum, quantum ad obsequium famulorum.*

3. Inquit. *Dicitur Augusta & Imperatrix cœli ratione Imperii & potestatis; ipsa enim tanquam Domina & Augusta Angelos in ministerium emittit, & eis secreta palatii committit, Dæmones verò tanquam prodito-*

proditores è cœlesti palatio expellit. Quòd *Angelis imperet*, probat ex eo, *quia si Josua jussit Solem stare, quomodo non omnia sidera ad nutum gloriosæ Imperatricis decurrunt? Si Cherubin & Seraphin de fonte bibentes, inferiorib. Angelis quædam arcana revelant, quantò magis gloriosa Virgo de occultis Filii amplexus ejus degustata, mysteria Angelis copiosius effundit? Quòd Dæmonas expellat*, probat dicto quodam Fulberti. *Maria mater misericordiæ maternâ dignitate facta est, & erga Superos imperio super caritatem, & super inferos per districtionem, ubiq; imperiosa, ubiq; magnifica, cui, certè proprium est, & Angelos sanctos in ministerium mittere, & ad beneplacitum suorum inferiorum pacta cassare.*

4. Quòd *sit Augusta & Imperatrix cœli ratione autoritatis*, probat, *quia ab omni gravamine ad ipsam appellare licet.* Id probat per species, *utpote si quis gravetur à Diabolo, licet ad ipsam appellare &c. Si quis gravetur à Tyranno, licet ad eam appellare &c. Si quis gravetur à corpore proprio, licet ad eam appellare &c. Si quis sentit se gravari à justitia Dei, licet ad eam appellare*, quod uti probet, utitur argumento sumto *à divisione regni justitiæ, quod Deus retinuit; & misericordiæ, quod Maria cessit*, quale quid Cassandrũ ex Biele allegasse vidimus, & addit: *Ideò si quis sentit se gravari à foro justitiæ, appellet ad forum misericordiæ matris Dei Hebr. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio oportuno* quod majoris evidentiæ causâ denuò repetit. *Si quis igitur gravatur à throno Dominicæ justitiæ, appellet ad thronum misericordiæ Dominæ & Augustæ.*

Idem Archiepiscopus Januensis serm. 2. in Sabb. quartæ hebd. in Quadrag. repetit illud *de appellatione à gravamine justitiæ divinæ ad misericordiam matris instituenda* & addit. *Legi in vita Dominici, quòd cùm Christus contra mundum multùm iratus esset, Virgo ei dixerit: Bone fili, non debes cum eis agere secundùm justitiam tuam, sed secundùm misericordiam tuam: & sic ille sententiam revocavit*, quod ipsum repetit serm. V. in ass. Virginis.

(Sub nomine Anshelmi lib. de excell. Virginis cap. 7. legimus tale responsum ad quæstionem, *Quare Christus in cœlum profectus sanctam Virginem in terris reliquerit? Fortassis*, inquit, *Domine, ne tuæ cœlesti Curiæ veniret in dubium, cui potiùs occurreret, tibi Domino suo, an ipsi Dominæ suæ. Nã ut in partes suo occursu divideretur, ut pars tibi, pars illi obsequeretur, nõ deceret æstimo, præsertim cùm tota sit tua, totaq; per te eadem cœlestis Curia sit tua. Præcedere Virginem volebas, quatenus ei locum immortalitatis in regno tuo præparares, ac sic comitatus totâ Curiâ tuâ festiviùs ei occurreres, eamque subliminiùs, sicut decebat tuam matrem, exaltares.*)

10. Maximil. Sandæus in orat. de patrocinio Deiparæ p. 459. adducit & approbat dictum Petri Damiani. *Maria accedit ad altare reconciliationis non solùm rogans, sed imperans, Domina non ancilla.*

11. Thomas Hardingus in Confut. Apol. Anglic. part 2. cap. 18. *Si quis nil nisi cœlum & cœlestia spirans & Bernhardi similis matris Christi dignitatem & honorem altè secum in animo volutans & cogitationis æstu quodam absorptus, q. ludum ad eam aliquem & leporem adhibens spiritualem,*

nemi-

meminisse eam jubeat, matrem se esse, atque eâ re jus sibi quoddam esse imperii in filium, ac denique suavissimum in modum exigat, ut jure suo utatur, hoccine aut impiè dicitur, aut impudenter? An non ille potiùs summè & impius pariter est & impudens, qui id reprehendat?

12. Mariale Bernhardini de Bustis Ord. Seraphici à Sixto IV. approbatum & confirmatum Ann. 1481. editum Hagenoæ Ann. 1513. part. 9. serm. 2. de coronatione Virg. Mariæ f. 485. *Cùm B. Virgo sit mater Dei & Deus filius ejus, & omnis filius sit naturaliter inferior matre, & subditus ejus, & mater prælata & superior filio, sequitur, quòd ipsa benedicta Virgo sit superior Deo, & Deus ipse sit subditus ejus ratione humanitatis ab eo assumtæ.*

(Cui meritò opponitur illud Augustini tract. 8. in Joh. quòd Christus non agnoscat viscera humana operaturus facta divina.)

13. Gabriel Barleta Ordin. Prædicat. in serm. 18. f. 43. *B. Maria importunè petit, unde Ecclesia. Monstra te esse matrem. Et in Sequentiis, Ora Patrem, jube natum & insinua illi, quæ sis & nihil tibi denegat.*

14. Rutilius Benzonius Episcopus Lauretanus in scripto de anno S. Jubilæi Clementi VIII. P. M. dedicato p. 683. Mariam sic alloquitur: *Quomodo illa potestas potenti[illegible]e poteris obviare, quæ de carne tua carn[illegible] suscepit originem? accedis enim ad illud aureum reconciliationis humanæ altare non solùm rogans, sed etiam imperans; Domina, non ancilla.*

15. Labata Jesuita tom. 1. p. 552. *Hîc jam dicere possemus, dignitate suâ matrem Christi Christum ipsum aliquo modo etiam superare, & imperium ejus imperio Christi majus esse, quia Christus rebus omnibus imperat creatis, at Maria Christo ipsi, nam erat subditus illis.*

16. Dionysius Petavius in orat. p. 19. *Mihi quippe non ad divinæ tantùm majestatis fastigium evolasse Virginis nostræ dignitas videtur, sed etiam, quod bonâ vestrâ cum veniâ dicere liceat, divinum prætergressa Numen altiùs quodammodò constitisse &c. Nonne matrem cùm dicimus, statim aliquem esse filium cognoscimus, quo sit illa superior, quem se illi subjicere ac parere deceat?*

9. Per calumniam sibi tribui conqueruntur, *quòd sanctos invocent ut opitulatores, cùm eos invocent tantùm ut intercessores.*

Bellarm. de beat. sanct. cap. 17. *Non licet à sanctis petere, ut nobis tanquam autores divinorum beneficiorum gloriam vel gratiam, aliaque ad beatitudinem media concedant. &c*

Rayhing. in Ench. Cathol. p. 470.

Resp. 1. Concilium Tridentinum statuit, *fiducialiter invocandos esse sanctos, supplici mente confugiendo ad eorum opem & auxilium.* ibidemque expressè distinguit inter orationes sive *intercessionem & opem atque auxilium* sanctorum.

(Quod si posterius esset ἐξηγητικὸν prioris, tunc clarius explicaretur per obscurius.)

Agnoscit hoc Lessius lib. 2. de jure & justit. cap. 37. dub. 6. ubi dicit, *Concilium distinctè loqui, quod sancti invocandi sint non solùm ut intercessores, sed etiam ut auxiliatores.*

2. In Psalterio Mariæ omnis generis beneficia corporalia & spiritualia ab ea petunt. *Domina*, inquiunt, *sana infirmitatem meam. Libera me ab inimicis &c.*

3. Disci-

3. Discipulus de tẽpore serm. 163. dicit, *Mariã datã esse nobis à Deo in adjutoriũ.*

4. Gabriel Biel lect. 32. in Canon. *Sancti sunt dispensatores quorumlibet beneficiorum, tum corporalium, tum spiritualium.*

5. Censura Coloniensis p. 211. *sanctos non solùm invocandos, sed etiam manus auxiliatrices ab illis expectandas esse, asserit.*

6. Costerus in Meditat. in Hymnum, *Ave maris stella &c.* Virginem hoc modo alloquitur. *Solve Domina nostra vincula reis, solve precibus, solve meritis, solve autoritate, solve imperio. Externa omnia vincula solo nutu & voluntate removere potes. Passiones, quæ in peccatorum pœnas nobis relictæ sunt, tu meritis tuis diminuis; peccata verò ipsa ut nobis dimittantur, precib. & meritis impetras.*

Idem in Enchirid cap. 14. p. 400. *sanctos rogandos esse docet, tum ut pro nobis apud Deũ intercedant, tũ ut ipsi nobis opitulentur.*

7. Bellarminus lib. 1. de beat. sanct. cap. 17. §. 2. *Jubemur oculos levare ad montes, hoc est, ad sanctos, & ab eis auxiliũ expectare.*

8. Caspar Satzgerus Fratrum minorum per Germaniam Provincialis de sanctorum invocatione indagine 8. *Sanctos cum Christo regnantes in patria licitè & meritoriè posse à nobis in via consistentibus implorari ad duo beneficia in communi nobis impendenda, tum ut pro nobis apud Deum intercedant, tum ut nobis sive visibiliter sive invisibiliter adjutorium impendant.*

9. Praxis in Breviariis, Rosariis, Cursib. Horariis, Antidotariis, Antiphonis, Collectis &c. ostendit, quòd à Maria & sanctis petant *peccatorum remissionem, cum Deo reconciliationem, gratiæ & donorum per gratiam largitionem, mentium illuminationem, Scripturæ intelligentiam, ab inimicis defensionem, à potestate Satanæ liberationem, præsentiam & auxilium in hora mortis &c.*

10. In Historia Lombard. cap. 138. *Cosmas & Damianus cuidam supplicanti præsentes apparent, putridum crus usq; ad coxam resecãt, cujusdã Æthiopis pridie humati lumbum abscindunt & mutilo homini inserunt, ita ut sanus quidẽ, sed dextro crure candidus, sinistro niger deprehendatur & certitudo Historiæ aliquot millib. oculatorum testium comprobatur.*

(Hæc certè non exprimunt adjumẽtum per solam ad Deum intercessionẽ.)

Jacob. de Voragine in Mariali sub lit. A. titul. *Adjutrix* expositurus, *qualiter Maria adjuvet*, inter cætera sic scribit: *Maria adjuvat in morte, ab insidiis protegendo, ideò subditur, Tu nos ab hoste protege. Adjuvat post mortem, animas in suis manibus suscipiendo, & eas in cœlum deducendo, ideò subditur. In hora mortis suscipe.*

Venetiis in frontispiciis templorum B B. Marci & Johannis publicè legitur:
Ablue cuncta rea mẽtis mala sancte Mathæe.
Quò sine fine manes, perduc nos Dive Johãnes.

11. Ann. 1628. editus est liber Germanicus Neoburgi apud Laurentium Danheuser / cui titulus Geistlicher Ehrenpreiß / in quo p. 21. hæc leguntur verba.

Thue ô sie (Mariam) ehren vnd verehren
Daß sie dich von Sündenlast
Wolle freyen vnd verzeihen
Was du vbersehen hast.

Simul etiã sextã vice repetũtur sequẽtia.

ô Maria, ave pia.
Sey gegrüst zu Tausendmahl
Du hast geben vns das Leben
Vnd erlöst von Adamsfall.

12. Si sanctos pro nudis intercessorib.

rib. habent, à quovis sancto quidvis petere possent, quia ad intercedendum & in intercessione nihil aliud requiritur, quàm ut gratus sit intercessor ei, apud quem intercedendum est. Sed Pontificii pro diversitate periculorum & desideriorum ad diversorum sanctorum templa & aras confugiunt. Ad curam oculorum invocant Otiliam; contra odontalgiam Appolloniam, contra Epilepsiam Valentinum, adversus pestem Sebastianum.

13. Superiorib. annis Richardus Stanihurstus Archiducis Alberti Sacellanus edidit cum Privilegio libellum precum quotidianarum, qui Hebdomada Mariana inscribitur, in quo post enumerationem titulorum sexcentorum nonaginta quatuor, quib. Mariam compellat, & quæ omnia singulatim secundùm literas alphabeti distinguit, tandem etiam specialiter omnia ac singula ejus membra singulatim adorat atque invocat, *caput, oculos, aures, nares, labia, linguam, fauces, pectus, sinum, ulnas, manus, maxillas, mammas, ubera, cor, ventrem, uterum, umbilicum, viscera, claustrum virginei pudoris, genua, pedes, sanguines, ex quib. Christus carnem suscepit, corpus, animam*, ac denique mulierem totam atque integram. p. 34. eam sic compellat. *unica spes desperantium, oppressorum auxilium, & ad te recurrentium præsentaneum sublevamen, omnium denique Christianorum firmum præsidium, me maximum peccatorem, ne averseris obsecro.* p. 184. *Præbe manum laborantibus, opem fer eis, qui agitantur tempestatibus, seda bellorum fluctus &c. habes vires insuperabiles, robur inexpugnabile, ne immensam tuam potentiam superet multitudo peccatorum:* p. 190. *peccatorum meorum sarcinam discute, idq; quod menti meæ tenebras offundit ac terrenam crassitiem dissipa, tentationes comprime, pièq; ac sanctè vitam meam guberna, atq; ad cœlestem beatitudinem fac, te duce, perveniamus*, p. 192. *Eripe nos, ô Virgo, à quacunq; necessitate ingruente, & à cunctis tentationib. Diaboli, nosq; à futuro inextinguibili igne & tenebris exteriorib. libera &c.*

10. Laurentius Arturus de Invocat. Sanctorū th 132. increpat Melanchthonē contumeliosè eum vocans *Grammaticū*, quia dixerit, quòd *singulis sanctis singulæ procurationes sint cōmissæ, ita ut Anna det divitias, Sebastianus curet pestem &c.*

Resp. 1. praxis hoc manifestè comprobat.

2. Gabriel Biel lect. 32. in Canon. Missæ: *Ut autem sanctorum invocatio discreta à nobis fiat, & pulchrâ varietate amicta crescat, considerandа est varietas donorū, etiā in sanctis, tàm in via, quàm in patria discretorum. Verum enim est & in sanctis illud Virgilianum, Non omnia possumus omnes*, & addit. *Non enim omnia omnib. data sunt, sed diversi diversa receperunt, ut, quod scribit Gerson de oratione & valore ejus num. 77. lit. Y ad aliquem sanctorum te cōvertas pro necessitarib. quibuslibet sublevandis, vel pro impetranda speciali quadam gratiâ, quâ sanctus vel sancta privilegiatum quoddam donum recepisse memoratur. Divisiones enim gratiarū sunt, sicut tradit Apostolus. Quod verum est mediū de viatoribus, sed etiam de beatis, sub quo respectu canit Ecclesia de quolibet sanctorum, Non est inventus similis illi.*

Ibid. Gerson à Biele citat[9] sic scribit: lit. O. *Cōcluditur, sāctos diversos diversas gratias & privilegia sive dona varia à Domino consecutos, & quantū ad seipsos & quantū ad necessi-*

necessitates vel defectus viatorũ sublevandos, seu dona varia & beneficia impetrãda. Et hoc etiam quoad personas tempora, loca, poterit similiter æstimari: ut quod quidam dati sunt patroni certæ provinciæ: quidam certis personis: quidam certis beneficiis impetrandis.

3. Andreas Fabricius in Harm. Confess. August. art. 21. *Hic agnoscunt singula Christianorum regiones peculiares suos Patronos, Italia Petrum & Paulum, Græcia Andream.*

4. Salmeron disp. 7. in 1. Tim. 2. tom. 15. p. 462. *Sancti non opitulantur omnib. æqualiter. Nam sunt aliqui, qui in quibusdam necessitatibus peculiariter opem ferunt, & alii etiam, quibus in hac vita ob accepta beneficia particulari ratione auxiliandi tenebantur. Hinc Hispani peculiariter colunt B. Jacobum, Sebastianum Lusitani, Romani Petrum & Paulum, Florentini Johannem Baptistam, Veneti Marcum, Senenses B. Virginem, Galli Dionysium, Germani Barbaram, Angli Georgium & Thomam Cantuariensem, Parisienses Genevefam Virginem, Medialanenses Ambrosium, Siculi Agatham & Luciam, Neapolitani Januarium, denique quodlibet religiosum institutum suum peculiare caput piè veneratur, ut Dominicum, Franciscum, Augustinum, Hieronymum, Benedictum, & Carmelitæ Heliam, Bernhardum Bernhardita.* p. 463. *Hæc multiformis munerum distributio partim à Deo inspirata, partim revelata est per Angelos, partim piis conjecturis deprehensa, & præcipuè in illis rebus succurrunt, quas ipsi experti sunt. Ita invocamus Petrum in vinculis, Paulum in conversione, utrumque in periculo maris, Joh. Baptistam in nativitate, Evangelistam in colenda virginitate, Sebastianum & Rochum in peste depellenda, Antonium in igne abarcendo, & rebus amissis inveniendis & similibus aliis plerisque.*

5. Bellarminus lib. de beat. sanct. cap. 20. resp. ad 9. *Dico Deum posse, si voluerit, per quemlibet sanctum omnia concedere, & sine sanctis etiam multa vel omnia dare, interdum tamen velle unius intercessione miraculum alquod operari, aliud verò intercessione alterius operari. Quis autem novit consilium Dei, aut quis ei dicere potest, Cur ita facis?*

6. Georg. Cassander in Consult. art. 21. *hunc errorem certos sibi sanctos tanquam patronos & tutores deligendi, ingenuè* fatetur *errorem esse, quanquam ab hominibus alioqui non malis usurpetur.*

7. Arturus ipse d. l. th. 133. affirmat, quòd *Sancti habeant peculiares curas sibi à Deo commissas, quidam sanandi unum affectum, quidam alium, ut sanè* (inquit) *habere experimur.*

8. Costerus in Enchirid p. 473. dicit, *Sanctis pro diversitate meritorum diversa vel loca commendata, vel dona ad fidelium Christianorum auxilium esse data.*

9. Pistorius in hodeg. cap. 6. *varias sanctorum virtutes, quibus ille pesti, hic dolori dentium, alius aliis medetur morbis, confert variis herbis, quib. distinctæ vires à Deo insitæ.*

10. Heribertus Rosweydus Jesuita in tractatu Anno 1607. Antuerp. apud Moretum edito promittit, *se emissurum in lucem tomos 16. de Vitis Sanctorum cum duobus tomis*

 illustra-

illustrationum in Vitas sanctorum, quorum prior futurus sit Annotationum, posterior Indicum, in quo hosce esse Indices promittit.

VI. Index locorum, *ubi coluntur Sancti tanquam patroni.*

VII. Index nominum sanctorum *pro curationib. certorum morborum.*

VIII. Index eorum sanctorum, *qui sunt patroni certorum opificiorum.*

11. Beierlinck conc. select. 23 pag. 445. *Offendere non debet malè fundatam Adversariorum protervian, ut insanæ temeritatis aut inscitiæ veniamus arguendi, quòd uni Divo hanc necessitatem, alteri aliam commendemus &c.*

12. *D. Maria* ceu Diva tutelaris præest *Constantinopoli*, Baronius Anno 330. n. 4. *urbi Gandensi*, Bzovius Anno 1340. n. 11. *Antuerpiæ*. Beierlinck conc. select. 20. pag. 376. *Petrus & Paulus Romæ*, Baron. Anno 534. n. 70. *Thomas Aquinas Neapoli*, Bzovius Ann. 1322. n. 33. & seq. *Eligius & Nordbertus Antuerpiæ*, Beierl. conc. select. 23. pag. 447. *Rumoldus Mechliniæ*. Idem conc. 24. pag. 457. *Johannes Baptista Longobardis*, Jacob. de Voragine Legend. 80. lit. G.

13. Morbis diversis sancti diversi medentur; *Pesti, Rochus* Zuing. Theatr. pag. 369 b. & *Remigius*, Baron. ann. 563. n. 27. seq. *febri*, *Petronius*; Bzovius anno 1307. n. 12. *Cancro, Martinus*; Zuing. pag. 1404. b. *Nicolaus*, *ulceribus*; ibid. *morbis gutturis, Blasius*; Mantuanus apud Hospin. de festis pag. 43. a. *Leonhardus* subvenit *captivis*; Petrus de Natalib. & Surius apud Hospin. de festis pag. 144. b. *Sabinus belligerantibus*; Zuing. Theat. pag. 1347. b. *Augustinus fratribus sui ordinis*; Bzovius anno 1326. n. 17. Petrus de Natalibus apud Hospinianum de festis pag. 36. b.

14. Denique Gregor. de Valent. lib. 2. de Idololatr. cap. 13. pag. 23. §. Jam ut variis &c. rem ipsam (quòd Pontifici *diversis sanctis diversorum beneficiorum elargitiones & diversarum Provinciarum tutelas assignent*,) negare non potest, ideò quærit aliquod subterfugium. *Ethnici*, inquit, *vel ob id idololatræ fuerunt, quòd officiorum provincias alias aliis adscribebant, ut Diis, qui supremam rerum providentiam inter se divisam haberent.*

(At restrictio illa, *ut Diis*, non convenit menti saniorum Ethnicorum, quippe qui unicum totius universi rectorem & Dominum agnoverunt, ut constat ex Platone, Seneca, Cicerone, aliis; unde variis illis Divis operas divinæ providentiæ non ut *Diis summis*, sed tanquam *minoribus*, & ad supremum Numen intercessoribus distribuerunt, ut agnoscit Ludovicus de la Cerda in Virgil. lib. 3. Æneid. pag. 269. a. 308. b. 331. b. 36. a.)

II. Conqueruntur falsò sibi tribui, quòd *sanctis divinum honorem deferant*.

Costerus in Enchir. p. 396. *Sancti in cœlis meritò à viventibus omnē honorem accipere merentur & debent, qui alicui creaturæ in hoc mundo sine reprehensione defertur. Excipio divinum honorem, utpote de quo Deus sic loquitur, gloriam meam alteri non dabo.*

Resp. 1. Marsilius in 3. sent. q. 8. art. 1. fatetur, *cultum sanctorum pertinere ad virtutem religionis, quâ Deus honoratur*, quam sententiam Vasquetz & Suarez vocant *probabi-*

probabilem, quamvis cùm Thoma aliter statuant.

2. Georgius Cassander in consult. art. 21. p. 971. *Huc etiam referri potest, quòd vulgi imperitia divinos honores sanctis attribuit, ut cùm templa, aræ, sacrificia, sacerdotia, vota, festi dies non tantùm memoriæ, ut veteres loquebantur, sed honori & cultui sanctorum consecrata putantur.*

(Ne quis verò putet, imperitum duntaxat vulgus ex errore sanctis divinum honorem tribuere, notanda sunt sequentia.)

3. Vasquez tom. 1. in Thom. p. 3. dist. 97. c. 1. ad finem, Suarez ibidem D. 52. sect. 3. Lessius lib. 2. de justit. & jure cap. 36. ad finem, cultum sanctis exhibendum non solùm vocant *sacrum*, sed etiam *religiosum*.

4. Sanctos vocant *Deos per participationem*, ut paulò antè ostendimus membr. 6. utique ergo etiam sanctis divinum honorem tribuunt.

5. Vitus Miletus in discuss. sexc. errorum p. 495. sic scribit. *Sanctorum invocatio nihil aliud est, quàm ipsissima unius & solius Dei invocatio & adoratio*; (utique ergò divinus honor per invocationem sanctis tribuitur.)

6. In Psalterio Mariæ illa ipsa adoratio, quâ David Deum omnipotentem coluit, Virgini Deiparæ tribuitur. *Adorent*, inquiunt, *te Mariam familiæ gentium* Psalm. 21. *Adorate eam cives Curiæ Paradisi* Psalm. 96.

(Atqui adoratio illa, quâ Deus colitur, est honor divinus.)

7. Bellarminus lib. 1. de beat. sanctor cap. 12. hanc dicit *esse communem Catholicorum sententiam, quòd adoratio, quæ debetur sanctis, sit media quædam inclinatio voluntatis cum apprehensione excellentiæ plusquam humanæ & minùs quàm divinæ, cujus adorationis actus exteriores ferè omnes communes esse dicit cum adoratione merè divina:*

(Ergò juxta communem Catholicorum sententiam Sancti non coluntur *honore quodam humano & cultu externo*, eum enim Bellarminus disertè distinguit *à cultu sanctorum*, sed *plusquam humano ac religioso*, proinde etiam *divino*. Quamvis enim Bellarminus hunc cultum statuat esse medium inter divinum & humanum, ut sit *divino inferior, humano autem superior*, tamen Scriptura nullũ hîc novit mediũ, sed ut duæ tantùm sunt Decalogi tabulæ, quarum prior nos informat *de cultu divino*, posterior *de honore humano*, ita quoque duplicem duntaxat adorationem novit, *propriam, religiosam ac divinam*, quæ soli Deo debetur, & ad primam Decalogi tabulam reducitur; ac *impropriam, humanam & externam*, quæ creaturis deferri potest, & ad secundam Decalogi tabulam reducitur.)

8. Denique quotidiana praxis testatur, quòd sanctos non solùm religiosè invocent, eorumque auxilium implorent, sed etiam ipsis voveant, per illos jurent, templa & altaria illis erigant, se, suas animas, corpora & omnia bona sanctorum tutelæ & patrocinio fideliter commendent, festa illis celebrent, jejuniis, Missis, peregrinationibus, candelis accensis, donariis oblatis, statuis exornatis, suffitu thuris, vigiliis eos colant, quæ omnia ostendunt, divinos honores sanctis ab ipsis tribui.

2. Calumniæ. 1. generales.

1. Andradius in defens. Conc. Trid. scribit, *nos cum Cajanis & Eunomianis docere nefariam contemtionem & sacrilegam dispicientiam sanctorum, quorum Spiritus apud Deum vivunt,*

2. Possevinus in refut. resp. Chytr. p. 274. scribit, *nobis non sapere articulum Symboli Apostolici de communione sanctorum, ac proinde invocationi eorum nihil tribuere. Vos* (Lutherani, inquit) *quib. articulus Symboli de communione sanctorū non sapit. Neque enim quid hoc sit, potest in animos ab ipsa communione Ecclesiæ abscissos cadere, mirandum non est, si animum avertistis ab invocatione sanctorum, à quib. avertistis & fidem.*

3. Hadrianus Jungius in Synopsi novi Evang. p. 332. scribit, *Evangelicos dogmata Manichæa, Helvidiana, Joviniana, Vigilantiana pestifera spargere & detestabilia adversus Virginem Deiparam, adversus sanctos Angelos, adversus sanctos Patriarchas, & alios Vet. Testam. sanctos, adversus Johannem Baptistam, adversus Apostolos & Evangelistas, adversus sanctos Ecclesiæ sanctæ Episcopos atque doctores, denique adversus sanctos omnes.*

4. Salmeron disp. 7. in 1. Tim. 2. tom. 15. p. 456. vocat nos *Hagiomastigas, qui more Gigantum cœlicolis bellum indixerimus.*

5. Lorichius in Fortalitio hæresi. 1. de sanctis Dei. *Sanctos Dei non esse peculiari honore colendos, docent omnes hodierni hæretici.*

6. Bellarminus in præfat. lib. de Eccles. triumph. *Imitantur Lutherani majores suos Julianum, Vigilantium, & quotquot tanquam nefaria bella contra sanctos gesserunt, eos omni honore spoliantes.*

7. Ibid. *Protestantes evomunt in omnes cœlites horribiles blasphemias.*

8. Lib. 1. de beatit. sanct. cap. 13. §. Epiphanius. *Hæretici hodie nullum honorem S. Mariæ deferunt.*

(Sed ab his calumniis omnib. ac singulis liberat nos.

1. August. Confess. art. 21. & Apologia Conf. quæ testantur, *nos non negare, sanctos esse honorandos, sed religiosè invocandos; nec omnem, sed religiosum duntaxat invocationis cultum sanctis à nobis denegari.*

2. Quinimò liberat nos ab hac accusatione Georgius Cassander in consult. art. 21. sic scribens. *Protestantes triplicem honorem sanctorum probant, quorum primus est gratiarum actio, quòd eos Deus sanctis gratiis cumulavit, secundus ex eorum exemplis fidei confirmatio, tertius imitatio fidei & virtutum, earumque honorifica commemoratio.*

3. Pererius, qui in cap. 35. Genes. sic commentatur. *Duab. reb. memoriam mortuorum quodammodo immortalem facere possumus. Primò magnifica iis condendo sepulchra, veruntamen memoria mortuorum perpetuatur maximè ingenii operibus, cùm scriptis disertissimis eorum virtutes & facta celebrantur.* (At neutrum honoris genus sanctis denegamus.

Lutherus lect. in feriis Joh. Evang. *Si ritè docere plebem velimus, sic exempla sanctorum prædicari oportebit, ut in iis Deus*

Deus magnificetur, nos verò invitemur ad similem Dei gratiam; opera eorum sic prædicari convenit, ut obedientia, quâ sancti suæ vocationi inservierunt, & mandatis sibi operibus studuerunt, nobis commendetur.

Ergò nec Lutherus, nec Lutherani honore debito sanctos defraudant.)

9. Bellarminus lib. de beat. sanct. cap. 16. vitio nobis vertit, quòd *sanctos cum Christo regnantes* dicamus *mortuos.*

Salmeron tom. 4. p. 669. *Quòd Centuriatores sanctos, qui in Dei manu sunt, imò in throno & ante thronum Dei, mortuos appellant, non nisi ex maledicendi libidine, quâ valent, profectum est. Non enim pro mortuis sunt habendi, qui cum Christo in cœlis felicissimâ fruuntur vitâ.*

Pistorius in mille & viginti falsis, *Lutheranos cum Sadduceis non credere animarum immortalitatem* asserit, *propterea quòd sanctos cum Christo in cœlis viventes vocent mortuos.*

Resp. non ideò *vocamus* mortuos, quasi corpore & animâ ipsos interiisse statuamus, sed respectu istorum sanctorum, qui in corpore adhuc in his terris vivunt, eos dicimus mortuos. Id verò toties faciunt ipsimet Pontificii, quoties in scriptis suis adducunt dicta Rom. 14. v. 8. 1. Thes. 4. v. 10. Apoc. 14. v. 13. ac quoties recitant Symbolum Apostolicum, in quo Christus vocatur *judex vivorum & mortuorum* Confer ea, quæ sequentur parte. 3. hujus Appendicis §. 19.

10. Idem Bellarminus lib. 4. de notis Eccles. cap. 9. art 28. Calvino (& Protestantibus aliis in eo cum Calvino contra Pontificios consentientibus) tribuit *hæresin Manichæam*, quòd scripserit, *Abrahamum fuisse aliquando idololatram.*

Resp. 1. Idem scripsit Genebrardus, idque *non opinione privatâ*, sed, ut Pererius lib. 2. in Genesin n. 119. inquit, *autoritate Hebræorum id affirmantium* ex sententia duorum nobilium Rabinorum.

2. In eadem sententia fuit Andreas Masius in Comment. super Josuam.

3. Idem scripsit Wilhelmus Lindanus, Calvini adversarius acerrimus lib. 1. Panopl. cap. 11. idque ex Suida & Augustino lib. 10. de Civ. Dei cap. ult. probavit. Verba sic habent: *Ille credentium omnium pater Chaldæus, cùm esset idololatra, Mitræ Persiæ atque Vestæ cultor ex paganismo & veri Dei ignorantia liberatus, atque ex idololatria ad veram vivi Dei latriam est conversus.* Et paulò pòst. *Quod si cuipiam insolens atque paradoxum videatur, quòd Abrahamum Patriarcham ex paganismo ad veram Dei cognitionem cultumque dixerim conversum, is si Græco hominis Græci diligentissimi probatissimique testimonio, Suidam dico in suo Abrahamo, non est contentus, certè non potest nobiscum non sentire, Latini autoris testimonio locupletissimè instructus. D. namque Augustinus lib. 10. de C. D. cap. ult. in hunc modum scribit: Abraham, inquit, ut promissionem de semine illo, quod omnibus gentibus salutem pareret, acciperet, jussus est de terra sua & cognatione sua & domo patris sui discedere. Tunc ipse*

primum

primitus à Chaldæorum superstitionibus liberatus, unum verum Deum sequendo coluit, cui hoc etiam promittenti fideliter credidit.

4. *Qualis potuit esse Abrahæ & Nachoris educatio apud patrem suum Thare idolis servientem, &, ut plurimi tradunt, simulachrorum artificem?* verba sunt Cosmæ Magalliani in locum Jos. 24. *Dixit Josue toti populo. Sic dicit Jehovah Deus Israelis, ultra flumen habitabant patres vestri olim Thara pater Abrahã & pater Nachoris, colebantq; Deos alienos, sed assumsi patrẽ vestrũ Abrahamum.* Inde etiam Laban Gen. 31. sic jurat: *Dii Abraham & Dii Nachor judicent inter nos, Dii patris eorum.* Etsi verò nonnulli vertant, *Deus Abraham*, tamen apparet, Labanum idololatram jurasse aliter, quàm per *Deum verum.* Deinde dicuntur Dii priùs nominati fuisse *Dii patris eorum*, hoc est, Thare. At Deus Abrahami non fuit Deus Thare.

(Idem statuunt Philo lib. de Abrah. Cyrillus Alexandr. serm. paschali. 4.)

5. Augustin. Torniellus in Annalibus Ann. mundi 2086. num. 1. *Anno vitæ Abrami quadragesimo octavo putat Genebrardus lib. 1. suæ Chronologiæ ipsum Abrahamum ab idolorum cultu ad veri Dei lahamum esse conversum, idque probat autoritate Rabinorum & præcipuè R. Joanan & R. Itanina. Sanè ipsum Abraham aliquando servivisse Diis alienis, opinio fuit etiam Philonis, siquidem in lib. de Abraham aliquantò post principium cùm docuisset, quòd Chaldæi olim in siderali scientia admodùm exercitati omnia stellarum motib. tribuentes credebãt ab ipsis dispensari mũdi potentias &c. ac propterea tanquam invisibilia atque intelligibilia non percipientes venerabantur illas res visibiles &c. illicò subjungit Philo. Huic innutritus dogmati, & per longum tempus Chaldaico imbutus delirio Abraham tanquam post altum somnum aperto mentis oculo, ubi puram lucem pro densis tenebris cœpit intueri, ejus splendorem secutus animadvertit, quod priùs non viderat, nimirum præesse mundo quendam aurigam, gubernatoremque, qui non modò in universum operis sui saluti provideat, sed etiam curator, tutorque sit partium ejus, quæ divinâ curâ dignæ sunt &c. Hactenus Philo, ex cujus verbis manifestè apparet, ipsum putasse, Abrahamum aliquando cum cæteris Chaldæis fuisse idololatram. Et idem sentit Andreas Masius in Josue exponens illa verba, quæ habentur cap. ultimo v. 2. Trans flumen habitaverunt Patres vestri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor, servieruntque Diis alienis, ubi disputans Masius adversus oppositam tenentes sententiam, supponit primò, totam hanc Josuæ narrationem in explicanda Dei benignitate versari, quam ille in Israëlis genus contulit, & hoc solum agi, ut constet, gratuitò ipsos à Deo adoptatos esse pro populo, neque gratis solùm, verùm etiam cùm hostes essent, & eos honores, cultusque, quos ipsi tanquam suo parenti & effectori debebant, adhiberent ad Deos alienos. Nominatim autem poni Thare & duos filios ejus, Abraham & Nachor, quia ex his universum genus Israëliticum propagatum fuit, paternum sc. ab Abrahamo, maternum verò à Nachor, per Rebeccam, Liam & Rachelem. Deinde statim subinfert. Neque enim inquit, eos audire possum, qui magno conatu Abrahamum ab hoc turpissimo scelere vindicare nescio quib. argutiis student, quasi verò non tantò illustrior sit Dei gratia, quâ illum*

illum est complexus, quantò ipse fuit sceleratior, minùsque tanto dignus favere? Sic Masius, qui etiam idem confirmare prosequitur, dicens: Ideò pro admirabili beneficio non semel in Scriptura commemoratur, quòd Deus Abrahamum de Ur Chaldæorum eduxerit, hoc est, de patria sua & de idololatrarum consortio extraxerit.

Hæc omnia Tornielius, qui ejusmodi tandem subjungit in ingenio. Et certè citata ipsius Josue verba nobis admodùm clara esse videntur, tametsi Pererius in fine tomi 2. in Genes. ea aliter exponere nitatur. Quare licèt hæc opinio magis firma esse videatur, quia tamen etiam opposita, cujus sub anno mundi 2052. n. 1. meminimus, probabilis est, idcircò utramque suis locis commemorare visum est, ut unusquisque, quam magis probandam judicaverit, sibi deligere valeat.

Manifestum igitur est, Tornielium in eam magis propendere sententiam, quæ statuit, *Abrahamum aliquando fuisse idololatram*, unde etiam anno mundi 2052. num. 2. ostendit quomodo ad argumenta in contrarium adducta responderi possit.

6. Maximil. Sandæus in Castigatione Cauteriat. Consc. adv. Laurentium p. 374. & 375. *Abraham fuit idololatra, non est propositio hæretica; & non negavit Bellarminus, posse Catholicum probabiliter opinari, Abrahamum aliquando idololatriæ superstitione pollutum fuisse, ut cum Rabinis Johanan & Hania existimavit Genebrardus in Chronico & Andreas Masius Jos. 24. idemq; existimavit Philo libro, qui inscribitur Abraham, & favet nonnihil Nyssenus in orat. de S. Basilio.*

11. Feuardentius Calvinum & nostros hoc nomine perstringit, quòd *Josephum Mariæ sponsum Beatam Virginem adulterii suspectam habuisse, statuant.*

Resp. 1. Cajetanus in cap. 1. Matth. *Significatur tanta justitia Joseph, (ut justitia est nomen veræ rectitudinis animi,) ut duo vellet, scilicet & consulere sibi, ne cohabitaret adulteræ, & consulere conjugi, ne vituperaret eam.*

2. Cornelius Jansenius in cap. 7. Concord. *Ostendit ipsum ob adulterii suspicionem jam divortium meditatum fuisse, quem Deus fluctuare secum, ac de Virginis pudicitia dubitare permisit.*

3. Lucas Brugensis Matth. 1. *Cum comperisset, uxorem esse prægnantem, cui se non noverat esse commixtum, & ob hoc, quamvis nihil aliud quàm adulteram credebat, nolebat tamen consanguineam suam, honestis parentibus & sui amantib. ortam, in exemplum statuere ignominia familiaris.* Et postea. *Hæc eo cogitante, hæc de dimittenda ob compertum, quòd existimabat, adulterium uxore.*

4. Barradius in Concord. Evang. tom. 1. lib. 8. cap. 6. *Est ergò sensus germanus, Ne timeas accipere conjugem, quòd sit adultera, quia gravidam cernis: Etenim graviditas non ab homine, sed à Spiritus Sancti opera est. At quid timebat Joseph, si virginem acciperet? Respondeo; timebat adulterium, vel ut Chrysostomus respondet, timebat, ne Deum offenderet, si cum ea copularetur habitatione, quam adulteram suspicabatur.* Et postea. *Lubentissimè huic sententiæ subscriberem* (quæ statuit, Josephum se indignum tantæ ac talis virginis consortio existimasse) *si cum Evangelistæ verbis rectè cohæreret. At ex illis, si rectâ expendantur trutinâ, apparet, Josephum ante Angeli*

... apparitionem planè ignorasse D. Virginem divinitus ex Spiritu Sancto concepisse. ... Angelo causa redditur, cur di... non sit.

5. Salmeron fatetur, *hanc expositionem esse communiorem, & quam primâ facie textus Evangelii videatur porrigere.*

12. Bellarminus lib. 1. de beat. sanct. cap. 11. & alii nobis tribuunt, quòd *renovemus antiquam hæresin Eustathii de non colendis sanctis apud Socratem lib. 2. cap. 33. Eunomii & Vigilantii apud Hieronymum: Claudii Taurinensis apud Jonam Aurelianensem:* Wiclefi *apud Thomam Waldensem tom. 3. de Sacramentalibus tit. 13.*

Resp. 1. *Eusthathio* tùm Socrates tum Augustinus, tum Concilium Gangrense multa imputant in consuetudine Ecclesiæ mutata, ut *nuptiarum prohibitionem, abstinentiam à cibis, peregrinarum vestium usum & similia,* sed de *cultu sanctorum* nihil habent. Prateolus in Elencho hunc ei articulum imputans nullum laudat autorem.

2. *Eunomium* Hieron. in lib. contra Vigilantium autorem taxat eorum, qui *reliquias Martyrum riderent.* At non sequitur, si reliquiæ Martyrum non sunt ridendæ, quòd religiosè sint colendæ. Quòd si sive *Eunomius* sive *Vigilantius* intra hos terminos sese continuissent, damnassentq; duntaxat illorum amentiam, qui honorem sanctis debitum convertebant in idololatriam, tum illi sanè Hieronymum adversarium non habuissent. Si autem eò processerunt, ut *reliquias sanctorũ velut immundas nullo planè honore afficiẽdas, quin & contẽnendos sanctos* docuerint, meritò damnati fuère.

Hieronymus ipse, qui tamen Vigilantium acriter perstringit, sanctorum adorationem improbat in Epistola ad Riperium Presbyterum adversus Vigilantium sic scribens: *Nos non dico Martyrum reliquias, sed ne solem quidem & Lunam, non Angelos, non Arch-Angelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen, quod nominatur & in præsenti seculo & in futuro, colimus & adoramus, ne serviamus creaturæ potius quàm creatori, qui est benedictus in secula.* ...

(Ergò aliud quid in Vigilantio refellit, quàm sanctorum adorationem, imò eam tanquam injuriosam Vigilantii calumniam à se depellit.)

Nihil jam dicemus de eo, quòd Erasmus in arg. libr. Hieron. adv. Vigilant. sic scribit: *In hunc ita conviciis debacchatur Hieronymus, ut plusculum in eo modestia cogar desiderare. Utinam argumentis duntaxat egisset, & à conviciis temperasset!*

3. *Jonas Aurelianensis* fatetur, *Claudio Taurinensi* occasionem datam ex superstitiosa & perniciosa imaginum adoratione, quæ in plebe invaluerat.

13. Bellarminus in judicio de lib. Concord. mend. 10. perstringit verba ad finem Aug. Conf. attexta. *Hæc ferè summa est doctrina apud nos, in qua cani potest nihil inesse, quòd discrepet à Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex Scriptorib. nota est. Quale hîc* exclamat Bellarminus, *& quàm impudens mendacium est hujus Confessionis? In eo ipso articulo affirmat, in nulla parte doctrinæ se dissentire, à Scriptis vel Ecclesia Catholica, vel Ecclesia Romana, in quo articulo sanctorum invocationem oppugnat, quam & Scriptura & Ecclesia Catholica & Ecclesia Rom. apertissimè docuerunt.*

Eandem comunicationẽ in Apologia sua pro judicio de libr. Cõcord. repetit.

Resp.

Resp. imò verò hæc Augustanæ Confessionis assertio est verissima. Quod II. attinet invocationem sanctorum, ex superius dictis repetendum.

1. Quòd quidam ipsorum Pontificiorum fateantur, dogma de invocatione sanctorum destitui Scripturæ suffragio.

2. Ut & Ecclesiæ vetustioris Apostolorum temporibus vicinæ consensu.

3. Quod ipsum confirmant dicta clarissima quæ ex Patrū scriptis pro nostræ sententiæ confirmatione adducuntur, præsertim ex Epiphanio hæresi 79. Origene lib. 8. contra Celsum, August. lib. 2. contra Parmen. cap. 8. ex Epistola Ecclesiæ Smyrnensis apud Eusebium lib. 4. Eccles. Hist. cap. 14. &c.

4. Quòd Romana Ecclesia antiquitùs non docuerit sanctorum invocationem, docent nos Censores Colonienses, quando p. 209. concedunt, *cultum hunc non esse in Ecclesia antiquiorem mille ducentis annis*.

Idem docent vetustissimæ Collectæ in antiquis officiis, in quibus non more Pontificio ad sanctos preces diriguntur, ut ipsi nos *protegant, liberent, salvent suis meritis adjuvēt*, sed unus Deus ut ipse ad sanctorum exempla proposita vitam moresque nostros conformet, invocatur, ut cum v. g. in die Convers. Pauli petunt. *Da Deus, ut cujus hodie conversionem colimus, per ejus ad te exempla gradiamur. &c.*

In Comment. Joh. Bapt. *ut familia tua per viam salutis incedat, & B. Johannis præcursoris hortamenta sectando ad eum, quem prædixit, secura perveniat.*

In Commem. S. Bartholom. *Da Ecclesiæ tuæ amare, quod credidit, prædicare, quod docuit.* Confer Cassandr. de Collect. Eccles.

14. Pontificii nobis tribuunt, quòd negemus *distinctos Angelorum ordines, & distincta illorum ordinum officia, propterea quòd Dionysii libros de Hierarch. cælesti supposititios esse statuamus.*

Resp. 1. agnoscimus Ordinem aliquem inter sanctos Angelos à Creatore stabilitum: quis verò sit iste ordo & qui sint Angelorum ordines temere definire non præsumimus, secuti hac in re modestiam piorum veterum Iren. lib. 2. cap. 54. Cyrilli Hierosolymitani Catech. 11. Gregorii Nazianzeni orat. de Theol. p. 77. Augustini ad Orosium contra Priscillianistas cap. 11. & in Enchirid. ad Laurent. cap. 58. &c.

2. Becanus Jesuita de officiis Angelorum cap. 1. sect. 8. *incerta esse* agnoscit, quæ de diversis Angelorum ordinibus eorumque officiis tanto conatu disputantur. Verba sic habet: *Nulla ergò, inquies, erit distinctio Hierarchiarum? Aliquam esse lubens concedo, sed quænam illa sit, incertum est* ibid. sect. 11. *Jam de serie ordinum & dispositione nihil certi haberi potest, ne quidem ex D. Dionysio. Nam qui illum legerunt, aut apertè ab ejus doctrina recedunt, ut & Gregorius & Bernardus: aut de sententia ipsius contendunt, ut D. Thomas & alii,* sect. 12. *Porrò quomodo distinguantur inter se ordines, multò minus potest affirmari.* sect. 13. *de distinctione ex nominū diversitate petita, quòd Seraphim ardeant caritate &c.* sic pronunciat. *Hæc doctrina partim dubia est, partim obscura. Dubium est, an singula officia hoc modo rectè sint explicata.*

Sanè

Sanè Divus Bernhardus libenter fatetur, rē esse in opinione positam. Jam illud, quod de thronis asseritur, vix intelligi potest. Quid est enim, Deum habitare in quibusdam Angelis tanquam in throno? Et postquam aliquas veterum sententias citasset, ibidem subjungit: *Audio verba, sensum non intelligo. Nec intellexisse videtur Cyrillus Catech. 11. De quæstione, an omnes conveniant specie, qui in eodem sunt ordine; differant specie, qui in diversis sunt ordinibus)* respondet, ibid. sect. 16. *Nihil hic certum, omnia sunt ambigua.*

3. Quidam Pontificii distinguunt Angelos in *Ministrantes & Assistentes* ex Dan. 7. Sed illos, datâ operâ refutarunt Sanctius & Cornelius à Lapide in illum locum.

4. Eccius in Postill. German. part. 3. homil. 5. in festo Michaelis f. 237. *Non prodest populo recensere, Gregorium diversè locasse & permutasse quintum & septimum, quia omnes sancti, demto Bernhardo, malunt sequi in hoc Dionysium, ut qui illa hauserit ex traditione Apostolica potissimum sancti Pauli, qui ipse fuerit unus de præcipuis, de quibus dixit Paulus 1. Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos.*

(Agnoscit ergo, Gregorium & Bernhardum in hac ordinum Angelicorum distinctione non convenire.)

15. Hagerus Jesuita in Collat. Aug. Conf. & Concil. Trident. p. 205. scribit, *plerosque factionis Evangelicæ sequi abominandum hunc errorem, quòd electorum animæ ante novissimum judicium non fruantur æternâ beatitudine seu cœlesti gaudio.*

(Atqui ne unicum quidem ex nostris in specie nominat, qui tale quid docuerit.)

16. Idem Hagerus ex Andrea Fabricio repetit, *Confessionistas tùm sæpe Petri & Pauli in Confessione sua meminerint, nunquã tamen eos dignatos esse appellare sanctos.*

Resp. 1. in articulo 28. bis Petri mentio fit, & totidem titulis *Sanctus* appellatur.

2. In editione Confessionis vernaculæ, quæ est prototypon, artic. 4. Paulus vocatur *sanctus*, uti etiam art. 24. bis, art. 26. semel, art. 27. semel, art. 28. octies hoc elogio honoratur.

3. In ead. Confess. art. 22. mox ab initio Hieronymus vocatur *sanctus*, art. 23. sub fin. *S. Cyprianus* art. 27. ab initio *S. Augustinus* & art. 28. idem sic appellatur.

2. Speciales.

1. Bellarminus lib. 1. de beat. sanctor. cap. 1. §. Eundem errorem &c. Friderici Staphyli calumniam repetit, *quòd Lutherus in prælectionib. super Genesin statuerit, animas omnes sanctorum usque ad ultimum judicii diem servari in quibusdam abditis receptaculis, ubi nec Deum videant, nec beatæ dici possint, nisi in spe.*

Vasquez tom. 1. in Thom. disp. 19. cap. 1. n. 1. eundem *Psychopannychitarum errorem Luthero affricare* laborat.

Gretserus lib. 3. de funere Christiano cap. 7. p. 178. sic scribit: *Quid Novatores, eorumque antesignanus Lutherus? Mira, prorsus mira & fermè inaudita. Animas mittunt in regionem glirium, ut ibi dormiant, vel etiam usque ad novissimum diem stertant.*

Pistorius in hodeget. cap. 12. p. 497. Luthero tribuit, quòd *statuat animam in sepulchrum spirituale deponi, & absque sensu & intellectu usque ad diem novissimum manere mortuam.*

Similia

Similia occurrunt apud Jodocum Coccium tom. 2. Thesauri lib. 10. art. 8.

Resp. 1. Rectiùs *Johannes 22.* Pont. Rom. in numerum *Psychopannychitarum* refertur, ut constare potest ex iis, quæ dicta sunt lib. 1. part. 2. cap. 2. n. 2. §. de Johanne 22.

2. Lutherus in Comm. cap. 25. Gen. p. 321. nihil certi hac de re ponit. *Apparet*, inquit, *animas dormire & requiescere, sed nihil assero.*

3. Distinguit inter somnum & quietem *hujus* ac *futuræ vitæ. Homo*, inquit, *defatigatus diurno labore sub noctem intrat in cubiculum suum, tanquam in pace, ut ibi dormiat, & eâ nocte fruitur quiete, neque quidquam scit de ullo malo sive incendii sive cædis. Anima autem non sic dormit, sed vigilat & patitur visiones, & loquelas Angelorum & Dei. Ideò somnus in futura profundior est, quam in hac vita, & tamen omninò coram Deo vivit.* Et paulò pòst. *Anima post mortem intrat cubiculum suum ad pacem, & dormiens non sentit somnum suum, & tamen Deus servat vigilantem animam, sed quomodo? nescimus. Sufficit similitudo somni corporalis, & quod Deus affirmat, esse somnum, quietem & pacem.*

(Lutherus igitur *ad totum hominem* somnum illum refert, ut ipsa interim anima non dormiat, sed vigilet & patiatur visiones & loquelas Angelorum & Dei; ac *dormire* Luthero in hac quæstione est quiescere à laborib. præsentis vitæ, vigilare autem in manu Dei, quia animæ actionib. alterius seculi, visione Dei, colloquio Angelorum, laudib. nominis divini, perceptione gaudii æterni semper sunt occupatæ. Verba igitur Lutheri hoc volunt, mortuos usque ad diem judicii suo modo dormire, & animas defunctorum non eodem modo sese habere, quo se habent corporib. unitæ, & habebunt post extremum judicium, nihilque eorum scire & meminisse, quæ hîc geruntur, & quo quidem modo hîc scire aut meminisse solent.

4. In eod. Comm. scribit: *Nos certi sumus, Salvatorem nostrum J. C. sedere ad dextram Dei Patris, & expectare nos decedentes ex hac vita. Quandocunque igitur excedimus è vivis, ad Episcopum animarum nostrarum egredimur, qui recipit nos in manus suas. Is noster Abraham est, cujus complexu fruimur. Is vivit, imò regnat perpetuò.*

5. Ibid. fol. 325. de hoc argumento disputans, sic concludit: *Quando emigramus ex hac vita, rapimur in Christi sinum.* Et paulò antè fol. 321. *Verborum Christi ad latronem hæc est sententia: Hodie mecum eris in Paradiso, hoc est, in sinu meo. Ubi ego sum, similiter tu eris. Ibi cælum & Paradisus idem sunt, nisi quod adhuc apud sanctos quies & pax est, non regnum,* nempe plenarium, quod erit postquam animæ corpus iterum fuerit unitum.)

6. In Revocatione de Purgatorio tom. 5. Jen. Germ. fol. 164. cùm disputasset ex verbis Apoc. 14. *in Domino mortuos statim à morte beatos esse*, ac sibi ipsi per prolepsin objecisset Pontificiorum commentum, *beatas esse talium animas in spe, non in re; hæc*, inquit, *est futilis ipsorum glossa, quam probare nequeunt, & quæ textui minimè quadrat.*

2. Idem Bellarm. in præfat. libr. de Eccles. triumph. convitiis annumerat, quod Lutherus in serm. de natali B. Virginis

guis scribit, *nos omnes æquè sanctos ac justos esse atque est ipsa Virgo Maria.*

Eodem nomine Lutherum perstringit Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 4. art. 1.

Resp. ex ipso Bellarmino lib. 1. de Justificat. cap. 1. & cap. 16. *Cùm dicunt Protestantes, omnes sanctos æquè justos esse coram Deo, loquuntur de justitia imputativa,* (quæ in remissione peccatorum consistit, quâ omnes sancti in hac vita indigent, Ps. 32. v. 6.)

Hoc docent ipsa Lutheri verba, quæ sic habent: *Tam B. Maria ad gratiam aspirandum fuit per Christi sanguinem, quàm nobis.*

(Non ergo loquitur Lutherus de justitia & sanctitate inhærente, nec negat B. Virginis prærogativam.)

3. Salmero tom. 6. tract. 6. verba Lutheri in Comm. cap. 4. Epist. Galat. (*Paulus, ut apparet, q: per contumeliam Virginem Filii Dei matrem mulierem tantùm appellat,*) *maledicentiæ* accusat.

Atqui 1. verba sunt opponentis, non ipsius Lutheri.

2. Lutherus statim subjicit responsionem.

3. Eâ ratione ipse Salmero erit maledicus, qui dicto loco his verbis utitur. *Veluti contemtim videtur locutus de matre.*

3. Opiniones erroneæ & absurdæ.

1. Salmero Disp. 10. in Epist. Rom. tom. 13. p. 304. *Neminem dum vivit, audemus vocare sanctum, nisi cùm pervenerit ad gloriæ æternæ portum, ac sanctæ & inculpatæ vitæ certa & clara reliquerit testimonia.*

(Contra. Scriptura verè credentes vocat *sanctos*, etiam in hac vita. Ps. 4. v. 4. Psal. 16. v. 3. Act. 26. v. 18. 1. Cor. 6. v. 11. &c. Confer Lutherum tom. 1. Jenens. Germ. p. 435. & tom. 5. p. 503. Quid, quòd ipsimet Pontificii suum Pontificem non solùm sanctũ, sed etiã *sanctissimũ* vocant. Benedictus Justinianus in Comm. ad Philem. v. 5. *Pii in terris viventes propter fidem & Sacramenta non semel à Paulo sancti appellantur.*)

2. Emanuel à Saa in Aphorismis p. 302. *Possunt orari etiam animæ, quæ sunt in purgatorio.*

(Contrà Bellarminus lib. 2. de purgat. cap. 15. *Superfluum videtur ab animab. in purgatorio ordinariè petere, ut pro nobis orent, quia non possunt ordinariè cognoscere, quid agamus in particulari, sed solum in genere sciunt, nos multis periculis versari, sicut nos in genere scimus, eas valde torqueri. Nam nec rebus nostris intersunt, nec in Deo orationes nostras vident, nec verisimile, eis revelari ordinariè quid agamus vel petamus.*)

3. Censura Colon. Dial. 6. p. 200. *Orationem Dominicam sanctis fundimus non tam ipsos tunc alloquentes, quàm Deum, ad quem ipsorum manibus eam cupimus deferri, tanquam qui cùm gratiores Deo sint, facilè, quod cupimus, impetrabunt.*

Bellarminus lib. de beat. sanct. cap. 16. *Fideles dirigunt orationem Dominicam ad Deum, illud autem faciunt coram Imaginib. sanctorum sperantes per auxilium sanctorum suam orationem meliùs & faciliùs ad Deum perventuram.*

(At quæ hæ ambages? Deus preces nostras revelat sanctis, quippe qui eas vident *in speculo divinæ essentiæ* juxta hypothe-

hypothesin Bellarmini. Et tamen *preces nostræ per auxilium sanctorum melius & felicius ad Deum perveniunt?)*

4. Suarez tom.2. Commen. disp.23. q.37. sect.3. *Angelicam salutationem aliis sanctis recitamus, ut eam pro nobis Virgini repræsentent.*

(At hac ratione sancti constituuntur Mediatores apud Mariam. Jacob. Schopperus, Presbyter Coloniensis conc.1. in Evang. festi annunc. Mariæ. *Quatenus salutatio illa est encomium Mariæ, ad nullum neq; ad Deum, neque ad sanctos eam transferemus, præterquam ad solam Mariam.)*

5. Benedictus Magister Sorbonistarum in Disput. cum Francisco Rebezies affirmavit, quòd *non opus habeamus nunc refugere ad Christum Jesum, ut ipsum habeamus intercessorem, sed solùm ad Deum.*

Ex Crispin. lib.6. Fox p.921.

6. Lindanus in scripto cui titulum fecit, Concordia discors, p.143. disputat, *esse injuriam, contumeliam & irreligiosam blasphemiã, quâ Christus Dominus Deus noster irreverentiâ summâ in sanctorũ ordinũ redigatur, quando ita invocetur. Advocate noster ora pro nobis Deum.*

Salmero disp.7. in 1. Tim 2. tom.15. p.459 *Orare Deum est actus latriæ, ideò non dicitur, Christe ora pro nobis, quia Christus est nomen suppositi.*

Disp.8. p.476. *Christo non est dicendum Intercede pro me, quemadmodum Sacramentarii nostro seculo ausi sunt dicere. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, ora pro me. Et Salve Rex misericordiæ, vita, dulcedo, spes nostra. Et ora pro nobis sancte Dei genitor, quâ in re isti nebulones impudenter Christo tribuunt, quod Ecclesia à tot retrò seculis B. Deipara tribuit. Quòd autem non liceat ita invocare Christum, docet inprimis Ecclesiæ consuetudo, quæ in sacris Litaniis idem petit à Christo, quod à Patre & Spiritu S. nempe misericordiam, cùm ait Kyrie eleison, Christe eleison. Item petit audiri atq; exaudire & suscipere nostram deprecationẽ, proinde à Christo atque à Patre & Spiritu sancto. Tertiò quia oratur & exoratur Pater in nomine Christi & Pater cum Filio præstat omnia, quæ petuntur. Quartò dum Christus in terris degebat, nullus eum, ut pro se oraret, rogavit, sed omnes pedibus & genibus ejus provoluti opem & misericordiam supplices implorabant.*

(Atqui ex eo, quòd Christus ut unus verus cum Patre & Spiritu Sancto Deus invocari debet, inferri non potest, quòd non sit invocandus ut noster Mediator & intercessor. Johan.14. v.16. cap.17. v.20. Rom.8. v.34. Hebr.9. v.24. 1. Joh.2. v.2.

Inde Azorius lib.9. institut. cap.10. f.754. sic disserit. *Sunt, qui censeant, nequaquã esse dicendum Christum in cœlis pro nobis orare, nam orare est actus alicujus supplicis se se Deo subjicientis.* Verùm rectè ibidem ex Scripturis ostendit, *Christum pro nobis orare*, & falsos negantium conceptus de Christo orante perstringit.

7. Idem Salmeron d. l. p.467. scribit: *Orationem illam, quæ fit per sanctos, meliorem esse, quàm est ea, quæ fit per solum Christum.*

1. *Quia secum continet duplicem actum.*

Quando

Quando enim fundo orationem ad sanctum, etiam sanctus orat pro me.

2. *Majus est in se & in sanctis Deum honorificare quam Deum tantum in se ipso.*

3. *Quia Ecclesia, quæ Spiritum Christi habet, frequentissimè per sanctos recurrit ad Deum, rarius per se ad Deum accedit.*

4. *Precatio Dei per invocationem sanctorum arguit majorem humilitatem.*

(Sic ergo majoris meriti & efficaciæ statuitur oratio, quæ fit per sanctos *sine verbo*, quàm quæ fit ex fide in Christi nomine *prælucente verbo*.)

8. Anglo-Remenses in cap. 15. Luc. sect. 2. *Cordis nostri interior pœnitentia aperta est Angelis & aliis cœlestib. Spiritibus.*

Laurent. Arturus de invocat. sanctor. cap. 7. th. 5. *Cognoscunt Angeli intimos animorum sensus, adeoque reconditas & penitus abstrusas cogitationes.*

(Contra 1. Reg. 8. v. 39. *Tu solus nosti corda filiorum hominum.*)

9. Georgius Wicelius in Compend. de semit. antiq. *Perbellum commentum incacat Henno in Sancta sanctorum. Scriptum est*, inquit, *Non est bonum, hominem esse solum, faciamus ei adjutorium, id est, non sufficit unus advocatus vel Mediator humano generi in cœlo, cùm tot & periculosas causas habeat coram Deo, faciamus ei adjutorium, id est, B. Virginem.*

10. Bellarminus lib. 3. de cult. sanct. cap. 16. Anglo-Remenses in cap. 1. Act. *ex traditione verissimū esse* censent, quòd *corpus B. Mariæ in cœlum sit assumtum.*

(Sed huic traditioni quidam ex ipsis Pontificiis fidem derogant, ut ostendimus superiùs lib. 1. part. 2. cap. 5. Confer sequentis capitis Appendicem membr. 3.)

11. Costerus in Enchir. p. 388. *Non est dubium, quin divinâ revelatione cognoscant sancti, quæ ad ipsorum gloriam prædicandam à nobis aguntur.*

(Quæ verò hæ sunt ambages? Qui in terris vivunt, sanctos defunctos invocant, ut apud Deum pro ipsis intercedant. Has preces sancti per se non audiunt, sed Deus eas ipsis revelat, postea demum sancti intercedunt, ut Deus preces illas ad se directas clementer audiat. At qualis erit Mediator, is, cui ab eo, apud quem Mediatorem agere debet, priùs indicandum, quòd ab illo ut Mediator fuerit compellatus?)

12. Bellarminus lib. 1. de beat. sanct. cap. 20. resp. ad 3. *Cùm certum sit ex Patrum testimoniis & miraculis à Deo ostensis, eos, qui invocant sanctos, exaudiri & impetrare, quod petunt, ideò non frustra invocantur sancti, etiamsi demus, eos non audire neq; cognoscere preces nostras. Nam aliquis alius eorum vice fungitur, sicut non frustra supplicat Regi, qui certè scit Regem non lecturum supplicationem, sed aliquem alium ex aula ejus, & nihilominus ita se impetraturum quod petit, ac si Rex legisset supplicationem.*

(Ecquis verò ille alius, qui sanctorum vice fungitur? Sanctos Pontificii vocant *Mediatores ad Mediatorem Christum*. Quòd si alius vice sanctorum fungitur, qui preces nostras illis revelet, tunc aliis Mediatoribus ad hos Mediatores opus erit. Si per eum, qui sanctorum vice fungitur.

Bellarminus intelligit Deum ipsum, *à quo ea, quæ in terris geruntur, sanctis revelari.*

velari, paulò pôst scribit, consequens fuerit, Deum esse Mediatorem, imò ministrum sanctorum. Qui enim alterius vice fungitur, is est Mediator, imò minister ejus. Idem ex adducta similitudine probatur. Si enim sancti conferuntur Regi, qui non legit supplicationes; Deus illi, qui supplicationes Regi inscriptas legit, utique sancti constituuntur Domini, Deus autem ipsorum vicem tenens, vel Cancellarius, vel Secretarius, vel Silentiarius constituitur.)

3. Carolus Stengelius Monachus Benedictinus in lib. de Historia & officio B. Josephi edit. Monach. Ann. 616. p. 262. *Reliqui sancti, etiam Angeli & Seraphini, deprecatoriè postulant à Christo Domino tanquam servi. Joseph autem autoritativè quodammodo, tanquam pater illius, cui sanè, sicut Christus ipse, in terris, tanquam patri ad nutum obsecundavit, ita in cœlis acceptæ beneficentiæ non immemor ad nutũ eidem, tanquã Patri affectu filiali, quem ab infantia concepit ac perpetuò conservavit, in cœlo obœdit.*

(Hac ratione confunduntur *1. status exinanitionis*, ad quem pertinet subjectio Christi erga parentes, & *status exaltationis*, ad quem illa obœdientia neutiquam referri potest. *2. Officium Christi & opera ad officium spectantia*, in quibus locum habet illud Joh. 2. v. 4. *Quid mihi & tibi mulier*, ac obœdientia in vita œconomica.)

14. In quibusdam templis extant tales picturæ, in quibus Maria *pallio* misericordiæ suæ tegit, quos Christus *iridi insidens* tetrico vultu intuetur, jacula in eos projicit, & damnationi adjudicare constituit.

Extat etiam in templis talis pictura. Infimo loco stat peccator facie ad B. Virginem versâ, hac illam compellans precatione:

Te rogo Virgo pia, nunc me defende Maria.

Ex uno latere B. Maria denudatis uberibus Christum Filium sic alloquitur:

Hæc quia suxisti, Fili, veniam precor isti, digito monstrans peccatorem. Ex altero latere conspicitur Christus, vulnera Patri cœlesti monstrans his verbis:

Vulnera cerne Pater, quod jam rogitat pia mater.

In sublimi constitutus Pater cœlestis respondet:

Quæq; petita dabo, Fili, tibi nulla negabo.

Autor horum versiculorum vocatur à quibusdam M. Mengartus.

15. Monachus quidam Franciscanus Benedictus Lugduni excudi curavit librum hoc titulo, *Summa peccatorum*, eumque Virgini Deiparæ dedicavit, ad ipsam Epistolam scribens & affirmans, *defunctos ad nos posse scribere, & nos vicissim ad illos.*

16. Salmero tom. 15. pag. 464. sic concludit: *Christum licet invocare. Ergò etiam sanctos licet invocare.*

(Quidni etiam sic concludit: Christus est verus cum Patre & Spiritu sancto Deus. Ergò etiam sancti sunt unus verus cum Patre & Spiritu sancto Deus. Christus est unus Mediator Dei & hominum. Ergò etiam sancti sunt unicus ille Mediator.)

17. Gregorius de Valentia contra Heerbr. de Idololatr. Pap. cap. 6. *Ideò frequentiùs Mariam invocamus, quàm DEUM Patrem, quòd reverenter ad divinæ majestatis thronum accedere velimus,*

limus, *tanquam ab ipsa Dei matre introducti.*

Salmero d. l. *Christus dedit nobis sanctos, ut si fortè ejus majestate & autoritate terreremur, sanctorum saltem hominum, qui peccatores, sicut nos, extiterunt, & mala nostra experti sunt, patrocinium postularemus.*

(At hac ratione fiducia, quâ per Christum Mediatorem ad thronum gratiæ accedere debemus, vel ex toto, vel ex parte ad sanctos transfertur, ac major laus clementiæ, bonitatis ac misericordiæ tribuitur sanctis, quàm Mediatori Christo, qui seipsum pro nobis in mortem tradidit, quoq; nullus *majorem caritatem habet* Joh.15. v.13.)

18. Carolus Scribanius Jes. Antuerp. Regens, cui anagrammatismo mutatum apponit nomen Clarus Bonarscius, in Amphitheatro honoris lib.3. cap.8. pag. 356. introducit quendam inter *Christum & Mariam* in medio positum, sic loquentem:

Hæreo lac inter meditans, interq; cruorem,
Inter delitias uberis & lateris.
Et dico, (si fortè oculos super ubera tendo,)
Diva parens mammæ gaudia posco tuæ.
Sed dico, (si deinde oculos in vulnera verto)
O Jesu lateris gaudia malo tui.
Rem scio. Prensabo, si fas erit, ubera dextrâ,
Lævâ prensabo vulnera, si dabitur.
Lac matris miscere volo cum sanguine Nati,
Non possem antidoto nobiliore frui.
Vulnera restituent turpem ulceribus mendicum,
Testa cui saniem radere sola potest.
Ubera refficient Ismaëlem sitientem,
Quem Sara non patitur, quem neque nutrit Agar.
Illa mihi ad pestem procul & procul expungendam,
Ista mihi ad longas evalitura febres.
Ira vomit flammas, fumatq; libidinis Ætna?
Suffocare queo sanguine, lacte queo.
Livor inexpletâ rubigine sævit in artus?
Detergere queo lacte, cruore queo.
Vanus honos me perpetuâ prurigine tentat?
Exaturare queo sanguine, lacte queo.
Ergò Parens & Nate, meis advertite votis,
Lac peto, depereo sanguinem, utrumque volo.
O sitio tamen, ô vocem sitis intercludit
Nate, cruore sitim comprime, lacte parens.
Dic matri. Meus hic frater sitit, optima mater,
Vis de fonte tuo promere, deq; meo?
Dic nato. Tuus hic frater ô mellee fili,
Captivus monstrat vincula, lytron habes.
Ergò Redemtorem monstra te jure vocari,
Nobilior reliquis si tibi sanguis inest.
Tuq; parens monstra matrem te jure vocari,
Ubera si reliquis divitiora geris.
O quando lactabor ab ubere, vulnere pascar!
Delitiisq; fruar mamma, latusq; tuis!

Sequitur Scribanius hac in parte Jacobum de Voragine Archiepiscopum in serm. de B. Virgine, quos Mariale vocat serm.2. sub lit. A. sic disserentem: *Securum accessum, ô homo, habes apud Deum, ubi mater ante Filium, Filius ante Patrem, Mater ostendit Filio pectus & ubera, Filius ostendit Patri latus & vulnera.*

Hanc Caroli Scribanii impietatem

Jesuitæ Germani adeò non correxerunt, ut Adamus Conzen in Jubilo Jubilorum, & Maximilianus Sandæus in orat. de patrocinio Deiparæ pag. 342. velut *insignem pietatem* publicè dilaudent.

Hûc pertinet, quod Johannes Wolfsius Cent. 16. p. 823. *in Italia;* & Wilhelmus Tregelingus lib. contra Jesuitam Johannem Davidem scripto pag. 317. *Pictavii in Gallia, in Monasterio Minoritarum* referunt *conspici picturam Crucifixi, cujus lateri transfixo hæc adscripta sunt verba: Hinc sanguine pascor. Ad latus autem sinistrum Maria collocatur mammis nudis, & appositis itidem verbis: Hinc ubere lactor. A dextris autem Crucifixi stat Monachus quidam Minorita, cujus ori addita sunt hæc verba: Quò me vertam, nescio.*

(At hac ratione fiducia & spes invocantium inter *lac Mariæ & sanguinem Christi* dividitur; hac ratione homo, Deo; mater, filio; mortalis fœmina, Deo immortali; creatura, creatori æquali institutâ proportione comparatur; hac ratione Maria in societatem redemtionis, liberationis, auxilii & salvationis à solo Christo expectandæ adsciscitur.)

19. Nihusius de Invocatione Sanctor. cap. 2. q. 2. arg. 2. asserit, *sanctos defunctos adhuc vivere, quoad corpora, & nequaquam esse mortuos. Et hoc suum effatum* vocat *oraculum divinum & claram in profundo mysterio lucem. Item, altiorem de somno & vigilia Philosophiam, quàm est Aristotelis aut aliorum.*

(Hoc commentum excogitavit ad stabiliendam sanctorum invocationem, subjungit enim. *Quoniam itaque sancti in suis corporibus adhuc vivunt, certatim nos illuc agglomeremur, & adoremus amorosissime.* Atqui 1. Scriptura sanctos hac vita defunctos vocat, quâ corpora, *mortuos* Esai. 26. v. 19. Apocal. 14. v. 13. In cap. 5. Genes. de sanctis Patriarchis octies repetitur, quòd *mortui sint.* Idem dicitur de Abrahamo Genes. 25. v. 8. de Isaaco cap. 35. v. 29. de Jacobo cap. 49. v. 32. de Josepho cap. 50. v. 26. Aut ergò *secundùm animam,* aut *secundùm corpus* dicuntur mortui. Nō secundùm animam, ut utrinque conceditur. Ergò secundùm corpus. 2. Scriptura testatur, *per peccatum mortem in omnes homines transivisse* Rom. 5. v. 14. 15. quæ certè non est imaginaria, sed vera & realis mors. 3. Ubi corruptio & putrefactio, ibi vera mors. At corpora defunctorum etiam sanctorum corrumpuntur & putrescunt. Ergò. 4. Vera resurrectio præsupponit veram mortem. Sanctorum resurrectio est vera resurrectio. Ergò. 5. Reliqui Pontificii non dubitant sanctos defunctos appellare verè *mortuos,* unde Nihusius ipse suam sententiam vocat *novam & antea inauditam.* Thomas part. 3. quæst. 50. art. 4. *Christum verè mortuum fuisse, est fidei articulus.* Ibid. ex Concilio Ephesino Can. 13. verbis Cyrilli anathema dicit omnibus illis, *qui non confitentur Dei Verbum passum carne & crucifixum carne, & quòd mortem gustavit carne.*)

20. Franciscus Labata Societat. Jes. in App. Conc. tit. de Maria propos. 4. *Quòt millia fuerunt, sunt & erunt, qui jam in gehennam damnati fuissent, vel damnandi forent, nisi Mater Dei pro illis intervenisset.*

(Inde consequens est, Deum in æterno suo consilio decrevisse, multa millia hominum non solo interventu Filii, sed Deiparæ quoque Virginis salva facere, atque sic ad immutabilem electionis cer-

certitudinem intercessionem quoque Mariæ concurrisse. Ut enim opus salvationis Deus exequitur, ita se executurum ab æterno decrevit. Atqui juxta Labatam interventu B. Virginis Deus multa millia salvat, alioqui damnanda. Non igitur soli Christo, sed S. Virgini, ut causæ proximæ, ut Mediatrici immediatæ salutem debent.)

21. Sotus lib. 8. de Justit. quæst. 2. art. 3. Covarruvias de pactis 1. part. §. 7. num. 9. v. 10. Menochius de arbitrar. lib. 2. cont. 4. cas. 375. num. 15. &c. statuunt, *juramentum per intemeratam Mariæ Virginitatem esse blasphemiam & iuramentum nefandum.*

Contrà Sanchez lib. 2. cap. 32. num. 32. Operis moralis. *Neutrum sensum efficit id juramentum, sed in testem adducitur ea veritas divina Virginitatis Deiparæ, sicut quando juratur per Deum, unde nec id juramentum est blasphemum, nec nefandum, nec est culpa aliqua id reverenter jurare.*

22. Salmero in 1. Timoth. Disput. 7. specialem sanctorum intercessionem & invocationem probat ex Psal. 32. *Pro hac orabit ad te omnis sanctus tempore oportuno. Loquitur David,* inquit, *de remissione injustitiæ & peccati. At de sanctis, qui mundi sunt à peccatis, non potest intelligi, quòd pro sua injustitia remittenda orent, sed pro aliena. Et non tantùm omnis sanctus vivens, sed etiam jam defunctus in tempore oportuno, id est, non tantùm dum viverent, sed etiam post mortem, dum in gloria constiterint eis nostræ iniquitates, & votum, quo eorum intercessiones expetimus.*

Atqui plerique omnes Interpretes de sanctis in terra adhuc viventibus hoc dictum exponunt, quam expositionem probat totus contextus. *Non solére sanctos in his terris pro sua injustitia remittenda orare,* dogma est planè Pelagianum.

Dionysius Carthusianus in h. l. *Pro hac re, id est, pro remissione peccati orabit ad te omnis sanctus, id est omnis viator, quantumcunque perfectus.*

23. Cottonus in Apologet. pro matre Dei cap. 18. illud Missalis. *Jure matris impera Redemtori,* defendit hoc modo. *Lucæ 2. dicitur Christus subditus fuisse parentibus. Si subditus, ergò jußionibus obnoxius. Nam imperare & subjici relata sunt. Et Marci 10. ac Luc. 20. negat Christus, se venisse, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret potiùs.*

(At hac ratione *status exinanitionis* cum *statu exaltationis* turpissimè confunditur. Christus non solùm Mariæ, sed etiam Josepho fuit subditus. Ergone etiam sic orabunt: *Sancte Joseph, jure Patris impera?* Præterea in medio exinanitionis statu Christus ita fuit Mariæ subditus, ut tamen in rebus regni cœlestis ostenderit nihil illi juris esse. Luc. 2. v. 49. Johan. 2. v. 4. Matth. 12. v. 47. quantò minùs ad dextram Dei sedens, Mariæ mandatis obnoxius erit, *cùm omne genu cœlestium,* in quibus etiam Maria, *ipsi flectatur,* Phil. 2. v. 10.)

Excipit Cotonus, *Christum Luc. 12. v. 37. loquentem de vita futura, eadem uti phrasi, Transiens ministrabit illis.* At hac ratione quilibet sanctus sic invocari posset, ut Christo imperet. Ministerium illud allegoricè explicandum.

Maldonatus in illum locum. *Quâ ratione hoc sit ad Christum accommodandum, non est nimis ingeniosè quærendum. Nihil enim aliud significatur, quàm illum nobiscum gloriam, quam habet, communicaturum.*

Et paulò pòst. *Non quòd ipse nobis ministraturus*

stratum sit, in eo enim non est parabola ad rem, de qua agitur, accommodanda. Postea eo sensu dicit ad Christum applicandum, *quòd nobis in cœlo inusitatum & incredibilem honorem, gloriamq́ sit exhibiturus, & pares nos sibi quodammodò facturus.*

24. Fevardentius lib. 10. Theomachiæ cap. 29. & Altenstaig in Lex. Theol. Auream distinguunt ab Aureola. *Auream* definiunt *gaudium de Deo omnibus beatis commune. Aureolam verò quandam specialis ac spiritualis honoris & gloriæ coronam, quâ quidam donabuntur in cœlis, eò quòd aliquibus ante cæteros heroicis virtutibus floruerint.* Altenstaig addit, *coronam illam futuram Doctoribus in ore; Virginibus in illa parte corporis; Martyribus in cicatricibus.* Fevardentius hoc confirmat tribus parabolis. *Per thesaurum absconditum in agro aureolam Virginum; per margaritas, quas venditis aliis omnibus bonis sibi homo comparat, Martyrum; per sagenam missam in mare & ex omni piscium genere congregantem, Doctorum.* Secundò, *per allegoriam ex Veteri Testamento. Per arcam fœderis Virginum; per coronulam super altare suffitus Martyrum; per panes propositionis Doctorum. Tertiò, ab exemplis primò Virginum, Pauli, qui sibi superesse coronam justitiæ testabatur, & Johannis utriusque, qui nunc in cœlo glorificantur, & aliorum, qui sequuntur Agnum, quócunque ierit.* Secundò, *Martyrum, quorum in cujuslibet festivitate Ecclesia Romana canit, Corona aurea super caput ejus.* Tertiò, *Doctorum, Qui fulgebunt quasi splendor firmamenti, & quasi stellæ in perpetuas æternitates. Dan. 12. Matth. 5. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.*

(Nos libenter concedimus, varios fore gloriæ cœlestis gradus, sed commentum illud de aureolis repudiamus, cùm non nisi ex parabolis, & quidem violentè detortis probetur. Ipsimet Pontificii Interpp. agnoscunt, parabolarum *de thesauro abscondito & margarita* esse unum eundemq́; scopum. Cajetanus in h. l. *In prioribus parabolis regnum cœlorum tractatum est ex parte, quâ vim habet effectivam, tanquam semen seu fermentum: modò in his duabus tractatur ex parte, quâ vim habet finis, quâ est desiderabilis, & propterea assimilatur thesauro & margaritis.* Cornelius Jansenius ad h. l. *Præcedentibus duabus parabolis ultimis declarata est vis Evangelicæ doctrinæ, at duabus jam sequentibus ejusdem precium significatur, & quanto studio meritò eam quisq́ sibi parare debeat, indicatur.* Maldonatus ad h. l. *Hæc parabola, de margarita, eandem prorsus atque præcedens significationem habet, solâ differt materiâ.* Similia occurrunt apud Franciscũ Lucam, Barradium & Salmeronem. Per *sagenæ parabolam* Interpretes omnes idem significari docent, quòd Christus per parabolam zizaniorum jam antè docuerat, *in Ecclesia semper fore malos bonis permixtos ad seculi usque consummationem.* Per *coronam justitiæ*, quam Paulus *sibi repositam* dicit, Lombardus *vitam æternam*; Benedictus Justinianus *sempiternæ felicitatis mercedem* intelligit.)

25. Thomas in 2. Tim. 4. aureolas hasce ex aliis Scripturæ dictis probare conatur, sed quæ itidem sunt ab hoc scopo aliena. *Aureola una*, inquit, *debetur Martyribus, supra cap. 2. Nemo coronatur, nisi qui legitimè certaverit. Alia debetur Virginibus Sap. 4. In perpetuum coronata triumphat in-*

coinquinatorum certaminum præmium vincens. Tertia est Doctorum Prov. 4. *Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclita proteget te.* Sed idem ipse Thomas ad dictum Apostolicum 2.Tim.2. *Nemo coronatur,* sic annotat: *Est autem tripliciter aliquis miles Christi. Primò in quantum pugnat contra peccata; secundò, est aliquis miles Christi in pugnando contra errores; tertiò, est militia Martyrum contra Tyrannos.*

(At si non Martyres tantùm, sed etiam alii fideles sunt Christi milites, quomodo peculiaris aureola Martyrum ex hoc loco probari potest? Dictum Sap. 4. Robertus Holcoth secutus integrum contextum, interpretatur de *castitate conjugali.* Prov. 4. itidem non agitur peculiariter *de Doctoribus,* sed in genere de illis, qui cœlestē sapientiam acquirunt. Cornelius Jansenius ad illum locum sic annotat: *Metaphoricè significatur, per sapientiam homines fieri gratos admodùm & honoratos ab aliis, veluti si coronâ regali essent insigniti.* Item, *per eandem frequenter pervenire ad summos honores. Præterea per eandem homines verè Reges fieri ac vitiorum Dominos, consecuturos proinde tandem immortalem gloriæ coronam apud Deum.*)

26. Barradius tom. 2. Harm. Evang. lib. 7. cap. 8. §. Potuisset &c. *divino instinctu ab Interprete Latino vocem Græcam redditam esse per AVE, non per GAUDE,* annotat. *Quo verbo,* inquit, *Ecclesia piè indicare voluit, Virginem sanctißimam ipsum nomen Evæ, ac proinde quas in mundum invexit calamitates, in æternam felicitatem transmutâsse. Sic enim in vulgato hymno canit:*

Sumens illud AVE,
Fundans nos in pace,
Mutans EVÆ nomen.

Nam EVA & AVE iisdem literis, sed transmutatis scribuntur.

Resp. 1. Si Latinus Interpres divino instinctu hoc loco verbum illud adhibuit, quónam respexisse censendus est, quando Judæ salutationem reddidit, *Ave Rabbi* Matth. 26. v. 49. & militum, *Ave Rex Judæorum?* Marc. 15. v. 18.

2. Anagrammatismus non potest immutare Naturam vocum, quam hoc loco esse diversam, vel pueri Grammaticorum norunt, quibus *Eva* dicitur nomen proprium, *Ave* verò verbum.

3. Evæ nomen non est symbolum *calamitatum,* quas in mundum invexit, sed *vitæ,* quia est *mater omnium viventium,* Gen. 3. v. 20. Ejusdem symbolum etiam est vocula *Ave,* quippe quæ juxta Scaligerum in notis ad Varronem & sub finem lib. de emend. temp. originem habet à punico illo חוה id est, *Vive,* pro quo Daniel. 2. v. 4. in salutatione dicitur חיי *Vive.*

27. De Rosariis Mariæ in Papatu usitatissimis sic scribit Polydorus Vergilius lib. 5. de Rerum invent. cap. 9. p. 434. *Cæterùm, ut rationem cum Deo habere possemus, quoties ipsam Dominicam precem cum Angelica salutatione recitaremus, est modus orandi postremò inventus, per calculos, ut ita dicam, ligneos, quos vulgus modò preculas, modò Paternostros appellat. Ii numero quinquaginta quinque ita ordine distinguuntur, ut post denos singuli masculi affigantur filo, sunt enim perforati, & quot hi sunt, toties Dominicam precem; quot illi, toties Angelicam salutationem ter numerum ineundo recitent, terq; Symbolum breviùs inferant. Et id Divæ Mariæ Virginis Psalterium nuncupant. Ejus rei autor fertur Petrus Eremita,*

mita, homo Gallus, civis Ambianensis, qui abhinc annos 430. hoc est, circiter annum salutis humanæ 1110. sanctitate floruit, egitq; cum Urbano Romano Pontifice, ut bellum Asiaticum à nostris sumtum fuerit, quo Hierosolyma recepta sunt. Hodie tantus honor ejusmodi calculis accessit, ut non modò ex ligno, succino & corallio, sed & auro, argentoq; fiant, sintq; mulieribus instar ornamenti, & hypocritis præcipuè fucosæ bonitatis instrumenti.

28. Jesuitæ Ignatium Lojolam Societatis suæ *conditorem & parentem*, (ut eum vocat Johannes Petrus Mapheus in Epist. ad Aquavivam præfixa vitæ Ignatii) in numerum sanctorum referri à Pontifice Romano, multis tandem precibus impetrârunt, sicque ipsi fuêre Ignatii patroni apud Papam. Eundem verò Ignatium hodie invocant ut suum patronum, unde tale Epigramma natum:

Quem sanctum sibi patronum turba impia quærit,
Ut meritis facilem pandat ad astra viam.
Illum cultor iners sanctorum ut scriberet albo,
Terrestrem precibus ambiit ante Deum.
Mutuò sic scalpunt asini, nunc sanctule tandem
Reddes cultori, mutuò gratus, opem.

Itemq; illud alterum:

Mortali vitâ defunctos credidit olim
Vivis patronos stulta superstitio.
At vice nunc versâ sanctorum ut sede fruantur,
Vivorum precibus Papa dat & precio.
Scilicet artibus his Ignatius æthera scandit,
Quem celebrat sanctum secta nefanda novum.

29. Tursellinus apud Possevinum Bibl. select. lib. 17. hosce de Christo & Francisco consarcinavit versiculos:

Exue Franciscum tunicâ, laceroq; cucullo,
Qui Franciscus erat, jam tibi Christus erit.
Francisci exuviis (si quà licet) indue Christum,
Jam Franciscus erit, qui modò Christus erat.

(Hac ratione inter Christum & Franciscum nullum aliud discrimen agnoscunt, præter illud, quod à colore & forma vestis ducitur.)

30. Bellarminus de Sanct. Beat. cap. 20. ad 2. *Tertio modo Mediator dicitur, qui orat creditorem, ut debitum remittat, & hoc modo* ait, *sanctos dici Mediatores nostros apud Deum, quia hoc sensu etiam Moses dicitur sequester & Mediator inter Deum & Israëlitas, Deut. 5. v. 5.*

(Atqui verba illa non loquuntur de oratione aut intercessione Mosis pro delictis populi, sed de mediatione promulgatæ legis, quia nempe Israëlitæ timuerint Deum oretenùs audire, ideò se factum esse internuncium, Exo. 20. v. 19. Hebr. 12. v. 19. Atque de hoc officio verba illa interpretantur Cornelius à Lapide, Bonfrerius & Leonhardus Marius in Comment. Deuter. 5. v. 5. Estius in cap. 3. Galat. vers. 19. *Moses sequestrum & Mediatorem quoad legislationem inter Dominum & filios Israël se vocat, at multis deinde verbis declarat Deuter. 5. ad quem locum hîc Paulum respexisse, valdè verisimile est.*)

31. Ja-

31. Jacobus de Voragine Archiepiscopus Januensis in sermonibus de B. Maria Virgine, quos Mariale vocat, sermone 1. in lit. R. & serm. 5. de assumt. Virginis, vocat eam *Reginam cœli, cui quamdiu invocationis placentas libemus, saturemur pane cœlesti; eos autem, qui eam non honorant, habere penuriam gratiæ & gloriæ, consumi fame consolationis divinæ & gladio tentationis Diabolicæ* ex Jerem. 44. (quæ est ipsissima Collyridianorum hæresis placentas Mariæ offerentium apud Epiphan. hæres. 79.)

32. Jesuitæ laudi & sanctitati sibi ducunt, quòd *talis aut forte quapiam aliâ singulis mensibus de tulari sancto sortiuntur*, ut Ribadeneira in vita Borgiæ lib. 1. cap. & lib. 4. cap. 4. ac Lorinus in Act. 1. v. 26. gloriantur. Verba Lorini sic habent: *Hùc revocare possumus pium ac laudabile institutum, quod Societas nostra renovavit, sortiendi singulis mensibus tutelarem sanctum. Usos Hispanos religiosâ istâ Ceremoniâ testis est Ribadeneira in vita Borgiæ, & ab hoc in Societatem invectum.*

33. Ritum *accendendi cereos* in honorem sanctorum ab Ethnicis & Judæis in Ecclesiam Christianam dimanâsse, testis est Baronius Annal. Eccles. Ann. 58. n. 70. & seqq. & quidem tanto cum impetu hæc superstitio Ethnica Ecclesiam inundavit, ut Polydorus Vergilius testetur lib. 5. de Rerum inventorib. cap. 7. pag. 423. *Apud nos nullo magis honore, quàm cereis candelis decorantur extrinsecus Cælicolæ.*

34. Ritum *suspendendi in templis anathemata & tabellas votivas* ab Ethnicis in Ecclesiam dimanâsse, testis est idem Polydorus Vergilius lib. 5. de Rerum inventorib. cap. 1. pag. 384. sic disserens: *Quòd verò tabellas in templis affigimus, quibus miracula inscripta sunt, ut ea ad posteros testatoria sint, hoc ex Græcis est, apud quos, teste Strabone, lib. Geograh. 8. mos fuit in templo ejus Dei, qui auxiliatus esset, & præsertim Æsculapii, quod Epidauri insigne erat, tabellas appendere, in quibus morbi erant perscripti.*

35. Ritum *suspendendi imagines cereas læsarum, pòst sanatarum corporis, partium* ab Ethnicismo originem trahere, testatur idem d. l. pag. 382. *Consimiliter*, inquit, *ritus offerendi cereas imagines ab iisdem est profectus. Cùm enim Pelasgi, teste Dionysio Halicarnassæo, sedibus pulsi Dodonam pervenissent, ibi accepto responso, quo admoniti sunt, ut Siculorum continentem terram quærerent, in Latium demùm post multos errores venientes, in lacu Cutiliensi enatam deprehenderunt Insulam, quam Cotilliam nominaverunt. Hoc igitur, quasi omine suscepto, has sibi prædictas esse sedes dixerunt, pulsisq; inde Sicilliensibus incolis, regionem ipsi tenuerunt, decimâ prædæ secundùm responsum Apollinis consecratâ, erectoq; Dei sacello & Saturno arâ; illum humanis capitibus, hunc virorum victimis placare se existimabant, propter oraculum, in quo erat. Post hæc ferunt Herculem cum Geryonis pecore per Italiam redeuntem, suasisse illorum posteris, ut faustis sacrificiis infausta mutarent, offerentes Diti non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem formata, quasi parva ora, ut pars pro toto foret. Et Saturni aras non mactatis viris, sed accensis cereis excolentes, quia φῶς non solùm virum, sed etiam lumen significat, inde ergò valuit consuetudo, ut Saturnalibus & cerei missitarentur, & sigilla, id est, oscilla*

oscilla arte fictili fingerentur, ac venalia exponerentur, quæ homines pro se ac suis piaculis Diti & Saturno offerrent. Hæc quodammodò nostra vaticinabantur sacra: nam sic & nos eadem ex cera sigillaria, hoc est, imagunculas templis offerimus & oscilla; quoties enim aliqua pars corporis læsa fuerit, utputa manus, pes, mammilla, statim vota facimus Deo & ejus Divis, quibus mox recuperatâ sanitate illam manum, illum pedem, illam mammillam ex cera formatam offerimus. Quæ consuetudo sic increbuit hactenùs, ut istiusmodi sigillaria ab hominibus ad reliqua animalia transferint: sanè sic pro bove, sic pro equo, sic pro ove oscilla templis ponimus. In qua re quispiam scrupulosè verecundus fortaßis dicet, se planè nescire, an nos priscorum religionem potiùs, vel superstitionem æmulemur, cùm talia Christianæ Ecclesiæ Rectores etiamnum admittant, quando autore Catone de re rustica, sic Romanorum moris fuit, pro bobus, ut valerent, vota facere, cujus rei modum valdè me hercule ridiculum ille ibidem ponit.

36. Ritum *parentationum anniversariarum* in honorem sanctorum instituendarum ex Ethnicismo profluxisse, testis est idem Polydorus Vergilius lib. 6. de Rerum inventorib. cap. 9. pag. 519. *Jampridem increbuerat mos hic apud veteres parentandi ad sepulchrum, quod indicat M. Tullius in prima Philippica dicens: ut cuius sepulchrum nusquam extet, ubi parentetur & publicè supplicetur. Et in oratione pro Flacco. Litemus igitur, inquit, Lentulo, parentemus Cethego. Sic fiebant annua parentalia, id est, sacrificium quotannis ad honorem mortuorum, id quod etiam Macrobius & Cato tradunt, ita scribentes: Laurentiam annuæ parentationis honore dignatam. Erant enim parentalia justa & convivia, quæ in funere & ad sepulchrum parentum cognatorumq; concelebrabantur à filiis ac consanguineis, quorum autor Æneas fuisse fertur, qui eo pacto Anchisem parentem primus omnium honoravit, supplicationibus coluit, atque ejus memoriam consecravit, veluti Virgilius lib. Æneidos 5. describit. Sic nos illud ipsum institutum pro salute mortuorum servamus.*

37. Idem Polydorus Vergilius postquam lib. 6. de Rerum inventorib. cap. 11. pag. 532. ritum *supplicationum* apud gentiles usitatum prolixè descripsisset, subjungit. *Hunc & nos ritum pariter servamus, sed haud scio, an tam rectè, quàm bellè illud fiat. Vereor, inquam, vereor, ne in iis rebus Diis potiùs gentium, quàm Christo gratum faciamus, nam illi suos cultores in suppliciis, ut Salustius perhibet, magnificos esse volunt, hic verò nihil magis, quàm illud horret, qui inquit: Tu autem, cùm oraveris, introito in cubiculum tuum, & clauso ostio ora. Et quid igitur fiet nobis, si contra præceptum venerimus? imò fiat quidvis, nos tamen venimus contrà. Cujus rei, ut magis pudeat, unum ex sexcentis Ethnicorum exemplum valde me hercule memorandum ponam. Athenienses enim, ut Plato de suo Alcibiade secundò prodit, solebant quotannis multò sumtuosissimas sacrorum pompas celebrare, ac magno facere sacrificia apparatu. Contrà Lacedæmonii ea omnia perparcè, ut qui plus hærerent in precibus. Quapropter, quoties res ulla inter eos erat, populus Atheniensium semper longè existebat inferior; qui tantæ calamitatis causam scire aventes Jovem Ammonem per Prophetam consuluère. Propheta ad ea respondit, id accidere, quòd Deus pluris Lacedæmoniorum castas preces, quàm Atheniensium magnifica faceret sacra. No-*

stram igitur Ethnicorum aemulationem in supplicationum ritu fas tandem aliquando esset moderari, id quod maturè fieret, si procul à publicis supplicationibus omne ludicrorum genus, ac quicquid contra pietatis cultum est, de medio removeretur.

CAPUT III.

DE RELIQVIIS SANCTORUM.

THESIS. Reliquiae sanctorum non sunt religioso cultu venerandae.

Ἔκθεσις. 1. *Reliquiarum* nomine Pontificiis veniunt *ossa & vestimenta sanctorum*. Item *sanguis & sepulchra Martyrum*. Item *clavi, gladii & reliqua instrumenta carnificum*, quibus sancti Martyres sunt excarnificati & è medio sublati.

Stapletonus part. 1. Promt. Cath. p. 292. *Ad reliquias alicujus sancti pertinet non solùm quaelibet sui corporis particula, sed etiam vestes ipsa, aut aliquid aliud quo usus fuerat.*

Costerus part. 1. concion. p. 634. etiam *terram sepulchris impositam* reliquiis annumerat.

Bellarminus lib. 2. de Imag. Sanctor. cap. 26. ex parte hùc refert *crucem*, in quam Christus fuit actus. *Crux*, inquit, *illa vera, in qua Dominus pependit, propter contactum sacri corporis & sanguinis inter preciosissimas reliquias habenda est, nec solùm ipsa integra, sed etiam particulae ejus.*

2. Quando contra λειψανολατρείαν disputamus, non hoc volumus, *corpora vel ossa sanctorum esse contemtim habenda, irreverenter tractanda, in sterquilinium projicienda*, nec approbamus intemperiem eorum, qui ossa sanctorũ, Irenaei, Hilarii, Martini effossa cremârunt & pulverem in profluentem projecerunt, si vera sunt, quae Surius in Hist. Ann. 1562. & ex eo Bellarminus lib. 2. de reliq. & imag. cap. 1. referunt.

3. Nemo nostrûm dicit, veras sanctorum reliquias esse *irreverenter tractandas*, vel *igni comburendas*, sed si reliquiae illae pertinent ad *membra corporis*, honestae sepulturae, non religiosae culturae; sin ad habitus externos & *falsae* fuerint, non superstitiosae admirationi, sed oblivioni & occultationi tradendas esse dicimus. Sin *verae* fuerint, eas asservandas admittimus, non ut *superstitionis fomenta*, sed ut *piae memoriae monumenta*.

4. Non omnem *honorem sanctorum reliquiis delatum* improbamus, sed eum tantùm, qui verbo Dei repugnat, ac in creatura, quod Deo proprium est, quaerit.

5. *Religionis* vox accipitur pro virtute morali, quae nos ad Deũ ducit, & ad eum solum quasi religat. Hujus autem virtutis duo sunt actus, vel ea ad duo actionum genera in nobis & per nos perducit, unum *proprium ac immediatum*, alterum *remotum & mediatum*. Priores actiones à Scholasticis vocantur *elicitae*, id est, immediatè ex ea virtute prodeuntes: alterae dicuntur à religione *imperatae*, sed ab actibus reliquarum virtutum propriis executioni mandatae. *Priore* sensu religio solum respicit Deum; *posteriore* respicit proximum, Jac. 1. v. 27. Jesuitae cultum reliquiarum vocant *religiosum*, non sensu *posteriore*, quia eodem sensu honor parentibus à liberis, Magistratui à subditis debitus religiosus appellari potest, quòd religio eum praecipiat: sed *priore* sensu, ut doctrina & praxis ostendit.

6. Non

6. Non negamus, Deum aliquando ad corporum Martyrum contactum *miracula edidisse*, ut doctrinæ, ob quam sanguinem suum effuderant, testimonium redderet, sicq; fideles ad constantiam ac Martyrium in persecutionibus animaret. Sed ex illis miraculis nondum probatur religiosus reliquiarum cultus.

7. Hoc verò est, quod negamus, *corpora vel ossa sanctorum*, more Papistico, esse *religioso illo cultu*, qui in Papatu viget, *veneranda*.

Antithesis. Pontificii *theoretice & practice* docent,

1. Reliquias sanctorum esse venerandas, & populo religiosæ venerationis causâ monstrandas.

Thomas p.3. q.25. art.4. Antoninus p.3. tit.12. cap.10. §.5. Johannes de Turrecremata in festo invent. sanctæ Crucis q.3. *Reliquiæ crucis, clavorum, lanceæ, vestium Christi & imago crucifixi sunt latriâ veneranda.*

Johannes de Turrecremata d.l. *Reliquiæ sanctorum venerandæ sunt eâdem veneratione, quâ & ipsi.*

Jodocus Coccius tom.1. Thesauri libro 5. art.16. *Sanctorum reliquias religiosè servandas & colendas esse*, asserit.

Pontifex *per suam canonizationem* sanctos invocandos & reliquias eorum religiosè venerandas decernit, ext. de reliquiis & venerat. sanctor.

Concilium Tridentinum in Decret. de Reliq. sanctor. statuit, *corpora sanctorum à fidelibus esse veneranda, cùm per ea multa beneficia à Deo hominibus præstentur.*

Stapletonus in Promt. Cathol. part. 1. pag. 292. *Pia ac Deo grata est illa devotio, quâ non tantùm Deum ipsum, sed & sanctos ejus, nec tantùm personas sanctas ipsas, sed & quicquid ipsorum est, atque ad eos pertinet, cum fide & pietate ordinatâ complectimur, veneramur, atque ad beneficia consequenda assumimus.*

Ibid. *Eodem sanè cultu, eâdem veneratione reliquias relativè consideratas prosequimur, quâ ipsos sanctos.*

2. Esse *colendas, honorandas, adorandas, osculandas, ut sacra pignora patronorum.*

Bellarminus lib. 2. de Reliq. & imag. cap. 1. *Reliquiarum sanctarum cultum primus reprehendere cœpit Eunomius.*

lib. ejusdem cap. 2. *Nos reliquias honoramus & osculamur, ut sacra pignora patronorum nostrorum.*

Antoninus part. 3. tit. 12. cap. 9. *Sanctorum reliquiæ sunt honorandæ, seu veneratione prosequendæ, quia sancti sunt intercessores nostri.*

3. *Coram illis genua flectenda & procidendum esse.* Docet hoc praxis.

4. *Peregrinationes ad eorum loca instituendas esse.*

Concilium Tridentinum sess. 25. peregrinationes illas *pias & religiosas esse* docet.

Stapletonus in Promt. Cathol. Domin. II. Adv. *Sanctorum defunctorum monumenta, memorias, reliquias visitare, ad ea peregrinari, pium ac laudabile in Ecclesia Christi semper existimatum est.*

Et postea. *Veteres Christiani ad loca sanctorum peregrinari, sanctorum monumenta piè ac religiosè visitare soliti sunt, ut hoc genus pietatis, nec recens aliqua superstitio, nec inanis devotio, sed & antiquissimus & gravissimus Dei cultus meritò censeri debeat.*

5. *Cultum reliquiarum ad gratiam, peccatorum indulgentiam & opem impetrandam aliquid facere.*

Concilium Trident. sess. 9. de Reliq. Sanct. statuit, *singularem & meritorium esse cultum, si populus opis impetrandæ causâ ostentatas illas reliquias tangat, aut osculetur, aut spectet. Ibidem* damnantur affirmantes, *eorum opis impetrandæ causâ sanctorum memorias frustrà frequentari.*

Costerus part. 1. concion. 32. post Pentecost. *Reliquias sanctorum honores, nec dubites de auxilio eorum & defensione tui adversus Dæmonem, qui timet illorum magnam virtutem.*

Petrus Cutsemius in Saxon. Catholica pag. 25. *Ea Catholicorum semper fuit de sacris reliquiis mens & sensus, quòd cum earum translatione loci prosperitas & benedictio quædam transmigret. Experti norunt hoc Colonienses, quid quantúmq; sibi profuerint sancti tres Reges Mediolano ad se delati Anno 1164.*

Delrius part. 3. lib. 6. sect. 9. quæst. 4. de Disquis. Magic. differens *de remediis supernaturalibus contra Dæmones & maleficia.* Octavo remedio meminit *reliquiarum, quas tanquam cœlestem quendam thesaurum & fontes salutiferos, ex quibus plura ad nos beneficia manent, religiosè venerandas* suadet *ob singularem virtutem & efficaciam, quam habeant.*

6. Coram illis *patrocinium sanctorum,* utiliter implorari.

Stapletonus in Promt. Cathol. part. 1. pag. 292. *Idem beneficium, eandem virtutem mediantibus reliquiis assequimur, quàm per ipsos sanctos.*

Gregorius de Valent. in Apol. contra Heerbrand. f. 57. *Reliquias custodiri,* dicit, *ut coram ipsis patrocinium sanctorum singulari devotione imploretur.*

7. *Tactum earum* aliquo modo sanctificare.

Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 30. §. ultimo. *Sanctificari aliquo modo eas, qui tangunt reliquias sanctorum, constanter docent Patres.*

Costerus in Enchirid. cap. 15. *Ossa sanctorum habent vim contactu suo sanctificandi, ac qui Martyris ossa attigerit, illius justitiæ, sanctitatisq; quodammodò particeps, ob gratiam ex eorum corporibus procedentem efficitur.*

Bailius in Catech. controvers. tract. 2. q. 54. *Secundum Concilium Nicenum reliquias sanctorum fontes salutares* appellat, *per quos Deus mortales gratiæ suæ rore irrigat.*

8. *Candelis accensis, serico, corollis,* aliisque ornamentis *cultus gratiâ* eas decorari debere.

9. Ad majorem *juramentorum* religionem adhiberi posse.

c. Tibi Domino dist. 63. *Tibi Domino Johanni Papæ ego Rex Otto promittere & jurare facio &c. per has reliquias sanctorũ &c.*

c. De parentela 5. caus. 35. q. 6. *Sic te Deus adjuvet & istæ sanctorum reliquiæ.*

10. *Portari eas posse in collo* ex devotione & fiducia ad Deum & sanctos, quorum sunt reliquiæ.

Antoninus part. 3. tract. 12. cap. 8. *Portare reliquias sanctorum ad collum, si hoc fiat ex devotione & fiducia erga Deum & sanctos, quorum sunt reliquiæ, licitum est,* quod desumsit ex Thoma 2. 2. q. 96. art. 4. ad 3.

11. *Imponi languentibus* & defunctis opis impetrandæ causâ.

12. Ad *Sacramenti Eucharistiæ dignitatem* ac sanctitatem aliquid conferre, si in alta-

altari reliquiæ sanctorum habeantur. Quæ omnia nota sunt ex praxi.

Nostram sententiam probamus.

Cultus reliquiarum, qualem modò descripsimus,

1. Est ἄγραφος, carens *mandato, promisso* & probato verbi divini *exemplo*. Nuspiam enim Scriptura docet, reliquias sanctorum esse religiosè venerandas, coram illis procidendum, ad eas peregrinationes suscipiendas &c. & quidem sine eo, ut cultum Deo præstemus, ut gratiam Dei & auxilium mereamur. Nec potest ex Scripturis proferri promissio, quòd Deus hunc cultum velit habere ratum & gratum, quòd preces coram reliquiis fusas citiùs exaudire velit. Nec possunt proferri probata piorum exempla, qui religioso cultu prædecessorum suorum reliquias fuerint venerati. Est ergò ἐθελοθρησκεία *cultus electitius* & superstitiosus.

2. Est ἀντίγραφος. Pugnat enim ille cultus, Primò, cum *divino mandato*, Genes. 3. v. 19. *Pulvis es, & in pulverem reverteris*, ex quo oraculo S. Patriarchæ rectè collegerunt, corpora & ossa sanctorum non esse in locum altaris sublimiorem collocanda, coram illis procidendum, religiosè ea veneranda, sed terræ communi omnium matri demandanda, Esai. 26 v. 20. cap. 57. v. 2. Siracid. 40. v. 1.

Athanasius in vita S. Antonii de ipso memorat, *quòd sæpè Episcopos rogavit, ut populum erudirent, Ægyptiorum consuetudinem bonam non esse, quòd defunctorum inprimis sanctorum corpora funerent quidem & linteis involvant, non autem mandent terræ, sed imposita lectulis intra privatos parietes retineant, idq́ mortuis honori esse ducant. Similiter, quòd Laicis sæpiùs pudorem injecerit & mulieres objurgâret, negans id vel legibus sancitum, vel omninò pium esse*, μήτε νενομισμένον, μήτε ὅλως ὅσιον εἶναι τοῦτο. *Nam & Patriarcharum & Prophetarum corpora in hunc usque diem servari, ipsum etiam Domini corpus in monumentum positum fuisse, saxoq́ advoluto, quo tegeretur, donec tertia die resurgeret. Quibus verbis peccare demonstravit eum, qui post obitum corpora defunctorum non humaret, quantumvis sancta essent*, παραγγέλλων τὸ μιᾷ θάπτειν μὴ κρύπτοντας τὰ σώματα τῶν τελευτήσαντων καὶ ἅγια τυγχάνῃ. *Quid enim majus aut sanctius Domini corpore? Multi ergò postea, hoc audito, sepulturâ suos affecerunt, gratiis Deo actis, quòd tam probè instituti essent*.

Secundò, *cum exemplis sanctorum*. *Saræ* sanctæ illius fœminæ ac spiritualis matris credentium 1. Petr. 3. v. 6. & 7. corpus & ossa non fuêre post mortem religiosâ veneratione honorata, sed terræ per sepulturam illata, Genes. 23. v. 19. Idem observatum fuit in *Abrahamo, Patre omnium credentium*, Roman. 4. v. 17. quem *sepeliêrunt filii ejus Isaac & Ismaël*, Gen. 25. v. 9. *in Isaaco*, Genes. 35. 29. in *Jacobo*, Genes. 50. v. 5. in *Josua, Davide* & aliis. 2. Regum 13. v. 21. cùm cadaver cujusdam mortui in Elisæi sepulchrum projectum ejus ossa contingeret, ad vitam ille homo revocatus fuit, nequaquam verò ibidem additur, quòd ossa Elisæi è sepulchro in alium locum religionis causâ fuerint translata, vel inposterùm etiam vis sanandi ægrotos & resuscitandi mortuos eis attributa. 2. Regum 23. v. 18. Josias Rex ossa Prophetæ voluit intacta permanere ac in terra quiescere. *Johannis Baptistæ*, quo *major non surrexit inter filios hominum* Matth. 11. v. 10. demortui corpus

discipuli tulerant & sepeliverunt cap. 14. v. 12. *Stephani proto-Martyris* corpus honestâ sepulturâ terræ fuit mandatum, Actor. 8. v. 2. nuspiam verò legitur, quòd vel ad Johannis Baptistæ, vel ad Stephani sepulchra religionis ergò peregrinationes institutæ, ac cum fiducia gratiæ divinæ citiùs impetrandæ preces ibidem ad Deum fusæ, vel quòd eorum ossa iterùm fuerint effossa, circumgestata & religiosè honorata.

Tertiò, cum *facto ipsius* DEI. DEUS *ipse sepelivit Mosen in valle terræ Moab, sed nemo Israëlitarum invenire potuit ejus sepulchrum*, Deuter. 34. v. 6. Procul dubio sine eo Deus sepulchrum illud ignorari voluit, ne circa illud, vel circa Mosis reliquias populus Israëliticus, qui alioqui erat φιλείδωλος, peculiarem cultum institueret, Epist. Judæ v. 9.

Quartò, cum *exemplo ipsius Christi*. Christus post mortem alium honorem corpori suo exhiberi noluit, quàm honorificam funerationem, ut constat ex Historia sepulturæ. Nisi ergò asserere velimus, sanctos Christo præstantiores esse, vel curatores funeris suo non satis perfunctos officio, alium honorem demortuis sanctis exhibere nō poterimus.

3. Est ἄλογος. Nulla enim potest ex Scripturis afferri certa & urgens ratio, quæ probet, sanctorum reliquias esse religiosè colendas, ac omissione illius cultus contra aliquam divini cultus partem peccari.

4. Est ἐθνικὸς ac gentilis. Apud gentiles usitatum fuit, corpora præstantium virorum in loco ignobiliori condita ad nobiliora monumenta magnâ pompâ ac solennitate transferre.

5. Est Pharisaicus. De Pharisæis & Scribis dicitur Matth. 23. v. 27. Luc. 11. v. 48. *quòd exornaverint sepulchra sanctorum, atque eo professi fuerint, se esse socios eorum, qui Prophetas occiderint.*

6. Est idololatricus, quia religiosum cultum tribuit creaturis contra primi præcepti prohibitionem.

Pulchrè Nazianz. in distich.

ὕβεις ἀναγνοι ἴσι ἀπειράφρον θυέσθαι,
δεινότερον πάντων λείψανα πάντα σέβειν.

Sacrificare grave est nō purâ mēte, sed omnis
Defuncti, peccat, qui colit ossa, magis.

7. Est primitivæ Ecclesiæ ignotus.

8. Fraudibus & imposturis obnoxius.

9. Superstitiosus. Christus in verbo ac Sacramentis Dei gratiam, peccatorum remissionem, auxilium animæ & spiritualia beneficia quærenda esse docuit. Superstitiosum igitur meritò censeri debet, quòd homines in vestibus, fasciis & ossibus sanctorum illam gratiam & virtutem quærunt.

10. Denique absurdus. Si enim instrumenta crudelitatis Judaicæ religioso cultu veneranda, ob sanctissimi corporis contactum, etiam milites, Judam & crucifixores venerari debemus, qui itidem corpus illud tetigêre. Cùm pleræq; reliquiæ sint dubiæ & incertæ, facilè fieri potest, ut ossibus furis ac latronis, imò bruti animalis honor religiosus deferatur.

Nostræ huic sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam religiosum reliquiarum cultum improbant.

Synodus Francofurtensis auspiciis Caroli Magni Anno 794. habita, *religiosum cultum reliquiarum* disertè rejecit, ut apparet ex lib. 1. de Imag. cap. 18. ubi religiosam

giosam illam venerationem comparat *superstitiosæ religioni Judæorum serpentem æneum suffitu colentium.*

Gvilhelmus Paradinus in Annal. Burgund. lib. 1. (circa Annum 1380.) *honorem defunctorum ossibus illatum Sacrosanctum Evangelium, cui soli honor debetur, obscurâsse* asseruit.

Erasmus in annot. Matth. 23. *Damnat hoc lôco Hieronymus muliercularum quarundam superstitionem, quæ, quod olim in phylacteriis suis faciebant Pharisæi, id tum faciebant in parvis Evangeliis & in crucis ligno, aliisq; rebus hujusmodi, quæ habent, inquit, zelum Dei, sed non secundùm scientiam, culicem liquantes & camelum glutientes. Si vir sanctissimus hæc sentit de mulierculis, quarum infirmitati par erat nonnihil condonare, quid dicturus sit, si videat hodie passim ad quæstum ostentari lac Mariæ, quod honore propemodùm exæquatur corpori Christi consecrato, prodigiosum oleum, fragmentula ligni crucis tam multa, ut si in acervum redigantur, vix una navis oneraria vehat; hîc ostentari Francisci cucullam, illic intimam vestē Mariæ Virginis, alibi pectinem Annæ, alibi caligam Joseph, alibi calceum Thomæ Cantuariensis, alibi Christi præputium, quod, cùm sit res incerta, religiosiùs adorant, quàm totum Christum. Neque verò hæc ita proferuntur, tanquam ferenda, & plebeculæ donanda affectibus, verùm hæc ferè summa religionis vocatur, avaritiâ Sacerdotum & quorundam Monachorum hypocrisi, quos alit populi stultitia. Atque in his Comœdiis primas agunt Episcopi quidam factitii, ne usquam valere videantur, hæc suis diplomatibus approbant, suis næniis ornant, tantâ gravitate, ut quoties mihi legitur istorum comprobatio, minus credam, quàm antea credebam. Quibus in rebus, nisi gravis inesset pietatis jactura, Christus non tam acriter in hoc hominum genus inveheretur, cùm alioqui lenis sit in peccatores.*

Idem in argum. Epistolæ Hieronymi contrà Vigilantium. *Vigilias nocturnas* (apud Martyrum reliquias) *non placuisse viris Ecclesiasticis, vel illud satis arguit, quòd horum autoritate sublatæ sunt, nomine duntaxat superstite. Non hodie simili studio concurritur ad Martyrum reliquias.*

Ibidem de Hieronymo dicit: *Utinam argumentis duntaxat egisset* (contra Vigilantium) *& à convitiis temperâsset.*

Henricus Cornelius Agrippa de Vanit. scient. *Sed avarum Sacerdotale genus, avari homines non modò ex lignis & lapidibus, sed etiam ex mortuorum ossibus & sanctorum Martyrum reliquiis materiam avaritiæ suæ captantes, suæ rapinæ instrumenta fecerunt. Attollunt sepulchra Confessorum, exponunt reliquias Martyrum, vendentes illorum contactus, oscula; exornant eorum simulachra, & festa illorum magnis pompis decorant; prædicant illos sanctos, & attollunt magnis præconiis; vitam autem illorum, quos tantoperè laudant, longissimè fugiunt. Nonne istis locutus Salvator, Væ vobis, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, similes illis, qui occiderunt eos?*

Georgius Wicelius in Compend. de fomitis antiquis. *Constitutionum humanarum commendationes &c. de reliquiarum quæstuariis, aut potiùs de reliquiis sanctorum ad quæstum prostitutis, quæ ab ebriis nugonibus quibusdam conficta erant, ac si sanctorum essent, cùm illis extiterit nihil nugacius, quod postea ipsi inter pocula effutierant &c. in præsens nihil attingemus. Ejusmodi si qui publicitùs concionari fuerint ausi, ne illi fideles*

deles servi Domini, & digni sunt, qui supra multa constituerentur obeunda. Fatemur caliginem, nec imus inficias, per eos fuisse istiusmodi in Ecclesiam invecta, per quos minimè debuit, & quos nunc autores esse oportuit, ut Augiæ non fabulosum stabulum expurgaretur. Abhorrent animi piorum hominum, si percipiant, isthæc in concionibus bonorum operum loco fuisse apud majores nostros declamata, qui error quantus sit, nemo facilè crediderit.

Georgius Cassander in Consult. art. 21. cap. de venerat. reliq. pag. 972. *Legimus, ad hujusmodi loca Martyrum reliquiis insignia, & vota nuncupata & peregrinationes susceptas, quæ omnia tum utiliter fiebant, cùm adhuc recens & certa memoria Martyrum vigeret, & Deus indubitatis miraculis eos, qui mortui putabantur, sibi vivere declararet. Atque hæc omnia eò referebantur, ut fides, quam illi moriendo professi sunt, his tanquam signis confirmaretur &c. Verùm in hæc paulatim abusus irrepsit. Nam queritur Basilius in definit. latiorib. cap. 40. jamdum suo tempore consuetudinem, quæ apud sanctos viros obtinuerat, corruptam fuisse. Nam pro eo, quòd in hujusmodi Conventibus, quæ in Martyrum memoriis agebantur, alius pro alio precari deberet, & per sermonem adhortationis mutuò se ædificare, nundinas & quasi publicum emporium ex sacratis Martyrum locis factas esse, quas absurditates pro suo commercio approbare non debeant. Quin & Ambrosii & Augustini temporibus mos invaluerat, ut populus ad Martyrum memorias epulas inferret, quod à melioribus Christianis non fieri, & à B. Ambrosio Mediolani interdictum testatur, lib. 8. de Civ. Dei cap. ult. lib. 6. Confess. cap. 2. Constat quoq; posteriorib. temporibus nimiùm reliquiis & memoriis sanctorum indultum & tributum fuisse, sic ut à bonis quoq; viris pio zelo præditis summa quasi religionis in hujusmodi reliquiis conquirendis, auro & gemmis exornandis, & memoriis seu templis sumtuosissimis ædificandis posita putaretur, & ab improbis quoq; hominibus falsa fiducia in cultu inepto & superfluo reliquiarum collocaretur. Quare in Concil. Coloniensi c. 45. reprehenduntur, qui Romam aut Turonum sub prætextu orationis peragrant, putantes frequentatione horum locorum se à peccatis purgari & impunè peccare. Accesserunt & alia mala, quòd avaritiæ causâ ad simplicem populum illiciendum falsæ reliquiæ supponebantur, & ficta prædicabantur miracula, iisq; miraculis populi superstitio alebatur, ut magis in admirationem miraculorum raperetur, quàm ad sanctorum imitationem, vel vitæ emendationem provocaretur; nonnunquam autem astu & illusione Dæmonis hominum superstitione abutentis per insomnia & visa novæ reliquiæ revelabantur, & ejusdem operatione miracula edi videbantur. Hinc Decretum illud Lugdunens. cap. 62. Prælati non permittant populum vanis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut occasione quæstus fieri consuevit. Et in Concilio Carthaginensi V. Can. 14. Altaria, quæ per somnia & inanes revelationes constituuntur, omninò reprobari videntur. Item, permulti reperti sunt, qui sanctorum reliquias, seu falsas, seu veras quæstui habuerunt, ita ut passim à circumforaneis & vilissimis hominibus instar sacrorum Isidis circumferrentur, & multis mendaciis imperito vulgo commendarentur. Illud quoque jam inde ab aliquo tempore præter antiquum morem invaluit, ut sanctorum corpora supra ipsa altaria, qui locus soli corpori Christi deberi putabatur, collocarentur, quæ sub altari poni consueverant.*

verant. Sic Ambrosius de inventione reliquiarum Gervasii & Protasii: Ille, inquit, Christus, videl. super altare, qui pro omnibus passus est; isti sub altari, qui ipsius redemti sunt sanguine. Hodiè verò, cùm passim omnia reliquiis sanctorum plena esse videntur, verendum est, ne, si Episcopi & Principes in veris reliquiis inquirendis & dijudicandis eam, quam debent, operam adhiberent, ingentes & detestanda impostura patefierent, quemadmodum in nonnullis locis factum est, & olim B. Martino accidit, qui, cùm locum quendam sua Diœcesis monumento cujusdam, tanquam Martyris, celebrem adiisset, deprehendit non Martyris, sed scelesti latronis monumentum à populo cultum & frequentatum, quod everti statim & exscindi jussit. Quamvis illi quoque probari non debeant, qui odio superstitionis certa piorum hominum monumenta violârunt, & ossa sive cineres, quibus etiam barbarissimi homines pepercerant, summâ cum ignominiâ abjecerunt ac disperserunt. Cùm igitur vera & comperta reliquia, præsertim in his provinciis, perpauca sint, & multa ex iis, qua ostentantur, non temerè suspecta haberi possint, atque illarum frequentatio & veneratio non multum pietati, plurimum verò superstitioni, vel quæstui serviant, multò consultius videtur, ut ab omni reliquiarum ostentatione abstineatur, & populus ad veras sanctorum reliquias colendas, id est, exempla pietatis & virtutum, quæ in scriptis, vel ab ipsis, vel de ipsis extant, imitanda provocetur.

Maillard Prædicator Gallus fol. 25. colum. 3. *Estis hîc Domini bullatores & portatores reliquiarum.*

fol. 35. col. 3. *Dixi hodie mane de lingua fraudulatoria, & credo, quòd portatores reliquiarum caphardi & mensuratores vultuum imaginum sæpè comedunt de isto pastillo.*

fol. 45. col. 1. *Et vos portatores reliquiarum, nunquid jactatis vos de malis, quæ facitis in villagiis?*

Vasquez lib. 3. de Adorat. Disp. 3. cap. 8. n. 112. & 124. quærit, *An possit quis rectâ intentione ossa Martyrum in pulverem redacta, etiam in vermes conversa, colere & venerari?* Ac inter cætera subjungit, *Henricum negâsse, quòd sancti adorandi sint in forma vermium.*

2. Quòd agnoscunt, cultum reliquiarum fuisse in Ecclesia contradictum.

Alphonsus de Castro lib. 13. adversus hæreses, verbo Reliquiæ. *Wiclephistæ docent, reliquias sanctorum, h. e. cineres & ossa hominis mortui, non debere à populo venerari, neq; à monumento fœtido extrahi, nec in capsa aurea vel argentea reponi: quia sic facientes, ut illi ajunt, non honorant Deum & sanctos ejus, sed idololatriam committunt. Hos Wiclephistas secuti sunt impii Lollardi, quorum unus vocatus Guilielmus Albus, patriâ Anglicus, publicè & in judicio pro tribunali in Anglia hæc omnia non erubuit fateri. Sed non sunt hi primi hujus hæreseos inventores. Nam ante hos ferè per nongentos annos fuit Vigilantius quidam Gallus, Barchinonensis Ecclesiæ Presbyter, qui docuit &c. sanctorum corpora non esse veneranda &c.*

Bellarminus lib. de Reliq. & imag. capite 1. §. 2. *Reliquiarum sanctarum cultum primus reprehendere cœpit Eunomius & post eum Vigilantius, si B. Hieronymo lib. contra Vigilantium credimus. Neque his repugnat, quòd ibidem paulò infra idem Hieronymus dicit, hanc hæresin olim erupisse contra Ecclesiam, & adversus eam scriptum esse librum Tertulliani, qui dicitur Scorpiacus &c. Post*

Vigilantium Constantinus Copronymus Imp. ut Suidas in ejus vita scribit, omnes reliquias ubique deleri jussit. Eâdem hæresi laborâsse Claudium Taurinensem scribit Jonas lib. 1. de cult. imag. Eandem etiam Wiclefistis placuisse autor est Thom. Waldensis lib. 3. tit. 14.

3. Quòd novitatem hujus cultus tacitè concedunt.

Bellarminus lib. 2. de cultu reliq. cap. 3. inquirens in antiquitatem, non potuit Concilium antiquius invenire *Niceno II.* (quod celebratum fuit Anno 451. teste Baronio Anno 451. n. 9.)

Beyerlinck conc. select. 24. pag. 459. antiquitatis testem laudat *Eliam Cretensem*, (qui Anno 780. vixit, vetustiorem illo neminem invenit.)

Baronius Anno 69. n. 21. Ann. 169. n. 16. ostendit, *quòd primitiva Ecclesia Martyrum & sanctorum reliquias honoraverit sepulturâ*, (quod evidens argumentum est, primos Christianos reliquias sanctorum non coluisse more Romanæ Ecclesiæ hodierno.)

4. Quòd quidam agnoscunt, multiplices fraudes & imposturas ostentationi reliquiarum subesse, (proinde etiam cultum reliquiarum periculo idololatriæ minimè carere.)

Anno Domini 813. ex mandato Caroli M. in Concilio Moguntino factum est tale decretum. *Deinceps verò corpora sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre sine consilio Principis vel Episcopi, & sanctæ Synodi licentia.*

(Ex eo colligitur, jamtum in translatione reliquiarum fraudes adhibitas fuisse.)

Innocentius III. in Conc. generali c. Cùm ex eo ext. de reliq. & vener. sanctor. *Prælati non permittant eos, qui ad eorum Ecclesias causâ venerationis* (reliquiarum) *accedunt, variis figmentis aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit.*

Alexander III. c. Audivimus 1. lib. 3. Decretal. tit. 45. tale facit decretum. *Audivimus, quòd quidam inter vos Diabolicâ fraude decepti hominem quendam in potatione & ebrietate occisum q. sanctum (more infidelium) venerantur, cùm vix pro talib. in ebrietatibus peremtis Ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus: Ebriosi regnum Dei non possidebunt. Illum ergò non præsumatis de cætero colere, cùm etiamsi per eum miracula fierent, non licéret vobis ipsum pro sancto absque autoritate Rom. Ecclesiæ venerari.*

Sanguis Christi, qui de ejus latere in cruce profluxit, non solùm *Romæ* in Ecclesia Lateranensi contineri dicitur, & die Paschatis populo adorandus ostenditur, teste Biele lect. 50. in Can. Missæ, sed etiam *aliis in locis* quàm plurimis. *Tres guttulæ* in circumcisione effusæ ostensæ olim fuerunt *Argentinæ*, aliæ de cruce per Nicodemi chirothecam exceptæ ostenduntur *Rupellæ Pictonum*, plenæ phialæ *Mantuæ*, liquidus in vase crystallino demonstratur *Bilioni* in Avernia, coagulatus in vico proximo, plenis pateris effusus *Romæ* ad Eustachii, sanguis ex corpore exanimi priusquam sepeliretur extersus, *Brugis* in Flandria ad Basilii, aquæ admixtus, ut ex latere fluxit *Romæ* ad Johannis Lateranensis &c.

(Sed Thomas p. 3. q. 54. artic. 2. *totum Christi sanguinem in cruce effusum in corpus rediisse* asserit, *ac sanguinem, qui in quibusdam Ecclesiis pro reliquiis conservatur, non fluxisse de Christi latere, sed miraculosè dici effluxisse*

effluxisse de quadam imagine Christi percussa. Innocentius Papa de hac quæstione *dubius* est, ut videre licet lib.4. cap.30. & 31. Nihilo tamen minùs sanguis ille, ac si esset ipsius Christi sanguis, latriâ colitur.)

Johannes Bocatius, qui floruit Anno 1313. in suo Decamero inducit Monachum, qui mirè exagitat reliquias. Ait enim, *se attulisse ex Oriente nonnihil ex sono campanarum, qui erant in templo Salomonis*. Deinde, ut ementita Francisci stigmata perstringeret, inducit eundem Monachum pro concione dicentem: *Angelo Seraphino excidisse aliquot capillos, cùm Francisco apparuisset stigmata impressurus, quare se illos capillos inter alias reliquias adhuc habere.*

(*Quis non videt*, inquit Petrus Paulus Vergerius in annot. ad Catal. hæreticor. tom.1. Oper. pag. 256. *quorsum componat sonum campanarum cum stigmatibus Francisci & cum capillis Angeli? nimirùm, quia ut nullus fuit in templo Salomonis campanarum usus, qui admodùm recens est, ita fabulosa quoq; sint, quæ de Angelo Seraphino, quòd scilicet Francisco Christi vulnera impresserit, in Romana Ecclesia creduntur.*)

Albertus Grantzius in Histor. Sax. *Reliquiarum Romanarum copia eas vilescere facit. Fabulis enim non inhærendum. Nemo gloriari debet de veterum autoritate. Indocti enim erant, non habebant, unde falsitatem coarguerent. Sed ætate nostrâ crebrescentibus literarum monumentis inexcusabilis torpor est, in fabulis scientes prudentesq; permanere.*

Erasmus in Ecclesiaste pag. 336. *Illud non est recentis exempli, Divos confictis miraculis affectibus imperitæ multitudinis commendare. Deforme exemplum est pharmacopolarum, qui mensâ in foro positâ ostentant eductos dentes, lapides è vesicis exectos &c. Horum non dissimiles sunt, quos nimiùm diu tulit mundus, qui circumferunt reliquias ac statuas sanctorum, summâ impudentiâ jactantes miracula, quæ nunquam gesta sunt, & interdum plusquam scurrili impudentiâ fœnum aut stramenta ex latrina fortassis aut horreo sumta offerunt simplicibus osculanda, ostendunt carbones è foco sumtos, mentientes his assum fuisse Laurentium.*

Idem in Colloq. peregr. relig. ergò. *Exhibetur nobis articulus humani digiti è tribus maximi. Exosculor, deinde rogo, cujus sint reliquiæ? ait S. Petri. Num Apostoli, inquam? ajebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerat, Oportuit, inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum solutus est &c.*

Et paulò pòst. *Vertimus nos ad cœleste lac Beatæ Virginis.* Men. *O matrem Filii similimam! Ille nobis tantùm sanguinis sui reliquit in terris, hæc tantùm lactis, quantum vix credibile est, esse posse uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibisset infans.* Og. *Idem causantur de cruce Domini, quæ privatim ac publicè tot locis ostenditur, ut, si fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ justum onus videri possint, & tamen totam crucem suam bajulavit Dominus.*

Idem in eod. Colloq. Ogygium introducit, recitantem omnia, quæ Cantuariæ viderat, quò religionis ergò profectus fuerat. *Ad latus*, ait, *Septentrionale reserantur arcana dictu, mirum quantùm ossium illinc prolatum sit! calvaria, merita, dentes, manus, digiti, integra brachia, quib. omnib. adoratis,*

 fixi-

fiximus osculu, nec erat futurus finis, nisi qui mihi tum comes erat hujus peregrinationis, parùm commodus interpellâsset ostentandi studium.

Baptista Fulgosius in Histor. *Non longè à Turonibus, urbe Gallicâ, sacellum erat cujusdam corporis* Numini dicatum, *cujus quanquam ignoraretur nomen, tamen vulgò eum homines Martyrem appellabant. Illic vota homines suscipiebant atque persolvebant. Martinus Turonensium Episcopus ad sacellum cum paucis profectus, orare Deum enixè cæpit, ut veritas detegeretur. Clarè ab omnibus audita vox fuit affirmantis, ipsum, qui in eo loco coleretur, latronem fuisse, qui propter gravia scelera suspensus fuerat. Quamobrem ex eo sacello corpus erutum fuit, proposito posteris ejus rei exemplo, quæ in sacris literis habetur, scilicet, Multorum in terris corpora venerationem habere, quorum animæ cruciantur in inferno.*

(Idem recenset Egnatius libro nono capite 9.)

Anno 1525. Romæ editus fuit liber *de spoliis, exuviis & reliquiis sanctorum,* (quem Lectionibus suis memorabilibus inseruit Wolffius tom. 2. pag. 233.) In eo inter cætera sic habetur: *Charrovienses Monachi dentes, crines, etiam præputium Christi, hominibus, ut revereantur, ostendunt, Præputium idem Romæ etiam in templo Lateranensi asservatur. Mendacium arguit loci diversitas &c. Sanguis* JESU *Christi plusquam in centum locis, ut Rupellæ à Nicodemo chirothecis suis exceptæ aliquot guttulæ. Mantuæ magnæ phialæ plenæ illius sanguinis, Biliomæ in Avernia in crystallo ostensus adoratur, nec illinc procul & aliis locis, & præsertim Romæ in Eustachii templo aliquot fidelias plenas habent, & octingentis annis post ejus mortem demum repertum esse &c. mentiuntur. Aquam insuper cum sanguine mixtam, quæ fluxit de latere Christi, Romæ in templo Lateranensi ostendunt. Præsepe ejus Romæ in æde Mariæ Majoris venerantur; in Divi Pauli æde ibidem, ut & in Hispaniis in Salvatoris templo lodices Christi habentur, Item cunabula & indusia ejus. Romæ colitur altare, in quo sistebatur Christus, columnaq;, quâ nitebatur. Hydriæ illæ sex habentur aliquæ Ravennæ, Pisis, Claniaci, Andegavi & in Hispania in templo Salvatoris. Aureliæ vinum ex aqua factum conservatur, calcei Christi in Sancto sanctorum Romæ cultu proscinduntur idololatrico, mensæ, super qua Christus cœnam administravit, in templo Lateranensi Romæ honor impenditur; panis particula, quem distribuit Apostolis, in Hispania in templo Salvatoris ceu Deus adoratur. Treveris cultrum, quo agnus dissecabatur, asservant, prope Lugdunum in templo Mariæ Insulanæ, Item in Helvetia in Augustinianorum aliquo Monasterio calix ille Christi discipulis cum sanguine porrectus, qui unicus tantùm erat, ostenditur. Romæ & Genuæ & Arelatæ his tribus in locis patinam agni paschalis unicam habere credunt. Supparum Christi Romæ Lateranense templum sibi vendicat, idem etiam Achi in Germania reperitur. Frustum quinque panum Romæ in novæ Mariæ æde, aliud frustum in Hispania in Salvatoris æde commonstratur, ut & palma, quam Hierosolymam veniens, gestâsse fabulantur; terra, cui institit Lazarum resuscitans, passim sacra habetur. Crux Christi ab Helena Constantini Imperatoris matre inventa antiquitus credebatur, & adhuc hodie crux eadem Hierosolymis esse creditur, quam tamen*

men Helena divisit, & Constantino filio suo partem Constantinopolin, ubi adhuc esse dicitur, misit, alteram autem partem Hierosolymitano Episcopo argento incrustatam transmisit &c. Innumerabiles portiones & frusta crucis passim in universo orbe in omnibus templis & Monasteriis ostenduntur, ut ex iis propemodum sexcentæ cruces effici possent. Remis monstratur clunium Christi expressa forma in lapide, quam, cùm Christus lapicida factus esset, sculptam nugantur. Tolosæ inscriptio crucis Christi retineri putatur, Romæ in S. crucis æde eandem reperiri à mendacibus traditur. Clavi tres, quibus Christus crucifixus est, in quamplurimis locis asservari dicuntur, Helena filio suo, ut Theodoretus perhibet, unum super galeam ejus posuit, reliquos duos freno equi ejus appendit. Sed Ambrosius inquit, coronæ Constantini unum impositum, ex altero frenum fabrefactum, tertium Helenam reservâsse, nihilominùs Mediolanenses illum freno appensum clavum se habere gloriantur, Carpentoractenses eundem sibi vendicant, duo præterea Romæ, in templo Helenæ alter, alter ad S. crucem deprehenduntur, Item unus Senis, alius Venetiis: etiam alii duo in Germania, alter Coloniæ, alter Treviris esse, ut & Parisiis in Sacello S. unus creditur. Carmelitæ quoque unum habent in S. Dionysii templo, Galliæ itidem unus, alius unus Draguiniane, Item alius in Abbatia, quæ à forpice aurifabri nomen habet, cum veneratione asservatur. Bituriges se quoque unum habere superstitiosè autumant &c. Cuspis sarissæ, quâ latus Christi perfossum, quatuor in locis Romæ, Parisiis, in Monasterio forpicis aurifabri apud Xantones & Selvæ prope Burdegalin adhuc conservatur. Spinea corona Christi in omnes regiones dispertita est. Parisiis tertia ejus pars, Romæ magna pars pro Numine custoditur. Senis, Vincentiæ, apud Bituriges, Vesontii, in Monte regio, in Hispania Compostellæ & in templo Salvatoris in Helvetia, Tholosa, Mantiscona, Charrovii, Cleriaci, Sanfloridi, Sanmaximini in Provincia, Sallæ, Neviaduni & alibi rami de ea, aut toti fasciculi potiùs nidum ciconiarum, quàm coronam efficientes, tanquam res sacra & divina coluntur. Purpura Christi respersa sanguinis guttulis alibi adhuc remanet. Tunica ejus inconsutilis in pago Argentoliæ prope Lutetiam Parisiorum, Item Treviris, Item in Turcia à Mahometistis custoditur. Tesserarum militum altera Treviris, altera in Hispania in templo Salvatoris velut sacrosancta res asservatur. Sudarium Christi Nicææ, Aquis in Germania, Trajecti & Vesontii, Cadonii, Lemovici in Lotharingia & Romæ in Vestalium aliquo Monasterio devotè à superstitiosa plebe honoratur. Arundo, quæ Christo pro sceptro dabatur, Romæ in Lateranensi templo, & Spongia in æde S. crucis superest. Triginta Judæ argentei religiosè adhuc quasi res sacra conservari creduntur. Caudam asini, quem inequitavit Christus, Genuæ ostendunt. Piscis particulam Christo à Petro oblati, Item vestigia Christi aliquot, Item lacbrymas Christi & sanguinem, aut ex hostiis, aut ex Imaginibus Christi profluxum, divino prorsus cultu afficiunt &c. B. Mariæ lactis tanta copia in Papatu passim creditur, adoratur & colitur, ut centum mulctralia eo commodè impleri possint. Crines ejus, pecten, indusia, vestes, pepla, Josephi caligas & crepidas cum admiratione suspiciunt. Michaëlis Arch Angeli pugio & clypeus, quibus usus est, in Monomachia cum

Satana à Turonensibus adorantur & ostenduntur. Johannis Baptistæ sinciput Ambiani, idipsum incolæ Johannis Angelici etiam se habere jactant: occiput Melitæ, illud ipsum etiam Nemorosæ, maxillæ ejus Vesontii, alia pars Parisiis, auricula Arveniæ, frons cum capillitio in Hispania, Nioviduni etiam pars quædam magnis Ceremoniis ubique commonstrantur, nihilominus Romæ integrum caput Johannis in Sylvestri cœnobio reperitur. Brachium ejus Senenses habent, digitus, quo Christum commonstravit, Vesontii unus est, Tholossæ item unus, Lugduni quoque unus, apud Bituriges unus, unus Florentiæ & prope Mascum in æde Johannis Fortviti. Sex hi sunt digiti, & unum solum, quo Christum ostendit, solummodò à conflagratione immunem fuisse, fabulantur. Calcei ejus Parisiis residui adhuc sunt, ante 20. annos alter surreptus fuit, sed admodùm citò alius, nescio unde, exortus est. Romæ vestis ejus de pilis camelorum visitur, ut & altare, super quo eum in eremo orâsse, tradunt. Avinione gladius, quo plexus erat; Achi in Germania storea ei substrata, aliaq; multa de Johanne Baptista passim extare finguntur. Petri malam cum barba, cerebrum (quod opertum Genevæ adorabatur, sed cùm scrutarentur homines, invenerunt pumicem) sellam & vestem Episcopalem, altare, gladium, baculum, calceos, catenam & columnam, quibus alligatus erat, omnia hæc & alia mihi incognita se habere Pontificii somniant, corpus ejus unà cum Pauli Romæ sepultum est. Tholossatenses sex Apostolorum corpora, videlicet utriusque Jacobi, Andreæ, Simeonis, Philippi & Judæ secum esse gloriantur. Matthiæ corpus Patavii aliud, aliud Romæ, aliud Treveris, membraq; aliqua alibi jacent. Matthæi corpus Salernæ positum est, caput, brachium & ossa quædam Treviris inveniuntur. Thomæ corpus Orthonnæ esse ferunt. Bartholomæi corpus Neapolis, Item Romæ in templo ei sacrato & cutem Pisis asservari dicunt. Andreas etiam aliud corpus Melphis, ut & Philippus & Jacobus minor, habent Romæ alia corpora præter superiora. Item Simon & Judas ad S. Petrum etiam jacere dicuntur. Johannis Evangelistæ calix & Romæ & Bononiæ, ut etiam tunica & catenæ eius visuntur. Anna mater Mariæ Virginis corpus suum Aptæ reliquit, aliud Lugduni, insuper caput ejus Treveris adhuc ostenditur aliud, aliud Tureni, tertium caput in Thuringiæ oppido Annaberg, particulæ de corpore ejus plus centum in locis reliquæ sunt. Lazari corpus tribus in locis Massiliæ, Augustoduni & Avalonæ continetur. Magdalenæ sororis ejus corpus in duobus Veseli & Samnaximini reperitur, caput, crines & ossa passim reverentiâ afficiuntur. Illius, qui Christi latus transadegit, quem Longinum nominant, corpus pro sancto Mantuæ, Item Lugduni colunt. Magos & Mediolanenses & Colonienses sibi appropriant. Super Dionysii Martyris corpore Sandienysienses & Ratisbonenses coram Papa ante centum aut plures annos concertaverunt, adeò, ut Ratisbonensibus Bullâ Papali illud adjudicatum sit. Stephani ossa & membra plusquam in ducentis locis in sacro honore habentur, attamen corpus ejus Romæ in proprio templo integrum servatur. Lapides, quibus obrutus, pro sanctis coluntur. Innocentum puerorum exercitum cogere possemus, si omnes, qui pro sanctis adorantur, adscribere vellemus. Laurentii corpus Romæ restat, ut & dolium plenum carnium ejus, Item duæ fideliæ plenæ, altera sanguine, altera arvinâ ejus. Carbones, craticula & lodix, quâ corpus eius ab Angelis abstersum fuit, adhuc supersunt. Gervasius & Pro-

& Protasius Mediolani, etiam Brugoiæ, etiam Vesontii sepulti sunt. Sebastianus quadricorpor factus est, aliud Romæ, aliud Suessionæ, aliud Piligniæ, quartum prope Narbonam, ejus patriam, humatum fertur. Insuper duo capita, aliud Romæ, aliud Tholosæ excavata habet. Nam cerebrum sibi Andegavenses Franciscani adscribunt, quatuor brachia, unum Dominicani Andegavenses, aliud Tholossenses, aliud Cassedeonenses in Avernier & quartum Monsbrisonenses pro sanctis reliquiis jactitant, & nec sagittæ, quibus confossus est, superstitione vacant. Petronella filia Divi Petri Apostoli Romæ in æde patris & apud Cænomanenses in Dominicanorum Monasterio, quia febrem curat, pro sancta adoratur. Susannæ, nescio cujus, corpus Romæ, aliud Tholosæ, conservatur. Veneti Helenæ corpus, caput ejus Colonienses conservant. Ursulæ corpus in Johannis Angelici æde, caput Coloniæ, Item particulæ aliæ alibi custodiuntur. Tantus acervus ossium de undecim mille Virginibus Romæ visuntur, ut illis avehendis equi quadringenti non sufficiant. Hilarius, Egidius, Honoratus, Guilhelmus, Symphronius, Lupus, Ferreolus, Lampertus & innumerabiles alii à Papistis coluntur, & ostenduntur cultum illis præstituris, tantummodò propter illum Divum, qui vocatur S. Denarius, aut S. Venter. Sed & Patriarcharum ossa, puta Abrahami, Isaaci & Jacobi Romæ reperiri perhibent. Arcam fœderis & virgam Aaronis in Johannis Lateranensis fano, Item in Hispania in Salvatoris æde, Item Parisiis adhuc remanere nugantur.

(Quamvis verò autor hujus scripti non sit Pontificius, sed Pontificiorum strenuus adversarius, ac supposititio nomine illud *Romæ* editum dicatur, tamen cùm ea, quæ commemorat, *praxin publicam* in omnium oculos incurrentem concernant, ideò meritò ejus testimonium Pontificiis opponitur. Confer librum Gallicum *de reliquiis sanctorum,* quem Nicolaus Gallasius in Latinum sermonem convertit, quiq; integer habetur tomo 2. Wolffii Lect. memor. pag. 784.)

Veronicæ facies (imago faciei à Christo ipso ad passionis locum abducto sudario impressa ac Veronicæ data) *Romæ* in æde Divi Petri asservatur, & populo adoranda ibidem monstratur. Sed Lucius Marineus Siculus Imperatoris Caroli V. Historiographus lib. 5. de rebus Hispan. illam *in Hispania esse,* asserit.

Ludovicus Vives in cap. 9. lib. 15. de Civitate Dei memorat, *in Hispania sibi ostentatum fuisse dentem Christophori pugno majorem. Apud Parisienses itidem unus istorum dentium ostenditur. Genuæ asservari item magnum Christophori dentem legas in Itinerario Stunicæ.*

(At Historia Christophori sanioribus Pontificiis pro emblemate hieroglyphico habetur.)

Andreas Abbas Amelunxbornensis memorat, *Anglorum quondam Regi accidisse, quòd mandârit, Apolloniæ dentes ex omnibus Ecclesiis suis ad se mitti,* ὀδονταλγίᾳ *enim laborabat. Evenisse verò, ut ex unius regni reliquiis tot Apolloniæ dentes fuerint coacervati, quos aliquot tonnæ capere non potuerint.*

(D. Chemnitius part. 4. Exam. Concil. Trid. pag. 20.)

Theodorus Studites in dogmatica de honore Imaginum. *Intelligo asservari Romæ claves Petri Apostolici Senatus Principis, honoris gratiâ, etiamsi claves nullas sensibiles*

sibilos dederit Dominus Petro, sed oretenùs in hoc, ut penes illum esset potestas ligandi ac solvendi. Eas autem argento confectas palàm adorandas proponunt.

Güntherus in Historia Constantinopolitana testatur, *Martinum Abbatem retulisse in Germaniam nonnihil de lapide, super quo Jacob dormivit.*

(At quis credat, lapidem illum inter κειμήλια à Judæis conservatum?)

Item *de lapide, super quem Christus fuit templo præsentatus, de illo, ubi jejunavit.*

Antonpetrus Philippinus ArchiDiaconus Marian. lib. 12. Historiæ Corsicæ memorat, *esse in Corsica apud Sanctæ Catharinæ de Sisco exiguam quid terræ, ex qua formatus fuit Adam.*

Item *aliquid de lapide, in quo Christus allocutus Samaritanam, aliquid de cereo, cum quo inducta fuit Virgo in templum ad purificationem.*

In Tractatu rerum mirabilium, quæ Romæ sunt, memoratur, *arcam ostentari fœderis, & virgam Aaronis ac Mosis.* (Quas tamen constat, aliquot ante Christum seculis nusquam visas.)

Item *altare, quo Baptistes utebatur in deserto.*

Ragusini ostentant *linteum à Pastoribus allatum ad Christum infantem*, teste Henrico de Beauvan in Itinerario Hierosolymitano.

Vendocini gloriantur, *se habere unam Christi lachrymulam ex illis, quas effudit, cùm Lazarum defleret* Joh. 11.

Chamierus tom. 2. Panstrat. lib. 16. cap. 12. n. 4. testatur, *se vidisse illam thecam cum inscriptis versibus:*

Ἔξιθι Λάζαρε θύραζε. καὶ ἴαθεν αὐτὸς Ἰησοῦς
ὄμμασιν ἀκλαύστοισιν ἀήθεα δάκρυα λεῖβεν.

Nicolaus Thuanus Carnotensis Episcopus in Explicatione Missæ testis est, *religiosè servari à Carnutibus illustre camisiam, quam induta erat Virgo, tum cùm obumbraretur à Spiritu sancto donatam, à Carolo Calvo Rege Galliæ.* Aliam ostentant *Aquenses in Germania.*

Pisanus Papæ in Palæstina Legatus scripsisse fingitur ad Paschalem Secundum pro satisfactione tribulationum *lanceam Christi* (quâ latus ei fuit apertum) *Antiochiæ fuisse repertam, quam ab ipso crucifixi die Christianorum nemo viderat, vel de ea quicquam audierat.* Literas tamen illas Baronius Annalibus suis inseruit Anno millesimo centesimo.

De *clavis crucis* Christi idem Baronius sic disserit Ann. 326. n. 54. *Quòd clavi, quibus cruci suffixus est Christus, plures diversis in locis hodie reperiri dicuntur, nihil est, quòd pluribus, quàm tribus, vel ad summum quatuor Christi manus & pedes confixos esse putemus, licèt multa extent exempla sanctorum Martyrum multiplicibus clavis affixorum &c. Sed fortaßè accidit, ut ex aliquo clavorum Christi medica singulis accesserit ferri portio: vel potiùs deperditis antiquioribus rem testantibus monumentis, clavi illi, quib. compacta sunt ligna sanctißima crucis, crediti ipsi fuerint, quibus membra Christi cruci fuerunt infixa: nisi forte alicubi accidit, ut clavus aliquis inter sacras reliquias asservatus, quo mystica membra Christi, nempe Martyr quispiam confixus est, idem unus ex ipsis Christi clavis fuerit existimatus.*

(Sic ergò imposturam Baronius non purgat, sed per verba *fortaßè* & *forte* leviter excusat.)

Commentariis Dionysii Carthusiani in Genesin præfixum est Fragmentum ex

ex Chronic. Felicis Coloniæ Agrippinæ. In eo inter reliquias numeratur *Georgii* non *brachium* tantùm, sed etiam *gladius, quo Draconem occidit.*

(At eques ille Georgius nunquam extitit in rerum Natura.)

Otto Secundus Imperator, capto Benevento, *Romam* transtulit *ossa S. Bartholomæi,* collocavitque in Insula. Et tamen *Beneventani* asserunt, apud se esse: & *illusum fuisse Imperatori ab æditno, suppositis alterius cujusdam ossibus.* Ita narrant Gobelinus ætate 6. cap. 49. & Krantzius Metropolis lib. 3. cap. 35.

De *corpore S. Dionysii* Ratisbonam ab Arnulpho deportato contendunt inter se Parisienses & Ratisbonenses.

Baronius, cùm Anno 1052. n. 10. recitâsset literas Leonis IX. in quibus translationem illam confirmat, subjungit num. 13. *At ista esse commentitia exclamant Franci. Rigordus enim, qui sub Philippo Ludovici filio claruit, habet ista de his temporibus,* (in quibus contrarium testatur.) n. 15. subjicit. *Hûc usque Rigordus. Ut planè appareat, eandem controversiam viguisse inter Parisienses & Ratisbonenses, Francos & Bavaros, quæ inter Cassinenses & Floriacenses de S. Benedicti corpore per plurima secula est agitata. Commendanda alioqui eorundem populorum in cultu sanctorum sicut religiosissima, ita & tenacissima pietas & Catholica fides, Deo ista permittente omnia, ad majorem gloriam sanctorum suorum.*

(Sic ergò Baronius rem in medio reliquit, usurpans illud Poëtæ:
Non nostrûm inter vos tantas cõponere lites.)

Becelinus, referente Johan. Rivio, de abus. Eccles. p. 133. *Execrandas istas superstitiones reliquiarum, quas perditissimi nepotes à quæstu verissimè appellati, ad Ecclesiæ ludibrium, exitiumq; invexerant, nescivit antiquitas, nec vidit abusus ridiculos, in quibus non exigua pars pietatis vulgi nostratis hærebat hactenus.*

Jacobus Gretserus lib. 1. de cruce capite 97. fatetur, *Sacra pignora & lipsana ex imitatione aucta, & ex prototypo sæpiùs expressa occasionem dedisse posteris, ut sibi persuaderent, se ipsum exemplar poßidere, cùm non nisi imaginem haberent.*

Idem lib. 2. de cruce cap. 62. *Novi, temporis diuturnitate, fideliumq; persuasione sæpiùs evenisse, ut sacra lipsana permutarentur, alterumq; in alterius locum substitueretur; & id, quod non erat, esse censeretur.*

5. Quòd quidam agnoscunt, doctrinam & vitam sanctorum potiùs sectandam, quàm reliquias eorum colendas.)

Peraldus Episcopus in Summ. virtut. & vitiorum tom. 1. cap. de Beatitudine. *Si vestes, quæ tetigerunt Salvatorem, pro reliquiis habemus, cur verba, quæ ex ore ejus processerunt, pro reliquiis non habemus? cum scriptum sit, Et mirabantur omnes de verbis gratiæ, quæ procedebant ex ore ejus.*

Erasmus in præfat. Paraphr. super N. Test. *Si quis Christi tunicam exhibeat, quò non terrarum provolaturi sumus, ut eam osculari liceat. Atqui, ut totam Christi suppellectilem proferas, nihil erit, quod Christum expreßiùs ac veriùs repræsentet, quàm Evangelicæ literæ.*

Idem in Enchiridio Militis Christiani pag. 55. edit. Argentorat. *In manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior. Veneraris Divos, gaudes eorum reliquias contingere. Sed contemnis, quod illi reliquerunt optimum, puta vitæ puræ exemplar. Nullus cultus gratior Mariæ, quàm si Mariæ humilita-*

mutat. m imiteru. Nulla religio sanctis acceptior, magisq; propria, quàm si virtutem illorum exprimere labores. Vis tibi demereri Petrum aut Paulum? alterius fidem, alterius imitare caritatem, & plus feceris, quàm si decies Romam cursitâris. Vis summo honore Franciscum afficere? elatus es, admirator pecuniæ es. Largire hoc Divo, compesce animos, & exemplo Francisci esto modestior, contemne sordidum lucrum, & inhia bonis animi. Remitte contentionem & vince in bono malum. Istum honorem pluris faciet Divus ille, quàm si centum illi cereos accenderis. Magnum quiddam putas, si Francisci cucullo obvolutus sepulchro inferaris? Nihil proderit vestu similis mortuo tibi, si mores fuerint dissimiles vivo.

Georgius Cassander in Consult. art. 21. p. 974. *Cùm reliquiarum veneratio & frequentatio non multùm pietati, plurimùm verò superstitioni serviant, multò consultius videtur, ut populus ad veras sanctorum reliquias colendas, id est, exempla pietatis & virtutum, quæ in scriptis, vel ab ipsis, vel de ipsis extant, imitanda provocetur.*

Johannes Lorinus in præfat. Comm. super 1. Epist. Petri pag. 298. *Major sanè habenda ratio scriptorum sacrorum Petri, quàm quorum habita tanta est, vinculorum, gladii, quo abscidit auriculā Malcho, ossium, sepulchri.*

5. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, Stapletonus Promt. Cathol. part. 1. pag. 292. sic scribit: *Eodem sanè cultu, eâdem veneratione reliquias relativè considerat as prosequimur, quâ ipsos sanctos.*

Ibid. *Talia per se considerata & in Natura sua specifica nullam venerationem merentur, at verò relativè considerando, eâdem veneratione prosequimur, videl. intentionem ad ipsos sanctos referendo.*

Subsumo. Sancti in V. T. non sunt religioso venerationis cultu honorati, ut in cap. præced. ostendimus. Ergò nec reliquiæ, & per conseq. frustrà ex V. Test. quæruntur fundamenta, quibus cultus reliquiarum probetur.

Secundò, Bellarminus lib. 2. de reliq. cap 4. scribit, *occultatum fuisse Mosi sepulchrum, ne à Judæis coleretur pro Deo, populum enim Israëliticum eo tempore ante captivitatem Babylonicam fuisse propensissimum ad idololatriam, ita ut etiam vitulos aureos coleret: idem verò periculum nunc non esse in reliquiis aliorum sanctorum.*

(Ex quo colligi potest, ante captivitatem Babylonicam cultum reliquiarum non fuisse vel mandatum, vel usitatum apud Israëlitas.)

Tertiò, idem Bellarminus d. l. scribit, *valde credibile esse, quòd corpus Mosis, licèt mortuum, conservaverit adhuc splendorem vultus & decorem, quem antea habebat.*

(Ex eo sic inferimus. Si Deus occultum esse voluit Mosis corpus, quod miraculosâ Dei operatione splendorem & decorem vultus etiam post mortem retinebat, consequens est, religiosum cultum corporibus & ossibus sanctorum delatum non esse Deo gratum & acceptum. Sed verum prius. Ergò & posterius. Connexio probatur, quia si Deus sine eo in corpore Mosis splendorem & decorem vultus miraculosè conservâsset, ut propterea religioso cultu afficeretur, utique sepulchrum Mosis manifestâsset, cujus contrarium disertè Scriptura asserit, Deut. 34. v. 6.)

Quartò, idem Bellarminus lib. 2. de

Reliq.

Reliq. cap.4.§. Gaudentius &c. concedit, *nimium cultum reliquiarum à veteribus rectè fuisse reprehensum.*

(At quid hac in re sit nimium, vel reprehendendum, quid legitimum & concedendum, omnium optimè ex Scripturæ definitione peti potest.)

Quintò, Bellarminus lib. 2. de Ecclesia triumph. cap. 3. ex Hieronymo scribit, *quòd Deus ipse Mosis corpus honoraverit, dum illud propriis manibus sepelivit.*

lib. 2. de Purgatorio cap. ultimo, *Utilitates ex corporum sepulturæ redundantes*, recitans ait. *Consulitur honori eorum adhuc in hominum memoriis viventium; non enim caret ignominiâ quâdam, quòd fœditas nostri corporis aliorum conspectibus pateat.*

(Ergò tunc verè honorantur corpora sanctorum, quando sinui terræ omnium matris inferuntur, Joh. 19. v. 38. Act. 8. v. 2.)

Sextò, Baronius Ann. Christi 69. n. 21. *Sic igitur gloriosissimo Martyrio tam Petrus, quàm Paulus vitâ functi sunt, locaq; ipsa, ubi eorum sacra corpora sepulta fuerunt, non quidem obscura, sed quod mirandum est, inter persecutores absq; jactura, vel contumeliâ aliquâ clarissimâ remanserunt, eademq; velut nobilissima trophæa victoriæ à Christianis summo honore sunt habita.*

Idem Ann. Christi 169. n. 19. ex Epistola Ecclesiæ Smyrnensium hæc recitat de ossibus Polycarpi. *Nos postea ossa ejus lapillis preciosis, auroq; puriora ex cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus, consentaneusq;.* Ex versione Ruffini locum eundem Eusebii sic citat: *Ambusta ossa preciosissimis gemmis cariora, & omni auro probabiliora per ignem facta collegimus, & sicut conveniebat ex more condidimus.*

(Ergò primitiva Ecclesia Apostolica vicina Martyrum & sanctorum reliquias sepulturâ honoravit, non autem more Rom. Eccles. hodierno religiosè coluit.)

Argum. Adversariorum pro asserendo cultu reliquiarum.

1. Gen. 47. v. 29. *Jacob Patriarcha non in Ægypto, sed in terra Canaan sepeliri voluit.* Gen. 50. v. 25. *Joseph adjurat suos fratres, ut ossa sua secum deferant in terram Canaan.* Ex. 13. v. 19. *Moses discessurus cum populo ex Ægypto in Palæstinam, noluit ibi relinquere ossa Josephi jamdudum mortui, sed ea honorificè secum asportavit, & transtulit in terram promissionis. Ergò translatio reliquiarum exemplo Patriarcharum confirmari potest.* Alphonsus de Castro lib. 13. adv. hæres. tit. Reliquiæ sanctorum.

Resp. Non est quæstio *de translatione*, sed *religiosâ veneratione* reliquiarum. Nec Jacob, nec Joseph voluerunt corpora & ossa sua deferri in terram Canaan propter religiosam reliquiarum venerationem, sed ob causas alias.

1. Lyranus in Comm. Gen. 47. statuit, *Jacobum in Spiritu prævidisse, Christum in terra Canaan non tantum nasciturum, passurum, moriturum ac resurrecturum, sed etiam multos ex mortuis unà cum ipso resuscitandos, ac sperâsse, se in illorum numero futurum.*

2. Cornelius à Lapide in cap. 47. Gen. pag. 278. *Voti illius, quòd Jacobus & Joseph in terram Canaan post mortem transferri voluerunt, causa fuit primò, quia optabat Jacob in terra sancta, in qua sola futurus erat Dei cultus, inter sanctos parentes, puta cum Isaaco & Abrahamo sepeliri in Hebron. Vide, quanta priscis fuerit cura sepulchri, quamq; optandum sit sepeliri inter sanctos. Secundò, voluit Jacob sepeliri in terra Canaan, ut suorum posterorum animos ab*

Ægypti opibus & vitiis avelleret, eiq; firmam reditus & liberationis ex Ægypto, atque adipiscendæ terræ promissæ, puta Cananææ, spem faceret. Ita Theodoretus, Chrysostomus, Rupertus. Tertiò, id voluit, ut apud posteros suos, in Chananæa habitaturos, hæc sua & Patrum sepulchra essent vivæ fidei, pietatis & virtutis eorum monumenta, pariter & incitamenta. Quartò, sciebat Jacob, Christum in Canaan nasciturum, moriturum & resurrecturum, hinc in ea sepeliri optat, ut cum Christo resurgere possit. Addit Tropologicè S. Augustinus, quòd Jacob desiderabat remissionem peccatorum, tàm suorum, quàm totius generis humani per Christi mortem in terra Canaan obeundam, hinc in ea sepeliri voluit.

(Quod addit Cornelius, *Patriarchas in terra Canaan etiam ideò sepeliri voluisse, ut essent participes precum & sacrificiorum, quæ ibi offerebantur*, pugnat non solùm cum lege divina, in qua nulla pro defunctis leguntur oblata sacrificia, sed etiam cū propriis Pontificiorum hypothesibus. Statuunt enim, animas sanctorum Patriarcharum nō venisse in purgatorium, sed *in limbum.*)

3. Inde Jacobus Tirinus Jesuita ultimam illam Cornelii à Lapide rationem prætermittit, sic enim scribit in Comm. Gen. 47. v. 30 *Quæres, quare adeò horrebant Patriarchæ sepeliri in Ægypto*, (contrà verò desiderabant sepeliri in terra Canaan?) *Respondet Rupertus, ut filiorum suorum animos ab Ægypti delitiis & vitiis alienos redderent, certamq; ipsis postliminiò in Chananitidem reditus spem facerent. Secundò, ut in terra sancta tot aliis sanctorum corporibus jungerentur, & maximè Christo in Chanaan nascituro & morituro, cum quo se quoq; resurrecturos fortè prævidebant aut sperabant. Tertiò, ut posteri parentum suorum ossa, sanctasq; exuvias apud se & q. in sinu suo haberent, tanquam perpetua monimenta & stimulos virtutum parentum. Ita S. Augustinus, Tostatus & alii.*

4. Eccius in Enchirid. cap. 15. disputat, *Apostolos ideò nullam de invocatione sanctorum mentionem facere voluisse, ne viderentur arrogantes.* Ex eodem principio concludere possumus hoc modo: Si Josephus ideò voluisset ossa sua in terram Canaan transferri, ut religioso cultu ibid. honorarentur, arrogantiæ id ipsi datum fuisset, ac si ipse post mortem gloriam illam quæsivisset.

(Nuspiam etiam leguntur Israëlitæ in deserto variis afflictionibus pressi, opis impetrandæ causâ, ad ossa illa Josephina confugisse; eadem quoq; in Palæstinam delata, non ad cultum & venerationem in sublimi loco posuerunt, sed in Sichem terræ honorificâ sepulturâ mandârunt, Jos. 24. v. 32.)

Argum. 2. *Deus ipse corpus Mosis honoravit, dum illud propriis manib. sepelivit* Deut. ult. *Ossa Elisæi, cùm tetigissent mortuum hominem, continuò illum ad vitam revocârunt* 2. Reg. 13. *Ergò Deus non contemnit ossa sanctorum, sed ea honorat & honorari cupit.*

Resp. 1. Ex Stapletono part. 1. Promt. Cathol p. 292. *Lutheranos à civili reliquiarum veneratione non abhorrere;* Pontificios autem altiùs, videl. ad *religiosam adorationem* assurgere.

(Jam verò Deus non proposuit corpus Mosis *religioso cultu* honorandum, nec post illud miraculum Elisæi ossa è sepulchro eruta, in locum sublimem collocata, circumgestata, exosculanda, tangenda, spectanda hominibus proposita, seri-

serico induta, candelis honorata, opis implorandæ causâ adorata.)

2. Bellarminus in præfat. lib. de Beat. Sanct. *Lutherum impietatis accusat, quòd suaserit, ut reliquiæ sanctorum sub terram abscondantur.*

(At Deus reliquias Mosis sub terra abscondit. Ergò Lutherus eodem modo honorari voluit reliquias sanctorum, quo Deus corpus Mosis honoravit. De Elisæi ossibus dicit Rex Josias 2. Reg. 23. v. 18. *Sinite illud* (sepulchrum intactum,) *ne quis commoveto ossa ejus.*)

3. Ex hypothesi Pontificiorum *Mosis reliquiæ* vel maximè fuissent religiosè colendæ, cùm per illum Deus tot beneficia Israëlitis præstiterit, tot miracula per ipsum fecerit.

(Atqui ex eo ipso, quòd Deus corpus Mosis sepelierit, & sepulchrum occultum esse voluerit, colligitur, quòd noluerit à Judæis religiosè illud coli.)

Argum. 3. Ex Psal. 34. v. 21. *Custodit Dominus omnia ossa eorum* (sanctorum,) *unum ex eis non conteretur.* Hunc locum, *pro cultu reliquiarum* stabiliendo, adducit Rubenus de Idololatria lib. 2. cap. 21.

Resp. 1. Lombardus in illum locum sic commentatur: *Impletum est in Domino nostro Jesu Christo, cujus crura non sunt fracta in cruce, & impletur in sanctis suis, quorum patientia in tribulationibus exercetur, sed non vincitur.*

(Paulò antè præcedit. *Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.* Ergò hæc de ossib. adjiciuntur ἐπεξηγητικῶς, ad prædicandam Dei providentiam circa pios in periculis & afflictionibus con[...]tos.)

2. Lyranus in h. l. *Per ossa, in quibus consistit robur corporis, intelliguntur virtutes, in quibus consistit robur mentis, quas Dominus custodit illæsas finaliter in electis suis.*

3. Dionys. Carthusianus in h. l. *Dominus conservat virtutes justorum, quæ sunt robur & fixio, ac fulcimentum cordis in Deo. Nulla virtus justorum peribit, sed, Domino conservante, in tentatione servabitur, ne vitio obruatur. Hoc verum est de electis & perseverantibus usque in finem. Vel sensus est, quòd eorum, quorum virtutes servantur, non ab ipsis, sed à Domino custodiuntur. Potest etiam exponi de ossibus corporis, quæ, licèt in passione, vel post mortem conterantur & corrumpantur, custodiuntur tamen à Domino, neque finaliter manebunt contrita, sed resuscitabuntur & animæ copulabuntur, sicut & caro in die novissimo. Secundùm hunc modum Christus in Evangelio ait: Capillus de capite vestro non peribit.*

4. Eodem modo exponit Bellarminus in Comment. quòd scilicet *serventur illa ossa ad beatam resurrectionem restituenda in integrum.*

5. Lorinus quidem adducit locum ex Eulogio Alexandrino lib. 5. contra Novat. in Bibl. Photii pag. 554. qui hinc infert, *ossa sanctorum dare vitam posse, & accedentibus medicinam præbere.* Sed de suo veriorem expositionem adjicit. *Apud Deum,* inquit, *certè nullum os confringitur, licèt in cineres aut pulveres redigatur, apud quem omnes etiam capilli capitis numerati sunt, nec ullus peribit. Nam vivunt mortui apud Deum, & omnia restituet justis ossa cum ingenti gloria in generali resurrectione, ac reliqua membra omnia integritati necessaria, quomodolibet corrupta, dissipataque fuerint, à feris, igne, aquâ &c.*

6. Jacobus Tirinus eodem modo. *Custodit*

stodit Dominus omnia ossa, Synecdochicè, id est, omnia membra, ut habet Chaldæus. Unum ex his non conteretur, id est, nullum ita confringetur, ut confractum maneat & pereat: nam, Deo advigilante, singula custodientur, & in resurrectione singulis sua reddentur jam gloriosa. Ita S. Hieronymus.

Argum. 4. *Si Christus hîc adesset & nos vestem ejus devotè oscularemur, continuò nos Lutherus idololatras diceret. At mulier hæmorrhousa solam fimbriam Christi fideliter tetigit & sanata est, Matth. 9.* Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 3. Costerus part. 1. concion. p. 633. Staplet. in Promt. Cath. part. 1. p. 292. Jansenius in Concord. Evang. c. 54. p. 219. Greg. de Valent. contra Heerbrandum, Jacobus Tirinus in Comm. Matt. 9.

Resp. 1. Bellarminus dicit: *Si Christus hîc adesset, & nos ejus vestem devotè oscularemur.*

(Agnoscit igitur, Christum non ampliùs eo modo nobis adesse, ut vestis ipsius corpus tangat ac tegat, adeoq; *ex corpore ipsius vis sanandi exeat*, ut in diebus carnis fieri solebat, Luc. 6. v. 19.)

2. Idem Bellarminus dicit: *hæmorrhousa fimbriam Christi fideliter tetigit.*

(Ergò non de religioso fimbriæ osculo, sed de fideli ejus contactu in Historia Evangelica agitur, hactenùs igitur in exemplo est dissimilitudo.)

3. Bellarminus dicit: *hæmorrhousam fimbriam Christi fideliter tetigisse.*

Jacob. Tirinus in h. l. *Placuit quàm maximè fides & fiducia, quâ fimbriam tetigisti.*

(At non in fimbriam, sed in Christum collocavit fiduciam, neq; enim ex fimbria, sed παρ' Χριστοῦ *virtus sanandi exibat* Luc. 6. v. 19. ac Christus ἐξ αὐτοῦ καὶ δύναμιν *virtutem exiisse* dicit Marc. 5. v. 30. Luc. 8. v. 46. Fimbria igitur non sanavit ἐνεργητικῶς, sed συμβολικῶς. Symbolum autem miraculosæ sanationis externum non debet religioso honore coli, aliàs Israëlitæ virgæ Mosis, & Elisæus pallio Eliæ religiosum honoris cultum detulissent.)

4. Invertimus argumentum. Hæmorrhousa fide tangens fimbriam Christi sanationē impetravit, nec tamen Apostoli fimbriam Christi propterea religioso cultu prosecuti fuēre, sed Christum miraculi autorem unicè celebrârunt, ac divinum honorem ei detulerunt.

5. Ex Pontificiorum hypothesi *defunctorum tantùm reliquiæ* dantur.

(Ergò, quando ex hæmorrhousæ exemplo argumentantur, tum à non reliquiis ad reliquias argumentantur. Quis enim vestem Christi, quatenùs eam vivus induit, reliquiis propriè dictis annumerare velit?)

Argum. 5. Bailius in Catech. Controv. tract. 2. q. 54. Jacob. Tirinus in Comment. Act. 5. hoc urgent, *quòd Petri umbra ægris medelam attulerit Act. 5. quodq; idem præstiterint strophiola ac semicinctia Pauli*, Act. 19.

Resp. 1. Lorinus ad cap. 5. Act. v. 15. sic annotat: *Umbra Petri non per se operabatur, cùm sit privatio, sed præsentia Petri, propter quam curabantur infirmitates, sive ipse esset causa moralis tantùm, sive etiam physica instrumentalis,*

(At Petrus ipse, postquam claudum sanâsset, negat id *suâ virtute ac sanctitate* factum Act. 3. v. 12. quomodo igitur hanc virtutem umbræ corporis sui, tanquam *causæ physicæ*, adscribi permisisset?)

2. Nuspiam legitur, umbram Petri propterea fuisse adoratam, vel religioso cultu honoratam.

3. Ab

3. Ab extraordinario & temporali ad ordinarium & perpetuum non valet consequentia. Christus semel *aquâ piscinæ Siloë* ad cœcum curandum usus fuit Joh. 9. v. 10. quis verò unquam audivit, creditum postea fuisse, eam aquam perpetuâ cœcis visum restituendi virtute præditam fuisse? Naaman se *in Jordane* lavans, à lepra curatus fuit, 2. Reg. 5. v. 14. quis unquam Judæorum ei postea talem virtutem ordinariam adscripsit?

Argum. 6. *Multa miracula per reliquias sunt facta. Ergò religiosus earum cultus approbandus.*

Resp. Cassander in Consult. artic. 21. pag. 972. sic disserit: *Accesserunt & alia mala, quòd avaritiæ causâ ad simplicem populum illiciendum falsæ reliquiæ supponebantur, & ficta miracula prædicabantur, iisq; miraculis populi superstitio alebatur, ut magis in admirationem miraculorum raperetur, quàm ad sanctorum imitationem, vel vitæ emundationem provocaretur.*

Vide locum integrum citatum superiùs membr. 1.

Argum. 7. Urgent cumprimis, *quòd S. Hieronymus de reliquiarum veneratione librum adversus Vigilantium conscripserit.*

Resp. 1. Hieronymus ipse Vigilantium vocat *sanctum Presbyterum*, Epist. 13. ad Paulinum. Quòd si ergò regerimus, etiam sanctum Vigilantium elegantem librum contra superstitiosam reliquiarum venerationem edidisse, homini hominem & *sancto Presbytero Hieronymo sanctum Presbyterum Vigilantium* opponimus. Judicandum ergò de hac controversia, non ex hominum autoritate, sed ex rei veritate, videlicet ex proprio Theologicarum quæstionum principio, Scriptura scil. sacra.

2. In eod. adv. Vigilantium libro Hieronymus ad objectionem de cereis, clarâ luce accensis, respondet. *Cereos autem non clarâ luce accendimus, sicut frustrà calumniaris, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cœci dormiamus in tenebris. Quod autem aliqui faciebant, imperitiæ & simplicitati secularium hominum, vel religiosarum fœminarum* adscribit, quibus aptat illud Apostoli Rom. 10. v. 2. *Zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam.*

(Atqui adhuc hodie non minima pars cultus divini apud Pontificios ponitur in cereis clarâ luce accendendis.)

3. Idem Hieronymus in lib. adversus Vigilantium cap. 6. librum hunc suum vocat *unius noctis lucubratiunculam.* Fuit ergò festinatum & extemporaneum scriptum.

4. Idem Hieronymus in Epist. 53. ad Riparium disertè scribit. *Nos, non dico Martyrum reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam; non Angelos, non ArchAngelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen, quod nominatur in præsenti seculo & in futuro, colimus & adoramus, ne serviamus creaturæ potiùs, quàm creatori, qui est benedictus in secula.*

(At Pontificii religiosam reliquiarum venerationem propugnant.)

5. Erasmus in argum. Epist. Hieronymi ad Vigilantium sic scribit: *In Vigilantium ita debacchatur Hieronymus, ut plusculum modestiæ cogar desiderare. Utinam argumentis duntaxat egisset, & à convitiis abstinuisset. Nam vigilias nocturnas non placuisse viris Ecclesiasticis, vel illud satis*

probat,

probat, quòd horum autoritate sublata sint, nomine tantùm superstites.

6. Villavincentius de Ratione studii Theolog. lib. 4. cap. 6. observ. 7. de hoc Hieronymi scripto sic judicat: *quòd in eo convitiis planè ferreis Vigilantium verberet.*

CAPUT IV.

DE IMAGINIBUS SANCtorum.

THESIS. Imagines sanctorum non sunt religiosè colendæ.

Ἔκθεσις 1. Non est quæstio de *habendis*, sed *religiosè colendis imaginibus.* Haberi posse Imagines non solùm *extra templa*, sed etiam *in templis*, concedimus; sed religiosè colendas esse imagines, negamus.

Gregorius lib. 9. Epist. 9. ad Serenum. *Quòd sanctorum imagines adorari vetuisti, omnino laudamus, fregisse verò reprehendimus. Dic frater, à quo factum esse Sacerdote, aliquando auditum est, quod fecisti? Aliud enim est picturam adorare, aliud per picturæ Historiam, quid sit adorandum, discere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura, quia in ipsa ignorantes vident, quid sequi debeant; in ipsa legunt, qui literas nesciunt.*

2. Neq; quæstio est de *civili vel Ceremoniali aliquo cultu* externæ alicujus honorificentiæ seu reverentiæ, quali templa & alia, quæ in templis asservari solent, ac cultui divino inserviunt, vasa seu utensilia reverenter & εὐχημόνως habere ac tractare solemus, sed *de cultu religioso*, qualis in Papatu exercetur adorando, compellando, salutando, sacrificando, amplexando, osculando &c.

Antithesis. Concilium Trident. sess. 25. *Per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus; & sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.*

Et paulò antè. *Honor, qui imaginibus Christi, Deiparæ Virginis & aliorum sanctorum exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant.*

In *Concilio Niceno secundo* (ad quod provocat Concilium Tridentinum) act. 2. tom. 2. pag. 486. edit. Quentel. recitatur vox Eliæ Cretensis, quâ *venerandas imagines nunquam seponere se profitetur, sed eas perfectè adorare.*

Cajetanus in Thomam part. 3. q. 25. artic. 3. multis probare conatur, *quòd Imagini & exemplari, sive prototypo idem honor debeatur.*

Bellarminus lib. 2. de Imagin. cap. 21. propos. 1. *Imagines Christi & sanctorum venerandæ sunt, non solùm per accidens, vel impropriè, sed etiam per se & propriè, ita ut ipsæ terminent venerationem, ut in se considerantur, & non solùm ut vicem gerunt exemplaris.*

cap. 22. propos. 2. *Quantùm ad modum loquendi, præsertim in concione ad populum, nō est dicendum, Imagines ullas debere adorari latriâ, sed è contrario non debere sic adorari.*

cap. 23. propos. 3. *Si de reipsa agatur, admitti potest, Imagines posse coli impropriè, vel per accidens, eodem genere cultus, quo exemplar ipsum colitur.*

cap. 24. propos. 4. *Imago per se & propriè non est adoranda eodem cultu, quo ipsum exemplar, & proinde nulla imago est adoranda cultu latriæ per se & propriè.*

c. 25. prop. 5. *Cultus, qui per se propriè debetur Imaginibus, est cultus quidā imperfectus,*

qui

quod analogicè & reductivè pertinet ad speciem ejus cultus, qui debetur exemplari.

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 5. art. 15. *Christi & sanctorum ejus Imagines in templis retinendas esse,* docet.

Gregor. de Valent. tom. 3. disp. 6. q. 11. puncto. 6. *Verissimum est, quod affirmari solet, eodem officii atq; honoris genere, eodem animi motu, hoc est, eâdem voluntate excitandi opinionem excellentem, honorari prototypum ipsum, ejusque imaginem. Nam Imaginem honorare, est coram ipsa, tãquam prototypi secundùm repræsentationem vicaria, velle de prototypo commovere excellentem opinionem. Itaque idem venerationis motus ad utrumque spectat, sed tamen diversâ ratione. Nam ad prototypum pertinet, ut illi secundùm se existimationem conciliet; ad imaginem autem ut coram ipsa & in ipsa, tanquam in vicaria, existimatio ejusmodi concilietur prototypo, perinde ac si esset illud præsens, sicut imago ipsa.*

Idem tom. 4. disp. 1. q. 24. puncto 2. p. 467. *Sic quidem sunt venerandæ Imagines, ut ipsæ quoq; propriè suo quodam modo sint terminus venerationis, licet non per se, quatenus tali materiâ & figurâ continentur, sed per aliud, sc. ratione prototypi. Hoc autem modo eodem honore, quo prototypus, Imagines sunt honorandæ, atq; adeò hominis Christi imagines latriâ sunt venerandæ per aliud.*

Tannerus in 2. 2. Thom. Disp. 4. th. 48. *Absq; hæsitatione fatendum, imagines non solùm venerandas & colendas, sed etiam adorandas &c. Sic enim non solùm frequenter Græci Patres loquuntur, utentes voculâ ... sed etiam Latini, atque ipsi Scholastici, dum & Christi imagines latriâ colendas & adorandas esse docent.*

Azorius lib. 9. Instit. cap. 6. art. 3. & 6. *Constans est Theologorum sententia, Imaginem eodem honore & cultu honorari & coli, quo colitur id, cujus est Imago. Atq; hæc sententia non tantùm unius Thomæ, sed communi est Theologorum consensu recepta,* ad cujus sententiæ probationem etiam adducit Concilium Tridentinum.

(Cujus *vocem* Bellarminus lib. 1. de Justif. cap. 12. dicit *esse vocem Ecclesiæ Catholicæ, quam omnes Catholici, ut Magistram, sequuntur.*)

Costerus in Enchirid. p. 438. 439. *Non alius in Imagine honoratur, quàm ipsum prototypum, ex quo non obscurè consequitur, omnem honorem, qui prototypo debetur, etiam exhiberi posse Imagini.*

(Hoc Costeri Enchiridion approbatum fuit à *Coloniensibus, Trevirensibus & Moguntinis Jesuitis.*)

Beierlinck concion. select. 21. pag. 407. *Secundùm fidem Catholicam, quam integram inviolatamque servare salutem desideranti oportet, imaginibus Christi & sanctorum deferenda est adoratio, hoc est, signa servitutis & submissionis, amplexu, capitis inclinatione, apertione, luminaribus, suffitu thuris, genuflexione & simil. b. obsequiis religiosi & plusquàm merè civilis cultus.*

In Praxi Pontificii colunt Imagines,

1. *Dedicando.* In Pontificiali enim habentur certæ & præscriptæ benedictionum formulæ, quib. Imagines consecrantur. *Imago Johannis* his verbis consecratur. *Præsta, ut omnes illam cum reverentia intuentes, precesque coram illa fundentes*

dentes pro quacunque necessitate oraverint, exaudiantur. Sit hæc imago Dæmonum sancta expulsio, Angelorum advocatio, fidelium profectio &c. *Imago Mariæ* consecratur his verbis: *Sanctifica Deus hanc formulam B. Virginis, ut tuis fidelib. salutaris auxilii opem ferat, tonitrua aut fulmina, si invaluerint, nocentia celeriùs expellantur, pluviarum quoq; inundatio aut civilium bellorum commotio seu paganorum devastatio ad præsentiam ejus comprimantur.*

Bellarminus lib. 2. de Imagin. cap. 19. §. 3. *Imagines solent aliquando benedici & precib. sacerdotalibus quodammodo sacrari, antequam in templis collocentur.* De hac consecratione Ecclesia Romana referente Thoma part. 3. q. 83. art. 3. statuit, quòd *in Ecclesia altare ac hujusmodi inanimata consecrantur, non quia sint gratiæ susceptiva, sed quia ex consecratione adipiscuntur quandam spiritualem virtutem, per quam apta redduntur divino cultui, ut scilicet homines devotionē quandā exinde percipiant.*

2. *Nomen prototypi illis imponendo.*

Sacrar. Cerem. Rom. Eccles. lib. 1. tit. 7. in consecratione cereæ imagunculæ, quam vocant *Agnum Dei*, orant, *ut isti agni immaculati eandem virtutem accipiant contra omnes Diabolicas versutias & fraudes maligni Spiritus, quā agnus innocens Filius ejus J. C. in ara crucis immolatus protoplastum nostrum de Diabolica potestate eripuit.* Cui consecrationi sive benedictioni Imaginum meritò opponitur illud Tertulliani lib. de idololatria cap. 4. *Imaginum consecratio est idololatria.*

3. *Singularem Numinis præsentiam illis affingendo.*

Bellarm. lib. 2. de Imag. cap. 18. *Una imago magis frequentatur, quàm alia propter varias causas. Primò, quia Deus per unam operatur miracula & non per aliam; secundò, quia quædam Imagines factæ sunt à sanctis viris, quæ peculiarem merentur devotionem propter artificem; tertiò, quia aliquæ magis excitant ad Pietatem.* 4. *Certorum beneficiorum largitiones ab ipsis expectando.*

Gregor. de Valent. tom. 3. disp. 6. q. 11. punct. 6. *Certâ experientiâ novimus, singulariter quibusdam locis in quasdā imagines venerantibus solitum esse Deum præclara impertiri beneficia.*

5. *Sertis & coronis ornādo.* 6. *Vestimētis induendo.* 7. *Circūgestando pro avertēda lue pestifera, pro avertendis frugū incommodis.*

Cens. Colon. p. 66. *Circūferimus statuas, existimantes hinc sanctis nōnihil honoris accedere, si magnâ solennitate ipsorum Imagines, magno hominum comitatu ac denique maximâ veneratione colantur. Scimus enim Principib. hoc semper gratum fuisse, ut illis publicī decernerentur honores: non sumus nescii, quantum honoris Ciceroni accreverit, ad Jovis pulvinaria processisse &c. Novimus D. Gregorium ante multos annorum Centenarios S. Virginis Mariæ imaginem summâ totius populi veneratione ad sedandam pestem circumtulisse, quando & è cœlis Angeli velut gratulabundi hymnum illum, Regina cœli lætare cum multorum stupore decantarunt.*

8. *In loco sublimi constituendo.*

9. *Altaria eis erigendo.* 10. *Templa & delubra extruendo.* 11. *Sacrificulos præficiendo.* 12. *Ferias sacras instituendo.* 13. *Cantando.* 14. *Epulando.* 15. *Osculando.* 16. *Supplicando.* 17. *Alloquendo.* 18. *Obsecrando.* 19. *Sacrificando ac thus adolendo.*

In Pontific. Rom. part. 2. de benedict. novæ crucis. *Thus à Pontifice in thuribulum*

lum imponitur, deinde aspergit crucem aquâ benedicta, & mox incensatur.

Bellarm. lib. 1. de Eccles. triumph. cap. 3. *Suaveolentes etiam cruci offerimus in Ecclesia.* lib. ejusd. cap. 18. *Nos etiam suaves odores in ipsa Ecclesia offerimus imaginib. & reliquiis.*

Patres quoque Concilii Niceni à Bellarmino approbati act. 4. *Ante sanctorum imagines, lumina & suaveolentia thymiamata accendi & symbolicè ista in honorem fieri asserunt.*

(At si Imagines loqui possent, ut apud Ethnicos & Pontificios olim locutæ finguntur, idem responderent, quod apud Ovidium lib. 14. Metamorph. Sybilla Æneæ dicenti, *Templa tibi statuam, tribuam tibi thuris honores*; cui Prophetissa. *Nec Dea sum dixit, ne sacri thuris honore Humanum dignare caput.*)

20. Cereos accendendo. 21. Vovendo. 22. Jurando.

In his omnibus peculiarem cultum constituunt, per quem à sanctis, quorum illæ sunt Imagines, corporalia & spiritualia beneficia se impetraturos sperant.

Æneas Sylvius, postea Pius II. Pont. lib. 2. Comment. *In Ecclesia S. Mariæ Prunetanæ agri Florentini est imago Virginis, quam mirâ religione venerantur populi, tanquam pluviæ serenitatisque donatricem, cùm necessitas ingruit.*

Nostram sententiam probamus. Religiosus Imaginum cultus.

1. Est ἄγραφος & *electitius*, utpote destitutus mandato, promissione & probatis exemplis, quorum nullum in Scripturis annotatum legitur.

2. Est *idololatricus*. Omnis cultus, quo honor soli Deo debitus transfertur ad id, quod est extra Deum, est idololatria. Per cultum imaginum religiosum honor soli Deo debitus transfertur ad id, quod est extra Deum. Ergò.

3. *Ab Ethnicis & Judæis idololatris mutuatus.* Illi enim eodem modo imagines suas coluerunt dedicando Dan. 3. v. 3. nomen prototypi illis imponendo Ex. 32. v. 4. 1. Reg. 12. v. 28. Es. 42. v. 17. Sap. 14. v. 21. singularem Numinis præsentiam illis affingendo.

Arnob. lib. 1. contra gentes. *Tanquam inesset præsens, adulabar, affabar & beneficia poscebam;* certorum beneficiorum largitionem ab illis expectando.

Tatianus contra Græcos. *Gentes res certas à certis Diis postulant.* Sertis & coronis ornando Baruch. 6. v. 9. Act. 14. v. 12. Vestimentis induendo Baruch. 6. v. 12. circumgestando Es. 46. v. 7. Amos 5. v. 26. Baruch. 6. v. 3. in loco sublimi constituendo. August. Ep. 49. altaria eis erigendo Ex. 32. v. 5. 1. Reg. 16. v. 32. cap. 18. v. 26. templa & delubra extruendo 1. Reg. 11. v. 7. cap. 16. v. 32. sacrificulos cælibes ac rasos illis præficiendo 1 Reg. 12. v. 31. cap. 18. v. 19. 2. Paral. 11. v. 15. Soph. 1 v. 4. Baruch. 6. v. 30. ferias sacras instituendo Ex. 32. v. 5. 2. Reg. 10. v. 20. 2. Maccab. 6. v. 7. cantando Baruch. 6. v. 31. epulando Ex. 32. v. 6. Judic. 16. v. 24. Amos. 2. v. 8. osculando 1. Reg. 19. v. 18. supplicando 1. Reg. 19. v. 18. Esai. 44. v. 15. Dan. 3. v. 6. Sapient. 13. v. 18. alloquendo Jerem. 2. v. 27 Sapient. 13. v. 17. obsecrando Esai. 44. v. 17. sacrificando 2. Reg. 10. v. 24. cap. 16. v. 4. 2. Maccab. 4. v. 19. Act. 14. v. 12. lampades accendendo Baruch. 6 v 18 vovendo Baruch. 6. v. 34 jurando Soph. 1. v. 5. &c.

4. *Divino præcepto prohibitus.* Nam Ex. 20. v. 22. Deut. 4. v. 15. 16. Deus per *Imagines* se coli vetuit, ac in solenni promulgatione legis nullam sui similitudinem ostendit, eò quod nollet sui aliquam similitudinem fieri, ac in similitudine illa adorari.

5. *Accusatus & damnatus* in *Moscholatris* Ex 32. *Micha* Jud. 17. *Gedeone* Jud. 8. *Israëlitis* Baali & Astaroth servientibus Jud. 2. vers. 13. 1. Reg. 12. vers. 27. & seqq. 2. Reg. 10. vers. 25. cap. 18. vers. 22. cùm tamen omnes prætenderint, se in honorem Dei imagines colere, & in imaginib. vero Deo honorem istum deferre.

Nostræ sententiæ suffragatur:

1. Quòd quidam religiosum imaginum cultum improbant.

Clemens Episcopus Romanus lib. 5. Recognit. *Quis ergò iste honor Dei est, per lapideas & ligneas discurrere imagines, atque exanimes figuras, tanquam Numina, venerari?*

Gregorius Episcopus Rom. lib. 9. Epist. 9. & citatur c. Perlatum dist. 3. de consecrat. *Perlatum ad nos fuerat, quòd inconsiderato Zelo succensus sanctorum imagines sub hac q: excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem quia eas adorari vetuisses, omninò laudavimus; fregisse verò reprehendimus &c. Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ Historiam quid adorandum sit, discere.*

Et rursus. *Convocandi sunt dispersi Ecclesiæ filii, eisque Scripturæ sacræ testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat, quoniam scriptum est: Dominum Deum adorabis & illi soli servies.*

Item *Si quis imagines facere voluerit, minimè prohibe; adorare verò imagines omnibus modis devita. Sed hoc solicitè fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis Trinitatis humiliter prosternantur.*

(Hunc Gregorii locum citant & approbant Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 5. artic. 15. & Bellarminus lib. 2. de Imagin. cap. 22.)

Idem Gregorius lib. 7. Epist. 53. *Scio, quòd Imaginem Salvatoris non ideò petis, ut q: Deum colas, sed ob recordationem Filii Dei in ejus amore recalescas.*

De Carolo Magno memorat Aventinus lib. 4. Annal. fol. 337. *Ipsum Francofordiam convocasse Italiæ, Galliæ & Germaniæ Episcopos, præsentibus etiam Legatis Romani Pontificis, Theophylacto & Stephano Episcopis, ab eisque scita Græcorum de adorandis Imaginibus esse rescissa.*

Idem testatur Regino in Chron. *Pseudo-Synodus Græcorum, quam pro adorandis imaginibus fecerunt, rejecta est* (in Concil. Francoford.)

Item Ado. in Chron. *Pseudosynodus, quam Græci VII. vocant, pro adorandis Imaginibus abdicata est penitus.*

Refer hûc Rescriptum Caroli Magni *de non adorandis Imaginibus, contra Synodum, quæ in partib. Græciæ pro adorandis Imaginibus stolidè sive arroganter gesta est &c.* datum in Concilio Francofordiensi Anno Domini DCCXCIIII. quod extat apud Goldastum tom. 2. Constit. Imperial. pag 2.

Editum

Editum est superiore seculo in Galliis & in Germania recusum prolixum scriptum Caroli Magni *contra Synodum Græcam* in Nicæa ab Irene matre & Constantino filio celebratam, statuarum adorationem asserentem ac defendentem. Is, qui id scriptum edi curavit, multis firmisque testimoniis probavit, *esse genuinum Caroli, & non supposititium.*

Adscripsit etiam duos articulos Francofordianæ Synodi, in quorum secundo disertè indicavit, *Græcam Synodum propter statuarum adorationem damnatam esse.* Testatur hoc res ipsa. Nam certum est, tum Irenen ac filium ejus illo tempore Imaginib. addictissimos fuisse, tum Synodum illam adorationem Imaginum contra suos majores approbasse ac defendisse, imò id solùm egisse. Quare cùm ea Synodus à Francofurtensi damnata sit, ob eam ipsam erroneam sententiam de Imaginibus damnatam esse necesse est. Alia non est causa, cur Græcam Synodum damnarint.

In vetustis Francorum Annalibus ita habetur de actis Francofordiensis Synodi. *Pseudo-Synodus Græcorum pro adorandis Imaginib. habita, & falsò septima vocata ab Episcopis damnatur.*

Idipsum confirmat Hincmarus Remorum Archiepiscopus in cap. 20. libri contra ejusdem nominis laudunensem Episcopum sic scribens: *Septima autem apud Græcos vocata Universalis Pseudo Synodus de Imaginibus, quas quidam confringendas, quidam autem adorandas dicebant, neutra verò pars intellectu sano definiebat, sine autoritate Apostolicæ Sedis, non longè ante nostra tempora, Nicea est à quàm pluribus Episcopis habita, & Romam missa, quam etiam Papa Romanus in Franciam direxit. Unde tempore Caroli Magni Imperatoris jussione Apostolicæ Sedis generalis Synodus in Francia convocante præfato Imperatore celebrata, & secundùm Scripturarum tramitem, traditionemque majorum, ipsa Græcorum PseudoSynodus destructa & penitùs abdicata. De cujus destructione non modicum volumen (quod in Palatio adolescentulus legi) ab eodem Imperatore Romam est per quosdam Episcopos missum.*

Bellarminus fatetur, *in Synodo Francofurtensi reprobatam esse Synodum Nicenam, sed per errorem & materialiter, quia autor librorum Carolinorum imposuit Synodo, duoque mendacia illi obtrusit: Unum mendacium fuit, in Synodo Nicena decretum fuisse, ut imagines adorarentur cultu latriæ: alterum, decretum illud factum à Græcis sine consensu Rom. Pontificis.*

Resp. 1. quomodo Patres illi, qui tertio anno post habitum Nicenum Concilium convenerunt Francofurti, ignorare potuerunt, quid in Concilio Niceno fuerit actum?

Suarez in 3. part. Thom q. 25. disp. 54. *Mihi difficile creditu est, Synodum Francofurtensem potuisse ex errore facti contra Nicenam procedere, quia Nicena Synodus paulò ante congregata fuerat sub eodem Pontifice Adriano, à quo fuerat confirmata. Legati autem ejusdem Adriani adfuerunt Concilio Francofurdiensi. Qui ergo fit, ut tota Synodus Concilii Niceni autoritatem & doctrinam ignorare potuerit, cùm à Legatis Pontificiis instrui posset?*

2. Ex quo etiã respõdetur ad reliquã exceptionis partẽ. Legati Pontificis interfuere

fuêre Concilio Francofordiensi, quomodo ergò potuit credere inscio Pontifice hos canones à Græcis suppositos fuisse?

Observandum verò, quòd *Papa Adrianus* Synodum *septimam Nicenam* descriptis literis ad Imperatorem & ad Tarasium Constantinopolitanum Patriarcham probavit, quando & Legatos ibi unà habuit, qui omnia decernere & comprobare adjuverunt. Legati fuêre Petrus protopresbyter S. Petri & Petrus Monachus S. Sabæ. Sic contra etiam *Francofordensem Synodum* Papæ Legati comprobarunt. Quare Francofordensis Synodus & Carolus in hac re non tantùm hanc Græcam Synodum, sed & ipsum Papam errantem in idololatria statuarum damnarunt, tametsi publicæ tranquillitatis causâ eum disertè nominatimque petere & damnare noluerunt. Neve quis dubitet, eos etiam ipsum *Papam Adrianum*, sed sine nomine petiisse ac oppugnasse, conferat duas ejus Epistolas ad Imperatorem Constantinopol. & Tarasium cum cap. 17. 18. 19. primi libri & cum 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 23. 24. 25. 26. secundi & 15. 16. tertii libri Caroli Magni, inveniet profectò manifestissimè, nihil aliud Imperatorem ac Synodum in illis capitib. egisse, quàm ut illas Papæ Epistolas diligenter & accuratè refutarent, tametsi tacito Papæ nomine quietis publicæ, studio.

In illo autem scripto Carolus Magnus inter cætera de vero Imaginum usu sic disserit lib. 2. cap. 31. *Nunc mentis oculo solicitè intuendum est, quantum in supra memoratarum imaginum abolitione vel veneratione filiorum error à parentum errore dissentiat, cùm utrimque sibi & istorum & illorum error repugnare non desinat. Ubi enim eas convellendas atque contemnendas esse censuerunt ab Ecclesia perpetuâ abdicatione, isti eas non solùm habendas, verùm etiam venerandas student supplici adoratione. Illi eas mancipavere crepitantib. ignibus: isti honorant odoriferis thymiamatibus. Illi eas effugiebant etiam cernere: isti non cessant amplecti. Illi effodere ad ornamentum Ecclesiæ ab antiquis constitutas in parietibus: isti nuper conditas oblatis perlustrant luminaribus. Illi eas studebant prorsus abominari; isti sanciunt omnino osculari. Illi anathematizebant habentes, isti è contrario non adorantes. Quæ duo mala cùm alterutrum sibi contraria sint & à recto tramite remota, restat nobis ut viam regiam secundùm Apostolum gradientes, neque ad dextram, neque ad sinistram declinemus, ut nec cum illis prorsus abolendas dijudicemus, nec cum istis adorandas decernamus: sed solum Deum adorantes & ejus sanctos venerantes secundùm antiquam Patrum & Ecclesiasticam traditionem eas in Ecclesia in ornamento & memoria rerum gestarum, si licet, habeamus, & cum justitia hinc severitatem, illinc adulationem contemnentes: cum prudentia, hinc versutiam, illinc hebetudinem declinantes, cum temperantia, hinc libidinem, illinc insensibilitatem spernentes; cum fortitudine, hinc timiditatem, illic audaciam abjicientes; cum sanctis Patribus, qui eas in ornamento solummodo Ecclesiæ esse sivêrunt, istis hinc adorantibus; illis hinc abominantibus postpositis, viam mandatorum Domini teneamus, qualiter ad eum, qui est via, veritas & vita ipso opitulante pervenire valeamus.*

Inde

Inde etiam *cultum religiosum Imaginum* nominant *insolentissimum vel potius superstitiosissimam, execrandamque adorationem* lib. 2. cap. 13. *insolentissimam vanitatem* lib. 3. cap. 7. ac graviter in eos invehuntur, quòd *adorationem imaginum inter bonorũ operum instrumenta adnumerare* non erubescunt lib. 4. cap. 27. denique hæreseos arguunt, qui docent *religiosè colendas Jesu & Pauli imagines* lib. 4. cap. 25. & lib. 3. cap. 18. sub finem eis, qui imagines religiosè colere nolunt, verorum Catholicorum nomen non esse detrahendum, statuunt.

Autoritatem horum librorum asserit Georg. Cassander Epist. 19. ad Molinæum p. 1103. sic scribens: *Quatuor illos libros adversus Synodum Græcorum de adorandis imaginibus Nicææ habitam insignes appellavi, primum quod illustrissimi Regis Caroli nomine & autoritate, assentiente universâ Synodo, cui & Legati Rom. Pont. interer erant conscripti & editi sint. Deinde quòd videam eos libellos in precio & honore semper habitos fuisse, asservatur enim hoc volumen Caroli Romæ in Bibliotheca Vaticana peniriore, ubi non nisi insignes & eximii libri reponi solent. Vidi & alterum in Galliis apud quendam eruditum virum modò Episcopum ex Bibliotheca quadam illustri scriptum, serico villato & aureis umbilicis exornatum. Meminerunt ejus apud veteres, qui de concilio Francofordiensi scripserunt, & Hincmarus Archiepiscopus Remensis vir rerum Ecclesiasticarum peritissimus & studiosissimus, & proximè superiore ætate Nicolaus de Cusa ex autoritate ejusdem Hincmari. Nostrâ verò ætate Augustinus Steuchus Eugubinus Episcopus Bibliothecarius Pontificius, qui autoritatem ejus libri ad confirmandam suam de Romani Pontificis potestate sententiam ex 6. quodam capite ejusdem libri adducit, asserens librum eum vetustissimum literis Longobardicis scriptum in Bibliotheca Vaticana servari, non credenti videndi potestatem futuram. Breviter citatum honorificè hoc volumen & laudatum lego, damnatum, reprehensum, imò vel notatum non lego. Quod si quis Carolum Imperatorem contemnat, certè talis à Scriptorib. ejus ætatis habitus non est, & quod illi peritiæ rerum sacrarum defuit, id assiduâ consuetudine doctissimorum virorum supplevit, in quib. facilè princeps fuit Alcuinus, ab aliquibus Albinus dictus, cujus non pauca religiosissimè & Catholicissimè scripta leguntur, cujus præcipuè operâ hos libros conscriptos ut credam, facilè adducor, cùm & ille rerum sacrarum peritissimus fuerit, & Carolo familiarissimus, & stylus satis congruat, imò integrum quoddam caput in hos libros totidem ferè verbis in commentariis in Johannem ejusdem Alcuini positum deprehendi, ut prorsus Alcuini esse videatur, quod tamen Carolus sententiam totius Synodi Francofordianæ secutus pro zelo suæ fidei suo nomine conscribi & evulgari voluerit. Illud certè constat, Synodum illam Græcorum Nicææ iterum habitam in celebri illa Synodo Francofordiensi rejectum fuisse, quâ parte statuebat imagines sanctorum adorandas, omnesq. Gallicanas præcipuè Ecclesias in eadem sententia fuisse, ut indiscretam illam Imaginum adorationem, quam Græci exigere videbantur, improbaverint. Vidi etiam acta ejusdem Concilii Francofordiensis, cujus duo prima capita, quod ad rem pertinere videbantur, exscripsi. Primum caput continet damnationem nefandæ hæresis Elipandi Toletanæ sedis Episcopi & Felicis*

Urgeli-

Urgelitani, qui in Dei Filio adoptionem asserebant. Alterum caput sic habet ad verbum. Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis Imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui Imagines sanctorum, ita ut Deificam Trinitatem, servitio aut adoratione non impenderent, anathema judicarentur. Quam omnes, qui supra, sanctissimi Patres nostri, omnimodis & adorationem & servitium respuentes contemserunt, atq; consentientes condemnaverunt. Regino quoque insignis Chronographus mentione factâ hujus Synodi à Carolo celebratæ anno DCCXCIV. &c. subdit hæc verba. Pseudo-synodus Græcorum, quam pro adorandis Imaginibus fecerant, à Pontificibus rejecta est. Jonas quoque Aurelianensis Episcopus in libro, quem ad Carolum Ludovici filium adversus Claudium Taurinensem conscripsit, cùm acriter Imaginum conservationem & usum in Ecclesia defendat, & temerariam earum confractionem & destructionem improbet, adorationem tamen Imaginum, cui Scelerati ssimo (ut loquitur) errori aliqui Orientalium mancipabantur, graviter reprehendit.

(Opponenda hæc sunt Thomæ Hardingo, qui in Confut. Apol. Anglic. part. 6. cap. 17. & Synodi & librorum Carolinorum autoritatem elevare conatur, sic scribens: *Concilium Provinciale, quod à Carolo Magno in Germania contra Nicenum secundum oecumenicum habitum esse vultis, fictitium & adulterinum est. Eadem causa est libri contra Imagines compositi, quem Eli Phili, nempe ejus hominis filius, qui in Luna ostenditur, Calvinus, Illyricus & hæreticorum alii nonnulli eidem Carolo Imperatori, homini quam maximè pio & Catholico, affinxêre.*)

Jonas ille Aurelianensis, cujus Cassander meminit, acerrimus hostis Claudii Taurinensis Episcopi, librum, quem Claudius contra imaginum adorationem scripserat, post ejus mortem circa ann. 840. refutare aggressus est; in illa responsione Germanis & Gallis hoc elogium tribuit, quòd à religioso imaginum cultu tum temporis abhorruerint. *Nonne* (inquit) *Galli atque Germani cuicunque picturæ adorationem non solùm deferre detrectant, sed & adorantibus liberâ voce resultant, eosque quantâ possunt invectione redarguunt, &, ut ad sanitatem redeant, toto conamine elaborant.*

(Fuit hic fructus Synodi Francofurtensis. Quia Claudius, qui contra adorationem imaginum scripsit, fuit primùm Presbyter in aula Ludovici, qui Carolo Patri in Imperio successerat; quin & Joh. Tillius Meldorum Episcopus in præfat. libr. Carolini testatur, quòd Claudius ille in aula Caroli Magni educatus, & ab intimis ejus consiliis fuerit.)

Cæterùm Germani longo pòst quoque tempore ab Imaginum adoratione abhorruerunt, quemadmodum Georgius Cassander in Consultat. sua ostendit, *eos in hac doctrina adhuc ætate Friderici Barbarossæ Anno 1160. perseverasse.*

Id quod inter alios probat Nicetas Acominatus Choniates de Imperio Augusti Angeli lib. 2. p. 437. sic scribens: *Philippopolim ingressus* (Fridericus Barbarossa) *urbem plerisque, iisque nobilissimis civib. vacuam reperit. Nam si quis ibi manserat, is aut ita pauper erat, ut ejus opes in vestibus,*

vestibus, quib. tegebatur, consisterent, aut erat ex Armeniorum numero. Hi enim uni aquium transitum Alemannorum, non hostium incursionem, sed amicorum adventum judicabant. Nam & commercia inter sese agitant & in plerisque religionis dogmatibus consentiunt. Quippe apud Alemannos & Armenios sacrarum Imaginum adoratio æquè interdicta est, & azymis in sacris ubique utuntur, & alia quædam orthodoxis Christianis improbata, opinionis errore, pro legitimis observant.

Inter alia Jonas ille Aurelianensis de cultu Imaginum lib. 1. Bibl. Patrum tom. 4. p. 649. sic loquitur: *Illud, quod Imaginum adoratores tibi ad suum errorem muniendum respondisse scripsisti, (Non putamus, Imagini, quam adoramus, aliquid inesse divinum, sed tantummodò pro honore, cujus effigies, tali eam veneratione adoramus,) unà tecum reprehendimus ac detestamur: quia cùm eorum scientiam non subterfugiat, Imaginibus nil inesse divini, majori digni sunt invectione, eò quòd debitum honorem divinitati, impenderint infirmo & egeno simulachro. Quantumcunque hujusce erroris sectatores ac defensores à vera exorbitent religione, non opus est per singula meâ declarare narratione. Idipsum etiam nonnulli Orientalium, qui eidem sceleratissimo mancipantur errori, se objurgantibus respondere solent.*

Quamvis verò illius Jonæ Aurelianensis contra Claudium Taurinensem libellus Antuerpiæ apud Plantinum Ann. 1565. excusus, à Sebastiano Baer Antuerpiensi Theologo, tanquam nihil Romanæ Ecclesiæ adversum continens ac luce dignus judicatus fuerit, nihilo tamen minùs à Baronio tom. 9. Ann. 794 n. 40. exagitatur, quia asseruit, *Imagines in Ecclesiis conservandas, tum ad ornatum ipsarum Ecclesiarum, tum ad populi Historicam instructionem*, (eo ipso adorationem Imaginibus denegans.)

Sic ergò Jonæ Aurelianensis suffragium Baronius nobis largitur.

Circa Annum 810. Claudius Clemens Scotus, Adalbertus (al. Agolardus) Gallus, Samson Sidonius, Virgilius Hibernus in multis restitere Pontifici Bonifacio, improbantes *Celibatum Clericorum, reliquiarum & statuarum venerationes, primatum Pontificis, depositiones Regum, violationes juramentorum, Missas pro mortuis, terrores purgatorii*, ac Claudius Clemens contra Bonifacium de hisce capitibus librum scripsit. Balæus Cent. 14. cap. 30.

Claudius Taurinensis Episcopus adversus Theodemirum Abbatem (eodem seculo) *Sed dicunt illi falsæ religionis atque superstitionis cultores. Nos ob recordationem Salvatoris nostri crucem pictam atque in ejus honorem imaginatam colimus, veneramur atque adoramus &c. Aliud Deus jussit, aliter isti faciunt. Deus jussit crucem portare, non adorare. Isti volunt adorare, quia nolunt nec spiritualiter nec corporaliter secum portare. Taliter Deum coler, ab illo recedere est. Contra quos respondendum: quia si omne lignum schemate crucis factum volunt adorare, pro eo, quòd Christus in cruce pependit, & alia multa illis conveniunt, quæ Christus egit per carnem. Vix enim sex horas in cruce pependit, & tamen novem mensib. Lunaribus & insuper undecim diebus in utero Virginis fuit, qui simul sunt dies Lunares ducenti septuaginta sex, id est, novem menses & suprà dies sex. Adorentur ergò*

 puellæ

puellæ Virgines, quia Virgo peperit Christum. Adorentur & præsepia, quia mox natus in præsepio est reclinatus. Adorentur & veteres panni, quia continuò, cùm natus esset, pannis veterib. est involutus. Adorentur & naves, quia frequenter in navibus navigavit & de navicula turbas docuit, & in nave dormivit, & in dextra navigii rete mittere jussit, quando prædictis illa magna captura facta est piscium. Adorentur asini, quia asello insidendo ad Hierusalem usq. pervenit. Adorentur etiam agni, quia de illo scriptum est: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Sed isti perversorum dogmatum cultores, agnos vivos volunt vorare, & in pariete pictos adorare. Adorentur & leones, quia de illo scriptum est: Vicit Leo de tribu Juda, radix David. Adorentur & petræ, quia quando de cruce est depositus, in saxeo sepulchro est positus, & de illo dicit Apostolus: Petra autem erat Christus. Sed Christus Petra, Agnus, Leo, tropicè, non propriè est dictus, per significantiam, non per substantiam. Adorentur & spinæ ruborum, quia exinde spinea corona tempore passionis capiti ejus imposita est. Adorentur & arundines, quia ab eis colaphis à militib. caput ejus cæsum est. Postremò adorentur & lanceæ, quia unus militum lanceâ latus ejus aperuit &c.

Et paulò antè. *Sic adorandi fuissent Apostoli, vivi potiùs adorandi esse debuerant &c. Si opera manuum Dei non sunt adoranda & colenda, quantò magis opera manuum hominum adoranda & colenda non sunt prorsus, nec in honorem eorum, quorum similitudines esse dicuntur &c.*

Walafridus Abbas lib. de reb. Eccles. cap. 8. (circa Ann. 830.) de imaginib. disserens docet, *eas nec colendas aut adorandas, nec abjiciendas esse.*

(Verba ipsa adducit Cassander, quem paulò pòst audiemus.)

De hoc Walafrido Strabone sic scribit Baronius ann. 794. §. 41. *Ejusdem pene sententiæ reperitur fuisse Walafridus Strabo, ejusdem seculi autor, qui duas pariter classes in his errantium constituens, ait. Nunc jam de imaginib. & picturis, quibus decus Ecclesiarum augetur, dicenda sunt aliqua, quia & earum veritas nec quodam cultu immoderato colenda est, ut quibusdam stultis videtur: nec iterum speciositas ista est quodam despectu calcanda, ut quidam vanitatis assertores existimant.*

Et inferiùs. *Notandum verò, quòd, sicut quidam easdem imagines ultra quàm satis est, venerantur; ita alii, dum volunt cautiores in religione videri, illas, ut quasdam idololatriæ species, respuunt. Citant autē Concilia adversus destructores imaginum habita, reticent verò illa, quæ pro imaginum cultu fuerunt antea celebrata: jam planè cujus ipse farina fuerit, liquidò est aspicere, dum & illum tantùm honorem docet sacris imaginib. tribuendum, si non dejiciantur & conculcentur. Nam subdit. Non sunt omnimodis honesti & moderati imaginum honores abjiciendi; Si enim ideò, quia novimus non adorandas nec colendas iconas, conculcandæ sunt & delendæ picturæ, quasi non necessariæ & nocivæ. Ergò &c. docens eas conservandas tantùm ad ornatum & ad instructionem populi Historicæ veritatis.*

(Ergò Walafridus ex concessione Baronii, Concilii Francofurdensis, hoc est, nostram secutus est sententiam.)

De Hincmaro Rhemensi idem Baronius d. l. sic scribit: *Inter eos est annumerandus Hincmarus Rhemensis Episcopus*

dum

dum hæc ait. Septima autem apud Græcos vocata universalis Pseudo-Synodus de Imaginibus, quas quidam confringendas, quidam autem adorandas dicebant: neutra verò pars intellectu sano definiens sine autoritate Apostolicæ Sedis, nō longè ante nostra tempora Niceæ est à quamplurimis Episcopis habita & Romam missa, quam etiam Papa Romanus in Franciam direxit. Unde tempore Caroli Magni Imperatoris, jussione Apostolicæ Sedis, generalis Synodus in Francia, Francofordiæ sc. convocante præfato Imperatore celebrata, & secundùm Scripturarum tramitem, traditionemque majorum, ipsa Græcorum Pseudo-Synodus destructa & penitus abdicata. De cujus destructione non modicum volumen, quod in palatio adolescentulus legi, ab eodem Imperatore Romam est per quendam Episcopum missum. Et paulò pòst de titulo Universalis Synodi ista subnectit. Autoritate itaq; hujus Synodi, Francofordiensis scilicet, nōnihil repressa est imaginum veneratio, sed tamen Hadrianus & alii Pontifices in sua opinione perseverarunt & mortuo Carolo suarum puparum cultum vehementiùs promoverunt, adeò ut Ludovicus Caroli filius libro longè auctiori insectatus sit imaginum cultum quàm Carolus. Hæc ipse, & certè nimis inconsultè atque adeò temerè.

Ergò etiam Hincmari suffragium nobis largitur Baronius)

Papyrius Massonus JCtus Pontificius superiori seculo edidit opera Agobardi Lugdunensis Episcopi, in quib. est libellus de *picturis & imaginibus*; in quo inter alia sic legitur. p. 349. *Si opera manuum Dei non sunt adoranda & colenda, nec in honore Dei, quantò magis opera manuum hominum non sunt adoranda & colenda, nec in honore eorum, quorum similitudines esse dicuntur?*

Ibid. p. 237. *Dicit forsitan aliquis, nō se putare, Imagini, quā adorat, aliquid inesse divinum, sed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies est, tali eam veneratione donare. Cui facilè respondetur, quia si imago, quam adorat, Deus non est, nequaquam veneranda est, q: pro honore sanctorum, qui nequaquam divinos sibi arrogant honores &c. Si sanctorum Imagines hi, qui Dæmonum cultum reliquerunt, venerari juberentur, puto, quòd videretur eis non tam idola reliquisse, quàm simulachra mutasse. Quòd autem Imagines Apostolorum & ipsius Domini ob amorem potiùs & recordationem, quàm ob religionis honorem aut aliquam venerationem more gentilium ab antiquis expressæ & conservatæ sint, Eusebius Cæsariensis libro 7. Ecclesiæ Historiæ ostendit.*

(Postea subjicit narrationem de statuis Christi & mulieris hæmorrhoissæ.)

Item p. 251. *Nemo se fallat, nemo se seducat, nemo se circumveniat. Quicunque aliquam picturam, vel fusilem sive ductilem adorat statuam, non exhibet cultum Deo, non honorat Angelos, vel homines sanctos, sed simulachra veneratur. Agit hoc nimirum versutus & callidus humani generis inimicus, ut sub prætextu honoris sanctorum rursus idola introducat, rursus per diversas effigies adoretur, ut avertat nos à spiritualib, ad carnalia verò demergat: ac per omnia simus digni ab Apostolo audire. O insensati, quis vos fascinavit! & sic stulti estis, ut cùm Spiritu cœperitis, nunc carne consummemini!*

Item. *Aspiciamus picturam, q: picturam, vitâ, sensu & ratione carentem.*

pascatur hac visione oculus, Deum verò veneretur animus.

Confer Synopsin totius Disputationis à Massono confectam, in qua hæc habentur. *Unus Deus adorandus sine imagine. Nullum exemplum alicubi totis Testamentis Patribusque adorandæ imaginis, esse debere ornamento delectandis oculis, non instituendis populis. Nulla est alia Dei imago, quàm hoc, quod est ipse: & secundùm quod est ipse, non potest pingi, ideò neque adorari in imagine, nisi in illa, quam ipse nobis præscripsit, nempe in Christo. Duplici quidē adoratione, externa & interna. Utraque vocatur religio, quâ internè & externè obstringimur, æterno & soli Deo, ad quam pertinent* δουλεία, λατρεία, *cæteriq; cultus, quatenus sunt nomina religionis. Ubi verò sunt nomina officii & servitutis humanæ,* δουλεία *potest dici de servis & subditis,* εὐσέβεια *de omnibus, honor de sanctis & Martyribus, pietas de parentibus. At sola religio de Deo, quia soli omninò Deo debetur. Unde patet, neque Angelos, neque sanctos ullo religionis adorandos cultu, præter æternam Dei imaginem, quæ se mediam inter Deum hominesque constituit.*

Idem Massonus in præfat. ad Ecclesiam Lugdunensem. *Græcorum errores de imaginib. & picturis manifestissimè detegens* (Agobardus) *negat easdem adorari debere. Quam sententiam omnes Catholici probamus; Gregoriique magni testimonium de illis sequimur.*

(Editus est libellus iste Agobardi Ann. 1605. Parisiis in vico Bellovaco apud Dionysium Duval cum privilegio.)

Gratianus c. Venerabiles dist. 3. de consecrat. ex Synodo 6. *Venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque serviunt eis ut Diis, neque spem salutis ponunt in iis, neque ab eis expectant futurum judicium, sed ad memoriam & recordationem primitivorum venerantur eas & adorant, sed non serviunt eis cultu divino nec alicui creaturæ.*

(Adorationis nomen non de *cultu religioso*, sed *civili & externo* accipiendum esse ostendit oppositio.)

Guilielmus Durandus Mimatensis lib. 4. Rationalis cap. 39. num. 5. *Nec ipsis* (sanctis & Angelis) *adorationis servitus, sed soli Deo impenditur: ne si secus fiat, non* θεοσέβεια *cultus exhibeatur, sed idololatriæ crimen incurratur, serviendo creaturæ, tanquam creatori & mutando gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem corruptibilis hominis. Si igitur nec homines, nec Angeli adorandi sunt, attendant, quid agunt, qui sub prætextu cujusdam religionis seu pietatis diversas adorant imagines. Non enim licet aliquid manu factum adorare. Una quidem tantùm Dei Patris imago est, quam unà cum Patris adoratione venerari debemus, scilicet unigenitum Dei Filium Jesum Christum, qui est splendor gloriæ & figura substantiæ ejus.*

Durandus de S. Portiano in 3. sent. dist. 9. q. 2. & Biel in Canon. Miss. lect. 9. negant, *Imagines adorandas esse adoratione latriæ sive considerentur in se, secundùm quod sunt lignum, lapis aut metallum, sive secundùm rationem signi & Imaginis.*

Robertus Holcoth. lect. 53. in libr. Sap. fatetur, *magnam cum idololatria affinitatem habere, quòd homines coram idolis prosternuntur, ideoque cavendum monet, ne*

decean-

doceantur homines coram lapidib. & lignis Deum adorare.

Bartholomæus à Chaſſanæo in Catal. glor. mundi part. 3. conſid. 45. teſtatur, quòd *religioſus Imaginum cultus jam olim fuerit improbatus, idque factum eſſe* dicit *tempore Leonis III. Imperatoris & Gregorii II. ſummi Pontificis.*

Polydorus Vergilius lib. 5. de rer. Invent. cap. 9. mandata divinæ legis ſic recitat: *Unum Deum colito. Nullius animalis effigiem colito. Per Dei nomen haud fruſtra dejerabis.*

(Sed Cenſores in Indice Expurgat. Belgico deleri juſſerunt hanc ſententiam. *Nullius animalis effigiem colito.*)

Idem lib. 6. de rerum invent. cap. 13. p. 546. *Cæterum illud uſque adeò deſiderari poſſet, ut Sacerdotes frequentiùs populum docerent, quonam pacto deberet & venerari ejuſmodi Imagines, & apud eas ſua offerre donaria, ſed quia illi tacent, & vulgo ex ſuo uſu tacere putantur, idcircò eò inſania deventum eſt, ut hæc pietatis pars pariùm differat ab impietate. Sunt enim bene multi rudiores, ſtupidioreſque, qui ſaxeas & ligneas, marmoreas, æneas, ſeu in parietib. pictas, variiſque colorib. litas Imagines colant, non ut figuras, ſed perinde quaſi ipſæ ſenſum aliquem habeant, & iis magis fidant, quàm Chriſto vel aliis Divis, quib. dicatæ ſunt, quo fit, ut ſtultitiam ſtultitiâ cumulantes illis offerant aurum, argentum, annulos gemmatos, omniſariaſq; gemmas ibidem ſenio perituras. Et ut ad id faciendum plures ineſcentur, illi, qui talem ſegetem metunt, nummos perforent, filoque pendentes in collo aut manib. ipſarum Imaginum ſuſpendant, donaria in locis conſpicuis egregiè collocent, tituloſque apponant, quò nomina offerentium Diis & hominibus notiora fiant. Sic bona pars hominum per hæc magis delirare inducitur, ac inſuper longa aliquoties itinera conficere, ut unam imagunculam adeat, ibique donaria ſua relinquat, prætermiſſo cuncto alio aut pietatis aut caritatis officio, rata ſe omninò ſat largitionis feciſſe, ſat pœnituiſſe, ſi inter itionem lautiùs victitando aurum obtuliſſet, in cujusvis thecam nummariam inde iturum.*

Pag. 539. *Omnes veteres Patres, teſte Hieronymo, ſimulachrorum cultum damnabant.*

Alphonſus de Caſtro lib. adv. hæreſes in verbo Imago, ſequitur Durandum, quòd *imago non ſit ullo modo in ſe colenda, ſed tantùm exemplar coram Imagine.*

Ambroſius Catharinus in lib. de Imaginib. *Verùm de ipſarum Imaginum cultu ac veneratione etiam inter Catholicos diſputatio eſt, videlicet præter utilitates prædictas & ſolatia ſpiritualia, quæ de Imaginibus capiuntur, utrum etiam ad hoc ſculpantur vel pingantur Imagines, ut ipſæ adorentur & aliquis eis cultus reddatur? Sunt enim qui hoc omninò negent, & clament eſſe idololatricum. Videntur autem non futilibus argumentis moveri, nec abſque majorum, imò & Scripturarum autoritate ſic ſtatuere.*

Sebaſtianus Elector Moguntinus Ann. 49. tertiâ à Paſchate hebdomade *Provincialem Synodum* habuit, in qua de fidei dogmatib. Decreta 48. & de reformatione 56. edidit. *In doctrina capitibus à Concilio Tridentino definitis ejus Synodi decretis inſiſtendum putavit: in cæteris receptam Scholaſticorum opinionem ſecutus, à locis inter eos controverſis abſtinuit. In quibus memoratu maximè digna capita* 41. & 42.

41. & 42. *ubi docet, iteratque, Imagines non ad adorationem aut ad cultũ iis deferendum in templis proponi, sed ad eá tantùm in memoriam revocanda, quæ adorari oportet. Quòd si ad imaginem aliquam populus confluat, cui homines opinionem quandam divinitatis tribuant, eam hoc casu inde auferendam, aut aliam diversæ magnitudinis in ejus locum reponendam, ne populus inducat animum credere, Deum & sanctos supplicum votis annuere per Imaginis illius solummodo intercessionem.* Petrus Suavius lib 3. Hist. Conc. Trid. p. 244.

Confer Binium tom. 4. Concil. p. 2. f. 258.

Catharina Galliæ Regina ad Pontificem Pium 4. Ann. 1591. scripsit, *Scrupulos & offensionum causas his, qui se ab Ecclesia nondum alienarunt, præcidendas. Nempe, ut Imaginum usus à Deo vetitus, & à B. Gregorio damnatus è loco adorationis omninò tollatur &c.* Petrus Suavis lib. 5. Hist. Conc. Trid. p. 526.

Anno 1562. 14. Febr. eadem Catharina Galliæ Regina, ad Germani fanum Valentino & Sagiensi Episcopis, Item Burillerio, Espensæo & Pichcrello Theologis præceperat, *uti unà consultarent, unde ratio ineundæ concordiæ principium posset capere. Illi verò hæc capita proposuerunt. Ut S. Trinitatis effigies è templis, aliisq; omnib. locis tollatur, neque deinceps usquam erigatur: Item personarum quarumcunque, de quibus Martyrologia in Ecclesia recepta testimonium non perhibent: ut imaginibus coronæ & vestes non imponantur, ad eas vota & oblationes non fiant, ut in supplicationibus non gestentur, quibus omnib. Protestãtes ipsi parati erãt subscribere.* Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trid. p. 560.

Lorichius Instit. Cathol. p. 96. *Ex Ecclesiæ Rectorum dormitantia nata est superstitio in populo de Imaginibus.*

Georgius Cassander in Consult. art. 21. cap. de Imaginib. & simulachris p. 975. *Quantũ veteres initio Ecclesiæ ab omni veneratione Imaginum abhorruerint, declarat unus Origenes lib. 7. contra Celsum. Allatum fuerat à Celso dictum Heracliti, quo ille indicabat, stultè facere eos, qui simulachris preces offerunt, nisi norint Deos & heroas quinam sint. Respondet Origenes, sciri posse Deum & ipsius unigenitum, & eos, quicunque à Deo honorantur Deorum appellatione, Deitatis ejus participes, diversos esse à Diis gentium, quæ sunt Dæmonia, impossibile tamen esse, ut qui Deum novit, fiat supplex statuis, nec hoc tantùm stultum esse, si quis preces simulachris offerat, sed etiam cùm id aliquis simulat vulgi opinionib. se attemperans, nil enim adulterum debet esse in anima hominis verè pii erga Deum. Nos verò ideò quoq; non honoramus simulachra, quia, quantum possumus, cavemus, ne quando incidamus in eam credulitatem, ut & iis tribuamus divinitatis aliquid. Nec valebat tunc illa ratio, quæ à nonnullis obtendi solet, honores istos non simulachris, sed iis, quorum speciem repræsentant, deferri. Hic enim color à paganis quoq; afferri solebat, ut apud Arnobium. Non (inquiunt) materias æris, auri, argenti & alias, ex quib. signa conficiunt, eos per se Deos esse & religiosa Numina discernimus, sed eos in his colimus, eosque veneramur, quos dedicatio infert sacra. Et apud Lactantium, Non ipsa (inquiunt) simulachra timemus, sed eos, ad quorum imaginem ficta & quorum nominib. consecrata sunt.*

(Potuisset

(Potuisset Cassander addere Augustinum in Ps. 96. *Non ego*, inquiunt, *lapidem illum colo & adoro quem video, sed servio ei, quem non video.*)

Verùm hunc cultum, qui Deo per imagines exhibetur, non satis castum & convenientem esse Deo, sed à superstitiosis hominib. excogitatum, ex paganis quoq; prudentissimi animadverterunt. Auctor est enim Augustinus Varronem dixisse, antiquos Romanos plusquam annos centum & septuaginta Deos sine simulachro coluisse. Quod si, inquit, Varro adhuc mansisset, castiùs Dii observarentur, atq; hujus suæ sententiæ testem adhibebat in reliquos etiam gentem Judaicam. Hanc veterum Romanorum in colendis Diis consuetudinem etiam Tertullianus, & Clemens testantur. Clemens verò scribit, Numam autore hujus instituti Pythagoreum fuisse, & ex iis, quæ à Mose tradita sunt, adjutum Romanis prohibuisse, ne imaginem ullam Deo facerent. Idem Clemens tradit, Christianis vetitum fuisse, artem fallacem exercere, appellat quoq; speciosum quidem, sed improbum artificiũ, quod, postquam floruit, auctus est error. Et prophetiam citat, quæ dicit: Res hîc se habebunt infeliciter, quando crediderint statuis. Hæc quidem initio Christianorum, odio paganismi, qui potissimum in simulachrorum cultu versabatur, sententia fuit, tandem verò, quando exoleto propemodum paganismo & Christianismo aucto periculum illud adorationis & cultus imaginum minùs timeretur, animis Christianorũ in sincero Dei cultu satis institutis & confirmatis picturæ in templis receptæ sunt, idq; jam tum ætate Ambrosii, Paulini, Gregorii Nysseni, Prudentii receptũ fuisse ex eorum scriptis constat. Augustinus de cons. Evangel. lib. 1. cap. 10. de gentibus scribit, qui Christum ad Petrum & Paulum scripsisse fingebant; Credo inquit, quòd plurib. locis simul eos cum eo pictos viderunt, sic omninò errare meruerunt, qui Christum & Apostolos ejus non in sanctis Codicibus, sed in pictis parietib. quæsiverunt. Idem testatur suâ ætate in Ecclesia Catholica & picturas & picturarum adoratores fuisse, quos superstitionis arguit, & corrigendos affirmat, quæ res fortassis Episcopos in Concilio Elibertino movit, ut decernerent, picturas in Ecclesia esse non debere, ne, quod colitur, in parietib. depingatur. De his picturis quæ fuerit mens & sententia Romanæ Ecclesiæ, adhuc ætate Gregorii, satis ex ejus scriptis manifestum est, videlicet ideò haberi picturas, non quidem ut colantur & adorentur, sed ut imperiti picturis inspiciendis haud aliter ac libris legendis rerum gestarum admonerentur, & ad pietatem incitarentur. Quare cùm Serenus Episcopus Massiliensis superstitione populi picturas & imagines adorantis offensus, eas confregisset, à Gregorio admonebatur, & quidem quòd adorationem prohibuerit, laudatur; sed non continuò confringendas fuisse imagines, sed docendum populum, cur in Ecclesiis pictura adhibeatur, nimirum ad ædificationem imperitorum, ut nescientes literas in parietibus saltem videndo legat, quæ in Codicibus legere nequeunt, lib. 1. Epist. 109. & lib. 9. Epist. 9. Itaque non prohibendum, si quis imagines facere voluerit, adorare verò imagines omnibus modis devitandum, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis Trinitatis humiliter persternantur. Cùm autem apud Græcos acres contentiones & magni motus Imaginum causâ extitissent, nec illi sibi constarent,

aliis atque aliis nunc imagines omnes confringentibus & delentibus, nunc verò coli & adorari jubentibus, Ecclesia Romana confractionem omninò damnavit, usum verò in Ecclesia Romana & per totum ferè orbem jam receptum retinendum censuit, quam consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ pariter confractionem & adorationem improbat, Gallicana & Germanica Ecclesia aliquot seculis diligenter secutæ & fortiter tutatæ sunt, usq; adeò ut cùm in Synodo Nicena sub Constantino & Irene de imaginibus adorandis aliquot decreta edita fuissent, atque exemplar illius Græcanicæ Synodi Francofurtum, ubi tunc à Carolo Episcoporum Germaniæ, Galliæ Aquitaniæ, Italiæ adversus Felicem quendam Orgelitanum Episcopum Christum ratione humanæ Naturæ filium adoptivum asserentem frequens Synodus habebatur, allatum & jussu Caroli diligenter lectum fuisset, cui Synodo etiam Legati Romani Pontificis interfuerunt, summo Patrum consensu Græca illa Synodus, quâ parte Imagines adorandas censebat, improbata & damnata fuit, ut quæ non modò divinis literis & antiquæ Patrum traditioni, sed etiam consuetudini Romanæ Ecclesiæ adversaretur, quæ damnatio etiam actis & capitibus illius Francofordiensis Synodi inserta fuit, atque ea de re Caroli ipsius titulo quatuor libri conscripti fuêre, quorum Hincmarus Episcopus Rhemensis meminit, & eorum exemplum hodieque in Bibliotheca Vaticana & in nonnullis Galliæ locis extat, qui libri & rationes Orientalium Patrum diligenter confutant, & quæ hactenus fuerat Romanæ Ecclesiæ sententia, acriter defendunt, quæ sententia breviter comprehenditur in Epistola Gregorii ad Serenum Episcopum Massiliensem, cujus suprà meminimus, quam in suo scripto adducit Carolus lib. 2. cap. 23. cujus hoc est argumentum. Imagines à B. Gregorio Romanæ urbis Antistite & adorari prohibentur & frangi. Breviter autem & scitè moderatam hanc de Imaginum usu sententiam expressit Carolus lib. 4. adv. Syn. Græcor. cap. 9. Imagines nil, si non habentur, derogant; nil, si habentur, prærogant, cùm tamen abdicatæ quandam incautam levitatem afferant, adoratæ verò culpam inurant. Cùm autem postea Romani Pontifices Græcis in hac causa paulatim concederent, Ecclesiæ tamen Gallicana & Germanica in hac sententia & moderatione, quam primùm à Romana Ecclesia receperant, in Concilio Francofordiensi probata constantissimè aliquot seculis perdurarunt, ut ex Scriptoribus Gallicanis constat, in quibus est vir eruditus Jonas Episcopus Aurelianensis, qui libro edito ad Carolum Ludovici filium adversus Claudium Episcopum Taurinensem eum, quòd imagines confregisset, improbat. Quod verò ab eodem Claudio adferebatur, quosdam imaginum adoratores ad suum errorem muniendum respondisse, non putare se imagini, quam adorant, aliquid inesse divini, sed tantummodò pro honore ejus, cujus est, tali eam veneratione adorare, ad ea Jonas hoc unà se cum illo reprehendere & detestari afferit. Nam cùm sciant, inquit, imaginib. nil inesse divini, majore invectione digni sunt, quòd honorem debitum divinitati impendant egeno & infirmo simulachro, atque idipsum ait nonnullis Orientalium, qui eodem sceleratissimo errori mancipantur, se objurgantib. respondere solere, concludit autem his verbis. Tribuat Dominus suâ gratuitâ pietate, ut aliquando tandem & isti & illi ab eadem eruantur superstitione & Apostolicis disciplinis salubriter instructi traditioni re-

vocentur Ecclesiasticae. Sub idem tempus in Germania floruit Walafredus, qui animis hominum in contrarias sententias distractis, cum in libro de rebus Ecclesiasticis de imaginum usum dissereret, hanc quoque moderationem proposuit. Sic, inquit, imagines & picturae habendae sunt & amandae, ut ne despectu utilitas avellatur, & hac irreverentia in ipsorum, quorum similitudines sunt, redundet injuriam, ne cultu immoderato fidei sanitas vulneretur, & corporalibus rebus honor nimiè impensus arguat nos minùs spiritualia contemplari. Et post hunc Guilielmus Episcopus Mimatensis homo quoque Gallus in Rationali divinorum officiorum. Si (inquit) nec homines, nec Angeli adorandi sunt, attendant quid agant, qui sub praetextu cujusdam religionis seu pietatis diversas adorant imagines, non enim licet aliquid manufactum adorare, una tantùm Dei Patris est imago, quam unà cum Patris tantùm adoratione adorare debemus. Adhaec Nicetas autor est lib. 1. de imperio Isaaci Angeli, cùm Fridericus Philippopolin occupasset, Armenios in ea urbe remansisse, ut qui Alemannorum transitum, non hostium incursus, sed amicorum adventum judicarent, ut pote qui & cõmercia inter se cogitârint, & in plerisque religionis dogmatibus consenserint, quippe, inquit, apud Alemannos & Armenios imaginum adoratio aequè interdicta est. Ex quo apparet, Germaniam adhuc eâ aetate, in ea, quam supra diximus, Romana & Gallicana Ecclesiae sententia utcunque perstitisse, quanquam dubium non est, jam tum etiam in his Galliae & Germaniae provinciis nonnullas superstitiones & abusiones in Imaginum usum irrepsisse, atque fortassè optandum esset, ut majores nostri huc usque in prisca illa majorũ suorum sententia integrè perstitissent, Manifestius n. est, quàm ut multis verbis explicari debeat, imaginum & simulachrorum cultum nimium invaluisse, & affectioni seu potiùs superstitioni populi plus satis indultum esse, ita ut ad summam adorationem, quae vel à paganis suis simulachris exhiberi consuevit, & ad extremam vanitatem, quam Ethnici in suis simulachris & Imaginib. effingendis & exornandis admiserunt, nil à nostris reliqui factum esse videatur. Quare & prudentes in Ecclesia Catholica viri jam olim modum aliquem huic rei ponendum, & superstitioni occurrendũ censuerunt, in quib. fuit Guilielmus ille Duranti Episcopus Mimatensis de modo Concilii generalis celebrandi. Videtur, inquit, utile, quòd per Ordinarios & Rectores locorũ omnes imagines deformes, & in quib. à veritate rei gestae deviatur, deponerentur. Nam quemadmodum si ad Scripturas sacras admissa fuerint officiosa mendacia, nil in iis remanet autoritatis, & ponderis &c. Sic enim dictae picturae & imagines, quòd loco Scripturae & testimonii habeantur, ut per eas ad devotionem & cognitionem gestorum cernentes excitentur, videretur, quòd nullus error deberet ab iis in Ecclesia tolerari, cùm error, cui non resistitur, pro veritate recipiatur. Huic cõsentit Johannes Billet Theologus Parisiensis lib. de divin. officiis cap. de festo Andreae, ubi monet de Apostolis & aliis sanctis sciendum esse, quomodo in Ecclesia depingi debeant, aliter enim mentiremur, inquit, nos in litera Laicorum, scilicet in picturis. Prudenter quoque post hos monuit Gerson in declarationib. defectuum Ecclesiasticorum. Judicate, inquit, si tanta imaginum & picturarum in Ecclesiis varietas expediat, & an plures simplices nonnunquam ad idololatriam pervertant. Et saniorib. Scholasticis displicet sententia Thomae, qui censet, imaginem eadem adoratione colendam, quâ res ipsa colitur, quae imagine

significatur, eamque parum tutam esse ajunt, nisi commoda interpretatione sublevetur, in quib. est Durandus & Holcot. Gabriel quoq; Biel lect. 49. in Canon. saniorem sententiam refert eorum, qui dicunt, quòd Imago, neque ut consideratur in se, secundùm quod lignum est, lapis aut metallum, neque ut consideratur secundùm rationem signi & imaginis est adoranda, quia qualitercunque consideretur, est res quædam insensibilis & creatura, cui adoratio latriæ minimè exhibenda. Quòd verò Christiana religio imagines sustinet in Ecclesia & oratoriis, non permittit eo fine, ut ipsæ adorentur, sed ut fideliũ mentes per illarum inspectiones excitentur ad reverentiam & honorem exhibendum iis, quorum sunt imagines, in quorum cognitionem recordativam ducunt. Ex illis, inquit, patet quorundam hominum stolidus error, qui adeò ad imagines afficiuntur, ut in ipsis credant, esse aliquid Numinis gratiæ vel sanctitatis, quib. potentes sint facere miracula, præstare sanitates, ex hoc assurgentes ad eorum venerationem, ut præmissorum aliquid consequantur. Arguitur ex eodem nonnullarum indocta simplicitas & indiscretio, quâ reverentiùs adorant imagines pulchras quàm turpes, novas quàm vetustas; aut è contra ornatas vetustiori auro vel purpurâ, quàm nudas, credentes eas sanctiores, quò pretiosiores, & ut Bernhardus ait, offerentes libentiùs auro tectis, ubi magis cernitur divitiarum cumulus. Arguitur & aliorum rudis levitas, qui improvidè vota emittunt, & ad peregrinandum se obligant, nunc ad illam, nunc ad aliam Ecclesiam intuitu certarum imaginum, credentes illas majori in illa, quàm similes in aliis fulgere virtutibus. Quòd autem addit, hæc omnia in variam transire superstitionem, in quam non inciderent, si rationem adorationis ac veri cultus attenderent, aut si ignorant, informationem humiliter acciperent, rectè quidem dicitur. Sed utinam illi, à quib. hæc informatio accipienda esset, non ipsi harum superstitionum autores essent, vel certè eas in animis simplicium hominum aliquando quæstus causâ nutrirent! De his quoque abusibus, qui in imaginum usum incidunt, prudenter & graviter monuit R. D. Michaël Episcopus Mersburgensis in suo Catechismo, quæ omnib. obvia sunt. Atque utinam ab Episcopis & Ecclesiarum Rectorib. hæc diligenter attendantur! Neque verò satis esse videtur, si concionib. & admonitionib. populus ab illis errorib. avocetur, nisi etiam Principum & Episcoporum communiter curâ id efficiatur, ut quàm minimâ perturbatione fieri potest, hujusmodi errorum occasio præscindatur. Quamdiu enim serico, auro & gemmis ornatæ statuæ in templis & aris constituentur, superstitionis finis sperandus non est &c. His ita consideratis, consultum videtur, si res eò adduci possit, ut ad illam moderationem, quam ex sententia Gregorii & priscæ Romanæ Ecclesiæ majores nostri in Gallia & Germania aliquot seculis tenuerunt, piorum Principum & fidelium Pastorum curâ & operâ redeatur: quâ & usus ille, qui ex decente pictura à vulgo haberi potest, cõservetur & superstitio in nimio & incauto illorum cultu & veneratione vitetur, hoc est, ut rerum gestarum monumenta, non cultus instrumenta habeantur &c. Non tamen hæc, quæ diximus, eò pertinent, ut Imagines sanctorum, si in iis modò decorum servetur, non aliquo honore illis convenienti & debito affici possint, videlicet si ut signa & monumenta sanctorum honorificè habeantur, & in [illegible] illorum, quos significant & refe- [illegible] spiciantur & tractentur,

modò

modò ab eximio cultu temperetur, & nil divinitatis & virtutis illis tribuatur, sed eo tantùm loco habeantur, quo literæ & voces, quæ rerum absentium, quas diligimus & veneramur, gratam memoriam suggerunt.

Georgius Wicelius in Compend. de semit. antiq. *Proximus huic abusus versatur circa statuas Marianas quibusdam in locis, quas cùm non nesciant Episcopi propè adorari, maximè verò ad carmen illud lucrosum juxtà ac incomparabile Petri de Compostella, dissimulant, nec sculptile submovent, in quo creditur inhabitare Numen in Apollinis Delphici statua, ad quod sc. Numen sive sit sculptile, sive fusile, terrâ mariq; confugiunt, opemque expetunt, qui non credunt in Israël esse Deū, & puri Nabalitæ, qui dicant in corde suo, Non est Deus, qui citiùs crediderint Cottæ Ciceroniano, neganti Deos esse, horumque curam de mortalibus, quàm Balbo Deos esse asseveranti. Quod illi de Diis, nos de Deo sentimus. Corroboratur hodie per Maristellanos* (sic vocat eos, qui Mariæ accinunt & accinendum esse propugnant, *Ave maris stella*) *ante id genus sculptilia religiosè procumbentes, hi nisi venissent, illa de nimis sero occasu periclitabantur. Hîc quæritur, hîc colitur Maria votis, invocationibus, obsecrationibus, genuflexionibus, manuum complicationibus, pectorum tunsionibus, preciosissimis ornatibus, floridissimis coronationibus atque sparsionibus, mellitissimis instrumentorum Musicorum sonis, candelarum incensionibus, & fixis in has statuas oculis gementium filiorum Evæ. Nunquid istuc est enormis dyslatria: Jesu videt, ne stomachum hyperdule moveam,* περὶ δουλατρεία est apertissima, ἐν λάθρᾳ σεβάζειν τὸ ἄγαλμα τῆς κόρης, *hoc est, summâ contumeliâ Virginem matrem afficiunt. Sub dio invocari Mariam in adversis* Evangelium *non patitur, & sub tecto patiatur invocari in sculptilibus? In tantùm verò abusum erupit honor Beatissimæ matris, ut imagines hujus non appellent Imagines, sed ipsam* Dominam, *quemadmodum reliquorum Divorum iconas ipsos Divos compellant, indignum rati opera manuum hominum dicere. Reliquum sibi fecit Rex Ezechias, ut qui serpentem æneum, quem fecerat Moses, in nihilum redegit propter idololatriam Judaicam, idem tollat è medio simili zelo & purgandæ religionis vehementi studio hæc agalmata lignea, quæ fecit Zabulosus quispiam & quæ colit adoratq; Parthenolatra inter Christianos, ut post Synagogam gaudeat Ecclesia, se quoque habere suos Ezechias, Josias & Joas mundatores domus Domini, eâdem severitate animadvertet potestas si non Ecclesiasticâ, attamen non cessat politica in lustrandis delubris, ubi Divi Divæque nominatim coluntur.*

Et postea. *Pari zelo dispiciat potestas utraque, an deceat Ecclesiā illud sebasma alibi pēdulū, alibi affixū, quod vulgò vocant sanctū auxiliū, de quo ambigitur, utrum mas sit vel fœmina? Certè ad hanc auxiliatricem fœminæ plerunque in adversis refugiunt, sua adferentes votiva donariola, quæ anathematon loco suspenduntur in argumentum suæ superstitionis. Quod si mas sit, consentaneum est, majores voluisse hac imagine adumbrari rudioribus, auxilium Dei invocantibus, eum præstò adesse omnibus, sed Scripturâ planè informi crucifixi, nimirum togati ac coronati & stantis & funiculis alligati, non clavis affixi. Purganda sunt templa ab his sculptilibus propter cultum divinum, quem populus seductus illis impendi, & propter anathemata indusiorum, femoralium, cerealium omnis*

generis, propter item peregrinationes superstitiosorum, & nescio quas frivolas votationes. Auxilium Dei de cœlo nobis est quovis loco, ubi est vera fides, ubi invocatio, ubi dilectio Dei & proximi. Agalmata sive stantia, sive pendentia ad salutem nihil conferunt, imò labefactant fidem & corda sursum aspirantia deorsum trahunt ad exteriora, ubi nihil vel rei vel spei.

Johannes Ferus in cap. 7. Actor. *Judei venerati sunt Deum verum in vitulo, quem formavit Aaron, idq; patet ex ipsorum verbis, Hi sunt Dii tui &c. peccaverunt verò, quòd idolum contra primum Dei præceptum fecerunt.*

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 57. *Dici non potest, quanta idololatria apud rudem populum alatur per imagines. Ethnici, cùm ad Christi religionem conversi erant, in Ecclesiam nostram simulachra & multas steriles Ceremonias introducebant, quarum omninò nihil est apud primos illos & verè Christianos.*

Becelinus referente Rivio de abusibus. Eccles. p. 131. *statuatur, ferendas quidem esse imagines, sed non adorandas, cùm ob id olim neque sculptæ, neque pictæ sint, sed ob alias causas.*

Andreas Masius in Comment. ad cap. 22 Josuæ ad verba Rubenitarum & Gaditarum (*non ad holocaustum, neque ad sacrificium, sed ad similitudinem altaris Jehovæ & testimonium*) sic annotat: *Similiter sacrosancta Ecclesia nobis ante oculos ponit crucis Christi figuram, cujus vetus ara fuit adumbratio, non ut adoremus, sed ut, dum aspicimus, in memoriam redeamus veræ illius & salutaris aræ, in qua sacerdos secundùm ordinem Melchisedec, Deique Filius, se ipse gratissimam Patri pro nobis victimam obtulit*; quod Lactantii, Tertulliani, Gregorii Nazianzeni & Basilii testimoniis explicat ac probat, *ob eam nempe causam hoc monumentum tantâ veneratione habitum fuisse apud vetustissimos Christianos, non ut adoremus, sed ut testis sit nobis crucis Christi.*

Martinus Peresius de tradition. part. 3. citat & approbat verba Augustini Epist. 119. ad Januarium. *Nulla imago Dei coli debet, nisi illa, quæ hoc est, quod ipse, id est, quæ ei est consubstantialis*, & ex eodē Augustino *idololatras* eos nuncupat, *quod simulachris eam servitutem exhibent, quæ debetur Deo, licèt veri Dei simulachra sint, quib. honores divinos tribuunt.*

Johannes Caspar Rutlandus in Locis Comm. Theol. tit. 14. de Imaginibus *Christiani imagines Christi, B. Virginis & Sanctorum habent tanquam memoriale, ut nos admoneant. Dum enim intuemur imaginem Christi crucifixi aut resurgentis, statim revocantur nobis in memoriam salvifica mors Christi & gloriosa ejus resurrectio &c. Quòd si autem alicubi esset imago, ad quam rude vulgus accurreret, ut eam adoraret, aut apud eam auxilium quæreret, hanc debet Magistratus ejus loci tollere. Debent etiam Prædicatores populum rudem ac superstitiosum informare, ne putent, imaginib. aliquid divini Numinis inesse, & ideò eis magnâ superstitione peculiares cultus & honores tribuant. Liber quidem per se est usus Imaginum, modò caveatur abusus & superstitio, quæ hactenus servata est apud vulgum in statuis Christi & sanctorum, quæ superstitio debet per Concionatores corrigi & emendari, non tamen usus imaginum omninò debet tolli è templis.*

2. Quòd

2. Quòd quidam agnoscunt, cultum Imaginum non posse probari ex sacris literis (ex quo sequitur, eum non esse approbandum, cùm Scriptura sit perfecta fidei ac cultus regula, ut ex ipsis Pontificiis ostendimus lib. 1. part. 1. cap. 1.)

Thomas part. 3. q. 25. art. 3. n. 4. *Nulla traditio in Scriptura invenitur de adorandis Imaginibus.*

Ibid. in conclus. ad 4. vocat *traditionem Ecclesiæ*, quando inquit. *Dicendum, quòd Apostoli familiari instinctu Spiritus Sancti quædam Ecclesiis tradiderunt servanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in observationë Ecclesiæ per successionem fidelium &c. Et inter hujusmodi traditiones est imaginum Christi adoratio.*

Idem Thomas 3. sent. dist. 9. q. 1. art. 2. & Marsilius 3. sent. q. 8. art. 2. dub. 2. resp. ad 5. fatentur, *cultum imaginum non posse ex Scriptura probari.*

Alph. de castro lib. 6. adv. hæreses verbo Ecclesia hæresi 3. *Divorum imagines esse venerandas, Scriptura nunquam præcepit, & tamen septima Synodus, quæ in Nicea fuit congregrata, decrevit ab omnibus Christianis dignâ veneratione suscipi.*

Melchior Canus lib. 3. Locor. Theol. cap. 100. *Cultum imaginum ex traditione venisse dicimus.*

Tannerus in Compendiar. relat. Colloq. Ratisb. part. 2. cap. 6. p. 37. *Fateantur ipsi quæso, si lubet, multa fide infallibili & divinâ esse credenda, quæ in Scriptura sola non contineantur, nec ex ea sola evidenter deducatur, & tunc nihil cum illis amplius magnopere contendemus. Fateantur, inquam, cultum imaginum.*

Huc pertinet, primo quòd quidam ex ipsis Pontificiis fateantur, *invocationem sanctorum non contineri in sacris literis*, ut ostendimus in cap. præced. n.

(At si ipsorummet Sanctorum invocatio non continetur in sacris literis, multò minùs eorundem Imaginũ invocatio in iisdẽ continebitur. Ratio connexionis est, quia religiosus cultus imaginum dependet à religioso cultu sanctorum.)

Secundò quod Concil. Trident. confirmet Concil. Nicenum 2. In eo verò sess. 6. sic habetur: *Traditionem Ecclesiæ recipiamus, legislationem ejusdem veneremur, ne floccipendamus piam & divinam consuetudinem, in vetera & prisca judicia ne simus curiosi. Omne enim quod in recordationem Dei erigitur, acceptum illi esse constat.*

3. Quòd quidam statuunt, imaginum usum in cultu Vet. Test. simpliciter fuisse Judæis prohibitum.

(Si usus imaginum in Vet. Test. fuit prohibitus, multò magis religiosus earundem cultus in Nov. Test. usus concessus, sed cultus æquè ac in Vet. Test. prohibitus, quia pertinet ad præcepta moralia.)

Baronius Ann. Christi 31. §. 74. contra Ambrosium disputans *hæmorrhousam illam*, quæ tactu fimbriarum vestimenti Christi à sanguinis fluxu sanata est, *non esse Martham Mariæ sororem*, inter cætera sic disserit: *At verò quæcunque illa fuerit mulier, nobilissima æquè ac ditissima, tanti non immemor beneficii, ne illud aliquando memoriâ hominum excideret, egregio monumento testatum posteris omnib. cupiens, æneis simulachris tàm Jesu quàm sui effigiem referentibus, rei gestæ memoriam futuris seculis in perpe-*

in perpetuum commendandã voluit. Quamobrem non est, quod dici possit, eam fuisse Martham Mariæ & Lazari sororem Judæam feminam, cùm non liceret ullo pacto Judæis simulachrum cujusvis quavis occasione formare.

Vasquez in part. 3. Thomæ tom. 1. Disp. 104. c. 2. statuit *omnem imaginum usum in veteri lege fuisse sublatum.*

Disp. 94. cap. 2. probat, *Judæis non solùm adorationem gentilium, quæ naturali jure prohibita est, verùm etiam quemlibet usum imaginum & statuarum præcepto Dei positivo Ex. 20. fuisse interdictum.*

Cap. 6. prolixè respondet ad objectiones *ex Cherubinis & aliis templi Hierosolymitani figuris*, ubi dicit, *præcepti substantiam vetuisse omnem similitudinem, in statu aliquo & modo accommodato cuicunque etiam adorationi, etiam tali, qualem ipsi nunc præbent Imaginibus.* Negat *Cherubinis honorem aut adorationem adhibitam fuisse, aut osculo, aut genuflexione &c.* asseritque *omnes illas figuras fuisse in ornamentum aliarum rerum.*

Alii rectiùs statuunt, *cultum imaginum*, non verò *usum Judæis* fuisse prohibitum.

Polygranus in Assertionib. *Licitæ fuerunt imagines, quæ fiebant ornatus gratia, sicut duo Cherubim, quos jubente Deo Domino fecit Moses super tabernaculum. Item Salomon duodecim boum imagines fudit sub mari æneo.*

4. Quòd quidam agnoscunt, non esse imaginem aliquam Dei fabricandam vel pingendam.

(At si imaginem aliquam Dei fingere nefas, multò magis nefas erit, imaginem aliquam Dei colere.

Gregorius secundus Papa Græcis Dialogus dictus Epist. 1. ad Leonem Isauricum apud Baronium Anno 726.
Διὰ τί τὸν Πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ οὐχ ἱστορῶμεν καὶ ζωγραφοῦμεν; ἐπειδὴ οὐκ οἴδαμεν τίς ἐστι, καὶ Θεοῦ φύσιν οὐ δυνάμεθα ἱστορῆσαι καὶ ζωγραφῆσαι.
Cur tandẽ Patrem Domini nostri Jesu Christi non oculis subjicimus ac pingimus? Quoniam quis sit, non novimus, Deique Natura spectanda du roponi non potest ac pingi.

(Atque ut intelligas, progressu temporis à primæva illa sinceritate secessionẽ fuisse factã, Baronius ad illã Epistolã Gregorii Dialogi in margine notavit. *Postea usu venit, ut pingatur in Ecclesia Deus Pater & Spiritus Sanctus.*)

Johannes XXII. Pont. Rom. quosdam, *qui in finib. Bohemiæ atque Austriæ supremam majestatem divinam imagine senis, adolescentis & columbæ pingebant, læsæ majestatis accersivit, eosque Anthropomorphitas esse pronunciavit*, teste Aventino lib. 7. annal.

Thomas part. 3. q. 25. art. 3. *Ipsi verò Deo, cùm sit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni, quia, ut Damascenus dicit, summæ insipientiæ est.*

Durandus de sancto Portiano lib. 3. sent. dist. 9. q. 2. art. 15.

(Niceph. lib. 18. Hist. Eccles. cap. 53. de Armenis. *Imagines etiam Patris & Spiritus sancti effigiant, quod perquam est absurdum. Imagines enim corporum eorum sunt, quæ videri & circumscribi possunt, non eorum, quæ invisibilia sunt & intelligentiã comprehendi nequeunt.*)

Damascenus lib. 4. dicit, quòd insipientiæ summæ est & impietatis figurare, quod est divinum. Et si quis dicat, quòd Spiritus sanctus in columba apparuit, & Pater in V. T.

sub

sub aliquibus corporalibus formis, & sic possunt per imagines repræsentari, dicendum est, quod illæ formæ corporales non fuerunt à Patre vel à Spiritu sancto assumtæ, & ideò repræsentatio eorum per imagines, non est repræsentatio personæ divinæ, sed repræsentatio illius formæ secundùm se propter quod non debetur ei aliqua reverentia.

Ibid. *Imago aut repræsentat Christum secundùm quod homo est, aut est facta ad repræsentandum Patrem vel Spiritum Sanctũ, quo ad Deitatẽ* (videtur locus corruptus & legendus, vel Filium quoad Deitatem) *sicut pinguntur quædam imagines, quarum una repræsentat Deum Patrem, & alia Filium crucifixum, & tertia Spiritum sanctum q. columbam procedentem à Patre in Christum.*

Tum postquam concessit *priori modo deberi eundem honorem imagini & Christo. Secundo autem modo*, inquit, *fatuum est imagines facere, vel eas venerari.*

Abulensis in cap. 4. Deut. q. 5. *Vetuit Deus non solùm imaginem aliquam adorare, sed etiam seipsum adorari in imagine, unde colligit hoc consectarium. In imaginib. signantib. Deum purè sc. Trinitatem, duo inconvenientia sequi possunt, primùm idololatria, ne etiam imago colatur, secundùm error & hæresis sc. attribuere Deo corporeitatem. In imaginib. Christi vel sanctorum solùm unum inconveniens est sc. idololatria in adoratione Imaginis.*

Polydorus Virgilius lib. 2. de rer. invent. cap. 23. *Cùm Deus ubique præsens sit, nihil à principio post homines natos stultius visum, quàm ejus simulacrum pingere.*

Georgius Cassander in consult. art. 21. cap. de imaginib. p. 980. *Illud quoque inter abusus ponendum est, quod etiam divinitati in Trinitatis deformatione simulachrum effingitur, quod Veteres absurdum & nefarium judicassent, Vide Augustinum de fide & Symbolo cap 7. non esse arbitrandum Deum humanâ formâ circumscriptum, ut in eo aut dextrum aut sinistrum occurrat, ne vel in illud sacrilegum incidamus, quod execratur Apostolus, eorum, qui commutant gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis, tale, inquit, simulachrum nefas est Christiano in templo collocare, multò magis in corde nefarium est. Atque hæc absurditas Patrem, Filium & Spiritum sanctum effigiantium Jacobitis à Nicephoro tribuitur lib. 18. cap. 53. Et Damascenus, quod à loco, in[illegible], insipientia summa est & impietas figurare, quod est divinum.*

(Euthymius Panopliæ part. 2. tit. 20. inter *Armenorum* errores refert, quòd *Trinitatis imaginem confecerint.*)

Catechismus Romanus part. 3. cap. 2. q. 11. ex Damasceno docet, *invisibilis, incorporei incircumscriptibilis & infigurabilis Dei non posse fieri repræsentationem ac divinum Numen violari, si quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere.*

Q. 12. *Dominus imaginem divinitatis ex ære duci aut quavis alia materia fieri prohibuit, quod Esaias declarans, inquit, Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? Atque in hoc præcepto hanc sententiam contineri præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in 7. Synodo expositum est, sic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba satis declarant, ubi Moses populum ab idololatria avertere cùm vellet, aiebat: Non vidistis aliquam similitudinem in die, quâ locutus est vobis Dominus in Horeb*

in Horeb de medio ignis. Quod sapientissimus legislator ideò dixit, ne quo errore ducti divinitatis imaginē fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

Martinus Peresius part. 3. de Traditionib. tract. de Imagin. secutus Augustinum statuit, *primo Dei præcepto probiberi, ne colatur aliqua in figmentis hominum Dei similitudo, non quia non habet imaginem Deus, sed quia nulla ejus imago coli debet, nisi illa, quæ est hoc, quod ipse.*

Richeomus tract. 3. cap. 9. negat *pingendum quicquid de Deo dicitur in Scriptura. Deum enim appellari ignem, Solem &c. nec tamen licere Deum pingi ignis, Solisve formâ. Ignis enim Solisve figura faveret paganorum Vulcano & Phœbo sive Apollini.*

(At si pictura tantùm Solis & ignis favet paganis, non Scriptura, quæ Deum appellat Solem & ignem, manifestum est, non posse argumentum duci à phrasib. Scripturæ ad peniculum pictorum. Præterea ut ignis ac Solis figura faveret paganorum Vulcano & Phæbo; sic hominis figura faveret Diis paganorum, qui omnes pingebantur humano corpore; faveret Anthropomorphitis, qui Ethnicis hac in parte non erant meliores.)

Vasquez lib. 2. de adorat. Disp. 4. cap. 2 *Ex Deut. 4. clarè deducitur, non licuisse tum verum Deum in aliqua imagine venerari.*

Idem lib 2. de adorat. disp. 3. cap. 3. p. 72. tractans quæstionem, *An Deum* ἀόρατον liceat pingere, sic scribit: *Difficilior cum eis* (hæreticis) *erit progressus, quod suæ partis viros Catholicos habeāt propugnatores. Tres igitur hac de re invenio sententias.*

Idem in 3. part. Thomæ Disp. 101. & octo sequentibus de Imaginum cultu disputans, Bellarmini & Richeomi exceptionem, quòd *Deut. 4. ejusmodi duntaxat imago Dei prohibeatur, quâ Dei essentia perfectè repræsentari putetur, repudiat, Non solùm puto*, inquit, *prohiberi imaginē Dei primo illo modo, ne sc. populus errore deceptus vellet ei effigiem aliquam exprimere, quâ putaret ad vivum Deitatem repræsentari, sed etiam quamcunque imaginem ipsius Dei.*

(Et rectè, nam ne in Ethnicos quidem tanta cecidit dementia, ut totam Dei Naturam, quæ infinita est, se repræsentare putarent. Aliter igitur excipit, *prohiberi quidem quamcunque imaginem Dei pingi, sed negat sequi, ex Natura rei illicitum esse Deum pingere, sed justis de causis in veteri lege prohibitum.* Inter causas illas vel maximè eminere dicit, *propensionem populi Israëlitici ad idololatriam.* Atqui Es. 40. talis assignatur causa, quæ est ex Natura rei potiùs, quàm ex qualitate objecti, id est, eorum, quib. hoc præceptum datur, videlicet quia Deus non possit esse similis ulli rei. Tamdiu valet lex, quamdiu durat ratio legis, quæ est ipsius anima. Aut ergò hodiè dicendus est Deus similis imaginibus Papisticis, aut concedendum, æquè hodie prohiberi imagines Papisticas, ac olim Judaicas.)

Disput. 94. cap. 3. *Quibus verbis planè indicat Scriptura, non solùm prohibuisse id, quod jure naturali non licebat, Colere sc. imaginem pro Deo, sed etiam ipsum Deum verum in aliqua ejus similitudine adorare, atq; adeò omnem usum imaginis ipsius Dei abstulisse.*

Bellar-

Bellarminus lib.2.de Imag. sanct. cap. 8. §. Hæc opinio &c. *Quidam Catholici* (Durandus, Abulensis, Peresius, Hesselius) *docent, imaginem Dei non rectè fieri & ab Ecclesia fortaßè tolerari, non tamen probari.*

Ibid. *Ego dico, non esse tàm certum in Ecclesia, an facienda sint imagines Dei sive Trinitatis, quàm Christi & sanctorum, hoc enim ad fidem pertinet, illud est in opinione.*

5. Quòd quidam agnoscunt, crucem sive crucifixi imaginem non esse latriâ colendam (ex eo enim immotè colligitur, falsum esse illud axioma, apud multos tum veteres sive Scholasticos, tum recentiores Pontificios receptum, quòd imago eodem cultu & eâdem veneratione sit honoranda, quâ prototypum honoratur.)

Claudius Taurinensis Episcopus circa annum 810. *Si crucem idcircò veneramini, quòd ex hujusmodi ligno Christus pependerit, cur hodie non etiam Virgines eo cultu afficitis? Nam & Maria, quæ Christum peperit, virgo fuit. Cur non etiam præsepia boum & asinorum proni adoratis? cur non etiam fasciis, in quarum simili Messias involutus est, & cur non denique etiam navibus, cùm in hujusmodi instrumentis ille tot maria trajecerit, adoletis thura & vota facitis?*

Idem referente Jona Aurelianensi lib.1. de cultu imag. *Si omne lignum schemate crucis factum volunt adorare, pro eo quòd Christus in cruce pependit, adorentur & præsepia, adorentur & asini, quia asello insidendo ad Jerusalem usq. pervenit, adorentur agni, quia scriptum est, Ecce Agnus Dei.*

(De hoc Claudio sic scribit Alfonsus de Castro lib.2. adv. hæreses tit. Adoratio hæres.1. *Erroris hujus, quòd crux Dominica nullo pacto sit adoranda, dux & magister fuit Claudius quidam Taurinensis Episcopus, adducto pro hac re testimonio ex Chronicis Ivonis Carnotensis.*)

Robertus Holcot lect.158. in Sapient. *Latria honos est soli Deo debitus. Sed nulla imago est Deus. Ergò nulli imagini debetur latria.*

(Cum Holcoto sentiunt Henricus de Gandavo, Petrus de Aquila, Johannes de Guarra, Durandus & alii Dd. Scholastici. Sed autor libri, qui Fortalitiũ fidei inscribitur, de illis sic judicat: *Licèt hoc rationabiliter dictum videatur, tamen communis opinio tenet oppositum.*

Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis part.3 super Magnificat. *Solũ Ens divinum & summum latriâ est honorandum. Sciunt hoc fideles, sciunt & Philosophi omnes. Sed lignum crucis, etiam illud, in quo pependit Dominus, nihil habet divinitatis.*

Johannes Picus Mirandula in Apolog. q.3. *Tertia conclusio, quam damnaverunt* (Adversarii mei) *fuit hæc. Nec crux Christi, nec ulla imago adoranda est adoratione Latriæ, etiam eo modo, quo ponit Thomas. Hanc conclusionem per istos damnatam ego non solùm credo esse Catholicam, sed etiam veriorem suâ oppositâ, quæ hæc est. Crux Christi & imagines sunt adorandæ latriâ, eo modo, quo ponit Thomas. Minùs n. mihi videtur rationabilis in hoc opinio Thomæ, quàm sit opinio Durandi & Henrici de Gandavo, Johannis de Guarra, Roberti Holcot, Petri de Aquila, & aliorum complurium, quos ego sequor in conclusione, quod ut manifestum fiat, ponam primò opinionem*

Thomæ, quam ego non teneo; deinde opinionem Doctorum, quos sequor. Ex quibus patebit, determinationem istorum Magistrorum de mea conclusione præter id, quod nec recta sit nec justa, totum etiam oppositum præsupponere ejus, quod intendo in conclusione &c. Postea recitatâ Thomæ opinione subjungit. *Iste est modus Thomæ, qui aliis Doctorib. meritò videtur extraneus & periculosus. Nam ipsa imago etiam ut imago, ut sic est distincta ab imaginato. Ut sic enim refertur ad imaginatum, tanquam ad aliquid à se distinctum, quare etiamsi ut sic terminabit adorationem latriæ, videtur sequi, quod aliquid aliud à Deo adorabitur latriâ, quod est absurdum. Nec potest dici, ut dicit Capreolus volens salvare dictum Thomæ, quòd ipsa imago non adoretur seorsim, sed imago & imaginatum sunt unum totale objectum adorationis. Quia aut hujus totalis objecti altera pars est ipsa imago, quæ est Ens creatum respectivum, aut non. Si non, ergò non debet dici, quòd ex illis duobus fiat unum objectum totale, quia ex tali dicto sequitur, quòd utrumq; illorum sit objectũ partiale, licet alterum illorũ principalius. Si sic, sequitur, quòd aliqua res creata de genere relationis saltem partialiter terminabit adorationem latriæ. Quod certè dicere videtur malè Catholicum, eò magis quòd non solùm hoc non possit dici de re creata, sed etiam ipsæ personæ in divinis ratione proprietatis relativæ non sunt formalis terminus adorationis. Fundamentum autem Thomæ parùm efficax videtur. Nam cum dicit Philosophus, quòd idem est motus animæ in imaginem & imaginatum, non sic intelligit, quòd anima dicat imaginem, ut imago est, esse idem cum exemplari, & ita quicquid uni debetur, etiam alteri deberi, sed solùm intendit hoc Philosophus, quòd motus recordativus, quo anima recordativè movetur in imaginem, ut est imago, etiam terminatur ad imaginatum. Habet & alium sensum verum, & est, quia si ego habeo conceptum definitivum unius relativi, intelligo etiam alium, sed quòd omnis motus animæ, & maximè voluntatis, sit idem in imaginem & imaginatum, hoc nullo modo intendit Philosophus. Patet à simili etiam secundùm modum loquendi, quo utitur ipse Thomas. Sæpe enim ipse dicit, quòd idem est motus voluntatis, quo voluntas fertur in finem, & in ea, quæ sunt ad finem, cum vult ea propter finem; & tamen certum est, etiam secundùm eum, quòd ille motus, ut attingit finem, est fruitio, ut autem attingit ea, quæ sunt ad finem, est usus & non fruitio. Videtur ergò aliis Doctoribus, nullo modo dicendum, quòd imaginem Christi, etiam ut imago est, adoremus adoratione latriæ, quia ut sic est res creata divinitati non unita, & magis est, ut sic est Entitas respectiva. Propterea dicit Durandus, quòd ista propositio, Crux Christi adoratur latriâ, in sensu proprio est falsa.*

Et paulò pòst. *Verè opinio Thomæ, ut dicit Franciscus in 3. est aliqualiter periculosa, & in ista materia de adoratione non videtur mihi ejus via esse benè tuta. Eò enim usque processit, ut etiam in 3. sent. diceret, quòd cruci Christi, in qua pependit, etiam ut rei inanimatæ deberetur aliqua adoratio, & tamen scimus secundùm omnem Theologiam, quòd id, quod non potest esse subjectum susceptivum sanctitatis vel virtutis, non potest esse terminus alicujus adorationis. Et ille Joh. Capreol. defensor Thomæ ipse etiam fatetur, id dictum Thomæ non posse defendi, nec habet aliam viam salvandi Thomam, nisi quòd dicit, quod ipsemet Thomas videtur deinde aliter sensisse in Summa. Ex his ergò*

patere

parte potest, quàm sit Catholica conclusio autoris & rationabilior suâ oppositâ & communi viæ Theologorum magis consona, cujus sensum breviter recapitulando dico, quòd hæc propositio, Crux Christi adoratur, potest habere duos sensus. Unus est proprius, sc. quòd Crux Christi, sive ut res, sive ut Imago; sive ut partiale, sive ut totale objectum adoratur tanquam terminus adorationis. Et iste est sensus, quem intendit Thomas, & quem ego nego. Alius est sensus improprius dictæ propositionis, & est, Crux Christi adoratur, hoc est, Christus in ea, ut in suo rememorativo adoratur, ac si esset præsens in se, & istum sensum ego concedo.

(Hanc Apologiam opposuit Picus Doctorib. Parisiensibus, qui hanc thesin ipsius inter nongentas Romæ publicè disputatas reprehenderant: *Nulla crux, nec ulla, imago adoranda est adoratione latriæ, etiam eo modo, quo ponit Thomas.*)

Georg. Cassander in Consult. art. 21. cap. de Imag. p. 980. *Est illa non recens consuetudo, quâ crucis figuræ veneratio in Ecclesiis solenni ritu exhibetur, atque id eò fit, quòd non ut simulachrum tantùm, sed ut symbolum quoddam & Sacramentum Dominicæ passionis habetur. Quare de hac adoratione ita loquitur Guillielmus Mimatensis. Postea, inquit, adoratur crux, hoc est, osculatur. Solus enim Deus adorandus est, cætera verò ut crux, causâ illius veneranda sunt. Et Honorius Augustodunensis in gēma animæ. Nullus, inquit, sapiens crucem, sed Christum crucifixum adorat, crucem tamen venerando salutat. Quapropter meritò reprehenditur à posterioribus & sanioribus Scholasticis opinio Thomæ, ut minùs tuta & periculosa asserentis crucem Christi adorandam adoratione latriæ, eâ videlicet adoratione, quâ Christus ipse adorandus est; Intelligendum autem esse, adorari Christum rememorativè, ut per crucem rememoratum, quâ de re disputat Johannes Picus Mirandula concl. 3. quæ est hujusmodi. Nec crux Christi, ne illius imago adoranda est adoratione latriæ, etiam eo modo, quo ponit Thomas. A Thoma dissentientes commemorat Durandum, Henricum de Gandavo, Johannem Guarra, Robertum Holcoot, Petrum de Aquila, Franciscum Maronis.*

Ægidius Hispanus apud Suarez tom. 1. Disp. 56. sect. 2. negavit, *crucem esse adorandam latriâ.*

Possevinus Biblioth. select. lib. 11. cap. 1. p. 456. *Unde Christiani non colunt, neq; adorāt Imagines* (cultu latriæ) *credentes in eis virium aut potestatis aliquid inesse, sed adorant & venerantur Deum ipsum & Jesum Christum Filium ejus in cruce & aliis imaginibus adumbratum: & crucem & cæteras imagines colunt & reverentur eâ ratione, quâ figuræ sunt, nobis Deum & Jesum Christum ejus Filium referentes.*

Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 24. §. sexta ratio. *Qui colebant imaginem Christi divinis honorib., inter hæreticos numerātur ab Irenæo lib. 1. cap. 24. Epiphanio hæresi 27. Augustino hæresi 7. & Damasceno libro de centum hæresib. in fine. Atqui isti cùm Christum colerent, sine dubio imaginem ejus propter ipsum colebant, non igitur licet Imagines colere divinis honoribus, id est, cultu latriæ, etiamsi quis dicat, id se facere propter Deum vel Christum, non propter imagines, nam hoc ipso, quod eas colit divinis honoribus, convincitur eas colere propter ipsas, non propter Deum, quicquid ipse verbis dicat.*

Prateol. lib. 1. hæres. 67. *Armeni crucem & baptizabant & adorabant;*

(Quo nomine hæreticis sunt annumerati.)

6. Quòd quidam agnoscunt, *cultum Imaginum* fuisse primitivæ Ecclesiæ, Apostolorum temporib. vicinæ, ignotum, quinimò nec *usum imaginum* fuisse eo tempore publicè in Ecclesia receptum, quantò minùs religiosum earum cultum.

Erasmus in Symbolo Catech. 6. p. 207. *Usque ad ætatem Hieronymi fuerunt probatæ religionis viri, qui in templis nullam ferre voluerunt imaginem, nec pictam, nec sculptam, nec textam, ne Christi quidem propter Anthropomorphitas, paulatim autem Imaginum usus in templa irrepsit.*

Andreas Masius in Josuæ cap. 8. n. 31. *Veteres tàm Judæi, quàm Christiani simplicissima faciebant altaria &c. Unde & detestabantur, si imago ulla in altari poneretur.*

(Hunc locum Censores Masii judicarunt esse corrigendum, *cùm in templis & altaribus Christianorum olim fuerint imagines.*

Masiū etiā hoc nomine perstringunt Bellarm. lib. 2. de Imag. cap. 9. Cornel. à Lapide in cap. 20. Exodi p. 466. Sed Masium excusat Serarius in Jos. 8. q. 16. *Loquitur Masius de antiquissimis primitivæ Ecclesiæ Christianæ, Apostolis vicinæ, temporibus.*)

Cornelius Agrippa de vanit. scient. cap. 57. *Imaginum cultum jam ab antiquo non omnes populi admiserunt. Siquidem Judæi (ut narrat Josephus) nihil magis exhorruerunt quàm simulachra, nec aliquam effinxerunt imaginem ejus quod coluerunt, neque eorum, quorum memoriam tenuerunt. Lex siquidem Dei per Mosen prohibuit illis simulachra fieri, aut in templis poni, aut adorare coram eis. Apud Seres populos (teste Eusebio) & lege cautum erat, ne simulachra venerarentur. In Romanorum quoque templis apud Clementem & Plutarchum ex decreto Numæ annis centum & septuaginta ab urbe condita nullam imaginem neque fictam neque pictam esse conspectam legimus. Augustinus quoque idem testatur, autore Varrone, cujus (inquit) verba clarissimè testantur, nullum fuisse simulachrum Deorum per annos centum sexaginta, factumque deinceps, ut ex imaginum ac statuarum multitudine religionis cultus negligeretur, atque contemtui haberetur. Persæ etiam testibus Herodoto & Strabone, statuas non extruebant. Ægyptiorum autem in istis summa erat impietas & stultitia, exinde in omnes gentes derivata, qui quidem corruptus gentilium mos & falsa religio, cùm ipsi ad Christi fidem converti cœperunt, nostram quoque religionem infecit, & in nostram Ecclesiam simulachra & imagines, multasque pomparum steriles Ceremonias introduxit, quorum nihil omninò fuit apud primos illos & veros Christianos.*

Melchior Canus lib. 5. Locor. c. 4. *Leges aut nimis duras, aut parùm rationi consentaneas à Conciliis provincialibus interdum editas, non est negandum. Qualis illa non imprudenter modò, verùm etiam impiè à Concilio Elibertino lata de tollendis imaginibus.*

Polyd. Virgilius lib. 6. de rer. invent. cap. 13. *Simulachrorum cultum omnes ferè veteres Patres, teste Hieronymo, damnabant ob metum idololatriæ, quâ nullum execrabilius scelus esse potest.*

(Sed hæc verba unà cum sequentibus, quibus docetur, *Mosen nihil magis*

incul-

inculcasse, quàm ne populus aliquid manufactum veneretur; et Prophetam dixisse, Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, Censores juxta decretum Concilii Tridentini delenda censuerunt. Index Expurgat. pag. 71.)

Idem Polydorus ibid. p. 544. *Quoniam Divorum memoriâ, ut certo exemplari prae oculis posito, quàm nobis Imagines jugiter repraesentant, ad virtutem & imitationem excitantur homines, atque Imaginis honor, ut Basilius inquit, ad exemplaris transfertur honorem, idcircò Patres eam consuetudinem non modò admiserunt, sed autoritate sextae Synodi, quae Constantinopoli habita est, Imperantibus Constantino & Justiniano II. ipsius Constantini filio, ut in Decretis canon. patet, statutum fuit, ut Imagines sacrae Divorum in templis haberentur, utpote quae imperitioribus loco sacrarum literarum forent, ad quas etiam Romanorum ritu thus & cerei incenduntur. Fuit is annus salutis 682. vel, ut non nemo sentit, 703. quo Agatho Romanam tenebat Sedem. Deinde Constantinus Pontifex habitâ Synodo id decretum corroboravit, jussitque, ut Imagines in porticu Divi Petri depingerentur, quod intellexerat, à Philippo Imperatore eas è parietibus Divae Sophiae ignominiae causâ abrasas fuisse, propterea illum hereticum pronunciavit.*

(Atqui haec omnia ostendunt, primis post Christum natum seculis cultum imaginum Ecclesiae fuisse ignotum.)

Georgius Cassander in consult. art. 21. p. 974. *Ad imagines Sanctorum quod attinet, certum est, initio praedicati Evangelii aliquanto tempore, inter Christianos praesertim, in Ecclesiis imaginum usum non fuisse, ut ex Clemente & Arnobio patet, tandem picturas in Ecclesiam admissas, ut rerum gestarum Historiam exprimentes, aut sanctorum virorum vivas effigies referentes, illae enim solae imagines dicendae sunt, quae speciem archetypi, quàm proximè fieri potest, repraesentant. Hinc scribit Eusebius suo quoque tempore imagines Apostolorum Petri & Pauli, denique & ipsius Christi in tabulis depictas honoris causâ, quamvis gentili ritu, aliquot locis servatas atque à se visas fuisse. Et Irenaeus Gnosticos, scribit, imaginem Christi cum imaginibus mundi Philosophorum coluisse, formam enim Christi à Pilato factam dicebant, quo tempore Christus cum hominibus fuit. Eo quoque modo Gregorius Secundino imaginem Christi Salvatoris petenti transmisit, id cavens, ne id ut aut Deum colat, sed ex aspectu imaginis oblatâ Christi recordatione in ejus amorem accendatur &c. Solebant item imagines quaedam depingi, ut non expressam aliquam rei effigiem, sed typum quendam & symbolum alicujus rei adumbrarent, quomodo apud Paulinum, & Spiritum sanctum in specie columbae, ita Christum in specie Agni figuratum legimus. Crucis verò signum undique coronâ floribus contextâ cinctum depingebatur. Ejusmodi imaginem pictam Paulinus in ingressu Basilicae suae locaverat, subjectis his pulcerrimis versiculis, qui Symboli illius notionem explicant.*

Cerne coronatam Domini, super atria, Christi
Stare crucem, celso spondentem celsa labori
Praemia, tolle crucem, qui vis auferre coronam.

Cruci quoque insidebant columbae, quem typum aliis versibus aperuit.

Quæque super signum resident cœleste columbæ.

Simplicibus produnt regna patere Dei.

Ex quibus apparet, Christum magis in typum agni, quàm effigie humana depingi consuevisse, quod usque ad tempus sexti Concilii generalis obtinuisse videtur, in quo statuitur, ut Pastores in posterum non in agni typo, ut fieri consuevit, sed humano charactere Christum exprimant, & satis apparet ex scriptis Gregorii, quamvis ejus ætate superstitio in cultu sanctorum non parùm invaluerat, tamen picturas tantùm in Ecclesiis admissas fuisse, non item statuas, vel simulachra. Sanè ex Augustino constat, ejus ætate simulachrorum usum in Ecclesiis non fuisse ex his, quæ scripsit in Psalm. 113. ad vers. illum. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum &c. Quàm autem abominandum dixerint Christiani, si in altari, quæ sedes est corporis & sanguinis Domini, simulachrum vel imago imponeretur, manifestum est ex Optato, qui Augustinum antecessit. Nam Donatistæ, ut odium Catholicis concitarent, jactabant venturos, qui interessent sacrificio, ut altarib. aptatis ante sacrificii oblationem prolatam imaginem in altari ponerent, quod qui audiebant, dicebant. Qui degustat, de sacro gustat, & rectè inquit Optatus lib. 2. contra Parmenian. dictū erat, si talem famam similis veritas sequeretur. Verùm nil tale visum est ex eo quòd fuerat paulò antè mentita fama, nil viderant oculi Christiani, quod horrerent, visa est puritas, & ritu solito solennis consuetudo perspecta est. Epiphanius sanè graviter invehitur in mulierculam quarundam superstitionem, quæ simulachrum Virginis circumgestabant, eique collyridia offerebant. Undè, inquit, simulachristicum hoc studium & Diabolicus conatus? Quin & Johannem Episcopum Hierosolymitanum ab eo reprehensum constat, quòd in Oratorio quodam ejus Diœcesis imaginem seu Christi seu alterius cujusdam in velo expressam contra Ecclesiæ consuetudinem pendentem reperisset, quare velum illud à se conscissum memorat. Quantum autem veteres initio Ecclesiæ ab omni veneratione imaginum abhorruerunt, declarat unus Origenes adversus celsum &c.

Jodocus Damhouderius in Instit. Christ. in exposit. Decalogi f. 334. b. Venetiis in 8. Ann. 1597. *Certè Patriarchæ, Prophetæ, Christus, Apostoli & Apostolici Patres Christianam religionem, verumque Dei cultum absque ullis simulachris, statuis aut imaginib. impleverunt.*

Baronius anno 57. n. 119. adducit decretum Concilii Eliberini (celebrati anno 305.) *placuit picturas in Ecclesia esse non debere, nec aliter, ne quod colitur; aut adoratur, in parietib. depingatur.*

Anno 216. n. 14. adducit dictum Tertulliani, *Christianos non colere Imagines.*

Beierlinck Concion. select. 21. pag. 409. testatur, *Imaginum cultum demum à Gregorio tertio* (anno 731.) *& Stephano tertio* (anno 770.) *decreto fuisse confirmatum.*

P. 410. non potest producere pro asserendo Imaginum cultu Patres *ante quartum seculum.*

Bellarminus lib. 2. de imag. sanct. cap. 12. §. secundò probatur. *Habemus inprimis canonem 82. sextæ Synodi, ubi dicuntur Imagines venerabiles. Tametsi enim isti canones non sint firmæ autoritatis, tamen iste*

canon semper receptus fuit ab Ecclesia, & testatur ut minimum, usum Ecclesiæ antiquæ. Deinde habemus Synodum Romanam sub Gregorio III. Episcoporum fere mille pro Imaginibus celebratam Anno DCCXXXIII. juxta Sigebertum in Chronico. Item Synodum habitam in villa Gentiliacensi anno DCCLXVI. juxta Sigebertũ vel DCLXVII. juxta Adonem. In ea de Imaginibus actum & admoniti Græci, ut cum aliis piis de Imaginibus sentire vellent, ut Paulus Æmilius testatur lib. 2. Rursus etiam Synodum pro Imaginibus Romæ celebratam sub Stephano III. Anno DCCLXVIII. juxta Sigebertum, cujus Synodi meminit aliquoties Adrianus in lib. de Imaginibus ad Carolum. Post annum deinde 788. septima Synodus act. 7. definivit, Imagines esse venerandas, non quidem cultu latriæ, sed honore illo, quo etiam prosequimur sacras literas, sacra vasa.

(At hæc Concilia omnia sunt recentiora, ideò nondum probant veram antiquitatem ab Apostolorum temporibus deductam.)

Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 22. §. 1. *Concilia non affirmãt, sed simpliciter negãt, Imagines adorari latriâ &c. Nam inprimis nullum est Concilium, quod asserat, Imaginib. deberi cultum latriæ. Deinde Concilium Nicenũ 2. act. 7. clamat imagines adorãdas, sed non latriâ. Similiter nostro tempore Concilium Senonense cap. 14. & Conciliũ Moguntinense cap. 41. dicũt, à Cõcionatorib. debere moneri populum, ne imagines adoret; quod sine dubio intelligitur de adoratione latriæ.*

Et postea. *Patres passim dicunt, imagines non esse adorandas, ut patet ex Augustino Epist. 119. cap. 11. Prohibetur, inquit, coli aliquod in figmentis hominum Dei similitudo, non quia non habet imaginem Deus, sed quia nulla imago ejus coli debet, nisi illa, quæ hoc est, quod ipse. Item ex Gregorio, qui lib. 7. Epist. 109. & lib. 9. Epist. 9. monet Serenum Episcopum, ut populum instruat, ne imagines adoret, & sæpius repetit, non debere imagines adorari. At certè loquuntur de adoratione latriæ, nam alioqui imagines venerabiles esse non negant. Porrò Joh. Damascenus lib. 1. & 3. Apolog. sæpius repetit, imagines honorari debere; sed nullo modo latriâ. Adrianus Papa 1. in Epist. ad Carolum Magnum, can. ult. (quæ Epistola habetur in tomis Conciliorum post Nicenam 2. Synodum imperfecta, magis autem integra habetur inter Epistolas Pontificum nuper editas Romæ) multis verbis docet & repetit, imagines esse honorandas cultu, quo honoramus sacras Scripturas, sed non colendas cultu, quo colimus Deum. Idem habet Jonas Aurelianensis lib. de cultu imaginum.*

Lib. ejusd. cap. 11. §. quartò &c. adducit hæc dicta Patrum. *Ambrosius de obitu Theodosii. Invenit, inquit, Helena crucem Domini, Regem adoravit, non lignum utiq;, quia hic gentilis error est, sed adoravit illum, qui pependit in ligno. Hieronymus in cap. 3. Dan. Cultores Dei imagines adorare non debent. Augustinus de morib. Eccles. cap. 36. Novi picturarum adoratores.*

(Ad illa quidem cap. 16. respondere conatur, sed tamen frigidè, ut nec sibi ipsi satisfaciat, unde bis adjicit Particulã dubitandi *fortè*. Nobis sufficit, quòd Bellarminus concedat, dicta illa totidẽ verbis in Patribus extare. Clarissimè n. testantur, imaginib. non esse deferendum religiosum adorationis cultum.

Hûc pertinet, quòd fateri coguntur, in primitiva Ecclesia ne quidem collocatas fuisse imagines in templis, imò priscos

priscos illos Christianos nec templa, nec simulachra habuisse.

Baronius Ann. 211. n. 5. *Sed inter plura, quæ à gentilibus in Christianos objici solita erant, & apud eundem Autorem à Cecilio in Octavium ingeruntur, quòd eadem à Novatorib. adversus Catholicos nostris temporib. in calumniam convertantur, nolumus prætermittere, quo Minutii locus malè acceptus & ob occasionem quamlibet captantibus perperam interpretatus, elucidetur & legitimus germanusque verborum ipsius sensus à quovis perspicuè intelligatur. Cur, (inquit ille de nostris loquens) nullas aras habent, templa nulla, nulla nota simulachra?*

Idem ann. 555. n. 7. in Papa Vigilio magnopere commendat, quòd *basilicam ab illo erectam decorarit Imaginibus*, (ceu rem istis temporib. novam & singulariter memorandam)

7. Quòd quidam agnoscunt, gentiles per suas imagines Deum ipsum seu prototypum colere voluisse,

(Quod ipsum gentilium effugium Arnobius, Lactantius, Augustinus & alii ex veteribus recensent. August. conc. 2. in Ps. 113. *Videntur sibi*, gentiles quidam, *purioris esse religionis, quod dicunt, nec simulachrũ, nec Dæmoniũ colo, sed per effigiẽ corporale ejus rei signũ intueor, quam colere debeo.*

Eodem schemate iconolatriam suam Pontificii itidem palliant. At si hic prætextus gentiles non liberat ab idololatria, utique nec Pontificios ab ea liberabit.)

Surius tom. 8. Hist. f. 881. refert, quòd *Julianus Apostata Artemium Syriæ Ducem & Martyrem & idololatram traducere conatus, hoc modo Ethnicorum idololatriam excusaverit. Non tanquam Deos colunt eorum imagines, absit. Hoc enim ita accipiunt agrestiores & simpliciores, sed qui cupiditate tenentur sapientiæ, & res Deorum accuratè inquirunt, sciant, cuinam honorem tribuant, & ad quem transeat adoratio divinarum imaginum.*

Georgius Cassander in consult. art. 21. p. 976. *Nec valebat tunc* (in primitiva Ecclesia) *illa ratio, quæ à nonnullis obtendi solet, honores istos non simulachris, sed iis, quorum speciem repræsentant, deferri. Hic enim color à paganis quoque adferri solebat, ut apud Arnobium. Non, inquiunt, materius æris, auri, argenti & alias, ex quibus signa conficiunt, eos per se Deos esse & religiosa Numina discernimus, sed eos in his colimus, eosque veneramur, quos dedicatio infert sacra. Et apud Lactantium, Non ipsa, inquiunt, simulachra timemus, sed eos, ad quorum imaginem ficta, & quorum nominibus consecrata sunt.*

Johannes Ferus in cap. 17. Actor. *Tametsi gentiles idola sibi præstituebant, tamen animus erat vero DEO cultum exhibere.*

Catech. Trident. in explic. primi præcepti. *Præclarè Apostolus, eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum ac serpentum, dixit, hæc enim omnia, tanquam Deum venerabantur, cùm illi horum imagines ponerent.*

Gregor. de Valent. lib. 1. de idololatr. cap. 5. pag. 17. *Ethnicorum aliqui non fuerunt ita stupidi, ut putarent, idola esse Deos.* lib. 2. de idolol. cap. 7. *Negabant Ethnici, se ad imaginem ipsam divinum honorem referre.*

Bellarm. lib. 2. de Imagin. cap. 13. *Multi* (gentiliũ) *crediderunt, idola non esse Deos.*

Martinus Peresius part. 5. de tradit. ex Act. 17. colligit, *multa fuisse idola, quæ tantùm benefactorem Deum repræsentabant, nec omnia, quæ gentes colebant, falsum Deum significasse, fuisse enim Athenis aram ignoto Deo erectam, isti sc. Deo, qui fecisset mundum, & omnia quæ in eo sunt.*

Fonseca in annot. margin. ad Cajetan. in cap. 4. Deuteron. *In plerisque statuis Deum & virtutes ejus, & id, quod significabatur, non signum, colebant olim nonnullæ gentes, ita ut nonnulla simulachra consecrata habuerint vero Deo, alia Diis falsis.*

Hûc pertinet, quòd agnoscunt, *Judæos per cultum vituli Deum ipsum colere voluisse.*

Nam præter Cajetanum & Abulensem Aloisius Lippomanus Catena in Ex. 32. ait: *Israëlitas detulisse hunc honorem vero Deo in idolo.*

Johannes Ferus in Ex. 32. & in Acta Apostol. cap. 7. asserit, *Judæos veneratos esse verum Deum in vitulo, quem formavit Aaron, idque ex ipsorum verbis patere. Hi sunt Dii tui Israël, qui eduxerunt te ex Ægypto.*

(Nihilo tamen minus propter hunc vituli cultum idololatriæ accusati fuêre.)

8. Quòd quidam taxant præposterum imaginum ornatum ac cultum, & vivarum Dei imaginum, hoc est, pauperum neglectum, Itemque quòd quidam copiam imaginum redarguunt.

Bernhardus in Apolog. ad Guilielm. Abbatem. Col. 1134. *Splendidè fulget Ecclesia in parietibus, & eget in pauperibus; lapides suos auro induit, & filios suos nudos deserit, de sumtibus egenorum servitur oculis divitum.*

Hugo lib. de Claustro animæ. *Trojanos gestat paries pictus purpurâ & auro vestitur, & Christianis negantur veteres panni. Hectori datur clypeus auro splendens, pauperi verò ad januam clamanti non porrigitur panis. Et, ut verum fatear, spoliantur pauperes sæpe, ut vestiantur lapides & ligna.*

Joh. Gerson part. 1. in Declarat. defectuum virorum Ecclesiasticorum f. 43. *Judicate, si tanta imaginum & picturarum in Ecclesiis varietas expediat, & an plures simplices nonnunquam ad idololatriam pervertant?*

Georg. Cassander in consult. art. 21. cap. de Imag. in p. 981. prolixam de Imaginib. dissertationem his concludit verbis: *Optimum est, populum, præsertim hoc tempore, ad potiora traducere, & imaginum moderato usu pacis & tranquillitatis causâ conservato, ad cultum veræ imaginis Dei, id est, hominis ad Dei imaginem conditi invitare, qui cultus consistit in egenorum subventione, qui non modò imaginem Dei, sed vicem & personam Christi nobis repræsentant. Christus enim in die judicii, ut in libris suis inquit magnus ille Imperator* (Carolus) *non dicturus est. Quicquid uni ex imaginibus illis fecistis, mihi fecistis: Sed quicquid uni ex minimis istis fecistis. Hi ergo nobis summo studio colendi sunt, non ut eos pro Deo veneremur, sed ut iis propter Deum opitulemur.*

9. Quòd quidam agnoscunt, *circumgestationem Imaginum* in processionibus ab Ethnicis & Judæis originem duxisse.

Polydorus Vergilius lib. 6. de rer. invent. cap. 11 p. 534. *Eosdem priscos* (Gentiles) *Deorum imagines gestasse, testatur Apuleius,*

leius, qui inquit, secundus vestitu quidem similis, sed manibus ambabus gestabat alvaria, id est, auxilia, quibus nomen dedit proprium Deæ summatis auxiliaris providentia. Hinc quoque in pompa sacrificiali nostri Divorum Imagines vel reliquias gestitant.

Franciscus Ribera in annot. Amos 5. v. 17. *Quid mirum est, populum ad idololatriam proclivem tabernaculum Moloch cum Moabitis in pompâ portasse? fortassè, quòd crederetur vis divina & benefica inesse gestatis Imaginibus.*

(Eadem opinio hæret in mentibus simpliciorum ac rudiorum in Papatu.)

10. Quòd quidam agnoscunt *religiosum Imaginum cultum* ab Ethnicis originem traxisse.

Polyd. Vergilius lib. 6. de rer. Invent. cap. 13. pag. 543. *Apostolorum Imagines ad eorum corporum exemplum olim formatas à Christianis, idem Eusebius in eo loco attestatur, quem suprà citavimus, qui inquit: Sed antiquas ipsorum imagines à quibusdam conservatas nos vidimus, quod mihi videtur ex gentili consuetudine indifferenter observatum, quòd ita soleant honorare, quos honore dignos duxerint: insignia enim veterum reservari ad posterorum memoriam, illorum honoris, horum verò amoris indicium est.* Hæc ille. *Hinc igitur natum, ut meritò tam ipsi Servatori, quàm ejus Divis statuas & in templis poni, & venerationi haberi consueverit.*

Beierl. concion. select. 20. pag. 392. *Gentiles non superstitione, quamvis ea nonnunquam se immiscuerit, sed naturali inclinatione ac laudabili consuetudine erigere soliti sunt statuas illis, quos honore dignos æstimabant, (quamvis in eo errarent, quòd sceleratis etiam hominibus eas collocarent) quas imitati Christiani idem etiam fecerunt. Quis autem majori honore afficiendus, quàm Deus & sancti, in quib. illum laudamus? utiq. igitur rectissimè & cum laude illis statuas & imagines collocamus. Atque hanc potissimam causam fuisse, tradit Eusebius, cur Christiani cœperint sanctorum Imagines desiderare.*

Gentiles Imagines suorum Divorum miraculosi auxilii causâ *in prelia ituri* gestabant. Idem fit in Papatu.

Baronius Anno 610. n. 2. *Ex Cedreno adduntur ista, vexisse secum ex Africa Heraclium venerandam quoque imaginem Salvatoris, nullo manuum ministerio factam, sed miraculo effigiatam, quam etiam secum habuisse, cùm adversus Cosrhoen profectus est in bellum Persicum, itidem Annales docent, nosque suo loco dicemus. Planè consultius esse experimento cognitum est, contra hostes ferre Christi Redemtoris atque Dei genitricis imagines, quàm more Romano Imperatorum effigies.*

Gentiles *thuris incenso* Imagines religiosè honorabant. Idem fit in Papatu.

Polydor. Vergil. lib. 2. de rer. Invent. cap. 23. pag. 191. *Romani solebant ad statuas thus & cereos incendere, testis Cicero, qui lib. 3. Offic. de statuis C. Mario à multitudine positis, ita scribit: Omnibus vicis statuæ factæ sunt, & ad eas thus & cerei. Quem morem nos retinemus, id quod non fuerat olim.*

Gentiles imagines *sacris vestibus* religiosâ devotione exornabant. Idem fit in Papatu.

Martinus de Roa lib. 2. singul. cap. 9. p. 153. *Constat fœminas in templis versari solitas,*

litas,quæ vestes tum idolis, tum initiatis attexerent. De his Aquila,cùm ita vertit: Indumenta eis,qui fornicantur à Domino, hoc est,iis, qui à Domino ad idola conversi,& eorum sacris initiati versantur in templo. Idolorum autem vestes & mensuræ & stolæ & domunculæ appellantur. Domuncula quidem,sive quia velut parietibus, ita etiam vestibus corpus tegatur inclusum: sive quia sacraria,loculamentave,in quibus simulachra posita essent, ejusmodi vestirentur. Mensuræ verò dicuntur,quia ad idolorum staturam & modum attexerentur. Nam & apud nos etiam simile quiddam in templis quibusdam ac festis Beatissimæ Virginis celebrioribus reperitur. In his enim virginei simulachri mensuræ venduntur ex sericis fasciolis,quæ simulachris admotæ & à Sacerdotibus benedictæ in honore habentur, & summa cum religione gestantur de collo suspensæ.

Gentiles *cereos & lampades* accendendo Divorum suorum Imagines colebant. Idem fit in Papatu.

Polyd. Vergilius lib. 5. de rer. invent. cap. 8. p. 423. *Apud nos nullo magis honore, quàm cereis candelis decorantur extrinsecus cælicolæ. Eadem inprimis ratione, ita opinor, à Vestalibus perpetuus ignis servabatur, ac ante Romanos Imperatores deferebatur, quoniam denique Deus noster ignis comburens est, ac propterea meritò sacer habetur. Ita Persæ, teste Herodoto, ignem Deum esse arbitrabantur: Contrà Ægyptii beluam animatam vocabant; quòd omnia devoret.*

Baronius ann. 58. n. 70. *Haud equidem est dubium, gentiles etiam (quod & Judæi piâ religione agebant) incendere consuevisse eadam ex causâ lucernas. Unde & Juvenalis: Et matutinis operantur festa lucernis &c. Sed cùm hæc ipsa, ut vidimus, æquè Judæi factitarent atque gentiles, cur non potiùs à Judæis ea, quàm à Gentilib. Ecclesiam mutuatam esse dixerimus? & si velimus accepta ab illis esse, quid absurdum, si eadem in veri Dei cultum conversa fuerunt, ut alia multa, quæ superiùs recensuimus.*

II. Quòd de *genere cultus*, qui imaginibus deferri debet, opinionibus invicem variant, (quæ dissensio & contradictio evidens argumentum præbet, ea, quæ de religioso Imaginum cultu traduntur, normæ cœlestis veritatis, Scripturæ scilic. sacræ, non esse conformia.)

Primò. *In Concilio Tridentino de Imaginibus sententiæ nonnihil variarunt. Archiepiscopus Hydruntinus censebat, alium honorem iis non deberi, nisi relatione ad rem significatam. Verùm Lainezius Generalis alius ex Decreti formatorib. existimabat, præter eum honorem, postquam sunt dedicatæ & in loco adorationis positæ, aliam venerationem illis propriam convenire ultra adorationem, quæ sancto præstatur, cui veneratio in iis exhibetur, quam adorationem relativam appellabat, & alteram objectivam. Confirmabat sententiam suam hoc argumento. Quemadmodum vasa & vestes sacræ dignæ sunt reverentiâ quadam sibi propriâ respectu consecrationis, tametsi sanctũ nullum repræsentent: Similiter Imagini dedicatæ præterquam repræsentationis ratione deberi adorationem quandam ratione dedicationis. Cardinalis Varmiensis, ut utrique sententiæ satisfaceret, concludit eam, quæ ab Archiepiscipo dicta est, exprimendam, tanquam facilem & claram, sed non utendum verbis, quæ alteri præjudicent.* Petrus Suavis lib. 8. Hist. Conc. Trident. p. 931.

Secundò Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 20 sic disserit: *De quaestione, quo genere cultus dignae sint imagines, tres sunt sententiae.*

Prima, quòd imago non sit ullo modo in se colenda, sed solùm coram imagine colendum exemplar. Ita quidam, quos refert & refellit Cajetanus. Idem videtur sensisse Alexander part. 3. q. 30. art. ult. nec non Durandus lib. 3. sent. dist. 9. q. 2. & Alphonsus à Castro in verbo, Imago: Fundamentum hujus sententiae est, quia secundùm Basilii sententiam in 7. Synodo saepius repetitam, honor imaginis transit ad exemplar. Non ergò, inquiunt hi Doctores, in imaginem terminatur, proinde ipsa imago non est, quae honoratur, sed solùm per illam, & in illa honoratur exemplar. Et confirmatur ex versibus, qui dicuntur compositi tempore 7. Synodi, quique visuntur Venetiis in aede aurea antiquissimo opere incisa & referuntur à Sabellico lib. 8. Æneadis 8.

Nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa,
Hanc videas, sed mente colas, quod cernis in ipsa.

Quod autem dicitur, de imagine Christi Dei, dici etiam posset de imaginib. sanctorum nimirum. Nam Petrus est, quod imago docet, sed non Petrus ipsa &c.

Secunda opinio est, quòd idem honor debeatur imagini & exemplari, & proinde Christi imago sit adoranda cultu latriae, B. Mariae cultu hyperduliae, sanctorum aliorum cultu duliae. Ita Alexander p. 3. q. 30. art. ult.

(Quem tamen Bellarminus paulò antè primae, adeoque contrariae prorsus opinionis asseclam fecerat)

B. Thomae part. 3. q. 25. art 3. (ubi sic disserit. *Illi exhibemus cultum latriae, in quo ponimus spē salutis. Sed in cruce Christi ponimus spem salutis. Ergò crux Christi adoranda est adoratione latriae,* & *ibid. Cajetanus, B. Bonaventura, Marsilius, Almayn, Carthusianus, Capreolus & alii in 3. dist. 9. Idem etiam habet Henricus quod lib. 10. q. 6. quamvis addat, nullam imaginem adorandam esse latriâ. Nam ipse putat quidem, eundem esse honorem imaginis & exemplaris, sed simul docet, imaginem Christi non esse imaginem Christi, ut Christus Deus est, sed ut homo est.*

Suarez tom. 1. in p. 3. Thom. D. 54. sect. 3. memorat ex Medina comm. super p. 3. q. 25. art. 3. *Victoriā Thomistam Durandum haereseos poposcisse ob sententiam de adoratione solius prototypi sub vel coram imagine.*

Fundamenta horum autorum haec sunt.

Primò, quia Ecclesia canit de cruce. O crux ave spes unica, Auge piis justitiam, reisque dona veniam.

Secundò, quia honor imaginis transit ad exemplar, ex Basilio. Igitur idem est honor imaginis & exemplaris. Quare si exemplar colitur latriâ, & imago.

Tertiò, ex Ambrosio, qui lib. de incarn. Domin. Sacramento cap 7. ait, eadem adoratione coli divinitatem Christi & ejus crucem. Num, inquit, cùm in Christo imaginem Dei & crucem adoramus, dividimus eum?

Quartò, ex Hieronymo Epist. de obitu Paulae. Prostrata, inquit, ante crucem q: pendentem Dominum cerneret, adorabat. Sed Dominum pendentem adorasset latriâ, ergò & ipsam crucem latria cultu adorabat.

Quintò, ex Aristotele, qui lib. de memor. & resipisc. dicit, eundem esse motum in imaginem, ut imago est, & in ipsum exemplar.

Sextò

Sextò, mensura adorationis uniuscujusque rei est ratio sive excellentia, propter quam adoratur Sed ratio, cur adoratur imago, non est alia, quàm excellentia exemplaris. Ergò idem omninò debetur honor imagini, qui debetur exemplari.

Septimò, Qui imaginem Regis afficit contumeliâ, habetur reus læsæ majestatis, ac si ipsum Regem contumeliâ affecisset. Eadem igitur ratio est imaginis & exemplaris, quod attinet ad honorem & contumeliam.

Tertia opinio versatur in medio, estque eorum, qui dicunt; Imagines ipsas in se & propriè honorari debere, sed honore minori, quàm ipsum exemplar, & proinde nullam imaginem adorandam esse cultu latriæ. Ita Martinus Peresius in libr. de traditionibus, tract. de imaginib. Item Ambrosius Catharinus in tract. de Imaginibus, Nicolaus Sanderus lib. 2. cap. ult. de Imaginibus. Idem videtur sensisse Gabriel, qui in 3. dist. 9. q. un. & in Can. Missæ lect. 49. ait, imaginem adorari eâdem adoratione cum exemplari, non tamen univocè, sed analogicè. Hoc enim est dicere, soli Imagines cultu inferiore, quàm ipsum exemplar.

(Sic ergò de genere cultus Imaginibus deferendi tres distinctæ habentur sententiæ, non solùm veterum sive Scholasticorum, sed etiam recentiorum Pontificiorum, quas Bellarminus §. pro solutione &c. tribus distinctionibus inter *honorari per se vel per accidens; propter se, vel propter aliud; propriè vel impropriè* conciliare nititur, sed cùm & primæ & secundæ sententiæ fundamentis respondere, ac tertiam duntaxat opinionem staruminare conetur, ex eo manifestum est, quòd conciliatio illa cum primæ ac secundæ opinionis repudio sit conjuncta. Præterea Bellarminus in easdem syrtes incidit, ex quibus distinctionibus suis eluctari conatur. Nam quod latriâ colitur impropriè, illud latriâ certè colitur. At si *de reipsa agatur*, inquit Bellarminus, *admitti potest, imagines posse coli impropriè eodem genere cultus, quo exemplar ipsum colitur, ac proinde quasdam imagines posse impropriè coli latriâ.* Ergò. Propositio nititur disputatione Bellarmini h. l. *Quod loco alterius & sic impropriè honoratur, tamen honoratur; Legatus, qui honoratur loco Regis; tamen honoratur; qui loco alterius possessionem accipit, tamen accipit; statua, quæ in funere honoratur, absente corpore, tamen honoratur.*)

Tertiò, Thomæ sententiam, quòd idem honor tribuendus sit imagini & prototypo, sequuntur multi ex veterib. & recentioribus.

Bonaventura lib. 3. sent. dist. 9. q 2. eam κατὰ πόδα sequitur.

Vasquez lib. 2. de adorat. disp. 9. cap. 1. §. Contrà verò &c. *veteres Scholasticos absolutè dixisse, imagines Christi esse colendas adoratione latriæ.*

Cajetanus in Thomam p. 3. q 25. art. 3. multis probare conatur, *quòd imagini & exemplari sive prototypo idem honor debeatur.*

Gregor. de Valent. tom 3. disp. 6. q. 11. punct. 6. *Verissimum est, quod affirmari solet, eodem officii atque honoris genere, eodem animi motu, hoc est, eadem voluntate excitandi opinionem excellentem honorari prototypum ipsum, ejusque imaginem.*

Ibid. *Eodem prototypi honore honorari*

debent Imagines modo illo suo, quo honorari debent, videlicet, quatenus sunt imagines, & consequenter imagines Christi coli debent latriâ.

Azorius lib. 9. Institut. cap. 6. art. 3. *Constans est Theologorum sententia, Imaginem eodem honore & cultu honorari & coli, quo colitur id, cujus est imago. Atque hæc sententia non tantùm unius Thomæ, sed communi est Theologorum, consensu recepta.*

Costerus in Enchir. p. 438 *Non alius in imagine honoratur, quàm prototypum, ex quo non obscurè consequitur, omnem honorem, qui prototypo debetur, exhiberi etiam posse imagini.*

Timpius in Rituali Germ. cap. 12. p. 200. *Honor cruci Christi, clavis, lanceæ oblatus in ipsum Christum refertur, cujus sanguine ista conspersa sunt.*

Gretserus lib. 1. de cruce cap. 49. *Ostendimus hactenus, crucem Domini esse venerandam, nunc magis in specie explicandum est, quo genere cultus colenda sit non modò prima illa crux, sed & omnes imagines & signa crucis. Omnium enim una eademq; est ratio. Asserimus cum sententia communiori & in Scholis magis trita, crucem colendam esse latriâ, hoc est, cultu divino, non quidem per se, sed per aliud; non absolutè, sed cum habitudine & respectu ad prototypum. Cui sententiæ subscribit D. Thomas & pleriq; ex illis, qui D. Thomæ doctrinam sequũtur, ut Cajetanus, Capreolus, Gregorius de Valentia & alii non pauci.*

Vasquez tom. 1. in part. 3. Thom. Disp. 108. cap. 8. itidem Thomam sequitur.

(Sed à Thoma & ipsius asseclis hac in parte multi ex veteribus & recentioribus discedunt, ut ex Georgio Cassandro ostendimus (superiùs membr. 5. videlicet *Durandus, Henricus de Gandavo, Johannes Guarra, Robertus Holcot, Petrus de Aquila, Franciscus Maronis, Johannes Picus Mirandula.* Quin imò quidam ex ipsis Jesuitis Thomam hac in parte deserunt.

Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 22. §. Quartò &c. *Dicere populo, imaginem Christi vel crucem adorandam esse cultu latriæ, illo ipso, quo adoratur Deus, non caret magno periculo. Nam qui defendunt, imagines adorari latriâ, coguntur uti subtilissimis distinctionibus, quas vix ipsimet intelligunt* (nota) *nedum populus imperitus.*

Ibid. §. Quintò. *Iste modus loquendi offendit aures Catholicorum, & præbet occasionem hæreticis liberiùs blasphemandi.*

Ibid. §. Sextò. *Secundùm rei veritatem non potest dici, adorari latriâ imagines nisi per accidens vel impropriè; per se autem & propriè nullo modo. Et præterea illa adoratio per accidens vel impropria rarissimè exerceri solet. Ordinaria enim adoratio est illa, quæ exhibetur imaginibus externis per se & propriè. At quod simpliciter dicitur, non intelligitur de eo, quod per accidens vel impropriè & aliquando convenit rei, sed de eo, quod per se & propriè & ut plurimùm ei convenit. Ergò simpliciter loquendo non est affirmandum, sed negandum, imagines adorari latriâ.*

Quartò Anglo-Remenses in annot. Act. 17. sect. 5. concedunt, *imagines non esse divino honore colendas.*

Sed Bellarminus lib. 2. de imag. cap. 23. *admitti posse* censet, *imagines posse coli impropriè eodem genere cultus, quo ipsum exemplar colitur* (ac proinde etiam honore divino)

Quintò Vasquez statuens cum Thoma, *eundem honorem tribuendum esse imagini, qui debetur prototypo, ac proinde imaginem Christi latriâ colendam esse*, varia quærit perizomata, quibus idololatriæ hujus fœditatẽ tegat, sed nec sibi, nec lectori satisfacit. Primò enim, cùm in adoratione duo sint, *externus gestus & interna intentio*, hanc ait *ad exemplar*, illum *ad imaginem referendum esse*. Secundò dicit, *eundem quidem honorem exhiberi prototypo & typo, sed illi propter se, huic propter aliud.*

Responderi potest *ad prius*, primò verbis Suarii tom. 1. in p. 3. Thom. Disp. 54. sect. 4. *In eadem sententia* (Durandi sc.) *sunt velint, nolint, illi moderni, qui solam actionem externam, non autem intentionem adorandi dicunt circa imaginem versari. Quantumvis enim verbis proclament, se sequi Thomam, dicentem, Imaginem adorari eâdem adoratione, quâ prototypum, tamen reverâ illi contradicunt, ac in rigore negant, imaginem eâdem adoratione coli, quâ prototypum, cùm in rigore negent adorari, quia si non adoratur, neque eadem adoratione adoratur.*

Et paulò pòst. *Actio externa non est adoratio, nisi ut informatur internâ seu intentione adorandi.*

Secundò verbis Bellarmini lib. 2. de Imag. cap. 24. rat. 4. *Imagini non convenit cultus internus, nec externus veræ latriæ. Nam internus cultus est apprehensio rei, ut primi principii, & prostratio voluntatis conveniens illi apprehensioni; actus autem externus est sacrificium. Certè autem nec apprehendimus imaginem ut primum principium, nec illi sacrificamus; non igitur illam adoramus cultu latriæ.*

Ad posterius responderi potest verbis Bellarmini d. l. §. 7. *Dicet aliquis fortasse, latriam esse cultum proprium Deo, quando exhibetur propter se, non autem quando propter aliud. Contrà, nam de essentia veræ latriæ est, exhiberi propter se; latria enim dicitur summus cultus, qui debetur vero Deo ut primo principio omnium rerum. Implicat autem contradictionem, exhiberi summum cultum primo principio & propter aliud. Nam si primo principio, non ergò propter aliud; Si propter aliud, non primo principio. Ergò vel imagini exhibetur cultus latriæ propter se, & hæc est vera idololatria, vel non exhibetur propter se, & tunc ille non est cultus veræ latriæ. Præterea vel ista latria, quæ exhibetur imagini propter aliud, est idem cultus cum eo, qui exhibetur Deo, vel alius minor. Si idem, ergò æquè colitur creatura atque ipse Deus, quæ certè idololatria est. Nam idololatria non solùm est, cùm adoratur idolum relicto Deo, sed etiam cùm adoratur idolum simul cum Deo. Ex. 20. Deos aureos & Deos argenteos non facietis mecum. Si est cultus minor, non ergò est latria, nam latria est summus cultus.*

§. 10. *Qui colebant imaginem Christi divinis honoribus, inter hæreticos numerantur ab Irenæo lib. 1. cap. 24. Epiphanio hæres. 27. Augustino hæres. 7. & Damasceno lib. de centum hæresibus. Atqui isti cùm Christum colerent, sine dubio imaginem ejus propter ipsum colebant. Non igitur licet imagines colere divinis honoribus, id est, cultu latriæ, etiamsi quis dicat, id se facere propter Deum vel Christum, non propter imagines. Nam hoc ipso, quòd eas colit divinis honoribus, convincitur eas colere propter ipsas, non propter Deum, quicquid ipse verbis dicat.*

Sextò

Sextò, idem Vasquez lib. 2. de adorat. Disp. 8. cap. 3 *stultum & superstitiosum esse disputat*, ac aliquot argumentis demonstrat, *si imaginibus deferatur talis adoratio, quæ terminetur in imagine, non ut vicem gerit exemplaris.*

Tom. 1. part. 3. in Thom. Disp. 108. cap. 9. *Qui imaginem per se non adorato exemplari, veneratur, stultitiæ insimulari potest. Aut enim imago, quæ adoratur, sive in qua adoratio terminatur, habet in se aliquid ut quo, quod est ratio, cur sit adoranda, aut non habet. Si habet, aut id quid divinum ac increatum est, aut finitum & creatum. Si illud, jam propriè erit idololatria, quâ ob divinitatis inhærentis existimationem lapis aliquis colitur cultu religioso: Si hoc, talis iconodulus est verè stultus. Qui enim* (inquit Vasquez) *imagini notam exhiberet submissionis ex affectu illo veræ servitutis erga illam, secundum se perversè ageret, essetque abjecto animo, imò verè crimen & genus quoddam superstitionis atque idololatriæ committeret. Diceretur enim ex animo creaturæ irrationali secundùm se servire, ac proinde eam, ut excellentem sibique superiorem, agnosceret. Quare adorans hoc modo imagines diceretur aut iconolatra aut iconodulus, id est, servus imaginum, & sicut reipsâ adorationis cultu se servum imaginis profiteretur, ita etiam dicere posset ad imaginem, Ego servus tuus sum, ac proinde aliquid ab ea postulare posset, sicut servus à Domino suo, quæ planè sunt absurda.*

Sic dicas, esse reverâ aliquid in imagine, propter quod honore sit digna, nimirum similitudo ac repræsentatio sui exemplaris; Respondeo, illa similitudo aut creatũ quid est, aut increatum. Si hoc, non ampliùs cultu imperfecto sed latriâ colendum erit. Si illud, aut est in essentiâ quid homine superius, aut non est. Si est, jam inter hominem & Angelum dabitur creatura mediæ perfectionis. Si non est, tum qui rem inferiorem colit, eiq; genuflectit; stultus est.

(Hæc opponenda sunt illis, qui cum Bellarmino lib. 2. de Imag. cap. 21. statuunt, *Imagines Christi & sanctorum venerandas esse non solùm per accidens vel impropriè, sed etiam per se & propriè, ita ut ipsæ terminent venerationem, ut in se considerantur, & non solùm ut vicem gerunt exemplaris.*)

Tannerus in 2. 2. Thom. Disp. 4. quærit, *utrum nihilominus imagines secundùm se & per se, etiam tanquam totum objectum materiale cultus, quod expressè colatur, adorari aliquo, licèt inferiori, cultu possint, non adorato formaliter & directè exemplari.* Respondet autem th. 95. *Nobis certum videtur, ipsam veram crucem, in qua Christus pependit, aliasque Christi & sanctorum reliquias tanquam res sacras, posse etiam seorsim & per se coli & adorari, non adorato directè exemplari.*

Septimò, Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 25. & qui ipsum sequuntur, statuunt, *cultum, qui per se propriè debetur imaginibus, esse cultum quendam imperfectum, qui analogicè & reductivè pertineat ad speciem ejus cultus, qui debetur exemplari.*

(At hæc sententia adorationem imaginum tollit. Sic enim concludimus. Sicut se habet imago ad suum exemplar, ita se habet cultus imaginis ad cultum exemplaris. Sed imago non est verè ipsum exemplar, sed verè non est exemplar. Ergò imago non verè colitur & verè non colitur. Major est Bellarmini d. l. Minor probatur. Sicut in cada-

cadavere ὡς ἐπὶ ὀφθαλμὸς πάλιν ὁμωνύμως, ὥσπερ ὁ λίθινος ἢ γεγραμμένος, lib. 2. de anim. cap.1. tit.9. ita imago ἀναλόγως solùm exemplar est, verè non est.)

Octavò. In plerisque templis adoratur crux facta in similitudinem *Tau Græci*. Christus itidem crucifixus, tanquam *uno clavo*, utrumque pedem habens ligno affixum.

(At in utroque decipiuntur. Primò, *in figura crucis*, quia illa, ut demonstrat Lipsius in lib. de cruce, non *commissa* fuit *decussata*, sed *immissa*, sub ea forma, quâ vulgò crux Andreæ pingitur. Secundò, *in affixione pedum Christi*, quia Cyprianus pluraliter scribit, *clavis sacros pedes terebrantibus*, quem Romanorum morem quidam colligunt ex illo Plauti, *Affigantur bis pedes, bis brachia*. Unde & picturæ inveniuntur, quæ Christum quatuor clavis affixum pingunt, Lucæ in Hetruria, Romæ in Sacrario S. Petri & in Chiemensi Monasterio Bavariæ. Quærimus ergò, utri rectè adorent, an ii, qui triclave lignum agnoscunt, an verò posteriores? Si illi, ergò errant hi; si hi, ergò errant illi. Utrosque rectè adorare dici nequit, nam, ut scribit Cassander in Consult. artic.21. pag. 974. *illæ solæ imagines dicendæ sunt, quæ speciem archetypi, quàm proximè fieri potest, repræsentant.*

Nonò, Bellarminus lib.2. de Imag. capite 23. *Si de reipsa agatur, admitti potest, imagines posse coli impropriè, vel per accidens eodem genere cultus, quo exemplar ipsum colitur.* Sed hunc cultum improprium perstringit Gregorius de Valentia tom.3. Disp.6. q.11. *Non solùm*, inquit, *hæretici errant, qui imaginum venerationem insectantur, sed etiam illi minùs circumspectè loquuntur, qui, etsi probent Ecclesiæ usum in venerandis imaginibus, tamen negant, ipsas propriè honorari.*

Decimò, Gretserus lib.1. de cruce capite 46. disputat, *crucem honorandam*, & cap. 49. cùm agit de genere cultus. *Asserimus*, inquit, *cum sententia communiori & in scholis magis trita, crucem colendam esse latriâ, hoc est, cultu divino, non quidem per se, sed per aliud: non absolutè, sed cum habitudine & relatione ad prototypum.* Neve crucis significata quis distinguat, cap. 46. scribit, *Quæ de honore & adoratione crucis dicimus, nõ tantùm pertinent ad primã illam crucem, in qua Dominus pependit, & quam sacratissimo suo sanguine consecravit: sed etiam ad imaginem & ad signum crucis, quæ imitatione primæ illius crucis fiunt. Etsi prima illa crux non modò inter imagines, sed etiam inter reliquias habenda sit. Et quod de integra cruce asserimus, hoc etiam de singulis illius crucis particulis intelligi volumus.*

Et cap.49. *Explicandum est, quo genere cultus colenda sit, non modò prima illa crux, sed omnes imagines & signa crucis. Omnium enim una eademq́; ratio est.*

Contrà Franciscus Salesius in Tractatu Apologiæ suæ de vexillo crucis præfixo. *In quantùm crux est res insensibilis, puta lignum sculptum, tunc nulla reverentia debetur ei, neque aliquis honor est exhibendus. In quantum est quædam res Christi, tunc adoranda est nobis adoratione hyperduliæ. At quatenùs repræsentat Christum crucifixum, & aspersa est ejus sanguine, tum adoranda est eâdem adoratione, quâ ipse Christus, id est, latriâ. Quantum ad alias cruces attinet ex auro, ligno, ferro, aliâve materiâ,*

non adoratur, nisi ut adorantur imagines Christi.

(Quadrupliciter ergò Salesius distinguit crucem, primò, ut *rem insensibilem*: secundò, ut *inter reliquias*: tertiò, ut *figuram Christi & aspersam sacro sanguine*: quartò, ut *imaginem primæ crucis in varia materia*. Primo modo dicit, nullo cultu colendam; reliquis modis colendam quidem, sed variè; secundo, hyperduliâ; tertio, latriâ; quarto, duliâ. Sed hæc non satis conveniunt cum illis, quæ Gretserus disputat. Gretserus & primariam crucem & reliquas omnes, sive materiatas, sive inanes, coli vult latriâ. At Salesius primam tantùm latriâ, atque eam quidem non semper, sed tantùm quatenùs tincta est Christi sanguine. Cæterùm, si nullus sanguis adsit, tum verò, vel hyperduliâ duntaxat, aut etiam duliâ simpliciter. Gretserus pronunciat, omnium, id est, crucis veræ & imaginum & signorum esse eandem rationem. Salesius verò & alii plurimùm momenti ponunt in guttis, in tactu, ut veram crucem distinguant, & à seipsa & à signis atq; imaginibus. Hæc rursus contradictio est, dum unus omnium eandem rationem esse asserit, alter verò non eandem.)

Atque, ut reliquas contradictiones & dissensiones prætermittamus, vel solus Bellarminus in propositionibus illis quinque, in quibus suam de cultu imaginum sententiam exponit, (quas superiùs in Antithesi recensuimus) aliis Pontificiis & sibiipsi & veritati variis modis contradicit. Nam

1. Contradicit *Thomæ*, qui simpliciter asserit, *imaginem & exemplar eodem cultu honoranda, ac proinde imaginem Christi latriâ esse colendam.*

2. Contradicit Gregorio de Valentia, Costero, Vasquez, Tannero & aliis sui ordinis hominibus, qui idem cum *Thoma* statuunt.

3. Contradicit *Concilio Tridentino*, quod sess. 25. dicit, *adorare imaginem est ipsum Christum adorare*, ex quo Gregorius de Valentia deducit, *eundem cultum deberi imagini & exemplari.*

4. Contradicit *Synodo Nicenæ secundæ*, ad quam provocat Concilium Tridentinum, in qua absolutè dicitur, *imagines esse adorandas.*

5. Contradicit manifestæ praxi in Papatu, quæ testatur, imaginibus honores divinos deferri.

6. Contradicit sibiipsi. Cur enim *ad populum dicendum esse* negat, *quòd imagines sint adorandæ cultu latriæ*, *si admitti potest, quando de re ipsa agitur, quòd imagines impropriè, vel per accidens cultu latriæ colantur?*

7. Cur statuit, *dicendum esse, imagines non debere adorari cultu latriæ*, cùm tamen concedat *impropriè eas latriâ colendas esse*. Quid enim sit impropriè honorari, illud declarat hoc modo: *Impropriè dicitur honorari, quod honoratur loco alterius, ut quando Legatus honoratur loco Regis, honore proprio Regibus.* Quemadmodum igitur verè honoratur Legatus, quando honor Regis ipsi defertur, licèt impropriè honoretur: sic juxta Bellarmini hypothesin dicendum, *verè adorari imagines cultu latriæ, quando honor prototypi illis defertur, licèt id fiat impropriè.*

8. Per cultum illum *analogicum & imperfectum*, quem imaginibus competere dicit,

dicit, religiosum imaginum cultum penitùs destruit. Analogicum enim illum cultum sic explicat cap.25. *Sicut se habet imago ad suum exemplar, ita se habet cultus imaginis ad cultum exemplaris. Sed imago est ipsum exemplar analogicè & secundùm quid, nam homo pictus est homo secundùm quid & analogicè, ergò etiam imagini debetur cultus ipsi exemplari debitus, imperfectus & analogicus.* Subsumo. Imago est exemplar non *analogicè*, sed *æquivocè*, nam homo pictus & homo verus non conveniunt *genere analogico*, sed *æquivoco*. Ergò etiam cultus imaginum est æquivocus.

9. Bellarminus dicit cap.22.§.Quartò. *Qui defendunt, imagines adorari latriâ, coguntur uti subtilißimis distinctionibus, quas ipsi non intelligunt, nedum imperitus populus.* Atqui idem metuendum Bellarmino circa illum *analogicum & imperfectum* cultum imaginum. Quomodo enim ille analogicus & imperfectus cultus rudioribus ita explicari potest, ut *à dulia, hyperdulia & latria*, qui sunt cultus prototypis debiti, exactè distinguatur?

10. Ille analogicus, imperfectus ac reductivus cultus aut est *divinus*, aut *non est divinus*. Si est divinus, pars divini cultus ad imagines in se absq; exemplari consideratas transfertur. Si non est divinus, tum Deus per illum imaginum cultum non colitur, quia Deo non convenit alius honor, quàm divinus.

Inde Martinus Peresius Ajala, cùm diu Scholasticorum relativam adorationem impugnâsset, subjungit part.3. de Imaginibus. *Hujus doctrinæ* (si consideremus imaginem Christi vel sanctorum, ut repræsentativa est, sic deberi illis reverentiam & adorationem, quæ & ipsis rebus, quas repræsentavit, debetur,) *nullum, quod ego viderim, afferunt validum fundamentum, quod poßit fideles ad id, quod docent, obligare.* Tandem concludit. *Ecclesiæ in hac re & multis aliis magnopere censuram desidero, nec non Episcoporum diligentiam & vigilantiam, quorum munus præcipuum est, totis nervis incumbere, ne greges sibi commissi inter pietatis pabula, quæ sine impietatis & superstitionis offendiculo esse debent, mortiferum aliquid deglutiant, in re præsertim tanti momenti, quod plerunque in hujusmodi rebus evenire solet, maximè apud idiotas & simplices.*

11. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, agnoscunt, *periculosum esse coram populo dicere, quòd imagines sint latriâ colendæ.*

(At si hoc verum esset, coram populo illud dicere, periculo vacaret. *In abscondito locutus sum nihil*, inquit Christus Johan.18.v.20. Suspecta est doctrina, quæ non vult dici ad populum, cùm jusserit Dominus, *ut quæ Apostoli in aurem ex se audierant, ea prædicarent in tectis* Matth. 10. v.27. & quæ præcepisset ipse, annunciarent *omni creaturæ*, Matth.28. v.20. Marci 16.v.15.)

Bellar. l.2.de Imag. c.22.§.Quartò &c. *Dicere populo, imaginē Christi, vel crucē adorandā esse latriæ cultu, illo ipso, quo adoratur Deus, non caret magno periculo. Nam, qui defendunt, imagines adorari latriâ, coguntur uti subtilißimis distinctionibus, quas ipsimet non intelligunt, nedum populus imperitus.*

Suarez tom.1.in part.3.Thom. Disp.54. sect. 4. *Pro concione ad plebem oportet cautißimè & disertißimè loqui, ut omnis erroris & idololatriæ occasio vitetur. Et ideò*

satis erit docere populum, imagines non propter se, sed propter personas, quas repræsentant, in honore haberi, & in ipsis imaginibus personas ipsas coli & adorari absque subtiliori discußione.

Et postea. *Quia materia est lubrica & obscura, & in ea non solùm sunt variæ Theologorum sententiæ, sed errores etiam misceri possunt, ideò dicimus, coram plebe cautè & disertè esse loquendum, & potiùs esse rem ipsam explicandam sub communibus terminis, qui à plebe concipi poßint, quàm sub terminis Scholasticis, qui vix intelligi valeant.*

Secundò, Bellarminus lib. 2. de Imag. cap.19.§.ult. scribit, *Hominem non proponi ab Ecclesia colendum ut imaginem Dei, quia periculum esset, ne homo propter se coli putaretur.*

(Atqui de imaginibus Bellarminus lib.ejusd. cap.21. scribit, *quòd honorandæ sint non solùm per accidens & impropriè, sed etiam per se & propriè, ita ut ipsæ terminent venerationem, ut in se considerantur, & non solùm ut vicem gerunt exemplaris.* Ergò hìc idem subest periculum,& per conseq. eadem subest causa prohibitionis.)

Tertiò, Pontificii communi suffragio statuunt, *humanam Christi Naturam non latriâ, sed tantùm hyperduliâ esse venerandam.*

(Ergò multò minùs imaginem Christi latriâ debebant colere. Ratio est, quia humana Christi Natura, in ὑπόστασιν Filii Dei assumta, unum cum eo constituit suppositum, ac longè arctior est unio inter divinam & humanam Naturam in Christo, quàm inter Christum & ejus imaginem.)

Quartò, Gregorius lib.9. Epist.ad Serenum Epist.9. scribit. *Aliud est, picturam adorare, aliud per picturæ Historiam, quid adorandum sit, discere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus, quia in ipsa ignorantes vident, quid sequi debeant, in ipsa legũt, qui literas nesciunt.* Hoc Gregorii dictum citatur in Jure Canonico c. Perlatum dist.3. de Consecrat. & approbatur à Bellarmino lib. 2. de Imag. cap.11. nec potest à Pontificiis repudiari, cùm sit oraculum Romani Pontificis.

(At ex illa hypothesi potest argumentum duci contra religiosum imaginum cultum. Concedit Gregorius *relationem* in picturis, non autem *relativam adorationem.* Ut enim non adoramus literas, characteres & voces Scripturæ, quamvis illæ declarent, quis sit adorandus, ita, quãvis picta Historia referatur ad Deum, tamen ei non debetur adoratio per relationem ad exemplar, sive alio modo.)

Quintò. Malè habet Pontificios, quòd in Synodo Francofordiensi à Carolo Magno Ann. 794. ex Galliæ, Italiæ & Germaniæ Episcopis magno numero congregata, religiosus imaginum cultus fuit damnatus, ideò varia quærunt effugia. Alanus Copus Dial.4.& 5. statuit, *omnes scriptores, qui hoc asserunt, mentiri.* Atqui asserunt hoc varii scriptores, tum veteres, tum recentiores; Ado in Chronic. ætat.6. Ann.795. Schwartzhanensis Monachus in Chron. quod continuavit Abbas Usperg. Ann.793. Hincmarus Remensis in libr. contra Hincmarum Laudanensem cap.20. Ammonius lib.4. cap.85. Regino Prumiensis Abbas Chronic. lib. 2. Schaffneburgensis, Sigebertus in Chron. Eginardus in vita Caroli Magni apud Erphordiensem c.69. Althelmus Benedictinus Monachus B. Dionysii apud Parisienses

risienses in Annalibus Francorum Anno 794. Strabus Fuldensis Monachus in Annalibus Ann. 794. Egolismensis Monachus, Caroli coætaneus, in vita Caroli Magni; Padebornensis Monachus, qui sub Arnolpho Imperatore vixit, in Annalibus de gestis Caroli M. lib. 5. Ann. 94. Matthæus Westmonasteriensis lib. 6. de Florib. Histor. Ann. gratiæ 793. Hermannus Contractus Comes Veringæ, & Monachus Angiensis in Chron. Anno 794. Blondus lib. 1. Decad. 2. Mutius lib. 9. Aventinus lib. 4. p. 198. Extant etiam libri Carolini de imaginibus &c. ideò Bellarminus territus autorum istorum multitudine lib. 2. de Imagin. cap. 14. optat quidem, *sententiam Alani Copi esse veram*, sed tamen suspicatur, *esse falsam*. Aliud ergò effugium quærit, videl. *Decretis hujus Synodi non consensisse Romanum Pontificem*. Sed constat ex iisdem autoribus, *Legatos Romani Pontificis, Theophylactum & Stephanum Episcopos, Concilio isti interfuisse*.

Sextò, Alfonsus de Castro lib. 2. adv. hæres. tit. Adoratio hæresi 1. *Illæ prostrationes, capitum nudationes, manuum elevationes coram cruce factæ, nihil aliud significant, quàm quòd per illa testamur, nos credere, Christum in alia simili pro nobis pependisse, atque ob tantum beneficium, cujus memoria per crucis aspectum innovatur, servitutem & obsequium genuflectendo profitemur*.

(Sed in hac explicatione Jesuitæ non subsistunt, verùm ipsam crucem adorandam esse statuunt.)

Et postea. *Genuflexio & adoratio coram cruce facta exhibetur ipsi Deo, in cujus memoriã venimus per crucis aspectũ, atq; ideò gratos nos quodammodo cruci ostendimus, quòd tanti beneficii nobis exhibiti memores nos efficit*.

Et paulò post. *In hac adoratione nihil aliud cruci tribuimus, quàm quod credimus, Christum Dominum in ea aut alia simili pro nobis omnibus mortem subiisse, tantumq; beneficium cognoscentes, quòd ex crucis aspectu recordamur genibus flexis, nudatoq; vertice servitutem profitemur. Deniq; adoratio ipsa, etsi coram cruce fit, mens tamen nostra ad id solùm fertur, quòd crux ipsa repræsentat, Dei scil. Filium olim in cruce pendentem*.

(In hac moderatione Jesuitæ non acquiescunt, ut ex superioribus constat.)

Septimò, Bailius in Catech. controv. tract. 2. q. 34. *Imago nos tantùm ut memoriale excitat ad adorandum eum, quem nobis repræsentat*.

(Atqui, si imago tantùm ut memoriale nos excitat ad adorandum eum, quem nobis repræsentat, utiq; ipsa non est religiosæ adorationis objectum.)

Octavò, Bellarm. lib. 2. de Imag. Sanctorum cap. 12. probat Imaginum cultum ex eo, *quòd etiam Diabolus eum fastidiat. In Prato spirituali*, inquit, *legimus cap. 44. Eremitæ cuidam conquerenti, quòd Spiritus fornicationis illum vexans cum illo consenuisset, nec abscedere vellet, apparuit Diabolus ac promisit, se discessurum, si is imaginem B. Virginis, quam in cubiculo habebat, non ampliùs se veneraturum polliceratur*.

(At hoc Diaboli in Angelum lucis se transformantis testimonium, cultũ Imaginum potiùs suspectũ reddere debebat.)

Exceptiones Adversariorum.

1. Ad argumentum ex verbis legis divinæ Exo. 20. v. 3. *Non facies tibi sculptile*. v. 4. *non adores illud &c.* petitum, excipiunt, *hoc præcepto tantùm prohiberi istam imaginem, quæ idolum dici potest, vel, quia adoratur pro Deo, vel, quia repræsentat eam*

 rem,

rem, quæ non est Deus. Bellarmin. lib. 2. de Imagin. cap. 7. *quod responsum à nullis unquam refutari potuisse*, scribit Gregorius de Valent. lib. 1. de Idololatr. cap. 5. p. 696.

Resp. 1. Vasquez lib. 2. de adorat. Disp. 4. cap. 2. *Non pauciores autores, nec inferioris notæ opinionem oppositam, quæ mihi semper probabilior videbatur, amplectuntur, nimirum quemlibet imaginum usum hoc præcepto Dei positivo prohiberi. Sic Alexander Paludanus, sic Origenes, Tertullianus &c.*

2. Salmero in Comment. Roman. 3. Disput. 29. §. Primò. *Judæi, ne quasi pueri simulachra colerent, prohibebantur imagines & simulachra habere, nobis verò nihil tale est prohibitum.*

(Si lege illâ quilibet imaginum usus Judæis fuit prohibitus, utique non tantùm illa imago, quæ pro Deo adoratur, vel, quæ repræsentat eam rem, quæ non est Deus, in ea prohibetur. Ostenditur autem suo loco, non quemlibet imaginum usum, sed religiosum quarumlibet imaginum cultum in hoc præcepto prohiberi.)

3. Jacob. Tirinus ad Ex. 20. v. 4. sic annotat: *Seclusâ adoratione & periculo idololatriæ, non vetatur hîc usus imaginum, seu Dei veri, seu creaturarum.*

(Ergò à contrario sensu illarum imaginum usus prohibetur, quæ conjunctæ sunt cum adoratione & periculo idololatriæ.)

Exceptio 2. Ad argumentum, *quòd per cultum imaginum committatur idololatria*, excipiunt, *cultum illum non imaginibus, sed prototypo deferri.* AngloRemens. in annot. Phil. 2. f. 2. Rayhing. in Enchir. Cath. p. 514.

Resp. 1. Hic color etiam à paganis afferri fuit solitus, ut ostendimus superiùs membro 6. nec tamen per illum ab idololatria se purgare potuerunt.

(Etiam Judæi cultū imaginū ad Deum retulerunt, & tamen ut idololatræ à Deo puniti fuêre, Exo. 34. v. 4. Jud. 17. v. 3.)

2. Ostendimus itidem superiùs membro 8. *quòd de genere & modo cultus*, qui imaginibus deferri debet, invicem nondum conveniant. Quidam enim dicunt, *imaginem honorari eodē honore, qui debetur prototypo, quia peculiariter nō honoretur, nec honorari debeat absque prototypo*, unde *adorationem latriæ* tribuunt *imagini crucifixi.* Hanc opinionem amplectitur Thomas, Bonaventura & multi alii, quos recenset & sequitur Vasquez tom. 1. in p. 3. D. 108. c. 3. Alii verò, ut Catharinus in opere de Ador. Imag. concl. 6. & 7. Ayala de Tradit.

3. Statuunt, *imaginib. non deberi eundem honorem, qui defertur exemplari, sed inferiorem.* Mediam sententiam amplectuntur Sanderus, Piggius, Bellarmin. Suarez &c. qui docent, *quando imagines cum prototypis honorantur, tunc uno honore, & quidem eodem, qui exemplari competit, honorari; si verò seorsim absq; exemplari, & tamen propter exemplar honorantur, tunc inferiori honore, quàm est is, qui exemplari defertur, honorari.*

(Quomodo igitur absolutè & simpliciter obvertere poterunt, quòd unanimi consensu cultum illum non imaginibus, sed prototypo deferant? Ac probè notandum, quòd omnes Concilii Tridentini sententiam pro se interpretentur, quomodo igitur possunt provocare ad Concilium Tridentinum, quòd in eo definitum fuerit, *cultum illum non imaginibus, sed prototypo deferri?*)

4. Si verba Concilii de secunda sententia accipere velimus, cogentur sustinere

nere censuram eorum, qui hanc sententiam dicunt superstitiosam, idololatricam & stolidam.

Vasquez d.l.cap.9. *Qui imaginem per se, non adorato in ipsa exemplari veneratur, stultitiæ seu idololatriæ insimulari potest, aut, quia rei irrationali se subjicit, & contra rectam rationem se servum exhibet, aut, quia dum illi se submittit, aliquod Numen, aut dignitatem, aut virtutem ei tribuit, quod est error gentilium, non Christianorum religio.*

5. Pontificii Doctores hodierni communiter illam sententiam, *quòd propriè & verè non imagines, sed earum prototypa in eis & per eas adorentur,* (quam Durandus, Holcot, Picus Mirandula, Petrus Cluniacensis, Jonas Aurelianensis, Alphonsus à Castro, Payva amplectuntur,) tanquam *periculosam, temerariam & hæresi proximam* improbant, ut patet ex Suarez tom.1. in p.3.D.54.sect.3.conclus.2. ubi memorat, Medinam in Comment. super p.3. Thom.q.25. artic.3. referre, quòd Victoria dixerit, *Durandi sententiam esse hæresin;* nimirùm, quia in septima Synodo definitum, *Imagines per se & propriè adorandas esse,* quam septimam Synodum confirmat Concilium Tridentinum.

(Quomodo ergò ad latibulum illud se recipere possunt: *quòd non honorent, vel adorent imagines in se ac per se, sed in imaginibus, coram imaginibus & per imagines prototypum?*)

Exceptio 3. Ad idem argumentum excipiunt, *quòd aliud sit imago, aliud idolum.*

Azorius lib.9.Instit.cap.7. *Appellat Calvinus imagines sanctorum idola & simulachra, quasi à sacris promiscuè usurpentur. Falsum hoc.*

Resp. Esse discrimen inter *imagines,* quæ non ad cultum religiosum, sed ad alios fines licitos adhibentur, & inter *idola,* quibus religiosus cultus defertur, concedimus.

(Synodus Francofurtensis sub Carolo Magno habita, lib.1.in præfat. perstringit Synodi Constantinopolitanæ Patres, qui sub Constantino Copronymo *Imagines esse abolendas* decreverant p.92. juxta edit. Goldasti in 8. nescientes, *imaginem esse genus, idolum verò speciem; & speciem ad genus, genus ad speciem referri non posse. Nam, cùm penè omne idolum imago sit, non omnis imago idolum. Alterius & longè alterius definitionis est idolum, alterius imago, cùm videlicet ista ad ornamentum, vel ad res gestas monstrandas fiant: illud autem nunquam, nisi ad miserorum animas sacrilego ritu & vanâ superstitione illiciendas: & imago ad aliquid, idolum ad seipsum dicatur.*

Dominicus à Soto in cap.1. Rom. *Idolum idem est quod simulachrum. Cùm verò sensuales homines imagines sensibus objectas tantâ veneratione susciperent, datâ inde occasione Dæmonia illuc ingressa, responsa dare cœperunt.)*

Sed discrimen illud à prima vocum origine descendere, ac perpetuò strictè observari, vel etiam tale discrimen vocabulis hisce intercedere, quale Pontificii statuunt, negamus.

Nam 1. Gregorius de Valentia lib.3.de Idololatr. cap.8.§. Quod autem, & alibi passim promiscuè accipit. *Idolum,* inquit, *Græcè imaginem, sive simulachrum significat.*

Ibid. *Beatus Petrus innuit, aliquem esse simulachrorum & idolorum cultum licitum.*

2. Cardi-

2. Cardinalis Palæotus lib.1. de sacris & prophan. imagin. cap.3. *idolum, imaginem & simulachrum* pro eodem accipi tenet. *S. Hieronymus* (inquit) *scribit, ubi in sacris literis idola positum est, Aquilam figuras, vel imagines interpretatum esse. Et apud Ciceronem legimus, Imagines, quæ idola nominantur. Et Plato, idola vocamus imagines, quæ & in aquis & in speculis sunt, & quæ picta sunt, & quæ typis seu figuris expressa, atque alia hujusmodi. Ita simulachri nomen, quod Latinè dicitur, pro eo acceperunt, quod est idolum apud Græcos, cùm in Latina interpretatione, ubi dicitur in Psalmo: Simulachra gentium argentum & aurum, Græcè dicantur τὰ εἴδωλα τ̃ ἐθνῶν.*

3. Jus civile, quod tradere nobis potest & usum termini illius, & differentiam verborum, facit *imagines & idola* unum & idem, ubi *simulachrum*, ut Bellarminus fatetur lib.1. de Imag. cap.5. verbum Latinum ponitur *pro Græco* εἴδωλον. Idem jus civile *imaginem & simulachrum*, hoc est, idolum pro uno eodemq; accipit, Cod. lib.1. tit.27. l.3. Quas Imp. vocat *suæ serenitatis imagines* in proximo titulo 28. l.1. idem Imp. Theodosius *Imperatoria simulachra* appellat.

4. Erasmus in 1. Cor.8. p.335. sic scribit. *Certè Ambrosius nullum novit discrimen inter idolum & simulachrum, nec ego ullum video.*

5. Bellarminus lib.2. de Imag. c.7. scribit, *idolum esse imaginē, quæ habetur pro Deo.*

(At si imagines non sunt idola, & vicissim, cur idoli genus statuit imaginē?)

lib. ejusd. cap.11. inquit, *Alexandrum Severum coluisse imagines Christi & Abrahæ cum cæteris suis idolis.* Et Damascenum citans cap.11. & 16. testantem, *fuisse aliquos Christianos, qui Christi & sanctorum imagines quasi Deos colerent,* dicit, *tales accedere ad idololatriam.*

(Agnoscit igitur, imagines, quibus cultus divinus exhibetur, rectè vocari idola.)

6. Durandus Mimatensis Episc. lib.1. Rational. in Summario cap.3. n.4. *Immodicus idolorum usus reprobatur, moderatus probatur.*

Cardinalis Cajetanus in Comm. super Exodi 20. *Perspicuum est, in tabernaculo Dei fuisse idola Cherubinorum.* (Illi accipiunt vocem idoli in bonam partem.)

7. Lorinus in cap.17. Actor. v.16. agnoscit, *quòd vox* εἴδωλον *apud profanos autores æquè latè pateat, atq;* εἰκὼν, *& si Latinitate utraque donetur, eandem esse significationem idoli & iconis, sive imaginis.*

Exceptio 4. Ad idem argumentum excipiunt, *Imaginem dici veram rei similitudinem, ut cùm pingimus hominem, equum &c. idolum falsam similitudinem, quæ repræsentet id, quod reverâ non est,* ex quo inferunt, *per religiosum imaginum cultum à se non committi idololatriam, cùm imagines Christi & sanctorum sint veræ rerum similitudines,* Bellarm. lib.2. de Imag. cap.5.

Resp. Ipsimet Pontificii discrimen illud non observant. Bellarminus lib.2. de Imag. cap.7. *Sine dubio non prohibetur in Decalogo omnis imago, sed solùm illa, quæ dici potest idolum, id est, imago, quæ habetur pro Deo, vel quæ repræsentat tanquam Deum eam rem, quæ non est Deus.*

(Ergò imago est etiam falsa rei similitudo.)

lib. ejusd. cap.11. *Ælius Lampidius imagines Christi & Abrahæ unà cum reliquis idolis colens, erat idololatra,* (& tamen imagi-

imagines Christi & Abrahæ erant veræ rerum similitudines.)

lib. ejusd. cap. 24. *Vel imagini exhibetur cultus latriæ per se, & hac est idololatria.*

(Ergò etiam vera rei similitudo potest fieri idolum, si cultus latriæ per se illi tribuatur.)

Gregorius de Valentia lib. 3. de Idol. cap. 8. *Innuit Petrus, aliquem esse licitum simulachrorum & idolorum cultum.*

(Atqui falsæ similitudinis non datur cultus licitus.)

Martinus Peresius Episcopus Hispanus part. 3. de Tradit. fol. 225. fatetur, *Augustinum ob id videri gentes damnare, quòd honores divinos simulachris tribuerint, eâ ratione, quâ Deum repræsentabant. Multa enim*, inquit, *idola erant, in quibus nec Dæmon aliquis respondebat, sed tantùm benefactorem Deum repræsentabant.*

(Ergò etiam sunt idola, quæ res reverâ existentes repræsentant.)

Cornelius à Lapide in Deut. 5. v. 8. *Licèt Origenes & Theodoretus strictius hoc idolum accipiant, ut sit effigies rei non existentis, quomodo Gentiles Sphinges, Tritones, Centauros, alias & Chimeras effingebant: similitudo verò, quæ deinceps prohibetur, sit rei existentis expreßio, verbi gratiâ, imago Solis, Lunæ, hominum &c. meliùs tamen secundùm communem ejus significationem accipiemus idolum, ut sit simulachrum falsi Dei & ficti, sive Deus ille sit res aliqua vera & existens, sive non.*

Ostendit hoc res ipsa. Hac enim ratione 1. Gentiles non essent idololatræ, quando veras rerum similitudines religiosè coluerunt. 2. Pictores, *qui imaginem magni Christophori, aut Mosen cornutum* pingunt, idola fabricarent.

Exceptio 5. Ad idem argumentum excipit Gregorius de Valent. de Idololatr. tom. 3. Disp. 6. q. 2. *idololatriam esse cultum, quo honor divinus tribuitur creaturæ alicui, sicut Deo*, quam definitionem sic exponit punct. 3. *Eum divinos honores conferre creaturæ ut Deo, qui eam divino cultu sic prosequitur, ut eo quantùm in se est, velit illi opinionem conciliare talem, qualis reverâ in solam Dei majestatem competit. Itaque*, inquit, *duo necesse est concurrant, ut idololatriæ crimen admittatur. Unum est, ut quod honoris vel cultus creaturæ tribuitur, id uni Deo debitum sit: alterum, ut hoc, quicquid est honoris divini, ita verè impendatur creaturis, sicut Deo impendi oportebat. Itaque utroque istorum concurrente, verum idololatriæ crimen erit, alterutro vel utroque deficiente non erit, ex quo porrò infert, in religioso imaginum Christi, Mariæ & sanctorum cultu non committi idololatriam.*

Atqui 1. assumentum illud peregrinum, *ut Deo*, ipsemet interdum omittit, utpote quando punct. 1. scribit: *Asserimus, idololatriam esse cultum divinum Diis falsis, atque adeò creaturæ tribuere.* punct. 3. disputat *de idololatria exteriori*, quam committi docet, *cùm veneratio non procedit ab infidelitate interiori, quâ creatura putetur esse Deus, aut etiam ab expressa & directa voluntate conciliandi creaturæ divinam existimationem; per hanc idololatriam exteriorem plus peccari, quàm per interiorem ex ignorantia ortam* punct. 2. concludit.

Bellarminus lib. 2. de Reliq. & Imagin. cap. 4. §. Dices, nec coluerunt &c. sic scribit: *Num. 21. jubente Mose, aspiciebant Judæi, tacti à serpentibus, in serpentem æneum, & curabantur; nec tamen eum adorabant cultu latriæ; quia nimirùm Moses dixerat*

 illis,

illis, serpentem illum non esse Deum, sed signum duntaxat salutis: at 4. Reg. 18. eidem serpenti, tanquam Deo sacrificabant, cùm tamen jam nulla operaretur miracula.

(At non habebant illum pro creatore cœli & terræ, sed quia honorem sacrificii soli Deo debitum, illi deferebant, tanquam Deum coluisse rectè dicuntur. Testatur etiam res ipsa, assumentum illud esse peregrinum. Quando enim creaturæ alicui divinus honor exhibetur, eo ipso creatura ista in Dei locum evehitur, ac pro Deo habetur, siquidem divinus honor non est nisi is, qui Deo debetur. Ac si non est idololatra, nisi qui divinum honorem tribuit creaturæ *ut Deo,* nec Israëlitæ colentes Deum in vitulo aureo, nec Ethnici colentes eum in simulachris, idololatræ erunt; nec Ariani & Nestoriani à priscis Ecclesiæ Doctoribus idololatriæ accusari potuissent, illis enim nihil minùs erat propositum, quàm Christo, ut Deo divinum honorem deferre. Perinde igitur in hac idololatriæ (quam Scriptura vocat *spirituale adulterium*) definitione Gregorius de Valentia agit, ac si quis *adulterium corporale* definire *velit concubitum cum altero, qui non sit conjunx, tanquam cum conjuge,* ac proinde *adulteram non esse, quæ commisceatur ei, quem non habeat pro conjuge, sed eum tantùm, quæ alteri ceu conjugi se prostituit.*)

2. Quidam ex ipsis Pontificiis in definitione idololatriæ peregrinum illud assumentum omittunt, ac simpliciter eam sic definiunt, quòd sit *error, quo Deo debitus honor creaturæ tribuitur.*

Thom. 2. 2. q. 94. art. 1. *Idololatria est superstitio, quâ creaturæ divinus cultus exhibetur,* quod repetit lect. 3. in cap. 5. Eph.

Johannes Gerson in Reg. moral. tit. de Superbia lit. M. *Idololatria est exhibitio honoris verè, vel interpretativè, aut attributivè divini alicui creaturæ aliter, quàm sibi potest competere.*

Altensteig in Diction. Theolog. *Est idololatria simulacrorum cultura, vel est cultus Deo debitus creaturæ exhibitus. Et S. Thomas secunda secundæ quæstione nonagesima quarta articulo primo. Idololatria est exhibere latriam, id est, cultum Dei creaturæ. Unde idololatra est idolorum cultor.*

Catech. Trident. in explic. primi præcepti. *Moses, cùm populum ab idololatria avertere vellet, ajebat: Non vidistis aliquam similitudinem in die, quâ locutus est vobis Dominus in Horeb &c. quod sapientissimus Legislator ideò dixit, ne quo errore ducti divinitatis imaginem fingerent, Deoq; debitum honorem creaturæ tribuerent.*

Cajetan. in Summula de peccatis. *Idololatriâ, quâ scilicet alteri, quàm Deo divinus cultus exhibetur, peccatum est mortalissimũ.*

Alphons. de Castro in Idololatria. *Etsi apertissimè lex Dei idololatriam abominetur, non defuêre tamen ex his, qui se Christianos jactârunt, qui aliud præter Deum coluerint & colendum esse docuerint.*

Exceptio 6. Ad argumentum nostrum, *quòd Synodus septima sive Nicena secunda religiosum cultum imaginum stabiliens reprobata sit in Synodo Francofurtensi à Carolo M. habita,* excipiunt, *Concilium illud Francofurtense non damnâsse Nicenum secundum, sed Constantinopolitanum sub Copronymo.*

Alanus Dial. 5. cap. 14. *Hoc igitur affirmo, hanc Francofurdensem Synodum celeberrimam fuisse ex trecentis plus minùs Italiæ, Germaniæ, Galliæ Episcopis; atq; in ea Felicē Urgelitanum Episcopũ, qui Christum Dei tantùm*

tum filium adoptivum asserebat, damnatum. In ea pseudoSynodũ Iconomachorũ abrogatã.

Greg.de Valent.lib.2.de Idol.c.7.*Quod narrat de Francofurtiana Synodo, in qua sub Carolo Magno Synodus septima, h.e. altera Nicena damnata fuerit, merum est figmentum. Nam Synodus verè Francofurtiana non damnavit hanc septimam Synodum pro imaginibus, sed aliam pseudo Synodum Constantinopoli ab iconomachis habitam contra imagines.*

Similia occurrunt apud Alphonsum de Castro & alios.

Resp. Editus est liber, continens refutationem Actorum Nicenorum sub nomine Caroli M. donatus jure publico à Joh. Tullio Episc. Maldensi Lutetiæ impressus Anno superioris seculi 49. (Testimoniũ habet ab Augustino Steucho, qui in Apol.donat.Constant.testatur, *se vidisse in Biblioth. Vaticana priscis Longobardorũ characteribus exaratũ.* In eo primùm quidem in præfatione brevibus disputatur contra Concil. *Constantinopolitanũ*, quòd imaginum usum penitùs improbaverat, postea verò severiùs & prolixiùs contra *Nicenum secundum*, quòd religiosum imaginum cultum stabiliverat. Verba sic habent: *Gesta præterea est fermè ante trienniũ & altera Synodus illis in partibus ab eorũ, qui priorem gesserant, successoribus, vel à plerisq;, qui in priore fuisse narrantur: quæ tamen, quanquam à priore distet voto, non tamen distat errore: etsi dispar est negotio, est tamen compar flagitio; & cùm sit posterior tempore, non tamen est posterior crimine.* Nec immeritò *in unius barathri cænosum locum, quanquã per diversa fluitantes, cõfluere videntur, quæ ab unius jactantiæ & vanæ laudis fonte scaturisse creduntur. Hæc enim anathematizatâ & abominatâ cum suis autoribus priore, imagines, quas prior etiã nec cernere permiserat, adorare compellit.* Et *ubicunq;, sive in divinæ Scripturæ locis, sive in sanctorum Patrũ commentariis, quamcunq; repererunt imaginum mentionẽ, ergà suæ voluntatis arbitrium vertunt in adorationem.* Et post pauca. *Cum in neutra parte neq; isti, neq; illi, temperantiæ teneantur habenis, sed utriq; præcipites per abrupta discurrant & dispari cursu ferantur, uno tamen occursu Sponsæ Christi Ecclesiæ, cui ipse dicit in Canticis Canticorum, tota speciosa es, amica mea, & macula non est in te: maculam inferre conantur: dum & illi ei benè habita abjicere, & isti bene habitis malè uti suadent: dum scil. & illi ei ornamenta auferre studeant, & isti eam ornamenta adorare permoveant.* Et iterùm. *Nos deniq; Propheticis, Evangelicis & Apostolicis Scripturis contenti & sanctorum Orthodoxorũ Patrum, qui nullatenùs in suis dogmatib. ab eo, qui est via, veritas & vita, deviârunt, institutis imbuti, & sanctas & universales sex Synodos, quæ pro variis hæreseorũ (sic vocabant hæreticos) infestationibus à sanctis & venerabilib. Patribus gesta sunt, suscipientes omnes novitates vocum, i.e. stultiloquas adinventiones abjicimus, & nõ solùm non suscipimus, verùm etiam tanquam purgamenta despicimus, sicut & eam, quæ propter adorandarũ imaginũ impudentissimam traditionẽ in Bithyniæ partib. gesta est, Synodũ, cujus Scripturæ textus eloquentiâ, sensuq; carẽs, ad nos usq; pervenit, cõtra cujus errores ideò scribere cõpulsi sumus, ut sicubi fortè, aut manus tenentium, aut aures audientiũ inquinare tẽtaverit, nostri styli divinarũ Scripturarũ autoritate armati invectione pellatur & c.*

2. In Annalibus incerti autoris à Pithœo editis ad Annum 794. sic annotatur: *Synodus habita in Franconofurt, in qua hæresis Feliciana coram Episco-*

pis Germaniarum & Galliarum, Italorumq; præsente magno Principe Carolo & missis Adriani Apostolici Theophylacto & Stephano Episcopis, tertiò damnata est & ratâ stipulatione damnatio roborata &c. PseudoSynodus Græcorum pro adorandis imaginibus habita & falsò septima vocata ab Episcopis damnatur.

3. Similia occurrunt apud Rheginonem lib. 2. Chronic. ad eundem Annum. Aimonium lib. 4 cap. 85. Adonem, Hincmarum & Urspergensem.

4. In Synodi illius capitibus editis ad finem operum Alcuini sic legitur: *Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut, qui imaginibus sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui suprà sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes contempserunt, atq; consentientes condemnaverunt.*

5. Aventinus lib. 4. Annal. *Scita Græcorum de imaginibus adorandis* (in Synodo Francofurtensi) *rescissa sunt.*

6. Bellarminus ipse. *Optarem, hanc sententiam esse veram,* (quæ negat, Synodum septimam sive Nicenam secundam in Francof. damnatam,) *sed suspicor, esse falsam.* Et addit hujus suspicionis argumenta.

7. Baronius Anno 794. & prolixè contra eam Synodum disputat, & contradicit illorum sententiæ, qui negant, *in ea damnatam Nicenam. Cùm constet*, inquit, *eam ab illis assertam damnatam fuisse septimam Synodum, quæ pro cultu sanctarum imaginum statuta fuit, utiq; ad Nicenam, non ad Constantinopolitanam eandem septimam damnatam Synodum esse referendam, licèt sit ab illis erratum in nomine, æquus arbiter judicabit, nec nos tale judicium subterfugimus.*

Confer ea, quæ superiùs de libris Carolinis sunt adducta.

Argumenta Adversariorum.

1. *In V.T. imagines Cherubim super arcam existentes, necessariò adorabantur ab iis, qui arcam adorabant, Ex. 25. Serpens quoq; æneus non poterat non honorari, cùm in loco sublimi à Deo positus fuisset, & salutem miseris in se aspicientibus adferret, Num. 21.* Bellarminus lib. 2. de Imagin. cap. 12. §. 1.

Jacobus Tirinus ad Ex. 25. *Nota contra hæreticos, eodem sensu & modo, quo jubentur Hebræi adorare arcam, Christianos jam adorare, id est, honorare reliquias & imagines Dei ac sanctorum.*

Resp. 1. Carolus Magnus lib. 1. de Imag. cap. 15. *Fecisse sanctum Mosen, præcipiente Domino, propitiatorium & arcam Testamenti, & duos Cherubim aureos, nec non excidisse tabulas lapideas legitur: non tamen adorare jussisse, nec ea ob præteritarum quarundam rerum memoriam, sed ob futurorum mysteriorum sacratissimam præfigurationem creditur condidisse.*

lib. ejusdem cap. 20. *Quæ dum ita se habeant, quantæ sit absurditatis, quantæq; dementiæ illi, qui his sacratissimis & summo honore dignis rebus, præcipiente Domino, à Legislatore conditis imagines æquiparare conantes, illarum adorationem his exemplis stabilire moliuntur, nec ferrea vox explicare, nec nostri sensus existimatio poterit indagare, præsertim, cùm illa sacratissimorum sensuum exuberent arcanis, hæc parùm utilitatis habeant, exceptâ recordatione rei, cujus sunt.*

De

De æneo serpente lib.1. cap.18. *Æneus serpens, præcipiente Domino, à Mose conditus & in sublimi positus, non ut adoraretur, sed ut tempus ignitorum serpentium virosis obsisteret morsibus, quod ab imaginibus sanctorum à Deo non mandatis negat esse expectandum.*

Ibid. *Æneus serpens ad tempus, ut vulneratis à serpentibus prodesset, fuit necessarius, per quem postmodum inolevit excelsorum insolentissimus usus, cui, cùm vidisset Ezechias Rex justus incensa adolere, & quasdam culturas exhibere, magnâq; ex parte populum periclitari tanto persuasum errore, eum non distulit frangere, quem & per Legulatorem ad profectum noverat conditum fuisse, & à populo cernebat celebrari vano cultu & superstitiosâ religione.*

2. Quidam Pontificii concedunt, *cultum imaginum esse ex traditione*, ut ostendimus superiùs membro 2. quomodo igitur ex Scriptura cultus ille poterit probari.

3. Bellarminus lib.3. de Cult. Sanctor. cap.3. §. Idem &c. *Veteres scribunt, Apostolicam esse traditionem, ut oremus conversi ad Orientem*, cujus Ceremoniæ quinque rationes ibidem affert.

(At qui orant facie ad Orientem conversi, non statim ipsum Orientem, sive Orientalem mundi plagam adorant. Ergò non statim, quæ simul sunt, simul necessariò adorantur. Judæi nec Cherubin, nec arcam adorabant, sed Deum in arca gratiosè præsentem. Magi Christum in præsepi positum adorabant, nec tamen præsepe adorabant.)

4. Pontifex Romanus, *equitans asello, est adorabilis*, teste Tannero in Thomam pag.698.

(Nec tamen ejusdem asellus, cui insidet, est adorabilis.)

5. Pontificii non contenti sunt *honore imaginum*, quem libenter concedimus, sed requirunt insuper *religiosum cultum ac adorationem imaginum*, quam negamus.

(Ergò Bellarmini argumentum à serpente æneo deductum est à scopo alienum. Probat enim, serpentem illum æneum in sublimi positum, tanquam sacrum symbolum divinitùs propositum fuisse honoratum, cùm probare deberet, eum fuisse religiosè adoratum, quod ut in sacris literis non habetur, ita nec ex eis probari poterit. Contrarium potiùs ex illis elucet, videlicet, quòd serpens ille æneus non debuerit adorari. Cùm enim serpens ille æneus per oblationem sacrificii religiosè coli inciperet, ab Ezechia Rege abolitus & exustus fuit, 2. Reg.18. 2. Paralipp.29. Hinc Bellarminus ipse sic scribit lib. ejusd. cap.4. §. Dices, nec coluerunt. *Num.21. jubente Mose, aspiciebant Judæi tacti à serpentibus in serpentem æneum, & curabantur, nec tamen eum adorabant cultu latriæ, quia nimirùm Moses dixerat illis, serpentem illum non esse Deum, sed signum duntaxat salutis: at 4. Regum 18. eidem serpenti, tanquam Deo sacrificabant, cùm tamen jam nulla operaretur miracula, & ideò ab Ezechia confractus fuit.*)

6. Lyranus ex R. Salomone probat Num.21. *in ipso serpente æneo non fuisse virtutem saucios Israëlitas sanandi, sed aspicientes cognovisse, quòd afflictio illa justè sit illata à Deo, ac petentes ab eo misericordiam sic fuisse sanatos.*

(Ergò serpens ille æneus non eo fine in

in sublimi fuit positus, ut religiosè coleretur, sed ut aspectus ejus esset symbolum sanationis à Deo petendæ ac sperandæ Sap. 16. v. 7. & typus Christi in crucem evehendi, ac salutem collaturi illis, qui oculis fidei eum aspicerent, Johan. 3. vers. 14.)

7. Vasquez in part. 3. Thom. Disputat. 106. cap. 2. ad hoc ipsum argumentum respondet, *figuras in V. Test. non fuisse ad adorandum expositas.*

Ibid. Disput. 104. cap. 6. contra Bedam disputans, disertè scribit, *nec Cherubinis, nec aliis figuris in templo factis aliquem cultum fuisse delatum.*

Disput. 49. cap. 5. de serpente æneo sic disserit: *Ex Scriptura solùm constat, propositum fuisse populo aspiciendum; cumq; simplex ille aspectus, etiam gratia recipiendi sanitatem, non videatur esse aliqua submissionis nota, non erit dicenda adoratio: nullus verò alius cultus jussu Dei illi exhibebatur; signum ergò est, illum nunquam fuisse adoratum, id quod mihi maximè probabile fit.*

Ibid. *Jussit Deus eos erectos & stantes absque ulla submissionis notâ & adoratione in ipsum aspicere, ut tota animi reverentia in Deum autorem illius ferretur: nullam verò corporalem adorationem, aut submissionis notam in eum dirigerent.*

8. Lorinus in cap. 17. Actor. Apost. v. 25. *De Cherubinis, jussu Dei factis, & de aliis imaginibus à Salomone, dicendum, fuisse duntaxat ut Appendicem & additamentum ornatus alicujus rei, non verò per se propositas modo accommodato ad orationem, quam constat quoque ex Hebræis ipsis non fuisse exhibitam, quod utrumque docet Tertullianus. Eritq; id magis verum, si verum est, Cherubim ore, manibus, cruribus, erectione corporis, humanam; jubis à pectore & cervice pendentibus leoninam, aliis aquilinam; ungulis pedum vitulinam figuram retulisse.*

(Locus Tertulliani, quem Lorinus intelligit, extat lib. de Idol. cap. 5. *Apostolus*, inquit, *affirmat, omnia tunc figuratè populo accidisse.*

Et postea. *Bene, quod idem Deus, qui lege vetuit similitudinem fieri, extraordinario præcepto serpentis similitudinem introduxit. Si eundem Deum observas, habes legem ejus, Ne feceris similitudinem: Si & præceptum factæ postea similitudinis respicis, & tu imitare Mosen. Ne facias adversus legem simulachrum aliquod, nisi & Deus tibi jusserit.*)

9. Notandum etiam illud, quòd Cherubini fuerint *extra populi conspectum* loco, quem solus Pontifex semel quotannis ingrediebatur, quod ne ipsi quidem Pontificii negare poterunt.

Argum. 2. *Scriptura docet, creaturas religiosè honorandas propter solam relationem ad Deum, ut Psal. 95. Adorate scabellum pedum ejus. Matth. 5. Nolite jurare per cœlum, quia thronus Dei est; nec per terram, quia est scabellum pedum ejus, ubi prohibentur juramenta sine debitis circumstantiis per cœlum & terram, ne contumelia fiat ejusmodi creaturis, quatenùs relationem habent ad Deum*, Bellarminus d. l.

Resp. 1. Carolus Magnus lib. 2. de Imagin. cap. 5. ad locum Psal. 99. *Adorate scabellum pedum ejus*, à Synodo Nicæna secunda pro imaginum cultu itidem adductum ex Ambrosio & Augustino eo modo respondet, ut adorationem scabelli mysticè de Christi humanitate interpretetur. *Augustinus*, inquit, *diligentissimus exquisitor corpus Domini, quod de Ma-*

ria

via Virgine sumsit, scabellum pedum ejus asseruit, sentiri debere propter Naturam humanitatis, quam dignatus est assumere, quod utique illi virtuti sic est subjectum atq; unitum, ut constet, id omnibus creaturis esse excelsius.

Et postea. *Notandum sanè, quia non dixit Psaltes: Quoniam sanctum est, sed quoniam sanctus est, scilicet ut corpus Domini à divinitate non discernatur, salvâ utriusque Naturæ proprietate, sed ad unam personam referatur.*

(At talem excellentiam imaginibus inesse nemo Pontificiorum dicere poterit.)

2. Argumentum hoc Pontificiorum non concludit *Universaliter* de imaginibus, sed duntaxat de imaginibus Dei. Nam hæ solæ dici possent habere quandam relationem ad Deum, cùm reliquæ relationem habeant ad creaturas. Jam verò quidam ex Pontificiis agnoscunt, *imagines Dei esse probibitas*, ut vidimus superiùs membro tertio.

3. Benedictus Arias Montanus & Pagninus textum Psal. 98. v. 5. sic reddunt: *Incurvate vos scabello pedum ejus.*

(Ergò non de religiosa adoratione, sed de externa reverentia sacris symbolis debitâ sermo est.)

4. Iidem v. 9. istius Psalmi sic reddiderunt: *Incurvate vos monti sanctitatis ejus*, (ubi in Hebræo est idem verbum & eadem constructio. At si religiosa *arca* adoratio in v. 5 stabiliretur, etiam religiosa adoratio *montis* ex v. 9. probari posset. Carolus Magnus lib. 4. de Imagin. cap. 7. *Carnalibus datus fuerat locus terrenus, ubi orarent, non ut locum aut rem aliquam in eo positam adorarent, sed in eodem loco adorarent Dominum, spirituales autem in Spiritu & veritate &c. oraturos Dominus dixit.*

5. Iidem locum 1. Paralipp. 13. v. 6. sic reddiderunt: *Ascendit David & omnis Israël Bahalathah in Chiriaticharim, quæ in Jehuda, ut ascendere facerent inde arcam Dei Domini, sedentis super Cherubim, super quam invocatum est nomen.*

(Ex quo colligitur, Israëlitas nequaquam religiosè invocâsse arcam ipsam, sed Deum super arcam in medio Cherubin gratiosè præsentem religiosè adorâsse; proinde, si incurvandi verbum de religiosæ adorationis cultu in Psalm. 98. accipere velimus, verba sic esse reddenda: *Adorate ad scabellum pedum ejus, quia sanctus ipse.* Lyranus. *Adorate ante scabellum pedum ejus.* Sicut & Vatablus in h. l. annotat. *Scabello pedum, id est, in templo*, ut Chaldæus paraphrastes vertit. Hebræi *scabellum pedum Dei* intelligunt *arcam*, super quam præsentiam suam exhibebat Deus. Hunc sensum secuti sunt Jansenius in Paraphrasi & ipse Lorinus. Ac potest conferri hic locus cum Psalm. 132. v. 7. *Adoremus in loco, ubi steterunt pedes ejus;* ad quem versiculum Genebrardus sic annotat: *Quasi dicat, coram scabello pedum ejus procidite, quasi ante pedes ejus prostrati.*)

6. Lombardus, Dionysius Carthusianus, Franciscus de Puteo secuti Hieronymum, Augustinum, Cassiodorum & Glossam accipiunt de corpore Christi, quod de Maria Virgine assumsit, in quo majestas divinitatis tanquam super scabellum stat.

7. Ex loco Matth. 5. Bellarminus ipse nihil aliud infert, *quàm quòd creaturis,*

quate-

quatenùs ad Deum relationem habeat, non debeat fieri contumelia.

(Atqui ex eo nondum sequitur, quòd creaturæ, etiam quatenùs ad Deum relationem habent, sint religiosè adorandæ. Multò minùs ergò ex eo inferri poterit, *Imagines esse religiosè adorandas*, quia Dei potentia, sapientia, bonitas ac majestas non ita elucet ex imaginibus, sicut ex creaturis, præsertim rationalibus.)

8. In c. Considera caus. 22. q. 1. citatur dictum Hieronymi. *Considera, quòd Salvator non per Deum jurare prohibuit, sed per cœlum & terram, & per Hierosolymam & per caput tuum Matth. 5.*

Item c. Movet, caus. & quæst. iisdem, citatur dictum Augustini. *Deus per creaturas jurare prohibuit, ne vel more gentilium aliquod Numen Deitatis creaturis inesse crederetur, vel ne creaturas contemtibiles judicādo per eas promissa pro nihilo duceremus.*

Thomas in Catena ad locum Matth. *Considera, quòd hic Salvator non per Deum jurare prohibuit, sed per cœlum & terram, & per Hierosolymam, & per caput tuum: hanc enim per Elementa mundi pessimam consuetudinem semper habere Judæi noscuntur: Qui autem jurat, aut veneratur, aut diligit eum, per quem jurat. Judæi autem per Angelos & urbem Hierosolymam & templum & Elementa jurantes, creaturas venerabantur Dei honore, cùm in lege præceptum sit, ut non juremus, nisi per Dominum Deum nostrum.*

(Invertimus ergò argumentum. Si per creaturas, etiam quatenùs ad Deum relationem habent, non licet jurare. Ergò nec creaturas, etiam quatenùs ad Deum relationem habent, licet religiosè adorare. Quæ enim juramenti, eadem etiam est religiosæ adorationis ratio. Unde etiam Pontificii, quia religiosè invocant sanctos, etiā jurant per sanctos. Si posset ex loco Matth. 5. probari, *creaturas esse religiosè colendas*, posset ex eodem inferri, *Hierosolymam etiam esse religiosè colendam*, quod ne ipsi quidem Pontificii concedunt.)

Argum. 3. *Scriptura docet, creaturas dici sacras propter relationem ad res sacras. Exodi 3. Locus, in quo stas, sacer est, Exodi 12. dies Paschæ dicitur sancta, Exodi 28. vestes Sacerdotum dicuntur sanctæ, 2. Tim. 3. Scripturæ dicuntur sacræ literæ. At imagines Christi & sanctorum etiam institutæ sunt ad significandas & repræsentandas res sacras: Ergò eas licet honorare.*

Resp. 1. Aliud est imagines honorare, aliud religiosè eas adorare. Prius concedimus. Sed hac concessione Pontificii contenti non sunt, verùm insuper religiosam Imaginum adorationem requirunt, quam allata Scripturæ dicta non probant.

2. Invertimus potiùs argumentū. Nec locus sacer, nec dies Paschæ, nec vestes Sacerdotum, nec sacræ literæ religiosè adorantur. Ergò, nec imagines, quas Bellarminus cum illis confert, religiosè adorari debent. Quinimò, si propterea imagines sunt adorandæ, quia *sacræ*, ergò etiam sancti in terris viventes erunt adorandi, *quia dedicati sunt cultui divino.*

3. Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 19. §. 5. sic scribit: *Quemadmodum calices & vestes & ipsi homines fiunt sacri, quòd dedicantur cultui divino, & separantur à profano usu: ita etiam imagines fiunt sacræ, cùm ponuntur ab Ecclesia in templis vel aliis locis sacris & c. ut serviant cultui rerum sacrarum.*

(Sub-

(Subsumo. Imagines in N. Testamento non sunt divino aliquo mandato ad illum finem destinatæ, ut serviant cultui divino, sicut sacræ literæ in Veteri ac N. Testamento ad eum finem destinatæ sunt. Ergò etiam cultus imaginum, qui ex illa consecratione deducitur, non habet mandatum divinum.)

4. Si imagines propterea sunt sacræ & consequenter adorandæ, quia ad repræsentandas res sacras sunt institutæ, consequens fuerit, etiam tricipites ac trifrontes imagines esse sacras & adorandas, quia ad significandam & repræsentandam Trinitatem sunt institutæ. Sed consequens Bellarminus non admittit, cùm *tricipites illas ac trifrontes Trinitatis imagines ne pingi quidem* velit, lib. ejusdem cap. 8. §. Hoc modo.

Argum. 4. Hebr. 11. v. 21. de Jacobo Patriarcha dicitur: *Adoravit fastigium virgæ*, ex quo Johannes Gagneus Theol. Paris. in annot. illius loci colligit, *quòd adoratio creaturis præstari possit, vel Deo coram creatura. Virga enim illa erat typus sceptri Christi, quem in virga fide Jacob adorabat.*

Cornelius à Lapide in illum locum. *Ex hac adoratione sceptri Josephi Patres Concilii Niceni secundi rectè probant adorationem & cultum imaginum. Sicut enim veneratio sceptri erat veneratio Josephi, ita veneratio imaginis est veneratio sancti, cujus ea est imago.*

Resp. 1. Erasmus ad hunc locum sic annotat: *Hieronymus in qq. Hebraicis notat, Interpretes septuaginta, qui perperam transtulerint, adoravit summitatem virgæ ejus, cùm apud Hebræos habeatur, & adoravit ad caput lectuli. Quòd si verum est, quid faciemus autori hujus Epistolæ? aut qui patrocinabimur Hieronymo?*

(Quidam scribunt, Erasmum ad h. l. sic annotare: *In illo tempore tantùm abhorrebant ab adorandis ullis rebus creatis soli Deo hoc honoris servantes, cùm hodie repertum sit, ligneam statuam eàdem adoratione adorari, quâ adoratur æterna Trias.* Sed in posterioribus annotationum Erasmianarum editionibus non inveniuntur.)

2. Cajetanus ad hunc locum sic annotat: *Sensus est, quòd Jacob adoravit se convertendo versus fastigium virgæ propriæ, in qua sustentabatur.*

3. Lyranus ad hunc locum. *Quia erat senex, habebat baculum, supra cujus summitatem nitebatur in adorando Deum. Unde non est intelligendum, quòd adoraverit summitatem virgæ, vel baculi, sed adoravit Deum innixus super baculum.*

4. Benedictus Arias Montanus ad h. l. sic annotat: *Divinare magis de sensu loci, quàm eum explicare possit, qui non Hebræum consulit.*

5. Salmero ad h. l. *Græca lectio est LXX. Interpp. quam sequitur Apostolus. Hebræa autem sic habent: Adoravit Israël Dominum conversus ad lectuli caput.*

6. Ribera in h. l. *In hoc loco, inquit Hieronymus, quidam frustra simulant, adorâsse Jacob summitatem virgæ Joseph, cùm in Hebræo multò aliter legatur, Et adorabat Israël ad caput lectuli.*

7. Emanuel à Sâ in h. l. *Græcè super fastigium, videl. nixus baculo ejus.*

8. Estius in h. l. *Dicitur Jacob adorâsse vel ad caput lectuli, sicut ex Hebræo vertit Hieronymus, vel ad summitatem, sive ad fastigium virgæ ejus, scilicet Joseph, sicut hîc in Græco legitur, iisdem verbis, quæ sunt apud LXX. Interpretes.*

(Ergò nec ex Hebræo Veteris, nec ex

græco Novi Testamenti textu probari potest, Jacobum adorâsse virgam sive sceptrum Josephi.)

9. Si vel maximè concedamus Gameo, Cornelio à Lapide & Jacobo Tirio, verba LXX. Interpp. ab Apostolo citata sic debere cum vulgato Interprete verti, *Adoravit Jacob fastigium virgæ ejus*, certum tamen est, hoc non posse accipi de *adoratione religiosa*, sed *civili*, id quod ex ipsis verbis Cornelii à Lapide probari potest. Expositurus enim rationem, *quar- Jacob virgam Josephi adoravit*, dicit, *Jacobum incurvando se filio dilectissimo Josepho, veneratum esse sceptrum, id est, regiam potestatem Josephi.*

Item. *Prævidisse Jacobum, ex Josepho nascituros Reges*, *qui gererent sceptrum Israël, sive decem tribuum in Samaria. Adorâsse igitur sceptrum Joseph quasi vaticinantem ex Josepho nascituros Reges, quos subditi colerent & adorarent.*

(Atqui cultus & adoratio, quæ Regibus exhibetur, *civilis* est, nō *religiosa*. Non obstat, quòd Cornelius regerit, *Josephum consequenter Deum potestatis hujus autorem vel maximè adorâsse.* Quamvis enim civilis & religiosa adoratio fuerint conjuncta, tamen non fuit unum atq; idem utriusq; *objectum*, sed illa directa fuit *ad Josephum*, hæc *ad Deum*. Quòd si per consequentiam Cornelius ex hoc loco religiosum imaginum cultū probare velit, hoc facil. modo: *Sicut veneratio sceptri erat veneratio Josephi, ita veneratio imaginis est veneratio sancti, cujus ea est imago, ac sicut Jacob incurvans se sceptro Josephi non ipsum sceptrum, sed Josephum Principem, cujus symbolum & imago erat sceptrum, adoravit : ita, cum veneramur imagines, non imagines, sed sanctos, quorum sunt imagines, veneramur;* tum non tam locum ipsum, quàm consequentiam ἀναλογίας ex loco illo deductam profert.

Respondemus igitur 1. Sceptrum Josephi fuisse quidem *symbolum regiæ potestatis*, non tamen *imaginē Regis*. Ergò comparatio labascit. 2. Non solùm *imaginum*, sed etiam *sanctorum* religiosam adorationem improbamus. Quòd si ergò sanctos non licet religiosè adorare, ut in cap. 2. superiùs ostendimus, multò minùs imagines sanctorum religiosè adorare licebit. 3. Honor, quem Josephi sceptro Jacobus detulit, fuit *civilis*. Sed honor, quem Pontificii imaginibus deferunt, est *religiosus*. Ergò cōparatio non stat recto talo. 4. Si vivam Dei imaginem, videl. *hominem viventem*, vivum Spiritus S. templum, non licet *religiosè adorare*, multò minùs mortuas imagines manibus hominum confectas, quo argumento utitur Clemens Romanus lib. 5. Recognit. 5. De cultu Dei judicandum est ex verbo revelato, non ex consuetudine seculi, non ex nostris dialogismis. 6. Thomas, Bonaventura, Cajetanus & alii statuunt, *quòd idem honor debeatur imagini & exemplari*, ac proinde *imaginem Christi esse adorandā cultu latriæ*. Sed Peresius, Catharinus, Sanderus, Bellarminus statuunt, *ipsas imagines in se & propriè honorari debere, sed honore inferiore, quàm ipsum exemplar, & proinde nullā imaginem adorandam cultu latriæ*. Dispiciat Cornelius, utri parti se adjungere velit.)

Arg. 5. *Multa miracula facta sunt per imagines Christi & sanctorum*. Bellarmin. d. l.

Resp. 1. Ex Carolo Magno lib. 3. de Imagin. cap. 21. *Si omnia, in quibus, vel per quæ miracula quædam apparuere, adoranda sunt,*

sunt, penenihil remanebit, quod non adoretur, quipe, cùm tot, tantisq́; modis penè in omnibus creaturis divina miracula ostensa sint. Nunquid, quia pecualis animantis linguarum humanas loquelas profundens arioli cujusdam perversam intentionem, quæ beneditum populum maledicere nitebatur, compescuit, Angelicosq́; terrificos ictus irrationale animal rationali homini vitare concesit, ideò animalia sunt pecualia adoranda? aut, quia atrocium ferarum vulnificâ ferocitate puerilis turba virum Dei variis insultationibus lacessens, est prostrata, ideò ursorum rabies est adoranda?

cap. 25. *Quoniam quidem omnipotens Deus signa pleraque, quæ mortalibus ostendit, per res quasdam visibiles & tractabiles fecit &c. non ideò fecit, ut quarundam rerum celebrandam statueret adorationem, quippe, qui se solum adorare, solùm præcepit & colere.*

lib. 4 cap. 12. ponit requisita Historicarum de miraculis narrationum, ut constet *de ejus fide, qui id retulerit, & de facto, utrum factum sit; & de tempore, quando factum sit; & de loco, ubi factum sit; & de modo, quemadmodum factum sit.*

Ibid. dicit, *miracula talia posse aliam ob causam facta esse.*

lib. ejusd. cap. 15. *miraculosæ herbæ, si qua talis subter imaginem Christi ab hæmorrhousa positam excreverit, finem fuisse, non ut herbæ, aut imagines adorarentur, sed ut infidelium mentes spretis vanitatibus idolorum ad vera fidei rudimenta converterentur.*

2. Etiam apud Ethnicos miracula in statuis facta ostendimus ex ipsis Pontificiis in artic. de Ecclesia cap. 4. thesi speciali 11. membr. 1.

(Multa ejusmodi miracula recenset Valerius Maximus lib. 1. Memorabilium cap. 2.)

3. Gerson in Declarat. quæ veritates sunt credendæ, part. 1. agnoscit, *Legendas illas de miraculis, quas Ecclesia Romana suscipit, non esse certitudinaliter veras, nec ut tales proponi credendas.* (Verba ipsa adducta sunt superiùs lib. 1. part. 2. cap. 15. membro 2.) ac Gregorius de Valentia in Apolog. contra Heerbrandum fatetur, quædam miracula, quæ per statuas dicuntur edita esse fictitia.

In actis Synodi Nicenæ secundæ (ad quam provocat Concilium Tridentin.) allegatur narratiuncula de quodam *Eremita, qui imagini Mariæ accenderit candelam, quam peregrè abiens, mandavit ei, ut servaret usque ad reditum suum inextinctum, id quod & factum sit, quamvis ille post duos, vel tres demum menses domum redierit.*

4. Bellarminus hoc loco affert miraculum *de sanguine ex imagine Crucifixi à Judæis confossa profluente*, ex libro Athanasii de passione Domini. Sed idem Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 10. fatetur, *dubium esse posse, num sit opus Magni Athanasii*, ac lib. de Scriptorib. Eccles. in verbo Athanasius, de eo sic scribit: *Non videtur esse Athanasii, sed alterius multò recentioris, quia Sigebertus in Chronico dicit, accidisse hoc miraculum Anno Domini 766. &c.*

(Sic ergò sciens & volens per scripta supposititia nobis imponere conatur.)

Argum. 6. *Homo dignus est veneratione, quia imago Dei est. Ergò etiam Christi & sanctorum imagines veneratione dignæ sunt.* Bellarminus d. l.

Resp. 1. Clemens Episcopus Romanus

lib. 5. Recogn. planè invertit argumentum, quando gentilibus, qui vitio vertebant Christianis, *quòd religionem haberent absq; simulachris*, hoc modo respondet. *Si verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes veram in eo Dei imaginem coleretis. Si ergò vultis verè Dei imaginem honorare, nos vobis, quod verum est, aperimus, ut homini, qui ad Dei imaginem factus est, benefaciatis. Hæc autem in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui ista non fecerit, contumeliam imagini divinæ intulisse credatur. Quis ergò iste honor Dei est per lapideas & ligneas discurrere formas, & inanes atque exanimes figuras, tanquam Numina venerari, & hominem, qui est verè Dei imago, spernere?*

(Quòd si ergò adorandæ essent Christi & sanctorum imagines, vivæ potiùs adorandæ & colendæ essent, quàm mortuæ, quæ ex auro, argento, lapidibus &c. manibus hominum conficiuntur. Jam verò nemo statuit, Deum in homine vivâ ejus imagine esse religiosè colendū.)

2. Baronius Ann. 814. sect. 38. ex Theodoro Studita sic scribit: *Honor imaginis sive naturalis, sive artificialis redit ad prototypum.*

(Quòd si ergò artificialis imago propter relationem ad prototypum religiosè colenda, utique etiam naturalis imago propter eandem relationem ad prototypum religiosè erit colenda. Consequens Pontificii non admittunt, nec admittere possunt, aliàs sequeretur, *homines in his terris viventes esse religiosè colendos.* Ergò nec antecedens statuere debent.)

3. Pontificii statuunt, *illos solùm sanctos, qui sunt à Papa canonizati, invocandos esse.* Jam verò Papa non canonizat sanctos vivos, sed defunctos. Ergò ex hypothesi Pontificiorum sancti defuncti tantùm sunt invocandi. Jam verò non solùm sancti defuncti in cœlo cum Christo triumphantes, sed etiam sancti vivi in terris adhuc militantes sunt Dei imago. Ergò, si ex hoc argumento religiosa imaginum mortuarum adoratio probari potest, etiam religiosa invocatio imaginum vivarum ac sanctorum in terris adhuc viventium probari poterit, quod tamen Pontificii non concedunt.

Argum. 7. *Imago Regis venerabilis est honore quodam civili. Ergò imagines Christi & sanctorum sunt honorabiles cultu religioso,* Bellarmin. d.l.

Censura Colon. contra Monheim. pag. 56. *In quibusdam non ignotis regionibus ad Principis sui nomen omnes caput aperiunt. Ergò profectò in Ecclesia Christiana hoc idem fieri convenit, ut imagines Christi atque Divorum videntur.*

Resp. 1. Possem eodem modo concludere. *Imago Regis venerabilis est honore quodam civili. Ergò vivæ Christi imagines, id est, sancti in his terris adhuc viventes sunt honorabiles cultu religioso.* Consequentiam Pontificii non admittunt. Ergò agnoscant, eandem etiam in argumento de mortuis imaginibus non valere, præsertim, cùm in homine pio longè expressior sit imago Dei, quàm in ulla vel pictâ, vel sculptâ imagine.

2. Bellarminus lib. 2. de Imaginibus cap 20. dist. 3. sic scribit: *Potest aliquid honorari propriè vel impropriè. Id propriè dicitur honorari, quod verè ratione sui ipsius honoratur. Impropriè dicitur honorari, quod honoratur loco alterius. Legatus Regis aliquando*

quando hono[ratur] ut Legatus, & tunc ipse propriè honoratu[r], licèt propter alium honoretur; aliquando [honoratur loco Regis hono]re proprio Regibus [debito], & tunc ipse impropriè honoratur, propriè [autem Rex in ipso tunc] honoratur.

Quòd si ergò licèret [ab honore ci]vii Legato & imagini Regis [a]tributo argumentari ad cultum religiosu[m] Legatis & imaginibus Christi debitum, [pos]sem hoc modo progredi. Ministri Ecclesiæ sunt *Legati Christi* 2. Corinth. 5. v. 20. Ergò, ut Legatus Regis aliquando honoratur civiliter loco Regis honore proprio Regibus, ita quoque ministri Ecclesiæ honorari possunt ac debent religiosè loco Christi honore proprio Christo. Consequens Pontificii non admittunt. Ergò nec antecedens ponere debent.)

3. Peresius Pontificius sic scribit: *Nec aliquis unquam vidit, nisi Tyranni alicujus fortè coactione interveniente, quòd eâdem veneratione veneretur imago ipsius, quâ ipse Rex aut Imperator.*

Argum. 8 *Imago est capax injuriæ & contumeliæ. Ergò & honoris ac cultus.* Bellarminus d..

Resp. 1. Possum eodem modo concludere. Papa est capax infallibilitatis. Ergò & fallibiitatis. Consequentiam Pontificii non concedunt.

2. Possum & sic concludere: Imagines Dei vivæ, id est, sancti viventes sunt capaces injuriæ & contumeliæ. Ergò & religiosi cultus. Consequentiam iterùm Pontifici non concedunt.

Argum. 9. Provocant *ad Patres imaginibus, præsertim Christi crucifixi, virtutem divinam adscribentes.*

Resp. 1. Intelligunt hoc de ipso Christo crucifixo & morte ejus sanctissimâ in crucis ligno tolerata. Comment. in Psalm. Hieronymo adscriptus in Psal. 95. *Crux illius est columna generis humani, in ipsa columna ædificata est domus ejus. Ego crucem dico, non lignum, sed passionem. Cæterùm crux ista & in Britannia est, & in India est, & in universo terrarum orbe. Felix, qui crucem & resurrectionem & locum nativitatis Christi & locum ascensionis portat in pectore suo!*

Chrysostomus homil. 21. ad popul. Antioch. *Ignoras, quanta crux perfecit? mortem dissolvit, peccatum extinxit, orcum inanem reddidit, Diaboli solvit potentiam, & ad corporis sanitatem præstandam non est fide dignâ? totum orbem exuscitavit, & tu in ipsa non confidis? & quid pati dignus non esses?*

(Hoc non potest de crucis figura, vel ligno accipi.)

2. Superstitionem in religioso ligni crucis cultu taxant. Hieron. in cap. 23. Matth. *Pharisæi pittaciola illa Decalogi phylacteria vocabant: quòd quicunque habuisset ea, quasi ob custodiam & monumentum sui haberet: non intelligentibus Pharisæis, quòd hæc in corde portanda sunt, non in corpore, alioqui & armaria & arcæ habent libros, & notitiam Dei non habent. Hoc apud nos superstitiosæ mulierculæ in parvulis Evangeliis & crucis & ligno & istiusmodi rebus, quæ habent quidem zelum Dei, sed non juxta scientiam usque hodie factitant, culicem liquantes & camelum glutientes.*

3. Disertè negant, imagines crucifixi esse adorandas. Minutius Felix in Octavio. *Cruces nec colimus, nec optamus, vos planè, qui ligneos Deos consecratis, cruces ligneas ut Deorum vestrorū partes forsitan adoratis.*

Ambros. in orat. de obitu Theodosii. *Helena invenit ergò titulū, Regem adoravit, non lignum utique, quia hic gentilis error est & vanitas impiorum, sed adoravit illum, qui pependit in ligno.*

4. Multa testimonia petita sunt ex scriptis suppositititiis.

Censura Colon. contra Monheim. p. 63. adducit dictum Basilii, quod recitârint Patres in secundo Nicen. Conc. act. 2. *Sanctam Mariam confiteor, suscipio S. Apostolos, Martyres &c. qui pro me apud Deum supplicant, quò per illorum mediationem propitius mihi sit Deus: quam ob causam & historias imaginum illorum honoro, & palàm adoro.* At in genuinis Basilii scriptis nihil horum reperitur, sed potiùs contrarium.

Argum. 10. Quidam utuntur argumento *ex Jure civili* petito. Justinianus Nov. 5. c. 5. dicit τὸ προσκύνημα καὶ τίμιον ὄνομα σωφροσύνης.

Resp. Verbo προσκυνητὸν impropriè sumto, significatur id, quod nos ad Dei & Salvatoris nostri adorationem incitare possit, quomodo τόποι προσκυνητοὶ dicuntur Nov. 79. in f. præf. & ἡ δεσπ. καὶ προσκυνουμένη πορφύρα ... Nov. 109. c. 1. & προσκυνητὰ βασίλεια ... Nov. 6. c. 6. & προσκυνητὴ κοινωνία *adorabilis communio* Nov. 109. c. 2. & προσκυνητὰ λογία *oracula adoranda* Nov. 135. c. 1. quæ omnia non adorantur religiosè, sed ad Deum adorandum nos excitant.

Caput V.

DE PEREGRINATIONIBUS ad loca sanctorum.

THESIS. Peregrinationes ad loca sanctorum, sub opinione singularis cujusdam cultus ac meriti susceptæ, non sunt probandæ.

Exthesis. 1. Non est quæstio *de peregrinationibus politicis*, propter salutem Reipublicæ, vel commodum œconomiæ susceptis.

2. Nec *de peregrinationibus Ecclesiasticis divinitùs mandatis*, qualis fuit profectio Israëlitarum ad locum cultus divini electum, Deut. 16. v. 16. cap. 17. v. 7. 5.

3. Nec *de peregrinationibus spiritualibus ac mysticis*, quæ in separatione à falsitate doctrinæ & improbitate vitæ consistunt, 2. Cor. 6. v. 7. Apoc. 14. v. 4.

4. Nec *de peregrinationibus necessariis* in exiliis tempore persecutionum patienter susceptis.

5. Nec *de salutaribus & utilibus secessionibus* ad ea loca, in quibus purum religionis exercitium viget, ac vivos sanctos audire licet; illas enim profectiones omnes approbamus.

6. Sed quæstio est *de peregrinationibus Pontificiis ad sepulchra ac loca sanctorum singularis cujusdā cultus, satisfactionis ac meriti opinione susceptis*, quas improbamus.

7. Si qui veterum loca, in quibus Christus olim versatus fuit, accuratè contemplati sunt, sanctorum monumenta ac sacratæ antiquitatis vestigia diligenter inspexerunt, hoc, ut in iis culpemus, tantùm abest, ut ne hodierno quidē die eum, qui hoc fecerit, reprehendamus; sed, si quis eâ opinione peregrinationem suscipiat, *ac si Deus in uno, quā alio loco benignior, ac si Dei auxilium certo loco alligatum, ac si ejusmodi peregrinationibus pro peccatis satisfieri possit*, illud est, quod meritò reprehendamus.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 25. *peregrinationes illas pias & religiosas esse* decernit.

Sta-

Stapletonus in Promt. Cathol. Dom. 2. Adv. *Sanctorum defunctorum monumenta, memorias, reliquias visitare, ad ea peregrinari, pium ac laudabile in Ecclesia Christi semper existimatum est.*

Et postea. *Veteres Christiani ad loca sanctorum peregrinari, sanctorum monumenta pie ac religiose visitare soliti sunt, ut hoc genus pietatis, nec recens aliqua superstitio, nec inanis devotio, sed & antiquissimus & gravissimus Dei cultus meritò censeri debeat.*

Bellarminus lib. 3. de Cultu sanctor. cap. 8. *utilitates istarum peregrinationum* revocat ad tria capita. Primò, *cedunt in honorem Dei & sanctorum non mediocrem. Est enim manifestum signum, Deum & sanctos à nobis magnifieri, cùm laborem & pericula itinerum sponte suscipimus, ut sanctorum reliquias invisamus.* Secundò, *est opus pœnitentiæ & satisfactionis, quia laboriosum & pœnale.* Tertiò, *auget devotionem. Nam præsentia loci sancti vix dici potest, quantum incutiat horrorem, quantam excitet reverentiam, & licet ubique sint aliqua loca sancta, tamen sæpè alicubi sunt aliqua loca sanctiora, ad quæ utile est peregrinari, vel si non sunt sanctiora, sunt tamen alia ab his, quæ in nostra patria inveniuntur, & ipsa novitas juvat ad excitandam devotionem.*

Costerus in Enchirid. cap. 14. pag. 481. *Sancti peculiari ratione & curâ ea loca fovent, in quibus sacra illorum ossa asservantur.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 5. art. 17. *Christi & sanctorum ejus loca, monumenta & reliquias visitare, eoq; orationis ergò peregrinari opus esse pium & Christianum.*

Gretserus lib. 3. de Peregrinat. cap. 5. probare conatur, *peregrinationes ad loca sanctorum suscipi posse, non solùm memoriæ, sed etiam venerationis causâ, ut illa osculentur, colerent, & quidem propter finem spiritualem, honorem Dei & sanctorum, pœnitentiam & satisfactionem, devotionem, & ad largiùs adipiscendam Dei clementiam ac benignitatem.*

Nostram sententiam probamus.

Peregrinationes illæ Pontificiæ sunt

1. *Superstitiosæ*, cùm præter & extra verbum opinione singularis alicujus cultus suscipiantur.

2. *Supervacanea, frustraneæ & otiosæ*, quia opinione cultus suscipiuntur, cùm tamen destituantur divino *mandato*, divino *promisso* & probato *exemplo*. Præterea suscipiuntur illæ peregrinationes aut *propter majorem in precibus attentionem*, aut *propter justitiæ & meriti acquisitionem*. Sed attentio in precibus potest locum habere absque sumtuosis illis & laboriosis peregrinationibus Matthæi 6. v. 6. Johan. 4. v. 23. 1. Timoth. 2. v. 8. atque ad justitiam, quæ coram Deo valet, consequendam non est opus, vel ascensu in cœlum, vel descensu in abyssum, cùm in doctrina Evangelii, quæ omnibus hominibus ubique prædicatur, eadem credentibus offeratur & applicetur, Roman. 10. v. 6. 7. & 8. Merita propria acquiri nequeunt, etiamsi quis totum orbem proficiscendo peragret. Cumque Deus dilectis filiis suis gratiâ & auxilio suo ubiq; præstò sit, ac Christus dilectis suis fratribus gratiosam præsentiam sine ullo alicujus loci respectu promiserit, Es. 43. v. 2. Jer. 23. v. 23. Matth. 18. v. 20. cap. 28. v. ult. ideò peregrinationes impetrandæ divinæ gratiæ & gratiosæ præsentiæ causâ susce-

susceptæ supervacuæ sunt, & non necessariæ.

3. *Sunt multis modis perniciosæ*, videlicet primò, *in re familiari*, quæ peregrinationibus illis non necessariis & expensis inutilibus diminuitur, cùm tamen nec pœnam, nec culpam pecuniæ in illas peregrinationes impensæ profusione redimere possimus. Psal. 49. v. 8. 1. Petr. 1. v. 18. Secundò, *in re existimationis ac famæ*, tales enim ἀπόδημοι, præsertim fœminæ, sine urgente necessitate ac causâ in discrimen castitatis se conjiciunt, ac Pontificis, Cardinalium & Episcoporum ludibrio se exponunt. Tertiò, *in re valetudinis*, quia longinquæ illæ peregrinationes non sine valetudinis dispendio, præsertim à pueris & fœminis suscipiuntur. Quartò, *in re vitæ corporalis*, qui enim peregrinationes ad sepulchrum Domini hodie suscipiunt, præsentissimo vitæ periculo à latrunculis Arabiæ metuendo sese exponunt. Quintò, *in re salutis*, qui enim indulgentiarum gratiâ, vel Hierosolymam ad sepulchrum Domini, vel Romam ad cineres Petri & Pauli, vel ad alia sanctorum loca proficiscuntur, non acquiescunt in Christi satisfactione ac merito, sed derelicto illo salutis fonte, quærunt sibi *cisternas, quæ non continent aquas*, Jerem. 2. v. 13. ideò obtingit illis, quod Deus minatur Psal. 16. v. 4.

4. Sunt *in Christi meritum contumeliosæ*. Tribuitur enim illis vis satisfaciendi pro peccatis, & promerendi Dei gratiam & spiritualia beneficia, cùm tamen soli Christo hoc competat, Esai. 63. v. 3. 1. Johan. 2. v. 2. Hebr. 1. v. 3. peregrinationibus autem illis nuspiam in Scripturis hoc tribuatur, quòd vel *ut meritum*, vel *ut medium* gratiam Dei & peccatorum remissionem afferant.

5. Sunt *verbo Dei & Naturæ N. Testamenti contrariæ*, cùm cultus Dei extra & præter verbum non sit ad certum aliquem locum alligandus 1. Reg. 12. v. 30. Os. 4. v. 15. cap. 10. v. 5. cùm in N. T. cultus Dei non amplius ut in V. T. ad certum locum sit alligatus, Joh. 4. v. 20. 23. cùm Christus disertè testetur Matt. 24. v. 23. & 26. regnum gratiæ & beneficia spiritualia non esse ad certum aliquem locum alligata, cùm à solo Christo, non à sanctis, ad quorum loca peregrinationes istæ suscipiuntur, beneficia corporalia ac spiritualia sint petenda & speranda Joh. 14. v. 6. Rom. 5. v. 1. & 2. Hebr. 7. v. 24. cùm Scriptura doceat, neminem debere temerè suam vocationem deserere, sed in ea potiùs manere, ac proximo, cui vel Naturæ vinculo, vel conjugali obstrictus est, pro virili inservire. Psal. 37. v. 3. 1. Corinth. 7. v. 17. 20. & 24. 1. Tim. 5. v. 4. & 8.

6. Sunt *Ethnicorum ac Turcarum superstitioni affines*.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam peregrinationes illas improbant, vel elevant, (quod non facerent, si peculiarem aliquem cultum in illis consistere, vel singulare aliquod meritū per eas acquiri posse existimarent.)

Inter Epistolas Bonifacii (Germanorum Apostoli, Zachariæ Pontificis Legati) extat Epistola, quæ est numero 38. cujusdam Anglicæ Abbatissæ nomine Eangit circa Annum Christi 720. ad Bonifacium scriptæ, in qua inter cætera sic loquitur:

Notum tibi facere volumus, frater Bonifaci, quia multum temporis fluxit, ex quo desi-

desiderium habuimus, ut & plurimi ex necessariis nostris & cognatis sive alienis, ut dominam quondam orbis Romam peteremus & ibi peccatorum nostrorum veniam impetraremus, sicut alii multi fecerunt, & adhuc faciunt, & ego maximè, quæ ætate provectior & multò plura in vita mea commisi & perpetravi &c. Sed quia scimus, quòd multi sunt, qui hanc voluntatem vituperant & hunc amorem derogant, & eorum sententiam his adstipulantibus affirmant, quòd Canones Synodales præcipiant, ut unusquisque in eo loco, ubi constitutus fuerit, & ubi votum suum voverit, ibi maneat & ibi Deo reddat vota sua; quia universi diversâ voluntate vivimus &c.

(Ex his apparet, jam olim veteres Synodos Peregrinationes improbasse. Quid Bonifacius isti Abbatissæ responderit, sciri nequit, quia nulla talis Epistola responsoria ad Abbatissam extat, interim colligi potest ex ejusdem Bonifacii)

Epistola 100. ad Gutpertum Archiepiscopum Anglicum, (in qua inter alia hæc habet.) *Non taceo caritati vestræ, quia omnibus servis Dei, qui hîc vel in Scriptura, vel in timore Dei probatissimi sunt, videtur, quod bonum consilium & honestas & pudicitiæ vestræ Ecclesiæ & aliquod relevamen turpitudinis esset, si prohiberet Synodus & Principes nostri mulieribus & velatis feminis illud iter & frequentiam, quâ ad Romanam civitatem veniendo & redeundo faciunt, quia magna ex parte pereunt, paucis redeuntibus integris. Perpaucæ enim sunt civitates in Longobardia, vel in Francia, aut in Gallia, in qua non sit adultera, vel meretrix generis Anglorum, quod scandalum est & turpitudo totius Ecclesiæ vestræ.*

Circa annum 800. Carolus magnus celebravit Concilium Cabilonense, in quo can. 45. tale factum est decretum. *Nam & à quibusdam, qui Romam & alia quædam loca sub prætextu orationis inconsultè peragrant, plurimùm erratur. Sunt Presbyteri & Diaconi & cæteri in Clero constituti, qui negligenter viventes in eo purgari se à peccatis putant & ministerio suo fungi non debere, si præfata loca attingant. Sunt nihilominus Laici, qui putant, se impune aut peccare aut peccasse, quia hæc loca oraturi frequentant. Sunt quidam potentum, qui acquirendi census gratiâ sub prætextu Romani vel alius itineris multa acquirunt, multos pauperum opprimunt, & quod solâ cupiditate faciunt, orationum sive sanctorum locorum visitationis causâ se facere videri affectant. Sunt pauperes, qui vel ideò id faciunt, ut majorem habeant materiam mendicandi, de quorum numero sunt illi, qui circumquaque vagantes illò se pergere mentiuntur, vel quia in tantùm sunt vecordes, ut putent, solâ se sanctorum locorum visione à peccatis purgari, non attendentes id quod ait B. Hieronymus. Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. De quibus omnibus Domini Imperatoris, qualiter sint emendanda, sententiâ expectetur.*

(Additur quidem, *Qui verò peccata sua Sacerdotibus, in quorum sunt parochiis, confessi sunt, & ab illis agendæ pœnitentiæ consilium acceperunt, si orationibus insistendo, eleemosynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apostolorum limina, vel quorumlibet sanctorum invisere desiderant, horum est devotio omnibus collaudanda;* Sed hæc nondum probant peregrinationes

tiones

tiones Pontificias cum opinione singularis cultus, meriti & satisfactionis in honorem sanctorum susceptas.)

Claudius Taurinensis Episcopus circa annum Christi 815. adversus Theodomirum Abbatem de peregrinationibus religionis causâ Romam susceptis, referente Jona Aurelianensi lib. 3. de cultu imag. (qui extat tom. 5. Orthodoxogr.) p. 1570. sic scripsit: *Ego n. iter illud non approbo, quia scio, quòd nec omnib. prodest, nec omnibus proficit, nec omnibus officit.*

P. 1573. *Teipsum primùm interrogare volo. Si pœnitentiam agere, Romam pergere nosti, cur tu tanto tempore tantas animas perdidisti, quas in Monasterio retinuisti, & pœnitentiæ causâ in Monasterio recepisti, & non eas Romam misisti, sed potiùs tibi servire fecisti?*

P. 1577. *Propter verba Evangelica, Tu es Petrus, non intellecta imperitum hominum genus pro acquirenda vitâ æternâ, postpositâ omni spirituali intelligentiâ, volunt pergere Romam.*

Idem ad eund. Abbat. *Ecquid tibi vis? anne propterea tam ferox es, quòd minùs honorificè de peregrinationib. tuorũ fratrũ, quibus se gratiam & veniam mereri sperant, senserim? Quæso te ergò mi pater, si tantùm vagationib. illis tribuis, ut semel euntem Romam planè omni reatu solvi non dubites, quæ te ratio movet, ut quos Monachos homines aliquin haud innoxios, à tam salutari remedio prohibeas, eosque indigno modo intra septa cœnobii tui coërceas?*

(Bellarminus hunc Claudium cum Petrobrusianis & Wiclefistis conjungit, & erroris eũ accusat. Sed aliud est accusare, aliud cõvincere. Scripsit ille Claudius utiles commentarios in Matthæum & aliquot V.T. libros, ac fuit magni nominis Episcopus. Sanè Jonas Aurelianensis Episcopus tres libros adversus eum scripsit pro defensione imaginum & peregrinationum ad loca sancta. Sed ipse Bellarminus lib. de script. Eccles. cent. 9. monet, *autorem illum cautè legendum, cùm erroribus scateat.*)

Bernh. serm. 1. de Adventu. *Non oportet, ô homo, maria transfretare, non penetrare nubes, non transalpinare* (Romam ire) *necesse est. Non grandis, inquam tibi, ostenditur via, usque ad temetipsum occurre Deo tuo.*

Idem Epist. 319. ad Lelbertum Abbatem S. Michaëlis Monacho cuidam peregrinationem Hierosolymitanam dissuasit, *Hic*, inquit, *filius vester peregrinationem, quam etsi vestrâ licentiâ susceperat, nostro cõsilio deserens ad vos reversus est. Cùm n. cognovissemus viam illam & eum requisivisse per levitatem & vos ob illius improbitatem annuisse, durè, ut dignus erat, increpatum reverti persuasimus: Suæ siquidem (quantum conjicere potuimus) levitatis & improbitatis pœnitentem ac de cætero emendationem pollicentem, rectiùs judicantes quantumlibet reum in suo Monasterio Monachum pœnitentiam agere, quàm foris vagando provincias circumire. Neq; enim terrenam, sed cœlestem requirere Hierosolymam Monachorum propositum est, & hoc non pedibus proficiscendo, sed affectibus proficiendo.*

Hildebertus Turonensis Archiepiscopus Bernhardi σύγχρονος circa ann. 1115. in libr. Epist. ad quendam Comitem, qui voto se obstrinxerat, *quòd Hierosolymam religionis causâ proficisci vellet*, in hæc verba scripsit. *In memoriam B. Jacobi strenuissimè*

nuissime Comes & prædicandâ virtute sublimis iter, ut fertur, sumsisti. Quod nos quidem bonum non negamus, sed quisquis administrationem suscipit, alligatur obœdientiæ. Qui enim ad majora vocatur & utiliora, si relinquit, delinquit. Unde te, fili carissime, culpa inexcusabilis expectat, qui necessariis non necessaria, dispensationi otium, debitis indebita præponis. Inter talenta, quæ servis suis paterfamilias distribuit, circuire vagum orbem terrarum nullus Doctor, nulla omninò Scriptura commemorat. Hieronymi testimonio B. Hilarion, cùm esset proximus civitati Hierusalem, semel eam vidit, ne loca sanctorum contemsisse videretur. Porrò præter solitum mentis tuæ oculus caligavit, si non vides plenam periculosis casibus assumtam peregrinationem. Hisce periculis in specie expositis subjicit. Fortassis autem dicis, Votum vovi Domino transgressionis arguar, si irritum facio votum, Agnosce ô Princeps, quia tu quidem alligasti te voto, sed Dominus officio, tu viæ, sed Dominus obædientiæ. Viæ, quâ sanctorum memorias videas; obædientiæ, quâ sanctorum memoriis provideas. Appende ergò, si tantus sit fructus itineris, ut supplere possit intermissæ dispendium obædientiæ. Tandem concludit. *Tu itaque pro voto rapacitatem atque actiones tuorum compesce, quas pauperum clamor & orphanorum gemitus & lachrymæ comitantur viduarum. His tibi, si nescis, thesaurizatur ira Dei in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuiq; secundùm opera sua &c. Sicut ergò præsenti paginâ cōmoneris, utere tuorū consilio amicorū, utere meo, domi sedens, pauperū subsidiis insistens, loca sanctorum non desiderans intueri, sed tuorum satagens; nec circumferri per memorias lapidum, sed circumferre memoriam virtutum.*

Henricus Tholosanus Monachus circa Ann. 1141. referente Genebrardo & Coccio tom. 1. Thesauri lib. 5. art. 17. *peregrinationes ad loca sanctorum* improbavit.

Gratianus c. Gloria caus. 12. q. 2. ex Hieronymo. *Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse laudandum est.*

(Desumtum est hoc ex tom. 1. Hieronymi operum Epist. 13 ad Paulinum, ubi additur. *Illa expetenda est civitas, non quæ occidit Prophetas, & Christi sanguinem fudit Luc. 13. sed quam fluminis impetus lætificat, Psalm. 45. quæ in monte sita celari non potest, Matth. 5. quam matrem sanctorum Apostolus clamat, Gal. 4. in qua se municipatum cum justis lætatur habere Hebr. 12. &c.*)

Johannes Ibenhagen Sacrificulus circa annum 1480. improbavit *peregrinationes ad Jacobum, Mariam & alios Divos.*

Polydorus Vergilius in interpret. orat. Domin. p. 567. *Non est, quòd aliquò terrarum pergamus Dei quærendi causâ, qui ubique nobiscum est, quod nonnulli minus sentiunt, quos voluptatis non item pietatis gratiâ ideò delectat peregrinatio, ut alii aliò percurrant, quò alicujus Divi imaginem visant, nihil interim mentem ad Deum erigentes.*

Lib. 6. de rer. invent. cap. 13. *Bona pars hominum magis delirare inducitur, ac insuper longa aliquoties itinera conficere ut unam imagunculam adeat, ibique donaria sua relinquat prætermisso cuncto alio aut pietatis officio, rata se omninò sat largitionis fecisse, sat pœnituisse, si inter itionem lautius visitando aurum obtulisset in cujusvis thecam nummariam inde rediturum.*

Erasmus in Ecclesiaste p. 858. *Fiduciam operum humanorum adimere pium est, veluti sic vesci, vestiri, aut currere Compostellam vel Hierosolymam.*

Idem in annot. 1. Tim. 5. p. 473. *Paulus dicit, si quis suorum curam non habet, infideli est deterior, scil. qui hoc officii non præstat suis, quibus Natura vinculo jungitur, quod Ethnici quoque instinctu Naturæ præstant. At hodie summa habetur pietas, si quis domi relictis liberis & uxore, aut etiam grandævis parentibus vel Hierosolymas abeat, vel in Monasterium se abdat, sibi victurus, aut fortassè etiam ventri.*

Idem in Colloquiis sub tit. Peregrinatio religionis ergò p. 27. Arnold. *Ubi tamdiu peregrinatus es?* Corn. *Ab Hierosolymis adsum tibi.* Arnold. *Estne illic, quod tu putes spectatu dignum?* Corn. *Ut ingenuè fatear tibi, nihil. Ostenduntur quædam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium & excogitatum ad alliciendos simplices & credulos, imò nec hoc arbitror illos scire, quo loco sita olim fuerit Hierosolyma.* Arnold. *Quid igitur vidisti?* Corn. *Magnam ubique barbariem.* Arnold. *Nihilo sanctior redis?* Corn. *imò multis partibus deterior.* Arnold. *Nummatior ergò?* Corn. *imò nudior Leberide.* Arnold. *An non pænitet igitur tam longinquæ peregrinationis frustra susceptæ?* Corn. *Nec pudet, quia tam multos habeo stultitiæ meæ sodales, nec pænitet, quia frustrà jam sit pænitere.*

Ibid. Menedemus. *Quid isthuc ornatus est? Obsitus es conchis, imbricatis, stanneis ac plumbeis imaginibus, oppletus undique culmeis. ornatus torquibus, brachium habet ova serpentum.* Ogygius. *Visi Divum Jacobum Compostellanum, & hinc reversus Virginem Parathalassiam apud Anglos percelebrem, quin potiùs hanc revisi. Nam antè annos tres inviseram.* Mened. *Animi gratiâ, ut opinor.* Og. *Imò religionis causâ.* Men. *Istam opinor religionem docuerunt te Græcæ literæ.* Og. *Mater uxoris voto se obstrinxerat, ut si filia peperisset masculum vitalem, ego Divo Jacobo præsens præsenti salutem dicerem & gratias agerem.* Men. *Salutasti Divum tuo duntaxat & socrus nomine.* Og. *Imò totius familiæ verbis.* Men. *Equidem arbitror nihilo minus salutis futurum fuisse satis familiæ, etiamsi Jacobum insalutatum reliquisses. Sed obsecro, quid respondit agenti gratias?* Og *Nihil, sed offerenti munus visus est arridere & capite leviter annuere, simulque porrexit hoc imbricatum putamen.* Men. *Cur ista potiùs donat quàm alia?* Og. *Quoniam his abũdat suggerente vicino mari.* Men. *O benignum Divum, qui & obstetricatur parturientibus, & operam dat hospitibus! Verùm quodnam novum isthuc vovendi genus, ut otiosus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto astringeres, ut si quod ageres, feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis, me facturum quod vovisses?* Og. *Non credo, etiamsi tu ipse tuo nomine vovisses. Nam tibi Divis os oblinire ludus est. At socrus est, mos gerendus erat. Nosti mulierum affectus; & mea quoque referebat.* Men. *Si non præstitisses votum, quid erat periculi?* Og. *Non poterat me Divus vocare in jus fateor: sed poterat in posterum esse surdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Nosti Principum mores.*

Georg. Cassander in consultat. art. 21. p. 972. *In Concilio Cabilonensi c. 45 reprehenduntur, qui Romam aut Turonum sub prætextu adorationis peragrant, putantes frequenta-*

quentatione horum locorum se à peccatis purgari & impune peccare.

Georgius Wicelius in Comp. de semit. antiq. *Constitutionum humanarum commendationes de feriis plus æquo numerosis, de jejuniis coactis, & per eos injunctis populo, qui ipsi non jejunarunt &c. de peregrinationibus votariis, quæ quid Reipubl. Christianæ ad veræ pietatis ædificationem profuerint, totus nunc orbis novit &c. in præsens nihil attingemus &c. Fatemur caliginem, nec imus inficias, per eos fuisse istiusmodi in Ecclesiam invecta, per quos minimè debuit, & quos nunc autores esse oportuit, ut Augiæ non fabulosum stabulum expurgaretur.*

Ibid. *Ad quæ cresphygeta frequentissimi simplicium concursus esse solent pro impetranda ope corporis, rarò animæ, quales plusquam Enthusiasticos accursus habuerunt delubra Beatæ matris, Parthenomanias dixeris, si videas œstro devotionis suæ percitos turmatim convolare illuc ex agris, & ex agasteriis utriusque sexus, Spiritu quodam peculiari agitatos, quæ erat valde opima messis quorundam Camarim* (sacrificulorum) *adeo tota hominum salus pendebat à Divis, aut potiùs à Divorum imaginibus ac Sacerdotulorum persuasionibus. Vocabant eas stultitias peregrinationes, quarum aliæ votivæ fuerunt, aliæ spontaneæ, utræque ludificationes Maligni, ut prætextu talium religionum scelera in Ecclesias inveheret. Hoc Antichristi venturi Spiritus fecit & prosperatus est, teste Scripturâ.*

2. Quòd quidam agnoscunt, peregrinationes illas esse non solùm *otiosas*, sed etiam *periculosas* & *multis modis perniciosas.*

Sigebertus in Chronico Anno 1065. *Multi usque ad septem millia orando voto Hierosolymam petentes ab Arabitis in parasceve in quodam castello obsessi sunt, & tot occisi aut vulnerati, ut de septem & eò ampliùs millibus vix duo millia reversa sint.*

Ludovicus Camerarius in Appendice ad Joh. Majerii tract. de different. schism. notat, *circa annum Christi 1214. instinctu Ecclesiasticorum congregata fuisse in Germania ad 20. millia puerorum, qui dicerent, se terram sanctã recuperaturos, juxta hoc. Ex ore infantium & lactentium perfecisti tibi laudem. Qui cùm cruce insigniti ad mare pervenissent, à prædonibus partim in mare demersi, partim Saracenis venditi.* Suscitab. part. 1. cap. 16. §. 1.

Vincentius, qui floruit circa Ann. 1459. in serm. de assumt. B. Mariæ Virginis sic disserit. *Homines & mulieres peregrinando frangunt sibi collum & efficiuntur pejores, quia aliquando vadunt castæ & redeunt meretrices, ideò spiritualiter fiat peregrinatio, sicut Paulus dicit. Spiritu vivimus, & Spiritu ambulemus. Hodiè & quolibet die potestis ire in Nazareth ad cameram, ubi Filius Dei fuit incarnatus, & sic de aliis locis.*

Albertus Abbas Stadensis in Chronico f. 188. *Ecce habes (ô Firri) topographiam transmarinæ regionis, & fortè ibis aliquando sepulchrum Domini visitare. Tunc cogita, quod dicitur, Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt. Vix aliquos vidi, imò nunquam, qui redierint meliores, vel de transmarinis partibus, vel de sanctorum liminibus. Unde autem est hoc propter Deum? puta ex eo, quod debitâ devotione nec exeunt, nec redeunt. Deberent enim tali cognitione proficisci, quali essent de seculo migraturi.*

3. Quòd agnoscunt, locum non sanctificare hominem.

Gregorius homil. 9. in Ezech. *Si desit Spiritus, non adjuvat locus. Loth in Sodomis sanctus extitit, in monte peccavit. Quod autem loci mentem non mutant, ipse humani generis primus testatur parens, quia in Paradiso cecidit. Nam si locus salvare potuisset, Satan de cœlo non caderet.*

Idem ad Anastasium Presbyterum. *Non loca vel ordines Creatori nostro nos proximos faciunt, sed nos aut merita bona ei conjungunt, aut mala disjungunt.*

(Allegatur c. Non loca dist. 40.)

c. Multi dist. ead. ex Chrysostomo. *Locus non sanctificat hominem, sed homo locum.*

c. Illud autem dist. ead. ex Ambrosio. *Illud autem animadvertere, quòd extra Paradisum vir factus est, intra Paradisum mulier, ut advertas, quòd non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam comparat sibi, denique extra Paradisum, hoc est, in inferiori loco vir factus melior invenitur, & illa, quæ in meliori loco, hoc est, in Paradiso facta est, inferior invenitur.*

c. Quælibet dist. ead. ex Gregorio. *Quælibet occulta loca sine gratia animam salvare non possunt &c. Loth in ipsa perversa civitate fuit justus, in monte peccavit.*

4. Quòd agnoscunt, peregrinationes illas fuisse in Ecclesia primitiva Apostolicæ proximâ usitatas.

Gretserus lib. 2. de sacris peregrinat. cap. 1. pag. 181. fatetur, *in tertium usq; seculum non legi, quòd studium peregrinationis Christianis in usu fuerit.* Verba sic habet: *Satis est, quòd certò nobis constat, etiam antè annum à partu Virginis trecentesimum peregrinationis studium Christianis in more positum fuisse.*

Baronius Ann. 386. n. 39. scribit, *Gregorium Nyssenum* (qui anno 380 vixit) *peculiari libro peregrinationem ad loca sancta improbasse* (quod tamen ad Monachos & fæminas tantùm detorquere conatur.) *Idem Hieronymum & Basilium fecisse* agnoscit ibidem n. 40.

Peregrinationem ad limina Apostolorum originem ducere, ait, *ab anno 451.* (Anno 451. n. 38.) *autore Servatio Tungrensi Episcopo* (etsi hoc centum annis priùs contigisse existimet,) postea recenset, *qualiter ea privatorum hominum judicio & consilio fuerit confirmata* Anno 575. n. 6. *Et quia Gregorius Magnus anno 592. increparit quandam Rusticianam Patritiam impedientem peregrinationes ad loca sancta* (anno 592. n. 19.) hinc censet, *Novatores* (antiquitatem peregrinationum negantes) *damnari.*

Postea circa finem septimi seculi ann. 672. n. 1. descripturus peregrinationem Romani Pontificis Adeodati ad Apostolorum limina magnum quid invenisse ratus, talem notationem addit. *Digna quidem* (peregrinatio) *quæ intexatur Annalibus, in exemplum fidelium, ut discant, quantâ pietate consueverint viri sancti ejusmodi religiosum munus obire.*

5. Quòd agnoscunt, peregrinationes illas non habere mandatum divinum, nec Scripturæ sacræ suffragium. (ex quo promtè inferri potest, illas Deo non placere, cùm Scriptura sacra sit unica ac perfecta tum credendorum, tum agendorum regula, ut ostendimus superiùs lib. 1. part. 1. c. 1.)

Bellar-

Bellarminus lib. 3. de cultu sanct. cap. 8 ad argumentum, quòd *voluntarius cultus Deo displiceat*, respondet §. Ex his &c. *voluntarium cultum dici eum, qui sine ratione suscipitur, ut si quis voveat se non iturum ad mensam, nisi bis laverit. At cultus, qui exhibetur Deo per actus virtutum, non dicitur voluntarius, licèt non sit preceptus, ut patet Num. 30. ubi Deus jubet impleri vota rerum non preceptarum.*

(Concedit Bellarminus cultum, qui per peregrinationes vel Deo vel sanctis vel utrisque præstari putatur, non esse *præceptum*, sed negat, eum propterea rectè dici *voluntarium*, cùm *non sine ratione suscipiatur*. Respondemus verò, esse ambiguitatem in voce *voluntarii*. Vel enim opponitur *coacto & invito*, vel *divinitus mandato & præscripto*. Si in priore significatione accipitur, nihil aliud notat, quàm cultum *spontaneum*, qui ex libero Spiritu & promtâ voluntate proficiscitur, ut tamen interim conformis sit regulæ in verbo præscriptæ Psalm. 110. v. 3. Psalm. 119. vers. 108. Ezech. 46. v. 12. Amos 4. v. 5. 2 Cor. 8. v. 3. Philem. vers. 15. Si verò in posteriore significatione accipitur, significat cultum *proprio arbitrio & ingenio præter & extra verbum excogitatum*. Talis cultus Deo non probatur, proinde cùm Bellarminus agnoscat, peregrinationes esse talem cultum, eo ipso nostram sententiam confirmat, cùm ἐθελοθρησκείας & ejusmodi electitios cultus Deo non probari, alibi demonstratum fuerit. Nec potest contrarium probari ex *spontaneis oblationibus* in V. T. usitatis. De illis enim in ipsa lege divina extant certæ ordinationes, quòd fieri possint, quo modo & quo in loco fieri debeant. Lev. 7. v. 16. cap. 22. v. 18. Num. 15. v. 3. Deut. 12. v. 11. Ergò illæ non fuerunt opera electitia suffragio verbi divini destituta.)

Adamus Tannerus in Compend. relat. Colloq. Ratisbon. part. 2. cap. 6. p. 37. *Fateantur ipsi quæso, si lubet, multa fide infallibili & divinâ credenda esse, quæ in Scriptura sola non contineantur, nec ex ea sola evidenter deducantur, & tunc nihil cum illis amplius magnopere contendemus. Fateamur, inquam, peregrinationes sanctorum &c.*

6. Quòd agnoscere coguntur, peregrinationes ejusmodi esse *Turcarum & Ethnicorum* superstitioni communes. (ex quo inferri potest, eas non esse cultum Deo gratum & acceptum)

Primò *de Turcis*. Thevet in Cosmographia lib. 6. cap. 5. *In Mecha Arabiæ urbe nostrorum hominum peregrinationibus nobili confluentes ex Persia, Æthiopia, Asia, Africa, Græcia, singulis annis innumeri Mahumetani, postquam Deum supplices oraverunt, ut ipsorum misereatur, & peccata eis condonet, tum per ministros ad hoc opus destinatos aquâ toti perfunduntur, tres enim lagenæ plenæ in singulos exhauriuntur, quo facto nemo est, quin certissimè credat, plenam sibi factam esse omnium criminum remissionem.* Idem memorant Ludovicus Romanus in suis navigationibus lib. 1. cap. 17. Lonicerus in Chronic. Turic. lib. 2. cap. 14.

Breidenbachius in Histor. peregrinat. suæ cap. 3. sic scribit: *Ex lege Machometi singuli Turcæ tenentur ad visitandum quotannis ejus sepulchrum. Visitare etiam solent Sedichasi sepulchrum in Caramania, quique horum sepulchra visitant, inde se pecca-*

peccatorum condonationem & vitam aeternam adepturos sperant.

Zuingerus in Theatro pag. 577. refert ex Cuspiniano, *Machometi Pseudo-Prophetæ sepulchrum in Mecha Persidis urbe, ferreâ arcâ locatum invisi à Turcis, ut à Christianis Hierosolyma.*

Ibid. p. 3141. a. de liberalitate Turcarum in peregrinantes ex eodem Cuspiniano hæc memorat. *Sunt iis peregrinis* (ab Hierosolyma Mecham religionis causâ tendentibus) *duo constructa Xenodochia, quæ nos Hospitalia dicimus in itinere unum, quod Czemmene Zereii linguâ dicitur patriâ capacissimum multorũ hominum, exædificatum in locis desertis, ubi habitatores non sunt. Alterum in civitatibus Ymarat Cognominatum. Sunt autem à Regibus & Principibus extructa & possessionibus donata plurimis, ut reditibus illic ali possint abunde bis in die, non modò peregrini adventantes, sed & studentes quidam adscriptitii & Sacerdotes nonnulli, qui pro fundatoris anima officium quotidie dicunt.*

Secundò *de Ethnicis.* Gretserus lib. 2. de sacr. peregrinat. cap. 10. p. 237. *è diversis scriptoribus gentilium* probat, *peregrinationes religiosas apud ipsos partem cultus fuisse.* Inter cætera sic loquitur: *Quem morem in suis templis à paganis etiam observatum fuisse, notat Sidonii Apollin. Scholiastes. Arnob. lib. 1. Cùm per omnia supplices irent templa, cùm Deorum ante ora prostrati limina ipsa converrerent osculis. Tibullus.*

Non ego si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.

(Zuinger. Theat. p. 856. a. *Alexander Magnus ad Ammonis oraculum peregrinans miraculosè servatur, pluviis in aquarum defectu & corvorum ductu in viis prorsus inviis, maximeque periculosis.* ibid. pag. 977. fac. b. *Apud Gederam Hispaniæ est templum Herculis notissimum, cui & Hannibal, antequam Alpes transcenderet, profectionem vovit.*)

Pergit Gretserus d. l. *Sed notum est, non omnia, quæ Ethnici vel agunt, vel egerunt, improbanda esse, cùm multa ipsius Naturæ instinctu bene egerint; inter quæ hoc ipsum loca religiosa venerari, & quidem osculis, licèt in hoc non parum à veritatis tramite aberrarint, quòd hoc honore templa idolorum, vel potiùs Dæmonum, affecerunt.*

7. Quòd peregrinationes illas *ex Ecclesia Judaica ritibus* stabilire conantur.

(Agnoscunt ergò eas ex ϗακοζηλίᾳ Judaica descendere.)

Bellarminus lib. 3. de cultu sanctorum cap. 8. §. Sed nihil &c. *Sunt peregrinationes ad loca sancta pia & religiosa &c. Id probatur primùm Scripturæ testimonio. Deut. 16. Deus instituit, ut omnes filii Israël ter in anno ad tabernaculum vel templum Domini peregrinarentur, quod præceptum studiosè servabat Helcana & Anna uxor ejus. 1. Reg. 1. nec non Christus ipse cum matre sua & S. Josepho Luc. 2. Joh. 12.*

Lancelottus Quare 30. & 2. peregrinationes probat eodem argumento. *Deus omnibus Israëlitis masculis Deut. 16. 16. mandat, ut trib. vicib. per annum peregrinentur ad tabernaculum vel templum Domini, ibique non appareant vacui, sed offerat unusquisque secundùm quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quod præceptum studiosè implevere Elcana & Anna. 1. Reg. 1. Item Christus cum nutritio suo Josepho Luc. 2.*

Beier-

Beierlinck Conc. select. pag. 282. *Voluit Deus, ut ter in anno, nempe in solennitate azymorum, in solennitate hebdomadarum & tabernaculorum omnes peregrinarentur ad tabernaculum sive templum Domini. De quo etiam David. Adoremus in loco, ubi steterunt pedes ejus. Insimulâssent hic, crediderim, Adversarii Moysen, imò Deum ipsum idololatriæ & superstitionis, quod certum locum cultui suo & saluti suorum paulò antè deputaverit. Erunt apud illos superstitiosi, impii & vani Elcana & Anna, qui statis diebus ascendebant adorare in Silo & sacrificare Domino exercituum, qui etiam domi id facere poterant.*

(Atqui ordinatio divina de peregrinatione ad tabernaculum fœderis & templum Salomonis suscipienda pertinet ad legem Leviticam, quæ in N. T. abrogata.)

8. Quòd agnoscere coguntur, hunc cultum Satana autore fuisse in Ecclesiam introductum & confirmatum.

Zuing. Theatr. pag. 368. b. *Per Philippum Wosolichium Coloniensem religiosum in Kuectana Abbatia obsessum à Dæmone Ann. 1550. Dæmon interroganti respondit, se Matthiæ Durensis Abbatis præcedentis animam esse: eum pictori, qui Mariæ virginis tam accuratam pinxerat Imaginem, non solvisse mercedem, Monachum verò liberationem non posse consequi, nisi religiosam profectionem Treviros & Aquisgranum versus obiverit. Dictum factum, religiosus morem gerens liberatus est. Hæc Historia Coloniæ typis excusa est.*

Bodinus lib. 3. Dæmon. cap. 6. *Johannes Wierus lib. 5. c. 14. de præstigiis Dæmonum narrat, puellam Dæmoniacam à se in Germania visam & roganti Exorcistæ Satanam respondisse, fore opus, ut puella Marcodurum Germaniæ oppidum religionis ergò petat, tertio quoque gradu in genua procidens, & Missam in altari S. Annæ celebrari curet, sic futurum, ut puella liberetur: adeoque signum liberationis sub finem Missæ venturum prædixisse. Hoc facto sub finem Missæ puella & sacrificus albam quandam viderunt imaginem, & illa à Dæmone soluta est.*

9. Quòd quidam agnoscunt, *sanctis non esse vovendum*; quorum dicta in cap. proximè sequente adducentur.

(Ex eo enim inferri potest, peregrinationes Papales ad loca sanctorum non esse probandas, cùm utplurimùm in Papatu suscipiantur ex voto certo alicui Divo nuncupato.)

10. Quòd quidam agnoscunt, *sanctos non esse religiosè invocandos*, ut ostendimus superiùs cap. 2.

(Jam verò Peregrinationes ad loca sanctorum susceptæ hunc finem sibi habent propositum, ut sancti in illis locis religiosè invocentur. Ergò de peregrinationibus illis, tanquam mediis, idem judicandum, quod de religiosa sanctorum invocatione, tanquam fine, juxta Scripturæ normam statuitur.)

11. Quòd in propugnatione illarum peregrinationum sibi contradicunt.

Primò, Bellarminus lib. 3. de cult. sanct. cap. 8. §. Cassianus &c. inter exempla, quib. peregrinationes probare cupit, numerat *Monachos Ægyptios* ex Cassiano lib. 4 de instit. renunc. cap. 31. & tamen paulò pòst §: Secundò dico &c. asserit, *Monachis, qui in claustris, in silentio, precibus ac jejuniis exercentur, non convenire illas peregrinationes quia illorum majus*

bonum impediretur minore bono peregrinationis.

Secundò, idem Bellarminus d. l. orationem illam *Gregorii Nysseni* de iis, qui adeunt Hierosolymam; (in qua contra peregrinationes illas hæc urgentur argumenta, quòd *destituantur divino mandato, quòd nullam habeant promissionem gratiæ aut benedictionis spiritualis, quòd conjunctæ sint cum periculis, quòd sint inutiles &c.*) suspectam reddere conatur argumento eo, quòd *non inveniatur in ejus operibus, nec constet, quis eam in Græcum sermonem converterit & fortè etiam Græcè non inveniatur.*

Sed non tantùm Guilielmus Morellius Ann. 1551. Græcè & Latinè eam edidit, sed etiam Aloysius Lipomanus Methonensis Episcopus de vitis Sanctorum tom. 2. Epistolam hanc recitat & Gregorio adscribit.

Quin & Baronius Ann. 386. n. 39. non it inficias, *legitimum hunc esse Nysseni partum.*

Tertiò, Bellarminus pro astruendis peregrinationibus adducit exemplum *sancti Alexii, qui ad nobiliores Ecclesias mundi profectus fuerit*, teste Simeone Metaphraste in ejus vita.

Sed idem Bellarminus in libr. de script. Eccles. & Baronius tom. 10. Annal. ad Ann. 859. *à posterioribus quasdam Historias Simeoni Metaphrastæ additas esse* fatentur, & disertè addunt, *Metaphrasten ex proprio ingenio multa addidisse, ac vitas sanctorum descripsisse, non ut res gestæ fuerunt, sed ut geri potuerint*, hoc est, officiosè aliquid admentitum fuisse.

Argum. Adversariorum. 1. Esai. 11. v. 10 *de sepulchro Dominico prædictum, quòd futurum sit gloriosum, ex eo non solùm reliquiarum cultum, sed etiam peregrinationes probare conantur.*

Bellarmin. lib. 2. de beat. sanct. cap. 9.

Resp. 1. Glossa ordin. ad h. l. sic annotat. *Erit requies ejus honor, id est, mors ejus gloriosa. Postquam de nativitate ejus & de cæteris Sacramentis dictum est, venit ad mortem, quæ requies dicitur, quòd in Christo vita perpetua, idem significat sepulchrum.*

2. Sanctius in h. l. *Pro sepulchro ejus in Hebræo est, Manuchatò, quam vocem Hieronymus* (per sepulchrum vertens) *fatetur ita se reddidisse, ut sensum potiùs quàm vocem spectaverit. Vox enim illa quietem, dormitionem seu cessationem significat. Quare sensus videbatur multò patere latiùs, quàm significat sepulchri vox. Neque mihi videtur durum, si pro eo sumas, quod Christi mortem consecutum est, quod optimè illius cessationem aut quietem à labore interpretari licet. Certè quod Christi morti vel agoni successit, gloriosum fuit, quocunque accipias modo, quia gloriosa mors fuit, quam terræ concussus, lapidum crepitus & cœli luctus honestarunt. Adde, quòd successit resurrectio, splendoris & lætitiæ plena, antequam in sepulchro corruptionem videret. Denique nominis antea mali vexati atque despecti mirabilis exaltatio Phil. 2. v. 8. Heb. 2. v. 9. Quare sensus hic videbatur non alienus. Requies à labore & morte & id quod certamini, ludibrio atque passioni successit, ut sepulchrum, triumphus & nominis super omne nomen exaltatio gloriosa fuerunt. Quem sensum indicat LXX. translatio. Et erit requies ejus honor, quam secuti plurimi ex antiquis Patribus. Idem penè sentiunt Cyrillus, Procopius hìc, Chrysostomus in demonstrat. quòd Christus sit Deus tom. 5.*

3. Hector

3. Hector Pintus in h.l. *Lege cap.19. Evangelii Johannis, & invenies, sepultum fuisse Christum à viris illustribus Josepho ab Arimathæa & Nicodemo afferente mixturam myrrhæ & aloës quasi libras centum &c. Voluit Christus gloriosam habere sepulturam, ut intelligeremus à morte incipere justorum gloriam, ubi superborum & potentium gloria finitur.*

Et postea: *Potest hic locus Esaiæ sic explanari. Omnes sepulchrum Christi venerabuntur, quod etiam nunc impletum cognoscimus. Cùm enim sepulchrum Christi sit in medio hostium sui nominis situm, quibus ipsis Turcis excolitur, & gentes illæ immanitate barbaræ, superbæ & truculentæ ad illud supplices ac venerantes accedunt, ibique Cœnobium Christianorum esse permittunt, ubi viri religiosi divina officia celebrantes, debitasque laudes Deo die ac nocte persolventes, inter Christi hostes gloriam nominis Christiani amplificant.*

(Agnoscimus & ipsi in eo mirabilem Dei providentiam ac potentiam, quòd sepulchrum Christi in medio hostium ejus situm ab ipsis colitur, quòdque Cænobium Christianorum ibidem permittunt.)

Tandem concludit Pintus. *Potest præterea sumi sepulchrum pro ipsa Christi morte, quæ fuit absque dubio gloriosa.*

4. Jacob. Tirinus ad h.l. sic annotat: *Hebraicè & Græcè. Erit requies ejus gloria. Unde sepulchrum hîc non tam locum significat, in quo positum fuit cadaver Christi, quàm ipsam mortem, dormitionem seu requiem, quæ fuit causa sepulturæ. Porrò mors Christo gloriosissima accidit; nam simul atq; expiravit, anima victrix apud inferos triumphavit, & corpus honorificum conditum sepulchro, quod etiam Angeli suâ præsentiâ & custodiâ cohonestabant, gloriosum tertiâ die resurrexit. Ita ferè Hieronymus & S. Cyrillus.*

(Addit quidem, ipsum etiam sepulchrum Christi esse gloriosum & à peregrinis visitari, interim nobis sufficit, quòd fatetur, in Hebræo & Græco nullam fieri sepulchri mentionem)

Argum. 2. *Esai. 60 v.13. locum pedum meorum glorificabo. Vaticinium hoc esse* volunt *de peregrinationibus ad terram sanctam.*

Resp. 1. Bellarminus, qui studiosè conquisivit, quæcunque specie aliquâ peregrinationes illas religiosas probare possunt, hoc testimonio non utitur.

2. Franciscus Forerius Theol. Doctor Concionator regius annotat, locum hunc *de tota N.T. Ecclesia, & non de civitate Hierosolyma, vel alio certo loco agere; Hierosolymæ nomen ex cantu Ecclesiæ irrepsisse* dicit.

3. Glossa ordin. ad h.l. sic annotat. *Locum pedum, id est, Ecclesiam, in qua Apostoli, qui Domini pedes eum sc. prædicatione circumferentes, unde inhabitabo in illis & inambulabo.* 2. Corinth. 6. *Et alibi. Beati pedes pacem, id est, Christum portantes Es. 52. Nahum. 1. Vel prædicatores dicuntur pedes, qui totum corpus sc. Ecclesiam sustinent institutis, miraculis & exemplis.*

4. Lyranus eodem modo. *Locum pedum meorum glorificabo, id est, Ecclesiam militantem, in qua habitat specialiter per gratiam. Dicitur tamen locus pedum Dei eo modo loquendi, quo dicitur Es. 66. Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum.*

5. Sanctius ad h.l. sic annotat. *Locus*

pedum Dei propitiatorium erat, quod scabellum pedum Domini dicitur, quia cum dicatur sedere super Cherubim, qui sunt super arcam, si habitum hominis sedentis spectes, consequens fit, ut pedes ejus sint super propitiatorium &c. Sed puto hîc locum pedum Dei templum esse, quod proximè vocatum fuerat locus sanctificationis, sic enim videtur nominari Thren. 2. v. 1. Et ita exponunt multi ex Interpretibus Chaldeus, Maldonatus, Agellius, Theodoretus, S. Thomas, Hugo, Dionysius, Bonaventura & alii plures &c. Hæc ut vera fuerint in templo per Zorobabelem instaurato, ad quod, ut reor, hæc typicè respiciunt, multò tamen in Ecclesia cumulatius impleta sint, sive hæc ad externorum templorum apparatum & ornamentum referas, sive ad spiritualem & internum. Nam pro uno Solymitano templo innumera in Christianorum provinciis, id est, in toto prope terrarum orbe reperies, in quæ à Principibus quicquid speciosum est & admirabile & congestum est olim & nunc quoque assiduâ liberali manu congeritur. Si verò ad internum, id est, magis proprium, quod à filiorum sanctitate habet Ecclesia, invenies in ea cedrum, buxum, abietem, pinum, in quibus tanquam in Symbolo significantur eximiæ ac solidæ sanctorum virtutes, quæ latè exhalant suavissimum odorem.

6. Hector Pintus in h. l. *Appellat Christus Ecclesiam locum suæ sanctificationis & locum pedum suorum, quoniam in ea ipse colitur, & homines sanctificat & ipse eam gubernat ac protegit.*

Eodem modo exponunt Cornelius à Lapide & Jacob. Tirinus Jesuitæ in Comm. illius loci.

Caput VI.

De votis, quæ fiunt sanctis; de juramentis, quæ per sanctos præstantur: de templis, quæ in honorem sanctorum eriguntur; ac de festis, quæ in honorem sanctorum celebrantur.

THesis; Nec sanctis *vovendũ*; nec per sanctos *jurandũ*; nec *templa & altaria* sanctis erigenda; nec *festa* in honorem sanctor. celebranda.

Ἐπίσημα. Nõ est quæstio de festis in memoriã sanctorũ celebratis, sed de festis ad religiosũ usũ sãctorũ cultũ institutis.

Antithesis. 1. Bellarm. lib. de Monachis cap. 14. §. Deo facta &c. *Vota verè fiũt sanctis, sed ut sancti sunt & ut excellentissimo modo participant Dei Naturã & gloriam* lib. 3. de cultu sanct. cap. 9. §. 2. *Posse aliquo modo voveri sanctis, certissimum est.*

Et postea §. 7. *Cajetanus in art. 5. q. 88. Thom. p. 2. 2. probat ex ipsa professione Fratrũ Prædicatorũ vota verè fieri sanctis. Nam dũ profitentur, dicunt: Voveo Deo & B. Mariæ & omnib. sanctis me Prælato tali vel tali obediturũ, ubi promissio, quæ formaliter est votum, ad Deũ & sanctos simul dirigitur.* §. penult. *Votum non convenit sanctis, nisi quatenus sunt Dii per participationem.*

In Conformit. Francisci lib. 1. fructu 9. refertur, quòd Minores hanc formã in professione observẽt. *Ego Frater N. promitto & voveo Deo & B. Mariæ semper virgini & B. Francisco & tibi Patri toto vitæ meæ tempore servare regulã Fratrũ minorũ.*

Bailius in Catech. contr. tract. 2. q. 53. *Licet sanctis vota facere, idq; facit ad testandam confidentiam, quam in precib. eorum collocamus, qui virtutis vexillũ secuti sũt &c.*

2. Per sanctos in Papatu jurari. testatur

tur c. Honestum caus. 22. q. 5. ex Cornelio Papa. *Honestũ etiam videtur, ut qui sanctis audet jurare, hoc jejunus faciat.*

3. *Templa* & *altaria* illis erigi testatur quotidiana praxis. Inter Papistas vix unũ reperitur templũ quod Dei nomine vocetur, sed singulis sancti alicujus nomen est impositum.

Eccius in Enchirid. p. 152. *Sanctus Savianus erexit Ecclesiam S. Petro vivo, condidit & alias duas in honorem B. Stephani & S. Johannis Baptistæ in Gallia.*

Bellarm. lib. 3. de cult. sanct. c. 4. prop 4. *Sacra domus non solùm Deo, sed etiam sanctis rectè ædificantur & dedicantur. Probatur ista conclusio ex Conciliis & veterum testimoniis.*

Et postea. *Potest erigi basilica S. Petro, ut qui ingrediuntur, admoniti imagine ibi depictâ, vel ipso templi nomine, recordentur S. Petri, eum in eo loco tanquam Patronũ colant & deprecentur.* Ibid. *Sacra domus ipsis sanctis verè & propriè ædificantur, non tamen sub ratione templi, sed basilicæ.*

Altaria in Papatu consecrantur honori & cultui sanctorum illorum, quorum reliquiæ sub illis fuerunt reconditæ. Pontificale fol. 99. fac. a. *Sanctificetur hoc altare in honorem Dei omnipotentis & gloriosæ Virginis Mariæ, ac omnium sanctorum & ad honorem ac memoriam sancti N. in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.*

Ibid. de consecrat. & dedicat. Eccles. p. 102. *Sanctificetur & consecretur hoc templum in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti, in honorẽ Dei & gloriosæ Virginis Mariæ & omniũ sanctorũ & in memoriã sancti N.*

4. *Festa* ad religiosum cultũ sanctorũ in Papatu celebrari itidem ex praxi manifestum.

Bellarm. lib. 3 de cult. sanct. cap. 16. §. Neq; rationes &c. *Dico honorẽ festorũ immediatè & terminativè pertinere etiam ad sanctos, sicut de basilicis, de votis & ipsa invocatione diximus. Sed talem honorẽ dicimus esse cultum duliæ, non latriæ, & proinde religionis quidem sed religionis non ut est nomẽ specialis virtutis, quæ hominem erga Dei cultum bene disponit, sed ut est nomen generale.*

Biel. lect. 32. in Canon. Missæ lit. Y. *Quædam Ecclesiæ quæstũ pietatẽ æstimantes propter solas quotidianas distributiones aliquem simplicẽ Martyrẽ, Confessorẽ, vel Virginem solenniorib. Ceremoniis agunt in pulsibus, luminib., vestibus, sacris, cantu, organis, quàm festa Apostolorum, imò quandoq; quàm festa Beatissimæ Virginis aut Christi. Nec hoc ideò culpandũ, ne nimius sanctis honor impendatur, nam nulli sancto etiã minimo honor suæ gloriæ condignus ab homine impendi potest.*

Nostram sententiam probamus.

1. *Sanctis non esse vovendum* patet ex eo, quòd votum sit species invocationis & actus religionis soli Deo debitus, unde etiam soli Deo in Scripturis vota fieri dicuntur Num. 30. v. 3. Deut. 23. v. 21. Psalm. 76. v. 12. Esai. 19. v. 21. Sic ergò concludimus.

Primò, quod est opus primæ tabulæ, non potest hominibus exhiberi, sed soli Deo competit. Atqui vovere & reddere est opus primæ tabulæ, pertinens sc. ad secundum Decalogi præceptum. Ergò.

Secundò, Cui votum fit, illi etiam sacrificium offerri solet & potest, quia utrumque est cultus primæ tabulæ, unde etiam à Propheta conjunguntur Es. 19. v. 21. Atqui soli Deo, non autem sanctis licet offerre sacrificia. Ergò.

Tertiò, illis tantùm licet vovere, qui

nos audire possunt & bona nobis conferre, contrà verò à malis liberare, inde Scriptura hanc rationem ponit, quare Deo vovere & vota nostra solvere debeamus. *Nam Dominus Deus tuus requiret à te.* Deut. 13. v. 21. Atqui sancti demortui nec nos audire, nec bona nobis conferre, nec à malis nos liberare possunt. Es. 64. v. 16. Ergò.

Quartò, illi tantùm licet vovere, in quem licet credere & cordis fiduciam collocare Rom. 10. v. 31. Sed in solum Deum, non autem in sanctos licet credere & cordis fiduciam collocare. Ergò.

2. *Per sanctos non esse jurandum*, patet ex iisdem ferè fundamentis, quia juramenta sunt ejusdem Naturæ cum votis.

Primò, Scriptura per *solius Dei nomen* jurandum esse docet. Gen. 21. v. 23. cap. 24. v. 3. cap. 31. v. 53. Deut. 6. v. 13. cap. 10. v. 20. Jos. 2. v. 12. cap. 23. v. 7. 1. Sam. 24. v. 22. cap. 28. v. 10. &c.

Secundò, per illos, *qui non sunt Dii*, jurare prohibet Jerem. 5. v. 7.

Tertiò, in cujus nomine juro, illi omniscientiam, καρδιογνωσίαν & omnipotentiam tribuo. Jam verò sancti non sunt omniscii, nec καρδιογνῶσται nec omnipotentes.

Quartò, juramentum est species religiosæ invocationis. Jam verò sancti non sunt religiosè invocandi.

3. *Sanctis non esse templa vel altaria erigenda.*

4. *Nec festa ad religiosum sanctorum cultum instituenda* iisdem ferè probatur argumentis, quia templa erigere, & festa celebrare est actus latriæ soli Deo debitus, ac sicut sacrificium nemini nisi soli Deo offerre licet, ita quoque templa & altaria nemini nisi soli Deo erigenda, ac festa nemini nisi soli Deo omnium beneficiorum tum spiritualium tum corporalium autori & fonti sunt celebranda.

Eusebius in orat. de laudib. Constantini inter Constantini encomia recenset, *quòd mundum universum sacrosanctis templis, augustisque Ecclesiarum ædificiis adornandum in singulis pagis, urbibus, regionibusque omnibus, adeoque in ipsis barbarorum locis, ædes sacras & templa, uni omnium Deo atque universali rerum Domino dedicanda, consecrandaque curavit. Unde etiam templa, quæ ei erant consecrata, Domini nomen obtinuerunt, quod nomen non ex hominibus, sed ex omnium Domino illis fuit impositum & propterea κυριακὰ Dominica sunt appellata.*

Augustinus contra Maximin. lib. 1. p. 689. tom. 6. *Nonne si templum alicui sancto Angelo excellentissimo de lignis & lapidibus faceremus, anathematisaremur à veritate Christi & ab Ecclesia Dei, quoniam creaturæ exhiberemus eã servitutem, quæ uni tantùm deberetur Deo?*

Nostræ sententiæ suffragatur. 1. quoad *vota*, 1. quòd quidam agnoscunt, votum esse cultum soli Deo debitum.

Lombardus 4. sent. dist. 38. lit. A. *votum* definit, *quòd sit testificatio quædam promissionis spontaneæ, quæ Deo & de his, quæ Dei sunt, propriè fieri debet.*

Thomas 2. 2. q. 88. art. 5. *Omne opus virtutis ad religionem seu latriam pertinet, per modum imperii, secundum quod ad divinam reverentiam ordinatur, quod est proprius finis latriæ. Ordinare autem alios actus in suum finem, pertinet ad virtutem imperantem,*

tem,

tem, non ad virtutes imperatas, & ideò ipsa ordinatio actuum cujuscunque in servitium Dei, est proprius actus latriæ. Manifestum est autem ex prædictis, quòd votum est promissio quædam Deo facta, & quòd promissio nihil est aliud, quàm ordinatio quædam ejus quod promittitur in eum, cui promittitur. Unde votum est ordinatio quædam eorum, quæ quis vovet in divinum cultum seu obsequium. Et sic patet, quod vovere propriè sit actus latriæ sive religionis

(At soli Deo debetur latria.)

Unde Thomas sic distinguit. *Vota, quæ fiunt sanctis vel Prælatis, includunt duas promissiones, unam, quæ fit sanctis, & illa formaliter non est votum; & alteram, quæ fit Deo, & illa est formaliter.*

Ibid. *Dicendum est, quòd votum soli Deo fit, sed promissio etiam fieri potest homini.*

Ibid. art. 1. *Secundùm quosdam, Votum est conceptio boni propositi cum animi deliberatione firmata, qua quis ad aliquid faciendum vel non faciendum Deo se obligat.*

Sylvester Prierias in Summ. in verbo Votū, & Viguerius in Institut. cap. 5. §. 5. v. 14. itidem statuunt, *votum propriè soli Deo fieri posse.*

(Bellarminus primò respondet ex Cajetano, *vota fieri sanctis, non ut sunt creaturæ quædam rationis participes, sed ut in eis Deus habitat per gloriam.* At eâdem exceptione omnes idololatræ uti possent, videl. *se non colere Angelos & creaturas, ut creaturæ sunt, sed ut Deus in eis habitat.* Posset etiam ex eâdem distinctione probari, *sanctis posse sacrificia offerri, sanctis in terra viventibus posse voveri &c.*

Secundò, *Deo aliquid promitti, tanquam primo principio, sanctis verò quasi intercessoribus in signum gratitudinis &c.* At eâdem exceptione itidem omnes idololatriæ uti possent, videlicet, *se Deum colere, tanquam primum principiū, & creaturas, tanquam media, per quæ ad ipsos beneficia profluant.* Præterea votum, quod Monachi Deo & sanctis nuncupant, pariter eos conjungit. Insuper, hoc ipsum quæritur, an liceat vovere sanctis velut intercessoribus. Denique si vel maximè dispari ratione latriam Deo & creaturis aliquis exhiberet, tamen idololatriam committeret, ac posset per hanc distinctionem etiam sacrificium formaliter sanctis offerri)

Azorius respondet, 1. *Votum Deo fieri in præsentia tantùm sanctorum, qui ut testes, advocati & patroni adhibentur, ut quæ promittimus facilius commodiusq; præstemus.* tom. 1. Instit. moral. lib. 11. cap. 15.

Resp. Primò, hæc explicatio nō congruit formulis votorū, quæ fiūt sanctis.

Secundò, sancti defuncti non audiunt nos, nec cognita habent instituta nostra, quomodo ergò in testimonium vocari possunt?

Tertiò, Deus non opus habet testibus, qui *renes & corda scrutatur*, & in violati voti reos facilè animadvertere potest.

2. *Vota fieri propriè Deo, sed sanctis, tanquam Dei ministris ipsius locum tenentibus; Deo fieri jure & nomine ipsius, hominibus verò nomine Dei.* Sed hac ratione etiam Magistratui, parentibus & aliis, qui locum Dei tenent, vota nuncupanda essent, cùm tamen hæc sit pars gloriæ soli Deo debitæ; nec uspiam legitur, Deum voluisse, ut hominibus nomine Dei vota fierent.

Nec

Nec congruũt hæ responsiones cum Cajetano, qui in Comm. super Thomam 2.2.q.88.art.5.scribit. *Eadem ratione votum fieri Deo & sanctis.* Item, *sanctis absolutè voveri sicut Deo. prælatis autem non. Quod ex ordinis sui regula probat*, in qua inquit, *manifestè sanctos contra homines distinguimus ponentes illos ex parte Dei ac vovemus Deo B. Mariæ Virgini, Dominico ac omnib. sanctis, quod erimus obedientes Prælato nostro.* Ratio ipsius est, *quia Dii sunt participativè.*

Gregorius de Valentia tom. 3. Comment. Disp. 6. punct. 3. col. 1745. *Vovere non modo apud sacros, sed etiam apud alios Scriptores Latinos idem est atque permittere Deo aliquid cum quadam firmitate & obligatione. Et Deuteronomii vigesimo tertio, votum esse pollicitationem ac promissionem Deo factam apertè indicatur.* Convenienter *huic itaque notioni vocabuli, atque adeò Scripturæ sacræ & communi sententiæ omnium potest votum describi sic, Votum est promissio Deo facta operis alicujus ad ejusdem Dei cultum.*

Duræus in Resp. ad Witakerum pro Campiano lib. 6. f. 156. *Nemo Catholicorum vel sacra facit vel vota Virgini, sed Deo soli & sacrificamus & certè vovemus, quamvis in Virginis & sanctorum honorem.*

Bellarminus lib. 3. de cultu sanctor. cap. 9. ad argumentum, *quòd votum sit actus religionis soli Deo debitus, qualis etiam est juramentum & sacrificium, ut patet ex divinis literis, ubi perpetuò vota dicuntur fieri Deo Num. 30. Deut. 23. &c.* respondet §. 9. *non eâdem ratione fieri vota Deo & sanctis.*

Concedit igitur, in sacris literis nemini nisi soli Deo vota offerenda juberi, id quod etiam probant manifesta Scripturæ dicta, Psalm. 76. v. 12. Esai. 91. v. 21. quo dicto Thomas sententiam suam superiùs citatam confirmat.)

Ibid. § Præterea &c. sic loquitur. *Cùm scriberentur Scripturæ sanctæ, nondum cœperat usus vovendi sanctis.*

Fatetur igitur, consuetudinem vovendi sanctis fuisse Prophetis & Apostolis ignotam.)

Idem Bellarminus lib. de Monachis cap. 14. votum definit *religiosam promissionem.*

(At actus per se & in se religiosus soli Deo debetur, unde ibid. addit, *votum esse permissionem alicujus excellentioris boni Deo factam liberâ voluntate.*)

2. Quòd agnoscunt morem vovendi sanctis ex Judaismo & Ethnicismo originem trahere.

Polyd. Vergilius lib. 6. de rer. invent. cap. 11. pag. 526. *Hinc* (à Judæis) *faciendi voti usus manasse videtur, quod fit, cùm tacitè vovemus: aut cùm aliquid promittendo, utpote imaginem argenteam, cereas candelas Deo nuncupamus vota, id quod veteres etiam* (Ethnici) *factitabant, arbitrantes, votis & precibus Deos inprimis placatum iri. Sic Helenus apud Virgilium admonet Æneam: Junonis magnæ primùm prece Numen adora, Junoni cane vota libens.*

Utrumque à nobis in periculis servatur.

Idem lib. 5. de rerum inventorib. cap. 1. sic differit.

Consimiliter ritus offerendi cereas imagines ab iisdem (Ethnicis) *est profectus. Cum enim Pelasgi teste Dionysio Halicarnasseo sedibus pulsi Dodonam pervenissent, ibi accepto responso, quo admoniti sunt, ut Siculorum*

rum continentem terram quærerent, in Latium demum post multos errores venientes in lacu, Cutilliensi enatam deprehenderunt Insulam, quam Cotilliam nominârunt. Hoc igitur quasi omine suscepto, has sibi prædictas esse sedes didicerunt, pulsisq́ inde Siciliensibus incolis regionem ipsi tenuerunt, decimâ prædâ secundùm responsum Apollini consecratâ, erectoq́ Diti sacello & Saturno arâ, illum humanis capitibus, hunc virorum victimis placare se existimabant propter oraculum, in quo erat. Et capita inferno, & patri transmittere lumen. Saturni sacra, ut quidam volunt, Saturnalia nominantes. Posthac ferunt Herculem cum Geryonis pecore per Italiam, redeuntem suasisse illorum posteris, ut faustis sacrificiis infausta mutarent, offerentes Deo non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem formata, quasi parva ora, ut pars pro toto fieret, & Saturni aras non mactatis viris, sed accensis cereis excolentes, quia φῶς non solùm virum, sed etiam lumen significat. Inde ergò invaluit consuetudo, ut Saturnalibus & cerei missitarentur, & sigilla, hoc est, oscilla arte fictili fingerentur, ac venalia exponerentur, quæ homines pro se ac suis piaculis Diti & Saturno offerrent. Hæc quodammodò nostra vaticinabantur sacra. Nam sic & nos eadem cera sigillaria, hoc est, imagunculas templis offerimus & oscilla. Quoties enim pars aliqua corporis læsa fuerit, utputa manus, pes, mammilla, statim vota facimus Deo & ejus Divis, quibus mox recuperatâ sanitate illam manum, illum pedem, illam mammillam ex cera formatam offerimus. Quæ consuetudo sic increbuit hactenùs, ut istiusmodi sigillaria ab hominibus ad reliqua animalia transierint. Sanè, sic pro bove, sic pro equo, sic pro ove oscilla templis ponimus, in qua re quispiam verecundè scrupulosius fortaßè dicet, se planè nescire, an nos priscorum religionem potiùs, vel superstitionem æmulemur, cùm talia Christianæ Ecclesiæ Rectores etiamnum admittant, quando autore Catone de re rustica sic Romanorum moris fuit, pro bobus, ut valerent, vota facere, cujus rei modum valdè me herculè ridiculum ille ibidem ponit. Hinc etiam consentaneum est fluxisse, ut nos quoque cereos offeramus, illisq́ accensis cœlicolas colamus, sicuti ad Saturni aram est factitatum, quod præsertim in festo purgationis Virginis die servatur, ut quasi ipsi cerei sint apud nos agni anniculi, columbarum & turturum, quæ munera Moses constituit à puerperis lustrico die ad templum deferenda.

(Nec tamen propterea à Censoribus Lovaniensibus ac Duacensibus reprehensus fuit.)

Ibidem. *Quòd tabellas in templis affigimus, quibus miracula inscripta sunt, ut ea ad posteros testatiora sint, hoc ex Græcis est, apud quos, teste Strabone lib. Geograph. 8. mos fuit in templo ejus Dei, qui auxiliatus esset, & præsertim Æsculapii, quod Epidauri insigne erat, tabellas appendere, in quibus morbi sanati erant inscripti.*

Similia occurrunt apud Petrum Perottum Episcopum Sipontinum in libro, cui titulus, *Cornucopiæ*, Anno 1506. recuso apud Johannem Prüss Argentinensem.

3. Quòd in quæstione, an sanctis sit vovendum, non consentiunt.

Tres præcipuè opiniones in Scholis dominatum exercuerant.

1. Votum, exempli gratiâ, manus cereæ pro restitutâ manu nuncupatum alicui sanctorum esse latriam propriè dictam, & ea-

dem ratione fieri votum Deo & sanctis. Ita Cajetanus in Thom. 2.2. q. 88. art. 5.

2. *Votum exhiberi formaliter Deo sub ratione voti: sanctis solùm materialiter, sub ratione promissionis nudæ*, quasi dicat vovens. *Ego promitto B. Virgini calicem, id est, promitto Deo, me præstiturum, quod Virgini promisi.*

3. *Votum esse cultum religiosum, sed non latriam. Vota*, inquit Bellarminus lib. 2. de Monach. cap. 14. *verè fiunt sanctis, sed, ut sancti sunt, id est, ut excellentissimo modo participant Dei Naturam & gloriam, sed non eâdem ratione fit votum Deo & sanctis.* Illud lib. 3. de Beat. Sanct. cap. 9. sic declarat: *Deo promittitur aliquid in signum gratitudinis erga primum principium, & proinde illa promissio est cultus latriæ: at sanctis promittitur aliquid in signum gratitudinis erga Mediatores & intercessores.*

II. Quoad *juramenta*, quòd quidam agnoscunt, *non esse jurandū per creaturas.*

(Sancti verò sunt creaturæ. Ergò per sanctos non est jurandum. Excipit quidem Azorius lib. 10. Instit. cap. 2. *jurari per sanctos, non propter ipsos, quasi Numinis & divinitatis aliquid habeat, sed propter Deum, qui est autor omnis veritatis & sanctitatis, quam habent sancti.* Atqui nulla hæc est consequentia. Sancti habent suam sanctitatem à Deo. Ergò per illos jurare potest, quia Hierosolyma dicitur *civitas sancta*, Matth. 27. v. 53. & tamen per illam jurandum esse Christus negat, Matth. 5. v. 35.)

c. Et jurabunt caus. 22. quæst. 1. ex Hieronymo. *Quod dicitur, vivit Dominus in Testamento Veteri, jusjurandum est ad condemnationem mortuorum, per quos juravit omnis idololatra.*

c. Clericum caus. & quæst. iisdem ex Concilio Carthaginensi quarto. *Clericum per creaturas jurantem acerrimè esse objurgandum, si perstiterit in vitio excommunicandum &c. decernimus.*

c. Si quis caus. & quæst. iisdem ex Pio Papa. *Si quis per creaturam juraverit, acerrimè castigetur, & juxta id, quod Synodus dijudicaverit, pœniteat.*

c. Movet te caus. & quæst. iisd. in Appendice. *Jurare per creaturas malum est, quia à Deo prohibitum.*

Et postea. *Deus per creaturas jurare prohibuit, ne vel more gentilium aliquod Numen Deitatis creaturis inesse crederetur, vel ne creaturas contemtibiles judicando per eas promissa pro nihilo duceremus.*

Innocentius III. c. Etsi Christus de Jurejur. ex Hieronymo censet, *Christum prohibuisse juramentum per creaturas, ne transferretur ad creaturam honorificentia creatoris.*

III. Quoad *templa & altaria.*

1. Quòd quidam fatentur, *erectionem templorum & altarium pertinere ad cultum latriæ soli Deo debitum.*

Innocentius tertius lib. 3. de Mysteriis Missæ cap. 11. *Duæ sunt species servitutis. Una, quæ debetur soli Deo creatori, & dicitur λατρεία; altera, quæ creaturis impenditur, & dicitur δουλεία. Ad latriam pertinent templa, altaria, Sacerdotia, sacrificia & hujusmodi, quæ soli Deo sunt exhibenda &c. ne fortè, si secùs agatur, non θεοσέβεια, sed idololatria committatur. Hinc enim Deus in lege præcepit, Dominum tuum adorabis, & illi soli servies, hoc est, soli Deo servitutem adorationis impendes.*

Durandus in Rationali divin. Officior. lib. 4. cap. 39. *Ad λατρείαν pertinent templa & al-*

& altaria, Sacerdotalia sacrificia, festivitates, Ceremonia & hujusmodi, quæ soli Deo sunt exhibenda.

Erasmus ad locum Augustini lib. 1. contra Maximin. suprà citatum, in quo negat, *ulli creaturæ templum esse erigendum*, sic annotat: *Hoc nunc quibuslibet fit Divis*; (quibus verbis vitiosum illum morem perstringit.)

Alphonsus de Castro lib. 13. adversus hæreses, titulo *Reliquiæ Sanctorum*, citat & approbat dictum Augustini lib. 22. de Civ. Dei cap. 10. *Nos Martyribus nostris non templa, sicut Diis, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt Spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus Martyribus, sed uni Deo & Martyrum & nostro sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium, sicut homines Dei, qui mundum in ejus confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen à Sacerdote, qui sacrificat, invocantur.*

(Hoc ergò dictum litem dirimat.)

Costerus in Enchir. pag. 400. *In actibus, qui in exhibitione cultus divini solent adhiberi, quidam ex se hanc mentem & intentionem significant, alii non per se quidem, nisi peculiariter eò referantur. Prioris generis sunt sacrificii oblatio, altarium & templorum erectio, votorum nuncupatio. Posterioris generis actus creaturis etiam exhibentur, mutatâ mente atq; intentione, ut capitis apertio, prostratio.*

Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 8. *divinitatem Christi* ex eo probat, *quòd Ecclesia in toto terrarum orbe ipsum colat templis & aris.*

(Huic argumento nervus inciditur, si templa & altaria etiam sanctis possunt erigi.)

lib. 1. de Sanct. Beat. cap. 12. §. Tertia species &c. fatetur, *erectionem templorum esse cultum soli Deo proprium.*

Pazmannus lib. 13. Hodeg. *Sacrificiis nemo sanctos honorat, neq; altaria sacrificiis destinata, sanctis ipsis ædificamus, verùm soli Deo duntaxat viventi.*

Hûc referri potest, quòd Bellarm. lib. 3. de Cultu Sanct. c 4. §. Jam ad argumentum &c. sic scribit: *Quidã recentiores* (Pontificii.) *quia non distinguunt inter templum & basilicam, existimant, sacras ædes non posse propriè erigi, nisi Deo, quemadmodum sacrificia non offeruntur, nisi Deo. Quia tamen plurima sunt templa, quæ dicãtur Deo, ut possint inter se aliquo modo distingui, denominari à sanctis, non quòd eis erigantur, sed quòd in illis templis præcipuè colantur eorum memoriæ, & ipsi in illis locis patroni invocentur.*

(Hæc verba sana sunt, si caudam de *invocatione sanctorũ, tanquam patronorum* removeas. Quando igitur legunt in veteribus, vel audiunt in cõmuni sermone, vocari *templum, vel basilicam S. Petri, vel Pauli, vel aliorum*, dicunt debere exponi hoc modo: *Hæc basilica, vel templum est S. Petri, id est, est templum dicatum Deo in memoriam & nomen S. Petri &c.* Quæ sanè pia est expositio & conformis ritui Ecclesiæ, quæ servatur in consecratione templorum. Nam aliquoties Pontifex in ea Ceremonia, dum preces fundit, dicit, *se consecrare templum in honorem Dei, & nomen talis vel talis sancti.*)

2. Quòd quidam agnoscunt, morem extruendi templa in honorem sanctorum esse novum.

Polydorus Vergilius lib. 8. de Rerum Inventor. cap. 1. pag. 610. originem hujus moris refert ad Calixtum I. (qui se-

dit Anno 221.) sic enim scribit: *Calixtus I. Romanus Pontifex ædem in Transtyberiana regione ædificavit, dicavitq; Mariæ Virgini. Si postea Constantinus Imperator Petro ac Paulo, ac D. Laurentio templa extruxit. Sic Pontifices, qui secuti sunt, alii alias ædes condidêre sacras. Quibus pietatis operibus factum est, ut Christiani viri ac fœminæ usque ab extremis orbis quoque partibus paulatim Romam peregrè suâ sponte confluxerint, sacra loca adeundi, Divorumq; sepulchra visendi causâ. Adauxit hanc populorum pietatem Divus inprimis Gregorius &c.*

Durantus lib. 1. de Ritibus Eccles. capite 2. §. 4. itidem *Calixto I.* hujus rei originem tribuit.

Baronius Anno 224. n. 5. *Alexander Severus Imperator Mariæ trans Tyberim templum erexit.*

3. Quôd quidam agnoscunt, morem extruendi templa in honorem sanctorum esse ab Ethnicis profectum.

Carolus Hannibal Fabrotus ad titul. Cod. Theodos. de Papan. pag. 14. *Isidorus Pelusiota ait, Apostolorum tempore nulla fuisse templa. Christiani tamen clanculò conveniebant, & plerunque in Cœmiteriis. Cur ergò deinde templorum ædes excitârunt, & quidem superbas, molibus marmoreis structas, auro & argento decoratas? Ego didici, Gentiles Deos suos delubris & templorum constructionibus honorâsse, ac si templa portionem divinitatis constituerent, & velut majestatis imaginem referrent. Christianorum autem templa nihil aliud fuêre, quàm domus orationis, in quib. scilicet fideles Deum precarentur, venerarenturq;, utiq; meliùs, quàm in domibus privatis, locisq; profanis.*

IV. Quoad *festa.*

1. Quòd quidam agnoscunt, *festa ad religiosum cultum instituere & celebrare esse honorem soli Deo debitum.*

Durandus (circa Ann. 1280.) lib. 4. Rational. cap. 39. num. 2. *Ad latriam pertinent &c. festivitates, Ceremoniæ & ejusmodi.* (Latria autem soli Deo debetur.)

Johannes Wiclevus Trial. 3. (circa annum 1390.) *Non valet solennizatio, vel festivitas talis sancti, nisi de quanto ad magnificandum Christum præparat. Unde, si aliqua sunt solennizationes sanctorum, quæ exorbitant ab hoc fine, non dubium, quin cupiditas, vel peccatum aliud sit in causa. Ideò multi putant prodesse Ecclesiæ, quòd, cessantibus omnibus istis festivitatibus sanctorum, solùm Christi festivitas observetur, quia, ut inquiunt, Christi tunc memoria recentiùs haberetur, & plebis devotio non sic in membra Christi indebitè spargeretur.*

Bellarminus lib. 3. de Cultu Sanctor. cap. 10. §. Secunda propositio. *Dies festi sunt pars quædam divini cultus.*

Idem lib. 1. de Christo cap. 8. *divinitatem Christi* probat ex eo, *quòd Ecclesia in toto terrarum orbe ipsum colat, invocationibus, festis, diebus.*

(Præsupponere igitur cogitur, hunc religiosum cultum nemini, nisi soli Deo competere.)

2. Quòd *novitatem hujus rei* tacitè concedunt.

Polydorus Vergilius lib. 6. de Rer. Invent. cap. 8. pag. 510. revocat originem *ad Concilium quoddam Lugdunense, in quo S. Patres, ut commodiùs plebs Christiana conveniret ad sacram concionem & ad cultum divinum concelebrandum, & illos sanxerunt dies* (festos transfigurationis Christi) *esse colendos & alios complures, qui Christianis perpetuò festi essent, quibus aut sancti è vita hac*

cala-

calamitosa in cœlum migrâssent, aut aliquid in religione sanctum esset gestum. Qui nempe dies hi sunt Divis sacri, Stephano Proto Martyri, Innocentibus, Sylvestro, Johanni Baptistæ, duodecim Apostolis, Paulo gentium Doctori, Deiparæ Virgini, Laurentio, Michaëli & Martino.

Idem pag. 513. *Felix I.* (Anno 273.) *& Gregorius* (Anno 600.) *annua sacra facienda ad memoriam Martyrum instituerunt.*

3. Quòd quidam agnoscunt, morem celebrandi festa in honorem sanctorum esse ab Ethnicis profectum.

Bellarminus lib. 3. de Cultu Sanctorum cap. 16. §. Confirmatur &c. *Causæ, propter quas homines etiam profani celebrant festos dies, concurrunt in obitu sanctorũ. Homines enim festa celebrant ob diem natalem Principum. Item, ob assumtionem alicuius ad summam aliquam dignitatem. At cùm sancti moriuntur, tunc verè nascuntur, & nascuntur Principes cœlestes, unde ab Ecclesia eorum obitus natalitia dicuntur. Item, tunc assumuntur ad summam dignitatem, quæ hominibus conferri queat, id est, ad æternam beatitudinem: deniq; tunc perfectam victoriam referunt de Diabolo & triumphum agunt.*

Baronius Anno 44. n. 87. *Non licuit, quæ apud gentes superstitioso cultu impiè agerentur, eadem expiata sacro ritu ad pietatem transferre, ut majori Diaboli contumelia, quibus ipse coli voluerit, Christus ab omnibus honoraretur? ut inter alios fecisse constat magnum illum Gregorium, ob præclaras ab eo res gestas cognomento Thaumaturgum, qui gentilium ferias superstitionibus cumulatas in festa ac celebritates sanctorum Martyrum commutavit &c.*

Et postea. *Theodoretus de gentilium feriis, in honorem Martyrum piè sanctèq; translatis, hæc addit. Dirutorum templorum materia templis, ariisq; Martyrum excitatis expiata est: suos enim mortuos Dominus noster in templa pro Diis vestris induxit: ac illos quidem cassos gloriâ vanosq; reddidit, suis autẽ Martyribus honorem illum dedit. Pro Pandiis & Diasiis & Dionysiis, h. e. Jovis, Liberiq; Patris solennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliisq; sanctis Martyribus solennitates populari epulo peraguntur.*

Polydorus Vergilius lib. 6. de Rer. Invent. cap. 8. p. 511. in modo celebrandi festa sanctorũ Ethnicos ritus adhuc reliquos taxat. Postquam enim dixerat, *otium dierum festorum ad omnifariam bonorum morũ corruptelam converti*, subjungit. *Atque ita bellè Ethnicos perinde in hac re, ut in nimis multis aliis æmulemur, quod tantùm abfuit, ut majores nostri fecerint, ut etiã illud ipsum audacter iisdem Ethnicis vitio dederint, teste Tertulliano in Apologetico, cùm de Cæsarum solennibus sacris loquitur, ubi inquit: Propterea igitur publici hostes Christiani, qui Imperatoribus neq; vanos, neque mentientes, neq; temerarios honores dicant? Grande videlicet officium, focos & choros in publicum ducere, vicatim epulari, civitatem tabernæ halitu obolefacere, vino lutum cogere, catervatim cursitare ad injurias, ad impudentias, ad libidinis illecebras. Siccine exprimitur publicum gaudium per publicum dedecus? O nos meritò damnandos. Cur enim vota & gaudia Cæsarũ casti & sobrii & probi expungimus? &c. Non putavit Tertullianus futurum, ut ista omnia in nostros Christianos aliquando caderent, qui hoc loco Ethnicos deridet, & tamen venit tempus, cùm eos potiùs Cæsarum, quàm Christi solennes ritus celebramus.*

(In specie *festum purificationis, festum* catho-

cathedræ Petri, festum vinculorum Petri, festum omnium sanctorum &c. ex Ethnicismo in Ecclesiam Romanam promanâsse ostendit D. Nicol. Hunnius in Apostasia Romanæ Ecclesiæ cap. 4. §. 408. & seqq.)

Hûc referri potest, quòd quidam improbant, *multitudinem festorum* in Papatu receptam.

(Illorum enim festorum pleraq; in religiosum sanctorum cultum sunt instituta.)

In Opusc. Tripart. part. 3. in secundo tom. Concil. (circa Annum 1126.) *Circa hoc sciendum est, vulgare esse, quòd malæ mulieres dicunt, quòd plus lucrantur in uno festo de peccato suo, quàm per totam septimanam, vel quindenam ferialem. Similiter constat de multis aliis peccatis, quòd plura fiant innumerabiliter in festis, quàm in aliis diebus. Et ideò videtur, quòd acceptum esset Deo, quòd pauciora festa essent in Ecclesia Dei, cùm in ipsis Deus plus offendatur, vel saltem, quòd licêret operariis post auditum divinum officium in aliquibus festis minoribus ire ad opera sua, præcipuè cùm plurimi non habeant, unde se & suos sustentent, nisi de labore suo, & illi, qui jam abundant & habent, plus expendant in tabernis festis diebus, quàm aliis ferialibus. Propter quod tanta festorum multitudo plurimùm cedit in populi gravamen.*

Guilielmus Albus circa Ann. 1380. docuit, *quòd indictis ab Ecclesia festis, quantumcumq; solennibus, licitum sit fidelibus operari, & quæcunq; opera temporalia facere.* Thomas Waldensis tom. 3. tit. 16. cap. 40.

Petrus de Alliaco Cardin. Camerac. in tract. de Reform. Eccles. Rom. (circa Ann. 1415.) *Providendum esset, quòd non tot nova festa solennisarentur; quòd non tot novi sancti canonisarentur; quòd præterquam Dominicis & in majoribus festis ab Ecclesia institutis, licêret operari post auditum officium, tum quia in festis sæpè multiplicantur peccata in tabernis, in choreis & aliis lasciviis, quas docet otiositas, tùm quia dies operabiles vix sufficiunt pauperibus ad vitæ necessaria procuranda.*

Nicolaus de Clemangis Magister Parisiensis & ArchiDiaconus Bajocensis, (qui floruit circa Ann. 1416.) edidit libellum *contra nova festa sanctorum*, ac probat, *potiùs aliqua vetera esse abolenda propter ingentem abusum.* Citat etiam quendam Altisiodorensem Episcopum, Michaëlem nomine, qui plerosque sanctorum dies in suo Episcopatu aboleverit.

Gravamina Imperii Ann. 1523. in Comitiis Norinberg. Legato Pontificis oblata, Grav. 37. *Insuper & feriarum, festorumq; dierum tantâ copiâ Laicorum vulgus non mediocriter urgetur. Nimirùm, cùm tot sint religiosi facti dies, ut vix ægrè tempus agricolis suppetat, quo fructus agri tot sudoribus è terra pellectos, aliquando aquâ pluviâ, immodicove æstu, non rarò etiam grandine, aliâve tempestate periclitantes in horrea cōferant, quos tamen fructus, si non feriarum solennibus præpediti forent, commodè ac citra jacturam ex agro legere, domumve ferre potuissent. Adde, quòd feriatis quoq; diebus, qui procul dubio bono consilio, ac in Dei Opt. Maximi honorem primùm benè sunt feriati, innumera perpetrantur delicta peccataq;, & scelera potiùs, quàm his omnipotens colatur, venereturve, id quod res ipsa notorium facit, tantùm abest, ut testibus hoc egeat. Eamq; ob causam S. R. Imperii Status Laici consultiùs putant, ac Reipubl. Christianæ conducibilius, si effrenis feriarum, (quæ animis, quàm exter-*

no cultu Christianis, hoc est, his, quibus à peccatis semper feriandum est, rectiùs celebrantur,) festorumq́ dierum numerus paulò coërceatur in arctum, minuaturq́.

B. Rhenanus in argum. libr. Tertull. de Coron. milit. *Feriarum antiquitùs mira paucitas.*

Erasmus in lib. de Conc. Eccles. *Turbam festorum dierum, quos vel Episcopi multitudinis indulgentes affectibus, vel Romani Pontifices causis non necessariis instituebant, facilè paterentur abrogari, quale est illud Conceptionis & Nativitatis Virginis.*

In lib. de Mod. confit. *Immodicam festorum multitudinem non ego solus improbo, præsertim cùm hodiè nullis diebus plus peccetur, quàm festis. Moderata festa valdè probo, sed ea velim sacris rebus, quibus inventa sunt, non voluptatibus & sceleribus dari.*

In annot. Matth. 11. pag. 44. *Ætas Hieronymi præter diem Dominicum pauca numerat festa, nunc feriarum, neque finis, neque modus est, quæ cùm primitùs ad pietatis vacationem pauca sint instituta, nunc ad scelerum exclusionem tolli debebant, nisi Sacerdotum avaritia suis rebus consuleret potiùs, quàm veræ religioni.*

Polydorus Vergil. lib. 6. de Rerum Invent. cap. 8. p. 510. 511. *Bonifacius quartus Pantheon vetustum Marci Agrippæ opus Divæ Virgini, atque Divis omnibus Phocæ Imperatoris permissu ad 4. Iduum Maii sacravit, exclusoq́ malorum Dæmonum cultu, quorum simulachra plura hìc numero fuerant, locum expiavit. Gregorius deinde quartus fertur autor fuisse, ut id sacrum Calendis Novembris celebraretur. Ita & cruci, ex qua pependerat salus nostra, solennis dies datus est, ac Eucharistiæ ab Urbano IV. pariter dies dicatus, aßignatusq́. Est & Divo Petro Apostolo jampridem rogatu Constantini Imperatoris ad memoriam tormentorum, quæ pro Religione tulisset, constituta festa dies à Sylvestro, quæ ad vincula nuncupatur, prout in libello quodam de vinculis Petri continetur, qui Divo Hieronymo, tametsi parùm verè, adscribitur. Deinde dies alii aliis, festi festis, ex parvis quandoque causis aßimilati sunt, id quod haud scimus, an expedierit, cùm præsertim videamus, eò rediisse Christianorum mores, ut quàm ex religionis usu erat hæc instituere, tam nunc præstare videatur eadem antiquare, cùm bona pars hominum otium istud festorum dierum non ad orandum, non ad divina scripta audienda, cujus rei causâ datum est, sed ad omnifariam bonorum morum corruptelam augendam, indies magis magisq́ impudenter consumat, dictitans, se id animi gratiâ facere; quasi planè sentiens cum Platone, qui ob illud ipsum Deum ejusmodi festa sacra instituisse ajebat.*

Georgius Wicelius in Compend. de Semit. antiq. *Ferias reduci ad originem antiquitatis suæ oportet, revocandæ concordiæ gratiâ, ut electiores eæ sint, quàm plures. Quò plures sunt, eò occasionem præbent ad plura peccata & graviora scandala.*

Et postea. *De feriis admonuimus suprà. Vereor, ne nos hìc quoque Judaismum superaverimus, & Pharisaismum justificaverimus nimis superstitiosi facti, dum nimis religiosi videri voluimus, præsertim in severè exigendo feriarum otio ab invita plebe, quippe cui tota otia non perinde prosunt ac Clero. Nimium est tantâ autoritate postulare, quod nec pium, nec necessarium est, nec utile, nec legi etiam naturali, nec fidei, nec dilectioni conveniens est, sed quod plurimis dispendiosum, & quod ad malefaciendum invitat otio-*

otiosos, juxta tritum illud: Otia dant vitia. Rursum: Otia sunt Diaboli mollia pulvinaria. Et *Sirachius ait: Multam malitiam docuit ἡ ἀργία, quod est apud Ezechielem, otium, subvereor, ne in Clerum potiùs, quàm in populum competat. Nihil addam durius, & ignavis semper feriæ sunt. Nullus septimanæ dies latiùs patet ebrietatibus, crapulis, comessationibus asoticis, impudicis garritibus, jurgiis, conviciis, clamoribus, cædibus, prostibulis, quàm dies feriatus. Frendunt tamen ac strident, mordentq; præ sanctitate quidam crassuli, quoties aliquis pauperior aristas fricat, aut bovem puteo eximit die Divis sacro, hoc est, quoties parandi victus gratiâ, vel unam tantùm manum admovet absolvendis operis, etiamsi calceum consutum reficiat. Judæi solùm Sabbatum suum tanto rigore observandum urgebant, nos præter Sabbata nostra Dominica tot Divorum etiam ferias majore ferè religione observare cogimur, ut plus peccetur, & ad illorum imagines procumbatur, & statuæ adorentur, & illæ ceu adjutores Dei invocentur, & œnopolia frequententur, & orchestra sudent, alioqui profectè arescerent choreæ puellares. Verùm potestatis ordinariæ partes erunt, hos abusus tollere, ac rectissimum faciendi usum præscribere, ne posthac vel Judæi, vel Ethnici esse videantur.*

Becelinus, citante Rivio, lib. de abusib. Eccles. *Demant Ecclesiastici aliquid de multitudine festorum, ne tot feriis tempus teramus. Adimatur gravissima obligatio conscientiæ ac fiduciæ &c. Obviam eatur salacissimis choreis, scurrilibus ludis, turpissimis ingurgitationibus.* Hic (inquit Rivius) *ea taxat, quæ nos antehac sæpè de diebus sacris questi sumus, in quibus ferè, ut Tertulliani verbis utar, malorum morum licentia pietas est; occasio luxuriæ, religio.*

Johannes Monlucius Episcopus Valentinus cap. 35. Reformationis Cleri Valent. *Adhæc etiam accidit, quòd, qui manibus victum sibi quærere solent, in tanto tamq; infinito dierum festorum numero otiari magno suo incommodo cogantur. Itaquè anctis hominibus & multiplicatis in tam frequenti esurie & magnâ sui parte labefactatâ caritate plures mendici sint, oportet, & qui se suorumq; vitam alienâ sustentent misericordiâ.*

CAPUT VII.

DE AQUA LUSTRALI.

CORONIDIS loco in hoc articulo etiam agemus *de aqua lustrali* & *signo crucis*, cùm de illa Bellarminus lib. 3. de Cultu Sanctor. cap. 7. mentionem injiciat, hoc verò ad religiosum cultum crucis reducatur.

Thesis. Aquæ lustralis usus non est ab Apostolis institutus, nec habet spiritualem aliquam efficaciam.

Antithesis. c. Aquam sale dist. 3. de Consecrat. ex Alexandro I. *Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut eâ cuncti aspersi sanctificentur ac purificentur, quod & omnibus Sacerdotibus faciendum mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus sanguine populum sanctificabat atque mundabat, multò magis aqua sale aspersa, divinisq; precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est, quantò magis divinis precibus sacratus sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat atque mundat & expurgat, & cætera bona multiplicat & insidias Diaboli aver-*

avertit, & à phantasmatu versutiis hominem defendit.

Benedictio salis ad aquam lustralem adhibendi hisce peragitur verbis: *Exorcizo te creatura salis per Deum vivum, per Deum verum, per Deum sanctum, qui te per Helisaeum Prophetam in aquam mitti jussit, ut sanaretur sterilitas aquae, ut efficiaris sal exorcisatum in salutem credentium, & sis omnibus te sumentibus sanitas animae & corporis.*

Item. *Immensam clementiam tuam, omnipotens, aeterne Deus, humiliter imploramus, ut hanc creaturam salis benedicere & sanctificare digneris tuâ pietate, ut sit omnibus sumentibus salus mentis & corporis.*

In Pastorali de Sacramento Baptismi p.2. aquae lustralis consecratio his verbis peragitur: *Exorciso te creatura aquae in nomine Dei † Patris omnipotentis, & in nomine † Jesu Christi Filii ejus Domini nostri, & in virtute † Spiritus sancti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explantare valeas cum Angelis suis Apostaticis per virtutem ejusdem Domini nostri Jesu Christi, qui venturus est judicare vivos & mortuos & seculum per ignem, Amen.*

Innocentius c. Consuluisti ext. de Consecratione Eccles. *Coemiteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit, reconcilianda erunt aspersionibus aquae solenniter benedictae, sicut in dedicationibus Ecclesiarum fieri consuevit.*

Durandus lib.4. Ration. cap.4. *Sacerdos in Dominicis diebus celebraturus, alba stola paratus &c. aquam ex institutione Alexandrini Papae primi benedicit, altare, Ecclesiam & populum aqua benedicta conspergit, ut omnis Spirituum immundorum spurcitia tam de habitaculo, quàm de cordibus fidelium propellatur.*

Discipulus de Tempore serm.110. *Habent aliqui aquam benedictam in domo sua, ut quemadmodum saepè venialiter peccant, ita etiam è converso in deletione venialium aquam benedictam saepiùs recipiant. Laudabilis est & bona haec devotio. Bonum item est, habere aquam benedictam circa lectum & circa mulieres, quae jacent in puerperio, & maximè circa infirmos, qui sunt saepè aspergendi aquâ benedictâ ad effugandum phantasma Daemonum.*

Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei capite 3.§.Tertium mendacium. *Aqua benedicta meritò statuitur Apostolica traditio.*

Idem lib.3.de Cultu Sanctorum cap.7. §. Nota &c. *Aquâ benedictâ utimur, 1. ad significandos spirituales effectus. 2. ad deletionem venialium peccatorum. 3. ad fugandos Daemonas & curandos morbos.*

In Speculo Ordinand. cap.24. pag.10. *Aquâ lustrali asperguntur cadavera hominum, ne Daemones corpora fidelium accedant.*

Azorius lib.4. Institut. cap. 11. *Hac venialia peccata delentur ex opere operato, hac etiam Daemones fugantur.*

Costerus in libello de Societate B. Virginis aquae lustrali hosce spirituales effectus tribuit, *quòd sanctificet & emundantem à peccato sanguinem Christi applicet, Diabolum abigat, remittat peccata venialia, phantasmata prava in oratione & aliis temporibus excludat, mentes à terrenis rebus colligat, ac disponat ad devotionem, & praeparet, ut rectiùs divina mysteria peragat, gratiam & praesentiam Spiritus sancti impetret, & valeat adversus omne, quod Sacramentorum effectum impedire possit, & ob hanc causam in altarium & templorum consecra-*

Eeeee

secratione adhiberi, ut à locis illis omne excludatur orationis, devotionis & Sacramentorum impedimentum: ob eandem causam etiam juxta fores Ecclesiæ semper in promtu esse aquam benedictam, ut ingressuri ejus aspersione Dæmonem, inanesq; cogitationes & curas excludant, atque ad orandum devotiùs se parent & colligant, egressuri verò adversus omnes occurrentes peccandi occasiones sese muniant. Ibidem etiam corporalia beneficia addit, nempe aquâ illâ curari, sterilitatem hominum, jumentorum, humanarumq; rerum, impetrari bonorum multiplicationem & ubertatem, infirmitates corporum, ne invadant, præcaveri, & ubi occupaverint, præcurari: concedi etiam sanitatem mentis & corporis, noxium aêrem purgari, depelli pestem & omnem contagionem.

Marsilius Columna Hydragiolog. sect. 3. cap. 2. §. 2. *Aqua lustralis aufert impedimenta gratiæ.*

cap. 5. & 6. *pellit ac solvit incantationes & præstigias Satanæ.*

Baronius Ann. 389. n. 180. *Aqua lustralis fugat Dæmonem.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 7. quæst. 4. punct. 1. pag. 1544. *Aqua lustralis delet peccata venialia.*

Benzonius de Anno Jubilæo lib. 4. capite 7. p. 432. *Aqua lustralis fugat Dæmonas, quietat intellectum ab illusionibus Dæmonum, cordis tractum temperat, venialia remittit, mundat & disponit cor ad bene orandum, disponit, ut devotè exerceat mysteria divina, & dignè suscipiat res sacras.*

Augustinus Steuchus Eugubinus in libr. Numer. cap. 19. *Non inane institutum est, quòd aquas sale & orationibus sanctificamus, ut ad earum aspersum delicta nostra deleantur.*

Nostram sententiam probamus.

1. Aquæ lustralis usum nec Christus, nec Apostoli instituerunt.

2. Soli sanguini Christi & aquæ Baptismi Dei verbo sanctificatæ, competit vis mundandi à peccatis.

3. Typi & figuræ ad V. T. pertinent, ex quo non sunt ad N. T. traducendæ.

4. Græca Ecclesia lustralem illam aquam repudiat.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, benedictionem & usum illius aquæ lustralis non ex Christi, vel Apostolorum, sed Alexandri I. Pont. Rom. institutione descendere.

Durandus lib. 4. Rational. cap. 4. *Sacerdos in Dominicis diebus celebraturus, albâ & stolâ paratus priùs, quàm planetam induat, ut liberiùs vacare possit, aquam ex institutione Alexandri I. Papæ benedicit, altare, Ecclesiam & populum aquâ benedictâ aspergit.*

Walafridus Strabo in lib. de Catholicæ Ecclesiæ div. offic. f. 355. (edit. Rom. Anno 1591.) *Aquam aspersionis cum sale benedici & in habitaculis fidelium spargi Alexander Papa constituit.*

Micrologus de Eccles. observationibus in lib. eod. f. 400. *Alexander Papa quintus à B. Petro constituit, ut sal & aqua benediceretur ad conspergendum populum & habitacula eorum.*

Platina in Vita Alexandri I. *Alexander primus instituit, ut aquam, quam sanctam appellamus, interpositis sacris orationibus sale admixto, in templis atque cubiculis ad fugandos Dæmones retinerent.*

Gabriel Biel 4. sent. dist. 1. q. 1. art. 1. negat, *aquam lustralem à Deo esse institutam.*

Alphonsus de Castro lib. 2. adv. hæreses,

ses, verbo Aqua, hæres. 2. *Vetustissima Ecclesiæ consuetudo fuit ab ipsis, etiam Apostolorum temporibus ad nos usque derivata, ut aqua benediceretur.*

Et postea. *Deus non promisit se per hanc aquam operaturum, nec signum instituit.*

Et paulò pòst. *Alexander hujus nominis primus, quartus à Petro Pontifex, hanc aquæ benedictionem præscripsit.*

Polydorus Vergilius lib. 5. de Rer. Invent. cap. 8. *Alexander primus Rom. Pontif. autor fuit, ut hujusmodi lustralis aqua consecraretur, & ad Dæmones fugandos in templo, domiq; servaretur.*

Franciscus de Victoria Relect. II. q. 1. *Aqua benedicta usus est tantùm ex jure positivo.*

Marsilius Columna in Hydragiologi sect. 2. cap. 2. §. 38. fatetur, *Alexandrum I. Papam,* qui vixit Anno 121. *aquæ lustralis autorem extitisse*, idq; *sentire quamplurimos autores Ecclesiæ Romanæ.* §. 43.

Consentit Gregorius de Valentia tomo 4. Disp. 7. q. 2. punct. 1. pag. 1544. C.

(Ex illis omnibus sic colligimus: Quod ab homine post Christi & Apostolorum tempora institutum, illud non habet institutionem divinam à Christo vel Apostolis promulgatam, nec habet spiritualem aliquam efficaciam. Aqua lustralis ab homine, videl. ab Alexandro I. post Christi & Apostolorum tempora est instituta. Ergò. Notandum verò, quòd quidam ex ipsis Pontificiis agnoscant, Epistolam illam Decretalem, quæ Alexandro I. tribuitur, esse supposititiam, ut ostendimus superiùs lib. 1. part. 2. cap. 9. thesi speciali 10. quòdq; scriptores Ecclesiastici ante Gregorium Magnum nuspiam aquæ lustralis mentionem faciant. Ergò nec hoc certò & infallibiliter probari potest, quòd Alexander primus, qui Trajani ætate vixisse dicitur, aquam lustralem instituerit.)

2. Quòd agnoscunt, usum lustralis aquæ à Judæorum & gentilium ritibus originem trahere.

(Ergò potiùs ex κακοζηλίᾳ Judaicorum ac Ethnicorum rituum, quàm ex institutione divina descendit.)

c. Aquam 20. dist. 3. de Consecr. *Aquam sale conspersam benedicimus, ut eâ cuncti aspersi sanctificentur & purificentur; quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam, si cinis vitulæ sanguine aspersus, populũ sanctificabat atq; mundabat, multò magis aqua sale aspersa, divinisq; precibus sacrata, populum sanctificat atq; mundat. Et, si sale asperso, per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est, quantò magis divinis precibus sacratus, sal sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, atque mundat & purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias Diaboli avertit, & à phantasmatum versutiis homines defendit.*

Durandus lib. 4. Rational. cap. 4. §. 8. *Aqua cùm benedicitur, sal admiscetur, quod ab Elisæo sumsit exordium.*

§. 5. *Populus Ecclesiam ingrediens, divinis insistere intendens, ipsâ aquâ sanctificatâ aspergitur, quæ videlicet ad quotidiana delenda, sicut & cinis vitulæ in V. Testamento, secundùm quod, qui immundus erat, prohibebatur Ecclesiam ingredi, donec aquâ lavaretur.*

Polydorus Vergilius lib. 5. de Rer. Inventor. cap. 8. pag. 430. *Fuit olim usus aquæ lustralis* (apud Judæos) *in Levitis consecrandis. Nam sic Dominus, veluti est in Num. cap. 8. præcepit Moysi. Tolle Levitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos juxta*

hunc ritum aspergatur aquâ lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ, quo factum est, ut Alexander I. Roman. Pontifex autor fuerit, ut hujusmodi lustralis aqua consecraretur.

Baronius Ann. 44. n. 88. aquam lustralem inter collationem *Ethnicismi* & *Papismi* disertè ponit.

Idem Anno 57. n. 106. *aquam pro Ecclesiæ foribus ad purificationem positam*, confert *cum aqua in libro æneo ad emundationem filiorum Aaronis asservato.*

Idem ad Ann. 439. num. 88. *Vigilias anniversarias habes apud Suetonium in Vespasiano cap. 7. lustralem aquam, aspersionem sepulchrorum apud Juvenalem Sat. 6. & alios. lumina in iisdem parare apud Suetonium in Octavio cap. 98. lucernam accendere, cereos in populo distribuere apud Senecam lib. 14. Epist. 15. & Macrob. in Saturnal.*

Bellarminus lib. 3. de Cultu Sanctor. cap. 7. *aquæ lustralis* usum probat ex *aquis probationis Num. 5. expiationis Num. 19.*

Aventinus lib. 3. Annal. pag. 147. *Nihil sacratius quercu majores nostri habuêre, nulla sacra sine arboris hujus fronde confecerunt &c. Viscum ejus è cœlo missum putârunt, signumq; esse à Deo electæ arboris, omnia sanantem suo vocabulo appellantes, fœcunditatem eo potu dari cuicunque animalium sterili arbitrati sunt. Contra venena omnia esse remedio. Eo perinde ac nos aquâ lustricâ in expiationibus solennibus usi sunt.*

(De aqua lustrali apud gentiles usitata testantur Justinus in Apolog. 2. pro Christianis pag. 74. Theodoretus lib. 3. Histor. Eccles. cap. 14. & 15. Sozomenus lib. 6. cap. 6. ex ipsis gentilibus Hippocrates in lib. de Sacro morbo, Macrobius libro 3. Saturn. c. 1.)

Marsilius Columna Hydragiol. sect. 2. cap. 2. num. 29. seqq. *Aqua benedicta quidem decentissimè ac maximâ cum ratione ab Ecclesia proposita fuit. Nam si aqua apud gentiles, expiandis, ut ipsi credebant, hominibus in usu erat, ut Tertullianus testatur, cap. 5. de Baptism. & Lylius Gyrald. Histor. Deor. syntagm. 17. & nos superius cap. 6. sect. 1. docuimus. Si item illâ utebantur Hebræorum Sacerdotes, Levitæ, ac reliquus populus, quæ lustrationis aqua appellabatur, quæ etiam erat usu recepta in Levitis consecrandis, ut Num. cap. 8. ad mundandos etiam immundos, ut ibidem cap. 19. ad pollutionem item mulieris dignoscendam, quæ & zelotypiæ aqua dicebatur, magis certè consentaneum fuit, ut & illa apud Ecclesiam Christianorum institueretur, sanctiorq; esset, & majorem vim & efficaciam haberet in his omnibus, quæ paulò pòst explicabimus.*

Durant. lib. 1. de Ritib. Eccles. cap. 21. §. 6. *Hunc quodammodò ritum & Gentiles frequentabant. Apud Ovid. lib. 9. metamorph. legitur de Alcmæone, se purgante aquâ. Item Virgil. 6. Æneid.*

Idem ter socios purâ circumtulit undâ,
Spargens rore levi & ramo felicis olivæ.

Sed ut gentilium ritum missum faciamus, hujus aquæ sacræ mentio fit in lib. de morbo sacro, quem Galenus non esse genuinum Hippocratis ait, sed memorabilis tamen viri, his verbis: Deus itaque, inquit autor illius libri, qui maxima ac sceleratissima peccata purgat ac purificat, & liberatio nostra existit, ipsiq; terminos templorum Diis designamus, ut nullus, qui non purus sit, eos transcendat, & ingressi respergimus, non ut inquinemur, sed si quid etiam priùs scelus habemus, purificemur &c.

Ibidem. *Ritum expiandi se aquâ lustrali in*

in veteri lege usitatum fuisse apparet. Num. *cap.19. ibi. Et non est aqua lustrationis aspersus, à qua, ut ait quidam homo eruditus hujus seculi, sancta Ecclesia mutuavit suam.*

Item. *Cùm post institutionem Ecclesiæ aquâ benedicta quodam modo saltem venialibus seu levioribus admissis purificemur, non sine ratione institutum fuit, vasa ista aquæ benedictæ ad ostium Ecclesiæ à latere ingredientis, ubi potest, dextro collocari. In veteri Testamento non nisi lotus templum ingrediebatur, Exodi 30.*

3. Quòd aquæ illius lustralis usum & efficaciam frigidis argumentis probant, (quæ ipsa meritò totum de aqua lustrali commentum suspectum reddunt.)

Discipulus de Tempore serm. 110. ad aquam lustralem accommodat dictum Psal. 74. v. 13. *Contribulâsti capita Draconum in aquis, id est, aquâ lustrali à Sacerdotibus aspersâ Dæmones fugantur.*

Bellarminus d.l. argumenta pro aqua lustrali ducit *ex aquis probationis,* Num. 5; *expiationis,* Num. 19; *à miraculosa curatione Naamani,* 4. Regum 5. Iisdem argumentis ante Bellarminum usus fuit Alphonsus de Castro lib. 2. adversus hæreses, verbo Aqua, hæres. 2. & ante Alphonsum de Castro Alexander I. Papa, nisi nos Epistolæ Decretales fallunt.

(Atqui 1. ritus illi erant Levitici, quibus cum in Novo Testamento nihil nobis est negotii. 2. Nulla ex istis aquis potuit lustrare conscientiam, aut hominem à peccatis purgare, aut Dæmonas morbosve depellere. 3. Aqua probationis adhibebatur ad explorandam adulteram, nec ejus alia vis vel significatio. 4. Pontificii aquam suam lustralem vocant *benedictam,* c. Benedictam dist. 50. Moses autem aquam probationis vocat *maledictam,* Num. 5. v. 19. 5. Aqua lustralis Pontificiorum fingitur morbos pellere, sed aqua Mosaica morbos inferebat. 6. Aqua expiationis non à peccato, sed à Leviticis quibusdam immundiciebus Israëlitas purgabat. 7. Naaman non à peccato, sed à lepra Jordanis aquâ mundabatur, & quidem miraculosè. Citiùs igitur ex pumice aquam naturalem, quàm ex his dictis aquam lustralem Bellarminus poterit exculpere.)

4. Quòd abusus aquæ lustralis quidam reprehendant.

Constat, *Græcam Ecclesiam* semper damnâsse usum aquæ consecratæ ut superstitiosum & Scripturæ sacræ contrarium. (Causæ recus. Conc. Trid. p. 184.)

Erasmo in Supput. errorum Bedæ displicet, *sepulchra defunctorum aquâ lustrali aspergi,* (quem morem sui temporis etiam Chrysostomus reprehendit.)

5. Quòd ex Durandi Rationali lib. 4. cap. 4. colligi possit, *aquæ lustralis usum olim nihil aliud fuisse, quàm memoriale Baptismi, & tacitum monitorium ad spiritualem à peccatis lotionem, fide corda purificante* Act. 15. v. 9. instituendam.

6. Quòd de efficacia hujus aquæ non consentiant.

Quæritur inter ipsos, *An per aquam lustralem peccatum veniale tollatur ipsâ actione aspersionis, an verò per actum pœnitentiæ?* Alii affirmant prius, alii posterius. Utriusque sententiæ assertores recenset Azorius lib. 4. Instit. cap. 11. q. 4.

7 Quòd agnoscunt, multos jam olim virtutes aquæ benedictæ negâsse.

Alphonsus de Castro lib. 2. advers. hæreses, verbo Aqua, hæresi 2. *Aquam bene-*

dictam nihil plus habere virtutis aut efficaciæ, quàm non benedictam dixerunt Flagellantes circa tempus Gregorii Papæ hujus nominis decimi &c. Post istos in eodem errore successerunt quidam hæretici in Anglia dicti Lollardi, ex secta Wiclephistarum originem trahentes &c. His Lollardis in eodem errore successit quidam Germanus, dictus Johannes de Westphalia superiore, tempore Friderici Imperatoris hujus nominis tertii &c. Hi omnes concordi animo asserunt, aquam benedictam nullius esse virtutis majoris, quàm non sit benedicta.

Bellarminus lib. de Cultu Sanctorum cap.7.§.1. *Primi, qui ejusmodi benedictiones irridere cæperunt, Waldenses sunt, ut patet ex Raynerio &c. exorti autem sunt Waldenses, eodē teste, Anno Domini 1140. &c. post eos Wiclefistæ* (teste Thoma Waldensi tom.3. tit.ult.cap.68.) *asserebant, benedictiones aquæ, salis, vini, panis, olei, cereorum & similium esse veram practicam necromantia. Idē de hæreticis in Bohemia grassantibus scribit Æneas Sylvius lib. de Origine Boëmorum capite 35.*

8. Quòd agnoscunt, nullam haberi promissionē, quòd Deus velit per aquam benedictam spirituales effectus operari.

Alphonsus de Castro d.l. *In Baptismate Deus ex promisso assistit, atque ideò nunquam non operatur, quia cælum & terra transibunt, priusquam verbum unum ejus transeat. Quapropter, nisi ipse Baptismate ablutus, obstaculum peccati opponat, semper Deus in baptizatum gratiam infundit. At non sic est de aqua benedicta, nec sic, ut ita dixerim, obligatus est, quia nec ipse promisit, nec ipse hoc signum instituit, sed confidendū est de eo, quod dabit & efficiet id in nobis, quod in aqua postulatum est, cùm benediceretur.*

(Atqui, ubi nullum est promissionis verbum, ibi etiam fides non potest locum habere.)

9. Quòd agnoscunt, usum aquæ lustralis hæreticis fuisse usitatum.

Marsilius Columna Hydragiol. sect.3. cap.7.§.1. *Primus omnium Ebion, à quo Ebionitæ tempore S. Johannis Evangelistæ Anno Domini 80. putavit, baptismis ac lotionibus aquarum, quibus ille utebatur, deleri peccata statim, atque illa perpetrâsset, ut refert S. Epiphanius hæres.30. adversus Ebionitas his verbis: Et quotidie, si quando mulieri conjunctus esset & ab ipsa surrexisset, baptizabatur in aquis, si copia esset marinis, aut etiam aliis &c.*

CAPUT VIII.

DE SIGNO CRUCIS.

THESIS. Signo crucis non est tribuenda spiritualis quædam efficacia.

Explicat. 1. *Crucis* nomen tria significat. Primò, *ipsum lignum*, cui Christus affixus Spiritum Patri tradidit. Secundò, *signum crucis* ἀϋλως (?) formatum in aëre certo digitorum motu. Tertiò, *crucis imagines* ex certa materia, sive ea solida sit, sive ex coloribus.

2. Christiani veteres inter gentiles habitantes, qui ipsis crucem Christi, tanquam rem ignominiosam objiciebant 1.Cor.1.v.23. frontes suas hoc signo notabant, quo se de ea gloriari, tanquam honorificentissima testarentur, quod nihil aliud erat, quàm fidei suæ confessionem edere, & quanti passionem Christi facerent, testari.

Cyrill. Hierosol. Catech.4. de Illuminatis.

natis. *Non pudeat nos crucifixum confiteri, sed in fronte μῦλω ταπεινώσεως signaculum crucis inprimatur.*

August. de verb. Apost. serm. 8. *De cruce Christi nobis insultant Sapientes hujus mundi, & dicunt: Quale cor habetis, qui Deum colitis crucifixum? Apprehendit Zachæus sycomorum, ascendat humilis crucem: parùm est, ascendat, ne de cruce Domini erubescat; in fronte eam figat, ubi sedes pudoris est: ibi omninò, ibi, in quo membro erubescitur, ibi figatur, unde non erubescitur.* Hoc fine crucis signum olim adhibitum minimè improbamus.

3. Signo ergò crucis utimur, tum *ad fidei nostræ testificationem,* quòd in Christum crucifixum credamus, unde fronti & pectori illud signum inprimimus, ut testemur, nos non erubescere Christum, sed eum in corde gerere; tum *ad crucis propter confeßionem Christi portandæ commonefactionem.*

Antithesis. Durandus lib. 4. Rational. div. offic. cap. 41. n. 14. scribit, *Sacerdotem exemplo Christi panem & calicem per se crucis signaculo benedicere, quæ duæ cruces innuant tempus cœnæ & tempus gratiæ, in quo duo parietes in lapide angulari cōjunguntur, vel, quòd gigas geminæ substātiæ crucifigitur.*

Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 2. art. 9. *Christi crucis signum vel solâ fidelium manu expressum, Dæmonibus est terrori, hominibus saluti, propterea frons, os, pectus, omnia Sacramenta, cibus & potus rectè eo signantur.*

Censura Coloniensis Dial. 3. contra Monhem. p. 60. *Tertullianus lib. 2. ad uxorem suadet, summâ veneratione crucem esse colendam, & nihil agi consuetum esse à Christianis, nisi sese signo crucis primùm communirent, tanquam hoc signum manufactum ad effugandas iniquorum Spirituum insidias plurimùm haberet momenti &c.*

p. 61. *Consule etiam, quid D. Athanasius habeat de D. Antonio, cujus vitam graphicè descripsit, quo pacto Dæmonas signo crucis sæpissimè abegerit. Item, quomodo D. Hilarion, teste D. Hieronymo, puer adhuc hoc signo Dæmonum omnium vires debilitârit. Refert Damascenus in vita Barlaam & Josaphat, Dæmones vel invitos confessos esse, se vexillum Dominicæ crucis sustinere non posse.*

Bellarminus lib. 2. de Imag. Sanctor. cap. 30. *Nota, tres esse effectus crucis mirabiles. 1. Terret & fugat Dæmones. 2. Pellit morbos & omnia mala. 3. Sanctificat ea, quibus inprimitur. Et quidem primum effectum ex tribus caussis habet, ex apprehensione Dæmonis, ex devotione hominis, & ex instituto Dei. Nam Dæmon, ubi crucem videt, mox recordatur cruce Christi se victum, spoliatum, ligatum & enervatum fuisse, inde crucem timet & fugit, quomodo canis fugit lapidem & baculum, quo percussus fuit. Deinde vim habet crux ex opere operantis eo modo, quo vim habet oratio. Nam signum crucis est invocatio quædam meritorum Christi crucifixi signo expressa, loquimur enim corde, voce & auribus. Quantùm ad morbos & cætera mala, quæ non possunt percipere vim signorum, dicimus ea fugari per crucem, tanquam per signum fidei & fiduciæ, vel potiùs per invocationem signo expressam.*

Ibidem. *Signum crucis per ipsum actum, quamvis fiat per infidelem, Judæum vel Ethnicum, satis fortè est ad pellendum Dæmonem.*

Scarga art. 8. fol. 211. *Signo crucis consecratur corpus Dominicum.*

Jodocus Lorichius in Thesauro Theologiæ

logiæ, titulo Crux, pag. 728. *Hi sunt effectus,* (signi crucis) *terrere Dæmones, pellere morbos, aliaq; imminentia mala, sanctificare res, quibus adhibetur seu inprimitur. De primo effectu multa testimonia recenset Gretserus lib. 3. de Cruce cap. 18. Confirmatur exemplo Julian. Imp. Apostatæ, qui signo, quo Christianus fuerat usus, necessitate compulsus, etiam apostata factus, seipsum ab incursu Dæmonum servavit. Et D. Gregorius de quodam Judæo per signum crucis à Dæmonibus liberato, Item D. Antonii & aliorum exemplis. De secundo effectu, quòd signum crucis medeatur morbis, Dracones & serpentes fugârit vel interemerit, veneni vim in bibentibus illud cohibuerit, vel expulerit, cæcos illum naverit, mutis, claudis, paralyticis integritatem recuperaverit; truculentas feras cicuraverit; flammas represserit; & omne genus adversitatis averterit, vide Gretser. lib. 3. cap. 28. De tertio effectu, quòd per signum crucis res sanctificentur, ut aqua, oleum, panis, sal &c. probant miracula varia, quæ per ejusmodi res benedictas facta sunt, præsertim per aspersionem aquæ benedictæ. Vide Grets. eod. lib. 3. cap. 36. 37. & libros rituales Ecclesiæ.*

Petrus Thyræus Jesuita part. 3. de loc. infest. cap. 68. *duplicem* constituit *crucem*. Unam vocat *transeuntem, quæ digitis formatur in aëre; alteram permanentem & constantem, quæ vel in plano pingitur, vel in solida materia effingitur. Utriq; eam tribuit efficaciam, quòd vel sola ista crux spectra fuget. Transeuntem hoc facere* dicit, *ut objectum & causam efficientem; permanentem tantùm ut objectum, quia eam Dæmon ferre nequeat. Per crucem transeuntem majorem vim* dicit *inferri Diabolo, eò quòd ad odium, quo per se crucem fugiunt Spiritus, accedat imperium in virtute & cum virtute crucis, discessum imperantium & cedere ipsos cogentium, atque sic cruce etiam hîc homines agere in Dæmones.*

Idem lib. de Spirituum apparitione cap. 16. pag. 69. *Si Diaboli fraus fuit fugere crucem, & hac significatione nulla ipsi affertur vis, qui fit, ut gravissimi morbi sint crucis signo depulsi? ut præsentissima pericula depulsata? ut res hominum opinione majores effectæ?*

Bailius in Catech. controvers. tract. 2. q. 19. *Signum crucis est sancta precatio, suaviq; mortis Christi, unde omnis felicitas ac benedictio fluit, recordatio.*

(At signum crucis per se precatio non est; quod mortis Christi memoriale est, id habet ex institutione humanâ.)

Nostram sententiam probamus.

1. De peculiari hujus signi efficacia contra Dæmones & morbos nullum extat in Scripturis *promissum*, nullum *exemplum*.

2. Scriptura aliud nobis contra Diabolum monstrat remedium. Brentius in Proleg. super Confess. Wirteberg. cap. de Traditionibus f. 255. *Unâ tantùm cruce fugatur Satanas, nempe cruce Domini nostri Jesu Christi, eaq; non digitis in aëre aut corpore efficta, ac ne illâ quidem ligneâ, in qua Christus pependit, sed ipsâ passione in cruce peractâ & à nobis per fidem susceptâ.*

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd signum crucis *pro signo significante*, non *operante* quidam habendum esse agnoscunt.

Betuleius in Notis ad Lactantium libro 4. div. Instit. cap. 27. scribit, *veteres signum crucis habuisse pro insigni & symbolo, quo testatam Christi crucifixi professionem inter gentes, Judæosq; volebant.*

(Con-

(Congruit hoc dictis veterum. Tertull. de Coron. milit. cap. 3. *Quæcunque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus.* Cyrill. Hierosol. Catech. 13. *Non pudeat nos crucifixum confiteri, sed in fronte confidentes signaculum crucis digitis imprimamus.* August. de Verb. Domini sermon. 8. *De cruce Christi nobis insultant sapientes hujus mundi, & dicunt; Quale cor habetis, qui Deum colitis crucifixum &c. In fronte illam figat, ubi sedes pudoris est, ibi omninò, ibi in quo membro erubescitur, ibi figatur, ubi non erubescitur.*)

Georgius Cassander in Scholiis ad Hymn. Ecclesiast. p. 220. operum. *Crucis consignationem frequenti in usu apud priscos Patres fuisse, manifestum est, usque adeò, ut nihil neque publicè, neque privatim institueretur, cui nõ crucis obsignatio accederet. Imò, nec Sacramenta ritè peragi putabantur, nisi illis crucis signum, tanquam signaculum quoddam imprimeretur, quo haud dubiè nil aliud significare volebant, quàm omnem tutelam & salutem in morte Christi esse constitutam, & Sacramenta omnia vim atq; efficaciam suam non aliunde, quàm à morte Christi haurire. Itaq; crucis consignatio Sacramenti quoddam genus habebatur, unde & ab Hugone de S. Victore in eo Sacramentorum genere ponitur, quod in factis consistit. Quare hæ locutiones, Crux pellit omne crimen, & similes, mysticè accipiendæ sunt, ut signo tribuatur, quod significatæ rei proprium est.*

Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 20. *Nec in characteribus, nec in sono aut numero syllabarum vim* (consecrandi) *ponimus.*

(Ergò nec in signo crucis.)

2. Quòd signum crucis super cibo faciendum esse ex Diabolo didicerunt.

(Hoc enim meritò suspectam reddit doctrinam de efficacia signo crucis inhærente.)

Durandus lib. 6. cap. 86. num. 8. *Legitur in Dialog. Gregorii lib. 1. cap. 4. quòd cùm quadam Monialis iret per hortum, lactucam sine benedictione* (sine crucis signo) *comedit, & simul Dæmonem, qui super eam erat, suscepit, qui eam multùm vexavit. Nos quoque vidimus in civitate Bononiensi puellam à duobus Spiritibus immundis & malignis triennio vexatam. Cumq; à quodam perito volente illos cum exorcismis & abjurationibus ab humano corpore pellere, interrogarentur, qualiter corpus mulieris intrâssent, responderunt, quòd sedebant in quodam malo granato, quòd ipsum puella comederat,* (antequam crucis signo benediceret.)

3. Augustinus Hunnæus, qui axiomata ex Thomæ doctrina collegit, in axiomat. ex 2. 2. Thom. quæst. 96. art. 2. sic scribit; *Uti rebus ad eos effectus assequendos, procreandos vel pronunciandos, quorum illæ res neque causæ sunt, neque legitima secundùm divinam vel naturalem institutionem signa, superstitiosum est & à religione Christiana alienum.*

(Subsumimus. Signum crucis non est causa spiritualium istorum effectuum, qui illi tribuuntur; nec divinam vel naturalem institutionem habet ad illos effectus producendos. Ergò.)

Appendix hujus capitis

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ERRONEAS ADVERSARIORUM complectens.

I. Querelæ.

1. Bellarminus lib. 2. de Cultu Sanctor. cap. 2. §. ult. inter *mendacia* refert, quòd *Pontificii dicantur reliquias colere divinis honoribus, atque easdem, ac si viverent, suppliciter invocare. Quis unquam Catholicorum* (inquit) *reliquias invocavit? Quis unquam auditus est in precibus aut Litaniis dixisse, sanctæ reliquiæ orate pro me? Et quis easdem unquam divino honore affecit, vel Christi loco adoravit? Nos enim reliquias quidem honoramus, & osculamur, ut sacra pignora patronorum nostrorum; sed nec adoramus, ut Deum, nec invocamus, ut sanctos, sed minore cultu veneramur, quàm sanctorum Spiritus.*

lib. ejusd. cap. 4. §. 11. *Nunquam est auditum apud Christianos, ut* (quòd) *aliqui sanctorum reliquiis divinos honores detulerint.*

Gregorius de Valentia in Apol. contra Heerbrand. cap. 8. *Reliquiis non deferuntur honores divini, ut Deo.*

Respond. Contrarium ostendimus superius in Antithesi. Hoc loco monemus 1. Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 26. *crucem*, in qua Christus pependit, refert inter reliquias. At *crucem Christi latriâ adorandam esse* docent, ut inferiùs apparebit.

2. Bellarminus ipse lib. 2. de Imag. cap. 4. §. Quod autem &c. adducit dictum Chrysostomi. *Tumulos Martyrum adoramus*, & Hieronymi ad Marcellam. *Sepulchra & cineres Johannis Baptistæ, Elisæi & Abdiæ meritò adorari à fidelibus in Palæstina.*

3. In Historia translationis reliquiarum Mauri refertur, *quòd Monachi Casinenses coram illis, tanquam viventem in carne conspicerent, omnes in terram pariter procidentes, adoraverint.*

4. In Processionali Cadurcorum, qui sunt Galliæ Aquitanicæ populi, sudarium Christi invocatum fuit his verbis: *Sancte Sudari, ora pro nobis. Sudarium Christi liberet nos à peste & morte tristi.* Apud eosdem Cadurcos in Abbatia Fontis invocata fuit mappa, super quam Christus cœnam celebrâsse dicitur, & à Monachis cantatum. *Sanctissima Dei mappa, ora pro nobis.* (refert Polanus lib. 9. Syntagm. cap. 30.)

5. Pontificii religiosè colunt *sanctos*. Ergò & *reliquias sanctorum*. Connexio probatur, quia Bellarm. dicit lib. 2. de Reliquiis cap. 2. *Nos reliquias honoramus & osculamur, ut sacra pignora patronorum nostrorum.* Quòd si ergò defunctos sanctos religiosè colunt, utique etiam sacra eorum pignora religiosè colere debent, ut sit analogia inter cultum reliquiarum & cultum eorum, quorum sunt reliquiæ.

6. Pontificii imagines sanctorum religiosè colunt. Ergò & reliquias sanctorum. Connexio probatur, quia reliquiæ sanctorum arctiori propinquitate sanctis sunt conjunctæ, quàm imagines, quæ

quæ externa duntaxat lineamenta repræsentant, & sæpè sunt fallaces, semper dubiæ & incertæ.

Bellarminus lib. 2. de Reliq. cap. 4. *Dico præterea, in sepulchris sanctorum inveniri alteram partem substantiæ ipsorum, i. e. materiam illam ipsam, quam Spiritus sanctorum animarent & rursum animabunt.*

7. Cultus, quem reliquiis in Papatu deferunt, aut est *religiosus* ad primam Decalogi tabulam reducendus, aut *civilis*, tantùm ad secundam Decalogi tabulam pertinens. Pontificii negant posterius, Manet ergò prius.

8. Sed enim, ut manifestè conspiciatur, qualis honor reliquiis sanctorum in Papatu deferatur, age, expendamus Orationem, quam coram *facie Veronicæ*, id est, sudario imaginem faciei Christi exprimente (quod certo respectu ad reliquias referri potest,) recitant. Ea verò sic habet:

Salve sancta facies,
Impressa panniculo,
Dataq; Veronicæ,
Nos ab omni macula
Purga vitiorum,
Atque nos consortio
Junge beatorum.
Nos perduc ad patriam,
O felix figura,
Ad videndam faciem,
Quæ est Christi pura.
Esto nobis, quæsumus,
Tutum adjuvamen,
Dulce refrigerium
Atque consolamen,
Ut nobis non noceat
Hostile gravamen,
Sed fruamur requie.
Omnes dicant Amen.

Ad eandem.

Salve sancta facies
Nostri Redemtoris,
In qua nitet species
Divini splendoris,
Impressa panniculo
Nivei candoris,
Dataq; Veronicæ
Signum ob amoris.
Salve decus seculi
Speculum sanctorum,
Quod videre cupiunt
Spiritus cœlorum.
Nos ab omni macula
Purga vitiorum,
Atque nos consortio
Junge beatorum.
Salve vultus Domini,
Imago beata,
Ex æterno munere
Mirè decorata,
Lumen funde cordibus,
Ex vi tibi data,
Et à nostris sensibus
Tolle colligata.
Salve robur fidei
Nostræ Christianæ,
Destruens hæreticos,
Qui sunt mentis vanæ,
Horum auge meritum,
Qui te credunt sanè
Illius effigie,
Qui Rex fit ex pane.
Salve nostrum gaudium
In hac vita dura,
Labili & fragili,
Citò peritura,
Nos deduc ad propria,
O felix figura,

Ad videndam faciem,
Quæ est Christi pura.

2. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui, *quòd imaginibus divinum honorem exhibeant, ac proinde idololatriam committant.*

Pistorius in Hodeg. pag. 292. *Catholica Ecclesia* (Romana) *nunquam ex imaginibus fecit idola, aut ullam eis divinitatem tribuit, imò verè ab idololatria potiùs filios suos magnâ solicitudine retrahit.*

Resp. 1. Thomas, Bonaventura, Cajetanus, Azorius, Costerus & alii complures statuunt, *imaginem Christi adorandam eo cultus genere, quo ipse Christus colitur,* ut vidimus superiùs.

(Jam verò honor, quo Christus colitur, est honor verè divinus & religiosus.)

2. Polydorus Vergilius lib. 6. de Rer. Invent. cap. 13. *Sunt benè multi rudiores, stupidioresq́, qui imagines colunt, non ut figuras, sed perinde quasi ipsæ aliquem sensum habeant, magisq́ iis credant, quàm Christo.*

3. Cornelius Agrippa de Vanit. scient. cap. 57. *Dici non potest, quanta idololatria apud rudem populum alatur per imagines.*

4. Georgius Cassander in Consultat. art. 21. dicit, *manifestius hoc esse, quàm ut verbis explicari possit.*

5. Bellarminus lib. 1. de Sanctorum Beatitud. cap. 13. concedit, *incensionem & cremationem thuris & odorum ante imagines.*

(At hæc est pars religiosi cultus. Nam Hiskias ideò confregit serpentem æneum, quia populus illi thus incendebat, 2. Reg. 18.)

6. Disertè dicunt, *imagines esse religiosè adorandas.*

Concilium Tridentinum sess. 25. *Adorare imaginem est ipsum Christum adorare.*

Tannerus in 2.2. Thom. Disput. 4. thesi 48. *Absque hæsitatione fatendum, imagines non solùm venerandas & colendas, sed etiam adorandas juxta verum ejus nominis significatum.*

7. Concilium Tridentinum confirmat Concilium Nicenum II. At in eo act. 4. expressè sic habetur: *Non sunt duæ adorationes, sed una adoratio imaginis & primi exemplaris, cujus est imago.*

In eod. Concilio Constantinus Episcopus Constantinopolitanus dixit: *Ego imaginibus eundem honoris cultum exhibeo, qui debetur vivificæ Trinitati.*

(Jam verò dubium nullum, S. Trinitatem religiosè adorari.)

In eodem Concilio Niceno II. act. 4. ita decretum fuit. *Non sunt duæ adorationes, sed una adoratio imaginis, & primi exemplaris, cujus est imago.*

8. Jacobus Payva Andradius lib. 9. Def. non dubitavit scribere. *Non tamen inficiamur, hac nos latriæ adoratione Christi præclarißimam crucem colere & venerari.*

9. Jacobus Nanclantus Clugiensis in Italia Episcopus in Comment. Epist. ad Rom. Venetiis Anno 1557. edito cap. 1. sic scribit: *Ergò non solùm fatendum est, fideles in Ecclesia adorare coram imagine, ut nonnulli ad cautelam fortè loquuntur, sed & adorare imaginem, sine quo volueris scrupulo, quin & eo illam venerari cultu, quo & prototypon ejus. Propterquod, si illud habet adorari latriâ, & illa habet adorari latriâ.*

10. Colunt imagines *vovendo.*

At docente Bellarmino lib. 3. de Beat. Sanctor. cap. 9. *Votum est actus religionis soli*

Deo

Deo debitus, qualis etiam est juramentum & sacrificium.

11. In Pontificali cap. de Benedict. novæ crucis fol. 163. post novæ crucis benedictionem &c. *Tum Pontifex flexis ante crucem genibus eam devotè adorat & osculatur: Idem faciunt, quicunque alii voluerint.*

3. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui, quòd imagunculis, quæ vocantur *Agnus Dei, divinos affectus* tribuant. Cùm Gödelmannus in tractatu de Magis adduxisset versus illos, quos Urbanus V. Pontifex adscripserat, tribus ejusmodi imagunculis cereis ad Palæologum Imperatorem Græcorum missis.

(Balsamus & cera munda cum chrismatis unda,
Conficiunt agnum; quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum, per mystica sanctificatum,
Fulgura desursum depellit & omne malignum,
Peccatum frangit, ut Christi sanguis, & angit;
Prægnans servatur, simul & partus liberatur,
Dona defert dignis, virtutē destruit ignis,
Portatus mundè de fluctibus eruit unde.)

Jesuita Delrio lib. 6. Magic. Disquisit. cap. 3. negavit, *ullum ex Catholicis suis eos scripsisse. Ubi hic,* inquit, *audis comparationem sanguinis Christi & agni hujus, ubi hic tribuitur agno peccati fractio? Apage calumniator cum tuo versificatore. Si quis Catholicorum autor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti? Sano ille sensu suspicor aliquid addebat, quo fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quicquis autor illius versiculi, id nostra parùm refert, qui non quid singuli privati, sed quid Ecclesia Romana sentiat, solliciti sumus.*

Atqui 1. versiculi hi extant in *Ceremoniali Romano* lib. 1. tit. 7. cujus autor Marcellus Corcyrensis Archiepiscopus.

2. Habentur etiam apud Andream Frusium in fine lib. Epigramm. in hæreticos, qui Jesuitis est autor notissimus.

3. Tribuuntur hi versus non privato cuidam, sed Papæ *Urbano.*

4. Non potest Delrio dicere, se non vidisse librum illum, in quo Papa æquè blasphemè in prosa ac in ligata loquitur. Talis enim consecrationis formula in Ceremoniali Romano præscribitur. *Et quemadmodum illa Agnus innocens tuâ voluntate immolatus in ara crucis Jesus Christus filius protoplastum nostrum de Diabolica potestate eripuit: sic isti agni immaculati virtutem illam accipiant, quos consecrandos offerimus in conspectu divinæ majestatis tuæ. Tu eos bene†dicere, sancti†ficare & conse†crare digneris, ut tuâ largâ benedictione sanctificati, eandem virtutem accipiant contra omnes Diabolicas versutias, & fraudes maligni Spiritus, ut illos devotè super se ferentibus, nulla tempestas eidem prævaleat, nulla adversitas dominetur, nulla aura pestilens, nulla aëris corruptio, nullusque morbus caducus, nulla maris procella & tempestas, nullum incendium, neque ulla iniquitas dominetur eis, neque prævaleat homo, partus cum matre incolumis servetur per intercessionem unigeniti &c.*

5. Consecrationi istorum agnorum baptismatis nomen tribuere non verentur, Sic enim porrò habet Ceremoniale: *Cubicularii ad Papam portant Agnus Dei, quos Pontifex immergit in aquam, & Prælati astantes eos extrahunt, & in pelvibus argenteis portant super mensas &c. Et omnibus baptizatis*

tis per Pontificem, vel ejus Prælatos, surgens Pontifex, sine mitra dicit super eos hac orationes: O alme Spiritus &c. qui in aquarum substantia maxima Sacramenta (nota) constituisti, quæ sunt tuo flatu sanctificata, atque imperante lavacri susceptione, sanctæ Trinitatis nomine invocato, omnia peccata diluunt, quæsumus Domine, ut agni sacra & perenni unda, balsamoque sacri chrismatis perfusi, tu illa benedicere &c.

6. Baronius agnos illos Dei approbat, sic disserens tom. 1. ad annum 58. n. 76. *Cùm infantibus suis gentiles bullas ad avertendas fascinationes (ut docet Varro de lingua Latina lib. 6.) vè turpiculâ consignatas, vel aliter superstitionibus auctas collo suspenderet, ad eas abolendas, ut de multis accidit, placuit, superstitione in religionem mutatâ, ex ejusmodi sacris ceris bullas confici, quas agni Christum præferentis imagine insignitas geniti in Christo gestarent &c. Cordis imaginem gentiles in bullis suis ferre consueverant, quo, ut tradit Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 6. noscerent, se esse homines. Christiani verò Christi agni imagine discerent, ejus exemplo esse mites & humiles corde.*

7. Bzovius earundem cerearum imaginum mentionem fecit Anno 1367. §. 9.

II. Calumniæ. 1. Generales.

1. Bellarminus lib. 2. de Reliq. & Imag. cap. 1. ut & lib. 4. de Ecclesia cap. 9. Lutheranos accusat, *quòd Vigilantii hæresin hoc tempore excitârint.*

Resp. Huic cavillo satisfecimus superiùs in artic. de Reliquiis resp. ad argumentum ultimum.

2. Guilielmus Bailius in Catech. controv. statim in princ. *Cùm Messalianis crucis signum ludibrio habent, ut stultam imitationem & muscarum terriculum.*

Resp. 1. Nullus ex veteribus, qui descripserunt & oppugnârunt veteres hæreses inter Messalianorum hæreses hoc numeravit. Non certè Epiphanius, non Philastrius, non Augustinus, qui tamen illorum dogmata & placita sigillatim enumerârunt.

2. Signum crucis per se idolum esse dicimus, si ob significationem adhibeatur; abusum verò superstitiosum improbamus. Non ergò crucis signum in se ludibrio habemus, sed superstitionē & idololatriam per illud commissam insectamur.

3. Bellarminus lib. de Imag. cap. 1. originem hujus hæreseos non *ad Messalianos*, sed *ad Claudium Taurinensem* refert, qui anno octingentesimo vixit longè post Messalianos. *Fuit*, inquit, *hæresis, inprimis Claudii Taurinensis, qui crucem Domini execrabatur.*

5. Leonh. Marius in Comm. Ex. 12. v. 42. super verba: *Nox ista est observabilis Domini &c. Discimus contra nostri temporis hæreticos, meritò dies quosdam, vel noctes præ aliis peculiariter observari debere, & quæ hujus observationis ratio sit, nempe beneficia, quæ Deus in ea nobis præstitit.*

Resp. Praxis Ecclesiarum nostrarum testatur, nos minimè improbare, dies festos in memoriam divinorum beneficiorum institui.

2. Speciales.

1. Bellarm. in præfat. lib. de Beat. Sanct. Lutherum impietatis accusat, quòd suaserit, *ut reliquiæ sub terram abscondantur*, idq; sic interpretatur, *quòd hac ratione omnium Apostolorum & Martyrum, aliorumq; sanctorum in terris memoriam voluerit abolitam.*

Resp. 1. Hac ratione omnes illi, quotquot sanctorum corpora terræ mandaverunt,

verunt, in jus vocari possent, quod omnẽ eorum memoriam voluerint abolitam & extinctam. Gen. 23. v. 19. cap. 25. v. 9. cap. 35. v. 29. cap. 50. v. 5.

4. Lutherus lect. in festo Exaltationis. *Non reclamo, Divorum ossa sancta esse, sed hoc detestor, quòd pleriq; omnes majori studio ad illa exornanda rapiuntur, quàm ad proximi necessitatem sublevandam. Quapropter, ut abusus tollantur & dilectionis opera præferantur, vellem, terrâ istas sanctorum reliquias contectas esse.*

3. Staplet. in Promt. Cathol. part. 1. p. 292. fatetur, *Lutheranos* (ac proinde etiam Lutherum) *à civili reliquiarum veneratione non abhorrere; altiùs autem ad religiosam earum venerationem esse assurgendum.*

2. Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 49. *Ex his omnibus apparet impietas Lutheri, qui communem istam & verissimam Divi Thomæ doctrinam de eodem adorationis genere præstando cruci & crucifixo commemorans, hanc blasphemiam effutivit.* (In concion. de exalt. S. Crucis.) Darnach ist noch ein ander Mißbrauch kommen durch Thomam von Aquin, den man die Taube ins Ohr malhet/ja ich meyne/es sey ein junger Teuffel gewest / der hat Klugheit fürgeben mit duliâ, hyperduliâ, vñ was des Dinges mehr ist/vnd sagt / man sol es anbeten / aber doch so fern / daß man zusammen knüpff den/der im Himmel ist/mit dem/das der Mahler gemacht hat. Ja knüpffe auch an den Teuffel/ vnd bete ihn auch an. Wörtlein sind es / damit man die Leute vmbführet. Denn wie kan ein gemeiner Mann hierzu kommen / daß er also per relationes hienauff ziehe vnd knüpffe Christum dran/es ist nicht müglich. *Hæc Lutherus juratus ille sanctæ crucis hostis.*

Resp. 1. Non solùm Luthero, sed etiam quibusdam Pontificiis opinio Thomæ *de cruce per λατρείαν adoranda*, displicuit, ut ostendimus superiùs.

2. Non solùm in hac quæstione, sed etiam in aliis Thomas erroris à quibusdam Pontificiis accusatur, præsertim à Scotistis.

3. Gretserus lib. 1. de Cruce c. 50. sic scribit: *Crucem perversè colere non est colere, sed si rem suo nomine appellare velimus, injuriâ afficere. Si enim homo non se coli censeat, nisi recto & debito modo colatur, cur crucem ab illis honorari confiteremur, qui eam ritu planè superstitioso colunt?*

(Probet verò Gretserus, *Deum per imaginem crucifixi λατρείᾳ honoratam coli velle.*)

4. Bellarm. lib. 1. de Beat. Sanct. cap. 22. §. Quartò &c. *Qui defendunt, imagines adorari latriâ, coguntur uti subtilissimis distinctionibus, quas vix ipsimet intelligunt, nedum populus imperitus.* (Idem sibi vult Lutherus in verbis postremis.)

5. Suarez tom. 1. in p. 3. D. 54. S. 3. *Coram plebe cautè & disertè loquendum, & res explicanda est potiùs communibus terminis, qui à plebe possunt concipi, quàm sub terminis Scholasticis, qui vix intelligi queunt.* (Nec hoc multùm distat à Lutheri verbis.)

III. Opiniones erroneæ & absurdæ.

1. De Reliquiis.

1. Johannes XXII. Papa Rom. *decẽ millium dierũ indulgentias* concessit, recitantibus sequentem Orationem *ante faciem Veronicæ*, sive sudarium Christi,

Salve sancta facies nostri Redemtoris,
In qua nitet species divini splendoris
Impressa panniculo nivei candoris,
Dataq; Veronicæ signum ob amoris.
Salve decus seculi speculum sanctorum,
Quod videre cupiunt Spiritus cœlorum,

Nos

Nos ab omni macula purga vitiorum,
Atque nos consortio junge beatorum.
Salve vultus Domini imago beata,
Et externo munere mirè decorata,
Lumen funde cordibus ex vi tibi data,
Et à nostris sensibus tolle colligata.
Salve robur fidei nostræ Christianæ,
Destruens hæreticos, qui sunt mentis vanæ,
Horum auge meritum, qui te credunt sanè,
Illius effigie qui Rex sit ex pane.
Salve nostrum gaudium in hac vita dura,
Labili & fragili citò peritura.
Nos deduc ad propria, ô felix figura,
Ad videndam faciem, quæ est Christi pura.
Esto nobis, quæsumus, tuum adjuvamen,
Dulce refrigerium, atq; consolamen,
Ut nobis non noceat hostile gravamen,
Sed fruamur requie. Omnes dicant Amen.

2. Jesuitæ Moguntinenses in Disp. de Reliq. Ann. 605. habita, *ex planctu super Stephanum habito* Act. 8. v. 2. cultum reliquiarum probare conantur.

(At toto genere distant planctus funeris & adoratio reliquiarum. David etiam impium *Saulem* 2. Sam. 1. v. 11. & degenerem *Absolonem* planxit 2. Sam. 18. v. 33. sed reliquias eorum propterea non est religiosè veneratus.)

3. Stapletonus part. 1. Promt. Cathol. pag. 292. *Veneratio personæ Christi etiam ad ipsam corrigiam calceamenti, & ad ipsum terræ pulverem, quem calcabat, sese extendebat*, Matth. 3. Psal. 132.

(Ac si ex eo veneratio reliquiarum probari potest, etiam ipsa terra, cui Christus in Palæstina inambulavit, religiosè veneranda erit.)

4. Salmero tom. 6. tract. 15. existimat, *eum, qui tactum ossium Elisæi in vitam revocatus est, fuisse illum Prophetam, qui jussit se eò loci sepeliri. Objiciunt,* inquit, *hæretici. Quorsum ista mortuorum ossa & cineres? quibus respondendum est. Quorsum Elisæi Propheta cadavere tacto ab alio corpore Prophetæ, qui jussit se juxta illud sepeliri, ad vitam revocatum est.*

(Sed confundit [illegible] duas diversas Historias 1. Regum 13. v. 32. 2. Reg. 13. v. 21.)

5. Bellarminus lib. 2. de Reliq. cap. 3. de S. Agnete narrat, *quòd cùm ad corpus ejus visendum & venerandum Catharina Senensis accessisset, pluvia cœlestis roris, instar mannæ, supra utramque divinitùs descenderit, ac quòd suavissimus liquor instar balsami, ex eo corpore manare cœperit, cùm Politiani de eo aromatibus condiendo cogitarent.*

6. Baronius Ann. 805. num. 5. ex Surio talem recenset Historiam. *Post hæc Imperator & Rex Carolus venationi pro more deditus, locis vicinis venationi operam dabat rabidas feras à suis saltibus, inter quas miræ magnitudinis ursum insequitur, qui jam multo spatio victus, cùm nullum esset effugium, undiq; campis latè patentibus, ac mortem imminentem, jam jamq; capiendus crebris differret flexibus propere cursu recto tendit Morsellam (in cœnobium.) & in S. Salvatoris irrumpit Ecclesiam, ubi tum res contigit, quam facilius sit admirari, quàm eloqui. Nam Deus, qui, ut scriptum est, homines salvat, & jumenta, bestialem quodammodò ursi sensum permutavit, rationemq; quandam intelligendi in eo formavit. Erat namque cernere prope ipsam sacræ Virginis, eum se inferre & sub tanta protectione à strepitu insequentium eum sacrarum procumbere, deinde oblitum feritatis suæ flexâ cervice, submissoq; humiliter capite Sanctimonialium advenientium vestigia lambere,*

lambere, ac more lascivientium catulorum omnibus blandiri, & hoc ipso satis indicare, se fuisse defensum patrocinio famulæ Dei, ejusque deinceps paratum esse servire obsequiis. Quod ubi nunciatum est Regi cum suis, rem, quæ in bestia divinitus agebatur, intellexit, Deique magnalia in Virgine venerans recessit sine ejusdem quidem ursi læsione, sed non sine rei, quam viderat, admiratione. Jam verò ursus è sylvestri cœpit esse domesticus, & in reliquum apud ejusdem loci Sanctimoniales non aliter vixit, quàm ab illis jussus esset.

7. Salmeron tom. 4. Comm. in Hist. Evang. part. 3. tract. 32. p. 614. nō omninò improbat *consuetudinem gestandi reliquias collo appensas cum spe, quod fortè Deus miserebitur.*

Idem confirmat praxis. Contrà. Carolus Magnus lib. 1. de Imag. cap. 18. adducit & approbat dictum Hieronymi, qui cùm Evangelii lectionem de fimbriis & phylacteriis Pharisæorum exponeret, hanc consuetudinem reprehendit, sic scribens: *Hoc apud nos superstitiosæ mulierculæ in parvulis Evangeliis & in crucis ligno & in istiusmodi rebus, quæ habent quidem Zelum Dei, sed non juxta scientiam, usq; hodie factitant, culicem liquantes & Camelum glutientes.*

2. De *Imaginibus.*

1. Feuardentius Franciscanus in lib. homil. p. 16. *Ex Imaginum contemplatione simplices ac idiotæ illa divina miracula & opera facilè & breviter discunt, quæ ex sacris libris aut vix aut nunquam percipere valent.*

Lælius Zechius in volumine Casuum Conscientiæ tom. 2. cap. 90. art. 18. p. 609. *Sculpturas poni in Ecclesiis utile est ad caritatem erga Deum & sanctos fovendam, & augendam, ad fidem conservandam, cùm Imagines habeantur pro libris his, qui literas ignorant, ex quib. ducũtur in cognitionem, memoriam & imitationem divinorum.*

(At distinguendum inter *informationem* & *commonefactionem.* Informatio de divinis mysteriis, miraculis ac operibus ex verbo Dei petenda, Imagines quandam de illis commonefactionem continent.)

Cornel. Agripp. de vanit. scient. cap. 57. *Non decet nos ex vetito imaginum libro discere, sed ex libro Dei, qui est liber Scripturarum. Qui ergò cupit Deum nosse, non requirat ex imaginibus pictorum & statuariorum, sed, ut inquit Johannes, scrutetur Scripturas, quæ testimonium perhibent de illo. Qui n. nesciunt legere, illi audiant verbũ Scripturæ. Fides n. eorũ, ut ait Paulus, ex auditu est (nō ex visu) Et Christus apud Johannẽ inquit: Oves meæ vocem meam audiunt. Jamque etiam, si (quod ait Christus) nemo potest venire ad eum, nisi pater traxerit eum, & nemo venit ad patrem, nisi per ipsum Christum, cur auferimus gloriam Deo, tribuentes illam picturis & statuis, ac si possent trahere in contemplationem Dei. &c.*

2. Baronius in notat. ad Martyrol. Rom. refert, *Patres Concilii Constantiensis decrevisse, ut ad propulsandam pestem urbi Constantiensi ingruentem, imago Rochi à Clero comitante omni populo per urbem solenni pompâ deferretur ac impenderentur ei honores cæteri sanctis debiti. Quo facto, quia pestis illa mox evanuit, inde inquit exemplum sumtum est, ut ubique locorum ejus venerandæ Imagines, altaria, sacella ac deniq; templa erecta fuerint.*

(De Genofevæ simulachro eadem

solennitate Parisiis circumgestato, vide Schleidanum lib. 9. p. 250. in Histor. Ann. 35.)

3. In Sabbatho Paschatis Presbyter Pontificius imaginem crucifixi sepulchro exemptam in templo circumfert, & fores ejusdem clausas pulsans dicit. *Attollite portas principes vestras & elevamini portæ infernales & introibit Rex gloriæ.* Riasumque interroganti. *Quis est iste Rex gloriæ &c.* respondet, *Dominus fortis & Dominus in prælio, Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ.*

4. In festo Pentecostes *columba* è sublimi laqueari demittitur *cum igne & aqua*, & ingente quodam sonitu, qualis tormentorum bellicorum esse solet, accinente Sacerdote. *Accipite Spiritum sanctum.*

5. Anglo-Rhemenses Joh. 14. sect. 3. *Mirari non debemus, si imago nostræ Dominæ & ei similes operantur plura & majora miracula, quàm sunt ea, quæ Christus ipse fecit.*

6. Gretserus lib. 1. de cruce cap. 49. *Sententia communis est, crucem colendam esse latriâ, hoc est, cultu divino, non quidem per se, sed per aliud, non absolutè, sed cum habitudine & respectu ad prototypum. Hinc Gerson tract. 8. super Magnificat, quærit. Quare asinus, cui Christus insedit, non adoretur, sicut crux. Respondet, ut vitemus scandalum vel irrisionem fidelium ac simplicium, si coleretur asinus, sicut colitur crux. Non enim æquè faciliter honorẽ referrent ad prototypum id est, ad significandum Christum, nec ad redemtionis nostræ mysterium, quemadmodum fit de cruce.*

(Ergò nisi metueret irrisionem fidelium ac simplicium etiam asinum ut crucem adorarent.)

7. In libellis precationum in Papatu usitatis formulis precum ad SS. Trinitatem directarum præponitur imago hominis *cum tribus faciebus*, ad exprimendam personarum in una divina essentia Trinitatem, quales libellos Coloniæ vidi complures. Sed saniores ex Pontificiis agnoscunt, non debere Deum tali effigie depingi, ut ostendimus superiùs membro. 3. ac Bellarminus ipse agnoscit lib. 2. de imag. cap. 8. §. Hoc modo, *non sine periculo exhiberi imperitis ejusmodi picturas, in quibus membra corporea tribuuntur Deo.* Quinimò ibidem disertè improbat, *quòd pictores audent ex capite suo confingere imagines Trinitatis, ut cùm pingunt unum hominem cum tribus faciebus, vel unum hominem cum duobus capitibus & in medio eorum columba. Ista* enim, inquit, *monstra quædam vocantur & magis offendunt deformitate sua quàm juvant similitudine.*

8. In templis Pontificiorum *Moses* utplurimùm pingitur *cornutus.*

Sed Augustinus Steuchus in Recogn. V. T. ad Hebraïcam veritatem in cap. 34. Exodi, memorat, *Judeos ejusmodi picturam irridere*, neque id immeritò, cùm talis Moses nunquàm extiterit. Neque enim ut rectè ibidem Steuchus monet, *cornua è fronte egrediebantur, sed & frons & nasus & os & mentum radiabant.*

Idipsum etiam agnoscunt Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. Sanct. annot. 116. & Cajetanus in Comment. Exod. 34.

9. Bellarminus lib. 2. de Imag. cap. 13. statuit,

statuit, *Israëlitas* κοιλάτρει *Ex 32. existimasse, summum Deum esse vitulum illum, quia viderant in Ægypto vitulum illum in summo honore.*

Contrà Joh. Ferus in cap. 17. Act. *Judæi venerati sunt Deum verum in vitulo, quem formavit Aaron, idque patet ex ipsorum verbis. Hi sunt Dii tui, qui te eduxerunt ex Ægypto.* Quinimo tam evidens hoc est ex v. 4. & 5. illius capitis, ut Bellarminus ipse tandem agnoscat, subjungens: *Non improbabiliter dicitur, quòd Judæi putaverint in idolo se colere Deum verum.*

10. Bellarminus ibidem negat, *gentiles verum Deum cæli & terræ creatorem voluisse colere per illum, quem simulachris deferebant honorem.* Sed superiùs membro 6. ex ipsis Pontificiis Scriptorib. contrarium ostendimus.

11. Gregorius de Valentia in tract. de idolol. lib. 2. c. 7. p. 178. statuit, *esse quendam simulachrorum cultum licitum*, idque probare conatur ex 1. Petr. 4. v. 3. ubi vetus Interpres ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις vertit *illicitos simulachrorum cultus*, unde colligit, *quosdam igitur simulachrorum cultus esse licitos, sicut cùm cædem hominis injustam audimus jure aliquando cædi hominem posse intelligimus.*

(Atqui 1. epitheton illud ἀθεμίτοις rectiùs *nefarios*, quàm illicitos idolorum cultus designat, ut Erasmus reddidit.

2. Epitheta non semper *distinguendi & distribuendi*, sed etiam *amplificandi* causa adhibentur, ut cùm dicimus *nefaria stupra, impura adulteria.*

3. Judæ v. 11. dicuntur *peccatores impii*, ergone inde colligi potest, *esse quosdam peccatores pios?*)

12. Ambrosius Catharinus, referente Bellarm. lib. 2. de Imag. cap. 7. statuit, quòd *mandatum in lege adversus imagines fuerit tantùm temporale & continuandum eò usque, donec Nov. Testam. stabilitũ esset.*

13. Gregor. de Valent. tom. 4. Disp. 1. q. 24. de adoratione Christi puncto 3. f. 475. *Lignum ipsum crucis honorari debet latriâ. Sic etiam latriâ adorandum est linteum sive sudariũ Christi, & clavi & lancea.*

(Contra Epiphanius Diaconus in Synodo VII. act. 6. f. 583. editionis Romanæ Ann. 612. Οὐδεὶς τῶν ὑπὸ τὸν ἱερατικὸν χειρισμὸν ἀνθρώπων εἰκόνι ἐλάτρευσεν. Ἑλληνικὸν γὰρ τὸ μύθευμα, δαιμόνων εὕρεμα, πρᾶξις Σατανικῆς ἐγχειρήματος. D. Ambrosius tom. 5. in orat. funebri Theodosii f. 123 *Helena Imperatrix invenit titulum, Regem adoravit non lignum utiq; quia hic gentilis est error & vanitas impiorum, sed adoravit illum, qui pependit in ligno*)

14. Bellarminus lib. de reliq & imag. cap. 18. §. 3. *Imagines à sanctis viris factæ, ut Luca, Nicodemo & aliis peculiarem merentur devotionem, cùm sint sanctæ non solùm propter significationem, sed etiam propter artificem. In quo genere excellebat imago Edessena, quæ ab ipso Christo facta credebatur; nec non imago S. Stephani, quæ ab Angelo formata & allata fuisse putatur, de qua Euodius lib. 2. de miraculis.*

3. De *peregrinationibus.*

Olaus Magnus Archiepiscopus Upsaliensis in Suecia lib. 16. de septentr. gentibus cap. 10. refert, quòd *ex devotione vel voto volentibus peregre proficisci ad Jerusalem aut Compostellam vel almam urbem, seu alia loca, prout multi illustrissimi Reges & fœminæ olim profecti sint, Præsul vel Sacerdos super eos & sacculum & baculum modo sequenti stans benedicere solitus fuerit. Do-*

mine Jesu Christe conditor mundi & Redemtor, qui B. Apostolis tuis precepisti, ut euntes in peregrinationem virgas tantùm sumerent, te supplici devotione petimus, ut digneris hos sacculos & fustes seu baculos benedicere, quatenus hi, qui illos in signum peregrinationis & sui corporis sustentationem recepturi sunt, tuæ cœlestis gratiæ recipiant plenitudinem, ut in eis munimen tuæ benedictionis percipere possint, ut quemadmodum virga Aaron in templo Domini florens à rebellium Judæorum numero ipsius stirpem distinxit: ita & hos signaculo S. Petri ornatos, ab omnibus peccatis absolvas, quod (ut) *in die judicii ab impiis seperati in dextra sint parte collocandi per D. N. J. C. Amen.* Vers. *Advenerunt nobis dies pœnitentiæ ad redimenda peccata, ad salvandas animas. Commendemus nosmetipsos in multa patientia per arma justitiæ virtutibus Dei. Inde consignans peram dicit. In nomine D. N. J. C. accipe sacculum seu peram in habitum peregrinationis tuæ, ut sanus pervenire merearis ad limina sanctorum, quo pergere cupis, & ad nos cum gaudio & exultatione reverti incolumis. Deinde dans baculum dicit. In nomine D. N. J. C. accipe & hunc baculum in sustentationem itineris & laboris tui, ut devincere valeas omnes inimici catervas, & pervenire ad limina sanctorum, quò peregrinari desideras, ut peracto obedientiæ cursu ad nos quoque sanus cum gaudio revertaris & incolumis.*

4. De templis.

1. Lancelottus Quare 23. §. 6. *In consecratione Ecclesiarum pinguntur duodecim cruces, adhibetur inunctio chrismatis, alphabetum Græcum & Latinum ab Episcopo describitur, in pavimento templum pulsatur, & aperitur, accenduntur lampades, fit aspersio aquæ &c.*

Petrus Paulus Vergerius in lib. de idolo Lauretano Ceremonias in dedicatione templorum in Papatu usitatas sic describit. *Cur non fingis* (Pontificem alloquitur) *unum ex Apostolis, dum consecraretur ac dedicaretur illa* Ecclesia (camera B. Mariæ Virginis) *pinxisse in parietibus 12. circulos & totidem cruces, deinde clavos ferreos totidem cum singulis cereis illic affixisse. Alium verò ex Apostolis aquam in ea sparsisse & pedo aut pastorali (ut tu appellas) Alphabetum Latinè & Græcè in eo inscripsisse. Alium novies intus & foris omnes eos muros circuisse, & fasciculo cujusdam herbæ, cui nomen Hysopus, baculo imposito eos aspersisse, & simul totum solum quadam aquâ mixta sale vino & cinere. Alium denique usum fuisse oleis quibusdam incantatis & rancidis, & pollice dextræ manus unxisse muros illic tantùm, ubi erant facti circuli & affixi clavi.*

Confer Durandum lib. 1. Rational. cap. 6. ubi *spirituales istarum Ceremoniarum significationes* describit.

Bellarminus lib. 3. de cultu sanctor. cap. 5. *totum vitæ Christianæ progressum ex omnib. illis dedicationis actibus* deducit. (At hujus consecrationis nullum in antiquitate occurrit vestigium)

Inde *consecrationem illam templorum esse novam* fatetur Beierlinck. concion. select. 40. pag. 742. sic scribens: *Templa primus consecrasse traditur à Guilielmo Durando Felix III. circa annum 480. cujus causam edidit miraculum, quod in Syria oppido Baruth accidit. Ubi cùm Judæi cruce pendentis Christi imaginem proculcassent & latus illius mucrone petiissent, copiosus emana-*

emanavit sanguis, quâ re obstupefacti qui aderant, synagogas suas in Ecclesias commutarunt, quas Catholici certo Ceremoniarum ordine expiarunt & dedicarunt.

2. Baronius tom. 1. Ann. 44. n. 88. *In dedicatione templorum multa fuisse gentilibus cum pietatis cultoribus similia ex Suetonio intelliges.*

(Conformitas illa negari nequit, ut enim constat ex Stuckio lib. de sacris & sacrif. gentil. f. 61. & 62. in dedicatione alicujus templi apud Ethnicos hujusmodi ritus observabantur. *Spacium templo dicatum coronis & vittis cingere solebant, populus ramos afferebat, Vestales ambitum aquâ lustrali aspergebant, dedicator postem templi manu suâ tenebat, certa vocabula solennia à Pontifice dictata proferebat; aër certis quibusdam sacrificiis lustrabatur, animalium intestina in terram projiciebantur; primus angularis lapis ac funes eum circumdantes à consecrante, totoque populo tangebantur, in fundamentis aurum argentumque, similiaque ponebantur, Dei, cui templum consecrabatur, imago solenniter adferebatur, sæpius ab alio quoque loco translata, ut Iunonis Veiis, tandemque unà cum altari uncta in templum collocabatur,* quæ omnia Stuckius ex Livii, Ciceronis ac Taciti scriptis probat. Sic ergò conformitas Ethnicæ & Pontificiæ dedicationis negari nequit, quæ ostendit dedicationem Pontificiam non à dedicatione Salomonæi templi, sed ab Ethnica dedicatione derivari.)

3. Bellarm. lib. 3. de cult. sanct. c. 4. Staplet in promt. Cath. Domin. 9. post Pentecost. §. 1. statuūt, *preces in templis sacratiores esse, faciliúsq; exaudiri propter præsentiā Dei & Mediatoris Christi in Eucharistia.* Beierlinck. Concion. select. 40. pag. 745. *Ecclesia domus est orationis ac in ea magis propriè & efficienter oratur, quàm in alio aliquo loco.*

Atqui. 1. cultus Nov. Testam. non ampliùs ut in Vet. Testam. ad certum locum est alligatus, proinde nec preces. Mal. 1. vers. 11. Johan. 4. vers. 21. 1. Tim. 2. vers. 8. Matth. 6. vers. 5. Origen. lib. 7. contra Celsum. *Christianus etiam idiota persuasissimum habeat, quemvis mundi locum partem esse universi & mundum universum esse templum Dei, & in quovis loco precatur clausis sensibilibus oculis, erectis autem animæ luminibus, atq; ita super totum mundum ascendit.*

2. Præsentia corporis Christi in Eucharistia extra ejus usum non est cogitanda.

4. Alphonsus de castro lib. 13. adversus hæreses verbo sepultura. *Quia Waldenses absolutè dixerunt, nihil prorsus prodesse animæ, quod corpus in loco sacro sepeliatur, ideò meritò illorum sententia damnatur, quoniam etsi non prosit ad gloriam animæ augendam, aliam tamen habet non contemnendam utilitatem. Nam vivi, qui locum sacrum ingrediuntur, in quo corpus sepultum est, quoties recolunt, ubi sepultum sit amici vel consanguinei corpus, & venit in mente sanctus & sancta, in cujus honorem ille locus sacratus est, illi sancto & sanctæ animam dilectā commendat, ut Deū pro illa intercedere dignetur. Nec dubiū est, tales orationes illis prodesse, qui in statu salutis decesserunt, quoniam cùm hîc viverent, hoc meruerunt, ut talia sibi post hanc vitam prodesse possent.*

(At fatetur ipse Alphonsus, etiā hoc vivos facere posse pro illis, qui in locis sacris

sacris non sunt sepulti: ac reipsa testatur non omnes, qui ingrediuntur locum sacrum meminisse eorum, qui ibidem sepulti.)

Subjungit ergò Alphonsus (*Quod si tanta propinquorum & amicorum habeatur oblivio, ut etiam defunctarum sepulchris inspectis non meminerint Deum pro illis orare, est adhuc aliud, quòd manifestè cadaveribus in locis sacris sepultis prodesse possit, suffragia sc. quæ in unoquoque sacro loco ab illius loci ministris fieri solent pro illis, qui intra septa suorum cœmiteriorum sunt sepulti.* Sed his suffragiis nihil tradit Scriptura.)

Hûc meritò referri potest ac debet, quòd Durantius lib. 1. de ritib. Eccles. cap. 23. n. 5. & 6. multas veterum contra huncce sepeliendi morem constitutiones recenset, cumprimis Caroli magni ab Ansegiso in Capitulari Caroli lib. 1. cap. 159. commemoratas, *ut nullus deinceps in Ecclesia mortuum sepeliat*, quam constitutionem Durantius d. l. vocat *religiosam ac piam constitutionem*, quam ab Optati Milevitani tempore derivat verbis illis, quæ habentur lib. 3. contra Parmen. *Nec sepultura in domo exhiberi concessa est.* Cumque ostendisset, *olim Imperatores magno honori duxisse, in templorum vestibulis sepeliri*, subjungit. *At hodie receptâ consuetudine præter majorum leges & statuta Christiani, nedum Imperatores & Sacerdotes, quibus id postea indultum fuit, sed etiam Laici passim intra Ecclesiam sepeliuntur, alii complures.*

Concilium Bracarense can. 36. *Placuit, ut corpora defunctorum nullo modo intra basilicam sanctorum sepeliantur, sed si necesse esset de foris circa murum Basilicæ, usque adeò non abhorret. Nam si firmissimum hoc privilegium usque nunc retinent civitates, ut nullo modo intra ambitum murorum cujuslibet defuncti corpus sit humatum, quantò magis hoc venerabilium Martyrum debet reverentia obtinere.*

Idem obvertendum aliis, qui sepulturam in locis consecratis, ubi sancti sive Martyres quiescunt, existimant animabus defunctorum prodesse. Lancellottus in Quare 100. §. 6. *defuncti precibus Martyrum creduntur adjuvari.*

Baron. ann. 236. n. 12. *Dæmones ex illo sepulturæ loco censentur fugari.*

Tann. part. 2. Anatom. Aug. Conf. Demonstr. 9. §. 131.

(At pugnat hoc etiam cum jure Canonico, c. Illud autem dist. 40. ex Ambrosio. *Illud autem animadverte, quia extra Paradisum vir factus est & mulier intra Paradisum, ut advertas, quod non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam sibi comparat. Denique extra Paradisum factus, hoc est, in inferiore loco vir melior invenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc est, in Paradiso facta est, inferior reperitur.*)

5. Hosius lib. 4. de traditionib. p. 614. 615. scribit, *eum, qui templum ædificare velit, in quo adoretur, fronte versus occidentem conversa in despectum traditionis Apostolicæ quâ orantes convertuntur ad orientem, in Spiritum Sanctum peccare.*

Confer Bellarm. lib. 3. de cultu sanct. cap. 3. §. Alterum.

(Atqui pugnat hoc cum dictis Scripturæ Joh. 4. v. 21. & 23. 1. Tim. 2. v. 8. Quamvis verò antiqui Christiani in precibus faciem *ad orientem* converterint, cujus ritus varias rationes Damascenus

fœnus & alii ex veteribus adferunt, tamen fecerunt hoc fine superstitione, fine necessitatis lege.

Bellarminus ipse agnoscit, morem hunc fuisse liberum. Sic enim scribit d.l. *Ecclesias Christianorum ut plurimùm,* (nota ut plurimùm) *ad Orientem fuisse conversas, & quatuor latera habuisse, quibus quatuor mundi partes aspicerent, exceptis quibusdam, quæ propter loci commoditatem aliter constitutæ sunt.* Hæc ille. Quomodo igitur hæc erit *Apostolica traditio?* ubi ibidem §. Idem testatur, evincere laborat? Propter loci commoditatem non licuisset transgredi Apostolicam traditionem.)

Walafridus Abbas (qui floruit tempore Ludovici Pii circa 840. Christi annum) lib. de officiis Ecclesiast. cap. 4. cùm de templorum forma disserit, disertè scribit, *veteres non admodùm solicitos fuisse, in quam partem vel templū, vel altaria essent conversa, quòd ubique Deū esse scirent; sed recentiores tantùm ad Orientē convertisse.*

6. *Ornatus templorum* in Papatu censetur *pars divini cultus & opus quoddam meritorum.*

Resp. ex Ephrem de sanctissima cruce Dom. p. 700. *Christiano more festa Dominica celebremus, in Psalmis & Canticis spiritualibus, melodiisque Angelicis. Coronemus portarum frontes, ut Christiani, & non ut gentiles atque pagani, lauris & floribus, aliisve herbarum generibus, quod quidem gentilium est & Judæorum. Umbra enim legis præterit, & sicut Apostolum clamantem audivimus, vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia.*

(Opponunt Pontificii *templum & tabernaculū legis Mosaicæ*, atque ex eo concludunt, *tantò majores sumtus hodie in templa esse impendendos, quantò dignior est N. T. cultus.*

Resp. Hieronymus ad Nepotianum cap. 12. *Neque verò aliquis mihi opponat dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, syphos, mortariola, ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur à Domino, quando Sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat redemtio peccatorum, quanquam & hæc omnia præcesserunt in figura, scripta sunt autem propter nos, ad quos fines seculorum devenerunt. Nunc verò cùm paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicārit, cogitemus crucem ejus, & divitias lutum putabimus. Quid miramur, quòd Christus vocat iniquum mammon. Quid suspicimus & amamus, quod Petrus se non habere gloriosè testatur? Alioqui si tantùm literam sequimur, & in auro atque divitiis simplex delectet Historia, cum auro observemus & cætera.*)

Idem Hieronymus ad Demetriadem Epist. 8. cap. 7. tom. 1. *Alii ædificent Ecclesias, vestiant parietes marmorum crustis, columnarum moles advehant, earumque decorent capita, pretiosum ornatum non sentientia &c. Non reprehendo, non abnuo, unusquisque in suo sensu abundet, meliusque est hoc facere, quàm repositis opibus incubare; sed tibi aliud propositum est, Christum vestire in pauperibus, visitare in languentibus pascere in esurientibus &c.*

Isidorus Pelusiota lib. 2. Epist. 246. *Illud ex me discas*, (Theodorus Pelutiensis Episcopus ad quem scribit) *quòd Apostolorum tempore, cùm Ecclesia & spiritualibus gratiis abundaret, & vitæ splendore afflueret, nulla templa erant: at nostra tempestate templa plusquam par sit, exornata sunt.*

sunt. Ecclesia autem, ne quid graviùs dicam, κωμῳδεῖται *Comatis capillis incessitur. Ego verò si mihi optio daretur, temporibus illis fuisse mallem, in quibus templa quidem non perinde ornata erant, Ecclesia autem divinis ac cœlestibus gratiis undique cincta & redimita erat, quàm hic nostris, in quibus templa quidem omnis generis marmoribus cohonestata sunt, Ecclesia autem spiritualibus illis gratiis nuda & vacua est.*

Bernhardus in Apolog. ad Guilielmum Abbatem col. 1134. *Splendidè fulget Ecclesia in parietibus & eget in pauperibus; lapides suos auro induit, & filios suos nudos deserit; de sumtibus egenorum servitur oculis divitum.*

7. *Cereos in templis etiam interdiu accendendos,*

Bailius tract. 2. Catech. controv. q. 31. probat *ex candelabro Mosaico V. T.* & ex eo, quòd *Hieronymus laudabili huic consuetudini patrocinetur ac Vigilantium hæreticum eam ridentem perstringat.*

Resp. 1. juxta hoc principium totus cultus Leviticus in Ecclesiam N. T. reduci posset.

2. In gentilibus superstitiosum candelarum in die accensarum usum pii veteres taxarunt.

Tertull. in Apolog. cap. 35. *Die læto lucernis diem non infringimus;*

Lactantius lib. 6. Institut. cap. 66. gentilibus exprobrat, quòd *Deo accendant lumina velut in tenebris agenti, additque Mentis suæ compos putandus non est, qui autori ac datori luminis candelarum ac cereorum lumen offert pro munere.*

3. Hieronymus potiùs morem illum excusat, quàm defendit. *Cereos*, inquit contra Vigilant. cap. 13. *non clarâ luce accendimus, ut frustra calumniaris, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus & vigilemus ad lumen, ne cæci dormiamus in tenebris.* Postea *fœminas quasdam devotas ac seculares de die id facientes,* utcunque excusaturus frigidè agit, tandemque concludit. *Possumus dicere de iis, Zelum habent Dei, sed non secundùm scientiam.*

4. Bellarminus lib. 2. de reliq. sanct. cap. 4. ad canonem Concilii Eliberini 34. *cereos per diem in Cœmiteriis accendi prohibentem* respondet, *Concilium id prohibuisse, quia fiebat more gentilium, inter quos vivebant Christiani.*

(At hæc prohibitionis ratio omnes cereos Papales extinguit.)

5. Martinus de Roa lib. 2. Singul. cap. 16. pag. 197. Lucernarum usus à gentibus ad Christianos translatus est.

6. Beatus Rhenanus in annotat. in 5. libr. Tertulliani contra Marcionem non dubitat; quin *usus luminum & cereorum ab Ethnicis sit mutuò sumtus.*

8. c. Placuit 26. dist. 1. de consecrat. ejusmodi extat decretum. *Placuit, ut altaria, quæ passim per agros & per villas, tanquam memoriæ Martyrum construuntur, in quibus nullum corpus & reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui locis iisdem præsunt, si id fieri potest, evertantur.*

(Atqui & erectio altarium & cultus reliquiarum Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ fuêre ignota.)

9. Templa in Papatu sunt hominum sceleratorum *asyla.* c. Nullus Clericorum 19. c. Si quis contumax 20. can. diffinivit 35. c. Id constituimus 36. causa 17. q. 4. Pugnat hoc cum lege divina Ex. 21.

v. 14. Polydorus Virgilius lib. 3. de rer. invent. cap. 12. p. 250. *Postquam Hercules migravit è terris, nepotes ejus, teste Servio in 8. Æneidos timentes insidias eorum, quos avus afflixisset, Athenis sibi primi omnium asylum, hoc est, templum misericordiæ collocarunt, unde nullus per vim posset abduci &c. Sunt hodiè in orbe nostro Christiano, præsertim apud Anglos passim asyla, quæ non modò insidias timentibus, sed quibusvis sontibus etiam majestatis reis patent; quod facit, ut manifestè appareat, nos id institutum, non à Mose, qui illis duntaxat, qui nolentes hominem occidissent, asylum posuit, sed à Romulo esse mutuatos. Quæ nempe res haud dubiè in causa est, cur benè multi à maleficiis minùs abstineant manus. Quid? quod templa nostra ubique gentium istiusmodi sceleratis hominib. instar asylorum sint.*

10. *Campanas* in turribus templorum adversus vim Satanæ & tempestatum pulsant.

Beierlinck. conc. select. 44. pag. 800. *Sanè pia Catholicorum est consuetudo, ingruente tempestate campanas pulsandi, tum, ut ad earum sonitum illius plerunque concitatores Dæmones abigantur: tum ut fideles ad Deum per orationes, ut imminentia mala avertantur, recurrant. Timent enim, ait Gulielmus Durandus, qui vixit anno 1270. Dæmones, auditis his tubis Ecclesiæ militantis, sicut Tyrannus aliquis timet audiens in terra sua tubas alicujus Regis potentis inimici sui.* pag. 795. *Neque habent Novatores, quod hîc occinant, superstitionem Ethnicam, aut amentiam plusquam puerilem, quòd rebus inanimis tantam virtutem adscribamus. Nam ad Ethnicos quod attinet, qui æris tinnitu maleficiis medebantur, id falsâ persuasione evenit ex Dæmonis compacto ad talem concentum diffugientis, ut magis illaquearet miseros. Catholici verò non credunt, tinnitum aut sonitum campanarum quidquam facere ad memoratos effectus producendos, sed omnia pervenire & attribuenda esse precib. Ecclesiæ, per quas campanæ consecrantur & benedicuntur.*

Jodocus Coccius tom. 2. Thesauri lib. 3 art. 6. p. 270. adducit & approbat dictum Guilielmi Alverni de legibus cap. 27. *Campanæ in consecratione seu benedictione sua virtutem recipiunt, ut tempestates & fulgura nihil lædere possint in regionicus, quibus sonitus earum eo tempore auditus fuerit;* dictum Guilielmi Durandi lib. 1. Ration. div. officiorum cap. 4 *Pulsatur & benedicitur campana, ut per illius tactum & sonitum fideles invicem invitentur ad præmium, & crescat in iis devotio fidei; fruges, mentes & corpora credentium serventur; procul pellantur hostiles exercitus, & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum & fulgores temperentur, infestaque tonitrua & ventorum flamina suspendantur &c. Campanæ in Processionibus pulsantur, ut Dæmones timentes fugiant;* versiculos, qui habentur in Glossa.

Laudo Deum verum, plebem voco, convoco Clerum,
Defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro.

(At ubi mandata illa consecratio? ubi extat promissio de tali efficacia per consecrationem campanæ comparanda?)

11. De Ceremonia *incensi* Bailius in Catech. controv. tract. 2. q 38 scribit, *eam in Evangelica lege fuisse usitatam ab initio*, quod ex can. 4. Apost. probare satagit.

tagit. Postea subjicit. *Suffumigantur incenso sacrificium, altare, reliquiæ sanctorum, Clerus, populus, corpora defunctorum ad significandum, oblationem corporis & sanguinis Domini esse verum odorem, cujus vivi & mortui participes fiunt.*

Resp. 1. in primitiva Ecclesia nõ fuisse usum incensi probant dicta veterum.

Tertull. in Apolog c. 30. de precib. in Ecclesia pro Imperatorib. factis agens. *Hæc, inquit, ab alio orare non possum, quàm à quo scio, me consecuturũ, quoniam & ipse est, qui solus præstat, & ego sum, cui impetrare debetur: famulus ejus, qui eũ solũ observo, qui ei offero opimã & majorẽ hostiã, quàm ipse mãdavit, orationẽ de carne pudica, de anima innocenti, de Spiritu S. profectã; nõ grana thuris unius assis, non Arabicæ arboris lachrymas, nec duas meri guttas, nec sanguinem reprobi bovis mortem optantis.*

Imperator Constantin. in orat. ad sanctũ cætũ c. 12. apud Eusebium dicit. *Tale Eucharistiæ sacrificiũ ab hominib. peragitur,* ἐδὲ μὴν ὀσμὴ λιβάνων ἐπιποθεῖ ἐδὲ πῦρ καῦα, *Neq; thuris odor desideratur, nec ignis incensus.*

August. in Ps. 49. *Securi sumus, non imus in Arabiam thus quærere, non sarcinas avari negotiatoris excutimus, sacrificium laudis quærit à nobis.*

Idem in Ps. 150. *Noli extrinsecus thura comparare, sed dic, in me sunt Deus vota tua, quæ reddant laudes tibi.*

(Atqui si illorum temporib. templa, altaria, imagines, reliquiæ, populus suffimigabantur; si Deo & sanctis incensa fuissent oblata, quomodo ita locuti fuissent?)

2. Platina in vita Leonis. III. & Polyd. Vergil. lib. 5. de Invent. c. 1. *Leonem III.* Ceremoniæ hujus autorem constituunt.

3. *Canones Apostolorum* sunt supposititii, ut suo loco demonstratum.

12. Idem Bail. d. 1. q. 39. *Ex Ecclesiæ jussu processiones instituimus, S Sacramentum aut sanctorum reliquias portantes crucesque ac cereos adhibentes.*

Resp. Polydor. Vergil. lib. 6. de rer. invent. c. 11. *à ritib. gentilium* processionum originem deducit. *Hunc nos, inquit, ritũ pariter observamus (quod in pompa sacrificali Divorum imagines vel reliquias Paganorũ exemplo gestamus) sed haud scio, an tàm rectè quàm benè illud fiat: Vereor, inquam, vereor, ne in iis reb. Diis potiùs gentiũ quàm Christo non gratum faciamus. Nam illi suos cultores in suppliciis, ut ait, magnificos esse volunt, hic verò nihil magis quàm illud horret.* Et postea. *Ecquid igitur fiet nobis, si contra præceptum imus, imò fiat quidvis, nos tamen venimus contra &c.* quæ omnia in Indice Expurgat. Belgico cap. de Polydor. Vergil. non attinguntur.

(Publicas preces non improbamus,

Sed 1. Quòd in processionib. suis sanctos invocant.

2. Quòd Sacramentum Eucharisticũ contra Christi institutionem circumgestant & adorant.

3. Quòd processionib. ejusmodi peculiarem efficaciam, cultum & meritum tribuunt.

4. Quòd Sacerdos preces in lingua ignota recitat.

13. De benedictionib. sive consecrationibus herbarum, cineris, olei &c. sic differunt Pontificii.

Petrus Thyræus Novesiensis Jesuita lib. de apparit. Spirituum c. 16 p. 71. *Non divinum solùm non sustinent nomen maligni Spiritus: verùm etiam res ad divini nominis invo-*

invocationem consecratas horrent. Per aquã lustralem refert Epiphanius Dæmoniacum quendam liberatum. Et postea *Quocirca quicquid vel de aqua benedictæ aspersione, vel de incensionibus luminarium sacrificatorum, vel suffimentis herbarum consecratarum, vel aliis Catholicæ Ecclesiæ ritibus garriunt heretici, nihil nos moramur. Credimus & cum veneranda antiquitate profitemur, non vanum, non superstitiosum, sed pium esse istorum omnium usum & Diabolis intolerabilem, cùm inanis non possit esse Ecclesiæ precatio, quæ ad has creaturas accedit.*

Benedictionem cineris Pontificale Romanum p. 96 fac. 1. hac formâ fieri testatur. *Omnipotens sempiterne Deus, parce metuentibus, propitiare supplicantibus & mittere dignare sanctum Angelum tuum de cœlis, qui benedicat & sanctificet cineres istos, ut sint remedium salutare omnibus nomen sanctorum tuum humiliter implorantibus, ac semetipsos pro conscientia delictorum suorum accusantibus, atque ante conspectum divinũ clementiæ tuæ facinora sua deplorantibus & serenissimam pietatem tuam suppliciter obnoxiéq; flagitantibus. Præsta quæsumus per invocationem sanctissimi nominis tui, ut quicunque eos super se asperserint pro redemtione peccatorum, corporis sanitatem & animæ tutelam percipiant, & in quocunque loco aspersi fuerint, in tuo nomine sanctificentur per Christum Dominum nostrum Amen.*

Confer Durandum lib. 6. Rational. cap. 28. §. 18. Polyd. Vergil. lib. 6. de rer. invent. cap. 3. p. 487.

(At tales benedictiones & consecrationes, per quas reb. consecratas spiritualis quædam efficacia conferri judicatur, destituuntur divino mandato & ordinatione.)

14. Denique praxis testatur, illos, qui in templis vel cæmiteriis honoratiora sepulchra habere expetunt, pecuniâ sibi eadem emere. Contra perversum istum morem jam olim seculo nono constitutionem edidit Carolus Calvus, quæ sic habet. *Neque pro loco sepulturæ, ut verbis S. Gregorii utamur, precium de terra putredini concessæ quærere, & de alieno luctu facere compendiũ aliquo modo tentet. Si quando autem proximi vel heredes sponte aliquid offerre Ecclesiæ voluerint, in eleemosyna defuncti, accipere non vetamus. Peti verò aut aliquid exigi omni modo prohibemus, ne quod valdè irreligiosum est, aut venalis, quod absit, dicatur Ecclesia, aut de humanis morsibus videamur gratulari, si compendium exinde studemus quolibet modo quærere.*

5. De *festis*.

1. Jodocus Coccius tom. 1. Thesauri lib. 3. art. 3. *Maria virgo gloriosè in cœlum est assumta, proinde festum assumtionis illius in Ecclesia celebrandum.*

Valentinus Gerardus Jesuita in Triumpho B. Virginis. *Assumtionis Historiam* octo argumentis confirmare satagit.

1. Conveniens est, carnem corporis Virginei statim post mortem glorificari, propterea quòd ex ea immediatè sumta fuerit caro Christi, statim post mortem glorificata.

2. Quia Christus Joh. 7. orat: Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum. At hæc promissio, magis in ea debuit impleri, quâm in ullo alio,

3. Si Virginis corpus esset in terris, sciretur ubi.

4. Corpus Virginis fuit initium salutis mundo. Ergò justũ erat, ut prima ejus salutis

esset particeps per glorificationem corporis. S. Hoc ille filius illi matri non debuit denegare exemplo Salomonis, qui matrem separato throno excepit.

6. *Non est verisimile id corpus, unde Deus carnem accepit, corruptum fuisse, factumque escam vermibus.*

7. *Animæ beatorum gloriam suorum corporum & optant & postulant à Deo. Ergò & Virgo idem postulavit, nec à Filio non obtinuit.*

8. *Gloria ejus corporis nihilominus pertinet ad gloriam Filii quàm matris.*

Anglo-Remenses in annot. Act. 1. v. 14 *Beatæ Mariæ corpus assumtum fuisse in cœlum ex antiqua Historia verissimum esse constat.*

Contrà. 1. Sixtus Senensis lib. 2. Biblioth. sanctæ tit. Mariæ transitus. p. 82. *Mariæ transitus sive Liber de transitu Mariæ à Gelasio inter Apocrypha scripta rejicitur. Jacobus Archiepiscopus Genuæ in libro annuarum festivitatum refert, se incidisse in volumen quoddam Apocryphum ejusdem argumenti & tituli Divo Johanni Evangelistæ adscriptum, in quo scriptum esset, Mariam Virginem anno 24. ab ascensione filii sui ex hac vita migrasse, & omnes Apostolos momento temporis per aëra raptos morienti adfuisse, atque ejus cadaver publico funere & solennibus exequiis elatum lapideo monumento condidisse, eamque post diem tertium revixisse & integro corpore deducentibus Angelis in cœlum evolasse; Thomam verò cùm abfuisset & rediens credere recusaret Zonam, quâ corpus Virginis præcinctum erat è sublimi demissam accepisse resurrectionis & corporeæ in cœlum assumtionis argumentum. Augustinus serm. 35. de sanctis hujus operis inscriptionem, narrationem & autoritatem refellit his verbis. Virgo Maria quo ordine hinc ad suprema transierit, nulla Catholica narrat Historia. Non solum autem respuere Apocrypha, verùm etiam ignorare dicitur hæc Ecclesia, siquidem sunt nonnulla sine autoris nomine de ejus assumtione conscripta, quæ, ut dixi, ita caventur, ut ad confirmandam rei veritatem minimè legi permittantur. Hinc sanè pulsentur nonnulli, quia nec corpus ejus in terra reperitur, nec assumtio ejus cum carne, ut in Apocrypha legitur, in Catholica reperitur Historia. Sed dignum non est de corporis ejus notitia solicitum aliquem esse, quam non dubitas super cælos elatam cum Christo regnare. Sed nec invenitur apud Latinos aliquis tractatorum de ejus morte quippiam dixisse aperiè. Et quid de his loquor, cùm nec ipse, qui hanc acceperit ante crucem Domini in sua, id est, Johannes Evangelista de hoc posteris aliquid scriptis retinendum mandaverit. Nullus enim hoc fideliùs narrare potuit, si Deus illud manifestari voluisset. Restat ergò, ut homo mendaciter non fingat apertum, quod Deus voluit manere occultum. Vera autem de ejus assumtione sententia est, ut secundùm Apostolum sive in corpore, sive extra corpus ignorantes assumtam, super Angelos eam esse credamus. Hæc de transitu & assumtione Mariæ Augustinus, qui ab hac sententia palam dissentire videtur in libello de assumtione Mariæ, qui sub ejus nomine inter scripta noni tomi computatur. Hieronymus sive Hieronymi Comes Sophronius in sermone de assumtione Virginis libri hujus mentionem faciens, ita scribit. Si venerit in manus vestras illud Apocryphum de transitu Mariæ virginis, dubia pro certis non recipiatis, quod multi Latinorum pietatis amore & studio legendi carius amplectuntur, monstratur autem*

autem sepulchrum ejus usque ad præsens in valle Josaphat medio. Hæc idcircò dixerim, quia multi nostrorum dubitant, utrũ assumta fuerit simul cum corpore, an abierit relicto corpore. Quomodo autem vel quo tempore, aut à quibus personis sanctissimum ejus corpus inde ablatum fuerit, vel ubi transpositum, utrumne resurrexerit, nescitur, quamvis nonnulli astruere velint eam jam resuscitatam & beatâ cum Christo immortalitate in cœlestibus vestiri. Veruntamen quid horum veriùs censeatur, ambigimus, meliùs tamen Deo totum, cui nihil impossibile est, committimus, quàm ut aliquid temerè definire velimus autoritate nostra. Sed & utrum redierit in pulverem terræ, certum non habemus.

2. Baronius tom. 1. Annal. Ann. 48. n. 4 *Eodem anno à Christo nato quadragesimo octavo &c. sanctissimam Dei genitricem Mariam assumptam esse in cœlum Eusebius habet in Chronico his verbis: Maria Virgo Christi mater ad filium in cœlum assumitur, ut quidam fuisse sibi revelatum scribunt. Non possumus non vehementer mirari, tantæ rei Historiam vel saltem tempus migrationis ejus sic à scriptoribus prætermissum, ut opus fuerit, non quod scriptorum monumentis testatum esset, sed horum penuriâ, quid huic vel illi eâ de re fuerit revelatum, investigare, & ut facit Eusebius, Historica veritatem incertorum hominum revelationi committere. Tolerandum tamen esset, si omnes, quibus de ea re divinitus dicitur facta demonstratio, æquè in eandem sententiã conspirarent, vel si unius aut saltem alterius anni spacio inter se invicem dissiderent; at monstrosa quædam inter eos discrepantia reperitur, cùm alii licet incerti, quos citat Eusebius, id accidisse dixerint Anno Domini 48 post annos sc. à Dominica passione quatuordecim; rursum verò cuipiam probatæ sanctitatis demonstratum cœlesti visione tradatur, post annum elapsum à passione Christi & totidem dies, quot intercurrunt ab eo tempore usque ad decimam quintam mensis Augusti ex hac vita migrasse, ac demum post alios 40 dies, nono videlicet Cal. Octobris unà cum corpore assumtam fuisse in cœlum, cui revelationi, qui fidem adhibuerunt, non tantùm dictâ die, (ut facit Ecclesia) decimâ quintâ Augusti ejusdem celebrant assumtionem, sed & aliam, quam secundam dicunt, assumtionem dictâ die 9. Calend. Octobr. ad Bedæ Martyrologium addiderunt. Sed hæc ab Ecclesia minimè recepta esse noscuntur.*

n. 5. *Rursum alii, isthæc de revelationibus prætermittentes certorum autorum testimonio certum annum ejusdem Assumtionis astruere conati sunt. Sed cùm, quæ citant, eadem scripta nec nobis, nec majoribus cognita fuerint, in eandem de impostura suspicionem adducuntur, cùm præsertim non sit eorum una eademq; sententia, sed planè diversa.*

(Quam opinionum diversitatem prolixè demonstrat. Qualis igitur certitudo ex discrepantibus & incertis revelationibus, & autorum sibi invicem contradicentium testimoniis haberi poterit.)

n. 12. *Ecclesia rejicit Apocrypha, illa, quæ de illius transitu & assumtione scripta erant, Decreto enim Romani Concilii, cui Gelasius Papa præfuit inter Apocrypha annumeratur libellus de transitu Mariæ Virginis,* (c. Sancta Romana dist. 15. &c.)

3. Abbreviator Baronii Spondanus in Epitome Annal. p. 67. col. 1. vocat *monstrosam discrepantiam*, quæ apud Scriptores de Mariæ ex hac vita transitu occur-

occurrit. *Alii enim testantur, eam esse verè mortuam, & ex his quidam Martyrio coronatam. Alii, naturali morte obiisse; alii, ascendisse in cœlum putant, & eorum quidam dubitant de totali assumtione Mariæ quoad corpus & animam; alii, quoad animam & corpus assumtam narrant, sed in tempore & circumstantiis non conveniunt.*

2. Bellarm. lib. 3. de cultu sanctor. c. 10. asserit, *quòd festa Christianorum non solùm ratione ordinis & politiæ, sed etiam ratione mysterii celebretur, sintq; dies festi verè aliis sanctiores, sacratiores, & pars quædam cultus divini.*

(At cùm festa N. T. destituantur expresso & speciali mandato, ideò non sunt pars divini cultus, sed duntaxat ejus adminicula.)

3. Idem Bellarm d. l. §. Quintò &c. sententiam suam statuminare conatur, hoc argumento. *Observatio festorum, quæ præcipitur Ex. 20. ad cultum Dei pertinet, nam est præceptum Dei & præceptum primæ tabulæ. Sed illud præceptum est aliquo modo naturale, & ad nos pertinet, ut alii concedunt. Ergò etiam nos habere debemus aliquos dies, quorum observatio ad cultum Dei pertineat. Non habemus autem alia festa quàm dies Dominicos, pascha, pentecosten & similia. Ergò horum observatio est cultus Dei.*

(Atqui dispar hac in parte est ratio V. & N. T. In V. T. aderat expressa Dei cônstitutio de festis, propter quam fuêre pars divini cultus: Sed in N. T. non extant ejusmodi mandata specialia. Proinde in N. T. festa sunt quædam determinatio temporis, quo cultum Dei peragere oporteat, per se autem non sunt cultus Divini pars.)

ARTI-

ARTICULUS XI.

DE SACRAMENTIS.

Caput I.

DE SACRAMENTORUM ESsentia.

Hesis. Intentio Ministri non requiritur ad essentiam & integritatem Sacramenti.

Ἔκθεσις. 1. Distinguendum inter illa, quæ requiruntur *ad essentiam & integritatem Sacramenti;* & inter illa, quæ *ad personam & officium Ministri* requiruntur, ut sit fidelis divinorum mysteriorum œconomus. Pietas & intentio Ministri nõ requiruntur *ad integritatem Sacramenti*, quæ ex Dei instituentis veritate & potentia unicè dependet, sed duntaxat *ad personam & officium Ministri*.

2. Non impugnamus, quin potiùs monemus & hortamur, ut Minister animo non peregrinante sed præsente; nõ oscitãter & perfunctoriè, sed animo attento ac devoto Sacramenta administret. Interim si vel ex negligentia, vel ex malitia non sit intentus, essentiæ & integritati Sacramentorum nihil decedere judicamus, modò institutione Christi & substantialia Sacramenti requisita observet.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 7. can. 11. *Si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit.*

Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 27. §. Quantum ad secundum &c. *Sententia Catholicorum est, requiri ad perfectionem Sacramenti intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.*

Ita enim expressè habent Concilium Tridentinum sess. 7. can. 11. & Concilium Florentinum in instruct. Armenorum. In explicatione hujus sententiæ asserit.

Primò, *melius quidem esse, habere intentionem particularem, id est, conferendi Sacramentum Baptismi, Absolutionis, consecrandi Eucharistiam &c. interim sufficere intentionem generalem faciendi, quod facit Ecclesia.*

Secundò, *non opus esse intendere, quod facit Ecclesia Romana, sed quod facit vera Ecclesia, quæcunque illa tandem sit, vel quod Christus instituit, vel quod faciunt Christiani.*

Tertiò, *non requiri necessariò actualem intentionem, nec sufficere habitualem, sed requiri & sufficere virtualem, dandam tamen esse operam, ut habeatur actualis.*

Toletus lib. 2. Instruct. cap. 16. *In Ministro Sacramenta conferente necessaria est intentio, quã sine qui faceret, nullũ conferret Sacramentum &c. Ultra hoc est necessaria intentio suscipientis, cùm adultus est. Nam in parvulis Ecclesia supplet intentionem illorũ.*

No-

Nostram sententiam probamus.

1. *Ex intentionis qualitate & conditione.* Quod de genere verum est, idem etiam de specie affirmari potest. Atqui *de genere*, videlicet de indignitate & improbitate Ministri verum est, quòd non labefactet integritatem & fructum Sacramenti. Ergò idem *de specie*, videlicet de illa, ut sic loquar, non-intentione, quæ est species vel nævi vel malitiæ in ministro affirmari potest.

2. *Ex sufficiente enumeratione.* Quicquid ad essentiam & integritatem Sacramentorum pertinet, *ad aliquod genus causarum*, ex quibus Sacramentum perficitur, reduci potest. Sed intẽtio Ministri ad nullum genus causarum, ex quibus Sacramentum perficitur, reduci potest. Non esse *materiam*, nec *formam*, nec *finem*, per se liquet. Neque etiam est *efficiens*, nisi quis asserere velit, Sacramenta non à solo Deo, sed quadantenus ab homine pendere ac Ministrum plus ad Sacramentum, quàm externum ministerium afferre.

3. *Ex comparatione.* Moses nec *de substantia*, nec *de fructu* Sacramenti circumcisionis dubitat, quod Zippora administraverat, ac Deus ipso facto ostendit, eam esse ratam Ex. 4. v. 25. Jam verò Zippora in iracundia Circumcisionem administraverat. Vix igitur debitam intentionem habuit.

4. *Ab illatione à majori ad minus.* Si intentio formæ Baptismi contraria non tollit integritatem & efficaciam Sacramenti, multò minùs defectus intentionis eam labefactabit. Sed verum prius. Si enim Ecclesia retineat ordinationem Christi, etiamsi Minister privatim & occulte hæresin Arianam foveat, verus tamen ab eo administratur Baptismus, modò substantialia observet, cùm Sacramenta non Ministri, sed Ecclesiæ preces suas semper adjungentis, & depositum Sponsi sui instar sedulæ matrisfamilias diligenter asservantis bona sint; & doctrinæ publicè in Ecclesia sonantis, non occultè in corde Ministri latentis testimonia. Manet ergò etiam posteriùs.

5. *Ab incommodorum & absurdorum consecutione.* Si Ministri intentio ad integritatem & efficaciam Sacramentorum necessariò requireretur, consequens foret,

Primò, incredulitate hominum veritatem ac fidem Dei reddi irritam, siquidem ubi non adest illa intentio, Dei veritas & fides in Sacramentis abolebitur. Sed consequens Apostolus tãquam absurdum repudiat Rom. 3. v. 3.

Secundò, majorem esse efficaciam ab intentione majore. Quoties enim vis agendi in causa augetur, effectus etiam major existit. Sic ergò sacra cœna majoris vel minoris foret fructus pro ratione Ministri vel magis vel minùs intenti.

Tertiò, essentiam & integritatem Sacramenti etiam *ab intentione suscipientis* pendere, quia essentia Sacramentorum consistit *in actione*, actio illa cõplectitur non solùm δρᾶν administrantis, sed etiam λῆψιν suscipientis. Absurdum verò est, intentionem suscipientis requiri ad integritatem & efficaciam Sacramenti, sequeretur enim ex eo, infantes non esse baptizandos, cùm non afferant intentionem.

Quar-

Quartò, etiam prædicationem verbi & ejus efficaciam pendere ab intentione Ministri, cùm Sacramentum sit *verbum visibile*. At consequens hoc est absurdum, cùm Evangelium sit efficax, quacunque etiam intentione prædicetur. Phil. 1. v. 17. & 18.

Quintò, everti certitudine fidei & consolationis, quam ex Baptismo habemus, perpetuò enim dubitandum fuerit, an sim verè baptizatus, nec ne. Sed consequens est absurdum. Ergò & antecedens.

Sextò, salutem hominis pendere ab arbitrio Ministri. At consequens hoc absurdum. Ergò & antecedens.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, *intentionem* Ministri *actualem vel virtualem* non requiri necessariò ad integritatem Sacramenti.

Innocentius c. Si quis X. de Baptismo. *Non est necesse quoad effectum Baptismi, quòd sciat baptizans, quid sit Baptismus, scilicet quòd infundat gratiam, vel quòd sit Sacramentum, nec etiam oportet, quòd credat hoc ipsum, imò si contrarium credit & reputat trusam & deceptionem, Baptismus tamen habet effectum suum. Non requiritur, quòd baptizans sciat, quid sit Ecclesia, nec quòd in mente gerat facere, quod facit Ecclesia, imò si contrarium gereret in mente, id est, non facere, quod facit Ecclesia, sed tamen facit, quia formam servat, nihilominus baptizatur, dummodò baptizare intendat.*

(Addit Angelus de Clavisio in summa in verb. Baptismus sect. 5. membr. 7. *Landulphus tamen in 4. sent. dist 5. q. 2. dicit, quòd si quis non intendit facere, quod facit Ecclesia, non fit Baptismus. Sed opinio Innocentii mihi magis placet, quamvis ista sc. Landulphi sit magis tuta.* Quòd si ergò juxta Innocentii & Angeli de Clavisio opinionem non requiritur ad Baptismi integritatem, ut baptizans intendat facere, quod facit Ecclesia, imò si est verus Baptismus, quem confert, qui contrarium gerit in mente, hoc est, non facere, quod facit Ecclesia, falsum utique erit, quòd Bellarminus disputat, *requiri ad integritatem Baptismi intentionem virtualem ac opus esse ut baptizans intendat facere, quod facit Ecclesia.* Nec obstat, quòd Innocentius addit, *Baptismum esse, integrum, dummodò baptizans intendat baptizare.* Per illam enim intentionem nihil aliud requirit, quàm observationem formæ Sacramenti à Christo institutæ, ne sit lotio vulgaris vel actio ludicra & mimica, sed Ecclesiastica. Hanc esse Innocentii mentem patet ex ipsis verbis præcedentibus, *quia formam servat*, & ex Landulphi opinione opposita.

Bellarminus verba Innocentii *etiamsi contrarium gereret in mente, id est, non facere, quod facit Ecclesia*, exponit *de effectu Baptismi, non de substantia actionis*, ut sensus sit, *etiamsi non intendat hominē justificare à peccatis, quia non putat illam Ceremoniam talem habere virtutem sed intendat tantùm facere Ceremoniam, quam facit Ecclesia, illud sufficit.* At hæc expositio repugnat menti Innocentii.

1. Dicit enim Innocentius, *etiamsi nesciat esse Sacramentum.* Ergò non loquitur de eo, qui intendit, ut faciat Sacramentum, nam qui nescit Sacramentum, quomodo potest ille intendere Sacramentum, sive quoad substantiam actionis, sive quoad effectum Sacramenti?

2. Phrasin illam *facere, quod facit Ecclesia*, omnes Scholastici in hac quæstione de *actu* Sacramenti non de *effectu* intelligunt.

3. Omnes etiam Pontificii fatentur, *effectum Sacramenti, id est, gratiam non esse in Ecclesiæ potestate, sed tantùm actum.*

4. Innocentii verba eo sensu, quo à nobis adducta sunt, intelligunt, non solùm Angelus de Clavisio, uti modò vidimus, sed etiam Autor Rosarii aurei lib. 4. in verbo Baptismus q. 27. dicit, *alios aliter putare, requiri scilicet intentionem, quod facit Ecclesia, sed Innocentii opinionem esse veriorem, etsi illa sit tutior.*

Aureæ armilla in verbo Baptismus q. 50. dicit. *Si quis baptizaret sine intentione faciendi, quod facit Ecclesia, modò adultus is fuerit, qui sic baptizatur, eum securum esse de salute.*

(Ergò statuit, non requiri intentionem Ministri in baptizandis adultis, quia *bonum Propositum*, ut idem autor ait, *supplet defectum intentionis.* Sed quid si puer sic baptizatus fuerit? *tum Deus*, inquit, *defectum supplet*. Hoc apertè facit contra Bellarminum & alios Pontificios, qui intentionem præcisè requirunt.)

Aureolus 4. sent. dist. 5. q. 1. definit Ministrum Baptismi, quòd *sit viator quilibet unus personaliter distinctus potens contingere, & verba proferre intendens in habitu facere, quod facit Ecclesia, vel de quo præsumitur, quod intendat.*

(Ergò juxta Aureolum non requiritur vel *actualis* vel *virtualis* intentio, sed sufficit *habitualis*, quod tamen Bellarminus negat. Verba illa postrema *vel de quo præsumitur, quod intendat*, joculari & mimicæ actioni sunt opposita, quam & nos ab Ecclesiastica actione removemus.)

Ambrosius Catharinus Archiepiscopus Compsanus unus ex Patribus Concilii Tridentini, peculiare scriptum edidit *de intentione Ministri*, in quo distinguit *duplicem intentionem: Unam faciendi simpliciter actum externum, quem facit Ecclesia; alterum faciendi actum externum non simpliciter, sed Sacramentalem sive animo celebrandi mysterium, quod Christus instituit & Ecclesia celebrat. Priorem* intentionem requiri affirmat, *posteriorem* requiri negat, idque multis testimoniis & argumentis confirmat.

(De hac opinione Bellarminus sic judicat: *Non video, quid differat à sententia Chemnitii & aliorum hæreticorum, nisi quòd Catharinus subjicit, se Apostolicæ sedi & Concilio, illi autem utrumque rident.* Sed quid de hac exceptione judicandum sit ostendimus in proœm. cap. 2.)

In Concilio Tridentino Episcopus Minorensis sententiam vulgo receptam de necessitate intentionis Ministri impugnavit, *Si Sacerdos*, inquiebat, *curam gerens quater aut quinquies mille animarum, esset incredulus, sed unà insignis hypocrita atque in pœnitentibus absolvendis, parvulis baptizandis & Eucharistia consecranda secretà in animo foveret intentionem, illud omninò non faciendi, quod facit Ecclesia, dicendum & parvulos iri damnatum, & pœnitentes non iri absolutum, ac cæteros omnes nullum communionis fructum percepturos. Neque juvat dicere, defectum illum à fide suppleri: Nam in parvulis, omninò non supplet, in aliis verò juxta doctrinam*

Catholicam non potest eundem effectum præstare quàm Sacramentũ: quod si id præstat in casu malitiæ ministri, quæ potest etiam esse ordinaria, quid vetat, quin semper idipsum operetur? Atqui tantam virtutem tribuere fidei est demere eam Sacramentis, & in opinionem Lutheranam incurrere. Id ille diligenter considerandum putabat, quantam animi ægritudinem pariturum esset Patri tenero erga filium moribundum affectu, si de Sacerdotis natum suum baptizantis intentione dubitare illi in mentem veniat. Deinde si quis ætate provectior sit baptizandus & in se debilem & imperfectam sentiat inclinationem, si fortè eum incesserit cogitatio, Sacerdotem, qui se Christianum ementiatur, velle habere illum pro oblectamento, neque ullum illius baptizandi, sed abluendi, aut ad ludibrium immergendi animum habere, quàm, inquies, erit homini isthac anxietate animus? Idemque in delictorum confessione & Eucharistiæ participatione evenire posse ecquis non videt? Et quia objici poterat, hujusmodi casus esse è raro contingentibus, ad vota confugiebat Episcopus, vovens, ut ita esset, neque depravato hoc seculo verendum foret, ne nimis sint frequentes. Esto, inquiebat, ut id rarissimè eveniat, & semel tantùm. Detur impius quispiam Sacerdos, qui fingat, neque animum habeat ministrandi parvulo verum Baptismum. Parvulus hic vir factus creetur Episcopus populosæ alicujus civitatis, ac provinciam eam multis annis administrans, Sacerdotes magno numero instituat, hic necessariò statuendum est, Episcopum, qui baptizatus non fuerit, non potuisse consecrari, ac nihilo magis eos, quos sacris ille initiarit. Ita in magna ea civium frequentia neque fuisse ministratum Eucharistiæ Sacramentum, neque confessionis, ista enim sine Sacramento ordinis non constare, nec illud sine Episcopo, nec ad sacros ordines admitti, qui non sit baptizatus, atque adeò unius ministri in unica actione malitia infinitas Sacramentorum nullitates evenire. Cæterùm, quis existimaverit, Deum in tanta populi frequentia defectum hunc omnipotentiâ suâ resarcire, & rebus quotidiè accidentibus remediis extraordinariis prospicere, an non hominibus faciliùs persuadebit, Deum pro sua providentia præcavisse, ne hujusmodi in vitam hominum accidentia incurrerent. Majestatem enim divinam incommodis omnibus prævertisse, statuendo, ut Sacramentum illud sit verum, quod juxta ritum à se institutũ administratur, ut ut minister in animo interiore sit affectus. Addebat porrò Episcopus sententiam hanc cum communi Theologorum doctrina aut Florentini Concilii determinatione non pugnare, quæ in ministro intentionem requirunt, quod illorum verba de interna non sint accipienda, sed de ea, quæ opere externo se prodit, licèt interior huic esset contraria, atque ita omnia incommoda tolli, quæ alioqui essent innumerabilia. Ad sententiæ suæ confirmationem multa alia attulit argumenta, & tandem exemplum à Sozomeno recitatum. Pueros aliquot Alexandriæ prope mare colludentes etiam imitandis iis actionibus sese dedisse, quas in Ecclesia fieri observassent. In his Athanasium per jocum designatum Episcopum baptizasse aliquot è parvulis, qui aquâ Baptismatis neutiquam antè tincti fuissent. Rem ab Alexandro Episcopo Alexandrino celebris memoriæ viro intellectam eum vehementer conturbasse. Parvulos autem interrogatos, quid factitius ille Episcopus eis fecisset, rei ordinẽ exposuisse. Et Alexandrum comperto ritum universum Ecclesiæ in ea actione servatum, de aliorum Sacerdo-

cerdotum consilio Baptismum probasse, quæ certè approbatio defendi non posset, si intentio, quam alteri requirunt, esset necessaria, at modo eo, quem ille allegabat, erat tolerabilis. Hæ rationes Episcopi cæteros Theologos dederant in stuporem, quid ad eas respondendum esset, nescios. Certum tamen erat, doctrinam eam non probare, sed quam antè didicissent, firmiter tenere, veram ministri intentionem aut actu aut potentia esse necessariam; atque internâ intẽtione contrariâ, cujuscunque modi sit species exterior, Sacramentum reddi invalidum. Neque hîc tacendum est, præsulem hunc, utcunque Synodus absolutè decreverit, ministri intentionem esse necessariam, uti deinceps videre est, de sententia sua non discessisse, imò post annum super hoc argumento libellum scripsisse, in quo affirmat, Synodum Tridentinam eadem secum mente fuisse, & Concilii decretum juxta ipsius sensum esse accipiendum. Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trid. p. 275. p. 276. 277.

2. Quòd quidam agnoscunt, in verbis, quæ proferuntur à Ministro Sacramenti, exprimi intentionem Ecclesiæ, quæ ad perfectionem Sacramenti sufficiat.

(Ex eo enim evidenter deducitur, non requiri necessariò vel *actualem* vel *virtualem* Ministri intentionem faciendi id, quod facit Ecclesia.)

Thomas p. 3. q. 64. art. 8. ad 2. *Dicendum, quòd Ministri Sacramenti agunt in persona Ecclesiæ, cujus sunt Ministri, in verbis autem, quæ proferuntur, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exteriùs exprimatur.*

Paludanus lib. 4. sent. dist. 6. q. 2. statuit, *posse sustineri, quòd sola verborum expressio sufficiat.*

3. Quòd quidam agnoscunt, *Christum, utpote summum Sacerdotem, supplere, quod Sacramento deest, si Minister intentionem subtrahat.*

(At si in hoc casu summus Sacerdos supplet, quod Sacramento deest, utique Ministri intentio non simpliciter & absolutè ad integritatem & efficaciam Sacramenti requiritur. Si contraria Ministri intentio non impedit salutarem effectum Sacramenti, multò minùs defectus intentionis debitæ eum impedire poterit, cùm contraria intentio sit actus positivus, defectus intentionis tantùm privativus.)

Alexander Alensis 4. sent. dist. 6. q. 13. art. 4. quærit, *Si in Baptismo parvuli Minister subtraheret intentionem, atque ita parvulus ante usum rationis decederet, an malitia Ministri noceret ejus saluti?* Respondet autem *in illo casu piè supponi posse, sine præjudicio tamen, quòd summus Sacerdos suppleat, quod deficit Sacramento.*

Et addit Biel. *Hoc est bene notandum, quia est valdè consolatorium.*

4. Quædam hypotheses Adversariorum, utpote primò, quòd agnoscunt, *malitiam ac improbitatem Ministri nihil derogare Sacramentorum efficaciæ.*

(At si malitia & improbitas Ministri nihil derogat Sacramentorum integritati & efficaciæ, utique nec defectus intentionis illi quicquam derogat. Quod enim *de genere* verum est [illegible] etiam *de specie* affirmari potest.

c. Non nocet caus. 1. q. ex [illegible]

Intra Catholicam Ecclesiam in mysterio corporis & sanguinis Domini nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris & virtute Spiritus sancti &c. Credendum est enim, quod in verbis Christi Sacramenta conficiantur. Cujus priùs creantur imperio, ejus utiq; verbo recreantur ad melius.

c. Non nocet caus. & quæst. iisd. ex Gregorio. *Non nocet malitia Episcopi neq; ad Baptismum infantis, neque ad Ecclesiæ consecrationem, quia Baptisma à Deo datur, non ab homine. Sic & Eucharistia & omnia, quæcunque in altari ponuntur, non ab homine, sed à* Deo *sanctificationem accipiunt.*

c. Sciscitantibus caus. 15. q. 8. ex Nicolao. *Non potest aliquis, quantumcunque pollutus sit, Sacramenta divina polluere, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Qualiscunque enim Sacerdos sit, quæ sancta sunt, coinquinari non possunt. Quoniam mali bona administrando se tantummodò lædunt. Fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis verò lumen in tenebris administrat, & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet.*

Bellarm. lib. 1. de Sacram. cap. 26. §. Secundò afferebant. *Minister Sacramentorum operatur virtute & autoritate divina. Deus autem non aufert à Ministro datam ei potestatem ob ejus peccatum aut infidelitatem Ergò.* Minorem probat, *quia* [illegible] *Sacramenta non* [illegible] *da-* [illegible] *hu-*

enim, inquit, *ejusmodi gratias in peccatorib. esse posse, ut patet de Caipha, qui prophetavit, cùm esset pessimus.*

(Adde, nec ullam haberet intentionem prophetandi. Hoc argumentum Bellarmini etiam in hac quæstione pro nostra sententia valet, quia defectus ille intentionis est vel ex *malitia*, vel *negligentia* Ministri.)

Secundò, quòd agnoscere coguntur, ad Sacramenti integritatem non requiri intentionem suscipientis.

c. Non illud 33. dist. 4. de consecrat. *Non illud te moveat, quòd quidam non eâ fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratiâ spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed quòd eos putant hoc remedio temporalē retinere vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.*

(Sanè Thomas disputat p. 3. q. 68. art. 7. *etiam ex parte baptizati adulti requiri intentionem sive voluntatem suscipiendi Baptismum*, ac Richardus 4. sent. dist. 6. art. 2. q. 3. statuit, *requiri in adultis intentionem suscipiendi Baptismum vel in actu vel in habitu.* Sed hac ratione sequeretur repetendum esse Baptismum, si quis sine intentione Baptismum percepisset.)

Bonavent. 4. sent. dist. 3. q. 3. art. 3. *Baptismus non est singularis personæ, ideò fides personæ nihil prodest vel obest, sed est Sacramentum Ecclesiæ Christi, unde quicquid sit de fide cordis personæ baptizan-* [illegible] *est* [illegible] *expressionem*

Bellarm. lib. 2. de Missa cap. 12. resp. ad 2. approbat *Baptismum amentibus collatum.* At illi non habent intentionem suscipiendi Baptismum. Ac quicquid sit *de adultis, de infantibus* negari nequit, quòd sine intentione actuali & virtuali Baptismum suscipiant. At si pari ratione intentio suscipientis requireretur in suscipiente, ut in administrante, consequens foret, infantes non esse baptizandos.)

Quòd autem agnoscere cogantur, ad Sacramenti integritatem non requiri intentionem suscipientis; patet ex eo, quòd infantes intentione illâ destitutos baptizant.

(At si in suscipiente non requiritur necessariò intentio, utique nec in administrante requiritur.

Toletus lib. 2. Instr. cap. 16. p. 134. excipit, *in parvulis Ecclesiam supplere intentionem illorum.* Atqui idem posset dici de defectu intentionis in suscipiente, videlicet, quòd ille ab Ecclesia suppleatur.)

Tertiò, quòd agnoscere coguntur, *integritatem & fructum verbi non pendere ab intentione Ministri.*

(Ex eo enim inferri potest, etiam integritatem & fructum Sacramenti, quod est verbum visibile, non pendere ab intentione Ministri.)

Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 28. tacitè concedit, *integritatem & fructum verbi non pendere ab intentione Ministri.* Excipit enim ad nostrum argumentum hoc modo: *Etiamsi concedatur, verbum quacunque intentione prolatum excitare posse fidem, non tamen sequitur, verbum quacunque intentione prolatum habere effectum Sacramentalem, ratio est, quia ad excitandam fidem non requiritur ulla efficacia, sed sufficit significatio.*

(At in hac assertione principium petitur, quòd in verbo ἀκουστῷ ad fidem excitandam, hoc est, accendendam & augendam non requiratur ulla efficientia, sed significatio. *Evangelium* enim dicitur *potentia Dei ad salutem omni credenti,* Rom. 1. v. 16. Quòd si ergò Deus per verbum ἀκουστὸν efficax est ad fidem excitandam in adultis, etiamsi non accedat intentio Ministri, utique etiam efficax est ad fidem excitandam in infantibus per verbum ὁρατὸν sive Sacramentum Baptismi, etiamsi non accedat intentio Ministri.)

Quartò, quòd *Baptismum ebrii* approbant.

(Atqui ebrius non habet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.)

c. Dedit caus. 1. q. 1. ex Augustino. *Quos Judas baptizavit, & Christus. Sic ergò quos baptizat ebrius, homicida, adulter, Christus baptizat.*

(Notandum tamen quòd apud Augustinũ tract. 5. in Joh. ex quo hæc verba sunt desumta, pro ebrius legatur ebriosus.)

Quintò, quòd Bellarminus lib. 1. de Sacramentis cap. 26. resp. ad 1. argum. sic scribit. *Hæretici non habent remissionem peccatorum formaliter, tamen habent ministerialiter, quomodo famulus, qui sæpè non habet unum obolum, tamen defert multos aureos à Domino suo ad alium aliquem.*

(Ex eo enim sic colligimus. Quemadmodum famulus ille est & manet minister aureos distribuens, licet non habeat

habeat intentionem dandi vel ex odio intentionem subtrahat: ita quoque baptizans manet Minister, verum & integrum Sacramentum administrans, licèt intentionem non habeat vel subtrahat. Falsum proinde est, quòd Bellarminus lib. ejusd. cap. 28. §. Respondeo, rationem &c. scribit, *Intentionem Ministri esse talem qualitatem, sine qua Minister non est minister.*

Sextò, quòd Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 27. §. Alii tamen &c. sic disserit. *Quidam* (Pontificii) *sentiunt, Ministrum non habere in se ullam vim efficientem respectu justificationis, sed eam solùm esse in Sacramento, ministrum autem solùm concurrere applicando Sacramenta, quomodo qui plantant & rigant, quibus comparat Apostolus Ministros Ecclesiæ 1. Cor. 3. non producunt efficienter & physicè fructus arborum, sed applicant argentea. Ita quibusdam sentire videtur Thomas &c.*

(Ex eo sic colligimus. Sicut in plantante & rigante non requiritur ad producendum fructificationis effectum intentio plantantis & rigantis: ita quicquid intendat Minister in spirituali animarum cultura, ad quam etiam Sacramentorum administratio pertinet, dummodò formam à Christo præscriptam sequatur, nihil decedit integritati vel efficaciæ Sacramentorum.)

Septimò, Lombardus lib. 4. sent. dist. 6. cap. 2. inde probat, *Sacramentum Baptismi à bonis & malis equè dari, quum ministerium tantùm habet, non potestatem Baptismi, quod novit Johannes, cùm vidit columbam descendentem super Christum. Unde Augustinus: Quid noverat Johan. Baptista? Dominum. Quid non noverat? potestatem Dominici Baptismi in nullum hominē à Domino transiturum, ministerium planè transiturum, potestatem à Domino in neminem: sed ministerium in bonos & malos.*

(Ex eodem principio sic concludere possumus. Si efficacia Baptismi penderet ab intentione baptizantis Ministri, ipse Minister haberet in se potestatem Baptismi. Sed non habet potestatem Baptismi. Ergò.)

5. *Dissensiones* Adversariorum.

Primò, Ambrosius Catharinus in opusculo de intentione Ministri Sacramentorum distinguit *duplicem intentionem, unam faciendi simpliciter actum externum, quem facit Ecclesia*: alteram *faciendi actum externum non simpliciter, sed ut Sacramentalem, sive animo celebrandi mysterium, quod Christus instituit & Ecclesia celebrat. Priorem* intentionem requiri affirmat, *posteriorem* verò requiri negat.

Sed hanc sententiam refellit Bellarm. lib. 1. de Sacram. cap. 27. §. Ad hanc.

Secundò, Bellarm. d. l. §. Tertiò, non requiritur &c. memorat, *quosdam actualem intentionem minùs rectè definire*, quos ipse itidem hoc nomine refellit.

Non requiritur, inquit, *necessariò actualis intentio, nec sufficit habitualis, sed virtualis requiritur, & sufficit, quamvis danda sit opera, ut actualis habeatur. Actualis dicitur, quando Minister actu habet talem intentionem, quæ quidem actualis intentio non requirit, ut quidam scrupulosi faciunt, ut dicamus ore aut corde illa formalia verba, Intendo hoc facere, aut volo hoc facere, sed tantùm requirit, ut homo sit præsens animo & attentè faciat, quod facit.*

Tertiò, Thomas part. 3. q. 64. art. 8. dicit

cit, *sufficere habitualem intentionem* Bellarminus d. §. illud negat, *habitualis*, inquit, *intentio non sufficit, sed requiritur insuper virtualis.*

Excipit quidem Bellarminus, *Thomam per habitualem intentionem intelligere virtualem, cùm solùm meminerit intentionis actualis & habitualis. Scotum, Gabrielem & alios posteriores majoris claritatis gratia fecisse trimembrem distinctionem & virtualem appellasse, quam Thomas vocat habitualem, & addidisse aliam habitualem, quam Thomas omisit.* Sed quicquid sit, manet interim verum, duas illas distinctas habitualis intentionis species Thomæ fuisse ignotas, nec tam scrupulosè inter *virtualem* & *habitualem* intentionem distinxisse. Præterea si *virtualis* intentio est species *habitualis*, cur Bellarminus intentioni *habituali* æquè ac *actuali virtualem*, tanquam tertiam speciem opponit?

Quartò, quando respondendum est argumento. *Verba Sacramentorum habent in se virtutem operativam ex Christi institutione, proinde non pendet eorum efficacia ab intentione vel potestate ministri*: in diversas abeunt sententias.

Bellarminus d. l. §. Responderi debet. *Duæ sunt Theologorum sententiæ. Aliqui enim ut Cajetanus part. 3. q. 64. art. 1. Sotus 4. sent. dist. 1. q. 5. art. 1. & Ledesmius ibidem volunt, in ipso etiam Ministro esse virtutem operativam efficienter & instrumentaliter, ut est in Sacramento &c. Alii verò sentiunt, Ministrum non habere in se vim ullam efficientem respectu justificationis, sed eam solùm esse in Sacramento. Ministrum autem solùm concurrere applicando Sacramenta. Ita videtur quibusdam sentire Thomas part. 3. q. 64. art. 1. q. 1.*

Quintò, Bellarminus d. l. §. Petes &c. disputat, requiri *ad integritatem Sacramenti, ut Minister intendat in administratione Sacramenti facere id, quod facit Ecclesia sive vera, sive falsa, quam tamen Minister pro vera Ecclesia habeat.*

Sed §. seq. disputat, *non requiri intentionem actualem, sed sufficere habitualem, proinde sufficere, si illa intentio faciendi, quoad substantiam actus, quod facit Ecclesia, fuerit paulò ante in Ministro, etiamsi nunc non sit, cùm non sit in nostra potestate, quin distrahatur aliquando nostra cogitatio, etiam dum res sanctissimas agimus.*

(At hæc sibi invicem repugnant. Quomodo enim potest dici Minister intendere aliquid in administratione Sacramenti, quod tamen in ipsa administratione Sacramenti non intendit, sed antea forsan intendit? Intentio est nomen actus non habitus, qui ergò actu non intendit facere, id quod facit Ecclesia, quando administrat Sacramentum non potest dici intendere, etiamsi paulò ante administrationem Sacramenti intentionem habuerit.)

Sextò, ad argumentum, quòd *si ab intentione Ministri pertineret integritas Sacramentorum, periret omnis certitudo, quam homo de effectu Sacramenti habere deberet & omnis consolatio spiritualis, cùm nemo de intentione Ministri certus esse possit*, diversimodè respondent.

Thomas, qui hoc argumentum per modum objectionis format. part. 3. q. 64 art. 8. respondet primò, *suppleri defectum intentionis in pueris per Christum; in adultis per eorum fidem & intentionem.* Sed hanc responsionem non videtur probare, cùm character non possit suppleri per

per devotionem accedentis. Alanus etiam in lib. de Sacrament. cap. 55. dicit, *nullo modo probandam esse hanc responsionem, quia si dixerimus, Christum supplere defectus, tum si vel materia, vel forma, vel Minister defuerit, posset Christus supplere, quod necessitati hujus Sacramenti repugnat*. Molanus in Theolog. itidem dicit, *non esse pium credere, suppleri à Christo, si desit intentio baptizantis*.

Secundò, Thomas respondet, *Ministrum exprimere intentionem Ecclesiæ, etsi nullam suam habeat & hoc sufficere*. At hoc est apertè contra Bellarminum, Alanum & alios Pontificios, qui in Ministro intentionem requirunt, Thomas verò ait, *intentionem Ecclesiæ sufficere*. Quamvis verò Cajetanus & Dominicus à Soto conentur excusare Thomam, tamen Alanus, *non posse eum accusari* ait, *& esse hanc ejus opinionem*. Sed Adrianus Papa super 4. sent. quæst. 3. de Bapt. Thomæ hanc opinionem adscribit, *quòd non requiri mentalem intentionem existimet, sed sufficere Ecclesiæ intentionem*. Bonaventura in 4. sent. dist. 6. art. 4. quæst. 1. respondet ut Thomas, *Christum supplere in parvulis defectum, si Sacerdos non intenderit*, ex quo sequetur, quod Alanus ait, *Christum supplere, si absit omninò Baptismus*.

Tertiò, quanquam Bellarminus defendit Thomam, non tamen utitur responsione Thomæ, sed eâ, quâ Alanus utitur, qui Thomam improbat & damnat: ait scil. *non requiri certitudinem infallibilem de justificatione vel salute, sed sufficere humanam & moralem, & eam nos ex Sacramentis habere, etiamsi pendeant à Ministri intentione*.

Argum. Adversariorum. *Sicut certa verborum forma requiritur necessariò, ut determinetur indifferentia materiæ; ita requiritur aliquid, quo determinetur indifferentia formæ. Nam illa verba, Ego te baptizo, & similia possunt habere varias significationes, baptizare enim est tingere aquis, tingit autem aquis, qui lavat sordes corporis, qui refrigerat, qui lavando medetur &c. At nihil fingi potest, quo determinetur hæc indifferentia formæ, nisi intentio Ministri, qui illa verba profert, & cujus est tota actio*. Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 27.

Resp. 1. Scotus hanc à Thoma mutuatam rationem impugnat, *quia in signo ad placitum instituto* (inquit) *possunt multa concurrere ad rationem unius signi propter actum instituentis, licet nihil aliud sit, propter quod habeant unitatem*.

2. Gabriel Biel itidem agnoscit hujus rationis infirmitatem.

3. Si requiritur intentio quoad *Sacramentalem effectum*, quod Thomæ ratio præsupponit, utique etiam requiretur intentio non tantùm *rationis actus*, sed etiam *respectu finis*, quod tamen Bellarminus negat.

4. Thomas p. 3. q. 64. art. 2. inquit. *Determinatio & applicatio actionis est à causâ principali*.

(Jam verò Christus est causa agens principalis in Sacramentorum consecratione & administratione, Minister tantùm instrumentalis. Ergò Christus est causa non solùm operationis, sed etiam applicationis Sacramentorum, ac verba baptizandi satis determinantur illis verbis in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti.)

Hùc pertinet, quòd in Canone Missæ Latinæ sic oratur: *Quam oblationem, ne*

 Deus,

Deus, in omnibus, quæso, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini Dei nostri Jesu Christi.

5. Idem Thomas ibidem sic disputat: *Quando aliquid se habet ad multa, id per aliquid determinandum ad unum, si hoc effici debeat. Ea verò, quæ in Sacramentis aguntur, possunt diversimode agi. Nam ablutio, exempli gratiâ, ad munditiam sanitatemque corporis, ad ludum & multa alia. Ergò eam oportet determinari ad Sacramentalem effectum, per intentionem abluentis, quam intentionem significant verba, Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.*

(At si hæc verba intentionem Ministri significant, utique sunt determinata. Quomodo ergò Bellarminus dicit, *requiri aliquid, quo determinetur indifferentia hujus formæ?*)

CAPUT II.

DE SACRAMENTORUM EFfectu sive efficientia.

THESIS prima. Sacramenta sunt sigilla promissionem Evangelii propriam obsignantia.

Ἔκθεσις. Fines Sacramentorum sunt vel *principales*, vel *minùs principales*. Principales fines duo sunt. Prior, quòd sint *organa, media & ὀχήματα*, per quæ Deus offert, exhibet & credentibus applicat promissionem Evangelii propriam de remissione peccatorum, justitia & vita æterna. Posterior, quòd sint σφραγῖδες, *sigilla & signacula promissionem divinæ gratiæ credentibus exhibitam obsignantia.* In Sacramentis enim Deus gratiam suam hominibus offert, oblatam credentibus applicat, & applicatam eisdem obsignat. Sacramenta igitur duplicis medii rationem sustinent, 1. conferentis gratiam, catenùs non sunt *sigilla*. 2. oblatam ac collatam obsignantis, atque hoc respectu sunt *sigilla*.

Antithesis. Bellarminus lib. 1. de Sacrament. cap. 14. §. Secundum argumentum. *In Scripturis sanctis, quæ sunt verba Dei autoris Sacramentorum, nusquam dicuntur Sacramenta testimonia promissionum.*

Ibid. §. Octava &c. *Octava particula, quòd Sacramentum obsignet, instar sigilli, promissionem gratiæ ad excitandam & alendam fidem justificantem, falsa est, & diligenter refutanda.*

cap. 17. resp. ad 5. argum. *Patres nunquam Sacramenta vocant signacula vel sigilla promissionum.*

Idem in præfat. tom. 3. *Comparatio illa, quâ verbum diplomati, Sacramentum sigillo confertur, tam inepta est, ut nihil ineptius fingi queat, multoque rectiùs verbum Dei sigillum Sacramenti, quàm Sacramentum verbi Dei sigillum dici queat.*

Nostram sententiam probamus.

1. *Ex dicto Paulino* Rom. 4. v. 11. ubi Circumcisio dicitur σφραγὶς, *sigillum justitiæ fidei*, ex quo sic concludimus: Sigilli proprium est testificari, confirmare & obsignare id, cui annectitur. Sacramenta sunt sigilla divinarum promissionum. Ergò. Assumtum probatur. Si circumcisio in V. T. fuit sigillum justitiæ fidei, utique etiam Baptismus in N. T. erit sigillum justitiæ fidei. Sed verum prius. Ergò & posterius. Connexio probatur, tum *à pari*, quia Baptismus successit in locum circumcisionis Col. 2. v. 11. ac æquè est

Sacra-

Sacramentum ac Circumcisio; tum *à minori ad majus*, quia major est efficacia Sacramentorum Novi, quàm V. Testam.

2. *Ex dicto Petrino* 1. Epist. 3. v. 21. *Baptismus salvos nos facit, non quo carnis sordes abjiciantur, sed quo fit, ut bona conscientia Deum interroget per resurrectionem Jesu Christi*, ubi per ἐπερώτημα intelligitur *pignus & arrhabo*, quia Baptismus testis est conscientiæ nostræ, quòd simus apud Deum in gratia propter Christum, utique ergò obsignat fœdus gratiæ & promissionem salutis, ut baptizati fiducialiter possint Deum in precibus suis compellare clamantes, *Abba Pater*, Roman. 8. v. 15. Galat. 4. v. 6. ac LXX. utuntur verbo ἐπερωτᾷν, quando in Veteri Testamento Israëlitæ dicuntur *interrogare os Domini*. Ex quo sic inferimus: Si Baptismus est interrogatio & stipulatio bonæ conscientiæ ad Deum, utique etiam est testimonium & sigillum divinæ erga nos voluntatis, unde fides nostra confirmatur. Sed illud. Ergò & hoc.

3. *Ex dicto Johanneo* 1. Epist. 5. v. 8. *Tres sunt, qui testificantur in terris, Spiritus, aqua & sanguis. Et hi tres unum sunt.* Nimirùm *Spiritus Sanctus* testatur in ministerio Evangelii Johan. 15. v. 26. 2. Cor. 3. v. 8. 1. Johan. 5. v. 6. *aqua* in Baptismo Eph. 5. v. 26. *sanguis* in Cœna Domini 1. Cor. 11. v. 25. Ex eo sic concludimus: Quod de gratia Dei testificatur, illud promissionem Evangelii de gratia Dei confirmat & obsignat. Aqua & sanguis, id est, Baptismus & Eucharistia, duo Novi Testamenti Sacramenta, de gratia Dei testificantur. Ergò.

4. *Ex usu Sacramentorum* κρυπτῶν *in Veteri Testamento*. Quemadmodum signum roris in vellere confirmavit Gideonem Judic. 6. & umbra horologii retrocedens, Ezechiam Esai. 38. ita quoque Sacramenta confirmant divinam promissionem, & sunt testimonia divinæ voluntatis.

5. *Ex dicto libri Sapientiæ* cap. 18. v. 7. ubi Patres V. Testamenti dicuntur *manducâsse agnum paschalem, ut securi promissionis bono essent animo, & salutem justorum præstolarentur, certi eadem similiter cum bona, tum mala perferre ac pati* v. 9. Ergò ritus Agni paschalis fuit ipsis confirmatio divinæ promissionis de venturo Messia, atque opere spiritualis redemtionis, cujus typus in corporali illa liberatione ex Ægypto proponebatur. Hanc promissionem per Sacramentum Agni paschalis divinitùs confirmatam fide intuiti, ad quævis mala & pericula subeunda parati erant.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd Bernhardus serm. 1. de Cœna Domini de fructu Eucharistiæ sic scribit: *Sacramentum dicitur sacrum signum, sive sacrum secretum. Multa siquidem fiunt propter se tantùm, alia verò propter alia designanda, & ipsa dicuntur signa, & sunt. Ut enim de usualibus sumamus exemplum, Datur annulus absolutè propter annulum, & nulla est significatio, datur ad investiendum de hereditate aliqua, & signum est, ita ut jam dicere possit, qui accipit. Annulus non valet quicquam, sed hereditas est, quam quærebam. In hunc modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua curavit investire suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia Sacramenta, ad hæc Eucharistiæ participatio &c.*

Et postea. *Variæ sunt investituræ secun-*

dum ea, de quibus investimur. Verbi gratiâ, investitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum & annulum simul; sicut, inquam, in hujusmodi rebus est; sic & divisiones gratiarum diversis traditæ sunt Sacramentis, Quæ est gratia, unde per Baptismum investimur, utique purgatio delictorum.

(Si per Sacramenta Deus curavit nos investire de sua gratia, utique Sacramenta sunt sigilla, promissionem gratiæ obsignantia, sicut investitura de officio ac possessione aliquem confirmat. Item, si invisibilis gratia signo visibili Sacramentorum nobis præstatur, utique Sacramenta promissionem gratiæ nobis confirmant.)

2. Quòd Scotus in 4. sent. dist. 1. q. 2. ait, *Sacramentum esse signum sensibile gratiam Dei efficaciter significans.*

Thomas part. 3. q. 60. art. 3. *Sacramentum esse memorativum passionis Christi, demonstrativum gratiæ in nobis, & prognosticum vel prænunciativum gloriæ.*

(Utique ergò Sacramentum obsignat promissionem gratiæ & vitæ æternæ.)

3. Quòd Lyranus in cap. 4. Rom. scribit, *Abrahamum accepisse circumcisionem, ut esset signaculum justitiæ fidei latentis in mente.*

(Quod autem de circumcisione respectu illius finis dicitur, illud omnibus Sacramentis competit, quia omnia Sacramenta conveniunt *in causa efficiente, & in causa finali generica.* Jam verò esse signaculum justitiæ fidei, pertinet ad finem circumcisionis. Ergò.)

4. Quòd quidam concedunt, Sacramenta esse divinarum promissionum sigilla.

Catechismus Romanus ad Parochos cap. de Sacramentis. *Quemadmodum in V. Testamento Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantiam signis testificaretur: ita etiam in nova lege Christus Salvator noster, cùm nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam, Spiritus sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis & sensibus subjecta instituit, quibus eum, quasi pigneribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.*

(Si Sacramenta testificantur constantiam divinarum promissionum; si sunt veluti pignora, quibus Deum obligatum habemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possumus, utiq; Sacramenta sunt sigilla promissionem Evangelii propriam obsignantia.)

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 3. q. 3. punct. 1. *Fatemur, Sacramenta novæ legis esse signa seu sigilla quodammodò promissionis divinæ.*

Et punct. 3. *Dupliciter intelligi potest, Sacramenta illa vetera contulisse sive exhibuisse gratiam. Uno modo impropriè, quatenùs fuerunt videlicet velut pignora, aut etiam sigilla quædam, quibus est obsignata & firmata apud homines divina promissio, cujus vi atque efficacia conferebatur etiam tunc gratia propter passionem Christi futuram. Ut si dicamus, verbi gratiâ, sigillum principis contulisse sive exhibuisse alicui præfecturam urbis, aut aliud officium: quoniam literas & sententiam Principis obsignavit, virtute cujus officium ejusmodi est collatum.*

(Ergò & veteris & novæ legis Sacramenta sunt sigilla divinam promissionem confirmantia.)

Ibid. *Negari non d[illegible]t, quin per Sacramenta*

menta quæcunque, obsignetur quodammodò & firmetur apud homines divina promissio, ut etiam loquitur Catech. Romanus, qui ad quæstionem, Cur Sacramenta instituí apud Christianos oportuerit, inter cætera respondet. Ne populus divinis oraculis & dictis fidem non adjungeret, Dominus promissionem suam multâ signorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in Veteri Testamento Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantia signis testificaretur: ita etiam in nova lege Christus Salvator noster, cùm nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam, Spiritus Sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis & sensibus subjecta instituit, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.

Becanus in Manuali lib. 1. cap. 11. n. 23. *Sano sensu intelligi potest, Sacramentum esse quasi sigillum, quo divina promissio nobis in particulari applicatur & obsignatur. Quod sic explico: Aliud est institutio Sacramenti, quæ à Christo facta est. Aliud susceptio seu usurpatio Sacramenti, quæ à nobis fit. Aliud Natura & essentia Sacramenti, quatenùs in se spectatur. Institutio Sacramenti, quæ à Christo facta est, annexam habet promissionem generalem, Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. At susceptio Sacramenti, quæ à nobis fit, vel Sacramentum, quatenùs à nobis suscipitur, est quasi sigillum, quo promissio illa generalis, quæ institutioni annexa est, speciatim applicatur ei, qui Sacramentum suscipit & quodammodò obsignatur &c. Jam verò Natura & essentia Sacramenti non consistit in hac obsignatione vel in applicatione, sed in eo, quòd sit sensibile signum internæ gratiæ, quæ promissa est, & ejusdem gratiæ causa instrumentalis.*

(Sufficit nobis, quòd Sacramentum ratione finis sui concedatur esse sigillum.)

Gagnæus in cap. 4. Rom. *Ut Judæis signum & figura esset puræ & castæ conversationis, non quòd justitiæ efficiens esset, sed quòd ejus, quæ per fidem est, justitiæ signum & signaculum esset, sive sigillum.*

(Ergò non fuit hoc solius Abrahæ privilegium.)

At, inquit Bellarminus, *distinguitur signum à sigillo. Circumcisio igitur semper est signum, sed non semper sigillum.*

Resp. *Signaculi* vox explicat, quale fuerit *signum*.

Thomas in h. l. *Primò proponit, Circumcisionem esse signum: secundò ostendit, cujus rei sit signum, dicens, quòd sit signaculum justitiæ fidei.*

Glossa ordinaria in h. l. *Circumcisio exterior dicitur signum interioris, tale scil. signum, quòd sit signaculum, habens multitudinem signatæ rei.*)

5. Quòd de Iride Pererius sic disserit lib. 14. in Genesin. *Voluit benignus & clemens Dominus se ad infirmitatem hominis demittens & accommodans, semel atque iterùm idem eis promittere, & insuper firmare promissionem suam signa arcus cœlestis, cunctis mortalibus conspicuo, & usque ad mundi occasum mansuro: scilicet, ut quoties homines illum aspicerent, divini promissi memores omni dubitatione metuque posito, nunquam ad finem usque mundi venturum diluvium esse, persuasissimum & certissimum haberent.*

(Quod de iride Pererius dicit, idem etiam de Sacramentis dici potest. Cumprimis verò hoc Pererii dictum opponendum Bellarmino, qui opponit invicem *signum commemorativum & confirmativum*, ac quia Christus in institutione Eucharistiæ

ristiæ dicit: *Hoc facite in meam commemorationem*, ex eo colligit, *Eucharistiam non esse signum promissionis divinæ confirmativum, sive testificativum.)*

Ibid. Pererius sic disserit: *Solet Deus promissa sua variis signis externis confirmare, quò scil. eorum fidem ac spem altiùs in hominum animis defigat.*

(Falsum est ergò, quòd Bellarminus negat, *promissa divina confirmari sigillis*, argumento eo, *quòd nihil sit majus aut efficacius divinis promissis.*)

Neve quis dubitet, ea, quæ de iride & aliis V.T. signis dicuntur, ad Sacramenta N.T. applicari posse, notandum, Catechismum Romanum ad Parochos quando instituendorum Sacramentorum causas enumerat, hanc ipsam applicationem monstrare.

Prima, inquit, *causa est humani ingenii imbecillitas. Siquidem Naturâ ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente atque intelligentiâ comprehensæ sunt, nisi per ea, quæ aliquo sensu percipiuntur, nemini aspirare liceat. Ut igitur, quæ occultâ Dei virtute efficiuntur, faciliùs intelligere possemus, idem summus rerum omnium artifex sapientissimè fecit, ut eam ipsam virtutem aliquib. signis, quæ sub sensum cadunt, pro sua in nos benignitate declararet.*

Et pòst. *Altera verò causa est, quòd animus noster haud facilè commovetur ad ea, quæ nobis promittunt credenda. Quare Deus à mundi exordio, quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissimè indicare consuevit: interdum verò, cùm opus aliquod institueret, cujus magnitudo promissi fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunquam miraculi speciem haberent, verbis adjunxit.*

Et paucis interpositis. *Quemadmodum igitur in V.T. Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantiam signis testificaretur: ita etiam in nova lege Christus Salvator noster, cùm nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam, Spiritus Sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis & sensibus subjecta instituit, quibus eum, quasi pignoribus, obligatum haberemus &c.*

At, inquit Bellarminus, *quæ de sola Circumcisione dicuntur, non possunt rectè trahi ad omnia Sacramenta.*

Resp. Catech. Romanus ibid. eodem modo, quo nos progreditur, videlicet, applicando ea, quæ Apostolus de Circumcisione pronunciat, omnibus Sacramentis, quæ enim Circumcisioni, quatenùs est Sacramentum, ratione causæ efficientis principalis & finis communis conveniunt, ea omnibus Sacramentis conveniunt.

Ex Scripturis (inquit Catechismus) *apertè colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de Circumcisione, veteris legis Sacramēto, quæ Abraham patri omnium credentium data erat, ità ad Romanos scribit. Et signum accepit Circumcisionis, signaculum justitiæ.*

(Neve quis regerat, *Catechismum hæc solùm allegare ad rationem signi in Sacramentis probandam*, protestatur, *Sacramentum non significandi modò, sed & efficiendi vim habere.*)

At, inquit Bellarminus, *fuit hoc privilegium solius Abrahæ, nec potest transferri ad alios, quasi in quocunque esset Circumcisio, testificatio esset illius justitiæ, quam ante habuerat.*

Resp. Lombardus lib. 4. sent. dist. 1. n. 6. *Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculum justitiæ fidei,*

fidei, ad purgationem valebat magnis & parvis, originalis veterisq; peccati.

Thomas, Glossa ordin. Lyra, Toletus in cap. 4. Rom. nullum discrimen faciunt, quoad *sigillum*, inter Abrahamum & alios circumcisos ac fideles.

6 Quòd Bellarminus ejusmodi hypotheses concedit, ex quibus nostra sententia confirmari potest.

Primò enim lib. 1. de Sacram. cap. 17. resp. ad 4. arg. concedit, *Oecumenium in dicto Apostolico 1. Petr. 3. v. 21. per interrogationem intelligere pignus & arrhabonem.*

(Utiq; ergò agnoscere cogitur, Oecumenium nostrā confirmare sententiam.)

Secundò, ibid. §. Est igitur &c. Augustino & Basilio tribuit, *quòd per interrogationem bonæ conscientiæ intelligant* πληροφορίας *ablutionem internam, ex qua oritur pax & quies conscientiæ, & proinde responsio bonæ conscientiæ & etiam interrogatio apud Deū, quia audet cum fiducia Deum accedere & interrogare, hoc est, cum eo colloqui, eumq; rogare pro se & aliis.*

(Quamvis verò explicatio illa disertè non extet in locis Augustini & Basilii à Bellarmino allegatis, tamen eam ex liberali manu Bellarmini acceptamus, cùm nostram sententiam confirmet. Si enim ex Baptismo hic fructus ad nos redit, ut conscientia nostra sit pacata & tranquilla, atq; ut cum fiducia possimus Deum accedere, utiq; Baptismus est testimonium divinæ erga nos voluntatis, & *signaculum justitiæ fidei*, quia, teste Apostolo, *justificati* demùm *fide, pacem habemus apud Deum* Rom. 5. v. 1.)

Tertiò, ibidem resp. ad 5. arg. fatetur, *Patres non rarò Sacramenta vocare signacula vel sigilla.*

(Utique ergò Patres nostram confirmant sententiam. Excipit quidem, *illos nequaquam hoc velle, quòd Sacramenta sint signacula divinarum promissionum, sed aliquo horum trium modorum loqui de signaculis. Primò, signacula vocant Sacramenta, quia obsignant fideles, & tanquam nota quadam eos separant ab iis, qui non sunt de grege vel exercitu Domini. Secundò, quia claudunt intra se rem sacram, i. e. invisibilem gratiam, quod enim clauditur, solet obsignari. Tertiò, quia Baptismus est publica approbatio & testificatio fidei, ejus, qui baptizatur, & quia perficit atque absolvit hominem fidelem.* Sed hæc omnia nondum assequuntur vim & emphasin illorum dictorum, in quibus Sacramenta à Patribus vocantur *signacula & sigilla.* Præcipuè enim ideò sic vocantur, quia promissionem Evangelii de gratuita peccatorum remissione confirmant & obsignant. Posito relato, ponendum est correlatum. Sigillum obsignat promissionem. Posito ergò divino sigillo, ponitur promissio. At si Sacramenta sunt *sigilla fidei*, erunt etiam *signacula promissionum*, quia fides est promissionis fides.

Respondemus igitur ex ipsius Bellarmini verbis lib. 1. de Sacrament. cap. 15. §. Hæc sententia. *Etsi Sacramenta illum usum habeant, quòd distinguant religionem veram à quibusdam falsis, tamen non est hic solus vel præcipuus Sacramentorum usus.*)

Quartò, idem Bellarm. lib. 2. de Sacram. c. 8. §. Quinta ratio &c. sic scribit, *Sacramenta instituta sunt, ut nos certos reddāt remissionis peccatorum & gratiæ Dei. Ergò non solùm operantur objectivè repræsentando, sed efficiendo reipsâ, quod significant. Antecedens admittitur ab omnibus, sed maximè ab*

adversa-

adversarii. Catholici enim docent, ex Sacramentis gigni in nobis moralem quandam certitudinem remissionis peccatorum, non tamen infallibilem. At Adversarii volunt, absolutam certitudinem gigni ex Sacramentis.

(Atqui, si Sacramenta instituta sunt, ut nos certos reddant de remissione peccatorum & de gratia Dei, utique sunt divinarum promissionum & fidei nostræ signacula.)

Quintò, idem Bellarminus lib. 2. de Sacrament. cap. 24. §. Tertiò notandum &c. *Sacramenta ex divina institutione promissionem habent annexam gratiæ justificationis.*

(Si annexam habent promissionem gratiæ justificationis, utique eandem in cordibus nostris confirmant & obsignant.)

7. Quòd Cornelius à Lapide in cap. 4. Rom. sic commentatur pag. 67. *Propriè ad mentem Pauli Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, Augustinus lib. 2. de nupt. & concup. cap. 2. Cyrillus lib. 4. in Johan. cap. 51. sic exponunt: Circumcisio erat signaculum, Græcè* σφραγὶς, *quod respondet Hebræo* חותם *id est, sigillum justitiæ, quo scil. testificabatur Deus Abrahæ justitiam certam esse ac legitimam, justitiam, inquam, adeptam antè per fidem, cùm adhuc esset præputiatus.*

Eodem modo Estius in cap. 4. Roman. v. 11. *Vel significat Apostolus, circumcisione velut sigillo clausam & occultatam olim fuisse justitiam fidei, tempore Evangelii revelandam, quæ est Origenis expositio: vel sentit, Circumcisionem Abrahæ datam, ut sigillum, quo præcedens ejus justitia comprobaretur, ratificaretur, certaq; ac firma redderetur. Hoc ferè modo Chrysostomus, aliiq; Græci, consentientibus etiam Latinis, exponunt. idq; magis ad sensum Apostoli, qui loquitur hic non de justitia fidei in genere, sed de justitia Abrahæ, quæ per circumcisionem ejus non fuit occultata, sed potiùs declarata, simul & confirmata.*

(Atqui, si Circumcisio fuit sigillum, testificans, justitiam Abrahæ esse certam, utiq; etiam fuit sigillum promissionis divinæ de gratia Dei & peccatorũ remissione, in qua justitia fidei consistit. Excipit quidem Cornelius. *Licèt in Abrahamo se ita res habuerit, in posteris tamen ejus secus fuisse, cùm in iis Circumcisio non fuerit signaculum justitiæ acceptæ, sed potiùs accipiendæ.* At petitur hac in re principium. Utroque munere fungi potuit Circumcisio, fuit efficax *medium justitiæ conferendæ & signaculum collatæ.*)

Thesis secunda. Sacramenta non conferunt gratiam ex opere operato, sed ex parte utentis requiritur fides.

Ἔκθεσις. 1. Nequaquam dicimus, Sacramenta esse *tantùm nuda signa*, sed toto corde credimus & confitemur, Sacramenta ex ordinatione & institutione Dei *esse media atque organa efficacia*, per quæ Deus suam gratiam, remissionem peccatorum & salutem non solùm offerat, sed etiam conferat, applicet atq; obsignet.

2. Interim tamen addimus, ex parte nostra ad salutarem Sacramentorum usum requiri *fidem*, seu cor fidele, quod est ὄργανον ληπτικὸν, quo gratia, in Sacramentis oblata, est apprehendẽda & acceptanda.

3. Non opponimus fidem Sacramentis & eorum efficaciæ, cùm sint invicem subordinata. Sacramenta sunt media offerentia & exhibentia *ex parte Dei*, fides est

est medium recipiens & apprehendens *ex parte nostra*. Quemadmodum igitur *manus donans & manum recipiens* non sunt opposita, sed relata & subordinata: ita quoque Sacramenta & fides non sunt sibi invicem opponenda.

4. Sacramenta sunt organa gratiæ *immediata* ex parte Dei, *mediata* ex parte nostra, h.e. Deus suam gratiam, remissionem peccatorum & vitam æternam in Sacramentis *offert* omnibus, sed non nisi verê credentibus hæc beneficia *confert, applicat & obsignat*.

5. Hanc fidem, per quam Sacramenta sunt salutaria, Deus in infantibus per Sacramentum initiationis efficit, non solùm exteriùs repræsentando, sed efficaciter interiùs operando; in adultis itidem per verbum & Sacramenta fidem excitat, auget, confirmat & obsignat non solùm exteriùs repræsentando, sed efficaciter etiam interiùs operando, modò actuali impœnitentiâ, incredulitate & hypocrisi divinæ operationi non resistant.

6. Fides ex Dei instituto est medium proportionatum, efficaciam Sacramentorum, quæ *in sensu diviso* dicitur, componendi cum effectu, ut *ex efficacia in sensu diviso*, fiat *efficientia in sensu*, ut loquuntur, *composito*. Sive ut simpliciùs progrediamur, Sacramenta *in se* sunt efficacia & salutaria, sed *nobis* non sunt salutaria, nisi accedat fides, nec *actu secundo* nobis sunt efficacia, nisi fide oblata bona apprehendamus.

7. Denique, quæstio inter nos & Pontificios in eo versatur, Qualis fides in suscipiente requiratur *ad efficaciam Sacramenti*, non quidem Sacramento ingenerandam, sed ex Sacramento percipiendam? num fides illa, quæ tantùm *notitiâ & assensu* constet, an etiam *fiduciâ divina misericordiæ?* prius affirmant Pontificii, nos posteriùs.

Antithesis. *Scholastici*, eosq; secuti *Pontificii*, statuunt, *Sacramenta V. T. justificâsse ex opere operantis, h. e. usum illorum fuisse actum obœdientiæ legi divinæ debitæ*. Cùm enim data fuerint præcepta de hujusmodi Sacramentis, ideò usum eorum dicunt fuisse impletionem præcepti, & propterea ratione virtutis obœdientiæ *per modũ meriti* fideles tunc in usu Sacramentorum accepisse gratiam; *Sacramenta autem Novi T. prodesse ex opere operato*, h.e. per ea & significari & conferri gratiam, si vel maximè non adsit fides & bonus motus interior in suscipiente.

Concilium Tridentinum sess. 7. can. 8. *Si quis dixerit, per ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis sufficere ad consequendam gratiam, anathema sit.*

Bellarminus lib. 2. de Sacrament. cap. 3. in ἐπιγραφῇ. *Quòd Sacramenta ex opere operato conferant gratiam, ex Scripturis probatur.*

Inde Card. Cajetanus, nomine Leonis X. Pont. Rom. à Luthero abjurationem doctrinæ exigens, hunc articulum inter alios conceptis verbis ipsi proposuit. *Fides non est necessaria accessuro ad Eucharistiam.*

Nostram sententiam probamus.

1. Ex eo, quòd Scriptura ad salutarem Sacramentorum fructum requirit *fidem*, tum *explicitè* Marc. 16. v. 16. Actor. 8. v. 36. & 37. tum *implicitè* Act. 2. v. 38. cap. 22. v. 16. Tit. 3. v. 5. 1. Cor. 11. v. 29. Utiq; ergò Sacramenta non prosunt ex opere operato.

2. Ex eo, quòd Scriptura ubique justificationem tribuit fidei, quæ ex parte nostra requiratur ad recipienda beneficia in verbo & Sacramentis oblata. Habac.2.v.4. Roman.1.v.17. cap.4. v.3. & 10. cap.10.v.10.Hebr.10.v.38.Utique ergò Sacramenta non prosunt ad justitiam & salutem sine fide.

3. Ex eo, quòd Abraham ante Circumcisionem susceptam fide fuit justus, Circumcisio autem ipsi fuit *obsignatio justitiæ fidei*, Rom.4.v.10. Utique ergò Sacramenta non prosunt ex opere operato absq; fide, sed fidei excitandæ, confirmandæ & obsignandæ serviunt.

4. Ex Apostolica declaratione, quomodo Baptismus *sit lavacrum regenerationis ac salutis*. Ephes.5. v.26. dicit Apostolus: *Christus mundat Ecclesiam lavacro aquæ in verbo*. Ergò Baptismus mundat nos à peccatis, quia annexum habet verbum promissionis, in quo fides quærit, apprehendit & accipit gratiam Patris, meritum Filii & efficaciam Spiritus Sancti. Tit.3.v.5. vocatur Baptismus *lavacrum regenerationis ac renovationis*, sed statim additur, *Spiritus Sancti*, sicut & Johan.3. v.5. *Spiritus* cum *aqua* conjungitur. Addit insuper Apostolus, modum regenerationis & renovationis explicans, *per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut ipsius gratiâ justificati, heredes simus vitæ æternæ*. Sic Petrus 1. Epist.3. v. 21. dicit: *Baptisma nos salvos facere, & esse stipulationem bonæ conscientiæ erga Deum*, sed addit, *per resurrectionem Jesu Christi*. Quæ omnia ostendunt, Sacramenta non prodesse ex opere operato, sive ex vi actionis Sacramentorum, sine fide utentis, sed quia continent verbum promissionis, certis à Deo institutis ritibus vestitum, in quo fides gratiam Dei & remissionem peccatorum quærit & apprehendit, inde atque ideò gratiam conferre dicuntur.

5. Ex relatione promissionis ac fidei. *Promissio & fides* sunt correlata. In Sacramentis continetur promissio. Ergò etiam requiritur fides, quæ promissionem sibi applicet, sine qua fide Sacramentum non prodest.

6. Ex comparatione. Ad participationem cujuscunq; doni requiruntur hæc quatuor, *Persona offerens & medium oblationis; persona recipiens & medium apprehensionis*. Atqui in salutari usu Sacramentorum fit participatio cœlestium donorum, videl. gratiæ Dei, remissionis peccatorum & salutis æternæ. Ergò requiritur non tantùm *Deus offerens, Sacramenta, per quæ offert*, & *Christianus accipiens*, sed etiam *fides apprehendens*.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd fidem ad salutarem Sacramentorum usum requiri agnoscunt.

Gregor. in Ezech. *Nobis per fidem omnia in Baptismate peccata laxantur*.

c. Verus dist.4. de Consecrat. ex sent. Prosp. *Verus Baptismus constat non tam ablutione corporis, quàm fide cordis, quemadmodum Apostolica doctrina tradidit, dicens: Fide mundans corda eorũ, & alibi: Salvos fecit Baptisma non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum*.

Thomas part.3. q.62. art.5. *Per fidem Christus habitat in nobis, ideò virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiva peccatorum specialiter quodammodò pertinet ad ipsius passionem, ideò per fidem passionis ipsius specialiter liberantur homines à peccato, ideò quòd virtus Sacramentorum ordi-*

rdinatur ad tollenda peccata, precipuè est x fide paßionis Christi.

Et paulò antè q.61. art.4. *Sicut antiqui Patres salvati sunt per fidem Christi venturi, ta nos salvamur per fidem Christi jam nati & paßi. Sunt autem Sacramenta signa quedam protestantia fidē, quâ homo justificatur.*

Georg. Wicelius in Comp. de Senit. antiq. *Fatemur Catholici unanimiter, Sacramenta omnia instituta esse, non modò, ut sint notæ Christianæ profeßionis inter homines, sed ut existant etiam signa & testimonia voluntatis Dei erga nos, proposita ad excitandam & confirmandam fidem in his, qui eis utuntur. Itaq; utendum est Sacramentis eo pacto, ut accedat fides, quæ ex animo credat promißionibus per Sacramenta exhibitis atq; ostensis, quâ fide accipimus promissam gratiam, quam Sacramenta significant & Spiritum etiam S.*

Bellar. lib.2. de Sacram. c.1. §. Igitur &c. *Voluntas, fides & pœnitentia necessariò in suscipiente adulto requiruntur, ut dispositiones ex parte subjecti, non ut causæ activæ: non enim fides & pœnitentia efficiunt gratiam Sacramentalē, neq; dant efficaciam Sacramentis, sed solùm tollunt obstacula, quæ impedirēt, ne Sacramenta suā efficaciā exercere possent.*

lib. ejusd. c.11. §.2. scribit, *fidem requiri ut conditionē, & ut quæ applicet homini Sacramentum*, (Sacramenti salutarē fructum.)

It. *Utrumq; esse necessarium, h.e. Sacramentum & fidē, & unum sine altero non sufficere.*

(Verissima hæc sunt. Neque enim promissio in Sacramentis proposita nobis prodest sine fide, nec fides locū habet sine promissione, sunt n. correlata. Quomodo verò cū hypothesi, *quòd Sacramenta ex opere operato prosint*, ea conciliari possint, non videmus. Quæ Bellarm. ibidem profert, ut probet, *verbū promißionis requiri tantùm in Sacramenti institutione, non autem in ipso usu*, ea hoc tantùm efficiunt & inferunt, quòd ad Sacramenti integritatem essentialem non requiratur fides utentis, sed ex eo inferri nec potest, nec debet, fidem non requiri ad usum Sacramenti salutarem.)

lib. eod. c.14. §. Secundus locus &c. probare conatur, *Circumcisionē nos justificâsse ex opere operato*, ex eo, *quòd Apostolus docet, Abrahamū fuisse justificatū ante Circumcisionem.* (Hoc argumentū, si sit validū, probat quoq;, Baptismū non justificare ex opere operato, quia Cornelius cū tota familia ante Baptismum justificatus fuit Act.10.)

2. Quòd quidā agnoscunt, Sacramenta *instrumentaliter tantùm* in offerenda & conferenda gratia agere. (Utique ergò non proderunt ex opere operato, sed per fidem demùm erunt salutaria. Ratio pendet ex divina ordinatione, quòd Deus gratiam suam in verbo & Sacramentis, tanquam mediis & instrumentis à se ordinatis, omnibus quidem *offerre*, non tamen nisi credentibus eandem *conferre* & applicare velit.)

Vrbanus IV. in Psalmum 50. *Tu Deus omnipotens, cognitor occultorum, occultißimam gratiam Spiritus S. tui latenter infundis tuis fidelibus, & etiam parvulis in Baptismo.*

Thomas p.3. q.62. art.1. *Sacramenta instrumentaliter causant gratiam. Causa principalis agit per virtutē suæ formæ, quo modo causa salutis nō est adscribenda, nisi soli Deo. Causa instrumentalis non agit, nisi per motū, quo movetur ab agente principali, unde effectus non aßimilatur instrumento, sed principali agenti. Aqua Baptismi abluendo corpus secundùm virtutem propriam; abluit animam, in quantum est instrumentum virtutis divinæ.*

art.3. *Gratia non dicitur esse in Sacramento, sicut in subjecto, neq; sicut in vase, prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicujus operis faciendi.*

Durandus in 4. sent. dist.1. quæst.4. dicit, *esse antiquam opinionem & immunem à calumnia, & meliùs consonare dictis sanctorum, non ponere in Sacramentis vim gratiæ causativam, sed Sacramenta esse causam, sine qua non, quia Deus ex pacto iis gratiam largitur, qui Sacramentis utuntur.*

Hugo lib.1. de Sacramentis part. 9. capite 2. *Dona gratiæ spiritualia quasi quædam antidota sunt invisibilia. In Sacramentis visibilibus quasi quibusdam vasculis homini porriguntur. Jam sicut, quod est in vase, non est de ipso, neque ex ipso, sed cum ipso hauritur; sic gratia non est à Sacramentis, neque de Sacramentis, sed oritur à fonte æterno, & ab illo hauritur ab anima in ipsis Sacramentis.*

Alanus de Sacramentis cap. 31. *Gratiam in anima hominis Deus operatur per Sacramenta, tanquam per instrumentalem causam, non alià ratione, nec minùs verè, quàm homo dicitur scribere per calamum.*

Johannes de Parisiis de Potest. Regia cap. 2. *In Sacramentis Ecclesiæ specialis virtus passionis Christi continetur, sicut virtus agentis in instrumento.*

Hùc referri debet, quòd Bonaventura, Scotus, Durandus, Richardus, Occam, Marsilius, Gabriel 4. sent. dist. 1. docent, *solum Deum producere gratiam, ita ut Sacramenta non sint causæ physicæ, nisi sine quibus non fieret effectus.*

Bonaventura disputat, *gratiam non inesse Sacramentis essentialiter, sed ministerialiter.* Sic enim scribit lib.4. sent. distinct.1. quæst.3. *Nullo modo dicendum est, quòd gratia contineatur in ipsis Sacramentis essentialiter, tanquam aqua in vase, aut medicina in pixide, imò hoc intelligere est erroneum, sed dicuntur gratiam continere, quia eam significant. Et quia, nisi ibi sit defectus ex parte suscipientis, in ipsis gratia semper confertur, ita intelligendo, quòd gratia sit in anima, non in signis visibilibus.*

Et rursum. *Ad illud, quod objicitur, quòd remissio peccatorum latet in Baptismo, dicendum est, quòd hoc intelligitur de latentia signati in signo, quòd quidem ulteriorem habet rationem, cùm rationem significandi, non tamen essentialiter continendi in se, sed quia ipsum, quod significat, continetur in anima.*

(Horum modestia, utpotè cum hypothesi de Sacramentis ex opere operato utilibus, Bellarmino non probatur, disputat enim lib.2. de Sacramentis cap. 12. resp. ad postr. argumentum. *Sacramenta esse causas efficientes etiam physicas, sed instrumentales.*)

Alphonsus de Castro lib. 2. adversus hæreses, verbo Aqua, hæresi 2. *Aqua benedicta non habet ex ipsa benedictione necessariò illam virtutem, quia nec aqua Baptismatis juxta veriorem opinionem habet hanc virtutem, sed quòd Deus assistit & operatur verbis super aquam dictis.*

Gregorius de Nysse in Resolutione Theolog. tract. 6. part. 1. port. 1. quæst. 1. *Est alius modus dicendi multùm probabilis, quem videtur approbare Bonaventura &c. videlicet, quòd, adhibito Sacramento, habetur gratia, & hoc ex volitione efficace Dei & ex pacto suo, de quo certificata est Ecclesia per fidem & dicta sanctorum, ita, quòd Sacramentum nihil efficit ad hoc, sed tantùm concomitatur vel præcedit. Exemplum est de Bulla Papæ, quâ habitâ, acquiritur alicui Præbenda, cùm tamen Bulla Papæ nihil efficiat,*

ciat, nec in ea sit aliqua virtus, sed tantummodò per eam sit intimatio voluntatis Papalis. Sic in proposito, in Sacramentis non oportet ponere virtutem, per quam sint causa gratiæ vel dispositionis ad gratiam: modo tamen vulgari Sacramenta dici possunt causa gratiæ, & virtutem aliquam habere eo modo, quo Bulla Papæ dicitur habere virtutem collationis vel adeptionis Præbendæ, non ex Natura rei, sed ex ordinatione conferentis. Unde tandem concludit. *Sacramenta non sunt causa effectiva gratiæ, nec virtutem aliquam habent inhærentiæ propriè loquendo de causa & virtute, bene impropriè & largè loquendo.*

Eandem doctrinam asserit Melchior Flavius in Resolutione in quatuor libros Sententiarum lib. 4. dist. 1. q. 4. ubi negat, *Sacramentum efficere gratiam*, & q. 5. *in Sacramentis esse aliquam virtutem supernaturalem*; asseritq;, *Deum solum gratiam conferre.*

Conradus Clingius lib. 1. Loc. Comm. c. 20. *Deus invisibiliter operatur in omni Sacramento, conferendo virtutem atq; effectum Sacramenti, quem Minister dare non potest.*

Item. *In opere operato, i. e. Christi opere in Baptismo locatur fiducia, ut conscientia certa & quieta sit. Sine opere Christi minister non baptizat, nec absolvit &c. Igitur cum opere hominis Christus, quod potißimum est, operatur in Sacramentis.*

(Hæc explicatio, quâ per opus operatum intelligitur *opus Christi*, sana est, quamvis Scholasticorum opinioni non sit conformis.)

Ægidius Cõninck Jesuita Lovaniensis tom. 1. de Sacram. q. 62. art. 4. ad quæstionem, *utrum Sacramenta sint causa physica gratiæ?* negat *id fieri posse*, & rejicit sententiam discipulorum *Thomæ*, qui existimant, *Sacramenta ad id à Deo assumi, ut per modum instrumenti physicè gratiam producant.* Sententiam illam dicit *sibi esse valdè difficilem & omninò inconceptibilem*, quâ statuunt, *quamlibet rem posse à Deo elevari ad aliquid producendum. Nullo modo imminuere divinam potentiam* asserit, qui negat, *res corporales posse elevari, ut physicè gratiã producant. Et probabilius esse, id Deum non posse. Quòd si fieri posset, negandum tamen esset, id fieri posse in Sacramentis, ideoq; dicendum esse, quòd sint solùm causæ morales gratiæ.* Dicit, *Sacramenta maximâ ex parte consistere in sua significatione & significando, sive virtute significationis agere, quia, si nihil significarent, nihil agerent. Cùm autem significatio sit tantùm Ens morale, non posse ullo modo agere physicè, nec constituere totum aliquod physicum. Sacramenta dici continere divinam virtutem tantùm moraliter, quatenùs hæc illis necessariò semper assistit ad productionem gratiæ. Hinc Patres dicere, non Naturam aquæ, sed divinam virtutẽ sive Deum nos lavare & regenerare. Sacramenta esse similia decreto summi Concilii alicujus regni, quod ipse Rex ex pacto obligatur exequi &c. Ipsum Thomam Sacramentum, quoad vim & modum producendi effectum, comparare voci, quæ dum sonat in aëre, immutat intellectum audientis, ut aliquid intelligat, non vi & operatione physicâ, sed ut instrumentum humanum est, institutione significans, unde clarè significat, Sacramentum non physicè, sed tantùm moraliter influere in productionẽ gratiæ.*

Maldonatus in Disputationibus de Sacram. tom. 1. c. 3. hanc sententiã, *quòd Sacramenta sint morales tantùm causæ, probabilem esse* ideò censet, tum, *quòd sit multò facilior*, tum, *quòd nihil habeat non maximè consentaneum rationi.*

Cornelius Jansenius in cap. 20. Concord. super verba. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c. Signa talia sunt instituta, quæ non solùm gratiam hanc significarent, sed etiam conferrent, cooperante scil. in eis Spiritu Dei. Ut autem sic sint efficacia signa, cùm non habeant ex sua Natura, habent ex beneplacito instituentis Christi, quemadmodum more solenni annulus aut purpura missa à Principe signum est efficax inaugurandi aliquem alicui Magistratui aut autoritati: non quidem ex aliqua vi, quæ hæreat in ipsis Symbolis ex illorum Natura, sed ex voluntate Principis, qui ea ad hoc instituit.*

Estius in Comm. 1. Petr. 3. v. 21. *Apostoli Petri doctrina hoc loco est, fidem internam exteriori professione, dum quis baptizatur, expressam, id esse, quod in Baptismate nos salvos facit. Non quo hunc effectum ab externa ablutionis Ceremonia removeat, sed quo doceat, quid sit præcipuum. Sic enim loqui solet Scriptura, cùm aliud præ alio commendat. Os. 6. 1. Reg. 15. & 6. Ita hoc loco sic commendatur fides, ut aqua non repudietur. Jam enim dixerat, Baptisma nos salvos facere, sed utrum ad salutem potiùs sit, ostendit. Nam, si utrumque ab altero separes; fides salvare poterit sine Baptismo, non autem Baptismus sine fide. Nec fides à Baptismo suam vim habet, sed Baptismus à fide, saltem ut dispositione per se necessaria ad Baptismi effectum. Hoc enim est, quod Augustinus dicit tract. 80. super Johannem. Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? De quo mox subjungit. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. De eodem & paulò ante. Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? quia videl. sine fide aqua corpus quidem tangere poterit, sed cor abluere non poterit, quod tamen facit interdum fides sine aqua, quemadmodum Petrus insinuat Act. 15. cùm de Concilio, ejusq; familiaribus dicit. Fide purificans corda eorum. Vide eundem Augustinum lib. 19. contra Faustum. cap. 12. & serm. 3. de Verbo Domini.*

Vasquez in 3. Thomæ Disp. 132. cap. 5. *Si aliquâ de causa Sacramentis novæ legis tribuenda esset instrumentaria efficacitas physica, nec sufficeret impetratoria & moralis, ea esset, ut iis, quæ Patres & Scriptura de Sacramentis dicunt, satisfaceremus; quare, si iis satisfieri rectè potest, assignatâ solùm Sacramentis efficacitate morali, immeritò sanè & absque causa pro defendenda efficacitate Sacramentorum, in tot tricas, quas suprà vidimus, Theologos nostros conjiciemus. Porrò, illis omnibus, quæ Scriptura & Patres dicunt, planè satisfieri assignatâ Sacramentis solùm efficacitate morali, probatur &c.*

Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 11. resp. ad postr. argum. membr. 3. *Sacramenta sunt causæ instrumentales, virtus autem divinitùs insita, non est aliqua nova qualitas inhærens, spiritualis vel corporalis, sed solùm motus sive usus Dei. Per hoc enim, quòd Deus utitur hac actione Sacramentali ad gratiam producendam, elevat eam & facit eam attingere effectũ supernaturalem, quem non posset attingere, si à quocunque alio moveretur.*

3. Quòd agnoscunt, Sacramenta sine fide usurpata, non solùm utentibus non prodesse, sed etiam obesse.

(Utique ergò non prosunt ex opere operato, sine fide ac bono motu utentis.)

c. Per Esaiam caus. 1. q. 1. ex Augustino. *Sacrificia impiorum eis oberunt, qui offerunt impiè. Nam unum atque idem est sacrificium propter nomen Domini, quod ibi invocatur, & sem-*

& semper est sanctum, & tale cuiq; fit, quali cor de ad accipiendum accesserit. Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non aliis, sed sibi. Hoc penè in omnibus talibus quæstionibus intelligendum esse admonemus, quia simul omnia Sacramenta, cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.

Bellarminus lib. 2. de Eucharistia capite 8. §. Sed his omissis. *Origenes loquitur præcisè de esu corporali Eucharistiæ, abstrahendo à bonitate vel malitia sumentis. Et hoc modo verum est, esum illum nec prodesse, si adsit; nec obesse, si absit. Nihil enim prodest comedere corporaliter Eucharistiam, nisi adsit etiam spiritualis manducatio, quia hic cibus mentis est, non ventris.*

lib. 3. de Eucharistia cap. 9. §. Ad quartum &c. *Corpus Domini sine fide acceptum, nihil prodest.*

4. Quòd agnoscunt, phrasin *de opere operato* Scripturis sacris & primitivæ Ecclesiæ Doctoribus esse incognitam.

Ruardus Tapperus in explicatione artic. 1. Lovaniens. fatetur, *eum sermonem à Patribus non usurpatum.*

Dominicus à Soto in 4. sent. distinct. 1. quæst. 3. *Ajunt, Sacramenta novæ legis ex opere operato gratiam conferre, quod quidem verbum non modò in sacra Scriptura non extat, verùm neque apud antiquos Patres reperitur. Quare, etsi Divus Thomas illius meminerit, quoniam tunc fortè illud idioma serpere incipiebat, non tamen quasi ex sua opinione: sed ait, ipsum Sacramentum à quibusdam dici opus operatum: hic verò in Summa illud non usurpat, est enim verbum barbarum.*

5. Quòd de efficacia Sacramentorum *ex opere operato* variis modis inter se dissentiunt, (id quod assertionem illam meritò nobis reddit suspectam, eamque non ex limpidis Israëlis fontibus, sed ex turbidis humanæ rationis lacunis haustam esse, arguit.)

Primò, Alphonsus Virvesius Phil. 12. *tres opiniones Scholasticorum* de efficientia Sacramentorum recitat. 1. *Quòd Sacramenta causent gratiam.* 2. *Quòd causent dispositionem quandam in anima suscipientis.* 3. *Quòd Sacramentum sit signum eatenùs efficax, quatenùs nunquam illi deest effectus divinæ propitiationis*, quam postremam sententiam ipse amplectitur.

Secundò, Quidam statuunt, *Sacramenta esse causas justificationis morales tantùm, non physicas,* ut Bonaventura, Scotus, Durandus, Richardus, Marsilius &c. quos ex recentioribus sequuntur Ledesmius 4. sent. distinct. 1. quæst. 3. artic. 1. & Melchior Canus in Relect. de Sacramentis: Quidam verò statuunt, *Sacramenta esse causas physicas.* quorum sententiam Bellarminus judicat *tutiorem & probabiliorem.*

(Hæc opinionum diversitas occurrit etiam in Suarezio & Vasquezio, de quibus Tannerus in præfat. tom. 1. Theolog. Scholasticæ scribit, *quòd in plerisque Scholasticis controversiis non absque singulari divinæ providentiæ nutu veritatis magis illustrandæ causâ inter se perpetuò dissentiant.*

Suarez de Sacramentis Disp. 9. sect. 1. disputat, *potuisse à Deo institui causas physicas.*

sect. 2. *de facto institutas. Secunda,* inquit, *sententia principalis est, Sacramenta esse causas gratiæ, quia per veram actionem*

nem physicam concurrunt ad sanctificandos homines. Quod axioma tripliciter exponi notat. *Primò, quia efficiant dispositionem aliquam ad gratiam, non verò immediatè attingant gratiam ipsam, quam solus Deus efficiat. Secundò, quia efficiant non gratiam ipsam, sed unionem gratiæ cum anima, quo utroque modo reprobato;* Tertius, inquit, *modus propriè ac rigorosè explicandi hanc sententiam, est, Sacramẽta efficere gratiam, quia ipsamet actio physica, per quã gratia fit & educitur de potentia obœdientiali animæ, verè ac realiter & physicè pendet ab ipsis Sacramentis. Hæc sententia est jam communis in Schola D. Thomæ, & mihi videtur valdè consentanea dignitati nostrorum Sacramentorum & locutionibus Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum, & facilimè defendi posse, & ideò non esse ab ea discedendum.*

Contrà Vasquez in part. 3. Thomæ Disput. 132. cap. 3. hanc opinionem refutat & cap. 5. subjungit. *Confutatis jam aliorum opinionibus, earumq; infirmatis atque convulsis fundamentis nihil aliud reliquum esse videtur, quàm ut dicamus Sacramenta novæ legis esse instrumenta Dei ad gratiam producendam, non quidem physica, sed moralia.* Et quando hoc genus instrumenti explicat, appellat *impetratorium*, quod illustrat exemplo miraculorum factorum ab Apostolis per preces sive contactum. *Has enim preces, hunc contactum fuisse instrumenta, sed non physica, quæ producerent ipsam sanitatem corporum, sed moralia, quibus ea sanitas impetraretur à Deo.* Addit & *humanam Christi Naturam, quæ Deitati serviebat, nec tamen ipsa efficiebat physicè.* Hanc sententiam censet *non recentem esse, neque popularem, sed perantiquam & gravissimorum Doctorum, imò antiquorum omnium Scholasticorum.* Illam alteram *de instrumento physico paucis ante se annis invaluisse apud Scholas Hispanicas, verùm, cùm, qui eam profiterentur, in magna varietate essent, multiplicesq; nec parùm difficiles nodos philosophandi ad superandas illius difficultates indies excogitarent, factum esse, ut parùm firma stabilisq; permanserit, paulatimq; obsoleverit,* nihilò tamen minùs Gregorius de Valentia, & Bellarminus priorem opinionem amplectuntur.)

Tertiò, inquit Virvesius, rursus quidam statuunt, *Sacramenta esse causas physicas per aliquam qualitatem inhærentem,* ut Alensis, Thomas, Durandus. Verba Thomæ sic habent, parte 3. q. 62. art. 4. *Ponendo, quòd Sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in Sacramento sit quædam virtus instrumentalis gratiæ ad inducendum Sacramentorum effectum.*

Quidam verò statuunt, *Sacramenta agere physicè attingendo effectum per solam Dei motionem,* quorum sententiam Bellarminus approbat.

Bonaventura, Richardus de Media Villa, Scotus, Occam, Thomas de Argentina statuunt, *quòd Deus constituit Sacramenta, tanquã certa signa gratiæ, quam ipse producit in anima suscipientis Sacramentum, aut ipso Sacramento effectum gratuitũ ordinatum ad hominum salutem, nec ponendã esse aliquam virtutem supernaturalem in eorum usu,* quos sequitur Biel 4. sent. dist. 1. p. 3.

Gregorius de Valentia p. 3. in Thom. Disp. 3. q. 3. hac de re sic differit: *Secunda sententia est multorum Catholicorum, Sacramenta nempe gratiam conferre, non quia ipsa producant ullo modo illam, sed quia, ipsis adhibitis, Deus ex pacto & promißione quãdam*

dam

dam gratiam producat & conferat. Quare *quidam ex his Sacramenta vocant causas tantùm sine quibus non, & declarant rem exemplo. Si quis oblato denario plumbeo accipiat ex mandato & ordinatione Principis rem aliquam, quæ meritò plus valeat, diceremus, denarium plumbeum rem ejusmodi contulisse illi homini, non quia ipse fuerit causa, tur illa res exhiberetur, sed quia ipso denario oblato exhibita certò est propter mandatum Principis.*

Has opiniones comparans invicem Henricus octavus Rex Angliæ in assertione septem Sacramentorum, *Ego,* inquit, *ut nescio, utra via sit verior, ita neutram audeo plane contemnere. Nam & illa ipsa via, cui nunc pauciores assentiunt, non omninò videtur absurda, quòd aqua ipsa per verbum occultam habeat animæ purgandæ potentiam.*

Quartò, Quidam volunt, *quòd Minister sit causa efficiens justificationis, Sacramentum tantummodò instrumentum,* Cajetanus, Scotus, Ledesma. Aliqui contrarium asserunt, *quòd Sacramentum sit causa efficiens, & Minister tantummodò instrumentum,* Thomas. Et ex his sunt duæ differentiæ. Aliqui enim volunt, *Sacramenta esse tantùm causas, sine quibus non justificatio fieret,* Bonav. Scotus, Durandus. Alii putant, *quòd effectualis potentia verè data sit Sacramentis.* Bellarmin. lib. 2. de Sacram. cap. 11. Confer Pesantium in Thom. f. 852. ubi de Scholasticorum dissensionibus in hac quæstione multis disserit.

Quintò, Anno 1544. cùm Papa Concilium Tridentinum indixisset, Theologi Parisienses Regis jussu Meloduni convenerunt ad consultandum de dogmatibus fidei Christianæ necessariis, in Concilio proponendis. *Atque hic, orta contentione, alii cupiebant ea confirmari, quæ Constantiæ & Basileæ jampridem fuissent decreta, & sanctionem Pragmaticam restabiliri. Alii metuentes, ne Rex inde offensionem caperet &c. eam quæstionem disceptandam non censebant. Deinde, quòd in Schola Sorbonensi Theologi de Sacramentorum Natura non idem omnes sentirent, sed hi alii effectivam ministerialem virtutem tribuerent, alii non tribuendam putarent, & singuli suas opiniones pro dogmate fidei haberi vellent, de iis nihil tum decretum fuit.* Petrus Suavis in Histor. Concilii Tridentini lib. 2. pag. 124.

Sextò, in ipso Concilio Tridentino, cùm ageretur de quæstione, an Sacramenta conferant gratiam non ponentibus obicem, ex opere operato, Dominicani cum Franciscanis non unum sentiebant. Illi enim asserebant, *gratiam, ut ut qualitas sit spiritualis, à Deo immediatè creata, in Sacramentis tamen esse virtutem instrumentalem & effectivam, quæ in anima dispositionem operatur ad eam recipiendam: itaque dici continere gratiam, non quòd sit in ipsis, tanquam in vase, sed ut effectum in sua causa, quod subtili exemplo illustrabant scalpelli, quod est activum, non in petra modò dissecanda, sed in formanda etiam statua.*

At Franciscani negabant, *se satis id assequi, quemadmodum Deus, causa spiritualis, ad gratiam, effectum spiritualem, producendam, instrumento utatur corporeo; imò simpliciter vim omnem effectivam aut dispositivam Sacramentis denegabant, non aliunde vim & efficaciam ipsorum petentes, quàm ex promissione divina, quòd Deus se gratiam largiturum receperit, quotiescunque*

 mini-

ministrabitur Sacramentum. Ideò dici Sacramentum continere gratiam, tanquam in signo efficaci, non vi ac virtute suâ, sed Dei, ministerio huic opem indubitatam pollicentis, & Sacramentum esse causam gratiæ, quia, eo posito, sequitur effectus, non vi suâ, sed divinæ promißionis, de gratia eo ipso tempore donanda, sicut meritum dicitur causa præmii, nullâ ad id demerendum actione interveniente. Atque hanc suam sententiam confirmabant, non Scoti solùm, & D. Bonaventuræ suæ sectæ Theologorum, sed D. quoque Bernhardi autoritate, agnoscentis gratiam per Sacramenta ad eum modum percipi, quò Canonicus per librum, & Episcopus per annulum in possessionem mittuntur. Rationes utrinque magnâ verborum prolixitate, neque minore acrimoniâ audiebantur, imò nec ab opinionibus invicem censendis abstinebant, Dominicanis affirmantibus alteram opinionem Lutheranismo esse affinem; alteris verò dictitantibus, Dominicanos impoßibilia astruentes, hæreticis ansam dare calumniandi Ecclesiam. Petrus Suavis lib. 2. Histor. Concil. Trident. pag. 271.

Septimò, Gregorius de Valentia lib. de effic. Sacrament. cap. 2. dissensiones Scholasticorum in hac quæstione dissimulare minimè potuit. *Multi sanè*, inquit, *non modò ex hæreticis, sed etiam ex Catholicis Doctoribus eos modos aßignant, qui non immeritò videre poßint tollere idipsum, quod secundùm fidem diximus esse certum, scil. Sacramenta esse veras causas gratiæ.* Ac postquam Bonaventuræ, Scoti, Durandi, Occami, Gabrielis & Richardi opinionem recitâsset, nimirùm, quòd *Sacramenta non producant gratiam, sed conferant, quatenùs Deus secundùm promißionem in usu eorum gratiam producit & confert*, addit, *Hæc opinio nihil ampliùs Sacramentis tribuit, quàm hæretici.*

Idem d. l. varias recenset Scholasticorum opiniones. *Prima fuit eorum, qui statuunt, gratiam causari à Sacramentis, mediatè, quatenùs nempe producunt formam antecedentem, quam necessariò sequitur gratia, sed per procreationem divinam. Hæc opinio*, inquit, *autoritatis & rationis fundamento destituitur, totáq; commentitia est. Ita tamen docuit Alexander Alensis, Thomas aliquando, Capreolus, Paludanus & Ferrariensis.*

Secunda est, quòd Sacramenta producant gratiam, ut causæ morales, quatenùs ad conferendam gratiam Deus in ipsorum administratione Christi meritis movetur. Eam propugnat Canus Relect. de Sacram. part. 4.

Huic opinioni Gregorius de Valentia opponit, *quòd isto modo veteris etiam legis Sacramenta gratiam contulerint, necesse autem esse, præsertim post Concilium Tridentinum, fateri, quòd Sacramenta novæ legis alio modo præstantiori & veriori conferant gratiam.*

Tertiam opinionem à recentioribus rejectam constituit Sotus in 4. sent. dist. 1. quæst. 3. art. 1. negans, quòd Sacramenta ullam qualitatem producant, sed tantùm causa sint, quòd homo sit acceptus.

De hac sententia Gregorius de Valentia sic judicat, *quòd jure reprobetur ac videatur non modò minùs intelligibilis, verùm & minùs probabilis, quàm ulla ex præcedentibus.*

Cajetanus in part. 3. Thom. quæst. 62. artic. 1. & 2. illam propugnat *opinionem, quâ hodiè plerique utuntur, Sacramenta esse veras causas qualitatis gratiæ, non principales, sed instrumentales: hoc ipso videlicet, quòd*

quòd Deus illis utitur ad productionem illius effectus, qui est gratia, tametsi supra Naturam seu efficacitatem naturalem ipsorum, quo fit, ut censeri à nobis poßint instrumenta gratiæ quasi physica, sed tamen supernaturalia, non naturalia instrumenta sunt, sicut penna scribit à manu mota, ita ut gratia veniat à Sacramento, tanquam causâ proximâ; à Deo, tanquam causâ remotâ, sed principali.

Octavô, quidam *opus operatum* sic explicant, ut indignitati Ministri, ac proinde errori Donatistarum illam phrasin duntaxat oppositam esse statuant.

Innocentius III. (antiquissimus eorum, qui observantur hac phrasi usi,) lib. 3. Mysterior. Missæ cap. 5. *Non ergò Sacerdotis iniquitas effectum impedit Sacramenti, sicut nec infirmitas Medici virtutem medicinæ corrumpit. Quamvis igitur opus operans aliquando sit immundum, semper tamen opus operatum est mundum.*

Hosius Confessionis cap. 89. *Quid igitur docent, cùm scribunt, Missam ex opere operato valere? quid aliud, quàm non esse personam aut actionem Sacerdotis attendendam, verùm ipsam, quæ præsens est in altari, rem immolatam, ipsum verum corpus Christi, quod pro nobis traditum est, ipsum verum sanguinem Christi, qui pro nobis fusus est in remißionem peccatorum? Hujus enim corporis pro nobis traditi, hujus sanguinis pro nobis effusi virtute, non autem merito Sacerdotis aut actione fieri, ut cum Deo reconciliationem, peccatorum remißionem; & ea, quæ petimus, omnia consequamur.*

Andreas Fabricius Leodius in 13. articulo Confessionis August. *Agnoscant Catholici, in Sacramentorum usu duas actiones concurrere: altera externa, quam materiâ præsente Minister forinsecus exhibet: alteram verò intimam, quam Deus occultâ vi concurrente secundùm ejus institutionem hominis externo ministerio præcipuè perficit & exequitur. Posteriorem hanc actionem Ecclesiastici Doctores locutione Scholis usitatâ, vocant opus operatum, hoc est, opus ejusmodi, quod non tam respicit externam illam functionem Ministri, quàm institutionem Christi, occultioremq; illam vim, quam Deus aquæ, oleo, pani, cæterisq; rebus, quarum in Sacramentis usus est, præstat & adhibet. Priorem verò ministri actionem vocant opus operantis, hoc est, tale, in quo non habetur ratio Christi institutionis, virtutisq; divinæ, quæ occultâ ratione circa Sacramenta operatur, quàm qualitatum Ministri exteriùs suam operam accommodantis.*

(Hanc explicationem libenter admittimus, & si in ea Pontificii acquiescerent, nullam ipsis moveremus controversiam, nisi de phraseos novitate.)

Quidam non tantùm Sacerdotis dignitatem, sed etiam suscipientis meritum hac phrasi excludi dicunt.

Alphonsus Virvesius Philipp. 12. *Hæc opinio eatenùs est ab Ecclesia suscepta, quatenùs, cùm docet, Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, omne meritum suscipientis excludit ab efficientia Sacramenti. Ita enim intelligit non una Theologorum secta, sed universus ordo, gratiam Sacramentalem, sive prima sit, quâ renovamur & justificamur: sive alia, quâ provehimur atque perficimur; non dari nobis propter merita nostra, sed propter pactum Dei, quod per Christum pepigit cum Ecclesia, & in-*

ejusmodi fœdere ac pactione dicunt esse sitam Sacramenti vim ad justificandum, non in meritis suscipientis.

Bellarminus lib.2. de Sacramentis capite 1. §. Igitur &c. *Notandum est, in justificatione, quam recipit aliquis, dum percipit Sacramenta, multa concurrere: nimirùm ex parte Dei voluntatem utendi illâ re sensibili: ex parte Christi, passionem ejus: ex parte ministri potestatem, voluntatem, probitatem: ex parte suscipientis voluntatem, fidem & pœnitentiam: denique ex parte Sacramenti ipsam actionem externam, quæ consurgit ex debita applicatione formæ & materiæ. Cæterùm, ex his omnibus id, quod activè & proximè atque instrumentaliter efficit gratiam justificationis, est sola actio illa externa, quæ Sacramentum dicitur, & hæc vocatur opus operatum, accipiendo passivè operatum, ita, ut idem sit Sacramentum conferre gratiam ex opere operato, quod conferre gratiam ex vi ipsius actionis Sacramentalis à Deo ad hoc institutæ, non ex merito agentis vel suscipientis.*

(Si in hac explicatione subsisterent, itidem nullam ipsis moveremus controversiam, negamus enim & ipsi meritum suscipientis.)

Sed in hac explicatione reliqui non subsistunt, sed per phrasin operis operati bonum motum utentis, & sic etiam *fidem*, excludunt.

Argum. Adversf. *Baptismus infantibus prodest, cùm tamen fide destituti sint. Ergò prodest eis ex opere operato.*

Resp. 1. Alphonsus de Castro lib.3. adversus hæres. verbo Baptismus, hæres. 4. *Per Baptismum recipitur donum Spiritus Sancti. Accipietis, inquit Petrus Act.2. donum Spiritus Sancti. Donum autem Spiritus Sancti est gratia & fides, quæ in Baptismo infunditur, sicut & gratia, quoniam sine fide impossibile est placere Deo, ait Paulus. Baptizatus autem, si non placeret Deo, non salvaretur. Confert autem Baptismus fidem, sicut & gratiam, utraq; enim Dei donum est.*

(Si Baptismus confert infantibus fidem, per quam beneficiorum Christi in Sacramento hoc oblatorum participes fiunt, utique non prodest ex opere operato.)

Thesis tertia. Etiam Veteris Testam. Sacramenta fuerunt efficacia media gratiæ, remissionis peccatorum & salutis hominibus offerendæ, ac credentibus conferendæ.

Ἔκθεσις. 1. Non negamus omnem Sacramentorum Veteris & N. Testamenti *differentiam*, quinimò dicimus, quòd ipsa substantia Sacramentorum V. Test. fuerit alia ac diversa à Sacramentis N. Testamenti. In agno paschali fuit figura carnis & sanguinis Christi, non autem ipsa caro & sanguis Christi. Sed in Cœna Domini est ipsa substantia carnis & sanguinis Christi, quia in ea, mediante benedicto pane & vino, exhibetur verum corpus & verus sanguis Christi. Huic principali & primario discrimini Sacramentorum accedit alterum ex Symbolo externo Sacramentali, quod non est idem in Sacramentis omnibus, sed in singulis peculiare & distinctum, sicut etiam ipsa actio Sacramentalis est cuique Sacramento propria.

2. Quæstio ergò hujus loci non est *de substantia*, sed *de fine* Sacramentorum Veteris ac N. Testamenti, an scilicet præter has differentias assignatas, ad quas etiam aliæ minùs principales & secundariæ

riæ accedunt, ſit diſcrimen Sacramentorum in fine principali, qui eſt offerre, exhibere, applicare & obſignare gratiam, quod Pontificii affirmant, nos verò negamus.

3. Libenter damus, ſicut modus revelationis in Novo Teſtamento eſt illuſtrior, lux fidei major & menſura gratiæ uberior, ita etiam per Sacramenta Novi Teſtamenti gratiam Chriſti luculentiùs, pleniùs, perfectiùs & uberiùs diſpenſari credentibus. Ex eo autem inferri nequit, quòd Pontificii ſtatuunt, per Sacramenta V. Teſt. planè non fuiſſe exhibitam & credentibus oblatam divinam gratiam.

4. Quædam figuræ V. Teſtamenti fuerunt tantùm *ſigna ſignificativa*, quæ non habuerunt annexum verbum promiſſionis; de illis ſignis hoc loco non quæritur. Fuerunt autem etiam in V. Teſtamento ſigna quædam, quæ ex inſtitutione divina annexum habuerunt *verbum promiſſionis gratiæ*, quod verbum fidem exigit, quæ gratiam accipiat. De illis veterum Sacramentis dicimus, quòd ex inſtitutione divina eundem habuerint uſum & finem, quem habent Sacramenta Novi Teſtamenti. Tale ſignum, cui verbum promiſſionis gratiæ annexum, fuit cumprimis Circumciſio, per quam Deus gratiam ſuam obtulit, exhibuit, confirmavit & obſignavit omnibus fide hoc Sacramentum ſuſcipientibus, quod proinde non fuit tantùm *ſignum ſignificativum*, ſed etiam virtute promiſſionis *exhibitivum atque obſignativum gratiæ*.

5. Non eſt quæſtio, an Sacramenta vel Sacrificia in Veteri Teſtamento profuerint ex opere operato, id enim unà cum Pontificiis negamus, ſed hoc eſt in quæſtione, an Sacramenta Veteris Teſtamenti fuerint *efficacia media gratiæ, remiſſionis peccatorum & ſalutis hominibus offerendæ & credentibus conferendæ*, quod Pontificii negant, nos affirmamus.

6. Non eſt quæſtio, an adhuc hodiè tempore Novi Teſtamenti, Circumciſio ſit medium offerendæ & conferendæ divinæ gratiæ, poſtquam per Chriſtum jam eſt abrogata, & in locum ejus ſucceſſit Baptiſmus, ſed unicè quæſtio eſt de vi & efficacia, quam Circumciſio habuit ante Chriſti adventum, durante adhuc Vet. Teſt. ſtatu.

Antitheſis. Concilium Florentinum Anno 1439. ſub Papa Eugenio celebratum, de Sacramentis Veteris Teſtamenti tale edidit decretum. *Sacramenta antiquæ legis non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti dandam eſſe figurabant, noſtra verò novæ legis & continent gratiam, & eam dignè ſuſcipientibus conferunt.*

Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 2. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis à Sacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia Ceremoniæ ſunt aliæ & alii ritus externi, anathema ſit.*

Catechiſmus Romanus ad Parochos cap. de Sacramentis. *Ex iis, quæ de priore Sacramentorum effectu, gratiâ ſcil. juſtificante, demonſtrata ſunt, illud etiam planè conſtat, excellentiorem & præſtantiorẽ vim Sacramentis novæ legis ineſſe, quàm olim veteris legis Sacramenta habuerunt, quæ, cùm infirma eſſent, egenaq; Elementa, inquinatos ſanctificabant ad emundationem carnis, non animæ. Quare ut ſigna tantùm earum rerum, quæ myſteriis noſtris efficiendæ eſſent, inſtituta ſunt.*

Cornelius Janſenius in Harmon. p. 153.

ad cap.3. Joh. v.5. sic annotat: *Nostra Sacramenta & Symbola non sunt gratiæ Dei signa nuda, quemadmodum veteris legis, sed signa efficacia, ut quæ gratiam, quam significant, etiam efficaciter exhibeant.*

ArchAngelus Rubeus 1. sent. dist. 4. *Tertia sequitur opinio, quæ communis est, & undequaque vera, quòd justificabant* (veteris legis Sacramenta) *quoad opus operans per modum meriti, non quoad opus operatum per modum Sacramenti, cùm essent tantùm signa & non causa gratiæ.*

Johannes Tetzelius in suis propositionibus Disputationi Lutheri de Indulgentiis oppositis, inter cætera sic loquitur: Die Sacrament im Gesetz Mosi sind kraffilose Element / die weder Schuld hinweg nehmen / noch gerecht machen / prout verba ipsius tom.1. operum Lutheri German. Jen. f.13. Germanicè posita sonant.

Bellarminus lib.2. de Sacrament. cap.13. §.1. *Omnes Catholici conveniunt, Sacramenta veteris legis, quæ propriè Mosaica dicuntur, non contulisse gratiam ex opere operato.* Id paulò pòst sic declarat: *Hoc esse discrimen inter Sacramenta legis veteris & novæ, quòd nostra conferunt gratiam, illa solùm eam significabant.*

Nostram sententiam probamus.

1. *Ex Natura promissionis Evangelicæ.* Promissio gratiæ Evangelii propriæ non solùm ad tempus Novi, sed etiam Veteris Testamenti pertinet, Gen.3. v.15. cap. 22. v.18. Act.15. v.11. Rom.2. v.29. cap.4. v.9. Hebr.13. v.8. Apoc.13. v.8. Ergò etiam Sacramenta verbo promissionis addita tam in Veteri, quàm in N. Testamento, sunt gratiæ media & sigilla. Ratio connexionis est, quia Sacramenta nihil aliud sunt, quā *verba visibilia*, ritus externi promissioni gratiæ additi, signa, quibus promissio gratiæ velut vestitur. Quòd si ergò per verbum promissionis in V. Testamento oblata, & credentibus exhibita fuit gratia & salus, non potest illud Sacramentis adimi, quæ nihil aliud sunt, quàm verba visibilia.

2. *Ex Natura Circumcisionis divinitùs institutæ.* Circumcisionis Sacramento annexa fuit promissio gratiæ. *Ero Deus tuus & Deus seminis tui post te*, Gen.17. v.7. Ergò Circumcisio fuit medium, per quod exhibita & credentibus applicata atque obsignata fuit gratia. Circa quod argumentum notandum, quòd verba illa, *Ego ero Deus tuus*, non sint legalis concio, sed verè Evangelica promissio, quâ Deus receptionem in gratiam & omnia ad salutem necessaria circumcisis offert, & credentibus applicat & obsignat; quòd verbis illis promittatur hominibus fide Sacramentum hoc recipientibus Dei gratia, specialis præsentia & inhabitatio, remissio peccatorum, donatio Spiritus sancti, & vita æterna; Levit.26. v.12. Jeremiæ 31, v.33, 34. Matth. 22. v.32. 2. Corinth.6. v.18. quòd Deus ipse dicat, *se per Circumcisionem inire pactum cum Abrahamo & ejus semine*, Gen.17. v.10. quare, cùm Deus non possit inire fœdus cum infideli, utique Circumcisio fuit medium, per quod Deus operatus est fidem in cordibus infantum circumcisorum, per quam bonorum in promissione Circumcisioni annexa oblatorum facti sunt participes; Hebr.11. v.6. quòd Circumcisionem in carne Deus appellet *pactum æternum*, Genes.17. v.7. jam verò pactum æternum cum Deo in homine nondum regenerato non habet locum, utique

utique ergò Circumcisio fuit efficax medium regenerationis, & per conseq. etiam gratiæ; quòd contemtores Circumcisionis à consortio Ecclesiæ & spe salutis æternæ excludantur Gen. 17. v. 14. Ergò à contrario sensu Circumcisio est salutare medium, per quod in communionem sanctorum & hereditatem vitæ æternæ circumcisi asciscuntur; quòd pii Veteris Testamenti efficaces consolationes contra omnis generis pericula ex Circumcisione depromserint, 1. Sam. 14. v. 6. cap. 17. v. 26. quòd Deut. 30. v. 6. Deus promittat, *se circumcisurum cor seminis Israëlitici.* Jam verò cor infantum nullo alio medio circumcidi potuit, quàm hoc Sacramento, quod ipsum etiam vox Circumcisionis in illa promissione insinuat, utique ergò Circumcisio fuit salutare medium, per quod non solùm præputium carnis, sed etiam cordis in infantibus Israëliticis fuit ablatum; quòd Josuæ 5. v. 9. cùm Israëlitæ in promissam terram Canaan introducti, ex mandato Dei circumcisi essent, Deus ad Josuam dicit: *Hodiè abstuli à vobis opprobrium Ægypti,* id est, omnis generis abusus, superstitionem, rebellionem, & alia peccata, quæ Israëlitæ in Ægypto didicerant, quæque illis in itinere per desertum adhæserant, utique ergò Circumcisio fuit efficax medium remissionis peccatorum; quòd Rom. 4. v. 11. circumcisionem Apostolus vocet σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως. Jam verò non solùm Abrahamo & domesticis ejus adultis, sed etiam Isaaco & reliquis infantibus Circumcisio fuit adhibita, utiq; ergò etiam illis fuit *signaculum justitiæ fidei*, quam cùm non habuerint per nativitatem carnalem Eph. 2. v. 3. nec per auditum verbi, ideò per Circumcisionem eam fuere adepti; quòd idem Apostolus Baptismũ appellet Circumcisionem ἀχειροποίητον, cùm per illam *evacuetur corpus peccati*, Col. 2. v. 11. At hæc comparatio inter Circumcisionẽ & Baptismum non constaret, nisi etiam per Circumcisionem corpus peccatorũ carnis fuisset exutum; quod Israëlitæ accusentur, *quòd Circumcisionem in præputium* per inobœdientiam *converterint*, 1. Macc. 1. v. 16. Rom. 2. v. 15. utiq; ergò non tantùm externum corporis, sed etiam internum cordis præputium per Circumcisionem fuit ab illis ablatum; quòd Rom. 2. v. 28. & 29. Apostolus doceat, *verum Judæum* esse eum, *qui habet cor circumcisum*, atque eam demùm esse *veram Circumcisionem*, quæ fit *in Spiritu in corde.* Jam verò infantes Israëlitici circumcisi fuêre veri Judæi, & Circumcisio eorum fuit vera Circumcisio, cùm actuali impœnitentia & incredulitate non restiterint operationi Spiritus S. Ergò Spiritu in cordibus fuêre circumcisi, h. e. regenerati & renovati; quòd Act. 15. v. 9. Petrus doceat, Circumcisionem in V. T. effectum *purgandi corda fide* habuisse, ac eod. modo infantes Israëliticos fuisse salvatos, quo modo nostri salvantur, videl. per ordinarium regenerationis Sacramentum.

3. *Ex Natura Agni paschalis.* Agnus paschalis fuit non solùm *memoriale præteriti*, videlicet mirandæ liberationis populi Israëlitici ex Ægypto, sed etiam *figura futuri*, videlicet spiritualis redemtionis à Tyrannide Diaboli & servitute peccati per Christum, verum illum Dei Agnum, per paschalem præfiguratum, Johan. 1. v. 29. cap. 19. v. 36. 1. Cor. 5. v. 7. 1. Petri 1.

tri 1.v.18. Ergò manducatione illius agni, qui tam perspicuè designabat Christum, fides Israëlitarum fuit confirmata, quòd beneficia Christi veri illius Agni tam certò ad se pertinerent, quàm verè carnes agni paschalis comederent.

4. *Ex Natura Sacramentorum* κοινῶν in Veteri Testamento. Temporaria Vet. Testamenti Sacramenta, videl. transitus per mare rubrum, Exo. 14. v. 22. commoratio sub nube, cap. 13. v. 21. esus mannæ, capite 16. v. 14. aquæ de petra eruptio ac potio, cap. 17. v. 6. cum quibus Apostolus N. Testamenti Sacramenta confert, 1. Corinth. 10. v. 1. & seqq. fuerunt *fidei signacula & gratiæ divinæ testimonia*. Ergò multò magis perpetuis & ordinariis Vet. Testamenti Sacramentis hoc tribuendum.

5. *Ex Natura sacrificiorum*. Per sacrificia Veteris Testamenti confirmata fuit fides piorum, per quam in futurum unicum propitiatorium sacrificium Christi in ara crucis offerendum respicientes remissionis peccatorum, gratiæ Dei & vitæ æternæ facti sunt participes, Levit. 4. v. 35. Num. 15. v. 25. Ergò multò magis per Sacramenta ipsorum fides fuit confirmata.

Nostræ huic sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, Sacramenta Veteris Testamenti fuisse efficacia media & sigilla gratiæ.

Gregorius de Valentia tom. 4. in Thomam Disp. 3. q. 3. p. 1. *Intelligi potest, Sacramenta illa vetera contulisse sive exhibuisse gratiam, quatenus fuerunt velut pignora, aut etiam sigilla quædam, quibus est obsignata & firmata apud homines divina promissio, cujus vi atque efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter passionem Christi futuram, ut si dicamus, verbi gratiâ, sigillum Principis contulisse sive exhibuisse alicui præfecturam urbis aut aliud officium: quoniam literas & sententiam Principis obsignavit, virtute cujus officium ejusmodi est collatum.*

Cùm in Concilio Tridentino proponeretur quæstio, *an Sacramenta veteris legis gratiam contulerint*, Franciscani monebant, *mentionem legis veteris non faciendam, sed legis Mosaicæ, siquidem Circumcisio ipsa conferebat gratiam, sed Sacramentum Mosaicum non erat, tum quia Christus ipse dixerit, non esse à Moyse, sed à Patribus; tum, quia alia Sacramenta ante Abrahamum gratiam conferebant & procurabant.* Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trident. p. 272.

Cùm D. Bonaventura & Scotus tenuerint, Circumcisionem contulisse gratiam ex opere operato, imò Scotus asseruerit, ilicò post peccatum Adami institutum fuisse Sacramentum, quo infantibus data erat gratia ipsius Sacramenti virtute, id est, ex opere operato, Franciscani affirmabant, articulum illum (quòd Sacramenta immediatè post Adami prævaricationem à Deo fuerint instituta, per quæ collata sit gratia) veritatem continere, neq; censuræ subjici debere. Opinionis suæ fundamentum faciebant, quòd cùm D. Thomas dicit, infantes ante Christum salvatos fide paternâ, non vi Sacramentorum, inde sequeretur, deteriori esse Christianos conditione. Cùm enim nunc parvulos fides paterna sine Baptismo nihil adjuvet, cumq; D. Augustinus affirmet, parvulum, qui cùm in ulnis patris ad Baptismum gestaretur, expiraverat, damnatum; si illis temporibus sola parentum fides sufficiebat, certè liberos Christianorum habere, quod de deteriori sua sorte querantur. ibid. p. 273.

Alanus in lib. de Sacrament. in genere cap. 39.

cap.39. scribit, *Sacramenta V. T. operata esse eosdem effectus, quos nostra, magnâ ex parte, sed per accidens.*

(At si effecerint eadem, quæ nostra, non multùm refert, utrum per se, an per accidens effecerint.)

2. Quòd quidam agnoscunt, Circumcisionem fuisse efficax remedium peccati originalis ac medium gratiæ & salutis.

Gregorius lib.4. moral. cap. 3. *Quisquis regenerationis undâ non solvitur, reatus primi vinculis ligatus tenetur. Quod v. apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis.*

Et postea. *Quid ergò quod in vulva se mortuum fuisse desiderat, & potuisse se quiescere ejusdem mortis beneficiis sperat, dum constat, quòd nequaquam eum requies vitæ susciperet, si à reatu illum originalis culpæ nequaquam divinæ cognitionis Sacramenta liberassent?*

Bernhardus serm. 3. de Circumcis. Domini. *Inventa in eo circumcisione, quam peccatoribus ipse providerat, ob purgationem utique delictorum.* ibid. *Circumcisionem* vocat *signum regenerationis & purgationis delictorum.*

Epist.77. *Quis nesciat & alia præter Baptismum contra originale peccatum remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem & semini ejus Circumcisionis Sacramentum in hoc ipsum divinitus traditum est.*

Serm.1. in Cœna Domini. *Quæ est gratia, unde per Baptismum investimur? utiq; purgatio delictorum. Hujus quidem gratiæ Sacramentum prius erat circumcisio, ut originalis rubiginem culpæ, quæ manaverat à parentibus primis, cultellus eraderet.*

Sum.2. in assumtione Mariæ. *Cùm & nunc in Baptismate sola hanc maculam lavet gratia & sola eam raserit olim petra Circumcisionis.*

(Sixtus Senens. lib. 5. Biblioth. annot. 96. citat verba Bernhardi, sed locum non indicat, ubi ait, *Circumcisionem attulisse tunc salutem infantibus, ut nunc Baptismus*)

Scotus in sent.4. dist.1. q.6. dicit, *peccatum originale deletum fuisse per circumcisionem ex opere operato.*

Thomas part.3. q.62. art.6. scribit, *datam esse pueris gratiam per Circumcisionem & facultatem perveniendi ad gloriam.*

Idem part.3. q.70. art.3. *Circumcisio ideò fiebat in membro generationis, quia erat in remedium originalis peccati, quod per actum generationis traducitur, & quia ordinatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, quæ præcipuè in membris illis viget.*

(Si circumcisio fuit remedium originalis peccati, ac profuit ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, utique fuit Sacramentum regenerationis & renovationis, ac per conseq. etiam gratiæ & salutis efficax medium)

Lombardus lib.4. sent. dist.1. n.6. *Fuit inter illa Sacramenta vetera Sacramentum quoddam sc. Circumcisionis, idem conferens remedium contra peccatum, quod nunc Baptismus præstat.*

Unde Augustinus. (lib. 2. de nupt. & concup. cap. 11.) *Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculum justitiæ fidei, ad purgationem valebat magnis & parvulis originalis, veterisque*

 pecca-

peccati: Sicut Baptismus ex illo valere cæpit ad innovationem hominis, ex quo institutus est.

Idem Beda (in cap. 2. Luc. super verba, postquam impleti sunt dies) *Idem salutiferæ curationis auxilium Circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod Baptismus agere revelatæ gratiæ tempore consuevit, excepto quod regni cœlestis jannam nondum intrare poterant &c. His apertè traditur, per Circumcisionem, ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis & actualis parvulis & majoribus à Deo præstitam, sicut nunc per Baptismum datur.*

Bonavent. 4 dist. 1. q. 3. art. 2. dicit, *Circumcisionem & delevisse peccatum, & contulisse gratiam, sed modicam.*

Hugo de S. Victore lib. 1. de Sacram. part. 11. *Sacramentorum alia fuerunt ante legem, alia sub lege, alia sub gratia, specie quidem differentia, sed eundem sanctificationis effectum habentia.*

Idem part. 12. de Sacramentis cap. 10. *Tria Sacramentorum genera inveniuntur fuisse sub lege scripta. Quædam specialiter ad remedium, quædam verò ad obsequium, quædam ad cultum divinum. Prima instituta fuerunt q. ad necessitatem, ut in eis homo sanctificaretur, qualis Circumcisio fuit, hostiæ pro peccato & cætera quædam, quæ specialiter ad emundationem & remissionem instituta fuerunt. Secunda q. ad exercitationem fuerunt proposita, ut in eis devotio fidelium exerceretur, quales fuerunt hostiæ pacificorum, quæ offerebantur à fidelibus ob reconciliandam sibi gratiam divinam. Tertia instituta fuerunt q. ad præparationem quandam, ut essent q. quædam instrumenta ad cætera Sacramenta tractanda & sanctificanda, qualefuit tabernaculum & atrium & omnia utensilia, quæ continebantur in eis, nec non & sacra indumenta ministrantium, cæteraque omnia, quæ ad exornandum cultum divinum fuerunt instituta.*

Idem part. ejusd. cap. 2. *Circumcisionis Sacramentum semini Abrahæ sanctificando & signando datum est; sanctificando, ut justificaretur, signando, ut à reliquis gentibus discerneretur.*

Gloss. ordin. in cap. 4. Rom. *Duæ sunt res Sacramenti Circumcisionis, sc. Circumcisio à peccatis in præsenti & ab omni corruptione in futuro, conferebat autem hoc suo tempore, quod Baptismus nostro.*

Durandus in 4. sent. dist. 1. q. 7. *Sciendum est, quòd Magister videtur sentire in litera, quòd Circumcisio, licèt culpam auferret, non tamen conferebat gratiam. Tamen in hoc non tenetur communiter.*

Biel 4. dist. 1. q. 4. *in Circumcisione gratiam, ex opere operato* dicit *esse collatam.*

Altensteig in Lexico. *Circumcisio est signaculum curationis ab originali.* (quod ex Patribus probat)

Dominicus Soto in 4. dist. 2. q. 1. art. 4. *Conveniunt omnes in illum effectum, quòd in circumcisione auferretur peccatum originale.*

Idem ex Thoma p. 3. q. 70. art. 4. *Dicebat prima opinio, quòd Circumcisio solùm auferebat peccatum, non autem conferebat gratiam. Et hæc videtur fuisse Magistri sententiarum in quarto circa finem primæ distinctionis. Est tamen opinio, quæ ut erronea repudiatur, ob idque alii moderatius dixerunt, Circumcisionem contulisse gratiam quantùm ad effectum remissionis culpæ, non autem quoad effectus positivos implendi mandata legis. Sed neque ista positio sustineri valet. Tertii igitur dixerunt, quod in Circumci-*

cumcisione conferebatur gratia quantum ad illum effectum positivum, qui est facere amicum dignumque vitâ aeternâ, non autem quantum ad reprimendam concupiscentiam, quae impedit impletionem mandatorum. Atque hanc opinionem tenuit Thomas, quia nondum rei punctum conjecerat, diligenter tamen considerando eam postmodum opinionem meritissimè rejecit. His ergò refutatis erroribus ad quaestionem respondet Thomas tribus conclusionibus, veram constituendo differentiam inter Circumcisionem & Baptismum, non in reipsa gratia, sed in modo illam conferendi.

Prima conclusio. In Circumcisione conferebatur gratia, quoad omnes ejus effectus.

Suarez de Sacramentis disp. 5. art. 3. q. 65. sect. 1. *Secunda sententia est, Circumcisionē institutā fuisse & datā populo Israëlitico in remedium originalis peccati, ita ut remediū legis Naturae, quòd de se indifferens agat, quoad externam Ceremoniam, determinatum fuerit ad ritum Circumcisionis pro filiis & posteris Abrahae &c. Sententiam hanc secuti sunt omnes Scholastici sine ulla opinionum diversitate.*

Pererius in Comm. Gen. 17. *Quod donum, sc. remissionem peccatorum, per hujusmodi Circumcisionem eo tempore ministrari, eidem gratiae legisque latori Deo complacuit. Qui enim nunc dicit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, ipse tunc dicebat, Masculus, cujus praeputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.*

Idem Disp. 4. in cap. 4. Rom. in quaestione. *An Sacramenta novae legis causaverint gratiam, an verò solùm eam figuraverint,* planè fluctuat ac in utramque partem disputat, tandem verò eò inclinat, ut dicat, *per Circumcisionem quidem datam fuisse gratiam, sed minorem, quàm per Baptismum.*

Feuardentius ad verba Irenaei lib. 4. cap. 30. (*in signo ergò data sunt haec. Non autem sine Symbolo erant signa, id est, sine argumento: neque otiosa, tanquam quae à sapiente artifice darentur: sed secundùm carnem Circumcisio Circumcisionem praesignabat spiritualem*) sic annotat. *Igitur fuit signum efficax & operatorium:*

Sebastianus Episcopus Oxomensis (& ex eo Franciscus Suarez p. 3. q. 70. D. 29. sect. 2.) docent, *Circumcisionem, quatenus fuit remedium, quo peccatum originale remittebatur, & professio fidei de Christo venturo, potuisse esse in usu omnium gentium.*

Salmeron disp. 8. libr. 1. in Epist. Pauli p. 1. constanter disputat, *Circumcisionem contulisse gratiam ex opere operato.*

Idem disp. 33. in Epist. Rom. *Non ob aliud circumcisus est Abraham, quàm ut Circumcisionem deferret in signum ac demonstrationem justitiae, quo signo id, quod oculis externis spectandum objiciebatur, intus per Spiritum S. fieret & stabiliretur.*

Idem Disp. 6. in 1. Epist. Petri cap. 3. Si per *depositionem sordium carnis Apostolus spectavit ad circumcisionem, detraheret illi vim remittendi peccatum originale, quod non est usquequaq; certum apud omnes Patres.*

Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 17. §. Ad argumentum Calvini &c. fatetur, *promissionem corporalem & terrenā de multiplicatione seminis & possessione terrae Canaan circumcisioni annexam fuisse signum*

ram promissionis spiritualis ac cœlestis danda illis, qui non carne, sed corde circumciderentur, idque Patriarchas, Prophetas & alios viros perfectos illius temporis intellexisse.

(Addit quidem, *solam promissionem terrenam ad V. T. pertinere.* Sed distinguere debebat vocis ambiguitatem. Nomine *Veteris Test.* aliquando intelligitur totum tempus ante Christi adventum & incarnationem; aliquando verò pactum illud legale, in quo Deus observantib. legem promisit vitam æternam. A Testaméto veteri priore sensu accepto Evangelicæ de Christo & ipsius beneficiis promissiones excludi non possunt, nisi ex sanctissimis Patriarchis & Prophetis homines planè carnales & mundanos facere velimus. Ergò etiam à Sacramentis V. T. eædem promissiones Evangelicæ ac spirituales excludi nequeunt.)

Sententiæ (Alexandri Alensis, Bonaventuræ, Scoti & Biels) quæ statuit, *Circumcisioni justificationem ex opere operato tribuendam esse*, hodiè se adjungunt omnes *Franciscani* & qui eorum Theologiam sequuntur, quæ inprimis in hoc articulo defenditur à Josepho Angles in Flor. in 4. sent. q. 3. de causal. grat. art. ultimo conclus. 3. tum autoritate Ecclesiæ in genere, tum in specie Doctorum v. g. S. Augustini, Gregorii & Bedæ, qui respondet ad argumenta contraria.

Lorinus Act. 7. v. 8. scribit, *communionem esse Theologorum sententiam, ad quam magis quoque Patres propendeant: post Augustinum, Circumcisionem esse Sacramentum institutum in originalis peccati remedium &c.*

(Idem statuunt Innocentius in cap. Majores X. de Baptismo, Toletus in cap. 3. Joh. annot. 9.)

Estius in cap. 4. Rom. *Non facilè reperias quenquam Augustino priorem, qui in signaculo Circumcisionis agnoscat, virtutem animas à peccato mundandi, tametsi hæc opinio post Augustinum, eoque, ut apparet, autore multum apud Latinos fuerat recepta.*

(Ergò nostra sententia gaudet suffragio Augustini & aliorum Latinorum.)

Cornelius à Lapide in cap. 17. Genes. *Circumcisio est signum purgativum peccati originalis, ut docent Patres. Circumcidebatur enim membrum genitale, quo peccatum originale transfunditur.*

Et postea. *Circumcisio est adoptio & adscriptio in Ecclesiã Dei ejusq; jura & premia.*

3. Quòd quidam agnoscunt, *sacrificia* fuisse salutaria gratiæ media & peccati remedia.

(Ergò Sacramentis idipsum denegari minimè debet. Quāvis discrimen fuerit inter *sacrificia* & *Sacramenta* ratione δόσεως καὶ λήψεως, *in Sacramentis* enim homines acceperunt aliquid à Deo, *in sacrificiis* ex institutione Dei aliquid ipsi obtulerunt, tamen *ratione finis*, qui est confirmatio fidei, Sacramenta & sacrificia quodammodo convenerunt.)

Gregorius lib. 4. moralium c. 2. *Quod apud nos Baptismus, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii.*

Pererius in cap. 8. Genes. super verba. *Odoratus est Dominus odorem quietis &c. significat indignationem divinam, per quam diluvio destructus fuerat orbis terrarum, sacrificio Noe fuisse mitigatam, placatam, & ut ita dicam, quietatam.*

Bellar-

Bellarminus lib. 2. de Sacrament. cap. 14. §. Primus locus &c. scribit, *nullas Ceremonias habuisse clariores promissiones de remissione peccatorum, quàm sacrificia.*

(Quâ ergò veritatis specie dici potest, sacrificia, quæ finis ratione cum Sacramentis conveniunt, & fidem confirmant, planè nihil ad remissionẽ peccatorum & justificationem valuisse? Inter verbum promissionis & fidem est perpetua relatio. Quòd si ergò sacrificia habuerunt claras promissiones de remissione peccatorum, utique etiam ex parte hominum requisita fuit fides Christi sacrificiũ respiciens & bona in verbo promissionis oblata recipiens.)

Lib. ejusd. cap. 17. §. Secundò id probatur &c. statuit, *Sacrificia placuisse Deo ex devotione & obedientia offerentium*, quod cap. 13. §. una igitur sic explicat, *justificasse Sacramenta vetera ex opere operante, hoc est, ex fide & devotione utentis.*

(At si ex fide Deo placuerunt sacrificia piorum, utique fides in exercitiis & ritibus illis sacrificiorum respexit Christum suum correlatum & remissionem peccatorum à Deo accepit.)

Azorius lib. 10. Institut. cap. 7. f. 848. *Magister sententiarum sensit, sacrificia etsi ex fide & caritate offerrentur, nullam vim habuisse tollendi peccata & gratiam conferendi, sed tantum in typum instituta fuisse, cujus sententia communi Theologorum consensione rejicitur.*

Bened. Justinianus in cap. 9. Hebr. super verba, *absque sanguinis effusione non fit remissio: Omnia ferè in lege illa vetere sanguine lustrabantur, & absque sanguinis effusione nulla prorsus expiatio rata erat.*

4. Quòd agnoscunt, *Sacramenta Vet. Test.* illud fuisse olim Israëlitis, quod nobis hodie sunt *Baptismus & Eucharistia.*

(Utique ergò V. T. Sacramenta non fuêre nuda duntaxat signa, sed etiam efficacia media gratiæ offerendæ, conferendæ & obsignandæ.)

Thomas in 1. Cor. 10. *Et omnes in Mose, hoc est, in ducatu Moysi baptizati sunt in nube & in mari, id est, per visa signa purgati ab ignorantia; vel à vitiis per fidem, scilicet submersis Ægyptiis. Exodi decimoquartò. Timuit populus Dominum, & crediderunt Domino & servo suo Moysi. Vel baptizati sunt, id est, signum Baptismi receperunt. Nam Baptismus constat ex aqua & Spiritu. Nubes autem Symbolum erat Spiritus, mare verò aquæ, ut dicit Damascenus.*

Cajetanus in h. l. *Scribitur ibidem, quòd pertransito mari timuit populus Dominum, qui priùs murmuraverat: & credidit Domino & Moysi servo ejus, & consequenter cecinerunt canticum Domino. Hoc est enim baptizatos, hoc est, ablutos fuisse omnes in Moyse, confortante eos, & in nube tuente eos, & in mari prabente se eis pro muro à dextris & à sinistris, submergente autem Ægyptios. Ex his enim abluti sunt à diffidentia divinæ protectionis.*

Salmero ibid. *Erat a. columna nubis quæ Israëlitas protegebat ab æstu Solis in deserto & cursum eorum dirigebat simul: & columna ignis per noctem, quæ illis Baptismi & confirmantis Spiritus S. instar fuerunt.*

Bened. Justinianus ibid. in paraphr. *Eodemque ductu Mosis nube illâ ac mari veluti quodam typico Baptismo fuisse lustratos: nam aqua quidem Baptismi materiam, nubis verò columna Spiritum sanctum indicabat, qui dum corpus undâ abluitur, animam expiat.*

Nnnnn 3 In ex-

In explanatione. *In ipso rubri maris transitu veluti Baptismo expiati.*

Quò pertinet, Primò, quòd statuunt, escam & potum Israëlitarum, cujus mentio fit 1. Cor. 10 dici *spiritualem* propter significationem & effectum.

Lombardus in 1. Cor. 10. *Dicit spiritualia, quia non Naturâ, non mundi lege, sed Dei virtute parata sunt, sine Elementorum commixtione, habentia in se figuram futuri mysterii, quod nos sumimus in memoriam Christi.*

Lyranus ib. *Dicitur spiritualis, quia non virtute Naturæ, sed divina potētiæ fuit data: & quia figura fuit Sacramenti Eucharistiæ, quod spiritualiter nutrit.*

Salmeron. ibid. *Vocat spiritualem escam & spiritualem potionem, cùm tamen esset temporalis & visibilis, quia occulta & arcana Spiritus sancti virtute data sunt &c. Dicitur etiam esca & potus spiritualis, quia in Symbolum & significationem rerum spiritualium, quæ nobis exhibitæ sunt in Novo Testamento per Christum, data sunt.*

Emanuel Sa ibid. *Spiritualem, id est, Spiritualis figuram.*

Bened. Justinianus ibid. in paraphrasi. *Id est, illud manna cælitus missum, quod præter externam speciem, quam præferebat, cibum verè cœlestem ac divinum significabat, quem nos Christi beneficio percipimus.*

Secundò, quòd agnoscunt, Paulum monere Christianos, ne existiment sufficere externum Sacramentorum usum absque vera pœnitentia, fide & pietate, argumento eo, quòd nec Israëlitis fide destitutis signa illa Sacramentalia profuerint, quò minùs debitas impietatis pœnas darent.

(Atqui huic argumento nulla vis, si statuatur, V. T. Sacramenta fuisse nuda signa, nostra autem efficacia media gratiæ.)

Lombardus in h. l. *Hîc exemplo Judæorum, qui negligentiâ suâ offenderunt, nos solicitos facit, ostendens antiquos per Sacramentorum veterum communicationem pœnam non evasisse, quasi dicat volenti comprehendere sic est agendum, ut dixi, non n. Baptismus & cætera Sacramenta sufficiunt, ut quidam putant, sicut nec Judæis beneficia Dei valuerunt, cùm pòst peccarent.*

Thomas ibid. *Quasi dicat, sic agendum ut monui. Non n. sufficiunt Sacramenta Ecclesiæ suscepta vobis postea peccantibus, sicut nec Judæis Dei beneficia, quin postea punirentur.*

Salmeron. ibid. *Tradit etiam Patrum exempla in otio & securitate degentium, in quibus Corinthios ab otio item & securitate degentes sub Evangelio deterret &, quantum potest, dehortatur, docetque, ne de solo Baptismo confidant, quasi propterea debeant impune tolerari in suis peccatis.*

Gagnæus in h. l. *Admonet hoc capite Corinthios Paulus, ne de donis à Deo perceptis efferantur: futurum enim, ut per elationem hanc atque alia peccata his donis excidant.*

Tertiò, quòd agnoscunt, pios in V. T. per illa Sacramenta beneficiorum Messiæ factos fuisse participes, sicut pii in N. T. per sua Sacramenta.

Lombardus in 1. Cor. 10. *Et nos hodiè accipimus visibilem cibum, sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Sacramenta illa fuerunt; Sacramenta sunt & nostra, & utique ejusdem rei. Manna enim Christum significavit. Christus enim est panis*

nis, qui de cœlo descendit; si quis manducaverit ex hoc pane, non morietur in æternum, sed quod pertinet ad veritatem Sacramenti, non ad visibile Sacramentum, qui manducat intus, non foris; qui manducat corde, non qui premit speciem, scilicet dente. Ideò *Apostolus vigilanter, non simpliciter ait, manducaverunt eandem escam, sed addit spiritualem, quia spiritualem eandem manducaverunt, quam & nos. Et tamen aliud illi, aliud nos, sed specie visibili, aliud tamen quod idem significaret virtute spirituali. Et omnes biberunt potum, utique corporalem & spiritualem, sed spiritualem eundem, quem & nos, corporalem verò alteram, id est, aquam, quæ fuit signum sanguinis Christi, & idem credentibus effecit. Spiritualem ergò dicit potum, quem biberunt ipsi & nos bibimus, quia idem illorum potus & noster significat. Ideóq; idem spiritualis potus & cibus noster & illorum, quia idem in mysterio est cibus & potus illorum, qui noster: sed significatione idem, non specie: quia idem Christus illis in petra est figuratus, nobis in carne manifestus, & in altari sub specie panis significatus. In signis utique diversis eadem est fides, sed illi venturum, nos venisse credimus. Ideò non simpliciter ait, eundem potum biberunt, sed addit spiritualem, spiritualem enim eundem biberunt, quem nos, corporalem non eundem. Quid enim biberunt: Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Spirituali scil. quæ Christum significabat, & fideidem fuit.*

6. Quòd de efficacia Sacramentorum V.T. variis modis invicem dissentiunt.

Gabriel Biel lib. 4. sent. dist. 1. q. 3. quærit, *Utrum Sacramenta veteris legis contulerint gratiam rite utentibus ex opere operato?*

In responsione ad hanc quæstionem recitat tres opiniones,

1. Quòd *Sacramenta veteris legis contulerint gratiam ex opere operato, licèt non tantam, nec ita directè, sicut Sacramenta novæ legis.* Hugo lib. 1. de Sacram. part. 11. cap. 1. & 2.

2. Quòd *non contulerint gratiam neque ex opere operato; neque ex opere operante seu per modum meriti, etiamsi in fide & caritate fierent, quia imposuit ea Deus in onus & servitutem.* Hanc opinionem tribuit Lombardo.

3. Quòd *ex vi Sacramenti seu ex opere operato gratiam non conferant.* Hujus opinionis patronos statuit Alexandrum Alensem, Thomam & communem Scholam.

De effectu Circumcisionis quatuor habentur opiniones, quas recitant Alex. Alensis part. 3. q. 7. membr. 7. Thomas lib. 4. sent. dist. 1. q. 9. art. 3. Biel d. l. Concordant in eo, quòd *Circumcisio ex opere operato deleverit culpam originalē*, discordant autem *quantùm ad gratiam*.

1. Quidam planè negant, quòd *Circumcisio contulerit gratiam.*

2. Quidam statuunt, quòd *gratia non fuerit collata ex vi Circumcisionis, sed ex divina liberalitate ablato gratiæ impedimento.*

3. Quidam disputant, quòd *ex vi Circumcisionis collata fuerit gratia quantum ad effectus privativos, qui sunt tollere culpam; sed non quantum ad positivos, qui sunt gratificare & habilitare ad opera meritoria.*

4. Denique quidam tenent, quòd *collata fuerit gratia quantum ad privativos & positivos effectus, licet non tam intensos.*

sicut

ficut fit in Baptismo, quam opinionem Biel vocat *communem*.

Bellarminus lib.2.de Sacrament. cap. 13.§.Etsi autem &c.dicit, *Catholicos in eo convenire, quòd Sacramenta veteris legis, quæ propriè Mosaica dicuntur, non contulerint gratiam ex opere operato*; fatetur tamen, *in duabus quæstionibus eos adhuc distrepare*. Una quæstio est *de Sacramentis veteribus Circumcisione exceptâ, an justificent ex opere operantis*, de qua duæ sunt opiniones. *Una Magistri* in 4.sent. dist. 1. qui *id negat*, ait enim, *Sacramenta illa non justificasse, etiamsi in fide & caritate susciperentur, quia data erant, ut essent oneri, non ut justificarent. Secunda est communis Theologorum, justificasse omnia illa Sacramenta ex opere operantis, id est, ex fide & devotione suscipientis. Et hæc sententia*, inquit Bellarminus, *est verissima*.

Altera quæstio est de Circumcisione, quæ propriè non est Sacramentum Mosaicum, sed legis Naturæ. Joh. 7. De Circumcisione illa duæ sunt opiniones. Una Alexandri, Bonaventuræ, Scoti & Gabrielis, qui admittunt Circumcisionem ex opere operato contulisse Justificationem. Altera est Thomæ, Capreoli, Soti & aliorum, qui docent, Circumcisionem vi suâ non justificasse; sed justificasse tantùm, quatenus fidei protestatio erat & fidem applicabat &c. quam sententiam Bellarminus judicat probabiliorem.

Exceptiones Adversariorum.

1. Quando ex promissione fœderali addita Circumcisionis Sacramento, *Ero Deus tuus & Deus seminis tui*, concludimus, *Circumcisionem fuisse peccati remedium & conferendæ gratiæ medium.*

Excipit Bellarminus, *verbis illis nec remissionem peccatorum, nec vitam æternam promitti, sed tantùm quandam peculiarem protectionem, qualis debetur populo peculiari.*

Resp. 1. Dionysius Carthusianus in Comm. illius loci sic explicat, *Quatenus ego, qui sum omnium Deus jure creationis & universalis imperii, sim specialiter Deus tuus & posterorum tuorum fidem tuam sequentium, per specialem provisionem, pietatem & gratiam mei circa te & illos, atque per fidem & cultum, quibus à te & illis colar & honorabor.*

2. Joh. Ferus ibid. *Dei erga nos misericordiam & dignationem ostendit, qui non erubescit, se Deum nostrum vocare. Et Deus quidem omnium est, sed tamen specialiter Deum se nominat eorum, quibus benefacit, fovet, defendit, salvat ac quasi curam eorum gerit.*

3. Vasquez in p.3. Thom. Disp. 149. cap.2.n.15. Bellarmino disertè contradicit. *Eo loco*, inquit, videlicet Gen. 17. *non tantum Deum promisisse peculiarem curam & protectionem terrenæ felicitatis Abrahæ & semini ejus: sed remissionem etiam peccatorum & vitam æternam, licèt sub figura terræ peregrinationis, ut constat ex illo ad Hebr. 11. & siquidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem, ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum, paravit enim illis civitatem, nempe cœlestem &c. Sensus est, Abraham, Isaac & Jacob, cùm se fatebantur peregrinos esse, non solùm se peregrinos à Mesopotamia, unde exierunt, sed etiam à cœlesti patria, quam sibi promissam inquirebant, confessos fuisse, quia sciebant sibi à Deo cœlestem patriam fuisse præparatam. In illa igitur promissione Gen. 17. ubi promissa fuit Abrahamo & se-*

& semini ejus peregrinationis terra, intellexit Abraham promissam sibi quoque esse cœlestem beatitudinem.

2. Quando ex comminatione Circumcisioni addita, *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo suo &c.* colligimus, *Circumcisionem fuisse efficax medium receptionis in gratiam & salutem*, excipit Bellarminus, *verba illa intelligenda non de infantib. sed de solis adultis, cùm* ὀκταήμερος *in die octavo, non habeatur in Hebræo Codice vel Latina versione, sed tantùm in Græca interpretatione, quæ Augustinum deceperit.*

Resp. Suarez de Sacram. disp. 5. sect. 1. art. 3. q. 61. *Seclusâ etiam illa particulâ verba Scripturæ indefinita sunt & æquivalent universali locutioni, non ergò possunt liberè ad solos adultos coarctari.* Et paulò pòst. *Præterea proximè dictum erat, infans octo dierum circumcidetur in vobis, eritque pactum meum in carne vestra in fœdus sempiternum, statim verò subditur. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit. Ergò nisi sit magna æquivocatio in verbis, idem masculus periturus dicitur, si non circumcidatur, qui præceptus erat circumcidi. Hic autem erat infans octo dierum: Ergò de illo, & non tantùm de adulto sermo est in prædictis verbis.*

Argumenta Advers. 1. *Apostolus Rom. 4. ex professo probat, Abrahamum non in Circumcisione, sed in præputio fuisse justificatum, ut inde admoneat, Circumcisionem non esse datam, ut justificaret.* Bellarm. lib. 2. de Sacram. cap. 14.

Resp. 1. idem Bellarminus lib. ejusdem cap. præced. 13. sic scribit: *Etiam nunc in N. T. adulti per fidem & contritionem veram justificantur, antequam reipsâ ad Sacramentum accedant.*

(Si quis ex eo vellet colligere, Sacramenta N. T. non justificare, Bellarminus id non concederet, sed dubio procul responderet, *à negatione actus secundi ad negationem actus primi non valere consequentiam.* Cur ergò ex eo, quòd Abrahamus ante Circumcisionem justificatus fuit, colligere conatur, *Circumcisionem non esse datam, ut justificaret?*)

2. Sicut alius Baptismi effectus est *in adultis*, alius *in infantibus*, in illis fidē auget & obsignat, in his fidem accendit, ut ipsimet Pontificii agnoscunt: ita quoque alius Circumcisionis effectus fuit *in adultis*, alius *in infantibus*.

3. Verbum prædicatum non est medium primitùs accendendæ fidei in illis, qui jam fide sunt donati.

Nec tamen Bellarminus permittet ex eo inferri, *quòd verbum prædicatum in reliquis convertendis non sit fidei accendendæ medium.* Idem judicium esto de Circumcisione.

4. Scopus Pauli in cap. 4. Roman. est, probare, Abrahamum non esse justificatum ex operibus.

Pererius in cap. 4. Rom. *sententiam & doctrinam suam de justificatione hominis dudum traditam, illam dico, justificari hominem per fidem sine operibus, Paulus hoc quarto capite etiam magis confirmat & illustrat exemplo Abrahæ.*

Bened. Justinianus ibid. *Origenes, Oecumenius, Augustinus confirmare illum docet, quod superiori capite asseruerat, non ex operibus, sed ex fide hominem justificari.*

(Jam verò circumcisio non justificavit *ut opus*, sed *ut Sacramentum*. Inde Pau-

lus nō dicit, fecit opus Circumcisionis, sed *accepit signum Circumcisionis.)*

Argum. 2. 1. Cor. 7. *Circumcisio nihil est. Gal. 6. Nec Circumcisio aliquid valet, nec praeputium.* Bell. d. l.

Resp. 1. Thomas, Richardus, Durandus, Petrus de Palude distinguunt *tria tempora Circumcisionis*, unum *usque ad passionem Domini*, alterum *à passione Domini usq; ad publicationem Evangelii*, tertium *post publicationem Evangelii. In primo*, inquiunt, *tempore Circumcisio fuit utilis; in secundo fuit licita, sed nec utilis, nec necessaria; in tertio fuit mortifera.*

(Si Bellarminus adducta Scripturae testimonia de tempore ante Christi passionem accipere velit, statuere cogetur, Circumcisionem non solùm non justificasse, sed etiam inutilem, imò & noxiam fuisse.)

2. Rectè ergò Thomas in cap. 5. Gal. *in Christo, id est, in his, qui sunt in fide Christi.*

Cajetanus in cap. 5. Gal. *hoc est, in Christianis.* Bened. Justinianus in paraphrasi ib. *In Christo Jesu atque ejus disciplina, quam profitemur.*

Et in annot. *In Christo, id est, in lege Christi.*

Jacobus Tirinus in 1. Cor. 7. v. 19. *Loquitur Paulus de suo tempore, quo Ceremoniae Judaicae jam tum mortuae erant, sed nedum mortiferae &c.*

3. Josephus Angles Episcopus Hispanus in 4. sent. q. 3. art. ult. concl. 3. ad argumentum illud respondet hoc modo. *Respondeo*, inquit, *cum D. Hieronymo. Loquitur Apostolus contra illos, qui post acceptam Evangelii gratiam ad Judaismum revertuntur. Nam ante sufficientem Evangelii promulgationem divitiis plena erant (quae Gal. 4. v. 9. vocantur egena Elementa) quia Circumcisio gratiam conferebat & reliqua Christum venturum significabant.* Id confirmat ex his verbis, *in Christo Jesu.* Item, *iterum servire.*

Argum. 3. *Nullum potest dari Sacramentum V. T. quod habeat annexam promissionem gratiae.* Bellarm. d. l. cap. 16.

Resp. idem Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 14. §. At loca &c. scribit, *nullas Ceremonias habuisse clariores promissiones de remissione peccatorum, quàm sacrificia.*

(Si sacrificia habuerunt *promissiones de remissione peccatorum*, utique etiam habuerunt *promissionem gratiae*, quia gratia justificans consistit in remissione peccatorum.)

Argum. 4. *Lex non justificat. Ergò nec Sacramenta veteris legis justificant.* Bell. d. l.

Resp. idem Bellarminus ibidem immediatè subjicit. *In sanctis V. T. itidem fuisse justificationem à peccatis, non quidem per T. vetus, aut ejus Sacramenta, sed per T. novum, ad quod illi pertinebant & ad cujus participationem fide ac desiderio pertingebant.*

(Agnoscat igitur, esse discrimen inter *tempus V. T.* & inter *substantiam V. T.* Item inter *ritus merè legales* & inter Sacramenta, quibus promissio gratiae fuit annexa, quae cùm fuerint *signacula justitiae fidei*, hactenus & hoc respectu ad legem moralem referri non possunt.)

Argum. 5. *Deus in V. T. dicitur noluisse sacrificia. Psalm. 40. Sacrificium & oblationem noluisti &c. Psalm. 51. Si voluisses sacrificium, dedissem. Es. 1. Quò mihi multitudo victima-*

Animarum vestrarum &c. Si Deus sacrificia noluit ad justificandum Judeos. Ergò nulla sacrificia justificabant. Connexio probatur, quia non significat Scriptura, Deum non nolle sibi fieri sacrificia, cùm ea sibi offerri jusserit, sed κατὰ τι; nempe ad expiandum peccatum.

Resp. 1. Cornelius Jansenius in Psal. 40. *Sacrificium pacificorum & oblationem libaminum non per se, nec magnopere requiris. Holocaustum & hostiam pro peccato non magnopere postulasti, nec per se hæc tibi grata sunt.*

2. Idem in Psalm. 51. *Si pro expiatione peccatorum meorum à me exegisses sacrificium aliquod externum, obtulissem sanè illud, verùm holocaustis non per se delectaris, nec adeò tibi placent, ut per ea peccata apud te purgentur & dimittantur.*

3 Genebrardus ib. *Quæ omnia Deus noluit, id est, accepta non habuit, neque probavit per se, sive ratione illarum rerum, sed duntaxat, quatenus fiebant ex obedientia erga se & fide in venturum Mediatorem.*

(Ergò tunc demum non probata fuêre Deo sacrificia, quando ea sine fide ex opinione operis operati fuêre oblata, ac si per se illis delectaretur.)

4. Jacobus Tirinus in cap. 1. Esai. v. 11. *Quorsum offertis mihi tam crebras victimas? Nam licèt in se bonæ sint & à me institutæ, imò præceptæ, tamen ut à vobis offeruntur, mihi displicent, quia impuro corde illas offertis, quia neglectâ verâ sanctitate internâ sanctitatem omnem in illis externis sacrificiis ponitis, quia non nisi umbra sunt & typi sacrificii veri Eucharistici.*

Argum. 6. *Philo nunquam memorat, Circumcisionem peccato medelam attulisse, cùm tamen Circumcisionis fines ex professo recenseat.* Bellarmin. lib. 2. de Sacram. cap. 15.

Resp. Bellarminum hac in parte ex industria refellit Benedictus Pererius Disp. 6. in cap. 4. Rom. inter alia sic scribens. *Mirum videri non debet, nec Josephum, nec Philonem de Circumcisionis utilitatib. differentes de remotione peccati originalis, qui erat omniū maximus Circumcisionis fructus, nihil prodidisse. Scribebant illi, quæ legi volebant non tantùm à suis gentilibus & Judæis, sed præcipuè à Græcis & à Romanis, quibus & gentis Judaicæ & rerum Judaicarum antiquitatem, & dignitatem & sapientiam notificare & commendare cupiebant. Istiusmodi autem hominibus ineptum atque indecens putarunt, arcanum hoc magnumque mysterium de peccato originali, cui alia plura annexa erant, declarari, ne fortè illi, qui nihil nisi carnaliter sentiebant & sapiebant, contemnerent atque irriderent, quod non satis intelligebant.*

Thesis quarta. Sacramenta quædam Nov. Testam. characterem indelebilem inprimere dubium est & incertum.

Ἐκθεσις. 1. Non negamus, Baptismum à sacra Cœna etiam per hoc adjunctum distingui, quòd ille *semel tantùm*, hæc autem *sæpiùs* eidem homini ministretur, interim tamen causam hujus rei non quærimus in tali quodam *charactere*, qualem Pontificii statuunt, sed in divina institutione, & propria horum Sacramentorum Natura ac fine.

2. Non negamus, internam Christi gratiam, quæ signum aliquod spirituale & *character animæ impressus* sano sensu dici potest, per Sacramenta fidelibus conferri & obsignari, interim tamen

non magis ex uno, quàm ex alio quovis Sacramento energiam seu qualitatem illam spiritualem proficisci existimamus.

3. Vox *characteris* potest accipi pro *qualibet nota vel signo rem unam ab alia distinguente.* Hoc sensu non negamus, Baptismum esse fidelibus signum, notam ac characterem professionis suæ, qui eos à non baptizatis distinguat. Sic circumcisio vocatur *sigillum justitiæ fidei* Rom. 4. v. 11. Eodem sensu pii veteres *Baptismum* appellarunt *characterem*, quo sensu character erit *signum & res relativa*, non verò qualitas absoluta. Negamus verò *præter externam aquæ lotionem & internam Spiritus S. gratiam Dei filiis per Baptismum collatam inprimi animæ characterem, qui sit qualitas absoluta, non relativa, quiq; hominem reddat aptum ad Dei cultum, Christoq; conformem.*

Antithesis. Scholastici de charactere sic disputant.

1. *Quòd sit spiritualis quædam qualitas animæ.*

2. *Quòd in tribus tantùm Sacramentis inprimatur, videlicet in Baptismo, Confirmatione & Ordine.* Rationem addunt hanc, *quia character est quædam spiritualis potestas ad agendum aliquid secundùm certum statum. Jam verò tantùm tria illa Sacramenta ponunt hominem ad certum statum, ad aliquod spirituale exercitium.*

3. *Quòd detur ad significandum, cùm sit signum Sacramentale; ad disponendum, quia disponit ad gratiam gratum facientem; ad assimilandum, quia configurat nos Christo; & ad distinguendum, quia ab aliis hominem distinguit.*

4. *Quòd character ille sit indelebilis.*

Concil. Trident. sess. 7. can. 9. *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo sc. Confirmatione & Ordine non inprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possint, anathema sit.*

Costerus in Augm. Ench. p. 26. *Catholica doctrina habet, Sacramentis Ecclesiæ non solùm conferri gratiam & peccatorum remissionem: sed in animam etiam signum quoddam seu characterem à Deo inprimi, quo homo divino cultui consecretur, potestatemque recipiat tum suscipiendi Sacramenta, tum conferendi; & ab aliis discernatur.*

Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 19. de charactere has format propositiones.

1. *Quòd sit signum aliquod spirituale, animæ in quibusdam Sacramentis impressum.*

2. *Quòd non sit relatio, sed absoluta qualitas.*

3. *Quòd tria habeat officia, aptum sc. facere ad cultum divinum, configurare Christo & distinguere ab aliis.*

4. *Quòd sit in sola anima tanquam in subjecto.*

5. *Quòd sit indelebilis.*

6. *Quòd in tribus tantùm Sacramentis inprimatur, in Baptismo sc. Confirmatione & Ordine.*

7. *Quòd nec circumcisio nec ullum Sacramentum veteris legis impresserit characterem in anima.*

8. *Quòd nullus in Christo fuerit character creatus.*

Nostram sentnetiam probamus.

1. Ex eo, quòd Scriptura nullam characteris illius mentionem faciat.

2. Quòd

2. Quòd nulla nos cogat necessitas, ut talem characterem statuamus. Unâ ergò liturâ hic character, quem fingunt *indelebilem* esse, deleri potest, si dicamus: *De charactere illo nullum in Scripturis characterem extare.*

Nostræ huic sententiæ suffragatur:

1. Quòd quidam fatentur, characterem lubrico atque incerto niti fundamento.

Scotus lib. 4. sent. dist. 6. q. 9. agnoscit, de charactere in sacris literis nulla extare testimonia. *Nec sacra Scriptura*, inquit, *istud exprimit esse necessarium in Baptismo, nec sancti explicitè: nec sequitur evidenter ex veritate Baptismi credita &c.*

Et postea. *Hic respondetur, quòd sancti tradunt de charactere secundùm illum modum, quo loquimur, ut adductum est de Dionysio & Damasceno. Sed illæ autoritates videntur tantùm esse vocales & non ad intentionem eorum.*

Item. *Tamen aliqua allegantur non concludentes ex Augustino de Baptismo contra Donatistas cap. 6. In ista autoritate sæpiùs nominat characterem, sed apparet, quòd nihil ad propositum secundùm significationem characteris, de qua loquimur.*

(Addit quidem, *eam esse credendum propter solam Ecclesiæ autoritatem*, sed ostendimus superiùs lib. 1. part. 1. cap. 1. ex ipsis Pontificiis Scriptoribus, sacram Scripturam de fide & moribus perfectè nos informare.)

Inde Dominicus de Soto in sent. dist. 1. q. 4. de Scoto sic disserit. *Tenuissimam opinionem ostendit se habere de charactere. Contendit enim probare, hujuscemodi assertionem neque è sacris literis, neque è sanctorum Patrum testimoniis colligi posse, neq; verò per rationem naturalem. Et subjungit, quod cùm neque Magister Sententiarum, neq; Gratianus de consecratione distinctione quarta, ubi sententias Patrum de Baptismo compilavit, de charactere mentionem fecerit, indicium est, non esse effectum ita multò necessarium. Nihilominus propter solam Ecclesiæ autoritatem tutum non existimat ipsum negare.*

Durandus lib. 4. sent. dist. 4. q. 1. scribit, *characterem non esse aliquid reale distinctum ab anima, sed esse solum respectum rationis, sive Ens rationis, hoc est, respectum advenientem ex deputatione ad certum officium, qualis relatio est in Doctoribus, Prætoribus &c.*

De hac Durandi sententia Bellarminus d. l. scribit, quòd *vix distinguatur ab hæresi hujus temporis*, hoc est, à sententia Lutheranorum, quam *hæreticam* vocat ipse hæreticissimus.)

Ibid. Durandus sic loquitur. *Omnes moderni profitentur, inprimi characterem in aliquibus Sacramentis, & nos loquentes ut plures, dicamus eis characterem nonnihil esse.*

(Sic ergò statuit characterem nullâ ratione inductus, sed aliorum tantùm autoritate impulsus.)

Gabriel Biel lib. 4. sent. dist. 6. q. 2. *Nomen character non est multùm usitatum in Scriptura, nec apud originales Scriptores.* Ex eo format postea talem conclusionem. *Characterem esse ponendum nec ratio necessaria demonstrat, nec evidens autoritas probat. Omnes namque autoritates ex Dionysio, Augustino, Damasceno, Magistro* (Lombardo) *adducta verè & magis pertinenter ad mentem ponentium exponuntur de Baptismatis Sacramento aut forma Sacramentali, quàm de aliquo realiter animæ impresso.*

Item illud, quod solùm dependet ex voluntate divina, contingenter & liberè causante, non potest probari ratione naturali esse vel non esse, nisi solâ experientiâ, nulla autem experientia probat characterem esse, quia omnia, quæ illi attribuuntur, æquè solvuntur sine charactere, sicut cum charactere. Item omnia illa inveniuntur in Eucharistia & Circumcisione.

Ibid. art. 3. *Omnia de charactere dicta magnâ ex parte voluntaria sunt* (gratis dicuntur) *& modicâ ratione fulta.* dist. 7. q. 2. art. 3. dub. 5 *in tota materia de charactere non dantur rationes necessariæ, sed tantùm persuasivæ & debiles.*

De Rubione in 4. sent. 7. q. 2. part. 2. *Conclusio prima est, quòd non oportet ponere characterem modo prædicto sumtum imprimi alicui suscipienti aliquod Sacramentum.*

Paulò pòst. *Tertia conclusio est, quòd character ponitur inesse de facto ab Ecclesia. Hæc conclusio est vulgata, licèt non videatur multùm certa, cùm nec ad hoc esse expressa determinatio Ecclesiæ videatur.*

Cajetanus in Thom. part. 3. q. 63. *Sacramenta inprimere aliquem characterem in anima, ex sacris Scripturis non habetur, sed ex Ecclesiæ autoritate, & non multùm antiqua.*

Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 20. §. 1. *Non est mirandum, si non inveniantur tot testimonia & tam expressa de charactere, ut inveniuntur de gratia. Nam gratia est effectus principalis, character secundarius. Item gratia est effectus omnium Sacramentorum, character aliquorum tantùm, proinde vera ratio Sacramenti potest sine charactere consistere. Denique notitia gratiæ magis necessaria est, quàm characteris.*

(At si vera ratio Sacramenti absque charactere potest subsistere, hoc est, si veritas & integritas Sacramenti absque charactere consistit, cur de eo magnopere laborare velimus?)

Postea addit. *Non desunt tamen loca Scripturæ, ex quibus character colligi possit, præsertim adjunctâ explicatione Patrum & Ecclesiæ.*

(Id est, Pontificis Romani, ut docet ultima analysis. Ex quo facilè colligi potest, qualia Scripturarum testimonia pro charactere stabiliendo sint expectanda?)

Idem in lib. de Sacram. ordinis cap. 6. resp. ad 5. *Si aliunde potest provenire, quàm ex charactere, ut non possit amitti Diaconatus, ruet principalis ratio Catholicorum, quâ probant, Sacramenta quædam inprimere characterem.*

(Subsumo. Quidam Catholicorum dicunt, *Diaconatum esse perpetuum, non ex charactere, sed ex consecratione*, teste ipsomet Bellarmino, d. l. Ergò quidam Catholicorum subruunt principalem rationem, quâ probari solet, Sacramenta quædam inprimere characterem.)

Suarez de Sacrament. Disp. 11. monet, *Scripturæ locos, qui pro charactere adducuntur, per se non cogere, nisi suppositâ traditione Ecclesiæ & veritate characteris.*

(Hoc idem est ac si dixisset, persuasum priùs alicui esse debere, quòd sit character, ac tum demum ex Scripturis ipsi characterem probari posse.)

Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 1. q. 4. art. 1. *Si oporteret semper patentissima Scripturæ loca afferre, nihil Catholicus posset contra hæreticos proficere, quia rarissima sunt*

tam

tam evidentes. Satis est ergò testimoniis secundùm Sanctorum interpretationem uti, quandoquidem ut primo Ethicorum author est Philosophus, non semper exigenda est demonstratio, sed unumquodq; prout rei Natura, exigendum.

(Agnoscit ergò, non dari *patentissima*, hoc est, perspicua & diserta Scripturæ loca pro charactere.)

Archangelus Rubeus 4. sent. dist. 4. *Non oportet semper patentissima Scripturæ loca afferre. Satis est enim aliquando, Scripturæ testimonio secundùm sanctorum interpretationes uti.*

Alfonsus à Castro lib. 4. adversus hæreses, verbo Character, ex professo contra Lutherum disputans, pro charactere astruendo nullum adducit *Scripturæ* dictum, sed tantùm dicta quædam *Hieronymi, Augustini & Innocentii Papæ*, ac decreta *Concilii Carthaginensis & Tarraconensis*, de quibus ipse mox fatetur, quòd *in volumine Conciliorum ea non habeantur, sed tantùm in volumine Decretorum Gratiani.*

Johannes Altensteig, Autor Lexici Theologici, approbatus ab Aria Montano, in vocabulo Character, de eo sic scribit. *Sed neque autoritates sacræ Scripturæ, neque sanctorum Patrum originalia cogunt ponere characterem ad hunc intellectum, in quo accipitur à recentioribus Doctoribus, nec experientia probat, characterem esse; quia omnia, quæ attribuuntur characteri, puta significare, configurare, distinguere, disponere, rememorari, obligare, æquè salvantur sine charactere atque cum charactere. Omnia enim operatur Sacramentum. Præterea hæc ita inveniuntur in Sacramento Eucharistiæ & cæteris non imprimentibus characterem, sicut in his, quæ inprimunt characterem. Nam significare est de ratione Sacramenti, & configurare, distinguere &c. manifestè convenit Eucharistiæ & cæteris Sacramentis. Præterea hæc omnia conveniunt Circumcisioni & tamen negatur, quòd Circumcisio inprimat characterem. Quare ponere characterem eodẽ modo, quo definitus est, nec ratio necessaria demonstrat, nec evidens autoritas probat. Et rationes omnes, quæ adducuntur, persuasiones sunt, non procedentes ex necessariis.*

Cùm in Concilio Tridentino Dominicus Soto doceret, *characterem in sacris Scriptura fundamentum habere & in Ecclesia &c. alii tantam ei amplitudinem non concedebant, quòd neque Gratianus, neq; Magister sententiarum ejus meminisset, imò Johannes Scotus diceret, neq; Scriptura, neque Patrum verbis necessariò esse ponendum, sed solius Ecclesiæ autoritate, quæ ratio, humaniter & officiosè quidpiam negandi, Doctori huic est familiaris.* Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trid. p. 273.

Gabriel Vasquez in p. 3. Disp. 134. cap. 1. post allegata quædam Scripturæ loca, *Catholicam veritatem his præcipuè testimoniis non niti* fatetur, *sed traditione; & hæc loca à patribus variè intelligi.* Ubi autem ad traditionem venit, pauca affert *ex Patribus*, qui in Baptismo *characterem vel sigillum* agnoscunt.

(Sed circumcisionem Paulus itidem σφραγῖδα appellat, quæ tamen juxta Pontificios talem characterem, qualem ipsi fingunt, non imprimit.)

Pro Confirmatione & Ordine nullum producit vel *ex Scriptura*, vel ex *Patribus* locum.

Inde Tannerus tom. 4. Theol. Schol. Disp. 3.

Disp.3.q.3.dub.7. dicit *Vasquezium cum Soto sensisse, quòd sententia negantium characterem non sit omninò improbabilis.*

Gregor.de Valentia tractat.de efficac. Sacram. novæ legis cap. 6. characterem primò probat *ex Scholasticis*, quos nobis persuadere conatur *esse infallibilem Ecclesiam*: deinde *ex traditione*. Denique *sacram Scripturam etiam suffragari*, ait, *quæ si absque pertinaciâ & protervia accipiatur, testetur, fideles hoc ipso, quòd Baptismum acceperunt, consignari aliquo signo divinitus, quod signum Papistæ intelligant esse characterem.*

2. Quòd de charactere diversas, imò adversas invicem propugnant opiniones.

(Quæ dissensio & contradictio arguit, totum illud, quod de charactere tanto molimine disputatur, esse humanæ rationis figmentum.)

Dissentiunt enim. 1. *de characteris quidditate.*

Primò Scotus 4. sent. dist. 6. disputat, *characterem esse idem cum gratia.*

Sed Biel & alii ibid. *characterem non tantùm ratione, sed etiam re à gratia distingui* asserunt, *cùm gratiâ non nisi benè, charactere autem aliqui malè uti possint: cúmq; gratia deleatur, character autem minimè.*

Deinde de hac ipsa characteris quidditate.

Alex. Alensis 4. sent. dist. 6. varias recitat opiniones, ipse eam amplectitur, quòd *sit qualitas absoluta*, quem sequuntur Thomas & Bonaventura.

Scotus in 4. sent. dist. 6. q. 9. vix potest explicare, quid statuat, sed ait, *non esse absolutam qualitatem*. Alii ajunt, *eum dicere, characterem esse realem relationem, ut est paternitas*; alii *eum esse dubium in hac quæstione.*

Occamus in 4. q. 2. ait, *quicquid de conclusione statuamus, rationes non probare, characterem esse aliquod absolutum.*

Quamvis verò Bellarminus Scoti sententiam improbet, tamen Sarnanus Cardinalis in conciliat. controvers. inter Thomam & Scotum lib. 4. Controv. 3. ait *probabilius esse, quòd sit relatio*, & sic Scoti potiùs quàm Thomæ sententiam approbat.

Monet autem Thomas part. 3. q. 63. art. 2. *quosdam posuisse, quòd character sit in quarta specie qualitatis, quosdam, quòd sit in prima.*

Alensis statuit, esse *in prima specie qualitatis*, quam sententiam sequitur Suarez de Sacram. Disp. 11. Nam refutatis omnibus reliquis, subjungit: *Ultimò ergò dicendum existimo, characterem esse qualitatem primæ speciei, sc. dispositionem sive habitum convenientem ipsi animæ, ac formaliter perficientem illam.*

Contrà verò hanc sententiam refellunt Joh. de Turrecremata, Gregorius de Valentia, Dominicus de Soto, Rubeus &c. Thomas statuit esse *in secunda specie qualitatis*, quem secuti Turrecremata, Cajetanus, Dominicus à Soto, Rubeus &c. Sed contra hanc sententiam prolixè disputat Suarez. Nonnulli voluerunt, esse *in tertia specie*, sed refutantur à Turrecrematta, Rubeo & aliis. Marsilius, teste Valentiano & Suarez, voluit esse *in quarta specie*, cùm character significet figuram. Sed illam refellunt Thomas, Turrecremata, Rubeus, Valentianus, Suarez &c.

Alii,

Alii, ut constat ex Bonav. 4. sent. dist. 6. q. 1. statuunt, *non esse aliquam qualitatem, quam ponit Aristoteles, sed novam & incognitam*: quam opinionem Bonaventura improbat.

Plures opiniones recenset Bonaventura dicto loco ubi sic scribit, *Dixerunt aliqui, quòd characteristicatio nihil aliud est, quàm consignatio, & character idem est, quod signum, & hoc signum nihil addit supra potentias animæ, quòd sit quid absolutum, sicut nec signatio in circulo, sed fundatur supra potentias animæ nudas, & est ibi secundùm institutionem & actum consignantis nullâ factâ mutatione, unde est pura relatio.*

(Intelligit autem Bonaventura Durandum, qui in 4. sent. dist. 4. q. 1. dicit, *Character non est aliquid reale distinctum ab anima, sed solus rationis respectus.*)

Sed illud, (inquit porrò Bonaventura) *non potest stare, quia Character dicit aliquam assimilationem & configurationem ad Christum, sicut character bestiæ ad Diabolum Apoc. 14. Sed assimilatio fundatur super qualitatem. Ergò si de novo fit similis Deo & non fit mutatio ex parte alterius extremi secundùm qualitatem, videtur quòd necesse sit dare animæ aliam qualitatem. Propterea dixerunt aliqui, quòd etsi character dicat relationem, dicat nihilominùs qualitatem aliquam, supra quam fundatur, ideò posuerunt characterem in secunda specie qualitatis. Sed illud non potest stare, quia ista est naturalis potentia vel impotentia, quæ consequitur Naturam &c. Propterea alii dixerunt, quòd character non tantùm sit ad disponendum, sed etiam ad distinguendum, ideoque sit passibilis quædam qualitas in tertia specie qualitatis. Sed illud non potest stare, quia non dicitur passibilis qualitas, quæ infert passionem sensui vel interiori intellectui. Alii dixerunt, quòd character importet quandam configurationem, ideoque sit in quarta specie qualitatis, quæ est forma, & circa hoc aliquid constans est figura. Sed istud non videtur posse stare, quia configuratio in spiritualibus non est similis terminorum clausioni, sed est similitudinis impressio. Alii ergò dixerunt, quòd non sit in specie quadam qualitatis, sed qualitas infusa. Sed hoc videtur quærere fugam. Dicendum igitur quòd character sit habitus, non quidem propriè, prout distinguitur contra dispositionem, sed communiter, prout utrumque comprehendit, scilicet omnem qualitatem animæ disponentem sive facilè mobilem, sive difficile, sive perfectam, sive imperfectam. Character enim, quia est perpetuus, ideò est habitus; quia non perficit, sed disponit ad ulteriorem perfectionem gratiæ, ideò est dispositio.*

Hæc omnia Bonaventura, quibus non obstantibus disputat Biel, *æquè probabiliter defendi posse, quòd character sit relatio quædam, quàm quòd sit absoluta quædam qualitas.*

Archangelus Rubeus in 4. sent. dist. 4. *Omnes conveniunt in hoc, quòd dicunt, characterem importare relationem. Differunt autem in hoc, quòd quidam ponunt, istis relationibus non subesse aliquod accidens absolutum, sed immediatè in anima fundari istas relationes: alii dicunt, quòd fundantur hujusmodi relationes super qualitate.*

Bellarm. lib. 2. de Sacrament. cap. 19. prop. 2. *Character non est relatio, sed absoluta qualitas, ex qua tamen consurgit relatio similitudinis ad Christum, cui configuramur per characterem.*

Confer Tannerum Theol. Schol.

tom.4. Disp 3. q 3. dub.7. ubi prolixè illas dissensiones recitat.

2. De *fundamento* sive causis excogitati *characteris*.

Biel 4. sent. dist. 6. q. 2. art. 3. sic disserit. *Quòd non inprimatur character, nisi per Sacramentum sensibile, ejus finalis ratio non est nisi institutio divina, sed unde illa institutio cognoscatur seu revelata sit, non est certum, sicut omnia de charactere dicta magnâ ex parte voluntaria sunt, & modicâ ratione fulta. Thomas igitur part. 3. q. 63. art. 1. producit hanc rationem: Sacramenta novæ legis ordinantur ad remedium contra peccata, deinde ad perficiendam animam, in his, quæ pertinent ad cultum Dei. Quicunque autem ad aliquid certum deputatur, consuevit ad istud consignari, sicut milites olim corporalibus characteribus insigniri solebant. Jam verò homines per Sacramenta deputantur ad aliquid spirituale. Scotus excogitavit hanc rationem. Congruum est, ad formam perfectam supernaturalem ponere aliquam dispositionem naturalem ex parte subjecti recipientis. Jam verò gratia est forma supernaturalis perfecta, sufficiens ad salutem. Sed*, inquit Biel, *congruitas hæc etiam locum habet in Sacramento pœnitentiæ. Alii dicunt. Congruum est, Deum non instituisse Sacramenta sua vana, præsertim in nova lege. Ergò congruit, quòd semper Sacramenta sua habent aliquem effectum in suscipiente, sed non semper habent gratiam. Ergò alium, scilicet impressionem characteris. Sed*, inquit Biel, *ista congruitas habet locum in omni Sacramento. Alii dicunt. Congruum est, ut receptus in familiam Christi distinguatur à non recepto per aliquid intrinsecum, permanens in eo, quia licèt Christus posset distinguere, tamen perfectior est distinctio in se & comparatione ad omnem Ecclesiam militantem & triumphantem. Aliqui*. inquit Biel, *Christus non indiget charactere isto, quia sine eo cognoscit baptizatum, neque Ecclesia, quia est invisibilis. Autoritas aliqua de charactere habetur c. Majores X. de Baptismo. Illa sola*, inquit Biel, *aliquid facit, licèt posset exponi, quòd per characterem intelligatur ipsum Sacramentum.* Postea rectè disputat, *initerabilitatis Sacramentorum causam non esse characteris impressionem, sed divinam institutionem. Quia*, inquit, *minùs manifestum est, characterem esse, quàm Baptismum iterari non posse. Secundum enim ab institutione Baptismi fuis certum, primum hodiè nondum evidenter est certum. Præterea, qui Sacramēta instituit, eo modo instituit, quo voluit. Causa autem voluntatis divinæ non est inquirenda.*

Concludit tandem Biel art. 3. dub. 1. *magis consonare determinationi Ecclesiæ, quæ non potest errare, characterem ponere, esse etiam insuper pro eo aliquas congruentias.*

(Sed earum vim paulò ante ipsemet enervaverat, ideò addit.)

Cui non placet hæc solutio, quærat aliam.

3. De *objecto characteris*, hoc est, de personis, quibus per Sacramenta character ille inprimatur.

Si enim quæras, *an Christo in Baptismo sit impressus*, id negant, *quia Johannis Baptismus non impresserit characterem, & quia Christus ab instanti conceptionis habuerit plenitudinem omnis potestatis.*

Si quæras, *an Mariæ per Baptismum impressus fuerit character*, itidem negant, *cùm Baptismus nihil gratiæ ei contulerit, quippe quæ in conceptione omnem gratiam fuerit consecuta.*

Qui-

Quibusdam tamen & inter illos Bieli videtur *æquè probabile, quòd characterem acceperit.*

4. De subjecto characteris.

Bellarm. lib. 2. de Sacram. cap. 19. propos. 4. *Character Sacramentalis in sola anima est, tanquam in subjecto.*

Rationem addit, quia *non est habitus vel potentia operativa.*

Hanc Bellarmini sententiam Suarez de Sacrament. Disp. 11. statuit *esse probabiliorem.*

Contrà verò Thomas p. 3. q. 64. art. 4. disputat, *subjectum recipiens characterem non esse animæ essentiam sed potentiam. Character* (inquit) *est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, vel aliis tradendum ea, quæ sunt divini cultus. Divinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem propriè ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideò character non est sicut in subjecto in essentia animæ sed in ejus potentia.*

Addit etiam hanc rationem. *Per characterem configuramur Christo. At hæc configuratio non est secundùm essentiam, sed secundùm potentiam animæ.*

Sed quærunt porrò, *in qua animæ potentia sit, in intellectu, an in voluntate?*

Thomas *intellectum* statuit art. eod. resp. ad 3. *Character*, inquit, *ordinatur ad ea, quæ sunt divini cultus: qui quidem est quædam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideò oportet, quòd character sit in cognitiva potentia animæ, in qua est fides.*

Thomam sequuntur Joh. de Turrecremata in c. Quomodo de consecratione dist. 4. Cajetanus in part. 3. Thomæ q. 63. Dominicus de Soto in 4. sent. dist. 1. Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 134.

Contrà verò Scotus statuit, *characterem formaliter esse in voluntate.* 4. sent. dist. 6. q. 3. de charactere, art. 11.

Durandus d. l. ait *esse in neutra animæ potẽtia, sed in manu aut lingua*, quam vocat *potentiam executivam.*

Sed Concilium Tridentinum sess. 7. c. 6 *in anima inprimi* ait.

5. *De effectibus* characteris.

Alex. Alens. part. 4. q. 19. membr. 2. notat, quòd *plures sint effectus.*

Occam. 4. sent. q. 2. reducit *ad sex.*

Primò, *est signum gratiæ, non ex Natura, sed ex institutione divina.*

Secundò, *est signum conformativum Christo & cæteris characterem habentibus. Christo configurat, quia per ipsum habens characterem adscribitur familiæ Christi. Etiam configurat Christo per imitationem, quia disponit ad gratiam, in qua est similitudo creaturæ ad creatorem sufficiens, licèt non perfectè.*

Tertiò, *distinguit ab aliis rem talem non habentibus.*

Quartò, *disponit ad gratiam Sacramenti, per quod inprimitur.*

Quintò, *est signum rememorativum Sacramenti.*

Sextò, *est signum obligativum ad observantiam divinæ legis.*

Bellarminus dicit lib. 2. de Sacram. cap. 19. prop. 3.

Primò, quòd faciat hominem aptum ad suscipiendum alia Sacramenta.

(Atqui ad hoc nihil opus charactere, quia externus Baptismus hoc absque charactere præstat, quippe per quem in familiam Dei cooptati participes reddimur omnium ejusdem familiæ privilegiorum.)

Secundò, *quòd configuret nos Christo.*

(At Christo non possumus configurari per eam rem, quæ nihil in se virtutis aut gratiæ habet. Præterea negant, Christo impressum fuisse characterem, quomodo igitur per characterem configuramur Christo?)

Tertiò, *quòd distinguat baptizatos à non baptizatis.*

(At cui distinguit? non Deo, ille enim non eget ejusmodi distinctione. Non hominibus, character enim est invisibilis ac proinde humano conspectui minimè obvius.)

Huic tertio characteris officio conforme est, quòd Bonaventura in 4. sent. dist. 6. q. 2. dicit, *per characterem distingui fidelem ab infideli.*

(At multi fideles non habent characterem, & multi infideles eum habent.)

Alanus de Sacramentis cap. 45. scribit, *homines in aliis Sacramentis non deputari ex professo ad exercitium divini cultus, ut in his, quæ characterem habent.*

(At quis negaret, Eucharistiam disponere ad cultum divinum?)

Idem d. l. cap. 47. statuit, *characterem efficere, ut, qui ad Baptismum fictè accedit, ideoq; non accipit remissionem peccatorum, si eum postea peccatorum pœniteat, in charactere præteriti Sacramenti ei omnia peccata remittantur.*

(Sed nos cum Augustino hoc tribuimus Baptismo. Sic enim ille lib. 2. contra Donatist. cap. 5. *Si quis perversitate correctâ redierit ad Ecclesiam, sub eodem Baptismo, quem antea accepit, peccata ei dimittuntur.*)

6. De *causis*, propter quás character ille sit *indelebilis.*

Alex. Alens. d. l. membr. 5. rationem hujus rei petit à posteriore. *Non deletur ille character virtute creatâ, quia est forma supernaturalis à solo Deo; neque à Deo, quia nihil donorum suorum tollit, nisi per demeritum. Sed respectu characteris, nullum est demeritum, quia actu mortaliter peccanti imprimitur character.*

Thomas p. 3. q. 63. art. 4. aliam assignat rationem, *quia character est quedam participatio Sacerdotii Christi in fidelibus, quod est æternum.* It. *quia character est in intellectu, qui est incorruptibilis.*

Bonav. 4. sent. dist. 6. q. 5. hac de re sic disserit. *Communis opinio est, quòd character est proprietas indelebilis. Sed in hujus indelebilitatis causâ differēter sentiūt diversi. Quidā n. dicunt, quòd, quia character est in anima secundùm substantiā vel essentiam, & ipsa est perpetua & invariabilis, ideò & character. Sed istud suprà improbavimus. Alii dicunt, quòd quia est in anima secundùm potentiam cognitivam, quæ non subjacet variabilitati, ut voluntas, ideò etiam est invariabilis. Sed hoc non valet, quia per ignorantiam expelluntur habitus cognitivi, sed non character. Tertii dicunt, quòd sicut ex matrimonii obligatione contrahitur vinculum indissolubile, quamdiu vivitur: ita ex consimili in susceptione Sacramentorum, quia ibi est quoddam matrimonium spirituale, ideò character semper durat. Sed quamvis istud dici posset de Baptismo, non tamen in Sacramentis. Dicendum igitur, quòd perpetuitas characteris principaliter sumitur ab ejus conditione & Naturâ, est enim habitus infusus, impressus ad distinguendum, cui indirectio vel obliquatio potentia non repugnat. Quare cùm*

tium character sit proprietas existens in subjecto perpetuo, in quo non potest habere repugnantiam, ideò ejus impressio est perpetua.

Occamus 4.sent.q.2.ait, *nullam causam afferri posse necessariam, cur indelebilis sit, sive sit qualitas absoluta, sive relatio respectiva.*

(Rectiùs dicerent, characterem esse indelebilem, quia nunquam scribitur.)

7. De quæstione, *an etiam Circumcisio impresserit characterem.*

Scotus 4.sent.dist.6.q.9.affirmat, additâ hac ratione, *quia ita Circumcisio erat prima salutis janua in lege Mosaica, sicut Baptismus in nova.*

Sed Alensis, Thomas, Bonaventura, Paludanus & alii negant, *quia Circumcisio fuit Sacramentum V.T. cujus Sacramenta fuerint carnalia, character autem est signum spirituale.* Item *consequens fore, circumcisum non posse baptizari.*

Biel 4.sent.dist.7.q.1.art.3.dub.5.statuit, *utrumque dici posse, cùm pro nulla parte sint rationes necessariæ, sed tantùm persuasivæ & debiles, sicut in tota ista materia de charactere.*

(Testimonium hoc verum est, quo velut sigillo dissertationem illam de charactere obsignamus.)

Plures hujusmodi de charactere dissensiones vide apud Gregorium de Valentia tom.4.in Thom.1 Disp.3.generali de Sacramentis, Pesantium in Thomam f.854 Disp.1.

3. Quòd peregrinis Scripturæ dictis characterem probant.

Bellarminus lib.2.de Sacram. cap.20. §.Aliqui &c. reprehendit alios Pontificios scriptores, *quod hùc trahant figuram Agni paschalis* Ex.12. *& vaticinium* Ezech. 9.quæ loca rectiùs *de signo crucis exponi* dicit.

(Sed quæ ipse affert, non sunt convenientiora, ut postea apparebit.)

Scholastici plerique omnes hùc accommodant dictum *Ps.4. Signatum est super nos lumen vultus tui;*

(Cùm tamen David loquatur de piis V.T. in quibus character ille nondum habuit locum.)

Rationes pro charactere adduci solitas à Biele enervari vidimus superiùs.

Argum. Adversariorum.

1. *2.Cor.1.v.21. Qui unxit nos Deus & signavit nos &c. Eph.1.v.13. in quo & credentes signati estis. Eph.4.v.30. Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo & signati estis. Ergò datur character.*

Bellarm. lib. 2. de Sacram. cap. 20. Jacobus Tirinus in 2. Corinth.1.

Resp.1. Biel fatetur, *non posse evidentem aliquam autoritatem pro charactere ex Scripturis afferri,* ut vidimus superiùs.

2. Bellarminus *characterem illum suum inprimi* dicit *omnibus, qui baptizantur, confirmantur, & ordinantur, sive credant, sive non credant. Multi,* inquit in hoc ipso capite, *cum charactere damnabuntur, & multi sine charactere salvabuntur.*

(Atqui allata Scripturæ dicta de solis credentib. loquuntur.)

3. Bellarminus negat, *Sacramenta V.T. impressisse characterem.*

(Sed testimonium illud Spiritus Sancti internum, de quo Apostolus loquitur, fuit etiam in piis V.T.)

4. Idem Bellarm. lib.3. de Eccles. c. 4. *Character neque internè neque externè hominem*

minem unit cum Christo & Ecclesia; non externè, quia est res invisibilis; non internè, cùm non sit actus nec habitus operationis.

(At hoc non dici potest dici de beneficiis, de quibus in dictis Eph. 1. v. 13. cap 4. v. 30. sermo est.)

5. Lib. 2. de Sacram. cap. 19. prop. 3. negat, *characterem conferre gratiam gratum facientem.*

(At dicta illa agunt de obsignatione gratiæ salvificæ & certitudine hereditatis æternæ.)

6. Idem Bellarminus concedit, *omnia Sacramenta esse signa*, nec tamen omnia impresserunt characterem, ut volunt Pontificii.

(Ergò ex nuda voce *signi* non potest probari character.)

7. Suarez de Sacram. Disp. 11. *Dixi commentario in Thomam, prædictum testimonium esse probabile, quia optimè & accommodatissimè prædicto modo exponitur, non tamen est per se sufficiens ad convincendum protervum, quia multi Patres aliter intelligunt illum locum.*

Id. *Apparentior est aliorum expositio, qui dicunt, illam consignationem fieri per gratiam sanctificantem, & indicant per illa tria, Qui unxit, signavit & dedit pignus Spiritus, eandem gratiam significari, illâ enim ungimur & in filios Dei signamur, & pignus est, arrhaque gloriæ futuræ.*

(Atqui character non est illa gratia, cùm character sit bonis & malis communis, gratia solis piis propria.)

8. Inde Vasquez in p. 3. Disp. 134. cap. 1. postquam singula *Scripturæ* dicta pro charactere adduci solita enumerasset, & multa torturâ exercuisset, subjungit: *Catholica veritas his præcipuè testimoniis non nititur, sed traditioni.*

9. Cornelius à Lapide in cap. 1. Eph. *Signati, id est, obsignati estis Spiritu sancto quasi sigillo, ut constet, vos esse non fictam, sed authenticam Christi Epistolam, vos verè esse fideles conscriptos à Deo, verè esse populum & Ecclesiam veri ac summi Dei.*

Idem in cap. 4. Ephes. *Spiritu sancto signati & quasi sigillo obsignati, hoc enim est Græcum* ἐσφραγίσθητε, *estis, non quasi pecudes in corpore, uti signati sunt Judæi signo circũcisionis, sed quasi filii promissionis & quasi Regalis grex Christi & Spiritus sancti, signati estis in anima, in eaque conditoris signum, figuram & imaginem, id est, gratiam & sanctitatem accepistis, ut sicut ex sigillo agnoscitur cujus sunt literæ, v. g. esse literas Regis: ita ex hoc gratiæ sigillo sciatur, vos esse filios Dei, Deoq; consecratos.*

10. Estius in 2. Cor. 1. *Qui & signavit nos. Græcè* ὁ σφραγισάμενος ἡμᾶς, *qui etiam obsignavit nos, nempe Spiritu sancto, id est, tanquam sigillum quoddam nobis impressit Spiritum sanctum, largiendo varia ejus charismata, quæ sigilli instar nos probent veros Dei nuncios ac ministros. Nam sigillũ Principis impressum aut appensum diplomati certam fidem facit inter homines. Spiritum sanctum intelligi in utraque parte præcedenti, declarat pars sequens.*

11. Inde locum 2. Cor. 1. v. 21. de signo crucis vel alio quovis potiùs, quàm de charactere accipiunt Interpretes tum veteres, tum recentiores.

Lombardus in 2. Cor. 1. *Qui signavit nos, id est in libro vitæ scripsit vel signavit nos, id est, discrevit ab aliis signo crucis.*

Thomas ibid. *Et habemus duplicem certitudinem spei hujus unionis consequendæ.*

Una

Una est per signum, alia per pignus. Per signum evidens, quia fidei, unde dicit signavit nos, signo fidei Christi. Item signum crucis. Ezechielis nono, signa thau, id est, signum crucis. Et hoc per Spiritum sanctum. Ad Romanos octavo. Si quis Spiritum Christi non habet. Et ideò speciale & certũ signũ est vitæ æternæ consequendæ configurari Christo. Vel signavit signo vitæ, per pignus verò maximum, quia Spiritus sancti. Et ideò dicit. Dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

Lyranus ibid. *Signo crucis in Baptismo & Confirmatione.*

Cajetanus ibid. *Sumitur, signavit, pro obsignavit, tanquam inprimendo sigillum. Et hoc ad firmitatis signum spectat. Apostolica gratia tum in virtute miraculorum, tum in dono linguarum, tum in imitatione caritatis & patientiæ Christi velut sigillum erat in testimonium verorum ministrorũ Evangelii.*

Guillaudus ibid. *Pignus Spiritus dicit dona Spiritus sancti, quæ sunt arrhabo sive arrha, quæ fidem facit totius promissi præstandi. Metaphora ducta ab iis, qui instrumentum obsignant & annulis signatoriis fidem dant & se obstringunt ad id, quod obsignant.*

Bened. Justinianus ibid. *Possis etiam interpretari, obsignavit, hoc est, sigillo suo munivit vocatione sua efficaci, &, quod caput est, æternâ sua dilectione & prædestinatione; denique ipso Spiritus sancti munere, de quo idem Apostolus ad Ephesios, signati estis Spiritu promissionis sancto.*

12. In locum Ephes. 1. v. 13. sic commentatur Salmero. *Deus est ergò obsignans: homo, maximè quoad partem Spiritus attinet, obsignatus: & Spiritus sanctus est ipsum sigillum & signaculum, quo distinguimur à gentibus infidelibus & filiis Satanæ.*

(At character est indelebilis ac manet etiam in damnatis, quod de Spiritu sancto dici nequit.)

Jacobus Tirinus in Comm. Eph. 1. v. 13. *Signati, Græcè* ἐσφραγίσθητε *sigillati estis.*

Benedict. Justinianus in paraphrasi ibid. *Tabularum instar obsignati estis Spiritu illo sancto quondam promisso, sive dum aspectabili specie divina Spiritus sancti munera in vos effudit: Sive dum fidei beneficio justificatos suæ gratiæ præsidio juvat ad hostes debellandos, ut appareat, vos, quippe divino Spiritu plenos, ad Dei populum pertinere.*

In Comm. *Mihi persuadeo eo, qui Paulũ de gratia justificãte, quâ verè, veluti divino quodam indito atque inusto charactere, obsignamur.*

(At gratia justificans non est character, cùm character Sacramentalis ex hypothesi sit præparatio ad justificationem.)

13. De loco Eph. 4. v. 30. sic scribit Vasquez in loco paulò ante citato. *Per diem redemtionis intelligunt aliqui diem regenerationis Baptismi, & ita prædictum locum de charactere ipsius interpretantur. Verùm quia Catholica veritas, quam proponimus, his testimoniis præcipuè non nititur, sed traditioni, & hæc loca Patres & Interpretes Scripturæ variè intelligunt, eorum examinatione supersedere decrevi.*

(Rectè. Nam monemur hoc loco, *ne contristemus Spiritum sanctum, quo signati sumus,* hoc est, interprete Thoma, *ne eum fugemus vel expellamus per peccatum.* At hoc non convenit characteri, quippe qui ex hypothesi est indelebilis.)

Alanus lib. de Sacram. in genere cap. 45. ingenuè fatetur, *locum Eph. 4. magis*

gis pertinere ad gratiam, quàm ad characterem, idq; Thomæ videri.

Argum. 2. *Circumcisio fuit figura Baptismi. Col. 2. At ille relinquebat in corpore quoddam cauterium, quo præfiguratus fuit character in anima baptizati.* Bell. d. l.

Resp. 1. Bellarm. lib. 3. de verbo Dei cap. 3. tradit hanc regulam. *Ex solo sensu literali ducuntur firma argumenta.*

(Figuræ ergò nihil probant, nisi ex sensu literali firmum priùs positum sit fundamentum.)

2. Bellarminus non in solo Baptismo, sed etiam in Confirmatione & Ordine characterem inprimi docet.

(At hoc argumentum duntaxat in Circumcisione eum inprimi probat. Est ergò quæstione angustius.)

Argum. 3. Esai. 66. v. 18. *Omnes gentes & linguæ venient, & videbunt gloriam meam, & ponam in eis signum.*

Ex hoc loco Cotonus lib. 3. Instit. Cath. cap. 40. probat characterem &c. uti etiam Bellarminus lib. 2. de de Sacr. cap. 20. §. His accedant.

Resp. 1. Gloss. ord. in h. l. *Ponam in eis signum crucis, Christianitatis, salutis; quo signati in Ezechiele non interficiuntur, quo in Ægypto postes signantur & Israëlitæ salvantur.*

(Hoc non potest intelligi de charactere, qui manet etiam in damnatis.)

2. Lyranus refert ad extremum judicium. *Videbunt gloriam meam, quia Christus in judicio apparebit in forma humanitatis gloriosa, cujus tamen aspectus erit terribilis reprobis, delectabilis justis. Et ponam in eis signum sc. sanctæ crucis* Matth. 24.

3. Emanuel à Sa. *Signum, id est, vexillum.*

4. Id quod Sanctius in h. l. latius sic explicat: *Imperatoris nomen sæpe sibi Deus assumit. Est autem Imperatoris proprium excitare signum nempe bellicum & undecunque delectus habere militares. Quare cùm hîc agendi dicantur maximi gentilium conventus, non incongruè dicitur in eis, nempe gentibus seu inter gentes elevandum esse vexillum, ad quod se tutò recipiant, qui in optimi Imperatoris castris mereri volunt.*

4. Hector Pintus in h. l. *Redit ad Apostolorum prædicationem, & introducit Deum dicentem, se signaturum nonnullos ex credentibus viros justos, eosque missurum ad annunciandum Evangelium gentibus per totum terrarum orbem sparsis &c.*

(At quid characteri cum hac signatione vel designatione Apostolorum commune?)

5. Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 20. §. His accedant &c. de hoc loco Prophetico sic scribit: *Quamvis per hoc signũ possit intelligi signum crucis, aut aliquid aliud, tamen nihil repugnat, si dicamus, intelligi characterem, præsertim cùm videamus, Paulum loqui de signo quodam spirituali interno, & oporteat Scripturam exponere per Scripturam, cùm id fieri potest.*

(Atqui posset quis totum hoc invertere. Quamvis per hoc signum quidam intelligunt *characterem*, tamen nihil repugnat, si dicamus intelligi *signum crucis*, præsertim cùm videamus Paulum de stigmatibus Christi in corpore suo gloriari.)

6. Cornelius à Lapide in Comm. h. l. cùm adduxisset interpretationem signi *de charactere*, ejusque autorem Bellarminum

allegasset, subjungit. *Alii aptiùs per signum hoc accipiunt charismata Spiritus sancti, ut linguas igneas datas Apostolis in Pentecoste. His enim signati sunt, non tantùm quasi amici & ministri, sed & quasi Apostoli Dei & Christi &c. hoc signo gentes ad Christum converterunt.*

7. Tirinus Jesuita in h. l. *Ponam in eis signum, id est erigam inter eas, (gentes) vexillum meum, nempe crucis, ad quod omnes evocabo & invitabo.*

Argum. 4. Ezech. 9. v. 4. *Signa Tau in frontibus gementium & dolentium. Hoc vaticinio itidem quidam utuntur pro charactere,* teste Bellarmino lib. 2. de Sacram. cap. 20. §. Aliqui.

Resp. 1. idem Bellarm. d. l. sic scribit. *Hic locus non est ad rem. Nam exponitur à Patribus de signo crucis, quod inscribitur in fronte, & rectè, nam Ezechiel nominat frontem & idem significat superliminare, quod est in porta domus id, quod est frons in homine. Praeterea dicuntur salvari omnes signati, & nulli non signati salvari, quod certè non convenit characteri, multi enim cum charactere damnabuntur & multi sine charactere salvabuntur. At omnes salvantur, qui signantur Christi cruce sanguine, id est, quibus applicatur meritum Christi crucifixi, cujus figura est signum crucis & nulli salvantur, quibus hoc meritum non applicatur.*

2. Petrus Cottonus lib. 3. Instit. cap. 40. observat, *hoc signum fuisse peculiare Judaeis.*

3. Cornelius à Lapide ad h. l. sic annotat: *Hieronymus, Origenes, Tertullianus contra Judeos, Ambrosius lib. 1. de Abraham, S. Augustinus in Dialogo Altercat. Ecclesiae & Synagogae, Clemens lib. 6. Stromat. & alii passim statuunt, literam tau ante Esdram apud Hebraeos priscos habuisse figuram crucis, fuisseq; similem literae tau Graecorum & Latinorum &c. Crux ergò signum hic datur liberandorum à nece, aequè ac salutis per Christi crucem consequendae &c.*

Argum. 5. 1. Tim. 4. v. 14. *Noli negligere gratiam Dei, quae est in te, quae data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyterii.*

Ex hoc loco Gregor. de Valentia characterem probare conatur. *Duo verò circa illum notari jubet. Prius, Gratia, quae est in te. Nam τὸ est notat significare aliquid in ordinatione illi datum durabile, quod etiam sit & maneat in his Ministris, qui ab officio discedunt, & gratiam gratũ facientem amittunt. Posterius, quod formam praebeat hortandi Ministros quoscunque deflectentes, ut iis, quantumvis malis, dicere possimus. Noli negligere gratiam, quae est in te, hoc est, characterem.*

Resp. 1. Franciscus Suarez de Sacram. Disp. 11. sic scribit. *De chraractere nullum invenio Scripturae locum, in quo satis insinuetur. Nam illud prioris ad Timotheum quarto, Noli negligere, & posterioris primo, ut resuscites gratiam; haec, inquam, loca sufficienter intelliguntur de gratia gratum faciente.*

2. Bellarminus de Sacram. Ordinis cap. 2. ex hoc loco probat, *Ordinem esse Sacramentum*, sive quod idem est, Ordini convenire definitionem Sacramenti.

(Atqui character non pertinet ad definitionem Sacramenti, alioquin omnia Sacramenta characterem inprimerent.)

3. Per τὸ χάρισμα in hoc loco Apostolico

lico Lombardus intelligit *gratiam Episcopatus*;

Thomas in h.l. sic commentatur. *Per hoc intellige, vel dignitatem Episcopalem, vel donum scientiæ, vel Prophetiæ, vel miraculorum.*

Cajetanus ibid. *Episcopalem gradum appellat donum datum.*

Gagnæus ibid. *Vel gratiam doctrinæ, quæ tibi data est per prophetiam, id est, Sacrarum literarum cognitionem: vel gratiam Episcopalis officii, quæ tibi data est per prophetiam, id est, Spiritus S. inspirationem.*

Salmero ib. *Quia Græcè habetur χάρισμα de dono & autoritate docendi præsertim id accipiendum.*

Bened. Justinianus ibid. *Græci interpretantur docendi autoritatem, nec magnopere dissentit Ambrosius, qui eum, ait, datam gratiam negligere, qui exhortandi docendiq; munus omittit.*

Tirinus in h.l. *Donum, tum gratis datum, puta ordinem Sacerdotalem, tum gratum faciens &c.*

Argum. 6. Non potest dari alia causa, cur Baptismus non sit iterandus, quàm character. Bellarm. d.l. cap. 22.

Resp. 1. Thomas p. 3 q. 66. varias rationes collegit, ex quibus probari possit, Baptismum non esse iterandum: *Baptismus*, inquit, *iterari non potest, primùm quidem, quia Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Unius autem non est nisi una generatio, & ideò non potest Baptismus iterari, sicut carnalis generatio. Secundò, quia in mortē Christi baptizamur, per quam morimur peccato & resurgimus in novitatem vitæ Christus autem semel tantùm mortuus est, & ideò Baptismus iterari non debet.*

(*Quæ ratio*, monente Dominico Soto in illum locum, *fundatur, non in hoc, quòd Baptismus virtutem habet à passione Christi, sed in similitudine ad eandem mortem, quæ reliquis Sacramentis non convenit.*)

Idem Thomas lib. 4. contra gent. cap. 59. *Baptismum non esse iterandum* ait, *quia est quædam consecratio: nam res, quæ semel consecrata est, quamdiu manet, non iterum consecratur.* Hæc ratio etiam placet Alano lib. de Sacram. cap. 45.

2. Gabriel Biel rectè disputat. 4. sent. dist. 6. q. 2. art. 2. *Causam, cur Baptismus non sit iterandus, non esse characteris impressionem, sed divinam institutionem, cùm minùs manifestum sit, characterem esse, quàm Baptismum iterari non posse.*

Verba sic habent. Secunda conclusio. *Initerabilitatis Sacramentorum principalis ratio non est characteris impressio, sed sola divina institutio.* Similia occurrunt apud Scotum 4. sent. dist. 6. q. 7.

3. Johannes Ferus in cap. 3. Joh. rationem, *quare Baptismus non sit iterandus*, profert *ab analogia carnalis generationis & spiritualis regenerationis. Sicut semel tantùm in hanc vitam nascimur, ita semel tantùm per Baptismum regeneramur:*

(Eâdem ratione etiam utitur Augustinus tract. 11. in Johann. Thomas p. 3. q. 66. art. 9. quæ satis firma est, etiamsi non statuatur cujusdam characteris impressio.)

4. Glossa ordinaria in cap. 6. Hebr. idipsum probat ex verbis Apostoli. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, rursus renovari.* Baptisma enim veteres vocant φωτισμὸν *illuminationem.*

5. Biel dicto loco utitur etiam hac

ratio-

ratione. *Per Baptismum adscribimur familiæ Christi; quod semel tantùm necessarium.*

6. Vasquez part.3. Disp.146.cap.3. fatetur, *hanc rē pendere à sola voluntate instituentis Dei, ex ipsa tamen significatione & Natura, non incongruâ ratione id confirmari posse, & à Patribus id factum esse,* agnoscit.

7. Tiletanus parte alterâ Defensionis Tridentinæ, cùm agit de charactere, testatur, *Baptismi Sacramentum nullâ ratione iterandum doceri, non solùm propter impressionem characteris, verùm etiam propter solidissima & manifestissima Scripturarum fundamenta & testimonia.*

(Falsum ergò, nullam dari aliam causam, quàm characterem.)

8. Suarez in part. 3. Thom. Disp. 22. sect.2. *Afferre possumus rationes, quarum prima sumenda est ex Christi institutione, ab illa enim originem trahit, quòd Baptismus iterari non possit.*

9. Idem Disp.146.c.3. *Hæc res ex sola voluntate Dei & Christi, instituentis Sacramentum, pendet, quòd ita ille instituere voluerit, ut semel tantum fidelibus ministrari & prodesse possit.*

10. Ex loco Apostolico Eph. 4. v. 5. *Unum Baptisma*, probant *Baptismum non esse iterandum*, Gratianus c. Cùm itaque de consecrat. dist.4. ex Leone Papa in Epistola ad Leonem Ravennatem, Catechismus Romanus part.2.q.41.

11. Denique Circumcisio iterari non potuit, & tamen nullum impressit characterem. Ergò causa, propter quam Baptismus iterari nequit, non est quærenda in charactere.

Argum.7. *Ordinatio non est iterabilis: Ergò inprimit characterem.*

Resp. est elenchus causæ. Non ideò *potestas Ordinis* non deficit ac *ordinatio* initerabilis est, quia characterem, sensu Pontificio, animæ inprimit, sed quia Ministrum ordinatum professionis & ordinationis solennis notà officii debito ita astringit, ut illa facultas Ministri nisi interveniente crimine, non cesset, nec abdicari debeat, quam si quis characterem vocare velit, non magnopere refragabimur. Hoc enim sensu *professionem in Baptismo* factam Innocentius III. Pont.Rom. *characterem* vocavit. c. Majores X de Baptismo.

Argum. 8. *Patres mentionem faciunt characteris.*

Resp. 1. quidam ex Scholasticis & Pontificiis fatentur, *Patres antiquissimos non facere characteris mentionem.*

2. Vasquez in Thom. p.3. Disp. 134. agnoscit, quædam Patrum testimonia impertinenter adduci. *Mitto*, inquit, *testimonia Chrysostomi & Ambrosii, quæ ab aliquibus afferri solent, eò quòd non satis accommodata mihi videantur.* Et paulò pòst. *Mitto aliæ aliqua testimonia Patrum pro charactere Baptismi, quæ me judice, parum habent momenti, inter quæ est quoddam ex Dionysio, secūdo capite de cœlesti Hierarchia, quod licèt Dominico Soto videatur efficacissimum, si conferatur cum Græco exemplari, mihi tamen non ita probatur.*

3. Si integra definitio characteris à Pontificiis tradita assumatur, videlicet quòd sit *qualitas aliqua diversa à gratia, in tribus Sacramentis, Baptismo, Confirmatione & Ordine impressa, communis omnibus Sacramentum accipientibus ac indelebilis,*

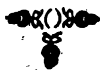
& ad eam dicta veterum applicentur, manifestum erit, nihil minùs quàm characterem ab illis doceri.

4. Scotus 4. sent. dist. 6. de dictis Dionysii & Damasceni pro charactere adductis. *Illæ autoritates videntur tantùm esse vocales, & non ad intentionem eorum.*

Durandus 4. sent. dist. 4. *B. Dionysius, à quo prima traditio characteris nobis advenit, videtur idem sentire cum eo, quod dictum est de charactere,* (nimirum *esse solam relationem rationis, per quam ex institutione vel pactione divina deputetur aliquis ad sacras actiones.*) *Recitat enim quendam ritum, qui observabatur in primitiva Ecclesia, quando adulti baptizabantur; tunc enim accedenti ad Baptismum, Hierarcha, id est, Pontifex, & manum imponebat, & signabat eum signo crucis, & præcipiebat eum adscribi inter nomina Christianorum, ut de cætero cum aliis ad divina admitteretur. Et iste ritus exterior cum Baptismo erat characterizatio sua, nec de alio charactere locutus est Dionysius.*

(Hanc sententiam Durandi Bellarminus dicit vix distingui ab hæresi hujus temporis.)

5. Idem Scotus d. l. docet *Innocentium tertium* (qui vixit post annos à Christo mille ducentos) c. Majores X. de Baptismo *primum statuendi characteris autorem esse*, ac ne *Lombardum quidem facere mentionem characteris in hoc sensu.*

Caput III.

De Numero Sacramentorum N. T.

Thesis. Duo tantùm sunt N. T. Sacramenta propriè sic dicta, *Baptismus* & *Eucharistia*.

Ἔνστασις: Libenter concedimus, in *latiore & impropria vocabuli significatione* plura numerari posse Sacramenta, sed in stricta ac propria hujus vocis significatione duo tantùm N. T. Sacramenta dari, asserimus.

Antithesis. Eugenius IV. in Commonitorio ad Armenos cap. 5. *Ecclesiasticorum Sacramentorum veritatem pro ipsorum Armeniorum tam præsentium, quàm futurorum faciliori doctrina sub hac brevissima redigimus formula: Novæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo & Matrimonium.*

Papa Pius IV. in Bulla super forma Juramenti Professionis fidei, sic jubet suos jurare. *Profiteor septem esse verè & propriè Sacramenta novæ legis à Christo Jesu Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licèt non omnia singulis, necessaria.*

Concilium Tridentinum sess. 7. can. 1. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia à Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura vel pauciora, quàm septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse verè & propriè Sacramentum, anathema sit.*

Bellar-

Bellarminus lib. 2. de Sacramentis cap. 24. §. 1. *Sententia Catholicorum una est ac semper fuit, septem esse propriè dicta Sacramenta, videlicet Baptismum, Eucharistiam, Confirmationem, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem & Matrimonium.*

Complexi sunt hæc septem Sacramenta hisce versiculis.

Fons generat, stabilit sacra Confirmatio, nutrit
Christi sancta caro, Confessio crimina curat,
Unctio dat vitam, populum sacer Ordo gubernat,
Conjugium Ecclesiæ & Christo nova pignora gignit.

Nostram sententiam probamus.

1. *A Natura propriè dictorum Sacramentorum.* Quibus non competit essentia Baptismo & Eucharistiæ proximè communis, illa non possunt esse Sacramenta N. T. *propriissimè*, h. e. eo dicta modo, quo Baptismus & Eucharistia sunt Sacramenta. At *Confirmationi, Pœnitentiæ, Extremæ unctioni, Ordini & Matrimonio* non competit essentia Baptismo & Eucharistiæ proximè communis. Ergò illa non sunt Sacramenta N. T. propriissimè sic dicta. Major probatur, quia *illud commune, in quo per se & proximè conveniunt species, est generica specierum Natura*, ut docet Philosophus in methodo inveniendi essentialia prædicata. 2. poster. analyt. c. 14.

Jam verò Baptismus & Eucharistia omnium consensu sunt species Sacramenti in N. T. Ergò in quo per se & proximè conveniunt Baptismus & Eucharistia, est generica illorum Natura. Minor probatur, ex indagatione prædicatorum essentialium utrique & Baptismo & Eucharistiæ communium. Nam ambo sunt actiones solennes à Christo institutæ; ambo constant externo & visibili Elemento ac Symbolo, à Christo ipso & Apostolis definito; ambo per verbum institutionis certum atque expressum cœlestes res nobis dispensant; ambo deniq; annexam habent promissionem gratiæ Evangelii propriæ, tum conferendæ, tum obsignandæ. At quinque illa Sacramenta fictitia vel omnib. vel aliquib. tantùm his conditionibus essentialibus destituuntur. Ergò.

2. *Ex loco Joh. 19. v. 35.* Illa sunt verè & propriè dicta N. T. Sacramenta, quorum materia ex latere Christi in cruce pendentis fluxit, quia quod virtus Sacramentorum ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè est ex fide passionis Christi. Atqui ex latere Christi in cruce pendentis profluxerunt tantùm sanguis & aqua, geminorum Sacramentorum Baptismi & Eucharistiæ materia. Ergò duo tantùm sunt verè & propriè dicta Sacramenta, nempe Baptismus & Eucharistia.

Inde Apostolus bis utrumque Sacramentum conjunxit nullo alio admixto. 1. Cor. 10. v. 1. & seqq. c. 12. v. 13.

3. *Ex dicto 1. Joh. 5. v. 8. Tres sunt, qui testificantur in terra, Spiritus, aqua & sanguis;* ubi per *Spiritum* denotatur Ministeriũ Evangelii, quod est *ministerium Spiritus* 2. Cor. 3, 8. per *aquã* Baptismus Eph. 5, 26. per *sanguinẽ* Eucharistia 1. Cor. 11, 25. Aut ergò plures trib. in terra erunt testes, aut duo tantùm erunt N. T. Sacramenta. At non sunt plures tribus in terra testes, ut

ut ostendit collatio trium in terra testium cum tribus in cœlo testibus. v. 7. & 8. Ergò duo tantùm sunt N. T. Sacramenta.

4. *Ex collatione cum Sacramentis V. T.* Sacramenta N. T. correspondent Sacramentis V. T. in eorum enim locum successerunt. Atqui duo tantùm fuerunt V. T. Sacramenta propriè sic dicta, videlicet *Circumcisio* & *Agnus paschalis.*

Ergò etiam duo tantùm sunt N. T. Sacramenta videlicet *Batipsmus*, qui successit *Circumcisioni*, Col. 2. v. 11. & *Eucharistia*, quæ successit *Agno paschali* Matth. 26. v. 28. 1. Cor. 10. v. 1. & seqq.

5. Ex *loco Apostolico 1. Cor. 10. v. 1.* ubi Paulus admonens Corinthios, *non sufficere Sacramenta Ecclesiæ suscepta hominibus postea peccantibus, sicut nec Judæis beneficia Dei, quin postea punirentur* (ut Thomas ibidem annotat) tantùm Baptismi, & manducationis cibi spiritualis, & potionis potus spiritualis mentionem facit. At argumentum ipsius nullius fuisset momenti, nisi omnia nostra Sacramenta complexus fuisset, potuissent enim Corinthii regerere, *longè plura quàm ista duo sibi superesse, quæ ipsos à Dei judiciis præservare possent, quib. Judæi caruerunt.*

6. Ex *horum Sacramentorum sufficientia.* Duo illa Sacramenta à Christo instituta sufficiunt nobis ad fidei confirmationem & salutem. Ut enim per Baptismum ad spiritualem vitam regeneramur; ita per sacram Cœnam in ea nutrimur. Ut Baptismus est *Sacramentum initiationis*; ita Sacra Cœna est *medium augmentationis & corroborationis.* Ut per Baptismum in fœdus Dei recipimur, ita per usum sacræ Cœnæ in eodem conservamur. Ut per Baptismum Spiritus S. in nobis accendit & excitat fidem: ita per sacræ Cœnæ usum eandem auget, confirmat & obsignat. Ergò non opus est plura Sacramenta addere.

Nostræ huic sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, esse tantùm duo Nov. Testam. Sacramenta.

Clemens Romanus lib. 1. Recognition. *Monui eos, ut, priusquam progrederentur ad gentes, prædicare eis agnitionem Dei Patris, ipsi reconciliarentur Deo, suscipientes Filium ejus, aliter enim nullo modo eos ostendi posse salvari, nisi per sancti Spiritus gratiam trinæ invocationis dilui Baptismate properarent, & Eucharistiam Christi Domini sumerent.*

Paschasius, (qui floruit circa annum Christi 820.) duo tantùm Sacramenta agnoscit Sic enim scribit lib. de corpore & sanguine Domini cap. 3. *Sacramentum igitur est, quicquid in aliqua celebratione divina nobis quasi pignus salutis traditur, cùm res gesta visibilis longè aliud invisibile intus operatur, quod sanctè accipiendum sit.* Et paucis interiectis. *Sunt autem Sacramenta Christi in Ecclesia, Baptismus & Chrisma; Corpus quoque Domini & sanguis;*

(Ubi per *chrisma* intelligitur unctio in Baptismo olim adhiberi solita.)

Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus (qui floruit circa ann. 840) diligenter de Sacramentis scripsit, sed nuspiam ait, *esse septem Sacramenta*, imò non nisi tria in multis locis affirmat, (in

(in quibus annumerat *chrisma* Baptismi partem, sive Ceremoniam, quod nemini mirum videri debet, cùm lib. 1. de Instit. Cleric. *duo* faciat *Sacramenta in Eucharistia, unum corporis, alterum sanguinis Domini,*) alicubi verò cumprimis lib. de Sacram. Euch. cap. 9. non nisi duo numerat. Ait enim. *Ut Moses virgâ percutiens petram produxit fontem viventis aquæ: Sic Christus mortem crucis degustans sanguinem & aquam produxit de latere suo, quibus duobus Sacramentis sancta induitur Ecclesia.*

Rupertus Abbas Tuitiensis (qui floruit circa annum 1124.) lib. 12. de victor. verbi cap. 11. itidem non nisi duo profitetur Sacramenta, quæ vocat *Sacramenta principalia*; comparatè ad acceptionem largiorem, quâ vox Sacramenti pro quovis sacræ rei signo usurpatur. *Quæ ergò*, inquit, *& quot sunt præcipua salutis nostræ Sacramenta? sacrum Baptisma, sancta corporis ejus & sanguinis Eucharistia, geminum Spiritus sancti datum.*

Idem Rupertus lib. 3. de Sapient. c. 1. *Sunt duo Sacramenta maxima, Baptisma sc. & vivifica corporis & sanguinis Christi mensa, quæ sine dubio nostræ saluti tam necessaria sunt, ut absque his nulli hominum ad vitam vel regnum Dei pateat aditus.*

Algerus (qui floruit circa annum 1140. & tres libros de Eucharistia contra Berengarium scripsit) non nisi *duplex Sacramentum*, id est, duo Sacramenta agnoscit, sic enim scribit lib. 1. de Euchar. cap. 19. *Christus duplice Sacramento conformat unum corpus Christi & Ecclesiæ.*

Lombardus 4. sent. dist. 8. lit. A. *Per Baptismum mundamur, per Eucharistiam in bono consummamur; Baptismus æstus vitiorum extinguit, Eucharistia spiritualiter reficit.*

(Ergò hæc duo Sacramenta ad vitam spiritualem & salutem sufficiunt, nec opus est alia excogitare.)

Alexander Alensis p. 4. q. 8. art. 2. etsi *septem Sacramenta* statuat (Sacramenti nomine generaliter accepto,) disertè tamen addit, *duo sola instituta esse à Domino secundùm suam formam, sc. Baptisma & Eucharistiam. Unum ante passionem & alterum post: reliqua per Apostolos dicit esse data, non enim quando aut ubi à Christo instituta sunt, legi.*

Et iterùm. *Cùm alia sint Sacramenta, in quibus nobis, si dignè suscipiantur, ministratur aliqua sanctificatio, sanctificatio autem omnis est à Christo, propter quod non instituebatur ab ipso aliqua verborum forma? ad quod dici potest, quòd Dominus institutionem formæ voluit nobis dare per seipsum in illis principalibus Sacramentis novæ legis, quia ista totum hominem uniunt in corpore Ecclesiæ secundùm unitatem fidei & caritatis, cùm dignè suscipiuntur.*

(Agnoscit ergò duo esse principalia N.T. Sacramenta, quæ sola sint à Christo sub certâ verborum formâ instituta, quæque totum hominem uniunt in corpore Ecclesiæ.)

c. Multi secularium caus. 1. q. 1. ex Gregorio tantùm duo numerantur Sacramenta. *Baptismus, Chrisma* & *Eucharistia.* Verba sic habent: *Sacramentum est in aliqua celebratione, cùm res gesta ita fit, ut aliquid sanctificatè accipiamus, quod sanctè accipiendum est. Sunt autem Sacramenta, Baptisma, Chrisma, Corpus & sanguis Christi, quæ*

quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum divina virtus secretiùs salutem eorundem Sacramentorum operatur.

Idipsum scripsit Isidorus lib. 6. Origin. cap. 19. quod notandum propter adversarios, qui negant, *hoc dictum inveniri in operibus Gregorii*, cùm tamen Johannes de Turrecremata in commentario illius canonis testetur, *esse Gregorii in Registro*, ubi cur hodie non appareat, nemo facilè dixerit, nisi fortè temporis injuriâ factum fuerit.

Per *chrisma* non intelligitur novum aliquod Sacramentum, sed unctio illa, quæ fuit olim statim post Baptismũ adhibita, ad gratiam Baptismi ad umbrandam.

(Excipiunt, *tria quidem tantùm nominari, sed interim* reliqua non excludi.

Resp. imò verò ponitur ibi talis descriptio Sacramenti, quæ propriè non potest aliis tribui, quàm hisce tribus, quia in *Pœnitentia*, *Ordine* & *Matrimonio* non adsunt Elementa externa.)

Johannes Baconthorpius 4. sent. dist. 2. q. 1. mentionem facit cujusdam Eremitæ Angli, de quo etiam Historici affirmant, *eum in Ecclesia Paulinâ Londini disseruisse*, (circa ann. 1340.) *ea non esse Sacramenta à Christo instituta, quorum tunc usus fuit.*

(Forsan Ranulphus is erat, cujus fit mentio in Floribus Historiarum, de quo etiam Foxus in Mart.)

Bessarion Rom. Ecclesiæ Cardin. lib. de Sacr. Euchar. *Duo Sacramenta nobis à Salvatore tradita fuerunt.*

Et postea. *Hæc duo sola Sacramenta* (Baptismum & Eucharistiam) *in Evangeliis manifestè tradita legimus.*

Beatus Rhenanus ad Tertullian. lib. 4. adv. Marcion. cap. 51. p. 313. in marg. sic annotat: *Baptismus & Eucharistia duo Sacramenta primitivæ Ecclesiæ.*

Georg. Cassander in consult. art. 13. p. 951. *In hoc certè controversia nulla est. duo esse præcipua salutis nostræ Sacramenta, in quibus principaliter salus constat & percipitur, quomodo loquuntur Robertus Tuitiensis & Hugo de S. Victore, nempe sacrum Baptisma & Sacramentum corporis & sanguinis Domini. Baptismati tamen ab Isidoro & eum secuto Rabano & Hugone de S. Victore Sacramentum impositionis manuum seu chrismatis & Confirmationis adjungitur, quo fit, ut apud paulò vetustiores inter Sacramenta propriè dicta nunc duo ponantur, ut Baptismus & Eucharistia; nunc tria, cùm Baptismati Chrismatis confirmatio adjungitur; nunc verò quatuor, cùm corpus & sanguis Domini in duo Sacramenta secantur, quod apertè fit à Rabano, qui lib. 1. de institut. Clericorum quatuor disertè Sacramenta numerat, reliqua verò Sacramenta nullo certo numero ab illis antiquioribus Scriptoribus comprehensa legimus. Nec temerè quendam reperias ante Petrum Lombardum, qui certum aliquem & definitum Sacramentorum numerum statuerunt &c.*

Ac postea. *Et de his quoque septem Sacramentis certum est, ne ipsos quidem Scholasticos existimasse, omnia ea æquè propriè Sacramenta vocari.*

Bellarm. lib. 2. de Sacram. c. 27. §. Ad secundum &c. concedit, *duo illa Sacramenta* (Baptismum & Eucharistiam) *esse magis communia & magis principalia.*

Ibid. concedit, *locum* Joh. 19. *quòd ex latere Christi profluxerint sanguis & aqua, non malè ita exponi posse, ut significentur per sanguinem & aquam Eucharistia & Baptismus, ut Græci ferè omnes,* inquit, *exponunt.*

(Atqui ex hac expositione firmiter probatur, duo tantùm esse N. T. Sacramenta, ut paulò antè ostendimus.)

Rayhingius in Enchir. Cathol. contra D. Hoe p. 538. scribit, *duo illa esse maximè communia, necessaria & eximia Sacramenta,* Diese beyde/Tauff vnd Abendmahl/sind die gemeineste/nothwendigste/fürtrefflichste Sacrament.

(Ergò reliqua non sunt talia, nec propriissimè dicta Sacramenta.)

2. Quòd quidam negant, *Confirmationem, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem & Matrimonium esse Sacramenta propriè sic dicta,* (quæ testimonia suo quælibet loco postea subjungentur.)

Georg. Cassander d. l. *De Confirmatione quidam scripserunt, gratiam Confirmationis non esse univocè gratiam cum illa, ut quæ ideò tantùm instituta sit, ut habitum fidei fortiorem reddat, non autem ut habentem digniorē reddat vitâ æternâ. De Matrimonio verò non modò P. Lombardus negavit, in eo gratiam conferri, sed longè post eum Durandus disertè inquit, non esse Matrimonium univocè Sacramentum, sicut alia Sacramenta novæ legis, nam nec conferre gratiam non habenti, non esse itaque Sacramentum propriè & strictè dictum.*

Gregorius de Valentia lib. de Num. Sacrament. cap. 3. & 7. *Catholici alii negant Matrimonium, alii Confirmationem, alii Extremam unctionem esse univocè Sacramentum.*

3. Quòd quidam talem tradunt definitionem, quæ non competit quinq; Sacramentis, Baptismo & Eucharistiæ superadditis.

Lombardus 4. sent. dist. 1. *Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma, ejusdem gratiæ imaginem gerens & causa existens.*

Hugo lib. 1. de Sacram. part. 9. cap. 2. in definitione Sacramenti ponit *corporale vel materiale Elementum foris sensibiliter propositum.*

Johannes de Turrecremata in c. Corporalia caus. 1. q. 1. talem ex Hugone recitat definitionem. *Sacramentum est corporale vel materiale Elementum, extrinsecus oculis suppositum, ex institutione significans.*

(Neve quis putet, per *Elementum* non intelligi tantùm corpoream visibilem substantiam, sed etiam corporalē actionem, gestus & verba, nota ex Bellarmino lib. 1. de Sacram. c. 10. *Ad rationem & essentiam Sacramenti non pertinet sola significatio, sed etiam res ipsa sensibilis, quæ substantia quædam est,* quod congruit cum c. Multi secularium caus. 1. q. 1. ex Gregorio. *Ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum divina virtus secretiùs salutem eorundem Sacramentorum operatur.* At juxta hanc hypothesin duo tantùm erunt Sacramenta, reliqua enim vel non sunt à Christo instituta, ut *Confirmatio & Extrema unctio;* vel destituuntur externo & visibili Elemento, ut *Absolutio, Ordo & Matrimonium.*)

Georg. Cassander d. l. p. 950. *Plenissima Sacramenti definitio est Hugonis de S. Victore. Sacramentum est materiale quiddam ex institutione significans, & similitudine repræsentans, & ex sanctificatione continens gratiam spiritualem; quod aliter dici potest,*

Sacramentum est signum à Christo institutum ad significandam & conferendam gratiam spiritualem, quam similitudine quâdam repræsentat.

(At hæc definitio non competit quinque Sacramentis, Baptismo & Eucharistiæ superadditis.)

Hûc referri potest, primò, quòd Bellarminus lib. 1. de Pœnitent. cap. 11. resp. ad 1. Chemn. argum. concedit, *ex Baptismo & Cœna rectè judicari de conditionibus Sacramenti.*

(At si essentiales Sacramenti proprietates ex Baptismo & Cœna colligamus, apparebit, eas non competere quinque superadditis Sacramentis.)

Secundò, quòd in quolibet Sacramento Elementum externum sive signum visibile requiri agnoscunt.

(Illo enim quinque superaddita Sacramenta destituuntur.)

ArchAngelus Rubeus in 4. dist. 8. quærens, *pro quo supponat nomen Sacramenti in Eucharistia? Neque pro verbis supponit,* inquit, *cùm verba non sint Sacramentum, sed eis, uti constat, conficiatur Sacramentum. Accedendo enim verbum ad Elementum, fit Sacramentum.*

(Si quod Sacramentale signum esset *objectum auditus & non visus,* sequeretur, illud constare ex verbis & verbis, quod ineptum.)

Panigarolla lect. 10. *Signa in Sacramentis semper esse sensilia, atq; uti forma horum signorum, semper audiri potest, quoniam semper verba sunt: ita eorum omnium materia semper est visibilis, quia semper est vel res, vel actio, quæ etiam extrinsecus conspici possit.*

(Ergò verbum non potest esse materia Sacramenti, sed requiritur visibile Elementum.)

Altenstaig in Lexico. *Sacramenta consistunt duobus, scilicet verbis & rebus, quas sanctus Augustinus nominat Elementum & verbum.*

Raimundus de Sabaude cap. de Sacramentis. *Ut significatio sit plena, completa & evidentissima, clarissima & determinata, certa verba debent addi cum rebus visibilibus, ut per res visibiles & verba, quæ audiuntur, fiat una completa repræsentatio unius & ejusdem rei visibilis.*

4. Quòd agnoscunt, institutionem Sacramentorũ esse solius Dei propriam.

(Jam verò quinq; istorum Sacramentorum, quæ Pontificii *Baptismo & Eucharistiæ* addunt, Sacramentalis institutio non potest ex sacris literis probari.)

Thomas p. 3. q. 64. artic. 2. *Virtus Sacramenti est à solo Deo. Ergò solus Deus est Sacramentorum institutor.*

Et postea. *Apostoli & eorum successores sunt Vicarii Dei, quantùm ad regimen Ecclesiæ à Deo institutæ per fidem & fidei Sacramenta, unde, sicut non licet eis tradere aliam fidem, ita neque instituere alia Sacramenta, sed per Sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Christi Ecclesia.*

q. 72. art. 1. *Instituere novũ Sacramentum non est in potestate Ecclesiæ, sed est potestatis excellentiæ, quæ competit soli Christo, qui est Ecclesiæ fundamentum.*

Durandus lib. 4. sent. dist. 2. prolixè probat, *Sacramentorum autorem oportere esse non Angelos, non homines, sed ipsum Deum.*

Biel. 4. sent. dist. 1. q. 2. art. 3. dub. 2. *Institutio Sacramentorum, quæ non solùm repræsentant, sed certò & efficaciter signãt Sacramentalem effectũ, per solum Deum fieri potest, qui solus effectum supernaturalem causare potest.*

Alten-

Altenstaig in Lexic. in verb. Sacramentum, docet, *particulam illam, ex institutione divina, addi definitioni Sacramentorum, ut excludantur signa purè naturalia, & aqua benedicta, quæ non est Sacramentum, quia non à Deo, sed ab Ecclesia instituta.*

Eccius de Sacram. Homil. 2. *Unica divina voluntas sufficiens nobis est causa Sacramenti.*

Catechismus Romanus pag. 322. *Omnia sacra mysteria humanæ Naturæ vires superant, nec ab alio, quàm à Deo possunt institui.*

Vasquez in part. 3. Thom. Disput. 128. cap. 4. *Præterea ad rationem signi, quod dicitur esse de ratione Sacramenti, non pauci Theologi antiqui & recentiores meritò censent pertinere divinam institutionem, ita ut Sacramentum non modò sit signum rei sacræ, sicut in suis definitionibus Magister, sanctus Thomas & Isidorus solùm expresserunt: sed etiam à Deo institutum; id quod Hugo de S. Victore, & Catechismus Pii quinti in definitionibus à se traditis expressè notârunt. Idem omninò addiderunt Sotus, Gabriel, Richardus, Durandus. Porrò autem hanc conditionem necessariam esse ad rationem Sacramenti, nulli hactenùs dubium fuit.*

Catechesis Concilii Tridentini ad Parochos, titulo de Sacramentis. *Ut explicatiùs, quid Sacramentum sit, declaretur, docendum erit, esse rem sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione, sanctitatis & justitiæ, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.*

Gregorius de Valentia in Thomam tom. 3. Disp. 3. gener. quæst. 1. punct. 1. *Constat sine controversia, Sacramentum non esse signum naturale, sed datum & institutum à Deo. Non enim ea est naturalis proprietas Sacramenti cum re, quam significat, ut sine Dei addita institutione faceret rem eam in cognitionem venire.*

Bellarminus lib. de Baptismo c. 20. §. 1. *Nullus homo purus Sacramenta instituere potest, præsertim novæ legis.*

In Concilio Tridentino quidam pugnabant, *fide tenendum esse, quòd Christus sit omnium Sacramentorum institutor &c.*

Alii contrà instabant, *non eò usque progrediendum, sed intra terminos Concilii Florentini consistendum, hoc maximè nomine, quòd Magister sententiarum censuit, extremam unctionem deberi D. Jacobo; & Divus Bonaventura cum Alexandro tenuerunt, Confirmationem cœpisse à temporibus Apostolorum; atq; idem Bonaventura cum aliis Theologis Apostolos Sacramenti Pœnitentiæ laudent autores. Matrimonium quoque non nemo asserit à Deo in Paradiso fuisse institutum. Et Christus ipse, de eo sermonem habens, loco ad autorem ejus designandum appositissimo, non sibi, sed Patri eam adscribit institutionem. His adducti rationibus suadebant, caput illud articulo non adjungendum, ne Catholicorum sic opinio damnaretur.* Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trident. p. 269.

5. Quòd agnoscunt, per aquam & sanguinem ex latere Christi profluentem, Johan. 19. v. 35. denotari duo Ecclesiæ Sacramenta.

(Ex eo enim sic concludimus: Illa sola sunt verè & propriè dicta N. T. Sacramenta, quorum materia ex latere Christi in cruce pendentis profluxit, quia, quòd virtus Sacramentorum ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè est ex fide passionis Christi. Atqui ex latere Christi in cruce pendentis profluxerunt tantùm sanguis & aqua, geminorum Sacramen-

cramentorum, *Baptismi & Eucharistiæ*, materia. Ergò duo tantùm sunt verè & propriè dicta Sacramenta, nempe *Baptismus & Eucharistia*.

Leo Magnus in Epist. quæ Columna fidei in Concilio Chalcedonensi fuit appellata. *Si Christianam suscipit fidem, & à prædicatione Evangelii suum non avertit auditum, videat, quæ Natura transfixa clavis pependerit in crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi, intelligat, unde sanguis & aqua effluxerint, ut Ecclesia Dei & lavacro rigaretur & poculo.*

Glossa ordin. in cap. 5. Rom. ex Augustino tract. 9. in Joh. *Sicut dormienti Adæ fit Eva de latere: sic mortuo Christo lanceâ percutitur latus, ut profluant Sacramenta, quibus formetur Ecclesia.*

Thomas p. 3. q. 64. art. 2. *Apostoli & eorum successores sunt Vicarii Dei, quantùm ad regimen Ecclesiæ à Deo institutæ per fidem & fidei Sacramenta. Unde, sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam: ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia Sacramenta, sed per Sacramenta, quæ de latere Christi fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia.*

quæst. 62. art. 5. *Virtus remissiva peccatorum specialiter quodammodò pertinet ad passionem Domini. Ergò quod virtus Sacramentorum ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè est ex fide passionis Christi.*

quæst. 66. art. 3. ad 3. *Ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum, sanguis ad redimendum, & ideò sanguis competit Sacramento Eucharistiæ, aqua verò Sacramento Baptismi.*

Johannes Ferus in cap. 19. Joh. *Sanguis & aqua duo certissima fidei nostræ & Ecclesiæ Sacramenta sunt, nempe Missa & Baptismus. Sanguis effusus est in remissionem peccatorum, & Baptismus institutus est in remissionem peccatorum, tam magna salus ex hoc vulnere Domini nobis profluxit. Per hæc enim duo Ecclesia ædificata est. Nam per aquam regeneramur, sanguine nutrimur.*

Salmero tom. 10. tract. 48. *Emisit sanguinem & aquam in signum duorum Sacramentorum; Baptismi, in quo aquâ tingimur, & Eucharistiæ, in qua sanguine potamur.*

Toletus in cap. 19. Joh. *Duoq; Sacramenta, Baptismus, quo corpus Ecclesiæ efficitur & mundatur; & Eucharistia, quâ corpus formatum alitur, in aqua & sanguine reipsâ repræsentantur. Ista duo sic Doctores sacri interpretantur, ut per aquam Baptismus, per sanguinem Eucharistia significentur. Id affirmant Cyrillus, Chrysostomus, Cyprianus.*

Maldonatus in cap. 27. Matth. *Divino consilio, ut inde sanguis & aqua deflueret, humanæ salutis symbola, factum est, quemadmodum omnes veteres autores interpretantur. Nam & Christi sanguine redemti sumus & aquâ Baptismi, cum qua ejus quodammodò miscetur sanguis, abluimur; & per sanguinem Eucharistia, quâ alimur; per aquam Baptismus, quo nascimur, duo præcipua salutis nostræ Sacramenta, significantur.*

(Nomen *præcipuorum* de suo addit, quia veteres simpliciter dicunt, *duo Ecclesiæ Sacramenta.*)

6. Quòd quidam agnoscunt, septenarium Sacramentorum numerum non posse ex Scripturis probari, sed ex traditione descendere.

(Ergò septenarius Sacramentorum numerus non est articulus fidei, cùm Scripturam esse perfectam fidei regulam demonstratum sit lib. 1. p. 1. cap. 1.)

Petrus à Soto in Confess. Wirtenberg. refut.

refut. *Habemus totum Sacramentum Confirmationis, Ordinis & Matrimonii & Extremæ unctionis, & verba atque effectus ex traditione Apostolica, non quòd negemus, in Scriptura esse nonnulla de iis Sacramentis, sed omnia, quæ ad integritatem eorum, quæ certâ fide tenemus, cùm in Scriptura non sint, necesse est esse Apostolicæ traditionis.*

Gregorius de Valentia tom.4. Disp.3. quæst.6. *Non omnia Sacramenta, quæ ipsi defendimus, habent nostrâ sententiâ mandatum Dei.*

Ibid. *Quod Ecclesia Christi de ratione & numero Sacramentorum tradit, id, quamvis expressè in sacra Scriptura non declaretur, sine ulla tamen dubitatione credendum est. Sed Ecclesia Christi tradit, esse septem Sacramenta novæ legis, neq; his plura vel pauciora; & ita prorsus credendum est.*

7. Quòd in Concilio Tridentino quidam censebant, non esse definiendum, *Sacramenta vera ac propria, neq; plura esse, neque pauciora, quàm septem. Cùm enim Concilium Florentinum ultrà non perrexerit, (quàm septem esse Ecclesiæ Sacramenta) ejus exemplum esse sequendum. Deinde statuendo Sacramenta propria neq; plura esse, neq; pauciora, præsupponi determinationem veræ ac propriæ essentiæ & definitionis Sacramenti, quæ res est plena difficultatis, propter multiplices & discrepantes definitiones, non à Scholasticis modò, sed & Patribus allatas, quarum unam qui respiciat, illud proprium Sacramentum dixerit, quòd aliam aspiciens, à Sacramentorum numero excluserit. Etiam inter Scholasticos adhuc controverti, an Sacramentum possit definiri, si unitatem habeat, si sit aliquid reale, an intentionale; neq; esse rationi consonum, in tanta principiorum ambiguitate conclusiones adeò firmo vinculo stabilire. Quin etiam D. Bernhardum post D. Cyprianum lotionem pedum pro Sacramento habuisse, & D. Augustinum omnia ferè Sacramentis accensere, ritus omnes, quibus Deum veneramur, hoc nomine indigitando: alibi verò vocem eam strictiùs accipiendo, quàm proprietas ejus patitur, ea sola Sacramenta facere, quorũ expressa est in N.T. mentio, ad quem modum duo tantùm statuit, Baptismum & Eucharistiam, licèt alicubi dubitare videatur, an non plura sint.* Petrus Suavis lib. 2. Hist. Conc. Trid. p. 268.

8. Quòd frivolas & jejunas ratiunculas pro asserendo septenario Sacramentorum numero adducant.

Thomas 4. sent. dist. 2. q. 2. *Septem sunt Sacramenta, quia Sacramenta ordinant secundùm triplicem culpam & quadruplicem pœnam, ut Baptismus contra peccatum originale; pœnitentia contra mortale; extrema unctio contra veniale; Ordo contra ignorantiam; Eucharistia contra malitiam; Confirmatio contra impotentiam; Matrimonium contra concupiscentiam.*

Idem part.3. quæst.65. artic.1. *In vita humana requiri quædam ex parte cujusque hominis, quædam ex parte totius Reipublicæ. Primùm generationem in Baptismo; augmentationem in Confirmatione; nutritionem in Eucharistia; remedium contra morbos in pœnitentia; remedium contra reliquias morborum in extrema unctione; propagationem in matrimonio; autoritatem publicam in Ordinatione.*

(Eandem rationem approbant Alanus de Sacram. cap. 14. Catech. Roman. part.2. q.12. Sed similitudo est, quæ non affert apodicticam probationem.)

Durandus 4. sent. dist. 2. *Septem sunt Sacramenta, quia expediunt nos ad actus*

virtutum. quarum septem sunt, tres Theologicæ, & quatuor cardinales; vel, quia sunt septem sigilla libri Apoc. 5. septem tubæ Angelorum Apoc. 8. septem sunt stellæ in dextera ejus, qui similis est filio hominis, & septem sunt candelabra Apoc. 2. Septem panibus satiavit Christus turbam Matth. 15. Septem oculi sunt super lapidem Ezech. 3. Septem lucernæ in tabernaculo Ex. 33.

Bonaventura 4. sent. dist. 2. *Cùm Sacramenta sint armatura Ecclesiæ militantis, sumitur numerus sic: Quia sicut dicitur in Cantico, ipsa est terribilis, ut castrorum acies ordinata: terribilis est & fortis per Confirmationem: acies, quia conjuncta & unita per Eucharistiam: ordinata per ordinem. Tum autem variabilis in hac vita, adeò, ut aliqui subtrahantur per mortem, aliqui prosternantur per culpam, ideo necessaria prolis multiplicatio per Matrimonium, & resurrectio post lapsum per Pœnitentiam. Ad aciem nemo admittitur sine signo, ad id Baptismus est. Ex acie egredientibus servit Extrema unctio.*

ArchAngelus Rubeus 3. sentent. distinct. 2. *Sacramenta ordinantur contra defectus, qui in nobis sunt ex peccato, ad quod ordinantur dupliciter: uno modo auferendo causam defectus, scilicet ipsum peccatum: & hoc vel impediendo, ne fiat: ad quod ordinatur Matrimonium; vel expiando jam factum: & sic contra originale ordinatur Baptismus, contra actuale Pœnitentia. Alio modo ordinatur contra defectum supplendo id, quod deest ad perfectionem. Est autem hæc duplex, una in ordine ad operationem, & ad hanc ordinatur, quantùm ad executionem bonorum: Confirmatio verò, quantùm ad perpessionem malorum. Alia perfectio est in ordine ad finem, & ad hanc ordinatur Extrema unctio, respectu finis intra, per eam enim præparamur ad gloriam resurrectionis: & Eucharistia, respectu finis extra, quia per eam Christo capiti unimur.*

In Concilio Tridentino *ad confirmandam proprietatem, aut, ut Scholastici loquuntur, sufficientiam septenarii, quo evinceretur, neque plura esse, neque pauciora Sacramenta propriè dicta, quàm septem, longa & fastidiosa adhibita est enumeratio rerum hoc numero comprehensarum, nempe VII. rerum naturalium, quibus vita acquiritur & conservatur; VII. virtutum; VII. vitiorum capitalium; VII. defectuum ex peccato originis promanantium; VI. dierum creationis mundi & quietis die septimo; VII. plagarum Ægypti; VII. denique Planetarum.* Petrus Suavis lib. 2. Histor. Conc. Trident. p. 268.

Idem Concilium Tridentinum sess. 7. can. 1. sic decernit: *Septem sunt Sacramenta, quia septem sunt diversitates hominum in Ecclesia. Primum est intrantium, ut Baptismus; secundum pugnantium, ut Confirmatio; tertium vires resumentium, ut Eucharistia; quartum resurgentium, ut Pœnitentia; quintum exeuntium, ut extrema unctio; sextum ministrantium, ut Ordo; septimum novos milites introducentium, ut Matrimonium.* Desumtum est hoc argumentum ex Compendio Theologicæ veritatis, quod etiam hanc addit rationem. *Sacramenta ideò septenario numero comprehenduntur, quia disponunt ad septem virtutes habendas. Baptismus est Sacramentum fidei; Confirmatio spei; Eucharistia caritatis; Pœnitentia justitiæ; Extrema unctio fortitudinis seu perseverantiæ; Ordo prudentiæ; Matrimonium temperantiæ.*

Synodus Petricoviensis cap. 53. *Quid enim vel Evangelicæ doctrinæ adversatur, vel eam*

eam

eam obscurat, si qui Spiritui S. familiaris est numerus, eo Sacramenta comprehendi voluit Ecclesia? cùm etiam dona Spiritus sancti septē recenseantur; cùm septem sigillis, quibus fuit Veteris Testam. pagina signata, quæ Agnus, qui habet clavem David, qui aperit & nemo claudit, reseravit; septem tubis, quibus Angeli cecinerunt; septem stellis, quas habebat similis Filio Hominis in dextra sua; septem panibus, quibus Dominus turbas pavit; septem oculis super lapidem; septem lucernis tabernaculi super unum candelabrum positis; septem lotionibus Naaman ea adumbrata esse existimentur.

Georgius Schererus in Post. pag. 153. inter cætera septenarium Sacramentorum numerum, ejusq; antiquitatem probat *ex imprecationibus militum in media Saxonia*, in quibus *non duorum*, sed *septem Sacramentorum* fit mentio.

Argum. Pontificiorum.

Patres plura numerant Sacramenta, quàm Baptismum & Eucharistiam.

Resp. 1. Bonaventura in 4. sent. dist. 1. *Sacramentum accipitur tripliciter, scilicet, communiter, propriè & propriissimè: & secundùm hoc Magister dat tres definitiones. & prima est Sacramenti largissimè accepti.*

2. Altenstaig in Lexico, in verbo Sacramentum. *Sacramentum secundùm Magistrum accipitur tripliciter. Uno modo pro sacro secreto, mysterio signato, quomodo dicimus Sacramentum divinitatis, incarnationis, passionis. Secundò, accipitur Sacramentum pro sacro signo; & sic dupliciter: Uno modo generaliter pro quolibet signo rei sacræ; sic sumitur à Magistro, cùm ait: Sacramentum est sacræ rei signum; & hoc modo extendit se ad sacrificia & Ceremonias Veteris Testamenti. Alio modo strictiùs accipitur Sacramentum pro signo efficaci & certo, quomodo Sacramenta Novi Testamenti dicuntur Sacramenta.*

(Quando ergò Patres plura numerant Sacramenta, utuntur hoc verbo in significatione latiori.)

3. Lombardus primus omnium septem Sacramenta numeravit lib. 4. sent. dist. 2. qui non potuit vel uno antiquitatis testimonio enumerationem illam confirmare, cùm tamen hoc sibi in reliquis articulis perpetuò habuerit propositum, sic enim loquitur in Prologo: *Brevi volumine complicans Patrum sententias, appositis eorum testimoniis: ut non sit necesse quærenti librorum numerositatem evolvere, cui brevitas, quod quæritur, offert sine labore.*

4. Bernhardus etiam *pedum ablutionem* Sacramentis annumeravit, quæ tamen etiam juxta Pontificios non est propriè dictum Sacramentum. Serm. 1. de Cœna Domini. *Ad hæc instituta sunt omnia Sacramenta, ad hæc Eucharistiæ participatio, ad hæc pedum ablutio, ad hæc deniq; ipse Baptismus &c.*

5. In Glossa Decreti, can. Si quis præbendas 15. caus. 1. quæst. 3. *Consecratio altaris* vocatur *Sacramentum. Consecratio*, inquit, *altaris est Sacramentum largè sumtum, cùm sit rei sacræ signum.*

APPEN-

Appendix Hujus Articuli,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ERRONEAS ET ABSURDAS ADVERsariorum complectens.

I. *Querelæ.*

1. Bellarminus lib. 1. de Sacram. capite 27. *mendacium esse* exclamat, *quòd Dn. Chemnicius scribit, Concilium Tridentinum definivisse, intentionem finis esse necessariam in eo, qui Sacramentum administrat, cùm Concilium non nominet Sacramenti finem, sed simpliciter sic decernat sess. 7. can. 11. Si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit.*

Resp. 1. Cur ergò Patres Tridentini non loquuntur clarius? Dicunt, *requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.* Id verò non solùm *de ipso actu,* sed etiam *de fine Sacramenti* intelligi posse, ne ipse quidem Bellarminus inficias ire poterit. Sic enim scribit in cap. seq. 28. §. 17. *Verba illa Innocentii, etiamsi gerat in mente non facere, quod facit Ecclesia, duobus modis intelligi possunt. Uno modo de eo, quod facit Ecclesia, quantùm ad substantiam actionis; altero modo, quantùm ad effectum illius actionis. Posteriori modo intellexit Innocentius, & est sensus. Etiamsi Minister non gerat in mente facere, quod facit Ecclesia, id est, justificare hominem à peccatis, quia nimirùm putat non habere talem virtutem illam Ceremoniam, tamen si intendit verè facere Ceremoniam, quam facit Ecclesia, satis est.* Fatetur ergò ipse Bellarminus, *quòd intentio faciendi, quod facit Ecclesia,* de intentione finis accipi possit, & in verbis Innocentii etiam accipi debeat. Cur ergò Chemnicium flagellat, quòd eodem sensu verba canonis Tridentini accipi posse statuat?

2. Audiat verò Bellarminus Gregorium de Valentia, qui tom. 3. in Thomam Disp. 3. q. 5. sic disserit: *Quartò, necessarium esse dicimus, ut hæc intentio pertineat & referatur aliquâ ratione, non modò ad ipsam operationem Sacramentalem externam, sed etiam ad effectum seu finem illius. Hanc conditionem esse prorsus necessariam rectè inter cæteros animadvertit Scotus in quartum distinctione prima, quæstione quinta, articulo octavo.*

Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 138. illud sic explicat & limitat, *quòd necessaria sit hæc intentio, non expressa circa effectum Sacramenti, sed implicita saltem.*

2. Idem Bellarm. lib. 2. de Sacram. c. 1. *calumniam & mendacium* vocat, *quòd Catholicis hæc sententia tribuatur, quòd conferre gratiam ex opere operato, sit conferre gratiam peccatori sine fide & bono motu utentis.* lib. 1. de Sacram. cap. 13. & in Judic. de lib. Conc. eadem inculcat, quando taxat verba Aug. Conf. art. 13. de usu Sacramentorum. *Damnant igitur illos, qui docent, quòd Sacramenta ex opere operato justificent, nec docent, fidem requiri in usu Sacramentorum, quæ credat remitti peccata.* Taxat ibidem verba Apologiæ. *Hæc simpliciter*

ter Judaica opinio est, sentire, quòd per Ceremoniam justificemur sine bono motu cordis, hoc est, sine fide, & tamen hæc impia & superstitiosa opinio magnâ autoritate docetur in toto regno Pontificio. Mendacium hoc Bellarminus dicit esse *apertissimum*; Item, *tam esse manifestum, ut probatione non egeat, cùm omnes Scholastici cum Magistro lib. 4. dist. 4. requirant actualem fidem, quæ sine bono motu cordis esse non potest, & ipse idem Philippus in Apol. art. de Pœnit. dicat, Catholicos requirere contritionem & attritionem. Quid verò attritio, nisi motus cordis?*

Resp. 1. Scholastici id disertis verbis asserunt. Albertus in cap. 6. Johan. *Opus operatum est perfectio externi operis sine motu interno.* Mensingerus addit. *Quia sancti in V. T. fide accipiebant gratiam in usu Sacramentorum, oportet ergò Novi Testamenti Sacramenta majoris esse efficaciæ, ut conferant gratiam ex opere operato, etiamsi non accedat opus operans suscipientis, hoc est, fides seu devotio interior.*

Doctor subtilis Scotus 4. sent. dist. 4. quæst. ult. *Ad susceptionem gratiæ per Baptismum, non requiritur aliquis bonus motus, quia nullum opus intrinsecum, sed tantùm opus exterius, scilicet susceptio voluntaria Sacramenti cum remotione impedimenti interioris.*

Marsilius ab Inghen 4. sent. distinct. 4. quæst. 2. artic. 2. *Baptismum Johannis considerare possumus dupliciter, uno modo, quoad opus operatum, quod erat exterior corporis ablutio: alio modo, quoad devotionem suscipientis. Tunc est conclusio Responsalis, quòd Baptismus Johannis, quoad opus operatum, non contulit gratiam, & ideò non fuit Sacramentum, quia id solùm propriè dicitur Sacramentum, quod ex opere operato confert gratiam.*

Altensteig in Lexico, in verbo Opus operatum, ex communi Dd. sententia sic disserit: *Sacramenta eo modo conferunt gratiam ex opere operato, quia ad consequendam gratiam per ea non requiritur bonus motus interior de congruo sufficiens ad gratiæ infusionem; sed sufficit, quòd suscipiens ea non ponat obicem infidelitatis contrariæ voluntatis, aut consensus in mortale peccatum commissum vel committendum.*

Petrus de Palude 4. sent. dist. 1. quæst. 1. *In Sacramentis novæ legis non per se requiritur, quòd homo se disponat. Ergò per ipsum Sacramentum disponitur, & sic probabile est, in omni Sacramento novæ legis, quod justificat ex opere operato &c. Et si dicatur, opus operatum non esse à Sacramento, sed à Deo in Sacramento, vel cum Sacramento, istud non valet, quia ita Sacramentum novæ legis non distaret à Sacramento veteris legis, quia oportebat etiam in veteri lege dispositionem fieri in parvulis à Deo.*

Biel lib. 4. sent. dist. 1. q. 3. *Sacramentum dicitur conferre gratiam ex opere operato, ita, quòd ex eo ipso, quòd opus illud, puta Sacramentum, exhibetur, nisi impediat obex peccati mortalis, gratia confertur utentibus sic, quòd præter exhibitionem signi foris exhibiti non requiritur bonus motus interior in suscipiente.*

Quòd si horum omnium Jesuitas hodiè pudet, de hac veritatis agnitione ipsis gratulamur: interim candoris non est, tanquam conficta negare, quorum defensionem præ pudore non audeas suscipere.

2. Scholastici ejusmodi discrimen constituunt inter gratiæ collationem eam, quæ

fiat in Sacramentis Novis *ex opere operato*, & eam, quæ aliis fiat *ex opere operantis*, *quòd istis non requiratur interior bonus motus in suscipiente, hic autẽ requiratur bonus.*

Biel d.l. postquam dixerat, *Sacramenta ex opere operato dici conferre gratiam sensu eo, quòd præter exhibitionem signi foris exhibiti, non requiratur bonus motus interior in suscipiente*, subjungit. *Ex opere operante verò Sacramenta dicuntur conferre gratiã per modum meriti, quòd scil. Sacramentum foris exhibitum, non sufficit ad gratiæ collationem, sed ultra hoc requiritur bonus motus seu devotio interior in suscipiente, secundùm cujus intentionem confertur gratia, tanquam meriti condigni, vel congrui præcisè, & non major propter exhibitionem Sacramenti.*

3. Pontificii solent has disputationes illustrare ex Baptismo parvulorum & eorum, qui *furiosi* nascuntur, in quibus censent, nullam accendi fidem, & tamen non abesse salvificam gratiam; Item *ex chrismate & extrema unctione*, quæ infirmis in agone mortis sensu & cognitione omni destitutis, ex opere operato gratiam itidem conferat; quæ ipsæ illustrationes adhibitæ fuerunt in Concilio Tridentino, notante Petro Suavis Polano lib. 2. Hist. Conc. Trid. p. 271. Si ergò tum dicitur conferri gratia ex opere operato, cùm ipse actus gratiam confert, etiamsi in eo, qui actum illum suscipit, nulla sit fides, nullus bonus motus, quemadmodum in parvulis baptizatis secundùm Pontificios fides est nulla, sicut in infirmis destitutis omni sensu, nullus est sensus, nulla notitia: & verò *in omnibus Sacramentis N. T. ex opere operato gratia conferri* à Scholasticis dicitur, quid manifestius, quàm secundùm Scholasticos ad salutarem Sacramentorum usum, fidem & bonos motus non requiri, quod August. Conf. affirmavit.

4. Inde etiam doctrina B. Lutheri, *quòd non Sacramento, sed fide Sacramenti homines justificentur*, intolerabilis Romano Pontifici visa fuit, ita ut in mandatis fuerit datum Cardinali Cajetano in Comitiis Augustanis Ann. 1518. ad quæ Lutherus excitus fuerat, ut Lutherum ad hujus doctrinæ παλινῳδίαν adactum docere deinceps cogeret, *fidem non esse necessariam accessuro ad Eucharistiam*, ut habetur in Paralipomenis Chronici Ursperg.

5. Quamvis ipse Cajetanus in quodlibetis de usu spiritualium q. 3. eandem sententiam reprehendat, sic sensisse tamen plurimos non negat. *Unde*, inquit, *in hoc videtur communis multorum error, quòd putant, hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum vel certam applicationem, qua applicatur huic vel illi.*

6. Augustana Confessio loquitur de fide in ipso usu Sacramentorum salutari, quòd Scholastici ad hoc, ut gratia actu communicetur per Sacramenta, non requirant in utente cõcursum fidei, sed doceant, *quòd, etiamsi in usu Sacramenti Sacramentis utens, fide oblatã gratiam non apprehendat nihilominùs gratia in Sacramento oblata, ex ipso opere operato, sive ex nuda sumtione vel concedatur, vel augeatur.* Hanc esse Augustanæ Confes. mentem testantur ipsa verba, quæ sic habent: *Damnant illos, qui docent, quòd Sacramenta ex opere operato justificent, nec docent fidẽ requiri* (ad hoc scil. ut justificet Sacramentum ex vi antitheseos) *in usu Sacramentorum.* Sic exponit Apologia: *Hic damnamus totũ populum Scholasticorum Doctorũ, qui docent, quòd Sacramenta*

cramenta non ponenti obicem, conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu utentis, quæ verba Apologiæ ab ipso Bellarmino pro explicāda mente Aug. Conf. afferuntur. Et adhuc clariùs hæc exponit Apologia in antithesi, cùm sententiam nostram his Scholasticorum opinionibus contradicentem sic explicat: *Nos docemus, quòd in usu Sacramentorum fides debeat accedere, quæ credat illis promißionibus, & accipiat res promissas, quæ ibi in Sacramento offeruntur &c.*

Et paulò pôst. *Neq; ulla litera ex veteribus scriptorib. proferri potest, quæ patrocinetur hac in re Scholasticis, imò contrarium ait Augustinus, quòd fides Sacramenti, non Sacramentum justificet.* Ergò ex vi oppositionis Aug. Conf. hoc reprehendit in Scholasticis, *quòd Sacramentum, etiamsi absit utentis fides, justificet; quòd ex vi ipsius Sacramenti non solùm offeratur, sed etiam conferatur gratia justificans, etiamsi in ipso usu utentis fides acceptans non concurrat.*

7. Hoc verò non solùm olim docuerunt Scholastici, sed etiam adhuc hodiè docent Pontificii. Osorius conc. 2. de Renov. vet. hom. tom. 4. ubi vim Sacramenti contradistinguit à dispositione utentis, *Sacramenta*, inquiens, *augent gratiam non solùm pro dispositione subjecti, sed etiam vi Sacramenti;* Patres Tridentini, qui can. 8. artic. de Pœnit. anathemate feriunt sententiam nostram, obscurè tamen aut insidiosè, more hujus Concilii, propositam, sic fulminantes: *Si quis dixerit, ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferre gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit;* ipse Bellarminus, qui vult lib. 2. de Sacrament. cap. 1. & seqq. *non requiri fidem in usu Sacramentorum ad efficientiam gratiæ Sacramentalis*, ut insidiosè loquitur, sive *gratiam & favorem Dei communicari ex vi Sacramenti, sine concursu fidei apprehendentis oblatam in Sacramentis gratiam;* imò totum regnum Pontificium, quod pertinacissimè tuetur, *sumtione nudâ Baptismi gratiam Dei justificantem & salvificam contingere infantibus, etiamsi* careant fide, cùm contrà Scriptura nullam sciat gratiam justificantem, nullum favorem Dei salvificum, qui fide non apprehendatur Marc. 16. v. 16. & propterea in ipsis quoque infantibus ponat fidem, Matth. 18. v. 6. Marc. 9. v. 42. Luc. 18. v. 15. 16. & 17. accensam scil. ex Sacramento Galat. 3. v. 26. & 27. Concilium Trident. sess. 7. can. 6. *opus operatum ita* describit, *quòd conferat gratiam saltem obicem non ponentibus,* (adeoque solam voluntatis determinationem negativam à malo morali, non positivam ad bonum requirit.) Scholasticos *bonum motum utentis contradistinxisse operi operato*, agnoscunt Gregorius de Valentia in part. 3. Thom. Disp. 3. q. 3. punct. 1. Vasquez ibid. Disp. 131. cap. 1. Tannerus ibid. Disp. 3. q. 3.

8. Aliena ergò sunt omnia, quæcunque Bellarminus de fide actuali in Sacramentis, de recta fide in Baptismo, de contritione & attritione in pœnitentia, à Pontificiorum cohorte requisitis affert. Nam ad summum illa *ut dispositiones* prærequiruntur, non ut concurrant *in usu Sacramenti ad apprehensionem gratiæ*, de quo agit Augustana Confessio.

9. Per bonum motum cordis Philippus intelligit ipsam fidem, sic enim se explicat in Apol. Per fidē verò non intelligit fidem istam *generalē & Historicā*, quam

Pontificii pro dispositione subjecti Sacramentis utentis requirunt, sed *specialem* juxta Scripturæ usum, quâ quis promissiones divinas sibi applicat, ut ostendunt ipsa Confessionis verba, quam fidem Bellarminus cum suis non solùm ex usu Sacramentorum, sed etiam penitùs è Christianismo tollit. Dn. Kleinius in Orat. Jubil. criminationibus Bellarmini opposita.

3. Idem Bellarminus ibidem *Luthero & Chemnicio* tribuit, *quòd falsâ expositione operis operati Catholicos prægravaverint. Affirmant*, inquit, *opus operatum significare opus meritorium, seu dignitatem operis ex parte Ministri vel suscipientis, quæ est falsa expositio, & testis ignorantiæ vel malitiæ illorum.*

Resp. Nec Lutherus, nec Chemnicius hoc dicunt, quòd Pontificii *per opus operatum* intelligant opus meritorium, seu dignitatem operis ex parte Ministri vel suscipientis, sed verè ac fideliter ipsorum sententiam referunt & explicant. *Scholastici* (inquit Chemnicius) *communiter distinguunt inter Sacramenta V. & N. T. quòd illa conferant gratiam ex opere operantis, hæc verò ex opere operato.* Mox ex Biele addit explicationem, qui lib. 4. sent. distinct. 1. q. 3. sic disserit: *Ex opere operantis Sacramenta dicuntur conferre gratiam per modum meriti, quòd scil. Sacramentum foris exhibitum non sufficit ad gratiæ collationem, sed ultra hoc requiritur bonus motus seu devotio interior in suscipiente, secundum cujus intentionem confertur gratia, tanquam meriti condigni vel congrui præcisè, & non major propter exhibitionem Sacramenti. Ex opere operato Sacramentum dicitur conferre gratiam, ita quod ex eo ipso, quòd opus illud, puta Sacramentum, exhibetur, nisi impediat obex peccati mortalis, gratia confertur utentibus, sic, quòd præter exhibitionem signi foris exhibiti non requiritur bonus motus in suscipiente.* Hic quilibet videt, Chemnicium ipsis Scholasticorum verbis operis operati significationem exponere.

4. Idem Bellarm. lib. 2. de Sacram. c. 13. *Chemnicium impudenter mentiri & calumniari dicit, quòd Florent. & Trident. Concilia definiverint, veteres Patres non habuisse gratiam Dei ex merito Christi, aut habuisse eam sine ullo organo vel medio applicante Christi merita, cùm Concilia nihil horum dicant, sed tantùm asserant, hoc esse discrimen inter Sacramenta legis veteris & novæ, quòd nostra conferant gratiam, illa solùm eam significaverint, ex quo nondum consequatur, veteres Patres non habuisse gratiam, aut habuisse sine organo applicato Christi merito. Nam etiamsi non habuerunt eam per Sacramenta, tamen habuerunt per fidem, ut etiam nunc adulti per fidem & contritionem justificantur, antequam reipsà ad Sacramentum accedant.*

Resp. Verba Chemnicii in cap. de diff. Sacram. V. & N. Test. pag. 19. nequaquam hoc habent, quòd tribuat vel Conciliis illis, vel Pontificiis, quòd gratiam Dei & meritum Christi Patribus V. T. simpliciter denegent, sed quòd organum applicationis, per quod offertur, exhibetur & obsignatur gratia Dei & meritũ Christi, ipsis denegent, quod verè illis tribui, res ipsa testatur, cùm negent, *Sacramenta V. T. fuisse efficacia gratiæ & salutis media.* Quãvis verò Bellarminus obvertat, *veteres habuisse gratiam per fidem*, tamen per fidem non intelligit fiducialem apprehensionem promissionis Evangelicæ in verbo oblatæ, & Sacramentis veluti sigillis obsi-

obsignatæ, sed fidem tantummodò *Historicam*, non *instrumentaliter*, sed *præparatoriè* & *meritoriè* justificantem. Quare, cùm vera & justificans fides promissionem gratiæ in verbo Evangelii & Sacramentis verbo additis, oblatam, unicè respiciat, consequens est, negato eo, quòd in verbo Evangelii & Sacramentis promissio gratiæ ex parte Dei Patribus in Veteri Testamento fuerit oblata, negari etiam illud, quòd gratia Dei & meritum Christi ex parte fidelium in Veteri Testamento fuerit recepta, propter mutuam scilicet & perpetuam verbi, tum simplicis, tum signis Sacramentalibus vestiti & veræ fidei relationem.

II. Calumniæ. 1. Generales.

1. Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 1. sic disserit: *Lutherani, etsi Sacramenta non tollunt omnia, omnia tamen virtute & efficaciâ spoliant, fidei enim omnia tribuunt, Sacramentis autem nihil, nisi ut sint nuda signa, eaq; non omninò necessaria.*

Resp. 1. Ex ipso Bellarmino lib. 2. de Sacram. cap. 2. *Lutherani de efficacia Sacramentorum interdum ita scribunt, ut videantur à Catholicis non dissentire.*

Et postea. *Volunt Sacramenta eo modo concurrere ad justificationem, quo prædicatio verbi, nisi quòd prædicatio adhibetur auribus, & per auditum fidem excitat, Sacramenta adhibentur oculis, & per visum excitant etiam fidem.*

(Jam verò prædicatio verbi non est *nudum signum*, sed etiam *efficax medium* fidei accendendæ & confirmandæ. Ergò etiam Sacramenta ex sententia Lutheranorũ statuenda erunt non nuda signa, sed efficacia media & organa gratiæ.)

2. Ex eodem Bellarmino lib. 1. de Sacramentis cap. 6. *Lutherani omnes volunt, gratiam ex Christi passione nobis per verbum & Sacramenta offerri & applicari. Neq; refert, quòd ipsi non nominent alveum, nam nominant instrumentalem causam, quod est longè ampliùs, quàm alveus.*

(Quòd si ergò Sacramenta statuimus *causas instrumentales*, per quas gratia nobis offeratur & applicetur, quomodo Sacramenta virtute & efficaciâ spoliamus ?)

2. Idem Bellarminus lib. 1. de Sacramentis cap. 14. accusat nostros discordiæ *in constituenda definitione Sacramenti. Chemnicius*, inquit, *in 2. part. Exam. cap. de efficacia Sacram. enumerat quinque diversas sententias Lutheranorum, præter suam, quæ est sexta.*

Resp. Imò verò non nostrorum, sed *Scholasticorum* & *Zuinglianorum* discordias & opiniones ibidem recenset, ut cuilibet primo intuitu manifestum.

3. Idem Bellarminus lib. 2. de Sacrament. cap. 23. in quæstione *de numero Sacramentorum novem diversas opiniones* nobis tribuit.

Prima, inquit, *opinio est Lutheri, qui in lib. de Capt. Babylon. scribit, unum tantùm esse Sacramentum, quamvis sint tria Sacramentalia signa.*

(Resp. Lutherus hoc vult, quòd omnia ad unum finem, videlicet ad fidei confirmationem spectent, licèt signa Sacramentalia in illis sint diversa.)

Secunda opinio est eorum, qui tantùm duo numerant sacramenta propriè dicta, Baptismum & Eucharistiam.

(Resp. Hæc non est opinio, sed immota veritas ab omnibus nostratibus concessa.)

Tertia opinio est eorum, qui tria numerant Sacramenta, Baptismum, Eucharistiam & Pœnitentiam, Apol. Aug. Confess. Art. 13.

(Resp. Quo sensu & respectu Absolutio in Apol. Sacramentis annumeretur, in art. de Pœnitentia declarabitur.)

Quarta opinio est Zvinglii, qui in lib. de Vera & falsa relig. Matrimonium Sacramentis annumerat.

Quinta opinio est Calvini, qui Ordinationem illis accenset.

(Resp. Illorum opiniones nihil ad nos attinent. Utuntur autem voce *Sacramenti* in latiore significatione.)

Sexta opinio est Philippi & Lossii, qui quatuor numerant Sacramenta, Baptismum, Cœnam, Pœnitentiam & Ordinationem.

Septima est ejusdem Philippi, qui in Locis ultimò editis Matrimonium illis addit.

(Resp. Quo sensu ac respectu illud factum fuerit, ipse declarat.)

Octava opinio est Postelli, qui sex numeravit Sacramenta.

(Resp. Bellarminus dicit, *illum Catholicè*, id est, in fide Romana *obiisse*, quid ergò ad nos ejus opinio?)

Nona opinio est Interimistarum, qui receperunt septem Sacramenta.

(Resp. Liber ille non est communi Ecclesiarum nostrarū suffragio receptus.)

Ex eod. fundamento respondendum ad calumniam Thomæ Hardingi, qui in Confutat. Apol. Anglic. part. 2. cap. 11. sic disserit: *Jam, quòd duo tantùm Sacramenta agnoscitis, quid est, cur vobis potiùs, quàm primis Præceptoribus vestris Germanis quisquam credat, qui in Confessione sua, quam ad Carolum V. &c. Augspurgi Ann. 1530. omnium Protestantium nomine detulerunt, Sacramenta statuunt tria, Baptismum, Eucharistiam & Pœnitentiam. Postero anno Philippus Melanchthon in sua Apologia eadem Sacramenta tria affirmavit. Verùm postea Anno 1552. aliud reperit, & Ordinis Sacramento ad superiora tria adjecto, quaternarium numerum explevit. Lipsiæ tria recipiunt. Witenbergæ, quæ non magno inde intervallo urbs disjuncta est, quatuor; nec huic longè Magdeburgæ Flacius Illyricus, & qui eum sectantur, duo tantùm esse volunt.*

4. Idem Bellarminus lib. 2. de Sacramentis cap. 2. tribuit nobis hanc sententiam, quòd statuamus, *Sacramenta non habere immediatè ullam efficientiam respectu gratiæ, sed esse nuda signa, tamen mediatè aliquid efficere, quatenùs videlicet excitant vel alant fidem, quâ homines justificantur, quòd tamen ipsum, id est, excitare fidem, non faciant, nisi repræsentando.* Quò refert verba Lutheri in lib. de Captivit. Babylon. cap. de Bapt. *Baptismus neminem justificat, nec ulli prodest, sed fides in verbum promissionis.*

In Assert. artic. 1. *Nos dicimus, non Sacramenta, sed solam fidem justificare.*

Alphonsus de Castro lib. 3. adversus hæreses, verbo Baptismus, hæresi 4. *Martinus Lutherus, cùm paucissima admittat Sacramenta, in universum tamen de eis dicit, nullam gratiam conferre. In libro enim suo de Captivit. Babylon. sic ait: Hæretica est, sed usitata sententia, Sacramenta novæ legis conferre gratiam iis, qui non ponunt obicem.*

Resp. 1. Absolutè loquendo fidem non opponimus Sacramentis & eorum efficaciæ, cùm sint invicem subordinata.

2. Nec dicimus, requiri fidem, ut Sacramentum in sensu diviso efficax fiat, sed

ſed ut efficaciæ ex iuſtitutione divina Sacramentis inſitę, participes reddamur.

3. Quòd ſi ergò *per immediatam Sacramentorum efficientiam* Bellarminus intelligat efficaciam, ſeu internam agendi vim, quâ nullum datur proximius medium, in animam hominis agens, exhibendo & ex ſua parte applicando animæ divinam gratiam, tantùm abeſt, ut efficaciam illam Sacramentis derogemus, ut contra Calvinianos eam maſculè propugnemus.

4. Quando Lutherus Sacramenta & fidem opponere videtur, *non Sacramentum, ſed fidem Sacramenti juſtificare* aſſerens, loquitur *comparatè*, reſpectu habito ad Diſputationes Scholaſticorum, qui ſtatuunt, *Sacramenta prodeſſe ex opere operato ſine fide & bono motu utentis*, inde in Catecheſi Sacramentum Baptiſmi & fidem Lutherus conjungit hiſce verbis: *Baptiſmus operatur remiſſionem peccatorum, liberat à morte & Diabolo, ac donat vitam æternam omnibus hoc credentibus, ut verba & promiſſiones Dei ſonant.* Hanc eſſe genuinam Lutheri ſententiam, patet ex illo ipſo, quem Bellarminus allegavit, loco.

5. Quid quòd Bellarminus ipſe in hoc ipſo capite adducat verba D. Chemnitii, quæ noſtram ſententiam de Sacramentorum efficientia clariſſimè explicant. *Sacramenta*, inquit D. Chemnicius, *ſunt cauſæ inſtrumentales, ita quòd per illa media ſeu organa Pater vult gratiam ſuam donare, exhibere, applicare; Filius meritum ſuum communicare credentibus; Spiritus Sanctus efficaciam ſuam exerere ad ſalutem omni credenti*, quæ *Catholiciſſimè dicta eſſe*, ibidem Bellarminus agnoſcit.

5. Balthaſar Hagerus Jeſuita Herbipolenſis in Collat. Aug. Conf. & Concil. Trident. artic. 8. *ineptiarum* inſimulat Aug. Confeſs. autores, *quòd ad probandum, licère uti Sacramentis per malos Miniſtros adminiſtratis, allegaverit dictum Chriſti Matth. 23. v. 2. In cathedra Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi &c.*

Reſp. 1. Bellarminus lib. 1. de Sacram. in genere cap. 26. probaturus, *non requiri probitatem Miniſtri ad efficaciam Sacramentorum, Tertium argumentum deſumit à ſimilibus. Verbum Dei,* inquit, *efficaciter prædicatur ab improbis, ut colligit Auguſtinus lib. de Baptiſmo cap. 11. ex Matth. 23. Quæ dicunt vobis, facite &c.*

(Aut ergò Bellarminus & Auguſtinus ineptè applicant hunc locum ad Sacramentorum adminiſtrationem, aut concedendum, eodem jure hunc locum ab Auguſt. Confeſs. autoribus ad eam applicari potuiſſe.)

2. Petrus Caniſius in opere Catechiſtico f. 209. & ſeqq. tractans locum de dignitate Miniſtri Sacramentorum. *Non,* inquit, *merita perſonarũ conſideres, ſed officia Sacerdotum,* (puta in adminiſtratione Sacramentorũ.) *Nam & per indignos conſuevit Deus operari,* & ad hoc probandum allegat ex Johan. 11. *exemplum Caiphæ,* & ex Matth. 23. *hæc ipſa verba,* quæ Hagerus *ineptè ab Aug. Conf. ad hoc negotium contorta,* calumniatur.

3. Jodocus Coccius tomo 2. Theſauri lib. 5. artic. 2. & alii Pontificii complures hoc loco ad idem probandum utuntur.

4. Carolus Imper. & Status Pontificii hunc artic. cum omnibus ſuis partibus in Cõfutatione laudãt. Nec Hoffmeiſterus,

nec

nec Virvesius, nec Cassander ineptæ contorsionis in examine hujus articuli meminerunt. Confer Dn. D. Hülsemannum Disp. 7. contra Hageri Collationem.

2. Speciales.

1. Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 24. & lib. 4. de Euchar. c. 16. *Lutherum* flagellat, quòd docuerit, *quemvis hominem baptizatum potestatem & jus habere administrandi Sacramenta.*

Resp. 1. Lutherus non concedit omnibus baptizatis absolutè & simpliciter potestatem administrandi Sacramenta, sed loquitur *de generali quadam aptitudine,* quam Christiani ad Sacramenta respectu infidelium habent, quòd per Baptismum in fœdus Dei recepti, apti & idonei sint ad hoc officium, si scil. legitimè vocentur.

2. Hanc generalem aptitudinem opponit Lutherus *charakteri Sacerdotali,* de quo Scholastici & Pontificii disputant, *quòd per Ordinis Sacramentum in anima suscipientis causetur potestas quædam spiritualis, per quā Sacerdos fiat habilis ad conficiendam Eucharistiam, ita ut sine illa nullo modo confici possit, & in cujus potestatis signum animæ characterem inprimi* statuunt.

3. Lutherus insuper agit *de casu necessitatis extraordinario,* quòd in illo Baptismus etiam à Laico administrari possit. It. quòd in tentationibus quilibet fidelis annunciatione remissionis peccatorum à Christo partæ proximum tentatum erigere & confirmare possit.

4. Tom. 6. Jen. Germ. f. 339. extat Epistola Lutheri ad Pastorem, in qua tractatur quæstio, *An Paterfamilias in illis locis, ubi sacra Cœna non administratur, juxta Christi institutionem sibiipsi & familiæ suæ privatim eam distribuere possit,* ad quam quæstionem Lutherus respondet *negativè,* additâ hac ratione, *quòd Paterfamilias vocatione & mandato tale quid faciendi destituatur.* Confer, quæ dicta sunt superiùs in append. articuli 6. de Clericis, membro 2. cal. 2.

2. Idem Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 21. *Lutherum* accusat, quòd in lib. de Capt. Babyl. cap. de Bapt. statuat, *non requiri certa verba in Sacramentis, siquidem dicat: Si quis in nomine Domini Baptismum suscipiat, etiamsi Minister impius non det in nomine Domini, eum verè esse in nomine Domini baptizatum.*

Resp. Illud verò nequaquam eò trahendum, quasi Lutherus statuat, *licitum esse, verba substātialia institutionis Sacramentorum mutare,* cujus contrarium in Homil. 2. de Baptis. & alibi passim in ipsius scriptis occurrit, sed 1. quòd forma Baptismi à Græcis usurpata, *Baptizetur servus Christi,* Itemq; illa ab Apostolis usurpata, *Ego te baptizo in nomine Christi,* non derogetʼ hujus Sacramenti integritati.

2. Quòdq; integritati Baptismi nihil decedat, si vel maximè Minister interiùs perversam hæresin contra Trinitatis articulum foveat, modò institutionē Christi observet.

3. Et quòd saluti illius, qui in vera fide Baptismum suscipit, nihil decedat, si vel maximè Minister malitiosè verba Sacramentalia immutet.

4. Cajetanus Card. *Baptismum in nomine Trinitatis collatum sine personarum expreßâ mentione verum esse Baptismum* dixit; quod omnes Scholastici & Pontificii negant.

3. Idem Bellarm. lib. 1. de Sacram. cap. 7.

Luthe-

Lutherum accusat, *quòd initio à nomine Sacramenti abhorruerit, cùm in lib. de Captiv. Babyl. cap. de Matrim. statuat, in Scriptura nomen Sacramenti non haberi in ea significatione, in qua in hoc articulo usurpatur.*

Suarez de Sacram. tom. 1. in præfat. *hæreticos nomen Sacramenti in significatione Ecclesiastica acceptũ rejicere* conqueritur.

Resp. Quamvis nomen *Sacramenti* in ea significatione non inveniatur, tamen à Luthero propterea minimè repudiatur, cùm res hoc nomine denotata in Scripturis extet.

Quinimò Lutherus in lib. contra cœlestes Prophetas *Carolstadium* hoc nomine ex professo refellit, quòd Sacramenti appellationem, cùm sit ἄγραφος, simpliciter rejectam velit. In Aug. Confess. artic. 13. disertè *vox Sacramenti* usurpatur.

4. Idem Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 12. recitat *distinctionem Lutheri* in lib. de Captivit. Babyl. cap. de Bapt. inter *duo genera signorum, quòd quædam habuerint annexum verbum promissionis, ac proinde exegerunt fidem, ut signum iridis datum Noæ, signum roris in vellere Gideonis, signum in reversione Solis datum ab Esaia Regi Ezechiæ, quæ fuerint vera Sacramenta; quædam verò non habuerint annexam promissionem, ut omnes Ceremoniæ legales, quibus expiabantur homines, vestes, ædes, quæ non fuerint propriè Sacramenta.* Ex hac distinctione Lutheri colligit Bellarminus, *Lutherum frustrà invehere in Anabaptistas, quòd non plus tribuant Baptismo, quàm lotionibus Judaicis, cùm ipsemet non multùm tribuat Baptismo, siquidem iridem illis æquare non vereatur.* Item, *paradoxum hoc esse, quòd non sint pro Sacramentis habenda lotiones Judaicæ, Agnus paschalis, sacrificia; Contrà verò esse Sacramenta, quæ à nullo ne per somnium quidem vocata sunt Sacramenta, ut iridem, vellus Gideonis, umbram horologii Achaz.*

Resp. Ipsa Lutheri verba satis manifestè testantur, Lutherũ ibi nequaquam definire, quæ sint *propriè dicta Veteris Testamenti Sacramenta,* sed *signa Sacramentalia,* quæ annexum habent verbum promissionis, distinguere *à figuris legalibus,* quâ in parte cùm quędam signa κατά τι ut ros in vellere Gideonis, retrocessio umbræ in horologio Achaz &c. cum Sacramentis perpetuis & ordinariis Veteris Testamenti conveniant, ideò hoc duntaxat sensu & respectu Lutherus eadem ad Sacramenta refert, & à figuris legalibus distinguit. Quamvis ergò κατά τι Baptismum Novi Testamenti Sacramentum cum iride, vel potiùs cum arca Noæ exemplo D. Petri 1. Epist. 3. v. 21. conferat, absit tamen, ut Baptismatis Sacramento nihilo plus, quàm iridi convenire statuat.

5. Cornelius à Lapide in Comm. cap. 4. Genes. Lutherum accusat, *quòd rideat veterum Patrum sententiam, quâ statuunt, sacrificium Abelis fuisse igne cœlitùs delapso inflammatum, atq; ex eo Abelem intellexisse, quòd sacrificium suum Deo fuerit gratum.* Sed injuriam facit Luthero. Sic enim disertè scribit in Comment. super 4. cap. Genes. pag. 56. *Adæ magnæ consolationi fuit, quòd amissâ Paradiso, arbore vitæ & aliis commoditatibus, quæ erant signa gratiæ, aliud signum gratiæ, nempe sacrificia, ei datum esset, per quod intelligeret, se à Deo non abjectum, sed Deo adhuc curæ esse & à Deo respici. Hoc enim significabat Deus, cùm sacrificia & oblationes flammâ cœlesti accenderet & absumeret, sicut de sacrificio Mose &*

Eliæ legimus. Hæc enim erant veræ ostensiones divinæ misericordiæ, quibus opus habebant miseri homines, ne essent sine aliqua luce gratiæ Dei.

6. Adamus Conzen in Comm. Rom. 1. v. 16. taxat Chemnicium, quòd neget *Christiana*, ut loquitur, *legis Sacramentis vim justificandi, ex loco Apostolico, Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti.* Atqui hæc est manifesta calumnia, ut constat ex part. 2. Exam. Concil. Trident. pag. 215. ubi ex professo explicat vim Sacramentorum. Dicimus, *Evangelium & Sacramenta justificare nos eodem modo*, juxta Apologiam Augustanæ Confessionis, quam Dn. Chemnicius d. l. allegat, negamus autem, *Sacramenta justificare per virtutem quandam subjectivè ipsis inhærentem, vel ex opere operato.*

3. Opiniones erroneæ & absurdæ.

1. Lombardus lib. 4. sent. dist. 23. negat, *à Christo omnia Sacramenta esse instituta.*

Concilium Trident. sess. 21. can. 2. *Ecclesiam habere potestatem mutandi & instituendi Sacramenta* asserit.

Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 23. *quædam Sacramenta à Christo, quædam ab Apostolis promulgata* statuit.

Contrà Thomas part. 3. quæst. 64. art. 2. *Virtus Sacramenti est à solo Deo. Ergò solus Deus est Sacramentorum institutor.*

Et postea. *Apostoli & eorum successores sunt Vicarii Dei, quantùm ad regimen Ecclesiæ à Deo institutæ per fidem & fidei Sacramenta, unde sicut non licet eis tradere aliam fidem, ita neque instituere alia Sacramenta, sed per Sacramenta, quæ de latere Christi in cruce pendentis fluxerunt, dicitur esse fabricata Christi Ecclesia.*

Durandus lib. 4. sent. distinct. 2. prolixè probat, *Sacramentorum autorem oportere esse non Angelos, non homines, sed ipsum Deum.*

Biel lib. 4. sent. distinct. 1. quæst. 2. art. 3. dub. 2. *Institutio Sacramentorum, quæ non solùm repræsentant, sed certò & efficaciter signant Sacramentalem effectum, per solum Deum fieri potest, qui solus effectum Sacramentalem supernaturalem causare potest.*

Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 31. §. 1. *Sacramenta solus Deus instituere potest.*

2. Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 23. *Christo ut homini* tribuit *quandam potestatem excellentiæ, derivatam à divinitate, quæ sit velut media inter divinam & humanam, juxta quam ad Sacramentorum institutionem concurrat.*

(At non media quædam, sed *verè divina potestas* Christo secundùm humanam Naturam data est, ut in artic. de Christo fuit demonstratum.)

3. Idem Bellarminus lib. 2. de Sacramentis cap. 17. probare conatur, *Circumcisioni non fuisse additam promissionem de remissione peccatorum, argumento eo, quia Abraham, cui Circumcisio imperata, justus fuit ante ejus susceptionem.*

(Eodem argumento confirmari posset, etiam Baptismo in Novo Testamento non esse additam promissionem de remissione peccatorum, quia multi baptizantur, qui ante Baptismi susceptionem sunt justi.)

4. Idem Bellarminus lib. 1. de Pœnitent. cap. 11. *Non est necessarium, in quolibet Sacramento haberi visibile signum, ideò verba Absolutionis, (quæ sunt audibilia, quamvis non visibilia) possunt esse externa signa in pœnitentia.*

(At hac ratione etiam prædicatio verbi

verbi poterit esse Sacramentum, quia est ibi sonus audibilis.)

5. Idem Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 14. *Non tam promissio, quàm comminatio est, quando Christus dicit Johan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, ex qua colligitur necessitas & virtus Baptismi, sed non promissio aliqua praecedens, quae Baptismo obsignetur.*

(At si ex his verbis colligitur virtus Baptismi, utique etiam verba illa promissionem gratiæ continent. Ac si nemo, nisi ex aqua & Spiritu renatus, regnum cœlorum ingredi potest, colligitur à contrario sensu, ex aqua & Spiritu in Baptismo nos regenerari, & fores regni cœlestis nobis aperiri.)

6. Idem Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 28. *Non debet durum videri, quòd Deus permittit, (ut salus hominum sit in arbitrio impii ministri posita) ne destruat Naturam hominis, alioqui etiam videretur durū, quòd Deus reliquerit in arbitrio Tyranni vitas multorum innocentium.*

(At immanis est diversitas inter *Tyrannum*, qui vitam naturalem innocenti eripit, & inter *improbum Ministrum*, qui ex hypothesi Bellarmini per subtractionem intentionis salutem baptizando eripit.)

Huic horribili pronunciato affine est illud ejusdem monetæ, quod habet lib. 3. de Pœnit. cap. 3. argum. 7. *quosdam verè in Christum credentes in æternum perire, quòd antè moriantur, quàm à Sacerdote absolvi potuerunt.*

7. Pontificii non rectè docent de Sacramentorum efficientia. Concedunt enim tantùm *praxin secundariam*, quæ est renovatio seu efficientia inhærentis justitiæ, quia per hanc dicunt justificari hominem coram Deo, id est, justum censeri propter inhærentem justitiam peccatis remissis, id est, penitùs expulsis. Negant autem *primariam operationem*, quæ est efficientia fidei apprehendentis Christum, & in illo justitiam coram Deo valentem, id est, remissionem peccati, & imputationem justitiæ ac salutem æternam obtinentis, quia imputationem justitiæ Christi per fidem repudiant. Cùm verò justitia inhærens non possit esse sine præcedanea imputatione justitiæ Christi, eo ipso, quòd primarii finis efficientiam Sacramentis derogant, etiam inhærentis justitiæ collationem, quantùm in se est, tollunt.

8. Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 7. §. Secundò aliter &c. *Apud Catholicos, qui fatentur, Matrimonium esse Sacramentum propriè dictum, probamus, nomen Sacramenti esse in Scripturis, non solùm in genere, sed etiam in specie, id est, ut significat res illas septem, quas propriè Sacramenta vocamus. Ait enim Apostolus Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est.*

Contrà. 1. Dominicus à Soto 4. sent. dist. 1. quæst. 1. artic. 1. *Tertia demùm significatio hujus vocis est, quâ significat sensibilia signa gratiæ, in qua utique significatione non modò apud Ethnicos non reperitur, verùm neque in sacra Scriptura nominantur Sacramenta.*

2. Cornel. Jansenius in Concord. c. 96. *Satis est in Scripturarum autoritate fundatum, quòd Matrimonium sit Sacramentum secundùm eam acceptionem vocabuli Sacramentum, quâ dicimus, Baptismum & Eucharistiam esse Sacramenta, quanquā secundùm eam non accipiatur, cùm dicit Paulus de*

conjugio loquens, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia, ubi simpliciter nomen Sacramenti pro mysterio accipitur, cùm Græcè sit μυστήριον.

3. Vasquez Disput. 128. in part. 3. Thomæ cap. 1. *Quòd verò recentiores contendunt ex illo ad Ephesios quinto deducere nomen Sacramenti, ut significet non solùm signum rei occultæ in universum, sed etiam speciatim res illas septem, quas nos Sacramenta Ecclesiæ vocamus, mihi non probatur.*

4. Bellarminus ipse docet, *nomen Sacramenti non rarò sumi genericè pro quocunque aut arcano, aut arcani sacri signo.*

(Ergò demonstrandum priùs erat, Apostolum hac voce Ephes. 5. uti in significatione illa specifica, non generica.)

9. Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 31. §. Secundò probatur. *Nulla est necessitas, quæ cogat, linguâ vulgari Sacramenta ministrari &c. Nam verba Sacramentorum aut diriguntur ad Elementa, ut consecratio Eucharistiæ, benedictio aquæ & olei, Elementa autem nullam linguam intelligunt: aut diriguntur ad Deum, ut forma verborum deprecatoria, qualis est in extrema unctione, Deus autem omnes linguas intelligit: aut diriguntur ad personas, sed consecrandas vel absolvendas, non autem instituendas & docendas, ut in Baptismo & Absolutione, ac proinde per accidens est, si persona intelligat.*

(Ex subordinatis fiunt opposita. Consecratio & informatio personarum simul possunt, imò debent locum habere, ac proinde in lingua nota Sacramenta sunt administranda.)

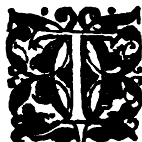
ARTICU-

ARTICULUS XII.

DE BAPTISMO.

CAPUT I.

DE BAPTISMI NEcessitate.

THESIS. Baptismi susceptio non est tam præcisè & absolutè necessaria, ut omnes, etiam parentum fidelium infantes absque eo mortui, sint ab æterna salute simpliciter exclusi.

Expos. 1. Docemus, Baptismum esse *ordinarium initiationis Sacramentum & regenerationis medium* omnibus omninò, etiam parentum fidelium liberis ad regenerationem & salutem necessarium.

2. Interim tamen *in casu privationis sive necessitatis*, dicimus, salvari liberos Christianorum *per extraordinariam & peculiarem dispensationem divinam*.

3. Necessitas enim Baptismi non est *absoluta*, sed *ordinata*. *Ex parte nostra* ad Baptismi susceptionem obligati sumus, ac parentes divino mandato obstricti sunt, ut liberos suos, quàm potest fieri primùm, Christo per Baptismum adducant, quod nisi faciant, sed ex contemtu vel negligentia omittant, gravissimè peccant, interim tamen non est neganda actio Dei extraordinaria in infantibus, Christo à piis parentibus & Ecclesia per preces oblatis, atque extinctis, priusquam Baptismi copia illis fieri potuerit, cùm Deus suam gratiam & salutarem efficaciam non ita alligârit Baptismo, quin in casu privationis *extraordinariè* agere & velit & possit.

4. Distinguimus igitur inter *necessitatem ex parte Dei & ex parte nostra*. Itemq; *inter causam privationis & viam ordinariam*.

5. Agitur etiam hoc loco propriè de infantibus *ex parentibus Christianis* natis. Quòd enim attinet gentilium infantes *extra Ecclesiam*, illos ut salvari certò pronunciare non possumus, cùm nihil hac de re in sacris literis definitum extet: ita nec simpliciter asseverare audemus, parvulos illos sine discrimine omnes damnandos, proinde Dei judicio eos committimus 1. Cor. 5. v. 12. & 13.

6. Quoad infantes ex Christianis parentibus natis, non distinguimus, sive *in utero materno*, sive post nativitatem repentino quodam casu ante Baptismi susceptionem extinguantur. Sanè parentes illi, qui vel per injuriam, vel per damnabilem Sacramenti contemtum liberos suos Baptismo privârunt, gravissimam Deo rationem sunt reddituri, cùm *consilium Dei spreverint* Luc. 7. v. 30. interim infantes ipsos temerè damnare nec possumus, nec debemus.

7. Per infantes Christianorum intelligimus non solùm illos, qui ex Christianis parentibus nati, sed etiam eos, qui ex alterutro parente Christiano nascuntur, 1. Cor. 7. v. 12, 13. 14.

Antithesis. Concilium Trident. sess. 7.

 can. 4.

can.4. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam justificationis adipisci, licèt omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.*

can. 5. de Baptismo. *Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.*

In explicatione prioris canonis Bellarminus lib. 1. de Sacramentis cap.22. §. Tertia propositio &c.format inter cæteras talem propositionem: *Baptismus & Pœnitentia necessaria sunt, positâ institutione divinâ, necessitate medii simpliciter, Baptismus quidem omnibus, Pœnitentia iis, qui post Baptismum lethaliter delinquunt.*

Idem lib.1.de Baptismo cap.4.§.Secundò probatur &c.sic scribit: *Semper Ecclesia credidit, infantes perire, si absque Baptismo de hac vita recedant.*

Idem lib. 6. de amiss. gratiæ & statu peccati cap.2.§.1. *Fide Catholicâ tenendum esse* asserit: *Parvulos sine Baptismo decedentes, mortis æternæ pœnâ damnandos esse.*

cap.4. *non tamen puniendos pœnâ sensus, sive ignis sensibilis.*

cap. 6. *Probabile esse, parvulos illos passuros interiorem animi dolorem, quamvis mitissimum, quia scilicet intelligant, se beatitudine privatos à consortio piorum fratrum & parentum alienos in carcerem inferni detrusos, & in tenebris perpetuis vitam acturos.*

Catechismus Tridentinus cap. de Baptismo. *Nihil magis necessariū videri potest, quàm ut doceantur, omnibus hominibus Baptismi legem à Domino præscriptam esse, nisi per Baptismi gratiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam & interitum à parentibus, sive illi fideles sint, sive infideles, procreentur.*

Dominicus à Soto lib. 2. de Natura & gratia cap.10. *in Ecclesia* (Romana) *constitutissimum esse* dicit, *nullum parvulum absque Baptismo in re, quem in voto habere non potest, intrare regnum cœlorum.*

Esse ejusmodi infantes *mortis æternæ reos* scribit Lindanus lib. 4. Panopl. capite 15. esse *condemnandos*, Maldonatus in Matth.25.v.23. *ad sinistram cum hircis futuros.*

ibid. *Statim ac moriuntur, mox in infernum descendere.*

Melchior Canus in Relect. de Sacramentis part.2. §. Afferent. *ipsorum animas unà cum corporibus resumtis detrudendas esse in tenebras*, Azorius lib. 9. moralium capite 33. §. Tertiò.

Albertus Hungerus in Colloq. Ratisbon.p.34. edit. Lub. dicit: *Ejusmodi infantes, qui sine Baptismo decedunt, non salvantur, quod est fides Catholica.*

Nostram sententiam probamus.

Primò, quoad infantes *in utero materno extinctos.*

1. Illi non possunt censeri pro contemtoribus Sacramenti, siquidem Baptismus est *lavacrum regenerationis* Tit. 3. v.5. quomodo ergò per Baptismum renasci potuêre, qui nondum fuêre nati, nec in lucem editi.

2. Infantes ante octavum ætatis diem mortui non sunt circumcisi. Gen.17.v.12. Ut ergò illi pro contemtoribus Circumcisionis non potuerunt haberi, nec fulmen maledictionis v.14. ipsis intorqueri, ita quoque, qui in utero materno moriuntur, pro contemtoribus Baptismi censeri nequeunt.

3. Pii parentes fructum ventris per preces serias Deo offerunt, ac in publicis Eccle-

Ecclesiæ precibus gravidarum ac parturientium fit mentio. Jam verò de exauditione precum, præsertim publicarum totius Ecclesiæ, extant suavissimæ promissiones.

4. Christus non solùm nasci, sed etiam in utero virginali concipi ac gestari voluit, ut etiam infantum in utero materno adhuc conclusorum Salvator esset.

5. Deus promisit se fore etiam *seminis nostri Deum* Genes. 17. v. 7. ubi vox seminis complectitur infantes nondum in lucem editos.

Secundò, quoad infantes *in lucem quidem editos*, sed repentino quodam casu ante Baptismi susceptionem ex hac vita ereptos.

1. Illi itidem non possunt pro contemtoribus Sacramenti haberi.

2. Itidem per preces parentum & Ecclesiæ Deo offeruntur, quippe quæ non solùm *gravidas & parturientes*, sed etiam *lactantes* Deo commendat.

3. Extant promissiones de benevolo Dei erga ipsos affectu, Gen. 17. v. 7. Matthæi 18. v. 14. cap. 19. v. 14. Marc. 10. v. 14. Johan. 6. v. 37. &c.

4. Deus non alligavit gratiam suam mediis in commodum nostrum institutis. Nos quidem ad media sumus alligati, Deus autē extraordinariè potest agere.

5. Infantes Israëlitici ante Circumcisionem mortui nō fuêre absolutè & simpliciter à salute exclusi. Neque enim damnari possunt ante octavū ætatis diem mortui, nec masculi Hebræorum jussu Pharaonis in profluentem projecti Ex. 1. v. 22. nec infantes in deserto mortui, Jos. 5. v. 5. nec infantes Israëlitici tempore Antiochi ante susceptam Circumcisionem interfecti, 1. Macc. 1. v. 51. & 64. nec parvuli Bethleemitici Herodis jussu crudeliter occisi, inter quos quidam nondum fuêre circumcisi Matth. 2. v. 16. Jam verò Baptismus successit in locum *Circumcisionis* Col. 2. v. 11. nec gratia Dei strictior & arctior est in N. T. quàm in Veteri.

6. Testantur exempla, quosdam in N. Test. sine Baptismo in casu necessitatis salvatos fuisse, ut latronē in cruce Luc. 23. v. 43. Martyres Catechumenos, &c. Ergò nec infantes per pias preces Christo oblati temerè à salute sunt excludendi.

7. Christus, cùm dixisset, Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, in Antithesi non dixit: Qui verò non crediderit, nec baptizatus fuerit, damnabitur, sed simpliciter: *Qui verò non crediderit, cōdemnabitur*, innuens scilicet, Baptismū non esse adeò absolutæ necessitatis, ut sine eo etiam in casu privationis nemo possit fieri salvus.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam spem salutis infantibus fidelium absque Baptismo decedentibus faciunt.

Bernhardus Epist. 77. ad Hugon. de S. Victore. *Quis nesciat & alia præter Baptismum contra peccatum originale remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahamo quidem & semini ejus Circumcisionis Sacramentum in hoc ipsum divinitùs traditum est: In nationibus verò, quotquot inventi fideles sunt, adultos quidem fide & sacrificiis credimus expiatos: parvulis etiam solam profuisse, imò & sufficisse parentum fidem.*

(Num verò post Christi adventum deterior infantum conditio? subjicit) *Sed ex eo tempore tantùm cuique cœpit antiqua observatio non valere, & non baptisatus*

tus quinq; novi præcepti reus existere. ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam.

(Nulla igitur est condemnatio infantum ex fidelibus parentibus progenitorum, ad quos præceptum in ea ætate pervenire nequit, quibusque Deus internis remediis prospicit, licèt externis destituantur.)

Thomas part.3.q.68.art.11.ad 1. *Pueri in uteris maternis non possunt subjici actioni humanæ, ut per eorum ministerium Sacramenta recipiant, possunt tamen subjici operationi Dei, apud quem vivunt, ut quodam privilegio gratiæ sanctificationem consequantur.*

Johannes Gerson Cancell. Parisiens. serm. de Nativ. Mariæ Virginis in Conc. Constant. habito. *Constat, Deum misericordiam suæ salvationis non ita legibus communibus traditionis Christianæ, non ita Sacramentis ipsis alligâsse, quin absq; præjudicio legis ejusdem posit pueros nondum natos extra uterum intus sanctificare gratia sua Baptismo, vel virtute Spiritus sancti, ideò ut parentes pro infante nondum nato, si fortè moriturus est, priusquam baptizetur, à Domino petant,* admonet, &c, *ne sine Baptismo ita decedentibus omnem spem salutis ablatam putent, consolatur. Debent igitur* (inquit) *mulieres prægnantes similiter & viri sui, per se & alios diligentiùs preces fundere Deo,* (addit ex superstitione illius temporis, & *ad sanctos Angelos custodes hominum) quatenus infans nondum natus, si fortè moriturus est, priusquam ad Baptismi fluminis gratiam pervenire valeat, dignetur ipsum Dominus Jesus summus Pontifex Baptismo Spiritus sancti præveniendo, misericorditer consecrare.*

De Johanne Wiclepho Doctore An-[illegible] (qui floruit circa Annum 1360.) Fasciculus rerum expetendarum & fugiendarum refert ex Guilielmo Widefordo Anglo, qui Wiclephi theses aliquot impugnavit, quòd docuerit, *desinientes, parvulos fidelium sine Baptismo Sacramentali decedentes non fore salvandos, esse in hoc præsumtuosos & stolidos.*

Gabriel Biel lib. 4. sentent. dist. 4. q. [illegible] art. 3. format hanc quæstionem. *Quale remedium pro parvulis in utero?* respondet autem hoc modo: *Sensum Domini quis novit? &c. Eorum, qui nondum in lucem notitiæ prodierunt, remedia in potestate sua sola constituit, quos cùm voluerit sine exteriori remedio & sanctificare & salvare potest, sicut factum de quibusdam Scriptura testatur. Insuper, quod paucis in privilegium factum, potest, quibuscunque voluerit, impertiri, qui potentiam suam Sacramentis non alligavit. Hinc Gerson consulit, ut parentes devotis orationibus ac bonis operibus parvulis suis gratiam impetrare nitantur, potens est enim Deus in utero sanctificare, quos novit ad nativitatis ortum non perventuros, licèt de hoc certitudinem non habeamus.*

Gersoni & Bieli suffragatur Cajetanus in Thomam part. 3. quæst. 68. art. 1. & 2. sic scribens: *Circa hos duos primos articulos hoc solùm non irrationabiliter occurrit dicendum, quòd in casu necessitatis ad salutem puerorum sufficere videtur Baptismus in voto parentum, præcipuè cum aliquo exteriori signo. Moveor autem ad hoc primò ex autoritate Gregorii dicentis apud Magistrum sentent. in prima distinct. 4. & de consecrat. distinct. 4. Quod apud nos valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe*

stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis. Hinc enim arguo: Fides sola veterum non fuit majoris virtutis apud veteres, quàm apud nos, ac per hoc non plus potuit necessitatis urgente articulo subvenire tunc, quàm nunc, sed tunc deficiente parvulis proprio salutis auxilio, parentum fides pro parvulo sola sufficiebat, ergò nunc quando parvulo deest proprium salutis remedium, quod est Baptisma, sola parentis fides parvulum Deo offerens, sufficit ad salutem parvuli &c.

Et postea. *Confirmatur hoc ex salute parvulorum tempore Circumcisionis ante octavum diem morientium. Nam tales secundum probabiliorem opinionem moriebantur incircumcisi, ut patet de fratre Salomonis, & tamen salvabantur per benedictionem seu oblationem aliquam, quoniam ex lege circumcisionis non sunt redditi mares deterioris conditionis, quàm feminæ, quas constat potuisse ante octavum diem consequi remedium contra peccati originalis maculam. Sicut igitur incircumcisi tunc infantes propter impossibilitatem Circumcisionis in fide parentum salvari poterant, ita nunc baptizati.*

Ibid. ad artic. 11. *In articulo undecimo occurrit scribendum & consequenter dicendum, sub correctione tamen, parvulos in maternis uteris periclitantes posse salvari, sicut superiùs diximus de infantibus, qui non possint baptizari. Posse autem salvari dico per Sacramentum Baptismi, non in re, sed in voto parentum susceptum cum aliqua benedictione prolis, seu oblatione ipsius ad Deum, cum invocatione Trinitatis. Moveor autem ad hoc duplici ratione. Una est, Rationabile est, ut divina misericordia providerit homini in quocunque naturali statu de aliquo remedio salutis: ita ut nullũ reliquerit statum potentem allegare, impossibile esse sibi salutis remedium, esset a. sine omni remedio derelictus status morientiũ in utero, nisi parentũ fides illis posset subvenire, salus enim quæ potest à Deo infanti in utero conferri ex speciali privilegio, non spectat ad remedium illius status, quoniam infra ordinem divinorum miraculorum concluditur. Secundò, ex eo, quòd status ille capax sit Baptismi sanguinis. Si enim propter Christum infans in utero occideretur, Martyr esset non minùs quàm innocentes. Rationabile siquidem videtur, parentum fidem esse optando perducere ad id, ad quod corporalis passio infantem ducit &c.*

Inde Bellarminus lib. 1. de Baptismo cap. 4. sic scribit. *Hoc argumentum Martyris, (Si Baptismus est necessarius, peribunt sine sua culpa infiniti infantes, quod alienum videtur à Dei misericordia.) fuit etiam quarundam Catholicorum, ut Cajetani, Gabrielis & aliorum, qui conantur invenire alia remedia pro parvulis præter Baptismum &c.*

Sed & Dominicus à Soto in lib. de Natura & gratia hac de re sic scribit: *Quidam, nescio quo protecti pietatis obtentu dicere audent, pueros, qui casu aliquo absque Baptismo moriuntur, nihilo seciùs misericordiâ Dei, quæ defectum supplet Baptismi, ab originali peccato liberatos ad regnum admitti cœleste. Atque idem censent tam de parvulis jam in lucem editis, quàm de illis, qui in maternis uteris ante lucis usuram de vita discedunt. Et quoniam de hac re per ora vulgi circumfertur doctissimus Cajetanus, illum nomino, quem semper tamen non nisi honoris gratiâ nominare soleo. Is enim aliàs profecto omni autoritate dignus super q. 68. part. 3. sub correctione tamen, & quæ sua erat modestia ac religio, nihil pertinaciter asserendo,*

do, utrumque ceu probabile profert. Ait enim art. 2 quòd in casu necessitatis, nempe ubi non est aquæ copia, ad salutem puerorum (*etiam loquitur de illis, qui jam nati sunt*) *sufficere videtur Baptismus in voto parentum, præcipuè cum aliquo exteriori signo. Et postmodum art. 11. addit,* (*sub eadem censura*) *parvulos in maternis uteris periclitantes posse pari modo salvari per Sacramentum Baptismi in voto parentum cum aliqua benedictione seu oblatione ipsius ad Deum, cum invocatione Trinitatis, sicut diximus* (inquit) *de pueris, qui non possunt baptizari. At verò salvâ semper eximii Doctoris autoritate haud dubito, utramque partem opinionis suæ esse falsam.*

Hanc Cajetani sententiam Alphonsus de castro lib. 3. contra hæres. tit. Baptismus hæresi. 9. quidem repudiat, *ut hæreticã vel certè erroneã*, nec tamen propter eandem Cajetanũ *ut hæreticum* repudiare audet. *Neq;*, inquit, *propter hãc assertionẽ, quamvis sit hæretica, illum censeo fuisse hæreticum*: ac paulò pòst *eam non hæreticam esse* scribit, *sed falsam & erroneam.*

Quinimò non obstante hac ipsa & aliis peculiaribus sententiis insigni eum ornat encomio lib. 2. adv. hæres. tit. Adam & Eva hæresi 6. *Fuit*, inquit, *hic Thomas vir Religiosus ex ordine Fratrum Prædicatorum, ex Cajeta oriundus, quam ob causam vulgò Cajetanus nuncupatur. Fuit in Theologia Scholastica tam insigniter doctus, ut nulli ex his, qui suo tempore floruerunt, secundus fuerit. Ob literarum eminentiam & morum probitatem communi Fratrum sui Ordinis consensu fuit in Generalem ejusdem Ordinis Magistrum electus, & inde à Leone X. fuit ad Presbyteri Cardinalis dignitatem exaltatus. Quo loco cùm per 20. annos vixerit, nullam tamen* (*ut veteris mos est*) *humanorum vitiorum sinistram de se opinionem dedit.*

Gersoni, Bieli & Cajetano (quorum suffragium nobis largitur Maldonatus tom. 1. de Sacram. p. 84.) assensum præbent etiam alii Doctores Pontificii.

Cajetani enim vestigiis insistit D. Tilemannus Segebergensis de septem Sacramentis cap. 1. *Parvuli*, inquit, *ob votum parentum fidelium & fidem Ecclesiæ* (*præsertim quando oblati ad Baptisma sumendum exorcisantur & catechizantur*) *Ecclesiæ membris annumerantur, & per ejus fidem credunt. Quòd si repentina mors* (*ut est mortalium vita incerta*) *superveniens illos rapuerit, salvantur, ut plerunque à multis non impiè creditur. Nam huic sententiæ prorsus accedit Cancellarius Parisiensis Johannes Gerson, cui minimè reclamat Cardinalis Cajetanus scribens in tertiam partem D. Thomæ Aquinatis, & multis præterea doctis viris ea sententia probatur.*

Deinde confirmat hanc sententiam ex dicto Gregorii. *Quod apud nos valet aqua Baptismi, hoc erat apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis.*

Item ex eo, quòd *parvuli in V. T. morientes ante octavum diem incircumcisi fuerint salvati.*

Respondet etiam ad argumenta contraria ex Joh 3. v. 5. & ex dictis Augustini petita, inter cætera sic scribens: *Si adultæ ætatis hominibus ad salutem consequendam sufficit Baptismus sanguinis aut flaminis, ubi Baptismus in aqua haberi non potest, cur parvulis denegamus, quod tribuimus majoribus*

jeribus? an fortè putabimus, Deum crudeliorem esse in parvulos, quàm in adultos? absit hoc à Deo.

Et postea. Quòd si quis diversam partem sustinere velit, dicat mihi, quam ob causam fides offerentium aut sponsorum (vulgus patrinos aut compatres vocat) sufficiat parvulis, quando nullum imminet mortis periculum, ut in aqua baptizentur, & non credunt prodesse in tanta mortis necessitate, (quæ non patitur aut expectat Baptismum aquæ) parentum fidem, ut consequantur Baptismum flaminis, id est, effectum Baptismi fluminis virtute Spiritus sancti?

Et rursus Non alligavit Deus potentiam suam, (ut est communis Theologorum sententia) ita visibilibus Sacramentis, ut sine ipsis, (modò absit contemtus) salvare nequeat aut nolit, maximè, quando impossibile est, ut quis ea suscipere possit.

Ibid. Cajetani rationes contra adversarium, quem vocat *Theologum non indoctum*, prolixè defendit.

Thomas Elisius Neapolitanus in Clypeo piorum adversus hæres. cap. de Baptismo art. 3. Gersonis, Cajetani, & Tilmanni sententiam amplectitur, inter cætera sic scribens: *Sciendum, quòd opinio, quam tenent Theologi plurimi pariter & Ecclesia secundùm communem legem (de damnatione infantum non baptizatorum) est satis dura & onerosa, & non conformis præceptis Christi, quæ sunt suavia atq; levia. Ideò nonnulli Dd. moderni aliter tenent & sentiunt, inter quos est Joh. Gerson Doctor Parisiensis & Cancellarius in Serm. de Nativit. B. Virginis, quem fecit in Concilio Constantiensi coram omnib. Patribus ibi existentibus, ubi publicè prædictæ cõclusionis oppositum tenuit, dicens, tales infantes posse salvari, cum oratione & benedictione Dei in fide parentum, quam piissimam opinionem sequitur Magister Magistrorum suo tempore Thomas Cajetanus Cardinalis S. Sixti in commentariis S. Thomæ 3. p. q. 68. art. 1. & art. 11. nec non & Tilmannus vir eruditissimus in sacro eloquio, qui in tractatu de septem Sacramentis c. de Baptismo tenet opinionem prædicti Cardinalis S. Sixti, ut piissimam & fidei Catholicæ non repugnantem. Dicunt enim, quòd si puer mox natus esset in periculo moriendi, & parentes non haberent aquam, quòd muniant eum signo crucis cum invocatione sanctissimæ Trinitatis, & sic in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Amen, offerant puerum morientem Deo; si autem fuerit in utero matris nondum natus in periculo moriendi ob infirmitatem matris vel pueri, vel ob difficultatem partus, benedicant illum, ut supra, & ventrem matris muniant, & sic illum commendent, cupientes illum baptizare, & possunt protestari dicentes, quòd non desit ex parte illorum, quin baptizetur puer: qui quidem pueri salvantur in fide parentum, ut hi boni viri credunt, & satis rationabiliter, cùm ad impossibile nulla sit obligatio. Ista opinio non est hæretica, cùm non sit contra fidem Catholicam, sed ei satis conformis & maximè secundùm fidei pietatem.*

Et postea. *Sicut ad Baptismum aquæ in re sufficit voluntas parentum aut exponentium, ita ad Baptismum in voto sufficit voluntas parentum, aut exponentium, qui in veritate volunt illum baptizare. Ex quo autem ista opinio nova est satis pia, & ducit Christi fideles ad amorem Christi, ideò conabor illam pro viribus sustinere, & aliis fulcire rationibus, quarum prima hæc est. Pueri existentes in utero matris sunt aliquid matris, ut Ad-*

versarii concedunt, cujus signum est, quòd eodem Angelo custodiuntur. Ergò voluntas & esse eorum est in posse matris, aut utriusq; parentis totaliter. Cùm ergò sint omninò sub cura parentum, possunt damnari, & per fidem parentum possunt salvari in maxima necessitate, & idem judicium est de puero mox nato, cùm sit omninò sub cura parentum, & eodem cibo sustentatur & nutritur. Secunda ratio est, hæc fides Ecclesiæ vel parentum vel offerentium ad Baptismum aquæ jure suscipiendum requiritur necessariò & sufficit. Quare ergò eadem fides non sufficit ad Baptismum in voto suscipiendum, stante maximâ necessitate, cùm Deus & Natura non deficiant in necessariis, ut dicitur à Philosopho. Nam si passio Christi mediante fide parentum aut exponentium puerum ad Baptismum supplet, quoad primũ Baptismum, quare non supplet aut supplere poterit, quoad secundum? Nonne est idem Deus benignus & misericors, cupiens & volens omnium salutem, aut desiit esse misericors, & effectus est crudelis, tempore maximè necessitatis, in quo multò magis suo egemus auxilio? Tertia ratio est. Aut filii Hebræorum, qui incircumcisi moriebantur, salvabantur in fide parentum, aut non? Si salvabantur, habeo intentum, quia fides nostra est multò melior: aut non salvabantur, ut dicunt nostri adversarii, & sic sequeretur, quòd mares essent deteriores conditionis fœminis, cùm ambo habeant peccatum originale & mares damnantur, si incircumcisi moriuntur & fœminæ non; ex quo videtur sequi, quòd circumcisio non fuit illis data in remedium originalis peccati, sed potiùs in damnationem. Si enim pueri in lege Naturæ salvabantur per fidem protestatã parentum, idcircò non videtur rationi consentaneum, Baptismum aquæ voto proprio susceptũ tempore necessitatis extremæ prodesse adultis, & susceptum voto & fide parentum non posse prodesse parvulis existentib. in maxima necessitate. Nunquid Deus de adultis majorem habet curam, quàm de parvulis? Quartò, quia ex ordine caritatis tenemur exponere vitam corporalem pro certa salute animæ proximi, & multò magis proprii filii. Si ergò puer existens in utero matris sit in maximo periculo moriendi, & nullo modo potest salvari, nisi baptizetur, cum aquæ aspersione vel submersione, ita quòd talis submersio sit de essentia Baptismi, sine qua Baptismus esse non poterit, sequitur, quòd mater deberet & teneretur de necessitate salutis permittere, ut ejus venter scindatur & extrahatur inde puer vivus, ne moriatur & damnetur. Sed aperire ventrem matris, ut extrahatur inde puer, est prohibitum ab Ecclesia tanquam malum, & nunquã fuit ab Ecclesia usitatum. Ergo oportet esse aliquod aliud remedium, ne puer existens in utero matris, dum est in periculo mortis, ne moriatur sine Baptismo, & damnetur.

Georgius Cassander scripsit peculiarem tractatum *de statu infantium, qui in Ecclesia nati citra Baptismi Sacramentũ moriũtur*, qui extat p. 760. oper. Paris. edit.

In eo Joh. Gersonis, Gabrielis Bielis, Thomæ Cajetani, Tilemanni Segebergensis & Thomæ Elisii Neopolitani testimonia adducit ac subjungit: *Hæc testimonia ideò adscripsimus, ut ostendamus, religiosissimos viros & antiquorum Patrum observantissimos, ea, quæ ab ipsis de Baptismi necessitate dicuntur, non tam præcisè & rigidè accepisse, quin mitigationẽ aliquam & leniorem interpretatione adhiberi posse putârint. Certè ab illo rigore, quo simpliciter infantes non baptizati æternis ignib. addicuntur, jamdudum ab Ecclesiasticis & Scholasticis Scriptorib.*

ptorib. nonnihil recessum est. Primùm, cùm plerique veteres tradant parvulos absque Baptismi Sacramento defunctos perpetuò damnandos esse, Scholastici hanc damnationē & pœnā multùm mitigârunt, cùm eam pœnā non sensus, id est, ignis & vermis, quæ propria est sceleratorum actuum, sed damni tantùm, quæ in carentia divinæ visionis consistit, à qua ob originis vitium arceantur, fore sentiunt. Neque prorsus ab hac sententia abhorret Augustinus, cùm asserit, parvulos non baptizatos, qui solum habent originale peccatum, in damnatione omnium levissima futuros.

Deinde, cùm à veteribus simpliciter, nisi completo Baptismi mysterio, infantib. spes omnis salutis adimi videatur, tradit tamen Bonaventura inter Scholasticos Scriptores haud incelebris, puerum, si in manib. Sacerdotis ante completum Baptismi mysterium deficiat, credendū esse, quòd divina misericordia & summus Sacerdos non dimittat imperfectum, quod inchoatum est. Quid verò prohibet, quò minùs hunc favorem ampliemus? Quid vetat, inquā, quò minùs credamus, jam tum apud Deum cordium inspectorem Baptismum & sanctificationem infantium inchoari, quando jam voluntate & voto parentū Baptismo destinantur, & totâ cordis affectione Christo cōmendantur. Si itaque fides & voluntas Ecclesiæ infantib. accommodata, eos Baptismo consequendo idoneos reddit, quid quæso causæ est, cur non etiam eos obtinendæ sanctificationi idoneos efficiat, si externū Baptismi signum jam voto præsumtū necessitas, quæ vitari non potest, sola prohibeat? Nā causa non videtur, cur minùs in infantib. valere debeat fides Ecclesiæ, quæ illis communicatur, quamque etiam ante Baptismum per gestantiū ora profitentur, quàm in adultis fides propria, quam plerique omnes iisdē adultis, si Baptismi desit v. casio, ad Baptismū sufficere confitentur. Nam invisibilē significationē sine visibilibus Sacramentis adesse & prodesse posse, Augustinus ipse testatur: visibilem v. sanctificationē, quæ fit Sacramento visibili sine visibili significatione adesse posse, non posse prodesse &c.

Et postea. Quæso te, quæ injuria fiet bonitati divinæ, si de infantib. hoc modo dicamus. Sicut in latrone, quod ex Baptismi Sacramēto defuerat, complevit omnipotentiæ benignitas: Sic in infantib. qui nondū baptizati moriuntur, eadē gratia omnipotentis implere credenda est, tùm quòd non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigētia, nec corde credere ad justitiā possunt, nec ore cōfiteri ad salutē: tum etiā, quod ex Baptismi Sacramento nō superbiâ vel contemtu, sed necessitate tantùm in illis deest.

Idipsum postea probat ex Lombardo, Bonaventura, Thoma &c. & tandē concludit.

Itaque infantes per Baptismū Christo consecratos, & in ejus corpus insertos, si è vita excedant, regni Dei participes esse, firmissimè credo: eos quoque infantes, qui voto parentum vel propinquorū Christo destinati sunt, ac jā nunc voto & animi intentione Christo ad Baptismum oblati, si antè expirent, quàm externum signum adhiberi possit, non privari Baptismi gratiā, piè credi posse existimo.

Facultas Parisiensis ad verba Lombardi lib. 4. sent. dist. 1. lit. L. *Parvulos ante Baptismū defunctos perire*, in margine adscripsit. *Hic Magister non tenetur.*

Albertus Piggius in controv. prima, Ambrosius Catharinus in libro de statu puerorum sine Baptismo decedentium, & Hieronymus Savanarola in lib. de triumpho crucis, docent, *infantes sine Baptismo morientes futuros post judicium beatos naturali beatitudine &* in

in quodam veluti Paradiso terrestri perpetuò feliciterq; victuros.

(Ex parte igitur nostræ sententiæ suffragantur, quòd ejusmodi infantes non sint damnandi.)

Franc. Suarezius tom. 3. p. 290. testatur, *non deesse inter Pontificios, qui Christianorum infantibus sine suscepto Baptismo defunctis non detrahant salutem.*

Tannerus tom. 4. Theol. Scholast. Disp. 4. q. 3. dub. 1. memorat, *non solùm Cajetanum & Gabrielem, sed etiam Altisiodorensem, Alensem, Sylvestrum, Bonaventuram, & Gersonem sensisse, alienum videri à Dei misericordiâ, ut infiniti fidelium infantes, quos Deus ipse Baptismo præripit, pereant.*

(Nos addimus esse alienum à Dei promissione, facta fidelium infantibus Gen. 17. vers. 7. Matth. 18. vers. 14. cap. 19. v. 14.)

2. Quòd quidam tales hypotheses proferunt, quæ nostram confirmare possunt sententiam.

Primò agnoscunt *gratiam Dei non esse absolutè & simpliciter Sacramentis alligatam.*

(Utique ergò cum infantibus ante Baptismum mortuis vi divinæ promissionis suæ potest extraordinariè agere.)

Bernhardus serm. 1. in ram. palm. col. 116. *Qui parvulus natus est, & primam parvulorum elegit aciem, hodie quoque parvulos à gratia non excludit, quia nec pietati incongruum, nec majestati ejus difficile est, ut suppleat munus gratiæ, quod minus in eis habet Natura possibile.*

Epist. 37. *Contemtus Sacramenti non privatio damnat.*

Epist. 77. *Voluntas pro facto imputatur, ubi factum excludit necessitas.*

Ibid. postquam multa in hanc sententiam ex Ambrosio & Augustino eruisset, tandem subjungit. *Vide, ne forte & hoc Salvator, cùm diceret: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, cautè & vigilanter non repetierit. Qui verò non baptizatus fuerit, sed tantùm: Qui verò non crediderit, condemnabitur, nimirum innuens, solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ea sufficere nihil.*

Innocentius III. in Psalm. 4. pœnitential. scribit, *fidem adultis sine Sacramento proficere, ubi Sacramentum non religionis contemtus, sed articulus necessitatis excludit. Sacramentum verò Baptismi sine fide adultis non valere.*

c. Baptismi de consecrat. dist. 4. ex Augustino. *Quantum valeat etiam sine visibili Sacramento Baptismi, quod ait Apostolus. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cùm ministerium Baptismi non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Sicut in latrone, quod in Baptismo defuerat, complevit omnipotentis benignitas, quia non superbiâ, non contemtu, sed necessitate defuerat: Sic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis explere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentiâ, nec corde credere ad justitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem, ideo cùm pro his oratur, ut impleatur eorum celebratio Sacramenti, valet utique ad celebrationem eorum, quia ipsi respondere non possunt.*

(Atqui eadem ratio procedit in infantibus ante Baptismum mortuis per

pias parentum & Ecclesiæ preces Christo oblatis.

Augustinus subjungit, *se invenire non modò passionem pro nomine Christi, neque enim latro*, inquit, *pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum, sed & fidem per se sufficere.)*

Lombardus lib. 4. sent. dist. 4 asserit, *Deum potentiam suam Sacramentis non alligasse, & esse, qui suscipiant rem Sacramenti, non Sacramentum, ac sine visibili Sacramento invisibiliter sanctificentur & serventur.*

Confirmat hoc ex Augustino, qui lib. 4. adv. Donatist. cap. 22. *exemplum latronis conversi Luc. 23. v. 40. à Cypriano citatum se considerantem invenire ait, non tantùm passionem pro nomine Christi, id quod ex Baptismo deerat, supplere posse, sed etiam fidem, conversionemque cordis.*

Item in Levit. q. 84. ait, *invisibilem sanctificationem quibusdam adfuisse & profuisse sine visibilibus Sacramentis: visibilem verò sanctificationem, quæ fit Sacramento visibili, sine invisibili posse adesse, non posse prodesse; nec tamen visibile Sacramentum ideò contemnendum esse, quia contemtor ejus invisibiliter sanctificari non potest.*

(Ergò, qui non contemnunt, cujusmodi sunt infantes, sanctificari possunt.)

Adjungit Lombardus Ambrosium de Valentiniano ante Baptismum mortuo dicentem in orat. funebri de obitu Valent. Imper. *Quem regeneraturus eram, amisi, sed ille non amisit gratiam, quam poposcit.*

Commemorat ex autore Glossæ ordin. in cap. 6 Hebr. *Baptismum in aqua, in pænitentia, in sanguine;* ac deinde ad celebrem illam sententiam Christi. *Nisi quis renatus fuerit &c.* respondet; *hoc renasci ex aqua & Spiritu significare eam regenerationem, quæ fit per aquam & Spiritum sanctum, regenerationem a. illam fieri non tantùm per Baptismum, sed etiam per pænitentiam & per sanguinem.*

Ratione denique ex Scripturis petita rem concludit. *Si Baptismus sufficit infantibus sanctificandis, multò magis adultis sufficit fides, de qua Christus dicit, Joh. 11. v. 29. Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.*

(At si gratia Dei non est absolutè & simpliciter alligata Sacramentis, sed adulti possunt, etiam sine Baptismo, gratiæ divinæ & salutis æternæ participes fieri, utique etiam infantes propter Baptismi carentiam in casu necessitatis non sunt à salute simpliciter excludendi. Nec est, quòd obvertatur, *adultos illas fidem ex prædicatione verbi concipere, quâ infantes destituantur.* Quòd enim Deus in ejusmodi infantibus absque Baptismo decedentibus fidem extraordinario modo accendere & velit & possit, confirmant nostræ sententiæ argumenta.)

Thomas p. 3. q. 64. art. 7. *Deus non alligavit gratiam suam Sacramentis.*

Alphonsus de Castro lib. 3 adv. hæreses verbo Beatitudo hæresi. 6. *Innocentius Papa hujus nominis tertius, vir præter Pontificalem dignitatem omni veneratione dignus, respondens Episcopo Cremonensi, quærenti de quodam Presbytero non baptizato & jam defuncto, an potuit sine Baptismo salvari, ita ait. Inquisitioni tuæ respondemus, Presbyterum, quem sine unda Baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in* sanctæ

sanctæ matris Ecclesiæ fide & Christi nominis confessione perseveravit, ab originali peccato solutum & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Hæc Innocentius Papa. Et ponuntur hæc verba in volumine Epistolarum Decretalium, titulo de Presbytero non baptizato, in capitulo, quod incipit, Apostolicam.

Johannes Ferus in cap. 3. Johann. ad verba. Nisi quis renatus fuerit &c. *Creditur, plurimos Martyres aqua Baptismo non baptizatos vel proprio sanguine, vel internâ Spiritus sancti gratia baptizatos fuisse. Deus enim non alligavit potentiam suam Sacramentis, ordinatâ quidem voluntate per Sacramenta dat gratiam, nihilominus tamen potest & sine Sacramentis eam dare.*

Censf. Colon. Dial. 7. p. 241. *Sine Baptismate nullus in Ecclesiam assumitur, aut ab originali noxa purgatur &c. nisi peculiaris Dei benevolentia, cujus majestas Sacramentis alligata non est, ei, quod deest, dispensatione quadam opituletur.*

Bellarminus lib. 4. de Christo cap. ultimo §. ultimo. *Deus Dominus non est alligatus Sacramentis, nec meritis nostris.*

Secundò, præter *Baptismum fluminis* etiam statuunt *Baptismum sanguinis & flaminis.*

Lombard. lib. 4. sent. dist. 4. Alphonsus de Castro lib. 3. adv. hæres. in verbo Baptismus hæres. 9. Hosius in Confess. Petricov. cap. 35. Compend. Theol. verit. lib. 6. cap. 9. Bellarm. lib. de Baptismo cap. 6. &c.

(Ex illa hypothesi sic inferimus. Si *Baptismus sanguinis*, hoc est, mors pro Christi nomine & gloria suscepta sine externo aquæ Baptismo ad salutem sufficit, consequens est, non omnes infantes sine Baptismo morientes esse damnandos. Ratio est, quia contingere potest, quosdam infantes nondum baptizatos pro Christi nomine mori, ut patet exemplo infantum Bethleemiticorum Matth. 2. v. 16. atque eorum, qui in hostilibus irruptionibus Christianæ fidei nomine toleratis in utero materno miserabiliter interficiuntur. Salvos igitur illos infantes Martyres non possunt à salute excludere; inde Vega Concilii Tridentini Assessor & Interpres lib. 5. de justif. cap. 14. distinguit votum in *formale* & *virtuale*. *Formale votum habere* dicit, *quotiescunque distinctè quis vult baptizari*; *Virtuale votum esse ait vel martyrium pro Christi fide vel dilectionem Dei super omnia, vel propositum servandi omnia mandata divina.*

Progredimur igitur hoc modo: *Ad salutem quandoque sufficit Baptismi votũ*, definiente Concilio Tridentino. *Martyres habent votũ Baptismi virtuale*, docente Vega. Infantes possunt esse Martyres, teste experientiâ. Ergò quibusdam infantibus Baptismus non est ad salutem absolutè necessarius.

Inde Gregorius de Valentia tom. 4. Comm. Disp. 4. q. 3. format tres assertiones, quibus absolutam Baptismi necessitatem modificat.

Prima hæc est. *Baptismus iis, qui baptizari possunt, non ita ad salutem necessarius est, ut nullo alio modo neque in ullo casu sine illo reipsâ suscepto salutem consequi valeant.*

Secunda. *Adultis, cùm baptizari possunt, ita ex divino præcepto Baptismus reipsa necessa-*

cessa-

cessarius est ad salutem, ut, si hoc facere omittant, peccent omninò peculiari peccato mortali.

Postrema. *Parvulis ita Baptismus reipsâ necessarius est ad salutem, ut secundùm legem ordinariam nequeant sine Baptismo aquæ salutem consequi, excepto unico casu, si videlicet interficerentur pro Christo.*

Bellarm. lib. de Bapt. cap. 6. §. Probabilior &c. itidem statuit, *infantes ante Baptismum ad Martyrium abreptos salvari.*

Quod attinet reliquos infantes, qui non sunt Martyres, nec illis simpliciter potest salus denegari, si vel maximè absque Baptismo in casu necessitatis decedant. Non enim possunt negare Adversarii, *illis Baptismum Flaminis communicari* posse, cùm id probet exemplum Johannis Baptistæ in utero materno Spiritu S. repleti Luc. 1. v. 41.

Inde Ambrosius Catharinus, qui Cajetanum damnat, *ut nova & feda & Catholicis auribus absona nec ferenda dogmatizantem*, lib. de statu puerorum sine Baptismo decedentium ad extremum concedit, *in utero existentes Baptismi Flaminis capaces esse, quia nulla exigitur humana operatio, nec effugit creatura ulla providentiam & operationem Dei, quæ sola satis est in Baptismo Flaminis.*

Ac Altenstaig in Lexico, *Baptismus Flaminis*, inquit, *fit, quotiescunque quis per misericordiam Dei sanctificatur à peccatis suis, sive fiat in utero, sicut de Jeremia & Johanne Baptista legitur, sive extra uterum, sive virtute pœnitentiæ.*

Alphonsus de Castro adv. hæres. in voce Baptismus hæresi. 9. *Nullus potest, neque unquam potuit assequi gratiam, nisi præveniente aliquo bono ab animæ affectu proprio aut alieno, aut per viam Sacramenti; nisi cui fortè ex privilegio aliquo particulari Deus absque his tribus misericorditer concedere voluit, sicut fuit Joh. Baptista & Hieremias & alii similes in ventre matris sanctificari.*

Cornelius Mussus Episcopus Bitont. Comm. in Epist. ad Roman. cap. 5. pag. 268. scribit, *privilegio quodam divinæ gratiæ per Christum posse sanctificationem consequi etiam in utero infantes, sicut fuit de Jeremia, de Johanne Baptista & Virgine.* Ibid. *Hi, cùm non sint ex carne nati, ex Spiritu renasci nō possunt. Concludo, quòd per Baptismum aquæ salvari non possunt, sed alio modo utique. Qui tamen salvantur, omnes dono Christi salvantur. Neque enim est aliud nomen sub cœlo, in quo oporteat nos salvos fieri, nisi Jesus. Constat autem divinam Christi gratiam Sacramentis alligatam non esse.*

Tertiò, *infantes ante Circumcisionem susceptam mortuos à salute æterna quidam non excludunt.*

(Ergò nec infantes absque Baptismo mortuos simpliciter damnare debent, cùm gratia Dei in Nov. Testament. non sit arctior vel restrictior, quàm in veteri.)

Hugo de S. Victore citante Thoma 4. sent. dist. 1. q. 3. asserit, *infantes Judæorum morientes ante diem octavum, qui circumcidi non potuerunt, nihilominus fuisse servatos*, quod confirmat testimoniis R. Aben Ezræ & R. Salomonis.

Biel 4. sent. dist. 1. q. 4. *Circumcisio fuit masculis de domo Abrahæ de necessitate salutis, nisi excusaret impossibilitas aut dispensatio Dei specialis.* Et aliquanto pòst. *Adduntur duæ exceptiones, una, ubi excusaret*

impossibilitas, sc. parendi praecepto Circumcisionis octavo die fiendae, quae adaitur propter pueros ante octavam diem defunctos. De illis quidam, de quorum numero videtur fuisse Magister, dixerunt, quòd perierunt. Sed hoc nimis durum, nec veritati consonum. Fuissent enim deterioris conditionis sub lege Mosis, quàm sub lege Naturae & similiter quàm foemellae. Ideò Hugo & Alexander part. 4. q. 7. membr. 4. art. 3. dicunt, quòd parvuli illi salvati in fide parentum, quia praeceptum de circumcidendo non obligabat nisi venientes ad octavum diem. Praeterea Deus specialiter dispensavit cum filiis Israël in deserto.

Quartò, quòd quidam agnoscunt, *Christum, utpote summum Sacerdotem, supplere, quod Sacramento Baptismi deest, si Minister intentionem subtrahat.* Dicta illa adduximus artic. II. proximè praeced. cap. I. membr. 3.

(At si Christus supplet ad salutem infantis, quod Baptismo deest, si minister intentionem subtrahat; utique etiam supplet ad salutem infantis, quod infanti deest, si absque culpa sua Baptismo privetur. Est enim utrobique eadem ratio, videlicet ne infans pereat propter culpam alienam.)

Quintò, quòd quidam statuunt, *infantes non habere fidem propriam, sed baptizari in fide parentum & Ecclesiae*, ut postea in cap. 2. videbimus.

(Atqui si fides aliena potest prodesse infantibus baptizatis, etiam *votum Baptismi formale* in parentibus potest prodesse infantibus absque Baptismo decedentibus. Ratio connexionis haec est: Ut se habet fides parentum ad infantem, cui potest conferri Baptismus; ita se habet votum Baptismi formale in parentibus ad infantem, cui in casu necessitatis non potest conferri Baptismus, ac proinde sicut adulti possunt salvari fide propriâ, etiamsi in casu necessitatis moriantur absque Baptismo, ita infantes salvari possunt *fide alienâ*, etiamsi in casu necessitatis moriantur absque Baptismo, modò adsit votum Baptismi formale.)

Quo modo ex Papistarum doctrina infantes credunt in parentibus, eo modo etiam votum Baptismi concipere poterunt in parentibus, vel etiam vovebunt habitualiter, quomodo Innocentius III. suo tempore doctum fuisse dicit à Theologis, *quòd infantes credant per habitum, etsi non per usum* cap. Majores Extra de Baptismo. Notandum tamen, quòd haec omnia tantùm ex hypothesi Pontificiorum proferamus, nos enim docemus, nullum infantem sine fide propriâ salvari.

Sextò, quòd quidam agnoscunt, doctrinam de absoluta Baptismi necessitate esse haereticam.

Prateolus lib. I. haeres. 67. *Armeni parvulos, qui absque Baptismo decedunt, negant vitam beatam possidere.*

Alphonsus de Castro lib. 3. haeres. 10. impugnat haeresin, cujus tamen autor ipsum latet, asserentem *Baptismi necessitatem tantam, ut adultum hominem, qui non propter contemtum, sed propter impossibilitatem absque Baptismo ex hac vita migravit, salvari non posse contendat, quamvis tunc optaverit baptizari, & toto fuerit corde tunc ad Deum conversus.*

Pontificii quidem tantam Baptismi necessitatem non asserunt, sed in adulto *votum Baptismi* ad salutem sufficere statuunt,

tuunt, interim ratione infantum absolutam Baptismi necessitatem asserunt, quod errori prædicto est affine.)

Septimò, in quæstione de impletione legis urgent hanc propositionem, *Deum neminem obligare ad impossibile.* Atqui infanti vel maximè est impossibile, ut baptizetur, cùm moritur, antequam aqua adferri possit.

3. Quòd de statu infantum non baptizatorum post mortem opinionibus invicem plurimùm discrepant.

1. Salmero tract. 48. in Epist. Rom. *An etiam pueri, qui eo solo peccato* (originali) *tenentur, ad pœnam sensus in gehenna sustinendam detrudantur, dubium est apud Patres, tàm veteres quàm recentiores, qui in varias sententias dissecti sunt, etsi pauciores extiterint, qui id affirment, plures verò, qui id negent.*

2. *De pœna infantum sine Baptismo decedentium Theologis in Concilio Tridentino congregatis, non satis inter se conveniebat, Dominicanis asserentibus, infantes absque Baptismo ante usum rationis morientes post resurrectionem in limbo & tenebris, loco subterraneo, sed sine igni, permansuros, Franciscanis verò locum iis super terram & in luce assignantibus: nonnullis etiam affirmantibus, Philosophiæ studio & rerum naturalium cognitioni incubituros, & singularem eam voluptatem, quâ homines in rebus adinveniendis ingeniosi & solertes animum explere amant, percepturos. Catharinus insuper addebat, à sanctis Angelis, Beatisque visitatum, consolatumque iri, aliaque id genus figmenta in medium afferebāt ad risum, quàm ad stomachum movendum aptiora.* Petrus Suavis in Hist. Concil. Trident. lib. 2. p. 201.

3. Bellarminus lib. 6. de amiss. gratiæ & statu peccati cap. 1. quinque numerat sententias de statu ejusmodi infantum.

Prima fuit eorum, qui *regnum cœlorum infantibus non baptizatis promittere audebant, etiamsi non negarent, eos in peccato originali conceptos.* Hanc tribuit cuidam *Vincentio.*

(Contra quem disputat Augustinus lib. 3. de orig. animæ cap. 13.)

Altera fuit eorum, *qui parvulos non baptizatos excludebant à regno cœlorum & vita beata sanctis promissa, tamen eis dabant vitam æternam & naturalem beatitudinem sine ulla molestia aut dolore extra regnum beatorum, & procul à carcere damnatorum, hoc est, in loco medio inter gehennam & cœlum.* Hanc sententiam tribuit *Pelagianis* & addit, *ad hunc errorem proximè accessisse videri Ambrosium Catharinum* in libr. de statu puerorum sine Bapt. decedentium.

Eodem abeunt Albertus Piggius in controv. 1. & Hieronymus Samanarola lib. de triumpho crucis.

Sed & Caronæus Medicus de Baptismo cap. 17 sic eam recitat, ut non absurdam, autore Vignerio. Quidā (inquit) *dixêre, hujusmodi infantes post resurrectionem accepturos beatitatem quandam naturalem, cognoscentes Deum naturali cognitione, tanquam omnium causam primam ex contemplatione Spirituum, substantiarumque separatarum, Cœlorum, Elementorum & creaturarum: & ea in re longè majus illis gaudium futurum esse, quàm Regibus ullis, quibuslibetve Monarchis in suis delitiis. Sic enim æstimandum, quandoquidem anima est* ἐντελέχεια *creatque ad contemplationem*

non fore otiosos. Sic beatos fuisse Angelos ante acceptam beatitudinem supernaturalem atq; infusam in clara Dei visione. Hæc ille.

In eandem sententiam videtur inclinasse Cardinalis Contarenus in lib. de prædest. ubi sic scribit: *Originale peccatum perpetuæ damnationi hominem non addicit, & quamvis illum divino conspectu & eâ, quæ supra Naturam est, felicitate privet, in eo tamen fine, eaque cognitione relinquit, cujus capax est eorum hominum Natura, qui in originali peccato sine Baptismate decesserunt.*

Lyranus etiam in cap. 4. Ecclesiast. asserit, *hanc sententiam esse omnium Doctorũ, qui loquuntur de morientibus in peccato originali.*

Anno Christi 1626. edidit quidam de Silhon tractatum, cui titulum fecit, *Veritates duæ*, qui approbatus fuit à duobus Doctoribus Parisiensibus Petro Goppin & Jacobo Durand Abrincensi Ecclesiaste. In illo tractatu pag. 441. autor disertè scribit, *Ethnicorum & Christianorum infantes sine Baptismo morientes, eundem occupare portum, qui est vitæ status, qui non impetitur iis malis & doloribus, quibus hæc vita obnoxia est, omnibus bonis & commodis supra ea, quæ hîc habentur, abundat, quique uno verbo species est naturalis beatitudinis.*

Fundamentum sententiæ suæ hoc posuerat, *hominem nihil amisisse in Adamo, quod ad naturalem constitutionem pertineret, maculam verò originalem infelicitati posse deputari, non culpa.*

(Dicunt autem Doctores, *se non carptim, cursimve, sed maturè, diligenter ac studiosè perlegisse, nihilque reperisse in illo fidei Catholicæ non conforme, imò se offerunt paratos ad reddendam rationem cuivis poscenti.* Sic ergò in Ecclesia Romana redivivus est Pelagius.)

Quin & Lorinus in 2. Petri 3. p. 771. sic commentatur. *Refert Augustinus, Pelagianos promisisse parvulis non baptizatũ extra regnum Dei, id est, extra domum cœlestem & visionem Dei æternam & beatam quandam vitam suam seu beatitudinem naturalem. Addit Hieron. Savanarola lib. de Triumpho crucis, Ambrosius Catharinus lib. de statu puerorum sine Baptismo decedentium & in 2. Petr. 3. Albertus Pighius controv. 1. hos futuros beatos post judicium naturali beatitudine, idque in quodam velut Paradiso terrestri. Confutat acriter hanc sententiam & prolixè Bellarminus lib. 6. de amiss. gratia & statu peccati cap. 2. & 3. omni argumentorum genere ex Scriptura, Conciliis, Patribus, ratione &c. Nihilominus visa est Salmeroni in cap. 5. ad Rom. Disp. 48 probabilis hæc opinio & Pineda in Job. cap. 26. v. 10. Ego non ausim penitus improbabilem judicare, demptis iis, quæ asserunt Catharinus & Salmeron de libertate à potestate Diaboli, deque visitationibus atque revelationibus Angelicis &c.*

Tertia sententia, inquit Bellarminus, *jam aliquantò severior docet, parvulos sine Baptismo decedentes damnari apud inferos æternâ morte, sed tamen sic puniri carentiâ visionis Dei, quæ dicitur pœna damni, ut nullum patiantur omninò dolorem, neque internum, neque externum. Ita docet Thomas in q. 5. de malo art. 1. 2. & 3. tum ipse, tum alii aliquot Scholastici Doctores in 2. sent. dist. 33.*

Hanc sententiam Caronæus sic explicat, quòd *defuncti in solo originali peccato puniantur solâ pœnâ damni, id est, carentiâ*

tiâ visionis Dei. Et quidem non tantùm nullo alio dolore accedente, sed etiam illâ ipsâ pœnâ damni nullo modo molestâ. Quandoquidem enim ois nullum jus sit in cœlis, utpote non natis ad illud, ideò carentiam divinæ visionis nullo modo ois, ut damnatis, gravem futuram, quemadmodum filio aratoris non est molestum, non pervenienti ad regiam dignitatem, quæ ad eum nullo modo pertinet.

Didac. Alvares de auxiliis gratiæ lib. 1. Disp. 114. Conclusio. *Parvuli cum solo originali peccato decedentes, nullâ prorsus etiam post diem judicii afficientur pœnâ sensus, sed solùm punientur pœnâ damni, quæ in carentia divinæ visionis consistit.*

Hanc sententiam etiam Vasquez amplexus est, & dicit *esse communem in schola.*)

Quarta sententia, inquit Bellarminus, *superiore adhuc severior, liberat quidem parvulos ejusmodi à cruciatu ignis & vermis, quæ propriè dicitur pœna sensus, sed non liberat eos ab interno dolore, qui sequitur ex amissa beatitudine sempiternæ felicitatis. Ita docet Lombardus 2. sent. dist. 33. lit. E. eumque nonnulli alii secuti sunt, ut referunt Thomas, Bonaventura, Gregorius Ariminensis & alii in Comm. ejusd. loci.*

(Ex recentioribus eam amplectuntur Cunerus Petri de peccat. origin. cap. 8. Dominicus à Soto de Natur. & grat. lib. 1. cap. 14.)

Quinta sententia, inquit Bellarminus, *severissima atq; extrema docet, parvulos propter originale peccatum utroq; genere pœnæ, damni sc. & sensus in gehenna perpetuò cruciari. In hanc sententiam satis apertè propendet Gregorius Ariminensis in 2. sent. dist. 33. q. 3. & Johannes Driedo lib. 1. de grat. & lib. arbitr. tract. 3. cap. 2.*

Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 2. § Hoc solum &c. fatetur, *Scholasticos constituere infantes in parte inferni altiore, quam limbum puerorum appellant;* quosdam verò *cum cæteris damnatis in eundem locum eos* redigere.

In eod. cap. 2. in ***. statuit, *parvulos sine Baptismo decedentes mortis æternæ pœnâ damnandos esse.*

Cap. 4. § 11. probare conatur, *parvulos sine Baptismo decedentes non puniendos pœnâ sensus sive ignis sensibilis,* interim fatetur, *contrariam sententiam, quòd scil. parvuli sine Baptismo decedentes omni genere pœnæ, tum damni, tum etiam sensus, & in anima & in corpore puniendi sint, non videri apertè ab Ecclesia reprobatam, rejici tamen passim in Scholis.*

Cap. 6. § 1. contra Thomam & Bonaventuram disputat, *probabile esse, parvulos illos passuros interiorem animi dolorem, quamvis mitissimum, quòd scilicet intelligent, se beatitudine privatos à consortio piorum fratrum & parentum alienos in carcerem inferni detrusos, & in tenebris perpetuis vitam acturos.*

4. Becanus in Append. Disput. de Purgat. Calvinist. cap. 9. p. 146. sic scribit: *Manet inter Catholicos controversia, an infantes in limbo constituti præter pœnam damni seu exclusionem à regno cœlorum patiantur aliquem dolorem seu cruciatum, de quo sunt tres sententiæ.*

Prima est, *omninò eos pati dolorem.*

Altera, *pati quidem aliquem dolorem ex amissa beatitudine, non tamen alium aliunde.*

Tertia, *non modo ex amissa beatitudine, sed etiam ab igne infernali percipere cruciatum.*

Primam *tenent Thomas, Bonaventura, Scotus, Richardus, Durandus & ex recentioribus Molina, Vasquez & nonulli alii.*

Alteram *Lombardus, Bellarminus & alii ab eo citati.*

Tertiam *Gregorius Ariminensis & Johannes Driedo.*

(Becano magis placet *sententia prima*, Bellarmino *secunda*, unde etiam Becanus & Bellarmini & Driedonis argumenta refellere conatur.)

5. Notandum & illud, quòd pleriq; Pontificii statuant, *infantes non baptizatos perpetuò in limbo detentos iri.*

Sed Rutilius Benzonius Episcopus Lauretanus lib. 2. de Jubilæo cap. 44. p. 269. scribit, *Multi existimant satis probabiliter, hunc locum non futurum perpetuum habitaculum puerorum hujusmodi, sed tantùm usq; ad diem judicii.*

Meritò ergò scribit Vasquez tom. 1. in 1. 2. Disp. 134. cap. 2. *De pœna alterius vitæ, quam patiuntur infantes propter originale peccatum, non eodem modo sentiunt Catholici.*

6. Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 12. resp. ad 5. object. statuit, *in extremo judicio duo tantùm loca remansura, Paradisum & gehennam.* Ex quo videtur colligi posse, quòd statuat, limbum puerorum æquè ac Purgatorium in extremo judicio esse vacuandum. Quid ergò tunc fiet de infantibus non baptizatis? num evehentur ad Paradisum?

Sed hoc non convenit cum illis, quæ scribit idem Bellarminus lib. 6. de amiss. grat. cap. 2. §. His accedit. *Parvuli sine Baptismo decedentes corporalem quidem vitam in communi resurrectione percipient, sed non dicentur resurgere ad vitam, sed ad mortem, quia ideò resurgent, ut sint miseri.*

Num verò detrudentur in gehennam? At hoc non convenit cum illis, quæ lib. ejusd. cap. 4. §. 1. habet. *Sententia*, inquit, *illa, quæ parvulos sine Baptismo decedentes omni genere pœna tum damni, tum etiam sensus, & in animo & in corpore puniri vult, rejicitur passim in Scholis, & nobis etiam improbabilis videtur.*

Quid ergò? fortè respondebit Bellarminus per distinctionem, ad quam alludit lib. & cap. iisd. §. Alterum &c. *Gehennam accipi vel pro omni genere infernalium pœnarum, hoc est, tum pœna damni, tum pœna sensus; vel pro altera tantùm specie, videlicet pro pœna damni. Posteriore vocabuli significatione infantes baptizatos futuros in gehenna.*

At tota Scriptura gehennæ nomen non aliter accipit, quàm pro *pœna damni & sensus* simul; ac Bellarminus statuit, *infantes illos unà cum pœna damni passuros interiorem animi dolorem, quamvis mitissimum.* Res igitur eò redit. *Infantes illi mit-t*[redacted] *stagnum ignis, hoc est, in locum, ubi est ignis, nec tamen inflammabuntur illo igne aut cruciabuntur, vel quia erunt in parte altiore ejus loci, vel quia ignis vim habebit eos detinendi, non urendi*, ut scribit Bellarminus lib. ejusd. cap. 5. §. Potest &c. At judicet quilibet, an hoc non sit insomnium sine somno.

4. Quòd non conveniunt in quæstione, *quando cœperit necessitas Baptismi.*

Primò quidam putant, *tunc Baptismum cœpisse esse necessarium, quando Evangelium toti orbi fuit sufficienter promulgatum.*

tum. Suarez tom.2. Theol. Schol. Disp. 5. dub.2. q.4. n 23.

Secundò, alii crediderunt, *Baptismum necessarium fuisse à die Pentecostes.* Scotus, Richardus, Capreolus, Bellarminus, Vega, cit. Suarezio d. l. n.24.

Tertiò, quidam volunt, *necessitatem Baptismi cœpisse post passionem & resurrectionem Christi.* Thomas, Sotus, Henriquez, Medina.

Quartò, alii *in ipsa mortis Dominicæ die & puncto novam legem cœpisse.* Ita Hugo Victorinus, Vasquez.

Quintò, Tannerus censet, *ante legem Baptismi non obligasse.*

n.25. Bellarminus *inducias legis novæ & Baptismi concessas fuisse usq; ad diem Pentecostes.*

n.32. At Tannerus hanc censuram subjicit. *Alii videntur rectiùs extendere ad tempus sufficientis promulgationis.*

(Hunc suorum in hac quæstione dissensum fatetur Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 5.)

Argum. Adverss. primum, idque palmarium, petitum est ex Joh. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum,*

Resp. 1. Lombardus 4. sent. dist. 4. lit. E docet, *dictum illud Christi intelligendum de illis, qui possunt & contemnunt baptizari: vel ita intelligendum est, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, id est, eâ regeneratione, quæ fit per aquam & Spiritum, non salvabitur: illa autẽ regeneratio fit, non tantùm per Baptismum, sed etiam per pœnitentiam & sanguinem.*

2. Si necessitas Baptismi fundatur in illis verbis Christi, utique Baptismus factus est necessarius post prolationem horum verborum, & ideò ante passionem Christi. Jam verò fatentur Pontificii, quòd *Baptismus non fuerit necessarius necessitate medii aut præcepti ante passionem Christi, sed inceperit esse necessarius die Pentecostes.* Bellarm. lib. 1. de Bapt. c. 5.

3. Verba Christi sunt *generalia* ac per se considerata nihil privilegii concedunt Martyribus aut pœnitentibus. Jam verò ipsimet Pontificii faciunt duas exceptiones à Baptismi necessitate *Martyrium* scilicet & *pœnitentiam.* Bell. d. l cap. 6.

Anglo-Remenses addunt tertium casum, videlicet *exemplum illorum, qui ex hac vita migrant cum desiderio fruendi Baptismo.* annotat. Joh. 3 sect. 2.

Inde Barradius tom. 2. Comment. in Concord. Evang lib. 4. cap. 1. verba Christi limitat. *Verba Christi*, inquit, *sunt intelligenda hoc sensu. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, reipsâ, si potest; si verò non potest, in voto.* Similia occurrunt apud Canum Relect. 5. de pœnit. oper. f. 880. Bellarm. lib. 2. de effectu Sacram. cap. 11. l. 3. de pœnit. cap. 20. Tirinum in Comm. Joh. 3.

4. Thomas p. 3. q. 64. *Deus non alligavit gratiam suam Sacramentis.* Bellarm. lib. 4. de Christo cap. ult. *Deus non est alligatus Sacramentis.*

(Ergò casus necessitatis semper intelligitur exceptus.)

5. Toletus ad h. l. sic annotat. *Absint hoc Servatoris loco hæretici, dicentes, neminem posse salvari, qui non sit ex aqua & Spiritu regeneratus, quantumvis cum contritione & desiderio Baptismi morte præventus recedat.*

(Cùm ergò verum sit, aliquem ingredi

di regnum Dei absque aquæ Baptismo, alterutrum dicendum fuerit, aut Christi enunciato non constare veritatem, quod blasphemum, aut aquæ Baptismũ non esse absolutè ad salutem necessarium)

6. Multi ex Pontificiis verba Christi Joh. 6. v. 53. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c. non habebitis vitam*, accipiunt de orali manducatione. Coguntur ergò excipere casum necessitatis; eundem agnoscant exceptum in verbis Christi Joh. 3. v. 5.

7. Tilmannus Segebergensis lib. de septem Sacramentis cap. 1. respondet hoc modo: *Parvuli ingruente necessitatis articulo Deo & Ecclesiæ commendati, voto parentum regenerati videntur ex aqua & Spiritu Sancto, ut sic baptizati ipso facto habeantur Baptismo Flaminis & Baptismo fluminis aut aquæ, desiderio parentum. Non n. rationi consentaneum videtur, Baptismum fluminis voto proprio susceptum in necessitatis articulo & temporis angustia prodesse adultis, & non prodesse parvulis voto ac fide parentum, cùm utrobiq; similis sit casus & periculum.* Et postea. *Quod Salvator dicit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c. intelligendum videtur de iis, qui neque re, neq; voto Baptismum aquæ suscipiunt: quod in parvulis locum non habet, qui licèt non reipsâ, voto tamen parentum Baptismum aquæ suscipiunt & inferuntur corpori Christi, quod est Ecclesia.*

8. Thomas Elisius in Clypeo piorum adversus hæreses cap. de Bapt. art. 3. *Ad Christi autoritatem dicimus, quod est rationabiliter intelligenda, quia loquitur de his, qui possunt suscipere Baptismum in re, vel in voto, nam Christus neminem ad impossibile obligare intendit.*

9. Villagudus in h. l. *Non putaverim tamen, aquæ Baptismum ad salutem per se necessarium esse, adeò ut si aqua, minister, aut aliquid necessarium abfuerit, oporteat eum, qui baptizari cupit, perire.*

10. Johannes Arboreus lib. 2. Theosophiæ cap. 10. cùm dixisset, *Baptismi Sacramentum simpliciter non esse necessarium, sed tantùm secundum quid necessarium esse ad salutem, sic quod non debeat contemni.* objicientibus hunc locum respondet. *Communis ad hanc diluendam objectionem solutio hec est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, sc. Baptismo Christi, vel eo, quod gerit vices Baptismi, non potest ingredi regnum Dei: modò Baptismus Flaminis sive pœnitentiæ cum quodam spontaneo proposito suscipiendi Baptismi Sacramentum, si temporis oportunitas detur: Similiter Baptismus sanguinis, quo quis confitendo nomen Christi in acerrimis tormentis intingitur, subit vices Baptismi.*

11. Bonaventura 4. sent. dist. 4. *Ad illud, quod objicitur de Domini mandato, patet responsio, quia intelligitur in eo, qui facultatem habet, & non præpeditur necessitate.*

(Sic ergò quadruplicem addunt limitationem.

1. Nisi quis baptizatus fuerit vel Baptismo aquæ vel aliquo alio in ejus vicem, puta Baptismo Flaminis vel sanguinis.

2. Non nisi baptizatus aquâ ingreditur regnum cœlorum, sc. si possit hunc Baptismum habere, non contemnat.

3. Baptismo aquæ, id est, eâ regeneratione, quæ fit per Baptismum aquæ, etsi aliter

aliter fieri etiam possit. 4. Baptizatus vel re, vel voto.)

12. Salmero tom.8. tract. 4. *Tertiò demendi veniunt, quotquot Baptismum sitientes, & ad illum pervenire festinantes, ut sunt Catechumeni, aut alii in articulo mortis constituti, Sacramentum poscentes, & morte præventi inopiâ Ministrorum illud non sunt assecuti. Nam tales votum Baptismi concipientes, pro baptizatis coram Deo habentur.* Ex quo fundamento legem hanc postea restringit. *Solùm igitur*, inquit, *ad Baptismum suscipiendum hæc lex sub peccato eos adigit, qui prædicatione noverunt ejus necessitatem, nec temporis angustiis ab eo suscipiendo exclusi sunt, sed vel negligentiâ, vel contemtu illum non receperunt.*

Argum. 2. *Augustini* autoritatem in hac quæstione perpetuò nobis objiciunt.

Sed resp. 1. Augustinus existimat, *infantes non baptizatos igne æterno puniendos, ac in die novissimo hædis annumerandos esse,* quæ sententia non probatur omnibus Pontificiis.

2. Inde ipsimet Pontificii Augustini autoritatem in hac quæstione elevant.

Cornelius Massus Episcopus Bitontinus in cap. 5. Epist. ad Rom. inquit: *Non ergò moveat Augustinus vel tantillum. Hoc enim est illi peculiare, ut cùm aliquem expugnat errorem, tantâ vehementiâ illum exaggeret, ut errori opposito ansam præbere videatur.* ibid. Augustini autoritati opponit *Ambrosium, Hieronymum, Thomam, Bonaventuram*; & addit. *Absit, ut propter unius Augustini autoritatem à tantis Patribus discedam.*

Albertus Pighius Controv. 1. *Augustini cur me multùm non moveat diversa sententia, inde est. Primò, quòd nullâ Scripturæ, nullâ quoque Ecclesiasticæ definitionis autoritate subnixam video. Deinde adactus fuit etiam ad planè absurda quædam & penè evidenter falsa descendere.*

3. Idem Augustin. lib. 1. de Peccat. merit. & remiss. cap. 20. & 24. & alibi passim defendit, *infantes non posse vitam ac salutem æternam consequi, nisi Eucharistiam percipiant*, quam sententiam ipsi Pontificii repudiant.

4. Cassander in lib. de Statu infant. non baptiz. conatur ad omnia Augustini dicta pro contraria sententia allata respondere.

CAPUT II.

DE OBJECTO BAPTISMI, videlicet de infantibus baptizatis, an credant.

THESIS. Infantes baptizati habent fidem propriam actualem.

Ekthesis. 1. Non est quæstio, an infantes ex utero matris secum afferant fidem ad Baptismum, sed an Spiritus Sanctus per ipsum *Baptismi Sacramentum* fidem in illis operetur, per quam ὀργανικῶς, remissionis peccatorum & vitæ æternæ participes reddantur? Prius negamus, posterius affirmamus.

2. D. Lutherus in Epist. quâdam ad duos Pastores de Anabaptismo. *Indubitatum hoc est, quòd infantes baptizati fidem habeant, nec ex Scriptura contrarium probari potest, licèt incertum nobis sit, qua sit istius fidei ratio, aut quomodo credant.*

3. D. Brentius in Apol. Confess. Wirtenberg. pag. 439. sic scribit: *Dubium non est, quin infantes, Ecclesiæ Christi membra, non habeant talem, hoc est, tam explicatam,*

& ut ita dicam, sensibilem fidem, qualem habent adulti, in quibus Spiritus Sanctus est efficax per externum Evangelii auditum.

4. D. Chemnicius ex Formula Concord. Anno 1536. constituta, hæc adducit. *Quando dicimus, infantes credere aut fidem habere, non est imaginandum, infantes intelligere aut sentire motus fidei, sed rejicitur error illorum, qui imaginantur, infantes baptizatos placere Deo & salvos fieri sine actione aliqua Spiritus Sancti in eis, cùm Christus clarè dicat: Nisi quis renatus fuerit &c. Et semper cum remißione peccatorum datur Spiritus Sanctus, nec quis potest Deo placere sine Spiritu Sancto Rom. 8. Cùm ergò certum sit, infantes baptizatos esse membra Ecclesiæ & placere Deo, certum & hoc est, Spiritum Sanctum in eis efficacem esse, & quidem ita efficacem, ut regnum cœlorum, hoc est, gratiam Dei & remißionem peccatorum accipere poßint &c. Et licèt nec satis intelligamus, nec verbis explicare poßimus, qualis sit illa Spiritus Sancti actio & operatio in infantibus, qui baptizantur, esse tamen & fieri, ex verbo Dei certum est. Illam autem actionem seu operationem Spiritus Sancti in infantibus vocamus fidem, & dicimus, parvulos credere. Illud enim medium seu organon, quo regnum Dei, quod in verbo & Sacramentis offertur, accipitur, Scriptura vocat fidem, & credentes dicit accipere regnum Dei.*

5. *Fides justificans* consideratur vel *per se & Naturâ sui*, vel *ratione accidentium.* Priori modo, quæ in adultis, ea quoque fides est in parvulis. Credunt enim, hoc est, fiduciam suam in Christum collocant, quod est fidei justificantis formale. Interim posteriori modo, respectu accidentium, discrimen aliquod agnoscimus, *quoad actus* tum *antecedentes*, tum *consequentes.* Adultiores enim *explicitam*, sive specialem ac distinctam, magisque evolutam articulorum religionis cognitionem habent, quam concipiunt ex verbi prædicati auditu, lectione, meditatione, ruminatione, apprehensione, sciunt insuper, se credere & operibus in oculos incurrentibus & officiis caritatis publicè fidem suam testantur, ac cum dubitatione, diffidentia & trepidatione luctantur, quod de fide infantum non possumus dicere. Aliter proinde se habet fides in infantibus ac in adultis. In adultis accenditur per auditum verbi cum attentione & meditatione percepti; infantibus datur in Baptismo. In adultis est cum usu rationis conjuncta, ut distinctè de rebus fidei meditari & loqui possint: in infantibus eo modo non est comparata. In adultis exerit se per externam confessionem, in infantibus hoc non fit. Adulti sciunt se credere, & probare se possunt, an sint in fide, quod infantibus datum non est.

6. Si per actum fidei intelligunt ἐνέργειαν fidei foras progredientem, quoad proximum per opera caritatis, concedimus, tali fidei operatione infantes destitui. Si per actum fidei intelligunt reflexionem ac reciprocationem, quâ credens scit, se credere, itidem concedimus, tali fidei actu infantes destitui. Quando autem dicimus, *infantes habere fidem actualem*, tunc intelligimus talem ἐνέργειαν, quâ fides per Spiritum Sanctum in cordibus infantum accensa agit, paciscitur ac stipulatur cum Deo, 1. Petri 3. v. 21. Quemadmodum *infantes sanctificantur sine sensu sanctitatis,*

ditatis, ut loquitur Nazianzenus orat. 40. de Baptismo, sic Deum suo modo cognoscere & credere possunt sine sensu fidei.

7. Dicimus ergò *fidem actualem* non respectu *externarum* operationum, sed *internarum* & fidei propriarum. Non docemus, infantes in Baptismo talem fidem actualem habere, quæ per sensibiles motus & operationes sese exerat, sicut in adultis: sed statuimus, Spiritum Sanctum in actione Baptismi suâ gratiâ & efficaciâ in infantibus operari fidem, quæ non sit otiosus aut nudus habitus, sed actu aliquo, cujus modus tamen nobis est inexplicabilis, Christum induat, Galat. 3. vers. 27. regnum cœlorum recipiat, Marc. 10. v. 15. & regenerationis ac salutis particeps fiat, Johan. 3. v. 5. Tit. 3. v. 5. 1. Petr. 3. vers. 21. Jam verò Christum induere, recipere regnum cœlorum, adipisci regenerationem & salutem, sunt indubii actus fidei. Ergò fidem suo modo actualem esse necesse est.

Antithesis. Salmero Disput. 1. in cap. 6. Roman. tom. 13. pag. 487. *Augustinus, Ambrosius & alii Patres non dubitârunt asserere, justificationem fieri in Baptismo, non per fidei motum, qui infantibus inesse nequit, sed per virtutem ipsius Sacramenti.*

Catech. Roman. pag. 283. *Neque enim dubitare licet, quin fidei Sacramenta, cùm abluuntur, accipiant, non quia mentis suæ assensione credant, sed quia parentum fide universæ societati sanctorum uniuntur.*

Autores Censuræ Coloniens. Dialog. 8. pag. 256. Monhemium sic compellant: *An fortè cum Magistro tuo Luthero & infantes tu actu credere dices? Sanè si hoc fateâre, dignus eris, qui vel puerorum lusibus exponi debeas?*

Ludovicus Granatensis in Evangelio de Paralyt. Matth. 9. *Hoc in loco immensa Dei bonitas satis apparet, qui frequenter propter aliena merita miseris opitulatur. An non quotidiè Ecclesia fides in Sacramento Baptismi regeneratis infantibus sufficit ad salutem? Si enim tanta Dei justitia est, ut aliena labes nascentem puerum inficiat, cur non tanta sit ejusdem misericordia, ut aliena quoque fides & voluntas salutem ei conferat?*

Bellarminus lib. 1. de Baptismo cap. 10. §. ult. *Infantes non habent fidem actualem, credunt fide alienâ & ipsâ susceptione Baptismi.*

cap. 11. Propos. 1. *Infantes non habent fidem actualem.*

Propos. 2. *Non habent infantes, dum baptizantur, ullos novos motus & inclinationes similes actibus fidei & dilectionis.*

ibid. §. Argument. 1. *Qui in Baptismo infantum respondet Credo, non significat, infantem credere proprio actu, sed alieno, idq; non injuriâ, cùm peccato alieno prægraventur.*

Nostram sententiam probamus.

1. *Ab expresso Christi testimonio*, Matthæi 18. v. 6. Marci 9. v. 42. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt.*

2. *Ab exemplo Johannis Baptistæ*, Lucæ 1. vers. 44.

3. *Ab exemplo circumcisorum infantum*, Genes. 17. v. 18. Rom. 4. v. 11.

4. *A confessione Davidis*, Psalm. 71. vers. 5.

5. *A fidei proprietatibus*, quæ tribuuntur parvulis, Psal. 22. v. 10. & 11. 1. Joh. 2. v. 12. & 14.

6. *Ab effectis fidei*, qui tribuuntur infantibus, quorum positio ipsam fidem, tanquam causam proximam, præsupponit. Infantes *nati sunt ex Deo, & vincunt mundum*, Joh. 1. v. 13. 1. Joh. 5. v. 4. *timent nomen Dei*, Apocal. 11. v. 18. Psal. 115. v. 13. *laudem dicunt Deo*, Psal. 8. v. 3. Matth. 21. v. 16. Apoc. 19. v. 5. *justi sunt ac Deo placent*, Matthæi 19. v. 13. & seq. Marc. 10. v. 13. Luc. 18. v. 15. *salvantur*, Matth. 19. v. 14. Marc. 10. v. 14. Luc. 18. v. 16. Apoc. 20. v. 21. &c.

7. *A fructu Baptismi*. Baptismus est efficax medium remissionis peccatorum, regenerationis, υἱοθεσίας & salutis æternæ, Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. Act. 2. v. 38. cap. 22. v. 16. Rom. 6. v. 3. 1. Cor. 6. v. 11. Ephes. 5. v. 26. Ergò Spiritus Sanctus in cordibus illorum, qui operationi ejus actuali impœnitentiâ ac pertinaciâ non resistunt, per Baptismum fidem accendit, quippe sine qua nec remissio peccatorum, nec regeneratio, nec υἱοθεσία, nec salus æterna locum habere potest. Jam verò infantes actuali pertinaciâ Spiritui Sancto non resistunt. Baptismus non est simpliciter aqua, sed aqua verbo Dei conjuncta. Jam verò verbum est medium illud, per quod Spiritus Sanctus fidem in cordibus hominum ad regenerationem & salutem ipsorum accendit, Joh. 17. v. 20. Rom. 10. v. 17. 1. Pet. 1. v. 23. Per Baptismum *Christum induimus*, Gal. 3. v. 27. At hæc specialis beneficiorum Christi applicatio & spiritualis cum Christo unio absque fide non habet locum. *Omnis, qui credit, Jesum esse Christum, ex Deo natus est*, 1. Joh. 5. v. 1. id quod valet etiam reciprocè. At infantes baptizati sunt ex Deo nati. Ergò infantes baptizati credunt. Omnes *justificati, mundati, Christo induti, salvati &c.* credunt, Act. 15. v. 9. Rom. 5. v. 1. Infantes baptizati justificantur, mundantur &c. Ergò etiam credunt. Infantes baptizati singulariter *placent Deo*. Ergò credunt. Ratio connexionis est, *quia sine fide impossibile est Deo placere*, Hebr. 11. v. 6.

8. *Ab admirabili infantum in maximis doloribus patientia*.

9. *Ab omni impedimentorum absentia*.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd agnoscere coguntur, *infantes habere fidem justificantem & salvantem*. (Ergò non destituuntur fide propriâ, quia fides aliena hominem non justificat, nec salvat. Ergò etiam habent fidem actualem, quia fides justificans & salvans non est otiosus & torpidus habitus, sed fiducialis apprehensio Christi.)

Bellarminus lib. 1. de Justif. cap. 11. Propos. 3. *Infantes non justificantur sine ulla fide. Probatur primò, quia Scriptura affirmat, fidem esse medium ad salutem necessarium. Joh. 3. Qui non credit, jam judicatus est. Secundò, probatur ex illo Hebr. 11. Sine fide impossibile est Deo placere. It. Roman. 3. Arbitramur, hominem justificari per fidem, quod passim repetit & inculcat Paulus. Quomodo igitur sine ulla fide justificari & Deo placere possunt infantes?*

(Subsumimus. Fides, quæ justificat & salvat, non est nudus & otiosus habitus omni actu & ἐνεργείᾳ destitutus, sed est viva & efficax. Ergò etiam talis erit infantum fides. Habitus omnis aut est *absolutus*, aut *transitivus*. Si per habitum fidei, quem infantibus tribuunt, intelligunt *habitum absolutum*, qui est qualitas in

in se terminata, repugnant Naturæ fidei, & tribuunt infantibus non aliam, nisi *mortuam & Historicam fidem*, quam etiam habent Diaboli, Jac. 2. v. 19. quæ neminem justificat vel salvat, siquidem Scriptura fidem justificantem sic describit, *quòd sit fiducialis apprehensio Christi ad vitam æternam*. Sin habitum *relativum & activum* apprehendentem Christum ejusque merita sibi applicantem intelligunt, quando infantibus fidem tribuunt, nostram sententiam approbant. Ut enim beneficia Christi in Baptismo & per Baptismum infantibus offeruntur: ita & ab illis eadem apprehendi oportet, quod non potest fieri per fidem alienam, sed propriam; nec per habitum absolutum, sed per fidem actualem, quam Spiritus Sanctus per hoc Sacramentum in cordibus infantum accendit.)

2. Quòd agnoscunt, parvulos illos, de quibus Christus Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18. dicit: *Sinite parvulos ad me venire, talium enim est regnum cœlorum*, non fuisse grandiores, sed infantes usu rationis adhuc destitutos.

Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 8. §. Secundum argumentum, respondens exceptioni, *quòd Evangelia non loquantur de infantibus, sed de pueris, qui jam usu rationis sunt instructi &c.* inter cætera sic scribit: *Hæc solutio non est solida. Nam verba Evangelistarum parvulos & infantes significant. Matthæus & Marcus habent* παιδία, *i. e. parvulos. Lucas habet* βρέφη, *id est, infantes. Et ibidem Lucas dicit, eos portatos fuisse, non suis pedibus venisse. Igitur illa vox accipitur largo modo pro eo, quod est accedere & appropinquare.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evangel. cap. 100. *Cùm Matthæus & Marcus parvulos, aut ut est Græcè* παιδία, *id est, puerulos Christo oblatos dicant, Lucas etiam* τὰ βρέφη, *hoc est, infantes dicit oblatos, ideóque addit exaggerationis causâ conjunctionem ET, afferebant & infantes, id est, non tantùm parvulos, qui incedere possent & loqui, sed etiam infantes.*

Maldonatus in cap. 19. Matth. v. 13. *Ex Luca perspicuum est, non solùm pueros parvulos fuisse, sed etiam infantes* προσέφερον αὐτῷ τὰ παιδία, *& offerebant illi infantes.*

(Ex hac hypothesi concessâ sic concludimus: Qui ad Christum veniunt & salvi fiunt, illi præditi sunt fide propriâ & actuali, teste totâ Scripturâ. Infantes baptizati ad Christum veniunt & salvi fiunt. Ergò. Incredulorum, quâ talium, non est regnum cœlorum, Apoc. 21. v. 8. cap. 22. v. 15. Gal. 5. v. 21. At talium παιδίων est regnum cœlorum. Ergò. Videt Bellarminus argumenti hujus robur, ideò in capite seq. 11. hanc hypothesin quodammodò repudiat. Ibi enim responsurus ad argumentum nostrum ex Matt. 18. petitum, (*Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt. Ergò pusilli credunt*) sic scribit: *Pusilli isti, de quibus loquitur Evangelium, non infantes, sed pueri grandiores erant. Nam vocavit eos Dominus ad se, & scandalizari posse dixit. At venire suis pedibus & scandali capacem esse, infantibus non convenit.* Distinctæ quidem sunt Historiæ, quæ Matth. 18. & 19. describuntur, interim puerulus ille, cujus Matt. 18. fit mentio, itidem vocatur παιδίον vers. 2. & 4. & quando Christus dicit, *Nisi conversi fueritis & efficiamini, sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum*, non proponit nobis pueros grandiusculos, siqui-

 dem

dem in illis malitia cum ætate crescit, quàm parvulos adhuc teneros, inter quos & infantes, quoad cognitionem articulorum fidei, nullum est discrimen, siquidem parvuli isti non magis rationem fidei suæ reddere possunt, quàm infantes. Ac probè notandum, quòd Christus pronunciatum suum Matth. 18. v. 3. *Nisi conversi fueritis &c.* Marc. 10. v. 15. Luc. 18. v. 15. ad infantes, in ulnis sibi allatos, etiam applicet. Ergò & illi credunt.)

3. Quòd agnoscunt, *infantes spiritualiter manducare carnem Christi & bibere ejus sanguinem.*

(Ad hoc enim requiri *fidem actualem* docet Maldonatus in cap. 6. Johan. in annot. v. 53. *Quo modo infantes baptizati carnem Christi per fidem manducant, quos certò tamen credimus salvos fieri? Habet, dicit, aliquis habitum fidei, qui cum cæteris divinis virtutibus per Baptismum infunditur. Esto, tamen qui per fidem carnem Christi manducare dicitur, non habitu, sed actu fidei dicitur manducare, nihil enim solo habitu agimus.)*

c. Quia passus dist. 2. de Consecr. ex August. *Nulli est aliquatenus dubitandum, unumquemque fidelium corporis & sanguinis Domini tunc fieri participem, quando in Baptismate membrum efficitur Christi, nec alienari ab illius panis & calicis consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, calicemq; bibat, de hoc seculo migraverit.*

Vasquez in p. 3. Thom. Disp. 73. de Euch. c. 4. *Per hanc manducationem spiritualē parvuli etiam consequuntur vitā illā cū Christo.*

4. Quòd agnoscunt, *in infantes cadere actualia peccata.*

Piccolomineus lib. 1. Philos. pract. cap. 31. *iram in infantes cadere* concedit; (cui addi potest exemplum Augustini de parvulo contra collactaneum suum zelante lib. 1. Confess. cap. 2. Cùm ergò in parvulos cadat peccatum iræ, & verò juxta hypothesin Pontificiorum *omne peccatum sit voluntarium,* ex eo facilè colligi potest, etiam actualem fidem ipsos habere posse.)

5. Quòd in quæstione de fide infantum non consentiant.

Quidam ex Scholasticis disputant, *in Baptismo pueris nondum ratione utentibus nullas infundi virtutes, nec secundùm actum, nec secundùm habitum, nec secundùm radicem, sed in adulta demùm ætate eas conferri, vel, si in infantia moriantur, & baptizati sint, in separatione animæ à corpore virtutes illis conferri.*

Alii disputant, *in Baptismo conferri nec habitus, nec actus virtutum, sed radicem earum, quæ sit gratia.*

Alii *radicem illam faciunt characterem Baptismi, & ejus radicis ramos progressu ætatis fieri habitus virtutum, ex quibus suo tempore sequatur actus.*

Alii opinantur, *in parvulis baptizatis infundi habitus virtutum, non autem actus, quoad usum.*

Ludovicus Granatensis in Evang. de paralytico Matth. 9. statuit, *infantes salvari alienâ fide, scil. Ecclesiæ.*

Costerus in Augmento Enchiridii *infantes credere* vult *fide habituali infusâ.*

Bellarminus lib. de Baptismo cap. 11. *utrumque* amplectitur.

Arg. Advers. *Portatorū fides impetravit paralytico sanitatem Matth. 9. v. 3. Ergò etiam aliena fides infanti confert salutem.* Petrus Cluniacensis & ex eo Stapleton. Promt. Catholic. part. 1. p. 267.

Resp. 1.

Resp. 1. Lyranus in cap. 9. Matth. sic commentatur: *Non videntur benè dicere, qui dicunt, quòd vocula Illorum refertur tantùm ad offerentes, ita quòd per fidem offerentium tantùm sit sanatus.*

2. Idem statuunt Albertus Magnus & Dionysius Carthusianus in cap. 9. Matth.

3. Thomas de Trugillo in Thesaur. concion. tom. 1. p. 589. col. 2. edit. Lugdun. *Filium vocavit Jesus paralyticum, in quo ostenditur, propriâ etiam fide illum fuisse salvum, hoc quippe nomine Christus credentes appellat, quibus dedit potestatem filios Dei fieri.*

4. Costerus part. 1. Concion. pag. 524. *Nota, Christum non attendisse solam portantium fidem, sed ipsius infirmi quoque, qui portari se permiserat, & cum tanto periculo demitti.*

(Argumentum hoc est Chrysostomi homil. 3. in Matth. *Nisi hic paralyticus fidem habuisset, non fuisset passus se è tecto demitti.*)

5. Cornelius Jansenius cap. 32. Concord. *Quidam intelligunt, relativum Illorum tantùm referri ad portantes. Verùm rectiùs cùm Chrysostomo intelligitur, simul referri & ad portantes, & ad eum, qui portabatur: aut saltem ita referri ad portantes, ut non excludatur fides ægri. Neque enim, inquit Chrysostomus, se portari & per tectum demitti sustinuisset, nisi salutem sperâsset. Adde, quod maximè movere debet, quòd nequaquam dixisset Christus, Dimittuntur tibi peccata tua, nisi & ipse fidem habuisset.*

6. Salmero tom. 6. tract. 14. *Non tantùm bajulorum, ut Hieronymus exponit, sed etiam ipsius paralytici & bajulorum, ut rectè enarrat Chrysostomus. Nec enim illi dictum fuisset, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua, ut ille ait, nisi credidisset. Adhæc, etsi corporalis sanitas conferri alicui possit à Deo, & collata sit quandoque à Christo aliena fidei intuitu, tamen spiritualis sanitas, quæ in peccatorum remissione consistit, sine propria fide in adultis accipi non potest.*

(At cur non etiam idem de infantibus judicandum? *Una fides, unus Christus & una salus.*)

7. Barradius in h. l. *Satiùs est intelligere, Christum vidisse fidem illorum omnium, tam portitorum, quàm paralytici.*

8. Jacob[illegible]irinus in h. l. *Videns fidem fiduciamq; illorum, bajulorum simul & paralytici.*

CAPUT III.

DE BAPTISMI EFFECTU.

THESIS I. Baptismus non ita tollit peccatum, ut in baptizatis nullæ ejus maneant reliquiæ.

Ἔκθεσις. 1. Baptismus est *lavacrum regenerationis ac renovationis*, Tit. 3. v. 5. Ad regenerationem pertinet remissio peccatorum; ad renovationem mortificatio carnis & vivificatio Spiritus. *Regeneratio* & peccatorum remissio plena ac perfecta fit in Baptismo, ita *ut nulla damnatio sit, his, qui sunt in Christo Jesu*, Roman. 8. v. 1. *Renovatio* in Baptismo incipit, durat per totam vitam in illis, qui Spiritu actiones carnis mortificant, & tandem consummata erit in vita æterna.

2. Peccatum, cujus remedium est Baptismus, dupliciter consideratur, vel *absolutè*, in prædicamento qualitatis, ut est vitiositas, inordinatio & ἀνομία; vel *relatè*, ut est damnabile quid,

reos

reos nos faciens coram Deo. *Respectu posteriore* planè tollitur, aufertur ac deletur peccatum, hoc est, reatus peccati in credentibus. *Respectu priore* non planè tollitur, manet enim vitiositas illa Naturæ, licèt refracta, imminuta ac castigata, cui per Spiritum Sanctum renati quotidiè debent resistere, eandem mortificare & in renovatione crescere.

3. Non est quæstio, *an peccata per Baptismum verè tollantur.* Nos libenter concedimus, peccata in Baptismo tolli, modo scilicet eo, quo Scriptura *peccatum tolli* ait, videlicet per remissionem. Verè igitur tolluntur in Baptismo peccata, quia verè remittuntur; cùm enim peccatum remittitur, perinde est, ac si nunquam sit commissum. Calumniantur ergò Pontificii, quando dicunt, *nos statuere, peccata tantùm radi in Baptismo, non tolli.*

4. Peccatum consideratur vel *ratione materialis*, quatenùs est corruptio Naturæ, pugnans cum lege Dei; vel *ratione formalis* sive reatus, quatenùs nos actu reos facit iræ Dei & æternæ damnationis. Si de peccato loquamur *ratione formalis ac reatus*, certum est, eo modo penitùs deleri, auferri & mundari, ut non ampliùs ad damnationem imputetur, Rom. 8. v. 1. Si verò de peccato loquamur *ratione materialis*, quatenùs est vitiositas & corruptio Naturæ, pugnans cum lege Dei, testatur Scriptura & ipsa renatorum experientia, quòd in carne post Baptismum adhuc maneat Rom. 7. v. 14. debilitatum tamen & refractum, ut possit homo renatus per Spiritum Sanctum illi resistere ac dominium illi auferre.

Antithesis. Leo X. damnavit assertionem illam Lutheri: *Qui negat in puero post Baptismum remanere peccatum, contra Christum & Paulum loquitur.*

Concilium Tridentinum sess. 5. decernit, *per Baptismum tolli reipsà id omne, quod habet in homine rationem peccati.* Verba sic habent anath. 5. *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantùm radi, aut non imputari, anathema sit.*

Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 12. §. 2. *Baptismus tollit ac delet verè omnem culpam & pœnam.* Id postmodùm cap. 13. §. Contra hunc &c. sic exponit: *Per Baptismum tollitur reipsà id omne, quod habet in homine rationem peccati.*

Et postea. *Per Baptismum reipsà tolluntur omnia peccata, ita ut non solùm non imputentur, sed nec sit, quod imputari possit ad culpam.*

Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 17. *Externo aquæ signo adhibito, ita animam sordibus abluit, atque reatibus semel expiat, nihil ut maneat sordium, nihil ut supersit reatuum. Quinimò baptizatorum pectora omnibus omninò sive originalis illius contagii, sive additorum etiam illi delictorum, tum à nævis detersa, nitida ac emundata; tum à maculis quoque emaculata prorsus atque pura, puta Spiritus Sancti sanctissima efficit templa, omni ornamentorum genere instructissima, preciosissimoq; virtutum prorsus omnium, cælestiumq; illarum dotium mundo cumulatissima simul & decoratissima.*

Similia occurrunt apud Gregorium de Valentia tom. 2. Disput. 8. de Grat. Costerum in Enchirid. de Peccat. orig. pag. 394.

pag.394. Becanum part.2.tract.4.de Grat. quæst.1.

Nostram sententiam probamus.

1. *Ex dictis illis Scripturæ*, quæ docent, concupiscentiam in renatis post Baptismum reliquam coram Deo verè esse peccatum, si vel maximè virtute Spiritus illi concupiscentiæ resistatur. Dicta illa suo inferiùs recensebuntur loco.

2. *Ex querelis Sanctorum* de peccato in carne adhuc habitante, cujus remissionem seriis & ardentibus precibus expetunt, Psal.19.v.15. Psal.32. v.6. Psal. 130. v.1. Psal.143.v.2. Matth.6.v.12. Rom.7.v.7. & 17. 1. Joh.1. v.8.

3. *Ex cohortationibus Apostolicis*, quibus jubentur renati peccato in carne adhuc habitanti resistere, *veterem hominē exuere, renovari quotidiè Spiritu mentis &c.* Rom.6.v.4.6. & 12. cap.8.v.1.& 12.13. 1.Corinth 5.v.7. 2.Cor.4.v.16. cap.7.v.1. Ephes. 4. v.23. 24. &c.

4. *Ex formulis loquendi*, quas de peccati remissione SpiritusSanctus usurpat. Docet enim ea *tegi*, non *imputari*, Psal.32. v.1.Rom.4.v.7.

5. *Ex propagatione peccati originalis*. Infantes à parentibus baptizatis ac renatis geniti, non minùs ac reliqui nascuntur peccato originali obnoxii, Job. 14. v.4. Psal.51.v.7. Joh.3.v.6. Ephes.2.v.3. Quomodo verò illa peccati propagatio locum haberet, si peccatum ipsum radicitùs cum omnibus fibris in Baptismo esset evulsum?

6. *Ex peccatis actualibus* baptizatorum. Si in Baptismo peccatum penitùs tolleretur, consequens foret, baptizatos inposterùm non posse peccare, vel si peccarent, quærendam esse novā novæ corruptionis causam.

7. *Ex calamitatibus, doloribus, morbis & morte ipsâ*, cui baptizati adhuc sunt obnoxii. Ubi omnis abest culpa, ibi calamitates, dolores, morbi & mors non possunt nec debent habere locum. Atqui in infantibus baptizatis illa adhuc locum habent.

8. *Ex consequentibus absurdis*. Si peccatum ex Natura nostra penitùs esset evulsum, consequens foret, semel tantùm nos ablui sanguine Christi, & ampliùs eum nobis haud prodesse ad purgationem continuandam vel iterandam. Si enim nullæ supersunt in anima sordes, nihil opus ut abluantur. Quis ergò usus sanguinis Christi in Eucharistia percepti? Inanes insuper ac supervacaneæ forent Spiritus Sancti exhortationes *de lavandis pedibus*, Joh.13.v.10. *de expurgando veteri fermento*, 1.Cor.5.v.7. *de mundatione ab inquinamentis carnis*, 2.Cor.7.v 1. *de crucifigendis carnis concupiscentiis*, Gal.5. v. 24. Nec opus haberemus quotidiè orare, *Dimitte nobis debita nostra.*

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, concupiscentiam post Baptismum in renatis adhuc reliquam, esse peccatum. (*Hæc enim quæstio*, ut scribit Bellarminus d. l. *ita conjuncta est cum præsente, ut unâ explicatâ etiam altera terminetur.*) Dicta illa enumerabuntur inferiùs in articulo de amissione gratiæ & statu peccati.

2. Quòd in Baptismo peccata remitti dicunt, non autem funditùs extirpari & radicitùs deleri.

Gregorius Magnus lib.3. Epist.39. *Qui dicit, peccata in Baptismate non funditùs dimitti, dicat, in mari rubro Ægyptios non veraciter submersos.*

Zzzzz Non

(Non dicit, peccata in Baptismo funditùs extirpari, sed funditùs dimitti.)

Plura hujus generis dicta adducentur artic.23. cap.4.

3. Quòd agnoscunt, *post Baptismum adhuc manere carnis infirmitatem ac Naturæ vitiositatem.*

(Utique ergò Baptismus non ita tollit peccatum, ut nullæ ejus in baptizatis maneant reliquiæ.)

Bernhardus serm. de Cœna Domini col. 126. *In casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem super acervum lapidum & in luto, unde non solùm inquinati, sed etiam vulnerati & graviter quassati sumus. Lavari quidem citò possumus, ad sanandum verò opus est curatione multâ. Lavamur igitur in Baptismo, & gratia hac nobis confertur, ne jam nobis concupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus.*

c. Iteratur dist.2. de Consecrat. ex Paschasio. *Licèt omnia peccata sint donata in Baptismo, infirmitas tamen peccati adhuc in carne remanet, unde Psalmista: Benedic anima mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.* Glossa addit, *Infirmitas, id est, origo peccati.*

c. Per Baptismum dist. 4. de Consecrat. ex Augustino. *Per Baptismum Christi id agitur, ut caro peccati evacuetur. Non autem sic evacuatur, ut in carne concupiscentia innata non sit, sed ne obsit. Nam si post Baptismum ad ætatem naturalē perveniunt, ibi habent, cum qua pugnent, eamq́ue, adjuvante Domino, superent, si non gratiam in vacuum susceperint. Nam nec adultis id præstatur in Baptismo, nisi fortè miraculo Dei, ut lex peccati repugnans legi mentis, penitùs extinguatur, ut non sit: sed ut quicquid ab homine dictum, factum, cogitatum est, cùm eidem concupiscentiæ mente serviret, totum aboleatur, & quasi factum non sit, habeatur.*

Glossa ad c. Si concupiscentia caus. 15. q.1. *Non tollitur penitùs originale peccatum in Baptismo.*

Thomas in cap. 4. Epist. ad Roman. lect. 1. *in peccato tria* distinguit, *quorum unum est offensa Dei, & quantum ad hoc dici, Beati, quorum remissa sunt iniquitates. Aliud est ipse actus inordinatus culpæ, qui non potest non fuisse factus, ex quo semel perpetratus est, sed tegitur manu misericordiæ divinæ, ut quasi pro non facto habeatur. Tertium est reatus pœnæ, & quantùm ad hoc dici. Beatus, cui non imputavit Dominus peccatum, scilicet ad pœnam.*

(Ergò peccatum verè tollitur, deletur, purgatur coram Deo per gratuitam remissionem, etiamsi non penitùs ex carne tollatur in hac vita, sed demùm in morte. Est enim hac in parte eadem ratio actus peccati transitorii & pravæ concupiscentiæ habitualiter inhærentis.)

Johannes Driedo lib. 1. de Gratia & lib. arbit. *Originale peccatum solvitur quidem in hac vita regeneratione Baptismi, non ut non sit, sed ut in culpam non deputetur.*

Johannes Ferus docuit, *post Baptismum manere peccatum originale & actuale*, teste Dominico Soto, qui hunc errorem in ipso reprehendit. Sixt. Senens. lib. 6. Biblioth. annot. 209.

Ribera in cap. 2. Joël. num. 39. *Sit procul ab orthodoxorum sensu atque sermone, piissimis hominibus hoc, dum hic vivitur, dari, ut sine fomite peccati sint. Quamvis enim magis indies minui & decrescere quodammodo possit, hoc est, possit vis ejus magis*

compesci & frenari per Dei gratiam & studium bonorum operum, nunquam tamen penitùs interit in nobis. Quis enim sanctior, aut Deo carior, aut in virtutibus excitatior, quàm Apostoli, quorum unus clamat: Condelector legi Dei secundùm interiorem hominem, video autem aliam legem &c. Atque hæc Paulum de seipso dicere, nunquamq; in justis fomitem extingui, plurimis in locis contra Pelagianos docet Augustinus &c.

(Sanè Ribera æquè ac alii Pontificii negabit, *fomitem illum esse peccatum.* Atqui agnoscit, fomitem illum esse causam venialium peccatorum in renatis, quando subjungit.)

Si justis fomes detrahatur, nec venialiter quidem peccabant, quod ante multos annos contra Pelagianos anathematizavit Ecclesia Catholica & Apostolica.

(Atqui si fomes causa peccati in renatis, utiq; ipse quoq; peccatum erit.)

Eadem sententia, quòd nimirùm maneat *materiale peccati, sublato ejus formali per Baptismum,* confirmata est in Formula Concordiæ Wormatiæ Anno 41. inter Eccium & Mensingum ex parte una; ac Bucerum & Melanchthonem ex parte altera initæ.

Bellarminus lib.1. de Purgat. cap. 12.§. ult. *Qui decedunt cum peccatis venialibus, aut cum debito pœnæ alicujus temporalis, ii non simpliciter moriuntur in Domino, sed partim in Domino ratione caritatis, quam secum ferunt, partim non in Domino ratione peccatorum, quæ nihilominùs secum ferunt.*

Et postea. *Augustinus lib. 3. contra duas Epist. Pelag. cap. 3. eosdem homines in hac vita partim esse dicit filios Dei, partim filios hujus seculi.*

(Atqui Augustinus *propter reliquias peccati* post Baptismum in carne adhuc residuas illos filios seculi vocat.)

Argum. Advers. 1. *Christus mundat Ecclesiam lavacro aquæ in verbo, ut sit sine macula & ruga,* Eph.5.v.27. *ut sit tota pulchra,* Cant.4. v.7.

Resp. 1. Bernhardus serm. 25. in Cant. *Sponsa Christi nævo nigredinis in loco peregrinationis suæ non caret, alioquin erit, cùm eam sibi in patria Sponsus gloriæ exhibebit gloriosam, non habentem maculam aut rugam.*

2. Thomas part.3. q.8. art.3. resp. ad 2. itidem *ad vitam æternam* hoc refert, quòd in ea demùm Sponsa Christi futura sit *sine ruga ac macula.*

3. Michaël Gislerius in Cantic. Cant. cap. 4. v. 7. exposit. 2. *Complures ex sanctis Patribus illud Cantici, Tota pulchra es, & locum Apostoli Ephes. 5. Christus dilexit Ecclesiam &c. de Ecclesia, ut in futuro erit seculo, hæc dici arbitrati sunt, de Ecclesia triumphante, quam certißimum est, esse totam pulchram & usquequaque perfectam absque ulla labe vel minima, prout apparet ex eo, quod dicitur in libro Apocalypsis, ubi omninò munda describitur sub metaphora civitatis novæ Jerusalem, in quam nil intrat coinquinatum.* Apocal. 21. vers. 10. *Verùm tametsi expositio ista congruentißima sit, ut aptata ad verba Apostoli, haud sanè ita congruens existimanda videtur, ut aptata ad id, quod hîc dicitur: Tota pulchra es.*

4. Martinus Delrio in cap. 4. Cantic. *Hortatur Sponsam Ecclesiam, ne ab orationis & pœnitentiæ semitis unquam deflectat. Sic enim procul dubio futurum, ut perfectam pulchritudinem & facilitatem in singulis membris cõsequatur.* Et statim. *Es pro eris accipi-*

more Hebraeo cum Nysseno, Ruperto & multis aliis. Capio hoc igitur de perfectione triumphantis Ecclesiæ, in qua nihil coinquinatum, quæ sine macula & ruga est.

(Quòd si vel maximè ad statum hujus vitæ referatur, non tamen potest ex eo totalis peccati abolitio inferri. Sic enim Aponius in h.l. *Omni ex parte nullam recipit maculam, neque rugam. Non enim soli Doctores vel perfect[i] [ae]que pulchri sunt ante oculos Dei, qui summâ scientiâ & contemplatione praeminent; sed etiam simplices quiq; fideles, qui rectâ fide & bonis operibus exornantur, pulchri in oculis Sponsi habentur. Hoc ideò dicimus, non quòd aliquis in præsenti vita sine peccato esse possit, cùm scriptum sit: Nemo est super terram sine peccato, nec infans unius diei, sed ideò, quia fides perfecta & cœleste desiderium omnem absterget maculam levioris peccati. Tota ergò pulchra est Ecclesia, in quantum se castam & immunem ab omni peccato custodit, si quando autem levi peccato fuscatur, citâ pœnitudine & fide rectâ ad cœleste desiderium in ea prisca pulchritudo reparatur.*)

5. Alphonsus de Castro lib. 6. adv. hæreses, verbo Ecclesia, hæresi 1. *Illud, quod dicit Apostolus, Ecclesiam videlicet esse sine macula & sine ruga, B. Hieronymus dicit in futuro seculo esse complendum. Is enim exponens 31. caput Jeremiæ, in fine capituli sic ait: Vide, quanta habeat loca Ecclesia & quomodo illud Apostolicum, ut sit sine macula & ruga, in futuro & in cœlestibus servetur.*

Idem Alphonsus lib. 12. adv. hæreses, verbo Purgatorium, hæresi 1. *Quòd Ecclesia nullam habeat maculam aut rugam, tunc solùm implebitur, quando ipsa erit beata, non autem in hac vita, in qua quotidiè orantes dicere debemus. Dimitte nobis debita nostra.*

6. Jacobus Tirinus in cap. 5. Eph. *De Ecclesia triumphante, de qua Augustinus lib. 2. Retract. cap. 18. hoc dictum accipit, absolutè illud verum est, de militante verò, si doctrinam, Sacramenta & leges spectes, & nobiliora ejus membra.*

Argum. 2. *Deus odio habet iniquitatem* Psal. 45. *& eos, qui operantur iniquitatem* Psal. 5. *Odio est Deo impius & impietas ejus* Sap. 14. *Aut ergò Deus in justificatione penitùs tollit peccata, ita ut nihil sit, quod odio habere possit, aut certè nihil omninò remittit, ne obligationem quidem ad pœnam. Si enim peccatum maneret, Deus illud odisset; si odisset, punire vellet; si punire vellet, non ignosceret.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 5. de Amiss. gratiæ cap. 13. §. Itaque: & cap. 14. in resp. ad 4. rat. concedit, *concupiscentiam pravam in renatis odio haberi à Deo.*

(Quomodo ergò verum erit, *quòd in justificatione Deus ita tollat peccata, ut nihil sit, quod odio habere possit?* Quomodo firma erit connexio, *Si Deus peccata odisset, punire vellet; Si punire vellet, non ignosceret?*)

2. Idem Bellarminus solutionem hujus argumenti nobis ipsemet suppeditat, lib. 5. de Amiss. gratiæ cap. 13. §. penult. sic scribens: *In Concilio Tridentino rectè dictum est, Deum nihil in renatis odisse, quia loquitur Concilium de odio, quod redundat in personam; odium autem concupiscentiæ, quod ponit Augustinus in Deo, non redundat in personam, non enim Deus propter concupiscentiam, quæ est in renatis, vult renatos damnare, sed potiùs vult concupiscentiam paulatim consumere, ut renati perfectè sanentur ac liberentur.*

Argum. 3. *Scriptura de remissione peccatorum*

catorum utitur vocabulis mundandi, lavandi, tollendi, delendi, auferendi & similibus, quæ non possunt, nisi ineptissimè, exponi per non imputari.

Resp. 1. ex Georgio Cassandro in Consult. art. 2. *Si peccati rationem in vitio illo & iniquitate, languore, infirmitate & morbo constituas, cui Spiritu resistendum est, ne illicitos actus gignat, non ineptè peccatum dicitur. Sin peccati rationem in ipsa offensa Dei & reatu, cui ex adverso pœna & damnatio respondet, si tam intelligas, non est peccatum in regeneratis, quia nisi voluntas eis consentiat, ad peccatum non deputatur.*

(Peccatum ut consideratur *absolutè* in prædic. qualitatis, ut est vitiositas & inordinatio, non planè tollitur in Baptismo; sed ut consideratur *relatè*, ut est damnabile quid, reos nos faciens coram Deo, planè tollitur, aufertur ac deletur.)

2. Innocentius in Psal. 2. pœnit. *Originale peccatum transit reatu quantùm ad labem, & remanet actu, quantùm ad fomitem, ex quo surgunt motus vel actus peccandi, sicut è contrario dici solet, quòd actuale peccatum transit actu & remanet reatu.*

3. *Delendi* verbum metaphoricum non significat *ex ipso peccatore* omnes maculas deleri, sed *ex libro*, quemadmodum æris alieni nomina delentur.

Lorinus in Psal. 50. *Non vult David deleri nomen suum de libro viventium, sed iniquitatem de libro, in quo omnes scribuntur & omnia opera, ne Deus mala cognoscat.*

Et paulò antè. *Delendi verbum incisum, veluti in ære, chirographum mortis cum causa, quæ sunt peccata, innuit, sive peccatum scriptum stylo ferreo & ungue adamantino. Qui solus est autor sententiæ & cognitor causæ, solus delet apices illos letales.*

(Quod addit, *id fieri, quando desinunt esse*, de suo addit, nec desumit ex vi metaphoræ. Notū enim est deleri debitorum nomina non tantùm *soluta*, sed etiam *donata*, h. e. non imputata.)

4. Quidam urgent locum Ps. 10. v. 15. (juxta Latin. Psal. 9. v. 40.) *Quæretur peccatum ejus & non invenietur.* Bailius in Catech. Controv. tract. 4. q. 2. Sed textus agit *de impiorum deletione*, non de gratuita peccatorum remissione.

Genebrardus in h. l. *Eorum peccatum & improbitas si quæratur, non extabit, funditùs enim extirpabitur impius.*

Emanuel. Sa in h. l. *Quasi dicat, facies aliquando cessare prorsus talium flagitia.*

Argum. 4. *Figuræ Baptismi docent peccata penitùs tolli, videlicet Circumcisio Coloss. 2. mare rubrum 1. Cor. 10. sanatio lepræ in Jordane 2. Reg. 5. suffocatio porcorum Matt. 8. probatica piscina Joh. 5. lotio & curatio cæci nati Joh. 9. in quibus omnibus verè fiebant omnia, puta in Circumcisione carnis amputatio, in mari rubro Ægyptiorū præfocatio &c.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *Convenit inter nos & Adversarios, ex solo sensu literali duci efficacia argumenta.*

2. Si esset per omnia eadem ratio figurarum & figurati, consequens fuerit, mersionē in Baptismo esse necessariam, quia Ægyptii in mari rubro mergebantur, sanandi in probaticam piscinam se immergebant &c.

3. Si essent omnia utrinque paria, oporteret peccata in Baptismo semel dimissa, postea nunquā esse molesta. Nam nec præputium amputatum redibat, nec Ægyptii post suffocationem Israëlitas persequebantur, neque lepra Naham-

 num

num denuò infestavit, neque porci suffocati ad pascua redierunt, neque morbi in probatica sanati recrudescebant, neque cœcus curatus denuò cœcutiit. At peccata rursum instaurari ac rursus molesta esse, Pontificii concedunt.

Argum. 5. *Non possunt simul habitare lux & tenebræ, peccatum & justitia, 2. Cor. 6. Quæ societas luci & tenebris &c. 1. Corinth. cap. 10. Non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ Dæmoniorum. At si verè in nobis peccatum post Baptismum, erunt etiam in nobis tenebræ.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 1. de Purgat. cap. 12. §. ultimo sic differit: *Qui decedunt in peccatis venialibus, aut cum debito alicujus pœnæ temporalis, ii non simpliciter moriuntur in Domino, sed partim in Domino, ratione caritatis, quam secum ferunt; partim non in Domino, ratione peccatorum, quæ nihilominùs secum ferunt. Neque mirum videbitur, quòd aliquos dicamus mori partim in Domino, partim non in Domino, si legatur S. Augustinus lib. 4. contra duas Epist. Pelag. cap. 3. ubi eosdem homines in hac vita partim esse dicit filios Dei, partim filios hujus seculi.* (Si quidam moriuntur *partim in Domino, partim non in Domino*, utique quidam partim sunt *in luce*, partim *non in luce.*)

2. Paulus non loquitur specialiter *de Baptismo*, sed de piorum in hac vita statu. Consequens ergò fuerit, etiam post pœnitentiam nulla esse in piis ampliùs peccata venialia, quod Pontificii non concedunt.

Thesis II. Baptismi efficacia extendit se non tantùm ad præteritum, sed etiam ad futurum tempus.

Ἔκθεσις. 1. Nequaquam docemus, eos, qui post Baptismum in peccata prolapsi, sine vera ac seriâ pœnitentiâ in sceleribus perseverant, modò perfunctoriè & Historicè recordentur, se aliquando baptizatos esse, tali recordatione peccatorum remissionem consequi, ut non sit opus pœnitentiâ & ministerio clavium, sed post Baptismum prolapsis veram & seriam pœnitentiam necessariam esse docemus, si peccatorum remissionem consequi velint.

2. Sed hoc dicimus, quòd virtus, efficacia & operatio purgationis & sanctificationis Baptismi per totam vitam Christiani hominis eo modo duret ac valeat, ut in vera ac seria pœnitentia homo post Baptismum in peccata prolapsus, fidem suam recordatione fœderis in Baptismo olim cum Deo initi & promissionis semel factæ, confirmare & possit & debeat. Quando igitur non solùm præterita, sed etiam futura peccata per Baptismum remitti dicimus, hoc volumus, quòd propter promissionem divinam Sacramento Baptismi additam, peccata illa remittantur.

Augustinus in inchoata explicatione Epist. ad Roman. paulò ante finem. *Eos, qui jam baptizati fuerint, curari meliùs dicimus per pœnitentiam, non renovari, quia renovatio in Baptismo est, ubi quidem operatur pœnitentia, sed tanquam in fundamento.*

3. Fœdus enim, quod in Baptismo ac per Baptismum DEUS nobiscum init, non *præteritum* duntaxat *tempus*, vel momentum illud, in quo baptizamur, respicit, sed est *æternum fœdus*. Quamvis ergò per peccata postmodùm ex eo excidamus, non tamen ita dissolvitur & frangitur, ut per pœni-

pœnitentiam non pateat ad illud reditus.

4. Si qui ergò ex navi Baptismi per peccata voluntaria in mare perditionis prosiliunt, hoc est, desertá promissionis fide in peccati gurgitem se præcipitant, navis ipsa non dissolvitur, sed permanet integra, ad quam si per veram pœnitentiam redeunt, in portum salutis provehuntur.

Antithesis. Concilium Tridentinum de Baptismo can.10. *Si quis dixerit, peccata omnia, quæ post Baptismum fiunt, solâ recordatione & fide suscepti Baptismi vel dimitti, vel venialia fieri, anathema sit.*

Bellarminus lib.1. de Baptism. cap.18. §. At verò. *Catholici docent, Baptismi efficaciam non se extendere ad futurum, sed solùm ad præteritum.*

ibid. *Falsum est, solâ memoriâ & fide suscepti Baptismi, posse dimitti peccata post Baptismum commissa.*

Suarez in Apocal. serm.15. pag.323. *Quid magis nefandum, quid magis execrabile, quàm affirmare, Baptismum non solùm pro purgandis præteritis peccatis accipi, sed etiam pro futuris? ita ut quoties aliquis in peccatum labitur, dummodò recordetur, se semel baptizatum fuisse, veniam delicti accipiat?*

Nostram sententiam probamus.

1. *Ex fœderis Naturâ & ratione.* Deus in Baptismo fœdus gratiæ nobiscum init, ac pollicetur, se fore *Deum ac Patrem nostrum.* Gen.17.v.7. Coloss.2.v.16. Jam verò fœdus Dei est perpetuum & æternum, nec, si per peccata inde excidimus, ita frangitur ac dissolvitur, ut etiamsi in vera pœnitentia per fidem ad illud redeamus, Deus tamen illud amplius servare, ratum & firmum esse pœnitentibus nolit, cùm *incredulitas hominum fidem Dei non evacuet.* Genes.17.v.7. Exodi 6.v.5. Lev.26.v.9 & 44. Num.18.v.19. Deuter.4.v.31. cap.7.v.9. 1. Reg.8.v.23. 2.Reg. 13.v.23. Nehem.1.v.5. Esa.54.v.10. cap.55. v.3. Jerem.32.v.39. cap.33.v.20. Ezech.16. v.60. cap.37.v.26. Oseæ 2.v.19. Rom.3.v.3. cap.11.v.29. 2.Timoth.2.v.13. unde Deus ipse jubet, homines lapsos ad pactum cum illis initum per veram pœnitentiam reverti, Jerem.3.v.1. &c.

2. *A collatione cum Circumcisione.* Baptismus in Novo Testamento successit in locum Circumcisionis, Coloss.2.v.16. Quod ergò Circumcisioni tribuitur, id Baptismo denegandum non est. Jam verò fideles Veteris Testam. ex Circumcisione, hoc est, ex fœdere Dei, in quod per Circumcisionem recepti fuerunt, efficaces consolationes petierunt, 1. Sam. 14.v.6. cap.17.v.26. unde Apostolus eam vocat *sigillum justitiæ fidei,* Rom.4.v.11.

3. *Ab exemplorum inductione.* Exempla fidelium in Novo Testamento testantur, quòd fœderis Baptismalis recordatione se consolati fuerint, postquam à Baptismo in peccata prolapsi, & per veram pœnitentiam ad Deum rursus fuêre conversi. De *Corinthiis* hoc patet 1. Corinth.6.v.11. cap.12. vers.13. De *Galatis,* in Epistola ad Galatas cap.3.v.27. De *Petro,* 1. Epist.3.v.21. quò pertinet generalis exhortatio Apostolica Hebr. 10. vers. 22. *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala & abluti corpus aquâ mundâ.*

4. *Ex phraseologia Spiritus Sancti.* Scriptura de virtute & efficacia Baptismi loquitur

quitur *verbis præteriti, præsentis & futuri temporis*, ut ostendat, Baptismi efficaciam non esse restringendam ad illud temporis momentum, in quo baptizamur, sed per totam vitam se extendere, Tit. 3. v. 5. Gal. 3. v. 27. 1. Petr. 3. v. 21. Eph. 5. v. 26. Marc. 16. v. 16. &c. Nemo salvatur, cui non remittuntur peccata præterita, præsentia & futura. At fideles per Baptismum salvantur. Ergò per Baptismum credentibus remittuntur peccata præterita, præsentia & futura. Sic Rom. 6. v. 3. dicimur *in mortem Christi baptizati*, fundatur igitur Baptismi efficacia in morte Christi. Jam verò mors Christi non solùm præterita, sed omnia omninò peccata expiavit. Utique ergò ex Baptismo peti potest consolatio, si in peccata prolapsi, per pœnitentiam ad Deum convertimur. Tit. 3. v. 5. Baptismus vocatur *lavacrum renovationis*. Jam verò renovatio in Baptismo incipit & per totam vitam durat. Ad hanc phraseologiam etiam illud pertinet, quòd Scriptura non restringat Baptismi efficaciam ad peccata præcedentia, sed generaliter loquatur de peccatorum remissione, Marc. 1. v. 4. Act. 2. v. 38. cap. 22. v. 16. ubi verò Scriptura non distinguit, nec nos distinguere debemus.

5. *Ex absurdorum consecutione.* Si Baptismi efficacia tantùm ad præterita peccata se extendit, sequitur, Scripturam non rectè loqui de effectu Baptismi in tempore futuro; non rectè Baptismum dici lavacrum renovationis; Baptismum non fundari in Christi morte; rectiùs differri Baptismum ad ultimum vitæ terminum; Deum in promissionibus suis esse mutabilem; Christianum lapsum habendum esse pro non baptizato. Deniq; per hanc hypothesin incideremus in errorem Messalianorum, de quibus Theodoretus lib. 4. de fabul. hæret. tit. de Messalianis memorat, quòd dixerint. *Baptismus, instar novaculæ, aufert priora peccata.*

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, efficaciam Baptismi se extendere etiam in futurum.

Alphonsus Salmero tom. 13. pag. 487. Disput. 1. in cap. 6. Rom. *Dicendum est, Baptismo non tantùm præterita, sed etiam futura peccata remitti, ut docet Augustinus lib. 1. de Nupt. & concupisc. cap. 33. Explicans enim illud, Christus dilexit Ecclesiam &c. mundans eam lavacro aquæ, ita habet. Sic accipiendum est, ut eodem lavacro regenerationis & verbo sanctificationis omnia prorsus mala omnium regeneratorum mundentur, atque sanentur, non solùm peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptismo, sed etiam quæ posteriùs humanâ ignorantiâ vel infirmitate contrahuntur, non ut Baptisma, quoties peccatur, toties repetatur, sed quia ipso, quod semel datur, fit, ut non solùm antea, verùm etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodesset vel ante Baptismum pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet? In ipsa quoque Dominicâ oratione, quæ quotidiana est nostra mundatio, quo fructu, quo effectu diceretur, Dimitte nobis debita nostra, nisi ab eis, qui baptizati sunt, diceretur? Itemq; eleemosynarum largitate & beneficentiâ quantalibet, cui tandem ad dimittenda peccata sua prodesset, si baptizatus non esset. Hæc ille. Quod intellige non solùm, quia in eo gratia maxima confertur, quâ futura peccata caveantur, qui optimus est remissionis modus, sed ut etiam post hoc susceptum Sacramentum*

sacramentum

cramentum faciliùs admissa doleantur. Est enim insitus Christo, ut ei resipiscenti verè peccata remittantur.

(Potuisset Salmero addere locum alium Augustini Epist.50. *Neque aliquid remanet in Baptismo, quod non dimittatur omnium præteritorum peccatorum, si tamen ipse Baptismus non frustrà foris habeatur, si aut intus detur, aut si cui jam foris datus est, non foris cum illo remaneat, & quicquid ab eis, qui post Baptismum acceptum hic vivunt, infirmitate humanâ contrahitur quarumcumque culparum, propter ipsum lavacrum dimittitur.*)

2. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, Cl[illegible] in Summa doctr. Christ. tit.67. pag.205. *Baptismus, dicit unius sit horæ, significantia tamen ejus per totam vitam durat.*

(Jam verò Sacramenta id efficiunt, quod significant. Ergò etiam efficacia Baptismi durat per totam vitam.)

Secundò, Bellarminus d.l.§.Quod objicitur &c. concedit, *Baptismo purgari peccata futura non immediatè, sed mediatè, quia videlicet qui baptizatus est, per gratiam, quam in Baptismo accepit, impetrat veniam peccatorum venialium, quæ postea facit, si eam petat, & præterea per Baptismi characterem jus habet ad Sacramentum pœnitentiæ, quo peccata etiam mortalia purgantur, quod Sacramentum percipere non possunt, qui Baptismo carent.*

(Concedit igitur, efficaciam Baptismi aliquo modo ad futurum se extendere.)

Tertiò, idem Bellarminus d.l.§.Nota secundò &c. sic scribit: *Catholici hoc non dicunt,* (quod Chemnitius ipsis tribuit, videlicet *non posse hominem etiam per veram pœnitentiam redire ad gratiam Baptismi & fœdus, quod Deus in Baptismo nobiscum pepigit,*) *fatemur enim, posse hominem redire per veram pœnitentiam ad gratiam & ad fœdus in Baptismo initum, hoc est, ut simus iterùm filii Dei per gratiam, sed negamus, id fieri per eadem instrumenta fœderis, hoc est, per Baptismum aut ejus memoriam, sed per Sacramentum pœnitentiæ.*

(Si homo per veram pœnitentiam potest redire ad fœdus in Baptismo initum, utique fœdus illud ex parte Dei adhuc est inviolatum, & per consequens Baptismi efficacia etiam ad futurum se extendit.)

Quartò, Pontificii communi ferè suffragio docent, *Sacramenta Novi Test. longè majoris virtutis & efficaciæ esse, quàm fuerunt Veteris Test. Sacramenta, ac Israelitis Circumcisionem fuisse pro Baptismo.* (ut ostendimus artic. prox. præcedente.)

Jam verò fideles Israëlitæ ex Circumcisione, hoc est, ex fœdere Dei, in quod per Circumcisionem recepti fuerant, efficaces consolationes in Veteri Testam. petierunt, ut testantur exempla *Jonathæ* 1.Sam.14.v.6. & *Davidis* 1.Sam.17.v.26. Ergò etiam Christiani fideles ex Baptismo, id est, ex fœdere, in quod per Baptismum recepti sunt, efficaces consolationes petere possunt.

Quintò, Bellarminus d.l. resp. ad 3. argum. sic scribit: *Baptismus promittit salutem per Christum, & quicunque post quemcunque lapsum justificatur, per Christum justificatur.*

(Ex eo sic colligimus: Qui per Christum justificantur, fide, non operibus justificantur, teste totâ Scripturâ. Lapsi

post Baptismum & ad Deum iterùm conversi, per Christum justificantur. Ergò fide, non operibus justificantur. Ulteriùs, qui fide justificantur, illi respiciunt gratuitam promissionem de peccatorum remissione propter Christum, est enim perpetua relatio inter *promissionem & fidem*. Lapsi post Baptismum & ad Deum iterùm conversi, fide justificantur. Ergò respiciunt gratuitam promissionem de peccatorum remissione propter Christum. Illa promissio in fœdere Baptismatis fuit obsignata, utique ergò fides respicit fœdus Baptismi.)

Sextò, fatentur, *hypocritarum Baptismum non esse iterandum*.

(At si efficacia Baptismi non extenderet se in futurum, nec ulla esset vis Baptismi, nisi in præsens, iterandus foret hypocritarum Baptismus.)

c. Nullus dist. 4. de Consecrat. ex Augustino. *Nullus negat, habere Baptismum etiam Apostatas, quibus utique redeuntibus, & per pœnitentiam conversis, non redditur, quia amitti non posse judicatur*.

Dominicus Soto 4. sent. dist. 6. quæst.[illegible] art. 8. *Remotâ fictione per pœnitentiam Baptismus statim consequitur suum effectum. Probatur autoritate Augustini primo de Baptismo contra Donatistas capite duodecimo. Tunc enim, inquit, valere incipit Baptismus ad salutem, cùm illa fictio veraci confessione recesserit, quæ in corde malitiâ vel sacrilegio perseverante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri*.

Et paulò pôst. *Conclusio hæc omnium Doctorum est Universalis*.

Septimò, Gregor. de Valentia tom. 4. col. 1568. *Hæc explicatio*, (nempe Baptismum dici secundam post naufragium tabulam,) *commodior & planior mihi videtur, quàm altera Thomæ & Soti, qui Baptismum potiùs comparant cum navi integra*.

(Si juxta Thomam & Sotum Baptismus rectiùs comparatur *navi integræ*, quàm *secundæ post naufragium tabulæ*, utique Baptismi efficacia se extendit in futurum.)

Caput IV.

DE BAPTISMI SPECIEBUS; an Baptismus Johannis fuerit specie distinctum Sacramentum à Baptismo Christi?

Thesis. Baptismus Johannis fuit Sacramentum divinitùs institutum, ad remissionẽ peccatorum efficax.

Exeges. 1. Per *Baptismum Johannis* intelligitur Baptismus ille, quem Johannes Baptista in Novo Test. etiam antequam Christus ab eo baptizaretur, aliis administravit. Denominatio ergò petita est non ab *instituente* sive *autore principali*, sed ab *administrante* sive *causa ministeriali*.

2. De eo quæritur, sitne idem specie Baptismus, ac idem specie Sacramentum cum Baptismo Christi, hoc est, cum eo, quem Christus per Apostolos tum ante, tum post resurrectionem suam administravit, ac per Ministros Ecclesiæ adhuc hodiè administrat?

3. Quæritur & hoc, an Baptismus Johannis cum Baptismo illo Christi eandem habuerit efficaciam?

4. Et per consequens, num sufficere alicui potuerit Baptismus Johannis, ita ut post illius perceptionem non fuerit Baptismus Christi ei omninò necessarius? quod nos affirmamus, Pontificii negant.

5. Inte-

5. Interim tamen quæstionem hanc de Baptismo Johannis nequaquam dicimus, concernere articulum fidei, omnibus ad salutem scitu necessarium. Cùm enim disputatio isthæc de Baptismo Johannis, utpotè de Ceremonia temporis jamdudum præteriti & quidem exigui, non æquè sit necessaria, ut doctrina de Baptismo, quo nunc Ecclesia N.T. baptizat, ideò non sunt statim anathemate feriendi, qui de hac quæstione collatis Scripturæ sententiis paulò aliter, quàm veteres quidam disputant, si id fiat salvâ veritate doctrinæ de pœnitentia, fide & pietate.

6. Quæstio est de identitate non *numericâ*, sed *specifica*, an scilicet Baptismus Johannis sit idem specie Sacramentum cum Baptismo Christi. Quamvis enim sint distinctæ personæ, per quas Baptismus administratur, interim tamen manet unum Baptisma N. Test. Ephes. 4. v. 5. nimirùm, quia unus est Dominus, qui per distinctos ministros hoc Sacramentum dispensat, una etiam fides & una Trinitatis invocatio, cum qua Baptismus administratur.

7. Quæstio est non de gradibus donorum cœlestium, sed de ipsis spiritualibus donis. Quamvis enim Baptismus Christi per Apostolos & alios in primitiva Ecclesia administratus, plurimùm præstiterit Baptismo Johannis donorum Spiritus S. visibilium specie admirandâ, ac donorum invisibilium copiâ & ubertate majori, cùm post glorificationem Christi Evangelicæ lucis splendor magis effulserit, ex eo tamen inferri non potest, omnem omninò spiritualem efficaciam Baptismo Johannis denegandam. In externis quibusdam circumstantiis & gradu efficaciæ in donis spiritualibus inter Baptismum Christi & Apostolorum differentiam quandam agnoscimus, interim substantiale discrimen intercedere negamus. Patres quidam docuerunt, *Baptismum Johannis non contulisse Spiritum Sanctum, quod fecit Baptismus Christi.* Atqui idem de Apostolorum Baptismo ante resurrectionem Christi administrato, pronunciârunt. Ergò hoc non intelligendum *absolutè*, sed *comparatè*, non quòd *in substantia*, sed tantùm *in gradibus* efficaciæ distincti fuerint. Sic intelligenda sunt ea, quæ Maldonatus in cap. 5. Johann. v. 22. fatetur esse prolata de Baptismo Apostolorum ab Ammonio, Leone, Chrysostomo, Tertulliano & Ruperto. Accedit etiam aliud discrimen, quòd Johannes baptizavit in mortem Christi futuram; Christi verò Baptismus post ejus resurrectionem administratus, collatus fuit in mortē Christi jam factā.

8. Quæstio non est simpliciter & absolutè accipienda *de Baptismi susceptione* post Johannis Baptismum. Neque enim negamus, quosdam à Johanne baptizatos, à discipulis Christi Baptismum fortassis iterùm percepisse Act. 2. v. 41. sed de *necessitate susceptionis*, an scilicet necessarium fuerit baptizatis à Johanne, denuò ab Apostolis Baptismum petere ac suscipere, ita ut sine illo regenerationis & salutis non potuerint fieri participes, quod negamus.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 7. de Bapt. can. 1. *Si quis dixerit, Baptismum Johannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi, anathema sit.*

Salmero tom. 4. p. 52. *Johannis Baptisma*

à Christi Baptismo fuit diversum, quia Johannes apertè se in aqua tantùm baptizare ait.

Et pauló antè pag. 19. *Differebat Baptismus Christi à Baptismo Johannis, non in materia, sed solùm in formâ & verbis, ex quo & in fructu gratiæ.*

Censura Coloniensis Dial. 7. pag. 259. *Johannes solâ exteriori aquâ abluit; Christus Dominus etiam intus corda purgavit, spirituali quodam suo nobilioreq; Baptismate.*

Stapletonus in Promt. Cathol. Domin. 4. Advent. *Johannis Baptismus fuit infirmus, inefficax & nuda Ceremonia, adeoque toto genere distinctus à Baptismo Christi, utpotè qui non conferebat gratiam, non dabat Spiritum Sanctum, non tribuebat remissionem peccatorum, sed ad hæc omnia præparabat, sicut totum ejus ministerium erat præparatorium.*

Gregorius de Valentia tom. 4. pag. 830. *Quòd Baptismus Johannis non contulerit ipse gratiam & remissionem peccatorum, probatur ex verbis ipsius Baptistæ, dicentis: Ego quidem baptizo vos aquâ in pœnitentiam, id est, excito vos & hortor ad pœnitentiam.*

Polygranus in assertionibus de Baptismo err. 1. *Johannis Baptisma tantùm fuit corporalis ablutio in aqua.*

Bellarminus lib. 1. de Baptismo cap. 19. *Est antiquus Petaliani Donatistæ error, Baptismum Johannis & Christi unum esse.*

Idem ad explicationem canonis Tridentini format tres propositiones. *1. Baptismus Johannis ab ipso Johanne institutus erat, proinde non erat Sacramentum novæ legis*, cap. 20.

2. Baptismus Johannis non habuit eandem vim & efficaciam, quam habet Baptismus Christi, cap. 21.

3. Post Baptismum Johannis necessariò fuit percipiendus Baptismus Christi, cap. 22.

Costerus in Postill. pag. 120. verba Johannis, *Ego baptizo aquâ*, sic explicat: *Ego nihil facio, nisi quòd aqua naturaliter facit.*

pag. 119. *Baptismus meus est corporis ablutio, est expers gratiæ & remissionis peccatorum.*

Bartscius in Postill. Domin. 4. Advent. pag. 352. *Qui Baptismum Johannis Baptismo Christi æquat, præcipuam Novi Testamenti vim & energiam enervat.*

Nostram sententiam probamus hoc argumento generali. Qui Baptismus habet eandem *causam efficientem principalem*, eandem *materiam*, eandem *formam*, eandem *spiritualem efficaciam* cum Baptismo Christi, ille est idem Sacramentum, adeoque unus Baptismus cum Baptismo Christi, unitate scilicet non numericâ, sed specificâ.

Sed Johannis Baptismus habuit 1. eandem *causam efficientem principalem* cum Baptismo Christi. Johannes enim dicitur à Deo missus *ad baptizandum in aqua* Johan. 1. v. 33. ac Baptisma ejus fuit *ex cœlo, non ex hominibus* Matth. 21. vers. 25. Marc. 11. v. 29. Luc. 20. v. 4. *factum est verbum Domini super Johannem, & venit prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum* Luc. 3. v. 2. & 3. Baptismus ejus fuit *consilium Dei* Luc. 7. v. 30. ac Christus ipse Baptismum Johannis non tantùm comprobavit, sed etiam sanctificavit, petens se ab eo baptizari Matt. 3. v. 13. quinimò tota SS. Trinitas mirandâ θεοφανείᾳ eundem comprobavit v. 15.

2. Eandem *materiam* cum Baptismo Christi, quia Johannes baptizavit *aquâ* Matth. 3. v. 11. Idem visibile Elementum usur-

usurpârunt Apostoli in suo Baptismo Actor.8.v.36. cap.10.v.47.

3. Eandem *formam* cum Baptismo Christi. Johannes enim in administratione Baptismi sui illum invocavit, & in illius nomine Baptismum suum administravit, *qui misit eum ad baptizandum*, Johan.1.v.33. Is verò est unus verus Deus, Pater, Filius & Spiritus Sanctus. Ergò Johannes baptizando in nomen veri Dei, à quo ad baptizandum missus fuit, baptizavit in nomen Patris, Filii & Spiritus Sancti, sicque formula Baptismi à Johanne usurpata fuit eadem cum forma verborum, quam Christus Apostolis suis postea præscripsit. Præterea, Sacramenta sequuntur Naturam ejus doctrinæ, cujus sunt sigilla. Jam verò una atque eadem est doctrina Johannis & Apostolorum Christi. Quâvis enim post ascensionem Christi clarior doctrinæ lux & uberior donorum copia in Novo Testamento effulserit, tamen gradus distincti non variant ipsam speciem. Ergò etiam unum administrârunt Baptismum. Ulteriùs, Apostoli etiam ante gloriosam Christi resurrectionem & ascensionem baptizârunt, Johan.4.v.2. & quidem eodem tempore, quo adhuc Baptismus Johannis durabat. Jam verò in Historia Evangelica itidem non commemoratur, quòd Apostoli in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti baptizaverint. Ecquis verò inde inferre velit, quòd aliâ verborum formâ usi fuerint? sed in quem & quâ verborum formâ baptizaverint, colligendum est ex doctrina, quam Christus eo tempore prædicavit. Idem de Baptismo Johannis statuendum. Quid quòd discipuli Johannis ægrè tulerint, Christum per Apostolos baptizare, ac proinde rem ad Præceptorem detulerint, Johan.3.v.26. At si alia Baptismi forma Christi discipulis fuisset usitata, næ eâdem operâ ad Præceptorem illud vel maximè retulissent, suæq; quærimoniæ speciem aliquam ex eo obduxissent. Denique, ubi iidem effectus, ibi eadem forma. Atqui in Baptismo Johannis & Christi iidem effectus, ut mox demonstrabitur. Ergò eadem forma.

4. Eandem *efficaciam* cum Baptismo Christi. Ut Apostoli baptizârunt *in remissionem peccatorum* Actor.2.v.38. cap.22. v.16. ita quoque Johannes *prædicavit Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*, Marc.1.v.4. Luc.1.v.3. ac Pharisæi per Baptismum Johannis in vera pœnitentia susceptum, potuissent *effugere venturam iram* Matth.3.v.7. Luc.3.v.7. Baptismus Johannis vocatur *consilium Dei*, non tantùm *ratione causæ efficientis principalis*, sed etiam respectu *salutaris fructus & effectus*, quia Deus per Baptismum Johannis voluit homines in gratiam & vitam æternam recipere, Luc.7.v.30. ac Christus disertis verbis illi tribuit *regenerationem* & regni cœlestis apertionem Johan.3.v.5. Sicut per ministerium Johannis in docendo homines *viam salutis* edocti & peccatorum remissionem fide consecuti sunt, ita quoque per Baptismum Johannis eadem beneficia fuêre ipsis collata, Luc.1.v.77. Apollos à Johanne baptizatus fuit *fervens Spiritu*, Actor.18. v.23.24. Petrus à Johanne baptizatus, de Baptismo suo dicit, *Baptisma nos salvat*, Johan.1.v.37. cap.4.v.2. 1.Petr.3.v.21. Huic argumento principali conjungi potest alterum minus principale. Si Johannis

Baptisma non fuit idem Sacramentum cum Baptismo Christi, consequens est, 1. alio Baptismo *caput*, puta Christum, alio verò *membra* fuisse usos. 2. Christum baptismatis sui susceptione non sanctificâsse nostrum Baptismum. 3. non esse *unum* N. Testamenti *Baptisma*. 4. Baptistam non fuisse Novi Testamenti ἐκδέκτορα, nec gratiæ ex plenitudine Christi redundantis οἰκόνομον. 5. Apostolos à Johanne baptizatos, non suscepisse salutarem Baptismum, aut acceptum iterâsse. 6. Non omnes nos *in unum corpus baptizari*. At hæc omnia absurda. Ergò.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, Baptismum Johannis fuisse à Deo institutum, (ac proinde eandem causam efficientem principalem cum Baptismo Christi habere.)

Lombardus lib. 4. sent. dist. 2. lit. E. *A Deo erat Baptismus Johannis, non ab homine tantùm.*

Thomas part. 3. quæst. 38. artic. 2. dicit, *ipsum ritum, quo Johannes baptizabat, fuisse à Deo.*

Johannes Ferus in cap. 21. Matth. *Baptismum Johannis nemo dubitat è cælo fuisse. Sic enim prædictum fuit: Ecce ego mitto Angelum meum.*

Toletus in cap. 1. Johan. super verba, *Qui misit me, ut baptizarem &c.* Id est, *Deus, qui misit me, hoc tunc mihi signum dedit. Quasi diceret, si meo Baptismo datis fidem, & eum recepistis, tanquam à Deo, sciatis illum eundem, à quo missus sum baptizare, mihi hoc signum dedisse.*

Villagudus ibid. *Videamus Johannis humilitatem, non ingerit se huic officio. Non meâ autoritate, ait, sed divinâ huc prodeo, nam misit me Deus.*

Salmero tom. 8. tract. 58. *Dici posset Baptismus Johannis esse Dei, quia à Deo institutus est & Johannes minister.*

Barradius tom. 3. Comment. in Concord. Evang. lib. 8. cap. 2. *Quemadmodum Johannes à vobis facultatem baptizandi & docendi non postulavit, sed à Deo habuit: ita & ego facultatem faciendi hæc, quæ facio, à vobis non postulavi, sed habeo à Patre.*

Lucas Brugensis in cap. 21. Matth. *Tacitè dat hujusmodi responsum, se eâ autoritate hæc gerere, quam Johannes, homo citra controversiam missus à Deo, ipsi attribuerat: autoritate, inquam, è cælis à Deo immediatè profectâ, quali & Johannes ipse fuerat usus.*

Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 23. in resp. ad 4. argum. scribit ex Hieronymo, *Christum ideò baptizari voluisse, ut confirmaret Baptismum Johannis tanquam bonum & Deo gratum.*

(At nihil potest esse bonum & Deo gratum, quod non est à Deo institutum.)

Jacobus Tirinus in cap. 1. Joh. v. 26. sic commentatur: *Ego baptizo in aqua. Rectè sentitis, Baptismum, qualem Prophetæ promiserunt, non pertinere, nisi ad tempus Christi, nec ego mihi talem Baptismum usurpo. Meus enim Baptismus, etsi à Deo mihi injunctus, exigui præ illo momenti est, non mundans ab inquinamentis animæ,* (utut Tirinus Baptismum Johannis extenuet, fateri tamen cogitur, illum fuisse à Deo Johanni injunctum, quod probat ex v. 33. illius capitis.)

2. Quòd quidam agnoscunt, *Baptismum Johannis habuisse spiritualem efficaciam.*

Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 19. *Baptismum*

ptismum Johannis fuisse Sacramentum, in Magistro sententiarum & Thoma est opinio quædam multùm improbabilis.

(Si juxta Lombardum & Thomam Baptismus Johannis fuit Sacramentum propriè dictum, utique etiam habuit spiritualem efficaciam.)

lib. ejusd. cap. 21. §. 1. concedit, *Baptismum Johannis potuisse remittere peccata ex devotione & fide accedentium, vel etiam ex contritione, quam homines concipiebant ex concionibus & Baptismo Johannis.*

(Atqui, si prædicatio & Baptismus Johannis fuit efficax ad contritionem, utique etiam ex hypothesi Bellarmini fuit efficax ad justificationem ac salutem. Disputat enim Bellarminus lib. 2. de Pœnit. cap. 12. *contritionem esse causam remissionis peccatorum.* Et cap. 13. *contritionem cum voto Sacramenti purgare peccata.*)

Utimur etiam hoc argumento. Si Baptismus Johannis omni spirituali efficaciâ destitutus fuit, consequens erit, *aquam lustralem* majorem vim habere, quàm Baptismus Johannis habuit. Ratio consequentiæ est, quia de aqua lustrali dicit Alexander I. in c. Aquam sale de consecrat. dist. 3. *quòd populum sanctificet, mundet, expurget.*

Discipulus de Temp. serm. 110. *quòd valeat in deletionem venialium peccatorum.*

Bellarminus lib. 3. de Cult. Sanct. cap. 7. *quòd habeat vim delendi venialia peccata, & fugandi Dæmones ac curandi morbos.*

At consequens est absurdum, & vix poterit à Pontificiis concedi, præsertim ab illis, qui agnoscunt, *Baptismum Johannis fuisse Sacramentum à Deo institutum.*

Maldonatus tom. 1. de Sacrament. pag. 41. *Baptismum Johannis eundem fuisse cum Christi Baptismo quidam pugnant, etiam Catholici.*

3. Quòd quidam agnoscunt, *baptizatos à Johanne non debuisse necessariò percipere Baptismum Christi.*

(Ergò Baptismus Johannis illis fuit sufficiens ad regenerationem & salutẽ.)

Lombardus 4. sent. dist. 2. distinguit *duo genera baptizatorum à Johanne.* Unum eorum, *qui sic baptizabantur à Johanne, ut spem ponerent in eo Baptismo, & non haberent notitiam Spiritus Sancti, & hos fatetur baptizandos fuisse Baptismo Christi.* Alterum eorum, *qui baptizabantur à Johanne, sed non ponebant spem in eo Baptismo, & habebant notitiam Spiritus Sancti, & hos dicit non fuisse necessarium baptizari Baptismo Christi.*

4. Quòd agnoscunt, *Christum ideò baptizari voluisse, ut Ecclesiæ Baptismum consecraret & in eum finem aquas purgaret.*

(Utiq; ergò non suscepit Baptismum toto genere à nostro diversum. Proinde sic colligimus: Baptismus, quem Christus suscepit, non est toto genere à nostro diversus. Ratio est, quia Christus ideò baptizatus est, ut nostrum Baptismum consecraret. Atqui Baptismus, quem Christus suscepit, fuit Baptismus Johannis. Ergò Baptismus Johannis non est toto genere à nostro Baptismo diversus.)

Thomas in Catena Matth. 3. *Chrysostomus super Matth. Non ut ipse remissionem peccatorum acciperet per Baptismum, sed ut sanctificatas aquas relinqueret postmodùm baptizandis. Augustinus. Salvator enim ideò baptizari voluit, ut non sibi munditiem acquireret, sed ut nobis fluenta mundaret.*

Johannes Ferus in cap. 3. Matt. *Christus baptizari voluit, ut tactu sui corporis aquas purgaret*

purgaret ac ordinaret in regenerationis signum, ut deinceps quisquis in nomine ejus baptizaretur, à peccatis liberaretur, eiq; cælum pateret.

Franciscus Lucas Brugensis in annot. Matt.3.v.15. inter causas suscepti à Christo Baptismi etiam hanc refert, *ut Johannis Baptismum; cui aliqui detrahebant, probaret; ut ad Baptismum, quem ipse, Johannis Baptismo nihil formâ dissimilem* (nota, nihil formâ dissimilem) *instituere decreverat, omnes invitaret; ut qui novam Christianorum Rempublicam condere statuerat, cui quotquot adscriberentur, non nisi baptizati adscriberentur, esset & ipse Princeps baptizatus, nec dissimilis esset fratribus Baptismo, qui per omnia, peccato excepto, similis factus fuerat &c. ut nobis æternæ salutis lavacrum consecraret, ut contactu vivifica ac peccati nescia carnis ipsius, aqua mundata & sanctificata Baptismi jus induerent, & idoneæ deinde ad regenerandum ac baptizandorum peccata abluendum forent, ut per ea, quæ dum baptizatur ipse, contingerent visibiliter, signaret, quid invisibiliter iis futurum esset, qui ipsius Baptismo baptizandi essent.*

5. Quòd opinionibus de Baptismo Johannis & Scholastici & recentiores Pontificii plurimùm discrepent.

Primò, Lombardus *duo genera baptizatorum* à Johanne distinguit, uti modò vidimus. Sed Bellarminus hanc Lombardi opinionem vocat *irrationabilem & multùm improbabilem.*

Secundò, idem Lombardus & quidam ex Scholasticis docent, *Baptismum Johannis fuisse Sacramentum quoddam, qualia erant Sacramenta veteris legis.* Sed Bellarminus hanc opinionem vocat *erroneam,* ac statuit, *Baptismum Johannis non pertinuisse ad legem veterem, sed potiùs ad novam, ut præparationem quandam ad Christi Baptismum.*

Tertiò, Lombardus, Alexander Alensis, Petrus de Palude, Thomas 4. sent. dist.2. Hugo de S. Victore de Sacrament. lib.2. part.6. cap.6. statuunt, *quòd Johannes hanc formam habuerit: Ego te baptizo in nomine venturi.*

Durandus dicit, *quòd Baptista nullam habuerit formam.*

Scotus & Biel statuunt, *utramque opinionem esse probabilem.*

Bellarminus lib. 1. de Bapt.cap.29. sequitur Durandum. Hunc dissensum fatetur Sanctius in cap.19. Actor.n.2.f.329.

Quartò, Biel lib.4. sent.dist.2.q.2.art.3. dub.1. *propter tres causas Johannis Baptismũ institutum fuisse* dicit. *1. Ad figurandum Baptisma Christi. 2. Ad præparandum populum ad Christi Baptismum, ut eum non horrerent. 3. Ad consecrandã materiam Baptismi Christi.*

Alensis addit 4. *ut Judæi revocarentur à Circumcisione.*

Bellarminus dicit, *fuisse provocationem ad pœnitentiam.*

Quintò, Alex. Alensis statuit, *mulieribus non convenisse Baptismum Johannis, ne scilicet in concursu populi nudarentur.* (quod minùs congruit verbis Evangelistæ Matth.3.v.5. *Omnis regio ad Jordanem exivit ad Johannem, ut baptizaretur.* Nec opus fuit totali nudatione ad Baptismũ.)

Sextò, Lombardus statuit, *Baptismum Johannis fuisse à Deo,* ut ostendimus membro 1. Sed Bellarminus lib.1. de Bapt.cap. 20. statuit contrarium. Sequitur hac in parte Bielem, qui lib.4. sent. dist.2.quæst. 2. statuit, *Johannem fuisse autorem totius, quod agebatur per suum Baptismum.*

Argum,

Argum. Bellarm. 1. *Vocatur Baptismus Johannis. Ergò fuit ab homine tantùm, videlicet ab ipso Johanne institutus, & per conseq. non est Sacramentum novæ legis, quia nullus homo purus potest instituere Sacramenta novæ legis.*

Resp. ex Cornelio à Lapide in Comm. Rom. 2. v. 16. *Paulus Evangelium vocat suum, quia illud prædicabat edoctus à Christo.*

(Ita quoque *Baptismus Johannis* sic vocatur, quia eum administrabat edoctus à Christo. Sic *lex Mosis* vocatur, non cujus autor solus vel summus erat Moses, sed quam Deo autore promulgaverat.)

Argum. 2. *Baptisma Johannis non habuit invocationem Trinitatis, ac probabile est, quòd Johannes nullâ verborum formâ usus fuerit.*

Resp. 1. Ostendimus paulò antè, Alexandrum Alensem, Thomam, Paludanum &c. statuere, *quòd Johannes hac formâ fuerit usus: Ego te baptizo in nomine venturi.*

Eccius Homil. 7. de Sacramentis. *Quæras, quâ formâ sit usus Johannes in baptizando? Eâ sanè, quâ dixit: Ego te baptizo in nomine venturi. Id adeò ex Paulo colligimus, qui ait, Johannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: in eum, qui venturus est post ipsum, ut crederent.*

(Jam verò nomen *venturi*, id est, Christi complectitur omnes tres personas Deitatis, videlicet *Patrem*, qui unxit Filium *oleo lætitiæ præ consortibus*, Psalm. 45. v. 8. *Filium*, cui Pater *dedit Spiritum non ad mensuram*, Joh. 3. v. 34. & *Spiritum Sanctum*, qui est ipsa unctio, 1. Johan. 2. v. 27. Lombardus 4. sent. dist. 3. lit. B. *Cùm Christum dicis, & Pater, à quo unctus est, intelligitur, & ipse, qui unctus est, & Spiritus S. per quem unctus est.* Ergò, qui in nomen *venturi*, id est, Christi baptizat, Patrem ungentem, & Spiritum, qui est unctio, neutiquam excludit. Quid quòd Papa Nicolaus I. pronunciavit, *verum ac legitimum esse Baptismum, qui in solius Christi expressum nomen datus est, cùm institutio Christi non de vocibus, sed de rebus sit intelligenda*, quantò veriùs hoc erit de Baptismo Johannis ante traditam expressam formam usurpato?)

2. Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 6. cap. 6. ex Act. 19. collegit, *Johannem baptizâsse in nomine venturi Messiæ.*

(Nomen Messiæ itidem includit *Patrem* ungentem, *Filium* unctum, & *Spiritum Sanctum*, ipsum unguentum.)

3. Nomen *Messiæ & Christi ac Domini Jesu* omninò idem est. Jam verò de phrasi *baptizare in nomine Domini* Bellarminus sic differit lib. de Bapt. cap. 3. *Potest intelligi in fide Domini Jesu, vel autoritate Domini Jesu, vel Baptismo à Christo instituto, vel denique in nomine Domini Jesu, sed non solius, verùm adjuncto Patre & Spiritu Sancto.*

(Si hæc explicatio locum habet in Baptismo ab Apostolis administrato Actor. 2. v. 38. cap. 8. v. 12. cap. 19. v. 5. cur non etiam in Baptismo à Johanne administrato?)

4. Lombardus lib. 4. sent. dist. 3. lit. G. sic differit: *Si quæritur, in qua forma tunc, ante Christi resurrectionem, baptizârunt Apostoli, sanè dici potest, in nomine Trinitatis, scilicet in ea forma, in qua postea baptizârunt gentes, quæ ante passionem potest intelligi fuisse tradita, licèt non sit scriptum.*

(Ut ergò non licet inferre. In Historia Evangelica non commemoratur, quòd Apostoli ante resurrectionem

Christi baptizârint in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti. Ergò aliâ verborum formâ fuêre usi, quâm post Christi resurrectionem, vel nullâ formâ verborum usi fuêre. Ita quoque de Johannis Baptismo idem inferri nequit.)

Argum. 3. *Johannes nihil docuit de passione & merito Christi. Ergò ex ejus doctrina probari nequit, quòd Baptismus ipsius fuerit Novi Testamenti Sacramentum idem cum Christi Baptismo.*

Resp. 1. ex Thoma 2. 2. q. 2. art. 7. *Non est credendum, quòd ignoraverit Johannes Christum ad passionem venturum, ipse enim dixerat: Ecce Agnus Dei, pronuncians immolationem futuram.*

2. ex Cornelio Jansenio in cap. 16. Concord. Evang. pag. 137. *Vocans Johannes Christum Agnum, qui tollit peccata, respexit ad agnos legales, qui pro peccatis hominum offerebantur &c. Dicitur ergò Christus Agnus propter summam suam mansuetudinem & innocentiam, ac voluntariam ad mortem obœdientiam. Dei verò Agnus dicitur, sive quia à Deo Patre traditus in oblationem pro peccatis nostris, sive quia Agnus divinus propter ejus divinitatem, aut quia Deo deputatus ad oblationem, ut distingueretur ab agnis prophanis.*

3. Pererius Disp. 46. in 1. cap. Johannis pag. 125. *Christus dicitur Agnus ob septem causas. Primò, ob incomparabilem ejus puritatem & innocentiam, 1. Petr. 1. Secundò, propter admirabilem ejus patientiam & mansuetudinem, Es. 53. 1. Petr. 2. Tertiò, quia in cruce immolatus & mactatus est pro salute hominum, 1. Petr. 2. Quartò, quoniam Christi perquàm insignis atque illustris figura fuit agnus ille paschalis, cujus sanguis foribus Hebræorum aspersus, servavit eos à cæde primogenitorum, Exo. 12. Quintò, secundùm legem Mosaicam in leprosi mundatione & parientis mulieris purificatione immolabatur agnus, in celebrioribus etiam festis Judaicis plures semper agni, quàm aliæ pecudes offerebantur. Sextò, celeberrimum illud & religiosissimum apud Judæos, quod vocabatur, juge sacrificium, duplici constabat agni immolatione, & altera fiebat manè, altera verò vesperi. Septimò, Johannes Baptista Christum appellavit Agnum, secutus morem veterum Prophetarum, Esa. 16. & 53. Jerem. 11. &c.*

4. Toletus in cap. 1. Johan. not. 67. pag. 136. super verba, Ecce Agnus Dei &c. *His verbis insinuat Johannes, Christum suâ morte mundum à peccato liberaturum, agnum enim vocans, sacrificium mortis ejus prænunciavit, ut rectè Origenes Homil. 24. in Numer. & Chrysostomus Homil. 37. in Matth. dixerunt.*

Et postea. *Dicens, Agnus ille Dei tollens peccatum mundi, tacitè insinuat sacrificiorum omnium antiquorum insufficientiam & inefficaciam, quæ peccata tollere non valebant. Hic Agnus est, qui verè tollit, quibus verbis Christum suâ morte totius mundi Redemtorem esse prædicat, sicut figuratum in lege & per Prophetas prædictum erat.*

5. Similia occurrunt apud Johann. Ferum, Salmeronem, Barradium, Maldonatum & alios in Commentar. illius loci.

6. Franciscus Lucas Brugensis in cap. 1. Marci sic commentatur: *Initium Evangelii Jesu, scilicet hujusmodi fuit, sic se habuit, tale fuit, quale sequitur. Nam lex & Prophetæ usque ad Johannem, à Johanne autem incipit Evangelium regni cælorum. Docet itaque Evangelista, Evangelii initium fuisse pœnitentiæ denunciationem,*

tionem, à Johanne Baptista praeeunte factam.

(Si Ministerium Johannis pertinet ad Novum Testamentum, utique etiam Baptismus Johannis pertinuit ad Novum Testamentum.)

Argum. 4. *Johannes erat praecursor Christi, & solùm ad hoc venerat, ut pararet ejus vias. At certè parare viam Salvatori non est dare salutem & justificationem, sed disponere ad recipiendum Salvatorem & salutem.* Bellarmin. de Bapt. cap. 21. §. ult.

Resp. Bellarminus lib. 1. de Justificat. cap. 21. §. Denique &c. sic scribit: *Nemo negat, quin Johannes efficacissimè praedicaverit & converterit plurimos ad Deum.*

(Atqui, si Johannes efficacissimâ praedicatione plurimos ad Deum convertit, utique etiam plurimis salutem dedit, scilicet ὀργανικῶς, & per conseq. ex eo, quòd *viam Domino parâsse* dicitur, inferri nequit, quòd ejus Baptismus fuerit tantùm praeparatio quaedam ad salutem, non autem efficax medium salutis & gratiae.)

Argum. 5. Matth. 3. v. 5. *Tunc exibat ad eum* (Johannem Baptistam) *Hierosolyma & omnis Judaea & omnis regio circa Jordanem, v. 6. Et baptizabantur ab eo &c. Itaque rari admodùm erant eo tempore non baptizati à Johanne. At ipso die Pentecostes baptizata sunt tria millia, & paulò pòst quinque, praeter eos, quos Philippus baptizavit & alii discipuli in variis Judaeae & Samariae locis, Actor. 2. v. 41. cap. 4. v. 4. Ergò necesse est multos à Johanne baptizatos, iterùm ab Apostolis baptizatos fuisse.* Bellarminus d. l.

Resp. In verbis Evangelistarum ipsimet Pontificii Interpretes *Synecdochen* agnoscunt.

Lyranus in cap. 3. Matth. *Id est, multi de illa regione & de Hierosolymis. Et est hyperbolica locutio, sicut in communi modo loquendi dicitur de aliquo spectaculo, tota civitas vadit ad tale spectaculum, licet aliquando major pars populi non vadat.*

Dionysius Carthusianus ibid. *Omnis Judaea regio, id est, omnes habitantes in regione Judaeorum, hoc est, quidam de omnibus. Et Hierosolomytae universi, id est, habitatores Jerusalem. Ista distributio intelligenda est pro generibus singulorum, non pro singulis generum, ut sit hyperbolica locutio, juxta quem modum ait Apostolus, Omnes, quae sua sunt, quaerunt, non quae Jesu Christi.*

Cajetanus ibid. *Et est sensus, non quòd omnes egredientes, ad eum audiendum, baptizarentur, multi enim non receperunt ejus baptismum, sed quòd omnes egredientes, ad suscipiendum Baptisma, baptizabantur, non à discipulis Johannis, sed ab illo.*

Cornelius Jansenius in cap. 13. Concord. *Factum statim, ut omnis Judaea, id est, maxima pars hominum totam Judaeam inhabitantium, & regionem universam, quae erat circa Jordanem, & universi, hoc est, plerique Hierosolymitae ex omni aetate, conditione & sexu ad eum convenirent, Baptismumq; ab eo susciperent.*

Salmero ibidem. *Per Hierosolymam intelligo magnam ejus partem, sed non omnem.*

Emanuel Sa ibidem. *Utitur Scriptura modo loquendi vulgari. Sic solemus dicere: Tota civitas concurrit, id est, maxima pars civium.*

(Adde, quòd non sit consequens. Quidam à Johanne baptizati, susceperunt

Baptismum ab Apostolis. Ergò omnibus à Johanne baptizatis necessarium fuit Baptismum ab Apostolis suscipere.)

Argum. 6. Act. 19. v. 5. *baptizati à Johanne, iterùm fuêre baptizati ab Apostolo. Ergò post Johannis Baptismum necessariò fuit adhuc percipiendus Christi Baptismus, & per consèq. non fuit perfectus Baptismus.*

Resp. 1. Lombardus lib. 4. sent. dist. 2. lit. F. ex Ambrosio lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 3. docet, *illos non fuisse propriè rebaptizatos, sed recepisse verum Baptisma, illosq́ue, qui Patrem, Filium & Spiritum Sanctum credebant, Johannis tamen Baptismo baptizati fuerunt, non pòst baptizatos fuisse, sed impositione manuum ab Apostolis super eos factâ, Spiritum Sanctum recepisse.*

(Eulogius Patriarcha Alexandrinus contra Novatianos scribens, apud Photium in Bibliotheca pag. 280. ostendit, *Baptisma Johannis perfectum, nec iterandum fuisse.* Objiciebant, *Petrum ante lapsum & pœnitentiam suam non fuisse perfectè baptizatum, cùm tamen Johannis Baptismum suscepisset. Sed,* inquit, *contra illos asserere oportet, Johannis etiam tunc perfectum fuisse Baptisma, ac postea imperfectum fuisse, postquam Salvator modum baptizandi suis tradens discipulis, dixit: Euntes, docete omnes gentes &c. Quando igitur mysticum hoc Baptisma traditum fuit, tunc Johannis Baptisma cessavit, & qui sic postea baptizârunt, imperfectè baptizârunt, Domini traditionem contemnentes. Prius verò perfectũ fuit, idq́ue ostenditur, quia illos, quos Johannes baptizavit, iterùm baptizatos fuisse, nullibi legitur. Jesus,* inquit, *neminem baptizavit, sed ejus discipuli, unde rursus apparet, perfectum fuisse. Dehinc, quia Salvator eo baptismo non est dedignatus baptizari, ostendit, perfectum fuisse Johannis Baptisma, ipse, ut constat, purificatione non indigens, sed factus purificatio aquarum & sanctificatio & perfectio iis, qui tunc baptizabantur.* Ibid. affert duo alia argumenta. *Christus Petrum & alios discipulos Johannis Baptismo baptizatos, tempore passionis tremendis Sacramentis dignatus est, non communicaturus illis immaculati corporis & sanguinis* (mysteria,) *nisi perfectum Johannis Baptisma largitus fuisset. Sed & cùm Petrus recusavit lavari pedes, audit Salvatorem, dicentem: Qui lotus est, non indiget &c. Unde qui Johannis baptismate suo tempore baptizatus erat, secundo Baptismate non indiguisse ostenditur, & facultatem habuisse, illo tempore baptizatos reddere mundos. Cyrillus Hierosol. Catech. 3. de Johanne Baptista pronunciat, eum virum magnum esse debuisse, quia primus gratiæ Minister,* per Baptismũ conferendæ, *erat futurus. Cùm enim, inquit, magna sit gratia Baptismi,* ἰδεῖ ἡ μεγάλυ προςάτυ, *magno quoque Præsule egebat. Medicamentum apponebat & credentes liberabat ab igne æterno.)*

2. Plerique Pontificii statuunt, Baptismum illum, quem Apostoli ante mortem Christi administrârunt, fuisse eundem cum Baptismo, quem post Christi mortem administrârunt. Utrumque scilicet fuisse Baptismum Christi & à Johannis Baptismo distinctum. Atqui etiam illi, qui ab Apostolis ante mortem Christi baptizati, fuerunt post mortem Christi denuò baptizati. Ergò ex renovato Baptismo eorum, qui à Johanne baptizati, non potest evinci diversitas Baptismi Johannis & Christi. Assumtum probo. Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 5. art. 2. hasce ponit assertiones. Primò, *quòd Apostoli tenebantur post ascensionem Christi*

Christi baptizari. Secundò, *Christum tamen potuisse dispensare, ne illi baptizarentur.* Tertiò, *probabilius longè esse, imò ferè certum, fuisse baptizatos*, sed quomodo & quando, nescit, putat tamen, *se mutuò baptizâsse.* Atqui, si ipsi Apostoli, qui à Johanne baptizati sunt, post mortem Christi rebaptizari debuerunt, tum certè rebaptizari oportuit eos, qui ab illis sunt baptizati.

3. Quòd si dicant, *baptizatos ab Apostolis ante Christi passionem, non debuisse rebaptizari*, sic concludimus: *Christus non baptizavit*, scilicet immediatè, in persona propria Joh. 4. v. 2. Ergò Apostoli à nemine potuerunt baptizari, qui meliorem Baptismum habuit, quàm Johannes. Qui verò non nisi Baptismum Johannis habuerunt, illi juxta ipsorum hypothesin non potuerunt Christi Baptismum conferre. At Apostoli, ut vult Bellarminus & alii, Christi Baptismum contulerunt, nec debuerunt ab illis baptizati rebaptizari. Ergò idem Christi & Johannis Baptismus fuit.

Argum. 7. *Baptismus Christi vix potest ipsi Christo tribui sine ejus injuria. Cùm enim sit lavacrum regenerationis & adoptionis filiorum, si is Christo tribueretur, videretur indiguisse regeneratione & adoptione filiorum Dei, quæ est maxima in Christum blasphemia, cùm sit Filius Dei naturalis & ab ipsa conceptione sanctissimus.* Bellarmin. lib. de Bapt. cap. 23. resp. ad 3. arg. &c.

Resp. 1. Circumcisio fuit *Sacramentum regenerationis*, ut multi ex Pontificiis agnoscunt. Nihilo tamen minùs Christus eandem Circumcisionem suscepit.

2. Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 23. §. 4. sic scribit: *Johannis Baptismus vocatur Baptismus pœnitentiæ, quia ad pœnitentiam provocabat.*

(Ex hac hypothesi eâdem ratione inferri posset, Baptismum Johannis Christo sine ejus injuria tribui non posse. Cùm enim sit provocatio ad pœnitentiam, si is Christo tribueretur, videretur indiguisse pœnitentiâ, quæ est maxima in Christum blasphemia, cùm sit sanctissimus ille, qui non novit peccatum. Quicquid Bellarminus huic ratiocinationi responderit, etiam suæ responsum statuat.

Chrysostomus Homil. 12. in Matt. *Quia enim erat Baptisma pœnitentiæ & in accusationem peccatorum inducebat, ne quis putaret, ipsum etiam cum tali proposito ad Jordanem venire, præmunivit hoc, tum vocando illum agnum, tum redemtorem omnium in toto orbe peccatorum &c.*)

3. Pontificii pleriq; omnes statuunt, *Christum eandem nobiscum Eucharistiam accepisse*, ut in Appendice seq. articuli membr. 3. ostendimus. Absurdum ergò non est, ipsum etiam nobiscum unum Baptisma suscepisse.

Argum. 8. *Baptismus Johannis vocatur Baptismus pœnitentiæ Matth. 3. v. 11. Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. quia provocavit ad pœnitentiam: Christi autem Baptismus supposuit pœnitentiam, tanquam præeuntem, contrario nempe modo, ac remissio peccatorum non fuit immediatus & proximus effectus Baptismi Johannis, sed pœnitentiæ.*

Resp. Cornelius Jansenius in cap. 13. Concord. super verba Matth. 3. *Baptizabantur ab eo cōfitentes peccata sua*, sic commentatur: *Quem verè pœnitet suorum peccatorum, quiq; tenetur desiderio remissionis*

eorundem, nihil veretur ea exponere ei, per quem sperat se optatam consequi posse vel consolationem, vel remissionem, non minùs quàm ægrotus morbū suum detegere ei, à quo se sperat obtinere posse desideratam salutem.

(Ergò etiā Johannis Baptismo præmissa fuit peccatorū confessio, quam contritio essentialis pars pœnitentiæ præcedit.)

Argum. 9. Matth. 3. v. 11. *Johannes dicit, sese baptizare aquâ, Christum verò Spiritu Sancto & igni. Ergò Baptismus Johannis non contulit gratiam & Spiritum S.*

Resp. 1. Per *Spiritum Sanctum & ignem* non omnis Spiritus Sancti gratia de Johannis Baptismo negatur, sed *gratia* miraculosa, seu *gratis data*, quam vocant, ut manifestissimum est ex loco parallelo Act. 1. v. 4. & 5. quem Lyranus, Lorinus, Estius, Cornelius à Lapide in Comm. de *Baptismo flaminis* exponunt. Eodem modo exponunt Toletus in cap. 3. Lucæ, annot. 35. Altenstaig in Lexico in voce Baptismus. Confer Act. 11. v. 16.

2. Si ex eo, quòd Johannes dicit, *se baptizare in aquâ, Christum verò baptizaturum Spiritu Sancto*, inferri posset, Johannem in sola aqua sine Spiritu S. baptizare, consequens fuerit ex vi oppositionis, *Christum solo Spiritu sine aqua baptizare*. At conseq. hoc Pontificii non concedunt.

3. Durandus in 4. sent. dist. 2. q. 4. sic scribit: *Si quis diligenter advertet Scripturæ testimonia, intelliget, Johannem loqui de missione Spiritus Sancti, factâ in specie ignis in die Pentecostes.*

Cornelius Jansenius in Conc. Evang. cap. 13. ait, *Johannem in loco parallelo cap. 1. v. 33. potissimùm locutum esse de eo Baptismo Spiritus, quo per visibilem missionem Spiritus primùm Apostolos, deinde & alios plerosque credentes Christus baptizavit*, idque probat ex eo, *quia Christus Act. 1. promittens Spiritum S. Apostolis, Johannis verba repetit.*

Argum. 10. *Patres derogant Baptismo Johannis spiritualem efficaciam.*

Resp. 1. ex Bellarmino lib. 1. de Bapt. cap. 21. §. 1. *Quidam Patrum, ut Basilius lib. 1. de Bapt. cap. 2. & frater Basilii Gregorius Nyssenus in orat. de laudibus Basilii, & Autor quæstionum Novi Testam. quæst. 29. in tom. 4. oper. August. verba Marc. 1. prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, sic acceperunt, quòd Baptismus Johannis peccata remiserit ex fide & devotione accedentium, vel etiam ex contritione, quam homines concipiebant ex concionibus & Baptismo Johannis. Et ipse Augustinus lib. 5. de Baptism. cap. 10. licèt existimet, illa verba aliter accipienda, tamen non existimat contentiosiùs resistendum iis, qui docent, Baptismum Johannis aliquo modo remisisse peccata, modò fateantur, magnū esse discrimen inter Baptismum Johannis & Baptismū Christi.*

2. Ex eod. Bellarmino, quòd non recipiat Patrū de hac quæstione sententiam.

Ambrosius lib. 1. de Spiritu S. cap. 3. & Hieronymus in cap. 2. Joëlis docent, *Johannem in suo Baptismo usum formâ quâdam verborum, nimir. in nomine venturi Messiæ.*

Sed Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 20. §. Secundò &c. dicit, *hoc non esse verum.*

Idem Ambrosius d. l. & in cap. 3. Galat. disputat, *duodecim illos viros, qui negabant, se scire Spiritum Sanctum Actor. 19. non fuisse vero Johannis Baptismo baptizatos, sed adulterinum aliquod & corruptum Baptisma sine nomine Spiritus Sancti accepisse.* Hoc Bellarminus itidem repudiat.

3. Ut Jesuitæ rejiciunt Patrum illorum autoritatem, qui negant, *discipulos ante*

ante Christi resurrectionem ejus aut Johannis Baptismo fuisse baptizatos, (Lorinus in Act. 1. vers. 5. cum Cano & Henriquez rejicit Rupertum, Chrysostomum, Tertullianum, Cyprianum, Hieronymum, Bernhardum, Fulgentium, Bedam &c.) ita quoque nobis integrum est à Patrum quorundam autoritate in hac quæstione discedere.

Appendix Hujus Articuli,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ERRONEAS & absurdas Adversariorum complectens.

I. *Querela.*

1. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui, *quòd Baptismum in quovis liquore fieri posse autument.*

Resp. 1. De Victore I. testatur Platina, *quòd quamvis materiam admiserit.*

2. De Innocentio VIII. scribit Volaterranus lib. 7. Geogr. *quòd in Eucharistia usum alterius liquoris pro vino permiserit in Norvegis, ubi vinum non provenit, nec diù conservari potest.*

(At si licet uti alio liquore loco vini *in Eucharistia*, utiq; etiam licebit alio liquore uti loco aquæ in *Baptismo.*)

3. Guido de monte Rocherii in Manip. Curat. de Bapt. cap. 2. *In lixivio, si aqua inveniri non posit, posset fieri Baptismus, cùm lixivium nihil aliud sit, quàm aqua colata per cineres. Et propter eandem rationem dicunt Doctores aliqui, quòd in urina propter defectum aquæ posset baptizari, quod non credo verum, quia urina non est aqua, sed humor resolutus à cibis comestis. Et idem dico de saliva. Sed nonne in brodio* (jure) *carnium posset fieri Baptismus, ubi alia aqua inveniri non posset? Dicendum, quòd aut tanta resolutio carnium est facta in illo jure, quòd desiit esse species aquæ, & est alia species de novo generata, & tunc non potest fieri Baptismus; aut non est ibi tanta resolutio carnium facta, & tunc fieri potest & in tali jure baptizari. Idē dico de luto, si scil. aqua exprimatur ex illo, in aqua illa expressa posset fieri Baptismus.*

4. Richardus lib. 4. sent. dist. 3. art. 3. q. 4. *In aqua paludosa posset fieri Baptismus.*

5. Toletus lib. 2. de Casib. conscient. c. 18. *Potest esse Baptismus in lixivio, brodio carnium vel piscium, quando non est notabilis mixtio, ut aqua non sit. Potest etiam esse aqua expressa à luto, si qua exprimatur, licèt sit cum terra. Similiter in aqua sulphurea.*

6. Fabius Incarnatus Theologus Neapolitanus in Scrutin. Sacerd. tr. 2. de Bapt. *In casu necessitatis Baptismus fieri potest in lixivio, in aqua lutosa, sed colata, in aqua pluviali & resoluta ex nive, glacie, rore vel pruinâ, similiter in brodio depurato & non multùm spisso, & in aqua sulphurea sive balnei.*

7. Gregorius de Valent. tom. 4. disp. 4. cap. 1. q. 1. col. 760. *lixivio aut jusculo carnium baptizari posse* censet.

8. Josephus Angles in 4. sent. quæst. de essent. Euchar. art. 3. dicit, *Cajetani opinionem fuisse, posse fieri consecrationem in quocunque pane usuario, ita quòd si castaneæus panis sit in usu alicui provinciæ, poterit in illo fieri consecratio. Nam dicit, materiam esse panem absolutè dictum.*

(Juxta hanc hypothesin etiam in pane ex torrefactis piscibus parato, cujus apud Septentrionales populos usus est,

est, posset celebrari Eucharistia. At si in Eucharistia licet uti alio externo Elemento, utique etiam in Baptismo, qui magis est necessarius.)

9. Apud Nicephorum lib.3. Hist. Eccles. cap.37. extat Historia *de Judæo Catechumeno, qui in deserto morbo laborans, comites suos cogebat, ut in aquæ defectu sabulo eum baptizarent, quod eo successu factum fuit, ut miraculosa sanatio subsequeretur.*

Baronius hac Historiâ recitatâ, subjungit tom.1. Annal. ann.181. n.1. *Utcunque se res habuerit, fides sit penes autorem.*

(Sed si verum est, rectiùs in defectu aquæ baptizaretur aliquo liquore, quàm sabulo.)

2. Conqueruntur, *superstitionis in doctrina & administratione Baptismi se à nostris accusari.*

Resp. 1. Superstitionis eos convincimus *ex Baptismo campanarum*, de quo paulò post.

2. Anglo-Remenses annot. Jac.5. sect. 5. commendant *reservationem aquæ Baptismi*, & volunt, *ut domum comportetur ad bibendum contra morbos ægrotantibus.*

(Cui contrarium est, quòd Bellarminus lib.4. de Euchar. cap.3. concedit solummodò *reservationem Eucharistiæ, quæ saltem remanet Sacramentum post ejus usum.*)

3. Bellarminus lib.4. de Pontif. cap.12. §. Vel igitur &c. per calumniam Pontificiis tribui conqueritur, *quòd baptizent campanas.*

Bailius in Catech. Controvers. tract.2. quæst.17. *Adversarii de campanarum Baptismo loquentes, in risum solvuntur. Non est Baptismus, qui sit Sacramentum. Tantùm est impositio nominis sancti, cum Ceremoniis ac benedictione conjuncta. Vulgus indoctum Baptismum appellavit, quod benedictionem vocare debebat. Nec unquam alio, quàm benedictionis titulo Ecclesia eam insignivit.*

Similia occurrunt apud Hosium lib.4. de Cathol. Eccles. pag.649. Tannerum in Dioptr. lib.2. q.4. cap.20. pag.496.

Resp. 1. Discipulus de Tempore serm. 17. de Sanctis, *campanas & alias res inanimatas baptizari* dicit, *cum hoc effectu, ut sint immunes à potestate Satanæ, terreant Dæmones, coërceant potestates.*

2. Proceres Imperii in Gravaminibus suis Anno 1523. Legato Pontificis oblatis, grav.51. sic loquuntur: *Suffraganei excogitaverunt, ut solùm ipsi & nullus alius Sacerdos, Laicis campanas baptizent. Credunt deinde simpliciores ita affirmantibus Suffraganeis, tales campanas baptizatas, pellere Dæmones & tempestates. Quapropter innumeri plerunque adhibentur compatres, præcipuè verò, qui fortunâ pollent, exorantur, qui baptizationis tempore funem, quo campana religata est, tangunt, ac Suffraganeo præcinente, quemadmodum in parvulorum baptizatione fieri solet, omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, vesteq; novâ, quemadmodum & Christianis fieri solet, campana induitur, inde ad sumtuosa properatur convivia, quibus præcipuè compatres, ut eò largiùs munera offerant, adhibentur, nec non Suffraganei & eorum Capellani cum multis aliis ministris regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & suffraganeo mercedem persolvere necesse est, quam illi munusculum vocare solent; inde evenit, ut aliquando etiam in parvis villis centum floreni in tali absumantur & expendantur baptizatione; quæ res non solùm superstitiosa, sed etiam Christianæ religioni contraria, ac simpliciorum seductio & mera*

& mera est exactio. Veruntamen Episcopi, ut Suffraganeos vel vilissimâ obærare possint mercede, talia & adhuc absurdiora tolerant. Res itaq; tam nefanda & illicita, meritò aboleri debet. Cæterum, si conducere videtur, ut campana consecrentur, ita enim Suffraganei baptizationem campanarum appellant, quoties hac de re à prudentioribus interpellantur, conveniens erit, ut talis consecratio per unumquemque fiat Sacerdotum, quemadmodum cum aqua benedicta, sale, herbis & similibus fieri solet, idq; absque precio & expensis Laicorum, ne populus simplex ita seducatur, & damno afficiatur, nec non avaritiæ detestandæ præsumtio evitetur.

3. In Pontificali, edito ab Alberto Castellano Ann. 1520. *Sal exorcisatur ad expellendum ex campana inimicum, & aqua, ut omnium pravorum Spirituum nequitiam ejiciat.*

Ibidem & in Ordine Romano dicitur, *Post tinctum aquâ tintinnabulum petitur, ut Elementum aquæ mysterialiter Baptismo commodum Sancti Spiritus sui sanctitate reddatur.*

Confer Pontifical. edit. Lugdun. Ann. 1511. fol. 154. & seqq. Beierl. conc. select. 44. pag. 779. ubi concedit, *adhiberi patrinos, & campanam, indito peculiari nomine alicujus viri aut fœminæ, in nomine Patris & Filii & Spiritus S. aquâ ablui, & hanc actionem vocari Baptismum.*

4. Georgius Wicelius in Compend. de Semit. antiq. *Porrò, quæ, precor, nos dementia cepit usque adeò notabilis, ut abusum excogitaremus de baptizandis glocis, (sic enim ajebat Carolus Magnus in Constitutionibus suis) ut in hoc quoque assimilaremur Synagogicis, de quibus Evangelista Marcus scripsit, illis curæ fuisse βαπτισμοὺς χαλκίων. Hæc campanarum baptizatio. Vocant lotionem, ut rem extenuent; haud aliter suas habet preces chrisma sacrum, aquam sacram & his similia, quàm hominum Baptismus. Credo, ut nolarum animæ haud secùs salvæ fierent, quàm hominum animæ, juxta illud Dominicum: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: Verbum crediderit, includitur. Nam fidem sequitur confessio, quæ est sonus æramentorum, propulsator fulminum omnium. Quæritur hoc loco, utrum major hæc baptizatio fatuitas, quàm impietas sit? respondetur per affirmativum. Est utrumque simpliciter & in plano, absque strepitu juris. Nolæ in hoc paratæ sunt, ut Ecclesiam convocent statu divi noctuq; horis, & conventum ornent, atque sonitu plausibili modo aliquo exhilarent.*

5. Wierus lib. 1. de Præstig. Dæmon. cap. 9. *Huc pertinent ludibria, quibus nostros homines etiam adegit, ut nisi sacro Baptismo, regenerationis lavacro ad Christi solummodò membra pertinente & exorcismis tantùm, ubi è sua sede deturbandus est Dæmon ab illis, qui ejus pellendi singulare donum habent, applicandis, campanæ & tintinnabula expientur, sacrificenturq;, sponsoribus & testibus (in sacrilegam uberioris auri expilationem) undique convocatis, res illas inanimatas mortuasq; è turribus à Diabolo ablatum iri, simplicibus persuasum sit. Quinimò foveæ & stagna ostenduntur, quæ etiam vidi, si dignus sum, quò ejusmodi non baptizatas consecratasq; campanas à Dæmone ex turribus proximis invectas esse, asseveranter dicunt, audiriq; earum sonum nocturnâ horâ duodecimâ in nativitatibus Christi solennibus, vel etiam singulis quatuor anni temporibus, quæ vocant, & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à sono caveant imprudentes, nec inve-*

niatur, qui audierit: & si aliquem audire contingeret, is procul dubio à Dæmone ob impietatem illuderetur, interim tamen hisce religionis nostræ præstigiis illi detinentur. Nec ita pridem eo loco prope Abbatiam Knechtestein ductus sum, ubi firmiter adhuc credi hoc sacrilegium coràm audivi, monstratur fovea, turrisq; ostenditur. Propterea perquàm prudenter & piè Cæsar Maximilianus inter gravamina Sedis Romanæ à Germanis non toleranda, campanarum consecrationem recensuit &c.

6. Pontificale Romanum Venet. Ann. 1520. edit. lib. 2. de Benedict. campanar. uti etiam Pontificale editum Venetiis Ann. 1571. fol. 166. ritus in baptizatione campanarum adhibendos, prolixè describit. Inter cætera commemoratur, *quòd Pontifex mittere debeat sal in aquam,* (quâ campana abluenda) *in modum crucis semel dicens: Hæc commistio salis & aquæ efficiant salutare Sacramentum in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti. Item, quòd Pontifex facere debeat cum pollice manus dextræ de oleo sancto infirmorum septem cruces exteriùs super campanam, & de intùs cum chrismate quatuor, pari distantiâ, dicens, dum quamlibet crucem facit: Consecretur & sanctificet Dominus signum istud in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, pax tibi. Deinde iterùm orare debet, ut Deus tintinnabulum cœlesti benedictione perfundat, purificet, sanctificet & consecret &c.* Ac probè notandum, quòd Anno 1595. Clementis VIII. Pontificis Romani jussu Pontificale Romanum restitutum, & pulcherrimo charactere & elegantissimis picturis editum sit, cum præfixa ejusdem Clementis Constitutione pro hujus libri autoritate & approbatione. Ac licèt in nova hac editione multa sint omissa, quæ contra Pontificem facere videbantur, hæc tamen, quæ de campanarum benedictione in priori editione habentur, intacta prætermittuntur.

7. Durantius de Ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 22. num. 10. non abhorret à verbo baptizandi. *Baptizantur,* inquit, *campanæ. Formula verò baptizandi sive benedicendi, antiqua est.*

8. Balæus memorat, *hanc campanarum baptizationem institutam esse à Johanne XIII. qui magnam campanam ad Johannem Lateranensem post coronationem Ottonis à se baptizatam, de se denominari voluit.* Confer Martinum de Arles in tract. de Superstit. num. 9. & 14. Petrum Messiam Hispalensem lib. 11. div. lection. cap. 9. Guilielmum Minatensem in Ration. div. offic. lib. 1. rubr. 4. fol. 11. Jodocum Lorichium in Thesauro novo utriusque Theologiæ, titulo Campana, num. 2. pag. 466. Histor. Magdæb. Cent. 10. cap. 6. col. 294.

9. Bellarminus d. l. fatetur, *nomen Baptismi non quidem à Pontificibus, sed à vulgo campanarum benedictioni accommodari, quia vident eas aspergi, eis nomina imponi, ablui, ungi, exorcisari.*

(Res ipsa testatur, quòd longiorem apparatum, ambitiosiorem pompam, Ceremonias plures, majoris momenti precationes, honoratiores Ministros ad Baptismum campanarum, quàm infantum, requirant.)

4. Conqueruntur, per calumniam sibi tribui, *quòd Baptismum in nomine Mariæ simul collatum, approbent.*

Resp. 1. Fabius Incarnatus Theolog. Neapolitanus in Scrutinio Sacerdotali tract. 2. p. 1. *Probabilius videtur, quòd sit Baptismus,*

ptismum, si dicatur: Baptizo te in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti & B. Mariæ, quia hæc additio B. Mariæ non est corruptiva formæ Baptismi.

2. lib. 1. Nov. Sacerdot. p. 25. approbatur *Baptismus in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti & Mariæ matris Domini collatus.*

3. Guilielmus de Bapt. c. 2. personis Trinitatis adjicit *B. Mariam semper Virginem.*

5. Bellarm. lib. 1. de Bapt. c. 18. conqueritur, *Chemnicium depravâsse sententiam Catholicorum, quasi statuant, cùm quis peccat post Baptismum, eum niti debere propriâ contritione & satisfactione, ut redeat ad gratiam. Sed hoc falsò dictum est,* inquit Bellarminus. *Nitimur enim gratiâ Dei, Christi meritis & virtute atq; efficaciâ Sacramenti, non propriâ contritione, licèt contritionem ut dispositionem requiramus, sicut etiam cùm baptizamur, requirimus fidem & pœnitentiam, & tamen non iis nitimur, ut causis justificationis, sed Dei gratiâ, Christi merito & Sacramenti efficaciâ.*

Resp. Recognoscat Bellarm. sua verba, *Contritio est actio bona & libera, ad Evangelium pertinens* lib. 2. de Pœnit. cap. 2. *In bonis autem meritis fiducia aliqua collocari potest, modò superbia caveatur* lib. 5. de Justif. c. 7. *Contritio est causa remißionis peccatorum duobus modis, quia disponit ad justificationem, & impetrat remißionem peccatorum, est meritum de congruo justificationis* l. 2. de Pœnit. c. 12. *Potest tanta esse pænitentia sive contritio, ut deleat omnẽ culpam, & sic reditur ad gratiam, omninò similem ei, quæ in Baptismo habita est* lib. 1. de Bapt. cap. 18. *Maximè consentaneum est rationi, ut, si Deus ex misericordia peccata condonet, etiam justitiæ, quoad ejus fieri potest, satisfieri velit,* (nimir. per nostra opera) l. 1. de Pœnit. c. 5.

II. Calumniæ. I. Generales.

1. Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 13. *Fuit antiquißima hæresis Origenistarum, peccata non tolli per Baptismum, sed solùm tegi; tolli autem peccata tandem per mortem. Ita habet Proclus quidam Origenista apud Epiphanium hæres. 64. Similem hæresin postea excitârunt Messaliani, teste Theodoreto lib. 4. de fab. hæret. Hoc nostro seculo idem docent omnes Lutherani.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 4. de Not. Eccles. cap. 9. verba Procli ex Epiphanio allegat, quòd statuerit, *peccatum post Baptismum semper vivere.*

(Id verò nemo nostrûm docet, sed peccatum non solùm in Baptismo *tegi & remitti,* sed etiam *mortificari,* asserimus.)

2. Alphonsus de Castro lib. 3. de hæresibus, tit. Baptismus, Messalianorum hæresin sic describit: *Messaliani tantam vim orationi tribuebant, ut Baptismo derogarent, dicentes, nullam utilitatem baptizatis ex Baptismo accedere, sed solam orationem studiosam Dæmonem inhabitantem effugare.*

(Quid verò cum illa hæresi Ecclesiis nostris est commune, cùm in Baptismo omnia peccata remitti dicamus?)

2. Guilielmus Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 15. *hæreseos Pelagianæ* Protestantes affines esse arguit, propterea quòd doceant, *infantes sine Baptismo salvari posse.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 4. de Eccles. cap. 9. Gregorius de Valentia lib. de peccat. orig. cap. 2. docent, *proprium hac in parte Pelagianorum errorem fuisse, quòd negaverint peccatum originis.*

(Pelagiani simpliciter negabant Baptismi necessitatem; nos tantùm in casu extraordinario. Pelagiani inde atque ideò negabant Baptismi necessitatem,

quia peccatum originis negabant; nos absolutam Baptismi necessitatem ideò negamus, quia gratiam Dei Sacramentis alligatam esse negamus.)

2. Pontificii potiùs Pelagianæ hæresi sunt affines, non solùm, quia peccatum originis extenuant, ut suo loco demonstratur, sed etiam, quia inter regnū cœlorum & infernum tertium locum statuunt, in quem infantes collocant, sicut Pelagiani etiam tertium quendam locum introducebant.

3. Stapletonus in Promt. Cathol. Domin. 3. Advent. *Hoc non ideò faciunt*, (quòd Baptismum Johannis cum Christi Baptismo eundem fuisse statuunt,) *ut Johannis Baptismum extollant, sed ut Christi Baptismum deprimant; neque ut illam remittendi peccata efficaciam Johannis Baptismo tribuant, quam in Christi Baptismo Scriptura nos docet, sed ut illam infirmitatem & inefficaciam, nudamq́ Ceremoniam in Christi Baptismo esse doceant, quam in Johannis Baptismo esse, manifestum est.*

Resp. Nemo nostrûm Christi Baptismo efficaciam detrahit, quando cum Johannis Baptismo eandem ipsi communem asserit. Stapletonus sic concludit: *Eadem est Baptismi Johannis & Baptismi Christi efficacia juxta Evangelicorum hypothesin. Atqui Baptismi Johannis, juxta Pontificiorum hypothesin, nulla est efficacia spiritualis. Ergò etiam Baptismi Christi, juxta Evangelicorum hypothesin, nulla est efficacia spiritualis.* Eodem jure & modo concludere possemus. Baptismi Johannis, juxta Pontificiorum hypothesin, nulla est spiritualis efficacia. Atqui Baptismi Johannis & Baptismi Christi eadem est efficacia, juxta hypothesin nostram, quæ Scripturæ conformis. Ergo Baptismi Christi, juxta Pontificiorum hypothesin, nulla est efficacia spiritualis. Sed ut Pontificii conquerentur, hoc argumento, vel potiùs Sophismate calumniam sibi strui; ita quoque de eodem meritò conquerimur.

4. Guilielmus Bailius Jesuita in Catechismo Controvers. q. 1. cum *Ulpiano* JCto, Ethnico & Christianorum hoste jurato, nos conjungit, propterea quòd doceamus, *Exorcismos Ecclesiæ esse imposturas*, l. Præses provinciæ ff. de variis & extraordinariis cognitionibus.

Resp. 1. Baronius tom. 1. Annal. ann. 558. num. 10. de Ulpiano sic scribit: *Cùm negat d. l. Præses, ejusmodi hominibus de eorum mercede jus esse dicendum, ex eo certum est, de aliis potiùs, quàm de Christianis intellexisse, qui non nisi gratis sine aliqua conventione stipendii ejusmodi officium impendere consueverunt. De his enim & non de Christianis Exorcistis loquitur Ulpianus.* Hæc Baronius, cum quo Bailius transigat.

2. Si Romana Ecclesia Exorcistas illos probat, quos Ulpianus damnat, approbabit *circulatores & impostores*, ex arte Exorcistica quæstum facientes, & pecuniam inde corradentes.

5. Andreas Fabricius in Harm. Aug. Confess. & Hagerus Jesuita in Collat. Augnst. Confess. & Conc. Trid. art. 17. nobis objiciunt, *quòd Anabaptistæ ex nobis orti fuerint.*

Resp. Cassander in præfat. libri de Baptismo infantum ad Illustriss. Juliæ, Cliviæ & Montium Ducem ostendit, *eam ante sextentos annos, adeoq́ sub medio Papatu hæresin illam viguisse &c.* In operibus fol. 669.

II. Spe-

II. Speciales.

1. Bellarminus lib.1.de Bapt. cap.2. sic scribit: *Lutherus in Symposiacis Colloquiis cap.17. interrogatus, num, deficiente aquâ, liceat baptizare in lacte aut cerevisia, primùm respondit, divino judicio id esse committendum, deinde addidit, quicquid balnei nomine nuncupari potest, illud esse aptum ad baptizandum. At balnea vini & lactis, nedum cerevisiæ, fieri posse nemo dubitavit unquam.*

Sandæus Jesuita Herbipolens. in Themate seculari de Secta Protest. deserenda th.110. scribit, *Lutherum in lib. de Capt. Babyl. docere, quicquid dici potest balneum, id esse idoneum ad Baptismum.*

Resp. 1. In libro de Captiv. Babyl. nihil tale invenitur.

2. Liber convivalium sermonum Luthero nec visus, nec approbatus.

3. In concion. de Bapt. Dessaviæ habitis conc.2. tom.7. Jen. Germ. fol.469. Lutherus habet contrarium. *Esto,* (inquit) *persona sit impia & incredula, dummodò institutionem Christi inviolatam servet, & non vino, cerevisiâ, lixivio, vel aliâ quâpiam re, sed aquâ cum adjuncto Dei verbo utatur, tunc est & vocatur sacrum Baptisma.*

4. Rectiùs Scholasticis & Pontificiis hic error tribuitur, ut vidimus superiùs membro 1. quer. 1.

2. Idem Bellarminus lib. 1. de Baptis. cap. 3. *Lutherum & Brentium* erroris accusat, *quòd licet formâ usitatâ utendum esse doceant, tamen id non putent necessarium ad Baptismi substantiam.*

Lutherus in lib. de Capt. Babyl. cap. de Bapt. tom. 2. Lat. fol. 272. *Quocunque modo tradatur Baptismus, modò non in nomine hominis, sed in nomine Dei tradatur, verè salvum facit.*

Resp. 1. ex ipso Bellarmino d. l. §. proximè sequente. *Est opinio quadam incommoda multorum Catholicorum, qui putârunt, sufficere ad Baptismum invocationem unius personæ divinæ tantùm, ac præsertim Christi. Ita videntur sentire Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 3. Beda in cap. 10. Actor. qui ipsa verba Ambrosii citat, Bernhardus Epist. 340. ad Henricum, qui docet, ratum sibi videri Baptismum, quem quidam contulit ex imperitia in nomine Dei ac sancta & veræ crucis. Item Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 6. cap. 2. & Magister lib. 4. sentent. dist. 3. & denique Nicolaus Papa in Epist. ad Bulgaros, ut habetur c. à quodam Judæo de consecrat. dist. 4. qui nihil quidem definit, sed profert Ambrosii autoritatem, & eam approbare videtur.*

(At si hoc sentire in Patribus, Scholasticis & Pontifice Nicolao, est tantùm *incommoda opinio,* cur in Luthero erroris nomine traducitur?)

2. Idem Bellarminus lib. de Sacram. Confirmat. cap. 10. §. 2. sic scribit: *Vis formæ Sacramentalis posita est in sensu, non in sono aut numero literarum, alioqui si quis Græcè aut Hebraicè, aut alio idiomate ista verba proferret, nil efficeret;* ex quo respondet ad argumentum, *quòd forma Sacramenti Confirmationis, (consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti,) non habeatur in Scripturis, nec in primitivæ Ecclesiæ scriptoribus. Apud antiquiores,* inquit, *autores non habentur hæc omnia verba, & hoc ordine, tamen habetur idem sensus, & hoc sufficit.*

(Idem pro Lutheri sententia asserenda urgere possumus.)

3. Lutherus non loquitur *de praxi baptizan-*

ptizantium, quasi illi aliâ quâdam formulâ Baptismum administrare debeant, quàm quæ à Christo præscripta est, eam enim formulam & in hoc ipso libro, & in Catechesi sua, & alibi passim retinet, sed agit *de autoritate Baptismi*, qui non nomine hominis, sed ipsius Dei confertur; ac proinde otiosam esse ait disputationem de forma Baptismi inter Græcos & Latinos. Qui in *nomine Trinitatis vel Christi* baptizat, eum graviter peccare & pœnâ dignum esse statuit, eò quòd formulam à Christo institutam & præscriptam, temerè mutaverit, ipsum tamen Baptismum verum esse asserit, quia in sensu verborum institutionis nihil immutatum fuit.

3. Idem Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 11. Lutherum accusat, *quòd statuerit, infantibus nullâ fide in Baptismo esse necessariam.*

Resp. Bellarminus in eod. cap. adducit locum ex libro Lutheri de Capt. Babylon. cap. de Baptismo. *Sicut verbum Dei potens est, dum sonat, etiam impii cor immutare, quod non minus est surdum & incapax, quàm ullus parvulus: ita per orationem Ecclesiæ offerentis & credentis, cui omnia possibilia sunt, & parvulus fide infusâ mutatur, mundatur & renovatur.*

4. Compositio Pacis Dillingana cap. 1. q. 9. Luthero tribuit, *quòd semina Anabaptistici erroris sparserit, negando, Pædobaptismum ex Scripturis clarè probari posse.* Tom. 2. Witeberg. fol. 276.

Resp. 1. Lutherus tantùm loquitur *de exemplo*, an tale possit in Scripturis dari, sed exempli omissio non tollit ipsam doctrinam de Pœdobaptismo.

2. Lutherus ibidem addit. Aber fromme vernünfftige Christen begehren solches nicht. Die zänckische / halßstarrige thuns / auff daß sie klug gesehen werden. Widerumb werden sie auch keine Buchstaben bringen / der da sagt: Ihr solt alte Leute täuffen / und kein Kind.

3. Etiamsi fateatur, expressum Pædobaptismi exemplum in Scripturis non haberi, tamen in eodem loco ipsam doctrinam multis probat ex Scriptura.

5. Bellarmin. lib. 4. de Verbo Dei cap. 3. inter *mendacia D. Chemnicii* refert, quòd dixerit, *Hyginum chrisma instituisse. Mendacium*, clamat, *sine ullo fundamento.* At hoc nequaquam dicit Chemnicius, sed ut dicere videretur, Bellarminus fraude quâdam effecit. Ille quippe ait, *Hyginus chrisma instituit & dedicationem templorum, chrisma, inquam, & dedicationem templorum, ut templa inungerentur & dedicarentur, instituit,* quod totidem verbis extat apud Gratianum de Consecr. dist. 1. c. Omnes basilicæ. At Bellarminus, quæ conjunctim dicuntur, Sophismate quodam divisim accepit, ut rei veræ mendacii schema tantò speciosiùs obduceretur.

III. Opiniones absurdæ & erroneæ.

1. Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 3. Gregor. de Valent. tom. 4. f. 772. ex sententia Scholasticorum docent, *Baptismum aut absolutè, aut sub conditione repetendum, si detur in nomine Christi aut unius personæ Trinitatis sine expreßione reliquarum.*

(Huic opinioni non solùm quidam ex Patribus contradixerunt. Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 3. Beda in cap. 10. Act. sed etiam Hugo lib. 2. de Sacram. part. 6. cap. 3. & Cajetanus super part. 3. Thom. quæst. 66. ubi etiam Nicolaum I. rectè pronunciâsse ait, *verum ac legitimum Baptismum esse, qui in solius Christi no-*

men

men expressum datus est, cùm institutio Christi non de vocibus, sed de rebus sit intelligenda. Confer Lorin. in Act. cap. 2. f. 139.)

2. Idem Bellarminus lib. 6. de Amiss. gratiæ cap. 5. *Parvuli (non baptizati) mittendi sunt in locum ignis, nec tamen inflammandi illo igne aut cruciandi.*

(Sicut alibi accidentibus sine substantia vim nutriendi tribuit: ita hîc igni infernali derogat vim urendi, respectu infantum.)

3. Idem Bellarminus lib. 1. de Baptismo cap. 6. *Martyrium convenit cum Baptismo aquæ in tribus effectibus, nimirùm, quòd primò configurat hominem Christi passioni & morti. Secundò, remittit peccatum originale & reliqua omnia, si quæ sint admissa. Tertiò, quòd remittit omnem pœnam peccato debitam, tam æternam, quàm temporalem.*

Costerus in Augmento Enchir. p. 59. *Patet, eandem esse vim Martyrii ex opere operato, quæ est Baptismi.*

(Atqui effusioni sanguinis humani non potest tribui meritum remissionis peccatorum, quod solius Christi sanguini competit, 1. Joh. 1. v. 7. nec potest dici applicationis medium, quod ex parte Dei tantùm *verbo & Sacramentis*; ex parte nostra tantùm *fidei* competit. Martyrium autem pro Christo susceptum, est evidens & luculenta testificatio illius fidei in Christum, in quo solo remissionem peccatorum & vitam vera fides quærit, non in propriis operib. vel passionibus. Quare cùm Martyrium impropriè vocetur Baptisma, non poterit habere parem virtutem & efficaciam cum Baptismo, qui specie *unus est*, Eph. 4. v. 5.

4. Historia Lombardica cap. 93. de Christina refert, *quòd ab ipso Christo in mari baptizata sit, his adhibitis verbis: Ego baptizo te in Deo Patre meo & in me Jesu Christo Filio ejus & in Spiritu Sancto.*

Franc. Suarez tom. 4. pag. 200. allegat Nicephorum, referentem lib. 2. Histor. cap. 3. ex Evodio, *Christum manibus suis baptizâsse Petrum.* Et addit, *Valdè pium & credibile est, Christum ante Apostolos baptizâsse Virginem manibus suis.*

Martinus Duncanus lib. 1. contra Anabapt. cap. 4. asserit, *Apostolos à Christo fuisse baptizatos.*

Idem videtur Bellarmino lib. 1. de Baptismo cap. 23. circa finem. (Contrà Johan. 4. v. 2.)

5. Lutherus in Epist. de Anabapt. tom. 4. Jen. Germ. f. 408. memorat, *quòd Pontificii in lingua Germanica à nostris baptizatos, in Latina rebaptizârint.*

Lorichius Instit. p. 57. *Maximam hîc videmus invidentiam, imò hæresin fœdissimam Theologorum nostrorum, quorũ honoris causâ hîc nomina conticere volo, quòd pueros Germanicè baptizatos, rebaptizârunt.*

D. Mylius in August. Confess. artic. 3. membr. 20. memorat, *quòd alicubi à nostris baptizatos, rebaptizârint.*

6. Catech. Rom. p. 308. *Aqua, quà ad Baptismum utimur, priùs paranda & addito mystica benedictionis oleo consecranda est, idq́ non nisi in vigiliis Paschæ & Pentecostes fieri debet.*

Toletus lib. 2. de Casib. conscient. capite 18. *Peccat mortaliter, qui in aqua non benedicta baptizat.*

(At consecratio illa aquæ destituitur verbo Dei, caret exemplo Johannis Baptistæ & Apostolorum, ac derogat Elemento aquæ, quæ per se est bona Dei creatura.

Augu-

Augustinus serm.37.de Temp. *Per Christi Baptismum omnes aquæ consecratæ sunt.*

Justinus Martyr Apol.2.pro Christian. *Credentes Catechumenos eò adducimus, ubi est aqua, quâ loti regenerantur.*

Bonaventura 4. sent. dist. 3. concedit, *quòd non de necessitate, sed de congruo requiratur, ut aqua Baptismus sit priùs sanctificata à Presbytero,* interim tamen addit, *Sacerdotem baptizantem in aqua non sanctificatâ, extra necessitatis casum peccare mortaliter.*

Pamelius notatione 27. in Tertulliani de Baptismo *benedictionem aquæ ante Baptismi celebrationem* ex veteribus probare voluit, sed Vasquez in part.3. Thom. Disp.6.cap.2. ingenuè respondet. *Pro consuetudine servandi aquam benedictam citat ipse* (Pamelius) *aliquot Patres, in quibus nihil pro ea invenire potui,* ibid. prolixè *ad dicta veterum* respondet.)

7. Bellarminus lib.1. de Sacram. cap.19. & lib.1. de Bapt. cap.3. Becanus de Judic. controv. pag.81. §.53. negant, *formulam Baptismi in Ecclesiis nostris usitatam, Ego te baptizo in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, ex solo Evangelio demonstrari posse, sed necessariò ad traditiones esse recurrendum.*

(Atqui extat disertum Christi mandatum, *Euntes, docete, baptizate in nomine &c.* quod simul formam actionis exprimit, quæ cùm non debeat esse muta, ideò Minister exponit, tum quid agat, tum quâ autoritate. Cumque de se ac suo Ministerio loquatur, ideò rectè utitur primâ personâ. *Ego te baptizo &c.*)

8. Summa Angelica in verbo Baptismus c.2.q.8. judicat, *securius esse, ut baptizatus à Græco hac formâ, Baptizetur servus Christi &c. iterùm baptizetur, propter dubium, quia quidam contradicunt.*

(Sed 1. Surius in Comment. rerum gestarum Anno Christi 1501. pag.23. refert, *Alexandrum VI. cùm percepisset, Ruthenos & alios quosdam in Litvania Græcorum more complexos, ad Romanæ Ecclesiæ consuetudinem se adjungere, sed interim non deesse, qui dicerent, eos necessariò rebaptizari oportere, propterea quòd more Græcorum in tertia persona essent baptizati, ad illos scripsisse, quòd reverâ Baptismus conferatur, etiam cùm in tertia persona dicatur, Baptizetur hic &c.*

2. Idem decretum fuit in Concilio Florentino pag.28.

3. Alphonsus à Castro lib.3. adversus hæreses, verbó Baptismus, hæres. 2. *Quòd actus baptizandi exprimatur per verbum indicativi aut alterius modi, puta imperativi, non est definitum, quid necessarium sit, quoniam nec benè definiri posset, cùm Christus in suis verbis actum Baptismi participio expressit, & non verbo. Baptizantes, inquit, eos. Quapropter Ecclesia Romana, quantùm ad hoc, permittit ac tolerat Græcos, qui in alia forma baptizant, quàm Latini. Sic enim dicunt: Baptizetur servus Christi in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Quia enim in principio nascentis Ecclesiæ tale schisma ortum est, ut quilibet æstimaret, illum ad se pertinere, qui ab illo baptizatus esset, ita ut unus diceret: Ego sum Cephæ; alius, ego sum Pauli; quos Apostolus reprehendens, ait: Nunquid Cephas pro vobis mortuus est, aut Paulus? ad tollendum hoc schisma ordinatum est inter Græcos, ut nullus baptizaret, dicens: Ego te baptizo in nomine Patris &c. sed diceret: Baptizetur servus Christi &c. ne ullo modo verbis aliquibus ostenderet, se Baptismi auto-*

auterem, sed solum ministrum. Quòd autem ibi sit integra Baptismi forma, patet, quia ibi est manifesta Trinitatis expreßio, ibi exprimitur actus baptizandi, quamvis in Imperativo modo, quod non refert, & persona baptizata, quamvis in tertia persona, nihil ergò deficit.

Et postea. *Dicimus ergò, Graecos in sua forma conficere, quamvis sic conficientes peccent, quòd Ecclesiae Romanae subesse contemnunt. Nam hoc apertißimè definivit Concilium Florentinum sub Eugenio IV. celebratum, sic inquiens: Non negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis servus Jesu Christi in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti; vel, Baptizetur manibus meis talis in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, verùm perficiatur Baptisma, quoniam cùm principalis causa, ex qua Baptisma virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit Minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur Ministrum cum Sanctae Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum.*

4. Dominicus Sotus in 4. sent. quaest. 1. art. 1. asserit, *se non audere dicere, eum esse nullum Baptismum, quem Graeci administrant, cujus forma haec est: Baptizetur servus Christi in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, additâ ratione, *quia Ecclesia Romana tolerat eum ritum. Sed si Ecclesia Romana eum ritum detestaretur, tutiùs foret statuere, quòd non verè baptizarent,*

5. Innocentium negantem, hanc esse veram formam, *Baptizetur servus Christi &c.* refellit Adrianus apud Gregorium de Valentia tom. 4. col. 765.

9. Hardingus art. 2. de Commun. sub una specie sect. 9. statuit, *Apostolos ad tempus ipsam essentialem verborum formam mutâsse, quibus Christus Sacramentum Baptismi administratum voluerit; cùm Christus jusserit baptizare in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, illi verò baptizârint in nomine Jesu Christi tantùm, quò illud hoc modo illustrius celebriusque redderent.*

(At non est verisimile, Apostolos à verbis institutionis ab ipso Christo praescriptis, discessisse, cùm voce cœlitùs delatâ, eum audire & sequi fuerint jussi. Verba Lucae Act. 2. v. 38. cap. 10. v. 48. non *de causa formali*, sed *efficiente & finali*; nec *dispensativè*, sed *recitativè* intelligenda sunt.)

Inde Gregorius de Valentia tom. 4. col. 768. & seqq. prolixè refellit Cajetanum affirmantem, *formam illam Baptismi, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti posse omitti & aliam quandam substitui.*

10. Cùm Hispani Gröningam Frisiae pervenirent, *vexilla* seu signa sua *baptizata chrismate inungi, adjurari consecrari & benedici* curârunt, & aliud *Barbaram*, aliud *Catharinam*, & sic deinceps nominârunt. Alvear. Exam. Pontif.

11. Emanuel à Saa in aphorismis aphor. 10. statuit, *dormienti etiam Baptismum conferri posse.* Sed Thomas p. 3. q. 68. art. 12. statuit contrarium. *Baptismus*, inquit, *non consuevit dari dormientibus.* & 12. q. 113. art. 1. negat, *per somnum consequi quenquam gratiam justificantem per Baptismum exterius adhibitum.*

(Quoad infantes nihil refert, sive dormiant, sive vigilent. Quoad adultos verò in iis & voluntas susceptionis Baptismi & professio fidei requiritur, quorum neutrum in dormientes cadere potest.)

12. Quidam ex Canonicis statuunt,

parvulos Judæorum per vim parentibus eripiendos & baptizandos esse, Archidiaconus Johannes Andreas & alii, quos refert Simanca de Cathol. Instit. tit. 29. num. 53. Cævallos pract. quæst. 735. n. 10.

Contrarium rectiùs statuunt Glossa in c. Judæorum caus. 28. quæst. 1. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 10. Henriquez in Summ. Moral. lib. 2. cap. 25. Bannes in Thomam d. l.)

13. In Decretalibus Gregorii lib. 3. tit. 42. cap. 2. Papa Alexander tertius sic respondit: *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum baptizatus es, ego baptizo te.*

(Hunc baptizandi morem graviter insectatur Lutherus tom. 8. Jenens. f. 50. & Witeberg. 12. pag. 193. in Colloq. Mensal. pag. 179.)

14. c. Sine pœnitentia dist. 4. de Consecrat. *Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, quia gratia Dei in Baptismate non requirit gemitū, non requirit planctum, vel opus aliquod, sed solam fidem & omnia gratis condonat.*

(Contrà rubrica c. Agunt homines dist. ead. sic habet: *Ante Baptisma pœnitentiam agere debemus.*)

15. c. Multi sunt dist. 4. de Consecrat. ex Pelagio Papa. *Multi sunt, qui in nomine solummodò Christi unâ etiam mersione se asserunt baptizare. Evangelicum verò præceptum ipso Deo & Domino Salvatore nostro Christo Jesu tradente nos admonet, in nomine Trinitatis trinâ etiam mersione sanctum Baptisma unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis: Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.*

Canon Apostolicus 50. *Si quis Episcopus aut Presbyter non tres mersiones unius initiationis fecerit, sed unam in mortem Domini collatam, deponatur.*

Zonaras sic explicat: *Tres mersiones in una initiatione, id est, in uno Baptismate, ita, ut qui baptizat, ad quamq; immersionem unum Sacrosanctæ Trinitatis nomen proferat. Nam semel eum, qui baptizatur, in sacrum lavacrum mergere, & in mortem Domini unam celebrare immersionem, impium est.*

Contrà c. Propter dist. ead. ex Concilio Toletano. *Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis usum simplam teneamus Baptismi mersionem.*

Omnium optimè Gregorius lib. 1. Epist. 41. nec trinam, nec simplam mersionem absolutè necessariam esse statuit. *De trina*, inquit, *mersione Baptismatis nihil veriùs responderi potest, quàm ipsi sensistis, quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa. Nos autem, quod tertiò mergimus, triduanæ sepulturæ Sacramenta signavimus, ut dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd si quis fortè etiam pro summa Trinitatis veneratione existimet fieri, neque ad hoc aliquid obstitit baptizando semel in aquis mergere: quia dum in tribus una substantia est, reprehensibile esse nullatenùs potest, infantem in Baptismo vel ter, vel semel immergere, quando & in tribus mersionis personarum Trinitas, & in una potest divinitatis singularitas designari. Sed quia nunc hûc usque ab hæreticis infans in Baptismate tertiò mergebatur, fiendum apud nos esse non censeo, ne, dum mersiones numerant, divinitatem dividant.*

16. *Campanis baptizatis* tribuunt, quòd

earum

carum pulsu, qui in funeribus faciendu de consuetudine adhibetur, cacodæmones seu maligni Spiritus abigantur. Itaque in fœmineo funere bis pulsandas, in virili autem ter, in Sacerdotis funere, quoties is sacratus esset, quod etiam retulit Johannes de Selva Parisiensis in tract. de Beneficio part. 1. q. 5. n. 99.

Durandus lib. 1. Rational. cap. 4. *Campanas ideò benedici* scribit, *ut per illorum tactum & sonitum fideles invicem invitentur ad premium, & crescat in eis devotio fidei, fruges, mentes & corpora credentium serventur, procul pellantur hostiles exercitus, & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum & fulgurum temperentur, infestaq; tonitrua & ventorum flamina suspendantur, Spiritus procellarum & aëreæ potestates prosternantur.*

lib. ejusd. cap. 12. num. 15. *Causa, quare Ecclesia videns concitari tempestatem, campanas pulsat, scilicet, ut Dæmones tubas æterni Regis, id est, campanas audientes territi fugiant, & à tempestatis concitatione quiescant.*

Sunt, qui ridiculâ superstitione credunt, *campanarum pulsatione in die Johannis aut in vigilia S. Agathæ facta, non tantùm Dæmones profligari, sed & lamias & incantatrices impediri, quò minùs hùc illuc ferri per aërem possint aut damnum dare*, quod etiam apud Papistas multis superstitiosè persuasum fuit, ut refert Martinus de Arles in tract. de Superstit. n. 8. 9. & 14.

(Atqui in Capitulari Caroli Magni, quod citatur à Durantio de ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 22. n. 1. statutum fuit, *ut clocas* sive campanas *non baptizarent.*)

17. Eccius in Enchirid. Locor. Comm. cap. de Ecclesia probare conatur, *Ecclesiam habere potestatem super Scripturam*, inter cætera utitur argumento à forma Baptismi sumto. *Christus* (inquit) *Matth. ultimo dixit discipulis: Euntes ergò, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, & docentes eos servare omnia, quæcunq; mandavi vobis. Hic Christus dedit formam baptizandi in nomine Trinitatis explicitè, & tamen Ecclesia primitiva mutavit hanc in formam baptizandi in nomine Christi Jesu. Pœnitentiam agite, inquit Petrus, & baptizetur unusquisq; vestrûm in nomine Jesu Christi in remißionem peccatorum vestrorum. Et Actuum octavo dicitur, quòd Samaritani baptizati sunt à Philippo in nomine Jesu. Et Actuum 17. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu, scil. à Paulo.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 1. de Baptismo cap. 3. *certum esse*, ait, *Baptismum aut absolutè, aut sub conditione repetendum esse, si detur in nomine Christi, aut alterius cujusvis personæ sine expreßione aliarum, & ita docere Theologos omnes graviores in 4. sent. dist. 3.*

2. Ibid. ex Basilio, Hilario & Fulgentio docet, *locis illis Scripturæ*, quæ Eccius adducit, *nihil aliud significari, quàm Apostolos in nomine, id est, instituto & autoritate Christi baptizâsse, vel ita in nomine Christi, ut simul Patris ac Spiritus S. nomen adderetur.*

ibid. *Quod Lucas dicit in Actis, baptizâsse Apostolos in nomine Domini Jesu, potest intelligi multis modis, nimirùm ut baptizâsse dicantur in fide Domini Jesu, vel autoritate Domini Jesu, vel Baptismo à Christo instituto, vel deniq; in nomine Domini Jesu, sed non solius, verùm adjuncto Patre & Spiritu Sancto.*

3. Dominicus à Soto 3. sentent. dist. 4. art. 6. *Admonebant eos, quos baptizabant, non baptizare alio Baptismate, quàm Domini Jesu. Non quòd dicerent, baptizo te in nomine*

Jesu, quasi illa esset forma, sed quòd admonebant eos baptizare Baptismate Domini Jesu, & in nomine & potestate ejus, sed tamen sub illa forma, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.

4. Cornelius Jansenius Concord. cap. 149. *Cùm dicuntur aliqui in Actis Apostolicis baptizati in nomine Jesu Christi, non significatur in baptizandis illis expressum tantùm nomen Jesu Christi, sed eos in fide Jesu Christi, aut in merito ejus & efficaciâ passionis ejus baptizatos, quomodo Paulus in suis Epistolis dicit, nos omnes baptizatos in Christo Jesu.*

5. Qui Baptismum in nomine Christi administratum approbant, non ideò id statuunt, quòd formam à Christo præscriptam, à quoquam mutari potuisse arbitrentur, ut vult Eccius, sed quòd unum & idem esse censeant, sive una persona, sive omnes tres exprimantur.

18. Gregorius de Valentia tom. 4. col. 763. *Falsò & contra mentem D. Thomæ censuit Sotus, infantem in utero non esse baptizandum, quia sit adhuc aliquid matris.*

(Aut Sotus aut Valentianus hìc falsum dicunt, & à mente Thomæ aberrant.)

19. Cajetanus contra omnes Doctores docuerat, *fidem parentum infantibus sine Baptismo posse applicari signo crucis, vel invocatâ S. Trinitate*, qui Commentarii Cajetani jussu Pii V. Pontificis expuncti sunt in nova editione Commentariorum, teste Vasquezio in 1. Thom. Disp. 96. cap. 1. n. 1.

20. Bellarminus lib. 1. de Baptismo capite 1. *Baptisma propriè significat immersionem, ordinariè enim Baptismus fit per mersionem, idq; ad sepulturam Christi repræsentandam.*

Pistorius in Hodeget. pag. 492. disputat, *aspersionem in Baptismo ex Scripturis probari non posse, sed esse traditionem Ecclesiæ.*

Contrà. Verbum βαπτίζειν generalem habet significationem pro qualibet ablutione, sive fiat *immersione*, sive *aspersione*, vel *affusione*, Hebr. 9. v. 10. Marc. 7. v. 8. 1. Cor. 10. v. 2. Act. 1. v. 3. &c. ac aspersionem ipsis Apostolorum temporibus usitatam fuisse colligitur ex Act. 2. v. 36. cap. 16. v. 15. cap. 22. v. 16. &c. Rectè igitur Catechismus Tridentinus in cap. de Bapt. *Qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aspersione tinguntur. Ex his autem ritibus quicunque servetur, Baptismum verè perfici credendum. Aqua enim Baptismo adhibetur ad significandam animæ ablutionē, quam efficit, quare Baptismus ab Apostolo lavacrum appellatus est. Ablutio autem non magis fit, cùm aliquis aquâ mergitur, quod diù à primis temporibus in Ecclesia observatum animadvertimus, quàm vel aquæ affusione, quod nunc in frequenti usu positum videmus, vel aspersione, quemadmodum à Petro factum esse colligitur, cùm uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit & baptizavit.*

21. Alphonsus à Castro lib. 3. adversus hæreses, in verbo Baptismus, hæresi 9. in quibusdam exemplaribus. *Firmiter negamus, parvulum Judæum ante octavum diem mortuum, sine Circumcisione posse salvari; quia est contra Scripturam dicentem: Masculus, cujus caro præputii circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, hoc est, in libro viventium non scribetur, nec connumerabitur in populo Dei. Nam ob hanc solam causam Salomon dicit, se filium unigenitum*

tum

tum matris suæ, quamvis alium majorem peperisset Betsabe mater sua ex adulterio; nempe, quia ante Circumcisionem mortuus non habuit magis nomen apud Deum, quàm si non fuisset genitus.

Resp. 1. Ostendimus superiùs, Hugonem de S. Victore, Alexandrum Alensem & Bielem statuere, *infantes Israëlitas ante octavum diem mortuos, fuisse salvatos.*

2. De filio ex adulterino cum Bethsabea congressu suscepto, & sine Circumcisione, ut vult Alphonsus, mortuo, expressè dicit David, *se ad illum venturum.* Ergò non judicavit ipsum à salute exclusum.

3. Cornelius Jansenius in cap. 4. Proverb. *Unigenitum coram matre sua hoc loco dici intelligendum est, non quòd unicus fuerit filius matris suæ Bersabeæ, quemadmodum quidã hoc loco falsò asserere conati sunt &c.* (Lyranus & post Lyranum Alphonsus) *Nam primi Paralipomenon tertio apertè dicitur, In Hierusalem nati sunt ei filii Simmaa & Sobab & Nathan & Salomon, quatuor de Bethusa filia Ammiel. Unigenitus ergò dicetur coram matre, quòd tanquam unigenitus à matre tenerè & unicè diligeretur. Nec est Hebrais unigenitus, sed unicus; nec dicit unicus matri meæ, sed unicus coram matre mea, vel ut habent Hebræa, in facie matris meæ, hoc est, quòd mater eum sic haberet & diligeret, ac si unicus fuisset. Proindè Septuaginta id sentientes, tantùm verterunt ἀγαπώμενος ἐν προσώπῳ μητρός, hoc est, dilectus in facie matris.*

22. Bellarminus lib. de Baptismo cap. 25. §. Octava &c. sic disserit: *Octava Ceremonia est gustus salis. Datur enim Catechumenis gustandum sal, ut apparet ex Origene Homil. 6. in Ezechiel. & Concilio III. Carthaginensi can. 5. Et fortè ad hunc salem allusit Augustinus lib. 1. Confess. cap. 12.*

Respondet Vasquez in part. 3. Thom. Disput. 6. cap. 4. *Pro hac Ceremonia citant aliqui Origenem Homil. 6. in Ezech. & Augustinum lib. 1. Confess. cap. 11. ubi tamen non meminerunt de hac Ceremonia salis pro Catechumenis, sed alio sensu de sale divinæ gratiæ loquuntur, ut quisq; facilè videre poterit.*

De Canone Carthaginensi ibid. sic disserit: *Canonis hujus verba non parùm obscura sunt. Nonnulli putant, per Sacramentum eo loco intelligi Eucharistiam, hujus loco, inquiunt, Catechumenis sal dabatur. Ego per Sacramentum intelligo panem benedictum, qui sanè Catechumenis loco Eucharistiæ tempore Augustini dabatur & dicebatur Sacramentum. Cùm igitur hoc fuisset in more tempore Augustini, videtur in eo Concilio sublatum, cumq; etiam in diebus Paschatis vetitum fuerit, videtur etiam pro omni alio tempore interdictum, ita ut pro Sacramento, quod gustari deberet, nihil Catechumenis relinqueretur, nisi sal etiam benedictum, quod omnibus dari consuevit ante Baptismum.*

23. Bellarminus ibid. §. Nona &c. *Nona Ceremonia est, cùm tanguntur salivâ nares & aures, & dicitur eis, Epheta, id est, adaperire. Hanc Ceremoniam probat & explicat Ambrosius lib. 1. de Sacramentis cap. 1. & de iis, qui initiantur mysteriis cap. 1.*

Res. Vasquez d. l. *Ejus Ceremoniæ meminit Ambrosius, quamvis de saliva, cum qua tanguntur, nihil dicat.*

(Sic ergò Ambrosius est unicus ex omni antiquitate hujus salivæ testis, qui tamen de saliva nihil dicit.)

24. De *tempore*, quo Baptismus Christi institutus, non conveniunt inter se

Scholastici. Alex. Alensis 4. sent. dist. 3. sic procedit: *Potentialiter seu materialiter institutus est Baptismus, cùm Christus à Johanne baptizatus, quia tunc materiam dedicavit. Joh. 3. est institutus, quoad finem, quia ibi ostenditur finis Baptismi, scil. ingressus in regnum cœlorum. Matth. ult. Est institutus formaliter, quia ibi formam Christus expreßit, quantùm ad principalem partem. In cruce institutus est, quantùm ad significationem, dum exivit ex Christi latere sanguis & aqua. Lucæ 10. institutus est officialiter, dum discipulos misit binos, & binos ad prædicandum & baptizandum.*

Thomas p. 3. q. 66. artic. 2. ex Lombardo lib. 4. sent. dist. 3. lit. G. simpliciter statuit, *Baptismum Christi institutum esse, cùm à Johanne in Jordane fuit baptizatus. Sacramenta,* inquit, *ex sui institutione habent, quòd conferunt gratiã: tunc ergò videtur aliquod Sacramentum institui, quando accepit virtutem producendi suum effectum. Hanc virtutem accepit Baptismus, quando Christus est baptizatus, tunc ergò Baptismus verè institutus.*

Thomæ sententiam sequitur Bellarminus lib. de Baptismo cap. 5. Richardus verò 4. sent. dist. 3. q. 5. art. 1. institutionem Baptismi non ad *paßivum* (ut sic loquar) *Baptismum Christi*, quo scil. ipse baptizatus est, sed ad *activum ejusdem Baptismum*, quo scil. per discipulos baptizavit, referendum esse disputat. *Christus,* inquit, *Sacramentum Baptismi priùs insinuavit facto, dum à Johanne baptizatus: insinuavit etiam verbo. Joh. 3. Nisi quis renatus ex aqua &c. Instituit facto, dum per discipulos baptizavit Joh. 4. instituit etiam verbo, quando discipulos misit binos & binos. Confirmavit in signo, dum in cruce exivit sanguis & aqua, confirmavit etiam præcepto, Matth. ult.*

(Hæc diversitas opinionum provenit ex eo, quòd Baptismum Johannis negant divinâ gaudere institutione, eumque à Christi Baptismo diversum esse asserunt. Nos, *causam Baptismi instituentem*, dicimus, esse totam Sacrosanctam Trinitatem, quæ Johannem ad baptizandum in Novo Testam. primùm misit Matth. 3. v. 11. cap. 11. v. 12. Luc. 7. v. 29. *causam Baptismi renovantem seu repetentem ac solenniter promulgantem*, dicimus esse Christum Matth. 28. v. 18. Marc. 16. v. 15.)

25. Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 9. in verbis Christi, (*Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit; Qui verò non crediderit, condemnabitur,*) existimat negationem in membro posteriore, ex affirmatione in membro priore esse subintelligendam. Sic enim differit: *Dico, Dominum non dixisse, Qui non fuerit baptizatus, condemnabitur, non quia hoc non sit verißimum, cùm idem Dominus dixerit Joh. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei; sed quia non opus erat hoc dicere, cùm per se intelligeretur ex eo, quod dictum erat: Qui non crediderit, condemnabitur. Qui enim non credit, consequenter non vult baptizari, & etiamsi vellet, nihil ei prodesset. At in affirmatione oportuit Baptismum addere fidei, quia non omnis, qui credit, baptizatur.*

Contrà Bernhardus Epist. 77. p. 202. edit. Paris. *Christus cautè & vigilanter non repetiit ista verba: Qui verò non baptizatus fuerit: sed tantùm, Qui verò, inquit, non crediderit, condemnabitur; nimirùm innuens, solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ipsa sufficere nihil.*

(Dictum Joh. 3. v. 5. ad quod Bellarminus provocat, loquitur de ordine divini-

tiiii

tus constituto, & ab hominib. non spernendo, unde Lombard. lib. 4. dist. 4. lit. E. inquit, *Illud Job. 3. v. 5. intelligendum est de illis, qui possunt & contemnunt baptizari.* Confer dicta superius cap. 1.)

26. Baptismum *in nomine Patris & Filii & Spiritus S. & B. Mariæ Virginis* collatum, esse legitimum, docetur lib. 1. Novi Sacerdotalis p. 25. & in Scrutinio Sacerdotali Fabii tract. 2. pag. 18.

Contrà. In illius nomine Baptismus conferendus, qui Baptismum instituit, cum quo per Baptismum fœdus inimus, & qui gratiam Baptismo annexam dare potest. At hoc soli Deo competit.

27. Autor libri de Sacris Ceremon. lib. 1. sect. 7. p. 90. *Omnibus Agnus Dei* (imagunculis Cereis agni effigiem præ se ferentibus) *baptizatis per Pontificē, vel per ejus Prælatos, surgens Pontifex &c.* Atqui objectū Baptismi ex institutione Christi sunt homines vivi, non cereæ istæ Imagunculæ.

28. Glossa in c. Si non dist. 4. de Consecrat. *Non vitiatur forma Baptismi, si quid in ea apponatur superfluum, quod admittunt quidam, ut si dicatur: Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus S. & Diaboli; vel, Arma, virumq; cano, vel quicquid sequatur, baptizatus est.* (Atqui nomen Diaboli additum, sanctissimo Trinitatis nomine vitiat ipsam formam Baptismi.)

29. Costerus in Augment. Enchir. cap. de Intent. Minist. resp. ad object. 1. *Sicut pueri quidam nostrâ memoriâ lusu imitati laniones, dum porcos mactant, alii alios reverà jugulârunt ac occiderunt; ita qui lusu baptizârunt, reverâ baptizârunt.* (Num verò idem dicet de puero imitante gesticulationes & verba Episcopi confirmantis? vel sacrificuli consecrantis, quod reverà confirmaverit ac consecraverit, quemadmodum quis ludens porci instar commilitonem mactaret? Videtur omninò, cùm eandē cum sacrificulo & Episcopo habuerit intentionem, idem pronunciaverit verbum, eosdē adhibuerit gestus.)

30. c. Nunquid 10. dist. 5. de Consecr. ex Stephano Papa. *Nunquid non omnia chrismata Sacerdotalis mysterii crucis figurâ perficiuntur? nunquid Baptismatis undâ, nisi cruce sanctificatâ, peccata relaxantur?*

(At hac ratione effectus Baptismi tribuitur Ceremoniis humanâ adinventione Baptismo additis.)

31. Bessæus in Postill. part. 1. f. 405. (excusâ Coloniæ, Ann. 1619. translatâ è Latina lingua in Germanicam per Philipp. Kissing) sic scribit: Daß man die jungen Kinder / nicht aber die ältere täuffen sol / kan solches mit keinem Zeugnis der Schrifft erwiesen werden / ja so gar erscheinet das Gegentheil aus der Schrifft / deñ sie saget / daß nur der jenige / so da gläubet / getaufft werden könne / welches aber in den jungē Kindern nicht kan statt haben / wenn sie getaufft werdē / wie geschrieben stehet / Wer da gläubet vnd getaufft wird ꝛc. dem aber vngesehen / täuffen wir die jungen Kinder / so bald sie geboren werden / wo kömpt aber solches alles anders her / als allein von den H. traditionibus?

(Huic Bessæi pronunciato repugnant, quotquot pædo Baptismū ex Scripturis probare satagunt, & contrariis Anabaptistarum argumentis ex Scriptura petitis respondent, quod faciunt Gregorius de Valentia, Suarez & alii quàmplurimi, ut suo loco fuit demonstratum.)

32. Ambrosius Catharinus Episcopus Compsanus Thomam Cajetan. Cardinalem eo nomine meritò reprehendit, *quòd infan-*

infantem idcircò Baptismum habere perfectum neget, quòd fide non sit institutus, in lib. contra Cajetan. error. 87. & 88.

(At quamvis infantes baptizati non sint fide instituti, ex eo tamen evinci nequit, quòd fide destituantur. Augustinus Epist. 23. *Sicut eos*, infantes, *renasci per ministerium baptizantium: ita etiam eos credere per corda & ora confitentium confitemur.*)

33. Innocentius Quartus judicavit, *si quis sic baptizaret: Ego Petrus baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, non esse verum Baptismum*: sed illum reprehendit Adrianus Pontifex in 4. sent. q. 1. art. 3. item etiam Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 3. art. 5.

34. Osorius tom. 5. conc. pag. 846. *Jubilaeum dicere possumus tertium Baptisma.*

pag. 859. *Quando ad poenitentiam accedit Jubilaeum, tunc procedit ab ea homo, tanquam à fonte Baptismatis liber ab omni peccato, ut nihil sit, quod eum tenere possit, quin in caelum evolet, si hinc migraret.*

(Sed de hac Baptismi specie altum in Scripturis silentium.)

ARTICU-

ARTICULUS XIII.

DE CONFIRMATIONE.

HESIS. Confirmatio non est Sacramentum Novi Testamenti propriè dictum à Christo institutum, sed Ceremonia quædam Ecclesiastica, non efficiendi, sed significandi tantùm vim obtinens.

Explicat. 1. Non negamus, fuisse in veteri Ecclesia ritum aliquem, qui diceretur *Confirmatio*. Sed ritum illum dicimus non fuisse Sacramentum verè & propriè sic dictum à Christo institutum, sed fuisse Ceremoniam quandam utiliter ab Ecclesia introductam. Veteres Apostolorum temporibus vicini testantur suo tempore in usu fuisse, ut baptizati Ecclesiarum Præpositis offerrentur, quo Spiritum Sanctum per preces ac *manuum impositionem* acciperent, & Domini signaculo consummarentur ac perficerentur. Sed nihil hoc facit ad probandum Confirmationis Sacramentum. Nam nec impositionem illam manuum vocant *Sacramentum* propriè sic dictum, nec materiæ loco requirunt *oleum & balsamum*, nec formam verborum certam & determinatam exprimunt, sed tantùm *de oratione & manuum impositione* loquuntur. Mentionem quidē alicubi faciunt *chrismatis*, sed agunt de unctione, quæ unà cum Baptismo ab omnis generis Ministris, non à solis Episcopis fiebat. *Ungebantur autem baptizati, sicut athletæ stadium ingressuri*, inquit Chrysostomus Homil. 6. in Epist. ad Coloss. *Unctus es*, inquit Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. 2. *quasi athleta Christi, quasi luctamen hujus seculi luctaturus: professus es luctaminis hic certamina, qui luctatur, habet, quod speret: ubi certamen, ibi corona &c.*

2. Si nomen Sacramenti acciperent *generaliter* pro ritu sacro, non multùm litigaremus: sed quia Confirmationem voce Sacramenti *strictè acceptâ*, dicunt eo modo esse Sacramentum, quo Baptismus & Eucharistia, negamus, eam esse tale Sacramentum.

3. Manuum impositio Apostolis usitata fuit Sacramentum, id est, signum visibile donorum extraordinariorum Spiritus Sancti miraculosè in primitiva Ecclesia collatorum: non autem est Sacramentum à Deo certâ materiâ ac formâ institutum, ut nobis perpetuo Ecclesiæ usu gratiam justificantem conferret.

Antithesis. c. Spiritus Sanctus 2. dist. 5. de Consecrat. ex Melchiade Papa. *Spiritus Sanctus, qui super aqua Baptismi salutifere descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo totâ ætate victuris inter invisibiles hostes & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum roboramur. Et quamvis continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per se salvat mox in pace*

beati seculi recipiendos, Confirmatio autem armat & instruit ad agones mundi hujus & prælia reservandos.

c. De his 3. dist. ead. ex eodem Papa. *De his verò, super quibus rogâstis vos informari, id est, utrum majus esset Sacramentum, manus impositio Episcoporum, aut Baptismus? Scitote, utrumque magnum esse Sacramentum, & sicut unum à majoribus fit, id est, à summis Pontificibus, quod à minoribus fieri non potest, ita & majori veneratione venerandum & tenendum est.*

(Sic ergò Sacramentum Confirmationis Baptismo præfertur.)

Concilium Tridentinum sess. 7. can. 1. decernit, *Confirmationem esse Sacramentum Novi Test. verè ac propriè sic dictum.*

Censura Colon. p. 249. *Baptismate Christianus procreatur, Confirmatione in virum evadit, & perfectus fit Christianus.*

Bellarminus lib. de Sacram. Confirm. cap. 2. *quinque argumentorum generibus* illud probare conatur. Cap. 8. docet, *quòd materia hujus Sacramenti remota sit oleum balsamo admixtum, atque ab Episcopo consecratum; proxima verò unctio ex prædicto oleo in fronte adhibita ad formam seu figuram crucis.*

cap. 10. docet, *quòd forma ejus sit: Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris & Filii & Spiritus S.*

cap. 11. disputat, *quòd effectus ejus sit duplex. Unus, conferre gratiam gratum facientem & quidem majorem, quàm ipse Baptismus, in ordine ad roberandam animam contra Diaboli impetus, sed minorem in ordine ad remißionem peccati; alter inprimere characterem, quo adscribimur in Christi militiam.*

cap. 12. tradit, *quòd minister ejus sit solus Episcopus.*

cap. 13. docet, *quòd certis quibusdam Ceremoniis chrisma consecretur, & in ipsa collatione hujus Sacramenti adhibeatur.*

Costerus in Augment. Enchirid. de Sacram. Confirm. *In duobus Confirmatio præfertur Baptismo, tum in dignitate Ministri, qui solus est Episcopus, tum in perfectione effectus &c.* Quinimò in c. Ut jejuni dist. 5. de Consecrat. Confirmatio statuitur absolutè necessaria. *Nunquam erit Christianus, nisi in Confirmatione Episcopali chrismatus.*

Nostram sententiam demonstramus.

1. Confirmationis Sacramentum destituitur *mandato* & institutione divinâ. Ubi enim præcepit Christus homines ungi chrismate? ubi mentio fit Elementi illius externi, videl. olei? ubi extat forma illa consecrationis: *Exorciso te per Deum omnipotentem, Patrem, qui cœlum & terram & mare condidit, omniaq; quæ in iis sunt, ut omnis virtus Satanæ, omnisq; exercitus Diaboli, omnis insultus, omnes præstigiæ Satanæ radicitùs inde evellantur, & fiat illud chrisma cunctis, qui eo unguntur, utile ad adoptionem Dei per Spiritum S. in nomine † Dei omnipotentis Patris, & in caritate Jesu Christi † Filii ejus, qui cum illo vivit Deus verus, & in unitate † Spiritus Sancti?* Ubi extat forma administrationis, *Consigno te signo crucis & confirmo te chrismate salutis &c.?*

2. Destituitur etiam *promißione gratiæ.* Ubi enim effectus illi in Scripturis tribuuntur chrismati, *quòd conferat gratiam gratum facientem, & characterē indelebilem inprimat?* Ubi extat promissio, *quòd Deus per hoc mediū spiritualia bona largiri velit?*

3. Destituitur etiam probato *exemplo.* Nullus enim Apostolorum legitur baptizatos chrismate unxisse, ut ad spiritualem

tualem luctam adversus Satanam hac ratione armarentur.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, Sacramentum hoc à Christo non esse institutum, vel certè ejus institutionem non posse ex sacris literis probari.

Communiter omnes fateri coguntur, *quòd non habeatur expressum mandatum de materia hujus Sacramenti, h.e. de chrismate ex oleo & balsamo composito; quòd non habeatur præscripta certa verborum forma; quòd de signatione frontis per chrisma nihil in sacris literis extet*, unde in his omnibus confugiunt ad traditionem.

Alexander Alensis p.4.q 24. membr.1. scribit, *quòd Confirmatio nec à Christo, nec ab Apostolis, sed per Concilium Meldense sit instituta*, (quam esse Alensis sententiam agnoscit Gregorius de Valentia lib. de Num. Sacram. cap.3. p.337.)

Bonaventura lib.4. sent. dist.7. q.2. dicit, *chrisma propterea oportere priùs sanctificari, quia Christus illud non instituerit & virtute donaverit, sicut Baptismum.*

Biel 4. sent. dist.7. & ex eo Johannes Altensteig in Lexico. *De institutione Confirmationis tres sunt opiniones. Una opinio est, quam tenet Alexander, quòd Sacramentum illud non est institutum neque à Christo, neq; ab Apostolis, tum quòd non legitur in Scripturis, quando vel ubi: tum quòd neq; Apostoli usi sunt hac materiâ, neq; hac formâ, sed solâ manuum impositione. Sed dicitur, quòd Confirmatio instituta est ab Ecclesia in Concilio Meldensi. Hanc opinionē sequitur Bonaventura. Secunda opinio tenet, quòd Sacramentum illud sit institutum ab Apostolis, & ab eis collatum & ministratū, qui fuerunt quasi bases Ecclesiæ. Ambas has opiniones reprobavit Sanctus Thomas. Nam cùm fundamentum cujuslibet legis in Sacramentis consistat, Sacramenta non possunt institui, nisi per legislatorem. Sed quoniam neq; Ecclesia est legislatrix, neq; Apostoli legislatores, licèt dicantur Ecclesiæ bases, ideò Sacramenta instituere non potuerunt, sed illius est instituere, cujus est Sacramentis efficaciam dare, quod solius Dei est; Unde est tertia opinio, quòd sicut cætera omnia Sacramenta novæ legis, ita Confirmatio à Christo instituta est.*

(Quamvis verò recentiores omnes statuant, *à Christo eam institutam esse*, tamen non nisi magnâ cautione & conditione additâ, *ex Scripturis hoc Sacramentum probari posse*, asserunt.)

Dominicus Soto 4. sent. dist.7. art.1. *Nisi autoritas Ecclesiæ Catholicæ Spiritu Sancto illustratæ interpres nobis adesset, testimonia hæc non usque adeò rem demonstrarent.*

Gregor. de Valent. probaturus ex Scripturis hoc Sacramentum, præmittit. *Probamus ex aliquot Scripturæ testimoniis ita intellectis, sicut exposuit traditio Ecclesiastica. Nam etsi Scriptura non exprimat clarè totam rationem Sacramenti, tamen ex sententia Patrum in quibusdam Scripturæ locis significatur effectus & alicubi ipse ritus.*

Idem in opusc. de Numero Sacramentorum cap.3. §. Præterea &c. adducit dictum Alexandri Alensis part.4. q.44. in 1. asserentis, *Confirmationem non à Christo, sed ab Ecclesia institutam esse.*

Polydorus Vergil. lib.5. de Rer. Invent. cap.3. p.394. primum autorem Confirmationis facit Clementem I. Episc. Roman. qui anno Christi 93. præsedit. *Quòd Episcopi*, inquit, *baptizatos postea chrismate inungunt, id Clementis I. præceptū est, qui jusserat, infantes statim post Baptismos confirmatum*

... ratus non esse perfectum Christianum, qui illud sacrum per injuriam non invitus prætermisisset.

Bellarminus lib. 2. de Confirmatione cap. 24. *De Confirmatione institutio & mandatum non habetur expressè in Scriptura.*

Adamus Tannerus tom. 2. Theolog. Schol. Disp. 5 q. 6. dub. 5. n. 83. *Sacramentum Confirmationis per se & directè à Deo præceptum non est.*

Sed & posito eo, *quòd Christus hoc Sacramentum instituerit*, dissentiunt, *quomodo à Christo institutum sit, actune, an mandato solo?* Sunt enim, qui ipso actu institutum dicant.

Leonhardus Janserus in probatione Sanctorum Sacramentorum cap. 4. *Autor hujus Sacramenti Christus est, tum conferendo, tum promittendo. Primùm conferendo. Ipse enim primus usus est impositione manuum in infantibus, Matth. 19. Sinite parvulos & nolite eos prohibere ad me venire, talium est enim regnum cælorum. Et cùm imposuisset eis manus, abiit inde. Concilium Senonense Decreto 10. Nec obscuriùs quidem Sacramentum Confirmationis Christus instituit, cùm parvulis manus imponeret.*

Contrà Suarez Disp. 32. sect. 2. *Verissimum est, Christum Dominum numquam suis manibus dedisse Sacramentum hoc, imò neque ante ascensionem ejus fuisse ab aliquo ministratum.*

De loco Matth. 19. sic disserit: *Quamvis gratis demus, ibi fuisse aliquo modo adumbratum hoc Sacramentum, quod tamen ibi fuerit institutum, nullo fundamento affirmari potest: ibi enim nulla promissio, nulla materiæ & formæ designatio legitur, sine quibus Sacramenti institutio esse non potest. Item verisimile non est, Christum pueros illos confirmâsse, quia decuit hoc Sacramentum ante Christi glorificationem non ministrari, & alioqui illi pueri nondum baptizati neque ad hunc finem Christo offerebantur, sed ut ab eo benedicerentur.*

In[...]er etiam *de tempore Institutionis* invicem discrepant.

Alii maluerunt, *post resurrectionem hoc Sacramentum esse à Christo institutum, quando Apostolis insufflavit Dominus, dicens: Accipite Spiritum Sanctum, Joh. 20.*

Sed illud non probatur Suarezio, utpotè nullum reperienti in eo facto hujus Sacramenti vestigium, *non in verbis*, quorum finis, remittere peccata: *non in sufflatione*, per quam donatur Spiritus non ad robur. Consentit Dominicus Soto, cui *ne verisimile quidem visum*.

Alii divinârunt, *institutam fuisse eâdem nocte Cœnæ*, quod Suarez non improbavit, *cùm nullum queat excogitari tempus commodius*.

(At quibus argumentis Suarez probat, *non esse institutū in insufflatione* Joh. 20. iisdem probari potest, *non esse in ultima Cœna institutum*. Adde, quòd Evangelistæ diligentissimè annotârint singula, quæ Christus eâ nocte gessit, sed de Confirmatione nulla apud ipsos occurrit syllaba, non prætermissuri, si à Christo fuisset instituta.)

Probant hoc ex Fabiani Epist. 2. ex Clemente & Cypriano de unctione chrismatis.

(Sed testes hi supposititi, nec *de Confirmatione* agunt, sed *de consecratione chrismatis*, quæ non est huic Sacramento propria, sed aliis ritibus communis.)

Inde Durantes de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 20. §. 9. sine circuitione fatetur, *in Conci-*

Concilio Florentino demùm planè & apertè constitutum fuisse, Confirmationem esse Sacramentum.

2. Quòd agnoscunt, huic Sacramento jam olim fuisse à quibusdam contradictum.

Holcottus, referente Petro de Aliaco, in 4. sent. negavit, *Confirmationem esse propriè Sacramentum à Christo institutum.* Confer Didacum Nugno tom.1. in part.3. Thomæ fol.214.

Æneas Sylvius in Hist. Bohem. cap.35. memorat, *Waldenses jam olim hoc Sacramentum rejecisse.*

Johannes de Vesalia Concionator Wormaciensis, (qui floruit circa Annum 1470.) reprobavit Sacramentum Confirmationis.

Rationale divinorum officiorum indicat, *jamdudum quosdam fuisse, qui illud improbaverint,* quos vocat *Arnoldistas.*

Alphonsus de Castro lib.4. advers. hæreses, verbo Confirmatio. *Hæresis Græcorum est, ait Guido, Confirmationem non esse Sacramentum. Frater Bernhardus de Lutzenburgo in suo Catalogo hæreticorum de Græcis loquens, dicit, eos Sacramentum Confirmationis parvulis statim post Baptismum conferre, & hoc per simplices Sacerdotes &c. Sed sive Græci hoc teneant, sive illud, hoc certum est, Waldenses hunc errorem docuisse, quamvis Guido de eorum erroribus disserens, nunquam illis hoc tribuat. Tamen Æneas Sylvius, qui postea summus Pontifex effectus, & Pius Secundus dictus est, in libro de Origine Bohemorum cap.35. errores Waldensium recensens, hunc inter alios illis impingit.*

Georgius Cassander in Consult. artic. 13. p.951. *De Confirmatione quidam ex Scholasticis scripserunt, gratiam Confirmationis non esse univocè gratiam cum illa, ut quæ ideò tantùm instituta sit, ut habitum fidei fortiorem reddat, non autem ut habentem digniorem reddat vitâ æternâ.*

Bellarminus lib. de Confirmat. cap.1. §. Non sunt &c. *Non sunt ipsi* (Lutherus, Philippus, Brentius &c.) *primi, qui hoc Sacramentum rejecerunt. Nam Johannes Wiclefus in quarto libro Trialogi cap.14. etsi non omninò videatur hoc Sacramentum respuere, tamen vult, non posse probari ex Scripturis, & apertè reprehendit Catholicorum sententiam &c. In alio etiam libro, qui fortè jam non extat, unctionem chrismatis apertè rejicit, ut Thomas Waldensis testatur tom.2. de Sacram. cap.113. Ante Wicleffum Waldenses hæretici idem hoc Sacramentum rejecerunt, teste Ænea Sylvio in Historia Bohemica cap.35.*

Quinimò Innocentius lib.1. Decretal. tit.15. de Sacra unctione, §. Ungitur &c. agnoscit, huic Sacramento fuisse jam olim contradictum. *Non Judaizat,* inquit, *Ecclesia, cùm unctionis celebrat Sacramentum, sicut antiqui mentiuntur, qui neq; Scripturas, neque Dei novere virtutem.*

3. Quòd agnoscunt, Sacramentum *Confirmationis* non esse æquè necessarium ac *Baptismus & Pœnitentia.*

(Ergò etiam non erit æquè Sacramentum ac Baptismus. Non est, quod regeras, etiam Eucharistiam non esse æquè necessariam, quæ tamen æquè Sacramentum ac Baptismus, quia Eucharistia habet divinam institutionem, quâ Confirmatio destituitur.)

Lovanienses artic.12. *Confirmatio & Extrema unctio Sacramenta sunt à Christo instituta, sed non ut duo præcedentia Baptismus & Pœnitentia ad salutem necessaria,* ex

ex contemtu tamen illa omittere est mortale peccatum.

Toletus lib. 2. Instruct. Sacerd. cap. 24. *Confirmationis defectus non impedit ab aliis Sacramentis.*

Gregorius de Valentia tom. 4. c. 900. disputat contra eos, qui asserunt, *Sacramentum Confirmationis esse necessarium ad salutem.*

4. Dissensiones Adversariorum labefactant hujus Sacramenti veritatem.

Primò, ex Biele modò percepimus, *de Institutione hujus Sacramenti* tres diversas, imò adversas haberi sententias.

Secundò, In Concilio Tridentino *super articulo illo (quòd Confirmationis minister sit solus Episcopus) maximas excitavit controversias, factum D. Gregorii Papæ ministrationem Confirmationis etiam minutis Sacerdotibus permittentis. Franciscani enim adhærebant doctrinæ D. Bonaventuræ, quam secutus Scotus cum universo Fratrum Minorum ordine, soli Episcopo ministerium illud tribuentes, & quòd in eo genere ordinarius quivis Sacerdos tentare audeat, nullum atque irritum habentes, quam opinionem Hadrianus quoq; VI. Papa tenuisse proditur. Respondebant igitur, factum illud Gregorii fuisse permissionem, & ad tempus illud solummodò & fecisse invitum, ne gentibus iis esset offendiculo, aut certè unctionē à Gregorio permissam, Sacramentum Confirmationis non fuisse. At responsum hoc cùm D. Thomæ minimè satisfaceret, quia Papam errore non eximit, temperamentum hoc commentus est, Episcopum quidem propriè ministrum esse Confirmationis, sed quemvis Sacerdotē Papæ permissu, eam posse ministrare. Sed hîc alteri probabiliter opponunt, Ecclesiæ Romanæ doctrinam esse absolutā, Ministros videl. Sacramentorum institutos à Christo; his Papam posse quidem imperare modum ministerii exercendi, sed efficere non posse, ut Sacramentum ministratum ab aliis, quàm ab iis, quorum interest, sit validum; aut ut Sacramentū collatum à Ministro juxta Christi institutionē, etsi contra ipsius Pontificis mandatum sit nullum. Quocirca si Christus Episcopū instituerit Sacramenti hujus Ministrum, Pontificem non posse ministerium illud Sacerdotio concedere; si Christus Sacerdoti concesserit, Pontificem illud nō posse impedire, mirumq; videri, Christum in aliis Sacramentis, quæ omnia magis necessaria sunt, ministrum præscripsisse, nullâ ejus rei libertate hominibus relictâ; in hoc verò, quod usq; ad commodā occasionem differri solet, singulare quiddam adhibuisse, cujus totis sexcentis annis adusq; Gregorii ævum ne minima quidem facta mentio. Et articulum fidei cudere voluisse super quatuor verbis per occasionē prolatis. Quòd si Epistola illa periisset, nemò haud dubiè excogitâsset, distinctionem eam in ejusmodi materiâ inauditam, nec ad aliud, quàm ad hunc Gregorii locum applicari idoneum.* Nonnulli *neq; hujus, neq; illius partis opinionem probantes proponunt, ipsis Concilii Florentini verbis standum, neq; ulteriùs inquirendum. Alii damnandum solummodò, qui diceret, Sacerdotem, non autem solum Episcopum, esse ministrum ordinarium, quòd iis verbis utraque opinio posset stabiliri, relictâ hinc libertate inferendi, Ergò alius est minister extraordinarius; aut illinc colligendi, Ergò non potest esse alius minister, quia Sacramenta ministrum nullum admittunt, nisi ordinarium.* Petrus Suavis lib. 2. Histor. Concil. Trident. pag. 280.

Ipsum Concilium Tridentinum sess. 7. can. 3. *solis Episcopis* administrationem hujus Sacramenti tribuit. *Si quis dixerit, inquiunt,*

quiunt, *sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopū, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.* Quod desumtum ex Eusebii Papæ Epist. 3. *Manus impositionis Sacramentum magnâ veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, quàm à summis Sacerdotibus.*

Alphonsus de Castro lib. 4. advers. hæreses, verbo Confirmatio, non solùm *ex Decretalibus Epistolis Pontificum*, sed etiam *ex Actis Apostolicis* illud probare nititur.

Sed Jus Canonicum etiam Presbyteris hoc concedit, c. Pervenit dist. 95. ex Gregorio. *Pervenit ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quòd Presbyteros tangere chrismate eos, qui baptizati sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundùm veterem usum Ecclesiæ nostræ fecimus, sed si omninò de hac re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.*

Confer Maldonatum tom. 1. de Sacrament. pag. 113. ubi tres *de Ministro Confirmationis* recenset sententias.

Fatetur Alphonsus de Castro d. l. *Hieronymum lib. adv. Luciferianos statuere, esse magis propter honorem Sacerdotii, quàm ex legis necessitate decretum, ut solus Episcopus per impositionem manuum Spiritum Sanctum conferat*, sed addit, *magis esse credendum Damaso & Innocentio &c.* Fatetur etiam, *Gregorium permisisse, ut Presbyteri hoc Sacramentum conferrent*, sed addit, *esse permissionem, non concessionem.*

Quidam Dd. negant, *simplices Sacerdotes ex autoritate summi Pontificis posse Sacramentum Confirmationis administrare*, quos refellit Tannerus tomo 4. col. 896.

Tertiò, Bellarminus lib. de Confirm. cap. 8. ex Scripturis probare conatur, *chrisma esse materiam consecrationis.*

Sed Toletus in Instr. Sacerdot. lib. 2. cap. 24. disputat, *Apostolos in hoc Sacramento nō esse oleo usos, sed solâ manus impositione.*

Sanctius in cap. 8. Actor. n. 12. 13. itidem negat, *Apostolos per oleum confirmâsse*, quod tamen Bellarminus asserit, notante eodem Sanctio n. 14.

Lorinus in Act. 8. v. 17. *ex institutione Christi & declaratione Apostolorum, atque quodam etiam eorundem usu colligi posse*, asserit, *post prima illa in Ecclesiæ cunabula intellectum fuisse, chrisma esse materiam hujus Sacramenti, tamen ab iisdem ab initio non fuisse adhibitum.*

Josephus Angles in Floribus ad 4. sent. quæst. 1. de Confirmat. concl. 1. *Juxta Scholasticos chrisma est necessaria hujus Sacramenti materia: contrà crediderunt Canonistæ, solam manuum impositionem fuisse loco materiæ.*

Ante illos omnes Panormitanus Canonista de Consuetud. cap. 5. *Apostoli olim conferebant Spiritum Sanctum solâ manus impositione. Et quia hodiè Prælati non sunt ita beati, fuit institutum, ut illi conferrent hoc Sacramentum cum chrismate.*

Quartò, occasione mixtionis *balsami cum oleo* in chrismate quęrunt, *utrum materia hujus Sacramenti substantialiter consistat in utroq; tam oleo olivarum, quàm balsamo, an verò substantialiter consistat in altero, puta oleo; accidentaliter verò in reliquo, balsamo, ut hoc non sit de necessitate Sacramenti.* Cōveniunt in generali axiomate, *chrisma esse materiam simpliciter necessariā ad essentiam & substantiam hujus Sacramenti conficiendam.* Sed quādo ad species descenditur, tunc abeunt in divortia sententiarū.

Quidam

Quidam statuunt, *oleum esse proprium ac necessarium*, *balsamum verò non ex Sacramenti, sed ex praecepti necessitate, quam sententiam* & Cajetani & suam Dominicus Soto 4. sent. dist. 7. art. 2. profitetur.

Gregorius de Valentia *tam illustrium, tamq; multorum esse Doctorum* asserit, *ut opposita vix dici possit communis*.

Alii nihilominus maluerunt, *utrumq; conjunctim esse de substantia materiae, atque adeò de necessitate Sacramenti*.

Dominicus Soto inquit, *Universalis ferè omnium sententia est, mixtionem balsami esse de substantia Sacramenti, ita quòd sine illa nullum esset*, statim tamen negat, *hanc sententiam ab Ecclesia esse definitam*.

In eandem sententiam abit Bellarminus de Confirmat. cap. 8. propos. 2. *Materia Confirmationis non simplex, sed oleum mixtum balsamo*.

Toletus in Instruct. Sacerd. lib. 2. cap. 24. *Quaestio est, utrum balsamum sit necessarium in Confirmatione ex necessitate Sacramentorum? Communis opinio ait, alii negant*.

Quintò, *Forma hujus Sacramenti* communiter statuitur ista: *Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*.

Sed Eckius Homil. 23. de Sacram. monet, *apud quasdam Ecclesias mutari chrisma salutis in chrisma sanctificationis*.

Suarez in Thom. part. 3. q. 65. de hac forma dicit: *Nihil omninò de illa legimus in Scriptura sacra. Si autem ad traditionem confugimus, magnam in antiquis Patribus reperiemus varietatem*.

Sextò, dissentiunt etiam de necessitate Sacramenti.

In Epistola Melchiadis dicitur, *continuò morientibus sufficere Baptismum, sed victuris necessaria esse Confirmationis auxilia, nec debere ea duo Sacramenta divelli, imò ne posse quidem unum sine altero rite perfici*.

Cens. Colon. Dial. 7. pag. 250. *Confirmationis Sacramentum probat ex Clementis Epist. 4. in ea Confirmatio ad perfectionem Christianismi requiritur*.

Apud Gratianum can. Ut Jejuni dist. 5. de Consecrat. *Nunquam erit Christianus, nisi in Confirmatione Episcopali fuerit chrismatus*.

Sed posteriores hanc sententiam molliverunt. Inde Suarez scribit, *alios dicere praeceptum jure divino tunc duntaxat, cùm confitenda fides coram Tyranno, si tamen commodè fieri queat: alios esse praeceptum, sed duntaxat Ecclesiasticum, non divinum: alios denique nullum esse, sed cujusq; permissum arbitrio. Unde Suarez voluntariam omissionem negat ullum esse peccatum ex vi objecti & intrinsecae obligationis, quandoquidem is actus sit in consilio, non in praecepto, sed per accidens tamen fieri posse peccatum vel veniale, vel mortale, nempe, si contemtus accedat vel temeritas, vel scandalum, vel quid aliud*.

Gregorius de Valentia tom. 4. in Thomam Disp. 3. scribit, *hanc sententiam his temporibus esse communem, nempe ex nullo praecepto aut divino, aut Ecclesiastico teneri, homines suscipere hoc Sacramentum, ita ut omittere, cùm recipi potest, sit peccatum mortale*.

Septimò, idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 2. §. Restat, probaturus, *Confirmationem niti divino mandato*, inter caetera sic scribit: *Nunquam Apostoli ita ordinariè & securè imposuissent omnibus baptizatis manus, nisi Dominus hoc eis mandâsset*.

Sed

Sed in eodem cap. §. Hæc quoque solutio &c. contrarium statuit. *Non ostendunt*, inquit, *Adversarii ubi mandaverit Dominus Apostolis, ut manus imponerent ad Spiritum Sanctum recipiendum &c. Neque ostendent, Apostolis usquam factam esse promissionem, ut cui manus imponerent, daretur Spiritus Sanctus.*

Argum. Advers. 1. 2. Cor. 1. v. 21. *Qui confirmavit nos vobiscum in Christum, & qui unxit nos Deus. v. 22. qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Hæc omnia conveniunt huic Sacramento.*

Respond. De hoc dicto egimus præcedente art. 11. cap. 2. thesi 4. arg. 1. hic addimus ex Vasquez tom. 2. in p. 3. Thom. Disp. 134. cap. 1. n. 4. 5. *locum hunc Pauli, qui tamen nullam facit externorum mediorum mentionem, meliùs referri ad duo Sacramenta, cumprimis ad Baptisma, quàm ad Confirmationem.*

Argum. 2. ex 1. Joh. 2. v. 27. *Unctio manet in vobis.* Rayhing. in Ench. Cath. p. 553.

Resp. 1. Lyranus in h. l. *Unctio gratiæ quam accepistis in Baptismo, maneat in vobis. In potestate enim hominis est, illam gratiam conservare, quia Deus non subtrahit gratiam suam ab aliquo, nisi ipse priùs subtrahat se à Deo per malam voluntatem.*

2. Estius in h. l. *Unctionis seu chrismatis vocabulo gratia Spiritus Sancti significatur, vel potiùs ipse Spiritus Sanctus, quo, velut oleo spirituali, mentes suorum fidelium Christus perfundit & irrigat, multiplicem eis gratiam largiendo, tum doctrinæ & essentiæ, tum sanctitatis & virtutum. Sumta metaphora ab unctione corporali, quâ consecrabantur olim Reges & Sacerdotes, utrique ad officium suum dignè & sanctè exequendum. Unde & Christiani Reges & Sacerdotes vocantur 1. Petr. 1. & Apoc. 1.*

(Nec est, quòd regerant, *principaliter quidem Johannem loqui de Spiritu Sancto, sive de interna & spirituali unctione, non autem unicè, sed simul de Spiritu Sancto & de Sacramento Confirmationis ac chrismate, quod in illo adhibetur.* Una enim vox non potest simul *propriè & tropicè* in uno sermone usurpari.)

3. Confugiunt quidem ad Cyrillum Hierosol. Catechesi 3. Sed Bellarminus ipse lib. 2. de Sacram. cap. 27. §. Secundò dico, fatetur, *Cyrillum loqui de unctione, quæ fiebat tempore Baptismi.*

(Idipsum probat contextus, quia Cyrillus loquitur de unctione nō solius frontis, sed etiam aliarum partium corporis.)

Argum. 3. *Apostoli imposuerunt manus baptizatis, & per illam impositionem manuum contulerunt Spiritum Sanctum.*

Alphonsus de Castro lib. 4. advers. hæreses, verbo Confirmatio. *Per impositionem manuum orationi conjunctam Apostoli conferebant Confirmationem.*

Resp. 1. Pontificii statuunt, *chrisma esse materiam hujus Sacramenti.* Atqui nulla hic fit mentio chrismatis. Excipit quidem Alphonsus d. l. *Etsi unctio chrismatis ibi subticeatur, nihilo tamen minùs certum esse, Christum ita jussisse, ut confirmandus chrismate ungeretur, & Apostolos ita fecisse, ut Christus illis præceperat. Nam Fabianus Papa & Martyr in Epistola ad Orientales Episcopos hoc asserit, quem Lutherus nec velut recentem & trecentenarium, ut solet, rejicere potest, quoniam ante mille & fermè trecentos annos sub Decio Imperatore Martyrio coronatus est.*

(Atqui ostendimus suo loco, Decre-

 cales

tales illas Pontificum Rom. Epistolas, etiam ipsorum saniorum Pontificiorum suffragio, esse suppostitias.

2. Ceremonia illa non fuit perpetua, Act. 11. v. 23. cap. 14. v. 21. cap. 15. v. 39. ac dona illa Spiritus Sancti non fuêre *sanctificantia*, sed *ministrantia*.

3. Quòd si verò Apostoli impositione manuum Confirmationis Sacramentum administrârunt, cur eam quandoq; omiserunt? cur in Papatu non omnes confirmantur? cur Confirmationis Sacramentum liberum relinquitur, modò non contemnatur? cur non contenti sunt manuum impositione, sed insuper addunt chrismatis in fronte illitionem?

4. Ex promissione miraculosæ effusionis donorum Spiritus Sancti & impositione manuum, quam Apostoli adhibebant, velle conficere, quòd Confirmatio, sive manuum impositio sit Sacramentum, perinde est, ac si quis vellet hoc modo cõcludere. *Promissio extat, Messiam aperturum oculos cæcorum* Esai. 35. v. 5. *at hoc fecit linimento sputi* Marc. 8. v. 23. Joh. 9. v. 6. *Ergò linimentum sputi est Sacramentum.*

Argum. 4. *Cùm Dominus Jesus sit Messias unctus, & nos ab eo Christiani dicamur, decuit sanè, ut ille nobis unctionem sacram institueret chrismatis, ut & nos inuncti perfecti sic demùm efficeremur Christiani.* Eccius Homil. 24. de Sacramentis.

Resp. Christus non est unctus *oleo externo & corporali*, sed *interno ac spirituali*, videlicet Spiritu Sancto. Ergò & nos Christianos facit non externo & corporali unguento, sed internâ & spirituali unctione, videl. donatione Spiritus S.

Didacus Stella in cap. 4. Luc. *Dicitur* (Christus) *unctus in Regem, in Pontificem, in Prophetam, quod totum illi contigit in instanti conceptionis suæ.*

Toletus ibid. *Causam exprimit, cur super eum Spiritus venerit, quia nempe ad hoc munus obeundum jam antè idem Spiritus eum unxerat, nempe, quando conceptus est & divinitati unitus, tunc enim omnem plenitudinem accepit.*

Maldonatus ibid. *Omnes antiqui autores non aliter Christum, quàm ipso Spiritu Sancto, abundè ac largiter in ipsum effuso, unctum interpretantur.*

Argum. 5. Hebr. 6. v. 2. *mentio fit impositionis manuum, eademq; conjungitur cum Baptismo, cum fide, cum pœnitentia, aliisq; rebus, quæ pertinent ad salutem, imò ad fundamenta religionis. Per hanc manuum impositionem Confirmationis Sacramentum significari* statuunt Lyranus, Carthusianus, Tirinus & alii.

Resp. 1. Cajetanus ad h. l. sic annotat: *Hæc ad prima fidei Sacramenta in primitiva spectabat Ecclesia. Unde Paulus quæsivit, si Spiritum Sanctum accepistis credentes. Dabatur enim per illam Spiritus Sanctus in testimonium fidei, & dabatur statim post Baptismum adultis, ut patet in Actis Apostolorum.* (Ergò peculiaris primitivæ Ecclesiæ ritus notatur.)

2. Gagnæus ibid. *de Spiritus Sancti gratia, quæ per impositionem manuum in Baptismo confertur, sermonem esse* asserit.

3. Contrà Salmero ibid. *Omnes istæ manuum impositiones non erant pro initiali & Elementaria doctrina, de qua hîc est sermo. Et in illa, quæ in Confirmatione fit, datur Spiritus ad robur fidei, & ad publicè & intrepidè profitendum nomen Jesu, & ad progressus magnos in via Christi faciendos. Reliquas manuum impositiones Apostolus non attingit,* quia

quia illi, de quibus ibi sermo est, non promovebantur ad sacros ordines, neque prolapsi à fide ad reconciliationem per manuum impositionem admittebantur ante Baptismum. Quare verisimilius mihi semper visum est, loqui Apostolū de initiali impositione manuum super Catechumenos & Energumenos ad expellendos Dæmones & ad præparandos eos ad suscipiendum Baptismum, de qua antiquissimi Patres mentionem fecerunt. Idem cum Salmerone statuit Benedictus Justinianus in Comm. illius loci.

4. In Sacramento Confirmationis hodiè non adhibetur manuum impositio tanquā *materia vel forma hujus Sacramenti*, sed tanquam externa quædā circumstantia. Materiam enim hujus Sacramenti remotam dicunt esse, *oleum balsamo mixtum: proximam, unctionē ex illo oleo in fronte adhibitam.* Formā dicunt esse hæc verba: *Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine &c.*

Concil. Moguntinum c. 18. *Diligenter populum instruant, cur hoc Sacramentum ab initio solâ manuum impositione exhibitū, mox sub ipsis temporib. Apostolorum ex eorundem traditione, adhibitâ chrismatis unctione, cœperit conferri. Nam cùm initio Spiritus S. ad evidentiorē recentis adhuc fidei commendationē signo visibili influeret Cōfirmatis, externâ unctione, quæ illam internam designaret, tunc non erat opus. Postea verò, adultâ Ecclesiâ & stabilitâ fide, cùm signa externa apparere cessaverint, nec jam ampliùs Spiritus S. visibiliter descenderet, mox in locum visibilis signi, unctio chrismatis adhiberi cœpit.*

Tapperus art. 12. *Determinationem materiæ & formæ, h. e. certi signi sensibilis, sub quo Spiritus S. daretur, Christus Apostolis suæ Ecclesiæ præpositis reliquit. Qui Apostoli primò vel suo Spiritu Apostolico, vel Christi suggestione utebantur manuū impositione, tanquā hujus Sacramenti materia.* Et postea. *Quando linguæ, ut cætera miracula, cessabāt, oportebat ob confusam, incertā & indistinctā manuum impositionis significationem, proprium & determinatum signum institui atq; assumi. Ad varios namq; effectus Apostoli manus imponebant.* Et postea. *Et visum est Apostolis, convenientissimum fore, quòd hoc signum institueretur in chrismate ab Episcopo consecrato unà cum certa verborum forma, quibus hactenùs utitur & utetur semper Ecclesia Catholica &c.* Idē illustrat exemplo. *Solâ manus impositione Sacramentum ordinis olim conferebatur, nunc autem alia materia & verba sunt præscripta &c. Nunc consistit in consignatione per sacrum chrisma, quod ab Apostolis conferebatur in sola manuum impositione.*

(Si ergò materia impositionis manuum mutata, quomodo erit eadem?)

5. Suarez in part. 3. Disp. 55. sect. 2. *Interdum actio Sacramentalis à circumstantiis nomen accipit, sicut Confirmatio appellatur interdum manus impositio.*

Idem Disp. 32. sect. 4. *Dicendum est, illam priorem simplicem manus impositionem ab Apostolis usurpatam, reverâ non fuisse Sacramentum Confirmationis, quòd nunc habemus: quia in ritu sensibili valdè differebat: imò nec simpliciter Sacramentum fuisse, quia non erat Ceremonia stabili & firmâ lege instituta &c.*

6. Bellarm. lib. de Confirm. c. 9. §. *Quod verò &c. Quidam Scholastici dicunt, Apostolos vario modo ministrâsse hoc Sacramentum, ac primis quidem temporibus, quia visibiliter descendebat Spiritus Sanctus, nunquam fuisse eos ullâ unctione, sed simplici manus impositione, siquidem effectum internum satis testabatur externus ille ignis, qui divinitùs appa-*

apparebat. At postea, cum formæ illæ visibiles cessâssent, tum adhibere eos cœpisse unctionem, ut per eam significarent id, quod antea visibili specie divinitùs apparente significabatur.

Argum. 6. Guilielmus Bailius Jesuita in Catech. Controv. tract. 1. quæst. 1. & tract. 3. q. 9. conjungit nos *cum Novatianis propter negatum Confirmationis Sacramentum.*

Resp. 1. De *Novatiano* & sectatoribus ejus nihil tale proditum fuit, vel ab Epiphanio, vel ab Augustino, vel ab aliis melioris notæ hæreseologis.

2. Hoc tantùm de Novatianis refert Theodoretus lib. de hæret. fabul. *quòd sacrum chrisma non præberent iis, quos tingebant*, ubi agit *de chrismate Baptismali* illis temporibus usitato, non de unctione extra Baptismum, qualis est ea, quæ ad Confirmationem adhibetur in Ecclesia Papali.

3. Optatus Milevitanus (ad quem Jesuita provocat) lib. 2. contra Parmenian. ne de Montano quidem, multò minùs de Confirmatione, vel re quâdam affini loquitur. Conqueritur tantùm, *quòd Donatistæ quosdam Episcopos ac Presbyteros deponendo, unctionem, quam à Deo acceperant, contempsissent.* Verùm unctio Presbyterorum non est unctio Confirmationis. Præterea Ephrem tract. 1. de Sacerd. docet, *suo tempore nullâ visibili vel materiali unctione unctos fuisse, qui ad Sacerdotium promovebantur. Populus*, inquit, *qui ante nos erat, cornu olei ferens ad Sacerdotium promovebatur: nos verò servi inutiles Dei benedicti, non cornu, non oleum sensibile sumimus: sed ipse, qui est brachium excelsum atque tremendum, ex cælo descendens, suum nobis per impositionem manuum donat Spiritum.*

Argum. 7. *Patres per impositionem manuum describunt Confirmationis Sacramentum. Cyprianus ad Jubaianum Epist. 73. Hieronymus adversus Luciferianos, Augustinus tract. 6. in Job.*

Resp. 1. Erat apud veteres in more positum, ut baptizati Ecclesiarum Præpositis offerrentur, quò Spiritum Sanctum per preces ac impositionem manuum acciperent, & Domini signaculo consummarentur ac perficerentur. Sed hanc impositionem manuum non vocant *Sacramentum propriè dictum*, nec materiæ determinatæ, balsami & olei, nec certæ verborum formæ mentionem faciunt.

2. Hieronymi verba d. l. sic habent: *Non quidem abnuo, hanc Ecclesiarum esse consuetudinem, ut ad eos, qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem Sancti Spiritus manum impositurus excurrat. Sed quale est, ut leges Ecclesiæ ad hæresin transferas?*

Et postea. *Quòd si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manum Episcopi, non accipiat Spiritum Sanctum, quem nos asserimus in vero Baptismate tribui: disce hanc observationem ex ea autoritate descendere, quòd post ascensum Domini Spiritus Sanctus ad Apostolos descendit: & multis in locis idem factitatum reperimus, ad honorem potiùs Sacerdotii, quàm ad legis necessitatem. Alioqui si ad Episcopi tantùm imprecationem Spiritus defluit, lugendi sunt, qui in vinculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per Presbyteros aut Diaconos baptizati antè dormierunt, quàm ab Episcopis inviserentur.*

(Jesui-

(Jesuitis Confirmatio est *Sacramentum propriè dictum*. Hieronymo *consuetudo*. Jesuitis *instituta est à Christo*, Hieronymo *sufficit Baptismus* ad conferendum Spiritum Sanctum; à Jesuitis materiæ loco requiritur *oleum & balsamum*, ab Hieronymo *impositio manuum*. Jesuitis institutum est Confirmationis Sacramentum *ad salutem eorum, qui confirmantur*. Hieronymus docet, hanc observationem *ad honorem potiùs Sacerdotii, quàm ad legis necessitatem* fuisse usurpatam.)

3. Ipsimet Pontificii fatentur, se non posse hujus Sacramenti formam altiùs deducere, quàm à Concilio Florentino.

(Frustrà ergò in Patribus, qui aliquot seculis ante Concilium Florentinum vixerunt, eam quærunt.)

4. Augustinus d. l. loquitur *de impositione manuum ante Baptismum*, ut apparet ex ipsis verbis *Quando imposuimus manum istis infantibus &c.* De eadem loquitur lib. 2. de Peccat. merit. & remiss. cap. 26. *Catechumenos secundum quendam modum suum per signum Christi & orationem manus impositionis puto sanctificari*, ubi teste ipsomet Bellarmino lib. 1. de Bapt. cap. 25. loquitur *de impositione manuum ante Baptismum*. Ergò de eadem etiam accipiendus locus adductus ex tract. 6. in Epist. Joh. De illo enim Sacramento loquitur, *per quod Spiritum S. accipimus*.

Argum. 8. *Patres sæpè mentionem faciunt chrismatis ac unctionis. Per illam intelligunt Sacramentum Confirmationis*.

Resp. Loquuntur de unctione illa, quæ olim fuit *Baptismi appendix*. Patet hoc ex illis ipsis Patrum dictis, quæ pro stabiliendo *Confirmationis Sacramento* Pontificii adducunt.

1. Clemens lib. 3. Constitutionum capite 16. *Tu igitur, Episcope, unges oleo sancto caput eorum, qui baptizantur, sive viri sint, sive mulieres, in typum spiritualis Baptismi. Deinde aut tu Episcope, aut Presbyter tuus factâ super eos nominatim sacrâ invocatione Patris & Filii & Spiritus Sancti baptizabit, postea Episcopus baptizatos chrismate unget. Baptismus igitur datur in mortem Filii Dei, aqua adhibetur pro sepultura, oleum pro Spiritu Sancto, sigillum pro cruce. Unguentum confirmatio confessionis est, Patris commemoratio tanquam causæ & mittentis; Spiritus assumtio tanquam testis; mergi, commori est; emergere, unà resurgere.*

(Hujus loci partem priorem Bellarminus adducit pro Confirmationis Sacramento. Sed quilibet videt, omnia uno tenore explicari tanquam pertinentia *ad Baptismum*. Idipsum etiam manifestum ex lib. 7. cap. 23. *Unges primùm oleo sancto, deinde baptizabis aquâ, postremò signabis unguento.*)

2. Nazianzenus orat. 40. *At si tu per Baptismum teipsum obfirmaveris, ac præclarissimo & firmissimo auxilio tibi in futurum caveris, animum scilicet & corpus unctione & Spiritu consignans, quemadmodum olim Israel nocturno illo primigenorumque tutatus cruore &c.*

(Hunc locum Bellarminus pro Confirmatione adducit. Atqui tota illa oratio est de Baptismo, ac verba ipsa satis sunt diserta. εἰ δὲ προκαταλάβοις σεαυτὸν τῇ σφραγῖδι σημειωσάμενος καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα τῷ χρίσματι, *Si præoccupaveris teipsum signaculo signans animam corpusque chrismate*. Conjungit igitur utrumque, signaculum Baptismi & chrisma, unde Billius ad marginem annotavit, *unctio Baptismatis*.)

3. Pacianus lib. de Baptismo. *Hæc autem compleri aliàs nequeunt, nisi lavacri & chrismatis & Antistitis Sacramento. Lavacro enim peccata purgantur, chrismate Sanctus Spiritus superfunditur: utraq; verò ista manu & ore Antistitis impetramus. Atque ita totus homo renascitur & innovatur in Christo.*

(Hunc locum itidem Bellarminus pro Sacramento Confirmationis adducit. Sed ut *Antistitis Sacramentum* non est distinctum *à Sacramento lavacri*, ita quoq; *chrismatis Sacramentum* non est *à Sacramento lavacri aliud*, sed hæc tria ad unum pertinent Sacramentum. Idipsum patet ex subjecto regenerationis & renovationis effectu, quem Baptismo competere, notum ex Tit. 3. v. 5.)

4. Theodoretus in 1. Cantic. super verba. *Unguentum effusum nomē tuum. Si magis etiam mysticè vis intelligere, sacri Baptismatis mysterium recordare, in quo qui initiantur, post Satanæ abnegationem & Dei confessionem, veluti signo ac notâ regiâ spiritalis unguenti chrismate inuncti, sub ea visibili unguenti specie invisibilem sanctissimi Spiritus gratiam suscipiunt,* (quem locum Suarez pro astruendo Confirmationis Sacramento recitat.)

5. Damascenus lib. 4. cap. 10. *Corporali specie tanquam columba descendit Spiritus Sanctus in Dominum, primitias nostri Baptismi insinuans, super autem sanctos Apostolos in forma ignis descendit. Oleum in Baptismate assumitur* βαπτίσματι παραλαμβάνεται, *unctionem nostram significans, & Christos nos efficiens & oleum Dei per Spiritum Sanctum nobis promittens,* (quem locum Bellarminus ad Confirmationis Sacramentum detorsit.)

6. Justinus q. 137. *Si ante sepulturam Maria unguento Dominum unxit, nos autem in Baptismo symbola signaq; passionis & resurrectionis referentes, celebramus, quomodo primum oleo ungimur, ac deinde cum sacro lavacro, quæ dicta sunt, symbolis peractis unguento consignamur denique?*

(Tres Baptismi partes enumerat, primam *unctionem*, alteram *lotionem*, tertiam *consignationem*, quæ etiam est descriptio Dionysii Areopagitæ Eccles. Hierarch. cap. 2. cujus titulus, περὶ τῶ ἐν φωτίσματι τελουμένων, de iis, quæ fiunt in Baptismo. Utrumq; locum Justini & Dionysii Bellarminus pro Confirmationis Sacramento adducit.)

7. Quid quòd Alfonsus de Castro lib. 3. adv. hæres. verbo Baptismus, hæresi 7. *ad unctionem, quæ in Baptismo olim adbibita,* refert dicta Damasceni lib. 4. de orthod. fide cap. 10. Ambrosii lib. 1. de Sacram. Dionysii Areopagitæ de Eccles. Hierarch. cap. 2. quæ Bellarminus & alii ad *Sacramentum Confirmationis* applicant.

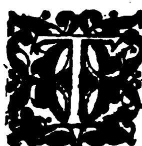
ARTI-

ARTICULUS XIV.

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

CAPUT I.

DE APPELLATIONE HUjus Sacramenti.

HESIS. Sacramentum Eucharistiæ rectè vocatur *Cœna Dominica*.

Exeges. Non repudiamus alias hujus Sacramenti appellationes, nec veremur *Eucharistiæ* nomine uti, interim etiam *sacræ ac Dominicæ Cœnæ* appellationem illi competere, eandemque ex usu Ecclesiastico nequaquam abolendam esse, statuimus.

Antithesis. Sanctesius in Repetitionibus de rebus Eucharistiæ controversis Repetit. 6. cap. 1. negat, *nomen Cœnæ institutioni tanti Sacramenti propriè competere*, negat *illud è Scripturis prodire*, negat *prioribus Ecclesiæ seculis frequens fuisse*.

Jesuitæ Dillingenses in Assertionibus super 1. Timoth. appellationem Cœnæ Dominicæ *ad profanas vocum novitates* referunt.

Croquetius Catechesi 124. *Nomen, quo uno ac solo hæretici suum nuncupant Sacramentum, est Cœna Dominica, in qua re attendant Catechumeni, quantum stultitiæ sit & veneni.*

Maldonatus in cap. 26. Matth. v. 26. *Ridicula est Lutheranorum inscitia, qui quasi satis non haberent, si rebus, nisi etiam verbis hæretici essent, noluerunt corporis & sanguinis Christi Sacramentum Eucharistiam, ut nos, sed Cœnam appellare, ut se non solùm religionis, sed etiam linguæ reformatores profiterentur. Atqui nullus in sacris literis locus est, ubi hoc Sacramentum Cœna vocetur &c.*

Et postea. *Sine Scripturæ autoritate, sine veterum autorum exemplo, sine ratione, nullo judicio Cœnam vocant, cùm potiùs merenda, si post prandium; prandium, si ad meridiem; jentaculum, si manè sumunt, vocari deberet.*

Idem in cap. 13. Johan. v. 2. *Eucharistiam nemo Evangelistarum aut Apostolorum Cœnam vocat.*

Et postea. *Nunquam Cœna, nisi à novis hæreticis, est vocata.*

Frater Meurisse Franciscanus in tractatu de nomine Missæ adversus Franciscum Oyseum argumenta Maldonati repetit, eademque sua facit.

Nostram sententiam probamus hoc argumento:

Quæ appellatio 1. est ἔγγραφος. 2. habet exempla in Patribus. 3. ac rei ipsi convenit, ea non est ex usu Ecclesiastico eliminanda. Talis est appellatio Cœnæ Dominicæ.

Nam 1. disertè extat 1. Corinth. 11. v. 20. ubi circumstantiæ textus, præsertim verò connexio versiculi 23. cum præcedentibus

tibus ostendunt, Apostolum non solùm *de vulgaribus illis epulis* in publico olim acceptis, atque *Agapis* dictis, sed etiam *de Sacramento Eucharistiæ* loqui, cujus abusum, qui in Ecclesiam Corinthiacam irrepserant, repetitâ Christi institutione taxat, unde etiam veteres Interpretes Ambrosius, Hieronymus, Theodoretus, Beda, Oecumenius, Anshelmus in h.l. & Augustinus Epist. 118. ad Januar. de Mysterio Eucharistiæ verba Apostoli accipiunt.

2. In usu est antiquissimis Ecclesiæ Patribus.

Ignatius Epist. 7. dixit δοχὴν ἐπιτελεῖν, *convivium*, scil. Domini, *celebrare*.

Tertullianus lib. 2. ad uxorem cap. 4. *Quis ad convivium illud Dominicum, quod infamant, sine suspicione dimittet?*

In Apolog. cap. 39. *Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit, vocatur enim* ἀγάπη *quod dilectio penes Græcos est.*

Cypriano tribuitur sermo *de Cœna Domini.*

Chrysostomus Homil. 24. in 1. Corinth. τὸ μὴ κοινωνεῖν τ̃ μυστικῶν δείπνων ἐκείνων, λιμὸς καὶ θάνατος. *Mysticarum illarum Cœnarum non esse participes, est fames & mors.*

Idem in serm. ad scandalum passos. ὁ τραπέζης κοινωνίας μυστικῆς, ὁ δεῖπνον φρικτὸν φρικωδέστατον.

Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 12. vocat *Cœnam Dominicam.*

serm. 33. de Verb. Dom. *O, qui ad Cœnam venitis, nolite diligere mundum.*

Basilius in regulis brevioribus reg. 310. vocat *Cœnam Dominicam.*

Nazianzenus orat. 2. *Cœnam Evangelicam.*

Idem in Tragœd. Christus patiens. Μύστην ἄγοντα μυστικὸν δεῖπνον μέγα.

Nicetas in orat. 42. Nazianz. *Cœnam mysticam.*

Nilus in Parænetic. cap. 12. *Ab omni corruptione sustine, & mystica cœna omni die particeps fias. Sic enim Christi corpus nostrum fieri incipit.*

Autor sermonum septem de proditore & mysteriis Cœnæ apud Chrysostomum in 1. *Qui sacratæ hujus Cœnæ indigno participatur accubitu, non cum Petro perveniet ad salutis portum, sed sustinebit cum Juda sine reparatione naufragium.*

Hesychius lib. 7. in Levit. cap. 24. *Quemadmodum Apostolis Dominus, sic & ipsi nobis divinæ Cœnæ communionem tradiderunt.*

(Quid ergò frontis Maldonato, *qui hoc Sacramentum nunquam, nisi à novis hæreticis, Cœnam vocatam fuisse* asserit?)

3. Optimè convenit huic Sacramento. *Cœna* enim vocatur, quia divinum hoc epulum nocte eâ, quâ Christus traditus est, post cœnam vulgarem & agni paschalis esum ab ipso fuit institutum. *Dominica Cœna* vocatur, tum quia à Christo Domino nostro instituta est; tum quia verum corpus & verus sanguis Christi Domini nostri in ea distribuitur, quo ipso à cœnis vulgaribus longissimo intervallo distinguitur; tum quia in memoriam mortis Dominicæ celebratur 1. Cor. 11. v. 26. tum quia diebus utplurimùm Dominicis in Ecclesia Apostolica celebrari consuevit, Actor. 20. v. 7. Confer Casaubonum Exercit. 16. sect. 23.

Nostræ huic sententiæ suffragatur

1. Quòd quidam Sacramentum hoc sine scrupulo vocant *Cœnam Dominicam, sacram, mysticam &c.*

Grego-

Gregorius Episcopus Romanus Homil.36. in Evang. *Hoc convivium Dei non prandium, sed Cœna vocatur, quia post prandium Cœna restat, & quia æternum Dei convivium nobis in extremo præparabitur, rectum fuit, ut hoc non prandium, sed Cœna vocaretur.*

Innocentius Tertius Pontifex Romanus lib.4. de Myst. Missæ cap.12. *Quæri solet, quale corpus suum Christus in Cœna dedit, mortale, an immortale?*

Nicolaus Papa c. Porrò Gloria &c. dist.1. de Consecrat. *Gloria in excelsis Deo ab Episcopis in Cœna Domini inter Missarum solennia more nostro dicenda est.*

Soter Papa c. In Cœna dist.2. de Consecrat. *In Cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur.*

Fabianus Papa c. Literis dist.3. de Consecrat. *Literis vestris inter cætera insertum invenimus, quosdam religionis vestræ Episcopos à vestro nostroq; ordine discrepare, & non per singulos annos in Cœna Domini chrisma conficere.*

Bernhardus scripsit sermonem *de Cœna Domini.*

Dominicus Graminea Thesauro 1. de Sacramento Eucharistiæ, non procul à fine. *Appellatur Sacramentum Eucharistiæ Cœna Domini & mensa & convivium, in quo sese exhibens nobis Dominus dominantium & Rex Regum omnia sua bona communia ipsis communicantibus offert. Cœna insuper Domini appellatur, non propterea, quòd vel illâ tantùm horâ, vel quòd non nisi ab opiparè saturis & vino ebriis celebrari debeat, sed quia hæc, quæ nunc celebratur in Ecclesia, eadem est, quæ celebrata fuit à Christo cum discipulis, licèt non eodem tempore & horâ celebretur. Non enim hic alius esca & alius potus proponitur, sed omnes quotquot ab ipsius Cœnæ institutione usque nunc & ad diem quoque judicii hoc Sacramentum sumserint, non nisi illam Dominicam Cœnam celebrant, & omnes eandem escam & eandem potum sumunt.*

Bellarminus lib.3. de Euchar. cap.17. §.3. *Si ab institutione & verbis Cœnæ non pendent nisi Symbola illa & eorum significatio, ergò Sacramentum Cœnæ nihil omninò est, nisi symbolum externum, significans corpus Christi.*

§.4. *Si Christi corpus reipsâ & ore corporali non sumitur, sequitur, aut esse inanem Cœnam Domini, aut saltem spiritualiter sumi &c.*

§.5. *Si Corpus Christi est ubique, non egemus Cœnâ Domini.*

§.7. *In Cœna Domini Christi corpus sumitur efficaciter.*

Quinimò tota Ecclesia Romana in Sequent. festi corporis Christi hac appellatione utitur, quando sic canit:

Quod in sacra mensa Cœnæ,
Turbæ fratrum duodenæ &c.

2. Quòd agnoscunt, Apostolum 1. Corinth.11. v.20. nomine δεῖπνυ Κυριακῦ intelligere Sacramentum Eucharistiæ.

(Quòd si enim Apostolus hac voce utitur, utique ea non est ex usu Ecclesiastico repudianda.)

c. Liquidò dist.2. de Consecrat. ex Augustino. *Cùm, ait Apostolus, de hoc Sacramento loquens, propter quod fratres, cùm conveneritis ad manducandum, invicem expectate, si quis esurit, domi manducet, ut non ad judicium conveniatis, statim subtexuit, qui ad ejusdem Sacramenti ordinem pertinent.*

Lombardus in 1. Corinth.11. *Dominicam*

Cœnam dicit acceptionem Eucharistiæ, quam non debent pransi sumere.

Thomas ibid. *Non est, id est, non licet, vel non competit vobis Cœnam Dominicam manducare, id est, sumere Eucharistiæ Sacramentum, quod Dominus in Cœna discipulis dedit, hoc enim Sacramentum, ut Augustinus dixit super Johannem, est Sacramentum unitatis & caritatis.*

Et paulò pôst super verba, *Ego enim accepi à Domino. Dixi, quòd jam non est vobis, Cœnam Dominicam manducare, Sacramentũ.*

Hugo Cardinalis ibid. eodem modo exponit.

Glossa ordinar. ibid. *Dominicam Cœnam dicit acceptionem Eucharistiæ, quam non debent pransi sumere, vel mensis suis miscere, ut hi, quos Apostolus arguit, sed jejuni in honorem tanti Sacramenti.*

Lyranus ibid. *Hic tertiò arguit Apostolus Corinthios, de hoc, quòd malè se habebãt circa Sacramentum Eucharistiæ, quantum ad cibum, quòd aliqui eorum pransi sumebant corpus Christi, sumentes argumentũ ex hoc, quòd Christus post Cœnam hoc Sacramentum instituit & discipulis dedit.*

Et postea. *Convenientibus vobis, scilicet ad participandum Eucharistiæ Sacramentũ. Jam non est Dominicam Cœnam manducare, id est, non licet vobis &c.*

Dionysius Carthus. ibid. *Dominicam Cœnam manducare, id est, Eucharistiam sumere, quæ in Cœna novissima fuerat instituta.*

Stephanus Durantus Supremus Curiæ Tolosanæ Præses lib. 1. cap. 1. eodem modo locum illũ exponit. *Mysticum,* inquit, *Christi convivium, in quo fideles sacri corporis & sanguinis Domini participes fiunt, non Cœnam communem, sed Cœnam Dominicam Paulus 1. Cor. 11. appellat.*

Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 37. *Cœna Dominica ex institutionis tempore à D. Paulo dicitur.*

Salmero in 1. Cor. 11. *Exprimitur causa prædicti abusus. Nam convenientibus illis in unum, sc. locum, ad celebrandam Cœnam Dominicam, quasi unius patrisfamilias familiaribus, jam non est, vel non licet Cœnam Dominicam edere, quomodo olim Christus discipulos unâ mensâ omnes excepit.*

Et paulò pôst. *Notantur Corinthii, quòd in sacro epulo & spirituali profana symbola commiscerent.*

Colonienses in Enchirid. *exemplo D. Pauli hoc Sacramentum Dominicam Cœnam appellari* agnoscunt.

Catechismus Trident. cap. de Euchar. *Vetustissimi Patres Apostolorum autoritatem* (in loco 1. Cor. 11. v. 20. propositam) *secuti, Cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocârunt.*

Bellarmin. lib. 2. de Missa c. 10. §. Secundò. *Theodoretus & alii veterum probabiliter docent, Paulum de Eucharistia loqui 1. Cor. 11. cùm Cœnam communem privatæ opponit.*

Gregorius de Valent. tom. 4. Disp. 6. q. 1. puncto 1. *Vocari solet hoc Sacramentum Cœna Domini, sicut appellavit Apostolus 1. Cor. 11. & Chrysostomus Homil. 1. de Cœna Domini: quam sanè appellationem, tanquam à veteribus Patribus usurpatã, commemorat Catechismus Romanus, neq; verò eam improbat &c.*

3. Quòd agnoscunt, à Patribus in Ecclesia primitiva hanc appellationẽ fuisse Sacramento Eucharistiæ attributam.

Pamelius in annot. ad Tertullian. lib. 2. ad uxorem cap. 4. *Quis ad convivium illud Dominicum, quòd infamant, sine suspicione dimittit?* sic notat: *Missa Christianorum.*

Baronius Ann. 34. n. 45. *Constat, Cœnam Domini*

Domini (sic enim Patres appellare consueverunt institutionem sacratissimæ Eucharistiæ, idemq́ue esse manducare Cœnam Dominicam, quod Eucharistiam sumere Augustinus demonstrat &c.) fuisse distinctam à Cœna Agni Paschalis. (Verba Augustini hæc sunt Epist.118. *Apostolus alibi dicit, Convenientibus ergò vobis in unum, non est Dominicam Cœnam manducare, hanc ipsam acceptionem Eucharistiæ Dominicam Cœnam vocans.*)

In margine notat Baronius. *Sic censuisse omnes Patres, qui locum illum ex 1. ad Corinth. sunt interpretati.*

Catechismus Tridentinus in Tract. de Sacram. altar. de Eucharist. cap. 4. *Vetustissimi Patres Apostolorum autoritatem secuti Cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocârunt, quòd in illa novissimæ Cœnæ salutari mysterio à Christo Domino sit instituta,* (ubi citat locũ Pauli ex 1. Cor. 11.)

Suarez in 3. p. Thom. de Sacrament. Disput. 73. art. 4. *Ego verò video, antiquos Patres sæpè hoc nomine appellâsse Sacramentum hoc, ut constat ex Basilio in regulis brevioribus in Trecentesima decima. Nazianzenus oratione secundâ vocat Cœnam Evangelicam: & Nicetas super Nazianzeni oratione quadragesimâ secundâ, §. Et illi quidem, vocat Cœnam mysticam. Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte cap. 12. vocat Cœnam Dominicam. Idem Epistolâ centesimâ decimâ octavâ & habetur in capite Liquidò de consecratione dist. 2. & sermone trigesimo tertio de verbis Domini ita exponit parabolam Luc. 14. de homine, qui fecit Cœnam magnam.*

Henricus Henriquez Jesuita in Summa Theol. lib. 8. cap. 1. num. 1. fatetur, *Eucharistiam fuisse Dominicam Cœnam appellatam à vetustissimis Patribus, Nazianzeno, Augustino, Basilio, Tertulliano.*

Cornelius Jansen. in Concord. Evang. c. 91. agnoscit, *eam sic appellatam ab Hieronymo, Theodoreto, Cyrillo, Theophylacto, Anselmo, Beda, D. Thoma & Lyrano.*

4. Ex parte nobis suffragatur, quòd agnoscunt, hanc appellationem non esse simpliciter prohibitam, sed certâ ratione usurpari posse.

Colonienses in Enchir. *Quòd hodie hoc Sacramentum exemplo D. Pauli Cœnam Dominicam malunt appellare, id non admodùm improbandum, modò novandi studium absit.*

Suarez d. l. *Quod pertinet ad usum hujus vocis, quamvis in illa per se nullum sit periculum, tamen hoc tempore, quo hæretici illâ abutuntur, ad insinuandos suos errores, ideò vel abstinendum est omninò, vel parcè & prudenter illâ utendum.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Comment. Disp. 6. q. 1. punct. 1. *Petrus Soto lib. de Instit. Sacerd. lect. 1. de Eucharist. non malè admonet, ab hac appellatione nobis meritò abstinendum esse, vel certè non eâ utendum sine cautela. Ratio est, quoniam Sectarii communiter eo vocabulo abutuntur, ad significandum suum quendam errorem de Eucharistia, scilicet eam Sacramentum non esse, nisi in usu communis quasi Cœnæ, ad quam plures conveniant. Decet autem Catholicos, ne vocabula quidem cum hæreticis habere communia, quando illi ad errorem his abutuntur.*

(Sed hac ratione etiam Christianorum nomen debebant aversari, quippe quo & Græci & nos utimur.)

Argumenta Adversariorũ. *1. Nec Scriptura, nec piæ Antiquitatis exemplo gaudet hæc appellatio.* Maldonatus d. l.

Resp. Contrarium patet ex præcedentibus.

Argum. 2. *Cœna Domini generaliter comprehendit typicas & vulgares, spirituales & cœlestes epulas, quibus Christus Apostolos aut populum pavit, aut se refecturum beatos metaphoricè pollicetur.* Sanctesius d.l.

Resp. Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 73. art. 4. *Ratio, quâ probat Claudius, hoc nomine non esse utendum, quia nimirùm voce illâ comprehendantur typica & vulgares, spirituales & cœlestes epulæ, quibus Christus Apostolos & populum pavit, aut se refecturum beatos in cœlo pollicetur, mihi non probatur. Nam quamvis hæc omnia eâ voce possint significari, nihilominùs per antonomasian hæc ad significandum hoc Sacramentum deservire nobis posset.*

Argum. 3. *Sacramentum hoc non debere dici Cœnam docet Scriptura sacra, quæ affirmat, Christum consecrâsse & dedisse Apostolis suum corpus manducandum Cœnâ jam factâ,* Luc. 22. Johan. 13. 1. Corinth. 11. Maldonatus d.l. Renatus Benedictus in Panoplia in 1. Corinth. 11.

Resp. Hoc non accipiendum de Cœna *absolutè*, sed de *Cœna Paschali.*

1. Cornelius Jansenius in cap. 130. Concord. *Certum est, non sic intelligendum hìc Cœnam dici factam, quasi absoluta jam fuerit & consummata, cùm apertè Johannes testetur, Dominum post ablutos pedes iterùm accubuisse & dedisse intinctum panem, ac de seipso postea dicat, quòd recubuerit in Cœna supra pectus Jesu.*

Et postea. *Magis ergò verisimile est, illud Cœnâ factâ significare Cœnam jam cœptam, quemadmodum dies dicitur factus, cùm exortus est Sol & dies inceptus, ut significetur, Dominum surrexisse, cùm jam cœnari cœptũ esset, atque inter cœnandum: quod apertiùs significatur apud Græcos, cùm pro illo, Surgit à Cœna, habent ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου. id est, surgit ex Cœna. Si ergò inter cœnandum Dominus surrexit ad abluendum pedes suorum, quid relinquitur dicendum probabilius, quàm lotionem hanc factam post esum agni & ante Eucharistiæ institutionem? Ex his enim duabus maximè partibus Cœna hæc constabat.*

2. Barradius tom. 4. Comment. in Concord. Evang. lib. 3. cap. 2. *Quamvis totum Sacramentum post Cœnam institutum fuerit, in ipsius tamen Cœnæ fine institutum est, cùm adhuc discumberent & manducarent. Nam manducârunt cibos alios, quousque ad manducationem cœlestis cibi ventum est, ideoq; Matthæus & Marcus ajunt, Manducantibus ipsis effectum esse Sacramentum. Adhuc enim manducabant, cùm Dominus accepit panem, benedixit & fregit.*

3. Franciscus Lucas in cap. 26. Matth. *Non de actu cœnandi aut convivandi intelligendum est, sed de Cœna sive convivio ipso, quasi dicat, Cœnâ adhuc durante, mensâ nondum ablatâ. Non est verisimile, quòd novum ac sacrosanctum corporis sui cibum miscuerit Jesus cum cibo profano, cùm sui comederint absoluto esu paschatis figurativi, sed quòd eum dederit, postquam sui satisfecissent Naturæ, mensâ tamen, ciborumq; reliquiis nondum remotis: ita ut comedere adhuc potuissent, qui voluissent, sub finem Cœnæ, quando non comedêre, etsi cibus adhuc adsit: sed suavibus colloquiis familiares operam dare solent; quo tempore & durat adhuc Cœna, quia cibi nondum ablati sunt, & perfecta est, quia non ampliùs comeditur.*

CAPUT

Caput II.

DE SYMBOLORUM EXTERnorum, panis scilicet & vini transsubstantiatione.

THESIS. Panis Eucharisticus non transsubstantiatur in corpus Christi, nec vinum Eucharisticum transsubstantiatur in sanguinem Christi.

Exdiens. 1. Non est quæstio *de vera, reali ac substantiali præsentia* corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, quam toto corde credimus.

2. Proinde etiam non est quæstio *de Sacramentali unione corporis Christi cum pane Eucharistico, & sanguinis Christi cum vino Eucharistico*, quam totis viribus propugnamus.

3. Sed quæstio est de *externorum Symbolorum* in corpus & sanguinem Christi *transsubstantiatione*, an scilicet substantia panis convertatur in substantiam corporis Christi, & substantia vini convertatur in substantiam sanguinis Christi; vel, ut hodie plerique transsubstantiationem describunt, an substantia panis & vini intereat, inque ejus locum substantia corporis & sanguinis Christi succedat, quorum utrumque negamus.

Antithesis. Ecclesia Romana in festo corporis Christi canit. *Non est panis, sed est Deus homo liberator meus.*

Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4. de Transsubstantiatione. *Quoniam Christus Redemtor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, ideò persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idq; nunc denuò sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis & vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus; quæ conversio convenienter & propriè à sancta Catholica Ecclesia transsubstantiatio est appellata.*

Ibid. can. 2. *Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini unà cum corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritq; mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptißimè transsubstantiationem appellat, anathema sit.*

Alphonsus Salmero tom. 9. tract. 16. pag. 108. *Necessariò statuenda est transsubstantiatio, tũ ut excludatur panis & vini substantia, quam Lutherus & aliqui admiserunt: tum ut verba Domini vera inveniantur: tum ut infinita Patrum testimonia de conversione, commutatione, transformatione, sanctificatione, consecratione, benedictione (tot enim ferè nominibus transsubstantiatio ab illis appellata est) firma sint, & non inania vel futilia, tum denique ut solidam corporis & sanguinis Christi præsentiam absque ullo loci motu tueri poßimus. Nam quod in ipsum Christi corpus, quod in cœlo est, mutatur, non indiget aliquo locali motu, ut esse incipiat in Eucharistia.*

Idem tom. 16. Disp. 3. in 1. Epist. Petr. *Ut David coram Abimelech vultum suum mutavit, & tunc accepit panes propositionis, qui erant certus Eucharistiæ typus 1. Reg. 21. ita Christus in Sacramento simulat se panem esse, quia propriè panis non est, etsi esse maximè videatur.*

 Eccius

Eccius in Enchir. cap. 36. *In Sacramento Eucharistiæ substantia panis convertitur in substantiam corporis Christi, sic, quòd non manet substantia panis.*

Toletus lib. 2. Instruct. Sacerd. cap. 27. *Verba consecrationis sic efficacia esse*, inquit, *ut sint instrumenta transsubstantiandi substantiam panis in Christi verum corpus, ita ut post prolationem in illa hostia non sit panis ulla substantia, sed sola ipsius accidentia, scilicet quantitas cum colore & sapore, odore & primis qualitatibus, quæ dicuntur species panis, sub quibus est verum corpus Christi præsens.*

Bellarminus lib. 3. de Eucharistia c. 11. *Catholica Ecclesia semper docuit, per conversionem substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Domini, quæ conversio postmodùm transsubstantiatio appellata est, fieri, ut corpus & sanguis Domini verè & realiter in Sacramento Eucharistiæ præsentia sint.*

Nostram sententiam probamus ex eo.

1. Quòd dogma transsubstantiationis nec *secundùm nomen*, nec *secundùm rem* habeatur in Scripturis. Usurpatum primò fuit hoc nomen in Concilio Lateranensi Ann. 1215. nec res per illud nomen significata in Scripturis extat.

2. Quòd idem dogma pugnet cum Scriptura, quia Evangelistæ & Paulus expressè nominant *panem*, non solùm in *actione Cœnæ*, sed etiam post *consecrationem* sive benedictionẽ, nemo verò ex illis vocat nudam speciem sive nuda accidentia, Matth. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. 1. Corinth. 10. v. 16. 1. Cor. 11. v. 23. 26. 27. & 28.

3. Ex eo, quòd Paulus panem Eucharisticum vocet *communicationem corporis*, & poculum Eucharisticum *communicationem sanguinis Christi*, 1. Cor. 10. v. 16. Nihil propriè dici potest communicatio suiipsius. Si ergò panis propriè est κοινωνία corporis Christi, non erit transsubstantiatus in corpus Christi. Quod aliquid esse dicitur per κοινωνίαν, non est id, quod dicitur συνωνύμως & essentialiter, adeóque non per μέθεξιν, cùm κοινωνία & μέθεξις sibi invicem opponantur. In illa enim sunt duo termini actu; alter, cui aliquid communicatur; alter, qui communicatur. In μεθέξει tantùm est unus actu terminus, nempe ipsum transmutatum, terminus autem à quo non ampliùs est, sed vel in nihilum redactus, vel in privationem solutus est. In κοινωνίᾳ igitur utrumque est, panis & corpus; vinum & sanguis Christi; in μεθέξει verò tantùm est corpus & non simul panis; est tantùm sanguis & non simul vinum. Ubi locum habet rei unius in alteram conversio, ibi altera non potest dici alterius κοινωνία: sed quando duæ res distinctę modo quodam uniuntur & simul exhibentur, tunc unum rectè dicitur communicatio alterius.

4. Quòd dogma transsubstantiationis pugnet *cum analogia fidei*. Primò, quia privat Sacramentum *Elemento externo*, cùm sola accidentia nomine Elementi externi neutiquam veniant. Secundò, quia si panis Eucharisticus desineret esse panis, ludificaremur in symbolo externo, proinde fides nostra hoc Sacramento non posset confirmari. Tertiò, quia per transsubstantiationem tollitur analogia Sacramentalis inter rem terrenam & cœlestem, cùm nuda accidentia non habeant vim nutriendi, ac panis essentialiter in corpus Christi mutatus, non sit medium

medium, per quod corpus Christi distribuitur.

5. Quòd dogma hoc evertat Naturam *benedictionis divinæ*, quæ res conservat, non autem interire facit; Naturam *panis & vini* remanentibus tantummodò accidentibus; Naturam *accidentium*, quæ ponit sine subjecto; Naturam *corporis & sanguinis Christi*, quæ ex pane & vino à Sacerdotibus formari asserit, cùm Scriptura testetur, Filium Dei ex sanctificatis Mariæ visceribus veram Naturam humanam assumsisse & corporis habitaculum sibi formâsse.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam transsubstantiationem repudiant, vel hypotheses transsubstantiationi contrarias amplectuntur.

Clemens Romanus lib. 7. Constit. Apostol. cap. 26. in mystica gratiarum actione, quæ consecrationem Sacramentorum subsequitur, ita dicere jubet. *Tu, Domine omnipotens, Deus æterne, quemadmodum hoc dispersum erat & congregatum factum est unus panis: ita congrega Ecclesiam tuam à finibus terræ in regnum tuum. Etiam gratias agimus tibi, Pater noster, pro pretioso sanguine Jesu Christi, qui effusus est pro nobis & pro pretioso corpore, cujus hæc antitypa conficimus, ipso nobis ordinante, ut annunciaremus ejus mortem, per quam tibi gloria in sæcula, Amen.*

(Si antitypa conficiunt, certè non essentialiter transmutant panem & vinum in corpus & sanguinem Christi.)

lib. 8. c. 17. *Offerimus tibi Regi & Deo secundùm ipsius ordinationem panem hunc & calicem hunc, gratias agentes tibi per eum, qui à te dignati sumus stare in conspectu tuo, & tibi fungi Sacerdotio.*

Et paulò pòst. *Mittas Spiritum Sanctum tuum, super hoc sacrificium, testem passionum Domini Jesu, ut ostendat, hunc panem corpus Christi tui & hunc calicem sanguinem Christi tui.*

(Sic ergò Clemens etiam post consecrationem agnoscit panem.)

Liturgia, quæ dicitur Marci in tom. 6. Biblioth. Patrum aliquoties Elementa post consecrationem vocat *panem & calicem* sub his formalibus. *Hinc Sacerdos frangit panem, secat panem & ad calicem dicit &c.*

Gelasius Papa (seculo quinto) in lib. de duabus Naturis contra Eutych. *Certè Sacramenta, quæ sumimus, corporis & sanguinis Christi divina res est, propter quod & per eadem divinæ efficimur consortes Naturæ, & tamen esse non desinit substantia vel Natura panis & vini. Certè image & similitudo corporis & sanguinis Christi in actione mysteriorum celebratur. Satis ergò per hoc evidenter ostenditur, hoc nobis in ipso Christo esse sentiendum, quod in imagine profitemur, celebramus & sumus, ut sicut in hanc, scilicet in divinam transeunt sancto Spiritu perficiente substantiam, permanente tamen* (pane & vino) *in sua proprietate Naturæ, sic illud ipsum mysterium principale, cujus nobis efficientiam, virtutemq;* (Sacramenta) *veraciter repræsentant, ex iis propriè permanentibus constat, quòd Christum unum, integrum, verumq; permanere demonstrant.* Apud Margarinum in Biblioth. Patrum tom. 4. col. 522.

(Hinc Gregorius de Valentia lib. 2. de Idol. cap. 5. §. Profert quoque. *In Eucharistia non desinit substantia seu Natura panis & vini, inquit Gelasius.* Excipit verò, *Gelasium hoc non definivisse ut Pontificem, sed ut*

Doctorem aliquem. Atqui Pontifex aliquid scribens & in fidei articulis confirmans, non potest scribere & confirmare ut non Pontifex. Pazmannus in Hodego excipit, *Gelasium hunc non fuisse Papam.* Sed hujus exceptionis nullum affert fundamentum, & contradicit hac in parte Pazmannus Gregorio de Valentia, uti etiam Baronio tom. 6. ann. 496. num. 8. Aliter igitur excipit, videlicet *non multùm incommodare posse, si vel maximè unus ille hallucinatus fuerit, cùm una hirundo non faciat ver.* At unius Papæ vox Pontificiis debet esse instar omnium. Nec solus Gelasius hoc dicit, sed ex Patribus complures, inde etiam Caspar Contarenus Cardinalis in Colloq. Ratisbon. Anno 41. dicti hujus perspicuitatem sustinere non potuit.)

c. Qui manducant dist. 2. de Consecr. *Quod videtur, panis est & calix, quod etiam oculi renunciant, quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis.*

c. Panis est in altari dist. ead. ex Ambrosio lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Si tanta vis est in sermone Christi, ut inciperent esse, quæ non erant* (in creatione,) *quantò magis operatorius est, ut sint, quæ erant* (ratione substantiæ,) *& in aliud commutentur* (ratione usus Sacramentalis.)

c. Hoc est, quod dicimus dist. ead. ex Augustino in sent. Prosp. *Hoc est, quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus modis confici, duobus constare, visibili Elementorum specie, & invisibili Domini nostri Jesu Christi carne & sanguine, & Sacramento & re Sacramenti, id est, corpore Christi, sicut Christi persona constat & conficitur ex Deo & homine, cùm ipse Christus verus sit Deus & verus sit homo, quia omnis res illarum rerum Naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur.*

(Si panis essentialiter converteretur in corpus Christi collatio *unionis Sacramentalis* inter panem & corpus Christi; inter vinum & sanguinem Christi, cum *unione personali* duarum in Christo Naturarum foret planè Eutychiana. Ut enim panis conversus esset in Christi corpus, sic humana Christi Natura conversa esset in divinam.)

In eodem Can. sub finem. *Sicut ergò cœlestis panis, qui verè caro Christi est, suo modo vocatur corpus Christi, cùm reverà sit Sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod visibile, palpabile, mortale in cruce est suspensum &c. sic Sacramentũ fidei, quod Baptismus intelligitur, fides est.*

Amalarius Episcopus Trevirensis, qui floruit circa Annum 830. scripsit quatuor libros de Ecclesiasticis officiis, qui extant in Avetario 1. Bibliothec. SS. PP. ubi col. 307. sic loquitur; *Sacramenta debent habere similitudinem aliquam earum rerum, quarum Sacramenta sunt. Quapropter Sacerdos similis sit Christo, sicut panis & liquor similia sunt corpori Christi.*

Bertramus Presbyter Corbeiensis circa annum Domini 850. scripsit librum de corpore & sanguine Christi, in quo inter cætera sic loquitur: *Quid aliud quàm substantia vini conspicitur? claret, quia panis ille vinumq; figuratè Christi corpus & sanguis existit.*

Item. *Nihil absurdius, quàm panem carnem accipere & vinum sanguinem dicere. Nec jam mysterium erit, in quo nihil secreti, nihil abditi continebitur; & quomodo jam corpus*

corpus Christi & sanguis dicitur, in quo nulla permutatio facta esse cognoscitur? & si nihil permutationis pertulerunt, nihil aliud existunt, quàm quod priùs fuerunt.

Item. *Nam secundùm creaturarum substantiam, quod fuerunt ante consecrationem, hoc & postea consistunt, quicquid in ea Eucharistia vita prabet substantiam, spiritualis est potentia & invisibilis efficientia, divinaq; virtutis.*

Paschasius Ratbertus Abbas Corbeiensis, qui floruit circa finem noni seculi, scripsit librum de corpore & sanguine Christi, qui extat tom.6. Biblioth. SS. PP. à Margarino editorum, ubi col.290. in expositione verborum, *Cœnantibus illis &c.* sic loquitur: *Et ideò idem ipseq; sanguis jam erat in calice, qui & in corpore, sicut caro vel corpus in pane.*

cap.4. *Si veraciter,* inquit, *inspicimus, jure simul veritas & figura dicitur; ut sit figura vel character veritatis, quod exteriùs sentitur; veritas verò quicquid de hoc mysterio interiùs rectè intelligitur & creditur. Non enim omnis figura umbra vel falsitas.*

cap.15. *Elementa* vocat *panem & vinum post consecrationem. Quapropter, ô homo, quotiescunque bibis hunc calicem, aut manducas hunc panem, non alium sanguinem te putes bibere, quàm qui pro te & pro omnibus effusus in remissionem peccatorum.*

Circa Annum Domini 950. exorta est in Clero Cantuariensi aeris contentio de pane Eucharistico. Alii enim asserebant, *priorem panis substantiam remanere, & nihilominùs simul ibi juxta verba ipsius Christi verum Christi corpus porrigi & accipi.* Alii verò pugnabant, *recitatis verbis Domini priorem substantiam Elementorum prorsus evanescere, atque transire in corpus Domini, reliquam tamen manere figuram panis.* Magdæb. Cent.10. cap.8. p.487.

Rupertus Tuitiensis Abbas (qui floruit circa Annum 1120.) in Exod. lib. 2. cap.10.p.120. edit.Colon.Ann.1539. *Et ipse per eundem Spiritum, ut Apostolus ait, obtulit semetipsum hostiam vivam Deo viventi, eodem igni assatur in altari, operatione namque Spiritus Sancti panis, corpus; vinum, fit sanguis Christi. Sed illud non capit humana sapientia. Repellitur ergò illa non tam sapientia, quàm curiositas, dum repetendo dicit: Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aquâ, sed tantùm assum igni. Crudum namque comedere nihil aliud est, nisi quod videtur, æstimare; & coctum aquâ comedere, est, quomodo fit, velle carnaliter dijudicare. Sed comedetis, inquit, assum tantùm igni, id totum attribuetis operationi Spiritus Sancti, cujus effectus non est destruere vel corrumpere substantiam, quamcunque suos in usus assumit, sed substantia bono permanenti, quod erat, invisibiliter adjicere, quod non erat. Sicut Naturam humanam non destruxit, cùm illam operatione suâ ex utero Virginis Deus Verbo in unitatem personæ conjunxit: sic substantiam panis & vini secundùm exteriorem speciem quinque sensibus subjectam, non mutat aut destruit, cùm eidem Verbo in unitatem corporis ejusdem, quod in cruce pependit; & sanguis ejusdem, quem de latere suo fudit, ista conjungit. Item, quomodo Verbum à summo demissum, caro factum est, non mutatum in carnem, sed assumendo carnem: sic panis & vinum utrumque ab imo sublevatum fit corpus Christi & sanguis, non mutatum in carnis saporem, sive in sanguinis horrorem, sed assumendo invisibiliter utriusque, divinæ scilicet & humanæ, quæ est in Christo, immortalis substantiæ veritatem.*

(Hic est ille Rupertus, Abbas Tuitiensis, qui à B. Maria *docile ingenium & divinorum intelligentiam* impetravit, ut refert magnum Speculum Exemplorum fol. 563. & Antonius Possevinus tom. 3. Apparatus sacri fol. 154.)

Otto Frisingensis Ann. 1141. credidit & scripsit, *panem & vinum manere in Eucharistia.* Hic comites habet Petrum Abailardum, Petrum Cassiodorum & alios, (referente Christophoro Agricola in Antipistorio p. 23.)

Innocentius III. (sub quo in Lateran. Concilio Ann. 1215. definita fuit transsubstantiatio) in lib. de Offic. altaris testatur, *fuisse, qui docerent, quòd, sicut post consecrationem vera panis remanent accidentia, sic & vera panis substantia, quia sicut subjectum non potest subsistere sine accidentibus, sic accidentia nō possunt existere sine subjecto, quia accidentis esse non est aliud, quàm inesse.*

Scotus 4. sent. dist. 11. q. 3. lit. B. *Circa hoc quæsitum* (de conversione in Eucharistia) *erant tres opiniones. Una, quòd panis manet, & tamen cum ipso verè est corpus Christi. Alia, quòd panis non manet, & tamen non convertitur, sed desinit esse vel per annihilationem, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionē in aliud. Tertia, quòd panis transsubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinem Christi.* At, inquit, *1. veritas Eucharistiæ salvari potest sine ista transsubstantiatione. 2. Substantia panis sub speciebus magis est nutrimentum, quàm accidentia. Ergò magis repræsentat corpus Christi in ratione nutrimenti spiritualis. 3. Iste intellectus, quòd non sit ibi substantia panis, videtur difficilior ad sustinendum, & ad ipsum sequuntur multa inconvenientia, quàm ponendo ibi esse substantiam panis. 4. Mirum videtur, quare in uno articulo, qui non est principalis articulus fidei, debeat talis intellectus asseri, propter quem fides pateat cōtemtui omnium sequentium rationem.*

Durandus de S. Portiano 4. sent. dist. 11. q. 1. art. 14. *Satis durum est & derogare videtur immensitati divinæ potentiæ, dicere, quòd Deus non possit facere, corpus suum esse in Sacramento per alium modum, quàm per conversionem substantiæ panis in ipsum, maximè cùm ponendo conversionem fieri, difficilimum sit videre, qualiter ipsa faciat aliquid ad hoc, quòd corpus Christi sit in Sacramento.*

Mens Durandi hæc est, inquit Pesantius in Thomam f. 896. *nullam esse necessariam conversionem ad præsentiam.*

(Hunc Durandum Anton. Possevinus in Apparatu select. tom. 1. p. 488. vocat *virum insigni doctrinâ*; Bellar. de Script. Eccles. p. 384. vocat ipsum *Theologū insignē.*)

Occam in Centiloq. Theol. conclus. lib. 4. q. 6. *Substantiam panis manere, hoc dogma est minoribus incommodis obnoxium & sacris Scripturis minùs repugnans.*

Idem lib. 4. sent. dist. 11. q. 6. *In potestate Dei est esse substantiam sub specie panis & non esse. Ejus primus modus potest teneri, quia non repugnat rationi, nec autoritati Bibliæ, & est rationabilior & facilior ad tenendum inter omnes modos. Quia tamen determinatio Ecclesiæ in contrarium existit, communiter tenent Doctores, quòd ibi non remaneat substantia panis.*

(Hunc Occamum Possevinus vocat *virum acri ingenio*; Bellarminus *doctum.*)

Tataretus in 4. sent. dist. 11. q. 4. opiniones tres de pane Eucharistico recensens. *De ista,* inquit, *Natura tres sunt opiniones. Prima est, quæ dicit, quòd panis non transsubstantiatur, sed verè manet post consecrationem, & simul cum pane corpus Christi.*

Et in Quodlibet. Scoti q. 10. *Priùs multi Docto-*

Doctores, sicut Præpositanus, tenebant, quòd ibi remanebat panis.

Petrus de Aliaco Card. Episc. Camerac. lib. 4. sent. dist. 11. q. 6. art. 1. *Tertia opinio fuit, quòd substantia panis remanet &c. Quicquid tamen sit de hoc, patet, quòd ille modus sit poßibilis, nec repugnat rationi, nec autoritati Bibliæ, imò est facilior ad intelligendum & rationabilior, quàm aliquis aliorum, qui ponit, quòd substantia panis deserat accidentia sine subjecto, quod est unum de difficilibus, quæ hic ponuntur.*

In Confess. Waldensium, qui jamtum tempore Innocentii III. (qui decretum de transsubstantiatione edidit,) in multis provinciis floruerunt, etiam hoc habetur, *quòd panis & vini Natura & substantia in S. Cœna minimè mutetur, quodq; Christi verba nullam conversionem inducant.*

Anno 1320. Johan. Parisiensis Doctor Theol. Professione Dominicanus, publicè disputavit, *panem per consecrationem non transsubstantiari*, de quo & librum conscripsit Guidoni de Perpiniano Carmelitæ inscriptum.

Ann. 1370 Joh. Wiclefus in Acad. Oxoniensi Professor floruit. Is apud Guilielmum Widefordum, qui contra eum scripsit, sic loquitur: *Manet panis & vini substantia post ejus consecrationem. Sacramentum altaris naturaliter est panis & vinum, Sacramentaliter corpus & sanguis Christi, quanquam aliqui fingunt, ipsum esse accidens sine substantia adjecta. Fructus istius dementiæ est blasphemare in Deum, scandalizare sanctos per mendacium accidentis.*

In Fasciculo rerum expetendarum & fugiendarum tribuuntur Wiclefo aliquot articuli à Concil. Constant. postea damnati, inter quos etiam hic est. *Sacramentum altaris est naturaliter panis & vinũ, Sacramentaliter corpus & sanguis Christi, quamvis alii fingunt, ipsum esse accidens sine substantia subjecta. Fructus istius dementiæ, quâ fingitur accidens sine subjecto, est blasphemare in Deum, scandalizare sanctos, illudere Ecclesiæ per mendacium accidentis.*

In Concil. Florentino Anno 1438. cùm Græci & Latini *de trãssubstantiatione* convenire non possent, ut in ejus Actis continetur, non ideò minùs unio inter Græcam & Latinã Ecclesiam subsignata est. Urgente enim Eugenio IV. Pontifice, *ut de divina panis transmutatione, quæ quidem quarta quæstio fuit, in Synodo ageretur*, Græci dixerunt, *se sine totius Orientalis Ecclesiæ autoritate quæstionem aliam tractare non posse*, tom 3. Concil. p. 474.

Paulus Scriptoris Tubingensis, (Stephani Bruliferi discipulus, circa annum 1499.) cùm Scotum prælegeret, ac ad decimam quarti libri distinctionem deveniret, transsubstantiationẽ negavit, asserens, *omnia Dei verbo ceu Lydio quodam lapide probãda, cætera enim omnia erronea esse.*

Johan. Picus Comes Mirandulanus in Apol. q. 6. *Si teneatur communis via de poßibilitate suppositationis respectu cujuscunque creaturæ, dico, quòd sine conversione substantiæ panis in corpus Christi, vel paneitatis annibilatione fieri potest, ut in altari sit corpus Christi, secundum veritatẽ Sacramenti, quod sit dictum loquendo de poßibili, non de sic esse &c. Pro parte affirmativa arguitur, quòd hoc sit tenendum, quia videtur Damascenus hoc tenere de facto, hoc scil. Sacramentũ esse per assumtionem. Sic enim dicit: Et nunc interrogatus, qualiter panis corpus Christi sit, & vinum & aqua sanguis Christi. Dico tibi & ego: Spiritus S. superveniet, & hoc facit,*

quod est supra rationem & intellectum. Panis autem & vinum assumuntur. Et infra ibidem. Et quemadmodum in Baptismate, quia consuetudo hominibus aquâ lavari & oleo jungi, jugavit Deus aquam & gratiam Spiritus Sancti, & fecit idem lavacrum regenerationis: ita quia consuetudo hominibus panem & vinum comedere & bibere, jugavit ei Deus Deitatem, & facit ea corpus & sanguinem ejus. Et infra eodem capite loquens, de hoc altaris Sacramento; Carbonem vidit Esaias, carbo autem lignum simplex non est, sed unitum igni. Ita & panis communionis non panis simplex est, sed unitus Deitati. Dionysius autem de Ecclesiastica Hierarchia tertio capite vocat istud Sacramentum assumtionem. Quod ergò isti Doctores dicere videntur de sic esse, multò magis potest teneri de possibili. Secundò arguitur, quia cùm secundùm Augustinum ad Volus. in rebus mirabilibus tota ratio facti sit potentia facientis, sic arctare hoc mirabile Sacramentum ad determinatum defensionis modum, qui ex Canone Scripturæ aut Ecclesiæ determinatione non habeatur expressus, est divinam potentiam arctare ad intellectus nostri capacitatẽ, quod est periculosum, & contra Augustinum ibidem dicentem hoc: Si ratio quæritur, non erit mirabile; si exemplum ponitur, non erit singulare. Demus, Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. Tertiò arguitur, quia illud, cujus oppositum etiam de inesse non habetur evidenter ex dictis sanctorum, multò magis potest teneri de possibili. Sed oppositum hujus, quòd de facto remaneat paneitas in altari substantiata à supposito divino, non habetur evidenter ex dictis sanctorum. Ergò. Probatur, quia illud Gregorii in Homilia Paschali dicentis: Species & similitudo illarum vocabula sunt rerum, quæ antè fuerunt, scilicet panis & vini, hoc quod antè fuerant, exponunt tenentes opinionem, quæ antè fuerunt sola, nunc autem non sunt sola, quia ibi latet corpus Christi. Item illud Ambrosii, quòd virtus Dei, quæ creaturas ex nihilo creat, hîc creaturas mutat, & alia, quæ dicunt, panem & vinum non remanere post consecrationem, sed converti, sic exponunt, quòd panis non remanet, qui panis fuit, licèt eadem sit paneitas, & hoc propter aliud suppositum. Hæc autem dictio panis dicit suppositum in Natura paneitatis, & hoc non remanet. Multùm autem interest dicere, quòd remaneat paneitas in divino supposito hypostatizata, & quòd remanet paneitas in proprio supposito, quia hoc secundo modo non fieret communicatio idiomatum, quæ fit primo modo. Has autem autoritates omninò ego credo esse contrà, sic ponentes de facto & de sic esse & non de possibili tantùm. Quartò, sic arguitur: Ista opinio approbatur de sic esse in confessione Berengarii, approbata per Papam Nicolaum Romæ coram 114. Episcopis. Ergò multò magis potest teneri de possibili. Antecedens sic deducitur. Quia Berengarius confitetur, post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse in altari, & sensualiter non solùm Sacramentaliter, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi & fidelium dentibus atteri. Quæ verba videntur non posse planè accipi in sensu claro & expedito, qualis debet esse verborum confessionis sic solenniter approbatæ, nisi per sustentationem paneitatis in supposito Dei cum corpore Christi modo prædicto, ita quòd sit idem corpus Christi hominis & panis, & ita sit integrum, in quantum corpus hominis, & atteratur in quantum panis, sicut Christus in cruce moriebatur & vivebat, sed hoc

ut

ut homo, & illud, in quantum Deus. Et quòd quidam ita acceperint verba prædictæ Confessionis, patet per Magistrum sententiarum lib.4.dist.7. cujus verba hæc sunt: Alii tradunt, corpus Christi essentialiter frangi & dividi, & tamen integrum & incorruptibile existere, quod se colligere asserunt ex Confessione Berengarii, qui confessus est coram Nicolaò Papa & pluribus Episcopis, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Christi esse, & sensualiter non solùm in Sacramento, sed etiam in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi & fidelium dentibus atteri. Ecce, quòd Confessio Berengarii attenta & examinata per Ecclesiam continet, corpus Christi non in Sacramento tantùm, sed in veritate dentibus fidelium atteri, quod planè acceptum veritatem haberet per communicationem idiomatum, quia atteritur dentibus secundùm paneitatem, & integrum manet secundùm humanitatem.

Et postea. *Per positionem, quòd panis essentia remaneat, meliùs salvatur apparentia, quia apparet in hoc Sacramento esse panis & vinum, quòd salvat assumtio & non conversio. Videmus enim aliquem nutriri ex hostiis, sicut ex vero pane & putrefieri hostias, & eis denique omnia accidere, quæ accidunt substantiæ panis &c. Item, quia dicit Paulus 1. Cor.10. Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est.*

Et paulò pòst. *Tenendo communem modum conversionis* (per transsubstantiationem) *non convertitur panis, sed annibilatur, & qui volunt salvare, quòd sit conversio, ita quòd non annibilatio, videntur potiùs verbis, quàm re satisfacere. Unde & multi de illa via concesserunt, quòd sit annibilatio.*

(Hic Comes Mirandulanus circa annum 1490. Romæ publicè defendit conclusiones nongentas, in quibus secunda fuit. *Sine conversione panis in corpus Christi, vel paneitatis annibilatione corpus Christi manducatur, quatenùs nempe quamcunque creaturam Deus supposìtare potest, quo posito, & panis remaneat & corpus sit cum pane.* Adversus eos, qui quasdam ex his conclusionibus vellicabant, Apologiam illam scripsit.)

Johannes Langus Imperatoris Maximiliani II. Consistorialis fuit, de eo sic legitur in Indice Expurgat. Belgico p.36. & in Indice Expurg. Hispan. f. 140. *Quæcunque Langus prolixè satis de Eucharistiæ Sacramento recenset à pagina centesima septuagesima nona usq; ad rescriptum Hadriani Imperatoris paginâ centesimâ nonagesimâ nonâ, judicamus delenda, nam multa continent parùm religioni Catholicæ consona, inter ea autem illud est præcipuum, quòd transsubstantiationem non agnoscit, sed apertè contendit, cum corpore & sanguine Christi remanere veram panis & vini substantiam.*

Georgius Cassander in Consultat. in cap. de Transsubstantiatione pag. 939. *Quamvis de modo hujus conversionis variæ extent sententiæ, tamen omnes in hoc caput conveniunt, ut intelligant, talem mutationem fieri, quâ (qui antea terrestris tantùm & communis panis erat) Dominicis verbis & invocatione divini nominis, virtute & operatione divinâ consecratur & efficitur Eucharistia & Sacramentum veri corporis & sanguinis Christi, visibili quidem modo ad Patris dextram sedentis, sed invisibili & incomprehensibili modo hic corpore & sanguine suo præsentis, continetur & exhibetur in cibum & potum spiritualem ad salutem & immor-*

talitatem eorum, qui eo cibo & potu dignè vescuntur &c. Hanc breviter comprehensam totius Antiquitatis sententiam esse puto, atque utinam id effici possit, ut hujusmodi explicatione contenti à supervacaneis & ad fidei ac pietatis studium nihil pertinentibus quæstionibus abstineamus, atque in hac veteris Ecclesiæ sententia, omissis odiosis rixis, quæ exortæ sunt, acquiescamus, quod sanè nisi fiat, nullum rixarum & dissidiorum de hoc Sacramento unitatis finem video.

Et postea p.940. *Interpres Decretorum ex eo sermone, quo simpliciter panis corpus Christi esse asseritur, hoc absurdum colligit. Si* (inquit) *panis est corpus Christi, ergò aliquid, quod non est natum de virgine, & sic aliquid inanimatum est corpus Christi, ergò est animatum & inanimatum, ergò non solùm de virgine habuit originem. Ait quidem Irenæus, panem, in quo gratiæ actæ sunt, corpus esse Domini, sed is hac circumlocutione totam Eucharistiam intelligit, duabus rebus constantem, terrenâ & cœlesti. Augustinus serm. ad infantes, panem dicit corpus Christi, sed, ut ita loquar, intellectualiter, respectu videl. intellectus, quo in pane, qui exteriùs videtur, interiùs corpus Christi esse creditur. Si quando verò à Patribus hæc loquendi forma usurpetur, ut dicant, panem esse corpus Christi, agnoscunt recentiores quoque Ecclesiastici Scriptores, eam esse figuratam, ut quâ signum rei signatæ, sed præsentis, nomine denotetur.*

(Inde ipse quoque in Spongiam incumbit. Sic enim habet de eo Index Expurgat. Belgicus p.36. *Quæ Cassander habet de Sacramento corporis & sanguinis Christi, pertinent ad Ecclesiæ sugillationem, deleantur.*)

Benedictus Arias Montanus in Luc. cap.22.v.19. *Hoc est corpus meum, id est, verum corpus meum, in hoc Sacramento panis continetur Sacramentaliter.* Et subdit; *cujus arcanam & mysteriis refertissimam rationem ut explicatiorem habeant Christiani, dabit aliquando Deus.*

(Ergò usitata de transsubstantiatione doctrina ipsius conscientiæ non satisfecit.)

2. Quòd quidam fatentur, transsubstantiationem non posse probari ex sacris literis.

(Ergò non est fidei articulus, cùm fidei articuli sufficienter in Scripturis revelati sint, ut ostendimus superiùs lib.1. part.1.cap.1.)

Scotus 4.sent.dist.11.q.3. *Nihil est tenendum tanquam de substantia fidei, nisi quod potest expressè haberi de Scriptura, vel expressè declaratum est per Ecclesiam, vel evidenter sequitur ex aliquo planè contento in Scriptura, vel planè determinato ab Ecclesia &c. Nunc autem non videtur expressè haberi, non esse ibi substantiam panis. Nam Johan.6. ubi multùm probatur veritas Eucharistiæ, planum est, ubi Christus dicit: Ego sum panis vivus. Et 1.Cor.10. Paulus; Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi? Nec invenitur, ubi Ecclesia veritatem determinet solenniter, nec etiam quale istud possit ab aliquo manifestè credito evidenter inferri.*

ibid. *Dico, quòd substantia panis magis repræsentat corpus Christi, quàm accidentia tantùm, cùm major sit convenientia.*

ibid. *Principaliter videtur movere, quòd de Sacramentis tenendum est, sicut tenet S. Romana Ecclesia.*

Petrus de Aliaco Cardinalis Cameracensis 4. sentent. quæst.6. artic.2. in recitatione opinionis quartæ itidem fatetur,

tur, transsubstantiationem non posse probari ex sacris literis.

Gabriel Biel lect. 40. in Can. Miss. *Quamvis expressè tradatur in Scriptura, quòd corpus Christi veraciter sub speciebus panis continetur; tamen quomodo ibi sit corpus Christi, an per conversionem alicujus in ipsum, an sine conversione incipiat ibi esse corpus Christi cum pane, manentibus substantiâ & accidentibus panis, non invenitur expressum in Canone Bibliæ.* (Has lectiones Bielis Possevinus in Apparatu vocat *eruditas.*)

Idem lib. 4. sent. dist. 11. q. 1. art. 3. dub. 1. *Omnes propositiones affirmativæ, in quibus termini significantes panem & corpus Christi ponuntur, in casu nominativo falsa sunt, & ideò de rigore verborum falsa sunt, Panis est corpus Christi: Quod est panis, est, fuit, erit, seu potest esse corpus Christi.* (Atqui tota structura hujus dogmatis de transsubstantiatione nititur hac hypothesi, quòd τοῦτο in verbis Cœnæ supponat pro pane.) *Vera autem propositiones sunt; in quibus terminus à quo, id est, panis & vinum exprimuntur per ablativum cum præpositione ex vel de, aut terminus ad quem, id est, corpus vel sanguis Christi per accusativum cum præpositione. Vera ergò sunt: Ex pane fit corpus Christi, de vino fit sanguis Christi. Vera & hæ: Panis transit, convertitur aut transsubstantiatur in Christi corpus.*

(At ubi Christus his propositionibus utitur? Bonaventura quidem 4. sentent. dist. 8. q. 1. art. 1. sic resolvit: *Est, in hac oratione non identitatem, nec simultatem signat, sed hoc esse corpus, hoc est, ad hujus verbi prolationem hoc totum transire in corpus.* Sed quilibet videt peti principium.)

Johannes Fischerus Episcopus Roffensis lib. contra Luth. de Captiv. Babyl. fatetur, *ex Scriptura non posse probari transsubstantiationem.*

Cajetanus in 4. sentent. q. 6. art. 2. opinionem illam, *quòd substantia panis non remaneat, sed simpliciter esse desinat, neque ex Scriptura evidenter sequi, neque se videre posse ait ex determinatione.*

Idem in Thomam p. 3. q. 45. artic. 14. de verbis Christi, *Hoc est corpus meum,* scribit, *præsentia illa in Sacramento, quam tenet Romana Ecclesia ex his verbis Christi, Hoc est corpus meum, non potest demonstrari, nisi etiam accesserit Romanæ Ecclesiæ interpretatio.*

Melchior Canus lib. 3. Locor. Theolog. cap. 96. *Conversionem panis & vini in carnem & sanguinem Christi ex traditione habemus.*

Richardus Tapperus tom. 2. artic. 14. Lovan. agnoscit, *ea verba, quòd panis & vinum convertantur in corpus & sanguinem Christi, majorem habere difficultatem, intra Scripturæ & verborum Christi limites consistendo.*

Bellarminus lib. 3. de Eucharistia cap. 23. §. Secundò dicit. *Scotus dicit, non extare ullum locum Scripturæ tam expressum, ut sine Ecclesiæ declaratione cogat transsubstantiationem admittere. Atque id non est omninò improbabile. Nam etiamsi Scriptura, quam pro transsubstantiatione adduximus, videatur nobis tam clara, ut possit cogere hominem non protervum, tamen, an ita sit, meritò dubitari potest, cùm homines doctissimi & acutissimi, qualis cumprimis Scotus fuit, contrarium sentiant.*

Et postea. *Dogma transsubstantiationis ad fidem Catholicam pertinet, quia colligitur*

tur ex Scriptura divina secundùm explicationem communem Patrum, & juxta declarationem Ecclesiæ in Conciliis generalibus.

(Lateranensi scilicet & Tridentino. Atqui sententiæ Patrum & decreta Conciliorum non sunt norma interpretationis Scripturæ, sed Scriptura, quia perfecta & perspicua, ex seipsa & per seipsam est interpretanda.)

Et postea. *Unum addit Scotus. Ante Concilium Lateranense non fuisse dogma transsubstantiationis. Hoc dixit, cùm nondum legerat consensum Patrum, quem adduximus.*

(Ibidem tamen Scotum consensus hujus ignarum vocat *hominem doctissimum & acutissimum.*)

Tannerus in Compend. relat. Colloq. Ratisb. part. 2. cap 6. pag. 37. transsubstantiationem refert inter ea, *quæ in Scripturâ sola non continentur, nec ex ea sola evidenter deducuntur.*

Hæc omnia expendens Salmero tom. 9. tract. 16. pag. 109. sic scribit: *Quibusdam tamen* (Catholicis) *scriptoribus visum est, hunc articulum ex sola Scriptura, vel ex solis rationibus non posse contra hæreticum convinci, sed tantùm ex Conciliorum definitione & Patrum traditione. Nam facile esset solvere locos Scripturæ citatos & rationes. Ideò in Patrum traditione magis standum illis videtur, quæ absque dubio, ut annotavit Scotus in quarto, posteros ad credendam rem tam difficilem non obligâsset; nec ipsi eam tam constanter asseverâssent, nisi res hæc accepta esset ab ipso Christo per Ecclesiæ columnas tradita; præsertim cùm positâ substantiâ panis commodè salvari posset Christi præsentia, ibi & effectus suæ gratiæ & miracula multa excusarentur, quæ, nisi fide suadente, multiplicare non debemus.*

3. Quòd quidam agnoscunt, transsubstantiationem destitui primitivæ Ecclesiæ suffragio.

(Ergò non est Catholicum & Apostolicum dogma.)

Alphonsus de Castro lib. 8. adversus hæreses, verbo, Indulgentia. *Multa sunt posterioribus nota, quæ vetusti illi Scriptores prorsus ignoraverunt. Nam de transsubstantiatione panis in corpus Christi rara est in antiquis Scriptoribus mentio.*

Erasmus in annot. 1. Corinth. 7. pag. 327. *Transsubstantiationem serò definivit Ecclesia, diu satis erat credere, sive sub pane consecrato, sive quocunque modo adesse corpus Christi.*

Nicolaus Cusanus Cardinalis Exercitationum lib. 6. *Quidam veteres Theologi intellexisse reperiuntur, panem non transsubstantiari, sed supervestiri nobiliori substantiâ.*

Gregorius de Valentia lib. de Transsubstant. cap. 5. dogmatis hujus confirmationem ab Ecclesiastica traditione non potuit altiùs repetere, quàm à quatuor Conciliis adversus Berengarium, scilicet *Vercellensi, Turonensi, duobusq; Romanis*, quorum antiquissimum excedit decem à Christo secula.

Ante id tempus concedit cap. 7. *paulò inconsideratiùs nonnullos ex Patribus locutos esse.*

Idem tom. 4. Disput. 6. quæst. 3. punct. 2. §. 7. adducit dictum Johannis Constantinopolitani in Epist. ad Cæsarium Monachum scribentis, *panem dignum habitū esse Dominici corporis appellatione, etiamsi Natura panis in illo remanserit*; uti etiam Ruperti Abbatis *negantis mutari substantiam panis*, ac utriq; respondere conatur, sed cordato lectori non satisfacit.

Pazman-

Pazmannus lib. II. Hodeg. cap. 6. probaturus transsubstantiationem, affert decretum *Concilii Lateranensis* tempore Innocentii III. *Constantiensis, Florentini ac Tridentini.*

(Tacitè igitur fatetur ante Cocilium Lateranense, id est, ante annum millesimum, ducentesimum & decimum quintum post Christum natum dogma hoc in Ecclesia non fuisse notum.)

De Theodoreto, quem Bellarminus lib. de Script. Eccles. pag. 414. *virum planè doctissimum* nominat, multi ex Pontificiis statuunt, *quòd in hac quæstione de mutatione panis in Eucharistia non discesserit ab aliis Patribus*, ut Matthæus Gartnerus in Chemnicio Reformato part. I. Petrus Cudsemius in Hyperaspiste pag. 84. Vitus Miletus de Sacram. contra Chemnicium.

(Jam verò Theodoretus expresse repudiat transsubstantiationem, quando Dial. I. scribit, *Signa, quæ videntur, appellatione corporis honoravit, non Naturam mutans, sed Naturæ gratiam adjiciens.* Dial. 2. *Manent symbola mystica in sua priore substantia.* Si ergò Patres omnes reliqui idē senserunt de hac quæstione, quod Theodoretus, nullum prorsus ex Patribus in suam opinionem Romanenses trahere poterunt. Id non obscurè fassi sunt nonnulli, unde Theodoreto errorem adscribere non dubitarunt. Nam qui Theodoreti Dialogos Romæ Ann. 1547. Græcè ediderunt, in Epistola præfixa minimè dissimulant, *Theodoretum in his locis de transsubstantiatione minùs commodè sentire, excusandum tamen, quòd de ea Ecclesia nondum legem tulisset.* Eodem modo Gelasium & Theodoretum erroris accusant Guilielmus Alanus lib. I. de Sacram. Euchar. artic 5. cap. 34. Claudius de Sainctes Repetit. 8. de Eucharist. cap. 4. Gregorius de Valentia in Volum. Theol. lib. 2. de Transsubst. cap. 7. Alii eas, quæ transsubstantiationem refutabant, paginas erasas à reliquo corpore *igni perdiderunt*, ut refert ac tuetur Ivellus Sarisburiensis Episcopus in Apologia Ecclesiæ Anglicanæ & ejus Defensione oper. tom. 2. fol. 24. & 384.)

4. Quòd agnoscunt, in Concilio Lateranensi Ann. 1215. sub Innocentio tertio transsubstantiationem pro fidei articulo definitam.

(Ergò ante illud Concilium non fuit pro dogmate Catholico in Ecclesia recepta.)

Innocentius in tract. de Offic. Missæ part. 2. cap. 26. tres recenset sententias ante Lateranensis Concilii definitionem receptas. Prima, *quòd panis maneat & sub pane verum Christi corpus adsit.* Secunda, *quòd panis non maneat, nec mutetur, sed desinat esse.* Tertia, *quòd panis mutetur in corpus Christi & vinum in sanguinem Christi.* Postea addit. *Quælibet istarum voluit istud commune salvare, quod ibi verè est corpus Christi, quia illud negare est planè contra fidem. Expressè enim à principio institutionis Eucharistia fuit de veritate fidei, quòd verè ibi & realiter corpus Christi continetur.*

(At si sententiæ illæ non fuissent liberæ, etiam transmutationis negatio fuisset contra fidem.)

Claudius de Sainctes Repet. 7. de reb. Euchar. cap. 2. fatetur, *ante Concilium Lateran. potuisse Christianos liberè hanc vel illam opinionem tueri.*

Guthbertus Tunstallus Anglus lib. I. de

Euchariſt. pag. 45. (referente Ivello tom. 2. p. 206. Hoſpiniano de Orig. feſt. Chriſt. fol. 110.) fatetur, *hoc dogma in Lateranenſi primum Concilio ſancitum atque approbatum, atque ante illud tempus cuivis homini ſine ulla fidei jactura contrariam ſententiam tueri, integrum fuiſſe.* Verba ſic habent: *De modo, quo id fieret, fortaſſe ſatius erat, curioſum quemq; ſuæ relinquere conjecturæ, ſicut liberum fuit ante Concilium Lateranum.*

Bellarminus lib. 3. de Euchariſt. cap. 23. *Scotus docet, ante Concilium Lateranenſe non fuiſſe dogma fidei transſubſtantiationem.*

5. Quòd tales proferunt hypotheſes, ex quibus transſubſtantiatio everti poteſt.

Johannes Gerſon Cancellarius Pariſienſis in lib. de Comm. ſub una ſpecie *vinum conſecratum ad communionem Laicorum reponi poſſe* negat, *cùm periculum ſit, ne aceſcat.*

(At ſi ibi eſt tantùm Chriſti ſanguis & mera vini accidentia, quomodo idem poteſt dici aceſcere? cùm acor non ſit, niſi in ipſa vini ſubſtantia. Ergò aut vinum non transſubſtantiatur, aut ſi transſubſtantiatur, non poteſt fieri acidum.)

Operosè quærunt Scholaſtici, *unde naſcantur vermes in corruptis ſpeciebus Euchariſtiæ?*

(At ſi panis ſubſtantia fuiſſet abolita, non poſſent vermes ex ſpeciebus corruptis generari, cùm generatio ſit ex alterius ſubſtantia novæ rei productio.)

Nicolaus II. Papa in Concilio Romano Berengario ejuſmodi Confeſſionem præſcripſit, in qua dicitur, *verum corpus & ſanguinem Domini ſenſualiter ac in veritate Sacerdotum manibus tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri.* c. Ego Berengarius de Conſecrat. diſt. 2.

(At niſi velimus de ipſo corpore Chriſti hoc intelligere, quod abſurdum, ſtatuendum erit, panem & vinum verum in Euchariſtia poſt conſecrationem manere, aliàs non poſſent hæc ſymbola externa ſenſualiter ac in veritate Sacerdotum manibus tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri. Unde Berengarius ipſe profeſſus eſt, ſeſe ſic ſentire, ut eſt apud Lanfrancum in lib. de Corpore Domini. *Ut qui dicit*, inquit, *Chriſtum eſſe lapidem angularem, non tollit, ſed ponit Chriſtum: ſic qui panem eſſe carnem Chriſti dicit, non tollit panem, ſed ponit.*)

In ead. Confeſſ. dicitur, *quòd panis & vinum poſt conſecrationem ſint non ſolùm Sacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguis Domini.*

(Ex eo ſic colligimus: Per panem intelligitur aut ſpecies panis, aut ipſum Chriſti corpus, aut verus panis. Non ſpecies panis dicitur & non ſolùm Sacramentum eſſe affirmatur, ſed etiam verum Chriſti corpus poſt conſecrationem. Atqui ſpecies, etſi dici poſſunt Sacramentum, ut ipſi volunt, tamen non poſſunt dici corpus & ſanguis Chriſti. Nec poteſt per panem intelligi panis cœleſtis, ipſum ſcilicet corpus Chriſti, quia Confeſſio dicit, panem poſt conſecrationem eſſe Sacramentum; at corpus Chriſti non eſt Sacramentum. Supereſt ergò per panem intelligi verum panem, unde Gloſſa dicit: *Niſi ſanè intelligas verba, incides in majorem hæreſin, quàm ipſe Berengarius.*)

6. Quòd frigidas ac omninò tales pro trans-

transsubstantiatione rationes afferunt, quæ dogma illud magis suspectum reddunt, quàm ut illud probent.

Salmero tom.9.tract.16.p.109.tales rationes profert, *1.Ex verbo communionis*,(illa potest potiùs inverti.)

2. Ex adoratione, quia cùm adoramus id, quod delitescit sub speciebus, substantiam panis, si ibi esset, adoraremus.

3. Ex sacrificio. Id enim sacrificatur, quod latet sub speciebus panis & vini. Et si lateret panis, ille etiam sacrificaretur, quod valdè derogaret nobilitati & dignitati tanti Sacramenti. Majora enim & nobiliora Patres olim, quàm nos Deo obtulissent.

4. Quia in Novo Test. non esset unica hostia contra Paulum, sed essent tot hostiæ, quot sunt substantiæ panum diversorum.

5. Quia videtur, quòd substantia panis debeat cedere Deo advenienti in ejus reverentia, quemadmodum idolum Dagon cessit arcæ Domini.

6. Quoniam si esset substantia panis in Eucharistia, panis esset communis, & sic non esset purè spiritualis refectio, sed corporea, & non diceretur panis supersubstantialis.

7. Species non deducerent immediatè ad Christum, sed ad substantiam panis.

8. Quòd non esset mysterium fidei Eucharistia, sicut est ablata substantia: sicut, eâ positâ, multa miracula de medio tollerentur, in quibus credendis viva exercetur fides.

7. Quòd varias de modo conversionis invicem fovent opiniones, (quomodo ergò dogma transsubstantiationis potest esse articulus fidei?)

Primò, Petrus Lombardus Episcopus Parisiensis (circa annum 1170.) lib.4.sentent.dist.11.lit.A. quærit, *qualis sit illa conversio, quâ substantia panis in corpus, vinique substantia in sanguinem convertitur, an sit formalis, an substantialis, an alterius generis?* respondet autem, *definire non sufficio, formalem tamen non esse cognosco, quia species rerum, quæ ante fuerant, remanent & sapor & pondus. Quibusdam esse videtur substantialis, dicentibus, sic substantiam converti in substantiam, ut hæc essentialiter fiat illa.*

lit. C. *Nec tamen concedunt quidam, quòd substantia panis aliquando sit caro Christi, etsi fit caro Christi, sicut farina facta est panis, & aqua facta est vinum, nec tamen dicitur, farina est panis & aqua est vinum. Alii verò concedunt, illud, quod erat panis vel vinum, post consecrationem esse corpus & sanguinem, non tamen sequitur, Panis est caro Christi, vel vinum est sanguis, quia substantia panis vel vini, postquam facta est caro Christi vel sanguis, non est substantia panis vel vini, sed caro & sanguis.*

lit. D. *Quidam verò sic dicunt, conversionem illam esse intelligendam, ut sub illis accidentibus, sub quibus priùs erat substantia panis & vini, post consecrationem sit substantia corporis & sanguinis Christi, sic tamen, ut illis non afficiatur, & sic asserunt, dictum panem transire in corpus Christi, quia ubi erat panis, nunc est corpus Christi. Quod si est, quid ergò fit de substantia panis & vini? Illi dicunt, vel in præjacentem materiam resolvi, vel in nihilum redigi. Alii verò putaverunt, ibi substantiam panis & vini remanere, & ibidem corpus Christi esse & sanguinem, & hac ratione dici illam substantiam fieri istam, quia ubi est hæc, & est illa, quod mirum est, & ipsam substantiam panis vel vini dicunt esse Sacramentũ. Sed quòd non*

sit ibi substantia, nisi corpus Christi, ex prædictis & subditis apertè ostenditur.

lib. ejusd. dist. 12. lit. A. *Si autem quæritur de accidentibus, quæ remanent, id est, de speciebus & sapore & pondere, in quo subjecto fundentur, potiùs mihi videtur fatendum existere sine subjecto, quàm esse in subjecto. quia ibi non est substantia, nisi corporis & sanguinis Dominici, quæ illis accidentibus non afficitur.*

lit. E. *Quidam asserunt, accidentia fundari in aere.*

Secundò, Thomas part. 3. q. 75. artic. 2. *Quidam posuerunt possibile, quòd substantiæ panis & vini maneant.*

art. 3. *Quidam putantes impossibile, quòd substantia panis vel vini in corpus Christi converteretur, posuerunt, quòd per confectionem substantia panis & vini vel resolveretur in præjacentem materiam, vel quòd annihiletur.*

art. 6. mentionem facit quorundam, qui statuerunt, *materiam panis mutari in corpus Christi, sed formam panis substantialem remanere eandem.*

Idem refert Glossa in c. Species dist. 2. de Consecrat. *Quidam dicunt, substantiam panis & vini mutari & converti in corpus Christi, alii verò in nihilum redigi, vel in primordialem materiam resolvi.*

Durandus 4. sent. dist. 11. q. 3. vult, *formam panis converti, materiam non converti, sed manere ac informari Christi animâ.*

Tertiò, Angelus de Clavisio in Summa, (quæ ab autore denominatur Angelica) tit. de Eucharistia membr. 1. q. 31. *Circa conversionem, quæ fit in hoc Sacramento, firmiter tenendum est, quòd substantia panis secundùm totam suam materiam & formam existens, actu transsubstantiatur in totum corpus Christi actu existens, ita, quòd materia in materiam, & forma in formam, scilicet corpoream, transsubstantietur, solis accidentibus remanentibus secundùm Bonaventuram, Richardum, Paludanum in 4. sent. dist. 11. Thom. p. 3. q. 78. sed secundùm Scotum in 4. sent. dist. 11. ibi non est conversio substantiæ in substantiam, quantum ad esse substantiale simpliciter, sed quantum ad esse hic, quia corpori Christi non acquiritur simpliciter esse, sed hic esse, scilicet sub specie panis, unde acquirit novam præsentiam, non amittendo antiquam, panis verò desinit ibi esse, non acquirendo aliquam præsentiam alibi, unde, licèt illa desitio panis secundùm se considerata sit annihilatio, ipsa tamen conversio nullo modo est annihilatio, quia ejus terminus non est nihil, sed nova præsentia corporis Christi sub specie panis.*

Quartò, in Concilio Tridentino *de modo, quo panis fiat corpus Christi & vinum sanguis, inter Dominicanorum & Franciscanorum sodalitia acriter fuit dimicatum &c. Volebant Dominicani, Christum dici esse in Eucharistia, non quòd ex alio loco, ubi antea fuerat, in Eucharistiam veniat, sed quòd substantia panis convertatur in corpus Christi, quod fit eo in loco, ubi panis erat, absque in eum locum profectione: tum quòd tota substantia panis transmutetur in totam substantiam corporis, materia panis in materiam corporis, & forma in formam, idq; propriè dici transsubstantiationem. Duplicem itaq; modum statuendum essendi Christi Domini nostri, & utrumque realem, verum & substantialem. Unum, quo est in cœlo, in quod ascendit, relictâ terrâ, ubi priùs versabatur: alterum, quo est in Sacramento, in quo reperitur, ut in loco, ubi substantiæ panis & vini in ipsum conversæ priùs erant &c.*

At

At Franciscani hoc volebant, corpus per omnipotentiam Dei posse verè & substantialiter esse in pluribus locis, & quando novum aliquem possidet locum, in eo esse, quòd eum adeat, sed sine mutatione successivâ, quasi priorem relinquat ad secundum occupandum; verùm mutatione in instanti factâ, per quam secundum occupat, priore non amisso. Atque Deum ita statuisse, ut, ubi corpus Christi est, alterius rei substantia non permaneat, sed ea esse desinat, non tamen evadat in nihilum, quia in ejus vicem Christi substantia succedat, eoq; verè vocari Transsubstantiationem, non quòd hæc ex illa fiat, quod asserunt Dominicani, sed quòd hæc illi succedat. Modum enim, quo Christus est in cœlo, non differre à modo, quo est in Sacramento, quoad substantiam, sed solùm quoad quantitatem. Dum est in cœlo, magnitudinem corporis sui occupare tantum spacii, quantum corpori proportione respondeat: at in Sacramento esse substantialiter & nullũ occupare spacium. Utrumque ergò modum esse verum, realem & substantialem, &, quoad substantiam, etiam naturalem: sed ratione habitâ quantitatis modum essendi in cœlo esse naturalem, essendi in Sacramento miraculosum. Petrus Suavis lib.4.Hist.Conc.Trident.p.380.

In Decretis Concil. Trident. dicitur, *modum existentiæ vix verbis exprimi posse,* mox tamen affirmatur, *conversionem eam propriè vocari transsubstantiationem, ac vocem eam esse aptissimam.* Dubitandum ergò non est, quin verbo possit exprimi. ibid. pag.399.

Quintò, Bellarminus lib.3. de Eucharist.cap.11. *Discipuli Berengarii, ut ex lib.1. & 3. Guitmundi colligitur, docuerunt, verum panem & vinum simul cum vero corpore & sanguine Domini in Eucharistia consistere, quam rem Guitmundus appellat impanationem. Altera sententia aliorum fuit, qui, ut ibidem Guitmundus ait, panem asserebant partim mutari in corpus Domini, partim non mutari, id quod eâ de causâ asserebant, quia putabant omninò improbabile, ut verũ Christi corpus ab impiis sumeretur. Itaque volebant, eam panis partem, quæ à piis sumenda erat, verti per consecrationem in corpus Domini, eam verò, quæ ab impiis erat accipienda, non converti, cujus sententiæ autores Guitmundus dicit Berengarii hostes fuisse, & tamen iisdem ferè argumentis ad suum dogma stabiliendum uti consuevisse.*

Hûc referri possunt aliæ duæ sententiæ istis similes. Nam, ut isti docebant, partem integrantem panis converti & partem non converti: ita Durandus docuit, partem unam essentialem, id est, formam panis converti, partem alteram, id est, materiam non converti. Existimat enim Durandus 4. sent. dist.11. q.3. converti panem in corpus Domini per consecrationem, ita tamen, ut forma panis, recedente materiâ panis, maneat informata Christi animâ. Alii autem è contrario docuerunt, materiam panis mutari in corpus Christi, sed formam panis substantialem remanere eandem. Refert hunc errorem sine nomine autoris Thomas p.3.q.75.art.6.

Quinta sententia est Ruperti Abbatis Tuitiensis, qui lib.2. de div. offic. cap. 2. docuit, panem Eucharistiæ hypostaticè assumi à Verbo, eo prorsus modo, quo Natura humana ab eo assumta est, (quem refellit Algerus lib.1. de Sacram.cap.6.)

Sexta opinio, seu potiùs hæresis, est cujusdam Johannis Parisiensis, qui, ut refert Thomas Waldensis tom.2. de Sacram. cap.65. docuit, panem assumi à Verbo, sed mediante corpore parte, hoc est, mediante corpore Christi, ut-

ut corpus accipitur pro parte hominis, non ut accipitur pro toto homine.

Hos errores Bellarminus ordine refellit, & tandem cap. 18. subjungit, *Ecclesiæ Romanæ sententiam esse, quòd ratio propria & proxima, cur sit in Eucharistia verum Domini corpus, sit totalis conversio substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi.* Fatetur autem, *Theologos in modo explicandi nonnihil discrepare,* ac *Cajetani speculationem* vocat *inanem & supervacaneam.* Ipse conversionem panis in corpus Christi statuit esse *non productivam;* nec *conservativam,* sed *adductivam.*

(Biel lib. 4. sent. dist. 10. q. unic. artic. 2. concl. 8. vocat *acquisitivam conversionem.* Sed Johannes Picus Mirandulanus in Apolog. q. 6. ostendit, hunc modum esse potiùs annihilationem, quàm transsubstantiationem. *Ita veraciter* (inquit) *potest esse Sacramentaliter in altari corpus Christi sine conversione per assumtionem paneitatis, sicut modò ponitur communiter per conversionem, imò in istorum trium terminorum, assumtio, conversio, annihilatio, positione non potest intelligi bona distinctio, nisi præsupponendo modum istius opinionis, dicendo, quòd illud assumitur, quod ante aliquod ab ipso præhabitum esse suppositabile, ad novum esse suppositi assumitur; illud annihilatur, quod simpliciter desinit esse, ita, quòd sua reproductio esset creatio, & impertinens est omninò ad hoc, sive ponatur, quòd ei aliquod succedat, sive nihil succedat, quia hoc à re, quæ desinit esse, est omninò extrinsecum, illud verò convertitur, quod remanens secundùm essentiam, amisso proprio esse suppositi, transit ad esse alterius suppositi, & verè fit illud suppositum, & hæc est vera ratio conversionis, in qua duo intelliguntur in converso, quòd scilicet remaneat per essentiam, & per hoc differt ab annihilato, & fiat aliud per rationem suppositi, per quod differt à non converso, & dum fit aliud, rationem proprii suppositi dimittat, & per hoc differat ab assumto. Tenendo autem communem modum, non convertitur panis, sed annihilatur, & qui volunt salvari, quòd sit conversio, ita quod non annihilatio, videntur potiùs verbis, quàm re satisfacere. Unde & multi de illa via concesserunt, quòd sit annihilatio.*

Sextò. Cùm notum esset Bellarmino, quòd Scotus (quem *acutissimum & doctissimum* appellat cap. 23. §. Secundò dicit,) sententiæ illi, quæ statuit, *panem in Eucharistia manere & cum ipso verè esse corpus Christi,* non unam, sed duas alias opponat, videlicet primò, *quòd alii dicunt, panem non manere, & tamen non converti, sed desinere esse vel per annilationem, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud;* Secundò, *quòd alii statuunt, panem transsubstantiari in corpus & vinum in sanguinem* 4. sent. dist. 11. q. 3. lit. B. hoc, inquam, cùm Bellarmino notum esset, ideò ex desitione substantiæ panis & successione corporis Christi non debuisset inferre transsubstantiationem, siquidem, autore Scoto, *aliud est substantiam transire in substantiam; aliud verò substantiam succedere substantiæ,* quæ Bellarminus confundit, sed Angelus de Clavisio, uti etiam Johannes Picus Mirandulanus accuratè ac meritò distinguunt, uti modò vidimus.

Septimò. Adde, quòd nec ipse Bellarminus in describenda adductiva conversione sibi constet. Nam in cap. 18. §. Ex quo &c. statuit, *in hac conversione ne quidem materiam primam panis manere,* sed in cap. 23.

cap.23. §.Secundò, ex voce *transelementationis* colligit transsubstantiationē. Describit autem transelementationem hoc modo, *quòd significet mutationem totius rei usq; ad prima Elementa, hoc est, usq; ad ipsam materiam, quæ ab Aristotele Elementum vocatur.* Ergò, ut in transelementatione manet materia, ita quoque in transsubstantiatione manebit.

Idem Bellarm. lib.ejusd. cap.24. §.Ad tertiam, disputat, *corpus Christi ex pane fieri, non tanquam ex materia, quo modo factum est ex carne sanctæ Virginis, sed tanquam ex termino à quo, quo modo factum est cœlum ex nihilo, ex die fit nox, & ex aqua factum est vinum.* (At quis unquam dixit, nihilum transsubstantiatum esse in cœlum, diem transsubstantiari in noctem? Si verò eo modo panis transsubstantiatur in corpus Christi, quo aqua in vinum est conversa, necesse est, ut maneat panis materia, sicut aquæ materia in vino Cananæo mansit.)

Octavò. Corpus Christi *fit ex pane, tanquam ex termino à quo, quo modo factum est vinum in Cana,* audivimus modò disserentem Bellarminum cap.24. At conversio illa aquæ in vinū fuit *productiva, quæ est, quando incipit quid esse, quod non erat antè,* ut idem disputat lib.3. de Euchar. c.18. Hoc iterùm non congruit cum transsubstantiatione panis in corpus. Mutatio enim illa panis in corpus nō est *productiva,* sed *adductiva,* non faciendo rem, quæ non erat antea, sed solùm adducendo eam in locum, in quo non erat antea.

Nonò. Idem Bellarm. lib.1. de Euchar. cap.2. § Septimò, sic disserit: *Ex Natura rei peracta consecratione tamdiu perseverat corpus Domini in Eucharistia, quamdiu naturaliter mansisset substantia panis sub illis eisdem speciebus, ex quo sequitur, quòd cùm accidentia panis Eucharistiæ sunt corrupta, corpus Christi ibi adesse desinit,* & tamen, ut ibid. scribit, *accidentia Christi substantiæ nō inhærent.* At si accidentia corpori Christi non inhærent, quomodo corruptis accidentibus corpus Christi adesse desinit?

Decimò. Idem Bellarm. lib.1. de Euchar. cap.10. operosè disputat, δεικτικὸν τοῦτο in verbis Eucharistiæ *non posse referri ad panem.* Jam verò tota structura disputationis de transsubstantiatione lib.3. de Eucharist. cap.19. nititur hoc fundamento, *quòd disparatum de disparato, videlicet corpus Christi de pane sine essentiali mutatione affirmativè non possit prædicari.*

Undecimò. Concilium Trident. sess.13. c.4. transsubstantiationem sic describit, *quòd sit conversio totius substantiæ panis in substantiā corporis Christi.* Ergò ex sententia Concilii tota substantia panis in totam substantiam corporis Christi convertitur. At hodiè communiter docent Pontificii, præsertim Jesuitæ, *substantiam panis desinere, & corpus Christi ibi esse incipere.*

Hùc pertinet, quòd Pesantius in Thomam fol.890. Disput.1. tres oppositas recenseat sententias de quæstione. *An substantia panis, quæ non manet in hoc Sacramento, annihiletur?* quodque idem *de termino transsubstantiationis* quinque referat sententias fol.892.

Duodecimò. Pistorius in transsubstantiatione nullam fieri mutationem in corpore Christi statuit. Sic enim disputat in Hodeg. in cap. de Transsubstantiatione. *Mutatio Sacramentalis aut fit in corpore Christi, aut in pane. Non autem*

fit

fit in corpore Christi. Ergò fit in pane & per conseq. panis substantia convertitur in substantiam corporis Christi.

Contrà verò Bellarminus lib. 3. de Eucharist. cap. 18. etiam in corpore Christi mutationem fieri contendit. *Subjectum*, inquit, *in quo recipitur actio divina hujus conversionis, partim est panis, partim corpus Christi.* Illud sic exponit, *quòd corpus Christi acquirat esse sub speciebus panis, quod antea non habebat.* Et quia Thomas & alii negant mutationem in corpore Christi, respondet, id intelligendum *de mutatione deperditiva, non autem de omni mutatione.* *Quando enim*, inquit, *corpus Christi acquirit aliquid, quod non habebat, nimirùm esse Sacramentale, intelligi illud sine aliqua mutatione nequit.*

Et paulò pòst. *Eodem modo, cùm per conversionem panis idem corpus in sacra hostia ponitur, actio illa in corpore Domini recipitur, non quidem ut conversio, sed ut adductio est. Præterea corpus Domini per illam conversionem acquirit novam & realem relationem præsentiæ ad species panis & altare. Requiritur igitur aliquod fundamentum illius relationis, quod sanè aliud fingi non potest, præter mutationem aliquam. Denique positio corporis Domini sub speciebus panis, quæ est aliquid positivum, non fit ab illa conversione, ut ea est in pane, quia illa non tam est actio, quàm negatio actionis, nempe destructio, sed ut est & recipitur in corpore Christi.*

8. Quòd præsupposito conversionis modo per transsubstantiationem nihilominùs variis de ea opinionibus invicem discrepant.

Primò enim quærunt, *an à Christo expressa & instituta sit certa verborum forma ad transsubstantiationem necessaria?*

Durandus lib. 4. Ration. cap. 41. n. 15. *Quidam dixerunt, quòd Christus post benedictionem & conversionem fregit, nam tunc confecit, cùm benedixit, literam hoc ordine construentes, Accepit panem, benedixit, subaudiendum est, dicens: Hoc est corpus meum, & tunc fregit, & dedit & ait: Accipite & comedite. Et iteravit, Hoc est corpus meum. Priùs ergò protulit hæc verba, ut eis vim conficiendi tribueret: deinde protulit eadem, ut Apostolos formam conficiendi doceret. Alii dixerunt, quòd etiam Christus priùs fregit, quàm consecravit. Nam priùs benedixit, & postea fregit, & demùm protulit verba illa: Hoc est corpus meum, & tunc dedit, & secundùm hos & Sacramentum confecit, & formam instituit post benedictionem, cùm dixit, Hoc est corpus meum, intelligentes, illam benedictionem vel fuisse aliquod signum, quod super panem expressit, quibus illud videtur obsistere, quòd priùs fregit, quàm dixit, Hoc est corpus meum, nec est credibile, quòd priùs dederit, quàm confecerit. Sanè dici potest, quòd Christus virtute divinâ nobis occultâ primùm confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicunt. Ipse namque virtute propriâ benedixit, nos verò ex illa virtute, quam indidit verbo.*

Scotus lib. 4. Repert. dist. 8. quæst. 2. *Dico, quòd ignorantia est licita, ignorare, quot verba præcisè requirantur ad formam consecrationis sanguinis, quia nec Christus expressit, neque Ecclesia. Unde quod dicit unus Doctor, quòd Minister debet necessariò scire, quæ sit forma præcisè, quia oportet eum intendere consecrare, illud est Sophisma & falsum in se.*

Et postea. *Græci non habent hanc formam,*

mam, & tamen non negamus, eos conficere corpus Christi.

Thomas part.3.q.78.art.1.*Quidam dixerunt, quòd Christus absque omni forma verborum hoc Sacramento confecit, & postea verba protulit.Hoc videntur sonare verba Innocentii III.* Quidam dicunt,quòd illa benedictio facta sit verbis nobis ignotis. Quidam dicunt, quòd Christus illa verba his protulit, primò secretè, ad consecrandũ, secundò manifestè, ad instruendum. Quidam dixerunt, quòd Evangelistæ non semper eundem ordinem in recitando servaverint, quo res sint gestæ. Thomas ipse putat, quòd participium *dicens* importet concomitantiam quandam verborum prolatorum ad ea, quæ pòst dicit, hoc sensu. Dum benediceret & frangeret & daret discipulis suis, hæc verba dixit. Hoc est corpus meum.

Hûc pertinent quæstiones, *An Christus nullis verbis consecraverit?* Affirmant Innocentius III. & IV. Franciscus Maironis, Biel, Godofredus Pictaviensis, Guilielmus Durandus &c. alii contrâ negant ac *certis verbis Christũ consecrâsse* statuunt.

Sixtus Senensis lib.6.annot.111.memorat, *quòd Cajetanus ab Ambrosio Compsa castigatus sit, dubitans de verbis, quibus Christus consecravit.* Confer Pesantium in Thomam fol. 910. Disp.2.

Pari ratione quidam statuunt, *verba illa, quibus Christus consecravit, nobis esse incognita*, cui sententiæ autorem nullum assignavit Suarez de Sacram. Disput.58. Sed Archiepisc. Cæsariensis de Capite Frontium in tract. de necessaria correctione Theologiæ Scholasticæ hanc sententiam tribuit Alberto in Comm. super Evangel.

Contrà verò plerique omnes *verba consecrationis ab Evangelistis & Paulo in descriptione institutionis expressa esse dixerunt,& aßignârunt ista.Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Sed & illi sententiis invicem variant.

Fuêre, *qui verba ista consecratoria bis à Christo prolata esse* existimârunt, *semel secretò, nempe, antequam panem acciperet ac discipulis daret: & iterùm elatâ voce, prout ab Evangelistis recitantur.* Autor hujus opinionis nominatur Stephanus Episcopus Hedunensis.

Alii *semel tantùm dicta, prout semel ab Evangelistis recitata.*

Sed nonnulli negant *ab Evangelistis servatum ordinem rerum; Christum enim ea verba protulisse ab initio, cùm notatur benedixisse.*

Alii verò sic protulisse voluerunt, *ut ab initio consecrationis pertingerent ad finem distributionis, hoc est, prolationem durâsse, dum Christus benediceret, frangeret ac distribueret.* Hanc sententiam Cæsariensis ille tribuit Thomæ.

Rursus Scotus & Cajetanus existimant, *eundem fuisse ordinem rerum & narrationis apud Evangelistas, sed consecrâsse Christum non dum benedixit, sed cùm dedit.*

Denique alii dicunt, *sine ullo ordine omnia simul à Christo facta fuisse, ac dicta; sed non potuisse Evangelistas semel omnia narrare; Hanc,* inquit ille Cæsariensis, *opinionem aliqui nunc apud nos Theologi sequuntur.* Sic numerantur omninò septem opiniones.

Necdum tamen finis dissensionum; superest enim gemina illa dissensionis occasio, quam utramque Cæsariensis ille dicto tractatu sic describit: *Est alia*

quæstio, an solis quatuor verbis, Hoc est corpus meum, fieri consecratio possit. Hic iterùm in duas dissecti sunt opiniones. S. Thomas & illius opinionem sequentes tenent, quòd sic. Scotus tenet oppositum, dicens, opus esse aliis verbis, per quæ Christi verba ad materiam applicari declaretur. Scoti opinionem sequuntur Angelus in Summa Angelica, Pelbartus in Rosario Theologiæ, Landulphus in quartum, Mathurinus Bretius, Dolvellius & multi alii, qui ajunt, verba, quibus Christi verba ad materiam applicari significatur, esse benedictionis Ecclesiæ verba, quibus petit, ut oblata munera panis & vini fiant corpus & sanguis Christi. Hanc opinionem secuti sunt Theologi Colonienses in suo Antididagmate contra Lutherum, & Lindanus Episcopus in sua Panoplia, & Catharinus in duobus de hac materia libellis Romæ ab eo editis. Colonienses & Lindanus tenent cum Angelo & Pelbarto, *quòd nihil omninò fieret, si quis solâ verborum prolatione sine Ecclesiastica prece consecrare attentaret.*

Secundò, Quærunt, *an verba Christi materialiter, an verò significativè in consecrationis formâ sumantur?*

Hìc iterùm magna reperitur opinionum diversitas. Bona pars tenet, *quòd materialiter sumantur.* Sed divisi hi sunt inter se, quia quidam dicunt, *quòd materialiter tantùm sumantur:* alii verò, *quòd simul materialiter & significativè, ut D. Thomas & sui sectatores:* alii, *quòd partim materialiter, partim significativè.* Sunt alii, *qui ea significativè tantum accipi* asserunt, ut Marsilius in quartum, Innocentius autem tertius & Innocentius quartus & Glossa in Canonem, Timorem, de Consecrat. dist. 2. tenent, *quòd materialiter tantùm sumantur*, quos sequuntur multi ex Scholasticis, uti Durandus, Godofredus Pictaviensis, Maironis, Brulifer, Picus Mirandula, Gabriel Biel, Catharinus. Qui verò ea *significativè sumi* asserunt, divisi sunt in tot varias opiniones, ut vix eas numerare sit. Certè Guido Brianzonis super quartum sententiarum numerat novem, & suam adjicit, quæ decimam facit. Hæc omnia ille Cæsariensis d. l.

Hodie videntur omnes docere, *illa tantùm verba, quæ formalia dicunt, sive Sacramentalia, pertinere ad consecrationem.* Ita Bellarminus, Vasquez, Suarez, Gregorius de Valentia &c.

Veruntamen Salmero, etsi hanc sententiam non improbet, tamen alteram longè prolixiùs demōstrare conatus est, & iis verbis, ut facilè constet, ipsum eò inclinare, *ut consecratio amplior sit, quàm ut iis tantùm paucis verbis contineatur*, tomo 9. tract. 13.

Concilium Tridentinum rem universam silentio prætermisit, ut solet pleraque alia inter suos controversa.

Salmero, postquam in utramque partem autoritates & rationes attulisset, subjungit. *Jam prudens Lector suo fruatur judicio, nulli præscribimus, &, quam velit, magis amplectatur sententiam, donec Ecclesia aliud statuat atque decernat, cujus judicio per omnia est acquiescendum. Non dissimulabo, quòd in Concilio Tridentino, cùm quidam Theologi id peterent, ut explicaretur forma, quâ Christus confecit hoc Sacramentum, auditis hinc inde rationibus, nihil hic esse definiendum, prudenter Patres censuerunt.* Vide omninò Benedictum Justinianum 1. Cor. 10. p. 564.

Co-

Cognata huic quæstioni est ea, quâ quæritur, *an pronomen Hos nihil demonstret?*

Dominicus à Soto 4. sent. dist. 11. q. 1. artic. 5. sic disserit: *Fuit opinio dicentium, nihil per illud pronomen* Hoc *demonstrari in actu exercito, sed esse pronomen conceptum, quasi omnia verba acciperentur materialiter. Itaque Sacerdos nihil affirmat, sed recitat esse à Christo dictum, veluti, dum legis in Evangelio, Tu es Petrus, nihil asseris, quia neque colloqueris cum aliquo, sed refers verba, quibus Christus Petro loquebatur.*

Placuisse videtur hæc sententia Salmeroni tom. 9. tract. 13. *Respondemus, in verbis, quæ nos proferimus, pronomen illud nihil demonstrare, quia verba sunt potiùs recitantis, quàm enunciantis. Et cùm aliquis aliquid absens, etiam præteritum, recitat, nihil demonstrat, quia pronomen vel adverbium demonstrandi, nempe Ecce, rem præsentem requirit, nam absens vel præterita non est ad sensum demonstrabilis. Licèt enim, cùm B. Virgo dixit, Ecce ancilla Domini, adverbium Ecce, ipsam Angelo præsentem demonstraret, Lucas tamen, cùm recitat Historiam, Ecce, nihil demonstrat, quia nec aderat B. Virgo, cùm Lucas ista scriberet, ut illam demonstraret, neque Lucas volebat eam demonstrare, sed referre tantùm, quòd ipsam demonstraverit.*

Reliqui plurimi etsi concedant, *recitari verba à Christo olim dicta*, tamen tenent, *eadem esse significativa, sive enunciativa, sive facere demonstrationem.* Alensis, Thomas & plerique omnes. Confer Pesantium in Thomam f. 911.

Sed alii demonstrationem referunt *ad sensum*, alii *ad intellectum*, teste Dominico Soto d. l.

Tertiò, Quærunt, *an sit aliqua virtus creata in verbis Cœnæ ad transsubstantiationem.*

Thomas part. 3. quæst. 78. artic. 4. *Statuere, quòd nulla virtus creata sit in verbis Cœnæ ad transsubstantiationem, repugnat & dictis Sanctorum, & dignitati Sacramentorum. Cùm ergò hoc Sacramentum sit cæteris dignius, consequens est, quòd in verbis formalibus hujus Sacramenti sit quædam virtus creata ad conversionem faciendam, instrumentalis tamen.*

Ibid. addit, *per hunc modum verba illa convertere panem in corpus Christi, sicut tactus manus Christi sanavit leprosum.*

Sed Biel 4. sent. dist. 11. q. 1. art. 3. dub. 5. contrà disputat. *Sacramenta non efficiunt, quod significant, per aliquam virtutem inexistentem, sed per virtutem divinam assistentem, nec verba prolata aliquid efficiunt, nisi quòd ad prolationem eorum Deus signo per se instituto assistens operatur. Requiritur autem verborum prolatio ex institutione Christi, ut prævia, non ut concomitans.*

Quartò, Quærunt, *an illis solùm verbis, Hoc est enim corpus meum, fiat transsubstantiatio?*

Scholastici plerique affirmant. Sed Scotus 4. sentent. dist. 8. & Angelus de Clavisio in Summâ de Eucharist. membro 1. quæst. 24. Pelbartus in Rosario, Ambrosius Catharinus, Colonienses in Antididagmate & Lindanus negant, *quia Sacerdos dicendo, Hoc est corpus meum, non refert ad corpus Christi, ideò licèt non sint alia verba de substantia formæ, quàm prædicta, tamen de necessitate requiritur, ut exprimantur aliqua verba, ex quib. præfata forma solummodò determinetur ad corpus Christi: sicut fit, cùm dicitur in Canone, Fiat corpus*

lectißimi Domini nostri Jesu Christi, qui pridie &c. & aliter nihil fieret. Et hoc tene, ait Summa, *quamvis aliqui teneant contrarium & malè.*

Hûc pertinet quæstio, *An singulæ voces, quæ habentur in forma consecrationis calicis in Latinis Missalibus, sint de essentia formæ?*

Bellarminus ingenuè fatetur lib. 4. de Euchar. cap. 12. *Theologos de hac quæstione disputare, nec omninò inter se convenire.*

Item, *quæ forma consecartionis vini esse debeat*, de quo tres Scholasticorum sententias recitat Pesantius in Thomam fol. 909.

Item, *Quot verba præcisè requirantur ad formam consecrationis?* Quidam *nescire se* profitentur *licita genere ignorantiæ*, ut Scotus lib. 4. Repert. d. 8. q. 2. alii *scire se fatentur*, ibid. apud Scot.

Quintò quærunt, *an Sacerdos panem virtute præfatorum verborum transsubstantiet in corpus Christi, si ad veneficia eo uti intendit?*

Respondet Angelus in Summa. *Licèt Thomas in 4. sent. dist. 11. teneat, quòd talis conficiat, tamen non cures, sed tene, quòd talis non conficiat, quia deficit intentio illius, qui hoc Sacramentum instituit, ut tenet Bonaventura & multi alii, quamvis etiam opinio Thomæ poßit sustineri, secundùm quod Richardus sustinet, si intelligatur, quòd conficiens intendat primò conficere, licèt consequenter ad veneficia. Sed prima magis vocatur rationalis, & ideò tene eam.*

Sextò quærunt *de accidentibus panis, ubi fundentur post transsubstantiationem?*

Lombardus lib. 4. sent. dist. 12. lit. A. *Potiùs mihi videtur fatendum existere sine subjecto, quàm in subjecto.*

Innocentius III. lib. 4. de Myster. Missæ cap. 11. *In Sacramento corporis accidens non est in substantia, sed substantia consistit sub accidente.*

Thomas p. 3. q. 77. art. 1. *Quidam dicunt, quòd accidentia fundentur in aëre.* Ipse verò art. 2. statuit, *quòd quantitas dimensiva sit subjectum illorum accidentium.*

Catechismus Romanus par. 2. de Sacram. Euchar. cap. 4. q. 337. sequitur Innocentium & Lombardum, *quòd accidentia illa supra omnem Naturæ ordinem ipsa se nullâ aliâ re nixa sustententur.*

Marsilius 4. sent. dist. 12. q. 9. artic. 2. Majoris ibid. q. 3. itidem volunt, *omnia accidentia esse disjuncta & sine subjecto existere. Quando enim erant in pane, non erant in quantitate panis subjectivè, sed in substantia, ergò nec post consecrationem. Præterea subjectum accidentium non est accidens, quia subjici est proprium materiæ, quantitas autem est accidens. Denique, si quantitas conservatur in Eucharistia, sic, ut non insit in subjecto, eodem modo & reliqua accidentia conservari possunt.*

Sed Bellarminus, cùm non ignoret, in Concil. Lateran. sess. 3 decretum, *Scripturam sacram veritati Naturæ non repugnare, eò, quòd verum vero non contradicat*, statuit, *quòd quantitas dimensiva remanens sit reliquorum accidentium subjectum*, lib. 3. de Eucharist. cap. 19.

Cajetanus in p. 3. q. 77. artic. 1. secutus Henricum Gandavensem, statuit, *quantitatem accipere novum quoddam esse à Deo per miraculum, ita ut jam naturaliter sit subjectum illorum accidentium, nam aliàs essent multa miracula, quot enim sunt accidentia, tot erunt miracula, quia accidens existere extra subjectum est miraculum. At si ponatur*

tur quantitas, fieri subjectum, unum erit miraculum, non plura.

Septimò quærunt, *Quo tempore fiat Transsubstantiatio?*

Glossa c. Cùm omne de Consecrat. dist.2. lit. M. multas recenset opiniones. Quidam dicunt, *quòd non fiat transsubstantiatio, nisi ultimâ syllabâ Um totius formæ prolatâ. Alii, ut Hugo, existimant, quòd cùm dicitur, Hoc est corpus meũ, quòd transsubstantietur sub illa conditione, scilicet si statim subjungatur. Hic est sanguis meus, aliter non. Alii dicunt, incertum esse in rerum Natura, utrum in continenti sit corpus Christi. Aliis fit transsubstãtiatio in ultima litera M.*

Vide Bielem 4. sent. dist.11. q.1.artic.3. dub.4. Soncin.4.sent.dist.13. concil.1.

Octavò quærunt, *Quid fiat de aqua vino apposita in transsubstantiatione?*

Thomas p.3.q.74. artic.8. ex Innocentio III. refert tres opiniones. *Quidã dicunt, quòd aqua per se maneat vino in sanguinem converso. Quidam dicunt, sicut vinum convertitur in sanguinem Christi, ita aquam converti in illam aquam, quæ fluxit de latere Christi. Quidam dicunt, quòd aqua convertatur in vinum, & vinum in sanguinem Christi.*

Durandus lib.4. Ration. cap.42. num.6. *Quis hæc definire audeat?*

Nonò quærunt, *Quomodo accidentia panis veneno inficientur?* (cùm constet, Henricum VII. Imperatorem Eucharistiâ veneno illitâ, neci datum, Platina in Vita Clem.V.)

Quomodo accidentia vini inebrient? (Thomas in 1. Cor.11. *Si quis fortè plus æquo vini consecrati hauserit, ipsis accidentibus sustentari potest, ac fortè etiam inebriari.*)

Quomodo vermes nascantur ex speciebus Eucharistiæ? (quod fieri testatur experientia.)

Alii *vermes istos ex aëre*, alii *ex substantia panis reversa nasci* dicunt.

Priorem sententiam tribuit Thomas quibusdam Doctoribus part.3. q.77. art.5. sed eandem refellit. Posteriorem amplectuntur Innocentius lib.4. cap.11. & Bonavent.4. sent. dist.12. art.2. q.1. Durandus in Ration. lib.4. cap.4. Soncin. 4. sentent. dist.12. controv.3. p.121.

Thomas *ex accidentibus in aëre fundatũ,* p.3. q.77. art.5.

Conimbric.1. Physic. cap.9. q.5. art.3. §.3. & lib.1. de Generat. & corrupt. cap.4. q.7. art.2. §.6. *in eo eventu receptis primùm in quantitate dispositionibus ad formam vermis ipso generationis momento subjici à Deo materiam, vel denuò creatam, vel aliunde ascitam, vel potiùs eandem, quæ evanuerat, retroductam, ex qua simul cum forma vermis componatur.*

Bellarminus lib.3. de Eucharist. cap.24. resp. ad 6. *Vel mutatio in pane Eucharistiæ est sola alteratio, vel est corruptio. Si est sola alteratio, ut calefactio, condensatio, tum non requiritur materia seu substantia. Nam accidentia omnia pro subjecto habent quantitatem, quæ in Sacramento manent: si verò fit corruptio specierum, ut in nutritione humana, combustione &c. tum requiritur quidem materia, sed ea substituitur à Deo in illo ipso instanti, quo desinunt esse aliæ species & hoc sine miraculo, quia id rerum ordo exigit.*

(Atqui illa corruptio, quæ accedit hostiæ in corpus Christi transsubstantiatæ, aut est *ab actione contrarii*, aut *à corruptione subjecti*. Sed à neutra esse potest. Non ab illa, quia corpus Christi non habet contrarium, Durand. 4. sent. dist.12. q. 2.

nec ab hac, quia materiam subjectam non habet, aliàs non opus foret substitutione. Adhuc ergò quæritur, *ubi prima recipiatur corruptionis impreßio, ob quam sustinendam alia substituenda sit materia?)*

Decimò, Quærunt, *si mus comedit species panis, quid de corpore Christi fiat?*

Innocentius lib. 4. de Myst. Miss. cap. 9. *Fuerunt, qui dicerent, quòd sicut post consecrationem vera panis remanent accidentia, sic & vera panis substantia. Hi facilè solvunt quæstionem illam, quâ quæritur, quid à mure comeditur, cùm Sacramentum corraditur.*

Lombardus 4. sent. dist. 13. lit. A. *Quid sumat mus, vel quid manducet, Deus novit.*

Bonaventura 4. sent. dist. 13. q. 1. *Quidam dixerunt, quòd mus sumat corpus Christi. Sed quomodocunque hæc opinio muniatur, nunquam tamen adeò munitur, quin piæ aures abhorreant hoc audire, quòd in ventre muris, quamdiu species ibi subsistunt, sit corpus Christi.*

Contrà Alex. Alensis p. 4. q. 45. membr. 1. artic. 2. *Si canis vel porcus deglutiret hostiam consecratam integram, non video, quare vel quomodo corpus Domini non simul cum specie trajiceretur in ventrem canis vel porci?*

Johannes de Burgo de Christ. Euchar. cap. 10. *Mus comedens hostiam, suscipit corpus Christi.*

Glossa in cap. Qui bene, dist. 2. de Concrat. *Non est dicendum, quòd mus sumat corpus Domini, statim enim desinit esse Sacramentum, ex quo ab eo tangitur. Si tamen dicatur, quòd sumat, non est magnum inconveniens, cùm sceleratißimi homines istud sumant.*

Thomas p. 3. q. 80. art. 3. *in hoc casu substantia* [illegible] *anis re*[illegible]*rti* dicit.

Bonaventura 4. sent. dist. 13. q. 2. *novam substantiam creari* putat.

Summa Angelica de Eucharist. tit. 3. q. 9. *Videtur, quòd corpus Christi non transeat in ventrem muris, si illas species comedat, quia Christus non est sub illo Sacramento, nisi quatenus est ordinabilis ad usum humanum, scilicet ad manducationem. Sed quàm citò mus rodit, tàm citò inhabilem facit, & Sacramentum esse desinit.*

Neve quis putet, has esse opiniones privatas, de hac quæstione, *An brutum comedens Sacramentum, devoret corpus Christi?* Josephus Angles, qui Scholasticorum flores collegit, respondet quæst. de Suscip. Eucharist. art. 3. diffic. 2. *Duæ sunt opiniones. Prima negans Magistri, quam sequitur Bonaventura. Contraria opinio est communis. Conclusio, Brutum comedens Sacramentum, verum Christi corpus devorat, fuit expreßè definita per Gregorium undecimum. Cùmque eadem communis sententia doceat, manere corpus Christi sub speciebus, quamdiu species integræ manent, non solùm consequi fatentur, corpus Christi per vomitum ejici posse, sed etiam idem Antoninus d. l. rejicit, tanquam fatuam sententiam eorum, qui dicunt, eas in successum non emitti, sed per sudorem, aut aliter emanare, quia, inquit, & per secessum taliter emitti possunt species, sicut emitteretur substantia panis & vini, non aliter. Illa autem quandoque non corrupta emittuntur, ut in habentibus fluxum. Ergò & species.* (Unde sequitur, si alicui fluxum habenti detur Eucharistia, eamque per secessum rejiciat, speciebus incorruptis, egesturum etiam ipsum Christi corpus.)

Undecimò, præsupposito eo, *quòd mus*

mus rodens hostiam consecratam, comedat Christi corpus, quærunt, *quid de illo mure faciendum?*

Antoninus in part. 3. de Defectibus Missæ cap. 6. sect. 3. *Si mus aut aliud animal per negligentiam species Sacramenti comederit, ille, per cujus negligentiam hoc accidit, debet quadraginta diebus pœnitere. Et debet mus capi & comburi, & cinis juxta altare reponi. Sed Petrus de Palude dicit, quòd mus exenterari debet, & mus quidem comburi & cinis in piscinam conjici: pars autem hostiæ, si eam horret homo sumere, debet in tabernaculo reverenter poni & tamdiu ibi dimitti, quousque naturaliter consumatur. Ipsa autem hostia nequaquam debet in piscinam projici, sicut fecit quidam Sacerdos de musca reperta post consecrationem in calice.*

Inguen in 4. sent. q. 6. art. 4. suadet, *murem ante omnia esse capiendum*, (sub hac tamen conditione, *si capi possit & non nimis celeriter elabatur.*)

Quòd si verò mus jam captus sit, & quidem probabiliter ille ipse, qui corpus Christi deglutivit, quæsitum est ampliùs, *num corpus Dominicum in ventre muris, qui sit in muscipula circumfertur, adorandum sit?*

Bonaventura 4. sent. dist. 13. q. 2. Gabriel Biel lect. 84. affirmandum hoc esse collegerunt, *cùm beato Christi corpori suus ubique honor deferendus sit.*

Negativam elegerunt Major in 4. sentent. dist. 11. q. 3. & alii, *cùm ita videatur mus ipse quodammodo coli, qui tamen nocens est & capitale supplicium meruit.*

Ipsam verò muris pœnam quod attinet, Antoninus Archiepiscopus Florentinus statuit part. 3. Summ. tit. 13. cap. 6. *murem esse comburendum, cineremq; juxta altare ponendum.*

Sed quia hoc periculosum erat & metuendum, *ne ipsum Christi corpus in ventre muris delitescens comburatur*, suaserunt Thomas 4. sent. dist. 9. q. 2. Inguen 4. sent. q. 6. art. 4. Petrus de Palude 4. sent. dist. 9. quæst. 1. *ut mus mactatus exenteretur & hostia consecrata excindatur, atque fideli post factam convenientem ablutionem manducanda proponatur.*

Attamen, quia nonnunquam fieri queat, ut hostia in mure non inveniatur ampliùs, disceptatum porrò est, *quid in isto casu dicendum sit, ne scandalum præbeatur Laicis?*

Antoninus p. 3. tit. 13. cap. 6. arbitratur, *fortè per secessum emissam*, quia tamen piæ aures ab hoc abhorreant, rati sunt alii, ut Gabriel Biel lect. 84. in Canon Miss. Glossa de Consecrat. dist. 2. probabiliùs dici, *quòd per sudorem emissa sit hostia, si modò demonstrari possit, quòd mures etiam sudent.*

Voluerunt tandem alii, *ut mus excommunicetur;* alii, *ut projiciatur.* Suadent ob similes casus alii, *ut Sacerdos, si non abhorreat, ob reverentiam corporis Dominici murem totum devoret.*

Antoninus in part. 3. de Defectibus Missæ cap. 6. sect. 3. *Si quidem homo esset tanti fervoris, quòd hujusmodi non horreret, sed sumeret, commendandus esset, si tamen esset jejunus. Sic B. Hugo Cluniacensis commendavit Goderanum sumendo portiunculas hostiæ, quas leprosus cum vilissimo sputo evomuerat, dicens, craticulam Laurentii fuisse tolerabiliorem.*

Duodecimò, Quærunt, *an corpus Christi dentibus atteratur?*

Clau-

Claudius Sanctesius cap.3. Repetit.5. *à dentibus nostris verè circa carnis illius substantiam exercetur actio.*

Guitmundus ad objectionem Berengarii, (*Absit, ut unquam Deus hoc velit Non enim fas Christum dentibus atteri.*) respondet hoc modo. *Ego verò inprimis quæro, quid dicant significare atteri. Si enim intelligant atteri, vel pressiùs tangi, aut fortiùs premi, quæro, quare non sit fas Christum dentibus atteri? Nam si idcircò hoc ipsum non est fas, quia non possit fieri, eadem ratio est, quam de Natura dicunt, scil. quia Natura non potest pati. Et nimiùm vana ratio, nulla quippe rerum impossibilitas potest impedire voluntatem Dei. Deinde, quare non possit dentibus premi, qui manibus Thomæ & post resurrectionem potuit attrectari? Et sanctæ mulieres, quibus occurrit post resurrectionem, scriptum est, quia tenuerunt pedes ejus. Nulla namque ratio est, ut non possit tangere dens, quod tangit manus. Nam sicut ad manus, ita & ad totum corpus pertinet tactus, quare quicquid tangit manus, potest & toto corpore tangi, potest igitur & dentibus tangi. Porrò, quod potest vel leviter tangi, cùm solidum corpus sit, cur nō possit etiam fortiusculè tangi, quod est atteri? Si ergò corpus Domini post resurrectionem manibus Thomæ Apostoli & sanctarum mulierum potuit tangi, cur hodie à credentium dentibus non possit vel leviùs, vel pressiùs tangi, id est, atteri, nulla obstare ratio videtur.*

Inde Berengarius in sua palinodia c. Ego Berengarius dist.2. de Consecr. inter cætera sic loquitur: *Ore & corde profiteor &c. panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse & sensualiter, non solùm Sacramentum, sed veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi & fidelium dentibus atteri.*

Sed Glossator cautelam addit. *Nisi sanè intelligas verba Berengarii, in majorem incides hæresin, quàm ipse habuit, ideò omnia referas ad species ipsas, nam de Christi corpore partes non facimus.*

Cæsar Bulengerus contra Plessæum lib.4. cap.2. *Sufficit, accidentia mandi & teri, corpus autem cum accidentibus descendere in stomachum. Sunt enim attendendæ actiones secundùm id, quod proprium, non per accidens. Accidens est, quòd corpus Christi non teratur, quia glorificatum, impaßibile, absque quantitate.*

Decimò tertiò, Quærunt, *an corpus Christi descendat in stomachum?*

Bonaventura 4. sent. dist.13. part.2. q.2. art.2. *In ventrem ire est dupliciter, aut quantum ad substantiam, aut quantum ad cibandi efficaciam. Primo modo descendit aliquod corpus in ventrem, etiamsi non sit cibus; secundo modo non, nisi sit cibus. Si ergò loquamur quantum ad cibandi efficaciam, sic certum est, quòd corpus Christi non vadit in ventrem, sed in mentem: quia caro Christi non reficit ventrem, sed mentem. Si autem loquamur, quantum ad substantiam, sic certum est, quòd non vadit in mentem, sed utrum sic vadat in ventrem, dubium est, propter diversitatem opinionū. Aliqui enim dixerunt, quòd non solùm in ventrem, sed etiam vadit, quocunque species illæ deferuntur, salvâ Naturâ illarum, sive in ventrem muris, sive in locum immundum. Aliqui dixerunt, quòd non solùm in ventrem hominis vadit, sed etiam ibi manet, quamdiu species illæ sunt ordinabiles ad refectionem, unde dixerunt, quòd in ventrem vadit & moratur, quousque refectionis operatio*

ratio compleatur. Alii dixerunt, quòd ad ventrem perveniunt, quousque incipiant consumi, & amplius non morantur. Aliqui dixerunt, quòd solùm est cum illis speciebus, quamdiu sunt cum aliquo sensu & visu, vel gustu.

(Extremas opiniones rejicit, intermedias dicit esse *æquè probabiles*. Sed)

Cardinalis de Turrecremata in can. Tribus gradibus, aliter judicat. *Prima,* inquit, *opinio, quæ dicit, quòd corpus Christi defertur, quocunque species deferuntur in ventrem canis, vel suis, vel in loca immunda, videtur vera. Salvo enim vero esse specierum, adhuc non desinit esse Sacramentum, nec Christus sub specie panis. Secunda opinio videtur esse simpliciter vera, quantum ad aliquid, quia dummodò species sunt in suo vero esse & ordinabiles ad refectionem, non desinit esse Sacramentum, sed quòd ibi sit corpus Christi, quousque sit completa refectionis operatio, cur non existentibus speciebus in vero esse suo permanet operatio refectionis, non videtur verum, nec verosimile. Similiter tertia opinio vera est, secundùm quod tunc dicitur esse sumtio completa, quando speciebus dissolutis Christus transit in animam, secundum autem, quòd sumtio dicitur completa facta degustatione sine deglutione, non est vera. Quarta autem opinio vera est.*

Thomas p.3.q.80. artic.3. *Quidam antiqui erraverunt, dicentes, quòd corpus Christi nec etiam Sacramentaliter à peccatoribus sumitur, sed quàm citò labiis peccatoris contingitur, tam citò sub speciebus Sacramentalibus desinit esse corpus Christi. Sed hoc est erroneum, derogat enim veritati hujus Sacramenti, ad quam pertinet, quòd manentibus speciebus, corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quamdiu substantia panis maneret, si ibi adesset. Manifestum est autem, quòd substantia panis assumta à peccatore, non statim esse desinit, sed manet, quamdiu per calorem naturalem digeratur, unde tamdiu corpus Christi sub speciebus Sacramentalibus manet, à peccatoribus sumtum.*

Consequenter, Quærunt, *an corpus Christi etiam per vomitum rejiciatur?*

Bonaventura ead. quæst. *Quod dicit Beda, quòd aliquis vomit, hoc dictum est de specierum vomitu, & pœna imposita non est, nisi quia species illæ fuerunt contentivæ Dominici corporis, & ideò in magna reverentia sunt habendæ.*

Paulò post. *Nihilominùs tamen alia sententia videtur securior, & autoritatibus magis concordare, quia corpus Christi cum illis speciebus descendit ad stomachum, & sub illis est, quamdiu illæ sunt sub propria forma, & habent rationem reficiendi, & secundùm ordinationem ad refectionem humanam Sacramentum erat. Unde concedunt, quòd corpus Domini est in stomacho, quia ibi sunt species, ut cibus: & ideò si evomuntur species, evomitur Eucharistia. Et, si species possit ab aliis discerni, sumenda esset. Si autem species istæ transeant stomachum indigestæ propter aliquam infirmitatem, sunt tunc extra proprietatem refectionis, & ideò si vadant in secessum, non est ibi corpus Domini. Utrum autem hoc sit verum, nescio: tamen securum mihi videtur, quòd si quis evomat species perceptibiles, magna reverentia est exhibenda.*

Inde verò atque ideò in decisione hujus quæstionis variant, quòd nondum certi sunt, quamdiu corpus Christi sub speciebus maneat.

Glossa in c. Tribus gradibus de Consecrat. dist.2. *Certum est, quòd species, quàm*

 citò

citò dentibus teruntur, tam citò in cœlum rapitur corpus Christi.

At Gregorius XIII. hanc glossam corrigit. Sic enim ex Thoma p.3.q.77. art.4. in editione nova Decreti Gregor. habetur. *Manet corpus Christi, quamdiu species manent, quæ descendunt in stomachum & nutriunt, nec propriè rapitur in cœlum, unde nunquam discedit.*

Censura, quæ supervenit, *hæc omnia deleri jubet.*

Angelus in Summa de Eucharist. membro 3.q.5. talem profert distinctionem ex Richardo 4.sent.dist.9. *Si species sic in ore masticentur, quòd per digestionem ibi factam non corrumpatur in eis forma propria, sed descendant in forma propria in stomachum, descendit & corpus Christi in stomachum per descensum speciei, sub qua continetur, & tamdiu ibi manet corpus Christi, quamdiu in eadem specie forma propria specierum servatur. Si autem species panis tamdiu in ore masticetur, quòd per digestionem in ore factam corrumpatur forma propria in eis, & non descendat in stomachum, tunc nec corpus Christi descendit in stomachum, & sic intelligitur illud de Consecrat.dist.2.c.Tribus. cùm dicitur, quàm citò species dentibus atteritur, tam citò in cœlum rapitur Christi corpus. Adde tamen secundùm Bonaventuram, quòd cùm corpus Christi maneat sub illis speciebus, quamdiu illa species sit habilis ad refectionem humanam, quia ad hoc est statuta & ad hoc ordinatur, & hoc habet, cùm est extra stomachum & in stomacho, quia ibi reficit & tamdiu corpus Christi moratur, donec operationis refectio compleatur, ideò si quis evomit illas, evomit corpus Christi, & si species possunt discerni ab aliis, debent sumi cũ reverentia & cremari, & cineres juxta altare recondi.*

Hæc decisio Summæ Angelicæ petita videri potest ex Concilio Coloniensi Anno 1280. celebrato, in quo tale statutum editum. *Si communicatus evomuerit, partes diligenter & cautè, quæ reperiri poterunt, colligantur, & contritæ cum vino ab aliquo fideli sumantur, residuum verò vomitus comburatur & reponatur in terram juxta altare.*

Contra verò Durandus lib.4. Rational. cap.41. n.41. *Cùm Sacramentum tenetur, gustatur & comeditur, Christus corporaliter adest in visu & in sapore, & quamdiu corporalis sensus afficitur, corporalis præsentia non aufertur. Postquam verò in percipiendo sensus deficit corporalis, deinceps non est quærenda præsentia corporalis, sed spiritualis est retinenda, quia dispensatione completâ Christus transit de ore ad cor, melius est enim, ut procedat in mentem, quàm descendat in ventrem. Cibus est, non carnis, sed animæ; venit, ut comedatur, non consumatur; ut gustetur, non ut incorporetur; ore comeditur, sed stomacho non digeritur; reficit animam, sed non effluit in secessum.*

Cajetanus in opusc.tom.2.tract.2.cap.3. audaciùs sic scribit: *Falsissimum est, corpus Christi corporaliter sumi, quoniam spiritualiter & non percipiendo, sed credendo Theologi docent sumi in Eucharistia.*

Decimò quartò, Quærunt, *cùm sola accidentia post transsubstantiationem supersint, quomodo panis Eucharisticus frangatur?*

Lombardus 4. sent. dist.12. lit. B. *Solet quæri de fractione & partitione, quæ ibi videtur, utrum vera sit, & si vera ibi fractio est, cujus rei sit, vel in qua re fiat. Cumq; ibi non sit alia substantia, quàm Christi, si in aliqua substantia est illa fractio, in corpore Christi videtur esse. Sed è contra, cùm ipsum*

corpus

corpus incorruptibile sit, in ipso non posse esse videtur. Ideò quibusdam placet, quòd ibi non sit fractio, sicut videtur, sed dicitur frangi, quia videtur frangi. Quibus objicitur, quod ait Ambrosius, nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis. Ad hoc illi dicunt, non fallit nos visus, nec fallitur, quod esset, si crederetur frangi, ut videtur.

lit. C. *Alii verò dicunt, quòd sicut ibi species panis est, & non est ibi res, cujus, vel in qua sit illa species: ita est ibi fractio, quæ non fit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur, quod mirabiliter Dei potentiâ fieri dicunt, ut ibi fit fractio, ubi nihil frangitur.*

lit. D. *Alii tradunt, corpus Christi essentialiter frangi & dividi, & tamen integrum & incorruptibile existere.*

lit. E. *Sed quia corpus Christi incorruptibile est, sanè dici potest, fractio illa & partitio non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis Sacramentaliter fieri,* id postea sic declarat, *quòd in specie visibili fiat.*

Decimò quintò, *An existentia corporis Christi sub modo Sacramentali necessariò dependeat ab existentia ejus sub modo naturali, vel contrà,* disputat magno zelo pro Scoto contra Cajetanum Johannes de Rada part. 4. Controversiarum controv. 8. art. 2. pag. 201.

Decimò sextò, *Humanitatem Christi seipsam producere seu conservare secundum substantiam in Eucharistia, perperam dicunt aliqui,* inquit Vasquez in 1. Thom. Disp. 176. num. 15.

Decimò septimò, Salmero tom. 10. tract. 12. pag. 76. sic disserit: *Quæro, unde ex toto Evangelio habere possimus, quòd Christus hostiam consecraverit,* (hoc est, transsubstantiaverit & sacrificaverit) *nisi ex isto benedictionis verbo. Nam textus ait, quòd accepit panem, quòd benedixit, quòd fregit, quòd dedit discipulis. Sicut ergò accipere refertur ad panem, & fregit & dedit ad eundem est referendum: ita verbum illud, quod in medio verborum illorum jacet, de pane est interpretandum, nimirùm benedixit, id est, benedictum fecit. Nam cùm Dominus à principio Cœnæ & mensæ pro suo more benedixerit, & post Cœnam dicatur gratias egisse & hymnum dixisse, sequitur, quòd hæc inter Cœnam, tum benedictio panis nova & ab illa priori distincta extiterit, nempe non tantùm laudis, sed efficax & operatoria consecrationis & sanctificationis.*

Contrarium statuunt Albertus Magnus & Cardinalis Cajetanus, unde Salmero subjungit. *Cadit proinde opinio Cajetani & Alberti Magni, qui in Matth. cap. 26. interpretantur, benedixisse, de benedictione laudis & gratiarum actionis, quâ Deum confessus est & laudavit, sed quæ in pane nihil efficeret.*

Decimò octavò, Idem Salmero loc. d. sic scribit: *Benedictio & gratiarum actio non sine consecratione & benedictione mysticâ vim sanctificandi habente fuit peracta. Et quia dicere Dei est facere, meritò benedicere Dei est benefacere, hoc est, transsubstantiando sacrificare. At hæc consecratio insignis Dei beneficentiæ & liberalitatis est nobis argumentum.*

Contrarium statuit Guilielmus Estius in 1. Corinth. 10. p. 376. *Ex dictis, inquit, intelligitur, Christi benedicere, juxta definitionem à Jansenio datam & à nobis probatam, non esse idem quod benefacere, sicut ajunt quidam, nisi sensu consecutivo, quòd omnis*

ejus precatio sit efficax, seu potius efficaciter impetratoria ejus, quod petitur, ipso videlicet cum Patre & Spiritu S. hoc ipsum, quod petit, præstante, non semper statim cum ipsa petitione, sed cùm voluerit.

Decimò nonò, Barradius tom. 4. lib. 3. Conc. Evang cap. 2. sect. 13. & 14. Quæritur, *an Dominus externo aliquo manuum signo pani benedixerit. Nam Apostolis elevatis manibus in ascensione benedixit, parvulis etiam Marci 10. benedixit, imponens manus super eos. Nonnulli dixerunt, signo manus externo benedixisse, ut ait Albertus Magnus in tract. de Offic. Missæ, quod autem fuerit signum, non explicat. Et Innocentius III. lib. 4. de Myst. Miss. cap. 6. Quidam, inquit, intellexerunt, benedictionem fuisse vel aliquod signũ, quod super panem impreßit, vel aliquod verbum, quod super panem expreßit. Salmero existimat signo crucis benedixisse tom. 9. tractat. 12. Ex usu, inquit, Ecclesiæ habetur crucis signatio super hostiam, quam ex traditione Apostolica provenisse credimus, quam viderunt Apostoli primùm à Christo observatam & in lege veteri indicatam. Nam in lege veteri sacrificium dictũ Tenupha, ad quatuor orbis partes motum signum crucis edebat. Hoc ergò signo crucis, quo cætera omnia Sacramenta perficiuntur, benedixit sacrificium suum Dominus. Sic ille, si tamen quis volet, solis verbis Christum, dum gratias egit Patri, simul etiam pani benedixisse, non repugnabo.*

Vigesimò, *De consecratione, gratiarum actione & benedictione,* à qua pendet consecratio, itidem variant sententiæ, ut monet Suarez.

1. Quidam putârunt, *idem esse benedictionem, gratiarum actionem & consecrationem,* ut Thomas, Durandus, Marsilius, Gabriel, Hugo, Remigius, Brunus, Lyranus.

2. *Gratiarum actionem & benedictionem non distingui inter se, sed à consecratione,* ut Bonaventura, Soto, Armacanus, Glossa ordinaria, Cajetanus, Titelmannus, Jansenius.

3. *Benedictionem & consecrationem eandem esse, sed distingui gratiarum actionem à consecratione,* ut Alanus.

4. *Benedictionem, gratiarum actionem, consecrationem, omnes distingui.* Hanc Suarez sibi probabilem videri asserit.

Estius in Comment. 1. Cor. 10. pag. 374. sic disserit: *Benedictionem alii* (Romano-Catholici) *consecrationem, alii gratiarum actionem interpretantur, quorum neutrum dici posse nobis videtur. Etenim haud dubiè de eadem benedictione Paulus & Evangelistæ loquuntur. Atqui illa benedictio neq; consecratio fuit, neque gratiarum actio. Consecrationem non fuisse, quamvis ita multi sentiant Latini posteriores, ex eo patet, quia prolationem verborum, quibus fit consecratio, præceßit, ut ex Græco textu apud utrumque Evangelistam, ubi de pane loquuntur, est perspicuum.*

Ibidem ex verbis Concilii Tridentini sess. 13. c. 1. colligit, *consecrationem fuisse benedictione posteriorem, & proinde benedictionem per consecrationem, tanquam eadem sit, non rectè exponi.*

Barradius tom. 4. Comment. in Concord. Evang. lib. 3. cap. 2. dist. 15. post contrariam Lyrani, Hugonis Cardinalis, Innocentii III. Pontificis, Odonis, Cameracensis Episcopi enumeratam opinionem idem cum Estio statuit.

Hosce & similes disputationum labyrinthos inexplicabiles & portenta opinionum

nionum transsubstantiatio peperit. Plures hujusmodi dissensiones ac disceptationes occurrunt in libro, cui titulus. *Resolutorium dubiorum circa celebrationem Missarum occurrentium per Venerabilem Dominum Johannem de Lapide Doctorem Theologum Parisiensem, Ordinis Carthusiensis ex sacrorum Canonum, probatorumq; Doctorum sententiis diligenter collectum & impressum Coloniæ in domo Quentelii Anno 1404.* Itemque *in Summa Angelica*, tit. de Euchar. in tractatu *Thomæ de quidditate & mirabili virtute venerabilis Sacramenti*, & in Commentariis Scholasticorum super 4. sent. dist. 13. Confer Holderum in Mure exenterato.

Exceptiones Bellarmini & aliorum Pontificiorum ad nostra argumenta.

1. Panis Eucharisticus post consecrationem vocatur panis, vel quia ex pane factus est, vel quia figuram panis externã retinet, vel quia habet effectus & proprietates panis, vel quia more Hebraico omnis cibus dicitur panis. Bellarm. lib. 3. de Eucharist. cap. 23.

Solenne est Scripturis sacris, ut panem appellent, quod comedi quovis modo potest &c. Simili modo nos fatemur, Christi corpus panem dici generali istâ appellatione, quia videlicet specie panis opertum à nobis manducatur &c. Possumus etiam aliam hujus appellationis rationem reddere. Usitatissimus siquidem est loquendi modus, ut rem eo nomine appellemus, quo res, ex qua genita est, vocabatur, Alphonsus de Castro lib. 6. adv. hæreses, verbo Eucharistia, hær. 5.

Resp. 1. Lessius in Disp. de Antichrist. Demonstr. 12. sic scribit: *Regula generalis est, non esse recedendum à verborum proprietate in exponendis Scripturis, nisi aliquid ad hoc rogat, alioquin nihil certi erit.*

Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 12. 5. Sed ista: *Non oportet negare proprium & genuinum sensum literæ sine urgentissima ratione.* Plura hujusmodi adduximus superiùs lib. 2. art. 1. cap. 3. thesi 4.

(Jam verò nullâ cogimur necessitate, ut à genuino & literali sensu in voce panis discedamus.)

2. Pontificii valdè titubant in hac exceptione, nec inveniunt, ubi pedem figant.

Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. ult. *Respondent nonnulli, Eucharistiam vocari panem per tropum, quia antè fuit panis &c. Sed hæc solutio non videtur solidissima. Secundò dici potest, Scripturam vocare res ordinariè, ut apparent exteriùs. Tertiò dici potest & meo quidem judicio optimè, vocari panem phrasi Hebraicâ, quia nomine panis generatim intelligitur omnis cibus.*

Lanfrancus usitatas exceptiones afferens, tandem subjicit. *Vel alio aliquo modo, qui à Doctoribus comprehendi potest, à nobis non potest.*

3. Alphonsus de Castro lib. 6. adv. hæreses, verbo Eucharistia, hæresi 4. contra Oecolampadium τὸ est per τὸ significat, ac τὸ corpus per figuram corporis interpretantem, sic disputat: *Ex hoc, quòd alibi Scriptura sacra tropo quodam sit usa, non benè colligit Oecolampadius, ut (quòd) etiam nunc figuratâ locutione utatur. Nam etsi his mille locos ostendat, quibus figurata insit locutio, hi tamen omnes nunquam efficient, quòd istis verbis etiam aliqua adsit figurata locutio, qualem ipse finxit. Nunquid dicit aliquis, hanc esse justam consecutionem, Paulus tropo usus est, cùm dixit: Petra autem erat Christus. Ergò & Christus similiter tropo usus est, cùm dixit: Hoc est corpus meũ?*

Atque ideo adhuc Oecolampadio probandum restat, ut in his verbis, scilicet, Hoc est corpus meum, aliquis subsit tropus, quod nusquam efficiet.

Et postea. *Certè vel parùm doctus Dialecticus videt, hanc collectionem esse infirmam. In verbis Pauli, cùm dicit, Petra erat Christus, exponi debet verbum est per significat. Ergò in verbis Christi, cùm dicit, Hoc est corpus meum, verbum etiam Est exponi debet per significat. Nam ut hæc collectio valida esset, oportebat eam juvare per additionem alicujus universalis enunciationis, hujus videlicet: In omnibus Christi dictis & Pauli hoc verbum est exponi debet per verbum significat. Quâ universali sublatâ nusquam concludes, hæc Christi verba esse exponenda per verbum significat, ex hoc, quòd illa Pauli verba (Petra erat Christus) sic exponenda sunt: imò de quovis alio loco Pauli minimè colligetur, verbum est ibidem repertum exponi debere per significat, per hoc quod a[illegible]i sic expositum sit, nisi fortè præmiseris universaliter in omnibus illius locis ita fieri oportere. At non credo Oecolampadium adeò insaniisse, ut hanc Universalem admittat.*

(Atqui hæc omnia possunt contra Alphonsum de Castro retorqueri. Ipse enim eodem modo ex puris particularibus disputat. *Panis in quibusdam Scripturæ dictis appellatur, quod comedi quovis modo potest.* Sirac. 29. Psal. 77. Joh. 6. *Ergò etiam in verbis Cœnæ panis nomen sic usurpatur.* Item. *Usitatissimus est loquendi modus, ut res eo nomine appelletur, quo res, ex qua genita est, vocabatur:* Exodi 7. *Ergò etiam in Eucharistia, corpus Christi eodem nomine vocatur, quo panis commutatus in corpus Christi vocabatur, non quòd panis sit, sed quia panis loco surrogatus.*)

4. Gordonus Huntlæus, ut probet ex loco Apostolico 1. Corinth. 11. *non posse demonstrari panis substantiam in Eucharistia manere*, inter alia sic disserit Controvers. 4. tom. 3. pag. 26. *Apostolus declarat, se loqui de pane, non ut significat panem à pistore coctum, sed ut significat cibum quemcunque, quomodo ipsa caro Christi est panis, id est, cibus, Christo Domino attestante Joh. 6. Nam quando vox panis opponitur vino, quod est certum genus potus, significat certum genus vini &c. quando autem opponitur calici, sicut calicis vox est generalis, significans omne genus potus, ita panis generalis est vox, denotans quemvis cibum. Oppositorum enim eadem est ratio. Exemplum etiam hujus rei extat 2. Reg. 12. v. 3. In hoc autē capite 11. Apostolus pani ubiq; opponit calicem, vinum nunquam, imò vini nullam unquam facit mentionem, cujus sine dubio semel fecisset mentionem, si locutus fuisset de pane, ut significat certum cibi genus.*

(Sed præterquam quòd contrarium multis exemplis demonstrari potest, deducimus Huntlæi dissertationem ad absurdum. *Quando panis opponitur calici,* inquit Huntlæus, *sicut calicis vox est generalis, significans omne genus potus, ita panis generalis est vox, significans omnem cibum.* Atqui panis ante consecrationem æquè ac post consecrationem in descriptione Sacramenti Eucharistici opponitur calici. Ergò panis antè consecrationem æquè ac post consecrationem generalis vox est, significans quemvis cibum. Ergò ante consecrationem loco panis pisti quivis alius cibus ad usum Eucharistiæ adhiberi potest. Idē de vino concludi potest.)

5. Concludimus etiam contra Pontificios hoc modo: *Interpretatio Scripturæ debet*

bet esse accommodata circumstantiis & considerare antecedentia & cõsequentia. At Paulus in hoc eodem loco accepit vocem *panis* propriè pro pane facto ex frumento, & pronomen demonstrativum *Hoc* refertur ad panem, de quo fuerat locutus. Non egerat de effigie aliqua vel imagine, nec de accidentibus panis, sed de verò pane. Sequitur igitur, eum non loqui de effigie panis, vel de pane sumto pro cibis in genere, quando dicit: *Quicunque comederit de hoc pane &c.* Deinde Adversarii non possunt dicere, Apostolum mutare verba vel sensum, cùm loquitur de calice: dicit enim de eodem calice, de quo dixerat: *Hic calix est N. Testamentum in meo sanguine. Quicunq; biberit ex hoc calice;* non loquitur de effigie calicis, nec de ejus accidentibus. E. similiter de pane.

6. Bellarm. lib. 1. de Euchar. c. 10. sic disserit: *Scriptura, cùm impropriè accipit corpus Christi, i. e. pro Ecclesia, continuò idipsum explicat. At hoc loco nullus Evangelista, nec Paulus explicuit, corpus accipi impropriè, relinquitur igitur, quòd propriè accipi debeat.*

(Eodem modo contra Bellarminum à propria significatione vocis panis discedentem, argumentari possumus, quo ipse contra Calvinianos argumentatur. Nullus Evangelista, nec Paulus exposuit, panem accipi *impropriè ac metaphoricè*, relinquitur igitur, quòd *propriè* accipi debeat. Si in Calvinianis Bellarminus hoc improbat, & quidem justissimè, quòd à proprietate verborum *in parte materiali cœlesti* discedunt, utique nec sibi hoc indulgere debet, ut ab eadem verborum proprietate *in parte materiali terrena* discedat. Sicut Calviniani destituuntur expresso textu & efficaci argumento, quo probent, *per corpus figuram corporis intelligendam:* ita quoque Bellarminus destituitur expresso textu & efficaci argumento, quo probet, *per panem figuram panis externam esse intelligendam.*)

7. Idem Bellarminus lib. 3. de Euchar. cap. 5. §. Ad hæc &c. hoc habet: *Certè substantia sine quantitate & complexione quadam accidentium caro dici non potest.*

(Quomodo ergò panis dicetur propter sola accidentia, quæ adhuc remanent?)

8. Idem Bellarm. lib. 1. de Euchar. c. 9. §. Deniq; &c. sic disserit: *Dogmata præcipua non nisi propriis verbis tradi solent in divinis literis. Tropi enim locum habent vel in prophetiis ad rem obscurandam, vel in laudationibus ad rem ornandam, vel deniq; in cohortationibus ad rem amplificandam, non autem in dogmatibus, quæ præcisè credi aut servari debent.* (Subsumo. Quando Evangelistæ & Paulus rem terrenam in hoc Sacramento vocant *panem*, non versantur in prophetia, nec in laudationibus, nec in cohortatione, sed in tradendo dogmate. Ergò nõ loquuntur tropicè, sed propriè.)

9. Id. lib. & cap. iisd. §. ult. disputans contra Calvinianos. *Etsi*, inquit, *proferat quadam loca, ubi verbũ EST putant debere exponi per significat, tamen fatentur, non ubiq; EST exponi debere per significat. Proinde non possunt ex verbo Dei solidè concludere, hæc verba accipienda esse tropicè, nisi proferant locũ, ubi expreßè dicatur in particulari, hæc verba exponenda esse tropicè.*

(Idẽ postulamus à Papistis, ut significationẽ illam panis metaphoricam vel metonymicã probent, cùm negare non possint, panẽ Eucharisticũ post consecrationem dici panem. Et sanè causa nostra potior est pro nativa significatione panis, quàm

quàm pro copula Est, quia aliquoties in eadem periodo & in eadem causa Apostolus vocem panis *propriè* usurpavit, nec verisimile est Spiritum Sanctum in eodem negotio, in eadem periodo variâsse significationem, nisi Pontificii evidenter contrarium demonstrent.)

Exceptio 2. *Lux primogenia tribus diebus fuit absque vehiculo, ut docet Basilius homil.6. Hexaëm. Ergò inhærentia in subjecto non pertinet ad essentiam accidentis.*

Bellarminus lib.3. de Euchar. cap.24. resp. ad 7. ubi scribit, *omnes Theologos ac Philosophos Christianos negare, quòd inhærentia in subjecto pertineat ad essentiam accidentis.*

Resp. 1. Ex Thoma p.1. q.28. art.1. *Accidentis esse est inesse subjecto.*

2. Ex Scaligero exerc.10. *Accidentis esse est inhærere.*

Exercitat.325. sect. 2. *Inhærentia est peculiaris differentia, quâ accidens distat à substantia.*

3. Ex Suarez Disput.14. sect.4. *Accidens suâ Naturâ ineptum est ad subsistendum, ac proinde indiget aliquo subjecto sustentante.*

4. Ex Johanne Fero in Comm. Gen.1. *Quæ sit illa lux primogenia, variæ sunt opiniones. Aliqui volunt, lucem hanc fuisse nubem luminosam, unde postea Sol formatus sit. Alii volunt, lucem hanc fuisse Solem, licèt nondum perfectum, sicut postea quartâ die effectus est. Alii volunt, quòd lux illa non præcesserit ab aliquo corpore luminoso, sed immediatè à Deo creata sit. Sed quid opus subtiliter hæc velle indagare, cùm nihil certi hinc discere possimus?*

4. Basilius non videtur sensisse, lucem illam πρωτόγονον fuisse tantùm qualitatem subjecto destitutam, sed fuisse Naturam incorpoream, purissimam, nec dicit, mansisse triduo absque sede & subjecto. Sed Homil.2. expressè asserit, *aërem habuisse sibi hanc lucem totam permixtam*, ac postea Homil. 6. addit, *Solem huic luci fuisse pro ὀχήματι ac vehiculo conditum ad mundum collustrandum.* Ac si vel maximè Basilius assereret, *lucem illam primogeniam fuisse accidens sine subjecto per seipsum subsistens*, nihil tamen roboris ex eo accederet transsubstantiationis dogmati, cùm quidam ex ipsis Pontificiis, ut Cornelius à Lapide & alii ab hac Basilii opinione discedant, cumque de Eucharistia judicandum sit *non ex articulo creationis*, sed *ex propria sede institutionis.*

5. Catharinus & Pererius statuunt, *lucem hanc fuisse Solem, sed nondum perfectum, sicut postea quartâ die effectus est.*

Cornelius à Lapide suspicatur, *Deum lucem producturum ex aquis abyssi condensâsse instar crystalli corpus aliquod orbiculare, eique lucem hanc indidisse, ac proinde lucem illam nihil aliud fuisse, quàm partem abyssi lucidam, quæ in circuli aut columnæ speciem conformata orbi præfulserit, quæque fuerit instar materiæ, ex qua postmodum in partes distincta ac indivisa, adaucta & velut in igneos globos fabricata, Sol, Luna & stellæ factæ fuerint.*

Argum. Advers. 1. *Verba illa, Hoc est corpus meum, necessariò inferunt, aut veram mutationem panis, ut volunt Catholici, aut mutationem metaphoricam, ut volunt Calvinistæ. Consequens Lutherani non admittunt. Ergò antecedens amplecti debent.* Connexio probatur. *Si quis enim dicat, nullam fieri mutationem, is cogetur dicere, panem non mutatum datum esse Apostolis, & de illo dictum esse, Hoc est corpus meum, id est,*

Hic panis verus & triticeus verè & propriè est corpus meum. Atqui hoc nullo modo admitti potest, sive agamus de re ipsa, sive de propositione. Nec enim ullo modo fieri potest, ut una res non mutetur, & tamen fiat alia, esset enim ipsa & non esset ipsa. In propositione autem affirmativâ necesse est, ut pro eodem supponant subjectum & prædicatum, alioqui est falsa prædicatio. Non igitur potest fieri, ut vera sit propositio, in qua subjectum supponit pro pane, prædicatum autem pro corpore Domini, panis enim & corpus Domini sunt res diversissimæ. Bellarm. lib. 3. de Euchar. cap. 19. Becanus de Cœna Lutheranâ cap. 4.

Costerus in Enchir. pag. 313. argumentum proponit hoc modo: *Christus, dum porrigens hoc Sacramentum, diceret: Hoc est corpus meum, apertè indicavit, quicquid porrigeret, & totam illam substantiam, quam manibus teneret, esse corpus suum, nec aliam adesse substantiam præter corpus suum, alioquin dicere debuisset: Hîc est corpus meum, id est, sub pane, vel cum pane, vel in pane.*

Resp. 1. Ostendimus superiùs, quosdam ex ipsis Pontificiis fateri, *transsubstantiationem non posse probari ex Scripturis.*

(Quomodo igitur ex verbis institutionis probari ea poterit?)

2. Scotus 4. sent. dist. 11. quæst. 3. jampridem ad Bellarmini argumentum respondit. *Si dicas,* inquit, *sicut dicit unus Doctor,* (intelligit autem Thomam 4. sent. dist. 11. artic. 1. quæst. 1. ex quo hoc argumentum petitum,) *quòd Matth. 26. dicendo, Hoc est corpus meum, expressè insinuat, panem non manere, quia tunc propositio esset falsa, hoc non cogit, quia dato, quòd substantia panis maneret, non demonstratur substantia panis, sed contentum sub pane, sicut modò non demonstrantur accidentia, quia tunc esset propositio falsa, sed est sensus. Hoc Ens contentum sub isto signo sensibili est corpus meum.*

Et postea. *Verum est, quòd hoc est corpus meum, & hic est corpus meum, sed non hoc accidens, sed contentum sub accidente. Eodem modo, si esset panis, non hoc, quod est substantia panis, esset corpus, sed hoc, quod est contentum sub pane, esset corpus. Maluit autem Salvator uti vocabulo hoc, quàm hic, quia magis exprimitur veritas, licèt utrumque dictum esset verum.*

3. Bellarminus ipse de invicto hujus argumenti robore diffidit. Ἐργασίαν enim illius his concludit verbis: *Licèt in verbis Domini esset aliqua obscuritas vel ambiguitas, eam tamen sublatam esse per multa Concilia & Patrum consensum.*

Et cap. 23. *Non est improbabile, non extare locum in Scripturis tam expressum, ut sine Ecclesiæ declaratione evidenter cogat transsubstantiationem admittere,* (quæ est tacita confessio, non posse dogma transsubstantiationis probari ex Scripturis.)

3. Tota structura hujus argumenti nititur illâ hypothesi, quòd per δεικτικὸν τοῦτο in verbis Cœnæ intelligatur panis. Atqui de eo nondum convenit inter Pontificios, quid per τὸ Hoc intelligatur.

Thomas p. 3. quæst. 78. art. 5. *Quidam dixerunt, quòd importet demonstrationem ut conceptam, non ut exercitam, quia ista locutio sumitur materialiter, cùm recitativè profertur. Alii dixerunt, quòd facit demonstrationem non ad sensum, sed ad intellectum, ut sit sensus: Hoc est corpus meum, id est, Significatum per hoc est corpus meum. Alii dixerunt, quòd dictio hæc facit demonstrationem ad sensum, sed intelligitur hæc demonstratio non pro instanti locutionis, sicut cùm aliquis*

dicit: Nunc tacee, adverbium nunc facit demonstrationem pro instanti immediatè sequenti. Thomæ sententia est, *quòd significet contentum in generali sub istis speciebus, sive substantiam in communi sine qualitate, id est, forma determinata.*

Innocentius III. lib. 4. de Myst. Missæ cap. 3. disputat, *particulam hanc nihil demonstrarè, neque quidquam ad consecrationem facere, cùm his verbis Sacerdos non utatur demonstrativè, sed recitativè, quemadmodum Christus ait: Ego sum vitis vera.*

Scotus lib. 4. sent. dist. 8. q. 2. vocat *individuum vagũ, de quo Christus pronunciavit, Hoc est corpus meum, jam consecratum, jam confectum per benedictionem, quæ præcessit.*

Idem ferè statuit Durandus lib. 4. Rational. c[illegible] n. 44. *Super hoc dicunt quidam, quòd per pronomen Hoc nihil demonstratur, sed illud materialiter ponitur. Item, Dominus utebatur illâ voce significativè, nos materialiter.*

Bonaventura 4. sent. dist. 8. q. 1. lit. G. *Hoc, id est, panis, panis substantia.*

Sed contrà Guitmundus lib. 2. contra Berengarium, *blasphemum esse dicit, quòd pronomen Hoc ad panem referatur.*

Ac Renatus in Panoplia super hæc verba. *Petra erat Christus, Catholica Ecclesia,* inquit, *nunquam dixit, panem esse corpus Christi, alioqui falsa est propositio, videlicet identica,* ideò sic resolvit: *Dicunt, quòd demonstrat hoc, quod est commune utrique termino interminatè.*

Quia verò ex ipsorum hypothesi corpus Domini non potest adesse, quin omnia verba sint prolata, ideò Johannes de Burgo de forma verbor. requisit. cap. 4. sic resolvit: *Hoc, sub hac specie præsens, vel de propinquo futurum, est corpus meum.*

Angelus de Clavisio in Summ. tit. Eucharistia, membr. 1. q. 23. *Mihi placet opinio Richardi de S. Victore lib. de Trinit. quòd ibi sit demonstratio mixta, scilicet partim ad sensum, partim ad intellectum, sub hoc sensu. Illud, in quod hoc transsubstantiabitur, est corpus meum, quod sicut ista propositio esset vera & magis propria, si demonstrando diceret, Hoc est corpus meum, scilicet illud, in quod cibus iste est transmutandus, est corpus meum, quando virtute ejus in prolationis termino ille cibus fieret corpus meum. Sic in proposito, quia ibi virtute verborum in complemento & termino ipsius orationis panis sit verum corpus Christi. Alii tamen aliter dicunt.*

4. Nec minùs variant recentiores scriptores. Bellarminus lib. 1. de Eucharist. cap. 11. §. Nota secundò &c. fatetur, *Pontificios non convenire in explicatione, quid demonstret pronomen Hoc, ac duas esse celebriores sententias.* (Ergò sunt plures sententiæ, licèt minùs celebres.) *Una, quòd pronomen Hoc demonstret corpus; altera, quòd pronomen Hoc non demonstret præcisè panem, nec corpus, sed in communi substantiam, quæ est sub illis speciebus, sic tamen, ut demonstratio propriè ad species pertineat, non quidem, ut sit sensus: Hoc, id est, hæ species sunt corpus meum, sed in obliquo, hoc modo: Hoc est corpus meum, i. e. sub his speciebus est corpus meum.*

Et postea. *Illud Hoc non demonstrat panem, nec Christi corpus, sed contentum sub his speciebus.*

Atque hanc posteriorem sententiam amplectitur Bellarminus, ideò in cap. præcedente 10. §. Porrò &c. demonstrare conatur contra Calvinianos, *non posse fieri, ut illud Hoc demonstret panem, tanquam*

quam subjectum propositionis, cùm ponatur in genere neutro.

Sed huic hypothesi Bellarminus ipse fortissimè contradicit, quando lib.3. de Eucharist. cap.19. scribit. *De pane dixit Christus, hoc est corpus meum.*

Et postea. *Non potest fieri, ut sit vera propositio, in qua subjectum supponit pro pane, prædicatum autem pro corpore Christi,* (nisi intercedat essentialis mutatio) *panis enim & corpus Domini res diversissimæ sunt.*

Rursus lib.2.de Euch.cap.7.§.Ubi &c. sic scribit: *Christus non de pane materiali dixit, Hoc est corpus meum, sed de pane cœlesti, qui est verè corpus ejus.*

Soncinas 4.sent.dist.9. concl. 4. per τὸ Hoc, dicit *demonstrari aliquid commune, utrique, continens utrumque in potentia & confusè.*

Scarga lib.1.de Euchar.cap.5. *pronomen Hoc* vult intelligendum esse *de corpore Christi,* ut sit sensus: *Hoc, quod sub speciebus panis occultatur*; & addit, *Nemo mentis compos aliter dicit.*

Vega de Missa fol.13. intelligit *de specie panis.*

Turrianus tract.1. cap.22. *substantiam panis eo demonstrari* asserit.

Franciscus Suarez in Thomam tom.3. q.78. art.1. Disp.58. sect.7. *octo opiniones* recenset, quid per pronomen *Hoc* in verbis Christi denotetur.

Josephus Angles in 4.sent. q. de Conversion. difficult.3. *Panis est, aut fuit corpus Christi, est falsa, quia copula Est significat extremorum conjunctionem, & tamen extrema hæc nunquam sunt unum.*

Gregorius de Valent. contra D. Heerbrandum sic resolvit: *Hoc, substantiam,* inquit, *totam, quam manibus tenebat, demonstrando, est corpus meum.*

Costerus in Enchir.p.350. sic resolvit: *Hoc ipsum, quod vobis trado manducandum, est corpus meum.*

Pistorius in Hodog. p.338. *Hoc, id est, hic transsubstantiatus panis, vel hic panis, tanquam cibus, vel hoc, quod est sub istis speciebus.*

Sic ergò variis modis de pronomine τοῦ in subjecto posito, invicem dissentiunt, quas dissensiones hoc ordine recenset Chamierus tom.4. Panst. lib.10. c.2.

Primò. Dominicus Soto 4. sent. dist.11. q.1. art.5. *Fuit opinio dicentium, nihil per illud pronomen Hoc demonstrari in actu exercito, sed esse pronomen conceptum, quasi omnia verba acciperentur materialiter. Itaque Sacerdos nihil affirmat, sed recitat esse à Christo dictum, veluti cùm legis in Evangelio, Tu es Petrus, nihil asseris, quia neque colloqueris cum aliquo, sed refers verba, quibus Christus Petro loquebatur.*

(Illi existimant, pronomen Hoc poni tantùm recitativè, non significativè.)

Salmero tom.9. tract.13. *In verbis, quæ nos proferimus, pronomen illud nihil demonstrat, quia verba sunt potiùs recitantis, quàm enunciantis.*

Glossator in c. Timorē de consecr. dist. 2. *Dico, quòd per hanc dictionē Hoc nihil demonstratur, nā ipsa materialiter ponitur ibi.*

Innocentius tertius de Mysteriis Missæ lib.4. cap.17. *Si opponatur de Sacerdote, quis tunc consecrat, cùm illa verba pronunciat? Respondetur, quòd Sacerdos nihil demonstrat.*

Confirmat Durandus 4. sent. dist.8. q.2. Quibus Suarez & Gregorius de Valentia addunt Occamū, Johannem Majorem,

jorem, Picum Mirandulanum, Catharinum.

Secundò. Plerique verò statuunt, *significativè* poni ac demonstrationem facere. Sed abeunt in diversas sententias. Quidam demonstrationem referunt *ad sensum*, alii *ad intellectum*, teste Dominico Soto d. l.

Tertiò. Qui *demonstrationem ad sensum* ponunt, rursus abeunt in duos ordines. Nam alii *panem* dicunt demonstrari, alii verò *corpus Christi*.

Quartò. Qui ad panem referunt, alii *ad substantiam*, alii *ad accidentia*.

Bonaventura 4. sent. dist. 8. part. 2. art. 1. *Pronomen Hoc demonstrat panis substantiam sub accidentibus, quæ oculis conspici possunt, & tangitur illud, quod convertitur, per subjectum, sicut illud in quod, per prædicatum.*

De Rubione. *Hujusmodi pronomen Hoc, supponit pro pane.*

Hûc Alexandrum Alensem referunt Vasquez, Gregorius de Valentia, & alii.

Suarez hujus partis triplicem ponit differentiam; unam, *ut sit panis, quatenùs permanet in sua substantia*; alteram, *ut designet substantiam panis, non ut est in se, sed ut est conversa in corpus Christi*; tertiam, *ut designet substantiam panis, non ut panis est, sed ut hæc substantia, vel hoc Ens.*

Guillaudus in 1. Cor. 11. *Est pronominis demonstrativi officium, ostendere substantiam absolutè & sine qualitate.*

Quintò. *De accidentibus* exponit Suarez. *Secunda principalis opinio est, pronomen Hoc, designare accidentia, seu species panis, quia illud pronomen designat rem sensibilem, quæ est tempore, quo fit designatio, & manet, quando perficitur significatio verborum & permanet in fine.* Assignat autorem Tapperum art. 13. Sed Tapperus perplexiùs locutus est. *Contentum vel substantia, quæ est sub his speciebus panis, est corpus meum, ut demonstratio, quoad species, sit certa, sed indeterminata, quoad substantiam contentam.*

(Quæ verba videntur ad eos potiùs pertinere, qui demonstrationem fieri volunt *ad intellectum*, de quibus postea.)

At Petrus de Bollo. *Nos, qui incalescimus fidei & veritatis ardore, per illud pronomen Hoc, neutiquam accidentia demonstramus.*

Sextò. Qui ad *corpus* referri statuunt, valde sunt varii. Quidam hac enunciatione referri voluerunt, *quod esset jam factum*, unde non exigua controversia, *Utrum Christus consecraverit iisdem verbis, quibus nunc fit consecratio, an verò aliis quibusdam, an etiam his ipsis, sed primùm occultè & tacitè prolatis: an denique nullis, sed merâ potentiâ*; & secundùm hoc facilis sensus, *Hoc est corpus meum, quia nimirùm jam nullus sit panis, sed mutatus in corpus meum, quòd proinde realiter sit jam tum in manibus Sacerdotis.* Sed fermè omnibus hæc sententia absurda visa est.

Septimò. Perplexitas tamen multiplicata, cùm ex *parte vocabuli*, tum *ex parte corporis*. Primùm enim dixerunt, *Hoc, substantivè sumi.*

Petrus Michael Jesuita de Eucharist. Dial. 1. cap. 2. *Guitmundum illum vetustum Berengarii antagonistam secutus dicere possum, Illud Hoc, &c. substantivum esse demonstrativum, atque demonstrare id, quod à Christo discipuli erant accepturi, non aliud fuisse, quàm corpus suum, ut sensus sit, Hoc.* quod

quod pro vobis trado, est corpus meum, neque posse panem idcircò demonstrare.

Sed Maldonatus in cap.26. Matth. *Ego omnibus viribus contendo, adjectivum esse, neque ullâ ratione substantivum esse posse, aut pro alia re, quàm pro corpore Christi accipi.* Maldonato assensum præbet Barradius.

Lucas Brugensis in eandem it sententiam. *Grammatica,* inquit, *non permittit discrepantiam generis inter substantivum & adjectivum, qualis est inter* ἄρτος & τοῦτο, *inter panis, & hoc.*

Et paulò pòst. *Non est opus, pronomen Hoc substantivè accipere, quemadmodum manifestum evadit ex consimilibus verbis, Hic est sanguis meus, seu calix sanguinis mei, ubi sicut Hic demonstrat sanguinem meum, ita istud Hoc demonstrat corpus meum.*

Vasquez Disp. 201. cap.4. in hanc rem prolixè disputat, imò & in easdem partes Guitmundum trahit, quem paulò antè Michael ab alteris statuebat.

Octavò. De corpore gemina etiam philosophatio. Alii dixerunt, *corpus, ut est in seipso.*

Suarez Disp.58. de Sacramentis sect.7. *Tertia sententia,* inquit, *dicit, pronomen Hoc designare corpus Christi, prout est in se, in propria specie, quem sensum indicat Ockam, clarius Major, qui dicit, posse demonstrari corpus Christi, prout est in cœlo.*

(At quis explicet, corpus Christi, prout est in cœlo, esse in Eucharistia? unde etiam hæc sententia refutatur à Suarez.)

Alii malunt, *prout est sub accidentibus. Quarta opinio sit,* inquit ibidem Suarez, *demonstrari illo pronomine Hoc, corpus Christi, prout est sub accidentibus panis in termino prolationis verborum, ut sensus sit, Hoc, quod significatur his accidentibus, est corpus meum.* Sed quia transsubstantiatio nondum facta, quando pronunciatur pronomen *Hoc,* inde novi emergunt scrupuli.

Angelus de Clavisio in Summa de Eucharistia part.1. q.23. sic resolvit: *Illud, in quod hoc transsubstantiabitur, est corpus meum. Vel, illud, in quod iste cibus est transmutandus, est corpus meum.*

Petrus de Bollo. *Pronomen Hoc, demonstrat corpus in individuo, quod nondum est, sed in genere substantiæ.*

Gorranus. *Hoc, id est, existens sub hac specie verbis completis.*

Biel in Epitome Canonis. *Sine ambiguitate dicendum, quòd Hoc, demonstrat panem, nec species ejus, sed verum corpus Christi, quod est sub speciebus, in fine orationis.*

Dionysius in cap. 26. Matth. *Hoc, quod sub specie panis post consecratione͂ continetur.*

Illud Petrus de Aquila sic explicat 4. sent. dist.8. art.3. *Verbum quodcunque potest capi dupliciter. Uno modo potest capi secundùm se, alio modo, prout est pars alicujus orationis. Primo modo, scilicet secundùm se, omne nomen habet suum significatum in instanti ultimæ syllabæ ejus. Secundo autem modo, scilicet, ut est pars alicujus orationis, non habet suum significatum, nisi in ultimo instanti prolationis totius orationis. Ad propositum ergò dicitur, quòd illud pronomen, Hoc, ponitur in illa oratione non secundùm se, sed ut est pars orationis, & ideò non habet suum significatum, nisi in ultimo instanti prolationis totius orationis, sed pro illo instanti est corpus Christi. Ergò demonstrat corpus Christi pro ultimo instanti prolationis.*

Domin. Soto illustrat exemplo 4. sent. dist.10. q.1. art.5. *Sicut, cùm quis dicit, Taceo, intelligit pro momento sequenti, quo desinit loqui.*

Nonò. Qui *ad intellectum* demonstrationem fieri statuunt, dicunt, *eum esse communem cùm pani, tum corpori*, & variis nominibus insigniunt.

Dominicus Soto l. d. *Pronomen in forma consecrationis demonstrat, non quidem singulariter panem, qui nunquam est corpus, aliàs non esset conversiva panis in corpus, sed solùm significativa, quòd corpus est corpus. Sed demonstrat communiter & in genere contentum sub illis speciebus, quod quidem in principio erat panis, & in fine corpus.*

Vasquez Disp. 201. cap. 2. *Aliquid commune pani & corpori Christi, quod vim habeat singularis, ut dici solet, vagi, sicut, quidam homo: non quidem, quòd sit aut demonstretur solùm in fine orationis, sed quòd simul atq; profertur pronomen, & antequam finiatur oratio & sensus illius ostendatur.*

Suarez Disp. 58. sect. 7. *Quinta sententia est, illo pronomine formaliter ac per se primò designari aliquid commune substantiæ panis ac corpori Christi. Commune, inquam, non secundùm rem, illud enim nullum esse potest, sed secundùm rationem seu denominationem, nimirùm sub ratione contenti sub his accidentibus.*

Gregorius de Valentia rem totam quatuor comprehendit assertionibus tomo 4. Commentar. Disput. 6. q. 6. punct. 2. Prima, *per pronomen illud demonstrari quidem eam rem atq; substantiam, quæ sub accidentibus panis præsens continetur, tum cùm profertur illud pronomen, quamvis non formaliter, prout res illa est tunc, sed absolutè.* Secunda. *Non tamen demonstrari eam rem secundùm notionem aliquam ejus distinctam & peculiarem, quæ determinatè conveniat soli pani, sed secundùm aliquam notionẽ communiorem, minusq; distinctam, quæ indifferenter & pani & corpori Christi æquè convenire hîc possit.* Tertia. *Non igitur demonstrari eam rem secundùm rationem panis specificam aut genericam, talem, quæ non sit pani cum humano corpore communis. Item, neque demonstrari secundùm suam rationem individuam determinatam, aut etiam vagam talem, quæ corpori Christi minimè in proposito convenire possit, qualis est quidem habitudo ad illa numero accidentia, quatenùs ita rem illam continent, ut etiam ei inhæreant.* Quarta. *Omninò eam rem præcisè demonstrari secundùm rationem substantiæ individuam vagam, consistentem propriè in ejus substantiæ ordine seu habitudine ad illa numero accidentia, quatenùs est illis minimè conjuncta, atq; sub iis continetur illud præsens, non cogitando hîc ulterius, quod contineatur sub illis numero accidentibus, tanquam subjectum, cui ita inhæreant, id quod pertinet quidem ad individuam rationem determinatã ipsius panis.*

Decimò. *Quodnam verò tandem est illud commune demonstratum per pronomen τοῦ, Hoc?*

Durandus 4. sent. dist. 8. q. 2. *Dicendum, quòd sit demonstratio ad intellectum, non quidem alicujus individui signati, sed solummodo individui vagi, ut sit sensus, Hoc, id est, contentum sub hoc, scilicet sub speciebus, loquendo in generali, non autem in speciali pro pane, vel pro corpore, est corpus meum.*

Dominicus Soto d. l. *Non dixit, Hic panis est corpus meum; neque dixit, Hoc corpus est corpus meum: sed in generali, Hoc est corpus meum, nullo nomine apposito à parte subjecti: sed solo pronomine, quod significat substantiã in communi sine qualitate, i. e. forma determinata alicujus speciei vel individui.*

De Rubione. *Alii dicunt, quòd supponit non pro corpore, nec pro pane, sed pro Ente individi-*

dividuo, ut sit orationis sensus. Hoc Ens, sub istis accidentibus demonstratis, est corpus meum.

Suarez d.l. *Sensus est: Hoc, quod sub his accidentibus continetur, est corpus meum.*

Undecimò. Scotus 4. dist. 8. quæst. 3. novum commentum recenset quorundam, qui demonstrationem fieri dicerent *simul ad sensum & ad intellectum. Sciendum est*, inquit, *quòd quidam dicunt, quòd pronomen Hoc, faciat demonstrationem ad intellectum & ad sensum simul: sic intelligendo, quòd demonstrat aliquid, quod est objectum intellectus; & aliquid, quod est objectum sensus: primum in recto, secundum in obliquo, ut sit sensus, Hoc, id est, aliquid sub hac specie sensibili, non restringendo existentiam sub hac specie sensibili ad aliquam determinatam temporis differentiam. Significatio enim nominis sive adjectivi, sive substantivi non restringitur ad aliquam temporis differentiam, unde secundùm Donatum tempus non est de accidentibus nominis, nec pronominis.*

Et paulò pòst. *Cùm ergò Sacerdos in persona Christi proferat propositionem, Hoc est corpus meum, sensus est: aliquid sub hac specie præsens, vel de propinquo futurum, est corpus meum.*

De his Scholasticorum & recentiorum dissensionibus plura videantur apud Suarez & Gregorium de Valentia dictis locis, Pesantium in Thomam Disput. 3. fol. 912. ubi meritò cum Bellarmino lib. 1. de Eucharistia cap. 8. exclamare quis possit. *Usque adeò multæ sunt expositiones Adversariorum de voce Hoc.*

5. Cajetanus non solùm negat, ex verbis Christi, Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus, transsubstantiationem probari posse. Sed insuper etiam longiùs progressus, quàm par est, negat realem & substantialem corporis & sanguinis Christi præsentiam ex illis probari posse. Sic enim disserit in part. 3. Summ. Thom. quæst. 75. artic. 1. *Non apparet ex Evangelio coactivum aliquod ad intelligendum hæc verba propriè. Ex subjunctis siquidem verbis à Domino, scilicet, quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum, non potest concludi evidenter, præmissa verba esse intelligenda propriè, quoniam ly Quod, non refert conjunctionem prædicati cum subjecto, sed refert prædicatum, scilicet corpus meum, cum cujus relationis veritate stat, præjacentem esse veram solùm in sensu metaphorico, ut patet in exemplo, Petra autem erat Christus. Si enim adjunxisset Apostolus, qui crucifixus est, resurrexit & ascendit ad cœlos: dicendo, Petra autem erat Christus, qui crucifixus est &c. nihilominùs præjacens illa propositio, Petra autem erat Christus, non propriè, sed metaphoricè intelligenda esset. Et similiter in proposito. Verba Domini, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: ex illa additione, quod pro vobis tradetur, non arctatur prima propositio ad sensum proprium, sed esset etiam vera, si in solo sensu metaphorico esset prolata: & propterea dixi, ex verbis Domini propriè intellectis ab Ecclesia, excludi errorem dicentium, corpus Christi metaphoricè seu significativè tantum esse in Eucharistia.*

6. Nos per *τὸ Hoc*, dicimus significari totum συμπεπλεγμένον sive complexum, cùm sit *propositio demonstrativa & exhibitiva*, in qua *subjectum* notat totum complexum, *prædicatum* exprimit dignius & sensui minùs obvium, quarum propositionum fundamentum est rerum duarum unio, conjunctio & simultanea exhi-

exhibitio, cui sententiæ quamproximè accedit, quòd quidam ex Scholasticis statuunt, in propositione, *Hoc est corpus meum*, dati *duplicem demonstrationem*, quæ in exemplis, ubi duæ res modo quodam unitæ vel ostenduntur, vel exhibentur, usitatissima est. Unam *ad sensum*, alteram *ad intellectum*. In illa res externa & sensibus obvia, ac per se nota non nominatur, in hac verò res intellecta, ut minùs nota & præstantissima, in prædicato evolvitur.

7. At, inquies, *si per τὸ Hoc, denotatur totum complexum, erit ταυτολογία, sensus enim erit, hoc Christi corpus est corpus Christi.*

Resp. Eâdem difficultate, si aliqua esset, premerentur ipsi Pontificii, qui per τὸ *Hoc* intelligunt *corpus Christi peregrinâ specie indutum*. Si illi non sunt rei ταυτολογίας. Ergò nec nos.

Maldonatus in cap. 26. Matth. *Non est ταυτολογία, si maximè subjectum & prædicatum pro eodem supponant, tum demum esset ταυτολογία, si idem atque eodem modo significarent. Nam cùm dicit, hoc est corpus meum, quamvis hoc pro ipso corpore Christi accipiatur, idemq; significet, ταυτολογία non est, sed usitatissima locutio, quâ corpus meum significat corpus Christi nominatim & distinctè, hoc non nominatim, sed quasi mutè.*

8. Conferimus etiam propositiones *Sacramentales* cum propositionibus *personalibus*. Quamvis enim unio panis cum corpore Christi non sit personalis, sicut divina & humana Naturæ in Christo sunt personaliter unitæ, illud tamen cum unione personali duarum in Christo Naturarum commune habet, quòd propter unionem Sacramentalem panis & corporis Christi monstrato & exhibito pane Eucharistico, rectè dicitur, *Hoc est corpus Christi*, sicut propter unionem personalem duarum in Christo Naturarum divinæ & humanæ, Petrus rectè dicebat Matth. 16. v. 17. *Tu es Christus, Filius Dei viventis.*

9. At, inquiunt, *disparem esse rationem propositionum personalium & Sacramentalium, cùm in propositionibus personalibus unũ sit substratum propositum, propositiones autem Sacramentales fluant ex sola præsentia.*

Resp. Bellarminus lib. 4. de Eucharistia cap. 30. ad nostrum argumentum, (*Si ideò Sacramentum Eucharistiæ adorandum est, quia ibi Christus est, igitur omnis creatura adoranda erit, quia in omni creatura Deus est.*) respondet hoc modo: *Longè aliter Christus est in Eucharistia, quàm in aliis creaturis Deus. Nam in illa unum tantùm suppositum est, idq; divinum, cætera omnia ad illud pertinent, & cum illo unum quid faciunt, ideò rectè totum illud simul adoratur. At in aliis quidem rebus Deus est, sed non est unum aliquod suppositum cum illis.*

(Si in Eucharistia est unum tantùm suppositum, utique propositiones Sacramentales rectè conferuntur cum personalibus, non quidem ratione unionis *in specie*, sed *in genere*, est enim utrobique mystica unio.)

Argum. 2. Autor Phosphori Pontificii art. 2. ut & Hunnius Apostata cap. 16. adducunt aliquot versiculos *ex cap. 6. Johan.* ex quibus probare nituntur transsubstantiationem.

Resp. 1. Ostendemus inferiùs cap. 6. in resp. ad 5. arg. multos ex ipsis Pontificiis agnoscere, in cap. 6. Johan. non *de Sacramentali*, sed *spirituali manducatione & bibitione* agi.

2. Mal-

2. Maldonatus in cap. 6. Johan. v. 55. sic scribit: *Verum igitur cibum & verum potum vocat, quia verè animas nutrit & vitam æternam illis præbet: sicut v. 32. vocavit se panem verum, non utiq; Naturâ, nec enim verè & propriè, si Naturam spectes, panis est, sed effectu, quia verè præstat, quod panis præstare solet, cùm ad id fiat, ut verè homines vivant; & cap. 15. v. 1. vocat se vitem veram, non quòd vera sit vitis, sed quòd id, quod vitis facit, ut sarmenta sua nutriat atq; sustentet, multò ipse veriùs facit.*

(Agnoscit ergò Maldonatus nomen panis in cap. 6. Johan. accipi *metaphoricè vel metonymicè.*)

3. Credunt Pontificii, non fieri transsubstantiationem, nisi verbis consecrationis. *Hoc est enim corpus meum.* At Christus ea nondum protulerat, cùm concionem illam Joh. 6. haberet.

Argum. 3. *Patres à tempore Apostolorum usque ad Lateranense Concilium transsubstantiationem agnoverunt.* Bellarm. lib. 3. de Euchar. cap. 20.

Resp. 1. Ostendimus superiùs membro 3. quosdā ex Pontificiis fateri, *transsubstantiationem fuisse primitivæ Ecclesiæ incognitam;* memb. 4. quòd quidam agnoscant, *in Concilio Lateranensi Anno 1215. transsubstantiationem pro fidei articulo definitam;* memb. 6. quòd varias de modo conversionis invicem foverint opiniones ante Concilii illius definitionem.

2. Innocentius lib. 4. de Myst. cap. 9. *Fuerunt, qui docerent, quòd, sicut post consecrationem vera panis remanent accidentia, sic etiam vera panis remaneat substātia, quia sicut subjectum non potest subsistere sine accidentibus, sic accidentia non possunt existere sine subjecto.*

Thomas p. 3. q. 75 art. 2. itidem mentionem facit quorundam, qui posuerunt, *quòd substantia panis & vini maneat.*

3. Fatentur, *nomen transsubstantiationis in Lateranensi Concilio primùm fuisse inventum,* (quod magnum novitatis præjudicium, nisi res ipsa, per nomen significata, evidenter ex Scripturis probetur.)

Bellarminus lib. 3. de Eucharist. cap. 23. *Licuit Concilio Lateranensi nomen transsubstantiationis ponere &c.*

Costerus in Enchir. cap. 8. *Ante annos trecentos in Concilio Lateranensi ad rei istius admirabilis clariorem explicationem usurpatum est nomen transsubstantiationis, ut intelligerent Christiani, substantiam vini & substantiam panis in substantiam sanguinis & corporis Christi vi verborum transmutari.*

4. Gregorius de Valentia lib. 1. de Præsent. Christi in Euchar. cap. 10. pag. 381. §. Denique &c. agnoscit, *Patres obscuriùs de transsubstantiatione locutos esse atque simpliciùs, quia putabant, se non nisi Catholicè à Catholicis intelligi posse, & ne mysterium irridendum infidelibus exponerent, si in sermonibus popularibus sententiam suam explicâssent.*

(At si obscuriùs de hac quæstione sunt locuti, quomodo ad unanimem ipsorum consensum provocari potest?)

5. Bellarminus lib. 3. de Eucharist. cap. 23. §. Unum tamen &c. de Scoto, *homine acutissimo & doctissimo,* uti eum vocat, fatetur, *quòd non noverit illum consensum Patrum* (nimirùm, quia non poterat illum invenire.)

6. Idem Bellarminus d. l. ex voce *transelementationis,* quâ Patres utuntur, probare cupit, *transsubstantiationem* ab illis fuisse assertam.

Ibid. tamen *transelementationem* sic exponit, *quòd significet mutationem totius rei usque ad prima Elementa, id est, usque ad materiam primam, quæ ab Aristotele elementum vocatur*, (quâ ratione transelementatio à transsubstantiatione distinguitur, quia in transelementatione manet materia, sed in transsubstantiatione nuda tantùmmodò accidentia, proinde ex nomine transelementationis parum subsidii accedet transsubstantiationi.)

7. Franciscus Suarez in Disput. super Thomam tom.3.q.75.Disp.50.sect.1.agnoscit *omnia nomina ab antiquis Patribus inter explicandū hoc mysterium Eucharistiæ usurpata vel generalia esse, ut nomen conversionis, mutationis, transitus & migrationis, vel accidentariæ mutationi magis esse accommodata, ut nomen transfigurationis & quæ sunt similia.* (At quomodo ex generalibus illis vel accidentariæ mutationi accommodatis vocabulis transsubstantiationem sive mutationem substantialem aliquis indubitatò colligere poterit? hoc esset à genere ad speciem, vel à specie ad speciem concludere.)

8. Urgent, quòd Patres dicunt, *panem fieri corpus Christi, ex pane fieri corpus Christi.*

Resp. Verbis Alfonsi de Castro lib. 4. adv. hæreses, verbo Christus, hær esi2. *Apollinaris ex verbis Johannis, Verbum caro factum est, evincere voluit, Verbi substantiam conversam fuisse in carnem. At non opus est, ut quoties aliquid fit, qualicunque, ut ita dicam, factionis aut facturæ modo, unum convertatur in aliud, potißimùm quando illud fit non simpliciter & absolutè, sed aliquale tunc fit, quale priùs non erat.*

9. Eccius in Enchir. cap.36. transsubstantiationem probat ex sermone Cypriani de Cœna. *Sed hunc sermonem non esse Cypriani, sed alterius cujusdam, ac proinde supposititium,* tradit Bellarminus lib.2. de Eucharist. cap. 9. ac lib.4. cap.26. quo ipso testimonium ex illo productum pro stabiliendæ transsubstantiatione, rejicit.

(Plura hujusmodi exempla, quomodo Pontificii probent transsubstantiationē ex illis Patrum scriptis, quæ alii habent pro supposititiis, colligi poterunt ex illis, quæ dicta sunt lib.1. part.2. cap.13.)

10. Urgent, quòd Patres dicant, *panem Eucharisticum Naturâ mutari.*

Resp. *Per Naturam* intelligunt proprietatem, cùm de aqua Baptismi, (quam non mutari substantialiter Adversarii concedunt) dicat Ambrosius lib. de iis, qui initiantur mysteriis cap. 9. *Nullus est hîc ordo Naturæ, ubi est excellentia gratiæ.*

Chrysostomus serm. de Virt. & vitiis. *Elisæi lignum potuit undarum mutare Naturam, quas quidem superficie suâ quasi tergo ferrum sustinere coëgit,* (nec tamen earum mutavit substantiam.)

Salvianus lib.1. de Gubernat. Dei de aquis amaris, sed miraculosè dulcoratis Exo.15.v.25. *Adde medicatas aquas, vel datas, vel immutatas, speciem servantes, Naturam relinquentes.* Nec possunt Adversarii hanc significationem rejicere, cùm eâ utantur, quando Theodoreti & Gelasii dicta ipsis objiciuntur.

Bellarm. lib.2. de Euchar. cap.27. disputat, *per Naturam panis non intelligendam esse internam panis substantiam, sed exteriorem Naturam & proprietates accidentium.*

Gregorius de Valentia contra Fortunat. Crellium p. 108. citat Philosophos. *Philosophi, inquit, de Naturis rerū libros suos*

quan-

quandoq; inscribunt, in quibus tamen propriè agunt de rerum operationibus & proprietatibus.

Conimbric. lib. 2. Physic. cap. 1. q. 1. notant, *vocabulū Naturæ non solùm essentiam, sed & naturales rei proprietates notare, & quando pro rei quidditate seu essentia ponitur, tunc nihilominùs tale discrimen inter essentiam, quidditatem & Naturam intercedere, quòd essentia importet ordinem ad esse rei, cujus est, quidditas ad definitionem, quâ, quid res sit, explicatur, Natura ad operationē.*

Argum. 4. *Manna non saporem tantùm, sed etiam substantiam ad votū comedentium mutavit, adeò, ut si quis vellet comedere ovū, gallinam, saccharum, manna &c. mox verteretur vel in ovum, vel in gallinam, vel in saccharum, id significatur verbis Sap. 16. v. 20. ad quod quisque volebat, convertebatur μετεκιρνᾶτο, id est, transtemperabatur, ut manna in eo fuerit typus transsubstantiationis panis in corpus Christi in Eucharistia.* Gregorius de Valent. tom. 4. Disput. 6. q. 3. punct. 2. §. 4. Claudius Sainctes de Eucharist. repet. 7. cap. 3. Thomas Bozius lib. 13. de Not. Eccl. cap. ult. Nicolaus Villagagnon. lib. 3. contra Calvin. cap. 52. Scarga contra Zuinglianos art. 8. Johannes Hesselius lib. de Eucharistia, Lorinus & Jacobus Tirinus in Comm. Sap. 16.

Resp. ex Cornelio à Lapide in Comm. Exo. 16. ubi sic scribit: *Sententia hæc nova est, & caret fundamento solido. Verba enim Scripturæ non loquuntur de substantiali, sed de accidentali saporis conversione, alioqui non murmurâssent Israëlitæ ob manna, Num. 11.* (Subjicit quidem Cornelius, *manna fuisse typum Eucharistiæ, non quoad transsubstantiationem, sed quoad accidentium remanentium vim & efficaciam. Ostendit enim sapor mannæ, quo pacto possint accidentia panis & vini remanere & nutrire sine illorum substantia. Itaque implicitè & consequenter sapor alius atque alius in manna typus quoque fuit transsubstantiationis. Sapor enim alius aliam substantiam comitari & indicare solet,* (quâ in parte Cornelio suffragatur Benedictus Pererius Disput. 16. Comm. in cap. 6. Joh. & Blasius de Viegas Comment. 3. in Apocal. cap. 2. sect. 4.) Sed nec hæc Cornelii sententia probari potest. Nam 1. miraculum illud, quòd manna unicuivis omnem saporem pro libitu ipsius exhibuerit, à Mose non annotatur. 2. Ex Apocrypho libro Sapientiæ id apodicticè probari nequit. 3. Moses certum saporis genus, videlicet, ut *simila cum melle* mannæ tribuit. 4. Si manna exhibuit omnem saporem, cur Israëlitæ desiderârunt cucumeres, pepones, allia, pisces, carnes &c.? 5. Per coctionem & præparationem manna varios acquisivit sapores, ut exponitur Num. 11, v. 9. 6. Si vel maximè de manna ista omnia concederentur, tamen transsubstantiatio panis in Eucharistia nondum esset probata, *quia ex solo sensu literali ducuntur firma argumenta,* docente Bellarmino lib. 3. de Verbo Dei cap. 3.)

Argum. 5. *Non est rationi consentaneum, ut maneat simul cibus mentis & ventris.*

Item. *Si panis substantia adesset, non posset corpus Domini sumi, quin solveretur jejunium,* ex quo sequeretur, *ut nemo posset eodem die communicare, siquidem ex decreto Apostolorum corpus Domini non nisi à jejunis ritè sumi potest.* Bellarm. lib. 3. de Euchar. cap. 22. §. Quarta ratio.

Resp. 1. ex Bellarmino, qui lib. 3. de Euchar. cap. 23. §. Ad secundam &c. disputat,

accidentia panis nutrire, si scilicet in magna copia sumantur.

(At num potest aliquid nutrire, quod non est cibus? Præterea, qui eam rem corpoream accipit, quæ nutrit, ille acceptâ illâ re non est jejunus. Sed qui accidentia panis & vini in Sacramento Eucharistiæ accipit, ille accipit rem nutrientem. Ergò, qui accidentia panis & vini in Sacramento Eucharistiæ accipit, ille non est jejunus.)

2. Melchisedecus sacrificium suum, quod volunt esse Missatici sacrificii typum, distribuit iis, quos noverat è spoliis hostium abundè refectos, quomodo igitur cum typo hujus sacrificii stabit jejunii necessitas?

Alphonsus de Castro lib. 10. adv. hæreses fol. 283. *Quatuor illi Reges, pro quibus pugnaverat Abraham, secum portari fecerant ea, quæ ad cibum erant necessaria, quibus Abraham illiusq; servi sunt usi, prout Abraham ipse testatur, loquens ad Regem Sodomæ, qui omnia spolia præter animas ipsi offerebat, non accipiam, inquit Abraham, ex iis, quæ tua sunt, exceptis illis, quæ comederunt juvenes. Neque enim opus erat, ut Melchisedec cibum & potum afferret bellatoribus, qui tam opimis spoliis è prælio revertebantur, omnem supellectilem captam secum reducentes.*

Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 6. §. Nonò. *Ut Scriptura habet, rediit Abraham ex prælio cum ingenti præda, in qua etiam erant ea, quæ ad cibum pertinent, ut illic dicitur, imò in fine capitis additur, milites Abrahæ cibum sumpsisse, antequam ei occurreret Melchisedec. Quid igitur opus erat pane & vino iis, qui spoliis abundabant, & paulò antè comederant & biberant?*

3. Si cum pane sumitur corpus Christi, panis non sumitur ante corpus Christi, ac proinde corpus Christi, quod cum pane sumitur, à jejunis sumitur.

Augustinus Epist. 118. cap. 6. ait. *traditum esse ab Apostolis, ut Sacramentum non nisi à jejunis sumeretur,* sed jejunium, de quo Augustinus loquitur, cibus communis, non sanctus aut Sacramentalis violat.

Caput III.

DE PANIS EUCHARISTICI repositione & asservatione.

Thesis. Panis Eucharisticus non est corpus Christi extra usum à Christo institutum, & per consequens repositio & asservatio Sacramenti probari nequit.

Explicatio. 1. Quæstio in eo versatur, an panis Eucharisticus, quando recitatione verborum institutionis benedictus, sanctificatus ac consecratus est, statim sit distribuendus, sumendus & manducandus in commemorationem Christi, an verò post benedictionem omissâ distributione, sumtione & manducatione sit reponendus, *in ciborio* (ut vocat Johannes Fabri,) *in conopeo* (ut vocat Hardingus,) includendus, asservandus & ad alios usus accommodandus, ita ut post aliquot dies, septimanas, menses vel annos demùm sequatur ejus sumtio & manducatio, vel etiam planè omittatur.

2. Usus ille, extra quem panis Eucharisticus negatur esse corpus Christi, definiendus est totâ seu integrâ illâ actione, quæ in verbis institutionis præscribitur & mandatur. Tota enim actio Eucharistica est connexa, & ad totam illam actionem pertinent hæc verba: *Hoc*

est

est corpus meum. Et Paulus fracto pani tribuit, quòd sit *communicatio corporis Domini* 1. Cor. 10. v. 16. Actus Sacramentales, videlicet consecratio, fractio sive distributio, & sumtio, videlicet manducatio & bibitio sunt invicem subordinati & in administratione sacræ cœnæ vi divinæ institutionis essentialiter connexi, iidemq; simul sumti constituunt actionem à Christo in Eucharistiæ institutione præscriptam, requisitam & mandatam. Quare si aliquis horum actuum desit, vel illius loco substituatur alius, à Christo non institutus nec requisitus, tum non observatur Christi institutio, ac proinde non fit legitima sacræ Cœnæ administratio. Quia ex vi institutionis Christi, benedictio, fractio, distributio, sumtio sunt actus contigui, non pro instāti unius actionis seorsim fingi potest, uniri cum pane corpus Christi, quomodò fingi non potest, in illo instanti cùm Minister dicit, *Ego te baptizo*, ad primum vel secundum verbum, vel ad emissionem aquæ ex manu baptizantis, antequam corpus baptizandi attigit, esse integrum Sacramentum, sed ad absolutam actionē juxta institutionem Christi absolutum quoq; est Sacramentum.

3. Præsentiam igitur corporis & sanguinis Domini in sacra Cœna non initio, nec medio, nec fini actionis Sacramentalis, sed toti actioni à Christo institutæ, vel ut rectiùs loquar, ipsi institutioni & ordinationi Christi, quæ per actionem ab ipso præscriptam, id est, consecrationem, distributionem, manducationem ac bibitionem observatur, repetitur & quasi renovatur, acceptam ferendam esse dicimus.

4. Proinde in regula illa, *Nihil habet rationem Sacramenti extra usum à Christo institutum*, nomine usus intelligitur tota actio Sacramentalis à Christo præscripta, videlicet consecratio, distributio, manducatio & bibitio, hi enim actus omnes & singuli instituunt & absolvunt usum illum Sacramentalem, de quo regula agit.

5. A qua sententia nequaquam discedunt, qui *manducationem* tantùm & *bibitionem* requirere videntur. Cùm enim manducatio & bibitio sint ultimus essentialis actus, ad quem reliqui priores, *consecratio* scilicet & *distributio*, certâ ratione referuntur, ideò per manducationem & bibitionem priores illos actus Sacramentales non excludunt, sed potiùs includunt, atque ut Lutheri verbis rem explicemus, usum Sacramentalem definimus *relativè ad extra*, hoc est, contra inclusionem, circumgestationem & alios peregrinos usus, quorum in verbis institutionis nulla fit mentio, non autem dividunt eum *contra seipsum*, nec definiunt *ad intra*, hoc est, non opponunt eum reliquis actibus Sacramentalibus in ipsa institutione expressis, & Sacramentalem manducationem ac bibitionem necessariò antecedentibus.

6. Fundamentum asservationis est opinio transsubstantiationis.

Lorichius hæresi 3. de Eucharistia. *In Eucharistia consecrata manet Christus totus, quamdiu illa, aut aliqua ejus particula sub specie durat, ubicunque sit, aut inveniatur.*

Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 3. *Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum reliquis Sacramentis, symbolum esse rei sacræ & invisibilis gratiæ formam visibi-*

sibilem: verùm illud in ea excellens & singulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm sanctificandi vim habent, cùm quis illũ utitur: at in Eucharistia ipse sanctitatis autor ante usum est.

7. Notandum etiam illud, quòd non sint ubique iidem asservationis modi.

Hardingus contra Ivellum art. 9. *In aliis Christianis regionibus aliâ quâdam ratione servatur, loco aliquo serâ & clavi munito: quibusdam in locis in altero fine aut latere altaris: in quibusdam verò in sacello in hunc ipsum usum extructo: in quibusdam autem in sacrario, aut in intrinseco aliquo & secreto templi loco, quemadmodum Constantinopoli quondam Chrysostomi memoriâ. Alicubi etiam in palatio Episcopi prope templum servatum, atque in festis diebus honorificè in Ecclesiam importatum, & in altari positum fuisse legimus, qui mos postea fuit propter abusus Conciliorum decreto sublatus.*

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 6. statuit, *retinendum omninò salutarem hunc & necessarium morem reponendi & asservandi Sacramentum.*

can. 7. anathema pronunciat, *si quis dixerit, non licére Eucharistiam in sacrario reservari, sed statim post consecrationem astantibus necessariò distribuendam.*

Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 2. §. 1. *Catholici omnes conveniunt, panem ritè consecratum, sive corpus Domini sub specie panis contentum, verè & propriè esse Sacramentum, sive sumatur, sive servetur in pixide.*

In eodem cap. §. ultimo profert ejusmodi similitudinem. *Si quis faciat sedem, cujus sedendo usus est, & tamen nemo unquam ibi sedeat, non propterea desinit esse sedes, sic etiam sacrosanctum Sacramentum non desinit esse Sacramentum, licèt nemo illo utatur ad id, ad quod est institutum.*

Claudius Sainctesius Repetit. 4. cap. 12. dicit, *Sacramentum in quibusdam locis servari, quod trecentos aut quingentos annos duraverit.*

Costerus in Enchir. cap. 8. p. 332. *Honoramus Christi corpus asservantes & preciosis vasis imponentes in recordationem ejusdem mortis & sepulturæ Dominicæ; dum Christi corpus sub specie panis inanimi velut mortuum corpus & exangue sacris thecis, tanquam sepulchro includitur & adoratur, ut de hoc sepulturæ genere non incommodè possit intelligi vaticinium Esaiæ: Et erit sepulchrum ejus gloriosum.*

Nostram sententiam probamus.

Repositio Sacramenti 1. pugnat *cum Christi institutione.* Christus in prima Cœna panem accepit, benedixit ac statim discipulis manducandum dedit, nequaquam verò reposuit vel reponendum dedit, sed in ipsa distributione dixit: *Accipite, manducate, hoc est corpus meum.* Nec mora temporis longior inter consecrationem, distributionem & manducationem intercessit, sed consecrationem immediatè secuta est distributio, distributionē manducatio. Quare si juxta Christi institutionem sacra Cœna administranda est, quod fieri debere nemo inficias ire poterit, utique consecrationem immediatè sequi debet distributio, distributionem manducatio.

Ambrosius in 1. Corinth. 11. *indignum,* dicit, *esse Domino, qui aliter mysterium celebrat, quàm ab eo traditum est. Non enim potest devotus esse, qui aliter præsumit, quàm datum est ab autore.*

2. Pugnat *cum exemplo Apostolorum.* Illi

Illi enim panem consecratum, à Christo acceptum, non recluserunt aut reposuerunt, sed continuò manducârunt, id quod ex eo apparet, quia non solùm indubitatum est, ipsos Magistri sui, à quo audierant, *Accipite, manducate*, præcepto obsecutos fuisse, sed etiam Marcus expressè testatur cap. 14. v. 24. quòd ex poculo Eucharistico *omnes biberint*, id quod etiam de priore Cœnæ parte accipiendum, videlicet, quòd panem benedictum omnes acceperint & manducârint. Quare, si juxta Apostolorum exemplum sacra Cœna celebranda est, panis consecratus non est reponendus vel recludendus, sed distribuendus ac manducandus.

3. Pugnat *cum praxi Ecclesiæ Apostolicæ*. Colligitur enim ex Actis Apostolicis & priore Epistola ad Corinthios, fideles in primitiva Apostolica Ecclesia juxta Christi institutionem hoc modo Eucharistiam celebrâsse, ut externa Elementa panem & vinum consecrarent, & consecrationi manducationem ac bibitionem immediatè conjungerent 1. Corinth. 10. v. 20. 21. cap. 11. v. 26. & 28. Quare si juxta formam Ecclesiæ Apostolicæ S. Cœna celebranda est, uno eodemque tempore consecratio, distributio & sumtio fieri debet.

4. Repugnat *assertioni Apostolicæ* 1. Corinth. 10. v. 16. ubi Paulus panem non simpliciter vocat κοινωνίαν corporis Christi, sed addit, *panis, quem frangimus &c.* ut appareat, eum non de solo pane loqui, sed de illius etiam fractione sive distributione & ei respondente manducatione. Panis enim, quem frangimus, & poculum, cui benedicimus, idem est, quod panis fractio seu distributio & manducatio; ac vini benedictio, eandemq; secuta poculi distributio & ex eo bibitio. Ergò participatio corporis Christi adscribitur pani, non ratione substantiæ, nec solius benedictionis respectu, sed ratione etiam fractionis, h. e. distributionis & sumtionis à Christo institutæ.

5. Pugnat *cum Natura Eucharistiæ*. Eucharistia in verbis Institutionis citra dubium actionem significat, non rem, quæ benedictionem percepit quidem, sed à perceptione non adhibetur ad usum. Nam Evangelistæ omnes habent εὐχαριστήσας ἔκλασε, *benedicens, fregit panem & dedit discipulis*; actum adeò continuum ubique describentes, nusquam panem benedictum hac voce denotantes, quomodo & alibi ipsa vox εὐχαριστία, etsi nusquam in textu Græco de Sacra Cœna usurpetur, semper actum aliquem, nunquam rem aut consecratum quid significat, Act. 24. v. 3. 1. Cor. 14. v. 16. 2. Cor. 4. v. 15. cap. 9. v. 11. 12. &c. Sic ergò concludimus: Ubi non est institutio Christi, ibi non est Eucharistia. Extra usum panis & calicis non est institutio Christi. Ergò nec Eucharistia.

6. *Multis laborat incommodis*. Fit enim repositio hoc fine, ut panis in processione circumgestetur & adoretur, occasio datur divisioni unius ejusdemq; mysterii, cùm solus panis reponatur; est caussa irreverentiæ, cùm panis à muribus corrodatur, fiat mucidus, aliisq; modis corrumpatur.

7. Pugnat *cum Natura Sacramentorum*, quippe quorum omnium essentia in actione consistit, ut ex institutione singulorum manifestum.

8. Repugnat typis Veteris Testamenti, videlicet *agno paschali*, Exodi 12. v. 10.

mait-

mannæ, Exo.16.v.19. *carnibus sacrificiorum*, Levit.7.v.15. &c.

Nostræ huic sententiæ suffragatur,

1. Quòd quidam agnoscunt, repositionem & asservationē Sacramenti non esse conformem Dominicæ institutioni.

Humbertus Episcopus Sylvæ candidæ contra Nicetam Monachum, referente Cassandro, disputat in hunc modum adversus præsanctificata Græcorum. *Quotidie sive tertiâ, sive nonâ, sive quacunq; horâ fiat à nobis Missa, non fit, nisi perfecta, nec reservatur ex oblatione ejus pars aliqua, ut diēs quinque agatur inde Missa imperfecta, quia nec sancti Apostoli leguntur quicquam ex illo primo corporis & sanguinis Christi mysterio sub ipsa Cœna distributo reservâsse: nec actus eorum indicant, eos aliquando tale quid egisse aut præcepisse. Quinimò, sicut Lucas narrat. Erant fideles perseverantes in doctrina Apostolorum & communicatione fractionis panis. Quæ communicatio qualiter & quibus diebus fieret, post pauca demonstrat, dicens: Quotidie perseverantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem sumebant. Ecce verax Evangelista testatur, sub Apostolis fideles quotidie orâsse & panem fregisse. Et vos, qui estis, qui dicitis, duobus tantùm diebus hebdomadis Missam perfectam fieri debere, reliquis verò quinque imperfectam? Nempe hîc in panis fractione & communicatione non nisi perfectam actionem Missæ debemus accipere, quemadmodum & ipsum Dominum legimus non imperfectam, sed perfectam commemorationem suis discipulis tradidisse in pane à se benedicto & mox fracto atque distributo. Non enim benedixit tantùm & reservavit frangendum in crastinum, nec fregit tantùm & reposuit, sed fractum statim distribuit. Unde D. Alexander Martyr & Papa quintus ab Apostolo Petro passionem Domini inserens Canoni Missæ; non ait: Hoc, quotiescunque feceritis, sed hæc, quotiescunque feceritis, id est, benedixeritis, fregeritis & distribueritis, in mei memoriam facietis, quia, si quodlibet horum trium sine reliquis fiat, scilicet aut benedictio sine fractione & distributione, aut fractio sine benedictione & distributione, perfectam memoriam Christi non repræsentat, sicut distributio nulla sine benedictione & fractione.*

Hûc referri potest, quòd in c. Cùm omne dist. 2. de Consecrat. Julius Papa eos, qui lac in sacrificio offerebant, ex verbis institutionis & exemplo Christi refellit hoc modo: *Cùm Magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, nulli lac, sed panem tantùm & calicem sub hoc Sacramento cognoscimus dedisse. Legitur enim in Evangelica veritate. Accepit Jesus panem & calicem, & benedicens, dedit discipulis suis. Cesset ergò lac in sacrificando offerri, quia manifestum est, & evidens exemplum veritatis Evangelicæ illuxit, quòd præter vinum aliud offerri non licet.*

(Julius sic concludit: Christus in Eucharistiæ institutione & administratione nihil aliud accepit & dedit, quàm panem & vinum. Ergò nihil aliud licet offerre. Eodem modo & nos concludimus: Christus non jussit Eucharistiam reservari. Ergò non est reservanda.)

Biel lect.36. in can. Missæ allegans Paschasii sententiam, inquit: *Manducatio & potio hujus Sacramenti est usus. Hinc & volens discipulos suos Christus fructus hujus Sacramenti participes fieri, postquam corpus suum consecravit, non sistebat in consecratione, neque dedit discipulis, ut honorificè ipsum conservarent, sed dedit in sui usum, dicens:*

eons: Accipite & manducate; & quia per usum manducatio transit & consumitur, dedit eis, quoties vellent, consecrandi potestatem, dum ait, Hoc facite in mei commemorationem.

Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 5. §. Secundo loco. *Objicitur nobis Origenes, qui dicit, Dominus panem, quem dedit, distribuit, nec differri jussit in crastinum. Respondeo, verum est, Dominum non jussisse Eucharistiam, à se consecratam, differri in crastinum. Sed non potest inde colligi, non debuisse unquam postea Eucharistiam cõservari. Multa enim Dominus non per se jussit, quæ postea per Apostolos jussit.*

(Sufficit nobis Bellarmini confessio, quòd repositionis & asservationis in verbis institutionis Eucharisticæ nullum extet vestigium. Quod enim addit, *asservationem illam Sacramenti per Apostolos à Christo esse mandatam*, illud dicitur gratis.)

Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 2. sub finem sic disserit: *Sacrosanctum Sacramentum* (Eucharisticum) *non desinit esse Sacramentum, licèt nemo illo utatur ad id, ad quod est institutum,* (sed reponatur, asservetur, circumgestetur. Respondet enim argumento nostro, *quòd Eucharistia consistat in actione*. Agnoscit igitur ac fatetur, *repositionem, asservationem, circumgestationem Sacramenti esse præter institutionem Christi*. Et quia Christi institutio actionis nostræ circa Sacramentum regula est, addimus: Non licere abuti Symbolis Sacramentalibus ad usum à Christo non institutum.)

2. Quòd agnoscunt, asservationem in primitiva Ecclesia non fuisse usitatam.

Clemens Romanus lib. 8. Const. cap. 20. *Postquam sumserunt, accipiant Diaconi reliquias & portent in pastophoria.* (Hoc de oblationib. populi residuis accipiendũ.)

c. Tribus gradibus dist. 2. de Consecr. citatur dictum ejusdem Clementis Epist. 2. *Tanta in altario certè holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quòd si remanserint, non reserventur in crastinum, sed cum timore & tremore Clericorum diligentiâ consumantur.*

(Quia Clerici jubentur residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumere, ex eo intelligitur, per custodiam reliquiarum, cujus ibidem fit mentio, non intelligi reclusionem in dies aliquot, sed fragmentorum relictorum cum reverentia conjunctam consumtionem.)

Innocentius lib. de Div. offic. citante Cassandro, memorat, *Sacerdotem solitum fuisse Dominicum corpus consecratum in tres partes dividere, quarum unam calici immittat, aliam Diaconis communicet, tertiam ad viaticum, si opus fuerit, in patina usque ad finem reservet; si autem opus non fuerit, eam Sacerdos, aut unus ministrorum in communione accipiat.*

(Ex quo apparet, olim nihil fuisse reservatum vel repositum, quando nulli ægroti communicandi fuerunt.)

Hûc referri potest, quòd Concilium Toletanum I. sub Anastasio Papa circa annum 400. can. 14. tale fecerit decretum. *Si quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam non sumserit, velut sacrilegus propellatur.* tom. 1. Concil. p. 449. a.

Item, quòd Concilium Cæsar-Augustanum can. 3. anno 381. ita sanxerit: *Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam non consumsisse in Ecclesia, anathema sit in perpetuum.* tom. 1. Concil. p. 1049. b.

3. Quòd quidam agnoſcunt, panem non eſſe corpus Chriſti, ſi extra intentionem Chriſti inſtituentis adhibeatur.

(Jam verò repoſitio itidem eſt extra intentionem Chriſti.)

Summa Angelica tit. de Euchariſtia membr. 3. ex Bonaventura & aliis Scholaſticis diſputat, *Sacerdotem virtute verborum, Hoc eſt corpus meum, panem non conſecrare, ſi eo velit ad veneficia abuti*, additâ hac ratione, *quòd præter intentionem conſecrantis requiratur etiam intentio ejus, qui hoc Sacramentum inſtituit.*

(At quando panis Euchariſticus non diſtribuitur, non manducatur, ſed reponitur, aſſervatur &c. itidem non obſervatur intentio Chriſti, ſiquidem verba inſtitutionis teſtantur, contrariam planè fuiſſe intentionem Chriſti, videlicet, quòd panis Euchariſticus non debeat reponi, ſed diſtribui & manducari.)

Ibid. membr. 3. quæſt. 9. *Chriſtus non eſt ſub hoc Sacramento, niſi quatenus eſt ordinabilis ad uſum humanum, ſcilicet ad manducationem.*

(Ergò etiam Chriſtus non eſt ſub hoc Sacramento, quando contra Chriſti inſtitutionem reponitur, aſſervatur, circumgeſtatur & non ordinatur ad manducationem.)

4. Quòd quidam agnoſcunt, ſacram Euchariſtiam definiendam eſſe per actionem.

(Ergò æquè ac reliqua Sacramenta eſſentialiter in actione conſiſtit.)

Altenſteig in Lexico, in verbo Uſus. *Quod fit præter mandantis inſtitutionem, abuſus eſt.* Subſumimus. Repoſitio, aſſervatio panis conſecrati fiunt præter mandantis inſtitutionem. Ergò pertinent ad abuſus.

Johannes Holthuſius Pontificius lib. de Modo examinandi fol. 83. Cœnam ita definit, ut *genus* ſtatuat *conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti.*

(Ergò agnoſcit, ejus eſſentiam in actione à Chriſto inſtituta conſiſtere.)

Georgius Caſſander in Conſult. art. 10. de Cœna p. 939. *Quamvis hoc Sacramentum Euchariſtiæ ratione præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti ex ipſa conſecratione verum Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti efficiatur, tamen ſi virtutem & efficaciam ſpectes, quâ Chriſto unimur & incorporamur, hoc Sacramentum, ut reliqua Sacramenta, in ipſo uſu & actione (quæ eſt ſumtio, ſeu manducatio & potio) perficitur, quæ externa ſumtio Sacramentum eſt internæ & ſpiritualis mãducationis & potionis corporis & ſanguinis Chriſti, quâ fit, ut Chriſto uniamur & incorporemur. Hoc idẽ à Theologis quibusdã Scholaſticis* (in margine citatur Henricus de Gorghem de Effectibus Miſſæ propoſ. 5.) *aſſeritur, atq; hac ratione à veteribus quoq; hoc Sacramentum nominibus actionem ſignificantibus appellatur, ut ſunt Synaxis, Communicatio, perceptio corporis & ſanguinis Domini.*

Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 24. §. Tertia ratio. *Euchariſtia vocatur fractio panis.*

(Utique ergò ejus eſſentia in actione conſiſtit. Contradicit autem huic aſſertioni ſuæ Bellarminus, quando lib. ejusd. cap. 3. ſcribit. *Nemo unquam vocavit Euchariſtiam vel corpus Domini fractionem, vel conſecrationem, vel diſtributionem, vel manducationem, vel aliam actionem.*)

Exceptio Adverſariorum ad noſtra argumenta. Nos contra Euchariſtiæ aſſervationem

vationem sic concludimus: Nullum est Sacramentum præter institutionẽ suam. At panis & vinum reservata sunt præter institutionem suam. Ergò non sunt Eucharistiæ Sacramentum. Major est manifesta, quia nullum Sacramentum est à Natura sua, sed ab institutione divina. Concludimus & hoc modo: Nulla promissio divina, cui additum est præceptum, impletur, nisi præceptũ impleatur. At consecratio Eucharistiæ est promissio, cui additum præceptũ distributionis, manducationis & bibitionis. Ergò ea promissio non impletur, nisi hoc præceptum impleatur.

Excipit Bellarminus, *non esse promissionem additam præcepto, quia si verba illa continerent promissionem, certè per verba futuri temporis expressa fuisset, ut in Baptismo: Qui crediderit &c.*

Resp. Negamus, omnem promissionẽ verbis futuri temporis exprimi. Nam in verbis Christi Matth. 28. v. 20. *Ecce ego vobiscum sum &c.* promissio continetur, quæ tamen præsentis temporis verbis exprimitur.

Cajetanus in h. l. *Ut intelligamus, promitti nobis per hoc, non præsentiam Jesu corporalem, sed divinam.*

Cornel. Jansenius ibid. *Consolatur eos promissione præsentiæ suæ continuæ.*

Lucas Brugensis ibid. *Advertite & imis cordibus reponite, quam promitto, rem verã, quanquam oculis non subjiciendam.*

Bellarminus ipse lib. 3. de Ecclesia cap. 13. *Aperta est promissio, Matth. 28. Ecce ego vobiscum sum &c.*

Arg. Adversariorum. 1. *In Baptismo non est res aliqua permanens, sed sola actio, quæ dicatur & sit Baptismus. In Eucharistia contrà, non est aliqua actio, sed sola res permanens, quæ dicatur & sit Eucharistia, sive Cœna Domini, sive Sacramentum corporis Christi. Ergò Sacramenta ista dissimilia sunt, & unum in actione, alterum in re permanente consistit. Baptismum non consistere in re permanente*, probant ex eo, *quia aqua, quæ in Baptismo est res permanens, non dicitur Baptismus vel Sacramentum Baptismi, sed ablutio, quæ est actio. At in Eucharistia contrà, nemo enim unquam vocavit Eucharistiam sive corpus Domini ipsam fractionem, vel consecrationem, vel distributionem, vel manducationem, vel aliam actionem, sed rem permanentem, id est, panem sanctificatum: nec ulla datur actio, cui conveniat tota ratio Sacramenti. Baptismum esse rem permanentem*, probant ex eo, *quia panis ille est signum sensibile & causa internæ nutritionis, atque invisibilis & spiritualis.* Bellarm. & alii.

Resp. 1. Benedictus Justinianus in cap. 5. Ephes. *Baptismi Sacramentum expiari, hoc enim est lavacrum aquæ.*

(Ergò aquam dici Sacramentum Baptismi non est inusitatum.)

2. Per *fractionem panis* Actor. 2. plerique omnes intelligunt Eucharistiam.

Lorin. in Cõm. illius loci. *Commendantur Neophyti à perseverantia, verbi Dei frequentatione & Eucharistia atque orationis.*

Et pòst. *Mihi sola, quam dixi, expositio probatur, quæ est etiam communior, & præter interpretes Jona Aurelianensis & B. Antonini, & Lutherus & Calvinus fatentur.*

(Falsum igitur est, quòd Bellarminus dicit, neminem hunc usum vocâsse Eucharistiam seu corpus Domini.)

3. Bellarminus ipse citat & approbat di-

dictum Justini. Καὶ ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν εὐχαριστία. *Hic cibus à nobis Eucharistia appellatur.*

(Cibus non dicitur panis ratione suæ *essentia*, sed *usus*, quia nutriendis corporibus aptus, non quibusvis, sed à quibus comeditur. Ergò, cum cibus appellatur Eucharistia, idem est, ac si dicas, manducatio panis sacri est Eucharistia.)

4. Verba Sacramentalia non dici *à manducante*, verum est; sed non dici *ad manducantem*, prorsus falsum. Nam si in iis ratio est, cur manducari debeat, ut ab ipso Bellarmino assertum, quando dicit, *oportuisse priùs rationem expositam, quàm id, quod mandaretur, effectum*, & à Luca Brugensi in cap. 26. Matth. quis negare potest dicta fuisse ad homines?

5. Actiones suscipientis non esse Sacramenta, id est, non pertinere ad rationem Sacramenti, Bellarminus dicere nequit, si hypotheses suorum velit esse salvas, qui in pœnitentiæ Sacramento *actus pœnitentis* statuunt esse materiam Sacramenti.

6. c. Utrum sub figura dist. 2. de Consecrat. *Nihil rationabilius, ut quia nos jam similitudinem mortis ejus in Baptismo accepimus, similitudinem quoque carnis & sanguinis sumamus.*

(Ubi notandum, *similitudinem sanguinis sumi; & sumi in Eucharistia, ut in Baptismo.* Nam similitudo mortis in Baptismo non est alia, præter eam, quam dicimus *analogiam*, quia in mergendo significatur mors. Quare etiam in bibendo significatur sanguis. Et sicut mortis analogia est in lotione, sic sanguinis analogia in bibitione.)

Argum. 2. *Usus cujuslibet rei posterior est ejus essentiâ, quia scil. omne accidens externum posterius est rei substantiâ, sine quo res tota esse ac subsistere potest. Itaque Eucharistia necessariò antea est Sacramentum, quàm sumatur, manebitq; tale, etiamsi non sumatur.* Lorichius hæres. 3. de Euchar.

Resp. 1. Bellarminus ipse in argumento proximè præcedente statuit, *Baptismum consistere in actione transeunte*, nimirùm in lotione, qui est usus aquæ. Utiq; ergò Baptismum oportet consistere in suo usu, ac proinde non est eo prior.

(Verum est igitur axioma tantùm in iis rebus, quarum Natura prorsus separatur ab usu, ut panis sine dubio priùs est panis, quàm comedatur, sed quomodo non priùs est cibus, quàm comedatur, sic neque Sacramentum, quia videlicet Sacramentum præsupponit cibum.)

2. Idem Bellarminus in ἐξηγήσει hujus argumenti sibi contradicit. Sic enim scribit lib. 4. de Euchar. cap. 2. §. ultimo; *Dico, si quis legitimus Sacerdos existens, Eucharistiam consecraret, iis servatis, quæ ad Sacramenti essentiam requiruntur, non tamen in ordine ad manducationem, sed ad quemvis alium finem, is quidem malefaceret, tamen verum Sacramentum conficeret & perseveraret Sacramentum illud, quamdiu species illæ panis perseverarent.* Atqui Bellarminus alibi requirit intentionem Sacerdotis ad Sacramenti integritatem. Intentio autem illa est faciendi, quod facit Ecclesia. Ecclesia consecrat Eucharistiam in ordine ad manducationem. Ergò etiam Minister consecrare debet in ordine ad manducationem.

Argum. 3. *Reservationis multa dantur exempla in Ecclesia primitiva.*

Resp. 1. De privata Eucharistiæ reservatione

vatione sic scribit Jodocus Ravensteyn Defens. Trident. parte altera ad cap.3. & canon.4 de Eucharistia. *Ea consuetudo postea abrogata fuit propter abusum.*

(Quæ verba sic accipi debent, quòd ipsa per se fuerit abusus, non quòd ei accidentarius aliquis abusus additus sit. Nam in primo Concilio Toletano canone 14. tale decretum factum. *Si quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam non consumserit, velut sacrilegus propellatur.* Item in Cæsar-Augustano III. *Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam non consumsisse in Eucharistia, anathema sit in perpetuum.* Unde nec hodie privata asservatio in Ecclesia Romana locum habet.)

2. Quædam publicæ asservationis exempla agunt de repositione eorum, quæ Laici ad Eucharistiæ administrationem Ecclesiæ ministris offerebant.

Scortia de Sacrif. Missæ lib.4. cap.1. *Offertorium dicta est pars illa* (Missæ,) *in qua populus Ecclesiâ Ministris oblationes suas offerebat. Non omnium tamen indifferenter recipiebantur oblationes, sed eorum tantùm, qui & Catholicæ essent communionis & vitæ integritate pollerent, ideoque antequam ad altare inferrentur, deportabantur in gazophylacium seu secretarium, ut priùs disquiri posset, an oblationes dignæ essent, quæ Domino offerrentur.*

3. Quæ exempla reservationis in Historia Ecclesiastica occurrunt, ea ne ipsi quidem Pontificii approbant omnia, utpote de *Benedicto*, qui Eucharistiam reservatam imposuit pectori defuncti cadaveris; de *Satyro*, qui eam collo suspendit ad vitandum naufragium; de *Exuperio*, qui non solùm panem in canistro, sed etiam vinum in vitro detulit.

Argum. 4. Croquetius Catechesi 150. asservationem Eucharistiæ *ex ipsa* ejusdem *institutione* deducere satagit. *Si quod res est*, inquit, *dicendum foret, non priùs Eucharistiæ, quàm ejusdem asservandæ fuit institutio. Contendunt enim quidam veteres, Judam etiam tum Apostolum ita suscepisse, ut partem absumeret, partem adservaret, quam postea spectandam, irridendamq; Christi proferret hostibus, ut suam illis fidem magis approbaret.*

Resp. Bene factum, quòd ab exemplo Judæ asservationem accersunt, de quo Scriptura restatur, quòd jam tum *Satanas in cor ejus miserit, ut Christum proderet*, quo tempore Eucharistia fuit administrata. Egregium verò fidei nostræ Magistrum, & veritatis testem!

Argum. 5. Ex *reservatione mannæ* probant reservationem Eucharistiæ.

Beierlinck concion. select. 33. pag. 360. *Sacramentum reservabatur, ut hac ratione semper præstò esset in viaticum infirmorum, & spiritualem piorum refectionem &c. in cujus rei typum vetus manna reservabatur in tabernaculo ante arcam.*

Resp. 1. Bellarminus lib.3. de Verbo Dei cap.3. docet, ex *solo sensu literali duci firma argumenta.*

2. Manna contra Dei mandatum asservatum, producebat *vermes*, Exodi 16. v.20. idem in asservato pane mystico metuendum esse testatur experientia.

CAPUT IV.

DE USU PANIS AZYMI.

THESIS. Usus panis azymi in Eucharistiæ administratione non est simpliciter necessarius.

Exthes. 1. Non est quæstio, an Christus in prima sacræ Cœnæ institutione & administratione pane azymo usus fuerit, quod libenter concedimus.

2. Nec est quæstio, an usus panis azymi conveniens sit. Idipsum enim itidem libenter concedimus, tum propter *exemplum Christi* [illegible], tum propter *utiles commonefactiones*, quas usus panis azymi præstat, tum propter *typum agni paschalis* Exo. 12. v. 8. tum propter *consuetudinem Ecclesiæ*, à qua temerè non est discedendum.

3. Sed hoc in quæstione est, an usus panis azymi in Eucharistiæ administratione sit *simpliciter necessarius*.

Antithesis. Ἀζυμαξία, id est, controversia de pane Eucharistico, an azymus vel fermentatus esse debeat, inter Græcas & Latinas Ecclesias superioribus seculis tantâ contentione fuit agitata, ut Latini Græcos nominarent *Fermentarios*; ac Græci Latinos vocarent *Azymitas*, referente Algero Monacho Corbeiensi.

Tomo 6. Lectionum antiquarum Canisii extat Epistola Michaëlis Constantinopolitani ad Johannem Cannensem Episcopum, ac Nicetæ Pectorati scriptum, in quibus adversus Latinos quæstio *de pane azymo* acriter disputatur. Utrique scripto atrocissimè respondit Humbertus Episcopus Sylvæ Candidæ.

Alphonsus de Castro lib. 6. advers. hæreses, verbo Eucharistia, hæres. 2. *Ecclesia, etsi cognosceret, in utroque legitimè confici posse, quibusdam tamen justis causis ad unam certam materiam, nempe ad azymum, omnes fideles arctavit.*

Gregorius de Valentia tom. 4. Disp. 6. punct. 1. *Necessitate praecepti Ecclesiastici obligantis sub peccato, debet esse azymus in Ecclesia Latina.*

Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 7. §. Quia verò &c. statuit, *ex instituto Christi in Eucharistia pane azymo utendum.*

Toletus lib. 2. Instruct. Sacerd. cap. 25. §. 5. pag. 158. *Panis azymus debet esse in Ecclesia Latina.*

Nostram sententiam probamus.

1. De usu panis azymi non extat expressum mandatum.

2. Fermentum non ipsam panis substantiam, sed qualitates solummodò mutat, ideoq; panis essentiæ nihil decedit, sive azymus sit, sive fermentatus.

3. Tam fermentatus, quàm azymus panis usum illum præstare potest, propter quem in sacra Cœna adhibetur, videlicet, ut sit *communicatio corporis Christi* 1. Cor. 10. v. 16.

4. Verisimile est, Apostolos vulgari fermentato pane in Eucharistiæ administratione fuisse usos Actor. 2. v. 42. cap. 20. v. 7. ubi *post dies azymos* Lucas & Paulus navigant à Philippis, & in quinque diebus veniunt Troadem, ac Troade manent dies septem, tumque intra illos septem dies Troade conveniunt *ad frangendum panem*, vel, ut Syriaca versio habet, *ad frangendam Eucharistiam*, ubi sine dubio usi fuerunt panibus fermentatis. Quin & ubi *panis* absolutè nominatur, nullâ additâ circumscriptione, fermentatus panis usitatè intelligitur.

5. Fermentatus panis itidem potest uti-

utilem commonefactionem præstare, videlicet, quòd corpus Christi spiritualiter nos transmutet, sicut fermentum totam massam alterat, quòd animam nostram optimè nutriat &c.

Nostræ sententiæ suffragatur,

1. Quòd Latinæ Ecclesiæ aliquandiu fermentato pane fuerunt usæ, usque ad Alexandrum I. qui instituit, *ut oblatio fieret ex azymo, non ex fermentato, ut antea consueverat*. Platina in Vita Alexandri I. Polydorus Vergilius lib. 5. de Rerum Invent. c. 10. p. 446. Bergomensis in Chron. lib. 8. fol. 184.

(At si usus panis azymi ex instituto Pontificis descendit, non potest ejus necessitas ex instituto Christi deduci.)

2. Quòd non damnant Ecclesiam Græcam propter usum panis fermentati.

Thomas p. 3. q. 74. art. 4. dicit, *non esse de necessitate Sacramenti, ut panis sit azymus, & Graços non modò non peccare utentes pane fermentato, sed si quis inter eos aliter faceret, eum non rectè facere, quia ritum Ecclesiæ suæ perverteret.*

Alphonsus de Castro adversus hæreses, in verbo Eucharistia, hæresi 2. testatur, *Græcos hæreticis annumerari, non quòd in fermento conficiant, sed quia sic conficientes, in azymo, non putent posse confici.* Verba sic habent: *Et in fermentato confici potest, sicut & in azymo, quoniam azymum & fermentatum sacrificans verum panem sacrificat. Et cùm legimus, Dominum corpus suum ex pane confecisse, legimus panem accepisse; & quamvis certum sit, azymum fuisse, illud tamen Evangelistæ subticuerunt. Et cùm alibi se & carnem suam panem vocavit, nec azymum dixit, nec fermentatum, fortè sciens præteriit, ut vel hoc argumento ostenderet, liberum nobis manere, quo pane conficere vellemus. Non enim azymus & fermentum substantialiter differunt, sicut nec homo novus ante peccatum & inveteratus fermento peccati. Verùm dices, si Græci fermentato conficientes rectè conficiunt, quid causamur eos in hoc hæreticos? cui objectioni respondemus, eos non ideò censendos hæreticos, quòd in fermentato conficiant, sed quia sic conficientes putant in azymo non posse confici, quod tamen falsum est, cùm in eo Dominus confecerit.*

Gregorius de Valentia tom. 4. in Thomam Disput. 6. punct. 1. *Græci in eo, quòd utuntur fermentato, non sunt schismatici, sed propterea, quòd putant, non nisi in fermentato posse & debere Sacramentũ confici.*

Toletus d. l. *Panis azymus debet esse in Ecclesia Latina, in Græca verò cum fermentato confici potest.*

3. Quòd vetus Ecclesia Rom. consuetudinẽ suam utendi azymo sic defendit, ut Græcos contrarium morẽ observantes, nõ damnârit, sicut legitur in Concil. Florentino & sæpè repetit Gennadius.

Durantus lib. 2. de Ritib. Eccles. cap. 38. §. 5. *In Concilio Florentino decretum, ut quævis Ecclesia sive azymo, sive fermentato pane liberè uteretur.*

Innocent. III. lib. 4. de Myst. Miss. c. 33. *Adhuc multi sacrificant de fermẽtato, quib. tanquam verè Catholicis Eccl. Rom. communicat.*

Thomas p. 3. q. 74. artic. 4. dicit, Gregorium in Registro scribere, *Rom. Ecclesiam offerre azymos panes, quia Dominus carnem suscepit sine ulla commistione viri: sed contrà alias Ecclesias offerre panem fermentatum, quia Verbum induit carnem, ut fermentum miscetur farinæ.*

Barlaam Episcopus Gyracensis sive Hiera-

Hieracensis in Epistola ad Græcos. *Quoniam Apostoli eadem nobis tradentes mysteria non distinxerunt, sive fermentatum, sive azymum, sed Orientalis Ecclesia continuò incepit fermentatum, Occidentalis verò azymum, eò quòd gerit imaginem puritatis & veritatis, utraque ego quidem similiter adoro & colo. Latinos verò in tantum prudentiores æstimo, quòd illi quidem minimè hostiam de fermentato vituperant, sed similiter venerantur, horum autem multi non timent in sancta blasphemare.*

4. Quòd panis azymi necessarium usum ex Leviticis Ceremoniis probant. (Eæ verò in Novo Testamento sunt abrogatæ.)

Durandus lib. 4. Rationalis cap. 41. §. 9. *Panis non fermentatus, sed azymus in sacrificium debet offerri, tum ratione facti, tum ratione mysterii. Scriptum namque est in Exodo: Primâ & 14. die primi mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem 21. ejusdem mensis ad vesperam. Item. Septem diebus fermentatum non invenietur in domibus vestris. Item. Qui comedet fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israël. Item. Omne fermentatum non comedetis. Item. In cunctis habitaculis vestris comedetis azyma.*

Polydorus Vergilius lib. 5. de Rerum invent. cap. 10. pag. 446. *Alexander septimus à Petro Pontifex instituit, ut oblatio ex azymo, non fermentato, ut antea consuevit, fieret pane; & hoc, ut purior materia esset, vel quia Christus azymo cõsecrâsset, aut quod Dominus per Mosen praecepisset, ut omnis oblatio absque fermento fieret, seu quia ex ejus latere, dum in cruce penderet, exisset sanguis & aqua.*

Argum. Adversar. 1. *Christus in prima Eucharistiæ institutione usus est azymo, ac dixit: Hoc facite. Ergo necessarius est azymi in Eucharistia usus.* Alphonsus de Castro d. l.

Resp. 1. Suarez Disput. 44. sect. 3. *Solum Christi factum non satis est ad inducendum praeceptum. Nam licèt consecraverit in vino albo, verbi gratiâ, aut horâ noctis, non ideò praecepit nos ita consecrare.*

2. Si ex eo, quòd Christus in azymo consecravit, necessariò inferri posset usus azymi, consequens fuerit, ex eo, quòd Christus in aqua fluminis baptizaverit, inferri posse, necessariò aquâ fluminis baptizandum esse.

Argum. 2. *Panis azymus significat puritatem & sinceritatem corporis Christi, vel eam, quam habere debent, qui ad Sacramentum accedunt.*

Resp. 1. Ex hac hypothesi efficax argumentum contra mixtionem aquæ inferri posset, cùm Christi sanguis purus ac sincerus *vino mero*, non autem aquâ mixto significandus sit, Esai. 1. v. 22.

2. Vinum rubrum meliùs repræsentat sanguinem Christi, quàm vinum album. Ergò etiam necessarius erit vini rubri usus. Consequentiam Pontificii non admittunt.

CAPUT V.

DE MIXTIONE AQUAE CUM vino Eucharistico.

THESIS. Mixtio aquæ cum vino in administratione Cœnæ Dominicæ, non est absolutè necessaria.

Ecthesis. 1. Non est quæstio, an in Ecclesia primitiva vinum fuerit aquâ mixtum, illud enim libenter concedimus. Aquam pii veteres vino in Eucharistiæ usu admiscuerunt, (ut constat ex Justino Apolog. 2.

log. 2. Irenæo lib. 4. cap. 57. & lib. 5. initio, Cypriano lib. 2. Epist. 3. ad Cæcilium) vel quòd vina in illis regionibus fuerint calidiora, vel quòd Christum in prima Cœna ita fecisse putabant, vel quòd quidam olim Cœnam Domini peragentes, priùs inebriabantur, 1. Cor. 11. v. 21.

2. Nec hoc in quæstione est, an Christus pro more regionis vino aquâ mixto in Eucharistia usus fuerit, quod in medio relinquimus.

3. Nec hoc in quæstione est, an simpliciter damnandi sint, ut pugnantes contra institutionem, qui vinum aquâ temperatum in Eucharistiæ administratione adhibent, quod sonorâ voce negamus.

4. Nec hoc in quæstione est, an Eucharistiæ integritati vel efficaciæ quicquam decedat, si vinum aquâ sit mixtum, quod ab εὐαγγελικοῖς sæpiùs fieri constat.

5. Sed hoc est in quæstione, an mixtio illa aquæ cum vino in ipsa Cœnæ administratione necessaria sit, & quidem fine eo, ut unio fidelium cum Christo non solùm repræsentetur, sed etiam efficiatur.

Antithesis. Alexander I. c. in Sacramentorum 1. dist. 2. de Consecrat. *Non debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum offeratur.*

c. Sic in sanctificando 2. dist. ead. *Si in sanctificando calice Domini offerri sola aqua non potest, quomodo nec vinum solum potest. Nam si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine Christo. Quando autem utrumque miscetur & adunatione confusâ sibi invicem copulantur, tunc Sacramentum spirituale & cœleste perficitur &c.*

Julius c. Cùm omne 7. dist. ead. *Calix Dominicus juxta Canonum præcepta vino & aquâ permixtus debet offerri, quo videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergò cùm in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs, ei, in quem credit, copulatur & jungitur, quæ copulatio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si verò sit aqua sola, plebs incipit esse sine Christo.*

Concilium Florentinum in Instructione ad Armenos severè præcipit, *ut aqua cum vino misceatur.*

Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 8. *Monet sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tùm quòd Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam, quia ex latere ejus aqua cū sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, & cùm aquæ in Apocalypsi S. Johannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.*

Catech. Romanus pag. 251. *Aqua miscenda ita graves rationes sunt, ut eam sine peccato mortali omittere non liceat.*

Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 10. §. Porrò. *Ecclesia Catholica semper credidit, ita necessarium esse aquâ vinum misceri in calice, ut non possit id sine gravi peccato omitti.*

Anglo-Remenses annotat. 1. Cor. 11. sect. 10. statuunt, *mixturam aquæ & vini in Eucharistia esse necessariam, ac Evangelicos non usurpando istam Ceremoniam impudenter & malè agere.*

Nostram sententiam probamus

1. *Ex defectu mandati.* Ex verbis institutionis non potest proferri mandatum Christi, & ex eo dependens mixtionis illius necessitas.

2. *Ex prohibitione additionis.* Mixtio aquæ potiùs aliquid addit institutioni, quia Evangelistæ solius merique vini mentionem faciunt, Matth.26.v.29. Marci 14.v.25. Luc.22.v.18.

3. *Ex mixtionis illius origine.* Mixtio illa nititur solâ traditione & consuetudine. Jam verò consuetudo libera & traditio incerta non possunt necessarium quendam fidei articulum constituere.

4. *Ex collatione cum typo.* Mixtio illa non respondet typo Melchisedeci, qui panem & vinum, non autem vinū aquâ mixtum, Abrahæ & ejus militibus obtulit.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, ex verbis institutionis non posse probari mixtionis illius necessitatem.

Henricus Angliæ Rex in Disp. adver. Lutherum, referente Roffensi contra Lutheri librum de Capt. Babyl. part.1. fol.2. *Ut aqua vino admisceatur, non habet exemplum in Cœna Dominica.*

Alphonsus de Castro lib.6. adv. hæres. verbo Eucharistia, hæresi 6. *Evangelistæ referentes modū Dominicæ Cœnæ, dicunt, Christum calicem porrexisse discipulis, & ut ostenderent, quem illis in calice liquorem præbuerit, addiderunt verba Christi dicentis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Ex quibus verbis satis apertè ostenditur, eum liquorem, quem Christus discipulis in calice potandum dedit, fuisse genimen vitis, nempe vinum.*

Ibid. hæresi 7. *Etsi textus non sit Scripturæ expressus, mihi tamen valde probatur, quòd sobrietatis causâ crederem, Christum aquam vino miscuisse.*

Ibid. hæres. ultimâ. *Etsi Christus propter suam sobrietatem aquam vino miscuisse credatur, Evangelistæ tamen nihil tale commemorant.*

Cornelius Jansenius in Conc. Evang. cap.131. pag.906. *Vinum fuisse in calice, quem suis Dominus in Cœna porrexit, ostendit Cyprianus, ad Cæcilium scribens, ex eo quòd Evangelistæ subjiciunt dictum à Domino. Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Fuit ergò genimen vitis in calice, quem Dominus accepit & suis dedit. Vinum autem fuisse aquâ mixtum, non probat apertis aliquibus Evangelii verbis, ut nec illis probari potest, sed intelligendum relinquit ex eo, quòd certum est, in calice fuisse vinum, eò quòd vinum in illis calidis regionibus non solitum fuerit bibi, nisi mistum aquâ.*

(Ex consuetudine ergò, non ex Dominica institutione, mixtio aquæ probatur.)

Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 10. §. Cæterùm. *Quid in calice fuerit ante consecrationem, an vinum purum, an vinum aquâ mixtum, an sicera, an aqua sola, ex solis Scripturis expressè non habetur, sed necessariò recurrendum est ad traditionem eorum, qui ab Apostolis & eorum discipulis hæc mysteria acceperunt. Traditio autem habet, fuisse vinum aquâ mixtum.*

2. Quòd quidam agnoscunt, non ex præcepto Christi, sed ex Pontificis Romani institutione & Ecclesiæ consuetudine aquam vino misceri.

Platina in Vita Alexandri I. Durandus in Rationali lib.4. cap.30. §.18.19.

Poly-

Polydorus Vergil. lib. 5. de Rer. Invent. c. 10. p. 446. *Alexander septimus à Petro Pontifex cõsecraturus primus aquã vino miscuit.*

Concilium Triburiense can. 19. *ab Alexandro I. præceptum de aqua vino affundenda promanâsse,* statuit.

Durantus lib. 2. de Ritib. Ecclesiæ cap. 27. §. 1. hæc verba sanctionis Pontificiæ refert. *Non debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumq; permixtum, quia utrumque ex latere ejus in passione profluxit.*

Azorius in Instit. moral. lib. 10. cap. 30. §. Altera quæstio. *Si roges, an sit aqua vino miscenda ex præcepto Christi, aut ex Ecclesiæ institutione, quidam nostrûm opinantur primum, sed alii probabiliter secundum.*

Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 7. *præceptum esse*, ait, *ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice, offerendo misceant,* idque factum fuisse annotat in Concilio *Carthaginensi* III. (Anno 397.) & *Bracarensi* III. (Anno 676.)

Gregorius de Valentia tom 4. Disp. 6. q. 2. p. 290. *Licet in Concilio* (Tridentino) *illud tantùm dicatur, quod est certissimum, scilicet hac de re esse præceptum Ecclesiæ, probabilissimũ tamen est, esse item ejusdem rei præceptum Christi & traditionem Apostolicam.*

(Vocat *probabilissimum*, novit enim, aliquos Pontificios hîc non agnoscere præceptum aliquod Christi.)

5. Quòd quidam agnoscunt, mixtionem illam aquæ non esse necessariam ad integritatem Sacramenti.

Lombardus lib. 4. sent. dist. 11. lit. H. *Si quis non intendens introducere hæresin oblivione vel ignorantiâ aquã prætermiserit, non videtur irritum esse Sacramentũ, sed ille graviter est corripiendus.*

Thomas p. 3. q. 74. art. 5. *In solo vino potest fieri consecratio.*

art. 7. *Appositio aquæ non est de integritate Sacramenti.*

Scotus in 4. sent. dist. 11. q. 6. & Canonistæ de Consecr. dist. 2. in gl. affirmant, *quòd mixtio illa nõ sit de necessitate, sed de honestate.*

Bonaventura 4. sent. dist. 11. q. 3. negat, *mixtionem aquæ esse de necessitate, sed de congruitate & bene esse.*

Biel 4. sent. dist. 11. q. 2. *Admixtio aquæ cum vino requiritur de ministri, non de Sacramenti necessitate.*

Idem lect. 35. in Can. *Aquæ admixtio non est de necessitate Sacramenti, licet sit de necessitate Ministri consecrantis.* Cui assertioni conficiendę adhibent argumenta, *quia alioquin, qui oblivione aut ignorantiâ omisisset, non excusaretur: quia Græci dicantur, aquam non apponere, & tamen conficere, quia quod quicquid est de necessitate Sacramenti, remaneat vel secundùm substantiam, vel secundùm accidens, quorum neutrũ sit in aqua, cujus & substantia transit in vinum, neque odor, neque sapor remanet; quòd quicquid est de substantia Sacramenti, efficiat, quod figurat; ast aqua nihil, quoniam neque corpus Christi verum, neque mysticum.*

Lyranus in 1. Cor. 11. *Si non animo introducendi hæresin, sed oblivione prætermittatur aqua, non minùs conficitur.*

Cornelius Jansenius d. l. p. 907. *Sicut ex eo, quòd Evangelistæ absolutè dicunt, Christum accepisse panem, creditur quemvis panem propriè dictum posse esse materiam consecrandi corporis Dominici, nec esse absolutè necessarium azymum panem, quamvis ex Apostolica traditione conformi facto Christi veteriq; figuræ & convenientem mysteriis significandis in tali pane con-*

secratio facienda est: ita ex eo, quòd vini tantùm mentionem faciunt Evangelistæ, creditur quodvis vinum propriè dictum, quod scilicet est genimen vitis, posse esse materiam consecrandi sanguinis Dominici, nec esse absolutè necessariam mixtionem aquæ cum vino, quamvis ob traditionem Apostolicam conformem facto Christi veteribusq; figuris & convenientem significandis mysteriis illa temerè non sine gravi peccato possit prætermitti.

Dominicus Soto 4. sent. dist. 9. quæst. 1. *Appositio aquæ non est de necessitate Sacramenti.*

Azorius tom. 1. Instit. moral. lib. 10. cap. 30. quæst. 1. *Constans est Theologorum opinio, vini consecrationem valere absque aqua.*

Toletus lib. 2. Instruct. Sacerd. cap. 25. §. Rursus. *Consecratio valida est cum solo vino.*

Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 10. §. Porrò. *Ecclesia Catholica semper docuit, ita necessarium esse, aquâ vinum misceri in calice, ut non possit illud sine gravi peccato omitti. Utrum autem sine aqua Sacramentum conficere possit, non est adeò certum. Communis tamen opinio in partem affirmativam propendet. Quare falsò Chemnicius Catholicis in commune tribuit, quòd asserant, aquam in Eucharistia esse de necessitate Sacramenti, cùm paucissimi id affirment.*

(Atqui affirmant illud non solùm Armachanus, sed etiam summi Pontifices, Alexander I. c. In Sacramentorum de Consecrat. dist. 2. & Julius c. Cùm omne dist. ead. quorũ unus Pontificiis debebat esse instar omnium. Inde Alanus de Sacram. Euchar. lib. 1. cap. 13. dicit, *hanc quæstionem, an mixtio sit aquæ de necessitate Sacramenti, esse difficultatibus plenam & contrariis Scholasticorum sententiis agitari,* aitque, *nunquam hactenus dispensatum esse cum ulla gente, ut in mero vino consecraret.*)

4. Quòd quidam agnoscunt, consuetudinem vinum aquâ miscendi non esse Universalem, nec omnium temporum, nec locorum.

(At quomodo consuetudo Ecclesiæ & quidem particularis potest introducere necessarium aliquod Sacramenti requisitum?)

Lombardus lib. 4. sentent. dist. 11. lit. H. *Græcorum Ecclesia non apponere aquam dicitur.*

Durandus lib. 4. cap. 43. scribit, *in Græca Ecclesia Universaliter hoc non fieri.*

(Idem patet ex Cabasila in Liturgia.)

Lyranus in 1. Cor. 11. *Græci non addunt aquam.*

Ibid. dicit, *mixtionem illam aquæ cum vino fuisse humanam consuetudinem, eamq; particularem duntaxat, non nisi in calidis regionibus ad diluendum vinum usurpatam.*

Otto Frisingensis lib. 7. cap. 32. de Armenis memorat, *quòd per mille ampliùs annos usi fuerint vino mero sine mistione.*

Alphonsus de Castro lib. 6. adversus hæreses, verbo Eucharistia, hæresi 7. *Est error Græcorum à Guidone Carmelita undecimo loco inter errores Græcorum locatus: est etiam error Armenorum, quem Guido 24. ordine recenset, quòd calici Eucharistico non sit miscenda aqua.*

Cornelius Jansenius d. l. *Lutherus post Græcos docuit, solum vinum in calice apponendum.*

5. Quòd impertinentibus & peregrinis Scripturæ dictis mixtionem illam aquæ cum vino probant.

Durandus lib. 4. Rational. cap. 30. §. 19. *Hoc mysterium lex Mosaica præsignavit, sicut Apo-*

Apostolus exponit, dicens: Bibebant de spirituali consequente eos Petra. Petra autem erat Christus.

(At juxta hanc hypothesin solâ aquâ in Eucharistia esset utendum.)

Stapletonus Relect. controv. 6. quæst. 7. pag. 646. *Latina lectio* (loci Proverb. 9. *immolavit victimas suas, miscuit vinũ suum,*) *ad mixturam aquæ cum vino Eucharistico à Catholicis applicatur.*

(Sed malè, cùm in Hebræo nulla fiat mixtionis mentio, ac locus ille non agat de Eucharistiæ Sacramento.)

6. Quòd mixtionis illius origo ab hæreticis videri potest descendere.

c. Quidam autem 39. caus. 24. q. 3. *Aquarii appellati, eò quòd aquam solam offerrent in calice Sacramenti.*

Bellarmin. lib. 4. de Eucharist. cap. 10. *Aquarii vino aquam in calice substituebant.*

(Notandum verò, quòd apud Augustinum hæres. 64. omittatur *particula exclusiva,* sic enim describit Aquariorum errorem: *Aquam offerunt in poculo Sacramenti.* Idem verò etiam facit Ecclesia Romana, & quidem cum opinione necessitatis.)

7. Quòd opinio de necessitate mixtionis inextricabiles quæstionum labyrinthos peperit.

(Ergò non congruit simplicitati, quæ est in Christo.)

Innocentius tertius c. cum Marthæ §. Quæsivisti ext. de Celebrat. Missar. & Thomas part. 3. q. 74. art. 8. recensent quæstionem, in qua Dd. ita perplexos fuisse tradunt, ut ex ejus ambagibus vix potuerint se extricare, videlicet, *An aqua, quã Presbyter Missam celebrans infundit & calici vinoq; immiscet, in sanguinem cum vino transsubstantietur, nec ne?* Sunt autem tres opiniones.

Quidam statuunt, *quòd sicut vinum convertitur in sanguinem, qui fluxit de latere Domini; ita & aqua convertatur in aquam, quæ cum sanguine fluxit ex eodem latere.*

Quidam verò tenent, *quòd aqua vino mixta transiens in vinum, simul cum vino transsubstantietur in sanguinem Christi.*

Alii rursum, *eò quòd Physici asseverent, aquam non transire in vinum, sed eam jam vino mixtam, posse per artificium separari à vino, putant aquam nec in sanguinem transire, nec in alteram aquam, sed per se manere vino converso in sanguinem, & circumfusam prioris vini accidentibus consistere.*

Alphonsus de Castro d. l. *Hoc jaciendum est fundamentum, quòd modica scilicet aqua vino mixta, in vini substantiam convertitur, aut in sua substantia sine conversione manens, cùm modica sit, minorisq; efficaciæ, quàm vinum, non vertit vinum à sua Natura. Utrum autem horum sit verius, non sum adeò demens, ut audeam definire, quod Innocentius III. Pontifex summus, vir alioqui doctissimus, non ausus est definire, prout in cap. cum Martha tit. de Celebr. Missarum patet.*

Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 6. quærit, *quid de aqua fiat, si in tanta copia apponatur, ut non possit transire in vinum?* respondet autem, *tunc vinum consecrari & aquam manere in substantia aquæ.*

(Atqui fit mistio & confusio aquæ & vini, & sic post consecrationem aquæ & sanguinis Christi: Sequetur insuper, quòd populus adoret aquam in calice; quodq; Sacerdos post unam Missam non posset aliam celebrare, quia aquã bibit.)

Baronius, postquam Ann. 1192. n. 24. ex Helmoldo Abbate recitâsset miraculum de aqua, in quam portiuncula Eucharistiæ deciderat, in sanguinem mutata, subjungit: *Hæc de transsubstantiatione aquæ in sanguinem Christi per commistionem Christi corporis divinitùs facta, quòd semper fieri in vino, cùm commistio intercederet, Antiquitas existimavit, unde illud Romani Ordinis de Offic. Miss. in fin. Vinum etiam non consecratum, sed sanguini Domini commixtum sanctificatur per omnem modum.*

Argum. Adversar. 1. *Christus vinũ aquâ mixtum consecravit, non ex more regionis potißimum, sed ut idem à nobis in Eucharistiæ administratione faciendum ostenderet.*

Resp. 1. Thomas part. 3. q. 74. art. 6. fatetur, *probabiliter tantùm credi, quòd Dominus Sacramentũ instituerit in vino aquâ mixto.*

2. Lyranus in 1. Cor. 11. *Probabile est* (ergò non certum) *quòd Dominus aquam apposuerit. In terra enim illa propter vini fortitudinem consuetum est semper bibere vinum cum aqua.*

Concilium Tridentinum can. 8. *Quia Christum Dominum ita fecisse creditur.*

Dominicus Soto 4. sent. dist. 9. quæst. 1. *Quia sic Christus probabiliter creditur consecrâsse.*

(Atqui ex antecedente verisimili non potest argumentum ullum certũ educi.)

3. Platina, Polydorus Vergilius & alii, originem mixtionis non ad Christi factum vel institutum, sed ad Alexandri primi decretum referunt.

4. Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 10. §. Porrò. *Communis opinio in eam partem propendet, quæ statuit, Sacramentum hoc sine aqua consistere posse.*

(Ergò Christus non miscuit propter Sacramentum, sed ex more regionis. Si enim propter Sacramentum miscuisset, consequens foret, mixtionem ad integritatem Sacramenti pertinere, illa enim est necessaria cujusque Sacramenti materia, quam Christus ad eam ordinavit.)

5. Si omnia ea facienda essent, quæ Christus in primæ Cœnæ administratione fecit, consequens foret, etiam pedes lavandos, cœnam vesperi celebrandam, accumbentes cœnam debere celebrare &c. quorum nullum apud Pontificios in usu.

Argum. 2. *Ex latere Christi profluxit sanguis & aqua.* Alphonsus de Castro d. l.

Resp. 1. ex Suarez in Thom. part. 3. q. 51. art. 31. Disp. 41. §. 2. *Dicendum sine dubio est, in paßione Christi sanguinem & aquam exivisse impermixta & loco separata, tum quia hoc significant verba Johannis, fluxit sanguis & aqua, tùm quia non aliàs potuisset aqua à sanguine discerni.*

(Ergò mixtio illa non convenit typo, quia ex latere Christi non profluxit aqua & vinum, sed mera aqua; nec fluxus aquæ & sanguinis fuit mixtus, sed contiguus & distinctus.)

2. ex Thoma p. 3. q. 64. art. 2. *Per Sacramenta, quæ de Christi latere fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia.*

Bonaventura 4. sent. dist. 11. q. 3. *Dicendum, quòd per aquam illam, non signatur aqua ista, nec è converso: sed aqua illa aquam Baptismalem significat.*

(Idipsum multis veterum autoritatibus & quorundam Pontificiorum suffragiis probari potest, quæ enumerata sunt in articulo proximè præcedente cap. 3. Ergò fluxus aquæ & sanguinis ex Christi latere non denotat mixtionem aquæ & vini

vini

vini in uno & solo Eucharistiæ Sacramento, sed denotat utrumq; N.T. Sacramentum, Baptismum scilicet & Eucharistiam.)

3. Si ex laterali illo fluxu mixtio aquæ cum vino probari posset, Moscoviticæ Ecclesiæ ritus magis conveniens esset, quàm Ecclesiæ Romanæ.

In Opere de variis rer. Moscoviticar. autorib. p. 136. refertur, *quòd in Ecclesiis Moscoviticis Presbyteri calici Eucharistico paululùm aquæ tepidæ admisceant, quia dicunt, ex latere Domini sanguis profluxit & aqua, quã calidam fuisse credere fas est.*

(Fuit enim aqua, *quæ in pericardio receptatur*, ut docet Tirinus in cap. 19. Johan. v. 34.)

4. Sequeretur insuper *in calice non merum Christi sanguinem & vini accidentia, sed etiam aquam esse*, id quod cum hypothesi transsubstantiationis pugnat. Sequeretur, *aquam esse de necessitate Sacramenti*, quod tamen saniores Pontificii non concedunt.

Argum. 3. Prov. 9. *Venite, comedite, panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Alphonsus de Castro d. l.

Resp. Alphonsus ipse lib. 1. adv. hæres. cap. 3. & alibi passim docet, *ex solo sensu literali efficacia argumenta posse deduci.*

Argum. 4. *Calix Eucharistiæ non solùm figuratus fuit in V. T. per vinum, sed etiam in aqua, quæ fluxit ex petra.*

Resp. Panis Eucharistiæ non solùm significatus fuit *per manna & panes propositionis*, sed etiam *per carnes agni paschalis*, docentibus omnibus Pontificiis. Ergò etiam vi hujus argumenti pani Eucharistico carnes adhibendæ erunt.

Argum. 5. *Aqua vino miscetur ad significandam duarum Naturarum in Christo unionem.*

Resp. 1. Pontificii plerique docent, *aquam illã, æquè ac vinum, transsubstantiari in Christi sanguinem;* omnes docent, ante transsubstantiationem cum vino misceri. At si per hanc aquæ cum vino mixtionem denotaretur duarum Naturarum cum Christo unio, consequens foret, humanam Naturam converti in divinam, vel certè cum divina misceri, cùm tamen unio facta sit ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως.

2. Pontifices docent, *per mixtionem aquæ cum vino significari unionem populi cum Christo*, ut vidimus superiùs. Atqui fidelis populus toti Christo unitur. Ergò vinum significat totum Christum, non autem divinam tantùm Naturam, ut in priore significatione præsupponitur.

Caput VI.

De Fine et Fructu Eucharistiæ.

Thesis. Finis & fructus Eucharistiæ est obsignatio promissionis de remissione peccatorum.

Explicat. 1. Non est quæstio, an hic sit solus & unicus Eucharistiæ fructus, sed an ad alios Eucharistiæ fructus etiam hic ipse pertineat. Fines & fructus cœnæ sunt vel *principales*, vel *minùs principales*. Principales sunt, tum *promissionis* Evangelicæ de remissione peccatorum & fidei nostræ *confirmatio;* tum *insitio in Christum & spiritualis nutritio* ad vitam æternam. Hunc binarium principalium fructuum numerum quidam deducunt per quaternarium, dum principales S. Cœnæ fructus statuunt, *Mortis Dominicæ annunciationẽ; peccatorũ condonationem;*

fidei

fidei obsignationem & spiritualem cum Christo copulationem. Minùs principales fines & fructus sunt, *fœderis in Baptismo initi renovatio; ad dilectionem Dei & proximi excitatio; patientiæ & spei confirmatio; resurrectionis nostræ testificatio; seria vitæ emendatio & Confeßionis publicatio.*

2. Non est quæstio, an in Eucharistia remissionem peccatorum accipiant etiam illi, qui hærent adhuc in peccatis mortalibus, hoc est, qui scientes ac volentes perseverant in delictis contra conscientiam, retinent propositum malefaciendi, nec afferunt secum timorem Dei, pœnitentiam & fidem, hoc enim ἀλῶς negamus, ac disertis verbis docemus, impœnitentes & in delictis contra conscientiam perseverantes, *judiciũ sibi manducare ac bibere,* imò *reos fieri corporis & sanguinis Christi,* 1. Cor. 11. v. 27. 28.

3. Hoc verò est, quod docemus, Christum in Eucharistia, dato suo corpore & sanguine, tanquam pignore & sigillo certissimo ac præstantissimo testari, se singulis fide hoc Sacramento utentibus communicare, applicare & obsignare beneficia sua, quæ traditione corporis sui & effusione sanguinis sui Ecclesiæ acquisivit, & inter illa beneficia dicimus præcipuum & primarium locum obtinere remissionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, receptionem in gratiam, & acceptationem ad salutem & vitam æternam.

4. Docemus & hoc, quòd finis & fructus Eucharistiæ sit obsignatio promissionis Evangelicæ de gratuita illa peccatorum propter Christum remissione. Cùm enim in tentationibus mens potissimùm de eo angatur, an promissio Evangelica, quæ *in genere* loquitur, ad nos *in specie* pertineat, ideò Christus in Eucharistia preciosissimo ac certissimo pignore, videlicet exhibitione corporis & sanguinis sui testatur, ad singulos fide hoc Sacramento utentes, promissionem Evangelicam de remissione peccatorum & reliquis beneficiis, traditione sui corporis & effusione sui sanguinis partis, certò pertinere.

5. Nequaquam ergò docemus, Eucharistiam peccata mortalia hoc modo remittere, quasi ante Cœnæ sumtionem illa non sint remissa, sed remittere peccata mortalia, quatenus eorundem remissionem obsignat, modò cõmunicans antegressâ seriâ contritione fidem habeat in hæc verba, quòd sanguis, quem bibit, in remissionem peccatorum sit effusus.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 13. can. 5. anathema pronunciat adversus illos, qui statuunt, *vel præcipuum fructum sanctißimæ Eucharistiæ esse remißionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire.*

Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 17. § Jam verò. *Catholica Ecclesia in Concilio Tridentino seß. 13. cap. 2. & 7. & can. 5. & 11. docet, effectum Eucharistiæ præcipuum non esse remißionem peccatorum mortalium, sed nutritionem animæ & præservationem à peccatis.*

cap. 18. *Nusquam docetur, Eucharistiam institutam esse ad peccata remittenda, sed tantùm ad vitam spiritualem augendam & conservandam.*

Censura Colon. f. 285. & seqq. docent, *credentes perceptione Eucharistiæ non reddi certos de peccatorum remißione.* Causam affe-

afferunt hanc, *quia pugnat illa doctrina cum incertitudine justificationis & dubitatione de remissione peccatorum.*

Nostram sententiam confirmamus.

1. Ex cibi & potus Eucharistici conditione. Quia in sacra Cœna illud ipsum corpus, quod Christus in mortem pro peccatis nostris tradidit, mediante benedicto pane, manducamus; & illum ipsum sanguinem, quem Christus pro peccatis nostris in ara crucis effudit, bibimus, inde certi reddimur, quòd ex gratia per fidem nobis donentur, quæcunque Christus traditione corporis sui & effusione sanguinis sui in ara crucis promeruit, quæ sunt, remissio peccatorum, gratia Dei & vita æterna.

2. Ex promissionis applicatione. Quia anxiæ & peccati, iræ divinæ ac propriæ indignitatis sensu territæ conscientiæ sæpius dubitant, an promissio Evangelii, *quòd omnis, qui in Christum credit, non pereat, sed habeat vitam æternam,* ad se quoq; in individuo pertineat, ut verâ fide coram Dei judicio eâdem niti, seque contra accusationem legis, peccati & Satanæ eâ erigere queant, ideò Christus ipsis in individuo corpus & sanguinem suum distribuit, ut tanquam ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς Apocal. 1. v. 5. contra omnes tentationes ipsos confirmet, quòd verè ad ipsos quoque promissio Evangelii & bona in ea oblata pertineant, cùm corpore Christi in mortem tradito & sanguine ejus pro peccatis effuso, quæ sunt Evangelicæ promissionis fons & fundamentum, in sacra Cœna cibentur ac potentur.

3. Ex corporis Christi incorruptione. Ne propter peccatum in carne adhuc habitans Rom. 7. v. 14. 17. & 23. atq; extremam nostram miseriam ex peccato ortam Roman. 8. v. 10. 1. Cor. 15. v. 50. animo nimis dejiciamur, ideò Christus sanctum suum corpus ab omni fermento peccati liberum, & impollutum suum sanguinem, per quæ in ara crucis remissionem peccatorum & salutem æternam nobis peperit, manducandum ac bibendum in S. Cœna nobis offert, ne cogitatio de indignitate, infirmitate & impuritate carnis nostræ fidem evertat aut labefactet, sed ut certi simus, impuritatem nostræ carnis umbraculo sanctissimæ carnis & purissimi sanguinis Christi coram Dei judicio tegi & abscondi.

4. Ex fœderis Baptismalis renovatione. Quia per peccata ex fœdere gratiæ, in quod per Baptismum recepti sumus 1. Petri 3. vers. 21. sæpiùs iterum excidimus, ac proinde beneficiorum in Baptismo acceptorum, videlicet regenerationis & renovationis Tit. 3. vers. 5. mundationis à peccatis Eph. 5. v. 26. & hereditatis vitæ æternæ 1. Petr. 3. v. 21. salutari fructu nos ipsos privamus, unde porrò dubitare incipimus, an per veram pœnitentiam ad primævum illud fœdus in Baptismo nobiscum initum redire & peccatorum nostrorum remissionem fide impetrare possimus, ideò Christus in Eucharistia illum ipsum sanguinem, quo N. Test. *sancitum* & confirmatum est, bibendum nobis offert, ut certos nos reddat, quòd per veram pœnitentiam in fœdus illud iterum recipiamur & peccatorum remissionem per fidem consequamur.

5. Ex Christi ad nos condescensione. Quia peccati onere & carnis infirmitate pressi, ad Christum in cœlum ascendere, ac cœlestem ipsius gloriam & claritatem

ferre non possumus, nihilo tamen minus requiratur, ut verâ fide ipsum apprehendamus, si beneficiorum ejus reddi cupimus participes, ideò Christus ipse ad nos descēdit, & in Sacra Cœna corpus suum, mediante pane, manducandum, & sanguinem suum, mediante vino, nobis bibendum exhibet, ut ipse nos comprehendat Phil. 3. v. 12. neque cogamur dicere, *Quis ascendet in cœlum?* Roman. 10. v. 6. sed certi simus, ipsum in S. Cœna nobis præsentem adesse, atque in ea à nobis inveniri & apprehendi posse.

6. *Ex nostra cum Christo unione.* Quia cum nuda divinitate in hac peccatricis carnis infirmitate & mortalitate agere non possumus, Deut. 4. v. 24. Hebr. 12. v. 29. ideò Christus suo corpore & sanguine, in personæ suæ unitatem assumto, in S. Cœna nos pascit, hoc ipsô contestans, assumtam ipsius carnem esse nostræ cum Deo unionis & conjunctionis medium Joh. 14. v. 6. ut sic Christi humanitas nobis sit via & ingressus ad divinitatem.

7. *Ex Christi in usu Eucharistiæ commemoratione.* Quia fides nostra in hac carnis imbecillitate sæpiûs infirmatur, nosque Christi & beneficiorum ejus facilè capit oblivio, ideò Christus hoc Sacramentum in sui ἀνάμνησιν & commemorationem instituere voluit, ut per communicationem corporis & sanguinis sui vivam illam & efficacem mortis suæ recordationem in nobis operando, fidem nostram augeret & confirmaret. Quæ enim potuit esse magis viva & efficax mortis Christi recordatio, quàm ea, quæ κοινωνίᾳ corporis in mortem pro nobis traditi & sanguinis pro nobis effusi, in nobis efficitur?

8. *Ex collatione.* Quia primus Adam esu fructuum arboris vetitæ thesaurum cœlestium bonorum sibi concreditorum amisit, insuper etiam mortem temporalem & æternam sibi & omnibus posteris attraxit, ideò Christus *secundus Adam* 1. Corinth. 15. v. 47. vivifici corporis sui cibo & pretioso sanguinis sui potu amissa bona iterum nobis restituit, & vitam cœlestem nobis confert, ut certi reddamur, quæcunque in primo Adamo nobis perierunt, ea in Christo esse restituta. Hæc omnia deducuntur ex verbis institutionis Eucharisticæ. *Accipite, manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur in remissionem peccatorum. Accipite, bibite, Hoc est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite, quotiescunque feceritis, in mei commemorationem.*

Potest autem argumentum formari hoc modo: Per quod Sacramentum & in quo Sacramento 1. exhibetur nobis illud ipsum corpus Christi, quod pro peccatis nostris in mortem traditum, & ille ipse sanguis Christi, qui pro peccatis nostris in ara crucis effusus. 2. applicatur nobis promissio Evangelii propria. 3. sanctum & impollutum Christi corpus, ac sanctus & impollutus Christi sanguis nobis exhibetur. 4. restituimur in fœdus gratiæ in Baptismo nobiscum initum. 5. Christus ad nos condescendens, suum corpus & suum sanguinem nobis offert. 6. ac per illud corpus & per illum sanguinem suum nos cum Deo unit. 7. vivam & efficacem mortis suæ recordationem in nobis operando, fidem nostram confirmat. 8. bona per Adami lapsum amissa, nobis

bis restituit & restituta esse confirmat, illius Sacramenti finis & fructus est obsignatio promissionis de remissione peccatorum. Atqui per Sacramentum Eucharistiæ & in Sacramento Eucharistiæ in usu salutari hæc omnia nobis præstantur. Ergò.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quod quidam agnoscunt, remissionem peccatorum esse fructum hujus Sacramenti.

c. Quid sit sanguis dist. 2. de Consecrat. ex Gregorio Episcopo Romano in Homil. paschali. *Providens Dominus dedit nobis hoc Sacramentum salutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ille jam mori non potest, per istud Sacramentum peccatorum remissionem consequamur.*

c. Ante benedictionem dist. eadem ex Ambrosio. *Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.*

(Verba integra Ambrosii sic habent lib. 4. de Sacramentis cap. 5. *Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum, & non movebitur in æternum.*

lib. ejusdem cap. 6. *Quotiescunque accipimus, mortem Domini annunciamus. Si mortem annunciamus, annunciamus peccatorum remissionem. Si quotiescunque effunditur sanguis, in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur.*

lib. 5. de Sacrament. cap. 3. *Quotiescunq; bibis, remissionem peccatorum accipis & inebriaris Spiritu Sancto.*)

c. Iteratur dist. eadem ex Paschasio. *Quia quotidie labimur, quotidie Christus mysticè pro nobis immolatur, & passio Christi in mysterio traditur, ut qui semel moriendo, mortem vicerat, quotidie recidiva delictorum per hæc Sacramenta corporis & sanguinis peccata relaxet, unde oramus, Dimitte nobis debita nostra.*

In Concilio Tridentino *de articulo (Eucharistiam ad solam peccatorum remissionem institutam) sententiis variatum, aliis dicentibus, sublato adjectivo sola, Catholicum esse, affirmare, Eucharistiam dari in remissionem peccatorum, eamq; vocem quando hæreticorum nullus apponat, articulum meritò omittendum: aliis contrà asserentibus, etiam sublatâ dictione solà positionem esse hæreticam, quòd Sacramentum Eucharistiæ in remissionem peccatorum non fuerit institutum.* Petrus Suavis lib. 4. Histor. Concil. Trident. p. 376.

2. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò. c. In quibus dist. 2. de Consecr. ex Leone Episcopo Romano. *Corpus Christi edimus, ut vitæ æternæ participes esse possimus.*

(Ergò etiam remissionis peccatorum, absque qua prolapsis ex fœdere Baptismali non patet aditus ad vitam æternam.)

Secundò. Ivo Carnotensis Episcopus Epist. 43. *Corpus & sanguis Domini sunt nostræ reconciliationis Sacramenta & vulnerum nostrorum medicamenta, ad edendum, bibendum, in sui commemorationem faciendam, discipulis commendata.*

(Si sunt nostræ reconciliationis Sacramenta & vulnerum nostrorum medicamenta, utique etiam in salutari usu Cœnæ applicatur & obsignatur nobis promissio de remissione peccatorum.)

Tertiò. Concilium Tridentinum in Procem. sess. 7. dicit, *per Sacramenta o-*

veram justitiam vel incipere, vel cœptam augeri, vel amissam reparari.

Sess. 7. cap. 6. & 8. Per *Sacramenta gratiam conferri, in genere asserit.*

(Ubi justitiam non astringit ad justitiam infusam, nec gratiam ad solam sanctificantem gratiam, quod vel inde apparet, *quia justitiam incipere aut amissam reparari*, ait, *per Sacramenta;* Justitia verò non incipit à sanctificatione, sed à fide, quam ipsi Pontificii ideò justificare ajunt, quia justificationis initium est, nec caritas seu sanctificatio esse potest, nisi post fidem, adeoque justificationem. Quando igitur Concilium dicit, *per Sacramenta veram justitiam incipere, & amissam reparari*, manifestum est, quòd & fidem, quâ promissionem de remissione peccatorum apprehendimus, per Sacramenta conferri & augeri dixerit.)

Quartò. Idem Concilium sess. 13. can. 5. negat, *præcipuum fructum Eucharistiæ esse remissionem peccatorum.*

(Concedit igitur, remissionem peccatorum esse aliquem Eucharistiæ fructum.)

Quintò. sess. 7. can. 5. tantùm negat, *Sacramenta propter solam fidem nutriendam esse instituta.*

(Concedit igitur, ad fidem nutriendam instituta esse Sacramenta, licèt non ad hunc finem solum, sicut Pontificii, quando negant, hominem solâ fide justificari, concedunt, fide hominem justificari, sed non solâ.)

Sextò. Imperator Carolus & Status Pontificii in Confut. Aug. Confess. art. 13. approbant, quod Confessio dicebat, *Sacramenta esse ad excitandam & confirmandam fidem instituta*, tantùm petunt, *ut de omnibus, quæ ipsi pro Sacramentis habebant, idem profiteamur.*

Septimò. Catechismus Romanus de Sacram. cap. 1. q. 7. *Magnam vim habent Sacramenta, non solùm ad fidem in animis nostris excitandam & exercendam, sed etiam ad caritatem inflammandam.*

(Si ad fidem excitandam & exercendam magnam vim habent Sacramenta, utique etiam ad promissionem de remissione peccatorum confirmandam.)

Octavò. Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 19. resp. ad tertium argum. fatetur, *Eucharistiam dici N. Test. quia est signum voluntatis Testatoris & causa instrumentalis applicandæ hereditatis.*

(At ex eo immotè colligitur, remissionem peccatorum non posse ab hoc Testamento excludi, cùm ad hereditatem illam pertineat, cujus applicandæ instrumentum Eucharistiam esse Bellarminus concedit. Sic enim concludimus: Quod est instrumentalis causa applicandæ hereditatis à Christo nobis acquisitæ, illud etiam est causa instrumentalis applicandæ remissionis peccatorum. Ratio connexionis est, quia ad hereditatem à Christo nobis acquisitam, pertinet remissio peccatorum. Atqui Eucharistia, fatente Bellarmino, est causa instrumentalis applicandæ hereditatis à Christo nobis acquisitæ. Ergò.)

Nonò. Ibidem Bellarminus sic scribit: *Eucharistia est signum & repræsentatio mortis Christi, est etiam signum voluntatis Testatoris & omnium bonorum nobis promissorum, atque adeò etiam remissionis peccatorum.*

(Ex illis verbis tale nectimus argumentum. Sacramentū illud ipsum, quod signat,

signat, etiam confert & exhibet. Sacramentum Eucharistiæ est signum remissionis peccatorum. Ergò eandem confert & exhibet. Utraque præmissarum est Bellarmini. Prior lib. 1. de Sacramentis cap. 9. membro 6. Posterior loco citato.)

Decimò. Ibidem Bellarminus concedit, *Eucharistiam applicare hereditatem, etiam quantùm ad remissionem peccatorum, sed tamen solùm, cùm ea est necessaria.*

(Atqui credentibus quotidiè est necessaria peccatorum remissio, cùm ex institutione Magistri sui quotidiè orent, *Dimitte nobis debita nostra.* Quò etiam pertinet dictum Ambrosii lib. 4. de Sacrament. cap. 6. tom. 4. pag. 440. paulò antè adductum. Quando verò Bellarminus peccatorum remissionem existimat esse necessariam? *Cùm ii*, inquit, *qui non indignè accedunt, habent aliqua peccata mortalia, quorum tamen conscientiam non habent.* Utique ergò concedit Bellarminus, *non solùm venialium, sed etiam mortalium peccatorum remissionem per Eucharistiam applicari, eorum scilicet, quorum conscientiam non habent, qui in vera pœnitentia & fide accedunt.* Idem verò & nos dicimus. Qui enim in peccatis contra conscientiam adhuc hærent, & sine pœnitentia, sine fide, sine proposito vitam emendandi accedunt, illis tantùm abest, ut remissionem peccatorum mortalium usu Eucharistiæ applicari statuamus, ut judicium potiùs illos manducare ac bibere sonorâ voce profiteamur.)

Undecimò. Idem Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 8. §. Accedit, hæc habet: *Qui testatur, aliquid promittit seu relinquit, idq́ nominatim exprimere solet, ut etiã personas, quibus relinquit. In Cœna Dominus expreßit remißionem peccatorum, quæ est promißio propria Testamenti Novi, Jerem. 31. & expreßit etiam heredes.*

(Si in sacra Cœna exprimitur promissio Novi Testamenti propria de remissione peccatorum, utiquę fides in Sacra Cœna confirmationem hujus promissionis quærere debet & invenire potest.)

Duodecimò. Idem Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 25. §. Sed neque, disputat, *Sacrificium Missæ ideò remittere peccata, quia applicat precium redemtionis & remißionem peccatorum.*

(Argumentamur inde à pari, usum Cœnæ Dominicæ remittere peccata, quia applicat & obsignat credentibus remissionem peccatorum obœdientiâ & passione Christi acquisitam.)

Decimò tertiò. Estius in annot. Luc. 22. & 1. Cor. 11. *ad calicem* refert *effusionem, quæ fit in remißionem peccatorum.*

(Atqui, si calix Eucharisticus, vel quod idem, sanguis Christi in Eucharistia dicitur effundi in remissionem peccatorum, utique remissio peccatorum est effectus sumtioni Eucharistiæ promissus. Vidit hoc Bellarminus, inde lib. 4. de Eucharist. cap. 19. ad 3. quando dicitur in verbis institutionis, *sanguis effundi in remißionem peccatorum*, negat *hoc dici de effusione, quæ fit in Sacramento.*)

Decimò quartò. Censura Coloniensis Dial. 9. p. 278. *Eucharistia levia atque minora peccata delet, & subinde quoque gravia, si eorum memoria confitentibus nobis exciderit: nam tunc Sacramenti virtus in nobis supplet, quod ignorantia desiderabat.*

(Negari ergò non potest, effectum salutaris

lutaris usus Sacramenti Eucharistici esse remissionem peccatorum.)

Decimò quintò. Salmero tom. 9. tract. 21. pag. 146. Eucharistiam vocat *pharmacum & antidotum contra morbos omnes propulsandos, sive contractos, sive contrahendos.* (Hoc non potest intelligi de morbis corporis, propter illos enim non est Eucharistia instituta, Ergò intelligendum de morbis animæ, qui sunt peccata. Atqui, si Eucharistia sanat animæ morbos, utiq; etiam confert ad remissionem peccatorum.)

CAPUT VII.

DE COMMUNIONE SUB *utraque specie.*

THESIS. Vera & legitima Sacræ Cœnæ administratio non consistit in sola distributione & manducatione benedicti panis, nec in sola distributione & bibitione benedicti vini, sed utrumque ad Sacramenti integritatem requiritur, videlicet tum distributio & manducatio benedicti panis, tum distributio & bibitio benedicti vini, ac proinde etiam Laicis calix est distribuendus.

Ἐκθεσις. 1. Non dicimus, communionem sub utraque specie esse *liberam*, sed esse *necessariam*, si juxta Christi institutionem Eucharistiam celebrare velimus.

2. Nec dicimus, *solis Sacerdotibus* bibitionem ex poculo benedicto esse necessariam, sed omnibus communicantibus eam necessariam esse dicimus.

3. Pontificii non solùm permittunt liberam communionem sub utraque specie, sed etiam propter Ecclesiæ decretum eam negant *esse licitam.*

Antithesis. Concilium Constantiense Ann. 1415. tale fecit decretum sess. 13. *Generale Concilium declarat, decernit & definit contra hunc errorem* (de communione Laicorum sub utraque specie,) *quòd licèt Christus post Cœnam instituerit, & suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile Sacramentum &c. tamen hoc non obstante, sacrorum Canonum autoritas laudabilis & approbata consuetudo Ecclesiæ servavit & servat, quòd hujusmodi Sacramentum non debet confici post Cœnam, neque à fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis à jure, vel Ecclesia concesso, vel admisso &c.*

Et postea. *Licèt in primitiva Ecclesia hujusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, tamen hæc consuetudo ad evitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, quòd à conficientibus sub utraque specie, & à Laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur, cùm firmissimè credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis, quàm sub specie vini veraciter contineri, unde cùm hujusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta & diutissimè observata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ autoritate pro libito mutare.*

Et post. *Item decernit & declarat super ista materia, Reverendissimis in Christo Patribus & Dominis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis & eorum in spiritualibus Vicariis, ubilibet constitutis, processus esse dirigendos, in quibus eis committatur & mandetur autoritate hujus sacri* Con-

Concilii sub pœna excommunicationis, ut effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum sub utraque specie panis & vini exhortati fuerint, & sic faciendum esse docuerint.

Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 1. *Sancta Synodus à Spiritu Sancto edocta, atque ipsius Ecclesiæ judicium & consuetudinem secuta, declarat & docet, nullo divino præcepto Laicos & Clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum, neque ullo pacto salvâ fide dubitari posse, quin illis alterius speciei communio sufficiat ad salutem. Nam etsi Christus Dominus in ultima Cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituit & Apostolis tradidit, non tamen illa institutio & traditio eò tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendum astringantur.*

Cap. 2. *Sancta mater Ecclesia agnoscens suam in administratione Sacramentorum autoritatem, licèt ab initio Christianæ religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis latissimè jam mutatâ illâ consuetudine gravibus & justis causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit, quam reprobare aut sine ipsius Ecclesiæ autoritate pro libero mutare non licet.*

Can. 1. *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ sumere debere, anathema sit.*

Can. 2. *Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non justis de causis & rationibus adductam fuisse ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errâsse, anathema sit.*

Canisius in Summ. doctr. Christian. de S. Eucharist. p. 134. *De Sacerdotibus quidem seu sacrificantibus constat, ambas Sacramenti species illis esse sumendas, sine quibus neque ritè consecrare, neque offerre possunt unquam Eucharistiam. De aliis verò fidelibus non sacrificantibus illud confitendum est, nullo eos divino præcepto ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum adstringi, sed ad salutem illis esse satis alterius speciei communionem.*

Catechismus ad Parochos. *Quod verò ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, sanctæ Ecclesiæ lege interdictum esse, ne quis sine ipsius Ecclesiæ autoritate præter Sacerdotes corpus Domini in sacrificio conficientes, sub utraque specie sacram Eucharistiam sumat.*

Censura Coloniensis Dial. 9. pag. 298. *Christus dicit: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus & publicanus. Quid igitur de communicatoribus istis utriusque speciei ex Christi verbis censendum erit, nisi quòd toti mundo velut Ethnici & publicani habendi sint? Quantò satiùs esset, ex præcepto sanctæ Ecclesiæ unicam cum gratiarum incremento accipere speciem, quàm cum utraque specie fructum Sacramenti, ac cœlum simul perdere & sempiternam merere gehennam.*

Bellarminus in Defensione Concilii Tridentini sic progreditur, ut probare conetur, *1. totum Christum esse sub utraque specie* lib. 4. de Eucharistia cap. 21. *2. totam Sacramenti rationem in una specie inveniri* cap. 22. *3. Non majorem utilitatem sumi ex communione sub utraque specie, quàm sub una* cap. 23. *4. Non pugnare*

cum divinis literis, seu cum Christi mandato communionem sub una specie, cap. 24.

3. Georgius am Ende Jesuita in libello de Trib. quæst. pag. 127. 129. *cogitationes de communione sub utraque specie necessaria, ex inspiratione Diaboli originem trahere* scribit.

Nostram sententiam demonstramus

1. *Ex Christi Salvatoris institutione.* Quod Christus verus Deus & verus homo in Sacræ Cœnæ institutione conjunxit, illud nulli homini separare licet, Matth. 19. v. 6. Jam verò Christus Sacram Cœnam eo modo instituit, ut distributionem & manducationem benedicti panis cum distributione & bibitione benedicti vini conjunxerit, ac corpus suum, mediante pane, manducari; sanguinem suum, mediante vino, bibi voluerit, Matthæi 26. v. 26. & 28. Marc. 14. v. 22. & 23. Lucæ 22. v. 19. & 20. Ergò nulli hominũ hæc separare licet. Circa quam institutionem Christi hæc quinque probè observanda. Primò, quòd in manducatione Sacramentali connectantur *panis & corpus Christi*, non autem panis & sanguis Christi; in bibitione Sacramentali connectantur *vinum & sanguis*, non autem vinum & corpus Christi. Quisquis igitur Sacramentalem sanguinis Christi κοινωνίαν desiderat, illum vi institutionis hujus non solùm panem benedictum manducare, sed etiam ex benedicto calice bibere oportet. Secundò, quòd Lucas in descriptione partis alterius addat particulam ὡσαύτως, *similiter*, manifestê ostendens, quòd Christus pari modo jusserit benedictum vinum bibere, quo modo jusserat benedictum panem manducare. Tertiò, quòd Matthæus in descriptione partis alterius addat particulam universalem πάντες, *Bibite ex eo omnes*, quo ipso mandato Christus occurrere voluit disputationibus de concomitantia & libero calicis usu, quasi nullo præcepto divino, accessuri ad Cœnam Dominicam, ad participationem sacri calicis astringantur. Quartò, quòd Marcus addat, *omnes ex benedicto calice bibisse*, adeoque Eucharisticam institutionem sic intellexisse, quòd qui benedictum panem, eoque mediante, corpus Christi manducant, etiam benedictum vinum, eoque mediante, sanguinẽ Christi bibere debeant. Quintò, quòd Christus Sacræ Cœnæ institutionem verbis hisce ἀναμνήσεως concludat. *Hoc facite*, quibus in utraque parte revocat nos ad suam voluntatem, dispositionem ac ordinationem, in verbis institutionis expressam, ut in vera & simplice fidei obœdientiâ non solùm benedictum panem manducemus, sed etiam benedictum vinũ bibamus, cùm *sit unus Magister* ac Doctor noster Matth. 23. v. 8. voce cœlitùs delatâ audiendus nobis commendatus Matth. 17. v. 5. cumq; proprium sit *ovium Christi vocem* hujus *Pastoris sui audire*, Johan. 10. v. 27. Rectè Gabriel Biel lect. 35. in Canonem. *Sacramentum irritum reputatur, si contra institutionem Christi celebretur.*

2. *Ab exempli in Christo nobis propositi conformatione.* Quo modo Christus administravit primam Cœnam, eo modo etiam adhuc hodie in Ecclesia est celebranda, (quæ propositio de essentialibus, non de accidentalibus & Ceremonialibus hujus Sacramenti accipienda) Atqui Christus eo modo administravit primam Cœnam, ut non solùm benedictum

ctum panem manducandum, sed etiam benedictum vinum bibendum Apostolis distribuerit, ac manifestum praeceptum addiderit, *Hoc facite*. Circa quod argumentum notandum, Primò, quòd vinum in calice sit symbolum hujus Sacramenti externum alterum. Secundò, quòd bibitio sit particularis actus Sacramentalis, à manducatione distinctus, eidem tamen per particulam ὡσαύτως connexus. Tertiò, quòd omnia, quae probant, manducationem esse partem essentialem sacrae Coenae, itidem probent, etiam bibitionem esse partem essentialem sacrae Coenae. Idem enim Christus utrumque dixit, *Edite, bibite*; utrumque ad eosdem dixit; utrumque in modo imperativo protulit; utrumque in numero plurali protulit; utrumque exprimit actionem Sacramentalem; utrique subjungitur praeceptum, *Hoc facite*; nec ulla potest ostendi diversitatis ratio. Ergò ut manducatio est pars essentialis Eucharistiae, ita quoque bibitio.

2. *Ex Apostolica institutionis Eucharisticae repetitione*, 1. Cor. 11. v. 20--29. circa quam notandum, Primò, quòd Apostolus ad totam Ecclesiam Corinthiacam scribat 1. Cor. 1. v. 2. sicque reipsâ ostendat, hanc Christi institutionem etiam ad Laicos spectare. Secundò, quòd abusus, qui in Ecclesia Corinthiaca circa administrationem Coenae irrepserant, eâ ratione corrigat, ut ad primam institutionem Corinthios revocet, atq; ex ea judicium de legitima sacrae Coenae administratione fieri velit. Tertiò, quòd manducationem & bibitionem, velut duas distinctas essentiales partes unius mysterii, per particulam ὡσαύτως conjungat. Quartò, quòd manducationem & bibitionem in sacra Coena appellet παράδοσιν, jam verò traditio Apostolica omnes obligat. Quintò, quòd in doctrinis & consectariis ex verbis institutionis Dominicae deductis, manducationem & bibitionem perpetuò conjungat, quo ipso ostendit, ea non posse nec debere separari. Sextò, quòd circumstantiae textus evidenter ostendant, non posse ad solos Sacerdotes referri, quae de usu utriusque speciei Apostolus disserit. Illos enim vult *calicem Domini* bibere, quos *à calice Daemoniorum* arcet 1. Cor. 10. v. 21. quos *mortem Domini* in usu sacrae Coenae *annunciare* jubet 1. Corinth. 11. v. 26. quos vult *seipsos probare* v. 28. Septimò, quòd ex verbis Coenae colligat, *panem* Eucharisticum *esse communicationem corporis*, (non corporis & sanguinis simul) ac *calicem* Eucharisticum *esse communicationem sanguinis*, (non sanguinis & corporis simul,) 1. Cor. 10. v. 16.

4. *Ex Testamenti conditione*. Nulla pars Testamenti morte Christi Testatoris cōfirmata, sine sacrilegio abrogari potest, Galat. 3. v. 15. Usurpatio calicis est Testamenti morte Christi confirmati certa & definita pars, quia Christus eodem tempore, iisdem verbis, ac pari omninò ratione usurpationem panis & calicis Eucharistici instituit. Ergò sine sacrilegio abrogari nequit.

5. *Ex incommodi consecutione*. Quicquid adimit fidelibus firmam consolationem, quam ex usu Sacramenti Eucharistici petere debent, illud meritò est improbandum. Mutilatio Coenae adimit fidelibus Laicis firmam consolationem, quam petere possunt & debent ex verbis Christi calici adjunctis, quibus ostendit, fieri

exhibitionem sanguinis sui in communione calicis, & hac exhibitione fieri obsignationem bonorum N.Test. Mandatum Christi in sacra Cœna complectitur calicem; calix continet vinum; vinum exhibet Christi sanguinem; Christi sanguis complectitur N.T. quia est *Novi Test. sanguis*; Novum Testamentum continet remissionem peccatorum; remissio peccatorum conjuncta est cum gratia Dei. Hanc summam consolationem mutilatio calicis adimit fidelibus. Ergò meritò est improbanda.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam communionem sub una specie improbant, eandemque nec verbis institutionis Dominicæ, nec exemplo primitivæ Ecclesiæ conformem esse agnoscunt; vel certè tales hypotheses proferunt, ex quibus communio sub una specie impugnari & everti potest. Faciunt hoc

Primò, Episcopi Romani.

Clemens Romanus lib.8. Constit.c.61. *Postquam oblatũ fuerit, accipiant singuli per se ordine Dominicum corpus & preciosum sanguinem gradatim cum pudore ac timore.*

lib. ejusd. cap.13. *Diaconus dicat: Qui preciosum corpus & preciosum sanguinem Christi participavimus, agamus gratias ei, qui dignatus est nos communione sanctorum suorum mysteriorum.*

lib.2. cap.57. *Fiat sacrificium cuncto populo stante, & silentio precante, & oblatione facta quisq; ordo seorsim corpus Domini & preciosum sanguinem sumat accedentes ordine.*

Innocentius Papa in Summa de Sacramento Cœnæ cap.9. *Quia Eucharistia augmentum dat gratiæ, ideò dixerunt quidam, quòd parvulis danda esset Eucharistia in forma liquida sanguinis Dominici.*

Idem lib.4. de Myst. Miss. cap.21. *Quamvis sub specie panis sanguis sumatur cum corpore, & sub specie vini corpus sumatur cum sanguine, tamen nec sanguis sub specie panis, nec corpus sub specie vini bibitur aut comeditur: quia sicut nec sanguis comeditur, nec corpus bibitur: ita neutrum sub specie panis bibitur, aut sub specie vini comeditur, etsi concessibile videatur, quòd corpus bibendo, aut sanguis comedendo sumatur.*

(Dictum hoc Innocentii citat & approbat Cassander lib. de Commun. sub utraque fol.1033. operum.)

Leo Episcopus Romanus, ejus nominis primus serm. 4. de Quadrages. *Cumq; ad tegendam infidelitatẽ suam* (Manichæos taxat) *nostris audent interesse mysteriis, ita in Sacramentorum communione se temperant, ut interdum tutiùs lateant, ore indigno corpus Christi accipiant, sanguinem autem redemtionis nostræ haurire omninò declinant. Quod ideò vestram volumus scire sanctitatem, ut vobis hujusmodi homines & his manifestentur indiciis, & quorum deprehensa fuerit, sacrilega simulatio, notati & proditi à sanctorum societate, Sacerdotali autoritate pellantur.*

(Manichæos vult hoc indicio deprehendi, quòd ex calice Eucharistico bibere declinent. At si in usu fuisset ac licitum, panem sumere & non bibere ex calice, haud magis eo signo notari potuissent Manichæi, quàm Catholici.)

Silverius Episcopus Romanus, referente Ivone, in Decreto cap.29. *singulis diebus Dominicis in quadragesima præter hos, qui excommunicati sunt, & præter illos, qui in publica pœnitentia sunt, Sacramenta*

menta corporis & sanguinis Christi sumenda sunt.

Gregorius I. cognomento Magnus, libro 3. Dial. cap. 36. *In eadem navi residentes non jam ex morte vicina, sed ex ipsa ejus præsentia ac visione turbati, omnes sibimet pacem dederunt, corpus & sanguinem Redemtoris acceperunt, Deo se singuli commendantes.*

Idem lib. 4. Dial. cap. 58. *Ejus corpus ibi sumitur, ejus caro in populi salutem partitur, ejus sanguis non jam manibus infidelium tractatur, sed in ora fidelium funditur.*

Homil. de Pasch. Homil. 22. in Evang. *Quid sit sanguis Agni non jam audiendo, sed bibendo didicistis, qui sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.*

In Psalm. pœnit. 6. *Quis exponere queat, quanta fuit miserationis, sacratissimâ pretiosi sanguinis effusione genus humanum redimere, & sacrosanctum vivifici sui corporis & sanguinis mysterium membris suis tribuere, cujus participatione* (al. perceptione) *corpus suum, quod est Ecclesia, pascitur & potatur, abluitur & sanctificatur.*

Liber Sacramentorum Gregorii. *Dum Dominicum corpus Sacerdos dat, dicat: Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat te ad vitam æternam, Amen. Accipiens dicat: Panem cœlestem accipiam, & nomen Domini invocabo. Item Sacerdos, calicem dando, dicat: Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat te ad vitam æternam, Amen. Accipiens dicat; Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.*

(Citat Cassander in Liturgicis pag. 75.)

Gregorius Secundus Episcopus Romanus (seculo octavo) in Epistola ad Leonem Isaurum de Imaginibus, (quam Epistolam descripsit Baronius Anno 726. Græcè & Latinè.) *Pontifices, ubi peccârit quis, & confessus fuerit,* ὅτι καλῶς παιδεύσωσι καὶ καλῶς λιμαγχονήσωσι, παραβάλλουσιν αὐτῷ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ ἅγιον αἷμα ποτίζουσιν αὐτόν, *cùm probè castigârint, probeque fame afflixerint, tum preciosum illi Domini corpus impertiunt, & sancto illum sanguine potant.*

Gregorius Tertius Episcopus Romanus (seculo eodem) Epistolâ priore ad Bonifacium. *In Missarum solenniis observandum est, quòd Dominus noster Jesus Christus sanctis suis tribuit discipulis. Accepit namque calicem, & dedit eis, dicens: Hic est calix Novi Testamenti in meo sanguine, unde congruum non est, duos vel tres calices in altario ponere, cùm Missarum solennia celebrantur.*

(Duo vel tres apponebantur ad commodiorem plebis communionem.)

Ad classem Pontificum meritò etiam referimus *usum Ecclesiæ Romanæ,* quippe cui Romani Pontifices præsident.

In Ordine Romano (quem plerique referunt ad seculum octavum, alii statuunt pauló antiquiorem) in capite, *Qualiter celebrandum sit officium Missæ,* hæc habentur: *Expletâ confra[illegible], Diaconus minor, levatâ de Subdiacono patenâ, defert eam ad Pontificem, ut communicent corpore Dominico. Sed ipse Pontifex confirmatur ab Archidiacono in calice sancto, de quo parùm refundit Archidiaconus in majorem calicem, sive in scyphum, quem tenet Acolythus, ut ex eodem vase sacro confirmetur populus.*

Paulò pòst. *Recepto calice, Archidiaconus confirmat omnes sanguine Dominico, quos communicaverit Pontifex corpore Dominico.*

Et paucis interjectis. *Deinde descendit Pontifex cum primicerio notariorum, & primicerio defensorum, ut communicet principes populorum & matresfamilias eorum. Et sicut Archidiaconus confirmat, quos Pontifex communicat: sic reliqui Diaconos confirmant, quos Episcopi sive Presbyteri post Pontificem communicant.*

Regino ad annum octingentesimum sexagesimum nonum (quanquam Baronius revocet in annum præcedentem) describit communionem Lothario Regi oblatam ab Hadriano II. Pontif. Romano. *Finitis Missarum solennibus, invitat summus Pontifex eundem Regem ad mensam Christi, acceptoq; in manibus corpore & sanguine Domini, ita eum alloquitur &c.*

Et postea. *Communionem corporis & sanguinis Domini de manu Pontificis sumsit. Deinde conversus idem Præsul ad sequaces ac fautores Regis, unicuique communionem obtulit in hæc verba: Si Domino ac Regi tuo Lothario in objecto adulterii crimine fautorem non præstitisti, neque consensum præbuisti, & Valdiadæ & aliis ab hac Sede Apostolica excommunicatis non communicâsti, corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi prosit tibi in vitam æternam.*

Secundò, Jus Canonicum.

c. Multi secularium caus. 1. q. 1. ex Gregorio. *Spernunt sancta monita & spiritualia dona, unde fit, ut non solùm ab eis dicta respuant, sed (quod est deterius) divina etiam mysteria contemnant, ut nec corporis communionem, nec sanguinis Domini nostri Jesu Christi, eorum ministerio confectam, assumant.*

Paulò pòst. *Polluimus itaque panem, id est, corpus Christi, quando indignè accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus.*

c. Cùm omne crimen dist. 2. de Consecrat. ex Julio Papa. *Audivimus, quosdam schismaticâ ambitione detentos contra divinos ordines & Apostolicas institutiones lac pro vino in sacrificiū dedicare, alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere, quosdam etiam expressum vinum in Sacramento Dominici calicis offerre, alios verò pannum lineum musto intinctum, per totum annum reservare, & in tempore sacrificii partem ejus aquâ lavare, & sic offerre. Quod quàm sit Evangelicæ & Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini Ecclesiasticæ adversum, non difficilè ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa Sacramentorum mysteria processerunt. Cùm enim Magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, non illis lac, sed panem tantùm & calicem sub hoc Sacramento cognovimus dedisse. Legitur enim in Evangelica veritate: Accepit Jesus panem & calicem, & benedicens, dedit discipulis suis. Cesset ergò lac sacrificando offerri, quia manifestum & evidens Evangelicæ veritatis exemplum illuxit, quòd præter panem & vinum aliud offerri non licet. Illud verò, quòd pro complemento communionis intinctam tradant Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium recipit, ubi Apostolis corpus suum & sanguinem commendavit. Seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus.*

(Si Julius Papa tam strictè distinctū utriusque speciei usum in Ecclesia servari

vari voluit, ut ne quidem panem benedictum vino consecrato tingi permiserit, licèt per intinctionem utraque species & essentialia Sacramenti conjunctivè exhiberi videantur, multò magis prohibitum voluit, panem benedictum populo dari absque intinctione, cùm hoc modo utraque species & essentialia Sacramenti ex mente loci Apostolici 1. Cor. 10. v. 16. exhiberi non possint. Si repugnat institutioni Christi panem calici intinctum populo dare, multò magis ei repugnat, populum à communione calicis planè removere.)

c. Comperimus dist. eadem ex Gelasio Papa. *Comperimus, quòd quidam sumtâ tantummodo corporis sacri portione à calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio (quoniam nescio, quâ superstitione docentur obstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia divisio unius ejusdemq; mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Ubi Glossa addit. *Hoc de speciebus exterioribus intelligatur, impossibile enim est corpus Christi sine sanguine sumi.*

Turrecremata, Johan. à Daventria, Cochlæus, Bellarminus &c. & Thomas p. 3. q. 80. art. 12. excipiunt 1. *Gelasium loqui de Sacerdotibus.* Probant hoc ex eo, quòd Gratianus, *qui ex Epistola Gelasii, quæ modò fortaßè non extat, capitulum illud desumsit*, hunc ei præfixit titulum. *Corpus Christi sine ejus sanguine Sacerdos non debet accipere.*

Resp. 1. Gratiano prior Ivo Carnotensis, (unde verisimile Gratianum sumsisse hunc canonem, ut alios plures) hunc præfixit titulum part. 2. cap. 89. *Non esse sumendum corpus Domini sine calice.*

2. Algerus Gratiano itidem antiquior, lib. 2. de Sacramento cap. 8. hæc habet: *Ut signetur, animas nostras & corpora animæ Christi & corpori uniri & conformari debere, simul corpus & sanguis sumitur à fidelibus.*

Et paucis interjectis. *Unde, ut ait Augustinus, nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne jure communicatur.*

Item Gelasius Majorico & Johanni Episcopis. Comperimus, quod quidã &c.

3. Algero & Ivone antiquior Micrologus, disputans, *intinctam non dandam populo pro complemento communionis* cap. 19. *Unde & B. Gelasius Papa in ordine quinquagesimus primus, scribens quibusdam Episcopis, excommunicari illos præcepit, quicunq; sumto corpore Dominico, à calicis participatione se abstinerent. Nam & ipse in eodem decreto asserit, hujusmodi Sacramentorum divisio sine grandi sacrilegio provenire non poterit.*

4. Baronius tom. 6. Annal. ad annum Christi 496. *Nostri Gelasium de Sacerdote sacrificante dixisse interpretantur. At reverâ nulla ibi de Sacerdote sacrificante mentio habetur, ut planè, quod generaliter dictum esse apparet, ad Sacerdotes minimè restringi debere, satis intelligi poßit. Rejicimus igitur frigidam ejusmodi, quâ haud indigemus, solutionem.*

5. Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 56. pag. 340. fatetur, *etiam ad Laicos hunc canonem pertinere.*

Idem statuit Petrus à Soto in Institut. Dillingæ prælecta & impressa.

Idem agnoscit Cassander de Comm. sub utraq; specie Epist. 19. ad Molinæum pag. 1105. quod ipsum probant verba, *aut ab integris arceantur*, quæ evidenter respiciunt *sumentes*, non autẽ *distribuentes*. Sic

Sic enim Bellarminus ipse lib. 4. de Eucharistia cap. 26. loquitur. *Jus Laicorum ad communicandum à Sacerdotibus datur, & à Sacerdotibus tollitur.* Verba Cassandri sic habent: *Quòd Gelasii canonem quidam Summarii & Glossarii ad solos Sacerdotes & conficientes astringunt, ineptum & ridiculum est, & à viris doctioribus meritò improbatur.*

Ibid. addit, *habere se apud se vetustissimos Codices, in quibus tale extat hujus Canonis summarium. Quòd nulli liceat absque sanguinis perceptione solius carnis communionem percipere.*

Ibid. *Johannes Gropperus vir & divinarum literarum & Canonicarum institutionum peritissimus id ingenuè agnoscit, canonem hunc ad universum populum pertinere, & adversus Manichaeos editum esse, additus Leonem & Gelasium, habitâ temporis & necessitatis ratione, declarâsse communionem sub utraque specie usurpari debere ad haeresin videlicet expellendam.*

Martinus quoque Peresius Ayala lib. de Traditionibus ita scribit. *In quodam,* inquit, *decreto Leonis & in serm. 40. de quadrag. districtè praecipitur, ut communio fiat sub utraq; specie propter haeresin Manichaeorum, qui Eucharistiam sine sanguine sumebant.*

6. Adde, quòd ratio addita, *de sacrilega unius ejusdemq; mysterii divisione,* sit generalis, non tantùm Sacerdotes, sed etiam Laicos complectens.

Excipiunt 2. *Gelasium illos duntaxat reprehendere, qui ex errore Manichaeorum à calice abstinebant.*

Resp. 1. Canon mentionem facit quorundã, *qui ex superstitione* ab alterutra specie abstinuerunt, Manichaei *ex haeresi* id fecerunt.

2. Adde, quòd verba Canonis sunt generalia, eum non recipere integrum Sacramentum, qui unam tantùm speciem sumit,

3. Προσδιορισμὸς ille, quem Bellarminus addit, *in signum correcti erroris,* non habetur in Decreto Gelasii, sed affictus est illi à Bellarmino.

4. Absurdum quoque foret, Gelasium Papam ipsos Manichaeos, Priscillianistas, aliosq; haereticos, si vel maximè unum illum errorem *à vino, quia fel Draconis sit, abstinendum esse,* deposuissent, ad sacram communionem invitâsse.

5. Manichaeorum haeresin Gelasius circa Annum Christi 500. nunquam dixisset *superstitionem nescio quam,* cùm publicè nota esset, quod etiam Glossa hic observavit.

6. Denique verò Manichaeis esse hunc canonem oppositum. Ergone ex eo inferri potest, non Manichaeis hoc canone non obstante, licuisse solo pane uti? Si Catholici unã speciem sumsissent, quomodo potuissent Manichaei eandem speciem sumentes, deprehendi?

7. Quinimò quàm latè patet ratio decreti, cur utramque speciem Gelasius jussit sumere, tam latè patet Decretum ipsum. Ratio autem, scilicet *quia aliàs Sacramentum sacrilegè dividitur, si una tantùm species sumitur,* patet in omni sumtione Eucharistiae. Tam latè igitur patet decretum ipsum. Id quod Jesuita Vasquez ingenuè agnovit, quando de ista aliorum Pontificiorum exceptione scribit tom. 3. in part. 3. Thom. Disput. 216. cap. 6. num. 76. *Haec explicatio, licèt reliquis decreti verbis accommodare rectè possit, extremis tamen, quibus causam reddit,*

non

non potest convenire. Illis enim denotat, tale esse mysterium secundùm se, ut sine grandi sacrilegio dividi nequeat. Et in margine ait: *Exploditur aliquorum interpretatio.*

Idem Vasquez ibid. cap. 4. n. 41. confictas à cæteris Papistis causas, cur in primitiva Ecclesia utraque specie Christiani usi sint, postea verò non explodit, dicens: *Ego existimo, neque propter Manichæorum hæresin commendatum fuisse ab Apostolis, aut à Leone I. usum calicis, neque ad tollendum errorem illum circa integritatem Christi sub Eucharistia, usum calicis Laicis fuisse sublatum.*

3. Becanus lib. 1. Manual. cap. 9. ex Baronio excipit, *Utramque speciem mandatam esse* (non *Manichæis & Priscillianistis*, sed) *Catholicis*, (non *in signum correcti erroris*, sed) *1. Quia Gelasius videbat Catholicos aliquando abstinere à calice, sicut fecerant tempore Leonis & aliorum Pontificum, qui Leonem proximè secuti sunt, ideoq; non facilè discerni posse à Manichæis, ut quotquot abstinerent à calice, noscerentur Manichæi esse, non Catholici, sicq; Catholici discernerentur à Manichæis. 2. Ne Catholici, si pergerent abstinere à calice cum Manichæis, paulatim imbuerentur errore Manichæorum. 3. Ne Catholici viderentur, ob easdem causas abstinere, ob quas abstinebant Catholici.*

Resp. Quicquid sit de occasione decreti Gelasiani, quam ex incertis conjecturis petunt Baronius, Bellarminus, Becanus, ostenditur in eo, 1. Tempore Gelasii non fuisse improbatam & prohibitam, sed approbatam & mandatā communionem Laicorum sub utraq; specie.

2. Obstrictos fuisse omnes Christianos (ex hypothesi Pontificiorum) ad communionem sub utraque specie, quia Romani Pontificis decreto omnibus ex asse parendum. Neque enim potest à decreto hoc Gelasii usque ad Concilium Constantiense proferri aliquod decretum Papæ, vel Concilii à Papa approbati, quo communio sub una specie fuerit definita.

3. Improbatam communionem sub una specie non in Manichæis, sed in Catholicis. In illis enim improbatur, quos emendare vult Gelasius, quos *aut integra jubet percipere Sacramenta, aut ab integris arceri.* Atqui non Manichæos vult emendare, non Manichæos jubet integra percipere Sacramenta, teste Baronio & Becano. Ergò non in Manichæis, sed in Catholicis improbata fuit communio sub una specie.

4. Rationes decreti non peti ab errore aut superstitione hæreticorum, sed à Natura & essentia indivisibili Sacramenti Cœnæ. *Quia*, inquit, *divisio unius ejusdemq; mysterii sine grandi sacrilegio provenire non potest.*

Bellarminus nugatur, *appellari divisionem, quia Manichæi statuerint, Christum non habuisse sanguinem.*

Becanus divisionis vocem eò respicere vult, *quòd Manichæi negârunt, Christum verè esse mortuum, & verum sanguinem effudisse.*

At Gelasius non de Christi, sed de mysterii divisione loquitur.

Glossa ridiculè addit, *hoc est antiquum, nam hoc videtur relictum hodie arbitrio cujuslibet.*

c. Si quotiescunque dist. ead. ex Ambrosio. *Si quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur,*

tur, debeo meritò semper accipere; qui semper pecco, debeo semper accipere medicinam.

(Quibus ergò peccatorum remissio non neganda, illi etiam à poculo Eucharistico, sanguinem Christi exhibente, non sunt arcendi.)

c. Si non sunt dist. ead. ex Hilario. *Si non sunt tanta peccata, ut excommunicetur quis, non se debet à medicina corporis & sanguinis Domini separare.*

c. In Cœna dist. ead. ex Sotere. *In Cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur, quæ, quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro gravibus criminibus inhibitum est) percipienda sit, Ecclesiasticus usus demonstrat, cùm etiam pœnitentes eâdem die ad percipienda corporis & sanguinis Domini Sacramenta reconcilientur.*

c. Quia corpus dist. ead. *Necessarium erat, ut die Cœnæ Sacramentum nobis corporis & sanguinis consecraret, ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in precium.*

(Ex eo sic colligimus: Cui imperatur finis instituti poculi Eucharistici, eidem poculum Eucharisticum institutum intelligitur. Atqui non solùm Clericis, sed etiam fideli plebi imperatur finis instituti poculi Eucharistici, scilicet commemoratio Christi. Ergò.)

c. Quia passus dist. ead. ex Augustino ad Neophytos. *Quia passus est Dominus pro nobis, commendavit nobis in isto Sacramento corpus & sanguinem suum &c. Panis iste indicat unitatem; sic & vinum in multis racemis fuit, & modò unum est, unum est in suavitate calicis post pressuram torcularis. Et vos post illa jejunia, post labores, post humilitatem & contritionem cordis jam in nomine Christi, tanquam ad calicem Domini venistis; & ibi vos estis in mensa, & ibi vos estis in calice, nobiscum vos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul vivimus.*

c. Cùm frangitur dist. ead. ex libro sentent. Prosperi. *Cùm frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejusq; sanguinis de latere effusio designatur?*

c. Qui manducant dist. ead. ex Augustino serm. 2. de Verb. Apostoli. *Qui manducant & bibunt Christum, vitam manducant & bibunt. Illum manducare, est refici; illum bibere, est vivere. Quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spécialiter manducatur & bibitur.*

c. Quid sit sanguis dist. ead. ex Gregorio Papa in Hom. Pasch. *Quid sit sanguis Agni non jam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.*

Et postea. *Ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salutem partitur, ejus sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur.*

c. Quia morte dist. ead. *Quia morte Domini liberati sumus, hujus rei memores in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus.*

(Atqui etiam Laici morte Domini liberati sunt, & oblata sunt pro ipsis caro & sanguis Domini. Ergò etiam ipsi debent carnem Domini edere & sanguinem ejus potare.)

Urbanus Papa in Clement. lib. 3. tit. 16. de Reliq. & vener. Sanct. *Transiturus de hoc mundo ad Patrem Salvator noster Dominus Jesus Christus, cùm tempus suæ passionis insta-*

instaret, sumtâ Cœnâ in memoriam mortis suæ instituit summum & magnificum sui corporis & sanguinis Sacramentum corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo.

c. Ex parte in Decretal. Gregor. lib. 3. tit. 41. de celebr. Miss. ex Innocentio 3. dicitur *Sacerdos totũ accipere Eucharistiæ Sacramẽtũ,* quod sub utraq; specie accepit.

Tertiò Glossator & Canonistæ.

Glossa in c. Comperimus dist. 2. de consecr. utramq; speciem commendat, quia *unum sit Sacramentum* ibid. *Nec superfluè sumitur sub utraq; specie. Nam species panis ad carnem, & species vini ad animam refertur, cùm vinum sit Sacramentum sanguinis, in quo est sedes animæ: ideoq; sumitur sub utraq; specie, ut significetur, quòd utrumq; Christus assumsit & carnem & animam; & quòd tàm animæ, quàm corporis participatio valeat. Unde si sub una specie sumeretur, ad tuitionem alterius tantùm valere significaretur.*

Eadem Glossa in c. Peracta dist. ead. *Corpus & sanguinem ministrant.*

Atqui etiam in c. Qui manducant dist. ead. *Qui manducant & bibunt Christũ, vitã manducant & bibunt &c. Quod in Sacramento visibiliter sumitur &c.* ibi Glossa. *In Sacramento, id est, in specie panis & vini.*

Panormitanus in c. Cùm Martha X de celebrat. Miss. *Communicantibus tantùm Eucharistia, hoc est, hostia sola, quia recipiendo panem recipiunt corpus & sanguinem. Sacerdos utitur duob. ad repræsentandam passionem. Dicunt tamen Doctores & sentiunt, quòd non malum esset, si communicans etiam sumeret de sanguine.*

Quartò, qui floruerunt à seculo nono usq; ad ætatem Scholasticorum.

Paschasius (qui vixit circa finem seculi noni) in lib. de corpore & sanguine Domini cap. 15. *Accipite & bibite ex hoc omnes tàm ministri, quàm reliqui credentes. Hic est calix sanguinis mei novi & æterni Testamenti,* cap. 19. *Ceterum quantisper hîc remanentibus valdè pernecessarius est ad vitam ille cibus cœlestis & potus, quatenus sicut aluntur cibis terrenis ad tempus, ut vivant; sic aluntur spiritualiter renati per hæc ad perpetuam vitam, ne deficiant in via, donec transeant per mortem carnis ad perpetuam, ubi nullus defectus est, & sempiternam vitam. Interim tamen justum & pernecessarium est, ut redemtus alatur ad incorruptionem, & potetur ad vitam. Constat igitur & liquet omnibus, quòd in hac mortali vita sine cibo & potu non vivitur, sic itaq; ad illam æternam non pervenitur, nisi duobus istis ad immortalitatem spiritualiter nutriatur. Sed infelix est animus, qui hoc non satis credit, & tamen non dubitat, quòd in cibo & potu vita humana sustentetur. Si enim in hoc mortali cibo tanta vis inest, ut quotidie vitam labentem reparet & vires restituat, quid sentiendum est de hoc immortali cibo & potu, in quo vita æterna præstatur & immortalitas?*

Anshelmus (qui floruit circa finem seculi undecimi) in 1. Cor. 11. sic commentatur. *Quicunq; homo sive dives, sive mediocris, sive pauper, sive Clericus, sive Laicus manducaverit panem Domini hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis &c.*

Bernhardus (qui vixit seculo duodecimo) serm. 3. in ram. palmarum. *De Sacramento corporis & sanguinis sui nemo est, qui nesciat, hanc quoq; tantam & tàm singularem alimoniam eâ primùm diem exhibitam, eâ die commendatam & mandatam deinceps frequentari.*

Sermone priore de Cœna Domini. *Confidite, quia & in hoc gratia subvenit, & ut securi sitis, Sacramenti Domini corporis & sanguinis preciosi investituram habetis.*

In 2. tomo est ejusdem sermo de Cœna Domini incerti autoris, in quo hæc habentur: *Christus pridie quàm pateretur, discipulis suis hujus Sacramenti formam præscripsit, efficaciam exhibuit, id est, fieri precepit. Forma præscriptio in pane & vino. Notate ordinem. Cùm adhuc cœnaretur, à Cœna surrexit, discipulorum pedes Dominus universorum lavit, dehinc ad mensam regressus, ordinat sacrificium corporis & sanguinis sui, seorsim panem, seorsim tradens & vinum.*

Algerus (circa annum Christi 1130) lib. 2. de Sacram. cap. 8. tractans quæstionem, cur panis in carnem, vinum in sanguinem per se consecrentur. *Iste mos,* inquit, *inolevit in Ecclesia ab ipso Christo, qui corpus suum & sanguinem divisim consecravit & dedit: non ad divisionem substantiæ suæ, ut illi duos Christos acciperent, cùm in utroq; unum Christum acceperint: sed ad discretionem figuræ, ut panis, dum dentib. teritur, carnem Christi in passione attritam: & dum vinum in ora fidelium funditur, sanguinem de latere Christi fusum signaret.*

Et postea. *Ut signetur, animas nostras & corpora animæ Christi & corpori uniri & conformari debere, simul corpus & sanguis sumitur à fidelibus, ut sumto corpore & animâ Christi* (paulò antè con[illegible]naverat, per *panem* significari corpus, & per sanguinem animam Christi) *toto Christo totus homo in anima & corpore vivificetur: dum ipsa caro Christi, ut dictum est, non exanguis & mortua, sed viva & vivificatrix creditur. Unde, ut ait Augustinus, Nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne jure communicatur. Item Gelasius Majorico & Johanni Episcopis, Comperimus, quòd quidã sumtâ tantùm corporis sacri portione à calice sacrati cruoris abstineant, qui procul dubio aut integra Sacramenta accipiãt, aut ab integris arceantur.*

Citat etiam dictum Paschasii Ratberti Abbatis Corbeiensis lib. de Eucharist. *Rectè caro sanguine satiatur* (in usu Cœnæ Dominicæ) *quia nec caro sine sanguine, utique nec sanguis sine carne jure communicatur. Totus enim homo ex duabus constans substantiis redimitur, & ideò carne simul & sanguine satiatur.*

(Bell. in lib. de Script. Eccles. p. 141 negat *priora illa verba esse Augustini, sed ex Paschasii lib. de Euchar. cap. 10. descripta esse* dicit & erroris arguit. Sed tamẽ & Cassander Epist. 19. p. 1206. asserit, *non tantùm Algerium, verùm etiam Paschasium subinde hoc dictum Augustini producere.*

Aliter etiam excipit Bell. *Paschasium & Algerũ non loqui de specieb. sed de re cõtenta, docereq; nõ posse sumi carnẽ aut sanguinẽ sine suo corpore & illũ non jure communicare, qui sentiat unum sumi sine altero.*

Respondet Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 216. *difficile hoc esse Bellarmini responsũ. Nam Algerus ostendit in eo capite, quare sanguis & caro Christi per se separatim, h. e. in diversis specieb. consecretur, cùm tamen totus Christus in qualibet specie sit, & respondet, nõ id fieri, quia credendũ sit, corpus exangue sub specieb. panis contineri, cùm ibi totus sit Christus, sed id fieri in memoriam passionis, & ut caro nostra & anima vivificetur.*

Et postea. *Sentit ergò ideò sub duplici specie sumi Christum, ut vivificatio corporis ex corpore Christi & animæ nostræ ex anima Christi, cujus sedes est sangvis, significetur & exprimatur &c.*

Hanc suã sententiã cõfirmat testimonio Paschasii & Gelasii Papæ. Id quod in con-

confirmationē suæ sententię non adduceret Algerus, *nisi de sumtione sanguinis in propria specie ad integram significationem Sacramenti servandam loqueretur.*

Et postquā eodē modo Paschasii dictū exposuerat, subjungit. *Quib. verbis planè docet id, quod diximus, nempe sanguinē in calice bibendū esse, ut perfectè repræsentetur curatio totius hominis.* Sic ergò Vasquez ex professo contra Bellarminum disputat.)

Hugo de S. Victore (circa ann. 1130.) in Speculo de mysteriis Ecclesię adducit canonē Gelasii, cujus initiū, Cōperimus, & addit. *Voluit Christus carnē suā sumi à fidelib. ut per cibū carnis invitaret ad gustū divinitatis. Utrūq; sumi voluit, ut corpus nostrū & anima simul nostra cum eo glorificetur.*

Et postea. *In utraq; sumitur ad significandū, quod duplex est effectus hujus Sacramenti. Est n. redemptio corporis & animæ, quod non significaretur, si in una tātū specie sumeretur.*

Et paulò pòst. *Species panis corp9. & Species vini sanguinem respectu resurrectionis significat & sumtio in utraq; specie simul redēptionē corporis & animæ sumentis significat.*

Quintò Scholastici.

Bandinus Lombardo antiquior lib. 4. dist. 11. ad quæstionē. *Cur sub duplici specie sumitur Christus.* sic respondet: *Sub duplici quoq; specie totus Christus sumitur, ut ostēdatur, totā humanā Naturā Christū assumsisse, totamq; redemisse. Panis n. ad carnē, vinū refertur ad sanguinē, ut Moses ait: Caro pro corpore vestro offeratur, sanguis verò pro anima.*

Lombard. 4. sent. dist. 9. ad fin. *Petit Sacerdos, ut Christus, qui nunc verè sub specie panis & vini sumitur, manifestâ visione, sicut in essentiâ divinitatis est, quandoq; accipiatur.* dist. 10. §. 2. *Caro ejus est, quā sub forma panis opertā, in Sacramento accipimus, & sanguis ejus, quē sub vini specie ac sapore potam9.* dist. 11. lit. F. *Quare sub duplici specie sumitur Eucharistia, cùm sub alterutra totus sit Christus? ut ostenderetur, totam humanam Naturam assumsisse, ut tota redimeret &c. Panis enim ad carnem refertur, vinum ad animam, quoniam vinum operatur sanguinem, in quo sedes animæ à Physicis esse dicitur. Ideò ergò in duab. specieb. celebratur, ut corporis & animæ susceptio in Christo & utriusq; liberatio in nobis significetur. Valet n. ut Ambrosius ait, ad tuitionē corporis & animæ, quod percipimus, quia caro Christi pro salute corporis, sanguis verò pro anima nostra offertur.*

Sic præfiguravit Moses. Caro, inquit, *pro corpore vestro offertur, sangvis pro anima. Sed tamen sub utraq; specie sumitur, quod ad utramq; valet, quoniam sub utraq; sumitur ipse totus Christus, sed si in alterâ tantùm sumeretur, ad alterius tantùm, id est, animæ vel corporis, non utriusq; pariter tuitionem valere significaretur.*

Durandus lib. 4. rational. div. officior. cap. 54. n. 13. p. 124. *Solùm hostiam recipiens non plenum Sacramentaliter recipit Sacramentum. Etsi enim in hostia consecrata sit Christi sanguis, non tamen est ibi Sacramentaliter, eò quod panis corpus, non sanguinē, & vinū sanguinē significet & nō corpus. Quia ergò sub altera tantū specie non est completū Sacramentū, quoad Sacramentū vel signum, Sacramentū debet compleri, antequā Presbyter eo utitur.* (Jam v. eadē est ratio de Laico.)

lib. ejusd. cap. 42. num. 1. p. 104. *In quibusdam locis post sumtionem corporis & sanguinis Christi aliquid de ipso sanguine reservatur in calice & superinfunditur vinū purum, ut ipsi communicantes inde sumant. Non enim esset decens, in sanguinem conficere, nec calix capax inveniretur. Utrum a. per contactum sanguinis vinum appositum efficiatur Sacramentū, dicetur super verbo calix.*

Ibid *Licèt sub utraq; specie sumatur corpus & sanguis Christi, utraq; tamen species consecratur, & neutra superfluit, ut ostendatur, quod Christus humanam Naturam assumsit sc. corpus & animam, ut totum redimeret. Panis enim fertur ad carnem, & vinum ad animam, qua vivum sanguinem operatur, in qua sedes est animæ.*

Alex. Alens. part. 4. q. 53. *Licèt illa sumtio, quæ est in accipiendo, sub una specie sufficiat, illa tamen, quæ est sub duabus, est majoris meriti tùm ratione argumentationis & devotionis, tùm ratione dilationis actualis, tùm ratione sumtionis & completionis.*

q. 40. membr. 3. art. 2. *Totus Christus non continetur sub utraq; specie Sacramentaliter, sed caro tantùm sub specie panis, sanguis tantùm sub specie vini.*

Et postea. *Sumtio sub utraq; specie, quem modum sumendi tradidit Dominus, est majoris efficacia & complementi.*

q. 31. membr. 1. art. 2. *Sumto hoc Sacramento dignè in utraq; specie major est effectus unius corporis mystici cum capite, quàm sumtio sub altera.*

Thomas part. 3. q. 76. art. 2. ad 1. *Quamvis totus Christus sit sub una specie, non tamen frustra* (datur sub utraque.) *Nam primò quidem hoc valet ad repræsentandam passionem Christi, in quo seorsim fuit sanguis à corpore separatus, unde & in forma consecrationis sanguinis fit mentio de ejus effusione. Secundò, hoc est conveniens usui hujus Sacramenti, ut seorsim exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sanguis in potum. Tertiò quantum ad effectum, secundùm quod supra dictum est, quod corpus exhibetur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ.*

q. 73. art. 2. *Unum dicitur, non solùm quod est indivisibile, vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum, sicut dicitur una domus, unus homo: Est autem unum in perfectione, ad cujus integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem ejusdem, sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariæ ad inhabitandum. Et sic hoc Sacramentum dicitur unum, ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, sc. cibus, qui est alimentum siccum; & potus, qui est alimentum humidum. Et ideò etiam ad integritatem hujus Sacramenti duo concurrunt, sc. spiritualis cibus, & spiritualis potus.*

q. 80. art. 12. *Ex parte ipsius Sacramenti convenit, quòd utrumq; sumatur,* (scilicet corpus & sanguis,) *quia in utroq; consistit perfectio Sacramenti.*

Ibid. aliquot argumentis confirmat, quòd *longè convenientius, utilius ac melius sit, Sacramentum participare sub utraque, quàm sub una specie: 1. Quia utilius sit sumere Sacramentum integrum seu integrè, quàm imperfectum & particulariter. 2. Quia utilius sit tangi à Christo pluribus diversarum rationum instrumentis, quàm uno tantùm. 3. Quia utilius sit spiritualiter comedere & bibere, quàm comedere tantùm. 4. Si Sacerdos aliquid spiritualis utilitatis acquirit sumendo sub specie vini, proportionaliter Laico quoq; dignè sumenti utilius erit sumere sub utraq; quàm sub una. 5. Ab exemplo Christi, qui etiam Judam communicaverit sub utraq; specie. 6. Ab exemplo primitivæ Ecclesiæ, in qua populus communicabat sub utraq; specie. 1. Cor. 11. 7. Ab exemplo diuturnæ persecutionis, quia hujusmodi consuetudo perseveraverit tempore Martyrum & pacis. 8. Quia*

commu-

communio sub utraq; specie sit consona institutioni & integritati hujus Sacramenti. 9. Quia communio sub utraq; congruit per se, communio autem sub una tantùm per accidens propter ineptiam quorundam communicantium. Ex quibus omnibus sic concludit. *Ergò magis expedit Ecclesiæ Christi communicare populum sub utraq; specie, quàm sub specie panis tantùm.*

q.81.art.12.q.3 memorat, *tempore institutionis Ordinis Cisterciensis* (ann. Christi 1100.) *perseverasse consuetudinem communicandi sub utraq; specie.*

lib.4.contra gentil.cap.61. *Quia complementum nostræ salutis factum est per passionem Christi & mortem, per quam ejus sanguis à carne separatus est, separatim nobis traditur Sacramentum corporis ejus sub pane; & sanguis ejus sub specie vini.*

in caten. aurea super cap. 26. Matth. *Sicut corporalis refectio fit per cibum & potum, ita sub specie cibi & potus nobis spiritualem refectionem Dominus præparavit. Conveniens etiam fuit ad signandam Dominicam passionem, ut sub duplici specie hoc Sacramentum institueretur. In passione enim sanguinem suum effudit.*

in cap 6.Joh. *Secundùm antiqua Ecclesiæ consuetudinem, omnes* (nota) *sicut communicabant corpori, ita & communicabant sanguini, quod etiam adhuc* (nota) *in quibusdam Ecclesiis observatur, ubi etiam ministri altaris continuè communicant corpore & sanguine, sed propter periculum effusionis in aliquibus* (nota;) *Ecclesiis servatur, ut solus Sacerdos communicet sanguine, reliqui verò corpore:*

in 1.Corinth.11.lect.5 *Traditur hoc Sacramentum sub specie duplici propter tria. Primò quidem propter ejus perfectionem, quia cùm sit spiritualis refectio, debet habere cibum & potum spiritualem, nam & corporalis refectio non perficitur sine cibo & potu. Secundò propter ejus significationem. Est enim memoriale Dominicæ passionis, per quam sanguis Christi fuit separatus à corpore, & ideò in hoc Sacramento sanguis seorsim à corpore offertur. Tertiò propter hujus Sacramenti effectum salutarem, valet enim ad salutem corporis, & ideò offertur corpus; valet ad salutem animæ, & ideò offertur sanguis.*

Albertus Magnus 4.sent.dist.8.art.13. *Duplex est in hoc Sacramento perfectio; Christi videlicet & ipsius Sacramenti secundum quod venit in usum fidelium. Priore modo verum est, Christum esse sub utraq; specie perfectum; secundò modo mihi videtur falsum, quia non perfectè signatur & causatur usus fidelium & unitas corporis mystici, nisi sub duplici signo; ideoq; virtute Sacramenti utrumq; debet haberi.*

Idem in tract. de officio Missæ, *non sub una, sed sub utraq; specie communicandum esse* docent. Sic enim scribit cap.5. *Ex istis omnibus accipitur, quòd Christus sub una specie panis corpus suum tradidit & sub altera specie vini tradidit sanguinem, & sic servandum instituit. Et cùm Christi actio nostra sit institutio pro certo hæc duo servanda nobis esse præcipit & ideò sub una specie corpus & sub altera tradimus sanguinem.*

Richardus de media villa & Petrus de Tarantasia 4.sent.dist. 11. suo tempore *sub utraq; specie Cœnam distributam* attestantur in insignioribus parœciis.

Petrus de Palude 4.sent.dist.21.q 2.refert, *in quibusdam Monasteriis fuisse consuetum sub utraque specie communicare.*

Durandus 4.sent.dist.8.q.1. *Eucharistia est unũ Sacramentũ. Non n. unitas Sacramẽti est unitas indivisibilitatis, ut puncti: vel continuitatis, ut lineæ: vel essentiæ, ut in simplicib. & compositis ex forma substantiali & materia; vel suppositi, ut subjecti & accidentis; sed est unitas perfectionis, quæ consistit in concursu omniũ, quæ requiruntur ad consequendũ finem, ad quem res ordinatur; sicut domus dicitur una, vel calceamentũ unũ, quando concurrunt omnia; quæ requiruntur ad inhabitationẽ congruã, vel ad debitum tegumentum pedum. Hoc a. Sacramentũ divinitus est ordinatum ad refectionẽ spiritualẽ, quæ per corporalem significatur: nec est perfecta, nisi in ea ponatur aliquid, ut cibus; & aliquid, ut potus.*

Guilielmus de monte Landuno 4. sent.dist.11.q.2. (referente Cassandro in Liturg.) *Qui recipit corpus, totam veritatem ejus recipit, licèt non totum Sacramentum, & ideò in multis locis communicatur cum pane & vino, id est, cũ toto Sacramento.*

Bonavent.4.sent.dist. 8. v. 2. *Ex duobus signis unum perfectum resultat Sacramentum, cujus integritatis ratio dispositivè venit à Natura, quia nec panis est per se plenè reficiens, nec vinum, sed utrumq;, & una plena refectio in Natura venit ex utroq;, & ita disposita sunt ad unam refectionem signandam, sed completivè venit ab institutione divina, quæ hæc duo signa ordinavit ad significandam unam perfectam refectionem, & ideò Sacramentum ratione Naturæ & institutionis divinæ.*

lib.ejusd.dist 11.part.2.art.1.q. 2. *Quantùm ad signationem vel significantiam, ambæ species sunt de integritate, quia neutra per se exprimitur res hujus Sacramenti, sed in utraq; simul.*

Ibid *Hîc significatur Christus cibus, perfectè reficiens manducantes Sacramentaliter & spiritualiter, perfecta a. refectio non est in pane tantùm, sed in utroq;: ideò non in uno tantùm perfectè signatur ut reficiens, sed in utroq;.*

Biel.4.sent.dist.12.q.2.art.3. *Olim in quibusdam Ecclesiis id fuisse usitatum refert, ut Laici sub utraq; specie communicarent.*

lect.35.in Canonem ex Hugonis lib.2. de Sacramentis part.3.cap.8. *Voluit Sapientia Dei, quæ se per visibilia manifestat, ostendere, quoniam ipsa animarum cibus & refectio est.*

Et pòst postea. *Proponitur igitur species panis & vini, ut doceatur plena & perfecta refectio esse in sumtione corporis & sanguinis Christi ex divinitate Christi. Plena autem refectio cibus & potus est, cibi autem & potus panis & vini principalis substantia est.*

lect.84 in Canon.Missæ dicit, *quæstionem de una specie fuisse dubiam usq; ad definitionem Concilii Constantiensis.*

Ibid fatetur, *tempore Cypriani calicem etiam Laicis fuisse ministratum. Loquitur,* inquit, *ille sanctus* (Cyprianus) *juxta morem suæ Ecclesiæ, cui ipse præsedit, in quo fortè tempore suo peculiariter viguit communio sub utraq; specie, quam sub nomine calicis & sanguinis expressit.*

Sextò Concilia Papistica.

Conciliũ Constantiense sess.13. usum utriusque speciei prohibet, interim tamen fatetur, *Christum venerabile hoc Sacramentum sub utraq; specie instituisse & discipulis suis administrasse ac in primitiva Ecclesia hujusmodi Sacramentum à fidelibus receptum fuisse sub utraq; specie panis & vini.*

(Quo-

(Quorum utrumque nostram confirmat sententiam. Si enim Christus hoc Sacramentum sub utraque specie instituit, utique ab ejus institutione non est discedendum. Si in primitiva Ecclesia usus utriusq; speciei fuit receptus, utiq; etiam in nostra Ecclesia locum habere debet.)

In eod. Concilio Patres sic loquuntur. *Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere Sacramentum Eucharistiæ sub utraq; specie panis & vini suscipere & non solùm sub specie panis, sed etiam sub specie vini populum Laicum passim communicent.* (Ergò fatetur Concilium fuisse tùm temporis quosdam veritatis assertores) tom. 2. Concil. Colon. p. 1068. edit. Venet. tom. 4. p. 01.

Concilium Basileense concessit Bohemis facultatem communicãdi sub utraque specie, (quamvis sub ea conditione, *ut crederent, communionem sub utraq; esse licitam,*) teste Ænea Sylvio in Hist. Bohem. cap. 52.

Inter postulata Regum & Principum Concilio Tridentino proposita, fuit etiam hæc petitio, *ut usus Dominici calicis juxta institutionem Christi & morem primitivæ Ecclesiæ, sublatâ injustâ ejus prohibitione, Laicis restitueretur*, (ut paulò pòst videbimus) Sed Patres illius Concilii petitionem illam ex una sessione in aliam rejecerunt, donec tandem prorsus à Synodo Romana ad Pontificem fuerit rejecta. Edita est autem Coloniæ Anno 64. Consultatio de communione Christiani populi sub utraq; specie, in cujus præfatione narratur, *Tridentinam Synodum per totam æstatem Anni 62. occupatam fuisse Disputationib. super petitione concessionis calicis, dum major eruditorum Episcoporum, eaq; potior pars in eam sententiam concors pedib. iret, ut Laicis calicem concedendum esse judicaret, alii verò magnâ contentione resisterent. Nec v. incommodi quidquam tantus dissertationum ardor afferret, eam controversiam Pii IV. Pontificis arbitrio dirimendam relictam esse.*

(Ergò in ipso Concilio non defuerunt, qui veritati patrociniũ præstarent.)

Idem Concilium Tridentinum sess. 21. (quæ fuit quinta sub Pio IV. 16. Julii Ann. 1562. cap. 2.) fatetur, quòd *ab initio Christianæ religionis non infrequens fuerit utriusq; speciei usus, qui consuetudo successu temporis fuerit mutata.* tom. 5. Conc. Venet. p. 45.

Interfuit Concilio isti Tridentino Johannes Jacobus Metropolitanus Salisburgensis Anno 1565. unde modum administrandi calicis Laico populo ex permissione Pontificis secum Ratisbonam attulit, moxque suis convocatis Parochis eo modo Sacramentũ petentib. dispensandum per suam Diœcesin permisit, certis tamẽ cõditionib. inter quas & hæc fuit, *ut profiterentur, communionem sub una non repugnare divino mandato.* Wiguleius Hund in Metrop. Salisburg.

In Histor. Concil. Trident. Petri Suavis lib. 6. pag. 628. (in aliis edit. p. 654.) sessione 21. Cardinalis Madrucius sententiam principe loco rogatus *absque omni exceptione calicẽ permittendũ* censuit.

Episcopus Mutinensis pronunciavit, *eam gratiam non posse negari &c. Calicis enim usum esse Salvatoris institutioni consentaneum, & ab Ecclesia aliàs servatum.* ibid. pag. 631. (al. p. 657.)

Caspar

Caspar de Casal Episcopus Leiriensis vir & vitæ exemplaris & præstantis doctrinæ eandem tutatus est sententiam. ibid. pag. 631. (al. edit. p. 657.)

Cardinalis Lotharingius probat Gallorum consilium *de integra communione percipienda*, proque ea apud Papam intercedit, Idem lib. 5. pag. 515.

Frater Antonius de Vatelina Dominicanus sess. 21. inter alia urgebat, *quòd in Ordine Romano Laicis communio sub utraque specie concederetur, idipsum, ut hac tempestate concederetur, hortatus.*

Hisce ut idem Suavis lib. 6. p. 628. (al. p. 654.) refert, in sess. 21. è prudentioribus *Quinquaginta Patres* subscripserunt, seriò asserendo calicis communionem.

Septimò Imperatores, Reges, Principes & eorum Legati sive Oratores.

Inter Decreta Caroli & ejus filii collecta ab Ansegiso Abbate lib. 2. tit. 38. extat decretum, *ut Laici ter in anno communicent & quidem sub utraq; specie*, ut colligitur ex titulo, qui sic habet, *de corporis & sanguinis Domini Laicorum communione.*

Carolus Magnus lib. 2. de Imaginib. cap. 27. *Mosaico ore in præfiguratione nostri Redemtoris, cujus carnem in remissionem peccatorum sumimus, & sanguinis tinctione percutientis Angeli impetum evadimus, Agnus per familias comedi jubetur.*

lib. 3. cap. 6. *Fit enim* (remissio peccatorum) *per Spiritum Sanctum, per quem remittuntur peccata, sive sanguinem Christi, qui à nobis in Sacramento sumitur, & pro nobis effusus est in remissionem peccatorum.*

Carolus V. Imp. paulò ante mortem accepit diploma Pontificium, *de potestate utriusq; speciei in sacra Cœna Laicis exhibendæ*, quod Pius IV. ad Archiepiscopum Salisburgensem miserat. De hoc vehementer lætatus est & gratias Deo egit, quòd id tandem impetrasset, quod multis votis & supplicibus literis Austriacæ regionis populi flagitârant, ipse verò ad Concilium Tridentinum, Concilium ad Pontificem rejecerat. Judicavit enim beneficium amplissimum sibi tributum à Pontifice, cùm tot precibus rogatus, certis tamen conditionibus id tandem concessisset, quod Christus disertè & seriò singulis suis Christianis mandat.

Ferdinandus. I. Imp. Rom. in literis ad Pontificem Pium IV. inter cætera sic loquitur. *Zelo pietatis & honestâ intentione moti fuimus, cùm proximè celebraretur Tridenti sacrum œcumenicum Concilium, ut ageremus & laboraremus pro concessione calicis, non certè temporalis alicujus commodi aucupandi gratiâ, sed quia prorsus persuasum habuimus, sicut etiam nunc habemus, hujusmodi concessionem futuram esse utilissimam in genere, plurimùm momenti allaturam in specie ad reductionem lapsorum & errantium, nec non ad faciendum jam tandem utile principium restaurandæ unitatis & pacis Ecclesiæ tamdiu frustra expectatæ & desideratæ. Verùm quoniam eo tempore nobis relatum fuerat, non deesse, qui de hac materia & concessione nonnihil dubitarent & varia impedimenta injicerent, facilè tulimus, rem aliquandiu differri, ut possemus interim pro exoneratione conscientiæ nostræ de hoc negotio conferre, cum nonnullis præcipuis atq; potissimùm S. Rom. Imperii Prælatis ac Principibus existimantes, quòd prahabito eorum consilio rectiùs ac liberaliùs possemus deinde omnibus modis instare & elaborare, ut petitioni nostræ satisfieret. Institutâ igitur maturâ ac diligentissimâ deliberatione de*

hoc

hoc negotio, utrum scil. expediat hanc concessionem ulterius exquirere & urgere, nec ne; cum dictis Prælatis atque Principibus Ecclesiasticis, & dato eis cogitandi spacio, quò & ipsi possent rem cum suis Theologis & Doctoribus, pietate & eruditione præstantibus, conferre, prout contulisse non ambigimus, iidem Prælati & Principes Ecclesiastici, cùm intellexissent, nos ad hujusmodi petitionem tam necessariam, tum regnis & dominiis nostris, tum universæ nationi Germanicæ, inclinatos esse & statuisse, Sanct. V. hoc nomine reverenter interpellare, magnopere collaudato proposito nostro promiserunt, quòd & ipsi in hac parte non essent defuturi officio suo &c. planè nobis persuasimus, Sanct. V. non permissuram, ut frustra ab ea auxilium petiisse videamur in re tam necessaria, & ad salutem Christiani populi pertinente, quæ in Concilio tam diligenter ventilata & discussa fuit, præsertim cùm jam omnibus constet & manifesta sit ingens utilitas, quæ ex hujusmodi concessione expectanda est.

Idem Ferdinandus Austriacis suis subditis, libertatem religionis petentibus, respondit, *eam partem Edicti sui, quæ ad participationem calicis Eucharistici spectat, se in eorum gratiam remittere, sed eâ lege, ut in cæteris Ecclesiæ sanctionibus ac Ceremoniis usque ad Comitii proximè futuri decretum nihil innovent.* Petrus Suavis lib. 5. Histor. Concil. Trid. pag. 463. Idem memorat Goldastus part. 2. Constit. Imper. f. 287.

Idem Petrus Suavis lib. 8. Histor. Concil. Trid. pag. 959. de Ferdinando Imperatore hæc habet: *Finito Concilio Tridentino, D. Ferdinandus Imperator ad Pontificem literas dedit, in quib. inter alia sic scripsit: Se, durante Concilio, summo studio solicitâsse concessionem calicis, non ob suas privatas rationes, neque quòd conscientiæ scrupuli illum malè habeant, sed quia crediderit & adhuc credat, id esse necessarium devios ad Ecclesiam reducendis. Tolerâsse quidem se illo tempore impedimenta interposita, ut interea de hac re cum præcipuis Prælatis & Principibus Imperii esset conferendi locus. Cum his institutâ consultatione, an expediret idem postulatum iterare, laudâsse consilium sanctitatis suæ opem denuò exorandi. Quam ob rem se memoriâ recolentem id, quod Cardinales Moronus & Lotharingius sibi exponendum curâssent, quodq; sibi ab Episcopo Pharensi Nuncio nomine Sanctitatis suæ confirmatum, haud diutiùs sibi differendam putare ejus gratiæ petitionem. Neque iteraturum gravißimas causas, quibus coactus id deposceret, sed rogare etiam atque etiam, ut nationi Germanicæ opem ferat, cui omnes prudentes Catholici judicent, illam concessionem magno beneficio futuram.*

Dux Bavariæ *ejusdem argumenti literas ad Pontificem dedit, quæ sic habebant: Quòd sæpiùs ad Sanctitatem ejus mandâsset, qui miserabilem Germaniæ statum in negotiis religionis exponerent, sperare non admissurum, ut desideretur diutiùs paternæ suæ medicationis auxilium. Quam quoniam hactenùs adhibitam non viderit, orare se unà cum Cæsarea Majestate & Electoribus Ecclesiasticis, ut concedat Episcopo Saltzburgensi potestatem dispensandi cum Presbyteris Catholicis, ut confeßis & contritis, cæterosq; articulos religionis credentibus calicem præbeant. Eam concessionem satisfacturam subditis suis, tum iis, qui habitant in ditione sua, tum illis, qui Sacramenti hujus perceptionem extra provincias suas apud Sectarios quærunt. Se quidem unâ specie semper contentum fore, nec unquam ad usurpationem calicis eos adacturum,*

rum, qui, sicut ipse, in sola specie panis acquiescunt. Horum nomine nihil se petere, sibi tamen videri non indignum Vicario Christi cæterorum quoque misereri &c.

S. Cæsareæ Majestát. Legatus ad Concilium Tridentinum Andreas Dudithius Sbordellatus Episcopus Tiniciensis orationem ad Patres Tridentinos habuit de calice Laicis restituendo Anno 1562. ad quam Imper. Ferdinandus provocat, in ea inter cætera sic loquitur: *Videtis, quantis discordiis, quantis dissensionibus, quantis odiis res agatur &c. Huic vos rei tum demum obviam ire poteritis, si imbecillitatis filiorum vestrorum miserti ad eorum vos infirmitatem demiseritis, & incredibilem illam eorum sitim, quâ dies noctesq; cruciantur, quamprimùm restinxeritis. Quod quidem non antè fiet, quàm vos tantopere expetitum ab illis Christi sanguinem, hianti ore, siccis faucibus, summo cum desiderio expectantibus non gravatè præbueritis. Ne committatis Patres, ut tot populorum, tot nationum, tot insignium provinciarum, tot nobilissimorum regnorum, quæ nunc eodem incendio absumuntur, inanem esse jacturam existimetis &c. Ne cogitetis, eos, qui tanto studio, tantâ consensione, tam ardenter Christi sanguinem expetunt & efflagitant, tam negligentes, tam impios futuros, ut quod tanto ardore sibi dari postulant & obsecrant, id non omni veneratione sint prosecuturi, non omnem ab eo profanationem longissimè amoturi.*

Idem orat. 2. in eod. Concilio habita. *Quoniam Cæsarea Majestas longo rerum usu edocta animadvertit, nullas alias graviores esse contentiones & querelas, quàm eas, quæ ob sacri calicis usum interdictum ortæ sunt, idcircò ne officio suo aliquâ ex parte defuisse videretur, de hac potissimùm promissione ad sacram Synodum referri voluit &c. Ne quis dubitare possit, quid de hac nostra postulatione Sanctissimus Dominus noster sentiat, illud verè affirmo, me ex urbe literas accepisse, quibus nunciatum fuerit, causam à Sanctitate sua non solùm honestam & justam, sed usque adeò necessariam judicatam, ut in longius tempus sine maximo Christianæ religionis incommodo differri non posse existimârit.*

Et paulò antè. *Sunt, qui mirentur, cur hoc à Sanctissimo Domino nostro non postulatum aut impetratum fuerit? Quibus facilè est respondere, prudentissimè Sanctitatem suam hujus causæ cognitionem ad Sacræ Synodi judicium rejecisse.* Confer Petri Suavis Histor. Concil. Trident. p. 625.

Idem Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trident. p. 651. de hoc Dudithio sic scribit: Dudithius Episcopus Quinqueecclesiensis in Concil. Trident. orationem habuit, in qua inter cętera professus est, *Ferdinandum Imperat. experientiâ edoctum animadvertisse, gravissimas populorũ contentiones ac querimonias ab interdicto calicis usu profectas, de hoc itaque capite postulare, ut Concilium statuat. Se verò cum cæteris Oratoribus Cæsareæ Majest. mandatu Patrib. hoc primum considerandum offerre, an Christianæ caritatis sit, ad retinendam nimis strictam ac severã unius ritus observationem tam multa sacrilegia & cædes in nobilissimis provinciis non prohibere, neq; tam multas animas ad Ecclesiá Catholicæ gremium reducere. Infinitum esse numerum eorum, qui fide orthodoxâ nondum abdicatâ, conscientiis tamen vacillant, quibus aliter, quàm isthic calicis permissione ægrè succurri possit &c. Ecclesiam seculis omnibus consuevisse, ritus eos amplexari, qui recens natis hæresibus maximè adversantur, hunc itaq; non negligendum, qui verbũ*

de

de sanctißima Eucharistia fidem contra Sacramentarios apertißimè prodit. Petrus Suavis in Histor. Concil. Trident. lib. 6. pag. 651.

Idem Dudithius, cùm sententiæ Præsulum de cōcedendo calicis usu in Concilio rogarentur, *longâ digreßione calicis usum concedendum esse persuasit, ad omnia, quæ in contrarium objecta fuêre, singulatim appositeq; respondens.* pag. 659.

De Maximiliano Bohemiæ Rege Anno 1559. Romam perlatum, *quòd & Prædicatorem aleret & sæpiùs concionantem audiret, qui in pleraque regni loca, licèt non in civitatem Pragensem communionem calicis introduxisset, neque id Rex ipse interdum dissimulabat, se Cœnam, nisi plenam, accipere non posse. Quæ certè Pontificis* (Pap. IV.) *animum suspicionibus impleverant, (utcunque Rex eò nondum esset progressus, ut sub utraque specie communicaverit unquam) quòd accepisset quasi per universam Germaniam communionem calicis ab omnibus, quibus ita visum esset, usitatam: neque quenquam in eo exhibendo Sacerdotibus adferre impedimentum.* Petrus Suavis lib. 5. Histor. Concil. Trident. pag. 498.

Catharina Galliæ Regina Ann. 1561. ad Pontificem Pium IV. scripsit, *scrupulos & offensionum causas his, qui se ab Ecclesia nondum alienârunt, præcidendas &c. nempe ut usus calicis in sacra communione &c. restituatur.* Petrus Suavis lib. 5. Histor. Concil. Trident. pag. 526.

Orator Regis Galliæ Ann. 1561. à Pontifice Pio IV. Regis, Ecclesiæ, Præsulumque nomine contendit, *ut Eucharistiæ Sacramentum populo integrum ministraretur.*

Hippolytus Atestinus Cardinalis Ferrariensis, Pontificis in Galliam Legatus, itidem ad Pontificem ex Gallia scripsit, *ad religionem tuendam remedium esse necessarium, ut populo per omnem Galliam sub utraq; specie Cœna Dominica communicetur.* Petrus Suavis lib. 5. Histor. Concil. Trid. pag. 530.

Lisleus, Caroli IX. Galliarum Regis apud Pium IV. Papam Legatus, tempore Concilii Tridentini Ann. 1569. in literis 6. Novembr. ad Regem Galliæ datis; *Agere*, inquit, *cœpi cum Papa, præcipuè super articulo de communione sub utraque specie, quod illi, meo judicio, non fuit ingratum. Dixit autem mihi, semper existimâsse se, hunc articulum, Itemq; conjugium Sacerdotum esse juris positivi, & posse mutationem admittere, eamq; ob causam in novißimo conclavi se suspectum fuisse, tanquam Lutheranum.*

(Agnovit ergò Pontifex, restitui posse calicem; & tamen nō fuit hactenùs ad tot Magnatum petitiones Laicis restitutus, imò Pontifex hoc nomine incurrit apud Cardinales suspicionem Lutheranismi, quòd communionem sub utraque specie dixerat esse juris positivi.)

Petrus Suavis lib. 5. Histor. Concilii Trident. pag. 537. *Cùm in consessu Cardinalium Oratori Regis Galliæ communionem sub utraque specie populo concedendam urgenti Cardinalis S. Angeli responderet, se nunquam pharmaci loco poculum toxico refertum, populo Gallico propinaturum, multóque satiùs esse sincerè eum expirare, quàm ut ad remedia adeò exitiosa deveniatur. Replicavit Legatus, Præsules Galliæ (restitutionem calicis expetentes) bonis firmamentis & rationibus Theologicis niti, quæ Censuram adeò contumeliosam haud mereantur, rursumq; indignum sacri Ordinis Proceribus*

 sangui-

sanguinem Christi appellatione venenum violare, & sanctos Apostolos, omnesq; Ecclesiæ primitivæ Patres, & multorum post seculorum, qui mortalium insigni emolumento spirituali cunctis calicem illum sanguinis ministrârunt, habere pro veneficis.

Idem lib. 7. Hist. Concil. Trident. pag. 762. *Oratores Regis Galliæ in petitionibus, Concilio Tridentino oblatis, (quæ Ripæ & Patavii typis excusæ) cap. 18. postulârunt, ut antiquum illud Leonis & Gelasii decretum de communione sub utraque specie renovaretur.*

Idem lib. 6. Hist. Concil. Trid. pag. 620. *Oratores Regis Galliæ, in Concilio Tridentino prolato scripto hortati sunt Patres, ut calicis communionem concederent, hoc firmamento freti, quòd in iis, quæ sunt juris positivi, quo in genere isthuc est, non sit adeò obstinandum animis, sed occasionum necessitate consideratâ, temporibus aliquid largiendum &c. Sub finem scripti petierunt, quicquid eâ de re statuant, ita temporibus accommodetur, ut neque prærogativæ Regum Galliæ prajudicent, qui in inauguratione suâ calicem accipere consueverunt: neque consuetudini receptæ, in quibusdam ejus regni Monasteriis calicem Monachis statis temporibus ministrandi.*

Inter quinque postulata, quæ Regis Poloniæ Legatus Paulo IV. Pontifice Rom. Regis sui regnique nomine exhibuit, alterum fuit, *de Cœna Domini sub utraque specie percipienda.* Petrus Suavis lib. 5. Hist. Conc. Trid. pag. 466.

Regis Galliæ & Alberti Bavariæ Ducis Oratores in eadem Synodo Tridentina *restitutionem calicis* itidem maximoperè urserunt.

Orator Bavaricus quatuor potissimùm argumentis communionem sub utraque obtinere laboravit. 1. *Quia expressum de ea verbum extet.* 2. *Quia utriusq; speciei usus non solùm in primitiva Ecclesia, sed etiam nunc in omnibus Orientalibus Ecclesiis frequens sit, & quidem celeberrimus.* 3. *Romanam quoque Ecclesiam ab eodem usu non abhorruisse.* 3. *Quòd Paulus* III. *editâ Bullâ, Germaniæ Episcopis potestatem communicandi sub utraque specie concesserit. Non parùm,* inquit, *id movet homines, præsertim in hac provincia, quòd Paulus III. editâ Bullâ suâ, concessit Germanis Episcopis potestatem communicandi populum sub utraque specie, quod quidem summi Pontificis decretum urgent summi & infimi.*

(Eò autem respicit Orator, quòd Paulus III. Anno 1548. pridie Calend. Septem. tres in Germaniam Legatos miserat, quibus mandatũ *de consilio & assensu omnium Cardinalium,* sic enim habetur in Bulla, Pontifex dederat, *ut petentibus sibi permitti calicem aut usum utriusque speciei non denegarent.* Extat ista Bulla impressa Basileæ apud Oporinum, curante Vergerio. Aloysius Lipomanus Veronæ Episcopus fuit unus ex tribus illis Legatis, qui Bullam Papalem per Germaniam circumferebant.)

Sic ergò Imperator Romanus, *Rex* Galliæ, & Dux Bavariæ per suos Oratores pro restitutione calicis integris octo mensibus Tridenti solicitè laborârunt, sed successu frustaneo. Ut enim à Pontifice ad Concilium, ita vicissim à Concilio ad Pontificem hoc negotium fuit remissum, sicque optimi illi Magnates delusi fuêre. Unde non immeritò res hæc indignationem movit Principibus & populis, cùm viderent, *ita se ludibrio haberi, adeoq; conditionem Christianorum verbis*

Esaiæ

Esaia exprimi posse; manda, remanda, expecta, reexpecta, ut Petrus Suavis Polanus in Histor. Concil. Trident. lib. 6. pag. 649. memorat.

(Extant autem hæ orationes Duditii, in Concil. Trident. habitæ, unà cum literis Imperat. Ferdinandi ad Pium IV. Papam de restitutione calicis datis Ofenbachii Anno 610. in publicum editæ.)

Tandem igitur Albertus Dux Bavariæ, inconsulto Papâ, communionem calicis subditis suis concessit, ut refert Petrus Suavis in Histor. Trident. Concilii lib. 5. pag. 464.

Idem Dux Bavariæ scripsit postea ad Pium IV. Papam de hoc negotio in hunc modum: *Contulimus eâ de re cum Reverendissimis, Illustrissimisq́; Sacri Romani Imperii ArchiCancellariis & Electoribus spiritualibus, quorum communis est nobiscum sententia, ut à Sanctitate Vestra, tanquam supremo rerum Christianarum Monarcha, desideratissimam, tam ad firmandos, retinendosq́; saniores, quàm reducendos lapsos, iterùm opem exoremus. Ac de ipsorum quidem Electorum voluntate haud obscura constat, eos, si quid indulserit miseræ Germaniæ Sanct. Vest. libenter amplexuros & executores fore. Quamobrem unà cum Sacra Cæsarea Majestate Sanctitatem Vestr. humiliter & studiosissimè oro, ut sacri calicis usum iis saltem liberum concedat, qui ita persuasi aliam saniorem admonitionem hoc quidem tempore non admittunt.*

(Extant hæ literæ apud Goldastum tom. 2. Rescript. Imperial. f. 399. & in scripto Ofenbachii Ann. 610. edit. cujus paulò antè facta fuit mentio.)

Schleidanus lib. 9. Histor. memorat, *de Cæna Domini integra*, vel, ut loquuntur, *sub utraque specie sumenda, sermonem fuisse Regi Galliæ cum Clemente VII. sperare se, ab hoc impetrari posse Pontifice, ut, facto decreto, liberum permittat ejus rei usum pro cujusque conscientia, Regem præterea hoc dicere, Patrum memoriâ distributam fuisse per Galliam quibuslibet integram Cœnam, non quidem in medio templo, sed in sacellis; hoc illum accepisse à nonnullis grandi ætate, qui istum ritum in Galliis fuisse confirment ante centum & viginti annos. Deinde Galliæ Regibus administrari totam, & cùm inter disputandum Rex hoc ipsum objecit, illos respondere, unctos esse Reges æquè ac Sacerdotes, & Scripturam loqui de Sacerdotio regali; quod autem Regibus liceat, non item permittendum esse aliis.*

D. Rungius in scripto Germanico de persecutione Pontificia Evangelicorum in Styria, Carinthia &c. pag. 24. adducit Mandatum Caroli ArchiDucis Austriæ *de communione sub utraque specie* Matthiæ Marcinæ Pastori Görcensi datum. Verba mandati sic habent: Erbarer/lieber/andächtiger / wir haben dein unterthänig Schreiben vom 20. Novembr. nechst empfangen/und innhalts verstanden rc. Was denn die jenigen Persohnen antrifft / so das Sacrament in beyderley Gestalt von dir begehren/dieweil noch Ihre Käys. May. hochlöbliche Gedächtnüs solche dispensation für alle ihre Lande von der vorigen Päbstlichen Heiligkeit erlanget/dieselbe auch allenthalben gehalten wird/und wir vor guter Zeit die Erzpriester allenthalben ersucht/ daß sie es anrichten sollen / und es aber in dieser unser Stadt bißher nicht geschehen / das uns nicht wenig befremdet / so ist hiermit unser ernstlicher Befehl an dich / daß du solche com-

communion vnter beyderley Gestalt niemands wägern / sondern andächtiglich vnd willig/wie es auch an andern örtern in diesen vnsern Landen geschicht / in Christlicher Einigkeit/wer es nur begehret/ reichen wollest/daran erstattestu vnsern gefälligen Willen vñ endliche ernste Vermahnung. Geben zu vnser Stadt Görtz den 8. Jan. Ann. 1566.

Carolus.

Caspar Preimer/
Hans Rhabenath etc.

Septimò, Scriptores Pontificii, tum ante, tum post B. Lutheri tempora, tum ipsis B. Lutheri temporibus.

Almaricus Gallus circa Annum 1180. docuit, *sincerioris religionis Christianæ assertores primitivæ Ecclesiæ temporibus Cœnâ sacrâ usos fuisse secundùm institutionem Christi in utraque specie.*

Nicolaus Lyranus circa Annum 1330. in 1. Cor. 10. sic commentatus est: *Eucharistia Sacramentum est spirituale quoddam nutrimentum, & ideò fit sub duplici specie, scil. potus & vini, quia utrumque requiritur ad rationem nutrimenti perfecti.*

Idem in 1. Cor. 11. *Sicut Christus convertit panem in corpus suum, ita & vinum in sanguinem. Utrumq; enim est de perfectione hujus Sacramenti, tum quia per utrumq; perfectè simul exprimitur passio Christi, cujus est memoriale, tum quia utramque significat perfectè refectionem.*

Ibid. *Eucharistia est spiritualis nutritio.*

Et postea. *Datur hoc Sacramentum sub duplici specie, scil. panis & vini, ut per hoc perfectè spiritualis refectio designetur.*

Ibid. *Fit hìc mentio de duplici specie. Nam in primitiva Ecclesia sic dabatur fidelibus.*

Idem in cap. 6. Joh. *Licèt in primitiva Ecclesia populus sub utraque specie communicaret, tamen postea providè ordinatum est, ut non communicet sub specie vini.*

Gerhardus Zutphaniensis, qui floruit in Gymnasio Coloniensi circa Ann. 1380. scripsit librum *de Reformatione virium interiori*, qui Auctario II. Bibliothecæ SS. PP. insertus habetur, in quo cap. 27. Autor sic loquitur: *Cùm hoc Sacramentum accipimus, commemoremus, quòd sit corpus & sanguis Christi, ut non simus ingrati tantis beneficiis. Summopere studendum est, ut quantum potueris, ante ejus sumtionē te prapares. Qui enim corpus & sanguinē Domini indignè sumit, judicium sibi manducat & bibit &c.*

Mechtildis Prophetissa circa Annum 1410. *Congregatio autem tota ad mensam illam accedens, unaquæq; sub brachio B. Virginis Mariæ q. geniculando accepit Dominicum corpus de manu Domini, & B. Virgo craterem aureum cum fistula aurea ad latus Domini tenebat, per quam sugebant liqu[illegible]em illum dulcissimū, qui de pectore Domini emanabat.*

Nicolaus Cusanus Cardin. circa Ann. 1464. Epist. 2. ad Bohem. concedit, *quòd olim sanctissimi viri utriusque speciei Sacramentum necessarium esse vi præcepti Christi, & verbo & opere astruxerint.*

Dionys. Carthusianus in cap. 6. Johan. postquam dixisset, *in primitiva Ecclesia fuisse usitatam communionem sub utraque*, subjungit. *Sed nunc ordinatum est aliter.*

B. Rhenanus in Annot. ad Tertullian. de coron. milit. p. 41. *Idem [illegible] reperit in primis Carthusiorum Constitutionibus Conradus Pellicanus, homo miræ sanctitatis & eruditionis, ubi prohibetur, ne quicquam preciosorum vasorum possideant præter calicem argenteum & fistulam, quâ Laici Dominicum exorbeant sanguinem.*

Joh. Fischerus Episc. Roffensis in ope-

re

re contra librum Lutheri de Capt. Babyl. part. 1. cap. 3. f. 2. fatetur, *communionem sub una specie non ex sacris literis, sed tantùm ex Ecclesiæ consuetudine probari posse. Ubi Scriptura*, inquit, *defuerint ad ostendendam aliquam veritatem, magni semper apud majores nostros momenti fuit usus & consuetudo.*

Et postea. *Manifestum est, quòd ubi Scriptura desunt, illic rationem aut consuetudinem attulisse sufficiat.* Illud paulò pòst ad communionem sub una specie accommodat. *At satis dilucidum est*, inquit, *hanc Ecclesiæ consuetudinem esse, de qua jam loquimur, nempe quâ Laici sub sola specie panis communicant.*

(Atqui consuetudo Ecclesiæ non potest articulum fidei probare, si destituatur Scripturæ suffragio, ut suo loco ostendimus.)

Ibid. fatetur, *quòd Christiani in primitiva Ecclesia in utraque forma communicaverint.*

Cajetanus in part. 3. Summ. Aquin. *Hujusmodi consuetudo communicandi sub utraq; perseveravit non solùm tempore Martyrum, quos Cyprianus Dominico poculo præconfortandos censuit, sed etiam tempore pacis Ecclesiæ, cùm legamus non solùm factas patinas, sed etiam calices ministrales. Quare enim ministrales dicti sunt, nisi quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi sanguinem deserviebant.*

Eccius de sumt. Euchar. Homil. 23. fatetur, *tempore Cypriani calicem etiam Laicis fuisse exhibitum.*

Idem Hom. 13. *Præclarum est, atque ut ex magno pietatis affectu profectũ, ita quoq; notatu dignißimum, quòd in vita S. Laurentii legitur, eum dixisse ad Pontificem Sixtum, cùm is duceretur ad supplicium. Exclamavit enim. Quò progrederis sine Filio Pater? quò Sacerdos sine Levita properas? Experire certè utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.*

Idem in Enchirid. cap. 10. *Fatemur, hunc usum fuisse in primitiva Ecclesia.*

Idem de Sept. Sacram. Homil. 36. *Inficiari nemo potest, Paulum præcepisse Corinthiis utriusq; speciei usum in hoc Sacramento.*

Bartholomæus Latomus in lib. adversus Bucerum fatetur, *petitionem eorum, qui Sacramentum Eucharistiæ sub utraq; specie sibi administrari postulant, esse rationabilem.*

Cardinalis Hosius Dial. de Communione introducit Harpagum interrogantem. *Quo tempore id factum esse putas?* (ut usus utriusq; speciei mutatus & alterius tantùm sit receptus,) cui respondet Arator. *Non habeo, quod pro certo affirmare possim. Sed ex quo tempore Germaniæ pars, quæ nobis est vicinior, Christi recepit Evangelium, ex eo usus utriusq; speciei, tacito quodam consensu totius Ecclesiæ Catholicæ fuisse videtur abrogatus.* (Ergò in Ecclesia Apostolicæ vicina aliter fuit observatum.)

Ruardus Tapperus Decanus Lovaniensis tom. 2. p. 353. *Ex sermone Cypriani de lapsis videtur, quòd illis temporibus sanguinem Domini ex calice omnes bibebant.*

Idem art. 15. *Diximus, exolevisse morem utriusque speciei per alteram consuetudinem, quæ tandem vim legis obtinuit, ex qua vetatur populo potiùs, quàm ex constitutione aliqua scripta utriusque speciei usus.*

(Agnoscit ergò unius speciei usum non ex institutione Christi, nec ex Apostolica consuetudine, sed ex Ecclesiæ consuetudine descendere.)

Ibid. citato quodam loco pro asserenda communione sub utraque specie

ex

ex Chrysostomo Homil. 18. in 2. Cor. 8. subjungit. *Intelligit Chrysostomus, nullam esse differentiam ex Christi institutione & ordinatione. Et mos Ecclesiæ tunc habebat, ut sub utraque specie omnibus Sacramentum præberetur, factâ tamen priùs per Sacerdotem consecratione & oblatione, & utramque speciem jure suo petebant Laici, sicut nunc alteram tantùm, nec eis tunc negari poterat.*

Ibid. scribit, *morem communicandi sub utraque specie fuisse in Africa, Asia & Romæ, idq; testimonio Dionysii, Tertulliani, Cypriani, Ambrosii & Augustini* confirmat.

Dominicus à Soto 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 12. *Sacramentum non nisi in utraque specie, quantum ad integram significationem, perficitur, est enim convivium ex cibo & potu constans.*

(Atqui non solùm Clericis, sed etiam Laicis Christus integram refectionem instituit.)

Ibid. art. 12. *Fuit antiquus mos Græcorum* (communicandi sub utraque specie.)

Et postea. *Quæ quidem consuetudo nonnullis duravit seculis.*

Et iterum. *Igitur non modò inter hæreticos, verùm & inter Catholicos ritus ille multo tempore invaluit, adeò ut temporibus S. Thomæ nondum fuerit abolitus.*

lib. 4. ejusd. dist. 8. q. un. art. 6. *Unitas Sacramenti, quia est signum, sumitur ab unica significatione, quæ ex duabus consecrationibus resultat, utpote per quas significatur una refectio, cujus integritas constat ex cibo & potu.*

Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopl. Evang. cap. 26. *Quòd per Occidentem fuerit populo utraque administrata species in proximum ferè usq; Constantiensis Synodi seculum, haud prolixâ opus habet demonstratione.*

Petrus à Soto in Institut. Dilling. prælect. & impress. lect. 10. *Etsi verum est, utriusque speciei perceptionem longo tempore fuisse in usu Ecclesiæ, maximè cùm peractis mysteriis populus accederet ad communicandum, non tamen hoc quasi necessarium fuit servatum, cùm tunc etiam nonnulli sub una specie sumerent, & ita fortè infirmis omnibus traderetur. Quare non est consultum, ut probemus, vel in primitiva illa Apostolorum Ecclesia, vel in antiquioribus aliis tantùm fuisse unius speciei usum, quod quidam volunt ostendere ex illo verbo Act. 1. Erant perseverantes in communicatione & fractione panis. Nam id hoc non probat. Et Paulus ad Corinth. de cibo & potu mentionem facit. Denemus igitur illis, fuisse usum utriusq; speciei, quod testimonium illud Gelasii Papæ confirmat, & aliud Leonis in serm. 4. Quadrag. ubi Manichæos dicit, speciem vini non sumere, ostendens apertè, id contrarium fuisse consuetudini Catholicorum.*

Johannes Hesselius à Lovanio in præfat. libr. de sumt. Eucharist. sub una specie scribit, *Et ante Synodum Constantiensem & hodie quosdam docere, præceptum esse à Christo in Scriptura divina, ut Laici, dum corpori Domini sub specie panis communicant, etiam calicem sumant, sive ut omnes communicantes utramq; speciem accipiant.*

Albertus Pighius Controv. 7. *Jamdudum in universam Latinam Ecclesiam ritus sub panis tantùm specie Laicos communicandi sacrosanctum illud & vivificum Christi corpus receptus fuerat, non quidem ex ulla institutione, aut Synodali, aut Ecclesiasticæ Hierarchiæ Præsidis Romani Pontificis, (quæ nullum huic rei invenitur dedisse initium) sed ex interno quodam consensu Christi fidelium atque Orthodoxorum Præsulum.*

(Ergo

(Ergò non descendit à Christo vel Apostolis.)

Georgius Cassander in Consultat. artic.22. de utraque specie Sacramenti pag. 981. *De administratione Sacramenti Eucharistiæ satis compertum est, universalem Christi Ecclesiam in hunc usque diem; Occidentalem verò seu Romanam mille ampliùs à Christo annis in solenni præsertim & ordinariâ hujus Sacramenti dispensatione utramque panis & vini speciem omnibus Ecclesiæ Christi membris exhibuisse, id quod ex innumeris veterum Scriptorum, tam Græcorum, quàm Latinorum, testimoniis manifestum est, atque ut ita facerent, inductos fuisse, primùm instituto exemploq; Christi, qui hoc Sacramentum corporis & sanguinis sui duobus hisce, panis & vini, symbolis, discipulis suis fidelium communicantium personam repræsentantibus præbuit, tum quia in Sacramento sanguinis peculiarem quandam virtutem & gratiam hoc vini symbolo significatam esse credebant, tum ob rationes mysticas hujus instituti, quæ à veteribus variè adducuntur, videlicet ad repræsentandam memoriam passionis Dominicæ in oblatione corporis & effusione sanguinis, juxta illud Pauli: Quotiescunque comederitis panem hunc & calicem Domini biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Item ad significandam integram refectionem sive nutritionem, quæ cibo & potu constat, quomodo Christus inquit: Caro mea verus est cibus, & sanguis meus verè est potus. Item ad designandam redemtionem & tuitionem corporis & animæ, ut corpus pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quæ in sanguine est, dari intelligatur; ad significandum quoque, Christum utramque Naturam assumsisse, corporis videlicet & animæ, ut utramque redimeret. Quare hæc consuetudo in Ecclesia quoque Latina mille ampliùs annis tenuit, ut tam populo, quàm Clero in celebratione Missarum post mysteriorum consecrationem seorsum corpus & seorsum sanguis Domini præberetur, atque ad effusionis periculum evitandum in plerisque locis calicibus (qui ministeriales vocabantur) argenteæ fistulæ inserebantur, postea tamen hujus periculi metus effecit, ut intinctus in sanguinem Domini panis Dominicus vulgo exhiberetur, qui mos huc usque per Græciam & Armeniam obtinet, postea ad omißionem alterius speciei in aliquibus locis ventum est, sic tamen, ut in utraque specie communio non prorsus abolita sit, sed in quibusdam locis, præsertim in Monasteriis, sit retenta, idq; usque ad annum ampliùs millesimum trecentesimum, donec hæc consuetudo in altera specie communicandi populi totam Ecclesiam Latinam penè invasit. Quæ consuetudo, cùm eam nonnulli, ut sacrilegam & nefariam, condemnarent, à Concilio Constantiensi & Basileensi probata & sancita fuit, ita tamen, ut Bohemis, certis intercedentibus conditionibus & pactis, utriusque speciei usus concessus fuerit. Neque tamen hac sanctione communionem utriusque speciei à populo totam sublatam, sed ob certas & graves causas ad tempus intermissam & suspensam voluerunt, sic, ut aliis causis urgentibus eam restituere, & in usum revocare Ecclesiæ liberum sit. Quare non temerè est, quòd optimi quiq; etiam Catholicæ professionis in divinorum & Ecclesiasticorum Scriptorum lectione versati, & his, quas supra diximus, rationibus incitati, summo desiderio potiundi Dominici calicis incenduntur, omnibusq; modis contendunt, ut hoc salutare Sacramentum sanguinis Christi und*

cum Sacramento corporis juxta veterem, & multis seculis perpetuatam Ecclesiæ consuetudinem in usum reducatur, vel certè libertas, quæ ducentis abhinc annis adhuc valuit, in una vel utraque specie communicandi restituatur. Itaque non modò nil Ecclesiasticæ autoritati contrarium, imò verò Ecclesiasticæ paci & unitati conveniens & propè necessarium futurum puto, si vel illi, penes quos Ecclesiæ gubernatio est, priscum hunc communicandi morem restituant, vel Ecclesiæ paulatim, quod citra gravem perturbationem fiat, ad eum, quem initio habuerunt, longóq; tempore retinuerunt, morem redeant. Neque satis mirari, Johannem Eccium, virum alioquin doctum & insigni memoriâ præditum, qui in Apologia Principum Catholicorum scribat, se non meminisse legere, in Ecclesia Romana Eucharistiam sub utraque specie communicatam Laicis, nisi quòd argumentum sumi possit ex vita S. Laurentii. Mirum, si non meminerit calicum ministerialium in Ecclesiis urbis Romanæ, quorum in libro Pontificiali subinde fit mentio, quos ita vocatos fuisse, quòd ex iis populo sanguis Dominicus ministraretur, vel ex suo Cajetano recognoscere potuisset. An ignotum illi esse potuit, quòd in Decretis quoque legitur ex Sotero Papa, in Cœna Domini pœnitentes ad percipienda corporis & sanguinis Domini Sacramenta reconciliari? Quid? an non meminerat Gregorii Pontificis Romani (ut ejus Antecessores taceamus) qui in 4. Dialog. scribit, Christi sanguinem, non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium fundi. Et in Homilia Sabbati paschalis apud populum disserens. Quid sit, inquit, sanguis Agni, non jam audiendo, sed bibendo didicistis &c. Quem morem sanguinis Dominici porrigendi, & antiqua Sacramentaria B. Gregorii, & Libellus ordinis Romani apertè testantur, & Romani Pontifices in solenni Officio constanter semper retinuerunt, usque adeò, ut Martinus V. etiam post tempora Constantiensis Synodi in solenni Paschæ officio juxta præscriptum Ordinis Romani universum populum corpore & sanguine Domini communicâsse legatur.*

Idem in precibus Ecclesiast. pag. 399. distinctas habet precum formulas sacræ Cœnæ convivis recitandas ante sumtionem corporis; *Perceptio corporis tui, Domine Jesu Christe, quod indignus sumere præsumo, non mihi veniat ad judicium & condemnationem, sed pro tua pietate prosit mihi ad tutamen mentis & corporis.* Et in assumtione sanguinis; *Communicatio & confirmatio sancti sanguinis tui, Domine Jesu Christe, prosit mihi in remissionem omnium peccatorum meorum, & conservet me & perducat ad vitam æternam.*

Idem Epist. 111. ad Kettelarium & Epist. 106. ad Johannem à Lovanio fol. 1214. oper. refert, *Pontif. Romanum, etiam post Concilium Tridentinum Ann. 1565. Rom. Imperatori & omnibus per Germaniam Electoribus Ecclesiasticis rescripsisse. Consentire se, ut in Ditionibus ipsorum Sacerdotes populum petentem sub utraque communicent, cujus scripti exemplar ad Archiepiscopum Coloniensem missum se oculis vidisse Cassander testatur.*

Idem Georgius Cassander in lib. de Commun. sub utaque specie f. 1035. oper. in Epist. ad Molinæum fol. 1105. ad Johannem à Lovanio fol. 1214. ad Kettelarium fol. 1218. de officio pii viri fol. 863. & seqq. in Hymnos fol. 218. & seqq. fol. 248. &c. multorum veterum & inter eos etiam Papistarum, Thomæ Elysii Neapolitani, Marti-

Martini Peresii, Paschasii, Algeri, Dithmari, Bernonis, ipsius Romani Ordinis suffragiis comprobat, *quòd utriusque speciei sumtionem ad omnem legitimam communionem requisiverint*, usurpantes subinde illud B. Augustini. *Nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne ritè communicatur.* Allegat quoque hæc Thomæ Elysii verba ex grandi quodam volumine, quod Clypeum piorum adversus hæreses inscripsit. *Stando in expositione B. Augustini, licèt verissima sit, tamen concludit, quòd omnes adulti, non habentes obicem, deberent sumere sub utraque specie.* Itemque illud Ruardi Tapperi Decani Lovaniensis. *Habito respectu ad Sacramentum, ejusque perfectionem, magis conveniret sub utraque specie fieri communionem, quàm sub altera tantùm. Hoc enim magis consonum est institutioni & integritati & refectioni corporali, imò & exemplo Christi & Patrum & primitivæ Ecclesiæ.*

Georgius Wicelius in Compendio de Semitis antiquis. *De Sacramento Cœnæ Dominicæ, (quam Eucharistiam Ecclesiastici appellant) Catholici docemus, quòd sub specie panis & vini verè exhibeatur in mysterio corpus & sanguis Christi iis, qui vescuntur alterâ pariter & utraque, in unitate Ecclesiæ Christi, exercentes simul omnia, quæ ad Eucharistiam sacram hanc spectant, ex doctrina literarum Apostolicarum. Equidem, quòd ad sumtionem attinet, posthac, ita exigente causâ, non magnopere digladiamur cum utraque vescentibus, modò fiat juxta veteris Ecclesiæ formam, & non pro cujusque cerebelli arbitrio.*

Et postea. *Cæterùm libro* (August. Confess.) *consentimus de restitutione calicis, non in hoc attendentes, quid liber hic in medium allatus, atque discutiendum propositus, sed quid Ecclesia sancta, Apostolica & Catholica ex Evangelio Christi sui, quod cùm doceat, tum faciat, primitus hauserit. Hæc verò, nisi idem constitueret, & cum doctrina exemploque Salvatoris nostri consentiret, librum indignum judicaremus, cui præberemus consensum ullum. Itaque non libro, sed veritati divinæ creditur, quam ostendit liber eâ quidem parte. Est in confesso, sumtionem sanctam de altari Ecclesiastico æquè omnibus Christianis communem extitisse ad salutem per omnia Novi Testamenti tempora, obliteratam quidem paulisper apud nos Occidentales, & ab usu promiscuo semotam suas ob causas, at non deletam omninò atque extinctam. Ejus rei cùm nube quâdam certissimorum testium septi simus, plerophoriam amplectimur, omni excluso dubio, alteram quidem in hoc Sacramento spem, cui assuevimus Latini, non impugnantes, nec ullis modis condemnantes.*

Et iterum. *Idem quererer de abusu communionis, nisi nunc ordinariè concessum esset, utraque specie vesci cuivis Christiano antea satis explorato, & mysterium intelligenti. Verùm, qui in abusu & sententiâ Sorbonicâ permanere decreverant, illis mentis sobrietatem precor.*

Andreas Fricius lib. 4. de Emendat. Reipubl. Christianæ cap. 19. *Separatim comestio nominatur, separatim bibitio ab illa Sapientia, cui omnis sapientia humana de inseparabilitate sanguinis vivi à carne viva cedere debet. Non enim hîc disputandum est ex rationibus humanis, sed voluntas Christi intuenda, quæ convivium non mancum instituit, sed cibo addidit potum.*

Idem in Dialogis suis, hac de re

institutis atque editis magno argumentorum apparatu probat, *integræ Cœnæ usum Laicis in Concilio restituendum*, ac argumenta contraria solidè refellit.

In libro INTERIM usus calicis Laicis permittitur.

Johannes de Ragusio (tom. 3. antiq. lection. Henrici Canisii, & inter acta Concilii Basileënsis tom. Conciliorum 4. part. 1. edit. Binnii) recitat verba hæc Johannis de Rockizana. *Quòd autem communio divinissimæ Eucharistiæ sub utraque specie toti credentium populo sit necessaria, patet per illud Johan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis. Importat namque hæc dictio; Nisi, necessitatem præceptivam, non solùm de comestione, sed & bibitione Sacramentali, obsignativâ omnium fidelium sub carentia vitæ æternæ.*

Narrat etiam rei originem Æneas Sylvius Historiæ Bohemicæ cap. 5. *Petrum Dresdensem adiisse Jacobellum Misnensem; dixisse, mirari se virum doctum, sanctumq; non animadvertisse errorem illum communionis jampridem Ecclesiam pessum dedisse, cùm tamen scriptum sit: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Commotum his verbis, Jacobellum perquisivisse veteres sanctorum Doctorum Codices; comperisse communionem calicis laudatam; ipsum itaque docuisse plebem, ne calicis communionem ullo modo negligeret, & ita cæpisse hanc controversiam, quam nondum movisset Johannes Huss, aut etiam Hieronymus Pragensis.*

(Eadem repetit Alphonsus de Castro lib. 6. adversus hæreses, verbo Eucharistia, hæresi ultimâ.)

Johannes Arboreus lib. 8. Theosophiæ cap. 11. *Olim Laici communicabant sub utraque specie, quod tamen antiquatum est.*

Alphonsus de Castro lib. 6. adversus hæreses de Eucharist. hæresi ult. *Argumentum huic usui erit, ut credamus, non esse contra Evangelicam institutionem, Eucharistiam sub utraque specie aliis, etiam Laicis, porrigere, quod firmissimè fatemur. Nam olim per multa secula sic apud Catholicos usitatum esse ex multorum Sanctorum Scripturis didicimus.*

Soter Papa, qui tertius decimus à B. Petro summus Ecclesiæ Pontifex fuit, sic ait &c. Pœnitentes eâdem die ad percipienda corporis & sanguinis Dominici Sacramenta reconcilientur. Hæc Soter Papa, quæ verba habentur de Consecrat. dist. 2. c. In Cœna.

Cyprianus Martyr, Sótere plusquam uno seculo posterior, de eadem re testimonium reddit, qui in sermone de lapsis loquens de quadam puella à Dœmone obsessa, quæ ad ipsum Cyprianum divina celebrantem mysteria, adducta fuerat, hæc ait: Ubi verò solennibus adimpletis calicem Diaconus offerre præsentibus cæpit, & accipientibus cæteris, locus ejus advenit, faciem suam parvula instinctu divinæ majestatis avertere, os labiis obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet de Sacramento calicis infudit &c.

Augustinus, Cypriano posterior, hujus Ecclesiastici usus testimonium reddit, sic inquiens: Cùm frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejusq; sanguinis de latere effusio designatur. Hæc Augustinus, & habentur de Consecrat. dist. 2. in cap. Cùm frangitur.

Hanc consuetudinem fuisse adhuc in Ecclesia

sia tempore Beati Gregorii Papæ constat ex his, quæ ille in quadam Homilia paschali refert. Sic enim ad populum loquens, ait: Quid sit sanguis agni, non jam audiendo, sed bibendo didicistis, qui sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. Hæc Gregorius, *& habentur de Consecrat. dist. 2. in c. Quid sit.*

Et postea. *Si quis à me petat, quando communio sub utraque specie inter Laicos desierit, ego, ut ingenuè loquar, ignoro. Nam etsi in re hac investigandâ omnem adhibuerim diligentiam, apud nullum tamen scriptorem potui hujus rei invenire initium, neq; ullam ante Concil. Constant. invenio hac de re Ecclesiæ definitionem.*

(Subsumimus ex Concilio Constant. & Basiliensi. Consuetudo Ecclesiæ longo tempore introducta, & diutissimè observata & laudabilis est pro lege habenda.)

In Concilio Tridentino sess. 21. in qua de usu calicis Eucharistici actum, Episcopus Tininiensis concionem habuit, in qua copiosè disseruit, *quemadmodum usus calicis, vigente caritatis ardore, omnium fuerit communis; eâ verò defervescente & nonnullorum negligentiâ surrepentibus incommodis, ejusdem usum minimè interdictum, sed è suggestis doctum atq; declaratum, minus esse mali iis, qui ab indecoro ejus usu sibi temperare non poterant, calice omninò abstinere, horum exemplo alios temporis processu, ne ad curam adeò solicitam obligarentur, ejus usu abstinuisse.* Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trident. pag. 627.

Idem Episcopus Tininiensis in eadem concione Patres Concilii hortatus est *ad commune incendium restingendum, neve sinant ipsorum culpâ omnia conflagare, imbecillitati filiorum, qui præter sanguinem Christi aliud nihil poscunt, aliquid condonent, ne tot provinciarum & regnorum amissionem pro levi jactura ducant, & quandoquidem benedictus ille Salvatoris sanguis tam avidè desideratur & deposcitur, pristinam illam in sumentibus negligentiam, quæ abstinendi causam dedit, nihil metuant, sed petentibus annuant.* Petrus Suavis d. l.

Stephanus Gardinerus in Sophistica Diabolica fatetur, *morem sub una specie administrandi Cœnam, non à Christo aut ab Apostolis, aut docto aliquo ex priscis Patre,* sed ex errore tantùm, vel, ut ille meliùs appellat, *ex simplici & candida religione populi initium habuisse.*

Vega de distrib. Euchar. th. 63. *Ecclesia propter Nestorianos sub unica tantùm specie dari jubet Eucharistiam.*

(At si Ecclesia ob illam causam communionem sub una instituit, sequitur, nec à Christo esse institutam, nec ab Apostolis introductam.)

Carolus Molinæus in Comm. contra abusus Paparum. *Quòd Caroli Magni ætas morem integri Sacramenti dandi etiam Laicis tenuerit, testatur Joachim. Vadianus Helvetius Medic. D. in Æolide & Troade, citans Acta Synodorum Germanicarum à morte Caroli Magni. Illud notissimum est, usum hujus sancti Sacramenti integri tam Laicis, quàm etiam fœminis observatum & retentum fuisse, publicè & ordinariè in Galliis usq; ad Concilium Constantiense, & deinde per Concilium Basileënse permissum fuisse Bohemis & omni regioni adjacenti. Quinetiam indifferenter permissum est per Decretales Paparum, quæ non tam corruptæ sunt, quàm liber sextus Clement. & Extravagantes, quæ postea supervenerunt. Adhuc enim tempore Decretalium*

usus illo Sacramenti in utraque specie panis & vini indifferenter usurpabatur, quin etiam specialiter injunctum erat Sacristis cujusq; parochiæ, ut hanc solicitudinem haberent, ne infirmi viri vel fœminæ carerent administratione Sacramenti in utraque specie panis & vini, ut expressè continetur in dictis Decretalibus lib. 1. tit. 24. de Officio ArchiPresbyteri cap. 2. & 3.

Pamelius in Annot. ad Epist. 56. Cypriani. *Satis manifestum fit, communicâsse plerunque plebem sub utraque specie tempore Cypriani, & causa videtur fuisse, ut per sumtionem sanguinis magis animarentur ad sanguinis effusionem pro Christo.*

Bruschius in Manuscript. *Nota, calices duos argenteos vetustissimos deauratos & unionibus distinctos superesse in Kranshofen (Canonicorum Regularium S. Augustini Cœnobio ad Oenum, ubi olim Reges Bojarii sedem habuerunt) quorum major duarum mensurarum, minor unius mensuræ capax est, quo olim in primitiva Ecclesia solitæ fuerunt in sacra Synaxi uti Christiani. Horum calicum uni inscripti sunt hi versiculi, patenæ nempe circumferentiæ:*

Sancte DEUS fortis portis nos subtrahe mortis,
Nostros dignatus hoc munere dele reatus.

His adsunt arundines argenteæ & deauratæ, ex quibus biberunt, qui sacrâ Synaxi usi sunt.

Canisius in Summ. doctr. Christian. de S. Eucharistia pag. 136. *Magister rerum usus paulatim docuit, majorem cum populi commoditate, ac minore periculo, multisq; de causis frugiferè fieri, ut, omisso calicis usu, alterius tantùm speciei communio retineatur.*

(Ergò communio sub utraque specie ante consuetudinem illam contrariam in primitiva Ecclesia fuit usitata.)

Salmero tom. 9. tract. 35. *Ingenuè & apertè confitemur, morem generalem extitisse communicandi etiam Latinos sub utraq; specie, sicut hodie fit apud Græcos, & olim erat positum in more apud Corinthios & in Africa.*

tom. eod. tract. 2. *Per metaphoram innuit Esaias potum sanguinis Christi, qui in Ecclesia à populo toto sumebatur, quemadmodum nunc à solis Sacerdotibus, atque illis quidem celebrantibus bibitur semper.*

Gerhardus Lorichius in lib. de Missa publ. prorog. in 7. part. Canonis. *Sunt PseudoCatholici, qui reformationem Ecclesiæ quodammodo remorari non verentur. Hi, ne Laicis altera species restituatur, nullis parcunt blasphemiis. Dicunt enim, Christum solis Apostolis dixisse, Bibite ex hoc omnes. Atqui verba Canonis habent: Accipite & manducate ex hoc omnes. Hic dicant, oro, num & hoc ad solos dictum sit Apostolos? Ergò Laicis à specie panis abstinendum, quod dicere est hæresis & blasphemia pestilens & execrabilis. Consequitur igitur, utrumque verbum dictum esse ad omnem Ecclesiam.*

Ibid. *Ipsius Sacramenti institutio vult, ut omnes unà manducemus & bibamus.*

Idem in Fortalitio de Eucharistia hæresi 5. *Quòd sanctorum Patrum sententias attinet, in quibus mentionem faciunt communionis sub utraque specie, respondendum est, loqui eos de more, qui tunc temporis apud eos servabatur, in sumtione sacræ communionis.*

Censura Coloniensis Dialog. 9. pag. 297. *In primitiva Ecclesia major erat in omnibus Sacramenti reverentia, qui quotidie dira pro Christi nomine subeunda expectabant supplicia, ac proinde, ut recenti magis incalescerent passionis Dominicæ memoriâ, illis*

illis haustus sanguinis dabatur, ut sicut Christus pro nobis, ita nec illi suum pro Christo dubitarent sanguinem & vitam profundere.

(At si judicâssent, Laicos etiam sub specie panis consecrati sanguinem Christi Sacramentaliter bibere, non opus fuisset, pani calicem in communione Laicorum addere. Et vel ex hac confessione liquet, in primitiva Ecclesia utriusque speciei usum fuisse receptum.)

Matthias Bredenbachius in lib. de Componend. Ecclesiæ dissidiis inficias ire nequit, *quòd in primitiva Ecclesia communio sub utraque specie in usu fuerit.*

Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap.131. pag.903. *Mandavit Christus, ut poculum similiter omnibus porrigeretur.*

Toletus in cap.6. Johan. *Antiqua consuetudo temporibus Apostolorum fuit in Ecclesia sub utraque specie communicandi. In hac assertione nulla est controversia.*

Bellarminus lib. 1. de Sacrament. cap. 21. propos.2. *Non solùm res, sed etiam verba in Sacramentis novæ legis à Deo sunt determinata, ut non liceat quicquam immutare.*

(At ipsi sustulerunt dimidiam ejus partem, privantes populum calice.)

Idem lib. 3. de Eucharistia cap. 17. *Sacramenta & eorum efficacia & veritas integrè pendent ab institutione & verbis Christi.*

Ibid. *Sacramenta* Novi *Testamenti à Christi institutione pendent, & à ritu & verbis, quæ ille præscripsit. Hæc propositio,* inquit, *conceditur ab omnibus, & suprà à nobis in lib. de Sacram. in genere probata est, nullo ex adversariis dissentiente.*

(Subsumimus. Ex communi Pontificiorum sententia, vi institutionis & verborum Christi sub specie panis Eucharistici non esse, nisi corpus, sub specie vini non esse, nisi sanguinem. Concilium Tridentinum sess. 13. can. 3. Catechism. Roman. part.2. cap.4. quæst.28. Bellarmin. lib.4. de Eucharistia cap.21. §. Sed hæc &c. adeò ut Jesuita Suarez affirmet in part.3. Thom. quæst.76. Disput. 51. sect. 3. *contrariam assertionem non esse quidem apertam hæresin, ingentem tamen temeritatem & errorem magnum.* Ergò præsentia sanguinis Christi in Cœna Laicorum pendens à concomitantia in verbis & institutione Eucharistiæ nusquam fundata, non erit Sacramentum.)

Gregorius de Valentia lib. de Legitim. usu Sacrament. cap. 10. agnoscit, *in Concilio demum Constantiensi consuetudinem sub una specie communicandi, pro lege habendam esse, decretum fuisse factum.*

Idem tom.3. col.316. *Multi ritus veteris Ecclesiæ hodie non sunt in usu, ut communio Laicorum sub utraque specie.*

Costerus in Enchirid. cap.10. *Est diligenter notandum, consuetudinem hanc* (communicandi sub una specie) *non tam Episcoporum mandato, quàm populi usu & facto, conniventibus tamen Præsulibus, irrepsisse, quam abstinentiam Episcopi propter quædam pericula comprobabant.*

(Ergò non ex Christi institutione, nec ex Universali Ecclesiæ praxi, sed ex usu particulari communio sub una descendit.)

Vasquez tom. 3. in 3. part. D.168. cap.1. *Cùm fuerit institutum ad refectionem spiritualem gratiæ, quam significat, & ex cujus significatione rationem subit Sacramenti, vim habet cujusdam convivii. Convivium autem, licèt constet duplici re, nempe cibo & po-*

& potu, quia tamen non intelligitur refectio integra convivii in cibo aut in potu, sed in utroq; simul, ideò dicitur unum convivium, cibus & potus, & una refectio.

(Atqui Christus integram refectionem non solùm Clericis, sed etiam Laicis in hoc Sacramento instituit.)

Ibid. D. 215. cap. 2. v. 9. *Hoc Sacramentum non tantùm sub duplici specie institutum est, quatenus est sacrificium incruentum, ut sacrificium crucis Christi repræsentaret, sed etiam quatenus Sacramentum, ut esset instar convivii, ideoq; de illo dixit Christus Joh. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Nam in convivio nihil aliud est, nisi cibus & potus, quorum quilibet suo peculiari modo reficit, & ad nutritionem ac augmentum conducit.*

Idem probat ex Antiphona in die Viridium. *O sacrum convivium &c.*

(Si Eucharistia non solùm ut *sacrificium*, sed etiam ut *Sacramentum* sub duplici specie instituta, utique utraque species tanquam partes essentiales ad Cœnam pertinent. Item. Si Eucharistia non solùm ut sacrificium, sed etiam ut Sacramentum sub duplici specie instituta, ergò non solùm Clerici conficientes, sed etiam Clerici non conficientes, & Laici sub utraque specie communicare debent.)

Ibid. D. 216. num. 5. *Si Cœna in triduo mortis fuisset celebrata ante resurrectionem sub specie panis, tantùm præsens fuisset corpus. Quod autem per concomitantiam totus Christus præsens est sub specie panis, id accidentarium omninò videtur.*

(Ergò sanguis non adest sub pane, ut pars substantialis Sacramenti.)

Tannerus in Compend. relat. Colloq. part. 2. cap. 6. pag. 57. *Fateantur ipsi, quæso, si lubet, multa fide infallibili & divinâ esse credenda, quæ in Scriptura sola non contineantur, nec ex ea sola evidenter deducantur, & tunc nihil cum illis ampliùs magnopere contendemus. Fateantur, inquam, communionem sub una specie.*

(Agnoscit igitur, communionem sub una non posse ex sola Scriptura probari.)

Suarez de Sacramentis Disp. 71. sect. 1. *Solebat Christianus populus frequenter sub utraque specie communicare.*

(Ergò communio sub utraque habet Ecclesiæ primitivæ exemplum.)

Tannerus part. 2. Anatom. August. Confess. Demonstrat. 2. §. 260. concedere cogitur, *præceptum de communione sub una specie esse novum. Mendacium est,* inquit, *communionem sub una specie novam, aut nuper primùm in Ecclesia introductam esse, utpote quam etiam apud Lucam cap. 24. legimus: secus est de præcepto communicandi sub una specie Laicis dato, quod non ita antiquum esse, libenter fatemur.*

Idem lib. 2. Dioptr. quæst. 4. cap. 24. pag. 548. expressè ait, *Ecclesiam olim, prohibitâ communione sub una, præcepisse illam sub utraque.*

Pazmannus lib. 11. Hodeg. cap. 11. fatetur, *Deum non concessisse Ecclesiæ mutationem rerum ad Sacramenti essentiam pertinentium.*

(Subsumimus. Ut panis & corpus Christi, ita vinum & sanguis Christi ad essentiam Eucharistiæ pertinent. Ergò Christus mutationem circa illa Ecclesiæ minimè concessit.)

Majerus in Controvers. p. 52. *Licet tum ad voluntatem Christi, tum ad praxin eiusdem*

dem & Apostolorum Ecclesiaq; attendendo non simpliciter referat, sub una specie Laici, an sub utraque communicent.

(Si communio sub utraque est libera ex praxi Christi, Apostolorum & primitivæ Ecclesiæ, cur in Concilio Constantiensi & Tridentino communionem sub una fecêre necessariam?)

Communiter omnes Pontificii fatentur, *vi verborum institutionis sub pane tantummodò corpus Christi Sacramentaliter præsens esse.*

(Ergò illud tantùm, tanquam pars substantialis, in una specie præsens est, non simul sanguis, & per consequens utraque species debet usurpari. Neque enim omne, quod quocunque modo pani præsens est, Sacramentaliter sub specie panis manducatur, sed quod Sacramentali modo præsens est, aliàs etiam Christus in communi pane acciperetur.)

Denique huc pertinent Hymni sacri publicè in Ecclesia decantati, qui benedictum calicem integrantem Eucharistiæ partem faciunt.

In Hymno, qui incipit, *Lauda Sion Salvatorem*, inter alia sic habetur:

Quod in Cœna Christus gessit,
Faciendum hoc expressit
In sui memoriam.
Docti sacris institutis
Panem & vinum in salutis
Consecramus hostiam.
Quod non capis, quod non vides,
Animosa firmat fides
Præter rerum ordinem.
Caro cibus, sanguis potus,
Manet tamen Christus totus,
Habes rei cardinem &c.

In Hymno Thomæ Aquinatis apud Cassandrum pag. 240. Ecclesia sic canit:

Verbum supernum prodiens,
Nec Patris linquens dexteram,
Ad opus suum exiens,
Venit ad vitæ vesperam.
In mortem à discipulo
Suis tradendus æmulis,
Prius in vitæ ferculo
Se tradidit discipulis.
Quibus sub bina specie
Carnem dedit & sanguinem,
Ut duplicis substantiæ
Totum cibaret hominem.
Se nascens dedit socium,
Convescens in edulium,
Se moriens in precium,
Se regnans dat in præmium.
O salutaris hostia,
Quæ cœli pandis ostium,
Bella premunt hostilia,
Da robur, fer auxilium.
Uni trinoq; Domino
Sit sempiterna gloria,
Qui vitam sine termino
Nobis donet in patria.

In Hymno de templi dedicatione Ecclesia Romana sic canit:

Hæc domus tibi dedicata cernitur, in qua populus sacratum corpus assumit, bibit & beatum sanguinis haustum.

In Ecclesiis Germanicis, etiam post Concilii Constantiensis tempora, fuit publicè decantatum:

GOtt sey gelobet und gebenedeyet/
Der uns selber hat gespeiset
Mit seinem Fleische und mit seinem
Blute/

Das gib uns HErr GOtt zu gute/
Kyrie Eleison.
HErr durch deinen heiligen Leichnam/
Der von deiner Mutter Maria kam/
Und das heilige Blut/
Hilff uns HErr aus aller Noth/
Kyrie Eleison.

(Hæ cantiones Ecclesiasticæ in publicis Conventibus tempore communionis decantatæ, fuerunt quasi *solennes protestationes de jure communionis sub utraque specie ex Christi institutione etiam Laicis fidelibus debito, & querelæ de injuriis Papæ sibi ceu Legatariis partem hereditariam auferentis*, ut scribit D. Lutherus lib. de Miss. angul. tom. 6. Jenens. Germ. f. 102.)

Nec immeritò huc refertur, quòd agnoscere coguntur, in Ecclesiis Græcorum, Armeniorum & aliorum Orientalium populorum communionem sub utraque specie continuo ac perpetuo usu fuisse conservatam, ex quo apparet, Romanam Ecclesiam in communione sub una specie non solùm ab institutione Christi, sed etiam ab Universali & perpetua Catholicæ Ecclesiæ praxi secessionem fecisse.

Cassander in Liturgicis varios Ordines Liturgiæ in aliis Ecclesiis, nempe *Syris*, ex Syriaca versione pag. 24. *Æthiopicis*, ex translatione Æthiopica pag. 27. iis, quæ sunt *in regno Preste Johannis* ex Opere Lusitanico, & postea Italico Francisci Alvares pag. 28. *Armeniis*, juxta relationem Andreæ Lubelczyck pag. 29. Itemque ex lib. 3. Observat. Petri Bellonii cap. 12. pag. 31. *Indicis*, ex libr. Odoardi Barbosæ pag. 31. *Moscoviticis*, ex Commentariis rerum Moscoviticarum Sigismundi Libori pag. 32. recenset, in quibus omnibus utriusque speciei communio stabilitur.

Zaga Zabo Episcopus Abassinus, qui à Rege suo ex Æthiopia in Lusitaniam missus, Confessionem fidei Abassinorum edidit, in cap. de Usu sacrosanctæ Eucharistiæ sic loquitur: *Quotiescunque confitemur, assumimus corpus Domini, & id quidem sub utraque specie in pane azymo-triticeo.*

Baronius adducit testimonia, ex quibus constat, communionem sub utraque specie in veteri Ecclesia Anno Christi 404. (ibid. §. 32.) anno 434. (ibid. §. 17.) anno 599. tempore Gregorii M. (ib. §. 10.) adhuc usitatam, ideoque nondum prohibitam fuisse.

Durantus lib. 2. de Rit. Eccl. c. 7. §. 2. refert, *tempore S. Remigii* (anno Christi 890.) *Laicis adhuc datum fuisse calicem.*

(Ex his, quæ dicta sunt hactenus, manifestè elucescit, 1. Quosdam ex Pontificiis agnoscere, *Eucharistiam sub utraque specie à Christo esse institutam.*

2. Quosdam agnoscere, *Christum & Apostolos sub utraque specie Eucharistiam communicantibus distribuisse.*

3. Quosdam agnoscere, *in primitiva Ecclesia communionem sub utraque specie fuisse usitatam.*

4. Quosdam *gravissimas rationes* afferre, *propter quas communio sub utraque specie sit necessaria.*

5. Quosdam tales hypotheses concedere, ex quibus communio sub una specie fortiter impugnari & everti potest, quæ omnia nostram mirificè confirmant sententiam, cui porrò etiam illud suffragatur:)

2. Quòd Adversarii communionem sub una specie ita propugnant, ut variis modis sibi invicem contradicant.

Primò. Communio sub una specie nititur

titur potissimùm autoritate Concilii Constantiensis & Basileênsis.

Bellarminus lib.4. de Euchar. cap.26. resp.ad 1. Cypr.dictum. *Si tempore Cypriani habuissent Laici jus petendi calicem, certè habuissent ex consuetudine illius temporis, ergò, cùm hoc tempore sit contraria consuetudo introducta, & lex præterea in generalibus Conciliis* (Constantiensi & Basileênsi) *promulgata, non habent ampliùs jus illud Laici.*

Sed Albertus Piggius in Hierarch. dicit, *quòd hæc Concilia in quibusdam contra legem Naturæ, contra manifestas Scripturas, contra vetustatis autoritatem, & contra Catholicæ Ecclesiæ fidem decreverint.*

Bellarminus ipse lib.1.de Concil.cap.7. Concilium Constantiense & Basileênse refert inter ea, *quæ partim confirmata, partim reprobata. Concilium Constantiense,* inquit, *quantùm ad primas sessiones, ubi definit, Concilium esse supra Papam, reprobatum est in Concilio Florentino & Lateranensi ultimo; quantùm ad ultimas sessiones & ea omnia, quæ probavit Martinus V. ab omnibus Catholicis recipitur. Concilii Basileênsis nihil est ratum & probatum, nisi quædam dispositiones circa beneficia Ecclesiastica, quæ à Concilio facta fuerant, quas pacis & unitatis gratiâ Nicolaus V. approbavit. Concilium verò ipsum reprobatur in Concilio Lateranensi ultimo sess.11.*

lib.2.de Concil.cap.19. Constantiense Concilium vocat *schismaticum,* ideò, *quòd Papam sententiæ suæ subjecit, eumq́; negavit Universali Ecclesiæ præcipere posse, sess.4.*

(Si autoritas horum Conciliorum ob solum Pontificis arbitrium repudiari potest, multò magis repudiari poterit, si demonstretur, illorum decreta cum sacris literis pugnare.)

Secundò, Bellarminus lib.4. de Euch. cap.25.resp ad 3.statuit, *in Ecclesia Apostolica licitam fuisse communionem sub utraque specie. Ecclesia Corinthiorum,* inquit, *utebatur utraque specie, quia Paulus vel Domini exemplo, vel aliunde ostendit & tradidit, licitam esse communionem sub utraque specie.*

In eodem cap.§.Videndum &c.statuit, *mandatū fuisse Apostolis, ut è calice biberent.*

Sed Vitus Miletus in Speculo Catholico cap.12.§.4. causam & culpam abnegationis Petri & fugæ discipulorum, quâ Dominum deseruerunt, haud obscurê confert in usum utriusque speciei. Verba sic habent: Jederzeit ist mehr Frucht und Frewde bey einer Gestalt gewesen/denn bey zweyen.

Postea subjungit loca Scripturæ Matthæi 26.Marc.14. ubi Christus discipulis *fugam prædicit,* quæ etiam fuit secuta, Lucæ 21. ubi *contentio inter discipulos orta,* quis eorum videretur major? 1.Cor.11.ubi *dißidia & ἀταξίαι* in celebratione Eucharistiæ apud Corinthios fuisse memoratur.

(Confer D. Hunnium tom.1. Operum pag.1243.)

Tertiò, Bellarminus statuit d. l. cap. 23. propos. ult. *Nihil spiritualis fructus capi ex duabus speciebus, quod non capiatur ex una.*

Sed Alexander Alensis p.4. Summ. q. 53. membr.1. Caspar Cassalius lib.2. de Cœna & calice cap.25. Cassander in Consultat. statuunt contrarium.

(Fatetur hoc Bellarm d.l.sic scribens: *Unus est ex veteribus, qui contrarium sensit, nempe Alex. Alensis, ex recentioribus autem Caspar Cassalius & Ruardus.*)

Quartò, Bellarminus d. l. cap. 25. resp. ad 2. aliquot argumentis proba-

re conatur, *solis Apostolis fuisse dictum, Bibite ex hoc omnes.*

Sed Gerhardus Lorichius in lib. de Missa vocat hoc *blasphemum.* (Verba paulò antè sunt adducta.)

Quintò, Imperat. Reges, Principes, in Concilio Tridentino per Oratores sive Legatos suos *restitutionem calicis* postularunt, quin & per literas à Pontifice idem flagitarunt, adductis quamplurimis hujus restitutionis utilitatibus atque commodis, (ut vidimus superiùs.)

Sed Bellarminus d. l. cap. 24. aliquot *incommoda* enumerat, quæ sequerentur ex usu utriusque speciei Laicis concesso.

(Mirum verò, prudentissimos illos Dynastas incommoda illa non vidisse?)

Sextò, in Concilio Tridentino major eruditorum Episcoporum, eaque potior pars in eam sententiam concors pedibus ivit, *ut Laicis calicem esse concedendum* judicaret, referente Cassandro in præfatione libri de Communione sub utraque specie Coloniæ editi Anno 64.

Hoc tamen non obstante, obtinuit decretum *de communione sub una.*

Septimò, Paulus III. Pontifex Romanus, per Legatos in Germaniam missos, de consilio & assensu omnium Cardinalium mandatum dedit, *ut permittentibus sibi calicem dari, eum non denegarent.* Jacobus August. Thuanus lib. 6. Histor.

Eadem concessio facta est per librum Interim.

Sed Cardinalis Hosius in Dialog. de Communione sub utraque specie scribit, *Si Laicis calix, & Sacerdotibus uxores permittantur, Papatum universum eversum iri.*

Octavò, Bellarminus d. l. cap. 21. §. Cæterùm &c. & plerique omnes Pontificii agnoscunt, *communionem sub una specie in Concilio Constantiensi primùm esse decretam.*

Sed Cardinalis Hosius d. l. scribit, *fortaßis Ephesini Concilii autoritate usum utriusque speciei fuisse abrogatum, acta autem illius Concilii non extare integra, quibus hoc poßit clarè evincere, sed tantummodò fragmentum,* affert autem *non rejiciendas,* ut ipse loquitur, *conjecturas,* quibus doceat, *Ephesinum Consilium hoc statuisse.* Idem videtur Hardingo & Petro Michaeli.

Jacobus Hagkh Jesuita adversus Tossanum quæst. 2. cap. ult. pag. 677. Hochverweißlich ist Tossano diese Unwissenheit/ daß er schreibet pag. 30. daß die eine Gestalt ist recht zu Husen Zeit in Schwange gangen/ denn beyleuffig vor fünffhundert Jahren war die Communion unter einer Gestalt nicht allein im vollen Brauch/ sondern beyde Gestalten waren bey den Deutschen verboten.

(Duo notanda, 1. Quòd usum plenum communionis sub una specie faciat antiquiorem Concilio Constantiensi, nec tamen altiùs inquirat ejus originem, quàm circa seculū undecimum. 2. Quòd addat restrictionem, *Germanis fuisse utramque speciem prohibitam,* tacitè ergò fatetur, cæteris populis & nationibus alteram speciem nondum fuisse interdictꝺ ademtam, sed solis Germanis.)

Nonò, Bellarminus dicto loc. cap. 24. rat. 4. probare conatur, *etiam in veteri Ecclesia ante Concilium Constantiense com*

communionem sub una specie fuisse usitatam.

lib. ejusdem cap. 25. resp. 2. scribit, *in ipso etiam publico cœtu in templis sub una specie fuisse communicatum in antiquissima Ecclesia.*

Sed Petrus à Soto & Georgius Cassander statuunt contrarium. (Verba eorum superiùs sunt adducta.)

Latomus in lib. adversus Bucerum in hæc prorumpit verba: *Cùm adhuc rudis esset prima Ecclesia, ritum à Christo traditum religiosè tenuit, donec docta à Patribus intellexit, utramque speciem convenire Sacerdotibus, Laicos autem solo pane contentos esse posse.*

Decimò, Theologi Gallici, cùm à Rege ipsis objectum fuisset, *Galliæ Regibus Eucharistiam sub utraque specie administrari*, ac proinde *etiam Laicos sub utraque communicare debere*, responderunt, *Reges æquè unctos esse, ac Sacerdotes & Scripturam loqui de Sacerdotio regali.*

At si *exterior unctio* chrismatis tantùm dignitatis confert Regibus, ut Eucharistiam integram meritò percipiant, quantò magis *interior unctio Spiritus* reliquis fidelibus usum integræ Eucharistiæ impetrare debet? Quando Petrus *regalis Sacerdotii* mentionem facit, non de solis Regibus, sed de omnibus fidelibus loquitur, vi ergò hujus argumenti etiam Laicis calix erit dandus.

Undecimò, Bellarminus d. l. cap. 26. resp. ad 11. c. Comperimus dist. 2. de Consecrat. intelligit *de solis Sacerdotibus conficientibus*, qui non debent unam speciem sumere sine altera.

Sed in illo canone asseritur, *quosdam, sumtâ tantummodò corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstinuisse.*

Consequens igitur fuerit, Sacerdotes illos vel calicem non consecrâsse, vel calicem consecratum reposuisse.

Prius dici nequit, quia ex hypothesi Pontificiorum, *non potest, nec debet fieri consecratio sine vino.* Sic ergò Sacerdotes illi ne quidem corporis sacri portionem sumsissent.

Posterius repugnat argumento Bellarmini, quo *communionem sub specie panis tantùm in primitiva Ecclesia usitatam fuisse* probare conatur. Sic enim scribit cap. 24. §. Ac primùm &c. *Asservari solitum fuisse Eucharistiæ Sacramentum, suprà probavimus. Quòd autem solùm sub una specie asservarent, & proinde sub una specie sumerent, patet, quia aliquandò ad longissimum tempus asservabant, non autem posset vinum in parva quantitate tamdiu conservari, quin acescat.*

Duodecimò, Gerson Cancell. Paris. in tract. de Commun. Laic. inter causas comunionis sub una specie etiam hanc affert, *quòd in conservatione vini pro infirmis periculum esset acoris, putredinis, corruptionis, generationis muscarum &c.*

At si vinum transsubstantiatur in sanguinem Christi, ita ut nihil, nisi species & accidentia vini maneant, quomodo periculum erit acoris, putredinis, corruptionis &c. in vino, quæ non nisi præsuppositâ vini substantiâ locum habent?

Decimò tertiò, Bellarminus d. l. cap. 25. resp. ad 2. statuit, *ideò dari Laicis Eucharistiam, quia Christus non solùm non prohibuerit, sed etiam jusserit dari, cùm ait: Hoc facite.*

Becanus autem in Disp. de Eucharist.

cap. 10. contrarium statuit, *Si quæritur præceptum, datur illis verbis Joh. 6. v. 53. Nisi manducaveritis.*

Sic ergò Bellarm. præceptum de communicatione Laicorum in verbis institutionis haberi concedit, Becanus negat.

Decimò quartò, Bellarminus d. l. cap. 26. resp. ad 20. gravissimè reprehendit Lutherum & Chemnicium, *quòd Constantiensi Concilio injuriam fecerint, tribuentes ei, quòd agnoverit, Christum instituisse Eucharistiam sub utraque specie, & vocantes clausulam flagitiosam, Hoc non obstante.*

Sed præterquam, quòd ipsa Concilii Constātiensis verba satis sint manifesta, in Concilio Tridentino totidem verbis repetitur, *Christum Dominum in ultima Cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituisse & Apostolis tradidisse* sess. 21. cap. 1. ubi notandum, quòd Latinum vocabulum *tradidit*, in Germanica versione decretorum Concilii Tridentini, edita Coloniæ apud Maternum Cholinum Anno 70. redditum sit per *præcepit*, pag. 203.

Gregorius de Valentia tract. de Missa fol. 95. scribit, *Laicis non posse dari calicem juxta Christi institutionem, propter contrariam Ecclesiæ dispositionem.*

Decimò quintò, idem Bellarminus d. l. cap. 24. rat. 2. *ex cap. 6. Joh.* communionem sub una specie probat.

Sed multi ex ipsis Pontificiis agnoscunt, non de *Sacramentali*, sed *spirituali* carnis & sanguinis Christi participatione in illo cap. tractari; ut postea videbimus.

Decimò sextò, idem Bellarminus d. l. cap. 22. propos. 3. concedit, *speciem vini esse materialem & integralem Sacramenti partē.*

At negari non potest, nec debet, partem materialem & integralem Sacramenti ad integritatem Sacramenti pertinere, quomodo igitur Laicis sine specie vini integrum dabitur Sacramentum?

Decimò septimò, Conciliū Constantiense & Tridentinum dicunt, *Christum sub utraque specie panis & vini venerabile hoc Sacramentum instituisse & Apostolis tradidisse.*

Agnoscit hoc ipsum Bellarminus d. l. cap. 23. §. Neq; ideò &c. sic scribens: *Quia Sacramentum sub duplici specie institutum est, utraque species necessariò ab aliquibus sumenda est.*

Sed hisce è diametro adversatur, quando idem Bellarminus, pondere argumentorum nostrorum pressus, scribit d. l. cap. 27. resp. ad 2. *Si propriè & secundum Evangelium loqui velimus, Cœna Domini non constat, nisi ex una specie. Nam Luc. 22. sic legimus: Cœnantibus illis, accepit Jesus panem. Et postmodùm multis interjectis, Similiter & calicem, postquam cœnâsset. Et 1. Cor. 11. Similiter & calicem, postquam cœnavit. Itaq; in Cœna non dedit, nisi Eucharistiam sub specie panis, quæ propriè respondet Cœnæ Judaicæ & agno paschali, post Cœnam autem dedit calicem.*

Item cap. 22. *Huc accedit, quòd nullo modo, (ut Sacramentum sit, una species pendet ab alia. Nam Dominus priùs sub specie panis Sacramentum confecit & manducandum dedit, & deinde manducatione absolutâ sub specie vini Sacramentum confecit & bibendum tradidit.*

Decimò octavò, Bellar. institutionem Christi *ad solos Apostolos tunc præsentes* refert. Becanus distinguit inter *institutionem & præceptum.* De utraque specie Laicis danda institutionem extare concedit, præceptum verò negat.

Deci-

Decimò nonò, Costerus in Enchiridio à Moguntinensibus, Trevirensibus ac Coloniensibus Jesuitis approbato scribit, *omnibus Christianis liberè à Christo permissum esse, sub una vel utraque specie communicare.*

Sed Bellarminus d.l. cap.25. resp. ad 1. arg. ex Concilio Tridentino probat, *excipi Clericos conficientes, qui teneantur ad utramque speciem.* Postulamus verò, ut ostendāt jus sive præceptum, quo teneantur Sacerdotes conficientes ad utramq; speciem, reliqui verò non teneantur. Si confugere velint ad institutionem Christi, opponimus eis, quòd Apostoli tunc non fuerint *conficientes.*

Vigesimò, idem Costerus in Enchirid. cap.10. *Diligenter notandum, hanc consuetudinem* (communicandi sub una,) *non tam Episcoporum mandato, quàm populi usu & facto, conniventibus tamen Præsulibus, irrepsisse, quam abstinentiam Episcopi propter quædam pericula comprobabant.*

Sed reliqui Pontificii ex verbo Dei & veteris Ecclesiæ consuetudine communionem sub una specie probare satagunt.

Vigesimò primò, communionem sub utraque specie quidam faciunt *peccatum contra primum præceptum,* ut videre est in libro, qui inscribitur, *Exercitium pietatis in gratiam Studiosorum autoritate Cardinalis Radzivilii scriptum & editum Colon. Ann. 1592.* in cap. de Methodo rectè confitendi. *Circa primum præceptum inquiratur, an fecerit aliquem exteriorem actum infidelitatis &c. ut sub utraque specie communicando.*

Alii verò communionem sub utraque specie statuunt esse *rem adiaphoram ac liberam.*

Vigesimò secundò, Bellarminus judicat, satis se obtinuisse, modò id probet & obtineat, *nihil spiritualis fructus capi ex duabus speciebus, quod non capiatur ex una,* cap.23. propos. ult.

Sed Censura Colon. Dial.9. p.289. usui utriusq; speciei omnem omninò fructum spiritualem derogat. *Quicunq;,* inquiunt, *sub utraq; specie communicant, non solùm non fructum aliquem salutis, aut gloriam, sed perditionem æternam ac perpetuam reportant ignominiam.*

Vigesimò tertiò, docent, *Christum in prima S. Cœna administratione calicem Eucharisticum dedisse Apostolis, quos tunc fecerit Presbyteros, ac proinde solùm Presbyteros, non autem Laicos teneri ex verbo divino recipere hoc Sacramentum in utraque specie.*

Petrus Suavis lib.6. Hist. Concil. Trid. p.608. *In Concilio Tridentino, cùm de communione calicis disputaretur, Jacobus Payva Lusitanus dicebat, Christum & præcepto & exemplo declarâsse, speciem panis omnibus, calicem verò solis Sacerdotib. concedendū. Ipsum enim, pane consecrato, dedisse eum Apostolis, cùm adhuc essent Laici, & universum populum repræsentarent, cum mandato, ut de eo comederent omnes. Dein ordinâsse Apostolos Sacerdotes his verbis: Hoc facite in mei commemorationem, ac tandem consecrâsse calicem, & eisdem jam in Sacerdotes consecratis porrexisse.*

At nec *Presbyteri* apud ipsos, si tantùm communicent, non autem conficiant, recipiunt Sacramentum sub utraq; specie.

Vigesimò quartò, Joh. Hesselius in Declaratione, quòd sumtio Eucharistiæ sub unica specie Christi præcepto nō adversetur &c. *Christū sub sola specie panis Sacramentum corporis & sanguinis sui consecrâsse,*

Luc.24.

Luc. 24. *non est absurdum, docet enim Alex. de Ales & Adrianus Sixtus, licere, quantum est ex jure divino, unam tantùm speciem consecrare.*

Cont[illegible] Thomas part. 3. quæst. 80. artic. 12. *Repræsentatio Dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione hujus Sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari.*

Dominicus à Soto in 4. dist. 9. quæst. 1. art. 1. *Addit D. Thomas, quòd ubi altera defuerit materia, neutiquam altera consecranda est, videlicet panis, ubi non est vinum, vel vinum, ubi non est panis, consecretur. Esset enim hoc immane sacrilegium, atq; adeò nullam ob causam committendum, eò quòd Sacramentum maneret imperfectum.*

Plures hujus sententiæ assertores adducemus inferiùs argum. Adversarior. 6.

Vasquez in p. 3. Thom. Disp. 123. c. 3. rem in medio relinquit, *probabilior*, inquit, *sententia in duobus posita est. Alterum est, tam ratione Sacramenti, quàm sacrificii utriusq; speciei consecrationem ex jure divino necessariam esse, ut etiã ex licentia & dispensatione Pontificis, una tantùm consecrari non possit: alterum est, ratione sacrificii ita essentialiter à Christo positam fuisse in consecratione utriusque speciei, nullâ habitâ ratione conversionis, ut in consecratione alterius commodè constitui non poterit.*

Vigesimò quintò, Rayhing. in Enchir. Cathol. contra D. Hoë p. 839. usum unius speciei in primitiva Ecclesia receptum fuisse, probat ex Historia *de fœmina hæresi Macedonianæ addicta*, apud Sozomenum lib. 8. cap. 5. Nicephorum lib. 13. cap. 7.

Sed Vasquez tom. 3. in p. 3. D. 216. cap. 3. n. 21. agnoscit & multis probat, *hanc conjecturam esse infirmam.*

(Et rectè. Potuisset enim æquè simulare, quòd bibat ex calice, cùm tamen non biberet. Quòd Chrysostomus omnibus dederit calicem, patet ex Homil. 18. in 2. Corinth. *Est, ubi nihil differt Sacerdos à subdito, ut quando fruendum est horrendis mysteriis.*)

Vigesimò sextò, Idem Rayhing. d. l. p. 841. usum unius speciei probat ex eo, *quòd Manichæi ad occultandam hæresin sub specie panis tantùm communicabant.*

Sed Vasquez d. l. itidem scribit, *hanc conjecturam sibi videri minùs certam*, & hujus sententiæ suæ aliquot rationes adducit.

Vigesimò septimò, Id. Rayhingius d. l. p. 871. statuit, *unam speciem in Concilio Constantiensi præceptam ad tollendum errorem eorum, qui existimârunt, utramque speciem esse necessariam, & negârunt, totum Christum esse sub una specie.*

Sed Vasquez d. l. c. 4. n. 42. negat, quòd hanc ob causam calicis usus in Concilio Constantiensi sit abrogatus, scribens: *Usq; ad tempora Concilii Constantiensis, ubi primùm sublatus fuit Laicis calicis usus, nullum exortum fuisse errorem circa integritatem Christi sub qualibet specie. Quare dici non potest, ad tollendum illum talem legem in Ecclesia latam fuisse.* Negat etiam, quòd ab aliis Pontificiis *Leo & Gelasius propter Manichæos usum utriusq; speciei dicuntur introduxisse.* D. 216. cap. 3. n. 22. c. 4. n. 42. c. 6 n. 76.

Vigesimò octavò, Eccius Homil. 34. de Sacramentis. *Quòd in Ecclesia Martyrũ hoc Sacramentum etiam à Laicis est sub specie vini in calicẽ sumtum, id sanè factum est propter quotidianã persecutionem & continuam Christiani sanguinis effusionem: quare mirum non est, si qui semper parati esse debebant ad fundendum pro fidei professione sanguinem,*

etiam

etiam Christi sanguinem sub vini specie susceperint, per hoc enim provocabantur illi & confortabantur, ut constantiùs sustinerent supplicia, & ipsam quóque mortem non formidarent pro fide subire.

Contrà Slotanus contra Velsium artic.23. *Haud diffitemur, hujusmodi consuetudinem illo tempore & subsequentibus ad tempus in Ecclesiis plurimis fuisse, & perdurâsse, non solùm tempore persecutionum & Martyrum, sed etiam tempore pacis Ecclesiæ.*

Vigesimò nonò, Bohemi olim ex cap. 6. Johannis, & quidem præcipuê ex verbis illis: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & sanguinem ejus biberitis, vitam non habetis &c.* communionem sub utraque specie probârunt. Dominicus à Soto idem argumentum nostris tribuit, sed falsò.

Hic verò Pontificii argumento huic responsuri, in varias diverterunt sententias.

1. Johannes de Ragusio negavit, ullum hic esse præceptum. *Autoritas*, inquit, *non intelligitur præceptivè, nec includit in se aliquod praeceptum vel mandatum, cùm non sit necesse, ubicunque in doctrina Christi ponitur nota præcepti vel affirmativè, vel negativè, ibi esse obligationem ex necessitate, ut Matth. 9. Videte, ne quis sciat. cap. 10. Nihil tuleritis in via. Luc. 14. Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ possidet &c.*

2. Concesso præcepto, negârunt quidam *agi de Sacramento*, quidam affirmârunt. Negârunt olim Johannes de Ragusio, Johannes de Turrecremata. Et proximo seculo Cajetanus, Eccius, Johannes Faber & alii, quos inferiùs argum. 5. Advers. adducemus. Affirmârunt contrà Johannes Roffensis, Alphonsus de Castro, Pighius, Dominicus Sotus, Gregorius de Valentia, Becanus, Bellarminus.

3. Qui affirmantem amplexi sententiam, iterum in varias partes abierunt.

Fuerunt, qui *disjunctivè* interpretarentur. *Nisi manducaveritis carnem, vel biberitis sanguinem.* Bellarminus solut. 2. & Gregor. de Valent.

Sunt, qui malint *præceptum datum Ecclesiæ, sed implendum per aliquos, non per singulos.* Bellarminus solut. 3. & Gregor. de Valent. Sed Dominicus Soto non probat.

Dixerunt aliqui, *de Sacramento agi, sed non de modo.*

Lorichius *non referri ad modum sumtionis Sacramenti, sed simpliciter ad Sacramenti sumtionem, sive sub una, sive sub utraque specie.*

Salmero. *Non intelligi Capernaiticam manducationem, non Sacramentalē tantùm, non spiritualem tantùm. Ergò agi de spirituali manducatione in hoc Sacramento, ǣn vero suscepto, quæ non minùs in una, quàm utraque specie intelligatur.*

Costerus notat, *nullam fieri mentionem specierum, sed corporis tantùm ac sanguinis, hunc autem sanguinem sub specie panis bibi.*

Trigesimò, Censura Colon. Dial. 9. p. 285. *Solam vini speciem ægrotis ægre deglutientibus, nonnunquam administratam fuisse, comprobari potest ex Canone 76. Concilii IV. Carthaginens. & ex Toletani II. canone.*

(An adhuc hodie solam vini speciem Laicis dare velint, si Ecclesiæ, id est, Pontifici ita visum, secum deliberent.)

3. Quòd tales concedunt hypotheses, ex quibus communio sub utraq; specie probari potest.

Primò, Thomas Quodl. 4. art. 13. *In solis*

 bis

bis, quæ sunt de lege Naturæ, & in articulis fidei, & in Sacramentis novæ legis dispensare non potest Papa.

(Ergò etiam non potest abrogare usum calicis in Eucharistia.)

Secundò, Lælius Zecchius de Republ. Eccles. cap. 2. sect. 9. *Circa Epistolas Pauli & dicta Apostoli notandum, quòd Apostolus in sua doctrina aliqua posuit promulgans jus divinum, ut vetans circumcisionem & hujusmodi. Et in hoc Papa non potest dispensare, quia sibi à Christo fuit immediatè revelatum. Quædam verò sicut propria statuit, & in his Papa potest dispensare.*

(Atqui Apostolus, prout à Domino acceperat Cœnam, sic tradidit Corinthiis sub utraque scilicet specie, quod fatetur Lyra in 1. Cor. 11. Ergò Papa in eo non potest dispensare.)

Tertiò, Gregorius de Valentia in Anal. fid p. 362. asserit, *ut ab ipsis quidem Apostolis* (seclusâ extraordinariâ & speciali aliqua revelatione) *mutari posse, quæ ex ore ipsius Christi acceperunt, ut illa, quæ pertinent ad substantiam Sacramentorum.*

(Atqui calicis usus pertinet ad substantiam Eucharistici Sacramenti. Ergò Papa eum non potest abrogare.)

Quartò, Gerson de Vit. spirit. lect. 2. coroll. 7. *declinare illos* censet, *qui immutationem traditionum ab Evangelistis datarum. vel Apostolis, Ecclesia, Concilio, vel Papa attribuunt.*

(Atqui usus calicis consecrati in Eucharistia est traditio à Paulo Ecclesiæ data. 1. Cor. 11. v. 23. *A Domino accepi, quod tradidi vobis.*)

Quintò, Alphonsus de Castro hæres. ult. de Euchar. *Etsi sub qualibet specie totus integer Christus lateat, non tamen qualibet species totum Christum significat aut repræsentat, sed species panis solam carnem significat, species vini solum sanguinem repræsentat, ejusq; solius memoriam gerit. Quo fit, ut si* (Sacerdos) *solum panem consecraret, aut solum panem consecratum sumeret, solius oblationis memoriam faceret, quâ Christus obtulit suum corpus, nulla autem tunc memoria fieret sanguinis effusi atque pro nobis oblati, quòd species panis, etsi sanguinem contineat, non tamen sanguinem repræsentat, aut ejus memoriam facit.*

(Ex eo sic colligimus: Cui imperata mortis Christi comemoratio, illi necessaria est utraque species. Atqui non solùm *Clericis*, sed etiam *Laicis* imperata mortis Christi commemoratio. Ergò)

4. Quòd communionem sub una specie *ab hæreticis* in Romanam Ecclesiam descendisse, tacitè fateri coguntur.

Jacobus Hackh Jesuita contra Tossanum quæst. 2. cap. 45. pag. 672. Mit Cypriani eingeführtem Exempel will ich erhalten / daß eine Gestalt so wol / als zwo in der alten Kirchen üblich gewesen vnd gebilliget worden / wie auch im öffentlichen Brauch die eine Gestalt zu Rom gewesen zur Zeit des H. Augustini / denn die Manicheer zu Rom vnter einerley Gestalt bey den Catholischen sich communiciren lassen / vnd wird doch vom Augustino vnd andern Lehrern / die jhre Irrthumb fleissig verzeichnet / die Niessung der einen Gestalt jhnen für keinen Irrthumb zugemessen / vnd zweifels ohne / wenn es vnrecht were / vnd ketzerlich vnter einer Gestalt zu communiciren, so hette Augustinus oder doch andere / oder auffs wenigste einer die communion vnter einer Gestalt auch vnter jhren Irrthumb gesetzet. Davon aber bey keinem ein einiges

Wört-

Wörtlein gelesen wird. Daß sie aber unter einer Gestalt communicirt, ist klar aus dem 4. sermone Leonis Papæ de Quadragesima. Vnd sind eben sie ein Vrsach gewesen/warumb Pabst Leo serm. 4. de Quadrages. vnd Gelasius apud Gratianum, mit dem Tossanus nicht wenig pochet de Consecrat. dist. 2. ein Gebot machet/ daß keiner aus den Catholischen sich vom Kelch bey der communion enthalten sol. Denn nach dem die Manicheer aus Africa vertrieben worden/vnd gen Rom flüchtig worden / damit sie nicht daselbst erkennet würden / so haben sie sich mit den Catholischen vnter der Gestalt des Brodts communiciren lassen/vnd vom Kelch sich gantz vnd gar enthalten / nicht aus der Vrsach allein / weil damals die Catholischen vnter einer sich communiciren liessen / sondern weil sie in dem Irrthumb gestecket / daß der Wein ein Creatur des Teuffels were. Ist also geschehen / daß man lange Zeit die Manicheer / von denen man verständiget worden / daß sie zu Rom sich auffhielten / von den wahren Catholischen Christen nicht vnterscheiden hat können / bis ein Gebot von der communion vnter zwo Gestalten gemacht worden / welches so bald es angefangen im Schwang zu gehen / sind die Manicheer draus offenbaret vnd von Rom vertrieben worden / doch also / daß sie auch noch zur Zeit Gelasii, der Leoni nachgefolget / etliche gefunden haben / die bey der communion den Kelch ex superstitione, wie Gelasius spricht / aus Aberglauben nicht empfangen wolten / weil sie nemlich den Wein für eine Gab des Fürsten der Finsterniß außgeben cap. 46. libr. de Hæresib. vnd dafür gehalten / daß Christus kein wahres Blut für vns vergossen / sondern daß solche Vergiessung nur eine Blenderey gewesen.

(Negari ergò non potest, à Manichæis communionem sub una specie originem traxisse.)

Baronius Anno 496. §. 21. *Dum Gelasius ait, eos, qui talia agerent, quâdam superstitione teneri, planè occultos illos Manichæos significat, qui ob sectæ superstitionem sic ipsi cum Catholicis communicare solerent, ne detegerentur hæretici, sed tamen abstinerent ab haustu vini, quòd hæresis prohiberet.* Id probat ex Leone serm. 4. Quadragesim. & subjungit, n. 22. *Sic ergò, ne si Catholici calice abstinerent, in suspicionem adduci possent hæreses Manichææ; neque si id facerent Manichæi, quod Catholici facerent, haud eo signo detegi possent, prudentissimè quidem Sancti Leonis insistens vestigiis Gelasius, id prohibens, istud, quod vidimus, sancivit decretum.*

5. Quòd inanibus ac frivolis ratiunculis communionem sub una specie probent, (quæ dogma hoc cordatis potiùs suspectum reddunt, quàm persuadent.)

Primò, Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis, qui Concilio Constantiensi interfuit, durante adhuc Concilio, monitu Assessorum illius, tractatum conscripsit contra errorem de necessitate communicandi Laicos sub utraque specie, cui titulum fecit, *Tractatus de communicatione Laicorum.* In eo causas recenset, quarum respectu Patres Constantienses ejusmodi decretum fecerint.

Inter alia sic loquitur:

Dicunt eorum plurimi, qui super hoc fue-

runt simul congregati, quòd consuetudo licitè & rationabiliter fuerit introducta de non communicando Laicos sub utraq; specie, præsertim post multiplicationem fidelium, & hoc propter evitationem multiplicis periculi, irreverentiæ & scandali circa susceptionem hujusmodi benedicti Sacramenti.

Primum periculum in effusione.

Secundum in deportatione de loco ad locum.

Tertium in vasorum sordidatione, quæ deberent esse sacrata, nec passim tractata vel tacta à Laicis. Et multò minùs deberet vinum consecratum vendi in Apothecis, sicut fit apud tales, ut dicitur.

Quartum in barbis longis Laicorum.

Quintum in conservatione pro infirmis, cùm possit in vase acetum generari, & ita desineret ibi esse sanguis Christi, nec suscipiendum esset, nec noviter consecrandum sine Missa. Et fieri posset, quòd daretur acetum purum pro sanguine Christi. Addito, quòd in æstate bibiones aut muscæ generarentur, quantumcunque esset vas clausum, cumq; etiam putresceret, aut fieret velut abominabile ad bibendum. Et hæc ratio est efficax valde. Et ex alia ratione, quando alii multi præbibissent. Et quæritur, in quo vase fieret consecratio tanti vini, quantùm requireretur in paschate pro decem aut viginti millibus personarum?

Sextum damnum esset in sumtuositate vini, saltem apud multas partes, in quibus vix invenitur vinum ad celebrandum, & alibi charè comparatur.

Esset præterea periculum in congelatione.

Esset rursus periculum in falsa credulitatis inductione, & hoc multipliciter.

Primo, quòd tanta esset dignitas Laicorum circa sumtionem corporis Christi, sicut & Sacerdotum.

Secundò, quòd hoc facere semper fuit & est necessitatis. Et ita perierunt omnes & pereunt aliter sentientes, facientes aut docentes. Et omnes generaliter tam Clerici, quàm Doctores & Prælati, qui non possetenus opposuerunt se tali consuetudini, verbis, scriptis aut sententiis, & quòd sacram Scripturam omnes illi perverterint.

Tertiò, quòd virtus hujus Sacramenti non est principaliùs in consecratione, quàm in sumtione.

• *Quartò, quòd Ecclesia Romana non ritè sentiret de Sacramentis, nec in hoc esset imitanda.*

Quintò, quòd Concilia generalia & specialiter Constantiense erraverant in fide & bonis moribus.

Sextò, multipliciter occasio esset seditionum & schismatum in Christianitate nostra.

Secundò, Alphonsus de Castro lib. 6. adversus hæreses, verbo Eucharistia, hæresi ultimâ, postquam ex veteribus probâsset, *Eucharistiam olim sub utraque specie Laicis fuisse datam,* subjungit. *Hoc tamen Ecclesia re postmodùm benè circumspectâ delevit, nec immeritò, cùm ad hoc faciendum nec autoritas, nec causa illi deesset. Causæ quidem ad id tollendum plurimæ subsunt.*

Prima, numerosa fidelium multitudo indies crescens, propter quam communicandam periculum erat effusionis sanguinis, quod in præcedente tempore propter populi paucitatem non adeò timendum erat.

Altera huic proxima, delatio vini ad loca distantiora pro communicandis infirmis, quo casu timendum valde erat, ne inopina-

pinato deferentis lapsu sanguis effunderetur &c.

Deinde, ut vinum pro infirmis conservatum, vertatur in acetum, quod plurimùm contingere solet.

Quarta ratio est, quòd apud pleraq; gentium nationes magna est vini raritas, ob quã difficilimum esset & aliquando impossibile, ut sub vini specie totus populus communicaret, quoniam vinum deesset, quod tantæ multitudini sufficeret.

Et quod præ his omnibus magis curandum erat, ne scil. homines hac occasione in eum ducerentur errorem, ut crederent, sub utraque Eucharistiæ specie non æquè totum Christum contineri, sicut de quibusdam, nempe Nestorianis dicitur, in hunc errorem lapsos fuisse.

Tertiò, Vitus Miletus in Speculo Cathol. cap. 12. §. 4. causam & culpam *abnegationis Petri & fugæ discipulorum*, quâ Dominum deseruerunt, haud obscurè confert *in usum utriusq; speciei*, ut ostendimus in membro proximè præcedente §. 2.

Quartò, Idẽ in Refut. libri de sexcent. error. Ann. 93. eò progreditur, ut scribat, n. 961. *Christum propter casus, qui tandem in Ecclesiis contigerunt, non potuisse præcipere, ut semper & ubiq; sub utraq; specie hoc epulum sacrũ administraretur, imò negat, Christum, si hodie denuò Sacramentum dispensare deberet, utramque speciem dispensaturum.*

Quintò, Salmero tom. 9. tract. 36. *Sacerdotes, qui sub utraque specie percipiunt, non videntur sanctiorem vitam traducere, quàm Laici percipientes sub una tantùm.*

Sextò, Matthias Mayle Jesuita in Disp. de una specie Laicis danda, in Acad. Dillingana Ann. 608. instituta th. 48. *Ex quo textu sacræ paginæ demonstrant Novatores, S. Paulum non fuisse hac in re reprehensibilem, quòd Laicis calicem in Ecclesia Corinthiaca dederit? Fuit, inquiunt, Apostolus raptus ad tertium cælum. At D. Petrus non minùs fuit Apostolus cũ ipso Do*[illegible]*ultò tempore conversatus, eo Magistro* [illegible]*ere usus, & nihilominùs NeoEvangelici perpetuò inculcant illud Gal. 2. v. 11. Cùm venisset Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.*

Septimò, Theologi Pontificii eam ad rem delecti, in lib. de Comm. sub una specie Monachii Anno 65. edito, scribunt, *Germanos jamdum apud exteras nationes, ut bibendi avidos, malè audire, meritò igitur à contentione de usu calicis in sacra Cœna desistere debere.*

Octavò, in Confutatione Augustanæ Confessionis Faber & Eccius pro confirmanda una specie allegârunt Historiam *de filiis Heli manducaturis panem* 1. Reg. 2. & ex ea concludere voluerunt, *solo pane debere Laicos esse contentos.* (Chytræus in Aug. Confess. Hist. p. 189.)

Nonò, Hosius de Sacr. Euchar. p. 34. ex Act. 2. *Erant perseverantes in fractione panis &c.* colligere vult, *D. Jacobum in sua Diœcesi unam tantùm speciem administrâsse*, (cùm tamen in Liturgia Jacobi p. 26. 36. & 37. *utraq; species* & sanctificetur & distribuatur, primùm Clero, deinde cæteris fidelibus.)

Decimò, Matthias Bredenbachius ludi Embricensis moderator scripsit, *institutionem Christi multis modis incommodam extitisse, ideoq; non sine causa à sanctis Patribus fuisse mutatam.*

Undecimò, Richeomus de Missa lib. 4. causam querimoniæ nostræ de calicis Eucharistici subtractione dicit, esse *nimium amorem vini, unde ægrè nobis fuisse*

etiam tantulæ guttulæ privationem, propter nimiam delectationem. Hanc partem eâ conjecturâ firmat, *quòd hæc querimonia cœperit non in Gallia, aut Italia, ubi abundet vinum, sed in Bohemia aliisq; locis, ubi penuria est.*

(Inverti potest hoc ἐνθύμημα. In Sacerdotibus esse nimium vini amorem, cùm sibi solis calicem vendicent.)

Exceptiones Adversariorum ad nostra argumenta.

1. Contra argumentum ex verbis institutionis petitum, excipiunt, *discrimen esse inter institutionem & præceptum; Christum instituisse quidem Eucharistiæ usum sub utraque specie, non autem præceptum de ea edidisse.* Becan. de Commun. sub utraque specie cap. 1. Gregorius de Valent. tom. 4. Disp. 6. q. 8. punct. 5.

Resp. 1. Ex Eccio tom. 4. de Sept. Sacram. Homil. 36. *Inficiari nemo potest, Paulum præcepisse Corinthiis utriusque speciei usum in hoc Sacramento.*

(Ubi verò præcepit, nisi in repetitione verborum institutionis, & in exhortatione ex illis deducta?)

2. Ex Clingio lib. 4. Locor. Commun. cap. 4. *Christi instituto atque præcepto tractamus & sumimus Eucharistiam &c. alioqui quis tam audax esset, Christi corpus & sanguinem tractare atque sumere, nisi hîc Christi jussio atque institutio adesset?*

(Agnoscit Clingius, institutionem in verbis Eucharistiæ includere jussionem.)

3. Ex Bellarmino lib. 1. de Eucharist. cap. 9. *Sequitur lex seu præceptum. Esse enim in hac institutione præceptum aliquod divinum nemo negat, & patet ex illis verbis, Accipite, edite. Item, Hoc facite. Etsi enim non est in his verbis præceptum, quo obligentur omnes ad Eucharistiam sumendam, tamen præceptum est saltem, quo jubebantur Apostoli, tunc illam accipere, & etiam præceptum est, quando sumimus, hoc modo, aut illo sumamus.*

4. Ex eodem Bellarmino lib. 4. de Eucharist. cap. 26. *Hoc ipso, quòd Dominus instituit Sacramentum hoc sub specie cibi & potus, jussit manducari & bibi.*

(Agnoscit igitur Bellarminus, *verba institutionis Eucharisticæ præceptum aliquod includere.* Hoc verò in quæstione ponit, an præceptum illud omnes communicantes simpliciter, an verò tantùm Clericos comprehendat. Ipse quidem affirmat posterius, sed contrarium evidenter patet ex eo, quòd Apostoli tunc non repræsentârint personā administrantium, sed percipientium Eucharistiam.)

5. Ex Andradio Orthodox. Explicat. 7. *Tria tunc Christum imperâsse Evangelistæ tradunt, ut scilicet corpus suum acciperent & manducarent: ut omnes ex calice, sanguine suo referto, biberent, atq; ut id in sui commemorationem facerent.*

6. Ex Pighio controv. 7. *Jussit primum simpliciter accipere & manducare, Jussit, inquam, accipere & manducare, (quod tunc præsentis temporis erat) panem illum vivum consecratum in suum corpus, quo tum illos communicabat.*

(Atqui idem judicium de verbo *Bibite*, quod cum verbo *edite* per τὸ ὁμοίως connectitur.)

7. Ex Hardingo sect. 10. *Catholica Ecclesia statuit, Bibite ex hoc omnes, Christi præceptum esse, & necessariò fieri oportere.*

8. Ex Gurtnero part. 1. contra Chemnic. cap. 9. *Institutio Eucharistiæ, ut est Sacramentum, denotat nobis substantiam,*

quæ est corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi sub specie panis & vini. Ab hac institutione non possumus recedere, quia designat essentiam Sacramenti.

fac. seq. *Quamdiu ergò retinetur instituta rei substantia, ut materia & forma Sacramenti, observatur etiam præceptum Domini de administratione ac usu ejusdem.*

2. Excipiunt. *Verbis illis, Bibite ex eo omnes, non præcipit Christus omnibus sumtionem poculi, sed duodecim illis, qui cum Christo accubuerant, & quos ipsi repræsentaverant, videl. Clericis, non autem Laicis.* Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 24. resp. ad 2.

Resp. 1. De Friderico III. Saxoniæ Electore, Sapientis cognomine celebratissimo memorat Johannes Rosinus in ipsius vita, quòd in Comitiis Augustanis Anno 30. in colloquium cum Pontificiis nonnullis de Cœna Domini venerit, *utrum alterâ tantùm pars, an verò utraq; Laicis esset exhibenda?* Pontificii pro defensione suæ opinionis, quâ *unâ tantùm partem Laicis porrigendam, utramque verò solis Sacerdotibus institutã esse* statuebant, multa in medium afferebant, atque inter alia etiam verba institutionis, *Bibite ex hoc omnes,* in suam pertrahere conabãtur sententiam, contendentes, *vocem omnes notare Sacerdotes, non Laicos.* Sed respondebat Princeps sapientissimus, *Siquidem vera sit ista sententia, necesse est, ut & alibi & in ista etiam Christi sententia, Mundi estis, sed non omnes, per vocem* omnes *soli sacrificuli intelligantur, & inde sequi eosdem impuros & omnis generis vitiis pollutos esse.* De alio quodam Principe constat, quòd locum Hebr. 13. v. 4. præposteris illis disputatoribus objecerit, *Honorabile conjugium in omnibus;* ubi particulam universalem, *omnes* ad solos Laicos Pontificii restringunt, hic verò in verbis Cœnæ ad solos Sacerdotes.

2. Georgius Cassander in Consult. art. 22. agnoscit, *Apostolos in prima illa S. Cœnæ institutione & administratione fidelium communicantium personam repræsentâsse.*

(Quòd si ergò Apostoli in prima illa Cœna vicem gesserunt omnium eorum, quibus S. Cœna instituta est, utiq; mandatum Christi, *Bibite ex eo omnes,* necessariò accipiendum de omnibus illis, qui ex Christi mandato benedictum panem in S. Cœna manducant. Ex qua hypothesi sic concludimus: Quoscunque Christus in S. Cœna jubet edere benedictum panem, eos ipsos omnes pariter, nemine excepto, jubet etiam benedictum vinum bibere. At Christus jubet edere Apostolos, qui tum temporis omnes hujus cœlestis convivii hospites futuros repræsentabant. Ergò Apostolos & per Apostolos omnes hujus cœlestis convivii hospites futuros jubet etiam bibere.)

3. Idem ex hypothesi Pontificiorum, probari potest hoc modo: Illos designabant Apostoli in prima Cœna, quorum officium ac munus repræsentabant. Atqui non Sacerdotum, quatenus talium, sed accedentium ad sacram Cœnam officium ac munus repræsentabant, quia Sacerdotum, quatenus talium, officium & munus juxta hypothesin Pontificiorum est Eucharistiam conficere & sacrificare. Ergò non Sacerdotes, sed in genere omnes, ad sacram Cœnam accedentes, repræsentabant.

4. Ulteriùs. Quo modo Apostoli participârunt S. Cœnam, quando non fue-

sunt

runt conficientes, eodem modo etiam Laici sacram Cœnam participare debent. Ratio est, quia inter Sacerdotes non co[illegible]ntes & Laicos respectu communionis itidem ex hypothesi Pontificiorum nullum est discrimen, cùm utrisque unam solummodò speciem exhibeant, & exhibendam esse doceant.] Jam verò Apostoli in prima Cœna, quando non fuerunt conficientes, eo modo hoc Sacramentum participârunt, ut non solùm benedictum panem ederent, sed etiam ex benedicto calice biberent, Marc. 14. v. 23. Ergò etiam Laici eodem modo hoc Sacramentum participare debent.

5. Stapletonus in Promt. Cathol. ser. 3. hebdom. sanctæ §. Ad prius. *Evangelistæ modum fœdus & Novum Testamentum ineundi & perficiendi describunt Matth. 26. Bibite ex hac omnes. Marcus addit, biberunt ex eo omnes. Jam enim hac actione bibendi adimpletum fuit ex parte Apostolorum Nov. Testamentum cum Deo, sicut aspersione sanguinis in populum, quam Moses fecit, dicens: Hic est sanguis Testamenti, quod pepigit vobiscum Deus, propterea in Matthæo, cùm dixit Christus, Bibite ex hoc omnes, subjunxit ut causam bibendi, Hic est sanguis meus Novi Testamenti, id est, ideò bibite, quia bibendo perficietis ex parte vestra Novum Testamentum, eritis populus Dei hac tesserâ fœderali acceptâ.*

(Inde sic inferimus: Aut populus Dei in Novo Testamento populo Veteris Testamenti in jure communionis Sacramentalis postponendus est, aut concedendum erit, populum Dei, ut olim, externâ fœderis tesserâ, sanguinis aspersione, ita nunc quoque calicis communione participare. Prius Stapletonus dicere nequit, quia confert invicem populum V. & N. Test. in sanguinis fœderalis participatione. Manet ergò posterius.)

3. Excipiunt, *ex verbis, Hoc facite in meam commemorationem, non posse probari præceptum de sumenda utraque specie, cùm contineant tantùm invitationem ad sumendum, & ad solos Sacerdotes pertineant.* Tilet. in Refut. Confess. Antuerp. cap. de Cœna, Pazmannus lib. 11. Hodeg. cap. 8.

Resp. 1. Albertus Magnus & Rainerus in tract. de Officio Missæ, referente & idipsum urgente Flacio contra Tiletanum, agnoscunt, *Christum hisce verbis, Hoc facite, præcepisse de calice bibere.*

2. Thomas p. 3. q. 80. art. 11. sic disserit: *Manifestum est, quòd homo tenetur hoc Sacramentum sumere non solùm ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini, dicentis: Hoc facite in meam commemorationem.*

3. Theodoricus Maleotus Ann. 1567. Lovanii libellum Brabanticum de Missa edidit, in quo disertè scribit, *verbis illis, Hoc facite, præceptum contineri.*

4. Conradus Clingius lib. 4. Locor. Comm. c. 4. scribit. *Primùm ipsemet Christus communicavit Apostolos corpore & sanguine suo in Cœna, & hoc idem facere, scil. tam se, quàm alios communicare jussit, dicens: Hoc facite.* Et iterùm: *Quotiescunque feceritis in meam commemorationem.*

5. Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 25. §. ultimo, verba Christi, *Hoc facite*, refert *ad ea, quæ fecerunt Apostoli, hoc est, ad manducationem & bibitionem*, idq; ex Johanne de Lovanio probat. *Videtur*, inquit, *sententia Johannis à Lovanio valdè probabilis, qui docet, verba Domini apud Lucam ad omnia referri, i. e. ad id, quod fecit Christus, & ad id, quod egerunt Apostoli, ut sensus sit,* id

id, quod nunc agimus, ego dum consecro & porrigo, & vos dum accipitis & manducatis, frequentate deinceps usq; ad mundi consummationem. Profert enim prædictus autor veteres Patres, qui illa verba modò referunt ad Christi actionem, modò ad actionem discipulorum, Paulum a. idem autor docet referre potissimùm ad actionem discipulorum, id quod ex instituto & proposito Pauli manifestum fieri potest.

lib. ejusd. cap. 16. §. Probatur. *Lucas illud: Hoc facite, retulit ad actionem benedicendi & distribuendi, quas expresserat & simul etiam ad actionem manducandi.*

Et postea §. sequente. *Dicet aliquis, videtur Paulus 1. Cor. 11. restringere illud facite, ad actionem manducandi & bibendi, ait enim, Hoc facite, quotiescunq; biberitis in meam commemorationem, ac si dicat, quotiescunq; biberitis, bibite in memoriam passionis meæ. Respondeo autem, non restringit Apostolus, sed exemplum ponit in una actione, quod facere potuisset de aliis duabus, quare vera sunt verba Pauli, sed non pugnant cum verbis Lucæ magis universalibus.*

(Ex eo sic concludimus. Quibus dictum est, *Bibite*, illis etiam dictum est, *Hoc facite*. Sed sub persona Apostolorum non solis Sacerdotibus, sed omnibus omninò Christianis dictum est, *Bibite*, ut paulò antè ostendimus. Ergò omnibus Christianis dictum, *Hoc facite*.

6. Vasquez tom. 3. in p. 3. D. 213. cap. 2. n. 10. contra Cajetanum docet, *verbis illis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non solùm præcipere commemorationem passionis suæ, quando corpus manducatur & sanguis bibitur, sed etiam ipsam manducationem & bibitionem in sacra Cœna. Præcepit*, inquit, *Christus illis verbis Luc. 22. ut ipsâ sumtione commemoremus passionem ejus & non tantùm, ut quoties illud sumeremus. Nam qui præcipit, ut opere aliquo fiat commemoratio alicujus beneficii accepti, ex modo ipso præcipiendi præcipit etiam, ut fiat opus ipsum. Quis hoc non videat?*

Et postea. *Paulus explicans mortem Christi contentam in illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, eam refert ad eos, qui manducant & bibunt. Quare si illa verba sunt præcepti, ut jam contra Cajetanum probavimus, ex illis rectè colligitur, non tantùm Sacerdotes, sed etiam Laicos eo teneri. Inquit enim Paulus, Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in meam commemorationem. Idemque dixerat de manducantibus corpus.*

Concludit tandem Vasquez d. l. *Non quòd eadem verba ad Sacerdotes consecrantes non pertineant, sed quia cùm dixit, Hoc facite, præcepit omnibus fidelibus commemorationem passionis suæ in hoc Sacramento, & quia Sacerdotes commemorant illam non solùm sumendo Sacramentum, sed etiam consecrando illud, etiam ipsis præcepit consecrationem. Hac verò ratione verba prædicta ad universos homines referre debemus, ut universis per illa præceperit Christus unâ actionem formaliter, ut cum Schola loquar, quamvis diverso modo, nimirum ut passionem suam memorarent in hoc Sacramento, unusquisq; suo modo, cumq; hæc commemoratio in perceptione fieri nequeat sine consecratione, præcepit etiam commemorationem per consecrationem.*

(Ergò verba, *Hoc facite*, primariò requirunt *sumtionem*, consequenter *consecrationem*. Subjicit quidem Vasquez D. 216 *præceptum hoc, quòd ad usum calicis attinet, esse pro tota Ecclesia non pro singulis.* Sed hæc exceptio non convenit cum eo,

quod

quod superiùs dixerat, per *hoc præceptum non solùm Sacerdotes, sed etiam Laicos obligari.* Quòd si enim præceptum *bibendi* ex calice non obligat Laicos, quærimus, an præceptum *manducandi* benedictum panem Laicos obliget? Si Vasquez illud affirmat, cogitur concedere, etiam præceptum bibendi eos obligare, cùm Christus æquè de calice ac de pane dixerit, *Hoc facite*, ac Paulus utrumque ad Laicos referat. Si negat, quærimus, an Laicis mandatum sit uti S. Cœnâ, sine tamen determinatione unius vel utriusque speciei? Si Vasquez affirmat, quærimus ulteriùs, ubi extet tale mandatum? cùm, juxta Vasquezii hypothesin, nullum divinum mandatum de usu S. Cœnæ extet, nisi in Luca, Johanne & Paulo, in quibus locis omnibus, etiam juxta propriam ipsius confessionem utriusque speciei in præcepto diserta fiat mentio. Denique si præceptum de usu utriusque speciei datum est toti Ecclesiæ, utique etiam Laicis, quia soli Sacerdotes non constituunt totam Ecclesiam. Si verò mandatum hoc etiam Laicis datum, nulla potest proferri ratio, cur ad aliquos tantùm, & non ad omnes Laicos pertineat, cùm corpus, quod in S. Cœna manducandum exhibetur, non pro aliquibus tantùm, sed pro omnibus in mortem sit traditum, ac sanguis, qui bibendus exhibetur, non pro aliquorum, sed pro omnium peccatis sit effusus. Exactissimè insuper notandum, Apostolos tunc nondum fuisse Sacerdotes, sed juxta hypothesin Pontificiorum demùm per illa verba, *Hoc facite*, in Sacerdotes fuisse consecratos, vel certè non Sacerdotum conficientium, sed Laicorum personam repræsentasse.)

7. Si verbum *facite* referatur ad id, quod Christus in prima institutione fecit, nihilominus perstat nostrum argumentum. Christus enim non solùm benedixit, sed etiam panem benedictum discipulis dedit, & poculum benedictum illis distribuit. Idem ergò etiam Sacerdotes conficientes facere debent. Dionys. Carthusianus. *Hoc facite, id est, Sacramentum istud suo tempore celebrate, & conficite, date & sumite.*

Cajetanus in Lucam. *Non dicit, Hoc dicite, sed facite: quia mandat fieri, quod ipse fecit, sc. accipere panem, gratias agere, frangere, consecrare, sumere & dare.*

Cornel. Jansenius cap. 131. Concord. *Refertur pronomen hoc non tantùm ad sumptionem, sed & ad omnia, quæ mox Christus fecisse dicitur. Mandat enim facere, quod ipse fecit, nempe accipere panem, gratias agere, benedicere ac verbis suis consecrare, dicendo in ipsius persona, Hoc est corpus meum, frangere ac sumere, aliisque sumendum tradere.*

Guillandus in 1. Cor. 11. *Non dicit, hoc dicite, sed facite hoc, quod feci. Quid fecit? accepit panem, gratias egit, fregit, & consecravit, consecratum sumendum dedit. Hæc ergò faciendi potestatem habet Sacerdos.*

4. Excipiunt, *Apostolos à Christo in Eucharistiæ institutione & administratione factos fuisse Sacerdotes, ideoque sub utraque specie Eucharistiam ipsis fuisse administratam, ut conficiendi ritum discerent.* Andradius, Bellarminus &c.

Resp. 1.

Resp. 1. Alphonsus de castro lib. 6. adv. hæres. hæresi ultima de Eucharistia sic disserit: *Omisso quorundam responsionem assignantium discrimen, quòd Apostoli ordinati sunt Sacerdotes à CHRISTO per illa verba, Hoc facite in meam commemorationem. De his enim verbis non constat, CHRISTUM factâ consecratione immediatè ea dixisse, antequam Eucharistiam sub utraque specie Apostolis dedit, ut post. Quòd si priùs dixit, quàm dederit, constat eum Sacerdotibus dedisse. Si verò illa verba CHRISTUS post datam illam Eucharistiam dixit, manifestum est, illum non Sacerdotibus tunc dedisse. Quod mihi ex litera decursu magis probatur,*

2. Jodocus Ravenstein Tiletanus Defens. Trident. part. 2. cap. de communione sub utraque specie, *Christum Apostolis quidem suis præsentibus tanquam futuris Sacerdotibus mandâsse, ut utramque partem Sacramenti perciperent.*

(At si non fuerunt Sacerdotes, cùm ederunt & biberunt, quî potuerunt solos Sacerdotes repræsentare, cur non Laicos?)

3. Sacerdotib9 *non conficientibus* Pontificii unam tantùm speciem exhibent.

Fischerus lib. 5. contra Oecolampad. cap. 8. *Quid ampliora injuriæ Laicis illis facimus, quàm nobis ipsis? Nos enim, quoties extra Missam communicamus, tantùm sub altera parte Sacramentum sumimus.*

4. Quidam Pontificii *Sacerdotalem dignitatem post Christi demum resurrectionem discipulis obtigisse* affirmant. Videatur Estius in Comment. 1. Cor. 11. vers. 24. & seqq. Toletus in Joh. 20. annot. 17. Quin & Bellarminus lib. 1. de Rom. Pont. cap. 23. prærogat. 22. *Apostolos omnes à Petro ordinatos esse*, dicit, *Sacerdotes post Christi resurrectionem.*

Jansenius cap. 131. Concord. *Intelligimus, Apostolos his verbis consecratos à Domino Sacerdotes, quia per ea verba potestas illis data est faciendi, quod fecerat ipse: proinde hæc verba non pertinent ad singulos fideles, nisi quatenus pronomen hoc refertur ad sumtionem.*

(Si hæc verba, quatenus sumtionem designant, pertinent ad fideles singulos. Ergò non absolutè ad solos Sacerdotes.)

5. Excipiunt; *Præceptum Domini nullibi inveniri à Domino traditum, nisi respectu Sacramenti sub specie panis tantùm.* Probatur primò *ex Luca, qui expreßè refert, Dominum ante consecrationem calicis, post consecrationem panis dixisse, Hoc facite. Secundò ex Paulo, qui de pane dixit, Hoc facite in meam commemorationem. At post calicem, Hoc facite, quotiescunq; biberitis, in meam commemorationem. Nempe de pane absolutè, de poculo non absolutè, sed quotiescunque id facerent. Itaque non præcipitur bibere, sed, si bibatur, in suam commemorationem bibi.* Confirmatur ex eo, quòd *numero singulari dictum, Hoc facite, non plurali; Hæc facite.* Bellarminus, Tiletanus, Hesselius, Cofferæus, Becanus &c.

Resp. 1. Displicuit hoc commentum Dominico Soto, qui in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 12. sic scribit: *Hoc (* argumentum scil. nostrum *) infirmare contendit Cajetanus, quasi non sit præceptum simpliciter sic faciendi, sed quòd, quotiescunq; fiat, fiat in ejus memoriam, ut Ecclesia refert. At v. non est negandū, esse præceptū, alioqui nō haberemus*

 funda-

fundamentum præcepti celebrandi in Ecclesia.

2. Vasquez ex professo illud refellit Disp.213.in p.3.Thomæ cap.2.& concludit. *Præcepit igitur Christus illis verbis Lucæ, ut ipsâ sumtione commemoremus passionem ejus, & non tantùm, ut quoties illud sumeremus, passionem ipsius in memoriam revocaremus, ac proinde præcepit, ut sumeremus. Nam qui præcepit, ut opere aliquo commemoratio fiat alicujus beneficii accepti, ex modo ipso præcipiendi præcipit etiam, ut fiat opus ipsum. Quis hoc non videat?*

3. Cajetanus in Comm. h. l. disertè asserit, *non posse ex hac voce libertatem separandi calicis à pane ullo modo probari.*

Bened. Justinianus fatetur, *Posse fortassis quempiam ex hoc loco argumentari, utramq; Eucharistiæ speciem etiam Laicis tribuendam esse*, nec contradicit.

4. In canone Romano & panis & calicis consecutioni subjicitur. *Hoc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis.* Ad quæ verba Biel sic annotat: *Hæc clausula respicit utramq; consecrationem tàm panis, quàm calicis.*

(Nimirum nota illa temporis *quotiescunq;* non limitat sumtionem calicis ad hominum voluntatem & arbitrium, ut sumto pane possint calicem non sumere, si velint, sed exæquat tempus commemorandi mortem Dominicam tempori sumti calicis, ut patet ex seqq. Apostoli verbis.)

6. Ad argumentum nostrum, *quòd legatum Testamento constitutum non debeat subduci Legatariis, ac proinde calix Eucharisticus, utpote legatum Testamentarium Christi non debeat Laicis subduci*, quidam excipiunt, *negando calicem Eucharisticum esse Testamenti à Christo constituti partem.*

Bellarminus. *Hereditas nobis relicta non est panis, neq; vinum, sed corpus & sanguis Domini, quæ duo dantur tàm sub una, quàm sub duplici Specie: hoc solùm interest, quòd, qui bibunt ex calice, accipiunt hereditatem in duabus tabulis: qui non bibunt, accipiunt illud idem in una tabula; sed hæc differentia nullius est momenti, quod attinet ad participandam hereditatem.*

Resp. Jacobus Jansonius Æmsteledamensis in Liturgicis lib.4.cap.7. sic disserit: *Quidam dicunt, calicem non esse Testamentum; contra quos non urgeo, quod apud Lucam dicit Dominus. Hic est calix Novum Testamentum.*

Et postea. *Nemo tamen negârit, quin sicut Dominici corporis, ita & Sacramentum Dominici calicis relictum quoddam sit causa mortis ad recordationem. Hujusmodi autem relictum solemus vocare Testamentum. Est ergò Sacramentum Eucharistiæ, quàm sub panis, tàm sub vini specie Testamentum, & quidem Laicis à Testatore relictum, alioqui enim nec potuissent, nec possent Laici de calice unquam participare. Alii arbitrantur tàm Testamento, quàm Legatariis satisfieri, siquidem quippiam de exteriore Sacramenti forma, nihil tamen de re Testamento legata fraudetur, negetur, aut detrahatur, sicut nullâ parte fraudantur Legatarii, si summa pecuniaria Testamento relicta solvatur uno nummo. Cùm enim Sacramentum Dominici corporis in se habeat totum sanguinem Christi, quando hoc fidelibus porrigitur, res omnis Testamento relicta eis compendio & quasi in nummo exsolvitur.*

(Hæc est ipsissima Bellarmini exceptio, cui Jansonius porrò respondet:)

Primò

Primò, *posse eam aliquod habere momenti, si Testamentum Christi de re Sacramentali solùm disposuisset. At Christum & scivisse futuram semper integram rem sub utraque specie sigillatim: & tamen sub utraq; sumendam reliquisse, itaq; non solùm rei Sacramentariæ, sed etiam signaculorum habuisse rationem, ad manifestiorem passionis mortisque representationem.*

Secundò, *posse uno nummo rem solvi, si possit vel uno comprehendi, vel ex pluribus conflari. Itaq; si esset in Ecclesiæ potestate pro arbitrio vel corpus Domini sub specie panis, sanguinemq; sub specie vini seorsim dare, vel utrumq; sub altera simul: tunc sanè etiam in unam posse Ecclesiam contrahere rem eandem, quæ posset in duas distingui ac dividi. Atqui nec rem Sacramentalem per plures formas dividi, nec Ecclesiæ arbitrio sub unam contrahi.*

(Subjicit quidem Jansonius. *Quæritur, quâ justitiâ participatio Dominici Testamenti unâ parte negari poterit Testamentum pro utraq; sui parte expetenti? & respondet, jure dispensationis sive dispensandi.* Sed quilibet videt, hanc esse petitionem principii. De eo enim quæritur, an Ecclesia Romana possit contra hanc Dominici Testamenti partem dispensare.)

7. Ad argumentum petitum ex dicto Christi Matth. 19. v. 6. *Quod Deus conjunxit, homo ne separet. Atqui panem & vinum, corpus & sanguinem Christi Deus in Eucharistiæ institutione conjunxit. Ergò.* Excipit Becanus, *locum ex Matthæo esse particularem de matrimonio, non Universalem.*

Resp. 1. Becanus ipse, quando distinguit inter *mandatum & institutionem*, utitur collatione inter institutionem Eucharistiæ & institutionem matrimonii: ac sicut verbis illis, *Non est bonum homini esse solum, crescite & multiplicamini*, neminem obligari dicit ad matrimonium: ita verbis illis, *Accipite, bibite*, Laicos negat obligari ad usum utriusque speciei.

2. Fatemur in loco Matthæi conclusionem peculiarem esse de matrimonio. Sed hoc axioma negamus esse conclusionem, imò potiùs dicimus esse majorem propositionem in hunc modum. *Quod Deus conjunxit, homo non debet separare.* At Deus conjunxit virum & uxorem. Ergò non debet homo separare. Notum est autem latere axiomata in suis conclusionibus.

Cornel. Jansenius cap. 96. Conc. Evang. *Duplici de causa significatur divortium non licere, quia sc. & est contra Naturā, & contra Dei legem & constitutionem. Contra Naturam n. est, ut una dividatur. Contra legem, ut hoc distrahatur, quod Deus conjunxit.*

8. Ad argumentum *ab exemplo Christi sub utraq; specie Eucharistiam administrantis* petitum excipiunt, *non exemplis, sed legibus esse judicandum.*

Salmero tract. 34. *Rectè docent Jurisconsulti, non exemplis, sed legibus judicandum; & quæ ab exemplo ducuntur argumenta, per locum fiunt à simili, quæ non tam ad aliquid, de quo quæritur, docendum vel statuendum, quàm ad id, quod jam est statutum & firmum, illustrandum à Dialecticis esse traduntur. Facile autem est, ut ea, quæ in multis sunt similia, in re, quæ disceptatur, sint dissimilia.*

Eodem modo Johannes Hesselius à Lovanio, in Declarat. quòd *sumtio Eucharistiæ sub unica panis specie, neque Christi*

præcepto aut institutioni adversetur, neque minùs fructuosa sit.

Resp. 1. ipsimet Pontificii ex Christi exemplo legem quadragesimalis jejunii deducunt.

2. Exemplis veterum Gorgoniæ, Satyri Eremitarum &c. *reservationem Eucharistiæ* probare conantur.

3. Exemplum urgemus non nudum, sed cum *institutione & mandato* conjunctum. Longè ergò rectiùs ex Christi exemplo, primævæ institutioni conformi, communionem sub utraque specie probamus, quàm Pontificii communionem sub una specie ex particularibus quibusdam veterum exemplis probant.

9. Ad argumentum ex verbis Apostoli 1. Cor. 11. deductum, *Accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, excipiunt; *traditionem describi, non præceptum.*

Bellarm. *Hæc verba, Ego tradidi vobis, in nullo autore significarunt unquam: Ego præcepi seu imperavi.*

Becanus. *Apostoli multa tradiderunt primis Christianis, quæ tamen præcepta nobis non sunt.*

Andradius. *Hæc verba nullum præceptū continent, sed nudam Historiam narrant.*

Resp. 1. Eccius homil. 36. de Sacram. negat, quemquam inficiari posse, *Paulum præcepisse Corinthiis utriusque speciei usum, idque Cyprianum ac Hieronymum testari.*

2. Traditiones Apostolicas quomodo negant esse præcepta, cùm eas ipsi Scripturæ exæquent? Concil. Trident. sess. 4. *Traditiones ipsas tùm ad fidem, tùm ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continuâ successione in Ecclesia Catholica conservatas pari pietatis affectu ac reverentiâ suscipiendas ac venerandas esse decernit.*

Alphonsus de Castro lib. 1. adv. hæres. cap. 5. *Universalis Ecclesiæ traditiones aut definitiones in his, quæ ad fidem spectant, etiamsi aperta Scriptura in earum comprobationem desit, non minoris sunt autoritatis, quàm ipsa sacra Scriptura.*

In Conc. Constant. *Consuetudo, ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter & diutissimè observata, habenda est pro lege.*

3. Gregorius de Valentia lib. de legitimo usu Eucharistiæ. *Concedimus, Apostolum ibi non nudè tantùm narrare Historiam institutionis, sed etiam ad ipsam Ecclesiam accommodare præcepta Domini, quæ vel in illa institutione continentur, vel ex ea deducuntur.*

4. Vasquez plusquam audacter in 3. Thomæ Disp. 216. num. 60. *Licèt concederemus, hoc fuisse Apostolicū præceptum, nihilominus Ecclesia & summus Pontifex potuerunt illud justis de causis abrogare, neque n. major fuit potestas Apostolorum, quàm Ecclesiæ & Pontificis inferendis præceptis.*

Cui opponimus illud Lælii Zæchii de Republ. Ecclesiastica cap. 2. segmento 9. *Circa Epistolas Pauli & dicta Apostoli notandum, quòd Apostolus in sua doctrina aliqua posuit, promulgans jus divinum, ut vetans Circumcisionem & hujusmodi. Et in hoc Papa non potest dispensare, quia sibi à Christo fuit immediatè revelatum. Quædam verò sicut propria statuit. Et in his Papa potest dispensare.*

(Jam verò, quod de Eucharistia Paulus Corinthiis tradidit, illud à Christo sibi revelatum testatur. Servus autem nequit mandato Domini sui derogare.)

Argumenta Adversariorum.

1. To-

1. *Totus Christus est sub una specie. Ergò non est necessarium, ut utraq; species sumatur.* Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 21. Becanus Slotanus, Karnkouski &c.

Resp. 1. Andreas Fricius lib. 4 de emend. Reip. cap. 19. *Separatim comestio nominatur, separatim bibitio, ab illa Sapientia, cui sapientia omnis humana de inseparabilitate sanguinis vivi à carne viva cedere debet. Non n. hîc disputandum est ex rationibus humanis, sed voluntas Christi intuenda, quæ convivium non mancum instituit, sed cibo addidit potum.*

(Nimirum aliud est loqui de corpore & sanguine Christi secundùm se, aliud v. secundùm rationem Sacramenti. Secundùm se quidem non potest ampliùs sanguis divelli à corpore, quod semel factum est in cruce. Secundùm rationē v. Sacramenti distinctè considerari & percipi possunt corpus & sanguis Christi, vi Dominicæ institutionis.)

2. Durandus, Bonaventura & alii ex Scholasticis distinguunt inter *integritatem totius Christi* sub utraq; specie præsentis, & inter *integritatem Sacramenti*. Ex illa hanc legitimè inferri negant, sed ad integritatem Sacramenti utramq; speciem requiri asserunt, ut apparet ex dictis eorum sæpiùs allegatis.

Innocentius lib. 4. de myst. Missæ cap. 21 & ex eo Durandus Mimatensis lib. 4. Ration. cap. 42. sic disserunt: *Quamvis sub specie panis sanguis sumatur cum corpore, & sub specie vini sumatur corpus cum sanguine, tamen sicut nec sanguis comeditur, nec corpus bibitur: ita neutrum sub specie panis bibitur, aut sub specie vini comeditur.*

(Atqui Christus instituit sanguinis Sacramentalem bibitionem, quæ cum non fiat in communione sub una specie panis, utique per communionem sub una specie panis non satisfit institutioni Christi.)

3. Bellarminus lib. 3. de Eucharist. cap. 15. §. At non potest, scribit. *Accipimus carnem & corpus non pro toto, sed pro parte.*

(Quomodo igitur per concomitantiam totus Christus sub utraque specie Sacramentaliter sumitur?)

4. Idem Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 21. §. Sed antequam &c. sic disserit: *Sunt, qui existimant, ex verbis Cœnæ Domini, Hoc est corpus meum, colligi, sub specie panis esse integrum Christum. Dicunt enim voce corporis eo loco significari corpus vivum: proinde corpus cum anima & sanguine. Significari autem corpus vivum, probant, quia Dominus loquitur de corpore, quod habebat, cùm illa diceret: tunc autem vivum corpus habebat, non mortuum &c. At hæc sententia repugnat Concilio Tridentino &c. repugnat etiam mysterio Eucharistiæ &c. Nec concludit argumentum pro ea adductum. Nam etiamsi Dominus vivus esset, cùm dicebat, Hoc est corpus meum, & proinde loqueretur de corpore, quod tunc vivum erat, tamen per vocem corpus non significabat corpus, id est, partem illam Naturæ humanæ, quæ cum anima componit hominem.*

Similia occurrunt apud Eccium homil. 32. de Sacram. *Verba hæc* (Hoc est corpus meum) *in sua operatione extendunt se eò usq;, quò pertingit eorum significatio, atq; hoc dicitur ibi propriè per se, ex virtute verbo-*

verborum &c. Cum Sacerdos in Missa debitâ intentione super hostiam loco Christi pronunciat hæc verba: Hoc est corpus meum, tunc sanè verba hæc, quoad suam significationem tantùm pertingunt ad corpus Christi, non autem ad animam vel sanguinem &c.

Et postea. *Quamvis sub specie panis tantũ est corpus Christi, & sub specie vini sanguis ex vi verborum in seipsis & sua significatione, tamen &c.*

(At si ex verbis Cœnæ propterea non potest probari *concomitantia*, quia Christus per vocem corporis non significabat nisi corpus, multò minùs bibitio Sacramentalis sanguinis sub specie panis ex illis colligi potest. Si enim Christus dicens, *Accipite, Hoc est corpus meum*, non sanguinem vel animam, vel divinitatem, sed tantùm corpus suum designat, utique mediante benedicto pane non sanguis, non anima, non divinitas, sed tantùm *corpus Christi* Sacramentaliter mãducatur. Cujus presẽtia ex verbis Cœnæ probari nequit, ejus Sacramentalis perceptio ex iisdem probari minimè potest. Præsentia sanguinis Christi sub specie benedicti panis ex verbis Cœnæ probari nequit, fatente Bellarmino. Ergò Sacramentalis perceptio sanguinis sub specie panis Eucharistici ex verbis Cœnæ probari minimè potest.)

5. Idem Bellarminus d.l §. Sed hæc sententia, scribit, *sub specie panis vi Sacramentalium verborum non esse nisi corpus* ac lib. 1. de Missa cap. 27. §. Alii volunt &c. *Vi verborum Hoc est, corpus meum, solum Christi corpus sine anima & sanguine incipit esse in altari; & vi aliorum verborum, Hic est sanguis, incipit sanguis solus & seorsim à corpore esse in altari.*

(Ergò etiam sub specie panis Sacramentaliter non percipitur aliud quid quàm corpus Christi, quia Sacramentalis præsentia & perceptio pendet ex vi Sacramentalium verborum, id est, ex institutione & ordinatione Christi in verbis Sacramentalibus exposità.)

6. Gregorius de Valent. Disp. 6. q. 3. de præsent. Christi in Euchar. punct. 1. hæc habet: *Corpus Christi est in Eucharistia modo Sacramentali & per accidens, nempe ratione Eucharistiæ; in cœlo autem est modo naturali & per se. Præsentia enim Sacramentalis ejusdem Christi corporis, & præsentia naturalis in alio atq; alio loco minimè inter se opponuntur contradictoriè, cùm utraq; præsentia per affirmationem asseritur.*

(Atqui si ex præsentia naturali inferri posset præsentia Sacramentalis, id quod in argumento à concomitantia ducto præsupponitur, sequeretur, corpus Christi etiam in cœlo esse Sacramentaliter præsens.)

7. Si una species ad legitimam communicationem sufficeret, etiam Sacerdotibus conficientibus una species sufficeret. Consequens Pontificii non admittunt. Roffensis ad art. 16. Luth. *Cùm Christus post ablutos Apostolorũ pedes Eucharistiã instituisset, eis cõsecrãdi corporis sui potestatẽ conferens, par fuit, ut sub utraq; specie Sacramentum istud eis porrigeret. Propter quod & eis omnibus jussit, ut ex calice biberent, non omnibus omninò Christianis. Quamobrem neq; Sacerdotibus licet, quoties ipsi Sacramentum hoc consecrant & tanquam sacrificium offerunt Deo, quin sub utraq; specie pariter communicent.*

8. Pontificii constituunt in speciei utrius-

utriusque communione privilegium Sacerdotale, ut constat ex Gersone. Atqui aut nullum est hoc privilegium, aut aliquid amplius sub utraque, quàm sub una specie sumitur. Et quia totus Christus non magis est sub utraque respectu plebis, quàm respectu Sacerdotis, omninò necesse est fateri, non esse consequens, si Christus totus sit sub utraque, ergò alterutram sufficere.

9. Concil. Trident. sess. 13. cap. 1. statuit. *Sacramentalem præsentiam esse singularem & dependere ex verbis institutionis Christi.*

(Ergò ex præsentia personali & majestatica non est æstimanda vel deducenda, sed unicè ex institutione Eucharistiæ, quæ luculentè testatur, *corpus Christi Sacramentaliter unitum esse pani, sanguinem Christi vino.* Citra omnem omninò dubitationem Salvator noster Christus Jesus alia præsentia adest in Sacramento Eucharistiæ, quàm creaturis adest, quia peculiari promissione se hic adfuturum stipulatus est, qualis præsentiæ promissio nulli creaturæ alii unquam facta legitur.)

10. Bellarm. lib. 3. de Euch. cap. 17. hoc fundamentum ponit, *Sacramenta Nov. T. à Christi institutione pendere, & à ritu & à verbis, quæ ille præscripsit*, unde concludit. *Eucharistiam non fore Sacramentum, si præsentia corporis Christi in Cœna dependeat ab ubiquitate, & non ex vi institutionis Christi.*

(Nihil igitur in Sacramento asserendum, quod non possit ex institutione Sacramenti demonstrari. Jam verò unio sanguinis cum pane non potest demonstrari ex institutione. Suarez in part. 3. Thom. q. 7. art. 2. Disp. 51. sect. 3. disputat, *non esse quidem apertam hæresin, si quis dicat, vi verborum Christi esse sub specie panis amplius quid quàm corpus, ingentem tamen temeritatem esse & errorem magnum.* Ergò unio sanguinis cum pane non est asserenda.)

11. Disputant Scholastici in 4. sent. dist. 10. Scotus q. 4. Major q. 7. Scoto. q. 1. art. 2. & dub. 8. art. 5. Ledesma q. 14. art. 5. & q. 16. art. 4. dub. 6. Gabriel lect. 47. in Canonem, Suarez in part. 3. Thom. q. 7. art. 2. Disp. 51. sect. 3. *concomitantiam non pertinere ad substantiam Sacramenti*, quod indè demonstrant: *Si quis in triduo mortis Christi, quando anima à corpore, corpus à sanguine separata erant, Eucharistiam consecrasset, tum vi verborum institutionis Christi Sacramentum futurum fuisse integrum, etsi propter naturalem separationem corporis & animæ à sanguine concomitantia nulla fuisset*, quinimò Suarez cum aliis Scholasticis contendit, *Etsi corpus Christi nunquam creatum fuisset, futurum tamen fuisse præsens in Eucharistia, postquam ea fuisset instituta.*

(Ex quo colligitur, nullam esse rationem, cur requiratur naturalis illa connexio corporis & sanguinis Christi ad integritatem Sacramenti.)

12. Toletus annotat. 23. & 25. in cap. 16. Joh. concedit, *in simplicissima & immensa divina essentia diversos præsentiæ modos, ut juxta aliquem etiam essentialem præsentiæ modum Deus huic creaturæ adsit, juxta quem modum alteri creaturæ non adest, nec tamē ideò fit divisio in immensa divina essentia.* Ex quo principio refutat reliquos Interpretes, qui negant, *missionem Spiritus Sancti in Apostolos quo modo antea in Apostolis*

stolis non fuerat, factam fuisse secundùm appropinquationem substantiæ, & contendunt, quòd tantùm secundùm augmentum donorum spiritualium facta sit, veriti sc. ne sic essentiæ divinæ separationem ac multiplicationem cogerentur admittere.

(Pari fermè ratione dicere possumus, quòd maneat sanguis corpori Christi conjunctus *naturaliter*, sed non sumatur cum corpore, quia non est corpori unitus *Sacramentaliter*, quo modo tantùm corpus pani Eucharistico præsens est, & quo tantum modo sumitur vi verborum Institutionis, ut Pontificii ipsimet fatentur.)

13. Opponunt nobis Pontificii dictum Apostoli 1. Joh. 4. v. 3. *omnis Spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic Antichristus. Atqui si negatur cum corpore sumi sanguis, Christus solvitur.*

Resp. 1. Erasmus, Franc. Lucas Brugensis & Estius in ann. & Comm. ad h. l. agnoscũt, ob ἀντιλεγόμενον v. 2. & 3. *vulgatæ versioni hic Græcum textum præponendum esse.* Atqui in Græco textu non fit mentio solutionis.

2. *Solvere Christum* in vulg. versione idem est h. l. quod *negare duas in Christo esse Naturas, seu dicere, eum esse purum hominem*, ut Bellarminus lib. 1. de Christo cap. 5. ad 1. Salmero tom. 16. Disp. 25. fol. 282. Saa, Ferus, Lorinus, Cornelius, Estius in Comm. h. l. interpretantur.

3. Pontificii docent, *panem transsubstantiari in corpus, vinum in sanguinem Christi.* Ex eo sic inferimus. Si Christus nõ solvitur, quãdo in transsubstantiatione corpus ejus ex pane conficitur separatum à sanguine & sanguis ex vino conficitur separatus à corpore, cur non posset idem corpus, quod separatim transsubstantiatur, separatim quoq; edi citra solutionem Christi?

Argum. 2. *Tota Sacramenti ratio sub una specie invenitur. Ergò communio sub una specie est legitima.* Bellarminus d. l. cap. 22.

Resp. 1. Multi ex Scholasticis negant, *ad Sacramenti integritatem unam speciem sufficere.* Dicta eorum superiùs sunt allata.

2. Concilum Constantiense & Tridentinum fatentur, *Christum sub utraque specie Eucharistiam instituisse.*

(Ergò tota Sacramenti ratio sub una specie non invenitur, si institutionis regulam, ut debemus, sequi velimus. Inde Cassander lib. de officio pii viri f. 8. & seqq. oper. in Hymnos f. 218. 248. urgebat, *substantiam Sacramenti non esse integram deficiente vino.*)

3. Bellarminus in hoc ipso cap. 22. propositione 4. *Duæ species Sacramenti, cùm simul sumuntur, non sunt duo Sacramenta, sed unum.*

(Si utraq; species simul sumta unum tantùm constituit Sacramentum, ergò usus calicis ad integritatem Sacramenti requiritur.)

4. Idem Bellarminus d. l. cap. 23. §. Neque ideò. *Sacramentum sub duplici specie institutum est.*

(Utique ergò vi institutionis ad integritatem ejusdem duplex species requiritur.)

5. Idem Bellarminus d. l. §. posset, scribit, *Eucharistiam sub specie panis conferre gratiam, sed non ante sumtionem alterius speciei.*

(Ergò etiam altera species ad Eucharistiæ integritatem pertinet.)

6. Eucha-

6. Euchariſtiam *eſſe unum aggregatum*, teſtantur Scholaſtici. Bonavĕtura 4. ſent. diſt. 8. part. 2. art. 2. q. 2. Thomas p. 3. q. 73. art. 2. Durandus 4. ſent. diſt. 8. q. 1. inde Biel ibid. q. 1. *Euchariſtia non eſt res ſimpliciter una, ſed eſt realiter omnia alia accidentia, ſub quibus ante conſecrationem fuit ſubſtantia panis & vini.*

Ariminenſis in eand. diſt. q. 1. art. 2. *Hujus Euchariſtiæ Sacramentum poteſt ſumi vel formaliter, prout eſt tale ſenſibile ſignatum: vel virtualiter, prout continet & includit ſuum ſignatum. Primo modo acceptum conſtat, quòd realiter eſt multiplex, & non unum. Ut autem ſecundo modo accipitur, eſt unum, non unitate indiviſibilitatis, ut quodlibet aliorum Sacramentorum, ſed unitate integritatis.*

(Ex eo ſic colligimus, Fieri nequit, ut totius aggregati ratio conſtet in una quacunque parte. Sic hominis ratio non eſt aut in anima, aut in corpore; neque humani corporis ratio in uno pede. Atqui Euchariſtia eſt unum aggregatum. Ergò. It. Euchariſtia tota eſt Sacramentum corporis & ſanguinis Domini. Panis non eſt Sacramentum corporis & ſanguinis Domini. Ergò panis non eſt tota Euchariſtia. Aſſumtum probatur, quia omne Sacramentum ſignificat id, cujus eſt Sacramentum. At panis non ſignificat corpus & ſanguinem, ſed tantùm corpus. Ergò)

7. Dominicus a Soto in 4. ſent. diſt. 8. art. 2. *Negatur, dum ſumitur ſolum corpus, ſumi totum Sacramentum, quoad integram ejus repræſentationem, quoniam cùm ex vi conſecrationis non ſit illic, niſi corpus, non eſt illa niſi cibatio ſine potu: nam ad potum requiritur ſumi ſanguinem, qui ſit primò per ſe illic ex vi conſecrationis. Et pariter dum ſumitur ſanguis, non eſt niſi potatio, & non cibatio.*

Argum. 3. *Non major utilitas ſumitur ex communione ſub utraque ſpecie, quàm ſub una. Ergò Communio ſub una ſpecie eſt legitima.* Bellarm. d. l. cap. 23. Heſſelius, Becanus &c.

Reſp. 1. Alexander Alenſis, Caſpar Caſſalius, Georgius Caſſander, & ex parte etiam Ruardus Tapperus illud negant, ut patet ex illorum dictis ſuperiùs citatis.

2. Gloſſa in c. Comperimus diſt. 2. de conſecrat. *Nec ſuperfluè ſumitur ſub utraque ſpecie. Nam ſpecies panis ad carnem, & ſpecies vini ad animam refertur, cùm unum ſit Sacramentum ſanguinis, in quo eſt ſedes animæ. Ideoque ſumitur ſub utraque ſpecie, ut ſignificetur, quòd utrumque Chriſtus aſſumſit, carnem & animam, & quòd tàm animæ, quàm corpori participatio valeat, unde ſi ſub una tantùm ſpecie ſumeretur, ad tuitionem alterius non valere ſignificaretur.*

3. Concilium Conſtantienſe & Tridentinum fatentur, *Chriſtum ſub utraque ſpecie Euchariſtiam inſtituiſſe.*

(At quis poteſt ſperari fructus ex Euchariſtiæ Sacramento, ſi contra inſtitutionem CHRISTI celebretur?)

3. In Concilio Tridentino *de hoc articulo, quòd tantum percipiat, qui una ſpecie communicat, quàm qui utraque,* ſententiis *fuit variatum, quòd multi crederent, etiamſi plus Sacramenti non perciperetur, plus tamen gratiæ percipi.*

Petrus Suavis lib. 4. Hist Concil. Trident. p. 377. Idem lib. 6. Hist. p 610.

In Concilio Tridentino *quidam ex eo, quòd totus Christus sub una specie sumatur, colligebant, simul omnes Christi gratias recipi, quando ei, qui totum Christum possidet, nihil deesse potest, qui unus abunde omnibus sufficit. Alii contrà consequentiam eam negabant aut necessariam aut probabilem, sumendo Christum, omnem ejus gratiam recipi, quoniam baptizati etiam juxta D. Paulum omnes Christo sunt pleni, quibus tamen nihilominus cætera Sacramenta conferuntur. Et quia argumenti hujus vim quidam declinabant, affirmantes, necessaria esse reliqua Sacramenta propter peccata post Baptismũ commissa, alteri replicarunt, prisca Ecclesiæ consuetudine baptizatos è vestigio ad communionem admissos. Unde quemadmodum ex eo, quòd quis per Baptismum Christo erat plenus, malè sequeretur, Eucharistiam alias gratias non conferre: ita ex eo, quòd quis totum Christum sub panis specie sumserit, non rectè colligi, nullam aliam gratiam beneficio calicis percipi. Neq; sine summa absurditate astrui posse, Sacerdotem, qui in Missa celebratione corpus Domini, adeoq; totum Christum sumserit, bibendo calicem nullam gratiam percipere. Nam alioqui ea actio bibendi indifferens esset & inanis. Porrò communi Scholasticorum & Ecclesiæ doctrinâ esse definitum, in omni actione Sacramentali, virtute operis ipsius, quod vocant ex opere operato, gradum aliquem gratiæ conferri. Cùm autem negari non possit, bibere sanguinem Christi actionem esse Sacramentalem, nihilo plus suam illi gratiam specialem esse denegandam.*

4. Bellarminus d. l cap. 23. prop. 4. fatetur, *propositionem illam, quòd nihil spiritualis fructus capiatur ex duabus speciebus, quod non capiatur ex una, non esse adeò certam, cum de ea variè sentiant Theologi, neq; Concilium eam apertè definierit.*

Salmero fatetur, *Doctores, qui de hac propositione locuti sunt, in varias sententias ivisse.*

(Ergò etiam argumentum, ex hac hypothesi deductum, non erit adeò certum.)

5. Ibid. resp. ad 4. arg. disputat Bellarminus, *sumtionem Eucharistiæ sub specie panis gratiam conferre, sed eam gratiam in usum utriusq; speciei, ut in unam causam esse referendam, quandoquidem ad unam refectionem utraq; species conferat.*

(At si utraque species est causa gratiæ Sacramentalis, ergò Laici communicantes sub una specie non fiunt participes gratiæ Sacramentalis, quia ubi duæ causæ ad effectum producendum requiruntur, una non agit sine altera.)

6. Henricus Henriquez in Summ. Theol. lib. 8. cap. 44 n. 5. p. 475. *Quidam opinantur, ut Alexander part. 4. q. 11. art. ult. §. 3. Caspar Casalius lib. 2. de cœna, Joh. Arboreus in Job. cap. 6. & multi Episcopi in Concilio Tridentino, ut retulit Franciscus Blanco Archiep. Compostellanus, per potum vini consecrati addi novum gratiæ gradum, quia est diversa ratio signi expressi cum diversa materia & forma. fatentur tamen hunc gradum non esse huic homini necessarium ad salutem, sed satis esse, si pane consecrato utatur.*

7. Bellarm. loco paulò antè citato sic disserit: *Posset etiam dici, Eucharistiam sub specie panis non conferre gratiam, nisi totâ sumtione Eucharistiæ absolutâ. Et quia cùm sequitur utraq; species, non censetur absoluta sumtio, nisi cùm sumta est utraq; species,*

ideò

ideò Eucharistiam sub specie panis conferre quidem gratiam, sed non nisi sumtionem alterius speciei.

(Atqui si Eucharistia non confert gratiam sub specie panis, nisi totá sumtione Eucharistiæ absolutâ, & si non censetur absoluta sumtio, nisi cùm sumta est utraque species, consequens est, communionem sub una specie non conferre gratiam, quia ex institutione Christi utraque species sumi debet.)

Vidit hoc Becanus, ideò lib. 1. Manualis cap. 9. sic distinguit: *Quando una species sola sumitur per modum unius refectionis, tùm confert totum illum effectum, quem conferunt ambæ species simul sumtæ per modum unius refectionis. Quando autem una species sumitur cum alia, tunc partialiter confert eundem effectum. Dicendum igitur est, totum effectum conferri in sumtione panis, absolutè quidem, si altera species non sequatur; in ordine verò ad alteram, si sequatur.*

(Atqui ex verbis institutionis judicandum, an secundùm institutionem Christi panis solus sumi debeat, an verò sumtionem panis sumtio vini necessariò sequi debeat?)

8. Bellarminus loco citato sic disserit: *Sacerdotes non solùm non inutiliter sumunt utramq; speciem, quia utraq; species operatur, sed etiam quia ea sumtio, licèt non sit necessaria ex parte sumentis, est tamen necessaria ex parte Sacramenti, quia enim Sacramentum sub duplici specie institutum est, utraq; species necessariò ab aliquibus sumenda.*

(Imò verò quia Sacramentum sub duplici specie à Christo institutum, ergò etiam utraque species necessariò ab omnibus communicantibus sumenda. Ratio est, qa institutio Christi ad omnes communicantes pertinet. Aut ergò Laicis communionem sub utraque specie vi institutionis Christi permittant, aut ab usu Cœnæ simpliciter eos arceant.)

9. Vasquez tom. 3. p. 3. D. 215. cap. 2. adducit Alensem & alios, qui statuunt, quòd *major utilitas percipiatur ex communione sub utraq; specie, quàm sub una*, Et illorum sententiam approbat, cui sententiæ etiam *quosdam ex Thomistis addictos esse* asserit. *Probabilior*, inquit, *sententia mihi semper visa est eorum, qui dicunt, majorem fructum gratiæ ex utraq; specie hujus Sacramenti, quàm ex altera tantùm percipi, ac proinde eos, qui calicem sumunt, novum augmentum gratiæ consequi.*

Argum. 4. Johannes Gibbonus in thesibus de commun. sub una Treviris Ann. 83. propositis th. 114. hoc urget, quòd *etiam unâ specie passio Dominica repræsentari possit, idq; Lucam eo ipso docuisse asserit, dum significationem passionis primæ speciei adjunxit.*

Resp. In jure Canonico adducuntur dicta veterum, in quibus non unâ, sed utrâque specie passio Domini repræsentari dicitur.

c. Frangitur dist. 2. de consecrat, ex sent. Prosperi. *Cùm frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejusq; sanguinis de latere effusio designatur?*

c. Quia morte dist. ead. ex Augustino. *Quia morte Domini liberati sumus, hujus rei memores in edendo & potando carnem & & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus.*

(Lucas significationem passionis annectit

nectit *speciei panis*, Matthæus *speciei vini*, Paulus *utrique*, ex quo manifestum redditur, utrâque specie simul Dominicam passionem significari, non autem unâ tantùm, alter enim Evangelistarum ex altero explicandus est, alioquin ex Marco colligeretur, mortem Christi neutrâ specie significari, quandoquidem illa neutri speciei subjungit hæc verba: *Hoc facite in mei commemorationem.*)

Argum. 5. Ex verbis Luc. 22. v. 20. *Postquam cœnavit*, colligitur, *quamlibet speciem distinctum esse Sacramentum ab altera, quia diversæ materiæ & formis verborum diversis consecratæ & non simul, sed longo intervallo & morâ temporis intercedente. Nam panem ipsis cœnantibus confecit ac sumendum dedit, deinde post Cœnam consecravit calicem ac distribuit, & cujuslibet speciei consecrationi hanc clausulam distinctè adjunxit: Hoc facite in mei commemorationem.*

Salmeron. tom. 9. tract. 14. p. 93 ubi addit, *Istâ diversâ ac distinctâ institutione Spiritum Sanctum indicâre voluisse, quòd futuris temporibus in potestate Ecclesiæ situm sit, ut vel utramque vel alteram tantùm speciem, prout magis judicaverit expedire, dispensare possit.*

Similia occurrunt apud Bellarm. lib. 4. de Euch. cap. 27. resp. ad 2. Majerum in 8. controv. cap. 4. p. 76.

Resp. 1. Suarez. Disp 41. sect. 4. & ex eo Barradius ipsi ex asse consentiens tom. 4. lib. 3. Harmon. cap. 2. *Dominus calicis consecrationem à consecratione panis non separavit, sed totum atque idem Sacramentum duobus signis constans continuatis actionibus effecit. Existimandum ergò est, panem prius in corpus convertisse, discipulisque præbuisse, post ex[illegible]um verò corpus mox vinum in sanguinem transmutasse. Totum verò Sacramentum effectum est, postquam cœnavit Dominus. Nam illa verba Lucæ & Pauli postquam cœnavit, non solùm ad consecrationem calicis, sed ad consecrationem etiam panis referenda sunt, quasi dicant: Similiter postquam cœnavit, ut accepit panem, sic accepit calicem.*

2. Jansenius in cap. 131. Harm. *Manducantibus Apostolis Jesum accepisse panem, testantur Matthæus & Marcus. Lucas verò sicut & Paulus calicem accepisse dicunt, postquam cœnavit, nec tamen hîc quidquam contrarietatis. Inter cœnandum enim instituta fuit Eucharistia, cùm jam rursum mensæ accubuissent, sed post cœnam paschalem & usum agni legalis, atque ob id post cœnam, Lucas cum Paulo dicit calicem à Domino porrectum.*

3. Baronius Anno 34. n. 44. *Quod Matthæus dicit, Cœnantibus autem eis, & quod Marcus ait, etiã manducantib. illis &c. idem est, ac si dixisset, recumbentibus illis, hæc enim in hunc modum esse intelligenda Lucas aperit, dum testatur, Eucharistiam esse institutam post Cœnam dicens. Similiter & calicem, postquam cœnavit.*

4. Maldonatus in Matth. 26. v. 26. *Lucas & Paulus dicunt, hoc factum esse, postquam cœnavit, unde colligitur, verba Matthæi & Marci, Cœnantibus illis, non ita intelligenda esse, quasi durante adhuc Cœnâ Christus id fecerit, sed statim ut Cœna peracta est, antequam mensæ & ciborum reliquiæ removerentur.*

5. Lucas Brugensis in cap. 22. Luc. super verba, μετὰ τὸ δειπνῆσαι. *Conjungendum hoc cum verbo similiter. Neque n. dicere vult, calicem*

calicem quidem sacrum post Cœnam, panem verò ante Cœnam peractam præbitum fuisse, & similiter calicem, ut panem post Cœnam. Quare autem ad calicem potius addit? ut distingueret hunc calicem à priore, quem Christus statim post esum agni paschalis porrexerat; & sciremus, res fuisse diversas; illum ex antiquo ritu inter cœnandum, hunc post cœnam.

Et postea. *Accepto pane, sc. postquam cœnasset, ut dicitur in v. seq. Non enim temporis distantiâ interruptum fuit unum idemque mysterium, sed continuo tenore, postquam CHRISTUS corpus suum distribuerat, addidit & calicem sanguinis.*

6. In Rom. Ecclesia hic hymnus decantari fuit solitus & adhuc cantatur. *Post agnum typicum expletis epulis corpus Dominicum datum discipulis.*

7. Innocentius III. Pont. Rom. lib. 4. de mysteriis Missæ cap. 13. sic scribit: *Christus post alios cibos tradidit Eucharistiam, Lucâ testante, qui dicit: Similiter & calicem, postquam cœnavit.*

8. Concilium Constantiense sess. 13. & Concilium Tridentinum sess. 21. disertè dicunt, *Christum instituisse & dedisse Sacramentum post Cœnam sub utraq; specie discipulis.*

9. Belharminus lib. 2. de Eucharist. cap. 21. concedit, *duo illa signa, videlicet speciem panis & speciem vini esse partes integrales hujus Sacramenti*; & cap. 23. resp. ad 4. scribit, *Sacramentum sub duplici specie esse à CHRISTO institutum.*

(Quomodo verò cum his conciliari potest, quòd lib. 4. de Eucharist. cap. 27. disputat, *Cœnam Domini non constare, nisi ex una specie?*)

10. Durandus lib. 4. Rationalis cap. 42. *CHRISTUS post Cœnam corpus & sanguinem suum dedit Apostolis.*

Argum. 6. Matth. 6. vers. 10. *in oratione Dominica petere docemur panem illum supersubstantialem, hoc est, panem corporis CHRISTI & nulla fit alterius speciei mentio.* Slotanus contra Velsium art. 22. Alph. de Castro lib. 6. advers. hæreses hæresi ultimâ in verbo Eucharistia.

Resp. 1. Catechismus Tridentinus cap. de orat. Domin. *Petimus hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ subsidia, sanctorum Patrum ita sentientium autoritate.*

2. Patres illos, qui sic sentiunt, enumerat Toletus in cap. 12. Luc. quòd sint Gregorius Nyssenus tract. 5. de orat. Basilius interrogationum brevium responso 252. Tertullianus & Cyprianus tract. de oratione, Hieronymus in cap. 6. Matth. Augustinus Epist. 121.

3. Bellarminus lib. 1. de bonis operibus cap. 6. triplicem sententiam h. l. recenset. Unam, quæ censeat, *postulari duntaxat panem corporalem*; quam tribuit Chrysostomo & Autori operis imperfecti (sed Toletus plures enumeravit:) alteram, *quæ solùm spiritualem*: tertiam, *quæ omnia subsidia necessaria ad vitam cùm animæ tum corporis conservandam.* Tertiam hanc *sine dubio recipiendam* pronunciat Bellarminus.

(Sed

(Sed si vel maximè acceptetur, tamen συνεκδοχικῶς panis nomen intelligeretur, & sic nihil præjudicaret nostræ sententiæ.)

4. Ex Pontificiis idem statuunt, Maldonatus, Gorranus, Lucas Brugensis, Toletus, Barradius, Jansenius.

5. Abulensis q. III. in cap. 6. Matth. multis argumentis probat, per *panem ἐπιούσιον non intelligi Eucharistiam.*

6. Jacob. Tirinus ad h. l. sic annotat: *τὸν ἐπιούσιον, id est, qui super vel ad substantiam seu Naturam nostram fovendam requiritur, sufficit & necessarius est. Interpres in Lucam vertit quotidianum, nempe cibarium, frugalem, vulgatum. Ita Basilius, Cyrillus, Chrysost. & alii Patres.*

Argum. 7. *Pleraq; figuræ Eucharistiæ manducationem sub una specie significant.* Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 24. §. Quod igitur.

Resp. 1. Scholasticorum canon est, *Theologia symbolica non est argumentativa.*

2. Gregorius homil. 22. in Evang. *figuram agni paschalis* ad Eucharistiam accommodat.

(Jam verò non solùm caro agni paschalis manducabatur, sed etiam sanguine ejus postes aspergebantur, unde subjungit Gregorius.) *Sanguis Christi super utrumq; postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.*

3. c. Revera dist. 2. de consecrat: *figura mannæ & aquæ ex petra profluentis* simul ad Eucharistiam accommodatur. *Considera, præstantior utrum nunc sit panis Angelorum, an caro Christi, quæ utiq; corpus est vitæ? Manna illud de cœlo, hoc super cœlum. Illud cœli, hoc Domini cœlorum. Illud corruptioni obnoxium, si in alterum diem servaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quicunq; religiosè gustaverit, corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis ex Christo. Illos ad horam satiavit aqua, te sanguis diluit in æternum. Judæus bibit & sitit, tu cùm biberis, sitire non poteris.*

(Cui conforme illud Anshelmi in 1. Corinth. 10. *Manna & aqua illa dicuntur nunc spiritualis cibus & potus, quia non mundi lege, sed Dei virtute sine Elementorum commixtione ad tempus creati sunt, habentes in se figuram corporis & sanguinis Domini. Vel eandem escam corporis Christi, quam nos in pane manducamus, ipsi manducaverunt in manna, & eundem potum sanguinis Christi, quem nos ex calice bibimus, ipsi biberunt ex petra.*)

4. Cassander de Comm. sub una p. 47. sic scribit: Extiterunt quidam, *qui V.T. testimoniis abusi sunt ad probandum jus Dominici sanguinis ad solos Sacerdotes, non autem ad fideles pertinere, eò quòd in V.T. offerentes quidem è populo de sacrificiis, quæ erant in materia solida, edebant; de libaminibus verò, quæ erant in materia liquida, solis ministris, non autem populo libare fas erat. Quasi huic commento non satis Chrysostomus occurrat, cùm ait: Non sicut in lege veteri partem quidem Sacerdos comedebat, partem etiam populus, & non licebat populo participem esse eorum, quorum particeps erat Sacerdos; Sed nunc non sic, verùm omnibus unum corpus proponitur & poculum unum.*

5. Bellarminus passim *figuram Melchisedeci panem & vinum proferentis* ad Eucharistiam accommodat. Jam verò figuram

figura illa utramque speciem exprimit.

6. Davius contra Tilenum ad argumẽtum ab analogia Circumcisionis petitũ, quo nostri probant, *Baptismum non esse repetendum*, inter alia sic respondet: *A figura ad veritatem non esse certam consequentiam, nisi accedat repetitum mandatum. Sic pascha Eucharistiæ figuram fuisse, nullum tamen in eo potum.*

(Sic ergò Cardinalis Davius Cardinali Bellarmino contradicit.)

7. Salmero tom. 8. tract. 24. *Quòd verò manna sub una tantùm specie porrigeretur, nihil refert, quia non est opus in typis & figuris antiquis omnimodam reperiri ad rem figuratam similitudinem.*

8. Si figuræ hujusmodi fuerunt Eucharistiæ, & oportet figuratum figuræ respondere secundùm analogiam, ergò quemadmodum *in ligno vitæ, in panibus propositionis, in agno paschali, in sacrificiis* nullus omninò potus fuit, utique etiam nullũ oportet esse in Eucharistia. Nullum, inquam, prorsus. Non enim in illis erat magis in consecrando, quàm in communicando; nec magis Sacerdotibus, quàm plebi. Atqui contra fit in Eucharistia, etiam inter Papistas, qui neque audent consecrare panem solum, neque Sacerdoti conficienti interdicere calicis sumtionem.

9. Figuratum figuræ debet respondere. Quòd si ergò communio sub una specie fuit in V. T. præfigurata. Ergò necessariò debuit S. Cœna administrari sub una specie, & per conseq. peccaverunt Christus, & Apostoli, & tota primitiva Ecclesia per tot secula, quòd sub utraque specie S. Cœnam administrarunt. Præterea figuræ Cœnæ, quatenus notant ejus substantiam, debuerũnt impleri in Institutione ejusdem. At institutio habet utramque speciem fatentibus adversariis.

Argum. 8. *Quando Christus Joh. 6. de fructu Eucharistiæ loquitur, non semel, sed quater unam speciem sufficere docet ad salutem.* Bellarm. d. l.

Resp. 1. Suarez lib. 2. defens. fid. Cathol. p. 5. p. 568. *Multi Catholici negarunt illa verba Joh. 6. intelligenda esse de manducatione Sacramentali.* Idem fatentur Bellarminus lib 1. de Eucharist. cap. 5. Vasquez Disp. 179. cap. 4.

2. Maldonatus Joh. 6. v. 53. *Scio Catholicos, scio doctos, scio religiosos ac probos viros esse, (qui hunc locum de Sacramentali manducatione & bibitione agere negãt) sed minimè profectò utilem atq; fidelem in hac re Ecclesiæ operã navaverunt, quòd contra Scripturæ sensum, contra Patrum omnium interpretationem, contra tacitum, imò minimè tacitum, sed satis superq; explicatum consensum dixerint atq; contenderint, hoc loco de Sacramento non agi, quod, ut benignissimè dicam, est temerarium, gravioribusq; condemnarem verbis, nisi compertum haberem, homines benè Catholicos errore magis animi, quàm vitio, in hæreticorum sententiam impegisse.*

3. Tales verò Catholici sunt Thomas Waldensis tom. 2. de Sacramentis cap. 91. Johannes de Ragusio de communione sub utraque, Armacanus lib. 9. cap. 8. Gabriel Biel. lect. 84. in Can. Missæ, Nicolaus Cusanus Cardinalis Epist. 7. ad Bohem. ubi dicit, *hanc esse communem Dd. sententiam.* Thomas de Vio Cajetanus Cardinalis in part. 3. Thom. q. 80.

art.ult.uti etiam in cap.6. Johann.(fatente Sixto Senensi lib. 6. Bibl. annot. 197.) Ruardus Tapperus tom.2.in explic. art. 15.Johannes Hesselius de Lovanio de Comm, sub una specie, Clingius lib. 4. Loc. Comm. cap. 14. Caspar Segerus (referente Alphonso de Castro lib. 6.adv.hæres.tit. Eucharistia hæres. ultima) Cornelius Jansenius in Harmon. cap.59.

Hisce Maldonatus & Conzenius addunt Turrecrematam Cardinalem & Joh.Gersonem Cancellarium Parisiensem,quorum omnium elogia recensent Antonius Possevinus in Apparatu, & Sixtus Senensis in Bibliotheca sancta.

(Hi omnes nostræ suffragantur sententiæ,quòd Joh.6.non agatur de Sacramentali,sed spirituali carnis & sanguinis Christi manducatione ac bibitione.)

Cumprimis v. idipsum multis confirmat Matthias Doringius Monachus Franciscanus in additionibus ad Nicolaum Lyranum, in Psalm. 110. *Illud*, inquit,*dictum ex litera nō habet fundamentū. Ideò de Sacramentali communione,nec quoad Clerum,nec quoad Laicum, habet vim præcepti ad omnes,secundùm verum ejus intellectum: quia ex eodem contextu literæ declaratur, de qua manducatione & potatione intelligi debeat,videlicet de spirituali, quia sequitur: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo Quod B. Augustinus exponens ait: Hoc est manducare illam escam & bibere illum potum,in Christo manere, & Christum manentem in se habere,quod nihil est aliud, quàm esse in caritate Christi. Hoc autem nihil directè pertinet ad Sacramentalem vel corporalem manducationem. Nam hoc verbum fuit dictum,antequam Sacramentum Eucharistiæ fuit institutum. Ex illa igitur litera de Sacramentali communione non potest fieri argumentum efficax. Primùm enim id, de quo agitur, debet esse in rerum Natura. De Eucharistia igitur Sacramentali,quæ nondum fuit, tam alta sententia proferri non potuit,nisi quis curiosus hæreticus diceret,illa verba dicta de usu Sacramenti Eucharistiæ prognosticè per modum Prophetiæ. Sed sic dicere,non potest in aliquo passu sacræ Scripturæ fundari. Eâdem igitur facilitate contemnitur,quâ probatur, præsertim cùm constet ex Evangelii rotundo textu, quosdam huic præcepto satisfecisse,quos cōstat nunquam Sacramentaliter manducasse, Ideò Augustinus ait, has propositiones simul esse veras. Non manducans manducat. Dato opposito sequeretur, neminem esse in caritate,nisi Sacramentaliter communicantem, quod est erroneum dicere.*

Doringio consentit Michael Vehe contra Lutherum tract. 5. sic scribens: *Quàm nihil firmitatis habeat hec ratio, hinc claret,quòd verbis Christi abutitur in sensu peregrino. Quæ enim de spirituali manducatione dicta sunt &c. ipse ad Sacramentalem torquet, de qua nihil in his verbis loquitur Christus, quod vel hoc argumento evincitur, quod multis per Dei gratiam vita contingit spiritualis,absq; hac Sacramentali manducatione.*

4. Archiepiscopus Granatensis sess.20. Concil. Tridēt.asseruit, *caput 6. Johannis minimè de Sacramento accipiendum, sed de fide sub metaphora alimenti*, allato ad id firmandum *contextu & multorum Patrum, in primis Augustini interpretatione*, ut habet

bet Historia Conc. Tridentini Petr. Suav. lib. 6. p. 600. (al. edit. 625.)

5. Probatur hoc evidenti argumento. Si verba illa Christi Joh. 6. *Nisi manducaveritis &c.* sunt verba *mandati*, præcipientia de forma Eucharistiæ, ut volunt quidam Pontificii, sequetur, Eucharistiam esse institutam ante illam noctem, in qua Christus traditus est, ad quod tamen tempus institutio ejus disertè restringitur Matth. 26. v. 21. 1. Cor. 11. v. 23. &c. Sed & Bellarmin. 1. de Euch. cap. 7. negat, Euchar. Joh. 6 institutam, quanquam ad instituendæ usum Christianos obligari contendat.

6. c. Dupliciter dist. 2. de consecrat. ex Hieronymo. *Dupliciter intelligitur caro Christi & sanguis, vel spiritualis illa atq; divina, de qua ipse ait. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus; &, nisi carnẽ meam manducaveritis & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam æternam. Vel caro mea, quæ crucifixa est; & sanguis, qui militis effusus est lanceâ.*

c. Credere dist. ead. ex Augustino. *Credere in Jesum Christum hoc est manducare panem vivum. Qui credit, manducat, invisibiliter saginatur, quia invisibiliter renascitur. Et qui manducat carnẽ meã, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam, Participatione enim Filii, quod est per unitatem corporis Christi & sanguinis, homo manducans vivit, non sumens tantùm in Sacramento, quod mali faciunt, sed usq; ad Spiritus participationem, ut in corpore Domini tanquam membrum maneat & ejus Spiritu vegetetur, quod est, dum mandata ejus servat.*

(Hi canones testantur, Joh. 6. de spirituali manducatione & bibitione agi.)

7. Rayhingius in Enchir. Cathol. contra Dn. D. Hõe p. 823. & Majerus controv. 3. p. 104. §. sed contrà &c. fatentur, quòd *Johan. 6. usq; ad v. 52. tantùm de spirituali fruitione agatur, sed à v. 52. Christum in forma promissionis agere de sacra Cœna.*

(Atqui etiam in sequentibus versiculis utitur iisdem omninò verbis, ut ostendit collatio vers. 65. cum vers. 44. ut & consideratio vers. 63. ac vers. 68.)

8. Detur verò ex hypothesi Joh. 6. v. 52. & seqq. agi de Cœna, certè multò magis mandatum de utraque specie ex v. 53. probari possit. *Nisi manducaveritis carnem & biberitis sanguinem Filii hominis &c.* Item ex v. 54. 55. & 56.

Jacob. Tirinus in cap. 6. Joh. v. 51. *Verbis manducare & bibere utraq; species clarissimè distinguitur, cùm in spirituali manducatione per fidem idem sit bibere, quod manducare.*

Bellarm. lib. 1. de Euch. cap. 5. §. Quartum argumentum &c. *Ista distinctio tam frequens carnis & sanguinis, & cibi ac potus, apertè indicat, Christum loqui de communicatione sui sub speciebus panis & vini, alioquin quorsum ista distinctio toties præsertim repetita?*

lib. ejusd. cap. 7. resp. ad 10. arg. *Persuasi sunt quidam Catholici, ægrè defendi posse usum Ecclesiæ de communione sub una specie, si ad literam de Sacramento intelligamus illa verba. Nisi manducaveritis &c.*

Vasquez tom. 3. in p. 3. d. 216. cap. 5. n. 50. sic disserit: *Verba Domini, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c. non tantùm referuntur*

ad rem ipsam, sed etiam ad modum sumendi eam. Nam manducate & bibite, si verba propriè usurpentur, cuivis speciei convenire non possunt. Neq; enim sanguis sub specie panis bibi dicitur, sicut nec corpus sub specie vini manducari.

(Eò igitur abit Vasquez, *quòd Christus præceperit manducationẽ sui corporis sub pane, & bibitionem sanguinis sub vino, sed non omnibus Christianis, verùm in genere Ecclesiæ Dei.* Sed quid de hac exceptione statuendum, paulò ante fuit dictum.)

9. Inde etiam Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 59. Cajetanum secutus, *se nõ videre*, ait, *quomodo statutum Ecclesiæ Romanæ de una specie defendi possit, si hæc tàm expressa verba* (Joh. 6. v. 53.) *distinctum modum sumendi cibum & potum præcipientia de Sacramento Eucharistiæ accipi debeant.*

10. Bellarminus non veretur scribere lib. 1. de Euch. cap. 5. §. Probatur tertiò &c. *Patres omnes hoc caput de communione Sacramentali intelligere.*

Sed constat ex Histor. Concil. Tridentini Petri Suavis lib. 6 p. 600. Archiepiscopum Granatensem in ipso Concilio, ut & Ruardum Tapperum, Cornelium Jansenium & alios scriptores Pontificios in contrarium allegare *Tertullianum, Origenem, Augustinum &c.* & excipere ad Patres secus sentientes, quòd *sermonem Christi Joh. 6. à sensu literali ad allegoricum pro concionibus sæpe transtulerint*, quâ exceptione socios suos uti fatetur ipse Bellarminus d. l. §. Ad hæc loca &c.

11. In ipso Concilio Tridentino in tres diversas à Patribus itum fuit sententias. Quidam caput 6. Joh. *de sola Sacramentali communione agere contenderunt*, inter quos præcipuus erat Jesuita Torrensis, qui à secus sentientibus in eadem Synodo, præcipuè Archiepiscopo Granatensi & Gallis plerisque Episcopis ad aliam Synodum provocabat; alii de *sola spirituali communione id accipiendum esse* postulabant; alii *de communione utraque*, ut Salmero, cujus sententia extat tom. 8. tract. 21. à quo *nil nisi pretritum & vulgare auditum esse*, Petrus Suavis d. l. ex ipsorum Præsulum commentariolis memorat.

12. Si vel maximè ex hypothesi detur, in cap. 6. Joh. extare præceptum de communione Eucharistica, nondum tamen evictum esset, communionem sub una specie à Christo esse approbatam. Pontificii concludunt hoc modo: *Vita æterna, quæ v. 51. panis comestioni tributa erat, mox v. 53. 55. 56. panis comestioni & sanguinis bibitioni adscribitur. Ergò Christus communionem sub una specie approbavit.*

Atqui docet Estius in 1. Joh. 3. v. 21. *hanc esse Scripturarum consuetudinẽ, ut causæ uni effectum tribuant, subintelligendo interim conditionem hanc, si aliunde non sit defectus.*

(Quando ergò unus idemque effectus modò uni, modò pluribus causis adscribitur, nequaquam indicium est, unam causam sufficere, sed contrà indiciũ est, plures requiri & quamlibet agere, quantùm in se est, eiq; effectum non absolutè, sed pro causationis suæ proportione adscribi. Invertendum igitur argumentum Pontificiorum, ac statuendum, quòd Christus non soli *panis comestioni*, sed etiam *sanguinis bibitioni* effectum hunc acceptum retulerit. Nemo

mo enim causæ à se positæ aliam adjungit, ut probet, primam esse sufficientem, nec simul requirere alteram, sed contrà additio causarum ostendit, unam esse insufficientem, quorsum enim aliæ subjungerentur?)

Argum. 9. Luc. 24. *Christus cum discipulis in Emaunte panem fregit, atq; eo ipso unam speciem sufficere testatus est.* Bellarminus d. l. Eccius, Roffensis, Karnkouski, Richeomus, Vasquez, Maldonatus, Tirinus, Cochlæus, Joh. à Lovanio, Stapletonus, Hoffmeisterus &c. Becanus de Comm. sub utraque specie cap. 3. eò usque progreditur, ut scribat, *Christum bis instituisse Sacram Cœnam, semel pro Clericis, in ea sc. nocte, quâ traditus fuit, alterâ vice in Emaus pro Laicis.*

Resp. 1. Conciliū Constantiense & Tridentinum non putarunt, posse quidquā subsidii ex his locis Joh. 6. & Luc. 24. accedere communicationi sub una specie, alioqui dicta illa in prima acie argumentorum collocassent.

2. Gregorius homil. 23. in Evang. *ad communem Cœnam* Historiam illam refert. *Mensam igitur* (inquit) *ponunt, panes cibosq; offerunt, & Deum, quem in Scripturarum expositione non cognoverant, in panis fractione cognoscunt.*

(At Gregorius fuit Episcopus Romanus, & proinde ex adversariorum hypothesi infallibilis.)

3. Lyranus interpretationem illam Gregorii probat ex Matth. 14. ubi itidem Christus *acceptis panibus aspiciens in cœlum benedixit, fregit, discipulis dedit*, nec tamen Eucharistiam celebravit, ibid. ad verbum *fregit*, sic annotat, *sicut consueverat facere ante passionem. Sic enim frangebat panem, ac si scinderetur cum cultello.*

4. Wilhelmus Widefort, qui contra Wiclefum Ann. 1396. scripsit, expressè asserit, *neq; ex textu, neq; ex glossa, neq; ex Patribus probari posse, fuisse hanc panis Eucharistici fractionem.*

(Rectè, quia nulla fit mentio *consecrationis*, quæ est essentialis Eucharistiæ pars.)

5. Dionysius Carthusianus in cap. 24 Luc. sic scribit: *Accepit panem & benedixit, non tamen in suum corpus convertit, sicut in Cœna, sed ut moris est benedicere cibum, in quo instruxit nos, ut ante refectionem benedicatur cibus & potus.*

6. Maldonatus fatetur, *esse verisimile, Christum tum, ne phantasma esse videretur, communem cum discipulis duobus sumsisse Cœnam.*

Maldonatus in Comm. Luc. 24. v. 30. in voce fractionis Synecdochen agnoscit. *Vix quisquam*, inquit, *non intelligit, quòd cùm Christus in fractione panis cognitus esse dicitur, fractionem panis non ipsam actionem frangendi, sed totum illum actum conficiendi administrandiq; Eucharistiam appellari.*

(Qualis enim fuerit ille actus conficiendi administrandique Eucharistiam, omnium rectissimè judicatur ex propria institutionis sede, modò certò constaret, administratam ibi fuisse Eucharistiam.)

7. Cajetanus in eundem locum sic commentatur: *In sola fractione agnitus dicitur inferius, ut intelligamus, fractionem fuisse miraculosam, hoc est, quòd frangebat panem manibus, sicut alii incidunt cultello.*

8. Alphonsus de Castro lib. 6. contra hæres. verbo Eucharistia hæresi ult non vult desinire, *hunc locum ad Eucharistiam spectare*.

9. Didac. Stella itidem accipit hunc locum de *fractione vulgari, non Sacramentali. In sola*, inquit, *fractione est agnitus, ut intelligamus fractionem fuisse miraculosam, hoc est, quia frangebat panem manibus suis, sicut alii incidunt gladio. Solitum hunc frangendi modum fuisse credimus, & propterea discipuli ex consueto Jesu modo cognoverunt eum. Nam si hic modus frangendi panem non fuisset illi consuetus, nullum agnitionis testimonium afferrent, dicendo, quomodo agnitus fuisset ab eis in fractione panis.*

10. Justinianus in 1. Cor. 10. super verba. *Panis, quem frangimus &c. Non simplicem fractionẽ intelligit, qualis erat illa, cujus meminit Lucas.* Notat autem in margine Luc. 24. & Act. 22.

11. Antonius Julianus in postill. majori. *Accepit panem, benedixit, fregit & porrigebat illis, sicut consueverat ante passionem.*

12. Cornel. Jansenius in Concord. Evang. cap. 146. itidem de *communi Cœna* accipit. *Sunt quidam*, inquit, *qui existimant, Dominum hîc jam discipulis duobus sub specie panis suum porrexisse corpus, quemadmodum Apostolis in ultima Cœna, eò quod idhîc Christus fecisset, quod in ultima Cœna, cùm Eucharistiam institueret; atq; hinc certum desumunt argumentum, quo ostendant, licere Eucharistiæ Sacramentum sub una tantùm specie suscipi & tradi. At quanquam ea sententia non est certa, imò nec multùm verisimilis, tamen ut omnia Christi facta mysticum aliquid continebant & abstrusum: ita hec Christi actio procul dubio sacri aliquid significabat. Nihil autem aliud convenientiùs intelligi potest significasse, quam sacri ejus corporis dispensationem, quàm sub specie panis, simili, qua modò usus est, actione, Apostolis paulò antè commendaverat, quam & in multiplicatione panum simili actione olim mysticè suis commendavit &c.*

13. Bellarminus lib. 4. de Eucharistia cap. 24. §. De hoc loco &c. *duas esse* dicit *Catholicorum de hoc loco sententias*, quarum utramque Barradius tom. 4. Harmon. Evang. lib. 8. cap. 12. vocat *verosimilem*.

(Cùm ergò varient de hoc loco Theologorum sententiæ, ideò *argumentum non adeò certum* ex eo deduci potest, ut Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 23. propos. 4 in simili negotio disserit.)

14. Idem Bellarminus lib. ejusd. cap. 22. statuit, *Sacerdotes non posse sub una specie communicare, quia imperfectum sacrificium redderent.*

Cajetanus in Thom. p. 3 q. 80 art. 12. q. 1. *Sacrilegus est Sacerdos consecrando panem & non vinum.*

Balduinus Junius in Manuali Theolog. lib. 17. cap. 8 scribit, *extare præceptum non solùm Ecclesiasticum, sed etiam divinum de conficienda Eucharistia sub utraq; specie.* Similia occurrunt apud Lorinum in cap. 27. Actor.

(Ergò in voce panis admittenda erit *Synecdoche*, ut subintelligatur etiam potus 2. Reg. 6. v. 22. aut dicendum erit, Christum sine vino consecrasse. Si verò Synecdoche statuitur, expirat argumentum pro cõmunione sub una specie ex hoc loco desumtum. Ex hoc fundamento ne-

to negat Cassander, Historiam Emaunticam de Cœna agere, aliàs sequeretur, Christum in una duntaxat specie consecrasse.)

F. Antonius Mondulphensis, Episcopi Pragensis Theologus, in Conc. Tridentino monuit, *non minùs pugnare cum doctrina Catholica dare calicem Laicis per preceptum divinum, quàm eundem iis negare precepto divino. Ideò id genus argumenta in eum modum concludentia esse segreganda, perinde ac illud de discipulis in Emaus & D. Paulo in navigio, quoniam ex iis posset colligi, non esse sacrilegium, unam speciem absq; altera consecrari, quod cum mente omnium Doctorum & sensu Ecclesiæ pugnat.* Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trid p. 608.

15. Nisi hîc Synecdoche statuatur, cõsequens fuerit, Cœnam administrari posse absque his verbis: *Accipite, manducate, hoc est corpus meum.*

(Nec adfuerant Cleophas & ipsius comes in institutione Cœnæ, utique ergò hoc mysterium ipsis priùs fuisset explicandum.)

16. Georg. Wicelius in Compend. de semit. antiq. sic disserit. *Non inficiamur, fractionem panis in viculo Emaus & in urbe Jerusalem, sed explicari hoc ipsum desideramus, ne simul peccemus & in ordinem Evangelicæ Sanctionis & in morem Apostolicum. Perpendendum igitur apprimè est, num hæc fractio Scripturæ familiaris semper ita importet cibum, ut excludat potum? Nos enimverò haudquaquam refragamur idiomati Hebræo, quo intelligitur, frangere panem idem esse, quod Latinè dicimus, aut jentaculum sumere, aut toto vesci convivio, etiam qualicunq; ubi ut nec cibus deest, ita nec ad vitæ sustentationem potus. Unde videtur frivola esse tergiversatio per hujusmodi subterfugia manifesta veritati obesse velle.*

Argum. 10. Act. 2. *per fractionem panis Eucharistia describitur. Ergò in Apostolica Ecclesia communio sub una specie fuit usitata.* Bellarm. d. l. Lorichius in Fortalitio, Tirinus in h. l.

Alii ex Pontificiis hoc urgent, quòd *præsentem locum, ut & Historiam Luc. 24. de sacra cœna accipi posse* in Apol. August. Conf. concedatur.

Resp. 1. Concilium Constantiense fatetur, *primitivæ Ecclesiæ utramq; speciem in usu fuisse*, quod agnoscunt etiam alii Pontificii, quorum testimonia adduximus superiùs.

2. Cajetanus de cœna vulgari h. l. exponit. *Per singulas domos frangebant panem, quia per singulas domos familiarum ad Christum conversarum fiebat distributio panis. Convenientibus istis ad istam & illis ad illam domum: ita quod accipiebant cibum sibi datum. Modus enim explicatur, quo fiebat distributio cibi tantæ multitudini in diversis habitaculis.*

(Singula membra, videlicet κοινωνίαν, fractionem & preces Lucas in sequentibus ipse ἐξηγητικῶς declarat.)

3. Clingius lib. 4. Loc. Comm. cap. 18. *Utrum Apostoli Sacramentum hoc ceteris dispensarint sub una specie, an duabus, non potest ex hoc textu Act. 2. vers. 42. haberi.*

Similia occurrunt apud Petrum à Soto in instruct. Sacerdot. lect. 10.

4. Lyranus in h. l. *tùm quia quotidie communicabant, tùm quia omnes cibos, sicut & cæteras communia habebant.*

5. Glossa interlin. h. l. *panis, sive communis, sive sancti.* Pari ratione Hugo & alii utroque modo exponunt, tùm de *pane sancto*, tùm *de communi.*

6. Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 56. dicit: *quosdam præclaros viros opinari, Apostolorum tempore sub una specie fuisse communicatum, alios tamen synecdochicè ex illius ætatis more hunc locum malle accipere.*

7. Vatablus exponit *de communione bonorum*; Cajetanus *de communione obsequiorum*, teste Corn. à Lap. in h. l.

8. Lorinus in h. l. *Existimo de Eucharistia non esse sermonem, quoniam superius paulò antè de illa sermo habitus est: vel de victu, qui distribuebatur singulis, prout cuivis opus erat, vel de convivio, quod ἀγάπην appellabant.*

Ibid. p. 138. *Frangere panem est eleemosynæ nomine panem dare, non diviti, sed pauperi, non uni totum, ne alii fame pereant, ut Augustinus notat, vel partem etiam panis, quem unicum tanquam pauper habes, pauperi distribuere, ut idem docet.*

9. Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 25. resp. ad 3. concedit, *in Ecclesia Corinthiorum utramq; speciem in usu fuisse.*

(Ergò etiam in Apostolica Ecclesia ea fuit usitata.)

10. Si vel maximè per *fractionem panis* intelligatur Eucharistia, res ipsa tamen ostendit, synecdochen hîc esse statuendam, quâ per fractionē panis etiam consecratio vini intelligatur, aliàs sequetur, sine consecratione vini Eucharistiam celebrari posse.

11. Benedictus Justinianus in 1. Cor. 12. *Quemadmodum superiori capite ex altera cibi specie utramq; significavit: ita etiam hîc ex specie potus integrum Sacramentum indicare voluit.*

Idem in 1. Cor. 10. fol. 538. negat, hîc agi de *fractione panis Eucharistici*, quod negat quoque Richeomus lib. 4. de Missa cap. 61.

Argum. 11. Act. 20. v. 7. & 11. *Paulus* dicitur *fregisse panem*, ubi nullum *calicis* vestigium.

Resp. 1. idem Paulus Corinthiis utramque speciem tradidit, fatente Bellarmino lib. 4. de Euch. cap. 25.

2. Dicunt Pontificii, *Apostolos in prima Cœnæ administratione sub utraq; communicasse, quia fuerunt Sacerdotes.*

(Atqui etiam Paulus fuit Sacerdos.)

3. Si vel maximè per fractionem panis intelligeretur Eucharistia, tamen & hîc *synecdoche* agnoscenda, cùm sine consecratione vini Sacra Cœna non possit celebrari.

4. Cajetanus dubitat *de spiritualine, an corporali cibo hîc locus sit explicandus.* Lyranus, *refectionem corporalem indicari* putat. Ita quoque Historia Scholastica.

Lorinus in h. l. *Ego, si mihi cum adversario pugnandum sit, non anceps dubiumve, sed certum firmumq; in manus telum, qualia in hac controversia alia non desunt, lubentius sumsero.*

5. Quæ omnia Bellarminus dubio procul expendit, ideò argumentum ex hoc loco petere noluit.

Argum. 12. Act. 27. v. 35. *Paulus sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium, & cùm fregisset, cæpit manducare.*

Ex

Ex hoc loco Cochlæus in 25. rationibus de una specie, colligit, *Apostolos quandoq; sub una tantùm specie Eucharistiam distribuisse.*

Resp. 1. Pontificii statuunt, *Sacerdotes conficientes necessariò utramq; speciem accipere.*

Atqui Paulus hîc fuit conficiens. Ergò utramque speciem accepit, & per conseq. quando dicitur *manducasse*, per synecdochen subintelligendum, quòd etiam biberit benedictum calicem.

At si Cochlæo licet statuere synecdochen *respectu Pauli*, cur non & nobis *ratione aliorum communicantium?*

2. Salmero in h. l. sic commentatur. *Non videtur Lucas de Eucharistia Sacramento loqui, ut Chrysostomus & Beda sentiunt, tùm quia dicit, omnes sumsisse cibum, tùm quia subdit: Et satiati cibo alleviabant navim. Nam neq; omnes illi apti erant ad communionem sacri panis, cùm essent infideles, & modici panis gustu, qualis exhibetur in Eucharistia, non valuissent expleri.*

(Oppositam tamen sententiam non repudiat.)

3. Lorinus in h. l. *Chrysostomus, Oecumenius, Beda, reliquiq; hujus loci expositores usitatum ac vulgatum duntaxat panem escamve intelligunt, nec non Hieronymus. Et mihi etiam id magis placet. Nam mysterium, quod ab abscondendo dicitur, caeterorum facilè maximum, in omnium prophanorum hominum celebratum conspectu, non adducor ut credā, à quo candidatos fidei, Catechumenos, rejectos perpetuo Ecclesiæ more constat, & de quo Patres passim, ut de non secreta minùs re, quàm sacrata loquuntur. Et vetere quoque traditione in mari ac flumine & in navi Eucharistiam confici nefas ducitur, propter periculum effusionis sanguinis, quamvis sub specie panis illuc portatum legamus. Et quia consecratio unius speciei non potest fieri sine consecratione alterius, ut sit Sacrificium, idcirco tali in loco non fit, nec navigantes Missam, quam siccam vocant, dum ibi celebratur, audire tenentur. Deinde panem, quem Apostolus manducavit & alii omnes sumserunt, usq; ad satietatem; alioqui laborabit perplexâ admodùm homonymiâ præsens narratio.*

4. Cornelius a Lapide in h. l. *Nota prudentiam caritatis Pauli, ut afflictos consoletur & inediâ pene confectos inducat ad sumendum cibum, ipse primus publicè, gratiis actis Deo, cœpit manducare.*

5. Vasquez in part. 3. Thom. Disp. 216. *Paulum dedisse Eucharistiā Lucæ & aliis discipulis, falsum existimo. Nam ibi solùm legimus, Paulum exhortatum fuisse omnes, etiam infideles, qui in navi erant, ut aliquantulum cibi caperent, ne tempestate maris jactati præ nimio labore deficerent, hos autem invitaret* (supplenda videtur negatio) *ad Eucharistiam. Neq; verò legimus, Paulum fregisse & fractum dedisse omnibus, sicut faciebat Christus, quando Eucharistiam consecrabat, sed fregisse, nimirum panem, quem ipse pro se cepit, & manducasse, deinde cæteros etiam manducare cœpisse, quæ omnia indicant commune prandium sumtum eo fine, quo diximus.*

6. Nec recentiores solùm, sed etiam qui superioribus seculis vixerunt, ita explicant. Petrus Comestor. *Et hoc dicto sumebant panem in conspectu omnium cum gratiarum actione juxta morem solitum.* Glossa interlin. *Juxta morem solitum in comedendo, & pro salute navigantium.*

Argum. 13. 1. Cor. 10. v. 17. *Unus panis &*

unum corpus multi sumus, quia omnes de uno pane participamus. Ergò in Eucharistia communio sub una est legitima.

Resp. 1. adduximus superiùs confessionem ipsorum Pontificiorum, *quòd in Ecclesia Corinthiaca usitata fuerit communio sub utraq; specie.*

(Id quod evidenter confirmari potest ex v, 16. hujus capitis, ubi expressa fit mentio poculi, quòd sit *communicatio sanguinis Domini.* Neve cum Bellarmino dicas, *in benedictione duntaxat fieri mentionem calicis, non distributione,* notandum quòd v. 21. mentio fiat *bibitionis poculi Domini.*)

2. Vulgata versio Latina, quæ in Concilio Tridentino pronunciata est authentica, disertè addit, *omnes de uno pane & de uno calice participamus.*

Excipit quidem Bellarminus, distinguendum esse inter *vulgatam editionem correctam,* quæ sola sit à Concilio approbata, & *mendis conspurcatam.* Atqui legimus illa verba in vetustissimis Latinis exemplaribus, in Bibliis Coloniæ Ann. 1530. editis ex officina Eucharii Cervicorni, de quibus in titulo dicitur, *quòd sint ad multorum vetustissimorum Codd. Latinorum exemplaria accuratissimè castigata, eâ quidem fide & diligentia, ut in illis D. Hieronymi editio planè renata videri possit.* (Ac citat hæc verba Ferus in cap. 2. Act.)

Argum. 14. ex 1. Cor. 11. v. 27. *Quicquis manducaverit indignè aut biberit. Ergò sufficit una species.*

Resp. 1. Concilium Tridentinum sess. 4. decret. 2. *vulgatam versionem* pronunciavit authenticam. In plerisque verò illius exemplaribus non extat disjunctiva *aut*, sed copulativa *ET*. Ante Sixtinam editionem Latini Codices aliter non legunt.

Excipiunt quidem, *in antiquis exemplaribus extare* vel, sed non probant.

2. Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 25. *Particula & in verbis Christi Joh. 6. v. 52. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, accipienda est pro disjunctiva vel.*

(At eodem jure dicere possumus, particulam *disjunctivam* 1. Cor. 11. v. 27. *aut* accipiendam esse pro *copulativa Et.*)

3. Calepinus in Lexic. *Vel, interdum copulativa est, interdum ponitur pro etiam, καὶ.*

(Atque eo sensu hîc usurpari patet ex eo, quòd verba Apostoli, utpote ex institutione deducta, non *contra institutionem Christi,* sed *juxta institutionem* explicanda; quòdque Paulus quinquies *panem & vinum, manducationem & bibitionem* conjungit v. 25. 26. 28. 29. Ergò unica vocula ἢ in v. 27. non separat, sed pro copulativa vel distinctiva ponitur.)

4. Si ex particula ἢ colligi posset, *speciem panis in communione Laicorum sufficere,* posset ex eadem colligi, etiam speciem vini in communione Laicorum sufficere. Consequens non concedunt Pontificii. Schmiglecius in refut. dissolut. nodi sui Gordii cap. 16. agnoscit, *solum calicis usum non efficere Eucharistiam. Verbis enim Christi, quotiescunq; bibetis, indicari,* dicit, *usum calicis non perpetuò futurum in Ecclesia, cùm panis usus constans & perpetuus esset futurus.*

5. Non solùm Syrus Interpres, sed etiam Thomas, Lyranus, Gentianus Hervetus in editione Theodoreti, Cajetanus,

jetanus, Guillandus &c. reddunt per *copulativam.*

(Disjunctivæ particulæ non disparant partes à toto, sed alias ab aliis. 1. Cor. 13, 8. Eph. 6. v. 8. Matth. 5. v. 17. cap. 6. v. 31. &c.)

6. Unde Latinus Interpres *copulativas* quandoque exprimit *disjunctivis*, Marci. 13. v. 32. Joh. 3. v. 8. in edit. Sixtina. Act. 7. v. 42. cap. 25. v. 11. & alias sæpè, ut meritò dicatur, *disjunctivas sumi pro copulativis*, & quidem sæpiùs quàm *copulativas pro disjunctivis.* Nimirum duæ sunt disparatæ Sacramenti partes, una *in pane edendo*, altera *in vino bibendo.* Itaq; potuit Apostolus dicere, aut edere aut bibere, quia unum non est in altero. Interim utraque integrat Sacramentum, unde frequentior fuit copulativa.)

Argum. 15. *In Ecclesia Apostolica Judei noviter conversi, Nazaræi, Rechabitæ non fuêre usi vino in Sacrificiis.*

Resp. 1. Rayhingius in Ench. Cathol. contra D. Hõe p. 829. fatetur, *esse probabile, quòd abstinuerint à vino.*

(Ergò non est certum & manifestum. Sed nec est probabile, quia non aliter fuit ipsis permissum ritibus Mosaicis aut legalibus uti, nisi quatenus non pugnarent cum Christianismo: Noverant insuper *per sanguinem*, à quo in lege arcebantur, non intelligi sacrosanctum & immaculatum Christi sanguinem. Incertum etiam est, an inter noviter conversos fuerint Nazaræi ac Rechabitæ.)

2. Pontificii statuunt, *vinum Eucharisticum transsubstantiari in Christi sanguinem.*

(At si illi Nazaræi cum Pontificiis hoc credidissent, sine scrupulo calice Eucharistico usi fuissent, quippe in quo non esset vinum, sed merus sanguis.)

3. Lorinus in cap. 2. Act. *Nolim vim adeò magnam hoc in argumento* (de Nazaræis) *ponere, quoniam modicitas vini nec nocet nunc celebrantibus, etiamsi voverint abstinentiam ejus.*

(Addere potuisset ex hypothesi Papistica, Nazaræos vovisse abstinentiam *vini*, non abstinentiam speciei vini substantiæ vacuæ.)

Idem in cap. 21. Act. v. 26. pag. 782. *Propter modicitatem dictam, & quoniam includit aliquam integritatem nihil prohibet, si à Laicis Nazaræis usurpatã quis dicat,* (sumtionem sanguinis sub specieb vini) *cum alioqui ferme id efficiatur, ut Sacerdotibus, si Nazaræi vellent esse, abstinendum esset à consecratione sanguinis, ac proinde à sacrificio, in quo sumit consecrans, quæ consecrat, aut ut nec liceret Nazaræis Sacerdotibus esse, unde non est planè necessariò argumentum pro communione sub unica specie ritus Nazaræorum à Christianis usurpatus, licèt aliquam habeat probabilitatem.*

Argum. 16. *In primitiva Ecclesia communio sub una specie fuit licita.*

Resp. 1. Cassander in consult. art. 22. *Satis compertum est, Orientalem Christi Ecclesiam in hunc usq; diem, Occidentalem verò seu Romanam mille ampliùs annis à Christo in solenni præsertim & ordinaria hujus Sacramenti dispensatione utramque panis & vini speciem omnibus Ecclesiæ membris exhibuisse, id quod ex innumeris*

veterum Scriptorum tàm Græcorum, quàm Latinorum testimoniis manifestum est.

2. Idem lib. de commun. sub una specie f. 17. *Non puto, demonstrari posse totis mille ampliùs annis in ulla Ecclesiæ Catholicæ parte sacrosanctum hoc Eucharistiæ Sacramentum aliter in sacra Synaxi è mensa Dominica fideli populo, quàm sub utroq; panis & vini symbolo, administratum fuisse.*

3. Concilium Constantiense fatetur, in primitiva Ecclesia communionē sub utraque specie viguisse. *Licèt*, inquiunt, *in primitiva Ecclesia hujusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie.*

4. Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 2. idem fatetur. *Licèt*, inquiunt, *ab initio Christianæ religionis non infrequens utriusq; speciei usus fuisset.*

5. Latomus adv. Bucerum scribit, *primam Ecclesiam, cùm adhuc rudis esset, ritum à Christo acceptum religiosè tenuisse, donec à Patribus docta intelligeret, utramq; speciem convenire Sacerdotibus, Laicos solo pane contentos esse posse.*

6. Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 26. §. Respondeo. *Si tempore Cypriani habuissent Laici jus petendi calicem, certè habuissent ex consuetudine illius temporis: Ergò cùm hoc tempore sit contraria consuetudo introducta, non habent ampliùs jus illud Laici.*

Argum. 17. *Asservatio Sacramenti fuit in primitiva Ecclesia usitata. Ea verò non habuit locum, nisi tantùm in specie panis.*

Resp. 1. Baronius anno 404. n. 32. *Sacratissimam Eucharistiam non sub specie panis tantùm, sed etiam sub specie vini olim recondi consuevisse* asserit, quod probat ex Gregorio lib. 3. Dial. cap. 36. ubi ait, *in navi portasse navigantes corpus & sanguinem Christi.*

2. Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap 4. §. Post annum 400. &c. sic scribit: *S. Johannes Chrysostomus in Epistola priore ad Innocentium Papam, quæ extat tùm inter opera ejusdem Chrysostomi tom. 5. tùm apud Nicephorum lib. 13. cap. 19. memorat, milites quosdam, ad vesperam magni Sabbati sanctuarium ingressos, tantum excitasse tumultum, ut etiam sacratissimus Domini sanguis, qui in sanctuario erat, in eorum vestes effunderetur. Quod autem id gestum non fuerit, dum sacra Cœna celebraretur, sed extra actionem illam, patet ex eodem loco, ibi enim Chrysostomus dicit, hoc factum esse, cùm mulieres jam præpararentur ad Baptismum. Constat autem mysterium Eucharistiæ semper celebrari post Baptismum. Quare sanguis ille Dominicus, qui in sanctuario erat, non tunc consecrabatur aut distribuebatur, sed aliquo alio die consecratus fuerat.*

3. Claudius de Sainctes repetit. 10. de Eucharist. cap. 2. adducit locum ex Gregorio Nazianzeno orat. 25. ubi de Gorgonia sorore sua scribit, quòd *corporis & sanguinis Domini antitypa domi reservârit.*

(Vasquez quidem tom. 3. in p. 3. Thom. D. 197. cap. 4. ad locum Gregorii excipit, *fuisse reliquias sanguinis miraculosi, qui ex imagine Christi crucifixi profluxerat.* Interim fatetur, *alios Pontificios de Sacramento cœnæ illum locum accipere.*)

4. Claudius Espensæus lib. 2. de adorat. Eucharist. cap. 3 fol. 1095. oper. *Eucharistiæ in utraq; specie servatæ testimonium*

nium evidentius extare scribit, quàm ut dissimulari vel negari possit.

Ibid. notat, *Sacramentum in pixidibus servari solitum, & quidem sub utraq; specie: servari autem postmodùm desitum vinum, quia citò acescit, ut & panis quoque speciem diutiùs servari prohibitam, quòd ea, licèt seriùs, etiam mucescit, quâ de causâ Turonense Concilium singulis septem diebus has species recenter consecratis mutare preceperat.*

5. Ruardus Tapperus Prof. Lovaniensis tom. 2. art. 15. f. 218. edit. Colon. (al. edit. pag. 353.) *Praetereo Historiam de Satyro fratre B. Ambrosii &c. ex quo simul & ex sermone Cypriani de lapsis videtur, quòd illis temporibus sanguinem Domini de calice omnes bibebant, & quòd corpus Domini eis in manus dabatur, ut vel statim sumerent, vel secum portarent domum, ibique sumerent, ita ut per temporum intervalla biberent ex calice Domini & corpus Domini manducarent.*

6. Gregorius Nazianzenus de laudibus Gorgoniae sororis suae memorat, *eam manu thesauriz asse quidpiã τῶν ἀντιτύπων corporis & sanguinis*, ad quem locum Billius Abbas S. Michaelis in Eremo num. 13 notat, *his verbis sibi videri morem antiquissimum significari, quo domi Eucharistiam asservare & esitare Christiani solebant.* Ubi manifestissimè utraque species exprimitur.

7. Clementis Episcopi Romani constitutio c. Tribus formis dist. 2. de cõsecrat. requirit, *ut residuae particulae consecrati panis cum timore ac tremore Clericorum diligentiâ consumantur.*

(Ergò asservatio Sacramenti non semper in usu fuit, proinde nec ex ea evidens argumentum duci potest.)

8. Ludovicus de Ponte lib. 4. in Cantic. Cantic. p. 805. probat, *asservationem privatam sublatam esse.*

(Atqui ex ritu abrogato non potest communio sub una probari.)

9. Pontificii disputant, *vinum benedictum, ideò non potuisse asservari, quia super ejus citò evanescit & in poculo corrumpitur*, sed resp. populum in primitiva Ecclesia quotidie percepisse Eucharistiam testantur Walafridus Strabo in lib. de reb. Eccles. cap. 22. Cochlaeus contra Musculum de sacrif. Missae. Hardingus contra Ivellum sect. 7. Ergò etiam vinum asservari potuit.

Argum. 18. *Communicatio domestica fuit in primitiva Ecclesia usitata, ea verò tantùm sub specie panis facta.*

Resp. 1. Ruardus Tapperus Decanus Lovaniensis tom. 2. art. 15. p. 353. sic disserit: *Ex Historia de Satyro fratre Ambrosii & sermone Cypriani de lapsis videtur, quòd illis temporibus sanguinem Domini ex calice omnes bibebant, & quòd corpus Domini iis in manus dabatur, ut vel statim sumerent, vel secum portarent domum, ibiq; sumerent, ita ut per temporum intervalla biberent ex calice Domini & corpus Domini manducarent.*

2. Georgius Cassander in consultat. art. 22. p. 983. *domesticam & privatam illam communionem, nonnunquam in utraq; specie exhibitam fuisse asserit.* Et in libro de Comm. sub utraque specie; *Olim*, inquit, *tàm apud Romanos, quàm apud Graecos in more positum fuit, ut qui in sacro Ecclesiae conventu, qui Dominicis potissimum diebus agebatur, de manu Sacerdotis Eucharistiam sumebant, & calicem Domini in Ecclesia bibebant,*

bebant, particulas aliquot Dominici corporis, quas in promtu semper haberent, unde quotidie cùm vellent, sumerent, domum secum asportarent, tùm quòd singulis diebus convenire, præsertim tempore persecutionis, non licebat, tùm ut repentino aliquo periculo incidente, Sacramento salutis non penitus privarentur. Atq; hanc communicationem non fuisse separatam penitus à calice Domini, ingenuè agnoscit Decanus ille Lovaniensis. (Tapperum intelligit.)

3. Communicatio illa domestica fuit postmodùm antiquata. Ergò ex ea non potest duci firmum legitimæ communicationis argumentum.

Durantus Tholosanus lib. 2. de ritibus cap. 55. *Consuetudinem Eucharistiam domum deferendi, seipsumque communicandi, quam persecutio infidelium, occlusio templorum & inopia Ministrorum olim fecerat, antiquavit Ecclesia.*

lib. 1. cap. 16. *Hæc consuetudo, Eucharistiam domum deferendi, quam persecutionis tempestas introduxerat, tandem antiquata fuit, ut patet ex Concilio Toletano primo Canone quarto. Si quis autem à Sacerdote acceptam Eucharistiam non consumserit, velut sacrilegus propellatur; Cæsaraugustano Canone tertio, his verbis. Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam non consumsisse in Ecclesia, anathema sit in perpetuum.*

4. Verba Hieronymi Epist. 50. (*Romæ hanc esse consuetudinem, ut fideles semper Christi corpus accipiant*) ad quæ Pontificii provocant, Albertus Pius Carporum Princeps in Expostulatione adversus Erasmum Roterod. lib. 7. cap. 2. apud Espensæum lib. 2. de Eucharist. adorat. cap. 6. non *de privata*, sed *publica communione* intelligi voluit.

5. Inde Espensæus d. l. monet, *consuetudinem illam domesticæ communionis nunquam fuisse publicâ Ecclesiæ sententiâ approbatam, nec unquam in universa Ecclesia invaluisse, sed ob persecutionem aliquibus tantùm indultam, quâ, ut causa, cessante, cessaverit etiam ejus effectus, sublatâ & abrogatâ hac consuetudine eodem tempore, id est, Honorii & Arcadii Impp. Papæ autem Siricii & Anastasii tempore. In Concilio Toletano I. est sacrilegii damnatum, Eucharistiam à Sacerdote acceptam non sumere. Idem quoque instauratum & elucidatum multò pòst in Toletano XI.*

6. Iisdem ferè verbis Lorinus in Act. 2. v. 42. utitur, addens *interdictum Concilii Lateranensis & Rothomagensis.*

Argum. 19. *Communicatio infantum fuit usitata in primitiva Ecclesia, ea verò tantùm sub specie panis fuit facta.*

Resp. 1. Innocentius Pont. Rom. in sua Summa cap. 9. sic scribit: *Quia Eucharistia augmentum dat gratiæ, ideò dixerunt quidam, quòd parvulis danda esset Eucharistia in forma liquida sanguinis Dominici, vel in forma panis comminuta & contrita in aqua, quia si aliquid eis subtraheretur, de gratia aliquid diminueretur, & ita minus haberent in cœlo præmium, unde peccare dicunt, qui eis Eucharistiam subtrahunt. Alii dixerunt, quòd non esset parvulis danda Eucharistia propter periculum ejectionis, & quia nihil eis valeret, nisi deglutirent.*

Sed

Sed ad hoc dixerunt quidam magni viri, quòd non exigitur in Eucharistia sumtione, nisi quòd gustus invitetur, & sapor sentiatur.

(Quomodo igitur ex ritu vario & inconstante communio sub utra specie probari poterit?)

2. Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 9. resp. ad 9. arg. Anab. & lib. 4. de Eucharist. cap. 23. prop. 3. improbat *communicationem infantum.*

Idem faciunt Thomas p. 3. q. 80. art. 9. ad 3. Cajetanus ad eundem locum. & in cap. 26. Matth. Dominicus Sotus 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 9. Rubeus in 4. sent. dist. 9. Guillaudus in 1. Cor. 11. Johannes Baptista Scortia de Missæ sacrificio lib. 4. cap. 29.

(Quomodo igitur ex ritu institutioni Eucharisticæ minùs conformi, & ab Ecclesia abrogato, communio sub una specie probari potest?)

3. Vasquez tom. 3. in p. 3. D. 212. cap. 2. in fine. *In antiqua Ecclesia hoc Sacramentum non sub specie panis, sed sub utraque missum parvulis tribuebatur, quâ ratione faciliùs ab illis deglutiri posset.*

4. Zuinglius in explicat. art. 18. testatur, *librum Ritualem Clarona Helvetiorum, cui libro Obsequialis nomen, disertè præcipere. Baptizato puero mox detur Eucharistiæ Sacramentum, similiter & poculum sanguinis.*

(Idem colligitur ex Cypriano serm. de lapsis, Augustino Epist. 107. hypognostic. 5. Gennadio Massiliensi de Ecclesiastic. dogmat. cap. 52.)

Argum. 20. *Communicatio ægrotorum ut plurimùm olim sub una specie facta.*

Resp. 1. Si *ut plurimùm* fuit facta, ergò non *semper*. Jam verò ritus particularis non potest nec debet opponi institutioni Dominicæ, vel Universali Ecclesiæ consuetudini.

2. Georgius Cassander in consult. art. 22. p. 983. agnoscit, *communionem ægrotorum nonnunquam in utraq; specie exhibitam fuisse.*

3. Ivo & Burchardus adducunt canones veterum Conciliorum, in quibus præcipitur, *ut Eucharistia, quæ in viaticum ex vita excedentium reservatur, intincta sit in sanguinem Domini, ut veraciter Presbyter dicere possit; Caro & sanguis D. N. J. C. prosit tibi in vitam æternam.*

e. Deus 8. X. de pœnit. & remiss. peccatorum, sancitur, *ut omnibus baptizatis corporis & sanguinis Dominici Sacramentum in mortis articulo porrigatur.*

3. Claudius de Sainctes repetit. 10. de controv. Euch. cap. 2. fatetur, *in quibusdam Ecclesiis utramq; speciem religiosè condi in usum ægrotorum & repente advenientium.*

4. Claudius Espensæus lib. 2. de Eucharist. adorat. cap. 3. *observandum esse* jubet, *Hieronymum & Justinum disertè affirmare, quòd sanguis etiam Dominicus ad absentes delatus sit.*

Argum. 21. *Usus communionis Laicæ pœnæ loco Clericis olim imposita probat, fuisse olim usitatam communionem sub una specie.* Bellarminus, Gregorius de Valent.

Resp. 1. Certum est, *Cypriani temporibus fideles, etiam Laicos, sub utraq; specie communicasse.*

communicasse, ut agnoscunt ipsimet Pontificii superiùs citati. Atqui *communionis Laica* vel Laicorum primus meminit Cyprianus, utique ergò per communionem Laicam non potest intelligi communio sub una specie.

2. Pontificii solis *conficientibus Sacerdotibus* concedunt utramq; speciem. Si non conficientes communionẽ sibi dari postulent, sive sani, sive ægroti, unam tantùm panis speciem accipiunt. Constat autem Laicam communionem impositam Sacerdotibus communionem accipientibus etiam in articulo mortis. Conc. Sardic. can. 2. Ergò Laica communio non potest esse communio sub una specie, quippe quæ quibusdam tantùm Sacerdotibus fuit imposita.

3. Stephanus Durantus lib. 2. de ritibus cap. 55. *Hæc Laicorum communio à Sacerdotali distat, quod Sacerdos communicet sub utraq; specie, cæteri verò sub una specie. Hanc Laicam communionem appellatam, eam, quæ sub una fit specie, nonnulli crediderunt. At nedum Laici, sed & Clerici, imò Sacerdotes ipsi non conficientes communicant tantùm sub una specie. Quare verius est, Laicam communionem dictam, quæ extra sacratiorem locum sacrificii fit, ubi tùm Sacerdos conficiens, tùm ministri communicabant.*

4. Pamelius in notis super Epist. Cypriani ad Antonianũ 52. longè aliter explicat, quæ fuerit olim Laica communio. *Laicum communicare*, inquit, *non est aliud veteribus, quàm inter Laicos communicare. Orabant autem & communicabant illi extra cancellos per ministerium Archi-Diaconi, hoc est, extra chorum, ut hodie loquimur*, quam expositionem Pamelii manifestè probat c. Convenientibus 1. q. 7. ex 2. Synodo Nicena, ubi *ad Laicam communionem recipi & administratione Ecclesiasticâ prohiberi* sese mutuò explicant.

5. Georgius Wicelius in Comp. de sent. antiq. *Laicam communionẽ nihil aliud esse* pronunciat, *quàm inter Laicos communionem percipere, non administrare, non Sacerdotis officio fungi*, cui astipulantur Lindanus & Tapperus.

6. Baronius tom. 1. Annal. ann. 314. sect. 88. explicans canonem 9. Synodi Ancyranæ, *à ministerio cessare debebunt. Additur*, inquit, *in secunda editione, Laicam tantùm recipientes communionem, nimirum non cum sacris ministris amplius, sed cum populo extra cancellos communicantes.*

7. Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 1. *Clericos non conficientes æquè ac Laicos à communione sub utraque specie arcet.*

(Ergò non potest dici, pœnæ loco Clericis olim id fuisse impositum. De conficientibus Clericis itidem illud accipi nequit, quia *sacrilegus est Sacerdos consecrando panem & non vinum*, ait Cajetanus in p. 3. Thom. q. 80. art. 2.)

Lorinus in cap. 2. Actor. v. 42. fol. 111. agens de distinctione communionis *in Clericalem & Laicam. Reverâ distinctio non in specie utraq; & una esse videtur, quoniam utraq; species concedebatur: sed in destinato loco ac separato pro Clericis & pro Laicis, ut hi communicarent extra chorum, in choro alii Clerici præter Sacerdotem & Diaconum: hi ante altare.*

(Appellata fuit *Laica communio* non à speciebus, sed à persona, nimirũ quòd qui antea fuerat Clericus sive in Cleri-

eorum numero, nunc sit Laicus & in Laicorum ordine. Similia occurrunt, apud Becanum in opusc. de communione sub utraque specie cap. 5. v. 17. 18. Tapperum tom. 2. art. 15. Cassandrum lib. de communione sub utraque fol. 1029. oper. Espensæum lib. 1. de adorat. Euchar. cap. 8. Severinũ Binium annot. in cap. 13. Concil. Bracar. 1. tom. 2. Concil. part. 2. fol. 214. & annot. in Concil. Ilerdense p. 1. f. 628.

9. Bellarminus magno conatu disputat, *totum Christum esse sub utraq; specie, totam Sacramenti rationem in una specie inveniri, non majorem utilitatem sumi ex communione sub utraque specie, quàm sub una, nihil fructus spiritualis capi ex duabus speciebus, quod non capiatur ex una.*

(Quomodo igitur per communionem Laicam pœnæ loco Clericis impositam hoc intelligi poterit, quòd, communicantibus aliis Clericis sub utraque specie, ipsi prohibiti fuerint à calice Domini & coacti unam tantùm speciem sumere?)

10. Guilielmus Lindanus Ruræmundensis Episcopus lib. 4. Panopl. cap. 58. f. 356. *Laicam communionem*, inquit, *sunt, qui existimant, fuisse S. Eucharistiæ sub una panis specie communionem, quod quàm sit à veritate alienum, mecum agnoscet spero, qui priscæ consuetudinis sedulus investigator consideraverit, Laicam communionem tunc vel imprimis fuisse in usu, cum passim prisco de more utraq; communionis species & panis & calicis toti exhibebatur Ecclesiæ*, id quod ibidem latè prosequitur, & *communionem peregrinam* putat *fuisse Laicâ indigniorem abjectioremq;, sed tamen sub utraq; specie.*

Binius in annot. ad Concil. Ilerdense p. 1. fol. 628. ait *fuisse eandem cum Laica*, quod & Glossa decreti censet in c. Contumaces dist. 50. conferatur c. Clerici 13. q. 2. & c. 2. X. de Elect. Vasquez tom. 3. in p. 3. Thom. Disp. 216. cap. 3. fol. 1470.

11. Urget Greg. de Valent. in opusc. de legitimo usu Euch. cap. 8. §. Sextò & alii: *& loco & materiâ distinctam fuisse Laicorum communionem, quia flagitioso Episcopo etiam in fine vitæ Laica saltem communio concedatur in Concil. Sardicensi 1. cap. 2. in fine autem vitæ Laicus & Clericus non sunt in templo, ergò prior illa differentia ratione loci non valet.*

Resp. non sufficit probare, plures inter Laicorum & Clericorum communionem differentias, præter solius loci diversitatem, sed affirmanti incumbit probatio certa & evidens, quòd in materia quoque Sacramenti diversitas fuerit, id quod firmo aliquo fundamento confirmari nequit, Jesuitâ Vasquez fatente d. l. fol. 469. qui potiùs sentire videtur, *fuisse præter locum etiam in interdicto non attingendi calicem, & non deferendi eum in domum suam differentiam aliquam*, quod *Laicis non licuisse ex Cyrillo Hierosol. mystagog. 6.* probat. Quicquid autem sit, addit ipse. *Egò ingenuè fateor, usum unius tantùm speciei inde non probari.*

Et postea. *Consuetudo communicandi sub una tantum specie ex hoc ritu efficaciter non probatur* (quod nobis sufficit.)

12. F. Antonius Mondulphensis, Episcopi Pragensis Theologus, in Concilio Tridentino monuit, *constare ex Ordinario Romano, distinctionem communionis in Laicam & Clericalem esse locorum in Ecclesia, non Sacramenti accepti diversitatem.*

Præter hæc, ex ea ratione colligi posse, non solos celebrantes, sed universum Clerum calicis esse participes. Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trident. p. 608.

13. Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 24. *communionem Laicam* fuisse dicit, *quâ non licuerit tangere calicem.*

Becanus rejectâ Bellarmini opinione statuit. 1. *Verum esse, quòd olim Laici extra chorum, Clerici in choro communicaverint, & hoc sensu aliam fuisse communionem Laicam, aliam Clericalem, utramque tamen fuisse publicam & sub utraq;.*

2. *Verum esse, quòd Clerici in pœnam alicujus delicti soliti sint privari communione Clericorum, quæ fiebat in choro, & remitti ad communionem Clericorum, quæ fiebat extra chorum.* Addit verò,

3. *Præter hanc pœnam fuisse aliam, non nomine, sed significatione, quâ privabantur Clerici communione Clericali, & remittebantur ad Laicam, longè alio sensu, quia aliqua communio Laica non fuit illis data, nisi in die mortis, imò ne in morte quidem; ubi non habet locum distinctio in choro & extra chorum: inde necesse esse fuisse morem, ut in articulo mortis Clerici sub utraque, Laici sub una communicarent.*

(At si quæras, quare hoc necesse sit, an ergò Laici in agone mortis hac pœnâ afficiendi fuerint suâ culpâ? an justè, adituris prælium gravissimum, poculum Domini denegetur, ipsique sic quodammodo inermes relinquantur, quid tandem respondebit Becanus? Nos libentèr admittimus, *Clericalem & Laicam communionem, fuisse distinctam loco*, ut ostendunt Concilia Toletanum IV. & Bracarense I. Neve Becanus urgeat, *quæ igitur fuerit communio Laica in agone mortis?* addimus, *fortassis externis Ceremoniis quoque fuisse distinctam, ut Laica communio fuerit, quâ non licuit tangere poculum, Clericalis, quâ licuerit.*

Id innuit Bellarmin. d. l. & confirmatur ex Sixti Papæ decreto, quo sanxit, *ne sacra vasa ab aliis, quàm à sacris Ministris tangerentur.* Baron. de ann. Christi 143.

(Ita ergò communio Laica etiam in privatis ædibus administrari potuit.)

Apolog. Aug. Conf. asserit, *communionem Laicam dictam, quando Sacerdotes à suis officiis remoti & in communionem & consortium Laicorum recepti &c.* Sic communio Laica fuit, quâ inter Laicos sunt recensiti Clerici, ab officio Sacerdotali aut simili depositi, Laicorum tantùm jure, privilegio, commodo usi. Ita explicari videmus ab ipso Cypriano Epist. 52. Epist. 68. Epist. 62. Vide etiam Baronium ad ann. Christi 254. num. 91. Et hunc fuisse usum vocis communionis patet ex *communione peregrina*, quam describit Baronius ad annum Christi 407. n. 40. quòd *fuerit communio sine omni usu Sacramentorum.*

Argum. 22. *Manichæi tempore Leonis Papæ in cœtu Christianorum sese occultarunt, & de Sacramento etiam participarunt, ita tamen ut acceptâ panis specie de poculo non biberent, quia vinum fel Draconis statuebant. Ex eo apparet, illo tempore liberam fuisse in Ecclesia communionem sub utraque specie, aliàs non potuissent latere Manichæi, qui sanguinem Domini nunquam sumebant.*

Resp. 1. Georgius Cassander in Epist. 19. ad Molinæum p. 1105. sic scribit:

Hanc

Hanc consuetudinem communicationi corporis Domini in solenni & ordinaria ministratione communicationem quoq; sanguinis adjungendi adeò manifestè omnium veterum scripta testantur, ut non putem aliquem paulò cordatiorem tam impudentem esse, qui id negare ausit. An non apertè declarat Leo Pontifex, cùm ostendit, hac notâ Manichæos à Catholicis discerni, quòd cùm iisdem sacris intersint, corpus quidem Domini accipiant, sanguinem autem redemtionis cum reliquo populo fideli haurire omninò declinent, quæ res occasionem dedit, ut doctissimi quiq; agnoscant, tempore Leonis & Gelasii Pontificum, quibus populum fidelem ad communicandum solenni ritu integra Sacramenta compellunt, ita ut negari non possit, certè eo tempore solennem & integram communionem necessariam habitam fuisse.

2. Andradius in fine lib. 7. orth. explic. f. 258. *Non prætermittam admonere Lectorem, aliquos existimare, illam consuetudinem sumendi S. Eucharistiam sub utraq; specie ante Leonis tempora intermissam fuisse, à Leone verò revocatam atque restitutam esse, qui tamen mirum in modum hallucinantur. Nam cùm sanctissimus Pontifex Leo præcipit, à fidelium cætu eos expelli, qui sese à Christi sanguine hauriendo abducunt, de Manicheis verba facit, qui cùm existimarent, Christum non verè humanam Naturam induisse, neq; pro humano genere verè sanguinem profudisse, panis tantùm speciem sumebant, à calicis verò usu per summam impietatem abstinebant, quod illius verba apertè indicant.*

Postea recitatis Leonis verbis subjungit, *quæ quidem verba magis significant, nondum eâ tempestate calicis hauriendi morem fuisse antiquatum.*

3. Petrus à Soto in Institut. Dilling. impressa concedit, tempore Leonis usum utriusque speciei fuisse orthodoxis consuetum. *Donemus*, inquit lect. 10. *illis fuisse usum utriusq; speciei in illa primitiva Apostolorum Ecclesia & antiquioribus aliis, quod testimonium illud Gelasii confirmat, & aliud Leonis in serm. 4. Quadrages. quibus apertè ostenditur, quòd communio sub una specie contraria tunc fuerit communioni Catholicorum.*

4. Johannes Gropperus de Eucharist. art. 4. cap. 29. sic scribit: *Sciendum est, temporibus excellentissimi illius Pontificis Leonis, qui plus minùs 40. annis ante B. Gelasium Romanæ Ecclesiæ fideliter præfuit, Manichæos & Eutychianos quosdam, cùm in urbem irrepsissent, eam in curam incubuisse, ut suas damnatas hæreses ibidem clam introducerent atque propagarent. Isti execrabiles homines, ne eorum clandestina consilia & machinationes aliis innotescerent ac deprehenderentur, cum Catholicis ad communionem simulatè accedebant, quæ id temporis sub utraq; specie administrabatur, atque cum Catholicis panem sumebant, sed pravâ animi opinione & persuasione phantastici corporis, quale Manichæi asserebant Christum gestasse. Cùm autem mox calix etiam à Diacono porrigeretur, subducebant se, calicem recusantes, eò quòd non crederent, Dominum veram carnem & sanguinem nostrum assumsisse. Itaque Leo tanquam fidus pastor & verus Episcopus, ad cujus officium inprimis pertinebat, in irrepentes hæreticos inquirere, & eos, antequam radices agant, profligare & extinguere, eam ob rem diligentissimè*

 in istos

in istos hæreticos inquisivit, atq; eos hoc argumento, quòd se, ubi ad calicis communionem ventum esset, à Catholicis subducerent, deprehendit.

5. Vasquez d. l. D. 216. cap. 3. n. 21. multis probat, *conjecturam illam, de Manichæis sub specie panis tantùm communicantibus esse minùs certam.* cap. 4. n. 42. scribit, *Manichæos propterea latere potuisse, quia ita sumebant calicem, ut nihil inde haurirent, exteriùs autem Catholicis omninò consentientes.*

6. Cassander de commun. sub una fol. 1026. observat, constare ex Romano Ordine, *multitudinem ex intervallo calicem à Diacono accepisse*, proinde etiam hoc modo latere potuerunt. Certè si his indiciis Manichæi debuerunt manifestari populo, quòd sanguinem haurire declinent, ut ait Leo, utiq; mos sumendi sanguinem veris Catholicis in usu fuit.

(Ex omnibus hisce elucescit, multos ex ipsis Pontificiis fateri, *quòd tempore Leonis communio sub utraque specie usitata fuerit*, quin & à Pontifice præcepta, ut dolus Manichæorum deprehenderetur. Et hoc ex verbis Leonis manifestum est, dicit enim serm. 4. de quadrag. *Nostris mysteriis interesse audent, & tamen sanguinem redemtionis nostræ haurire declinant.* Utiq; ergò mysteria Romanæ Ecclesiæ tunc fuerunt, ut Sacramentum Eucharistiæ sub utraque specie acciperetur, id quod idem Leo testatur serm. 6. de jejunio septimi mensis, cùm communicantes quosvis *nequidquam de veritate corporis & sanguinis Christi dubitare jubet*, haud dubiè silentio non præteriturus, si aliquando absque sanguine communicare liceret. Colliguntur autem ex verbis Leonis & ex enumeratis Pontificiorum assertionibus hæc axiomata.

1. Eucharistiam tempore Manichæorum non nisi sub utraque specie fuisse porrectam ac dispensatam.

2. Manichæos hæreticas suas opiniones non palam, sed clam in Ecclesiam introducere voluisse.

3. Manichæos cum Catholicis ad sacram communionem accessisse, quod tùm eò faciliùs fieri potuit, cùm calix benedictus, quemadmodum & panis benedictus, in manus communicantium daretur.

4. Manichæos panis quidem speciem verè sumsisse, cùm autem calix benedictus à Diacono pro more porrigendus esset, occultè se subduxisse.

5. Manichæos universalem, solennem & perpetuum Ecclesiæ ritum violasse.

6. Leonem Episcopum Romanum hoc ipso argumento Manichæos deprehendisse, quòd, ubi ad calicis communionem ventum esset, à Catholicis se subduxerint.

7. Conclusum fuisse à Romanis Episcopis, ut abstinentes à calice vel ad integra Sacramenta percipienda compellantur, vel ab utrisque symbolis pariter arceantur.)

Argum. 23. *In Græca Ecclesia fuit usitatum, tempore quadragesimæ tantùm diebus Saturni & Solis consecrationem fieri, reliquis diebus Sacerdotes & Laici communicabant sub una specie ex hostiis priùs consecratis & reservatis, ut apparet ex Concilio Laodiceno cap. 49. & Trullano can. 52. Synodi 6. Similis mos est in Rom. Ecclesia, ubi in die parasceves*

Sacer-

Sacerdos hostiam prius consecratam & reservatam sibi administrat.

Resp. 1. Laurentius Surius Monachus Carthusianus non admodùm probat hanc morem. Sic enim annotat in tom. 2. Concil. Colon. edit. ad canon. 52. Synodi 6. *Hunc canonem non observat Ecclesia Occidentalis, nisi in sola parasceve, quando in Missa non conficitur Eucharistia, sed sumitur pridie ejus diei consecrata. Habent Græci suos peculiares ritus, & plerosq; neutiquam probandos.*

2. In can. 52. Synodi sextæ expressè fit mentio *præsanctificatorum*, per quæ non solùm *sanctificatus panis*, sed etiam *sanctificatus calix* intelligi potest, cùm in plurali dicantur *præsanctificata*, cumque ex Chrysostomo, à Bellarmino in hac quæstione adducto, constet, *etiam consecratum vinum fuisse reservatum.*

(Adde, quòd per *panis oblationem & præsanctificata* non necessariò intelligitur hostia consecrata, sed verisimile est, sermonem esse de pane & vino ac aliis cibis, quos Christiani offerebant in altari, partim ut ex illis Eucharistia administraretur, partim ut pauperibus distribueretur.)

3. Liturgia præsanctificatorum in Ecclesia Græca usitata non tantùm in plurali nominat ζωοποιὰ μυστήρια *vivifica mysteria*, sed expressè quoque memorat distributionem utriusque initio Liturgiæ. *Tunc sumit Sacerdos sanctum panem cum convenientе honore, in sacrum autem poculum infundit vini & aquæ quantùm satis est.*

Et postea. *Agimus gratias tibi Servatori universorum Deo pro omnibus, quæ in nos contulisti, beneficiis, & hac participatione sancti corporis & sanguinis Christi tui.*

In Romana Ecclesia vinum quidem teste Alcuino de div. officiis feria 6. & ipso Ordine Romano non consecratum fuit adhibitum cum pane pridie sanctificato, sed tamen existimarunt, *vinum non consecratum sanctificari per sanctificatum panem*, ut Ordo Romanus adjicit, quod observat Cassander Epist. 29. *Verè* (inquit) *asserit Micrologus, Ordinem Romanum in parasceve vinum non consecratum cum Dominica oratione, & Dominici corporis immissione jubere consecrari, ut populus posset plenè communicare. Ita habet Ordo Romanus de omnibus* Eccles. *officiis per anni circulum cap. de feria 6 parasc. Sanctificatur autem vinum non consecratum per sanctificatum panem & communicant omnes cum silentio.*

4. Suarez Disp. 71. de Sacrament. infirmat argumentum à communione præsanctificatorum. *Tertium*, inquit, *indicium sumitur ex Officio Parasceves, in quo sumitur corpus sine specie sanguinis.*

Et pòst. *Respondetur, ita quidem esse, veritatem hanc certiùs constare de specie panis: nihilominùs tamen mihi non est dubium, quin eodem modo locum habeat in specie vini propter rationis paritatem, quia etiam in hac specie est totus Christus, & habet totum vel sufficientem effectum, sufficientemq; significationem: & nullum est speciale præceptum divinum, quod hoc prohibeat: igitur doctrina data indifferenter vera est in qualibet specie.*

(Ergò à communione Præsanctificatorum non concluditur firmiter prohibitio calicis. Suarez quidem non *utramque* dixit *speciem*, sed *quamlibet*, quasi cer-

tus alterutram sumtam. At urgemus, si licuerit aliis panem, aliis calicem sumere, Ergò in Missa præsanctificatorum utrumque fuisse oblatum. Nec τὰ προηγιασμένα *præsanctificata* dicitur congruè de altera tantùm specie, sed de ambabus. In Canone pluralis numerus ambabus adscribitur. *Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia.*)

5. Urgent can. 49. Concil. Laodic. Sed Severinus Binius tom.1. Concil. p.1. f.250. agnoscit, *nihil hîc agi de Sacramento.* Inhibuit Concil. *in quadragesima panem offerre*, sc. ad vescendum de eo, ne jejunium quadragesimale solveretur, quæ ratio exprimitur in can. sequente.

Argum. 24. *In locis Septentrionalibus nõ potest tanta vini copia haberi, quanta ad communionẽ totiq populi requiritur.* Salmero. Hoc argumẽto motus Innocentius.3. *Norvegis usum alterius liquoris in Eucharistia concessit.* Volater. lib.7. Geogr.

Resp.1. Thomas p.3. q.74. art.1. objectionem hujusmodi proponit. *Hoc Sacramentum* (Eucharistiæ) *est ubique celebrandum. Sed in multis terris non invenitur panis triticeus, & in aliquib. non invenitur vinum. Ergò panis & vinum non sunt conveniens materia hujus Sacramenti.*

Respondet paulò pòst. *Dicendum, quòd licèt non in omnibus terris nascatur triticum, vel vinum: tamen de facili ad omnes terras deferri potest, quantum sufficit ad usum hujus Sacramenti. Nec propter defectum alterius est unum tantùm sine altero consecrandum, quia non esset perfectum Sacramentum.*

(Ne excipiant, *de consecratione solùm Thomam agere*, notandum est vocabulum *usus*. Panis enim usus non potest contrahi ad solum consecrantem. Cùm igitur eadem sit ratio *vini*, quæ *panis*, eandem etiam consequentiam esse oportet, ut ad communionem etiam plebis tàm facilè sit vinum, quàm panem deferri, præsertim cùm etiam ad compotationes in illis locis vini copia suppetat.)

2. De Sacramento *Confirmationis* similem objectionem format Thomas part.3. q.72. art.2. *Oleum olivarum non ubique invenitur, & multò minùs balsamum. Non ergò Chrisma, quod ex his conficitur, est conveniens materia hujus Sacramenti.*

Respondet paulò pòst. *Dicendum, quòd Baptismus est Sacramentum absolutæ necessitatis, & ideò ejus materia debet inveniri ubique. Sufficit autem, quòd materia hujus Sacramenti, quod non est tantæ necessitatis, possit de facili ad omnia loca terrarum deferri.*

(Ex eo sic concludimus. In Sacramentis non absolutè necessariis sufficit, materiam posse facilè deferri. At Eucharistia est Sacramentum non absolutè necessarium. Ergò in Eucharistia satis est, materiam posse facilè deferri.)

3. Suarez Disp.33. de Sacrament. sect. 1. ad objectionem de raritate balsami in chrismate requisiti sic respondet. *Hactenus nunquam in Ecclesia defuit balsamum sufficienter certum, ex quo posset chrisma confici, etiam in priscis illis temporibus, quando Ecclesia & his temporalibus rebus magis egebat & graviores persecutiones sustinebat.*

(Eodem modo & nos respondemus, veteri Ecclesiæ nunquam defuisse vinum, quantum satis fuit cõmunicandæ plebi per universum orbẽ Christianum.

Expe-

Experientia testatur, per Belgium, Angliam, Scotiam, Daniam, Succiam, Poloniam, Transsylvaniâ esse populosissimas Ecclesias, quæ excusso jugo Papali reduxerunt antiquum *communionis sub utraq; specie* morem, nulla tamen earum aut vini defectum patitur, aut sumtuum magnitudinem queritur.)

4. In Concilio Tridentino quidam Patres rectè monebant, *si Ecclesia totis 12. seculis, etiam cùm majore paupertate laboraret, rationem reperire potuit, quâ periculis hisce obviam iret, nostris hisce tempestatibus multò esse proclivius incommodis illis à Gersone adductis occurrere.* Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trident. p. 609.

Argum. 25. *In Concilio Ephesino approbata communio sub una specie.* Hardingus in resp. ad artic. 1. Petrus Michaël &c.

Resp. 1. Dominicus Soto in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 12. *Cajetanus radicem moris hujus in Nestorianos & Pelagianos reducit, sicuti & alium de eodem Sacramento infantibus porrigendo. Attamen hunc secundum jam suprà articulo nono diximus non esse verisimile apud Pelagianos viguisse, utpote qui infantes, ut haberent vitam æternam, nullo arbitrabantur indigere Sacramento. Neq; verò Nestoriani in Concilio Ephesino hoc errore notantur, sed quòd corpus in Sacramento non divinitati unitum crederent.*

2. Vasquez in 3. Thom. Disp. 216. cap. 4. *Usque ad tempora Concilii Constantiensis, ubi primùm sublatus fuit Laicis usus calicis, nullum fuisse exortum errorem circa integritatem Christi sub qualibet specie asserit. Quare,* inquit, *dici non potest, ad tollendum illum talem legem in Ecclesia latam fuisse.*

3. Possemus eodem modo dicere, *in Manichæis*, qui à vino abstinebant, *damnatam esse communionem sub una.*

4. Petrus Suavis lib. 6. Histor. Conc. Trident. p. 611. sic disserit: *Theologi Hispani pleriq; in Concil. Trident. dictitabant, calicem ab Ecclesia prohibitum odio erroris Nestoriani, qui, cùm non crederet, totum Christum sub una specie latere, & novitiorum hæreticorum nonnulli idem profiteantur, par esse, uti ea prohibitio minimè relaxetur. Quid assertione hac sibi velint, mihi satis assequi nō datur, qui nunquam legerim, Nestorium tale quidpiam tenuisse, aut hodiernos novatores hoc causæ suæ patrocinium quæsivisse.*

(Philastrius, Augustinus, Theodoretus & alii veteres, qui errores Nestorii enumerarunt & confutarunt, Concilia insuper, Ephesinum & Chalcedonense, Pontifices, Cælestinus & Leo, Patriarcha Alexandrinus Cyrillus, qui omnes Nestorio se opposuerunt, nihil tale ei affingunt.)

Argum. 26. *In Concilio Constantiensi communio sub una specie fuit sancita, ut vim legis perpetuæ atq; Universalis teneret.*

Resp. 1. monuimus superiùs membr. 2. Bellarminum ipsum et lib. 1. de Concil. cap. 7. Concilium Constantiense referre inter ea, *quæ partim confirmata, partim reprobata. Hoc Concilium*, inquit, scilicet Constantiense, *quantum ad primas sessiones, ubi definit, Concilium esse supra Papam, reprobatum est in Concilio Florentino & Lateranensi ultimo: quantum ad ultimas sessiones & ea omnia, quæ probavit Martinus V. ab omnib. Catholicis recipitur.* De *Basiliensi* sic statuit. *Hujus Concilii nihil est ratum & probatū, nisi quædā dispositiones circa beneficia, quæ à Concilio factæ fuerunt, quas & pacis & unitatis gratiâ Nicolaus approbavit*

Conci-

Concilium verò ipsum reprobatur in Concilio Lateranensi ultimo, sessione undecima.

2. Derogarunt sanctioni hujus Concilii facta contraria Martini V. Pontificis Romani in illo creati & aliorum, qui juxta præscriptum Ordinis Romani etiam post decretum Constantiense in Solenni Papali Officio & præsertim Paschali universum populum *carne & sanguine Domini* communicasse leguntur usque ad seculum XV. sicut Cassander Epist. 19. prædictum Martini V. Pontificis exemplum allegat. Idem Cassander citat Henrici Kalteysen, (qui primùm fuerit sacri Palatii lector & hæreticæ pravitatis inquisitor, mox Archiepiscopus Nidrosiensis & Cæsariensis,) testimonium ex oratione quadam, tempore Concilii Basileensis habita, adversus Bohemos. in Hymn. Eccles. p. 284. in Consult. art. 22. Epist. 30. in Liturgicis p. 78.

3. Idem Cassander dictâ Epist. 19. facit mentionem Thomæ Waldensis, qui post idem Concilium scripsit, asserentis, *suâ ætate Papam Romanum altaris ministros & alios fide summos, vel dignitate provectos, puta Reges & Doctores utraq; specie communicasse, & communicationem hanc solennem vocantis, cùm ait, ex consuetudine Ecclesiæ reliquisse Martinum Prælatorum industriæ, ut de ministris altaris quasdam aut alias personas de vulgo, fide & reverentiâ præditas ad hanc communicationem solennem in utraque specie possint admittere, quemadmodum interdum solet facere Papa & alii quidam Episcopi & inter Fratres suos quidam Religiosorum Præpositi.*

4. Apud Schleidanum lib. 8. Comm. Rex Galliæ, in colloquio cum Clemente VII. asserit, *Patrum memoriâ distributam fuisse per Galliam integram Cœnam.*

5. Wilh. Lindanus Ruræmundanus Episcopus lib. 4. Panopl. cap. 56. fol. 345. negat, *Constantiense Concilium Laicis utraque specie interdixisse, sed usum unius speciei solùm dicit defendisse.* Id probat ex eo, quòd *à Concilio Constantiensi nihil in Græcanica*, aut *Orientali aut Indiana, imò Septentrionali Ecclesia nihil de communione sub utraq; fuerit immutatum, uti nec in Dalmatiana Ecclesia, imò nec in Romana, quando in hunc usque diem consecrante Pontifice Diaconus non conficiens de calice tamen combibat.* Et certè verba Concilii sess. 13. possunt exponi citra omnimodum calicis interdictum, ut Lindanus fecit & post eum Cassander consult. art. 22. & lib. de Comm. sub utraque oper. fol. 1039.

Argum. 27. *Ecclesia potuit mutare usum Laicis.*

Resp. cùm in Concilio Tridentino ageretur de potestate Ecclesiæ circa dispensationem Sacramentorum, ac in congregatione in examine cap. 2. de Comm. sub una specie eò ventum esset, ubi dicitur, *Ecclesiam potuisse mutare usum calicis ad exemplum formæ Baptismi immutatæ*, Jacobus Gibertus de Nogueras Episcopus Alliphiensis consurgens dixit, *esse blasphemiam. Formam enim Baptismatis esse immutabilem, neque unquam fuisse mutatam. In essentialibus Sacramentorum, quæ sunt forma & materia, nullum esse autoritati locum.* Super qua re multis verbis ultro citroque jactatis tandem statutum, *clausulam illam tollendam.* Petrus

Suavis

Suavis in Hist. Concil. Trident. lib. 6. p.625.

Argum. 28. *Metuenda irreverentia, si Laicis calix exhibeatur.*

Resp. 1. Baronius ann. Christi 1306. n.8.& ann. 1329. n. 19. commemorat exempla, *quomodo Judæi pane consecrato pessimè abusi fuerint.* Ergone etiam propterea panis consecratio & distributio abolenda?

2. fatentur Pontificii, *tempore Apostolica & primitivæ Ecclesiæ utramq; speciem in usu fuisse.* Item *Ecclesiam Roman[illegible] propter Manichæos utriusq; speciei usum præcepisse.* Ergone tunc nulla fuit habita hujus periculi sive metus ratio?

Argum.29. Denique 1.Sam.2.v.36. *Futurum est autem, ut quicunq; remanserit in domo tua, veniat, ut oretur pro eo, & offerat nummum argenteum & tortam panis, dicatque. Dimitte me, obsecro, ad unam partem Sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.* Hunc locum Censores Aug. Conf. & Eccius pro asserenda *communione sub una specie urgent.*

Resp. 1. Lyranus ad hunc locũ sic annotat: *Quia inferiores Sacerdotes habebant recurrere ad summum Sacerdotem, ut pro eis oraret & faceret ei oblationem. In Hebræo habetur: Veniat ad inclinandum pro se in obolo argenteo &c. quod sic exponunt Hebræi, quòd Sacerdotes remanentes de stirpe Heli futuri erant humiliare se coram summo Sacerdote & orare, ut possent servire in templo pretio oboli argentei & tortæ panis in die. Et litera sequens videtur concordare, cum dicitur dicatq; dimitte me obsecro &c.*

2. Franciscus de Mendoza in lib. 1. Reg.cap.2.num.36. in exposit. literæ ad illum locum sic commentatur: *Duplex est hujus loci explicatio. Prior sic habet. Quicunq; in domo tua superstes fuerit, inopiâ cogente ad summum Sacerdotem confugiet, eiq; pro tenui victu obtinendo suas operas ac labores in aliquo templi ministerio locabit. Ita explicant Hebræi, quibus Lyranus non repugnat. Subscribunt Vatablus & Cajetanus. Favere videntur noster Sà & Mariana, quatenus dicunt, venire non ut offerat, sed ut impetret & accipiat &c. Posterior expositio ita habet. Quicunq; in domo tua superstes fuerit, cùm à suo se peccato voluerit expiare, summum Sacerdotem supplex adibit, offerens ei nummum, seu obolum argenteum & tortam panis, ut pro se sacrificet, seq; à peccato immunem reddat, item ut ei permittat in ordine vicis suæ Sacerdotale munus obire, ex quo habeat, unde suæ indigentiæ medeatur. Ita Lyranus, Carthusiensis, Abulensis, aliiq; exponunt &c. Ex his interpretationibus posteriorem priori anteponit Abulensis, utpote vulgatis Bibliis conformiorem, & quidem rectè.*

3. Sanctius ad eundem locum sic annotat: *En quanta in Heli domo fuerit rerum vicissitudo! Venire antè consueverunt alii in domum Heli, id est, ad eos, qui ex ejus familia sacrificiis ac tabernaculo præerant, à quibus accipiebant abundanter, quicquid ad domesticos usus & sumtus prope regios pertinebat. Sed in hac fortunæ, ac temporum conversione accedent, qui fuerint ex illa domo reliqui, supplices ad Sacerdotem ex aliena familia, ut pro illos oret atq; sacrificet. Afferet autem quod pauperes solent, nummum argenteũ, quo videlicet ematur perexigua victima, ut columba, aut aliquid simile, & tortã panis; quẽ usq; adeò premet aut fames, aut egestas, ut dari sibi postulet ab æmulo suo, misericordia tãtũ nomine modicũ aliquid ex eo, quod ex victimis legitimè in suũ usũ Sacerdo-*

tes assumunt. Neque plus petit ille, quem dira urget necessitas, quàm sibi porrigi postulat, qui mendicatò vivit, quemque aliena tantùm misericordia sustentat. Hæc juxta nostram translationem. Si verò Hebraicum textum intueare, quem respexerunt veteres translationes, & ex antiquis Chaldaica & LXX. alius est sensus, neque parùm diversus. Neq; enim, qui ex domo Levi dicitur futurus esse reliquus, argentum afferet, aut tortam panis, ut pro illo oretur, sed potiùs ille dicitur venturus supplex, ut incurvet se & adoret aut Pontificem, aut Sacerdotem alium, ut ab illo exiguum aliquid ex Sacerdotali emolumento exoret, quo vitam utcunque, parcè licèt & angustè sustentet.

CAPUT VIII.

DE ADORATIONE EUCHARISTIÆ.

THESIS. Quamvis Christus in Eucharistia præsens religiosè adorandus sit, tamen adoratio non est dirigenda ad terrena Elementa panis & vini, ne quidem in usu sacræ Cœnæ, multò minùs extra usum, quando panis consecratus in processionibus circumgestatur.

Ἔκθεσις. 1. Non est quæstio, an *Christus* θεάνθρωπος in actione sacræ Cœnæ verè præsens & corpus, ac sanguinem suum mediante pane & vino nobis distribuens, *adorandus sit*, id enim non solùm haud inviti concedimus, sed etiam ad illam adorationem, utpote sine qua ἀνάμνησις & annunciatio mortis Christi locum non habet, communicantes hortamur.

2. Neque quæstio est, an huic Sacramento *interior reverentia* juxta normam verbi divini exhibenda sit. Nam & ipsi docemus, corpus & sanguinem Christi in hoc cœlesti convivio nobis exhibita à vulgari cibo & potu esse distinguenda, verbis Christi de præsentia corporis & sanguinis sui testificantis fidem esse adhibendam; grato corde agnoscenda & prædicanda esse cœlestia beneficia, quæ per κοινωνίαν corporis & sanguinis Christi ad nos promanant, dignam præparationē usui hujus Sacramenti præmittendam, annunciationem mortis Christi, gratiarum actionem, pœnitentiam, fidem ac melioris vitæ propositum in usu sacræ Cœnæ adesse debere.

3. Neque quæstio est de *externa reverentia*, quæ in distributione & sumtione Eucharistiæ adhibetur, an interior reverentia externis gestibus sit declaranda, quod libenter concedimus.

4. Sed hoc in quæstione est, an ipsum *Sacramentum Eucharistiæ*, adeoque totum illud, quod à Domino, ut sumatur, institutum est, cultu latriæ sit adorandum.

5. Itemque, an *panis Eucharisticus*, quando extra usum à Christo institutum in processionibus circumgestatur, adorandus sit, quorum utrumque Pontificii affirmant, nos verò negamus.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 5. *Nullus dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in Ecclesia Catholica semper recepto latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic Sacramento sanctissimo in veneratione exhibeant, neq; enim ideò minùs adorandum, quòd fuerit à Christo Domino, ut sumatur, institutum.*

can. 6. *Si quis dixerit, in Eucharistiæ Sacramen-*

cramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ, etiam externo, adorandum, atq; adeò nec festivâ peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus secundùm laudabilẽ & Universalem Ecclesiæ sanctæ ritum & consuetudinem solenniter circumgestandum, vel non publicè, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores esse idololatras anathema sit.

Bellarminus lib. 4. de Euch. cap. 29. §. Sed hæc &c. *Cultu latriæ per se & propriè Christus est adorandus, ea adoratio ad symbola etiam panis & vini pertinet, quatenus apprehenduntur ut quid unum cum Christo, quem continent.*

Lovanienses art. 14. *Certâ fide tenendum est, sacram Eucharistiam sanctè à nobis adorari, sive in Missa, sive extra Missam, ubicunq; reposita fuerit, aut quoties in supplicationibus publicis à Sacerdote circumfertur.*

Costerus in Enchir. cap. 8. *Ex his efficitur, sanctissimum hoc Sacramentum, & juxta nomen suum venerabile, quantâ potest reverentiâ, honore, celebritate, tum interno cordis affectu, tum externis Ceremoniis à Christi fidelibus venerandum, colendum, & adorandum esse, summo etiam cultu, quem Græci* λατρείαν *vocant, soli Deo conveniente.*

Sanctesius Repetit. 9. cap. 4. *Nec nos pudet, nec pœnitet totum adorare Sacramentum, quoniam ibi singulariter Deus adest.*

Gregor. de Valent. tom 4. Disp. 6. generali de Sacramento Eucharistiæ q. 11. p. 2. *Certissimâ fide tenendum divino cultu latriæ interno & externo hoc Sacramentum adorandum esse,*

Nostram sententiã probamus. Contra adorationem panis Eucharistici his utimur argumentis.

1. *A defectu divini mandati.* Deus nuspiam præcepit panis consecrati adorationem. Est ergò ἐθελοθρησκεία.

Pulchrè Chrysostomus homil. 51. in Matth. *Discamus, Christum ex ipsius voluntate honorare. Nam qui honoratur, eo maximè honore lætatur, quem ipse vult, non quem nos optamus.*

Theophilus olim interrogatus, quamobrem Imperatorem pro temporis illius consuetudine divino honore dignari nollet, respondisse fertur. *Quia non ad hoc institutus est Imperator, ut adoretur, sed ut legitimo honore honoretur.* Ita etiam si ex nobis Pontificii quærant, cur Sacramentum non adoremus religiosè, respondemus: quia institutum est, ut sanctè & religiosè accipiatur, non autem ut adoretur.

2. *A Natura panis Eucharistici.* Panis post consecrationem manet verus panis, est igitur creatura Dei. Quisquis proinde adorationem non tantùm dirigit ad Christum, sed etiam ad panem, is præter creatorem adorat etiãm creaturam. Rom. 1. v. 25. adeoque committit ἀρτολατρείαν.

3. *A discipulorum exemplo.* Discipuli Christi in prima sacræ Cœnæ institutione audientes à Magistro: *Accipite, manducate hoc est corpus meum*, non leguntur externa symbola panis & vini adorasse, sed juxta mandatum Christi manducarunt ac biberunt. Marc. 14. v. 24.

4. *A proprietate Sacramentalis unionis.* Corpus Christi non est in pane localiter, neq; est unio personalis inter panẽ & corpus Christi, sed Christus in actione illa Eucharistiæ præsentiã suam peculiari modo gratiæ instituit ac promisit. E. ut Israëlitæ non arcã fœderis ipsam, sed

Deum ipsum, qui præsentiam suam ibi promiserat, adorabant: Sic adoratio nostra in usu Eucharistiæ non ad externa Elementa, sed ad Christum Deum & hominem peculiari modo gratiæ præsentem dirigenda est.

5. *à Natura Sacramenti.* De pane consecrato extra usum à Christo institutum non habemus verbum aut promissum, quòd sit Corpus Christi, quia verba Sacramentalia, *Hoc est corpus meum*, divinâ institutione & præceptione alligata sunt ad actionem in verbis institutionis præscriptam, quòd scilicet panis sit accipiendus, benedicendus, distribuendus & manducandus. Ergò panem consecratum extra usum, à Christo institutum, adorandum proponere, est ἀρτολατρείας occasionem præbere.

Contra theatricam circumgestationem hisce utimur argumentis.

1. *A Christi institutione.* Circumgestatio repugnat institutioni Christi, qui panem consecrandum discipulis manducandum præbuit, dicens: *Accipite & manducate, hoc est corpus meum.*

2. *Ab Apostolorum exemplo.* Apostoli panem consecratum nuspiam leguntur circumgestasse & ostentasse, sed juxta Christi institutionem eum manducarunt.

3. *Ex praxi Ecclesiæ primitivæ & Apostolicæ.* Circumgestatio non fuit usitata in Ecclesia primitiva & Apostolica.

4. *Ab incommodo:* Circumgestatio theatrica occasionem præbet artolatriæ, mutilationi calicis & variis superstitionibus.

5. *Ex regula usitata.* Nihil habet rationem Sacramenti extra usum à Christo institutum; cui verò circumgestatio repugnat, & longè alios fines propositos habet, quàm eum, propter quem Eucharistiæ Sacramentum est à Christo institutum.

Nostræ sententiæ suffragantur.

1. Quòd quidam agnoscunt, substantiam panis etiam post consecrationem manere.

(Si enim panis non transsubstantiatur in corpus Christi, utique etiam cultu latriæ non est adorandus. Thomas p. 3. q. 75. art. 2. fatetur, *repugnare adorationi, si panis & vini substantia manere statuatur.* Verba sic habent: *Contrariaretur venerationi hujus Sacramenti, si aliqua substantia creata esset ibi, quæ non posset adorari adoratione latriæ.*

Lovanienses art. 14. ex transsubstantiatione adorationem Eucharistiæ deducunt. *In Eucharistia*, inquiunt, *non manent panis & vinum, sed hæc in corpus & sanguinem Christi admirabili potentia verbi ipsius sunt conversa, manentibus tantùm panis vinique speciebus. Unde certâ fide tenendum est, sacram Eucharistiam sanctè à nobis adorari sive in Missa, sive extra Missam.*

Sed & Bellarminus lib. 4. de Eucharistia cap. 29. sic disserit: *Catholici, cùm negent, panem in Sacramento remanere, quomodo possent asserere ἀρτολατρείαν, id est, panis adorationem?* Ergò à contrario sensu, qui asserunt, panem in Sacramento remanere, non concedunt panis adorationem, ne committatur ἀρτολατρεία.)

Quòd

Quòd autem quidam agnoscunt, panis substantiam post consecrationem manere, ostensum fuit superiùs cap. 1.

2. Quòd quidam negant, adorationem ad symbola externa dirigi debere.

Johannes Muntziger Rector Scholæ Ulmensis Ann. 1384. recitavit publicè in Schola Orationem quandam, in qua contendit, *corpus Christi non esse Deum, atq; ideò nec adorandum ut Deum adoratione latriæ.* Eadem postea & scriptis defendit.

Georg. Cassander in consult. cap. de adorat. Eucharist. p. 984. *De adoratione Sacrosancti Sacramenti Eucharistiæ ita ex veterum mente statuendum puto. Cum in hoc Sacramento Christus Deus & homo & corpore & sanguine suo præsentem se exhibeat, consequens est, ut in hoc quoque mysterio adoretur, quæ adoratio non ad ipsum signum, quod exteriùs videtur, sed ad ipsam rem & veritatem, quæ interiùs creditur, referenda sit, quamvis & ipsi signo, cujus jam virtus intelligitur, tanquam religioso etiam sua veneratio debeatur. De hac adoratione scripsit Ambrosius, per scabellum terræ intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adorarunt &c.*

3. Quòd quidam agnoscunt, adorationem & circumgestationem panis consecrati non posse probari ex sola Scriptura.

(Ostendimus enim suo loco, articulos fidei ex Scriptura & quidem sola probari posse.)

Thomas Hardingus in Confutat. Apolog. Anglicanæ part. 2. cap. 15. *Quamvis ritus ille, modusve, quo se prodit hæc religio* (religiosus Eucharistiæ adorandæ cultus) *& hominibus ostendit, instituto Christi aut Apostolorum sacris literis disertè tradito probari non possit: nihil dubitant tamen Christiani, quin propensum egregiæ voluntatis suæ studium gratum acceptum habeat Deus.*

Azorius lib. 8. Instit. moral. cap. 6. *Traditiones nostræ Ecclesiasticæ sunt hujusmodi, vota dissolvere, juramenta relaxare, canonizatio sanctorum, asservatio Sacramenti, circumgestatio.*

(Si est traditio, ergò non potest probari ex Scriptura.)

Tannerus in Compend. Relat. Colloq. Ratisbon. part. 2. cap. 6. p. 37. *Fateantur ipsi quæso, si lubet, multa fide divinâ & infallibili esse credenda, quæ in Scriptura sola non continentur, nec ex ea sola evidenter deducuntur, & tunc nihil cum illis ampliùs magnopere contendemus. Fateantur, inquam, adorationem corporis Christi in Eucharistia, ejusq; honori dicatam solennitatem & similia multa, quæ Catholici credunt aut observant.*

4. Quòd quidam agnoscunt, in panis consecrati adoratione magnum subesse idololatriæ periculum.

c. Præter hæc autem dist. 32. ex Urbano secundo de concubinariis & scortatoribus Sacerdotibus. *Agentibus vel suscipientibus hæc eadem Sacramenta contra præfatorum Pontificum instituta, eis, inquam, agentib. vel suscipientibus in tantum obsunt, ut verè idololatræ sint.*

Johannes Gerson part. 2. in reg. moral. tit. de Superbia lit. M. *idololatriam* defi-

definit, *quòd sit exhibitio honoris verè vel interpretativè aut attributivè divini alicui creaturæ aliter, quàm sibi competere potest.*

(Jam verò pani consecrato honor ille ex instituto Christi minimè competit, ut cultu latriæ adoretur. Ergò in panis adoratione committitur idololatria.)

Biel lect. 49. in Can. Miss. *Quia non potest esse evidens certitudo neq; celebranti neq; populo circumstanti de conversione panis in corpus Christi, propter defectum aliquem impedientem, & contingere potentem, sicut quod fortè celebrans non est Sacerdos, siquidem nullus celebrans potest evidenter scire, se fore (esse) baptizatum, aut legitimè ordinatum. Similiter propter defectum alicujus necessariò requisiti ad consecrandum, utpote debitæ intentionis aut errorem commissum, vel in forma vel in materia, & multò minùs circumstantes infallibiliter scire possunt, sub hostia fore (esse) Christum, ideò adoratio fieri debet sub conditione habituali tacita, vel actuali expressa, tali sc. si servata sunt omnia ad consecrationem necessaria.*

(At quotusquisque eorum, qui Missæ vel theatricæ circumgestationi intersunt, sub tali conditione habituali vel actuali panem consecratum adorat?)

Adrianus VI. Pont. Rom. lib. Quodlibet, q. 10. suppos. 2. docet, quòd *hostia consecrata non sit adoranda, nisi sub conditione, quatenus est Christus.*

Thomas Salisburiensis de arte prædicandi cap. 25. *Nullus, quantumcunq; sit simplex, vel quantumcunq; sit discretus, debet præcisè credere, hoc esse corpus Domini, sed cum hac conditione, si in consecratione ritè sunt peracta omnia, aliter enim asseres de creatura, quòd ipsa sit creator, & ita esset idololatria.*

Johannes de Burgo in Pupilla oculi cap. 3. varios recenset casus, in quibus transsubstantiatio impeditur, utpote *quando per negligentiam Ministri aqua non ponitur in calice, quando sola aqua sine vino in eo ponitur, cũ panis ex alia quàm triticea farina cõfectus, cùm aqua copia vini Naturã vincit aut mutat, cùm vinum acuit, cùm tredecim panes in altari ponuntur, Sacerdos autem tantùm de duodecim consecrandis cogitavit, quo casu nullus omninò consecratus censetur, cùm verba consecrationis aut dissimulantur aut prætermittuntur.*

Summa Angelica in verbo Eucharistia membr. 1. itidem plurima consecrationis requisita recenset, quorum vel uno deficiente non fiat transsubstantiatio. Inter cætera sic loquitur cap. 26. *Si Sacerdos præcisè statuerit alterum dimidium panis consecrare, non itidem alterum cum integro pane, altera tantùm pars consecratur, altera minimè. Qui ergò totum panem adorant, putantes illum totum in Christi corpus conversum, qui tamen ob defectum intentionis in consecrante, non est conversus, is quoad dimidiam partem panis creaturam adorat, quod est idololatrarum.*

(At quis spectatores reddit certos ista omnia præstò esse, præsertim verò intentionem consecrantis?)

Sanctesius Repetit. 4. cap. 12. *oportet priùs esse corpus Domini, atq; ejus Sacramentum, quàm capiatur, ne ex delata ante usum adoratione admittatur idololatria.*

5. Quòd quidam agnoscunt, adorationem & theatricam circumgestationem Eucharistiæ non fuisse in primitiva Ecclesia usitatam.

Eras-

Erasmus in tract. de amicab. Eccles. concord. *Tempore veteris Ecclesiæ populus non cursitabat ad videndum id, quod Sacerdos ostendit, sed prostratis humi corporibus, animis in cœlum erectis, gratias agebant CHRISTO Redemtori, qui nos suâ morte redemit.*

Georgius Cassander in Consult. art. 22. p. 984. *Consuetudo, quâ panis Eucharistiæ in publica pompa conspicuus circumfertur, ac passim omnium hominum oculis ingeritur, præter veterum morem & mentem, haud ita longo tempore inducta, & recepta videtur: illi enim hoc mysterium in tanta religione & veneratione habuerunt, ut non modò ad ejus perceptionem, sed ne inspectionem quidem admitterent, nisi fideles, quos Christi membra & tanti mysterii participatione dignos esse existimarent. Quare ante consecrationem Catechumeni, Energumeni, pœnitentes, denique non communicantes Diaconi voce & Ostiariorum ministerio secludebantur. Quare videtur hic circumgestationis usus citra grave Ecclesiæ damnum, imò cum ipsius lucro (si modò id prudenter fiat) omitti posse, cùm & recens sit & diu sine ea circumgestatione Sacramento suus honor constiterit & hodie constare possit. Deinde cùm plerunque hodie non devotioni populi, sed pompæ magis & ostentationi serviat. Itaque vir summi judicii Albertus Crantzius in sua Metropoli Nicolaum Cusanum Legatum per Germaniam laudat, qui abusum Sacramenti Eucharistiæ in nimis frequenti ejus per singulas ferias circumgestatione sustulerit & constituit; ut nisi inter octavas festi Sacramento dedicati in publicum non deferretur: additque idem Albertus memorabilem causam, quia, inquit, ejus Sacramenti usus à cœlesti Magistro institutus est ad usum, non ad ostentationem.*

(Locus extat apud Crantzium lib. 11. cap. 39. quem Bellarmin. in append. ad librum de summ. Pont. cap. 10. *insignem autorem* vocat.)

Claudius Espensæus lib. 2. de adorat. cap. 8. *Non obstat, quòd circumgestatio Eucharistiæ videtur esse res nova, quia valet ad devotionem excitandam. Sed Christus, ajunt Adversarii, in hoc Sacramento cibus est, ut sumatur, non ut ostentetur & circumferatur. Sed non sunt audiendi, qui circa Dei & Sacramentorum cultum omnia reduci volunt ad vetustum morem, non enim semper melius quod antiquius.*

(Sic ergò illi, qui aliàs nihil nisi antiquitatem crepant, antiquitatem hic liberè deserunt.)

Bellarminus lib. 4. de Euch. cap. ult. *Urbanus Pontifex instituit festum corporis Dominici & sublimem illam processionem.*

(Circa annum 1264. Confer cap. unic. in Clementin. De reliq. & venerat. Sanctor.)

Albertus Crantzius lib. 8. Saxon. cap. 36. cùm in mentionem hujus festi incidit, subjungit, *priscis Patribus illud fuisse prorsus ignotum, quibus in mentem nunquam venerit, tam festo negotio commovere Christianismum.*

Biel lect. 49. in can. Miss. agnoscit, *inclusionem & circumgestationem panis consecrati circa annum Christi 1216. ab Honorio III. invectam, antea fuisse in Ecclesia ignotam.*

(Hono-

(Honorii hujus autoritatem pro adoratione hostiæ urget Bellarm. lib. 4. de Eucharist. cap. 30. Sed Honorius tantùm jubet, *doceri plebem, ut cùm in celebratione Missarum elevatur hostia, reverenter se inclinet, idem faciens, cùm eam defert Presbyter ad infirmum.* Atqui aliud est reverenter se inclinare eo tempore, quo hostia elevatur, ut excitetur devotio; aliud hostiam cultu latriæ adorare.)

6. Quòd quidam agnoscunt, illam circumgestationem panis consecrati ab Ethnicorum ritibus originem duxisse, vel certè magnam cum illis convenientiam habere.

Glossa c. Non oportet de consecr. dist. 1. *Clerici euntes ad tumulos mortuorum portabant secum Sacramenta corporis & sanguinis Christi, & super tumulos ea distribuebant; & hæc consuetudo facta fuit à gentibus.*

Lancelottus Quare 61. n. 10. proponit objectionem illam Theopheriam improbantem. *Sapit idololatriam gentilium Theopheria Papistarum, cùm ipsi in honorem Deorum & Dearum varias instituerint processiones & circumlationes, proinde tollenda vestra.*

Subjungit verò hanc solutionem. *Si quid ratiuncula illa vestra convincat, sequetur, illicitum esse & aquæ in Baptismo & panis vinique in Calvinistica Cœna usum, cùm gentilibus nec suæ defuerint ablutiones, nec in honorem Cereris aut Bacchi institutis sacrificiis panis vinique oblationes. Vide plura supra Quare 45. object. 1. ubi idem ferè excussimus argumentum, & quomodo Ecclesia gentilium ritibus utatur, diximus.*

Declaratio autem, ad quam Lancelottus lectorem remittit Quare 45. n. 11. ubi de Ceremoniis Sacramentalibus agit, hæc est: *Objectio. Gentiles hisce Ceremoniis & similibus utuntur in suis superstitiosis sacrificiis. Ergò &c. Fateor his ritibus paganos uti, at quorum superstitionem Christiani non imitantur. Primò, quia Diabolus religionis divinæ æmulus multa, quæ lege divinâ in Ecclesia sunt instituta, in sui cultum transtulit superstitiosum, de quo graviter queritur Tertullianus lib. de præscript. cap. 40. Secundò, nec illud est inconveniens, ut cultus prophani, modò circumcidantur, in Dei religionem transferantur, & gentilitiâ superstitione exutâ, veri Dei honori serviant ac pietati. Unde hac ratione fructuosè Ægyptii spoliantur, ut tabernaculum Domini adornetur. Tertiò non utimur his ritibus, tanquam à gentilibus idololatricis institutis, nec effectum à Dæmone vel paganis Sacerdotibus, sed à vero Deo expectamus.*

(Ergò non potest penitus diffiteri, hanc solennem circumgestationem ab Ethnicis ritibus fluxisse.)

7. Quòd agnoscunt, circumgestationem illam panis consecrati à ritibus Judaicis originem duxisse.

Lancelottus Quare 61. §. 2. & seqq. *Sicut manna Judæorum typus unicus SS. Eucharistiæ Judæis divinitus datum fuit, ut eo in deserto pascerentur, & tamen reservatum ac 40. annis processionaliter est circumlatum, placuitque Deo devotio illa Judæorum; non secus ipsum figuratum, & Sacra-*

Sacramentum, quamvis à Christo ad manducandum sit institutum, licitè tamen solennis Theopheria ritu à Presbyteris circumfertur, cùm non minori honore veritatem, quàm typum prosequi debeamus. Hoc mastica & benè sapies.

Et postea. *Eandem arcam, in qua manna, ad terram promissionis allapsam, sæpè de loco ad locum magnâ cum reverentiâ & solennitate fuisse translatam, pleni sunt Paralipomenon & Regum libri præsertim lib 2. cap. 6. ubi David intelligens domum Obed Edom, propter præsentiam arcæ benedictam à Deo, adduxit arcam Dei de domo Obed Edom in civitatem David cum gaudio: è quibus concludo. Si Davidi propriæ devotionis instinctu, sepósito jussu divino, absq; idololatriæ maculâ, licuerit circumferre arcam, manna cæleste comprehendentem, eamq; meram duntaxat figuram tanto prosequi honore, cur non idem nobis liceat in figurato, sanctissimo sc. corporis Christi Sacramento, dum illud solenni Theopheriæ ritu dignamur?*

8. Quòd Urbanus Papa, qui festum corporis Christi instituit, *ad usum*, non ad ostentationem vel circumgestationem sacrorum Symbolorum illud instituerit.

Georg. Cassand. d. l. *De ipso verò festo certum est, illud ab Urbano non ad circumgestationem institutum, sed ad celebriorem conventum, & ut homines per pietatis opera ita se præparent, quò hujus preciosi Sacramenti eo die participes fieri, atq; id ipsum reverenter suscipere mereantur. Ita enim habent verba Decreti, ad quod institutum si redeatur, nil puto fore absurdi.*

Extant verba Bullæ illius Papalis lib. 3. Clementinarum tit. 16. de reliq. & venerat. Sacrament. in qua inter cætera sic habetur: *Studeant* (homines) *se pietatis operibus præparare, quòd hujus preciosissimi Sacramenti mereantur fieri participes illâ die, possintq; illud suscipere reverenter, ac ejus virtute augmentum consequi gratiarum.*

9. Quòd quidam improbant ea, quæ in circumgestatione theatrica apud Pontificios hodie sunt usitata.

Lorichius, Hadamarius Instit. Cathol. de Sacram. Eucharist. p. 74. *Cum à regno Christi nihil æquè diffideat atq; seculi vanitates, sumtuosi apparatus, tibicinum, tympanistarum, tubicinum & cæterorum Musicorum strepitus, mulierculaarum & effæminatorum virorum vestium Phrygii & Venerei cultus, cæterarumq; vanitatum ostentatio & pompa; religiosius est, nullam omninò processionem facere, satius est sacrum panem non nisi esum fidelibus administrare, quàm ita ex religione Christiana theatrica spectacula efficere. Nihil enim divina cum secularibus consentiunt. Iniquè comparatum est, salutarem ritum, qui in errantium conversionem inventus est, in Catholicorum offendiculum convertere. Hæretici profectò videntes ejusmodi Scenicas schematicasq; processiones non possunt non ridere &c. Non convenit Davidis plectro cum fidibus bacchantium. Nunquam Prophetica chorda ad choreas & levitatem Thyadum turbam vocavit, nunquam servivit ad execrabiles illas saltationes lamoritz, bargoretta, pavone, loranda &c. Religiosa ergò processio, quæ fit in fletu, sacco, jejunio, cilicio. Neq; n. Christus orchestra, sed corda mortificata & templa habitare dignatur.*

Catharina Galliæ Regina Ann. 1561. ad Pium IV. Pont. Rom scripsit, *scrupulos & offensionum causas his, qui se ab Ecclesia nondum alienarunt pracidendas &c. nempe,*

ut Dominici corporis festum ad pompam solummodò institutum aboleatur &c. Petrus Suavis lib. 5. Hist. Concil. Trident. p. 526.

Exceptio Adversariorum.

Propter adorationem Eucharistiæ non potest Catholicis tribui idololatria vel ἀρτολατρεία. Nullus enim Catholicorum est, qui doceat, ipsa symbola externa per se & propriè esse adoranda cultu latriæ, sed solùm veneranda cultu quodam minore, qui omnibus Sacramentis convenit, cultu autem latriæ dicimus per se & propriè Christum adorandum esse, & eam adorationem ad symbola etiam panis & vini pertinere, quatenus apprehenduntur ut quid unum cum Christo, quem continent. Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 29.

Thomas Hardingus in Confut. Apol. Anglic part. 2. cap. 15. *Suntne nostris temporibus, qui adorent panem? bonum factum si proderentur? id facinus à nobis prohibuit Deus, ut idololatras unà nobiscum vivere sinamus. Certè nullos in Ecclesia Catholica novimus.*

Resp. 1 ex ipso Bellarmino lib. 2. de imag. Sanctorum cap. 24. §. Dicet aliquis &c. *Est de essentia latriæ exhiberi propter se, cùm latria dicatur summus cultus, qui debetur vero Deo, ut primo principio omnium rerum. Implicat autem contradictionem, exhiberi summum cultum primo principio & propter aliud. Nam si primo principio, nō ergò propter aliud. Si propter aliud, non primo principio. Ergò vel imagini exhibetur cultus latriæ propter se, & hæc est vera idololatria, vel non exhibetur propter se; & tum ille non est cultus vera latria. Præterea, vel ista latria, quæ exhibetur imagini propter aliud, est idem cultus cum eo, qui exhibetur Deo, vel alius minor. Si idem ergò æquè colitur creatura atque ipse Deus, quæ certè est idololatria. Nam idololatria non solùm est, cùm adoratur idolū relicto Deo, sed etiā cùm adoratur idolū simul cum Deo. Si est cultus minor, non ergò est latria, nam latria est summus cultus.*

(Ex his contra Bellarminum sic concludimus. Est de essentia latriæ exhiberi propter se. Ergò vel symbolis panis & vini exhibetur cultus latriæ propter se, & hæc est vera idololatria; vel non exhibetur propter se, & tum ille cultus non est vera latria. Præterea, ista latria, quæ exhibetur symbolis panis & vini propter aliud, quatenus sunt unum cum Christo, quem continent, est idem cultus cum eo, qui exhibetur Christo, vel alius minor. Si idem, ergò æquè colitur creatura atque ipse Deus, quæ certè est idololatria; si est cultus minor, non ergò est latria.)

2. Ex eodem Bellarmino lib. 1. de Christo cap. 8. §. Respondent, ubi contra Arianos sic disserit: *Quod in Christo Deus habitat, non sufficit, ut ille possit adorari, alioqui totus mundus posset adorari, & præcipuè sancti Angeli & homines, in quibus singulariter Deus habitat.*

(Aut hæc responsio Arianis opposita est infirma, aut concedendum est, peculiarem corporis Christi in pane præsentiam non inferre, ut panis cultu latriæ adoretur.)

3. Ex eodem Bellarmino lib. 3. de Eucharist. capp. 22. ubi disputat, *ideò statuendam esse transsubstantiationē, quia absq; ea periculū sit, ne simpliciores adorent panē.*

(Atqui an non etiam periculū est, ne simpliciores adorent accidentia panis, nisi statuatur etiā transaccidētatio? Sed transeat hoc. Ex verbis Bellarmini sic

con-

concludimus. Si panem adorare, ipsius Bellarmini judicio, est idololatria, cur hoc loco disputat, *adorationem etiam ad symbola panis & vini pertinere, quatenus apprebenduntur, ut quid unũ cum Christo?*)

4. Bellarminus h. l. sibimetipsi contradicit, asserens, quòd *symbola externa solùm sint veneranda cultu quodam minore, qui omnibus Sacramentis convenit; & quòd ad symbola illa etiam adoratio latriæ pertineat, quatenus apprebenduntur ut quid unum cum Christo, quem continent.*

(Quærimus enim quo cultu symbola hujus Sacramenti, quatenus talia, id est, quatenus sunt organa corporis & sanguinis Christi nobis exhibendi, sint honoranda? Si cultu quodam minore quàm latriæ, utique non ipso religiosæ latrias cultu. Si regerat Bellarminus, *quòd in se ac per se minore quodam cultu veneranda sint, ipso autem latriæ cultu adoranda, quatenus apprebenduntur ut unum cum Christo*, Resp. hoc loco non quæri de symbolis externis in se ac per se, id est, quatenus sunt substantiæ, sed quatenus sunt symbola Sacramentalia, vel ut Bell. loquitur, *quatenus Christum continent*. Quòd si ergò Bellarminus hoc respectu cultu latriæ ea adoranda esse dicit, ἀϑτιλογίαν manifestè stabilit, & cultum latriâ minorem, qui symbolis illis in se ac per se debeatur, evertit.)

5. Bellarminus d. l. adorationem externorum symbolorum declarat hoc simili, *quemadmodum qui Christum in terris vestitum adorabant, non ipsum solum, sed etiam vestes quodammodo adorarunt &c.*

(Atqui vestes Christi nõ fuerũt adorationis *objectũ*, sed objecti adorabilis *adjũctũ* sive accidens. Si e. panis cõsecratus non est alio modo adorandus, quàm quo adoratæ fuerunt vestes, quib. Christus fuit indutus, nullo modo cultu latriæ adorandus erit.)

6. In Concil. Tridentino sess. 13. cap. 5. dicitur *Sacramento Eucharistiæ deberi cultus latriæ sive divinus*. At hæc locutio est admodùm impropria, cùm per Sacramentũ non res significata, aut contenta, sed significans & continens intelligatur, ideoque in canone 6. locutio ea emendata, ubi dicitur, *Dei Filium in Sacramento adorandum*. Petrus Suavis lib. 4. Hist. Conc. Trident. p. 399.

Argum. Adversar. 1. *Arca fœderis, quæ fuit Eucharistiæ typus, in V. T. fuit circumgestata.* Jos. 6, 4. 1. Sam. 4. v. 1. & seqq. 2. Sam. 6. v. 13. 1. Reg. 8. v. 1. 1. Paral. 13. v. 2. Thom. Harding. in Confut. Apol. Anglic. part. 2. cap. 15.

Resp. ex Sanctio in 1. Reg. 14. n. 28. *Post hæc tempora nunquam puto in Hebræorum castra arcam fuisse productam, nisi cùm David ab Absolonis facie fugeret, tunc enim cùm Sacerdotes arcã educerent, illam tamen David in suum locum referri jussit* 2. Reg. 15. v. 24.

(Quando circumgestatio arcæ habuit mandatum divinum, Deo placuit, absque eo si circumgestatio suscepta, Deo minùs placuit. Jam verò de circumgestatione panis consecrati nullum habetur mandatum.)

2. Circumgestatio illa arcæ, ad quam provocat Hardingus 1. Sam. 4. v. 10. utpote destituta divino mandato, malè cessit Israëlitis, fuso enim à Philistæis exercitu Israëlitico cæsa sũt hominũ triginta millia, in quib. & duo filii Eli, capta est arca,

ipse denique Eli à sella retrorsum collapsus, cervicem fregit.

Argum. 2. *David loquens de Sacramento Eucharistiæ inquit Ps. 22. v. 27 Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominũ, qui requirent eum. Et paulò pòst. Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ, non obscurè prædicens, Christianos sacræ communionis tempore venerabundos accessuros mensam Dominicam, atq; adoraturos hoc corpus Domini, quod suscipiunt.* Costerus, Salmero &c.

Respond. Quæ consequentia! *Comedent & saturabuntur & adorabunt. Ergò Eucharistiam adorabunt?*

Lorinus in h. l. *Pauperes Spiritu & quos despicit mundus, qui reipsâ etiam, priusquã converterentur, veræ religionis ac solidarum virtutum erant egentes, bonis divinis saturabuntur, inter quæ facilè primum locum tenebit panis cœlestis.*

(Non Eucharistiâ tantùm saturabuntur, sed aliis bonis divinis. Ergone etiam omnia bona, quæ à Deo accipiunt, adorabunt? Verus est ergò sensus, immensis donis cumulatum iri homines, atq; eâ occasione futurum, ut Deum adorent.)

Argum. 3. *Veteres Hebræi de eo in Ps. 71. v. 16. prædictum esse ajunt. Erit firmamentum in terra in summis montium, quod nonnulli sic interpretati sunt olim. Erit placetula panis in terra in capite Sacerdotum. Ergò sanctissimum hoc Sacramentum etiam summo cultu latriæ est honorandum.* Costerus in Enchirid. cap. 8. Rubenus lib. 2. de idololatr. cap. 3. Tirinus in h. l. Cottonus disc. 4. de Missa §. 5

Res. 1. Lucas Brugensis in h. l. postquã dixisset, *à quibusdam hæc ad Eucharistiam applicari,* subjungit. *Hoc modo Neotericorum complures exponunt, & ad Eucharistiæ ter maximum Sacramentum referunt.*

Lorinus ib. *Catholici, præsertim recentiores, Eucharistiæ panem innui docent.*

(Ergò hæc expositio est duntaxat Neotericorum ac recentiorum.)

2. Genebrardus in h. l. sic comentatur: *Est hyperbole, ex paucis granis etiam in cacuminibus montium, quæ solent alioquin esse infrugifera, maxima proveniet seges, quæ & superet Libani altissimas cedros altitudine, vel tàm procera sit, ut agitata vento talem aristis sonum edat, qualem arbores Libani.*

Lorinus ibid. *Docet sub tali tantoq; Rege summam fore annonæ ac rerum ad victum necessariarum abundantiam, ita ut ex paucis jactis seminibus ad ipsa montium fastigia fruges & fructus ascendant, atq; densiùs & copiosiùs, quàm provenire arbores in fertilissimo, altissimoq; Libani monte soleant, nec minorem aristæ vento agitatæ sonum edant, quàm in Libano dictæ arbores, quando ventos illas agitat.*

(Ergò de ubertate in regno Messiæ verbis figuratis & hyperbolicis hîc agitur.)

3. Bellarminus in h. l. *Per abundantiam frumenti hoc loco non intelligitur abundantia frumenti corporalis, sed abundantia verbi Dei. Hic igitur est sensus hujus loci, alioqui valdè obscuri. Erit in terra firmamentum, id est, abundantia frumenti spiritualis, quod est verbum Dei. In summis montibus, id est, etiam in locis ex se sterilibus, valles enim non montes abundare solent frumento.* Eodem modo exponit Tirinus.

Jansenius in h. l. *Neq; sub hoc Rege aliqua erit ciborum victusq; inopia in terra, sed summa fertilitas. Erit enim tempore regni ejus in summitate montium, in summis illis viris Apostolicis*

postolicis firmamentum panis, verbum scil. Evangelicæ doctrinæ & sacrosanctæ Eucharistiæ cibus.

Paulus Burgensis in additionibus ad Lyranũ,& ex eo Cotonus, Rubenus,& alii provocant *ad Chaldaicam paraphrasin* hujus loci. Sed respondet Bellarminus. *Scio, quid Paulus Burgensis ex paraphrasi Chaldaica afferas, ad probandum ex hoc loco sacrificium Missæ, sed scio, quàm multis fabulis Judaicis Paraphrasis illa scateat. Ideò piget ex lacunis expositionum Judaicarum haurire, quæ nobis ex purissimis fontibus sacrarum Scripturarum abundant.*

Argum.4. Urgent Bellarminus & Hardingus dictum Dionysii part.3.cap.3. de Hierarch. Eccles. *At tu, ô divinissimum & sacrosanctum Sacramentum* (in Græco est τελετὴ sacrificium) *obducta tibi significantium signorum operimenta dignanter aperi & perspicuè nobis fac appareas, nostrosq; spirituales oculos singulari & aperto tuæ lucis fulgore imple* (in Græco est, τὰ περικείμενά σοὶ συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀποκαλυψαμένη τηλαυγῶς ἡμῖν ἀναδείχθητι, καὶ τὰς νοερὰς ἡμῶν ὄψεις ἑνιαίου καὶ ἀπερικαλύπτου φωτὸς ἀποπλήρωσον *revelatis velaminibus, quæ tibi symbolicè obducta sunt, luculenter nobis appare, intellectualesq; nostros oculos imple unico & non velato lumine.*

Resp. Pachymeres Scholiastes Græcus sic explicat: *Id alloquitur, tanquam animâ præditum. Et meritò, prout magnus Theologus Gregorius. At tu ô pascha illud magnum & sacrum. Nostrum enim pascha, atq; hoc sacrum sacrificium ipse est Dominus noster Jesus Christus, ad quem sanctus orationem dirigit.*

(Ergò per Rhetoricam quandam apostrophen non *ad Sacramentum*, *sed Christum* potiùs sermo dirigitur. D. Ambrosius eodem modo aquam Baptismi compellat in cap. 22. Lucæ. *O aqua, quæ Sacramentum CHRISTI esse meruisti, quæ lavas omnia, nec lavaris. Tu incipis prima, tu comples perfecta mysteria.* Neque tamen quisquam Baptismi aquam propterea invocandam censuit.)

Abdias de Andrea memorat, quòd ad crucē ductus crucē materialē sic compellaverit: *Salve crux, quæ hîc stas, tamdiu me expectans. Lætus accedo, novi n. tuum secretum, novi mysterium. Video in te, quæ mihi à Domino meo promittuntur. Recipe me, ô electa crux, qui tam humilis sum propter Deum, & redde miserum servulum suo Domino.*

Nemo tamen dixerit, Andream ligneæ cruci honorem religiosæ adorationis detulisse.

ARTICULUS XV.

DE MISSA.

CAPUT I.

DE SACRIFICIO MISSATICO.

HESIS. I. Eucharistia non est externum, visibile ac propriè dictum sacrificium, in quo corpus & sanguis Domini sub visibili specie panis & vini verè ac propriè Deo offerantur.

Ex9εσις. I. Non est quæstio, an Eucharistia *in generaliore quadam significatione* vocari possit *sacrificium*, propter memoriam sacrificii Christi in ea celebratam, quod libenter concedimus.

Sic Augustinus lib. 10. de Civ. Dei cap. 6. Sacrificii nomen extendit *ad omne id, quod facimus, ut sanctâ societate inhæreamus Deo, relatum sc. in eum finem, quo beati esse possimus.*

2. Neque quæstio est, an Eucharistia possit vocari sacrificium propter *dona à communicantibus ad ejus celebrationem oblata.* In primitiva Ecclesia more receptum erat, ut ad Eucharistiæ celebrationem accessuri panes, vinum & alia munera ad mensam Domini offerrent, ex quibus pars quædam in Eucharistia consecrabatur, pars reliqua in usum Ministrorum & pauperum distribuebatur, quæ donorum & Eleemosynarum oblatio à veteribus itidem vocatur sacrificium.

3. Neque quæstio est, an Eucharistia vocari possit sacrificium *ratione precum & gratiarum actionis*, quæ in ejus celebratione fieri debent. Quia n. super hac ipsa oblatione olim variæ preces pro gratiosa illius acceptatione dici, in iisq; vota fidelium cum oblationib. hostiarum ad memorialis sacrificii cultū destinatis celebrari, Deoq; commendari solebant, inde ipsa actio dicebatur sacrificium.

4. Neq; quæstio est, an vocula sacrificii in generalissima significatione quibusvis *pietatis exercitiis*, quæ circa Eucharistiam instituuntur, accommodata de Eucharistia usurpari possit.

5. Sed hoc est in quæstione, an in Missa, tanquam *externo, visibili ac verè & propriè dicto sacrificio* sub specieb. panis & vini Sacrificuli corpus & sanguinē Christi Deo offerant vel offerre debeant.

6. Non est quæstio, an Missa versetur circa aliquid, quod est verum sacrificium, vel in Missa aliquid offeratur. Offerre n. vel significat propriè *immolare* & sacrificium ex eo facere, quod nondum est tale. Vel per metaphoram significat *Deo repræsentare* passionem Filii sui per preces, quæ passio jam antè est sacrificium, ut sensus sit, an in Missa seu Eucharistia, aliquid, quod est sacrificium, Deo offeratur? quo modo Apostoli passim hac, offerendi sacrificia, phrasi utūtur in sensu metaphorico. Rom. 12. v. 1. Phil. 2, 17. cap. 4, 18. 2. Petr. 2, 5. Priore sensu quæ-

quæstionem negamus, posteriore concedimus, quatenus sc. in Eucharistiæ celebratione *mortem Domini annunciamus* 1. Cor. 11, 26. ac precamur, ut Deus propter sanctum illud & immaculatum sacrificium in cruce peractum, & propter sacram illam hostiam, quæ utiq; in Eucharistia præsens est, nostri velit misereri: vel ut nostram precationem, quæ est rationalis & spiritualis oblatio, benignè velit accipere, eiq; locũ dare. Sed hoc unicè in quæstione est, an gestus & ritus illi Missificantiũ sint sacrificiũ verè & propriè sic dictũ? quod negamus.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 1. Missam vocat *sacrificium singulare quo Christus in novissima Cœna corpꝰ & sanguinem suum sub specieb. panis & vini Deo Patri obtulerit, quoq; cruentum illud in cruce peractum repræsentetur, atq; illius salutaris virtus in remissionẽ eorũ, quæ à nobis quotidiè committũtur, peccatorũ applicetur.*

Cap. 2. nominat *sacrificiũ divinum, quo idem ille Christus contineatur & incruentè immoletur, qui in ara crucis semel seipsum cruentè obtulit; nec non sacrificium propitiatorium, cujus oblatione placatus Dominꝰ crimina & peccata, etiam ingentia, dimittat, quodq; nõ solùm pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus, sed etiam pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis ritè offeratur.*

can. 1 *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verũ & propriũ sacrificiũ, anathema sit.*

can 3. *Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantùm esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, anathema sit.*

Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 5. §. E. contrario &c. *Catholici Scriptores, qui hoc nostro seculo de sacrificio Missæ scripserũt, omnes in eo potissimùm laborãt, ut ostendãt, in Missa offerri Deo verè ac propriè corpus ac sanguinem Domini sub specie visibilis panis & vini.*

Johannes Viguerius Granatensis in Instit. Theolog. p. 448. *Eadẽ est hostia, quã offert Sacerdos in Missa, & quæ in ara crucis est oblata, sed illa cruenta, quia Christus ibi mortuus est: hæc v. incruenta, quia idẽ Christus immortalis in memoriam illius oblationis offertur à nobis: & non seipsum offert, nec apparet vultui Dei pro nobis, seipsum iterum offerendo, sed ejus oblatio sive propitiatio per hoc Sacramentum nobis applicatur.*

Nostram sententiam demonstramus.

Missaticum sacrificium est primò ἄγραφον, cùm nec Evangelistæ, nec Paulus Apostolus doceant, Christum sub specie panis & vini corpus & sanguinem suum Patri cœlesti obtulisse, atq; hanc corporis & sanguinis sui oblationẽ inposterum à Sacrificulis Deo faciendam instituisse.

Deinde ἀντίγραφον & quidem multis modis.

1. Scriptura docet, *solum Christum* propriè esse Mediatorem & Sacerdotem N. T. Hebr. 5, 5. & 6 cap. 7, 23. c. 9, 15. Pontificii præter Christum *secundarios Sacerdotes* innumeros substituunt.

2. Scriptura docet, quòd *Christus semel seipsum obtulerit ad multorum peccata exhaurienda* Hebr. 7, 26 & 27. c. 9, 28. Pontificii docent, Christum *sæpiùs*, imò *quotidiè* ministerio Sacerdotum offerri.

3. Scriptura vocat oblationem Christi *unicam & semel factam* Hebr. 10, 10. 12. & 14. ac victimis Leviticis eandem in eo opponit, quòd hæ quotidiè fuerint repetitæ, illa verò semel facta v. 11. & 12. Pontificii statuunt, oblationem Christi in Missis quotidie iterandam.

4. Scri-

4. Scriptura docet, unicam illam oblationem esse *solam propitiatoriam* pro peccatis Joh. 19. v. 30. Hebr. 1. v. 3. cap. 5. v. 9. cap. 10. v. 14. Pontificii docent, sacrificulos Christum sub specie panis & vini aspectui Patris cœlestis ad impetrandam peccatorum veniam quotidiè sistere.

5. Eucharistia est Sacramentum, in quo, mediantibus symbolis externis, corpus & sanguis Christi nobis offeruntur. Ergò non est sacrificium propriè sic dictum, in quo corpus & sanguis Christi sub specie panis & vini Deo offerantur. Sicut per Testamentum non potest aliquid dari Testatori ab herede: ita non potest in eadem Cœna Christus nobis dari in pignus gratiæ, & in eadem vicissim idem Christus à nobis Deo offerri.

6. In cœna non fit nisi *commemoratio sacrificii* à Christo semel in ara crucis peracti. Ergò in cœna non fit immolatio Christi. Commemoratio enim rei non est res ipsa. Antecedens est Apostoli 1. Cor. 11. v. 24. 25. & 26.

7. Quotiescunq; Apostoli de Christianorũ sacrificiis loquuntur, nunquã externum aliquod, sed *interiora tantùm & spiritualia sacrificia* proponunt, quæ nihil aliud sunt, quàm pietatis & caritatis officia. Vocantur enim ab Apostolis δυτιϰῶς & metaphoricè sacrificia, *ministerium & divulgatio Evangelii* Rom. 15. v. 16. *conversio gentium*, ibid. & Philipp. 2. v. 17. *preces* Hebr. 5. v. 7. Apoc. 5. v. 8. cap. 8. v. 3. *gratiarum actio* Hebr. 13. v. 15. *beneficentia erga pauperes* Hebr. 13. v. 16. Phil. 4. v. 18. *mortificatio veteris hominis ac totus homo Deo consecratus*, in quantum mundo moritur Rom. 12. v. 1. *Martyrium* Phil. 2. v. 17. 2. Tim. 4. v. 6. Præter hæc sacrificia spiritualia metaphoricè sic dicta, nullum noverunt aliud Nov. Test. sacrificium externum, visibile & propriè sic dictum, quàm, quod Christus semel in ara crucis Patri cœlesti obtulit. Pontificii ergò in Missa externum, propriè dictum ac verè propitiatorium sacrificium statuentes, discedunt à forma loquendi Apostolis usitata.

8. Sacrificium Christi in cruce semel oblatum pro omnibus totius mundi peccatis perfectè satisfecit Joh. 19. v. 30. Hebr. 10. v. 14. Ergò Missæ sacrificio nullus relinquitur locus. Quod enim semel perfectum, illud non fit adhuc quotidie; & contra, quod adhuc quotidiè fit, non est perfectum. Hebr. 10. v. 18. *Ubi peccatorum remissio, jam non ampliùs est oblatio pro peccato.* v. 14. *Unicâ oblatione* (non pluribus) *consummavit* (ut nihil in Missa expiandum ampliùs supersit,) *in æternum eos, qui sanctificantur.*

Tertiò Missaticum sacrificium impugnamus deductione ad absurdum.

1. Nullum sacrificium, quod continuè iteratur, potest esse pro peccatis propitiatorium. Hebr. 10. vers. 1. 2. & 11. Sacrificium Missæ continuè iteratur. Ergò non est propitiatorium. Conclusio apud Pontificios est falsa & absurda. Ergò aliqua ex præmissis. Non Major, quæ est Scripturæ. Ergò Minor, quæ est Pontificiorum.

2. Si Missa esset sacrificiũ propitiatoriũ, necesse foret, esse cruentũ sacrificium, quia

quia absque sanguinis effusione non fit remissio, Hebr. 9. v. 22. Atqui sacrificium Missæ non est cruentum. Ergò non est propitiatorium.

3. Si in Missa fieret realis & externa Christi oblatio, Christus in ea occideretur, quia ubicunque in Scriptura Christus Deo pro nobis oblatus, vel traditus dicitur, mors ipsius innuitur. Hebr. 9. v. 25. probatur, non esse necessarium, ut Christus seipsum offerat, alioquin oportebat eum frequenter pati. Consequens apud Pontificios est absurdum. Ergò nec antecedens statuere debent.

4. Si Christus in Missa sacrificatur, quotidie pro peccatis nostris satisfaciet. Posito enim Christi sacrificio, ponitur pro peccatis satisfactio. Consequens est falsum, Rom. 8. v. 3. Hebr. 9. v. 26. Ergò & antecedens.

5. In omni sacrificio externo, visibili & propriè sic dicto, requiritur hostia visibilis, & quidem talis, quæ mutationis capax sit. Id verò corpori Christi nequaquam congruit, aut si contingit, corpus Domini mactabitur ac destruetur, quoties Missa celebrabitur, quod est absurdum, Rom. 6. v. 9.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam negant, Missam esse sacrificium externum propriè sic dictū.

Circa annum Domini 1340. vixit Herbipoli M. Conradus Hager, qui, ut ex Bullis quibusdam Ottonis Episcopi Herbipolensis patet, confessus est, *se annis 24. sensisse & docuisse, Missam nullo modo esse sacrificium, aut cuiquam, vel vivo, vel mortuo prodesse, eoq; nequaquam celebrandum.* Dixit, *pecuniam, quæ à morientibus pro Missis relinquatur, esse veluti furta & sacrilegia quædam Sacerdotum, quæ illi pauperibus impiè subtrahant.* Dixit etiam, *se, si haberet hypocaustum plenum aureis, non unicum daturum pro Missis.* Affirmavit etiam, *se putare, propterea populum abhorrere à Missis, quòd ipse multos eam sententiam docuerit.* Abhorruisse autem incolas eorum locorum tunc à Missis pro mortuis, non solùm hinc, sed etiam ex alio ejusdem Episcopi mandato apparet, ubi severiter subditis præcipitur, *ut persolvant ea, quæ à suis majoribus pro statis Missis legata Testamento fuerant.*

Patres Tridentini diu & acriter in sess. 21. disceptàrunt de Missatico sacrificio. Quidam asseverabant, *Christum in Cœna præcepisse, ut post mortem suam perpetua in Ecclesia oblatio fieret; sed seipsum nequaquā obtulisse, quòd Natura sacrificii id non permitteret. Atque huic assertioni confirmandæ* ajebant, *supervacaneam aliàqui futuram oblationem in cruce peractam, quandoquidem eâ oblatione, quæ in Cœna præcessisset, universum genus humanum fuisset redemtum.* Deinde, *sacrificium altaris à Christo institutum in commemorationem ejus, quod in cruce obtulit, nihil autem commemorari posse, nisi quod est peractum. Ideò Eucharistiam sacrificium esse non potuisse ante Christi in cruce oblationem.* Item, *neque Scripturam, neque Canonem Missæ, neque Concilium ullum unquam meminisse, Christum in Cœna obtulisse seipsum, quæ autem è Patribus adferuntur, ea omnia de oblatione facta in cruce haud dubiè accipienda.* Vide Petri Suavis Hist. Conc. Trident. lib. 6. pag. 613. (al. edit. 638.)

Ibidem testatur Petrus Suavis, ut & Melchior Canus lib. 12. Locorum cap. 13. pag. 660. *Cornelium Episcopum Bitontinum*

propterea Concilio ejectum esse, quòd Missæ sacrificio contradixerit.

Nugno Cabezudo in 3. Thom. p. 83. artic. 1. diffic. 2. dub 3. arg. 4. concl. 4. *nequaquam erroneum esse* censet, *si quis neget, prima Cœna sacrificium fuisse satisfactorium pro peccatis, quia hæc quæstio proposita quidem sit in Concilio Tridentino, non tamen decisa, ob incommodum, quòd illâ ratione Christus videretur bis satisfecisse pro peccatis; quod incommodum ab aliquibus Episcopis in Concilio motum esse* etiam Petr. Suavis d. l. testatur.

2. Quòd quidam agnoscunt, *Missæ sacrificium non posse probari ex Sacra Scriptura.*

Petrus Suavis in Hist. Concil. Trid. lib. 6. p. 639. (in al. edit. p. 614.) *In Congregatione die 24. Julii à prandio habita, Georgius Ataides Regis Lusitaniæ Theologus ad evertenda aliorum Theologorum firmamenta omnia, quibus è Scriptura sacrificium Missæ adstruebant, sese comparat, præfatus id in controversiam non vocandum, an Missa sit sacrificium, Patres enim omnes id apertis verbis expreßisse &c. Idcircò illud pro certo concludendum, doctrinam eam Apostolicam esse traditionem, cujus vis copiosa satis ac potens est ad condendos fidei articulos, sicut Synodus hæc à principio docuit. Verum autem hoc solidumq; argumentum debilitari ab his, qui aërea sibi struunt, è sacra Scriptura id elicere frustrà conantibus, quod nusquam ibi reperitur, atq; adversariis veritatis calumniâ violandæ ansam præbentibus, dum vident, eos arenæ laxæ ac instabili inædificare. His præmißis, ad loca è Veteri ac Novo Testamento à Theologis adducta, singillatim examinanda pergens, è nullo horum sacrificii sensum depromi posse ostendit.*

3. Quòd nondum certi sunt, *utrum Christus in prima Cœna sacrificârit?*

(Illud tantùm in Eucharistiæ celebratione Ministri Ecclesiæ facere debent, quod Christus prior fecit. Dixit enim, *Hoc facite.* Quòd si ergò nondum certi sunt, Christum in prima Eucharistiæ institutione & celebratione sacrificâsse, utique etiam non possunt certò affirmare, Ministris Ecclesiæ exemplo & mandato Christi esse sacrificandum.)

In Concilio Tridentino viginti tres Episcopi fuerunt, qui negârunt, *Christum in sacra Cœna sacrificâsse*, ut refert Petrus Suavis in Hist. Conc. Trident. lib. 6. p. 645.

Salmero tom. 9. tract. 27. p. 198. idem *de quibusdam Catholicis* fatetur, ac tract. 28. p. 219. *ex viro quodam erudito Catholico se audivisse* refert, *quòd, etsi Christus Eucharistiam in ratione sacrificii non instituisset, Ecclesia potuisset illud constituere*, quod tamen ipse *falsum esse* inquit.

Albertus Pighius in Hierarch. Eccles. lib. 2. cap. 5. p. 58. scribit, *posse concedi absque imminutione argumentorum de Missa, non significatam offerendi actionem ab ullo Evangelistarum; posse concedi, Christum sese in prima Cœna non obtulisse Deo Patri, nondum videlicet oblatum Deo in cruce; imò concedi posse, Evangelistas satis clarè non indicare, quibus verbis Christus consecraverit.*

4. Quòd quidã agnoscunt, non posse ex verbis institutionis absq; traditione probari, quòd Christus in prima Eucharistiæ administratione corpus & sanguinem suum sub specie panis & vini Patri cœlesti obtulerit.

(Ergò nec sacrificuli absque Christi mandato & exemplo id facere debent. Ratio connexionis pendet ex Scripturæ perfectione in tradẽdis fidei articulis demonstratâ ex ipsis Pontificiis lib. 1. p. 1. c. 1.)

Petrus

Petrus à Soto in Assert. Cathol. cap. de Eucharist. *Quod hic* (in verbis Christi) *indicatum est, tota Ecclesia multò explicatiùs intellexit, non dubium, quin ab Apostolis & plenariis Conciliis accipiens.*

(Atqui si esset fundamentalis fidei articulus, omnibus ad salutem scitu necessarius, quòd Christus seipsum Patri cœlesti in Eucharistiæ administratione obtulerit, idemque faciendum sacrificulis mandârit, utique non tantùm obscurè illud indicaretur, *sed* verbis claris & perspicuis doceretur.)

Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 12. §. Restat una &c. docet, *actionem offerendi in verbis Institutionis non posse facilè distingui & separari ab aliis actionibus, quæ simul fiunt.*

(Concedit ergò, se non facilè ex verbis Institutionis ostendere posse actionem offerendi.)

lib. ejusdem cap. 24. resp. ad 2. scribit: *Etiamsi Evangelistæ non expreßè dixerint, Christum se Patri obtulisse, tamen neque expreßè dixerunt, se non obtulisse &c. Si Lutherus ab exemplo Christi probare cupit, Missam non esse sacrificium, certum aliquod testimonium afferat, ubi legamus, Christum non se obtulisse in Cœna. Nam illa argumenta negativa, Non habetur expreßè in Scriptura. Ergò non est factum, jam ipsis etiam pueris ridicula sunt.*

(Distinguendum inter *dogmatica & Historica*. In illis negativè ex Scripturis licet argumentari, non in hisce. Jam verò Christum seipsum Patri in Cœna obtulisse, & hoc faciendum Apostolis eorumque successoribus demandâsse, est dogmaticum.)

Azorius tom. 1. lib. 10. Instit. cap. 18. f. 851. *Quidam ex Catholicis negârunt, Christum seipsum in extrema Cœna sub specie panis & vini obtulisse incruentè.*

Suarez tom. 3. Comment. in 3. part. Thomæ Disput. 74. sect. 1. *Potest suaderi hæc veritas* (de sacrificio Missæ) *ex Novo Testamento, in quo, licèt non sint testimonia, quæ per se sumta convincant, sunt tamen nonnulla, quæ aliis adjuncta plurimùm suadent.*

sect. 2. *Principaliter colligenda est hæc veritas,* (quòd Christus sese in sacrificium obtulerit) *ex facto & verbis Christi, quæ ab Evangelistis referuntur, adjunctâ Ecclesiæ traditione & expositione, sine qua sola Evangelica Historia non potest convincere. Nulla namque fit expressa mentio sacrificii vel oblationis. Factum item Christi, quod narratur, potuisset certè de potentia absoluta ab illo fieri sine sacrificio, consecrando scilicet panem & vinum, eaq; discipulis dando absque ulla intentione offerendi immediatum cultum Deo. Nam ratio sacrificii pendet ex intentione, quæ non est necessariò conjuncta cum tali exteriori actione, sed est voluntaria. Potuisset ergò Christus totam illam actionem sine tali intentione, atque adeò sine oblatione vel sacrificatione efficere. Necessaria ergò est Ecclesiæ autoritas & traditio, quæ de Christi intentione certam nobis faciat fidem. Ex Historia tamen Evangelica conjectare possumus, hoc esse verbis & factis Christi valdè consentaneum.*

Gregorius de Valentia lib. 1. de Missa cap. 4. *institutione Cœnæ, cùm affirmativum duntaxat contineat præceptum, Hoc facite, nihil prorsus,* ait, *fuisse prohibitum.*

Förnerus im außgezogenen Gottloses Schwert p. 485. fatetur, *non esse in verbis Institutionis expreßè propositum, quòd Christus in S. Cœna sub specie panis & vini seipsum*

Deo obtulerit, interim ex unanimi consensu veteris Ecclesiæ hoc constare.

5. Quòd quidam agnoscunt, Missam ideò vocari sacrificium, quia est commemoratio unici sacrificii in ara crucis à Christo oblati.

(Ergò non est sacrificium externum, visibile, propriè sic dictum, sed sacrificii propriè sic dicti commemoratio.)

Gregorius Homil. 37. in Evang. hostiam Eucharistiæ mysticam ponit in commemoratione passionis Christi. *Quia is*, inquit, *qui in se resurgens à mortuis, jam non moritur, adhuc per hanc hostiam in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram passionem illius reparamus.*

(Non dicit, quoties ei corpus reale & vivum offerimus, sed hostiam passionis in mysterio. Ergò non nisi mysticum sacrificium *commemorativum & repræsentativum* repetitæ quodammodo passionis in Eucharistiæ non consecratione, sed dignâ receptione agnoscit.)

c. Multi secularium caus. 1. quæst. 1. ex eodem Gregorio Episcopo Romano. *Mysterium ob hoc dicitur, quòd secretam & reconditam habet dispensationem. Sacrificium autem quasi sacrum factum, quia prece mysticâ consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis.*

(Ergò in celebratione hujus sacrificii sive sacri facti non fit nova oblatio Christi, sed commemoratio passionis & sacrificii jam antè peracti.)

c. Quia corpus dist. 2. de Consecrat. ex Eusebio Emisseno. *Quia corpus assumtum ablaturus erat ab oculis nostris & illaturus sideribus, necessarium erat, ut die Cœnæ Sacramentum nobis corporis & sanguinis consecraret, ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in precium, ut quia quotidiana & indefessa currebat pro omnium salute redemtio, perpetua esset redemtionis oblatio, & perennis victima illa viveret in memoria, & semper præsens esset in gratia vera* (al. verè) *unica & perfecta hostia fide æstimanda, non specie, neque exteriori censenda visu, sed interiori affectu.*

(Si semel oblatum est sacrificium in precium, si sacrificium illud in cruce oblatum est verè unica & perfecta hostia, ergò non iteratur quotidie ejus oblatio. Si quotidiana & jugis oblatio fit per mysterium, ut perennis victima illa Christi in cruce peracta, vivat in memoria, utique in Eucharistia non offertur verè & propriè dictum propitiatorium sacrificium.)

c. Cùm frangitur dist. ead. ex sententia Prosperi. *Cùm frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejusq; sanguinis de latere effusio designatur?*

(Si designatur immolatio Dominici corporis & effusio sanguinis de latere, quando panis frangitur & communicantibus distribuitur, ac quando sanguis de calice in ora fidelium funditur, utiq; Eucharistia non est sacrificium verè & propriè sic dictum, quod Sacerdos Deo offerat, quando manibus in sublime hostiam elevat.)

c. Hoc est, quod dicimus dist. eadem ex sentent. Prosperi. *Sicut cœlestis panis, qui* (verè) *Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cùm reverâ sit Sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod visibile, quod palpabile, mortale in cruce positum est,*

voca-

Vocaturq; ipsa immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significante mysterio, sic Sacramentum fidei, quod Baptismus intelligitur, fides est.

(Sicut immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Christi passio & mors vocatur, ita quoque sacrificium vocatur. Jam verò vocatur Christi passio & mors, quia est passionis & mortis commemoratio. Ergò etiam sacrificium vocatur, quia est sacrificii commemoratio.)

c. Semel Christus dist. ead. ex August. *Semel Christus mortuus est, justus pro injustis &c. mors illi ultra non dominatur, tamen ne obliviscamini, quod semel factum est, in memoria nostra fit omni anno, quoties pascha celebratur, nunquid toties Christus occiditur? non, sed anniversaria recordatio repræsentat, quod olim factum est, & sic nos facit moveri, tanquam videamus præsentem Dominum in cruce.*

c. Semel immolatus dist. ead. ex sent. Prosperi. *Semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in Sacramento, quod ita intelligendum est, quia in manifestatione sui corporis, in distinctione suorum membrorum omnium verus Deus & verus homo semel tantùm in cruce pependit, offerens Patri seipsum hostiam vivam.*

c. Quid sit dist. ead. ex Gregorio lib. 4. Dialog. cap. 58. *Pro nobis iterum in hoc mysterio moritur, ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salutem partitur.*

(Atqui dicitur Christus in hoc mysterio pati, quia passio ejus commemoratur. Ergò etiam dicitur in hoc mysterio sacrificari, quia ejus sacrificium in cruce oblatum, commemoratur.)

c. In Christo dist. ead. ex Ambrosio. *In Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens. Quid ergò nos? nonne per singulos dies offerimus? Sed ad recordationem mortis ejus. Et una est hostia, non multa. Quomodo est una, non multa? quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius, idipsum & semper idipsum, proinde hoc idem est sacrificium. Alioquin dicetur, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi?* Nequaquam, *sed unus ubique Christus, & hic plenus existens & illic plenus. Sicut enim, quod ubique offertur, unum est corpus & non multa corpora, ita & unum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit nos mundantem. Item ipsam offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata est, consumi non potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit ejus, quod factum est, hoc enim facite, ait, in meam commemorationem.*

c. Iteratur dist. ead. ex Paschasio. *Iteratur quotidie hæc oblatio, licèt Christus semel passus in carne, per unam eandemq; mortis passionẽ semel salvaverit mundum &c. Quia quotidie labimur, quotidie Christus mysticè pro nobis immolatur, & passio Christi in mysterio traditur &c. Iteratur hoc mysterium ob commemorationem passionis Christi, sicut ipse ait. Hoc quotiescunque feceritis, in meam commemorationem facite.*

Glossa hujus canonis ad verba, *Christus quotidie mysticè pro nobis immolatur,* sic annotat: *Immolatur, id est, ejus immolatio repra[illegible]tatur & fit memoria passionis Christi.*

Gloss. Bibl. ordin. in Epist. ad Hebr. *In altari nõ est sacrificii iteratio, sed unius sacrificii semel in cruce facti, quotidiana fit commemoratio, juxta verbum Christi: Hoc facite.*

Lombard. lib. 4. sent. dist. 12. lit. G. *Quæritur, si, quod gerit Sacerdos, proprie dicatur sacrificium vel immolatio, & si Christus quotidie immoletur, vel semel tantum immolatus sit? Ad hoc breviter dici potest, illud, quod offertur & consecratur à Sacerdote, vocari sacrificium & oblationem, quia memoria est & repræsentatio veri sacrificii in ara crucis, & semel mortuus Christus in cruce est, ibiq; immolatus est in semetipso; quotidie autem immolatur in Sacramento, quia in Sacramento recordatio fit illius, quod factum est semel, ut docet Augustinus & Ambrosius.* (quorum dicta in c. Semel Christus, & c. In Christo dist. 2. de Consecrat. paulò antè sunt adducta.)

Thomas p. 3. q. 83. art. 1. ad quæstionem, *Utrum immoletur Christus proprie in Eucharistia?* respondet negando. *Celebratio,* inquit, *hujus Sacramenti imago quædam est repræsentativa passionis Christi, quæ est vera ejus immolatio, & ideò celebratio hujus Sacramenti dicitur Christi immolatio.*

(Congruunt hæc dictis Augustini Epist. 23. *Nonne semel immolatus est Christus in seipso? Et tamen in Sacramento non solùm per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur. Nec utique mentitur, qui interrogatus eum responderit immolari. Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sunt Sacramenta, non haberent, omninò Sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerunque ipsarum rerum nomina accipiunt.*

lib. 10. contra Faustum cap. [illegible] *Quod ab omnibus appellatur sacrificium, signum est veri sacrificii, in quo caro Christi post assumtionem per Sacramentum memoriæ celebratur.*)

Idem Thomas part. 3. q. 83. artic. 1. *etsi,* quantùm ad effectum Missæ sentiat, *homines participes fieri fructus Dominicæ passionis,* adeoq; hoc respectu *Christum in Cœna immolari:* tamen quantùm ad formam solùm, dicit *esse imaginem repræsentativam passionis Christi, quæ est vera immolatio.* Atque hanc sententiam confirmat ex Augustino q. 3. ad Simplician. utente similitudine illâ picti Ciceronis & Salustii; & Ambrosii Commentario in Epist. ad Hebræos.

Quam Thomæ doctrinam Johannes Hoffmeisterus in Judicio de hoc articulo in Harmonia Fabricii fol. 412. proponit *ut sententiam omnium Scholasticorum.*

Similia occurrunt apud Bielem lect. 85. in Canon.

Johan. Altensteig in Lexico in verbo, Missa. *Ipsa hostia sacra Missa vocari potest, quia transmissa est primùm, scilicet à Patre, nobis, ut nobiscum esset, postea à nobis Patri, ut apud Patrem pro nobis intercederet. Primùm à Patre nobis per incarnationem, postea Patri nobis per passionem: modò in Sacramento per passionis ejusdem commemorationem.*

Idem in verbo, Sacrificium. *Sacrificium propriissimè acceptum dicitur, q. sacrum factum, quia prece mysticâ cõsecratur pro nobis in memoriā Dominicæ passionis, & hoc solùm convenit Sacramento altaris & novæ legis.*

Beatus Rhenanus in argument. libr. Tertulliani ad Martyres. *Id est, quod Tertullianus vult, ni fallor, cùm dicit, sacrificia offerri pro Martyribus; significans, pro commemoratione eorum. Nam id prioris loci mox citati verba apertè continent, ut ex Augustino constat lib. de Virginit. ubi ait: Martyres ad Sacramenta altaris recitari, fuisse preces gratulatorias, quibus gratias agebant Deo, quòd Martyribus eam gratiam contulisset.*

Johannes Ferus lib. 4. in Matth. cap. 26.

pag.

pag.225. *Eucharistia dicitur sacrificium, quia est memoria veri illius sacrificii in cruce peracti.*

Jacobus Schöpperus Presbyter Coloniensis concion. in Epistol. festi D. Nicolai pag.35. *Quod Missa sit & dicatur sacrificium, haud novum est, nec nuper inventum, sed ultra mille annos in Ecclesia usitatum, quemadmodum omnium orthodoxorum, eorumq; vetustissimorum Patrum monumentis abunde satis constat. Quapropter nec nos temere id rejiciemus, quin expendemus potius, quare appelletur sacrificium & quale sit. Hoc si fecerimus probe, citra dubium videbimus, Missam non pugnare cum sententia Paulina, sed omninò convenire. Ut autem hoc eò magis elucescat, observandum erit nobis discrimen aliquod inter sacrificium in cruce oblatum, & sacrificium illud, quod in altari offertur. Nam etsi reipsâ utrumq; sit sacrificium, idem Christus, tamen diversa inest ratio & intentio. In cruce enim Christus oblatus est corporaliter, in Missa verò idem offertur spiritualiter. In cruce oblatus est cruentus, in Missa incruentus offertur. In cruce oblatus est mortalis, hic immortalis. Oblatio in cruce pro totius mundi expiatione, reconciliatione & redemtione facta est: oblatio autem in Missa sacrificium est rememorationis, laudis & gratiarum actionis. Nam ibi Christum non rursum crucifigimus, non rursum occidimus, nam cùm mortuus sit semel, ampliùs non jam moritur Rom.6. non ipsum illic offerimus, tanquam reconciliatorem & expiatorem peccatorum, eo etenim modo semetipsum semel obtulit in cruce oblatione perpetuâ pro omnibus & in omne tempus efficaci. Si nos autem hac illū ratione offerremus, derogaremus per hoc passionis merito, tanquam imperfecto, quod summū esset piaculum. Sed oblatio, quæ fit in altari, agitur & agetur solummodò in memoriam ejus sacrificii, quod pro nobis Christus obtulit in cruce. Non enim dicit Dominus, Hoc facite in remissionem seu redemtionem peccatorum, sed, Hoc facite in meam commemorationem. Hanc autē commemorationem ita peregerunt sancti Patres prioris Ecclesiæ. Circa hoc mysterion Domini nostri mortem, item incarnationem, resurrectionem, ascensionem ad cœlos, regnum suum cœleste, potestatem omnium, ac quicquid est, quicquid nobis factus & passus, quicquid nobis fecit, largitus est, exhibuit, quicquid etiamnum facit, largitur & exhibet, facietq; & largietur, populus unà cum Sacerdote annunciârunt, recoluêre, celebrârunt, ipsiq; Domino pro omnibus suis beneficiis gratias egerūt, atq; adeò semetipsos quoq; unà cū precationibus, laudibus, gratiarum actionibus Deo Patri per Jesum Christū Dominum nostrū obtulerunt, devoverunt totos, & ad omnem obœdientiam astrinxerunt. Eo modo & nos sacrificium hoc rememorativum laudis & gratiarū actionis peragere debemus, tum nō erit periculum, quòd simus derogaturi sacrificio illi crucis. Quādo igitur Patres dicunt simpliciter, quòd Christus ipse, sive ejus corpus & sanguis in hoc sacro officio offerantur, per illa verba intelligunt, quòd Christus illic annuncietur, nobisq; corpus suum & sanguis in cibum & potum distribuatur. Quādo verò addunt, quòd Christus in hoc sanctifico offeratur, id nimirū innuunt, quòd in Missa Deo Patri gratiæ agantur, quòd Filiū suum unigenitum & cum illo omnia nobis donaverit, quodq; ob id per Filium ipsum invocemus, ut nobis ejus passio & meritum misericorditer applicetur. Cùm itaque in hujus Sacramenti actione Christus æternum illud sacrificium pro peccatis nostris oblatum, annuncietur, distribuatur & sumatur, atq; ita compleatur,* quod

quod omnia Veteris Testamenti sacrificia præfigurârunt, Ecclesia quoque Christi illic sese per Servatorem Jesum Christum Deo Patri offerat, ac exhibeat sacrificiū laudū, obsecrationis & gratiarum actionis pro omnibus, non mirum sanè est, nec inconveniens, quòd Missa sit & dicatur sacrificium, atque eâ ratione tantùm abest, ut deroget oblationi in cruce factæ, ut etiam magis eam deprædicet & illustret.

Ipse Canon Missæ Romanæ non verum sacrificium, sed memoriam & repræsentationem duntaxat sacrificii jam peracti supponit, sic enim consecratis jam mysteriis Presbyteri precantur. *Jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum in conspectu divinæ majestatis tuæ.* Patet hinc, sacrificium in cœlo peragi, non in terris, quatenus Deo Patri offertur mors & passio ipsius dilecti Filii *per commemorationem.*

(Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 14. respondet. *Illis verbis orari, ut sacrificium, quod visibiliter offertur manibus Sacerdotis, offeratur in cœlo invisibiliter per manus Christi.* Atqui ut in sacrificio Christiano nulla alia est hostia, nisi ipsum reale & substantiale Christi corpus: ita nullus est alius verus Sacerdos, nisi ipse Christus. Ergò hoc sacrificium semel factum in cruce, & postea jugiter per commemorationem fit in cœlo invisibiliter, dum Christus Patri pro nobis offert suas præteritas passiones, tunc præsertim, quando nos sacris mysteriis vacamus, & hoc est *sacrificium incruentum*, quod in cœlo peragitur.)

Georgius Cassander in Consult. artic. 24. cap. de Sacrificio corporis & sanguinis Christi pag. 998. *Ecclesiæ ministri idem illud corpus Christi ex ipsius mandato quotidie offerunt, per mysticam repræsentationem & commemorationem sacrificii semel peracti, cujus sacrificii perpetuam victimam in cœlis ad dextram Patris assistentem, in Sacramensa præsentem habent, per quam Deo Patri supplicant, ut virtutem & gratiam hujus perennis victimæ Ecclesiæ suæ ad omnes corporis & animæ necessitates efficacem & salutarem esse velit.*

pag. 999. *Non igitur hîc novum est sacrificium. Nam & eadem hîc est hostia, quæ in cruce oblata fuit, & sacrificii illius in cruce peracti in mysterio commemoratio, & continuati in cœlis Sacerdotii & sacrificii Christi in imagine repræsentatio, quo non efficitur nova propitiatio & remissio peccatorum, sed ea, quæ semel sufficienter in cruce facta est, nobis quoque efficax esse postulatur. Itaque veteres in hoc mystico sacrificio non tam peractæ semel in cruce oblationis, cujus hîc memoria celebratur, quàm perpetui Sacerdotii & jugis sacrificii, quod quotidiè in cœlis sempiternus Sacerdos offert, rationem habuerunt, cujus hîc imago per solennes Ministrorum preces exprimitur &c. De modo sacrificandi, qui fit per commemorationem, notum est illud Ambrosii seu Chrysostomi in c. 10. ad Hebr. In Christo semel oblata est hostia, ad salutem potens. Quid ergò nos? nonne per singulos dies offerimus? etsi quotidie offerimus, ad recordationem ejus mortis fit.*

cap. de Iteratione pag. 1000. citat & approbat dictum Lyrani in c. 10. ad Hebr. *Illud, quod emundat peccatum, oportet, quòd sit cœleste & spirituale; & istud, quod est tale, habet efficaciam perpetuam, & per consequens non est reiterabile. Hoc autem est dicendum de oblatione Christi ratione Deitatis adjunctæ, & ideò non reiteratur, quia semel facta*

facta sufficit ad delendum omnia peccata commissa & committenda. Sed ad hoc diceres, Sacramentum altaris quotidiè offertur in Ecclesia. Ergò &c. Dicendum, quòd non est ibi sacrificii reiteratio, sed unius sacrificii in cruce oblati quotidiana commemoratio. Propter hoc dicitur Matth. 26. Hoc facite in mei commemorationem, quoniam idem offertur, quod ipse obtulit &c. Dicitur ergò hæc victima pro communi omnium salute offerri, quãdo non solùm pro iis oblata commemoratur, verùm etiam solenni prece pro iis omnibus efficax & salutaris esse postulatur. Itaque hoc modo sacrificare est preces & gratiarum actiones ad impetrandam virtutem propositæ illius perennis victimæ Deo Patri offerre.

6. Quòd quidam tales ponunt hypotheses, ex quibus Missæ sacrificium evertitur.

Primò, Jacobus à Vitriaco lib. 2. Hist. Occid. cap. 36. pag. 397. sic scribit: *Formæ Sacramentorum à Domino instituta, nihil addendum vel subtrahendum est.*

(Atqui per sacrificium Missaticum additur aliquid formæ hujus Sacramenti à Domino institutæ.)

Secundò, Claudius à Sainctes repetit. 10. de Eucharist. cap. 1. *Concedamus Adversariis, quod postulant, de mysteriis & Sacramentis ex eorum institutione optimè decerni ac definiri.*

(Jam verò in institutione hujus Sacramenti nulla fit mentio sacrificii propriè sic dicti.)

Tertiò, inter requisita sacrificii etiam hoc recensent, *ut sequatur destructio seu immutatio rei oblatæ.*

Bellarm. lib. 1. de Missa c. 2. §. Sed omissa &c. *Sacrificium præter oblationẽ requirit mutationẽ & consumtionẽ rei, quæ offertur.*

lib. & cap. iisd. §. Octavò. *Ad verum sacrificium requiritur, ut id, quod Deo offertur in sacrificio, planè destruatur, ut desinat esse id, quod erat.*

lib. ejusd. cap. 27. §. Hæc sententia &c. *Verum & reale sacrificium veram & realem mortem, aut destructionem rei immolatæ desiderat.*

Becanus in Manual. Controvers. lib. 1. cap. 10. n. 1. *formam ipsam sacrificii* ponit *in destructione vel mutatione rei oblatæ.*

Alanus Cardinalis de Euchar. sacrif. lib. 2. cap. 3. monet, *per hoc requisitum differre sacrificium à simplici oblatione. Nec enim*, inquit, *nisi aliqua mutatio interveniat in creatura Deo oblata, erit sacrificium propriè dictum. Sic sacrificia non erant primitiæ, decimæ, primogenita, religiosæ personæ, atque innumera, quæ in lege Deo consecrabantur. Nec aliud*, inquit, *discrimen excogitari potest, quàm quòd dona oblata maneant integra, in sua propria specie: quæ autem sacrificantur, non item, sed ferè in alias species transeant, cùm vel mactata, vel tosta, vel contusa, vel frixa, vel aliâ aliquâ Sacerdotii actione prorsus confecta sunt. Id constat ex omnibus Scripturæ locis, in quibus agitur de sacrificiorum ritibus*, Exo. 29. Levit. 1. 2. & 3.

Similia occurrunt apud Cornelium à Lapide in procœm. cap. 1. Levitici pag. 604.

(Ex hac hypothesi tale contra Missaticum sacrificium nectimus argumentum. Omnis veri, externi & propriè dicti sacrificii Natura est, ut victima destructivâ quâdam mutatione consummetur. At in Missa corpus Christi destructivâ quâdam mutatione non consummatur. Ergò. Ad hoc argumentum variè excipiunt, sed eâ ratione, ut nec aliis, nec

sibi ipsis satisfaciant, ut paulò pòst videbimus.)

Quartò, Bellarm. lib.3. de Pont. cap.13. §. Ratio. *Apostoli in Scripturis nunquam vocant Sacerdotes Christianos, Sacerdotes, sed solùm Episcopos & Presbyteros.*

(Ergò etiam non offerunt propriè dictum externum sacrificium, ut V. Testam. Sacerdotes, sed sacrificia eorū sunt spiritualia, æquè ut aliorum fidelium.)

Quintò, quòd agnoscunt, *post sacrificium Christi in cruce oblatum, nullam ampliùs dari hostiam.*

(Ergò etiam Missa non erit sacrificiū.)

Thomas in cap.10. Hebr. super verba, *Ubi est horum*, peccatorum scil. *remissio, non est ampliùs oblatio pro peccato. Facit Apostolus talem rationem. Quia in* N.T. *remittuntur peccata per oblationem Christi; ergò in* N.T. *in quo peccata & iniquitates remittuntur, ut dictum est in autoritate, non est oblatio pro peccato, supple, ampliùs iteranda. Matth.9. Non est opus valentibus Medico, sed malè habentibus.*

Cajetanus ibid. *Hoc est, quò tendebat autor, quòd ex eo, quòd in nova lege nova facta est remissio peccatorum per oblationem Christi, jam nulla superest oblatio pro peccatis. Fieret enim injuria oblationi Christi, tanquam minùs sufficienti.*

(Bened. Justinianus excipit, *Paulum loqui de expiando peccato eo modo, quo Christus dicitur sustulisse, & hostiam non simpliciter hostiam, sed talem hostiam intelligere.* Atqui in tota Scriptura duplicis tantùm expiationis & hostiæ fit mentio, quarum una typica, realis altera, illa in ritibus Mosaicis, hæc in Christo.)

Sextò, Bellarm. lib.4. de Euchar. cap.23. §. Probatur igitur &c. sic argumentatur: *Si sumtio utriusq; speciei plus gratiæ aut fructus spiritualis conferret, quàm sumtio unius, id necessariò oriretur vel ex Symbolo cōtinente, vel ex re contenta. Non ex Symbolo, quia Symbolum non operatur, nisi per virtutem sibi impressam. Si ex re contenta oriretur, id fieret, vel quia res contenta in utraque specie sunt reverâ duæ, & qualibet operatur aliquid in anima suscipientis, & hoc dici non potest, cùm unus & idem Christus in utraque specie sit: vel quia una res quidem & eadem utraque specie continetur, sed ea bis sumitur, cùm sumitur utraque species, semel autem tantùm sumitur, cùm una species sumitur. At nec hoc dici potest &c.*

(Eodem modo etiam contra Missam argumentari possumus. Si opus est oblatione *cruentâ & incruentâ*, sique plus fructus & gratiæ spiritualis percipitur ex conjunctione incruentę oblationis cum cruenta, id nasceretur vel ex Symbolo oblationis, vel ex re oblata. Non *ex Symbolo*, quia Symbola ex se nihil operantur, sed tantùm ex virtute sibi impressa. Non ex *re oblata*. Id enim fieret, vel quia res oblatæ in utraque oblatione sunt reverâ duæ ac diversæ, & quælibet operatur aliquid. Et hoc dici non potest, cùm unus & idem Christus in utraque oblatione sit, vel quia una res quidem & eadem in utraque specie oblationis continetur, sed ea bis offertur, *cruentè & incruentè*, quod iterum fieri nequit. Si enim, qui successivè duas Missas audit eodem tempore, non majorem gratiam spiritualem percipit, quàm qui unam, sequitur, non plus quoque fluere virtutis ex cruenta & incruentâ oblatione, quàm ex cruenta tantùm. At prius verum ex Bellarminiana argumentatione. *Non*, inquit d.l.

auge-

augetur gratia vel fructus, quando bis sumitur eodem tempore, quia sumitur per modum unius refectionis, alioqui qui duas tresve particulas sumeret, unam post alteram in eadem participatione mysterii majorem gratiam acciperet, quàm qui unam tantùm, nam in singulis particulis totus Christus est. Pari ratione & nos argumentari possumus. Non augetur gratia, quando bina oblatio auditur eodem tempore, quia auditur modo unius oblationis, alioqui qui duas tresve Missas audiret, unam post alteram in eadem participatione mysterii majorem gratiam acciperet, quàm qui unam tantùm, nam in singulis Missis totus Christus est.)

Septimò, Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 27. §. Oblatio &c. sic differit: *Oblatio corporis & sanguinis, tertia videlicet pars, quæ sequitur ad consecrationem, ad essentiam Missæ pertinere non potest, proinde neque in ea ratio sacrificii constitui debet. Nam Dominus Christus, quem sacrificii hujus autorem habemus, post consecrationem continuò Sacramentum distribuit ac manducari præcepit. Sic enim ait: Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Nullum igitur fuit tempus, in quo Dominus consecratum panem Deo offerre potuerit. Deinde si verum est, quod sanctus Gregorius scribit lib. 7. Epist. 63. solummodò orationem Dominicam Apostolos addidisse ad verba consecrationis, certè nec ipsi faciebant illam oblationem, quam nos post consecrationem facimus. Non igitur illa oblatio ad essentiam sacrificii pertinet.*

(Neve quis excipiat, Bellarminum ex sententia aliorum ut objectionem hæc afferre, notandum, quòd subjungat.)

lib. & cap. iisdem propos. 5. *Oblatio, quæ sequitur consecrationem, non pertinet ad essentiam sacrificii. Probatur tum ex eo, quòd Dominus eam oblationem non adhibuit, imò nec Apostoli in principio, ut ex Gregorio demonstratum est: tum ex eo, quòd verba hujus oblationis non dicuntur in persona Christi, sed in persona ipsius Ministri & Ecclesiæ &c.*

(Ex illis sic concludimus: Si Christus post consecrationem continuò Sacramentum distribuit ac mãducari præcepit, ac proinde nullum fuit tempus, in quo Dominus consecratum panem Deo offerre potuerit. Item, si Apostoli non faciebant illam oblationem, quam Romanenses post consecrationem faciunt, consequens est, oblationem corporis & sanguinis Christi post consecrationem in Ecclesia Romana hodiê fieri solitam, nec institutioni Christi, nec exemplo Apostolorum esse conformem. Sed prius concedit Bellarminus. Ergò concedat etiam posterius.)

Octavò, Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 21. ex sacrificiis Veteris Testamenti Missæ sacrificium probare satagit. Ἐπιγραφὴ capitis sic habet: *Probatur sacrificium Missæ ex comparatione legis Christianæ ad Mosaicam.*

In cap. ipso §. Altera ratio. *Alia ratio principalis ducitur à collatione Ecclesiæ & Synagogæ, sive legis novæ & veteris; populi Christiani & Judaici. Est autem hæc ratio: In populo Judaico fuerunt sacrificia propriè dicta. Ergò & in populo Christiano esse debent.*

(At hæc ratiocinatio potiùs tollit sacrificium Missaticum, quia figuræ Veteris Test. in Novo sunt sublatæ. Proinde præter unicum sacrificium in ara crucis à Christo oblatum, quod sacrificia

Veteris Testamenti præfigurârunt, nullum ampliùs in Novo Testamento habemus sacrificium externum propriè dictum.)

7. *Quòd variis modis dissentiunt, sibiq; invicem contradicunt*, qui Missaticum sacrificium propugnant.

(Quodcunque enim dogma laborat perpetuis contradictionibus, non potest esse verum & Scripturis conforme.)

Primò, non conveniunt de nomine Missæ.

1. Suarez in p.3. Thom. Disp.74. sect.3. *Quidam existimant esse vocem Græcam, ut Covarruias.*

Genebrardus Liturg.cap.3. subindicat *factum* ἀπὸ τῆς μυήσεως *paucis mutatis.*

(Sed hanc opinionem refellit Suarez d.l. *Non est*, inquit, *verisimilis opinio, quia nullum ejus vocis fundamentum in Græca lingua reperitur, unde neque usum ejus in Græcis Patribus legimus.*)

2. Petrus Cotonus in Discurs. de sanctiss.& augustiss. Sacrament. sacrificio, Zacharias Boverius Exam. fidei Lutheranæ & Calvinianæ Censura 13. deducunt ex Hebræo Deut.16. v.10. *Facies solennitatem hebdomadarum Domino Deo tuo,* מִסַּת *oblationem spontaneam manus tuæ.* Confirmant ex eo, quòd, teste Durando, lib.4.Rational.cap.1. *Missa celebrata fuerit Hebraicè plusquam centum annis à tempore Apostolorum usque ad tempora Adriani Imperatoris, quo tempore Græcè celebrari cæpit. Non est autem verisimile, toto illo tempore fuisse absque nomine.*

Baronius Ann.34.num.59. *Nomen Missæ ex Hebraica vel Chaldaica nomenclatura acceptum esse videtur. Quod enim in nostra vulgata legitur Deut.16. spontanea oblatio, Hebraicè ac Chaldaicè dicitur Missa, quam offerebant Domino in gratiarum actionem de fructibus terræ, quâ & vescebantur in templo cum recordatione præteritæ servitutis & ab eadem liberationis, quæ quidem omnia, cùm optimè conveniant prædicto à Christo instituto sacrificio, eò potiùs majores nostri usi sunt nomine, quàm cujusvis alterius sacrificii.*

Claudius de Sainctes Episcopus Ebroicensis præfat. in Litan.an. cap.4.p.7. *hallucinatos & rerum potiùs, quàm verborum, pietatis, quàm eruditionis magis studiosos esse ait, qui Latinis originem vocis Missæ adscribunt, cùm in Hebræa literatura potiùs sit quærenda.*

Martinus Atzpilcueta Navarrus in Manuali cap.25.num.111. pag.746. *Nec dictio Missa est novè, ut nonnulli ajunt, ficta, sed deducta olim ex Hebræo à Patribus & Chaldæo Missach Deut.16. quod oblationem spontaneam significat.*

Salmero tom.9.tract.28.pag.213. *Si Missa & ratio peragendi mysterii à B. Jacobo Apostolo Hebræo primùm tradita est, mirum esse non debet, si illi nomen Hebræum indiderit Missæ.*

Idem statuunt Antonius Demochares Monchiacenus lib.2. de Missa cap.1. Genebrardus lib.de lit.Apost.cap.7. Rutlandus in loc.Theolog. p.86. tit. 8. Frater Meurisse Franciscanus in tractatu de nomine Missæ adversus Franciscum Oyseum &c.

Sed Sainctes Pagninus monet, vocem Missah Deut.16.v.10. non significare *oblationem*, sed *sufficientiam*, hoc est, prout ferunt cujusq; facultates, id quod confirmant verba sequentia.

Inde Bellarminus lib.1. de Missa cap.1.

sic scribit: *Non videtur Apostolis in usu fuisse hoc vocabulum Hebraicum, multoq; probabilior est eorum sententia, qui docent, Missam esse vocem Latinam &c.*

Ibid. *Si vox ista Hebraica in usu Apostolis fuisset, certè retinuissent eam etiam Græci & Syri, atque aliæ nationes, ut retinuerunt alias similes voces, ut Amen, Allelujah, Sabaoth, Osanna, Satan, Sabbatum, Pascha. Vocabula enim Hebraica per Græcos ad nos devenerunt, cùm ipsi etiam Apostoli & primi Ecclesiæ Doctores Græcè scripserint. Porrò apud Græcos nulla est mentio hujus vocis Missa.*

Et pòst. *Syri & Maronitæ, qui Chaldaicâ linguâ celebrant divinum sacrificium, non habent Missæ vocabulum. Et tamen, si Hebraica vox apud ullos conservari debuit, apud eos maximè. Adde, quòd viri docti linguæ Hebraicæ Origenes, Epiphanius, Justinus, Hieronymus hac voce nunquam utuntur, quod meritò admirandum videri posset, si ea vox esset Hebraica.*

Vasquez in part. 3. Thom. Disput. 221. cap. 1. *Probabilius multò est, vocem nullo modo Hebraicam esse, aut ab Hebraica derivatam.*

Ibid. refellit Sanctesium, inter cætera sic scribens: *Si vox hæc Hebraica esset, aut ab Hebraica derivata, eam omnes Christianæ nationes, sicut alias hujusmodi retinuissent, quales sunt Amē, Alleluja, Sabbaoth. Nam & Græci his omnibus utuntur, voce autem Missæ non item. Sed pro Missa* Λειτουργίαν *vocant. Et quod caput est, Syri & Maronitæ, qui Chaldaicâ linguâ Missam celebrant, vocem Missæ non habent.*

Matthæus Galenus Professor Duacensis in Catechismo à Croquetio edito, Catechesi 91. monuit sodales suos, *non esse somniandum, ab Hebr.* מס *ductum Missæ Christianorum nomen, eamq; deducendi rationem propterea libentiùs nos fugere debere, quòd tributi originatio, quæ in* מִסָּה *atque aliis à* מסס *derivatis est, exposita videtur hæreticorum calumniis.* Concludit etiam, *aliunde ab Hebræo vocabulo derivatum id nomen credendum non esse, quia tunc Servator potiùs appellâsset vel cum Mose* זבח *id est, sacrificium, vel cum Davide* תודה *id est, gratiarum actionem, vel cum Malachia* מוגש *i. e. oblationem, vel* מֻקְטָר *id est, suffitum, vel denique* מִנְחָה *idest, oblationem, quàm hac voce* מִסָּה *tam obnoxia calumniis hæreticorum &c.*

Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 37. *Quanquam præclari quidam hujus ætatis Scriptores ex Hebraismo extorquere malint: cogit me tamen veritatis amor, candidè, quod equidem sentio, in medium adferre, quò simplex rei veritas orbi proposita, majorem sui amorem, accuratiusq; indagandi studium apud Philomusos excitet. Missa igitur, cùm apud Theologos Græcos, aut ullos alios, quod equidem meminerim, non legatur, mirum, cur ex Hebraismo ejus originationem repetimus altiùs. Sanè, si à priscis religionis nostræ autoribus fuisset usurpata, ejus profectò aliquod extaret in omnibus omnium linguarum sacrificiis vestigium.*

Suarez d. l. *Hanc opinionem suspectam facit* (inquit, etsi alioquin *probabilem* dixisset) *autoritas negativa Patrum Græcorum & Syrorum, qui nunquam eâ voce usi sunt, cùm tamen soleant frequenter uti illis vocibus Hebraicis, quas Ecclesia Latina retinuit.*

Similia occurrunt apud Tannerum in partem 3. Thomæ Disp. 5. quæst. 9. num. 3. Estium in 4. sent. dist. 12. §. 14. Azorium tom. 1. Instit. lib. 10. cap. 18. Maldonatum tom. 1.

tom.1. de Sacram. pag. 335. Salmeronem tom.16. in Epist. ad Canisium fol.390. qui omnes originationem vocis Missæ Hebræam explodunt.

3. Quidam rectiùs statuunt, esse *nomen Latinum*, sed illi iterum in diversas abeunt sententias.

Nam 1. quidam Missam dici volunt, *quòd oblatio & preces ad Deum mittantur.*

Ita sentire Hugonem de S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 8. cap. ult. ait Bellarminus, quod refert & probat Richardus de media villa lib. 4. sent. dist. 13. q. ad literam.

Ita sentit Magister sententiarum lib. 4. dist. 24. lit. M. *Missa dicitur, quia Missa est hostia, cujus commemoratio fit in illo officio. Unde dicitur, Ite, Missa est, id est, sequimini hostiam, quæ missa est, ad cœlestia tendentes post eam.*

Ita sentit Durandus de S. Portiano lib. 4. Ration. divin. offic. rubr. 1. *Quod usitatius*, inquit, *est, Missa dicitur quasi transmissa, eò quòd populus fidelis per ministerium Sacerdotis, qui vice Mediatoris inter Deum & homines, id est, vice Christi fungitur, preces supplicationesq; ac vota Altissimo transmittit.*

Angelus de Clavisio in Summa Angelica de Casibus conscient. in voce Missa. *Missa secundùm Hugonem de S. Victore dicitur, quasi transmissa, eò quòd populus per ministerium Sacerdotis, qui Mediatoris vice fungitur inter Deum & homines, preces, vota & oblationes transmittat Deo.*

Sed Estius l. proximè citato hanc etymologiæ rationem judicat esse frivolam. *Alii*, inquit, *ut Hugo de S. Victore & Magister sententiarum dictam putant Missam, tanquam hostiam à Sacerdote in cœlum transmissam &c. Verùm hujus derivationis fundamentum nullum extat apud veteres.*

2. Quidam verò Missam dici volunt, *quòd Angelus à Deo mittatur, qui sacrificio assistat, & ad Deum illud deferat.*

Hos minùs probabiliter sentire censet Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 1.

Ita tamen sentit Lombardus lib. 4. sent. dist. 13. lit. A. *Missa*, inquit, *dicitur, eò quòd cœlestis missus ad consecrandum vivificum corpus adveniat, juxta dictum Sacerdotis dicentis: Omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus sancti Angeli in sublime altare tuum. Idcircò, nisi Angelus venerit, Missa nequaquam jure vocari potest.*

In quem Lombardi locum Bonaventura sic commentatur: *Cœlestis iste missus, sicut exponit Innocentius, est magni consilii Angelus. Iste, inquam, mittitur ad consecrandum, quia iste est Sacerdos invisibilis, qui consecrat & conficit hoc Sacramentum, ubicunque conficiatur.*

Ita quoq; sentit Thomas p. 3. Summ. q. 84. art. 4. resp. ad 9. *Missa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per Sacerdotem: vel, quia Christus est hostia nobis missa à Deo. Unde in fine Missæ in festivis diebus Diaconus populum licentiat, dicens: Ite, Missa est, scil. hostia ad Deum per Angelum, ut scil. sit accepta Deo.*

Ita sentit Durandus d. l. *Missa*, inquit, *significat Angelum, qui mittitur, ut per ejus manus offeratur hostia in sublime altare Dei.*

Ita sentit Richardus de Media villa lib. 4. sent. dist. 13. quæst. ad lit. *Dicitur Missa, quòd cœlestis missus, id est, Angelus adveniat ad consecrandum, non ut consecret, sed ut Sacerdoti consecranti assistat, nec intelligendum, quòd tantùm mittatur unus Angelus, sed magna multitudo Angelorum.* Addit autem. *Vel Missa dicitur, quòd per transsubstantiationem substantiæ panis & vini in cor-*

pus

pus Christi & sanguinem incipit sub utraque specie totus esse Christus, quasi de novo esset missus.

Ita sentit Bandinus lib. 4. sent. dist. 14. pag. 61. *Missa dicitur, quòd missus cœlestis, id est, Angelus ad consecrandum corpus Dominicum adveniat.*

3. Tandem communissima & verissima sententia est, *Missam dici à missioni, sive dimissione populi.*

Ita sentiunt Ferdinandus Ponzetus Cardinalis lib. 4. de Euch. tract. 1. cap. 3. Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 1. Julius Cæsar Bulengerus defensor Baronii contra Casaub. diatrib. 3. ad cap. 58. p. 24. hac parte contra Baronium, Ægidius Conincius Jesuita lib. de Sacram. q. 83. art. 1. dub. 2. §. Sed his &c. pag. 303.

B. Rhenanus in Epistola ad Hoffmeisterum, (quam recitat Flacius in Refut. Invect. Bruni pag. 155. docet, *Missam à dimissione dictam, ac ex veterum testimoniis* ostendit, *duplicem olim dimissionem in Eucharistia celebratione fuisse usitatam, primum Catechumenorum* (Pœnitentium, Energumenorum, Desertorum &c.) *ante celebrationem, deinde omnium fidelium, sive totius populi post celebrationem.*

Estius d. l. *Illorum maximè nobis probatur sententia, qui Missam tanquam missionem, id est, dimissionem dictam volunt.* (Quod confirmat ex Cypriano, Regulâ Benedicti & Cassandro.)

Sic enim disserit Georgius Cassander in Consult. art. 24. de Missa pag. 994. *Antiquissima omnium Ecclesiarum, atque inprimis Romanæ Ecclesiæ consuetudo fuit, quâ voce Diaconi post Evangelii lectionem non communicantes mittebantur, h. e. abire jubebantur, in quo solenni ritu, quæ primùm Catechumenis & non communicantibus ante consecrationem, & postea fidelibus post consecrationem & participationem Missa seu missio denunciabatur, Missæ nomen in vulgus obtinuit.*

Similia adducentur inferiùs cap. 2. membr. 5. n. 3.

(Hæc postrema sententia maximè probabilis est.)

Hûc referri potest, quòd quidam *ex ipsa voce Missæ* probare volunt, *Eucharistiam esse sacrificium.* Deducunt enim ab Hebræa voce מִזְבֵּחַ *altare*, sive *locum sacrificii* denotante, quod faciunt Autores Confutationis Augustanæ articulo de Missa.

Sed quia vocis hujus Latina origo rectiùs quæritur, ut Missa dicatur *à dimissione Catechumenorum &c. ante Eucharistiæ administrationem; & populi post Eucharistiæ administrationem*, inde Pesantius in 3. part. Thom. quæst. 83. artic. 6. Disput. 1. Didacus Nugno ibid. dub. 1. & 2. atque alii recentiores probationem sacrificii non quærunt *in voce Missæ*, sed simpliciter quærunt, *an id, quod dicitur Missa, sit verum sacrificium?* Vasquez initio Disput. 221. in part. 3. Thom. quæst. 83. &c. Gregorius de Valentia disertè protestatur lib. 2. de Missæ sacrif. contra D. Heerbrandum cap. 4. f. 819. opuscul.

Secundò, Concilium Tridentinum sess. 2. cap. 2. statuit, *Missam esse sacrificium verè propitiatorium.*

Sed quidam ex Pontificiis vocem sacrificii de Missa usurpatam, dicunt, accipiendam esse *de applicatione unici sacrificii propitiatorii à Christo in ara crucis oblati*, unde Rayhingius in Enchir. Cathol contra D. Hõe pag. 775. vocat *applicativè propitiatorium sacrificium.*

(Atqui

(Atqui esse applicationem sacrificii propitiatorii, & esse sacrificium propitiatorium, plurimùm differunt. Si in Missa sit duntaxat applicatio propitiatorii sacrificii, non erit propitiatorium sacrificium.)

Tertiò, Bellarminus lib. 4. de Verbo Dei cap. 8. §. ultimo, Missam solis traditionibus niti asserit, sic enim scribit: *Accedat postremò dignitas mysteriorum multorum, quæ silentium requirunt, nec decet, ut in Scripturis, quæ toti mundo leguntur, explicentur. Si enim ad videnda tremenda mysteria Missæ non licet admittere ullos non baptizatos, quomodo licebit eis eadem scripto tradere?*

(Eccur ergò non solùm alii Pontificii, sed etiam Bellarminus ipse *ex Scripturis* Missaticum sacrificium probare satagunt?)

Quartò, plerique Pontificii statuunt, *Missam esse sacrificium externum, visibile, propriè sic dictum, adeoq́ propitiatorium sacrificium.*

Sed Gropperus in Instit. & in Antididagm. Colon. Georgius Wicelius, Sidonius, architecti Formulæ Interreligionis sive libri Interimistici *Missam tantùm pro repræsentativo & commemorativo sacrificio habendam esse* docuerunt.

Quintò, non conveniunt invicem, *in qua actione essentia sacrificii consistat.*

Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 27. §. Hinc patet. *Improbabilis est sententia Gasparis Cassalii, qui lib. 1. de Sacrificio cap. 20. affirmat, duo esse sacrificia Eucharistiæ, unum panis & vini, alterum corporis & sanguinis Domini.*

Ibid. propos. 8. *Quomodo consecratio Eucharistiæ ad essentiam sacrificii pertineat, non omnes eodem modo exponunt.*

Aliqui existimant, ideò in consecratione consistere sacrificii essentiam, quia per consecrationem fit vera, realisq́ mutatio panis in corpus Christi, sacrificium autem verum requirit ejusmodi veram & realem mutationem, quâ res desinat esse ad Dei honorem. Sed hæc sententia habet contra se non levia argumenta &c.

Alii volunt, ideò in consecratione sacrificii essentiam consistere, quòd per eam verè, licèt mysticè & incruentè, immoletur Christus &c. Hæc sententia non videtur ita satisfacere, ut omninò animus conquiescat.

Ipse postea rem sic explicat: *In consecratione Eucharistiæ tria fiunt, in quibus sacrificii veri & realis ratio consistit. Primùm, res prophana fit sacra, panis enim, res alioqui terrena & communis, per consecrationem vertitur in corpus Christi, rem videl. omnium sacratissimam. Secundò, in consecratione res illa sacra ex prophana effecta Deo offertur, dum in altari Dei collocatur. Tertiò, per consecrationem res, quæ offertur, ad verum realem & externam mutationem & destructionem, ordinatur, quod erat necessarium ad rationem sacrificii. Nam per consecrationem corpus Christi accipit formam cibi, cibus autem ad comestionem, & per hoc ad mutationem & destructionem ordinatur.*

(Cui opinioni fortissimè refragatur, *quòd corpus Christi nullam in se læsionem patiatur, neque esse suum naturale amittat, cùm manducatur Eucharistia.* Bellarminus frigidè respondet, *corpus Christi amittere esse Sacramentale*; illa namque desitio esse Sacramentalis, nondum inducit realem & externam mutationem & destructionem, quam ad externum & propriè dictum

dictum sacrificium Bellarminus agnoscit esse necessarium.)

Pesantius in 3. Thom. quæst. 83. artic. 6. Disput. 2. §. Mihi verò &c. sententiam Casalii itidem vocat *improbabilissimam*. Ipse verò *quatuor opiniones* recenset, *in quo consistat essentialis ratio Missæ*, suamque addit quintam, *quòd consistat in consecratione & oblatione*, Disp. 3.

Azorius *septem opiniones* recitat tom. 1. lib. 10. Instit. cap. 19.

Vasquez in part. 3. Thom. Disput. 222. cap. 1. negat, *essentiam sacrificii consistere in verbis offerentibus, sive fractione, sive consumtione*.

Nugno Cabezudo in 3. Thom. quæst. 83. art. 1. diffic. 2. dub. 3. refellit Suarezium, Canum &c. ac tandem constituit, *rationem sacrificii in Individuo quodam vago*.

Sextò, Bellarminus d. l. quinque argumentis probat, *essentiam sacrificii consistere in consecratione, per quam panis & vinum in corpus & sanguinē Christi transmutantur*.

Primò, quia sacrificium Missæ offertur in persona Christi, nihil autem facit Sacerdos tam perspicuè in persona Christi, quàm consecrationem, in qua dicit, Hoc est corpus meum.

Secundò, quia Christus ipse aut consecrando & consumendo sacrificavit, aut nullo modo sacrificavit. Nam non est alia Christi actio, quæ sacrifisium dici possit, aut ante, aut post consecrationem.

Tertiò, quia Apostoli initio, si nihil addebant ad verba consecrationis præter Dominicam orationem, necesse est, ut consecrando sacrificarent. Neque enim oratio Dominica sacrificium dici potest.

Quartò, quia in consecratione consistit repræsentatio sacrificii crucis, ut S. Thomas docet part. 3. quæst. 80. art. 12. ad 3. At simul esse debent sacrificium reale & sacrificium repræsentativum, siquidem ipsum reale est alterius repræsentativum.

Quintò, quia hæc est sententia veterum Patrum &c.

Sed hanc opinionem Vasquez tom. 3. in 3. part. Disp. 222. cap. 6. n. 5. & 6. quatuor argumentis refellit.

Primò, si in hac conversione ratio sacrificii consisteret, non tam Christus, quàm vinum ipsum & panis in sacrificium offerri dicerentur, quod est absurdum.

Secundò, sic sacrificium Missæ & crucis, quod attinet ad rem oblatam, non esset idem, nec pauciora in Ecclesia erunt sacrificia, quàm in lege veteri, cùm diversi panes & vina quotidiè immolarentur.

Tertiò, non minùs incruentum esset Christi sacrificium in Eucharistia, licèt conversio panis in corpus & vini in sanguinem Christi non fieret, quà modò est. Ipsa igitur conversio panis & vini ad rationem sacrificii incruenti non pertinet.

Quartò, mutatio rei, quæ in sacrificium offertur, & ad rationem sacrificii spectat, talis esse debet, ut sit sensibilis. Sacrificium enim est sensibile signum potentiæ Dei, ut autoris vitæ & mortis; conversio autem, quæ fit in Eucharistia, non est sensibilis, ad rationem igitur sacrificii pertinere non potest. Hæc omnia Vasquez.

Age verò pleniùs de varietate opinionum in hac quæstione disseramus.

Suarez in part. 3. Thom. Disp. 73. sect. 5. etsi fatetur, *de ratione sacrificii esse aliquam hostiæ mutationem*, contendit tamen, *necessarium non esse, ut mutatio illa sit destructiva rei oblatæ; sufficere, quòd circa eam aliquid fiat sacrum.*

Unde idem Disput. 75. sect. 5. statuit, *agnum posse sacrificari absque immutatione reali, quam physicam vocat, si aliquid aliud sacrum circa eum fieret, quo censeretur moraliter manere sanctificatus, & ad sacros usus deputatus.* Concludit igitur, *ad sacrificii rationem sufficere, rei principaliter oblatæ mutationem moralem, quâ ex non deputata divino cultui jam ei deputetur.*

Sed hanc sententiam refellunt alii Pontificii, quia sequeretur, *eum, qui in Sacerdotem consecretur, & templum etiam, cui benedicitur, & calicem similiter immolari & sacrificari, cùm aliquid sacrum circa hæc fiat*, ut loquitur Vasquez in part. 3. tom. 3. Disput. 220. num. 19. Contendunt igitur illi contra Suarezium, *ad essentiam sacrificii verè & propriè dicti, non solùm requiri moralem hostiæ mutationem, sed talem, ut ex parte rei per ipsum sacrificandi actum, hostia, quatenùs sacrificatur, statum accipiat decliviorem & destructionem includentem.* Rationem duplicem afferunt, *moralem unam, mysticam alteram; videlicet, quòd hac destructione hostiæ, quasi vice nostri oblatæ, nostram exinanitionem & submissionem profiteamur, respectu divinæ majestatis; & quòd eâdem destructione hostiæ Christi in cruce sacrificium significetur.* Addunt insuper, *opinionem illam moralis mutationis confundere oblationem in genere dictam cum sacrificio, quæ sæpè distinguit Scriptura Veteris Testamenti & Epistola ad Hebræos.*

Cùm ergò Majorem argumenti negare non possint, vehementer desudant in Minore.

Johannes Malderus Episcopus Antverpiensis tract. 10. de Justitia & jure novem opiniones suorum propositas omnes refellere conatur, nè excepta quidem Bellarmini sententiâ, quam sextam ordine refert. Volebat ille, *in consecratione hostiæ tria fieri, quorum duo ad immutationem hostiæ pertinerent, tertium ad ejus oblationem. Primum est conversio panis in corpus Christi, quod tali conversione ritè dicitur sacrificari, quia animalia dicebantur sacrificari, eò quòd mortua superessent in sacrificio secundùm partem materialem, quasi sacrificari denominet bestiam, ut substat termino sacrificationis. Alterum est exhibitio corporis Christi, quæ oblatio est, quia fit in altari, ut jam res oblata ordinata intelligatur ad veram, realem & externam mutationem & destructionem, exhibetur enim corpus Christi in forma cibi, & sanguis in forma potus.*

Malderus respondet primò, *non dici sacrificari, quod remanet residuum post mutationem sacrificalem, sed quod talem mutationem subit. Corpus autem Christi non patitur illam panis mutationem.*

Secundò dicit, *oblationem subjecto non distingui à destructione sacrificali, sed in ipsa destructione esse saltem semper aliquam oblationem*, quod est contra sententiam Bellarmini, qui subjecto videtur ea distinguere, mutationem statuens *in pane*, oblationem verò *in exhibitione corporis Christi sub specie panis.*

Tertiò addit, *parùm videri referre, quòd sub ea forma exhibeatur corpus Christi, nempe in forma cibi, & sanguis in forma potus, quia destinatio ad consumtionem non est ipsa destructio, sed potiùs destinatio ad destructionem, ac proinde Bellarminum non explicâsse, quomodo in consecratione sacrificetur corpus Christi, sed quomodo ad sacrificium subsequens destinetur.*

Rejectâ igitur Bellarmini & reliquis octo

octo aliis Pontificiorum opinionibus, quas sibi non satisfacere dicit, ipse probabilius existimat, *substantialem sacrificii Missæ mutationem in eo potissimum sitam esse, quòd Christus Dominus, qui naturaliter homo vivus est, cibo potuiq; inidoneus, nisi occidatur; in hoc Sacramento, quasi iterum mortuum accipiat esse, in quo jam, tanquam occisus comedi, & sanguis ejus possit potari, quod sacrificii veri rationem habet, quamvis non realis immolationis, quia immolatio ex usu vocis dicit cruentam sacrificationem.*

Atqui primò Malderus ipse hanc suam opinionem vocat *tantùm probabilem*. Ergò non præbet firmum fidei fundamentum.

Secundò. Si mutatio illa realis non est, utique etiam in Eucharistia non est verum, proprium & reale sacrificium, sed tantùm sacrificii in cruce repræsentatio, quia in omni sacrificio propriè dicto requiritur realis mutatio. Illa quasi occisio & illud esse quasi mortuum non potest intelligi, nisi *significativè ac repræsentativè*. Dicit quidem, *Christum pati quodammodo in Sacramento, quod in cruce passus*, sed illud quodammodo & in Sacramento, ostendit, sacrificium non fieri, nisi quodammodo & in Sacramento, adeoque esse sacrificii repræsentationem.

Tertiò. Aut reale, quod statuunt, sacrificium erit accidentium, quia nihil aliud juxta ipsorum hypothesin remanet, quod immutetur ac destruatur: aut si velint esse reale & externum veri corporis Christi sacrificium, vera, non mystica immolatio & vera immutatio corporis Christi gloriosi erit statuenda.

Alii respondent, *etsi non destruatur corpus Christi, quod jam est impatibile, tamen verè destrui destructione Sacramentali, quia per destructionem specierum cessat esse, ubi fuerat.*

At primò hac ratione Deus ipse immutaretur ac destrueretur, cùm cessat esse, ubi fuerat per destructionem rei, in qua erat, aut ejusdem annihilationem.

Secundò, quicquid sit, specierum mutatio non potest esse mutatio hostiæ, nisi species, hoc est, accidentia pro sacrificii Missatici hostia accipiantur.

Vasquez, refutatis aliorum sententiis, hanc excogitavit responsionem, *sacrificium aliquod esse absolutum, aliquod autem esse relativum seu commemorativum, in quo, quamvis non fiat immutatio rei, quæ hoc modo offertur, reperitur tamen vera significatio & nota divinæ omnipotentiæ, sicut in sacrificio absoluto.*

Atqui Vasquez sibi contradicit, quia sacrificium ipse post alios sic definivit, *quòd sit res, quæ per sui mutationem Deo offertur*. Jam autem negat in sacrificio Missæ ullam fieri mutationem rei, quæ offertur, vel ad essentiam sacrificii in universum rei oblatæ immutationem requiri. Ut autem sese specie aliquâ ex hoc contradictionis nodo extricaret, excogitavit distinctionem *absoluti & commemorativi sacrificii*, cujus commemorativi sacrificii fatetur exemplum nullum aliud esse, vel fuisse unquam, præter sacrificium Eucharisticum, id est, excogitavit rationem formalem sacrificii, non quæ unquam aliàs à quoquam exposita fuisset, vel in Scriptura fundamentum aut exemplum haberet, sed quam putavit præconceptæ suæ opinioni

accommodatum, ut nempe *in commemoratione mortis Christi, quæ quidem realis non sit mors*, qualem commemorationem mortis Christi etiam nos in Eucharistia agnoscimus, *ipsa res, quâ fit commemoratio, sit signum, continens rem ipsam, cujus mortis fit commemoratio, etsi viva sit ipsa & gloriosa*. Quo modo vult *Christum, quia in Eucharistia per transsubstantiationem realiter præsens est, etsi non reipsâ & verè, sed in sola figura & similitudine dicatur occidi, reipsâ tamen dici immolari & in sacrificium offerri*, ut loquitur part.3.tom.3. Disput.222. cap.8. Sed si vel maximè hæc concedantur, quæ Vasquez præsupponit, nunquam tamen vel suis persuadebit, *rem illam, quæ nullo modo in se immutatur, etsi præsens sit, verè & propriè in sacrificium offerri ob repræsentationem mortis præteritæ ejusdem illius rei*. Neque enim apparet, quo modo per Christi vivi & gloriosi præsentiam in Eucharistia significetur, Deum esse autorem vitæ & mortis, quâ in re sacrificii essentiam constituit aliis omnibus antea incognitam. D.Rivetus in Cathol. orthodox.tract.3.q.19.

Septima dissensio ac contradictio hæc est, quòd Missam appellant *sacrificium externum*, & tamen *visibile* dicere nequeunt, nisi ejus victimam, corpus & sanguinem Christi, actu visibilem facere velint. Certè in externo & propriè dicto sacrificio requiritur externa & sensibilis victima.

(Excipit quidem Bellarminus d.l. *corpus Christi non esse victimam in sacrificio Missæ absolutè, sed ut est in specie panis, in specie autem panis planè visibile est*. Atqui, si corpus Christi non est victima in sacrificio Missæ absolutè, sed ut est in specie panis, quomodo Missæ sacrificium erit idem cum crucis sacrificio, in quo corpus Christi absolutè fuit victima? Præterea corpus Christi in specie panis non adest visibiliter, sed invisibiliter. Species panis, cui Sacramentaliter unitum est corpus Christi, est quidem visibilis, sed corpus ipsum interim non adest visibiliter, nisi velimus dicere, corpus Christi dentibus conteri, deglutiri & concoqui, quia species panis dentibus conteritur, deglutitur & concoquitur.)

Octavò, nominant *sacrificium externum*, & tamen dicunt *incruentum*.

(Atqui omne sacrificium rei vivæ externum, est etiam sacrificium cruentum.)

Nonò, dicunt, *Christi sacrificium non tantùm verbis, sed & simili actione, puta Missali sacrificio*, quod tamen idem cum crucis sacrificio sit, *debere repræsentari*.

At si Missa est tantùm repræsentatio ac similitudo sacrificii Christi in ara crucis oblati, quomodo identitas sacrificii crucis & sacrificii Missatici, quam Concilium Tridentinum statuit, locum habebit?

Decimò, Rayhingius in Enchirid. Cathol.contra D.Hoë pag.731. *in Missa* dicit *esse mysticam & spiritualem mactationem & oblationem* (eine geistliche Schlachtung und Opfferung.) Ergò non est vera, externa, corporalis & propriè dicta mactatio, qualis facta fuit in cruce, proinde etiam sacrificium Missæ non est idem cum sacrificio crucis.

Ibid. pag.730. *Christus, antequam in sacra Cœna manducetur, prius quodammodò* (licher massen) *mactatur & sacrificatur*.

(Si quodammodò mactatur & sacrificatur. Ergò non verè & propriè.)

Unde

Undecimò, Bellarminus lib. 2. de Missa c.4. propos.3. consect.2. sic differit: *Non res illa, quæ Deo offertur, sed rei illius oblatio propriè sacrificium est. Sacrificium enim est actio, non res permanens.*

Idem tamen in definitione sacrificii lib.1. de Missa cap.2. part.6. dicit, *Sacrificium esse rem aliquam sensibilem & permanentem, ut excludantur à ratione sacrificii propriè dicti actiones transeuntes, in honorem Dei factæ.*

lib.1. de Missa cap.27. §. Respondeo. *Duo aperienda sunt, primò, quid sit propriè sacrificium Missæ, accipiendo sacrificium pro re, quæ sacrificatur. Deinde, quid sit propriè sacrificium Missæ, accipiendo sacrificium pro actione sacrificandi.*

Duodecimò, Bellarminus lib. 1. de Missa cap.1. §. Ad primum &c. statuit, *sacrificium crucis variis gestibus & actionibus Sacerdotis repræsentari.*

Quomodo igitur erit idem cum sacrificio crucis, & non potiùs *similitudo sacrificii in cruce peracti?* ut vult Gregorius de Valent. lib.1. de Missa cap. 3.

Decimò tertiò, *Sacrificium crucis fuit meritorium, satisfactorium & impetratorium.*

Sed *Missæ sacrificium propriè est solùm impetratorium,* docente Costero in Enchirid. p.336. & Bellarmino lib. 2. de Missa cap.4. prop.3.

(Quomodo igitur Missæ sacrificium erit unum cum crucis sacrificio?)

Decimò quartò, Bellarminus lib. 1. de Missa cap.4. *Sacrificium crucis est sacrificium omnium perfectißimum & ipso sacrificio Missæ præstantius.*

(At si unum idemque corpus obtulit Christus in ultima Cœna, quod postea obtulit in cruce, quomodo præstantius erat sacrificium crucis sacrificio Missæ?)

Decimò quintò, Bellarminus lib.1. de Missa cap.10. *Sacrificium à Deo institutum, à Deo, non à nobis vim suam habet.*

Idem tamen lib.2. de Missa cap. 4. statuit, *valorem sacrificii Missæ esse finitum.*

(Si Missa accipit virtutem suam à Deo, qui est infinitus, quomodo valor ejus erit finitus?)

Decimò sextò, idem Bellarminus, *qui valorem Missæ & divinum & finitum* statuit, lib.2. de Miss. cap.4. *satisfactioni hominis infinitatem aliquam ex parte principii satisfactionis* tribuit lib.4. de Pœnit. cap.1.

(Sic ergò satisfactio, quæ est opus hominis, statuitur infinita; sacrificium Missæ à Deo habens virtutem, finitum.)

Decimò septimò, *Valor sacrificii Missæ est finitus;*

Valor sacrificii crucis infinitus. Bellarminus d.l. Gregor. de Valent. lib.2. de Missa cap.4.

Alphonsus de Castro lib.10. adversus hæreses, verbo Missa, hæresi 2. *Prima oblatio, quæ à Christo in cruce facta, est meriti infiniti: Secunda autem, quæ fit à Sacerdote, in Missa est meriti finiti.*

(Quomodo ergò sacrificium Missæ est idem cum crucis sacrificio?)

Decimò octavò, Bellarminus lib.2. de Missa cap.21. negat, *primam redemtionem ab omni malo culpæ & pœnæ per Missam obtineri.*

(Quomodo ergo sacrificium Missæ & crucis erit unum sacrificium, cùm non operetur unum eundemq; effectum?)

Decimò nonò, Dicunt, *Christum in Missa esse Sacerdotem & sacrificium.*

Et tamen in canone Missæ sic orant:

Mandes, ut hoc feratur per manus tuorum Angelorum ad summum altare in cœlis.

Vigesimò, orant, *ut hoc, quod offerunt per manus Angelorum ad summum altare, in cœlos deferatur*; & tamen Sacerdos hostiam consecratam, eoq; mediante, corpus Christi manducat, & vinum consecratum, eoque mediante, sanguinem Christi bibit.

Vigesimò primò, dicunt, *corpus & sanguinem Christi in Missa offerri*; & tamen orant, *ut Deus hæc dona accepta habere velit.*

(At corpus & sanguis Christi semper sunt Deo accepta.)

Vigesimò secundò, Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 27. & lib. 2. de Missa cap. 4. disputat, *in crucis sacrificio esse naturale corporis Christi fuisse destructum; in Missa autem ejus esse Sacramentale; ac esse ejus naturale existere nobilius esse Sacramentali.*

(Quomodo ergò unum & idem erit crucis sacrificium?)

Vigesimò tertiò, quidam Pontificii statuunt, *quòd etiam in una specie sacrificium Missæ consistere possit*, *quòdq; non necessariò, quoad institutionem Christi, sub utraque specie celebretur*, ut Alensis, Major, Claudius Sainctes, Becanus &c. unde etiam Innocentius VIII. Norvegis *usum alterius liquoris loco vini* permisit.

Azorius lib. 10. Instit moral. cap. 19. fol. 856. memorat, quosdam Catholicos statuere, *vini consecrationem non esse de jure divino, sed Canonico.*

Sed Cajetanus in Thom. p. 3. q. 80. artic. 12. quæst. 1. *sacrilegum* pronunciat *Sacerdotem, qui consecrat panem & non vinum.*

Rayhing. in Enchir. Cathol. contra D. Hoë pag. 801. *probabile esse statuit, quòd utraque species requiratur.*

Vigesimò quartò, Salmero tom. 9. pag. 235. sic scribit: *Dignitatem & virtutem expiandi, quam habet incruentum sacrificium, totam sibi mutuavit à Christi passione.*

Contrà idem Salmero tom. eod. p. 247. *Triplici ratione planum fit, Christi oblationem in Cœna nequaquam ab oblatione in cruce facta, vim suam & potestatem mutuari.*

Vigesimò quintò, in canone orant, *ut Deus accepta habeat & benedicat hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata*; & tamen in secreto orant. *Pro animabus famulorum famularumq; tuarum hostiam Domine suscipe benignus oblatam, ut hoc sacrificio singulari* (nota singulari) *vinculis æterna mortis exuti, vitam mereamur æternam.*

Vigesimò sextò, quidam *panis & vini sacrificium Deo offerri* statuunt, quidam *Christum sub specie panis seipsum offerre* asserunt.

Vigesimò septimò, Concil. Trident. & ex eo Hagerus Jes. in Collat. Aug. Confess. Conc. Trid. p. 449. *ingentia crimina & peccata per Missæ sacrificium tolli asserit.*

Sed Azorius tom. 1. lib. 10. cap. 20. *per calumniam hoc suis tribui* conqueritur, Cassander in Consult. art. de Missa vocat *errorem.*

Vigesimò octavò, multi ex Pontificiis pro stabilienda Missa adducunt *perpetuum Ecclesiæ consensum.*

Sed Platina, Polydorus Vergilius & alii annotant, quibus autoribus singulæ, quæ in Missa fiunt, accepta sint ferenda.

Vigesimò nonò, Missa destruit commentum *purgatorii*, *satisfactionum & indulgentiarum*. Si enim Missæ etiam defunctis

ctis è purgatorio liberandis inservire possunt, quorsum opus satisfactionibus & Indulgentiis?

Trigesimò, Si Missæ sacrificium, quod Sacerdotes hodie offerunt, est idem cum sacrificio, quod Christus in prima Cœna obtulit, quomodo finis Missatici sacrificii poterit esse *repræsentatio sacrificii crucis præteriti*, cùm primæ Cœnæ hic finis nequaquam competat, quippe cujus tempore nondum erat facta oblatio in cruce? Si velint dicere, *sacrificium Cœnæ fuisse repræsentationem sacrificii adhuc futuri*, nec cum nostro sacrificio idem erit, nec à Leviticis sacrificiis distinctum, sed eundem cum illis finem habebit.

Trigesimò primò, Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 27. statuit, *in Missa esse unum sacrificium*.

Sed Caspar Cassalius lib. 1. de Sacrif. cap. 20. *duo sacrificia in Missa statuit*, quem hoc nomine Bellarm. d. l. Azorius lib. 10. Instit. cap. 19. q. 6. Pesantius in Thomam fol. 919. refellunt.

Trigesimò secundò, *Essentiam sacrificii Missæ in quatuor inveniri* ait Melchior Canus lib. 12. Locor. Theolog. in resp. ad 4. arg. videl. *in consecratione, oblatione, fractione & consumtione*.

Dominicus à Soto in 4. sent. q. 1. art. 1. *tria ad necessitatem sacrificii* postulat, *consecrationem, oblationem, communionem*, quam propter verba Concilii Toletani XII. cap. Relatum &c. asserit.

Clichtovæus, Eccius, Roffensis, ponunt sacrificium *in duobus, in consecratione & oblatione*.

Ruardus Tapperus, Caspar Cassalius, & Guilielmus Alanus *essentiam sacrificii in sola consecratione* quærunt, quibus Bellarminus & Suarez assentiuntur. Refert & consentit posterioribus Alphonsus Salmero tom. 9. tract. 29. pag. 223. imò statuit Salmero, *oblationem non esse de essentia sacrificii, nec Christum obtulisse vocali oblatione, & oblationem fieri, ut tantùm significetur, quod factum est*.

Trigesimò tertiò, *Christum ipsum in prima Cœna obtulisse Patri cœlesti sacrificium pro peccatis vivorum & mortuorum*, quidam ex Pontificiis negant.

Alphonsus Salmero tom. 9. tract. 27. p. 198. *Fuerunt & nostro seculo quidam Catholici, qui pro Ecclesia scriptitârunt, asserentes, Christum non obtulisse, sed benè nostros Sacerdotes offerre.*

Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trid. pag. 638. *Nonnulli Theologi in Conc. Trident. contendebant, Missam esse sacrificium, quoniam Christus seipsum in Cœna obtulit; quam quidem rationem cùm primariam ducerent, ejus fundamentum prius in hunc modum firmabant; quòd, cùm Scriptura disertè testetur, Melchisedec obtulisse panem & vinum, Christus non esset futurus Sacerdos secundùm eum ordinem, nisi ipse quoque ea obtulisset. Tum quia Christus dixit, sanguinem suum in Eucharistia esse confirmativum Novi Testamenti. At sanguis confirmativus Veteris Testamenti in illius institutione fuit oblatus. Unde necessariò consequitur, Christum ipsum etiam suum obtulisse sanguinem. Præterea sic argumentabantur: Cùm Christus dixit, Hoc facite in meam commemorationem, nisi ille obtulisset, nos certè offerre non valuissemus. Et Lutheranos, dicebant, non alio argumento probare, Missam non esse sacrificium, quàm quòd Christus non obtulit, itaque periculosam esse illam opinionem, tanquam hæreticæ doctrinæ astipulationem &c.*

Diver-

Diversâ parte pari asseveratione dicebatur, Christum in Cœna præcepisse, ut post mortem suam perpetua in Ecclesia oblatio fieret, sed seipsum nequaquam obtulisse, quod Naturæ sacrificii id non permitteret. Atque huic assertioni confirmandæ ajebant, supervacaneam alioqui futuram oblationem in cruce peractam, quandoquidem eâ oblatione, quæ in Cœna præcessisset, universum genus humanum fuisset redemtum. Deinde sacrificium altaris à Christo institutum in commemorationem ejus, quod in cruce obtulit: nihil autem commemorari posse, nisi quod est peractum. Ideò Eucharistiam sacrificium esse nō potuisse ante Christi in cruce oblationem. Item, neque Scripturam, neque Canonem Missæ, neq; Concilium ullum unquam meminisse, Christum in Cœna obtulisse seipsum. Quæ autem è Patribus adferuntur, ea omnia de oblatione facta in cruce haud dubiè accipienda &c. Hæc controversia, non ut solet, multos à paucis, sed tam Theologos, quàm Patres in partes prope æquales dissecuit, atque à contentione prope abfuit. Priores enim, quippe præfidentiores, alteram opinionem incusabant uti erroneam, anathema requirentes, quo silentium eis imperaretur, hæreseos damnatis omnibus, qui dicerent, Christum non obtulisse semetipsum in Cœna sub speciebus Sacramentalibus. Alteri cōtrà affirmabant, non esse eam temporum conditionem, ut dogmatis fidei firmamenta quærenda sint à rebus incertis novisq; opinionibus ab Ecclesia veteri, nec auditis unquam, nec cogitatis: sed id tenendum, quod ex sacra Scriptura & Patribus liquidum, certumq;, Christum videlicet oblationem præcepisse.

Idem pag.649. *Episcopus Vegliensis in Concilio Tridentino asserebat, Christum non obtulisse seipsum in prima Cœna. Oblato enim sacrificio propitiatorio, si ad expianda hominum delicta illud sufficiat, alterius oblationis nihil opus esse, nisi fortè ad gratiarum actionem. Tum, qui in Cœna sacrificium propitiatorium adstruit, huic necessariò fatendum, hoc nos sacrificio redemtos, minimè autem crucis, cui tamen & Scriptura sacra & doctrina Christiana nostram tribuit redemtionem. Quòd si quis dicat, utrumq; sacrificium unum idemq; esse, sed inchoatum in Cœna & perfectum in cruce, eundem in alia absurda nihilo minora incidere. Hæc enim quodammodò contradicere, principium sacrificii esse sacrificium. Quia, si quis post initium factum desisteret, neque ultra pergeret, nemo esset dicturus illum sacrificâsse. Præterea, si Christus Patri non fuisset obœdiens ad mortem usque crucis, sed in Cœna tantùm obtulisset, neminem dicturum, nos fuisse redemtos. Quare ejusmodi oblationem, quia principium sit sacrificii, non sacrificium ideò nuncupandū &c. fatebatur, se absque omni scrupulo Missam vocare sacrificium propitiatorium, sed negabat hîc sibi satisfieri, ut Christus quovis modo dicatur obtulisse, sed oblationem tantùm præcepisse. Nam si Synodus affirmet, Christum obtulisse, tum sacrificium illud vel fuisse propitiatorium, atque ita incurrere in absurda superiùs memorata, vel non fuisse propitiatorium, atque ita non posse inde concludi, Missam esse propitiatorium, sed contrà tenendum, si oblatio Christi in Cœna propitiatoria non fuerit, Sacerdotis in sacrificio Missæ oblationem esse multò minùs propitiatoriam. Concludebat, ergò multò tutius esse asserere, Christum solummodò imperâsse Apostolis, ut offerrent in Missa sacrificium propitiatorium.*

Idem Petrus Suavis ibid. pag. 643. (in al. edit. pag. 617.) *Quæ inter Theologos fuit controversia, eadem quoque transiit ad Præsules*

sules doctrinæ & anathematis conficiendis deputatos, quæ in Congregatione postmodùm proponerentur. Cùm enim doctrinæ capitibus inserendæ essent probationes, explicationesque, cur Missa sit sacrificium, ut quisque variè afficiebatur, hic unam, ille aliam aut probabat, aut improbabat &c. Granatensis dissidens ab omnibus neque sinebat id dici, Christum obtulisse in Cœna, neque sacrificium instituisse in verbis, Hoc facite in meam commemorationem. Cardinalis Seripandus alterum ducebat minimè necessarium, eoque omittendum, cùm sufficiat, Christum oblationem instituisse: sed necesse esse exprimere, quibus verbis institutio fiat, neque præter jam dicta alia reperiri. At Johannes Antonius Pantusa Episcopus Litteranensis affectibus suis indulgens, rationes omnes decreto inseri postulabat, tam de Melchisedeco & ex Malachia Propheta, quàm de adoratione mulieris Samaritanæ, & mensis D. Pauli, & oblatione Christi in Cœna & alias suprà allegatas.

pag. 645. (al. 672.) Decreto sic recitato assensum est à Patribus, nisi quâ parte Christus seipsum offerre dicitur, cui ab Episcopis tribus & viginti est reclamatum. Erant, qui dicerent, utcunque id verum esse crederent, hujuce tamen nec loci, nec temporis esse, id dedeterminare. Unde suffragia non absque aliqua confusione pronunciata, multis eodem tempore loqui adnitentibus. Ab Archiepiscopo Granatensi factum dissentiondi initium, qui cùm in congregationibus assensum non accommodâsset, ne in sessione idem factitaret, constituit omninò cœtui non interesse.

Contrarium tamen plerique hodie statuunt.

Alphonsus Salmero d.l. pag. 204. Nec illud item est validum, si quis dicat, Christum per alios offerendo, esse Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech, eò, quòd per nos tantùm, non per seipsum obtulerit in pane & vino. Id enim esse falsum deprehenditur: tum quia otiosa fuisset illa potestas in persona Christi, quæ in actum non prodiisset, sacrificando secundùm illum ritum Melchisedech, cùm tamen dicatur, Tu es Sacerdos, nimirùm in persona tua, at Sacerdotis proprium munus est, offerre dona & sacrificia pro peccato, ut ad Hebræos tradit Apostolus: tum etiam, quia cùm Sacerdotis sint munera, docere, exemplo pascere, benedicere Laicis, & denique offerre, si Dominus reliqua omnia, id est, doctrinam, orationem, exemplum per seipsum exercuit, ergò & offerre incruentè in pane & vino. Ipse ergò primus, ut Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech obtulit, & alios offerre docuit, atque hæc offerendi potestas continua perpetuò perseverat usque ad judicium, quam per Sacerdotes, ut per ministros, exercet.

Idem statuunt Henricus Henriquez, Ægidius Cönincius & alii Pontificii scriptores.

Trigesimò tertiò, Christum, quoad sacrificium, in cruce non fuisse Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech statuit Gregorius de Valentia lib. 1. de Missa cap. 4. pag. 691. Pateret potiùs, inquit, cruentum Christi sacrificium in cruce, cujus Aaronica sacrificia magis propriè typus fuerunt, secundùm ordinem Aaronis quadantenùs appellari.

Sed Franciscus Turrianus in annot ad Constitutiones Apostolicas Clementis Romani lib. 8. cap. 5. p. 124. edit. Antuerp. affirmat. Inter causas enim, quare Apostolus, cùm de Melchisedeco tractat, nullam penitùs mentionem sacrificii ejus fecerit, primo loco recenset eam, ne suspicaremur, in Cœna tantùm sacrificâsse Christum secundùm ordi-

ordinem Melchisedech, si de sacrificio Melchisedech ex pane & vino meminisset.

Et postea. *Alia praeterea causa fuit, & quidem potissima, quòd docendo de sacrificio Christi cruento in cruce secundùm ordinem Melchisedech, quatenùs in cruce alioqui mortuus, mansit Sacerdos in aeternum secundùm virtutem vitae indissolubilis ad similitudinem Melchisedeci, qui sine patre, sine matre, sine genealogia, nec initium, nec finem dierum habens, assimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum, docendo, inquam, de sacrificio illo cruento secundùm ordinem Melchisedech, simul docebat de sacrificio Christi incruento sub specie panis & vini secundùm ordinem Melchisedech &c.*

Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 6. ait, *propriè loquendo, sacrificium crucis nec secundùm ordinem Aaronis, nec secundùm ordinem Melchisedeci esse, & fidelibus debere esse compertissimum & certissimum, Christi in cruce sacrificium, non esse secundùm ordinem Aaronis.*

Trigesimò quartò, Quò minùs Apostolus in Epist. ad Hebr. Melchisedecū cum Christo ratione sacrificii panis & vini comparaverit, causam afferunt eam, *quòd Apostolus noluerit Judaeis rudibus atq; infirmis temerè vulgare ea mysteria, quae arcana erant & sacrosancta.* Bellarm. d. l. Becanus de triplici sacrificio cap. 4. p. 604. Pererius ad cap. 14. Genes. pag. 546. &c.

Sed Franciscus Turrianus d. l. illud ab Hebraeis non fuisse ignoratum asserit. *Ratio altera,* (inquit) *quare Apostolus, cùm de Melchisedech tractat, nullam penitùs mentionem sacrificii ejus facit, haec est, quia Hebraei, ad quos scribebat, non ignorabant, neq; dubitabant de sacrificio Melchisedech ex pane & vino, cùm apertè legerent, protulisse panem & vinum, quia erat Sacerdos Dei altissimi, in quo planè intelligebant, eo modo protulisse, quo erat proprium Sacerdotis proferre, nempe offerendo.*

Similia occurrunt apud Salmeronem tom. 9. tract. 27. §. Objiciunt p. 203. & Riberam in Epist. ad Hebraeos cap. 7. v. 64. pag. 314.

Trigesimò quintò, Quaerunt, *an Sacerdos sacrificans divino jure cogatur, sumere corpus Christi consecratum? Duae sunt sententiae.* Una *affirmat*, altera *negat* apud Azorium lib. 10. Instit. cap. 19. f. 857.

Trigesimò sextò, Becanus part. 3. Theol. Schol. num. 2. de Sacramentis cap. 25. q. 6. §. 1. *essentiam sacrificii Missatici statuit non solùm in destructione panis & vini, & in adductione corporis & sanguinis Christi ejusq; sub speciebus in altari praesentatione; sed etiam in mystica mactatione, quae fit per consecrationem utriusque speciei.* Sic enim describit mysticam illam mactationē, *quòd fiat, quando utraq; species consecratur, & vi verborum, Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus; corpus & sanguis Christi separantur, & sub diversis speciebus in esse suo Sacramentali constituuntur, atq; sic expressè repraesentant cruentū sacrificium incruento modo.*

Sed Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 27. mysticam illam mactationem refellit, sic scribens: *Vel in Missa fit vera & realis Christi mactatio & occisio, vel non fit. Si non fit, non est verum & reale sacrificium Missa, sacrificium enim verum & reale veram & realem occisionem exigit, quando in occisione ponitur essentia sacrificii. Si autem fit, ergò verum erit dicere, à Sacerdotibus Christianis verè & realiter Christum occidi. At hoc sacrilegium, non sacrificium esse videtur.*

Trigesimò septimò, Gregorius de Valentia

e Missa cap. 4. pag. 683. *Etsi incruento, cùm infinita di- potuerit Christus humanum, quia tamen ad eum effectum evit, necesse fuit, ipsum secun- ... unum, atque æterni etiam Pa- n in cruce demùm integrum nostræ redemtioni.*

...sertione parùm congruunt ...ontificiorum hypotheses. ...us sit primarius Sacerdos, qui ...s Missaticos adhuc hodie sacri- 2. *Quòd valor Missæ sit finitus.* ...crificium incruentum, quod ... prima Eucharistiæ celebra- ...lit, fuit infinitæ dignitatis, u- illud sacrificium, quod Chri- ... per sacrificulos offert, erit in- ...nitatis. Quomodo igitur valor ...t finitus?

...simò octavò, Bellarminus lib. 1. ... cap. 25. in resp. ad 3. argum. Cal- ...od est; *Hostiam, quæ offertur, occi- mactari necesse est. Ergò Christus in- ...ciditur rursus*; respondet hoc mo- ...*cisio solùm requiritur in oblatione rei ...is, & quæ in forma rei vivētis offertur. ...n forma sacrificii est rei inanima &c. ...otest requiri occisio, sed solùm consum- ...ei illi conveniens, (quæ est manducatio)* ...e cap. 27. propos. 7. ait, *consumtionem ...erdotis esse partem essentialem, licèt non ...ota essentia.*

Contrà verò Ægidius de Coninck Je- ...ita in tractat. de Sacerdot. q. 83. artic. 1. ...ib. 5. p. 312. num. 90. ex Francisco Suare- ...io dist. 75. q. 5. ait, *consumtionem non esse ...artem essentialem.*

Trigesimò nonò, Idem Ægidius de Co- ninck d. l. pag. 313. num. 96. *Novæ legis sacri- ficium totum essentialiter perficitur conse- cratione, & quidem primariò, quatenùs per eam corpus & sanguis sub specie panis & vi- ni, quantùm est ex vi verborum, separatim ponuntur, illud quasi occisum, hic quasi effu- sus, atque ita mortem Christi perfectißimè repræsentant. Secundariò verò, quatenùs per eam panis & vinum esse desinunt, quæ, tan- quàm terminus à quo, ad sacrificium Christi pertinent.*

Sed Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 27. propos. 8. hoc negat. *Quidam* (inquit) *exi- stimant, in consecratione consistere sacrificii essentiam, quia per consecrationem fit vera, realisq; mutatio panis in corpus Christi. At si hæc sententia esset vera, sequeretur, in sacri- ficio Missæ solum panem triticeum sacrificari, quod est injurium sacrificio Christi. Id enim propriè realiter sacrificatur, quod mutatur, ut desinat esse. At solus panis mutatur. Id au- tem absurdißimum esse nemo negare potest, quia si ita esset, haberet Ecclesia sacrificium inanimum, & multò viliùs, quàm olim ha- buerunt Hebræi: nec esset idem sacrificium Ecclesiæ & sacrificium crucis.*

Argumenta Adversariorum.

1. Melchisedecus obtulit panem & vinum Genes. 14. v. 18. Christus est Sacerdos in æter- num secundùm ordinem Melchisedec Psalm. 110. v. 4. Ergò & ipse debuit sub specie panis & vini sacrificare.

Resp. 1. Figuræ nulla vis est in demon- strandis fidei articulis, nisi aliquo perspi- cuo & manifesto Scripturæ dicto ejus applicatio monstretur, uti suo loco ex ipsis Pontificiis scriptoribus demon- stravimus lib. 2. artic. 1. cap. 3. thesi 4. Jam verò *Missaticum sacrificium, sacrificio panis & vini à Melchisedeco oblato, præfigu- ratum esse*, nullibi in Scripturis asseritur.

Legimus quidem, Melchisedecum *Sacerdotio* suo Christum præfigurâsse, sed quòd *sacrificio panis & vini* sacrificium Missaticum præfigurârit, nuspiam legimus. Tacitè idipsum fatetur Bellarminus, quando relictis Scripturis ad Patres provocat, lib. 1. de Missa cap. 6. sic disserens: *Ex figuris dogmata fabricari possunt, quando ex Scripturis juxta communem Patrum consensum intellectis colligitur expositio. Non enim necesse esse, ut semper Scriptura apertissimè loquatur, sed satis esse, si ita loquatur, ut communem Patrum interpretationem secuti, sententiam ejus assequamur, alioqui paucissima aut ferè nulla essent dogmata certa in Ecclesia. Jam verò Scripturam Psalm. 110. testari, Christum esse Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech, in quo autem consistat ille ordo Melchisedech, Scripturam apertè non explicare. Sed licèt Scriptura non apertè dicat, in quo consistat ordo Melchisedech & figura Sacerdotii Christi, tamen ita insinuat & judicat, ut Patres summo consensu in eandem interpretationem inciderint.*

(Atqui Epistola ad Hebræos apertè indicat, in quo consistat ordo Melchisedech & figura Sacerdotii Christi, applicationis autem ad sacrificium Missaticum nullam facit mentionem.)

2. Si sacrificium panis & vini à Melchisedeco fuisset oblatum ad præfigurandum Missæ sacrificium, sequeretur. α. CHRISTUM etiam sub *speciebus Aaronicorum sacrificiorum* offerendum esse. Cùm enim ideò dicatur sub specie panis & vini offerendus, quia Melchisedech ex ipsorum hypothesi panem & vinum obtulit, cur non ideò quoque dicetur, Christum hodie sub specie animalium offerendum esse, cùm eadem fuerint ab Aaronicis Sacerdotibus oblata, ut Christum repræsentarent? β. Christum esse Sacerdotem non tantùm *secundùm ordinem Melchisedeci*, sed etiam *secundùm ordinem Aaronis*. Cùm enim ideò dicatur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, quia juxta typum sacrificii Melchisedeciani panem & vinum obtulit, cur non etiam dicetur Sacerdos secundùm ordinem Aaronis, cùm in Aaronicis etiam sacrificiis panis & vini usus fuerit? γ. *Transsubstantiationem* in Eucharistia esse nullam, quia Melchisedecus non transsubstantiavit panem & vinum in aliud quid sub panis & vini speciebus offerendum. δ. *Vini Eucharistici* usum non esse Laicis denegandum, quia Melchisedecus non solùm panem, sed etiam vinum omnibus & singulis Abrahæ militibus distribuit. ε. *Pontificem Romanum*, quem summum in terris volunt esse Sacerdotem, non esse Christi Vicarium, quia de Melchisedeci Vicario nullum in Scripturis jota. ζ. Sacrificium Missæ pertinere ad sacrificia & *figuras Veteris Testamenti*, quia Christus in cruce seipsum Patri cœlesti offerens, & omnia jam consummata esse testificatus, sacrificiis Veteris Testamenti complementum & finem demùm attulit. η. Sacrificium Missæ non esse *propitiatorium*, nec *impetratorium*, quia Melchisedeci sacrificium tantùm fuit *Eucharisticum*. θ. Non esse necessarium, ut *à jejunis* accipiatur corpus Domini in Missa sub specie panis oblatum, cùm Melchisedecus suum sacrificium illis distribuerit, quos noverat è spoliis hostium refectos. ι. *Vini cum aqua mixtionem* non esse in sacrificio Missæ necessariam, cùm Melchisedecus non cramæ,

sed

rotulerit. *x.* Christum tan-
ersona sacrificasse corpus &
uum sub panis & vini spe-
ullos in hoc sacrificio in-
re administros, quia ipse
rdos *secundùm ordinem* Mel-
n unà cum ipso sacrificuli
Melchisedecei ordini hoc
nullus alius præter solum
um in eo ordine sacrificà-
non esse offerendam *pro de-*
Melchisedecus viventibus
num protulit. *μ.* Panem con-
on esse *includendum*, nec *ado-*
a de pane & vino Melchise-
orum legitur. At consequen-
gumentis Pontificii nunquam
. Ergò nec antecedens ponere

ti ex Pontificiis tradunt, Mel-
um fuisse *Semum* Noachi filium.
nsus Tostatus in Comm. Genes.
ste Sem est, qui vocatur infra Mel-
h.

mas de Vio Cajetanus Comm. in
. pag. 36. *Ajunt Hebræi, hunc fuisse*
ium Noa, & potest esse verum.

icianus Capitonus in Explicat. 17.
4. *Verior existimatur opinio Hebræo-*
à quibus nec communis usus discedit,
hisedech purum fuisse hominem, & illum
Sem, primogenitum Noa, quem usq; ad
pora Isaac pervenisse ex temporum suppu-
ione colligunt, & propterea esse Sacerdo-
n, quòd usque ad Aaron primogeniti omnes
cerdotes essent.

Augustinus Torniellus in Annalibus
et. Testamenti ad annum mundi 2118.
19. pag. 184. respondet ad argumenta
Pererii, quibus probare voluit, *Melchise-*
decum fuisse Semum. (At si Melchisede-
cus fuit Semus, non obtulit aliud sacri-
ficium, quàm quod parens Noachus ex
divino mandato & majorum suorum ex-
emplo obtulit, cùm nuspiam dicatur
mandatum peculiare à Deo accepisse
panis & vini in sacrificium offerendi. Be-
nedictus Pererius Disput. 12. in cap. 14.
Genes. pag. 379. sic scribit: *Notandum est*
primùm, hoc loco fieri mentionem altaris ex-
citati ad cultum Dei: an autem ante usus
fuerit altarium, nec ne, incertum est. Id verò
genus divini cultus cognovit Noë majorum
suorum traditione, vel per expressam Dei re-
velationem, vel tacito instinctu. Sed suo lo-
co ostenditur, ex mandato Dei sacrificia
originem duxisse.)

4. Melchisedecum panem & vinum
protulisse non *sacrificandi*, sed Abrahæ
milites reficiendi causâ, agnoscunt quidam
ex ipsis Pontificiis.

Lombardus lib. 4. sent. dist. 8. lit. A. *Hu-*
jus etiam Eucharistiæ Sacramenti ritum Mel-
chisedech ostendit, ubi panem & vinum A-
brahæ obtulit. Unde, ut ait Ambrosius, intel-
ligi datur, anteriora esse Sacramenta Chri-
stianorum, quàm Judæorum.

Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus in
Comm. Gen. 14. *Nihil scribitur hic de sacri-*
ficio seu oblatione, sed de prolatione seu ex-
tractione, quam Josephus dicit factam ad re-
ficiendos victores, (cui suffragatur versio
LXX. Interpp. *Protulit panem & vinum a-*
dversus. Ergò non Deo, sed Abrahæ.)

Isidorus Clarius Brixiensis in Comm.
Genes. 14. *Ipsa est Jerusalem, quæ jam tum*
hominibus innotescere cæpit, quòd ad Dei cul-
tum esset deputanda. Et quòd Melchisedech
panem & vinum lassis ex itinere protulit, vo-
luit Deus hoc indicio significare Abrahæ, quòd

 illic

illic semen suum esset oblaturum decimas & sacrificia, & benedicturum Domino.

Vatablus in annot, Gen. 14. *Melchisedecus protulit panem & vinum, id est, lassum & famelicum exercitium Regiâ liberalitate refecit. Neque enim exponendum est, ut vulgò, ipsum protulisse panem & vinum, ut offerret Deo in gratiarum actionem, quòd Sacerdos esset. Nam duo dicit, quæ necessariò distingui debent, ipsum Melchisedech fuisse Regem & Sacerdotem. Quòd esset Rex, Abraham ac comites ejus hospitio excepit atque aluit pane & vino, panis nomine intellige omne cibi genus. Quòd autem Sacerdos, benedixit jure Sacerdotii & decimas ab eo recepit. Vetus autem hic mos fuit, ut qui Reges erant, simul Sacerdotio fungerentur.*

Et postea ad verbum, *benedixit ei. Quia pendet hic versus à posteriori parte versus præcedentis, Vau non est vertendum, ut dilucidior sit sensus.* Confer Andradium lib. 4. Defens. Concil. Tridentini pag. 636.

De Titelmanno sic scribit Alphonsus à Castro lib. 10. adversus hæreses tit. Missa hæres. 2. *Melchisedech obtulit panem & vinum Deo. Et hæc est non solùm recentiorum Theologorum sententia, ut quidam autumat,* (in margine notatur Franciscus Titelmannus in Psalm. 109.) *sed vetustorum.*

(Ergò Titelmannus hanc esse duntaxat recentiorum sententiam censuit.)

5. Ad exceptionem quorundam Pontificiorum, Alphonsi de Castro, Bellarmini & aliorum, *quòd Abraham secum habuerit commeatum, ac proinde non fuerit opus, ut Melchisedecus ad refectionem militum Abrahæ panem & vinum proferret,* respondere possumus ex ipsis Pontificiis.

Benedictus Pererius Disput. 5. in cap. 14. Genes. num. 71. *Plerique recentiorum scriptorum, secuti Lyranum & Tostatum, ita refellunt hanc sententiam, Milites & socii Abrahæ abundabant cibariis, ergò supervacaneum fuisset, ad eorum refectionem Melchisedech panem & vinum obtulisse. Cùm enim quatuor illi Reges universam illam regionem Pentapolitanam deprædati essent, non est dubitandum, quin maximam copiam eorū, quæ pertinent ad victum, abstulerint, quæ quidem omnia illis cæsis & debellatis in potestatem Abrahæ venerunt. Idq; putant apertè ostendisse Abraham illis verbis, quæ dixit Regi Sodomorum. Non accipiam, inquit, ex omnibus quæ tua sunt, exceptis his, quæ comederunt juvenes, nec cibarii Melchisedech indigebant. Sed parùm in hac confutatione videtur esse roboris. Dicat enim quispiam, nescivisse id Melchisedech, imò putâsse eos propter laborem dimicationis & fatigationem itineris recentibus cibis refici ac recreari debuisse. Ac licèt id scivisset Melchisedech, voluisset tamē eo munere suam erga Abraham benevolentiam, & ex victoria ejus lætitiæ suæ voluptatem declarare.*

Ibid. dicit, *hanc sententiam placere etiam Cajetano.*

Franciscus Ribera in Comm. cap. 7. Epist. ad Hebr. num. 60. p. 311. *Quare non est necesse ad id confugere, ad quod Lyranus & multi alii confugiunt, Reges illos cum præda & cibaria abstulisse, eaq; cùm receperit Abraham, non eguisse ejus milites cibis, cùm moris sit ubique, hospites, etiam non egentes cibo, ad mensam continuò deducere, sicut Abrahamus facit Genes. 18. & non solùm in Scriptura, sed & in Homero etiam & Virgilio sæpè factum videmus.*

6. Si excipiant, *Melchisedecum & Deo in sacrificium & militibus Abrahæ in refectionem panem & vinum obtulisse,* respondemus

ohanne Gagnæo Regis Galle & Eleemosynario in schePaulinas pag. 161. *Sicut Abravinum obtulit Melchisedecus: ternus Sacerdos sub panis & viarnem suam & sanguinem noPatri, qui verus est Abraham, redentium, in ara crucis corpus*

n obtulit Melchisedecus paum in sacrificium, sed in refeospitum.)

cant, ἀπολογικῶς subjungi, *protu- & vinum, erat enim Sacerdos Al- proinde ad sacrificandum ea protu-* ex Cajetano d. l. *vulgatam editio- loco discedere à textu Hebræo, qui sic Et ipse erat Sacerdos Altißimi, & be- t ei,* quo modo etiam vertunt Be- ctus Arias Montanus & Pagninus. oa Cajetani sic habent: *Quòd autem ulgata editione subditur, ut causa obla- tis, Erat enim Sacerdos Dei altißimi, in braeo non habetur ut causa, sed ut separa- clausula, Et ipse Sacerdos excelso. Adjun- it siquidem regiæ dignitati, ac liberalitati lignitatem Sacerdotalem &c.*

Hieronymus ab Oleastro in hunc locum. *Adverte, quòd licèt LXX. & Vulgata vertant, erat enim, quasi sequens sententia prioris causam reddiderit, in Hebræo tamen est, ut vertimus, scilicet, Et ipse erat Sacerdos.*

8. Si dicant, *Melchisedecus fuit Sacerdos, ergò sacrificare debuit. At in Scripturis nuspiam fit mentio alterius sacrificii à Melchisedeco oblati*, resp. ex Bellarmino lib. 1. de Missa cap. 24. *Illa argumenta negativa, Non habetur expressè in Scriptura, ergò non est factum, jam ipsis etiam pueris ridicula sunt.*

9. Si dicant, *æternitatem Sacerdotii Christi requirere, ut Christus quotidie per ministros sacrificet*, resp. ex Vasquez tom. 1. p. 3. Disp. 85. c. 1. n. 5. *Hic modus, quo recentiores explicant æternitatem Sacerdotii Christi, mihi nunquam placere potuit, atque non solùm Scripturâ, sed etiam manifestâ ratione refelli potest*, quod ibidē etiam præstat.

10. Concil. Trident. sess. 22. cap. 2. docet, *offerri in Missa corpus & sanguinem Domini.* Jam verò Melchisedecus non obtulit corpus & sanguinem Domini, sed ex hypothesi Pontificiorum *panem & vinum.* Ergò aliud offertur in Missa, aliud obtulit Melchisedecus, & per conseq. ex typo Melchisedeci sacrificium Missæ probari nequit.

(Quando Epistola ad Hebræos Sacerdotium Melchisedeci præfert Aaronico, tantùm mentionem facit benedictionis & decimarū, non sacrificii panis & vini.)

11. Quidam ex Pontificiis agnoscunt, panis propriam, & in Scripturis usitatissimam, significationem esse, quâ accipitur *pro omni ciborum genere.*

Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. ult. §. Respondent nonnulli. *Tertiò dici potest, & meo judicio optimè, vocari panem phrasi Hebraicâ, quia nomine panis generaliter intelligitur omnis cibus.*

Benedictus Pererius in cap. 28. Genes. n. 65. p. 823. *Nomine panis & aquæ significari solet in Scriptura omnis cibus & potus, sed frugalis admodùm & parcus, quemadmodum docet B. Hieronymus in cap. 3. Esaiæ. Idipsum etiam significare volens Gregorius lib. 23. moralium in cap. 33. dixit, per panem significari aliquando subsidium præsentis vitæ.*

Jaco-

Jacobus Gordonus Huntlæus Controv. 4. tom. 3. pag. 26. num. 2. *Vox Hebræa* לֶחֶם *quâ panis significatur, duobus modis in Scriptura usurpatur. Primò, propriè juxta etymologiam vocis Hebrææ, & hac ratione significat omnem cibum, seu omne, quod comedi potest. Radix enim, à qua illa vox derivatur, nempe* לָחַם *significat, comedere. Et quia inter omnes cibos panis est præcipuus & usitatißimus, hinc est, quòd vox Hebræa secundâ suâ significatione & minùs propriâ, per antonomasiam significet panem coctum seu pistum.*

(Atqui, si non solùm frequentissima in Scripturis, sed etiam propria panis significatio est, quâ pro omni cibo usurpatur, utique tamdiu illi etiam in hujus loci explicatione insistendum, donec necessitas ad secundariam descendendi probetur. Adde, quòd primaria & propria illa panis significatio circumstantiis textus maximè congruit, neq; enim verisimile est, nec regiæ magnificentiæ congruit, nudum panem reficiendis militibus Abrahæ oblatum fuisse, unde Philo lib. de Abrah. in descriptione hujus Historiæ *victimarum mactatarum* meminit. Stante autem illâ hypothesi, quòd Melchisedecus non solùm panem, sed etiam alia cibaria protulerit, concidit argumentum, quod pro Missa ex typo Melchisedeci deducitur.)

12. Quòd Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 6. & alii Pontificii urgent, *Sophpasuch in textu Hebræo esse positum ante verba, benedixit ei, proinde benedictionem non esse actum pertinentem ad Sacerdotium Melchisedeci, sed potiùs verba illa, Erat Sacerdos altißimi, conjungenda cum præcedentibus, protulit panem & vinum,* ad illud respondemus, plerosque omnes Pontificios statuere, *puncta esse recens inventum Rabinorum,* Ergò ex illorum collocatione juxta ipsorum hypothesin non potest sumi firmum argumentum in articulis fidei.

Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei cap. 2. §. His ergô &c. *Rabini addiderunt puncta.*

Ibid. *Cùm poßint dictiones Hebraicæ variis modis legi, si punctis careant, non est mirum, si aliquando Rabini in notatione punctorum à vero aberraverint.*

Et postea. *Errores, qui ex additione punctorum acciderunt, nihil omninò veritati officiunt, puncta enim extrinsecùs addita sunt, nec textum mutant.*

Alphonsus Salmero tom. 1. Comm. in Hist. Evang. proleg. 4. pag. 38. *Puncta tempore Prophetarum & Scriptorum, qui sacra Biblia tradidêre, non erant, quia tota Scriptura erat perinde atque unus versus, aut una clausula, sive una dictio, usque adeò, ut si in lege inventa esset una dictio cum puncto aut accentu, talis liber, ut profanus in Synagoga legi non posset. Imò neque Thalmudistarum tempore ferè per quadringentos annos post Christum puncta erant &c.*

Sixtus Senensis lib. 3. Bibl. sanctæ pag. 168. ex Jacobo Christopolitano in præfat. Psalm. statuit, *longè post tempora Constantini puncta à Rabinis Thalmudicæ doctrinæ autoribus esse addita.*

Antonius Possevinus lib. 2. Biblioth. cap. 18. §. Nonò &c. scribit, *puncta inventum esse humanum, & quidem Judæorum, jam post quadringentos plus à Christo annos dispersorum, & contra Christum Christianamq; pietatem malevolentißimè affectorum.*

Gordonus Huntlæus tom. 1. Controv. 1. cap. 8. pag. 17. *Depravatio Judaica probatur*

distinctionibus recens à Ju-, qui fuerunt jurati hostes tianæ religionis.

multa exempla, in Scrifuk non semper terminaaut versus à se invicem m.17.v.3.7.8. Quinimò in e Genes. 14.v.1.&2. Sophminativum & verbum in-

inus ad argumentum, quoare voluerunt, *Christum num in hoc mundo obtinuisse, Mose & Melchisedeco mundarit præfiguratus*, in Recognit. ib. de Summ. Pontif. pag. 34. t: *Figura semper est inferior & figurato. Sicut igitur Sacerdoi fuit longè sublimius Sacerdo- Melchisedeci: sic etiam regnum ltò debuit esse excellentius, id est, rale, ut illorum, sed æternum, spicœleste.*

n ad argumentum à typo sacrifichisedeciani petitum, respondodelicet Christi sacrificium esse sublimius, ac proinde non in paino Eucharistico, sed in corpore guine in ara crucis oblatis esse staium.)

. Vocem כֹּהֵן per *Principem* verticonymus ab Oleastro in Comm. ad c locum.

Stante hac hypothesi concidit argutum pro sacrificio Missæ ex Melchieci typo petitum, unde Oleastrum c nomine taxat Henricus Henriquez o.9. Theol. moralis cap. 10.)

15. In Concilio Tridentino Georgius Ataides Regis Lusitaniæ Theologus *ad argumentum ex Melchisedeci sacrificio petitum*, respondit, *Christum esse Sacerdotem ex eo ordine, quatenus unicus esset & æternus, absque decessore, sine patre, sine matre, sine genealogia. Id ex Epistola ad Hebræos luce clarius evadere, ubi D. Paulus eam rem ubertim tractans Sacerdotii æternitatem & singularitatem exponit, panis autem & vini nullam facit mentionem. Porrò doctrinam esse Augustini, ubi proprius & accommodatus est ad aliquid dicendum locus, neq; tamen quidquam ejus dicitur, tum argumentum inde peti posse ab autoritate negativum.* Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trid. p. 639.

Argum. 2. *Agnus paschalis fuit typus Eucharistiæ. Is verò prius fuit immolatus & Deo in sacrificium oblatus, antequam manducaretur. Ergò.*

Resp. 1. ex Bellarmino lib. 3. de Verbo Dei cap. 3. *Ex solo sensu literali ducuntur firma argumenta.*

(Nisi scilicet Scriptura ipsa monstret accommodationem. Jam verò Scriptura nusquam monstrat hanc accommodationem, quòd, ut agnus paschalis fuit sacrificium, ita quoque Eucharistia sit sacrificium.)

2. Si ex eo, quòd agnus paschalis in sacrificium fuit oblatus, antequam fuerit manducatus, concludere licet, *etiam Christi corpus immolari oportuisse, antequam in prima Cœna discipulis distribueretur*, possem contra Pontificios eodem modo concludere. *Agnus paschalis, antequã manducaretur, mactabatur & immolabatur modo cruento. Ergò etiam Christus modo cruento immolari debuit, antequam manducandum ipsius corpus exhiberetur.*

3. Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 2. & Lessius lib. 2. de Justitia & Jure cap. 88

dub.2. ad verum & propriè dictum sacrificium inter cætera requirunt *certum ministrum*, sive Sacerdotem, & *altare*, absque quib. sacrificium non habet locum.

(Atqui patresfamilias agnum paschalem in domibus mactabant.)

4. Georgius Ataides Regis Lusitaniæ Theologus in Concilio Tridentino ad argumentum ab agni paschalis figura petitum, respondit, *id pro manifesto ac concesso non præsupponendum, agnum eum fuisse sacrificium, imò si contrariam quis assertionem susciperet probandam, victoriam causæ ei forsitan concedendam. Nimis duram esse tralationem, agnum typum Eucharistiæ constituere, ac non potiùs victimæ in cruce oblatæ.* Petrus Suavis lib.6. Hist. Concil. Trident. p.640.

5. Typum agni paschalis non posse in omnibus ad Eucharistiam accommodari, ipsimet Pontificii agnoscere coguntur. Missa est sacrificium, ut volunt, *incruentum*; sed agnus paschalis cruentè est oblatus. Missæ sacrificiũ singulis diebus repetitur; sed agnus paschalis semel duntaxat in anno fuit immolatus. Missæ sacrificium à solis Sacerdotibus offerri potest; sed agnus paschalis à quovis patrefamilias mactabatur. Pontificii hostias immolatas & consecratas reservant; sed de agno paschali nihil fuit reservandum. Missæ sacrificium est *propitiatorium*, ut volunt Pontificii, sed agnus paschalis non erat sacrificium propitiatorium pro peccato, sed tantùm in memoriam liberationis ex Ægypto mactabatur & manducabatur.

Argum. 3. Dan.8.9. & 12. *de Antichristo prædictum, quòd ablaturus sit juge sacrificium.*

Respond. 1. Bellarminus fatetur, *in sensu literali agi de Antiocho* Leviticum cultum tollente, ac *typicè de Antichristo.*

lib.1. de Missa cap.9. *Quintum*, inquit, *testimonium est Danielis 8. & 9. ubi dicitur Antichristus ablaturus juge sacrificium, quē locum de sacrificio Missæ exponit Hippolytus Martyr in libro de Antichristo. Nec obstat, quòd Daniel loqui videatur de Antichristo. Loquitur enim de Antiocho, ut figuram gerebat Antichristi, ut patet ex collatione hujus loci cum Apocal.13.*

(Jam verò ex solo sensu literali ducuntur firma argumenta ait idem lib.3. de Verbo Dei cap.3.)

2. Idem Bellarminus lib.4. de Ecclesia cap.16. §. Ad quintum, sic disserit: *Ad quintum dico, nos non gloriari in templis & successione Episcoporum & Apostolicâ Sede secundùm se, sed propter Christi promißionem, qui ait: Et portæ inferni non prævalebunt adversus eam. Qualem promißionem Judæi nunquam habuerunt. Neque verum est, alicubi in Scripturis prædictam esse Ecclesiæ ruinam, sed potiùs contrarium ubique. Quare & illud Danielis, etsi Hilarius can. 25. in Matth. & Hippolytus atque Apollinarius in cap.9. Danielis intelligant eam prophetiam de tempore Antichristi, tamen sine dubio decepti sunt. Loquitur enim Daniel apertißimè de eversione Jerusalem & cessatione sacrificii Judæorum. Sic enim exponunt Chrysostomus & Theophylactus & Hieronymus in cap.24. Matthæi, Augustinus Epist.80. ad Hesychium, nec non Eusebius lib. 8. Evang. demonstr. cap. 2. Clemens Alexandrinus lib.1. Stromat. Tertullianus lib. contra Jud. cap.5. & communis opinio Hebræorum, ac Julius Africanus apud Hieronymum in cap.9. Daniel. Et hanc solutio-*

esse tempora Antichristi, & fuis- *'tis seculis, & tamen non cessavit* *rificium. Ergò debent intelligere* *Danielis non de tempore Anti-* *e eversione Hierosolymæ, quod sa-* *elio evidenter colligitur. Quod* *24. ait, cùm videritis abomina-* *ationis, quæ dicta est à Daniele* *ante in loco sancto, tunc, qui in* *fugiant in montes, idem sic expo-* *ap.21. Cùm videritis circumdari* *Hierusalem, tunc scitote, quia* *uavit desolatio ejus, tunc, qui in* *it, fugiant ad montes.*

æc non satis conveniunt cum e habet lib.1. de Missa cap.9.)

an. 8. & 12. in textu Hebraico ha-rocula תמיד quæ *continuum, juge,* e, per se tantùm significat, unde us textus habet ὁ διὰ λεχιρισμὸν *continui-n.* Ergò non necessariò vocabulum ה explicandum per *juge sacrificium,* potest jugem cultum Dei & perenm, Evangelioque conformem Dei venerationem notare, nisi textus circumstantiæ id evidenter urgeant.

Glossa ordin. ad h. l. *Cum ablato Dei cultu & desolato Antichristus abominabiliter exhibebit se adorandum,* quam interpretationem habet etiam in Postilla super hunc locum Cardinalis Hugo de Charo.

Glossa interlinearis sic habet: *Antichristus orbem possidens, Dei cultu interdicet.*

Quò pertinet, quòd Marcus Marinus in Arca notet, vocem תמיד in Veteri Testamento *sexagies semel,* nunquam tamen absolutè, exceptis locis Danielis, sineq; annexo quodam pro sacrificio usurpetur.

4. Abolitio Missæ pugnat cum hypothesi de perpetuo visibilis Ecclesiæ splendore, quam Bellarminus lib. 3. de Eccles. cap.16. & 17. totis propugnat viribus. Sic ergò concludimus: Quod nullo unquam tempore cessare potest, ita ut non sit publicum, solenne, visibile, cognitū etiam iis, qui sunt extra Ecclesiam, illud non est sacrificium, cujus abolitionē Daniel prædicit, quia Danielis hoc sacrificium ita cessabit. At Missa, stante mundi compage, nunquam ita cessare potest, alias Ecclesia visibilis esse desineret, quod ipsis videtur absurdum. Ergò Missa hic intelligi nequit.

5. Nondum conveniunt Pontificii, quid *per abominationē desolationis,* ac proinde etiam per *cessationem jugis sacrificii* eidem conjunctam, sit intelligendum.

Pererius lib.10. in Daniel. p.23. hac de re sic disserit: *Prima interpretatio est Irenæi in libro 5. adversus hæreses, qui hæc verba exponit de Antichristo, quem putat ipse similiter, ut alii complures, antiquorum Patrum, sessurum in templo Hierosolymitano, & tanquam Messiam & Deum à multis adoratum iri. At enim non est hæc interpretatio conveniens sententiæ aut Gabrielis, qui hæc verba dixit, aut Christi Domini nostri, qui multò post eadem retulit. Etenim Gabriel hoc loco haud dubiè loquitur de nece Messiæ, & vindicta ejus necis, non longè post LXX. hebdomadas de Judæis sumenda, non igitur, quod de abominatione desolationis dicitur, ad Antichristum referri debet. Secunda interpretatio est, abominationem desolationis referri debere ad Antiochum Epiphanem, qui in templo Hierosolymitano à se sacrilegè expilato atque impiè profanato, abominandum idolum collocavit.* Hanc opinionem tribus argumentis refellit. *Tertia est*

 inter-

interpretatio D. Hieronymi, Chrysostomi, Theodoreti & aliorum, qui abominationem desolationis interpretantur, statuam aliquã, vel imagines gentilium Imperatorum, quarum cultum & venerationem Judæi abominabantur. Quæ opinio Pererio itidẽ non videtur vera. *Quarta interpretatio est autoris Historiæ Scholasticæ in cap. 10. Dan. qui abominationẽ desolationis interpretatur sacrificia & Ceremonialia Judæorum, quòd post mortem Salvatoris nostri statim futura erant invalida, quæ est Dionysii Carthusiani.* Sed & hanc interpretationem *nec cum divina, nec Angelica aut Prophetica sententia congruere* asserit Pererius. *Quinta interpretatio est, per abominationem desolationis intelligi plurima & nefandissima scelera tempore obsidionis Hierosolymitanæ à Judæis patrata in loco sancto, quæ est Alphonsi Tostati, Johannis Hesselii & Cornelii Jansenii,* quam Pererius itidem non probat. *Sexta & ultima interpretatio est Augustini & Cajetani, qui arbitrantur, abominationem desolationis, quâ ablatum est juge sacrificium, non significare aliud, quàm Romanum exercitum undique circumdantem & arctissimè obsidentem civitatem Jerusalem.* Quam interpretationem, rejectis reliquis, Pererius probat. pag. 531. deficientiam hostiæ & sacrificii interpretatur *cessationem Judaicorum sacrificiorum.* Imò superiùs pag. 425. explicat desitionem jugis sacrificii ex D. Gregorio *impedimentum studii sanctæ conversationis in Ecclesia,* (tandem quidem lib. 15. pag. 778. *suspensionem jugis sacrificii ablationem esse continui divini cultus ab Antichristo faciendam* asserit, *quæ præcipuè referri possit ad Missam.* Sed falsum hoc est,

6. Hector Pintus Lusitanus refert locum Danielis 8. *ad Sacramentum Eucharistiæ* per allegoriam, sed longè alio modo. Sic enim scribit p. 164. *In Ecclesia est juge sacrificium, hoc est, sanctum Eucharistiæ Sacramentum; quod sceleratus Antiochus, id est, impius Oecolampadius, & hunc secutus horribili impietate Zuinglius abstulit à multis Germaniæ Ecclesiis. Ajunt enim blasphemi isti, in hostia consecrata non esse corpus Christi, nec sanguinem in calice.*

locum Dan. 9. refert ad sacrificia V. T. *In medio,* inquit p. 189. *ultima hebdomada, mortuo Christo, cessabunt omnia veteris legis sacrificia: Nam cùm essent Christi umbra ac figura, erant in ejus morte antiquanda & finienda.*

(Locum Dan. 12. ad Missam accommodat, sed sine ulla firma ratione.)

7. Ludovicus ab Alcasar Hispalensis in Apocal. 11. v. 2. not. 2. *Danielis,* inquit, *locos, licèt multi ad Antichristi persecutionem referant, mihi tamen dubium non est, quin in sensu saltem proximo* (qui solus firmum & solidum præbet argumentum) *sermo sit in cap. 12. de tempore, quo duratura erat Antiochi Epiphanis persecutio, quæ non per tres solùm annos, ut aliqui sibi persuadent, sed per tres annos & dimidium sæviit.*

8. Caspar Sanctius Centumputeolanus in cap. 8. Dan. n. 44. & cap. 9. n. 14. *sacrificium juge* partim *de Antiochi in templum Judæorum infestâ desolatione,* partim *de sacrificiis post mortem Christi cessantibus,* explicat.

(locum Dan. 12. absque omni ratione ad Missæ sacrificium accommodat.)

Argum. 4. *Mal. 1. v. 11. In omni loco offer-*

...um sic annotat pag. 935. *Hujus ... am aperta ex verbis ipsis senten... ta tamen significationis ratio ex ... nstructione observanda est, quam ... pp. diligenter à se consideratam, ... tis explicatam reliquerunt. Re... acriter Deus Sacerdotes, quòd ... ita contemsissent & imminuis... unque modo, quæcunque bostia ... hil referre arbitrarentur.*

...a. *At verò cæteras gentes non lo... norum sermonum notitiâ apertâ, ... n rerum Naturæ contemplatione ... t Deum, quem Dominum & Recto... erunt, diligenter atque attentè co... uo nomine autem id ab illis suscipere... us ipse exponit. Magnum est nomen ... in gentibus. Magnitudinis ratione & ... ione se ab illis coli testatur, eoq; jure ... vehementer Judæos vinci, quibus no... suum contemtui esset. Itaque, quamquam ... rium Dei nomen gentibus esset ignotum, ... nen certè cognomen magni, quòd Naturâ ... Deus habuerat, sibi apud omnes etiam ... ntes, ipsis tantùm diurnis nocturnisq; vi... ßitudinibus & commutationibus tempo... um quadripartitis & constantibus pepere... rat &c.*

Et postea. *Propterea autem arcanam hanc esse orationem initio docuimus, utpote quæ eadem verborum simplici pronunciatione duplicem simul complectitur sententiam, magnum esse nomen Dei ab ortu Solis ad occasum; atque ortu ipso, occasuq; Solis eam divini nominis magnitudinem putari. Consentaneum autem fuerat eodem magnitudinis nomine Deum gentibus, ut cognitum, sic etiam cultum esse.*

(Hæc Benedicti Ariæ explicatio continetur in eo Volumine, de quo Censura Antuerpiensis sic pronunciat, *quòd pietatem & verum prophetiæ sensum non solùm referat, verùm etiam, quòd ad hæreticorum dogmata extirpanda & ad pietatem promovendam omnibus Concionatoribus plurimùm conferat.* Quamvis verò Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 10. ut & Suarez in part. 3. Disp. 74. artic. 1. sect. 1. eam nullo modo admittendam censeant, non tamen idoneis & urgentibus eam refellunt argumentis.)

2. Hanc Benedicti Ariæ explicationem non audet improbare Antonius Possevinus, sic enim disserit lib. 2. Bibliothecæ select. cap. 21. tom. 1. pag. 63. *Cæterùm non desunt eruditißimi viri, qui in hac operis Regii ab Aria adornati, editione desideraverint nonnulla, quæ ex Rabinis referuntur, ad Ecclesiæ Catholicæ sensum esse referenda, qualia de jugi & incruento sacrificio, quod Malachiæ testimonio pronunciatum est, esse futurum, quod ad gentium sacrificium Arias videtur retulisse. Cùm autem nostrum non sit, hoc loco eo de labore ferre judicium, monemus Lectorem, ut editionem Græcam LXX. Interpp. & hujus editionis versionem Latinam Xysti V. Pontif. Max. jussu Romæ editam conferat cum ea, quæ prodiit Antuerpiæ.* Unde etiam Index Expurgat. Hispan. cùm alia in eo notet, hunc tamen locum non perstringit.

3. Isidorus Clarius itidem hunc locum non accipit de Missæ sacrificio, sed de *interioribus & spiritualibus* N. Test. *sacrificiis*, sic enim annotat ad h. l. p. 386. edit. Venetæ. *Patet hinc, Ceremonias legis tempore Christi abolendas fuisse, & quòd omnes fideles per totum mundum puram orationis hostiam essent sacrificaturi.*

4. Franciscus Vatablus in notis ad h. l.

h. l. eodem modo exponit l.47. *Erit tempore. scil. gratiæ, magnum, id est, erit in magno precio inter gentes, q. d. sed acceptabo munus gentium, quod offerent mihi. Prædicitur ipsarum vocatio.*

l.48. *Erit oblatum & mundum. Subintellige & non immundum. Per cultum veteris legis intelligit cultum novæ.*

(Hæc expositio vaticinii Prophetici de vocatione gentium congruit dictis Apostolicis Rom.15. v.16. 2. Corinth.2. v.14. Phil.2. v.17.)

5. Bellarminus lib. 1. de Missa cap.10. per *incensum* in hoc dicto Prophetico intelligit *orationem*.

Christophorus à Castro lib.12. Comm. in minor. Prophetas pag.556. *hymnos & preces fidelium &c.*

(At in qua significatione accipitur vox *incensi*, in eadem etiam accipienda est vox *oblationis*, utramq; enim conjungit Propheta, & ad cultum N. T. applicat. Quare, cùm vox incensi, fatente ipsomet Bellarmino, sumatur *impropriè & metaphoricè*, etiam oblationis vox metaphoricè erit accipienda.)

6. Format quidem Bellarminus d. l. ejusmodi regulam, *quòd verbum sacrificii in S. Scriptura absolutè positum, semper propriè pro externo & visibili sacrificio ponatur*, quam regulam Gordonus Huntlæus tomo 3. controv.9. n.31. p.249. latiùs extendit, statuens *vocem Mincha*, quâ utitur Propheta Malachias, *nunquam significare spirituale & improprium sacrificium, sed ubique in Scripturis significare proprium sacrificium.*

Sed contrarium patet ex Ps.96. v.8. in *ad morem Hebraicum, juxta quem Judæi cùm ascenderunt ad templum, offerebant victimas, & adorato Deo, revertebantur in civitates suas. Sed quia hoc loco invitantur gentiles ad Ecclesiam Domini, intelligenda est hæc oblatio de spiritualibus hostiis, de quibus loquitur Petrus cap.2. Epist.1. Sunt autem spirituales hostiæ, sacrificium cordis contriti, confessio peccatorum, oratio, jejunium, eleemosyna & similia.* Confer Lorinum in Ps. 95. adducentem pro illa explicatione Tertullianum & alios Patres.

Johannes Baptista Folengius Monachus Cassinensis ad eundem Psalmi locum sic annotat: *O populorum familiæ, ô meretrices, ô peccatores, ô quibus lachrymæ sunt panes die ac nocte, tribuite Domino, non vobis, at illi gloriam, ac quâ potissimùm erepti estis de manu hostili fortitudinem. Quocirca assumtis non jam myrrhâ, thuris & aromatum, multò minùs cruentarum victimarum, inertiumq; pecorum victimis muneribus, sed castimonia, puriq; animi in Deum properate, sanctaq; illius atria securi adite, non jam quidem, ut olim, hostiarum numero placatur Deus, sed fide, sed caritate, sed mansuetudine.*

Contrarium etiam patet ex Ps.141. v.2. ubi *oratio* vocatur *Minchah*, ut agnoscunt Folengius & Jansenius in illum locum. Item ex Esa.66. v.20. ubi vocula *Minchah* tribuitur *liberis gentium ad Ecclesiam maximo cum gaudio doni cujusdam & gratæ oblationis vice Deo adducendis.*

Caspar Sanctius in hunc locum num. 57. pag.733. *Gentes ad Dominum conversæ magnum vocantur donum Dei oblatum. Quæ sanè ratio excitare debet & incendere Apo-*

ium erroribus & peccatorum sor-
um.
imò non possunt Pontificii
nchah propriè accipere, prout
rpatur Levit. 2. cùm in Missa,
c *thuris*, nec *salis*, nec *adolitio-*
mationis ulla conspiciantur.
uòd si verò Missam impropriè
i agnoscunt, fateantur, non
im de sacrificiis spiritualibus
vocabulo Minchah inesse,
Missa intelligendi.
tiam contra Naturam Minchæ,
substantiâ terrena, & cõjungi vi-
speciebus vini, quorum utrumq;
co suo sacrificio Põtificii tribuũt.
ellarminus lib. 1. de Missa cap. 10.
pondeo negari &c. tradit hanc re-
n. *Sæpißimè in Scripturis describuntur*
aturæ per typos & ritus externos legis,
ùm per Jerusalem intelligitur Ecclesia,
Levitas Clerici, per sacrificia ovium &
um sacrificium Eucharistiæ. Similia oc-
urrunt apud Salmeronem tom. 9. tract.
.& tom. 1. tract. 19. Hieronymum Laure-
um in præfat. ad Sylvam allegoricam.
Hæc regula rectè applicatur ad vatici-
nium Malachiæ, in quo Propheta verbis
V.T. de spirituali cultu N.T. vaticinatur.

Excipit quidem Bellarminus, *id non fieri, nisi cùm describuntur res novæ & futuræ, quæ non erant tempore V. Test. in usu.*

Atqui cor contritum vocatur *sacrificium* Ps. 51. v. 19. nec tamen erat res nova. Præterea notum est, *sensum tropologicum* à Pontificiis statui speciem *sensus mystici*. Illa autem, quæ traduntur in sensu tropologico, æquè habent locum in V. ac in N.T. Præterea *vocatio gentium Universalis*, fuit nova & futura in Novo Testam.

10. Pontificiorum hypothesis est, *tale in Malachiæ vaticinio mundum sacrificium intelligi, quod malitiâ Ministrorum contaminari nequeat.* At Missa multis modis malitiâ Ministrorum contaminari potest. Concilium Trid. sess. 22. de Reform. p. 226. *Cùm igitur multa jam sive temporum vitio, sive hominum incuriâ & improbitate irrepsisse videantur, quæ à tanti sacrificii dignitate aliena sunt, ut ei debitus honor tribuatur, & cultus ad Dei gloriam & populi ædificationem restituatur, decernit sancta Synodus, ut ordinarii locorum Episcopi ea omnia prohibere, atq; è medio tollere curent ac teneantur.* Enumerat autem illa Synodus, quòd sint, *avaritia, irreverentia, Missæ interveniente mercede celebratio, illiberalis eleëmosynarũ exactio, Missæ in privatis domibus confectio, Oratoriorum domesticorum dedicatio, Deambulationum, strepituum, clamorum inter sacra frequentia, debitarum celebrationi horarum prætergreßio, precum neglectio, admonitionis, ut populus frequenter Missæ intersit, intermißio.*

Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 24. §. 5. *Non est novus, sed antiquißimus ritus orandi pro oblatione jam consecrata. Neq; hoc est orare pro Christi reconciliatione apud Patrem, sed pro nostra potiùs infirmitate. Etsi enim oblatio consecrata ex parte rei, quæ offertur, & ex parte Christi principalis offerentis, semper Deo placeat, tamen ex parte Ministri, vel populi astantis potest non placere. Id igitur est, quod petimus, ut Deus benignè respiciat hoc munus, ut à nobis offertur. Simile quid cerni potest in sacrificiis veterũ Hebræorũ. Illi enim suppliciter postulabant, ut clemẽter Deus ipsorũ sacrificia ovium & boum adspiceret, nec tamen orabant propriè pro ovibus & bobus, nec Mediatores se constituebãt inter*

oves & Deum, nec reconciliare pecora illa Deo volebant, sed pro se orabant, & obsequium suum in istis rebus offerendis Deo gratum esse cupiebant.

(Hæc comparatio inter Sacerdotes Veteris & N. Testam. ac sacrificia Judaica & Christianum ostendit, etiam Missaticum sacrificium Ministrorum culpâ contaminari posse.)

Constat etiam ex Historiis, *panem consecratum*, qui juxta Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 27. *est unum sacrificium cum corpore Domini, & ad rem, quæ sacrificatur, substantialiter pertinet*, veneni illitu contaminatum, & quod ad vitam à Christo institutum, ad mortem procurandam à quibusdam fuisse adhibitum.

11. Oblatio, quæ in V. T. vocabatur Mincha, non significabat *Jesum Christū*, quoad corpus naturale in cruce oblatū, sed *Ecclesiam*, corpus ejus mysticum. Glossa ordin. in cap. 2. Levit. ex Isidoro. *Simila Ecclesiam significat, quæ de multis personis, quasi granis est collecta, legis & Evangelii mola inter literam & Spiritum separata, per aquam Baptismi adumbrata, chrismate peruncta & solidata spirituali igne per humilitatem fit accepta hostia.* Oportet itaque, ut V. T. figura respondeat veritati Novi, adeoque ut Malachias loquatur, non de sacrificio corporis & sanguinis Christi, sed Ecclesiæ fideliumque se in ea Deo offerentium. Confer Es. 66. v. 20. Rom. 15. v. 15. 16.

12. Christoph. à Castro in Comment. Malach. 1. memorat, *Hebræos & quosdam* men non admittimus, non poterit ex iis probari sacrificium Missaticum.)

Idem Castro ex Aria Montano d. l. monet, *Muktar significare propriè hostiam igne incensam, seu holocaustum* (quod ad Missam accommodari nequit, ut constat:) *Mincha autem propriè significare sacrificium ex farre, vino, oleo*, (quod itidem ad Missam accommodari nequit, nuspiam enim Mincha significat hostiam ex animali vivo, qualis Missa est, quæ vivum Christum immolare dicitur. Addit quidem Castro, *vocem Mincha simul notare hostiam animalis vivi, quia cum quotidiano libamine Mincha, seu sacrificii farinacii simul vesperè & manè agnus mactabatur*, sed quilibet videt, consequentiam hanc esse nullā. Eodem tempore cum Mincha mactabatur agnus, igitur agni mactatio specie idem est, quod Mincha; nec in locis à Castro adductis, Exo. 29. v. 41. Num. 4. v. 16. 3. Reg. 18. v. 29. 36. 4. Reg. 3. v. 20. viva hostia unquam *Mincha* appellatur. Ac si vel maximè ex hypothesi detur, *Mincha significare hostiam vivam*, nihil tamen ex eo accedit Missæ, quæ juxta hypothesin Pontificiorum significat ritum & actum sacrificationis, non rem sacrificatam. Ipsum verò hostias sacrificandi ritum ac gestū Mincha uspiam vocari, Pontificii nondum probârunt.)

13. Idem Castro d. l. fatetur, *Tertullianum* à Pagnino & Montano Pontificiis *citari pro hac expositione, quâ per sacrificium mundum sacrificium laudis & precum Christianorum intelligitur.* (lib. adv. Judæos c. 5. lib. 2. contra Marc. cap. 22. lib. 4 cap. 1.)

ræsidium collectionis ex vatici-
e in voce sacrificii, quæ in Hebræo
& rem sacrificii incensi signifi-
ce offerendi, quæ significet actum
acrificii.

noldus ipsius Alani verbis il-
refutabat, qui etiam Laicos &
è & propriè offerre concedit in
, quando Levitis aut pauperibus
ando primitias, quando panem &
acrificia offerebant Deut.12. v.17.
3. cap.26. v.10. idque Patrum
, comprobabat. Iren. lib.4. c.32.
ustin. Epist. 59. Justin. Apol.2. Cy-
e Oper. & eleemos. Ac indubium
em מנחה de sacra & profana, Lai-
& Sacerdotum oblatione passim
. Mal.1. v.8. cap.2. v.12. Lev.2. v.8. Ge-
. v.24. Job.40. v.14. Esai.41. v.22. cap.
20. &c.

5. Si Hebræum *Minchah* intelligen-
a de sacrificio Missæ, sequetur, in Mis-
non offerri corpus & sanguinem Do-
ini, sed tantùm panem & vinum, quia
Mincha erat munus seu sacrificium ci-
barium *de simila, farina munda, pane, fru-
gibus, sale, oleo, vino &c.*

16. Sacrificium Minchah prædicitur offerendum *omni loco*, sed Missaticum sacrificium non offertur, nisi in altari consecrato.

17. Julianus Archiepiscopus Toletanus lib.1. contra Judæos tom.4. Biblioth. SS.PP. col.218. affirmat, *Malachiam ibi clarum ostẽdere indicium fidei Christianæ, quòd reprobatis sacrificiis Mosaicis, Christi nomen magnum fiat in gentibus.*

Pammelius Licent. & Canonicus Brugensis non potest non approbare Tertulliani genuinam explicationem super hoc dictum lib. adv. Judæos cap.5. f.106. Sed ex 3. lib. contra Marcionem cap.22. vult simul immiscere *munditias sacrificiorum Missæ*, contra Tertulliani mentem.

18. Urgent, *Patres hoc oraculum propheticum accipere de sacrificio Missæ.*

Sed resp. Pontificii requirunt unanimem Patrum consensum. Jam verò quidam Patres *ad spiritualia piorum sacrificia* hoc referunt. (Tertullianus lib.4. adver. Marcion. cap.1. & 5. Irenæus lib.4. cap.25. Hieronymus in cap.1. Malach. & in c.52. Esai. Eusebius lib. 1. Demonstr. Evang. cap.6.) Ad *spiritualia* illa *sacrificia* pertinet sacra Cœna, tum quia est memoriale sacrificii in ara crucis oblati; tum quia ejus administrationi conjunctæ preces, gratiarum actiones &c.

Argum. 5. Matth.26. Marc.14. Luc.22. *in verbis institutionis Christus dicit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur; hic sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Verba hæc præsentis temporis significant corpus dari, & sanguinem effundi Deo in sacrificium.*

Resp.1. Vulgata versio Latina in Concilio Tridentino pronunciata est authentica, ut nemini ullo prætextu ab ea liceat discedere. Jam verò in ea Matth. 26. Marc.14. Luc.22. non dicitur in præsente, *qui effunditur*, sed in futuro, *qui effundetur*; ac 1. Corinth. 11. non dicitur in præsente, *quod datur*, sed in futuro, *quod tradetur.*

(Corruit igitur tota argumenti structura, ex verbis præsentis temporis petita.)

2. Canon Missæ itidem legit, *effundetur*, non autem effunditur; ac verba illa partis prioris, *quod pro vobis traditur*, penitùs omittit.

3. Gorranus in cap. 26. Matth. *Effundetur, id est, extra fundetur, Patre ordinante, Filio volente, Spiritu Sancto dante, Juda tradente, Judæo procurante, Pilato judicante, Gentili exequente.*

4. Dionysius Carthusianus in cap. 22. Luc. *Quod pro vobis datur, id est, pro vestra liberatione passioni & morti jam exponitur, proditore tradente, & me sponte passionem accedente. Qui pro vobis fundetur, hoc est, pro vestra salvatione sanguinem hunc effundam & effundi permittam.*

5. Georgius Ataides Regis Lusitaniæ Theologus in Concilio Tridentino dicebat, *ea verba, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, & sanguis, qui pro vobis effunditur, longè planiorem habere sensum, si referantur ad corpus & sanguinem in esse naturali, quàm in esse Sacramentali. Sicuti cùm dicitur Christus esse vera vitis, quæ profert vinum, non intelligitur vitis significativa, sed realis producere vinum: ita in his verbis, Hic est sanguis meus, qui effunditur, non dicitur effundi sanguis Sacramentalis & significans; sed naturalis & significatus.* Petrus Suavis lib. 6. Concil. Trid. p. 640.

6. Adrianus Hoffstadius Minorita serm. 33. pag. 322. ait, *Christum, dum dicit se dare corpus & fundere sanguinem suum, voto & desiderio, non actu tum temporis id fecisse; id autem censeri quoque apud Deum fieri, quod voto solo & desiderio fit.*

7. Vasquez tomo 3. in 3. p. D. 199. cap. 1. num. 8. *Christum ideò sic locutum* asserit, *sed quòd jamjam instaret tempus mortis & pas-*

solùm à Chrysostomo, Anshelmo, Theophylacto & Euthymio, sed etiam à Titelmanno, Cajetano, Mirandula, Hosio & Dionysio Carthusiano exponi de cruento Christi in cruce sacrificio.

8. Si verbum in præsente tempore positum, denotat effusionem sanguinis in sacra Cœna, sequitur, quòd Christus hoc verbo non fuerit usus *in significatione propria, sed metaphoricâ.* Nam in Eucharistia non est vera & realis effusio sanguinis per modum sacrificii, sed repræsentatio & figura illius. In calice enim Domini non separatur sanguis à corpore Christi, ac proinde reipsâ non effunditur, repræsentatur tamen in eo mors Christi, & separatio seu effusio sanguinis ejus. At statuere, quòd verbum effundendi non in propria, sed metaphorica significatione accipiendum sit, favet tropo Calvinianorum. Si enim vox effundendi tropicè accipienda, etiam vox corporis & sanguinis tropicè accipienda erit. Argumentum hoc est Vasquetii d. l. cap. 1. num. 10.

Huntlæus de Missa pag. 271. triplicem excogitavit *effusionem sanguinis incruentam, quæ facta fuerit in prima Cœna.* Primò, inquit, *sicut in Veteri Testamento sanguis seperabatur à corpore gladio materiali, quem deinceps Sacerdotes vase excipiebant; ita in Cœna novissima gladio spirituali, nempe verbo suo, sanguinem, ut erat sub forma vini, reipsâ separavit à corpore suo, quod*

sanguinem suum fudit, seu sparsit illum.

i nulla ex his effusionibus est lis. Neque enim separatio est fusio illa erat bibitio. Sparsio tetigit.)

int, *effundi sanguinem Christi in specie vini*, urgeri possunt, Aut erè effunditur, aut tantùm spe-. *Prius* dicere non possunt, cùm guinis effusio non possit non es-ita. Si *posterius* dicere velint, co- concedere, speciem vini effundi issionem peccatorum.

Ibidem Vasquez cap. 2. num. 15. ur- oc argumentum. *Christus vocat san- m suum, qui effunditur, sanguinem No- stamenti. Atqui Novum Testamentum citum est per effusionem sanguinis Christi cruce. Ergò loquitur de effusione in cruce ta.*

10. Barradius in Explicatione verbo- rum Cœnæ inter alia sic scribit tomo 1. lib. 3. cap. 4. pag. 59. *Utitur Dominus præsen- ti tempore pro paulò pòst futuro. De futura enim & propinqua passione sunt verba intel- ligenda hoc sensu: Hoc est corpus meum, quod pro vobis passioni & morti paulò pòst dabi- tur, sive tradetur, quodq́ue pro vobis frange- tur verberibus, spinis, clavis, hastâ &c.* Quamvis verò ibidem ex aliis addat po- steriorem interpretationem, *quòd corpus Christi in Eucharistia sacrificio Patri cœlesti offeratur*, tamen priorem expositionem non repudiat, sed in ea tandem ac- quiescit. *Apertè*, inquit, *dixerat Dominus esse corpus suum, quod discipulis dabat; aper- tiùs id indicat, cùm addit, quod pro vo- bis datur & frangitur, hoc est, quod pro vo- bis morti offertur & clavis frangetur, hæc enim non nisi vero corpori congruere pos- sunt.*

(Ubi Barradius nobis suppeditat re- sponsionem ad argumentum ex phrasi Paulina, quod pro vobis frangitur, pe- titum.)

11. Si proprietas Grammatica obser- vetur, ad mentem Papistarum non de- buisset Dominus loqui *in præsenti*, sed *in præterito, quia victima caro non præbetur manducanda, nisi victimâ antè mactatâ*, ut Bellarm. argumentatur.

12. Enallagen præsentis temporis pro *instanti* jamjam & proximè eventuro et- iam h. l. agnoscunt Gregorius de Valen- tia lib. 1. de Missa cap. 4. pag. 686. Salmero tom. 1. proleg. 15. pag. 282. & tom. 9. pag. 201. Joh. de la Haya Jesuit. in Triumpho ve- rit. cap. 170. ex Euthymio Zigabeno in cap. 26. Matth. p. 259.

13. Jesuita Sa in cap. 26. Matth. v. 28. *Effundetur, scilicet in cruce. Græcè est effun- ditur, præsens pro futuro.* Confer eundem in cap. 22. Luc.

14. Cajetanus Cardinalis in cap. 26. Matth. *Effunditur, pro effundetur. Tem- pus siquidem passionis ejus jam inceperat. Sciebat enim, quod tunc fiebat à Juda & Judæis ad effundendum ejus sanguinem.*

Idem in cap. 22. Luc. *Non dicit, dabitur, sed datur, quia jam inceptum erat dari, jam venditus erat.*

Idem in 1. Corinth. 11. *Nec est, ut La- tinis horrori sit hæc particula, frangitur, cùm verissimum fuerit, verum CHRI- STI corpus multipliciter fractum fuisse. Nam & fractum fuit, quantùm ad cu- tem, cùm flagellatus esset à Pilati militi- bus: fractum quoque fuit, quantùm ad car-*

dum unus militum lancea latus ejus pupugit. *At si præsentis temporis verbum, frangitur, in quæstionem quis deducat, animadvertat scripta ab aliis Evangelistis, & cessabit quæstio. Tres siquidem Evangelistæ narrando verba consecrationis calicis, utuntur verbo præsentis temporis, dicendo, qui effunditur pro vobis, seu pro multis: eâdem siquidem ratione, quâ illi Evangelistæ futuram in cruce effusionem sanguinis significaverunt, in præsenti effunditur, eâdem ratione Paulus futuram in cruce fractionem carnis Christi significat in præsenti, dicendo, frangitur. Communis autem ratio, quare scilicet Dominus Jesus in Cœna expreßit futuram in cruce sanguinis effusionem & fractionem verbis præsentis temporis, est, ut manifestaret discipulis, hujusmodi effusionem & fractionem, non distantem tempore, sed tanquam præsentem esse: & verè loquendo de tempore præsenti Grammatico more, tempus effusionis & fractionis tunc erat præsens, quoniam jam inchoatum erat tempus paßionis ejus, ac per hoc, sicut inchoato die, potest significari verbo præsentis temporis, quicquid fit illo die, ita inchoato jam die paßionis ejus, potuit significari verbo præsentis tēporis omnis ejus paßio, præsens enim Grammaticæ non est instans, sed quoddam confusum præsens.*

15. Estius in annot. 1. Cor. 11. f. 409. & in annot. aureis in Luc. 22. v. 20. monet, *omnes Græcos Interpretes verba Apostoli 1. Cor. 11. sic exponere, ut per calicis effusionem, quæ in Cœna, non in cruce facta est, intelligenda veniat effusio in ora discipulorum,* ex quo colligit, *fractionem ejusdem esse generis, nempe distributionē inter discipulos, nequaquā verò fractionem per aliam à cruce oblationem.*

170 [illegible]
nelius à Lapide in [illegible] *traditur*, ubi dicit, Dominum ideo usum præsenti tempore traditur, effunditur, quia paulò pòst erat tradendus. *Frangitur*, inquit, *id est, paulò pòst frangetur & immolabitur in cruce. Ita Anshelmus: unde noster vertit, tradetur, idq́, quia hoc frangi & immolari non tam futurum, quàm præsens erat. Dies enim paschæ & paßionis Christi inchoatus erat, cùm hæc dixit Christus, unde erat tunc confusum præsens.*

Argum. 6. Ut ex verbis institutionis sacrificium Missaticum probent verbum Hoc in clausula institutionis *Hoc facite*, referunt *ad corpus Christi*, ut probent, *Christum mandâsse illud sacrificari.*

Resp. 1. Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus tom. 3. opusc. tract. 10. cap. 3. p. 286. scribit, pronomine Hoc denotari universitatem præmissorum. *Ad intelligendum*, inquit, *demonstratum per pronomen Hoc, inspicienda sunt, quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quòd Jesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel secundùm Lucam, datur, statimq́ subjunxit, Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque Hoc, cùm non arctetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est, ut demonstret universitatem præmissorum.*

2. Benedictus Justinianus Jesuit. Comment. 1. Corinth. 11. pag. 568. *Pronomen Hoc ad universam Christi actionem referendum videtur, præcepit enim fieri, quod ipse fecit, non quidem ab omnibus, sed à Sacerdotibus,* qua-

nit esse Apostolos, quos præsentes *ur, quosq́; tum Sacerdotio initia-* *enim illis vim atque autoritatem* *i, & panem ac vinum in suum cor-* *tinem transmutandi, modò conse-* *rba adhiberent.*

m modo exponit Guilielmus Corinth.11.pag.409. qui in An- s ad cap.22. Luc. v. 19: animad- ndatum, *Hoc facite*, omnes fideles , (ac proinde sacrificandi man- ainimè continere, aliàs omnes ni possent sacrificare, quod Pon- egant. Nimirùm verbum *facite*, il novi præcipit, sed id, quod ver- itutionis jam præceptum erat, *e- bibite*, destinat ad certum finem, verò præceptum non erat, non ipit, ut ex serie textus perspicuum. a verò *tradi in mortem, effundi in re- sionem peccatorum*, non præcipitur, d est tantùm ejus rei, de qua aliquid æceptum est, attributum, seu descri- tio: igitur nullo modo potest in præ- ceptum trahi. Proinde si vel maximè concederetur, *Christum in Eucharistia se- ipsum immolâsse*, nondum tamen conse- quens foret, quòd Christiani per verbum *facere* idem facere jussi essent. Ratio est, quia immolari est attributum rei præce- ptæ, non præceptum ipsum, nec ejus ma- teria.)

Argum. 7. Verbum *facite* in Institutio- ne S. Cœnæ quidam exponunt per *sacri- ficate*. Eccius in Enchir. Salmero tom. 9. tract. 27. pag. 205.

Resp. 1. Bellarminus illud *facite* refe- rendum esse docet non solùm *ad Sacerdo- tes*, sed etiam *ad communicantes*.

(Utique ergò per τὸ *facite*, non potest intelligi sacrificandi actio, aliàs sequere- tur, & Sacerdotes & communicantes sa- crificare debere.)

Verba sic habent lib. 4. de Euchar. cap. 24. *Quæritur à Doctoribus, quid propriè de- monstret illud Hoc, cùm Dominus ait, Hoc fa- cite, an demonstret id, quod Dominus egit, id est, consecrationem & distributionem, an quod egerunt discipuli, id est, manducationem & bibitionem, an utrumque simul? Videtur sententia Johannis à Lovanio valdè probabi- lis, qui docet, verba Domini apud Lucam ad omnia referri, id est, ad id, quod Christus fe- cit, & id, quod egerunt Apostoli, ut sensus sit, id, quod nunc agimus, ego dum consecro & porrigo, & vos dum accipitis & comeditis. frequentate deinceps usq; ad mundi consum- mationem. Producit enim prædictus autor ve- teres Patres, qui illa verba referunt modò ad Christi actionem, ut Cyprianus lib. 2. Epist. 3. Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. modò ad a- ctionem Discipulorum, ut Basilius regul. mo- ral. reg. 21. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Jo- hannem cap. 58. Paulus autem idem autor docet, referre potissimùm illa verba ad actio- nem discipulorũ, id quod ex verbis sequentibus colligitur. Quotiescunque enim, inquit, man- ducabitis panem hunc & calicem bibetis, mor- tem Domini annunciabitis, & præterea idem planum fieri potest ex proposito & instituto B. Pauli. Nam Apostolus eo in loco emendabat errorem Corinthiorum. Corinthii autem non errabant in consecratione, sed in sumtione, quia non debitâ eam reverentiâ sumebant, quare accommodat verba ad suum usum, ac docet, Christum præcepisse, ut actio Cœnæ ce- lebretur in memoria passionis, & ideò attentè & reverenter sumenda esse tanta mysteria.*

2. Idem Bellarmin. lib. 1. de Missa cap. 12. sic scribit: *Calvinus in antidot. art. Paris.*

fingit, Catholic... argumenti nostri. *Christus dixit, Hoc facite, sed facere est sacrificare, juxta illud. Cum faciam vitulâ. Ergò Dominus jussit sacrificare. Sed errat, quòd non bonâ fide referat argumenta Catholicorum, non enim Catholici tam ineptè argumentantur.*

(Ergò, Bellarmino judice, *ineptum* est ex verbo *facite* sacrificium Missæ exsculpere velle.)

3. Guilielmus Estius Profess. Academ. Duacensis in Comment. 1. Corinth. 11. p. 410. *Unde & Novi Testamenti Sacerdotes hoc verbo constituti sunt, non quòd verbum facite sit idem, quod sacrificate, quomodo nonnulli aliud interpretati sunt, planè præter mentem Scripturæ. Namque & in eo, quod in Canone dicitur, hæc quotiescunque feceritis, in mei commemorationem facietis, facere nequaquam, nisi coactè pro sacrificare potest exponi &c.*

4. Suarez part. 3. tom. 3. Disp. 74. sect. 2. *Facere in Scriptura idem solet significare, quod sacrificare, præsertim quando juxta materiam subjectam talis significatio convenienter aptatur, ut Levit. 18. Luc. 2. quod argumenti genus, quanquam per se non convincat, tamen rectè explicat, veritatem hanc cum verbis Christi apertè convenire.*

(Duo igitur largitur Suarez, primò, *verbum facite tum demum significare sacrificare, quando juxta materiam subjectam talis significatio convenienter aptatur.* Erit igitur ex verbis institutionis, tanquam propriâ hujus articuli sede priùs probandum, verbo *facite ejusmodi* significationem convenienter aptari, antequam verbum *facite* pro sacrificare interpretentur. Secundò, *hoc genus argumentationis per se non convincere.*)

3. tract. 10. cap. 3. Alphonsus a ... versus hæreses verbo Missa, Becanus lib. 2. de Tripl. sacrif. Huntlæus controv. de Missa &c.

Argum. 8. Joh. 4. v. 23. *Veri adoratores adorabunt in Spiritu & veritate.* Ex hoc loco Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 11. sacrificium Missaticum probare satagit. Idem conatur Tirinus in Comm. h. l.

Resp. 1. Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap. 23. hunc locum ita explicat, ut Missatici sacrificii nullam faciat mentionem. *Veros* (inquit) *adoratores appellat, qui veram colendi Deum rationem perdocti illum colunt, quo modo verè convenit eum venerari. Porrò illud in Spiritu & veritate, quod varii variè accipiunt, convenientissimè sic accipitur, ut Spiritus opponatur corpori, veritas verò umbris. Itaque in idem recidunt, adorare in Spiritu & adorare in veritate. Adorat autem Spiritu, qui animo, & his, quæ animi sunt, Deum colit, qui scil. curat puram illi exhibere mentē, quiq; fide sincerè de illo optimè sentit, spem omnem suam in illum collocat, caritate fertur in illum, pietate illum afficitur, atq; ob hæc de admissis peccatis intra se ex animo compungitur; corpus suum castigans & in servitutem Spiritui redigens, de acceptis bonis ex corde Deo gratias agit, necessaria adhuc bona fidenti animo postulat, nihilq; prætermittit, quod Deo novit beneplacitum, aut saltem ab eo præceptum.*

Et paulò pòst, *ad hunc cultum pertinere* dicit, *ut corpora nostra exhibeamus Deo hostiam viventem & sanctam, ut beneficentiæ & communionis non obliviscamur.*

2. Sebastianus Barradius in Conc. Evang. tom. 2. lib. 4. cap. 10. pag. 233. de hoc loco

it: *Adorare in Spiritu & veri-* *est significare, videlicet adora-* *totis abrogatisq; figuris & typis,* *utebantur. Eritq; sensus: Venit* *m veri adoratores adorabunt* *itu, ex animo & corde, absque* *crificiis Judaeorum & Samari-* *in veritate, hoc est, absque um-* *Mosaicae legis.* Sic exponit D. *hannes. Veri, inquit, adorato-* *it in Spiritu, hoc est, non in Ce-* *rnalibus, & in veritate, hoc est,* a. D. Chrysostomus. *Cum Judei &* *ii animae contemptâ munditiae cor-* *imùm studerent, non ablutione, ait* *, & ornatu corporis, sed incorporeâ* *rte Deum adorandum. Quamobrem* *ra, non vitulos, sed te totum Deo of-* *crificium.* Sic *viventem hostiam ex-* *r.* Immediatè enim adorare oportet. *qua superiori tempore figura erant, Cir-* *isio, holocausta, sacrificia, non sunt am-* *s, sed omnia veritas.* D. Cyrillus in h. l. *Prae-* *s adventus sui tempus significat Christus,* *quo figuras in veritatem, & umbram in* *ltum spiritualem & placentem Deo Patri* *ivendi normam per Evangelicam doctrinam* *ransmutari insinuat. Item. Spiritualis ado-* *rator est Deo gratus, qui non formâ & figu-* *ris Judaicis ad pietatem obumbratur, sed Ev-* *angelicâ virtute refulgens, rectâ dogmatum* *disciplinâ veram peragit adorationem.* Theo- phylactus. *Fortassis, inquit, quia Judaica lex* *secundum literam intellecta figura erat &* *umbra, quod dicitur in Spiritu, opponitur li-* *terae, non enim lex litera à nobis observatur,* *sed lex Spiritus. Et quod dicitur in veritate,* *opponitur umbrae & figurae. Aliter diversa* *potest esse significatio Spiritus & veritatis,* *ita ut in Spiritu adorare, significet adorare* *ex animo & corde absque corporalibus Ju-* *daeorum Samaritanorumq; sacrificiis. Ado-* *rare autem in veritate sit adorare cum vera* *Dei cognitione, quâ Samaritanos caruisse* *dixit Christus.* Unde Theophylactus. *Quia, in-* *quit, Spiritus est Deus, hoc est, incorporeus,* *oportet ipsum adorare incorporaliter, hoc est,* *in anima. Hoc enim significat in Spiritu. Ete-* *nim anima est Spiritus incorporeus. Quo-* *niam autem multi videntur adorare in ani-* *ma, non tamen rectam habent scientiam, si-* *cut haeretici, ideò addit, in veritate. Oportet* *enim & mente adorare Deum & sanam opi-* *nionem de ipso habere.* Sic Theophylactus. *Ita-* *que sensus erit. Venit hora sive tempus, quo* *neque in monte Garizim, nec in templo Hie-* *rosolymitano adorabitis Patrem. Sed venit,* *inquam, hora, quando in toto orbe veri ado-* *ratores Christiani in Spiritu, hoc est, ex cor-* *de intimo, non in umbris & typis Judaeorum,* *& in veritate, h. e. non in falsitate Samarita-* *norum, sed in vera Dei cognitione & fide ad-* *orabunt. Adoratio in Spiritu umbras Judaeo-* *rum, adoratio in veritate falsitatem pellit* *Samaritanorum.*

3. Eandem explicationem approbat Thomas de Vio Cajetanus Cardinalis.

4. Maldonatus ad hunc locum post varias expositiones allatas, subjungit. *Omnium opinionum probabilissima est, quae* *communis est, maximè Origenis, Tertulliani,* *Hilarii, Chrysostomi, Procopii, Theophylacti,* *Cyrilli, Euthymii, ut Spiritus corporeo oppo-* *natur loco, quo & Judaei & Samaritani Deum* *concludere videbantur, dum illi non extra* *Hierosolymam, hi non extra montem illum* *adorari putabant posse, ut rectè Tertullianus* *& Hilarius edisserunt, veritas verò figuris,* *ut supra cap. 1. v. 14. 17. ut sensus sit, venisse* *tempus, quo tempore veri adoratores neque*

rto ullo loco, neque legalibus illis Ceremoniis *sacrificiis, quæ umbræ tantùm erant re- um futurarum, Deum adorabunt, sed verita- , id est, rebus iis, quæ per umbras illas signi- cabantur. Possumus etiam meo quidem judi- io Spiritum & veritatem pro eodem accipe- ,quemadmodum & Cyrillus videtur inter- retari, ut gratiam N.T. & quicquid ad sta- um pertinet legis Evangelicæ, Spiritum ap- ellet, legem verò Mosis corpus fuisse significet, uia Evangelium quasi anima, h.e. Spiritus le- is est &c. Eadem ergò res & Spiritus dici- ur, i.e. anima, & veritas, i.e. corpus, quod per ræcedentes illas umbras significabatur. Utra- ue interpretatio mihi placet & hæc, & uam ante hanc proximè posuimus.*

5. Georgius Ataides Regis Lusitaniæ Theologus in Concilio Tridentino lau- dabat Theologos illos, *qui ad locum Ma- achiæ ab ipsis citatum, alterum è B. Johanne ddiderant de adoratione in Spiritu & veri- ate, quòd uterque locus reverà de una ea- lemq; re loquatur, mutuoq; declarent, in ver- o adorare nihil inesse difficultatis, quod sine lubio complectitur etiam sacrificium. Et qui- lem* (dicebat) *mulier Samaritana id verbi n Universali suo accepit significato. Sed cùm Christus subjunxit, Deum esse Spiritum & n Spiritu adorandum, nemo, nisi qui omnia mpropriè enunciare velit, unquam dixerit, Sacramentum, quod constat visibili & invisi- bili, esse merè spirituale, sed ex spirituali & si- gno Elementari compositum. Quare, si quis u- rumque locum de interna adoratione inter- retetur, hunc putabat non facilè convincen-* ...

ritus. Petrus Suavis lib. 6. Hist. Conc. Tri- dent. p. 640.

Argum. 9. Act. 13. v. 2. *Ministrantibus il- lis Domino, id est, sacrificantibus.* Bellarmin. d.l. cap. 13. Sanctius & Tirinus in Acta, Sal- mero, Suarez, Stapleton. Henriquez &c.

Resp. 1. Lyranus in h.l. *Ministrantibus, scilicet in bonis operibus secundùm suos gra- dus & officia.*

Hugo Cardin. in h.l. *Ministrantibus præ- dictis Prophetis.*

2. Dionysius Carthusianus in h.l. *Mi- nistrantibus in actibus virtuosis, in observan- tiis præceptorum & consiliorum, in conver- sione aliorum.*

3. Cajetanus in h.l. *Non explicatur spe- cies ministerii, sed ex eo, quòd dixerat, Pro- phetæ & Doctores, insinuatur, quòd mini- strabant Domino docendo & prophetando.*

4. Arias Montanus in h.l. *Cùm quadam die ministerium suum exercerent prophetan- di & docendi, & indicto jejunio vacarent o- rationi & precibus, commendantes Deo am- plificationem Ecclesiæ.*

5. Erasmus in hunc loc. *Ministrantibus illis, quod proprium est operantium sacris. Nullum autem sacrificium Deo gratiùs, quàm impartiri doctrinam Evangelicam. Sic Ro- man. 15. v. 16. dicitur* ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον.

6. Vulgata versio, quæ in Concilio Trid. pronunciata est authentica, & à quâ Pontificiis discedere non licet, red- didit *ministrantibus*, non sacrificanti- bus.

7. Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 1...

n genere, ministrantibus illi Do-

hing. in Enchir. Cath. contra D.
5. fatetur, *argumentum ex hoc lo-
æquè firmum ac certum, ut priora.*
rgius Cassander in Consultat.
λειτουργίαν, ἱερουργίαν, λατρείαν latè su-
pto cultu divino.

inus in cap. 13. Actor. pag. 563.
*traria expositio de Liturgia (quâ
dicatione Evangelii, vel de spiri-
summæ devotionis exercitiis accipi-
est ita rejicienda, ut omni penitùs
itate carere censeatur, nec nostram
tam putamus, ut eâ, tanquam neces-
gumento, tametsi valdè probabili, hæ-
arbitremur convinci.*

dem fatetur, *Chrysostomum, Oecume-
, & ex recentioribus Cajetanum aliter
c locum interpretari, quàm de Missæ sa-
ficio.*

10. Caspar Sanctius in cap. 13. Act. pag.
32. postquam aliorum rationes enume-
râsset firmitatis specie maximas, subjun-
git. *Hæc videntur magis habere firmitatis,
sed quia non omninò, quæ objiciuntur ab a-
liis, sunt imputabilia, argumentum hinc su-
mi grave quidem potest, non tamen necessa-
rium, quod etiam visum est Bellarmino &
Suarezio.*

11. Benedictus Justinianus in Proleg. in Apostol. Pauli Epist. cap. 2. Disput. 1. pag. 8. num. 3. *Illud probare nullo modo pos-
sum, quod video multis vehementer placere, Græcam vocem λειτουργεῖν præcisè in sacris lite-
ris positam, de sacro ministerio & sacrificio intelligi.*

Et post varias allatas rationes pergit. *Quâ igitur ratione λειτουργούντων apud Lucam interpretamur, sacrificantibus? At λειτουργεῖν publico ministerio convenit. Quasi non alia multa præter sacrificium publica ministeria reperiantur. Munus utique publicum erat, docere, Prophetas interpretari, Evangelium promulgare, vitam, moresque hominum instituere, & si quid aliud ejusdem generis excogitari potest. Atqui hæc Deo non exhibentur, Lucas verò ait, λειτουργούντων τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων. Ubi jejunium absolutè ponitur, cùm tamen & ipsum ad Dei potissimùm gloriã referatur. Ministerium autẽ non nisi Deo dicitur exhiberi, ut quale tandem (si sacrificium tollas) ministerium Deo propriè & soli impenditur? Probabilis ratio, non necessaria tamen. Nam Paulus Reges vocavit Dei ministros, id est, λειτουργοὺς, non propter sacrificium, sed propter publicam functionem, quâ Deo dicuntur λειτουργεῖν, sive dum bonis civibus præmia, sive dum improbis pœnas reddunt. In can. autem Apost. 29. hæc leguntur: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus justè ob manifesta crimina depositus, ausus fuerit ἅψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας. Ubi absolutè Diacono tribuitur λειτουργία. Ex quo apparet, latiùs patere, quàm sacrificium, & significare publicum munus aut ministerium, aut certè aliquo modo sacrum, quod confirmat Gregorius Nazianzenus, qui λειτουργίαν, id est, ministerium, & ἡγεμονίαν, id est, principatum pro eodem accipit. Clariùs Patres Concilii Ancirani cap. 1. loquentes de Presbyteris, qui idolis immolârunt. Placuit, inquiunt, honorem sedis retinere, offerre autem & sermonem apud populum facere ἢ ὅλως λειτουργεῖν, id est, aliquo omninò sacrato munere fungi non liceat. Concludo, verba illa Lucæ λειτουργούντων καὶ νηστευόντων probabiliter, non necessariò de Missæ sacrificio intelligi. Eam verò sententiam, quæ asserit, illa ad Evangelii prædica-*

tionem pertinere, malos quidem habere autores, id est, hæreticos, non videri tamen à vero prorsus alienam, neque ab ea multò ante exortas hæreses viri Catholici abhorruerunt.

Et postea. *Nam ego quidem, ut verum fatear, adduci non possum, ut credam, hæc in ipso Missæ sacrificio contigisse. Nam cur, quæso,* additur *& jejunantibus? An existimandum est, de eo tantùm jejunio agi, quod tum servabant, cùm divino sacrificio intererant? Frigidum quidem id esset ac planè ridiculum. Suspicor igitur, pro re benè gerenda cùm diligentiùs quisq; pro sua virili in vinea Domini laborarent, indicta fuisse jejunia ad aliquot dies, per id verò tempus Spiritum Sanctum monuisse Prophetas, ut Paulum & Barnabam à cæteris segregari atque initiari præciperent. Quocirca, quod plerique observant, ad sacros ordines non modò sacrificium Missæ, sed etiam jejunia fuisse adhibita, verum id quidem, sed vereor, ut possit ex hoc loco colligi, cùm* λειτουργεῖν *ac jejunium non tam fuerint propter ordines assumta, quàm dum discipuli his rebus operam darent, divino monitu Paulus & Barnabas initiati sint.*

12. Cornelius à Lapide in Comment. Act.13. non diffitetur, Pontificios in expositione hujus loci dissentire.

Argum. 10. 1. Cor.10. v.18. *Sacra Cœna opponitur altaribus gentilium, & mensis Leviticis. Ergò est sacrificium.*

Resp. 1. 1.Cor.9.v.13. *prædicatio Evangelii,* fatentibus interpretibus Pontificiis, *niorum non intelligere altaria idololatrica gentilium, in quibus gentiles Dæmonibus immolabant, sed mensas, in quibus post sacrificia peracta, ex cibis & potibus sacrificatis convivia instituebant, vel domi, vel in templis, 1.Cor.8.v.10. cap.10.v.27.*

(Verissimam esse hanc expositionem patet ex eo, quòd Apostolus etiam *de bibitione poculi Diaboli* agit. Notum autem est, gentiles non ad altaria sua, sed ad conviviorum mensas bibisse. Invertimus ergò argumentum. Quemadmodū Christiani, qui conviviis illis gentilium intererant, non quidem sacrificabant, sed tamen participabant de carnibus in sacrificium oblatis: sic Christiani, manducantes panem benedictum, participes fiunt ejus sacrificii, quod à Christo in altari crucis oblatum.)

3. Georgius Ataides Regis Lusitaniæ Theologus in Concil. Trident. monuit; *quòd B. Paulus dicit de participando sacrificio Judæorum, & de mensa Dæmoniorum, si accipiantur ritus à Deo per Mosen instituti, & qui ab Ethnicis inter sacrificandum adhibiti, non inde effici, Eucharistiam esse sacrificium. Notum esse apud Mosen, in sacrificiis votivis totam victimam fuisse exhibitam Deo, atque unam partem ejus igni absumtam, quæ erat sacrificium. Ex eo, quod erat reliquum, partem fuisse Sacerdotis & cæteram partem offerentis. Utrumque partem suam comedisse, qui cùm ipsi collibitum esset, neque id vocatam sacrificare, sed sacrificatum participare. Idipsum Ethnicos imitatos. Etiam*

zabat, nempe sacrificii reliquias, partici-fiunt altaris; & Ethnici ad eundem mo-m: ita nos comedentes Eucharistiam par-pare sacrificium crucis. Atque id esse, quod *it Christus, Hoc facite in meam commemo-ionem, & illud D. Pauli: Quoties come-itis hunc panem & biberitis hunc calicem, istum mortuum pro vobis annunciabitis.* tr. Suavis lib. 6. Hist. Conc. Trid. p. 640.

(Nimirùm comparat Apostolus men-n Christi & Levitarum *in paritate par-ipationis* de rebus in mensa quaq; posi-s, non *in identitate sacrificii*, multò mi-ùs ritu sacrificandi, quem in Euchari-tia negamus, sacrificium non negamus.)

Argum. 11. Hunclæus de Missa p. 270. fundamentum sacrificii Missatici quærit in phrasi Paulina 1. Cor. 11. v. 24. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur. Est*, inquit, *phrasis ista incruentorum sacrificiorum propria, desumta ex ritu, quo Sacerdotes legis ex mandato Dei utebantur in immolatione sacrificiorum incruentorum. Ita enim, quæ incruentè offerebantur Deo, cùm essent ex rebus inanimatis, quæ occidi non poterant, solebant frangi & conteri. Sensus igitur literalis & proprius horum verborum, quod pro vobis frangitur, est iste, quod pro vobis incruento modo sacrificatur.*

Resp. 1. Cajetanus in 1. Cor. 10. sic commentatur: *Verißimum est, verum Christi corpus multipliciter fractum esse. Nam & fractum fuit, quantum ad cutem, cùm flagellatum fuit à Pilati militibus, fractum quoque fuit, quantùm ad carnem, & in manibus & in pedibus, clavis, quibus fixus est in cruce; & fractum demùm est in latere, cùm unus militum lanceâ latus ejus pupugit.* Locum integrum adduximus superiùs in resp. ad argum. 5.

2. Guilielmus Estius in Comment. verba illa refert *ad divisionem, & fractionem ad species panis transmutati, quæ franguntur, eò quòd fractio corporis in Sacramento mystica quædam repræsentatio sit paßionis in cruce, ut panis fractus intelligatur, qui in cruce attritus est ob scelera nostra*, Es. 53. v. 4.

3. Benedictus Justinianus in Comment. pag. 566. *probabilißimum esse* statuit, *fractionem, quæ fit in sacrificii celebratione, consecratione priorem fuisse.*

(Atqui si fractio est consecratione prior, non necessariò sacrificium aliquod innuit. Illud enim in ipsa consecratione, ut volunt, essentialiter consistit.)

4. Vulgata versio Latina in Concilio Tridentino pronunciata est authentica. Illa verò sic habet: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

Argum. 12. Hebr. 5. v. 1. *Omnis Pontifex ex hominibus assumtus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona aut sacrificia pro peccatis.* Ex hoc loco Alphonsus de Castro lib. 10. adversus hæreses verbo Missa, hæresi 2. cupit probare sacrificium Missaticum. *Aut ergò* (inquit) *nullum est legis Evangelicæ Sacerdotium, aut aliquod habebit peculiare sacrificium, quod offerat pro peccatis. Nullum autem est aliud, quod non poßit à non Sacerdote offerri, nisi Eucharistia, quæ in Missa offertur, Missa ergò est sacrificium.*

Resp. 1. Estius in illum locum sic commentatur: *Quod in verbis præcedentibus sumsit, Christum esse Pontificem, id jam probare instituit &c. Facit id ex aliorum Pontificum collatione, videl. Leviticorum. Neque enim erant alii Pontifices, cum quibus collatio fieri posset. Nã etsi ante legẽ fuerint, qui sacri-*

ficia Deo offerrent: tamen de Levitico tantum Pontifice Apostolum loqui & cum eo Christum conferre, manifestum est totam seriem sequentis dissertationis intuenti. Unde ait cap. 7. ad finem. Lex homines constituit Sacerdotes infirmitatem habentes. Docet ergò, quid simile Christus habeat cum legali Pontifice, verò; ac legitimo ejus officio, ut ostendat, eum verè Pontificem esse: tum quid habeat diversum, quò probet illo esse majorē.

2. Bellarminus lib. 3. de Pontif. cap. 13. §. Ratio. Apostoli in Scripturis nunquam vocant Sacerdotes Christianos, Sacerdotes, sed solùm Episcopos & Presbyteros.

(Ergò hic locus non intelligitur de Sacerdotibus Christianis in Veteri, sed Leviticis in N.T.)

Argum. 13. Hebr. 7. v. 3. Christus est æternus Sacerdos. At si non offerretur quotidiè sacrificium externum, non esset Sacerdos æternus.

Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 25. §. Quod autem &c. Non potest Christus dici Sacerdos in æternum, nisi per Ministros sacrificet; quia certū est, eum propriè & per se nō sacrificare.

Resp. 1. Pontificii agnoscunt, Missaticum sacrificium in vita æterna non amplius locum habiturum. Atqui Christus etiam in vita æterna erit Sacerdos. Ergò ad æternitatem Sacerdotii Christi non requiritur Missaticum sacrificium.

2. Pontificii statuunt, tempore Antichristi cessaturas omnes publicas religionis Ceremonias & sacrificia.

Bellarminus lib. 3 de Pont. Rom. cap. 7. propter atrocitatem persecutionis tunc cessaturum publicum & quotidianum Ecclesiæ officium & sacrificium, juxta vaticinium Daniel. 12.

Ibid. Antichristum interdicturum sacrosanctum Eucharis[illegible] [illegible] minùs Christus tunc erit æternus Sacerdos.

3. Vasquez tom. 1. p. 3. D. 85. c. 1. n. 5. Hic modus, quo recentiores explicant æternitatem Sacerdotii Christi, mihi nunquam placere potuit, atque non solùm Scripturâ, sed etiam manifestâ ratione refelli potest.

4. Ribera in cap. 7. Hebr. n. 66. Duplici ratione dicitur Christus ab Apostolo Sacerdos in æternum, quia ipse æternus est, nec moritur, ut alii Sacerdotes, qui, dum vixerunt, potuerunt hostias offerre, sed morte impediuntur. At Christus, licèt, cùm obtulit sacrificium, mortuus est, tamen resurrexit & jam vivit in æternum. Secundò, non est finita virtus ejus sacrificii cum ejus morte, sed nunc etiam Patri illud repræsentat, & res nostras apud Patrem agit, ut omnes electi vitam consequantur æternam. Propterea ait Apostolus, unde salvare in perpetuum potest accedentes per ipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.

Ibid. n. 32. Nemo potest negare hoc pronunciatum. Christus nunc in cælo Sacerdotii officio fungitur apud Patrem pro nobis, ut Apostolus Johannes probat 1. Epist. 2. Si quis peccat, Advocatum habemus, & Paulus Hebr. 7. Alii quidem plures &c.

Argum. 14. Hebr. 13. v. 10. Habemus altare, de quo non habent edendi potestatem, qui tabernaculo deserviunt. Ubi verò altare, ibi sacrificium. Anglo Remens. in h.l. Autor Phosphori cap. 4. arg. 4. Salmero Disp. 23. in Ep. Hebr. pag. 788. Jacobus Tirinus in Comm. h.l.

Resp. 1. Thomas Aquinas in c. 13. Hebr Istud altare vel est crux Christi, in qua pr nobis immolatus est; vel ipse Christus, in quo & per quem preces nostras offerimus & ho

ureum, de quo dicitur A-

sic commentatur: Ob-
um Evangelio, non habent
hristi partem, secundùm
Si circumcidamini, Chri-
erit. Et hoc est, quod dicit
altare, id est, crucem, in

Plerique tam veteres, quàm
are significari volunt men-
ex qua sumitur à fidelibus
Domini &c. At verò sanctus
let addere Oecumenium
altare hoc interpretatur cru-
ipsum Christum. De quo alta-
it, est fructum passionis Christi
ipsi, tanquā capiti, incorporari.
risti rectè propriéque vocari altare,
atio est. Non enim aliud altare fin-
super quod Christus cruentè pro no-
t immolatus. Ilude & Ecclesia nomi-
m crucis in divinis officiis. Ipsum quo-
ristum esse altare probat idem Doctor,
ipse est, in quo & per quem preces nostras
offerimus: Idemque significatus est per al-
e aureum, quod vidit Johannes Apocal. 8.
iorem S. Thomæ expositionem amplectitur
yranus, posteriorē Titelmannus. At Gagnæus
utramque miscere videtur, dum hoc altare di-
cit esse hostiam in ara crucis oblatā, ipsum scil.
Christi corpus. Harum trium expositionum
prima, quæ altare mensam Domini interpre-
tatur, opponi solet hæreticis, qui sacrificium
incruentum corporis & sanguinis Dominici
pernegant &c. Cæterùm arbitror, expositio-
nem S. Thomæ, quam priori loco posuit, esse
magis germanam. Innuit enim eam nobis ipse
Apostolus, cùm paulò pòst dicit, Jesum extra
portam passum esse, id est, in ara crucis obla-
tum. Et ut taceam, quòd toties in hac Episto-
la, atque ex instituto per antithesin compa-
rat Sacerdotem ministrantem tabernaculo
cum Christo offerente seipsum in cruce, sanè
cùm in superiore disputatione, quâ tam co-
piosè egit de sacrificiis veteris legis per Chri-
stum abolitis, deque sacrificio N.T. per eundem
introducto, nullam facere voluerit mentio-
nem incruenti sacrificii novæ legis, non mul-
tùm verisimile est, eum nunc aliud agentem,
velut ex abrupto voluisse de sacrificio incru-
ento sermonem ingerere, sed potiùs cruenti, in
cruce oblati, memoriam ex antedictis reno-
vare.

(Hæc expositio probatur ex verbis immediatè sequentibus. Apostolus enim figuram veritati applicans, ostendit, quòd sicut V.T. Sacerdotes sacrificia pro peccato oblata & extra castra combusta, non comedebant: ita Ceremonias Judaicas observaturi, ac Hierosolymitano templo adhæsuri, nec cum Domino extra portas egredientes, sacrificii Christi extra urbem oblati, participes esse nequeant, quod de alio, quàm crucis sacrificio intelligi minimè potest. Nostram ergò expositionem ipsâ textus evidentiâ comprobatam, sequuntur Thomas, Lyranus, Titelmannus, Gagnæus, Estius &c.)

4. Hinc Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 14. §. 2. sic scribit: *Existimant quidem aliqui, ut Haymo & alii nonnulli graves autores, non improbabiliter, mensam Domini expressè vocari altare, Hebr. 13. in illis verbis, Habemus altare &c. tamen quia non desunt ex Catholicis, qui eo loco per altare intelligant crucem, aut ipsum Christum, non urgeo istum locum.*

5. Guilielmus Bailius Jesuita tom. 2. Controvers. q. 29. *Metonymicè de altaris sa-*

 crificio,

crificio, de corpore Christi (Apostolus) *loquitur, cujus Judæi participes fieri non poterant, quia non erant baptizati.*

6. Salmero, etsi ex hoc loco Missaticum sacrificium stabilire conatur, fatetur tamen, *per altare ab Apostolo μεταφορικῶς intelligi sacrificium, quo sensu hæc vox etiam 1.Cor.9.v.13.cap.10. v.18. usurpatur*; fatetur etiam, *hoc sacrificium Novi Testamenti esse ipsum Christum*, quo modo Apostolus ipse exponit 1.Cor.5.v.7. illud verò sacrificium oblatum est pro peccatis nostris in ara crucis, 1.Petr. 2. v.24.

7. Franciscus Ribera in cap.13. Hebr. non negat, *de passione Christi hunc locū intelligendum*, & rejicit Bellarminum, qui lib.3. de Cultu Sanct. cap.4. §.16. *altare ad sacrificium Eucharistiæ* accommodat, ipse verò *de Sacramento Eucharistiæ sermonem esse* ait: quo nomine ipsi videtur indignari Benedictus Justinianus, quando in hunc locum sic commentatur: *Mirum autem est, quid in mentem venerit quibusdam, qui malunt, hæc ad Eucharistiam referre, ut est Sacramentum, quàm ut est sacrificium.*

Argum. 15. *Ubi Sacerdotes, ibi sacrificium. At in Novo Test. quidam constituuntur Sacerdotes, Esai.61.v.4.cap.66. v.21. 1. Petr.2. v.9. Apoc.1.v.6. Ergò.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 3. de Pontif. Rom.cap.13. & lib.1. de Missa cap. 17. fatetur, *Ministros* N.T. *nunquam vocari in Scripturis Sacerdotes*, (videlicet in speciali

2. Franciscus Forerius Theologus Ulyssiponensis in Esai.61. pag.219. scribit, *vaticinium Esaiæ in Apostolis impletum fuisse, quia ministros mensarum elegerunt, sibi verò orationem & verbi ministerium reservârunt.*

(Ergò non nisi metaphoricè vocantur Sacerdotes.)

3. Si *in sensu literali* oracula illa Prophetica accipienda, erigendum erit *altare lapideum*, conquirendi *Sacerdotes ex tribu Levi*, immolandi *vituli &c. Si metaphoricè & figuratè*, tum exponenda de eo cultu, quem Evangelium præscribit.

(Prophetæ enim verbis Vet. Testamenti vaticinantur de rebus N.T.)

4. Caspar Sanctius in cap.61. Esai. multis probat, *Sacerdotis nomen proverbiali specie ibidem sumi pro eo, cui à cætera multitudine maxima defertur observantia, & cui optima quæq; ex sacrificiis reservari jubentur; quódq; illi in Scripturis vocentur Sacerdotes, qui nullo modo fuerunt Sacerdotes, sed Principes apud suos in ordine profano & Laico.*

Argum. 16. *In quacunque Republica benè constituta indissolubili nexu inter se devincta sunt, lex, sacrificium, Sacerdotium. Ergò etiam conjuncta esse debent in Republ. Christiana, & per consequens sacrificium visibile requiritur, quod nullum aliud, quàm Missa.* Bellarminus lib.1. de Missa cap. 20. Gregorius de Valent. lib. 1. de Missa cap. 4. Ribera in Comment. ad cap.10. Hebr. pag.

...er omnis, ac proinde Universa... ...oris derogatur.)

...mentum hoc ductum est *ex ra... ...rali*, sive judicio rationis, ...gorio de Valentia d.l. Atqui o... ...superiùs lib.1.part.2. cap. 18. ex ...ne quorundam Pontificiorum, ...*uræ, sive judicii naturalis discur... ...e fundamentum cultus divini.*

...destituitur N. Test. sacrificio ...xterno, quia *sacrificium crucis* ...ad N. Test.

...rminus quidem excipit lib.1.de ...p.20. *Sacrificium crucis non esse pro... ...hristianæ religionis, sed commune o... ...veris religionibus, quæ ab initio mun... ...nt, cùm & in lege Naturæ & in lege ...omnia sacrificia in hoc unum respexe... ...r hoc unum professa sint, & quotquot ...uerunt ab initio mundi, ob hujus sacri... ...participationem justi fuerint.*

...tqui ex eodem principio probare ...ssum, etiam Missaticum sacrificium ...n esse Christianæ religionis proprium ...crificium, cùm ex hypothesi Pontifi... ...iorum omnia alia sacrificia in lege Na... ...turæ & in lege scripta illud unum re... ...spexerint.

Concilium Trid. sess.22. c.1. p.221. *Hæc,* (quæ in Missa fit) *illa munda oblatio est, quæ per varias sacrificiorum Naturæ & legis tempore similitudines figurabatur, utpote, quæ bona omnia per illa significata, velut illorum consummatio & perfectio, complectitur.*

4. Contra Bellarminum ex Bellarmino sic concludimus: Quod non fuit tempore Christianæ religionis, illud non est sacrificium Christianæ religionis. Bellarm. lib.1. de Missa cap.20. Missaticum sacrificium non fuit tempore Christianæ religionis. Nam Missa celebrata fuit à Christo ex hypothesi Pontificiorum in prima Eucharistiæ institutione & Christiana religio ex hypothesi Bellarmini d.l. demum post Christi mortem cæpit. Ergò Missa non est Christianæ religionis proprium sacrificium.

5. Suarez part.3.tom.3. Disput. 73. sect. ult. statuit, *sacrificium, quatenus specialem illum cultum includit, qui est per hostiæ oblatæ immutationem, non esse lege Naturæ præceptum, sed solùm quatenus includit generalem cultum externum.*

(Nimirùm de lege Naturæ est, ut Deum colamus, non tantùm *interne*, in animo; sed etiam *externè*, in gestu, sermone, & actionibus, ad ejus cultum & honorem relatis: sed ut fiat oblatione aliquâ rei sensibilis permanentis, ejusdemque destructione, id nunquam Natura docuit.)

Inde Suarez rectè addit. *Præter hunc enim modum possunt esse alii, etiam honesti & sufficientes, ut per vocalem orationem & laudem, per genuflexiones vel alias similes actiones. Cultus enim externus multiplex est, & nullum est naturale principium, ex quo sufficienter colligi possit, determinationem illius ad talem modum cultus, scillcet per sacrificium, esse omninò necessarium ad morum honestatem.*

Argum. 17. Huntlæus de Missa p.208. *Eucharistiam esse sacrificium* probat ex eo, *quòd repræsentet mortem Christi. Perspicuum est*, inquit, *solum sacrificium repræsentare mortem Christi, non Sacramentum.*

pag.206. *Nec verum est, quod aliqui ex Adversariis dicunt, Baptismum, etiamsi sit Sacramentum & non sacrificium, nihilominus repræsentare mortem Christi.*

Resp.

Resp. Bellarminus in locis quampluribus firmant.
rimis fatetur, *Baptismum & Sacramenta,*
quâ talia, repræsentare Christi mortem. lib. 1.
de Sacram. in genere cap. 9. & 15. lib. 2.
cap. 4. lib. 1. de Baptismo cap. 9. arg. 15. lib. 1.
de Missa cap. 15.

(Aut ergò statuant, etiam Baptismum
esse sacrificium, aut agnoscant, ex eo,
quòd Eucharistia repræsentet mortem
Christi, non posse evinci, Eucharistiam
esse sacrificium.)

Argum. 18. Bellarminus lib. 1. de Mis-
sa cap. 13. *Corpus & sanguis sunt in Cœna ut*
cibus & potus. At caro & sanguis non sunt
apta ad cibum, nisi animal priùs moriatur.
Christus autem non moritur, nisi per immo-
lationem & mactationem. Et hoc est argu-
mentum Gregorii Nysseni in pr. orat. de Re-
surrectione, ubi colligit, Christum in Cœna
immolari, aliàs non possemus carne ejus vesci.

Resp. Salmero tom. 9. tract. 21. pag.
243. sic scribit: *Audivi, quosdam probare*
conatos, Christum se in Cœna mactâsse, quia
per consecrationem, ex vi verborum separa-
tur corpus à sanguine & sanguis à corpore, ob
quam separationem mors sequitur, licèt ob
concomitantiam naturalem mors non sequa-
tur. Sed neque mors semper est necessaria, ne-
que consecratio aut separat, aut dividit ex vi
verborum conjuncta, maximè, si, quod offer-
tur sub aliena specie, mactationis & mortis
minimè sit capax. Constat autem, Christum
sub hostia delitescentem immortalem existe-
re. Quare quod Nyssenus & Theophylactus do-
cent, mactationem esse in hac oblatione, beni-
gnè est interpretandum, nimirùm mactatio-
nem antiquam, quâ Christus in cruce sacrifi-
catus est, in hujus hostiæ sanctificatione, non
novam inveniri & realem aliam ab illa di-
stinctam.

Resp. 1. Cassander in Liturg. cap. 10.
Ætate Augustini offerendi verbum de tota
hujus Sacramenti celebratione & admini-
stratione dicebatur.

Epist. 118. ad Januar. *Alii cotidiè com-*
municant corpori & sanguini Dominico: a-
lii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies
omittitur, quo non offeratur: alibi Sabba-
to tantùm & Dominico: alibi tantùm Do-
minico.

2. Idem Cassander in Consultat. cap.
de Sacrificio corp. & sang. Christi p. 998.
Fatendum est, oblationis & sacrificii nomine
veteres nonnunquam intellexisse totam hanc
mysticam actionem, quæ constat symbolorum
consecrandorum oblatione, oblatorum conse-
cratione, mortis Domini commemoratione,
gratiarum actione, & pro communi omnium
salute supplicatione, etiam Sacramentorum
distributione & participatione, hac certè o-
mnia Græci his nominibus λειτουργίας, ἱερουργίας, *θυσίας* ἀναιμάκτης, λογικῆς λατρείας *significâsse*
videntur.

Et postea. *Manifestum est, veterem illam*
Ecclesiam ita semper sensisse, corpus & san-
guinem Christi semel in cruce oblata ad sa-
lutem totius mundi, victimam esse perpe-
tuam, quæ semel oblata consumi non potes[t]
sed efficax manet ad remissionem quotidian[o-]
rum delictorum, quare & Christus in cœ[lo]
perpetuum habens Sacerdotium, quotic[...]
hanc perennem victimam pro nobis quoda[m]
modò offert, quando apud Patrem inter[pel-]
lat pro nobis. Hanc Cassandri sententi[am]
confirmat evidens locus ex Lomb[ar-]
do lib. 4. sentent. dist. 12. superiùs ad[du-]
ctus.

3. Melchior Canus lib. 12. Loc. Th[eol.]
ca[p.]

-. sic disserit: *Lutherani* *ificium negant, sed in eo* *iam pro peccatis admit-* *ponere sacrificio Christi* *uno cuncta sunt remissa.* *Et iosum sacrificium in Ec-* *, quod Eucharistiam isti* *peccatis nullum esse, quod* *appellant.*

-ò dicta Patrum nobis -quæ sacrificium *Euchari-* *emoratiuum* statuunt.)

-d sacrificium in S. Cœna -sse, patet ex ipsorum ver- -n Dial. cum Tryphone. *-ndatis à lepra offerri solitam* *-sse* dicit *panem Eucharistiæ,* *-riam passionis suæ purgantis* *-o animas hominum J. C. tra-* *, ut interim gratias agamus* *mundo propter homines creato,* *-ia hoc continentur, tum pro re-* *liberati sumus à peccatis, prin-* *potestatibus in universum de-* *-uxta divinum consilium.*

-Dial. *Preces autem & gratiarum* *à dignis offeruntur, sola perfecta* *-ta sacrificia esse, ipse quoq; affir-* *-us sola etiam Christiani facere* *-idicerunt, etiam in ipsa comme-* *-alimonia sicca & liquida, in qua* *-is, quam propter ipsos Filius Dei* *meminerunt.*

-anus Epist. 63. S. Cœnam vocat -, sed sub finem Epistolæ seip- -xplicat: *Quia passionis ejus men-* *sacrificiis facimus (passio est enim* *sacrificium, quod offerimus) nihil* *quàm, quod ille fecit, facere debe-*

(Ex eo sic colligimus. Sacrificium, quod in administratione Cœnæ offerimus, est passio Christi. Jam verò Cœna non est propriè passio Christi, sed tantùm passionis memoriale. Ergò etiam Cœna non est propriè sacrificium, sed sacrificii memoriale.)

Chrysostomus in Psalm. 95. *Quæ omnia* (V. T. sacrificia) *nova gratia superveniens uno complectitur sacrificio, unam ac veram statuens hostiam.*

(Hoc non potest de sacrificio Missæ intelligi, quia aliàs sacrificium in cruce oblatum non esset vera hostia.)

Habemus autem & nos in nobis varias immolationes, non quæ juxta legem incedunt, sed quæ decent Evangelicam gratiam. Visne has cognoscere victimas, quas habet Ecclesia, cum sine sanguine, sine fumo, sine altari, cæterisq; Ceremoniis munus Evangelicum sursum ascendit ad cœlum, quodq; sit sacrificium mundum & immaculatum. Audito sanctam Scripturam tibi palam exponentem hanc differentiam ac varietatem.

(Uni ergò veræ hostiæ addit varias victimas, scilicet spirituales, aliàs enim hæc verba pugnarent cum prioribus. Illud patet etiam ex eo, quòd loquitur de hostiis, quæ offeruntur sine altari. Enumerat *decem* ejusmodi *hostias,* inter quas primo loco ponit Eucharistiam.)

Idem homil. 17. in Epist. ad Hebr. *Quid ergò nos? nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed ad recordationem faciendam mortis ejus. Una est hostia, non multa. Quomodo una est & non multa? quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorum, hoc autem sacrificium exemplar est illius, idipsum semper offerimus &c. Idipsum*

 semper

ſemper facimus, μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας, *magis autem recordationem ſacrificii operamur.*

Auguſtinus lib. 1. contra adverſ. legis & Prophet. c. 19. *nobis* tribuit *ſacrificium laudis, Chriſto autem verum & proprium ſacrificium in cruce oblatum. Deum non egere quis neſcit? ſed nec laudibus noſtris eget. Verùm ſicut nobis, non illi, utile eſt, laudare Deum, ſic nobis, non illi, utile eſt, ſacrificium offerre Deo, quoniam ſingulari & ſolo* (nota) *vero ſacrificio pro nobis Chriſti ſanguis effuſus eſt.*

Idem Epiſt. 23. ad Bonifac. *Nonne Chriſtus ſemel immolatus eſt in ſeipſo, & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur. Nec utique mentitur, qui interrogatus eum reſponderit immolari. Si enim Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omninò Sacramenta non eſſent.*

(Quia immolationem ſtatuit in Sacramento, non in ſacrificio, ergò non intelligit immolationem propriè dictam. Dicit etiam, *populis eum immolari,* videlicet in *diſtributione,* non Patri in *conſecratione,* ut volunt Pontificii.)

Idem lib. 20. contra Fauſtum cap. 18. ſcribit, *Chriſtianos peracti in cruce ſacrificii memoriam celebrare ſacroſanctâ oblatione & participatione corporis & ſanguinis Chriſti.*

(Ubi nomine oblationis non intelligit ſacrificium Deo oblatum, ſed *diſtributionem,* per quam corpus & ſanguis Domini communicantibus offeruntur,

5. Sic ergò Patres vocibus *ſacrificii victimæ, immolationis, oblationis, hoſtiæ &c.* reſpexerunt. α. vel *ad eleemoſynam,* quam ad ſacram menſam uberrimè contulerunt ad Euchariſtiæ Sacramentum acceſſuri. β. vel *ad preces,* quas longâ ſerie pro omnibus Eccleſiæ ordinibus ac pro Magiſtratu, juxta diſpenſationem Dominici Teſtamenti, effuderunt. γ. vel *ad gratiarum actiones,* quas pro beneficiis divinis, præſertim pro ſacrificio Chriſti in cruce, Deo obtulerunt. δ. vel *ad prædicationem & commemorationem mortis Dominicæ,* quam ex præſcripto Apoſtoli 1. Cor. 11. v. 26. Euchariſtiæ celebrationi adjunxerunt. ε. vel ad concurſum variorum Chriſtianæ *virtutis exercitiorum,* quæ Deo exhibuerunt. ζ. vel *ad conſecrationem* illam, quâ ſe totos quaſi Deo conſecrarunt & ſanctificarunt ex digna theſauri Euchariſtici conſideratione. η. vel *ad ſacroſanctas illas actiones,* quæ in adminiſtratione & uſu Euchariſtiæ occurrunt, quæ ſacrificii nomen in ſignificatione latiore, in Scripturis tamen non infrequenti, jure ſibi vendicant. θ. vel *ad repræſentationem unici illius propitiatorii ſacrificii,* quod Chriſtus in ara crucis Patri cœleſti obtulit. ι. vel ad certiſſimam exhibitionem atque Sacramentalem præſentiam *corporis & ſanguinis Dominici,* tanquam ſacrificii in cruce pro nobis oblati. κ. vel ad ſingularem illam *fidei operationem,* quæ corpus & ſanguinem Chriſti, precioſiſſimum illud redemtionis noſtræ lytrum, in ſacra Cœna firmâ fiduciâ apprehenſum intimè ſibi applicat, inter

ıs mensas, in quib.
nt altaria. Ergò in

inComm. Act. 2.
empli & Sacerdo-
ioribus pro sacris
rpari.
d annum Christi
Si quis primitivæ
ncipia repetat &
cenam fuerint illæ
easdem fuisse sacræ
it enim Dominus ac
na illa ac memorabi-
ı unà conjunxit, com-
narum priori agnum
altera verò mox conse-
rpus suum & sangui-
t: ita etiam Apostolo-
em in Ecclesia consuetu-
ta, ut simul utramque
ent.

nt, *in Missis veterum cui-*
Offertorio nomen est, sive
onsecrationem.

olim fuit, *oblationes Laico-*
t constat ex canone Gre-
apud Gratianum dist. 1 de
e. *Omnis Christianus procu-*
um solennia aliquid Deo offer-

de div. officiis cap. de celebr.
uitur deinde Offerenda, quæ inde
ı accepit, quòd tunc populus sua
ferat.

a de sacrificio Missæ lib. 4. cap.
rium dicta est pars illa, in qua po-
clesiæ Ministris oblationes suas offe-

Quicquid verò sit, quamvis Bel-
larminus lib. 1. de Missa cap. 23. confirmaturus, *Missam esse sacrificium, efficacissimam putet esse probationem, quæ à consensu veteris Ecclesiæ sumitur*, tamen non potest Apostolicæ vel isti propinquæ consensum probare, itaque tantùm *à mille annis* eundem deducit. Sic enim scribit §. Postrema. *Missa, ut nunc est, tempore Sancti Gregorii Papæ I. absoluta est, ut Kemnitius fatetur, & constat, à tempore Gregorii nihil ad canonem Missæ esse additum. Porrò Gregorius ante annos circiter mille floruit. Ergò testimonio Adversariorum Missa pro sacrificio haberi cœpit in Ecclesia ab annis ut minimum mille.*

9. Denique quædam Patrum dicta, quæ pro stabiliendo Missatico sacrificio afferuntur, petita sunt ex scriptis, quæ quidam ex ipsis Pontificiis supposititia esse agnoscunt. Sic ex *libro passionis Andreæ* afferunt dictum Andreæ Apostoli ad Præsidem Ægeam.

Sed Bellarminus lib. de script. Eccles. p. 69. de eo sic scribit: *Audivi aliquando magnum quendam virum eam Historiam ab Achaiæ Presbyteris conscriptam in dubium revocantem.* Plura hujusmodi exempla peti possunt ex illis, quæ dicta sunt lib. 1. part. 2. cap. 13.

Thesis 2. Missa non est sacrificium Propitiatorium verè & propriè sic dictum, sed tantùm commemoratio sacrificii propitiatorii in ara crucis à Christo oblati.

Anthitesis. Conc. Trid. sess. 22. can. 3. *Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantùm esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, anathema sit.*

Alphonsus de Castro lib. 10. adv. hæreses, verbo Missa, hæresi. 5. *Heresis est, statuere, quòd Missa non possit offerri pro peccatis.*

Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 1. *Synodus Tridentina apertè docuit, sacrificium Missæ non solùm propitiatorium esse pro pœnis, sed etiam pro culpis, non solùm pro culpis levibus, sed etiam pro gravibus, atque adeò mortalibus, id enim significat, cùm ait: Crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

Nostram sententiam confirmavimus superiùs. Hîc breviter monemus.

1. Missa non est sacrificium propriè sic dictum. Ergò nec est propitiatorium sacrificium.

2. Christus *unicâ oblatione in cruce perfectos reddidit omnes, qui sanctificantur.* Hebr. 10. v. 1. 11. & 12. Ergò non requiritur nova oblatio propitiatoria.

3. Applicatio meriti Christi non fit per novum aliquod propitiatorium sacrificium, sed per *verbum & Sacramenta* ex parte Dei, per *fidem* ex parte nostra.

4. Sacra Cœna instituta est *ad commemorationem Christi* Luc. 22. v. 19. non autem in propitiationem pro peccatis, in hunc enim finem *sanguis Christi* in ara crucis *effusus.* Matth. 26. v. 8.

5. Scriptura soli sacrificio Christi in cruce præstito hunc honorem tribuit, quòd sit *expiatio pro peccatis totius mundi.* Es. 53. v. 5. 11. Joh. 2. v. 2. Hebr. 9. v. 14. cap. 10. v. 12. Ergò Missæ hoc non est tribuendum.

6. *Absq; effusione sanguinis non fit propitiatio pro peccatis* Hebr. 9. v. 22. Jam verò *Christus* ex hypothesi Pontificiorum *modo incruento Patri cœlesti offertur*, unde vocant θυσίαν ἀναίμακτον. Ergò Missa non est sacrificium propitiatorium. Dicimus ergò cum Chrysostomo homil. 17. in Epist. ad Hebr. *Offerimus quidem, sed recordationem facientes mortis ejus, hoc sacrificium exemplar illius est. Hoc, quod nos facimus, in commemorationem fit ejus, quod factum est. Idipsum semper offerimus, magis autem recordationem sacrificii operamur.*

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, *Missam ideò vocari sacrificium, quia est commemoratio unici sacrificii in ara crucis à Christo oblati.*

(Ergò non est sacrificium propitiatorium propriè sic dictum, sed sacrificii illius propitiatorii commemoratio.)

Dicta ejusmodi in cap. præced. sunt allata.

2. Quòd quidam agnoscunt, Missam esse potiùs applicationem propitiatorii sacrificii, quàm propitiatorium sacrificium propriè sic dictum.

Georg. Cassander in consult. art. 24. cap. de iteratione sacrificii p. 1000. *Atq; hac ratione hoc sacrificium, quatenus Sacerdotis piâ supplicatione peragitur, non modò Eucharisticum, sed etiam propitiatorium dici possit, non quidem ut efficiens propitiationem, quod sacrificio crucis proprium est, sed ut eam jam factam impetrans, quomodo oratio, cujus hoc sacrificium species est, propitiatoria dici potest.*

p. 1004. *Primùm sacrificii & doni nomine intelligitur sacrificium populi, quod consistit in pane & vino &c. Deinde est sacrifi-*

oblata, hoc est, ipsum corpus Chri-
ricum est perpetuum & propitia-
ficium, non quidem quatenus hîc
cerdote in altari quotidie offer-
is commemorationem, sed quate-
o & aeterno Sacerdote in ara cru-
tum est in mortem &c. Deinde
oblationis voce intelligitur ipsa
dus offerendi, qui longè alius est
actus est in ara crucis, quamvis
ffertur, eadem sit, ibi enim obla-
corporis sacrificium per passio-
rtem, hîc per passionis & mortis
recordationem & repraesentatio-
blatum est ad pretii solutionem
tionem, hîc autem ad pretii illius
nem & consecutionem.
:t.eod. *Qui hisce mysteriis inter-*
comparatos esse debere ait, *ut lau-*
um sacrificium unà cum Sacerdo-
r Sacramenta divina, si non ipsâ
m perceptione, certè religiosâ ani-
ne participare queant.
at *sacrificium laudis & precum,*
pitiatorium vel satisfactorium)
perus (cui ob rem Pontificiam
lefensam dignitas Cardinalitia
t,) in Antididagm. Colon. *Missa*
pellari propitiatorium sacrificium,
tale reverâ sit, sed quòd sit imago
pitiatorii sacrificii semel in cruce.

ı in Institut. vociferatur, *insignem*
fieri Papistis, quasi doceant, Mis-
propitiatorium pro peccatis sacrifi-
se verò *Missae sacrificium ita* dicit:
Deo, quando fides de nostris meritis
s corpus & sanguinem Christi appre-
& Deo proponit, hoc est, inter iram
& peccata nostra interponit.

Deputati Pontificiorum in Comitiis Augustanis contendebant, *Missam privatam non tanquam sacrificium propitiatorium pro vivis & defunctis, sed solùm gratiarum actionis & Ministri participationis causâ restaurari debere.* Chytraeus Hist. Aug. Confess. p. 284.

Eccius lib. I. de Missa cap. 10. scribit, *celebrationem, dispensationem & sumtionem Eucharistiae posse dici sacrificium propitiatorium, quia sit imago quaedam repraesentativa passionis Christi, quae fuit vera immolatio.*

In forma Interreligionis dicitur, *Missam à Pontificiis non statui propitiatorium sacrificium pro peccatis, sed duntaxat commemorativum, Eucharisticum & applicatorium.*

Idem tueri voluit Sidonius in Synodo Tridentina, Wicelius, Conradus Clingius part. 3. Catech. cap. 13. in Summ. doctr. Catholicae tit. 105. 107. 116.

Pazmannus lib. II. hodeg. negat, Missam esse sacrificium propitiatorium. *Non dicimus,* inquit, *Missam esse tale sacrificium, quod sacrificii cruenti in nostri redemtionem oblati insufficientiam suppleat vel augeat; sed Missa tantùm est sacrificium commonefactorium cruenti sacrificii, ejusque fructum in nos derivans.*

Et posteà: *Uno verbo sacrificium tale, cujus meminit Paulus, nimirum quod pretium & λύτρον generis humani exolvit, unicum solùm fuit corporis Christi in cruce affixi cruentum sacrificium. Ast nemo Missam tale sacrificium esse dicit.*

Rayhingius in Enchir. Cathol. contra D. Hoë p. 775. vocat *applicativè propitiatorium sacrificium.*

(Atqui esse applicationem sacrificii

tiatorium plurimum differunt)
3. Quòd quidam agnoscunt, Missam
non delere peccata, nec prodesse ex o-
pere operato.
(Utiq; ergò non est sacrificiũ propi-
tiatorium verè & propriè sic dictum.)
Principes Catholici in respons. ad
Confess. August. in art. de Missa in Co-
mitiis Augustanis scripta. *Missa non delet*
peccata, quæ per pœnitentiam, velut peculia-
rem medicinam, sanantur, sed delet pœnam
pro peccato debitam.
Cochlæus ad art. 3. abusuum Aug.
Confess. in Harm. Fabricii p. 405. *Fal-*
sissimum est, nostros ita docere. Non enim di-
cimus aut docemus, Missam ex opere operato
justificare, aut gratiam & remissionem pecca-
torum conferre.
Georg. Cassand. d. l. p. 991. *Omnes hodie*
Ecclesiastici scriptores uno ore clamant, fal-
sò Ecclesiam accusari, quòd doceat, Missæ a-
ctionem ex opere operato, hoc est, ex opere
externo, quatenus id à Sacerdote fit, mereri
aliis remissionem peccatorum, pro quibus
applicatur, sed hoc tantummodò docent, cor-
pus & sanguinem Christi, quæ in hac sacra
actione religiosâ commemoratione offeruntur
& fidelibus dispensantur, ex panis & vini
substantiis consecrari, & virtutem sanctifi-
candi obtinere non ex opere operantis, id est,
dignitate & merito celebrantis ministri, sed
ex opere operato, hoc est, ex ordinatione & pa-
cto ipsius Christi, hanc sacram actionem in-
stituentis. Itaq; Sacerdotis actionem tanquam
ministri, quæ in sola Sacramentorum cele-
bratione & humili supplicatione & gratiarũ
actione consistit, eò tantùm valere, ut vir-
tus & gratia, quæ corpori & sanguini Christi
pro nobis semel immolati perpetuò inest iis,

Protestantes opus ... Ecclesiastici opus
Sacerdotis referunt, cum Ecclesiastici opus
operatum de veritate corporis & sanguinis
CHRISTI intelligant, qua non in meri-
to Sacerdotis, sed in verbo conficitur creatoris.
(Si eo modo *opus operatum* exponi-
tur, nemo nostrûm negabit, Sacramen-
tum Eucharisticum confici *ex opere ope-*
rato, id est, non in merito Sacerdotis, sed
verbo Creatoris, qui hoc Sacramentum
instituit.)
Et postea. 992. *Si per opus operatum in-*
telligas externam Ceremoniam sine fide &
bono motu cordis, eam prorsus cuiq; utilem
esse (Catholici) *negant, tantùm abest, ut*
illi tribuant meritum remissionis peccato-
rum pro vivis & mortuis non participan-
tibus CHRISTI meritum per fidem.
Vide Enchiridion Christianæ Institutionis.
Idem publicè & voce & scripto professus est
insignis vir eruditionis Michael Episco-
pus Mersburgensis Concilio. 17. de Sacrifi-
cio Missæ, ubi inter cætera inquit: Falsò no-
bis imputant, quòd Missam ejusmodi actum
externum esse sentiamus, quem Sacerdos
suo arbitratu, quibus velit, seu vivis seu mor-
tuis, accommodare queat, etiamsi is nullâ
fide, nullaq; voluntate præditus sit. Qui
aliquam ex hoc sacrificio utilitatem ad
se redire volunt, ejusmodi sint oportet, qui
ad divinam sperent misericordiam, alioqui
citra propriam fidem & devotionem alien
actio neminem salvum & beatum facere p
test, & Ecclesia Dei hac suâ sacrosanctâ v
ctimâ homini impio non nisi hacten
conferre aliquid potest, quàm ut pr
bus illius causâ id agat apud DEU
ut pro sua clementia hujusmodi homin
co

converteat. Huic accedat, si lubet, Ec-
ni in Apologia Principum Catholico-
efellit illorum errorem, qui tribuunt
licis, quòd partiantur meritum Missæ
ionem Christi & opus Sacerdotis.

93. Quid quòd hæc prava opinio &
lucia de opere operato damnatur in
t compositionem religionis Ratisbonæ
ito, his verbis: Superstitiosa illa absit
, quâ quidam de Natura & energia
sacratissimi sacrificii malè edocti vir-
ejus ex solo externo opere, quod facit
rdos, in se derivari putabant, tametsi
ullam vivam fidem afferrent, nullam pie-
m adhiberent, nullâ communione vel pre-
i vel orationis, sacrificio assensum prabe-
t, quæ opinio damnanda est. Quam
ri sententiam non modò Protestantium
ollocutores, sed cum suis Collegis Eccius ipse,
uamvis aliàs libro iniquior, scripto quoq;
iffragio comprobavit, cùm inquit: Liber
rectè damnat fiduciam solius externi operis
in eo qui nullam fidem vivam, nullam pie-
tatem, nullam communionem precum vel
orationis vel assensum sacrificio adhiberet, &
iste quoque nobis erit velut Ethnicus & publi-
canus à merito & beneficio Missæ alienus.

(Ibidem tamen Cassander fatetur,
hanc opinionem de opere operato in multo-
rum Christiano nomine gloriantium ani-
mis hærere, & ab Ecclesiastica parte magnam
huic falsæ opinioni occasionẽ præbitã videri.)

4. Quòd ex abrogato Judaismo pro-
bare satagunt, Missam esse propitiato-
rium sacrificium.

Bellarm. lib. 2. de Missa cap. 2. §. Igitur.
Sacrificium Missæ propitiatorium esse, proba-
tur. Primùm testimoniis V. T. Scriptura n.
Testamenti veteris apertè docet, fuisse in lege
Naturæ & Mosis sacrificia propitiatoria.

Nam Job. 1. cap. legimus, sanctum Job, qui in
lege Naturæ vivebat, quotidie pro peccatis
filiorum suorum sacrificasse Deo, & Jobi ult.
Deum ipsum jussisse, ut amici Job sacrificarent
pro peccato suo. Levit. 4. 5. & 6. describuntur
varia sacrificia pro peccato.

5. Quòd variis modis in hac quæ-
stione inter se dissentiunt.

Salmero tom. 9. tract. 30. p. 233. statuit,

1. Non omnia peccata sacrificio Missæ
aboleri.

2. Non pro peccatis ante Baptismum vel
ante primam gratiam offerri, quia est myste-
rium fidei, quod fidelibus tantùm prodest.

3. Non offerri pro paganis, Judæis, infi-
delibus & Catechumenis.

4. Ecclesiam tamen pro talibus preces
fundere.

5. Non offerri tantùm pro venialibus aut
levioribus delictis, aut pœnis lethalium deli-
ctorum, sed etiam pro gravium criminum
culpis, quæcunq; illa sint, quæ post Baptismum
admittuntur.

Gregorius de Valentia lib. 1. de Missa
cap. 5. p. 715. ait.

1. Fuisse quosdam ex Pontificiis, qui sta-
tuerent, Missæ sacrificium ad pœnarum tan-
tùm relaxationem valere, quæ donatâ culpâ
restant exolvendæ.

2. Fuisse, qui statuerent, valere quidem e-
tiam ad remissionẽ culparũ, non tamen morta-
lium, sed venialium.

3. Fuisse, qui statuerent, sacrificium Missæ
ad culparum mortalium remissionem valere.

Ipse statuit, primariò sacrificium Missæ
remissionem culparum venialium & pœna-
rum temporalium, secundariò & ex acciden-
ti remissionem mortalium conciliare, si con-
tingat, ut ii, pro quibus hoc sacrificium fit,
mortali aliquâ culpâ obstricti sint.

Henricus

Henricus Henriquez lib. 9. Theol. moral. cap. 13. 14. & seqq. statuit.

1. *Missam primò & per se ordinari in satisfactionem pœnarum.*

2. *Pro expiatione autem culparum venialium non esse efficacem immediatè se solâ*, pro qua sententia citat Sotum dist. 13. q. 2. art. 1. Ledesmam q. 23. art. 5. & 7. Canum cap. 12. ad 9. Durandum dist. 12. q. 4. Cordubam lib. 1. q. 3. Ayalam part. 3. cond. 5. Lindanum lib. 1. Panopl. cap. 51. Cassalium lib. 2. de sacrif. cap. 8. Viguerium cap. 16. §. 3. v. 15. &c.

3. *Juvare ad bonos motus, quibus augetur gratia.*

4. *Facere ad adeptionem gloriæ.*

5. *Preservare à peccato & impetrare donum perseverantiæ.*

6. *Pro rebus temporalibus prodesse.*

7. *Hujus oblatione placatum Deum dimittere peccata etiam ingentia.*

8. *Non prodesse excommunicatis contumacibus.*

9. *Non obtinere primam gratiam cum remissione pœnarum æternarum impio atrito*, cui sententiæ tamen favent Catharinus Episcopus Compsanus lib. de sacrif. Miss. Biel lect. 85. Natalis Ceda annot. contra Fabr. prop. 113. Taperus, Sanctius, Soto, Corduba &c.

10. *Hæreticis stante Ecclesia prohibitione & paganis nihil prodesse.*

Ægidius Cônine. tr. de Sacr. q. 83. p. 6. dub. 7. varias difficultates & dissensiones proponit.

1. *Utrum hoc sacrificium conferat sum*[...] tur hæc quæstio à Gregorio de Valentia, Bellarmino, Soto, qui tamen eam, judice Conincio, non satis explicant. Ipse docet, *sacrificium Missæ habere vim operandi effectum propitiatorium, partim ex opere operantis, idq; per modum meriti de condigno & congruo, vel per modum satisfactionis, vel per modum impetrationis: partim ex ratione excellentiæ rei oblatæ; partim ratione Ecclesiæ, in cujus persona Sacerdos offert, partim ex institutione & voluntate Christi primarii offerentis.*

2. *Utrum sacrificium Missæ conferat aliquando immediatè gratiam habitualem?* ubi triplex est Scholasticorum sententia. Quidam ajunt, *conferri primam gratiam & remitti peccata mortalia*: quidam ajunt, *conferri tantùm augmentum gratiæ*; quidam ajunt, *hoc Sacrificio nulli conferri ullam gratiam habitualem, nisi pio motu mediante.*

3. *Utrum hoc sacrificium remittat immediatè iis, pro quib. offertur, ea peccata venialia, quibus nec actu vel virtute inhærent?* ubi rursus sententiarum divortia.

4. *Utrum hoc sacrificium conferat aliquando ex opere operato gratias prævenientes iis pro quibus offertur?* Durandus hoc negat, alii affirmant.

5. *Utrum hoc sacrificium remittat pœnam temporalem, peccatis remissis, adhuc debitam, non modò ex opere operato per modum satisfactionis, sed per modum impetrationis?* quod aliqui Catholici negant, alii verò affirmant.

6. *Utrum existentibus in purgatorio hoc sacrificium prosit ex opere operato?* Quidam Scholastici hoc negant, ut Soto

ne omnes, qui sacrificium hoc offe-
aliquem fructum ex opere operato
ubi tres Scoti, Cajetani &
adversariæ sententiæ produ-

ratione fructus, qui ex opere ope-
idet oblationi, quam facit Sacer-
ona Christi, pendeat ab ejus appli-
ubi quatuor Pontificiorum
ntes sunt opiniones.
rum Sacerdos inter celebrandum
pplicet fructum Missæ ei, quem Deus
aliquot dies hoc vel illud bonum fa-
pugnant hîc inter se Corduba
ez.
utrum hic fructus crescat pro majore
one ejus, pro quo sacrificium offertur?
nt iterum Scholastici, Thomas,
dus, Suarez & alii.
um Pontif. 1. *Antiquissimo Ecclesiæ*
commemoratio defunctorum in ca-
one Missæ.
sp. 1. commemoratio illa defun-
m in Missa non descendit ab A-
lis, sed autorem habet Pelagi-

atina in vita Xysti. *Mortuorum com-*
orationem Pelagius invenit. (vixit au-
ille anno 555.)
Baronius quidem Anno 389. n. 5. 6.
lò antiquiora quærit testimonia ex
gustino. Sed manifestum est, iis com-
morationibus Ecclesiam nihil aliud
sse, quàm quòd fuit testificata, *defun-*
virtute corporis & sanguinis Christi pro
raditi & fusi de bestibus spiritualibus
umphasse: interea *non pro illis omnibus*
ertur sacrificium, quorum fit commemora-
in *Missa*. Hack Jesuita contra Tossa-
am q. 2. cap. 44. p. 655. ut constet, aliud
esse commemorationem illam, aliud ipsum sacrificium.

3. Idem Baronius Anno 1056. n. 9. de Petro Damiano sic scribit: *Quod insuper ad alios ritus spectat, suorum Monachorum & Eremitarum institutione servari cœptum fuit, quod nos jam videmus ubiq; in Ecclesia Occidentali receptum, nempe ut feria secunda animabus liberandis defunctorum pœnis sacrosancto Missarum sacrificio sit adscripta; Feria sexta pro memoriâ passionis Dominicæ, eodem sacrificio, insuper jejunio & verberum afflictione colenda esset; Sabbatho verò in honorem sanctissimæ Dei genitricis Mariæ celebrandum idem incruentum sacrificium, &c.*

(At Petrus ille Damianus vixit circa annum 1056.)

Argum. 2. Alphonsus de Castro lib. 10. adv. hæres. verbo Missa, hæresi. 3. nullum aliud pro astruendo *propitiatorio Missæ sacrificio* adducit Scripturæ testimonium, quàm illud Hebr. 5. v. 1. *Omnis Pontifex &c.* Sed de eo in cap. præced. jamdum egimus.

Thesis 3. Missa non debet offerri pro defunctis.

Ἀνάθεσις. Non damnamus pios veteres, qui in administratione sacræ Cœnæ memoriam Martyrum celebrabant εἰς τῶν μελλόντων ἄσκησιν καὶ ἑτοιμασίαν, *ut sequentium animi ad prædecessorum viam insignibus exemplis suscitarentur*, ut Ruffinus Epistolam Ecclesiæ Smyrnensis explicat, apud Eusebium lib. 4. Hist. Eccles. cap. 15. Epiphanius in hæresi Aerii de his oblationibus sic loquitur: *Quòd proferuntur nomina defunctorum, quid eo magis fuerit utile, quid eo commodius, & magis admiratione dignum? quòd credunt super-*

 stites,

ites, quòd hi, qui decesserunt, vivant & non int nulli, sed sint & vivant apud Dominum r, ut pientissimam prædicationem recen iam, quod spes est orantibus pro fratribus, relut qui in peregrinatione sint.

Pii veteres in Liturgiis defunctorum nentionem faciunt.

1. *Testimonii causâ.* Debet enim Ec lesia militans apud Deum testari de gone fidelis spirituali militiâ defuncti, quantum ipsa externis signis novit.

2. *Gratitudinis.* Deo enim illâ defun cti commendatione aguntur gratiæ, quòd voluerit militem in statu viæ gra ioso suo munimento adversus opposi a terriculamenta stabilire.

3. *Submissionis.* Omnia hac ratione Deo soli transscripserunt, largitori o mnis boni, dum continuationem mi ericordiæ ejus erga defunctum exora e voluerunt, non quòd de continuatio ne dubitarent, sed ut omnia à Deo de pendere indicarent.

4. *Voti.* Non quòd non possideri il lud à defuncto, quod vovent, crederent, sed ut testarentur, quòd triumphantē ex hac militia in cœlos ingressum lætis prosequantur animis.

5. *Conjunctionis.* Voluerunt indicare; non abscissos esse ab Ecclesia, qui in ve ra fide sunt defuncti, sed præmissos tan tùm, & ita quidem, ut capiti Christo ad huc inserti sint.

6. *Incitamenti.* & 7. *Solatii*, tùm ergà a lios, tùm in primis erga eos, quos in lu ctum constituit & desiderium defun ctus. Hoc verò in quæstione est, an pro *defunctis è purgatorio liberandis* Missæ sacrificium offerri debeat, quod nega mus.

Antithesis. Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 7. *Sacrificium Missæ pro defunctis ritè offertur.* Sequitur hac in parte Concilium Tridentinum, quod sess. 6. cap. 2. de sacrificio Missatico decernit, *quòd non solùm pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus, sed etiam pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, ritè offeratur.*

Nostram sententiam probamus.

1. Missa non est sacrificium propriè dictum. Ergò nec debet offerri pro defunctis.

2. Purgatorium nullum post hanc vitam datur. Ergò pro defunctis ex purgatorio liberandis non debet offerri sacrificium.

3. Christus Eucharistiæ Sacramentum instituit *pro vivis*, qui possunt accipere, manducare & bibere, non autem pro defunctis, ut pro illis in sacrificium offeratur.

4. Apostoli nuspiam leguntur Missam pro defunctis celebrasse.

5. Nulla extat promissio, quòd Missæ fructus & effectus ad defunctos sese extendat.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd Carolus Magnus in legibus suis Ecclesiasticis inter alia superstitiones in mortuorum exequiis eradicari voluit, quâ de re videri potest Molinæus in orat. de Theol. & legum Imperial. dignitate.

Arnoldus de villa nova (qui floruit circa annum 1280.) docuit, *pro mortuis non esse sacrificandum.*

2. Quòd negant, mortuis auxilium ferri posse.

Scotus 4. sent. dist. 19. q. 2. art. 4. *Mortui*

...ius sunt in ditione & potestate Ec-...ò eos juvare non potest absolvendo ...gando.

...c locum citat Azorius lib. 10. cap. 22. q. 9.)

...òd quidam agnoscunt, oblatio-...o defunctis destitui mandato

...hias Bredenbachius in lib. de ...ccles. componendis quatern. 1. *An in Ecclesia ad altare etiam per ...m & oblationem pro salute vivorum ...uorum supplicandum, hoc nusquam ...unt scripta Evangelistarum & Apo-...*

...ovicus Nogarola de Apost. in-...d. 32. fatetur, *orationes pro defun-... esse ex Scriptura, sed ex traditio-...*

...arm. lib. 2. de Missa cap. 7. §. At ...c. *Quod dicit* (Chemnicius) *in Scri-...non reperiri* (oblationem pro de-...is) *quis negat? Neque enim nos ad ...uram, sed ad traditionem Apostolo-...non scriptam referimus hanc eorum ...tutionem.*

...ura hujusmodi dicta allata sunt in ... de purgatorio, in resp. ad argu-...um ab orationibus pro defunctis ...rum.

Jam verò eadem ratio oblationis, ... est orationis.)

.. Quòd quidam agnoscunt, obla-...nes illas potiùs fuisse gratulatorias Eucharisticas, quàm propitiatorias ...iberatorias.

...eatus Rhenanus ad libr. Tertull. de ...rtyribus. p. 18. de illo Cypriani Epist. ...b. 4. *Quod ait, Sacrificia pro eis* (Marty-...us) *semper, ut meministis, offerimus, sic accipiendum, ni fallor, ut pro eis idem valeat, quod pro commemoratione eorum.* (*Nam id prioris loci mox citati verba apertè continent*) *veluti passione sive commemoratione passionis occasionem oblationibus & sacrificiis dante. Quae res inde nata videtur, quòd in sacrificio juxta ritum veteris Ecclesiae post Symbolum decantatum & mutuam pacis consalutationē nomina piè defunctorum conscripta in scheda, quam in altari ponebant, recitabantur non sine laude & praeconio virtutum, quae in viventibus eluxerant. Gratulatoriae ergò potiùs preces erant, quibus tum Deo gratias agebant, qui Martyribus eam gratiam & tantum dignationis contulisset, tum simile donum coelitus sibi dari concordibus votis flagitabant, ceu adhuc canit Ecclesia. Gaudeamus in Domino.*

(Hanc Rhenani sententiam confirmant ea, quae habentur apud Dionys. de Hierarch. Ecclesiast. cap. 7.)

Georgius Cassander in Consult. cap. de Iteratione. p. 1003. *Omnibus certè Christianis animis hoc perpetuò insitum fuit, ut Spiritus eorum, qui Christi Sacramento initiati, in confessione nominis ejus, cum aliqua poenitentiae significatione, ex hac vita excesserunt, Dei clementiae commendarent, & eis remissionem peccati, quietem aeternam & consortium electorum precarentur. Et quamvis de statu illo animarum, quibus haec prodessent, non satis constaret, nec inter omnes conveniret, omnes tamen hoc officium, ut testimonium caritatis erga defunctum, & ut professionem fidei de immortalitate animarum & futura resurrectione Deo gratum & Ecclesiae utile judicarunt.*

Et paulò antè p. 1001. *Apud veteres loquendi consuetudo usitatissima est, non solùm pro iis defunctis, pro quibus misericordia*

Dei implorabatur, sed etiam pro Martyribus, pro quorum certaminibus Deo gratiæ agebantur, & quorum precibus Ecclesia commendabatur, offerri diceretur, cùm videlicet in mystica actione, proposito Christi corpore, cujus ipsi lectissima sunt membra, eorum memoria fieret, quod ex Cypriano & Augustino multis locis constat, & in Græcorum Liturgiis manifestiùs exprimitur, qui se rationalem hunc & incruentum cultum offerre dicunt pro Virgine Maria, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus &c.

5. Quòd agnoscunt, oblationes illas pro defunctis in Ecclesia primitiva Apostolicæ vicina non fuisse usitatas.

Martinus Polonus in Chronic. *Pelagius Pont. Rom. instituit, ut memoria defunctorum in omni Missa fieret post elevationem hostiæ.*

(Idem confirmat Hermannus Gigas in Floribus temporum sic scribens: *Preces pro mortuis Pelagius II. Missæ addidit.*)

Platina in vita Xysti. I. de Pontifice illo memorat, quòd mortuorum commemorationem invenerit.

Hûc pertinet primò, quòd Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, ut est in 2. tom. Concil. p. 433. Gregorium II. consuluit pro *obeuntibus, si liceat oblationes offerre, si Presbyter eorum memoriam facere debeat &c.* cui Pontifex hoc modo respondit. *Pro obeuntibus quippe consuluisse dignosceris, si liceat oblationes offerre. Sancta sic tenet Ecclesia, ut quisq; pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes, atq; Presbyter eorum memoriam faciat. Et quamvis omnes peccatis subjaceamus, congruit, ut Sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat, non tamen pro impiis, quamvis Christiani fuerint, tale quid agere licebit.*

(At si pro certo & indubitato dogmate in Scripturis fundato traditio de oblationibus pro defunctis habita fuisset, non ita titubanter & dubiè Bonifacius in illis introducendis processisset.)

Secundò, quòd in vetustioribus Missalibus MStis preces pro defunctis non inveniuntur, quod in Germaniæ & Helvetiæ Ecclesiis & Monasteriis comprobatum est.

6. Quòd agnoscunt, oblationes & orationes pro defunctis à gentilibus originem ducere.

Polydorus Vergilius lib. 6. de rer. invent. cap. 9. pag. 515. *Justa sunt sacrificia, sive exequiæ, quæ eò justa dicuntur, quòd jure mortuis factitari debeant à vivis, quia illi, dum viverent, de his benè meriti fuerint. Ea verò sacrificia pro salute mortuorum statuta fuisse ab Apostolis, sicut Isidorus tradit, testimonio est Tertullianus, qui libro de Monogamia, loquens de muliere vidua, quæ unius viri mortui duntaxat deberet semper esse uxor, inquit: Enimverò pro anima ejus orat, & refrigerium postulat & offert annuis diebus dormitionis ejus: quod sanè pietatis officium, cùm ab Ethnicis etiam præstaretur demortuis, veluti in extremo hoc capite cognosci licet, jam satis certum est, eam orandi pro mortuis consuetudinem induct am fuisse in nostram Ecclesiam ab illis grandib. veterum Christianorum Ducibus Apostolis.*

(Quod ab Apostolis has oblationes & orationes pro defunctis descendisse asserit, falsum est, cùm nullum hujus rei vestigium vel in Apostolicis scriptis, vel in antiquissimorum scriptorum Ecclesiastico-

n libris appareat. Verissimum
od apud Ethnicos illæ fuerint

g. 519. *Jampridem increbuerat*
d veteres (Ethnicos) *parentan-*
orum &c. Sic fiebant annua pa-
est, sacrificium quotannis ad ho-
tuorum, id quod etiam Macro-
o tradunt &c. Sic nos illud ipsum
pro salute mortuorum serva-

n. Bellarm:
ccab. 12. *Judas Maccabeus jussit*
ificium pro peccatis mortuorum,
m Scriptura laudat.
r. Santes Pagninus testatur,
illa non reperisse in autogra-

uidam ex Pontificiis agnoscunt,
m Maccabæorum librum non
nonicæ autoritatis, ut osten-
lib. 1. artic. 2. cap. 1. sect. 2. the-

ntificii statuunt: *Missam non valere*
pro illis, qui in peccato mortali de-
. Jam verò interfecti illi pro qui-
das sacrificium offerri jubet, de-
nt in peccato mortali. 2. Maccab.
).
versione vulgata v. 43. dicitur *sa-*
m pro peccatis mortuorum. Sed in
o simpliciter dicitur περὶ ἁμαρτίας:
quod juxta legem Lev. 4. v. 13. rectè
igi potest de sacrificio pro cœtu
tium, ne propter delictum mor-
m jam manifestatum ira Dei in to-
cœtum superstitem accendere-
v. 42. *deprecabantur peccata penitus*
, noverant enim propter unicum
anis peccatum totum cœtum Israë-

liticum fuisse punitum Jos. 7. v. 5. 11. & 12.
De illis, qui furto anathematum pecca-
verant, extat divina constitutio Deut. 13.
v. 13. 16. 17. quòd sint *occidendi & corpora*
ipsorum comburenda. Ergò pro illis Judas
non sacrificavit, sed pro populo super-
stite.)

CAPUT II.

DE MISSIS SOLITARIIS.

Thesis. Missæ solitariæ sive pri-
vatæ, in quib. solus Sacerdos com-
municat, & ex illa communicatione
fructus aliquis ad populum redire sta-
tuitur, non sunt approbandæ.

Ἐνστάσεις. Bellarminus lib. 2. de Missa
cap. 9. *Sex modis dici potest Missa privata.*
Primò ratione loci, in privato sc. oratorio vel
sacello, hoc probatur exemplo Christi.

(Concedimus, Sacræ Cœnæ admi-
nistrationem non ita esse templis ac lo-
cis publicis alligatam, quin piè liceat in
loco privato, vel tempore persecutio-
nis, vel in alio necessitatis casu eam per-
agere. Atque hæc locum habent, si per
Missam juxta phrasin veteris Ecclesiæ
intelligatur administratio Eucharistiæ;
sin verò per Missam intelligitur sacrifi-
cium Missaticum propriè sic dictum, id
nec Christus nec Apostoli, nec primiti-
væ Ecclesiæ doctores peregerunt.)

Secundò, Missa privata dici potest, quæ
diebus profestis celebratur, hæc itidem
licita, quia Dan. 13. vocatur juge sacrifi-
cium.

(Non improbamus, si vel propter
populi multitudinem, vel etiam pro-

pter alias causas diebus profestis Cœna administretur. Juge illud sacrificiū Danielis non est Missa, sed in sensu literali totus cultus Leviticus V. T. in sensu mystico cultus spiritualis Christianorum in N.T.)

Tertiò, Missa privata dici potest à fine, quia pro aliquo particulari homine vel negotio celebratur.

(In Missa nec pro privatis, nec pro publicis personis vel negotiis sacrificium offerendum, quia non est sacrificium propriè dictum.)

Quartò, privata dici potest à paucitate eorum, qui intersunt.

(Eam non simpliciter repudiamus.)

Quintò privatæ dici possunt Missæ, quæ in minorib. altarib. præter publicam & solennem celebrantur.

(Minora altaria non faciunt, quò minùs adhuc sint publicæ Missæ.)

Sextò privata Missa est, in qua solus Sacerdos communicat.

(De ea propriè hoc loco quæritur.)

Antithesis. Concil. Trident. sess. 22. cap. 6. *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles astantes non solùm spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quò ad eos sanctissimi hujus sacrificii fructus uberior perveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, ut privatas & illicitas damnat, sed probat atque adeò commendat.*

can. 8. *Si quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, adeoq; abrogandas, anathema sit.*

Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 9. §. ultimo. *Missam privatam, in qua solus Sacerdos communicat, licitam esse, probatur ratione Concilii Tridentini sess. 22. cap. 6. quæ talis est. Missæ, in quibus solus Sacerdos communicat, etiamsi privatæ dici possint ratione communicantium Sacramentaliter, absolutè tamen non privatæ, sed publicæ & communes sunt. Ergò non debent ut privatæ rejici & damnari. Antecedens probatur à Concilio dupliciter. Primò, quia in ejusmodi Missis sæpe multi communicant spiritualiter, proinde fructus est publicus & communis. Secundò, quia Sacerdos publicus est Minister, & pro tota Ecclesia sacrificium offert.*

Nostram sententiam probamus.

1. *Ex verbis institutionis.* Christus, inquiens, *Hoc facite in mei commemorationem,* jubet, ut faciamus, quod ipse in administratione primæ Cœnæ fecit. Ipse verò non solùm panem & vinum consecravit, sed etiam panem & vinum consecratum Apostolis distribuit, iisdemque corpus suum mediante pane manducandum, ac sanguinem suum mediante vino, bibendum dedit. Ergò consecrare & non distribuere non est Cœnam Dominicam juxta Christi institutionem celebrare.

Hieronymus in 1. Cor. 11. *Dominica Cœna omnibus debet esse communis, quia Dominus omnibus discipulis, qui aderant, æqualiter tradidit Sacramentum.*

2. *Ex forma hujus Sacramenti.* Ipsa actio Sacramentalis, in qua consistit forma hujus Sacramenti, includit dispensationem, cùm tres sint actus Sacramentales

esse

ales hujus Sacramenti, videlicet *atio, distributio & perceptio*, in man-one & bibitione consistens. Ergò utio omitti nequit.

Ex praxi Apostolorum. Quando A-i Eucharistiam administrârunt, lùm consecrârunt, sed etiam di-erunt, unde celebratio Euchari-escribitur per *fractionem panis*.

Ex loco *Apostolico* 1. Cor. 10. Apo-is describens ritum sacræ Cœnæ rtè scribit, corpus Domini commu-ari & distribui fidelibus, ac fideles rticipes fieri mensæ Dominicæ, non adè & otiosè spectando, sed *manducan-& bibendo*.

5. Ex *oppositione*. 1. Cor. 11. opponit A-ostolus *Dominicam* & *privatam Cœ-nam*; ac ostendit, non posse Dominicam Cœnam celebrari, ubi privata Cœna peragitur.

6. *Ex primitivæ Ecclesiæ exemplo*. In ve-teri Ecclesia semper in actione sacræ Cœnæ fiebat distributio Sacramenti, ut patet ex descriptione omnium Litur-giarum, quæ extant apud Patres, ac vete-res graviter reprehendunt commen-tum, quòd celebratio prosit illis, qui non communicant.

7. *Ex collatione cum Baptismo*. Nemo in alterius commodum potest suscipe-re Baptismum. Ergò nec sacra Cœna in alterius commodum usurpari potest.

8. *Ex collatione cum cibis vulgaribus*. Nemo in alterius commodum cibos corporales manducat. Ergò nec cibum illum Sacramentalem.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, olim non fuisse celebratam Eucharistiam, nisi adessent, qui unà cum Sacerdote conse-crante communicarent.

Canon Apostolicus 9. (al. 8.) εἴ τις ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ προσφορᾶς γενομένης μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω: καὶ ἂν ᾖ εὔλογος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγοι, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut alius ordinis Ecclesiastici, oblationis factæ particeps non extiterit, cau-sam dicito: & si justa fuerit, veniam conse-quatur: sin minus, à consortio segregetur, ut autor offensionis factus populo, & suspicio-nem præbens in offerentem.* In quæ ver-ba Zonaras sic commentatur: *Canon dignos & preparatos semper vult esse omnes ad sanctificationis communionem, maxi-méq; Deo consecratos Ministros.*

Canon. 10. Apostolorum (al. 9.) jubet *excommunicare* illos, qui non *permanent in Ecclesia, usq; dum Missa peragitur & non accipiunt sanctam communionem.*

Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρή. *Omnes introeuntes fi-deles & Scripturas audientes, non perma-nentes autem in oratione & sancta commu-nione, velut inordinatum quippiam, per-turbationemq; facientes in Ecclesia, separari oportet.*

Balsamon in h. canonem. *Alii canones similiter decernunt, ut omnes sint parati & digni communione, & qui tribus Dominicis non communicant, segregen-tur.*

Zonaras ad eundem canonem. *Ca-non præsens exigit, omnes, dum sanctum ce-lebratur sacrificiũ, ad finem usq; in oratione*

sanctaq; communione perseverare, siquidem tum temporis à Laicis exigebatur, ut frequenter communicarent.

(Canon hic renovatus est in Concil. Antioch. can. 2.)

Anacletus Epist. 1. *Peractâ consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminib. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.*

(Citatur in jure Canonico c. Peractâ dist. 2. de consecrat. Rubrica & eam secutus Hardingus, restringunt *ad ministros*, sed nullam afferunt restrictionis hujus causam. Inde Glossa ad illum can. sic annotat: *Hoc antiquum est, nam hodie relictum videtur arbitrio cujuslibet.* & ad can. 9. Apostol. in margine annotatum, *Omnes olim, qui intererant, communicabant.*)

c. Si quis intrat dist. ead. ex Concilio Bracarensi can. 18. *Si quis intrat Ecclesiam Dei, & sacras Scripturas audit, & pro luxuria sua avertit se à communione Sacramenti & in observandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ, illum talem projiciendum de Catholica Ecclesia esse decernimus, donec agat pœnitentiam, & ostendat fructum pœnitentiæ suæ, ut possit, communione percepta, indulgentiam promereri.*

(Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 10. excipit, *canones illos jubere, ut fideles communicent, sed non prohibere Sacerdoti sacrificare, si populus non adsit aut communicare nolit.* At canon Peractâ, loquitur indefinitè, *Peractâ consecratione omnes communicent.* Ac si canon hic jubet populum communicare, prohibet contrà absque communione celebrare, quia consecratio ordinatur ad communicationem. Inde Cochlæus de Missa adv. Musc. agnoscit, *ex veteris Ecclesiæ decreto omnes tùm Sacerdotes, tùm Laicos, quicunq; interessent Missæ sacrificio, communicare oportuisse;* addit autem: *postquam ille communicandi mos tàm Laicorum, quàm Sacerdotum desidiâ & negligentiâ observari desiisset, Spiritum sanctum instituisse & introduxisse pium hujus negligentiæ supplementum per Missarum, quas soli Sacerdotes peragunt, frequentationem*, ac Bellarminus ipse tandem agnoscit, *decreta illa progressu temporis fuisse abrogata.* Fateri ergò cogitur, ea in primitiva Ecclesia viguisse.)

c. Quia passus dist. ead. ex Augustino. *Et ibi vos estis in mensa, & in calice nobiscum vos estis: simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul vivimus.*

Humbertus contra calumnias Græcorum. *Luce clarius intelligi datur, eundem ritum divini sacrificii sanctam Hierosolymitanam Ecclesiam observasse antiquitus, quem sancta Romana Ecclesia observare non cessat hactenus, siquidem tenues oblatas ex simila preparatas integras & sanas sacris altaribus nos quoq; superponimus, & ex ipsis post consecrationem fractis cum populo communicamur, & tunc demum calice meri & liquidi cruoris potamur,*

Idem contra Nicetam. *Nempe hîc in panis fractione & communicatione non nisi perfectam actionem Missæ debemus accipere quemadmodum & ipsum Dominum legimus non imperfectam, sed perfectam commemorationem suis discipulis tradidisse, in pane à se benedicto & mox fracto atq; benedicto. Non enim benedixit tantùm & servavit frangendum in crastinum, nec fregit tantùm & reposuit, sed fractum statim distribuit. Unde B. Alexander Martyr & Papa quo-*

tus

Apostolo Petro passionem Domini in- Canoni Missæ, non ait, Hoc quoties- feceritis, sed Hec quotiescunque fe- s, id est, benedixeritis, fregeritis stribueritis, in mei memoriam facie- tia quodlibet horum trium, si sine reli- ae, scil. benedictio sine fractione, aut fra- ne benedictione & distributione perfe- Christi memoriã nõ representat, sicut di- utio nulla sine benedictione & fractione.

Innocentius tertius lib. 6. mysterior. Missæ cap. 5. *In primitiva quidem Ecclesia singulis diebus, qui celebrationi Missarum intererant, communicare solebant: sed ex- crescente multitudine fidelium traditur in- stitutum, ut tantùm diebus communicarent Dominicis. Postmodum autem, quia nec hoc potuit dignè observari, tertia secuta est insti- tutio, ut ter saltem in anno quilibet Christia- nus debeat accipere Eucharistiam; hoc in- vento remedio, ut singulis diebus osculum pa- cis daretur pro mysterio unitatis.*

Belethus in explicatione Canonis cap. 48. *Illud certè ignorari non debet, olim in primitiva Ecclesia singulis diebus, qui ca- noni Missæ intererant, solitos fuisse commu- nicare: sed postea, crescente multitudine fide- lium, fuisse institutum, ut tantùm Dominicis diebus communicaretur, quod etiam paulò post, cùm observari non potuit, abiit in de- suetudinem, ac tertia secuta est institutio, ut saltem ter in quoq; anno, in Natali, Paschate & Pentecoste, omnes Christiani Euchari- stiam sumerent, invento tamen triplici reme- dio, ut singulis nimirum diebus osculum pacis daretur, ac Dominicis diebus Eulogia, id est, panis benedictus & consecratus: quod in quadragesima & temporibus abstinentiæ de- putatis salvo jejunio observari non potuit: quare tunc hujusmodi fuit promulgata insti- tutio, ut collecta diceretur super populum sub finem Missæ.*

Durandus Mimatensis Episcopus lib. 4. Rational. div. offic. cap. 53. *In primi- tiva Ecclesia omnes, qui celebrationi Missa- rum intererant, singulis diebus communicare solebant, eò quòd Apostoli omnes de calice bi- berunt, Domino dicente, Bibite ex hoc o- mnes.*

Durandus Tholosanus lib. 2. de ritib. cap. 50. *Antiquitus patenæ magnæ conficie- bantur, ut Eucharistiam pro tanta multitu- dine suscipere capaces essent; hodiè minores.* cap. 55. *Non solùm autem Sacerdos, vel reli- qui sacri ministerii, sed & Laici, qui olim cõ- municabant. Initio siquidẽ liberũ erat Laicis, qui in Missæ sacro aderant, cõmunicare. Act. 2. perseverantes cũ Apostolis quotidie in oratio- ne & communione fractionis panis. S. Diony- sius cap. 3. Eccles. Hierar. ad singula sacra his verbis Christianos invitari consuetum. Ve- nite fratres ad communionem, Et apud S. Ignatium Epistola ad Ephesios.* σπουδάζετε οὖν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν καὶ δόξαν. *Festinate fratres ad communionem.* cap. 58. *Initio nascentis Ecclesiæ Christiani, qui ce- lebrationi Missæ aderant, post acceptam pa- cem communicare solebant.*

Odo Cameracensis in Canonem. *Cùm primitus Missæ sine collecta* (id est, cœ- tu populi) *non fierent, postea mos inolevit Ecclesiæ, solitarias & maximè in Cœnobiis fieri Missas, & cùm non habeant, quam plu- raliter collectam salutent, nec plurales mutare possint salutationes, convertunt se ad Eccle- siam* (muros lapideos) *dicentes, se Eccle- siam in Ecclesia salutare.*

Hugo Cardinalis in cap. 24. Lucæ. *In primitiva Ecclesia omnes, quotquot inte- rerant Canoni Missæ, singulis diebus com- munica-*

municabant: & si nollent communicare, egrediebantur post Offertorium.

Jodocus Clichtoveus in Canon. Missæ. *In primitiva Ecclesia fideles quotidie sumebant communionem secundùm illam Calixti sanctionem, Peractâ &c.*

Johannes Hoffmeisterus de Missa p. 179. *Res ipsa clamat, apud veteres tàm in Græca, quàm in Latina Ecclesia non solùm Sacerdotem sacrificantem, sed & reliquos Presbyteros, Diaconos, nec non reliquam plebem aut saltem plebis aliquam partem communicasse, quod quomodo cessaverit, mirandum est, & ut bonus ille usus in Ecclesiam revocetur, laborandum, imò & à Deo precibus impetrandum est.*

In ipso Canone Missæ juxta ordinem Romanum, Sacerdos sic orat: *Quotquot ex hac altaris participatione sumserimus, fiat nobis omnibus sumentibus salus.* Item, *Sacramenta, quæ sumsimus &c.*

(Ergò cùm canon componeretur, nondum usitatæ erant Missæ privatæ. Si enim solus Sacerdos sumit, hæc pro ludibriis meritò habeantur, inde)

Georgius Cassander in consult. art. 24. cap. de Iteratione. p. 1003. sic scribit: *Dubium non est, quo tempore canon hic initiò usurpabatur, aliquos semper extitisse, qui unà cum ipso Sacerdote hæc sacrificia laudis offerebant & Sacramenta participabant. Id enim canonis verba manifestè significant, quæ & multitudinis numero sæpè efferuntur, & Sacramentorum participationis inter plures apertè meminerunt, ut cùm dicitur. Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum corpus & sanguinem Filii tui sumserimus.*

Item. *Prosint nobis, Domine, Sacramenta, quæ sumsimus.* Certè ex tota canonis compositione manifestè apparet, actionem illam mysticam, in qua canon adhibebatur, vel publicam, vel certè inter plures semper celebratam fuisse.*

Eccius homil. 33. de Sacrament. *Colligunt Doctores, tam ardentem fuisse populi in primitiva Ecclesia devotionem, ut quotidie communicarent, quoniam sic ait Papa Calixtus: Peractâ consecratione omnes communicent &c.*

Catechismus Tridentinus cap. de Missa. *At tempus quidem olim fuisse, cùm fideles quotidie Eucharistiam acciperent, ex Apostolorum Actis intelligimus.*

Et paulò pòst. *Eam postea consuetudinem, quæ intermitti videbatur, Anacletus sanctissimus Martyr & Pontifex aliquâ ex parte renovavit.*

Iteram. *Diu etiam in Ecclesia illa mos fuit, ut Sacerdos peracto sacrificio, cùm Eucharistiam sumsisset, ad populum, qui aderat, conversus, his verbis ad sacram mensam fideles invitaret, Venite fratres ad communionem.*

Hardingus contra Apol. Confess. Anglic. fol. 22. b. sic scribit: *Verùm non negàrim, illud cum majore tùm laude, tùm pietate Ecclesiæ conjunctum esse, si complures benè affecti & examinati Sacrosancti Sacramenti cum Sacerdote participes esse vellent.*

Idem in respons. ad Provocat. Ivelli art. 1. *Quòd si homines ad tantum pietatis atq; religionis studium traduci potuissent, ut sese præparare vellent ad Sacramentum dignè cum Sacerdote quotidiè sumendum, quemadmodum in primitiva Ecclesia fecitarunt, dum mortem ac cruciatus singulis momentis in persecutione infidelium Tyrannorum expectarent, ne hinc sine viatico discederent:*

ent: quid tum quæso haberent hi homi- quod objicerent? Illorum ergò causæ ac ssionis æquitas ex prava populi consuetu- pendet &c.

ellarminus lib. 2. de Missa cap. 9. §. tiò probatur. *Etiamsi nunquam ex- è legimus, à veteribus oblatum sacrifi- sine communione alicujus vel aliquo- , tamen id possumus ex conjecturis facilè igere.*

(At conjecturæ dubiæ & incertæ on possunt præbere firmum & immo- um fidei fundamentum.)

Maldonatus in Summ. q. 24. *Tempore Apostolorum Christiani quotidie communi- cabant, paulò pòst crevit Christianorum negligentia, ut solis Dominicis communica- rent, postmodùm facti remissiores ter in anno communicabant.*

(Si hæc vera sunt, ut sunt verissima, falsum erit, quòd Bellarminus d. l. Missas privatas sine communione *ex vete- rum consuetudine* probare conatur.)

Jodocus Tiletanus part. 2. Defens. Trident. ad cap. 6. sess. 22. *Perspicuè Scri- ptura testatur, quotidiè Apostolos Synaxin celebrasse, & discipulis credentibus dispensas- se, quod & fervente credentium devotione observatum fuisse, certissima Historiæ testan- tur.*

Id. *In Ecclesia Corinthiaca perspicuum est, ita celebratam esse Cœnam Domini- cam, ut corpus & sanguis Christi sint dispen- sata & distributa toti Ecclesiæ, & fideles fa- ctos esse participes mensæ Domini, non spe- ctando, sed manducando, sicut Paulus dicit, omnes ex uno pane manducare.*

Benedictus Justinianus in 1. Corinth. 10. *Olim enim (quod etiam nunc Græci usur- pant) ex uno eodemq; consecrato delibatæ particulæ singulis tribuebantur, ut melius unio & conjunctio cum Christo atq; apertius significaretur.*

2. Quòd quidam agnoscunt, ex Christi institutione ad legitimam Eucharistiæ celebrationem requiri etiam distributionem.

Alexander Alensis 4. sent. q. 35. membr. 2. *Consecratio est propter communionem.*

(Ergò Sacerdos non tantùm debet consecrare, sed etiam consecrata distribuere.)

Bessarion Cardin. de Sacram. Euchar. *Hoc ipse ordo rerum poscebat, primùm consecrare, deindè frangere, postea distribuere, quod nos in præsentia facimus.*

Durandus lib. 4. Rational. cap. 1. *Generaliter dicendum est, quòd illa est legitima Missa, in qua sunt Sacerdos, Respondens, Offerens atque Communicans, sicut ipsa precum compositio evidenti ratione demonstrat.*

Gabriel Biel in Canon. Miss. lect. 26. lit. F. *Christus hoc Sacramentum instituit secundùm frequenter repetita, ut esset memoriale signum passionis suæ, & remedium contra peccata quotidiana animæ. Hæc autem conveniunt huic Sacramento plus per sui usum, quàm conveniant ei secundùm se. Hinc dicit Apostolus 1. Cor. 11. Quotiescunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Non dicit, conficitis, sed sumitis.*

Et postea. *Remissio peccatorum plus fit per usum hujus Sacramenti, quàm per ipsum in se. Non enim tantùm prodest in pyxide conservatum, sicut oblatum & sumtum in vera fide & devotione. Manducatio & potio Sacramenti hujus est usus.*

Ibid. *Hinc & volens discipulos suos Christus fructus hujus Sacramenti participes fieri, postquam corpus suum consecravit, non sistebat in consecratione, neq; dedit discipulis, ut ipsum honorificè conservarent, sed dedit in sui usum, dicens: Accipite & manducate. Et quoniam per usum manducatio transit & consumitur, dedit eis, quoties vellent, consecrandi potestatem, dum addit: Hoc facite in meam commemorationem, ut ita nunquam fructu usus Sacramenti consequente priventur propter Sacramenti carentiam & defectum. Ex his satis patet, quòd consecratio ad usum, qui est ejus manducatio, tanquam ad finem quodammodo proximum ordinatur; quia Christus, postquam accepit panem, benedixit, deditq; discipulis suis, ut manducarent.*

lect. 38. *Ipsa enim consecratio non est simpliciter finis consecrantis, sed potiùs usus fidelium. Ad hoc enim consecratur corpus & sanguis, ut fideles eo utantur manducando, & manducantes capiti & membris fortiùs uniantur, quod insinuare volentes addunt formæ, Accipite & comedite.*

Micrologus de Eccles. observat. *Hoc quoq; ipsa Sacramentorum innuit confectio,* (scilicet non celebrari legitimè Sacramentum sine communione) *in qua Sacerdos non pro sua sola oblatione & communicatione, sed & aliorum rogat. Nec propriè communio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio participent.*

Humbertus Sylvæ Candidæ Episcopus contra Nicetam. *Christus non benedixit tantùm & reservavit frangendum in crastinum, nec fregit tantùm & reposuit, sed fractum statim distribuit &c. quia quodlibet horum trium, si sine reliquis fiat, scilicet aut benedictio sine fractione, aut benedictio sine fractione & distributione, perfectam memoriam Christi non repræsentat, sicut distributio nulla sine benedictione & fractione.*

Ibid. *imperfectam* vocat illam *Missam, quæ non fit cum communicatione sive distributione,* (ut fit in Missis privatis)

Erasmus de Conc. Eccles. *Sunt, qui communionem requirunt. Sic, fateor, fuit à* CHRISTO *institutum, & ita olim consuevit observari, id quò minus nunc fiat, non stat per Laicos &c.*

Joh. Fabri Hailbrunnensis lib. 1. de Missa cap. 2. *Quando Christus dixit: hoc facite, eo ipso præcepit, ut post consecrationem etiam Sacramentum ipsum sumamus.*

3. Quòd quidam privatas illas Missas improbant.

Carolus Magnus in Capitul. ab Ansegiso Abbate circa annum Christi 827. collectis. lib. 5. cap. 93 *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus Missam cantare rectè valet. Quomodo enim dicet, Dominus vobiscum vel sursum corda admonebit habere, & alia multa his similia, cùm nemo cum eo sit?*

(Quidam postrema hæc verba: cùm nemo &c. ita legunt, *cùm nemo communicet.* In communione enim mysteriorum hæc verba, *Dominus vobiscum, sursum corda &c.* elatâ voce à Diacono & Sacerdote pronunciabantur, turbâ fidelium astante, & symbola sacra participante; id quod liquet ex cap. 94. sequente, quod sic habet: *Oblationem quoq; pacem facere in Ecclesia jugiter admoneat populus Christianorum.* cap. 219. *Populus omnes dies Dominicos oblationes Deo offerat & ipsa oblatio foris septa altaris recipiatur.*

Ibid. in addit. 2. ad libr. 7. *Visum nobis f*

nhibendum, ut nullus Presbytero- Missam celebrare præsumat, quia ba Domini Salvatoris, quibus my- oris & sanguinis sui discipulis te- edit, nec Pauli documenta decla- iam in ipsis Actis Apostolorum, m legantur, ita fieri debere ullo zitur. Unde convenientius; imò in- us vobis videtur hujusmodi corpo- guinis Domini solitarius consecra- us dicit, Dominus vobiscum? & à respondetur, Et cum Spiritu tuo? vel bus supplicando Domino inter cætera, iento Domine & omnium circumstan- , cùm nullus circumstet, dicit? Qua con- ndo, quia Apostolicæ & Ecclesiasticæ au- ritati refragatur, & tanto mysterio quan- am dehonorationem irrogare videtur, o- mnibus nobis in commune visum est, ut de- inceps hujusmodi usui inhibeatur.

Walafridus Strabus (seculo 9.) lib. de div. officiis cap. 22. *Quamvis, cùm soli Sacerdotes Missas celebrant, intelligi possit, illos ejusdem actionis esse cooperantes, pro quibus tunc ista celebrantur officia, & quorum personam Sacerdos in quibusdam responsionibus exequitur: tamen fatendum est, illam esse legitimam Missam, cui intersunt Sacerdos, Respondens, Offerens atq; Communicans, sicut hoc ipsa compositio Canonis seu precum evidenti ratione demonstrat.*

Gerhardus Lorichius in lib. de Missa publica proroganda. *Missæ privatæ, quæ absente populo Catholico fiunt, abominatio verius, quàm oblatio, dicendæ sunt.*

Georgius Cassander in consult. art. 24. cap. de Missa p. 990. *Quod* (Protestantes) *in omni Missa Sacramenta corporis & sanguinis Domini porrigunt, idq; idoneis atq; exploratis, hoc certè improbandum non est. Nam & instituto Christi & Apostolicæ traditioni & veteris Ecclesiæ etiam Romanæ observationi consentaneum est.*

Idem in cap. de solitar. Missis p. 995. *Quòd itaq; de privatis Missis conqueruntur, non omninò præter rationem est, si privatarum Missarum nomine intelligant eas Missas, in quibus solus Sacerdos confecta Sacramenta participat, nec ulla mysteriorum distributio fit, (quæ aptiore nomine Solitariæ Missæ vocantur) quæ veteribus quoq;, cùm primùm in Monasteriis quidam inolevissent, improbata fuisse videntur, ut patet ex canone quodam Concilii Nannetensis, in quo Sacerdos solus Missam celebrare vetatur. Absurdum enim esse, ut dicat, Dominus vobiscum, sursum corda, aut, Gratias agamus Deo Domino nostro, cùm nullus sit, qui respondeat; aut in canone, Et omnium circumstantium, cùm nemo adsit, aut invitet ad orationem, cùm dicit, Oremus, cùm nullus sit, qui oret. Itaq; concludit, ridiculosam illam superstitionem maximè à Monasteriis Monachorum exterminandam esse. Itaq; jubentur Prælati providere, ut Presbyteri in Cœnobiis & in aliis Ecclesiis cooperatores habeant in celebratione Missarum. Huic Concilii Nannetensis decreto simile reperitur ex Concilio Papiensi cap. 132. ut nullus Presbyter solus Missam celebrare præsumat, quia ita nec verba Domini Salvatoris, quibus mysteria corporis & sanguinis suis discipulis celebranda contradicit, nec Apostoli Pauli documenta declarant, nec etiam in ipsis Actibus enucleatim legitur, ita debere fieri, nullo modo. De his Solitariis Missis scribit Odo Cameracensis in Canonem, antiquitus eas in usu Ecclesiæ non fuisse, videlicet cùm nullæ Missæ sine Collecta, hoc est, cœtu aliquo unà offerentium & Sacramenta participantium agerentur. Eum autem morem solitarias Missas celebrandi maximè in Monasteriis Monachorum*

rum obtinuisse, solitarias autem Missas etiam habitas fuisse, quas Sacerdos cum uno aliquo ministro celebrabat, idem Odo testatur. Hûc etiam pertinet, quòd quidam antiquiores Ecclesiasticorum officiorum Interpretes eam solam legitimam Missam esse fatentur, cui intersint Sacerdoti respondentes, offerentes atq; communicantes, quod ipsa precum in sacra actione compositio evidenter demonstrat, in qua actione offerentium & communicantium aperta fit mentio. Et alius quidam Ecclesiasticarum rerum peritissimus Scriptor ante annos 500. ita scriptum reliquit. Sciendum juxta antiquos Patres, quòd soli communicantes divinis mysteriis interesse consueverunt, unde & ante oblationem juxta canones jubebantur exire Catechumeni & Pœnitentes, videlicet qui nondum preparaverunt se ad communicandum. Hoc quoq; ipsa Sacramentorum innuit confectio, in qua Sacerdos non pro sua sola oblatione & communicatione, sed & aliorum rogat, & maximè in oratione post communionem pro solis communicantibus orare videtur, nec propriè communio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio participent. Et quidem hunc antiquum esse Romanæ Ecclesiæ morem doctissimi quiq; agnoscunt, quem etiam hodiè Ecclesia Æthiopica diligenter & religiosè observat, ut patet ex libro navigationum Francisci Alvares.

(Franciscus ille Alvarez, qui ante centum paulò minùs annos Legato, jussu Emanuelis Regis Lusitaniæ, in Æthiopiam eunti, comes additus, sexennium iis in terris commoratus est, Itinerar. cap. 81. testis est, *displicuisse Æthiopibus & eorum Regi, quòd in Missa à Lusitanis celebrata, unus totam rem conficeret, nec ex astantibus quisquam particeps fieret.* Pergat verò Cassander.)

Itaq; hac nostra ætate reverendus pater & vir doctissimus Johannes Hofmeisterus, his verbis suam sententiam breviter declaravit, quo loco precationes Missæ exponit. Res ipsa, inquit, clamat tam in Græca, quàm in Latina Ecclesia non solùm Sacerdotem sacrificantem, sed & reliquos Presbyteros, Diaconos, nec non & reliquam plebem, aut saltem plebis aliquam partem communicasse, quod quomodo cessaverit, mirandum est, & ut bonus ille usus in Ecclesiam revocetur, laborandum.

p. 997. *Missas illas privatas, quamvis privatim extra publicum conventum & inter paucos fierent, non tamen prorsus sine omni synaxi & collecta fuisse credendum est, sed in tali actione Sacerdotē aliquos licèt paucos, vel ex ipso Clero seu ministris Ecclesiæ habuisse, qui cum illo Sacramenta participarent, quod vel ex eo patet, quòd non licuerit Sacerdoti sine Diacono celebrare, qui de manu Sacerdotis Eucharistiam suscipiebat, ut testatur Nicolus de Cusa Epist. ad Cler. & literas. Bohem. Addit quòd ita preceptum fuisset servari, & ex eo, quòd in Missali ponitur, Sumsimus Domini Sacramenta, clarè videtur, plures semper communicasse, & in Concilio quodam, cujus supra mentionem fecimus* (Nannetensi can. 2.) *jubentur Prelati providere, ut Presbyteri in Cœnobiis & aliis Ecclesiis cooperatores habeant in celebratione Missarum.*

Et postea. *In his Missis, quæ quotidie in Collegiis vel Monasteriis habentur, hoc tandum esset, ut loco plurium Missarum, passim per varia altaria satis sæpe negligenter fiunt, una tantummodò Missa celebretur, qua viri religioni peculiariter conse[crati] communionem sacram perciperent, & maximè iis, quorum ministerio Presbyter sa[crificium] faciens utitur, hoc est, Diaconus & Su[bdiaconus]*

nos in Ecclesia diutissimè fuit obser-
us unius Missæ vestigia adhuc reti-
Monasteriis Benedictinorũ, in quib.
ante Pascha solus Abbas mysteria
iqui Monachi, etiamsi Presbyteri
atis manu Sacramenta partici-
Franciscus Epistola ad Sacerdo-
nis, eos diligenter monet & exhor-
omino, ut etiã in locis, in quib. plu-
cerdotes, una tantùm Missa celebre-
, secundùm formã Romanæ Ecclesiæ.
. Fatendum est, melius & divino insti-
consuetudini Ecclesiæ cõvenientius esse,
mni Missa præsentib. aliquot, vel ex Cle-
el populo, Sacramenta distribuantur.
Georgius Wicelius in Comp. de se-
. antiq. Unicum sacrum in loco celebri
icq; rei sacro reverenter, nec indignè peragi
uid iniquè judicas, ubi frequens sit populus
d orandum, confitendum, gratias agendum,
recolendum & comparticipandum. Perfectò
qui veram antiquitatem sapiunt, non longè
ab hac sunt sententia, modò servetur pristina
Liturgiæ forma, restituta magis quàm refor-
mata. Abominaris additamenta nova Mis-
sarum peculiarium sive privatarum, per
Mendicantium quorundam multiplicatio-
nem introductarum. Nos equidem conside-
rantes, quo initio istæ, & quibus autoribus, &
quib. nitantur nervis, scil. non admodùm re-
fragabimur, si consopiantur cum autoritate,
non tumultu, quò in majori precio apud o-
mnes infideles sit publica hujus sacri actio non
vendita, sed gratis parata atq; exhibita nulli
non, qui esurit sititq; justitiam. Particulares
Missulæ non congruunt cum institutione Cœ-
næ, nec cum traditione Paulina, nec merentur
Liturgiæ nomen, nec habent robur ex Evan-
gelio, nec ex Ecclesia testimonium aut exem-
plum, nec Sanctorum Patrum (de antiquis
loquor) consensionem firmam, nec beatorum
Martyrum aut Omologetarũ astipulationẽ,
nec deniq; œcumenicorũ Conciliorum veterũ
approbationem ullam, sed nuperis seculis ad-
invenit has vana hominum superstitio & hy-
pocrisis, ignorantia & philargyria.

Et postea. Tibi vis Missam seorsim, & tibi
tantùm proficiam, (ut isti loquuntur) non eã,
quàm tecum habet communẽ tota Christiana
fraternitas? placet Sacrificulus conductitius,
qui reclamante institutione vix cuiquam au-
dita vel intellecta demurmurat, & displicet
totius Ecclesiæ Liturgus Presbyter in hoc ac-
cedens ad commune ministerium, ut prosit
omnibus, studioq; habens, ut nõ indignus mi-
nisterio, mysterioq; tãto coràm appareat. Atq;
ad eam publicã sanctamq; actionẽ quadrant
Evangelistarum voces. Cœnantibus a. illis. Et
Apostoli, Convenientibus vobis in unum lo-
cum, non ad fundatorias in obscuro Missas, si-
ne testibus, contra rectum Ecclesiæ usum ob-
servatas, ac sine circũstantibus, quos salutent
voce istâ solenni, Dominus vobiscum &c. ad
quas irrumpitur lotis quidem manib. at in-
circumciso corde & inquinato sæpe corpore ac
polluto ore, sine bono affectu sæpe inventi &
domesticis curis occupati, spe lucri pellecti ta-
men, qui scopus est operis hujus operati. Quæ
verò ibi vel imaguncula sanctionis Dominicæ
atq; traditionis Apostolicæ? Cur ergò ad hæc
ubiq; anhelatur murmura fastidito vero sa-
cro? ubi periculum, ne Numen ad iram ma-
gis provocetur, quàm ad indulgentiam flecta-
tur. Sed satis de abusu Missæ particularis. Quã
ratione voluimus inveterato Ecclesiæ Roma-
næ morbo mederi, non observire quorundam
affectibus: Testem Deum in animam meam
invoco.

Idem Wicelius homil. Dom. Septuag.
sub fin. Ne errant sacrificuli nostrates
sacrificii

sacrificii laudis obliti, hecatombas Missarum privatarum constituentes. Vide ecce domicelle, vide, iterum dico, quo autore id facias. Confer Claud. Espensæum lib. de Miss. privata & publica oper. fol. 1210. & seqq.

4. Quòd nundinationes Missarum istarum privatarum taxant.

Guilielmus Peraldus Episcopus Lugdunensis, in Summ. virtut. & vitiorum. (circ. ann. 1290.) *Sacrificuli Simoniaci vendunt Deum, dum Christum in Sacramento altaris vendunt pro pecunia celebrando. Nec est parva contumelia ista. Non est aliquis ita pauper in mundo, qui non multùm indignaretur, si quis vellet ducere eum ad forum & ibi venalem exhibere, tanquam jumentum suum, quanta ergò contumelia est Deo, cùm ipse venalis exponitur ab his, à quibus præcipuè honorandus esset! Sufficere deberet talibus, quòd Christus semel pro peccatis eorum venditus est. Venditores isti deteriores videntur esse Juda in his quinque.*

Primò, vendunt immortalem & jam glorificatum, quoniam Judas vendidit mortalem & in statu humilitatis. Major autem contumelia est, quæ fit alicui in statu honoris, quàm in statu humilitatis, unde contumelia illata militi major est, quàm si inferatur domicello.

Secundò, nec semel tantùm eum vendunt ut Judas, sed plusquam centies.

Tertiò, minori etiam precio eum vendunt quàm Judas.

Quartò, credunt etiam eum Deũ esse, quod non credebat Judas, cùm vendidit 30. denariis.

Quintò, Judas etiã cùm de suo peccato pœnituit, pœnitentiâ ductus reddidit 30. argenteos, quib. Christum vendiderat, sed Simoniaci ad pœnitentiam induci non possunt, ut ea restituant, quæ per Simoniam acquisiverunt.

Id. *Si nihil offerretur celebranti, sicut nihil offertur Laico communicanti, nunquam fuisset pluralitas Missarum introducta in Ecclesia Dei.*

Id. *Multiplicatio altarium absq; necessitate facta est, non ex devotione, sed ex cupiditate, unde Ose. 8. Multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum, facta sunt ei aræ in delictum. Hostias offerent, immolabunt carnes & comedent, & Dominus non suscipiet eas. Mira insania est, quòd altaria multiplicentur ad peccandum, quæ purè deberent fieri ad Deum placandum. Corpus Dominicum super hujusmodi altaribus ex cupiditate immolatum à Deo non suscipitur, quantum ad operationem immolantis.*

Georg. Wicelius in Compend. de semit. antiq. *Divites hujus mundi, simplices imò stolidi Midæ ab habendi cupidis persuasi, has* (privatas Missas) *sibi proprias fecerunt, alius numeratâ pecuniâ, alius agris pra[illegible] tisq;, alius vineis, alius aliis emolumenti[illegible] emerunt ad redemtionem animarum pec[illegible] liariter suarum, & quò negotiatio ista for[illegible] certior, membranis sanxerunt indeletis, ut [illegible] peterentur istæ, vel omni die, vel omni [illegible] vel omni anno. Onerati ligatiq; peccatis [illegible] se solvi & sic se pœnas (quas dicunt) purg[illegible] rias effugere posse putant, perinde ac si in [illegible] finem pararetur in publico cœtu Cœna [illegible] minica. Atq; has emtiones vocant solen[illegible] fundationes, aut supremas morientium [illegible] luntates, quæ fons & origo sunt tot altar[illegible] per templa pene omnia, tot Sacerdotum [illegible] meretricum, aut totius hujus gravamini[illegible] quo conqueritur, & adhuc ingemiscit [illegible]*

terra

orbis. Sed nolim altiùs in hanc querimoniam descendere. lernam hinc provenientium aportebat e- otius, quàm deplorari, si summus . Christi Petriq; vestigia insequi iam usurpare plausibilia horum ne- piscopis tàm cordi esset Ecclesia, ula &c.

ca. *Retuli superiùs de consuetudi- , quâ olim in Liturgia exercuerint em pro defunctis Christianis. Ve- consuetudo ad hodiernas mercena- linarias, atq; dedecorosas nundinatio- llo modo pertinet.*

Caterùm querela nostra de pravissi- busib. redeat in Ecclesiam, in qua redun- t Missa vitia, maximè autem circa istas atas Missationes, qui abusus de optimo turgia & publica per hominum supersti- onem ac avaritiam crevit, haud aliter, quàm: sed comparatio est odiosa. In confesso est, hic non esse, nec esse posse Cœnam Domini- cam, nec communiter hoc opificio queri aliud, quàm pecuniam & quadram alienam. De paucissimorum pio affectu non loquor, quan- quam nec hos tuebor, ni comparticipent vel in templo vel domi, ut se quidem offert aut lo- ci, aut temporis ratio cum necessitate conjun- cta. Mercenarias Missationes & conducti- tias pro rejectis judicato, quisquis de Christo & hujus Cœna ultima rectè sentis. Quare? quia sunt mercenaria, & non illis vel tantil- lum cum institutione originali, nec cum Apo- stolica traditione. Per Monachos irrepsit in mundum, per Monarchas consopiatur, Sacer- dotes ob has creati recreentur ad evangeli- zandum & ad alia Ecclesia juvanda necessa- ria munia, atq; ita suis vivant; sin minùs, redeant ad locum Laicum, unde venerant ad sacras sacri Suffraganei manus. Neque

enim sunt de tribu Levi, ut oporteat semper esse Leviticos. Horum tamen nullus audebat olim proprium & pro suo beneplacito alta- rium erigere ac sacrificium seorsim facere.

5. Quòd agnoscere coguntur, Eccle- siam Græcam non celebrare privatas Missas.

Bessarion Cardinalis de Sacram. Eu- char. *Hoc ipse ordo rerum poscebat, primùm consecrare, deinde frangere, postea distribuere* (seu populo dividere) *quod nos* (Græci) *in præsenti facimus.*

Concilium Ferrariense in prooemio. *Proximâ Dominicâ quindecim Greci Sacer- dotes domi Imperatoris, jussu ejus, Missam* (seu Communionem) *solenniter celebra- runt: ubi etiam Marthio cum suis civibus adfuit, & panem benedictum per Patriarcha dextram more Grecorum accepit atq; libavit.*

(Quindecim illi Sacerdotes non to- tidem singulares Missas peregerunt, ut in Ecclesia Romana fieri consuevit, sed unam unà omnes: nec fuit una illa Mis- sa administratio, quæ privatim fieret, sed communio.)

Durandus lib. 4. Rational. cap. 53. *In primitiva Ecclesia offerebant magnum pa- nem & omnibus sufficientem, quod adhuc Græci servare dicuntur.*

Georg. Cassander in Liturgiis ex Ar- meniorum Liturgia hæc adducit: *Qui non sunt digni communicare hanc oblatio- nem Dei, exeant forás ante fores Ecclesiæ & ibi orent.*

(Illud probant Græcorum Patrum Liturgiæ, quæ recentiorib. Græcis ad- huc in usu.

Liturgia Chrysostomi. *Pôst, mysteria feruntur ad locum, ubi populus debet commu- nicare.*

Liturgia Basilii. *Nos omnes de uno pane & de uno calice participantes &c. Cantores cantant communionem, & sic communicant omnes.*

Matthias Flacius Illyricus, cui, utpote in Dalmatia non longè à Græcorum finibus nato, Græcorum instituta familiariter è vicinia fuêre nota in Catal. test. veritatis pag. 5. *Ecclesia Græca, eiq; conjunctæ, Asiatica, Macedonica, Mysica, Valachica, Rutenica, Moscovitica & Africana, id est, totus mundus, vel certè ejus maxima pars, nunquam primatum Papæ communi consensu concesserunt; nunquam privatas Missas, nunquam communionem sub una specie.)*

6. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, in Canone Missæ in Romana Ecclesia usitato, non solùm recitantur verba institutionis, *Accipite*, *Comedite*, *Bibite ex hoc omnes &c.* Sed etiam mentio fit communicantium. *Communicantes & memoriam venerantes.* Item. *Quotquot ex hac altaris participatione sumserimus.*

(Ergò communio requiritur in administratione hujus Sacramenti.)

Secundò, Patres Concilii Tridentini fatentur, *optandum esse, ut in singulis Missis fideles astantes Sacramentali etiam perceptione communicent.*

(Ergò optant privatas Missas abolitas.)

Tertiò, statuunt Missam *à missione* nomen habere.

(At missio vel dimissio illa non habet locum in Missis solitariis.)

Salmeron in Epistol. ad Canisium de etymologia Missæ, quæ cum aliis habetur in fine Comment. Salmeronis in Epist. Canon. *Invenio apud veteres Patres, Missam dici solitam pro missione; quoniam Catechumeni, eâ susceptâ, foras de Ecclesia emitterentur. Ut in ritibus paganorum dici consueverat, ilicet, quod per syncopen idem est, ac ire licet: sic nostrum, Ite, missa est.*

Azorius lib. 10. Instit. moral. cap. 8. §. Quæres. *Hac voce Catechumeni excludebantur, quibus non licebat consecrationi interesse. Hinc vulgarium hominum usu cœpit integrum Missæ sacrificium sumto vocabulo à publicis illis verbis, quæ ad omnium audientium aures perferebantur, Missa appellari, atq; hoc modo à Patribus & Conciliis hoc vocabulum sumitur.*

(Confer dicta superiùs cap. 1. membr. 5. n. 1. ex Beato Rhenano & Georgio Cassandro.)

Quartò Bellarmin. lib. 2. de Missa cap. 10. resp. ad 2. sic scribit: *Nihil verius dici potest, quàm quòd distributio & dispensatio Sacramenti fuit in usu primitivæ Ecclesiæ in celebratione Cœnæ Dominicæ.*

(At in Missa privata nulli adsunt communicantes, & ne unus quidem præter Sacerdotem consecrantem participat. Ergò Missa privata primitivæ Ecclesiæ praxi repugnat. Subjungit quidem Bellarminus, *sed inde non sequitur, non posse unquam sacrificium sine dispensatione offerri.* Atqui ex eo ipso, quòd Christus distribui, accipi & manducari jussit, & praxis primitivæ Ecclesiæ Eucharistiam sic celebrandam esse confirmat, sequitur, non unam aliquam solitariam privatim sine dispensatione consecrari debere.)

Quintò

ıtò, agnoſcunt, originem priva-
Miſſarum fuiſſe à negligentia

ò à principio non laudabili o-
.)

ingus contra Ivelli art. 1. poſt-
;novit, *à ſua Natura hoc eſſe publi-
lum*, ſubjungit. *Quòd autem alii
cerdote communicare vulgò & paſſim
it, id ipſorum culpæ atq; negligentiæ,
ulla ſuæ ſalutis cura aut ſolicitudo tan-
ribuendum eſt.*

Coffetæus contra Molinæum cap. 1.
*e cauſa eſt, cur populus non communicet?
devotio ejus, neglectusq; rerum ſacrarum,
inimè verò Paſtorum votum conceden-
ium communionem omnibus poſtulantibus,
poſtquam ſe compoſuerint juxta leges Evan-
gelii & Eccleſiæ.*

Sextò, in Liturgia Gregorii Sacerdos ſic notat: γένοιτο δὲ ἐμοὶ καὶ πᾶσι τοῖς μετέχουσιν εἰς ὑγίειαν ψυχῆς τε καὶ σώματος σωτηριώδης ἑτοιμασία. *Fiat mihi & omnibus accipientibus ad ſanitatem mentis & corporis ſalutaris præparatio.*

(Ergò Sacerdos non unus pro omnibus temporibus Gregorii communicavit, ſed unus fuit omnium communicantium.)

Septimò, Henricus Henriquez lib. 9. Theol. moral. cap. 30. p. 557. *Ad Miſſam privatam non neceſſarium eſt, ut multi miniſtrent, ſatis eſt ex conſuetudine unus, qui miniſtret Sacerdoti. Sed expediret, eſſe plures juxta cap. Hoc quoque de conſecrat. diſt. 1. quia ad plures dicit, Dominus vobiſcum. At unus reſpondet nomine totius Eccleſiæ. Si Sacerdos careat Miniſtro, ſatius eſſet etiam in feſtis non facere ſacrum, niſi feſtum valde ſolenne & neceſſitas videatur concedere interpretativam Papæ licentiam.*

(Ergò expediret, Miſſas ſolitarias abrogari.)

Octavò, Hardingus in reſp. ad Provocat. Ivelli artic. 1. ſect. 7. fatetur, *Chriſti inſtitutionem tria continere, quæ Chriſtus ipſe fecit, quæque faciendi poteſtatem Eccleſiæ ſuo mandato dedit, conſecrationem, oblationem, participationem, quibus univerſa Miſſæ ſubſtantia abſolvitur.*

(Atqui ſi participatio requiritur in Chriſti inſtitutione & eſt pars Miſſæ ſubſtantialis, utique privatæ Miſſæ pugnant cum Chriſti inſtitutione. In illis enim Sacerdos nullam Sacramenti partem cum aliis ſumit, quod participationis nomine ſignificatur, ſed totum ſolus devorat.)

Nonò, agnoſcunt, Euchariſtiam dici κοινωνίαν communionem propter diſtributionem corporis & ſanguinis Dominici, mediantibus Symbolis Sacramentalibus, pluribus factam.

Pachymeres in Dionyſ. Eccleſ. Hierarch. cap. 3. ταύτην δὲ καὶ κοινωνίαν λέγει διὰ τὸ τότε κοινωνεῖν τοὺς ἀξίους πάντας τῶν μυστηρίων. *Hanc etiam communicationem propterea vocat, quòd tunc omnes communicarent, qui digni eſſent myſteriis.*

Hugo Cardinalis in Speculo Eccleſiæ. *Poſt hoc dicatur communio, quæ appellatur, ut omnes communicemus.*

Et poſtea. *Vel dicitur communio, quia in primitiva Eccleſia populus communicabat quolibet die.*

Gerardus Lorichius de Miſſa publica proroganda. *Dicitur Communio, quia concorditer de uno pane & de uno calice multi participamus; & communio participationem & communicationem ſignificat.*

Decimò, agnoscunt olim unicam tantùm in una die Missam fuisse celebratam.

(Ergò nondùm fuit usitata illa Missarum plurium ab uno Sacerdote unâ die decantatarum nundinatio.)

Pontificale in vita Papæ Deusdedit. *Deusdedit constituit secundùm Missam in Clero &c.* ad illum locum Petrus Urbevetanus in scholis suis sic annotat: *Quia tunc ad instar Græcorum non cantabatur in una Ecclesia nisi forsan una Missa, quod magis ædificabat secundùm antiquos.*

Thomas Waldensis lib. 6. cap. 34. *Græci adhuc unicam tantùm Missam in die celebrant.*

Franciscus in Epistola ad fratres scribit. *Moneo & exhortor vos in Domino, ut in locis, in quibus morantur fratres, una tantùm celebretur Missa in die, secundùm formam sanctæ Romanæ Ecclesiæ.*

Argum. Advers. Pro Missis solitariis urgent locum Chrysostomi homil. 3. in Epist. ad Ephes. *O consuetudinem! O præsumtionem! Sacrificium frustra quotidianum. In cassum assistimus altari. Nullus qui communicetur.* Harding. contra Ivellum art. 1.

Resp. 1. ex toto contextu apparet, esse *hyperbolen*, qualis etiam in sacris literis alicubi occurrit.

Maldonatus in cap. 3. Joh. super verba. *Testimonium ejus nemo recipit. Quòd dicit nemo, hyperbole est; nec enim nemo, sed pauci ejus testimonium acceperunt.*

Emanuel Sa. *Nemo scilicet ferè.*

Guillaudus ibid. *Quasi dicat. Adeò pauci sunt, qui ejus testimonium accipiunt, ut vix audeam pronunciare, aliquos accipere illum, adeò parvus auditorum ejus est numerus.*

Toletus ibid. *Verba hæc paucitatem credentium illius temporis significant. Nemo, inquit. Credebant quidem tunc jam aliqui, tamen collatione eorum, qui tanto testi credere debuerant, nemo dicitur credidisse.*

Salmero in 2. Tim. 4. super verba, in *prima defensione nemo mihi adfuit. Quanquam Petrus esset Romæ, & Lucas, dixit tamen Paulus, omnes me dereliquerunt, sed hi non erant de numero eorum, qui possent eum adjuvare.*

Emanuel Sa ibid. *Omnes scilicet, qui favere poterant.*

2. Chrysostomus ibidem invehitur in eos, qui abstinerent à communione quotidiana, ut se coërcerent in paucos annuos dies.

CAPUT III.

DE LINGVAE GENERE.

THESIS. Administratio Eucharistiæ usitato & communicantib[us] noto linguæ genere peragenda.

Ἔκθεσις. Quod de Eucharistiæ ad[mi]nistratione dicimus, idem propter [ra]tionis paritatem de precibus publ[icis] intellectum volumus.

Antithesis. Concilium Tridenti[num] sess. 22. cap. 8. *Non videri expedire, ut [...] vulgari passim linguâ celebretur.*

can. 9. *Si quis dixerit, linguâ tantùm vul[...]gari Missam celebrari debere, anathema sit.*

Pe

à Soto in Assert. Cathol. cap. de ...non. *In Sacramento non præ... angelii quæritur, sed consummatio ...acramenti, ubi quod attinet ad Ecclesiæ, satis est, ut intelligat ...cramentum agi, atq; ita consen-*

Rhemenses in annot. 1. Cor. ...on *dubitamus, quin Deo sit gratius ...cibilius in omnibus necessitatibus ...entibus totius Christiani populi pre... Latina, quàm in vulgari lingua, licèt quisq; in particulari non intelligat, quid ...atur, tamen planum est, tales preces non ...ori cum consolatione Spiritus, non ma... cum tædio, non minore devotione & affe... imò sæpius majori fieri, quàm alias il...*, (quæ in linguâ omnibus notâ fi...unt.)

Ibid. *Populus Christianus antiquæ suæ consuetudini parere debet, & Latinis precibus uti potiùs, quàm vulgatis.*

Stapletonus Domin. 7. post Trinit. in promt. Cathol. p. 193. *Vestimentum ovis est exhibere populo officium divinum & preces omnes linguâ cujusq; vernaculâ & vulgari. Lupina rabies est, quòd hac ratione ab omni peccandi studio & devotione populum fraudulenter & impiè averterunt. Hi enim, quæ in vernacula leguntur attenti aut cum aliis cantillare compulsi privatæ devotioni vacare nec commodè possunt, nec à Ministris permittuntur.*

Hosius Cardinalis in libr. de sacris vern. ling. leg. *Non modò non aucta, sed diminuta religio & pietas, postquam aliqui linguâ vernaculâ in Officiis Ecclesiasticis uti cœperunt.*

Quòd Jacob. Faber Stapulensis & Cajetanus Cardinalis in Comm. 1. Cor. 14. docuerant, *populum meliùs in Deum reduci & devotius respondere Amen, si intelligat orationem seu benedictionem Sacerdotis*, illud Ambrosius Catharinus *esse Lutheri, imò Diaboli in Luthero loquentis inventum*, blasphemè pronunciavit.

Jacobus Ledesima Jesuita in lib. de div. Scripturis quavis passim linguâ non legendis cap. 3. p. 20. *Ex dictis necessariò consequitur, errorem esse, asserere, non licere aliter, quàm linguâ vulgari sacra aut officia divina celebrare, aut quavis passim vulgari linguâ sacras literas esse vertendas, vel id magis expedire.*

Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annotat. 263. ex Ambrosio Catharino Episcopo Compsano. *Doctrina Lutheri, quæ linguam cognitam in precibus exigit, Diaboli calliditatem sapit.*

Bellarminus lib. 2. de verbo DEI cap. 16. §. Secunda objectio. *Oratio publica, quæ fit à Ministris in Ecclesia, necessum non est, ut in vulgari & patria lingua dicatur.*

Idem lib. 2. de Missa cap. 11. *Non est necessarium, Missam vulgari linguâ recitari.*

Azorius lib. 8. instit. moral. cap. 26. *Concilium Tridentinum statuit, non expedire, ut divinum officium vulgari passim linguâ celebretur.*

Nostram sententiam probamus.

1. CHRISTUS instituit & Apostolus repetit, ut in Cœna fiat commemoratio passionis & mortis Domi-

nicæ, quod fieri nequit in linguâ Laicis ignota.

2. Paulus ad Corinthios scribens, institutionem Cœnæ Dominicæ potiùs vernaculâ linguâ Græcâ, quàm aliâ conscribere voluit.

3. Christus ipse in Cœnæ institutione & administratione vulgari linguâ fuit usus.

4. Ante administrationem Cœnæ commonefaciendi sunt communicantes de summo hoc mysterio, ut se exactiùs præparare possint 1. Cor. 11. v. 28. At hæc commonefactio locum non habet, ubi alienâ linguâ sacra peraguntur.

5. Apostolis eo fine datum donum linguarum, ut omnibus sub cœlo populis doctrinam Evangelii proponere & Sacramenta administrare possent.

6. Apostolus 1. Cor. 14 præcipit, ut omnia fiant in Ecclesia *ad populi ædificationem, ut nemo linguis loquatur peregrinis sine interprete*; addit etiam, *malle se quinque verba ex sua intelligentia loqui, ut & alios instituat, quàm decem millia verborum linguâ incognitâ*: quinimo disertè prohibet, *non esse eo modo in Ecclesiasticis conventibus docendum, ut populus, quæ dicuntur, ignoret.*

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, sacra Ecclesiastica linguâ vulgari esse peragenda.

Walafridus Strabo lib. de reb. Eccles. cap. 7. *ante Bonifacii in Germaniam adventum Theotisco sermone sacra esse peracta tradit.*

In Constit. Caroli lib. 6. cap. 73. extat talis sanctio. *Placuit, ut fideles &c. intelligant vim & mysterium Dominici corporis & sanguinis, & Missæ sive precum, quæ in ea à Sacerdote fiunt.*

De Methodio Illyrico, qui vixit circa annum 860. Aventinus in Annalib. testatur, *quòd impulerit Dalmatas, aliosque Illyricos, ut, abolitâ linguâ latinâ, vulgari in sacris mysteriis peragendis uterentur.*

Innocentius III. in Synodo generali Lateranēsi circa annum Christi 1215 decrevit, *ut Episcopi diversarum linguarum rituumque gentibus divina officia & Sacramenta per homines idoneos, linguarum istarum peritos, administranda curent.*

Hoc decretum Innocentii habetu c. Quoniam X. de offic. judic. ordin hisce conceptum verbis: *Quoniam in plerisque partibus infra eandem ci tatem atque Diœcesin permixti sunt pop diversarum linguarum, habentes sub un fide varios ritus & mores, districtè pr pimus, ut Pontifices hujusmodi civitatu sive Diœcesium provideant viros ido qui secundùm diversitates rituum & lin rum divina illis officia celebrent, Ecc stica Sacramenta ministrent, instruen verbo pariter & exemplo.* Extat hoc d tum tom. 2. Concil. Colon. p. 950. V tom. 4. p. 216.

Æneas Sylvius in Histor. B cap. 13. *Ferunt, Cyrillum Moravoru sulem, cùm Romæ ageret, Pontifici sup ut Sclavorum linguâ ejus gentis hom quam baptizaverat, rem divinam uti posset, de qua re cùm in sacro disputaretur, essentque non pauci co ctores, auditam vocem, tanquam*

verba missam: Omnis Spiritus ... ominum & omnis lingua confi-... indeque datum Cyrillo indul-

...rtinus cùm factum negare... id his verbis conatur eludere... e Verbo Dei cap. 16. *Totum... converteba tur, & non poterant re-... ministri, qui Latinè celebrarent.... postea, ubi crevit eruditio & mini-... onei inveniebantur, qui possent Latinè* praestare *melius fuit omittere usum lin-... Slavonicae, & communem totius Ecclesiae... suetudinem sequi.* At hoc nihil aliud ..., quàm pro concesso sumere, quod est ... quaestione. Deinde, qui Latinè cele-... orare non possunt, nec vernaculè pote-... runt, cùm Ecclesia Romana à Sacerdote non postulet verborum intelligentiam, sed bonam tantùm intentionem. Aequè facile etiam erat, novos Sacerdotes Latinam ac Sclavonicam formulam docere. Verùm Papae Johannis VIII. Epistola ad Sfentum Moraviae Principem scripta, quae extat apud Baronium tom. 10. anno Christi 880. num. 16. & seqq. omnem difficultatem tollit, nobisque ipsius Papae judicio causam adjudicat. *Literas* verò *Slavonicas*, ait, *à Constantino quodam Philosopho repertas, quibus Deo laudes debitas resonent, jure laudamus, & ut in eadem lingua Christi Dei nostri praeconia & opera enarrentur, jubemus.* (nota, *jubemus*) *Neque enim tribus tantùm, sed omnibus linguis Dominum laudare autoritate sacrâ monemur, quae praecepit, dicens: Laudate Dominum omnes gentes, & collaudate eum omnes populi, & Apostoli repleti Spiritu sancto locuti sunt omnibus linguis magnalia Dei. Hinc & Paulus coelestis quoque tuba insonat, monens: Omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Jesus Christus in gloria est Dei Patris. De quibus etiam in prima ad Corinthios Epistola satis & manifestè nos admonet, quatenus linguis loquentes Ecclesiam Dei aedificemus. Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive Missas in eadem Sclavonicâ linguâ canere, sive sacrum Evangelium vel Lectiones divinas novi & veteris Testamenti benè translatas & interpretatas legere, aut alia horarum officia omnia psallere: quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebraeam scilicet, Graecam & Latinam, ipse creavit & alias omnes ad laudem & gloriam suam. Jubemus tamen, ut in omnibus Ecclesiis terrae vestrae propter majorem honorificentiam Evangelium Latinè legatur, & postmodùm Sclavonicâ linguâ translatum in auribus populi Latina verba non intelligentis annuncietur, sicut in quibusdam Ecclesiis fieri videtur. Et si tibi & judicibus tuis placet, Missas Latinâ linguâ magis audire praecipimus, ut Latinè Missarum tibi solennia celebrentur.* Haec omnia Pontifex Johannes.)

Inde Petrus Suavis lib 6. Hist. Conc. Trid. p. 677. memorat. *Johannem VIII. Papam, postquam Moravos severissimè increpuisset propter Missam linguâ Sclavonicâ celebratam, eaque abstinendum edixisset, meliùs tamen informatum anno 880. dedisse ad Sfentor Pulchrum ipsorum Principem aut Comitem prolixas literas, quibus non viâ concessionis, sed declarationis affirmat, fidei sanaeq; doctrinae non esse contrarium, dicere*

Missam

Missam aliasvè preces linguâ Slavonicâ, quoniam qui linguam Hebraicam, Græcam & Latinam fecit, idem alias quoque fecerit ad nominis sui gloriam, citatis in eam rem variis è Scriptura locis, ac nominatim D. Pauli ad Corinthios admonitione. Hoc tantùm Papa ille præceperat, ut ad majus Ecclesiæ decorum per eam universam Evangelium Latinè prius, dein Slavonicè legeretur, quod apud nonnullos jam obtinuerat, factâ tamen Comiti gratiâ suisq; Judicibus, ut Latinè Missam audiret, si eâ magis adlubesceret.

p. 678. *Illud quoq; addendum, quod ad Uratislaum Bohemiæ Principem ducentos post annos ad rem appositè scripsit Gregorius VII. Se celebrationem divinorum officiorum linguâ Slavonicâ ei permittere non posse. Neq; idoneam esse excusationem, affirmare, id anteactis temporibus non prohibitum, quia primitiva Ecclesia dissimulaverit multa, quæ utcunque diu tolerata, post Christianam religionem stabilitam, diligenti, subtiliq; examine emendata fuêre. Unde Principi huic mandatum, ut totis viribus voluntati populi se opponeret. Hæc studiosè observanti* (subjicit Petrus Suavis) *liquidò apparebit, cujusmodi fuerint incorrupta veteris Ecclesiæ instituta: & quemadmodum his etiam vigentibus aditus corruptelis propter humanas considerationes sit patefactus: ac pariter quibus aspectibus, bonis moribus debilitatis, abusus pedem fixit, rerum ordinem invertit & cœlum terræ miscuit, optimè instituta pro corruptelis vulgò jactentur, tanquam ab antiquis Patribus tantùm tolerata, abusus contrà postmodum introducti tanquam perfectæ emendationes cœlo inserantur.*

Johannes Bilet in Summa de div. offic. *In Ecclesia primitiva prohibitum erat, ne quis loqueretur linguis, nisi esset, qui interpretaretur. Quid enim prodesset loqui, nisi intelligeretur &c? Quid nostris temporibus est agendum, ubi nullus vel rarus invenitur legens vel audiens qui intelligat? videns vel agens qui animadvertat, jam videtur esse completum, quod à Propheta dicitur. Et erit Sacerdos quasi de populo unus. Videtur ergò tacendum potiùs esse, quàm psallendum, silendum omninò, quàm tripudiandum, si in hanc temporum infelicitatem incidimus.*

Georgius Cassander in consult. art. 24. c. de Missa p. 995. *Missas ipsas ita à Sacerdotibus fieri oportebat, ut hinc utilitas aliqua ad populum redeat, & non in externo tantùm spectaculo defixus hæreat, quod fiet, si preces & lectiones divinarum literarum ita fiant, ut ad præsentium, quorum gratiâ fiunt, fidem & pietatem augendam pertineant. Adde, quòd hæc actio Missæ non solùm populi causâ fiat, sed ex antiquis Patrum institutis in ea populus suas quoq; partes habeat. Nam ut rectè inquit Cajetanus. Institutio Missæ id habet, ut populus & audiat, quæ doctrinæ sunt, & dicat, quæ laudis sunt. Quapropter idem scriptor alibi ait, melius esse ad ædificationem Ecclesiæ, si orationes publicæ, quæ audiente populo dicuntur, dicantur linguâ vulgari in Ecclesia, quàm in lingua Latina. Quâ de re cùm reprehenderetur, respondit, se hanc sententiam fundasse super doctrinam Pauli 1. Cor. 14. Quòd si ob reverentiam linguæ Latinæ, in qua divinas literas Evangelicam doctrinam primitùs accepimus, lingua Latina retinenda videatur, saltem ex mandato B. Pauli interpretatio adjungatur, & post lectum Evangelium brevis*

catio ad instructionem populi sub-

gius Wicelius in Compend.
. antiq. *Prudenter fecerint Ma-
ceteri Principes, si primo quoq;
Ecclesiasticas aliquas odas à piè
beatdam pangi curent linguâ popu-
lâ seu domesticâ, ut liceat & idio-
olicis Deum timentibus interdum
m Dei succinere more vetusto, unde
d CHRISTU Ad erecto cubila-
it.*

Quod quidam agnoscũt apud mul-
populos, præsertim Ecclesiæ pri-
ivæ temporibus, sacra fuisse verna-
â ac vulgari linguâ celebrata.

c. In quibus dist. 2. de consecrat. Leo
apa ex Synodo Romana scribit, *ne qui-
lem ab infantum linguis veritatem corporis
& sanguinis Christi inter communis fidei
Sacramenta taceri.*

Thomas Aquinas in Comm. 1. Cor.
14. fatetur, *in primitiva Ecclesia insaniam
fuisse, si quis ignotâ linguâ preces dixisset,
quia tunc fuerint rudes in ritu Ecclesiastico,
nescientes quæ fierent ibi.*

Thomas Waldensis in doctrin. an-
tiq. Eccles. tit. 4. cap. 31. testatur, *antiquita-
tem in publica Ecclesia celebratione linguâ
vernaculâ fuisse usam.*

Walafridus Abbas lib. de reb. Ec-
cles. cap. 7. ostendit, *adhuc suo tempore*
(circa ann. 830.) *apud quasdam Scythicas
gentes, præcipuè Thomitanos, sacra Christia-
na vulgari Germanico sermone peragi soli-
ta.*

Lyranus in 1. Cor. 14. *In primitiva Ec-
clesia benedictiones & cætera communia fie-
bant in vulgari.*

Platina in vita Vitaliani Pont. Rom.
*Vitalianus primus cantus in Latino sermo-
ne in Ecclesia fieri imperavit.*

(Ergò ab initio non fuit sic.)

Georgius Wicelius in Compend.
de semit. antiq. *E re Christiana fore, si
in tota Ecclesia, maximè postquam huc
deventum est, cantiones quasdam populo
intellectas ad usum pietatis permitterent
Præsules. Non est nova consuetudinis
introductio, non hæresis, non scandalum,
non flagitium, CHRISTO Filio Dei
vivi carmen dicere, & antelucanos hymnos
exemplo primorum Christianorum apud
Romanos, teste Plinio. Carmen enim dicere
quid aliud est, quàm laudem DEO canere?
juxta illud: Cecinit Moses carmen hoc &c.
Istud autem carmen canere aut hymnum
dicere non tantùm ad Clerum convictari de-
cet, qui in hoc ut cantet, mercede conductus
est, sed interest etiam omnium invocan-
tium in veritate, ut laudent ac glorificent
Deum suum nullo præmio proposito. An enim
solius Cleri Deus est & non etiam populi?
Quis fidelium obturabit, quis claudet ora
fidelium, ne erumpant in laudem Dei sui?
Nulla linguarum silescat, & vox omnis
consonet, senum, juvenum, parvulorum, ma-
trum, virginum, puellarum chorus dulcissimis
ac affectuosissimis perstrepat concentibus.
Scriptum est, laudate Dominum omnes po-
puli, laudate pueri Dominum, laudate servi
Dominum. Et Apostolus ad cantiones non
carnales, sed spirituales, ex ipso corde perso-
nandas admonet Ephesios, tam Laicos quàm
Clericos. Nec nos latere patitur Ecclesia-
stica Historia, quâ aviditate olim cecinerit
populus Catholicus cantilenas peculiariter
compositas pro asserenda sanctissima Triade
adversus hæreses. Hoc profectò erat, quod ille
dicit, labiis exultationis laudabit os meum.*

Laudant Deum cœli cœlorum & exultat terra. Omnis Spiritus laudat Dominum, & benedicunt Domino omnes creaturæ, etiam inanimatæ, & per invidiam tuam, veterator, muta fiant labia plebis Christianæ? Meminimus, quomodo itum sit à Domino Jesu obviam Scribis, cum indignatione vetantibus, ne pueri clamarent in templo, Hosianna Filio David. Quidni, inquit Dominus? Nunquamne legistis, Ex ore infantium &c. Verùm nemo cordatorum vetat, ordo tantùm servandus, ne confusæ multitudinis voces Ecclesiam perturbent &c. Verum est, quòd populus in Missa cecinit Symbolum Apostolorum linguâ suâ, quidni idem liceat nobis hodiè? præsertim si nō depravetur humanis additiūculis. Quidni liceat plures Ecclesiæ cantilenas succinere, Catholicè conversas in linguam nostrā, ut corda plebis Christo devota magis ad religionem inflammarentur, & in adversis suis fide fiduciaque consolidarentur, nedum consolarentur? Maximè verò decora est & jucunda laudatio, si ante & post conciones orthodoxas cum effusa lætitia occinerit.

Inter quinque postulata, quæ Poloniæ Regis | Legatus Paulo IV. Pont. Rom. Regis sui regnique nomine exhibuit, primum fuit, *de Missa linguâ patriâ ac populari celebranda.* Petrus Suavis lib. 5. Histor. Concil. Trident. p. 465.

Catharina Galliæ Regina Ann. 1561. ad Pium IV. Pont. Rom. scripsit, *Scrupulos & offensionum causas his, qui se ab Ecclesia nondum alienarunt, præcidendas &c. nempe &c. ut usus precum linguâ populari restituatur.* Petrus Suavis lib. 5. Histor. Concil. Tridentin. p. 526.

Eccius in locis Comm. cap. 37. de Missa Latinè dicenda. *Non negamus Indis Æthiopibus permissum, ut in lingua sua rem divinam facerent, quod Clerus eorum hodie observat.*

Erasmus in 1. Cor. 14. *Hac in re* (in usu linguæ vulgaris) *mirum est, quomodo mutata est Ecclesiæ consuetudo!*

Georgius Cassander in Liturg. cap. 28. *Canonicam precem & inprimis Dominici corporis & sanguinis consecrationem ita veteres legebant, ut à populo intelligi, & Amen acclamari posset.*

Guido Fabricius Boderianus curavit excudi Antuerpiæ Ann. 1572. apud Plantinum *Rituale Syrorum* propriâ & vernaculâ linguâ Syriacâ à Severo olim Patriarcha Alexandrino, ut vult, compositum.

Hardingus art. 3. sect. 18. *Tempore primitivæ Ecclesiæ populus in lingua vulgari sacra celebrabat.*

Quinimò fatetur, *in Ecclesia primitiva necessarium fuisse, ut preces in lingua vernacula haberentur.*

(Addit quidem, *hac nostrâ ætate id non esse ita modo necessarium.* Sed evidentiam textus Apostolici 1. Cor. 14. huic Appendici adversari facilè intelligit, qui rationes Apostolicas esse *generales*, & ad omnia Ecclesiæ tempora se extendere animadvertit.)

Azorius lib. 8. Instit. cap. 26. §. Sextò quæritur. *Objiciunt Protestantes, quòd Jacobus Apostolus Chaldaicè aut Syriacè apud Judæos Liturgiam composuerit, qua nunc quoque fortassè utuntur Æthiopes, Armeni, Maronitæ, Basilius & Chrysostomus,*

es pro Græcis. Hieronymus pertinacicâ linguâ Liturgiam componendo, sed id factum est, quia id illi
...

...quebimus & nos, quod jus divinum solùm permittit, sed etiam.
)

...minus lib. 2. de verbo Dei cap. neque. *Tempore Apostolorum totum populum respondere solitum in divinis officiis, nec fuisse ullum pro Laicis constitutum.* ...*Justino constat, qui sub finem Apologiæ secundæ pro Christianis disertis verbis ait, totum populum in Ecclesia respondere consuevisse Amen, cùm Sacerdos finiebat orationem vel gratiarum actionem.*

...Ibid. §. Idem etiam. *Idem postea longo tempore servatum esse tàm in Oriente, quàm in Occidente, patet ex Liturgia Chrysostomi, ubi apertissimè distinguuntur, quæ Sacerdos & quæ populus in divinis officiis canebant. Item ex Cypriano & ex Hieronymi præfatione lib. 2. in Epistol. ad Galat. qui scribit, in Ecclesiis urbis Romæ ad similitudinem quasi cœlestis tonitru audiri populum reboantem, Amen.*

(Excipiunt ad hoc primitivæ Ecclesiæ exemplum variis modis, sed frigidè.

Primò. *Non sequi, quòd nunc similiter fieri à nobis debeat. Nam initio primitivæ Ecclesiæ defectu cælibum promovebantur ad ordines uxorati, quod tamen nunc nequaquam licet.* Salmeron. 1. Cor. 16. Disp. 30. §. Septimò. At hoc est lutum luto purgare, errorem errore defendere.

Secundò, *exemplum primitivæ Ecclesiæ non esse ad hæc tempora trahendum, quia* *tunc paucum numero in tanta multitudine videmus Spiritum refrixisse.* Atqui ideò potiùs repetendum erat exemplum Apostolorum, ut ex cognitis precibus defervescentes atque languidi Spiritus orantium majori orandi devotione & consolatione incendantur, quia oratio intellecta plus valet ad devotionem & consolationem excitandam, quàm non intellecta, ut quidam ex ipsis Pontificiis agnoscunt.

Tertiò, *in primitiva Ecclesia Christianos fuisse paucos, qui omnes simul psallebant & intelligebant & respondebant Amen. At postea, crescente populo, divisa esse officia & solis Clericis relictum, ut communes preces peragerent.* Bellarminus d. l. §. At objicies. Atqui consuetudo illa preces publicas in lingua vulgari recitandi etiam tunc locum habuit, cùm esset florentissima Ecclesiæ consuetudo, quod ne ipse quidem Bellarminus inficiari potuit d. l. §. Idem etiam &c. sic scribens: *Longo tempore pòst in Occidente & Oriente tempore Chrysostomi & Cypriani atq; etiam Hieronymi ea consuetudo valuit.*)

3. Quòd quidam agnoscunt, Paulum 1. Cor. 14. usum vulgaris linguæ in publicis Ecclesiæ precibus ac sacris requirere.

Jacobus Faber Stapul. in Comm. 1. Cor. 14. *Maxima pars hominum, cùm nunc orat, nescio si Spiritu, tamen mente non orat, nam in lingua orat, quam non intelligit. Attamen maximè Paulus probat, ut fideles pariter Spiritu orent & mente, & qui sic, ut passim solent, orant, parùm se oratione ædificant, & aliòs nequaquam suo sermone ædificare valent.*

Cajetanus in 1. Cor. 14. *Ex hac Pauli doctrina habetur, quòd melius ad Ecclesiæ ædificationem est, orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur, dici linguâ communi Clericis & populo, quàm dici Latinè.*

Similia occurrunt apud Lyranum & Erasmum in Comm. ejusdem loci.

(Ambros. Catharinus hic debacchatur in Cajetanum, dicit *esse inventum Lutheri; imò Diaboli in Luthero loquentis.*)

Excipiunt primò, *locum illum Apostolicum malè torqueri; cùm Paulus loquatur de Propheta, interprete & Doctore. In Ecclesia, inquit, volo loqui, ut alios instruam. Expende instruam, quòd sit de prædicatione, non de Missæ celebratione.* Eccius in Enchirid. in cap. quod Missa Latinè dicenda, §. Quod ad Missam &c.

Sed resp. verbis Bellarmini lib. 2. de verbo Dei cap. 16. §. Ad hanc. *Videtur difficile hoc defendere, nam sequuntur hæc προσεύχωμαι, ψαλῶ, εὐχαριστεῖς, oro, canam, gratias agis; quibus verbis Apostolus non significat concionari, sed precari.*

Secundò, *Apostolum hoc loco non agere de divinis officiis, sed de Canticis spiritualibus, quæ Christiani componebant ad laudandum Deum & gratias ei agendas.*

Ledesima lib. de lingua, in qua Scripturæ legantur cap. 26. Bellarminus d. l. §. Vera sententia. Resp. rationes Apostoli sunt *generales*, omnia in Ecclesia spectare debere *ad ædificationem*, omnia in conventibus publicis in Ecclesia ita peragenda esse, *ut populus respondere possit; Amen.*

Inde Bellarminus ipse §. Alii igitur sic scribit: *Haymo, Primasius, Petrus Lombardus, Thomas & alii quidam ex Latinis dicunt, Apostolum loqui de divinis officiis.*

Tertiò, *Quamvis Apostolus loquatur de divinis officiis, non requiri tamen, ut totus populus intelligat, sed solum, ut intelligat is, qui vice populi respondet, idq; ab Apostolo significari his verbis: Qui supplet locum idiotæ.*

Staplet. contra Whitak. art. 3. Sed Bellarm. d. l. §. Alii ergò &c. agnoscit, *hanc solutionem non esse solidam, cum avaplnpŵv τὸν τόπον supplens locum, non significet secundùm usum Græcæ linguæ gerere vices idiotarum; sed esse unum ex idiotis.*

Salmeron Disp. 22. in 1. Cor. 14. *Græca phrasis responsum illud non admittit, quia τὸν & τόπον accipitur pro vice, sed pro eo, qui implet locum idiotæ, hoc est, qui sedet inter idiotas, & est unus ex illis, ut sit sensus: Quomodo dicet Amen, qui est idiota & ignorat, quid preceris?*

Stapletonus in Antidot. p. 727. phrasin eodem modo explicat, *qui sedet inter idiotas & in loco eorum.*

Erasmus in annot. h. l. *Mos hic, ut promiscua plebs responderet in Ecclesia, durabat adhuc Hieronymi temporibus, ut testatur præloquens in secundum librum Commentariorum in Epistolam ad Galatas, ubi inquiens sic ad similitudinem cœlestis tonitrui Amen reboat; ex quo collige, in veteri Ecclesia non fuisse talem consuetudinem, ut unus nomine omnium responderet, sed totam plebem promiscuè respondisse.*)

4. Quòd quidam agnoscunt, preces, quæ fiunt in lingua vulgari, esse magis fructuosas.

(Omnia verò in Ecclesia ad ædificationem fieri debent.)

Thomas

as Apuinas in 1. Cor. 14. *Quan-... devotionis, privatur is, ... speciali intelligit ea, quæ ...*

...is in 1. Cor. 14. *Hic consequenter ... in oratione publica, quòd si po-... igat orationem seu benedictionem, ... meliùs reducitur in Deum & de-... ondetur, Amen. Ideò dicit, Cete-... od. ... hoc est, ex Sacerdos vel E-... Spiritu, id est, absque hoc, quod populus ... qui supplet locum idiotæ &c. q. d. ... roficit populus simplex & non intelli-... q. d. nihil aut modicum, quia nescit se ... rmare tibi, qui es minister Ecclesiæ, re-... dendo Amen.*

Idem ibidem: *Sine significatione vocis ... nificativa & sensu locutionis nihil est co-... nitum ad utilitatem Ecclesiæ; imò derisibi-... le est.*

(Idem ex Lyrano repetit Jacobus Faber Stapulensis in h. l.)

Anglo Remenses in annot. 1. Cor. 14. p. 450. *Quando quis orat linguâ, quam non intelligit, ad instructionem ejus minùs est fructuosa, quàm si particulariter intelligeret.*

Cardinalis Contarenus in Catechesi sua interrog. ultimâ asserit, *simplicem plebem linguâ non intellectâ orantem carere eo fructu, quem perciperent, si orationes eas, quas ore proferunt, etiam intelligerent. Nam & speciatim intenderent animum & mentem in Deum, ut ab eo impetrarent, etiam ... & magis ædificarentur ex sensu pio earum orationum, quas ore proferunt: Carent ergò hoc fructu.*

Item, *Meliùs oraretur, si discernatur sensum verborum, quibus frequenter utuntur.*

Cajetanus Cardinalis in Comm. 1. Cor. 14. ad hæc verba, *Sed non ædificatur: Ex hac Pauli doctrina habetur, quòd meliùs ad ædificationem Ecclesiæ est, orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur, dici linguâ communi Clericis & populo, quàm dici Latinè.*

Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 16. §. At objicies. *Præcipuus usus Canticorum tempore Apostolorum erat instructio & consolatio populi. Æquum igitur erat, ut Cantica illa intelligerentur; alioqui periisset præcipuus usus illorum.*

Ibid. §. Neque etia &c. *Melior est cohortatio, quæ ab omnibus intelligitur, licèt brevissima, quàm ea, quæ non intelligitur, licèt longissima sit.*

Ibid. in resp. ad 2. object. *In verbis Pauli, Si orem linguâ, Spiritus meus orat, mens autem sine fructu est, non reprehenditur oratio, quæ non intelligitur, sed ei anteponitur illa, quæ intelligitur. Qui enim orat linguâ, quam non novit, ut cùm rudes homines recitant Latinè septem Psalmos, affectu quidem & Spiritu proficiunt, tamen mens eorum sine fructu est, quia non eruditur.*

Benedictus Justinianus in 1. Cor. 14. super verba: *Quomodò dicturus est Amen super tuam gratiarum actionem? Neque enim probare aut laudare quisquam potest, quod prorsus non intelligit.*

§. Quædam hypotheses Adversariorum.

Primò, in c. Sedulò dist. 38. ex Augustino. *Noverint etiam, non esse vocem ad aures Dei nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistites & Ministros Ecclesiæ fortè animadverterint, vel cum barbarismis & solœcismis Deum invocare, vel eadem*

eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateque distinguere, non quia ista minimè corrigenda sunt, ut populus ad id, quod planè intelligit, dicat Amen: Sed quia piè toleranda sunt ab eis, qui didicerunt, ut sono in foro, sic voto in Ecclesia benedici.

(Si populus planè intelligere debet, ad quod ei dicendum *Amen*, ergò linguâ populo cognitâ erit pronunciandum.)

Secundò, Sixtus Senensis lib. 6. annotat. 263. *Vituperandum est, quòd non modò minister, quem Clericum vocamus, sed ne Presbyteri quidem aut Diaconi plerunq; intelligunt, quid legant aut orent.*

(Si vituperandum, ergò etiam corrigendum.)

Bellarminus d. l. *Melior est cohortatio, quæ ab omnibus intelligitur, licèt brevissima, quàm ea, quæ non intelligitur, licèt longissima sit.*

(Jam verò ante administrationem Cœnæ necesse est commonefacere priùs communicantes de summo hoc mysterio, ut exactiùs sese præparent 1. Cor. 11. vers. 28. hanc commonefactionem fieri oportet in lingua nota.)

Tertiò, Bellarm. lib. 2. de Sacrament. cap. 31. dicit, *ideò Sacramentum matrimonii non esse Latinâ linguâ administrandum, quia inter conjungendos requiritur consensus.*

(Atqui an non arctissima fit per Sacramentum Eucharistiæ Christi & pii hominis conjunctio? utique ergò etiam consensus requiritur, ac proinde lingua ignota ab hujus Sacramenti administratione exulare debet.)

Quartò, Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 8. dicit. *Missam continere magnam populi fidelis eruditionem.* Sed & in expositione suæ Missæ *omne eius aliquid significare, imò totam Christi vitam & passionem hominibus depingere* dicunt.

(Ex eo sic colligimus. Quod maximè facit ad populi instructionem, illud si in se & per se vitiosum non sit, & commodè fieri possit, in celebratione Missæ rectè adhibetur. Atqui orationes cæterique Missæ actus in vernacula lingua peracti maximè faciunt ad populi instructionem. Ergò.)

Quintò idem Concilium sess. 24. c. 7. *ut fidelis populus ad suscipienda Sacramenta majori cum devotione accedat*, præcipit, *ut Episcopi & Parochi vim & usum Sacramentorum aliaq; salutis monita linguâ vernaculâ explicent.*

(Hæc explicatio fieri omnium optimè potest in ipsa Eucharistiæ celebratione & administratione. Inde sess. 22. cap. 8. *nè oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, & non sit, qui frangat eis;* mandat sancta Synodus Pastoribus & singulis curam animarum gerentibus, *ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se, vel per alios ex iis, quæ in Missa leguntur, aliquid exponant, atq; inter cætera sacrificii hujus mysterium aliquod declarent.*)

Sextò, Johannes Biller in Summa de div. officiis sic scribit: *In primitiva Ecclesia prohibitum erat, ne quis loqueretur linguis, nisi esset, qui interpretaretur. Quid enim prodesset loqui, nisi intelligeretur? Inde etiam inolevit laudabilis consuetudo, ut pronunciato literaliter Evangelio statim in vulgari populo exponeretur. Quid autem nostris tempo-*

...s est agendum, ubi nullus, vel rarus legens vel audiens, qui intelligat? ...rgò potiùs esse tacendum, quàm psal...

...m ratio locum habet in Sacra... ...charistici administratione.)

...ensiones Adversariorum.

... Bellarminus d. l. fatetur, *ora... ...æ non intelligitur, anteponendam ...ua intelligitur.*

... Stapletonus contra Iuellum art. ... statuit, *linguâ cognitâ ac intellectâ ...tivi devotionem.*

...ecundò, quidam Pontificii distin... ...nt inter *preces privatas & publicas.* ...s linguâ vernaculâ fieri posse asserunt, ...s verò minimè.

Salmeron Disp. 30. in Cor. 14. Azo... ...ius lib. 8. Instit. moral. c. 26. *Privata cujus... ...que oratio linguâ vulgari rectè fieri possit, ut fit utilis, iis præsertim, qui Latinè ignorant, sed de publica Ecclesiæ oratione alia est ratio.*

Quidam etiam *privatas preces* linguâ Latinâ fieri debere, vel certè posse asserunt. Ledesima de lingua, in qua Script. legantur cap. 13. *Non necessarium est, ut quæ in privata oratione dicuntur, omnes intelligant.*

Anglo-Remenses in 1. Cor. 14. p. 462. *Populus Catholicus ex antiquissimo suo jure precibus Latinis* (nempe Pater noster, Ave Maria & Matutinis) *uti debet, quemadmodum à principio facere solebat. Hoc consuetudini populi Christiani à primâ sua conversione semper consentaneum fuit.*

Tertiò, Costerus in Enchirid. cap. 19. §. Quarta propositio. *Cantus Ecclesiasticus non ad populum intelligentiâ verborum instruendum, sed suavi melodiâ, majestateque actionis ad reverentiam, cultumque excitandum est institutus.*

Contrà Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 78. *Ego divinis interfui laudibus, nec unum quidem potui intelligere verbum, illarum igitur Ecclesiarum potiùs admirer constantiam, quæ Musicam illam choro maluerunt excludere, quàm illarum venerer (ut ipsi jactant) magnificam majestatem, quâ Cantici verba sensusque sepelitur atque obruitur, de quo abusu hodiè cathedrales passim laborant Ecclesiæ. Hanc verò labem Ecclesia inde fortè contraxisse videtur, quòd, quæ nunc passim cantantur, non tàm ad populi intelligentiam erudiendam (quod priscos ubique spectasse indubitatum est) quàm ad meram laudem Dei quocunque modo celebrandam frequentantur.*

Quartò, Salmeron Disp. 30. in 1. Cor. 14. *Prohibet Ecclesia, ne divina officia vulgarâ linguâ celebrentur.*

Sed Azorius lib. 8. Instit. c. 26. §. Verùm enimverò &c. ex Ænea Sylvio. *Ante sexcentos annos Pontifici deliberanti, an concederet Bohemis usum vulgarem, audita est vox de cœlo. Omnis lingua confiteatur ei.*

Quintò, Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 11. §. Sextò &c. dicit *esse consuetudinem antiquam, Missam non celebrari linguâ vulgari.*

(At unico illo antiquitatis principio nititur, quòd linguæ Græca Orientalibus, Latina Occidentalibus Ecclesiis desierint esse vulgares, sic enim ibidem porrò disserit.)

Nam in toto Oriente non inveniuntur antiquæ Liturgiæ, nisi Græcæ aut Chaldaicæ; in toto autem Occidente antiquæ Liturgiæ nullæ

nullæ sunt nisi Latinæ, & tamen a multis jam seculis desierunt omnes istæ linguæ esse vulgares &c.

(Id verò quia aliquot demùm seculis à Christo nato contigit, eo ipso largitur Bellarminus, usum linguæ populo ignotæ in Missa totidem seculis à vera antiquitate deficere.)

Argum. Adverf. *Titulus crucis Christi tribus tantùm linguis fuit scriptus, ac Christus sacrificium incruentum celebrans ait, Eli, Eli, lama sabacthani, linguâ Romanis & Judæis pariter ignotâ. Ergò non vernaculâ unicuique genti linguâ in sacris mysteriis adhibenda, sed una ex illis, quas crux CHRISTI consecravit.* Salmer. Bellarm. alii.

Resp. 1. Si crux Christi habet hanc vim, ut has tantùm linguas ad mysteria Eucharistica astringat, seclusis reliquis, cur non *ad prædicationem Evangelii* quoque astringit? Consequens Pontificii non concedent.

2. Cùm Pilatus cruci Christi titulum tribus hisce linguis affixit, non hoc intendit, ut hasce tantùm linguas in sacris usurpari debere indicaret, sed ut docente Didaco Stella in Luc. p. 286. *quibusvis nationibus tum Hierosolymam confluentibus, consuetudine ita obtinente, mortis pateffaceret causam & obliquè Judæorum importunitatem traduceret.*

3. Albertus & Lyranus in cap. 19. Johann. docent, ideò fuisse inscriptionem singulari Dei providentiâ tribus linguis factum, *ut omnes, qui de diversis orbis partibus venerant, possent illam legere.*

CAPUT IV.

DE VOCIS GENERE.

THesis. In sacræ Cœnæ administratione Minister Ecclesiæ articulatâ & clarâ voce uti debet.

Explic. 1. Non est quæstio *an mos interdum orandi submissâ voce sit damnandus*, quod à nobis statui fingit Richeomus lib. 4. de Missa cap. 51. sed an in consecratione & administratione Eucharistiæ Minister Ecclesiæ submissâ voce uti *debeat*. Distinguendum igitur inter preces *publicas* & *privatas*. Publicæ sunt, quæ fiunt non tantùm in loco publico, nam & hîc singuli Laici precantur apud se, verùm fiunt à *persona publica* nomine omnium astantium, has negamus debere fieri submissâ voce.

2. Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 12. negat, quæri, *an sit per se illicitum, totam Missam altâ voce celebrare, sed quæstionem in eo sitam esse, utrum consuetudo Latinæ Ecclesiæ quædam submissâ voce pronunciandi repugnet Christi ordinationi, ac proinde sit mala & necessariò corrigenda.* Atqui illud, *quædam pronunciandi*, nimis generale est, itaque corrigendum, ut designet celebrationem Eucharistiæ, & in Eucharistiæ celebratione nominatim *consecrationem*, quam illi non tantùm *Canonem* appellarunt, sed etiam ab hoc silentio *Secretam* sive *Secretellam*. Nos contrà statuimus, nulla publica verba debere submissè offerri & omnium minimè ista

Antithesis.

sis. Concil. Trident. can. 9. *sis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissâ voce pars Canonis & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse sit.*

l Episcopus Mersburgensis ... tione mysteriorum Missæ. ...*b initio canonis omnia sub silentio ... ragit.*

...armminus lib. 2. de Missa cap. 12. ...*omnia necessariò in Missa altà voce ...ianda.*

...postea. *Consuetudo Latinæ Ecclesiæ ...n submissâ voce pronunciandi non re... t institutioni Christi.*

...ostram sententiam probamus.

Christus non ita instituit Sacra...nta, ut actio quidem esset visibilis & ...blica, verbum verò, quod est præcipua pars Sacramentorum, occultetur.

2. Christus in sacra Cœna jussit fieri *commemorationem, passionis & mortis suæ* non per silentium, sed per annunciationem.

3. Apostolus 1. Cor. 14. distinguit hæc duo. *In Ecclesia loqui* de iis sc. quæ ad publicum ministerium pertinent, & *privatim sibi ipsi & Deo loqui.* Ergò qui Eucharistiam administrat, non debet privatim sibi soli & Deo loqui, cùm loquatur in Ecclesia.

4. In primitiva Ecclesia, dimissis iis, qui non poterant interesse mysteriis, altà voce pronunciabantur preces, gratiarum actiones & ipsa verba consecrationis.

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd Justinianus Imperator sacra Ecclesiastica clarâ voce peragi constituit.

Novell. 137. cap. 6. *Jubemus omnes Episcopos & Presbyteros non in secreto, sed cum ea voce, quæ à fidelissimo populo exaudiatur, divinam oblationem & precationem, quæ fit in sancto Baptismate, facere, ut inde audientium animi in majorem devotionem & Dei laudationem & benedictionem efferantur. Sic enim & divinus Apostolus docet in 1. Corinth. Epistola. Cæterùm, inquit, si solùm benedicis Spiritu, is, qui idiotæ locum implet, quomodo tuæ gratiarum actioni subjiciet Deo sanctum illud Amen? Siquidem, quid dicas, non novit; tu autem pulchrè gratias agis, sed alius non ædificatur. Et rursus in ea, quæ est ad Romanos, sic dicit: Corde creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Ideircò igitur convenit, ut ea precatio, quæ in sancta oblatione dicitur, & aliæ orationes clarâ voce à sanctissimis Episcopis & Presbyteris proferantur Domino nostro J. C. Deo nostro cum Patre & Spiritu Sancto, scituris religiosissimis Sacerdotibus, quòd si quid horum contempserint, & horrendo & Dei Salvatoris nostri Jesu Christi judicio, rationem reddituri sunt & nos ista cognoscentes non relinquemus quieta & inulta.*

Excipiunt, *hanc legem Græcis tantùm fuisse latam.* At Justinianus non tantùm Græciæ, sed totius Europæ fuit Imperator; ac in eod. cap. disertè fit mentio non solùm Constantinopolitanorum, sed etiam Romanorum Episcoporum.

Aliter ergò excipit Bellarmin. videlicet, *ad Imperatorem non pertinere, de ritu sacrificandi ll. ferre, proinde non multùm referre, quid ille sanxerit.* Resp. pertinere ad Imperatorem de ritu celebrandi Sacramen-

cramenti leges ferre, dupliciter potest intelligi, vel ut ipsos ritus instituat, vel ut institutos autoritate politicá sanciat. Posterius ad Imperatorem pertinere nemo inficias ire poterit.

2. Quòd Thomas part. 3. q. 78. art. 1. fatetur, *Christum verba consecrationis manifestè protulisse.*

(Hæc Christi actio meritò judicatur nostra institutio.)

Bellarminus d. l. *Christus altâ voce locutus est* (in celebratione Eucharistiæ) *non solùm ut consecraret, sed etiam ut Apostolos doceret ritum consecrandi.*

(Omittitur tertius finis omnibus communicantibus communis, ut de dignitate hujus mysterii & digna ad ejus participationem præparatione eos admoneret.)

3. Quòd quidam agnoscunt, in primitiva Ecclesia sacra olim fuisse clarâ voce peracta.

Durandus lib. 4. Ration. cap. 35. *Hoc* (quòd consecratio tacitè peragitur) *contrarium est veteri usui Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ, in quibus verba consecrationis altâ voce pronunciabantur.*

Hermannus Gigas in Florib. temporum. *Olim quasi ab omnibus per usum quotidianum canon discebatur, quia altâ voce pronunciabatur.*

Gabriel Biel lect. 15. in expos. canon. *Aliquando Pastores quidam in agro, pane super lapidem posito, canonis verba pronunciarunt, atq; ilico panis in carnem est conversus, illi autem igni de cœlo divinitùs sunt percussi, ne igitur in locis non competentibus à quibusvis cum periculo verba consecrationis pronunciarentur, lege Ecclesiasticâ postea cautum est, ut deinceps sub silentio canon pronunciaretur.*

(Ergò illa consuetudo non descendit à temporibus Apostolorum.)

Beletus divinorum officiorum cap. 44. *Secreta dicitur, quia secretè pronunciatur, cùm tamen aliàs altâ voce diceretur, ita ut ab omnibus facilè Laicis teneretur.*

Salmeron Disp. 30. in 1. Cor. 14. *In Liturgiis Clementis, Jacobi, Chrysostomi atq; Basilii manifestum est, quòd, cum Sacerdos verba consecrationis altâ voce protulisset, populus acclamabat, dicendo, Amen.*

4. Quòd Bellarminus d. l. fatetur, *non esse per se illicitum, totam Missam altâ voce celebrare, nec enim ignoramus, modum vocis non pertinere ad substantiam sacrificii.*

5. Quòd agnoscunt, jure divino liberum esse vocis sonum in Missæ celebratione.

Martinus Becanus part. 3. Theol. Schol. n. 2. de Sacramentis cap. 25. q. 21. §. 1. *Nullum extat præceptum divinum, quo teneamur vel altè vel submissè recitare Missam, ac proinde jure divino liberum est hoc vel illo modo fieri.*

(Eccur igitur anathema dicunt illis, qui morem Ecclesiæ Romanæ hodiernum & murmur illud Missaticum non approbant?)

Gerardus Lorichius de Miss. publ. prorog. *Non arbitrandum, Orationem eam dici Secretum, quasi non liceat Laicis eam vel nosse, vel audire, sed quia juxta atque Canon non cantetur voce altiore.*

Ibid. *Canon etiam alio nomine dicitur Secretum, non quòd à plebe, (quod aliqui somniant,) nefas sit audiri, legi, nosci,* ...

qu

submissâ vel pressâ voce legi

tur neq; Canon debet nimiùm
pressâ voce, ut à circumstan-
i & percipi, quod inde fit co-
rcumstantes debeant ad oratio
respondere, Amen.
uartam partem Canonis.
, Canonem non nimis tacitè
d apertè & clarè, expressis sc.
endum, pronunciandumque,
ibus possit audiri. Hoc ita submo-
o Orationis. *Absolvenda est ora-*
ionem Amen, nec solùm in præsen-
te, sed etiam in sex sequentibus
continuatur. *Manifesto nimirum*
o, Missam esse sacrificium publi-
rificare æquè astantes atq; Sacerdo-
ium celebrande Missæ exequentem,
in officio Missæ populi astantis
um. Consequitur ergò, canonem clarè
rtè legendum, ut ad gratiarum actio-
Sacerdotis populus consentiens respon-
Amen. Confer Georg. Cassandrum
iturgicis cap. 28.
. Quòd Liturgias Petri, Marci &c.
ent pro legitimis.
In illis enim satis perspicuè asseri-
r, clarâ voce Christum verba conse-
atoria protulisse, atque eodem vocis
enere à Sacerdote esse proferenda.)

In Liturgia Petri. *Benedixit, fregit, dedit discipulis suis, dicens* ἐκφώνως *elatâ voce, Accipite, comedite: Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur. Deinde continuat* μυστικῶς *summissè. Similiter rursum, postquam cœnatum erat, accipiens calicem & gratias agens benedixit, dedit sanctis suis discipulis dicens* ἐκφώνως *elatâ voce, Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus. Populus, Amen.*

In Liturgia Marci. *Accepit panem in sanctas & immaculatas & inculpatas manus suas suscipiens in cœlum ad te Patrem suum, Deumq; nostrum & Deū universorum, gratias egit, benedixit, sanctificavit, fregit, deditque sanctis & beatis discipulis & Apostolis* αὐτοῦ ἐκφώνως, λάβετε, φάγετε, (ὁ Διάκον© ἐκτείνατε, ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως) *elatâ voce dicens: Accipite, comedite; Diaconus, intendite; Sacerdos, elatâ voce: Hoc est enim corpus meum, quod pro vobis frangitur & distribuitur, in remissionem peccatorum. Populus, Amen.*

Paulò pòst de poculo. *Tradidit sanctis & beatis discipulis suis & Apostolis, dicens (elatâ voce) Bibite ex eo omnes. Diaconus rursus, intendite; Sacerdos elatâ voce: Hic est enim sanguis meus.*

(Ubi nota, μυστικῶς non significare planè secretam vocem, sed eam, quæ exaudiri possit tantùm ab initiatis.)

Argum. Advers.

1. *Utile est ad reverentiam tanti mysterii, ut non omnia altâ voce dicantur.*

Resp. ex praxi Pontificiorum.

1. Nihil decedere judicant *mysterio Trinitatis & incarnationis*, quòd linguâ vernaculâ coram populo de eo clarè & altâ voce concionantur.

2. Nihil *Sacramento Baptismi* decedere, quòd voce clarâ illud administrant.

Argum. 2. Habemus exemplum antiquæ Liturgiæ tùm Græcæ tùm Latinæ.

Resp. 1. Martinus Polonus in Chronico. Vi-

co. *Vigilius Papa circa annum 535. constituit, ut canon nunquam legatur, nisi super sacrificia, & in altari consecrato voce submissâ.*

2. Salmero tom. 9. p. 252. fatetur, *ea, quæ hodie submisso murmure & tacito labiorum agitatu significantur, olim altâ voce dicta fuisse.*

3. Bellarminus d. l. resp. ad 4. arg. *Verba consecrationis in Ecclesia Orientali altâ voce recitari consueverunt, quod apertissimè constat ex Liturgia Chrysostomi.*

(Addere potuisset Liturgiam Basilii, in qua Sacerdos ἐκφώνως εὐλογεῖ.)

Argum. 4. Durandus & Biel. *Fertur, quòd cùm antiquitùs publicè & altâ voce Canon diceretur, omnes penè per usum illum sciebant, & in plateis & in viciis decantabant. Unde cùm quidam Pastores illum in agro cantarent, & panem super lapidem posuissent, ad verborum ipsorum prolationem panis in carnem conversus est, ipsi tamen judicio divino, igne cœlitùs immisso, percussi sunt, propter quod Patres statuerunt, verba ista sub silentio dici.*

Resp. ipsimet Pontificii docent, *verba illa Hoc est corpus meum, non esse consecratoria, nisi proferantur à Sacerdote.*

Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 16. *Semper in Ecclesia pro indubitato habitum est, ita necessariam esse ordinationem Sacerdotalem ad Eucharistiam conficiendam, ut sine ea nullo modo confici possit.*

Suarez Disp. 61. de Sacrament. sect. 3. *Ut hæc verba sint efficacia, necesse est, ut à Sacerdote consecrato & ritè ordinato proferantur. Hoc est de fide.*

Soto in dist. 13. lib. 4. sent. q. 1. art. 1. ex Thoma. *Proprium est Sacerdotum, conficere hoc Sacramentum.*

Et probat *Nemo potest conficere, nisi in persona CHRISTI. Nemo in persona alterius agere quicquam potest, nisi per potestatem ab ipso illi collatam. Itaque solis Sacerdotibus, cùm ordinantur, confertur potestas hoc Sacramentum consecrandi.*

Et postea ex Isidoro, Concilioque Florentino, *solis Presbyteris facultatem inesse consecrandi, ita ut si quis extra ordinem Sacerdotalem hoc Sacramentum consecrare tentaret, nullum esset Sacramentum.*

Gabriel Biel Epitom. in Canonem cap. 2. *Nullus, qui non est Sacerdos, celebrare potest, id est, Eucharistiam conficere, licèt omnia ageret intentione, verbis & gestibus, quæ Sacerdos consecrans agit, unde nec Angeli, nec mulieres, nec Laici consecrare possunt.*

(At hi Pastores non fuêre Sacerdotes.)

2. Variant ipsimet de hoc miraculo, Bellarminus lib. 2 de Missa cap. 12. §. ultimo. *Miraculum illud* (circa Pastores factum) *non convertit panem in carnem, nec Pastores illos interfecit &c. sed igne de cœlo demisso panem & vinum & lapidem, super quem illa sita erant, absumsit, & Pastores illos obstupefecit, ut ad longum tempus vix loqui possent.*

Contrà Beletus divinorum officiorum cap 44 *Contigit, ut quodam tempore Pastores panem super lapidem quendam ponerent, qui dum hujus Secreta verba proferrent, in carnem conversus est & forsitan transubstantiatus, ut sic loquar, in corpus Christi.*

Et

divinitus facta est acer-
v ad unum omnes per-
licio divinitus immis

Ad verborum inferum
in carnem conversus

uidam Pastores in agro,
osito, canonem dicerent,
verum illorum panis con-
n.

ergò priùs inter se de-
juam ex illo Secretam

oc silent eum homines reddit:
ludit enim aditus sensuum,
quieti reddit. Richeomus:

et Imagines dicunt animam
jeum. At imagines non oc-
litum visus.

ices in cultu divino apud ipsos
requentissimus. At Musica non
t aditum auditus.

ianus in 1. Cor. 14. sic commen-
i populus intelligat orationem seu be-
onem Sacerdotis, melius reducitur
im & devotius respondet, Amen.

Hardingus contra Iuellum art. 16.
o clarâ voce pronunciandi in Ecclesia
ca ideò usurpata est, quò inde populus ad
i sua confirmationem excitaretur & ad-
moneretur, ut, se iis, quæ pronunciaren-
tur, assentiri atque fidem adhi-
bere testificare-
tur.

DE CANONE MISSÆ.

THESIS. Recitatio Canonis non est simpliciter necessaria, ad legitimam sacræ Cœnæ administrationem, ac multa in eo jure desiderantur.

Ἐνδεικν. 1. Non est quæstio, an exhortationes ad populum, preces & gratiarum actiones ad Deum in administratione Sacræ Cœnæ conjungi debeant; sed an *Canon* ille *Gregorianus*, qui hodie in Ecclesia Papali receptus, ad legitimam Cœnæ administrationem sit simpliciter necessarius, & verbo Dei omni ex parte conformis.

Antithesis. Concilium Tridentinum sess. 22. Ann. 1562. 17. Sept. can. 6. sub pœna anathematis prohibuit dicere, *quòd canon Missæ errores quosdam contineat.* Praxis testatur, quòd canonem Missæ tanquam necessarium Ecclesiæ obtrudant.

Pazmann. lib. 9. hodeg. cap. 6. *Non potest monstrari tempus & modus, quo Missa cœperit.*

Nostram sententiam confirmamus.

Primò, quòd *recitatio canonis* ad legitimam S. Cœnæ administrationem non sit simpliciter necessaria, patet ex eo, quòd nec Christus nec Apostoli eo usi fuerint, vel eundem Ecclesiæ præscripserint.

Secundò quòd in canone Missæ multa jure desiderari possint, patet ex sequentibus fundamentis.

1. Totus canon eò spectat, ut Eucharistiæ Sacramentum mutetur in sacrifi-

sacrificium propitiatorium pro vivis & mortuis Deo offerendum. Ostendimus autem superiùs, Eucharistiam non esse propriè dictum sacrificium propitiatorium.

2. Confirmat *transsubstantiationem* & ἀρτολατρείαν.

3. Stabilit *purgatorium*, cùm pro defunctis nondum plenè purgatis hoc sacrificium offerri dicatur.

4. Omnia in eo peraguntur *linguâ peregrinâ* populo circumstanti ignotâ.

5. Sacerdos in eo panem & vinum ante transsubstantiationem, quam fingunt, offert *pro redemtione animæ, pro spe salutis & incolumitatis suæ.*

6. Factâ transsubstantiatione, quã fingũt, Sacrificulus intercedit apud Patrẽ, ut *hostiam oblatam, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam propitio & sereno vultu respicere dignetur, & accepta habere, sicut accepta habere dignatus est munera justi Abel & sacrificium Patriarchæ Abraham & Melchisedeci.* At hac ratione sacrificium corporis & sanguinis Christi vel inferioris vel æqualis tantùm dignitatis cum munerib. Abelis & cum sacrificio Abrahæ & Melchisedeci statuitur.

7. Sacrificulus porrò orat, *ut jubeat Deus hæc proferri per manus sancti Angeli sui, in sublime altare suum in conspectu divinæ majestatis suæ.* At Christus *cœlum ingressus est, ut perpetuò appareat vultui Dei pro nobis.* Hebr. 9. vers. 24. Proinde sine Angeli ministerio corpus & sanguinem suum Patri cœlesti sistere potest.

8. Pro *illis, qui præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, precatur, ut Deus ipsis & omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerii, lucis & pacis indulgeat.* At qui in Christo mortui in somno pacis dormiunt, jam antè in loco refrigerii, lucis & pacis constituti sunt.

9. Rogatur in eo Deus, *ut meritis precibusque sanctorum concedat, ut in omnibus protectionis ejus muniamur auxilio.* At non nisi propter Christi meritum credentibus hoc conceditur.

In Missis solitariis, ad quas itidem canon adhibetur, Sacerdos solus communicat, & tamen in Canone dicit. *Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus & sanguinem sumserimus, omni benedictione & gratiâ repleamur. Hæc sancta commixtio fiat nobis sumentibus salus mentis & corporis. Quod ore sumsimus, Domine, purâ mente capiamus.*

Nostræ sententiæ suffragatur.

1. Quòd quidam agnoscunt, Apostolos in administratione Eucharistiæ tantùm recitatione Orationis Dominicæ ac verborum Institutionis usos fuisse. Item, Evangelium & Epistolam tantùm fuisse ante Eucharistiæ administrationem recitatam.

Gregorius Episcopus Romanus in Registro lib. 7. cap. 63. *Mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodò orationem* (Dominicam) *oblationis hostiam consecrarent.*

Albinus (circa ann. 780.) de div. officiis cap. Quid significent vestimenta. *Officium Missæ addidit Cœlestinus Papa, & constituit, ut Psalmi 150. ante sacrificium psallerentur Antiphonatim ex omnibus, quod antea non fiebat, nisi tantùm Epistola*

Pau

batur, & sanctum Evangelium, celebrabatur.

us (circa ann. 830.) in procem. lib. de off. Eccl. *Satis esset, sine Cantoribus, & caeteris, quae ibi* (in Missae aguntur) *sola benedictio ... Presbyterorum ad benedi... em & vinum, quo reficeretur po... ... salutem, sicut primaevis fiebat apud Apostolos.*

Lib. 3. de offic. Ecclef. cap. 5. *Cae... it in gestis Pontificialibus contine... ituit, ut Psalmi David 150. ante ... um psallerentur Antiphonatim, ex ..., quod ante ipsum non fiebat, nisi Epistola B. Pauli Apostoli recitaba... anctum Evangelium, & sic Missae ce... intur.*

(Hic liber Amalarii Ann. 1591. Romae ... m editus sub hoc titulo: De Catho... Ecclesiae divinis officiis ac mini... iis varii vetustorum libri.)

Walafridus Strabo Abbas sub Ludovico Pio (circa idem tempus) lib. de ... b. Eccles. cap. 22. *Quod nunc agimus ... ltiplici orationum, lectionum, cantilena... um & consecrationum officio, totum hoc A... postoli & post ipsos proximi, ut creditur, ora... tionibus & commemorationibus passionis Dominicae, sicut ipse praecepit, agebant simpliciter. Unde circa demos secundum prius commemorata testimonia frangebant panem, quod etiam alia sententia declarat Lucas dicens. Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, & reliqua. Et relatio majorum est, ita primis temporibus Missas fieri solitas, sicut modo in Parasceve Pasche (in quo die apud Romanos Missae non aguntur) communicationem facere solemus, hoc est, praemissa oratione Dominica & sicut ipse Dominus noster praecepit, commemoratione passionis ejus adhibita eos corpori Dominico communicasse & sanguini, quos ratio permittebat.* In margine adscribitur. *Quid fuit Missa temporibus Apostolorum.*

(Hic tractatus Walafridi in editione Romana Amalarii libro est conjunctus. Extat etiam in Auctuario 1. Biblioth. P.P.)

Rabanus (circa idem tempus) lib. de Instit. Clericor. *Sed enim in initio mos iste cantandi non erat, qui nunc in Ecclesia ante Sacrificium celebratur, sed tamen Epistola Pauli recitabantur & sanctum Evangelium.*

Remigius (circa ann. 900. sub Carolo Calvo) de celebrat. Miss. cap. 1. *Celebratio Missae in commemoratione passionis Christi peragitur, sicut ipse praecepit Apostolis, tradens eis corpus & sanguinem suum, dicens: Hoc facite in meam commemorationem, hoc est, in memoriam passionis meae, tanquam diceret. Quod pro vestra salute passus sum, ad memoriam revocate, & pro vestra vestrorumque eadem perferre curate. Hanc Missam B. Petrus Apostolus primus omnium Antiochiae dicitur celebrasse, in qua tres tantummodo orationes initio fidei proferebantur, incipientes ab eo loco, ubi dicitur. Hanc igitur oblationem &c.*

Berno Abbas Augiensis (circa ann. 1020.) lib. de quibusdam reb. ad Officium Missae pertinentibus cap. 1. *Gregorius Gelasianum Codicem de Missarum solennib9, multa subtrahens, pauca convertens, nonnulla superadjiciens in unius libelli volumine coarctavit, quod volumen librum Sacramentorum*

mentorum prætitulavit. Et fortaßè primis temporibus solius Pauli Epistola legebantur, postmodùm intermixtæ aliæ lectiones sunt, non tantùm de novo, verùm etiam de veteri, prout solennitatum ordo poscebat.

lib. ejusd. cap. 2. *In exordio nascentis Ecclesiæ non eo, quo nunc, modo, vel ordine sacra celebrabantur Missarum solennia, teste etiam Beatissimo Gregorio Papa, qui ad conficiendum corpus & sanguinem Christi orationem Domini fecit decantari.*

Rupertus Abbas Tuitiensis (circa ann. 1120.) lib. 2. de div. offic. cap. 21. *Olim non tanto exterioris apparatu decoris Missarum solennia celebrabantur, nec ab uno quolibet hæc omnis religiosi obsequii gloria consummata & perpolita est.*

Ibid. *Non quidem sanctius hinc est, quàm erat prius, quando ad sola verba Domini, solamq; orationem Dominicam consecrabatur, sed maximè decuit, ut fides, quæ adhuc erat eo tempore rudis &c. ubi ornari potuit, maximè in hac parte, tanquam in capite suo, decoraretur.*

Guil. Durandus (circa ann. 1280.) lib. 6. Rational. cap. 1. Missam ad institutionis verba *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, Hoc facite in mei commemorationem*, coarctat. *At*, inquit, *Apostoli hanc Missam adauxerunt, dicentes in Missa non solùm verba Dominica, sed etiam Dominicam Orationem superaddentes, unde B. Petrus sic Missam primus dicitur celebrasse in partibus Orientalibus.* Tandem concludit. *In primordio ergò nascentis Ecclesia Missa aliter dicebatur, quàm modò, sicut in sexta parte sub titulo de parasceve dicetur.* Explicat verò illud.

Idem lib. ejusd. cap. 77. *In hoc repræsentatur antiqua Apostolorum celebrandi Missam consuetudo. Priùs enim lectione præmissâ dicebant solummodò verba illa, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Sed ipsi postmodùm Dominicam orationem addiderunt, & ita illo modo hac die celebratur, de quo dictum est in principio quartæ partis.* Confer Georg. Cassandr. in Liturgiis cap. 2.

Jacobus Philippus Bergomensis in Supplemento Chronicorum. (circa Ann. 1494.) *Gratianus in canone deconsecrat. dist. prima refert, Missam, Pater noster tantummodò dicendo, apud Hierosolymam Jacobum primum concelebravisse, licèt sint, qui Petro Apostolo hoc primùm adscribere velint, & hunc Jacobum mysteria auxisse.*

Fr. Martinus Ordinis Prædicatorum Papæ Pœnitentiarius & Capellanus in Margarita decreti. *Missa propriè dicitur Eucharistiæ consecratio & confectio, reliqua omnia, quæ Sacerdos vel Chorus canit, gratiarum actiones sunt vel certè obsecrationes.*

Petrus Cirvelus Doracensis in Exposit. lib. Missalis in Academia Complutensi in Epistola Nuncupatoria. *Tempore Damasi Papæ Hispani, hoc est circa annos Domini 400. præter Secretum Missæ canonem solùm Evangelium publicè legebatur in templo Dei fideli populo, qui sermo quidam præparatorius ante Eucharistiæ consecrationem & sumtionem. Legimus circa annos Christianæ salutis 500. ferè jam institutas Epistolas in Officio Missali &c.*

pau

um est usque ad Pontificatum
'gorii, qui circa annum Domi-
rum Missalium intelligentiam
ad majorem Ecclesiæ decorem
aduale, Offertorium & alios
dem Officio superaddidit.
oœmio. *Urgentibus Ecclesiam*
s infidelium Eucharistia sacri-
n Missa conficitur, agebatur à
è simpliciter & sine pompa ali-
itatis, quia offerebatur à Sacer-
risti occultè in domibus privatis,
Aissæ officium erat satis breve. Nam
per verba consecrationis panis &
isto accepta, solam orationem Do-
id est, Pater noster, apposuerunt, &
mmunicabant, id est, Eucharistiam
int & aliis ministrabant &c.
arminus lib. 4. de Eucharistia cap.
it sententiam Gregorii, *quòd Apo-*
d solam orationem Dominicam conse-
rint. Confer lib. 2. de Missa cap. 7. §.
d ex Hieronymo &c.

. Quòd quidam singulas partes à sin-
is Pontificibus Missæ additas enume-
it.

Durandus lib. 4. Rational. cap. 1. *In pri-*
ordio nascentis Ecclesiæ Missa aliter diceba-
ir, quàm modò. Sequenti verò tempore Epi-
tolâ tantùm & Evangelio recitatis, Missa
celebrabatur. Subsequenter Cælestinus Papa
instituit introitum ad Missam cantari. Cæte-
ra diversis temporibus ab aliis Papis & à Ge-
lasio, Cœlestino, Gregorio & aliis diversis
temporibus leguntur adjecta, prout Christia-
næ religionis cultu crescente visa sunt decen-
tius convenire.

lib. ejusd. c. 38. fatetur, *Secretam* (Cano-
nem Missæ) *non totam simul ab uno, sed par-*
ticulatim à pluribus esse compositam.

Jacobus Philippus Bergomensis d. l.
Nuda primò erant hæc omnia & simpliciter tractabantur. Sixtus primus Pontifex deinde in celebratione hæc auxit, atque mandavit, ut Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth caneretur. Postea Basilius Doctor hoc mysterium auxit, & alii plurimi summi Pontifices. Nam Cælestinus primus Missæ introitum dedit; Gregorius Magnus Kyrie eleison; Gloria verò in excelsis Deo Telesphorus Pontifex, licèt id alii Siricio adscribant; Collationes verò & Gradualia atque præfationes Gelasius primus ordinavit. Epistolam & Evangelium D. Hieronymus; Alleluja autem ab Hierosolymitana Ecclesia sumtum fuisse tradunt; Symbolum quoque in Niceno Concilio statutum fuit; Commemorationē mortuorum Pelagius ex Galliis accepit; Agnus Dei Sergius dici mandavit; Osculum pacis dari Innocentius instituit; Aspersionem aquæ in principio Missæ Alexander ordinavit, & thus Leo tertius.

(Cæterùm *Cælestinus primus*, qui Missæ introitum dedit, vixit Anno Domini 423. *Gregorius primus*, qui Kyrie eleison addidit, Anno 590. *Telesphorus*, qui Gloria in excelsis adjecit, Anno 127. *Gelasius primus*, qui Collationes adjunxit, Ann. 492. *Pelagius*, qui commemorationem mortuorum invenit, Anno 552. *Leo Tertius*, qui thuris incensum ordinavit, Ann. 796. *Innocentius primus*, qui osculum pacis addidit, Anno 402. *Sergius primus*, qui Agnus Dei canere præcepit, Ann. 687.)

Platina in Vita Xysti I. (qui vixit Anno 131.) *In celebratione Xystus mandavit, ut Sanctus, Sanctus &c. cantaretur. Nuda enim primò hæc erant & omnia simpliciter tractabantur. Petrus enim, ubi consecraverat, oratione Pater noster usus est. Auxit hæc myste-*

ria Jacobus Hierosolymitanus, auxit Basilius, auxêre & alii. Nam Celestinus Missæ Introitum dedit; Gregorius Kyrie eleison; Gloria in excelsis Deo, Telesphorus; Collationes, Gelasius primus; Epistolam & Evangelium Hieronymus; Alleluja sumtum est ex Ecclesia Hierosolymitana; Mortuorum commemorationem Pelagius invenit; Thus, Leo tertius; Osculum pacis, Innocentius primus; Ut caneretur, Agnus Dei, Sergius Pontifex instituit.

Jodocus Clichtovæus in AntiLuthero. *Alii summi Pontifices diverso tempore alias sacri Canonis particulas adjecisse prius compactis traduntur instituisse Ceremonias, in ipso Missæ Canone à Sacerdote sacra faciente observandas.*

De Cælestino primo Bartholom. Caranza Ordin. Prædicat. in Summa Concil. pag. 129. *Introitus, Gradus, Tractus, Offertoria, communiones & orationes inseruit Missæ.*

Polydorus Vergilius lib. 5. de Rerum Invent. cap. 11. *Nuda ab initio omnia & simpliciter mysteria à Christo tradita apud Apostolos erant; nuda omnis Ceremoniarum ratio, plus pietatis habens, quàm apparatus. Nam satis constat, Petrum, qui vel primus omnium, ut Apostolorum Princeps, vel unà cum aliis Apostolis rem divinam eo ritu, quem à Christo accepisset, identidem fecerat, post consecrationem continuò inferre solitum Dominicam precem. Auxit deinde hæc mysteria Jacobus Hierosolymitanus Antistes, auxit Basilius, aliiq; alia subindè addiderunt.*

Ibid. Polydorus ille sic scribit p. 451. *Ex quo apparet, ipsum Canonem neque ab uno integrum, neque in eam formam digestum, ex qua modò constat, cujus rei vel fidem facit, quòd Alexander primus, qui Gelasium & Siricium longe temporis intervallo præcessit, ob memoriam passionis Christi posuit. Qui pridiè quàm pateretur, usque ad illa verba, Hoc est corpus meum. Quocirca satis liquet, illud tum Canonis fuisse principium, quando, sicut diximus, Gelasius circiter CCCLX. & eò amplius annos post Alexandrum sedit.*

Johannes Bohemus Aubanus lib. 2. de Moribus gentium cap. 12. itidem prolixè recenset, quam Missæ partem quilibet Pontificum addiderit. *Orationes, Gradualia, Tractus, Alleluja, Offertoria, communiones in Missa, Antiphonas, versiculos, tropos, aliaq; , quæ tam in nocturno, quàm diurno officio cantantur, leguntúrq; ad decorem & laudem Dei, Gregorius, Gelasius, Ambrosius & plerique alii sancti Patres, non uno, verùm diversis temporibus edidêre. Missa (sic appellant sacrificium) à lectione primùm eo simplici apparatu, tenoreq; , quo adhuc sancto Paschæ Sabbato fit, celebrabatur. Cælestinus Papa Introitum addidit; Telesphorus, Gloria in excelsis; Hymnum, Et in terra, Hilarius Pictaviensis composuit; Symmachus cantari instituit; Salutationes, quæ per Dominus vobiscum, septies in ea fiunt, ex libro Ruth transsumta, Clemens & Anacletus interposuêre; Gelasius cætera ad Offertorium usque ordine, quo peraguntur, ordinavit, præter Sequentias, quas Nicolaus, & Symbolum, quod Damasus ex Constantinopolitana Synodo immiscuêre &c. Offertorium Gregorius apposuit; Leo præfationes; Majorem & minorem Canones, Gelasius; Sanctu Beatus Sixtus; Pater noster ex Matthæ Evangelio, Gregorius; Martialis, Beati Pe tri discipulus, benedictionem dare Episco pos; Pacem minores Sacerdotes Innocentiu instituit; Agnus Dei, Sergius adjunxit; Gre gorius communionem; Conclusionem, per Is Missa*

nedicamus Domino & Deo gra-
nvenit.

nus lib.2. de Missa cap.19. *Con-*
ntinum rectè docet, quòd Canon
a non sit unius autoris, sed par-
verbis Domini, partim Apostolicâ
partim sanctorum Pontificum.

1 jam olim quidam in Canone
1 desiderârunt.

a in Vita Gregorii primi. *Quid*
hoc sanctissimo viro commemorem,
nis institutio Ecclesiastici officii, ve-
fertim, ab eo sit inventa & approba-
em quidem ordinem utinam sequere-
m abhorrerent hodiè à lectione officii
cti, quemadmodum faciunt propter
riem, nescio quam, illi Latinitati & com-
oni additam!

. Quòd novitatem Canonis ipsimet
oscunt.

Quidam tribuunt eum autori *Clemen-*
Hackh. Jesuita q.1.cap.17.p.124.

(At de hoc Clemente Bellarmin. lib.
e Scriptor.Eccl.p.61.62. sic judicat: *De*
iturgia Sancti Clementis idem ferè dicen-
dum occurrit, quod de Liturgia S. Jacobi, eam
verè Clementis esse, sed à posterioribus auctâ.)

Quidam tribuunt eam *Jacobo & Basi-*
lio. c. Jacobus 47. de Consecrat. dist. 1.

(At de Jacobi Liturgia tale judicium fert Bellarminus d. l. p. 48. 49. *Extat etiam Liturgia eidem S. Jacobo attributa, quæ tamen à posterioribus ita locupletata est, ut non sit facile dijudicare, quæ pars ejus Liturgiæ S. Jacobum habeat autorem.)*

Quinimò Bellarm. lib. 1. de Missa c. 23. diffiteri non potest, *Missæ Canonem in antiqua Ecclesia non fuisse integrum ante Gregorium Magnum, h. e. ante Annum 600.*

Idem lib.2. de Missa cap.20. §. Sed his omissis &c. antiquitatem Canonis probaturus, sic progreditur: *Illud constat, Canonem nostrum integrum, ut eum nunc in Missalibus habemus, fuisse in usu Ecclesiæ ante annum Domini DCCC. Nam extat in Ordine Romano non procul ab initio, quem Ordinem citant Alcuinus & Amalarius, qui tempore Caroli Magni vixerunt. Deinde in lib. de Officiis Ecclesiasticis cap. de celebratione Missæ totum Canonem verbatim exponit, ac deinceps ab omnib. aliis posterioribus idem omninò Canon exponitur, ut ab Amalario, Hugone, Ruperto, Innocentio & cæteris. Porrò Ordo Romanus non instituit Canonem, sed refert ut rem usitatam & celebrem in Ecclesia. Quare necesse est, Canonem esse adhuc antiquiorem, quàm sit Ordo Romanus. Quamvis autem non extet fortaßè liber alius Ordine Romano antiquior, tamen extant libri antiquiores, ubi habentur partes Canonis, ex quibus conjectura fieri potest de reliquis.*

(In reliquis utitur meris conjecturis magnâ ex parte perquam levibus, quæ antiquitatem Canonis Missatici evidenter nondum probant.)

5. Quòd agnoscunt, Canonem à Gelasio demùm compositum, (ac proinde primis quingentis annis eum in Ecclesia nondum fuisse notum, vixit enim Gelasius circa annum 492.)

Innocentius tertius (circa Annum 1195.) lib. 3. de Sacram. altar. Myster. capite 10. *Gelasius quinquagesimus primus à Petro, qui post Sylvestrum 160. annis vixit, creditur Canonem principaliter ordinâsse. Sed, ut Gregorius in Registro dicit, quidam nomine Scholasticus composuit precem illam, quæ super Eucharistiam secretò dicitur.*

(De hoc Scholastico Bellarminus lib. 2. de Missa cap.19. & alii Pontificii dubitant, quis fuerit, & an sit *nomen proprium*, an verò *appellativum*. Non fuisse illum autorem antiquum, aut magnum alioqui virum; patet ex ipso Gregorio lib. 7. Epist.63. qui de eo sic scribit: *Valdè mihi inconveniens visum est, ut precem, quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam orationem, quam Redemtor noster composuit, super ejus corpus & sanguinem non diceremus.*)

Walafridus Strabo de Reb. Eccles. cap.22. fatetur, autorem canonis ignorari. *Actionem*, inquit, *quam canonem vocant, quis primus ordinaverit, nobis ignotum est. Auctam tamen fuisse non semel, sed sæpius, ex partibus additis intelligimus.*

Idem fatetur Micrologus de Eccles. observat. cap.21. (in tractatu de Catholicæ Ecclesiæ divinis officiis ac ministeriis Romæ Anno 1591. edito) pag.347.385.

Durandus lib.4. Rational. cap.35. §.12. *Traditur, quòd Gelasius Papa quinquagesimus primus à Petro canonem principaliter ordinaverit.*

Gabriel Biel lect.15. in Canon. Missæ. *Hæc pars dicitur Canon, quia Canon dicitur Institutio vel regula; quia hæc verborum connexio regula est ad venerabilis Eucharistiæ consecrationem ordinata, partim à Christo, partim à Patribus constituta: A Christo quidem instituta sunt verba substantialia, quæ formam integrant consecrationis. Cætera verò verba, quæ ad Dei laudem dicuntur, ac orationes, quæ pro populo offeruntur, non uno tempore, nec ab uno tantùm; sed diversis temporibus à diversis edita sunt. Et per B. Gelasium, qui quinquagesimus primus fuit à Petro, simul sunt ordinata; quamvis & nonnulla post ipsum sint à summis Pontificibus addita.*

Jodocus Clichtovæus in AntiLuthero Canonem nondum fuisse à Gelasio perfectum & absolutum, agnoscit. *Traditur quidem*, inquit, *Gelasius hujus nominis primus summus Pontifex, ipsum Canonem præsertim ordinâsse atque coadunâsse ad quotidianum Missæ usum: Leo verò primus adjecisse ad eum, qui priùs erat in usu, hanc deprecatoriam particulam. Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine, ut placatus accipias. Gregorius autem primus adjunxisse tres illas continuè subsequentes petitiones, utpote, diesque nostros in pace tua disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas nos grege numerari. Leo itidem primus illi sententiæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos Melchisedec, superaddidisse legitur hæc sacra verba: Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam. Et alii summi Pontifices alias sacri Canonis particulas adjecisse, priùs compactis traduntur, instituisseque Ceremonias in ipso Canone Missæ à Sacerdote sacra faciente observandas.*

6. Quòd fatentur, Officium Gregorianum non sine contradictione fuisse ab Ecclesia receptum, & quidem per media nusquam in verbo Dei præscripta.

Durandus lib.5. Rational. cap.2. Jacobus de Voragine in vita Gregorii & Eugenii, Antoninus tom.2. tit.14. cap.4. §. & ex illis Nauclerus volum.2. genera. 21. memorant, quâ ratione Officium Gallicanum in Galliis & Ambrosianum in Italia fuerit abolitum, & eorum loco Gregorianum utrobique receptum. *Concilio* (inquiunt) *Romæ Anno 790. congregat omnium*

trum fuit una sententia, quòd
·osianum & Gregorianum super
ri Apostoli poneretur plurium
sigillis munita, & fores Ecclesiæ
·, & ipsi totâ nocte orationi insi-
ominus per aliquod signum indi-
horum magis ab Ecclesia servari
per omnia factum est. Manè igi-
um intrantes, utrumque Missale
e apertum invenerunt, vel, ut alii
Missale Gregorianum penitùs disso-
· huc & illuc dispersum invenerunt.
anum verò solummodò apertum su-
re in eodem loco, ubi positum erat, in-
it. (Hic fortè aliquis statuisset,
ianum, excluso Gregoriano, retinen-
sse. Sed contrarium ipsis fuit vi-
Eo signo, inquit Durandus, divinitùs
sunt, Gregorianum Officium per totū
lum dispergi, Ambrosianum verò tan-
in sua Ecclesia observari debere, & sic us-
hodiè servatur, siquidem tempore Caroli
eratoris Officium Ambrosianum præcipuè
issum est, & Gregorianum, Imperiali au-
itate plurimùm adjuvante, divulgatum.
urandus addit. Quòd, dum adhuc Officium
mbrosianum magis, quàm Gregorianum ab
cclesia servaretur, Adrianus Papa Concilium
onvocârit, in quo statutum est, quòd Grego-
rianum deberet universaliter observari, ad
quod Carolus Imperator omnes Clericos mi-
nis & suppliciis per diversas provincias coge-
bat, libros Ambrosiani Officii comburens.

Eodem modo scribit Jacobus de Vo-
rag. d.l. Carolus Imperator executor existens,
minis & suppliciis omnes Clericos ad hoc i-
psum coëgit, & libros Ambrosiani Officii ubi-
que combussit, multosq; Clericos rebelles in-
carceravit.

Apud Hispanos diversas fuisse Officii formulas patet ex Concilio Gerundensi c.1. Toletano quarto c.2. Bracarensi primo can. 22. tandem Pontifices Romani Officium Gregorianum etiam in Hispania recipi voluerunt, quod multifariam reluctantibus Hispanis vix tandem Anno circiter 1090. sub Urbano II. consecuti sunt, quâ de re sic scribit Rodericus Archiepiscopus Toletanus lib. 6. cap. 25. *Ante revocationem Ricardi Abbatis S. Victoris Clerus & populus totius Hispaniæ turbatur, eò quòd Gallicanum officium suscipere à Legato & Principe jubebantur, (erat verò tum Gregorianum seu Romanum ipsum à Gallis jampridem receptum) & statuto die Rege, Primate, Legato, Cleri & populi maximâ multitudine congregatis fuit diutiùs altercatum, Clero, militiâ* (ordine equestri) *& populo firmiter resistentibus, ne Officium mutaretur, Rege à Regina suaso, contrarium minis & terroribus intonante. Ad hoc ultimò res pervenit, militari pertinaciâ decernente, ut hæc dissensio duelli certamine sedaretur. Cúmque duo milites fuissent electi, unus à Rege, qui pro Officio Gallicano, alter à militia & populis, qui pro Toletano decertarent; miles Regis ilicò victus fuit, populis exultantibus, quòd victor erat Miles Officii Toletani. Sed Rex adeò fuit à Regina Constantia stimulatus, quòd à proposito non discessit, duellum judicans jus non esse. Miles autem, qui pugnaverat pro Officio Toletano, fuit de domo Mantantiæ propè Pisoricam, cujus hodiè genus extat. Cumq; super hoc magna seditio in populo & militia exoriretur, demùm placuit, ut liber Officii Toletani, & liber Officii Gallicani in magna ignis congerie ponerentur. Et indicto omnibus jejunio à Primate, Legato & Clero, & oratione ab omnibus devotè peractâ igne consumitur liber Officii Gallicani, & prosiliit*

super omnes flammas incendii cunctis videntibus & Dominum laudantibus Liber Officii Toletani illæsus, omninò à combustione incendii alienus. Sed cùm Rex esset magnanimus & voluntatis suæ pertinax executor, nec miraculo territus, nec supplicatione suasus voluit inclinari, sed mortis supplicia & direptionem minitans resistentibus, præcepit, ut Gallicanum Officium in omnibus regni sui finibus servaretur. Et tunc cunctis flentibus & dolentibus inolevit proverbium: Quò volunt Reges, vadunt leges.

Quibus pollicitationibus, ac quibus minis Gregorius II. per Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum tandem obtinuerit, ut *Officium Gregorianum* sive Romanum in Germania reciperetur, patet ex Epistolis Gregorii ad Carolum Ducem apud Aventinum lib. 3. Annal. Bojor. pag. 213. 215. ad Germaniæ Proceres tom. 2. Concil. ad Thuringos ibid. Qui Bonifacio renitebantur Vergilius Juvaniensis Episc. Clemens, Scotus, Sanson & alii insignes viri oppressi sunt, qui, teste Aventino, lib. 3. Annal. pag. 218. eum *mendaciorum autorem, legis & pacis Christianæ turbatorem, corruptoremque esse* vociferabantur.

Argum. Adversariorum.

1. Gaulterius in Tabb. Chron. secul. 1. pag. 14. probat, *Canonem Missæ esse Apostolicæ originis*, ex lib. 8. Constit. Apost. Clementis.

Sed ostendimus superiùs lib. 1. cap. 7. quosdam ex ipsis Pontificiis librum illum Constitutionum Apostolicarum repudiare.

2. Idem Gaulterius fol. 45. *ex Liturgia Jacobi* probat Canonem.

Sed ostendimus superiùs lib. ejusdem cap. 8. Liturgiam illam à quibusdam Pontificiis in dubium vocari.

Appendix Articuli De Eucharistia Et De Missa,

QVERELAS, CALUMNIAS ET OPINIONES ABSURDAS ATQVE ERRONEAS ADVERSARIORUM COMPLECTENS.

I. *Querela.*

1. Bellarminus lib. 4. de Eucharistia cap. 11. §. Tertium argumentum &c. scribit, *Chemnicium calumniari Ecclesiam Catholicam, quasi hoc præcipuè intendat in mistione aquæ, ut non solus Christus, sed etiam populus Deo Patri sistatur*, & in cap. præced. 10. §. Tertia ratio &c. *illam mixtionem* sic explicat, *quòd tantùm significet unionem Christi cum Ecclesia.*

Resp. c. Cùm omne dist. 2. Julius Pont. Rom. sic loquitur: *Quando in calice aqua vino miscetur, tunc populum Christo aduniri, & credentium plebem ei, in quem credit, copulari & jungi.*

Item. *Si solùm vinum offeratur & consecretur, sanguinem Christi offerri sine nobis.*

(Hæc certè non *de nuda significatione*, sed *de efficientia* loquuntur. Adde, quòd *Sacramenta id efficiant, quod significant*, ut

Bel-

is contra Calvinianos ex pro-
at.)

Bellarminus lib. ejusdem
: *mendacia Chemnitii* recenset,
lici multùm inter se disputent,
a Eucharistia sit conficienda.

ontificii de forma consecra-
Christus usus est, diversis, imò
pinionibus invicem dissident,
limus superiùs cap.1. membr.6.
nodo igitur de forma consecra-
Sacerdote usurpanda certi esse
nt?

ma Angelica in verbo Euchari-
mbr.1.q.24. ex Scoto disputat, *Li-*
verba non sint de substantia formæ,
llæ, Hoc est corpus meum, tamen Pres-
m dicentem solummodò præfata verba
anem non consecrare, cùm de necessi-
requiratur, ut exprimantur aliqua
t, ex quibus præfata verba solummodò
minentur ad corpus Christi, sicut fit,
dicitur, Fiat dilectissimi, aliter nihil fie-
& hoc tene, inquit, *quamvis aliqui te-*
nt contrarium & malè.

(Si aliqui hic tenent contrarium, ergò
n est hac in parte consensus.)

3. Idem Bellarminus lib. ejusdem cap.
. §. Multa præterea &c. inter *mendacia*
hemnitii numerat, *quòd Catholici tribuant*
Missæ sacrificio ex opere operato remissionem
peccatorum mortalium & sumtioni Eucha-
ristiæ solùm remissionem venialium, etiam
non sine periculo utentis.

Respond. Bellarminus ipse disertis
verbis scribit lib.2. de Missa cap.1. §. Con-
trarium &c. *Sacrificium Missæ non solùm*
propitiatorium est pro pœnis, sed etiam pro
culpis, nec solùm pro culpis levibus, sed etiam
pro gravibus, atque adeò mortalibus. Id enim
significat Concilium Tridentinum, cùm ait: Crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.

Contrà verò de sumtione Eucharistiæ scribit lib.4. de Eucharistia cap.14. §. Jam verò &c. *Catholica Ecclesia in Concilio Tridentino docet, effectum Eucharistiæ præcipuum non esse remissionem peccatorum mortalium, sed nutritionem animæ & præservationem à peccatis.*

(Excipit quidem lib.2. de Missa cap.4. *Missæ sacrificium non justificare immediatè, sed impetrare donum pœnitentiæ, per quod homo ad Sacramentum accedere velit & per illud justificetur.* Atqui ex eo multò magis confirmatur perversa illa opinio, quòd satiùs sit & minore cum periculo conjunctum, interesse Missæ, quippe quæ prosit etiam non rectè disposito, quàm uti Cœnâ Dominicâ, quippe quæ in judicium sumitur, nisi purus & rectè dispositus quis accesserit.)

4. Conqueruntur omnes, falsò sibi tribui, quòd Missa prosit ex opere operato.

Resp. 1. Gabriel Biel lect.26. in Can. Miss. lit. G. sic scribit: *De Sacramentis novæ legis dicimus, quæ habent virtutem ex Christi institutione, ita, quòd, ipsis exhibitis, aliquibus assistit Deus causandi in eis quosdam effectus salutares, scil. remissionem peccatorum & gratiam gratum facientem, & hoc modo Missa proficeret, etiamsi per impossibile nullus mortalium esset in gratia.*

2. Albertus Magnus in cap.6. Johannis. *Opus operatum est perfectio externi operis sine motu interno.* Mynsingerus addit, *quia sancti in V.T. fide accipiebant gratiam in usu Sacramentorum, oportet ergò N.Test. Sacramenta majoris esse efficacia, ut conferant*

gratiam

gratiam ex opere operato, etiamsi non accedat opus operans suscipientis, id est, fides seu devotio interior. Plura hujusmodi adduximus superiùs in artic. de Sacramentis.

(Quòd si ergò omnia N. Test. Sacramenta prosunt ex opere operato, utique etiam Sacramentum Eucharistiæ.)

3. Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus in Quodlib. de Usu spiritualium q.3. agnoscit, hunc errorem fuisse in Papatu vulgò receptum. *In hoc*, inquit, *videtur communis multorum error, quòd putant, hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionem, quæ applicatur huic vel illi.*

4. Hoffmeisterus adducit & approbat verba Bielis. *Missa valet & efficaciam habet ex opere operato, hoc est, ex ipsa consecratione, oblatione & sumtione venerabilis Eucharistiæ, non habendo respectum ad personalem sanctitatem, aut meritum Sacerdotis. Et hoc intelligi potest dupliciter. Uno modo, quòd hic valor sit ex institutione divina, qui efficaciter se determinavit ad conferendum quosdam effectus gratuitos & salutares ad consecrationem, oblationem & sumtionem corporis & sanguinis Christi factam à Sacerdote &c. Alio modo dicitur Missa habere effectum ex opere operato præcisè ratione oblationis sacrificii, quod in Missa perficitur, non attendendo Christi institutionem.*

5. Cassander in Consult. art. de Missa. *Non temerè quidam impulsi sunt ad eam opinionem acriùs insectandam, videlicet cùm tanta multitudo Missarum passim summâ negligentiâ celebretur, itaque nonnunquam à vilissimis & impurissimis hominibus hanc actionem, tanquam quoddam opificium, unde vitam traducant, quæstus tantùm causâ obeuntibus, ad quam multitudo sæpè improborum & sceleratorum hominum concurrit, nihilq; aliud inde refert, quàm ex eo spectaculo sibi aliquam sanctitatem accedere putant, tametsi ipsi de vita immutatione nihil cogitant, imò sæpè à quotidiana Missæ auditione statim ad sua usitata flagitia & scelera se convertant.*

6. Bellarminus lib.2. de Missa cap.4. §. His notatis &c. *Sacrificium Missæ non vim habet solùm, aut potissimùm ex opere operantis, sed etiam ex opere operato.*

ibid. *Asserimus, vim habere præcipuè ex opere operato.* Quam autem vim intelligat, id explicat mox propositione secundâ seq. ubi inter alia, *non igitur*, inquit, *sacrificium immediatè justificat &c.* (quod idem antea docuerat S. Thomas in 4. sentent. dist.12. quæst.2. art.2. ubi dicit, *sacrificium justificare eos, pro quibus offertur, non ut causam proximam, sed donum contritioni[s] impetrando.*)

7. Idem Bellarminus in Judic. de Form. Conc. mend.18. sic loquitur: *Ad pe[c]cata expianda &c. instituta sunt varia Sa[]cramenta & ipsum etiam corporis Domini s[a]crificium, quæ omnia ex opere operato uti[lia] sunt. Quòd Philippus negat, Missam ex op[ere] operato repugnat artic. 8. Confess. & hær[esin] Donatistarum renovat.*

5. Idem Bellarminus in Judic. de Fo[rm.] Concord. mend.18. sic conqueritur: *[Im]pudenti mendacio tribuitur Catholicis Do[cto]ribus illa divisio, quòd Christus divisione satisfecerit solùm pro peccato originis, p[ro a]ctualibus autem instituerit Missam. Nem[o e]nim Catholicorum unquam sic docuit.*

Principes Catholici in resp. ad A[] Confess. art. de Missa. *Non satis intellig[i po]test, quod assumitur, Christum satisfec[isse] passione suâ pro peccato originali. Nam*

omq

editum est à Catholicis, jamq; recte constantissimè negant ab in fic 'nem Missa delet peccata.

homas Aquinas (in numerum à Johanne XXII. Pont. Rom. pressè hoc docet tom. 15. opu- venerab. Sacram. alt. cap. 1. *Sic Domini semel oblatum est in cruce originali, sic offertur jugiter pro is nostris delictis in altari.*

ibrosius Catharinus Episcopus nus scripsit prolixum volumen nto *sacrificio*, quod Romæ edidit, asserit, *Christi passionem prodesse pro originali & actualibus peccatis iptismum commissis, sequentia verò & bonis operibus esse expianda.*

:ap. 10. Epist. ad Hebr. super verba, *tariè peccantibus &c.* sic scribit: *Hinc et, quòd pro peccatis sub Novo Testam. cceptam salutaris hostiæ in Baptismo efiam commissis, non habeamus pro peccaostiam illam, quam Christus obtulit pro ndi peccato & pro delictis Baptismum cedentibus.*

3. Gregorius de Valentia lib. 2. de Miscap. 2. *Cùm B. Thomas dicit, sacrificium taris quotidiè offerri pro actualibus peccas, sicut sacrificium crucis semel oblatum est ro originali peccato, sensus est, hoc interesse nter peccatum originale & alia actualia, quòd pro illo, quia non sæpius ab eodem homine admittitur, sed semel abolitum nunquam redit, semel tantùm Christus se obtulit, nempe in cruce, non item aliàs in altari: pro peccatis autem actualibus, quia sæpiùs ab uno & eodem committuntur, sæpiùs se offert, nimirùm non tantùm in cruce, sed etiam quotidiè in altari.*

(Non colligimus ex Thoma & aliorum effato, *Christum pro solo originali peccato ex sententia Pontificiorum satisfecisse,* hoc tamen videmus statui, *ad satisfactionem pro originali peccato præstandam, nihil quicquam aliud admitti, ad satisfactionem autem pro peccatis actualibus sacrificium Missæ & opera hominum requiri.* Et hoc fuit illud, quod August. Confess. in Missa Pontificia desideravit. Præterea Confessores non tantùm abusus publicis scriptis approbatos, carpunt, sed & *privatos,* qui præter doctiorum mentem irrepserunt. Procul dubio non defuerunt illis exempla Monachorum & Pastorum rudiorum, qui aut pravè intellectâ suorum de Missa opinione, aut amore lucri Missam sacrificio crucis, si non prætulerunt, saltem exæquarunt.)

4. Vitus Miletus in Discuss. libelli Heshusii de sexcentis erroribus Papisticis pag. 52. opinionem hanc non dissimulat, sed solùm addit, *toti Romanæ Ecclesiæ nihil præjudicare, si quis aliquando in ea fuerit opinione.*

6. Conqueruntur, falsò sibi tribui, quòd virtutem quandam Magicam in verbis Consecrationis statuant.

Resp. 1. Biel in Can. Miss. lect. 4. asserit, *confectionem corporis Christi in Sacramento fieri occultâ aliquâ virtute, non insistente ei, à quo fit, sed assistente, secundum quem modum malefici & incantatrices quosdam effectus producere dicuntur, & extrahere lac vaccarum de sedibus vel manubriis securium, quod non fit naturali virtute maleficorum, neque ex eorum merito, sed virtute occultâ, sive malâ, sive bonâ assistente.*

2. Idem Biel. lect. 15. in Canon. *Cùm antiquitus publicâ voce Canon pronunciaretur, sic verba eis instituerunt, ut in plateis & viciis*

decantarentur. Factum ergò est, ut cùm Pastores quidam in agro, pane super lapidem posito, Canonis verba pronunciarent, panis statim in carnem sit conversus, ipsi autem igni de cœlo divinitùs sint percussi, quæ causa fuit Patribus statutum faciendi, ut deinceps sub silentio Canon pronunciaretur.

7. Scarga art. 9. fol. 265. negat, *ullum ex Pontificiis dixisse, quòd Sacerdos sit creator sui creatoris*, ac vocat id dictum *blasphemum*. Idem negat Rayhing. in Ench. Cathol. contra D. Hoë p. 606.

Resp. 1. In libro, cui titulus, *Stella Clericorum*, disertis verbis habetur. Verba sic habent in cap. 15. *O veneranda Sacerdotum dignitas, intra quorum manus, velut in utero Virginis Filius Dei incarnatur! O cœleste mysterium, quod per vos Pater & Filius & Spiritus Sanctus tam mirabiliter operatur, quòd uno eodemque momento idem Deus, qui præsidet in cœlo, in manibus vestris est sacrificium! Iste, qui creavit me, dedit mihi creare se, qui creavit me sine me, creatur mediante me.*

cap. 19. *Cùm ergò tantæ dignitatis sit Sacerdos, quòd creator sit sui creatoris & totius creaturæ, ipsum perdere inconveniens est.*

2. Nec potuit hoc negare Rayhingius, ideò p. 612. tandem concedit, *extare in Stella Clericorum*, sed addit, *esse locutionem incommodam & periculosam*, quam ita emollire conatur, ut asserat, τὸ *creare usurpari in generaliore significatione pro facere quocunque modo*, & tamen paulò pòst pag. 613. adducit dictum Thomæ p. 3. q. 75. artic. 8. *quòd transsubstantiatio panis in corpus Christi quodammodo cum creatione conveniat, quia scilicet in transsubstantiatione æquè ut in creatione non maneat commune subjectum.*

3. Beverus in Oratione ad Convocationum domum, itidem dicit, *quòd Presbyter sit creator creatoris*.

4. Franciscus Turrianus tract. 1. cap. 17. fol. 97. *Eucharistia non est creatura, sed creator Christus.*

Idem. *Presbyteri habent virtutem conficiendi Eucharistiam.*

5. Gerson lect. 4. in Canon. *Regina mundi Domina, licèt in gratiæ plenitudine creaturas supergrediatur universas, Hierarchis tamen Ecclesiæ cedit in commissi mysterii executione. Illa nempe prolatis octo verbulis, (Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum) semel concepit Dei Filium mundi Redemptorem. Isti autem Domino consecrati, quinque verbis contextam consecrationis formam cum debita intentione proferentes, eundem Dei Virginisq; Filium advocant quotidie corporaliter in Sacramentum.*

6. Idem dict. lect. 4. in Exposit. Missæ pag. 21. edit. Venet. Ann. 1576. *Sacerdos est creator sui creatoris.*

8. Conqueruntur, falsò sibi tribui *artolatriam, cùm non creaturæ, sed Christo hunc honorem deferant, ac panis substantiam manere negent.*

Resp. 1. Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 29. disertè scribit, *Adorationem latriæ ad symbola etiam panis & vini pertinere, quatenùs apprehenduntur ut quid unum cum Christo, quem continent.*

(Utique ergò non solùm Christo, sed etiam externis symbolis certâ ratione cultum latriæ tribuunt. Nec liberat eos ab idololatria, quòd panis substantiam post consecrationem adesse negent. Præterquam enim, quòd principium petunt, cùm suo loco demonstretur, panis & vini substantiam manere, ac corpus Ch

m non adesse pani Sacra-
manet idem periculum de
d quæ ex hypothesi Bellar-
adoratio pertinet, *quate-*
ntur ut quid unum sũ Chri-
ent.)

in Euch. Cathol. contra D.
tetur, aliquo modo speciebus,
mentalem unionem cum corpo-
e Christi externa signa divina
x interiore devotione, non qui-
cies, sed erga Christum præsen-
ri posse.

queruntur, falsò sibi tribui
nes Missarum.

llas verò in Papatu usitatas es-
: Concil. Trident. sess. 22. in De-
evitandis in celebrat. Missæ, ac
at quotidiana experientia.

atensis tom. 1. oper. fol. 96. & seq.
eritur, *multos perversos Sacerdotes*
npore esse, proh dolor, qui Missam ad-
rent turpissimo & fœdissimo desiderio
cujusdam, qui sint instar filiorum Aa-
n alieno igne sacrificium offerentes, ava-
ibilargyros, comburendos olim igne infer-
, & qui Sacramentum pro lucrando cœlo
omino institutum, ipsi celebrent pro lu-
ndis nummis.

Lindanus lib. 3. Stromat. pag. 55. *De potis-*
mo suo Sacerdotali officio atq; sacrificio illo
remendo quotidie, aut alternis saltem diebus
Deo Opt. pro Ecclesia tam laborãtis, tam affli-
ctæ, tam periclitantis salute offerendo, nulla
aut sanè perexigua est plerisq; cura, nisi pe-
culiariter dolosi spes affulgeat nummi.

Thomas Hardingus in Confut. Apo-
log. Anglic. part. 2. cap. 15. nundinationes
illas hoc modo excusat: *Quid est, cur Sa-*
cerdos, à quo uno Missæ sacrificium admini-
strari & solet & debet, quippe cui ea vitæ
conditio ac munus impositum est, non fru-
ctum inde capiat, atque eo quæstu sustentet.

10. Conqueruntur, falsò sibi tribui, *quòd Missa non debeat in lingua nota cele-*
brari.

Resp. Idipsum Pontificios statuere, ostendimus superiùs in art. de Missa.

11. Bellarminus lib. 4. de Eucharist. cap. 26. resp. ad 20. gravissimè conqueritur, *quòd Lutherus & Chemnitius Concilio Constantiensi injuriam fecerint, tribuentes ei, quòd agnoverit, Christum instituisse Eucharistiam sub utraque specie, & vocantes clausulam illam, hoc non obstante, flagitiosam, cùm Concilium non loquatur de utraque specie, sed tantùm de communicandi tempore.* Atqui verba Concilii Constantiensis sunt manifesta. *Licet,* inquiunt, *Christus post Cœnam instituerit & suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile Sacramentum, tamen hoc non obstante &c.*

In Concilio Tridentino sess. 21. cap. 1. ex Constantiensi idem repetitur, *Christum Dominum in ultima Cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituisse & Apostolis tradidisse.*

12. Conqueruntur, falsò sibi tribui, *quòd τὸ est in verbis Cœnæ intelligant transsubstantiatur, & per τὸ hoc intelligant panem.*

Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 10. *Quòd Calvinus scribit, Catholicos accipere Est pro transsubstantiatur, qui est tropus omnibus gentib. inauditus, mera calumnia est. Catholici enim dicunt quidem, colligi ex hac voce transsubstantiationem, sed non dicunt, Est poni pro transsubstantiari. Nec solùm hoc non dicunt, sed ne verisimiliter quidem id potest eis affingi, cùm ipsi contendant, pro-*

nomen Hoc non demonstrare panem, qui solus eorum sententiâ mutatur in corpus Christi.

Resp. 1. Suarez Disput. 58. de Sacram. sect. 7. sic disserit: *Conclusimus, illo pronomine, Hoc, designâsse Christum id, quod habebat in manibus, & discipulis tradebat; in quo Catholici omnes conveniunt: dissentiunt tamen in explicando in particulari, quid illud sit, an substantia panis, an accidentia, an corpus Christi, an aliquid commune. Prima sententia est, pronomen Hoc designare panem. Bonaventura, Occam, Holcot, etiam Valdensis. Secundus modus explicandi est, illud pronomen Hoc designare substantiam panis, non ut est in se, sed ut est conversa in corpus Christi, in termino prolationis verborum. Ita referunt antiqui Theologi. Tertius modus est, pronomen Hoc designare substantiam panis, non ut panis est, sed ut hæc substantia, vel hoc Ens.*

(Ergò non desunt, qui per τὸ Hoc panem intelligant.)

Confer ea, quæ dicta superiùs de Eucharistia cap. 1. Advers. argum. 1.

2. Bonaventura 4. sent. dist. 8. quæst. 1. artic. 1. *Est, in hac oratione non identitatem, nec simultatem signat, sed hoc esse corpus, hoc est, ad hujus verbi prolationem hoc totum transire in corpus.*

Dominicus Sotus 4. sent. dist. 11. quæst. 1. artic. 5. *Bonaventura*, inquit, *ait, verbum EST accipi loco illius, quod est, fit, ut sit sensus: Hoc fit corpus meum. Hoc tamen salvâ autoritate gravissimi Doctoris, est nimiùm formam invertere, aliter quàm eâ Christus usus est. Item, cùm conversio fiat in instanti, non debet exprimi per fieri, sed per factum esse. Adhæc distinctione nonâ, quæstione secundâ, articulo ultimo ostendimus, non esse concedendum, quòd panis fit corpus, eò quòd nullum manet subjectum utriq; extremo commune.*

Paulò pòst. *Ockam dicit, pronomen demonstrare corpus, & ideò Est accipi pro Erit, puta, Hoc erit corpus meum: sed illa non est forma Christi, imò contraria phrasi illius, loquebatur enim ut homo, dicens amico: Accipe, hoc est perdix.*

Ita quoque Suarez Disput. 58. sect. 7. *Hæc opinio nullo modo à Catholicis sustinenda est, corrumpit enim propriam significationem verbi est, quod si semel permittatur, nulla est vis in hujusmodi verbis ad probandam realem præsentiam corporis Christi.*

(Agnoscunt ergò, Bonaventuram *Est* exponere per *fieri*, ac proinde etiam pro *transsubstantiari.*)

3. Fevardentius in Annot. ad Iren. lib. 4. cap. 32. monet, Fischerum ad verba Irenæi (*Quomodo constabit eis, eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, corpus esse Domini & calicem sanguinis ejus?*) sic fuisse commentatum: *Ipsis primis verbis velut rem certam affirmat constare, panem & vinum esse corpus & sanguinem Domini.*

13. Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 12. sic disserit: *Calvinus in Antidot. artic. Parisiens. fingit, Catholicos ita probare propositionem argumenti nostri. Christus dixit: Hoc facite, sed facere est sacrificare, juxta illud, Cùm faciam vitulâ. Ergò Dominus jussit sacrificare. Sed errat, quòd non bonâ fide refert argumenta Catholicorum, non enim Catholici tam ineptè argumentantur.*

Resp. 1. Guilielmus Estius in Comm. 1. Cor. 11. sic scribit: *Unde & Novi Testamenti Sacerdotes hoc verbo constituti sunt non quòd verbum facite sit idem, quod sacrificate, quomodo nonnulli illud interpretati sunt plane præter mentem Scripturæ.*

(Illi nonnulli quinam sunt alii, quàm quidam scriptores Pontificii?)

Alfon

nsus Salmero tom. 9. tract. 27. *er verbum facite, idem, quod facri-rbis Institutionis intelligendum es-ura, ex Virgilio*, Ovidio, *Cicerone*, *Ionno*, *Marcello*, *Athenao*, *Home-*e conatur.

dictus Justinianus in Comm. ag. 566. *tam infallibilem verbi fa-crificare interpretationem* ait, *ut el potius miserandi videantur hære-Catholicos rident, quod faciendi ver-acrificia doceant pertinere.*

milia occurrunt apud Barradium Comment. in Concord. Evangel. p. 6. pag. 62.

Conqueruntur, falsò in August. fs. sibi tribui, *quòd Missam ad quæ-onferri debere doceant.*

p. Missam ad quæstum conferri de-à Pontificiis doceri, non dicit Au-Confess. sed abusum solùm nota-quo Missa conferatur ad quæstum. uis hoc ipsum negare audeat, qui Pa-icam praxin & Missarum multitudi-n consideraverit? Provocârunt Con-ores *ad publicas querelas & ad proprias iscoporum*, qui istum abusum corrigere buerunt, *conscientias*.

Unde Cassander in Consult. cap. de Missa sic scribit: *Hoc ingenuè fatendum est, uòd ab Ecclesiastica parte huic falsæ opinioni* (de opere operato) *occasio prabita esse vi-leatur, undè non temerè quidam impulsi sunt ad eam opinionem acerbiùs insectandã, videl. cùm tanta multitudo Missarum passim summâ negligentiâ celebretur, itaq; nonnun-quam à vilissimis & impurissimis hominibus hanc actionẽ, tanquam quoddam opificium, unde vitam traducant, quæstus tantùm causâ obeuntibus, ad quam multitudo sæpè improbo-rum & sceleratorum hominũ concurrit &c.* Unde factum negare non audent Censores August. Confess. Cochlæus & alii, sed excusare nituntur, *quia altari servientes, de altari vivere oporteat*, quod nemo oppugnat, modò servetur modus, nec S. Sacramentum profanetur. Confer ea, quæ dicta sunt superiùs membro 9.

15. Conqueruntur, falsò sibi tribui, quòd doceant, *Missam esse applicandam pro injustis & impœnitentibus, ut eis mereatur remissionem culpæ & pœnæ.* Cochl. in Censura Augustanæ Confess.

Resp. 1. Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 6. sic scribit: *Pro iis omnibus, qui sunt intra Ecclesiam, sive justi, sive peccatores sint, Catholici omnes docent, sacrificium offerri posse, imò etiam reipsâ quotidie offerri. Porrò de iis, qui vivunt & sunt extra Ecclesiam, facilè res explicari potest. Nam in primis constat, eis saltem indirectè sacrificium prodesse, & pro iis etiam indirectè offerri posse.* Id probat *ex sacrificio crucis, quod pro omnibus oblatum, & ex antiquâ consuetudine, quâ oblatum sit etiam pro Principibus & Regibus infidelibus.* Quia verò prohibuit Ecclesia *publicè orare pro excommunicatis*, quærit, *an liceat sacrificium offerre pro hæreticorum, sive infidelium aliorum conversione*, & respondet, *Existimo licere, modò nihil addatur ad Missam, sed solùm per intentionem Sacerdotis applicetur sacrificium* (En ipsam phrasin, quâ Cochlæus suos gravari conqueritur) *conversioni infidelium sive hæreticorum, id enim multi faciunt pii viri & docti, quos reprehendere non possumus, neque extat expressa Ecclesiæ prohibitio.*

2. Quid quòd non desint Papistæ, qui etiam *damnatis prodesse* disputant *sacrificium Missæ pro ipsis oblatum.*

Sic Joh. Bechoffen in expositione Missæ disputat, *vivorũ suffragia etiam prodesse damnatis, non quidem, quoad illarum pœnarum diminutionem, quæ essentialiter debentur peccatis eorum, ut est pœna damni & pœna vermis conscientiæ, sed quoad illarum pœnarum diminutionem, quæ essentialiter non respondent culpæ, ut est pœna sensus & ignis, quæ debetur damnatis ratione inordinatæ delectationis & conversionis, quam habuerunt ad bonum commutabile.*

3. Levesque in Enchiridio de utilit. & necessit. orandi Deum cap.25. p.194.195. Nugno Cabezudo in 3. Thom. q.83. art.1. diffic.6. dub.2. & seqq. Pesantius ibidem art.6. Disp.2. Biel, Piggius, Turrianus, Canisius, Cassalius, Dominicus & Petrus Soto apud Vasquez in 3. Disput.228. cap.1. docent, *ad dispositionem subjecti, cui culpæ & pœnæ remissio per Missæ sacrificium applicari debet, non requiri actualem devotionem, sed tantùm non actualem repugnantiam per peccatum mortale, quia hoc sacrificium physicè agat, non moraliter, ideoq; nescientibus possit applicari, de quorum dissensu saltem non constet;* & refutant secus statuentes.

Biel sic habet lect.81. in Canonem. *Hoc sacrificium in illis, pro quibus offertur, non præexigit vitam spiritualem in actu, sed in potentia. Neque verò hoc Augustini verbis repugnat. Quis offeret corpus Christi, nisi pro iis duntaxat, qui sunt membra Christi? Sic enim statuimus, oblationem fieri pro membris Christi, quando pro illis fit, qui membra Christi esse possunt.*

16. Thomas Hardingus in resp. ad provocat. Ivelli art.19. *Adversarii nostri nobis adscribentes, quasi diceremus, atque doceremus, Sacerdotem hanc mortis Christi virtutem & efficacitatem & meritum alteri per Missam applicare, in eo vel ignorantiâ de nobis mentiuntur, vel malitiâ calumniantur. Equidem nos ita nequaquam dicimus, neq; passionis Christi efficacitatem Sacerdos usquam per Missam applicat &c. Deus est, non alius quisquam, qui remissionem peccatorum nobis applicat, Sacerdos tantùm eam petit, & per commemorationem mortis Filii sui ad applicandum eum incitat. Omnis itaque Sacerdotis actio petitione & precibus continetur, totamq; applicandi potestatem atque autoritatem Deo relinquit.*

Resp. 1. Johannes Scotus Quodlib. quæst.20. sic scribit: *Non solus Deus distribuit virtutem sacrificii, sed Sacerdos quoque.*

2. Gabriel Biel lect. 26. in Can. Missæ hæc habet: *Vis & efficacia sacrificii distribuitur & applicatur non solùm à Deo, sed etiam à Sacerdote.*

Ibid. *Sacerdotis est, determinare virtutem sacrificii, ut his vel illis indigentibus præmium reddendum per hujusmodi Ecclesiæ sacrificia conferatur.* Declarat id similitudine. *Quemadmodum Papa primatus jure potestatem habet distribuendi thesaurum Ecclesiæ, aliis plenam peccatorum remissionem donando: tum aliis pro parte tertia pœnar[um] dispensando: aliis etiam certorum vel [...]rum, vel annorum veniam indulgendo, p[...] populi devotioni aptissimum esse videt: S[...]liter Sacerdos potest dispensare & divid[ere] Ecclesiæ merita, ut illi, vel ille possit appli[care] prout ei commodissimum fore videbitu[r].*

3. Summa Angelica in voce [...] *Missa valet iis, quibuscunque eam Sac[erdos] per intentionem suam applicare volueri[t].*

Ibid. *Missa respectu operis operat: n[i]liud est, quàm applicatio meriti pa[ssionis] Christi.*

4. Robertus Holcot in 4. sent. qu[...]

lebrare Missam principaliter pro sp. est applicare Missam Johanni, dam satisfactio apud Deum pro mnis, si indigeat.

mnia. 2. Generales.

minus lib. 4. de Euchar. cap. 4. & &c. tribuit nobis, *quòd da- vatam communionem ægrotorũ.* oc refellit quotidiana praxis n Ecclesiarum.

n Bellarminus lib. ejusd. cap. 7. ci &c. nobis tribuit, *quòd fermen- inem aptiorem esse censeamus ad Sa- um conficiendum, quàm azymum,* nomine *cum Calvinianis* nos con-

p. Hoc ipsum etiam manifesta refellit.

azmannus lib. 11. Hodeg. cap. 9. no- ibuit, *quòd quidam ex nostris, ubi vi- licet, loco vini aquam, vel cerevisiam nistrent.*

esp. 1. Nemo nostrûm hoc suadet, vel bat.

2. De Innocentio VIII. verò refert laterranus lib. 7. Geogr. *quòd Norvegiis m alterius liquoris in Cœna pro vino per- serit, cùm vinum in illis locis non provo- at, nec diu conservari possit.*

3. *De Scholasticis* rectiùs dici potest, uòd de materia Eucharistiæ incommo- ias foveant opiniones. Quærunt, *an u- ualis panis possit esse materia, an triticeus antùm.* Prius affirmat Bonaventura, Albertus, Gabriel, Cajetanus; posterius Scotus, Durandus, Alensis &c. apud Pesantium in Thom. fol. 884. Quærunt, *an far possit esse materia?* Litigant hac de re Durandus & Thomas apud Pesantium d.l. *An siligo?* Alii affirmant, alii negant, apud Pesantium d.l. *An etiam amilum pos- sit esse panis Eucharisticus?* Negat Thomas apud Altensteig. in Lexico in verbo Amilum. *Antipha, vel segala?* Affirmant Sylvester, Thomas & alii. Negant Alexander, Rosell. & alii apud Pesantium d.l. *An spelta?* Affirmant Albertus, Gabriel, Durandus, Paludanus, Cajetanus, Sotus & alii. Negant Thomas, Marsilius, Gerson, Carthusianus, qui, teste Pesantio, d. l. refert, *hanc quæstionem esse defini- tam à Pontifice.* Contrà Sotus dist. 9. quæst. 1. artic. 3. dicit, *hanc quæstionem, ut physi- cam, ad Curiam non pertinere*, quem his verbis castigat Pesantius. *Vehementer er- rat Sotus.*

4. Concilium Tridentinum sess. 13. can. 5. obliquè nobis tribuit, *quòd Eucha- ristiæ finem solum atque unicum statuamus peccatorum remissionem*, quando *anathe- ma* illis dicit, *qui statuunt, vel præci- puum fructum Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus pro- venire.* At nemo nostrûm hoc unquam asseruit.

5. Bellarminus lib. 4. de Eucharistia cap. 21. *Apud hæreticos, qui concomitan- tiam negant, non solùm sumitur cadaver ipsorum opinione, sed etiam ipsi eorum Mi- nistri, quoties Cœnam faciunt, toties Chri- stum reipsâ occidunt, vel certè se credunt oc- cidere.*

Resp. Non statuimus separationem, sive dissolutionem Naturarum, vel sanguinis, vel animæ à Christi corpore, nec divulsionem Λόγου à sua carne introducimus, sed distinctã corporis Christi manducationem Sacramentalem & sanguinis Christi, mediante vino, bibitionẽ Sacramentalem à Christo institutã esse urgemus,

gemus, rationem sub obsequium fidei captivantes, & in Christi institutione humili obœdientiâ fidei acquiescentes.

6. Caspar Ulenbergius caus. 6. Cur ad Catholicos redeundum. *Eutyches cum sua hæresi clam in Augustanam Confessionem irrepsit, idq; eam ob causam, quòd Lutherani verâ, eaq; simplici doctrinâ de præsentia corporis & sanguinis Christi in Eucharistia repudiatâ, alia fundamenta quæsiverunt.*

(Resp. Distinguendum inter *fundamentum adæquatum* & *primarium*, quo voluntas Christi confirmatur, quod unicè nobis suppeditant verba institutionis; & inter *fundamenta* ἐπεισάκτως *& consequenter adducta*, quibus facultas præstandi, quod promisit, contra ἐνστάσει Adversariorum Christo vindicatur, qualia fundamenta suppeditant articuli de unione hypostatica duarum in CHRISTO Naturarum, & sessione humanæ Naturæ ad dextram Dei. Ex articulo de omnipræsentia non probamus κατασκευαστικῶς *Sacramentalem corporis & sanguinis Christi in Cœna præsentiam*, sed ἀνασκευαστικῶς contra Calvinianos *præsentiæ possibilitatem* deducimus. Confer præfat. libri Concord. ubi hæc calumnia solidè refellitur.)

7. Maldonatus in cap. 26. Matth. v. 26. *Ridicula est Lutheranorum inscitia, qui noluerunt corporis & sanguinis Christi Sacramentum Eucharistiam, ut nos, sed Cœnam appellare.*

Resp. Contrarium testantur scripta publica & praxis quotidiana.

8. Johannes Albinus lib. 1. de Sacramento altaris cap. 8. tribuit nobis, quasi *consecrationẽ repudiemus*, & opponit multa veterum dicta, in quibus *consecrari* dicunt *Elementa, vel verbis divinis mutari.*

Resp. Consecrationem ipsam minimè repudiamus, aliàs ipsum Eucharistiæ Sacramentum repudiaremus. Sed perversam opinionem, quâ Magica quædam vis verbis Sacramentalibus tribuitur, per quam panis & vinum in corpus & sanguinem Christi transsubstantientur, repudiamus.

9. Claudius Sanctesius Repetitionis 7. cap. 5. *Inprimis observandum, desertores Ecclesiæ tam impotenti odio in illam exarsisse, ut omnes ausi fuerint ab Evangelistis descriptam institutionem repudiare, & ei supponere quidvis aliud.*

Ibid. *Redarguuntur, quòd in suis Cœnis jam non recitent institutionem Domini ex Evangelistis, à quibus est edita, sed contra omnium Christianorum morem & omnium Liturgiarum ritum Apostoli Pauli de Cœna narrationem seligant, & per eam panem & vinum consecrent.*

Resp. 1. Calumnia est, *quòd institutio*[nem] *nem Eucharistiæ ab Evangelistis descripta*[m] *repudiemus, & ei quidvis aliud supponam*[us] *& quidem odio impotenti in Ecclesiam.*

2. Si propterea jure dicimur Evan[ge]listas repudiare, quia Paulum legim[us] utique etiam de Pontificiis dici po[test] quòd *Paulum* repudient, quia Evange[listas] legunt.

3. In Liturgiis veterum nulla r[ecita]tio Institutionis unquam fuit sum[pta] verbum ex ullo Evangelista, sed [...] bus atque ex Paulo concinnata, a[...] etiam nonnullis, quæ non sunt [...] extra rem esse. Liturgia Petro attr[ibuta] sic habet: *Qui pridie ejus diei, quâ pa[ssus] accipiens panem in sanctas & immac[ulatas] manus suas, oculosq; in cœlum levans [ad] Deum & Patrem suum omnipotentem*

ns, benedixit, fregit, dedit disci-
cens: Accipite, comedite, Hoc est
m, quod pro vobis frangitur. Simi-
, postquam cœnatum erat, acci-
m & gratias agens, benedixit, de-
is discipulis, dicens: Bibite ex eo
est sanguis meus. Hæc quotiescun-
s, in mei memoriam facite. Litur-
æ, Marci, Jacobi, Basilii, Chry-
n nonnullis variant.

a Romanus sic habet: Qui pridie
eretur, accepit panem in sanctas &
les manus suas, & elevatis oculis in
d te Deum Patrem suum omnipoten-
i gratias agens benedixit, fregit, de-
scipulis suis, dicens: Accipite & man-
ex hoc omnes, Hoc est enim corpus
Simili modo postquam cœnatum est,
ens & hunc præclarum calicem in san-
c venerabiles manus suas, item tibi gra-
igens, benedixit, deditq; discipulis suis,
ns: Accipite & bibite ex eo omnes. Hic
nim calix sanguinis mei novi & æterni
tamenti, mysterium fidei, qui pro vobis &
multis effundetur in remissionem pecca-
rum. Hæc quotiescunque feceritis, in mei
emoriam facietis.

(Ex his inter se collatis manifestum
st, nullas Liturgias iisdem prorsus ver-
bis hanc institutionem primam recitare,
sed omnes variare. Petri Liturgia habet:
Qui pridie ejus diei, quo passus est, & Canon
Romanus; qui pridie quam pateretur. At
Marci, Quâ nocte tradebat seipsum pro pec-
catis nostris, & mortem pro omnibus subibat
carne. Basilius, Quâ nocte seipsum tradidit
pro mundi vita. Chrysostomus, Quâ nocte
traditus est, imò potius ipse se tradidit pro
mundi v t. At Jacobus omisit. Est autem
particula sumta è Paulo, apud quem legimus,
Quâ nocte proditus est. Matthæus
& Marcus habent, Et edentibus eis. Notandum
& illud, Liturgias conjungere εὐχαριστῶν & εὐλογῶν, quod nullus Evangelista
fecit. Etenim Matthæus & Marcus habent, εὐλογήσας; Lucas & Paulus, εὐχαριστήσας; λαβὼν omnes dixerunt, tum Evangelistæ,
tum Paulus. At Liturgiæ addiderunt, manus ἁγίας, ἀχράντους, ἀμώμους, ἀθανάτους. Omnes item Græci habent, τοῦτό μου
ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλώμενον, Hoc est corpus
meum, quod pro vobis frangitur, quod
manifestè sumtum ex Paulo. Denique
illud, Hoc quotiescunque feceritis, in Latino
Canone, in Liturgia Petri, & Jacobi,
& Basilii, ex nullo Evangelista, sed ex
Paulo est desumtum, à quo etiam Marci
Liturgia descripsit. Quotiescunque enim
manducabitis panem hunc & calicem hunc
bibetis, mortem Domini annunciate. Falsum
igitur est, quod Sanctesius non nisi ex Evangelistis
recitatam institutionem asserit, cùm neque eorum ullus propositus
fuerit, à quo solo describeretur, & tribus
fuerit admixtus Paulus. Quid ergò nos
peccavimus? qui istis omnibus religiosiores,
non sumus ausi ipsi seorsim narrationem
tessellatam contexere, quin maluimus à Spiritu Sancto contextam desumere?)

10. Idem Sanctesius d. l. sic disserit: An
satis est Cœnam ad Apostolos; an ad ipsum
Christum ejus autorem referre? Sufficiat sanè
ad efformandam religionem, videre, qualiter
Cœnam Domini Apostoli agitârint; si
tamen licet & ipsum Christum sua verba resonantem
& Cœnam suam instituentem quasi
in præsentia spectare & oculatos testes ejus
Evangelistas audire, an non ad credendum
planiùs efficit, & ad persuadendum aliquem

aculeum relinquit? cur ergò hoc omisso ad aliud recurretur?

(Quæ verò hæc protervia, Evangelistis Paulum postponere? Quasi non æquè Apostolus esset, ac Matthæus & Johannes? quasi non æquè divinus testis Evangelii? quasi non disertè testaretur, *se à Domino accepisse, quod tradidit Corinthiis?*

Thomas in 1. Corinth. 11. *Ego enim accepi à Domino, scilicet Christo, qui est autor hujus doctrinæ, non ab aliquo puro homine, ad Galatas primo, Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum.*

Benedictus Justinianus ibid. *Non ille quidem cum cæteris Apostolis tanti mysterii institutioni adfuerat, ejus tamen rationem divinitùs acceperat. Et eam Corinthiis voce tradiderat.*

Quæ cùm ita sint, ab Apostoli narratione formulam institutionis desumere, quomodo erit subsistere in Apostolo, & non ad ipsum Christum autorem ascendere? &, qui ex Paulo audiat, non ipsum Christum audiat sua verba sonantem?)

11. Salmero tom. 9. tract. 12. pag. 75. sic disserit: *Scribunt quidam ex hæreticis, solenne fuisse Judæis, ut cùm ad mensam accumberent, Paterfamilias aut alius dignior, qui ad mensam considebat, panem sumeret in manum, ageretq; Deo gratias, ac deinde fractum per partes distribueret convivis sumendum, velut de manu Domini, priusquam alium cibum degustârunt. Ad finem verò eodem ritu circumferebant, & poculum in festis diebus, ut hac Ceremonia velut testarentur atque prædicarent, se à Deo ali, & in ejus gratia vivere &c. Sed quicquid sit de hac benedicendi consuetudine, certè hoc loco non est ad rem, quia jam mensa agni paschalis finita erat, & communis cœna vergebat in finem. Neque servit hæc consuetudo religionis benedicendi panem, nisi ut locos Scripturæ nobis eripiant, in quibus de benedictione Eucharistiæ est sermo, & non de benedictione laudis, quæ illam excludat, propterea illam libenter deserimus, cùm illa ex officina Martini Buceri prodierit.*

Sed quod Salmero rejicit, tanquam figmentum Bucerianum ac hæreticum ad eludenda Scripturæ dicta natum, illud commendat Baronius Cardinalis tom. 1. Annal. Eccles. Anno Christi 34. num. 43. sic disserens: *Cæterùm, ut quæ scripta sunt ab Evangelistis de sacratissima Eucharistiæ institutione, faciliùs intelligantur, operæ precium existimavi hic intertexere quæ in antiquo libro Hebræorum rituali habentur. In Canone enim eorum hæc continentur. In paschali convivio, posterior quæ es mensa, non ut in aliis dierum festorum secu dis Cœnarũ mensis bellaria apponebantur, tantùm à lege statutus cibus, nimirùm pri loco embamma ex intybis & lactucis agr bus factum, aliisq; rebus conditum, in e primùm paterfamilias intingebat offam mam, mox cæteri, sicq; consumebatur. de idem paterfamilias tortam azymam, alii textus habent, dimidiam, sub map ctenùs servatam, in frusta frangebat particulas illam dividens, quot essent na discumbentes, sicq; divisam singuli gebat, quo facto ipse poculum degus tradebat proximo, ille secundo, done lum per totum convivium porrigeret per, quoniam secundæ illæ mensæ Ju erant ob accepta beneficia ad gratias gendas potissimùm comparatæ, cùm ri secundis mensis esset communis qu*

nis formula, in paschali se-
llam benedictam, cùm di-
azyma, hac verba idem
bat: Iste est panis ærumnæ,
Patres nostri in Ægypto:
oedat & peragat pascha.
cepto poculo, benedicebat
tus es Domine, qui fructum
ficq; delibatum, ut dictum
ebat proxime, ille secundo,
Hæc ex libro rituali veteri He-
a, quantùm conferant ad i-
am Historiam, de Cœna Domi-
m, facilè percipi potest. Domi-
nto eo ipso antiquo Judæorum
cit, ut novis benedictionibus ad-
institueret Sacramentum, &
oriam veterum beneficiorum fue-
ita, in commemoratione omnium
imi noviter accepti beneficii mu-

gius Cassander in Liturg. cap. 1. in
. Ritus, quibus Judæi celebrioribus fe-
er convivandum jam olim utuntur,
Christus aliquâ ex parte in sua Cœna,
rtim ut ea à Luca describitur, observâs-
letur.
similia occurrunt apud Benedictum
stinianum Jesuitam in Comm. 1. Cor. 11.
64. Ferunt, inquit, veterum fuisse Hebræo-
um consuetudinem, cùm fermentum abolen-
dum esset, & azymorum usus inchoandus, ut
paterfamilias tertam quandam azymam fa-
poneret, & sub massa absconderet, & tot in
frusta concideret, quot erant accumbentes, &
sub finem Cœnæ singulis suam particulam non
sine solenni benedictione porrigeret, eum po-
culum ad singulos transmitteret &c. Cui con-
suetudini sese quodammodo Christus accom-
modans, novum longeq; præstantiorem panis
azymi usum instituit, & multò diviniorē be-
nedictionem impertivit, ut figuræ & typo res
ipsa etiā specie externâ planiùs responderet.

12. Bellarminus lib. 1. de Sacram. cap. 3. mendacii accusat verba illa August. Conf. in articulo abusuum 3. *Falsò accusantur Ecclesiæ nostræ, quòd Missam aboleant, retinetur enim Missa apud nos, & summâ reverentiâ celebratur.* Falsitatē hujus assertionis probare nititur ex articulis Schmalcald. in cap. de Missa, ubi sic legitur: *Cæterùm Draconis cauda ista* (Missam intelligo) *peperit multiplices abominationes & idololatrias.* It. *abroganda meritò est Missa.* Occurrit etiam exceptioni. *Dicent fortaßè, se Missam Papisticam abolevisse, Christianam autem retinere, nimirùm Sacramenti distributionem & perceptionem, hoc enim Missam Philippus vocat in Apologia. At non accusantur à nobis Lutherani, quòd istam Missam, i. e. communionem abolevèrint, sed quòd veram Missam, i. e. oblationem & totum Canonē sustulerint. Itaque, si per Missam intelligant communionem, mendacium est, quod accusentur; si autē oblationem, mendaciū est, quòd falsò accusentur.* Hæc repetit Förerus in suo Epithemate.

Resp. 1. Falsum est, Lutheranos non fuisse accusatos à Pontificiis, quòd *communionem* sive Cœnam aboleverint. Utut enim in tanta luce Jesuitas accusationis istius pudeat, non tamen ejus puduit eos, à quibus persuasi erant in Hispaniis Cæsar Consiliumq; Hispanicū, *nos negare Trinitatem, de Christo & Maria impurè loqui, Sacramenta corrumpere, Cœnā Domini profani cōvivii more administrare, Magistratum contemnere, libidines stabilire*, ut dixisse in Hispaniis quosdā, Augustæ in Comitiis ad Melanchtonem Alphonsus Cæsaris Cancell. fassus est; Hist. Aug. Conf. tom. 5

Luth. Confer Lutherum in præfat. artic. Schmalkald. Igitur contra hos calumniatores opponebant nostri suam infiсiationem.

2. Bellarminus accusationem mendacii sic informat: *Non accusantur à nobis Lutherani, quòd istam Missam, id est, communionem sustulerint, sed quòd veram Missam, id est, oblationem & totum Canonem sustulerint.* Ergò accusat ipse nos, quòd veram Missam sustulerimus. Quòd si ergò veram Missam retinemus, falsò utique de sublata Missa nos accusari, ex ipsius Bellarmini verbis relinquitur. Quamvis, inquam, sustulerimus vana additamenta, quæ Pontificii Missæ assuerunt, quæque ipsi pro Missa habent, iniquè tamen traducimur, *quòd Missam aboleverimus,* si modò id, quod est vera Missa, apud nos abolitum non sit. Retorquemus ergò Bellarmini telum. Non querimur, falsò nos accusari, quòd fictitiam Missam Pontificiam, sed quòd veram Missam sustulerimus. Itaque, si per Missam intelligit Bellarminus *veram Missam*, mendacium est, quòd non falsò accusemur, ipse enim nos de vera Missa sublata accusat. Si autem *fictitiam Missam* & additamenta Missæ impiè addita, mendacium est, quòd accusari nos queramur, nam de illis additamentis abolitis Augustana Confess. gaudet.

3. Frequens est apud bonos autores, ut voces genuino suo sensu usurpent, non quem habent vulgari & notiori usu, & negotium in eo situm esse ducant, quò tandem reverâ recidit, licèt proximè diversum esse videatur, ubi tamen, si hoc Jesuiticum acumen adhibeatur, facilè quævis etiam verissimè dicta in calumniam rapientur. Sic Paulus accusabatur à Judæis ob Christi prædicationem, *quòd Christum crucifixum & à mortuis resuscitatum, & ad dextram Patris collocatum, ubique prædicaret.* Ille tamen in Actis causam suæ accusationis recensens cap. 26. v. 6. 7. *Nunc, inquit, ob spem promissionis, quæ Patribus nostris facta est à Deo, sto in judicium vocatus, ad quam duodecim tribus nostra Deum noctè & die perpetuò colentes, sperant se perventuras, de qua spe postulor Agrippa à Judæis.* Et similiter Act. 23. v. 6. *De spe & resurrectione mortuorum ego accusor.* Et quidem verè sic Paulus dixit. Nam quanquam proximè alia erant accusationis capita, res tamen omnis eò recidebat. Nam si resurrectio mortuorum possibilis, quid odio tanto dignum, quòd Christus resuscitatus prædicatur? imò nulla potest esse resurrectio mortuorum, nisi Christus resurrexerit, 1. Cor. 15. v. 13. 16. Quòd si quis tamen Jesuitæ similis, vel in comitatu Regis Agrippæ, vel in Concilio Judæorum adfuisset, næ ipse statim eâdem probabilitate cum Jesuita sic esset argumentatus. *Non accusatur à nobis Paulus, quòd resurrectionem mortuorum communem illam, sed quòd resurrectionem Christi prædicet. Itaque, si per resurrectionem mortuorum intelligit resurrectionem illam communem, falsum est, quòd à nobis accusetur, si autem resurrectionem Christi, falsum est, quòd ob resurrectionem mortuorum accusetur. Nam resurrectio Christi non mortuorum resurrectio.* Sic Christiani in primitiva Ecclesia accusabantur à paganis, *quòd pro salute Imperatorum nollent sacrificare.* Tertullianus in Apolog. cap. Contra illas accusationes Tertullianus ad Scapulam cap. 2. dicit, *Sacrificamus*

sa

. Quid hoc est aliud di- *imur, quòd non sacrifice- eratoris.* Et sanè verè sic ertullianus, quia Chri- nt quotidiè pro Impe- :m thure Diis incenso, agnorum imbutis, sed eum fusâ, quod qui sa- dicuntur vel ipsius Dei ? sal.107.v.22. Hic tamen, velis tractare Tertullia- ustanam Confessionem minus, non sine mendacii onus ille pater Tertullia- :et. Non, dices, *accusantur à ni, quòd istud sacrificium, scili- Imperatore, impendere nolint, um sacrificium, hoc est, thus & at adferre. Aut ergò per sacrifi-* igit Tertullianus *preces, & men- t, quòd accusentur; aut thus, & im est, quòd falsò accusentur.* Cur am Augustanæ Confessioni non vocem Missam legitimo suo sensu are, & in tanto clamore Adversa- m ubique Missam à nobis abolitam entium asserere, quòd retineatur à is Missa, & falsò accusemur ob abo- m Missam, quanquam additamenta ssæ, quæ Pontificii requirunt, à nobis n retineantur, modò id, quod retinue- mus, vera Missa sit? Cur hoc asserere on sit nobis tam licitum, quàm licitum uit Tertulliano asserere contra Ethni- cos, quòd Christiani sacrificent pro Im- peratoribus, quia preces à Christianis pro Imperatoribus conceptæ, vera sacri- ficia erant, licèt non illa sacrificia essent, quæ Ethnici exigerent?

4. Eò igitur res omnis recidit, ut de- monstremus, esse veram Missam id, quod in nostris Ecclesiis retinetur. Id verò ex *Dominica institutione, ex Apostolorum ex- emplo, ex Ecclesiæ Apostolicis temporibus vi- cinæ praxi &c.* demonstratur. Dn. Klei- nius in orat. Jubil. pro August. Confess. veritate Bellarmini crimin. opposita.

5. Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 1. docet, accipi Missam primò *pro promissione, ut cùm dicitur, Missa Catechumenorum, quando ipsi dimittuntur.* Secundò, *pro divino officio lectionum, precum, & aliorum id genus, quod celebratur in Ecclesia ante dimissionem Cate- chumenorum.* Tertiò, *pro illa parte Liturgiæ, quæ est ab Offertorio usq; ad finem, quæ pro- priè dicitur Missa fidelium.* Quartò, *pro to- ta celebratione divini Officii, in quo Euchari- stia consecrabatur, ut comprehendit simul Missam Catechumenorum & fidelium.* Et hanc significationem ait esse *communissi- mam.* Quintò, *pro ipsis Collectis seu preci- bus, quæ dicuntur in Liturgia.* Addit, quar- tâ significatione intelligi Missam in hac controversia. Ex eo sic concludimus: Apud quos retinetur celebratio divini Officii, in quo Eucharistia consecratur & dispensatur, apud illos retinetur Mis- sa secundùm communissimam significa- tionem. Apud eos, qui Augustanæ Con- fess. sunt addicti, retinetur celebratio divini Officii, in quo Eucharistia conse- cratur & dispensatur: Ergò.

6. Inde in nonnullarum Ecclesiarum nostrarum Constitutionibus reperitur adhuc Missæ nomen. Sic in Constitutio- nibus Ecclesiasticis Brunsvicensibus ha- betur titulus, Von der Meß oder Com- munion. Ibidem *de cultu divini officio,* in quo etiam Eucharistia administratur, sic habetur: Darnach / wenn die erste Predigt

vnd Gesang geendiget / so sol zur Meß oder Communion geleutet / vnd sie angefangen werden. Et postea. Vnd damit forthin in allen Kirchen dieses Fürstenthumbs die Ceremonien in officio Missæ allenthalben ehrlich / ordentlich vnd einträchtiglich / so viel als jmmer müglich/geführt werden mögen/ so sol man erstlich einen Introitum de tempore &c. singen/ ubi partes reliquæ Missæ Christianæ recensentur, 1. Populi per Sacerdotem salutatio. 2. Preces pro impetrandâ gratiâ Spiritus Sancti. 3. Lectio vel Cantio Epistolæ, quam sequuntur sacræ cantiones. 4. Lectio vel cantio Evangelii. 5. Cantio Symboli Apostolici. 6. Concio. 7. Preces post concionem. 8. Confessio publica & absolutio. 9. Cantiones. 10. Exhortatio ad dignam præparationem dicta illis, qui S. Cœnâ usuri sunt. 11. Oratio Dominica. 12. Consecratio per verba Domini pronunciata in prima S. Cœna. 13. S. Eucharistiæ distributio, quæ dum fit, 14. Canuntur sacræ cantiones. 15. Post communionem aguntur Deo gratiæ, quam gratiarum actionem etiam Constitutio ista *Collectam* nominat. 16. Sacerdotali benedictione populus dimittitur. Et has partes omnes videas etiam in aliis Ecclesiis Aug. Conf. addictis. Easdem, si res ipsas consideres & larvam multarum superstitiosarum Ceremoniarum detrahas, reperies in Ecclesia Papistica.

7. At, inquis, *Missa usitatè significat ejusmodi officium, in quo verum sacrificium propitiatorium offertur.*

Resp. Eâdem ratione negari posset, nos S. Cœnam retinuisse, quia S. Cœna apud Papistas usitatâ significatione notat ejusmodi actionem, in qua communicantibus Laicis datur *una species panis*, cùm tamen in nostris Ecclesiis ipsa substantia panis & vini, & in, cum & sub ea verum corpus & verus sanguis Domini distribuatur, sumatur, edatur, bibatur. Nec tamen Pontificii hodiè nos accusant, nos S. Cœnam abrogâsse. Pari ratione possent dicere, nos Baptismum abrogâsse, quia per Baptismum apud Papistas intelligitur ejusmodi actio, in qua adhibetur *exufflatio*, datur baptizandis gustandum *sal*, tanguntur *salivâ* nares & aures, unguntur baptizandi *oleo* benedicto, baptizati unguntur *chrismate &c.* quæ apud nos non adhibentur. Distinguendū igitur inter id, quod essentiam rei constituit, & inter id, quod ad rei usum hic vel ibi accessit. Vera Missa est sacrum illud divini cultus officium, in quo Eucharistia consecratur & dispensatur, cui apud Papistas accessit opinio de sacrificio propitiatorio, quæ opinio nec rem, nec nomen Missæ apud nos tollere potest.

8. At, inquis, *Imperator ejusmodi Missam intellexit, in qua sit verum sacrificium*, Con*fessio autem nostra ex mente* Imperatoris e*recepta.*

Resp. Non potuit Cæs. Maj. arbitra Protestantes Missam ejusmodi, in q propriè dictum sacrificium pro viv mortuis offerretur, retinuisse, quia d tè improbant ipsi *oblationem pro vi mortuis* in ipsa Confessione, eamq Missæ abusus referunt. Inde The Pontificii, quibus Cæs. Maj. Confes censendam tradidit, id tanquam err notant. *Quod autem*, inquiunt, *insin in Missa Christum non offerri, velut ab quo damnatum, & à fidelibus exclusum, nè rejiciendum est &c.*

fessionis in edit. vernatica est, sic habent: Die ... e ein Opffer ist für die Lebten / ihre Sünde wegen ... l eine Communion seyn/ ... d andere das Sacrament / so wird diese Weise bey ... man an Feyertagen (auch ... nicanten da sind) Messe ... das begehren/ communi- ... die Messe bey uns in ihrem ... wie sie vorzeiten in der Kir- ... wie man beweisen mag aus ... or. 11. v. 20. seqq.) darzu auch ... Schrifften &c.

... deinde Chrysostomum ho- ... ft. ad Eph. Canonem 18. al. 14. ... iceni &c.)

... c sensu sumtum esse à Prote- ... vocabulũ *Missæ*, Autores Con- ... is evidenter intellexerunt, quan- ... ae, *errorem damnatum esse, quòd ne- ... otestantes, Missam esse sacrificium*, ... quidem illi prolixè conantur evin- ... nusquam tamen Electorem & Prin- ... dicunt mentitos, quòd Missam non ... gaverint.

... Bellarminus ibidem (lib. 1. de Sa- ... ment. cap. 3.) mendacii accusat ver- ... Augustanæ Confessionis artic. 3. abu- ... um. *Veteres ante Gregorium non faciunt ... entionem privatæ Missæ. Si per Missam ... rivatam* (inquit Bellarminus) *Confessio ... intelligat Missam, quæ dicatur nomine pri- ... vato, aut quæ uni tantùm prosit, mentitur, e- ... jusmodi Missam cœpisse post Gregorii ætatem. ... Omnis enim Missa publica est, cùm celebretur ... à Sacerdote, ut est publicus Minister, & pro ... communi & publicâ utilitate totius Ecclesiæ. ... Si verò per Missam privatã intelligat Missam, quæ ab uno Sacerdote dicatur sine distributione Eucharistiæ populo facta, mentitur, ejusmodi Missas non fuisse ante Gregorii tempora. Nam Augustinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. meminit Missæ privatæ, scribit enim, unum ex suis Presbyteris sacrificium corporis Domini obtulisse in domo rustica cujusdam nobilis viri, quæ vexabatur infestatione malignorum Spirituum, & continuò eam domum liberatam fuisse. Perrexit, inquit, unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans, quantùm potuit, ut cessaret illa vexatio, Deoq; protinùs miserante cessavit. Hæc ille. Hic certè Augustinus, qui ducentis annis Gregorium præcessit, meminit Missæ dictæ ab uno, in loco privato, sine distributione Sacramenti populo facta, & quæ Deo gratissima fuerit, ut eventus probavit.*

Resp. 1. Ne nomen quidem privatæ Missæ Bellarminus tempore Augustini potuit reperire, & proinde etiamsi fortè alicubi extet, quòd aliquo modo ad similitudinem privatæ Missæ detorqueri possit, nihilominùs vera manet assertio Augustanæ Confessionis, quæ expressè de mentione privatæ Missæ loquitur. *Veteres*, inquit, *ante Gregorium non faciunt mentionem privatæ Missæ*, & addit statim. *De communi Missa plurimùm loquuntur.*

2. Nihil extitit tempore Augustini, quod vel simile fuerit privatæ Pontificiæ Missæ, & à piis nihilominùs sit approbatum. Nam privatæ Missæ, quas in Pontificiis reprehendimus, dicuntur *non respectu loci*, cùm, necessitate cogente, domi Sacramentum Cœnæ administratur, sed *respectu participantis*, cùm solus Sacerdos se benedicti panis & vini participem reddit, nec

nec aliis ea administrat, etiamsi vel toto populo præsente eadem ipse sumserit. Hanc esse mentem nostram Bellarminus satis intellexit, quare sic format suam orationem: *Si per privatam Missam intelligunt Missam, quæ ab uno Sacerdote dicatur, sine distributione Eucharistiæ à populo facta &c.* Has privatas Missas tempore Augustini nondum fuisse usitatas, indicio sunt Augustinus ipse & Ambrosius, qui oblationem suâ ætate usitatam, commemorantes simul meminêre *communicantium*. Augustinus quidem tract. 26. in Johan. *Hujus rei Sacramentum alibi quotidiè, alicubi certis intervallis dierum in Dominico præparatur, & de mensa Dominica sumitur.* Ambrosius autem in 1. Tim. cap. 3. *Omni hebdomade offerendum est, etiamsi non quotidiè peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomade.* In specie de Ecclesia Romana Augustinus testatur, *populum Romanum suâ ætate unâ communicare esse solitũ*, Epist. 118. ad Januar. Idipsum fatetur etiam Hieronymus Apolog. adversus Jovinianum. Chrysostomus verò paulò antè in Ecclesia Græca quantopere ob infrequentiam communicantium stomachatus est? *Frustra habetur*, inquit Homil. 3. in cap. 1. Epist. ad Ephes. *oblatio quotidiana, cùm nemo sit, qui simul participet.* Et mox clariùs. *Quisquis mysteriorum consors non est, imprudens & improbus astat.* ibid. inquit. *Si quis ad convivium vocatus, manus quidem laverit & accubuerit, & tamen nihil ciborum degustaverit, nonne contumeliam infert convivatori, à quo fuerat vocatus? an non satiùs fuerit, eum, qui talis est, prorsus non comparuisse?*

3. Quare non statuminantur Missæ privatæ exemplo illius Presbyteri, qui in domo cujusdam rustici obtulerit sacrificium corporis Christi. Unde enim probabitur, Missam celebratam fuisse *sine communione adstantium?* Nimirùm, utcunque in privato loco celebratam fuisse Missam, (quod tamen non licuit, nec licet, nisi necessitate excusetur,) constet ex hoc Augustini textu, sine communione tamen eam celebratam fuisse non consequitur, quemadmodũ consequentiæ istius vanitas manifesta est exemplo Gregorii Homil. 37. in Evangel. qui cum de Cassio quodam Episcopo Narniensi dixisset, *Missam fecit in Oratorio suo intra Palatium*, statim addit, *suisq; manibus Dominicum corpus, pacemq; omnibus dedit.*

4. Agnoscit hoc Cassander, scribens de illo ipso loco Augustini, quem Bellarminus nobis objicit. *Hujusmodi autem Missas, quamvis privatim extra publicum conventum, & inter paucos fierent, non tamen prorsus sine omni synaxi & collecta fuisse credendum est.* In Consultat. pag. 258. & 259. Dn. Kleinius in orat. Jubil. pro asserenda August. Confess. veritate Bellarmini criminationibus opposita.

14. Calumniantur, *assertione necessariæ communionis sub utraque specie damnari à nobis totam Ecclesiam, quæ fuit ante Luther[i] tempora.*

Resp. Lutherus tom. 5. Jen. Germ. f[ol.] 112. Daß sie anzeigen/ Ob wir denn die g[antze] Christenheit verdammen wollen/ die d[as Sacrament in] einer Gestalt als recht gebrauchet hat [...] gen wir/ Erstlich/ man muß mehr anse[hen] Gottes Wort/ Befehl und Ordnung/ [als] der Christenheit Werck/ Thun oder Las[sen/] denn GOtt kan nicht liegen noch fehle[n in] seinem Wort/ aber die Christenheit kan [feh]len und irren in ihrem Thun und Lassen.

stenheit eine Regel und
es Wort / sondern GOt-
Regel und Maß über die
die Christenheit machet
rt/sondern Gottes Wort
ahelt/ denn sie wird auß
n/gemehret und erhalten
im Fall/so man ja eines
r verleugnen / so müste
en/ denn GOttes Wort/
emal die Christenheit als
ich GOttes Wort geschaf-
ringer ist denn Gottes Wort/
als einen Schöpffer/sie ge-
im andern/ so wird die Chri-
ich nicht verdampt. Denn
s heilige Volck GOttes vor-
OTT entschuldiget waren/ daß
ebot GOttes und Ceremonien
n/ nemblich da sie zu Babylon
oder anderswo auffgehalten und
t waren / darumb/daß sie unmei-
Noth und Zwang solches nicht zu-
auch Moses selbst saget Deut. 12.
nicht thuen solten im Lande Canaan/
in den Wüsten theten/auch die Be-
dung wohl bey viertzig Jahren in den
ten hatten lassen anstehen Jos. 5. Also
auch GOTT die Christenheit wohl
schuldiget halten / so bißher einerley Ge-
t gebraucht/ weil sie dasselbe aus Zwang
d Noth haben thun müssen / als denen
lcher Mißbrauch ohne ihren Willen
urch die Geistlichen Tyrannen ist auffge-
drungen / daß sie es nicht besser haben wissen
oder machen können / und ist also nicht der
Christenheit Schuld / sondern der Tyran-
nen und falschen Lehrer / die mit solchem
Frevel und Mißbrauch die Christenheit
gefangen und unterdruckt/ und ohne Be-
willigung oder Mitwissen der Christenheit
solches angerichtet und mit Gewalt einge-
führet haben. Zum dritten/ folgt die Chri-
stenheit darumb nicht verdampt/ob sie noch
etliche Fähl oder Mißbräuche an sich hat/
oder wie S. Paulus sagt Eph. 5. Runtzeln
und Flecken. Es ist gar weit ein ander
Ding Sünde oder Irrthumb haben / und
ein ander Ding verdampt seyn / Sünde hat
die Kirche / aber verdampt ist sie darumb
nicht. S. Paulus der höchsten und heiligsten
Glieder eines bekennet Rom. 7. daß er ein
gefangner Diener sey der Sünden und doch
unverdampt seyn wil Rom. 8. &c.

15. Laurent. Förerus im Uberschlag p. 108. & Dillingenses JCti in Compos. Pacis cap. 2. q. 13. cap. 6. q. 36. num. 47. nos accusant, *quòd ab Aug. Conf. secessionem fecerimus, propterea quòd hodiè repudiemus transsubstantiationem, quæ tamen in Aug. Conf. art. 10. voce speciei stabilitur.*

Resp. 1. Confessores non loquuntur de speciebus panis & vini ipsâ substantiâ prorsus vacuis, sed vocem illam adhibuerunt in sensu Scripturæ, quæ per illam intelligit speciem non cassam & inanem, sed substantiâ suâ præditam, 1. Paral. 18. v. 17. Luc. 3. v. 22. Phil. 2. v. 7. & in sensu purioris Antiquitatis, quæ vocem speciei itidem de re substantiali usurpavit.

2. Status & Theologi Romano-Catholici facilè animadverterunt, nostros vocem *speciei* non intellexisse de nudis & vacuis accidentibus panis & vini, sed de ipsis rebus & Elementis substantialibus conspicuis, quia in Judiciis suis approbarunt quidem in nostratibus, quòd illi faterentur, *in Eucharistia post consecrationem corpus & sanguinem Christi*

verè & substantialiter adesse, sed adjecerunt, *valdè necessarium esse, ut credant Ecclesiæ potiùs, quàm nonnullis aliter docentibus, omnipotente verbo Dei in consecratione Eucharistiæ substantiam panis in corpus Christi mutari.* Ergò satis evidenter animadverterunt, nostrates phrasi illâ, *sub specie panis & vini*, nequaquam exprimere transsubstantiationem, sed intelligere speciem, cui subest solida substantia.

Andreas Fabricius, Cochleus, Joh. à Daventria, Hoffmeisterus itidem desiderant hoc in art. 10. Aug. Conf. quòd *transsubstantiationem non asseruerit.*

3. Lutherus, cujus libri publicè excussi jamtum extabant, & in Pontificiorum manibus versabantur, etiam ante exhibitam August. Conf. *transsubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi* publicè rejecit, nempe Anno 1520. in libro de captiv. Babylon. & Anno 1522. in libro contra Henricum Angliæ Regem; & Anno 24. in libro contra cœlestes Prophetas; & Anno 28. in majore Confessione.

4. In Apologia Augustanæ Confessionis panis & vinum appellantur non nuda & vacua accidentia, sed *res, quæ videntur.* In Latino exemplari Aug. Conf. vox speciei non habetur, sed art. 10. simpliciter sic sonat: *De Cœna Domini docent, quòd corpus & sanguis Christi verè adsint & distribuantur vescentibus in Cœna Domini, & improbant secus docentes.*

5. Bellarm. lib. 3. de Euch. cap. 21. sub finem, *divinâ providentiâ factum esse ait, ut Lutherani ad suam ipsorum sempiternam confusionem Augustanam Confessionem ad Patriarcham Constantinopolitanum miserint, qui in Censura ad art. 10. Confessionem rejecerit, quòd Transsubstantiationem non admittat.*

16. Guilielmus Bailius Jesuita in Catechismo controversiarum q. 1. cum *Begardis & Beguinis* hæreticis nos conjungit, propterea *quòd doceamus, idololatriam eos committere, qui sanctam Eucharistiam adorant.*

Resp. 1. Clementin. lib. 5. tit. 3. de hæreticis cap. Ad nostram &c. de *Begardis* memoratur, quòd dixerint, *se non debere assurgere in elevatione corporis Christi, nec eidem reverentiam exhibere*, asserentes *quòd esset imperfectionis eisdem, si à puritate & altitudine suæ contemplationis tantùm descenderent, quòd circa ministerium seu Sacramentum Eucharistiæ aut circa passionem humanitatis aliqua cogitarent.*

(Non ergò idololatriæ metu, sed superbiæ & præsumtionis vitio ducti renuebant assurgere, & ab altitudine suæ contemplationis descendere.)

2. Nos maximæ perfectioni ducimus Christum adorare, sed panem in corpus Christi transmutari & honore religiosæ adorationis colendum esse, negamus.

3. Pontificii potiùs sunt Begardorum errori affines, quippe de quibus d. l. habetur, *quòd tenebant & asserebant, doctrinâ suâ sacrilegâ & perversâ hominem in vita præsenti tantum, & talem perfectionis gradum posse acquirere, quòd redderetur omnino impeccabilis.*

(At Pontificii docent, hominem non solùm posse legem Dei perfectè implere, sed etiam supra legem multa supererogare.)

2. Speciales.

1. Bellarm. lib. 1. de Euch. cap. 4. S... nu...

Lutherum, *quòd sparserit* [...]*cramentarii*. Sed ab hoc [...]simet Pontificii Luthe[...]otics contra Sacramen[...]atos ac notos ipsum a[...]nxisse agnoscunt.

[...] Förerus in Bello Ubi[...]*us in Symposiacis tit. de* [...]*gatus, quid sentiret de com*[...]*n rustici, cui præbuit Mini*[...]*r quam verba institutionis* [...]*ant, respondit, rusticum suâ* [...]*è, cùm crediderit, se verum* [...]*accepisse, Dei verbo firmiter* [...]*perspicuum est, ad necessita*[...]*iti hujus non simpliciter requi*[...]*istorum prolationem, nec per* [...]*acramentalem Christi præsen*[...]*sententia Lutheranorum*.

[...]egatur integra Historia in Col[...]aensalibus f. 166. lit. a. ac liquidò [...]it, luculentam à Förero inferri [...]o injuriam. Excusat quidem ru[...]i, qui hostiam non consecratam [...]anu Diaconi inscius acceperat ac [...] rusticum illum fide in Christum [...]um esse, interim tamen ad Sacra[...]ntum omninò requirit consecratio[...]m & verborum Institutionis recita[...]onem, adeò ut contrariam opinio[...]em Cinglianismi accusare non dubi[...]et. Inter cætera in responso ad Nico[...]laum Ambsdorffium perscripto ibidem sic loquitur. Es ist nicht eine Nachlessigkeit / sondern eine Boßheit / vnd zwar eine freventliche des Capellans / der aus Verachtung Gottes vnd der Menschen darff öffentlich die gesegneten vnd vngesegneten Hostien für ein Ding halten / darumb verwerffe man jhn stracks aus vnsern Kirchen / vnd laß jhn ziehen zu seinen Zwinglianern vnd Sacramentirern. Vnd ist nicht noth / daß man jhn gefenglich halte / er hat sich gar von vns gewand vnd entfrembdet / dem auch nicht zuglauben noch zutrawen ist / da er gleich einen Eyd thete. Aber der Bawer / der die vngesegnete Hostien empfangen vnd genommen / hat nicht gesündiget / sein Glaube hat jhm geholffen / als der da gegleubet hat / er habe das rechte Sacrament empfangen / vnd hat sich auff GOttes Wort verlassen vnd gegründet. Nimirùm manducatio & bibitio spiritualis, etiam sine Sacramentali manducatione & bibitione, ad salutem sufficit.

3. Guil. Bail. Jesuita in Catech. controv. q. 17. sic scribit: *Lutherus dicit, carnem Salvatoris in Cœna esse præsentem, sed unà adesse substantiam panis, &c. ut ejus verbis utamur, Christum esse impanatum*.

Resp. nuspiâ Lutherus hac loquendi formulâ utitur, sed docet, Christi corpus cum pane & in pane Eucharistico Sacramentaliter manducandũ nobis exhiberi.

4. Bellarm. lib 4. de Euch. cap. 20. *Inconstantiæ* Lutherum accusat, *quòd in quæstione de communione sub utraq; specie sibi non constiterit, sed utramq; speciem modò necessariam, modò liberam esse scripserit*. Remittit etiam lectorem *ad Septicipitem Lutherum* Johannis Cochlæi cap. 23. & ad tabulam *Casparis Querhameri*, in qua notentur *36. contradictiones* de hoc articulo. Eandem calumniam repetunt Pistorius, Vetterus, alii.

Resp, 1. Lutherus ipse præfat. tom. 1. oper. Latin. *scripta sua priora cum judicio & commiseratione legi* expetit.

2. In præfat. artic. Schmalcald. tom. 6. Jen. f. 544. tom. 7. Jenens. fol. 247. contra

illam Antilogias calumniam gnaviter se defendit.

5. Bellarm. lib. ejusd. cap. 17. ex Luthero probare conatur, quòd docuerit, *effectum primarium Eucharistiæ esse remissionem peccatorum mortalium; ac proinde non requiri ad dignam Eucharistiæ præparationem pœnitentiam & propositum non peccandi.*

Resp. Contrarium plus centies in Lutheri scriptis occurrit.

6. Pontificii plerique omnes hoc nomine Lutherum accusant, quòd in serm. Latin. de digna præparatione cordis pro suscipiendo Eucharistiæ Sacramento tom. 1. Lat. Jenens. fol. 166. scripserit: *Optima dispositio non nisi ea, quâ pessimè es dispositus; & contrà tunc pessimè es dispositus, quando optimè es dispositus.*

Alph. de Castro lib. 6. adv. hæreses, verbo Eucharistia, hæresi 10. Pazmannus lib. 3. Hodegi &c.

Resp. 1. Lutherus hæc opposita voluit securitati & confidentiæ carnali, quâ hypocritæ existimant, se per orationes & jejunia satis dignos esse ad hanc sacram mensam, nec ullâ ampliùs Dei misericordiâ indigere. Hi sanè pessimè sunt dispositi, dum sibi optimè dispositi videntur, cùm nemo gloriari possit, vel etiam debeat, se ad hoc tremendum convivium satis esse dispositum ac dignum.

2. Improbat igitur vanam illam fiduciam, quam hypocritæ in *suas dispositiones, præparationes satisfactiones ac merita de congruo* collocant; & vicissim consolatur anxias & peccati sensu territas conscientias, quæ agnoscunt, se non satis dignè dispositas accedere; negat remissionem peccatorum in perfectione nostræ contritionis, in plenaria enumeratione peccatorum, & in propriis satisfactionibus esse quærendam; improbat errorem Scholasticorum, *quòd quædam peccata sint suâ Naturâ venialia, quæ inter alia remedia usu Cœnæ deleantur, pro mortalibus autem per propria opera ac passiones satisfaciendum esse.*

3. In hanc sententiam Lutherus ipse verba sua explicat, cùm eis immediatè subjicit: *Quod sic intelligitur, quòd quando sentis te miserrimum & egenum gratiæ, jam eo ipso capax es gratiæ & idoneus maximè. Rursus plusquàm mortem & infernum timeas, ne quando sic accedas, ut tibi dispositus videaris ac dignus; quasi allaturus Deo cor mundum, quod potiùs tibi fuerat quærendum & recipiendum. Stat firma Dei & insolubilis sententia: Non est opus Medico bene habentibus, sed malè habentibus. Nam sicut non tunc, ita nec nunc Christus venit vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.*

7. Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 1. *Autor primus sententiæ Adversariorum* (quòd Sacramentum Eucharistiæ non sit res permanens, sed actio transien *fuit Martinus Bucerus. Nam, ut scribit Johannes Cochlæus lib. 3. Miscellan. tract anno Domini MDXXXVI. 23. die M persuasit Luthero Bucerus, corpus Do non esse in Eucharistia, nisi dum sumi proinde ipsam sumtionem propriè S mentum esse. Excogitavit hanc sente Bucerus, ut per eam conciliaret inter theranos & Zuinglianos &c.*

Resp. Lutherus in lib. de capti Babylon. & Philippus Melanchtho Laicis communibus ante Ann. 36.

›cuerant, quid de hac
itum igitur est, quòd à
sic senserint.
absurdæ & erroneæ.
rt.3 q.73. art. 4. *Dicitur*
bona gratia, quia gratia
vel quia realiter continet
lenus gratiã.
Castro lib. 6. adversus
Eucharistia hæresi. 8.
istia, quod Latinè dicitur
ito ab effectu vocabulo, quod
us sumentibus conferat.
ria ex vi Græci nominis
t *bonam gratiam*, sed *gratia-*
s, unde veteres aliam red-
ationis hujus rationem. Ire-
cap.34.p.263. *Panis percipiens*
Dei, jam non communis panis
χαριςία *ex duabus rebus constans,*
r cœlesti. Justinus Apol.2. pro
μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριςηθέντος ἄρτου
ὕδατος; It. τὴν δὲ εὐχῆς εὐχαριςηθεῖσαν

Bellarminus lib.1. de Euchar. cap.
p.ad 5. *Sunt omnia accidentia panis &*
quæ manducantur & comminuuntur
franguntur per dentes.

Harding.defens.Apol.p.305. *Acciden-*
descendunt in ventrẽ, & nutriunt corpus
imirum, *si in magna copia sumantur.*
uod addit Bellarminus lib.3. de Euch.
ap.23.)

3. Idem Bellarminus lib.3.de Euchar. cap.10.§. Alcuinus &c. adducit & probat dictum Alcuini. *Panis per se est irrationabilis, sed orat Sacerdos, ut ab omnipotente Deo consecratus rationabilis fiat transeundo in corpus Filii sui.*

4. Alex. Alensis p.4.q.25.membr.1. *Si canis vel porcus deglutiret hostiam consecratam integram; non video, quare corpus Domini non simul trajiceretur in ventrem canis vel porci?*

Contrà verò Bonav.4.sent.dist.13.q.1. *Quomodocunq; hæc opinio muniatur, nunquam tamen adeò munitur, quin piæ aures abhorreant hoc audire, quòd in ventre muris, quamdiu ibi species subsistunt, sit corpus Christi.*

5. Glossa in c.28.dist.2.de consecrat. *corpus Christi evomi* asserit, *quando species Sacramentales evomuntur.*

6. Alphonsus Mendoza in quæst. Scholast.4.p.331. *Quòd sacrum Eucharistiæ Sacramentum celebretur integrum atq; perfectum in pane & vino de jure divino Evangelico est, ut satis patet, nihilominus tamen ex magna & urgentissima causa, ut puta in regione aliqua Septentrionali, ubi vinũ nullo modo esse aut asportari posset, Papa dispensare posset, ut in solo pane fieret consecratio, ut ego credo, licèt id non credant quidam alii.*

Contrà Cajetanus in Thom. p.3. q. 80.art.12. q.1. *Sacrilegus est Sacerdos consecrando panem & non vinum.*

7. Poggius Florentinus Secretarius Apostolicus in Facetiis. *Episcopus Hispanus iter faciens die Veneris ad hospitium divertit, misso q; servo, qui pisces emeret, non reperiri eos venales, sed duas perdices patrono retulit. Ille eas emi & simul coqui ac in mensam ferri jussit. Admiratus servus, qui eas emtas pro die Dominico crederet, quæsivit ab Episcopo, num eas esset esurus, cùm tali die carnes essent prohibitæ? tum pro piscibus, inquit, utar. Multò id magis admiranti responsum, an nescis, ait, me Sacerdotem esse? Quid est majus ex pane corpus Christi facere, an ex perdicibus pisces: facto q; crucis signo,*

cùm eas in pisces verti imperasset, pro piscibus eis usus est.

8. Eccius dixit, *Laicos ideò debere contentos esse unâ specie, quia dentes equi donati non sint inspiciendi.*

9. Bellarminus lib. 3. de Eucharist. cap. 8. §. Quintum &c. ex Surio tom. 3. & Antonino in Summa Historiali p. 3. tit. 24. cap. 3. §. 2. tale commemorat miraculum ad stabiliendam ἀρτολατρείαν excogitatum. *Disputante Antonio de Padua de veritate corporis Domini in Eucharistia cum haeretico quodam in partibus Tolosanis &c. petiit haereticus ab Antonio, quem noverat dono miraculorum praeditum esse, ejusmodi signum. Habeo, inquit, jumentum, cui per integrum triduum cibum non dabo. Exacto triduo adsis tu cum Sacramento, ego adero cum jumento, atque ante illud hordeum effundam; si jumentum hordeo derelicto ad Sacramenti venerationem accesserit, credam. Factum est, ut ille voluit, & triduo exacto S. Antonius turbis fidelium comitatus, & venerabile Sacramentum manutenens, sic ad jumentum locutus est. In virtute & nomine Creatoris tui, quem in manibus, licèt indignus, veraciter teneo, tibi dico animal & praecipio, ut confestim venias humiliter modo tuo, & ei reverentiam exhibeas, ut ex hoc cognoscat haeretica pravitas, quòd omnis creatura suo subditur creatori, quem Sacerdotalis dignitas jugiter tractat in altari. His verbis prolatis jumentum hordei ante se effusi & famis oblitum ad sanctum accurrit, & capite inclinato ac genibus curvatis eo modo, quo potuit, Dominum adoravit & haereticum confutavit.*

10. Idem Bell. lib. 4. de Euch. cap. 29. sic scribit: *Adorationem etiam pertinere ad symbola externa panis & vini, quatenus apprehenduntur ut quid unum cum ipso Christo, quem continent, quemadmodum qui Christum in terris vestitum adorabant, non ipsum solum, sed etiam vestes quodammodo adorabant &c.*

(Si hæc comparatio debet habere locum, procedat oportet ex hac hypothesi, quòd panis unitus sit corpori Christi eo modo, quo vestes in diebus carnis ipsi erant unitæ. At hac similitudine etiam humanæ Naturæ unionem cum divina in persona Christi declarat lib. 3. de Christo cap. 15. *Ad declarandum*, inquit, *unionis personalis mysterium apposita est similitudo de purpura Regis. Cùm enim Rex induit purpuram & sedet in solio suo, evehit purpuram ad illud solium, non sic ut purpura dicatur sedere aut regnare, sed ut dicatur vestis sedentis aut regnantis &c.* Ecquis v. comparationes hasce recto talo consistere judicabit, cùm unio humanæ & divinæ Naturæ in Christo sit personalis, unio panis & corporis in Eucharistia Sacramentalis, unio purpuræ & Regis merè extrinseca & accidentalis?

11. Anglo-Rhemenses in annot. Heb. 7. sect. 8. statuunt, quòd *omnis sacrificu[s] sit Sacerdos secundùm ordinem Melchised[ech]* & quòd *proprius actus Sacerdotii Ch[risti] consistat in perpetua oblatione corpor[is &] sanguinis in Eucharistia.*

12. Heskius lib. 1. cap. 13 statuit, *sacrificium Christi in cruce oblatum n[on fue]rit secundùm ordinem Melchisedech [sed se]cundùm ordinem Aaronis.*

(Contrarium ex professo doc[et Epi]stola ad Hebræos.)

13. Bellarm. lib. 2. de Missa cap[...] *[sa]crificium crucis non justificat efficien[ter]*

(At hac ratione mors Christ[i]

iens meritoria nostræ ju-
ujus contrarium docet A-
I.v.21.)
ellarminus lib. ejusd. c. 5.
is non continuò habuit suum

ausâ in actu & non impe-
fectus, qui etiam sacrifi-
opitiatorium statim fuit

e Missa th. 41. *Oblatio in cru-
raria non esset Christi æter-
ium, sed fuisset in cruce extin-
non aliud permanens Sacrifi-
Ecclesia.*

innes Schlotanus Inquisitor
pravit. lib. de retinenda fide
contra fidem Lutheran. Co-
1558. f. 185. *Porrò mirum valdè, ad-
hanc mutationem vel conversio-
m Ecclesia Catholica transsubstan-
m appellat, nolle credere, cùm Diabo-
um Pater, eam possibilem crediderit,
dixit ad Christum: Si Filius Dei es,
lapides isti panes fiant. Si enim non cre-
et id posse fieri, nimirum ut substantia
is mutaretur in substantiam panis, &
à Filio Dei, frustra illi hoc proposuisset:
e Dæmones credunt & contremiscunt, &
, quod Diabolus credidit, Adversarii cre-
re recusant.*

(Hunc Schlotanum Possevinus in
pparatu vocat *scriptorem elegantem.*)

17. Bellarmin. lib. 4. de Euch. cap. 24.
disputat, *Christum in dispensatione Eucha-
ristiæ ideò ad Apostolos dixisse, Bibite ex hoc
omnes, ut intelligeret primus, non totum sibi
exhauriendum, sed tantum relinquendum,
quod omnibus sufficeret.*

(At num adeò vinosos judicabimus
fuisse Apostolos, ut peculiari mandato
cavendum fuerit, ne unus calicem ex-
hauriret, qui duodecim personis suffi-
cere poterat?)

18. Idem Bellarm. lib. ejusd. cap. 23.
*Magis lucratur, qui, ut Ecclesiæ obediat, com-
municat sub una, quàm qui sub duabus sine
illo ingenti obedientiæ fructu.*

Congruit id cum eo, quod Ziglerus
olim contra Waldenses scripsit. *Nos
unam tantùm speciem sub obedientia Roma-
næ Ecclesiæ manducamus, certi, quia per hoc
obsequium fidei vivemus in æternum.*

20. Jacobus de Vitriaco scripsit per
*rationem transsubstantiationis creaturam
pistoris in Deum creatorem transmutari &
adorari pro Deo, referente* Nicolao Vigne-
rio in Hist. Eccles. sub fin. Ann. 1215.

21. Biel lect. 4. in Can. Miss. *Virgo Ma-
ria, etsi in gratiæ plenitudine creaturas super-
gradiatur universas, Hierarchis tamen cedit
Ecclesiæ in commissi mysterii executione. Illa
nempe prolatis octo verbulis, Ecce ancilla
Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum,
semel concepit Dei Filium & mundi Redem-
torem. Isti à Domino consecrati quinque verbis
contextam consecrationis formam cum debi-
ta intentione proferentes, eundem Dei Virgi-
nisque Filium invocant quotidiè corporaliter
in sacrificium & criminum purgationem.*

(Confer dicta superiùs in prima Ap-
pendicis hujus parte num.)

22. Concilium Wormatiense cap. 15.
*Sæpè contingit, ut in Monasteriis furta per-
petrentur, & qui hæc committunt, ignorentur,
idcircò statuimus, ut quandò ipsi fratres de
talibus se expurgare debeant, Missa ab Ab-
bate celebretur &c. & sic in ultima celebra-
tione Missæ pro expurgatione sua corpus &
sanguinem Domini nostri J. C. percipiant,
quate-*

quatenus ita inde se innocentes ostendant, quæ verba Concilii repetuntur in jure Canonico c. Sæpe contingit 23. caus. 2. q. 3. Eadem Synodus cap. 10. *Episcopos aut Presbyteros de cæde aut adulterio, aut furto aut alio maleficio accusatos jubet sese purgare Missæ celebratione, & communione*; cujus canonis verba itidem in Jus Canonicum sunt relata c. Si Episcopo 26. caus. 2. q. 5. *Si Episcopo aut Presbytero causa criminalis, hoc est, homicidium, adulterium, furtum & maleficium imputatum fuerit, pro singulis Missam celebrare debet & communicare, & de singulis sibi imputatis se innocentem ostendere.*

Sigebertus in Chron. Ann. 870. *Lotharius Rex Romam ad Adrianum Papam se excusatum venit, à quo dum pro comprobatione innocentiæ suæ ad examinationem corporis & sanguinis Domini tàm ipse quàm optimates regni invitantur &c.*

Continuator Reginonis Ann. 908. *Fridericus Archiepiscopus Moguntinus coram tota Ecclesia Moguntiæ perceptione sacrosancti corporis Domini se purgat, quòd partibus Imperatoris minimè favere incusaretur.*

Crantzius lib. 4. Saxon. cap. 43. Lambertus Schaffneburgensis Ann. 1050. *In Synodo Moguntina Sybico Episcopus Spirensis, cui adulterii crimen imputabatur, examinatione sacrificii purgatus est.*

Idem Schaffneburgensis de Gregorio VII. qui per Simoniam Papatum adeptus dicebatur, refert, eum esse itidem hoc modo purgatum. *Ecce*, inquit, *corpus Dominicum, quod sumturus ero, in experimentum mihi hodiè fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodiè judicio vel absolvat objecti criminis suspicione, si innocens sum; vel subitaneâ interimat morte, si reus.*

Idem de eo memorat Johannes Stumpffius lib. 2. cap. 24. Confer Zuingerum in Theatr. vol. 1. lib. 2. pag. 183. vol. 5. lib. 4. pag. 1355. &c.

(Hunc purgationis modum improbat Thomas p. 3. q. 80. art. 6. & ipse Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 8. Bartholomæus Caranza in summa Conciliorũ p. 388. *Canonem illum Concilii Wormatiensis abrogatum esse* scribit.)

23. Biel lect. 26. in Can. Miss. *Quidam ex ordine sex casuum Grammaticalis declinationis nominum quasi magis celebranti noto ordinem memorandorum tradiderunt, ita ut à Nominativo Missa, hoc est, à seipso Sacerdos, à quo ordinata caritas incipit, vivorum memoriam exordiatur. Secundò genitivo Missæ, id est, progenitorum, parentum ac propinquorum carnalium & spiritualium subdat memoriam. Dativo, fundatorum. Accusativo, inimicorum & adversariorum; Vocativo, peccatorum & infidelium ablativo detractorum & maledicorum.*

24. Becanus in Disp. de Comm. su[b] utraque specie cap. 1. statuit, *Christu[m] bis instituisse Eucharistiam, primùm Hi[ero]solymis ante suam passionem sub utraq[ue] [s]pro Apostolis & deinde Emaus post re[sur]ctionem sub unâ tantùm specie pro Lai[cis].*

Contrà. 1. Christus nullum S[acra]mentum instituit *in statu gloriæ*, [u]trumque *ante suam mortem*.

2. De sacra Cœna in specie, cuj[us in]stitutionem tradit Apostolus [ad] Corinthiis, qui utique fuerunt [laici,] scribit, *quòd Dominus Jesus eam in[stitue]rit eâ nocte, quâ traditus est* 1. Cor. 1[1.]

nulla fit mentio corporis
Christi, neque mandatum
sumtione, vel de comme-
ortis Christi, neque pro-
ssione peccatorum ritè u-
.

de Sacramentis Disput. 58.
triis de benedictione, gra-
ne & consecratione senten-
sibi valdè probabilem esse
licet *benedictionem*, *gratiarum*
consecrationem omnes distingui.

ares ipse monet, *multos statue-*
ionem, *gratiarum actionem & con-*
n omnes idem esse. In quorum
efert, Thomam, Durandũ, Mar-
Gabrielem, Bessarionem, Hugo-
emigium, Brunũ, Lyranum. Quos
rò statuere, *gratiarum actionem &*
ctionem non distingui inter se, sed à
ratione. In hac sententia esse Bona-
uram, Soto, Armacanum, Bedam,
ssam ordinariam, Cajetanum, Titel-
nnum, Jansenium.

1. Gratiarum actionem & benedictio-
m pro eodem sumi, adeoque εὐλογεῖν &
χαριστεῖν in verbis Institutionis non dif-
rre, statuunt multi ex recentioribus.

Salmero tom. 9. tract. 12. *Et benedixit. Græcè autem legitur* εὐχαριστήσας, *id est, cùm gratias egisset, quo verbo Lucas & Paulus utuntur. Marcus verò & Lucas in fine Evangelii, cùm de benedictione panis loquuntur, alio verbo utuntur, nempe* εὐλογήσας, *quod est, cùm benedixisset, atque ita hæc duo verba unum & idem valent, quod etiam aliâ ratione ostenditur, quia, cùm alibi apud Matthæum Dominus dicatur benedixisse quinque panibus & duobus piscibus; Johannes tamen ait, & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus, ubi Cyrillus admonet, idem esse benedicere, quod gratias agere. Item, in priori ad Corinthios dicitur calix benedictionis, cui benedicimus, id est, cui benedicendo Sacerdotes consecrant in altari, ut exponit B. Remigius ibidem. Et tamen idem Paulus, cùm dixisset de pane, accepit panem & gratias agens, fregit, confestim subjungit: Similiter & calicem, postquam cœnâsset, scilicet gratias egit: nam id significat verbum illud Similiter. Sunt ergò illa duo verba, benedicendi & gratias agendi, unum. Unde & Ecclesia Latina proœdem accipiens has voces, illas simul conjunxit.*

Stapletonus in Antidot. Matth. 26. *Sciendum est, hæc duo verba, benedicere & gratias agere, in Scripturis Evangelicis promiscuè, & unum pro altero, quasi indifferenter accipi, quod non solùm ex verbis hujus mysterii, jam citatis, patet, sed ex una sententia Pauli, prioris ad Corinthios decimo quarto.*

Maldonatus ibid. *De verbo quidem* εὐλογεῖν, *benedicere, quo & Matthæus hoc loco & Marcus de pane loquens, usus est, non dubium, quin apud Evangelistas idem sit, quod* εὐχαριστεῖν, *quod propriè significat gratias agere. Nam quod hoc loco Matthæus & Marcus dicunt,* εὐλογήσας, *post de calice loquentes, dicunt,* εὐχαριστήσας, *cùm gratias egisset; & quod Matthæus & Marcus loquentes de pane dicunt* εὐλογήσας, *Lucas & D. Paulus dicunt* εὐχαριστήσας; *& quod Matthæus de septem panibus & duobus piscibus scribens, dicit,* εὐχαριστήσας, *Marcus de panibus dicit* εὐχαριστήσας, *de piscibus,* εὐλογήσας; *& quod Matthæus & Marcus & Lucas de quinque panibus dicunt* εὐλόγησε, *Johannes dicit* εὐχαριστήσας; *& Divus Pau-*

Paulus idem vocat εὐλογίαν & εὐχαριστίαν. *Si, inquit, benedixeris Spiritu,* ἐὰν εὐλογήσῃς πνεύματι, *qui supplet locum idiotæ, quomodo dicit Amen super tuam benedictionem,* ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ.

Titelmannus eodem modo. *Tenens manibus, primùm benedixit, id est, gratias egit Patri cœlesti, tum pro illo, quem tenebat manibus, pane corporali, maximè verò pro illa legalium consummatione.* Confer dicta superiùs de Missa cap.1.

26. *Fractionem hostiæ consecratæ in tres partes* in administratione Eucharistiæ *necessariam* esse statuunt, ejusque varias ac diversas causas afferunt.

Bellarminus lib.1.de Missa cap.27. *Fractio Sacramenti ad essentiam non pertinet, sed solùm ad integritatem.*

c.Triforme de Consecrat. dist.2. ex Sergio Papa. *Triforme est corpus Domini. Pars oblata in calicem missa, corpus Christi, quod jam resurrexit, monstrat. Pars comesta ambulans adhuc super terram. Pars in altari usque ad Missæ finem remanens corpus in sepulchro, quia usque ad finem sæculi corpora sanctorum in sepulchris erunt.*

(Quo locô Glossa admonet aliquid fuisse mutatum. *Hodiè,* inquit, *non servatur, sed duæ partes siccæ comeduntur.* Ut & Durandus de Ritib. lib.2.c.51. *Ritum illum, tertiam partem hostiæ reservandi usque ad finem Missæ, immutavit Ecclesia propter pericula, quæ contingere possent reservatione illius particulæ, quare partes omnes à Sacerdote sumuntur.*)

Innocentius lib.6.Myst.Miss.cap.3. tres illas hostiæ fractæ partes, refert *ad membra Universalis Ecclesiæ. Nam prima caput, ipsum Christum: altera, quorum corpora in tumulis, anima cum Christo; tertia, qui in passionibus adhuc, donec ab hac vita migrantes, eant ad caput suum.*

Bonaventura 4. sent. dist. 12. part.1. artic.3. *Quia partes in corpore Christi mystico sunt in triplici differentia. Quidam enim regnant in Paradiso, quidam sunt in sepulchro, quidam autem pugnant in merito.*

Johannes Faber Missæ Evangel.lib.3. cap.8. designari voluit *omnes, qui participes vel fuêre, vel futuri sunt passionis Domini. Primùm, qui hic vitam degunt in fide, justitiâ & Sacramentorum communione; deinde, qui cum signo fidei decesserint, quiescuntque in somno pacis, nondum tamen purgati peccatis, denique, qui admissi in hæreditatem cœlestem.*

Scortia lib.4. de Sacrificio cap.24. *Significat hæc divisio in tres partes, tum divisionem corporis Christi in passione. (Est enim vulneratus in manibus, pedibus & latere) tum tres in Christo substantias, divinitatem, animam & corpus; tum ejusdem triplicem sta-tum, cùm aliquando fuerit mortalis, aliquan-do mortuus, & nunc sit immortalis.*

Idem tamen Johannes Baptista Sco-tia d.l. docet, *hujusmodi partitionem non se censendam de substantia sacrificii, sed o-nò accidentalem.*

Cumprimis verô in excogitandis goricis fractionis in tres partes fertilis est Durandus lib. 4. Ratio vin.officiorum cap. 51. num. 20. sic rens: *Quare fiunt tres partes? dicend hoc fieri primò in memoriam Trinita cundò, in memoriam triplicis status Primus fuit, in hominibus manens, s fuit, mortuus in sepulchro jacens. Terti immortalis in cœlo existens. Tertiò ve*

iam & signum, quòd Christus passus triplice parte sui, id est, in pedibus, in us & in latere. Quartò in signum, quòd t partes mystici corporis, Prima est in re in patria, scilicet Ecclesia triumsecunda est in terra, scilicet Ecclesia s: tertia est in purgatorio, & hac dirgans. Quintò, in typum trium perseuntium in Emaus, scilicet Christi & a, & ut quidam volunt, Luca.

Fractionis causam statuunt repræionem passionis Christi.

homas part.3. q.83. art.5. ad 7. Fractio e significat ipsam divisionem corporis, facta est in passione.

Hardingus contra Ivellum artic. 11. igitur hostia, ut eo modo Christi passio ris memoriis repræsentetur, in qua ejus tiosum corpus in crucem suffixum, propter cata nostra frangebatur, dirumpebatur, cerabatur.

(Atqui officium panis Eucharistici on est significare, præfigurare & adumrare, sed, docente Apostolo 1. Cor. 10. v.16. esse κοινωνίαν, medium atque organum exhibendi ac distribuendi corporis Christi. Ergò etiam fractionis finis est non repræsentare crucifixionem Christi, sed inservire distributioni corporis Christi, quod pro nobis in ara crucis in mortem traditum.)

28. Eucharistiam communicantibus in manus dare nefas statuunt, secuti Canonem 2. Concilii Rotomagensis. Nulli Laico, aut fœminæ Eucharistia in manus ponenda, sed tantùm in os ejus.

Maldonatus in cap.26. Matth. Meliore consilio postea Ecclesia non in manus, sed in os Sacramentum dare cœpit, quod id & minus periculi, & multò plus haberet reverentiæ.

Atqui statuunt quidam ex ipsis Pontificiis, 1. Christum in prima Eucharistiæ institutione & administratione discipulis in manus dedisse Eucharistiam.

Maldonatus in cap. 26. Matthæi. In manus, an in os dederit, non constat, sed conjectura non levis est, in manus dedisse. Primùm, quòd dicat, Accipite, quod ad manus potiùs, quàm ad os pertinere solet: deinde, quia calicem in manus dedisse probabimus, & credibile est eodem modo dedisse corpus: denique, quia si in dividendo pane veteris Judæorum consuetudinis rationem aliquam habuit, non est verosimile, Judæos divisum panem in os ingerere consuevisse.

Cornelius Jansenius in cap. 131. Concord. Evang. Quartò, discipulis dedisse dicitur, & dixisse illis, Accipite, & comedite. Quod non sic videtur accipiendum, quasi singulis suâ manu Dominus porrexerit in os eam partem, quam erat sumturus, quemadmodum Sacerdos singulis fidelibus in os porrigit Eucharistiam, sed potiùs, quòd, fracto pane in duodecim buccellas, singulis in manus dederit partem à se sumendam, aut partibus in patena depositis, patenam tradiderit propinquioribus, à quibus successivè sequentes acceperint.

Salmero tract.12. tom.9. Apostoli primùm manibus suis panem sanctum acceperunt, & manducaverunt.

Johannes Baptista Scortia de Sacrificio Missæ lib.4. cap.11. art. 10. Sed illud etiam hoc loco quæres, an discipuli suis manibus acceperint, & sibi ipsis ministraverint tra-

situm à Domino Sacramentum: an solùm à Christo sumserint, ut communis Ecclesiæ usus nunc observat? Et quidem Stephanus Heduensis existimat, Dominum, qui venit ministrare, & non ministrari, manu suâ ad os discipulorum porrexisse, quod consecraverat, & manducare præcepisse, sicut modò Ecclesiæ consuetudo servat. Mihi tamen non videtur id omninò certum, imò oppositum videtur probabilius: tum quòd discipulis in manus datus sit calix, ut dividerent inter se, quare & idem de corpore dicendum est: tùm quia accipiendi verbum, quo Christus usus est, cùm dixit, Accipite, comedite, ad manus potiùs, quàm ad os refertur: tum quia in Ecclesia fuit antiquitùs consuetudo, ut Eucharistia in manus sumentium daretur, quasi exprimeretur Christi Domini factum in distributione ultimæ Cœnæ: tum quia discipuli non moti sunt loco, ut ex contextu Evangelii colligere licet: non apparet, quomodo à Christo Domino singulis in ore dari potuerit Sacramentum sui corporis pluribus à Christo longè distantibus.

2. Hanc consuetudinem sumendi diu fuisse in Ecclesia retentam.

Maldonatus d.l. *Longo tempore etiam in Ecclesia usitatum fuit, ut sacrum Christi corpus in manus fidelium traderetur.*

Scortia d.l. *In Ecclesia fuit antiquitùs consuetudo, ut Eucharistia in manus sumentium daretur.*

Durandus Tholosanus de Ritib. lib. 4. cap. 55. artic. 17. *Communicaturus ad exceptionem sanctæ Eucharistiæ manus porrigebat.*

Binnius annotat. in 14. Canonem Concilii Toletani primi. *Antiquus Ecclesiæ mos fuit, dari fidelibus Eucharistiam in manus.*

Pamelius in annot. ad Cyprian. ser[...] mon. de lapsis. *Bis terve suprà, & rursum infra hoc eodem libro, ac de bono patientiæ, [...] suprà Epistolâ ad Tibaritanos, satis superq[...] dicat, suo tempore fuisse id observatum, ut [...] manus traderetur corpus Domini.*

29. Latomus adversus Bucerum. C[...] *rudis adhuc esset prima Ecclesia, tum ac[...] ptum à Christo morem religiosè tenuit, de[...] docta à Patribus intellexit, utramque spe[...] convenire Sacerdotibus, Laicos solo pane [...] tentos esse posse.*

(Ergóne per integra duodecim s[...] la Ecclesia fuit rudis, donec tander[...] culo decimo tertio rectiùs sapere [...] perer?)

30. Salmero tom. 9. tract. 10. *Verb[...] stantivi ingenium & Natura est, ut q[...] res diversarum Naturarum, quæ Lati[...] cuntur disparata, unit & copulat, ibi[...] sariò ad figuram & tropum recurram[...]*

Paulò pòst. *Cogeremur ad tropum [...] gere, si dixisset, Hic panis est corpus [...] hoc vinum est sanguis meus, quia esse[...] catio disparatorum.*

(Cupidissimè hoc arripient C[...] ni, & quia multi ex Pontificiis [...] tionem Eucharisticam sic resol[...] *panis est corpus meum*, ex eo infe[...] *ba Christi esse figuratè accipienda[...]*

31. Cajetanus in part. 3. qua[...] *Non apparet ex Evangelio coacti[...] ad intelligendum hæc verba prop[...] jectis siquidem verbis à Domino, [...] pro vobis tradetur in remission[...] rum, non potest concludi eviden[...] verba esse intelligenda propriè, [...] quod, non refert conjunctionem[...]*

m subjecto, sed refert prædicatum, scilicet rpus meum, cum cujus veritate stat, præjantem esse veram solùm in sensu metaphori, ut patet in exemplo, Petra erat Christus. enim adjunxisset Apostolus, qui crucifixus , resurrexit à mortuis, & ascendit in cœm, nihilominùs præjacens illa propositio, tra autem erat Christus, non propriè, sed etaphoricè intelligenda esset. Et similiter in roposito, verbis Domini, Hoc est corpus meũ, uod pro vobis tradetur, non arctatur prima ropositio ad sensum proprium, sed esset tiam vera, si in solo metaphorico sensu esset prolata.

Contrà Maldonatus in cap.26. Matth. In corpore qui nullam non videt esse figuram, haud scio, an ullos mentis oculos habeat. Si enim in corpore figura est, non accipitur pro vero corpore Christi. At pro vero corpore Christi accipi ex adjunctis manifestum est.

32. Bartholomæus Fumus Villalaurent. in aurea armilla pag.614. num.34. Missa boni Sacerdotis, orantis etiam in persona Ecclesiæ, ut ejus instrumentum, plus valet, quàm mali ad impetrandam gratiam; quantò enim melius est instrumentum, tantò opus melius efficitur.

(At quomodo oblatio boni Sacerdotis potest esse melior, quàm mali, cùm utraque sit corporis & sanguinis Christi? num instrumentum addit aut detrahit aliquid Christo?)

33. Alphonsus Salmero tom. 9. Comment.in Hist.Evang.tract.28.pag.216. Sacerdotium Christi perfectum debuit auferre vetus imperfectum. Ergò, si non est aliud, quàm illud Christi in cruce, quod, cessante cruce, cessavit, vetus igitur Sacerdotium & proinde lex nondum desiit.

(At hoc injurium est in sacrificium crucis. Nullum memoriale & repræsentativum dicitur id tollere, quod prototypus ipse & repræsentatum non sustulit. Jam verò ex hypothesi Salmeronis prototypus & repræsentatum, crux scilicet ejusque sacrificium non potuit tollere sacrificium vetus. Ergò multò minùs Missa, quæ memoriale & repræsentatio est crucis sacrificii, poterit illud tollere, aut typus fortior erit antitypo, Missaticum sacrificium validius, quàm sacrificium crucis.)

34. Innocentius III. Norvegiis usum alterius liquoris in Eucharistia pro vino permisit, cùm vinum in locis illis non proveniat, nec diu conservari possit, referente Volaterrano lib.7.Geograph.

At hoc pugnat cum Christi institutione.

Richardus de Mediavilla Ordinis Francisci in lib.4.sent.dist.11.art.2.quæst.1. Hoc Sacramentum non potest de alia materia confici, quàm de pane & vino, quia Christus hoc Sacramentum de tali materia confecit & conficiendum instituit, quæ fuit congrua & propter Sacramenti celebrationem & significationem. Hoc enim Sacramentum debet celebrari valdè mundè, & ideò congruum est ipsum celebrari in pane & vino, quæ mundiùs possunt tractari, quàm caro & sanguis animalium, vel alia convenientes ad usum humanum materiæ. In hoc etiam Sacramento significantur quinque, scilicet res contenta, hoc est, corpus Christi verum, & res non contenta, scilicet significata per corpus Christi verum, scilicet corpus Christi mysticum, & passio Christi, & suscipientis hoc Sacramentum spiritualis refectio & salus cor-

poris & animæ. Panis autem & vinum ratione suæ constitutionis convenientißimè repræsentant hæc omnia.

Ad argumentum Innocentii respondet Thomas part.3. quæst.79. artic.1. *Dicendum, quòd licèt non in omnibus terris nascatur triticum, vel vinum, tamen de facili ad omnes terras deferri potest, quantùm sufficit ad usum hujus Sacramenti, nec propter defectum alterius est unum sine altero conservandum, quia non esset perfectum Sacramentum.*

35. Guilielmus Durandus Mimatensis Episcopus in Ration.divin.offic. lib.4. cap.42.pag.315. inter undecim miracula in corporis Christi Sacramento contingentia etiam illud recenset, *quòd sumtum à Sacerdote & quolibet alio ore clauso, in cœlum corpus Christi rapiatur, sicut ex utero virginis Mariæ & sepulchri monumento & per januam, clausis licèt singulis, ivit.*

Idem dubio procul insinuat Bellarminus lib.3. de Eucharistia cap. ultimo sic scribens : *Beneficio sacræ Eucharistiæ brevi tempore inter nos Dominum habemus.*

(Quantò rectiùs pii veteres. Irenæus lib.4. cap.34.pag.263. *Quomodo dicunt, carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur?*

Hilarius lib.8. de Trinit. *Hæc sumta & hausta faciunt, ut nos in Christo & Christus in nobis maneat.*

Cyrillus Alexandr. lib.6. in Johan. cap.17. *Perinde ac si quis liquefacta cera aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commiscet : ita necesse est, si quis carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso conjungi, ut Christus in eo, & ipse in Christo inveniatur.)*

36. Guilielmus Altisiodorensis Professor Parisiensis lib.4.sent.cap.410. sic scribit: *Etsi in Sacramento Eucharistiæ nulla debet esse simulatio, tamen in casu aliquo necesse est fieri simulationem, sicut cùm Sacerdos per negligentiam suam non habet hostiam consecratam, & aliquis petit Eucharistiam, & si non detur ei, valdè scandalizabitur, tum ad vitandum scandalum debet Sacerdos ei dare simplicem hostiam.*

Hanc fraudem cum Hugone de S. Victore committere voluerunt, de quo sic scribit Guilielmus Durandus d.l. *Cùm Hugo de S. Victore Doctor excellentißimus ultimâ infirmitate laboraret, corpus Domini instanter petiit sibi dari, cumq; nullum cibum retinere posset, fratres ejus turbationem timentes, simplicem sibi hostiam attulerunt, quod ille per Spiritum agnoscens ait, Misereatur vestri Deus, fratres, cur me deludere vultis? ille enim, quem portatis, Dominus meus non est.*

(At hæc evitatio scandali, quam suadet Altisiodorensis, conjuncta est cum crimine sacrilegii.)

37. Jovianus Pontanus in Hist. Neapolit.lib.5.pag.584.& ex eo Johannes B[illegible] dinus lib.2. Dæmonom. cap. 8. pag. [illegible] memorant, *Gallis Suessæ in regno Nea[illegible] tano ab Hispano obseßis, cùm siccitate [illegible] ferverent omnia, & penuriâ aquæ [illegible] Galli in summo discrimine essent, aliqu[illegible] cerdotes Magos crucifixum nocte per[illegible] traxisse, innumeris convitiis & blas[illegible] proscidisse, atque in mare projecisse. D[illegible] consecratam hostiam asino tradidisse, [illegible] vivum ad templi portam inhumâsse, [illegible]*

ina & detestandas bla-
vehementissimum dilu-
accidisse, itaque obsidio-
am fuisse, & vulgo fuis-

Superos, Acheronta
movebo.

dorus Patavinus Mi-
Doctor in Practica
t. Patav. Ann. 1587. scri-
desinunt remedia, adju-
pro Dæmonibus incubis &
, quæ ad novem principa-
Primum est Confessio. Se-
cratissimæ Eucharistiæ com-
saltem Dominicis, vel etiam
tatis celebrata. Tertium, ora-
conjuratio. Quintum, vexatio
dicta. Sextum, excommunicatio
io in Spiritum lata. Septimum,
rmutatio. Octavum, radicum
in pulverem contritarum ad
bmas in vino sumtio. Nonò, quinde-
orum nigrorum Pæoniæ fœmina pul-
rum in vino potio.

hæc est horrenda sanctissimæ Eu-
tiæ profanatio, si ad exorcismos
divinæ Scripturæ testimonio
probatos adhibeatur, ac cum tus-
inis radicibus & pæoniæ granis
pharmacum Exorcisticum adhibea-
r.)

38. Zacharias ViceComes Ordinis S. Barnabæ & Ambrosii ad nemus Mediolanense in Complemento artis Exorcisticæ, quod Francisco Sfortiæ Cardinali Ann. 1600. inscripsit Mantuæ, part. 1. pag. 791. inquit: *Mihi accidit, dum in Ecclesia majori Dæmonem conjurarem, qui mulierem quandam, Isabellam nomine, affligebat, præsente Reverendissimo Domino Joh. Baptista de Benedictis Oppydami Civitatis Episcopo, astante simul Clero & populo. In fine conjurationis ego præcipiens Dæmoni in nomine Jesu, ut in ungulam mortiferam digiti parvi sinistri pedis descenderet, ut ipsa fœmina paupercula liberè sua naturalia exercere posset. Respondit Dæmon, hoc non faciam, nisi benignè postulaveris. Ego his auditis in nomine Jesu, ille in superbia simul diu contendentes, sperabat nequissimus ille victoriam. Ego, qui reverà satis fatigatus eram, cùm horas duas, ut cederet, supra alias quinque pugnavissem, elevatis oculis ad Sanctum Sacramentum super altare positum, Deo inspirante, tabernaculum, in quo sanctissima Eucharistia erat reposita, accepi, ponensque supra Dæmoniacæ caput firmâ fide, ac altâ voce aliquoties exclamavi. Misericordia signore. Tandem summâ admiratione cessit & obœdientiam præbuit.*

(Ubi verò ullum hujus rei in Scripturis mandatum vel exemplum? Abusus igitur hic est Eucharistiæ nefandus.)

39. Jos. Angles in 4. sent. quæst. 4. de Eucharist. conclus. 1. *Oculus Christi non videt suum corpus, quatenus est in Eucharistia, propterea quod est inextensum.*

(At hac ratione ex corpore fit non corpus.)

40. Calicem Eucharisticum certis ritibus consecrant.

Pontificale Romanum *cum oleo sacro inungendum & aquâ aspergendum* dicit. *Episcopus erecto corpore calici benedicit, posteaque dextro pollice in chrisma intincto ab uno calicis labro ad alterum, crucis figuram pingit, totum interiùs inungit,*

tandem-

randemq́; à Sacerdote panis micis paulò pòst igni, aut reliquario injectis, oleum abstergitur.

Durandus lib. 1. Rational. cap. 8. num. 24. dicit, *quòd calix inunctus sepulchrum corporis & sanguinis Christi perficiat.*

lib. ejusdem cap. 4. num. 45. *quòd calix aureus significet thesauros sapientiæ in Christo absconditos; argenteus munditiam culpæ; stanneus innuat similitudinem culpæ & pœnæ.*

(At hæc omnia Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ fuêre ignota.

Walafridus Strabo de Rebus Eccles. cap. 24. memorat, calices ad usum Eucharistiæ adhibitos, olim fuisse vitreos. *Zepherinus*, inquit, *Pontifex Romanus patenis vitreis Missas celebrare constituit. Deinde Urbanus Papa omnia ministeria sacrata fecit argentea & patenas. In hoc, sicut & in reliquis cultibus, magis ac magis per incrementa temporum decus succrevit Ecclesiæ.*

Ibidem apud S. Strabonem &c. Vasa dist. 1. de Consecrat. ex Concilio Triburiensi adducitur. *Vasa, in quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calices sunt & patenæ; de quibus Bonifacius Martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit. Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nunc è contrario lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus.*

Baronius tom. 2. Ann. 216. num. 13. *antiquum & diu perseverantem calicum vitreorum in Eucharistia usum* agnoscit.)

41. In celebratione Missæ peculiaribus vestibus Sacerdotes induendos esse doceat.

Bailius in Catech. Controvers. tra[...] quæst. 32. *Ut Levitici Sacerdotes in vete[...] ge Exodi 28. certis quibusdam vestibus Sa[...] dotalibus usi sunt: ita etiam Ecclesia ma[...] decori, pluriumq́; mysteriorum significa[...] rum gratiâ certa quedam ornamenta [...] state plena & ad officiandum sacri[...] dumq́; aptissima præscripsit.*

Resp. 1. Walafridus Strabo de R[...] Eccles. cap. 24. *Primis temporibus co[...] ni vestimento vestiti Missas agebant, sic[...] stenus quidam Orientalium facere per[...] tur. Stephanus autem XXIII. constitu[...] cerdotes & Levitas vestibus sacratis [...] quotidiano non uti, sed in Ecclesia t[...] Statutum est autem in Concilio Bra[...] ne Sacerdos sine orario celebret Missa[...] diderunt; in vestibus sacris alii alia, vel [...] tationem eorum, quibus veteres ute[...] Sacerdotes, vel ad mystica significatio[...] pressionem.*

(Ergò in primitiva Ecclesia no[...] peculiarium vestium in Eucharist[...] ministratione usus.)

2. Papa Cælestinus I. in Epistol[...] Galliæ Episcopos cap. 2. agens c[...] quosdam Sacerdotes, qui Script[...] ad literam intelligentes, *renibus ac[...] palliisq́; tecti in Ecclesia ministrare vo[...] Cur*, inquit, *non fiunt pariter, quæ [...] tur, ut lucernæ ardentes in manibus u[...] baculo teneantur?* Tandem genera[...] hanc addit regulam: *Discernendi à [...] vel cæteris sumus, doctrinâ, non veste[...] versatione, non habitu; mentis purit[...] cultu. Nam si studere incipiamus no[...] traditum nobis à Patribus ordinem c[...] mus, ut locum supervacuis superst[...]*

faciamus. Rudes ergò fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim potiùs sunt, quàm illudendi: nec imponendum est eorum oculis, sed mentibus infundenda præcepta sunt.

3. Durandus lib. 3. Rational. cap. 3. num. 8. & 9. ridiculas harum vestium rationes ac significationes adducit. *Per sex partes vestimentorum omnibus Sacerdotibus officium celebrantibus communium, secundùm Papam Innocentium, eorum perfectionem indicari dicit, quia sexto die perfecit Deus cœlum & terram; per novem partes, quibus Episcopi Sacerdotibus præcellunt, significari dicit, quòd sint spirituales, ut novem ordines Angelorum; quòd novem hæ cum sex istis conjunctæ, faciant quindecim, ut quindecim virtutum gradus ipso numero significent, quos per quindecim Cantica graduum Psalmus distinxit.*

42. Quidam Pontificii statuunt, *Christum ipsum in Eucharistia suum corpus manducâsse & sanguinem suum bibisse.* Thomas part. 3. quæst. 81. artic. 1. Bonaventura 4. sentent. dist. 9. quæst. 4. artic. 1. Suarez tomo 3. Disput. 75. sect. 2. Ludovicus à Ponte in cap. 5. Cantic. pag. 305. Gregorius de Valentia in dictum Thomæ locum. Dominicus Soto 4. sentent. dist. 12. quæst. 2. artic. 1. Turrecremata in c. Non Moses dist. 2. de Consecrat. Argumento utuntur ejusmodi: *Qui manducavit agnum typicum legis veteris, multò magis debuit manducare agnum mysticum novæ legis, ut legem impleret veterem, & novam suo exemplo inchoaret, unde multò magis de hoc, quàm de illo dixit: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum.*

Roffensis lib. 5. contra Oecolampad. colligit illud ex Historia Luc. 24. Vasquez in dictum Thomæ locum sic commentatur: *Conclusio est affirmans, in qua omnes Catholici, quos ego legerim, planè conveniunt. Et quamvis S. Doctor dicat, aliquos oppositum sensisse, tamen, qui illi fuerint, non memorat.*

Sed Bailius Jesuita in Catech. Controvers. tract. 3. quæst. 2. sic disserit: *Quidam Minister* (Calvinianus) *ad Sacramentorum numerum binarium probandum hoc usus est argumento: Non sunt plura Sacramenta, quàm quibus participavit JESUS Christus, id est, Baptismus & Sacra Cœna. Ergò credenda sunt tantùm duo. Laboraret die ac nocte ad sudorem usque, priusquam nobis ostenderet, Salvatorem proprium suum corpus sumsisse.*

43. *Per hostiam consecratam* explorant, *ad quem pertineant regna*, de quibus mota controversia. Zuinger. Theatr. Vol. 5. lib. 4. pag. 1355. b. *per hostiam consecratam veneno tinctam, occidunt Imperatores & Reges.* Platina in vita Clement. V. pag. 252. Zuingerus Theatr. Volum. 2. lib. 7. pag. 466. b. pag. 506. b. Wolff lect. memorab. Centur. 11. pag. 284. 305. *Hostiam consecratam ex periculo maris quosdam liberâsse* docet Tannerus lib. 2. Dioptr. quæst. 4. cap. 20. pag. 494. *ad sananda oculorum vitia adhibitam fuisse* refert Zuingerus Theatr. pag. 340. a.

44. c. Inhibendum 1. lib. 3. Decretal. tit. 2. de Cohab. Clericorum. *Prohibendum est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut intra cancellos stare, vel sedere.* Confer can. Sacratus 25. can. Non oportet 26. can. Non oportet 30. distinct. 23.

(*In Christo Jesu nec mas, nec fœmina*. Galat. 3. v. 28.)

45. Præcipua divini cultus & pietatis pars in Papatu statuitur in Missis audiendis.

Inde dicterium Henrici Secundi Angliæ Regis, quod recitat Guilhelmus Rishanger, (qui Matthæi Paris Historiam Anglicam continuavit.) *Henricus*, inquit, *Rex Sacerdotibus* [illegible] *stere solebat, atque* [illegible] *Cui cùm Sanctus Ludovicus* [illegible] *semper audiendu Missas esse* [illegible] *frequentiùs sermonibus audi*[illegible] *respondit, se malle amicum* [illegible] *videre, quàm de* [illegible] *quentem* [illegible] *dire.*

FINIS PARTIS II. LIBRI II.

